Dion. Longinus

Tolli

Voſſii

Obſervationes

+ Isaaci
Vossi

DIONYSIVS
ONGINUS.
CASSIUS
de
UBLIMITATE
in Uſum
ereniſsimi Principis
ELECTORALIS
BRANDEBURGICI.
J. Goeree delin:
J. Baptist Sculp:
TRAJECTI AD RHENUM,
Apud FRANCISCUM HALMAM, Acad. Typogr. M.D.C.XCIV.

ΔΙΟΝΥΣΊΟΥ ΛΟΓΓΊΝΟΥ

ΠΕΡΊ

Ὕ Ψ Ο Υ Σ,

καὶ τἄλλα

ΕὙ Ρ Ι Σ Κ Ό Μ Ε Ν Α.

DIONYSII LONGINI

DE

SUBLIMITATE

COMMENTARIUS,

Ceteraque, quæ reperiri potuere.

In uſum

SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORALIS BRANDENBURGICI

JACOBUS TOLLIUS

E quinque Codicibus MSS. emendavit, & FR. ROBORTELLI, FR. PORTI, GABRIELIS de PETRA, GER. LANGBÆNII, & TANAQUILLI FABRI, notis integris ſuas ſubjecit, novamque verſionem ſuam Latinam, & Gallicam BOILAVII, cum ejuſdem, ac DACIERII, ſuiſque notis Gallicis addidit.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ Typographi, cIↃ IↃC XCIV.

S E N E C A.

Omnem operam dedi, ut me multitudini educerem, & aliqua dote notabilem facerem. Quid aliud quam telis me oppoſui, & malivolentiæ, quod morderet, oſtendi?

SERENISSIMO AC CELSISSIMO
PRINCIPI,
DOMINO, DOMINO
FREDERICO GUILIELMO,
D. G. MARCHIONI BRANDENBURGICO,
S. R. I. ARCHICAMERARIATUS, ET
ELECTORATUS HEREDI,
SUPREMO IN BORUSSIA DUCI,
MAGDEBURGI, CLIVIÆ, JULIACI, MONTIUM,
STETINI, POMERANIÆ, CASSUBIORUM, ET
VANDALORUM, UT ET IN SILESIA
CROSENÆ, ET SUIBUSII
D U C I,
NORIMBERGENSI BURGGRAVIO,
HALBERSTADII, MINDÆ, ET CAMINI,
P R I N C I P I,
C O M I T I
HOHENZOLLERÆ, MARCÆ, ET
RAVENSBERGÆ,
D O M I N O
RAVENSTEINII, ET TERRITORIORUM
LEOBURGII, ET BUTOVII, &c. &c. &c.
Domino meo Clementiſſimo.

DEDICATIO.

DEſtinatum jam diu, promiſſumque publice Potentiſſimo Celſiſſimoque Parenti Tuo munus ad Te nunc defero, PRINCEPS SERENISSIME, ſecurus offenſæ, quod indulgentiſſimus Pater debitæ ſibi venerationis honorem orienti Filii unici tribui dignitati decorique, non modo non moleſte laturus, verum potius, qui paternæ mentis ſolet eſſe affectus, gaviſurus ſit. Munus, ſi molem ſpectes, exiguum: ſi pretium, inſtar videri poſſit unionis. Et pulchrior hic, longeque nobilior eſt, quam celebris ille Ægyptiæ fuit Cleopatræ; non ex aure laſcivæ Reginæ dereptus, ſed e fortiſſimæ bellatricis petitus ſinu ZENOBIÆ, cujus ille pectus illuſtri quondam ſpecie exornabat. LONGINUS eſt de SUBLIMITATE, PRINCEPS SERENISSIME, quem & argumenti præſtantia, & acrimonia judicii, tractandique magnificentia, cum Tuæ, tum omnium Principum curæ amorique abſque ullo alienæ laudis lenocinio facile per ſe ipſæ commendaverint. Hunc ego, quo ſtudiis aliquando Tuis utilior eſſe poſſit, nova verſione, & variorum ſimul ac meis Notis illuſtratum, adjecta etiam, quo dilucidior eſſet, elegantiſſima *Boilavii* Gallica verſione, CELSITUDINI Tuæ, Dico, Dedicoque: ſub cujus Tutela atque patrocinio nec temporis amplius injuriam ſentiet, nec invidiæ: Clementiſſimaque favoris Tui ſuffragatione multo etiam benigniora poſterorum judicia experietur, quam præcedentium hactenus expertus eſt ſeculorum. Accedet & Nominis Tui, PRINCEPS SERENISSIME, Æternitas, qua & ipſe fruetur,

Tuiſ-

Tuiſque cum laudibus ſuas quoque ſibi gratulabitur laudes in omne ævum prorogari. Non enim effulgentes in hac tam tenera ætate Tua virtutes animi, indoliſque excellentiſſima pulchritudo, & ingenium ultra annos vividum aliud quid, quam Avitæ, Paternæque Tibi gloriæ pollicentur hereditatem, non ſecus atque naſcendi felicitas ELECTORALIS ſplendorem dignitatis. Et hæcquidem CELSITUDINIS Tuæ decora jam tanta ſunt, atque in venuſtiſſimo corpore ita eniteſcunt, ut ad omnibus abſolutam numeris Naturæ perfectionem nihil omnino deeſſe videatur. Verumtamen quemadmodum Natura licet feliciſſima aliquibus nihilominus externis indiget adjumentis, ita & Domeſtica Majorum Tuorum excellentiſſimæ virtutis exempla permagnam Tibi illorum partem, PRINCEPS SERENISSIME, ſuppeditabunt ad imitandum; non exiguam vero LONGINUS meus offeret, quibus impetratum a Clementia Tua Tutelæ honorem grata mente redhoſtiat. Quamvis enim Auguſtum caput Tuum gemmis ac margaritis non ſit revincturus, pectori tamen Tuo Sacratiſſimo comprehenſam doctrinæ monumentis animi SUBLIMITATEM ſufficiet, atque infundet, mentemque Tuam ad Natalium Tuorum CELSITUDINEM componet. Finget hanc, & optimis ad ELECTORALE Faſtigium dicendi faciendique præceptis conformabit: ſemelque intra pectoris Tui penetralia admiſſus, nil animo Te volvere, nil ore loqui aſſuefaciet, niſi quod GRANDE ſit & MAGNIFICUM. In hoc Tibi namque Commentario, PRINCEPS SERENISSIME, MAGNUM ALEXANDRUM ante oculos ponet,

alte-

alterum, ut in univerſi moderamine Natura ſolem, ita & ipſum in imperio terrarum Regem dominumque non ferentem. Hic Tibi AJACEM oſtentabit, diem ſibi tantummodo lucemque ad exſerenda fortitudinis ſuæ documenta ab Jove dari vel cum vitæ pernicie poſtulantem. Hic SEPTEM AD THEBAS ſumma animi magnitudine Principes in propriam necem ad ulciſcendum ſcelus conjurantes cogitationibus Tuis offeret. Hic ſpiritum Tuum nobili implebit elatione: Hic animum Tuum ad ampliſſima cœleſtium ſiderum evehet ſpectacula: Hic mentem Tuam in ipſum cœlum attollet, Deorumque conſiliis immiſcebit. Nec intima pectoris Tui finxiſſe contentus Linguam quoque Tuam, PRINCEPS SERENISSIME, excelſi, nihilque jam humani ſpirantis animi interpretem, ad parem ſermonis evehet altitudinem. RATIO & ORATIO Tua, MENS & LINGUA in eodem faſtigio, & eadem fulgebunt claritate. LONGINUS hic Tibi MERCURIUS erit Ἡγεμὼν, καὶ Διάκτωρ, PRINCEPS & INTERNUNTIUS: præibit, monſtrabitque viam, qua plura Majorum decora unus aſſequare. LONGINO excitante, PRINCEPS SERENISSIME, maximo, ubi adoleveris, maximas belli domique res geres animo: & ut Alexander nonniſi ab Apelle ſe pingi, a Lyſippo ſe fingi volebat, ita & Tu ſapientiore multo judicio accuratiſſimis LONGINI præceptis confirmato, nobiles animi pareſque tanto ponderi ſcriptores deliges, qui & Tuam virtutem animi, præclaraque facinora pollenti facundia celebrent, & invictos BRANDEBURGICÆ GENTIS Heroas grandi ac Thucididio

ore deprædicent : qui FREDERICI MAGNI, qui FREDERICI SAPIENTIS, fortiſſimorum Principum, glorioſiſſimas victorias; qui POLONOS, GALLOS, SUECOS, ab illo belli fulmine Avo Tuo percuſſos, atque profligatos, qui egregium Gallorum ducem SOURDISIUM a Patre Tuo cæſum, fugatumque; qui expugnatam ab eodem CÆSARISWARTAM; qui captam, juſtoque reſtitutam Domino BONNAM, ſonora, & ad omnes poſteros perventura voce detonent. Non me fugit, PRINCEPS SERENISSIME, quanta iſtiuſmodi ſoleat eſſe ſcriptorum penuria: ſed unus Achilli ſuffecit Homerus, qui & Magno ſuffeciſſet Alexandro. Inveniet & maturior ætas tua, quos probet, laudetque: & altitudo mentis Tuæ Auguſtam Majorum Tuorum æmulata animi magnitudinem, quod domi forſan non inveniet, petet aliunde. Sed & inveniet domi, honoribus, ac Avita Paternaque liberalitate domeſtica fovens, & excitans ingenia. HONOS enim ALIT ARTES, quemadmodum facundiſſimus olim Romuli nepotum pronuntiavit, OMNESQUE INCENDIMUR AD STUDIA GLORIA. Cui dum cogitationi affixus hæreo, Tuamque contemplor fortunæ magnitudinem, non poſſum non ſummopere felicitatem Tuam, PRINCEPS SERENISSIME, admirari, in cujus aula Paterna tot ac tam illuſtres in omni ſcientiarum genere, velut lucida quædam ſidera, ſplendent homines eruditi: quos ſi commemorem, ab omni me quidem ſuſpicione adulationis candidiſſimus ingeniorum æſtimator animus meus facile vindicaverit: veruntamen ipſa mihi illorum obſtat copia, cui

hic explicandæ non eſt locus. Tentarem forſan & ipſe partem tanti operis, ni mea me fortuna invitum a tam præclaro cœpto revocaret; qui quidem, ut cetera taceam, nunquam ſine ſtupore mentis admirabilem in gerendis rebus FREDERICI MAGNI reſpicere poſſum celeritatem. Victoriam veteres *Alatam* finxere: ſed ipſam mihi Victoriam FREDERICUS MAGNUS vere huic ſeculo *Alatam* repræſentaſſe videtur, qui ipſam adventus ſui famam, quamquam & pinnigera Fama fingitur, celeritate ſua antevertit: parvaque manu, paucis cohortibus, percurſo incredibili feſtinatione ab Rheni ripa ad Ferberlinum uſque omni terrarum, quam lata Germania eſt, intervallo, fortiſſimum SUECORUM exercitum altero tanto majorem, & ingenio loci non minus atque armis munitum, nihil minus exſpectantem, ipſo impetu protrivit. Hic mihi jam non *Volucris* tantum Victoria, ſed & VICTRIX MINERVA occurrit, quæ & ipſa *alata* Victoriam FREDERICO MAGNO in manus tradidit. Conſilii namque illa fuit, quo Divinum illud pectus non ſecus atque animi robore excelluit. Sed quid ego hæc aliis plenius dicenda delibo? mihi illa ſufficiet gloria, PRINCEPS SERENISSIME, ſi quid CELSITUDINI Tuæ munere hoc literario nonnihil ad excelſius magnificentiuſque & ſentiendum & loquendum contuliſſe videar adjumenti. At ſi & Tuus, & Parentis Tui, ELECTORIS POTENTISSIMI atque CELSISSIMI favor acceſſerit, multo ille me ad plura alia hujuſce generis munuſcula IN USUM STUDIORUM TUORUM depromenda faciet alacriorem. Ea namque

eſt,

eſt, PRINCEPS SERENISSIME, hominum literis deditorum induſtriæ, quæ pulcherrimæ illius apud Divinum Poëtam arboris aureum ferentis ramum fertilitas:

—— Primo avolſo non deficit alter
Aureus; & ſimili frondeſcit virga metallo.

Deus Opt. Max. PRINCEPS SERENISSIME, Celſitudinem Tuam in hac ætatis teneritudine florentiſſime creſcentem magis indies magiſque confirmet, augeat, tueatur; AUGUSTOSQUE PARENTES, omnemque SER. ELECT. familiam BRANDENBURGICAM, quam diutiſſime ſervet incolumes, omnique cunctos beet, cumuletque felicitate. Hoc votis omnibus petit,

SERENISSIME ac CELSISSIME PRINCEPS,

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

DEVOTISSIMUS CLIENS,

JACOBUS TOLLIUS.

JACOBUS TOLLIUS
LECTORI ERUDITO
S. P. D.

EN Tibi tandem, LECTOR BENIVOLE, CASSIUM LONGINUM. *Utrum amici mei operæ pretium fecerint, an potius amori ſuo nimium indulſerint, qui cunctantem, & in alia magis diverſi longe generis ſtudia propendentem, ab his revocarint, & ad illius excitarint, adurſerintque editionem, tui res erit arbitrii, judiciique. Ineptum ipſe fore exiſtimo, ſi impenſos huic curæ labores velim extollere: hoc unum dixiſſe ſufficiet, plurimis implicitum difficultatibus præſtare vix aliquid doctis dignum auribus aut oculis potuiſſe. Sed valeat iniquioris fortunæ accuſatio, quæ me quamplurimis peregrinantem ſubſidiis ſpoliavit. Gratias potius agam Viris illis Clariſſimis, qui prolixiſſime, quantum in ipſis fuit, conatus meos adjuvere. In his primæ* τȣ̃ μακαρίτȣ ISAACI VOSSII *memoriæ debentur, qui, ut erat vir ſummæ humanitatis, Codicem mihi ſuum, quem cum MSto. Bibliothecæ Regiæ Pariſinæ contulerat, ſtatim, ut conſilium meum audiverat, benigniſſime obtulit. Proximum ſibi locum* JOANNES GEORGIUS GRÆVIUS, *Vir Celeberrimus, ac ſuis in remp. literariam meritis omne meum præconium longe antevertens, vindicat: cujus amicitiæ benivolentiæque primæ Robortellianæ editionis uſum acceptum refero. Langbænii editionem* THEODORI ALMELOVENII, *Medici literarum noſtrarum gloria florentis, ſuppeditavit Bibliotheca. Quæ raptim corraſi potius, quam collegi, excerpſique, e Venetæ S. Marci Bibliothecæ Codice MS. mea potius parvolam hanc utilitati publicæ navandi operam pertinaciæ adſignabo, quam beneficio cujuſdam hominis, cui abunde magnam gratiam relatam exiſtimo, ſi nihil amplius de illo dixero. Superavit exſpectationem meam inſignis comitas facilitaſque* LAURENTII *de* ZACCAGNIS, *ſecundi Bibliothecæ Vaticanæ Cuſtodis, Viri eximia Græcarum literarum cognitione, humanitateque excellentiſſimi: qui trium Codicum ejuſdem Bibliothecæ varias Lectiones liberaliſſime mecum communicavit; quas & ad verbum huic editioni attexui, nequid egregii hujus beneficii laudi decederet. His inſtructus adjumentis verſionem novam, quam ante annos aliquot inchoaveram, perfeci, in qua mihi eam permiſi libertatem, ut, quæ Græca brevius ſed obſcurius dicta erant, Latine fuſius & dilucidius quandoque interpretarer. Animus fuerat & illam Petræ adjungere, qui, ut vir eruditiſſimus fuit, tam belle plurimis Longinum locis tranſtulit, ut melius me potuiſſe diffidam. In multis tamen lapſus, nec doctis ſatisfaciens, effecit, ut integram & uno contextam filo interpretationem novam effingere ſatius judicarim, quam ipſius emendare. Addidi & Gallicam viri carminum gloria, &*

conſum-

conſummatiſſima elegantia nobiliſſimi, D. DESPREAUX, qui BOILAVII nomine notior: in qua nihil ferme, niſi quarundam textus Græci meliorum e Codicibus vetuſtis lectionum, quibus caruit, deſideres cognitionem. In notis eum ſervavi ordinem, qui debebatur ætati: ut priores ſcilicet partes ferrent, qui vetuſtiores forent. Meas nonnullis auxi Animadverſionibus, quarum in præfixis ſuo loco ratio redditur præfatiunculis. De LONGINO ipſo nihil mihi dicendum duco, quod ea, quæ dici poſſint, pleraque omnia alii ante me collegerint, ac in medium protulerint. Hoc tamen adhuc docendus es, Lector Benivole, collegiſſe me nonnulla ejuſdem ſcriptoris apud alios exſtantia fragmenta, eaque huic de SUBLIMITATE Commentario cum nova eorundam verſione, pauculiſque notulis, conjunxiſſe. Lubentiſſime & illa LONGINI Ἀνέκδοτα περὶ Μέτρων addidiſſem, quæ Holſtenius in notis ad Porphyrium de vita Pythagoræ cap. VI, pag. 28, in Bibliotheca Vaticana exſtare docuit, ni id ipſum ſero nimis e fortuita hujus libri lectione didiciſſem. Et hæc quidem JOANNES CIAMPINUS, Vir Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus, præclariſque ingenii monumentis, & inſtituto quotidiano domi ſuæ Virorum Eruditorum concilio, orbi literato cognitiſſimus, in ſuis ad HENRICUM HUYSSENIUM meum, JCtum politiſſimum, literis, curaturum ſe promiſit, ut quamprimum ad me deſcripta tranſmittantur. Et ecce, dum hæc typis deſcribenda traduntur, aliæ ab humaniſſimo viro literæ; in quis a Clariſſ. ZACCAGNIO hoc opuſculi deſcriptum initium: ἀλλ' ἦτε νέα τῶν μέτρων ἡ θεωρία. Præterea LEXICI ſacri contenta; cujus hæc Inſcriptio: Λεξικὸν ἐνδιαθέντων γραφῶν ἐκτεθὲν παρὰ Στεφάνου, καὶ Θεοδώρου, καὶ ἑτέρων λεξιγράφων, Κασιανοῦ, καὶ Λογγίνου Φιλοσόφου. Sine dubio excerpta hæc ex ejus commentario περὶ Ἀττικῶν Λέξεων. Codex hic MS. ex ipſius Illuſtriſſimi CIAMPINI depromptus eſt Bibliotheca, unde hæc a JOANNE PASTRICIO, Theologo eruditiſſimo, una cum reliquis, quæ illo continentur, deſcripta inſcriptio eſt. Quibus igitur nunc frui non licuit, ea cum volente Deo INSIGNIBUS a me inſerentur ITINERIS ITALICI. Quamquam adhuc alia ſunt, quæ deſiderare poſſis, quorum ante hoſce dies pauculos interveniens ALMELOVENIUS V. Cl. indicium fecit: nimirum, LEONIS ALLATII Commentarius in Longinum, cujus ipſe in ſuis ad Euſtathii Hexaëmeron notis p. VI mentionem facit: necnon ANTONII QUÆRENGI Diſputatiuncula de Longini judicio in comparatione Demoſthenis & Ciceronis; cujus idem Allatius meminit in Apibus Urbanis p. XLV, & ex hoc forte Thomaſinus Eloq. l. II, p. CXLVIII. Sed de his quid ſperandum ſit, adhuc nil certi video. Quare, Lector Benivole, iis, quæ in promtu ſunt, utere fruere. Reliquas Petræ, ac Fabri Præfationes, quas ipſorum habuerunt editiones, ne quid boni neglectum foret, in calcem operis a me conjectas ſcito. Vale.

DE DIONYSIO LONGINO CASSIO,

Critico & Rhetore præſtantiſſimo,

GABRIELIS de PETRA

Commentatiuncula.

QUÆ patria, qui natales Dionyſii Longini fuerint, incertum eſt. Græcum ſe profitetur ſect. XII: Λέγω δὲ εἰ καὶ ἡμῖν ὡς Ἕλλησιν ἐφεῖταί τι γινώσκειν: id eſt, *Hæc vero dico, quatenus etiam nobis ut Græcis hominibus de his aliqua permittitur cognitio.* Sed quum fuerit Porphyrii nobilis Tyrii præceptor: eumdemque ad ſe in Phœniciam ex Sicilia revocet, teſte ipſo Porphyrio in vita Plotini, ἀξιῶν με [ὁ Λογγῖνος] ἀπὸ τῆς Σικελίας κατιέναι πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Φοινίκην, καὶ κομίζειν τὰ βιβλία τοῦ Πλωτίνου, φησίν. *Flagitans Longinus, ut ego ex Sicilia ad ſe proficiſcar in Phœniciam, feramque mecum libros Plotini, ait:* ac denique Palmyræ, quæ urbs eſt in Phœnicia Syriæ regione, Zenobiæ illius loci Reginæ a conſiliis eſſet, non ſine gravi conjectura ipſum indigenam ſuſpicari liceat. Hoc ſaltem conſtat, maximæ auctoritatis virum fuiſſe, quam illi eximia, qua inter ſuos excelluit, conciliavit tum prudentia, tum eruditio. Utrumque vero, eruditionem inquam & prudentiam, qui fuerit conſequutus, ipſe docet apud Porphyrium in vita Plotini, in libro, qui inſcribitur DE FINE ad Plotinum & Gentilianum, cujus libri initium habes ibidem: ἔτι δὲ, inquit Longinus, μειρακίων ὄντων ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων προεστήκεσαν, οὓς ἅπαντας μὲν ὑπῆρξε ἰδεῖν ἡμῖν διὰ τὴν ἐκ παίδων ἐπὶ πολλοὺς τόπους ἅμα τοῖς γονεῦσιν ἐπιδημίαν, *non pauci Philoſophiæ & politioris literaturæ ſtudiis excellebant me puero, vel ſaltem admodum adoleſcentulo, quos quidem omnes videre nobis contigit: quoniam a teneris annis multas paſſim regiones una cum parentibus peragravimus.* De Longino ſic ſcribit Suidas: Λογγῖνος ὁ Κάσσιος φιλόσοφος, διδάσκαλος Πορφυρίου τοῦ φιλοσόφου· πολυμαθὴς κριτικὸς γενόμενος: Id eſt, *Longinus*, inquit, *Caſſius Philoſophus Porphyrii Philoſophi præceptor, multæ eruditionis etiam Criticus fuit*, hoc eſt, *aliorum ſcriptorum Cenſor judicioſiſſimus.* Quanquam quod ad primum illud negat Porphyrius in vita Plotini, Plotino viſum fuiſſe Philoſophum. Sic enim ille: Ἀναγνωσθέντος δὲ αὐτῷ (τῷ Πλωτίνῳ) τοῦ τε περὶ ἀρχῶν Λογγίνου καὶ τοῦ Φιλαρχαίου, φιλόλογος μὲν ἔφη ὁ Λογγῖνος, φιλόσοφος δὲ οὐδαμῶς: id eſt, *Longini & Philarchæi de principiis libro perlecto, Plotinus Longinum politioris literaturæ peritiſſimum pronuntiavit, Philoſophum vero mini-*

minime. Sed quum φιλόσοφος ſignificet etiam τὸν περὶ λόγους καὶ παιδείαν σπουδάζοντα ἢ διατρίβοντα, literarum & diſciplinarum humaniorum ſcientiſſimum, latiore ſignificatione tum a Suida, tum a Flavio Vopiſco Philoſophum pro Philologo, hoc eſt, pro eximia literatura & eruditione conſpicuo, crediderim vocitatum. Quo refero, οἷον ἑρμηνευτικὴν, vocem πολυμαθὴς, hoc eſt, *multarum rerum notitia præſignis.* Criticum fuiſſe addit, qualem vero, & quantum, ex illius ſcriptis, quorum præter hunc περὶ Ὕψους libellum fragmenta quædam exſtant apud Porphyrium in Plotini vita, & apud Euſebium Εὐαγ. προπαρασκευῆς libro XV, tum maxime ex graviſſimorum auctorum teſtimoniis intelligimus. Porphyrius inibi poſt recitatam partem Epiſtolæ Longini ſubjicit: ταῦτα ἐπὶ πλέον παρατέθεικα τὸν καθ' ἡμᾶς κριτικώτατον γενόμενον, καὶ τὰ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντα τῶν καθ' αὐτὸν διελέγξαντος, δεικνὺς οἵα γέγονεν ἡ περὶ Πλωτίνου κρίσις: id eſt, *hæc appoſui fuſius, ut oſtenderem, quid de Plotino noſtri ævi Criticus ſummus judicarit, qui ferme ſui temporis omnia ſcriptorum opera diſcuſſit, atque redarguit.* Et non multo poſt: Ἀρκεῖ τοίνυν ὁ τοσοῦτος ἀνὴρ, καὶ ἐν κρίσει πρῶτος ὤν, id eſt, *ſatis eſt ergo vir tantus, judicioque primus.* Denique ἐλλογιμώτατον, καὶ ἐλεγκτικώτατον ἄνδρα, id eſt, *eximium & ad ingenia arguenda promptiſſimum virum appellat.* Eunapius Longinum βιβλιοθήκην τινὰ ἔμψυχον, καὶ περιπατοῦν μουσεῖον, hoc eſt, ſcientiarum & diſciplinarum omnium receptaculum quoddam, ut hoc pacto incredibilem & inexhauſtam hominis eruditionem nobis ingerat, vocare non dubitavit. Verba ejus ſunt: Λογγῖνος δὲ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον Βιβλιοθήκη τις ἦν ἔμψυχος, καὶ περιπατοῦν Μουσεῖον, καὶ κρίνειν γε τοὺς παλαιοὺς ἐπετάττετο, καθάπερ πρὸ ἐκείνου πολλοί τινες ἕτεροι, καὶ ὁ ἐκ Καρίας Διονύσιος πάντων ἀριδηλότερος. Μάλχος δὲ κατὰ τὴν Σύρων πόλιν ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα. Τοῦτο δὲ δύναται Βασιλέα λέγειν. Πορφύριον δὲ αὐτὸν ὠνόμασε Λογγῖνος, ἐς τὸ Βασιλικὸν τῆς ἐσθῆτος παράσημον τὴν προσηγορίαν ἀποτρέψας· παρ' ἐκείνῳ δὴ τὴν ἄκραν ἐπαιδεύετο παιδείαν, γραμματικῆς τε εἰς ἄκρον ἁπάσης, ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀφικόμενος, καὶ ῥητορικῆς. Πλὴν οὐ πρὸς ἐκείνην ἔνευσε· φιλοσοφίας τε πᾶν εἶδος ἐκματτόμενος. Ἦν γὰρ ὁ Λογγῖνος μακρῷ τῶν τότε ἀνδρῶν τὰ πάντα ἄριστος, καὶ τῶν βιβλίων τε αὐτοῦ πολὺ πλῆθος φέρεται, καὶ τὸ φερόμενον θαυμάζεται. Καὶ εἴ τις κατέγνω τινὸς τῶν παλαιῶν, οὐ τὸ δοξασθὲν ἐκράτει πρότερον, ἀλλ' ἡ Λογγίνου πάντως ἐκράτει κρίσις: Id eſt, ut HADR. JUNIUS vertit; *Ea tempeſtate erat* Longinus *ſpirans quædam Bibliotheca, ac vivum Muſeum, cui de veteribus judicandi poteſtas permiſſa erat: quo munere ante illum, ut alii non pauci, ita & Dionyſius e Caria, cunctis illuſtrior, perfunctus fuerat. Porphyrio nomen initio fuerat* Malchus, *quod Syrorum lingua regem ſonat, ſed detorta appellatione ad purpuram, regium in veſtimento inſigne,* Porphyrium, *veluti* Purpureum, *nominavit Longinus; apud quem ſublimibus ſtudiis erudiebatur; quippe qui Grammaticæ artis, & Rhetorices cognitionem non inferiore, quam ille, laude attigerat: mentem tamen eo non demiſit, quin potius univerſum Philoſophiæ genus effinxit, atque expreſſit. Porro Longinus ceteris omnibus ſuæ ætatis longe antecelluit: & librorum ejus ingens circumfertur copia, illique ipſi admirationem obtinent. Quod ſi quis vetuſtum auctorem aliqua in parte reprehendiſ-*

hendiſſet, non prius rata atque firma habebatur opinio, quam Longini illud confirmaſſet judicium. Quo tempore floruerit ſcribit continuo Suidas: Ἦν δὲ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἀνῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ, ὡς σύμπνους Ζηνοβίᾳ τῇ Ὀδαινάθου γυναικί. Ἔγραψε περὶ τοῦ κατὰ Μειδίου. Ἀπορήματα Ὁμηρικά. Εἰ Φιλόσοφος Ὅμηρος. Προβλήματα Ὁμήρου, καὶ λύσεις, ἐν βιβλίοις β'. Τίνα παρὰ τὰς ἱστορίας οἱ Γραμματικοὶ ὡς ἱστορικὰ ἐξηγοῦνται. Περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ πολλὰ σημαινουσῶν λέξεων, δ'. Ἀττικῶν λέξεων ἐκδόσεις β'. Εἰσὶ δὲ κατὰ στοιχεῖον. Λέξεις Ἀντιμάχου, καὶ Ἡρακλέωνος· καὶ ἄλλα πολλά. *Vixit autem ſub Aureliano Imperatore, & ab eo occiſus eſt ob hanc cauſam, quod cum Zenobia Odenathi uxore ſentiret. Scripſit de oratione contra Midiam. Dubitationes Homericas. An Philoſophus fuerit Homerus. Problemata Homeri, & ſolutiones, libris duobus. Quænam contra fidem hiſtoriarum, tanquam hiſtorica enarrent Grammatici. De vocabulis apud Homerum multa ſignificantibus, libros quatuor. Atticorum vocabulorum editiones duas: ſunt autem ordine alphabetico. Vocabula Antimachi, & Heracleonis. Et alia multa.* Photius in ſua Bibliotheca Claudio imperante floruiſſe annotat: Ἐπὶ Κλαυδίου δὲ, inquit, οὗτος ἤκμαζε, καὶ τὰ πολλὰ συνηγωνίζετο Ζηνοβίᾳ τῇ τῶν Ὀσροηνῶν βασιλίδι, τὴν ἀρχὴν κατεχούσῃ Ὀδαινάθου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τετελευτηκότος: *in plurimis adfuit Zenobiæ Oſroënorum reginæ imperium tenenti mortuo jam Odenatho marito.* Quam ob cauſam victa vinctaque Zenobia interemptum ab Imperatore addit Suidas, καὶ ἀνῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς σύμπνους Ζηνοβίᾳ τῇ Ὀδαινάθου γυναικὶ, *quod cum Zenobia Odenathi uxore conſpiraſſet* (non *conſueſſet*, ut perperam vertit Rhodig. Antiq. lect. lib. XVIII, cap. XXVI) *in Imperatorem*; uti ex Flavio Vopiſco intelligimus, cujus hæc ſunt verba: *Grave inter eos, qui cæſi ſunt, de Longino Philoſopho fuiſſe perhibetur, quo Zenobia magiſtro uſa eſſe ad Græcas literas dicitur: quem quidem Aurelianus dicitur occidiſſe, quod ſuperbior illa Epiſtola ipſius diceretur dictata conſilio, quamvis Syro eſſet ſermone contexta.* Illius porro Epiſtolæ, quam Zenobia Imperatori ipſius deditionem petenti reſcripſit, exemplum ex eodem auctore appingere non gravabor:

Zenobia Regina Orientis. Nemo adhuc præter te, quod poſcis literis, petiit. Virtute faciendum eſt, quicquid in rebus bellicis eſt gerendum. Deditionem meam petis, quaſi neſcias Cleopatram Reginam perire maluiſſe, quam in qualibet vivere dignitate. Nobis Perſarum auxilia non deſunt, quæ jam ſperamus. Pro nobis ſunt Saraceni: pro nobis Armenii. Latrones Syri exercitum tuum, Aureliane, vicerunt. Quid igitur, ſi illa venerit manus, quæ undique ſperatur? Pones profecto ſupercilium, quo nunc mihi deditionem quaſi omnifariam victor imperas. De Longini mortis cauſa, eruditione, ejuſdemque in ſubeundo ſupplicio conſtantia, hæc Zoſimus: Ἡ δὲ αἰτίας ἔλεγχον, ἑαυτὴν ἐξαιροῦσα, πολλούς τε ἄλλους ἦγεν εἰς μέσον, ὡς παραγαγόντας οἷα γυναῖκα. Ἐν οἷς καὶ Λογγῖνος ἦν, οὗ συγγράμματά ἐστι μέγα τοῖς παιδείας μεταποιουμένοις ὄφελος φέροντα. ᾧπερ ἐφ' οἷς κατηγορεῖτο ἐλεγχομένῳ παραχρῆμα ὁ Βασιλεὺς θανάτου ζημίαν ἐπέθηκεν. Ἣν οὕτω γενναίως ἤνεγκεν ὁ Λογγῖνος, ὥστε καὶ τοὺς σχετλιάζοντας ἐπὶ τῷ πάθει παραμυθεῖσθαι: *Zenobia culpæ ſemet eximens multos alios in medium produ-*

producebat, qui eam veluti fœminam ſeduxiſſent, quorum in numero & Longinus erat, cujus exſtant ſcripta, magnam doctrinæ ſtudioſis utilitatem adferentia. Ei convicto de his, propter quæ accuſabatur, ſtatim pœnam mortis Imperator ſtatuit. Quam adeo fortiter Longinus pertulit, ut illos etiam, qui hanc calamitatem ejus indigno ferebant animo, conſolaretur. Libros multos ediderat, ut præter a Suida memoratos, πρὸς Πλωτῖνον καὶ Γεντιλιανὸν ἐπιστολὴν, quam juſtæ voluminis magnitudini parem fuiſſe ſcribit Porphyrius. Περὶ ἀρχῶν βιβλίον, Plotino, ut judicium ferret, exhibitum. Item Λογγίνου πρὸς Πλωτῖνον καὶ Γεντιλιανὸν Ἀμέλιον περὶ τέλους. Περὶ τῶν παθητικῶν βιβλίον: quæ opuſcula omnia ſumma cum Reipublicæ literariæ jactura nobis perierunt. Ac denique libellum iſtum vere aureum, ut dictum eſt, περὶ ὕψους multis in locis mutilatum, uti ex frequentibus lacunis fit perſpicuum. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Λογγίνου ἀρκέσει.

TANAQUILLI FABRI
NOTÆ
Ad Suidæ teſtimonium.

Aureliano] Ita eſt; ſed cum ejus juſſu interfectus fuerit Longinus, & ipſe Aurelianus ſex annos, vix amplius, imperaverit, vivereque deſierit circa annum Chriſti CCLXXVI, melius multo Suidas & diligentius, ſi ſub Gordiano, Decio, Valeriano, Gallieno, & Claudio jam floruiſſe ipſum dixiſſet. Itaque Origeni σύγχρονος fuit Longinus.

Odenati, *Zenobia*] Uterque ex hiſtoria Auguſta notiſſimus. Vide Valerianum Flavii Vopiſci.

Antimachi] Intelligo Antimachum Clarium.

Heracleonis] Illum Heracleonem Epheſium fuiſſe arbitror, cujus teſtimonio ſæpius uſus eſt Athenæus. Videtur autem de iis potiſſimum ſcripſiſſe, quæ ad rem cibariam pertineant.

Et alia multa] Quorum titulos diligentiſſime collegit Langbænius.

Porphyrio apud Euſebium κριτικώτατος τῶν καθ' ἑαυτὸν *dicitur. alibi* ἐν κρίσει πρῶτος ὤν. *alibi* ἐλλογιμώτατος, ἐλεγκτικώτατος.

Vopiſcus hæc ſcribit: Grave inter eos qui cæſi ſunt, de Longino philoſopho fuiſſe perhibetur: quo illa [*Zenobia*] magiſtro uſa eſſe ad Græcas literas dicitur: quem quidem Aurelianus idcirco occidiſſe dicitur, quod ſuperbior illa epiſtola ipſius diceretur conſilio ſcripta, quamvis Syro eſſet ſermone contexta.

Epiſtola]. Quam ibi Vopiſcus produxit.

Quamvis Syro] Hinc refelli poſſe videntur, qui Longinum e Syria oriundum fuiſſe ſcripſerunt.

Gyh. G. 96. 373.
M. Pell. a joint. L.
Vers. Franc. & Mr.
Dispreaux.

GERARDI LANGBÆNII

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ

UBI

IN AUCTORIS PROSAPIAM, ET PATRIAM INQUIRITUR.

Criticus quare vocatus: qui olim ſic dicti. *Enumeratio Scriptorum* LONGINI. *De Antimacho. Cyclus epicus.*

HAbes (Lector) *Longini* vitam ab interprete concinnatam; actum non agam; ea ſolum, quæ ab illo prætermiſſa ſunt, lubet ἐπανατρυγᾷν.

Quod ad proſapiam *Longini*, convenit illud e *Mileſiis Apuleji*, *Originis materna fundamenta a Plutarcho illo inclyto Philoſopho prodita gloriam illi faciunt.* (*Suid. in Frontone*) Mater enim illi nomine *Frontonis*, quæ fratrem habuit *Cornelium Frontonem* Oratorem, Magni *Plutarchi* nepotem: (*Rualdus in vita ex Sarisbur.*) qui *Athenis* vita functus *Longinum* Criticum ſororis filium hæredem ſcripſit. Erat, cum hac conjectura ductus, cum interprete, eum e *Syria* oriundum crederem. *Emiſa* enim *Syriæ* urbs. Sed ex quo in *Nicandri* ſcholia (*in Theriac.*) incidens illud legerem, Διονύσιος ὁ Φασηλίτης ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀντιμάχου ποιήσεως, in eo ſum, ut *Pamphyliæ*, in qua *Phaſelis*, eum nos debere putem. *Dionyſium* enim illum *Phaſelitem* ab hoc noſtro non alium fuiſſe facile credet, qui ex *Suida* didicit in *Antimachum* ſcripſiſſe *Longinum*. Quem auctores paſſim *Criticum* appellant. (*Dion. Chry. Or. de Homero.*) Critici autem olim dicti, qui poſtea Grammatici. Critica hæc quæ *Ariſtotelem* patrem agnoſcit, in eo præcipue verſatur, ut, quæ auctorum γνήσια, quæ ὑποβολιμαῖα, diſcernat: & hoc munus (*Athenis*, ut puto) *Longino* impoſitum; de quo *Eunapius in vita Porphyrii* ſic refert: εἴ τις κατέγνω τινὸς τῶν παλαιῶν, οὐ τὸ δοξασθὲν ἐκράτει πρότερον, ἀλλ' ἡ Λογγίνου πάντως ἐκράτει κρίσις: *Si quis in antiquorum aliquem calculum ferret, ſententia rata habita non eſt, priusquam* Longinus *accederet:* quam provinciam ante eum adminiſtravit alter *Dionyſius* e *Caria*. *Athenis* autem, fidem

dem facit ἀποσπασμάτιον illud *Porphyrii* ex libris περὶ φιλοσόφου ἱστορίας, (*quorum tertium citat Stephanus in* γάδαρα) ubi ſe a *Longino* Πλωτίνεια *Athenis* celelebrante inter alios ad feſtum vocatum tradit. *Plotinia* autem haud dubio, in *Plotini* defuncti præceptoris honorem inſtituit, die forſan emortuali; (*Porph. in vita Plot.*) natales enim ſuos ex conſulto diſcipulos celari voluit.

Scripſit *Longinus* plurima, eaque non vulgaria; *Eunapius*: τῶν βιβλίων τε αὐτοῦ πολὺ πλῆθος φέρεται, καὶ τὸ φερόμενον θαυμάζεται. Quæ a *Suida* memorantur breviter percurram.

1 περὶ τοῦ κατὰ Φειδίου commentarium, crediderim in orationem contra *Phidiam*; (forte Μειδίου.) quæ *Demoſthenis* eſt.

2 ἀπορήματα Ὁμηρικά: *Dubia Homerica*, ea ſunt, quorum liber quintus citatur ab *Homeri* ſcholiaſte, Ἰλ. β'. ubi Draconem paſſeres devorantem *Sthenium* vocatum refert. οὕτως γὰρ ἱστόρηται Διονυσίῳ ἐν τῷ ε τῶν ἀπόρων. Ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν etiam libros ſex conſcripſit *Ariſtoteles*. *Laert.*

3 εἰ φιλόσοφος Ὅμηρος? *An Homerus fuerit Philoſophus*; Apud *Laertium in Pyrrhone*. Sunt qui *Scepticorum* Principem putant. Et (*ib. l.* 2.) *Anaxagoræ* ſuccenturiat *Horatius*, *Epiſt. l.* 1, hoc ei elogium ferens,

— *Quid ſit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,*
Plenius ac melius Chryſippo & Crantore dicit.

4 προβλήματα Ὁμήρου, καὶ λύσεις: *Quæſtiones & ſolutiones Homericæ.* Ex quo muſtaceo laureolam antea captarant haud pauci. Puta *Heraclitus* λύσεων Ὁμηρικῶν, *lib.* 2. quos vertit & in lucem dedit *Geſnerus*, titulo *Allegoriarum* in *Homeri* fabulas. *Porphyrii* etiam ζητήματα Ὁμηρικά, majoris operis progymnaſmata, ad nos deduxit ævi fluxus; reliquis ejuſdem nominis abſorptis.

5 τίνα παρὰ τὰς ἱστορίας οἱ γραμματικοὶ ὡς ἱστορικὰ ἐξηγοῦνται: Quæ Grammatici præter hiſtorias ut hiſtorica commentantur: & in hoc etiam opere *Cæcilium* habuit facem præferentem, qui (ut idem *Suidas*) de iis ſcripſerat, quæ a rhetoribus ſecundum hiſtorias, vel præter hiſtorias referuntur.

6 περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ πολλὰ σημαινουσῶν λέξεων: De dictionibus *Polyſemis* apud *Homerum*: opus grammaticum, quale illud *Protagoræ* de *Homeri* gloſſis: (*Laert. ll.* 5 & 9) forte & *Demetrii* de Iliade & Odyſſea: Nam de *Baſilide*, quem in Epitomen redegit *Cratinus*, (*Etymol. in* ἀείζηλος) res eſt extra aleam, περὶ Ὁμηρικῆς λέξεως pariter inſcripto.

7 Ἀττικῶν λέξεων ἐκδόσεις β'. Atticarum dictionum Editiones duæ: quibus in limine operis ſui ſe in eo congerendo uſum eſſe agnoſcit *Suidas*; præivit hic etiam *Cæcilius Siculus*; quibus eo in loco ſubjunguntur *Lupercus*, *Pacatus*, & *Pollio Alexandrinus*. Addit *Photius Dionyſium Halicarnaſſeum*, *Pauſaniam*, *Mœridem*, *Atticiſtas* omnes: melioris notæ,

 quam

quam paucula illa *Phrynichi*, *Magiſtri*, aut *Moſchopuli*, quibus tamen reliquorum jacturam levamus ex parte.

8 Ἀντιμάχου καὶ Κλέωνος. (γρ. Ἡρακλέωνος)] *Cleones* duo, (*Curtius l. 8.*) unus poëta *Siculus*; alter (*Apollonii ſchol. lib. 1*) Κυζικηνὸς *Argonauticorum* ſcriptor, a quo multa *Apollonius*. *Antimachum* talem fuiſſe, ut *Delio* natatore opus haberet, ex iis patet, quæ apud auctores feruntur: (*Apollonii & Nicandri Schol.*) Hujus æmulus & mirator *Hadrianus Cæſar*, (*Spartian. in vita*) *Catacrianos*, libros obſcuriſſimos, eum imitatus ſcripſit. Indicio etiam ſunt, tum quæ a *Nicandri* ſcholiaſte adducuntur, tum quod *Nicandrum* pariter ejus æmulum prædicat, & ab eo multa mutuatum: forte non in *Theriacis*, ſed *Thebaicis*: uterque enim argumentum illud tractavit. *Tzetzes in prolegom. ad Lycoph.* inter Poëtas ὀνομαστοὺς eum reponit, quales illi ſunt numero quinque, *Homerus*, *Heſiodus*, *Panyaſis*, (corrupte Πάνυσις) *Antimachus*, & *Piſander*. Cum *Homero* conjungit *Propertius*, *lib. 2. el. 34*:

Tu non Antimacho, non tutior ibis Homero.

Imo & præferre auſus eſt *Hadrianus*, (*Dio. l. 69.*) qui de abolendo penitus *Homero* cogitavit, ut *Antimachum* induceret, cujus antea ne nomen quidem apud plures innotuit: οὗ μηδὲ τὸ ὄνομα πολλοὶ πρότερον ἠπίσταντο. Litem dirimat *Gregorius Nazianzenus*. Theologus *ep. 3.* qui hoc inter eos diſcrimen ponit, quod *Homerus* multa paucis complexus ſit, hic pauca multis; eoque brevitatis palmam *Homero* defert, τοῖς πράγμασι κείνων τὸ μῆκος, ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασι. Alterum etiam correctorem nactus eſt, *Longini* συμφοιτητὴν, (*Porphyr. de Plot.*) *Zoticum* ſcilicet, & ipſum *Criticum*; operis nomen Τὰ Ἀντιμάχου διορθωτικά. Fuit autem *Antimachus* Scriptor *Cyclicus*, ſi verum docet *Acron* Grammaticus, *In Horat. de Arte Poet.* tam ambitioſe digreſſionum amans, ut viginti quatuor libros impleret, priuſquam τοὺς ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις perduceret. (*Porphyrio ibid.*) Verum *Proclus*, *apud Photium in Chreſtom.* cui hac in parte tutius credendum, *Antimachum* & quatuor comites ſuperius adductos ab Epico Cyclo aperte excludit. Κύκλος autem ἐπικὸς fuit hiſtoria mythologica a diverſis deſcripta, ſed in unum corpus congeſta; in quo fabularum quicquid ab ipſis deorum incunabulis ad reditum *Ulyſſis* in *Ithacam* invaluit, mendax *Græcia* lætanter agnovit. Auctores ejus paſſim audiunt, Κύκλιοι, & ἐγκύκλιοι: opus ipſum, Κύκλος ἐπικὸς, κύκλια ἔπη, ποίημα ἐγκύκλιον, &, ſine addito, aliquando κύκλος.

9 Hæc de operibus *Longini* a *Suida* memoratis: ſuccedant, quæ *Porphyrius* (*ubi ſupra*) retulit: Inter quæ, ordinem ducit liber περὶ ἀρχῶν, *De principiis*. *Philarchæus* etiam geminum illi opus elaboravit, niſi malit quiſpiam τοῦ φιλαρχαίου ſic accipere, ut φιλαρχαῖον ſit inſcriptio alterius operis *Longini*: utcunque habeat, hoc ſtatuere poſſumus, ſyntagma illud politiori literatura refertum fuiſſe, licet prima fronte nihil minus polliceatur:

inde

inde enim illud *Plotini* effatum, *Longinum Philologum eſſe, Philoſophum nequaquam.*

10 Πρὸς Πλωτῖνον καὶ Γεντιλιανὸν Ἀμέλιον περὶ τέλους. *De fine, ad Plotinum & Amelium*; Continet reſponſum ad ea, quæ ab iis objecta: librum inſcripſit *Marcello* cuidam.

11 Πρὸς τὴν Ἀμέλιου ἐπιστολὴν. Epiſtolam vocat, quod volumen erat; quia ad *Amelii* Epiſtolam reſcripta.

12 Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα δικαιοσύνης. *De juſtitia ſecundum Platonem*; & hoc etiam contra *Amelium.*

13 Περὶ τῶν ἰδεῶν: In quo ſententiam ſuam de Ideis adverſus *Plotinum*, ejuſque hyperaſpiſtem *Porphyrium* tuetur.

14 Πρὸς τὴν τῶν Στοϊκῶν περὶ ψυχῆς δόξαν ἀντίῤῥησις: (*Euſeb. de Præpar. evang. l.* 15) *Diſceptatio adverſus Stoicorum de anima opinionem*: in qua probat animam non eſſe corpoream. Sed vereor ne titulum iſtum *Euſebius* ipſe particulæ ab integro aliquo opere abſtractæ impoſuerit.

15 Περὶ συνθέσεως λόγων: *De compoſitione orationum*, qua de re duo ſyntagmata a ſe conſcripta refert Sect. XXXVIII.

16 Περὶ παθῶν: *De paſſionibus* commentarium promittit ad finem hujus commentarioli; an abſolverit incertum.

17 *De aciebus bellicis.* Librum *Romæ* ſervari refert *Geſnerus in biblioth.*

18 Περὶ ποιητῶν: *De Poëtis. Dionyſii Phaſelitæ* opus; citat *Nicandri* Scholiaſtes.

19 Κελτικά. *Laertius in Thalete* citat *Dionyſium* ἐν Κελτικοῖς. Agnomen Critici huic noſtro datum facit, ut hoc ei opus adſcribam; nec enim dubito: quin *Laertius Longino* poſterior eſſe poſſit.

20 Περὶ ὕψους: *De ſublimitate*; ſic enim conceptum ab auctore titulum conjicio, tum quod paſſim ipſe ſic appellat; tum quod *Cæciliani* operis epigraphe talis fuerit. Circumforaneum illud περὶ ὕψους λόγου, & *Geſneri* alterum περὶ ὕψους λόγου ῥητορικὸν, minus probo. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

VETERUM ac RECENTIORUM
DE
LONGINO
JUDICIA & TESTIMONIA.

Plotini, Porphyrii, Vopiſci, Eunapii, Suidæ judicia Gabriel de Petra in Commentatiuncula de Longino recenſuit.

Libanius Sophiſta epiſt. CCXLIII l. III, cujus indicium Emericus Bigotius, vir elegantiſſimi ingenii & doctrinæ, Tanaquillo Fabro fecit, e Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ:

Ὀδαίναθον τὸν λόγον· Λογγίνου δὲ ὁ λόγος· ἐγὼ μὲν ἀπαιτῶ, σὲ δὲ δεῖ δοῦναι, καὶ γενέσθαι δίκαιον περὶ τὴν ὑπόσχεσιν: *Hodænathum (eſt autem Longini * oratio) ipſe quidem peto, te vero dare oportet, fidemque promiſſi muneris exhibere.*

* Si ita tuliſſet fatum literarum, ut ne illa oratio periſſet, multa hodie de bellis Orientalibus, quæ Odenatus ſuſtinuit, quæque adeo jejune a minoribus illis Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus prodita fuerunt, teneremus. *Faber.*

D. Hieronymus ad Ruſticum:

Criticum diceres eſſe Longinum, cenſoremque Romanæ facundiæ.

Proclus l. I. pag. XXVII Comment. in Platonis Timæum.

Λογγῖνος μὲν ἐν τούτοις ἐπισημαίνεται πάλιν, ὅτι φροντίζει καὶ ὀνομάτων ὥρας καὶ ποικιλίας ὁ Πλάτων, ἀπαγγέλλων ἄλλως τὰ αὐτὰ, &c. Οὗτος μὲν οὖν φιλόλογος, ὥσπερ Πλωτῖνον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ λέγεται, καὶ οὐ φιλόσοφος: *Longinus rurſum hoc loco notat Platonem orationis elegantiæ & varietati ſtudere, cum unam atque eandem rem diverſis modis efferat,* &c. *atqui ille, quod Plotinus de eo dixiſſe fertur, Philologus eſt, non Philoſophus.*

Theophylactus Archiep. Bulgariæ epiſt. XVII.

Μή μοι οὖν τὰς Λογγίνου κρίσεις περίαπτε, μὴ καὶ δόξῃς τισὶν αὐτός γε οὐ κατὰ Λογγῖνον κρίνειν. *Ne mihi igitur Longini cenſuras adtribuas, ne & ipſe nonnullis non ſecundum Longinum judicare videaris.*

P. Victorius Præfat. in Demetr. Phalereum:

Idem etiam efficere voluiſſe Dionyſium Longinum apparet, qui inſcripſit librum ſuum, in quo de excelſo loco inter oratores diſputavit, περὶ Ὕψους: *ac quomodo certo itinere perveniri poſſet in altiſſimum illum eloquentiæ gradum, diligenter monſtravit.*

Idem

Idem in lib. Ariſtot. de Arte Poët.

Meminit tamen Longinus in libro περὶ ὕψους hujus reditus Græcorum. Eſt autem, ubi magnus ille Rhetor, & qui plurimum judicio valuit, celebrat quaſdam eximias phantaſias poetarum; &c.

Idem Var. Lect. lib. XXIX. cap. XVIII:

Dionyſius tamen Longinus magiſter dicendi magnus, & qui ſtudii multum ponit in exiſtimandis ſcriptis veterum auctorum, putat, &c.

Et lib. XXXIII, cap. XII:

Ut accurate docuit eruditiſſimus magiſter dicendi, & maximus exiſtimator veterum ſcriptorum, Dionyſius Longinus.

H. Stephanus Diſſert. de Criticis:

Verum (ut a Græcis longius non diſcedam) inter eos, qui hoc juris aperte, & non tamquam aliud agentes ſibi ſumſerunt, præcipui longe diſtantibus inter ſe temporibus fuerunt Dionyſius Halicarnaſſeus, & Dionyſius Longinus.

G. Canterus lib. II Nov. lect. c. XXV:

In Sublimitatis præceptis hoc etiam recenſet Longinus Rhetor doctiſſimus.

Iſ. Caſaubonus in II lib. Suetonii:

Longinus in doctiſſimo περὶ ὕψους libello.

Idem ad Athenæi lib. I:

Habes apud Longinum in elegantiſſimo περὶ ὕψους libello.

Idem Excert. I Adv. Baronium:

Ac fecit olim Criticus inſignis, paganus tamen homo, Dionyſius Longinus, cujus exſtat aureolus περὶ ὕψους libellus. Aliud ejuſdem teſtimonium vide ad Sect. IX, n. 48.

Dom. Baudius Centur. III, epiſt. XXXVI:

Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις, &c. *Ut recte & ſapienter definit ſubactiſſimi judicii Rhetor Longinus, qui numquam dimittit ſedulum & attentum lectorem ſine bonæ frugis proventu,* & cum ſpe divite manat in venas animumque.

Nicol. Cauſſinus lib. II. cap. XXIII Eloq. Sacr. & profanæ:

Hæc magnus Oratorum Criticus, &c.

Jo. Caſelius in Rhetore:

Supereſt Dionyſius Longinus, quem ſupra magiſtros dicendi colloco. Quando enim ſuam de ſummo genere dicendi ſententiam oſtendit, non ſolum ibi oratorum, ſed omnis generis ſcriptorum ſubtilis, & acer, nec iniquus cenſor eſt; homo doctiſſimus, & ſummi, ſincerique judicii.

Janus Rutgerſius Var. Lect. l. I. c. X:

Talem innuebat Euripides in verſibus quibuſdam, quos affert Dionyſius Longinus in aureolo libello περὶ ὕψες λόγε.

Lucas Holſtenius de vita & ſcriptis Porphyrii, cap. VI:

Longini ingenium accuratum, limatum judicium, atque eruditionis copiam ſatis oſtendit libellus de ſublimi genere orationis: tum quædam ἀνέκδοτα περὶ μέτρων, *quæ ex Vaticana Bibliotheca deprom̃ta mihi oſtendit Leo Allatius.*

Dan. Heinſius in prolegomenis in Ariſtarchum ſacrum:

Quo & maxima ex parte ſpectant, quæ in Alcidamante tertio Rhetor. Ariſtoteles, quæ in Leontino Gorgia, Calliſthene, Clitarcho, Hegeſia, Matride, atque aliis, ſummus Vir Longinus maximo judicio notavit, quæ nec imperiti, nec vulgares aſſequuntur. Eſt enim ut ingenii excelſi, ita quod præclare ab eodem dicitur, experientiæ ſupremâ ſoboles hæc judicandi ratio. Et poſtpaullo: *Judex accuratus Longinus, quem ab eruditione varia* πολυμαθῆ, *ac Criticum fuiſſe dictum notat Suidas*, &c.

Idem paulo ante:

Criticæ non parva & peculiaris quædam pars ad eloquentiam tranſlata eſt: quam ad artem Rhetorum, ut Criticorum Princeps Ariſtoteles, ita Cicero, Fabius, Longinus, Hermogenes, Demetrius, & Dionyſius traduxerunt. Quorum ſcripta qui non legit, numquam in dicendo, quod oportet, obtinebit; numquam recte de antiquitate judicabit.

G. J. Voſſius de Arte Gramm. l. I, c. V:

Longinus Caſſius Grammaticus, idem Rhetor, & Philoſophus, qui Aureliani ætate egit apud Zenobiam Palmyrenorum Reginam, interque alia de Atticis vocibus duas reliquit editiones.

Idem lib. VI Inſtit. Orator.

Dionyſio Longino Rhetori κριτικωτάτῳ, *qui ſub Aureliano Cæſare de hoc charactere ablectum & plane aureolum reliquit libellum.*

INDEX

INDEX
SECTIONUM.

SECT. I.

CÆcilii de Sublimitate Commentarium imperfectum eſſe: & quare? PAG. 3

SECT. II.

Num quæ Sublimitatis ars ſit? 11

SECT. III.

De inani Tumore, ac Puerili dicendi genere, nec non de Parenthyrſo. 15

SECT. IV.

De Frigido. 27

SECT. V.

Unde ea fluant vitia, de quibus ſupra diſputatum? 39

SECT. VI.

Veræ Sublimitatis ſcientiam & judicium non eſſe in proclivi. 41

SECT. VII.

Quomodo id, quod Sublime eſt, intelligi cognoſcique poſſit? 41

SECT. VIII.

Quinque eſſe Sublimitatis veluti fontes. 47

SECT. IX.

De ſenſuum Altitudine. 51

SECT. X.

Summorum & validiſſimorum conſequentium collectionem, compoſitionemque, cauſſam & eſſe Sublimitatis, & quomodo? 73

SECT. XI.

De Auxeſi, ſive Amplificatione. 89

INDEX SECTIONUM.

SECT. XII.

Amplificationis definitionem apud Artis ſcriptores minus rectam ac veram eſſe. 91

SECT. XIII.

De Sublimi genere dicendi Platonis; nec non de Imitatione. 95

SECT. XIV.

Optimos nobis ſcriptores in ſcribendo velut ante oculos conſtituendos eſſe. 103

SECT. XV.

De Viſionibus. 105

SECT. XVI.

De Figuris. 119

SECT. XVII.

Figuras & Sublimitatem ſuppetias ſibi invicem ferre; & ubi, ac quomodo? 127

SECT. XVIII.

De Interrogatione & Percontatione. 131

SECT. XIX.

De Aſyndetis, ſive Diſſolutis. 133

SECT. XX.

De Figurarum Coacervatione, ſeu Congerie. 135

SECT. XXI.

Copulas orationem enervare. 139

SECT. XXII.

De Hyperbatis, ſive Transgreſſionibus. 139

SECT. XXIII.

De Polyptotis, aliiſque id genus figuris: item de Singularibus & Pluralibus. 145

SECT. XXIV.

Singularia quandoque ſuppeditare Sublimitatem. 149

SECT. XXV.

Præterita, ac ſi inter præſenti gerantur, exponenda. 151

SECT.

SECT. XXVI.
De Perſonarum Commutatione. 153

SECT. XXVII.
De Perſona in Perſonam aliam Commutatione. 155

SECT. XXVIII.
De Circumlocutione. 159

SECT. XXIX.
Circumlocutionem immodicam inſulſam eſſe, atque puerilem. 163

SECT. XXX.
De Delectu verborum. 165

SECT. XXXI.
De Idiotiſmo, ſeu verbis vulgaribus. 169

SECT. XXXII.
De Metaphorarum multitudine. 171

SECT. XXXIII.
Utrum potior ſit ac præſtantior Oratio omni quidem vitio, ſed & Sublimitate carens, an Sublimis aliquando peccans? 181

SECT. XXXIV.
De eodem argumento. Item Demoſthenis & Hyperidis comparatio. 187

SECT. XXXV.
De Platone & Lyſia. 193

SECT. XXXVI.
De Carente vitio oratione, & Sublimitate aliquando deficiente. 197

SECT. XXXVII.
De Comparationibus, Imaginibus, & Superjectionibus. 201

SECT. XXXVIII.
De Collocatione. 207

SECT. XXXIX.
De Sublimium apta inter ſe Compoſitione. 215

INDEX SECTIONUM.

SECT. XL.

Quænam potiſſimum Sublimitati adverſentur? 219

SECT. XLI.

De Oratione nimis conciſa. 221

SECT. XLII.

De Verborum Exilitate: item de Amplificatione. 223

SECT. XLIII.

Quæſtio nobilis, unde ea præſtantium, ac vere Sublimium ſcriptorum nunc ſit penuria? 229.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ'

Υ Ψ Ο Υ Σ.

DIONYSII LONGINI

D E

S U B L I M I T A T E

LIBER COMMENTARIUS.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ'

[1] Ὕ Ψ Ο Υ Σ.

ΤΜΗ͂ΜΑ α'.

Ὅτι τὸ τοῦ Καικιλίου συγγραμμάτιον, τὸ περὶ Ὕψους, ἐλλιπές ἐστι, καὶ διότι.

1 [2] ΤΟ' μὲν [3] Καικιλίου [4] συγγραμμάτιον, ὃ περὶ Ὕψους συνετάξατο, ἀνασκοπουμένοις ἡμῖν, ὡς οἶσθα, κοινῇ, [5] Ποστούμιε [6] Τερεντιανὲ φίλτατε, ταπεινότερον ἐφάνη τῆς ὅλης ὑποθέσεως, καὶ ἥκιστα τῶν καιρίων ἐφαπτόμενον, οὐ πολλήν τε ὠφέλειαν, ἧς μάλιστα δεῖ στοχάζεσθαι τὸν

1. ΠΕρὶ ὕψους] In titulis librorum árticulus fere non adhibetur : adhibetur tamen aliquando. Sic enim Ariſtoteles inſcripſit περὶ τῆς προνοίας. Ariſtippus περὶ τῆς παιδείας. Petra.

Ibid. Περὶ Ὕψους] Titulus, quem plerique Longino præſcripſerunt, falſus eſt, [ΠΕΡΙ' Ὕ'ΨΟΥΣ λόγου] delendum enim illud λόγου· quorſum, inquies? Videlicet itidem agit Rhetor, ac quilibet τεχνίτης: nempe περὶ τῆς ὑποκειμένης ὕλης. At materia ſubjecta Rhetori eſt λόγος, ſeu *oratio*. Quamobrem, ubi de orationis ſpecie, aut forma; ſeu, ut Græci vocant, *idea*, ſcribere conſtituit, haud ſane illi neceſſe eſt quidquam addere; ſat enim facile eſt ad intelligendum, ſi profiteatur ſe περὶ ἰσχνότητος, περὶ ἁδρότητος, aut ὕψους, de gracilitate, aut ſublimitate orationis acturum eſſe. Hoc ſatis apud eos fuerit, qui τῆς λογικῆς ἐμπειρίας guſtum aliquem habuerint. Faber.

Ibid. Περὶ ὕψους λόγου] Tres e præſtantiſſimis Mſſ. Pariſinus, S. Marci Venetus, & primus Vaticanus non agnoſcunt voculam λόγου: unde eam hinc ejecimus. Quin & noſter illam plerumque plurali numero, non autem ſingulari uſurpat, ut mox: ἐξοχή τις λόγων τὰ ὕψη; & in initio Sect. x, ὑψηλοὺς ποιεῖν τοὺς λόγους. & ſic ſæpe alibi. Tollius.

2. Τὸ μὲν] Contra Cæcilium Rhetorem. Is autem eſt, quem ſæpe nominat Quintilianus. Robortellus.

3. τοῦ Καικιλίου] Hic putatur eſſe Cæcilius Rhetor Siculus, qui Romæ floruit æqualis & amicus Dionyſii Halicarnaſſei. Hujus præter Longinum meminerunt Dionyſius Halicarnaſſ. Quint. Plut. in vita Demoſth ſtatim initio. Athenæus δειπνοσοφ. *lib.* 6. Patria ejus Καλὴ Ἀκτὴ, vulgo Καλάκτα, oppidum in littore ſeptentrionali Siciliæ. Petra.

Ibid. Τοῦ μὲν Καικιλίου] Prætor Comicum, Juriſconſultum, & *Cæcilium Bionem* περὶ δυνάμεων, duos invenio *Cæcilios*; alterum [*Strabo lib.* 5.] hiſtoricum *Romanum*, illum forſan quem *Saluſtio* prætulit *Hadrianus*, [*Spartian.*] (ſic enim antiquioris codices: ſed Criticorum παραδιόρθωσις *Cæcilii* loco *Cælium* ſubſtituit) Rhetorem alterum, *Siculum*, [*Suid.*] qui olim *Archagathus* dictus. Ejus mentio apud *Plutarchum de decem Rhetor.* ſæpius: vixit ſub *Auguſto*, *Dionyſii Halicarnaſſei* [*Halic. in ep. ad Pomp.*] familiaris: quos conjungit *Quinctilianus Inſt.* 3, 1. *Calactianum* vocat *Suidas*, rectius *Athenæus* ἀπὸ καλῆς Ἀκτῆς, E *Cala Acta*, quam *Siciliæ* urbem fuiſſe probat ὁ πολυμαθέστατος *Caſaubonus*. Erat & altera καλὴ Ἀκτὴ urbs *Cretæ*: [*Steph.*] eandem exiſtimo, quam in D. *Pauli* διάπλῳ ſynonyma voce ſignatam legimus *Actorum* 27, 8. καλοὺς λιμένας. Ex diviſis vocibus καλὴ Ἀκτὴ in unam concreſcentibus fit Καλάκτη, quod in aliis id genus inſolens non eſt; ut Νέα πόλις, Νεάπολις. Μεγάλη πόλις, Μεγαλόπολις. Inde *Polybius Megalopolitanus* dictus: & ἀπὸ καλῆς Ἀκτῆς *Cæcilius Calactianus*: unde lapſus *Athenæi* interpres,

qui

DIONYSII LONGINI
DE
SUBLIMITATE
LIBER COMMENTARIUS.*

SECTIO I.

*Cæcilii de Sublimitate Commentarium imper*fectum eſſe: & quare.*

QUum Cæcilii de Sublimitate Commentatiunculam diligentius nuper 1
una cognoſceremus, ea fuit utriuſque noſtrum exiſtimatio, Poſtumi Terentiane, Virorum amiciſſime, nim*is illum tenuiter, atque perexiliter, id argumentum perſecutum, &, quod ea, quæ præcipua erant, & inprimis tractanda, ne quidem attingeret, lectoribus haud mul-

qui in *pulchra Attica* natum dixit, quia nimirum *Atticam* olim Ἀκτὴν vocatam novit. Langbænius.

Ibid. Καικιλίου] Vixit ille ſub Julio & Octaviano Cæſaribus, Dionyſii Halicarnaſſei familiaris: nam alicubi φίλτατος ab eo appellatus eſt. Ejus, præter ceteros, meminerunt Quintilianus, Photius, Suidas, [*Plutarchus in Lyſia, plura Caſaubon. ad Athen.* VI, 21. *Voſſ. de Arte Gr.* I, V.] Multa ſcripſerat; de quibus alias: Sed, ut ego quidem arbitror, omnium primus tractatum de *Sublimi genere dicendi* tentavit. Siculus fuit. Patria illi Calacta, quæ urbs erat medio intervallo inter Mylas & Panormum, hodie *Milazzo* & *Palermo*, ad oram maris Tyrrheni, ſeu in eo latere Siciliæ, quod Cauro & Favonio obverſum eſt. Faber.

4. Συγγραμμάτιον] *Cæcilii* opus σύγγραμμα vocat, vere; proprium autem ὑπόμνημα, modeſte *cap.* I. *&* 33: quaſi illud *ſyntagma* eſſet, hoc tantum *Commentarius*. Quid interſit, lubet ex *Ammonio* [*In Ariſt. Categ.*] docere: Scripta ὑπομνηματικὰ ἐκεῖνα καλοῦσιν, ὅσα πρὸς οἰκείαν ἀποσημειοῦται ὑπόμνησιν, &c. Commentarios vocant, quæcunque in ſubſidium memoriæ annotant. Solebant enim antiqui priorum opera relegentes, opiniones eorum & argumenta annotare: quin & ſua; ut, ſi quando ad ſcribendum ſe accingerent, in procinctu haberent antiquorum ea de re ſententiam, futuri operis materiam. συνταγματικὰ vero, ὅσα φράσιν ἔχει πρέπουσαν συντάγματι, καὶ τὴν τῶν κεφαλαίων εὔτακτον διαίρεσιν. In quibus & phraſis magis elaborata, quæque ſyntagma deceat, & ordinatior in capita partitio. Ideo *Agellii* liber proprie Commentarius eſt, *quem ad ſubſidium memoriæ, quaſi quoddam literarum penus, recondebat*; uti habet in calce operis, quæ tota narratio, quod à *Plinio* factum, potiori jure a fronte libri collocetur una cum *Elencho* capitum; ut in *Plinio* factum cernimus, exemplum cujus ſecutus eſt *Gellius*, (& præfationem maxima ex parte mutuatus) ut *Plinius Sorani*. Simili ſenſu & ἀπομνημονεύματα vocantur Grammaticis, qualia *Phavorinus* [*Gell. & Laert. paſſim.*] compoſuit: licet Rhetores vocem ſtrictius ſumant, quibus ut ait *Theon progym. cap.* 5, ἀπομνημόνευμα πρᾶξις ἐστὶν ἢ λόγος βιωφελής, *factum vel dictum utile*. Et inde *Cæſari* vitio vertitur, quod opus illud ſuum Commentarios inſcripſerit, quod verius hiſtoriam poterat. Langbænius.

5. Ποστούμιε] V. C. Pariſin. Bibl. Regiæ, Ποστούμιε Φλῶρε Τερεντιανέ. Ille vero S. Marci Venetus, & tres Vaticani, Ποστούμιε Φλωρεντιανέ: male. ſectione enim IV, & poſt ſæpius, in omnibus legas, Τερεντιανὲ ἥδιστε. in primo & tertio Vat. etiam legebatur Πιστούμιε. Tollius.

6. Τερεντιανὲ] Utrum hic Terentianus ille ipſe fuerit, cujus hodieque libellus extat *De metris*, opus omni elegantiarum genere conditum, & amabili quadam ingenii amœnitate temperatum, res eſt quæſitu digna, & alias quæretur. Interea dum id fiat, libenter ſane dicerim, cur ingenioſiſſimus Grammaticorum in doctorum libris dicatur Carthaginienſis: nam

2 τὸν γράφοντα, περιποιοῦν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. εἶτ᾽ ἐπὶ πάσης τεχνολο-
γίας δυοῖν ἀπαιτουμένων, προτέρου μὲν, τοῦ δεῖξαι, τί τὸ ὑποκείμενον· δευ-
τέρου δὲ τῇ τάξει, τῇ δυνάμει δὲ κυριωτέρου, πῶς ἂν ἡμῖν αὐτὸ τοῦτο, καὶ
3 δι᾽ ὧντινων μεθόδων κτητὸν γένοιτο· ὅμως ὁ Καικίλιος, ποῖον μέν τι
ὑπάρχει τὸ ὑψηλὸν, διὰ μυρίων ὅσων, ὡς ἀγνοοῦσι, πειρᾶται δεικνύναι·
τὸ δὲ δι᾽ ὅτου τρόπου τὰς ἑαυτῶν φύσεις προάγειν ἰσχύοιμεν ἂν εἰς ποσὴν
4 μεγέθους ἐπίδοσιν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον, παρέλιπεν. [7] Πλὴν
ἴσως τουτονὶ μὲν τὸν ἄνδρα οὐχ οὕτως αἰτιᾶσθαι τῶν ἐκλελειμμένων, ὡς
5 αὐτῆς τῆς ἐπινοίας καὶ σπουδῆς ἄξιον ἐπαινεῖν. Ἐπεὶ δ᾽ ἐνεκελεύσω καὶ ἡμᾶς
τι περὶ ὕψους πάντως εἰς σὴν ὑπομνηματίσασθαι χάριν, φέρε, εἴ τι
δὴ δοκοῦμεν [8] ἀνδράσι πολιτικοῖς τεθεωρηκέναι χρήσιμον, ἐπισκεψώμεθα.
6 Αὐτὸς δ᾽ ἡμῖν, ἑταῖρε, τὰ ἐπὶ μέρους, ὡς πέφυκε, καὶ καθήκει, [9] συνεπι-
κρινεῖς

ex illius quidem ſcriptis contra ſentio. Faber.

7. Πλὴν ἴσως] Cicero ad Brutum, in Oratore, c. 50: *Nec ego id, quod deeſt antiquitati, flagito potius, quam laudo, quod eſt: præſertim quum ea majora judicem, quæ ſunt, quam illa, quæ deſunt.* Seneca de vita beata c. xx: *Studiorum ſalutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio eſt. Quid mirum, ſi non eſcendunt in altum ardua aggreſſi? Sed viros ſuſpice, etiam ſi decidunt, magna conantes.* Tollius.

8. Ἀνδράσι πολιτικοῖς] Viros politicos appellat non tam qui rempub. adminiſtrant, quam Oratores illos, qui cauſas civiles in foro agebant; ut ab umbraticis illis doctoribus ſepararet, qui fictas tantum controverſias, μελέτας ſcilicet, vel Suaſorias in ſcholis declamitabant. Diſcrimen illud & *Pollux lib. 4, cap. 1*, admittit; ῥητορικὴ, ἡ αὐτὴ καὶ πολιτικὴ, καὶ σοφιστική. Rhetorica, inquit, quæ & politica, & ſophiſtica. Illam judicialem vocat *Philoſtratus de vitis ſoph. l. 2*: apud quem *Damianus* δικανικοῦ σοφιστικώτερος, σοφιστικοῦ δὲ δικανικώτερος audit. Et *in Apollonio Naucratite*, λόγον ἀγωνιζόμενον, qualem ſcilicet agones ſcholaſtici agnoſcunt, opponit politico. Huc facit illa *Pythagoræ* [*Theocrit. ſchol. ad Idyll.* 14.] diſcipulorum diſtinctio; quorum alii, qui contemplationi vacabant, *Auguſti*, σεβαστικοὶ appellati; qui rebus agendis, Politici; qui Geometriæ, & Aſtronomiæ, Mathematici. Adde quod [*Heinſ. in Heſiod.*] hodierni *Græculi* venalis pudicitiæ fœminas πολιτικὰς vocant. Langbænius.

Ibid. ἀνδράσι πολιτικοῖς] Viri politici ſunt, qui τὸν πολιτικὸν λόγον ἀσκοῦσι. Halicarnaſſ. pag cxxxii, vol. ii. πολιτικὸς autem λόγος ad forum, aut ad populum pertinet, tribuiturque εἰς δικανικὸν καὶ δημηγορικόν. Sub genere dicanico quid ſit, notum eſt: ſub demegorico autem longe plura ſunt, eaque grandiora. Complectitur enim illa omnia, de quibus agi ad populum ſoleat. Item legatorum orationes, εὐχαριστήρια ob felicem præliorum eventum, laudationes funebres ducum & imperatorum, alloquia, ſeu adhortationes copiarum, &c. Uno verbo πολιτικὸς λόγος opponitur rhetorum ſophiſtarumque μελέταις, quales ſunt declamationes, & illæ orationes, quæ in otio & umbra ſcholarum habentur. Eodem etiam conjicere haud dubitem panegyricos rhetorum quorumdam, qui populi fremitum, ſtrepitum, tumultum, ferre non poterant, quod nimiam frontis teneritudinem, nec ſatis firmas aures, haberent. Πολιτικὸν λόγον vocare poſſis *virilem & oratoriam eloquentiam*, ut auctor Dialogi *de cauſis corruptæ eloquentiæ*: quod opus non magis Quintiliani eſt, quam Taciti; quamvis ille alter alicubi tradat, ſe idem argumentum ſub eodem titulo tractaſſe. Verum de hoc alias. Sed, inquies, ῥητορικὴν & πολιτικὴν eandem eſſe ſcribit Pollux, & ῥήτορα eſſe πολιτικόν. Fateor; ſi rhetoras pro iis accipiat, qui rempubl. adminiſtrant; ſin aliter, errat. Faber.

Ibid. ἀνδράσι πολιτικοῖς] Verti, *viris civilibus*, auctore Quintiliano lib. i, cap. x: *Non igitur fruſtra Plato civili viro, quem* πολιτικὸν *vocat, neceſſariam Muſicam credidit.* Cicero in Bruto, c. 76, de L. Torquato: *Quem tu non tam cito Rhetorem dixiſſes, etſi non deerat oratio, quam, ut Græci dicunt,* πολιτικόν. *Erant enim in eo plurimæ literæ, nec eæ vulgares, ſed interiores quædam & reconditæ:*

divinæ

multum profuiſſe: tametſi hæc prima debet eſſe ſcribentium cura. Tum 2
& illud nobis obſervatum, quum in omni artis alicujus tractatione duo ſoleant exigi, quorum alterum in ipſius argumenti conſumatur explicatione; alterum ordine quidem poſterius, at natura certe prius, illius adipiſcendi viam tradat atque rationem: Cæcilium nihilominus unum 3
illud, quid ſit SUBLIMITAS, ac ſi res obſcurior foret, nec ſatis nota, ſexcentis demonſtrare conatum eſſe exemplis: ceterum illud alterum, quod utilius multo erat, ac præſtantius, quo nimirum modo ingenii noſtri vim atque facultatem ad faciendos in Sublimitate progreſſus erigere potiſſimum, atque excitare poſſimus, neſcio quibus adductum rationibus, veluti minime neceſſarium præteriſſe. Verumtamen 4
non tam culpandus ille mihi videtur ob ea, quæ deſunt, quam quod iſtam in ſe curam, cogitationemque ſuſceperit, magnopere laudandus. Quoniam igitur rogare me non ceſſas, hortarique, ut & ipſe aliquid de 5
SUBLIMITATE tua de cauſſa velim commentari, agedum experiamur, ecquid & ego in hoc argumento viris civilibus, & in foro judiciiſque verſantibus, profuturum animadvertiſſe videar. Quod dum ag- 6
gredior,

divina memoria, ſumma verborum & gravitas & elegantia: atque hæc omnia vitæ decorabat dignitas & integritas. Lactantius l. III, cap. XVI: *Recteque Tullius Civileis viros, qui remp. gubernant, &c. Philoſophiæ doctoribus præfert.* Themiſtius Oratione XVI: Τῷ γὰρ νομοθέτῃ, ὃν προυστησάμεθα, Πλάτωνι τῷ θεσπεσίῳ, οὐχ ἕν τι χρῆμα φαίνεται εἶναι πολιτικός τε, καὶ δημολόγος, καὶ σοφιστής. ἀλλὰ τὸν μὲν δημοσίᾳ σὺν μακροῖς λόγοις προσιόντα τοῖς πλήθεσιν, εἰ μὲν δρῴη αὐτὸ προμηθέμενος τῶν ἀκροωμένων, πολιτικὸν οἴεται, καὶ ὀνομάζειν κελεύει· τὸν δὲ αὐτοῦ μόνου ἐρῶντα τοῦ δημοσίου θορύβου, δημολόγον, καὶ δημεθαστήν· ὁ σοφιστὴς δὲ αὐτῷ βραχυῤῥήμων τε, ὡς τὸ πολὺ, καὶ πρὸς ἕνα ἀντίπαλον ἐσκευασμένος. Verum Plato e veritate potius, quam vulgi conſuetudine, & uſu loquitur, cum virum politicum a Sophiſtis & concionatoribus diſtinguit. Illi namque, quos in Euthydemo deſcribit, Sophiſtæ, non alii erant, quam quos hic noſter *politicos* appellat, viros in foro, & in judiciis, ac concionibus verſantes, & vel ad populum, vel ad judices perſæpe verba facientes: quos Latini *Oratores* vocant. alii ſunt ſophiſtæ illi, quos *declamatores*, dixere: quos Langbænius & Faber bene ab oratoribus, ſive politicis viris diſtinxerunt. Poſſis eos latiore verborum ambitu vocare, *homines in foro atque judiciis verſantes.* Tacitus de Ateio Capitone l. III Annal. c. 75: *Capito Atejus principem in civitate locum ſtudiis civilibus adſecutus.* Politici etiam ab Oratoribus τοῖς δημαγωγοῦσι diſtinguuntur apud Sextum Emp. p. 71 adv. Math. ubi ait, ἀλλ' ὃν λόγον ἔχει φαρμακοπώλης πρὸς τὸν ἰατρὸν, τοῦτον ὁ δημαγωγὸς πρὸς τὸν πολιτικόν. Ariſtoteles l. I. Rhet. Ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ συγκεῖται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς. Plura videſis apud Creſollium in Theatro Rhetorum ac Sophiſtarum: quo ſcripto multa Longini noſtri loca illuſtravit. TOLLIUS.

9. αὐτὸς δ' ἡμῖν συνεπικρινεῖς ἀληθέστατα· ἓν γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος, &c.] De Petra ſic: *Ipſe vero*, &c. *una nobiſcum demum dijudicabis veriſſime: appoſite enim ille, quid diis ſimile habeamus, deſignans, beneficentiam dixit & veritatem.* Mirabor equidem, ſi cui orationis conſequentia ſatis recta appareat: debuit enim illud verbum futuri temporis, συνεπικρινεῖς, itidem converti ac ſi, ut fit paſſim, imperandi, aut rogandi formam habuiſſet. Sic itaque verterem: *Ipſe autem, ſi me amas, veritatem in judicando ſequere, &, quæ tua ſententia ſit, reſcribe. Quid enim homini melius, quam vera proloqui? Et ſcis illud Pythagoræ* (neque enim Ariſtotelis eſt hoc dictum) *nihil eſſe omnino unde ad Deos immortales propius accedamus, quam ex beneficentia & veracitate.* FABER.

Ibid. συνεπικρινεῖς] Ita fere Dionyſius Halicarn. in epiſt. ad Tuberonem, de Charactere Thucydidis: Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς γραφῆς πλείονα μὲν εἶχον λέγειν· ἀρκεσθήσομαι δ' ὀλίγοις. εἰ δὲ ἀληθεῖς καὶ προσήκοντας ἐμαυτῷ

προση-

7 κρινεῖς ἀληθέστατα. [10] Εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος, τί θεοῖς ὅμοιον ἔχοι-
8 μεν, εὐεργεσίαν [11] εἶπε, καὶ ἀλήθειαν. [12] Γράφων δὲ πρὸς σὲ, φίλτα-
τε, τὸν παιδείας ἐπιστήμονα, σχεδὸν ἀπήλλαγμαι καὶ τοῦ διὰ πλειόνων προ-
ϋποτίθεσθαι, [13] ὡς ἀκρότης, καὶ ἐξοχή τις λόγων ἐστὶ τὰ ὕψη, καὶ ποιη-
τῶν τε οἱ μέγιστοι, καὶ συγγραφέων, οὐκ ἄλλοθεν, ἢ ἐνθένδε ποθὲν
ἐπρώτευσαν, [14] καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιέβαλον εὐκλείαις τὸν αἰῶνα.
9 [15] Οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους, ἀλλ' εἰς ἔκστασιν ἄγει τὰ ὑπερφυᾶ·
[16] πάν-

περιήρημαι λόγους, σύ τε κρινεῖς, καὶ τῶν ἄλλων φιλολόγων ἕκαστος. idem ibidem: εἰ δὲ τὰ ἐοικότα ἔγνωκα, σύ τε κρινεῖς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἀγόμενος τῶν ἔργων. Pſeudo-Dioſcorides ineditus, in bibl. Medic. περὶ ἁπλῶν φαρμάκων: Ἀνατίθεμεν δέ σοι τὰ βιβλία τῷ δυναμένῳ ἐπικρῖναι δι' ἧς ἔχεις ἐμπειρίας τῶν ἡμετέρων πόνων. Phædrus lib. III, in initio:

Induxi te ad legendum: ſincerum mihi
Candore noto reddas judicium, precor.

De futuris, quod Faber ait, verum. Sic Pindarus ode IX Olympior. Χαμαιπετάων λόγων ἐφάψῃ, pro ἔφαπτε. Sophocles Oedipo Colon. Πρὸς ταῦτα πράξεις οἷον ἂν θέλῃς, pro πρᾶττε. quamquam ego hic vitium latere puto, & legendum, φράσεις. Sequitur enim: Ἐπεὶ Ἑρμηίᾳ με, κεἰ δίκαια ὅμως λέγω, Σμικρὸν τίθησι. πρὸς δὲ τὰς πράξεις ὅμως καὶ τηλικόσδ' ὢν ἀντιδρᾷν πειράσομαι. Formula autem loquendi non multum diverſa occurrit apud Ariſtophanem in Nubibus: Φράζε πρὸς ἡμᾶς ὅτι χρήζεις. Sed & Latini futuris indic. pro Imperativo uſi. Sic Gallienus apud Pollionem in Claudio: *Quæ ut libenter accipiat, tu facies.* id eſt, *fac.* vide & Priſcianum l. XVIII, pag. 1132. TOLLIUS.

10. εὖ γὰρ δὴ] ὁ Δημοσθένης, ὃς ἐρωτηθεὶς, τί ἄνθρωπος ὅμοιον ἔχει θεῷ, ἔφη, τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν. Hujus generis ſententias καὶ ἀποφθέγματα χρείας dixit Aphthon. vide ὅρον τῆς χρείας. PETRA.

Ibid. Εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος]. Chriam iſtam, quam eruditus interpres ἀμαρτύρως ad *Demoſthenem* refert, ego productis tabulis in antiqui domini poſſeſſionem revoco. *Pythagoras* [*Ælian. var. hiſt. l. 2. c. 59.*] is eſt, qui duo hæc homines habere dixit deorum operibus quam ſimilia, τό τε ἀληθεύειν καὶ τὸ εὐεργετεῖν. LANGBÆNIUS.

Ibid. εὖ γὰρ δὴ] Stobæus Serm. IX: Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς, τί ποιοῦσιν ἄνθρωποι θεῷ ὅμοιον; ἔφη, ἐὰν ἀληθεύωσιν. ἀλήθεια γὰρ, ut ait Philo de vita Moſis, ὀπαδὸς θεοῦ. Porphyrius de vita Pythagoræ: μάλιστα δ' ἀληθεύειν· τοῦτο γὰρ μόνον δύνασθαι τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν θεῷ παραπλησίους. ἐπεὶ καὶ τοῦ θεοῦ, ὡς παρὰ τῶν μάγων ἐπυνθάνετο, ὃν Ὠρομάζην καλοῦσιν ἐκεῖνοι, ἐοικέναι τὸ μὲν σῶμα φωτὶ, τὴν δὲ ψυχὴν ἀληθείᾳ. Jamblichus in Protreptico c. XX: τὸ γὰρ ἀληθεύειν καὶ πρὸς θεοὺς κατὰ τὴν θείαν ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην, ἡγεῖται ἡμῖν πάντων τῶν θείων, καὶ ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν De *Urim* & *Thummim*, quæ δήλωσις & ἀλήθεια, vid. Marshamum, Spencerum, &c. item Pſalm. CXI. Alteram, quæ huic deeſt, Pythagoræ apophthegmatis partem, Strabo refert l. X: εὖ γὰρ εἴρηται καὶ τοῦτο, ἀνθρώπους μάλιστα μιμεῖσθαι θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. tractat hoc autem uberius paululum, verum alia quadam ratione, Cicero lib. I, de Nat. Deor. c. XLIII: *Epicurus vero ex animis hominum extraxit radicitus religionem, cum Diis immortalibus & opem & gratiam ſuſtulit. Cum enim optimam & præſtantiſſimam naturam Dei dicat eſſe, negat idem eſſe in Deo gratiam: tollitque id, quod maxime proprium eſt optimæ præſtantiſſimæque naturæ. Quid enim eſt melius, aut quid præſtantius bonitate & beneficentia?* Idem lib. II, cap. XXV: *A majoribus autem noſtris* Optimus Maximus Jupiter *dicitur: & quidem ante* Optimus, *id eſt, benificentiſſimus, quam* Maximus: *quia majus eſt, certeque gratius, prodeſſe omnibus, quam opes magnas habere.* TOLLIUS.

11. εἶπε] Tres Vatic. εἶπας. TOLLIUS.

12. γράφων δὲ πρὸς σὲ, φίλτατον παιδείας ἐπιστήμονα] Emenda omnino, γράφων δὲ πρὸς σὲ φίλτατόν ΤΕ ΚΑΙ παιδείας ἐπιστήμονα. Sin minus, γράφων δὲ πρὸς σὲ, ΦΙΛΤΑΤΕ, παιδείας ἐπιστήμονα. Sed illud prius magis placet, & verius puto. FABER.

Ibid. γράφων δὲ &c.] Lege cum V. C. Pariſ. & Vatic. 2 & 3. γρ. δὲ πρὸς σὲ, φίλτατε, τὸν παιδείας ἐπιστήμονα. Codex S. Marci nil mutabat. TOLLIUS.

13. ὡς ἀκρότης] ὕψος, grande orationis genus illud, ex quo præſtantes cognoſcuntur orato-

gredior, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo, ut, quid de ſingulis
judicii tui ſit, ingenue, vereque, uti æquum eſt, ac te decet, indicare
digneris. Præclare enim ille, qui rogatus, quibus rebus quamproxime 7
accederemus ad Deos, *Beneficentia*, inquit, *atque Veritate*. Quoniam 8
vero diſputatio hæc mea ad Te, mi Terentiane, inſtituitur, virum hi-
ſce literarum ſtudiis apprime eruditum, ea mihi videor laboris parte
poſſe ſuperſedere, qua pluribus præconſtituam, ponamque, *illud in ora-
tione SVBLIME appellari, quod inſigniter præ ceteris eminet & excellit:*
maximoſque cum in ligata, tum in ſoluta oratione Scriptores, non
aliunde quam ab hac virtute adjutos ingenii facundiæque primas obti-
nuiſſe, ſuique nominis ac famæ celebritati immortalitatem prorogaſſe.
Nam quæ ad ſummum illud altitudinis faſtigium eſcendêre, jam non am- 9
plius

oratores. ROBORTELLUS.

Ibid. ἀκρότης καὶ ἐξοχή] Vera Ὕψους definitio. Probatur & illuſtratur per univerſam ſectionem x. FABER.

Ibid. ὡς ἀκρότης] dicam περὶ ὕψους, quod apud Senecam declamator de Oceano: μέγιστόν ἐστιν, ὅτι αὐτὸ μὲν πάντα, μὲν δὲ αὐτὸ μηδέν. TOLLIUS.

14. Καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιέβαλον εὐκλείαις τὸν αἰῶνα] Vertit interpres, *Et laudibus ſuis orbem impleviſſe*. *Græca* non ferent: quæ per ſe etiam nimis dura. Ego ſic corrigendum cenſeo: καὶ ταῖς ἑαυτῶν ὑπερέβαλον εὐκλείαις τὸν αἰῶνα: & reddendum, *vitam fama ſupergreſſi*. αἰῶνα enim, præter alia, etiam humanam vitam ſignificare & pueri norunt. περιέβαλον autem pro ὑπερέβαλον lapſus proclivis. LANGBÆNIUS.

Ibid. καὶ ταῖς ἑαυτῶν εὐκλείαις περιέβαλον τὸν αἰῶνα] Conjicit Langbænius legendum ὑπερέβαλον (*ſuperarunt*) pro περιέβαλον (*complexi ſunt.*) Ego nihil mutandum eſſe contendo. Sic enim hic locus accipiendus: *Non anguſtum aliquod temporis intervallum, ſed interminabile ſæculorum ſpatium ſcriptores illos amplexos fuiſſe, quippe qui Æternitati, quæ ipſis ante oculos erat, ſcriberent.* Hoc ipſum eſt, quod ſcripſit init. ſect. IX, θαυμαστόν τι καὶ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐξενεγκεῖν ἄξιον. FABER.

Ibid. καὶ ταῖς ἑαυτῶν] τὸ περιέβαλον hic retinendum eſt. Ita ſect. XXXIX, 3: ὅμως κοινοῖς καὶ δημώδεσι τοῖς ὀνόμασι, &c. ὄγκον καὶ διάστημα, καὶ τὸ μὴ ταπεινοὶ δοκεῖν εἶναι, περιεβάλοντο. *Circumdare ſibi famam*, Auctor dialogi de cauſſis corr. eloquentiæ dixit. Horatius autem in Arte:

Hic meret æra liber Soſiis: hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat ævum.

Phædrus lib. III, in initio:

Si Phryx Æſopus potuit, ſi Anacharſis Scytha
Æternam famam condere ingenio ſuo.

Ceterum vocem περιέβαλον interpres quoque Gallicus contra Langbænium defendit, oſtenditque ex Homero Il. ψ. ἴστε γάρ, ὅσσον ἐμοὶ ἀρετῇ περιβάλλετον ἵπποι, τὸ περιβάλλειν aliquando ſignificare ὑπερβάλλειν. Sic & Odyſſ. O, ὁ γὰρ περιβάλλει ἅπαντας Μνηστῆρας δώροις. TOLLIUS.

15. οὐ γὰρ εἰς] συνομοιοπαθεῖ γὰρ ὁ ἀκούων ἀεὶ παθητικῶς λέγοντι. Ariſt. Rhetoric. 3. PETRA.

Ibid. Οὐ γὰρ εἰς πειθὼ τοὺς ἀκροωμένους] Ἀκροώμενοι dicuntur, ſed latius ſumta voce, quivis auditores; ſtrictius, ſcholaſtici. Ἀκροάματα enim olim profeſſorum ad diſcipulos dictamina, πρὸς γνησίους ἀκροατάς, ut *Ammonius in Ariſt. Categ.* quæ ἀκροατικοὺς λόγους vocavit *Ariſtoteles*, [*Gell. lib.* 20, *c.* 5.] in quibus arcana Philoſophiæ recluſa: Imo & diſciplinæ ἐποπτικαὶ [*Plut. in Alex.*] vulgo audiebant: Vocabulum illud etiam *Latiari* toga olim donatum, & *Acroama* apud *Ciceronem Orat. pr. Seſt.* etiam de perſona dicitur: *Actor & acroama*. Sequiori ſeculo *Acroama* [*Iſidor. in gloſſ.*] vocata eſt auditio tibiarum & lyrarum. Demum quæ vis vocis ἀκροώμενοι, apud Scriptores Eccleſiaſticos, licet doctioribus non ignota, quia tamen non ita vulgo cognita, lubet hic explicare. Erant in Eccleſia primitiva quatuor ordines pœnitentium, προσκλαίοντες, ἀκροώμενοι, ὑποπίπτοντες, & συνιστάμενοι. Primi intra portas oratorii non admiſſi; *Anon. MS*: Προσκλαίοντες μέν εἰσιν οἱ ἔξω τῆς θύρας τοῦ εὐκτηρίου ἱστάμενοι, καὶ παρὰ τῶν εἰσιόντων τε καὶ ἐξιόντων πιστῶν εὐχὴν τε αἰτούμενοι, καὶ τὴν τῆς

ἁμαρ-

10 [16] πάντη δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ, καὶ τοῦ πρὸς χάριν ἀεὶ κρα-
τεῖ τὸ θαυμάσιον· [17] εἴγε τὸ μὲν πιθανὸν [18] ὡς τὰ πολλὰ ἐφ' ἡμῖν·
[19] ταῦτα δὲ δυναστείαν, καὶ βίαν ἄμαχον [20] προσφέροντα, [21] παντὸς ἐπάνω
11 τοῦ ἀκροωμένου καθίσταται. Καὶ τὴν μὲν ἐμπειρίαν τῆς εὑρέσεως, καὶ τὴν τῶν
πραγμάτων τάξιν καὶ οἰκονομίαν, οὐκ ἐξ ἑνὸς, οὐδ' ἐκ δυοῖν, ἐκ δὲ τοῦ
12 ὅλου τῶν λόγων ὕφους, μόλις [22] ἐκφαινομένην ὁρῶμεν· [23] ὕψος δέ
που [24] καιρίως [25] ἐξενεχθὲν τά τε πράγματα δίκην σκηπτοῦ [26] πάν-
τα [27] διεφόρησεν, καὶ τὴν τοῦ ῥήτορος εὐθὺς ἀθρόαν ἐνεδείξατο δύναμιν.
13 [28] Ταῦτα γὰρ οἶμαι, καὶ τὰ παραπλήσια, Τερεντιανὲ ἥδιστε, κἂν αὐτὸς
ἐκ πείρας ὑφηγήσαιο.

ΤΜΗ͂-

ἁμαρτίας συγχώρησιν. Ἀκροώμενοι intra portas, in narthece, ſtabant, & ſacras Scripturas, & communem doctrinam audiebant; poſtea cum *Catechumenis* una exibant: Ἀκροώμενοι οἱ ἔνδον τῆς θύρας ἱστάμενοι ἐν τῷ λεγομένῳ νάρθηκι, καὶ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῆς κοινῆς ἐπακούοντες διδασκαλίας: εἶθ' οὕτω μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξερχόμενοι. Ὑποπίπτοντες, intra Eccleſiam ſtantes, ſed poſt ambonem, οἱ ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ἱστάμενοι κατόπιν δὲ τοῦ ἄμβωνος· καὶ μετὰ τῶν κατηχουμένων καὶ οὗτοι ἐξιόντες, ἡνίκα τὸ, ὍΣΟΙ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΟΙ, ἐκφωνηθείη παρὰ τοῦ διακόνου. Συνιστάμενοι, qui precibus & pſalmis cum fidelibus communicant, ſed a ſacris myſteriis abiguntur: οἱ τοῖς πιστοῖς μὲν συνευχόμενοι, καὶ συμψάλλοντες, τῆς δὲ τῶν ἁγίων μυστηρίων ἀπεχόμενοι συλλήψεως, μέχρις ἂν, ἐξήκοντος τοῦ νενομισμένου χρόνου, τὸ τέλειον αὐτοὺς τῆς θείας ἐκδέξηται κοινωνίας. LANGBÆNIUS.

16. Πάντη δέ γε σὺν ἐκπλήξει τοῦ πιθανοῦ] Mallem legeretur τὸ σὺν ἐκπλήξει, ut ſint duo cola ἐκ παραλλήλου jacentia, & κρατεῖ verbum ἀπὸ κοινοῦ utrique reſpondeat; in hunc ſenſum: *Semper enim quod percellit, & illud, quod in ſtuporem agit, eo fortius, quod ad gratiam.* LANGBÆNIUS.

Ibid. πάντη δέ γε σὺν ἐκπλήξει, &c.] Exiſtimat Vir Doctus legendum eſſe, πάντη δέ γε ΤΟ' σὺν ἐκπλήξει, &c. ita enim fieri duo κῶλα. Sed ΤΟ' σὺν ἐκπλήξει & τὸ θαυμάσιον, nonne unum & idem erunt? at θαυμάσιον & τὸ Ὕψος plane eadem. Verum nil facilius, ſi ſeriem verborum attenderis, quæ talis eſt, Τὸ θαυμάσιον πάντη κρατεῖ τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ πρὸς χάριν, κρατεῖ δὲ σὺν ἐκπλήξει. De Petra hoc loco operam luſit; Græca enim Longini intelligi poſſunt, Latina non poſſunt. Sed ei rei remedium faciemus, ſi nos Ille Deus volet vivere. FABER.

17. Εἴγε τὸ μὲν πιθανὸν, ὡς τὰ πολλὰ, ἐφ' ἡμῖν, &c.] Locum hunc non intelligunt, qui πιθανὸν, &c. τὴν πειθὼ, ſignificationis paſſivæ eſſe credunt. Neque ego [ὡς τὰ πολλὰ] pro *plerumque* accipio. Sed de his in majori opere. FABER. Sic & ſequenti ſ. 2. legas ὥσπερ τὰ πολλὰ eadem ſignif. TOLLIUS.

Ibid. Εἴγε τὸ μὲν πιθανὸν] Photius epiſt. 198: Ἡ δικαία πειθὼ οὐ τῆς τοῦ λέγοντός ἐστι δυνάμεως μᾶλλον, ἢ τῆς τοῦ ἀκούοντος διαθέσεως. Sextus Empir. l. 1. Pyrrhon. Hypotheſ. p. 47: οἱ περὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον μετὰ προσκλίσεως σφοδρᾶς πείθεσθαί τε καὶ πιθανὸν εἶναί τι φασί. TOLLIUS.

18. Ὡς τὰ πολλὰ] *Ut plurimum.* Non enim hoc vult, in nobis *ſemper* poſitum eſſe, ut perſuadeamus; præſertim ſine granditate, ſed ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. LANGBÆNIUS.

19. ταῦτα δὲ δυναστείαν καὶ βίαν ἄμαχον προσφέροντα] De Petra: *At iſta, Grandia nempe, vim & robur inexpugnabile orationi afferentia, quemlibet auditorem ſuperant.* Quid hoc, *afferunt vim & robur orationi?* Imo vertendum fuerat, *Machinas & tormenta auditorum animis admovent, ita ut iis ſe dedere, & imperata facere cogantur. Quid enim liberum, quid arbitrarium relinquitur, ubi Sublimem illam Granditatis orationem audias?* FABER.

Ibid. ταῦτα δὲ δυναστείαν] hoc eſt, quod Quintilianus lib. VI, c. 2, dicit; *Judicem rapere, & in quem velit habitum animi poſſe perducere:* item, *vim afferre judicum animis, & ab ipſa veri contemplatione mentem abducere. Hæc*, inquit, *eloquentiam regunt*, &c. Niſi potius illic legendum: *Hic eloquentia regnat.* ut apud Ciceronem in Oratore cap. 37: *in quo uno regnat oratio.* Ubi item aliqua in

hunc

ad perſuaſionem tantum comparata ſunt, ſed eos etiam, qui audiunt, veluti mente motos, rapiunt extra ſe: ac ubique, & ſemper, hoc, quod in oratione eſt Admirabile, illud, quod perſuadendi vim habet, & quod delectationi compoſitum, non ſine quadam animi conſternatione longiſſime ſuperat. Perſuaſio namque, atque eorum, quæ dicuntur, appro- 10
batio, maxima ex parte in noſtra audientium voluntate & arbitrio poſita eſt: at illa, quæ Sublimia diximus & Admirabilia, vim atque impetum admovent, quæ ſuſtineri nullo pacto poſſit, omnemque adeo auditorem omni de mentis ſtatu dejiciat. Ceterum inventionis peritiam, rerum- 11
que ordinem, atque diſpoſitionem, non ex uno aliquo, alterove orationis articulo deprehendas; ſed ex toto vix ac ne vix quidem ejus corpore videas elucere. At opportune prolata Sublimitas cuncta jam peni- 12
tus ad inſtar fulminis momento citius disjecit, & univerſam oratoris vim facultatemque dicendi unico velut ictu oculis ſubjecit. Sed hæc tibi, 13
Terentiane jucundiſſime, aſſiduo hujuſce diſciplinæ uſu tam bene cognita ſunt, perceptaque, ut ea vel docere alios ipſe poſſis.

SECTIO

hunc ſenſum; quæ Fabius latius interpretatus eſt. noſter infra ſect. xv, 19: ὐ πείθει τὸν ἀκροατὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δουλοῦται. Seneca l. III Controverſ. de Severo Caſſio loquens: *Verum eſt*, inquit, *quod de illo dicit Gallio noſter:* Cum diceret, rerum potiebatur. *Adeo omnes imperata faciebant.* Hinc apud Ciceronem in Bruto cap. 80, *ex omnibus oratoris laudibus iſta maxima, inflammare animos audientium, & quocunque res poſtulet, flectere. Qui hac virtute caruerit, id ei, quod maximum fuerit, deeſſe.* Diotogenes apud Stobæum p. 331: ἁ δὲ δεινότας φοβερὸν μὲν καὶ ἀνίκατον ποτὶ πολεμίως. TOLLIUS.

21. προσφέροντα] Sic Horatius lib. III, ode XXIII de Vino:

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro.

TOLLIUS.

22. παντὸς ἐπάνω τοῦ ἀκροωμένου καθίσταται] Legendum πάντως. FABER.

23. ὕψος δέ που] In grandi oratione conficienda præcipua oratoris laus ſita eſt. ROBORTELLUS.

24. καιρίως] Bene hoc: nam intempeſtive uſurpata ſnblimitas infantiæ eſt. PETRA.

25. ἐξενεχθὲν] Metaphora eſt a tempeſtate, quæ repente coorta in terras deferatur. FABER.

26. ἐκφαινομένην] Cod. Vat. 2. ἐκφαινομένως. forte pro ἐκφαινομένως. TOLLIUS.

27. πάντα] Forte melius, πάντη, omni ex parte, penitus. Plat. in Epiſt. ταῦτα φερόμενα ὁρῶντα πάντη πάντως. TOLLIUS.

28. διεφόρησεν, &, ἐνεδείξατο] Sentis artem rhetoris? debuit enim dicere διαφορεῖ & ἐνδείκνυται. At præceps figura id jam actum reddit, quod etiamnum agitur. Sed unde nata illa eſt? Ἐκ τῆς φαντασίας fulminis, [σκηπτοῦ] quod ſæpe citius in terram raptum videas, quam e nube prorumpere videris. FABER.

Ibid. διεφόρησεν] bene hoc a Fabro obſervatum. Τὸ γὰρ δὴ γεγονὸς δεινότερον τοῦ μέλλοντος, ἢ γινομένου ἔτι, uti eſt apud Demetrium Phaler. de Elocutione. Tale quid in Virgilio occurrit l. II Æn. 480:

----- *Correpta dura bipenni*
Limina perrumpit, poſteſque a cardine vellit
Aeratos; jamque exciſa trabe, firma cavavit
Robora, & ingentem lato dedit ore feneſtram.

TOLLIUS.

29. ταῦτα γὰρ, οἶμαι] Lege ταῦτα ΔΕ'. FABER.

Ibid. ταῦτα γὰρ] Nihil mutandum. reddit enim rationem, cur non cogatur pluribus παρυποτίθεσθαι. TOLLIUS.

ΤΜΗΜΑ β′.

Πότερον διδακτόν ἐστι τὸ ὕψος.

1 [1] ἩΜῖν δὲ ἐκεῖνο διαπορητέον ἐν ἀρχῇ, εἰ ἔστιν ὕψους [2] τις ἢ βά-
θους τέχνη. ἐπεί τινες ὅλως οἴονται διηπατῆσθαι τοὺς τὰ τοιαῦτα ἄ-
2 γοντας εἰς τεχνικὰ παραγγέλματα. [3] Γεννᾶται γάρ, φασι, τὰ μεγαλο-
φυῆ, καὶ οὐ διδακτὰ παραγίνεται· καὶ μία τέχνη πρὸς αὐτὰ, [4] τὸ πε-
φυκέναι. [5] Χείρω τε τὰ φυσικὰ ἔργα, ὡς οἴονται, καὶ τῷ παντὶ [6] δειλότε-
3 ρα καθίσταται, ταῖς τεχνολογίαις [7] κατασκελετευόμενα. Ἐγὼ δὲ ἐλεγχθή-
σεσθαι τοῦθ' ἑτέρως ἔχον [8] φημὶ, [9] εἰ ἐπισκέψαιτό τις, ὅτι ἡ φύσις, ὥσπερ
τὰ πολλὰ ἐν τοῖς παθητικοῖς καὶ διηρμένοις αὐτόνομον, [10] οὕτως οὐκ εἰκαῖόν
τι, κἀκ παντὸς ἀμέθοδον εἶναι φιλεῖ· καὶ ὅτι αὕτη μὲν πρῶτόν τι καὶ ἀρ-
4 χέτυπον γενέσεως στοιχεῖον ἐπὶ πάντων ὑφέστηκεν· [11] τὰς δὲ ποσότητας, καὶ
τὸν ἐφ' ἑκάστου καιρὸν, ἔτι δὲ τὴν ἀπλανεστάτην ἄσκησίν τε, καὶ χρῆσιν, [12] ἱκα-
νὴ πο-

1. Ἡμῖν δ' ἐκεῖνο] Dubitatio, an περὶ ὕψους tradi poſſit ars. Robortellus.

Ibid. Ἡμῖν] Ἀπορία τοῦ παντός. Petra.

Ibid. Ἡμῖν] ita & Horat. de Carmine, in Arte:

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt, &c.

Tollius.

2. Τις ἢ βάθους] Ad verbum *altitudinem.* Ita auctor Dialogi de oratoribus, qui falſo Cornelio Tacito, meliori conjectura Quintiliano tribuitur. Petra.

Ibid. Εἰ ἔστιν ὕψους τις ἢ βάθους τέχνη.] βάθος & ὕψος nonnunquam voces ſynonymæ. Sic *Theocritus Idyll.* 4:

— Ὡς δὲ βαθεῖαι ταὶ ἀτρακτυλίδες ἐντί;

Quam altæ ſunt atractulides? Ita altum & profundum apud *Latinos*; ut, juvat ire per *altum*: Et,

Terraſque, tractuſque maris, Cœlumque *profundum.*

Langbænius

Ibid. Βάθους] De hac voce, ubi pro ὕψος ſumitur, in præfatione agetur. Faber.

Ibid. Βάθους] id eſt granditatis. Sic Pindarus Olymp. c. VII: ἦν δὲ κλέος βαθύ. Et Carm. XII: ἐσλὸν βαθύ. Et Carm. XIII: βαθὺς κλῆρος. Tollius.

3. Γεννᾶται γὰρ] Pindarus. Σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ. Petra.

Ibid. Γεννᾶται γὰρ] Cic. I. de Orat. c. 2; ad Fratrem: *Soleſque nonnumquam hac de re à me in diſputationibus noſtris diſſentire, quod ego prudentiſſimorum hominum artibus eloquentiam contineri ſtatuam; tu autem illam ab elegantia doctrinæ ſeparandam putes, & in quodam ingenii & exercitationis genere ponendam.* Fabius lib. II, cap. XII: *Ne hoc quidem negaverim, ſequi plerumque hanc opinionem, ut fortius dicere videantur indocti. Primum vitio male judicantium, qui majorem habere vim credunt ea, quæ non habent artem: ut effringere, quam aperire; rumpere, quam ſolvere, trahere, quam ducere, putant robuſtius*, &c. Tollius.

4. Τὸ πεφυκέναι] Pindarus Olymp. Od. IX:

Τὸ δὲ φυᾷ κράτιστον ἅπαν·
Πολλοὶ δὲ διδακταῖς
Ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος
Ὤρουσαν ἑλέσθαι. Tollius.

5. Χείρω τε τὰ] videtur noſter Fabium non perfunctorie legiſſe: ex illo enim hæc obſervatio depromta eſt. Ejus hæc ſunt verba lib. I. in præfat. *Nam plerumque nudæ illæ artes nimia ſubtilitatis affectatione frangunt, atque concidunt, quidquid eſt in oratione generoſius; & omnem ſuccum ingenii bibunt, & oſſa detegunt: quæ ut eſſe, & adſtringi nervis ſuis debent, corpore operienda ſunt.* Quod Fabius *oſſa detegi*, noſter κατασκελετεύεσθαι dixit. Idem Fabius lib. XII, cap. II, hoc ipſum, *ſectas ad tenuitatem ſuam vires ipſa ſubtilitate conſumere*: & lib. III, c. ult. *Corpus orationis in parva momenta deducendo conſumere*, dixit: Et paulo ante, *per minutas rerum particulas rationem dicendi conſumere*, de Hermagora loquens; in quo vitium notat diligentiæ in docendo nimium ſollicitæ, ac ſubtilis. Tollius.

6. Δει-

SECTIO II.

Num quæ Sublimitatis ars ſit?

SEd in ipſo ingreſſu, ac velut limine diſputationis noſtræ hoc mihi pri- 1
mum diſceptandum videtur, ecquibus illa ſive Sublimitas, ſive Al-
titudo, artis præceptis contineatur. Sunt enim nonnulli, qui eam
ab omni doctrinæ elegantia ſeparandam putant, & aliter ſentientes in er-
roris eſſe via exiſtimant; *Ingenii illud eſſe donum*, dictitantes, *ac naturæ:* 2
ita ut una hæc adſciſcendæ ſibi ſublimitatis ars ſit, a natura ad eam factum
eſſe, atque inſtitutum: adeoque & hoc naturæ bonum, non ſecus ac cetera
prorſus omnia, minutis illis, & exilibus artium præceptiunculis corrumpi, imo
penitus concidi, ac velut deoſſari. Ego vero longe ſecus rem ſe habere ajo, 3
& cuivis homini, modo is animum ad rem advorterit, clariſſime li-
quere poſſe arbitror, *Naturam in elato, & affectibus fervente dicendi*
genere, ſui quidem plerumque juris eſſe & arbitrii; veruntamen non ita te-
mere ferri, omniſque omnino rationis expertem eſſe, ut non quibuſdam quaſi
frenis artis regi ſeſe patiatur, atque coërceri: Deinde, *eſſe illam primum qui-* 4
dem illud ac primigenium elementum. quod cuncta, quæ in ſublimitatis cen-
ſum referuntur, procreet, ac progignat: attamen, quo modo, loco, tempo-
re, &

6. Δειλότερα] Vatic. 1. δηλότερα. Δειλότερα ſunt invalidiora, infirmiora. Ut apud Timonem in Sillis: μὴ προσέχων δειλοῖς ἠδυλόγου σοφίας: in quibus nil ſolidæ ſanitatis. Pythagoras in aureo Carm. λόγοι δειλοίτε καὶ ἐσθλοί. TOLLIUS.

7. Κατασκελετευόμενα] Rectè quidem, *arefacta*, inde enim [*Plut. ſympoſ. l. 8. c. ult.*] ἀλίβας & σκέλετος de mortuis dicuntur (quos gabbaras vocant *Ægyptii*) λοιδορουμένης τὰ ὀνόματα τῆς ξηρότητος. Illud enim διὰ τὸ μὴ ἔχειν λιβάδα, hoc παρὰ τὸ σκεῖλαι dictum. LANGBÆNIUS.

8. Φημί] Σεμνὴ καὶ χαρίεις ἔνδοιασμοῦ ἀπόφανσις ἐπικριτική. PETRA.

Ibid. Φημὶ, εἰ] Cod. 2. Vat. φημὶ ἂν, εἰ. TOLLIUS.

9. Εἴ τις ἐπισκέψαιτο, ὅτι ἡ φύσις, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἐν τοῖς παθητικοῖς καὶ διηρμένοις αὐτόνομον, οὕτως οὐκ εἰκαῖόν τι καὶ πάντως ἀμέθοδον εἶναι φιλεῖ] De Petra, optimus interpretum, qui hunc ſcriptorem convertendum ſumpſerunt, hæc verba (ἐν τοῖς παθητικοῖς καὶ διηρμένοις) omiſit: prudens autem an imprudens fecerit, neſcio. Sed qui Græce intelligat, is facile viderit, locum hunc emendatione egere. Eum igitur ſic lego, (ὅτι ΩʹΣΠΕΡ ἡ φύσις, &c. οὕτως, &c.) Id ni ita ſit, vitium in ſententia & turpis inconſequentia fuerit. Itaque ſic converte: *Sed ſi ingenium humanum plerumque in pathetico & elato dicendi genere liberum eſt, & ſuis quodammodo legibus utitur, non continuo inde colligas, nullam illi methodum, nullas regulas, queis dirigatur, adhiberi poſſe.* Sed de his otioſe alias. Quod autem παθητικὰ & διηρμένα diſtinguit Longinus, id & recte facit, & res vera eſt. Multa enim πάθη ſunt, in quæ nulla Sublimitas convenire poſſit; quod alibi contra Cæcilium oſtendit. FABER.

Ibid. Εἰ ἐπισκέψαιτό τις] tranſpoſitio illa Fabri minime mihi neceſſaria videtur: non nego tamen ita conſtruendum. Verſionis illà ab Fabro allatæ particula vix cum prioribus conjungi, connectique poſſit. TOLLIUS.

10. Οὕτως οὐκ εἰκ.] Solutio dubitationis, an ὕψος arte tradi queat. ROBORTELLUS.

11. Τὰς δὲ ποσότητας] Democritus: Μάθησις τὰς φρένας αὔξει. PETRA.

Ibid. Τὰς δὲ ποσότητας] Id eſt, τὸ μέτρον. Illuſtrabuntur hæc à ſequentibus circa finem ſequentis Sectionis, ubi de Parenthyrſo agit. TOLLIUS.

12. Ἱκανὴ παρορίσαι,] πορίσαι lego. Ita enim legendum patet ex verbo ἑρμηνευτικῷ συνενεγκεῖν. PETRA.

Ibid. Παρορίσαι] Et de Petra, & ante ipſum docti quidam, exiſtimavere legendum πορίσαι, hodieque ita vulgo creditur. Sed egone illis credidero? Haud ſane arbitror, ſi me

5 νὴ ποϱίσαι, καὶ συνενεγκεῖν ἡ μέθοδος. [13] Καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα [14] αὖ τὰ ἐφ' ἑαυτῶν, δίχα ἐπιστήμης ἀστήρικτα, καὶ [15] ἀνερμάτιστα ἐαθέντα,
6 [16] οὕτω τὰ μεγάλα ἐπὶ μόνῃ τῇ φορᾷ, καὶ ἀμαθεῖ τόλμῃ λειπόμενα. [17] Δεῖ
7 γὰρ αὐτοῖς ὡς κέντρου πολλάκις, οὕτω δὴ καὶ χαλινοῦ. Ὅπερ γὰρ ὁ Δημοσθένης ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων ἀποφαίνεται βίου, μέγιστον μὲν εἶναι τῶν ἀγαθῶν, τὸ εὐτυχεῖν· δεύτερον δὲ, καὶ οὐκ ἔλαττον, τὸ [18] εὖ βουλεύεσθαι, ὅπερ οἷς ἂν μὴ παρῇ, συναναιρεῖ πάντως καὶ θάτερον, τοῦτ' ἂν καὶ ἐπὶ τῶν
8 λόγων εἴποιμεν, [19] ὡς ἡ μὲν [20] φύσις τὴν τῆς εὐτυχίας τάξιν ἐπέχει· ἡ τέχνη δὲ τὴν τῆς εὐβουλίας· τὸ δὲ κυριώτατόν τε, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναί τινα τῶν ἐν λόγοις ἐπὶ μόνῃ τῇ φύσει, οὐκ ἄλλοθεν ἡμᾶς ἢ παρὰ τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν δεῖ· εἰ ταῦθ', ὡς ἔφην, ἐπιλογίσαιτο καθ' ἑαυτὸν ὁ τοῖς χρηστομαθοῦσιν ἐπιτιμῶν, οὐκ ἂν ἔτι μοι δοκεῖ περιττὴν καὶ ἄχρηστον τὴν ἐπὶ τῶν προκειμένων κομίσαιτο θεωρίαν.

ΤΜΗ-

novi ſatis. Quid enim erit ποϱίσαι ποσότητας? (*parare quantitates*) hoc certe tale eſt, id ut nemini invideam. Legendum dico προσορίσαι, *definire*, *circumſcribere*, *determinare*, *quatenus illa aut illa re uti oporteat.* Locum quemdam habes apud Ariſtotelem in III Rhetoricorum, ubi de Chreſmologis loquitur, unde mea ſententia confirmetur. Quod ſequitur, συνενεγκεῖν ſcilicet, id neutrale eſt, & idem ſignificat quod prodeſſe, ὠφελεῖν. FAB.

Ibid. Παροϱίσαι] V. C. Pariſin. & Vatic. I. ποϱίσαι, uti jam alii legendum eſſe cenſuerunt. Faber προσοϱίσαι, *definire* &c. In quo minus ſatisfacit. Mox enim noſter eadem *ſuppeditandi* ſignificatione τὴν τῶν λόγων διάγνωσιν ποϱίζεσθαι dixit extrema ſect. VI: uti hic τὴν χρῆσιν ποϱίσαι. TOLLIUS.

13. Καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα] Hermogenes pag. 211 ſub finem, & 212. PETRA.

14. Αὖ τὰ] γρ. αὐτά. FR. PORTUS.

Ibid. Αὖ τὰ] al. αὐτὰ· & ita legendum. FABER.

Ibid. Αὖ τὰ] favent doctorum conjecturis veteres libri S. Marci & Vat. I. in queis αὐτὰ legitur. Sed quænam quæſo ſunt iſta αὐτά? legam lubens: ὡς ἐπικινδυνότερα ἂν τὰ ἐφ' ἑαυτῶν. Sive potius: ὡς ἐπικινδυνότερα τὰ πλοῖα τὰ ἐφ' ἑαυτῶν, &c. Quod & interpres Gallicus vidit. TOLLIUS.

15. Ἀνερμάτιστα] Metaphora à navibus, quæ cum leviorem habent ſaburram, fluctuant, jactantur, quatiuntur. Vide Suidam in ἕρμα. Adde & locum Ovidii, qui mihi olim mirifice placuit, & nunc haud minus etiam placet. Loquitur de curru Phaëthontis:

Sed leve pondus erat, nec quod cognoſcere poſſent
Solis equi: ſolitaque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ juſto ſine pondere naves,
Perque mare inſtabiles nimia levitate feruntur;
Sic onere aſſueto vacuos dat in aëra ſaltus,
Succutiturque alte, ſimiliſque eſt currus inani. FARER.

Ibid. Ἀνερμάτιστα] Vat. I. ἀχρηματιστα. Forte pro ἀχρηματιστα, i. mercibus carentia, & ſaburra. Vel ἀκρέμαστα, non portui adnexa funibus. Sed vulgata præſtat. Herm. de Ideis c. I, l. I: Ἡ γάρτοι μίμησις, καὶ ὁ ζῆλος ὁ πρὸς ἐκείνους μετὰ μὲν ἐμπειρίας ψιλῆς, καί τινος ἀλόγου τριβῆς γινόμενος, οὐκ ἂν οἶμαι δύναιτο τυγχάνειν τοῦ ὀρθοῦ, κἂν πάνυ τίς ἔχῃ φύσεως εὖ· τοὐναντίον γὰρ ἴσως ἂν αὐτὸν καὶ σφάλλοι μᾶλλον τὰ τῆς φύσεως πλεονεκτήματα χωρὶς τέχνης τινὸς ἀλόγως ἄττοντα πρὸς ὅ τι καὶ τύχοι. TOLLIUS.

16. Οὕτω τὰ μεγάλα] οὕτω deeſt in tribus Vatt. malim, οὕτω καὶ τὰ μεγάλα. TOLLIUS.

17. Δεῖ γὰρ αὐτοῖς] Iſocratis hoc de Theopompo & Ephoro dictum Cicero refert lib. III de Orat. c. IX: *Dicebat Iſocrates, ſe calcaribus in Ephoro, contra autem in Theopompo frenis uti ſolere: alterum enim exſultantem verborum audacia reprimebat; alterum cunctantem, & quaſi verecundantem incitabat.* TOLLIUS.

18. Εὐ βουλεύεσθαι] MS. Vatican. I, Εὖ διαθέσθαι. TOLLIUS.

19. Ὡς ἡ μὲν] Facile eſt ad videndum, quid voluerit Longinus; ſed verba perierunt; Suſpicor hanc fuiſſe ſententiam, ὡς ἡ μὲν φύσις τὸ πᾶν· χωρὶς δὲ τέχνης καὶ μεθόδου, ἐπικίνδυνές ἐστιν. Poſt hanc lacunam, uti in ipſo textu notari juſſi, agere cœperat Longinus περὶ ὑπερκένου ὄγκου, [*de tumore inani*] in quem ſæpius labitur

re, & ad quos, & quatenus eam conveniat adhiberi, omnemque adeo re-
ctum illius, atque emendatum uſum, & exercitationem, ab arte ac metho-
do proficiſci. Et, *quemadmodum navigia, quæ ſuæ permiſſa temeritati nul-* 5
lius ſaburræ pondere ſuſtentantur, firmanturve, periculo cum maxime obno-
xia ſunt, & expoſita; ita & illa, quæ ſublimia ſunt, ſi ſolus ea verſet, re-
gatque ſuus impetus, ac rudis audacia, ſummopere periclitari. Nam ut cal- 6
caribus illa ſæpe, ita nonnunquam & frenis indigent: adeo ut, quod de com-
muni vita Demoſthenem pronuntiaſſe ferunt, Primum omnium bonorum 7
eſſe Felicitatem: Proximum vero huic, ac tantum non par, Felicitate
illa ſapienter uti: quo deficiente, & illius hominibus fructus intereat,
atque evaneſcat: *id ipſum quoque in dicendi ratione commode uſurpari poſſe:*
Naturam quidem felicitatis vices ſuſtinere, Artem vero prudentiæ. *Quod* 8
autem & primarium eſt, & de quo nunc agitur, eſſe ſcilicet quædam in ora-
tione, quæ ſolius naturæ ſint aſsignanda, permittendaque felicitati, non aliun-
de nos, quam ex artis diſcere & haurire poſſe diſciplina: adeo ut, ſi quis
hoc animo ſecum reputaverit, qui noſtram in artium ac diſciplinarum ſtudiis
verſantium ſententiam reprehendet, non jam amplius, ut puto, velut ſuper-
fluam, & inutilem, hanc inſtituti ſit argumenti tractationem damnaturus.

SEC-

labitur inſana, æſtuans, & cerebroſa Granditas. In eam rem verſus aliquot Tragici veteris, quem ego Æſchylum eſſe puto, protulerat Di. Longinus: ſed ex illis ipſis verſibus, quantumvis paucis, quidam etiam exciderunt, ut mox apparebit. In iis autem nonnulla reprehendit Longinus: ego etiam plura. Primum enim, etiam ſi recte dicatur, σέλας πυρὸς, non ideo tamen impune dicas, σέλας καμίνου; Deinde illud, παρείρας, [*immittens*, non *attrahens*, ut vulgo accipiunt] ſatis roboris non habet, *telumque imbelle ſine ictu incidit*; at illud idem maxime improprium eſt, ſi cum πλεκτάνη jungatur. Ipſum porro πλεκτάνη, pro *contorta tempeſtate*, quale eſt? Nam Ariſtophanes quidem pag. DCXVIII recte & ſuo more dixit, πλεκτάνη καπνοῦ: quippe in animo habebat locum Homeri in I. Iliados, ubi de nidore victimarum, qui in cœlum fertur; nam ἑλισσόμενος idem eſt quod πλεκόμενος. Illud etiam καταναθρακώσομαι, humilius eſt, & ex charactere comico ductum. Quin & ille verſus,

Νῦν δ᾽ οὐ κέκραγά πω τὸ γενναῖον μέλος,

plane nobilis, rotundus & ſonorus eſt, fateor: ſed in eo tamen deridendus Æſchylus, quod, ut recte obſervat Longinus, Boream, qui hic loquitur, tibicinem facit; quæ imago tanto tumultui, tanto rerum fragori, haud ſane convenit. At, inquies, illud de Auſtro, quod produxit Plutarchus, [Λιβὺς αὐλητὴς] an placet magis? Video ego quoque; ſed ea de re in animadverſionibus agetur. FABER.

Ibid. Ὡς ἡ μὲν] nihil hic a Pariſino Codice, duobus Vaticanis, & S. Marci Veneto fuit adjumenti. Quare poſt alios lacunam hanc, uti ſuus cuique rex reginæ placet, ita expleveram: ὡς ἡ μὲν φύσις τὸ μέγιστον, δεύτερον δὲ ἡ μέθοδος· ἥπερ ἐὰν μὴ παρῇ, καὶ θάτερον κινδυνεύει. Verteramque: *Naturam quidem ad conferendam orationi ſublimitatem plurimum valere: veruntamen non minoris eſſe ducendam hujus regendæ diſciplinam: quæ cum abeſt, fertur equis auriga, neque audit currus habenas.* Rectius autem è MS. primo Vaticano ſuppletur, ad hunc modum: ὡς ἡ μὲν φύσις τὴν τῆς εὐτυχίας τάξιν ἐπέχει· ἡ τέχνη δὲ τὴν τῆς εὐβουλίας· τὸ δὲ κυριώτατόν τε, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναί τινα τῶν ἐν λόγοις ἐπὶ μόνῃ τῇ φύσει, οὐκ ἄλλοθεν ἡμᾶς ἢ παρὰ τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν δεῖ· εἰ ταῦθ᾽, ὡς ἔφην, ἐπιλογίσαιτο καθ᾽ ἑαυτὰ ὁ τοῖς χρηστομαθοῦσιν ἐπιτιμῶν, οὐκ ἂν ἔτι μοι δοκεῖ περιττὴν καὶ ἄχρηστον τὴν ἐπὶ τῶν προκειμένων κομίσαιτο θεωρίαν. In eodem Codice erat, ſed non ſuo loco, ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῷ κολύμῳ. Ceterum in D. Marci Cod. MS. margini hic adſcriptum erat: ἐνταῦθα ἐλλείπει περὶ ἓν φύλλον· in Vaticani vero tertii margine legebatur, ἐνταῦθα λείπει φύλλον ἕν. TOLLIUS.

20. Φύσις.] ex Plut. περὶ παιδ. ἀγωγῆς ſuccurrimus huic loco, legimuſque: ὡς ἡ μὲν φύσις ἄνευ μαθήσεως τυφλὸν, δηλοῖ τὰ ἐπαγόμενα. Addamus ex Stobæo illud Simyli τούτοις ὁμόψηφον· οὔτε φύσις ἱκανὴ γίνεται τέχνης ἄτερ, οὔτε ἐπιτήδευμα παράπαν οὐδενί. PETRA.

 1. Καὶ

ΤΜΗΜΑ γ΄.

Περὶ τοῦ ὑποκένου ὄγκου, καὶ παιδαριώδους.

* * * * *

1 [1] Καὶ μὴ καμίνου σχῶσι [2] μάκιστον σέλας.
Εἰ γάρ τιν᾽ ἑστιοῦχον ὄψομαι μόνον,
Μίαν παρείρας [3] πλεκτάνην χειμάῤῥοον,
Στέγην πυρώσω, καὶ κατανθρακώσομαι,
Νῦν δ᾽ οὐ [4] κέκραγά πω τὸ γενναῖον μέλος.

2 [5] Οὐ τραγικὰ ἔτι ταῦτα, ἀλλὰ [6] παρατράγῳδα, αἱ [7] πλεκτάναι, καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, καὶ τὸ [8] τὸν Βορέαν αὐλητὴν ποιεῖν, καὶ τὰ ἄλλα
3 ἑξῆς. [9] Τεθόλωται γὰρ τῇ φράσει, καὶ τεθορύβηται ταῖς [10] φαντασίαις μᾶλ-
4 λον, ἢ [11] δεδείνωται. κἂν ἕκαστον αὐτῶν [12] πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τοῦ φοβε-

1. *Καὶ καμίνου*] in Vaticano tertio margini additum: *καὶ μὴ καμίνου*: ut in quibuſdam rectius, quam in vulgatis. Ceterum ſectionem hanc a priore diſtinxi, quum diverſa plane ſit, & aliud argumentum tractet. Tollius.

2. *Μάκιστον*] duo Vaticani, *κάκιστον*. Et tum verte, *peſſimam*. Tollius.

3. *Πλεκτάνην*] apud Æſchylum in Prometheo legitur *πυρὸς ἀμφήκης βόστρυχος*. Et apud Poëtas paſſim *πλόκαμοι καπνοῦ*, teſte Polluce l. 11, c. 1. Sic Nonnus l. 11 Dionyſ. *Καὶ πλοκάμους πλεκτοῖο πυρὸς βοτρυδὸν ἑλίξας φέγγει λαχνήεντι σέλας τρήχυνε κομήτας.* Apud Ariſtophanem in Avibus legas: *Αὖραι διαψαίρουσι πλεκτάνην καπνοῦ.* Qui procul dubio huc alluſit, quippe cui perquam familiare eſt Æſchylum parodiis iſtiuſmodi & alluſionibus traducere. Tollius.

4. *Κεκράγει*] *ἴσως, κέκραγά πω*. Fr. Portus. Ita & MS. Pariſ. & duo Vaticani.

5. *Οὐ τραγικὰ*] unde & *ῥήματα ἱπποβάμονα* Ariſtophani, & *γομφοπαγῆ πινακηδὸν ἀποσπῶν γηγενεῖ φυσήματι δεινὸν ἐπισκύνιον ξυνάγων βρυχόμενος ἥσει* dicitur: ſi tamen hoc Æſchyli fragmentum eſt, quod hic Longinus exagitat. Idem Ariſtophanes tumida illa & pluſquam tragica verba *χαλάζας* poſtpaulo in eadem Ranar. Comœdia appellat. Toll.

6. *Παρατράγῳδα*] Pluſquam tragica, ut *pluſquam civilia*, Lucan. quod à multis temere vexatum fuit. Ceterum quod hunc Virgilii locum de Ætna Æneidos III,

--- *Horrificis juxta tonat Ætna ruinis*: &c.
Quod, inquam, hunc Virgilii locum Vir doctus exiſtimavit iiſdem eſſe vitiis affinem, quibus illa Æſchyli carmina ſunt, fallitur. Ubi enim *vanus tumor*? ubi *ἀρχαιότης*? Quid ibi elatius æquo reperias? Nam id tantum dixit Virgilius, quod res erat; naturam loci depinxit; ſed veris nil addidit. Alia igitur quærenda exempla fuerant; quæ olim à me proferentur. Nam in ea ſum ſententia, Virgilium ſæpe hypertragicum eſſe, & dithyrambico tumore turgidum; qui tumor tamen fere plerumque *ὑπόκενος*, & inaniis plenus reperietur, ſi omnia *πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς*. Faber.

7. *Πλεκτάναι, καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν.*] Audaces iſtæ transſlationes Pyrgopolynicis alicujus, apud tragicum neſcio quem, jactantiam redolent; qui minatur ſeſe cœlo oppedere, *Boream pro fiſtulatore* habere, & *undoſo flammarum vortice* tectum incendere. *Πλεκτάνη* autem apud *Pollucem* cincinnos implexos deſignat. Et apud *Comicum*, in *ὄρνισι*, *Αὖραι διαψαίρουσι πλεκτάνην κάπνου.* *Aura diventilant volumen fumi.* Invenias forſan & apud *Æſchylum* quædam hiſce gemina; imò (quòd mireris) *Virgilium Æneid.* 3. Lege, & pronuncia:

Horrificis juxta tonat Ætna ruinis:
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente favilla:

Attol-

SECTIO III.

De inani tumore, ac puerili dicendi genere, nec non Parenthyrſo.

* * * *

FLammam foci nec maximam repreſſerint. 1
Si quem etenim modo patremfamilias videro,
Unum rotando flammæ rapidum vorticem
Ambuſta prunis tecta operiam ardentibus.
At nunc genuinum necdum inſonui canticum.

Hæc enim non jam Tragica ſunt, verum tumore nimio ultra cothurnum 2
Tragicum elata, inflataque; nimirum *flammarum vortices*, & *evomere in cælum:* nec non *Boream quaſi tibicinem* inducere; quæque id genus alia illic ſequuntur plura. Nam & elocutio inquinata eſt, & viſiones illæ non 3
tam magnificæ ſunt, & excelſæ, quam turbulentæ, & frivolo quodam inanium verborum ſtrepitu exaſperatæ. Quin &, ſi judicium corruptis 4
hiſce acrius adhibueris, ſingulaque ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis,

Attollitque globos flammarum, & ſydera lambit.
Interdum ſcopulos, avolſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat; fundoque exæſtuat imo.

LANGBÆNIUS.

Ibid. Πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν] *In cœlum vomere.* Turpe eſt, tetrum, fœdum. Hæc autem verba, aut certe eorum ſententia, non apparent in hoc Æſchyli loco: nam, ut ſupra monui, tres aut quatuor verſus in lacuna hæſerunt. FABER.

8. Τὸν βορέαν αὐλητὴν] alia ratione Manilius l. v:

Hinc venient vocis dotes, Boreæque ſonantis,
Garrula quæ modulis diverſe tibia format.

Apud Plutarchum in vita Luculli Proſerpina noctu in ſomnis Ariſtagoræ dicit ſe Libycum tibicinem in Ponticum tubicinem immiſſuram. Qui ventus auſter fuit, machinas Mithridatis convellens. Καὶ μὴν ἐγὼ, inquit, ἥκω τὸν Λιβυκὸν αὐλητὴν ἐπὶ τὸν Ποντικὸν σαλπιγκτὴν ἐπάγουσα. TOLLIUS.

9. Τεθόλωται] κατὰ μεταφορὰν à rebus, quæ atramento, ſive aliquo alio liquore obturbato conſpurcantur. Θολὸς enim atramentum ſepiæ nigrum. PETRA.

Ibid. Τεθόλωται] θόλος [*Ulpian. in Demoſt.* περὶ τὸ θόλον πρεσβ.] *Athenis* locus erat ἔνθα ἐσιτοδοτοῦντο οἱ τοῦ δημοσίου γραμματεῖς, ἢ χειροτονηθέντες ἐκ τῆς πόλεως· ἐκλήθη δὲ θόλος, διὰ τὸ θολοειδὲς καὶ στρογγύλον ἔχειν τὸ σχῆμα· *in quo ſcribis publicis, & magiſtratibus a civitate electis victus præbebatur; ſic dictus, quod figuræ eſſet rotundæ, ad inſtar tholi.* Θολὸς autem atramentum ſepiæ: unde apud *Philoſtratum in vita Apollonii l. 1, c. 6*, occurrit huic noſtro geminum; vinum dicit Ἐναντιοῦσθαι τῇ τοῦ νοῦ συστάσει, διαθολοῦντα τὸν ἐν τῇ ψυχῇ αἰθέρα, ſudum mentis obfuſcare. LANGBÆNIUS.

10. Φαντασίαις] De phantaſiis infra, ubi & rem diſtincte explicabit. Quint. 9. *Novi vero, & præcipue declamatores, audacius nec ſine motu quodam imaginantur.* Viſiones Latine dicerem. Idem l. 12, ubi de pictoribus: *Nam cura Protogenes, ratione Pamphilus, ac Melanthius, facilitate Antiphilus, concipiendis viſionibus (quas φαντασίας vocant) Theon Samius, ingenio & gratia, quam in ſe ipſe maxime jactat, Apelles eſt præſtantiſſimus.* Tanti autem eſt ea facultas concipiendarum viſionum, ut, qui illa careat, quantumvis ingenio valeat, non niſi imperfectam Granditatem exhibere poſſit. Ea enim ex ingenio exuberanti naſcitur; ſed illi prudentia, & moderatione opus eſt; quod ex arte & imitatione ſaniorum ſcriptorum peti debet. FABER.

11. Δεδείνωται] *Cum gravitate tractatæ*, inquiunt. Male. Vertendum enim, *intenduntur.* Quint. lib. 9: *intendere; quod eſt δείνωσις.*

Hali-

5 Φοβεροῦ καὶ ὀλίγον ὑπονοεῖ πρὸς τὸ εὐκαταφρόνητον. [13] Ὅπου δὲ ἐν τραγῳδίᾳ, πράγματι ὀγκηρῷ φύσει, καὶ ἐπιδεχομένῳ [14] στόμφον, ὅμως τὸ [15] παρὰ μέλος οἰδεῖν ἀσύγγνωστον, σχολῇ γ' ἂν οἶμαι [16] λόγοις ἀληθινοῖς 6 ἁρμόσειεν. [17] Ταύτῃ καὶ τὰ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου γελᾶται, γράφοντος, [18] Ξέρξης ὁ

Halicarnaſſeus, ubi de Lycurgo rhetore dixit, eſſe illum αὐξητικὸν, διηρμένον, (ſic enim legendum) σεμνὸν, mox addit, τούτου χρὴ ζηλοῦν μάλιστα τὰς δεινώσεις. Nam δείνωσις pertinet ad τὸ αὐξητικὸν. Quamobrem ab Hermogene dicitur, πυκνότης ἐννοιῶν; Quo verbo omnia dixit; & quibus illa pars adeſt, ii nunquam in χαυνότητα delabentur. FABER.

12. Κἂν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς] *Si ad ſolem ſuſpicias.* Metaphora a rei veſtiariæ inſtitoribus deſumpta; qui, ſi quid latentis in panno vitii inſit, ſic explorant. Videſis *Macrobium Satur. l.* 2, *c.* 4. LANGBÆNIUS.

Ibid. Πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς] Qui pannos emunt, eorum vitium ita explorant. *Soli oſtendere*, Varro: at Plautus, *in ſole inſpicere*, dixit, in Aulularia, de agno curione:

M. Volo ego ex te ſcire, qui ſit agnus curio.
E. Qui oſſa atque pellis totus eſt, ita cura macet;
Quin exta inſpicere in ſole etiam vivo licet,
Is ita pellucet quaſi laterna Punica.

FABER.

Ibid. Πρὸς αὐγὰς] Plato in Phædro: ταῦτα δὲ ὑπ' αὐγὰς μᾶλλον ἴδωμεν. Jamblichus cap. VIII Protreptici: Γνοίη δ' ἄντις αὐτὸ καὶ ἀπὸ τούτων, εἰ θεωρήσειεν ὑπ' αὐγὰς τὸν ἀνθρώπειον βίον. Polybius l. V, p. 381: τεθεαμένος μὲν ὑπ' αὐγὰς αὐτῶν τὰ πράγματα. Subintelligitur autem ἡλίου. De re ipſa Fabius l. VIII, c. V: *Ad hoc plerique minimis etiam inventiunculis gaudent, quæ excuſſæ riſum habent, inventæ facie ingenii blandiuntur.* Cic. l. IV de Fin. c. XXII: *quæ prima ſpecie admirationem; re explicata riſum moverent.* TOLLIUS.

13. Ὅπου δὲ ἐν τραγῳδίᾳ,] Κανὼν ad δεινότητος μέθοδον pertinens. PETRA.

14. Στόμφον] Ex Schol. *Ariſtophanis* ad Veſpas, στόμφον acciperem pro ἀλαζόνευμα, ſed, addo, conjunctum τραχύτητι. Idem cum Schol. ſentit Heſychius, ΣΤΟΜΦΑΣΑΙ, στομφολογῆσαι, [κομφάσαι,] ἀλαζονεύεσθαι. Lege [κομπάσαι.] Vide & Suidam. FABER.

Ibid. Στόμφον] Ariſtophanes ideo in Nubibus Æſchylum vocat

Ψόφου πλέων στόμφακα κρημνοποιόν.

TOLLIUS.

15. Παρὰ μέλος οἰδεῖν] Sumptum ex ſolenni Muſicorum reprehenſione, παρὰ μέλος ᾄδεις; at Longinus alio detorſit, παρὰ μέλος οἰδεῖς. Exempla peti poſſunt ex Luciano, Halicarnaſſeo, Platone, Ariſtotele, *&c.* FABER.

16. Λόγοις ἀληθινοῖς] veris cauſis. Sic Cicero in Bruto, c. 91, Molonem *actorem in veris cauſis, ſcriptoremque præſtantem* vocat. Et in Oratore c. 12: *quæ in veritate cauſarum & rarius multo facimus, & certe occultius. Cum in veritate dicimus*, Auctor ait Rhet. ad Herenn. l. IV, c. XXII. Idem lib. I genus dicendi vocavit, *quod ad veritatem pertinet.* Fabius lib. VIII, c. III; *At ubi res agitur, & vera dimicatio eſt:* opponitque demonſtrativo generi. *Veras lites* dixit Juvenalis ſat. VII. Sunt autem ἀληθινοὶ λόγοι, δικανικοὶ καὶ ἀγοραῖοι. Ita Philiſtus Thucydide πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ἀγῶνας ὠφελιμώτερος, apud Dionyſ. Halicarn. ἐν τῶν ἀρχαίων ἐξετάσει. Idem Polycratem κενὸν ἐν τοῖς ἀληθινοῖς fuiſſe dicit in Iſæo. Ita & in Lyſia: ἀναγκαῖα τοῖς δικανικοῖς λόγοις, καὶ παντὶ ἀληθεῖ ἀγῶνι. Vid. infra ſect. X, & XI. Plura Hermogenes περὶ ἀληθινοῦ λόγου. TOLLIUS.

17. Ταύτῃ καὶ τὰ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου] Hujuſmodi τροπικαὶ λέξεις καὶ διασκώμμαι ad 4. genus μεταφορῶν pertinent, de quibus Hermog. περὶ σεμνότητος pag. 224, lin. 4, & ſequentibus. PETRA.

Ibid. Τὰ ὑπὸ τοῦ Λεοντίνου Γοργίου.] *Gorgias Leontinus*, Rhetor *Siculus*, de quo librum integrum ſcripſit *Hermippus*, [*Athen. lib.* 11.] primus ſophiſtarum pater, [*Philoſtr. in Gorg.*] quem cognomine dialogo exagitat *Plato*; à quo hoc reſponſum retulit, [*Athen. ib.*] ὡς καλῶς οἶδε Πλάτων ἰαμβίζειν, *Plato* optimè novit convitiari. Sic enim interpretari mallem, quàm, *optimè* novit jamborum uſum. ἰαμβίζειν γὰρ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τὸ ὑβρίζειν, [*Dionyſ.* περὶ ποδῶν, *& Hephæſtionis Schol.*] & inde jambis nomen. A *Gorgia* τὸ ῥητορεύειν *Theſſali*, ejus miratores, [*Philoſtr. ib. & in Critia. Max. Tyr. diſſ.* 7.] Γοργιάζειν vocabant; & σχήματα quædam orationis Γοργίεια dicta; quibus & ipſe *Plato* nimis pueriliter quandoque exultat: de quo *Dionyſius Halicarnaſſeus, de Demoſth. & in Iſæo: & de compoſ.* σχήμασί τε ποιητικοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς Γοργιείοις ἀκαίρως καὶ μειρα-

nis, ea, quæ prima fronte terribilia videbantur, mox in contemtum vertent, deriſumque. Atqui ſi in Tragœdia, quod ſcriptionis genus natura 5 turgidum eſt, & grandiloquum, ita natura comparatum eſt, ut nimius in ea tumor ferri nequeat, multo minus in hoc illum dicendi genere locum obtinere poſſe arbitror, quod ad veritatem pertinet. Itaque & illa 6 Leontini Gorgiæ riſum movent, quum Xerxem *Perſarum Jovem* vocat,

μειρακιωδῶς ἐναβρύνεται. Adeo ut ne ipſi *Gorgiæ* in gorgiſſando primas cederet, [*Philoſtr. in Ep. ad Juliam Aug. & in Critia.*] οὔτε τῷ Γοργίᾳ παρείησι τὸ ἑαυτοῦ ἄμεινον γοργιάζειν. Ab hoc inflatum illud orationis genus, & criſtas, τὸ μεγαλόγνωμον, καὶ τὴν ὀφρῦν, mutuati ſunt *Critias* & *Thucydides*. Schemata iſta *Gorgiana* quæ fuerint, licet ex *Diodoro Siculo Bibliot. l.* 12. diſcere: nempe antitheta, ἰσόκωλα, πάρισα, & ὁμοιοτέλευτα: quem imitandum ſibi propoſuit *Æſchines* in oratione de *Thargelia*, unde *Gorgianum* hoc deſumit *Philoſtratus*, Θαργηλία ἐλθοῦσα εἰς Θετταλίαν, ξυνῆν Ἀντιόχῳ Θετταλῷ, βασιλεύοντι πάντων Θετταλῶν. Fuit autem tam præſentis ingenii *Gorgias*, [*Valer. Max. l.* 8. *cap.* 15. *Plato in Gorgia.*] ut *primus in conventu poſcere, quâ de re quiſque audire vellet, auſus ſit*: nempe cum *Athenas* legatus veniret, & ingenii ſpecimen in theatro edere vellet, edixit [*Philoſtr. de vitis lib.* 1. *in initio*] προβάλλετε, proponite quod vultis; unde vox illa extemporaneis dicendi magiſtris in poſterum ſolennis. Inde tantus illi delatus honor, ut *univerſa Græcia in templo Delphici Apollinis ſtatuam ſolido ex auro ei poneret; cùm cæterorum, ad id tempus, auratas collocâſſet.* Ita *Valerius*; licet paulo aliter *Athenæus*. Imo *Athenienſes* poſtea [*Troilus Sophiſta in proleg. rhetor. MS.*] τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἐν αἷς ἐπεδείξατο, ἑορτὰς ἐκάλουν· τοὺς δὲ λόγους αὐτοῦ λαμπάδας: Dies illos, quibus ſe audiendum populo propinavit, feſtos; & orationes ejus lampadas vocabant. Rationem ſubjungit, quia nimirum ὥσπερ τὸ πῦρ ἐκκρούεται τὸ σκότος, οὕτως καὶ συνετοὶ λόγοι τὴν ἄνοιαν. Nec tamen evaſit Criticorum cenſuras; in quo *Dionyſius Halicarnaſſeus*, *Ep. ad Pompejum*: ὄγκον ποιητικῆς κατασκευῆς, Poëtici ornatus faſtum culpat; & hic noſter adductis exemplis abunde probat, quod alter ille [*In Lyſia*] alibi de eodem dixerat, ἐν πολλοῖς πάνυ φορτικήν τε καὶ ὑπέρογκον ποιῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ οὐ πόῤῥω διθυράμβων ἔνια φθεγγόμενος. Langbænius.

18. Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς.] *Xerxes Perſarum Jupiter:* nollem poëtam aliter dixiſſe; *Oppianus* Κυνηγετ. *lib.* 1. optime,

Αὐσονίου Ζηνὸς γλυκερὸν θάλος Ἀντωνίνε.

Sed in oratore nimis audax; habeo tamen quo *Gorgiam* excuſem. Quid ſi illud *Helleſpontii* viri ante oculos haberet, quo *Xerxem* jam tranſvectum excepit? [*Herodot. Polymn.*] Ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ, καὶ οὔνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος, &c. O *Jupiter, quidnam tu ſub ſpecie viri Perſæ, & accepto Xerxis pro Jovis nomine, Græciam e ſedibus ſuis exturbare vis, omnes homines ducens, cum etiam citra hoc tibi id facere liceret?* Langbænius.

Ibid. Ξέρξης Περσῶν Ζεύς] Notum illud viri elegantiſſimi, qui ex legatione Conſtantinopolitana patrum noſtrorum memoria revertens, Roma tranſiit, ut Pontificem ſummum ſalutaret; illique inter cetera dixit, poſſe vocari *Il Gran Turca de i Chriſtiani &c.* In quo uter ſibi placuerit magis, neſcio. (*Ita & Mahometis III legatus Leoninum Galliæ Regis miniſtrum*, magnum Vizirium *appellaſſe fertur.*) Sed ut ad Longinum redeam, fateor Gorgiam Leontinum (quis enim hominis rhetoricam non novit?) ſic fuiſſe, uti de illo veteres omnes prædicarunt. Lege modo Halicarn p. 159, 165, & 179: ubi φρονήματα quædam ψυχρότερα apud Thucydidem reprehendens, ait illa eſſe τῆς Γοργίου προαιρέσεως οἰκειότερα; (Neque ipſum falli in illo judicio oſtendi poteſt.) Sed tamen haud ſcio an hic locus recte a Critico noſtro reprehenſus fuerit, qui noverim Reges Perſarum a ſuis quondam Deos vocitatos fuiſſe. Æſchylus in ea tragœdia, quàm *Perſas* vocavit. Ibi Chorus Atoſſam matrem Darii alloquens hæc dicit:

> Ὦ βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη,
> Μῆτερ ἡ Ξέρξου γεραιὰ, χαῖρε Δαρείου γύναι,
> Θεοῦ μὲν εὐνάτειρα Περσῶν, θεοῦ δὲ καὶ μήτηρ ἔφυς.

Ad quem locum Schol.

> Τοὺς βασιλεῖς, θεοὺς καλοῦσιν οἱ Πέρσαι.

Addere potes antiquiſſimo ſcriptori & Iſocratis teſtimonium, quod alias proferetur. Quin hodieque, ut ajunt noſtri, Perſæ regem ſuum *Codahon* vocant, id eſt divinum, Faber.

Ibid. Ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς] ſic quidem & Oppianus l. 1. Cyneget. ut ſupra Langbænius indicat: ſed ubi omnia ad adulationem com-

ξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεύς· καὶ, [19] γύπες, ἔμψυχοι τάφοι· [20] καί τινα τῶν Καλλισθένους, ὄντα [21] οὐχ ὑψηλὰ, ἀλλὰ μετέωρα. Καὶ ἔτι μᾶλλον [22] τὰ Κλειτάρχου. [23] Φλοιώδης γὰρ ὁ ἀνὴρ, καὶ φυσῶν, κατὰ τὸν Σοφοκλέα,

[24] Οὐ

poſita. Sic Statius in Coma Earini:

----- *Placida quem fronte miniſtrum*
Juppiter Auſonius pariter Romanaque Juno
Adſpiciunt. Tollius.

19. Γύπες, ἔμψυχοι τάφοι] Neque hoc effugit *Hermogenis de ideis l.* 1, *c.* 6, notam, qui ſubligneis iſtis ſophiſtis non alia, quam quæ ipſi adornarunt, ſepulchra imprecatur. Παρὰ τοῖς ὑποξύλοις τούτοισι σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν· τάφους τε γὰρ ἐμψύχους τοὺς γύπας λέγουσιν, ὧνπερ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρεύονται πάμπολλα. Langbæn.

Ibid. Ἔμψυχοι τάφοι] De hoc loco notavi nuper aliquid ad Lucretium lib. v. Sed exempla multa olim proferentur ex variis ſcriptoribus, qui hæc tumida, frigida, meteora amarunt. Nunc uno tantum contentus ero, in quo Eunapius de Longino noſtro ſermonem faciens dixit, id quod multis poſtea placuit, & iis etiam, quibus has ſonoras nugas, & Pegaſi laſcivientis gyros, miror placere potuiſſe. Quid igitur mirabilis Eunapius? *Longinus*, inquit, *erat* ἔμψυχος βιβλιοθήκη. (*Vivens bibliotheca*) neque hoc ſatis; Longinus erat περιπατοῦν μουσεῖον. (*Muſeum ambulans.*) Miror etiam (nam id pro ſuo jure potuit,) non dixiſſe, muſeum illud & bibere interdum, & dormire, ac vigilare ſolitum fuiſſe. Sed hæc ſatis. Nam de Æſchylo, & aliis, nunc tempus ad eam rem non eſt. Ceterum de hoc Gorgiæ loco dixit aliquid Hermogenes Tarſenſis libro I, De *formis orationis*, cap. VI, ubi hos Rhetoras ridet. Faber.

Ibid. Γύπες ἔμψυχοι τάφοι] paria hiſce ſunt illa Muſæ Rhetoris apud Senecam: *Quidquid avium volitat, quidquid piſcium natat, quidquid ferarum diſcurrit, noſtris ſepelitur ventribus.* Apud Phædrum muſtela mures

Capacis alvi merſit tartareo ſpecu.

qualem epulonem cum Ariſtia Ἅδου τραπεζέα merito voces, Athen. 686 p. l. xv. Lycophron, v. 152.

Οὐ πάππον ἐν γαμφαῖσιν ἐνναίᾳ ποτὲ
Ἔρκυνν' ἐρινὺς θουρία ξιφηφόρος
Ἄσαρκα μιστύλασ' ἐτύμβευσε τάφῳ·

& 1203. de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κένταυρος ὠμόφρων σπορᾶς.

ad quem vid. & Scholiaſten. & verſ. 413:

Πολλῶν γὰρ ἐν σπλάγχνοισι τυμβευθήσεται
Βρωθεὶς πολυστίχοισι καμπέων γνάθοις
Νήρειθμος ἐχθρός. Ignatius in epiſt. ad Rom. μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται. Oppianus l. v. Halieut. de nautis:

Οὐδ' ἄλις ὀλλυμένοις δίερὸς μόρος· ἀλλ' ἔτι τοίους
Δαιτυμόνας μέμνουσιν, ἀτυμβεύτου δὲ τάφοιο
Θηρείου λαιμοῖο μυχοὺς πλήσαντο τυχόντες.

Nonnus, qui & ipſe in tumidorum & ineptorum ſcriptorum numerum, ſi quis alius, referendus eſt, l. xxxix Dionyſ.

Καὶ τάφος ἔπλετο πόντος, ἐτυμβεύοντο δὲ πολλοὶ
Κητείοις γενύεσσιν. ------

ſuperat tamen omnes Ovidius lib. vi. Metam. ubi de Tereo ſermo, poſt ingeſtum cruentum caput Ityos. Quid enim in re diriſſima pater facit? quid dicit? *Flet modo, ſeque vocat buſtum miſerabile nati.* Fleviſſe Calliopen ferunt, quum hæc ſcriberet Ovidius: adeo putide & pueriliter cum patris πάθος, tum gentis ἦθος expreſſiſſe videbatur. Ridebunt contra ea naſutuli noſtri, quum hæc legent, qui Naſonem ſuum a me in guſtu Criticarum ad hunc ſcriptorem obſervationum quondam male acceptum doluerunt; huncque amarum dolorem ſuum dulci riſu temperarunt. Augebo etiamnunc eorum voluptatem, & præbebo alias delicias multo adhuc ſuaviores. Cui namque non mellitiſſima videbuntur hæc Ennodii in Panegyr. ad Theodoricum? *Et pennatæ mortes ſibi æthera vindicarent.* Sagittas *pennatas mortes* vocat; homo, cui Cicero ſordebat: quem non ſubveritus eſt *Ruſticum Arpinatem* vocare, ſi bene memini, & jure. Nam non Athenæ tam Atticæ, atque hoc mel eſt. Sed conferamus tamen cum eo Ciceronem. Hic autem in Piſonem cap. v, eundem *buſtum legum omnium ac religionum* vocat. Paulo enim ante dixerat: *Hæc ſunt, o Carnifex, in gremio ſepulta conſulatus tui.* Judicet hic ipſe lector, quantum in his ſit diſcriminis. Ejuſmodi farinæ ſunt illa Æſchyli de Ætna: ἔνθεν ἐκραγήσονται

Ποταμοὶ πυρὸς δάπτοντες ἀγρίαις γνάθοις
Τῆς καλλικάρπου Σικελίας λευροὺς γύας.

δάπτειν ἀγρίαις γνάθοις qui ferre poteſt & concoquere, ille & cum voluptate Nonni Dionyſiaca

cat, & vultures *animata ſepulchra*. Item Calliſthenis nonnulla, quæ non tam grandia ſunt, quam inaniter turgentia, & ſufflata. His autem mul- 7
to etiam putidior eſt Clitarchus, vere hordeaceus ſcriptor: de quo merito illud Sophoclis uſurpaveris:

Parvis

nyſiaca leget. Porro *animata* iſtiuſmodi *ſepulchra* hominum canes fuerunt apud Hyrcanos, de quibus Cicero Tuſc. Quæſt. l. I, c. XLV: ab his enim lacerari *optimam illi cenſebant eſſe ſepulturam*. Et τάφοι τρέχοντες in Amphitheatris feræ homines devorantes, apud Gregor. Nazianzen. Car. III Jamb. Quam diverſum illud Sophoclis in Antigona?

----- Τὰς γὰρ ἡδονὰς
Ὅταν προδῶσιν ἄνδρες, οὐ τίθημ' ἐγὼ
Ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἔμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.

Vid. Hermogenem p. 285. Ennius:

Volturis in ſilvis miſerum mandebat hemonem.
Heu quam crudeli condebat membra ſepulcro?

Tollius.

20. Καί τινα τῶν Καλλισθένους.] Fuit *Calliſthenes Ariſtotelis* in *Alexandri* inſtitutione ſucceſſor; impotentis linguæ, & cui [*Arrian.* ἀναβ. 8. *Sen. Suaſor.* I. *Laert. in Ariſt.*] ἄκαιρον παῤῥησίαν paſſim tribuunt authores. [*Athen. lib.* 10.] Scripſit hiſtoriam *Græcanicam*; ſophiſtam vocat *Athenæus*; & confirmat illud *Alexandri* in eum jactatum, μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐδ' αὑτῷ σοφός. Quod ad ſtylum ſpectat, de quo hic agitur, εὔροιαν ei tribuit *Plutarchus in Alex.* & *Suidas* πολλὴν ῥυμὴν, plurimum impetum: *Ariſtoteles in Alex.* ejus in dicendo vires agnoſcit, ſed prudentiam exigit: λέγειν μὲν ἦν δυνατὸς καὶ μέγας, ἀλλὰ νοῦν οὐκ ἔχεν. Erat etiam *Calliſthenes* alius [*Plut. in Demoſth.*] Orator *Atticus*, quem, inter cæteros, dedi ſibi poſtulabat *Alexander*. *MS. apud Meurſium in gloſſ.* Alius de vita *Alexandri*, Ψευδώνυμος. Langbænius.

Ibid. Καλλισθένους] De Calliſthene, Clitarcho, Matride, Hegeſia, &c. nil dicam nunc. Suidas, Voſſius, & docti paſſim de iis abunde ſcripſere. Si cui ridere animus erit, legat locum Hegeſiæ ſatis prolixum apud Halicarnaſſeum. Faber. Confer & Creſollium in Theatro Sophiſtarum.

21. Οὐχ ὑψηλὰ, ἀλλὰ μετέωρα.] Diſtingui Latine non poſſunt ὑψηλὰ & μετέωρα; certe uſque adhuc nil inveni quod placeat. Quintilianus duobus tribuſve locis pro *meteoris* dixit *præcipitia* & *abrupta* l. XII, c. X. Bene, ſi ad ſenſum, ſeu ἔννοιαν. Uno verbo dicam, quid inter ὑψηλὸν & μετέωρον interſit; vitioſa ſublimitas eſt μετεωρισμός. Hoc enim in animo habebat Quintilianus, cum ita ſcripſit: *Æſchylus ſublimis*, (ὑψηλός) *& gravis* (σεμνὸς) *ſæpe uſque ad vitium*. Hic eſt μετεωρισμός. Quot res, mi lector? ſed fortaſſe nondum mortui ſumus, & his erit alias locus. Dein τὸ ὕψος habet τὸ στεῤῥόν: at μετέωρα habent ὑπόκενον ὄγκον; *nihil* autem *hydropico ſiccius & aridius*. Faber.

Ibid. Ἀλλὰ μετέωρα] id eſt, inflata, inani tumore in altitudinem vitioſam elata. Sic Pſalm. CXXXI, v. I e ſeptuaginta interpret. verſione: Κύριε οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου· ubi utrumque verbum de ſuperbi animi inflatione accipitur, & in vitio ponitur. Sequitur enim eveſtigio: οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· ſicut autem in homine τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ὑπὲρ αὐτὸν, vitioſa, ita & in oratione τὸ ὑπὲρ τὸ πρέπον καὶ ἐνδεχόμενον τὸν ὄγκον, adeoque μετέωρον. Tollius.

22. Τὰ Κλειτάρχου.] *Clitarchus*, φλοιώδης ἀνὴρ, homo corticeus; φλοιοῦ μεστὸν dixiſſet *Crantor*. [*Laert. l.* 4.] Scripſit hiſtorias de rebus geſtis *Alexandri* [*Athen. l.* 4.] Ejus mentio apud *Plinium l.* I. *& alias*: & *Plutarchum* ſæpius. Stylus ejus haud injuria reprehenſus à *Longino*. Accedit *Cicero*, qui cum τὸ μειρακιῶδες in *Siſenna* reprehenderet, [*De leg. l.* I.] *Unum Clitarchum, neque quenquam præterea, de Græcis eum legiſſe videri, dixit*. Langbænius.

Ibid. Κλειτάρχου] vultis exemplum? exſtat apud auctorem libelli de Elocutione, qui Demetrio Phalereo vulgo tribuitur. Quippe de inſecto loquens api proximo, quod Græci τενθρηδόνα vocant, κατανέμεται μὲν, inquit, τὴν ὀρεινὴν, εἰσίπταται δὲ εἰς τὰς κοίλας δρῦς· ὥσπερ, ſubjicit ille auctor, ſive is Demetrius Grammaticus, ſive Dionyſius Halicarn. ut aliqui volunt, περὶ βοὸς ἀγρίου, ἢ τοῦ ἐρυμανθίου κάπρου λέγων, ἀλλ' οὐχὶ περὶ μελίσσης τινός. Invenias & illius de rebus Alexandri M. hiſtoriæ fragmentum apud Scholiaſten Apollonii lib. II Argon. p. 232. Tollius.

23. Φλοιώδης] Intellige *ſuber* per *corticem*. Horat. *levior cortice*. Faber.

Ibid. Φλοιώδης] Perſius ſat I: *Nonne hoc ſpumoſum, & cortice pingui?* ὑπόξυλοι iſtiuſmodi Hermogeni. Sic infra extrema ſect. X: οὐδὲν φλοιῶδες ἐγκατατάττοντες. Tollius.

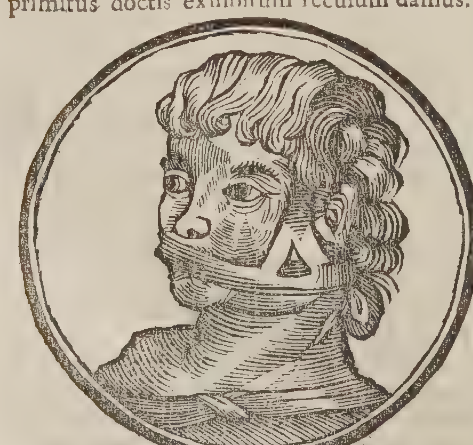
[24] Οὐ σμικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ.

8 Τά γε μὴν [25] Ἀμφικράτους τοιαῦτα, [26] καὶ Ἡγησίου, καὶ [27] Μάτριδος·
Πολλαχοῦ γὰρ [28] ἐνθουσιᾶν ἑαυτοῖς δοκοῦντες, [29] οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσιν.

24. *Μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ.*] Totum illud *Sophoclis* correctius habes apud *Ciceronem*,

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
Ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβείας ἄτερ.

Non jam modicas inflat tibias, ſed ingentes folles ſine capiſtro: niſi quod φορβειὰ acutitonum ſit, ut *Herodiano* placuit libro περὶ τῆς ὀδυσσειακῆς προσῳδίας. [*De proſodia dictionum in Odyſſea*:] Eſt autem φορβειὰ capiſtrum, quo tibicines ora ſibi colligabant: *Suidæ*, φόρβιον, & φορβιά: *Heſychio* etiam (neſcio quam emendate) φορβαία & φορβέα. Uſus ejus, ἵνα μὴ σχισθῇ τὸ χεῖλος: *ne forte labrum findatur; Suidas.* Addit Scholiaſtes Comici, [*in Veſpis.*] ὅπως ἂν σύμμετρον τὸ πνεῦμα πεμπόμενον ἡδεῖαν τὴν φωνὴν τοῦ αὐλοῦ ποιήσῃ· *ut ſpiritus moderatius emiſſus vocem tibiæ dulciorem efficiat.* Inde *Pollux*, καὶ φορβειὰ περιστήκει τοῖς αὐλοῦσι, καὶ τὸν τῇ φορβειᾷ κατειλημμένον, ἐμπεφορβημένον ἔλεγον· male interpres; *Ligulæ tibicinibus conveniunt, unde & ligulis detentum, alligatum nominant:* ligulæ enim tibiarum, φορβειαί tibicinum. Auctor forſan ad illud Comici *Ariſtoph. in Avibus.* Reſpexit, οὔπω κόρακ' εἶδον ἐμπεφορβιωμένον· *Nunquam corvum vidi capiſtratum.* Sed uter ex altero corrigendus, incertum, an uterque ex *Euſtathio in ὀδυσσ. τ.*: qui ἐμπεφορβειωμένον habet. Τῆς φορβειᾶς ſpeciem uti melius dignoſcas, ecce tibi, poſt eruditum Criticorum par *Schottum* & *Salmaſium*, monumentum à *Velſero* primitus doctis exhibitum recuſum damus.

Picturam hanc *Andreas Schottus*, *in append. Vaticanar. parœmiarum*, auctor non ingenuus minus quam eruditus, contendit eſſe vel ſervi, vel homicidæ, cui os *como* obturatum. Sed pace tanti viri, quæ in medium producit, *Ariſtophanis*, *Chryſoſtomi*, & e Menologio teſtimonia haud facile id evincunt. Si *Harpocratis* eſſet, quorſum rimula iſta ori adaptata, ſiquidem per nares liceat reſpirare? Et ſatis probat ἀμφωτίδας non eſſe, quibus aures ſibi palæſtritæ muniebant. Ego quidem *Rubeniorum* ſententiæ lubens accedo, qui *Marſyæ* tibicinis iconem putabant, uti & *Salmaſius in exercit. Plinianis*, ὁ πάνυ· Tum quod *Marſyam* conſtet & φορβειὰν in uſu habuiſſe, quæ ideo perforata, ut tibia ori inſeratur; tum quod aures habeat Satyricas. *Marſyas* enim e Satyrorum genere, uti & *Midas*, cujus aures pene ad proverbium notæ. *Philoſtr. de vita Apoll. l. 6. c. 13*: μετεῖχε σατύρων γένους ὁ Μίδας, ὡς ἐδήλουν τὰ ὦτα. Utrumque expreſſit *Simonides*, ubi de *Marſyæ* contentione verba faciens, ſic habet. Χρυσῷ δ' αἰγλήεντι περιστήρμοσεν ἀμφὶ δασείας Κόρσας, καὶ στόμα λάβρον ὀπισθοδέτοισιν ἱμᾶσιν· *Aurum ſplendidum adaptavit hiſpidis ſuperciliis, & ori ingenti retro ligata vincula:* uti ex eo cum *Johannes Tzetzes Chiliad. 1, hiſt. 15*, tum *Plutarchus de ira cohibenda tradit.* Objicit *Schottus*, ex *Apuleio*, *Marſyam hiſpidum, multibarbum, ſpinis & pilis obſitum fuiſſe:* hunc vero glabellum penitus & imberbem juvenem: & ſane *Marſyas* iſte marmoreus, cujus iconem ex ædibus *Vallenſibus Romæ* nobis ſpectandum præbet *Baptiſta de Cavalleriis Antiquarum ſtatuarum Romæ l. 1, 85*, abunde barbatus eſt. Verum minori negotio expediemus de barba controverſiam, quam de auribus ille, quarum in ſervo, vel damnato, prolixitatem nullus docet. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Μικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ' ἄτερ*] Huic Sophoclis loco idem accidit, quod illi alteri ex Æſchylo ſect. 111, videlicet ut decurtaretur. Apud Ciceronem plenior eſt:

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
Ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβείας δ' ἄτερ.

De quo ut de phorbeia, quæ non eſt ligula, dicetur cum erit otium. Interim conſuli poterunt veteres gloſſographi, nec non & recentiores. FABER.

Ibid.

Parvis quidem non ille ſpirat tibiis,

Tumidum ſed os numquam capiſtro continet.

In idem licet album referas & Amphicratem, ut & Hegeſiam, ac 8
Matridem; homines, qui, quum maxime ſibi concitati videntur, ac
inſtar

Ibid. Μικροῖς] repoſui ex Cicerone, ȣ̓ σμικροῖσι· & hoc ſententia ipſa poſtulat. Nam qui meteora horum ſcripta dici poſſent, ſi exiguis tibiis uterentur? Sed ideo erant meteora, non vero ſublimia: quia ſpirabant ἄτερ φορβειᾶς, id eſt, abſque judicio. Περὶ τῆς φορβειᾶς etiam aliqua apud Salmaſium invenias in Exerc. Plin. ad Solinum, qui præter cetera locum etiam Plutarchi citat e Sympoſ. l. 7, pr. 8; ubi ita loquitur: οἰόμεναι καὶ Μαρσύαν ἐκεῖνον ὑπὸ τȣ̃ θεȣ̃ κολασθῆναι, ὅτι φορβειᾷ καὶ αὐλοῖς ἐπιστομίσας ἑαυτὸν ἐτόλμησε ψιλῷ μέρει διαγωνίζεσθαι πρὸς ᾠδὴν καὶ κιθάραν. Ubi pro μέρει, μέλει legendum eſſe vel ipſe docuerit interpres, qui *nudo cantu* expoſuit. Marſyas enim nudo tibiæ cantu ſine voce cum Apolline certare eſt auſus, qui ad citharam canoram vocem adjungebat. Sic Plato in Polit. p. 268, ψιλὸν στόμα τοῖς ὀργάνοις opponit, fiſtulæ ſcilicet, de paſtoribus agens, qui & fiſtula, & nuda voce greges & armenta demulcent: & in Menexeno ψιλὸν λόγον τῇ ποιήσει, quandoquidem huic præter harmoniam & rhytmum etiam metrum adeſt. Et noſter infra ψιλὴν ἔννοιαν vocat, quæ nullis verbis exprimitur, ſect. IX. Quod autem ipſum ἐπιστόμιον attinet, elegans extat locus de joco Hyperidis in Demadis filium apud Athenæum, l. 13, p. 591. Nam cum Demadi ex tibicina meretrice natus in ſubſelliis inſolenter ſe efferret, ἐπεστόμισεν αὐτὸν, inquit Athenæus, Ὑπερίδης, εἰπὼν, ȣ̓ σιωπήσῃ μειράκιον, μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχων τὸ φύσημα; ac ſi ipſe ei Hyperides hoc dicto velut epiſtomio os obſtruxiſſet, ne nimio arrogantiæ flatu rumperetur. Verſus hoſce Sophoclis Salmaſius ita vertit in notis citatis ad Solin.

Non ille modicas ore inſpirat tibias,

Sed ſine capiſtro enormibus flat follibus.

Tollius.

25. Ἀμφικράτους] *Amphicratis* περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, *de viris illuſtribus*, libri meminit *Athenæus l.* 13. ſed poëtam illum fuiſſe ex diſticho ibi loci adducto abunde conſtat. Ego hunc noſtrum ſoluta oratione ſcripſiſſe ex iis, quibuſcum hic conjungitur, perſuaſum habeo. Langbænius.

26. Καὶ Ἡγησίου] fuere haud dubio *Hegeſiæ* plures; unus *Salaminius* poëta; [*Athenæus l.* 15.] de quo dubium an κύπρια ἔπη, *verſus Cyprios*, compoſuerit. De eorum auctore quæſtio ſatis antiqua. *Herodotus* in *Euterpe* eos *Homeri* non eſſe, ſed alterius cujuſpiam, probat: (*Proclus in Chreſtom. apud Photium*) nec *Hegeſiæ* eſſe, ſed *Staſini Cyprii.* Alter *Hegeſias Maroneus*, a quo *Plinius* nonnulla mutuatus eſt l. 8. Tertius *Magneſius*, quem *Halicarnaſſeus* ſophiſtam vocat, *Theon* rhetorem; uterque in eo ſtyli vitia damnat. *Dionyſius* quidem περὶ συνθέσεως ὀνομ. poſtquam luxatis ſententiis orationem *Herodoti* infractam reddiderat, ſtatim ſubjicit: Ἡγησιακὸν τὸ σχῆμα τȣ̃το τῆς συνθέσεως, *hanc eſſe formam compoſitionis Hegeſianæ.* Τȣ́των γὰρ τῶν λήρων ἱερεὺς ἐκεῖνος ἀνήρ. *Eſt enim iſtiuſmodi nugarum vir ille antiſtes.* Et in eandem plane ſententiam *Theon Progym. cap.* 2. tum illum, tum *Aſianos* rhetores alios malæ compoſitionis reos peragit: ut qui deperirent nimium τὴν ἔμμετρον καὶ ἔυρυθμον λέξιν. *Plutarchus in Alexandro Timæum* etiam frigiditatis incuſat, qui templum *Epheſi* εἰκότως ἔφη καταφλεχθῆναι, τῆς Ἀρτέμιδος ἀσχολουμένης περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μαίωσιν. *Merito conflagraſſe dixit, quaſi Diana, tunc naſcente Alexandro, in obſtetricio munere occupata. Epiphonema*, inquit *Plutarchus*, *adeo frigidum, ut incendium ipſum reſtinxiſſe potuerit*, καταζέσαι τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην ὑπὸ ψυχρίας δυνάμενον. Langb.

Ibid. Ἡγησίου] Cicero in Bruto cap. 83: *At Chariſii vult Hegeſias eſſe ſimilis: iſque ſe ita putat eſſe Atticum, ut veros illos præ ſe pæne agreſteis putet.' At quid eſt tam fractum, tam minutum, tam in ipſa, quam tamen conſequitur, concinnitate puerile?* Tollius.

27. Καὶ Μάτριδος] Scripſit *Matris* teſte *Athenæo l.* 10, *Herculis encomium*; orationem puto, non poëma panegyricum. Langbænius.

28. Ἐνθȣσιῶν] Id Latini dicunt *inſtinctum eſſe.* Auct. lib. de cauſis corruptæ eloquentiæ. Faber.

29. Οὐ βακχεύȣσιν, ἀλλὰ παίζȣσιν] Ergo βακχεύειν ſignificat numinis inſtinctu ad grandem eloquentiam ferri; ita ut ne vano tumore gaudeas, & fumos & inania captes; ſed pleno

 pleno

9 ζουσιν. Ὅλως δ' ἔοικεν εἶναι [30] τὸ οἰδεῖν ἐν τοῖς μάλιστα δυσφυλακτότα-
τον. [31] Φύσει γὰρ ἅπαντες οἱ μεγέθους ἐφιέμενοι, [32] Φεύγοντες ἀσθενείας καὶ
ξηρότητος κατάγνωσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τοῦθ' ὑποφέρονται, πειθό-
μενοι τῷ,

[33] Μεγάλως ἀπολισθαίνειν, [34] ἁμάρτημ' εὐγενές·

10 κακοὶ δὲ ὄγκοι, [35] καὶ ἐπὶ σωμάτων καὶ λόγων, [36] οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις, καὶ [37] δή-
ποτε περιϊστάντες ἡμᾶς εἰς τοὐναντίον· [38] οὐδὲν γάρ (Φασι) ξηρότερον ὑδρωπικοῦ.
11 [39] Ἀλλὰ τὸ μὲν οἰδοῦν ὑπεραίρειν βούλεται τὰ ὕψη· τὸ δὲ μειρακιῶδες
[40] ἄντικρυς ὑπεναντίον τοῖς μεγέθεσι· Ταπεινὸν γὰρ ἐξ ὅλου, καὶ μικρόψυχον,
καὶ τῷ

pleno Bacchi pectore, mens prætrepida geſtiat, majorque videri ſcriptor, nec mortale ſonans, afflatus numine quando eſt jam propiore Dei, incipiat, totuſque moveri mons circum; Liminaque, lauruſque Dei, ac mugire adytis cortina recluſis. Quod de illis nunquam dicetur, de quibus Quintilianus: *Falluntur enim plurimum, qui vitioſum & corruptum dicendi genus, quod aut verborum licentia reſultat, aut puerilibus ſententiolis laſcivit, aut immodico tumore turgeſcit, aut inanibus locis* bacchatur, *aut caſuris, ſi leviter excutiantur, floſculis nitet, aut præcipitia pro ſublimibus habet* (quod dicebam modo περὶ μετεώρων καὶ ὑψηλῶν) *aut ſpecie libertatis*, &c. *Hæc ſunt non nugæ*, lector, *neque enim mortualia*. Faber.

Ibid. Οὐ βακχεύουσιν] contra Calidius etiam rectum altæ orationis impetum furoris loco ducebat. Cicero in Bruto, c. 80: *quod eos, quorum altior oratio, actioque eſſet ardentior, furere, & bacchari arbitraretur.* De hac vero voce, inſtinctuque divino, videſis Creſollium, in opere ſæpius laudato, laudandoque, Theatro Sophiſtarum. Tollius.

30. Τὸ οἰδεῖν] Cornificius ad Herenn. l. IV, c. X: *Gravi figuræ, quæ laudanda eſt, propinqua eſt ea, quæ fugienda eſt; quæ recte videbitur appellari, ſi ſufflata nominabitur. Nam ut corporis bonam habitudinem tumor imitatur ſæpe, ita gravis oratio ſæpe imperitis videtur ea, quæ turget & inflata eſt, cum aut novis, aut priſcis verbis, aut duriter aliunde tranſlatis, aut gravioribus, quam res poſtulat, aliquid dicitur. In hoc genus plerique cum declinaſſent, & ab eo, quo profecti ſunt, aberraverunt, & ſpecie gravitatis falluntur; nec proſpicere poſſunt orationis tumorem.* Hoc vitio laboravit olim Antonius Muſa, de quo Seneca lib. V controv. *Muſa*, inquit, *multum habuit ingenii, nihil cordis. Omnia uſque ad ultimum tumorem perducta, ut non extra ſanitatem, ſed extra naturam eſſent. Quis enim ferat hominem de ſiphonibus dicentem:* Cœlo repluunt? *De ſparſionibus:* odoratos imbres? *Et in cultum viridium:* cælatas ſilvas? *Et in picturam;* nemora ſurgentia? &c. De hujuſmodi Miltiades Rhetor eleganter dixit, ἐπὶ πλησίον μαίνονται, apud eundem Senecam Controverſia XXV. Oritur autem hoc vitium ex judicii imbecillitate: cujus in re non diſſimili perverſitatem in diſcipulo Capheſias tibicen eleganter caſtigavit. Refert enim Athenæus lib. XIV, increpuiſſe illum diſcipulum, qui altiſſimo ſono tibiam inflare meditabatur; monuiſſeque, οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κείμενον εἶναι, ἀλλὰ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Tollius.

31. Φύσει γὰρ] Ambitioſa ſublimitatis affectatio inſitum ferme omnibus vitium. Petra.

Ibid. Φύσει γὰρ] Horatius in Arte: *Profeſſus grandia, turget.* Idem ibid. *In vitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.* Sic Labienus apud Senecam l. III Controv. in præfat. *Dum alterum vitium devitabat, incidebat in alterum.* Ita & Platonis imitatores, τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ καὶ ὑψηλὸν, καὶ εὔχαρι, καὶ καλὸν οὐ δυνάμενοι λαβεῖν, διθυραμβώδη ὀνόματα καὶ φορτικὰ εἰσέφερον, ut ait Dionyſ. Hal. in Dinarcho. Toll.

32. Φεύγοντες ἀσθενείας] Quintilianus lib. II, cap. III: *Quo quiſque ingenio minus valet, hoc ſe magis attollere, & dilatare conatur: ut ſtatura breves in digitos eriguntur, & plura infirmi minantur. Nam tumidos, & corruptos, & tinnulos, & quocunque alio cacozeliæ genere peccantes, certum habeo, non virium, ſed infirmitatis vitio laborare: ut corpora non robore, ſed valetudine inflantur: & recto itinere lapſi plerumque divertunt.* Tollius.

33. Μεγάλως ἀπολισθαίνειν] Notum illud, de Phaëthonte, *magnis tamen excidit auſis.* Hoc eſt ΜΕΓΆΛΩΣ ἀπολισθαίνειν. De vi illius vocis dicam ex Platone, Luciano, &, niſi fallor, ex Herodoto. Faber.

Ibid.

inſtar commotæ Bacchi ſacris feminarum turbæ lymphati, tantum abeſt, ut inſtinctu numinis ferantur, ut puerilibus ſententiolis laſciviant. 9
In ſumma, ſiquis in oratione ſcopulus eſt, qui difficulter, ac niſi ſumma cum cura evitetur, is certe tumor eſt. Natura namque omnes illi, qui ad ſublime dicendi genus adſpirant, quod ſicci videri nolint, & exſangues, in hoc ferme tumoris vitium imprudentes delabuntur, magnanimum hoc dictum ſecuti,

Si cadendum eſt mihi, cælo cecidiſſe velim.

Præterquam vero, quod omnis inanis tumor, quique nihil in ſe habet 10
ſolidi, non minus in oratione, quam in omni corpore vitioſus eſt; evenire quoque non raro ſolet, ut efficiat id, quod ſcriptoris propoſito plane eſt adverſiſſimum. *Hydropico* namque, ut fert vetus dictum, *nil ſiccius.* Eſt tamen eatenus laudandus tumor, quod magnitudinem exce- 11
dere ſtudet, atque infra ſe relinquere. *Puerile* vero dicendi genus ſublimitati

Ibid. Μεγάλως ἀπ.] verti, ut puto, non invenuſte, ſimili ſententia ſenſum potius quam verba exprimendo. Eſt autem ea Vagelli apud Senecam l. vi, cap. 11. Nat. Qu. contra, qui temperatum dicendi genus ſequitur, *magnum periculum non adibit: alte enim cadere non poteſt*; ut eſt apud Ciceronem in Oratore c. xxviii. Plinius lib. ix, epiſt. xxvi: *Nam plerumque altis & excelſis adjacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus lapſus. Sed his non labentibus nulla laus: illis nonnulla laus, etiamſi labantur.* Seneca de vita beata c. xx: *Generoſa res eſt, reſpicientem non ad ſuas, ſed ad naturæ ſuæ vires, conari alta, tentare, & mente majora concipere, quam quæ etiam ingenti animo adornatis effici poſſint.* Notum illod Ovidianum de Phaëthonte: *Quos ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.* Tollius.

34. Ὅμως ἐυγ. ἁμαρτ.] ita duo Vaticani. Tollius.

35. Καὶ ἐπὶ σωμάτων] Seneca de Ira l. i, cap. ultimo: *Non eſt enim illa magnitudo: tumor eſt: nec corporibus copia vitioſi humoris intenſis morbus incrementum eſt, ſed peſtilens abundantia.* Cic Tuſc. Qu. iii, c. vii: *Num manus affecta recte eſt, cum in tumore eſt? aut num aliquod quippiam membrum tumidum, ac turgidum non vitioſe ſe habet?* Tollius.

36. Οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις.] Manifeſtum eſt huic voci, χαῦνοι, aliam opponi debuiſſe. Ea autem, ſi literarum ductum attenderis, nulla alia eſſe potuit, quam ἀναλθεῖς. Nam χαῦνος, ut ex Theophraſto & Medicinæ ſcriptoribus cognoſcere eſt, dicitur de frugibus male nutritis, ut poëta quidam dixit, item de carnibus fungoſis; at ἀναλθὴς is dicitur, qui præ infirmitate & virium imbecillitate augmentum nequit capere. Sed quia illa vox vulgo haud ſatis nota erat, ideo illam, ut ſæpe alias, mutarunt in ἀναλήθεις, id eſt, *falſas.* Faber.

Ibid. Χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις] quales apud Senecam aliquot recenſentur Suaſoria prima. Nihil vero in voce ἀναλήθεις mutandum. Ita enim Dionyſius Halic. in Dinarcho: Οἱ δὲ Ἰσοκράτην, καὶ τὰ Ἰσοκράτους ἀποτυπώσασθαι θελήσαντες, ὕπτιοι, καὶ ψυχροὶ, καὶ ἀσύστροφοι, καὶ ἀναλήθεις. Tollius.

37. Δήποτε] γρ. μήποτε. Fr. Portus. Ita & Vat. 2.

38. Οὐδὲν γὰρ] Similitudo ab hydrope. Rob.

Ibid. Οὐδὲν γὰρ] Simile perelegans. Petra.

Ibid. Οὐδὲν γὰρ (φασὶ) ξηρότερον ὑδρωπικοῦ] Jambicus verſus fuerat: οὐδὲν γάρ ἐστι ξηρότερον ὑδρωπικοῦ. Hydropici autem cur dicantur ſicci, qui tamen toti *aquoſo languore* tenentur impliciti, res eſt minime difficilis. Carnes videlicet, unde humor exprimitur, & in extima corporis invadit, exareſcunt, quaſi ſpongiam manu comprimas. Quintilianus hos rhetores vocaret *aridos, exſuccos, & exſangues:* neque aliter Cicero. Faber.

39. Ἀλλὰ τὸ μὲν οἰδοῦν] Seneca controverſia xxv: *Illi, qui tument, & abundantia laborant, plus habent furoris, ſed plus etiam corporis: ſemper autem ad ſanitatem proclivius eſt, quod poteſt detractione curari. Illi ſuccurri non poteſt, qui ſimul & inſanit, & deficit.* Exemplum idem proponit, quod reſpici poterit. Tollius.

40. Ἄντικρυς ὑπεναντίον] Leg. ἀντικρύς

ΕΣΤΙΝ

12 καὶ τῷ ὄντι [41] κακὸν ἀγεννέστατον. [42] Τί ποτ' οὖν τὸ μειρακιῶδές ἐστιν; [43] ἢ
δῆλον, ὡς [44] σχολαστικὴ νόησις, [45] ὑπὸ περιεργίας λήγουσα εἰς ψυχρό-
13 τητα. [46] Ὀλισθαίνουσι δ' εἰς τοῦτο τὸ γένος [47] ὀρεγόμενοι μὲν [48] τοῦ περιττοῦ,
καὶ πεποιημένου, καὶ μάλιστα τοῦ ἡδέος, ἐποκέλλοντες δὲ [49] εἰς τροπικὸν,
14 [50] καὶ κακόζηλον. Τούτῳ παράκειται τρίτον τι κακίας εἶδος ἐν τοῖς παθη-
τικοῖς, [51] ὅπερ ὁ Θεόδωρος παρένθυρσον ἐκάλει. [52] ἔστι δὲ πάθος ἄκαιρον
καὶ κε-

ἘΣΤΙΝ ἐναντίον. Nam ὑπεναντίον ſtare non poteſt cum τῷ ἄντικρυς. Qui Græce ſciunt, &c. Faber.

41. Κακὸν ἀγεννέστατον] Reſpicit illud, quod in verſu parœmiaco,

----- ἁμάρτημ' εὐγενές.

Faber.

42. Τί ποτ' οὖν τὸ μειρακιῶδες.] Labuntur facile in hoc vitium, qui majora viribus audent. Petra.

43. Ἢ δῆλον] Multo melius, ſi ſcribas, ἦ quam ἤ. Faber.

44. Σχολαστικὴ νόησις.] *Notio ſcholaſtica.* [*Suet. de claris rhet.*] *Scholaſtici* olim dicti Rhetores, qui venalem in ſcholis eloquentiam venditabant: unde *Scholaſticæ controverſiæ*, in in dialogo de Oratoribus, quem & *Tacito* ſtylus abjudicat; & longe aliud opus fuiſſe illud *Quintiliani*, *de cauſis corruptæ eloquentiæ*, abunde conſtat, ea, quæ ad finem libri octavi, cum iis, quæ in dialogo dicuntur, conferenti. *Seneca* pater *Præfatione ad controverſ.* luculenter docet exercitamenta Rhetorum, quæ *Ciceroniano* ſeculo *Theſes*, ab ipſo *Cicerone cauſæ*, audiebant, ſuo tandem *Declamationes* & *Scholaſticas controverſias* appellata: noſtro demum notionem iſtam in peculium ſuum vindicavit Theologia. Langbænius.

45. Ὑπὸ περιεργίας] in Vat. 3. eſt περιεργασίας. Quintilianus nominat eam *ſupervacuam operoſitatem.* Videſis eum l. viii, c. i: & l. xii, c. x. nec non Lucianum in Lexiphane p. 967. & ſeqq. edit. Salmur. Tollius.

46. Ὀλισθαίνουσι δ' εἰς] tale quid Virgilius paſſus videtur, ſi ſtudio ac dedita opera in re triſtiſſima luſit. Ita enim de Dædalo loquitur, lib. vi Æneidos, Icari filii *caſum* efficturo:

Bis conatus erat caſus *effingere in auro:*
Bis patriæ cecidere *manus.* Veruntamen tam obſcure id fecit, ut vix animadvertatur. Tollius.

47. Ὀρεγόμενοι μὲν] cujuſmodi hoc apud Demetrium Phaler. exemplum eſt, ubi agit de frigido, idque ex Theophraſto definit, τὸ ὑπερβάλλον τὴν οἰκείαν ἀπαγγελίαν. Οἷον, inquit; Ἀπυνδάκωτος οὐ τραπεζοῦται κύλιξ· ἀντὶ τοῦ ἀπύθμενος ἐπὶ τῆς τραπέζης κύλιξ οὐ τίθεται. Ubi plura. Poterit & Ariſtoteles reſpici lib. iii, c. ii, Rhet. idem ſubjectum tractans. Multa enim ex Alcidamante profert exempla, quæ locum hunc egregie illuſtrant. Tollius.

48. Τοῦ περιττοῦ καὶ πεποιημένου.] *Eximium* & *fictum.* Πεποιημένον dicitur quod peregrinum in ſermone eſt, & poëticum. Sic *Halicarnaſſeus*, οὔτε τροπικὴ διάλεκτος οὐδεμία, οὐδὲ δὴ γλῶτται πολλαί τινες, οὔτε ξένα ἢ πεποιημένα ὀνόματα. Diſtinguit *Technicus* [*Theon. cap.* 4.] inter ποιητικὰ & πεποιημένα vocabula, nec non τροπικὰ, ἀρχαῖα, & ὁμώνυμα· quod poëtica ſunt ὅσα τινὸς ἐξηγήσεως δεῖται, quæ *interpretatione indigent*, ut κρήγυον & ἀντιφερίζειν. Πεποιημένα autem, ut κέλαδος, κόναβος, κελαρύζειν· [*Ariſtot. Rhet. l.* 3. *c.* 2.] Nimirum, quæ per ὀνοματοποιίαν a ſonis rerum formantur. Verum hæc non ubique obtinent. Langbænius.

Ibid. Πεποιημένου] λόγος πεποιημένος quis ſit, facile eſt diſcere; cum illi ab Halicarnaſſeo opponatur λόγος ἀφελής. M. T. Ciceroni *oratio facta* dicitur. Halicarnaſſeus alibi, p. clxvi, orationem ſimplicem vocavit ἀποίητον. Faber.

Ibid. Πεποιημένου] *ſententiolis vibrantibus pictum* dixit Petronius: Fabius, *fictum atque compoſitum.* Cicero, *cum figmentis, fucoque puerili:* Idem in Bruto c. xxvii, vocat *pictum & expolitum genus orationis, in quo omnes verborum, omnes ſententiarum illigantur lepores. Hoc totum e ſophiſtarum fontibus defluxit in forum* &c. Item ibid. c. xxv: *quæſitas venuſtates, & elaboratam concinnitatem, & quoddam aucupium delectationis.* De re ipſa Fabius l. ii, c. v: *Alterum* (cavendum eſt) *quod huic diverſum eſt, ne recentis hujus laſciviæ floſculis capti voluptate quadam prava deliniantur, ut prædulce illud genus, & puerilibus ingeniis hoc gratius, quo propius eſt, adament.* Dionyſius Halicarnaſſ. de Platonis dictio-

mitati tam contrarium eſt, quam quod maxime; quippe vitium animi omnino abjecti, ac humilis, &, ut verbo dicam, puſilli. Quod ſi forte 12
quæras, quidnam hic appellem *Puerile?* Nil aliud eſſe dicam, quam 13
ſcholaſticum dicendi genus nimia concinnitatis conſectatione frigidum: in quod vitium illi prolabi ſolent, qui, quod argutum eſt, & vibrantibus ſententiolis pictum, ac prædulce, affectantes, in figuratum, pravæque æmulationis dicendi genus deflectunt. Huic vicinum eſt tertium vitii 14
genus, quod in inepta affectuum concitatione verſatur, & a Theodoro *Parenthyrſi* nomen accepit: quum ſcilicet vel tragœdiæ aguntur in nugis,

diction in Epiſtola ad Pompejum: συςρέψαι δὲ δέον ἐν ὀλίγοις ὀνόμασι, ἐκχεῖται εἰς ἀπειροκάλους περιφράσεις, πλῆτον ὀνομάτων ἐπιδεικνυμένη κενόν· ὑπερειδοῦσά τε τῶν κυρίων, καὶ ἐν τῇ κοινῇ χρήσει κειμένων τὰ πεποιημένα ζητεῖ, καὶ ξένα, καὶ ἀρχαιοπρεπῆ· μάλιστα δὲ χειμάζεται περὶ τὴν τροπικὴν φράσιν· πολλὴ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἄκαιρος δ' ἐν ταῖς ἐπωνυμίαις, σκληρὰ δὲ καὶ οὐ σώζουσα τὴν ἀναλογίαν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· ἀλληγορίας τε περιβάλλεται μακρὰς, καὶ πολλὰς, οὔτε μέτρον ἐχούσας, οὔτε καιρόν· σχήμασί τε ποιητικοῖς ἐσχάτην προσβάλλουσιν ἀηδίαν, καὶ μάλιστα τοῖς Γοργείοις, ἀκαίρως καὶ μειρακιωδῶς ἐναβρύνεται. Tollius.

49. Τροπικὸν καὶ κακόζηλον] Tropica enim, niſi ſobrie petita, orationem reddunt & puerilem, & obſcuram, quin & quandoque ignaviorem; certe a granditate illam ſubmovent: pauci enim e tropis generoſi ſunt; eo autem delabuntur, qui ſatis magni animi non ſunt, ut rem ſuam agant per figuras νοήσεως, & quæ ſunt ἐν πάθεσιν εὐφυεῖς. Faber.

Ibid. Εἰς τροπικὸν] v. c. Pariſ. & S. M. τὸ ῥωπικόν. Sed male. Vide Demet. Phal. de Elocutione, ubi de frigido dicendi genere agit. Item Hermog. l. 1 de Ideis, c. VI. Photius de Choricio ſophiſta: ἔσθ' ὅτε γὰρ διὰ τὴν ἄκρατον τῆς τροπῆς ἐκτροπὴν εἰς ψυχρολογίαν ἐκπίπτει. Idem de Theophylacto Simocatta: πλήν γε δὴ ἡ τῶν τροπικῶν λέξεων, καὶ τῆς ἀλληγορικῆς ἐννοίας κατακορὴς χρῆσις εἰς ψυχρολογίαν τινὰ, καὶ νεανικὴν ἀπειροκαλίαν ἀποτελευτᾷ. Poſſit & τὸ ῥωπικὸν defendi, quandoquidem τὸ ῥωπεύειν & ῥωποπωλεῖν eſt viles & nullius ferme pretii merces vendere. Cujuſmodi homines *ſcrutarii* dicti. Heſych. ῥῶπον δὲ ἔλεγον τὸν λεπτὸν καὶ ποικίλον φόρτον. Apud quem pro ῥωπήτις lege, ῥωποπερπερήθρας, i. e. garrulus; & inanium nullius pretii verborum jactator: & mox, apud eundem pro πατρίων, lege ἀγοραίων. Tollius.

50. Καὶ κακόζηλον] κακόζηλον, inquit Fabius lib. VIII, cap. III; *id eſt mala affectatio, per omne dicendi genus peccat. Nam & tumida, & exilia, & prædulcia, & abundantia, & arceſſita, & exultantia, ſub idem nomen cadunt. Denique* κακόζηλον *vocatur, quidquid eſt ultra virtutem, quoties ingenium judicio caret, & ſpecie boni fallitur: omnium in eloquentia vitiorum peſſimum. Nam cetera cum vitentur, hoc petitur.* Tollius.

51. Ὅπερ ὁ Θεόδωρος] A Mænadum & bacchantium thyrſis tractum hoc vocabulum, quo clamoſorum & tanquam furentium iſtorum vociferationes & geſtus notantur. Petra.

Ibid. Ὅπερ ὁ Θεόδωρος παρένθυρσον ἐκάλει.] Scriptores ſatis multi *Theodori* nomine inſigniti. Erat qui περὶ αἱρέσεων commentatus eſt: [*Laert. in Ariſtippo.*] viginti præterea *Theodoros* enumerat idem alibi. Si quis ex iis omnibus hic a *Longino* referatur, *Byzantius* erit, ὁ ἀπὸ λόγων πολιτικῶν *Orator civilis*: quem & λογοδαίδαλον vocat *Quintilianus* ex *Platone*, *Inſtit. lib.* 3. Verùm ego totus in hanc ſententiam feror, ut *Theodorum Gadareum* hic intelligendum putem, qui *Gadaris* natus, docuit *Rhodi*, *Strabo lib.* 16. & ſe dici maluit *Rhodium*: *quem ſtudioſe audiſſe, cum in eam inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius Cæſar.* [*Quintil.* 3.] Eumque ſæpius inter objurgandum *Theodorus* appellavit πηλὸν αἵματι πεφυραμένον, *Lutum ſanguine maceratum.* [*Sueton. in Tiberio.*] Servili ipſe genere natus filium reliquit Senatorem: [*Suidas*] ad *Hadriani* tempora pervenit; & inter cætera ſcripſit περὶ ῥήτορος δυνάμεως, de *facultate rhethorica*: ubi dixerim & *parenthyrſum* ab eo deſcriptum, & ſcholaſticas notiones alias de novo introductas; nam & quod vulgo *Theſis*, *Theodorus* hic κεφάλαιον ἐν ὑποθέσει vocavit. [*Theon. cap.* 12.] *Parenthyrſus* autem committitur, quando vel περὶ μικρῶν ὑψηλῶς: vel περὶ εὐτελῶν σεμνῶς differimus. Langbænius.

Ibid. Θεόδωρος] Quis ille, haud affirmari poſſit. Nam illius nominis multi olim fuere.

16 καὶ κενὸν, ἔνθα μὴ δεῖ πάθους· ἢ [53] ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ. [54] Πολλὰ
γὰρ, ὥσπερ ἐκ μέθης, τινὲς εἰς τὰ μηκέτι τοῦ πράγματος, ἴδια δ' ἑαυτῶν,
καὶ σχολικὰ παραφέρονται πάθη· εἶτα πρὸς οὐδὲν πεπονθότας ἀκροατὰς
17 ἀσχημονοῦσιν. εἰκότως· ἐξεστηκότες πρὸς οὐκ ἐξεστηκότας. Πλὴν περὶ μὲν
τῶν παθητικῶν [55] ἄλλος ἡμῖν ἀπόκειται τόπος.

Sed cur eam figuram *παρένθυρσον* vocabat? Quia videlicet non cujuſvis eſt thyrſum ſumere, ſed ejus tantum, qui Bacchi numine inſtinctus rapiatur, & una cum aliis *συνθιασώταις* per avia feratur, vociferans, *Evoë Bacche*, &c. Quid autem? ſi pacatus, ſedatuſque auditoris tui animus ſit, thyrſum ſumes? FABER.

52. Ἔστι δὲ πάθος ἄκ.] Horatius in Art. *Verſibus exponi tragicis res Comica non vult.* Cicero l. II de Oratore, cap. LI: *Equidem primum conſiderare ſoleo, poſtuletne cauſa: nam neque parvis in rebus adhibendæ ſunt hæ dicendi faces; neque ita animatis hominibus, ut nihil ad eorum mentem oratione flectendam proficere poſſimus: ne aut irriſione, aut odio digni putemur, ſi aut tragœdias agamus in nugis; aut convellere adoriamur ea, quæ non poſſint commoveri.* Naſutiſſimi ſunt in hanc ſententiam verſiculi iſti Martialis, queis Poſthumum quendam, ſeu potius quoſvis iſtiuſmodi ineptos cauſarum patronos mutato nomine perſtringit, lib. VI, epigr. XIX:

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abeſſe furto.
Hoc judex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Marioſque, Mutioſque,
Magna voce ſonas, manuque tota.
Jam dic, Poſthume, de tribus capellis.

Videſis & Lucillii epigr. in Meneclem, lib. II Anthol. Gr. ubi *ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὰ χοιρίδιον.* TOLLIUS.

53. Ἄμετρον, ἔνθα μετρίου δεῖ.] Lego, *μέτρου δεῖ*, ut *μέτρον* reſpondere ἐκ παραλλήλου poſſit, τῷ, ΠΑΘΟΣ. FABER.

Ibid. Ἄμετρον ἔνθα μετρίου δεῖ] vulgatam Faber fruſtra ſollicitat. Hermogenes lib. I. de Ideis

ΤΜΗΜΑ δ'.

Περὶ τοῦ ψυχροῦ.

1 Θατέρου δὲ, ὧν εἴπομεν, λέγω δὲ [1] τοῦ ψυχροῦ, πλήρης [2] ὁ Τίμαιος,
ἀνὴρ τὰ μὲν [3] ἄλλα ἱκανὸς, καὶ πρὸς λόγων [4] ἐνίοτε μέγεθος
οὐκ

TOῦ ψυχροῦ,] Demetrius Phalereus de Elocutione orationis frigidæ meminit, dicitque oſtentationis eandem, quæ frigoris, eſſe rationem. Quint. lib. 2, hæc ſcribit: *Itaque illud quæſtionis & argumentorum frigus apud corrupta judicia evitant.* Ψυχρολογία a Græcis dicitur, & ψυχρολογεῖν. PETRA.

Ibid. Τοῦ ψυχροῦ πλήρης ὁ Τίμαιος,] *Frigido paſſim laborat Timæus, ad alienos errores reprehendendos propenſiſſimus, propriorum autem ſenſu deſtitutus. Timæus* hiſtoricus *Siculus* Tauromenita: plura de eo *Suidas*, qui eandem ei maledicendi licentiam cum hoc noſtro objicit. Qua de cauſa pro *Timæo Epitimæum* ab *Athenienſibus* vocatum narrat, ἀπὸ τοῦ ἐπιτιμᾶν, *à reprehendendo*. Hoc ei nomen impoſuit *Iſter Callimachius* [*Athen. lib. 6,*] libro contra eum ſcripto, cui titulus, *αἱ πρὸς Τίμαιον ἀντιγραφαί.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Ψυχροῦ] Magnum operæ pretium fuerit ea legiſſe, quæ ab Ariſtotele in III Rhetoricorum ſcripta fuere. Mirantur tamen nonnulli reprehendi ab eo Alcidamantem, qui *τὴν Ὀδύσσειαν καλὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον*, [*Odyſſeam pulchrum humanæ vitæ ſpeculum*] dixerit; hoc, inquam, eo mirantur magis, quod plerique ſcriptores, & in his ipſe Cicero, ita locuti ſint. (*Vide & apud Terentium in Eunucho, quæ Demea ad Syrum*] At certum eſt nimis eſſe poëticum; videlicet addenda fuerat παραμυθία, quam artis magiſtri vocant, quæ his vocibus adhibetur, *ὥσπερ*, *ut ita dicam*, *veluti*, &c. FABER.

Ibid. Τοῦ ψυχροῦ] Ariſtoteles l. III Rhet. c. III: *τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνονται κατὰ*

τὴν

gis, ac in rebus parvis illæ dicendi faces adhibentur, quibus auditor incendi ſolet, atque inflammari: vel quum, ubi mediocribus opus eſt, modus omnis exceditur. Quod plerumque fieri amat, quum veluti dulci 16
declamatoriæ levitatis muſto ebrius non tam propriis, ac negotio convenientibus, quam ineptis ſuis ipſius affectibus incitatus orator abripitur. Unde accidit, ut pro conſternatione, ac ſtupore, cachinnos irridentium 17
commoveat: quippe qui furere apud ſanos, & quaſi inter ſobrios bacchari vinolentus videatur. Sed de iis, quæ ad animi motus concitandos pertinent, alius nobis infra dicendi locus erit.

Ideis, περὶ σεμνότητος: αἱ μετρίως μὲν οὖν ἔχουσαι τοιαῦταί εἰσιν· εἰ δὲ ὑπερβαίνοιεν τι τοῦ μετρίου, τραχύνουσι τὸν λόγον. Paulo ante in Platone Dionyſius Halic. idem vitium carpſerat. TOLL.

54. Πολλὰ γὰρ, ὥσπερ ἐκ μέθης,] Superioris illius nominis notationis ratio & illuſtratio ſimili conſtans ὑποτυπωτικῷ ἀκαίρου καὶ ἀμέτρου πάθους. PETRA.

Ibid. Πολλὰ γὰρ ὥσπερ ἐκ μέθης τινὲς εἰς τὰ μηκέτι τοῦ πράγματος, ἴδια ἑαυτῶν, καὶ σχολικὰ, &c.] Legendum neceſſario, ΠΟΛΛΑΚΙΣ γάρ ΤΙΝΕΣ, ὥσπερ ΕΝ ΜΕΘΑΙΣ, &c. ἴδια ΔΕ ἑαυτῶν, &c. Certa emendatio eſt; & cujus ratio alias reddetur. FABER.

Ibid. Πολλὰ γὰρ ὥσπερ ἐκ μέθης] ſc. κατὰ τὰ πολλά. Id eſt, ut ſupra, ὡς τὰ πολλά. τὸ ἐκ μέθης fruſtra a Fabro ſollicitatur. Rectius autem τὸ δὲ inſeri jubet. Cicero ad Brutum in Oratore, cap. XXVIII: *Si is non præparatis auribus inflammare rem cœpit, furere apud ſanos, & quaſi inter ſobrios bacchari vinolentus videtur.* TOLLIUS.

55. Ἄλλος ἡμῖν ἀπόκειται τόπος] Hunc tractatum promiſit in fine hujus libelli; ſed utrum abſolverit neſcio; certe hodie haud apparet. O Muſæ, quantum damni fecimus! Sed hoc ſolatii tamen habemus, quod hic vere aureolus libellus non periit. FABER.

SECTIO IV.

De Frigido.

Porro illius vitii, cui ſub *Frigidi*, ſeu *Puerilis* appellatione ſecundum 1
præcedenti ſectione locum fecimus, plenus eſt Timæus, ſcriptor ſane cetera egregius, & ad orationis granditatem non raro aſſurgens, eruditus,

τὴν λέξιν· ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασι· πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται· τῷ τε χρῆσθαι ταῖς γλώτταις· τρίτον δ᾽ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· τέταρτον ἐν ταῖς μεταφοραῖς ἀπρεπέσι, ἢ διὰ τὸ γελοῖον, ἢ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν, καὶ τραγικόν. Vid. Dem. Phaler. & Cic. TOLLIUS.

2. Ὁ Τίμαιος] Timæum corripit, qui Tauromenita fuit, ἐπιτίμαιος cognomento dictus, παρὰ τὸ ἐπιτιμᾷν. Vid. Diodor. Sic. l. VI, c. I. ROBORTELLUS.

Ibid. Ὁ Τίμαιος,] Non ille Platonicus, ſed ejuſdem nominis quidam hiſtoricus, qui ſe Thucydidem gravitate & vehementia facile ſuperare poſſe dicebat. Plutarchus in Nicia ſtatim initio. PETRA.

Ibid. Ὁ Τίμαιος] egregie tamen laudatur a Cicerone lib. II de oratore, c. XIV: *Minimus natu horum omnium Timæus; quantum autem judicare poſſum, longe eruditiſſimus, & rerum copia, & ſententiarum varietate abundantiſſimus, & ipſa compoſitione verborum non impolitus, magnam eloquentiam ad ſcribendum attulit.* TOLLIUS.

3. Ἄλλα ἱκανὸς] Supple τῆς τέχνης. Sic Galenus ἱκανὸς ταῦτα, horum peritus non mediocriter. PETRA.

4. Ἐνίοτε] recte hoc additum: non enim frequenter. Utebatur enim Timæus *orationis genere ſententioſo & arguto; ſententiiſque non tam gravibus & ſeveris, quam concinnis & venuſtis*, uti de eo judicat Cicero de Oratore c. XCV. TOLLIUS.

5. Πλὴν ἀλλοτρίων] In aliorum vitiis Lynceus, talpa in propriis. PETRA.

Ibid. Πλὴν ἀλλοτρίων] Horatius in Sat.

οὐκ ἄφορος, πολυΐστωρ, ἐπινοητικός, [5] πλὴν ἀλλοτρίων μὲν ἐλεγκτικώ-
τατος ἁμαρτημάτων, ἀνεπαίσθητος δὲ ἰδίων. [6] ὑπὸ δὲ ἔρωτος τοῦ ξέ-
2 νας νοήσεις ἀεὶ κινεῖν πολλάκις ἐκπίπτων [7] εἰς τὸ παιδαριωδέστατον. Πα-
ραθήσομαι δὲ τἀνδρὸς ἓν, ἢ δύο· ἐπειδὴ τὰ πλείω προέλαβεν ὁ Καικί-
3 λιος. Ἐπαινῶν Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν, [8] ὃς τὴν Ἀσίαν ὅλην, φησὶν, ἐν
ἐλάττοσι παρέλαβεν ἔτεσιν, ἢ ὅσοις τὸν [9] ὑπὲρ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου
πανηγυρικὸν λόγον Ἰσοκράτης ἔγραψεν· θαυμαστή γε τοῦ [10] Μακεδόνος ἡ
4 πρὸς τὸν σοφιστὴν σύγκρισις. δῆλον γὰρ, ὦ Τίμαιε, ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ
τοῦτο πολὺ τοῦ Ἰσοκράτους κατ' ἀνδρείαν ἐλείποντο· ἐπειδὴ [11] οἱ μὲν τριά-
κοντα ἔτεσι Μεσσήνην παρέλαβον, [12] ὁ δὲ τὸν πανηγυρικὸν ἐν μόνοις δέκα
συνε-

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?

Soſicrates apud Stobæum, Serm. XXIII:

Ἀγαθοὶ δὲ τὸ κακὸν ἐσμὲν ἐφ' ἑτέρων ἰδεῖν.
Αὐτοὶ δ', ὅταν ποιῶμεν, οὐ γιγνώσκομεν.

Polybius in fragm. de Timæo: οὗτος ἐν μὲν ταῖς τῶν πελας κατηγορίαις πολλὴν ἐπιφαίνει δεινότητα καὶ τόλμαν· ἐν δὲ ἰδίαις ἀποφάσεσιν ἐνυπνίων, καὶ τεράτων, καὶ μύθων ἀπιθάνων, καὶ συλλήβδην δεισιδαιμονίας ἀγεννοῦς, καὶ τερατείας γυναικώδους ἐστὶ πλήρης. TOLLIUS.

6. Ὑπὸ δ' ἔρωτος] non intellexit hic Petra τὸ ξένας νοήσεις κινεῖν. Vitium hoc ſect. V dicitur τὸ καινόσπουδον περὶ τὰς νοήσεις. De quibus plura Creſollius in Theatro Sophiſt. lib. III, c. XXII. Fabius lib. VIII, c. V: *Hoc quoque accedit, quod ſolas captanti ſententias, multas neceſſe eſt dicere leves, frigidas, ineptas.* Seneca lib. IV Excerpt. de Haterio: *Hoc exemto, nemo erat e ſcholaſticis nec aptior, nec ſublimior: ſed dum nihil vult niſi culte, niſi ſplendide dicere, ſæpe incidebat in ea, quæ deriſum effugere non poſſent.* Vid. ſupra περὶ τοῦ πεποιημένου. TOLLIUS.

7. Εἰς τὸ παιδαριωδέστατον.] Ad infantiſſimum excidit. *Dum expedite loqui volunt, infantiſſimi reperiuntur*: Auctor ad Herennium. Cic. ad Quint. Frat. *Omnium nihil accuſatore Lentulo ſubſcriptoribuſque infantius.* Παιδαριωδέστερον ἢ μειρακιωδέστερον Græce dixeris. PET. Potius, *ad ſummam delabitur puerilitatem.*

8. Ὃς τὴν Ἀσίαν] Haud diſſimile eſt, ſed ſublimius, illud Epaminondæ apud Corn. Nepotem: *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas,* inquit, *falleris. Namque ille cum univerſa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ea ex una urbe noſtra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.* TOLLIUS.

9. Ὑπὲρ τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου] de Petra, *pro bello adverſus Perſas geſto.* Imo, *gerendo*; ibi enim Philippum adhortatur Iſocrates ad ſuſcipiendam in illos expeditionem. FABER.

10. Μακεδόνος πρὸς σοφιστὴν σύγκρισις] Scio per *virum Macedonem* intelligi quandoque Philippum regem [*diffidit urbium portas vir Macedo*: Horat.] per *Juvenem Macedonem* intelligi Alexandrum. [*Pellæo juveni*, &c. Juven.] Sed tamen non poſſum mihi perſuadere, ita locutum fuiſſe Di. Longinum. Debuit enim τῷ σοφιστῇ oppoſuiſſe nomen aliquod dignitatis, aut officii; neque alia ipſius ſententia eſſe potuit, quam [*Egregia vero Imperatoris cum umbratico ſophiſta comparatio.*] Quamobrem lego ΗΓΕΜΟΝΟΣ, non Μακεδόνος. FABER.

Ibid. Τοῦ Μακεδόνος] auguſtius hoc, & ſublimius, quam τοῦ ἡγεμόνος, quod Fabro placuit. Iſta enim τοῦ σοφιστοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα oppoſitio σχολαστικωτέρα. Nemo enim non ſtatim magnitudinem ac dignitatem regiam concipit Alexandri, ubi τοῦ Μακεδόνος nomen κατ' ἐξοχὴν de Alexandro uſurpàtum legerit: ſic ut tacita cogitatione utriuſque inter ſeſe dignitatis atque conditionis comparationem inſtituat. TOLLIUS.

11. Οἱ μὲν τριάκοντα ἔτεσι Μεσσήνην παρέλαβον.] *Lacedæmonii triceſimo tantum anno Meſſenem ceperunt*: [*Strabo l. 8. Pauſan. l. 4.*] *Meſſene* ſeu *Meſſenia*, ex quinque maritimis *Peloponneſi* regionibus una; in qua poſtea urbs *Meſſene* exſtructa: eſt & altera ejuſdem nominis in *Sicilia*, prioris colonia. *Ethnicorum* auctor hoc intereſſe refert, quod hæc *Sicula* per ſimplex σ, Μεσήνη, illa *Peloponneſi* duplici, Μεσσήνη ſcribatur: *Latinis* [*Plinio & Mela*] hæc *Meſſene*, illa *Meſſana* dicitur. Cum *Meſſeniis*, infenſiſſimi eorum hoſtes, *Lacedæmonii*

ditus, rerumque copia, & ſententiarum varietate florentiſſimus: attamen ob hoc unum inſigniter culpandus, quod, quum alienorum vitiorum inſectator ſit peracerbus, ad ſua ipſius vitia prorſus cæcutiat.
Hic 2
igitur, dum novas ſubinde quærit, atque aucupatur inventiunculas, inepta horum ſenſiculorum captatione multa ſæpe putida dicit, frigida, arceſſita, ac puerilem levitatem omnino redolentia. Sufficiet ex his unum alterumve exempli gratia in medium protuliſſe: ſiquidem pleraque jam ante me Cæcilius occupavit. Alexandrum M. alicubi laudaturus, *Aſiam*, 3
inquit, *ille univerſam paucioribus annis ſubegit, quam ſuum de bello Perſis inferendo panegyricum Iſocrates abſolvit.* Egregia mehercle tanti regis cum ſophiſta comparatio! Atqui, ſi tua hæc, Timæe, ratio valeret, Lace- 4
dæmonii certe, quod ad virtutis gloriam, atque fortitudinem, nihil ad Iſocratem. Illi namque viceſimo demum anno Meſſenen expugnarunt: hic

immerito h. Tim: perstringit. Casaub. Apol. p. 88. + Bayle Dict. V. Timee, p. 2881.

dæmonii nec unum bellum, nec breviculum habuerunt. *Vide Pauſan. in Meſſeniis, & Iſocratem in Archedamo.* Occaſio pro vario partium ſtudio varia refertur. Primum bellum *Meſſeniacum* per viginti annos continuos duraſſe, unanimi conſenſu ſcriptores tradunt; nam per undeviginti annos obſeſſam, viceſimo tandem captam à *Lacedæmoniis Meſſenen*, ex *Tyrtæo* deducunt *Strabo lib.* 6, & *Pauſanias lib.* 4: quo tempore *Partheniæ* a *Spartanis* virginibus editi. *Tyrtæi* verſus ſic habent:

> Εἰκοστῷ δ᾽ οἱ μὲν κατὰ πίονα ἔργα λιπόντες
> Φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.
> *Anno bis deno linquentes pinguia rura,*
> *Meſſeni Ithomes deſeruere juga.*

Incepit autem hoc bellum *Olympiadis* nonæ anno 2, *Amphia* a *Lacedæmoniis* capta; deſiit anno 1 *Olympiadis* 14: (male *Amaſæus, Pauſaniæ* interpres, reddit, viceſimæ quartæ:) duravit ergo ultra annos novendecim. Bellum hoc *Meſſeniacum* primum deſcripſit *Myron Prienenſis* hiſtoricus. Secundum incepit anno quarto *Olympiadis* 23, annis poſt *Ithomes* excidium quadraginta; deficientibus a *Spartanis Meſſeniis*, ſuaſore primum, poſtea duce, inclyto illo heroë *Ariſtomene*. *Lacedæmoniis* vero ductor erat *Tyrtæus* poëta, oraculi juſſu ab *Athenis* petitus. Finem habuit bellum hoc, *Ira* capta, *Olympiadis* 28 anno primo: duravit ergo non ultra duodeviginti annos. De hoc bello poëta *Rhianus* egit. Tertii etiam belli *Meſſeniorum* mentio apud *Diodorum Siculum lib.* 15; & quarti, ἐν ᾧ κατελύθησαν οἱ Μεσσήνιοι, *quo occidione penitus deleti Meſſenii*, apud *Strabonem lib.* 8. Verum hæc quamdiu duraverint non habeo dicere; nec ullum ex diligentiſſimo *Meſſenicorum* ſcriptore *Pauſania* ſubſidium; adeo ut, quomodo *Longinus* noſter, qui bellum hoc ad triceſimum uſque annum protendit, cum hiſtoricorum vulgo, qui intra viceſimum claudunt, in gratiam reducendus ſit, plane neſciam. Neque illud prorſus ἀναμφισβητούμενον, quod proxime ſubjungit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Τριάκοντα ἔτεσι] ſcripſerat Longinus κ´ ἔτεσι. (id eſt *viginti*) at exſcriptores librorum legerunt λ´. ἔτεσι. (id eſt *triginta*) perperam. Id plane probabo. FABER.

12. Ὁ δὲ τὸν πανηγυρικὸν ἐν μόνοις δέκα συνετάξατο.] *Iſocrates autem ſolo decennio orationem panegyricam compoſuit*; & ſane citius pariunt elephanti. *Dionyſius* noſter ex iis eſt, qui in hac parte minimum ponunt; ſic enim alter *Dionyſius Halic.* περὶ συνθέσεως ὀνομάτων de *Iſocrate* loquens, ὁ μὲν γὰρ τόν πανηγυρικὸν λόγον, ὥς οἱ τὸν ἐλάχιστον χρόνον γράφοντες ἀποφαίνουσιν, ἐν ἔτεσι δέκα συνετάξατο. Sunt, qui anno tandem decimo quinto perfectum ferunt; uti *Plutarchus de decem Rhetor*, τὸν δὲ πανηγυρικὸν ἔτεσι δέκα συνέθηκεν, οἱ δὲ δεκαπέντε λέγουσιν: *panegyricum annis decem* (*ante obitum*, addit interpres, haud recte) *aut, ſi aliis credendum ſit, quindecim.* Accedit *Photius Myriobibli cod.* 260. συνέθηκε μέντοι πανηγυρικὸν, οἱ μὲν ἔτεσί φασι δέκα· οἱ δὲ ἐπὶ τούτοις ἕτερα πέντε: *Panegyricum ajunt decem annis alii, aliis quinque annis elaboraſſe.* Mendoſam verſionem ſummi viri, quæ nec verbis, nec veritati conſona, ſic corrige: *alii decem annis, alii quinque ad hos* (nempe quindecim) *elaboraſſe ajunt.* Et hinc oratio iſta [*Halic. in Iſocrate*] περιβόητος λόγος, & πολυθρύλλητος audit apud auctores; quem tanto conamine fecit tandem: imo ne fecit quidem, eam totam pene [*Plut. & Photius ib.*] ex

5 συνετάξατο. [13] Τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἁλοῦσι περὶ Σικελίαν, τίνα τρόπον ἐπι-
φωνεῖ; [14] ὅτι εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀσεβήσαντες, καὶ περικόψαντες αὐτοῦ τὰ ἀ-
γάλματα, διὰ τοῦτ' ἔδωκαν δίκην· [15] οὐχ ἥκιστα δὲ δι' ἕνα ἄνδρα, ὃς
ἀπὸ τοῦ παρανομηθέντος διὰ πατέρων ἦν, Ἑρμοκράτην τὸν Ἕρμωνος.
6 ὥστε θαυμάζειν με, Τερεντιανὲ ἥδιστε, πῶς οὐ καὶ εἰς Διονύσιον γράφει τὸν
τύραννον· [16] ἐπεὶ γὰρ εἰς τὸν Δία, καὶ τὸν Ἡρακλέα δυσσεβὴς ἐγένετο, [17] διὰ
7 τοῦτ' αὐτὸν Δίων, καὶ Ἡρακλείδης τὴν τυραννίδα ἀφείλοντο. Καί τοι τί δεῖ
περὶ

Leontino Gorgia & *Lyſia* traduxit. Imo & ipſe *Gorgias* a *Meleſagora* [*Plut. & Photius ib.*] ſuffuratus eſt; & Νεοπτολέμειον plane τίσιν expertus *Iſocrates*, cujus panegyricum hoc *Theopompus* [*Porphyrius de Philoſ. hiſtoria.*] hiſtoricus defloravit: qui & hoc etiam vitium cum magnis viris commune habuit; quos, *ſtromatum ſexto*, plagii admiſſi reos peragit Philoſophus *Alexandrinus*. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἐν μόνοις δέκα] Alii autem per annos quindecim. FABER.

13. Τοῖς Ἀθηναίοις ἁλοῦσι περὶ Σικελίαν] *Captis Athenienſibus in Sicilia. Athenienſium* expeditionem in *Siciliam*, duce *Nicia* incaſſum renitente, ſuſceptam, clademque ingentem a *Syracuſanis* illatam, late proſequuntur *Thucydides lib. 6, & 7: Diodorus Siculus lib. 13,* & *Plutarchus in Nicia*; quo lectorem remittimus, ut exinde diſcat *Veſperas Siculas Athenienſibus* [*Veſpres Siciliennes* v. *Paſchaſium Recherch. l. 8. c. 56.*] etiam accidiſſe, quorum & vita plurimi, & reliqui libertate mulctati: unde natum proverbium, [*Zenob.*] Ἤτοι τέθνηκεν, ἢ διδάσκει γράμματα. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἀθηναίοις ἁλοῦσι περὶ Σικελίαν] Vide Niciam Plutarchi; ubi de Hermis, &c. tota res fuſe explicatur. FABER.

14. Εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀσεβήσαντες καὶ περικόψαντες αὐτοῦ τὰ ἀγάλματα.] *Quod in Mercurium impii fuiſſent, ejuſque ſtatuas mutilaſſent.* Statuæ autem *Mercurii* recepto vocabulo ἑρμαί vocatæ ſunt; quas in viis & veſtibulis ædium collocabant; [*Ariſtoph. ſchol. in Pluto.*] ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἄλλων κλεπτῶν, *in aliorum furum cuſtodiam.* Erat enim *Mercurius* furatrinus Deus: [*Ulpian. in Orat. contra Lept.*] materia illis lignea, vel lapidea; forma talis; faciem *Mercurii* præferebant; [*Pauſan.*] deſinebant non in pedes, ſed epiſtylium quadrangulare: [*Demoſt. contra Lep. Ulpian. ibid.*] In hoc epigrammata inſculpta erant; qualia legere eſt apud *Plutarchum* in *Cimone*: tale illud [*Harpocrat. in* ἑρμαί.]

Ἀντ' εὐεργεσίης Ἀγαμέμνονα δῆσαν Ἀχαιοί.

Formabant autem ſine manibus & pedibus, & propterea ἀγυιὰς vocabant, [*Ulpian. in Demoſ. Midianam*] κατὰ στέρησιν, διὰ τὸ μὴ χεῖρας ἔχειν, μηδὲ πόδας· γυῖα δὲ τὰ μέλη: unde & [*Pauſanias in Atticis: Euſtath. in* Ιλ.] ἐντεταμένος καὶ ὀρθιάζων, extento ſcilicet mutone; uti habet *Herodotus lib. 2*: quem præ oculis habuit doctiſſimus *Euſtathius*. Neque hoc tamen de omnibus verum erat, ſed iis tantum *Mercurii* anathematis, quæ ſenem eum referebant: eos enim ἑρμᾶς ἐντεταμένους τοῖς μορίοις exhibet *Plutarchus lib. an ſeni reſp.*: de junioribus expreſſe negat *Phornutus* (quem codex noſter *MS. Cornutum* vocat) οἱ δ' ἀρχαῖοι τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ γενειῶντας (*Velarius* legiſſe videtur γονυῶντας) ἑρμᾶς ὀρθὰ ἐποίουν τὰ αἰδοῖα ἔχοντας· τοὺς δὲ νεωτέρους καὶ λείους παρειμένα παρέστησαν· *Antiqui ſeniores & barbatos Mercurios erectis membris faciebant, juniores & glabros reclivibus.* De reliqua ſupellectile *Mercuriali*, *caduceo*, petaſo, talaribus, & marſupio, non dico; ſatis eſt cum *Mercurio* ἐφοδίῳ digitum intendiſſe. Hiſtoriam de mutilatis una nocte *Mercurii*, quotquot erant *Athenis*, ſtatuis, late *Andocides in Orat. de Myſteriis*, (qui iſtius criminis reus in alios amolitur) *Thucydides lib. 6,* & *Plutarchus in Alcibiade, & Nicia*: præter cæteros, *ex Attico Pauſania lexico*, refert ſcholiaſtes τοὺς τραχήλους καὶ τὰ αἰδοῖα τοὺς ἑρμᾶς περικοπῆναι, καὶ τοὺς τοῦτο δράσαντας Ἑρμοκοπίδας καλεῖσθαι· *Mercurii ſtatuas collis & veretris circumciſas; ejuſque rei auctores Hermocopidas vocatos.* De poſteriori concinit *Heſychius*; quem non gravabor ὡς ἐν παρόδῳ inſigni mendo liberare; in Ἑρμῆς ſic legitur: Τὸν Ἑρμῆν ἐπὶ πλώσεως ἰδίως ἔλεγον, καθάπερ ἀγαθοῦ δαίμονος, καὶ Διὸς σωτῆρος. Corrige mecum, ἐπὶ πόσεως εἰδοὺς ἔλεγον. *Mercurium* vocabant ultimum poculum, ut aliud boni Genii, *Jovis Salvatoris* aliud; res eſt nota ex *Polluce*. *Phavorinus*, ut ſæpe alias, ipſum hoc *Heſychii* erratum tranſcripſit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὅτι εἰς τὸν Ἑρμῆν] non minus frigidum

hic autem orationem illam ſuam unico abſolvit decennio. Quin &, qui- 5
bus idem ille modis Athenienſibus poſt acceptam in Sicilia cladem inſultet, cognoſcere operæ pretium eſt. *Tam graves*, inquit, *ab Athenienſibus impietatis pœnas Mercurius exegit, violataſque Athenis ſtatuas ſuas univerſi exercitus ſtrage vindicavit. Quæ numinis ira eo fuit notabilior, quod unius potiſſimum hominis opera tota res patrata eſt, Mercurialis Mercurionis Filii, qui longa majorum ſerie ad ipſum Mercurium genus ſuum referebat.* Quæ quum 6
lego, mirari ſubit, Terentiane ſuaviſſime, cur non & in tyrannum Dionyſium tale quid fuerit commentus: *Nam quod Jovis ille, & Herculis numina violaverat, a Jovio & Herculio tyrannide exutus eſt.* Sed quid hæc in 7
Timæo

dum eſt illud Pauſaniæ lib. IX, quum Cajum a Chærea interfectum putat, quod in Cupidinem, propter quem Theſpiæ, ut ait Cicero, viſebantur, impius, ab eodem inductus, & ea mente imbutus fuerit, ut obſcœnis teſſeris, & contumelioſis dictis ac factis Chæream in ſe irritaret. Τῶν δὲ ἀσεβησάντων εἰς τὸν θεὸν, ὁ μὲν ἀνθρώπῳ στρατιώτῃ διδοὺς ἀεὶ τὸ αὐτὸ σύνθημα μετ᾽ ὑπούλου χλευασίας, εἰς τοσοῦτο προήγαγε θυμοῦ τὸν ἄνθρωπον, ὥστε σύνθημα διδόντα αὐτὸν διεργάζεσθαι. de Timæo vero idem Plutarchi judicium eſt, unde hæc noſter accepiſſe videtur. Is enim in initio Niciæ ait eum ὅλως ὀψιμαθῆ τινα καὶ μειρακιώδη φαίνεσθαι, καὶ κατὰ τὸν Δίφιλον, παχὺν, ὠνθυλευμένον στέατι Σικελικῷ, πολλαχοῦ δ᾽ ὑπορρέοντα εἰς τὸν Ξέναρχον: ubi & illud de Hermocrate Hermonis f. adfert putidum commentum, aliaque id genus plura. Latine ad *Mercurii* nomen alludendo *Mercurialem* tranſtuli, *Mercurionis* filium; & mox pro *Dione* & *Heraclide*, quo *Jovis* nomini alluſio conveniret, *Jovium* & *Herculium*, quæ ſibi cognomina Diocletianus & Maximianus aliquando adoptarunt. TOLLIUS.

15. Οὐχ ἥκιστα δι᾽ ἕνα ἄνδρα, ὃς ἀπὸ τοῦ παρανομηθέντος διὰ πατέρων ἦν, Ἑρμοκράτην τὸν Ἕρμωνος.] Mentem auctoris non attingit hoc loco eruditus interpres; neque enim *Athenienſes* propter *Hermocratem* pœnas dederunt, ſed per eum; fuit enim *Syracuſanarum* partium ductor; neque ille in admiſſi criminis culpa, ſed *Athenienſes* ipſi. Ego ſic reddendum cenſeo: *Idque præcipue per unum hominem, qui, quod ad parentes ſpectat, a parte læſa nomen habuit, Hermocratem ſcilicet, Hermonis filium.* Vult enim *Timæus* in exigendis pœnis ob truncatos Ἑρμᾶς (*Mercurii* ſtatuas) ingenium numinis conſpicuum fuiſſe, quod eo maxime pro inſtrumento uteretur, qui & ipſe, & pater etiam, a *Mercurio* injuria affecto diceretur. Ἕρμων enim ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. In ſimili nominis notatione luſit etiam *Timæus*, quando mali ominis *Athenienſibus* fuiſſe dixit, *quod* [*Plut. in Nicia*] ἀπὸ τῆς νίκης ἔχων τοὔνομα, (*Nicias* nimirum) *qui a victoria nomen habuit*, in expeditione iſta *imperator electus munus illud detrectaret.* Unde non immerito jocatur *Longinus*, mirum eſſe, quod non & in *Dionyſium* dixerit, quia in *Jovem* & *Herculem* impius fuiſſet, εἰς τὸν Δία καὶ τὸν Ἡρακλέα) ideo *Dionem* (ὡς ἀπὸ τοῦ Διὸς) & *Heraclidem* (ὡς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους) *eum regno ſpoliaſſe.* Qui *Dionyſii* hac ex parte commiſſa ſcire cupit, *Ciceronem de natura Deorum lib.* 3, *& Clem. protrept.* adeat: reliqua, quæ huc faciunt, videantur apud *Plutarchum in Dione*, & *Diodorum Siculum lib.* 15, *&* 16. LANGBÆNIUS

Ibid. Οὐχ ἥκιστα δι᾽ ἕνα ἄνδρα] Lego, οὐχ ἥκιστα ΔΕ δι᾽ ἕνα, &c. De Hermocrate, Diodorus. In quo autem ſit τὸ ψυχρὸν, vides: in notatione nominis, ſcilicet. Hermocrates ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ. Sed hæc omnibus nota ſunt; aut, &c. Hoc autem δι᾽ ἕνα ἄνδρα non ſignificat *propter unum hominem*, aut *unius hominis cauſa*, ſed *per unum hominem.* Nam quamvis Bonaventura Vulcanius, in Notis ad libellum de Mundo, Budæum reprehenderit, negaritque τὸ διὰ, cum quarto caſu junctum, ſignificare *per*, tamen ex quatuor locis Platonis, uno Iſocratis, uno item Æſchyli, ut & Luciani, contrarium probari poteſt. FABER.

16. Ἐπεὶ γὰρ εἰς τὸν Δία, καὶ τὸν Ἡρακλέα, &c.] Hæc ita dicit Longinus, quaſi a frigido Timæo talia ſcribi oportuiſſet; niſi enim ita intelligas, nihil intelliges. FABER.

17. Διὰ τοῦτ᾽] διὰ ταῦτ᾽. Vatic. tertius. TOLLIUS.

18. Ὅπου γε οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, καίτοι γ᾽ ἐκ τῆς Σωκράτους ὄντες παλαίστρας.] *Xenophontem* & *Platonem Socratis* diſcipulos, heroas appellat; utpote

περὶ Τιμαίου λέγειν; [18] ὅπου γε καὶ οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, (Ξενοφῶντα λέγω,
καὶ Πλάτωνα) καί τοι γ' [19] ἐκ τῆς Σωκράτους ὄντες παλαίστρας, ὅμως
8 [20] διὰ τὰ οὕτως μικροχαρῆ, ἑαυτῶν ποτὲ ἐπιλανθάνονται. Ὁ μὲν γε ἐν
τῇ Λακεδαιμονίων γραφῇ πολιτείᾳ, Ἐκείνων γοῦν ἧττον μὲν ἂν φωνὴν
ἀκούσαις, ἢ τῶν λιθίνων· ἧττον δ' ἂν ὄμματα μεταστρέψαις, ἢ τῶν χαλ-
κῶν· [21] αἰδημονεστέρους δ' ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν [22] ἐν τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς παρθένων. [23] Ἀμφικράτει, καὶ οὐ Ξενοφῶντι ἔπρεπε τὰς ἐν τοῖς
9 ὀφθαλμοῖς ἡμῶν [24] κόρας λέγειν παρθένους αἰδήμονας. Οἷον δὲ, Ἡράκλεις,
τὸ τὰς ἁπάντων ἑξῆς κόρας αἰσχυντηλὰς εἶναι πεπεῖσθαι, ὅπου φασὶν οὐδενὶ
οὕτως ἐνσημαίνεσθαι τὴν τινων ἀναίδειαν, [25] ὡς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς; διό-
περ

utpote de eloquentia optime meritos. Nam, ut taceam reliquas grammaticorum λεπτολεξίας, ſunt qui heroas nomen ſuum rhetoricæ debere volunt, & rhetoricam illis originem: ἡ ῥητορικὴ ἐν τοῖς ἥρωσι πρῶτον ἐφάνη, ὅθεν καὶ ἥρωες ἐκλήθησαν, παρὰ τὸ ἐρεῖν καὶ λέγειν: verba ſunt commentatoris in *Hermogenem de Statibus*, anonymi anecdoti; qui *Homerum* advocat in teſtimonium, [*Sic & Troilus ſophiſta in prolegom.*] quaſi tria cauſarum genera in heroibus ſuis expreſſerit; in *Menelao* deliberativum, qui [Ἰλιαδ. γ'.] ἐπιτροχάδην ἀγόρευε, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. *Succincte concionabatur pauca quidem, ſed valde acute.* In *Neſtore* demonſtrativum, [Ἰλιαδ. α'.] Οὗ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

E cujus lingua melle dulcior fluebat oratio.

In *Ulyſſe* autem judiciale, cui tribuere ſolet [Ἰλιαδ. γ.] ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν.

Verba nivibus ſimilia hybernis.

Palæſtram Socratis pro ſchola dixit, ille enim [*Idomeneus in Socraticis apud Laert.*] πρῶτος ῥητορεύειν ἐδίδαξε, *primus rhetoricam docuit*: & ſophiſtis omnibus eloquentiæ palmam præripuit. Non auſim tamen hoc aſſerere, *palæſtræ* nomen per eminentiam dici de loco, ubi docuit, licet *Academia Platonis*, *Peripatus in Lyceo Ariſtotelis*, *Cynoſarges Antiſthenis*, *Stoa Zenonis* fuerit: neque enim ſatis compertum habeo, *palæſtram Socratis* eſſe nomen peculiare, uti erat [*Plut. in Iſocrate*] *palæſtra Hippocratis*: ſed ut gymnaſium, quod proprie locum athletarum exercitiis deſtinatum deſignat, ad profeſſorum ſcholas transfertur: ſic & palæſtra cognatæ, imo ejuſdem ſignificationis dictio; de cujus originatione differit *Plutarchus lib. 2, probl. 4 in Sympoſiacis.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι] apertius hic noſter in iis carpit, quæ Cicero tecte notavit in Bruto cap. XIX: *loquuntur*, inquit, *cum doctis, quorum ſedare animos malunt, quam incitare. Sic de rebus placatis, ac minime turbulentis, docendi cauſſa, non capiendi loquuntur, ut in eo ipſo, quod delectationem aliquam dicendo aucupentur, plus nonnullis, quam neceſſe ſit, facere videantur.* TOLLIUS.

19. Ἐκ τῆς Σωκράτους παλαίστρας] Alicubi eandem metaphoram ſecutus Halicarnaſſeus, dixit ἀθλητὰς λόγου. FABER.

Ibid. Ἐκ τῆς Σωκρ.] Sic & Cicero *ex Academicorum ſpatiis* oratorem ſeſe, quantuſcunque eſſet, evaſiſſe dicit, cap. III ad Brutum. alias ipſe *palæſtram* ſophiſtarum concertationi forenſi opponit. TOLLIUS.

20. Διὰ τὰ οὕτως μικροχαρῆ] μικροπρεπῆ. Longini verbum: infra repetit ſect. 39. PETRA.

21. Αἰδημονεστέρους δ' ἂν αὐτοὺς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς παρθένων.] *Xenophontem* plane ἐκ βελέων ſtatuit vulgata lectio, quæ θαλάμοις habet, non ὀφθαλμοῖς. Loquitur hiſtoricus de *Lycurgo*, qui adoleſcentes ſic inſtitui curavit, ut etiam fœmineo ſexu ſe modeſtius gererent; quos *verecundiores* eſſe dixeris [*In Repub. Laced.*] αὐτῶν τῶν ἐν θαλάμοις παρθένων. Sive autem thalamus pro mulierum conclavi, (θαλάμοις enim ἀνδρῶνας opponit *Herodotus lib.* 1) ſive magis ſtrictim pro clauſtro ſponſarum ſumatur, neuter locus a verecundia abhorret. Quod de thalamo dixi, ſuis non deſtituitur auctoribus; ut nympheum ſponſorum conclave, (νυμφεῖον ὁ τόπος ἐν ᾧ οἱ νυμφίοι) [*Euſtath Il.* ξ.] ſic *thalamus* ſponſarum: *Pindari ſchol.* θάλαμος κυρίως ἐστὶν οἶκος, ἐν ᾧ κατακλείονται αἱ νυμφευόμεναι: unde & virgines deſponſatæ θαλαμευόμεναι dicuntur. Thalamum autem de novo conſtitui ſolitum docent *Etymologus*, & *Homeri Ιλ. β.* ſcholiaſtes: atque inde *Theocritus Idyll.* 18. Πρόσθε νεογράπτω θαλάμω χορὸν ἐστάσαντο. Et

Ἡμιτε-

Timæo ego reprehendo, quum & Xenophon, & Plato, (qui viri!) ex ipſa nobis palæſtra Socratis prodeuntes, dum minutos hoſce, corruptoſque captant ſenſiculos, ſui quando obliviſcantur ipſorum? Audi, quæſo, quid ille in commentario dicat de rep. Lacedæmoniorum: *Itaque nec* 8
ſaxum ullum tam mutum dixeris, nec ſimulacrorum tam rigidos vultus: adeo cum ad continendam vocem, tum ad coërcendos oculos obfirmati ſunt: verecundia vero tanta, ut ipſis eos oculorum puellis fatearis antecellere. Quis, amabo, Amphicratem ferat, ne dicam Xenophontem, oculorum pupillas *puellas* appellantem *verecundas?* ſed ut hoc æquis & animis, & au- 9
ribus accipiamus, nonne prodigio ſimile eſt, aſſeverare velle, omnes omnium pupillas eſſe pudibundas, quum in nulla æque corporis parte, ac in

Ἡμιτελῆ θάλαμον, dixit *Diodorus Anth. l.* 3, *c.* 23: eoque antiquior *Homerus*, καὶ δόμος ἡμιτελής: quo reſpexiſſe crediderim *Valerium Flaccum Argon. l.* 6:

Primo domus imperfecta cubili.

Sed fruſtra ſumus: ſiquidem teſtis exceptione major *Longinus*, contra hodiernam codicum fidem, *Xenophontem*, ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ſcripſiſſe aſſerit. Eſt tamen, quo *Atticam Muſam* aliquatenus excuſemus, ſi, ut [*Servius in* 3. *Æneid.*] aures memoriæ, frons genio, dextra fidei, genua miſericordiæ; ſic [*& hinc proverbium* ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. *Ariſt. rhet. l.* 2. *c.* 6.] oculos verecundiæ ſacros dicamus: & propterea *Xenophontem juvenes e Sparta ipſis oculorum pupillis verecundiores vocaſſe:* per metalepſim ſcilicet, a poëtis ſæpius uſurpatam: quæ fit, quoties vocum duarum inter ſe diverſa ſignificantium, utraque tamen alicui tertiæ æquivocæ, ſecundum diverſas ſignificationes æquipollente, altera pro altera ponitur. Exempla alia ſuppeditabunt technici; mihi ſatis eſt vox Κόρη, quæ æquivoce & virginem deſignat, (quæ proprie παρθένος) & oculi pupillam, quæ γλήνη dicitur; unde fit, ut μεταληπτικῶς nonnunquam γλήνη ſumatur pro virgine, ut [*Homer.* Ιλ. θ.] Ἔῤῥε κακὴ γλήνη, *faceſſe timida puella.* & vice verſa παρθένος pro pupilla, ut in hoc *Xenophontis.* Langbænius.

22. Ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς] Multi codices etiam impreſſi habent ἐν τοῖς θαλάμοις, non ὀφθαλμοῖς. Sed mirum ſane: nam hic Rhetor legit ὀφθαλμοῖς. Robortellus.

Ibid. Τῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς παρθένων] ludit in voce κόρη, quæ & παρθένον virginem, & oculi pupillam ſignificat: ſicut & Latinis vocis *pupillæ* eadem ambiguitas eſt. Elegans hinc apud Athenæum Alexidis poëtæ jocus: ubi medicum dicentem,

Τῷ Καλλιμέδοντι γὰρ θεραπεύω τὰς κόρας
Ἤδη τετάρτην ἡμέραν,

alter ſubjiciens interrogat, ἦσαν κόραι
Θυγατέρες αὐτῷ;

& ipſe forſan talibus *pupillis* medicinam facere deſiderans. Nec diſſimile illud Diogenis Cynici apud Diog. Laërt. ad Didymonem mœchum, puellæ oculo medentem: ὅρα, φησὶ, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς· Gregorius Nazianz. Carm. Jambico tertio, ad virgines:

Σὺ δὲ βδελύττου ταῦτα, μὴ χρόνης κέρας.
Φεύγων ἁπάσας ὀμμάτων διαφθορὰς,
Ὡς ἂν φυλάττῃς τὰς κόρας παρθένους.

Ceterum θαλάμοις pro ὀφθαλμοῖς etiam Stobæus in Exc. ſerm. 42 habet: & quantum e Xenophontis præcedentibus proxime verbis conjicere licet, ubi ait, ὅτι τὸ ἄῤῥεν φῦλον καὶ εἰς τὸ σῶφρον ἰσχυρότερόν ἐστιν τῆς τῶν θηλειῶν φύσεως, error ſeu lapſus memoriæ Longino potius adſignandus eſt, quam tam inepta & ἀνακόλουθος ſententia Xenophonti. Pro μεταστρέψαις, ſimpliciter, in MS. Longini στρέψαις, & apud Stobæum στρεψάντων legitur, ut paulo ante ἦν ἀκοῦσαι, pro ἀκούσαις, apud eundem Stobæum. Tollius.

23. Ἀμφικράτει,] Amphicrates Græcus auctor ſcripſit librum de viris illuſtribus. Petra.

Ibid. Ἀμφικράτει, καὶ οὐ Ξενοφῶντι.] De *Amphicrate* ſupra nonnulla: addo ex *Plutarcho in Lucullo*, fuiſſe etiam iſtius nominis oratorem *Atticum*, qui cum *Seleuciæ* exularet, ſcholam ea in urbe aperire recuſavit, quod diceret, ὡς οὐδὲ λεκάνη δελφῖνα χωροίη. *Pelvis delphinem non caperet.* Langbænius.

24 Κόρας λέγειν] Luſit eadem hac τῆς κόρας ὁμωνυμία Plutarchus in libello περὶ δυσωπίας. Petra.

25. Ὡς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς] quæ & pudoris, & impudentiæ ſedes. Ariſtoteles lib. 11 Rhet. c. xv:

10 περ Ὅμηρος τὸν ἰταμὸν, οἰνοβαρὲς, [26] κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, φησίν. Ὁ μέν
τοι Τίμαιος, ὥς [27] φωρίου τινὸς ἐφαπτόμενος, οὐδὲ τοῦτο Ξενοφῶντι τὸ
ψυχρὸν κατέλιπεν· φησὶ γοῦν ἐπὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους, [28] Καὶ τὸ τὴν ἀνεψιὰν,
ἑτέρῳ δεδομένην, [29] ἐκ τῶν ἀνακαλυπτηρίων ἁρπάσαντα ἀπελθεῖν· ὃ
11 τίς ἂν ἐποίησεν [30] ἐν ὀφθαλμοῖς κόρας, μὴ πόρνας, ἔχων; τί δὲ ὁ τ᾽ ἄλλα

c. XV: καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. Idem referente Athenæo l. XIII, dixit, τοὺς ἐραστὰς εἰς οὐδὲν ἄλλο τοῦ σώματος τῶν ἐρωμένων ἀποβλέπειν, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐν οἷς τὴν αἰδῶ κατοικεῖν· Apollonius de Medea verecundiam virginalem exuente lib. III Argon. Ἤδη γὰρ ἀπ᾽ ὀφθαλμοὺς λίπεν αἰδώς. In fragm. Sapphus, Alcæus: Θέλω τί ϝ᾽ εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰδώς. Reſpondet illa: αἰ δ᾽ ἦχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν, καὶ μήτ᾽ εἰπεῖν γλῶσσ᾽ ἐκύκα κακὸν, αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄππατα. Præclare Seneca l. I Nat. Quæſt. c. 16: *In perditis quoque, & ad omne dedecus expoſitis, tenerrima eſt oculorum verecundia.* Achilles Tatius l. II: ἡ μὲν γὰρ αἰδῶς διὰ τῶν ὀμμάτων εἰσρέουσα τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐλευθερίαν καθαιρεῖ. Plura invenias apud Eraſmum in Adag. *in oculis pudor.* Mox περὶ τὸν ἰταμὸν legere malim. TOLL.

26. Κυνὸς ὄμματ᾽] Hinc apud Heſychium: διακυνοφθαλμίζεται, ἀναιδῶς ἀνθίσταται. TOLLIUS.

27. Φωρίου τινὸς ἐφαπτόμενος] Lego, φωρίου ΚΥΩΝ ἐφαπτόμενος. Ex Ariſtophane & aliis Comicis probabitur. FABER.

Ibid. Φωρίου τινὸς] vulgata lectio, contra quam Faber putat, ſincera eſt, & proba. Τὰ φώρια, res furtivæ. Themiſtius in lib. III Natur. Auſc. Ariſtotelis: καθάπερ οἱ τὰ φώρια μετασχηματίζοντες ὑπὲρ τοῦ λανθάνειν. Nihil autem tam frequens, quam illa Proverbiorum circumciſio. Sic Cicero lib. II de oratore, cap. LVII: *Et docebo ſus, ut ajunt, oratorem eum,* &c. Quum integrum ſit adagium, *ſus Minervam.* ſcil. docebit. Vide Caſauboni notas ad Theophraſti Eth. Characteres c. V, & Muretum lib. X, Var. lect. c. XIV. Niſi legendum χορίου κύων ἐφ. Gr. Proverb. Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. Schol. Theoc. Eid. ι. Horatius: *Ut canis a corio numquam abſterrebitur uncto.* Lucianus adverſus indoctum: Οὐδὲ κύων ἅπαξ παύσαιτ᾽ ἂν σκυτοτραγεῖν μαθοῦσα. Vid. Eraſmum in Chiliad. TOLLIUS.

28. Καὶ τὸ τὴν ἀνεψιὰν] aliter hæc mihi & diſtinguenda, & legenda videntur. Ita nempe; Φησὶ γοῦν ἐπὶ τοῦ Ἀγαθοκλέους, αὐτὸν τὴν ἀνεψιὰν &c. ἀπελθεῖν· [ὃ τίς ἂν ἐποίησεν ἐν ὀφθαλμοῖς κόρας, μὴ πόρνας ἔχων;] hæc enim ſola αὐτολεξεὶ e Timæo deſumta: illa per compendium excerpta cenſeam. TOLLIUS.

29. Ἐκ τῶν ἀνακαλυπτηρίων ἁρπάσαντα.] *Anacalypteria* quid ſint, ut diſtinctius innoteſcat, date veniam (Lectores) rem ipſam paulo altius repetendi. Novam nuptam ad ſponſum velatam deducere mos erat ubique gentium ſolennis: apud *Hebræos, Græcos, Romanos.* [*Gen.* 24, 66.] *Græci* velum illud [*Poll. l.* 3, *c.* 3.] ἑανὸν, & καλύπτραν vocabant; Romani flammeum, *Tertullianus de Veland. Virg.* jugum. *Feſtus: Flammeo autem amicitur nubens boni ominis cauſa, quod eo aſſidue utebatur Flaminica, cui non licebat facere divortium.* Coloris ſanguinei, propter *ruborem cuſtodiendum,* tradit ſcholiaſtes *Juvenalis ad ſat.* 6. verum ἐξ ἑτοίμου λαμβάνει. Fuit enim lutei; unde poëta, [*Virg. in Ciri.*] *Ut tibi* Corycio *glomerarem flammea luto.* Et *Lucanus lib.* 2: *Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.* Accedit *Plinius Hiſt. lib.* 21, *c.* 8, *lutei video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum:* qui color & in ſoccis nuptialibus obtinuit: *Seneca in Hippol.*

Luteo plantas cohibente ſocco.

Velum hoc peractis nuptiis amovere pronubæ munus. *Hymenæus* enim in nuptiis [*Martian. Capella lib.* 9.] *Mercurii,* & *Philologiæ* ſic præcipit:

Flammea virgineum quæ obnubere ſueta pudorem
Regina deme pronuba.

Dies autem, quo hoc peractum, ἀνακαλυπτήρια vocatus eſt, ἡμέρα ἐν ᾗ ἐκκαλύπτει τὴν νύμφην: [*Pollux lib.* 3. *c.* 3. *Harpocr. Suid.*] Neque id ſolum, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπ᾽ αὐτῇ δῶρα, *ſed & munera etiam, quæ eo die ſponſæ data,* ἀνακαλυπτήρια *vocata ſunt.* Data autem a ſponſo, & ab amicis, domeſticiſque, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνακαλύπτονται ἀνδράσιν ὁραθῆναι, *cum primum viris ſe ſpectandas præberent nuptæ* depoſito velo. Hinc *Hermocrates ſophiſta,* cum *Severi* Imperatoris juſſu uxorem duceret non adeo formoſam, & e familiaribus quidam interro-

ac in oculis, impudentia ſtabuletur? Unde & Homerus improbum, & 10 & perfrictæ frontis, ita facit compellari; *Temulente, caninos Attollens oculos.* At meus homo, (Timæus, inquam) quaſi caducam & vacuam poſſeſſionem, ſic quoque frigidum hoc & ineptum Xenophontis commentum involavit. Ita enim alicubi de Agathocle loquitur: *Conſobrinam vero, quæ jam in manum convenerat mariti, poſtridie nuptiarum ab ipſo modo non nuptiali lecto per vim abduxit: quod facinus nemo, niſi cui jam conſtupratæ oculorum puellæ fuerint, admittere umquam auſit.* Nec minus 11 aliquando putidus (pudet dicere, at dicendum tamen eſt) cetera divinus Plato,

terrogaret *Quando præbiturus eſſet* ἀνακαλυπτήρια; urbane reſpondit, ἐγκαλυπτήρια μὲν ὤν, τοιαύτην λαμβάνων. *Imo potius* ἐγκαλυπτήρια, *qui talem duxerim.* Majores orationem, *Lyſiæ* vulgo adſcriptam, viderunt [*Theon. progymn.*] Περὶ ἀνακαλυπτηρίων: in qua τὸ ζητούμενον hoc fuit, *an uxori per vim ductæ licet* ἀνακαλυπτήρια retinere; uti nobiſcum obſervavit *Philippus Mauſſacus ad Harpocr.* qui & hoc etiam, *Alexandrinos* θεώρητρα vocare, quæ reliqui *Græci* ἀνακαλυπτήρια. Eo adductus (uti credo) quod *Harpocration* dixerit, τὰ παρ' ἡμῖν θεώρητρα, ut qui *Alexandrinus teſte Suida* fuerit. *Euſtathius* [Ιλ. λ. *ex Pauſaniæ lexico.*] tamen contrarium videtur innuere; & *Moſchopulus* γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, dum ἀνακαλυπτήρια interpretatur, τὰ κοινῶς θεώρητρα, quæ communiter θεώρητρα. [*Harmen. in proch. lib.* 4, *tit.* 10.] Eſt autem θεώρητρον ex quaque dotis libra ſex aurei. Plura ſuppeditabit *Joh. Meurſius in gloſſ.* ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Qui ex gloſſis etiam obſervat eadem & ἀθρήματα vocari, δῶρα πεμπόμενα παρὰ τῶν συγγενῶν ταῖς γαμουμέναις παρθένοις. *Dona quæ a cognatis recens nuptis mittuntur.* Ἐπαύλια etiam vocata ſunt, quæ die ſecundo a nuptiali, ſponſo pariter & ſponſæ a patre hujus cum pompæ ſpecie oblata; qualia ſunt *patinæ*, *ſmegmata*, *pectines*, *ſandalia*, &c. quæ ex *Pauſania* deſcripſit *Suidas*, Dies autem ipſe, quo hæc peraguntur, ἐπαυλία dicitur *Etymologo*, *Euſtathio*, & *Heſychio*; cui per omnia æquivalet ἀπαυλία; uti & *Polluci* ἀπαύλια ſunt etiam munera ſponſæ data; quæ & προσφθεγκτήρια, & διαπαρθένια dona ob virginitatem amiſſam: ex *Agia* Comico. Nempe *illud* [*Juvenal. ſat.* 6.]

Quod prima pro nocte datur.

Quod graſſante barbarie apud *Latinos*, ſed parum *Latine*, *Morganatica* audiit, 𝔐𝔬𝔯𝔤𝔢𝔫𝔤𝔞𝔟𝔢/ quod *mane daretur.* Alias *mergengabis*. donum *morganiticum*, & *vitalitia*: quæ portenta verborum ſi cui vacat intelligere, conſulat *Ludovicum de la Cerda adverſ. ſacr. cap.* 131. Προτέλεια etiam in eorum numero eſt, quod & diem deſignat, (*Suidas*) qua ſcilicet parentes novam nuptam in arcem ad *Minervam* deducebant, & dona; [Ιλ. λ.] *Euſtathius* enim προτέλεια & θεώρητρα confundi putat. Apud *Halicarnaſſeum Antiq. l.* 4, vox iſta, neſcio quid in futuri conjugii ſponſionem viro (ut videtur) a ſponſa collatum denotat; ubi *Tarquinius* major cum minore *Tullia* contrahit. Hiſtoricus ſic habet, αὐτίκα δοὺς αὐτῇ πίστεις, καὶ λαβὼν τὰ προτέλεια (mendoſe legitur, προτόλεια) τῶν ἀνοσίων γάμων, καὶ διαπραξάμενος ἀπέρχεται. Dona etiam, quæ ſponſæ ad flammei depoſitionem dantur Ὀπτήρια vocantur ab *Heſychio*, & *Polluce*. Ὑπόβολον [*Bud. in Pand.*] donum ante nuptias. Eſt & alia non diſſimilis iſtius vocabuli notio apud *Harmenopulum Prochir. l.* 4. *tit.* 10, in *hexabiblo*: *Suidas* exponit δακτυλίδιον, *annulum*: neſcio an nuptialem velit; quem naſcentis *Chriſtianitatis* ævo in uſu fuiſſe ſatis conſtat. Sunt qui originem altius repetunt; & annulum pronubum ex gemma onychina, vel amethyſto, quo *Joſephus* B. *Mariam* deſponſavit, in *Peruſia Umbriæ* civitate ſervari tradunt: de quo peculiari libro egit *Joh. Baptiſta Laurus*, *Peruſinus*, *Urbano octavo* pontifici a cubiculo. Προὶξ item, quæ apud *Homerum* dotem, apud poſteros pro nuptiali dono ſumitur. Μείλια vel ἐπιμείλια, dona, quæ parentes nubentibus conferunt: ἔδνα, vel ἔεδνα, mutua nubentium munera: φέρνη, quod maritus ſponſæ: ἐπιφέρνια, quæ illa viro tribuit. Sic enim diſtingui volunt literaturæ Græcæ Triumviri, [*Euſtath. in* Οδυσ. α.] *Heſych. & Pollux.* Ἐπίπροικα, ſecundum poſt dotem donum exponit *Heſychius.* Langbænius.

Ibid. Ἐκ τῶν ἀνακαλυπτηρίων] Verte, *eo ipſo die, qui poſt nuptias illuxit.* Faber.

30. Ἐν ὀφθαλμοῖς κόρας, μὴ πόρνας ἔχων.] Tribuit hoc *Plutarchus* rhetori neſcio cui, ὅθεν ὁ μὲν ῥήτωρ τὴν ἀναίσχυντον ἐκ ἔφη κόρας ἐν

ἀλλὰ [31] θεῖος Πλάτων; [32] τὰς δέλτους θέλων εἰπεῖν, [33] Γράψαντές, φησιν,
ἐν τοῖς ἱεροῖς θήσουσι κυπαριττίνας μνήμας· καὶ πάλιν, [34] περὶ δὲ τειχῶν, ὦ
Μέγιλλε, ἐγὼ ξυμφεροίμην ἂν τῇ Σπάρτῃ, [35] καθεύδειν ἐᾷν ἐν τῇ γῇ κα-
12 τακείμενα τὰ τείχη, καὶ μὴ ἐπανίστασθαι. Καὶ τὸ [36] Ἡροδότειον οὐ πόῤῥω,

Φάναι

τοῖς ὄμμασιν ἔχειν, ἀλλὰ πόρνας. *Impudentem dixit non pupillas in oculis habere ſed meretrices.* Quod, præter interpretem, ad oras manuſcripti *Juniani* annotavit *Stephanus* ὁ μαχαιρίτης, Langbænius.

Ibid. Κόρας, μὴ πόρνας] Ita & Gregor. Nazianzenus c. LXIII:

Γράψε ποτ' ὄμματα πόρνη Ἰέζαβελ ἀγελό-
θυμος.
Λοῦσέ γε μὴν πόρνας αἵματι πορνιδίῳ.

Idem Carm. III ad Virgines:

Ὄμματα δ' ἐν νυμφῶσι τεοῖς βλεφάροισιν
ἐρύχθω
Σώφρονα.

Vid. & Plutarchum de hoc Timæi loco. Tollius.

31. Θεῖος Πλάτων.] *Divinus Plato.* Non temere, οὐδ' ὡς ἔτυχεν, epitheton hoc *Platoni* tribuit. Epitaphia paſſim ingerunt: [*apud Laërt. in vita*] neque vel adverſarius hoc ei invidit elogium: [*Ariſtid. orat. Platonica* I.] Ταῦτα λέγει Πλάτων, ὁ τοῦ ἐπιγράμματος μετέχων, καὶ δι' ὃν τὸ Ἀρίστωνος γένος θεῖον ὡς ἀληθῶς. *Hæc Plato, in quem epigramma conſcriptum eſt, & per quem divinum plane redditum Ariſtonis genus.* Scholiaſtes ἀνέκδοτος in eum locum, epigramma illud in *Ariſtonem* patrem ſcriptum refert in hæc verba: Ὦ παῖδες Ἀρίστωνος κλεινοῦ, θεῖον γένος. *O nati Ariſtonis inclyti, divinum genus!* quod, θεῖον, *alii Platonis ſolius cauſa poſitum volunt, ut indicaret*, ὅτι θεῖός ἐστιν: *alii quia pater ejus fortiter fecerat.* Imo tam præſentis divinitatis indicia in *Platone*, ut *Ariſtoteles* diſcipulus aram ei ponere non veritus ſit, hoc conſignatam Carmine: [*Append. ad Anthol.*]

Βωμὸν Ἀριστοτέλης ἱδρύσατο τόνδε Πλά-
τωνος,
Ἀνδρὸς, ὃν οὐτ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

Aram hanc Ariſtoteles Platoni poſuit, viro; quem nec laudare malis fas eſt. Et *Longini* præceptor *Plotinus* [*Porphyr. in vita,*] a *Gallieno* Imperatore tantum non impetravit, ut *Platonopolin* conderet; urbem, in qua Philoſophi ad leges *Platonis* viverent. *Cupreſſea monumenta* appellat *Plato* inſtrumenta illa, quibus pacta, emtiones, & locationes conſignantur, quæ magiſtratus examini ſubjecta in templis reponi præcipit. *Cupreſſea* autem, quod ex cupreſſo pugillares olim, ſeu codicilli, ad ſcribendum facti, uti & ex ebore, citro, buxo. Langbænius.

Ibid. Πλάτων] περιφράσεις ejus ἀπειρόκαλοι, ἐπιδεικνύμενοι πλοῦτον ὀνομάτων κενόν. Uti ſupra ex Dionyſio Halicarnaſſ. oſtendimus. Plura iſtiuſmodi reperias apud Ariſtotelem lib. III Rhetor. c. III. Ita & apud Fabinm orator quidam a Caſſio Severo irridetur, qui in actione *Ibericas herbas* dixerat, cum *ſpartum* indicare vellet. Tollius.

32. Τὰς δέλτους] Tabulas quaſvis ad ſcribendum paratas δέλτους vocant, quod olim & ipſæ tabulæ figuræ triangularis, & libri ſic compacti ad imaginem literæ Δ. Ἀπὸ τῶν δελτωτῶν βιβλίων, ἤγουν ἐκ τῶν κατὰ δέλτα πτυσσομένων γραφῶν. [*Euſtath.* Ιλ. γ.] Habuerunt *Athenienſes* tabulas ſuas æneas, δέλτους χαλκᾶς, *quibus olim inſculpti & ritus patrii, & leges ſacrorum.* [*Pollux lib.* 8, *c.* 10.] Nec non & Κύρβεις ſuas ejuſdem figuræ tabulas; *primo lapideas, poſtea ex ligno dealbato confectas:* [*Apollonii Schol. lib.* 4.] quas & στήλας vocabant, [*Ariſtoph. ſchol. ad Nubes, & Aves. At Comment. anon. in Ariſt. rhet. l.* 2. *c.* 23, *refert, Athenis* (στήλην) *columnam erectam* ἐν ᾗ ἔθεντο κύρβι, (lego κύρβιν) *in qua tabulam ſuſpendebant proditorum nominibus inſcriptam.*] & ἄξονας, in quibus *Solon* leges ſuas perſcripſit. [*Plutar. in vita.*] *Heſychius* & alii *Axones* & *Cyrbes* confundunt: qui autem accuratius loquuntur, has triangulares, illos tetragonos fuiſſe volunt: [*Apollon. ſchol. l.* 4.] deinde in his οὐσίας, *cenſum civium,* [*Etymol.*] in illis leges exaratas: addit inter cætera, ῥακιοσυῤῥαπτάδης ille *Suidas*, *Cyrbes* leges de rebus ſacris, *Axones* de privatis continere. Qui alibi etiam leges in eis βουστροφηδὸν ſcriptas fuiſſe refert [*in* ὁ κάτωθεν νόμος.] (quod fit cum ſuperiori verſu a ſiniſtra ad dextram exarato, inferior a dextra regreditur ad ſiniſtram [*Vide Pauſan. in Eliacis.*]) unde fit, ut ὁ κάτωθεν νόμος apud *Demoſthenem* de lege, quam inferior *Axonis* verſus præferebat, exponatur. Totum illud *Suidæ* ex *Harpocratione* tralatitium eſt. Quæ continua ſerie apud *Suidam* leguntur, ὅτι διαμαρτάνει, & ὅτι ἑξακισχίλια.

ſunt

Plato, qui de tabulis acturus; *quum ſcripſerint*, ait, *in templis cupreſſea deponent monumenta.* Et alibi: *Quod ad muros attinet, Megille, Spartanorum equidem ſubſcribam ſententiæ, uti quieſcere illos molliter. humique jacere ſinamus, neque eos rurſum excitemus.* Nec procul abeſt illud Herodoti, 12
Feminarum pulchritudinem morbum eſſe oculis virorum. Quamquam id ipſum excuſari quodammodo poteſt, & interpretatione benigna leniri: quod,

ſunt ad illud, de quo agit, plane ἀπροσδιόνυσα. In ſuum quodque ordinem redigendum eſt, prout in *Harpocratione* conſpiciuntur: inde & παρόραμα *Æmilii Porti* prodet ſeſe, qui dum illud, Οὐδεὶς γὰρ τοῦτο εἴρηκεν, ab antecedentibus divellit; & πρὸς τὰ ἑπόμενα refert, mentem auctoris plane pervertit. In eundem ſane lapidem impingit vir impenſe doctus *Phil. Mauſſacus*, qui *Harpocrationem* ſuum ſic interpungit. Ὅτι ἑξακισχίλια ἦν τάλαντα τὸ τίμημα τῆς Ἀττικῆς, Δημοσθένης φησὶν οὕτως. Ego poſt Ἀττικῆς, periodum pono; & Δημοσθένης φησὶν ad ſequentia retraho: in quibus nec correctionem *Meurſii Lection. Att. l.* I, *c.* I. admitto, qui pro ὀκτακισχίλια reponit ἑξακισχίλια. Fatendum quidem eſt in loco *Demoſthenis*, quem adducit *Harpocration*, ἑξακισχίλια nunc legi, idque emendatius; ſed codex *Harpocrationis* ὀκτακισχίλια habuit; vidit hoc Criticus, & virgula notavit, in hanc ſententiam: *Cenſus* Atticæ 6000 *talenta. Demoſthenes in oratione de claſſibus ita dicit:* Agri noſtri cenſum audiet eſſe 8000 talenta. *Quod vel erratum eſt ſcripturæ, vel forte orator hoc aſtute dixit, ut reſpub. majores facultates habere videretur ad bellum cum rege gerendum. Cenſus enim Atticus revera ſex millia talentum: Philochorus in decimo hiſtoriæ Atticæ: & Orator ipſe diviſis poſtea rationibus, varium eorum calculum inſtituens oſtendit.* Locum intelligit ubi *Demoſthenes* 60 talenta partem centeſimam cenſus, 120 partem quinquageſimam vocat: inde enim conficitur integrum eſſe ſex millia. LANGBÆNIUS.

Ibid. Τὰς δέλτους θέλων, &c. κυπαριττίνας μνήμας] Locus eſt in V. Legum. Nihil nequius *his memoriis cypariſſinis.* Sed Plato, quem ob Atticiſmum (περὶ λέξεως dico) mirari ſoleo, interdum mirifice, &c. pudet dicere. Sed ſexcenta παιδαριώδη olim ſufficient. Locus, de quo mox Longinus, occurrit in VI Legum. Sed unde hoc ſumpſerat Plato? ex Æſchylo, qui *memorioſis tabulis pectoris aliquid inſcribere* dixerat. Locus eſt in Prometheo vincto: Ἣν ἐγγράφου σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν. FABER.

33. Γράψαντες,] Νόμων ε. PETRA.

34. Περὶ δὲ τειχῶν,] Νόμων ς. PETRA.

35. Καθεύδειν ἐᾶν] non inuſitata eſt Græcis hæc tranſlatio: nec peccavit in ea Plato, niſi quod hic apertius arceſſita eſt, &, ut noſter optime, puerilius, neque pro dignitate argumenti. Ita enim ipſe alibi; in Phædro: Τισίαν τε καὶ Γοργίαν ἐάσωμεν εὕδειν. οἳ πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον. Euripides Hecuba:

Ὡς οὔποτ᾽ εὕδει λυπρά σου κηρύγματα.

Idem Phæniſſis:

Ἐλπίδες δ᾽ οὔπω καθεύδουσ᾽, αἷς πέποιθα σὺν θεοῖς.

& Electra:

Εὕδοντ᾽ ἂν ἐξέγειρε τὸν Ἀγαμέμνονος φόνον.

Elegantiſſime vero Pindarus Iſthm. Ode. IV: Ἐκ λεχέων ἀνάγει φάμαν παλαιὰν εὐκλέων ἔργων· ἐν ὕπνῳ γὰρ πέσεν. ἀλλ᾽ ἀνεγειρομένα χρῶτα λάμπει, &c. Idem Iſthm. Odor. VII: Παλαιὰ γὰρ εὕδει χάρις. Callimachus: τί διάκενον εὗδον ἐγείρεις; Lycophron, verſ. 1362:

Λοῖσθος δ᾽ ἐγείρει γεννὸς ἀρχαίαν ἔριν,
Εὗδον πῦρ ἤδη τὸ πρὶν ἐξάπτων φλογί.

Vid. Sophcl. Colon. Oed. p. 272 edit. Canter. Plato alia non diſſimili uſus adagiali locutione de ſaltatione Bacchica l. 7. de leg. ἐνταῦθα δὲ κείμενον ἐάσαντας κεῖσθαι, νῦν &c. Ita fere Virgiliana Juno l. XII ad Jovem:

Occidit; occideritque, ſinas, cum nomine Troja.

Optime vero diligens Platonis lector & æmulus Cicero his Platonis uſus eſt. Ita enim pro Marcello c. VIII: *Omnia ſunt excitanda tibi, C. Cæſar, uni, quæ jacere ſentis, belli ipſius impetu, quod neceſſe fuit, perculſa atque proſtrata.* Quod autem Spartiatas attinet, eorumque ſententiam, non ſatis eam mihi cepiſſe interpres Gallicus videtur. Agit enim hic Socrates de muro Piræei, ſeu μακροῦ τείχους, a Spartanis dejecto, uti pluribus in vita Lyſandri Cornelius Nepos tradit. Sed reſpici locus poteſt: Non enim jam mihi Plato ad manus. TOLLIUS.

36. Ἡροδότειον οὐ πόῤῥω] In Terpſichore, qui hiſtoriæ lib. 5, ita loquuntur ſeptem Perſæ apud Amyntam Macedonum regem: vide locum. PETRA.

φάναι τὰς καλὰς γυναῖκας [37] ἀλγηδόνας ὀφθαλμῶν· [38] καὶ τοί γε ἔχει
13 τινὰ παραμυθίαν. Οἱ γὰρ παρ' αὐτῷ ταυτὶ λέγοντές εἰσιν οἱ βάρβαροι, καὶ
ἐν μέθῃ· [39] ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοιούτων προσώπων διὰ μικροψυχίαν καλὸν
ἀσχημονεῖν [40] πρὸς τὸν αἰῶνα ἅπαντα.

37. Ἀλγηδόνας] οὕτω τροπικῶς barbari εὐμόρφους γυναῖκας ex παχυτέρῳ illo tranſlationum genere, de quibus Herm. ἐν τῇ σεμν. Comicum ita decuit loqui in Phormione; *Vin primum hodie facere, quod ego gaudeam? & quo tuo viro oculi doleant?* PETRA.

Ibid. Ἀλγηδόνας ὀφθαλμῶν.] Habet & hoc *Herodoti* excuſationem aliam, nempe quod *Alexander* poſtea mulieres Perſicas dolores oculorum appellavit: ὡς εἰσὶν ἀλγηδόνες ὀμμάτων αἱ Περσίδες. [*Plutar. in Alex.*] LANGB.

Ibid. Ἀλγηδόνας ὀφθαλμῶν] Nollem hunc locum a Longino attrectatum; & miror hoc quoque, quod dicat Herodotum ἀσχημονεῖν πρὸς αἰῶνα, qui retulerit hoc Perſarum dictum, quod & placuit Alexandro M. & ingenioſum eſt ſine turpitudine, & ad cujus exemplum tot alia formata a præſtantiſſimis ſcriptoribus fuere. Deinde ſuum quæque gentes genium habent: aliter Scythæ, Græci, Hebræi, Perſæ φαντάζονται. Notum illud cujuſdam apud Plutarchum, qui formoſum puerum febrim filii ſui eſſe dicebat. *Tuos mores illi morbum eſſe ſcio.* Terent. Apud Ovidium pæne infinita. Dum hæc ſcribo, incidi forte in locum quendam Dionyſii Halicarnaſſei, περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων pag. CXXXIX, vol. II. cujus emendatio ne pereat, hic a me adſcribetur: Ἁλικαρνασεὺς Ἡρόδοτος γενόμενος ὀλίγῳ ΠΡΟ´ΤΕΡΟΝ τῶν Περσικῶν. Itaque, ſi hæc vera ſunt, vixerit Herodotus, ante tempora Perſica. Sed cave hanc injuriam Dionyſio feceris, ut credas tale quid unquam ab eo ſcriptum fuiſſe; legendum enim ὀλίγῳ Υ´ΣΤΕΡΟΝ; *paulo poſt tempora Perſica.* Quod probari nihil neceſſe eſt. FABER.

Ibid. Ἀλγηδόνας] Photius epiſt. XLIX Alexandrum mulieres Perſicas βολίδας ὀμμάτων appellaſſe tradit. Id eſt, *oculorum jacula*, quibus illi configerentur. Hauſiſſe hoc eum liquet ex Plutarcho, quamvis aliquantum immutaverit. Nec dolent ſolum oculi, ubi τὰς καλὰς ἐρωτικώτερον intuentur, ſed & pervertuntur, ſi M. Varroni habenda eſt fides. Ille enim perquam venuſte, apud Nonium; *multi enim*, inquit, *qui limina intrarunt integris oculis, ſtrabones ſunt facti: habet quiddam enim* ἑλκυστικὸν *provincialis formoſula uxor.* Plura Victorius l. II Var. cap. V, ubi Herodotum contra Longinum defendit. Apud Æſchylum

ΤΜΗ͂ΜΑ ε'.

Πόθεν αἱ κακίαι, περὶ ὧν ἔμπροσθεν διελέχθη.

1 [1] ΤΑῦτα μέν τοι τὰ οὕτως ἄσεμνα διὰ μίαν ἐμφύεται τοῖς λόγοις αἰ-
τίαν, διὰ τὸ περὶ τὰς νοήσεις [2] καινόσπουδον, περὶ ὃ δὴ μάλιστα
2 [3] κορυβαντιῶσιν οἱ νῦν. [4] Ἀφ' ὧν γὰρ ἡμῖν τἀγαθά, σχεδὸν ἀπ' αὐτῶν τού-
3 των καὶ τὰ κακὰ γίγνεσθαι φιλεῖ. [5] Ὅθεν ἐπίφορον εἰς συνταγμάτων κατόρ-
θωσιν τά τε κάλλη τῆς ἑρμηνείας, καὶ τὰ ὕψη, καὶ πρὸς τούτοις αἱ ἡδοναί·
καὶ αὐτὰ ταῦτα καθάπερ τῆς ἐπιτυχίας, οὕτως ἀρχαὶ καὶ [6] ὑποθέσεις τῶν
ἐναν-

Ταῦτα] Νοήσεις novæ & inuſitatæ reprehenduntur. ROBORTELLUS.

2. Καινόσπουδον,] φιλόκαινον novitatis ſtudium. PETRA.

3. Κορυβαντιῶσιν.] Quæ ſit vis vocis hujus dicemus poſtea ad auctoris *ſect.* XXXVIII. LANGBÆNIUS.

Ibid. Κορυβαντιῶσιν οἱ νῦν] *conari perdite*, dixit Quintilianus lib. II, c. XII: *inſanire* Seneca Suaſor. I. Adi porro Fabium lib. VIII, cap. V, & Plinium Jun. in Epiſtolis. TOLLIUS.

4. Ἀφ' ὧν γὰρ ἡμῖν] quam facile ſit in ſcribendo errare & labi, oſtendit. ROBORT.

Ibid. Ἀφ' ὧν γὰρ ἡμῖν] Sic ἀπὸ πράξεων ἐπαινεταὶ, καὶ φαῦλαι, ἢ ψεκταὶ ἕξεις. Ariſt. Nicomach. 2. PETRA.

Ibid. Ἀφ' ὧν γὰρ ἡμῖν] quia vitia virtutibus vicina ſunt. Qua de re eleganter Horatius in Arte,

quod, qui ad hunc modum apud ipſum loquuntur, barbari ſint, & vino pleni. Verumtamen ne ſic quidem, quamvis intra ſpem veniæ, pec- 13
candum, neque tam parva voluptas, per ejuſmodi licet hominum ſpeciem quæſita, cenſoria fuerat univerſæ poſteritatis nota redimenda.

ſchylum in Agamemnone Helena *μαλθακὸν ὀμμάτων βέλος*. Vid. p. 181 Edit. Canteri. TOLLIUS.

38. *Καί τοί γε ἔχει*] Dionyſius Halicarn, pag. LXV: *ζητητέον δὲ, πότερον Ἕλλην ὁ λέγων, ἢ βάρβαρος καθόλου· πολλὴ γὰρ διαίρεσίς ἐστι, καὶ διάκρισις Ἑλληνικοῦ ἤθους, καὶ βαρβαρικοῦ· εὑρήσεις γὰρ ἀγροικότερα τὰ βαρβαρικὰ ἔθη, καὶ τραχύτερα πῶς, καὶ ἔχοντά τινα αὐθάδειαν, ὥσπερ καὶ ὁ Πλάτων τὸν Αἰγύπτιον λέγοντα εἰσάγει· ὦ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε. μάθημα δὲ οὐδὲν ἔχετε χρόνῳ πολιόν· ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ τροπὴ τῶν ὀνομάτων δηλοῖ τὸ ἴδιον τῶν βαρβάρων.* Ubi plura: veluti *μανίας πόμα*, de vino. TOLLIUS.

39. *Ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοιούτων*, &c] *Sed neque ex iſtiuſmodi hominum exemplo, ob degeneris animi vitium, in omne ævum fas eſt ineptire.* Sic enim legit *Stephanus*, *ἀσχημονεῖν πρὸς τὸν αἰῶνα ἅπαντα. Ταῦτα μέν τοι*, &c. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοιούτων προσώπων διὰ μικροψυχίαν καλὸν ἀσχημονεῖν πρὸς τὸν αἰῶνα*] Quid hoc ſit, Lector, *indecore ſe gerere ex perſonis talibus?* Surſum, deorſum verſa, nihilo plus ages, quam ſi nil egeris: aut probe fallor. Videlicet locus corruptus eſt, & turpi ac ridiculo errore fœdatus. Non enim *προσώπων* ſcripſerat Longinus: apage; ſed *προφάσεων*. Cum autem *πρόφασις prætextum, rationem, ſpeciem, obtentum, cauſam*, &c. ſignificet, res plana eſt. Duas enim *προφάσεις* habebat Herodotus, queis ſeſe tutari poſſe videretur, quod & qui ita loquerentur, eſſent Barbari, neque Barbari tantum, ſed & vino corrupti. Ait autem Longinus *hujuſmodi rationes non ſatis cauſæ eſſe, ut quis indecora ſcribere debeat.* FABER.

40. *Πρὸς αἰῶνα*] *Ad poſteros*, vel *coram poſteris, qui tui ſpectatores, aut, lectores erunt.* Vocem ſequentem [*ἅπαντα.*] jungebat Stephanus cum [*αἰῶνα.*] verum id feciſſe haud ſane attinebat. FABER.

Ibid. *Πρὸς τὸν αἰῶνα ἅπαντα.*] ita Stephanus. Et ſic infra ſect. XIV, *πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλης χρόνον.* Et ſect. IX: *Τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐξενεγκεῖν τι ἄξιον.* Item ſect. XIV, *ὁ μετ' ἐμὲ πᾶς αἰών.* Rurſus ſimpliciter ſect. ult. *διηκόντων πρὸς τὸν αἰῶνα*, eodem ſenſu. Videtur tamen *τὸ ἅπαντα* cum præcedentibus potius quam, cum ſequentibus cohærere. Niſi quis cum V. C. S. Marci legere malit: *Ἅπαντα μέντοι τὰ οὕτως* &c. ſine *τοιαῦτα.* TOLLIUS.

SECTIO V.

Unde ea fluant vitia, de quibus ſupra diſputatum.

HÆc autem, & quæ alia ad hunc modum gravitati dignitatique ora- 1
tionis adverſantur, non aliunde provenire certum eſt, quam ab immodica novas excogitandi ſententias libidine, circa quas nunc homines diſerti inſaniunt. Etenim ex quo fonte virtutes oriuntur, ex eodem fer- 2
me & vitia ſcaturire ſolent. Itaque quæ ad magnificentiam ſplendoremque 3
mirum in modum faciunt orationis, cujuſmodi ſunt exornationes elocutionis, tum vero maxime Sublimitas, & quæ his accedit ſuavitas, ea quan-

Arte, & Demetr. Phaler. ubi de frigido genere dicendi agit: item Cornificius ad Her. TOLL.

5. *Ὅθεν ἐπίφορον*] Lego: *τὸ ΓΟΥ͂Ν ἐπίφορον*, & mox pro *καὶ αὐτὰ ταῦτα*, lego, *τὰ τοιαῦτα.* Mox etiam [*καὶ τῶν ἐναντίων,*] delendum illud *καί.* FABER.

Ibid. *Ὅθεν ἐπίφορον*] *τὸ ὅθεν* mihi videtur e gloſſemate *τοῦ φιλεῖ, τῷ εἴωθεν*, in textum irrepſiſſe, abſorpta tamen prima ſyllaba ab ultima vocis præcedentis. Lego vero, *Ἐπίφορα μὲν οὖν εἰς* &c. Et *τελείαν στιγμὴν* pono poſt *ἡδονῇ*· & *ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα*, pro *καὶ αὐτὰ ταῦτα.* TOLLIUS.

6. *Ὑποθέσεις*] *αἰτίαι.* Vide de variis ejus vocis

ἐναντίων καθίςανται)· τοιοῦτόν πως καὶ αἱ μεταβολαὶ, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ, καὶ τὰ
4 [7] πληθυντικά. Δείξομεν δ' ἐν τοῖς ἔπειτα [8] τὸν κίνδυνον, ὃν ἔχειν ἐοίκασι·
[9] διόπερ ἀναγκαῖον ἤδη διαπορεῖν, καὶ ὑποτίθεσθαι, δι' ὅτου τρόπου τὰς
ἀνακεκραμένας κακίας τοῖς ὑψηλοῖς ἐκφεύγειν ἂν δυναίμεθα.

vocis ſignificationibus Sextum Empir. adverſus Mathem. p. 84. Tollius.

7. Πληθυντικὰ] Quæ interdum vaniſſima ſunt, & dithyrambici tumoris; interdum contra. Quis enim amet *quietes*, *inſomnias*, *paupertates?* Tamen eorum uſus pendebit e granditate argumenti & affectuum, uti fere alia omnia, queis modus a prudentia eſt. Faber.

8. Τὸν κίνδυνον] atqui eas cummaxime hujuſce-

ΤΜΗ͂ΜΑ ϛ'.

Ὅτι ἡ τοῦ ἀληθινοῦ Ὕψους ἐπιςήμη, καὶ ἐπίκρισις, οὐ ῥᾴδιον.

1 Ἔςαι δὲ, [1] ὦ Φιλότης, εἴ τινα περιποιησαίμεθ' ἐν πρώτοις καθαρὰν τοῦ καθ' ἀλήθειαν ὕψους ἐπιςήμην καὶ ἐπίκρισιν· [2] καίτοι τὸ πρᾶγμα
2 δύσληπτον. [3] Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐςὶ πείρας τελευταῖον
3 [4] ἐπιγέννημα. Οὐ μὴν ἀλλ', ὡς εἰπεῖν ἐν παραγγέλματι, ἐντεῦθέν ποθεν ἴσως τὴν διάγνωσιν αὐτῶν οὐκ ἀδύνατον πορίζεσθαι.

Ω [1] φίλος) Lego, ὦ φιλότης. Probarem, ſi opus foret. Lucian. Philoſtratus, &c. Faber.

2. Δύσληπτον] Tale quid ſcripſit Halicarnaſſeus in libro περὶ συνθέσεως τῶν ὀνομάτων, ut & rhetor Hermogenes. Faber.

3. Ἡ γὰρ τῶν λόγων] perquam difficile eſſe de artificioſa oratione loqui, docet. Robortellus.

Ibid. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐςὶ πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα.] *Scriptorum Criſis eſt longæ experientiæ acceſſio ultima.* Ecce elogium, quod celeberrimus *Criticus* arti ſuæ tribuit; quam ſupra dixi ſupremam Grammatices partem conſtitui. Ὅ δὲ κάλλιςόν ἐςι πάντων τῶν ἐν τῇ τέχνῃ. [*Dionyſ. Thrax.*] De qua multa & erudita *Mauſſacus in diſſert. Critica.* Unicum hoc ſuperaddo: utcunque *Dionyſius* ipſe ſex Grammaticæ partes faciat, ejus tamen Commentator *Gr. MS.* quatuor tantum ab antiquis agnitas refert: Διορθωτικὸν, quæ in emendatione auctorum: ἀναγνωςικὸν, in lectione, ἐξηγητικὸν, in enarratione; & demum κριτικὸν, quæ in judicio conſiſtit. *Criticus autem diſcipulis tradere ſolebat, quæ poëtarum effata recte, vel perperam, quæ appoſite, vel ſecus, opportune vel intempeſtive ponerentur: nec non, qui verſus obelo, qui aſteriſco*

ΤΜΗ͂ΜΑ ζ'.

Πῶς ἂν οἷόν τε ᾖ τοῦ Ὕψους αἰσθάνεσθαι.

1 Εἰδέναι χρὴ, φίλτατε, [1] διότι, καθάπερ κἀν τῷ κοινῷ βίῳ, οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, οὗ τὸ καταφρονεῖν ἐςὶ μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες, καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει [2] πολὺ τὸ ἔξωθεν προστραγῳδούμενον,

Δ [1] ιότι] ὅτι ed. Robortellus.

2. Πολὺ τὸ ἔξωθεν προστραγῳδούμενον.] Τὰ ἔξωθεν dicuntur paſſim bona externa, ſeu fortunæ: uti ſunt, quæ hic recenſentur, divitiæ & honores. Οἱ ἔξω autem, & οἱ ἔξωθεν, in ſacra pagina vocantur, quotquot a Chriſtianis ſacris alieni: [1 *Cor.* 5, 12. 1 *Tim.* 3, 7. & *alias.*] unde conſuetudo invaluit, ut Scriptores

quandoque ipſa cauſſa ſunt & origo diverſiſſimorum a felici audacia vitiorum. Cernere id eſt in Hyperbatis, & Pluralibus: quæ quam prope periculum ſint, infra oſtendetur. Quare per mihi neceſſarium videtur, 5
ut certa jam quædam & perſpicua ratio inveſtigetur, ſtatuaturque, cujus ope atque indicio adjuncta ac vicina grandibus vitia queant evitari.

hujuſcemodi homines ſectari ſeſe ſententias profitebantur, *quarum optima quæque a periculo traheretur*; ut Fabius teſtatur l. 11, c. XI. TOLLIUS.

9. Διόπερ ἀναγκαῖον] Quomodo vitia in oratione grandi vitari poſſint, indiçat. ROBORTELLUS.

SECTIO VI.

Veræ Sublimitatis ſcientiam & judicium non eſſe in proclivi.

EA vero, Terentiane Amiciſſime, hæc erit, ſi quam nobis inprimis 1
claram diſtinctamque veræ Sublimitatis perceptionem, dijudicandique facultatem comparaverimus. Sed hanc conſequi, nanciſcique, nec 2
parva res eſt, nec exigui laboris. *Firmum enim, & extra periculum poſi-* 3
tum de quibuſvis ſcriptis judicium multæ demum, diffuſæque lectionis, & aſſidui in iis ponderandis, examinandiſque uſus atque exercitationis, ultimus quaſi quidam fœtus eſt, & acceſſio. Quæ quoniam via longior eſt, agedum diſpiciamus, ecquo breviore flexu, per quandam veluti præcipiendi rationem, ad hanc judicandi facultatem pervenire valeamus.

ſco notandi, docere. Ο' κριτικὸς τὴν τῶν ποιητῶν καλῶς ἢ κακῶς, ἐν δέοντι ἢ μὴ ἐν δέοντι, εὐκαίρως ἢ ἀκαίρως τιθεῖσαν ἔννοιαν παρεδίδου τῷ νέῳ. Paulo latius quam apud *Diomedem Varro.* [*Gram. l.* 2.] LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις] μέγα μέρος ἡγέομαι τῆς τέχνης εἶναι, τὸ δύνασθαι κατασκοπέεσθαι περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς. Hippocrates de dieb. judicator. c. 1. Exemplum noſtræ, fortaſſean infelicis, κρίσεως huc adſcribendum duxi, ut & lector ſuum exerceat judicium. Extrema Æneæ Sibyllam adloquentis verba ſunt in ſexto divini operis:

Foliis tantum ne carmina manda,
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
Ipſa canas, oro. Finem dedit ore loquendi.

Aut ego mirum in modum fallor, aut hoc ultimum Hemiſtichium ab alio quovis potius inepto homine, quam a Virgilio profectum eſt. Conſulantur aures: qui ferent illud *oro* & *ore* in eodem verſu? Conſulatur item ratio: & reſpiciat illa τὸ ἀσύνδετον. TOLLIUS.

4. Ἐπιγέννημα] Nil verius, nil melius; nam critica facultas veluti flos eſt τῆς εὐφυΐας, καὶ φιλοπόνου διδαχῆς; & qui ibi ſunt, ad ſummum venere; ἄλλοι δ' ὥσπερ σκιαὶ ἀΐσσουσι, ut ille cordatiſſimus mortuorum apud Homerum. FABER.

SECTIO VII.

Quomodo id, quod Sublime eſt, intelligi, cognoſcique poſſit.

Non te fugit, mi Poſthumi, quemadmodum nihil in hac vita magnum 1
eſt, cujus deſpectus in rebus magnis numeretur, (quod genus divitiæ ſunt; item honores, imperia, dignitates, quæque alia hujuſcemodi in ſpeciem magnifica inani fulgore, ac velut ſcenico apparatu, oculos in ſe

res Ethnici apud Patres ubique audiant, οἱ ἔξωθεν, & οἱ θύραθεν: ut profanæ literæ, ἡ ἔξω παίδευσις, & ἑλληνική; ſacræ βαρβαρική: [*Tatian. contra Græcos.*] imo & apud *Græcos* dividitur mare, εἰς τὴν ἔξω, vel ἐκτὸς θάλασσαν. καὶ τὴν ἔσω, vel ἐντός: [*Apollonii ſchol. Strabo l.* 2. & 3.] illo *Atlanticum* mare, hoc nomine *Mediterraneum* vocant: unde inter anti-

δεόμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν
2 αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν οὐ μέτριον. [3] Θαυμάζουσι γοῦν τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τοὺς δυναμένους ἔχειν, [4] καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας.
3 Τῇ δὲ ποῦ καὶ ἐπὶ τῶν διηρμένων ἐν ποιήμασι καὶ λόγοις ἐπισκεπτέον, μή τινα μεγέθους [5] φαντασίαν ἔχοντα, ᾗ πολὺ πρόσεστι] [6] τὸ εἰκῇ προσαναπλαττόμενον, [7] ἀναπτυσσόμενα δὲ, ἄλλως εὑρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τοῦ θαυ-
4 μάζειν τὸ περιφρονεῖν εὐγενέστερον. [8] Φύσει γάρ πως [9] ὑπὸ τ' ἀληθοῦς ὕψους ἐπαίρεταί τε ἡμῶν ἡ ψυχὴ, καὶ γαῦρόν τι [10] παράστημα λαμβάνουσα
5 πληροῦται χαρᾶς καὶ μεγαλαυχίας, ὡς αὐτὴ γεννήσασα, ὅπερ ἤκουσεν. Ὅταν οὖν [11] ὑπ' ἀνδρὸς ἔμφρονος, καὶ ἐμπείρου λόγων, πολλάκις ἀκουόμενόν τι πρὸς

antiquiores *Homeri* enarratores, *Cratetem* & *Ariſtarchum*, controverſum eſt, an *Ulyſſes* erraverit ἐν τῇ ἔξω θαλάσσῃ, an ἐν τῇ ἔσω: [*Gell. l.* 14, *c.* 6.] Hoc autem nomine appellabant maria illa, quibus Romanum Imperium olim terminatum. [*Idem lib.* 10, *cap.* 7.] Græci autem ipſi maris ſui fines ſtatuebant inter *Cyaneas* inſulas, & *Chelidonias*, uti ex *Plutarcho in Cimone* notavit *Seldenus in mari clauſo*, noſter ὁ θαυμάσιος. LANGBÆNIUS.

3. Θαυμάζουσι] Hinc μεγαλοψύχως Fabritius, *malo imperare aurum habentibus, quam aurum habere.* Et Virgilius, *Parvoque potentem Fabritium*, Æneid. 6. PETRA.

4. Καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν] Bene hoc: ſiquidem ἡ μεγαλοψυχία περὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν μεσότης, Nicomach. 2, c. 7. PETRA.

Ibid. Διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας] Exemplum eſt apud Plutarchum in Solone: apud Curtium in Juvenibus Sidoniis: & apud Livium in Scipione, lib. XXVII, c. XIX. Lactantius lib. VI, cap. XXV: *Veſtes igitur, & gemmas, & cetera, quæ habentur in pretio, ſiquis homo contemſerit, jure laudabitur.* Vide & de Biante Ciceronem Paradoxo 1; & in Catone de M. Curio. TOLLIUS.

5. Φαντασίαν ἔχοντα] In Voſſiani libri margine pro varia lectione fuit, φαντασίαν ἔχοι τοιαύτην: in Vaticano vero tertio, ἔχοιτε ταύτην. In Veneto vocis τοιαύτην ſpatium vacuum conſpiciebatur: recte vero abeſt. Plinius lib. IX, epiſt. XXVI: *Cur hæc? quia viſus es mihi in ſcriptis meis annotaſſe quædam, ut tumida, quæ ego ſublimia; ut improba, quæ ego audentia; ut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert, reprehendenda annotes, an inſignia. Omnes enim advertit, quod eminet, & exſtat: ſed acri intentione dijudicandum eſt, immodicum ſit, an grande; altum, an enorme. Atque ut Homerum potiſſimum attingam, quem tandem alterutram in partem poteſt fugere,* Βράχε δ' εὐρεῖα χθὼν,

Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας οὐρανός·

& totum illud:

Ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες
Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄβριμον ὕδωρ.

Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint hæc, & immania, an magnifica & cæleſtia. Nec hoc intelligi volo, laxandos eſſe eloquentiæ frenos; nec anguſtiſſimo gyro ingeniorum impetus refringendos. TOLLIUS.

6. Τὸ εἰκῇ προσαν.] vocavit hoc Seneca ſuaſoria prima, *ſententiam adjectione ſupervacanea atque tumida perdere.* TOLLIUS.

7. Ἀναπτυσσόμενα] γρ. ἀναπιπτόμενα, forte legendum: ἀναπεπταμένα, i. e. aperta. FR. PORTUS.

Ibid. Ἀναπτυσσόμενα δὲ] Nihil mutandum, quamquam in duobus Vaticanis, & Veneto S. Marci itidem ἀναπιπτόμενα legitur. Auſonius de Exſuperio Rhetore:

Copia cui fandi longe pulcherrima: quam ſi
Auditu tenus acciperes, deflata placeret:
Diſcuſſam ſcires ſolidi nil edere ſenſus.

TOLLIUS.

8. Φύσει γάρ πως] quantopere afficiatur animus audientium oratione gravi, oſtendit. ROBORTELLUS.

9. Ὑπό τ' ἀληθοῦς ὕψους] quale eſt illud Lucretii lib. V:

Inter equas ubi equus florenti ætate juvencus
Pinnigeri ſævit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma.

& pleraque ſane Lucretiana ὕψη iſtiuſmodi ſunt, quæ, quo diutius ac penitius inſpicias, eo ma-

in ſe vulgi convertunt, ac perſtringunt) ita nec ſapienti viro præclara
ac præſtantia videri, quorum contemtus non mediocre celſioris animi
decus habeatur: adeoque illos, qui, quum ea adſciſcere ſibi poſſunt, 2
animi adducti magnitudine reſpuunt ac ſpernunt, majorem ſui concitare
admirationem, quam qui illa ipſa poſſident. Non ſecus & de his, quæ in 3
Poëmatis ac Orationibus alta ſublataque cenſentur, ſtatuendum exiſtimo:
videndumque, ne qua inani, ut fit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu
falſam quandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudi-
nis: qua vel excuſſa, vel remota, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut
ea deſpicere, quam ſuſpicere, mirarique, generoſius ſit. Natura namque 4
comparatum eſt, ut animus noſter ab audita veræ ſolidæque ſublimitatis
ſententia quodammodo altior fiat, & erectior, elatoſque ſumens ſpiritus
non minore impleatur hilaritate, neque minus exſultet, atque glorietur,
ac ſi ipſe, quod audiit, invenerit. Si quando igitur ab homine pruden- 5
te, & in hiſce eloquentiæ ſtudiis exercitato, ſenſum aliquem, qui ma-
gnificus videatur & excelſus, proferri audieris, neque tamen ille mentem
tuam

eo magis admireris, ſingularique cum animi voluptate adames, atque amplectaris. Tollius.

10. Παράστημα] V.C.S.M. & duo Vaticani, ἀνάστημα. Male: ita ſect. IX, γενναίου παραστήματος ἐγκύμονά τινα ποιεῖν, dixit: & Dionyſius Halicarn. pag. CLXXVII: αὐτοῦ λέγοντος ἐκείνου τὰ ἑαυτοῦ, μετὰ τῆς ἀξιώσεως, ἧς εἶχε, τὴν αὐτοπάθειαν, καὶ τὸ παράστημα τῆς ψυχῆς ἀποδεικνυμένου. Significat autem τὸ φρόνημα hominis μεγαλοψύχου. Cicero de Fin. Bon. & Malor. l. II, cap. XVI: *Itaque, Torquate, cum hæc diceres, &c. Tu ipſe mihi gloriari videbare. Tanta vis inerat in verbis, propter earum rerum, quæ ſignificabantur his verbis, dignitatem, ut altior fieres, ut interdum inſiſteres, &c.* Torquati igitur ἐπήρετο ἡ ψυχὴ, καὶ γαῦρόν τι παράστημα λαμβάνουσα ἐπληροῦτο χαρᾶς, καὶ μεγαλαυχίας, ὑπὸ τοῦ τῶν λεγομένων κάλλους, καὶ ὕψους. Tollius.

11. Ὑπ' ἀνδρὸς ἔμφρ.] ambigua hæc eſt ſententia: unde quidam ita interpretati ſunt, ac ſi vir peritus audire quidpiam ſublime induceretur: alii, quaſi ab iſtiuſmodi viro proferretur, & a Terentiano audiretur. Quibus, poſterioribus aſſentior: quod ea, quæ ſequuntur, ἂν τὸ συνεχὲς ἐπισκοπῇς, vix alias cum præcedentibus connecti poſſint. Nobilis eſt in hanc ferme ſententiam Platonis locus in Menexeno, qui cum conjecturam meam confirmat, tum locum hunc totum unice illuſtrat. Ita igitur illic, ſed εἰρωνεύων, Socrates: Καὶ μὴν, ὦ Μενέξενε, ait, πολλαχοῦ κινδυνεύει καλὸν εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκειν. Καὶ γὰρ ταφῆς καλῆς τε καὶ μεγαλοπρεποῦς τυγχάνει· καὶ ἐὰν πένης τις ὢν τελευτήσῃ, καὶ ἐπαίνου ἂν ἔτυχε· καὶ ἐὰν φαῦλος ᾖ, ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν τε, καὶ οὐκ εἰκῆ ἐπαινούντων, ἀλλὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου λόγους παρεσκευασμένων· οἳ οὕτω καλῶς ἐπαινοῦσιν, ὥστε καὶ τὰ προσόντα, καὶ τὰ μὴ, περὶ ἑκάστου λέγοντες, κάλλιστά πως τοῖς ὀνόμασι ποικίλλοντες, γοητεύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς, καὶ τὴν πόλιν ἐγκωμιάζοντες κατὰ πάντας τρόπους, καὶ τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἅπαντας τοὺς ἔμπροσθεν, καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς τοὺς ἔτι ζῶντας ἐπαινοῦντες· ὥστε ἔγωγε, ὦ Μενέξενε, γενναίως πάνυ διατίθεμαι, ἐπαινούμενος ὑπ' αὐτῶν· καὶ ἑκάστοτε ἕστηκα ἀκροώμενος, καὶ κηλούμενος, ἡγούμενος ἐν τῷ παραχρῆμα μείζων, καὶ γενναιότερος, καὶ καλλίων γεγονέναι. Ubi & σοφοὶ, καὶ παρεσκευασμένοι λόγους ἐκ πολλοῦ χρόνου dicuntur, & mox δεξιοὶ, quos noſter ἔμφρονας καὶ ἐμπείρους λόγων vocat: & Socrates ita affici ſeſe dicit laudibus iſtis, ut μείζων καὶ γενναιότερος, καὶ καλλίων ſibi videatur, quod ἄνευ ἀληθοῦς λόγου ὕψους fieri nequit. Nec idem de ſe tantum, ſed & de peregrinis affirmat, quos καὶ αὐτὸν, καὶ τὴν ἄλλην πόλιν θαυμασιωτέραν ἡγεῖσθαι εἶναι ἢ πρότερον dicit, ὑπὸ τοῦ λέγοντος ἀναπειθομένους· καί μοι αὕτη ἡ σεμνότης, inquit, παραμένει ἡμέρας πλείω ἢ τρεῖς· οὕτως ἔναυλος ὁ λόγος τε καὶ ὁ φθόγγος παρὰ τοῦ λέγοντος ἐνδύεται εἰς τὰ ὦτα, ὥστε μόγις τετάρτῃ, ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἀναμιμνήσκομαι ἐμαυτοῦ, καὶ αἰσθάνομαι, οὗ γῆς εἰμί· τέως δὲ οἶμαι μόνον οὐκ ἐν μακάρων νήσοις οἰκεῖν· οὕτως ἡμῖν οἱ ῥήτορες δεξιοί εἰσιν. Mox, τὸ πολλάκις abundare videtur. Tollius.

τι περὶ μεγαλοφροσύνην τὴν ψυχὴν μὴ συνδιατιθῇ, [12] μηδ' ἐγκαταλείπῃ τῇ διανοίᾳ [13] πλεῖον τοῦ λεγομένου τὸ ἀναθεωρούμενον, [14] πίπτῃ δ', ἂν τὸ συνεχὲς ἐπισκοπῆς, εἰς ἀπαύξησιν, οὐκ ἂν ἔτ' ἀληθὲς ὕψος εἴη μέχρι
6 μόνης τῆς ἀκοῆς σωζόμενον. [15] Τοῦτο γὰρ τῷ ὄντι μέγα, [16] οὗ πολλὴ μὲν ἡ ἀναθεώρησις, δύσκολος δὲ, μᾶλλον δ' ἀδύνατος ἡ [17] κατεξανάστησις,
7 ἰσχυρὰ δὲ ἡ μνήμη, καὶ δυσεξάλειπτος. Ὅλως δὲ καλὰ νόμιζε ὕψη, [18] καὶ ἀληθινὰ, τὰ διαπαντὸς ἀρέσκοντα, καὶ πᾶσιν. Ὅταν γὰρ τοῖς ἀπὸ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων, βίων, ζήλων, ἡλικιῶν, λόγων, ἕν τι, καὶ ταυτὸν ἅμα περὶ τῶν αὐτῶν ἅπασι δοκῇ, τόθ' ἡ [19] ἐξ ἀσυμφώνων [20] ὡς κρίσις καὶ [21] συγκατάθεσις τὴν ἐπὶ τῷ θαυμαζομένῳ πίστιν ἰσχυρὰν λαμβάνει, καὶ ἀναμφίλεκτον.

ΤΜΗ-

12. Ἐγκαταλείπῃ τῇ διανοίᾳ πλεῖον τοῦ λεγομένου τὸ ἀναθεωρούμενον] Arbitror Longinum habuiſſe in animo dictum Comici de Pericle, ἐγκαταλιπεῖν κέντρον. FABER.

Ibid. Μηδ' ἐγκαταλείπῃ] aculeos in animis auditorum. Lucianus in Nigrino: καὶ γάρ τοι κατὰ τὸν κωμικὸν ὡς ἀληθῶς ἐγκατέλιπέ τι κέντρον τοῖς ἀκούουσιν. Comicus autem ille erat Eupolis, cujus hi de Pericle verſus apud Diodorum Sic. lib. XII:

—— Περικλέης ὁ Ὀλύμπιος
Ἤστραπτ', ἐβρόντα, συνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν,
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Meminit & Cicero lib. III de Oratore, cap. XXXIV: *Cujus in labris veteres Comici leporem habitaſſe dixerunt: tantamque in eo vim fuiſſe, ut in eorum mentibus, qui audiſſent, quaſi aculeos quoſdam relinqueret.* TOLLIUS.

13. Πλεῖον τοῦ λεγομένου] ita & Fabius l. VIII, cap. III: *ut non ſolum ipſum os intueri videatur, & locum, & habitum, ſed quædam etiam ex iis, quæ dicta non ſunt, ſibi ipſe adſtruat*, &c. TOLLIUS.

14. Πίπτῃ δ',] Non eſt grande putandum, quod cito excidit animo. PETRA.

Ibid. Ἂν τὸ συνεχὲς ἐπισκοπῆς.] *Si contextum* orationis *obſerves*. Neque enim facile quiſpiam probaverit ἐπισκοπῆς, nomen pro verbo, ut legit interpres de Petra; & conſequenter mendoſe tranſtulit, *Meditationis continuatio.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Πίπτῃ δ', ἂν συνεχὲς ἐπισκοπῆς, εἰς ἀπαύξησιν] Optime locum hunc convertit Gabriel de Petra: *cadat & degeneret meditationis* continuatione *in diminutionem.* Sed ſcriptoris librarii oſcitantia, (qui pro *continuatione* legerat *continuatio*) factum eſt, ut erraſſe viſus ſit, atque adeo a Langbænio reprehenſus fuerit, quaſi illud ἐπισκοπῆς nomen eſſe, non verbum, crediſiſſet. Fruſtra autem ipſe Langbænius contendit ſic eſſe vertendum: *Si contextum orationis obſerves*; nam τὸ συνεχὲς adverbii locum habet, quo nil frequentius. Sed monuiſſe uterque debuerat, legendum eſſe ἀνασκοπῆς; quod tamen neuter fecit. FABER.

15. Τοῦτο γὰρ] ſigna, ex quibus grandem orationem cognoſcas. ROBORTELLUS.

16. Οὗ πολλὴ μὲν ἡ ἀναθ.] Cornificius ad Herennium lib. IV, c. XXV: *Quæ ſunt ampla & pulchra, diu placere poſſunt: quæ lepida & concinna, cito ſatietate afficiunt aurium ſenſum faſtidioſiſſimum.* TOLLIUS.

17. Κατεξανάστησις] Hanc vocem nullibi reperiri arbitror; certe fruſtra olim quæſivi. Deinde cur non dixit κατεξανάστασις? (ſic enim hæc verbalia exeunt, ut στάσις, ἀνάστασις, κατάστασις, &c.) Hæc mihi ratio eſſe videtur, Lector, quod κατεξανάστασις & κατεξανάστησις, non ſint ejuſdem ſignificationis; quamobrem tres Longini interpretes erraſſe arbitror. Nam ex iis unus ita hunc locum convertit: *quod vix ac ne vix quidem* animo excidere *poteſt.* Alter autem cum illo concinens: *Cujus difficilis eſt, immo vero fieri non poteſt oblivio.* Tertius denique: *Cuique repugnare ſit difficile, vel potius nulla ratione poſſit:* Sed mihi longe alia mens eſt: ſic enim converti debere arbitror: *Id demum ſublime & magnum eſſe in oratione, quod diu contem-*

pleris.

tuam ad celſitatem compoſuerit, nec penitus in animo inſederit, eique plura, quam dicta ſint, contemplanda reliquerit; verum contra ea, quo diutius illum & attentius conſideraveris, eo magis a prima illa, quam præ ſe tulerat, ſublimitate declinet, atque delabatur: is tibi ex albo vere ſublimium ſententiarum expungendus erit, quippe qui non ultra auditum placeat, ac perduret. *Iſta enim vere grandis ſententia eſt, quæ au-* 6
ditorem in longam ſui rapit admirationem: cui non modo non difficulter, verum nulla omnino vi atque ratione reſiſti poteſt: quæque menti ſemel impreſſa perennatura deinceps eidem, ac indelebili inhæret charactere. In ſumma 7
hanc eſſe demum veram, hanc genuinam, & egregiam ſublimitatem exiſtima, *quæ & ſemper placeat, & ubique, & omnibus.* Nam ſi quid aliquando in frequenti hominum cœtu, qui moribus, inſtitutis, ſtudiis, ætate, ac tota denique vitæ ratione diſſentiunt, unam omnibus admirationem, acclamationemque expreſſerit, non eſt, ut quis dubitet, quin hoc ipſum, quod tanto, tamquam unanimi omnium, variis alias, ac inter ſe diverſis ſæpe ſententiis diſſidentium, conſenſu probatum fuerit, laudatumque, in vere Sublimium cenſum, nomen, atque familiam referendum ſit.

SECTIO

pleris, neque tamen IN MAJUS ATTOLLERE POSSIS. Seneca l. 1, Suaſor. 1: Quidquid ad ſummum venit, incremento non reliquit locum. Atque hinc facile vides, cur Longinus vocem novam uſurpare voluerit, [κατεξανάστησις], eo ſcilicet, ut contemplantis actionem notaret, quæ nulla eſſet, ſi κατεξανάστασις dicere maluiſſet. FABER.

Ibid. Κατεξανάστησις] Petra hanc vocem recte intellexit. Significat enim reſiſtendi facultatem, ſeu contra inſurgendi animum; de quo ſupra ſect. 1, quum ait τὰ ἀληθῆ ὕψη δυναστείαν καὶ βίαν ἄμαχον προσφέρειν, καὶ παντὸς ἐπάνω τοῦ ἀκροατοῦ καθίστασθαι. TOLL.

18. Καὶ ἀληθινὰ] Cicero lib. 1 de nat. Deor. c. XVII: *De quo autem omnium natura conſentit, id verum eſſe neceſſe eſt.* Idem Tuſc. Quæſt. lib. 1, cap. XV: *Omnium conſenſus naturæ vox eſt.* Et lib. 1 de Off. c. XLI: *Major enim pars eo fere deferri ſolet, quo a natura ipſa deducitur:* propter evidentiam. Πᾶν γὰρ τὸ δι' ἐναργείας προσπίπτον κοινῶς τε καὶ συμφώνως λαμβάνεσθαι πέφυκεν ὑπὸ τῶν ἀπαραποδίστους ἐχόντων τὰς ἀντιλήψεις. Sext. Empir. adv. Math. p. 451. Plura huc facientia invenies apud Grotium l. 1, c. 1, XII, 2, de Jure belli ac pacis. TOLLIUS.

19. Ἐξ ἀσυμφρόνων] duo Vaticani habent ἀσυμφώνων; quod & Langbænius amplexus eſt. TOLLIUS.

20. Ὡς κρίσις] malim, ὡς μία κρίσις. TOLLIUS.

21. Συγκατάθεσις] Cic. in Lucullo: *Nunc de offenſione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus.* Agellius Noctium Atticarum l. 10, c. 1, probationes vocat τὰς συγκαταθέσεις. PETRA.

22. Ἐπὶ τῷ θαυμαζομένῳ] Cicero lib. 1 de Nat. Deor. c. XVII: *Habet enim venerationem juſtam, quidquid excellit.* TOLLIUS.

T M H M A η'.

Πέντε τόποι τοῦ Ὕψους.

1 [1] Ἐπεὶ δὲ [2] πέντε, [3] ὡς ἂν εἴποι τις, [4] πηγαί τινές εἰσιν αἱ τῆς ὑψηγορίας γονιμώταται, προϋποκειμένης ὥσπερ ἐδάφους τινὸς κοινοῦ ταῖς πέντε ταύταις ἰδέαις τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως, ἧς [5] ὅλως χωρὶς οὐδέν.
2 Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ κράτιστον, τὸ περὶ τὰς νοήσεις [6] ἁδρεπήβολον· ([7] ὡς κἀν τοῖς περὶ Ξενοφῶντος ὡρισάμεθα) δεύτερον δὲ, τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθου-
3 σιαστικὸν πάθος. Ἀλλ' αἱ μὲν δύο αὗται τοῦ ὕψους κατὰ τὸ πλέον αὐθιγενεῖς

Ἐπεὶ δὲ] longiſſima hæc periodus eſt, cujus ἀνταπόδοσις demum cum τῷ φέρε δὴ incipit. Quare in vertendo alia ratione uſus ſum. Tollius.

2. Πέντε] Quinque ſunt, quibus conſtat ὕψος, & de his ſigillatim loquitur. Unde apparet ordo & diſtributio totius libri. Robort. Sunt autem hæc:

I. *Felix ſententiarum copia*, II. *Vehemens affectus.*	dona naturæ.
III. *Figurarum* tam verborum quam ſententiarum *concinna varietas.* IV. *Elocutio*, cujus partes delectus verborum, & tropica dictio. V. *Magnifica Compoſitio.*	artis adjumenta.

quibus *dicendi facultas* tamquam fundamentum ſubſternitur. Tollius.

Ibid. Πέντε] Demetrius Phalereus in lib. de Elocutione, τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ διανοίᾳ conſiſtere ait, καὶ τῇ λέξει, καὶ τῇ συνθέσει, ſive τῷ συγκεῖσθαι προσφόρως. Sic ut & affectus omiſerit, & σχήματα: niſi quis affectus ad διάνοιαν, & figuras ad τὴν λέξιν revocare voluerit; atque ita etiam noſtrum tribus hæc quinque capitibus complecti potuiſſe exiſtimaverit. Theophraſtus, apud Dionyſium Halic. in Iſocrate, tria eſſe dicebat, ἐξ ὧν γίγνεται τὸ μέγα, καὶ σεμνὸν, καὶ περιττὸν ἐν τῇ λέξει, τήν τε ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἁρμονίαν, καὶ τὰ περιλαμβάνοντα αὐτὰ σχήματα. Sed & hic τὸ ἁδρεπήβολον περὶ τὰς νοήσεις omiſit, & affectus. Quare nemo in hiſce exactior eſt, aut accuratior, quam Hermogenes: qui libro primo de Ideis, orationem omnem conſiſtere dicit ex inventione, (id enim eſt ἔννοια) diſpoſitione, ſeu methodo, & Elocutione: quam ultimam partem in quatuor alias ſubdividit, ſchemata, cola, compoſitionem, & terminationem; eaque duo conjuncta conſtituere rhythmum, ſive numerum. Ex his *Inventio* τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον, (quod Longino primum,) nec non τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος, quod ſecundum, complectitur: quoniam ex affectu αἱ νοήσεις, velut e fonte quodam, ebulliunt. *Diſpoſitionis* non meminit Longinus: neque tamen neglexit. Ad hanc enim ſpectat ſect. XI de Amplificatione, ut & ſect. XIX de concurſu figurarum, & ſect. XXI de hyperbato; ut ex ipſo Hermogene liquet. *Elocutionis* partes quod attinet, quas quatuor Hermog. ſtatuit, ex his *ſchemata* tractat noſter ſect. XVI, & ſeqq. *Cola* ſect. XL: *compoſitionem* ſect. XXXVII, XXXVIII; & *clauſulas*, ſeu terminationem, cum rhythmo ſect. XXXIX. Sic ut non nimis accurate partitionem ſuam inſtituiſſe videatur. Quod & alibi animum adverti; ut cum ſect. penult. de nominum exilitate agit, de qua ſect. XXX nominum delectum tractanti agendum fuerat: ibique, quæ ad inventionem pertinent, cum iis, quæ ad elocutionem ſpectant confundit. Nam quæ ex Theopompo adducit, non velut ὀνομάτια conſideranda ſunt, ſed velut abjectæ & ſordidæ νοήσεις. Tollius.

3. Ὡς ἂν εἴποι τις,] Doctrinæ partium præcipuarum κατάστασις. Petra.

4. Πηγαί τινες] Cicero item *fontes* vocavit, lib. I de Oratore, c. 21: *Eloquentem vero, qui mirabilius & magnificentius, augere poſſit, atque ornare, quæ vellet, omneſque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinerent, fontes animo ac memoria contineret.* Tollius.

5. Ἧς ὅλως χωρὶς οὐδέν.] In hanc ſententiam M. T. de orat. lib. I, citante Agellio lib. I, c. 15: *Quid enim eſt tam furioſum, quam verborum vel optimorum & ornatiſſimorum ſonitus ina-*

SECTIO VIII.

Quinque eſſe Sublimitatis veluti fontes.

HUjus in dicendo virtutis quinque potiſſimum ſunt , ut ita dicam , 1
fontes uberrimi : qui ſicuti cognitu neceſſarii ſunt, ita niſi dicendi
facultas adfuerit, quæ tamquam commune quinque illis formis ſubſter-
natur fundamentum, per ſe nihil profuerint. Prima, eaque luculentiſſi- 2
ma, præſtantiſſimaque Sublimitatis ſcaturigo eſt nobilis & felix in con-
cipiendis grandibus ac excelſis ſenſibus animi magnitudo : quemadmo-
dum etiam id ipſum in Commentario de ſcriptis Xenophontis uberius
expoſui. Altera eſt vehemens, & ad concitandos perturbandoſque ani- 3
mos efficax affectus. Atque hæ quidem duæ Sublimitatis ſcaturigines
maxi-

tus inanis, nulla ſubjecta ſententia, nec ſcientia? PETRA.

6. Ἁδρεπήβολον,] ἐκ τοῦ ἁδρὸν, ſublime, & ἐπήβολον, quaſi ἐπίβολον, παρὰ τὸ ἐπιβάλλειν, ὅ ἐςι, σκοποῦ τυγχάνειν. Ἐπίβολος igitur compos voti, qui aſſecutus eſt aliquid : ut hac voce ſignificet in ſublimium ſententiarum delectu felicem ſucceſſum. Ἁδρεπήβολον igitur περὶ τὰς νοήσεις, ἤτοι ἐννοίας, In ſententiis feliciter uberem & grandem vertere poſſis. PETRA.

Ibid. Τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον.] Εὐεπηβόλως equidem de Petra vocem auctoris, quam haud temere alibi invenias, expreſſiſſe videtur. Ἐπήβολον hoc in ſenſu apud *Homerum* Ὀδυσ. β. legitur; nec tamen poëticum (cum *Stephano*) dixerim, ſed *Atticum* potius, uti *Porphyrio* viſum. Qui adductis aliunde exemplis probat: qualia ſunt *Archippi :* Χρημάτων ἐπήβολος, *pecunias adeptus. Hyperidis,* μηδέποτε πολέμου μήτε πολιτείας ἐπηβόλους γενέσθαι. Nec non & *Sophoclis* ex *Alcmæone :* quod ſimul uſum vocis oſtendit, ſimul ſcrupulum tollit, quem *Stobæi* margines ſummo viro injecerant, ſitne fabula iſta *Sophoclis*, an *Euripidis.* Ποιητικωτέρα quidem, nec tamen invenuſte compoſita, apud hunc noſtrum vox ἁδρεπήβολον, apud *Suidam* μεγαλεπήβολος. (*qui res magnas capeſſit.*) Sic enim apud *Diodorum Siculum* vocatur *Dardanus l. 5.* Et eodem elogio poſtea *Epaminondam lib.* 15 dignatur : uti & *Iſacius* Imperator apud ſequioris ſexus gloriam, *Annam Comnenam* φιλολογώτατος καὶ μεγαλεπηβολώτατος audit, *Alexiados lib. 5.* Adeo opus non erat, ut *Stephanus* hic integræ vocis venuſtatem divellendo deſtrueret, qui legendum ſuadet, ἁδρὸν καὶ ἐπήβολον. LANGBÆN.

Ibid. Ἁδρεπήβολον] Ajunt Stephanum legiſſe ἁδρὸν καὶ ἐπήβολον, fruſtra. ἁδρεπήβολος vox eſt ingenioſe a Longino introducta. Significat autem ὁ ἁδρεπήβολος plane id, quod in animo habebat Horatius, cum ſcribebat de ingenio Romano, *feliciter audet.* Nam ἐπήβολος dicitur, ὅςις ἐπιτυχῶς τοῦ σκοποῦ ςοχάζεται. At vero τὸ ἁδρὸν circa νοήσεις nil aliud ſignificat, quam pleniorem copiam earum ſententiarum, quæ ſtylo ἁδρῷ convenire poſſint; grandes, graves, politicæ, & quæ nihil σχολικὸν reſipere videantur. FABER.

Ibid. Ἁδρεπήβολον] Pindarus:

Εἴην εὑρεσιεπὴς ἀναγεῖσθαι πρόσφορος ἐν
Μοισᾶν δίφρῳ· τόλμα δὲ, καὶ ἀμφιλαφὴς
δυναμία
Ἕσποιτο.

Fabius l. x, c. 1; de Horatio : *& variis figuris & verbis feliciſſime audax.* Petronius : *& Horatii curioſa felicitas.* Sed in MSS. legitur ἁδρεπίβολον, quod confirmari poſſit conſimili compoſito, quo Polybius in laudando Antiocho Syriæ Rege utitur; quem μεγαλεπίβολον καὶ τολμηρὸν fuiſſe dicit, in Excerpt. Valeſ. p. 66. Niſi & illic μεγαλεπήβολον legendum. Sic enim hoc vocabulum in lexicis ſcriptum invenio, & explicatum, *qui, quod ſuſcepit, quamlibet magnum, ad exitum perſequitur.* Verum μεγαλεπίβολος eſt, qui magna aggredi audet, quique magnas res animo agitat. Ut contra apud Diodorum μεγάλης ἐπιβολῆς ἀποτυχὼν, id eſt, ut Ovidium interpretem adhibeam, *qui magnis excidit auſis.* Sicut ſupra de Phaëthonte habuimus. TOLLIUS.

7. Ὡς κἀν τοῖς περὶ Ξενοφῶντος] *Uti in iis, quæ de Xenophonte dedimus, expoſuimus.* Ecce hic viceſimum *Longini* ſcriptum, nempe in *Xeno-*

νεῖς συστάσεις, αἱ λοιπαὶ δ' ἤδη καὶ διὰ τέχνης, ἥ τε ποιὰ τῶν σχημάτων πλάσις· (δισσὰ δέ που ταῦτα, τὰ μὲν, νοήσεως, θάτερα δὲ λέ-
4 ξεως.) Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ γενναία φράσις, ἧς μέρη πάλιν ὀνομάτων τε ἐκ-
5 λογὴ, καὶ ἡ τροπικὴ, καὶ [8] πεποιημένη λέξις· Πέμπτη δὲ μεγέθους αἰτία καὶ συγκλείουσα τὰ πρὸ ἑαυτῆς ἅπαντα, ἡ ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει σύνθεσις.
6 Φέρε δὴ, τὰ ἐμπεριεχόμενα καθ' ἑκάστην ἰδέαν τούτων ἐπισκεψώμεθα, τοσοῦτον προειπόντες, [9] ὅτι τῶν πέντε μορίων ὁ Καικίλιός ἐστιν ἃ παρέλιπεν, ὡς καὶ τὸ πάθος ἀμέλει. Ἀλλ' εἰ μὲν, ὡς ἕν τι, [10] ταῦτ' ἄμφω, τό, τε ὕψος, καὶ τὸ παθητικὸν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ πάντῃ συνυπάρχειν τε ἀλ-
7 λήλοις, καὶ συμπεφυκέναι, διαμαρτάνει. Καὶ γὰρ πάθη τινὰ διεστῶτα
8 ὕψους, καὶ ταπεινὰ εὑρίσκεται, [11] καθάπερ οἶκτοι, λῦπαι, φόβοι· καὶ ἔμπαλιν πολλὰ ὕψη δίχα πάθους, ὡς, πρὸς μυρίοις ἄλλοις, καὶ τὰ περὶ τοὺς [12] Ἀλωάδας τῷ ποιητῇ παρατετολμημένα,

> [13] Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν· Αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
> Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Καὶ τὸ τούτοις ἔτι μεῖζον ἐπιφερόμενον,

> Καί νύ κεν ἐξετέλεσσαν.]

9 [14] Παρά γε μὴν τοῖς ῥήτορσι [15] ἐγκώμια, καὶ τὰ πομπικὰ, καὶ ἐπιδεικτικὰ, τὸν μὲν ὄγκον, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐξ ἅπαντος περιέχει·

Xenophontem, forte commentarii inſtar, labores: qui nobis penitus exciderunt, dum feſtinanti calamo ſuperiorem operum catalogum exaravimus. LANGBÆNIUS.

Ibid. ἐν τοῖς περὶ Ξενοφῶντος] Qui liber una cum ceteris Longini periit. FABER.

8. Πεποιημένη λέξις] Quid ſit antea dictum eſt, pag. CCLX. FABER.

9. Ὅτι τῶν] Contra Cæcilium, qui πάθος & ὕψος ſemper eſſe ſimul aſſerebat. ROBORT.

10. Ταῦτ' ἄμφω] ita veteres Codices: puto vero poſt hæc verba excidiſſe vocem, ſeu verbum, ἐνόμιζε; ut fuerit: ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἕν τι ταῦτ' ἄμφω ἐνόμισε, τότε ὕψος, καὶ τὸ παθητικὸν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ πάντῃ συνυπάρχειν τε ἀλλήλοις, καὶ συμπεφυκέναι, διαμαρτάνει. Nam τὸ ἔδοξεν ad priora, niſi duriter & perobſcure, referri nequit. TOLLIUS.

11. Καθάπερ οἶκτοι] Horatius in Arte v. 96:

> *Telephus, & Peleus, cum pauper & exſul uterque,*
> *Projicit ampullas, & ſeſquipedalia verba,*
> *Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.*

Proculus apud Photium περὶ τοῦ ἰσχνοῦ χαρακτῆρος· ὅθεν ὡς ἐπίπαν τοῖς γοεροῖς ἄριστά πως ἐφαρμόζει· ubi Schottus ἀστόχως plane γεωργικοῖς, pro γοεροῖς, legendum conjicit. Nam τὰ γοερὰ, ſive, ut noſter, οἱ οἶκτοι, πάθη ſunt διεστῶτα τοῦ ὕψους, adeoque tenui charactere ſignanda. Vid. infra ſect. XI. TOLLIUS.

12. Ἀλωάδας.] Aloïdarum meminit Virg. Æneidos 6: *Geminos immania vidi Corpora, qui manibus magnum reſcindere cælum Aggreſſi.* Quem locnm vide, & confer cum Homeri loco. Homerum enim hic ſuperaſſe judicatur Virg. PETRA.

Ibid. Ἀλωάδας.] *Otus* & *Ephialtes*, *Iphimedeæ* & *Neptuni* filii. [*Gell. l. 15. c. 21. Phornut. in Nept.*] (Hunc enim trucibus καὶ μεγαλεπηβόλοις patrem deſignare poëtis placuit) qui primi Muſis ſacra fecerunt in *Helicone*; [*Pauſan. Bœot.*] quæ ab iis tres tantum habitæ, Μελέτη, Μνήμη, & Ἀοιδή. Fabulam, quam hic texit poëta, mutuati ſunt ejus imitatores *Quintus Calaber*, *Paralip. l. 1*, & *Virgilius*: attigit *Pindarus Pythion.* εἰδ. δ'. Latius exſequuntur enarratores eorum, & ſcholiaſtæ: & inſtar omnium *Apollodorus*: ut quotannis latitudine cubitum, longitudine ulnam increſcebant; ut, cum jam novennes eſſent, *Dianæ* fraude in cædem mutuam exarſerunt: inde *Homerus* aptiſſime.

Καὶ

maxima ſui parte homini ingenuæ ſunt, & naturales: reliquæ jam artis
habentur, atque diſciplinæ. Quarum illa, cui tertius debetur locus, in apta
figurarum conformatione conſiſtit, duplicique capite exſurgit. Aliæ nam-
que figuræ dicuntur ſententiarum, aliæ verborum. His accedit quarta, 4
gravis & ſplendida Elocutio: quæ vel in delectu verborum, vel in com-
mutata, factaque dictione conſumitur. Quintus, iſque ultimus, ac ce- 5
teros priores omnes velut obſerans, magnitudinis fons eſt magnifica ela-
taque Compoſitio. Enarratis igitur Sublimitatis capitibus, ipſa mihi res
exigere videtur, ut, quæ in illis ſigillatim conſideranda ſint, explicemus:
id unum præfati, unam harum partium, ſive formarum, ab Cæcilio
neglectam eſſe, & omiſſam; affectus ſcilicet vehementiores, quibus ho-
minum animos commoveri ſuperius dicebamus. Qui ſi Sublimitatem & 6
hanc animorum perturbationem rem unam eſſe cenſuit, & cum natura,
tum conſtitutione eandem, vehementer errat: quum & affectus aliquot
inveniantur a Sublimitate remotiſſimi: (immo contra ea nonnulli humiles
plane & abjecti: quod genus miſeratio, triſtitia, metus) & vice verſa
Sublimia multa omni omnino affectu deſtituta. Nec diu, præſertim 7
in tanta ipſorum copia, quærenda exempla ſunt. Arripiam vero, quod 8
e ſexcentis occurrit primum, ubi Poëta de Aloïdis, ſenſu mehercle ingen-
tis animi ac peraudaci, ita loquitur:

Oſſan volvebant animis imponere Olympo,
Rurſus & umbroſum ſuperaddere Pelion Oſſæ,
Scandere quo cæli faſtigia celſa valerent.

Ac velut cogitaſſe non ſufficeret, ſtatim, quod longe etiam grandius eſt,
ſubjicit; *Quin quoque feciſſent.* Præterea illud quoque orationis genus, 9
quod ad Laudationes pertinet, & ad ſolam pompam, atque oſtentatio-
nem

Καί νύ κεν ἐξετέλεσσαν, εἰ ἥβης μέτρον ἵκοντο.

Et ſane perfeciſſent, ſi ad pubertatis annos perveniſſent.

In qua fabula cudenda *Juſtinus* Philoſophus *in paran. ad Græcos*, poëtam ea reſpexiſſe putat, quæ de turris *Babylonicæ* ſtructura retulit *Moſes*. LANGBÆNIUS.

13. Ὄσσαν ἐπ'] Ὀδυσ. λ. PETRA.

Ibid. Ὄσσαν ἐπ'] Sic Georg. I: *Et conjuratos cælum reſcindere fratres. Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam, ſcilicet atque Oſſæ frondoſum imponere Olympum.* PETRA.

14. Παράγε] in encomiis & laudationibus ineſt ὕψος, at non πάθος. ROBORTELLUS.

15. Τὰ ἐγκώμια, καὶ τὰ πομπικά, καὶ ἐπιδεικτικά.] Quæ oſtentandi ingenii cauſa vel privatim in ſcholis, vel publice in conventibus & feſtis rhetores declamitabant, ea nunc πομπικὰ τῶν ῥητόρων, [*Eunap. in Proæreſio.*] nunc ἐπιδείξεις, & ἀκροάσεις ἐπιδεικτικαὶ, [*Gell. l. 2, c. 22.*] nunc δείξεις vocantur. [*Athen. lib.* 14.] Quia, ut plurimum demonſtrativi generis erant. Quales ſunt Panathenaicæ veterum oratorum. Inde factum, ut, quæ reliqui ἐγκωμιαστικὰ, *Ariſtoteles* ἐπιδεικτικὰ appellaret. [*Theon. prog. c.* I.] LANGBÆNIUS. Plura de his legas apud Creſollium in Th. Sophiſt.

Ibid. Πομπικὰ] proprie intelligit hoc loco orationes illas, quæ in pompis, ſeu Deorum ſupplicationibus habebantur: ſin minus, ejus generis ſcripta intelligit, quæ ad oſtentationem compoſita. Πομπικὸς ſermo qui ſit, ex eo intelliges, quod D. Halicarnaſſeus ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀρχαίων ῥητόρων, dicat Iſocratem & Æſchinem eſſe πομπικοὺς; item, cum ſcribit Theopompi dictionem eſſe σεμνὴν καὶ πομπικὴν, & in Epiſtola ad Cn. Pompejum ait: λέξις πομπικὸν ἔχουσα, de Iſocrate. FABER.

16. Πάθους δὲ χηρεύει] videſis de his fuſius differentem Dionyſium Halic. pag. CLXXV:
ubi

10 ειέχει· [16] πάθους δὲ χηρεύει κατὰ τὸ πλεῖστον. ὅθεν ἥκιστα τῶν ῥητόρων οἱ
περιπαθεῖς ἐγκωμιαστικοί, ἢ ἔμπαλιν οἱ ἐπαινετικοὶ περιπαθεῖς. Εἰ δ' αὖ
πάλιν ἐξ ὅλου μὴ ἐνόμισεν ὁ Καικίλιος [17] τὸ ἐμπαθὲς ἐς τὰ ὕψη ποτὲ συντε-
λεῖν, καὶ διὰ τοῦτ' οὐχ ἡγήσατο μνήμης ἄξιον, πάνυ διηπάτηται. [18] Θαρ-
11 ρῶν γὰρ ἀφορισαίμην ἄν, ὡς οὐδὲν οὕτως [19] ὡς τὸ γενναῖον πάθος, ἔνθα χρή,
μεγαλήγορον, ὥσπερ ὑπὸ μανίας τινός, καὶ [20] πνεύματος ἐνθουσιαστικοῦ
ἐκπνέον, καὶ οἱονεὶ [21] φοιβάζον τοὺς λόγους.

ubi Iſocratis quandam ſententiam expendit, & cum alia conſimili Demoſthenis comparat: item Ciceronem in Oratore cap. XI, & XIX. TOLLIUS.

17. Τὸ ἐμπαθὲς τὰ ὕψη συντελεῖν] Arbitror Longinum ſcripſiſſe, τὸ ἐμπαθὲς ἘΣ Ὕψη συντελεῖν; videlicet illud ἐς, quod in fine τοῦ ἐμπαθὲς occurrit, fecit, ut exſcriptor in fraudem induceretur. Certe non aliter loquuntur Græci, quam emendandum monui. FABER.

18. Θαῤῥῶν γὰρ] πάθος efficere grandem orationem aſſerit. ROBORTELLUS.

Ibid. Θαῤῥῶν γὰρ] Ἀποφαντικῶς καὶ σεμνῶς conceptus Aphoriſmus. PETRA.

19 Ὡς τὸ γενναῖον πάθος] Marius Victorinus p 2605: *His accedentem & conſentaneam Theophraſti opinionem eruditioribus literis haud prætermiſerim, aſſerentis, incentivum, & non parvos impetus his, quibus eſt cordi carmen, per mele, & metrorum numeros, ab affectibus, quos Græci* πάθη *appellant, ſuggeri, & quibuſdam incaleſcentis ingenii ſtimulis incitari, quibus ſublime, cothurnatum, canorum, & Tragici ponderis carmen edatur: quorum tripertitam virtutem in iſto duntaxat dicendi opere ita diſcernit; inducit enim voluptatem, iram, enthuſiaſmon, veluti ſacri furoris inſtinctum, ut Græci vocant, quo fatidici vates ſpirant.* TOLLIUS.

20. Πνεύματος ἐνθουσιας.] laudo Fabri judicium ἐνθουσιαστικοῦ, reponentis. Cicero Tuſc. Quæſt. lib. I, cap. XXVI: *Mihi vero ne hæc quidem notiora & illuſtriora carere vi divina videntur, ut ego aut poëtam grave plenumque carmen ſine cœleſti aliquo mentis inſtinctu putem fundere, aut eloquentiam ſine quadam vi majore fluere, abundantem ſonantibus verbis, uberibuſque ſententiis.* Seneca de Tranq. animi, c. XV: *Non poteſt grande aliquid & ſupra ceteros loqui, niſi mota mens. Cum vulgaria & ſolita contemſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum aliquid cecinit grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quidquam, & in arduo poſitum contingere, quamdiu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet a ſolito, & efferatur; & mordeat frenos, & rectorem rapiat ſuum, eoque ferat, quo per ſe timuiſſet eſcendere.* TOLLIUS.

21. Φοι-

ΤΜΗΜΑ θ'.

Περὶ Νοήσεως.

1 [1] Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ τὴν κρατίστην μοῖραν ἐπέχει τῶν ἄλλων τὸ πρῶτον, λέγω δὲ τὸ [2] μεγαλοφυές, χρὴ κἀνταῦθα, εἰ καὶ δωρητὸν τὸ πρᾶγμα μᾶλλον, ἢ κτητόν, ὅμως, καθ' ὅσον οἷόν τε, [3] τὰς ψυχὰς ἀνατρέφειν πρὸς τὰ μεγέθη, καὶ [4] ὥσπερ ἐγκύμονας ἀεὶ ποιεῖν γενναίου παραστήματος.

[5] Τίνα

Οὐ μὴν ἀλλ'] Quoniam primum locum in diſtributione obtinet νόησις, monet, quamvis τὸ μεγαλοφυὲς ſit a natura potius, quam ab arte datum, aſſuefaciendum animum, ut concipiat res grandes. ROBORTELLUS.

2. Μεγαλοφυὲς,] Supra ſect. 6. Τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον. PETRA.

3. Τὰς ψυχὰς ἀνατρέφειν πρὸς τὰ μεγέθη] *Alere animos*; ut Horatius, *alit, formatque poëtam.* Auctor dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ cap. XXXIII: *Quibus exercitationibus juvenes & forum ingreſſi confirmare, & alere ingenia ſua ſoliti ſint.* FABER.

Ibid.

nem componitur, quamquam ex omni parte magnificentia & Sublimitate veſtitur, plerumque tamen affectibus caret. Atque ea eſt ratio, 10
ſive cauſſa, cur plerique oratorum, qui hac movendorum affectuum facultate præter alios plurimum valent, minime ad laudationes facti ſint, & accommodati: illi contra, qui in laudativo genere excellunt, remiſſiores eſſe deprehendantur, & ad inflammandos eorum, qui audiunt, animos prorſus inepti. Ceterum ſi diverſæ Cæcilius ſententiæ fuit, affectuſque nil omnino ad Sublimitatem facere exiſtimavit, atque ideo ne commemoratione quidem dignos putavit, longe etiam majore in errore verſatus eſt. Ego vero ſine ulla dubitatione confirmaverim, *Nihil egre-* 11
gio nobilique affectu in oratione eſſe grandius: præſertim quum in loco adhibetur; nihilque majus afferre vim orandi poſſe: quippe qui mente oratoris, quaſi ſacro, ut ita loquar, ac cœleſti ſpiritu afflata exæſtuans, eodem divini impetus ardore orationem ſimul & inflammet, & in ipſam velut arcem Sublimitatis evehat, & attollat.

22. Φοιβάζον τὰς λόγους.] φοιβάζειν proprie *Pythia* dicebatur, cum *Plena Deo*: cum ſcilicet, [*Claudian.*]

Totum ſpirant præcordia Phœbum.

Sic de *Caſſandra* σκοτεινὸς ille vates: [*Lycoph.*]

Δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα.

Laurivoro ex gutture vocem edens vaticinata eſt.

Langbænius.

Ibid. Φοιβάζον λόγους] Notiſſimus eſt Lycophronis locus,

Δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα·

Sed apud Longinum, τὸ φοιβάζειν paulo diverſam ſignificationem habet; nam cum πάθος dicitur φοιβάζειν λόγον, idem plane eſt ac *divino quodam impetu orationem ita attollere, ut nihil mortale ſonet; & mens tale aliquid ſpiret, ut fœcundo Dei præſentis illapſu gravida videatur.* Quid ais? Hoc illud eſt, quod dixit pag. XVII: Ψυχὰς ἐγκύμονας ποιεῖν γενναίου παραστήματος. Sed antequam abeo, legito mecum, ἐνθουσιαστικοῦ, non ἐνθουσιαστικῶς. Sentis jam; ſed erit tamen, cum rationem reddam. Faber.

Ibid. Φοιβάζον τὰς λόγους.] Φοιβάζειν τὰς λόγους, Phœbo plenam reddere orationem, divinum & Phœbeum conciliare vigorem orationi ſignificat. Tollius.

Sectio IX.

De ſenſuum altitudine.

Tametſi autem primum illud, quod in ſenſuum altitudine poſitum, 1
ceteriſque omnibus præſtantius eſſe diximus, non diſciplinæ inſtrumentum eſt, ſed naturæ donum: nihilominus hac quoque in parte elaborandum, quantum ejus fieri poteſt, ut animus noſter ad Sublimitatem enutriatur, elatiſque ſemper & celſis ſpiritus cogitationibus impleatur.

Ibid. Τὰς ψυχ.] Vid. Fabii in Inſtit. Præf. & quæ nos ad Cicer. pro Archia. Tollius.

4. Ὥσπερ ἐγκύμονας] uſus hac ſimilitudine noſter etiam ſect. XV: ἀνάγκη, inquiens, καὶ τὰ συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς τούτου ψυχῆς ἀτελῆ καὶ τυφλὰ, ὥσπερ ἀμβλοῦσθαι πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλης μὴ τελεσφορούμενα χρόνον. Sed multo uberius Plato in Convivio: Οἱ μὲν οὖν ἐγκύμονες κατὰ σώματα ὄντες πρὸς τὰς γυναῖκας μᾶλλον τρέπονται, καὶ ταύτῃ ἐρωτικοί εἰσι, διὰ παιδογονίας καὶ μνήμην, καὶ εὐδαιμονίαν, ὡς οἴονται, αὐτοῖς εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον πάντα πορίζομενοι· οἱ δὲ κατὰ τὴν ψυχήν· εἰσὶ γὰρ, ἔφη, οἳ καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς κυοῦσιν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς σώμασιν, ἃ ψυχῇ προσήκει καὶ κυῆσαι, καὶ κυεῖν. Tollius.

2 [5] Τίνα φήσει τις τρόπον; [6] γέγραφά που καὶ [7] ἑτέρωθι τὸ τοιοῦτον ὕψος
3 [8] μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα. [9] Ὅθεν καὶ φωνῆς δίχα θαυμάζεταί ποτε
[10] ψιλὴ καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ ἔννοια δι᾽ αὐτὸ τὸ [11] μεγαλόφρον· ὡς [12] τοῦ Αἴαντος
4 [13] ἐν νεκυίᾳ σιωπὴ, μέγα καὶ παντὸς ὑψηλότερον λόγου. Πρῶτον οὖν τὸ,
ἐξ οὗ γίνεται, προϋποτίθεσθαι πάντως ἀναγκαῖον, [14] ὡς ἔχειν δεῖ τὸν ἀληθῆ ῥήτορα.

5. Τίνα φήσει] forte δήσει. ROBORTELLUS. In Vaticano fuit, τίνα φήσεις, quod melius. Sic ſect. XXXVIII leg. ἀκροτηριάσεις, pro ἀκροτηριάζει. TOLLIUS.

6. Γέγραφα που] ὕψος in oratione provenire docet ἐκ μεγαλοφροσύνης animi. ROBORTELLUS.

7. Ἑτέρωθι] malim, ἑτέρωθι, ὅτι. TOLLIUS.

8. Ἀπήχημα] Sic Cicero Tuſc. Quæſt. l. III, c. II; de vera gloria: *ea virtuti reſonat, tamquam imago.* ROBORTELLUS.

Ibid. Μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα] Echo eſt, ſeu vocis repulſus, *vocis imago.* Horatius. FABER.

Ibid. Μεγαλοφρ. ἀπήχημα] Auctor Dial. de cauſſis Corr. Eloq. *Neminem excelſi ingenii virum humilia delectant & ſordida: magnarum enim rerum ſpecies ad ſe vocat, & extollit.* Apud Stobæum Diotogenes p. 331: δεῖ δὲ τὰν σεμνότατα καθεστᾶσθαι περὶ αὐτὸν, μηδὲν ταπεινὸν ἐπιταδεύοντα, μηδὲ τῶν πολλῶν ἀντάξιον, ἀλλὰ τῶν θαυμαινομένων, καὶ τῶν ἀγεμονία καὶ σκαπτουχία ποτιφυῶν, ἁμιλλώμενον ἀεὶ μὴ τοῖς μειόνεσι, μηδὲ τοῖς ἴσοις, ἀλλὰ τοῖς μεζόνεσι. TOLLIUS.

9. Ὅθεν καὶ φωνῆς δίχα] exemplum eſt apud Virgilium in Didone l. IV Æneid. verſ. 362. Et ad imitationem Ajacis in eadem lib. VI. Melius apud Sophoclem in Antigone in Hæmonis, & ejus matris morte. Item in ejuſdem Trachiniis, in morte Deianiræ. Pluribus hæc exſecuti ſumus in oratione de Fontibus Eloquentiæ. TOLLIUS.

10. Ψιλὴ καθ᾽ ἑαυτὴν] i. muta. Vide quæ ſuperius ad ſect. III. TOLLIUS.

11. Μεγαλόφρον] Magnitudinem cogitationum dixit ad verbum auctor Dial. de Oratoribus. PETRA.

12. Ἡ τοῦ Αἴαντος σιωπὴ] Huc referes, quod in Æſchylo reprehendit Ariſtophanes. Aliquando enim vetus ille Tragicus perſonas introduxit, quæ ob doloris magnitudinem ne labra quidem diducebant. Per Νεκυῖαν autem intellige Odyſſ. λ΄. De diviſione operis Homerici, ſingularumque partium nominibus, egit alicubi Caſaubonus, & ſæpe alii. FABER.

13. Ἐν νεκυίᾳ] τουτέστιν ἐν τῇ Ὀδυσ. λ. quæ inſcribitur tum νεκυομαντεία, tum Νεκυΐα, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τοῦ Ὀδυσσέως ὁμιλίαν πρὸς τοὺς ἐν Ἅδου νέκυας. Ibi fingitur, οἵη ἦτοι μόνη Αἴαντος ψυχὴ & cæt. Euſtat. pag. 451 τῆς Ὀδυσσείας, lin. 23. Pleraque iſta omnia Virgil. Æneidos 6. affingit Didoni. PETRA.

Ibid. Ἐν νεκυίᾳ.] *In tractatu de manibus*: vel νεκυομαντείᾳ: ſic autem vocatur communiter a veteribus [*Plut. in Theſeo: Strab. l. 5. Ælian. Var. hiſt. l. 13, c. 4.*] non ſolum pars quædam *Odyſſeæ* λ, ſed & rhapſodia etiam iſtius poëmatis ſuprema σπονδαί, vel νεκυία. Olim enim cum *Heſiodi*, tum *Homeri* poëmata in partes diſcerpta, in unum corpus, prout nunc ſunt, poſtea digeſta: *Homerus* quidem vel *Piſiſtrati* induſtria, [*Ælian. ib. Cicero de orat. l. 3.*] vel juſſu. [*Euſtath. in* Ιλ. α΄.] Ita tamen, ut partes nonnullæ antiquis nominibus etiamnum gaudeant. Sic pars *Iliados* β vocatur *Bœotia*, vel *Catalogus*. ι, λιταὶ, preces. κ, νυκτεγερσία, & Δολώνεια. Π, Πατρόκλεια. Σ, Ἀσπὶς, &c. Secundum numerum autem, & ordinem Alphabeti *Græci* ab *Ariſtarcho* grammatico primum diviſos *Homeri* libros refert *Plutarchus libro de Homero. v. Bud. in Pand.* Locus eſt eximius apud *Stephanum*, e *Dionyſii Thracis* enarratoribus unum, ſed paulo prolixior, quem tamen huc transferre non gravatus ſum. Ἀναγκαῖον δὲ μετὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς ῥαψῳδίας μνησθῆναι κἀκεῖνον· ὅτι, ἔν τινι χρόνῳ τὰ Ὁμήρου ποιήματα παρεφθάρησαν· ἢ ὑπὸ πυρὸς, ἢ ὑπὸ σεισμοῦ· καὶ ἀλληνάλλως τῶν βιβλίων διασκεδασθέντων καὶ φθαρέντων, ὕστερον εὑρέθη ὁ μὲν ἔχων ἑκατὸν στίχους τυχὸν Ὁμηρικοὺς, ὁ δὲ χιλίους, ἄλλος διακοσίους, ἄλλος ὅσους ἂν ἔτυχε. Καὶ ἔμελλε λήθῃ παραδεδόσθαι ἡ τοιαύτη ποίησις. Ἀλλὰ Πεισίστρατός τις Ἀθηναίων στρατηγὸς θέλων ἑαυτῷ δόξαν περιποιήσασθαι, καὶ τὰ τοῦ Ὁμήρου ἀνανεῶσαι, τοιοῦτόν ἐβουλεύσατο· Ἐκήρυξεν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι τὸν ἔχοντα Ὁμηρικοὺς στίχους ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ μισθῷ ὡρισμένῳ καθ᾽ ἕκαστον στίχον. Πάντες οὖν οἱ ἔχοντες ἐπέφερον, καὶ ἐλάμβανον ἀδιαστρόφως τὸν ὁρισθέντα μισθόν· οὐκ ἀπεδίωκε δὲ οὐδὲ τὸν φέροντα οὓς ἤδη προειληφὼς στίχους ἦν παρ᾽ ἑτέρου, ἀλλὰ κἀκείνῳ τὸν αὐτὸν ἀπεδίδου μισθόν. Ἐνίοτε γὰρ ἐν αὐτοῖς ἕνα ἢ δύο στίχους εὕρισκε περιττοὺς, ἐνίοτε δὲ

pleatur. Quæres fortaſſe, quomodo? memini me & alibi indicaſſe, *ſublimitatis* hocce *genus veræ animi magnitudinis tamquam imaginem quandam eſſe, ſeu repercuſſum ſonum.* Unde nonnumquam accidere videmus, 1
ut nudus, ac ſine voce ſenſus ob hanc erecti ſublatique ſpiritus altitudi- 3
nem per ſe admirationem habeat. Exemplo ſit nobis Ajacis illud in Necymantia ſilentium, grande, ſi quid uſquam, & omnem orationis facultatem ſublimitate exſuperans. Ante omnia igitur, quoniam inde ortum 4
trahit, illud ſtatuendum eſt: *Animum humilem & abjectum ab eo, qui veri*

δὲ πλείους· ὅθεν τε καὶ ἔσθ' ὅτε καὶ ἰδίους παρεισέφερε, τοὺς νῦν ὀβελιζομένους: [*Ut eſt iſte* Ιλ. β. στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες, *quo ex* Homero *probaret Salaminem inſulam Attici juris olim fuiſſe.*] καὶ μετὰ τὸ πάντας συναγαγεῖν, παρεκάλεσεν [*Vereor ne hoc confictum ſit ex iis, quæ de 72 interpretibus Bibliorum referuntur apud Clement. Strom. l. 1. Juſtinum Mart. in paran. ad Gr. & Ariſteam de 72 interp.*] οβ γραμματικοὺς συνθεῖναι τὰ τοῦ Ὁμήρου ἕκαστον κατ' ἰδίαν, ὅπως ἂν δόξῃ καλῶς ἔχειν, ἐπὶ μισθῷ πρέποντι λογικοῖς ἀνδράσι, καὶ κριταῖς ποιημάτων, ἑκάστῳ δεδωκὼς πάντας τοὺς στίχους κατ' ἰδίαν, ὅσους ἦν συναγαγών. Καὶ μετὰ τὸ ἕκαστον συνθεῖναι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, εἰς ἓν συνήγαγεν πάντας τοὺς προλεχθέντας γραμματικοὺς, ὀφείλοντας ἐπιδεῖξαι αὐτῷ ἕκαστον τὴν ἰδίαν σύνθεσιν παρόντων ὁμοῦ πάντων. Οὗτοι οὖν ἀκροασάμενοι οὐ πρὸς ἔριν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀληθὲς, καὶ τοῦτο τῇ τέχνῃ ἁρμόζον, ἔκριναν πάντες κοινῇ καὶ ὁμοφρόνως ἐπικρατῆσαι τὴν σύνθεσίν τε καὶ διόρθωσιν Ἀριστάρχου καὶ Ζηνοδότου. Καὶ πάλιν ἔκριναν τῶν δύο συνθέσεών τε καὶ διορθώσεων βελτίονα τὴν Ἀριστάρχου. Ἐπεὶ δέ τινες τῶν συναγαγόντων τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους πρὸς τὸν Πεισίστρατον, διὰ τὸ πλείονα μισθὸν λαβεῖν, καὶ ἰδίους στίχους (ὡς εἴρηται) σκεψάμενοι προσέθηκαν, καὶ ἤδη ἐν συνηθείᾳ ἐγένοντο τοῖς ἀναγινώσκουσι. οὐκ ἔλαθεν τοῦτο τοὺς κριτὰς, ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν συνήθειαν καὶ πρόληψιν ἀφῆκαν αὐτοὺς κεῖσθαι. ὀβελίσκους δὲ ἑκάστῳ τῶν ἀδοκίμων, καὶ ἀλλοτρίων, καὶ ἀναξίων τοῦ ποιητοῦ στίχων παρατιθέμενοι, τοῦτο αὐτὸ ἐπεδείξαντο, ὡς ἀνάξιοι εἰσὶ τοῦ Ὁμήρου. Φέρεται δὲ ἐπίγραμμα εἰς τὸν Πεισίστρατον σπουδάσαντα συναγαγεῖν τὰ Ὁμήρου, τοιοῦτον. Τρίς με τυραννήσαντα, &c. Prout habetur in *Anthologia.* Non ero longiori verſione ulterius moleſtus: ſumma huc redit. *Homeri libros vel deperditos, vel diſperſos, Piſiſtrati opera & ſumptibus collectos, ab eo commiſſos ſeptuaginta duobus conductis grammaticis corrigendos, & in unum cogendos: quibus ſingulis ſigillatim id agentibus, abſoluto negotio, communi calculo palmas retulit Ariſtarchi compoſitio & correctio, ſecundas Zenodoti.* Sed grammatici hic acumen deſideramus. Nec enim fieri poteſt, ut *Ariſtarchus*, vel *Zenodotus*, *Piſiſtrato* hac in re operam navarint; quo, quatuor minimum ſeculis, poſteriores erant. Ille quidem eodem tempore *Athenis* ſummam rerum obtinuit, quo *Servius Tullius Romæ*; hi vero circa Olympiadem LVI. *Ariſtarchus* autem (cujus σύγχρονος *Zenodotus*) floruit Olympiade CLVI. *Euſeb. Chron. & Suid.* Hujus erroris vel ducem habet, vel comitem *Euſtathium* Ιλ. α': qui nobile hoc grammaticorum par coryphæos ſtatuit inter illos, qui *Piſiſtrati* juſſu *Homeri* διόρθωσιν procurabant. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἐν νεκυίᾳ] Vaticanus alter rectius addit articulum, ἐν τῇ νεκυίᾳ. TOLLIUS.

14. Ὡς ἔχειν δεῖ] τὸ δεῖ abeſt a duobus MSS. Vaticanis. Rem ipſam quod attinet Quintilianus lib. 1 Inſtit. cap. 2 extremo; *Maxima*, ait, *pars eloquentiæ conſtat animo. Hunc affici, hunc concipere imagines rerum, & transformari quodammodo ad naturam eorum, de quibus loquimur, neceſſe eſt. Is porro quo generoſior, celſiorque eſt, hoc majoribus velut organis commovetur.* Unde Dionyſius Halic. de Iſocrate ita loquitur, ubi illius dictionem cum Lyſiæ eleganti puritate confert: ὑψηλότερός ἐστιν ἐκείνου κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, καὶ μεγαλοπρεπέστερος μακρῷ, καὶ ἀξιωματικώτερος, &c. Τάχα μὲν γὰρ καὶ τῇ φύσει μεγαλόφρων τὶς ὤν· εἰ δὲ μὴ, τῇγε προαιρέσει πάντως τὸ σεμνὸν καὶ θαυμαστὸν διώκων, in initio Iſocratis. Quæ a Socrate habet apud Platonem in extrema pagina Phædri, ubi Socrates, vertente Cicerone in Bruto cap. XIII, ait: *Majore mihi ingenio videtur eſſe, quam ut cum orationibus Lyſiæ comparetur. Præterea ad virtutem major indoles: ut minime mirum futurum ſit, ſi, cum ætate proceſſerit, aut in hoc orationum genere, cui nunc ſtudet, tantum, quantum pueris, reliquis præſtet omnibus, qui umquam orationes attigerunt: aut, ſi contentus his non fuerit, divino aliquo animi meta*

5 ῥήτορα μὴ ταπεινὸν φρόνημα, καὶ ἀγεννές. [15] Οὐδὲ γὰρ οἷόντε [16] μικρὰ, καὶ
δουλοπρεπῆ φρονοῦντας, καὶ ἐπιτηδεύοντας παρ' ὅλον τὸν βίον, θαυμαστόν τι καὶ
6 τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐξενεγκεῖν ἄξιον. [17] Μεγάλοι δὲ οἱ λόγοι τούτων, κατὰ
7 τὸ εἰκὸς, ὧν ἂν ἐμβριθεῖς ὦσιν αἱ ἔννοιαι. Ταύτῃ καὶ [18] εἰς τοὺς μάλιστα
8 φρονηματίας ἐμπίπτει τὰ ὑπερφυᾶ. Ὁ γὰρ τῷ Παρμενίωνι φήσαντι,
[19] ἐγὼ μὲν ἠρκέσθην,

* * * * *

[20] [Εἰ Ἀλέξανδρος ἤμην, Κἀγὼ νὴ Δία εἰπὼν, εἰ Παρμενίων ἤ-
μην, τὸ αὐτοῦ μεγαλόφρον δείκνυσιν· ὡς καὶ τὸ Ὁμήρου παρορίζει με-
γαλοφυὲς, ἐν τῷ [21] Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.] [22] τὸ
9 ἔσω οὐρανὸν ἀπὸ γῆς διάστημα. Καὶ τοῦτ' ἂν εἴποι τις οὐ μᾶλλον τῆς Ἔρι-
δος, [23] ἢ Ὁμήρου μέτρον. ᾯ ἀνόμοιόν γε τὸ Ἡσιόδειον [24] ἐπὶ τῆς Ἀχ-
λύος,

motu majora concupiſcat. Ineſt enim natura Philoſophia in hujus viri mente quædam. Tollius.

15. Οὐδὲ γὰρ οἷόντε] Qui non ſunt aſſueti cogitare res grandes, grandem quoque orationem conficere non poſſunt. Robortellus.

16. Μικρὰ καὶ δουλοπρεπῆ] Seneca cap. v de Provid. *Humilis & inertis eſt tuta ſectari: per alta virtus it.* plura noſter ſect. ultima. Eleganter Demoſthenes in Olynthiaca III: Ἔστι δὲ οὐδέποτ' οἶμαι μέγα καὶ νεανικὸν φρόνημα λαβεῖν μικρὰ καὶ φαῦλα πράττοντας. ὁποῖ' ἄττα γὰρ ἂν τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀνθρώπων ᾖ, τοιοῦτον ἀνάγκη καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν. Eodem ferme modo Philo argumentatur, ſed in ré diſſimili: Ἀδύνατον γὰρ τὴν μὴ ταῖς ὑψηλαῖς καὶ ὀρθαῖς χρώμενον ὁδοῖς ἀπογνῶναι μὲν τὰ θνητὰ, μετακλῖναι δὲ καὶ μεταναστῆσαι πρὸς τὰ ἄφθαρτα: in libello, ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον. Tollius.

17. Μεγάλοι δὲ οἱ λόγοι τούτων] Æſchylus apud Ariſtoph. in Ranis: Ἀλλ' ὦ κακοδαῖμον ἀνάγκη μεγάλων γνωμῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τάγε ῥήματα τίκτειν. Seneca de Tranquillitate animi, c. I: *Rurſus ubi ſe animus cogitationis magnitudine levavit, ambitioſus in verba eſt, altiuſque ut ſpirare, ita eloqui geſtit, & ad dignitatem rerum exit oratio: oblitus tum legis, preſſioriſque judicii, ſublimis feror, & ore jam non meo.* Quæ verba præcedentis ſectionis ultima περὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ mirifice illuſtrant. Tollius.

18. Εἰς τοὺς μάλιστα φρον.] Caſſiodorus Variar. II, epiſt. III: *Celſos currus niſi confidentia magna non appetit: dum generoſi eſt animi optare, quod ſummum eſt.* Quæ ſententia uti duplex, ita ex duobus eſt præſtantiſſimis ſcriptoribus deſumta, Pindaro, & Tacito. Tacitus lib. IV Annal. cap. 38 de Tiberio, delubrum ſibi exſtrui nolente: *Quidam ut degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortalium altiſſima cupere.* Pindarus Olymp. Od. I, de curuli Pelopis certamine: Ὁ μέγας δὲ κίνδυνος ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει. Dio Chryſoſtomus de Æſchylo: Οὐδὲν γὰρ οὕτω γαῦρον, ὡς ἀνὴρ εὐφυής. Adeatur & Thucydides l. I, p. 47. Tollius.

19. Ἐγὼ μὲν] Quis non videt hic deſiderari, quod Parmenioni reſpondiſſe ferunt Alexandrum Magnum? Δαρείου διδόντος τῷ Ἀλεξάνδρῳ &c. Vide Plutarchum in Alexandro; ubi qualem ſe profitetur Alexander comparate ad Parmenionem, talem fuiſſe Homerum ad Heſiodum, & alios Poëtas, dicere voluit Rhetor: cujus ingenii μέτρον τὸ ἔσω οὐρανὸν διάστημα ἀπὸ γῆς potius quam τῆς Ἔριδος, quam cælo & terra circumſcribit. Petra.

Ibid. Ἐγὼ μὲν ἠρκέσθην, &c.] Locum hunc *Plutarchi* ad oras exhibet codex *Junianus*; ad *Homeri* alterum digitum intenderat *Criſpinus*; utrumque ſatis feliciter in *Græcis* conjunxit interpres: ſed Latina claudicant; quæ ſic ſupplenda: *----ſi eſſem Parmenio, magnanimitatem ſuam ſatis oſtendit: ſicut & ſpatium illud cœlum inter terramque interjectum, in eo verſu, (Ingrediturque ſolo & caput inter nubila condit) generoſam Homeri indolem oſtendit: nec quiſquam verius dixerit hanc*

con-

veri oratoris tueri nomen velit, abeſſe debere quam longiſſime. Etenim fieri 5
nequit, ut, qui nil niſi demiſſum ac ſervile, per omnem vitam ſapiunt, ſataguntque, ex hoc animo tam parvo, ac tam degeneri, quidquam proferant, quod univerſæ poſteritatis plauſum mereatur, atque admirationem. At contra magnifica illorum ſit oratio neceſſe eſt, quorum 6
generoſa erectaque mens animi nil niſi grande cogitat, & excelſum. Et 7
hinc fit, ut, quæ maxima ſunt, in eos potiſſimum cadant, quorum animi magnitudo eſt quam excellentiſſima, altiſſimaque. Hinc ille vere 8
magnus Macedonum rex Parmenioni dicenti, *Ego vero*, ſi Alexander eſſem, *tam bonas conditiones acciperem:*

* * * * *

[*Et ego*, reſpondit, *ſi Parmenio eſſem:* atque ita, quid inter ſuam omnino regii, ac univerſi terrarum orbis imperium agitantis animi celſitatem, & Parmenionis modo non ſervile, & aſſuetum miniſteriis regum, ideoque nec tantæ fortunæ capax ingenium, diſcriminis eſſet, oſtendit. Ita nec immenſam illam Homeri ingenii altitudinem aliunde facilius, 9
quam ex hac Eridis deſcriptione cognoveris: *Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit:*] cui quum tantum ſpatii tribuit, quantum inter terram & cælum aëris eſt intervallum, non tam illius hanc monſtri, quam ipſius Poëtæ menſuram eſſe merito dixeris. At vide ſodes, quam diſſimile

contentionis menſuram eſſe, quam ipſius Homeri. Langbænius.

Ibid. Ἐγὼ μὲν ἠρκέσθην] Vaticanus tertius, ἐγὼ μὲν ἂν ἠρκέσθην. Tollius.

20. Εἰ Ἀλέξανδρος ἤμην,] Hanc lacunam optime, meo quidem judicio, his verbis ſupplevit Gabriel de Petra, ex Plutarchi Alexandro, & loco Homeri, quem in animo habuit Longinus. [εἰ Ἀλέξανδρος ἤμην, Κἀγὼ νὴ Δία, εἰ Παρμενίων ἤμην, τὸ αὑτοῦ μεγαλόφρον δείκνυσιν· ὡς καὶ τὸ Ὁμήρου πυροείζει μεγαλοφυὲς, ἐν τῷ, [οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει,] id eſt, *Sane quidem iis Darii conditionibus acquieſcerem, ſi Alexander eſſem; reſpondet, & ego per Jovem, ſi eſſem Parmenio; animi ſui magnitudinem plane oſtendit; ſicut in libro Iliad.* IV *ubi Eris deſcribitur,*

Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Virg.

Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit:

ex immenſo illo a terra ad cœlum ſpatio Homeri granditas facile agnoſcitur: eamque menſuram non magis Eridis menſuram eſſe dicas, quam ipſius poëtæ. Faber.

21. Οὐρανῷ] εἰδωλοποιΐα τερατῶδές τι πλάττουσα δαιμόνιον, cui ſimilis illa Virg. de Fama Æn. 4. Petra.

22. Τὸ ἐπ' οὐρανὸν] in Veneto margini adſcriptum, ἐνταῦθα ἐλλείπει πλῦιθ (credo pro πλεῖστα) περὶ τρία φύλλα. Quod tamen vix veriſimile eſt, cum tam præcedentis, quam hujus partis idem ſit argumentum. Tollius.

23. Ἢ Ὁμήρου μέτρον.] Ἰλιάδ. δ'. Petra.

24. Ἐπὶ τῆς Ἀχλύος] Locus Heſiodi, ſi Heſiodi eſt, incipit a verſu CCLXIV: Παρ' δ' Ἀχλὺς εἱστήκει, &c. Et ibi quidem Ἀχλὺς Dea eſt, ut *Nox*, ut *Terra*, &c.

---- *Sed quo te nomine dicam,*
Ἀχλὺ θεά, *Veneranda, Tremenda, Horrenda* θεάων,
Te Latia ſignaſſe nota ſi forte lubebit?

Nugaris, inquis, Lector. Fortaſſe; ſed tamen vide quid afferam; tum, ubi rem cognoveris, ſententiam feres, &, ſi ita forte animus jubebit, *tu me carbone notabis*. Omnes exiſtimant Ἀχλὺν eſſe hoc loco *Caliginem*, *Tenebras*, &c. Ego ad ravim uſque vociferabor, Ἀχλὺν hoc loco, inquam, non eſſe *Caliginem*. Nempe ita deſcribitur:

Παρ δ' Ἀχλὺς εἱστήκει ἐπισμυγερή τε καὶ αἰνή,
Χλωρὴ, ἀυσταλέη, λιμῷ καταπεπτηυῖα,
Γουνοπαχής· μακροὶ δ' ὄνυχες χείρεσσιν ὑπῆσαν·

Τῆς.

λύχος, [25] εἴγε Ἡσιόδου καὶ τὴν Ἀσπίδα θετέον·

Τῆς δ' ἐκ μὲν ῥινῶν μύξαι ῥέον.

10 Οὐ γὰρ δεινὸν ἐποίησε τὸ [26] εἴδωλον, ἀλλὰ μισητόν. [27] ὁ δὲ πῶς μεγεθύνει τὰ δαιμόνια;

[28] Ὅσσον δ' ἠεροειδὲς ἀνὴρ ἴδεν ὀφθαλμοῖσιν
Ἥμενος ἐν σκοπιῇ, λεύσσων ἐπὶ οἴνοπα πόντον,
[29] Τόσσον ἐπιθρώσκουσι θεῶν [30] ὑψαύχενες ἵπποι.

11 Τὴν ὁρμὴν αὐτῶν κοσμικῷ διαστήματι καταμετρεῖ. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἰκότως διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους ἐπιφθέγξαιτο, ὅτι ἂν δὶς ἑξῆς ἐφορμήσωσιν οἱ τῶν θεῶν ἵπποι, οὐκέθ' εὑρήσουσιν ἐν κόσμῳ τόπον; Ὑπερφυᾶ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς θεομαχίας φαντάσματα,

[31] Ἀμφὶ

Τῆς ἐκ μὲν ῥινῶν μῦξαι ῥέον· ἐκ δὲ παρειῶν
Αἷμ' ἀπολείβετ' ἔραζε· ἡ δ' ἄπλητον σεσαρυῖα
Εἱστήκει· πολλὴ δὲ κόνις κατενήνοθεν ὤμους,
Δάκρυσι μυδαλέη.

Legiſti, quiſquis es; itaque, ſi Ἀχλὺς Caligo eſt, tum *Caligo pallida erit, fame exhauſta, pigra; genua craſſa habens, illi ungues ex digitis prominebunt, tota neglecta, capillus paſſus, cruor ex genis laceratis in terram defluet: dentes fremebunda aſtringet; aſperſio pulveris, cineris, circa humeros; denique tota lacrymarum rore madebit*, &c. Heu! inquies, nova iſthæc. Fateor, neque dicerem, ni nova eſſent; videlicet Ἀχλὺς (nuncquidem) *Caligo* non eſt; ſed, (horreſco miſer, nam & illam novi, & illa me jam pridem novit;) Ἀχλὺς *Triſtitia* eſt, *Dolor* eſt, *Mœror*, λύπη & alia ad eam formam, quæ hoc ſeculum affert, in quo Alaſtores excluſo Jove regnant. Deſcriptioni omnia nimis ah! nimis conveniunt; quare res ipſa apparet. Tamen ſi auctoritate egeat ratio, dicam; Ἀχλύμενος apud Heſychium eſt λυπούμενος. Sed hanc veritati & rationi injuriam facere nolim, ut credam auctoritate Grammaticorum opus illi eſſe. Faber.

25. Εἴγε] ambigere videtur, an Aſpis ſit Heſiodi genuinum opus. Robort.

Ibid. Εἴγε Ἡσιόδου καὶ τὴν Ἀσπίδα θετέον.] An poëmatium illud, quod *Scutum Herculis* vulgo audit, *Heſiodi* opus γνήσιον ſit, an ſuppoſititium, quæſtio eſt, & nunc & olim agitata. *Ariſtophanes* grammaticus, tum Ἀσπίδα, [*Volater. in Anthrop.*] tum ὑποθήκας *Heſiodi* eſſe negavit. [*Quintil. inſt. l.* 1, *c.* 1.] *G. Canterus Novarum lect. l.* 4, *c.* 3, partem putat majoris operis, quod Μεγάλας ἠοίας appellabant, commento plane tam ingenioſo, ut pene pudeat non credere; nempe quod ab ἢ οἵη incipiat, ſicut & quæ ex illo opere proferuntur haud pauca: quo criterio uſus & *Caſaubonus in Strab. l.* 1. Sed quo minus in has partes totus concedam, facit, tum quod *Scutum* & Eœæ diſtincta opera ſæpius ab auctoribus memorantur: [*Suid. Tzet.*] Tum quod *Bœotii*, [*Pauſan. in Bœoticis,*] quibus hac in parte tutius credendum, conterraneum ſuum poëtam Ἔργα tantum compoſuiſſe contendunt. Adde quod μεγάλας ἠοίας hæſitanter admodum *Heſiodo* inſcribunt auctores. [*Athen. l.* 8. *Apoll. ſchol. l.* 1, 2, *&* 4.] Neque prorſus mihi perſuadent magni viri, *Eœas* & *Catalogum mulierum* idem opus, imo vel ejuſdem eſſe: aliam enim fabulam de *Phineo*, & de *Endymione* ex *Magnis Eœis*, aliam ex *Mulierum Catalogo*, & *Heſiodo* nobis propinant *Apollonii lib.* 2, *&* 4, ſcholia: Et diſtincta fuiſſe διαῤῥήδην affirmat *Pauſanias lib.* 9. Neque tamen negavero *Eœas* etiam & fuiſſe *Catalogum*, & vocari, ſed quo ordine non ita certum. Antiquitas plures *Catalogos Heſiodicos* agnovit, *fœminarum*, *Heroum*, forte & *Heroidum*, *Deorum*. *Suidas eum ex lib.* 5 *conſtitiſſe refert.* Γυναικῶν enim κατάλογον ordine primum fuiſſe, ex *Maximo Tyrio* non improbahili conjectura adducor, ut credam. *Heſiodus*, inquit, Χωρὶς μὲν τῶν ἡρώων, ἀπὸ γυναικῶν ἀρχόμενος, καταλέγων τὰ γένη, ὅστις ἐξ ἧς ἔφυ· χωρὶς δὲ αὐτῷ πεποίηνται οἱ Θεῖοι λόγοι, ἅμα δὲ τοῖς λόγοις Θεογονία. *Primus peculiari opere heroum catalogum conſcripſit, initioque à mulieribus facto, qua quiſque matre oriundus eſſet, recenſuit. Rurſus Theologiam, aliud opus, ſcripſit: cum qua Theogoniam conjunxit.* Atque ex his forte *Theologiæ* libris hauſit

mile ſit illud ex Aſpide Heſiodium de Triſtitia ; ſi tamen hoc Heſiodi poëmation eſt :

Hujus ab humenti pendebat ſtiria naſo.

Non enim tam horribilem nobis ejus imaginem objecit, quam ingratam, odioſamque. Quanta contra, Dî boni! in his, quæ ad Deos pertinent, amplificatione uſus eſt Homerus! ut:

Quantum purpurei proſpectans æquora ponti
Aëris inſidens ſpeculæ vir lumine luſtrat,
Tantum animoſa Deum ſpatii proſultat equum vis.

Saltum ſcilicet eorum ipſo mundi ſpatio dimetitur. Quis igitur ad hanc tantam magnitudinis exaggerationem non eveſtigio exclamet : *Si alterum iſtiuſmodi ſaltum Deorum equi fecerint, locum iis dehinc in orbe defuturum ?* Sed nec minus grandes illas eſſe dixeris viſiones, quibus Deorum pugnas exprimit :

Inſo-

hauſit illud *Manilius*, quod in *Theogonia* deſiderat *Scaliger ad Manil. l.* 2. Qui etiam dictatorie nimis aſſerit, *nullum veterum prodidiſſe, neque verum eſſe, alia Geoponica ſcripſiſſe, præter ea, quæ in manibus ſunt,* ἔργα καὶ ἡμέρας· Verum ad *Heſiodum* referri ſolitum & aliud opus, quod veteres Μεγάλα ἔργα vocitabant, innuere videtur *Athenæus lib.* 8. Unde forſan cenſoriam virgulam ſtringit commentator in *Manilium* nil tale merentem. Nec tamen eſt, quod rabidi nimis oris auctor *hoc ſolo infelicem* pronunciaret poëtam. [*Chriſt. Scheiner. Roſa Urſ. lib.* 4, *p.* 2, *c.* 2.] *Quod audacem illum & ſuperciliosum nactus ſit Criticum Joſephum Scaligerum.* Quis *Heſiodi* catalogorum ſecundas obtinuit, quis tertias, non ſatis compertum : locum quartum ταῖς Ἠοίαις tribuit præſentis ævi delitiæ *Dan. Heinſius in Anim. in Tzetzem.* & quarti partem fuiſſe, de quo nunc agitur, *Scutum*, ex antiqui argumenti auctore colligit. LANGB.

26. Εἴδωλον,] Factum a verbo εἴδω, qua forma a φείδομαι φειδωλός ſignificatio *imaginem, ſimulachrum.* Sunt & Homero εἴδωλα, quæ Latinis *umbræ* dicuntur. Il. ε. PETRA.

27. Ὁ δὲ πῶς &c] Æmulari voluit Nonnus. Sed inepte, ut plurima, l. VII Dionyſ. de Jove ad Semelen feſtinante :

----- Ἀτεκμάρτῳ δὲ πεδίλῳ
Ἅλμα θορῶν προθέτιστον ὅλην παρεμέτρεε ταρσῷ
Ἀτραπὸν ἠερίην· τὸ δὲ δεύτερον ἵκετο Θήβην,
Ὡς πτερὸν, ἠὲ νόημα.

TOLLIUS.

28. Ἠεροειδές.] Aquam potius, quam aerem vertiſſe debuerat, *obſcuram* ſcilicet, vel *cæruleam, aëri* colore *ſimilem* : [*Heſych.*] unde paſſim apud poëtam legimus ἠεροειδέα πόντον. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὅσσον δ' ἠεροειδὲς] Exiſtimat Vir Doctus in ſuis ad hunc ſcriptorem Notis, ἠεροειδὲς hic ſumi debere, pro *aqua* ; nollem factum. *AQUAM potius*, inquit, *quam AEREM vertiſſe debuerat interpres* ; obſcuram *ſcilicet, vel cæruleam, aëri colore ſimilem ; unde paſſim apud Poëtam legimus* ἠεροειδέα πόντον. Nollem, inquam, factum : nam aperte fallitur. Quippe τὸ ἠεροειδὲς ſignificat totum illud aëris ſpatium, quo pertingere oculi poſſunt, ſi nihil ipſis officiat. Quid ſcripſerit Euſtathius, haud ſane memini, neque e grabato, cui datus hæreo cuſtos, ſurgere licet; ſed ad manum eſt Heſychius: ΗΕΡΟΕΙΔΕΣ, inquit, ἀερῶδες, μέγα· διὰ τοῦ ἀέρος ἔκτασιν τῶν ὀφθαλμῶν μηδενὸς ἐμποδίζοντος, ὥστε καὶ πολλὰ τὰ διεστῶτα ἐκ πολλοῦ ὁρᾶν. Latine verterem ; ni jam abunde dictum eſſet : *Totum illud aëris ſpatium, quo*, &c. Deinde ſi ἠεροειδὲς aquam ſignificaret, plane ridiculus foret Longinus, cum ſcribit, κοσμικῷ διαστήματι. quibus verbis horizontale ſpatium deſignat. FABER.

29. Τόσσον ἐπιθ.] Quomodo Poëtæ grandem faciant orationem τῇ νοήσει, quum loquuntur de Diis. ROBORT.

30. Ὑψαύχενες] in duobus Vaticanis erat ὑψηχέες; in margine vero alterius, ὕψη, ἐπηχέες. TOLLIUS.

31. Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξεν] Ιλ. φ. PETRA.

Ibid. Ἐσάλπιγξεν] conſideravit noſter in hoc verſu ſublimitatem τῆς διανοίας : contra

 Demet.

12 [31] Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξεν μέγας οὐρανὸς, [32] οὔλυμπός τε.
καὶ, [33] Ἔδδεισεν δ' ὑπένερθεν ἄναξ ἐνέρων [34] Ἀϊδωνεύς.
Δείσας δ' ἐκ θρόνου ἆλτο, καὶ ἴαχε, μή οἱ ἔπειτα
Γαῖαν ἀναῤῥήξειε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη,
Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.

13 ἐπιβλέπεις, ἑταῖρε, ὡς, ἀναῤῥηγνυμένης μὲν ἐκ βάθρων γῆς, αὐτοῦ δὲ γυμνουμένου ταρτάρου, ἀνατροπὴν δὲ ὅλου καὶ διάστασιν τοῦ κόσμου λαμβάνοντος, πάνθ' ἅμα, οὐρανὸς, ᾅδης, τὰ θνητὰ, τὰ ἀθάνατα, ἅμα τῇ
14 τότε συμπολεμεῖ καὶ συγκινδυνεύει μάχῃ; [35] Ἀλλὰ ταῦτα [36] φοβερὰ μὲν, πλὴν [37] εἰ μὴ κατ' ἀλληγορίαν λαμβάνοιτο, [38] καὶ παντάπασιν ἄθεα, καὶ
15 οὐ σώζοντα τὸ πρέπον. [39] Ὅμηρος γάρ μοι δοκεῖ, [40] παραδιδοὺς τραύματα θεῶν, στάσεις, τιμωρίας, δάκρυα, δεσμὰ, πάθη πάμφυρτα, [41] τοὺς μὲν ἐπὶ

Demet. Phalereus, ſive Auctor libelli de Elocutione, ipſam tantum vocem ἐσάλπιγξεν, quam inferiorem putat, abjectioremque, ac rei ipſius, ſive ſententiæ dignitas, atque magnificentia poſtulabat. TOLLIUS.

32. Οὔλυμπός τε] Loco τοῦ, οὔλυμπός τε in fine verſus legitur citato loco, ἀεὶ δὲ ζεῦς ἥμενος οὐλύμπῳ. PETRA.

33. Ἔδδεισεν] Ιλ. υ. PETRA.

Ibid. Ἔδδεισεν] Hunc locum imitatus eſt Virg. Æneid. 8, de Caco verba faciens, *At ſpecus & Caci detecta apparuit ingens, &c.* PETRA.

Ibid. Ἔδδεισεν δ'] Attigit etiam Plutarchus hunc locum in commentariolo de Audiendis Poëtis, ſed ſuo more, id eſt, Philoſophice. Nam ut ipſe ibidem ait, ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι τῶν ποιημάτων ὁ μὲν ἀπανθίζεται τὴν ἱστορίαν ὁ δὲ ἐμφύεται τῷ κάλλει, καὶ τῇ κατασκευῇ τῶν ὀνομάτων. Oſtendit autem non habiturum quemquam hujuſcemodi figmentis fidem, qui mendax eſſe noverit genus poëtarum. Quin &, inquit, cautus adoleſcens ἐπιλήψεται μὲν αὐτοῦ φοβουμένου τὸν Ποσειδῶνα, καὶ ταρβοῦντος, μὴ τὴν γῆν ἀναῤῥήξῃ, καὶ ἀπογυμνώσῃ τὸν ᾅδην· ἐπιλήψεται δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος χαλεπαίνοντος, &c. Cui loco mendum inſidet manifeſtum. Nam, pro αὐτοῦ φοβουμένου, legendum τοῦ Ἀϊδωνέως φοβ. cui mox reſpondet ἐπ. δὲ Ἀπόλλωνος χαλεπ. Æmulatus eſt Homerum & Virgil. VIII Æn. 243:

Non ſecus ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes, & regna recludat
Pallida, dis invisa; ſuperque immane barathrum
Cernatur, trepidentque immiſſo lumine manes.

apertius autem Ovidius lib. V Metam. ubi de Typhœëo agit:

Vaſta giganteis ingeſta eſt inſula membris
Trinacris, &c.
---- Sub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammaſque ferox vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidaque, & magnos evolvere corpore montes.
Inde tremit tellus: & rex pavet ipſe ſilentum,
Ne pateat, latoque ſolum retegatur hiatu:
Immiſſuſque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem, &c.

Nitere videntur hæc, & magnitudinem præ ſe ferunt ſeorſim lecta: verum ſi cum illis Homeri comparentur, facile quivis animadvertet, quantum πάθος in Homericis ſit verſibus, quantaque ſublimitas: ſic ut nemo, niſi qui plane harum rerum rudis ſit, & ἄμουσος, non commoveatur, ubi hæc legerit, & cum ipſo Plutone dehiſcentes ſibi videre videatur inferos. TOLLIUS.

34. Ἀϊδωνεύς.] Deſignat vox hæc tum locum inferorum, tum *Plutonem*: fuit autem *Aidoneus Epiri* rex, ὃς κατεμυθεύθη ἐπὶ τὸν Πλούτωνα: ut loquitur Scholium *Dionyſii* τοῦ Περιηγητοῦ. LANGBÆNIUS.

35. Ἀλλὰ ταῦτα] Poëtas ait, ut de Diis grandem & efficacem orationem conficerent, humana tranſtuliſſe ad Deos. ROBORT.

36. Φο-

Inſonuere Deum ſedes, & vaſtus Olympus. 12
item: *Expavit nigri Pluto dominator Averni;*
Exſiluitque tremens ſolio, metuenſque ruinæ,
Horrendum inclamat, ne conquaſſata tridenti
Neptunus ſolvat divolſæ viſcera terræ,
Et cælo, ac ſuperis, pateant informia regna,
Regna ſitu ſquallentia, & ipſis horrida divis.

Vides, mi Terentiane, ut ab ipſis terra emota fundamentis, retectiſque 13
inferorum ſedibus, tota denique hujus univerſi mole divulſa, diruptaque, cælum, terra, ſuperi, inferi, mortalia, immortalia, cuncta ſimul huic prælio immiſceantur, idemque periculum ſubeant, atque aleam dimicationis?
Sunt hæc ſane terribilia; verumtamen, niſi ea allegorice accipias, omni- 14
no impia, quæque Deorum immortalium majeſtati minime conveniant.
Videturque Homerus, quum Deorum vulnera tradit, & factiones: quum 15
pœnas, quum lacrymas, quum vincula, aliaque id genus varia enarrat mala, & incommoda, ex hominibus, qui Troico bello interfuere, quan-

36. Φοβερὰ μὲν] Sic Tuſc. quæſt. primo: *Homerus humana ad Deos tranſtulit, divina mallem ad nos.* PETRA.

37. Εἰ μὴ κατ' ἀλληγορίαν λαμβάνοιτο, παντάπασιν ἄθεα.] *Niſi allegorice ſumantur, plane athea ſunt.* Eo nomine *Homerum* ab impietate vindicant ex antiquis haud pauci, qui de ejus allegoriis ſcripſerunt, ut *Metrodorus Lampſacenus*: [*Tatianus contr. Græc.*] &, qui ad nos pervenit, *Heraclides Ponticus*: cui allegoria eſt, ὁ ἄλλα μὲν ἀγορεύων τρόπος, ἕτερα δ' ὧν λέγει σημαίνων. *Tropus in quo aliud dicitur, aliud intelligitur.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Πλὴν εἰ μὴ κατ' ἀλληγ.] Duo Vaticani, πλὴν ἄλλως εἰ μὴ &c. Recte vero hoc a Longino additum. Quippe omnia, quæ de Diis ab Homero conficta ſunt, allegorice exponenda eſſe Heraclides, ſive, ut alii malunt, Heraclitus, oſtendit in eleganti illo libello, quem de Homericis reliquit allegoriis. Multa item Phurnutus, ſive Cornutus de Natura Deorum, expoſuit. Homeri Apologiam apud Proclum invenias in Platon. de rep. Vide & Salluſtium Philoſ. de Diis & mundo cap. VI: nec non Schol. Hom. Il. υ. Nos autem omnia ad Chemiam referimus in Fortuitis noſtris, quæ reſpici poterunt. TOLLIUS.

38. Καὶ παντάπασιν] in tertio Vatic. deeſt καὶ, & poteſt abeſſe. TOLLIUS.

39. Ὅμηρος] in Homerum, qui Diis attribuit vulnera, adulteria, vincula, & cetera id genus. ROBORTELLUS.

40. Παραδίδωσι τραύματα θεῶν] Fuſius hæc Cicero l. I de Nat. Deor. c. XVI: *Nec enim multo abſurdiora ſunt ea, quæ poëtarum vocibus fuſa, ipſa ſuavitate nocuerunt: qui & ira inflammatos, & libidine furentes induxerunt Deos, feceruntque, ut eorum bella, pugnas, prælia, vulnera, videremus: odia præterea, diſſidia, diſcordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, effuſas in omni intemperantia libidines, adulteria, vincula, cum humano genere concubitus, mortaleiſque ex immortalibus procreatos.* Xenopbanes apud Sextum Empiricum:

Πάντα θεοῖς ἀνέθηκεν Ὅμηρος θ', Ἡσίοδός τε,
Ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστὶν,
Κλέπτειν, μοιχεύειν τε, καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Rationem reddit idem Cicero lib. II, cap. XXVIII, de Nat. Deorum: *Alia quoque ex ratione, & quidem Phyſica magna fluxit multitudo Duorum: qui induti ſpecie humana fabulas Poëtis ſuppeditaverunt, hominum autem vitam ſuperſtitione omni referſerunt.* Et mox: *Phyſica ratio non inelegans incluſa eſt in impias fabulas.* Ubi in ſeqq. capitibus, præſertim cap. XXVIII plura: cujuſmodi & apud Plutarchum legas de Ægyptiorum fabulis in Iſide & Oſir. TOLLIUS.

41. Τοὺς ἐπὶ τῶν Ἰλιακῶν ἀνθρώπους] Nihil unquam ingenioſius de Homero ſcriptum fuiſſe arbitror: homines enim apud illum Dii ſunt: πάντα τεράστια, ἄπιστα πάντα, vires immenſæ, &c. Sed, (ut uno verbo dicam, quod alias pluribus dicetur,) ſi, quæ ibi de Diis dicuntur, ea de hominibus, qui heroica quadam fortitudine præſtarent, intelligenda erunt: tanta conſequetur abſurditas, vix ut ſe Homerus tueri poſſit. Magnum argumen-

ἐπὶ τῶν Ἰλιακῶν ἀνθρώπους, ὅσον ἐπὶ τῇ δυνάμει, θεοὺς πεποιηκέναι, τοὺς θεοὺς δὲ ἀνθρώπους· ἀλλ᾽ ἡμῖν μὲν δυσδαιμονοῦσιν ἀπόκειται [42] λιμὴν κακῶν, ὁ θάνατος· τῶν θεῶν δ᾽ οὐ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀτυχίαν ἐποίησεν
16 αἰώνιον. Πολὺ δὲ τῶν περὶ τὴν θεομαχίαν ἀμείνω τὰ, ὅσα ἄχραντόν τι καὶ
17 μέγα τὸ δαιμόνιον, ὡς ἀληθῶς, καὶ [43] ἄκρατον παρίστησιν· οἷα (πολλοῖς δὲ πρὸ ἡμῶν [44] ὁ τύπος ἐξείργασται) τὰ ἐπὶ τοῦ Ποσειδῶνος·

—— [45] τρέμε δ᾽ οὔρεα μακρὰ, [46] καὶ ὕλη,
Ποσσὶν ὑπ᾽ ἀθανάτοισι Ποσειδάωνος ἰόντος.

καὶ, Βῆ δ᾽ ἐλάαν ἐπὶ κύματ᾽· ἄταλλε δὲ κήτε᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ
Πάντοθεν ἐκ κευθμῶν, οὐδ᾽ ἠγνοίησεν ἄνακτα.
Γηθοσύνῃ δὲ θάλασσα διΐστατο· τοὶ δὲ πέτοντο.

18 [47] Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης, [48] οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐπειδὴ
τὴν τοῦ

mentum video, nec leviter tractandum; nam Homerum amo: at ita tamen, ut vitia, nugas, & ſomnia, &c. Hem! res odioſas. FABER.

Ibid. Τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν Ἰλιακῶν] D. Auguſtinus lib. I Confeſſ. *Quis autem penulatorum magiſtrorum audit aure ſobria ex eodem pulvere* (Ciceronem Tuſc. Quæſt. l. I, c. XXVI) *clamantem, & dicentem*, Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat: divina mallem ad nos? *Sed verius dicitur, quod fingebat. Hæc quidem ille. Sed hominibus flagitioſis divina tribuendo, ne flagitia putarentur: & ut, quiſquis ea feciſſet, non homines perditos, ſed cæleſtes Deos videretur imitari*, &c. Ariſtoteles lib. x Politicorum, ubi de Poëtarum ſuperſtitionis plena Theologia diſputat, inter cetera ita de Homero loquitur: Ὅμηρος μέντοι πάντων κορυφαῖος, ὁ κατ᾽ ἐξοχὴν ποιητὴς λεγόμενος, καίπερ πολλὰ καὶ ἄτοπα, καὶ παράδοξα, ἄλλως τε καὶ περὶ ἐκείνων τῶν τελῶν τοῦ Κρόνου παίδων ποιήσας, καὶ πῶς τοῦδε τοῦ παντὸς τὸν κλῆρον διενείμαντο κατ᾽ αὐτοὺς, χαριέντως ῥαψῳδήσας, ὅμως δοκεῖ ἐνίοτε ἀνανήψας οὐκ ἀπρεπῶς αἰνίξασθαι περὶ τοῦ ὄντως θεοῦ τινὰ, καὶ περὶ τῆς ἐκείνου δυνάμεως, καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐξοχῆς. Ubi eadem fere de Heſiodo dicit, quæ noſter Homero. TOLL.

42. Λιμὴν κακῶν]. Sophocles in Oedipo Tyranno: Ὦ κλεινὸν Οἰδίπου κάρα, ᾧ μέγας λιμὴν αὐτὸς ἤρκεσε παιδὶ καὶ πατρὶ θαλαμηπόλῳ πεσεῖν. Cicero Tuſc. Quæſt. l. I. c. ult. *Sed profecto fuit quædam vis, quæ generi conſuleret humano; nec id gigneret, aut aleret, quod, quum exantlaviſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternum: portum potius paratum nobis, & perfugium putemus.* Idem Tuſc. Quæſt. l. I, c. VIII: *ſi mori etiam mortuis miſerum eſſet, infinitum quoddam & ſempiternum malum haberemus in vita: nunc video calcem; ad quem cum ſit decurſum, nihil ſit præterea extimeſcendum.* Et hinc Pluto Græcis *Eubulus* & *Eubuleus*, ſeu *bonus conſultor*, quod hominibus optime conſulat, quippe quos ab ærumnis & curis liberet. Phurnut. de Nat. Deor. Vid. & Plutarch. in Æmilio Paulo de Perſeo. TOLLIUS.

43. Ἄκρατον] ἴσως, ἀκήρατον. FR. PORT.

44. Ὁ τύπος] Cod. tertius Vaticanus, ὁ τόπος. TOLLIUS.

45. Τρέμε] Ἰλιάδ. ν. PETRA.

Ibid. Τρέμε δ᾽ οὔρεα] Multa ejuſdem φαντασίας, & fortaſſis etiam meliora, apud ſcriptores ſacros reperias. De quibus agetur, cum id agetur. Nunc enim ὕδωρ κατὰ χειρῶν δίδοται. Tamen ea legiſſe potuerat; apud quem & quædam cantica eſſe ſcio, quæ longo intervallo poſt ſeſe id omne relinquunt, quod in genere πομπικῷ, grandi, elato, &c. utraque Græcia protulit. FABER.

46. Καὶ ὕλη] in duobus Vaticanis hic etiam verſus inſeritur, Καὶ κορυφαὶ, Τρώωντε πόλις, καὶ νῆες Ἀχαιῶν, TOLLIUS.

47. Ταύτῃ καὶ] Laudat Moyſen Judæorum legiſlatorem, quam de Deo honorifice ſit locutus. ROBORT.

Ibid. Ταύτῃ καὶ] τοῦ Μωϋσέως σεμνὴ περίφρασις· αὕτη δὴ σύστασις γίνεται κατὰ τὸν τρίτον τῆς ἀποφάσεως τρόπον, μεῖζον δηλούσης τῆς καταφάσεως· ταυτὸν οὖν τὸ οὐ τυχὼν ἀνὴρ τῷ ἐνδοξότατος, καὶ περὶ λόγους δεινότατος. PETRA.

Ibid. Ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνήρ] *Judæorum legiſlator, vir non vulga-*
ris.

quantum in ipſo fuit, Deos; rurſus e Dîs homines facere voluiſſe, aut ſiquid etiam hominibus eſt miſerius. Nam nobis quidem infelicibus portus ac perfugium malorum paratum adeſt mors: Deorum autem non tam naturam ille, quam ærumnas infinitas fecit, atque ſempiternas.
Quanto vero præſtantiora ſunt illa, in quibus Deos nobis, quales re- 16
vera ſunt, exhibet, & deſcribit, magnos, puros, ac nullis humanæ imbecillitatis ſordibus contaminatos, nullave labe, ac macula contactos?
Talis eſt illa prænobilis, & a multis ante nos tractata, de Neptuno 17
ſententia:

——— Montes magni, & nemora alta tremebant,
Qua ſua Neptunus veſtigia dia ferebat.

& mox:

——— ——— Ille per undas
Pergit agens currum. Linquunt penetralia cete
Æquoris, & dominum facto agmine circumſultant.
Ipſum lætitia tumidas mare diſſicit undas,
Impeteque aligerum volucri volat axis equorum.

Hac item mentis altitudine Judæorum Legiſlator, vir minime conte- 18
mnendus,

ris. Ex hoc de *Moſe* judicio *Longinum* ſemichriſtianum pronunciari poſſe putat doctiſſimus *Vopiſci* commentator. Et favere videtur, quod *Ammonium* & *Origenem* Philoſophos *Chriſtianos* non contemnendo dignetur encomio *apud Porphyrium in vita Plotini.* Reclamat autem tum ſcriptorum altum hac de re ſilentium, tum quod paulo ante dixerat, ἡμῖν δυσδαιμονοῦσιν ἀπόκειται λιμὴν κακῶν ὁ θάνατος. Quod, prout ab ipſo dicitur, non magis Chriſtianitatem ſapit, quam *Catulli* illud:

Nobis, cum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetuo una dormienda.

Nam quod *Moſis* cum honore meminerit, fecerunt & Ethnicorum plurimi, *Diodorus Siculus* libro ultimo: Μωσῆς, φρονήσει πολλῇ καὶ ἀνδρείᾳ πλεῖστον διαφέρων: *Cumulata prudentia & fortitudinis laude inſignis.* Quæ enim duo loca in eandem ſententiam ex libro primo profert *Juſtinus Martyr Paræn. ad Græc.* conſulto prætereo: utpote quæ *Græca* fide referuntur: in altero enim non de *Moſe*, ſed *Mneve*, *Diodoro* ſermo; alter & truncatus urgetur, & manifeſto ſcatet mendo, prout conferenti patebit. Quin & *Porphyrius Longini* συμφοιτητὴς, & *Chriſtianæ* religionis infenſiſſimus hoſtis, *de vita Pythag. Moſen* cum laude citat. Sunt etiam, qui & *Porphyrium* in extremis *Chriſtianum* factum volunt, argumento haud ſatis firmo adducti *ex Hier. in Chron.* Nam ſi id verum eſſet, cum ab *Hieronymo* ipſo, *Auguſtino de civit. l. 19. c. 22.* & aliis patribus toties ſceleratus audiat, non immerito illud *Auguſtini* reponeret: *Hic vir objicit mihi gratiam Chriſti.* Idem de *Zenobia Longini* diſcipula ſuadere ſatagit magnus *Baronius ad annum Chriſti 274*, ſed nondum perſuadet. Idem de *Libanio* Sophiſta *Amphilochius in vita Baſilii.* Ille quippe cæſo in *Perſia Juliano Cæſaream* properus advenit, *& ad genua S. Baſilii provolutus, baptiſmum* (ſi diis placet) *oravit, exoravit,* ἠξίου δέξασθαι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγῖδα· καὶ ταύτης τυχὼν ὁμόστεγος γέγονεν Βασιλείου, ἅμα Εὐβούλου. Quod immane quantum a vero remotum ſit, abunde nos docet *Libanius de vita ſua, & in epitaphio Juliani* ipſe, tum alias, tum in oratione nondum vulgata ὑπὲρ τῆς τιμωρίας Ἰουλιανοῦ, in qua eos ad ſupplicium conquiri poſtulat, qui *Juliano* necis auctores fuerant: quam non a *Perſarum* aliquo, ſed a proprio milite illatam aſſerit. Langbænius.

Ibid. Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν] reſpondent hæc illis, quæ initio capitis de animi altitudine diſputata ſunt, cohærentque cum iſta ſententia: ταύτῃ καὶ εἰς τοὺς μάλιστα φρονηματίας ἐμπίπτει τὰ ὑπερφυᾶ. Operæ pretium eſt hic adſcribere, quæ Huetius, vir omnigena eruditione clariſſimus, in opere ſuo luculento de Demonſtr. Euangelica cum de ſcriptore noſtro, tum de hoc ejus judicio ſentiat: *Longinus,* inquit, *Zenobiæ Palmyr. reginæ a con-*

[49] τὴν τοῦ θείου δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν [50] ἐγνώρισε, κἀξέφηνεν, εὐθὺς
[51] ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων, [52] Εἶπεν ὁ θεός, φησί· τί; γενέ-
19 σθω φῶς, καὶ ἐγένετο· γενέσθω γῆ, [53] καὶ ἐγένετο. [54] Οὐκ ὀχληρὸς ἂν ἴσως,

ſiliis & ſtudiis, Criticæ artis princeps, in aureolo libello περὶ ὕψους eximio Moſem elogio exornat. Nam Dei poteſtatem pro dignitate cognoviſſe, & elocutum fuiſſe ait: quippe qui, inquit, initio legum Deum dixiſſe ſcribat: Fiat lux, & facta eſt: Fiat terra, & facta eſt. *Veruntamen quæ hic tamquam ſublimia, & ἐσχηματισμένα, affert e Moſe Longinus, ut ejus ſtyli ἁδρότητα approbet, ſimpliciſſima ſunt. Rem quidem longe maximam narrat Moſes: ſed ſtylo λιτῷ. Atque hinc adducor ut credam, hæc aliunde Longinum accepiſſe. Nam ſi ad ipſos recurriſſet fontes, & Moſis libros evolviſſet, ſummam deprehendiſſet ubique χαρακτῆρος ἰσχνότητα, quam perſecutum eſſe Moſem puto propter dignitatem materiæ, quæ doceri contenta reſpuit omnem ornatum. Cum ceteroqui cognoſcatur ex ipſius Canticis, & ex libro Jobi, quem ejus fœtum eſſe oſtendam, in ſublimi hoc genere dicendi exercitatiſſimus fuiſſe.* Hæc viri egregii ſententia eſt. Sed ignoſcendum, ſi quid in tam multijuga, & prope dixerim infinita, lectione illum fugerit. Dixerat Longinus ſectione octava inter quinque ſublimitatis fontes eſſe primum & præſtantiſſimum τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον· in quo τοῖς ἐσχηματισμένοις nullus locus eſt, ſed ſola reſpicitur dignitas ſententiæ ad rei magnitudinem convenienter expreſſæ. Poteſt autem etiam in tenui genere ſæpe occurrere ſententia ſublimis & elata, quam non tam ſtudium, quam ipſa rei magnitudo exprimat. Diſtinguendum vero inter quæſitam dedita opera, arteque arceſſitam ſublimitatem, & illam, quæ judicio exquiſito, ubi res popoſcerit, admittitur. In hoc igitur Moyſis loco & res maxima eſt, & ex merito a Moyſe expreſſa. Non conſiſtit hic in elocutionis, ſeu potius verborum, amplitudine τὸ ὕψος, (verba enim εὐτελέστατα ſunt) ſed in ipſo ſenſu: & hoc eſt, quod Longinus volebat, Moyſem dignum ipſa rei magnitudine ſenſum protuliſſe: cujuſmodi ſenſum etiam nudum ſine verbis nonnumquam, ut in Ajacis ſilentio, ſublimem eſſe dixerat. Sic & in Alexandri reſponſo non verba ὑψηλὰ ſunt, ſed ipſe ſenſus: cui ſimillimus ille Callicratidæ apud Plut. in Apophth. Lacon. Sed nec, quæ docentur, ſemper ornatum reſpuunt: & hic non tam ornatus eſt, quam neceſſaria divinæ potentiæ per magnificum ſenſum repræſentatio: quæ ſi non eſſet, certe toleranda, at non laudanda fuiſſet Moyſis de Creatione narratio. Conferatur hic cum Moyſe Joſephus: & diſcrimen ſtatim apparebit. TOLLIUS.

48. Οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ] Horatius de Pythagora: *Naturæ verique non ſordidus auctor.* ROBORT.

Ibid. Οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ] Cum dicit οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, non mediocriter laudare vult. Notum illud Livii de Polybio, *non contemnendus auctor*; quod a multis, quaſi maligne & parce eum laudaſſet Livius, reprehenſum eſt. Et tamen ſcimus hoc quoque ab eo ſcriptum fuiſſe, *Jovem non contemnendum teſtem.* Locos illi quærent, queis otium erit; mihi non eſt. (*Plures Caſaubonus ſuppeditabit ad Polybium*) Ex hoc Rhetoris noſtri dicto ſuſpicati ſunt Viri doctiſſimi, fuiſſe illum Semichriſtianum, qui ſcilicet Moſem laudarit; non video ſatis eſſe cauſæ. Unde igitur, inquies? Videlicet Zenobiæ Palmyrenorum reginæ, quæ ab Aureliano victa eſt, a conſiliis erat, & ei ſtudiorum moderator. Ea autem, ut olim oſtendam, ad Moſis doctrinam acceſſerat; ſatiſque credibile eſt, Longinum aliquid in eo legiſſe; aut quædam inaudiiſſe in ſermonibus, ut fit; quanquam haud ſane negem, Moſis libros a doctis illius ſæculi jam lectitari ſolitos. Sed hoc non temere præteriri debet, quod librum Γενέσεως ait eſſe εἰσβολὴν νόμων, quas a Deo accepit Moſes, [*aditum ad leges*] ſeu *prolegomena*, aut *proœmium.* FAB. *Errat Faber.* εἰσβολὴ *hic initium eſt libri Geneſeos, qui una cum ceteris communi Legum nomine accipitur.* Rectius vertas, *in ipſo ſtatim veſtibulo*; ut alicubi Cicero, vel, ut Quintilianus, *in ingreſſu* ſuarum legum. TOLLIUS.

Ibid. Οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ] mirum in modum locus hic Longini Chriſtianis arriſit. Εἰς ἀντ' ἄλλων πάντων citabitur Iſaacus Caſaubonus: qui Exercitatione ad Appar. Annal. p. CXLIX nonnullos Eccleſiæ R. Cardinales, & in iis Bellarminum blaſphemiæ in S. Scripturam arguens, quam ſuffragio Eccleſiæ carentem Alcorano comparabat, *Numquam opinor*, inquit, *id facturus, ſi tantopere verbi Divini majeſtatem eſſet admiratus, ac fecit olim Criticus inſignis, paganus tamen homo, Dionyſius Longinus, cujus exſtat aureolus περὶ ὕψους libellus.* Οὐχ ὁ τυχὼν vero eſt *eximius*, *præclarus.*

mnendus, dignam Deo potentiæ ejus cepit imaginem, digneque elocutus eſt. Nam in ipſo ſtatim legum ſuarum principio: Dixit *Deus*, inquit. Quid? Fiat lux: *& facta eſt.* Fiat terra: *& facta eſt.*
Non ero tibi, puto, moleſtus, mi Poſtumi, ſi unum adhuc e Poëta no- 19
ſtro

clarus. Ita enim Græci ſolent. Sic *κλέος ȣ̓ μικρὸν*, id eſt, ingens decus, gloria eximia, ut *non minimum decus*, apud Horat. in Art. id eſt, præclarum. Ipſius vero figuræ hujus negantis vim explicat Hermog. c. ult. Methodi. Exempla autem plura ad Actor. c. xix Pricæus attulit. Vid. & Rualdum in vita Plutarchi ad Elog. iv: & Voſſ. l. iv Or. Inſtit. c. 10. & in Arte Hiſtor. c. xxii. Tollius.

49. *Τὴν τȣ̃ θείȣ δύναμιν*] Sic Joſephus in procem. Ant. Jud. *Ἤδη τοίνυν τȣ̀ς ἐντευξομένȣς τοῖς βιβλίοις παρακαλῶ τὴν γνώμην θεῷ προσανέχειν, καὶ θαυμάζειν τὸν ἡμῶν νομοθέτην, εἰ τὴν φύσιν ἀξίως αὐτȣ̃ κατενόησεν, καὶ τῇ δυνάμει πρεπούσας ἀεὶ τὰς πράξεις ἀνατέθεικεν.* Qui tamen initio operis longiore paraphraſi ſublimitatem illam corrupit. Apud Ovidium lib. vi Metam. non multum diſſimilis locus occurrit, verum non tam bene tractatus: ubi nempe Pallas Arachnen punitura anilem formam deponit, & in priſtinam redit. Adſcribam pluſculos verſus, quo id ipſum, quod dico, melius appareat. Pallas ait:

Cede deæ, veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Adſpicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit.
Vixque manus retinens, confeſſaque vultibus iram,
Talibus obſcuram reſecuta eſt Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta ſenecta:
Et nimium vixiſſe diu nocet. Audiat iſtas,
Siqua tibi nurus eſt, ſi qua eſt tibi filia, voces.
Conſilii ſatis eſt in me mihi: neve monendo
Profeciſſe putes, eadem ſententia nobis.
Cur non ipſa venit? cur hæc certamina vitat?
Tum Dea. Venit, *ait: formamque removit anilem,*
Palladaque exhibuit. Venerantur numina nymphæ,
Mygdonideſque nurus.

Nimis hæc tarda ſunt, & illa formæ anilis remotio, Palladiſque exhibitio tam repentinæ mutationis celeritati repugnant. Circumcide hæc, & lege:

Tum Dea, Venit, *ait: Venerantur Pallada Nymphæ.*

& expreſſa erit *ἡ τȣ̃ θείȣ δύναμις κατὰ τὴν ἀξίαν*. Statius lib. ix Thebaidos Virgilium æmulari conatus:

---- Leviterque oculos ad mœnia Cadmi
Rettulit; & viſo ſederunt flumina nutu.

ſed frigide. Tollius.

50. *Ἐγνώρισε, κἀξέφηνεν*] Vir Illuſtriſſimus, & harum literarum longe maximum decus Hugo Grotius, in lib. de veritate Religionis Chriſtianæ, hunc ipſum locum producens, non *ἐγνώρισε*, ut ubique ſcribitur, ſed *ἐχώρησε*, legerat. Ita enim convertit, [*Sic egit & is, qui Judæis leges condidit, vir minime vulgaris ingenii* [non placet, neque enim ſine periculo & ſuſpicione Moſes ab ingenio laudari poteſt;] *ut qui Dei poteſtatem digne & conceperit, & elocutus fuerit, ſtatim in principio legum hæc ſcribens*, &c. Sed (ut *πρὸς τὸ ῥητορικὸν* veniamus) illud Virgilii de Jove,

---- totum nutu tremefecit Olympum,

An dignitate cuiquam conceſſerit? Dices, ergo *τὸ θεῖον εἰδωλοποιεῖται*. Fateor. Sed &, qui loquens introducitur, neceſſario corpus habere debet. Tamen, quando ita vis, aliud quæratur. En tibi, ubi de Neptuno:

Hæc ait, & DICTO CITIUS tumida
æquora placat.

Quale quid an tota habeat Græcia, haud equidem ſatis memini; nam *ἅμα ἔπος, ἅμα ἔργον*, & illud Latinorum, *dictum factum*, tardiora ſunt, ſi cum illo Virgilii loco conferantur. Memini tamen, apud Homerum occurrere, *mente celerius*. Verum hæc otioſe, & ubi res, & valetudo ſinent. Interea vide Hermogenem lib. i de Formis c. vi. & Halicarnaſſ. pag. cclvii, numero 43. Faber.

Ibid. *Ἐγνώρισε*] duo Vaticani *ἐχώρησε*, id eſt, cepit, mente complexus eſt. Quod rectius: quemadmodum & Grotium legiſſe Faber teſtatur. Tollius.

51. *Ἐν τῇ εἰσβολῇ*] In ingreſſu, in procemio, infra ita Iſocratis Paneg. orationis principium *εἰσβολὴν* dixit ſect. xxxviii. Petra.

52. *Εἶπεν ὁ θεὸς,*] *τὴν ἔννοιαν κοινῇ* ſpectavit Dionyſ. non verba. Vide Geneſ. i. Petra.

53. *Καὶ ἐγένετο*] æmulatus eſt in Mileſiacis Apulejus lib. vii: *Denique noluit eſſe Cæſar Hæmi latronis collegium: & confeſtim interiit.*

Tan-

ἴσως, ἑταῖρε, δόξαιμι, [55] ἓν ἔτι τοῦ ποιητοῦ, [56] καὶ τῶν ἀνθρωπίνων παραθέμενος, τοῦ μαθεῖν χάριν, [57] ὡς εἰς τὰ ἡρωϊκὰ μεγέθη [58] συνεμβαίνειν ἐθίζει. ἀχλὺς ἄφνω, καὶ [59] νὺξ ἄπειρος αὐτῷ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπέχει μάχην. ἔνθα δὴ ὁ Αἴας ἀμηχανῶν,

> [60] Ζεῦ πάτερ, (φησὶν) ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι [61] ὑπ' ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν,
> [62] Ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι·
> [63] Ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσον.

20 Ἔστιν ὡς ἀληθῶς τὸ πάθος Αἴαντος. [64] οὐ γὰρ ζῆν εὔχεται, (ἦν γὰρ τὸ αἴτημα τοῦ ἥρωος ταπεινότερον) ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἀπράκτῳ σκότει τὴν ἀνδρείαν εἰς οὐδὲν γενναῖον εἶχε διαθέσθαι, διὰ τοῦτ' ἀγανακτῶν, ὅτι πρὸς τὴν μάχην ἀργεῖ, φῶς ὅτι τάχιστα αἰτεῖται, ὡς πάντως τῆς ἀρετῆς εὑρήσων
21 ἄξιον [65] ἐντάφιον, κἂν αὐτῷ Ζεὺς ἀντιτάττηται. Ἀλλὰ γὰρ Ὅμηρος μὲν ἐνθάδε [66] οὔριος συνεμπνεῖ [67] τοῖς ἀγῶσιν, καὶ οὐκ ἄλλο τι αὐτὸς πέπονθεν, ἢ μαίνεται,

Tantum poteſt nutus etiam magni principis. Sed multum diſtat, quomodo quid dicatur. Nam ut illa ſacra legiſlatoris noſtri verba plena ſunt magnificentiæ ac majeſtatis divinæ; ita hæc Apulejana tam a ſublimitate remota ſunt, ut ne intellecta quidem ſcriptoris fuiſſet ſententia, niſi ipſe ſe explicuiſſet uberius. Eximia porro eſt illa Ariſtobuli Judæi Peripatetici horum verborum explicatio apud Euſebium lib. XIII, cap. XII Præp. Euang. Δεῖ γὰρ, inquit, λαμβάνειν τὴν θείαν φωνὴν, οὐ ῥητὸν λόγον, ἀλλ' ἔργων κατασκευὰς, καθὼς καὶ διὰ νομοθεσίας ἡμῖν ὅλην τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, θεοῦ λόγους εἴρηκεν ὁ Μωσῆς· συνεχῶς γάρ φησιν ἐφ' ἑκάστου, καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, καὶ ἐγένετο. In eandem ſententiam Philo περὶ κοσμοπ. ait: ἅμα δρᾷν εἰκὸς θεὸν, οὐ προστάττοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ διανοούμενον. Lelex apud Ovidium lib. VIII Metam.

> ----- *Immenſa eſt, finemque potentia cæli*
> *Non habet: & quicquid ſuperi voluere, peractum eſt.*

quo nil dici potuit, poteritve præſtantius, ac verius. TOLLIUS.

54. Οὐκ ὀχληρὸς] quomodo grandem faciant orationem Poëtæ, etiam cum de Heroïbus loquuntur. ROBORT.

55. Ἓν ἔτι τοῦ ποιητοῦ] Tertius Vat. ἓν ἔτι καὶ ποιητοῦ. TOLLIUS.

56. Καὶ τῶν ἀνθρωπ.] Malim, κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων. De rebus non ad Deos, ſed ad homines pertinentibus. TOLLIUS.

57. Ὡς εἰς τὰ] forte legendum πῶς εἰς τὰ, Laur. de Zaccagnis conjiciebat, cui nos Vaticanorum codicum varias debere lectiones alibi dicimus. TOLLIUS.

58. Συνεμβαίνειν] mox συνεμπνεῖν dicit. TOLLIUS.

59. Νὺξ ἄπειρος] γρ. ἄπορος. FR. PORTUS.

Ibid. Νὺξ ἄπειρος αὐτῷ] Fr, Portus legit, ἄπορος. Et ita duo Cod. Vaticani. αὐτῷ (id eſt Homero, non Ajaci) pro παρ' αὐτῷ poſitum eſt. Ἄπειρος νὺξ ſunt denſæ tenebræ: quæ tamen & ἄπορος, quia ἄπρακτος, ut mox ſequitur, homines & ad rem gerendam ineptos, & conſilii inopes reddens. TOLLIUS.

60. Ζεῦ πάτερ] Ἰλιάδ. ρ. PETRA.

61. Ὑπ' ἠέρος] a caligine. Philo in vita Moyſis: Φύσει γὰρ ὁ ἀὴρ μέλας. TOLLIUS.

62. Ποίησον δ'] Ἀντιδιαιροῦνται ἀλλήλοις, ἀὴρ, ἤτοι ζόφος, καὶ αἴθρα ἡ εὐδία. PETRA.

63. Ἐν δὲ φάει] Proverbium in eos, qui non mala quidem deprecantur, ſed ea mala, quæ nihil conſolationis habent admixtum. Sic in Odyſſ. ἰδόντα με τὰ φίλτατα λίποι αἰών. Sic jejunus moriens paraſitus ἐν κόρῳ διαῤῥαγῆναι εὔχεται. Sic ille ἐξ ἀξίου ξύλου ἀπάγξασθαι, optat in Comœdia. Idem illud Ovidii πάθος & votum Triſt. primo, eleg. 2. *Nec letum timeo, genus eſt miſerabile leti: Demite naufragium, mors mihi munus erit.* PETRA.

64. Οὐ γὰρ ζῆν] Sic apud Ovidium lib. II Metamorph. Tellus exclamat:

> *Liceat peritura viribus ignis*
> *Igne perire tuo, clademque auctore levare.*

& apud Senecam in Agamemnone Græci:

> *Nil nobile auſos pontus atque unda ferent?*
> *Ignava fortes fata conſument viros?*

Per-

ſtro exemplum, idque, ubi illi de hominibus ſermo eſt, protulero: ut hoc tantummodo oſtendam, quanto ſimul ipſe ſpiritu, æſtuque animi, in exprimenda Heroum animi magnitudine ſoleat, doceatque intumeſcere. Caliginem fingit repentinam denſiſſimas diei tenebras obducere, Græcoſque offuſa veluti nocte a pugna remorari. Hic Ajax æſtuans, incertuſque conſilii, exclamat:

Juppiter, his noctis tenebris nunc eripe Achivos:
Redde diem, lucemque oculis, hoſtemque tueri:
Et vel perde data.

Vere hic Ajacis affectus eſt. Non enim vitam rogat; (tam demiſſæ ſcili- 20
cet preces in tantum cadere heroa nequeunt) ſed ubi ſtrenuitatis ac fortitudinis exſerendæ ſibi facultatem ab ignavis eripi tenebris videt, in ipſo ſeſe diſcrimine a pugna abſtineri indignatus, diem ſibi lucemque quamprimum reſtitui poſtulat, in ea quippe decorum prorſus virtuti ſuæ finem inventurus, etiamſi ipſum ſibi in acie adverſarium foret habiturus Jovem.
Quare, ſicubi alias, hic mihi certe viſus eſt Homerus, non ſecus ac 21
ferens quidam & ſecundus ventus, una cum turbati, æſtuantiſque in Ajace animi motu attolli, neque aliter effervilſcere, atque inſanire,

Quam

Perdenda mors eſt.
Neuter tamen horum poëtarum ad Homericæ magnitudinis faſtigium acceſſit. Tollius.

65. Ἐντάφιον ἄξιον] notum illud Ellopidis ad Dionyſium, τυραννίδα καλὸν ἐντάφιον eſſe dicentis; apud Ælian. l. iv, cap. viii. Eſt autem ἐντάφιον veſtis, qua mortuorum corpora honeſte involvebantur ad ſepulturam, plus minuſve pretioſa, candida, purpurea, aurea, pro dignitate defuncti. Ita Servatoris noſtri corpus Joſephus ἐνετύλιξε σινδόνι καθαρᾷ, id eſt, λευκῷ. Matth. xxvii. v. 59. Quo περιβολαίῳ uſus eſt Chriſtus, cum ſurrexiſſet; mira numinis providentia, quum candida ſindon non honeſtus modo veſtitus eſſet, ſed & ſacerdotalis. Artemidorus lib. ii, c. 3: Λευκὰ δὲ ἱμάτια τοῖς ἱερεῦσι μόνοις συμφέρει. Et mox: Διὰ τοὺς ἐν ὄχλῳ ἀναστρεφομένους λευκὰ ἔχειν ἱμάτια. D. Jacobus in Epiſt. c. ii, v. 2, ἐσθῆτα λαμπρὰν vocat. De veſte vero ſacerdotali Curtius l. iv in Ariſtandro adeundus. Vide & Caſaub. ad Theophraſt. Char. Eth. & adverſus Baron. Exerc. xvi, p. 604. Id autem inde colligo, quia nonniſi τὰ ὀθόνια, faſciæ, quibus adſtricta corpori ſindon fuerat, & ſudarium capitis tegmen, in ſepulchro inventa ſunt. In vertendo autem hoc loco ſententiam magis, quam verba expreſſi: quam egregie illa Æliani l. xii, c. lv, illuſtrant; ubi de Libybus agit in elephantorum venatione occumbentibus: λέγει γὰρ (ὑποθήκη ſc. ὕμνου, qui in eorum laudem canebatur,) καὶ τὸ ἐνδόξως ἀποθανεῖν ἐντάφιον εἶναι τῷ θαπτομένῳ. Tollius.

66. Οὔριος] Uſus & Pindarus hac Metaphora Od. vi Nemeor.

Ἔλπομαι μέγα εἰπὼν
Ἄντα σκοποῦ τυχεῖν·
Ὥτ' ἀπὸ τόξου ἱεὶς
Εὐθὺν ἐπὶ τοῦτον ἄγε
Μοῖσα οὖρον ἐπέων εὐκλέα.

nec abludunt illa Dionyſii Halic. in Demoſthene: Φυσική τις ἐπιτρέχει τοῖς Λυσίου λόγοις εὐστομία καὶ χάρις, ἣ καθάπερ νότιός τις αὔρα μέχρι προοιμίου καὶ διηγήσεως αὐτὸν ἄγει. Sed & hæc Luciani hunc locum unice illuſtrare videntur de Hiſt. conſcribenda: Καὶ ἡ μὲν γνώμη κοινωνείτω, καὶ προσαπτέσθω τι καὶ ποιητικῆς, παρ' ὅσον μεγαλήγορος, καὶ διηρμένη καὶ ἐκείνη· καὶ μάλισθ' ὁπόταν παρατάξεσι, καὶ ναυμαχίαις συμπλέκηται· δεήσει γὰρ τότε ποιητικοῦ τινὸς ἀνέμου ἐπουριάσοντος τὰ ἀκάτια, καὶ συνδιοίσοντος ὑψηλὴν, καὶ ἐπ' ἄκρων τῶν κυμάτων τὴν ναῦν. Cicero in Bruto c. xxiv: de Galba: *quem fortaſſe vis non ingenii ſolum ſed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat, efficiebatque, ut & incitata, & gravis, & vehemens eſſet oratio: dein cum otioſus ſtilum prehenderat, motuſque omnis animi tamquam ventus hominem defecerat, flacceſcebat oratio.* Plin. l. ii, epiſt. xi, ad Arrian. *Omniaque actionis ſuæ vela vir movendarum lacrymarum peritiſſimus quodam ve-*

lut

[68] Μαίνεται, [69] ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ
Οὔρεσι μαίνηται βαθέης ἐνὶ τάρφεσιν ὕλης.
Ἀφλοισμὸς δὲ περὶ στόμα γίνεται.

22 [70] Δείκνυσι δ' ὅμως διὰ τῆς Ὀδυσσείας (καὶ γὰρ ταῦτα πολλῶν ἕνεκα προσε-
πιθεωρητέον) ὅτι μεγάλης φύσεως ὑποφερομένης ἤδη [71] ἴδιόν ἐστιν ἐν γήρᾳ
23 τὸ φιλόμυθον. [72] Δῆλος γὰρ ἐκ πολλῶν τε ἄλλων συντεθεικὼς ταύτην
δευτέραν τὴν ὑπόθεσιν, ἀτὰρ δὴ κἀκ τοῦ λείψανα τῶν Ἰλιακῶν παθη-
μάτων διὰ τῆς Ὀδυσσείας, [73] ὡς ἐπεισόδιά τινα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου προσ-
επεισφέρειν, καὶ νὴ Δί' ἐκ τοῦ τὰς ὀλοφύρσεις, καὶ τοὺς οἴκτους. ὡς πάλαι
που προεγνωσμένους τοῖς ἥρωσιν, ἐνταῦθα προσαποδιδόναι. [74] Οὐ γὰρ
ἄλλο, ἢ τῆς Ἰλιάδος ἐπίλογός ἐστιν ἡ Ὀδύσσεια.

Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται ἀρήϊος, ἔνθα δ' Ἀχιλλεύς,
Ἔνθα δὲ Πάτροκλος θεόφιν μήστωρ ἀτάλαντος,
[75] Ἔνθα δ' ἐμὸς φίλος υἱός.

24 [75] Ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας οἶμαι, τῆς μὲν Ἰλιάδος γραφομένης ἐν ἀκμῇ
πνεύματος, [77] ὅλον τὸ σωμάτιον [78] δραματικὸν ὑπεστήσατο καὶ ἐναγώνιον·
Τῆς

lut vento miſerationis implevit, de Frontone Catio. Dionyſ. Halicarnaſſ. epiſt. ad Pomp. de Xenophonte: ἀλλὰ κἂν ποτε διεγεῖραι βουληθείη τὴν φράσιν, ὀλίγον ἐμπνεύσας, ὥσπερ ἀπόγειος αὔρα, ταχέως σβέννυται. Vide & quæ poſtpaulo ex eodem Dionyſio n. 81 de Lyſia afferuntur. Tollius.

67. Τοῖς ἀγῶσιν] Sed quid hoc loco ἀγῶσιν? an *prælia* & *certamina* ſignificabit? nihil tale, nihil; quanquam ita tres interpretes acceperunt. Quid igitur? per ἀγῶνας intellige πραγματικὰς δυνάμεις, καὶ λεκτικὰς ἀκριβῶς. Præſtantiſſimorum magiſtrorum Hermogenis & Halicarnaſſei auctoritate probari facile poteſt.

Ibid. Τοῖς ἀγῶσιν] id eſt æſtuantis animi perturbationibus. Ita enim capio: in iſtarum pugnarum enarratione Homerum non minore impetu rapi, atque ipſos heroas, idque per phantaſiæ vehementiam: atque ita illum ſenſuum ſublimium conceptu gravidum tamquam ventum ſecundum decertantibus adſpirare, ſimulque cum illis eam depugnare pugnam, neque ſecus inſanire, quam ſolet ipſe Mars, cum haſtam quatit. Dionyſius Halicarnaſſ. de Thucyd ad Tuberonem vocat ἐναγώνιον πνεῦμα: Οὐδὲ δὴ τόνον, inquiens, οὐδὲ βάρος, οὐδὲ πάθος διεγεῖρον τὸν νοῦν, οὐδὲ τὸ ἐρρωμένον καὶ ἐναγώνιον πνεῦμα, ἐξ ὧν ἡ καλουμένη γίνεται δεινότης. Noſter ſect. XV: Ὄγκου, καὶ μεγαληγορίας, καὶ ἀγῶνος ἐπὶ τούτοις, ὦ νεανία, καὶ αἱ φαντασίαι παρασκευαστικώταται. Et ſic ſæpe alibi ἀγῶνας, & ἐναγωνίως λέγειν, & τὸ ἀγωνιστικὸν accipit, quum de affectibus animi concitati exprimendis loquitur, in quibus tum temporis verſatur. Poſſit tamen & de pugnis vox ἀγῶσιν accipi, quas & hominum, & deorum hoc capite perpendit. Cui ſententiæ tum luculentiſſimus aderit interpres locus ille Luciani, quem paulo ante protulimus. Alias Ἀγῶνες apud Sophiſtas Declamationes ſunt, in quibus ſpecimen ingenii exhibetur. Vid. Creſollium in Theatr. Sophiſtar. Toll.

68. Ἢ μαίνεται,
.....Ὡς ὅτ' Ἄρης, &c.] Locus eſt Iliad. ό. verſ. 605. lege, Μαίνεται, ὡς ὅτ' Ἄρης, &c. Sed in illo Homeri verſu,

.....Ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ,

Errorem eſſe graviſſimum arbitror, cujus meæ ſententiæ rationem olim reddam. Legendum enim videtur, non ἢ ὀλοὸν πῦρ [*vel ignis*] ſed, ᾗ ὀλοὸν πῦρ. [*qua ratione ignis*] ſin minus, qui ſtare poterit, quod ſequitur, ἀφλοισμὸς δὲ, &c. ſed ſatis eſt monuiſſe ſemel; docti facile ſentient. Faber.

Ibid. Μαίνεται] conjungit hæc Faber cum ſequentibus. Sed in Homero eſt: Μαίνετο δ' ὡς ὅτε. Nec opus eſt, ut cum eodem τὸ ἢ in ᾗ mutemus. Loquitur autem Homerus de Ajace, non de Marte. *Ajax*, inquit, *non aliter furebat, quam Mars haſtam vibrans, aut ignis pernicioſus in montibus furit in denſitate profunda ſylva. Spuma autem* ei, ſcil. Ajaci,
circa

Quam ſolet infeſtum quum Mars haſtile coruſcans,
Adverſas acies ſternit, ceu noxia denſis
Flamma furit ſylvis, & late incendia ſpargit;
Oraque ſpumanti deflagrant albida rictu.

Verumtamen hoc ex Odyſſea perſpici ac intelligi poteſt, (neque vero 22
& hanc adjeciſſe obſervatiunculam nonnullorum cauſa inutile erit,) magnis id eſſe ingeniis proprium ac peculiare, ut, quum jam declinare, ac vergere in ſenium cœperint, fabulis potiſſimum ac narrationibus delectentur. Odyſſeam enim poſt Iliada conſcriptam eſſe, cum ex aliis multis, 23
tum ex hoc quoque perſpicuum eſſe arbitror, quod Poeta noſter Iliacorum caſuum reliquias, velut adventitias, & acceſſorias belli Trojani partes, in Odyſſeam rejecerit: inde vero etiam vel maxime, quod quæ ſibi mala, luctus, ac dolores eveniſſe Heroes in Odyſſea referunt, ea ita narrent, ut quibus jam olim defuncti fuerint. Odyſſea namque nil niſi quædam Iliados, ut ita dicam, peroratio eſt.

Martius eſt illic Ajax ſitus: occidit illic
Pelides: illic Dis magnis conſilio par
Patroclus, & mea Sarpedon quoque maxima cura
Occubuere.

Atque hæc eadem eſt, ut opinor, cauſa, quare tota Homeri Ilias acti- 24
va ſit, & pugnax; quippe quam in ipſo flore ac vigore compoſuit ingenii,

circa os effervеſcebat. TOLLIUS.

69. Ὡς ὅτ' Ἄρης] Ιλιάδ. ό. PETRA.

70. Δείκνυσι] digreſſio, in qua de Homeri Odyſſea ſuum judicium profert. ROBORT.

Ibid. Δείκνυσι] Παρέκβασις κριτικὴ, in qua ſuum de Odyſſea profert judicium. PETRA.

71. Ἴδιόν ἐστιν ἐν γήρᾳ] Διὰ τὸ ἀσθενὲς, ut vult Demetrius: Καὶ οἱ γέροντες, inquit, μακρολόγοι διὰ τὴν ἀσθένειαν. TOLLIUS.

72. Δῆλος γὰρ ἐκ πολλῶν τε ἄλλων συντεθεικὼς ταύτην δευτέραν τὴν ὑπόθεσιν.] Scopum auctoris non feriit de Petra. *Longinus* enim tum ex aliis, tum ex eo, quod *Homerus* in *Odyſſea*, tanquam Epiſodia quædam, *Iliacarum* cladium reliquias introducit, inde colligit poëtam *Odyſſeam* ſcripſiſſe poſt *Iliadem*. Verte ergo: *Palam enim eſt a Poëta hoc argumentum ſecundo in loco compoſitum eſſe, tum ex multis aliis, &c.* De quo olim quæſitum docet *Seneca de brevit. vitæ, c.* 13. LANGB.

Ibid. Δευτέραν τὴν ὑπόθεσιν] An Odyſſea poſt Iliadem ab Homero ſcripta fuerit, non heri, aut nudius tertius quæſitum; & interpretes ſatis multa in eam rem. FABER.

73. Ὡς ἐπεισόδιά τινα] ἐπεισόδια ſunt τὰ εἰσφερόμενα τῷ δράματι γέλωτος χάριν, ἔξω τῆς ὑποθέσεως ὄντα· καταχρηστικῶς δὲ τὸ ἐξαγώνιον ἅπαν πρᾶγμα. Sic apud Plutarchum Catoni majori ὁ τοῦ πλούτου ζῆλος, οὐδενὶ πάθει φυσικῷ συνημμένος, ἐκ τῆς ὀχλώδους καὶ θυραίου δόξης ἐπεισόδιον εἶναι videtur. Idem Plut. in 11 Sympoſiacῶν ἀκροάματα, καὶ γελωτοποιοὺς, καὶ θεάματα, τῶν δείπνων, καὶ συμποσίων ἐπεισόδια vocat. Vide Ariſtotelem de Arte Poëtica; ubi plura. In carmine vero Epico, qualia illa Homeri, digreſſiones jucundæ ſunt. Plutarchus in Homer. TOLLIUS.

74. Οὐ γὰρ ἄλλο] Odyſſea veluti epilogus Iliados. ROBORT.

75. Ἔνθα δ' ἐμὸς] Æmulatus eſt hunc Homeri locum Virgilius lib. x Æn.

---- Trojæ ſub mœnibus altis
Tot nati cecidere Deum: quin occidit una
Sarpedon mea progenies.

Plato in Hippia minore dicit Apœmantum Eudici patrem exiſtimaſſe, ὅτι ἡ Ἰλιὰς κάλλιον εἴη ποίημα τῷ Ὁμήρῳ, ἢ ἡ Ὀδύσσεια. Τοσούτῳ δὲ κάλλιον, ὅσῳ ἀμείνων Ἀχιλλεὺς Ὀδυσσέως εἴη. TOLL.

76. Ἀπὸ δὲ τῆς] Cur Ilias magis dramatica, quam Odyſſea, docet ROBORT.

77. Ὅλον τὸ σωμάτιον] Eſt, cur mirari aliquis poſſit Homeri Iliadem; tantum opus, & adeo prolixum, vocari σωμάτιον, & tamen, ut ex Heſychio conſtat, (in Ἰλιάς) ſic

 loque-

25 Τῆς δὲ Ὀδυσσείας τὸ πλέον [79] διηγηματικὸν, [80] ὅπερ ἴδιον γήρως. Ὅθεν
26 ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ παρεικάσαι τις ἂν καταδυομένῳ τὸν Ὅμηρον ἡλίῳ, οὗ δί-
27 χα τῆς σφοδρότητος παραμένει τὸ μέγεθος. Οὐ γὰρ ἔτι τοῖς Ἰλιακοῖς ἐκείνοις
ποιήμασιν [81] ἴσον ἐνταῦθα σώζει τὸν τόνον, οὐδ' ἐξωμαλισμένα τὰ ὕψη, καὶ
[82] ἰζήματα μηδαμοῦ λαμβάνοντα, οὐδὲ τὴν πρόσχυσιν ὁμοίαν τῶν ἐπαλ-
λήλων παθῶν, οὐ τὸ [83] ἀγχίστροφον, [84] καὶ πολιτικὸν, [85] καὶ ταῖς ἐκ τῆς [86] ἀληθείας
28 φαντασίαις καταπεπυκνωμένον· [87] Ἀλλ', οἷον ὑποχωροῦντος εἰς ἑαυτὸν ὠ-
κεανοῦ, καὶ [88] περὶ τὰ ἴδια τέρματ' ἐρημουμένου, τὸ λοιπὸν φαίνονται τοῦ με-
γέθους

loquebantur Græci, qui medio ævo floruerunt. Faber.

Ibid. Τὸ σωμάτιον] ſic & Heſychius Iliadem Ὁμήρου σωμάτιον, & utrumque poëma Marius Victorinus *duo corpuſcula* vocat, notante Viro Ill. Gisb. Cupero in Homeri Apotheoſ. Tollius.

78. Δραματικὸν] Platonem videſis, lib. III de Rep. non longe ab initio, fuſe exponentem, quid differentiæ ſit inter δραματικὸν, ſive μιμητικὸν dicendi genus, & διηγηματικόν: ubi illud in hoc, allato ex Homeri Ἰλ. ά exemplo, tranſmutat. Tollius.

79. Διηγηματικὸν,] In Odyſſea exemplar vitæ & morum magis videtur exprimi, quam in Iliade. Ἠθικωτέρα τῆς Ἰλιάδος κατὰ τὴν παλαιὰν ἀλήθειαν ἡ Ὀδύσσεια, quam Alcidamas καλὸν ἀνθρώπου κάτοπτρον vocavit. Petra.

80. Ὅπερ ἴδιον γήρως] Odyſſeam ſcripſit Homerus jam ſenior. Robort.

81. Οὐκ ἴσον σώζει τὸν τόνον.] *Non æquabilem ſervat* orationis *tenorem*, vel *ſonoritatem*. Conſtat enim τόνον apud Græcos non *ſonum* tantum & *accentum* denotare, (unde τονίζειν interpungere, apud *Troilum Sophiſtam.*) ſed & *vires*, δύναμιν καὶ ἰσχύν: (Unde ἀτονεῖ, debilitatur) & illud, quod in oratione *canorum* & ſublime: [*infra ſect.* x.] quo ſenſu hic ſumendum judico: illud inquam, quod Latini vocant *Magna ſonare*. Sic *Horatius Serm. l.* 1, *Sat.* 4:

------ Putes hunc eſſe Poëtam.
Ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os
Magna ſonaturum.

Et *Virgilius Georg.* 3

Nunc veneranda Pales, magno nunc ore ſonandum.

Juvenalis item, de cauſidicis loquens, *Sat.* 7.

Ipſi magna ſonant, ſed tunc cum creditor audit. Langbænius.

Ibid. Οὐ σώζει τὸν τόνον] Quid ſit τόνος in compoſitione, facile ſcias, ſi ex Dion. Halicarnaſſeo noveris, τὸν τόνον opponi τῷ ἀνειμένῳ. Ut tempori parcam, locos ipſos notaſſe ſat erit: illum igitur vide p. 147, 162, 163; 167, 171, 174, 176 Ceterum quæ ſequuntur, perperam converſa fuere ab Interpretibus. Vir Doctus, qui aliter accepit, nunquam me aſtipulatorem habebit. Faber.

Ibid. Τὸν τόνον] Dionyſius Halic. in Demoſthene, de Lyſiæ venuſtate & lepore; *αὕτη μέντοι καθάπερ νότιός τις αὔρα μέχρι προοιμίου καὶ διηγήσεως αὐτὸν ἄγει· ὅταν δὲ εἰς τοὺς ἀποδεικτικοὺς ἔλθῃ λόγους, ἀμυδρά τις γίνεται καὶ ἀσθενής· ἐν δὲ δὴ τοῖς παθητικοῖς εἰς τέλος ἀποσβέννυται· τόνος γὰρ οὐ πολὺς αὐτῇ πρόσεστιν, οὐδ' ἰσχύς· παρὰ δὲ τῷ Δημοσθένει πολὺς μὲν ὁ τόνος, αὐτάρκης δὲ ἡ χάρις· οὐ γὰρ ὥσπερ τὴν ἐξαλλαγὴν, καὶ περιττολογίαν, καὶ πάντας τοὺς ἐπιθέτους ἐνδύεται κόσμους, οὕτω καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸν τόνον.* Unde & orator *acer*, *incenſus*, *agens* dicitur. Cui opponitur *lentus*, & *lenis*, ac *ſine nervis*, *ſine ardore animi*, *abſque contentione*. Tollius.

82. Ἰζήματα] Ductum a pictura arbitror; tamen, ſi pugnas, id & aliunde peti poterit. Faber.

Ibid. Ἰζήματα] tranſlatio petita eſt a terra, quæ alibi æquali altitudine aſſurgit, alibi inæqualiter ſubſidit. Columella l. VI, c. 1: *Dorſo recto planoque, vel etiam ſubſidente.* Cicero de Divin. l. 1, cap. XLIII: *cum ad infinitam altitudinem terra deſediſſet.* Toll.

83. Ἀγχίστροφον] Alacritatem, aliquid verſatile, vigoris & agilitatis plenum; quale eſt id, quod de Theramene dixere, qui illi σύγχρονοι fuerunt, & in iis Ariſtophanes noſter. Faber.

Ibid. Ἀγχίστροφον] hic non eſt *verſutum*, aut *callidum*, ſed concitatum, & affectibus rapidum: vel etiam velox in inveniendis verbis & ſententiis, proficiſcens a motu cogitationis celeriter agitato: unde *promta in agendo & in-*

genii, ac ætatis: Odyſſea vero maxima ex parte in narrationibus conſu- 25
matur: quod ſenectutis proprium eſt. Adeo ut Poëtam hunc noſtrum, 26
quod ad Odyſſeam, in occaſum vergenti ſoli non male comparaveris, cujus citra vehementiam ardoris permanet magnitudo. Non enim jam 27
in Odyſſea idem ille, qui in Iliade, intenti ſpiritus elucet vigor: non illa ſibi ſemper æqualis apparet granditas: non idem illud perpetuum ſibi ſupervenientium affectuum occurrit flumen: non denique verſatile illud, & concitatum, atque concertatorium adhibetur dicendi genus, vehementibus, & ab ipſa petitis veritate viſionibus exſtructum, & exaggeratum: verum non ſecus ac in ſeſe recedente, interioreque rurſus 28
ambitu litorum ſe recipiente Oceano, ingens tamen late ſtagnantis ex eo ſoli apparet illuvies, ita & in Odyſſea immenſa magnitudinis Homericæ æ-

& in reſpondendo celeritas. Diverſa vero aliquantum Appii Claudii *volubilis, ſed paulo fervidior oratio* apud Cic. in Bruto, c. XXVIII. Unde Carbo *volubilis orator, & ſatis acer*, c. XXVIII. Item L. Septimius, qui *ad L. Craſſi eloquentiam gravis, & vehemens, & volubilis*, in fragment. Orationis pro M. Tullio: id eſt cui promptus ſermo ac torrens. TOLLIUS.

84. Καὶ πολιτικὸν] id eſt, concertatorium, ſeu contentioſum dicendi genus, quod in foro, & in concionibus viget: Quodque in cauſſis publicis, & ad remp. pertinentibus, locum obtinens, ab illo genere diſcretum eſt, quod judiciis privatis, nec non ſcholaſticis diſputationibus continetur. Paucis ut abſolvam, quo Demoſthenes, Cicero, aliique ad populum uſi ſunt. Vide Hermogenem de Ideis l. 1, c. 12, de Oratione Politica, & Stobæum p. 240 extr. & p. 363. TOLLIUS.

85. Ταῖς τῆς ἀληθ.] lege ex tribus MSS, καὶ ταῖς ἐκ τῆς ἀληθείας φαντασίαις. Quæ ſcilicet ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς λαμβάνονται, ut ait ſequenti ſectione. Vid. ſupra ſect. 11. TOLLIUS.

86. Ἀληθείας φαντασίαις] Sed quæ ſunt *veritatis viſiones?* facile erit ad intelligendum ex iis, quæ infra dicentur, ubi aliquid περὶ ἀληθινοῦ λόγου dicetur. PETRA.

87. Ἀλλ' οἷον ὑποχωροῦντος εἰς ἑαυτὸν Ὠκεανοῦ, καὶ περὶ τὰ ἴδια τέρματα ἐρημουμένου, τὸ λοιπὸν φαίνονται τοῦ μεγέθους ἀμπώτιδες, κἀν τοῖς μυθώδεσι καὶ ἀπίστοις πλάνος] locus plane admirabilis, ſed, mea quidem ſententia, corruptus. Quem enim ſenſum habet hæc Petræ interpretatio? (nam ceteræ etiam nequiores.) *Sed veluti in ſeipſum refluentis Oceani & proprias oras deſerentis magnitudinis receſſus* [ſeu *æſtus litora deſtituentis*] *apparent, nec non in fabuloſis & fictis error.* Hem! quænam ratiocinatio? Ubi enim alterum membrum comparationis? At, ſi non erit, comparatio non erit. Dicam uno verbo: poſt illam vocem ἀμπώτιδες hæc addenda puto [ΟὙΤΩ ΠΑΡ' ὉΜΉΡΩ Ὁ ἘΝ τοῖς, &c] Dein ſic interpretandum: *Sed quod de Oceano dicas, ubi in ſeſe recedit, & litoris, quo coërcetur, oras deſtituere incipit, ac ſolum lati æſtuarii ſpatium ſubmoto mari apparet, idem de Homero dixeris, cum, relicto Iliadis vigore, Odyſſeam ſcribens, in ſe quodammodo recedit, & circa fabuloſas incredibileſque narrationes vagus fluctuat.* Niſi emendatio probetur, addo hoc etiam, graviſſimum in ipſa dictione vitium repertum iri. Sed, ſpero, & emendatio, & loci adeo ſplendidi converſio, iis placebunt, quibus me placere poſtulem. FABER.

Ibid. Ἀλλ' οἷον ὑποχ.] nihil hic deſideratur; ſed eſt ſenſus ob ellipſin pauculorum verborum obſcurior: qui planus erit, ſi poſt τοῦ μεγέθους ſubintelligas, τοῦ Ὁμηρικοῦ, vel, τοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι σεσωζμένου. Virgil. l. 11 Æneid.

> *Nunc rapidus retro, atque æſtu revoluta reſorbens*
> *Saxa fugit, littuſque vado labente relinquit.* TOLLIUS.

88. Περὶ τὰ ἴδια τέρματα] μέτρα. Codex S. M. & duo Vaticani. Pariſinus, Περὶ τ' ἀϊδνὰ τέλματα, id eſt, *tenebroſa ſtagna*: vel potius, *lutoſas & immundas paludes.* Sic ἀϊδνὴς πηλὸς, Plutarcho in Theſeo, & Oppian. lib. IV Halieut. Heſychius: Ἀϊδνὸν, μέλαν, ἢ ἀφανιστικόν· λέγουσι δὲ καὶ τὸν ὠκεανὸν πηλὸν ἀϊδνόν. Idem in πηλός· πηλὸς ἀϊδνὸς, περὶ τὴν Λιβύην ἐστὶ τόπος· καὶ τὸν ὁρίζοντα ὠκεανόν. Quam lectionem ſi admittimus, verti poſſit: *Cum Oceanus in ſe recedit, & cænoſam immundamque ſtagnantis ſoli illuviem derelinquit.* Sunt autem τέλματα, τόποι

29 γέθους [89] ἀμπώτιδες, κἀν τοῖς μυθώδεσι [90] καὶ ἀπίστοις πλάνος. [91] Λέ-
γων δὲ ταῦτ' οὐκ ἐπιλέλησμαι τῶν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ χειμώνων, καὶ τῶν περὶ τὸν
Κύκλωπα, καί τινων ἄλλων· ἀλλὰ γῆρας διηγοῦμαι, γῆρας δ' ὅμως Ὁμήρου.
30 Πλὴν ἐν ἅπασι τούτοις ἑξῆς τοῦ πρακτικοῦ κρατεῖ τὸ μυθικόν. [92] Παρεξέ-
βην δ' εἰς ταῦθ', ἵνα δείξωμαι, ὡς εἰς λῆρον ἐνίοτε ῥᾷστον κατὰ τὴν ἀπακ-
μὴν τὰ μεγαλοφυῆ παρατρέπεται· [93] Οἷα τὰ περὶ τὸν ἀσκὸν, καὶ τοὺς [94] ἐν
Κίρκης συοφορβουμένους, [95] οὓς ὁ Ζωΐλος ἔφη χοιρίδια κλαίοντα· [96] καὶ τὸν
ὑπὸ τῶν Πελειάδων ὡς νεοσσὸν παρατρεφόμενον Δία· καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ναυαγίου
[97] δέχ' ἡμέρας [98] ἄσιτον Ὀδυσσέα· τά τε περὶ τὴν μνηστηροφονίαν ἀπίθανα.
31 Τί γὰρ ἂν ἄλλο φήσαιμεν ταῦτα, ἢ τῷ ὄντι τοῦ [99] Διὸς ἐνύπνια; δευτέρου
δὲ ἕνεκα προσιστορείσθω τὰ κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν, ὅπως ᾖ σοι γνώριμον,
ὡς ἡ

τόποι ὑλώδεις, ut ait Heſych. καὶ κάθυγροι, in ἐν τέλμασιν· ubi malim, ſicut & in ἰλύος, ubi hoc nomen iterum occurrit, ἰλυώδεις legere. Sed eſt tamen apud Dioſcoridem id ipſum vocabulum eadem ſignificatione, ſi modo locus integer eſt. Mihi enim codex nunc non eſt ad manum. Vide plura apud Heſych. in τέλμα: ubi item pro ἔλαφος, ἰλυώδης legi poſſit. TOLLIUS.

89. Ἀμπώτιδες,] ἡ Ἄμπωτις, ἢ ἄμποσις, receſſus, æſtuſque marinus, οἷον ἀνάποσις παρὰ τὸ ἀναπίνειν: quod Græcis idem eſt, quod Latinis *reſorbere*, quum dicitur de mari *reciprocare, refluere*. Κατὰ σεμνὴν μεταφ. a refluente & reſorbente maris æſtu, τὴν ἀπακμὴν Ὁμηρικοῦ μεγέθους ſignificavit. PETRA.

Ibid. Ἀμπώτιδες] Heſychius: ἄμπωτις, ἀνάπωτις, ξηρασία, ὅπου ἀναποδίζει τὸ ὕδωρ, καὶ πάλιν ἔρχεται. Ita enim illic legendum, pro ἀνάπαυσις. Sunt autem ἀμπώτιδες non æſtus maris, ſed ipſum a recedente mari relictum ſpatium. Plerumque tamen pro ipſo maris refluxu accipiuntur: nonnumquam & pro ipſo æſtu. Herodotus in Urania, cap. 129: Ἀρταβάζῳ δὲ γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης μεγάλη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν: quam mox πλημμυρίδα vocat. Contra Polyb. in Excerptis Valeſ. p. 103, l. XX; Ἀντίγονος μετὰ τὸν Δημητρίου θάνατον ἐπιτροπεύσας Φιλίππου, πλέων ἐπί τινας πράξεις πρὸς τὰ ἔσχατα τῆς Βοιωτίας πρὸς Λαρύμναν, παραδόξου γενομένης τῆς ἀμπώτεως ἐκάθισαν πρὸς τὸ ξηρὸν αἱ νῆες αὐτοῦ· ἐπελθούσης δὲ μετ' ὀλίγον τῆς πλήμμης, καὶ κουφισθεισῶν τῶν νεῶν ἐτέλει τὸν προκείμενον πλοῦν εἰς τὴν Ἀσίαν. Quicum confer Cæſarem in Comm. de expedit. Britannica. Philo, ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον, de inconſtantia fortunæ: ἔρχεται γὰρ, inquit, καὶ πάλιν ἄπεισιν, ὥσπερ ἐν ταῖς παλιρροίαις· τὰ γὰρ ἀμπωτίζοντα πελάγη ποτὲ μὲν μετὰ συρμοῦ καὶ πατάγου βίᾳ φέρεται, καὶ ἀναχεόμενα λιμνάζει τὴν τέως χέρσον, ποτὲ δὲ ἐξαναχωροῦντα πολλὴν θαλάττης μοῖραν ἠπειροῖ. TOLLIUS.

90. Καὶ ἀπίστοις πλάνος] πλάνος hic *digreſſionem* ſignificat. Et ut noſtro πλάνος dicitur ἐν μυθώδεσι καὶ ἀπίστοις, ita & a Platone πλάνος & μῦθος Epiſtola VII conjunguntur. TOLLIUS.

91. Λέγων δὲ ταῦτ', οὐκ ἐπιλέλησμαι, &c.] Id eſt, *cum hæc dico, eorum recordor, quæ ibi de utre ventorum, & Polyphemo ab Homero dicuntur.* FABER.

92. Παρεξέβην] Digreſſione hac uſum ſe dicit, ut oſtenderet, deperire aliquando illud μεγαλοφυές. ROBORT.

Ibid. Παρεξέβην] Cur hac digreſſione ſit uſus. PETRA.

93. Οἷα τὰ] quibus in rebus reprehendatur Homerus, exponit. ROBORT.

Ibid. Οἷα τὰ] Μυθικὰ ληρωδέστερα, 1. de utre, Odyſſ. κ'. verſu 19. Δῶκε δέ μοι &c. 2. de Ulyſſis ſociorum in porcos mutatione, Odyſſ. κ'. 3. de Jove tanquam pullo a columbis nutrito, Odyſſ. μ', verſu 61. 4. de naufragio; vide Odyſſ. μ'. poſt cujus deſcriptionem ſubjicit, ἔνθεν δ' ἐννῆμαρ φερόμην, & in fine ῥαψῳδίας. 5. μνηστηροφονία, quæ eſt ῥαψῳδία Ὀδυσσ. χ'. PETRA.

94. Ἐκ Κίρκης συοφορβουμένους] Scripſerat, ἘΝ Κίρκης, *in ædibus Circes*, ut, *ad Opis, ad Dianæ*, ἐν ᾅδου, &c. FABER.

95. Οὓς ὁ Ζωΐλος.] *Zoilus Amphipolites, Homeromaſtix*, qui librum inſcripſit ψόγον Ὁμήρου, & eo nomine pœnas luit teſte *Suida*. *Heraclides* appellat eum *mancipium Thracium*, [*Homer. ſolut. l.* I.] qui hoc etiam in *Homero* vitio vertebat, quod *Apollinem* Ιλ. α'. in mulos &

cæ æſtuaria agnoſcuntur, & effuſa per fabuloſas atque incredibiles narrationes divagatio. Atqui hæc cum dico, mi Terentiane, non eſt, 29
quod earum me cenſeas oblitum tempeſtatum, quæ in Odyſſea deſcribuntur; uti nec earum viſionum, quæ in illa de Cyclope narratione, aliiſque id genus compluribus, intenſi ſpiritus impetu, vigoreque, in immenſum attolluntur: ſed quum ſenectutis hoc opus appello, Homeri tamen illam eſſe ſenectutem ſcito. Repeto nihilominus, quod ante 30
dixi, in Odyſſea, ſi eam in univerſum ſpectes, plus ineſſe narrationis, quam negotii, ſive actionis. Sum autem huc digreſſus, ut, quemadmodum ſupra indicavi, oſtenderem, quantopere ingenia grandia, & ad ſublimitatem facta, ætate jam defloreſcente ad fabularum narrationes prona ſint, ac proclivia. Cujuſmodi ſunt ea, quæ de ventis utri incluſis, deque Ulyſſis ſociis a Circe in porcos mutatis idem Poëta narrat, quos Zoïlus *ejulantes* appellare *porcellos* ſolebat: item, quæ de Jove tradit ad inſtar pulli a columbis educato: quæque de Ulyſſe jam decimum diem in naufragio inediam ſuſtinente habet: ut &, quæ de procorum cæde incredibilia prorſus refert: quæ ſi quis mera *Jovis inſomnia* dixerit, haud procul a vero aberraverit. Eſto & hæc altera hujus digreſſionis ra- 31
tio; nempe, ut hinc diſcas, quum concitatæ ille orationis vigor in præclaris

los & canes ſævientem induceret: *Θρακικὸν ἀνδράποδον, λέγω δὲ Ζωΐλον, ἄνω καὶ κάτω τοιούτους τινὰς λήρους φληναφῶντα.* LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ζωΐλος*] Ille Homeromaſtix, Thrax genere, homo ſervus, ut ajunt; ſed, uti ex veteribus diſcere eſt, minime fatuus, ut alias probabitur. Certe *plorantes iſti & ejulantes porcelli*, res non inepta eſt. Ceterum cave confundas hunc Homeromaſtiga cum illo altero Zoilo rhetore, qui tempore Platonis floruit, quique adverſus illum ſcripſit. Halicarnaſſeus, Quintilianus. FABER.

96 *Καὶ τὸν ὑπὸ τῶν πελειάδων.*] Πελειὰς, *Livia*, avis quidem columbini generis *περιστεροειδὴς*, non tamen columba. [*Ariſtot, Hiſt. An. l. 5, c. 13.*] Quod ex Philoſopho obſervat *Athenæus lib.* XI, *quem vide:* qui & poëtam ab hac *Longini* criminatione purgat; locum exponens non de avibus, (*πέλειαι* enim & *ποτητὰ* ſeparantur) ſed de ſtellis *Pleiadibus.*

> Τῇ μέν τ' οὐδὲ ποτητὰ παρέρχεται, οὐδὲ πέλειαι
> Τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διῒ πατρὶ φέρουσιν.
> *Huc nec accedunt aves, nec Pleiades*
> *Celeres, quæ Jovi patri ferunt ambroſiam.* LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ὑπὸ τῶν πελειάδων ὡς νεοσσὸν,* &c.] De hoc Homeri loco Athenæus l. XI. Sed SAMUEL BOCHARTUS, ſacrarum humanarumque literarum lumen clariſſimum, rem pro ſua ſingulari doctrina longe aliter tractavit in admirando opere, cui nomen eſt PHALEG. FABER.

Ibid. *Ὑπὸ τῶν πελειάδων*] Ὀδυσσ. μ'. Errat autem Athenæus, qui de Pleïadibus hæc interpretatur. Columbæ ſpiritus Venerei ſymbola ſunt, unde Jupiter Sapientum nutritur; ut nos in alio opere docebimus. Vide & Fortuita cap. VI. TOLLIUS.

97. *Δέχ' ἡμέρας ἄσιτον.*] *Homerus* ſic effert, [*Odyſſ.* μ.] Ἔνθεν δ' ἐννῆμαρ φερόμην. *Hinc autem per novem dies ferebar*: quem ſi quis excuſatum eat, non ſuccurret, quod in loco non diſſimili tentaſſe quoſdam Scholiaſtes refert, [*Ad Iliad.* μ.] ἐνῆμαρ, *unum diem*; pro ἐννῆμαρ legentes; hic enim ſtatim ſubjicitur.

> Δεκάτῃ δέ με νυκτὶ
> Νῆσον ἐς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί.

Decima vero me nocte in Ogygiam appulerunt Dii. Quin potius adeat Medicum ſimul & Philoſophum doctiſſimum, *Fortunium Licetum de his, qui diu vivunt ſine alimento:* qui non ad decem ſolum dies, ſed ultra annos decem ſine alimento omni & vixiſſe plures, exemplis, & vivere poſſe, rationibus probat. LANGBÆNIUS.

98. Ἄσιτον] addidi, Ὀδυσσέα. TOLLIUS.

99. *Διὸς ἐνύπνια*] Videntur Antiqui, quicquid eximium videri volebant in ſuo genere Jovi tribuiſſe. Ut Juvenal. *Et Jovis auribus iſta Servas.* Διὸς ἐγκέφαλος pro ciborum deliciis.

[100] ὡς ἡ ἀπακμὴ τοῦ πάθους ἐν τοῖς μεγάλοις [101] συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς
32 [102] εἰς ἦθος ἐκλύεται. Τοιαῦτα γάρ που τὰ περὶ τὴν τοῦ Ὀδυσσέως [103] ἠθικῶς [104] αὐτῷ βιολογούμενα οἰκίαν, [105] οἱονεὶ κωμῳδία τίς ἐστιν ἠθολογουμένη.

liciis. Διὸς γάλα, quod in cibis inſigniter lautum eſſet, veteres appellabant. Ex hac loquendi conſuetudine, quæ ſit ſententia hujus ἐπικέλτεως, intelligimus, inſomnia illa quidem eſſe, ſed Jovis inſomnia, id eſt, in inſomniorum genere præſtantiſſima. Sic Διὸς ἄνθος, *Amaracus*, unde *Amaracinum unguentum nobile conficitur*. PETRA.

Ibid. Διὸς ἐνύπνια.] Pulchre quidem ad hæc de Petra; & facile eſſet inventis addere: e multis unum tantum ſubjiciam: Διὸς Κόρινθος, quod proverbium aliter explicant parœmiographi, *Zenobius*, & *Suidas*: aliter uſurpat *Philoſtratus de vitis ſoph. l. 2*: ubi de *Hermocrate* ſophiſta ſermo, qui *Antipatri* filiam ducere in uxorem recuſavit: ὠθούντων δὲ αὐτὸν τῶν συγγενῶν ἐς τὸν γάμον, καὶ Διὸς Κόρινθον ἡγουμένων τὸν Ἀντίπατρον, *Cognatis eum ad nuptias impellentibus, ut qui* Antipatrum *putarent* Jovis Corinthum *eſſe*: hoc eſt, magnum aliquem, & Imperatori a deliciis. LANGBÆNIUS.

Ibid. Διὸς ἐνύπνια] id eſt, *magnifica ſomnia*, qualia eſſent Jovis ipſius, ſi ſomnia videret. Ennius de ſcaro piſce apud Cretam notiſſimo,

Scarum præterea CEREBRUM JOVIS *pæne* SUPREMI.

FABER.

100. Ὡς ἡ ἀπακμὴ] eadem tranſlatione uſus etiam Livius lib. VI: *Cum corporibus ſimul vigent ac defloreſcunt animi*. TOLLIUS.

101. Συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς] συγγραφεὺς vulgari ſignificatione hiſtoricus eſt; alias & pro quolibet proſaico ſcriptore ſumitur, ut hic fit, nec non apud Halicarnaſſeum, p. VIII. Alibi autem diſtinguit, ut, συγγραφεῖς τε, καὶ φιλοσόφους, καὶ ῥήτορας. Tamen certum eſt philoſophos quoque ſub ea appellatione comprehendi, ut & qui dialogos amatorios, epiſtolas, & narratiunculas ſcripſerunt. Emenda, ſi ita voles, Suidam in συγγραφεύς. Error enim ibi plane ridiculus eſt: ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ. Φησὶν ὁ μέγας Μάξιμος, ὅτι ὁ λόγος συγγραφόμενος, ἢ πρὸς, &c. Legendum omnino, ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ. Φησὶν ὁ, &c. Nolo bonum otium conterere in probando. FABER.

Ibid. Συγγραφεῦσι] Fabri annotatiuncula egre-

ΤΜΗΜΑ ι'.

Ὅτι ἡ τῶν ἄκρων καὶ κυριωτάτων ἐκλογὴ τοῦ Ὕψους αἴτιον, καὶ πῶς.

1 Φέρε νῦν, εἴ τι καὶ ἕτερον ἔχομεν ὑψηλοὺς ποιεῖν τοὺς λόγους δυνάμενον, ἐπισκεψώμεθα. [1] Οὐκοῦν ἐπειδὴ πᾶσι τοῖς πράγμασι φύσει συνεδρεύει τινὰ μόρια [2] ταῖς ὕλαις συνυπάρχοντα, [3] ἐξ ἀνάγκης γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν ὕψους αἴτιον,

Οὐκοῦν ἐπειδὴ] Ratio faciendi ὕψους pulcherrima, ſi ad ſingularum rerum deſcriptiones ſumantur circumſtantiæ earum ἐκ τῶν παρεπομένων: quam poſtea περιγραφὴν appellat τῶν ἄκρων, καὶ εἰς ἑνότητα σύνταξιν. ROBORTELLUS.

2. Ταῖς ὕλαις συνυπάρχοντα] *Conſequentia* vocant Rhetores Latini: noſter poſtpaulo παρεπόμενα, & παρακολουθοῦντα· συνεδρεύει συνυπάρχοντα, Latine dixeris, *hærent in re, de qua agitur*. Ita enim Cicero alicubi: vel, ut Terentius in Eunucho, *in re in ſunt*. Eadem ferme locutio eſt, qua Lucretius eſt uſus, l. II, 263:

Numquam in concilium ut poſſint compulſa coïre,
Nec remorari in concilio, nec creſcere adaucta.

ubi alterutrum in utroque verſu verbum modo non πλεονάζει. TOLLIUS.

3. Ἐξ ἀνάγκης γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν ὕψους αἴτιον,] Commation hoc εἰς τὰ ἑπόμενα, non ad antecedentia referendum cenſeo; & verſionem totius coli ſic efformo: *Cum enim omnibus in rebus circumſtantiæ quædam ſint, quæ principalem materiam naturaliter comitentur; earum,*

claris cum ſolutæ, tum ligatæ orationis, ſcriptoribus per ætatem elangueſcit, ac remittit, ad moratum illos dicendi genus plerumque declinare. Cujuſmodi ſunt illa, quæ de procorum in Ulyſſis ædibus vivendi 32
ratione ab Homero ad veritatem morum perquam narrantur accommodate: quæ mihi ſane a bene morata Comœdia haud ita multum differre ſemper viſa ſunt.

egregie his Sexti Empirici illuſtratur l. 1 adv. Mathem. c. 3: *Διονύσιος μὲν ὁ Θρᾷξ ἐν τοῖς παραγγέλμασί φησι, Γραμματική ἐστιν ἐμπειρία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων, ξυγγραφεῖς καλῶν, ὡς ἔστιν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ποιητὰς ἀντεμφάσεως πρόδηλον, οὐκ ἄλλους τινὰς, ἢ τοὺς καταλογάδην πραγματευσαμένους.* Tollius.

102. Εἰς ἦθος ἐκλύεται] Quare? quia *genus moratum* (Horat. *morata fabula*) tranquillum eſt, lene eſt, & naturæ, quæ σπεύδει βραδέως, plane conveniens. Itaque optime Halicarnaſſeus pag. CLXIV, numero 36; & qui ἠθικῶς ſcribunt, illi ἀφελῶς (*ſimpliciter*) ſcribere dicuntur Hermogeni, non uno loco. Hujus characteris unicum exemplum habent Latini, Terentium ſcilicet, id eſt, Menandrum & Apollodorum. Cur enim tantopere laudetur Terentius ipſe, haud ſane video. At egregium opus eſt. Quis negat? ſed opus illud opus Menandri eſt, Apollodori eſt; Terentius autem interpres. Id itaque de Terentio dixeris, quod ipſe de ſe alicubi dictum voluit:

Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum.

Faber.

103. Ἠθικῶς] ὁ νοῦς, Ἐκλυομένης τοῦ πάθους ἀπακμῆς εἰς ἦθος παράδοξά ἐστι τὰ ἠθικὰ διηγηθέντα ὑπὸ Εὐμαίου ὑφορβοῦ τῷ Ὀδυσσεῖ ἀγνῶστῳ περὶ ἀκολάστου τῶν μνηστήρων βίου. In quibus οἷον Κωμῳδίας τινὸς ἠθολογουμένης ὑπόθεσιν illuſtrem contineri annotat Auctor. Petra.

Ibid. Ἠθικῶς] potuiſſem quoque vertere, *ad mores attemperate*; vel, *docta morum imitatione*. Tollius.

104. Αὐτῷ] Petra ad Ulyſſem retulit quæ Homero noſter tribuit; quem hic graphice laſcivæ juventutis mores deſcripſiſſe ait. Tollius.

105. Οἱονεὶ κωμῳδία] Vide erudite hæc explicantem Ill. Cuperum ad Homeri Apotheoſin. Tollius.

Sectio X.

Summorum & validiſſimorum conſequentium collectionem, compoſitionemque, cauſſam eſſe Sublimitatis, & quomodo.

Videndum nunc porro, ecqua etiam alia via modoque oratio noſtra ad 1
Sublimitatem elevari poſſit. Et poteſt ſane. Nam quum quibuſvis rebus ac negotiis particulæ natura quædam inſideant, quæ cum ipſis una rebus coöriantur, quaſque Concomitantium, vel Conſequentium, nomine li-

rum, cum inter ſe ſimiles ſunt, præcipuas deligere, eaſque mutua connexione in unum quaſi corpus compingere, neceſſario nobis granditatis cauſa erit: partim enim delectus capitum, partim denſitas eorum, quæ electa ſunt, auditorem conciliat. Certum enim eſt & τὸ μὲν, τὸ δὲ, & τὰ μὲν, τὰ δὲ, & τοῦτο μὲν, τοῦτο δὲ, apud *Græcos*, eſſe modos loquendi ἰσοδυναμοῦντας, ſignificantes, *partim quidem, partim vero*. Exempla ſuppeditabit *Herodotus l. 1, §. 71. & l. 3, §. 8. & l. 9, §. 7.* Poterunt & non incommode reddi tum hic, tum alias, *Non ſolum, ſed etiam*: ut apud *Halicarnaſſeum Antiq. l. 6. Quæris terra ſocios nos admittet, τὰ μὲν ἀλυπους ἐσομένους τοῖς ὑποδεξαμένοις, τὰ δὲ ὠφελίμους. Non ſolum non moleſtos futuros ſuſcipientibus, ſed & utiles.* Langb.

Ibid. Ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι ἂν ἡμῖν] Hic locus commode magis converti potuerat, quam ab ullo interprete converſus ſit. Faber.

Ibid. Ἐξ ἀνάγκης] Plutarchus de Auditione: Ἐν ἔργῳ γε παντὶ τὸ μὲν καλὸν ἐκ πολλῶν οἷον ἀριθμῶν

πον, [4] τὸ τῶν ἐμφερομένων ἐκλέγειν ἀεὶ [5] τὰ καιριώτατα, [6] καὶ ταῦτα τῇ
2 πρὸς ἄλληλα ἐπισυνθέσει, καθάπερ ἕν τι σῶμα ποιεῖν δύνασθαι. [7] Τὸ μὲν
γὰρ, [8] τῇ ἐκλογῇ τῶν λημμάτων τὸν ἀκροατὴν, τὸ δὲ, τῇ πυκνώσει τῶν
3 ἐκλελεγμένων προσάγεται. Οἷον ἡ Σαπφὼ τὰ συμβαίνοντα ταῖς ἐρωτικαῖς
μανίαις παθήματα ἐκ τῶν παρεπομένων, καὶ [9] ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἑκά-
4 στοτε λαμβάνει. [10] Πῶς δὲ ταύτην τὴν ἀρετὴν ἀποδείκνυται; ὅτε τὰ ἄκρα
αὐτῶν, καὶ ὑπερτεταμένα δεινὴ καὶ ἐκλέξαι, καὶ εἰς ἄλληλα συνδῆσαι·

[11] Φαί-

ἀριθμῶν εἰς ἕνα καιρὸν ἡκόντων ὑπὸ συμμετρίας τινὸς καὶ ἁρμονίας ἐπιτελεῖται. TOLLIUS.

4. Τὸ τῶν ἐμφ.] Hanc appellat poſtea περιγραφὴν τῶν ἄκρων, καὶ εἰς ἑνότητα σύνταξιν. ROBORTELLUS.

Ibid. Τὸ τῶν ἐκφερομένων] putabam aliquando legendum συνεκφερομένων, id eſt, συνυπαρχόντων ταῖς ὕλαις. Verum rectius multo eſt ἐμφερομένων. Sic infra ſect. XII: ἀπὸ πάντων τῶν ἐμφερομένων τοῖς πράγμασι μορίων. TOLLIUS.

5. Τὰ καιριώτατα] mox vocat τὰ ἄκρα, καὶ ὑπερτεταμένα. Heſychius: καίρια τὰ μέρη, τὰ λεπτὰ, βέβαια, ὠφέλιμα, ἢ ἐπικίνδυνα, θανάσιμα, ἢ ἐπιτήδεια. Ubi malim legere καίρια μέρη, τὰ λεπτὰ, τὰ ἀβέβαια, &c. Sunt hic τὰ καιριώτατα, quæ rem, quam tractamus, conficiunt: hoc eſt, quibus ad oſtendendum id, quod volumus, nihil eſt validius; quales ſunt καίριαι πληγαί. TOLLIUS.

6. Καὶ ταῦτα τῇ πρὸς ἄλληλα] Exemplum eximium eſt apud Cic. pro domo: *Tu meam domum religioſam facere potuiſti? Et qua mente? qua invaſeras? qua manu? qua diſturbaras? qua voce? qua incendi juſſeras? qua lege? quam ne in illa quidem impunitate tua ſcripſeras? quo pulvinari? quod ſtupraras? quo ſimulacro? quod ereptum ex meretricis ſepulcro in imperatoris monumento collocaras?* ubi illa *mens, manus, vox, lex, pulvinar, ſimulacrum*, quæ ſingula huic conſecrationi ædium velut inhærebant, in unum tanquam corpus rediguntur. Sed & multæ aliæ in hoc exemplo, ſeu loco Cic. ſunt figuræ. Interrogationes, anaphoræ, homojoteleuta, polyptota, &c. Sic ut merito quoque ad ſect. XX de concurſu figurarum referri poſſit. TOLLIUS.

7. Τὸ μὲν γὰρ] in quatuor MSS. fuit, ὁ μὲν γὰρ, & mox ὁ δέ: ſicut & in prima Longini legitur editione. TOLLIUS.

8. Τῇ ἐκλογῇ τῶν λημμάτων, &c.] Legendum omnino, τῇ ἐκλογῇ ΤΩ͂Ν Α'ΚΡΩΝ λημμάτων. Id enim ni fiat, nunquam ad τὸ ὕψος pervenias. Vera autem emendatio eſt; nam & ratione, & Longini ipſius auctoritate nititur, qui paulo inferius ſcribat, λῆψις, ὡς ἔφην, ΤΩ͂Ν Α'ΚΡΩΝ. Ubi iſtud [ὡς ἔφην] manifeſte probat, ſic hoc loco ſcriptum fuiſſe, ut conjicio. Adde locum alium: περιγραφὴ γάρ τις ἦν ΤΩ͂Ν Α'ΚΡΩΝ ΛΗΜΜΑ'ΤΩΝ. Quin & hac ipſa pagina τὰ Α'ΚΡΑ αὐτῶν δεινὴ ΕʼΚΛΕ'ΞΑΙ, &c. Ergo legendum ἐκλογῇ τῶν ἄκρων λημμάτων. An opus eſt pluribus? Eſto ſane, Infra, τὸ πάθος Α'ΚΡΩΣ ἀπεπλάσατο. Quid quod ibidem legitur? τὰς ἐξοχὰς ἀριστίνδην ἐκκαθήραντες? Deinde αἱ ἐξοχαὶ & τὰ ἄκρα λήμματα, an diverſa ſunt? Adde tandem, nam piget me, &c. Sect. XX: Α'ΚΡΩΣ δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τ' αὐτὸ σύνοδος τῶν σχημάτων, &c. FABER.

Ibid. Τῇ ἐκλογῇ τῶν λημμάτων] Faber inſerendam cenſet vocem ἄκρων; proxime veritatem. Nam in Pariſino legebatur: Οʻ μὲν γὰρ τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀκροτάτων λημμάτων, ὁ δὲ τῇ πυκνώσει τῶν ἐκλελεγμένων προσάγεται. In reliquis autem τῇ ἐκλογῇ τὸν ἀκροατὴν τῶν λημμάτων. Lege, τῇ ἐκλογῇ τῶν λημμάτων τῶν ἀκροτάτων, τὸ δὲ &c. Quamquam hæc mihi putida ταυτολογία videtur. Vulgata tamen lectio multo putidior eſt. Nam τὸ ἀκροατὴν locum hic nullum habet. Exiſtimo autem e margine hæc in contextum irrepſiſſe. TOLLIUS.

9. Εʼκ τῆς ἀληθείας] Fabius *veritatem ipſam morum* vocat, lib. VI, cap. II Inſtit. Vide præced. ſectionem. TOLLIUS.

10. Πῶς δὲ τὴν ἀρετὴν ἀποδείκνυται;] Lege, πῶς δὲ ΤΑΥ'ΤΗΝ τὴν ἀρετὴν ἀποδείκνυται. FABER.

11. Φαίνεταί μοι κεῖνος] Hic locus extat inter fragmenta Lyricorum cum Catulli partim, partim Henrici Stephani verſione. PETRA.

Ibid. Φαίνεταί μοι κεῖνος] Ut ne tandem bona fide ἀποσ.... fiam, quod ſane haud neceſſe eſt, decrevi nil quidquam ad hoc admirabile odarium dicere. Fuit olim, fateor, cum Sapphonem amabam; ſed ex quo illa me perditiſſima femina pæne miſerum perdidit cum ſceleratiſſi-

ne licet appellare, fieri nequit, quin orationi ea, quam deſideramus,
concilietur altitudo, quum ex his & quæ cummaxime principalia fue-
rint, atque validiſſima, excerpſerimus, & ex iiſdem inter ſe conſtructis
unum quoddam veluti corpus fecerimus. Etenim ſummorum & effica- 2
ciſſimorum conſequentium delectus, ipſaque poſtea eorundem congeries,
atque coacervatio, mira ad eos, qui audiunt, percellendos capiendoſ-
que vi pollet, atque poteſtate. Exemplo nobis eſto Poëtria Sappho, 3
quæ conjunctas ac familiares amatoriis furoribus animi corporiſque af-
fectiones a conſequentibus, adeoque ab ipſa undique petit veritate. Ubi 4
ergo, inquies, hanc illa ingenii ſui vim oſtendit? in eo, quod ex his
nonniſi ſumma quæque, & ad altiſſimum intenſionis gradum deducta,
ſibi deligat, eaque apto deinde inter ſeſe nexu colliget, atque coadunet.

Ille

leratiſſimo ſuo congerrone, (Anacreontem dico, ſi neſcis, Lector,) noli ſperare quidquam a me dictum iri, unde aut ipſa, aut ipſius opera, (queis tamen olim in Græcia nil elegantius, nil magis tenerum aut venuſtum quidquam extitit,) probari videantur. Itaque quando mihi impoſita fibula eſt, hic lacuna eſto; niſi ſcriptori librario aliter videbitur. Titulus eſt, Εἰς Ἐρωμένην. Ut enim mares maſculis amoribus inardeſcunt, ita & feminæ præpoſtero quandoque furore incenſæ feruntur. In earum numero fuiſſe dicitur Sappho: ea enim qua mares, qua feminas ſectabatur: eratque plane, ut ille deorum, qui *utroque facit commercia* mundo. Itaque εἰς ἐρωμένην ſuam hoc admirabile odarium ſcripſit. Eſſet autem fortaſſe, cur hic περὶ τῆς τριβακῆς, ſeu τριβαδικῆς ἀσελγείας, (de qua Lucianus *in amoribus*,) ut & de Philænide, quiddam diceretur; ſed certe eſt etiam, cur nihil quidquam dicatur. Ceterum hic Longini libellus mihi ſemper plane admirabilis viſus eſt, ſed in eo præcipue loco, ubi de hoc poëmatio ſententiam fert. Hunc igitur legat, qui ſcire velit, quid ſit cum judicio legere. Nihil addam, niſi hoc unum ad cognitionem artificii; ſepties repetitam fuiſſe in octo exiguis verſiculis particulam Δὲ, quæ deficientis corpuſculi, animique paulatim cadentis, imaginem ingenioſiſſime effingit. En tibi exempla: ἂν δὲ λεπτὸν, ὀμμάτεσσι δὲ, βομβεῦσιν δὲ, καδδὲ (id eſt κατὰ δὲ) τρόμος δὲ, χλωροτέρη δὲ, τεθνάναι δέ. Idque tanto magis obſerves, quod ei particulæ locum in octo ſuperioribus verſibus nullum eſſe videas. Scio qui dicturi ſint, iſthæc eſſe ſomnia hominis otio abutentis; ſed hoc etiam ſcio, talem ei non fore hanc obſervationem, qui Dionyſium Halicarnaſſeum περὶ συνθέσεως legerit; nam Dionyſius certe in illo opere non ſomniabat. FABER.

Ibid. Φαίνεταί μοι κεῖνος] reſcripſimus φαίνεταί Fοι κῆνος quemadmodum citatur ille locus ab Apollonio Alexandrino in Grammatica. Nam Fοι Æoles dicebant pro μοι, & iidem ὄνηρ, vel ὤνηρ, pro ἀνήρ. VOSSIUS.

Ibid. Φαίνεταί μοι κεῖνος] Codicem primum nacti Voſſianum ipſius Voſſii beneficio, in quem variantes carminis hujus lectiones e MS. bibliothecæ Regiæ Pariſinæ tranſcriptæ erant; deinde & ipſo illo Codice MS. Pariſiis conſulto: poſt & excerpta quædam alia e Longini vetere alio Codice adepti, emendare jam olim hoc Sapphus carmen conati ſumus. Prodiit interea Voſſiana Catulli editio, & in ea viri eruditiſſimi in idem carmen notæ atque emendationes: in quis aliqua & a nobis in eandem ſententiam, formamque reſtituta, nonnulliſque amicis tum temporis oſtenſa. Qua de cauſſa monendum lectorem exiſtimavimus, ne aliena ſublegiſſe videamur. Et ille quidem breviter veluti digitum tantum in ſingula intendit: nos in imperitiorum uſum pluſcula firmandis emendationibus contulimus. Noluimus igitur quidquam de pridem notatis mutare, licet trium poſtea MSS. Vaticanorum, Venetique S. Marci Codicum lectionibus uſi: ſed in quibus nil ferme alicujus momenti a Pariſino Codice diverſum reperimus. Ceterum quod Voſſius hic Fοι pro μοι e vetere Grammatico contra libros omnes MSS. reſtituit, non tam improbo, quam non & paulo poſt factum miror, ubi τό μοι τὰν legitur. Nam tum & hic τό Fοι τὰν reponendum fuerat. Κῆνος Æolicum eſt, uti Doricum τῆνος. Priſcianus lib. 1: *Ei Diphthongo nunc non utimur, ſed loco ejus in Græcis nominibus* e *vel* i *productas ponimus. Et in priore ſequimur Æo-*

les,

[11] Φαίνεταί Fοι κῆνος [12] ἴσος θεοῖσιν
«Ἔμμεν [13] ὤνηρ, ὅστις [14] ἐναντίος τοι
Ἰζάνει, καὶ πλασίον [15] ἀδὺ φωνεύ-
σας ὑπακούει,
[16] Καὶ γελάϊς ἱμερόεν· [17] τό μοι τὰν
Καρδίαν ἐν στήθεσιν [18] ἐπτόασεν.

[19] Ὡς

les. Illi enim τῷ Δημοσθένη *dicunt*, *pro* Δημοσθένει; *&* ἦπον, *pro* εἶπον. Terentianus Maurus:

Inde vertunt hanc in η *ſæpe diphthongum Graji,*
Quando quos ἱππεῖς *ſolebant, aut* ἀχαρνεῖς *dicere,*
Levigant, ἱππῆς*que potius, aut* ἀχάρνης *nominant.*

Vid. & Schol. Heſiodi p. 147. Auctorem Etymolog. in παρειὰ, ἄη, ἀηδὼν, &c. Et Stobæum in dictis Philoſophorum Pythagoricorum, unde innumera peti poterunt exempla. Tollius.

12. Ἴσος θεοῖσιν] ſic & Polyxena apud Euripidem in Hecuba:

Δέσποινα δ' ἦ δύστηνος Ἰδαίαισιν ἦν
Γυναιξὶ, παρθένοισί τ' ἀπόβλεπτος μέγα,
Ἴση θεοῖσι, πλὴν τὸ κατθανεῖν μόνον.

felices autem veteres non Dis tantum pares; ſed & ipſos Deos prædicabant. Electra apud Sophoclem:

Νιόβα, σὲ δ' ἔγωγε νέμω θεὸν,
Ἅτε &c.

Id eſt, feliciſſimam te prædico. Et adoleſcens amator apud Plautum in Curculione, cum amicam videret: *Sum Deus*; ſubjiciente facete ſervo: *Imo homo haud magni preti.* Quod autem noſtra ait, ἴσος θεοῖσιν, Latine cum Plauto verteris, *Dis æquiperabilis.* Ibidem enim mox ſequitur: *Quid vidiſti, aut quid videbis Dis magis æquiperabile?* Tollius.

13. Ἦ μὴν] V. C. ὤνηρ, Æolice pro ὁ ἀνήρ. Mutare enim ſolebant vocales, præſertim α in ω. Pindarus apud Stobæum:

Ἀρχὰ μεγάλας, ἀρετᾶς ὦνασσ' Ἀλάθεια.

Alcæus:

Τὸ δ' εὖτε κῦμα τῶ προτέρω ὀνέμω
Στίχει.

uti eo loco legendum monuit Douza. Sed quid hic faciet ὤνηρ, inquiet aliquis, cum Sappho certe vir non fuerit? Sed quod non fuit, induit. Unde & *maſcula* dicta Horatio, & Auſonio meo. Neque tamen illud ἦ μὴν plane rejectitium puto. Ἦμεν Æol. id eſt εἶναι, ſcriptum fuit: pro quo alii ἔμμεν ſubſtituerunt. Diotogenes Pythagoricus apud eundem Stobæum ſerm. 46: στραταγόν τ' ἀγαθὸν ἦμεν· pro εἶναι, & ita paſſim. Theages apud Stobæum: πέφυκεν ἐπιγγόναμα ἦμεν. Alias perquam ingrata ſit auribus illa repetitio, Ἔμμεν ἦ μὴν: nec eſt, ut delicatiſſimam puellam ita ſcripſiſſe ſuſpicemur. Et tum Ἦ μὰν, vel Ἆ μὰν legendum foret, uti Æoles loqui ſolitos vel ex Pindaro conſtat. Tollius. Ex Vo. Cod. ap. Voſſ. ἔμμεν ὤνης Span. ad Call. 592.

14. Ἐναντίος] eadem alibi ad formoſum:

Στᾶθι κἄντα φίλος, καὶ τὰν ἐπ' ὄσσοις
Ἀμπέτασον χάριν·

Ut paſceret ſcilicet oculos ſuos amore dulci ebrios: quam voluptatem nemo Lucretio meo mollius expreſſit, ubi de Marte ad Venerem reſpectante ait:

Atque ita ſuſpirans tereti cervice repoſta
Paſcit amore avidos inhians in te, Dea, viſus.

Achilles Tatius l. I: Οὐκ οἶδας, οἷόν ἐστιν ἐρωμένη καὶ βλεπομένη· μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονὴν, &c. Vid. Caſaub. ad Athen. p. 864. & l. VII Antholog. Græc. Latini *aſtare contra* dixerunt. Plaut. in Perſa: *Quid agis? feminam ſceleſtam te aſtans contra contueor.* Tollius.

15. Ἀδυφωνεύσας] lego cum Veteri Cod. ἀδυφωνεύσαις. More Æolum, qui α in αι mutabant, ut καλαὶ, pro καλά. Sic apud Alcæum:

Νύμφαις, ταῖς Διὸς ἐξ Αἰγιόχω φαισὶ τετυγμέναις.

ubi Janus Douza fruſtra fuit, cum τὰς τετυγμένας legeret, ut in margine ſui codicis teſtatum voluit. Idem Alcæus:

Κάδδ' ἄνειρε κυλίχναις μεγάλαις, αἶτ' ἔπι ποικίλαι.

Ita namque illic legendum arbitror. Priſcianus lib. I: *Ae ponitur pro* a, *ut* Æſculapius *pro* Ἀσκληπιός*: in quo Æoles ſequimur. Illi enim* νύμφαις *pro* νύμφας *&* φαισὶν *pro* φασὶν *dicunt.* Sic & αἶτις pro ἅτις Dor. vel ἥτις comm. Lacones dixiſſe ex Ariſtophane conſtat. Alii nonnulli legunt, ἀδυφώνω σεῦ ὑπακούει. Tollius.

16. Καὶ

Ille mi par eſſe Deo videtur, Catullus.
Ille, ſi fas eſt, ſuperare divos,
Qui ſedens adverſus identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem: miſero quod omnis
Eripit ſenſus mihi: nam ſimul te,
Lesbia,

16. Καὶ γελώσας] ſecuti lectionem libri ſcripti, qui adſervatur in bibliotheca Regia Lutetiæ, fecimus, καὶ γελάϊς ἱμερόεν. Γελάϊς Æoles dicebant pro γελᾷν, ut πεινάϊς pro πεινᾷν, πλατάϊς pro πλατᾷν, χρυσόϊς pro χρυσοῦν, uti colligere eſt ex auctore Etymologici, Heſychio, & iis, qui de dialectis ſcripſere. Vossius.

Ibid. Γελώσας] magnum patronum, ſuique vindicem, vulgata lectio habet, Catullum ſcilicet, qui γελώσας, ſeu potius γελώσαις, Æolice, legiſſe videtur, dum vertit, *ſpectat & audit dulce ridentem.* Quis igitur jam affirmare auſit, veriorem veteris eſſe libri lectionem, γελάϊς pro γελαῖς, ut illic male ſcriptum? Æoles enim per diæreſin αι in αϊ diſtrahebant, ut πάϊς pro παῖς, κόϊλον pro κοῖλον, βοάϊς pro βοᾷς. Quod ſi vero antiqui Codicis ſcriptura retinenda eſt, diſtingue hoc verbum a priore ſententia, & explica: *& ſuave rides.* Eſt enim ſecunda præſentis indicativi, pro γελᾷς, &c. Nam quid riſus ille, qualis hic laudatur, auditum ita juvet, non video, ut ea ſe voluptate Sappho velut extra ſe raptam dicat. At vultus ille puellæ blandum καὶ ἐπαγωγὸν ridentis mirum quantum poteſt. Et norunt illi, qui Venerem φιλομειδῆ benignam experti. Ignaros & ἀμυήτες Lucianus in Dialog. Metretr. inſtruet; aut hoc aliquanto caſtior Muſæus, Εἷς δέ τις, inquiens, Ἥρως

Ὀφθαλμὸς γελόων ἑκατὸν χαρίτεσσι τεθήλει.

Unde apud Ariſtænetum l. 1, Epiſt. 1, in delicatiſſima illa formoſulæ Laïdos deſcriptione hæc etiam duo conjunguntur, vox ſuaviſſima, & riſus venuſtus. Ἡνίκα δὲ φθέγγεται, inquit, βαβαὶ, ὅσαι τῆς ὁμιλίας αὐτῆς αἱ σειρῆνες· ὅσον ἡ γλῶττη στωμύληθρον· τῶν χαρίτων πάντων ἡ Λαῒς τὸν κεστὸν ὑπεζώσατο. καὶ μειδιᾷ πάνυ ἐπαγωγόν. Nec minima hinc querelarum deſumpta eſt materies amatori, cujus amica mortua, apud Alciphronem. Ἡ δὲ, inquit, οὐκ ἔτι με φαιδροῖς τοῖς ὄμμασιν ὄψεται μειδιῶσα. Sed & γέλως ipſe riſus modeſtus, diverſuſque a καγχασμῷ, qui Latinis *cachinnus*, & κιχλισμῷ, qui petulans ac meretricius: acceditque ad μειδίαμα, quæ vultus tantum ad riſum remiſſio eſt; unde Veneri cognomen. de quo plura Clemens Alexandrinus lib. II Pædagog. cap. V. Voſſii ſententiam amplecterer, ſi præcedens ἀδυφωνεύσαις etiam infinitivus eſſet. Meam tuentur illi delicatuli, qui apud Athenæum l. XV, p. 685, exſtant verſus:

Ὦ μαλάχας μὲν ἐσορῶν, ἀναπνέων δ᾽ ὑάκινθον,
Καὶ μελιλώτινον λαλῶν, καὶ ῥόδα προσεσηρώς, &c.

ubi item dulcis vox, & ſuavis riſus eodem modo conjunguntur, ſed non ut hic auditu percipiuntur, ſed viſu: unde ῥόδα additum, qui flos colore oculos plurimum delectat. Tollius.

17. Τό μοι τὰν] VV. CC. μὴ ἐμάν, pro μήμαν, contracte, ut puto, pro μὲ ἐμάν. Æoles enim ἐμὲ & μὲ, pro ἐμοὶ, & μοὶ, dicebant. Pro quo Attici, & Dores ἔμεγε. Tollius.

18. Ἐπτόασεν] V. C. ἐπτύασεν, more Æolico, quo ο in υ mutatur. Sic apud noſtram ὕσδων pro ὄζων; apud Hermogenem; ubi ita legit Janus Douza:

Ἀμφ᾽ ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεῖ δι᾽ ὕσδων
Μαλίνων, αἰθυσσομένων δὲ φύλλων
Κῶμα καταῤῥεῖ.

Proclus in Chreſtomathia apud Photium, ubi de Hymenæo agit: Ἐγὼ δὲ οἶμαι, inquit, βίου τινὸς εὐτυχοῦς προαναφώνησιν ὑπάρχειν, καὶ συνεύχεσθαι τοῖς συνοῦσι περὶ γάμου κοινωνίαν μετὰ φιλοστοργίας, Αἰολικῇ παραπλέκοντας τὴν εὐχὴν διαλέκτῳ, οἷον ὑμεναίειν καὶ ὁμονοεῖν τούτους, ἀεὶ ὁμόσε μένοντας. Ubi ὑμηναίειν τὸ ὁμοῦ ναίειν ſignificat. Vide Etymologicum in voce ὑμέναιος; quod & in voce γυνὴ reſpici poterit. Item Euſtathium in Homer. Ιλ. α΄. p. 27 ed. Rom. Quintilianum l. I Inſtit. Priſcian. l. I, p. 553. Schol. Heſiod. p. 147. Exemplorum vero apud Pindarum, Theocritum, Alcæum, ceteroſque, quorum apud Stobæum fragmenta exſtant, ὅσα κόνις. Tollius.

19. Ὥς ἴδον σ᾽, ὡς βρόγχον] ita oſtendi in Epiſtolis legendum. Cum antea legeretur:

Ὥς ἴδον σε, βρόγχον ἐμοὶ γὰρ αὐδῆς &c.

Quorum verborum ridicula eſt ſententia;

 nempe

[19] Ὡς γὰρ εἴδω σε, [20] βροχέας με φώνας
Οὐδὲν ἔθ' [21] ἥκει·
[22] Ἀλλὰ καμμὲν [23] γλῶσσα σέσιγε, [24] λεπτὸν δ'
Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν.
[25] Ὀππάτεσσιν δ' [26] οὐδὲν ὄρημι· βομβεῦ-
σιν δ' [27] ἀκοαί Fοι.

[28] Καδδ'

nempe, *ubi te vidi, guttur. Mihi enim nil vocis amplius venit.* Converti autem Latine ita debet ex emendatione mea: *Nil mihi vocis in fauces*, ſeu *guttur*, *venit.* Non opus eſt, ut exempla afferam, quibus probetur ὡς ſignificare εἰς & πρός. Sexcenta enim poſſint. Nam ſic omnes ſcriptores Attici loqui amant. FABER.

Ibid. Ὡς γὰρ εἴδον] idem liber habet: ὡς γὰρ εἴδω σε, βροχέας με φώνας οὐδὲν ἔθ' ἥκει, quod omnino rectum eſt. Æoles pro Βραχὺς dicebant βροχύς. Βροχέας itaque pro βραχείας. Heſychius βροχέως interpretatur σαφῶς, συντόμως. Male vulgo βρουχέως. VOSSIUS.

Ibid. Ὡς ἴδον σ'] Pindarus apud Athenæum: Τὰς δὴ Θεοξένου ἀκτῖνας ὄσσων μαρμαρυζοίσας δρακεὶς, ὃς μὴ πόθῳ κυμαίνεται, ἐξ ἀδάμαντος, ἢ σιδάρου, κεχάλκευται μέλαιναν ψυχάν. Parthenis apud Ariſtænetum lib. II, ep. V: Θεωροῦσα δὲ τὸν καλὸν αἰδοῦμαι, φοβοῦμαι, ὑφ' ἡδονῆς πνευστιῶ. TOLLIUS.

20. Ὡς βρόγχον ἐμοὶ] Jan. Douza legit,

Ὡς ἴδον γάρ σε βραχέως ἐμ' αὐδᾶς·

Malim ego partim ex antiquo Codice, partim ex conjectura,

Ὡς γὰρ εἴδω σε, βρόχε' ὥς με φώνας
Οὔδεν ἔτ' εἴκει.

Si quis vero τὸ αὐδᾶς, (vel αὔδας retracto in priorem ſyllabam accentu, quemadmodum Æoles ſolebant) magis probet, me non nolente legat, ὡς ἐμ' αὔδας &c. vel etiam, ὥς με αὔδας· τὸ βρόχε' pro βρόχεο ponitur partim Jonice, partim Æolice; communiter βρόγχου, pro ἐκ βρόγχου, e gutture. Non enim ad fauces, ſed e faucibus vox venit: ſiquidem βρόγχος ἐνερρίζωται ἐν μέσῳ τῷ πνεύμονι, ut eſt apud Pollucem lib. II, vel, ut Cicero lib. II de Nat. Deor. c. LIX; *a pulmonibus arteria uſque ad os intimum pertinet: per quam vox principium a mente ducens percipitur, & funditur. Deinde in ore ſita eſt lingua, finita dentibus. Ea vocem immoderate effuſam fingit, & terminat.* Ἐκ βρόγχου igitur vox venit, non ὡς βρόγχον, ut Faber, aliique voluerunt. Hinc ſequitur, ἀλλὰ κάμμεν γλῶσσ' ἔαγε. *Sed lingua mihi torpet.* Quia ſcilicet ſpiritus nullus e pulmonibus per fauces in os veniebat. Notum illud poëtæ. *Vox faucibus hæſit.* Lactantius de Opificio Dei, c. XI: *Aperuit igitur viam voci Divina ſolertia ex illa fiſtula ſpiritali, ut poſſet lingua miniſterio ſuo fungi; & vocis ipſius inoffenſum tenorem pulſibus ſuis in verba concidere. Qui meatus, ſi aliquo modo interceptus eſt, mutum faciat neceſſe eſt.* Poteſt tamen altera lectio hoc pacto defendi, quod mens obſtupefacta, unde vocis principium, omnem loquendi vim ac facultatem intercluderet, nullo in fauces immiſſo ſpiritu, qui per eas dilapſus ope linguæ vocem articulatam effingeret. Sed prior magis placet. Anonymus apud Barthium in Adverſ. XLIV, 17: *Spiritus vocem negat, & tertiatis diſſidet verbis hians.* Eſt autem Æolica dialectus βρόχος pro βρόγχος: ut φάρυξ pro φάρυγξ, θώμιξ pro θώμιγξ, unde Lat. *tomex*; καχάζω pro καγχάζω, unde Lat. *cachinnus*: φόρμυξ pro φόρμυγξ, φίγα pro σφίγγα apud Heſych. &c. Præterea apud Pindarum vocalis ante duas conſonantes ſæpe corripitur: ita ut βρύγχε' hic legi poſſit Æolice pro βρόγχεο, ſeu βρόγχου, nam in eodem Heſychio βρύγχος, βρόχος, pro βρόγχος legas, ο Æolice in υ mutato. Fortean aliquis & βρουχέως hic ſcriptum contendat, quia apud Heſychium βρουχέως, σαφῶς, συντόμως. Αἰωλεῖς, legitur: ubi Salmaſius βρυχέως reponendum cenſet. Verum Æoles ου diphthongum ſæpe corripiebant, ut mox videbimus: quod doctiſſimum Schmidium p. 335 Pyth. in voce οἰκουρίαν fefellit. TOLLIUS.

21. Ἥκει] Non amabant Æoles aſpiratas voces; ideoque, quantum fieri poterat, mutabant ſpiritum aſperum in lenem. Ut ἕρκος in ἔρκος, ὑμεῖς, in ὔμμες, ὅτι in ὄττι, ὅμοιος in ὔμοιος &c. Vid. Euſtath. in Homer. Ιλ. α'. p. 27 ed. Rom. & Apollon. Alexandrinum lib. I Syntaxeos. Sic & η in ει mutare illis ſolemne fuit, notantibus Schol. Lycophronis p. 69. Auctore Etymol. in πλειάρειν, & ὑπόκυκλα, Priſciano lib. I extremo, &c. rectius

igitur

Lesbia, adſpexi, nihil eſt ſuper mi,
Quod loquar amens. Parthenius.
Lingua ſed torpet; tenuis ſub artus Catullus. p. 142.
Flamma dimanat: ſonitu ſuopte
Tinniunt auris: gemina teguntur
Lumina nocte.

Manat

igitur in V. C. εἴκει pro ἥκει legitur. Tollius.

22. Ἀλλὰ καμμεῦ] in ſcripto libro eſt, Ἀλλὰ καμμεῦ γλῶσσα σέσιγε· λεπτὸν δ' Αὐτίκα· & hoc quoque rectum. Σέσιγε non eſt a σιγᾶν, ſed a σίζω, cujus præteritum medium σέσιγα, quod ex Euſtathio & auctore Etymologici conſtat. Vossius.

Ibid. Καμμὲν] pro κατὰ μὲν. Sed in Excerptis invenio, γλῶσσα μευ κατασέσιγε. Quare prima forte, & verior lectio fuerit, κάμμευ, pro κατά μευ. Quomodo & in Plutarchi quibuſdam legitur editionibus, in ſyntagmate de profectu in virtute ſentiendo. Verum nihil affirmo. Τὸ κατὰ vero ad ἔαγε referendum eſt, a quo per tmeſin divulſum fuit. Sic καμμονίη Æolibus Victoria, pro καταμονίη, apud Plutarch de Aud. Poët. κάββας, pro καταβὰς, apud Pindarum, Nem. VI. Καккεφαλὴν, pro κατὰ κεφαλὴν, apud Homer. Ιλ. υ'. & mox apud noſtram, κάδδε, pro κατὰ δὲ· ἀλλὰ μὴ κάτθον πλῦτον, pro κατὰ τὸν πλῦτον, apud Diotogenem in Stobæo, & ſexcenta id genus alia, apud Heſychium. Tollius.

23. Γλῶσσ' ἔαγε] Plautus milite glor. ſc. Hera Eccum:

Verbum hercle facere non poteris, ſi acceſſerit ad te.
Dum te obtuetur, interim lingua, atque oculi perierunt. Tollius.

24. Ἂν δὲ λεπτὸν] ita citat Plutarchus. Λέπτον vero ſcripſit Æolia puella, more gentis accentu retracto in priorem, de quo conſule Apollon. Alexandrinum lib. II, & l. IV Synt. Priſcian l. XIV, & Euſtathium in Hom. Ιλ. α'. p. 75. ed Rom. Ἂν pro ἀνὰ poſitum per Apocopen Æolicam ut apud Alcæum:

----- Ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
Ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνα.

alii legunt, ἐν Æol pro εἰς. Tollius.

25. Ὀμμάτεσσιν] Recte quoque idem liber Ὀππάτεσσι δ' ὐδὲν ὄρημι. Sed nec contemnenda eſt altera lectio ὄρηπι in eodem libro. Etenim apud Æoles μ in π tranſit, ſæpe quoque apud eos conſonæ geminantur. Vossius.

Ibid. Ὀμμάτεσσι] præſtat, quod in V. C. legitur, ὀππάτεσσι; in quo conſuetudo loquendi Æolica obſervata, ut mox etiam in ὄρηπι pro ὄρημι. Sic & ἄλιππα pro ἄλειμμα iidem Æoles dicebant, ut eſt apud Auctorem Etymologici in ἄλιππα. Tollius.

26. Οὔδεν ὄρημι] Plutarchus in Demetrii Poliorc. vita hæc Sapphus reſpiciens ὄψεων ὑποδείξεις vocat, cum potius illic ὄψεων ὑπολείψεις, vel ὑποδύσεις, legendum eſſe quivis facile videat. Archilochus:

Τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίαν ἐλυσθεὶς
Πολλὴν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχευε,
Κλέψας ἐκ στήθεων ἁπαλὰς φρένας.

Tollius.

27. Ἀκοάι] V. C. ἀκὲ, pro ἀκοαί. Corripiebantur enim diphthongi ab Æolibus. Sic θυγάτηρ pro θυγάτηρ dicebant, ut eſt apud Priſcian. pag. 554: Οὐδύσσεὺς pro Ὀδυσσεὺς apud Fabium l. I, cap. IV. Plura ex Pindaro exempla Schmidius notavit. Με pro μοι ſcriptum puto, partim e veſtigiis corruptæ lectionis, quæ id ipſum verbo ὄρηπι priore verſu male inſeruerat, partim ex Æolica loquendi conſuetudine, de qua ſupra. Sic noſtra alibi: αἰδῶς κέν σε ὐκ εἶχεν ὄππατα, pro σοί. Alii legunt teſte Douza, βομβεῦσ' ἐν δ' ἀκοαί μοι. Tollius.

28. Καδδ' ἱδρῶς] Similes ferme perturbationes exprimit Simætha apud Theocrit. Idyll. II:

—— Ἐγὼ δέ νιν ὡς ἐνόησα,
Πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον· ἐκ δὲ μετώπω
Ἱδρὼς μὲν κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις.
Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, ὐδ' ὅσσον ἐν ὕπνῳ
Κνυζεῦνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα.
Ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι καλὸν χρόα πάντοθεν ἴσα· Tollius.

Ibid. Ἱδρώς] V. C. ἰδρωῖ. Scripſit forte Sappho ἴδρων, more gentis, quæ iſtiuſmodi in ως deſinentia nomina acutitona in recto caſu per ων efferebat, & in patrio per ῶνος. Hinc & apud Salluſtium: *Dædalum ex Sicilia profectum, quo Minonis iram atque opes fugeret;* pro *Minois.* Tollius.

29. Τρό-

[28] Κὰδ δ' ἴδρως ψυχρὸς χέεται. [29] τρόμος δὲ
[30] Πᾶσαν ἀγρεῖ· χλωροτέρη δὲ [31] ποίας
Ἔμμι, [32] τεθνάκην δ' [33] ὀλίγω [34] 'πιδεῦσα
Φαίνομαι ἄλλα.

[35] Ἀλλὰ πᾶν τολματόν· ἐπεὶ πένητα.

5 Οὐ θαυμάζεις, ὡς [36] ὑπ' αὐτὸ τὴν ψυχὴν, τὸ σῶμα, τὰς ἀκοὰς, τὴν γλῶσσαν, τὰς ὄψεις, τὴν χρόαν, πάνθ' ὡς ἀλλότρια διοιχόμενα ἐπιζητεῖ; καὶ καθ' ὑπεναντιώσεις ἅμα ψύχεται, καίεται, [37] ἀλογιστεῖ, φρονεῖ; ἢ γὰρ φοβεῖται, ἢ παρ' ὀλίγον τέθνηκεν, ἵνα μὴ ἕν τι περὶ αὐτὴν
6 πάθος φαίνηται, παθῶν δὲ σύνοδος; [38] Πάντα μὲν τὰ τοιαῦτα γίνεται περὶ τοὺς ἐρῶντας· ἡ λῆψις δ', ὡς ἔφην, τῶν ἄκρων, καὶ ἡ εἰς ταυτὸ συναίρεσις, ἀπειργάσατο τὴν ἐξοχήν· ὅνπερ οἶμαι καὶ ἐπὶ τῶν χειμώνων τρόπον ὁ

29. Τρόμος] V.C. τρέμος. Malim tamen τρέμος, vel τρέμορ. Ita enim ſcribebant Æoles, mutantes ο in ε; unde apud Latinos, qui eos ſecuti ſunt, *Tenor* a τόνος comm. Æol. τένορ, *Genu* a γόνυ, *Pes* a πὺς, &c. Neque vero ignoro eoſdem etiam ſæpe ο in ι vertiſſe: unde κίρρος, *cirrus*, pro κόρρος, Æol. comm. κόρσος, ἴμβρος, *imber*, pro ὄμβρος. Sic & *Siſpitam Junonem* veteres Latinos dixiſſe Feſtus tradit, pro *Soſpitam*. Iidem & σ in ρ mutabant, μάρτυρ dicentes, pro vulgato μάρτυς. De quo plura Euſtathius in Homer. Plato Eretrienſes σκληροτὴρ pro σκληρότης dixiſſe refert in Cratylo. Tollius.

30. Πᾶσαν αἱρεῖ] in eodem libro eſt, Πᾶσαν ἀγρεῖ· χλωροτέρα δὲ πὺας. Æolicum eſt ἀγρεῖ pro αἱρεῖ. Heſychius καταγρεῖ, καθαιρεῖ, καταλαμβάνει. Sed & ipſa Sappho apud Apollonium in Grammatica; ὅτα πάννυχος ἄσφι καταγρεῖ. Vossius.

Ibid. Αἱρεῖ] V.C. ἀγρεῖ. Et ſic nonnulli teſte Douza ante Voſſium legerunt. Quod non improbo: puto nihilominus verius eſſe, ἄρρει Æol. pro αἱρεῖ. Æoles etenim duplicabant conſonantes, ut e Lycophronis Scholiaſte, Auctore Etymologici, & aliis liquet. Ideo in altero Sapphus odario ad Venerem legendum, θύμος ἰμέρρει, pro θυμὸς ἱμείρει. Sic iidem Æoles πέρραμος dicebant pro περάμος, πέρροχος pro ὑπείροχος, ut apud hanc noſtram: Πέρροχος ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ὁ Λέσβιος ἀλλοδαποῖσιν. Nec hi tantum, ſed & Dores idem factitarunt. Ita Seleucus ab Heraclienſi legato Hercules Κάρρων appellatus, id eſt κρείων: ut eſt apud Memnonem in Bibliotheca Photii: & κάρρονες πολλῶν, pro κρείττονες, ſeu κρατίονες, apud Plutarchum in Lycurgo. Et κάρρον βέλτιον, item κάρρον, φυτὸν, ἢ καιρόν· κρεῖττον ἢ ἰσχυρόν, apud Heſychium. Ita enim illic pro καρρὸς leg. ubi ſi καιρὸν bonum eſt, eadem eſt, literarum mutatio, quæ in ἄρρει: Sic apud Epicharmum in nobili illa gnome: Ἀλλὰ σιγᾶν ἀγαθὸν, ὄκκα παρέοντι κάρρονες; apud Athenæum l. VIII extremo. Tollius.

31. Ποίας] Πὺας eſt in V. C. pro πόϝας, id eſt, πόας. Vossius.

Ibid. Ποίας] malui cum ſcripto Codice legere πὺας pro πόας, niſi quis malit πόϝας, ut πῦρ τε δάϝιον apud Priſcianum lib. I. Solebant enim Æoles Digamma ſuum F, ſive V Latinum, inſerere inter duas vocales, quod ſyllabas pro ſcriptorum lubitu & produceret, & corriperet. Vide & Etymologicon in ἀγαυός. Alias ποίας pro πόας Doricum & Æolicum eſt, ut ex Pindaro liquet, aliiſque. Tollius.

32. Τεθνᾶναι] hæc in eodem libro ita concipiuntur: τεθνάκην δ' ὀλιγω πιδεῦσα, id eſt, τέθνᾶναι δ' ὀλίγε ἐπιδέεσα. A τέθνακα, more Æolum, qui ſolent a præteritis, ſeu activis, ſeu mediis, verba formare, fit τεθνάκω, ut a πεποίηκα πεποιήκω, a κέκραγα κεκράγω, ab ἐγρήγορα ἐγρηγορῶ, & infinita ſimilia. Itaque τεθνάκην ſeu τεθνάκειν eſt τεθνᾶναι. Vossius.

Ibid. Τεθνάναι] differt multum vetuſti Codicis ſcriptura a vulgata lectione. In eo enim legas, Τεθνάκην δ' ὀλίγω πιδεύσην. Τεθνάκην, vel, ut Æoles & Dores, τεθνάκεν, a τεθνάκω, quod a præterito medio derivatum, ut Æoles ſolebant. Sic & γεγάκεν a γεγάκω, apud Pindarum Olymp. VI: Φοίβου γὰρ αὐτὸν φᾶ γεγάκεν πατρὸς, pro γεγαέναι. Ad quem locum

Manat & ſudor gelidus; tremorque H. Stephanus.
Occupat totam: velut herba pallent
Ora: ſpirandi neque compos, orco
Proxima credor.

Non tamen deſpero: etenim indigentem. Tollius.

Miraris, ſcio, atque adeo ſtupes, mi Terentiane, cum hæc legis, qua 5
arte Poëtria hæc animam, corpus, aures, linguam, oculos, colorem denique vultus, atque omnia ea velut jam dilabentia, ac diffugientia, in unum quaſi concilium rurſus colligat, contrariiſque & ſibi invicem repugnantibus agitata animi corporiſque perturbationibus, eodem tempore & algeat, & ardeat, & deſipiat, & reſipiſcat: quin & timore fatiſcat miſera, ac tantum non exſpiret. Solent quidem hæc, & alia id 6
genus plura, amantibus obtingere: ſed ille, uti dixi, valentiſſimorum conſequentium delectus, eorumque in unum complexus, ſive conſtipatio, illa ſunt, inquam, quæ carmen hoc ad ipſum Sublimitatis verticem perduxere. Nec alia uſus, puto, ratione Homerus ea potiſſimum in deſcri-

cum notæ conſuli poterunt Benedicti. Toll.

33. Ὀλίγῳ] melius V. C. & Αἰολικώτερον, ὀλίγω. Tollius.

34. Δέοισα] V.C. πιδεύσην, pro ἐπιδεύουσα ἂν, Æolice. Sic ſupra citavimus πέῤῥοχος pro ὑπέῤῥοχος, deficiente priore vocabuli litera; ſicut & ὦρσεν pro ὥρμησεν, extrita ſyllaba media iidem Æoles dixere. Tollius.

35. Ἄλλα] Ἄλλα Æolicum eſt pro ἀλάλη, id eſt, muta, mortua: & ſimiliter ἄλλος eſt ἄλαλος, ut teſtantur Grammatici veteres, qui de dialectis ſcripſere. Vossius.

Ibid. Ἄλλα] quod hic ἄλλα pro ἄλαλος Æol. Voſſius mavult, in eo fruſtra eſt. Nam, præterquam quod hoc cum ſequentibus cohæreat, jam ante ſibi linguam obmutuiſſe Sappho dixit. Quare illud ἄπνους multo hic aptius eſt, & convenientius. Tollius.

36. Ὑπ' αὐτὸ] Hoc eſt, ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον. *Sub idem tempus. Simul.* Langb.

Ibid. Ὑπ' αὐτὸ] rectius puto, ἐπὶ ταυτό. Ut mox ἡ εἰς ταυτὸ συναίρεσις; item ſect. ſeq. Εἰς ἑνότητα σύνταξις. Et ſect. xx, ἡ ἐπὶ ταυτὸ σύνοδος σχημάτων. D. Ignatius epiſt. ad Epheſios: ὁ οὖν μὴ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὗτος ἤδη ὑπερηφανεῖ, καὶ ἑαυτὸν διέκρινεν· ἐπὶ ταυτὸ igitur, vel ἐπὶ τὸ αὐτὸ, eſt *in idem concilium; in unum.* Mox lubens legam, ἢ καὶ φοβεῖται, ἢ παρ' ὀλίγον τέθνηκεν. Tollius.

37. Ἀλογοστεῖ, &c.] Cur ita in omnibus libris ſcriptum ſit miror; nam omnino legi debet ἀλογιστεῖ. Faber.

38. Πάντα μὲν τὰ τοιαῦτα] V. Heliodorum l. iv, p. 172. Plutarchus in Demetrio Poliorcete, ubi de amore Antiochi Stratonicen novercam depereuntis ſermo: ὡς μὲν οὖν τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων ὁμοίως εἶχε, τῆς δὲ Στρατονίκης, καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάντα, φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ὑποδείξεις, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς· τέλος δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία, καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίασις· ἐπὶ τούτοις &c. Et in Erotico: Ἀνάμνησον ἡμᾶς, ἐν οἷς ἡ καλὴ Σαπφὼ λέγει, τῆς ἐρωμένης ἐπιφανείσης τήντε φωνὴν ἴσχεσθαι, καὶ φλέγεσθαι τὸ σῶμα, καὶ καταλαμβάνειν ὠχρότητα, καὶ πλάδον αὐτὴν, καὶ ἴλιγγον. Apollonius lib. iii Argonaut. de Medea, cum primum Jaſonem videret:

> Ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη στηθέων πέσεν· ὄμματα δ' αὐτῆς
> Ἤχλυσαν. θερμὸν δὲ παρηΐδας εἷλεν ἔρευθος.
> Γούνατα δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπάροιθεν ἀεῖραι
> Ἔσθενεν, ἀλλ' ὑπένερθε πάγη πόδας.

Imitatus eſt noſtram Latinorum Poëtarum omnium maxime ſublimis Lucretius lib. iii; ubi eadem metu captis tribuit, quæ Sappho amore æſtuantibus:

> *Verum*, inquit, *ubi vementi magis eſt commota metu mens,*
> *Conſentire animam totam per membra videmus.*
> *Sudores itaque, & pallorem exſiſtere toto*

7 που ὁ ποιητὴς ἐκλαμβάνει τῶν παρακολουθούντων τὰ χαλεπώτατα. [39] Ὁ μὲν γὰρ τὰ Ἀριμάσπεια ποιήσας, ἐκεῖνα οἴεται δεινά.

[40] Θαῦμ' ἦ μὴν καὶ τοῦτο μέγα φρεσὶν ἡμετέρῃσιν.
[41] Ἄνδρες ὕδωρ ναίουσιν ἀπὸ χθονὸς ἐν πελάγεσσι.
[42] Δύστηνοί τινές εἰσιν· ἔχουσι γὰρ ἔργα πονηρά.
Ὄμματ' ἐν ἄστροισι, ψυχὴν δ' ἐν πόντῳ ἔχουσιν.
Ἦπου πολλὰ θεοῖσι [43] φίλας ἀνὰ χεῖρας ἔχοντες
[44] Εὔχονται σπλάγχνοισι κακῶς ἀναβαλλομένοισι.

παντὶ μὴν οἶμαι δῆλον, [45] ὡς πλέον ἄνθους ἔχει τὰ λεγόμενα, ἢ δέους.
8 Ὁ δὲ Ὅμηρος πῶς; ἓν γὰρ ἀπὸ πολλῶν λεγέσθω.

[46] Ἐν δ' ἔπεσ', ὡς ὅτε κῦμα θοῇ ἐν νηῒ πέσῃσι

Λάβρον

Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri,
Caligare oculos, ſonere auris, ſuccidere artus.

Tollius.

39. Ὁ μὲν γὰρ] Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος. Strabo lib primo τοιούτους τινὰς τοὺς [Ἀριμασποὺς] μονομμάτους Κύκλωπάς φασιν, οὓς ἐν τοῖς Ἀριμασπείοις ἔπεσιν ἐκδέδωκεν Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος, vel, ut alii volunt, Προικοννήσιος. Petra.

Ibid. Ὁ τὰ Ἀριμάσπεια.] *Arimaſpi*, gens *Scythica*, monoculi: unde *Æſchylus in Prometh.* μουνῶπα στρατὸν Ἀριμασπῶν vocat. Quia, ut *Euſtathio in Dionyſ. perieg.* placuit, ad ſagittandum aſſueti alterum oculum claudere ſolebant: tandem vero conſuetudo in naturam mutata eſt: unde & nomen ſortiti ſunt. Ἀρὶ enim, lingua Scythica, *unum*, μασπὸς autem *oculum* ſignificat. Quæ ad hunc populum ſpectabant, ea carminibus iſtis comprehenſa, quæ *Arimaſpia* dicta. De auctore licet Criticus noſter dubitare videatur, inſinuant tamen, idque haud occulte, *Gellius lib.* 9, *cap.* 4; *Plinius Hiſt. lib.* 7, *cap.* 2; & *Pauſanias in Atticis*: & diſertis verbis aſſerunt *Tatianus Orat. contra Græcos, ſub finem*; *Suidas in Ariſtea*, *Strabo lib.* 1 & 13; *Herodotus lib.* 4, & *Tzetzes Chiliad.* 2, *hiſt.* 50, *Ariſteam Proconneſium* verſus iſtos compoſuiſſe, quem *Suidas Crœſi & Cyri* temporibus vixiſſe refert: adeo ut fallantur neceſſe eſt, quotquot *Homeri* æqualem & *Præceptorem apud Strabonem quidam*, [*Tatianus*] vel etiam antiquiorem exiſtimant. *Suidæ* accedit *Herodotus* ex parte, qui illum anno ducenteſimo quadrageſimo, poſtquam denuo diſparuiſſet, in *Metaponto* jam rurſus comparuiſſe refert: idque, ut vult *Tzetzes*, *Herodoto* jam tum vivente; ex quo etiam deducimus veriorem eſſe lectionem, quam in marginem rejectam videmus, ἔτεσι τεσσαράκοντα καὶ διηκοσίοισι, quam quæ in textum *Herodoti* admiſſa eſt, τριηκοσίοισι. Si enim a *Cyro* & *Crœſo* ad *Herodoti* tempora computemus, ægre ducentorum annorum numerum complebimus. Langbænius.

Ibid. Τὰ Ἀριμάσπεια ποιήσας] de auctore Arimaſpiorum dubitat D. Longinus; alii uno ore Ariſtean Proconneſium ejus poëmatis ſcriptorem fuiſſe aſſerunt. Faber.

40. Θαῦμ' ἡμῖν] Naufragorum varia & elegans deſcriptio, & quidem diverſorum auctorum cum judicio Longini. Petra.

Ibid. Θαῦμ' ἡμῖν καὶ τοῦτο μέγα φρεσὶν ἡμετέρῃσιν.]
Quo pacto, ἡμῖν cum ἡμετέρῃσιν ſtabit? Lege itaque: Θαῦμ' ἦ μὴν, *Sane magnum miraculum.* Faber.

41. Ἄνδρες ὕδωρ] æmulatus eſt Oppianus Halieut. 1.

Δέρμασι δ' ἐν βαιοῖσιν ἀελλάων θεράποντες
Πλαζόμενοι, καὶ θυμὸν ἐν οἴδμασιν αἰὲν ἔχοντες,
Αἰεὶ μὲν νεφέλην ἰοειδέα παπταίνουσιν,
Αἰεὶ δὲ τρομέουσι μελαινόμενον πόρον ἅλμης.

Tollius.

42. Δύστηνοί τινές εἰσιν·] In ea, quæ ſequuntur, *Arimaſpia* hæc a nobis ſcholia habeas. Δύστηνοί τινές εἰσιν, hoc eſt, πάντες τινὲς, *omnes*. Φίλας χεῖρας id eſt, ἰδίας, *ſuas, proprias*. Ἀναβαλλομένοισι, forte ναυτιῶσι, *ſtomacho præ nauſea rejectante*. Quod autem φίλας vertimus *proprias*, *Heinſio Lectionum Theocrit. c.* 5, *debemus*, qui primus docuit φίλον ſæpe ſignificare, *meum*, *tuum*, *noſtrum*, &c. vel, quod

eſt

deſcribendis tempeſtatibus decerpit, quæ in illis ſunt quam aſperrima, maximeque terribilia. Conatus eſt & Arimaſpiorum Auctor, qui hæc 7
gravia putat, & horribilia:

Percuſſere animos ſed & hæc miracula noſtros.
Deſertis homines terris habitant mare ponti.
Heu genus infelix! facies quos dira laborum
Exercet: namque aſtra oculos, animum occupat æquor.
Sæpe ſupinatas tendunt ad ſidera palmas;
Vota ſed immanes diſcerpunt irrita venti.

Attamen nemini non liquere arbitror, plus in his ineſſe venuſtatis, quam terroris. Quam vero diverſus ab hoc Homerus! Unum de multis 8
exemplum poſuiſſe ſufficiet:

Ac velut inſano ſævit quum turbine pontus,

Inſur-

eſt *cujuſque* proprium. Sic apud *Heſiodum in Theog.* filius dicitur amputare genitalia φίλῳ πατρί. Et apud *Quintum Calabrum l. 9, Lemniades* dicuntur mactare φίλους ἀκοίτας, *viros ſuos*. LANGBÆNIUS.

43. Φίλας] more veterum φίλος uſurpatur pro *meus*, *tuus*, *ſuus*, &c. FABER.

44. Εὔχονται σπλάγχνοισι] Græcos Latinoſque Poëtas in verſione ſequutus ſum. Theocritus Idyll. XXIII:

Ἴσκον τοιάδε πολλά· τὰ δὲ εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα
Πνοιὴ ἔχοισ᾽ ἀνέμοιο. Χάρις δ᾽ οὐχ᾽ ἕσπετο μύθοις.

Catullus:

Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia factaque
Ventos irrita ferre ad nebulas aërias ſinis.

Virgilius de Aſcanio:

Multa patri portanda dabat mandata: ſed auræ
Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant.

alias vertendum: *male ſubjicientibus extis.* Sive: *Incaſſum: votiſque obſtant ardentibus exta.* Τὸ ναυτιῶσι in aſſuetis mari locum non habet. Mox τὸ μὴν in V. C. deeſt: pro quo rectius μὲν legi poſſit. TOLLIUS.

45. Ὡς πλέον ἄνθους ἔχει] Vere judicat Longinus; ſed & addere potuerat, verſum hunc,

Ὄμματ᾽ ἐν ἄστροισιν, ψυχὴν δ᾽ ἐν πόντῳ ἔχουσιν,
Oculos in aſtris, animum autem in mari habent,

plenum eſſe frigoris & ignaviæ. FABER.

Ibid. Ὡς πλέον ἄνθους] in quatuor Codd. erat: ὡς πλέον ἄνθος ἔχει τὰ λεγόμενα ἡδέως. Unde emendandum eſſe ſubolfeci, ὡς πλέον ἄνθους ἔχει τὰ λεγόμενα, ἢ δέους. Poſtpaulo vocabit φοβερὸν, quod hic δέος, opponetque τῷ γλαφυρῷ, ſicut hic τῷ ἄνθει. TOLLIUS.

46. Ἐν δ᾽ ἔπεσ᾽] Ἰλ. ό. PETRA.

Ibid. Ἐν δ᾽ ἔπεσ᾽, ὡς ὅτε, &c.] miror non annotaſſe Longinum, duorum verſuum granditatem ex eo natam, quod toti dactylica βάσει incedant, qua nihil ἡρωϊκώτερον, ut ab Halicarnaſſeo & Terentiano Mauro obſervatum eſt, & ipſe aurium ſenſus probat. FABER.

Ibid. Ἐν δ᾽ ἔπεσε] talis eſt illa veteris Poëtæ tempeſtatis deſcriptio apud Ciceronem lib. III de Oratore, cap. XXXIX:

------ Inhorreſcit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctiſque & nimbum occæcat nigror;
Flamma inter nubes coruſcat, cœlum tonitru contremit;
Grando miſta imbri largifluo ſubita præcipitans cadit:
Undique omnes venti erumpunt, ſævi exiſtunt turbines,
Fervit æſtu pelagus.

ubi omnia itidem τὰ χαλεπώτατα τῶν παρακολουθέντων in tempeſtate deſcribuntur, *omniaque fere, quo eſſent clariora, tranſlatis*, ut ait Cicero, *par ſimilitudinem verbis dicta ſunt.* Nitidiora ſunt illa divini Poëtæ in I Æneïdos:

Incubuere mari, totumque ab ſedibus imis
Una Euruſque Notuſque ruunt, creberque procellis
Africus; & vaſtos volvunt ad litora fluctus.
Inſequitur clamorque virum, ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubito nubes cælumque, diemque,
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.

Λάβρον ὑπαὶ νεφέων, ἀνεμοτρεφές· ἡ δέ τε πᾶσα
Ἄχνῃ ὑπεκρύφθη, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀήτης
Ἱστίῳ ἐμβρέμεται, τρομέουσι δέ τε φρένα ναῦται
Δειδιότες· [47] τυτθὸν γὰρ ὑπ' ἐκ θανάτοιο φέρονται.

9 Ἐπεχείρησε καὶ ὁ Ἄρατος τὸ αὐτὸ τοῦτο μετενεγκεῖν·

—— [48] ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει.

πλὴν μικρὸν αὐτὸ, καὶ γλαφυρὸν ἐποίησεν ἀντὶ φοβεροῦ· ἔτι δὲ [49] παρώ-
10 ρισε τὸν κίνδυνον εἰπὼν, ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει· οὐκοῦν ἀπείργει. Ὁ δὲ ποιητὴς οὐχ ἅπαξ [50] παρορίζει τὸ δεινὸν, ἀλλὰ τοὺς ἀεὶ, καὶ μονονουχὶ κατὰ πᾶν κῦμα πολλάκις ἀπολλυμένους εἰκονογραφεῖ· [51] καὶ μὴν τὰς προθέσεις, ἀσυνθέτους οὔσας συναναγκάσας παρὰ φύσιν, καὶ εἰς ἀλλήλας [52] συμβιασάμενος, [53] ὑπ' ἐκ θανάτοιο, τῷ μὲν συνεμπίπτοντι πάθει τὸ ἔπος ὁμοίως [54] ἐβασάνισεν· τῇ δὲ τοῦ ἔπους συνθλίψει τὸ πάθος [55] ἄκρως ἀπεπλάσατο, καὶ μονονοὐκ ἐνετύπωσε τῇ λέξει τοῦ κινδύνου τὸ ἰδίωμα, ὑπ' ἐκ θανατοιο φέρονται.

Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther;
Præſentemque viris intentant omnia mortem.

Et mox:

Talia jactanti ſtridens aquilone procella
Velum adverſa ferit, fluctuſque ad ſidera tollit.
Franguntur remi: tum proram avertit, & undis
Dat latus: inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.

quæ nemo non facile animum adverterit ab Homero deſumta. Verumtamen brevitas illa Homeri plus mihi habere videtur horroris, dum uno velut contuitu omne periculum oculis ſubjicitur: at apud Virgilium nimium picta pleraque plus habent elegantiæ, quam terroris. Et poſſem oſtendere, niſi..... ſed quiſque ſuo utatur fruatur judicio: nec enim dubito, quin ſingulis accurate expenſis plerique conceſſuri ſint, non ita ſe Virgiliana illa, atque Homerica deſcriptione perturbari: adeo hæc ſimplex eſt & ingenua, nulloque fuco illita, ſed ex ipſa petita, ſubminiſtrataque veritate. Tollius.

47. Τυτθὸν γὰρ] Βραχὺ γάρ ἐστι τὸ διεῖργον αὐτοὺς τοῦ θανάτου διάστημα, ὅ ἐστι, παρ' ὀλίγον θνήσκουσιν, ἐγγὺς ὄντες τοῦ θανάτου. Anacharſis admetitur digitis hoc ſpatium, ὃς ἐρωτήσας ἐν τῷ πλέειν, ὁπόσον ἐστὶ πάχος τῶν σανίδων τοῦ τῆς νηὸς ἐδάφους, μαθὼν, ὡς τοσοίδε δάκτυλοι, ἔφα, ὅτι τόσον τοῦ θανάτου ἀπέχομεν. Petra.

Ibid. Τυτθὸν γὰρ] corrige hinc Dionyſium Halicarn. ſive quis alius vitæ Homeri auctor eſt, ubi Aratum eum, qui hic confertur, locum ad Homeri protuliſſe refert imitationem. Vitioſe enim illic θυμὸν ſcribitur p. 368 nuperæ viri eruditiſſimi editionis. Erratum vero non eſſe typothetarum e verſione liquet, quæ, *Animumque a morte lucrantur*, habet. Tollius.

48. Ὀλίγον δὲ] Aratus παραφράζει proxime ſuperiora illa Homeri. Petra.

Ibid. Ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει.] *Parvum autem lignum mortem* (vel Orcum) *abigit*. Eſt enim τμῆσις uſitata, τοῦ διερύκει. *Arati* hoc ſic παραφράζει *Germanicus Cæſar*:

Aſt alii procul e terra jactantur in altum:
Munit & hos breve lignum, & fata inſtantia pellit.
Et tantum a letho, quantum rate fluctibus abſunt.

Nempe,

----- *Digitis a morte revulſi*
Quattuor, aut ſeptem.

Juvenal. Langbænius.

Ibid. Ὀλίγον δὲ] Alciphron epiſt. III: Πρότε γὰρ ὄψον ἀποδόσθαι βουληθεὶς, ἤκουσα ἑνὸς τῶν ἐν τῇ ποικίλῃ διατριβόντων ἀνυποδήτων, καὶ ἐνερόχρωτος, στιχίδιον ἀποφθεγγομένου τὴν ἀπόνοιαν τῶν πλεόντων ἐπιστίφοντος· ἔλεγε γὰρ ἄρα τοῦτο τινος εἶναι σοφοῦ τὰ μετέωρα· καὶ ἦν ὅσον ἀπομνημονεύσαντα οὐχ ὅλον εἰπεῖν ὧδε εἰρημένον· ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει. Exiſtimat autem Petrus Victorius Var. l. XXIX, c. XVIII, non ad hunc Homeri locum Aratum reſpexiſſe, quem noſter putat, ſed ad alium e Nyctegerſia, ὀλίγος δ' ἔτι χῶρος ἐρύκει: cumque dicat:

Inſurgunt fluctus; celeri ſuperimminet ingens
Unda rati; totamque infuſæ aſpergine ſpumæ
Obruit: at feſſo ventorum pondera malo
Incumbunt: gelidos nautis pavor occupat artus.
Eripiuntur enim vix deſub faucibus Orci.

Quod ultimum Aratus quoque ad hunc modum æmulari conatus eſt: 9

Et letum exigui ligni compagibus arcet.

Verum ſententiam, quæ grandis erat, & magnifica, corrupit, fecitque pro terribili ſcitam, & puſillam. Præterea periculum etiam ſubmovit, quum ait, *letum ligni compagibus arcet.* Avertit enim, quum *arcet.* 10
Homerus contra ea periculum non modo non omnino removet, ſed contra ea ad ſingulos ferme fluctus de vita periclitantes nautas velut in tabula depingit, atque repræſentat. Præterquam enim quod præpoſitiones, quas ipſa ſibi natura jungi non patitur, violenter cogendo, eaſque inter ſe conſtringendo, (cum ait, *vix deſub faucibus orci*) non ſecus ipſum verſum torqueat, ac illos impendentis mortis pavor; illo ipſo etiam vocum ac ſyllabarum ſono undarum in navem irruentium illiſum, ac inde ortæ perturbationis vehementiam efficaciſſime effinxit, ipſique elocutioni jam ſupra caput ſtantis periculi terrorem, atque imaginem impreſſit.

dicat fragilem materiam, & eam quidem tenuem, removere ab illis mortem, non valde tutam ſalutem eorum eſſe declarare. Tollius.

49. Παρώρισε τὸν κίνδυνον.] *Exterminavit, exulare juſſit periculum:* vel *finem ei impoſuit. Homerus* autem non item; *Non enim ſtatim ſubmovet id, quod terrorem incutit.* Eiſdem tormentis carmen affecit, quibus & ipſi affecti patientes. Hoc artificii ex *Homero* didicit *Virgilius*; qui *Cyclopem* non alio carmine dignatus eſt, quam plane monſtroſo, *Æneid.* III:

Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum.

Et ſubſultorium neſcio quid ineſſe voluit verſui, in quo de re leviori ſermo:

Tum variæ illudunt peſtes, ſæpe exiguus mus.

Quem miratur *Quintilianus Inſt. lib.* 8. *cap.* 3: quia & *epitheton* exiguus, *aptum proprium efficit: & caſus ſingularis magis decuit; & clauſula ipſa unius ſyllabæ non uſitata addit gratiam.* Langbænius.

50. Παρορίζει] παρεμφαίνει. Petra.

51. Καὶ μὴν τὰς] Homeri artificium in exprimenda re. Robort.

Ibid. Προθέσεις ἀσυνθέτους οὔσας] Hoc ideo dicit noſter, quod præpoſitiones non vulgo ſocialiter jungantur ὑπὸ ἐκ: (quanquam id ſæpe alibi fecit Homerus) neque ſe commodas & patientes præbere ſoleant. Quare etiam addit, παρὰ φύσιν. Faber.

52. Συμβιασάμενος,] ἴσως, συμβιβασάμενος, faciens, ut coëant in ſe invicem. Petra.

53. Ὑπ' ἐκ θανάτοιο] ſexcenties invenias haſce præpoſitiones cum apud Homerum, tum apud alios, conjunctas, ubi hæc obſervatio locum non habeat. Sic lib. XX Iliad. v. CXLVII:

Ὄφρα τὸ κῆτος ὑπεκπροφυγὼν ἀλέοιτο.

& verſ. CCC:

Ἡμεῖς περ μιν ὑπ' ἐκ θανάτου ἀγάγωμεν.

& Odyſſ. Μ':

Οὐ γάρ κεν ῥύσαιτό σ' ὑπ' ἐκ κακοῦ Ἐνοσίχθων·

Oppianus in II Halieut.

----- Οὐδ' ὅσσον ὑπ' ἐκ ποδὸς ἴχνος ἀεῖραι.

Sic & ὑπεκπροφύγῃ apud Heſiod. in Aſpide v. 42, legitur. Sed exemplorum ſatis. Ita & Latini *deſub*, & *ſub ex* conjungere ſolent, de quibus ad Lucretium. In inſcriptione apud Gruterum pag. DCCXVII, XI, legas: *ab ante oculis.* Tollius.

54. Ἐβασάνισε τὸ ἔπος] Egregie, ſi quid aliud, *Verſum illum Homeri quaſi vi adhibita torſit.* Sic enim intelligendus eſt Longinus. Faber.

Ibid. Ἐβασάνισεν.] Sic & Petronius *Fabuloſum ſententiarum tormentum* dixit, in Satyrico. Tollius.

55. Ἄκρως ἀπεπλάσατο] Iſtud ἄκρως, quod a me-

11 ρονται. [56] Οὐκ ἄλλως ὁ Ἀρχίλοχος [57] ἐπὶ τοῦ ναυαγίου, καὶ [58] ἐπὶ τῇ προσ-
αγγελίᾳ ὁ Δημοσθένης, Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, φησίν. [59] Ἀλλὰ τὰς ἐξοχάς,
ὥς εἴποι τις, [60] ἀριστίνδην ἐκκαθήραντες, ἐπισυνέθηκαν, [61] οὐδὲν φλοιώ-
12 δες, ἢ ἄσεμνον, ἢ [62] σχολικὸν, [63] ἐγκατατάττοντες διὰ μέσου. [64] Λυμαί-
νεται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον, [65] ὡσανεὶ ψήγματα, ἢ ἀραιώματα ἐμποιοῦντα με-
γέθη

a me ſupra expoſitum fuit, nullus interpretum ſatis ſenſiſſe videtur. FABER.

56. *Οὐκ ἄλλως ὁ Ἀρχίλοχος ἐπὶ τοῦ ναυαγίου.*] *Archilochus* poëta præter jambos *proprios*, [*Horat. de arte*] ſcripſit etiam elegos, [*Athen. l.* 11.] quibus annumerandum cenſeo, quod hic citatur, opus *de naufragio*: quod illum compoſuiſſe probabile eſt in obitum ſororis ſuæ mariti, quem in mari periiſſe ex *Plutarcho lib. de aud. poët.* cognoſcimus. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ἀρχίλοχος ἐπὶ τοῦ ναυαγίου*] Mihi idem quod Langbænio videtur, ad illud poëma reſpicere Longinum, quod Archilochus de ſororis ſuæ marito, qui naufragio perierat, olim ſcripſit, ut ex Plutarcho notum eſt. FABER.

57. *Ἐπὶ τοῦ ναυαγίου*] hujuſce forte carminis hoc exſtat fragmentum apud Heraclidem in Alleg. Homericis: *Γλαῦκε ὅρα, βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος, ἀμφὶ δ' ἄκρα γυρεὸν ὄρπον ἵσταται νέφος σῆμα χειμῶνος· κιχάνει δ' ἐξ ἀελπτίης φόβος.* Non minus ſublime eſt illud Alcæi:

Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
Ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ,
Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ· κάλα
Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει.
Λαῖφος δὲ πᾶν ἄδηλον ἤδη,
Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό.
Χαλάσι δ' ἄγκυραι.

TOLLIUS.

58. *Καὶ ἐπὶ τῇ προσαγγελίᾳ ὁ Δημοσθένης.*] *Et poſt allatum nuncium Demoſthenes.* Ecce tibi Oratoris locum meopte *Marte* adinventum. [*In Orat. de Corona.*] *Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν· ἧκε δὲ ἀγγέλλων τὶς ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς Ἐλάτεια κατείληπται.* Locus eſt egregius, ſed latior, quem nec *Longinus* exſcribere ſuſtinuit. In eo Orator tumultum *Athenienſium*, poſt allatum de capta a *Philippo Elatia* nuncium, graphice deſcribit. Eidem argumento inſudavit etiam *Hyperides* [*Theon prog. c.* 2.] ſed ſucceſſu impari. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ἐπὶ τῇ προσαγγελίᾳ ὁ Δημοσθένης*] [ἙΣΠΈΡΑ ΜῈΝ ΓᾺΡ ἮΝ] Hunc Demoſthenis locum produxit Hermogenes lib. II de Ideis, ſeu Formis orationis, cap. I, ubi *περὶ τῆς γοργότητος* agit: ibique inter cetera ſcribit, *Diſtributiones breviter factas, quæque redditionem habeant*, *γοργότητος* effectrices eſſe: quod ut probaret, nihil aptius & plenius habere potuit, quam mirabilem hunc Demoſthenis locum. Sed quid in eo tantopere mirandum eſt; quippe Longinus hic nihil dicit, niſi, *Veſpera enim erat?* Ita plane res eſt, ut dicis: ſed locum ipſum indicare ſatis habuit, quippe qui longior ſit paulo. Eum nos hic *κατὰ πλάτος*, uti apud Demoſthenem eſt in oratione pro Corona, quæ nec ſatis unquam lecta fuit, nec ſatis laudata, proferemus. *Ἀλλὰ μὴν, τὸν τότε συμβάντα ἐν τῇ πόλει θόρυβον, ἴστε μὲν ἅπαντες· μικρὰ δὲ ἀκούσατε ὅμως, αὐτὰ τὰ ἀναγκαιότατα. Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν· ἧκε δ' ἀγγέλλων τὶς ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς Ἐλάτεια κατείληπται. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ μὲν εὐθὺς ἐξαναστάντες μεταξὺ δειπνοῦντες, τούς τε ἐκ τῶν σκηνῶν τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐξεῖργον, καὶ τὰ γέῤῥα ἐνεπίμπρασαν· οἱ δὲ, τοὺς στρατηγοὺς μετεπέμποντο, καὶ τὸν σαλπικτὴν ἐκάλουν· καὶ θορύβου πλήρης ἦν ἡ πόλις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, οἱ μὲν πρυτάνεις, τὴν βουλὴν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον· ὑμεῖς δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε. καὶ πρὶν ἐκείνην χρηματίσαι, καὶ προβουλεῦσαι, πᾶς ὁ δῆμος ἄνω καθῆτο. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς εἰσῆλθεν ἡ βουλὴ, καὶ ἀπήγγειλαν οἱ πρυτάνεις τὰ προσηγγελμένα ἑαυτοῖς, καὶ τὸν ἥκοντα παρήγαγον, κἀκεῖνος εἶπεν, ἠρώτα μὲν ὁ κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βούλεται; παρῄει δ' οὐδείς· πολλάκις δὲ τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος, οὐδὲν μᾶλλον ἀνίστατο οὐδείς, ἁπάντων μὲν τῶν στρατηγῶν παρόντων, ἁπάντων δὲ τῶν ῥητόρων, καλούσης δὲ τῆς κοινῆς τῆς πατρίδος φωνῆς τὸν ἐροῦνθ' ὑπὲρ σωτηρίας.* Id eſt: *Verum qui tumultus in urbe tum fuerit excitatus, noſtis omnes: paucis tamen audite cognitu maxime neceſſaria. Veſpera enim erat: venit autem quidam ad conſules, Elateam eſſe occupatam nuncians. Poſt hæc alii a cœna ſurgentes, circumforaneos e tabernis expellebant, & crates incendebant: alii duces accerſebant, & tubicinem vocabant: tumultu denique referta erat urbs. Poſtridie, primo diluculo conſules ſenatum in curiam vocabant:*

preſſit. Eadem ivere via Archilochus in naufragii, & Demoſthenes in 11
allati triſtis nuntii expoſitione. *Erat enim*, inquit hic, *diei veſpera*, &c. ac eminentiſſima quæque nominatim, ſi ita loqui licet, evocantes, eadem ſibi invicem ſuperinædificarunt, nihil, quod frivolum eſſet, aut ineptum, putidumve, infercientes. His enim univerſum orationis cor- 12
pus non ſecus læditur, devenuſtaturque, quam magnificæ ſubſtructiones ſolent, quum coaptatis inter ſe quadratorum lapidum ordinibus atque com-

cabant: vos autem in concionem ibatis: ac priuſquam ſenatus referret, ac decerneret, univerſus populus jam conſederat. Poſt, ut ingreſſus fuit ſenatus, & conſules ea, quæ ſibi nunciata fuerant, propoſuerunt, & nuncium produxerunt, iſque rem narravit: præco rogabat, quis concionem habere vult? nemo prodibat. Sæpius rogante præcone, nihilo magis ſurgebat quiſquam, præſentibus omnibus ducibus, omnibus oratoribus, & communi patriæ voce requirente aliquem, qui de urbis incolumitate diſſereret. Quot ibi virtutes, Lector! Faber.

59. Ἀλλὰ τὰς ἐξοχὰς] In collatione circumſtantiarum non recipiendæ, quæ leves ſunt. Robortellus.

Ibid. Ἀλλὰ τὰς ἐξοχὰς,] Circumſtantiæ leves negligendæ. Petra.

Ibid. Τὰς ἐξοχὰς ἀριστίνδην ἐκκαθήραντες.] *Summa rerum faſtigia pro dignitatis ratione ſeligentes. Sic Lucianus in Jove Tragœdo:* Πλουτίνδην κελεύεις, ἀλλὰ μὴ ἀριστίνδην καθίζειν. *Conſidere jubes pro divitiarum, non pro dignitatis ratione.* Langbænius.

60. Ἀριστίνδην] Haud ſcio, an melius potuerit atque ingenioſius loqui. Sed, ut res appareat, longiori opus ſermone fuerit, & me σπερμολόγον eſſe haud ſane velim. Faber.

Ibid. Ἀριστίνδην] quaſi vir virum legat. Aut, ſi aliam vultis ſimilitudinem, ſicut Tarquinius eminentia papaverum capita, vel Thraſybulus Mileſius exſtantes ſpicas demeſſuit, ut eſt apud Dionyſium Halicarn. quod & Periandrum feciſſe Herodotus & Ariſtoteles tradidere. Apud Polybium eſt, ἐξέλεξαν ταξιάρχους ἀριστίνδην. Tollius.

61. Οὐδὲν φλοιῶδες] Cicero in Bruto cap. XCI, *nihil habere moleſtiarum, nihil ineptiarum*, dixit. Vid. ſupra ſect. III. Tollius.

62. Σχολικὸν] pro σχολαστικόν. Petra.

Ibid. Ἢ σχολικὸν] *quod doctrinam redoleret, exercitationemque pæne puerilem.* Cicero l. II de Oratore, c. XXV. Tollius.

63. Ἐμπαραττάττοντες] Cicero in Oratore cap. LXIX: *neque inferciens verba, quaſi rimas expleat.* Ubi & *inculcata inania quædam verba, & quaſi complementa vocat.* Toll.

64. *Λυμαίνεται*] Circumſtantiæ futiles totam orationem deformant. Petra.

65. *Ὡσανεὶ ψήγματα, ἢ ἀραιώματα*, &c.] Nec auctorem hic ſatis aſſequor, & de interprete plane *Davus* ſum. Conſtat eum hic ab oratione amandare τὸ φλοιῶδες, καὶ τὸν ὄγκον, illud *ſpumoſum & cortice pingui*: [*Perſ.*] quin & ἀρμώματα (poſt quam vocem interpungendum puto) illud denotare, quod turgidum & ſpongioſum; an autem aliud quippiam, quod ædificiis inſerviat, adhuc docendus ſum. *Ampliandum cenſeo.* Langbænius.

Ibid. Καὶ ἀρμώματα] Ad hunc locum ſic ſcribit Vir Doctiſſimus, & quem, ſi viveret, amarem, & qui nos, ſi Williamſonio Viro Clariſſimo credendum, nos amaret: *Nec auctorem hic aſſequor, & de Interprete plane Davus ſum*, (reſpexit locum Terentii, *Davus ſum, non Oedipus.*) Recte ſane, de Interprete. Quis enim hæc Petræ intelligat? *Tanquam pſegmata, aut raritates, & interſtitia*, &c. Nam alii quidem, quos non viderat Langbænius, ὢ πόποι! eorum alter ſic rem convertit: *Hæc enim omnia lædunt, veluti laxas ac molles reddentia magnitudines fabricatas mutuo nexu.* Dii boni! χελιδόνων μουσεῖα! Alter autem: *Hæc enim, quæ ſunt quaſi ramenta, ac rimæ, omnino labefactant ea, quæ ſimul coagmentata, & mutua convenientia communita magnitudinem efficiunt.* At de Auctore ipſo, id vero aliud longe eſt, quam quod expectari par fuit. Ψῆγμα enim (neſcio, an tale quid a Lexicographis notatum ſit) de minutis illis fragmentis lapidum dicitur, quæ, dum poliuntur, aut cæduntur lapides ipſi, fruſtillatim diſſiliunt, neque uſui ad rem ullam ſunt, niſi ut opplendis rimulis & tenuioribus fiſſuris inſerviant: unde ψηχρὸν apud Heſychium vertitur λεπτόν. At ἀρμώματα, (ſi vera lectio eſt) ejuſdem ſunt uſus; ſed eorum moles major eſt & craſſior; ſaxa ſcilicet, quæ plerumque impolita & abnormia inter lapides quadratos conjiciuntur, cum paries geminus extruitur; (vulgo vocatur *remplage*, aut *moëlon*, quaſi *moleum* a lapide *molari*. Dubitavi autem ſuperius, an vera lectio ſit; neque

γέθη [66] συνοικοδομούμενα, τῇ τε πρὸς ἄλληλα [67] σχέσει συντετειχισμένα.

neque injuria: nam ἀραιώματα in ea ſignificatione contra naturam rei eſt. Dicendum quippe fuerat παραπληρώματα, non ἀραιώματα. Sed ſi libere loqui licebit, dicam, quod ſentio; legendum jamdiu exiſtimo, ἀραρώματα. Hem! *nova res oblata*, dices; quid enim, ſi nova? Audi tamen Heſychium. Α'ΡΑΡΙΝΟΙ', ὅσα παραπεφρηνῶνται λιθάρια εἰς τὰς ῥαγάδας. Quo loco haud ſcio an quidquam aptius, aut melius afferri poſſit ad hanc rem. Sed quanquam id alienum a Longino eſt, emenda quod ſequitur apud Heſychium: Α'ΡΑΡΩ͂ΣΑΙ, ἁρμοδίως, προστηρεισμένως. Lege Α'ΡΑΡΟ'ΤΩΣ. Sed & mox alius error ibi occurrit, de quo nihil nunc dicam. FABER.

66. Συνοικοδομούμενα τῇ πρὸς, &c.] Qui diligenter attenderit, is meæ conjecturæ favebit, cum lego, ΚΑΙ' τῇ πρὸς ἄλληλα, &c. Lege modo; nam emendatio certa eſt. FABER.

Ibid. Συνοικοδομούμενα] noſter ſect. XXXVIII, Τῇ τε τῶν λέξεων ἐποικοδομήσει τὰ μεγέθη συναρμόζουσαν, habet: qui locus ab hoc quod ad ſenſum non admodum diverſus eſt. Duo Vaticani, & S. M. habent συνοικονομούμενα: vitioſe, uti mihi videtur. Pariſinus, συγκονιούμενα, pro συγκονιώμενα, i. e. *eodem opere tectorio oblita*. Sic Onomaſticum vetus: *Cæmentum*, γύψος, κονία, opus tectorium. Puto vero alterutram vocem vel συνοικοδομούμενα, vel συντετειχισμένα, eſſe ab interprete, & e margine in contextum irrepſiſſe, una

ΤΜΗ͂ΜΑ ιά.

Περὶ Αὐξήσεως.

1 ΣΥνεδρός ἐστι ταῖς προεκκειμέναις ἀρετὴ, [2] καὶ ἣν καλοῦσιν Αὔξησιν,
ὅταν δεχομένων τῶν πραγμάτων, καὶ [3] ἀγώνων, [4] κατὰ περιόδους, ἀρ-
χάς τε πολλὰς, καὶ [5] ἀναπαύλας, [6] ἕτερα ἑτέροις ἐπεισκυκλούμενα με-
2 γέθη συνεχῶς ἐπεισάγηται κατ' ἐπίβασιν. [7] Τοῦτο δὲ, εἴτε [8] διὰ τοπηγο-
ρίαν, εἴτε δείνωσιν, ἢ πραγμάτων, ἢ κατασκευῶν ἐπίρρωσιν, εἴτ' [9] ἐποικο-
νομίαν

Σύνεδρος] Altera ratio faciendi ὕψους per Amplificationem, quæque differat a priore. ROBORT.

2. Καὶ ἣν καλοῦσιν] τὸ καὶ hic rectius abeſſe poteſt. TOLLIUS.

3. Α'γώνων,] *Agones* appellant non ſolum ludos gladiatorios, & gymnaſticos, nec tantum ludos ſacros, quos *Græcia* quatuor agnovit, in eiſque omnibus victor τὴν περίοδον νικᾷν dicebatur, [*Athen.*]

(Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα· τέσσαρες ἱροί.)

ſed etiam agonas ſophiſticos, rhetorum controverſias; & ἀγῶνας πολιτικοὺς oratorum adverſarias actiones. Unus (quod ſciam) *Athenæus lib.* 11, *cap.* 10, *Agones politicos* vocavit certamina bellica; ubi rectius forſan πολεμικῶν ἀγώνων legeretur. *Caſaubonus* ὁ μακαρίτης, *in exercitat. Phariſæorum agona*, apud *Epiph:* ſumit vel pro ſeveriori iſta diſciplina, & ὑπωπιασμῷ, quo ſe ad tempus excruciabant, vel pro tempore ipſo, quo ita ſe exercebant, puta decennio, vel octennio: ſed multum reclamante *Lanſſelio* Jeſuitâ, qui ἀγῶνα pro orationis repetitione ſumendum monet, *in diſpunctionibus calumniarum Caſauboni*: in quibus hominem ſe prodit in ſua vitia facundum. LANGBÆNIUS.

Ibid. Α'γώνων] ἀγῶνες hic, ut ſupra oſtendi, affectiones ſunt pro re nata animum perturbantes: ſive animi perturbationes in ipſa contentione natæ. Langbænius, aliique quammulti, vim hujuſce vocis non perceperunt. *Studium contentionis* appellavit Cicero lib. 1, ad Att. epiſt. XVI: *Clodium præſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua, pleniſſima gravitatis; tum altercatione ejuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. Nam cetera non poſſunt habere neque vim, neque venuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis.* Vid. infra cap. XV. TOLLIUS.

4. Κατὰ περιόδους, ἀρχάς τε πολλὰς, καὶ ἀναπαύλας.] Periodus apud *Latinos* dicendi magiſtros *ambitus*, *circumductum*, *continuatio*, *vel*

commiſſuris ramenta quædam, complementave, hiatus ac rimas explere ſolita, inculcantur, atque uno velut operis ligamine ſimul exſtruuntur.

una cum illa *τῶν ψηγμάτων* interpretatione, *ἢ ἀραιώματα ἐμποιοῦντα μεγέθη.* Τὸ *ἀραελνώματα*, quod Faber ſuppeditat, probarem, ſi mihi aliquod verbi *ἀραελνόω* daretur exemplum. Apud Homerum legas,

> Ὡς δ' ὅτε τοῖχον ἀνὴρ ἀράρῃ πυκινοῖσι λίθοισι
> Δώματος ὑψηλοῖο.

Si conjecturæ indulgendum, malim, *ὡσανεὶ ψήγματα, τὰ ἀραιώματα ἐμπιλοῦντα, τὰ μεγέθη, τῇ πρὸς ἄλλ. σχέσει συντετειχισμένα*, ſc. *λυμαίνει.* Rectius tamen erit, ſi pro *ἀραιώματα*, ſubſtituamus *παραπληρώματα*, quæ Ciceronem *complementa verborum* appellaſſe oſtendimus; inſerta copula *καὶ* poſt *συνοικοδομούμενα*, ſeu potius legendo, *τῇτε πρὸς ἄλληλα σχέσει.* Sic ſupra ſect. x: *καὶ ταῦτα τῇ πρὸς ἄλληλα θέσει καθάπερ ἕν τι σῶμα ποιεῖν.* Solent autem iſta lapidum fragmenta juncturis ædificii, ſeu lineis, inſerta ſtructuram deformare, ac lædere. Σκυροὺς ea veteres appellabant: unde *σκυρωτὰ ὁδὸς* Pindaro, Pyth. IV, iſtis fragmentis ſtrata, & complanata. Alias ſi rudes lapides fuerint, nec arte levigati, quo firmior ſtructura ſit, ingentibus illis parvi ſolent inſeri. Ita Pauſanias lib. II Tirynthis muros firmatos olim ait, qui ex impolitis lapidibus, ac tam grandibus exſtructi erant, ut ne minimus quidem bigis loco moveri poſſet. Hi igitur parvis inſertis aptiore ſtructura coagmentati ſunt. Tollius.

67. *Σχέσει*] *προσβολῇ* applicatione, coaptatione: niſi quis, ut paulo ante, *θέσει* legere maluerit. Tollius.

Sectio XI.

De Auxeſi, ſive Amplificatione.

IN earundem, quas tractavimus, virtutum concilio locum ſibi quo- 1
que ea virtus orationis vindicat, quam Rhetores *Amplificationem* vocant; quum ſcilicet, (ita ferente rerum atque cauſſarum natura, ut in periodis plura cum initia, tum clauſulæ frequententur) illa, quæ per ſe magna ſunt, ita ſibi continuata ſerie ingeruntur, ut quaſi per gradus adſcendendo non modo ad ſummum, ſed interdum quodammodo ſupra ſummum veniatur. Quod ſive per loci communis fiat tractationem, ſive ex- 2
aggeratione, ſive argumentorum ac probationum corroboratione, fa-

ctive

vel concluſio apud Fabium lib. 9, cap. 4; circuitus etiam, *comprehenſio*, & *circumſcriptio* apud *Ciceronem ad Heren. & alias*, audit. Conſtat ut plurimum ex colis duobus, vel ſupra: quædam tamen periodi ſunt *μονόκωλοι*. *Demetrius Phalereus περὶ ἑρμηνείας*, in *hiſtoricam, rhetoricam*, & *dialogicam* partitur: qui *ἀναπαύλας* etiam, ut hic noſter, pro clauſulis poſuit. Περίοδος etiam de circuitu dicitur, quem ad viſitandas Eccleſias capeſſunt ii, quos olim *περιοδευτὰς* vocabant: [*Meurſ. gloſſ.*] Quo nomine & circumforaneos medicos intelligi putat *Salmaſius in exercit. Plin.*, quos nos *montebancos* vocamus; *Græci* vero, ut ex *Troilo* ſophiſta *in Proleg. ad Hermog.* colligimus, *ἐπιδιφρίους ἰατροὺς*, *medicos curules*: puto, quod curribus hinc inde transferri ſolebant. Langbænius.

5. *Ἀναπαύλας,*] Hermog. *ἀναπαύσεις* vocat. Periodi partes *ἀρχὰς καὶ ἀναπαύλας* facit Long. Petra.

6. *Ἕτερα ἑτέροις*] Fabius l. IX, c. IV: *Augeri enim debent ſententiæ, & inſurgere: ut optime Cicero:* Tu, *inquit*, iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate. *Aliud enim majus alio ſupervenit.* Mox legam, *εἴτε πραγμάτων*. Tollius.

7. *Τοῦτο δὲ*] Variæ ſpecies Amplificationis. Robortellus.

8. *Διὰ τοπηγορίαν.*] *Per loci communis tractationem. Διὰ* enim, etiam cum accuſativo, apud Scriptores, præſertim *Atticos*, ſignificare *per*, notius eſt, quam ut me monitore indigeat: cujus tamen inadvertentia interpretem de Petra tum hic, tum antea, tranſverſum egit. Langbænius.

9. *Ἐποικονομίαν ἔργων*] exemplo ſit illa apud Ciceronem Milonianæ profectionis

νομίαν ἔργων, [10] ἢ παθῶν, ([11] μυρίαι γὰρ ἰδέαι τῶν αὐξήσεων γίνονται)
χρὴ γινώσκειν ὅμως τὸν ῥήτορα, ὡς οὐδὲν ἂν τούτων καθ' αὑτὸ συσταίη χωρὶς
3 ὕψους τέλειον. [12] πλὴν εἰ μὴ ἐν οἴκτοις ἄρα νὴ Δία, ἢ ἐν εὐτελισμοῖς.
4 [13] Τῶν δ' ἄλλων αὐξητικῶν ὅτου παρ' ἂν τὸ ὑψηλὸν ἀφέλῃς, ὡς ψυχὴν
ἐξαιρήσεις σώματος. Εὐθὺς γὰρ [14] ἀτονεῖ, καὶ κενοῦται τὸ ἔμπρακτον αὐτῶν,
5 μὴ τοῖς ὕψεσι συνεπιῤῥωννύμενον. [15] Ἧι μέντοι διαφέρει τῶν ἀρτίως εἰρημένων τὰ νῦν παραγγελλόμενα, ([16] περιγραφὴ γάρ τις ἦν ἐκεῖνο τῶν ἄκρων λημμάτων, καὶ εἰς ἑνότητα σύνταξις) καὶ τίνι καθόλου τῶν αὐξήσεων παραλλάττει τὰ ὕψη, τῆς [17] σαφηνείας ἕνεκα συντόμως διοριστέον.

enarratio & tractatio. Tollius.

10. Ἢ παθῶν] Fabius l. VI, c. I, de augenda miſeratione: *Ideoque cum in aliis, tum maxime in hac parte debet creſcere oratio: quia quidquid non adjicit prioribus, etiam detrahere videtur: & facile deficit affectus, qui deſcendit.* Tollius.

11. Μυρίαι γὰρ ἰδέαι] Fabius l. VIII, c. IV: *Quatuor tamen maxime generibus video conſtare amplificationem: incremento, comparatione, ratiocinatione, congerie.* Tollius.

12. Πλὴν εἰ μὴ ἐν οἴκτοις] Interdum Amplificationi locus χωρὶς ὕψους. Petra.

Ibid. Πλὴν εἰ μὴ ἐν οἴκτοις] Neque enim τῷ οἴκτῳ, ſeu *miſerationi*, convenit τὸ Ὕψος, cum utriuſque natura plane contraria ſit. Faber.

Ibid. Πλὴν εἰ μὴ ἐν οἴκτοις.] Vid ſupra ſect. VIII. Tollius.

13. Τῶν δὲ ἄλλων] ab Amplificatione non poſſe ſeparari τὸ ὕψος docet. Robort.

14. Ἀτονεῖ] χαλᾶται, ut ait ſect. XXXVII; vel εἰς λειότητα ἄκεντρον προσπίπτει, ſect. XXI: & ſect. XXXVIII, συνεκλύεται, καὶ διαχαλᾶται τοῦ ὕψους τὸ ἀπότομον. Tollius.

15. Ἧι μέντοι] Differt a deſcriptione amplifica-

ΤΜΗΜΑ ιβ'.

Ὅτι ὁ τῆς Αὐξήσεως ὅρος, ὁ παρὰ τοῖς τεχνογράφοις, οὐκ ἀληθινός.

1 Ὁ μὲν οὖν τῶν τεχνογράφων ὅρος ἐμοί γ' οὐκ ἀρεστός. Αὔξησίς ἐστι,
φασὶ, λόγος μέγεθος περιτιθεὶς τοῖς ὑποκειμένοις. [2] Δύναται γὰρ
ἀμέλει καὶ ὕψους, καὶ πάθους, καὶ τρόπων εἶναι κοινὸς οὗτος ὁ ὅρος, ἐπειδὴ
2 κἀκεῖνα τῷ λόγῳ περιτίθησι ποιόν τι μέγεθος. [3] Ἐμοὶ δὲ φαίνεται ταῦτα
ἀλλήλων παραλλάττειν, ᾗ κεῖται τὸ μὲν ὕψος ἐν διάρματι, ἡ δ' αὔ-
ξησις καὶ ἐν πλήθει. Διόπερ ἐκεῖνο μὲν [4] κἂν νοήματι ἑνὶ πολλάκις, ἡ δὲ
3 πάντως μετὰ ποσότητος καὶ περιουσίας τινὸς ὑφίσταται. [5] Καὶ ἔστιν ἡ αὔξησις,
ὡς τύπῳ περιλαβεῖν, συμπλήρωσις ἀπὸ πάντων τῶν ἐμφερομένων τοῖς
[6] πρά-

Ὁ μὲν οὖν] Definitio Amplificationis veterum refellitur. Robortellus.

Ibid. Ὁ μὲν οὖν] Quam artis periti afferunt Αὐξήσεως definitionem, repudiat, quod ſit communis τῷ ὕψει, καὶ πάθει, καὶ τρόποις. Petra.

2. Δύναται γὰρ] Vitioſa hæc eſt definitio, quæ pluribus competit. Sextus Empir. adv. Mathem. p. 181: Μοχθηρὸς ἄρα ἐστὶν ὅρος πολλοῖς καὶ διαφόροις πράγμασιν ἐφαρμοζόμενος. Tollius.

3. Ἐμοὶ δὲ φαίνεται] Quomodo differant ὕψος & αὔξησις, oſtendit. Robortellus.

Ibid. Ἐμοὶ δὲ φαίνεται] Διαφορὰ τοῦ ὕψους καὶ τῆς αὐξήσεως. Petra.

4. Κἂν νοήματι] Scribe καν ſine accentu, id eſt καὶ ἐν, ſenſu diverſo & neceſſario. Faber.

5. Καὶ

ctive alicujus, aut affectuum uberiore explicatione, diſpenſationeque, (ſunt enim amplificandi formæ ferme infinitæ) illud inprimis orator norit oportet, *nullam earum omnium formarum per ſe ſolam eſſe perfectam atque abſolutam; immo nec ſubſiſtere poſſe, niſi ſublimitate ſuffulta fuerit, atque ſuſtentata.* Unam tamen, atque etiam alteram excipio; quum 3
nempe miſeratio movenda, aut extenuandæ res erunt. *Ceteris ſi granditatem detraxeris, haud ſecus feceris, quam ſi animam e corpore evelleris.* Nam ſi ſublimitas defuerit, cujus illæ vigore ac ſubſidio fulciantur, firmenturque, eveſtigio, quidquid in iis efficax eſt, ac nervoſum, remitti- 4
tur, & evaneſcit. Quantum vero Amplificatio ab eo, de quo paulo ante egimus, eminentiſſimorum conſequentium delectu, eorumque coadunatione differat; ac rurſus, quantum in univerſum Sublimitas ab Amplificatione diſcrepet, quo res clarius percipi poſſit, atque dilucidius, data hujus definitione breviter exponam.

plificatio. Petra.

16. Πεϱιγϱαφὴ γάϱ τις ἦν ἐκεῖνο τῶν ἄκϱων λημμάτων.] Legendum putavi, πϱοεγϱάφη γάϱ, τίς ἦν ἐκλογὴ τῶν ἄκϱων λημμάτων, &c. De his enim duobus capitibus egit per ultimas haſce ſectiones. Favent *ſect.* 41. *lin.* 10. & *ſect.* 43. *lin.* 20. ſed nihil muto. Langbænius.

Ibid. Πεϱιγϱαφὴ] Vox hæc male accepta eſt a Petra, pro *delineatione*, & *rudi informatione*, cum noſter ea *undequaque petitam ſumtamque collectionem* ſignificet validiſſimorum conſequentium. Tollius.

17. Σαφηνείας] Secundus Vaticanus, & prima editio addunt αὐτῆς. Tollius.

Sectio XII.

Amplificationis definitionem apud Artis ſcriptores minus rectam, ac veram eſſe.

Non poſſum namque non ſummopere improbare vulgatam illam, quam 1
nobis Artis ſcriptores obtruſerunt, Amplificationis definitionem. *Amplificatio*, inquiunt, *eſt oratio ſubjectæ materiæ magnitudinem concilians.* Hæc enim definitio & Sublimitati, & Affectibus, & Tranſlationibus æque bene convenit; quippe quæ & ipſa orationem ſuo quæque 2
modo in altitudinem ſuſtollant. Dicam igitur, quod ſentio. Sublimitas & Amplificatio in eo mihi ſemper inter ſe diſcrepare viſæ ſunt, quod illa in elatione, hæc etiam in numero atque copia conſiſtat: atque hinc evenire, ut in unico ſæpe ſenſu Sublimitas effulgeat, quum Amplificatio nonniſi in abundantia quadam & coacervatione compareat ſententiarum. Erit itaque Amplificatio (ut veram ejus imaginem definiendo ex- 3
primam) *exquiſita eorum omnium collectio, quæ perſonis ac negotiis adjuncta*

5. Καὶ ἔστιν] Amplificationis definitio verior a Longino allata. Robort.

Ibid. Καὶ ἔστιν] τῆς αὐξήσεως ὅρος. Petra.

6. Πϱάγμασιν ὁρίων] ἴσως, πϱάγμασι μορίων. Fr. Portus.

Ibid. Ὁρίων] In edit. Criſpini, μορίων, & mox pro τύπων legitur ibidem, τόπων. Conjecturæ Porti Cretenſis, qui primus, ut puto, Longinum edidit. Faber. (*errat Faber: primus enim vulgavit Fr. Robortellus.*)

Ibid. Ὁρίων καὶ τύπων] indicat quidem Faber variatum hic in codicibus, ſed non addit, quid ſui judicii ſit. Credo, quod incertus ipſe animi nihil certi ſtatuere auſus fuerit.

[6] πράγμασι μορίων, καὶ τύπων, ἰσχυροποιοῦσα τῇ ἐπιμονῇ [7] τὸ κατασκευαζό-
4 μενον. [8] Ταύτη τῆς πίστεως διεστῶσα, ὅτι ἡ μὲν τὸ ζητούμενον [9] ἀποδεί-
κνυσιν,

[10] Λείπει.

5 [11] Πλουσιώτατα καθάπερ τι [12] πέλαγος εἰς ἀναπεπταμένον κέχυται πολ-
λαχῇ μέγεθος. Ὅθεν, οἶμαι, κατὰ λόγον ὁ μὲν ῥήτωρ ἅτε παθητικώτε-
ρος, πολὺ τὸ διάπυρον ἔχει, καὶ θυμικῶς ἐκφλεγόμενον. Ὁ δὲ, καθε-
στὼς ἐν ὄγκῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ σεμνότητι, οὐκ ἔψυκται μὲν, ἀλλ' οὐχ
6 οὕτως ἐπέτεραται. Οὐ καθ' ἄλλα δέ τινα ἢ ταῦτα ἐμοὶ δοκεῖ, φίλτατε
Τερεντιανὲ, [13] λέγω δὲ, εἰ καὶ ἡμῖν ὡς Ἕλλησιν ἐφεῖταί τι γινώσκειν, [14] καὶ
ὁ Κικέρων τοῦ Δημοσθένους ἐν τοῖς μεγέθεσι παραλλάττει. Ὁ μὲν γὰρ ἐν ὕ-
ψει τὸ πλέον ἀποτόμῳ, ὁ δὲ Κικέρων ἐν χύσει· καὶ ὁ μὲν ἡμέτερος διὰ τὸ
μετὰ βίας ἕκαστα, ἔτι δὲ τάχους, ῥώμης, δεινότητος, οἷον καίων τε, ἅμα
7 καὶ διαρπάζων, σκηπτῷ τινι παρεικάζοιτ' ἂν, ἢ κεραυνῷ. Ὁ δὲ Κικέρων
[15] ὡς ἀμφιλαφής τις ἐμπρησμὸς, οἶμαι, πάντη νέμεται, καὶ ἀνειλεῖται, πολὺ ἔχων
καὶ ἐπι-

Sed ſine dubio legendum eſt *μορίων καὶ τύπων*. Dixit enim Auctor initio hujuſce capitis, *τὴν αὔξησιν σύνεδρον εἶναι ταῖς ἀρεταῖς ταῖς προεκκειμέναις*, hoc eſt, de queis capite præcedente egerat. Illic autem de ſummorum, quæ in re, de qua ageretur, inhærerent, delectu atque conglobatione egerat: quæ illic, *μόριά τινα ταῖς ὕλαις συνυπάρχοντα*: hic, *μόρια καὶ τύπους*, hoc eſt, *μόρια ταῖς ὕλαις ἐντετυπωμένα* vocat. Dabo illuſtre exemplum. Cicero in Philippicis Antonium exagitans, objicit illi ebrietatem, & ex ebrietate contractam turpitudinis infamiam. In hujus facti amplificatione omnes particulas & notas turpitudinis, quæ illi facto inerant, collegit. Sunt ergo illa *μόρια*, ſive *τύποι*, hæc: *quod vomuiſſet*, *iſtis faucibus*, *lateribus*, *corporis firmitate*: quod *poſtridie*, *in cœtu*, in cœtu *Populi Romani*, *negotium gerens*, negotium *publicum* gerens, *magiſter equitum*, cui *ructare* turpe eſſet, *fruſtis eſculentis*, *vinum redolentibus*, *gremium ſuum*, & *totum tribunal*, vomens *impleviſſet*. Confer jam illa Sapphus, *τὴν ψυχὴν*, ut inquit hæc enumerans, & explicans Longinus, *τὸ σῶμα, τὰς ἀκοὰς, τὴν γλῶσσαν, τὰς ὄψεις, τὴν χρόαν, πάνθ' ὡς ἀλλότρια. διοιχόμενα ἐπιζητούσης*, &c. Videbis, quam apprime bona ſit hæc Amplificationis definitio, quam Longinus nobis dedit, quamque ea virtus Rhetorices illi priori reſpondeat, proximumque ei locum obtineat. Toll.

7. *Τὸ κατασκευαζ.*] V. C. *τὸ κατεσκευασμένον*. Tollius.

8. *Ταύτη τῆς πίστεως διεστῶσα*] Deſideramus hic diſcrimen, quod inter *αὔξησιν* & *πίστιν* aſſignarat auctor: ſed de iis latius technici: cumprimis *Fabius lib.* 1, *c.* 4, & *Ariſtoteles Rhetor. lib.* 1, hic de fide tum artificiali, tum inartificiali, ille de *amplificatione*, late differentes. Magis dolemus amiſſam *Κρίσιν* ſummi viri, quam, *Demoſthenis* & *Ciceronis* collationem inſtituens, exeruit. *Demoſtheni* quidem, quem per excellentiam *rhetorem* appellat, *Periclis* fulmina; *Ciceroni* vero (quem *unum* Latini *habuerunt*, *quem inſolenti Græciæ vel opponerent*, *vel præferrent*, ut ait *Seneca controv. l.* 1) adſcribit *Pindaricæ* dictionis torrentem. *Tryphiodorus Homerum* παραφράζων *Ulyſſi* concedit utrumque, *Δεινὸν ἀνεβρόντησε, καὶ ἱερῆς ἀπὸ πηγῆς Ἐξέχεεν μέγα κῦμα μελισταγέος νιφετοῖο*. *Horribile quid fulminavit, & e ſacro fonte effudit ingens flumen melliſluæ nivis*. Langbænius.

9. *Ἀποδείκνυσιν*,] Addo, *ἡ δὲ αὔξησις* nihil eſt aliud quam exaggerata ratiocinatio, ſive, ut loquitur Cicer. in Partitionibus, *gravior quædam affirmatio*, *quæ motu animorum conciliet in dicendo fidem*. Eſtque Oratoris propria, ut contra *ἡ πίστις, καὶ ἡ διὰ πίστεως ἀπόδειξις* nuda eſt probatio & demonſtratio rei. Eſtque Dialectici propria. Petra.

Ibid. *Ἀποδείκνυσιν*] deſiderari videntur; *ἀληθὲς εἶναι· ἡ δὲ τοῦτο δεινότερον ἀπεργάζεται, καὶ παθητικώτερον*. Tollius.

10. ΛΕΙ-

juncta ſunt, atque attributa; inſtitutæ tractationi diutius inhærendo vim & robur concilians. Differt autem eatenus a Confirmatione, quod Confir- 4
matio veritatem rei, de qua quæſtio eſt, demonſtret: [*Amplificatio vero, ut ea multo etiam major, graviorque eſſe videatur, efficiat.*]

* * * * *

Cujus magnitudinem ob ampliſſimam dicendi copiam non male cum 5
Oceano contuleris, quem æſtus accedens in immenſum extulit. Unde fieri arbitror, ut Demoſthenis (quippe qui multo affectibus eſt commotior) exardeſcat oratio, animique accenſa flammis exæſtuet: illius autem eloquentia ad magnificentiam, majeſtatemque compoſita, non omni quidem calore careat, verumtamen non tanta ſit vehementia, animique ardore concitata. Neque alia eſt, me judice, (ſi qua & nobis Græcis, Terentiane 6
chariſſime, de Latinis Oratoribus judicandi facultas permittitur) inter Ciceronis & Demoſthenis granditatem diverſitas. Eſt enim hic prærupta Sublimitate ſtrictior, & conciſior: Cicero vero magis fuſus: noſtrum, quod vi, celeritate, robore, vehementia animi denique, cuncta inflammet ſimul, & abripiat, procelloſo cuidam turbini, vel fulmini, recte comparaveris. Contra ea Cicero velut longe lateque ſerpens flamma, 7
cunctaque depaſcens, & poſt multos gyros, ac ambages, in ſe ſemper revoluta, cum copioſum habet ignem, tum qui perſeveret, partitiſque vicibus

10. ΛΕΙΠΕΙ] Si quid e Longino periiſſe dolendum, in his eſſe debet maxime, quod hoc loco ſcripſerat, cum M. Tullii Ciceronis & Demoſthenis comparationem inſtitueret. Fab.

Ibid. *Λείπει* ***] Erant hic in Veneto S. Marci Codice in quarto quatuor ferme paginæ cum dimidia, relictæ vacuæ, aſcribendis ſcilicet iis, quæ deſiderantur. Tollius.

11. *Πλουσιωτάτα*] Alludit ad illud Ciceronis elogium, *Dives Ciceronis lingua.* Quid vero Cicerone largius, quem extra omnem ingenii aleam poſitum admiratur Plinius? Petra.

Ibid. *Πλουσιωτάτα*] Plato hic eſt, niſi fallor, de quo loquitur, cum Demoſthene comparatus: nam ne vel Æſchines, vel quis alius eſſe exiſtimetur, inde colligi poteſt, quod Demoſthenem a Platone diſtinguat hiſce voculis, *ὁ μὲν ἡμέτερος*. Unde alterum, quicum Demoſthenes componitur, oratorem non fuiſſe abunde liquet. Deinde quia in initio ſequentis capitis ait: *Ὅτι μέντοι Πλάτων (ἐπάνειμι γὰρ) χεύματί τινι* &c. Quæ verba reſpondent hiſce, *καθάπερ τι πέλαγος κέχυται.* Mirari vero ſatis nequeo, omnes hæc veluti de Cicerone dicta accepiſſe. Tollius.

12. *Πέλαγος*] Vide Cæl. Rhod. Antiq. lect. lib. 25, c. 3, de Ciceronianæ orationis virtutibus. Quæ aquarum fluenta adeo exuberant? Quod pelagus inundat ſpatioſius? &c. Petra.

13. *Λέγω δὲ*] Comparatio Demoſthenis cum Cicerone. Robortellus.

14. *Καὶ ὁ Κικέρων*] Sublimis & contractus Demoſt. Cicero vero fuſus. In hunc *συγκριτικὸν* locum audiendus eſt Fab. Inſt. lib. 10, cap. 1: *Quorum ego virtutes pleraſque arbitror ſimiles, conſilium, ordinem dividendi, præparandi, probandi rationem, omnia denique, quæ ſunt inventionis. In eloquendo eſt aliqua diverſitas: denſior ille, hic copioſior: ille concludit adſtrictius, hic latius pugnat: ille acumine ſemper, hic frequenter & pondere: illi nihil detrahi poteſt; huic nihil adjici: curæ plus in illo, in hoc naturæ. Salibus certe & commiſeratione (qui duo affectus plurimum valent) vincimus.* Et ipſe Cicero de ſe & Demoſthene modeſtiſſime ſcribens: *Vides*, inquit, *illum multa perficere, nos multa conari: illum poſſe, nos velle, quocunque modo cauſa poſtulet, dicere.* Petra.

15. *Ὡς ἀμφιλαφὴς ἐμπρ.*] melius duo veteres Pariſinus & Vaticanus tertius, *ὡς ἀμφιλαφής τις ἐμπρησμὸς.* Plutarchus de conſimili flamma in Camillo: *ἀναῤῥαγείσης ἐν ὕλῃ πυκνῇ τῆς φλογὸς, καὶ κύκλῳ περινεμομένης.* Paulo ante *καίων* & *διαρπάζων* reſtitui pro *καίειν* & *διαρπάζειν.* Tollius.

καὶ ἐπίμονον ἀεὶ τὸ καῖον, διακληρονομούμενον [16] ἄλλοτ' ἄλλως ἐν αὐτῷ,
8 καὶ κατὰ διαδοχὰς ἀνατρεφόμενον. [17] Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑμεῖς ἂν ἄμεινον
ἐπικρίνοιτε. [18] Καιρὸς δὲ τοῦ Δημοσθενικοῦ μὲν ὕψους, καὶ ὑπερτεταμένου,
[19] ἔν τε ταῖς δεινώσεσι, καὶ τοῖς σφοδροῖς πάθεσι, καὶ ἔνθα δεῖ τὸν ἀκροατὴν τὸ
9 σύνολον ἐκπλῆξαι· τῆς δὲ χύσεως, ὅπου χρὴ [20] καταντλῆσαι. [21] Τοπηγορίαις τε γὰρ, [22] καὶ ἐπιλόγοις κατὰ τὸ πλέον, καὶ παρεκβάσεσι, καὶ τοῖς φραστικοῖς ἅπασι, καὶ ἐπιδεικτικοῖς, ἱστορίαις τε, καὶ φυσιολογίαις, καὶ οὐκ ὀλίγοις ἄλλοις μέρεσιν ἁρμόδιος.

16. Ἄλλοτ' ἄλλως] Scripti Codices: ἄλλοτ' ἀλλοίως. TOLLIUS.

17. *Ταῦτα μὲν ὑμεῖς ἂν ἄμεινον ἐπικρίνοιτε.*] *De his quidem VOS exactius judicetis.* Ecce hic *Longinus*, auctor ad invidiam elegans, unum hominem, *Terentianum* ſuum, multitudinis numero compellat. Puta *Voſſiſſatorum* unus, quos adunco nimis naſo ſuſpendit *Eraſmus de conſcribendis epiſtolis c.* 12; rem eſſe contendens χθὲς καὶ πρώην in literariam rempublicam invectam. Neque illud verum eſt, ἑτέρωσιν non niſi in prima perſona contingere, idque modeſtiæ, feſtivitatis, vel euphoniæ gratia; in ſecunda nunquam, niſi cum genus ſignificamus, non perſonam; quale eſt illud *Naſonis*:

—— *Quæ veſtra libido eſt.*

Ecce enim *Platoni* dicenti, οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος: occurrit ſtatim *Ariſtides oratione Platonica*, ἀλλ' ὑμέτερος, ὦ Πλάτων. *Imo vero veſter eſt, Plato.* Sed cauſam publicam non ulterius agam. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑμεῖς*] Eos alicubi reprehendit Eraſmus, qui cum uno aliquo agentes, pro *Tu*, *Tibi*, &c. uſurpant, *Vos*, *Vobis*, &c. At ex hoc Longini loco, ubi Terentianum alloquens, ὑμεῖς, inquit, &c. Eraſmi judicium Vir Doctiſſimus naſo ſuſpendit. Verum id præpropere & minus conſiderate factum arbitror. Numquam enim Ὑμεῖς, nec *Vos*, ita uſurparunt boni ſcriptores, niſi per *communicationem*; cujus generis illa ſunt, quæ is ad hunc ſcriptorem protulit. Iis addam hæc quoque. Apud Terentium, *Bonas vero me abſente hic confeciſtis nuptias*, id eſt, Tu & frater patruelis una cum ſervulo. Virgilius, *Veſtras, Eure, domos*: quia non Euri ſolius ſunt, ſed & reliquorum ventorum. Terent. alibi, *Facite, Soſtrata*, id eſt, Tu & familia. *Potaſtis, ſcelus*, Tu, & filius, & qui domi tecum fuerunt. T. Livius lib. XXXIX: *Ea quoque ipſa vos mihi, Quinte Cæcili,*

ΤΜΗΜΑ ιγ'.

Ὅτι ὁ Πλάτων μεγεθύνεται· καὶ περὶ τῆς μιμήσεως.

1 Ὅτι μέντοι [2] ὁ Πλάτων (ἐπάνειμι γὰρ) [3] χεύματί τινι ἀψοφητὶ ῥέων
οὐδὲν ἧττον μεγεθύνεται) ἀνεγνωκὼς τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ, [4] τὸν τύπον οὐκ
2 ἀγνοεῖς. [5] Οἱ ἄρα φρονήσεως, φησὶ, καὶ ἀρετῆς ἄπειροι, εὐωχίαις δὲ,
καὶ

Ὅτι μέντοι] Platonis locus, quo demonſtratur eſſe μέγεθος παρὰ χύσιν. ROBORTELLUS.

2. Ὁ Πλάτων (ἐπάνειμι γὰρ)] *Redeo enim*; hinc conjicias dixiſſe Longinum, in illa ſuperiori lacuna, Granditatem quandam eſſe, quæ ſine mole, ſine omni ſtrepitu prodeat. Quod verum eſt. Nam graves ſenſus (σεμνὰ νοήματα) id per ſeſe poſſunt efficere. FABER.

3. *Χεύματί τινι*] τοιούτῳ τινὶ χεύματι erat in Pariſino: in tertio vero Vaticano, τοιούτῳ τινὶ σχήματι. Illud autem prius rectius. TOLL.

4. *Ἀνεγνωκὼς τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ, τὸν τύπον οὐκ ἀγνοεῖς*] Iſthæc duo verba [τὸν τύπον] plane delenda. Nata autem ſunt ex gloſſemate [τὸν τόπον] quod appoſitum fuerat illi voci ΤΑ' ἐν τῇ, &c. Id eſt, LOCUM *qui in Politia Platonis legitur.* Sic infinitæ corruptelæ factæ ſunt in genere librario. FABER.

Ibid. *Τὸν τύπον οὐκ ἀγνοεῖς*] voces duas priores

vicibus nunc hanc, nunc illam materiæ partem corripiens non ante ceſſet, quam cuncta abſumſerit, ſeque ipſe expleverit, atque ſatiaverit. Sed quoniam res hæc veſtri, quod ajunt, fori eſt, judiciique, rectius 8
quoque ipſimet de Cicerone pronuntiaveritis. Eſt autem Demoſtheniæ, intenſiſſimæque Sublimitatis uſus præcipuus in Amplificationibus, atque animi motibus gravioribus; &, ut verbo dicam, quum auditor rapiendus eſt. At fuſo dicendi generi tum opportunior videtur locus, quum 9
fovendus ille, & amabili, ac jucunda verborum, ſententiarumque copia irrigandus, animorumque ulcera emollienda ſunt, atque lenienda. Quare & locorum illud tractationibus, & epilogis cummaxime, nec non digreſſionibus: item, omnibus expoſitionum, ac demonſtrationum generibus, hiſtoriis, ac rerum naturalium enarrationibus, aliiſque id genus formis orationis valdequam aptum eſt, & accommodatum.

Cæcili, paucos ante dies ademiſtis, id eſt, Tu & Romani tui. Poſtremo Ὑμεῖς, in hoc Longini loco, eſt, *Vos, qui Latini eſtis*; ut in hac ipſa pagina de ſe loquens ſcripſerat, ἩΜΙ͂Ν ὡς Ἕλλησιν. De ſe, inquam, uno loquens; ſed, per communicationem, de omnibus. Ariſtidis Sophiſtæ locum ſic intelligere debuerat Vir Doctus. Sed deſino. FABER.

18 Καιρὸς δὲ] laudatur Demoſthenes. ROBORTELLUS.

Ibid. Καιρὸς δὲ] Demoſthenicæ & ſublimi orationi quando ſit locus. PETRA.

19. Ἔν τε ταῖς δεινώσεσι] Fabius lib. VI, c. 2: *Hæc eſt illa, quæ* δείνωσις *vocatur, rebus indignis, aſperis, invidioſis, vim addens oratio: qua virtute præter alios plurimum Demoſthenes valuit.* TOLLIUS.

20. Καταντλῆσαι] Διαχέαι dixit Hermog. PETRA.

Ibid. Καταντλῆσαι] medicorum hoc verbum eſt, oleo, vel aqua marina, vel quo alio liquore partes corporis læſas foventium, acrimoniamque doloris, vel humorum concitatorum emollientium, lenientiumque. TOLL.

21. Τοπηγορίαις] κοινοῖς τόποις. Aphth. PETRA.

Ibid. Τοπηγορίαις] lege, τοπηγορίαις αὕτη γάρ. TOLLIUS.

22. Καὶ ἐπιλόγοις] in quis Cicero plurimum valuit: unde ea illi potiſſimum pars orationis in tuendis reis a ceteris patronis eandem cauſam dicentibus relicta fuit, ut ipſe de ſe teſtatur in Oratore, cap. XXXVIII. TOLLIUS.

SECTIO XIII.

De Sublimi dicendi genere Platonis: nec non de Imitatione.

SEd ut ad inſtitutum ſupra ſermonem revertamur: Quamvis leni hu- 1
juſcemodi ac tranquillo flumine Platonis oratio decurrat, non tamen ideo minus illa aſſurgit, atque elevatur. Quod vel ex hiſce illius 2
de rep. apprime tibi liquere exiſtimo, ubi ait: *Qui quidem prudentiæ ac virtu-*

res delet Faber: forſan recte. Ego certe lubens aſſentiar. Verumtamen mirari quis poſſit, hanc illi loquendi formulam ignotam fuiſſe. Sic Damoxeni coquus apud Athenæum l. III:

Ἁρμονικὸς, inquit, ὁ μάγειρος, Ἐπίτεινον τὸ πῦρ.
Ὁμαλιζέτω τοῖς σάχεσι· πρώτη λεπὰς
Ζεῖ ταῖς ἐφεξῆς οὐχὶ συμφώνως· νοεῖς τὸν τύπον.

i. e. *jam vides genus*, ut ait Cicero; *vides formam.* Adhæc τὸν τύπον, pro τὸν τόπον haud male accipias. Sic ſupra ſect. VIII, πολλοῖς δὲ παρ' ἡμῶν ὁ τύπος ἐξείργασται. Ubi Faber ὁ τόπος edidit, contra aliarum editionum fidem. Et ſect. XI: μορίων καὶ τύπων habetur, ubi alii τόπων legunt. Malim tamen, uti dixi, haſce voculas hinc exturbari. TOLLIUS.

5. Οἱ ἄρα φρονήσεως] Locus hic Platonis peten-

καὶ τοῖς τοιούτοις ἀεὶ συνόντες, κάτω, ὡς ἔοικε, φέρονται, καὶ ταύτῃ πλα-
νῶνται διὰ βίου. Πρὸς δὲ τὸ ἀληθὲς ἄνω οὔτ' ἀνέβλεψαν πώποτε, οὔτ' ἀνη-
νέχθησαν, οὐδὲ βεβαίου τε καὶ καθαρᾶς ἡδονῆς ἐγεύσαντο· [6] ἀλλὰ βοσκη-
μάτων δίκην κάτω ἀεὶ βλέποντες, καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τρα-
πέζας, βόσκονται [7] χορταζόμενοι, καὶ ὀχεύοντες. Καὶ ἕνεκα τῆς τούτων πλεο-
νεξίας [8] λακτίζοντες, καὶ κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασι, καὶ ὁ-
3 πλαῖς, ἀποκτιννύουσι δι' ἀπληστίαν. [9] Ἐνδείκνυται δ' ἡμῖν οὗτος ὁ ἀνὴρ, εἰ
βουλοίμεθα μὴ κατολιγωρῆσαι, ὡς καὶ ἄλλη τις παρὰ τὰ εἰρημένα ὁδὸς
4 ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τείνει. Ποία δὲ, καὶ τίς αὕτη; [10] ἡ τῶν ἔμπροσθεν με-
γάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν [11] μίμησίς τε, καὶ ζήλωσις. Καὶ τούτου
5 γε, φίλτατε, ἀπρὶξ ἐχώμεθα τοῦ σκοποῦ. [12] Πολλοὶ γὰρ ἀλλοτρίῳ θεο-
φοροῦνται πνεύματι τὸν αὐτὸν τρόπον, [13] ὃν καὶ τὴν Πυθίαν λόγος ἔχει τρί-
ποδι

petendus eſt ex IX Politeías, pag. DVIII edit. Lemærianæ. Ibi autem quædam diverſa ſunt ab iis, quæ hic protulit Longinus noſter. FABER.

6. Ἀλλὰ βοσκημάτων δίκην] Apulejus in principio fere Apologiæ: *Feris & pecudibus os humile, & deorſum ad pedes dejectum, veſtigio & pabulo proximum.* Salluſtius in initio Belli Catilin. *Omnis homines ſumma ope niti decet, ne vitam ſilentio tranſigant, veluti pecora: quæ natura prona atque ventri obedientia finxit.* Videſis porro Lactantium lib. II Div. Inſtit. cap. XX. D. Gregorius Nazianzenus Carm. I:

Οὔπω μέγ' οὐδὲν, εἰ τὰ τῶν πολλῶν λέγω,
Οἱ μηδὲ τὸ πρὶν ἦσαν ἐν τάξει καλῶν,
Βοσκηματώδεις, καὶ κάτω νενευκότες.

TOLLIUS.

7. Χορταζόμενοι] peropportune ſane hoc verbo Plato hic uſus eſt. Proprie enim χορτάζεσθαι, dicuntur animalia, quæ herbis, & fœno implentur. Ab his ad homines brutorum ad inſtar animantium, *ventri*, ut ait Salluſtius, *obedientes* facta tranſlatio. Plura invenias exempla apud Athenæum l. III, p. 99. TOLLIUS.

8. Κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασι.] *Cornibus ferreis* (hoc eſt, armis) *arietantes:* [*Extat locus, variante aliquantulum lectione, apud Plat. Polit. l. 9.*] id enim proprie ſignificat κυρίττειν. Inde apud *Heſychium* joculatores mimi in *Italia*, ſeu βωμολόχοι moriones, qui in *Corythalia* feſto perſonas ligneas induebant (puta, ut obverſis frontibus tutius concurrerent) κυριττοὶ appellati ſunt. Κυριττοί, οἱ ἔχοντες τὰ ξύλινα πρόσωπα κατὰ Ἰταλίαν, καὶ ἑορτάζοντες τῇ κορυθαλλίᾳ γελοιασταί: legendum exiſtimo vel κορυθαλίᾳ, *Ex Heſych. in κορ.* vel κορυθαλείᾳ. *Ex Etymol. in εἰρεσιώνη*: quam *Heſychius* alibi pro lauro coronata ſumit. Sunt, qui idem cum εἰρεσιώνη ſtatuunt; alii ὑπερόριον θεόν, [*Heſych.*] *Deam peregrinam*, interpretantur: niſi malit quiſpiam ὑπερβόρειον legere. *Abaris* enim Hyperboreus εἰρεσιώνην introduxit: ut innuit *Ariſtoph. Scholiaſtes in Equit. ubi corrupte legitur* βάριν, & βάριδας *pro* Ἄβαριν & Ἀβάριδας. Κορθάλη mendoſe apud *Etymologum*, pro κορυθάλη, quæ illi eſt *laurus præ foribus collocata. Pueris enim, & filiabus pubeſcentibus lauros ſtatuebant lana & fabis onuſtas.* Δάφνας προσετίθουν ἐπ' ἐρίοις, καὶ κυάμοις· εἰς τὸ δίκρον. Sic enim corrigo. Ex iſto forſan κυριττῶν genere calvus ille apud *Syneſium in Orat. de Calvitio*, qui cum ariete frontem conſerere non extimuit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Λακτίζοντες, καὶ κυρίττοντες] quomodo hæc, & hujuſcemodi alia, a quoquam probari poſſint, capere me vix poſſe lubens fateor. Sunt enim hæ tranſlationes tam duræ, ut in Philoſopho, vel dialogiſta, ferri non poſſe videantur. Operæ pretium videtur, quæ Dionyſius Halicarnaſſ. pag CXXVII, ad Pompejum de Platone pronuntiat, adſcribere: Μάλιστα δὲ χειμάζεται περὶ τὴν τροπικὴν φράσιν· πολλὴ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἄκαιρος δὲ ἐν ταῖς ἐπωνυμίαις, σκληρὰ δὲ, καὶ οὐ σώζουσα τὴν ἀναλογίαν, ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται. Ἀλληγορίας τε περιβάλλεται μακρὰς, καὶ πολλὰς, οὔτε μέτρον ἐχούσας, οὔτε καιρόν· σχήμασί τε ποιητικοῖς ἐσχάτην προσβάλλουσιν ἀηδίαν, &c. TOLLIUS.

9. Ἐνδείκνυται] digreſſio ex loco Platonis, in qua

virtutis expertes conviviis, & compotationibus, aliiſque id genus voluptatibus perpetuo indulgentes, deorſum, uti par eſt, feruntur, atque ita in continuo vitam errore tranſigunt. Ad veritatem vero nec ſuſpexere quidem umquam, nec adſpiravere: immo nec veram umquam voluptatem ſenſibus ſuis animi guſtavere: ſed veluti bruta animantia prono ſemper in terram vultu, defixisque in menſas, & conviviorum luxum, oculorum luminibus, epulis ſeſe & venere explent: quarum rerum inſatiabili accenſi cupiditate calcibus ſemel invicem, & cornibus ferreis impetentes, ferienteſque, in mutuas ruunt cædes. Ad hæc & aliam nobis eximius hic ſcriptor viam indicavit, qua, 3
niſi ſecordia nos retardet, aut ignavia remoretur, ad ipſum Sublimitatis apicem evadere poſſimus. Quænam illa eſt? inquies. *Sublimium*, 4
qui ante nos vixerunt, utriuſque generis ſcriptorum cum æmulatione conjuncta imitatio. Teneamus igitur hoc propoſitum, mi Poſtumi, & hoc veſtigium tota mente atque cogitatione inſiſtamus. Multi enim ſacro alieni 5
ſpiritus afflatu non aliter efferuntur, ac Pythiam fama eſt tripodi appropin-

in qua de imitatione agit. ROBORTELLUS.

10. Ἡ τῶν] ὅσον συμβάλλεται πρὸς τὸ ὕψος ἡ μεγάλων συγγραφέων μίμησις. PETRA.

11. Μίμησίς τε καὶ ζήλωσις] Cicero lib. II de Oratore, cap. XXI, de Sulpicio: *Non eſt credibile, quid intereſſe mihi ſit viſum inter eum, qui tum erat, & qui anno ante fuerat. Omnino in illud genus Craſſi magnificum atque præclarum natura ipſa ducebat: ſed ea non ſatis proficere potuiſſet, niſi eodem ſtudio atque imitatione incidiſſet, atque ita dicere conſueſſet, ut tota mente Craſſum, atque omni animo intueretur.* Hinc *pueris*, qui ad eloquentiam informantur, *prælegenda* cenſet Quintilianus, *quæ maxime ingenium alant, atque animum augeant*, Homeri ſcilicet & Virgilii carmina, *quod ſublimitate Heroïci carminis animus aſſurgat, & ex magnitudine rerum ſpiritum ducat*: lib. I, cap. VIII Inſtit. TOLLIUS.

12 Πολλοὶ γὰρ] furorem in imitatione ineſſe indicat. ROBORTELLUS.

Ibid. Πολλοὶ γὰρ] Ἐπιχείρημα. PETRA.

Ibid. Ἀλλοτρίῳ θεοφοροῦνται πνεύματι τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν καὶ τὴν Πυθίαν, &c.] Quod hic ſummatim delibat auctor noſter de *Delphico* tripode, & ſpiramine illo entheo, quo *Pythia* φοιβόληπτος fit, latius exequuntur alii. *Diodorus lib.* 16 narrat, *ut hinc primo per capras oraculum inventum, hiatu iſto terræ divinam auram exhalante: cui poſtea virgo præfecta eſt, tandem anus ſpecie virginem ſimulans, quæ primo ligneæ machinæ tres baſes habenti, poſt tripodi æneo inſidebat.* In eandem ſententiam *Strabo lib.* 9, qui primæ *Pythiæ* nomen *Phamoneen* fuiſſe addit; oracula autem ab eis edi hunc in modum: *ex profunda ſpecu, aditu non ita lato,* ἀναφέρεσθαι πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν· ὑπέρκεισθαι δὲ τοῦ στομίου τρίποδα ὑψηλὸν, ἐφ' ὃν τὴν Πυθίαν ἀναβαίνουσαν, δεχομένην τὸ πνεῦμα, ἀποθεσπίζειν ἔμμετρά τε καὶ ἄμετρα, ἐντείνειν δὲ καὶ ταῦτα εἰς μέτρον ποιητάς τινας ὑπουργοῦντας ἱερῷ. *Enthuſiaſticus quidam ſpiritus exhalat: ſupra orificium ſpecus tripus ſublimis ſitus eſt, quo conſcenſo, Pythia, ubi ſpiritum exceperit, oracula edit tum carmine, tum oratione ſoluta. Porro poëtæ quidam templo ſervientes, quæ proſa oratione edita ſunt, in carmen compingunt.* Quin e patribus nonnulli idem tradiderunt. *Origines initio l.* 7, *contra Celſum*, ita: *De Pythia proditum eſt, ut Caſtalium os illud inſideat Apollinea vates, & ex inferiori ſinu, & parte illa, qua fœmina eſt, ſpiritum ſuſcipiat, quo plena oracula reddit.* Et *Chryſoſtomus Hom.* 29 *in* I *ad Corinth.* adhuc magis dilucide: Λέγεται τοίνυν ἡ Πυθία γυνή τις οὖσα ἐπικαθῆσθαι τῷ τρίποδί ποτε τοῦ Ἀπόλλωνος διαιροῦσα τὰ σκέλη· εἶθ' οὕτω πνεῦμα πονηρὸν κάτωθεν ἀναδιδόμενον, καὶ διὰ τῶν γεννητικῶν αὐτῆς διαδυόμενον μορίων, πληροῦν τὴν γυναῖκα τῆς μανίας· καὶ ταύτην τὰς τρίχας λύουσαν, λοιπὸν ἐκβακχεύεσθαί τε, καὶ ἀφρὸν ἐκ τοῦ στόματος ἀφιέναι· καὶ οὕτως ἐν παροινίᾳ γενομένην τὰ τῆς μανίας φθέγγεσθαι ῥήματα. LANGB.

Ibid. Πολλοὶ γὰρ ἀλλοτρίῳ] Vide, quæ fuſiſſime in hanc ſententiam Socrates apud Platonem habet in Dialogo Jone: item Plutarchus in Erotico. TOLLIUS.

13. Ὃν καὶ τὴν Πυθίαν] Ἐπιχειρήματος ἐργασία ἀπὸ τοῦ ὁμοίου. PETRA.

ποδὶ πλησιάζουσαν, ([14] ἔνθα ῥῆγμά ἐστι γῆς ἀναπνέον, ὥς φασιν, [15] ἀτμὸν
ἔνθεον) [16] αὐτόθεν ἐγκύμονα τῆς δαιμονίου καθισταμένην δυνάμεως παραυ-
6 τίκα χρησμῳδεῖν κατ' ἐπίπνοιαν. Οὕτως [17] ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλο-
φυΐας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχὰς, ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομίων ἀπόρ-
ῥοιαί τινες φέρονται, ὑφ' ὧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβαστικοὶ, τῷ
7 ἑτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει. [18] Οὐ γὰρ μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο.
[19] Στησίχορος ἔτι πρότερον, ὅ τε [20] Ἀρχίλοχος· πάντων δὲ τούτων
μάλιστα

Ibid. Οὗ καὶ τὴν Πυθίαν] Juſtinus de templo Delphico, l. XXIV, c. VI: *In hoc rupis amfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua eſt; atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus ſpiritus vi quadam, velut vento, in ſublime expulſus, mentes vatum in vecordiam vertit; impletaſque Deo reſponſa conſulentibus dare cogit.* Tollius.

14. Ἔνθα ῥῆγμά ἐστι] τοῦ πράγματος ἀφήγησις. Petra.

15. Ἀθμὸν ἔνθεον] Cicero de Divin. lib. 1, c. L: *Credo etiam anhelitus quoſdam fuiſſe terrarum, quibus inflatæ mentes oracula funderent.* Tollius.

16. Αὐτόθεν, καὶ] τὸ καὶ in tertio Vaticano deſideratur, & merito: ſubdiſtinguendum enim ante αὐτόθεν, & legendum, ἀθμὸν ἔνθεον, αὐτόθεν ἐγκύμονα &c. Tollius.

17. Ἀπὸ τῆς] ἀπόδοσις. Petra.

18. Μόνος Ἡρόδοτος] Nova illuſtratio, ſive δευτέρα ἀπὸ τοῦ παραδείγματος ἐργασία. Petra.

Ibid. Μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο.] *Solus Herodotus Homeri* (ut ita loquar) *imitantiſſimus.* Subjungit hic & alios ſummi viri imitatores, quem eruditionis omnis promumcondum lubenter agnoſcunt antiqui. Rhetoricam ex eo deduxit *Telephus Pergamenſis*, qui librum ſcripſit, [*Anon. in Hermog. de Statibus.*] Περὶ τῆς καθ' Ὅμηρον ῥητορικῆς. *Omnis quippe eloquentiæ partibus exemplum & ortum dedit.* [*Fab. lib.* 10, *c.* 1.] Ad eum Geographiam refert *Strabo lib.* 1. Ad eum Aſtronomiam *Achilles Statius in Arati Phæn.* Et poëtæ patrem ſuum non inviti appellant. *Ovid. amor. l.* 3. *El.* 8.

----- A quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

vel, ut ſonantius *Manilius Aſtronom. l.* 2:

------ Cujus ex ore profuſos
Omnis poſteritas latices in carmina duxit,
Amnemque in tenues auſa eſt diducere rivos,
Unius fœcunda bonis.

Quem propterea ἕνα καὶ μόνον ποιητὴν ſalutat *Architectonicorum* auctor. [*Athenæus, vel Philo.*] Imo & *Philoſophici gregis ducem Maximus* Tyrius *Diſſert.* 14: Ὅμηρος μὲν ἀποκηρύττεται φιλοσοφίας ὁ ἡγεμὼν τοῦ γένους. Ubi & in eandem ſententiam cum hoc noſtro diſſerit, *Platonem*, quamvis præceptorem ejeret, & *Homerum* lana coronatum, unguentoque delibutum e republica ſua ejecerit, fuiſſe nihilominus ἐκείνης τῆς ᾠδῆς θρέμμα; *illius muſæ alumnum*: quod ſe latius alibi oſtenſurum recipit; forſan præſtitit in opere illo, quod *de Homeri Philoſophia teſte Suida* conſcripſit. Feciſſet utique & *Longinus* hic, ſi non *Ammonius* jam antea perfeciſſet. Illud enim colligere eſt ex loco proxime ſequenti, utcunque mendoſo. Langbænius.

Ibid. Μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος] *Solus Herodotus maxime Homericus fuit: ante ipſum quoque Steſichorus & Archilochus, ſed ſupra illos omnes Plato.*] Qui tandem fiat, ut Solus ſit, cum illi & Steſichorum, Archilochumque, & Platonem addiderit? Nempe error in Græco eſt. Legendum enim: Ὁ ΜΈΝ Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος· Στησίχορος ΔῈ ἔτι πρότερον. [*Herodotus quidem*, &c. Faber.

Ibid. Μόνος Ἡρόδοτος] particulas duas excidiſſe puto, ut fuerit: Οὐ γὰρ μόνος Ἡρόδοτος Ὁμηρικώτατος ἐγένετο. Sic ſect. XXXVIII: Οὐ γὰρ αὐλὸς μόνον ἐπιτίθησί τινα πάθη &c. Dionyſius Halicarnaſſ. ad Pompejum: συνειδὼς γὰρ Ἡρόδοτος, ὅτι πᾶσα μέρος ἔχουσα λόγου διήγησις, ἂν μὲν ἀναπαύσεις τινὰς λαμβάνῃ, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροωμένων ἡδέως διατίθησιν· ἐὰν δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένῃ πραγμάτων, κἂν τὰ μάλιστα ἐπιτυγχάνηται, λυπεῖ τὴν ἀκοὴν τῷ κόρῳ, ποικίλην ἐβουλήθη ποιήσειν τὴν γραφὴν, Ὁμήρου ζηλωτὴς γενόμενος. Idem περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος: ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν (τὸν Ὅμηρον) ἐπῶν τε πολλοὶ ποιηταὶ, καὶ μελῶν, ἔτι δὲ τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας, συγγραφεῖς τε ἀρχαῖοι, καὶ φιλόσοφοι, καὶ ῥήτορες· ὧν ἁπάντων μεμνῆσθαι πολὺ ἂν ἔργον εἴη· ἀρκέσει δὲ τῶν ἐν λόγοις δυναστευσάντων, οὓς ἐγὼ κρατίστους εἶναι πείθομαι,
δύο

pinquantem, ab exhalante illic ex hiatu quodam terræ anhelitu divino ſpiritu impleri, cæleſtique mentis inſtinctu agitatam conſulentibus reſponſa dare. Non aliter ab illa veterum animi magnitudine, velut e 6
ſacro Apollinis ſpecu, quædam quaſi effluvia in æmulantium animos deferuntur, quibus incitati etiam hi, quos iniquior natura ad iſtum animorum ardorem non ſatis inſtruxerat, cum aliena ſimul granditate ad Sublimitatis faſtigium auferuntur. Itaque non ſolus Herodotus Ho- 7
mericæ granditatis preſſo pede veſtigia calcavit: ſed & ante eum Steſichorus hoc fecit: fecit etiam Archilochus. Omnes tamen longo poſt ſe re-

δύο παραχέσθαι μόνες· συγγραφέων μὲν Ἡρόδοτον, φιλοσόφων δὲ Πλάτωνα. Καὶ γὰρ ἀξίωμα, καὶ χάρις αὐτῶν ἐπιτρέχει ταῖς ἁρμονίαις, (an *ἑρμηνείαις*;) &c. Idem de Compoſitione Steſichorum & Alcæum inter Melicos nominat, Sophoclem inter Tragicos, inter Hiſtoricos Herodotum, inter Rhetores Demoſthenem, qui Homerum æmulati ſint. Neque vero inventionem ejus tantum, ac diſpoſitionem, ſed & elocutionem Herodotus imitatus eſt. Demetrius Phalereus: *Τὸ δὲ ποιητικὸν ἐν λόγοις ὅτι μὲν μεγαλοπρεπὲς καὶ τυφλῷ δῆλόν, φασι, πλὴν οἱ μὲν γυμνῇ πάνυ χρῶνται τῇ μιμήσει τῶν ποιητῶν, μᾶλλον δὲ ἐ μιμήσει, ἀλλὰ μεταθέσει, καθάπερ Ἡρόδοτος*. Tollius.

19. *Στησίχορος*] Homeri imitatores. Robortellus.

Ibid. *Στησίχορος*] Poëta Lyricus Dorica lingua plures libros ſcripſit. Vide Suidam. Apud Stobæum, Athenæum, & paſſim in Græcorum ſcholiis citatur. Petra.

Ibid. *Στησίχορος ἔτι πρότερον.*] *Et Herodoto etiam antiquior Steſichorus.* Hic enim natus eſt *teſte Suida Olympiade* XXXVII; & primo *Tiſias* vocatus, *Steſichori* nomen poſtea adeptus; *ὅτι πρῶτος σὺν κιθαρῳδίᾳ χόρον ἔστησε, quia primus cum cithara cantu chorum inſtituit.* Chorum *Lyricum* intelligo, non *Dithyrambicum*, quem vel *Philoxenus* [*Iſ. Tzetz. de Poëtis*] vel *Hermioneus* [*Antipater & Euphronius apud Scholiaſt. Ariſtoph. in Avibus*] vel certe *Arion* invenit; [*Hellanicus, Dicæarchus, & Demarchus ibid. & Ariſt. apud Proclum in Chreſtom.*] non *tragicum* vel *comicum*; qui forte *Philammonem* primum auctorem agnoſcunt; [*Plutarch. in Muſ.*] & a prioribus in hoc differunt, illi circulares, hi quadrangulares; [*Tzetz. ubi prius. Pollux, lib. 4, cap. 15. Ariſtoph ſchol. in Equites.*] *Comicus* quidem ex XXIV choreutis *κατὰ ζυγὸν καὶ στοῖχον* conſtitutis. (in rankte and file) *ζυγὸς* quivis quatuor perſonas: *στοῖχος* autem (ſeu rectius *στίχος*) ſex comprehendit, *ſicut colligitur ex opuſculo περὶ τάξεως παλαιᾶς, collato cum Poll. lib. 1, cap. 10, §. 2. ubi pro τοῖχος, lego στοῖχος, vel στίχος.* Chorus *tragicus*, poſt *Æſchyli Eumenidas*, ex XV ſolis choreutis conſtitit, ita inter ſe ordinatis, ut in quovis *ζυγῷ*, ſeu ordine ſecundum latitudinem ponerentur tres chorici; in quovis *στίχῳ*, ſive ordine ſecundum longitudinem, quinque; hunc in modum ⁝ ⁝ ⁝ ⁝ ⁝ Chorus autem tam *Lyricus*, quam *Dithyrambicus*, circularis ex L choricis conſtabat: hoc tamen intererat, quod hi tripodem, illi taurum pro præmio referebant. Deinde, his *antiſtrophi* in uſu non erant; illis & *ſtrophæ*, & *antiſtrophi*, & *epodi*; eaque etiam (ut creditur) *Steſichori* hujus inventum; unde parœmia, *ὅτε τὰ τρία Στησιχόρε γινώσκεις.* [*Diogenian.*] *Ne tria quidem Steſichori noſti*: nempe *στροφὴν*, quæ ad lyram canebatur *κινουμένοις εἰς τὰ δεξιὰ χορευταῖς*, [*Pindari Schol. in introduct. ad Olymp.*] *Choricis ad dextram procedentibus*; *ἀντίστροφον*, *quem canebant, ad ſiniſtram revertentes*: & *ἐπῳδὸν*, *quem in medio conſiſtentes recitabant.* Denique, proderit non neſcire, & in ludo talorum jactum quendam *Steſichorum, indice Polluce l. 9, c. 7*, vocari; octo nempe; idque ob ſepulchrum poëtæ, in *Himera Siciliæ* urbe, *ἐξ ὀκτὼ πάντων συντεθέντα* [*τάφον*] *ex octo omnibus conſtitutum*; inde natum proverbium *ἅπαντα ὀκτώ*, *Omnia octo.* Expreſſius *Euſtathius Iliad.* ψ'. de ſepulchro ait, *ἐξ ὀκτὼ γονιῶν συνέκειτο*, *ex octo angulis conſtitutum.* Addit *Apoſtolius*, *ὀκτὼ κίονας, καὶ ὀκτὼ βαθμὲς, columnas etiam octo, & octo gradus.* [*Parœm. Cent. 15. part. 67.*] Aperte ſatis, ſed in hoc lapſus, quod *Catanam* poſuit pro *Himera in comment.* Langb.

Ibid. *Στησίχορος*] Quintilianus lib. x, c. 1: *Steſichorus quam ſit ingenio validus, materiæ quoque oſtendunt, maxima bella & clariſſimos canentem duces, & epici carminis onera lyra ſuſtinentem. Reddit enim perſonis in agendo ſimul loquendoque debitam dignitatem: ac, ſi tenuiſſet modum, videtur æmulari proximus*

μάλιστα [21] ὁ Πλάτων, ἀπὸ τοῦ Ὁμηρικοῦ ἐκείνου νάματος εἰς αὐτὸν μυρίας ὅσας παρατροπὰς ἀποχετευσάμενος. Καὶ ἴσως ἡμῖν ἀποδείξεων ἔδει, [22] εἰ μὴ καὶ τὰ ἐπ᾽ εἴδους οἱ περὶ Ἀμμώνιον ἐκλέξαντες ἀνέγραψαν. [23] Ἔστι δ᾽ οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ ὡς [24] ἐπὶ καλῶν ἠθῶν, ἢ πλασμάτων, ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις. [25] Καὶ οὐδ᾽ ἂν ἐμβιβάσαι μοι δοκεῖ [26] τηλικαῦτά τινα τοῖς τῆς φιλοσοφίας δόγμασι, καὶ εἰς ποιητικὰς ὕλας πολλαχοῦ συνεκβῆναι, καὶ φράσεις, εἰ μὴ [27] περὶ πρωτείων νὴ Δία παντὶ θυμῷ

πρὸς

mus Homerum potuiſſe. Dion Chryſoſtom. de Homero & Socrate: Τοῦτόγε ἅπαντές φασιν οἱ Ἕλληνες, Στησίχορον Ὁμήρου ζηλωτὴν γενέσθαι, καὶ σφόδρα ἐοικέναι κατὰ τὴν ποίησιν. TOLLIUS.

20. Ἀρχίλοχος.] Hujus Poëtæ verſus citantur aliquoties apud Stobæum, & Athenæum. Jambici carminis Auctorem facit Horat. in Arte. PETRA.

21. Ὁ Πλάτων] graviter ab Heraclide Pontico increpatur, quod, quum pleraque ex Homeri fontibus hauſiſſet, eum nihilominus e ſua ejecerit republica. Verba ejus ſunt: Ἐρρίφθω δὲ καὶ Πλάτων ὁ κόλαξ, Ὁμήρου συκοφάντης, ἔνδοξον ἀπὸ τῆς ἰδίας πολιτείας τὸν φυγάδα παραπέμπων λευκοῖς ἐρίοις ἀνεστεμμένον, καὶ πολυτελεῖ μύρῳ τὴν κεφαλὴν διάβροχον. Et, poſtquam pauca de Epicuro, qui ejuſdem fuerat ſententiæ, inſeruit, ita pergit: καὶ τὸ πικρότατον, ἀρχὴν ἑκάτεροι τῶν παρ᾽ ἑαυτοῖς δογμάτων ἔχοντες Ὅμηρον, ἀφ᾽ οὗ τὰ πλεῖστα τῆς ἐπιστήμης ὠφέληνται, περὶ τοῦτον ἀχαρίστως εἰσὶν ἀσεβεῖς. Plura Dionyſius Halicarn. in illa ad Pompejum epiſtola, quæ conſuli poterit. Panætius certe *Philoſophorum Homerum* eum vocavit, ut eſt apud Ciceronem Tuſc. Quæſt. l. 1. Fabius lib. x, c. 1: *Philoſophorum quis dubitet Platonem eſſe præcipuum, ſive acumine diſſerendi, ſive eloquendi facultate divina quadam, & Homerica? Multum enim ſupra proſam orationem, & quam pedeſtrem Græci vocant, aſſurgit; ut mihi non hominis ingenio, ſed quodam Delphico videatur oraculo inſtinctus.* Nec proſa tantum oratione, ſed etiam verſa, ac ligata, Homerum æmulari ſtuduit. Verum illo Homerico verſu deterritus, Ἠϊόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω, quo mirifice maris litora fluctibus pulſantis ſonus exprimitur, combuſſiſſe poëmata fertur, uti Victorius e quodam oræ Codicis ſui annotato ſcholio didiciſſe ſe affirmat l. XXXVI Var. c. 13. Vide de eo verſu Dionyſ. Halic. de compoſitione, & quæ Ill. Cuperus in Apotheoſ. Homeri, p 120. TOLLIUS.

22. Εἰ μὴ τὰ ἐπ᾽ Ἰνδοὺς καὶ οἱ περὶ Ἀμμώνιον ἐκλέξαντες ἀνέγραψαν.] *Si non Ammonius in iis, quæ contra Indos commentatus eſt, jam perſcripſiſſet.* Per οἱ περὶ Ἀμμώνιον enim *Ammonium* ſolum aſſignari ſatis norunt grammaticorum filii. Quo nomine plures olim fuiſſe, eoſque primæ claſſis philoſophos, ignotum non eſt. Ego totus in hoc ſum, ut *Ammonius Alexandrinus*, Philoſophus (dum vixit) Chriſtianus hic intelligatur: ut qui *Platonicus* fuerit, & de *Platone, teſte Hierocle de Providentia apud Photium*, ſcripſerit nonnulla: & quem *Longinus libro de Fine*, alias eo nomine commendatum habeat, cujus familiaris fuerit. *Platonici vero* (inquit) *Ammonius & Origenes*, οἷς ἡμεῖς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου προσφοιτήσαμεν, ἀνδράσιν οὐκ ὀλίγῳ τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς εἰς σύνεσιν διενεγκοῦσιν. Fuit & *Ammonius* Grammaticus, non alius ab eo, quem *Suidas Ammonianum* appellat. Quod enim *Suidas* de *Ammoniano* narrat, *aſinum habuiſſe Poëticis lectionibus addictum adeo, ut appoſito pabulo nihilominus eſuriret:* illud ipſum de *Ammonio* refert *Damaſcius in vita Iſidori apud Photium*; auctor, ex quo non hæc tantum ἀμαρτύρως tranſcripſit *Suidas*. Quod hic dicitur τὰ ἐπ᾽ Ἰνδοὺς, vitioſum eſt haud dubie. *Indicorum* Scriptores haud paucos offendimus, *Androſthenem*, *Baſilidem*, *Cæmaronem*, *Clitophontem Rhodium*, *Chryſermum*, *Daimachum*, *Megaſthenem*, *Nearchum*, *Oneſicritum*, & (qui ſolus, nec totus, ad nos pervenit) *Cteſiam*, ſubleſtæ fidei homines: ſed quid his cum iis, quæ ex *Homero* mutuo ſumſerit *Plato?* poterit fieri, uti *Longinus* ſcripſerit τὰ ἐπ᾽ αὐτοὺς: ſed conjecturam iſtam nec ipſe probo, nec aliis amplexandam propino. LANGBÆNIUS.

Ibid. Εἰ μὴ τὰ * ἐπ᾽ Ἰνδοὺς καὶ οἱ περὶ Ἀμμώνιον ἐκλέξαντες ἀνέγραψαν] Hic vero cæcutiunt Interpretes. Nam Gabriel quidem hæc convertere auſus non eſt; qua in re mihi, ut alibi, prudentiſſimus fuiſſe videtur. Secundus ita rem expedivit: *Niſi hi, qui bella geſta in Indos literarum monumentis*

tradi-

ſe reliquit intervallo divinus Plato; qui ab uberrimo illo Homericæ magnitudinis fonte innumeros ad ſe in hortos Academi rivulos deduxit. Erant hæc autem exemplis fortaſſe mihi nonnullis confirmanda, ni jam 8
ſigillatim ea Ammonius collegiſſet, notaſſetque. Quæ quidem imitatio 9
tantum abeſt, ut furti nomine inſimulanda videatur, ut potius velut quædam excellentium ſeu formarum, ſive ſimulacrorum, aut operum exiſtimanda ſit expreſſio, atque exemplum. Præterea & illud conſta- 10
re puto, non alia Platonem de cauſſa tam multa ex hoc genere Philoſophiæ placitis immiſcuiſſe, tamque liberaliter falcem ſuam in poëticam cum rerum, tum verborum meſſem immiſiſſe, quam quod tota mente animo-

tradiderunt, & qui Ammonii tempore in verborum delectu floruerunt, ſumto aliunde exemplo ſcripſiſſent. Ita me Deus amet, quot verba, totidem errata ſunt; ſed nunc ridere haud vacat. Quid igitur ille tertius? *Niſi quæ * in Indos & de Ammonio eligentes, literis prodidiſſent.* Haud dubie de Jove Hammone cogitabat, qui hæc ſcripſit. Ridete Riſus, ridete Jalemi, & inficetæ Facetiæ. Langbænius quidem viderat, illud, οἱ περὶ Ἀμμώνιον, idem eſſe ac *Ammonium ipſum*, (quod qui probare velit, is lectorem ſuum in ſcriptoribus Atticis minime verſatum eſſe credat) ſed de *Indis* illis, quid? *Quod hic dicitur τὰ ἐπ' Ἰνδοὺς vitioſum eſt haud dubie*, ait Langbænius; fateor, & quis, homo natus, diffiteri velit? Verum quo tandem pacto ſcripſerat Longinus? *hoc opus eſt*, mi lector. At dicam tamen Scripſerat, εἰ μὴ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠ' ΕΙΔΟΥΣ οἱ περὶ Ἀμμώνιον, &c. Hinc omnia vitro pellucidiora fiunt. Sententia itaque totius loci hæc eſt: *Fortaſſe allatis exemplis ad rei ipſius demonſtrationem opus eſſet: ſed cum* etiam τὰ ἐπ' εἴδους *Ammonius plane, fuſe, & aperte oſtenderit, non eſt, cur actum agamus.* Τὰ ἐπ' εἴδους ſunt ſingularia, ſpecialia. Locutio eſt philoſophica, ſi Græcos legiſti; barbara, ſi nondum legiſti. Nam *Indos* quidem cur hic potius video, quam aut Æthiopas, aut Garamantas, Hyperboreos, aut Arimaſpos denique? De Ammonio autem Philoſopho ſatis abunde Suidas, Voſſius, & alii dixerunt; neque id nunc agitur. FABER.

Ibid. Τὰ ἐπ' Ἰνδοὺς] Acute & vere Faber τὰ ἐπ' εἴδους. Conjeceram ego, eodem ferme ſenſu, τὰ ἐπὶ μέρους, id eſt, particularia, ſingularia: quæ τοῖς καθ' ὅλου ſolent opponi. Ita & ſect. I: αὐτὸς δ' ἡμῖν, ἑταῖρε, τὰ ἐπὶ μέρους, ὡς πέφυκε, καὶ καθήκει, συνεπικρινεῖς ἀληθέστατα. Differunt tamen τὰ ἐπ' εἴδους, & τὰ ἐπὶ μέρους. Formas, inquit Cicero in Topicis cap. VII, *qui putat idem eſſe, quod* partes, *confundit artem*: & *ſimilitudine quadam conturbatus, non ſatis acute, quæ ſunt ſecernenda, diſtinguit.* Plato in Politico: Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτό γε αὖ παντάπασι φύλαξαι, μήποτε παρ' ἐμοῦ δόξῃς αὐτὸ ἐναργῶς διωρισμένον ἀκηκοέναι. Τὸ ποῖον; Εἶδός τε καὶ μέρος ἕτερον ἀλλήλων εἶναι. Τί μήν; ὡς εἶδος μὲν, ὅταν ᾖ του, καὶ μέρος ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι τοῦ πράγματος, ὅτουπερ ἂν εἶδος λέγηται· μέρος δὲ εἶδος, οὐδεμία ἀνάγκη· alias & κατ' εἶδος διηγεῖσθαι dicitur. TOLLIUS.

23. Ἔστι δ' οὐ κλοπή] adiſis Macrobium lib. VI Saturnal. c. I, & Arellium Fuſcum apud Senecam Controverſ. XXIV, l. IV. TOLLIUS.

24. Ἀπὸ καλῶν ἠθῶν,] πόθεν, καὶ τί ἡ μίμησις. PETRA.

Ibid. Ἠθῶν] numquam hoc ἠθῶν concoquere potui; neque unquam morum, ut literarum, expreſſas ſpecies vidi. Lege, ſi ſapis, ἀπὸ καλῶν εἰδῶν, hoc eſt, pulchrarum *formarum*, imaginum, ſimulacrorum. TOLLIUS.

25. Καὶ οὐδ' ἂν] videtur ſignificare Poëſin τῶν Διονυσιακῶν, quæ adhuc exſtat. ROBORTELLUS.

Ibid. Καὶ οὐδ' ἂν ἐμβιβάσαι] veteres libri, & Robort. editio ἐπακμάσαι. Et mox συνεμβῆναι pro συνεκβῆναι, minus bene. TOLLIUS.

26. Τηλικαῦτά τινα] tanta, tam magna. Alias σμικρὰ ὅσα, tantula. PETRA.

27. Περὶ πρωτείων πρὸς Ὅμηρον] Eadem Halicarnaſſei ſententia de Platone fuit, in Epiſtola ad Pompeium, pag. CXXVI: Ἐδήλωσε δὲ τοῦτο [ὁ Πλάτων] διὰ τῆς πρὸς Ὅμηρον ζηλοτυπίας, ὃν ἐκ τῆς κατασκευαζομένης ὑπ' αὐτοῦ πολιτείας ἐκβάλλει στεφανώσας, καὶ μύρῳ χρίσας. *Idque oſtendit Plato ſua illa in Homerum zelotypia, quem is ex Republica ſua ejicit tæniis redimitum, & liquidis odoribus perfuſum.* Sed quam inique, ne dicam ſtulte, comparata eſt concertatio. Lege modo, quæ tota pag. CXXVI ab Halicarnaſſeo dicuntur. Miror certe tale quid unquam Platoni in mentem venire potuiſſe,

πρὸς Ὅμηρον, ὡς ἀνταγωνιστὴς νέος πρὸς ἤδη τεθαυμασμένον, ἴσως μὲν φιλονεικότερον, [28] καὶ οἱονεὶ διαδορατιζόμενος, οὐκ ἀνωφελῶς δ' ὅμως,
11 διηριστεύετο. [29] Ἀγαθὴ γὰρ, [30] κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ἔρις ἥδε βροτοῖσι· καὶ τῷ ὄντι καλὸς οὗτος, καὶ ἀξιονικώτατος εὐκλείας ἀγών τε καὶ στέφανος, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι τῶν προγενεστέρων οὐκ ἄδοξον.

tuiſſe, ſi venit tamen: id enim ab iis manaſſe arbitror, qui homini favebant. Vix quippe credibile ſit, quam acres Deus ille philoſophorum amatores, cultores, adoratores, olim habuerit. FABER.

28. Καὶ οἱονεὶ διαδορατιζόμενος] *Budæo*, viro de *Græcis* literis optime merito, συσταδὴν μάχεσθαι eſt comminus pugnare, cui opponi monet διὰ δοράτων μάχεσθαι, ſeu δορατίζειν, pugnare eminus. Mihi vero διαδορατίζεσθαι hoc in loco *velitationem* quandam deſignare videtur. LANGBÆNIUS.

29. Ἀγαθὴ γὰρ,] Laudabile ſtudium & certamen imitationis. PETRA.

Ibid. Ἀγαθὴ γὰρ] Scipio apud Livium lib. XXVIII: *Maximo cuique id accidere animo certum habeo, ut ſe non cum præſentibus modo, ſed cum omnis ævi claris viris comparet.* TOLLIUS.

30. Κατὰ τὸν Ἡσ.] ἐν τοῖς ἔργ. καὶ ἡμέραις. FR. PORTUS.

31. Ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι] Accius in Armorum

ΤΜΗΜΑ ιδ'.

Ὅτι δεῖ προτίθεσθαί σοι τοὺς ἐξοχωτάτους συγγραφεῖς.

1 Οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς, ἡνίκ' ἂν διαπονῶμεν ὑψηγορίας τι καὶ μεγαλοφροσύνης δεόμενον, [2] καλὸν ἀναπλάττεσθαι ταῖς ψυχαῖς, [3] πῶς ἄν, εἰ τύχοι, ταὐτὸ τοῦθ' Ὅμηρος εἶπεν, πῶς δ' ἂν Πλάτων, ἢ Δημοσθένης ὕψωσαν,
2 ἢ ἐν ἱστορίᾳ Θουκυδίδης. Προσπίπτοντα γὰρ ἡμῖν κατὰ ζῆλον ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, καὶ οἷον [4] διαπρέποντα, τὰς ψυχὰς ἀνοίσει πως [5] πρὸς τὰ ἀνειδω-
3 λοποιούμενα μέτρα. Ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ κἀκεῖνο τῇ διανοίᾳ προσυπογράφοιμεν, πῶς ἂν τόδε τι ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενον παρὼν Ὅμηρος ἤκουσεν,
4 ἢ Δημοσθένης, ἢ πῶς ἂν ἐπὶ τούτῳ διετέθησαν. Τῷ γὰρ ὄντι [6] μέγα τὸ ἀγώ-

Οὐκοῦν] Præceptum, quid iis cogitandum, qui ſcripturi ſunt aliquid. ROBORT.

Ibid. Οὐκοῦν] Præcepta quoad imitationem omnibus, qui ſcripturi ſunt, obſervanda tria. PETRA.

2. Καλὸν ἀναπλάττεσθαι] Cicero Milone: *fingite animis: liberæ enim ſunt cogitationes.* PETRA.

Ibid. Καλὸν ἀναπλάττ.] Maximam hujus capitis partem, uſque ad πλέον δὲ τούτων, ex Halic. Dionyſio περὶ τῆς τῶν λόγων ἐξετάσεως, pag. LXVIII, Longinus mutuatus eſt. TOLLIUS.

3. Πῶς ἄν, εἰ τύχοι] haud ſecus ac in vita recte inſtituenda monuit Epictetus, cap. LI Enchiridii: Ὅταν τινὶ μέλλεις συμβάλλειν, καὶ μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σεαυτῷ, τί ἂν ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης, ἢ Ζήνων· καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως ἐν τῷ ἐμπεσόντι. Seneca Epiſt. XI: *Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tamquam illo ſpectante vivamus, & omnia tamquam illo vidente faciamus.* Et mox: *Elige eum, cujus tibi placuit & vita, & oratio: & ipſius animum ante te ferens, & vultus, illum ſemper tibi oſtende vel cuſtodem, vel exemplum.* Sic Cicero l. VI Epiſt. II ad Att. *Id me igitur tu, cujus mehercle os mihi ante oculos ſolet verſari, cum de aliquo officio ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus Scaptius ut ſit?* TOLLIUS.

4. Διαπρέποντα] dupliciter hoc explicari poteſt, activa ſcilicet, & neutra ſignificatione:

animoque cum Homero, (ad inſtar novi cujuſdam adverſarii cum jam laudum vetere, multiſque palmis nobili athleta) decertaturus in arenam deſcendere decreverat. Sed in hoc juvenilius aliquanto, & concitatiore, quam par erat, ac tantum non hoſtili in eum animo invectus videri poſ-ſit. Non fruſtra tamen, nec inutiliter: 11

Namque hominum generi talis contentio prodeſt,

ut eſt apud Heſiodum: neque ulla certe pulchrior, aut præſtantior, ſeu dimicatio, ſeu palma, reperiri, excogitarive poteſt, quam quum de laude atque gloria decertatur: quippe in quo certamine ne vinci quidem ab antiquioribus inglorium ſit, atque inhonorum.

rum Judicio apud Macrobium lib. VI Saturnalium:

Nam tropæum ferre me a forti viro pulcrum eſt:
Si autem & vincar, vinci a tali nullum eſt probrum.

Martialis lib. I ſpectacul. *Cedere majori, virtutis palma ſecunda eſt.* Tollius.

Sectio XIV.

Optimos nobis ſcriptores in ſcribendo velut ante oculos conſtituendos eſſe.

ERgo & nos, ubi quid moliemur, quod grandiloquentiam, animique 1 exigat elationem, rectiſſime faciemus, ſi cogitatione informaverimus, quomodo, ſi res ita caſu tuliſſet, Homerus idipſum fuiſſet elocuturus: aut, qui vel Plato, vel Demoſthenes, vel, ſi res erit hiſtoriæ, Thucydides id ad magnificentiam admoviſſet. Quod ſi enim iſtiuſ- 2 modi nobis viros imitandos, exprimendoſque propoſuerimus, illa ipſa aſſidua excellentium hominum cogitatio animum ac mentem noſtram ad eam, quam nobis ante oculos poſuimus, Sublimitatem effinget, atque conformabit. Tum vero multo magis, ſi & illud animo repræſentaveri- 3 mus, in quam partem hoc illudve dictum noſtrum vel Homerus, vel Demoſthenes, ſi adeſſent, accepturi, quidve de eo exiſtimaturi forent. Nam tale ſibi fingere, & oculis animi intueri forum ac tribunal; & in 4 tam

ne: ita ut ſit vel, *componentes, effingenteſque ad ſublimitatem*, vel, *fulgore ſuo prælucentes*, ut apud Pindarum Olymp. Od. I. Tollius.

5. Πρὸς τὰ ἀνειδωλοποιȣ́μενα μέτρα] *Ad rerum imagines adumbrantes verſus.* Sic interpres de Petra. Atqui quid *Platoni, Demoſtheni,* & *Thucydidi* cum verſibus? per μέτρα potius *menſuram* eorum, & *altitudinem animo conceptam* intelligo; quo ſenſu ſuperius dixerat Ὁμήρȣ μέτρον *ſect* 31. Vel, ſi hoc non placeat, quidni pro μέτρα legamus μετέωρα? *Elata*, & pluſquam ſublimia; uti vel ex eo ſatis liquet, quod *Calliſthenis* quædam ȣ̓χ ὑψηλὰ, ἀλλὰ μετέωρα vocavit *ſect.* II. Langbænius.

Ibid. Ἀνειδωλοποιȣ́μενα μέτρα] Non *verſus*, ut Gabriel accepit, ſed *fines, terminos, menſuram*, ut Pizimentius: neque aliter ſuadeat ratio. Quod autem μέτρα illa ἀνειδωλοποιȣ́μενα vocat, ſic explicandum puto, ἅτινα δι᾽ ἐυγλυȣ̃ς φαντασίας ἐν τῇ ψυχῇ ἀναπλάττομεν, καὶ οἱονεὶ ἐντυπȣ̃μεν, *terminos illos, quos nobili quadam & grandi viſione in animis noſtris imprimimus, ubi admirabilis alicujus exemplaris amore correpti ſumus.* Vir doctus pro μέτρα ſuſpicatus eſt legendum μετέωρα: ſed meminiſſe debuerat τὰ μετέωρα a Rhetore noſtro vituperari. Faber.

6. Μέγα ἀγώνιϛμα] Locum Thucydidis, quem nemo non in Græcia imitatus eſt, reſpexit Longinus. Faber.

7. Καὶ θεάτρον.] καθάπερ ἐν θεάτρῳ, Dionyſius

ἀγώνισμα, τοιοῦτον ὑποτίθεσθαι τῶν ἰδίων λόγων δικαστήριον, [7] καὶ θέατρον, καὶ ἐν τηλικούτοις ἥρωσι, κριταῖς τε, καὶ μάρτυσιν ὑπέχειν τῶν
5 γραφομένων εὐθύνας, [8] καὶ μὴ πλαῖσαι. Πλέον δὲ τούτων παρορμητικὸν, εἰ προστιθείης, [9] πῶς ἂν ἐμοῦ ταῦτα γράψαντος ὁ μετ' ἐμὲ πᾶς ἀκούσειεν
6 αἰών. [10] Εἰ δέ τις αὐτόθεν φοβοῖτο, [11] μὴ τοῦ ἰδίου βίου καὶ χρόνου φθέγξαιτό τι ὑπερήμερον, ἀνάγκη καὶ τὰ [12] συλλαμβανόμενα ὑπὸ τῆς τούτου ψυχῆς [13] ἀτελῆ καὶ τυφλὰ, ὥσπερ ἀμβλοῦσθαι πρὸς τὸν τῆς ὑστεροφημίας ὅλως μὴ τελεσφορούμενα χρόνον.

nyſius Hal. de hac ipſa re. Sed hic τὸ θεάτρον forum ſignificat: quia in theatris Græcorum judicia exercebantur, non ſecus ac in foro apud Romanos. Cicero in Bruto cap. II: *Cum forum P. R. quod fuiſſet quaſi* theatrum *illius ingenii, voce erudita &c. ſpoliatum videret* TOLLIUS.

8. Ὑπέχειν εὐθύνας, καὶ μὴ παῖξαι.] *Judicium ſubire, & non ludere.* Conjicio legendum potius, καὶ μὴ πλαῖσαι, *& non cauſa cadere.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Παῖξαι] Conjiciebat Langbænius legendum μὴ πλαῖσαι. Nihil muto; innuit enim nihil ineptum, nihil puerile ſcriptum iri, οὐδὲν μειρακιῶδες, παιδαριῶδες. FABER.

Ibid. Καὶ μὴ παῖξαι] libri omnes πεπαῖχθαι· at verior mihi ſemper viſa Langbænii conjectura legentis, μὴ πλαῖσαι. Id enim proprium in re Comica verbum, ubi πλαίειν dicebantur, quorum fabulæ non placebant, ſed exigebantur. Manet igitur noſter in ea, quam a theatris deſumſerat, tranſlatione. TOLLIUS.

9. Πῶς ἂν ἐμοῦ] ad exemplum Demoſthenis, ὃς διδοὺς αὑτὸν ὑπεύθυνον τῷ πάντα βασανίζοντι φθόνῳ, καὶ χρόνῳ, μηδὲν εἰκῇ μήτε πρᾶγμα παρέλαβε, μήτε ὄνομα. Dionyſius Halic. pag. XXX. Lucianus de Hiſt. conſcribenda: Τὸ δὲ ὅλον ἐκείνου μοι μέμνησο· πολλάκις τὸ αὐτὸ ἐρῶ· καὶ μὴ πρὸς τὸ παρὸν μόνον ὁρῶν γράφε, ὡς οἱ νῦν ἐπαινέσωνταί σε, καὶ τιμήσωσιν, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἐστοχασμένος, πρὸς τοὺς ἔπειτα μᾶλλον σύγγραφε, καὶ παρ' ἐκείνων ἀπαίτει τὸν μισθὸν τῆς γραφῆς. Idem de Herodoto: Κτήματα γάρ φησι, μᾶλλον ἐς ἀεὶ συγγρά-

ΤΜΗΜΑ ιε'.

Περὶ Φαντασίας.

1 Ὄγκου, καὶ μεγαληγορίας, καὶ [2] ἀγῶνος ἐπὶ τούτοις, ὦ νεανία, καὶ [3] αἱ
2 φαντασίαι παρασκευαστικώταται· [4] εἰδωλοποιΐας αὐτὰς ἔνιοι λέγουσι. [5] Καλεῖται μὲν γὰρ κοινῶς φαντασία πᾶν ἐνόημα λόγου γεννητικὸν ὁπωσοῦν παριστάμενον·

Ὄγκου,] ὄγκος apud auctorem hunc, tragicum quendam orationis faſtum & tumorem deſignat. Qua voce appellabant olim neſcio *quid ſupra larvam perſonæ tragicæ, ad figuram literæ Λ, in altum ſublatum.* Ὄγκος ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον ἀνέχον εἰς ὕψος, λαβδοειδεῖ τῷ σχήματι. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὄγκου, καὶ μεγαλ.] egregium hujuſce præcepti exemplum exſtat apud Juſtinum l. XXIX, cap. III: ubi Philippus, *Videre ſe*, ait, *conſurgentem in Italia nubem illam trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab occaſu procellam*, & quæ ſequuntur. TOLLIUS.

2. Ἀγῶνος] Cic. lib. I Epiſt. ad Atticum Ἀγῶνα interpretatur *contentionem*, ſeu *contentionis ſtudium.* PETRA.

Ibid. Ἀγῶνος] occurrit hic iterum vox hæc eadem, qua ſupra, ſignificatione. Quod autem noſter dixit, ἀγῶνος αἱ φαντασίαι παρασκευαστικώταται, hoc Fabius l VI, c. II, extulit: *Et affectus non aliter, quam ſi rebus ipſis interſimus, ſequentur.* TOLLIUS.

3. Αἱ φαντασίαι] Καὶ αἱ φαντασίαι, *quas Græci* phantaſias *vocant, nos ſane viſiones appellamus, per quas imagines rerum abſentium ita repræſentantur animo, ut eas cernere oculis, ac præſentes habere videamur.* Quintil. lib. 6,

tam præſtantium, clarorumque cum judicum, tum teſtium, corona, ſeu conſeſſu, de ſcriptis ſuis velut cauſſam dicere, ſuffragiaque auferre cunctorum, certamen revera & arduum eſt, & palmæ præ ceteris nobilis ac decoræ. At hoc tamen omnium multo acerrimum incitamentum eſt, 5
& graviſſimum, ſi & illud animo recurſarit, quid de his, illiſve ſcriptis noſtris univerſa ſit exiſtimatura poſteritas. Nam ſi quis ita ſibi protinus 6
diffidat, ut iiſdem ſcriptorum ſuorum fata regionibus terminet, quibus vitæ noſtræ ſpatium circumſcriptum eſt, fieri nequit, quin ea, quæ tali mente conceperit, ad inſtar imperfecti cæcique fœtus aboriantur, priuſquam legitima perennaturæ ad poſteros famæ partus tempora attingere potuerint.

γράφειν, ἤπερ ἐς τὸ παρὸν ἀγώνιζωμα. Ad eundem fere modum Cicero ad C. Cæſarem pro Marcello, quod ad ipſam vitam: *Servi igitur iis etiam judicibus, qui multis poſt ſeculis de te judicabunt: & quidem haud ſcio, an non incorruptius, quam nos; nam & ſine amore, & ſine cupiditate, & rurſus ſine odio, & ſine invidia judicabunt.* TOLLIUS.

10. Εἰ δέ τις αὐτόθεν] Fabius lib. X, c. I: *Quotus enim quiſque inveniri tam demens poteſt, qui ne minima quidem alicujus certæ fiducia partis memoriam poſteritatis ſperaverit?* Æſchylus vero ſcripta ſua ſe tempori conſecrare dicebat apud Athenæum l. VIII, p. 347. TOLLIUS.

11. Τοῦ ἰδίου βίου ὑπερήμερον.] *Quod vitæ ſuæ tempus excedat.* Ὑπερήμεροι, vox forenſis, eos proprie denotat, *qui in judicio damnati mulctas impoſitas ad diem conſtitutum non perſolverent. Et res ipſa*, ὑπερημερία. Apud *Suidam* autem, ἐξ ὑπερημερίας ἐληλυθέναι, eſt *poſt feſtum* venire, κατόπιν τῆς ἑορτῆς. LANGBÆNIUS.

12. Συλλαμβανόμενα] Ab eadem metaphora profectum, qua ſuperius dixerat Longinus animos noſtros ἐγκύμονας eſſe. FABER.

13. Ἀτελῆ καὶ τυφλὰ] Ut pleraque animantia, catuli, feles, &c. FABER.

SECTIO XV.

De Viſionibus.

PRæter ea, quæ recenſuimus, *Viſiones* quoque ſunt, Juvenis elegan- 1
tiſſime, (ſive *Imaginationes*, ut nonnulli malunt,) ad conferendam orationi cum granditatem, tum vero & ſplendorem, atque perturbationem, longe omnium appoſitiſſimæ. Definitur vulgo Viſio *qui-* 2
vis conceptus mentis orationem generans, undecunque ille excitetur: peculiariter

lib. 6, cap. 2. Cic. in Lucullo *viſum impreſſum. Efficiuntque*, ait, *quam* τύπωσιν ἐν ψυχῇ *definiunt.* PETRA.

Ibid. Αἱ φαντασίαι] videſis ea de voce, ceteriſque inde derivatis, fuſiſſime diſputantem H. Stephanum in not. ad Sexti Emp. Pyrrhon. Hypothes. p. 510. TOLLIUS.

4. Εἰδωλοποιΐας] MS. Codices quatuor duabus particulis auctiores ita legunt; Οὕτω γοῦν εἰδωλοποιΐας αὐτὰς ἔνιοι λέγουσι. Sed nil mutandum. TOLLIUS.

5. Καλεῖται] φαντασίας nomen quomodo apud Rhetores accipiendum. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἐννόημα λόγου γεννητικὸν] *Verbaque prævisam rem non invita ſequentur.* Horat. in Arte Cic. *ex inventione rerum, & cognitione efflorescat, & redundet oportet oratio*, &c. PETRA.

Ibid. Φαντασία, πᾶν ἐννόημα λόγου γεννητικόν.] Extat, apud *Plutarchum de placitis phil. lib. 4, cap. 12, Chryſippi* locus illuſtris, in quo inter φαντασίαν, φανταστὸν, φανταστικὸν, & φάντασμα ſatis ſubtiliter diſtinguit. Cui *phantaſia* eſt πάθος ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενον, ἐνδεικνύμενον ἑαυτῇ καὶ τὸ πεποιηκός: *affectio in anima oborta, eique repræſentans ipſum illud, a*

στάμενον· ἰδίως δ' ἐπὶ τούτων κεκράτηκε τοὔνομα, [6] ὅταν ἃ λέγῃς, ὑπ'
ἐνθουσιασμοῦ καὶ πάθους [7] βλέπειν δοκῇς, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθῇς τοῖς ἀκού-
3 σιν. [8] Ὡς δ' ἕτερόν τι ἡ ῥητορικὴ φαντασία βούλεται, καὶ ἕτερον ἡ παρὰ ποι-
ηταῖς, οὐκ ἂν λάθοι σε· οὐδ' ὅτι τῆς μὲν ἐν ποιήσει τέλος ἐστὶν [9] ἔκπληξις,
τῆς δ' ἐν λόγοις [10] ἐνάργεια· ἀμφότεραι δ' ὅμως τοῦτ' ἐπιζητοῦσι [11] τὸ
συγκεκινημένον.

4 [12] Ὦ μῆτερ, ἱκετεύω σε· μὴ 'πίσειέ μοι
[13] Τὰς αἱματωποὺς, καὶ [14] δρακοντώδεις κόρας.
[15] Αὗται γὰρ, αὗται πλησίον θρώσκουσί μου.
καὶ, [16] Οἴμοι, κτανεῖ με· ποῖ φύγω;

[17] Ἐνταῦθ'

quo factum eſt. [*Ex* 12 *libro de Anima*, *ut conſtat ex Laërt. l.* 7, *in Zenone.*] Illud nempe quod in ſcholis appellamus *ſpeciem intelligibilem. Phantaſma* autem *eſt*, ἐφ' ὃ ἑλκόμεθα κατὰ τὸν φανταστικὸν διάκενον ἑλκυσμόν· *in quod ferimur per phantaſticum & inanem tractum.* Nempe ægri ſomnia, qualia videre eſt *in iis, qui atra bile laborant, vel qui furore perciti ſunt.* Mox ipſiſſimum hunc *Euripidis* locum adducit, & ſententiam de eo profert tanquam auctori noſtro plane ὁμόψηφος. LANGBÆNIUS.

Ibid. Λόγου γεννητικὸν] Sextus Empir. l. VII adv. Mathem. p. 152: Ὅ γε μὴν λόγος, φησὶν, ἀπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἡμῖν πραγμάτων συνίσταται· τουτέστι τῶν αἰσθητῶν. TOLLIUS.

6. Ὅταν ἃ λέγῃς] Fabius lib. VII, cap. III: *Eſt igitur unum genus, quo tota rerum imago quodammodo verbis depingitur:*

Conſtitit in digitos extemplo arrectus
uterque.

& cetera, quæ nobis illam pugilum congredientium faciem ita oſtendunt, ut non clarior futura fuerit ſpectantibus. Plurimum in hoc genere, ſicut in ceteris, eminet Cicero. An quiſquam tam procul a concipiendis rerum imaginibus abeſt, ut, cum illa in Verrem legit: Stetit ſoleatus Prætor P. R. cum pallio purpureo, tunicaque talari, muliercula nixus in litore: *non ſolum ipſum os intueri videatur, & locum, & habitum; ſed quædam etiam ex iis, quæ dicta non ſunt, ſibi ipſe adſtruat? Ego certe mihi cernere videor & vultum, & oculos, & deformes utriuſque blanditias, & eorum, qui aderant, tacitam averſationem, ac timidam verecundiam.* Vide & cap. II l. IV, ubi & alia exempla adfert, quæ reſpici poterunt. TOLLIUS.

7. Βλέπειν δοκῇς] præter ea, quæ apud Fabium exſtant, exempla, hoc etiam Virgilianum præclarum eſt de Sinone l. II Æn. *Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circumſpexit.* Quem verſum numquam lego, quin cum ipſo mihi Sinone circumſtantium Trojanorum multitudinem cernere videar, oculiſque perluſtrare. Nilus in Narrationibus pag. 95: Ὃ γὰρ ὁ νοῦς ἔχει τῇ φαντασίᾳ τετυπωμένον, τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δοκεῖ ὁ φανταζόμενος, πᾶσι διὰ τὸν τῆς ἱστορίας πόθον τὴν σπουδαζομένην μορφὴν περιτιθείς. TOLLIUS.

8. Ὡς δ' ἕτερον] Phantaſiam Poëticam & Oratoriam fine inter ſe differre tradit. ROBORTELLUS.

9. Ἔκπληξις] Galenus lib. III de uſu partium, ubi Pindarum perſtringit Centauros ex homine & equa natos fingentem: Ἀλλ', ὦ Πίνδαρε, σοὶ μὲν ᾄδειν τε καὶ μυθολογεῖν ἐπιτρέπομεν, εἰδότες τὴν ποιητικὴν μοῦσαν οὐχ ἥκιστα τῶν ἄλλων τῶν οἰκείων κόσμων, καὶ τοῦ θαύματος δεομένην· ἐκπλῆξαι γὰρ οἶμαι, καὶ κηλῆσαι τοὺς ἀκροατὰς, οὐ διδάξαι βούλεται. Vid. & Strabonem lib. I: ubi diſpoſitionis hiſtoricæ finem ait eſſe expreſſionem, & efficaciam: Fabulæ vero poëticæ delectationem, & ſtuporem. Habet quoque nonnulla Creſoll. p. 97, & 100. TOLLIUS.

10. Ἐνάργεια] Noſter infra hoc cap. n. 16: Τῆς δὲ Ῥητορικῆς φαντασίας κάλλιστον ἀεὶ τὸ ἔμπρακτον, καὶ ἐνάληθες. Quintilianus l. VI, c. II: *Inſequetur* ἐνάργεια, *quæ a Cicerone* Illuſtratio, *&* Evidentia *nominatur; quæ non tam dicere videtur, quam oſtendere: & affectus, non aliter quam ſi rebus ipſis interſimus, ſequentur.* Dionyſius Halicarnaſſ. in Lyſia: Ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐνάργειαν πολλὴν ἡ Λυσίου λέξις· αὕτη δέ ἐστι δύναμίς τις ὑπὸ τὰς αἰσθήσεις ἄγουσα τὰ λεγόμενα· γίνεται δὲ ἐκ τῆς τῶν παρακολουθούντων λήψεως, &c. Quæ mirifice men-

tem

liariter autem in illis nomen obtinuit, quum quis earum, quas dicit, rerum imagines adeo efficaciter cogitatione depingit ſua, ut affectuum vehementia, velut inſtinctu quodam numinis, extra ſe raptus cernere eas oculis, ipſiſque oſtendere auditoribus videatur. Neque vero latere 3
tibi arbitror, aliud Oratoriam intendere, aliud Poëticam Viſionem: uti nec illud, *Poëticæ id eſſe propoſitum, ut eorum, qui audiunt, animos terrore percellat: Oratoriæ vero, ut, quidquid dicitur, non tam dici videatur, quam ſub adſpectum ipſum ſubjici.* Hanc *Evidentiam*, ſive *Illuſtrationem*: illam *Conſternationem* recte appellaveris. Utramque vero in hoc uno conſpirare, quod audientium animos egregie commoveant, atque perturbent. Exemplo ſit hoc Euripidium: 4

O mater: obſecro te, ne incutias mihi
Has ſanguinoculas, anguicomaſque virgines.
Ipſæ, ipſæ etenim jam proxime mî accurſitant.

Et poſtpaullo:

Jam, jam me interimet. Hei mihi! quo fugio miſer!

Hic

tem Longini illuſtrant, oſtenduntque, quare caput hoc de phantaſia illi περὶ τῶν ἄκρων λημμάτων ſectioni ſubjecerit, quæ & ipſe παρακολουθοῦντα vocat, ut jam indicavimus. Vide illic plura de Lyſia, cujus evidentiam tantam eſſe dicit, ut nemo tam mente lævus, aut ingenio tardus futurus ſit, ὃς οὐχ ὑπολήψεται τὰ δηλούμενα ὡς γινόμενα ὁρᾶν, καὶ ὥσπερ παροῦσιν, οἷς ἂν ὁ ῥήτωρ εἰσάγῃ, προσώποις ὁμιλεῖν. Tollius.

11. Τὸ συγκεκινημένον] huic opponitur τὸ ἄψυχον καὶ ἀκίνητον. Tollius.

12. Ὦ μῆτερ] exempla poëticæ φαντασίας. Ex Æſchylo ἐν Εὐμενίσι talia quædam deſumi poſſunt. Robortellus.

Ibid. Ὦ μῆτερ] ex Euripidis Oreſte, Fr. Portus. [p. 49. edit. Canter. ubi male ὦ μᾶτερ Dorice; quum cetera non ſint Dorica.]

Ibid. Ὦ μῆτερ] τῆς φαντασίας εἴδη. Petra.

Ibid. Ὦ μῆτερ] Virgilius l. IV Æn. 470:

Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes,
Armatam facibus matrem, & ſerpentibus atris,
Cum fugit, ultriceſque ſedent in limine diræ. Tollius.

13. Τὰς αἱματωποὺς] vultus *ſanguine & igne micantes* dixit l. VIII Met. Ovidius. Virgilius autem l. II Æn. oculos *ſuffectos ſanguine & igne.* Oreſtes apud Æſchylum in Choëphoris, de Furiis: Ἄναξ Ἄπολλον, αἵδε πληθύουσι δή, Κἀξ ὀμμάτων στάζουσιν αἷμα δυσφιλές. Tollius.

14. Δρακοντώδεις κόρας.] *Serpentibus horridas puellas.* Furias intelligit, quas *Erinnyas*, *Heſiodus*; *Eumenidas*, & Σεμνὰς Θεὰς, *venerandas deas*, per euphemiſmum vocabant *Athenienſes*; uti & peſtem νόσον ἱερὰν, *morbum ſacrum*; [*Apollonii ſchol. l.* 1.] & ſiniſtram ἀριστερὰν, & εὐώνυμον. q. *potiorem*, & boni ominis manum. Quod autem *furias* δρακοντώδεις vocat *Euripides*, ab *Æſchylo* mutuatus eſt, *qui primus finxit earum crines ſerpentibus implicitos. Pauſan. in Att.* Langbænius.

15. Αὗται γὰρ] De Alcmæone Cicero Academicarum Quæſt. lib. II, cap. XXVIII: *Incede, Incede, adſunt, me me expetunt.* Quid cum Virginis fidem implorat?

Fer mi auxilium, peſtem abige a me,
Flammiferam hanc vim, quæ me excruciat:
Cæruleæ incinctæ igni incedunt:
Circumſtant cum ardentibus tædis.

[ubi lego,

Cæruleæ incinctæ angui incedunt.

Sic de Alecto Virgilius lib. VII:

Huic Dea cæruleis unum de crinibus anguem Conjicit.]

Et Seneca in Herc. furente, *Cinxere tenebræ: Phœbus obſcuro meat ſine nube vultu. Quis diem retro fugat? &c.* Petra.

16. Καὶ, Οἴμοι] Ex Iphigen. Taurica, p. 408. edit. Canteri, ubi κτενεῖ με priore futuro, pro κτανεῖ με legitur. Tollius.

17. Ἐνταῦθ' ὁ ποιητὴς] Eleganter igitur ille, quiſquis fuit, qui τὰς ποιητικὰς φαντασίας διὰ τὴν ἐνάργειαν ἐγρηγορότων ἐνύπνια εἶναι dixit,

5 [17] Ἐνταῦθ' ὁ ποιητὴς αὐτὸς οὐκ εἶδεν ἐριννύας· [18] ὃ δὲ ἐφαντάσθη, μικροῦ
6 δεῖν θεάσασθαι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἠνάγκασεν. [19] Ἔστι μὲν οὖν [20] φιλοπονώτα-
τος ὁ Εὐριπίδης δύο ταυτὶ πάθη, μανίας τε, καὶ ἔρωτας ἐκτραγῳδῆσαι,
κἀν τούτοις, ὡς οὐκ οἶδ' [21] εἴ τις ἕτερος, ἐπιτυχέστατος· οὐ μὴν ἀλλὰ
7 καὶ ταῖς ἄλλαις [22] ἐπιτίθεσθαι φαντασίαις οὐκ ἄτολμος. Ἥκιστά γέ τι
μεγαλοφυὴς ὤν, ὅμως τὴν αὐτὸς αὑτοῦ φύσιν ἐν πολλοῖς γενέσθαι τραγι-
κὴν προσηνάγκασε, καὶ παρ' ἕκαστα ἐπὶ τῶν μεγεθῶν, [23] ὡς ὁ ποιητὴς,

> [24] Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχίον ἀμφοτέρωθεν
> Μαστίεται, ἓε δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.

8 Τῷ γοῦν Φαέθοντι παραδιδοὺς τὰς ἡνίας ὁ Ἥλιος,

> [25] Ἔλα δὲ, μήτε Λιβυκὸν αἰθέρ' εἰσβαλών·
> Κρᾶσιν γὰρ ὑγρὰν οὐκ ἔχων, [26] ἁψῖδα σὴν
> Κάτω διήσει,

Φησίν. Εἶθ' ἑξῆς,

> [27] Ἵει δ' ἐφ' ἑπτὰ [28] Πλειάδων ἔχων δρόμον.
> Τοσαῦτ' ἀκούσας [29] εἶτ' ἔμαρψεν ἡνίας·
> Κρούσας δὲ πλευρὰ [30] πτεροφόρων ὀχημάτων,

Μεθῆ-

xit, apud Plutarchum in Erotico; quod ipſe dictum ad eos, qui amant, non invenuſte tranſtulit: de quo nos aliqua ad Auſonii extremam Epiſt. XXIV. TOLLIUS.

18. Ὃ δὲ ἐφαντάσθη, μικροῦ δεῖν, &c.] Ὑποτακτικὸν potius ὃ recipiendum puto: ut ſit, *Quod autem ab eo imaginatum eſt, pene auditores ipſos videre coëgit.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὃ δὲ ἐφαντάσθη,] Verum id, quod dixit Langbænius, & ipſe diu eſt cum videram, ſcribendum eſſe, ὃ δὲ ἐφαντάσθη. FABER

19. Ἔστι μὲν οὖν] Euripidis laus, quod amoris & inſaniæ perturbationes apte exprimat. ROBORTELLUS.

20. Φιλοπονώτατος ὁ Εὐριπίδης] Nihil verius; Euripides enim totus ἀπὸ τῆς συνθέσεως pendet; quod ſatis oſtendit, ipſum minus aptum τῷ ὕψει fuiſſe, quippe qui μεγαλοφυὴς non eſſet; quod & ſtylus ipſe indicat, σύνθεσιν habens γλαφυρὰν καὶ ἀνθηρὰν, ut recte judicavit Halicarnaſſeus; nec mirum, qui in Socratis palæſtra tamdiu fuerit. FABER.

Ibid. Φιλοπονώτατος] vox φιλόπονος in arte ſcribendi curam ſignificat, & ſtudium, quod in expolitione ſcriptorum adhibetur. Sic Dionyſius Halicarn. de Platone dicit περὶ συνθέσ. Ὁ δὲ Πλάτων τοὺς ἑαυτοῦ διαλόγους κτενίζων καὶ βοστρυχίζων, καὶ πάντα τρόπον ἀναπλέκων οὐ διέλιπεν ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη. Πᾶσι γὰρ δήπου τοῖς φιλολόγοις γνώριμα τὰ περὶ τῆς φιλοπονίας τοῦ ἀνδρὸς ἱστορούμενα, &c. TOLLIUS.

21. Εἴ τισιν ἑτέροις] corrigit Stanlejus in notis ad Æſchylum, εἴ τις ἕτερος: ipſa jubente ratione. Sic noſter ſect. 31: Τὸν δὲ ἐπιτάφιον ἐπιδεικτικῶς, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος, διέθετο· εἴ τις ἄλλος, & εἴ τις ἕτερος, æquipollentia ſunt. Hoc ipſo capite paullo inferius: ἣν οὐκ οἶδ' εἴ τις ὄψιν ἐναργέστερον εἰδωλοποίησε Σιμωνίδου. Philo περὶ φιλανθρωπίας: ἧς ἐρασθεὶς ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἕτερος ὁ πατὴρ τῶν νόμων. Quod autem de Euripide Longinus dubitanter dixit, id ipſum Quintilianus abſque hæſitatione aſſeveravit, l. x, c. 1: *In affectibus vero cum omnibus mirus, tum in iis, qui miſeratione conſtant, facile præcipuus.* TOLLIUS.

22. Ἐπιτίθεσθαι] idem hic, quod ἐπιβάλλειν· unde ἀδρεπήβολος. Sic mox, Αἰσχύλου φαντασίαις ἐπιτολμῶντος ἡρωϊκωτάταις. TOLLIUS.

23. Ὡς ὁ ποιητής] Ἰλιάδ. υ', 170. FR. PORTUS. Ita ferme quoque Heſiodus in Aſpide, verſ. 430:

> Γλαυκιόων δ' ὄσσοις δεινὸν, πλευράς τε καὶ ὤμους
> Οὐρῇ μαστιγόων, ποσσὶ γλάφει.

TOLLIUS.

24. Οὐρῇ] στίχοι κατὰ κόλλησιν accommodati, quos ex Il. υ'. ad Cæſarem tranſtulit Lucanus lib. 1: *Inde moras ſolvit belli* &c. PETRA.

25. Ἔλα

Hic enim Poëta non ipſas revera videbat furias: veruntamen quam ea- 5
rum conceperat imaginem, eam non tam in auribus, quam in oculis de-
fixit auditorum. Videturque mihi Euripides, ut in aliis omnibus conci- 6
piendis viſis non inaudax, ita in duabus hiſce animi perturbationibus,
furore nempe, & amore, tragice exprimendis inprimis ſtudioſus, &, ſi-
quis alius, ita me di ament, inſigniter felix: quumque natura minime 7
ad grandiloquentiam factus ſit, multis tamen in locis naturæ ſuæ vim
facere, eamque, quotieſcunque argumentum Sublimitatem poſtulat, ad
cothurni Tragici altitudinem adigendo, quod non eſt, eſſe cogere: ſic
ut de eo non inepte illud Poëtæ uſurpaveris:

Et latera, & lumbos violento verbere caudæ
Concutit, atque animos ad pugnam ſumit ab ira.

Hinc nata illa Phœbi, ubi Phaëthonti habenas tradit: 8

Neque vero equos ages per æthera Libycum:
Namque hic temperie deſtitutus humida
Pondus ruentis axis in præceps dabit.

Et mox:

Sed ad ſorores tende recta Pliadas.
Imbutus hiſce lora Phaëthon corripit:
Lentoque alipedum latèra cadens verbere,

Laxanſ-

25. Ἔλα δὲ, &c.] Locus hic *Euripidis* haud dubie ex ejus *Phaëtonte* deſumtus eſt. Fabulam enim iſtius nominis ſcripſiſſe conſtat ex *Euſtathio, qui verſus quoſdam ex eo citat ad Iliad. ν'. Laertio lib. 2, in Anaxag.* & *Macrobio Sat. l. 1, c. 17.* Langbænius.

26 Ἀψῖδας ἦν] lege omnino, ἀψῖδα ΣΗ'Ν. [*currum tuum*] miror tantum in Longino mendum uſque adhuc hæſiſſe. Sed quæ ratio iſthæc, [*κάτω δίεισι?*] Videlicet tota difficultas in δίεισι ſita eſt, quod, ut omnia verba, quæ ab εἶμι (id eſt πορεύομαι) profluunt, de futuro dicitur. Hoc, quod dixi modo, poteſt videri eſſe aliquid, Lector: ſed tibi fucum facere nolo; quod multi & fecere olim, & nunc faciunt. Legendum enim διήσει. Nam τὸ δίειμι activæ ſignificationis non eſt; δίημι autem tale eſt. Itaque ut hunc locum explicem, διήσει τὴν σὴν ἀψῖδα, ad verbum erit, *tranſmittet currum tuum, locum cadenti currui dabit; non poterit ſuſtinere currum:* quia videlicet κρᾶσιν ὑγρὰν οὐκ ἔχει; Quaſi nempe craſſius aëris temperamentum facere poſſit, ne currus tam facile in terras ruat. Faber.

27. Ἴει δ' ἐφ' ἑπτὰ Πλειάδων.] Signanter dixit *Septem Pleiadas.* Nam *Septem dici, ſex tamen eſſe ſolent.* [*Ovid. faſt. l. 4.*] Septimam ſunt qui ſæpius naſci & denaſci exiſtimant; alii ab aſpectu ſolum noſtro ſubduci; alii non omnino dari. Atque hac in claſſe *Homerum* reponit *Athenæus lib. 11, cap. 12;* ut qui ſex tantum *Pleiades* in poculo *Neſtoris* formaverit. Accedunt Mathematici. Sic *Theon Vergilias in Arati phænom.* non obſtante *Arati* auctoritate ſeptem aſſerentis, ſex ſolas conſpici poſſe aſſerit: Πλὴν εἰ καὶ ἑπτὰ ταύτας φησὶν εἶναι, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ἓξ εἰσι μόναι φαινόμεναι. *Proclus Sphæra cap. ult.* οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ ταύρου, ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτοῦ κείμενοι ἀστέρες, τὸν ἀριθμὸν ἓξ, καλοῦνται Πλειάδες. *Stellæ, quæ in dorſo Tauri ſunt, numero ſex, vocantur Pleiades.* Langbænius.

28. Πλειάδων] Ἑπτάπορος Πλειὰς dicitur in Oreſte, quod Pleias ſeptem ſtellis conſtet. Petra.

Ibid. Πλειάδων] Falli videtur. Sed ea tempeſtate ſitus terrarum, & cui aſtro quæque regio, ſubjecta foret, paucis exceptis, haud ſane notum erat. Nam quod de Lybia dicit, &c. Sed tempus abit. Faber.

29 Εἶτ' ἔμαρψεν] τὰς ἡνίας συλλαμβάνοντος προθυμίαν, ſeu ſtudium, expreſſit his verbis Ovid. Metamorph. 2: *Ille levem juvenili corpore currum* &c. loci conferendi. Petra.

30. Πτεροφόρων ὀχημάτων.] *Volucrium equorum,* (non curruum) ita enim dictum eſt, ut in illo,

Μεθῆκεν· αἱ δ' ἔπταντ' ἐπ' αἰθέρος πτυχάς.
Πατὴρ δ' ὄπισθε νῶτα [31] Σειρίου βεβὼς
Ἵππευε παῖδα νουθετῶν, Ἐκεῖσ' ἔλα.
[32] Τῇ ῥα στρέφ' ἅρμα, τῇ δε.

9 [33] Ἆρ' οὐκ ἂν εἴποις, [34] ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ γράφοντος συνεπιβαίνει τοῦ ἅρματος, καὶ συγκινδυνεύουσα τοῖς ἵπποις [35] συνεπτέρωται; οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ τοῖς οὐρα-
10 νίοις ἐκείνοις ἔργοις ἰσοδρομοῦσα ἐφέρετο, τοιαῦτ' ἄν ποτε ἐφαντάσθη. Ὅμοια καὶ τὰ ἐπὶ τῆς [36] Κασσάνδρας αὐτῷ,

[37] Ἀλλ' ὦ φίλιπποι Τρῶες.

11 [38] Τοῦ δ' Αἰσχύλου φαντασίαις ἐπιτολμῶντος ἡρωϊκωτάταις, (ὥσπερ [39] οἱ Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις παρ' αὐτῷ,

Ἄνδρες

Neque audit currus habenas.

Sic clariſſimus *Rutgerſius Var. lect. l.* 1, *c.* 10; qui & αἰθέρος πτυχὰς, *ætheris convexa*, (non juga) ſignificare ex *Heſychio* annotavit. Et illuſtri mendo auctorem noſtrum liberavit, pro Σειρείου βεβὼς, reponens σειραίου βεβώς. *Terga funalis* equi premens. Monet enim quadrigas olim duplici temone fuiſſe, eoque perpetuo, & qui omnibus equis injiceretur: [*Ex Iſidoro lib.* 18, *cap.* 23.] & hos *funales* appellatos; ut, quibus jugum injectum, *jugales*. Funales *Græci* σειραίους vocant, [*Poll. lib.* 1, *cap.* 10, §. 9.] δεξιὸν τ' ἀνεὶς, [*Soph. Electra*]

Σειραῖον ἵππον εἶργε τὸν προσκείμενον.
Dextero funario laxans habenas attrahebat intumum.

Scholiaſtes exponit τὸν ἔξω τοῦ ζυγοῦ, τὸν δεξιὸν, προσκείμενον δὲ τῷ καμπτῆρι ἀριστερόν. *Rutgerſius* interpretis noſtri verſionem, (*Pater autem pone dorſo Sirii conſcenſo equitabat*,) adunco nimis naſo ſuſpendit; *Quid eum*, inquit, *commeritum fuiſſe putas, qui illas tripodi aſſuetas præſidis Muſarum nates tam ferventi ſideri, velut eculeo, impoſuerit? niſi eas Phœbus illo medicamine, quo Phaëtontis caput contigit, flammæ patientes fecerit.* Quod Soli hic *Euripides* equas tribuat, nemo ſuſpectum habeat; licet enim *Ovidius Metam.* & alii in quadrigis ejus ſolos mares conjungat; [*Hygin. fab.* 183,] *Eumelus* tamen *Corinthius* etiam *Bronten* & *Steropen* equas admittit. Quadrigas dixi, quod poëtæ, ut Lunæ bigas, Plutoni trigas, Jovi ſejugas, ſic Soli quadrigas tribuunt. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὀχημάτων] Currus ipſos pro equis poſuit; nil novi fecit. FABER.

Ibid. Ὀχημάτων] ita ferme apud Virgil. *eques* pro equo l. III Georg. ad quem locum Servius: Equitem; *equum. pro equo rectorem poſuit.* Sic & apud Ennium citante Philargyrio: *Denique vi magna quadrupes eques, atque elephanti, Projiciunt ſeſe.* Propius tamen Virgilius l. V Æn. dixit:

Non tam præcipites bijugo cercamine campum
Conripuere, ruuntque effuſi carcere currus. TOLLIUS.

31. Σειρείου βεβὼς] Primum lege Σειρίου: dein cetera videbimus. Rutgerſius hunc locum tentavit. Sed cum Viri Clariſſimi librum nec habeam, nec legerim unquam, eo res commiſſa eſt, ut Langbænii fide utendum mihi ſit. Is autem ſic ſcribit: *Clariſſimus Rutgerſius illuſtri mendo auctorem noſtrum liberavit, pro Σειρείου βεβὼς, reponens σειραίου βεβὼς.* [*Terga funalis equi premens*,] Mox addit, *Rutgerſius Interpretis noſtri verſionem*, [Pater autem pone dorſo Sirii conſcenſo equitabat,] *adunco nimis naſo ſuſpendit*; Quid eum, *inquit*, commeritum fuiſſe putas, qui illas tripodi aſſuetas præſidis Muſarum nates tam ferventi ſideri, velut eculeo, impoſuerit? niſi eas Phœbus illo medicamine, quo Phaëthontis caput contigit, flammæ patientes fecerit.] Sunt iſthæc ſatis bella, ſentio: ſed iſthæc, quantumvis bella & ingenioſa, haud facient tamen, ut me tacere potius, quam loqui malim. Quid enim, ſi quis, (quod tueri poſſum,) afferat quatuor equos (nam id ſæpe factum ſcio,) una fronte junctos traxiſſe currum? quæ autem ab Interprete Sophoclis pag. CXIV edit. Stephanicæ, quæ etiam ab Euſtathio pag. DCC edit. Romanæ, ſcripta fuere, ea nihil contra ſententiam meam faciunt. At equus, inquit Vir Clariſſimus, ardentior paulo

Laxanſque habenas, ſpatia conſcendit poli.
Sed pone tergo Sirii inſcenſo pater
Adequitat, & natum inſtruit: heus iſthac age:
Hac verte currum: hac.

Quid? nonne hic ipſum, Terentiane, dixeris animum Poëtæ una cum Phaë- 9
thonte currum illum conſcendere; idemque ſubeundo periculum non minus alatum eſſe, atque ipſi ſunt equi ſolis? Nam niſi eodem atque illi curſus impetu ablatus actis illis cæleſtibus interfuiſſet, numquam profecto iſtiuſmodi viſum cogitatione informaſſet. Non alius generis ſunt 10
& hæc ejuſdem in Caſſandra:

At Trôes ô Mavortii, &c.

Quin etiam, quum Æſchylus audaci animi magnitudine viſiones ſecte- 11
tur perquam magnificas, ac vere Heroïcas, (ut, quum in Tragœdia *Septem ad Thebas*,

Tum

paulo eſt, σείριος ſcilicet; fateor. Sed Sol ipſe frigidusne eſt, & alſioſus? an conglaciatas nates habebat? apage, ſi me amas, conglaciatas. Dein σείριος nil aliud hoc loco fuerit quam equus aliquis e Cœleſtium equorum numero; nam omnes planetæ ſuos habent equos. Σείριος autem eſt plane *aſtricus*. Non temere dico. Σεὶρ enim, ut veteres monent, Sol eſt, σεῖρος, aſtrum eſt; unde & Latinorum *ſidus*, quod, ni fallor, primus omnium moneo. Nam quæ de illius vocis etymo dixerunt & Varro & Iſidorus, & ii, quos appellare nolo, meræ nugæ ſunt. Heſychius: ΤΕΙΡΕΑ, ἄστρα. (E poëtis probare licet.) At τείρεα & σείρεα, plane eadem; unde & σειρίασις, *ſideratio* Latinorum. Idem alibi de hac voce σείριος ſic ſcribit: ὁ δὲ Ἀρχίλοχος τὸν ἥλιον· Ἴβυκος δὲ πάντα τὰ ἄστρα. Igitur ex Archilocho, &c. At ex Ibyco, antiquiſſimo poëta, omnia aſtra σείρια, aut σείριοι vocantur. Verum, dices, nil iſthæc probant; opperire modo, nam jam probabunt, aut certe non abs re eſſe videbuntur. Si equus ille, quo Sol vehebatur, erat equus σειραῖος, *funalis*, ut vult Rutgerſius, quo tandem pacto diceret poëta ὄπισθεν, *a tergo*? an is a tergo eſſe poterat, qui currum trahebat? An ita tunc temporis ferebat conſuetudo, ut equos currus ipſe traheret? ô rem novam! Itaque lege σειρίου, ni tu, Lector, aliud dixeris, quam quod alii dixerunt. Multa, ut vides, paucis; at, ita me Deus, longior fui tamen, quam volui. *Ergo iter inceptum peragam.* Faber.

32. Τῇ ῥ᾽ ἔστρ.] ἴσως, τῇδε στρέφ᾽ ἅρμα. Fr. Portus.

Ibid. Τῇ ῥ᾽ ἔστρεφ᾽ ἅρμα, τῇδε] Portus optime conjecit legendum, τῇδε στρέφ᾽ ἅρμα, τῇδε. Faber.

Ibid. Τῇ ῥ᾽ ἔστρ.] Melius Codices, τῇ ῥα στρέφ᾽ ἅρμα, τῇδε. Ita fere Oedipus apud Sophoclem in Oed. Colon.

Τῇδ᾽ ὧδε· τῇδε βᾶτε· τῇδε γάρ μ᾽ ἄγει
Ἑρμῆς ὁ πομπός. Tollius.

33. Ἆρ᾽ οὐκ ἂν εἴποις] Sic de Virgilio Fabius: *Quid? non idem Poëta ultimi fati cepit imaginem, cum diceret:*

---- Et dulces moriens reminiſcitur Argos?

Tollius.

34. Ὅτι ἡ ψυχὴ] Senſus: diceres utique poëtam eodem vectum curru cæleſtes illos tractus, & vaſtitates, tum luſtraſſe, tum horruiſſe, ſimul cum Phaëtonte periclitatum. Petra.

35. Συνεπτέρωται] vitioſe editio Petræ habet συνεπτέραται. Vide Boeth. l. IV, Metr. I de conſol. Philoſ. Tollius.

36. Κασσάνδρας αὐτῷ] cur non παρ᾽ αὐτῷ? Sed & ſic ſupra alicubi locutus eſt. Tollius.

37. Ἀλλ᾽, ὦ Φίλιπποι Τρῶες....] Sed ubinam exemplum illius φαντασίας, quam demonſtrare volebat Longinus? Videlicet loci alius, in quo ſita erat, principium notare ſatis habuit; qui, quod longior eſſet, ab eo prætermiſſus eſt; itidem plane, ut in admirabili loco Demoſthenis, [ἑσπέρα γὰρ ἦν,] de quo ſupra egimus. Faber.

38. Τοῦτ᾽ Αἰσχύλου] Ἡρωϊκώταται Αἰσχύλου φαντασίαι. Faber.

Ibid. Τοῦτ᾽ Αἰσχύλου] cohærent hæc, longo interjecto hyperbato, cum ſequentibus, Ἐνίοτε μέντοι ἀκατεργάστους, &c. Quod mihi quidam ex interpretibus non videntur animadvertiſſe. Tollius.

39. Οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβ.] quam Tragœdiam

Ἄρεως

Α'νδρες (φησὶν) ἑπὰ [40] θέρειοι λοχαγέ),
[41] Ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκ☉,
[42] Καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείε φόνε,
Α῎ρη τ', Ε'νυὼ, καὶ [43] φιλαίμαζον Φόβον
Ο'ρκωμότησαν,

12 [44] τὸν ἴδιον αὐτῶν πρὸς ἀλλήλες δίχα οἴκτε συνομνύμενοι θάνατον) ἐνίοτε μέντοι [45] ἀκατεργάστες, καὶ οἱονεὶ [46] ποκοειδεῖς τὰς ἐννοίας, καὶ ἀμαλάκτες φέρον☉, [47] ὅμως ἑαυτὸν ὁ Εὐριπίδης κἀκείνοις [48] ὑπὸ φιλοτιμίας
13 [49] τοῖς κινδύνοις προσβιβάζει. [49] Καὶ παρὰ μὲν Αἰσχύλῳ παραδόξως [51] τὰ τοῦ Λυκέρ-

Α'ρεως εἶναι dixit Gorgias. Plutarchus τὸ μέγιστον τῶν Αἰσχύλε δραμάτων appellat l. VII Symp. Quæſt. x. Æſchylus ipſe apud Ariſtophanem in Ranis Act. IV ſc. II:

—— Δρᾶμα ποιήσας Α'ρε☉ μεςόν
Ευρεπ. ποῖον; Αἰ. τὲς ἑπὶ ἐπὶ Θήβαις.
Ο'ὃ θεασάμεν☉ πᾶς ἂν τις ἀνὴρ ἠράσθη δάϊ☉ εἶναι.

e quo verſu ultimo hanc noſter obſervationem traxiſſe videri poſſit. Tollius.

40. Θέρειοι λοχαγέται.] *Bellicoſi duces*: ut Θέρει☉ ὄρνις, *bellicus ales*, apud *Æſchylum* in *Sphinge*. [*Ariſtoph. ſchol. in Ranis.*] Λοχαγέτης autem dicitur, qui λόχον ducit. Λόχ☉ autem agmen exercitus milites comprehendens DXII, ut ex *Thucydide lib.* 5 colligitur. *Lacedæmonii* autem quinque λόχες habuere, ut vult *Comici in Lyſiſtratam* Scholiaſtes ineditus. Eorum nomina, ἔδωλος, [*Heſychio* ἐδωλός.] σίνις, πλόας, μεσοάγης, & σίνις. *Thucydides* ſeptem agnoſcit, χωρὶς τῶν νικηρατῶν, ait ſcholiaſtes hic; rectius χωρὶς τῶν σκιριτῶν, præter *Sciritas*, qui etiam inter *Laconicos* λόχες recenſentur; [*Thucyd. ſchol. lib.* 5.] de quibus conſule *Diodorum Siculum lib.* 15, qui μοῖραν cum *locho* confundere videtur; ut *Xenophon in Laced. repub.* μόραν· cujuſmodi, ex *Lycurgi* inſtituto, ſex habuerunt. Langb.

41. Ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκ☉.] *Bovem mactantes ſuper nigrante clypeo.* Locum hunc ſubſannat *Comicus* in *Lyſiſtrata*,

Εἰς ἀσπίδ', ὥσπερ φασ' ἐν Αἰσχύλῳ ποτὲ, Μηλοσφαγέσαις.

Super clypeo, quod olim in Æſchylo factum ferunt, oves mactantibus. Nec enim *Biſeti* commentum recipio, qui, neſcio qua auctoritate fretus, *Æſchylum* fabulam quandam ſcripſiſſe æſtimat, titulo Μηλοσφαγέσαι. Langbænius.

42. Καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείε φόνε Ο'ρκωμότησαν] *Contingentes manibus taurinum ſanguinem, ſancte jurarunt.* Id enim in ſacramentis iſtiuſmodi ſolenne fuit, ut ſanguinem adhiberent; nonnunquam humanum. Sic eum *Catilina apud Saluſt.* conjurationis ſuæ ſociis propinavit. Et apud reges barbaros in more poſitum fuiſſe refert *Tacitus Annal. l.* 12, *quoties in ſocietatem coeant, implicare dextras, polliceſque inter ſe vincire, nodoque perſtringere. Mox, ubi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum.* Quod idem tradit *Herodotus lib.* 2, niſi quod pro *pollicibus* ponit *brachia*; uti & *Luciani Toxaris*. Langbænius.

43. Φιλαίμαζον φόβον] *Sanguineum metum.* Hic autem additur, quia Martis comes. Virgilius lib. XII Æn. 331:

Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mavors clypeo increpat, atque furentes
Bella movens immittit equos: illi æquore aperto
Ante Notos, Zephyrumque volant: gemit ultima pulſu
Thraca pedum; circumque atræ Formidinis ora,
Iræque, Inſidiæque, Dei comitatus aguntur.

Referunturque cum hi duo, tum ceteri omnes, ab Homero. Tollius.

44. Τὸν ἴδιον αὐτῶν πρὸς ἀλλήλες δίχα οἴκτε συνομνύμενοι θάνατον.] Septem verſus omiſit Longinus; eorumque ſententiam tantum expreſſit. Verſus, quos in animo habebat, hi ſunt:

Ο'ρκωμότησαν, ἢ πόλει κατασκαφὰς
Θέντες λαπάξειν ἄςυ Καδμείων βίᾳ,
Η'ὴ γῆν, θανόντες, τήνδε φυράσειν φόνῳ,
Μνημεῖά θ' αὐτῶν τοῖς τεκοῦσιν ἐς δόμες

Πρὸς

Tum Principes ſeptem viri, bello inclyti,
Taurum ſuper ſcuto jugulantes æreo,
Manibuſque ſacrum contingentes ſanguinem,
Mavortem, Enyo, & ſanguinarium Metum,
Jurant, ſuiſque teſtes precibus advocant:

& in ſuam ipſorum mortem ſe invicem abſque ulla ſui miſeratione ſa- 12
cramento adigunt) quum Æſchylus, inquam, tam nobiles & elatas ſibi mente viſiones informet, ſed rudibus eas nonnunquam, & impexis, ſi ita loqui liceat, ac nondum ſubactis ſententiis veſtiat, Euripides ambitioſa incitatus æmulatione hæc quoque accedere propius, & attrectare gaudet pericula. Velut, quum Æſchylus Lycurgi regiam inopinata Li- 13
beri

Πρὸς ἅρμ' Ἀδράϛε χεροὶν ἔϛεφον δάκρυ
Λείβοντες. οἶκτος δ' ὔτις ἦν διὰ ϛόμα.
Σιδηρόφρων γὰρ θυμὸς ἀνδρείᾳ φλέγων
Ἔπνει, λεόντων ὡς Ἄρην δεδορκότων.

Faber.

45. Ἀκατεργάϛες] notat idem in eo vitium Fabius l. x, c. 1: *Tragœdias primus in lucem Æſchylus protulit, ſublimis, & gravis, & grandiloquus, ſæpe uſque ad vitium: ſed rudis in pleriſque, & incompoſitus.* Chorus apud Ariſtophanem de utroque, Act. III, ſc. II:

Προσδοκᾶν οὖν εἰκός ἐϛι
Τὸν μὲν (Euripidem) ἀϛεῖόν τι λέξειν
Καὶ κατερρινημένον.
Τόνδ' (Æſchylum) ἀνασπῶντ' αὐτοπρέμνοις
Τοῖς λόγοισιν ἐμπεσόντα
Συσκεδᾶν πολλὰς ἀλινδήθρας ἐπῶν·

Quoniam vero Longinus veluti dedita opera Sophoclem etiam adduxit, non injucundum fore, nec intempeſtivum puto, ſi & Dionis Chryſoſtomi de tribus hiſce Tragicis judicium adſcripſero, poſtquam eos inter ſe compoſuit: Οὐδεὶς ἂν ἡττήθη τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων· ἥτε γὰρ τοῦ Αἰσχύλου μεγαλοφροσύνη, καὶ τὸ ἀρχαῖον, ἔτι δὲ καὶ τὸ αὔθαδες τῆς διανοίας καὶ φράσεως, πρέποντα ἐφαίνοντο τῇ τραγωδίᾳ, καὶ τοῖς παλαιοῖς ἤθεσι τῶν ἡρώων· οὐδὲν ἐπιβεβουλευμένον, οὐδὲ ϛωμύλον, οὐδὲ ταπεινόν. Ἡ δὲ τοῦ Εὐριπίδου σύνεσις, καὶ περὶ πάντα ἐπιμέλεια, ὥϛε μήτε ἀπίθανόν τι καὶ παρημελημένον ἐάσαι, μήτε ἁπλῶς τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἐν τῷ εἰπεῖν δυνάμεως, ὥσπερ ἀντίϛροφός ἐϛι τῇ τοῦ Αἰσχύλου, πολιτικωτάτη, καὶ ῥητορικωτάτη οὖσα, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσι πλείϛην ὠφέλειαν παρασχεῖν δυναμένη. De Sophocle vero ita cenſet: Ὅτε Σοφοκλῆς μέσος ἔοικεν ἀμφοῖν εἶναι, οὔτε τὸ αὔθαδες καὶ ἁπλοῦν τὸ τοῦ Αἰσχύλου ἔχων, οὔτε τὸ ἀκριβὲς, καὶ δριμὺ, καὶ πολιτικὸν τοῦ Εὐριπίδου· σεμνὴν δέ τινα καὶ μεγαλοπρεπῆ ποίησιν, τραγικώτατα καὶ εὐεπέϛατα ἔχουσαν. Tollius.

46. Πωκοειδεῖς & ἀμαλάκτους, & ἀκατεργάϛους.] Metaphoræ omnes ſumtæ a *rudi & pingui vellere, cujus œſypum tepore aquæ nondum purgatum ſit.* Notum illud Magiſtri veteris, qui, cum ei imperitiſſimus diſcipulus traderetur, ut eum prima artis elementa doceret, dixit, πόκον οὐ πλύνω: *Craſſiora & rudiora vellera non ſubigo.* Faber.

47. Ὅμως ἑαυτὸν] præclare verſati in hoc genere φαντασίας Æſchylus, Euripides, Sophocles, Simonides. Robortellus.

48. Ὑπὸ φιλοτιμίας] quam facetiſſime perſtrinxit Ariſtophanes in Ranis. Tollius.

49. Τοῖς κινδύνοις] hinc γόνιμος ποιητὴς eidem Ariſtophani. Πῶς γόνιμον; rogat Bacchum Hercules. Ὡδὶ γόνιμον, reſpondet ille, ὅϛις φθέγξεται

Τοιοῦτό τι παρακεκινδυνευμένον,
Αἰθέρα Διὸς δωμάτιον, ἢ χρόνου πόδα.

Tollius.

50. Καὶ παρὰ μὲν] Æſchyli locus cum Euripidis loco comparatus. Petra.

51. Τὰ τοῦ Λυκούργου βασίλεια κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Διονύσου θεοφορεῖται.] *Lycurgum* intelligit filium *Dryantis*, regem *Edonorum*, *de quo Hom. Il.* ζ'. *Hygin. fab.* 132. *Apollodor. Biblioth. l.* 3. *Nonn. Dionyſ. l.* 20. *Ejus*, inquit, *regia, cum primum Bacchus apparuit, ſacro quodam furore percita eſt.* Fuit enim *Lycurgus Bacchi* hoſtis infenſiſſimus, de quo fabulam ſcripſit *Æſchylus*: unde, quod hic ſubjicitur, ab auctore deſumtum eſt. *Euripidis* autem illud, Πᾶν δὲ ξυνεβάκχευσ' ὄρος, extat in *Bacchis*, verſ. 725. Langbænius.

Ibid. Λυκοῦργος] Thracem illum intellige, de quo paſſim fabularum ſcriptores. Ceterum Διονύσου ἐπιφάνεια non eſt *Bacchi celebritas*, quod nihil hic ſignificet, ſed, (liceat ita loqui) *Bacchi apparitio.* Unde apud Herodotum lib. 1, θεοφάνεια, & apud Pindarum

alicubi

τοῦ Λυκούργου βασίλεια [52] κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Διονύσου θεοφορεῖται,
Ἐνθουσιᾷ δὴ δῶμα, βακχεύει στέγη.
Ὁ δ' Εὐριπίδης τὸ αὐτὸ τοῦθ' ἑτέρως [53] ἐφηδύνας ἐξεφώνησε,
Πᾶν δὲ ξυνεβάκχευσ' ὄρος.
14 [54] Ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐπὶ τοῦ θνήσκοντος Οἰδίπου, [55] καὶ ἑαυτὸν [56] μετὰ
διοσημείας τινὸς θάπτοντος πεφάντασται, καὶ κατὰ τὸν ἀπόπλουν τῶν ἑλλήνων,
15 ἔπειτ' [57] Ἀχιλλέως προφαινομένου τοῖς αναγομένοις ὑπὲρ τοῦ τάφου. Ἣν
οὐκ οἶδ' εἴ τις ὄψιν ἐναργέστερον εἰδωλοποίησε Σιμωνίδου· πάντα [58] δ' ἀμή-
16 χανον παρατίθεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὰ μὲν παρὰ τοῖς ποιηταῖς μυθικωτέραν
ἔχει τὴν ὑπερέκπτωσιν, [59] ὡς ἔφην, καὶ πάντη τὸ πιστὸν ὑπεραίρουσαν·
[60] τῆς δὲ ῥητορικῆς φαντασίας, κάλλιστον ἀεὶ [61] τὸ ἔμπρακτον, καὶ ἐνάληθες.
17 Δειναὶ δὲ καὶ [62] ἔκφυλοι [63] αἱ παραβάσεις, ἡνίκ' ἂν ᾖ [64] ποιητικὸν τὸ τοῦ λό-
γου,

alicubi in titulo neſcio cujus εἴδους. De qua voce Interpretes conſuli poterunt. FABER.

52. Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν] Vide eruditiſſime hac de voce differentem Spanhemium in præclaro opere de uſu & præſtantia Numiſmatum. TOLLIUS.

53. Ἐφηδύνας] Cur autem dixit Longinus ſuavius eandem ſententiam ab Euripide expreſſam fuiſſe, quam ab Æſchylo? Hæc cauſa eſt, quod ἐνθουσιᾷν uſurparit Æſchylus, Euripides autem συμβακχεύειν. FABER.

Ibid. Ἐφηδύνας] Fallitur Faber, cum ſuavitatem majorem in Euripidis, quam Æſchyli verſu eſſe opinatur, eo quod hic ἐνθουσιᾷν, ille ξυμβακχεύειν dixerit. Conſiſtit enim in mutatione vocis βακχεύειν in ξυμβακχεύειν, adeoque in ipſa ſententia. Suavius enim eſt, cum aliquo inſanire dici, quam ſolo ejus inſtinctu ad furorem abripi. Vis illa Dei ſocietate furoris temperatur: ſic ut voluntate potius, ac lubidine ex hilaritate prognata, quam motu numinis concitantis, feſtum illud a montibus celebrari videatur. Tale quid, ſed alterius ſenſus, ac loci, occurrit apud Virgilium, (ſi qua variæ lectioni antiqui codicis fides) l. XI Æn. fere extremo: ubi Tarchon

Nomine quemque vocat, reficitque in prælia pulſos:
Quis metus, ô numquam dolituri, ô ſemper inertes
Tyrrheni? quæ tanta animis ignavia venit?
Femina palantes agit, atque hæc agmina vertit?
Quo ferrum? quidve hæc gerimus tela irrita dextris?

in vulgatis, *geritis*, legitur. Non male, ſed peracerbe, ut recte Pierius in ſuis ad hunc Poëtam caſtigationibus notavit: cui hæc V. C. lectio valde arridet, quod ſe Tarchon quoque inter illos numerando magnam acerbitatis partem ex hac objurgatione tollat. Apprime vero huc faciunt, quæ de hac judicii ſui ἀκριβείᾳ apud Ariſtophanem ipſe fingitur Euripides gloriari, ita ad Æſchylum loquens:

Ἀλλ' ὡς παρέλαβον τὴν τέχνην παρὰ σοῦ, τὸ πρῶτον μὲν εὐθὺς
Οἰδοῦσαν ὑπὸ κομπασμάτων, καὶ ῥημάτων ἐπαχθῶν,
Ἴσχνανα μὲν πρώτιστον αὐτὴν, καὶ τὸ βάρος ἀφεῖλον. TOLLIUS.

54. Ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς] Vide locum illum, ubi περὶ ἄκρων λημμάτων. FABER.

Ibid. Ἄκρως δὲ καὶ ὁ Σοφ.] Adſcribam locum, quod alios in eo notando aberraſſe videam. Chorus igitur in tempeſtate illa prodigioſa ita loquitur: Ἔκτυπεν αἰθήρ. ὦ Ζεῦ. Ἴδε μάλα μέγας ἐρείπεται κτύπος ἄφατος ὅδε Διόβολος· ἐς δ' ἄκραν Δεῖμ' ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν· ἔπτηξα θυμόν· Οὐρανία γὰρ ἀστραπὴ φλέγει πάλιν. Τί μὰν ἀφήσει τέλος, Δέδια τόδ'· οὐ γὰρ ἅλιον ἀφορμᾷ ποτ', οὐκ ἄνευ ξυμφορᾶς· ὦ μέγας αἰθὴρ, ὦ Ζεῦ. Hæc habebat ante oculos Longinus, quum Sophoclem ἄκρως πεφαντάσθαι dicit. Item iſta, quæ mox ſequuntur: Ἔα, ἔα. Ἰδοὺ μάλ' αὖθις ἀμφίσταται Διαπρύσιος ὄτοβος. Ἵλαος δαῖμον, ἵλαος, εἴ τι γᾷ Ματέρι τυγχάνεις ἀφεγγὲς φέρων. Ἐναισίου δὲ συντύχοιμι, Μηδ' ἄλαστον ἄνδρ' ἰδὼν, Ἀκερδῆ χάριν μετάσχοιμί πως· Ζεῦ ἄνα, σοὶ φωνῶ. Hic ipſe ſibi lector, non Sophocles tantum, fulminum ac tonitruum in ipſos oculos ingeſtorum

beri Patris apparitione concitari fingit, & hac utitur ſententia:

Inſaniunt jam tecta, bacchatur domus.

Euripides hanc ipſam arripuit: ſed aliter eam, & multo quidem mollius ac ſuavius expreſſit, hoc pacto:

Mons totus illis conſonat bacchantibus.

Sed & præclara ſunt, atque eximia Sophoclis viſa, omninoque admirabilia, 14
quibus vel morientem Oedipum, ſeque cum prodigioſa quadam tempeſtate ſepelientem; vel Achillem Græcis in patriam revertentibus in tumulo apparentem deſcribit. Quam quidem imaginem nemo, quantum 15
ego quidem judico, melius atque efficacius Poëta Simonide imaginatus eſt. Verum omnia apponere exempla cum operoſum nimis, tum vero & faſtidii plenum eſt. Ceterum Poëtarum viſiones fabuloſis, & omnem ferme 16
fidem excedentibus caſibus auditorum animos exterrere, atque conſternare ſolent; uti ſupra dixiſſe memini: *Rhetorica vero imaginatio illa pulcherrima eſt, ac præſtantiſſima, quæ ſibi res, voces, actus denique omnes evidentiſſime, & ad ipſam veritatem fingit, atque auditoribus ante oculos ponit.* Turpis autem ac pravus, & plane, quod ajunt, extra lineas pro- 17
currens

rum horrifico terrori intereſſe videtur, ac tantum non ipſe præ animi exſternatione exclamare, ζεῦ ἄνα, σοὶ φονῶ. Tollius.

55. Καὶ ἑαυτὸν] Locus eſt in Oedip. Colon. ubi nuncius introducitur mortis Oedipi, aliquis e comitatu Theſei, qui jamjam abſorbendo terræ hiatu adfuerat Oedipo. Tota illa dictio legenda, cujus initium eſt, ταῦτ᾽ ἐστὶν ἤδη κἀποθαυμάσαι πρέπον, &c. Petra.

56. Μετὰ διοσημείας.] *Cum prodigioſa tempeſtate.* Eſt ubi & vox hæc illam *Aſtrologiæ* partem deſignat, quæ circa tempeſtates prædicendas verſatur; eoque alteram *Arati* partem διοσημεῖα vocamus; & *Johannes Philadelphenſis*, inter alia Mathematica etiam περὶ διοσημειῶν ſcripſit; quod non ita commode, *de oſtentis*, vertit interpres *Suidæ*. Langb.

57. Ἀχιλλέως προφαινομένου] Tentavit & Seneca hanc viſionem in Troadibus, verſ. 167, & ſeqq. ſed abſque ſucceſſu. Confer cum Græcis, & æquo me Jove judicaſſe dices. Pro ἔπειτ᾽ malim ἐπί τ᾽. Tollius.

58. δι᾽ ἀμήχανον] Scilicet φαντασιῶν παραδείγματα. Petra.

59. Ὡς ἔφην,] Supra nempe in hac eadem ſectione, τῆς μὲν ἐν ποιήσει τέλος ἐστὶν ἡ ἔκπληξις. Et, quod hic ἔμπρακτον καὶ ἐνάληθες, citato loco ἐν λόγοις ἐνάργειαν dixit. Τὸ ἔμπρακτον Cic. in or. de petit. Conſ. dicitur *efficacitas*. Petra.

60. Τῆς δὲ ῥητορ. φαντασίας] Vid. ſupr. ſect. xv, 3. Tollius.

61. Τὸ ἔμπρακτον] mox vocat τὸ πραγματικόν. Tollius.

62. Ἔκφυλοι] Ἑτερογενεῖς. Petra.

63. Αἱ παραβάσεις,] παρεκβάσεις· ἡ δὲ παρέκβασις, καὶ παρεκβατικὸς λόγος, *ad cauſæ utilitatem excurrens oratio eſt* Fabio. Petra.

Ibid. Ἔκφυλοι αἱ παραβάσεις.] Quamvis non contemnenda Petræ conjectura, qui παρεκβάσεις legit, poterit tamen antiqua lectio locum ſuum tueri; ſi παραβάσεις poëtarum intelligamus, quas ideo *alienas* appellat; ſic autem vocabant apoſtrophos iſtos, quos, exeuntibus ad tempus actoribus, chorus ad ſpectatores, vel de rebus publicis, vel de ipſius poëtæ privatis, habere ſolebat. Παράβασίς ἐστι τοιοῦτο· μετὰ τὸ τοὺς ὑποκριτὰς, τοῦ πρώτου μέρους πληρωθέντος, ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἀναχωρῆσαι, ὡς ἂν μὴ τὸ θέατρον κενὸν ᾖ, καὶ ὁ δῆμος ἀργῶς καθέζηται, ὁ χορὸς ἀπόστροφον ἐποιεῖτο πρὸς τὸν δῆμον, &c. Hactenus, & plura *Platonius de differentia Comœdiarum*, qui parabaſios iſtius partes ſtatuit, μελύδριον, κομμάτιον, στροφὴν, ἀντίστροφον, ἐπίρρημα, ἀντεπίρρημα, & anapæſtos. Septies enim ſe convertere ſolebant. Paulo aliter auctor vitæ *Ariſtophanis*, ſed locus mutilus eſt. Nec multum diverſe *Pollux lib.* 4, *c.* 16: cui & παραβάσεως δίκη eſt *actio injuriarum* forſan, vel impietatis potius: unde *Julianus* apoſtata per antonomaſiam ſæpe apud auctores audit, ſine addito nomine, ὁ παραβάτης: ut *Homerus*, ὁ ποιητής: *Demoſthenes*, ὁ ῥήτωρ: *Strabo*, ὁ γεωγράφος: *Stephanus*, vel ejus epitomator *Hermolus Byzantius*, ὁ τὰ ἐθνικὰ γράψας. Langbænius.

[P 2] Ibid.

γου, καὶ μυθῶδες τὸ πλάσμα, καὶ εἰς πᾶν προσεκπίπτον τὸ ἀδύνατον.
18 [65] Ὡς ἤδη νὴ Δία καὶ οἱ καθ᾽ ἡμᾶς δεινοὶ ῥήτορες, καθάπερ οἱ τραγῳδοὶ,
βλέπουσιν ἐριννύας· καὶ οὐδὲ ἐκεῖνο μαθεῖν [66] οἱ γενναῖοι δύνανται, ὅτι ὁ λέ-
γων Ὀρέστης,

[67] Μέθες, μί᾽ οὖσα τῶν ἐμῶν ἐριννύων.
[68] Μέσον μ᾽ ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς τάρταρον,

19 φαντάζεται ταῦθ᾽, [69] ὅτι μαίνεται. [70] Τί οὖν ἡ ῥητορικὴ φαντασία δύναται;
πολλὰ μὲν ἴσως καὶ ἄλλα τοῖς λόγοις ἐναγώνια, καὶ ἐμπαθῆ προσεισφέ-
ρειν· κατακιρναμένη μέντοι ταῖς πραγματικαῖς ἐπιχειρήσεσιν, οὐ πείθει τὸν
20 ἀκροατὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δουλοῦται. Καὶ μὴν εἴ τις, φησὶν, αὐτίκα δὴ
μάλα κραυγῆς ἀκούσειε πρὸ τῶν δικαστηρίων, εἶτ᾽ εἴποι τις, ὡς ἀνέῳκται
τὸ δεσμωτήριον, οἱ δὲ δεσμῶται φεύγουσιν, οὐθεὶς οὕτως οὔτε γέρων, οὔτε
νέος, ὀλίγωρός ἐστιν, ὃς οὐχὶ βοηθήσει καθ᾽ ὅσον δύναται· [71] εἰ δὲ δή τις εἴποι
παρελθὼν, ὡς ὁ τούτους ἀφεὶς οὗτός ἐστιν, [72] οὐδὲ λόγου τυχὼν παραυτίκ᾽
21 ἂν ἀπόλοιτο. Ὡς νὴ Δία καὶ ὁ Ὑπερείδης κατηγορούμενος, ἐπειδὴ τοὺς
δούλους μετὰ τὴν ἧτταν ἐλευθέρους ἐψηφίσατο, [73] τοῦτο τὸ ψήφισμα, εἶπεν,
οὐχ

Ibid. Παραβάσεις] Conjecit Interpres legendum παρεκβάσεις: ſed oſtendam olim, legendum neceſſario eſſe ὑπερβάσεις: ita enim præſens materia poſtulat. Sic & Longinus poſtpaulo dixit ὑπερβέβηκε. FABER.

Ibid. Αἱ παραβάσεις] Faber ὑπερβάσεις emendandum cenſebat, ut paulo ante ὑπερέκπτωσις: Petra, παρεκβάσεις. Uterque male. Neque vero dicam τὸ παραβάσεις defendi poſſe, ſi pro eo vitio accipiatur, quod committitur ἐν τῷ παραβαίνειν τοὺς τῆς ἀληθείας ὅρους, καὶ τὸ δυνατόν. Quod diverſum eſt ab eo, quod in Rhetoricis vocatur, εἰς ἄλλο τι τοῦ λόγου μέρος παραβαίνειν. Verum ſimpliciter, pro eo, quod conſiſtit ἐν τῷ παραβαίνειν εἰς ἀλλότριον γένος. Quare eas noſter etiam ἐκφύλους παραβάσεις vocat. Sic Ariſtoteles ad Eudemum: πολλάκις λανθάνουσι λέγοντες ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας, καὶ κενούς. TOLLIUS.

64. Ποιητικὸν] Supra γεννητικὸν τοῦ λόγου, *efficiens* ad verbum ferme dixit Cic. *Quod honeſtas actiones affert & efficit, id efficiens dici poteſt.* PETRA.

Ibid. Τὸ ποιητικὸν] non hic eſt *efficiens*, ut Petra putavit, ſed *Poëticum* plaſma. Nam tunc voculæ τὸ τοῦ abeſſe debuiſſent. Sicut & in principio hujus capitis λόγου γεννητικὸν, non τοῦ λόγου γενν. legitur. TOLLIUS.

65. Ὡς ἤδη] furor etiam oratoribus, ſicut in Poëtis. ROBORTELLUS.

Ibid. Ὡς ἤδη] eodem etiam modo ſui ævi ſcriptores Lucianus perſtringit, veramque Hiſtoricæ elocutionis ipſis doctrinam tradit, atque rationem, de Conſcrib. Hiſt. cap. XXV: Κίνδυνος γὰρ αὐτῇ τότε μέγιστος, παρακινῆσαι, καὶ καταχθῆναι ἐς τὸν τῆς ποιητικῆς κορύβαντα· ὥστε μάλιστα πειστέον τηνικαῦτα τῷ χαλινῷ, εἰδότας, ὡς ἱπποτυφία τις καὶ ἐν λόγοις πάθος οὐ μικρὸν γίγνεται. TOLLIUS.

66. Οἱ γενναῖοι] Ironice dictum, aut, ſi mavis, officioſe, quod tamen plerumque idem eſt. FABER.

67. Μέθες] apud Eurip. in Oreſte, p. 49. edit. Canter. TOLLIUS.

68. Μέσον μ᾽ ὀχμάζεις] more luctatorum. Lycophron v. 40: Ἐντ᾽ αὐλῷ μέσῳ Πατρὸς παλαίστου χερσὶν ὀχμάσας δέμας. Nilus Monachus in Narrationibus: Τὸ γὰρ τῆς γαστριμαργίας πάθος ἀκροβολίζεται πρὸς τὴν ψυχὴν, διερεθίζον τὸ τῆς λαγνείας μανιῶδες οἰστρηλάτημα, τὰς πλευρὰς δοκιμάζον τῶν ἄρτι κονιζομένων, εἰ ἔτι ἑστήκασιν ἐν τῷ σκάμματι, τὰς ἰγνύας παγίως ἐρείσαντες, εἰ εἰσὶν εὔζωστοι, μέσα μὴ ταχέως διδόντες τοῖς ἀντιπάλοις· ὁ γὰρ ἡδονῇ βρωμάτων ἐνδεδωκὼς εὐκαταγώνιστος τῷ ὑπογαστρίῳ δέδεικται πάθει, τῇ τοῦ ἐλάττονος ἥττῃ τὸ μεῖζον ἐγγυώμενος πτῶμα, pag. XL. Qui locus eximius eſt cum ad intelligendam veterum luctandi rationem, tum ad indicandam vene-

rea

currens error eſt, quum in oratione civili, ac pedeſtri, ad poëticas, & fabuloſas, adeoque impoſſibiles fictiones proceditur: ſicut noſtri illi ſo- 18
lent grandiloqui, ſi Dis placet, & vehementes oratores, qui mihi Tragicorum more furias vident, neque tamen (ô homines acutos ſane & perſpicaces!) illud videre poſſunt, Oreſtis illa,

Dimitte me, quæ es una mearum Erinnyum,
In tartara ut me jacias, medium amplecteris:

Oreſtis eſſe inſanientis, cujus ſenſus morbo perturbati hanc illius oculis imaginem objiciant furiarum. Sed longe alia, mihi crede, Terentiane, Vi- 19
ſionis Rhetoricæ natura eſt ac facultas: quæ quidem non modo velut in re præſenti verſari, iiſdemque animorum motibus concitari facit eos, qui audiunt; verum etiam negotialibus admiſta tractationibus cum ea, quæ vult, perſuadet, tum & nolentes, invitoſque auditores ſubigit, cogitque ſequi, qua rapit. *Quod ſiquis* (inquit orator) *derepente ante tribunal* 20
clamorem audiat; nuntiet autem aliquis, effractas carceris fores, revulſa clauſtra, incluſos fugere: nemo, ſcio, tam negligens fuerit, nemo tam lentus, quamlibet ſenex, quamlibet puer, quin eveſtigio ad ferendam pro viribus opem accurrat. Quod ſi vero quis alius ſuperveniens dixerit, hem tibi ſcelus, qui vinctos e cuſtodia eripuit, hem tibi: *quis veſtrum eſt, judices, qui dubitet, quin is ſtatim indicta cauſſa malus male pereat?* Ejuſdem 21
indolis ſunt & illa Hyperidis, qui in judicium vocatus, quod poſt acceptam ad Chæroneam cladem rogationem ad populum de manumittendis

ræ voluptatis doloſam perniciem. Vid. & Heliodor. l. ult. ubi Theagenis & æthiopis lucta deſcribitur. TOLLIUS.

69. Ὅτι μαίνεται] Ariſtoteles in lib. de memoria, τοῖς ἐξισαμένοις, ſive inſanis, illa phantaſmata occurrere dicit, ὅταν τὶς μὴ εἰκόνα ὡς εἰκόνα θεωρῇ. Cicero l. II Academicor. cap. XVII, & XXVIII; qui reſpici poterit. Recte Sextus Empiricus adv. Mathemat. pag. 181: Φαντασία ἐστὶν ἑτεροίωσις ἐν τῷ ἡγεμονικῷ; licet hanc ejus perfectam eſſe neget definitionem; quia & aliis competit, ut appetitui, aſſenſioni, & comprehenſioni. Hanc autem Oreſtis κατὰ μανίαν ἀπὸ τῆς Ἠλέκτρας phantaſiam p. 183 ſimul ἀληθῆ καὶ ψευδῆ fuiſſe dicit, καθὸ μὲν γὰρ ὡς ἀπὸ ὑπάρχοντός τινος προσέπιπτεν, ἦν ἀληθής· ὑπῆρχε γὰρ Ἠλέκτρα· καθ' ὃ δ' ὡς ἀπὸ Ἐριννύος, ψευδής· οὐκ ἦν γὰρ Ἐριννύς. Qui & ſequente pagina id ipſum fuſius exſequitur. TOLLIUS.

70. Τί οὖν ἡ ῥητ.] Quantam habeat vim ῥητορικὴ φαντασία. ROBORTELLUS.

Ibid. Τί οὖν ἡ ῥητορ. φαντασία] Vide, quæ paulo ante e Fabio deſcripſimus. TOLLIUS.

71. Εἰ δὲ δή τις εἴποι παρελθὼν, ὡς ὁ τούτους ἀφεὶς οὗτός ἐστιν. *Si quis interim adveniens renunciet, ipſum hunc illum eſſe, qui* captivos *emiſerit*, (ita ut idem ille auctor criminis inveniatur, qui index erat) *ne ad cauſam quidem dicendam admiſſus, protinus periret.* LANGBÆNIUS.

72. Οὐδὲ λόγου τυχών,] τυχεῖν λόγου dicuntur ii, quibus dicendi facta poteſtas, καὶ οὐκ ἀκρίτως ἀπαγόμενοι. PETRA.

73. Τοῦτο τὸ ψήφισμα, &c.] Ubinam id eſt, quod ſibi propoſuit Longinus? In eo ſcilicet, quod *pugna*, [μάχη] dicitur ſcripſiſſe decretum; qua in re, ut mirifice judicat Longinus, ὑπερβέβηκε τὸν τοῦ πείθειν ὅρον, *omnes perſuadendi terminos ſupergreſſus eſt.* FABER.

Ibid. Τοῦτο τὸ ψήφισμα] Diverſus abit a noſtro, & a veritate, Pſeudo-Demetrius Phal. de Elocutione, qui dictum hoc Demadi adſcribit, nec non aliquantulum immutat. Locus eſt, ubi περὶ δεινότητος Demadis agit, oſtenditque eum habuiſſe ἐπισφαλές τι, καὶ οὐκ εὐμίμητον μάλα. Sic autem ille: Τοῦτο τὸ ψήφισμα οὐκ ἐγὼ ἔγραψα, ἀλλ' ὁ πόλεμος τῷ Ἀλεξάνδρου δόρατι γράφων. Hyperidis enim hoc ſcitum fuiſſe teſtatur quoque Demoſthenes in Ariſtogitona II, ubi etiam hujus meminit judicii: Ὅτε γὰρ Ὑπερείδης ἔγραψε τῶν

οὐχ ὁ ῥήτωρ ἔγραψεν, ἀλλ' ἡ ἐν [74] Χαιρωνείᾳ μάχη· ἅμα γὰρ τῷ πρα-
22 γματικῷ ἐπιχειρεῖν ὁ ῥήτωρ πεφάντασται. Διὸ καὶ τὸν τοῦ πείθειν ὅρον ὑπερ-
βέβηκε τῷ λήμματι· [75] Φύσει δέ πως ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν ἀεὶ τοῦ
κρείττονος ἀκούομεν· ὅθεν ἀπὸ τοῦ ἀποδεικτικοῦ περιελκόμεθα εἰς τὸ κατὰ
φαντασίαν ἐκπληκτικόν· ᾧ τὸ πραγματικὸν ἐγκρύπτεται περιλαμπόμενον.
23 Καὶ τοῦτ' οὐκ ἀπεικότως πάσχομεν· δυοῖν γὰρ συνταττομένων ὑφ' ἕν,
24 ἀεὶ τὸ κρεῖττον εἰς ἑαυτὸ τὴν θατέρου δύναμιν περισπᾷ. [76] Τοσαῦτα περὶ
τῶν κατὰ τὰς νοήσεις ὑψηλῶν, καὶ ὑπὸ μεγαλοφροσύνης, ἢ μιμήσεως,
ἢ φαντασίας ἀπογεννωμένων ἀρκέσει.

περὶ Χαιρωνείαν ἀτυχημάτων τοῖς Ἕλλησι γενομένων, καὶ τῆς πόλεως ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἐδάφων εἰς κίνδυνον μέγιστον κατακεκλιμένης, εἶναι τοὺς ἀτίμους ἐπιτίμους· ἵν' ὁμονοοῦντες ἅπαντες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας προθύμως ἀγωνίζωνται, ὅταν τις κίνδυνος τηλικοῦτος καταλαμβάνῃ τὴν πόλιν· τούτου τοῦ ψηφίσματος γραφὴν παρανόμων ἀπενέγκας ἠγωνίζετο ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Et Rutilius Lupus l. 1; ubi de Hyperide: *Item ejuſdem: Quid a me ſæpius his verbis de meo officio requiris? ſcripſiſti, ut ſervis libertas daretur: ſcripſiſti, ut exules reſtituerentur: ſcripſiſti, ut nequis exilio afficeretur. Leges igitur, quæ prohibebant hæc, non-negligebas!* (rectius fuiſſet, *non pervidebas?* vel, *non legebas?*) *Non poteram: propterea, quod literis earum arma Macedonum oppoſita obſiſtebant.* Item Plutarchus in ejus vita: Κριθεὶς δ' ὑπὸ Ἀριστογείτονος παρανόμων, ἐπὶ τῷ γράψαι μετὰ Χαιρώνειαν τοὺς μετοίκους πολίτας ποιήσασθαι, τοὺς δὲ δούλους ἐλευθέρους, ἱερὰ δὲ, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀποθέσθαι, ἀπέφυγεν· αἰτιωμένων δέ τινων αὐτὸν, ὡς παριδόντα πολλοὺς νόμους ἐν τῷ ψηφίσματι, Εἰ μὴ ἐπεσκότει, ἔφη, μοι τὰ Μακεδόνων ὅπλα· οὐκ ἐγὼ τὸ ψήφισμα ἔγραψα, ἡ δ' ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη. Ubi τὸ

ΤΜΗ͂ΜΑ ιϛʹ.

Περὶ σχημάτων.

1 ΑὙτόθι μέντοι καὶ [1] ὁ περὶ σχημάτων [2] ἐμφερὴς τέτακται τόπος· καὶ γὰρ
ταῦτ' ἂν ὃν δεῖ σκευάζηται τρόπον, ὡς ἔφην, οὐκ ἂν ἡ τυχοῦσα μεγέ-
θους εἴη μερίς· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ τὸ πάντα διακριβοῦν πολὺ ἔργον ἐν τῷ
παρόντι, [3] μᾶλλον δ' ἀπερίοριστον, [4] ὀλίγα τύπων, ὅσα μεγαληγορίας ἀπο-
2 τελεστικὰ, τοῦ πιστώσασθαι τὸ προκείμενον ἕνεκα, καὶ δὴ διέξιμεν. Ἀπόδειξιν
3 ὁ Δημοσθένης ὑπὲρ τῶν πεπολιτευμένων εἰσφέρει. Τίς δ' ἦν ἡ κατὰ φύσιν
χρῆσις αὐτῆς; [5] οὐχ ἡμάρτετε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ὑπὲρ τῆς τῶν
ἑλλήνων

Ὁ περὶ σχημάτων] de Figuris. PETRA.

2. Ἐμφερὴς] Vaticanus tertius ἐφεξῆς. TOLLIUS.

3. Μᾶλλον δὲ ἀπερίοριστον] De *figuris* ſcribere, inquit, res eſt infiniti laboris; quis enim illas ita definire poſſit, aut deſcribere, ut ne adverſatorem habeat? Recte itaque Quintilianus, lib. 8: *Apollodorus, ſi tradenti Cæcilio* (is ipſe eſt, de quo D. Longinus) *credimus, incomprehenſibilia* (ἀπερίοριστα) *Partis hujus præcepta exiſtimavit.* Et paulo ante dixerat, ubi de tropo & ſchemate agebat: *Nomine enim fateor eſſe communia hæc, & ſcio quam multiplicem habeant, quamque ſcrupuloſam diſputationem: ſed ea non pertinet ad præſens meum propoſitum. Nil enim refert quomodo appelletur utrumlibet eorum, ſi, quid orationi proſit, apparet: nec mutatur vocabulis vis rerum. Et ſicut homines, ſi aliud acceperunt, quam quod habuerant, nomen, iidem* ſunt

dis ſervis tuliſſet: *Hanc rogationem*, inquit, *non orator*, *ſed Chæronenſis pugna tulit.* Negotiali namque tractationi pugnæ illius admiſcendo viſionem, perſuaſionis terminos ſententiæ ſublimitate longiſſime tranſcurrit. Natura quippe ita comparatum eſt, ut, quæ ſunt in negotiis va- 22
lentiſſima, ea aures quoque noſtras fortiſſime percellant: animus autem objectarum imaginum intuitu a fide demonſtrationis abductus ad id convertatur, quo per imaginationem percutitur. Unde fit, ut altera illa pars, negotialis ſcilicet, fulgore hujus circumfuſa, atque offuſcata non appareat. Quod quum accidit, non ſane præter rationem ac- 23
cidere dicendum eſt: quandoquidem de duabus rebus ſecum compoſitis ea ſemper, quæ potior eſt ac præſtabilior, alterius imbecillioris omnem vim atque efficaciam ad ſe trahit, ac ſibi adjungit. Atque hæc de Subli- 24
mitate, quæ in ſenſuum conſiſtit amplitudine, & vel ab animi magnitudine, vel ab imitatione, aut etiam a viſione proficiſcitur, dicta ſufficiant.

τὸ παρειδεῖν eſt *pervidere*, ut Horat. *Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.* Nam τὸ *negligere* minus commodo τῷ ἐπισκοτεῖν reſpondet. TOLLIUS.

74. Χαιρωνεία μάχη·] Vicus eſt Bœotiæ Athenienſium clade nobilitatus. PETRA.

75. Φύσει δέ πως] Vid. quæ ſect. XVII in eandem noſter ſententiam adfert. TOLLIUS.

76. Τοσαῦτα] Hactenus περὶ νοήσεως καὶ πάθυς, quæ duæ partes primæ erant in diſtributione. Nunc incipit diſſerere de figuris ſententiarum aptis πρὸς τὸ ὕψος. ROBORTELL.

Ibid. Τοσαῦτα] Hactenus prima pars, in qua de primo fonte actum, nec non de quibuſdam veluti particulis loco ſecundi fontis περὶ πάθυς, de quo, proprio tractatu ſeorſum dicturum ſe recepit Auctor. Jam de tertio fonte dicendum. PETRA.

SECTIO XVI.

De Figuris.

TRanſeo igitur ad figuras: quibus tertium ſupra locum aſſignavi. 1
Hæ namque rite tractatæ non exiguam, uti dixi, illius partem conſtituunt. Verum quod eas omnes perſequi non modo in præſenti nimis magni, ſed & alias infiniti res laboris ſit, paucas tantum ex omni illo numero, quæ grandem ſublatamque faciunt orationem, excerpere, eaſque confirmandi illorum gratia, quæ dicentur, paulo accuratius exponere viſum eſt. Initium autem a Demoſthene faciam, qui, quum in 2
reipublicæ adminiſtratione nihil a ſe perperam admiſſum demonſtraturus eſſet, non hanc conſuetam atque naturalem elocutionis viam ingreſſus eſt: *Non peccaviſtis*, *Athenienſes*, *quum pro fortunis univerſæ Græciæ in* 3
illam

ſunt tamen; ita hæc, de quibus loquimur, ſive tropi, ſive figuræ dicentur, idem efficient: non enim nominibus proſunt, ſed effectibus. Dignum Quintiliano judicium: atque adeo vix eſt, ut, ſi ſex ſeptem figuras demſeris, vix eſt, inquam, ut omnino de aliis certi quidquam (de nominibus dico) conſtituere poſſis; ſed res manet tamen; nomen in ambiguo eſt, *ſignum* ſcilicet, non res ipſa. PETRA.

4. Ὀλίγα τύτων] ὀλίγα χήματα ὕψυς ποιητικά. PETRA.

5. Οὐχ ἡμάρτετε] In oratione *de Corona*, ſeu *pro Cteſiphonte*. FABER.

6. Ἐλευθερίας] in Vaticano ſecundo erat, ἐλευ-

ἑλλήνων [6] ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον [7] ἀράμενοι· ἔχετε δὲ οἰκεῖα
τούτου παραδείγματα· [8] οὐδὲ γὰρ οἱ ἐν Μαραθῶνι ἥμαρτον, [9] οὐδ᾽ οἱ ἐν Σαλα-
4 μῖνι, [10] οὐδ᾽ οἱ ἐν Πλαταιαῖς. [11] Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καθάπερ ἐμπνευσθεὶς ἐξαί-
φνης ὑπὸ θεοῦ, καὶ οἱονεὶ φοιβόληπτος γενόμενος, τὸν τῶν ἀριστέων τῆς
ἑλλάδος [12] ὅρκον ἐξεφώνησεν, [13] οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμάρτετε, οὐ [14] μὰ τοὺς ἐν
Μαρα-

ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀράμενοι. Tollius.

7. Ἀράμενοι.] Ἀνελόμενοι. Sic Plato de Rep. 2: Οὐ φαῦλον πρᾶγμα ἠράμεθα, ſuſcepimus, aggreſſi ſumus. Alibi κινδύνους προςλαμβάνειν dixit Demoſt. Petra.

8. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἐν Μαραθῶνι ἥμαρτον.] Miro dicendi artificio orator hic tres celebriores *Athenienſium* pugnas commemorat: *Marathonia*, *Medos* devicere. [*Herod. lib.* 6.] Nec de ulla unquam pugna magis gloriantur. [*Pauſan. lib.* 1.] Eam in *Pœcile* depingi curabant, quæ propterea a *Perſio* dicitur:

Braccatis illita Medis Porticus.

Langbænius.

9. Οὐδ᾽ οἱ ἐν Σαλαμῖνι.] *Salamis* inſula, ad quam navali pugna *Athenienſes Themiſtocle* duce *Xerxis* copias fuderunt. *Vid. Diodor. Sic. l.* 11, *Plut. in Themiſt. Herodot. lib.* 8, *Salamini Atticæ* aliam in *Cypro* cognominem exſtruxit *Teucer*, cum a *Telamone* patre non reciperetur, ut qui *Ajacem* fratrem αὐτόχειρα non impediſſet. [*Schol. Æſchyli ad Perſas*, *Acron ad Hor. l.* 1, *od.* 3.] Atque hinc *Salaminem Atticam veram* appellant ſcriptores. *Sen. in Troad.*

Numquid Ajacis Salamina veram.

Et Lucan. lib. 3:

Treſque petunt veram credi Salamina carinæ.

Et Manil. Aſtron. l. 5:

Vera Syracuſis Salamis non merget Athenas.

Ubi aqua hæret magno *Scaligero*. Langb.

10. Οὐδ᾽ οἱ ἐν Πλαταιαῖς.] Ad *Platæas* fuſi ſunt *Perſæ*, quibus præerat *Mardonius*, a *Lacedæmoniis* & *Athenienſibus*, illos *Pauſania*, hos *Ariſtide* ducente. [*Herodot. l* 9, *Plut. in Ariſtide, Diod. Sic. lib.* 11.] Langbænius.

11. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ] Furor Demoſthenis in dicendo expreſſus per figuram ſententiæ. Robortellus.

12. Ὅρκον ἐξεφώνησεν] Plutarchus in lib. de Gloria Athenienſium extremo, ubi de Phocione loquitur: ἢ τοῖς κοινοῖς στεφάνοις, οὓς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερώσας ἔλαβε, τὸν Δημοσθένους περὶ τοῦ στεφάνου παραβάλλωμεν, ἐν ᾧ τοῦτο λαμπρότατον, καὶ λογιώτατον, ὁ ῥήτωρ πεποίηκεν, ὀμόσας τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, οὐ τοὺς ἐν ταῖς σχολαῖς τὰ μειράκια προδιδάσκοντας· ἐφ᾽ οἷς οὐ τοὺς Ἰσοκράτεις, καὶ Ἀντιφῶντας, καὶ Ἰσαίους, ἀλλὰ τούτους ἡ πόλις δημοσίαις ταφαῖς ἔθαψεν, διαδεξαμένη τὰ λείψανα τῶν σωμάτων, καὶ τούτους ἀπεθέωσε τοὺς ὅρκους ὁ ῥήτωρ ὀμνύων, οὓς οὐκ ἐμιμεῖτο. E quo loco Longinus hanc ſuam tam bellam obſervationem tantum non ad verbum deſcripſit. Locus autem ille adeo a veteribus laudatus eſt, ut eo præcipue argumento Fabius vim, atque impetum, ac ſublimitatem Demoſthenis oſtenderit. Verba ejus ſunt l. xii, cap. x Inſtit. *Quid denique Demoſthenes? non cunctos illos tenues & circumſpectos vi, ſublimitate, impetu, cultu, compoſitione ſuperavit? non inſurgit locis? non figuris gaudet? non tranſlationibus nitet? non oratione ficta dat carentibus vocem? non illud jusjurandum per cæſos in Marathone ac Salamine propugnatores reip. ſatis manifeſto docet, præceptorem ejus Platonem fuiſſe? quem ipſum num Aſianum appellabimus, plerumque* inſtinctis divino ſpiritu vatibus *comparandum?* plane ut noſter, qui καθάπερ ἐμπνευσθέντα jusjurandum illud protuliſſe dicit. Æmulati ſunt & ſcholaſtici, teſte Seneca ſuaſoria ſecunda; *Ceſtius*, inquit, *cum deſcripſiſſet honores*, (de trecentis loquitur Spartanis, qui ad Thermopylas vitam pro patria abjecerunt) *quos habituri eſſent, adjecit:* per ſepulcra noſtra jurabitur. *Nicetas longe diſertius hanc phantaſiam movit, & adjecit:* Niſi antiquior fuiſſet Xerxes, quam Demoſthenes, ***. Deeſt injuria temporum intercepta hoc loco illius ſententiæ pars, quæ niſi illam Ceſtii longo intervallo anteiverit, merito ac jure optimo ab ingeniis ſcholaſticis utraque profecta fuiſſe dicenda eſt. Contra ea perquam ſcita, & pervenuſta eſt illa coqui uſurpatio hujuſce jurisjurandi apud Athenæum l. ix, p. 980: Δεομένων οὖν ἡμῶν, καὶ λιπαρούντων δεικνύναι τὴν σοφίαν, οὐκ ἐρῶ, φησὶ, τῆτες, μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι κινδυνεύσαντας, καὶ προσέτι τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας. Geminus l. iv Anthol. in lapideam victoriam Philippi Mac.

Οὗτος ὁ Κεκροπίδαισι βαρὺς λίθος Ἄρεϊ κεῖμαι,

Ξεῖνε.

illam dimicationem deſcendiſtis. Habetis enim præclari hujus conſilii exempla domi complura. Non enim, qui ad Marathona depugnarunt, peccavere: non qui ad Salamina; non qui ad Plataas. Sed veluti divino quodam 4
mentis ablatus inſtinctu decantatum illud per fortiſſimos Græciæ propugnatores jusjurandum inſonuit: *Non peccaviſtis Athenienſes: non, per eos,*

> Ξεῖνε, Φιλιππείης σύμβολον ἠνορέης,
> Ὑβρίζων Μαραθῶνα, καὶ ἀγχιάλȣ Σαλαμῖνος
> Ἔργα, Μακηδονίοις ἔγχεσι κεκλιμένα.
> Ὄμνυε νῦν νέκυας, Δημόσθενες· αὐτὰρ ἔγωγε
> Καὶ ζωοῖς ἔσομαι καὶ φθιμένοισι βαρύς.

Videſis & Creſollium p. 196 Theatr. Sophiſt. TOLLIUS.

13. Οὐκ ἔϛιν ὅπως] Ἐν τῷ περὶ ϛεφ. FR. PORTUS.

14. Μὰ τȣ̀ς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας.] *Per eos, qui in Marathone antea periclitati ſunt.* Phraſin ex *Thucydide lib.* 1, mutuatus eſt, φαμὲν γὰρ Μαραθῶνί τε μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ. *Dicimus nos ſolos cum barbaris in Marathone non ſine ſummo noſtro periculo concertaſſe.* Juramenti formam addit orator de proprio; quam, licet heſterni quidam rhetorculi carpere non vereantur, [*Balzacus in ep.*] conſtat apud ſanioris judicii ſeculum plauſum retuliſſe. Et *Lucianus in Demoſth. encomio*, ingenioſe fingit *Demoſthenem* in hæc verba ſupremum ſpiritum exhalaſſe; *epoto*, inquit, *veneno limen templi ſine mora tranſgreſſus, & me reſpiciens*, ἄγε δὴ τȣ̃τον, ἔφη, πρὸς Ἀντίπατρον, Δημοσθένην δὲ οὐκ ἄξεις· οὐ μὰ τȣ̀ς· Κἀμοὶ μὲν ἐφαίνετο προσθήσειν τȣ̀ς ἐν Μαραθῶνι πεπτωκότας, ὁ δὲ, χαίρειν εἰπὼν, ἀπέπτη. *Duc hoc*, inquit, *ad Antipatrum: Demoſthenem enim non duces. Non per eos. Additurus mihi viſus eſt, eos, qui in Marathone ceciderunt; ille autem, dicens æternum vale, occidit.* Sunt qui grammatico nimis acumine ex hoc & aliis locis ſic colligunt, ἔθος ἦν ἀρχαῖον ὀμνύναι πρῶτον θεȣ̀ς, εἶτα ἐπάγειν καὶ τὰς ἰδίας συμφοράς. *Solebant olim primo deos jurare, dein & ſua damna ſubjicere.* [*Apollon. ſchol. ad lib.* 2, *verſ.* 259.] Sic *Cepheus ibid.* per *Apollinem* ſimul, & per cæcitatem ſuam,

> Ἴϛω Λητοῦς υἱός———
> Καὶ τόδ' ἐπ' ὀφθαλμῶν ἀλαὸν νέφος.

Sic *Telemachus* per *Jovem*, & dolores patris, *Odyſſ.* υ.

> Οὐ μὰ Ζῆν', Ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατρὸς ἐμοῖο.

Sic *Demoſthenes*, Μὰ τȣ̀ς ἐν Μαραθῶνι. At ſane non aliud voluit orator, quam quod hic diſerte ſatis expreſſit *Longinus*; nempe δι' ὁμοτικȣ̃ σχήματος τȣ̀ς προγόνους ἀποθεῶσαι, *majores in deorum ordinem conſcribere*, ut ſic *Athenienſes* in *Philippum* concitaret alacrius. Atque hinc facile conficitur, juramenta antiquitus per eas tantum perſonas concepta, quas pro diis habuere. Sicubi enim per *Genium Cæſaris* adhuc viventis juratum, hoc pejori ſeculo adulationi publicæ datum eſt, poſtquam rerum ſumma ad unum tranſlata. Antea certe obtinuit illud *Minucii in Octavio: Invitis hoc nomen adſcribitur: optant in homine perſeverare, fieri ſe deos metuunt, &, etiamſi ſenes, nolunt.* Huc facit, quod *C. Cæſar* poſt mortem *Druſillæ* ſororis, quam in divorum numerum referri curavit, *nunquam niſi per numen* (alii *nomen*) *Druſillæ dejeravit.* [*Sueton. in Cajo.*] LANGBÆNIUS.

Ibid. Οὐ μὰ τȣ̀ς ἐν Μαραθῶνι] Si quid olim ab omnibus dicendi magiſtris tractatum, verſatumque fuit, in iis eſt, quod legis. Sed, ſciens & expertus dico, qui illos legerim, omnes, ſi cum Longino conferantur, dum Criticam ſuam exercent, pueri ſunt. Quintilianus tamen lib. IX, viam ingreſſus erat: *Et Demoſthenes*, inquit, *jurando per interfectos in Marathone & Salamine, id agit, ut minore invidia cladis apud Chæroneam acceptæ laboret.* Vide Hermogenem lib. 1, de Formis, p. 309, poſtremæ editionis. Item 394 & 544, 545. FABER.

Ibid. Μὰ τȣ̀ς ἐν Μαρ.] mirum, quantopere pop. Athenienſis hac pugna ſuperbierit: adeo ut, ſiquis ei placere vellet oratorum, illius prælii plurimam facere mentionem cogeretur. Videſis Platonem in Menexeno. Deriſit hanc Athenienſium inſaniam, multoque ſale defricuit comicorum facetiſſimus Ariſtophanes, cum aliis in locis plurimis, tum præcipue in Acharnenſibus, ubi illos, utpote qui ſola victoriæ ad Marathona commemoratione hoſtes eſſent debellaturi, nihil interim præclari gerentes, ficto ſcitiſſime vocabulo, μαραθωνομάχȣς vocat: quo neſcio an ullum inter omnia Æſchyli, vel Dithyrambicorum κομπάσματα reperiri poſſit κομπωδέϛερον. Vide & quæ Lucianus, alter Ariſtophanes, ſed pedeſtris, in inſtitutione Rhetoris, in eundem

Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας, [15] Φαίνεται δι' ἑνὸς τοῦ ὀμοτικοῦ σχήματος (ὅπερ ἐνθάδε ἀποστροφὴν ἐγὼ καλῶ) τοὺς μὲν προγόνους [16] ἀποθεώσας, ὅτι δεῖ τοὺς οὕτως ἀποθανόντας ὡς θεοὺς ὀμνύναι παριστάνων, τοῖς δὲ κρίνουσι, τὸ τῶν ἐκεῖ προκινδυνευσάντων ἐνθεὶς φρόνημα, τὴν δὲ τῆς ἀποδείξεως φύσιν μεθιστὰς εἰς ὑπερβάλλον ὕψος, καὶ πάθος, καὶ ξένων, καὶ ὑπερφυῶν ὅρκων ἀξιοπιστίαν, καὶ ἅμα παιώνειόν τινα, καὶ ἀλεξιφάρμακον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων καθιεὶς λόγον, [17] ὡς κουφιζομένους ὑπὸ τῶν ἐγκωμίων, μηδὲν ἔλαττον τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Φίλιππον, ἢ ἐπὶ τοῖς κατὰ Μαραθῶνα, καὶ Σαλαμῖνα νικητηρίοις παρίστασθαι φρονεῖν· οἷς πᾶσι τοὺς
5 ἀκροατὰς διὰ τοῦ σχηματισμοῦ συναρπάσας ᾤχετο. Καί τοι [18] παρὰ τῷ Εὐπόλιδι τοῦ ὅρκου τὸ σπέρμα φασὶν εὑρῆσθαι,

[19] Οὐ γὰρ μὰ τὴν Μαραθῶνι τὴν ἐμὴν μάχην,
Χαίρων τις αὐτῶν τοὐμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ.

6 [20] Ἔστι δ' οὐ τὸ ὁπωσοῦν τινὰ ὀμόσαι μέγα, τὸ δὲ ποῦ, καὶ πῶς, καὶ ἐφ' ὧν καιρῶν, καὶ τίνος ἕνεκα. [21] Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐδέν ἐστ' εἰ μὴ ὅρκος, [22] καὶ
7 πρὸς εὐτυχοῦντας ἔτι, καὶ οὐ δεομένους παρηγορίας, τοὺς Ἀθηναίους. [23] Ἔτι δ' οὐχὶ τοὺς ἄνδρας ἀπαθανατίσας ὁ ποιητὴς ὤμοσεν, ἵνα τῆς ἐκείνων ἀρετῆς τοῖς ἀκούουσιν ἐντέκῃ [24] λόγον ἄξιον, ἀλλ' ἀπὸ τῶν προκινδυνευσάντων ἐπὶ τὸ ἄψυχον ἀπεπλανήθη, τὴν μάχην· [25] παρὰ δὲ τῷ Δημοσθένει [26] πεπραγμάτευται πρὸς ἡττημένους ὁ ὅρκος, ὡς μὴ Χαιρώνειαν ἔτ' Ἀθηναίοις

hunc Athenienſium morbum feſtive luſit. Tollius.

15. Φαίνεται] figura per jusjurandum quam apta apud Demoſthenem. Robortellus.

Ibid. Φαίνεται] ὀμοτικὸν σχῆμα figura διανοίας, per quam furor Demoſthenis in dicendo expreſſus ἀποστροφήν· vocat Longinus. Petra.

16. Ἀποθεώσας] ita Sextus Empiricus de Pythagoræis; ubi de eorum agit jurejurando p. 154 adv. Mathemat. Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρᾳ κεφαλᾷ παραδόντα τετρακτύν· τὸν μὲν παραδόντα λέγοντες Πυθαγόραν· τοῦτον γὰρ ἐθεοποίουν. Ubi male κεφαλᾷ pro ψυχᾷ legitur; niſi μνημονικὸν Sexti ἁμάρτημα exiſtimandum ſit. Mox malim καὶ ὅτι δεῖ· niſi potius vocula παριστάνων delenda videatur. Præcedens enim φαίνεται cohæret cum παρίστασθαι φρονεῖν. Toll.

17. Ὡς κουφιζομένους] V. C. κουφιζόμενος. Sed præſtat vulgata. Tollius.

18. Εὐπόλιδι] etiam apud Eupolin Poëtam talis jurisjurandi figura. Robortellus.

Ibid. Εὐπόλιδι] Athenienſis Comicus, cujus fabulæ non extant. Petra.

19. Οὐ γὰρ μὰ τὴν Μαραθῶνι] Ad hunc Eupolidis locum oſtendit Longinus, quid ἐν δεινότητι κειτικῇ poſſet: non ut iſti ὑπόξυλοι ῥήτορες faciunt, qui circa inertia θεωρήματα languent. At hic fecit, quod hominem philoſophum præſtare oportuit. Faber.

Ibid. Οὐ μὰ τὴν] Eandem comminationem, ſed alio cum jurejurando, apud Euripidem legás in Medea;

Οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἐγὼ σέβω, &c.
Χαίρων τις αὐτῶν τοὐμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ.

Tollius.

20. Ἔστι δ' οὐ τὸ ὁπωσοῦν] Quando uſurpandum jusjurandum, & quomodo, ut ſit μέγα. Petra.

Ibid. Οὐ γὰρ τὸ ὁπωσοῦν ὀμόσαι μέγα] Optime Rhetor Latinus l. IX, c. 2. Inſt. *Nam & in totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro parum convenit: & eſt a Seneca dictum eleganter, non patronorum hoc eſſe, ſed teſtium. Nec meretur fidem, qui ſententiolæ gratia jurat*, Nisi si Potest tam bene, quam Demosthenes, [*ut ſupra dixi*;] eo nempe loco, qui a me productus eſt modo. Faber.

Ibid. Ἔστι δὲ οὐ τὸ ὁπωσοῦν] Liquet ex ipſius Demoſthenis exemplis. Quum enim aliquando in concione juraſſet, μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ

eos, qui in campis Marathoniis pro ſalute patriæ periclitati ſunt. Atque ita unica illa jurisjurandi figura (quam hic *Apoſtrophen* lubens appellarim) & majores conſecraſſe viſus eſt, ac ſi per eos, qui tam clarum vitæ exitum habuiſſent, non ſecus ac per Deos jurare conveniret; & illam ad Marathona cæſorum animi magnitudinem judicibus inſinuavit; naturamque demonſtrationis in eximiam Sublimitatem, atque animi perturbationem, inuſitatique ac inſignis jurisjurandi religionem convertit; adhæc accepti ſimul vulneris medicatricem audientium animis orationem infudit: & Athenienſibus, hac eos erigendo recreandoque laude, perſuaſit, ut non minores ſibi ob infelix cum Philippo prælium, quam ob præclaras ad Marathona ac Salamina victorias ſumendos eſſe ſpiritus ducerent. Sic ut his omnibus, unius ope atque adminiculo figuræ ſuffultis, in ſuam auditores omnes ſententiam rapuerit, pertraxeritque. Eſt, fateor, 5
quod nonnulli volunt, apud Eupolidem hujus jurisjurandi primum veluti ſemen, cum ait:

Nec enim ille per meum ad Marathona prælium
Lætabitur, qui me dolore affecerit.

At *non quovis jurare modo magnum quid eſt, aut laudabile:* verum, quum 6
locus, quum tempus, quum ratio, quum res ipſa, quum auditor poſtulat, tum vero inprimis præclarum eſt, & ad commovendos animos efficax. Apud Eupolidem autem nil niſi ſimplex jusjurandum eſt, idque ad Athenienſes tunc temporis florentes, ac rem feliciter gerentes, adeoque conſolationis minime indigos. Præterea nec ita illud ab eodem con- 7
cipitur, ac ſi per Semideos quoſdam juret, quos ſua virtus intuliſſet cælo, ut ita dignos illorum animi fortitudine ſpiritus audientium animis inſerat: ſed ab hominibus vitæ periculum pro patria ſubeuntibus ad rem inanimam, id eſt, ad ipſam pugnam, jusjurandum deflectit: multo ſecus atque ab Demoſthene factum, qui & ad victos illud adhibuit, &, ut illam ad Chæroneam cladem non jam inter adverſa ducerent,

μὰ ποταμοὺς, μὰ νάματα, Comicis multum riſum debuit, acetoque Attico perfuſus eſt, & a populo exſibilatus. Idem, quum & alio quodam uſus eſſet jurejurando conſimili, non minore tum quoque riſu exceptus eſt, uti Plutarchus in ejus vita tradit, inter x Rhetores. TOLLIUS.

21. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν,] Eupolidis & Demoſth. locorum κατὰ ταυτὸν σύγκρισις. PETRA.

22. Καὶ πρὸς εὐτυχοῦντας ἔτι,] συγκρίσεως prius membrum, quo deſcribitur Comici illius juramentum a perſonis. PETRA.

23. Ἔτι δ᾽ οὐχί] Explicatur artificium loci Demoſthenis. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἔτι δ᾽ οὐχί] A jurisjurandi diverſa materia apud utrumque auctorem. Eupolis enim per inanimum quid jurat. PETRA.

24. Λόγον ἄξιον,] *Opinionem* verte, non *orationem. Ut auditoribus ingeneraret opinionem illorum virtute dignam.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἐντέχνη λόγον] λόγος hic *ratio* eſt, non *oratio*, ut optime vidit Volſius in Prolegomenis ad Demoſthenem ſuum. FABER.

25. Παρὰ δὲ τῷ Δημοσθένει] Alterum membrum collationis de Demoſthenis juramento: in quo multa notatu digna concurrere demonſtrat. PETRA.

26. Πεπραγμάτευται πρὸς ἡττημένους ὁ ὅρκος.] *Juramentum in eorum gratiam, qui victi ſunt,* (male, *occiſi*) *elaboratum eſt; ne Chæroneæ clades Athenienſibus ulterius ſummi infortunii loco haberetur.* LANGBÆNIUS.

27. Καὶ κατὰ ταυτὸν] Vat. tertius, καὶ ταυτόν. TOLLIUS.

8 θηναίοις ἀτύχημα φαίνεσθαι. [27] Καὶ κατὰ ταυτὸν, ὡς ἔφην, ἅμα ἀπό-
δειξίς ἐστι τοῦ μηδὲν ἡμαρτηκέναι, καὶ παράδειγμα, ὅρκων πίστις, ἐγκώμιον,
9 προτροπή. [28] Κἀπειδήπερ ὑπήντα τῷ ῥήτορι, λέγεις ἧτταν πολιτευσά-
μενος, εἶτα νίκας ὀμνύεις, [29] διὰ ταῦθ' ἑξῆς κανονίζει, καὶ [30] δι' ἀσφα-
λείας ἄγει [31] καὶ ὀνόματα· διδάσκων, ὅτι κἀν [32] βακχεύμασι νήφειν ἀναγ-
καῖον· τοὺς προκινδυνεύσαντάς, φησιν, ἐν Μαραθῶνι τῶν προγόνων, καὶ τοὺς
ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας, [33] καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, καὶ τοὺς ἐν
Πλαταιαῖς παραταξαμένους· [34] οὐδαμοῦ νικήσαντας εἶπεν, ἀλλὰ πάντη τὸ
[35] τοῦ τέλους διακέκλοφεν ὄνομα, ἐπειδήπερ ἦν εὐτυχὲς, καὶ τοῖς κατὰ
10 Χαιρώνειαν ὑπεναντίον. Διόπερ καὶ τὸν ἀκροατὴν φθάνων εὐθὺς ὑποφέ-
ρει,

28. Κἀπειδήπερ ὑπήντα τῷ ῥήτορι,] περίληψις, cujus πρότασις, ἢ κατάστασις hæc, Κἀπειδήπερ ὑπήντα τῷ ῥήτορι. Ἀπάντησις, ſeu ὑποφορὰ, λέγεις ἧτταν πολιτευσάμενος, εἶτα, &c. PETRA.

Ibid. Κἀπειδήπερ ὑπήντα τῷ Ῥήτορι] Legerim: ὑπήντα ΤΙΣ τῷ Ῥήτορι. FABER.

29. Διὰ ταῦθ' ἑξῆς] Λύσις ab ipſius Demoſthenis artificii conſideratione. PETRA.

Ibid. Διὰ ταῦθ' ἑξῆς κανονίζει, καὶ δι' ἀσφαλείας ἄγει καὶ ὀνόματα· διδάσκων ὅτι, &c.] Sic interpungere non dubito; (licet exemplaria univerſim omnia reclament,) ita prima facie hic ſe ſenſus offeret; *propterea ipſa etiam verba, quæ ſequuntur, ad normam explorat, & inoffenſa profert: docens, quam neceſſe ſit etiam inſanire cum ratione.* Κανονίζειν proprie eſt ad *normam explorare*, inde tranſlatum eſt ad eam, de qua modo dictum eſt, ἀποθέωσιν denotandam: quod illi tantum pro *Sanctis* habendi ſint, quorum vita ad regulam perfectionis examinata inculpata reperitur. *Canonizatio* autem iſta, prout in *Romana* Eccleſia jamdudum obtinet, ſiquid antiqui habet, illud omne ab ethnicis mutuatum. [*V. Cæremoniale Rom. & Angelum Roccham comment. de Canonizatione Sanctorum.*] Ut, quod, inquiſitione de vita, fama, & miraculis Canonizandi habita, terna vice Pontifici ſupplicat Orator, ut in album Sanctorum referatur, primo, *inſtanter*; ſecundo, *inſtanter* & *inſtantius*; tertio, *inſtanter*, *inſtantius*, & *inſtantiſſime*: quod columbas, turtures, & caniſtellum vivis aviculis diverſi generis plenum offerunt, una cum cereis, panibus, & vini cadis; hæc, inquam, omnia non multum abludunt a formula θεοποιΐας iſta, quam late proſequitur *Herodianus lib.* 4, *in Principio.* Certe honores ſuos omnes (quos ſeptem aſſignat *Roccha*) *Canonizati* cum *Divis* communes habent. Ut ſunt, inter *Sanctos* referri: Sic ethnici inter *Deos*: in Eccleſiæ precibus invocari; templa & aras in eorum memorias erigi; ſacrificia in honorem eorum offerri; dies feſtos celebrari; imagines pingi, addito certo lumine in ſignum gloriæ; & demum reliquias cuſtodiri. Sic, inquam, & ethnici ſuos invocabant; & templa, vel ἡρῷα eis ſtatuebant; quin & aras, quas proprie ἐσχάρας vocare licet; βωμοὶ enim altaria deorum, [*Ammon. de vocum diff.*] ἐσχάραι, aræ divorum, ſeu heröum: inter quæ & hoc intererat, quod illa in altum erecta, hæ defoſſæ. βωμὸς οἰκοδομητὸς· ἐσχάρα σκαπτά. [*Ethnicorum auctor, in βώμιος.*] Θυσιαστήριον enim (quod ſciam) non agnoſcunt ſcriptores ethnici; ſemel apud *Pollucem* offendo, ſed pro titulo; quod ideo ſuſpectum habeo, quia ἐν τῷ ῥητῷ nihil tale occurrit. Sacra etiam ſua, & feſtos, ludoſque, imo & ſacerdotes decretos habuere, ut ſodales *Auguſtales Auguſtus.* Cujus etiam, (ut & avunculi *Julii*) radiatum caput in ſtatuis fuiſſe, tum ex hiſtoricis, tum ex numiſmatis innoteſcit. Fidem his faciunt, quæ de *Romuli*, *Julii*, & *Auguſti Cæſarum*, *Druſillæ*, *Severi*, & aliorum deificatione referuntur *apud Plut. in Rom. Livium l.* 1, *Halic. l.* 2, *Tacit. l.* 1, *Senec. de brevit. & in ludo, &c.* LANGBÆNIUS.

30. Δι' ἀσφαλείας] id eſt, ἀσφαλίζεσθαι. Sic apud Galenum lib. IV ad Glauconem; διὰ πάσης φυλακῆς τε καὶ ἀσφαλείας ἄγειν. TOLLIUS.

31. Καὶ ὀνόματα διδάσκων] Hunc locum commode non potuerunt vertere interpretes, qui non viderint gravem (ſic judico) in eo eſſe errorem. Legendum enim [καὶ ἘΝΤΑΥ͂ΘΑ] *Docens* HOC LOCO *ſobrie & non temere agen-*

cerent, effecit: ſic ut ſimul & demonſtratio ſit, uti dixi, nihil ab ipſis in ea pugna ſubeunda peccatum fuiſſe; & exemplum, & jurisjurandi fides, & laudatio, & cohortatio. Quin &, ne vel hoc illi ab adverſario objici poſſet. *Tu mihi hic de clade, quæ te auctore accepta eſt, loqueris, & poſt* 8
9 *illa per majorum juras victorias*; ipſa etiam, quibus utitur, verba diligentiſſime, & ad amuſſim artis atque rationis exigit, & examinat, eaque in tutum deducit: inſigni oratoribus documento; ut cum ratione inſanire, atque etiam in bacchationibus ſobrios eſſe ſe debere meminerint: *Non per illos*, inquiens, *qui in campis Marathoniis pro patria periclitati ſunt; quique ad Salamina navali prælio dimicarunt; quique ad Artemiſium, quique ad Platæas cum hoſte conflixerunt.* Hic enim nuſquam, *qui vicerunt*, dicit; verum ubique victoriæ & eventus lætiſſimi nomine ſuppreſſo, quod inauſpicato ad Chæroneam prælio quam maxime erat contrarium, prævenit eos, qui audiunt, atque ipſum etiam adverſarium, 10
ſubji-

agendum eſſe, quamvis elatam & ἐνθουσιαστικὴν orationis formam ſequaris. Qui oculos habent, mecum tria verba non commutabunt. FABER.

Ibid. Καὶ ὀνόματα] nil mutandum. Antea ſchema διανοίας tractarat Longinus: hic & *verborum* in Demoſthene curam ὡς ἐν παρόδῳ oſtendit. Ὀνομάτων vero ἐκλογὴ ſect. VIII inter phraſeos partes refertur: in quibus non tantum, quod ornatum, & magnificum eſt, quæritur, ſed &, quod non offendit auditorem. Cujuſmodi verba tamquam ſcopulos vitanda alicubi Cicero monet TOLLIUS.

32. Ἐν βακχεύμασι] quia tum vino pleni erant thiaſotæ. TOLLIUS.

33. Καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ.] *Artemiſium* erat promontorium *Eubœæ*, ſupra *Heſtiæam* ad boreale littus expanſum. [*Plut. in Themiſt.*] De prælio *Græcorum* contra *Perſas* ad *Artemiſium commiſſo* legatur *Herodotus lib.* 7. LANGBÆNIUS.

34. Οὐδαμοῦ νικήσαντας εἶπεν,] Quod tamen verum erat; ſed maluit Demoſthenes voces medias opponere, προκινδυνεύσαντας (*periclitatos*) ναυμαχήσαντας (*qui prælio navali decertarunt*) παραταξαμένους (*qui in acie ſteterunt*;) quid ita tandem? Quia nimia differentia viſa fuiſſet inter eventum Chæronenſis pugnæ; in qua a Philippo victi fuerant Athenienſes, & eventum præliorum, quæ apud Marathonem, Salamina, & Platæas obierant. Itaque adeo ſtatim occurri poterat, *Quid ais, Demoſthenes? Victorias narras, & proſpera rerum; at nos victi, afflicti, & plane perditi ſumus. Aliud igitur tibi quærendum, quod dicas.* FABER.

35. Τοῦ τέλους ὄνομα] Id quod dixi modo, *vero nomine eventum non ſignavit.* FABER.

36. Οὓς ἅπαντας ἔθαψε δημοσίᾳ ἡ πόλις.] *Quos omnes ſepeliit publice civitas.* Solebant enim *Athenienſes*, ex inſtituto patrio, eos, qui in bello cecidiſſent, publice ſepelire, in hunc modum: [*Thucyd. lib.* 2.] Triduo ante diem juſtis deſtinatum tentorium erigunt, in quo defunctorum oſſa proponunt; ipſo funeris die arcas ex cupreſſo factas plauſtris adferunt, pro unaquaque tribu unam, in quibus oſſa reponuntur; & præterea lectus unus vacuus, ſtratus ob eos, quorum cadavera reperta non ſunt. Funus hoc modo adornatum proſequuntur omnos, tum cives, tum peregrini; mulieres item cognatæ ejulantes: oſſa in publico agro condunt, additis cujuſque ſepulchro columnis cum adſcriptis titulis; [*Pauſan. l.* 1, *Suid. in* κεραμεικός.] demum aliquis e meliori nota, ad hoc munus deſtinatus, ſolenni oratione habita defunctos pro roſtris laudat. Locus autem, in quo ſepeliebant, erat extra urbem, *Ceramicus* dictus. Κεραμεικὸς, ἔνθα τοὺς ἐν πολέμῳ τελευτήσαντας ἔθαπτον δημοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐπιταφίους ἔλεγον. [*Harpocration.*] Atque huc reſpexit *Ariſtophanes* in *Avibus*,

Ὁ Κεραμεικὸς δέξεται νώ. Δημοσίᾳ γὰρ ἵνα ταφῶμεν,
Φήσομεν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς μαχομένω τοῖσι πολεμίοις
Ἀποθανεῖν ἐν Ὀρνεαῖς.

Ceramicus ſuſcipiet nos: ut enim publice ſepeliamur, ducibus dicemus, nos cum hoſtibus pugnantes in Orneis mortuos eſſe. Atque hoc in cæteris ſancte obſervatum: eos tantum, qui in *Marathonio* prælio obierunt, non in *Ceramico*, ſed in

ρεῖ, [16] οὓς ἅπαντας ἔθαψε δημοσίᾳ, φησὶν, [37] ἡ πόλις, Αἰσχίνη, οὐ τοὺς κατορθώσαντας μόνους.

eo ipſo campo ſepelierunt, ἐκείνων διαπρεπῆ τὴν ἀρετὴν κρίναντες, ut *Thucydides* ait: cui ſuccinit *Pauſanias*, additque inſuper, heröas eos a *Marathoniis* appellari. Langbænius.

37. Οὓς ἡ πόλις, Αἰσχίνη, &c.] Miror Longinum nil dixiſſe de hac *apoſtrophē*; plena enim amarulentiæ eſt, ſi quidquam aliud. Sed nec te celabo, hunc locum multo aliter apud Demoſthenem ipſum legi, quam ut hic legitur, οὓς ἅπαντας ὉΜΟΙΩΣ ἡ πόλις ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ

ΤΜΗΜΑ ιζ.

Ὅτι τῷ Ὕψει συμμαχεῖ τὰ σχήματα, καὶ πῇ, καὶ πῶς.

1 Οὐκ ἄξιον δ' ἐπὶ τούτου τοῦ τόπου παραλιπεῖν ἕν τι τῶν ἡμῖν τεθεωρημένων, φίλτατε· ἔσται δὲ πάνυ σύντομον, ὅτι φύσει πως [1] συμμαχεῖ τῷ ὕψει τὰ σχήματα, [2] καὶ πάλιν ἀντισυμμαχεῖται θαυμαστῶς ὑπ'
2 αὐτοῦ. Πῇ δὲ, καὶ πῶς, ἐγὼ φράσω. [3] Ὕποπτόν ἐστιν ἰδίως τὸ διὰ σχημάτων πανουργεῖν, καὶ προσβάλλον ὑπόνοιαν ἐνέδρας, ἐπιβουλῆς, παραλογισμοῦ· [4] καὶ ταῦθ', ὅταν ᾖ πρὸς κριτὴν [5] κύριον ὁ λόγος, μάλιστα δὲ [6] πρὸς
3 τυράννους, βασιλέας, [7] ἡγεμόνας ἐν ὑπεροχαῖς. [8] Ἀγανακτεῖ γὰρ εὐθὺς, εἰ, ὡς παῖς ἄφρων, ὑπὸ τεχνίτου ῥήτορος σχηματίοις κατασοφίζεται· καὶ εἰς

Συμμαχεῖ τῷ Ὕψει] Plane eadem uſus metaphora Hermogenes lib. 1 de formis, dixit, εὐκρίνειαν εἶναι ἐπίκουρον τῆς καθαρότητος. Faber.

Ibid. Συμμαχεῖ] tertius Vaticanus, συμμαχεῖται, pro συμμάχεται. Tollius.

2. Καὶ πάλιν] figuras ſententiarum interdum adjuvare τὸ ὕψος docet, interdum non. Robortellus.

3. Ὕποπτόν ἐστιν] Figurata oratio inſidiarum, & paralogiſmi ſuſpecta. Petra.

Ibid. Ὕποπτόν ἐστιν τὸ διὰ σχημάτων, &c.] Quintilianus lib. IX: *Tum etiam ipſa plurimum proſunt, quæ ſimplicem quandam, & non præparatam oſtendendo orationem, minus nos ſuſpectos judici faciunt.* Auctor Dial. de cauſis corruptæ eloquentiæ: *At hercule pervulgatis jam omnibus, cum vix in cortina quiſquam aſſiſtat, quin elementis ſtudiorum etſi non inſtructus, at certe imbutus ſit, novis & exquiſitis eloquentiæ itineribus opus eſt, per quæ orator faſtidium aurium effugiat, utique apud eos judices, qui vi aut poteſtate, non jure aut legibus cognoſcunt, & nec recipiunt tempora, ſed conſtituunt; nec expectandum habent oratorem, dum illi libeat de ipſo negotio dicere, ſed ſæpe ultro admonent, atque alio tranſgredientem revocant, & feſtinare ſe teſtantur.* Faber.

Ibid. Ὕποπτόν ἐστιν] idcirco magna laus Æſchinis, qui Schematibus utebatur, οὐ πρὸς τὸ δοκεῖν τι σὺν τέχνῃ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀναγκαιότατον τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι, uti de eo teſtatur Photius in Bibliotheca. Contra, notante Fabio lib. XI, c. II, *& magis miratur, & minus timet judex, quæ non putat adverſus ſe præparata.* Dionyſius Halicarn. de Iſæo, ubi eum cum Lyſia componit: Τοῦ Λυσίου μὲν οὖν τις ἀναγινώσκων τὰς διηγήσεις οὐδὲν ἂν ὑπολάβῃ λέγεσθαι κατὰ τέχνην, ἢ πονηρίαν, ἀλλ' ὡς ἡ φύσις, καὶ ἡ ἀλήθεια φέρει, αὐτὸ τοῦτο ἀγνοῶν, ὅτι τῆς τέχνης τὸ μιμήσασθαι τὴν φύσιν, αὐτῆς μέγιστον ἔργον ἦν. Ἐπὶ δὲ τῶν Ἰσαίου διηγημάτων τοὐναντίον ἂν παθεῖν, μηδὲν ὑπολαβεῖν αὐτοφυῶς, καὶ αὐτοπραγματεύτως λέγεσθαι, μηδ' εἴτινα ὡς ἔτυχε γενόμενα εἴρηται. Ἐκ κατασκευῆς δὲ πάντα, καὶ μεμηχανευμένα πρὸς ἀπάτην, ἢ ἄλλην τινὰ κακουργίαν· καὶ τῷ μὲν, κἂν ψευδῆ λέγοντι, πιστεύσειαν ἄν. Τῷδε, μηδ' ἂν ἀληθεύῃ, χωρὶς ὑποψίας προσέξει. Cicero de Antonio in Bruto, c. XXXVII: *Erat memoria ſumma: nulla meditationis ſuſpicio: imparatus ſemper aggredi ad dicendum videbatur: ſed ita erat paratus, ut judices illo dicente nonnumquam viderentur non ſatis parati ad caven-*

ſubjicitque eveſtigio: *Quos omnes, Æſchine, civitas publice ſepeliit; non eos tantum, quis feliciter rem gerere contigit.*

ἈΥΤΗ͂Σ ἈΞΙΏΣΑΣΑ, ΤΙΜΗ͂Σ ἔθαψεν, Αἰσχίνη, οὐχὶ τοὺς κατορθώσαντας ἈΥΤΩ͂Ν. Vis dicam? vitioſa & corrupta ſunt hodierna exemplaria. Nam in iis [δημοσίᾳ] deſideratur, in quo tota vis orationis ſita: deinde ὁμοίως gloſſema: deinde etiam gloſſematis gloſſema eſt, τῆς αὐτῆς ἀξιώσασα τιμῆς. Lege modo. Denique, quod pæne omiſeram, αὐτῶν pro μόνους. FABER.

SECTIO XVII.

Figuras & Sublimitatem ſuppetias ſibi invicem ferre, & ubi, ac quomodo?

HOc mihi loco minime prætereundum videtur, cariſſime Poſtumi, 1
quod inter alia obſervaſſe memini; exponam vero quam potero breviſſime: *Figuras videlicet ac Sublimitatem mutuis natura ſuppetiis mirifice ſublevari; neque minus illas ab hac adjuvari, quam ipſæ illam viciſſim corroborent, & adaugeant.* Ubi vero, & qui hoc fiat, jam nunc dicam. 2
Callidus ille & ſollers figurarum uſus res præ ceteris omnibus perquam ſuſpicioſa eſt, metumque inſinuat inſidiarum, doli, & fraudis: præſertim, ubi apud judicem res agitur vitæ necisque dominum: multo etiam magis, ſi tyrannus is fuerit, vel rex, vel provinciæ præſes. Statim enim is 3
indignatur, quum ſe velut imprudentem puerulum ab aſtuto oratore figurarum peti videt machinis atque fallaciis: eaſque in ſui contemtum atque

cavendum fuiſſe Hinc apud Sextum Empir. adv. Math. p. 78: Κἂν γὰρ δίκαια κατασκευάζῃ ὁ ῥήτωρ, δοκοῦσι μὴ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ ῥήτορος πανουργίαν τὰ μὴ δίκαια τοιαῦτα αὐτοῖς φαίνεσθαι. Τῷ δὲ τοῦ ἰδιώτου ὡς ἀσθενεῖ πᾶς τις συναγωνίζεται, καὶ τῷ ἧττον δικαίῳ προσδοξάζει τὸ μᾶλλον δίκαιον, διὰ τὸ ὑπ' ἀφελοῦς καὶ ἰδιώτου κατασκευάζεσθαι. TOLLIUS.

4. Καὶ ταῦθ' ὅταν] figurarum nimium uſum nocere monet, ſi apud unum judicem, aut regem loquaris. ROBORTELLUS.

5. Κύριον ὁ λόγος,] Judex, in cujus poteſtate jus vel damnandi, vel abſolvendi. De hac poteſtate judicis in reum Cic. pro Quintio: *Propterea quod omnes, quorum in alterius manu vita poſita eſt, ſæpius illud cogitant, quid poſſit is, cujus in ditione ac poteſtate ſunt, quam quid debeant facere.* PETRA.

6. Τυράννους, βασιλέας.] Reges optimos *tyrannos* olim vocatos, *cui non dictus Hylas?* Quando vero vox iſta a primæva ſua ſimplicitate deflexit, non ita triviale. *Scholiaſtes Sophoclis ad Oedipum Tyr.* annotavit reges omnes *Trojanis* antiquiores *tyrannos* vocatos; vocem vero iſtam *Homeri* temporibus ignotam prorſus, ut qui *Echetum*, bipedum omnium nequiſſimum, regem vocaverit, non *tyrannum*, *Odyſſ.* σ'.

Εἰς Ἔχετον βασιλῆα, βροτῶν δηλήμονα πάντων.

Tandem, circa *Archilochi* tempora, vocis uſum ad *Græcos* perveniſſe vult *Hippias* Sophiſta. *Tyranni* autem vel ab urbe *Tyro*, vel a *Tyrrhenis* dicti, quod hi latrociniis deditì eſſent. Quos autem nunc *tyrannos*, olim αἰσυμνήτας vocabant: referente *Ariſtotele* in *Republica Cumæorum.* Hæc ille, & in hanc rem plura. LANGBÆNIUS.

Ibid. Πρὸς τυράννους] tertius Vaticanus, πρὸς τοὺς τυράννους: quod non ſuo loco inſertum videtur, cum commodior ei ante ἐν ὑπεροχαῖς aſſignari poſſit. TOLLIUS.

7. Ἡγεμόνας ἐν ὑπεροχαῖς.] Primum legendum, ἡγεμόνας ΤΟΥ͂Σ ἐν ὑπεροχαῖς; ſed addo amplius, legendum videri, ΤΟΥ͂Σ ἘΝ ἘΠΑΡΧΊΑΙΣ, *præfectos provinciarum proconſules, proprætores.* Neque magis proprie loqui potuit Rhetor noſter. Lucianus ἁρμοστὰς diceret, *ordinatores provinciarum.* Quod Latiniſſimum eſt, *miſſus ad ordinandam provinciam*, paſſim in veteribus legitur. FABER.

8. Ἀγανακτεῖ γὰρ εὐθὺς] *quia videtur ars omnis dicentis contra judicem adhiberi*, ut ait Fabius l. 4. c. 1. TOLLIUS.

9. Ἀπο-

καὶ εἰς καταφρόνησιν ἑαυτοῦ λαμβάνων τὸν παραλογισμὸν, ἐνίοτε μὲν [9] ἀπο-
θηριοῦται τὸ σύνολον· [10] κἂν ἐπικρατήσῃ δὲ τοῦ θυμοῦ, [11] πρὸς τὴν πει-
4 θὼ τῶν λόγων πάντως [12] ἀντιδιατίθεται. [13] Διόπερ καὶ [14] τότε ἄριστον δοκεῖ
5 τὸ σχῆμα, ὅταν αὐτὸ τοῦτο [15] διαλανθάνῃ, ὅτι σχῆμά ἐστι. [16] Τὸ τοίνυν
ὕψος, καὶ πάθος τῆς ἐπὶ τῷ σχηματίζειν ὑπονοίας ἀλέξημα, καὶ θαυμα-
στή τις ἐπικουρία καθίσταται· [17] καί πως παραληφθεῖσα ἡ πανουργεῖν τέχνη
[18] τοῖς κάλλεσι, καὶ μεγέθεσι τὸ λοιπὸν ὑποδέδυκε, καὶ πᾶσαν ὑποψίαν
6 ἐκπέφευγεν. Ἱκανὸν δὲ τεκμήριον τὸ προειρημένον, ὦ μὰ τοὺς ἐν Μαρα-
θῶνι· τίνι γὰρ ἐνταῦθ' ὁ ῥήτωρ ἀπέκρυψε τὸ σχῆμα; [19] δῆλον, ὅτι τῷ φωτὶ
7 αὐτῷ. Σχεδὸν γὰρ, [20] ὥσπερ καὶ τ' ἀμυδρὰ φέγγη ἐναφανίζεται τῷ ἡλίῳ
περιαυγούμενα, οὕτω τὰ τῆς ῥητορικῆς σοφίσματα ἐξαμαυροῖ περιχυθὲν πάν-
8 τοθεν [21] τὸ μέγεθος. Οὐ πόρρω δ' ἴσως τούτου καὶ [22] ἐπὶ τῆς ζωγραφίας τι
τοιοῦτο συμβαίνει· [23] ἐπὶ γὰρ τοῦ αὐτοῦ κειμένων ἐπιπέδου παραλλήλων ἐν

χρώ-

9. Ἀποθηριοῦται] atqui judicis *delinitor eſſe debet orator*, ut Cicero monet in Bruto c. LXX. TOLLIUS.

10. Κἂν ἐπικρατήσῃ δὲ τὰ τοῦ θυμοῦ, πρὸς τὴν πειθὼ τῶν λόγων πάντως ἀντιδιατίθεται.] *Vel, ut ira imperet, at orationis ſuadela* (ſeu, *quo minus ab ea perſuadeatur*) *penitus reluctatur*. Ita enim interpungere malim, quam receptam ſequi παρασημείωσιν. LANGBÆNIUS.

Ibid. Κἂν ἐπικρατήσῃ δὲ τὰ] dele cum duobus MSS. ultimam hanc voculam τὰ, & diſtingue ad exemplum a Langbænio oſtenſum: ſubintelligendo ὁ ἐν τέλει δικαστής. Vel lege, κἂν ἐπικρατήσῃ δ' εἶτα. TOLLIUS.

11. Πρὸς τὴν πειθὼ] *cum in his rebus cura verborum deroget affectibus fidem: & ubicumque ars oſtentatur, veritas abeſſe videatur*: Fabius l. IX, c. III extremo, vel ut Hermogenes de Methodo c. XVII: ὅτι ὁ δικαστὴς ὑποπτεύει τὸν ῥήτορα, καὶ δέδοικε, μὴ ἐξαπατηθῇ τῇ δυνάμει τῆς ῥητορικῆς· αὐτὸ τοίνυν τοῦτό ἐστι τεχνίτου ῥήτορος, τὸ δοκεῖν αὐτόθεν λέγειν, ἵνα καὶ οὕτως ὁ δικαστὴς ταραχθῇ. *Utiliſſima* igitur, monente Seneca l. I contr. in præfatione, *eſt diſſimulata ſubtilitas, quæ effectu apparet, habitu latet*. Vel ut Ariſtoteles lib. III Rhetor. c. II: Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. Τοῦτο γὰρ πιθανόν· ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον, ὡς πρὸς ἐπιβουλεύοντα διευλαβοῦνται· uti recte Muretus emendat, pro διαβάλλονται. Hinc egregia illa laus Gavii Silonis apud eundem Senecam lib. V Controverſ. *Erat, qui patremfamilias præferret, oratorem ſubduceret. Partem enim eloquentiæ putabat, eloquentiam abſcondere*. Ex hacque penu Artem ſuam Ovidius inſtruxit; lib. II:

Si latet ars, prodeſt: affert deprenſa pudorem,
Atque adimit merito tempus in omne fidem. TOLLIUS.

12. Ἀντιδιατίθεται] Ita ut Judex id dicat, quod neſcio quis apud Ariſtophanem, in Pluto:

Οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ' ἢν πείσῃς.
Non perſuadebis, etiamſi perſuaſeris.

FABER.

Ibid. Διόπερ καὶ τότε] V. infra ſect. XXXVII de Hyperbole. TOLLIUS.

13. Διόπερ καὶ] Κρύψις τοῦ σχήματος optima illa, quæ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ πάθους beneficio exiſtit. PETRA.

14. Τότε ἄριστον δοκεῖ τὸ σχῆμα, &c.] Conſonum huic eſt, quod de epiſtolico charactere præcipit *Philoſtratus in epiſt. ad Aſpaſiam*; ἐχέτω τὸ εὔσχημον ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. *Figuram habeat in eo, quod ſit minime figuratus.* Figuram autem varie definierunt antiqui rhetores. *Zoilus* ita; [*Apud Phœbammonem in proleg.*] σχῆμά ἐστιν ἕτερον μὲν προσποιεῖσθαι, ἕτερον δὲ λέγειν, *Aliud ſimulare, aliud dicere. Cæcilius* (idem ille de quo crebra hic mentio) paulo aliter, Καικίλιος ὁ Καλανδίτης (corrige, Καλακτίτης) ὡρίσατο οὕτως, σχῆμά ἐστι προτροπὴ εἰς τὸ μὴ κατὰ φύσιν, *Deflexio ad id, quod ſecundum naturam non eſt. Tiberius de figuris Demoſth. Et Plutarch. de figuris Homeri*, plenius: σχῆμά ἐστιν τὸ μὴ κατὰ φύσιν τὸν νοῦν ἐκφέρειν, μηδὲ ἐπ' εὐθείας· ἀλλ' ἐκτρέπειν καὶ ἐξαλλάττειν τὴν διάνοιαν τῇ πλάσει κόσμου τινὸς, ἢ

χρείας

atque contumeliam accipiens ita ſæpenumero exaſperatur, & oratori
immutatur, ut, quamvis iram ſuam cohibeat, atque moderetur, animo
tamen & auribus a ſermone oratoris ſit averſiſſimis. Quapropter *ea de-* 4
mum cenſenda eſt optima figura, quæ effectu apparet, habitu latet. Hanc 5
vero in judice attentatæ figuris fidei ſuæ ſuſpicionem mirum in modum
lenit, tollitque conjuncta cum animi concitatione Sublimitas: ac ſi
quandoque contigerit, ut illa calliditatis ars ab oratore adhibeatur, ſubit
hæc eveſtigio fulgidum Sublimitatis & præſtantium affectuum lumen, &
ſub umbra magnarum virtutum deliteſcens effugit oculos, quamvis acu-
tiſſimos, ſuſpicionis. Exemplum aliud idoneum magis, magiſque illuſtre, 6
quam quod attuli, dari vix ullum poteſt. *Non per eos, qui in campis Ma-*
rathoniis, &c. Agnoſciſne hic, Terentiane dulciſſime, qua re figuram
hic orator occultavit, eam rem a fulgore Sublimitatis aliam nullam eſſe?
Equidem Rhetoricis mihi figuris idem accidere videtur, quod ignibus
ac luminibus minoribus. Nam quemadmodum ſol exortus ſplendore ſuo 7
aliis omnibus ſideribus tenebras obducit, ita & circumfuſa figuris Sub-
limitatis lux penitus illas obſcurat, & abſcondit. Nec multum differt,
quod in pictura evenire ſolet. Quamvis enim umbra lumenque juxta ſe 8
invicem, & in eadem tabellæ planitie, coloribus expreſſa fuerint, ta-
men

χρείας ἕνεκα. *Figura eſt non ordinario modo mentem exprimere, nec directe; ſed ſententiam animi inflectere, & variare fictione aliqua, vel ornatus, vel neceſſitatis gratia.* Exempla cupienti ſuggeret *Halicarnaſſeus de figuris.* LANGBÆNIUS.

15. *Διαλανθάνῃ ὅτι σχῆμά ἐςι*] Recte Comicus: *nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas.* In Captivis puto. FABER.

16. Τὸ *τοίνυν ὕψος*] infra ſect. XXXII: *Ὅμως δὲ πλήθους καὶ τόλμης μεταφορῶν, καὶ σχημάτων, τὰ εὔκαιρα καὶ σφοδρὰ πάθη, καὶ τὸ γενναῖον ὕψος εἶναί φημι ἴδιά τινα ἀλεξιφάρμακα.* TOLLIUS.

17. *Καί πως παραληφθ.*] Remedium igitur fuerit hoc, quod *ὕψος καὶ πάθος* in oratione faciunt, ut minus appareant figuræ. ROBORTELLUS.

Ibid. *Καί πως παραληφθεῖσα*] V.C. *παραληφθεῖσαν.* Forte fuit: *παραληφθεῖσα ἡ τοῦ*, vel, *ἐν τῷ πανουργεῖν τέχνη.* TOLLIUS.

18. Τοῖς *κάλλεσι*] mirifice ego fallor, niſi hic vitium eſt. Præceſſit ſtatim; *τὸ τοίνυν ὕψος καὶ πάθος*, &c. Unde igitur hic *κάλλος*? *τὸ κάλλος* enim concinnitati adſcribitur, quæ plerumque, ut alibi videbimus, animi perturbationi adverſa delectationem tantum aucupatur. Corrige ergo, *τοῖς πάθεσι καὶ μεγέθεσι.* TOLLIUS.

19. *Δῆλον ὅτι φωτὶ αὐτῷ*] Præclarum omnino, & plenum ingenii judicium. *Lumen enim illud Granditatis, quo figuræ conveſtiuntur* (ſic enim de lumine ſolis Lucretius) *facit, ut ne ad illas oculi penetrare poſſint.* *Φῶς ἀπρόσιτον*, de Deo, in Sacris. FABER.

Ibid. *Ὅτι τῷ φωτὶ αὐτῷ*] Fabius lib. IV c. I: *Magis conciliatis animis, & jam calentibus, hæc libertas feretur; maximeque cum in locos fuerimus ingreſſi, quorum naturalis ubertas licentiam verbi notari circumfuſo nitore non patitur.* TOLLIUS.

20. *Ὥσπερ τὰ ἀμυδρά*] Sic fere Sappho:

> *Ἀστέρες μὲν ἀμφὶ σελάναν ἂψ ἀποκρύπτουσι,*
> *Φαεινὸν εἶδος, ὁπόταν πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ γᾶν.*

Idem Fabius l. IV, c. 2: *In narratione ſit in verbis ſumma diligentia: quæ in locis impetu feruntur, & circumjecta orationis copia latent.* Vid. infra notata ad ſect. XXXI, 4. TOLLIUS.

21. Τὸ *μέγεθος*] Seneca l. IV de Benef. c. XXII: *Cujus pulchritudo animos circumfundit, & delinitos admiratione luminis ac fulgoris ſui rapit.* TOLLIUS.

22. *Ἐπὶ τῆς ζωγραφίας*] Plutarchus de Herodoti malignitate p. 863: *Ὥσπερ οἱ ζωγράφοι τὰ λαμπρὰ τῇ σκιᾷ τρανότερα ποιοῦσι.* TOLLIUS.

23. *Ἐπὶ γὰρ τοῦ αὐτοῦ*] Cicero l. III de Oratore c. XXVI: *Sed habeat tamen illa in di-*

[R] *cendo*

χρώμασι τῆς σκιᾶς τε, καὶ τοῦ φωτὸς, ὅμως προϋπαντᾷ τε τὸ φῶς ταῖς
9 ὄψεσι κείμενον ἔξοχον, [24] καὶ ἐγγυτέρω παραπολὺ φαίνεται. Οὐκοῦν καὶ τῶν
λόγων τὰ πάθη, καὶ τὰ ὕψη ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐγγυτέρω κείμενα, διά
τε φυσικήν τινα συγγένειαν, καὶ διὰ λαμπρότητα, ἀεὶ τῶν σχημάτων
προεμφανίζεται, καὶ τὴν τέχνην αὐτῶν ἀποσκιάζει, καὶ οἷον ἐν κατα-
καλύψει τηρεῖ.

cendo admiratio ac ſumma laus umbram aliquam & receſſum, quo magis id, quod erit illuminatum, exſtare, atque eminere videatur. Tollius.

24. Καὶ

ΤΜΗ͂ΜΑ ιη΄.

Περὶ Πεύσεως καὶ Ἐρωτήσεως.

1 ΤΙ' δ' ἐκεῖνα φῶμεν, [2] τὰς πεύσεις τε, καὶ ἐρωτήσεις; ἆρα οὐκ αὐ-
ταῖς ταῖς τῶν σχημάτων εἰδοποιΐαις παραπολὺ ἐμπρακτότερα καὶ
2 σοβαρώτερα συντείνει τὰ λεγόμενα; [3] Ἢ βούλεσθε, εἰπέ μοι, περιιόντες
ἀλλήλων [4] πυνθάνεσθαι, λέγεταί τι καινόν; τί γὰρ ἂν γένοιτο τούτου καινό-
τερον, [5] ἢ Μακεδὼν ἀνὴρ Ἀθηναίους καταπολεμῶν, καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων
διοικῶν; τέθνηκε Φίλιππος; οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἀσθενεῖ· τί δ' ὑμῖν δια-
φέρει; καὶ γὰρ [6] ἂν οὗτός τι πάθῃ, ταχέως ὑμεῖς ἕτερον Φίλιππον ποιήσετε.
3 Καὶ πάλιν, [7] Πλέωμεν ἐπὶ Μακεδονίαν, φησί· [8] ποῖ δὴ προσορμιού-
μεθα, ἤρετό τις; εὑρήσει [9] τὰ σαθρὰ τῶν Φιλίππου πραγμάτων αὐτὸς [10] ὁ
4 πόλεμος. Ἦν δὲ ἁπλῶς ῥηθὲν τὸ πρᾶγμα τῷ παντὶ καταδεέστερον·
νυνὶ δὲ τὸ ἔνθουν, καὶ ὀξύρροπον τῆς πεύσεως, καὶ ἀποκρίσεως, καὶ τὸ πρὸς
ἕτερον ἀνθυπαντᾷν, οὐ μόνον ὑψηλότερον ἐποίησε τῷ σχηματισμῷ τὸ ῥηθὲν,
ἀλλὰ

Tί δ' ἐκεῖνα] Figuras ſententiarum apte poſitas addere vim maximam orationi tradit. Robortellus.

Ibid. Τί δ' ἐκεῖνα] Vide Hermog. περὶ μεθόδ. δειν. ἐρώτησις καὶ πεῦσις pro eodem: ſunt tamen, qui τὴν ἐρώτησιν genus, τὴν πεῦσιν vero ſpeciem dicant. Petra.

2. Τὰς πεύσεις τε, καὶ ἐρωτήσεις] *Technici* ita diſtinguunt, ut ἐρώτησις ſit interrogatio, quæ pro reſponſo aſſenſionem tantum, vel negationem requirit; *eſt*, vel *non*: πεῦσις autem quæ fuſiorem reſponſionem: *Theon cap. 5, pro exemplo πεύσεως hoc adducit: Theano Pythagorica* interrogata, ποία γυνὴ ἀπ' ἀνδρὸς καθαρὰ εἰς τὸ Θεσμοφορεῖον κάτεισιν; εἶπε, ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου παραχρῆμα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου οὐδέποτε: *Quæ mulier a viro pura ad Cereris ſacra veniret?* Reſpondit, *a ſuo ſtatim, ab alieno nunquam.* Locum ex *Clemente Strom. lib.* 4, ſic reſtituo, ποσαία γυνή, quoto die mulier, &c. Langbænius.

Ibid. Τὰς πεύσεις] *Hæc exornatio*, inquit Cornificius ad Herenn. l. IV, c. XV, *ad ſermonem vehementer accommodata eſt, & animum auditoris retinet attentum tum venuſtate ſermonis, tum rationum exſpectatione.* Videſis & Fabium lib. IX, cap. II Inſtitut. Tollius.

3. Ἢ βούλεσθε,] ἐν τῷ κατὰ Φίλ. α΄. Fr. Portus.

Ibid. Ἢ βούλεσθε] Demoſthenis locus, quo demonſtratur, quantam vim habeant Pyſma & Erotema Robortellus.

Ibid. Ἢ βούλεσθε] Petitus eſt hic locus e I Philippica Demoſthenis. Faber.

4. Πυνθάνεσθαι,] Legendum in infinitivo πυνθάνεσθαι. Petra.

5. Μακεδὼν ἀνὴρ] tertius Vaticanus conci-

ſius

men id, quod luminoſum eſt, oculos noſtros validius feriens eminere, & aliquatenus exſtare, multoque quam umbra propius eſſe videtur. Ad 9
eundem modum, & qui in oratione adhibentur affectus, & omnis Sublimitas, animis noſtris cum neceſſitudine quadam atque cognatione naturæ, tum etiam ſplendore ſuo propinquiora, claritate ſua figuras multis partibus antevertunt, inque oculos noſtros validius incurrunt; artemque offuſa nocte, quaſi velamine quodam, obtegunt, & occultant.

24. Καὶ ἐγγυτέρω] V. C. una voce auctior, ἀλλὰ καὶ ἐγγυτέρω. Hoc fit autem διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι, ut ait Ariſtot. III Rhet. 2. TOLLIUS.

SECTIO XVIII.

De Interrogatione & Percontatione.

QUid hic ego tibi, mi Terentiane, *Interrogationes* & *Percontationes* re- 1
cenſeam? Quis enim eſt, qui ignoret, orationem harunce figurarum conformationibus & contendi quam fortiſſime; & ab iiſdem cum vehementiæ permultum; atque acrimoniæ ſibi acquirere, tum vero nimium quantum dignitatis & magnificentiæ? *An vero*, (inquit alibi idem orator) 2
alter alterum quæſo, per circulos oberrantes percontabimini, Ecquid novi? At quid (Juppiter!) magis novum ad auris umquam noſtras accidere poſſit, quam quod homo Macedo Athenienſes bello aggreditur, Græciaque res ordinat? Quid ais? Philippus, vixitne? non ſane, ſed ei male eſt. Di boni! quid veſtra id intereſt, vivatne, an vixerit Philippus? qui, ſi quid eo fuerit, alium vobis Philippum brevi ſitis inventuri. Et rurſum: *In Macedoniam*, inquit, 3
navigemus. Sed, quo appellemus? quærat aliquis. Ipſum bellum infirma regni ac rerum Philippi aperiet. Hæc ſi orator ſimpliciter fuiſſet elocutus, dignitatem ac pondus rei verbis minime adæquaſſet. Nunc autem æſtus 4
ille mentis, & concitata illa veloxque Percontationis & reſponſionis reciprocatio, illaque ipſi ſibi, velut alteri cuipiam repoſta Subjectio, non modo Sublimitatem figurato hoc loquendi modo orationi attulit, verum

ſius hæc legit, Μακεδὼν ἀνὴρ καταπολεμῶν τὴν Ἑλλάδα τέθνηκε, &c. TOLLIUS.

6. Εἴ τι πάθῃ] *Si quid ei acciderit*, pro, mortuus fuerit. Exempla paſſim. FABER

Ibid. Ἂν οὗτός τι πάθῃ] Notus εὐφημισμὸς, id eſt, *ſi quid hoc fuerit*. Sic & ἐάν τι συμβαίνῃ in teſtamento Ariſtot. apud Diog. Laert. Exempla paſſim obvia ſunt. TOLLIUS.

7. Πλεώμεν] Ex eadem oratione. FABER.

8. Ποῖ δὴ προσορμ.] Hermog. l. 2 de Ideis, c. 7, legit, πῆ δὴ προσορμισόμεθα: dicitque hanc figuram τὸ ἐνδιάθετον, καὶ τὸ ἀληθῶς ἔμψυχον, καὶ γοργὸν ποιεῖν. Mox & Φιλίππου noſter pro ἐκείνου poſuit, perſpicuitatis ergo. TOLLIUS.

9. Τὰ σαθρὰ τῶν πραγμάτων] *Rerum vitia* Latine dicerem, ut *vitioſa ædificia*, &c. FABER.

Ibid. Τὰ σαθρὰ] Proverbialis hæc locutio. Plato in Eutyphrone: Εἰ ἄρα ἐμὲ ἐπιχειρήσειε γράφεσθαι, εὕροιμ' ἂν, ὡς οἶμαι, ὅπῃ σαθρός ἐστι· καὶ πολὺ ἂν ἡμῖν πρότερον περὶ ἐκείνου λόγος γένοιτο ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἢ περὶ ἐμοῦ. Ubi ante περὶ ἐμοῦ excidiſſe videtur vocula ἐκείνῳ. Heſychius, σαθρὰ, ἀσθενῆ, κεκλασμένα. TOLLIUS.

10. Ὁ πόλεμος] Hinc hauſiſſe videtur Livius, quæ lib. XXVIII, c. 44, Scipionem inducit loquentem: *Multa, quæ nunc ex intervallo non apparent, bellum aperiet.* TOLLIUS.

5 ἀλλὰ [11] καὶ πιστότερον. [12] Ἄγει γὰρ τὰ παθητικὰ τότε μᾶλλον, ὅταν αὐτὰ φαίνηται [13] μὴ ἐπιτηδεύειν αὐτὸς ὁ λέγων, ἀλλὰ γεννᾷν ὁ καιρός. [14] Ἡ δ᾽ ἐρώτησις ἡ εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀπόκρισις, μιμεῖται τοῦ πάθους τὸ ἐπίκαιρον.
6 [15] Σχεδὸν γὰρ [16] ὡς οἱ ὑφ᾽ ἑτέρων ἐρωτώμενοι παροξυνόνται, ἐκ τοῦ παραχρῆμα πρὸς τὸ λεχθὲν ἐναγωνίως, καὶ ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀνθυπαντῶσιν, οὕτω τὸ σχῆμα τῆς πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως εἰς τὸ δοκεῖν ἕκαστον τῶν ἐσκεμμένων [17] ἐξ ὑπογυίου κεκινῆσθαί τε, καὶ λέγεσθαι, τὸν ἀκροατὴν [18] ἀπάγει, καὶ παραλογίζεται. Ἔτι τοίνυν (ἓν γάρ τι τῶν ὑψηλοτάτων [19] τὸ Ἡροδότειον πεπίστευται) [20] εἰ οὕτως * * * * *

11. Καὶ πιστότερον] rationem reddit Hermogenes de Methodo cap. xx: Πιστεύει γὰρ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων, συννοῶν, ὅτι οὐκ ἂν ἠρώτησεν ἑαυτὸν ὁ Ῥήτωρ, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀποδείξειν, καὶ εἴτινα ἔχει ὑπόνοιαν ὁ ἀκροατὴς, θεραπεύεται. Tollius.

12. Ἄγει γὰρ τὰ παθ.] Dionyſ. Halic. Καὶ γὰρ τὸ ἀφρόντιστον αὐτὸ, καὶ τὸ ὥσπερ αὐτοφυὲς, δεινότητα παραστήσει τινά. Ratio autem eſt, quia videntur a neceſſitate proficiſci, quæ fidem facit. *Nam & verberibus*, (inquit Cicero in Topicis c. xx,) *tormentis, igni fatigati, quæ dicunt, ea videtur veritas ipſa dicere: & quæ a perturbationibus animi ſunt, dolore, cupiditate, iracundia, metu, quia neceſſitatis vim habent, afferunt auctoritatem & fidem.* Tollius.

13. Μὴ ἐπιτηδεύειν] egregie huc faciunt Hermogenis illa ubi de conviciis agit lib. II Id. c. 7; ea non eſſe moleſta ſcilicet, ὅταν ὡς ὑπ᾽ ὀργῆς προήχθη, καὶ οὐκ ἐσκεμμένος ἥκει πρὸς τὰς λοιδορίας, ἀλλ᾽ αὐτόθεν ἐπελθὸν αὐτῷ δι᾽ ὀργὴν ταῦτα εἴρηκεν, ὅτε λόγος τὸ πιθανὸν πλέον ἐκ τῶν τοιούτων μεθόδων ἔχει διὰ τὴν διάθεσιν, καὶ τὸ ἐμψύχως προῆχθαι. Ubi plura eximia. Tollius.

14. Ἡ δ᾽ ἐρώτησις] Vide Hermogenem citato loco pagina 415, adeoque de hac interrogandi & reſpondendi forma in methodo εὑρεσιέας pag. 234 in fine. Petra.

15. Σχεδὸν γὰρ] Quid faciat Pyſma illud, docet. Robortellus.

16. Ὅσον ὑφ᾽ ἑτέρων] malim ὅσοι. Petra. Ibid. Ὅσον ὑφ᾽ ἑτέρων] Plane legendum, ὡς

ΤΜΗΜΑ ιθ´.

Περὶ Ἀσυνδέτων.

* * * * *

1 Ἄπλοκα ἐκπίπτει, καὶ οἱονεὶ προχεῖται τὰ λεγόμενα, [1] ὀλίγου δεῖν φθάνοντα καὶ αὐτὸν τὸν λέγοντα. [2] Καὶ συμβαλόντες, φησὶν [3] ὁ Ξενοφῶν, τὰς ἀσπίδας, ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. [4] Καὶ τὰ τοῦ Εὐρυλόχου,

[5] Ἤλθομεν, ὡς ἐκέλευες, ἀνὰ δρυμὰ, φαίδιμ᾽ Ὀδυσσεῦ·
Εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα [6] δώματα Κίρκης.

Τὰ γὰρ

Ὀλίγου δεῖν] Ἀσύνδετος εἰσβολὴ μεγάλην ἐνδεικνυμένη λύπην διὰ τῶν ἑτάρων ἀδευκέα πότμον, ut loquitur Hom. Petra.

2. Καὶ συμβαλόντες,] Ἐν τῷ εἰς Ἀγησίλαον. Fr. Portus.

Ibid. Καὶ συμβαλόντες] exſtant hæc & l. 4 Rer. Græc. ſed pace Longini dixerim, ubi hæc in Xenophonte legebam, non ſentiebam me affici illo animi motu, quem Sublimia legentibus ſuppeditant. Eſt enim elegans magis & concinna ſententia, quam gravis: eamque Xenophon bis habet, velut qua præter ceteras fuerit delectatus. Figuram vero quod attinet, laudat eam & Ariſtoteles l. III Rhet. c. XVIII; ubi de Patheticis agit: καὶ τάδε ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην· quæ tamen

verum multo quoque eam reddidit credibiliorem. Nam tum demum 5
concitata affectibus oratio eos, qui audiunt, commovet, quum eam orator non domo afferre, ſed in arena, quod ajunt, invenire videtur. Atqui illa ſui ipſius Interrogatio, & ad eam ſubjectio, repentini, & ex ipſa velut occaſione nati affectus extemporalitatem mirifice imitatur. Sicut enim illi, qui ab aliis interrogantur, irritati ad ea ipſa, quæ rogan- 6
tur, extemplo cum animi quadam concitatione reſpondent, adeoque, quæ ipſa dictat affectuum veritas, regerunt: ita & hæc Interrogationis atque huic redditæ reſponſionis figura auditorem minus cautum decipit, atque circumvenit; ſic ut, quæ ab oratore diu & accurate meditata afferuntur, ex tempore illi ſubnaſci, dicique exiſtimet. Præterea (nam & hoc Herodoti e maxime ſublimibus ſemper habitum fuit) ſi ita * * * *

ΩΣ ΟΙ· ſequitur enim in redditione comparationis, ὅτως. Faber.

17. Ἐξ ὑπογυίε] *Ex tempore.* Ὑπόγυον enim idem quod πρόχειρον, (*ad manum*) vel παραποσί· (*ante pedes*) γυῖα enim (ut ex *Ulpiano* antea monui) proprie manus & pedes deſignant. Langbænius.

18. Ἀπάγει] i. ἀπατᾷ, fallit, decipit, de via rationis deducit. Tollius.

19. Τὸ Ἡροδότειον. Εἰ ὅτως.] Locum hunc *Herodoti* non vacavit exquirere; remittit nos *Stephanus* ad ſect. 384, in codice *Genevenſi*: ut ego lectorem. Langbænius.

Ibid. Τὸ Ἡροδότειον πεπίστευται) εἰ ὅτως ***] Locum hunc Herodoti, ut ait Langbænius, ad oram ſui Cod. notaverat H. Stephanus, eumque reperiri dixerat pag. CCCLXXXIV, editionis II. fallitur aut Langbænius, aut Stephanus. Nam locum hunc in illa pagina fruſtra quæſieris, ſed illum modo, ubi de Dionyſio Phocæorum ſtratego agitur; de quo Longinus ſect. XXII. Faber.

20. Εἰ ὅτως] Deſiderantur & alia præter hoc exemplum pluſcula. Eſt enim duplex hoc caput. Nam quæ ſequuntur ex Xenophonte, & Homero, ea ad copulæ defectum, ſive aſyndeton, referenda ſunt. In Veneto margini adſcriptum erat: ἐλλείπει περὶ δύο φύλλα. Tollius.

Sectio XIX.

De Aſyndetis, ſeu Diſſolutis.

* * * * *

Adeo non impedita, adeo omni vinculo exſoluta provolvuntur, ut ipſum tantum non præveniant dicentem. *Colliſiſque* (inquit alicubi 1
Xenophon) *clypeis impellebantur, pugnabant, cadebant, cadebantur.* Neque minus incitata ſunt illa Eurylochi:

Ivimus, ut juſſum, per ſylvas, inclyte Ulyſſe,
Vidimus exſtructas pulchras in vallibus ædes.

Hæc

men actione adjuvanda dicit: alias enim eſſe frigida. Tollius.

3. Ξενοφῶν] oratione in Ageſilaum Regem. Faber.

4 Καὶ τὰ τῦ Εὐρυλόχε] Delendi hic ſunt aſteriſci; neque enim quidquam deeſt. Locus Hom. eſt Odyſſ. κ'. verſ. 251, ſed in ſecundo verſu error eſt; neque enim legendum δώματα Κίρκης, ſed δώματα καλὰ: quippe in illa narratione Eurylochus teſtatur ignoraſſe ſe primum, cujuſnam ædes illæ eſſent:

Ἔνθα δέ τις μέγαν ἱστὸν ἐποιχομένη λίγ᾽ ἄειδεν,
Ἢ θεὸς, ἠὲ γυνὴ, &c. Faber.

5. Ἠόμεν,] Ὀδ. κ'. Fr. Portus.

6. Δώματα Κίρκης] libri duo Vat. δώματα καλά. Vid. Apollonium de Syntaxi pag. 15. Tollius.

2 Τὰ γὰρ ἀλλήλων διακεκομμένα, καὶ οὐδὲν ἧττον κατεσπευσμένα, [7] φέρει τῆς ἀγωνίας ἔμφασιν, [8] ἅμα καὶ ἐμποδιζούσης τι, καὶ συνδιωκούσης. [9] τοιαῦθ' ὁ ποιητὴς ἐξήνεγκε διὰ τῶν ἀσυνδέτων.

7. Φέρει τῆς ἀγωνίας] Τουτέστι μεγάλης λύπης δηλωτικὰ τὰ ἀσυνδέτως ἐξενεχθέντα. PETRA.

Ibid. Φέρει τῆς ἀγωνίας ἔμφασιν, &c.] *Æſtus animi ſui agonia cujuſdam repræſentationem exhibet, eodem tempore & impedientis aliquid & urgentis.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Φέρει τῆς ἀγωνίας] Dionyſ. Halic. Ἐναγώνιος μὲν οὖν ἴσως μᾶλλον ἡ διαλελυμένη λέξις. Miror autem nullam hic τοῦ πολυσυνδέτου factam mentionem: niſi forte in illa lacuna delitescit. Hæc enim figura, tempore & loco uſurpata, mirum in modum orationem attollit; uti ex eodem auctore libelli περὶ ἑρμηνείας, & Hermogene c. XII de Methodo, videre eſt, qui breviter utriuſque figuræ uſum ac naturam indicat: ταυτὸ δὲ, inquiens, ἀμφότερα δηλοῖ, καὶ ἐργάζεται καὶ μέγεθος ὁμοίως, καὶ πλῆθος, ὅταν ἑκατέρου καιρὸς ᾖ. Ταυτὸν δὲ ἐργαζόμενα οὐχ ὁμοίως ἐργάζεται· ἀλλὰ τὸ μὲν μετὰ συνδέσμων πραγματικὸν πλῆθος, ἢ μέγεθος.

ΤΜΗΜΑ κ'.

Ὅτι οἱ σύνδεσμοι ἀκεντρον ποιοῦσι τὸν λόγον.

1 Ἄκρως δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ταυτὸ σύνοδος τῶν σχημάτων εἴωθε κινεῖν, [2] ὅταν δύο, ἢ τρία οἷον [3] κατὰ συμμορίαν ἀνακιρνάμενα, ἀλλήλοις [4] ἐρανίζῃ τὴν ἰσχὺν, τὴν πειθὼ, τὸ κάλλος. [5] Ὁποῖα καὶ τὰ [6] εἰς τὸν Μειδίαν ταῖς [7] ἀναφοραῖς ὁμοῦ καὶ διατυπώσει συναναπεπλεγμένα [8] τὰ ἀσύν-

Ἄκρως δὲ] De commiſtione hic noſter agit figurarum ſent. & verborum. ROBORT.

Ibid. 2 Ἄκρως δὲ] Elegans, καὶ τροπικὴ in unum idemque concurrentium figurarum ἐνεργείας deſcriptio. PETRA.

2. Ὅταν δύο ἢ τρία] Dionyſius: Καὶ ἅμα δέ τι ἐκπληκτικὸν ἔχει ὁ λόγος ἠθροισμένος ἐκ τῶν τριῶν· μάλιστα ἐπὰν ὀργιζομένους ἐμφαίνωμεν αὐτοὺς, ἢ ἠδικημένους. Videtur ille ſcriptor hoc ipſum, quod a Longino adfertur, exemplum præ oculis habuiſſe. Nobile item aliud exemplum ex Homero de Nireo adfert, quod quia eodem modo, atque noſter ſuum, tractat, locum deſcribere non piguit, quo caput hoc egregie illuſtratur. Τὸν δὲ Νιρέα, inquit, αὐτόν τε ὄντα μικρὸν, καὶ τὰ πράγματα αὐτοῦ μικρότερα, τρεῖς ναῦς καὶ ὀλίγους ἄνδρας, μέγαν καὶ μεγάλα ἐποίησε, καὶ πολλὰ ἀντ' ὀλίγων, τῷ σχήματι διπλῷ χρησάμενος ἐξ ἐπαναφορᾶς τε καὶ διαλύσεως. Νιρεὺς γάρ, φησι, τρεῖς νῆας ἄγεν, Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνήρ· ἥτε γὰρ ἐπαναφορὰ τῆς λέξεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα τὸν Νιρέα, καὶ ἡ διάλυσις πλῆθός τι ἐμφαίνει πραγμάτων, καίτοι δύο ἢ τριῶν ὄντων, καὶ σχεδὸν ἅπαξ τοῦ Νιρέως ὀνομασθέντος ἐν τῷ δράματι, μεμνήμεθα οὐδὲν ἧττον, ἢ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τοῦ Ὀδυσσέως, καίτοι κατ' ἔπος ἕκαστον λαλουμένων σχεδόν. Αἰτία δ' ἡ τοῦ σχήματος δύναμις. Εἰ δ' οὕτως εἶπε, Νιρεὺς ὁ Ἀγλαΐης υἱὸς ἐκ Σύμης τρεῖς νῆας ἦγε, παρασεσιωπηκότι ἐῴκει τὸν Νιρέα· ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς ἑστιάσεσι τὰ ὀλίγα διαταχθέντα πως, πολλὰ φαίνεται, οὕτω κἀν τοῖς λόγοις. Sequutus autem videtur Dionyſius Ariſtotelem, qui idem exemplum eodem ferme modo tractat. Locus eſt III Rhetor. c. XII: Ἔτι ἔχει, inquit, ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι· ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά· ἔχει οὖν αὔξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά· δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί· τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν, &c.
Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, &c.
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι· εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ· ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. TOLLIUS.

3. Κατὰ συμμορίαν] videndi de hac voce Harpocration, & Suidas. TOLLIUS.

4. Ἐρανίζῃ] De *erano* dicerem, niſi omnia eſſent

Hæc enim ad hunc ab ſe invicem modum abſciſſa, nihiloque ſecius accelerata, iſtiuſmodi perturbationis vehementiam exprimunt, quæ ſimul & orationis curſum nonnihil impediat, & eundem tamen magis adhuc incitet. Quare in rebus hujuſcemodi Poëta Diſſolutione uſus eſt. 2

θ☉· τὸ δὲ ἄνευ συνδέσμων λεγόμενον ἠθικόν ἐστι. Sed & alibi alia adfert exempla cum ad hoc, tum ad ſequens caput ſpectantia. TOLLIUS.

8. Ἅμα ἐμποδιζούσης καὶ συνδιοικούσης] Ait hoc loco æſtum & ἀγωνίαν τῆς ψυχῆς modo ἐμποδίζειν, modo συνδιοικεῖν orationem; quod falſum eſt, de illo altero verbo συνδιοικεῖν; nam nihil aliud ſignificare poteſt quam, *una ſimul adminiſtrare, regere, admoderari*, & quæ ejuſdem ſignificationis ſunt. At hoc loco opus aliquo verbo eſt, quod adverſa fronte pugnet cum τῷ, ἐμποδίζειν: idque qui neget, vacuum cerebri caput habeat neceſſe eſt. Quamobrem legendum ajo, ΣΥΝΔΙΩΚΟΥΣΗΣ, *impellentis*, *cogentis*. Auctoritate non opus eſt; tamen illud notabis, quod ſect. XXII dicitur τὸ ΣΥΝΔΕΔΙΩΓΜΕΝΟΝ τοῦ πάθους. FABER.

9. Τοιαῦτ᾽ ὁ ποιητὴς] Aſyndeta quam vim habeant in oratione, demonſtratur. ROBORTELLUS.

SECTIO XX.

De Figurarum Coacervatione, ſeu Congerie.

SEd & Coacervatio figurarum auditores ſummopere afficere ſolet, atque perturbare: quum ſcilicet duæ pluresve, quaſi ſocietate inita inter ſe nexæ, jugatæque, acrimoniam ſibi invicem, & robur, ac perſuadendi vim, cultumque, & ornatum, veluti ſymbolam, conferunt. 1
Quod genus ſunt illa Demoſthenis in Midiam, ubi Repetitionis, Deſcriptio- 2

eſſent a doctis jam pridem occupata. Addo tantum eandem metaphoram ſecutum fuiſſe Halicarnaſſeum pag. VIII, verſ. 20: Καὶ ἔτι τὴν Πλατονικὴν ἐκείνην περίοδον... τίς οὐκ ἂν φαίη παραπληρώματι λέξεως οὐκ ἀναγκαίῳ περιηργάσθαι; vide locum egregium ἐν τέχνῃ p. 35, quanquam eum librum non puto eſſe γνήσιον, ut olim dicam. FABER.

Ibid. Ἐρανίζῃ] ἔρανος proprie ſymbola ad convivium, de qua Terent. in Eunucho: cui colligendæ præfectus ἐρανάρχης dictus: tum & ad alias collationes ea vox tranſlata. Diogenes Cynicus apud Laërtium l. VI: Ἔρανον ποτε αἰτούμενος, πρὸς τὸν ἐρανάρχην ἔφη:

Τοὺς ἄλλους ἐνάριζ᾽, ἀπὸ δ᾽ Ἕκτορος ἴσχεο χεῖρας.

ubi elegantiſſimus luſus eſt in vocibus ἐναρίζω, quod ſpoliare armis occiſos, ut & trucidare, & ἐρανίζω, quod tranſpoſitis literis ſtipem colligere ſignificat. Vide plura de erano apud Caſaub. ad Theophr. Charact. TOLLIUS.

5. Ὁποῖα καὶ τὰ εἰς Μειδ.] Tractavit & Fabius hunc locum, ſed aliquanto aliter, lib. VI, cap. I. Inſtit. *Plurimum tamen affert atrocitatis modus; ſi graviter, ſi contumelioſe: ut Demoſthenes ex parte percuſſi corporis, ex vultu ferientis, ex habitu, invidiam Midiæ quærit.* Hiſtoriam videſis apud Plutarch. in vita Demoſth. inter X Rhetores. TOLLIUS.

6. Εἰς τὸν Μειδίαν] Locus, quo de agitur, pag. CCCXCV Demoſth. occurrit. Utor autem edit. Volfiana, ſeu Germanica, majoris chartæ. FABER.

Ibid. Εἰς τὸν Μειδίαν] de eodem, ni fallor, Diogenes Laërt. in Diogene Cynico: Ἀλλὰ καὶ Μειδίου κονδυλίσαντος αὐτὸν, καὶ εἰπόντος, Τρισχίλιαί σοι κεῖνται ἐπὶ τῇ τραπέζῃ, τῇ ἑξῆς πυκτικοὺς λαβὼν ἱμάντας, καὶ καταλοήσας αὐτὸν, ἔφη, τρισχίλιαί σοι κεῖνται ἐπὶ τῇ τραπέζῃ. TOLLIUS.

7. Ἀναφοραῖς ὁμοῦ] Διατυπώσει miſcentur Epanaphoræ & Aſyndeta apud Demoſth. pag. 337 text. 130. PETRA.

8. Τὰ ἀσύνδετα] περὶ τῶν ἀσυνδέτων Herm. in methodo δειν, pag. 416, item pag. 309, lin. 1, item pag. 348, 4, & 19, item p. 261, 3. PETRA.

Ibid. Τὰ ἀσύνδετα] Habet hæc noſter a Plutarcho in Platonicis quæſtionibus extremis: λόγος δὲ συνδέσμων ἐξαιρεθέντων, inquit ille, πολλά-

ἀσύνδετα· [9] Πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὧν ὁ παθὼν ἔνια οὐδ' ἂν
3 ἀπαγγεῖλαι δύναιτο ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ. [10] Εἶθ',
ἵνα μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὁ λόγος ἰὼν στῇ, (ἐν τάξει γὰρ τὸ ἠρεμοῦν, ἐν ἀταξίᾳ δὲ τὸ πάθος, ἐπεὶ [11] φορὰ ψυχῆς, καὶ συγκίνησίς ἐστιν) εὐθὺς ἐπ' ἄλλα μεθήλατο ἀσύνδετα, καὶ ἐπαναφοράς· ὅταν ὡς ὑβρίζων,
4 ὅταν ὡς ἐχθρὸς, [12] ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. Οὐδὲν ἄλλο διὰ τούτων ὁ ῥήτωρ, ἢ ὅπερ ὁ τύπτων, ἐργάζεται, τὴν διάνοιαν τῶν δικαστῶν [13] τῇ ἐπαλλήλῳ πλήττων φορᾷ. Εἶτ' ἐντεῦθεν πάλιν, ὡς αἱ καλαιγίδες, ἄλλην ποιούμενος [14] ἐμβολὴν, [15] ταῦτα κινεῖ, ταῦτα [16] ἐξίστησιν ἀνθρώπους, [17] ἀήθεις ὄντας τοῦ περιπλακίζεσθαι· οὐδεὶς ταῦτα ἀπαγγέλλων
5 δύναιτο τὸ δεινὸν παραστῆσαι. [18] Οὐκοῦν τὴν μὲν φύσιν τῶν ἐπαναφορῶν καὶ ἀσυνδέτων πάντη φυλάττει τῇ συνεχεῖ μεταβολῇ· οὕτως αὐτῷ καὶ ἡ τάξις ἄτακτον, καὶ ἔμπαλιν ἡ ἀταξία ποιὰν περιλαμβάνει τάξιν.

ΤΜΗ-

πολλάκις ἐμπαθεστέραν καὶ κινητικωτέραν ἔχει δύναμιν· ὡς ὁ τοιοῦτος,

Ἄλλον ζωὸν ἔχουσα νεούτατον, ἄλλον ἄουτον,
Ἄλλον τεθνειῶτα κατὰ μόθον ἕλκε ποδοῖιν·

Καὶ τὰ τοῦ Δημοσθένους ταυτὶ, Πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν, &c. Διὸ καὶ σφόδρα τὸ ἀσύνδετον σχῆμα παρὰ τοῖς τέχνας γράφουσιν εὐδοκιμεῖ· ubi plura pag. 101 edit. Pariſ. Tollius.

9. Πολλὰ γὰρ] Vide Thucydidem l. 1 p. 53. Seneca alicubi: *Contumelia eſt minor injuria: quam queri magis, quam exſequi poſſumus; quam leges quoque nulla dignam vindicta reputarunt.* Aliter hæc conſideravit Imp. in Digeſtis lib. 48, tit. 19, §. 16, 6: *Qualitate conſideratur factum, cum vel atrocius, vel levius eſt: ut furta manifeſta a nec manifeſtis diſcerni ſolent; rixa a graſſaturis; expilationes a furtis; petulantia a violentia. Qua de re maximus apud Græcos orator Demoſthenes ſic ait:* Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησιν τὴν ὕβριν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία, οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν, καίπερ ὂν δεινὸν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει· πολλὰ γὰρ ἂν &c. Videtur ad illa Demoſthenis item Livius reſpexiſſe l. XXIX, c. 9: ubi Pleminius *neglectam ab Scipione, & nimis leviter latam ſuam injuriam exiſtimat: nec quemquam æſtimare alium eam litem poſſe, niſi qui atrocitatem ejus patiendo ſenſiſſet.* Tollius.

10. Εἶθ' ἵνα μὴ] Diatypoſi commiſcentur ἀναφορὰ & ἀσύνδετα. Robortellus.

11. Φορὰ ψυχῆς] cujuſmodi in illo Virgilii loco IX Æn. 424:

---- Tunc vero exterritus amens
Conclamat Niſus: nec ſe celare tenebris
Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem.
Me, me, adſum, qui feci: in me convertite ferrum,
O Rutuli: mea fraus omnis, &c.

ubi eædem figuræ occurrunt. Tollius.

12. Ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης.] κόνδυλοι proprie ſignificant ipſas articulorum in digitis prominentias, atque inde & plagam articulis inflictam. [*Pollux l. 2, c. 4, §. 31.*] Ἐπὶ κόρρης autem alii de ictu capiti illato interpretantur, quia *Homero* κόρρη eſt κεφαλή: [*idem Pollux l. 2, c. 4, §. 1.*] alii temporibus, vel pro alapa genis impacta, [*Suidas*] ita ut ipſa tempora attingantur. Sic *Ælius Dionyſius apud Euſtath.* πληγὴ εἰς σιαγόνα καὶ κρόταφον. Apud *Heſychium* & alios κατὰ κόρρης pro eodem ſumitur; quod magis *Atticum* eſſe contendit *Mauſſacus ad Harpoc.* verum *Phrynichus* & *Magiſter in collectionibus dict. Attic. Atticiſtæ* ſummi, non ita; quin apud eos, ἐπὶ κόρρης πατάξαι λέγουσιν Ἀττικοὶ, τὸ τὴν γνάθον πλατείᾳ πλῆξαι χειρὶ, *malam explicata manu ferire Attici vocant* ἐπὶ κόρρης. Addit *Magiſter* & *Platonis* exemplum, & *Libanii*; quem etiam ob id accuſat, quod alibi ῥάπισμα dixerit; hoc quippe (ut etiam ex *Harpocratione* diſcimus) licet in communi vita uſitatum, minus *Atticum* tamen, eoque reprobandum. Langbænius.

Ibid. Ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης] addunt duo Vaticani, ὡς δοῦλον, (quod tamen ab aliena manu) quia ſervilia, & homini libero non ferenda. Lucian. in Prometheo de Dominis iraſcentibus utrumque diſtinguit: εἰ δὲ καὶ πάνυ ὀργισθεῖεν, ἢ κονδύλους ἐνέτριψαν, ἢ καὶ κατὰ κόρρης ἐπάταξαν. Vide & Juſtin. l. 1,

de ſer-

ſcriptionis, ac Diſſolutionis exornationes mire inter ſe implicitæ ſunt, & permixtæ. *Multa namque*, inquit, *is, qui quem verberat, patrat, quorum ille,* 3
qui vapulat, ne referre quidem aliis aliquam partem poſſit; geſtu, vultu, voce. Deinde, ne in earundem pergens figurarum continuatione orationis impetus reſiſtat, & quieſcat, (tranquilli namque, compoſitique animi eſt ſervare ordinem: at affectionis, quæ mentis quædam commotio eſt, atque concitatio, proprium perturbare omnia, & confundere) ſtatim ad alia tranſilit Inconnexa, & ad alias Repetitiones: *quum ut inſultans, quum ut inimicus, quum pugno, quum in malam.* Neque aliter variato 4
iſthoc conſequentium ſeſe invicem figurarum concurſu judicum animos ferit, ac percutit, atque ipſe ab Midia pugnis antea percuſſus fuerat. Deinde alium rurſus in ruentis omnia procellæ morem impetum faciens, ſubjicit eveſtigio: *Hæc ſunt, quæ commovent: hæc ſunt, quæ rapiunt homines non aſſuetos contumeliis extra ſe: quæ quidem nec verbis quiſquam ſatis conſequi poſſit; multo vero minus injuriæ acerbitatem aliis oſtendere.* Quare, dum ad hunc modum Repetitionum & Diſſolutionum naturam 5
atque indolem crebra variataque ubique iteratione obſervat, & ordo ei ſine ordine eſt; & vice verſa, quod inordinatum erat, certo quodam ordine digeſtum, concluſumque continetur. SE-

de ſervilibus verberibus a Cyro liberis illatis, &c. Sed de his ad extremam ſectionem fuſius. TOLLIUS.

13. Τῇ ἐπαλλήλων πλήτ]ει φορᾷ] Legendum τῇ ἘΠΑΛΛΗΛΩΙ ΠΛΗΤΤΩΝ φορᾷ. FABER.

Ibid. Τῇ ἐπαλλήλων πλήτ]ει] V. C. ἐπαλλήλῳ. Recte: adeoque Fabri emendatio prorſus admittenda eſt. TOLLIUS.

14. Ἐμβολὴν] repetunt hic duo Vaticani ea, quæ præceſſere, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόῤῥης, φησί· ταῦτα &c. TOLLIUS.

15. Ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίςησιν ἀνθρώπους] Palam eſt, (iis dico, qui naſum Græcum habent,) palam eſt, inquam, deeſſe aliquid. Optime itaque in contextu hodierno Demoſthenis legitur, ἐξίςησιν ἀνθρώπους ΑΥΤΩΝ, ad verbum, *hæc homines* EXTRA SEIPSOS *ponunt*: id eſt, *ad inſaniam redigunt*: ut Latini dicunt, *non ſum apud me*, ἐξέςην ἐμαυτοῦ. Galli, *Je ſuis hors de moy-meſme.* Sed quia locus a Longino mutilus productus eſt, eum ego integrum hic deſcribam: Ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίςησιν ἀνθρώπους [αὐτῶν,] ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι· οὐδεὶς ἄν, [lego γὰρ] [ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,] ταῦτ' ἀπαγγέλλων δύναιτο τὸ δεινὸν παραςῆσαι [τοῖς ἀκούουσιν οὕτως, ὡς ἐπὶ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ πράγματος, τῷ πάσχοντι, καὶ τοῖς ὁρῶσιν ἐναργὴς ἡ ὕβρις φαίνεται.] Οὐκοῦν, &c. FABER.

16. Ἐξίςησιν] additur & αὐτῶν, a Plutarcho, qui rurſus τὸ ὄντας omittit. De ipſa re videſis Grotium l. 1 cap. 2, VIII, 7, de Jure belli ac pacis. Terentius Heautontimor. II, ſc. 1: *Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.* Cicero Tuſc. Quæſt. III, c. V. de inſanis: *Exiſſe ex poteſtate dicimus eos, qui effrenati feruntur aut libidine, aut iracundia.* Ut & IV, 36. Poſtpaulo extremo verſu legam, ἄτακτόν τι. TOLLIUS.

17. Ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι.] *Contumelia affici non aſſuetos.* Sic enim vocem hanc interpretari videtur *Halicarnaſſeus Epiſt. ad Ammæum*, προπηλακιζομένη, καὶ δεινὰς ὕβρεις ὑπομένουσα. *Etymologus* vocem deducit παρὰ τὸ πηλός. Οἱ γὰρ Ἀττικοὶ τὸν ἐπί τινι ἁμαρτήματι ἁλόντα πηλῷ χρίοντες ἐδημοσίευον. *Attici enim criminis alicujus convictum luto inungentes in publicum protrudere ſolebant:* Addit *Suidas*, quos olim luto, nunc fuligine ungi. Forte, παλλακείας, *concubinatus* crimen intelligit, cujus ſupplicium fuerit προπηλακισμός; uti adulterii ῥαφανίδωσις, & παρατιλμὸς virorum, ὀνοβασία fœminarum. Videtur & προπηλακισμὸς pro colapho ſumi majori impetu incuſſo, προπηλακισμὸς ἰσχυρὸς ἐπὶ κόῤῥης καὶ μείζων τοῦ κονδύλου. *Phavorinus in lexico:* quod huic *Demoſthenis* loco apprime convenit. LANGBÆNIUS

18. Οὔκουν τὴν μὲν] Vis quanta ſit indicat in commiſtione apta figurarum Epanaphoræ & Aſyndeti. ROBORTELLUS.

ΤΜΗ͂ΜΑ κα'.

Ὅτι οἱ Σύνδεσμοι ἄκεντρον ποιοῦσι τὸν λόγον.

1 Φέρε οὖν παραθεὶς τοὺς συνδέσμους, εἰ θέλοις, [2] ὡς ποιοῦσιν οἱ Ἰσοκρά-
τειοι· [3] Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο χρὴ παραλιπεῖν, ὡς πολλὰ ἂν ποιή-
σειεν ὁ τύπτων, πρῶτον μὲν τῷ σχήματι, εἶτα δὲ τῷ βλέμματι, εἶτά γε
2 μὴν αὐτῇ τῇ φωνῇ. Καὶ εἴσῃ κατὰ τὸ ἑξῆς οὕτως παραγράφων, ὡς τοῦ πά-
θους [4] τὸ συνδεδιωγμένον καὶ [5] ἀποτραχυνόμενον, [6] ἐὰν τοῖς συνδέσμοις ἐξο-
3 μαλίσῃς, [7] εἰς λειότητα ἄκεντρον παραπίπτει, καὶ εὐθὺς ἔσβεσται. [8] Ὥσ-
περ γὰρ, εἴ τις συνδήσειε τῶν θεόντων τὰ σώματα, τὴν φορὰν αὐτῶν ἀφῄ-
ρηται, οὕτως καὶ τὸ πάθος ὑπὸ τῶν [9] συνδέσμων, καὶ τῶν ἄλλων προσθηκῶν
ἐμποδιζόμενον [10] ἀγανακτεῖ· τὴν γὰρ ἐλευθερίαν ἀπολύει τοῦ δρόμου, καὶ τὸ
ὡς ἀπ' ὀργάνου τινὸς ἀφίεσθαι.

Φέρε οὖν] περὶ τῶν πολυσυνδέτων, quibus orationis patheticæ vis, ἀκμὴ, & contentio remittitur, & relaxatur, ejuſdemque retardatur impetus. PETRA.

Ibid. Φέρε οὖν] Rem a ratione contrariorum jam probat: *Adde conjunctiones*, inquit, *& alia ſermonis vincula, tum, quam remiſſa & pæne iners oratio futura ſit, videbis*. FABER.

Ibid. Φέρε οὖν] Dionyſius, quum dixiſſet τὴν διαλελυμένην λέξιν μᾶλλον εἶναι ἐναγώνιον, exemplum hoc protulit: Ἐδεξάμην, ἔτικτον, ἐκτρέφω φίλε. Subjicit autem poſtpaulo: εἰ δὲ συνδήσας εἴποις, ἐδεξάμην, καὶ ἔτικτον, καὶ ἐκτρέφω, πολλὴν ἀπάθειαν τοῖς συνδέσμοις συμβαλεῖς. Eſt & aliud apud eundem exemplum: τὸ δὲ τοιοῦτο, inquit, κυρτὰ, φαληριόωντα, τῇ ἐξαιρέσει τοῦ καὶ συνδέσμου μεγαλειότερον ἀπέβη μᾶλλον, ἢ εἰ εἶπε, κυρτὰ καὶ φαληριόωντα. TOLLIUS.

2. Ὡς ποιοῦσιν οἱ Ἰσοκράτειοι.] *Iſocratis præſtantiſſimi diſcipuli fuerunt in omni ſtudiorum genere.* [*Quintil. l.* 3, *c.* 1.] Inter eos celebriores erant *Iſæus*, *Hyperides*, *Theodectes*, *Theopompus*, *Philiſcus*, *Trallianus*. De diſcipulis *Iſocratis* volumen integrum, idque accurate ſcripſit *Hermippus*. [*Halicar. in Iſæo*, *& Athen. l.* 8.] Notantur apud auctores, ut qui παρισώσεις, & antitheta, in orationibus ſuis nimis pueriliter affectarent. [*Demetrius Phal. & Halic. in methodo panegyr.*] *Longinus* hic etiam polyſyndeta eis in pretio fuiſſe meminit. LANGBÆNIUS.

3. Καὶ μὴν οὐδὲ] Copulas Iſocrateis placere in oratione ſignificat. ROBORTELLUS.

4. Τὸ συνδεδιωγμένον] recte: *quia acriora facit, & inſtantiora, quæ dicimus, & vim quandam præ ſe ferentia, velut ſæpius erumpentis affectus*; ut ait Fabius lib. IX, cap. III.

Aquila:

ΤΜΗ͂ΜΑ κβ'.

Περὶ Ὑπερβατῶν.

1 Τῆς δὲ αὐτῆς ἰδέας καὶ [2] τὰ ὑπερβατὰ θετέον· ἔστι [3] δὲ λέξεων, ἢ
νοήσεων, ἐκ τοῦ κατ' ἀκολουθίαν κεκινημένη τάξις, καὶ οἱονεὶ [4] χαρακτὴρ
ἐναγω-

Τῆς δὲ αὐτῆς] Hyperbaton etiam convenire grandi orationi oſtendit, & cur? ROBORTELLUS.

Ibid. Τῆς δ' αὐτῆς] plura videſis apud Hermogenem de Methodo, c. XIV, ubi eximium ex Thucydide profert exemplum: nec non de Ideis l. I, cap. XI, p. 330, & cap. XII, p. 363. Et ut hæc exempla virtutis ſunt; ita contra ea vitioſum hyperbaton Plinius in epiſt. ad Tacitum, quæ lib. VIII exſtat, ſtudio poſuit: *Neque,*

SECTIO XXI.

Copulas orationem enervare.

AGe, ſi lubet, adde his, Terentiane, vincula Conjunctionum, ut 1
Iſocratei ſolent. Fac; *Verum neque illud ſilentio prætereundum eſt, non unam a verberante injuriam fieri; ac primum quidem geſtu, deinde & vultu, ac tandem ipſa quoque voce.* Et perge ita in ceteris: ſenties illico, 2
rapidum illum & exaſperatum concitati affectus impetum, ſi conjunctionibus illum quaſi complanaveris, atque emollieris, in omni carentem aſperitate lævorem deſidere, &, ut apes ſolent, amiſſo aculeo exſtingui. Quemadmodum enim revinctis, alligatiſque curſorum corpo- 3
ribus omnis ſimul eorum procurſus contentio impeditur: ita & ille commoti affectus fervor conjunctionum vincula, ceterorumque, quibus retineri queat, additamentorum impedimenta reſpuit, atque indignatur: quippe queis libera ipſi atque irreligata procurrendi facultas eripitur, viſque illa retenditur, atque relaxatur, qua, ſicuti telum e machina nervo ſolet, in adverſarios emittitur.

Aquila de Fig. ſententiarum, de Aſyndeto: *Facit autem figura hæc ad celeritatem & vim doloris aliquam ſignificandam, quia plerumque, cum commoti ſumus, hoc modo incidere ſolemus.* Θυμὸς γὰρ τέχνης ȣ̓ δεῖται. Ἀλλὰ δεῖ τρόπον τινὰ αὐτοφυᾶ εἶναι ἐπὶ τῶν τοιȣ́των κατηγορῶν, καὶ ἁπλᾶ, τὰ λεγόμενα, ut egregie monet Dionyſ. Halic. TOLLIUS.

5. Ἀποτραχυνόμενον] Sic & idem Dionyſius δεινὰς dixit τὰς ἀνωμάλȣς ὁδȣ́ς. TOLLIUS.

6. Ἐὰν τοῖς συνδέσμοις] eadem fere apud Dionyſium reperias: Μάλιστα δὲ πάντων ἰστέον, τὴν διάλυσιν δεινότητος ἐργάτιν· οἷον, Πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς, τὰς γνάθȣς φυσῶν, τὰς ὀφρῦς ἐπηρκὼς, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ· εἰ γὰρ συναφθῇ ταῦτα συνδέσμοις, πραότερα ἔσται. TOLL.

7. Εἰς λειότητα, ἄκεντρόν τε προσπίπτει,] Lego εἰς λειότητα ἄκεντρον προσπίπτει. Certe illud τε tollendum. Intellige *lævorem & æquabilitatem quandam orationis, in qua nulli aculei ſint;* *omnia* ita polita & facta, ut *ſtylus ſine ſale, ſine acumine ſit: nihil habeat, quod orexin movere, & faſtidium languentis ſtomachi proritare queat.* FABER.

Ibid. Ἐ'ς λειότητα ἄκεντρον] τὸ εἰς λειότητα *cohæret cum* ἐξομαλίζῃς. *Alias non* προσπίπτει, *ſed* πίπτει *dixiſſet Longinus, ut ſupra ſect.* VII, πίπτει δὲ εἰς ἀπαύξησιν. TOLLIUS.

8. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις] Illuſtratio argumenti a ſimili. PETRA.

9. Συνδέσμων] περὶ τῶν συνδέσμων Hermog. p. 416. PETRA.

10. Ἀγανακτεῖ] Tritum illud Virgilii, *Et pontem indignatus Araxes.* TOLLIUS.

SECTIO XXII.

De Hyperbatis, ſive Transgreſſionibus.

IIſdem annumeres licet & *Tranſgreſſiones.* Eſt autem Tranſgreſſio *ver-* 1
borum ſententiarumque emota ordine naturali diſpoſitio, natique e re præſen-

Neque; inquit, *ut magiſtro magiſter, neque ut diſcipulo diſcipulus, (ſic enim ſcribis) ſed ut diſcipulo magiſter. (Nam tu magiſter, ego contra. Atque ideo tu in ſcholam revocas, ego adhuc ſaturnalia extendo,) librum miſiſti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipſo probare, eum me eſſe, qui non modo magiſter tuus, ſed ne diſcipulus quidem debeam dici.* TOLLIUS.

2. Τὰ ὑπερβατὰ θετέον.] de hyperbato miror

2 ἐναγωνίου πάθους ἀληθέστατος. [5] Ὡς γὰρ οἱ τῷ ὄντι ὀργιζόμενοι, ἢ φοβούμενοι, ἢ ἀγανακτοῦντες, ἢ ὑπὸ ζηλοτυπίας, ἢ ὑπὸ ἄλλου τινὸς (πολλὰ γὰρ, καὶ ἀναρίθμητα τὰ πάθη, καὶ οὐδ' ἂν εἰπεῖν τις ὁπόσα δύναιτο) ἑκάστοτε παραπίπτοντες, ἄλλα προθέμενοι πολλάκις ἐπ' ἄλλα [6] μεταπηδῶσι, μέσα τινὰ παρεμβαλόντες ἀλόγως, εἶτ' αὖθις ἐπὶ τὰ πρῶτα ἀνακυκλοῦντες, καὶ πάντη πρὸς τῆς ἀγωνίας, ὡς ὑπ' ἀστάτου πνεύματος τῇδε κἀκεῖσε ἀγχιστρόφως ἀντισπώμενοι, [7] τὰς λέξεις, τὰς νοήσεις, τὴν ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἱρμοῦ παντοίως πρὸς μυρίας τροπὰς ἐναλλάττουσι τάξιν, οὕτω παρὰ τοῖς ἀρίστοις συγγραφεῦσι διὰ τῶν ὑπερβατῶν ἡ μίμησις ἐπὶ τὰ τῆς
3 φύσεως ἔργα φέρεται. [8] Τότε γὰρ ἡ τέχνη τέλειος, ἡνίκ' ἂν φύσις εἶναι δοκῇ· ἡ δ' αὖ φύσις ἐπιτυχὴς, ὅταν λανθάνουσα περιέχῃ τὴν τέχνην.
4 Ὥσπερ λέγει ὁ [9] Φωκαεὺς Διονύσιος παρὰ τῷ Ἡροδότῳ· [10] Ἐπὶ ξυροῦ γὰρ τῆς

ror, quod ſcribit Hermogenes lib de Formis pag. CCCLXIII. Vide illum & pag. DXXXVIII. Quintilianus libro VIII: *Hyperbaton quoque, id eſt verbi tranſgreſſionem, quam frequenter ratio comparationis & decor poſcit, non immerito inter virtutes habemus. Fit enim frequentiſſime aſpera, & dura, & diſſoluta, & hians oratio, ſi ad neceſſitatem ordinis ſui verba redigantur, &, ut quodque oritur, ita proximis, etiamſi vinciri non poteſt, alligetur.* Libro autem IX, c. I: *In hyperbato*, inquit, *commutatio eſt ordinis.* Quod idem eſt ac Græca Rhetoris noſtri: ὑπερβατά ἐστι.... ἐκ τοῦ καθ' ἀκολουθίαν κεκινημένη τάξις. Unde & appareat, ex eodem fonte utrumque hauſiſſe FABER.

3. Ἔστι δὲ λέξεων,] Tum verborum, tum ſententiarum trajectione conficitur hyperbaton. PETRA.

4. Χαρακτὴρ] Perturbationum animi character veriſſimus τὸ ὑπερβατόν. PETRA.

5. Ὡς γὰρ οἱ] Vide, ut ratio uſus figurarum ſumitur ex natura affectuum animi. ROBORTELLUS.

6. Μεταπηδῶσι,] Supra μεθάλλεσθαι in eadem ſignificatione uſurpatum. PETRA.

7. Τὰς λέξεις] maluiſſem: τὴν τῶν λέξεων καὶ νοήσεων ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἱρμοῦ, &c. TOLLIUS.

8. Τότε γὰρ] de naturæ & artis convenientia. ROBORTELLUS.

Idem. Τότε γὰρ] Naturæ & artis conjunctionem quavis occaſione inculcat, ὅτι κατὰ τὸν Ἀγάθωνα Τέχνη ἔστερξε φύσιν, καὶ φύσις τέχνην. PETRA.

9. Φωκαεὺς Διονύσιος] Locus eſt apud Herodot. lib. VI, tmemate XI: Præter illa, quæ notavit Longinus, obſervandum, Strategi illius orationem incipere a vocula γάρ; id quamobrem? (nam inde natum videri poteſt hyperbaton) ob id ſcilicet, quod Dionyſius poſt multos orationem habuit; dein ob id etiam, quod innuit Longinus. Sic Demoſthenes, ἑσπέρα ΓΑΡ ἦν. FABER.

10. Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς] Hyperbati exemplum ex Herodoto. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.] ἐν τῇ Ἑρατοῖ. FRI PORTUS.

Ibid. Ἐπὶ ξυροῦ] Νῦν ἐν κινδύνῳ ἐστὶ τὰ καθ' ἡμᾶς. Sic apud Soph. ἐν Ἀντιγ. Tireſias vates loquitur, φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης, i. *ſapias. ſcito te verſari in fortuna novacula*, i. in ſummo diſcrimine. PETRA.

Ibid. Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.] *In acie novaculæ.* proverbiale hoc ab *Homero Iliad.* κ' mutuati ſunt *poſteri.* [*Herod. Lucian. in Jove tragœdo, Soph. in Ajace flagell*] Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς. Quod (ut *Euſtathio* & *Triclinio* placet) *Sophocles* παραφράζει, cum dicit ξυρεῖ ἐν χρῷ. Quod proverbium eſſe de rebus in ſummo periculo conſtitutis monet ſcholiaſtes, ἐστι παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων πραγμάτων. *Eraſmus in Chiliad.* (ex *Theocriti* ſcholiis) deduci putat *a circulatoribus, qui in acie gladiorum ingrediuntur; aut ab iis, qui ferrum manu contrectant. Euſtathius* autem *ad Iliad.* κ'. *a vulneribus, quæ jam*, utpote aliter immedicabilia, *ſectionem poſtulant:* ἐκ τῶν τραυμάτων, ἃ τομῆς ἤδη δέονται. Ego potius a maleficis jam plectendis, vel ab hoſtiis ſub cultro conſtitutis, tranſlatum cenſeo; quo ſenſu *Horatius Serm. lib.* 1, *ſat.* 9.

Fugit

præſenti affectus velut nota quædam certiſſima. Quemadmodum enim 3
iis, qui revera iraſcuntur, aut metuunt, aut indignantur, aut obtre-
ctatione, æmulationeve, aut qua alia affectione animi (eſt enim nume-
rus earum infinitior, quam ut recenſeri omnes poſſint,) tranſverſi agun-
tur, accidere ſolet, ut, quum aliunde orationem inchoaverint, ab ejuſ-
dem ſubinde continuatione delabentes ad alia ſæpe tranſiliant, & his præ
animi impotentia ita perturbate interjectis ad inſtitutum rurſus ſermo-
nem revertantur, & quoquoverſum ab animi impetu, velut ab inſta-
bili vento, nunc huc, nunc illuc, æſtu reciprocante jactati, verba,
ſententias, omnemque adeo naturalis compoſitionis ordinem varia pror-
ſus atque multiplici ratione commutent: ita paſſim optimos quoſque
ſcriptores ad hunc naturæ morem ſuas componere videas orationes,
eumque elegante ac tempeſtivo hyperbatorum uſu exprimere, atque
imitari. Nam *tum demum Ars conſummata eſt, atque abſoluta, quum Na-*
turæ ſpeciem induit: & viciſſim, *Natura tum denique felix, emendataque* 3
dicenda eſt, quum ab Arte latenter adjuvatur. Ex hoc genere ſunt illa
Dionyſii Phocæenſis apud Herodotum: *In ipſo vobis diſcrimine res ve-* 4
ſtræ

----- Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit.

Alteram loquendi formulam, ἐν χρῷ, ſuperius nobis exhibuit *Sappho.* Ejus uſus apud auctores varius; eſt ubi certum tonſuræ genus, [*Heſych. Ariſt. ſch. in Avibus.*] quod σκάφιον vocant, deſignat. De quo, & aliis, late *Hadrianus Junius Comment. de coma, cap.* 6. Alias, *in proximo;* ut ἐν χρῷ τοῦ κινδύνου γίνεσθαι. [*Syneſ. ep.* 4] Atque inde ἐν χρῷ μάχεσθαι, [*Dion. lib.* 50.] eſt *comminus pugnare;* & οἱ ἐν χρῷ, *amici, intimi:* quo modo *Perſius Sat.* 3: *Ego te intus, & in cute novi.* hoc eſt, *Cornuto* interprete, *in animo, & in conſcientia.* Plura ſuggeret *Franciſcus Vigerus de Idiotiſmis, c.* 9. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς] proprie, *in acie novaculæ.* ἀκμὴ enim acies eſt, ſive ὀξύτης. Lucianus de Mercede conductis: τῆς τελαίνης τὰς ἀκμὰς εἰς τὰς χεῖρας λαβὼν, καὶ ἀποπειρώμενος. Pindar. Pyth. IX, ἔπραθε Φασγάνου ἀκμᾷ. Vertendum tamen, *in ipſo diſcriminis articulo,* ſeu *momento.* Ἀκμὴ & καιρὸς ſæpe eadem: Sophocles Philoctete:

Ἀκμὴ γὰρ οὐ μακρῶν ἡμῖν λόγων.

Idem Electra:

------ Ὡς ἐνταῦθ᾽ ἐσμὲν,
Ἵν᾽ οὐκέτ᾽ ὀκνεῖν καιρὸς, ἀλλ᾽ ἔργων ἀκμή.

Æſchylus Agamemnone:

Τὸ μὴ μέλλειν δ᾽ ἀκμή.

Idem Perſis:

Κ᾽ οὐκ ἔτ᾽ ἦν μέλλειν ἀκμή.

Euripides Hercule Furente:

Ἐσώθης εἰς ἀκμὴν ἐλθὼν φίλοις.

Aliquando ἀκμὴ τοῦ καιροῦ τὸ καιριώτατον ſignificat; punctum ſcilicet illud temporis, quo neglecto, ſeu prætervecto, *occaſio* abiit, *Metanœa* vero adeſt, in Epigr. Gr. & Auſonio. Sic Euripides Helena:

------ Οὐ μόλις ποτὲ
Λαβοῦσ᾽ ἐπ᾽ ἀκμῆς εἰμὶ κατθανόντ᾽ ἰδεῖν.

Conjunxit utrumque Iſocrates ad Nicoclem: Κράτιστον μὲν τὴν ἀκμὴν τῶν καιρῶν τυγχάνειν. Rurſus eodem ferme modo ἐπὶ ξυροῦ ſimpliciter legas. Sic Sophocles Antigone: Ἐπὶ ξυροῦ τύχης. Idem Hercule Fur.

Τοσῷδε μᾶλλον φρόντισ᾽ ἐπὶ ξυροῦ.

Unde dubium videtur, num vocula ἀκμὴ a voce ξυρὸς regatur, an contra. Apud Phædrum enim Tempus, ſive Occaſio deſcribitur, *pendens in novacula,* id eſt, *ſuper aciem novaculæ,* quæ ſane ſubtiliſſima: ſic ut occaſio minimo momento huc illuc impellatur. Ceterum ſententiam hanc Herodotus ab Homero mutuatus eſt, qui Iliad. κ: ait:

Νῦν γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς
Ἢ μάλα λυγρὸς ὄλεθρος Ἀχαιοῖς, ἠὲ βιῶναι.

Ubi male in vulgatis editionibus legitur ἄμμιν. Videſis & ad hunc locum Scholiaſten. in Vaticano codice articulus ante ἀκμῆς aberat; ſicut in Homero. TOLLIUS.

II. Ἡμῖν] potius ὑμῖν, ut e ſequentibus patet. Nec aliter prima editio: alias enim di-

γὰρ τῆς ἀκμῆς ἔχεται [11] ἡμῖν τὰ πράγματα, [12] ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευ-
θέροισι, ἢ δούλοισι, καὶ τούτοισι, ὡς δρηπέτῃσι· [13] νῦν ὦν ὑμέες ἢν μὲν βούλη-
σθε ταλαιπωρίας [14] ἐνδέκεσθαι, [15] τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται,
οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑπερβαλλόμενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλεύθεροι· ἐνταῦθ' ἣν
τὸ κατὰ τάξιν, [16] ὦ ἄνδρες Ἴωνες, νῦν καιρός ἐστιν ὑμῖν πόνους ἐπιδέχεσθαι.
[17] ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ὑμῖν τὰ πράγματα· ὁ δὲ, τὸ μὲν, ἄνδρες
5 Ἴωνες, ὑπερεβίβασεν, [18] (προσέβαλε γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ φόβου φθάνων, ὡς
μηδ' ἀρχὴν πρὸς τὸ ἐφεστὼς δέος προσαγορεῦσαι τοὺς ἀκούοντας) [19] ἔ-
πειτα δὲ τὴν τῶν νοημάτων ἀπέστρεψε τάξιν· πρὸ γὰρ τοῦ φῆσαι, ὅτι αὐτοὺς
δεῖ πονεῖν, (τοῦτο γάρ ἐστιν, ὃ παρακελεύεται) ἔμπροσθεν ἀποδίδωσι τὴν
αἰτίαν, δι' ἣν πονεῖν δεῖ, Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, φήσας, ἔχεται ἡμῖν τὰ πρά-
6 γματα· ὡς μὴ δοκεῖν ἐσκεμμένα λέγειν, ἀλλ' ἠναγκασμένα. [20] Ἔτι δὲ
μᾶλλον ὁ Θουκυδίδης καὶ τὰ φύσει πάντως ἡνωμένα, καὶ ἀδιανέμητα, ὅμως
7 ταῖς ὑπερβάσεσιν ἀπ' ἀλλήλων ἄγειν δεινότατος. Ὁ δὲ [21] Δημοσθένης
οὐχ οὕτως μὲν αὐθάδης, [22] ὥσπερ οὗτος, [23] πάντων δ' ἐν τῷ γένει τούτῳ
κατακορέστατος, καὶ πολὺ τὸ ἀγωνιστικὸν ἐκ τοῦ ὑπερβιβάζειν, καὶ [24] ἔτι
νὴ Δία τὸ [25] ἐξ ὑπογύου λέγειν, συνεμφαίνων, καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὸν κίν-
8 δυνον τῶν μακρῶν ὑπερβατῶν τοὺς ἀκούοντας συνεπισπώμενος. [26] Πολ-
λάκις γὰρ τὸν νοῦν, ὃν ὥρμησεν εἰπεῖν, [27] ἀνακρεμάσας, καὶ μεταξὺ, ὡς εἰς
ἀλλόφυλον καὶ ἀπεοικυῖαν τάξιν, ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις διὰ μέσου, καὶ ἔξωθέν
ποθεν ἐπεισκυκλῶν, εἰς φόβον ἐμβαλὼν τὸν ἀκροατὴν, ὡς ἐπὶ παντελεῖ
τοῦ λόγου

cendum illic fuerat: *Νῦν οὖν ἢν μὲν ἡμεῖς βουλώμεθα*, &c. Niſi & hic perſonarum quoque quæſita ad Sublimitatem commutatio eſt, de qua nos ſupra nonnihil e Virgilio. Tollius.

12. *Ὡς δρηπέτῃσι*] ſi verbum verbo reddas, erit, *tamquam fugitivis*. Sed quia inelegans hoc & inſolens, verti, *acerbiſſimam*: quia vix ulla acerbior, aut durior eſſe poteſt ſervitus, quam retractorum e fuga fugitivorum. Tollius.

13. *Νῦν ὦν ὑμέες*] Similem fere locum e Philippica Ciceronis decima Victorius in Variis adduxit. *Omnes*, inquit ille, *nationes ſervitutem ferre poſſunt; noſtra civitas non poteſt: nec ullam aliam ob cauſam, niſi quod illæ laborem doloremque fugiunt; quibus ut careant, omnia perpeti poſſunt.* Tollius.

14. *Ἐνδέκεσθαι*] Jonicum, pro *ἐνδέχεσθαι* *ſuſcipere*, non, *evitare*, ut de Petra. *ὦν* autem pro *οὖν* poſitum. Faber.

15. *Τὸ παραχρῆμα*] neſcio, an hæc interpretes alii ceperint: illuſtrantur autem non mediocriter hiſce Catonis apud A. Gellium lib. xvi, cap. 1: *Cogitate*, inquit, *cum animis veſtris, ſiquid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito recedet, benefactum a vobis, dum vivetis, non abſcedet.* Conſimilia fere ſunt illa Cyri ad Perſas apud Juſtin. l. 1. Tollius.

16. *Ὦ ἄνδρες Ἴωνες*] exemplum hujuſmodi orationis elegantis potius, quam vehementis, apud Xenophontem lib. iv rer. Græcar. occurrit, ubi Dercyllides ad Abydenos ita loquitur: *ὦ ἄνδρες, νῦν ἔξεστιν ὑμῖν, καὶ πρόσθεν φίλοις οὖσι τῇ πόλει ἡμῶν, εὐεργέτας φανῆναι τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ γὰρ τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι οὐδὲν θαυμαστόν· ὅταν δέ τινες ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλοι βέβαιοι φανῶσι, τοῦτο εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.* Et lib. iii Cyropædiæ: *Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. Νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς, ἐν ᾗ ἔφυτε*, &c. ubi nullum Hyperbaton. Tollius.

17. *Ἐπὶ ξυροῦ*] Sic loquitur Neſtor apud Hom. Il. *κ'*. Petra.

18. Προ-

ſtræ verſantur, Jones, ut vel ætatem omnem liberi ſitis, vel ſervitutem ſerviatis acerbiſſimam. Itaque ſi jam nunc æquis animis ærumnarum nonnihil aclaborum pati ſuſtinueritis, initio quidem ea res moleſta vobis accidet: at deinceps, ſuperatis hoſtibus, perpetua libertas exigui temporis patientiæ præmium ac fructus erit. Ordo hic erat: *O Jones, nunc tempus eſt, ut labores æquis animis perpetiamini: nam in ipſo res veſtræ diſcrimine verſantur.* At hic primum compellationem illam, *ô Jones*, trajiciendo ab ipſo metu exorſus eſt; ac ſi periculi ſuper caput ſtantis terrore foret præpeditus, quominus eos in principio orationis, uti factum oportuerat, compellaſſet. Deinde & ipſum ſententiarum pervertit ordinem. 5
Priuſquam enim ærumnas illis tolerandas eſſe dicat (quod hujuſce eſt adhortationis propoſitum) cauſſam, ob quam eas perpeti neceſſe ſit, exponit, nempe; *in ipſo res veſtræ vobis diſcrimine verſantur.* Sic ut non diu ante meditata, ſed quæ ipſa ex tempore eliciat, & extundat neceſſitas, in medium proferre videatur. In his autem multis partibus crebrior eſt, 6
ac pæne totus, Thucydides: in iis etiam, quæ natura ita conjunxit, ut ſejungi non poſſe videantur, per Tranſgreſſionem divellendis inſignis artifex. Parcior aliquanto Demoſthenes: ceteroquin in hoc genere alio- 7
rum omnium facile princeps, ad ſatietatem uſque: tum & in exhibendis, exprimendiſque per Tranſgreſſiones animi perturbationibus, & in illa jam quaſi ſubita, ac velut ex ipſa re nata loquendi ratione effingenda, valdequam multus, & efficax: adeo ut & ipſum ſimul auditorem ſæpe in illud prolixarum Tranſgreſſionum rapiat periculum. Frequenter 8
enim accidit, ut, (dum ſententiam, quam inchoaverat, ſuſpendit, & ad alieni generis interim, ac omnino diverſi ſermonis tramitem deflectens, alia aliis intermedia, & forinſecus alicunde arceſſita aggerit) ubi jam auditoribus illum incuſſit metum, ac ſi prorſus ab inſtituta ſit oratione aberra-

18. Προσέβαλε γὰρ] Declaratur ejus Hyperbati artificium. Robortellus.

Ibid. Προσέβαλε γὰρ] duo Codices: προσεισέβαλεν οὖν ἂν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ φόβου, ὡς μηδ' ἀρχὴν φθάνων πρὸς τὸ ἐφεστὼς δέος. Nec aliter editio prima habet Robortelli. Tollius.

19. Ἔπειτα] Hermog. pag. 419. Petra.

20. Ἔτι δὲ μᾶλλον] Thucydidis artificium in Hyperbatis. Petra.

Ibid. Ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ Θουκυδίδης.] *Thucydides* etiam hyperbatis nimium quantum delectatur: quo nomine apud *Halicarnaſſeum, de Thucyd. charactere*, vapulantem vide. Langbænius.

21. Δημοσθένης] Demoſthenes prudenter & apte utitur hyperbatis. Petra.

22. Εἴπερ οὗτος] de Thucydide loquitur, qui hyperbatis ſcatet, & iis omnibus, unde obſcuritas oboriri ſolet; quamobrem ab Halicarnaſſeo dicitur *ænigmata ſcribere.* Locus non ſuccurrit, arbitror tamen legiſſe me illum in libello περὶ τῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θουκυδίδου. Faber.

23. Πάντων δὲ] Demoſthenes quoque uſus eſt ſæpiſſime, prudentius tamen Thucydide, & aptius. Robortellus.

24. Ἔτι νὴ Δία] Vaticanus tertius, ἐστὶ νὴ Δία. Tollius.

25. Ἐξ ὑπογυίου] Hermogenes & alii vocant, & proprie magis, ἐξ αὐτοσχεδίου. Quæ facultas interdum mirificos affectus edit in animis auditorum. Faber.

26. Πολλάκις γὰρ] Vide, ut Longinus, dum de Hyperbato loquitur, longum Hyperbaton faciat. Robortellus.

Ibid. Πολλάκις γὰρ] Quid efficiat τὸ ὑπερβατὸν apud auditores, μακρῷ ὑπερβατῷ deſcribit. Petra.

27. Ἀνακρεμάσας,] Καὐτὸς οἷον ἀνεκρέμασε τὴν περὶ τοῦ ὑπερβατοῦ ἔννοιαν, quoad illius effectum

τοῦ λόγου διαπτῶσαι, καὶ συναποκινδυνεύειν ὑπ' ἀγωνίας τῷ λέγοντι συν-
αναγκάσας, εἶτα παραλόγως διὰ μακροῦ τὸ πάλαι ζητούμενον εὐκαίρως
ἐπὶ τέλει που προσαποδούς, αὐτῷ τῷ κατὰ τὰς ὑπερβάσεις [28] παραβόλῳ,
9 καὶ ἀκροσφαλεῖ πολὺ μᾶλλον ἐκπλήττει. [29] Φειδὼ δὲ τῶν παραδειγμάτων
ἔστω διὰ τὸ πλῆθος.

fectum, auditorum animis. Petra.

Ibid. Ἀνακρεμάσας,] Ita uti de Poëtico ordine in longiori opere Horatius præcipit,

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat. Tollius.

28. Παραβόλῳ] Vid. not. ad ſect. XXXII, 4. Tollius.

29. Φειδὼ δὲ ἔστω διὰ τὸ πλῆθος] Hyperbati

Τ Μ Η Μ Α κγʹ.

Περὶ Πολυπτώτων; καὶ ἄλλων τοιούτων σχημάτων, καὶ Πληθυντικῶν.

1 ΤΑ' γε μὴν Πολύπτωτα λεγόμενα, Ἀθροισμοί, καὶ [2] Ἀντιμεταβολαί,
καὶ Κλίμακες, πάνυ ἀγωνιστικά, ὡς οἶσθα, [3] κόσμου τε, καὶ παντὸς
2 ὕψους, καὶ πάθους συνεργά. [4] Τί δὲ αἱ τῶν πτώσεων, χρόνων, προσώπων,
ἀριθμῶν, γενῶν ἐναλλάξεις, [5] πῶσποτε καταποικίλλουσι, καὶ ἐπεγεί-
3 ρουσι τὰ ἑρμηνευτικά; [6] Φημὶ δὴ τῶν κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς οὐ μόνα ταῦτα
κοσμεῖν, ὁπόσα τοῖς τύποις ἑνικὰ ὄντα τῇ δυνάμει κατὰ τὴν ἀναθεώρη-
4 σιν πληθυντικὰ εὑρίσκεται, [7] (Αὐτίκα, φησὶ, λαὸς ἀπείρων θύνων ἐπ' ἠιόνεσσι
διϊστάμενοι κελάδησαν) [8] ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον παρατηρήσεως ἄξια, ὅτι
ἔσθ'

TA' γε μὴν] magnam habent vim, ſi ſimul commiſceantur hæ figuræ πολύπτωτα, κλίμακες, ἀθροισμοί, μεταβολαί. Robortellus.

2. Ἀντιμεταβολαί] duo Codices, μεταβολαί. Tollius.

3. Πολύπτωτα κόσμου τε, καὶ παντὸς Ὕψους καὶ πάθους σύνεργα] Illud, παντὸς Ὕψους, falſum eſt de *polyptotis*. Legendum itaque κόσμου ΤΕ ΠΑ'ΝΤΩΣ, καὶ Ὕψους, &c. Faber.

Ibid. Κόσμου] hoc verum: ſed quod ad Sublimitatem attinet, id nec de polyptoto, nec de gradatione ita liquido affirmari poteſt. Contra Auctor Rhetor. ad Herenn. l. IV, c. 23, fidem, & gravitatem, & ſeveritatem oratoriam polyptotis frequenter collocatis *minui* dicit, *propterea quod eſt in his lepos, & feſtivitas, non dignitas, neque pulcritudo. Quare, quæ ſunt ampla*, inquit, *& pulcra, diu placere poſſunt: quæ lepida & concinna, cito ſatietate afficiunt aurium ſenſum faſtidioſiſſimum.* Fabius lib. IX, cap. III: *Gradatio*, inquit, *quæ dicitur κλίμαξ, apertiorem habet artem, & magis affectatam; ideoque eſſe rarior debet*. Hac igitur una ratione Longinus defendi poteſt; ſi nimirum hæ figuræ raro, & commode uſurpentur, tum vero eas ad conciliandam orationi altitudinem plurimum prodeſſe. Hermogenes l. I de Ideis; ἔτι κάλλους ἴδιον καὶ τὸ πολύπτωτον καλούμενον σχῆμα. De Gradatione vero paulo ante dixerat. Ἔτι τῶν ἐπιφανῶς καλλωπιζόντων ἐστὶ μετ' ἐναργείας καὶ τὸ κλιμακωτὸν καλούμενον σχῆμα, ὃ δὴ σπάνιον παρὰ τῷ ῥήτορι, μᾶλλον οὐδὲ σπάνιον, ἀλλ' ἅπαξ ἢ δὶς εἰρημένον. Tollius.

4. Τί δ' αἱ] Vis etiam in mutatione caſuum, temporum, perſonarum, generum, numerorum. Robortellus.

5. Πῶς, πότε] Unica voce πῶσποτε. Faber.

6. Φημὶ δὴ τῶν κατὰ] Fabius lib. VIII, cap. VI: *Maxime autem in orando valebit numerorum illa libertas. Nam & Livius ſæpe ſic dicit*, Romanus prælio victor: *cum Romanos viciſſe ſignificat. Et contra Cicero ad Brutum*: Populo, *inquit*, impoſuimus, & oratores viſi ſumus; *cum de ſe tantum loqueretur.*

Quod

aberraturus, eaque trepidantes ſollicitudine una ſecum periclitari coëgit, longo tandem poſt tempore, quod dudum deſideratum fuerat, ex inopinato, ſed opportune ſubjiciens, felici quidem illa, ſed ancipiti, ac periculoſa in tranſponendis verbis & ſententiis audacia multo illos, quam alias, vehementius commoveat, ac percellat. Et hujus quidem generis 9
exemplorum tanta vis eſt, atque copia, ut eorum mihi afferendi labore ſuperſedendum exiſtimem.

bati exempla non eſt cur longius petantur. Ipſe enim Longinus, dum de iis agit, duo ſatis intricata, & ἔμπλοκα fecit; alterum initio hujus ſectionis, alterum hoc loco; idque conſulto: nam ita ſolens eſt. Ubi de figura aliqua, aut virtute orationis agit, illam exprimit, dum loquitur: (*quod & alii ante Fabrum obſervarunt*) itidem ut Terentiano factum, qui pro vario carminis genere metrum variavit. FABER.

SECTIO XXIII.

De Polyptotis, aliiſque id genus figuris: item de Singularibus, & Pluralibus.

JAm vero Exornationes illæ, quæ vulgo *Polyptota* dicuntur, item 1
Coacervationes, *Commutationes*, *Gradationeſque*, plane ſunt, uti noſti, ad contentionem aptiſſimæ, & ad ornatum, omnemque cum orationis granditatem, tum animorum concitationem vehementer accommodatæ. Quid? nonne & *caſuum quoque*, & *temporum*, & *perſonarum*, *nu-* 2
merorumque, & *generum mutationes* elocutionem veluti luminum quadam varietate mirifice diſtinguunt, & illuſtrant, jacentemque excitant, & attollunt? Ceterum, quum de Numeri loquor mutatione, non ita 3
hæc velim accipias, Terentiane ſuaviſſime, ac ſi ea ſola exornare cenſeam orationem, quæ ſingulariter terminata poteſtate, ſi penitius conſideres, pluralia deprehenduntur: (quod genus: 4

Mox immenſa ruens diſperſa ad littora plebes
Horrendum inſonuere)

verum illa potius animadvertenda, ſequendaque judicem, quæ terminatione

Quod genus non orationes modo ornat, ſed etiam quotidiani ſermonis uſus recipit. TOLL.

7. Αὐτίκα (φησὶ) λαὸς ἀπείρων] Thucyd. locus eſt. PETRA.

Ibid. Αὐτίκα (φησὶ) λαὸς ἀπείρων, &c. Male metuo, ne gratis dicat interpres hæc *Thucydidis* eſſe: quæ una tantum litterula immutata, cujus etiam veſtigia in MS. deprehendimus, nullo negotio in carmen, neſcio cujus poëtæ, coaleſcent. Sic ergo,

——— Αὐτίκα λαὸς ἀπείρων
Θῦνον ἐπ' ἠϊόνεσσι διϊστάμενοι κελάδησαν.

Statim infinitus populus ad littora ruebant, & diviſi clamaverunt. LANGBÆNIUS.

Ibid. Αὐτίκα (φησὶ) λαὸς ἀπείρων θύνων ἐπ' ἠϊόνεσσι διϊστάμενοι κελάδησαν] Interpres hunc locum Thucydidis eſſe dixit: Langbænius putavit eſſe poëtæ alicujus, atque verſum cum acroteleutio formavit. Sed, ſi legas Θῦνον, neceſſario erit legendum ΚΑΙ διϊστάμενοι κελάδησαν; atque ita corruat verſus neceſſe eſt. Ego autem, unde id probem, quod mihi videtur, haud ſane habeo; ſed dicam tamen, quæ mea ſententia ſit. Arbitror locum eſſe Hecatæi ſcriptoris proſaïci, & qui veteri Joniſmo uſus fuerat. Nam Herodoti Joniſmus recentior eſt. Et fortaſſe olim, aliud agens, verum hujus loci parentem reperiam. FABER.

8. Ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον] qualia πληθυντικὰ augeant orationem, & πάθος efficiant, docet. ROBORTELLUS.

ἔσθ' ὅπου προσπίπτει [9] τὰ πληθυντικὰ μεγαλορρημονέστερα, καὶ αὐτῷ δοξο-
5 κομποῦντα τῷ ὄχλῳ τοῦ ἀριθμοῦ. Τοιαῦτα παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ τὰ ἐπὶ τοῦ
[10] Οἰδίπου.

—— —— [11] Ὦ γάμοι γάμοι,
Ἐφύσαθ' ἡμᾶς, καὶ φυτεύσαντες, πάλιν
[12] Ἀνεῖτε ταὐτὸν σπέρμα, κἀπεδείξατε
[13] Πατέρας, ἀδελφοὺς, παῖδας, αἷμ' ἐμφύλιον,
Νύμφας, γυναῖκας, μητέρας τε, χ' ὁπόσα
Αἴσχιστ' ἐν ἀνθρώποισιν ἔργα γίνεται.

Πάντα γὰρ ταῦτα ἓν [15] ὄνομά ἐστιν, Οἰδίπους· ἐπὶ δὲ θατέρου Ἰοκάστη.
6 Ἀλλ' ὅμως χυθεὶς εἰς τὰ πληθυντικὰ ὁ ἀριθμὸς, συνεπλήθυνε καὶ τὰς
ἀτυχίας· [14] καὶ, ὡς ἐκεῖνα, πεπλεόνασται,

Ἐξῆλθον Ἕκτορές τε, καὶ Σαρπηδόνες.

7 Καὶ τὸ Πλατωνικὸν, ὃ καὶ ἑτέρωθι παρατεθείμεθα, ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων,
[16] Οὐ γὰρ Πέλοπες, οὐδὲ Κάδμοι, οὐδ' Αἴγυπτοί τε, καὶ Δαναοὶ, οὐδὲ βάρ-
βαροι συνοικοῦσιν ἡμῖν, ἀλλ' αὐτοὶ Ἕλληνες, οὐ μιξοβάρβαροι, οἰκοῦμεν· καὶ
τὰ ἑξῆς. Φύσει γὰρ ἐξακούεται τὰ πράγματα κομπωδέστερα ἀγεληδὸν οὕτως τῶν
8 ὀνομάτων ἐπισυντιθεμένων. [17] Οὐ μέντοι δεῖ ποιεῖν αὐτὸ ἐπ' ἄλλων, εἰ μὴ
ἐφ' ὧν δέχεται τὰ [18] ὑποκείμενα αὔξησιν, ἢ πληθὺν, ἢ ὑπερβολὴν, ἢ
πάθος, [19] ἕν τι τούτων, ἢ τὰ πλείονα· ἐπείτοι [20] τὸ πανταχοῦ [21] κώ-
δωνας

9. Τὰ πληθυντικὰ] Ariſtoteles lib. III Rhetor. c. IV, de iis, quæ tumorem orationi conciliant: καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς γὰρ ὄντος λιμένος ὅμως λέγουσι, λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς· καὶ,

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθρηνοι διαπτυχαί.

Nobile exemplum eſt Sublimitatis orationi per pluralem numerum conciliatæ apud Pindarum, ubi Muſam relictis humilioribus terræ regionibus altius eſcendere faſtigium jubet. Sic enim Iſthm. V:

-------- Ἕλα νῦν μοι πέδοθεν.
Λέγε, τίνες Κύκνον, τίνες Ἕκτορα πέφνον,
Καὶ στράταρχον Αἰθιόπων ἄφοβον, &c.

de ſolo Achille. TOLLIUS.

10. Οἰδίπου] In *Oedipode Tyranno*. FABER.

11. Ὦ γάμοι] ἐν τῷ Οἰδίπ. τυράννῳ. FR. PORTUS.

12. Ἀνεῖτε ταὐτὸν] Ἀνεδώκατε· ἤγουν, ὦ μῆτερ ἡ γεννήσασά με, καὶ πάλιν ἑαυτὴν εἰς σπορὰν ἐμοὶ δοῦσα. PETRA.

13. Πατέρας,] Διότι ἐκ μητρὸς ἐπαιδοποίησα, καὶ διότι, οὓς ἔσπειρα ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐγεννήθησαν. PETRA.

14. Ἓν ὄνομά ἐστιν] Deeſſe hic videtur, ἐφ' ἑτέρου μὲν: cui illud, ἐπὶ δὲ θατέρου reſpondeat. Mox lege, ὡς καὶ ἐκεῖνα. TOLLIUS.

15. Ἐξῆλθον Ἕκτορές τε, καὶ Σαρπηδόνες] Videtur eſſe Æſchyli. FABER.

16. Οὐ γὰρ Πέλοπες] ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ. FR. PORTUS.

Ibid. Οὐ γὰρ Πέλοπες] Locus petitus ex Menexeno Platonis, qui dialogus ab aliis ἐπιτάφιος inſcribitur. Sed hic mutilus eſt, in vulgatis codicibus plenior. [Οὐ γὰρ Πέλοπες, οὐδὲ Αἴγυπτοί τε, καὶ Δαναοὶ, οὐδὲ ἄλλοι πολλοὶ, φύσει (μὲν) βάρβαροι ὄντες, νόμῳ δὲ Ἕλληνες,] Cætera itidem ſe habent, ut hic apud Longinum. Hæc autem ideo dicit Plato, quod Pelops Lydus, aut Phryx eſſet; Cadmus e Phœnicia; Ægyptus & Danaus ex Melampodum regione, quam poſtea *Ægypti* nomine appellarunt. Ceterum ita illud, quod ſuperius paulo legitur, interpungendum eſt: καὶ τὸ Πλατωνικὸν, ὃ καὶ ἑτέρωθι παρατεθείμεθα, ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων. *Et illud Platonis de Athenienſibus, quod ipſe alibi produxi.* Alioqui abſurda diceret Longinus. Et tamen ita omnes priores Interpretes. FABER.

Ibid. Οὐ γὰρ Πέλωπες] aliud exemplum

ampli-

natione plurali multo ſæpe elatiorem, & ipſa numeri multitudine auguſtiorem reddunt, ac efficiunt orationem. Cujuſmodi ſunt hæc Oedipi 5
apud Sophoclem:

O nuptiæ! O mihi exſecrandæ nuptiæ!
Vos, vos genuiſtis nos, ſatoſque jam ſemel
Iterum refuſo reddidiſtis ſemine,
Fratres, Patres, natos, propinquum ſanguinem:
Sponſas, maritas, matres, & quæcunque apud
Homines facinora patrantur fœdiſſima.

Hiſce etenim nominibus omnibus unus tantum hinc Oedipus, illinc Jocaſta deſignatur: verum effuſo, ac dilatato in pluralem terminationem 6
numero ipſæ quoque Oedipi ærumnæ augeri quodammodo multiplicari, videnturque. Ad eundem modum & illa numero amplificata ſunt:

Et Hectores exierunt, & Sarpedones.

Nec non illa Platonis (quæ & alibi a me adducta ſunt) de Athenienſi- 7
bus: *Non enim aut Pelopes, aut Cadmi, aut Ægypti, aut Danai, aliive id genus origine barbari, una nobiſcum habitant: Græci meri ſumus, nulla barbarorum permixtione contaminati, qui hanc civitatem incolimus;* &c. Natura enim omnia illa, quæ nominibus ad hunc modum in multitudinem compoſitis efferuntur, grandiora multo & magnificentiora ad animos eorum, qui audiunt, accidere ſolent. At non ubivis hoc exor- 8
nationis genere utendum eſt, nec ſemper: verum tum demum, quum ſubjecta materia vel amplificationem, vel multitudinem, vel ſuperjectionem, vel affectum, ſeu ſingula, ſeu plura ſimul, admittere videbitur. Siquidem paſſim, & ubique purpureos veſti clavos aſſuere cum ineptum

amplificationis per numerum pluralem, quod huic comparari poſſit, Themiſtius nobis exhibet in Sophiſta: Κηφισοδώρυς δὲ, inquit, καὶ Εὐβυλίδας, καὶ Τιμαίυς, καὶ Δικαιάρχυς, καὶ ϛρατὸν ὅλον τῶν ἐπιτιθεμένων Ἀριϛοτέλει τῷ Σταγειρίτῃ πόϑ᾽ ἂν καταλέξαιμι εὐπετῶς. Tollius.

17. Οὐ μέντοι δεῖ] quando ſit utendum tali ratione augendi, monet. Robortellus.

18. Ὑπερκείμενα] lego ὑποκείμενα. Petra.

Ibid. Ὑπερκείμενα] Idem mihi in mentem venerat, quod Interpreti, legendum ὑποκείμενα. Faber.

19. Ἕν τι τύτων] Lubens ſane legerem, ἢ ἕν τι. Sed hinc quoque τὰ ante πλείονα debet deleri. Faber.

20. Πανταχῦ κώδωνας ἐξῆφθαι λίαν σοφιϛικόν.] *Tintinnabula ubivis ſuſpendere ſophiſtam ſapit.* Hæc ſunt, quæ *tympana eloquentiæ* vocavit *Fabius lib.* v, *cap.* 12. *Tinnitus Gallionis* legimus: & *Ciceronem crepitaculum fori* ſalutatum. [*Auctor Dialogi de Oratoribus.*] Hinc κωδωνίσαι, *experimentum facere*; vel quod vigilum inſomniam, vel quod coturnicum, ſeu etiam equorum, pugnacitatem tintinnabulis explorare ſolebant. Sic *Comici ad Lyſiſtratam* Scholiaſtes ἀνέκδοτος: κωδωνίσαι, διαπεῖραι· μετῆκται δὲ ἀπὸ τῶν περιπατύντων [γρ. περιπαραλύντων] καὶ κώδωσι διαπειρομένων εἰ ἐγρηγόρασιν οἱ ἐπὶ ταῖς φυλακαῖς τεταγμένοι. Οἱ δὲ ὑπομνηματιϛαὶ, ἀπὸ τῶν ὀρτύγων φασὶ μετῆχθαι τὴν λέξιν· τὺς γὰρ ὑπομείνοντας τῦ κώδωνος ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς μάχην. Ἔνιοι δέ φασι καὶ τὺς ἵππυς κώδωσιν ἐξετάζειν. Langbænius.

Ibid. Ἐπεί τοι τὸ πανταχῦ κώδωνας ἐξῆφθαι, λίαν σοφιϛικόν.] Olim κώδωνας, ſeu tintinnabula, frenis & phaleris equorum addebant, non tamen ubique, & ſemper; ſed cum decurſio aliqua equeſtris, aut tranſvectio fiebat, ſeu quid aliud ejus generis, quod pompatice & ſplendide fieri deceret. Inde illud Ariſtophanis adverſus Æſchylum, cum ſcribit, introduxiſſe eum in ſcenam, Μέμνονας κωδω-

δωνας ἐξῆφθαι, λίαν σοφιστικόν.

κωδωνοφαλαροπώλους, id eſt, *qui equos haberent, ex quorum phaleris penduli* κώδωνες *ſtreperent, tintinnarent.* Ad eum locum Scholiaſtes, Apollonii veteris Grammatici auctoritate uſus, ita ſcribit: ὅτι [ὁ Αἰσχύλος] παρήνεγκε χρωμένους κώδωσί τινας, κώδωνας ἐν τοῖς φαλάροις καὶ χαλινοῖς τῶν ἵππων ἔχοντας. Adde huc locum Apuleji lib. x Mileſiarum. Ibi ſic loquitur Aſinus philoſophus & rhetor: *Me phaleris aureis, & fucatis ephippiis, & purpureis tapetis, & frenis argenteis, & pictilibus balteis, & tintinnabulis perargutis exornatum, ipſe reſidens amantiſſime,* &c. *affatur.* Longini itaque ſententia eſt, non debere oratorem ubique, & ſine delectu figuris uti, & ſplendidioribus rhetoricæ ornamentis; ſed ibi tantum, ubi rei magnitudo tale quid poſtulat. FABER.

Ibid. Τὸ πανταχοῦ κώδωνας] Lucian. in Aſino:

Κώδωνες μέλος μουσικώτατον ἐκφωνοῦντες.

Euripides in Rheſo, de ejus equis:

------ Γοργὼ δ' ὡς ἐπ' αἰγίδος θεᾶς
Χαλκῆ μετώποις ἱππικοῖσι πρόσδετος
Πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Hora-

ΤΜΗΜΑ κδ'.

Ὅτι ἐνίοτε τὰ ἑνικὰ ὑψηλοφανῆ ἐστίν.

1 Ἀλλὰ μὴν καὶ τοὐναντίον, τὰ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς τὰ ἑνικὰ ἐπισυναγόμενα ἐνίοτε [2] ὑψηλοφανέστατα. [3] Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διεστήκει, [4] φησί. [5] Καὶ δὴ Φρυνίχῳ δρᾶμα Μιλήτου ἅλωσιν [6] διδά-
2 ξαντι, [7] εἰς δάκρυα ἔπεσαν θέητρον. Τὸ γὰρ ἐκ τῶν διῃρημένων εἰς τὰ ἡνωμένα

Ἀλλὰ μὴν] quandoque πληθυντικὰ ἑνικῶς prolata conferunt πρὸς τὸ ὕψος. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἀλλὰ μὴν] adeatur Dionyſ. Halicarnaſſ. p. 160 med. de Thucydide: ubi eum reprehendit a plurali numero ad ſingularem immodice tranſeuntem. TOLLIUS.

2. Ὑψηλοφανέστατα] ἡ γὰρ σύνθεσις, ut ait Ariſtot. 1 Rhet. c. XXVII, ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν. TOLLIUS.

3. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος] Exemplum aliud ode 18, lib. III Carm. *Ludit herboſo pecus omne campo, Quum tibi nonæ redeunt Decembres; Feſtus in pratis vacat otioſo Cum bove pagus.* PETRA.

Ibid. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος.] Locus integer ſic habet: [*Demoſth. de Corona.*] Οἷς γὰρ ηὐτυχήκεσαν ἐν Λεύκτροις, οὐ μετρίως ἐκέχρηντο· ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διειστήκει. *Suis ad Leuctra ſucceſſibus non uſi fuerunt moderate; deinde tota Peloponneſus in factiones erat diviſa.* Ubi a plurali tranſit ad ſingularem. Quod etiam in ſequenti exemplo contingit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἔπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα] Ex oratione de Corona. Figura autem in eo eſt, quod Peloponneſum pro Peloponneſiis poſuerit. FABER.

4. Φησί] Δημοσθ. ἐν τῷ περὶ στεφ. FR. PORTUS.

5. Καὶ δὴ Φρυνίχῳ δρᾶμα, &c.] Locum hunc primus ex *Herodoto in Erato* adduco. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπεραχθεσθέντες τῇ Μιλήτου ἁλώσει, τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ, καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυνίχῳ δρᾶμα, Μιλήτου ἅλωσιν, καὶ διδάξαντι, εἰς δάκρυά τε ἔπεσαν τὸ θέητρον, καὶ ἐζημίωσάν μιν, ὡς ἀναμνήσαντα οἰκήϊα κακὰ, χιλίῃσι δραχμῇσι· καὶ ἐπέταξαν, μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι τούτῳ τῷ δράματι. *Athenienſes autem Mileti excidium ſe moleſte tuliſſe, tum ex aliis multis declararunt, tum ex eo, quod Phrynicho fabulam edente, quam de Mileti excidio compoſuerat, theatrum in lachrymas prorupit; eumque, quod domeſtica mala refricuiſſet, mille drachmis mulctarunt; addito interdicto, ut ne quis poſtea ea fabula uteretur. Phrynichum* intellige poëtam tragicum, (*Comicus* enim *Herodoto* poſterior) quem *Suidas* falſo a *Perſis* mulctatum narrat, quod *Mileti* excidium in tragœdia repræſentaſſet, Φρύνιχον οἱ Πέρσαι χιλίαις ἐζημίωσαν, ἅλωσιν τραγῳδήσαντα Μιλησίων. Non hoc *Perſarum* factum, qui *Miletum* ipſi diripuerant, ſed *Athenienſium*; uti *Herodoto* aſſentiunt *Strabo lib.* 14, *ex Calliſthene*: & *Plutarchus in præceptis politicis. Miletus* autem urbs *Jonica*,

adeo

ineptum plane eſt, tum doctrinam redolet, exercitationemque pæne puerilem.

Horatius in Arte de re ipſa:

Purpureus, late qui ſplendeat, unus & alter
Aſſuitur pannus.

Quem æmulatus eſt Fabius lib. VIII, cap. V: *Porro ut affert lumen clavus purpuræ loco inſertus, ita certe neminem deceat intertexta pluribus notis veſtis. Quare licet hæc enitere, & aliquatenus exſtare videantur, tamen lumina illa non flammæ, ſed ſcintillis inter fumum emicantibus ſimilia dixeris: quæ ne apparent quidem, ubi tota lucet oratio, ut in ſole ſidera deſinunt cerni.* Dionyſius idem fere præcipit, χρῆσθαι μέντοι τοῖς σχήμασι μὴ πυκνοῖς· ἀπειρόκαλον γὰρ, καὶ παρεμφαῖνόν τινα τοῦ λόγου ἀνωμαλίαν. TOLLIUS.

21. Κώδωνας ἐξῆφθαι,] Κατὰ τρόπον μεταφορᾶς τρίτον παρ' Ἑρμογένει ἐν τῇ σεμν. Sunt autem Κώδωνες, quos vulgo *ſonalios* vocamus, ex equorum phaleris propendentia plerumque tintinnabula. Proprie Κώδων τὸ τῆς σάλπιγγος πλατὺ: a cujus ſimilitudine tintinnabula Κώδωνες Græcis dicuntur. PETRA.

SECTIO XXIV.

Singularia quandoque ſuppeditare Sublimitatem.

CONtra ea contingere nonnumquam videmus, ut illa, quæ ex plu- 1
rali numero in ſingularem coartantur, multis ſæpe partibus am-
pliora videantur: ut, *Adhac omnis Peloponneſus in factiones diſceſſerat.*
Item: *Quum Phrynichus Mileti Excidium in ſcena exhiberet, univerſum*
theatrum in lacrymas effuſum eſt. Ea namque, quæ in plura diviſa ſunt,
ſi ad ſingularis numeri contraxeris unitatem, grandiorem quandam quaſi
corporis molem præ ſe ferunt. Cujus utriuſque ornatus unam ean- 2
demque

adeo luxu diffluens, ut *Mileſia* carmina [*Ovid. triſt. l.* 2,] pro impudicis habita ſint, non minus quam *Sotadica.* Et fabulæ quævis literariis ludicris refertæ, *Mileſiæ* vocantur; quales ſunt *Apuleji. Vid. Capitolinum in Clodio Albino.* Et Μιλήσια ἐρώματα ob delicias ſuas in proverbium abiere; [*Euſtath. in Dionyſ.*] ut quæ ipſo ſomno *molliora*: Πορφύρεοι δὲ τάπητες ἄνω, μαλακώτεροι ὕπνω. Ἁ Μιλατος ἐρεῖ. *Theocrit. Idyll.* 16. Videatur & *Marcellinus l.* 28. Ad ea, quæ hic de mutatione numerorum, temporum, perſonarum, diſſerit auctor, adjunge (ſi lubet) exempla, quæ ex *Homero* ſuppeditat auctor libelli de ſchematis *Homeri*, ſive is *Plutarchi* γνήσιος, ſive potius *Apollonii Alexandrini.* Nec non quæ ex *Thucydide Halicarnaſſeus de Charact. Thucyd.* LANGBÆNIUS.

6. Διδάξαντι,] Quod Græci dicunt δρᾶμα διδάξαι, Cic. *agere & docere fabulam* vertit. De utroque Phrynicho, Tragico & Comico, vide Suidam. Unde porro pendeat dativus iſte, ex contextu non conſtat. Haud, dubie quia locus citatus ἀτελὴς, aliunde pendet, quod hic in contextu non expreſſum: ſimile quid habes in ſequenti pag. in illo Herod. loco. PETRA.

7. Εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεώμενοι] Quod habet probandum Longinus? Hoc ſcilicet, τὰ ἑνικὰ ἐνίοτε ὑψηλοφανῆ εἶναι, *quæ ſingularis numeri ſint, ea interdum ad ſpeciem Granditatis facere.* Itaque falſum eſt exemplum Herodoti, quo utitur εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεώμενοι, *lacrymas profuderunt ſpectatores.* Sed aliter multo Longinus; nempe, pro θεώμενοι, ſcripſerat, θέατρον, aut θέητρον, (*Theatrum fleverunt*) quod deinde, addito gloſſemate, corruptum eſt, & lectio illa genuina ſuo loco mota fuit. Locus Herodoti eſt in VI, ſectione XXI. FABER.

Ibid. Εἰς δάκρυα ἔπεσε] Quod ubi fiebat, res facta erat poëtæ, vel etiam Rhapſodis. Vid. Platonem in Jone. Lucian. de Gymnaſ. p. 797: Καὶ ῥήσεις οἰκτρὰς ἐτραγῴδει πρὸς τὸ θέατρον, ὑφ' ὧν ἐς δάκρυα κατεσπῶντο οἱ ἀκούοντες. Vide de his elegantiſſimum locum l. III Confeſſ. Auguſtin. de Phrynicho vero Tzetzes Chil. VII, 156:

Τὴν ἅλωσιν Μιλήτου δὲ Φρύνιχος, Ἀθηναῖος
Ὢν τραγικὸς, ἐδίδαξεν οἰκτρᾷ τῇ τραγῳδίᾳ.
Ὡς πᾶν θρηνῆσαι θέατρον, καὶ μελανοφορῆσαι.
Χιλίας δὲ ἐζημίωτο δραχμὰς τοῖς Ἀθηναίοις,

3 γινώμενα ἐπιστρέψαι τὸν ἀριθμὸν, σωματοειδέστερον. Αἴτιον δ' ἐπ' ἀμφοῖν τοῦ κόσμου ταυτὸν οἶμαι· ὅπου τε γὰρ ἑνικὰ ὑπάρχει τὰ ὀνόματα, τὸ πολ-
4 λὰ ποιεῖν αὐτὰ, [8] παρὰ δόξαν, ἐμπαθοῦς. Ὅπου τε πληθυντικὰ, τὸ εἰς ἕν τι εὔηχον συγκορυφοῦν τὰ πλείονα, διὰ τὴν εἰς τοὐναντίον μεταμόρφωσιν τῶν πραγμάτων, [9] ἐν τῷ παραλόγῳ.

Οἳ καὶ μηδένα ἔγραψαν τῷ δράματι κεχρῆσθαι.
Ammianus Marcellinus lib. XXVIII Phrynichum Miletum relegatum refert, *indignantibus Athenienſibus tam luctuoſæ coloniæ ſuæ cladis memoriam ſibi refricatam.* Ceterum pro ἔπεσαν, quod in vulgatis Herodoti Codicibus eſt, ἔπεσε τὸ θέητρον potius legendum videtur. Alias enim Auctoris noſtri obſervatio fruſtra fuerit. Poteſt tamen ἔπεσαν tertia plurali defendi, ſicut apud Homerum legitur, Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο· ἐπειδήπερ, ut auctor ait vitæ Homeri, ἡ πληθὺς τὴν μὲν προσηγορίαν ἐστὶν ἑνικὸν, πολλοὺς δὲ ἐν αὐτῷ περιείληφεν. Vide & ſupra ſect. XXIII, 3. TOLLIUS.

8. Τὸ, πολλὰ ποιεῖν αὐτὰ, παρὰ δόξαν, εὐπαθοῦς.] Vitioſum eſt iſtud εὐπαθοῦς: nam contrarium verum fuerit. Lege itaque, ἐμπαθοῦς. Sic ſect. XXVI, 3. ἐμπαθέστερόν τε γὰρ αὐτὸν ἅμα καὶ προσεκτικώτερον ἀποτελέσεις. Et ſect. XXVII: ἐμπαθὲς τὸ πολυπρόσωπον, καὶ ἀγχίστροφον παρέστησε. Denique nihil eſt, quod dubites. Poteſt & legi ἐκπαθοῦς, quod ejuſdem notionis eſt. Ut ſect. XXXVIII; ἐπειδὰν ὑπὸ ἐκπαθείας μεγέθει τινὶ συνεκφωνῶνται περιστάσεως. FABER.

Ibid. Παρὰ δόξαν εὐπαθοῦς] rectius Faber, ἐμπαθοῦς, ut ſect. XXVII: Ἐμπαθὲς τὸ πολυπρόσωπον παρέστησε. Alias legi poſſit ἐκπαθοῦς, ut ἐκπνέον, ἐκβολὴ πάθους, & ſimilia apud noſtrum.

ΤΜΗ͂ΜΑ κέ.

Ὅτι παρεληλυθότα διηγητέον, ὡς παρόντα, ἢ γιγνόμενα.

Ὅταν γε μὴν τὰ παρεληλυθότα τοῖς χρόνοις εἰσάγῃς ὡς γινόμενα, καὶ παρόντα, οὐ διήγησιν ἔτι τὸν λόγον, ἀλλ' ἐναγώνιον πρᾶγμα ποιήσεις. Πεπτωκὼς δέ τις, [2] φησὶν ὁ Ξενοφῶν, ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ, καὶ πατούμενος, παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· [3] ὁ δὲ σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον· ὁ δὲ πίπτει. Τοιοῦτος ἐν τοῖς πλείστοις ὁ [4] Θουκυδίδης.

ΤΜΗ͂-

Ὅταν γε μὴν] Quomodo res actuoſa magis videatur, ſi præteritam ut præſentem narres. ROBORTELLUS.

2. Φησὶν ὁ Ξενοφῶν,] ἐν τῷ ζ' Κύρου παιδείας FR. PORTUS.

3. Ὁ δὲ σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον.] Multifarias verbi σφαδάζω ſignificationes habes apud Lexicographos Græcos, omnes ſane tam huic *Xenophontis* loco appoſitas, ut veriſimile ſit ad eum ipſum explicandum excogitatas. *Etymologus* aperte hic ſumi monet ἐπὶ τὸ ἀλγεῖν, pro *dolere*. Apud *Atticos* pro *ægre ferre*, vel *palpitare*, vel ægre ferentem *ſubſultare*. In *lexico rhetorico* pro δυσθανατεῖν, *difficulter mori*, ματαίως σπᾶσθαι, *fruſtra convelli*: vel ob vulnus recens exceptum ſubſilire. [*Heſych.*] Μετὰ σπασμοῦ πηδᾷ, μαίνεται, ταράττεται ὑπὸ τραύματος ζέοντος. LANGBÆNIUS.

Ibid. Σφαδάζων] Heſychius: Σφαδάζει, βράζει, δυσθανατεῖ, χαλεπῶς φέρει, διασπᾶται, ἀγανακτεῖ, δυσφορεῖ, ἀτακτεῖ, μετὰ χολῆς ὀργίζεται, καὶ μετὰ δόλου (L. τόνου) πολλοῦ, ἢ μετὰ σπασμοῦ πηδᾷ, μαίνεται, σπεύδει, διασείει, θυμοῦται, ταράττεται ὑπὸ τραύματος ζέοντος. L. ὑπὸ τραύματος, ζέει. Caſſandra apud Æſchylum Agamemnone:

Ἐπεύχομαι δὲ καιρίας πληγῆς τυχεῖν,
Ὡς ἀσφάδαστος ὄμμα συμβάλω τόδε.

Et Ajax apud Sophoclem:

------- καλῶ δ' ἅμα
Πομπαῖον Ἑρμῆν χθόνιον εὖ με κοιμίσαι,
Ξὺν ἀσφαδάστῳ καὶ ταχεῖ πηδήματι,
Πλευρὰν διαρρήξαντα τῷδε φασγάνῳ.

θολοῦ τοῦ αἵματος. L. Bos Obſ. Crit. p. 187.

Virgi-

demque eſſe opinor rationem. Ubi namque vocabula, quæ ſingularis 3
numeri ſunt, pluralia reddideris, majoris hiſce amplitudinis ſpeciem conciliaris, quia id præter conſuetudinem fit, atque exſpectationem, & ab homine, ut videtur, mirifice perturbato. Rurſus, ſi vice verſa pluralia 4
in ſonoram collegeris, atque conſtruxeris unitatem, eadem illa rerum in contrarium commutatio, quia & ipſa præter opinionem, atque uſum loquendi quotidianum accidit, multo quoque illa, quæ dicuntur, auguſtiora repræſentabit.

ſtrum. Infra ſect. XXXVIII, ὑπὸ ἐκπαθείας: Hic τὸ παρὰ δόξαν, nonnullam mihi παρὰ δόξαν moleſtiam exhibuit, quum, quomodo hæc potiſſimum recte verterem, hærebam. Nam ſi τὸ παρὰ δόξαν cum præcedentibus junxeris, diverſa prior ratio ab altera erit: & illa præter exſpectationem ſingularium in pluralia mutatio ideo ſublimem efficere videbitur orationem, quod *incredibili quadam animi commotione* videantur *perturbati*, qui eam adhibent: ſin cum τῷ ἐμπαθὴς copulaveris, tum non tam mutatio numeri, quam commotio ac perturbatio oratoris iis, qui audiunt, accidet præter exſpectatum. Sic ut prioris figuræ cauſa ſit futura πάθος παράδοξον oratoris, poſterioris ſimplex commutatio παρὰ λόγον. Verumtamen ſatis me perſpicue auctoris mentem in verſione mea expreſſiſſe puto. TOLLIUS.

9. Ἐν τῷ παραλόγῳ.] *Hoc inopinatum. Sententia* auctoris ſatis per ſe clara, non ἀτελής. Et plura in unum contrahere, & in plura unum dividere, utrumque ſublimitati confert; idque ob eandem cauſam, τὸ παράδοξον ſcilicet. Quia converſio hæc præter expectationem contingit. LANGBÆNIUS.

SECTIO XXV.

Præterita, ac ſi in præſenti gerantur, exponenda.

Quod ſi porro, quæ jamdudum geſta, veluti præſentia, expoſueris, &, quaſi eo ipſo, quo narrantur, fiant tempore, non jam amplius rerum actarum exhibueris narrationem, ſed, ut in ipſis velut auditorum oculis geri videantur, effeceris. Tale eſt illud Xenophontis: *Tum miles quidam ab equo Cyri proſtratus, proculcatuſque, ferit equi ventrem gladio. Equus dolore externatus, & ſubſultans, excutit & effundit Cyrum: Cyrus autem humi provolvitur.* Ad hunc modum pleraque ſunt Thucydidia.

Virgilius l. x Æneid. extremo: ----- *Et inter*
Bellatoris equi cava tempora conjicit haſtam.
Tollit ſe arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat, effuſumque equitem ſuper ipſe ſecutus
Implicat, ejectoque incumbit cernuus armo.

& l. XI, v. 637; ubi & vis verbi σφαδάζω melius exprimitur, & figura ipſa exemplo plurimum illuſtratur:

Haſtam intorſit equo, ferrumque ſub aure reliquit.
Quo ſonipes ictu furit arduus, altaque jactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura.
Volvitur ille excuſſus humi.

D. Gregorius Nazianzenus Carm. I de fervore animi iraſcentis accepit:

Καίπερ σφαδάζων ἔνδοθεν πολλοῖς λόγοις,
Ὥσπερ τις ἀσκὸς δεσμιος, γλεύκους ζέων,
Ἢ καὶ φυσητὴς χάλκεος γέμων πνοῆς.

Sophocles autem de equo laſciviente, & exſultante, apud Plutarchum in Quæſt. Rom.

Σὺ δὲ σφαδάζεις πῶλος ὡς εὐφορβίᾳ.
Γαστήρ τε γάρ σου καὶ γνάθος πλήρης.

Apud Xenophontem, ὁ δὲ πίπτει, non legitur; videturque excidiſſe. Contra ea ante σφαδάζων inſeritur, ἵππος πληγείς. TOLLIUS.

4. Θουκυδίδης] & inprimis ejus imitator Salluſtius. TOLLIUS.

ΤΜΗΜΑ κϛ'.

Περὶ προσώπων ἀντιμεταθέσεως.

1 Ἐναγώνιος δ' ὁμοίως καὶ ἡ τῶν προσώπων ἀντιμετάθεσις, καὶ πολλάκις ἐν μέσοις τοῖς κινδύνοις ποιοῦσα τὸν ἀκροατὴν δοκεῖν στρέφεσθαι.

> [2] Φαίης κ' ἀκμῆτας, καὶ ἀτειρέας, ἀλλήλοισιν
> Ἄντεσθ' ἐν πολέμῳ· ὡς ἐσσυμένως ἐμάχοντο.

Καὶ ὁ Ἄρατος,

> [3] Μὴ κείνῳ ἐνὶ μηνὶ περικλύζοιο θαλάσσῃ.

2 Ὧδέ που καὶ ὁ Ἡρόδοτος, [4] Ἀπὸ δὲ Ἐλεφαντίνης πόλεως ἄνω ἰόντι, [5] καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον· διεξελθὼν δὲ τοῦτο τὸ χωρίον, αὖθις εἰς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς, δυώδεκα ἡμέρας πλεύσεαι· καὶ ἔπειτα ἵξεαι ἐς πόλιν
3 μεγάλην, ᾗ οὔνομα Μερόη. [6] Ὁρᾷς, ὦ ἑταῖρε, ὡς παραλαβών σου τὴν ψυχὴν, διὰ τῶν τόπων ἄγει, [7] τὴν ἀκοὴν ὄψιν ποιῶν; πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα πρὸς αὐτὰ ἀπερειδόμενα [8] τὰ πρόσωπα, ἐπ' αὐτῶν ἵστησι τὸν ἀκροατὴν τῶν ἐνεργουμένων. Καὶ ὅταν ὡς οὐ πρὸς ἅπαντας, ἀλλ' ὡς πρὸς μόνον τινὰ λαλῇς,

> [9] Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης, ποτέροισι μετείη,

ἐμπαθέστερόν τε αὐτὸν ἅμα, καὶ προσεκτικώτερον, καὶ ἀγῶνος ἔμπλεων ἀποτελέσεις, ταῖς εἰς ἑαυτὸν προσφωνήσεσιν [10] ἐξεγειρόμενον.

ΤΜΗ-

Ἐναγώνιος] Inſurgit & oratio per perſonarum *ἀντιμετάθεσιν*. ROBORTELLUS.

2. Φαίης] Ιλ. ό. FR. PORTUS:

3. Μὴ κείνῳ] Hunc verſum ita vertit Cic.

Hoc cave te ponto ſtudeas committere menſe. PETRA.

Ibid. Μὴ κείνῳ] Similia ſunt illa Virgilii Georg. II, quæ Fabius citat, l. IX, c. III:

Neve tibi ad ſolem vergant vineta cadentem:

& l. III:

Ne mihi tum molles ſub divo carpere ſomnos,
Nec dorſo nemoris libeat jacuiſſe per herbas.

& ejuſdem operis lib. I:

Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, &c.

Non enim, ait Fabius, *neſcio cui alii prius, nec poſtea ſibi uni, ſed omnibus præcipit.* TOLLIUS.

4. Ἀπὸ δὲ Ἐλεφαντίνης] ἐν τῇ Εὐτέρπῃ. FR. PORTUS.

Ibid. Ἀπὸ δὲ Ἐλεφαντίνης πόλεως ἄνω ἰόντι, καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι] Manifeſtus eſt ſolœciſmus in his verbis [ἰόντι ἀπίξεαι] dici enim oportuit, ἰὼν, ut vides; ſed poſt illam vocem [ἰόντι] viginti circiter linearum interruptio eſt, quia locus æquo prolixior erat. Eum leges in II Herodoti, ſectione XXIX, neque illibenter; nam amœniſſimus eſt. Pro ὄνομα Μερόη, ibi rectius ſcribitur, οὔνομά ἐστι Μερόη. FABER.

5. Καὶ ἔπειτα] Supple, ἀνάντές ἐστι χωρίον &c. Multa de induſtria omiſſa a Rhetore, quæ, ſi videbitur, ſupplebis ad illa uſque verba, καὶ ἔπειτα &c. PETRA.

6. Ὁρᾷς, ὦ ἑταῖρε] Qualis ſit perſonarum *ἀντιμετάθεσις*, & quantam habeat vim. ROBORTELLUS.

7. Τὴν ἀκοὴν ὄψιν ποιῶν] & hæc eſt inſignis illa, & laudatiſſima orationis virtus, quam Gr. *ἐνάργειαν*, Cicero *illuſtrationem*, & *evidentiam* appellat: *quæ non tam dicere videtur, quam oſtendere: per quam affectus non aliter, quam ſi rebus ipſis interſimus, ſequuntur.* Ut Fabius

SECTIO XXVI.

De Perſonarum Commutatione.

PErſonarum quoque commutatio ſenſum ferit, & eſt ad rem, quæ 1
geritur, ante oculos ponendam mire efficax: adeo ut in ipſis ſibi ſæpe, qui audiunt, verſari periculis videantur. Ut,

Ærea dixiſſes, teliſque impervia, nactos
Corpora pugnanteis hoſtili occurrere ferro.
Tanto quiſque virum pugnæ flagrabat amore.

Nec diſſimile illud Arati:

Hoc temet ponto caveas committere menſe.

Ad eundem quoque modum Herodotus alicubi: *quum vero*, inquit, *ab* 2
urbe Elephantina ſurſum tendere volueris, &c. in peramplam venies planitiem: quam emenſus aliud iterum conſcendes navigium. Dein, ubi duodecim dies navigaveris, ad magnam tandem urbem pervenies; cui nomen eſt
Meroæ. Viden', Terentiane dulciſſime, ut animum tuum per ipſa illa 3
ſcriptor abducat loca; quæque tibi audire videbare, jam oculis tuis uti cernas, efficiat? nimirum omnis, quæ ad hunc modum inſtituta eſt, oratio, ut ad ipſas eorum, qui audiunt, leguntve, perſonas convertatur, ita eos afficit, ut ipſis ſibi intereſſe rebus videantur. Inprimis autem id fiet, ſi non tamquam ad univerſos, ſed velut ad ſingulos orationem deflexeris. Ut,

Fervidus at quibus in Tydides partibus eſſet,
Haud facile agnoſſes.

Ita enim & auditorem commoris vehementius, & multo etiam feceris attentiorem: tum quoque veluti rerum, quæ aguntur, participem ſtudio curaque impleveris ejuſmodi compellatione excitatum.

SECTIO

bius ait lib. VI, cap. II: de qua plura ſupra. TOLLIUS.

8. Τὰ πρά[γμα]τα] Repoſui jubentibus duobus MSS. τὰ πρόσωπα, cujus ſententiæ hæc eſt expoſitio: in harum & ſimilium rerum deſcriptione, ſi ad ipſam lectoris perſonam oratio detorqueatur, ut ipſe ſimul una cum oratore ad contemplationem, quæ mentis opera fit, ſive ad earum ipſarum rerum viſionem, quæ narrantur, deducatur, effeceris: ita uti illas ipſe ſibi cernere videatur. TOLLIUS.

9. Τυδείδην] Ιλ. ι. FR. PORTUS.

10. Ἐξεγειρόμενος] Lege, ἐξεγειρόμενον, ad *auditorem* referens. FABER.

Ibid. Ἐξεγειρόμενος] præſtat, quod in VV. CC. ἐξεγειρόμενον, ut ſit paſſivæ ſignificationis, quod & Faber vidit. TOLLIUS.

Τ Μ Η Μ Α κζ'.

Περὶ Ἀντιμεταστάσεως ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον.

1 Ἔτι γε μὴν ἔσθ' ὅτε περὶ προσώπου διηγούμενος ὁ συγγραφεὺς· ἐξαίφνης παρενεχθεὶς, [2] εἰς τὸ αὐτοπρόσωπον ἀντιμεθίσταται, καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον εἶδος [3] ἐμβολή τις πάθους·

> [4] Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο μακρὸν ἀΰσας,
> Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα.
> [5] Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν [6] ἑτέρωθι νοήσω,
> Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητιάσομαι. —— ——

2 Οὐκοῦν τὴν μὲν διήγησιν, ἅτε πρέπουσαν, ὁ ποιητὴς προσῆψεν ἑαυτῷ· τὴν δ' ἀπότομον ἀπειλὴν τῷ θυμῷ τοῦ ἡγεμόνος ἐξαπίνης, [7] οὐδὲν προδηλώσας, περιέθηκεν. Ἐψύχετο γὰρ, εἰ παρενετίθει, Ἔλεγε δὲ τοιά τινα, καὶ τοιὰ ὁ Ἕκτωρ· νυνὶ δ' ἔφθακεν ἄφνω τὸν μεταβαίνοντα ἡ τοῦ λόγου [8] μετάβασις. [9] Διὸ καὶ ἡ πρόσχρησις τοῦ σχήματος τότε, ἡνίκα ὀξὺς ὁ καιρὸς ὢν [10] διαμέλλειν τῷ γράφοντι μὴ διδῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐπαναγκάζῃ μεταβαίνειν ἐκ
3 προσώπων εἰς πρόσωπα. Ὡς καὶ [11] παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ, [12] Κῆυξ δὲ

ταῦτα

Ἔτι γε μὴν] accepiſſe noſter hoc videtur, uti & illud de Diomede præcedenti ſectione, exemplum, ab auctore vitæ Homeri, qui hæc ipſa profert p. 309 & 310 editionis nuperæ doctiſſimi Th. Gale. Tollius.

2. Εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον] corrige, εἰς τὸ αὐτοπρόσωπον, una dictione. Addam & aliud exemplum e Virgilio lib. IX, 634:

> ------ *Et cava tempora ferro*
> *Trajicit. I, verbis virtutem illude ſuperbis.*

ubi ſi, quod ſubticetur, *& ſubjicit*, adjeceris, totus ille indignantis animi impetus velut injectis pedicis retinebitur, infringeturque, omniſque decor ſententiæ corrumpetur. Eſt & aliud apud Horatium l. I, Epiſt. VII, non tam Sublimitatis, quam venuſtatis plenum, ubi ita de Philippo loquitur:

> ------ *Conſpexit, ut ajunt,*
> *Adraſum quendam, vacua tonſoris in umbra*
> *Cultello proprios purgantem leniter ungues.*
> *Demetri (puer hic non læve juſſa Philippi*
> *Accipiebat) abi, quære, & refer; unde domo, quis,* &c.

ubi, ſi itidem illa, quæ ſubintelliguntur, *& vocans puerum ſuum Demetrium dixit*, addideris, quantum ſententiæ venuſtati deceſſurum ſit, facile advertes. Tollius.

3. Ἐμβολή τις πάθους] lege cum V. C. ἐκβολή τις π. Sic infra ſect. XXX: κἀκεῖνα τῆς ἐκβολῆς τοῦ δαιμονίου πνεύματος ὁρμῇ. Ubi eleganter ea vox explicatur ſuo contrario, quum dicit, ἣν ὑπὸ νόμον τάξαι δύσκολον. Impetus igitur ille affectus exſpatiari cogit ſcriptorem, & egredi terminos præſcriptos: quod fit, quum oratio ab una perſona in aliam deflectitur. Attamen ἐμβολὴ pro impetu hic accipi poſſit. Donatus ad illa Terent. Phorm. I, 2: *Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:* ἀποστροφὴ & ἠθοποιΐα. *Hæc narratio eſt, quam dicit Tullius* Conſtitutam: *repente enim tranſitur ad verba perſonarum ab earum deſcriptione. Sed hoc ipſum ad commovendos auditores valet plurimum.* Tollius.

4. Ἕκτωρ δὲ] Ιλ. ό. Fr. Portus.

5. Ὃν δ' ἂν] tertius Vat. Ὃν δὴ. Tollius.

6. Ἑτέρωθι νοήσω] Duo Vaticani habent, ἐθέλοντα νοήσω; quod mihi diutius conſiderandum videtur. Tollius.

7. Οὐδὲν προδηλώσας] Οὐ προλέγων τὸ πάθος dixit Herm. in idea veritatis. Petra.

8. Μετάβασις] Fabius lib. IX, c. III, ubi de numerorum & perſonarum commutatione agit: *Cui adjiciunt* hyperbaton; *non illud quod inter tropos eſſe voluerunt; ſed alterum,*

quod

SECTIO XXVII.

De Perſonarum Commutatione.

ACcidit præterea nonnumquam, ut ſcriptor in media, quam de ali- 1
quo inſtituit, narratione, ſuas derepente loquendi partes præter-
vectus, perſonam commutet, & ipſum illum, de quo agit, loquentem
inducat. Quæ quidem exornatio irruentis & impetuoſi affectus certa
quædam, & legitima proles eſt. Hujus generis eſt illud Homericum:

At magnis Troas compellans vocibus Hector
Hoſtileis jubet exuvias, ſpolia alma cadentum,
Negligere, & claſſi totos incumbere Achivæ.
Quod ſi quem procul hinc ab claſſe advertero, ego illum
Hoc ferro lectum exuvias ad tartara mittam.

Præclare ſane Homerus: nam & decenter narrationem, quæ ſuarum 2
erat partium, ſibi ſumſit, & abſciſſam illam, abruptamque comminatio-
nem, abſque ulla prævia commutatæ perſonæ ſignificatione, fervori ducis
ſubito attribuit. Elanguiſſet enim oratio, ſiquid hujuſcemodi inculcaſſet:

Intentatque minas acres, ac talia fatur.

At nunc ea eſt in oratione tranſitionis celeritas, ut ipſum etiam in tranſ-
eundo poëtam repentino incurſu anteveniat. Quare tum præcipue figura
hæc tempeſtive adhibetur, quum præceps temporis momentum moras
in ſcriptore non fert, ſed in continenti mutare perſonam jubet, & ad
aliam relicta priore tranſire adigit. Quod genus & hæc ſunt Hecatæi: 3

Per-

quod eſt ejus figuræ ſententiarum, quæ ἀποστροφὴ dicitur, ſimile; cum non ſenſus mutatur, verum forma eloquendi:

---- Decios, Marios, magnoſque Camillos,
Scipiadas duros ferro, & te, maxime Cæſar.

Acutius adhuc in Polydoro:

Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

Qui tam parva momenta nominibus diſcreverunt, μετάβασιν vocant, quam & aliter (L. *taliter*) *fieri putant:*

Quid loquor! aut ubi ſum?

Conjunxit autem παρένθεσιν & ἀποστροφὴν Virgilius in illo loco:

Haud procul inde citæ Mettum in diverſa quadrigæ
Diſtulerant, (at tu dictis, Albane, maneres)
Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus

Hæc ſchemata, & his ſimilia, quæ erunt per mutationem, adjectionem, detractionem, ordinem, *& convertunt in ſe auditorem, nec languere patiuntur ſubinde aliqua notabili figura excitatum: & habent quandam ex illa vitiorum ſimilitudine gratiam, ut in cibis interim acor ipſe jucundus eſt.* TOLLIUS.

9. Διὸ καὶ ἡ πρόχρησις] Malim, διὸ καὶ ΕΣΤΑΙ ἡ χρῆσις. FABER.

Ibid. Διὸ καὶ ἡ πρόχρησις] i. *Quare & tum figuram hanc adhibendi locus eſt.* Nihil autem mutandum; ſubintelligitur enim verbum ſubſtantivum. TOLLIUS.

10. Διαμθέειν] Repoſui, quod duo ſcripti habent, διαμέλλειν. TOLLIUS.

11. Παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ] *Hecatæum Mileſium* intelligit, hiſtoricorum, qui ſoluta oratione ſcripſerunt, primum. [*Suidas.*] Hiſtoriam ſuam ſic auſpicatus eſt: Ἑκαταῖος Μιλήσιος ὧδε μυθεῖται. Τάδε γράφω, ὥς μοι ἀλήθεια δοκεῖ εἶναι. *Hecatæus Mileſius ſic memorat,* &c. [*Demetrius Phaler.* περὶ Ἑρμ.] Quam formam ab eo mutuati ſunt & *Herodotus* ejus æmulus, & *Thucydides.* In hoc autem

Heca-

ταῦτα δεινὰ ποιεύμενος, αὐτίκα ἐκέλευε τοὺς Ἡρακλειδέων ἀπογόνους ἐκχωρέειν· οὐ γὰρ ὑμῖν δυνατός εἰμι ἀρήγειν. Ὡς μὴ ὦν αὐτοί τε ἀπόλησθε,
4 κἀμὲ [13] ἐξώσητε, ἐς ἄλλον τινὰ δῆμον ἀποίχεσθε. [14] Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθένης κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον ἐπὶ τοῦ Ἀριστογείτονος ἐμπαθὲς τὸ πολυπρόσωπον, καὶ ἀγχίστροφον περιέστησεν. [15] Καὶ οὐδεὶς ὑμῶν χολὴν (φησὶν) οὐδ' ὀργὴν ἔχων [16] εὑρεθήσεται, ἐφ' οἷς ὁ βδελυρὸς οὗτος, καὶ [17] ἀναιδὴς βιάζεται; ὃς ([18] ὦ μιαρώτατε [19] ἁπάντων) κεκλεισμένης σοι τῆς παῤῥησίας, οὐ κιγκλίσιν, οὐδὲ θύραις, ἃ καὶ παρανοίξειεν ἄν τις· ἐν ἀτελεῖ τῷ

νῷ πα-

Hecatæi loco vel (cum *Stephano*) pro ἡμῖν, ὑμῖν lege: vel interpretationem, *Vos*, in *Nos* converte. Langbænius.

12. Κῆρυξ δὲ ταῦτα] Mirum non eſt, ita ſe turpiter dediſſe Interpretes ad hunc locum. Petræ verſionem quod attinet, de illa nihil dicam. Pizimentii autem Interpretatio talis eſt: *Præco, cum hæc gravia mandata exſequeretur, extemplo juſſit Heraclidarum nepotes abire. Non enim potis ſum vobis auxilium ferre, perinde ac ſi non eſſem. Vos moriamini, & ſinatis me in aliam regionem conferre.* At Petrus Paganus ita ſcribit: *Præco vero hæc gravia faciens, ſtatim juſſit, Heraclidarum poſteros emigrare. Nobis enim auxilium ferre minime poſſum, tanquam ſi non eſſem. Vos ipſi, & periiſtis, & me ad alium quendam populum commigrare impuliſtis.* Ipſe rem tribus verbis conficiam, ſi potero; dein locum integrum convertam. Hecatæus Jonice ſcripſit; hoc primum; quod ex illo hic profertur, id multis locis corruptum & a vitioſa ſcriptura, & a prava interpretatione eſt. Quæ res ut appareat clarius, locum illum ſic ſcribo: Κῆρυξ δὲ ταῦτα δεινὰ ποιΕΥμενος, αὐτίκα ἐκέλευσε τοὺς ἩρακλειδΕων ἀπογόνους ἐκχωρεῖν. οὐ γὰρ Υμῖν δυνατός εἰμι ἀφήγειν. Ὡς μὴ ΩΝ (id eſt οὖν) αὐτοί τε ἀπΟλΗσθε, κἀμὲ ἐξώσΗτε, ἐς ἄλλον τινὰ δῆμον ἀποίχεσθΕ.] Quod ſic interpretandum: *Præco autem hæc ægre & moleſte ferens* (id enim ſignificat δεινά τινα ποιεῖσθαι, quod multis exemplis probem) *exemplo juſſit poſteros Heraclidarum emigrare. Neque enim eſt ut vobis opem ferre poſſim. Quamobrem, ut ne & ipſi pereatis, & mihi abeundi neceſſitatem imponatis, vos in aliam regionem abite.* Quid dicturus ſis, Lector, nec ſcio, nec ſcire moror; tamen, hæc me ſcripſiſſe, haud ſane fuerit, ut me pœniteat. Longinus certe, ſi viveret, ipſe laudaret. Faber.

Ibid. Κήρυξ] duo Codices, Κῆυξ. Atque ita reſtituendum ex Apollodoro liquet, l. II extremo. Adi & Pauſan. in Atticis, & Antoninum Liberalem cap. XXXIII, unde hæc aliquatenus illuſtrantur. Vidit etiam Victorius l. XXVII Var. cap. XIII, inque antiquiſſimo Codice ita ſcriptum fuiſſe teſtatur. Qui & pro ἀπογόνους, ἐπιγόνους ex eodem libro legit. Quemadmodum hinc argumentum ſibi Tragœdiæ Euripides ſumſit, quam Heraclidas inſcripſit, ubi eos Euryſtheus,

Πέμπων, ὅπῃ γῆς πυνθάνοιθ' ἱδρυμένους,
Κήρυκας, ἐξαιτεῖ τε, κἀξείργει χθονός.

ſed in tertio Vaticano legebatur, τοὺς Ἡρακλείδας ἐπιγόνους. Vid. Diodor. l. V, cap. IV. Pauſan. in Corinth. Euſeb. Præpar. Euang. l. V. Tollius.

13. Ἐξώσητε] duo libri, τρώσετε, pro ἐκτρώσητε, tertius, πλώσετε. Ego vero vulgatam præferam. Alias τὸ ἐκτρώσηθε valde efficax eſt, id eſt, *velut abortum ex hac regione expelli facietis.* Tollius.

14. Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθ.] Hermogenes de Ideis l. II, c. I: Εἴτε δὲ σχῆμα, εἴτε μέθοδός τις ἐστὶν ἡ ἀποστροφὴ, τῶν ποιούντων ἐστὶ καὶ αὐτὸ γοργὸν τὸν λόγον, καὶ μάλιστα, εἰ συνεχῶς γίνοιτο· ἡ γὰρ μετάβασις, ἡ νῦν μὲν ἐπὶ τοὺς δικαστὰς, νῦν δὲ ἐπὶ τὸν ἀντίδικον, ἢ ὅντιναοῦν, κινεῖ πως, καὶ γοργὸν ποιεῖ τὸν λόγον. Sed & alio genere commutandi perſonas uſus eſt Virgilius, in exprimenda vehementi animi perturbatione: cujus duo exempla proferemus. Alterum legitur l. XI Æneid. verſ 405, ubi, cum Turnus ad Drancen orationem antea convertiſſet, invidioſiſſime ab eo ad ipſum Latinorum concilium ſermonem transfert. *Ne ceſſa*, dixerat, *turbare metu*, &c. Dein ſubjungit:

Vel cum ſe pavidum contra mea jurgia fingit
Artificis ſcelus, & formidine crimen acerbat?

& mox iterum ad illum ſeſe convertens, inquit:

Num-

Perculſus his auditis Ceyx, edicit Heraclidis, ut eveſtigio regni ſui terminis excedant. Non enim ego vos tueri poſſum. Quare, ne & ipſi pereatis, & me quoque veſtro involvatis exitio, ad alium quemlibet populum demigrate. Ceterum Demoſthenes alio quodam modo in Ariſtogitonem hac perſo- 4
narum commutatione uſus eſt, eamque & ſumme verſatilem fecit, & egregio affectu implevit: *Et nemo veſtrum invenietur*, inquit, *qui vel ira, vel indignatione exardeſcat, ubi effrenatam hanc impuriſſimi & impudentiſſimi hominis viderit audaciam, ipſis vim legibus inferentem? qui (ô mortalium ſacerrume!) præcluſa tibi dicendi libertate, non cancellis, non januis: nam & has aliquis fortean effregerit*, &c. Sententia, ut vides, necdum

Numquam animam talem dextra hac (abſiſte moveri)
Amittes.

Ubi admirabilis animadvertenda eſt figurarum graviſſimarum inter ſe permixtio: cum & ad exemplum Demoſthenis convicio acerbiſſimo in adverſarium invectus, vel tranſpoſitione utitur, *Artificis ſcelus*, pro, *ſceleris artifex*, dicendo, (niſi quis hoc ita dictum malit, ut apud Plautum, *ſcelus pueri*, *ſcelus mulieris*, pro, ſceleſtus puer, ſeu mulier) vel rei inanimatæ, tamquam viventi ſenſum tribuit: & non una perſonæ commutatione contentus eſt: & plurali numero in voce *jurgia*, pro ſingulari, invidiam aggravat. Alterum exemplum exſtat l. IV Æneid. v. 365; ubi Dido ad Æneam:

Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.
Nam quid diſſimulo? aut quæ me ad majora reſervo?
Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
Num lacrymas victus dedit? aut miſeratus amantem eſt? &c.

Ubi frequens in ſequentibus perſonarum variatio eſt, cum nunc ad ſe ipſam, nunc ad Deos, orationem variatis vicibus amore furens Dido deflectit, ac tandem per aſyndeton ad Æneam rurſus eam ita retorquet:

I: ſequere Italiam ventis, pete regna per undas.

Plena ſunt hæc affectuum: verum non minus vehementia ſunt hæc Diaboli adoleſcentis apud Plautum in Aſinaria, ſc. *ſequere hac:*

------ Egon' hæc patiar, aut taceam? emori
Me malim, quam hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adoleſcentuli
Fungare; uxori excuſes te, & dicas ſenem;
Præripias ſcortum amanti? &c.

quæ omnia mutata perſona in amantem ſenem abſentem mira cum indignatione, & acerbitate dicuntur. Sed & hæc Electræ apud Eurip. in Oreſte non minus acerba eſt ἀποστροφή; ubi de Helena ſermo, comam ad Clytemnæſtræ tumulum mittente:

Εἴδετε, παρ' ἄκρας ὡς ἀπέθρισε τρίχας,
Σώζουσα κάλλος, ἔστι δ' ἡ πάλαι γυνή.
Θεοί σε μισήσειαν, ὥς μ' ἀπώλεσας,
Καὶ τόνδε, πᾶσάν θ' Ἑλλάδα.

Item illa Ciceronis l. IV ad Att. ep. VII: *de Apollonio quod ſcribis: qui, illi dii irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat ſibi licere, quod equitibus Romanis.* Paulo mitior eſt hæc ejuſdem, non tamen ſine acerbitate, ad Ennium apoſtrophe in Bruto c. 19: *Sed ipſe dicit, cur id faciat.* Scripſere, *inquit*, alii rem verſibus, *& luculente quidem ſcripſerunt, etiamſi minus, quam tu, polite. Nec vero tibi aliter videri debet; qui a Nævio vel ſumſiſti multa, ſi fateris; vel, ſi negas, ſurripuiſti.* TOLLIUS.

15. Καὶ οὐδεὶς] ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος α΄. FR. PORTUS.

16. Εὑρεθήσεται ἐφ' οἷς] In Codice φανήσεται. PETRA.

17. Ἀναιδὴς βιάζεται] Ἀναιδὴς ἄνθρωπος οὑτοσὶ βιάζεται τοὺς νόμους. PETRA.

18. Ὦ μιαρώτατε] Duplici hic uſus eſt acerbitatis methodo Demoſthenes, quarum altera in convicio, altera in apoſtrophe conſiſtit; quam ſolam hoc loco Longinus tractat, quum illa prior non minus notabilis ſit. Hermogenes pag 436. TOLLIUS.

19. Ἁπάντων] Ἁπάντων τῶν ὄντων ἀνθρώπων. PETRA.

νῷ ταχὺ διαλλάξας, καὶ μονονουχὶ μίαν λέξιν, διὰ τὸν θυμὸν, εἰς δύο διασπάσας πρόσωπα, [20] ὃς, ὦ μιαρώτατε, εἶτα τὸν πρὸς Ἀριστογείτονα λόγον ἀποστρέψας, καὶ ἀπολιπεῖν δοκῶν, ὅμως διὰ τοῦ πάθους πολὺ πλέον [21] ἐπέστρεψεν. [22] Οὐκ ἄλλως ἡ Πηνελόπη,

[23] Κῆρυξ, τίπτε δέ σε προέεσαν μνηστῆρες ἀγαυοί;
[24] Εἰπέμεναι δμωῇσιν Ὀδυσσῆος θείοιο
Ἔργων παύσασθαι, σφίσι δ' αὐτοῖς δαῖτα πένεσθαι;
[25] Μὴ μνηστεύσαντες, μηδ' ἄλλοθ' ὁμιλήσαντες,
[26] Ὕστατα καὶ πύματα νῦν ἐνθάδε δειπνήσειαν.
[27] Οἳ θάμ' ἀγειρόμενοι βίοτον κατακείρετε πολλὸν,
Κτῆσιν Τηλεμάχοιο δαΐφρονος· οὐδέ τι πατρῶν
Ὑμετέρων τῶν πρόσθεν ἀκούετε παῖδες ἐόντες,
Οἷος Ὀδυσσεὺς ἔσκε.

20. Ὅς, ὦ μιαρώτατε] τὸ ὃς eſt illa dictio, quam Longinus in duas ait perſonas, tertiam nempe & ſecundam, divelli. Quum enim tertiæ primum eſſet perſonæ, per illam apoſtrophen ad ſecundam deflectitur. Æmulatus eſt autem Demoſthenes Sophoclem in Oedipo Colon. ubi is chorum allocutus, mox ira abreptus, ad filium orationem avertit:

Ἀλλ' εἰ μὲν, ἄνδρες, τῆσδε δημοῦχος χθονὸς
Μὴ 'τύγχαν' αὐτὸν δεῦρο προσπέμψας ἐμοὶ
Θησεὺς, δικαιῶν ὥστ' ἐμοῦ κλύειν λόγους,
Οὔτ' ἂν ποτ' ὀμφῆς τῆς ἐμῆς ἐπῄσθετο.
Νῦν δ' ἀξιωθεὶς εἶσι, κἀκούσας γ' ἐμοῦ
Τοιαῦτ', ἃ τὸν τοῦδ' οὔποτ' εὐφρανεῖ βίον.
Ὅς γ', ὦ κάκιστε, σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχων,
Ἃ νῦν ὁ σὸς ξύναιμος ἐν Θήβαις ἔχει,
Τὸν αὐτὸς αὑτοῦ πατέρα τόνδ' ἀπήλασας.

Neque minus acerba eſt illa Terentiani ſervuli indignatio, in Phormione, 1, 2:

---- Paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui, illum dii omnes perduint.
Da. *Quid is fecit?* Ge. *hoc conſilium, quod dicam, dedit.*

quæ plane illis paulo ante e Cicerone allatis gemina, & germana ſunt. Tollius.

21. Ἐπέστρεψεν] *convertit.* Videntur hic aliqua deeſſe. Quare legere malim, καὶ τοὺς κριτὰς ἀπολιπεῖν δοκῶν, ὅμως διὰ τοῦ πάθους πολὺ πλέον πρὸς αὐτοὺς ἐπέστρεψεν, delendo articulum τὸν ante πρὸς Ἀριστογείτονα. Tollius.

22. Οὐκ ἄλλως ἡ Πηνελόπη] *Non aliter quam Penelope.* Lego, οὐκ ἄλλως ἡ Πηνελόπη, *non aliter apud Homerum Penelope loquitur, cum dicit,* Κῆρυξ, &c. Faber.

23. Κῆρυξ,] Ὀδ. δ'. Fr. Portus.

Ibid. Κῆρυξ,] Doloris impatiens accedentem ad ſe præconem conſpicata antevertit, & prior quærit, & queritur Penelope: Κῆρυξ &c. Petra.

24 Εἰ-

ΤΜΗ͂ΜΑ κη'.

Περὶ Περιφράσεως.

1 Καὶ μέντοι [2] ἡ Περίφρασις ὡς ὑψηλοποιὸν, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, διστάσειεν. Ὡς γὰρ ἐν Μουσικῇ διὰ [3] τῶν παραφώνων καλουμένων ὁ κύριος

Καὶ μέντοι] Periphraſis qualis; quodque ſermonem faciat grandem, nemo dubitat. Robortellus.

2. Καὶ ἡ περίφρασις] ab utroque Codice Vat. duæ hæc voculæ καὶ ἡ abſunt. Tollius.

3. Παραφώνων καλουμένων] Paraphonias eſſe eſſe arbitror, quales ſunt *ſextæ* & *ſeptimæ*, dum ad *octavam* deſcenditur; intelligo autem relationes tonorum tantum; neque enim adhuc mihi perſuaſum eſt, veterum muſicam

necdum abſoluta mutat repente orationis faciem, & non contentus unam voculam *qui* efferveſcentis iræ impetu tantum non in duas divelliſſe perſonas, ipſam etiam orationem ab inſtituto ad judices curſu ad Ariſtogitonem avertit; ſed ita, ut, quum ab his eam deflexiſſe videatur, hac ipſa illam concitati animi vehementia validius ad eoſdem retorqueat, & convertat. Ad idem exemplum Penelope: 5

Cur te, præco, ferox præmiſit turba procorum?
An venis ancillis magni edicturus Ulyſſi,
Lauta ſibi immunes operum convivia adornent?
Juppiter, hæc illis ſit nunc, precor, ultima cœna,
Ultimaque hæc hodie nobis commercia linguæ!
Qui mihi non parvas multi laceratis opes, &
Parta meo (heu fruſtra!) gnato bona. Nonne parentum
Audiſtis quondam pueri ex ſermonibus, eſſet
Qui vir Ulyſſes?

24. Εἰπέμεναι δμωῇσιν.] Δμωαὶ dicuntur *famulæ*, ut & Θῆσσαι: hoc diſcrimine, quod hæ ordinariæ, illæ extraordinariæ, & conductitiæ. Fundamentum ſuggerit *Homerus*. Θῆτές τε, δμῶές τε. [*Odyſſ* γ'.] Vocabant autem ſervos ſuos *Athenienſes* Θῆτας, *Lacedæmonii Helotas*, *Cretenſes* Κλαρωτὰς, *Syracuſani* Καλλικυρίους, *Theſſali* Πενέστας, non quidem a paupertate, uti perperam *Halicarnaſſeus*, (ἐκάλουν δὲ Ἀθηναῖοι μὲν θῆτας, τοὺς πελάτας, ἀπὸ τῆς λατρείας. Θετταλοὶ δὲ πενέστας, ὀνειδίζοντες αὐτοῖς εὐθὺς ἐν τῇ κλήσει τὴν τύχην, *Ipſo vocabulo fortunam eis exprobrantes.* Πένεσθαι enim ſignificat *pauperem eſſe*) ſed potius (uti *Stephanus* ὁ πάνυ *lib.* 4 *Schediaſm.* 14 *&* 15,) ἀπὸ τοῦ πένεσθαι, quod *ſtruere*, *parare*, & *apparare* ſignificat. Uti vel ex hoc ipſo, quem præ manibus habemus, *Homeri* loco abunde patet:

Σφίσι δ' αὐτοῖς δαῖτα πένεσθαι.

LANGBÆNIUS.

25. Μὴ μνηστεύσαντες.] Ἐν διαθέτῳ ὀργὴ ἡ τῆς Πηνελόπης κατὰ μνηστήρων. PETRA.

26. Ὕστατα καὶ] Hinc ſumſit Ovidius l. I. Amor. eleg. IV:

Vir tuus eſt epulas nobiſcum aditurus eaſdem.
Ultima cœna tuo ſit, precor, illa viro.

Similis illa lenonis imprecatio apud Plautum in Perſa: *Dî faciant, ut id bibatis, quod vos numquam tranſeat.* TOLLIUS.

27. Οἳ θάμ'] Κεῖται ἄλλο σχῆμα (ſcilicet in iſta ἀντιμεταστάσει προσώπου, quam vocat Auctor) ἐνδιαθέτου λόγου κατὰ ὀργὴν τὸ, οἳ θ' ἅμα &c. φησὶ σχετλιάζουσα. PETRA.

Ibid. Οἳ θάμ' ἀγειρόμενοι] de iiſdem Horatius l. II, Sat. V:

Venit enim magnum donandi parca juventus;
Nec tantum veneris, quantum ſtudioſa culinæ. TOLLIUS.

SECTIO XXVIII.

De Circumlocutione.

QUod ſi *Periphraſin* quoque altitudinem orationi conferre dixero, neminem fore arbitror, qui repugnet. Quemadmodum enim in 1

Muſica

cam huic noſtræ, quæ diverſis partibus, &, ſi τὸ πάθος ſpectes, plane pugnantibus, conſtat, ſimilem eſſe. FABER.

Ibid. Τῶν παραφώνων] Amicus meus *Ericus*, qui Venetiis Germanos populares linguam Italicam, ſcientiaſque docet Mathematicas, putat, ſonos hoſce παραφώνους dici, qui principem ſonum concordia ſua ſuſtentant, & adjuvant: unde & Italis *concordanze* dicuntur: cujuſmodi ſunt *mi* & *ſol* in *B* duro, reſpectu toni principis *ut*; & *fa* atque *la* in *B* molli, intuitu toni *re*. Prior enim tonus nimium

mium

ιος φθόγγος ἡδίων ἀποτελεῖται, [4] οὕτως ἡ Περίφρασις πολλάκις συμ-
2 φθέγγεται [5] τῇ κυριολογίᾳ, καὶ εἰς κόσμον ἐπὶ πολὺ συνηχεῖ. Καὶ μάλιστ',
ἂν μὴ ἔχῃ [6] φυσῶδές τι, καὶ ἄμουσον, ἀλλ' ἡδέως κεκραμένον. Ἱκανὸς δὲ
τοῦτο τεκμηριῶσαι καὶ Πλάτων κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἐπιταφίου, [7] Ἔργῳ
μὲν ἡμῖν οἵδ' ἔχουσι τὰ προσήκοντα σφίσιν αὐτοῖς, ὧν τυχόντες πορεύονται τὴν
εἱμαρμένην πορείαν, [8] προπεμφθέντες κοινῇ μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἰδίᾳ δὲ
3 ἕκαστος ὑπὸ τῶν [9] προσηκόντων. Οὐκοῦν τὸν θάνατον εἶπεν [10] εἱμαρμένην πο-
ρείαν, τὸ δὲ τετυχηκέναι τῶν νομιζομένων, προπομπήν τινα δημοσίαν
ὑπὸ τῆς πατρίδος. [11] Ἆρα δὴ τούτοις μετρίως ὤγκωσε τὴν νόησιν, ἢ ψι-
λὴν λαβὼν τὴν λέξιν ἐμελοποίησε καθάπερ ἁρμονίαν τινὰ, τὴν ἐκ τῆς
4 περιφράσεως περιχεάμενος εὐμέλειαν; Καὶ Ξενοφῶν, [12] Πόνον δὲ τοῦ
ζῆν ἡδέως ἡγεμόνα νομίζετε· κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆ-
μα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις
ἅπασι χαίρετε· ἀντὶ τοῦ πονεῖν θέλετε, πόνον ἡγεμόνα τοῦ ζῆν ἡδέως ποιεῖ-
σθε, εἰπὼν, καὶ τ' ἄλλ' ὁμοίως ἐπεκτείνας, μεγάλην τινὰ ἔννοιαν τῷ ἐπαίνῳ
5 προσπεριωρίσατο. Καὶ [13] τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο τοῦ Ἡροδότου, [14] τῶν δὲ σκυ-
θέων

mium durus eſſet, niſi his paullum molliretur, & alter nimium lenis, niſi ab duobus *fa* & *la* erigeretur. Nam *ſi* quidem hemitonium eſt, & ad octavam vocem *ut* tranſgreſſus. Ita ut prior tonus principalis *ut* cum duobus ſibi adjunctis in cantibus adhibeatur excitatoriis; alter in iis, quibus ad tranquillitatem animus componitur. Obſervatum hoc accurate a Germanis tam in matutino, quam in veſpertino carmine: *Auſs meines hertzen grunde* &c. & *Chriſte, der du biſt* &c. quorum prius *ut, mi ſol,* alterum *re, fa, la* tonos adhibet moduli cujuſque primarios. Poſſint & *παράφωνοι φθόγγοι* ita accipi, ut ſint voculæ iſtæ, in quas vox integra ſolvitur, ut quum in quatuor, octo, pluresve minutas voculas frangitur. Nam ſic demum inſtituta cum iis periphraſeos comparatio procedit, (ut e ſequentibus mox liquet) quæ rem unam multis verbis circumloquitur. Videtur haſce Cicero *falſas voculas* vocare lib. III de oratore: *Quanto molliores ſunt & delicatiores in cantu flexiones, & falſæ voculæ?* Interpres Gallus alius eſt ſententiæ, exiſtimatque ſonis hiſce *παραφώνοις* partes, ut vocant, in Muſica denotari, quum ſcilicet unum canticum quatuor concinentibus modis, ſeu tonis, decantatur, qui *Baſſi, Tenoris, Alti,* & *Superioris* nomine notiſſimi ſunt. TOLLIUS.

4. *Οὕτως ἡ περίφρασις*] Grandis periphraſεως exemplum vide apud Horatium ode 17, lib. III Carm.

Auctore ab illo ducis originem &c.
Hic porro eſt *ἀπόδοσις*, cujus ſententia: ſic periphraſis ex diverſa ſonantibus exprimit concentum; id eſt ſenſum *τῆς κυριολογίας*, non ſine maxima voluptate. PETRA.

5. *Τῇ κυριολογίᾳ*] id eſt, elocutioni, quæ ex propriis, non autem ex tralatis, figuratisve, verbis conſtat: quæ præcipuum in ſermone & principem locum obtinet: non ſecus ac ille ſonus Princeps in concentu. TOLL.

6. *Φυσῶδές τι καὶ ἄμ.*] Uſus eſt hic Longinus duobus vocabulis, quæ duplici ſua ſignificatione rem inſigniter explicant, ac declarant. Agitur enim de periphraſi, cujus vitium frequens, & valdequam notabile eſt tumor inanis, & ineptus. Uſus eſt autem ſimilitudine a Muſica deducta, in qua nimium inflatus, & diſſonus cantus culpatur. Utrique hujus comparationis membro duo hæc conveniunt epitheta. Nam *τὸ φυσῶδες* proprie in Muſica, & tralate in oratione, velut in corpore, locum habet, ſignificatque & flatum nimium ac inanem in cantu, & tumorem vanum in orationis affectanda Sublimitate, de quo ſupra ſect. II. *Τὸ ἄμουσον* vero, & imperitiam in obſervanda harmonia, ſive quod vocatur in concentu diſſonum; & inſulſam ac ruſticam quandam ineptiam: quæ eadem ſectione ab auctore noſtro exponitur. Exemplum dabo, ſimul & præceptum, ex Quintiliano lib. VIII, cap. II: *Perſpicuitas,* ait,

Muſica ſonus ille, qui *Princeps* dicitur, ab illis, quos *Paraphonos* vocant, multum accipit ſuavitatis: ita & Periphraſis ſæpenumero locu- 2
tioni propriæ concinit, & ad exornandam, attollendamque orationem egregie cum ea conſpirat: præſertim, quum nihil in ea inflati reperitur, nil diſſoni; verum concinnitas quædam orationi reliquæ ſuaviter, eleganterque attemperata. Idoneus nobis in hanc rem teſtis eſt divinus Plato, qui in principio ſermonis funebris: *Et his quidem*, inquit, *re ipſa nos juſta omnia perſolvimus: quæ conſecuti fatatum iter proficiſcuntur, ſollemni deductionis officio cum a civitate publice univerſi, tum a ſuis privatim quiſque neceſſariis cohoneſtati.* Mortem ſcilicet *iter fatatum* vocat, 3
& exſequias, ac juſta funerum, *publicum deductionis officium.* Quid videtur, Terentiane? nonne his ſententiam egregie amplificavit, ſublimioremque reddidit, ac nudam, prout ad manum erat, elocutionem, veluti carmen quoddam, jucunda, ſuavique circumlocutionis modulatione exornavit, atque conveſtivit? Sed & alterum teſtem accipe Xe- 4
nophontem. Is enim, *Laborem vobis*, ait, *ad ingrediendam jucundæ vitæ viam ducem proponitis: quæ vero res omnium pulcherrima eſt, & viris bellatoribus maxime conveniens, ea veſtras vos animas armaſſe, atque inſtruxiſſe video: quippe qui laude magis, quam re quavis alia, ducamini.* Siquidem pro ſimplice illa ſententia, *laborare vultis*, hac circumlocutione uſus, *laborem vobis ad ingrediendam jucundæ vitæ viam ducem proponitis*, ceteraque eodem modo dilatando exſecutus, laudationi ſuæ grandem etiam quendam, & magnificum ſenſum ſuperaddidit. Tertius accedat 5
Hero-

ait, *in verbis præcipuam habet proprietatem: ſed proprietas ipſa non ſimpliciter accipitur. Primus enim intellectus eſt, ſua cujuſque rei appellatio: qua non ſemper utimur. Nam & obſcœna vitabimus, & ſordida, & humilia. Sunt autem humilia infra dignitatem rerum, aut ordinis. In quo vitio cavendo non mediocriter quidam errare ſolent, qui omnia, quæ ſunt in uſu, etiamſi cauſſæ neceſſitas poſtulet, reformidant: ut ille, qui in actione* Ibericas herbas *ſe ſolo nequicquam intelligente dicebat, niſi irridens hanc vanitatem Caſſius Severus*, ſpartum *eum dicere velle indicaſſet.* Tollius.

7. Ἔργῳ μὲν ἡμῖν] Hic locus, qui e Menexeno Platonis eſt, ab Halicarnaſſeo examinatus fuit, περὶ συνθέσεως: ſed ibi tantum pedes requiſivit; at in περὶ τῆς τοῦ Δημοσθένους δεινότητος mire cavillatur, & id carpit, quod alii mirantur. Vide illum pag. CLXXVIII. Faber.

8. Προπεμφθέντες] elegantiſſima tralatio, qua & Sophocles, ſed paulo aliter, uſus eſt in Oedipo Colonæo:

> Ἀνὴρ γὰρ (ait nuntius de Oedipo) οὐ στενακτὸς, οὐδὲ σὺν νόσοις
> Ἀλγεινὸς ἐξεπέμπετο.

Et mox eadem voce:

> Ποῦ δ' αἵτε παῖδες, χ' οἱ προπέμψαντες φίλων; Tollius.

9. Προσηκόντων.] Ita in textu apud Platon. ὑπὸ τῆς πολ. & ὑπὸ τῶν οἰκείων. Ante in noſtro legebatur ἀπό: quod nunc mutatum. Petra.

10. Εἱμαρμένην πορείαν,] Mortis periphraſis. Petra.

11. Ἄρα δὲ] V. C. ἄρα δή. Et ita melius. Mox malim, ἐμμελῶς. Tollius.

12. Πόνον δὲ τοῦ ζῆν] ἐν τῷ α. τῆς παιδείας. Fr. Portus.

13. Καὶ τὸ ἀμίμητον] Tale & illud Virgilii in Georg. III:

> *Hoc faciunt, nimio ne luxu obtuſior uſus*
> *Sit genitali arvo, & ſulcos oblimet inertes.*

quem locum Claudianus, quod ad penultimam vocem, reſpexit l. III de raptu Proſerpinæ:

> ----- *Et humanas oblimat copia mentes.*

Id eſt, ſtupidas reddit, obducto veluti limo, ut in neglectis foſſis ſolet, unde petita tralatio eſt. Errat igitur Pithæus in Adverſar. l. I,

θέων τοῖς συλήσασι τὸ ἱερὸν, ἐνέβαλεν ἡ θεὸς [15] θήλειαν νοῦσον.

c. 2, cum id verbum interpretatur, *transverſas agit*, quaſi ab antiquo *limum*, id eſt, tranſverſum, deductum eſſet. Tollius.

14. Τῶν δὲ σκυθέων] ἐν Κλειοῖ. Petra.

Ibid. Τῶν δὲ σκυθέων] Locus Herodoti legitur lib. 1, ſectione cv, duabus tribuſve lineis quam apud Longinum prolixior, ubi & pro [ἐνέβαλεν] ſcriptum eſt, [ἐνέσκηψεν] longe melius. Quid autem tantopere miratur Longinus? An quod aliquid omiſſum eſt, quod admirabilitatis fons & origo eſſet, ut in illo celeberrimo Demoſthenis loco, (ἑσπέρα γὰρ ἦν] de quo ſupra? minime, ſed in hoc tmemate agitur de *Periphraſi.* Quænam autem honeſtior & purior periphraſis eſſe poſſit *menſtrui veneni*, quod dirum, tetrumque muliebris ſexus dehoneſtamentum eſt? Vide igitur, quid bella & commoda nomina facere queant; *morbum femineum* vocavit: ex quo fit, ut rei tam immundæ ſpecie imaginatio non afficiatur. At ſi ἔμμηνα, aut καταμήνια, aut ἄφεδρον, aut denique ἔμμηνον ἀκαθαρσίαν, nominaſſet; hem! naſum opprime. Sed, dices, Theophraſtus tamen non minus honeſte vocaverat, τὰ γυναικεῖα, quam Herodotus. Mihi ſecus omnino videtur. Nam illud [νοῦσος] totum id negotium magis tolerabile efficit: & ſuavius certe ad aures accidit; at τὰ γυναικεῖα, quid non innuere poſſunt? Vitia, tabem, luem. Sed hinc abeamus, Lector, tempus eſt.

Diſplicet iſte locus, dico, & diludia poſco. Ceterum de Venere Vrania, cujus templum olim apud Aſcalonitas Philiſthæos fuit, non eſt, cur quidquam dicatur, ut opinor. Iſtorum παραπληρωμάτων pleni libri ſunt; neque hæc ad Longinum magis attinent, quam ad Apulejum, aut, &c. Latina Pizimentii & Pagani verſio riſuſque jocoſque hic dabit, ſi videre voles, Lector. Faber.

15. Θήλειαν νοῦσον.] Inter Grammatici virtutes eſt quædam neſcire. Quem morbum hiſtoricus *fœmineum* appellat, nec ſatis ſcio; nec, ſi ſcirem, dicere velim. Langbænius.

Ibid. Θήλειαν νοῦσον.] Sæpenumero accidere ſolet, ut, dum aliud quærimus, aliud inveniamus, Id ipſum & mihi nuper evenit. Quum enim Hippocratis noſtri librum de Aër. Aq. & locis reſpicerem, incidi in cap. XLIII; ubi de Scytharum agit impotentia in re Veris: Ἔτι τε πρὸς τουτέοισιν, inquit, εὐνουχίαι γίγνονται οἱ πλεῖστοι ἐν Σκύθῃσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως· καλεῦνται δὲ οἱ τοιοῦτοι ἀνάριες. Οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τούτους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, &c. Redditque porro rationem hujus rei naturalem, nimirum venarum retro aures inciſionem, quo remedio plerique uti ſoliti fuerunt iſchiade correpti ab aſſidua equitatione. Floruit eodem tempore, nimirum circa initia belli Peloponneſiaci, quod anno 1 ol. 87 inchoatum eſt, Herodotus noſter: qui quidem de iiſdem Scythis eadem ferme tradit quod ad morbum: ſed cauſam perpetrato ſacrilegio aſſignat. Οἱ δὲ, ait de illis ab Ægyptiaca expeditione redeuntibus, ἐπεί τε ἀναχωρέοντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίης ἐν Ἀσκαλῶνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσινέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτέων ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. τοῖσι δὲ, καὶ τοῖσι τουτέων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον. Videtur autem Hippocrates Herodotum recitantem audiviſſe, vel jam editam legiſſe hiſtoriam. quandoquidem ſeu Deo, ſeu Deæ, hunc non eſſe adſcribendum morbum exiſtimat; & uti dixi, naturalem ejus rationem reddit. Quæ mihi longe potior Herodotea videtur, hominis nimiſquam ſuperſtitioſi, & cuncta ad Deos cum τερατολογίᾳ referentis. Noſter vero Longinus, qui periphraſin hanc ἀμίμητον eſſe dicit.

ΤΜΗΜΑ κθ'.

Ὅτι ἀσυμμέτρως παραλαμβανομένη Περίφρασις, κοῦφόν τι, καὶ παχύ.

1 Ἐπίκαιρον μέντοι τὸ πρᾶγμα ἡ Περίφρασις τῶν ἄλλων πλέον, εἰ μὴ
2 ἀσυμμέτρως τινὶ λαμβάνοιτο· εὐθὺς γὰρ ἀβλεμὲς προσπίπτει, κουφολογίας.

Ἐπίκαιρον] Periphraſis interdum vitanda; cur? Robortellus.

Ibid. Ἐπίκαιρον μέντοι τὸ πρᾶγμα ἡ περίφρασις.] *Præcipua res eſt Periphraſis, ſi non affectata ſit.* Recte quidem, nec figura ulla ſublimitati magis inſervit. Facile eſſet exemplis in me-

Herodotus; cujus hoc ſupra omnem imitationem eſt: *Illis autem Scythis, qui fanum ſpoliaverant, femineum Deæ morbum immiſit.*

cit, mirifice hic lapſus, nec quis ille morbus fuerit, cepiſſe mihi ſemper viſus fuit: tum & quicunque in eum commentati ſunt, conſimili in errore verſati. Faber, uti vidimus, *καταμήνια* interpretatus eſt: &, ut homo, dum vixit, perfacetus fuit, omnique Græca & Latina urbanitate mirifice excultus, opprimere lectorem naſum jubet. Abbas Boileau, qui libellum hunc in Gallicum ſermonem inſigni cum elegantia, tum eruditione tranſtulit, de hæmorrhoidum fluxu accepit: quod ei ſcilicet, non ſecus ac mihi, incredibile videbatur, hoc poſſe morbo mares tangi. Sed me quidem Collegæ quondam non incelebris idem affectus meliora docuit. Favet interpreti Gallico non diſſimilis in ſacris literis hiſtoria, licet ab eo non animadverſa, quæ in eadem gente accidit, lib. I. Samuel. c. V: ubi Philiſtæis ob arcam fœderis interceptam immiſſæ hæmorrhoides, narrantur, & aurei ab iis culi conſecrati. Sic & Deuteronomii cap. XXVIII idem morbus inter pœnas numeratur, quas Moyſes Iſraëlitis Dei verbis denuntiat, a lege data, Deique veri cultu deſciſcentibus. Sed hic mihi morbus non magis femineus, quam virilis videbatur. Quare in initio ad dyſenteriam referebam, cujus virus, & teter odor, *τοῖς καταμηνίοις* non male reſpondet. Verum & hic utrique ſexui communis. Diſpulit tandem ex oculis tenebras Philo Judæus, utque verum viderem, effecit. Is enim in libello, *ὅτι πᾶς σπουδαῖος ἐλεύθερος*, de Diogene hanc hiſtoriam refert: *λέγεται γοῦν, ὅτι θεασάμενός τινα τῶν ὠνουμένων, ὃν θηλεία νόσος εἶχεν, ἐκ τῆς ὄψεως οὐκ ἄρρενα, προσελθὼν ἔφη, σύ με πρίω· σὺ γὰρ ἀνδρὸς χρείαν ἔχειν μοι δοκεῖς*· ubi *ὁ θήλειαν νόσον ἔχων* is eſt, qui apud Pollucem lib. VI, c. XXX, *Κίναιδος, ἀνδρόγυνος, θῆλυς τὴν ψυχὴν, γύννις.* Et convenit hæc explicatio interpretationi Herodoti, qui lib. IV, c. 67, eoſdem *ἀνδρογύνους* fuiſſe dicit, & a Venere *τὴν μαντικὴν* didiciſſe: ſic ut illi quaſi Veneris Galli fuerint. Erat autem Aſcalon urbs Palæſtinæ, in qua Cayſtrus Pentheſileæ filius Derceto uxorem duxit, ex eaque Semiramidem genuit. Unde natus illic Veneris cultus, quam Derceto fuiſſe e Diodoro, aliiſque diſcimus. Erat in vicinia in Libani montis vertice aliud Veneris templum, de quo Euſebius de laudibus Conſtantini: *Γύννιδες γοῦν τινὲς, ἄνδρες οὐκ ἄνδρες, τὸ σεμνὸν τῆς φύσεως ἀπαρνησάμενοι θηλείᾳ νόσῳ τὴν δαίμονα ἱλεοῦντο.* Sed & apud Iſraëlitas ſub regibus Aſtartæ Veneris lucus fuit, cujus antiſtites effeminati, & exſecti: ut ex Hieronymo, & Aquila interprete, Seldenus docet Synt. II, c. 2, de Dis Syris. Ex his liquere puto, quanto in errore verſatus ſit Longinus, periphraſin hanc *inimitabilis* elogio condecorans: qua de cinædis apud Græcos & Latinos nil protritius. Exemplum aliud apud Scholiaſten Thucydidis in exordio occurrit: *Καὶ Φιλοκτήτης*, ait, *διὰ τὸν Πάριδος θάνατον θήλειαν νόσον νοσήσας, καὶ μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην ἀπελθὼν ἐκ πατρίδος ἔκτισε πόλιν, ἣν διὰ τὸ πάθος Μαλαχίαν ἐκάλεσε.* Eximie homines hujuſmodi a Gregorio Nazianzeno deſcribuntur, Carm. III Jambico:

> *Ἄλλοι δ' ἐκείνων ἔθνος ἀθλιώτερον*
> *Τῶν ἀρρένων τὴν δόξαν ἐξορχέμενοι,*
> *Μελῶν λυγισμοῖς συγκατακλῶντες φύσιν.*
> *Ἄνδρες γυναῖκες, ἄρρενες θηλυδρίαι,*
> *Οὐκ ἄνδρες, οὐ γυναῖκες ἀψευδεῖ λόγῳ.*
> *Τὸ μὲν γὰρ οὐ μένουσι· τὸ δ' οὐκ ἔφθασαν.*
> *Οἱ μὲν γάρ εἰσιν, οὐ μένουσι τῷ τρόπῳ.*
> *Οἱ δ' αὖ κακῶς θέλουσιν, οὐκ εἰσὶν φύσει.*
> *Ἀσωτίας αἴνιγμα, καὶ γρῖφος παθῶν,*
> *Ἄνδρες γυναιξὶ, καὶ γυναῖκες ἀνδράσιν.*

Sed hi non tam Galli, quam Pathici: cujuſmodi quondam Julius Cæſar, omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier. Tollius.

Sectio XXIX.

Circumlocutionem immodicam inſulſam eſſe, ac puerilem.

Quare nulla tam præſtans, & nulla tam opportuna figura eſt, quam Periphraſis, niſi ſiquis ea immodice utatur. Præterquam enim, quod 1

in medium productis rem illuſtrare: inter multa judicet lector de Periphraſi, qua veſperam circumloquitur ingenioſiſſimus vir *Famianus Strada Proluſ. Acad. lib. 2, prol. 6*; ſub perſona archipoëtæ:

> ------ *Cœlum ex Cyclope diurno*

 Noctur-

2 λογίας τε ὄζον, [3] καὶ παχύτητος. Ὅθεν καὶ τὸν Πλάτωνα (δεινὸς γὰρ ἀεὶ
[4] περὶ σχῆμα, [5] εἰ καί τισιν ἀκαίρως δοκεῖ) [6] ἐν τοῖς νόμοις λέγοντα,
ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον, οὔτε χρυσοῦν ἐν πόλει ἱδρυμένον ἐᾶν οἰκεῖν,
διαχλευάζουσιν, [7] καὶ εἰ προβάτα, φασιν, ἐκώλυε κεκτῆσθαι, δῆ-
3 λον, ὅτι [8] προβάτειον ἄν, καὶ βόειον πλοῦτον ἔλεγεν. [9] Ἀλλὰ γὰρ ἅλις
ὑπὲρ τῆς εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν σχημάτων χρήσεως ἐκ παρενθήκης τοσαῦτα
πεφιλολόγηται· [10] πάντα γὰρ ταῦτα παθητικωτέρους, καὶ συγκεκινημένους ἀποτε-
λεῖ τοὺς λόγους. Πάθος δὲ ὕψους μετέχει τοσοῦτον, [11] ὁπόσον ἦθος ἡδονῆς.

Nocturnus tunc Argus erat.

Cum ſcilicet minores ſtellæ exciperent ſolem cadentem. In hiſce nimius notatur *Alcidamas Ariſtot. Rhet. l.* 3; uti & hic *Plato*; & apud *Athenæum lib.* 3, ὀνοματοθήρας ille ſophiſta *Demades*; qui ephebos vocavit ἔαρ τοῦ δήμου, *Ver populi*: mœnia autem ἐσθῆτα τῆς πόλεως, *veſtes civitatis*; tubicinem item κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα, *publicum Athenienſium gallum.* Langbænius.

Ibid. Ἐπίκαιρον μέντοι] Pro quo Codices, primaque editio, habent ἐπίκηρον. Sic ἐπίκηρος ὕλη apud Suidam, ἡ πρόσκαιρος· idem hic ἐπίκαιρον ſignificare videtur, quod ἐπικίνδυνον, ἐπισφαλές. Et tum mox lege e V. C συμμέτρως pro ἀσυμμέτρως.. Alias, ſi vulgata magis arrideat, ἐπίκαιρον *commodum*, & *opportunum* ſignificabit, orationique ornatum concilians. Fabius lib. VIII, cap. VI: *Verum hæc, ut, cum decorum habet, periphraſis; ita, cum in vitium incidit*, περισσολογία *dicitur. Cum in vitium incidit*, id eſt, ὅταν μὴ συμμέτρως τινὶ λαμβάνηται. Sed aptior eſt ad hæc Græca, quod ad elocutionem, illuſtranda alter ex eodem capite locus, ubi de Metaphoris agit: *Ut modicus*, inquit, *atque opportunus ejus uſus illuſtrat orationem, ita frequens & obſcurat, & tædio complet: continuus vero in allegoriam, & ænigma exit.* Tollius.

2. Ἀσυμμέτρως] Is eſt, qui luxuriat circumlocutionibus, *efferturque*, ut inquit Cicero, *immoderatione verborum.* Idem ἀμετροεπὴς Homero dicitur. Petra.

3. Καὶ παχύτητος] Ita Dionyſius Halicarn. in Iſæo παχύτερον τὴν λέξιν, καὶ κοινότερον, eſſe Alcidamanta dixit Gorgiæ diſcipulum. Et Cicero in Or. pro Archia, Cordubæ natos poëtas *pingue quiddam ſonare, & peregrinum.* Nec non Diphilus apud Plutarchum in initio Niciæ, Timæum *pingue quid* ſonare, & *adipe Siculo oblitum*, dicit. Tollius.

4. Περὶ σχῆμα] excidiſſe videntur hæ duæ voculæ, τοῦτο τὸ; ita ut legendum credam, περὶ τοῦτο τὸ σχῆμα, ſcil. τὴν περίφρασιν. Statim, pro εἰ καί τισιν, in MSS. legebatur, κἂν τισιν, pro, καὶ ἄν τ. Malim, εἰ κἂν τισιν: id eſt, *& ſi in quibuſdam.* Hic enim ſuum profert judicium: quum alias, & inepte ſatis, bis aliorum ſententiam vitium hoc in Platone culpantium referre videatur. Tollius.

5. Εἰ

ΤΜΗΜΑ λʹ.

Περὶ Ἐκλογῆς τῶν ὀνομάτων.

[1] ἘΠειδὴ μέντοι ἡ τοῦ λόγου νόησις, ἥ τε [2] φράσις, τὰ πλείω δι' ἑκα-
τέρου [3] διέπτυκται, ἴθι δή, περὶ τοῦ φραστικοῦ μέρους, εἴ τινα λοιπὰ ἔτι,
2 προσεπιθεασώμεθα. [4] Ὅτι μὲν τοίνυν ἡ τῶν κυρίων, καὶ μεγαλοπρεπῶν
ὀνομά-

Ἐπειδὴ μέντοι] Inter ea quæ mutuam ſibi præſtant interpretationem, & explicationem, cenſentur νόησις καὶ φράσις. Petra.

Ibid. Ἐπειδὴ μέντοι] Cicero l. III de Oratore, c. LII: *Tum denique nobis hic orator ita conformandus eſt & verbis & ſententiis, ut, quemadmodum, qui utuntur armis, aut palæſtra, non ſolum ſibi vitandi, aut feriendi rationem eſſe habendam putant, ſed etiam, ut cum venuſtate moveantur: ſic verbis quidem ad aptam compoſitionem & condecentiam, ſententiis vero ad gravitatem orationis utatur.* Tollius.

2. Φρά-

quod fatua eveſtigio videatur, tædioque audientem compleat, inane etiam neſcio quid, ac pingue redolet. Unde & ipſe a nonnullis irrideri 2
ſolet Plato, quod in hac is exornatione non tam multus ſit, quam, ut quidam opinantur, ſæpe nimius. Ut, quum in lib. de legibus ita loquitur: *Neque vero aut argenteis, aut aureis opibus in urbe permittenda ſedes eſt.* Quid ſi, inquiunt, oves, aut boves comparari vetuiſſet, *opeſne* etiam *ovillas*, aut *bubulas*, dixiſſet? Sed hæc pro figurarum ad ornan- 3
dam, attollendamque orationem uſu, veluti per viam, diſputata ſufficiant. Omnes namque iſtiuſmodi exornationes & multo excitatiorem reddunt orationem, & affectibus magis exardeſcentem, commotioremque. *Affectus* autem, mi Terentiane, *tantum habent ſublimitatis, ac ſplendoris, quantum moratæ orationi dulcedinis adeſt, atque jucunditatis.*

5. Εἰ καί τισιν ἀκαίρως δοκεῖ] In iis eſt Dionyſius quoque Halicarnaſſeus, qui hominem ſecundum facta & virtutes tractavit. FABER.

6. Ἐν τοῖς νόμοις] Νομ. ε΄. FR. PORTUS.

7. Καὶ εἰ πρόβατα] Lege, καὶ εἰ πρόβατα, φασίν, ἢ βοῦς ἐκώλυε κεκτῆσθαι. Probant autem hæc ſequentia, προβάτειον ἄν, καὶ βόειον πλοῦτον ἔλεγεν· pro καὶ εἰ in libris MSS. erat ὡσεί, pro ὡς, εἰ, ſi quis id maluerit. Mox, pro Ἀλλὰ γὰρ, malim, ἀλλὰ μὴν ἅλις &c.... τὸ τοσαῦτα quoque deleverim. TOLLIUS.

8. Προβάτειον καὶ βόειον πλοῦτον] Si verteris, *in pecoribus & armentis poſitas divitias*, ut Petra, male profecto verteris; nam, quod in illa periphraſi ridiculum eſt, non apparebit. Dicendum, *Ovillas & bubulas divitias.* FABER.

9. Ἀλλὰ γὰρ ἅλις] Hactenus de uſu figurarum ſententiæ ad orationem grandem conficiendam: & de commiſſione ipſarum cum figuris verborum. ROBORTELLUS.

10. Πάντα γὰρ ταῦτα] Legendum πάντα ΔΕ΄. FABER.

11. Ὁπόσον ὕψος ἡδονῆς] Latet hic inſigne mendum, quod a nemine hactenus deprehenſum miror. Legendum enim, ut in ſcriptis libris exſtat, ὁπόσον ἦθος ἡδονῆς. Sic Cicero cap. XXXVII, in Orat. ad Brutum: *Duo ſunt, quæ bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciant: quorum alterum eſt, quod Græci ἠθικὸν vocant, ad naturas, & ad mores, & ad omnem vitæ conſuetudinem accommodatum: alterum, quod iidem παθητικὸν nominant, quo perturbantur animi, & concitantur; in quo uno regnat oratio. Illud ſuperius come, jucundum, ad benivolentiam conciliandam paratum: hoc vehemens, incenſum, incitatum, quo cauſſæ eripiuntur: quod cum rapide fertur, ſuſtineri nullo modo poteſt.* Idem innuere voluiſſe videtur Horatius, quum in Arte Poët. de affectibus, Sublimique loquutus ſtilo, ſubjicit:

Non ſatis eſt pulcra eſſe poëmata, dulcia ſunto.

id eſt, morata. TOLLIUS.

SECTIO XXX.

De Delectu verborum.

QUoniam vero ſenſuum in oratione Sublimitas, & dictionis, ſive 1
elocutionis, Magnificentia altera alterius ope potiſſimum explicatur, & expanditur, agedum, ecqua etiam nunc, quæ ad elocutionem pertinere videbuntur, ſuperſint, conſideremus. *Propriorum & illuſtrium ver-* 2
borum

2. Φράσις,] Græcum vocabulum retineamus, ut receptiſſimum, quo genus loquendi ſignificatur. PETRA.

3. Διέπτυκται] Hunc locum ſic converterem: *Cum vero ſententia & dictio fere plerumque altera alterius ope explicari ſoleant, & ſub oculis poni.* FABER.

Ibid. Διέπτυκται] Malim, διευθύνεται, dirigitur: præſens enim tempus, non autem præteritum, hic requiritur. In ſecundo Vat. erat διέςυκται; in tertio id ipſum quoque, ſed correctum in διέπτυκται. TOLLIUS.

[5] ὀνομάτων Ἐκλογὴ θαυμαστῶς ἄγει, καὶ [6] καταχηλεῖ τοὺς ἀκούοντας, καὶ ὡς πᾶσι τοῖς ῥήτορσι, καὶ συγγραφεῦσι [7] κατ᾽ ἄκρον ἐπιτήδευμα, μέγεθος ἅμα, κάλλος, [8] σαφήνειαν, ἢ βάρος, ἰσχὺν, κράτος, ἔτι δὲ τ᾽ ἄλλα, ἂν ὦσί τινα, τοῖς λόγοις, [9] ὥσπερ ἀγάλμασι καλλίστοις, δι᾽ αὐτῆς ἐπανθεῖν παρασκευάζουσα, [10] καὶ οἱονεὶ ψυχήν τινα τοῖς πράγμασι φωνητικὴν ἐντιθεῖσα, [11] μὴ καὶ περιττὸν ᾖ [12] πρὸς εἰδότας διεξιέναι.
3 [13] Φῶς γὰρ τῷ ὄντι ἴδιον τοῦ νοῦ τὰ καλὰ ὀνόματα. Ὁ μέντοι γε ὄγκος αὐτῶν [14] οὐ πάντη χρειώδης· [15] ἐπεὶ τοῖς μικροῖς πραγματίοις περιτιθέναι μεγάλα καὶ σεμνὰ ὀνόματα ταυτὸν ἂν φαίνοιτο, [16] ὡς εἴ τις τραγικὸν προσωπεῖον μέγα παιδὶ περιθείη νηπίῳ. [17] πλὴν ἐν μὲν ποιήσει, καὶ * * * *

TMH-

4. Ὅτι μὲν τοίνυν] De propriorum vocabulorum delectu habendo. Robortellus.

5. Ἐκλογὴ] *Verborum delectus eloquentiæ origo.* Cic. in Bruto. Petra.

Ibid. Ὀνομάτων ἐκλογὴ] Hinc Julius Cæſar libro primo de ratione Latine loquendi dixit, *verborum delectum originem eſſe eloquentiæ*, apud Cic. in Bruto, cap. LXXII. Cui & C. Piſo, gener ejus, laudatur, cap. LXXVIII, quod ei eſſet *& verborum delectus elegans, & apta, & quaſi rotunda conſtructio.* Tollius.

6. Καταχηλεῖ τοὺς] Κυρίως. Siquidem ἡ κήλησις, ἡδονὴ δι᾽ ὤτων καταχηλοῦσα, *voluptas auditu animum deliniens*, inquit Cic. Tuſc. 4. Petra.

Ibid. Καταχηλεῖ τοὺς &c.] ut ſunt hæc Lycimnii de Hygia, ſive Sanitate:

> Λιπαρόμματε μᾶτερ ὑψίστων θρόνων
> Σεμνῶν Ἀπόλλωνος, βασίλεια ποθεινὰ,
> Πραΰγελως Ὑγεία,
> Τίς γὰρ πλούτου χάρις, ἢ τοκήων,
> Ἢ τᾶς ἰσοδαίμονος ἀνθρώπου βασιληΐδος
> ἀρχᾶς;
> Σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων ἔφυ.

Tollius.

7. Κατ᾽ ἄκρον ἐπιτήδευμα] MSS. κατάκρον ἐπιτήδευμα. Quod nihili. Pro ἐπιτήδευμα legebat eruditiſſimus Interpres Gallus, ἐπιτηδεύουσι. Sed melius ἐπιτηδεύεται, niſi τὸ ἐστὶ ſubintelligi dicendum eſt. Mox poſt μέγεθος ἅμα, conjunctio copulativa καὶ inſeratur. Dionyſius Halicarn. περὶ συνθέσεως, pag. IX, ubi περὶ τοῦ κάλλους καὶ ἡδονῆς λόγου agit, ὧν μὲν οὖν στοχάζονται πάντες οἱ σπουδῇ γράφοντες μέτρον, ἢ μέλος, ἢ τὴν λεγομένην λέξιν, ταῦτ᾽ ἐστί. Tollius.

8. Σαφήνειαν] in duobus Cod. erat εὐπίνειαν. In tertio εὐπρέπειαν· forte pro εὐκρίνειαν, quæ ferme eadem virtus eſt Elocutionis. Diſtinguit hanc ab illa Hermogenes, & εὐκρίνειαν, ſive diſtinctionem, una cum ſermonis puritate τὴν σαφήνειαν, ſeu perſpicuitatem, dicit conſtituere, lib. I de formis c. 3, & 4. Τὸ ἤ, quod ſubſequitur, ejiciendum eſt, utpote profectum a librario, qui in margine ad explicationem, τοῦ εὐκρίνειαν, ἢ σαφήνειαν ſcripſerat. Εὐπίνειαν tamen, id eſt, *nitorem* & *elegantiam*, defendit Salmaſ. ad Solinum contra Cercoëtium. Cicero ad Att. epiſt. VII, l. XIV: *A Cicerone mihi literæ ſane πεπινωμέναι, & bene longæ. Cetera autem vel fingi poſſunt; πίνος literarum ſignificat doctiorem.* Idem l. XV epiſt. XVI, eaſdem εὐπινῶς *ſcriptas* dicit. Tollius.

9. Ὥσπερ ἀγάλμασι καλλίστοις,] Cicero in Oratore c. XXXIX: *Sunt enim ſimilia illis, quæ in amplo ornatu ſcenæ, aut fori, appellantur inſignia: non ſolum quod ornent, ſed quod excellant.* Ita enim illic legendum, pro *ſola.* Tollius.

10. Καὶ οἱονεὶ ψυχήν τινα] eadem uſus eſt ſimilitudine Fabius lib. IX, c. II: *Motus eſt in his* (figuris) *orationis, atque actus: quibus detractis jacet, & velut agitante corpus ſpiritu caret.* Tollius.

11. Μὴ καὶ περιττὸν] Superfluum fuerit; ut τὸ μὴ καὶ ſit παρέλκον, ut & in illis apud Athenæum τὸ δὲ κατ᾽ Αἰγυπτίους μὴ καὶ γελοῖον ᾖ. *Illud vero, quod Ægyptii factitant, ridiculum.* Petra.

Ibid. Μὴ καὶ] Particulæ dubitationi inſervientes: qua de re non erat cur docti dubitarent; neque enim eſt παρέλκον, uti exiſtimavere. Faber.

12. Πρὸς εἰδότας] Repone, πρὸς εἰδότα σέ.

Ad

borum delectum mirifice eos , qui audiunt , ducere , atque delinire ; eum-
que ab omnibus tam ſolutæ, quam ligatæ, orationis ſcriptoribus , viris
equiſque , quod ajunt , affectari , (utpote qui cum granditatem , tum
dignitatem , ornatum , perſpicuitatem , pondus , vim , robur , ceteraſ-
que id genus alias virtutes orationi , veluti diſtinctam fulgentibus gem-
mis veſtem pulcherrimæ cuipiam imagini conferat , atque circumjiciat ;
adhæc & rebus ipſis animam , ac vocem quaſi ſuppeditet ,) actum agam ,
Poſtumi ſuaviſſime , ſi te , cui hæc eſſe ſcio cognitiſſima , docere velim.
Pulchra namque , *& electa verba proprium mentis eſſe lumen* vere dixe-
ris. Non in omni tamen eapropter genere , & parte orationis ſplendor 3
eorum , atque amplitudo locum habet. Quam ineptum enim eſt , de
rebus exilibus quum loquare , verbis uti magnificis , atque ampliſſi-
mis ? Qua in re non ſecus pecces , quam ſi prægrandem perſonam tra-
gicam infanti puero adaptaveris. At in Poëſi & * * * *

SECTIO

Ad unum enim Terentianum commentatio hæc inſtituta eſt. Paulo ante , δι' αὐτῆς , pro δι' αὐτῆς , legendum ipſa ratio docet. TOLLIUS.

13. Φῶς γὰρ τῷ ὄντι] τῶν καλῶν ὀνομάτων ὅρος καθ' εἰκόνα. PETRA.

Ibid. Φῶς γὰρ τῷ ὄντι] Cicero verba tranſlata *ſtellas* & *lumina orationis* vocat l. III de Oratore , c. XLIII , & in perf. Oratore , cap. XXVII. TOLLIUS.

14. Οὐ πάντη χρειώδης] Cicero l. III de Orat. c. LV : *Quamquam id quidem perſpicuum eſt , non omni cauſæ , nec auditori , neque perſonæ , neque tempori , congruere orationis unum genus. Nam & cauſæ capitis alium quendam verborum ſonum requirunt ; alium rerum privatarum , atque parvarum :* &c. TOLLIUS.

15. Ἐπεὶ τοῖς μικροῖς πραγμ.] Cicero ad Brutum cap. XXI : *quam indecorum eſt , de ſtillicidiis quum apud unum judicem dicas , ampliſſimis verbis , & locis uti communibus?* Auctor libelli de Elocutione comparat eos , qui hoc vitium committunt , hominibus glorioſis , qui τὰ μὴ προσόντα αὐτοῖς αὐχοῦσι ὅμως ὡς προσόντα· ὅτε μικροῖς , inquit porro , πράγμασι περιβάλλων ὄγκον , καὶ αὐτὸς ἐν μικροῖς ἀλαζονευομένῳ ἔοικε· καὶ ὁποῖον τι τὸ ἐν τῇ παροιμίᾳ κοσμούμενον ὕπερον , τοιοῦτόν τι ἐστὶ καὶ τὸ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐξηρμένον ἐν μικροῖς πράγμασι.

16. Ὥς εἴτις τραγικὸν] Fabius lib. VI , c. I : *In parvis quidem litibus has tragœdias movere tale eſt , quale ſi perſonam Herculis , & cothurnos aptare infantibus velis.* Lucianus de Hiſt. Conſcrib. c. XVI : Ὥς καὶ τοῦτο ἐοικέναι παιδίῳ· εἴ που ἑώρακας εἶδες παίζοντα , προσωπεῖον Ἡρακλέους πάμμεγα , ἢ Τιτᾶνος περικείμενον. Agit autem illic de magnificis , & grandibus exordiis , quibus exiguum hiſtoriæ corpus ſubtexebatur , TOLLIUS.

17. Πλὴν ἐν μὲν ποιήσει , καὶ] Vetus codex Pariſinus una vocula ἱστορίας auctior eſt , legitque pro ὑπτικώτατον , θρεπτικώτατον. Lacunam hanc ita ego aliquando ſuppleveram : Πλὴν ἐν μὲν ποιήσει καὶ ἱστορίᾳ ὁ ἰδιωτισμὸς πολλάκις , ἐὰν μὲν τοῖς πράγμασιν ἀνάλογος ᾖ , πάνυγε σημαντικόν τι , καὶ τοῦ γνυναίου ὕψους θρεπτικώτατον , καὶ γόνιμον· ὡς τόδε Ἀνακρέοντος. Verum in MS. Veneto S. Marci margini adſcriptum , ἐνταῦθα λείπει ὑπὲρ δύο φύλλα. Adeo ut alia hic ſectio notanda ſit , quum de verbis hic agatur abjectis , & vulgaribus. TOLLIUS.

Ὑπτικά.

ΤΜΗΜΑ λά.

Περὶ ἰδιωτισμοῦ.

* * * * *

1 Ὑπτικώτατον, καὶ γόνιμον [2] τόδ' Ἀνακρέοντος· [3] οὐκέτι Θρηϊκίης [4] ἐπι-
στρέφομαι. Ταύτῃ καὶ τοῦ Θεοπόμπου ἐκεῖνο τὸ ἐπαινετὸν, διὰ τὸ
ἀνάλογον, ἐμοίγε σημαντικώτατα ἔχειν δοκεῖ· ὅπερ ὁ Καικίλιος οὐκ
οἶδ' ὅπως καταμέμφεται· Δεινὸς ὢν, φησὶν, ὁ Φίλιππος [5] ἀναγκοφαγῆ-
2 σαι πράγματα. Ἔστιν ἄρ' [6] ὁ ἰδιωτισμὸς ἐνίοτε τοῦ κόσμου παρὰ πολὺ ἐμ-
φανιστι-

Ὑπτικώτατον] Vox iſthæc [ὑπτικώτατον] Græca eſſe non poteſt; ſed cum locus mutilus ſit, mihi divinandi gratiam facies. Ceterum commode legit Gabriel, (γόνιμον τόδ' Ἀνακρέοντος) ſine ulla diſtinctione. Poëmatium illud Anacreontis non extat, neque eſt ut id, quod ait Longinus, appareat; ſcilicet, ut ſæpe alias, principium loci primulo tantum digito ſignaverit. Faber.

Ibid. Ὑπτικώτατον] in duobus MSS, legitur, ἱπτικώτατον. Lege ὑπτιώτατον. Sic Hermogenes ὑπτιότητα in ſermone agnoſcit l. II de Id. cap. I: quæ oratio τῇ εὐτόνῳ opponitur. Niſi potius ἐμφανιστικώτατον legendum. Tollius.

2. Τόδ' Ἀνακρέοντος] Poſt γόνιμον tollo diſtinctionem, & lego ὑφὲν, τόδ' Ἀνακρέοντος. Petra.

3. Οὐκέτι Θρηϊκίης ἐπιστρέφομαι.] Quamvis *Anacreontis* hoc (quod ſciam) non extet; conjicio tamen poëtam lyricum hoc velle, ſe uſque adeo amore diſtineri, ut *non jam ulterius Thraciam* Orphei lyram *curet*. Langb.

4. Ἐπιστρέφομαι.] Sic & Pſeudo-Ignatius in epiſt. ad Mariam: Ἀλλ' οὐδενὸς τούτων ἐπιστρέφομαι. Id eſt, harum rerum nihil me tangit; nil ea curo. Sextus Empir. l. I Pyrrhon. Hypoth. p. 31: Ὁ δὲ Ἐπίκουρος λέγει, μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἡμῶν τὸ θεῖον. Diogenes Cynicus apud Laert. Ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι τῶν ὄνων ἐπιστρέφονται, οὔτ' ἐγὼ ἐκείνων. Quandoquidem vero hic verſus tetrameter eſt dactylicus, in voce hac tertia brevis alias producitur propter ſequens φ. Videtur, hæc eadem eſſe, cujus etiam illud alterum Anacreontis Carmen meminit, quod Horatius l. II, Od. V, ex parte imitatus eſt. Eſt autem hoc:

Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με
Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα
Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ
Μηθὲν εἰδέναι σοφόν;
Ἴσθι τοι, καλῶς μὲν ἄν τοι
Τὸν χαλινὸν ἐμβάλλοιμι,
Ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμι
Ἀμφὶ τέρματα δρόμου.
Νῦν δὲ λειμῶνας βόσκεαι,
Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.
Δεξιὸν γὰρ ἱπποπείρην
Οὐκ ἔχεις ἐπεμβάτην.

Tollius.

5. Ἀναγκοφαγῆσαι] ἀναγκοφαγεῖν quid ſit, & quam apte dictum, demonſtrat. Robortellus.

Ibid. Ἀναγκοφαγῆσαι] Dicitur de eo, qui ſe indigna, ac turpia patienter, lubentique animo perfert, ut ſuis rebus conſulat, & ſatagat impenſius. Petra.

Ibid. Δεινὸς ἀναγκοφαγῆσαι πράγματα.] *Heſychio* ἀναγκοφαγεῖν eſt πρὸς ἀνάγκην ἐσθίειν, ὅπερ ἀθληταὶ πάσχουσιν. *Ex neceſſitate comedere, quod athletis contingit.* Hunc *Theopompi* locum rectius exponit *Longinus*, ſumi ſcilicet ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ καὶ ῥυπαρὰ τλημόνως, καὶ μεθ' ἡδονῆς, ἕνεκα πλεονεξίας καρτεροῦντος. Alterius *Dionyſii* opus, quod περὶ ὀνομάτων ἐκλογῆς *Melitio* ſuo promittit, [*Lib.* περὶ συνθέσεως ὀνομ.] ſi extaret, æquiori animo hujus noſtri hiatum ferre poſſimus. Ego ad hunc fontem ſpectare puto voces iſtiuſmodi, quas nos compoſitas, *Græci* διπλᾶς vocant; quæ ſi apte adhibeantur, poëtam non dedecebunt; quanquam a ſoluta oratione prorſus exulare debeant. Iſtiuſmodi ἱπποβάμονα ῥήματα in *Æſchylo* tragico non immerito exagitat *Comicus in Ranis*. Uti & in *Lycophrone*, aliiſque, *Ariſtoſtoteles Rhet. l.* 3, *cap.* 3. *Latini*, quibus non licet eſſe tam diſertis, hac ex parte modeſtius peccant; præſertim antiquioris ævi: citerioris

SECTIO XXXI.

De Idiotiſmo, ſeu verbis a vulgo tritis.

* * * * *

PRojectiſſimum quidem, at tamen fœcundum Sublimitatis eſt hoc Anacreontis: 1

Threïſſa non me vexat amplius.

Nec minus laudabile eſt illud Theopompi, quod quoniam ipſi rei ad- 2
mirabiliter convenit, ſignificantiſſimum mihi ſemper viſum eſt, & indignum, quod a Cæcilio carperetur. *Erat*, inquit, *Philippus ad adverſa rerum devoranda a natura factus.* Fit igitur nonnumquam, ut ea, 3
quæ

terioris enim ætatis homines ingenio ſuo nimis indulſerunt; atque inter eos, (quem vulgus hominum pro *Darete Phrygio* recipit,) auctor poëmatis de *bello Trojano*: apud apud quem legas

Monſtripari pacem pelagi. Et,
Ventripotens ponit genius. Et,
Falſigraphos commenta docet.

Aliaque id genus ſatis multa. Genuinus autem (ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ moneam) iſtius operis parens fuit *Joſephus Devonius*, [*Balæus ex Lelando*] *Exceſtrenſis*, qui poëma illud ſuum *Baldwino Cantuarienſi* Archiepiſcopo dicavit; cujus non contemnendum elogium, quia in impreſſis non extat, hic e manuſcripto ſubjiciam. Poſt illa, [*Lib.* I, *paulo poſt principia.*] Quo præſide floret *Cantia*, & in priſcas reſpirat libera leges, ſequitur:

In numerum jam creſcit honos; te tertia poſcit
Infula; jam mèminit Wigornia, Cantia diſcit,
Romanus meditatur apex; & naufraga Petri
Ductorem in mediis exſpectat cymba procellis.
Tu tamen occiduo degis contentus ovili,
Tertius a Thoma, Thomaſque ſecundus & alter;

[intelligit Sanctum Thomam Cantuarienſem.]

Sol oriens, rebus ſucceſſor, moribus hæres.
Felices, quos non trahit ambitus, &c.

LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἀναγκοφαγῆσαι] Ego libentius hoc loco Cæcilium ſequar, quam Longinum; nam, ſi mihi loqui licebit, exiſtimo τὸ ἀναγκοφαγεῖν eſſe vocem Comicam, ut *ebibere imperium heri* apud Plautum; ubi ſervulus loquitur. Quis autem Livium ferret, ſi hoc apud illum legeretur, *Annibal neceſſitatem rerum comedebat?* Neque illud Demoſthenis, [προπεπωκότες] de quo mox, illud, inquam, non magis probaverim. Sed quod ex Herodoto profertur, id longe aliud eſt; & rationem dicam, ubi per otium licebit. FABER.

Ibid. Ἀναγκοφαγῆσαι] vis hujus Metaphoræ non in *comedendi* ſignificatione ſita eſt, ut Faber accepit, ſed in neceſſitatis in edendo expreſſione, cujus durum telum. Non potuit certe verbum ullum reperiri magis efficax ad exprimendam vim illam indolis, ſeu naturæ Philippi regis: qui, quod nolenti adigente neceſſitate faciundum erat, ingenii flexibilitate devorata moleſtia lubens faciebat, & voluntatem ſuam rebus, non res voluntati ſuæ attemperabat. Eſt enim ἀναγκοφαγία βίαιος τροφὴ, ut eam Ariſtoteles appellat: *certa lex ciborum*, quemadmodum Fabius eam vocem interpretatur. Unde & athletæ Tertulliano *altiles homines* dicti, l. de ſpectaculis. Qua de re plura rei Athleticæ ſcriptores. Non diſſimili fere ratione dixit Cicero l. IV ep. ad Att. V: *Etiam, (dudum enim circumrodo, quod devorandum eſt) ſubturpicula mihi videtur eſſe palinodia. Sed valeant recta*, &c. Nullo igitur jure verbum hoc ἀναγκοφαγῆσαι Cæcilius carpebat: meliore vero illud carpi poſſit, quod ex Argentario Seneca retulit lib. I Controv. I: *Venit immiſſa barba, capilloque deformi; non ſenectute, ſed fame membris trementibus; ſemeſa, & tenui, atque eliſa jejunio voce.* Quis enim *ſemeſam vocem* concoquat? Ceſtium meruerat Argentarius habuiſſe auditorem, quum hæc declamabat. Melius multo Juſtinus Martyr, qui in epiſt. ad Zenam & Serenum, p. 390: ἐδ᾽ ὥσπερ κατὰ πρόλημμα δελευτέον, τὸ πικρὸν, ὥς φασιν, ἑκουσίως καταπίνοντα. TOLLIUS.

6. Ὁ ἰδιωτισμὸς] Seneca Controv. XV, l. III: Idiotiſmus *eſt inter oratorias virtutes res,*

φανιστικώτερον· ἐπιγνώσκεται γὰρ αὐτόθεν ἐκ τοῦ κοινοῦ βίου. [7] Τὸ δὲ σύνη-
8 θες ἤδη πιστότερον. Οὐκοῦν [8] ἐπὶ τοῦ τὰ αἰσχρὰ, καὶ ῥυπαρὰ τλημόνως, καὶ
μεθ' ἡδονῆς ἕνεκα πλεονεξίας καρτεροῦντος, τὸ ἀνασκοφαγεῖν τὰ πράγ-
9 ματα, ἐναργέστατα παρείληπται. Ὧδέ πως ἔχει καὶ τὰ [9] Ἡροδότεια·
[10] ὁ Κλεομένης, φησὶ, μανεὶς τὰς ἑαυτοῦ σάρκας ξιφιδίῳ κατέτεμεν
εἰς λεπτὰ, [11] ἕως ὅλον καταχορδεύων ἑαυτὸν διέφθειρεν. Καὶ, [12] ὁ Πύθης
10 ἕως τοῦδε ἐπὶ τῆς νεὸς ἐμάχετο, ἕως ἅπας κατεκρεουργήθη. [13] Ταῦτα γὰρ
ἐγγὺς παραξύει τὸν ἰδιώτην, ἀλλ' οὐκ ἰδιωτεύει τῷ σημαντικῷ.

quæ raro procedit. Magno enim temperamento opus eſt, & occaſione quadam. Hac virtute varie uſus eſt. (Fabianus) *Sæpe illi bene ceſſit; ſæpe decidit. Nec tamen mirum eſt, ſi difficulter apprehenditur vitio tam vicina virtus. Hoc nemo præſtitit umquam Gallione noſtro decentius. Jam adoleſcentulus cum declamaret, apte, & convenienter, & decenter hoc genere utebatur. Quod eo magis mirabar, quia tenera ætas refugit omne, non tantum quod ſordidum, ſed & quod ſordido ſimile eſt.* Iſtiuſmodi verba Ciceroni *in vulgus pervulgata*; Horatio vero *inornata & dominanti averba dicuntur.* Conſiſtit autem non in uno tantum verbo, ſed & in tota nonnumquam ſententia. Qua de cauſa Quintilianus lib. IV, c. II, Inſtit. Ciceronis illam callidiſſimam ſimplicitatis in Miloniana imitationem maxime animadvertendam judicat: *Milo autem, quum in Senatu fuiſſet eo die, quoad Senatus eſt dimiſſus, domum venit: calceos & veſtimenta mutavit; pauliſper, dum ſe uxor, ut fit, comparat, commoratus eſt.* Verba illa vulgaria, & quotidiana eſſe fatetur Fabius, & quibuſdam viſa frigida: veruntamen quæ id effecerint, quod culta, exornataque oratio efficere nequiſſet. TOLLIUS.

7. Τὸ δὲ σύνηθες ἤδη πιστότερον] Id quod etiam dixit Horatius alicubi in Arte. FABER.

8. Ἐπὶ τοῦ αἰσχρὰ] rectius alter Vaticanus, ἐπὶ τοῦ τὰ αἰσχρά. TOLLIUS.

9. Ἡροδότεια·] ἐν τῇ Ἐρατοῖ. PETRA.

10. Ὁ Κλεομένης,] Verba ipſius Herodoti, a noſtro compendifacta, hæc ſunt: ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆκος τὰς σάρκας προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μηροὺς· ἐκ δὴ τῶν μηρῶν ἐς τὰ ἰσχία, καὶ τὰς λαπάρας· ἐς ὃ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταχορδεύων ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ. Meminit Pauſanias in Laconicis, ubi triplicem furoris hujus Cleomeni objecti cauſam memorat. TOLLIUS.

11. Ἕως ὅλον καταχορδεύων ἑαυτὸν διέφθειρεν.] *Donec totum ſe reſcindens perierit.* Ita quidem, nec male, interpres. Apud *Herodotum lib.* VI, locus hic paulo aliter legitur. Vox καταχορδεύω, ἀπὸ τῆς χορδῆς, quæ & inteſtinum, & chordas ex inteſtinis factas ſignificat. Eritque τὴν γαστέρα καταχορδεύειν, *uterum ita diſcindere, ut inteſtina diffluant*: vel, ſi ad antecedentia reſpiciamus, ubi *Cleomenes* ἐπιτέμνει κατὰ μῆκος τὰς σάρκας, *carnem ſuam in longum diſcindit*, καταχορδεύειν erit *chordarum in modum concidere.* Demum, ſi hunc ipſum *Longini* locum per ſe ſolum conſideremus, verba iſta, τὰς ἑαυτοῦ σάρκας κατέτεμεν

ΤΜΗΜΑ λβ'.

Περὶ πλήθους Μεταφορῶν.

1 ΠΕρὶ δὲ πλήθους [a] Μεταφορῶν, ὁ μὲν Καικίλιος ἔοικε συγκατατίθεσθαι τοῖς δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς ἐπὶ ταυτοῦ νομοθετοῦσι τάττεσθαι.

ΠΕρὶ δὲ πλήθους] Cæcilius aſſentitur aliis rhetoribus, qui ſtatuebant duas, aut ſummum tres metaphoras eſſe ſimul in eadem Periodo collocandas. Longinus vero ſtatuit, ubi plurimum πάθος, ibi multas eſſe debere metaphoras. ROBORTELLUS.

Ibid. Περὶ δὲ πλήθους καὶ μεταφορῶν] Planum eſt legi oportere, πλήθους ΤΩΝ μεταφορῶν ἢ

quæ de medio ſumta ſunt, & protrita verba, exquiſitis, atque ad ornatum comparatis multo ſignificantiora ſint, multoque illuſtriora, Illico enim per ſe ex ipſo quotidiani ſermonis uſu intelliguntur. Quidquid autem familiare eſt, & conſuetum, jam hoc ipſo evadit credibilius. Quare de ho- 8
mine ignominioſa, ac ſordida quæque non patienter modo, ſed & ad explendam ambitionem, dominandique libidinem, cum voluptate quadam concoquente, evidentius verbum nullum, neque ſignificantius, dici, fingive umquam potuit. Hujus claſſis ſunt & illa Herodoti: *Tum* 9
vero Cleomenes inſania correptus cultello corpus ſuum minutim diſcidit, donec totus in ſegmenta diſſectus animam efflavit. Item hæc: *at Pytheas eo uſque in pugnando in navi reſtitit, donec minutim concideretur.* Sunt enim 10
hæc iſtiuſmodi, ut ad ſermonem vulgi quam proxime accedere videantur, eumque velut adradere: veruntamen ſignificationis evidentia a plebeja vilitate longiſſime remota ſint, atque disjuncta.

τέταμδυ εἰς λεπῖα, *carnes ſuas in minutas partes concidit*, faciunt, ut ſequentia, κατα χορδεύων ἑαυτὸν διέφθειρεν, non aptius reddi poſſe putem, quam *ex ſeipſo fartum faciens interiit.* Sic enim loquitur *Pyrgopolinices* iſte apud *Plautum in milite glor.* de machæra ſua,

> *Quæ miſera geſtit fartum facere ex hoſtibus.*

Neque video, cur non pari ratione *farta* dicantur χόρδαι, qua cithararum *chordas* vocamus; cum ex inteſtinis æque confecta ſint: nec in diverſa prorſus ab hac expoſitione abit doctiſſimus Scholiaſtes *ad Ariſtoph. Equites*, qui χορδεύειν interpretatur *ſecare*: additque inſuper, ἀπὸ τῆς τέχνης τοῦ ἀλλαντοπώλου τὸ ὄνομα εἴρηται, *vocem hanc ab arte farciminum venditoris deſumtam eſſe*: ſcilicet qui carnes in id munus deſtinatas in fruſtra ſecant. Nec ab hac ſignificatione multum abludit altera illa *Herodoti* vox καταχερευγεῖν, quam etiam e fæce vulgi traduxit. LANGBÆNIUS.

12. Ὁ Πύθης ἕως τοῦδε] ἐν τῇ Πολυμνίᾳ. PETRA.

Ibid. Ἕως τοῦδε] apud Herodotum eſt, ἐς τοῦτο ἀντεῖχε μαχόμενος, ἕως &c. TOLLIUS.

13. Ταῦτα γὰρ ἐγγὺς παραξύει τὸν ἰδιώτην] Hæc enim *adradunt* idiotam: hoc eſt, proxime ad eum accedunt, & tantum non attingunt. Sic Poëta, *Æneid. lib. 5*: *Radit iter lævum interior.* Et Propertius *lib. 3, in ſomnio,*

> *Alter remus aquas, alter tibi radat arenas.* LANGBÆNIUS.

Ibid. Παραξύει τὸν ἰδιώτην] *Proxime ad idiotam*, ſeu *ad idiotiſmum, accedit.* Metaphora ſumta a curribus, qui quo propius metas legebant, & adradebant, eo major certantium induſtria judicabatur. FABER.

Ibid. Παραξύει] Id eſt, ἐν χρῷ παραμείβεται, ut Lucianus ait de Hiſt. ſcrib. Cicero 1 de Orat. c. 61; *faſtidiis adhæreſcere*, dixit. Tale fere illud Rufi Vibii, Senecæ laudatum Controv. XXV, lib. IV: *Prætor ad occidendum hominem ſoleas popoſcit.* TOLLIUS.

SECTIO XXXII.

De Metaphorarum multitudine.

SEd neque quod ad Tranſlationum multitudinem ſuum mihi judicium 1
Cæcilius umquam approbaverit, illorum ſubſcribens ſententiæ, qui duas tantum, aut ſummum tres, in una re adhibendas eſſe tranſlationes exiſtimant.

φορῶν, nam ea res agitur. FABER.

2. Καὶ μεταφορῶν] dele copulam: niſi forte vox τόλμης excidit. Sic enim poſtpaullo: ὅμως δὲ πλήθους καὶ τόλμης μεταφορῶν, &c. ſine articulo, ut Faber hic maluit. Verum ubi locum hunc examinatius perpendo, legendum videtur, περὶ δὲ πλήθους τρόπων, καὶ μεταφορῶν. Et probant ſequentia. TOLLIUS.

2 θαι. [3] Ὁ γὰρ Δημοσθένης ὅρος καὶ τῶν τοιούτων. [4] Ὁ τῆς χρείας δὲ καιρός, ἔνθα τὰ πάθη χειμάῤῥου δίκην ἐλαύνεται, καὶ τὴν πολυπλήθειαν [5] αὐτῶν ὡς ἀναγκαίαν ἐνταῦθα συνεφέλκεται. [6] Ἄνθρωποί, φησι, μιαροί, καὶ ἀλάστορες, καὶ κόλακες, [7] ἠκρωτηριασμένοι τὰς αὐτῶν ἕκαστοι πατρίδας, [8] τὴν ἐλευθερίαν προπεπωκότες, πρότερον Φιλίππῳ, νυνὶ δ' Ἀλεξάνδρῳ· τῇ γαστρὶ μετροῦντες, καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν· τὴν δ' ἐλευθερίαν, καὶ τὸ μηδένα ἔχειν δεσπότην αὐτῶν, ἃ τοῖς προτέροις Ἕλλησιν ὅροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν, καὶ κανόνες, ἀνατετραφότες. Ἐνταῦθα τὸ πλῆθος τῶν τροπικῶν ὁ κατὰ τῶν προδοτῶν [9] ἐπιπροσθεῖ τοῦ ῥήτορος θυμός.
3 [10] Διόπερ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης, καὶ ὁ Θεόφραστος [11] μειλίγματά φασί τινα

[12] τῶν

3. Ὁ γὰρ Δημοσθ.] Præferam, ὁ δὲ Δημοσθένης. Sic Plinius de eodem lib. IX, epiſt. XXVI: unde Longinus caput hoc videtur deſumſiſſe: *Sed Demoſthenes ipſe, ille norma oratoris, & regula, num ſe cohibet, & comprimit, quum dicit illa notiſſima*: ἄνθρωποι μιαροί, καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες? TOLLIUS.

4. Ὁ τῆς χρείας] Quando in eadem periodo pluribus metaphoris locus ſit. PETRA.

5. Αὐτῶν ὡς ἀναγκαίων] αὐτῶν, τῶν μεταφορῶν. PETRA.

6. Ἄνθρωποι] exemplum ex Demoſthene. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἄνθρωποι] ἐν τῷ περὶ στεφ. FR. PORTUS.

7. Ἠκρωτηριασμένοι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας.] Ponitur hic paſſivum ἠκρωτηριασμένοι pro activo ἠκρωτηριακότες. Eſt autem ἀκρωτηριάζω, proprie extremas corporis partes reſcindo; metaphorice idem quod λυμαίνομαι, *perniciem infero*: quia ſcilicet οἱ λυμαινόμενοί τινας εἰώθασι περικόπτειν αὐτῶν τὰ ἄκρα: [Harpocr. & *Suidas in* ἠκρωτηρ.] vel quod antiqui criminis convictis aurium extremitates amputare ſolebant; ὅτι οἱ παλαιοὶ τοὺς ἔν τινι ἀτοπήματι ἁλόντας ἐνυβρίζοντες, τὰ ἄκρα τῶν ὤτων ἀπέτεμνον. [*Etymol. in* ἀκρωτηρ.] Neque de aurium ſolum, ſed & narium amputatione dicitur; inde ἀκρωτηριάζειν τὰς ῥῖνας; [*Athen. l.* 5.] & ἀκρωτηριασθέντων τὰ πρόσωπα. [*Plut. in Alcib.*] Quin & maxime proprie de manuum, pedumve detruncatione: hæc enim membra ἀκρωτήρια vocantur. [*Thucyd. l.* 2.] LANGBÆNIUS.

8. Τὴν ἐλευθερίαν προπεπωκότες.] *Libertatem ſuam propinantes*: hoc eſt χαριζόμενοι, *gratis concedentes*. Metaphora ex antiquo more tranſlata, quo reges in feſtis vinum prælibantes, ipſum etiam poculum, cui viſum eſt, porrigentes dono dabant: ἀπέπινον μικρὸν τῆς κύλικος, καὶ τότε παρείχοντο, ᾧ ἂν ἐβούλοντο, καὶ τὴν κύλικα· καὶ ἐκαλεῖτο προπίνειν. [*Suidas & Ulpian. in Demoſt.* περὶ παραπρεσβ.] Quod de *Philippo de falſa legat.* refert Orator; Ἐν θυσίᾳ τινὶ καὶ δείπνῳ πίνων, ἐκπώματα ἀργυρᾶ προὔτεινεν αὐτοῖς. Dies autem, quo hoc peractum, φιλοτησία vocabatur. [*Suidas.*] Simile quid obſervat Scholiaſtes *Pindari Olympion. od.* 7, in illa verba: Φιάλαν ὡς εἴτις δωρήσεται νεανίᾳ γαμβρῷ προπίνων. *Si quis phialam juveni genero propinans donet.* Προπίνειν κυρίως τὸ ἅμα τῷ κράματι τὸ ἀγγεῖον χαρίζεσθαι: *ſimul cum diluto vino poculum donare.* Unde *Anacreon*: ἀλλὰ πρόπινε ῥαδινοὺς, ὦ φίλε, μηρούς. *Euſtathius* item *in Odyſſ.* γ', negat προπίνειν proprie eſſe ante alium bibere, ſed poculum alicui præbere, ut ante ipſum bibat: Πρὸ ἑαυτοῦ διδόναι τινὶ πίνειν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὸ ποτήριον ἀποχαρίζεσθαι. Hinc factum, ut προπίνειν ſumatur pro gratis prodere, vel donare: quomodo hunc *Demoſthenis* locum exponit *Harpocration*: προπεπωκότες ἀντὶ τοῦ προδεδωκότες· ἐκ μεταφορᾶς δὲ λέγεται. Προπεπωκέναι παρὰ τὴν συνουσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα, &c. *Sic & Heſych. & alii.* Hæc enim interpunctio eruditum Criticum aliqua ſui oneris parte in reſtitutione loci iſtius levare poterit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Προπεπωκότες] Vide quod ad ſect. XXXI notatum eſt. FABER.

Ibid. Προπεπωκότες] Sic apud Pollucem l. VI, c. XXX, Cinædus ὁ τὴν νεότητα προπεπωκώς; ſine dubio ex antiquo, & gravi aliquo auctore. De ritu propinandi, deque vocis προπίνειν propria ſignificatione, nonnulla invenias apud Athenæum l. XI, p. 498. Contra apud eundem Athenæum ἀντιπροπίνειν legas pag. 128, l. IV, pro contra polliceri, & offerre vice verſa. Reſpexit autem Orator ad

illa

ſtimant. Equidem, ut in aliis omnibus, ita & in hac re Demoſthenem 2
nobis, tamquam certiſſimam normam, ac regulam, ſequendum exiſtimo: adeoque plurium ſimul Tranſlationum uſum tum præcipue eſſe tempeſtivum, quum affectus ad inſtar hiberni torrentis præcipites ruunt, earumque copiam, velut adhibita vi propellunt, ac provolvunt. *Homines*, inquit, *impuri, & ſcelerati, & adulatores: qui, poſtquam patriam quiſque ſuam fœde lacerarunt, libertatem tam publicam, quam ſuam ipſorum, Philippo primum, nunc autem rurſus Alexandro propinarunt: quique ventre, ac libidinibus probroſiſſimis, ſummum vitæ bonum, ac felicitatem metientes, libertatem, nullique ſervire domino, quæ majoribus bonorum omnium finis erat, ac regula, funditus everterunt.* Hic, ut vides, Terentiane dulciſſime, ipſa illa Tranſlationum congeries a fervente Oratoris in proditores propulſa proruit ira, atque indignatione. Alioquin cum Ariſtoteles, 3
tum Theophraſtus, audacium, & proxime periculum accedentium Tranſla-

illa Euripidis in Rheſo, ubi Hector ita Rheſum objurgat:

> Σὺ δ᾽ ἐγγυὴς ὢν, βάρβαρός τε, βαρβάρους
> Ἕλλησιν ἡμᾶς προὔπιες τὸ σὸν μέρος.

Simile quid eſt illud Arſacis Regis Parthor. de Antiocho: ἔσφηλέ σε, Ἀντίοχε, θάρσος καὶ μέθη· ἤλπιζες γὰρ ἐν μεγάλοις ποτηρίοις τὴν Ἀρσάκου βασιλείαν ἐκπιεῖν· apud Athen. l. x, p. 339. TOLLIUS.

9. Ἐπίπροσθεν] γρ. ἐπιπροσθεῖ, ἢ ἐπιπροσθέει. FR. PORTUS.

Ibid. Ἐπιπροσθεῖ] ἐπίπροσθεν, ἔμπροσθεν, ἤγουν φανερὸς, ἢ δῆλος πᾶσι γίνεται ὁ τοῦ ῥήτορος θυμός. PETRA.

Ibid. Ἐπίπροσθε] Optime Fr. Portus, ἐπιπροσθεῖ. FABER.

10. Διόπερ ὁ μὲν] Nimis duræ metaphoræ quomodo molliantur, oſtendit, ex præcepto Ariſtotelis, & Theophraſti. ROBORTELLUS.

Ibid. Διόπερ ὁ μὲν] Quo pacto ex ſententia Ariſtotelis & Theophraſti μεταφοραὶ τραχεῖαι ſint molliendæ. PETRA.

11. Μειλίγματα] Id vulgo Magiſtri Græci παραμυθίαν vocant, Latini *præmolitionem*. FABER.

Ibid. Μειλίγματά, φασι, τινὰ] Dionyſius Halicarn. Ἐπὰν μέντοι κινδυνώδης ἡ μεταφορὰ δοκῇ, μεταλαμβανέσθω εἰς εἰκασίαν· οὕτω γὰρ ἀσφαλεστέρα γίνοιτ᾽ ἄν· εἰκασία δ᾽ ἐστὶ μεταφορὰ πλεονάζουσα· οἷον, εἴ τις, (Τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῷ (ita enim lege e Demoſthene περὶ στεφ. laudato etiam Plinio loco l. IX, ep. XXVI, & Luciano in laud. Demoſth.) ῥέοντι καθ᾽ ὑμῶν) προσθεὶς εἴποι, Ὥσπερ ῥέοντι καθ᾽ ὑμῶν· οὕτω μὲν γὰρ εἰκασία γέγονε, καὶ ἀσφαλέστερος ὁ λόγος. Eſt quidem hæc ſpecies aliqua molliendæ durioris metaphoræ, uſurpata ſæpiſſime ab Homero, notante Euſtathio ad Iliad. δ᾽: veruntamen non illud μείλιγμα, quod Longinus innuit. Conveniunt magis illa Ciceronis de Oratore l. III, c. XLI: *Atque etiam ſi vereare, ne paulo durior tranſlatio eſſe videatur, mollienda eſt præpoſito ſæpe verbo: ut, ſi olim M. Catone mortuo* pupillum *Senatum quis relictum diceret, paulo durius: ſin*, ut ita dicam, pupillum, *aliquanto mitius eſt.* Et illa Curii Fortunatiani lib. III: *Si quando libentius verbum aliquod transferimus, ne omnino præceps, abruptumque videatur, aliquo verecundiori adminiculo fulciemus, ut inſeramus*, pene; *aut* quodammodo; *aut*, prope dixerim; *aut*, auſim dicere, *& cetera talia.* Exemplum dabit Ovidius lib. I Metam.

> *Hic locus eſt, quem, ſi verbis audacia detur,*
> *Haud timeam magni dixiſſe palatia cæli.*

Nec non Philo περὶ φιλανθρωπίας· καὶ τὰς καθαρὰς, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τὶς τροπικώτερον, παρθένους χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας. Id ipſum in ſententiis quoque obſervandum monet Hermogenes de Methodo cap. VI: Τῶν δ᾽ αὐθαδῶν, καὶ τολμηρῶν διανοημάτων θεραπεῖαι, καὶ παραμυθίαι δύο, ἢ βραχεία προσθήκη, ἢ ὁμολογία τοῦ τολμήματος· βραχεία μὲν οὖν προσθήκη, οὕτως· ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς, ὦ Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεὶς, &c. Sed multo aptius ad hunc locum Fabius lib. VIII, cap. III, ſic ut inde ſua noſter mutuatus videatur: *Et ſi quid periculoſius*, inquit, *finxiſſe videbimur, quibuſdam remediis præmuniendum eſt:* Ut ita dicam, ſi licet dicere, quodam-

[12] τῶν θρασέων εἶναι ταῦτα Μεταφορῶν, τὸ, ὡσπερεὶ φάναι, καὶ, οἱονεὶ, καὶ, εἰ χρὴ τοῦτον εἰπεῖν τὸν τρόπον, καὶ, εἰ δεῖ [13] παρακινδυνευτικώτερον λέξαι.

4 Ἡ γὰρ ὑποτίμησις, φασὶν, ἰᾶται τὰ τολμηρά. [14] Ἐγὼ δὲ καὶ ταῦτα μὲν ἀποδέχομαι, [15] ὅμως δὲ πλήθους, καὶ [16] τόλμης Μεταφορῶν, [17] (ὅπερ ἔφην) κἀπὶ τῶν σχημάτων, τὰ εὔκαιρα, [18] καὶ σφοδρὰ πάθη, καὶ τὸ γενναῖον ὕψος εἶναι φημὶ ἴδιά τινα ἀλεξιφάρμακα· ὅτι τῷ ῥοθίῳ τῆς φορᾶς ταυτὶ πέφυκεν ἅπαντα τ' ἄλλα παρασύρειν, καὶ προωθεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἀναγκαῖα πάντως εἰσπράττεσθαι [19] τὰ παράβολα, [20] καὶ οὐκ ἐᾷ τὸν ἀκροατὴν σχολάζειν περὶ τὸν τοῦ πλήθους ἔλεγχον, [21] διὰ τὸ συνενθουσιᾷν τῷ λέγοντι.

5 [22] Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς τοπηγορίαις, καὶ διαγραφαῖς, οὐκ ἄλλο τι οὕτως κατασημαντικὸν, ὡς οἱ συνεχεῖς, καὶ ἐπάλληλοι τρόποι. Δι' ὧν καὶ [23] παρὰ Ξενοφῶντι ἡ [24] τἀνθρωπίνου σκήνους ἀνατομὴ πομπικῶς,

6 καὶ ἔτι μᾶλλον [25] ἀναζωγραφεῖται θείως [26] παρὰ τῷ Πλάτωνι. [27] Τὴν μὲν κεφαλὴν αὐτοῦ φησὶν [28] ἀκρόπολιν· ἰσθμὸν δὲ μέσον διῳκοδομῆσθαι μεταξὺ

quodammodo, permitte mihi ſic. *Quod idem etiam in iis, quæ licentius tranſlata erunt, proderit, quæ non tuto dici poſſunt: in quo non falli judicium noſtrum ſollicitudine ipſa manifeſtum erit. Qua de re Græcum illud erit elegantiſſimum, quo præcipitur illa* προεπιπλήσσειν τῇ ὑπερβολῇ. TOLLIUS.

12. Θρασέων] Lege θρασειῶν. FABER.

13. Παρακινδυνευτικώτερον] Inde paſſim apud Scholiaſtas, παρακεκινδυνευμένος λόγος. FABER.

Ibid. Παρακινδ.] Malim, παρακινδυνευτικώτερόν τι λέξαι. TOLLIUS.

14. Ἐγὼ δὲ καὶ] Longini ἐπίκρισις. PETRA.

15. Ὅμως δὲ πλῆθος, καὶ τόλμην] Recte a prioribus interpretibus verti non potuit, quod vitioſum fuit. Corrigo igitur e veteribus libris, ὅμως δὲ πλήθους, καὶ τόλμης μεταφορῶν, &c. Mox ex ingenio, ὕψος, pro ὕψους. Quæ lectio ex præcedentibus confirmatur. Ariſtoteles enim, & Theophraſtus illas particulas, οἱονεὶ, ὡσπερεὶ φάναι &c. dixerant μειλίγματα eſſe audacium Metaphorarum. Addit Longinus, etiam affectus vehementiores, & genuinam Sublimitatem eſſe earundem, necnon figurarum periculoſiorum, ἀλεξιφάρμακα. TOLLIUS.

16. Τόλμην] Lege τόλμαν. FABER.

17. Ὅπερ ἔφην] Concluſio ex ſententia Longini. ROBORTELLUS.

Ibid. Ὅπερ ἔφην] Reſpicit, quæ ſupra ſect. XVII dixerat: Τὸ τοίνυν ὕψος, καὶ πάθος τῆς ἐπὶ τῷ σχηματίζειν ὑπονοίας ἀλέξημα, καὶ θαυμαστή τις ἐπικουρία καθίσταται. TOLLIUS.

18. Καὶ τὰ σφοδρὰ] articulus abeſt a Vat. tertio. Quare & hinc eum ejecimus. TOLLIUS.

19. Τὰ παράβολα] audacia nimis, & ad temeritatem vergentia, periculoſa. De *Parabolis* decertatoribus conſulendi rei Athleticæ ſcriptores. Sic ſupra ſect. XXII, 8: τῷ κατὰ τὰς ὑπερβάσεις παραβόλῳ. TOLLIUS.

20. Καὶ οὐκ ἐᾷ τὸν ἀκροατὴν] ita fere de numero, quemadmodum noſter de tranſlationibus, Cicero loquitur in Oratore c. XLIII: *Sic minime animadvertetur delectationis aucupium, & quadrandæ orationis induſtria: quæ latebit eo magis, ſi & verborum, & ſententiarum ponderibus utemur. Nam qui audiunt, hæc duo animadvertunt, & jucunda ſibi cenſent, verba dico, & ſententias: eaque dum animis attentis admirantes excipiunt, fugit eos, & prætervolat numerus.* Vide quæ ſupra ad cap. XVII, 6, notata ſunt. TOLLIUS.

21. Διὰ τὸ συνενθουσιᾷν] συνομοιοπαθεῖ γὰρ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι. Ad Theodorum Rhet. 3. PETRA.

Ibid. Διὰ τὸ συνενθουσιᾷν] Seneca epiſtola c. VIII, *Quidam ad magnificas voces excitantur, & tranſeunt in affectum dicentium, alacres vultu & animo: nec aliter concitantur, quam ſolent Phrygii tibicinis ſono ſemiviri, & ex imperio furentes. Rapit illos, inſtigatque rerum pulcritudo, non verborum inanium ſonitus.* Vid. A. Gell. l. V, c. 1; & infra locum Philoſtrati ad ſect. XXXIV. Ariſtoteles Rhet. III, 6: Τὰ δὲ ὀνόματα τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ, πλείω, καὶ τὰ ξένα, μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, καὶ ὅταν ἤδη ἔχῃ τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι, ἢ ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ,

Tranſlationum lenimenta hæc eſſe quædam dicunt, *ut ita loquar;* vel, *quaſi;* vel, *ſi ita loqui licet:* item, *ſi verbum audacius concedatur:* & quæ id genus plura ſunt. Hæc enim correctio, inquiunt, emollit, ac mitigat, ſiquid in iis durius, aut audacius occurrerit. Ego, uti ea quidem non im- 4
probaverim, ita *copiæ, & audaciæ Tranſlationum, ſicut & figurarum,* quemadmodum ſuperius dixiſſe memini, ita etiam nunc, *peculiare, & egregium remedium eſſe* confirmarim *opportunos & vehementes affectus, cum vera ingenuaque Sublimitate conjunctos:* quorum hæc natura eſt, atque indoles, ut impetus ſui vehementia cetera omnia ſecum abripiant, ac propellant, & audaciſſima quæque, ac præcipitia, veluti adigente prorſus neceſſitate adſumant; audientibus autem, quod eodem illos concitatæ mentis impetu, veluti quodam ſacri furoris afflatu, una cum oratore auferri faciant, ne otium quidem, aut laxamentum examinandæ hujuſce, reprehendendæque tranſlationum multitudinis permittant. Quid? quod & in lo- 5
corum tractationibus, ut & in deſcriptionibus, nihil illa Tranſlationum frequentia, atque congerie ſignificantius eſſe poteſt? Quarum ope humani tabernaculi anatome a Xenophonte quidem apparate, ac magnifice; at a Platone omnino divine depingitur. Ut, quum caput hominis *Ar-* 6
cem appellat; *Iſthmum* vero inter hoc & pectus medium interjectum collum,

ἢ ὀργῇ, ἢ φιλίᾳ· φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες, ὥστε καὶ ἀποδέχονται, δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. Vide & de hac voce Creſollium in Theatro Sophiſt. pag. 277, & Plutarchum in Erotico. Tollius.

22. Ἀλλὰ μὴν] Ubi requirantur frequentes tropi, docet. Robortellus.

23. Παρὰ Ξενοφῶντι.] *Apud Xenophontem humani tabernaculi anatome pompatice depingitur.* Locum forte intelligit Ἀπομνημ. *Socratis l* 1, ubi providentiam ait viſum βλεφάροις θυρῶσαι, *palpebrarum foribus præcludere;* &, cum uſus poſtulat, ἀναπετάννυται, ἐν τῷ ὕπνῳ συγκλείεται, *expanduntur, ingruente ſomno clauduntur.* Et, *ne venti officiant,* ἠθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρῦσί τε ἀπογεισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων: *ciliorum cribra ordinare; quin & ſuperciliorum ſuggrundiis, quæ ſupra oculos ſunt, muniri.* Ubi & alias corporis partes, ſed minori pompa, exponit. Langbænius.

24. Ἀνθρωπίνου σκήνους] Non eſt, quod quidam exiſtimant, vox propria Chriſtianorum, τὸ σκῆνος, pro *corpore.* Nam quamvis ſæpe illi τὰ σκήνη, ut & σκηνώματα τῶν ἁγίων uſurpent, pro *ſanctorum hominum corporibus;* certum tamen eſt, ita quoque locutum fuiſſe Platonem in Timæo; dicerem in Axiocho quoque, ſi ille dialogus Platonis eſſet. Quin & non minus de beſtia, quam de homine dicitur. Ælianus lib. v, de Animalibus cap. 111, ubi de *Verme Indico:* ἀχρεῖον δέ ἐστι τὸ λοιπὸν τοῦ ζώου σκῆνος. Faber.

Ibid. Σκήνους] eadem tralatione uſus eſt Apoſtolus 11 ad Corinth. v, 1: Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, &c. Tollius.

25. Ἀναζωγραφεῖται θείως παρὰ τῷ Πλάτωνι.] Locus hic e *Platonis Timæo* hinc inde deſumtus, nec eiſdem prorſus verbis, nec ordine ſervatis. Langbænius.

Ibid. Θείως] in V. C. Vat. tertio erat θείῳ. Forte fuit, παρὰ τῷ θείῳ Πλάτωνι. Vide quæ nos ſupra ſect. 111 extrema de frigido charactere e Dionyſio Halicarn. deſcripſimus. Mihi ſi fatendum eſt, quod ſentio, multo magis illa Ciceroniana noſtri corporis deſcriptio placeat, quæ lib. 11 de Nat. Deor. cap. LIV, & ſequentibus, legitur, elegans, ornata, ſine ineptiis, ſine affectatione; neque tamen præclaris tralationibus, & comparationibus deſtituta. Tollius.

26. Παρὰ τῷ Πλάτωνι.] Locus Platonis in Timæo, ubi humani corporis ſtructuræ artificium explicatur. Robortellus.

Ibid. Παρὰ τῷ Πλάτωνι] Tota illa humani corporis deſcriptio, aut conſideratio, tres amplius paginas apud Platonem occupat; Longinus autem ea ſelegit, quæ ſplendidiora, & πομπικώτερα videbantur. Faber.

27. Τὴν

μεταξὺ τοῦ στήθους τὸν αὐχένα, σφονδύλους τε ὑπεστηρίχθαι, φησὶν, οἷον στρόφιγγας. Καὶ τὴν μὲν ἡδονὴν ἀνθρώποις εἶναι κακῶν δέλεαρ, γλῶσσαν δὲ γεύσεως δοκίμιον. [29] Ἄναμμα δὲ τῶν φλεβῶν τὴν καρδίαν, καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ μέλη σφοδρῶς αἵματος, εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν κατατεταγμένην· τὰς δὲ διαδρομὰς τῶν πόρων ὀνομάζει στενωπούς. [30] Τῇ δὲ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ, καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ [31] ἐγέρσει, ἐπειδὴ διάπυρος ἦν, ἐπικουρίαν μηχανώμενοι, [32] φησι, τὴν τοῦ [33] πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν μαλακὴν, καὶ ἄναιμον, [34] καὶ σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν, [35] οἷον ἄλμα μαλακὸν, ἵν᾽ ὁ θυμὸς, ὁπότ᾽ ἐν
7 αὐτῇ [36] ἀκμάζῃ, πηδῶσα [37] εἰς ὑπεῖκον, μὴ λυμαίνηται. Καὶ τὴν μὲν τῶν ἐπιθυμιῶν οἴκησιν προσεῖπεν ὡς γυναικωνῖτιν, τὴν τοῦ θυμοῦ δὲ ὥσπερ ἀνδρω-

27. Τὴν μὲν] ἐν τῷ Τιμαίῳ. FR. PORTUS.

28. Ἀκρόπολιν] hinc habet Cicero, ut pleraque alia, de Nat. Deor. lib. II, cap. LVI: *Senſus autem interpretes, ac nuntii rerum, in capite, tamquam in arce, mirifice ad uſus neceſſarios & facti, & collocati ſunt.* TOLL.

29. Ἄμμα] Lege Νᾶμα ſupplendo ex Platone τὴν καρδίαν. PETRA.

Ibid. Ἄμμα δὲ τῶν φλεβῶν] Apud Platonem legitur ἅμα. Sic enim ſcribit: Τὴν δὲ καρδίαν ἅμα τῶν φλεβῶν, &c. Pro quo Gabriel emendavit νᾶμα τῶν φλεβῶν; ingenioſa, ut videtur, conjectura, ſed quæ minus vera eſt. Optime enim cor dicitur eſſe ἅμμα *venarum*, quippe quæ, ut alibi dixit, ſint τεταμέναι εἰς τὴν καρδίαν. Quamobrem ſi H. Stephanus legiſſet, Longinum qua tempeſtate Platonem edidit, facile conjecturam ſuam probaſſet. Is enim ita legendum ſuſpicatus eſt, ut apud Rhetorem noſtrum legitur, ἅμμα ſcilicet. FABER.

Ibid. Ἄμμα] in duobus Vaticanis eſt, ἄναμμα δὲ τῶν φλεβῶν; in altero vero additur, quæ in hactenus editis deſideratur, vox καρδίαν· eſtque ea lectio abſque dubio amplectenda. TOLLIUS.

30. Τῇ δὲ πηδήσει] Claudianus de IV Conſ. Honorii, v. 239:

Quippe Opifex, veritus confundere ſacra profanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedeſque removit.
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,
Præcipitemque ſui. Rabie ſuccincta tumeſcit:
Contrahitur tepefacta metu: Cumque omnia ſecum
Duceret, & requiem membris vicina negaret,
Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.

Cicero de Nat. Deor. cap. LV: *in pulmonibus autem ineſt raritas quædam, & aſſimilis ſpongiis mollitudo.* TOLLIUS.

31. Ἐγέρσει] melius duo veteres, ἐπεγέρσει. TOLLIUS.

32. Φασὶ] Lege, φησί. Ut mox aliquoties. TOLLIUS.

33. Πλεύμονος] πνεύμονος. PETRA.

Ibid. Πλεύμονος ἰδέαν] Sic loqui ſolitus eſt Plato, ut ἰδέαν & γένος alicujus rei pro re ipſa poneret. Sic ἥπατος ἰδέαν, pro hepate ipſo. Sed exempla apud ipſum innumera reperias. FABER. *Vide Huet. in Origenianis, ubi de figura corp. Chriſti, pro corpore ipſo. Et noſter ſæpe, ut* ſect. VIII, &c. TOLLIUS.

34. Καὶ σήραγγας] σύριγγας, canales, & fiſtulas. PETRA.

Ibid. Καὶ σύριγγας ἐντὸς ἔχουσαν, αἷμα μαλακόν.] Ita ex *Platone* colligunt codices recentiores. Atqui & *Robortelli* editio, & MS. *Junianus* habent σήραγγας, & οἷον μάλαγμα: utrumque forſan non male. Μαλάγματα autem, apud auctores poliorceticῶn, [*Caſaub. ex Philone.*] vocantur omnia corpora mollia, quæ ad eludendos tormentorum ictus ante muros opponuntur. Et favet, quod ſpongiæ comparat *Plato.* Sic enim ille, εἶτα σύριγγας ἐντὸς ἔχουσαν, οἷον σπόγγου, κατατετρημένας. Neque hic, neque in ſequentibus κατὰ πόδας *Platonem* expreſſit. Quod *Platoni* eſt γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν χωρὶς οἴκησις, hoc a *Longino* γυναι-

collum, vertebris, tamquam *cardinibus*, ſuffultum. Tum & voluptatem hominibus *eſcam* ait exiſtere *malorum:* linguam *ſaporum exploratricem, ac judicem:* Cor *venarum* omnium *nexus originem: & fontem ſanguinis, univerſum cum impetu quodam corpus permeantis, in ſua, velut in corporis cuſtodum ſtatione collocatum.* Meatuum autem vias ac tranſitus *angiportus* vocat. Porro Cordis ſubſultationi, ubi vel terrore offuſo trepidat, vel ira inflammatum concitatur, *Dii*, inquit, *auxilium molientes pulmones fabricarunt, molle, & exſangue, fiſtuliſque inſtructum corpus, cujus raritas, & aſſimilis ſpongiæ mollitudo cedendo præſtat, ne cor effervescente ira ſubſultans lædi queat.* Et ad hunc modum pergens cupiditatum ſedem *Conclave* 7
appellat *feminarum:* contra ea iræ domicilum, *Atrium virorum.* Lienem vero,

γυναικωνῖτις, & ἀνδρωνῖτις appellatur: uterque inſtitutum patrium præ oculis habuit. Apud *Græcos* enim pars ædificii, in qua mulieres lanificio, & textrinæ operam dabant, *gynæconitis* dicta eſt: altera vero, in qua viri ſine interpellationibus mulierum verſantur, *andronitis.* Plura *Vitruvius lib. 6 cap.* 10, *ubi de Græcorum ædificiorum diſpoſitione, & nominibus agit.* Hinc *Antiſthenis* illud, ſe a *Sparta* veniſſe *Athenas*, ὡς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς τὴν ἀνδρωνῖτιν. [*Theon. Prog. cap.* 5.] Cui per omnia ſimile illud *Alexandri Moloſſi*, *apud Gell. l.* XVII, *c.* 21. LANGBÆNIUS.

Ibid. Σήραγγας] Falluntur docti, qui hoc loco contendunt legendum σύριγγας. Certe ibi pulmonem Plato cum ſpongia comparavit; at Ariſtoteles ipſe alicubi ſpongiam eſſe σηραγγώδη dixit: neque aliter vocari poſſunt ſpongiarum cavi, ſeu foramina, quam σήραγγες. Adde, quod Hippocrates ipſe de pulmone loquens, eandem vocem, σηραγγώδης, uſurpavit. FABER.

35. Οἷον αἷμα μαλακὸν,] Lege ἅλμα, & ſupple ex Platone εἰς ἐντέλειαν reliqua. PETRA.

Ibid. Αἷμα μαλακὸν] apud Platonem ipſum ἅλμα, optime, ſi per ἅλμα intelligas *molle ſolum loci alicujus ſcilicet, ubi commode ſaltare poſſis.* Sed & vehementer placet conjectura viri docti apud Langbænium, μάλαγμα, quæ vox id aliquando ſignificat, quod ferendis oneribus ſubſternimus, ne duritia ſua, aut aſperitate, & prominentia angulorum, humeros, aut caput lædant. FABER.

Ibid. Οἷον αἷμα μαλακὸν] libri omnes noſtri, ὁποῖον μάλαγμα. Sed legendum ex Platone, quod & Petra vidit, οἷον ἅλμα μαλακόν. Interjecta ſunt autem aliquammulta inter τὰ, σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν, & τὰ οἷον ἅλμα μαλακόν. Quæ noſter, ut nihil ad ſuum ſcientia inſtitutum, neglexit. Et ita legendum eſſe τὸ πηδῶσα, quod ſtatim ſequitur, evidenter demonſtrat. Citatur etiam hic locus Platonis ab Athenæo l. XV, ſed contractus, ut hic, lectione nonnihil diverſa. Ita enim Athenæus: Πλάτων δέ φησι τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν καὶ τὴν τοῦ πλεύμονος αὐτῇ φύσιν παραθεῖναι, πρῶτον μὲν μαλακὴν, καὶ ἄναιμον· εἶτα σήραγγας ἔχουσαν, οἷον σπόγγου, κατατετρημένας· ἵν' ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ πολλάκις ἀλλομένη, τὸν παλμὸν εἰς ὑπεῖκον, καὶ μαλακὸν ποιῆται. TOLLIUS.

36. Ἀκμάζῃ] γρ. ζέσῃ. FR. PORTUS. In Codicibus noſtris erat ζέσῃ, πηδῶσα. Sed apud Platonem ἀκμάζῃ legitur. TOLLIUS.

37. Εἰς ὑπεῖκον, μὴ λυμαίνηται] Nullum hinc ſenſum elicias, & vitioſa oratio eſt; nempe hinc plane neceſſaria vox excidit, πηδῶσα (*cum ſubſultat cor*) εἰς ὑπεῖκον (id eſt *ſuper ſubſtantiam, quæ mollitia ſua cedat.*) Sed locum integrum apponi operæ pretium eſt: Ἵνα ὁ θυμὸς, ἡνίκα ἐν αὐτῇ [καρδίᾳ ſcilicet] ἀκμάζῃ, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον, καὶ ἀναψυχομένη, πονοῦσα ἧττον, μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπηρετεῖν.] Sic ſe habent Græca Platonis. Ficinus autem qua ratione illum locum interpretatus eſt? peſſima certe: en tibi hominis verba: [*Ut, quando fervet ira,* AD FACILIOREM OBEDIENTIAM TEMPERATUM DEFERVEAT; *Sedatoque tumultu*, &c.] Quid Serranus; more ſuo fecit: *Ut, cum ira in ipſa* (imo *ipſo*) *fervet*, AD OBEDIENTIAM FACILIUS COMPONATUR, *ex illo turbulento tumultu liberata* (dicendum fuerat *liberatum*) &c.] Videlicet neuter intellexit, quid eſſet πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον καρδία; imo & ſecundus interpres ne vidit quidem hæc de corde intelligi. Quorſum enim *ipſa*, & *liberata*? Sic autem verti locus ille debuerat: *Ut cor, ubi in ipſo ira effervet-*

ἀνδρωνῖτιν. Τόν γε μὴν σπλῆνα τῶν ἐντὸς [38] ἐκμαγεῖον, ὅθεν πληρούμενος τῶν ἀποκαθαιρομένων, μέγας καὶ [39] ὕπουλος αὔξεται. [40] Μετὰ δὲ ταῦτα σαρξὶ πάντα αὐτὰ, φησι, κατεσκίασαν ἄνωθεν. Τὴν δὲ σάρκα προβολὴν μὲν καυμάτων, πρόβλημα δὲ χειμώνων, ἔτι δὲ πτωμάτων, [41] οἷον τὰ πιλητὰ, ἔσεσθαι, σώμασι μαλακῶς καὶ πράως ὑπείκουσαν. Νομὴν δὲ σαρκῶν ἔφη τὸ αἷμα. Τῆς δὲ τροφῆς ἕνεκα, φησι, διωχέτευσαν τὸ σῶμα, τέμνοντες ὥσπερ ἐν κήποις ὀχετοὺς, ὡς ἔκ τινος νάματος ἐπιόντος, [42] ἀραιοῦ ὄντος ὡς αὐλῶνος τοῦ σώματος, τὰ τῶν φλεβῶν [43] ῥέοι νάματα. Ἡνίκα δὲ ἡ τελευτὴ παρέστη, λύεσθαί φησι τὰ τῆς ψυχῆς, οἱονεὶ
8 νεὼς πείσματα, μεθεῖσθαί τε αὐτὴν ἐλευθέραν. Ταῦτα, καὶ τὰ παραπλήσια, μυρί᾽ ἄττα ἐστὶν ἑξῆς. Ἀπόχρη δὲ τὰ δεδηλωμένα, [44] ὥστε δεῖξαι, ὡς [45] μεγάλαι τὴν φύσιν εἰσὶν αἱ τροπαὶ, καὶ [46] ὡς ὑψηλοποιὸν αἱ μεταφοραί· καὶ ὅτι οἱ παθητικοὶ, καὶ ἐκφραστικοὶ, κατὰ τὸ πλεῖστον αὐταῖς χαίρουσι
9 τόποι, [47] Ὅτι μέντοι καὶ ἡ χρῆσις τῶν τρόπων, ὥσπερ τ᾽ ἄλλα πάντα καλὰ ἐν λόγοις, προαγωγὸν ἀεὶ πρὸς τὸ ἄμετρον, δῆλον ἤδη, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. [48] Ἐπὶ γὰρ τούτοις καὶ τὸν Πλάτωνα οὐχ ἥκιστα διασύρουσι, πολλάκις ὥσπερ

fervesceret, *SUPER MOLLEM SUBSTANTIAM SUBSULTANS*, *HAUD LÆDERETUR*. Cujus meæ interpretationis, quæ vera eſt, & neceſſaria, ne minimum quidem apud illos veſtigium eſt. FABER.

38. Μαγειρεῖον] In libris erat, μαγεῖον. Lege, ἐκμαγεῖον, ex Platone, de qua voce plura Voſſius ad Catull. p. 97. TOLLIUS.

39. Καὶ ὕπουλος] Legitur apud Plat. ὑπόπλεος. Male: corrigendum ex Longino ὕπουλος. PETRA.

Ibid. Καὶ ὕπουλος] hæc vox hic non ſignificat partem ulcere latenti, ſanieque diſtento, affectam; ſive, ut Seneca in epiſtola quadam, *ſuppuratam*: verum tralate accipitur, ſignificatque *molliter tumidam*: nec poteſt alia reperiri, quæ naturam lienis melius exprimat. Sic ὕπουλα γόνατα in Etymologico. TOLL.

40. Μετὰ δὲ] In duobus Vaticanis legitur, μετὰ δὲ ταῦτα σαρξὶ πάντα φύσιν κατεσκίασαν; προβολὴν τῶν ἔξωθεν τὴν σάρκα, οἷον τὰ πηδήματα, προθέμενοι. Νομὴν δὲ σαρκῶν, &c. TOLLIUS.

41. Πιλητὰ κτήματα] Uno verbo dicam; iſtud κτήματα vitioſum arbitror, atque hinc ejiciendum. Natum eſt autem ex gloſſemate. Nam ad illam vocem πιλητὰ, adſcriptum fuerat, πιλήματα, unde poſtea exſcriptores ſua κτήματα efformarunt. Docti, ſpero, non aliter ſentient. FABER.

Ibid. Οἷον τὰ πιλητὰ] *Subcoacta* vocat Cæſar lib. III de bello Civili: *Atque omnes fere milites aut ex ſubcoactis, aut ex centonibus, aut ex coriis, tunicas, aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent*. Vocem κτήματα, quæ ſequebatur, ejeci, utpote inſititiam. TOLL.

42. Ἀραιοῦ ὄντος αὐλῶνος τοῦ σώματος] Corrupta hæc fuerunt: pro ἀραιοῦ, (*raro*) legendum eſt, ἄρδοιτο: (*irrigaretur*) quod & ex ipſo Platonis contextu probaveris. Sed verba, quæ mox ſequuntur, integra fere pagina diſtant ab his, quæ nunc examinamus. Itaque aliud e D. Longino perierit neceſſe eſt. Id ex Timæo ſic ſuppleo: οἷον ἐκ κρήνης ἐπ᾽ ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν αὐτὰ, ῥεῖν, ὥσπερ αὐλῶνος, διὰ τοῦ σώματος, τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα. Ex his, vides, unde natus ille apud Longinum error, (ῥέων νάματα) qui in hac ipſa pagina occurrit. FABER.

43. Ῥέων] γρ. ῥέοι. FR. PORTUS.

Ibid. Ῥέων νάματα] reſcribe ex Platone ῥεῖν, vel ῥέειν νάματα· qui modus a præcedente particula ὡς regitur. Mox, ὡς αὐλῶνος, legendum, abſorpta vocula illa a præcedente ſyllaba. Eadem porro tralatione uſus eſt Hippocrates περὶ καρδίας, cap. V: αὗται (ſc. φλέβες) πηγαὶ φύσιος ἀνθρώπου· καὶ οἱ ποταμοὶ ἐνταῦθα ἀνὰ τὸ σῶμα, τοῖσιν ἄρδεται τὸ σκῆνος. TOLLIUS.

44. Ὥστε δεῖξαι] abſunt hæ duæ voces a VV. CC. TOLLIUS.

45. Με-

vero, *inteſtinorum culinam, quorum purgamentis adimpletus in molem excre-*
ſcit ſubtumidam. Poſtilla, inquit, *omnia hæc undiquaque carne veſtiverunt,*
ſepſeruntque, ut & adverſus omnes nimios caloris & frigoris impetus vallum
quaſi quoddam, ac tegmen eſſet, & contra quoſvis ictus, caſuſve, inſtar coacti-
lium, leniter, molliterque corporibus incidentibus cedens. Sic & ſanguinem
corporis pabulum appellat: *alimenti vero gratia*, inquit, *venarum illud cana-*
libus, non ſecus ac hortum inductis rivulis irrigarunt: ſic ut tamquam ex
fonte perenni per rarum, & exilibus diſtinctum meatibus, corpus venarum la-
tices fluant. Ubi vero mors appropinquaverit, *ſolvi rudentes animæ, non*
ſecus ac navis, illamque liberam dimitti. His conſimilia addit innumera 8
alia, quæ ibidem legere eſt. Nam quæ nunc inde excerpta retuli, ſuffi-
cere ad probandum exiſtimo, *Tranſlationes omnes*, (inprimis autem eas,
in quibus ſimilitudo ſpectatur) *& ipſas natura grandes eſſe, & inſignem*
orationi Sublimitatem ſuppeditare; eaſque cum in affectibus explicandis, tum
in narrationibus, ac deſcriptionibus, inſigniter eſſe opportunas. Veruntamen, 9
uti cetera ſolent omnia, quæ in elocutione pulchra ſunt, atque laudabilia,
ita & hæc orationis ornamenta ad exceſſum prona eſſe, & proclivia,
etiam me tacente res ipſa loquitur. Unde & hoc præcipue nomine idem
a nonnullis exagitari, reprehendique ſolet Plato, quod perſæpe velut
inſtin-

45. *Μεγάλαι τὴν φύσιν*] Alter Vat. *μεγάλαι τε φύσιν.* Forte fuit: *μεγάλαι γε φύσει.* Tollius.

46. *Ὡς ὑψηλοποιὸν*] In quibus commodiſſime poſſint uſurpari metaphoræ. Petra.

Ibid. *Ὡς ὑψηλοποιὸν αἱ μετ.*] Dionyſius Halic. *Πρῶτα μὲν ἦν μεταφοραῖς χρηστέον· αὗται γὰρ μάλιστα καὶ ἡδονὴν συμβάλλονται τοῖς λόγοις, καὶ μέγεθος.* Verum & ille monet, *μὴ πυκναῖς χρῆσθαι· ἐπεί τοι διθύραμβον ἀντὶ λόγου γράφοιμεν.* Fabius lib. viii, cap. vi: *Nam tranſlatio permovendis animis plerumque, & ſignandis rebus, ac ſub oculos ſubjiciendis reperta eſt. Sed & copia quoque modum egreſſa vitioſa eſt, præſertim in eadem ſpecie.* Exemplum præclarum eſt in hoc apud Athenæum, edit. Caſaub. p. 782, Pindari fragmento, de liberaliore vini potu: *Ἀνίκ' ἀνθρώπων καματώδεες οἴχονται μέριμναι στηθέων ἔξωθεν, πελάγει δ' ἐν πολυχρύσου πλούτου πάντες ἴσα νεόμεν ψευδῆ πρὸς ἀκτάν. ὃς μὲν ἀχρήμων ἀφνειὸς τότε. τοὶ δ' αὖ πλουτέοντες ἀέξονται φρένας ἀμπελίνοις τόξοις δαμέντες.* Tollius.

47. *Ὅτι μέντοι*] cavendum, ne nimis multæ metaphoræ ponantur. Robortellus.

Ibid. *Ὅτι μέντοι*] Cavendus illarum abuſus. Petra.

48. *Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν Πλάτωνα οὐχ ἥκιστα διασύρουσι.*] Inter eos, qui *Platonem* hoc nomine reum peragunt, agmen ducit *Halicarnaſſeus*, qui paſſim eum *dithyrambici* cujuſdam tumoris incuſat, & cincinnos orationis ſugillat: uti & *Ariſtides in Platonicis.* Locum, quem e legibus profert hic *Longinus*, agnoſcit *Plutarchus de audiendis poëtis.* Langbænius.

Ibid. *Τὸν Πλάτωνα*] Cicero ad Brutum cap. xxi: *Itaque video viſum eſſe nonnullis, Platonis & Democriti locutionem, etſi abſit a verſu, tamen quod incitatius feratur, & clariſſimis verborum luminibus utatur, potius poëma putandum, quam Comicorum Poëtarum: apud quos, niſi quod verſiculi ſunt, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis.* Ubi per viam notandus verſus ſenarius hypermeter, *Platonis & Democriti locutionem*, ſequente præſertim vocali: item alius mox dimeter brachycatalecticus, *etſi abſit a verſu:* & tertius ſenarius purus catalecticus, *tamen quod incitatius feratur:* cui ſi verba ſequentia, *& clariſſimis*, junxeris, erit tetrameter acatalecticus: nec non anapæſticus tetrameter, *nihil eſt aliud quotidiani. Quo quid poteſt eſſe turpius?* inquit ipſe Cicero. Sed hæc, ut dixi, in tranſcurſu. Porro idem vitium frequenter nimis, & periculoſe uſurpatarum Metaphorarum in Platone reprehenſum Dionyſius quoque memorat, *διὸ*, inquiens, *καὶ Πλάτων ἐπισφαλές τι δοκεῖ ποιεῖν, μεταφοραῖς μᾶλλον χρώμενος, ἢ εἰκασίαις.* Videtur autem Cicero Ariſtotelem innuere,

nuere,

ὥσπερ ὑπὸ βακχείας τινὸς τῶν λόγων, εἰς [49] ἀκράτους, καὶ ἀπηνεῖς μετα-
10 φορὰς, καὶ εἰς ἀλληγορικὸν στόμφον ἐκφερόμενον. [50] Οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἐννοεῖν,
[51] φησὶν, ὅτι πόλιν εἶναι δεῖ δίκην κρατῆρος κεκερασμένην, οὗ μαινόμενος
μὲν οἶνος [52] ἐγκεχυμένος ζεῖ, [53] κολαζόμενος δ' ὑπὸ νήφοντος ἑτέρου
θεοῦ, καλὴν κοινωνίαν λαβὼν, ἀγαθὸν πόμα, καὶ μέτριον ἀπεργάζεται.
11 Νήφοντα γάρ, φασι, θεὸν τὸ ὕδωρ λέγειν, κόλασιν δὲ τὴν κρᾶσιν, ποιη-
τοῦ τινὸς τῷ [54] ὄντι οὐχὶ νήφοντος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐλαττώμασιν ἐπιχειρεῖν.
12 [55] Ὅμως αὐτόθεν ὁ Καικίλιος ἐν τοῖς ὑπὲρ Λυσίου συγγράμμασιν,
ἀπεθάρρησε τῷ παντὶ Λυσίαν ἀμείνω Πλάτωνος ἀποφήνασθαι, δυσὶ πά-
θεσι χρησάμενος ἀκρίτοις. Φιλῶν γὰρ τὸν Λυσίαν, ὡς οὐδ' αὐτὸς αὑτὸν,
13 ὅμως μᾶλλον μισεῖ τῷ παντὶ Πλάτωνα, ἢ Λυσίαν φιλεῖ. Πλὴν οὗτος
μὲν ὑπὸ φιλονεικίας, οὐδὲ [56] τὰ θέματα ὁμολογούμενα, καθάπερ ᾠήθη.
Ὡς γὰρ ἀναμάρτητον, καὶ [57] καθαρὸν τὸν ῥήτορα προφέρει πολλαχῇ διημαρ-
τημένου τοῦ Πλάτωνος. τὸ δ' ἦν ἄρα οὐχὶ τοιοῦτον, οὐδὲ [58] ὀλίγου δεῖν.

nuere, quem Diogenes Laert. in Platone dixiſſe ait, τὴν τῶν λόγων ἰδέαν αὐτοῦ μεταξὺ ποιήματος εἶναι, καὶ πεζοῦ λόγου. Idem mox: Δικαίαρχος δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς γραφῆς ὅλον ἐπιτέμφεται, ὡς φορτικόν. TOLLIUS.

49. Εἰς ἀκράτους] Quales ſunt tertii, & quarti generis metaphoræ apud Herm. ἐν μεθ. σεμν. PETRA.

50. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἐννοεῖν] Νόμων ϛ'. FR. PORTUS.

Ibid. Ἐννοεῖν] duo Vatt. ἐπινοεῖν. TOLLIUS.

51. Φησὶν] Lege φασὶν, ſc. obtrectatores Platonis. TOLLIUS.

52. Ἐγκεχυμένος] Lege, ἐγκεχυμένως. TOLLIUS.

53. Κολαζόμενος] Unde Διονύσου Ὀρθοῦ ἱερὸν ab Amphyctione, primo hujuſce rei inventore exſtructum: Τότε γὰρ ὀρθός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκραμένως πίνεται. Athenæus l. IV. TOLLIUS.

54. Οὐχὶ νήφοντός ἐστι] in V. C. erat poſt hæc verba inſerta negativa οὐδὲ: ſic ut plura excidiſſe videantur. Alias levi tranſpoſitione, & addita copula, totus hic locus commode reſtitui poſſit, hoc modo: Νήφοντα γάρ, φασι, θεὸν τὸ ὕδωρ λέγειν, κόλασιν δὲ τὴν κρᾶσιν, τοῖς τε τοιούτοις ἐλαττώμασιν ἐπιχειρεῖν, ποιητοῦ τινὸς τῷ ὄντι οὐχὶ νήφοντός ἐστι. TOLLIUS.

55. Ὅμως αὐτόθεν] Contra Cæcilium Rhetorem, qui dum nimium amaret Lyſiam, Platonem reprehendere eſt auſus. ROBORTELLUS.

Ibid. Ὅμως αὐτόθεν] Phavorinus apud A. Gellium lib. II, cap. 5, de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, *Si ex Platonis oratione verbum aliquod demas, muteſve, atque id commodiſſime*

ΤΜΗΜΑ λγ'.

Πότερον κρεῖττον ἢ τὸ ἀδιάπτωτον ἐν κατορθώμασιν ἄνευ Ὕψους, ἢ τὸ διημαρτημένον Ὕψος;

1 ΦΕρε δὴ, λάβωμεν τῷ ὄντι καθαρόν τινα συγγραφέα, καὶ ἀνέγκλητον. [2] Ἆρ' οὐκ ἄξιον ἔτι διαπορῆσαι περὶ αὐτοῦ τούτου καθολικῶς, πότε-

Φέρε δὴ] Hic erat inchoanda nova ſectio: & res tam levicula neglecta interpretibus fraudi fuit, quominus auctoris mentem perſpicue explicarint. TOLLIUS.

2. Ἆρ' οὐκ ἄξιον] Utrum præſtet Oratio ſublimis nonnunquam errans, an vero, quæ nunquam erret mediocritas. PETRA.

Ibid. Ἆρ' οὐκ ἄξιον ἔτι διαπορῆσαι περὶ αὐτοῦ τούτου

inſtinctu quodam, & quaſi bacchatione dicendi abreptus ad immodicas, ac nimiſquam duras Tranſlationes, & ad allegoricum tumorem auferatur. *Quis enim*, inquiunt, *ulla animi comprehendere, aut probare queat ratione*, 10
urbem in modum calicis eſſe temperandam, in quo furens vinum, effuſeque effervefcens, ab alio Deo ſobrio ſit caſtigandum, ut ita præclara cum eo inita ſocietate bonum, recteque temperatum potum exhibeat? *Siquidem Aquam* ſobrium *vocare* Deum; *temperiem vero* caſtigationem, 11
aliaque id genus dehoneſtamenta potius, quam ornamenta, orationis conſectari, poëtæ alicujus eſſe, ajunt, non ſatis ſobrii. Et hinc puto, illa nata Cæ- 12
cilio fiducia eſt, ut in ſuis in Lyſiam commentariis Platoni eum anteferre ne quidem dubitarit. Sed ad eam ferendam ſententiam duobus ille mihi, iiſque perpravis, ac periniquis affectibus impulſus fuiſſe videtur, amore nempe, & odio. Nam, præterquam quod Lyſiam tantum amarit, quantum nec ipſe ſe, majore tamen omnino odio Platonem, quam 13
amore Lyſiam proſecutus eſt. Adde, quod præ contentionis ſtudio ea etiam, quæ conceſſa non ſunt, quaſi jam conceſſa ſibi ſumat. Ita enim Lyſiam Platoni anteponit, ac ſi ille ab omni prorſus vitio purus ſit, ac immunis: hic autem in plurimis labatur. Quod utrumque tam a vero alienum eſt, quam quod maxime.

diſſime facias, de elegantia tantum detraxeris: ſi ex Lyſia, de ſententia. PETRA.

56. Θεάματα] Nota θεάματα hoc loco poſitum pro θεωρήματα. Sic antea uſus eſt Longinus verbo προσεπιθεᾶσθαι. FABER.

Ibid. Τὰ θεάματα] alter Vat. τὰ θέματα, τὰ τεθειμένα· ea, quæ ab ipſo, ut vera, poſita ſunt; infra tamen ſect. XXXVI, eſt σκέμματα. Paulo ante poſt φιλονεικείας, deeſſe vox ἐσφάλη videtur, aut quid ſimile. TOLL.

57. Καθαρὸν ῥήτορα προφέρει πολλαχῆ διημαρτημένου Πλάτωνος] Verte, nam Petra hic erravit, *Purum rhetorem Platoni, qui in multis errat, præfert.* FABER.

58. Ὀλίγου δεῖν] Lego, δεῖ. FABER.

Ibid. ὀλίγου δεῖν] V. C. habet, uti jam Faber conjecerat, ὀλίγου δεῖ. Tamen Lucianus in ſomnio ita locutus eſt: Καίτοι κἀγὼ ὑπέμνησεν, οἷα μικροῦ δεῖν περὶ ἐμοῦ ἐβουλεύσαντο. Et noſter ipſe cap. XIV: ὃ δὲ ἐφαντάσθη, μικροῦ δεῖν θεάσασθαι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἠνάγκαζεν. Et conſimiliter Philo περὶ καταστάσ. ἀρχ. ἥτις σὺν μὲν τῇ τοῦ παντὸς οὐσίᾳ, κυριώτατα φάναι, κόσμος ἐστίν. Nec non Pindarus: δίχα μοι νόος, ἀτρεκείων εἰπεῖν· ubi particula ὡς ſubintelligitur. TOLLIUS.

SECTIO XXXIII.

Utrum potior ſit, ac præſtantior, oratio omni quidem vitio, ſed & Sublimitate carens, an Sublimis aliquando peccans?

VErum, ut jam ſcriptor aliquis detur ab omni parte emendatus, nonne 1
& de hoc ipſo in univerſum quærere operæ pretium eſt; *Utrum ſive in ligata, ſive in ſoluta oratione Sublimitas potior ſit, atque præſtantior, quæ*

τούτου καθολικῶς.] Vocis hujus, καθολικῶς, hic ab auctore poſitæ contemplatio facit, ut in cognatæ dictionis ætatem, *Catholicus*, inquiram. Prodiit apud nos, non ita pridem, *I. D.* auctor melioris notæ; qui, inter cætera, *de ſymbolo Apoſtolico* agens, ut ab *Apoſtolis* eum compoſitum non eſſe probet, (quod ego nunc non ago) hoc pugnat argumento: *Apoſtolicis* temporibus *Eccleſiam* non fuiſſe: nec dici potuiſſe *Catholicam*; imo

vocem

πότερόν ποτε κρεῖττον ἐν ποιήμασι, καὶ λόγοις, Μέγεθος ἐν ἐνίοις διημαρτημένον, ἢ τὸ σύμμετρον μὲν ἐν τοῖς κατορθώμασιν, [3] ὑγιὲς δὲ πάντῃ, καὶ ἀδιάπτωτον. Καὶ ἔτι νὴ Δία, πότερόν ποτε αἱ πλείους ἀρεταὶ τὸ πρωτεῖον ἐν λόγοις, ἢ αἱ μείζους δικαίως ἂν φέροιντο. Ἔστι γὰρ ταῦτ' οἰκεῖα
2 τοῖς περὶ Ὕψους σκέμματα, καὶ ἐπικρίσεως ἐξ ἅπαντος δεόμενα. [4] Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν, ὡς αἱ ὑπερβολαὶ Μεγέθους φύσει ἥκιστα καθαραί. [5] Τὸ γὰρ ἐν παντὶ ἀκριβὲς, κίνδυνος σμικρότητος. [6] Ἐν δὲ τοῖς Μεγέθεσιν, ὥσπερ
3 ἐν τοῖς ἄγαν πλούτοις, εἶναί τι χρὴ καὶ παρολιγωρούμενον. [7] Μή ποτε δὲ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ᾖ, τὸ τὰς μὲν [8] ταπεινὰς, καὶ μέσας φύσεις, διὰ τὸ μηδαμῇ παρακινδυνεύειν, μηδὲ ἐφίεσθαι τῶν ἄκρων, [9] ἀναμαρτήτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἀσφαλεστέρας διαμένειν, [10] τὰ δὲ Μεγάλα ἐπισφαλῆ
4 δι' αὐτὸ γίνεσθαι τὸ μέγεθος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο ἀγνοῶ τὸ δεύτερον, ὅτι φύσει πάντα τὰ ἀνθρώπεια [11] ἀπὸ τοῦ χείρονος ἀεὶ μᾶλλον ἐπιγινώσκεται,

vocem iſtam, (*Catholicam*) tunc temporis prorſus ignotam. Illud ego nego, & pernego; ut concedam titulos epiſtolis *Catholicis* [*Jacobi, Petri, Johannis, & Judæ*] ab aliis, quam auctoribus, longo poſt adſcriptos fuiſſe. Certe vagiente adhuc in cunis Eccleſia, vocem hanc a ſcriptoribus etiam ethnicis communi uſu protritam fuiſſe penitus negare, viri eſt in auctoribus iſtis non verſatiſſimi. Componite togas, audietis. Habemus *Hermetis* λόγον καθολικὸν, ad *Tat.* Catholica ſyderum errantium, apud *Plinium lib.* 1, *in anatypoſ. lib.* 2: Catholica veterum grammaticorum, *Heraclid. apud Apollon.* Sed hæc, utcunque ad *Chriſti* tempora proxime accedant, forſan non eouſque pertingunt. Quid ergo reponet *Nigidio Figulo ad finem libri* περὶ βροντοσκοπίας, qui, ante Chriſtum natum, *Cæſaris Julii* temporibus ſcripſit: καὶ ταύτην τὴν ἐφήμερον βροντοσκοπίαν οὐ καθολικὴν, ἀλλὰ μόνης εἶναι τῆς ῥώμης ἔκρινεν. *Brontoſcopiam ſuam non Catholicam, ſed ſolius Romæ eſſe voluit.* Quid item *Halicarnaſſeo*, teſti omni exceptione majori, qui *Auguſteo* ſeculo floruit? ille quippe non ſolum vocem hanc ipſe uſurpat, *de ſtructura nominum*, Εἰς καθολικὴν καὶ ἔντεχνόν τινα περίληψιν πεσεῖν, ſed etiam communi uſu apud rhetores protritam indicat, ἃ καὶ καλοῦσι καθολικὰ κεφάλαια. [*De eo, quod in exercitationibus inartificioſum eſt.*] Et idem plane agnoſcit *Quintilianus Inſtit. lib.* 11, *c.* 13. *Præcepta, quæ* καθολικὰ *vocant, id eſt, (ut dicamus, quomodo poſſumus) univerſalia, vel perpetualia. Idem l.* VIII, *c.* 5: *Et ab iis dicuntur, qui hæc* καθολικὰ *vocant.* Sic & *Troilus* ſophiſta, καθολικὰς ἀρχὰς; & καθολικὰ τέλη agnoſcit. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ἆρ' οὐκ ἄξιον ἔτι διαπορῆσαι] Illuſtrem quæſtionem ponit; idque per digreſſionem paulo ſane prolixiorem. Ad rem redibit tmemate XXXVII. FABER.

3. Ὑγιὲς] Quicquid probatur, ὑγιὲς Græci dicunt. PETRA.

4. Ἐγὼ δ' οἶδα] Grande anteponit. PETRA.

Ibid. Ἐγὼ δὲ οἶδα] Præclara in hanc ſententiam Plinii junioris epiſtola legitur lib. IX, XXVI: cujus aliquam partem deſcribere non pigebit. *Dixi*, inquit, *de quodam oratore ſeculi noſtri, recto quidem & ſano, ſed parum grandi, & ornato, ut opinor, apte:* Nihil peccat, niſi quod nihil peccat. *Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam effervеſcere, efferri, ac ſæpe accedere ad præceps. Nam, plerumque altis & excelſis adjacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus lapſus. Sed his non labentibus nulla laus; illis nonnulla laus, etiam ſi labantur. Nam ut quaſdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commendant. Vides, qui per funem in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores, cum jam jamque caſuri videntur. Sunt enim maxime mirabilia, quæ maxime inſperata, maxime periculoſa, utque Græci magis exprimunt,* παράβολα. *Ideo nequaquam par gubernatoris eſt virtus, cum placido, & cum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo illaudatus, inglorius ſubit portum: at cum ſtridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus,*

quæ in nonnullis aliquando peccet ; an vero mediocritas omnibus numeris ab-
ſoluta , & omni vitio carens ? Nonne item & illud , *pluresne , an majores*
in elocutione virtutes primas jure merito ferant ? Hæ namque diſquiſitio-
nes ad hanc mihi de Sublimitate diſputationem cumprimis pertinere vi-
dentur , noſtramque de iis ſententiam omnino exigere. Equidem non 2
ignoro , *Sublimia , quæ ad ſummum ſint evecta celſitatis faſtigium , mini-*
me pura eſſe , atque emendata : (nam quod uſquequaque accuratum eſt,
humilitatis effugere periculum vix poteſt) ſed in eorum exuberantia,
non ſecus ac in magnis opibus, eſſe aliquid oportere puto, quod negli-
gatur. Immo nec aliter fieri poteſt, quin *humilia , ac mediocria ingenia ,* 3
quia magna non affectant , adeuntve pericula , nec ad ſumma adſpirant , &
a vitiis plerumque ſint immunia , & tutius ingrediantur : quum Sublimia
hac ipſa , quam conſcendunt , altitudine magis in præceps vergant , & peri-
culo propriora ſint. Sed nec illud alterum me fugit, *ita eſſe a natura com-* 4
paratum , ut in omnibus humanis actionibus , quod pravum eſt , recte factis
conſpe-

rus , & diis maris proximus. Nec diſſentit Quintilianus, lib. x, cap. 1 : *Neque id ſtatim,* inquiens , *legenti perſuaſum ſit , omnia , quæ magni auctores dixerint , utique eſſe perfecta. Nam & labuntur aliquando , & oneri cedunt , & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati : nec ſemper intendunt animum , & nonnumquam fatigantur : cum Ciceroni dormitare interim Demoſthenes , Horatio vero etiam Homerus ipſe videatur.* Pompejus in epiſtola ad Dionyſium Halicarn. de Platone : Ἐν δὲ τοῦτο διϊσχυρίζομαι , ὅτι οὐκ ἔστιν μεγάλων ἐπιτυχεῖν ἐν οὐδενὶ τρόπῳ , μὴ τοιαῦτα τολμῶντα , καὶ παραβαλλόμενον , ἐν οἷς καὶ σφάλλεσθαί ἐστι ἀναγκαῖον. Ad quæ Dionyſius reſpondet : Οὐδὲν διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους· οὔτε γὰρ ὁμολογεῖς, ἀναγκαῖον εἶναι , τὸν ἐπιβαλλόμενον μεγάλοις καὶ σφάλλεσθαί ποτε. Ἐγώ τε φημὶ τῆς ὑψηλῆς , καὶ μεγαλοπρεποῦς , καὶ παρακεκινδυνευμένης φράσεως ἐφιέμενον Πλάτωνα μὴ περὶ πάντα τὰ μέρη κατορθοῦν , πολλοστὴν μέντοι μοῖραν ἔχειν τῶν κατορθουμένων τὰ διαμαρτανόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Seneca Epiſt. cxiv : *Nullum ſine venia placuit ingenium. Da mihi quemcumque vis magni nominis virum : dicam , quid illi ætas ſua ignoverit , quid in illo ſciens diſſimulaverit. Multos dabo , quibus vitia non nocuerint : quoſdam , quibus profuerint. Dabo , inquam , maximæ famæ , & inter miranda propoſitos : quos , ſiquis corrigit , delet.* Tollius.

5. Τὸ ἐν παντὶ ἀκριβὲς , κίνδυνος σμικρότητος.] *Quod omni ex parte accuratum eſt, in parvitatis diſcrimen incurrit.* Quæ in hanc ſententiam differit hic *Longinus* , (non minori facundia, quam judicio) eadem latius exſequitur *Daniel Heinſius in prolegomenis ad Heſiodum.* Et ſane plures ſunt auctores, qui (ut ait ille) *in eo peccant , quod nihil peccant.* Langbænius.

Ibid. Τὸ γὰρ ἐν παντὶ ἀκρ.] Dionyſius : μικροπρεπὲς γὰρ ἡ ἀκρίβεια. Cicero in Partitionibus : *Minuta eſt enim omnis diligentia.* Contra, Seneca epiſt. cxiv : *Sunt, qui uſque ad vitium accedant : neceſſe eſt enim hoc facere aliquid grande tentanti.* Tollius.

6. Ἐν δὲ τοῖς μεγέθεσιν] Ita pronuntiat Fabius de Cicerone l. viii, c. iii : *Hæc enim, quamquam non magnopere ſummis auctoribus vitata , interim vitium videri poteſt : in quod ſæpe incidit etiam Cicero , ſecurus tam parvæ obſervationis.* Tollius.

7. Μή ποτε δὲ] Ideo dicebat Horatius : *Serpit humi tutus nimium , timiduſque procellæ.* Robortellus.

8. Ταπεινὰς , καὶ μέσας φύσεις] Lege , ταπεινὰς , ἢ μέσας. Faber.

9. Ἀναμαρτήτους] Cicero in Oratore , cap. xxviii : *Medius autem ille non extimeſcit ancipiteis dicendi , incertoſque caſus : etiam , ſi quando minus ſuccedet , ut ſæpe fit , magnum periculum non adibit : alte enim cadere non poteſt.* Vide quæ ſupra ſect. iii. Tollius.

10. Τὰ δὲ μεγάλα] Sic Plato πολιτειῶν ϛ'. τὰ γὰρ δὴ μεγάλα πάντα ἐπισφαλῆ , καὶ τὸ λεγόμενον , τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά. Petra.

11. Ἀπὸ τοῦ χείρονος] Sic Ιλ. α'. ἐπεὶ τὰ χερείονα νικᾷ : quæ Homeri verba παραφράζων ὁ Εὐελπίδης (inquit Euſtath.) φησὶν , ἐπεὶ δὲ κρείσσον τὸ κακὸν ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Petra.

12. Καὶ

σκε), [12] καὶ τῶν μὲν ἁμαρτημάτων ἀνεξάλειπτος ἡ μνήμη παραμένει,
5 τῶν καλῶν δὲ ταχέως ἀπορρεῖ. Παρατεθειμένος δ' οὐκ ὀλίγα καὶ αὐτὸς
ἁμαρτήματα, καὶ Ὁμήρου, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι μέγιστοι, [13] καὶ ἥκιστα τοῖς
πταίσμασιν ἀρεσκόμενος, ὅμως δὲ οὐχ ἁμαρτήματα μᾶλλον αὐτὰ ἑκού-
σια καλῶν, [14] ἢ παροράματα δι' ἀμέλειαν εἰκῆ που, καὶ ὡς ἔτυχεν,
ὑπὸ μεγαλοφυΐας ἀνεπιστάτως παρενηνεγμένα, οὐδὲν ἧττον οἶμαι τὰς μεί-
ζονας [15] ἀρετὰς, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι διομαλίζοιεν, τὴν τοῦ πρωτείου ψῆφον
μᾶλλον ἀεὶ φέρεσθαι, κἂν εἰ μὴ δι' ἑνὸς ἑτέρου, τῆς μεγαλοφροσύνης αὐτῆς
6 ἕνεκα. [16] Ἐπείτοι γε καὶ [17] ἄπτωτος ὁ Ἀπολλώνιος ὁ τῶν Ἀργοναυτικῶν
ποιητὴς, [18] κἀν τοῖς βουκολικοῖς, πλὴν ὀλίγων τῶν ἔξωθεν, ὁ Θεόκριτος
ἐπιτυχέστατος, ἆρ' οὖν Ὅμηρος ἂν μᾶλλον, ἢ Ἀπολλώνιος ἐθέλοις [19] γενέ-
7 σθαι; τί δὲ [20] Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἠριγόνῃ ([21] διὰ πάντων γὰρ ἀμώμητον
τὸ ποιημάτιον) Ἀρχιλόχου πολλὰ, καὶ ἀνοικονόμητα παρασύροντος,
[22] κἀκεῖνα τῆς ἐκβολῆς [23] τοῦ δαιμονίου πνεύματος ὁρμῆς, [24] ἣν ὑπὸ νόμον
8 τάξαι δύσκολον, ἆρα δὴ μείζων ποιητής; Τί δ' ἐν μέλεσι μᾶλλον ἂν
εἶναι Βακχυλίδης ἕλοιο, ἢ Πίνδαρος, καὶ ἐν τραγῳδίᾳ Ἴων ὁ Χῖος, ἢ νὴ
Δία

12. Καὶ τῶν μὲν ἁμαρτημάτων ἀνεξάλειπτος μνήμη] Horat. *meminitque libentius illud,*

Quod quis deridet, quam quod probat, & veneratur. FABER.

13. Καὶ ἥκιστα] Sententia Longini eſt, quamvis aliquis ſcriptor erraverit aliquando, non tamen alios illi eſſe præferendos, qui numquam erraverint. ROBORTELLUS.

14. Ἢ παροράματα] Horatius in Arte:

At ſi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Et mox de Homero:

------ *Et idem*
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus. TOLLIUS.

15. Αἰτίας] Lego ἀρετὰς. Sic enim ſupra præcedente p. 182, 1, in quæſtione ipſa, πότερον αἱ πλείους ἀρεταὶ, &c. PETRA.

Ibid. Μείζονας αἰτίας] Vidit Interpres legendum eſſe ἀρετάς. Sic ſect. XXXIV, 1. Καὶ πλείους ἀρετὰς ἔχων. FABER.

16. Ἐπείτοι γε] Nota, quam præclare dijudicet antiquorum ſcripta Longinus. ROBORTELLUS.

17. Ἄπτωτος ὁ Ἀπολλώνιος] Hic eſt errati immunis Apollonius Homero poſtpoſitus, quamvis interdum lapſo. Sic reliqui omnes, qui ſublime dicendi genus ſunt ſectati, quamvis errarint interdum, nunquam non lapſis mediocribus præſtant. Hæc igitur omnia συſκευαστικά. PETRA.

18. Κἀν τοῖς βουκολικοῖς ὁ Θεόκριτος.] Hæc antiqua inſcriptio fuit: *Theocriti Bucolica. Sic Apollonii ſchol. lib.* 1, *& Hermogenes* περὶ ἰδεῶν *lib.* II, *cap.* 3; non (ut nunc habemus) *Idyllia:* & *Theocritum* ipſum βουκόλου nomine a veteribus citatum, ſicut *Homerum* Poëtæ, loco e *Pindari* ſcholiis adducto, oſtendit elegantiſſimus *Heinſius Lectionum Theocrit. cap.* 1, uti & (e *Servio*) Idyllia Bucolica *Theocriti* decem tantum agnoviſſe veteres; quæ ut plurimum verſibus conſtant *Bucolicis*; qui ſcilicet *in quarta regione dactylum habent finientem partem orationis. Diomedes Gr. lib.* 3, *& Probus in Virgil. Buc.* Alii & primum pedem dactylum eſſe debere præcipiunt. *Servius, ibid. ex Donato.* LANGBÆNIUS.

19. Γενέσθαι] Deeſt hic, ἢ Θεόκριτος. Puto vero ſcriptum quondam Longino: Ἆρ' οὖν Θεόκριτος ἂν μᾶλλον, ἢ Ἀπολλώνιος ἐθέλοις γενέσθαι, ἢ Ὅμηρος; TOLLIUS.

20. Ἐρατοσθένης ἐν τῇ Ἠριγόνῃ.] *Eratoſthenes Cyrenæus Callimachi* poëtæ, *teſte Suida,* diſcipulus, cognomento βῆμα, & πένταθλος, & *Junior Plato.* Inter cætera poëtica ſcripſit & *Erigonem*; de qua, & patre *Icaro*, & cane *Neæra*, quam *Hyginus* corrupte *Meram* vocat,

conſpectius ſit, atque notabilius: utque peccatorum indelebilis in animis hominum hæreat memoria; pulchrorum contra cito excidat, atque evaneſcat.
Quare licet & ipſe non pauca cum in Homero, tum in aliis Sublimitate 5
præſtantibus ſcriptoribus peccata obſervarim, hiſque eorum maculis
ita offendar, ut nemo magis, tamen ea non peccata vocarim voluntaria,
ſed errata potius, ſive hallucinationes, per incuriam alicubi temere
ac fortuito admiſſas, dum grandioribus intentus animus minutula hæcce
minus ſollicite devitat. Unde ita ſtatuo, *Majoribus virtutibus inæquali licet tenore decurrentibus, primam plane palmam ſemper deberi, vel ob hanc ipſam ſolam animi magni, erectique celſitudinem, etiamſi cetera omnia defuerint.*
An vero, quia Apollonius Argonauticorum ſcriptor nullius affinis eſt 6
peccati, vel quia Theocritus in Bucolicis (exceptis pauculis, quæ non tam
Bucolici, quam alterius ſunt argumenti) feliciſſimus eſt, ideone aut Apollonius
eſſe potius, Terentiane, cupias, aut Theocritus, quam Homerus?
Quid? an Eratoſthenes in Erigone (quo carmine nil inculpatius 7
inveniri poteſt) Archilocho ea propter præſtantior Poëta tibi videatur,
confuſa multa, nulloque diſtincta ordine, divini illius ſpiritus impetu
trahente, ferenteque, qui nulla adſtringi lege poteſt, neque coërceri?
Quid? in Lyricis Bacchylidem tun' te eſſe malis, quam Pindarum aut 8
in Tra-

cat, vide, ſi lubet, auctores mythologicos. Obiit *Eratoſthenes* Olympiade CXLVI, *Ptolemaicæ* in *Alexandria* bibliothecæ curator; cui in iſto munere ſucceſſit *Apollonius Rhodius Argonauticorum* auctor; qui etiam de *Archilocho*, *ut Athenæus tradit*, ſcripſit: e ſeptem illis poëtis, quos *Pleiadas* [*Tzetzes in Lycophr.*] vocabant, unus; uti & *Theocritus*, *Aratus*, *Nicander*, *Homerus* tragicus *Byzantius*, & *Lycophron*. *Jon* autem *Chius* (ut reliqua hic ſubtexam) poëta dithyrambicus, quem ἀοῖον ἀστέρα, *ſydus Eoum* vocatum refert *Ariſtophanes in pace*. Cauſam reddit doctiſſimus *ſcholiaſtes*, quia oden fecerat, cui principium, Ἀοῖον ἀεροφοίταν ἀστέρα μένομεν, ἀελίου λευκῇ πτέρυγι πρόδρομον, *Eoum aërivagum ſydus præſtolamur, ſolis candente ala anteambulonem.* Et ex his verſibus ſtatim fato conceſſit. Opera ejus, ætas, aliaque ibidem recenſentur. Dramata ejus alii quadraginta aſſerunt: fabulas intellige, uti & *Oedipus* hic *Sophoclis* drama; non enim magis opus fuerat [*actum*] vertere, quam ut *Victorius* apud *Phalereum* pro *Homeri* γράμμα reponeret δρᾶμα; neque enim *Homeri* ſolius ſcripta, quæ a literis nomina ſortita ſunt, γράμματα vocantur, ſed & alia quævis etiam ſoluta oratione exarata. *Ammonius de diff. vocum.* LANGBÆNIUS.

21. Διὰ πάντων γὰρ] Cicero III de Oratore cap. 25: *Omnibus in rebus voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt: quo hoc minus in oratione miremur: in qua vel ex poëtis, vel oratoribus poſſumus judicare, concinnam, diſtinctam, ornatam, feſtivam, ſine intermiſſione, ſine reprehenſione, ſine varietate, quamvis claris ſit coloribus picta, vel poëſis, vel oratio, non poſſe in delectatione eſſe diuturna.* TOLLIUS.

22. Κἀκεῖνα] Dictum per *reſumtionem*, ut Latini dicunt, *Ita ſe gerebat*, IDQUE *inter amicos.* FABER.

Ibid. Κἀκεῖνα] γρ. κἀκείνῃ. FR. PORTUS. Ita & in Vaticano tertio erat: in ſecundo vero, κἀκείνης. Sed melior vulgata. TOLLIUS.

23. Τοῦ δαιμονίου πνεύματος] Hinc, ut Plato ait apud Plutarchum, de virtute morali circa finem; ἐν ποιήμασι τὸν τεχνίτην, καὶ διηκριβωμένον, ὁ μουσόληπτος, καὶ κατάχειλος ἀποδείκνυσι γελοῖον. TOLLIUS.

24. Ἣν ὑπὸ νόμον] Plinius lib. IX, epiſt. XXVI: *Sed hoc intelligi volo, laxandos eſſe eloquentiæ frenos, nec anguſtiſſimo gyro ingeniorum impetus refringendos.* Seneca de Tranq. animi: *Rurſus ubi ſe animus cogitationis magnitudine levavit, ambitioſus in verba eſt; altiuſque ut ſpirare, ita eloqui geſtit, & ad dignitatem rerum exit oratio: oblitus tum legis, preſſioriſque judicii ſublimis feror*, ore jam non meo. TOLLIUS.

Δία Σοφοκλῆς; ἐπείτοι οἱ μὲν ἀδιάπτωτοι, καὶ ἐν τῷ γλαφυρῷ πάντη [25] κεκαλλιγραφημένοι· ὁ δὲ Πίνδαρος, καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὅτε μὲν οἷον πάντα ἐπιφλέγουσι τῇ φορᾷ, [26] σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις, καὶ πίπτουσιν ἀτυχέστατα. Ἢ οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν ἑνὸς δράματος τοῦ Οἰδίποδος εἰς ταυτὸ συνθεὶς τὰ Ἴωνος ἀντιτιμήσαιτο [27] ἑξῆς;

25. Κεκαλλιγραφημένοι] Cicero in Oratore: *Eſt enim quoddam etiam inſigne, & florens orationis, pictum, & expolitum genus, in quo omnes verborum, omnes ſententiarum illigantur lepores.* Poſtpaulo malim, ἀλλ' οὐδείς. Tollius.

26. Σβέννυνται δ' ἀλόγως πολλάκις] Dicendum

ΤΜΗ͂ΜΑ λδ'.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ· ἢ τοῦ Δημοσθένους καὶ Ὑπερείδου σύγκρισις.

1 ΕἸ δ' ἀριθμῷ, μὴ τῷ ἀληθεῖ, κρίνοιτο τὰ κατορθώματα, οὕτως ἂν καὶ [1] Ὑπερείδης τῷ παντὶ προέχοι Δημοσθένους. [2] Ἔστι γὰρ αὐτοῦ [3] πολυφωνότερος, καὶ πλείους ἀρετὰς ἔχων, καὶ σχεδὸν [4] ὕπακρος ἐν πᾶσιν, [5] ὡς ὁ πένταθλος, [6] ὅς γε τῶν μὲν πρωτείων ἐν ἅπασι τῶν ἄλλων

Ὑπερείδης Δημοσθένους πολυφωνότερος.] *Hyperides Demoſthene multo vocalior*, vel *ſonantior*. Quid de hoc oratore ſenſerint veteres, videre eſt apud *Halicarnaſſeum*, & *Hermogenem*, qui μέγεθος ὑπέρογκον, *tumidam quandam ſublimitatem*, ei tribuit, Περὶ ἰδεῶν, *lib.* II, *cap.* II. Langbænius.

Ibid. Καὶ Ὑπερείδης] Videſis de eo judicium Dionyſ. Halicarnaſſei, apud quem hiatum unius vocis vocabulo εἰρωνείας explendum cenſeo: item Hermogenis extremo lib. II de formis, nec non Plutarchi in ejus vita. Conjungit etiam hunc Demoſtheni Auctor Dial. de Cauſſ. corr. el. c. XVI. Totam ferme hanc de Hyperide ῥῆσιν Cauſſinus quoque interpretatus eſt, lib. I cap. XXXII; eritque quinque interpretum tam illuſtris loci collatio juventuti non inutilis. Tollius.

2. Ἔστι γὰρ αὐτοῦ] Non temere eſſe præferendum Hyperidem Demoſtheni monet. Robortellus.

3. Πολυφωνότερος] Nec *verboſior* eſt, nec *loquacior*: apage; neque enim laudaret, quem laudare vult. Halicarnaſſeus, cum de Homero in lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, ſect. XV ita ſcribit: Πολυφωνότατος ἁπάντων τῶν ποιητῶν: aut cum ait, apud eundem ſcriptorem eſſe quædam παραπληρώματα εὔφωνα, an id putes de *verboſitate* & *loquacitate* intelligendum? Cave id facias. Is enim dicitur πολύφωνος, qui mirifica quadam temperatione compoſitionem ſuam ita miſcet, ut eximii quidam ſoni audiantur, &c. Itaque πολυφωνότερος mihi eſt *magis ſonorus*, aut *vocalis*. Ut Horat. *vocalem Orphea* dicit, in I Carm. quanquam ſcio, &c. Faber.

Ibid. Πολυφωνότερος] Hoc vult dicere Longinus, Hyperidem verbis magis ſonoris uti, quam Demoſthenem. Curius Fortunatianus lib. III: *Quæ verba magis ſonantia ſunt, ea potius collocemus, quæ Lucilius* εὔφωνα *appellat, id eſt, quaſi vocalia: ut pro Cælio:* aliud fori lumen eſt, aliud lychnorum: *cum potuiſſet etiam ſtructius dicere*, aliud lucernarum. Cicero lib. III de Oratore c. 37: *In propriis eſt igitur verbis illa laus oratoris, ut abjecta atque obſoleta fugiat: lectis, atque illuſtribus utatur, in quibus plenum quiddam, & ſonans ineſſe videatur.* Lucretius l. I:

Et lepido quæ ſunt fucata ſonore.

Tollius.

4. Ὕπακρος] Iſtud ὕπακρος e Platonis loco eſt, cujus partem in nota ſequenti habebis. Faber.

5. Ὡς ὁ πένταθλος,] Per πεντάθλους vulgo intelligimus eos, qui certabant, & exercebant ſe πέντε ἄθλοις, ἤτοι ἀγῶσιν, ἅλματι, δίσκῳ, ἀκοντίῳ, δρόμῳ, καὶ πάλῃ· κατὰ μεταφορὰν, qui in omni literarum genere verſati ſunt, πένταθλοι dicuntur. In Philoſophia πένταθλος Democritus dictus apud Laërtium, & Suidam; ſic in omnis generis virtutibus orationis quod excelle-

in Tragœdia Jonem Chium, quam Sophoclem? atqui poëtæ iſti emendati ſunt, & in polito, ſcitoque ſcribendi genere ſanequam elegantiſſimi: Pindarus contra ea, & Sophocles nonnumquam, ad inſtar rapidæ flammæ, magno impetu cuncta corripiunt, & inflammant: rurſus, ubi minime exſpectes, deſubito ſæpe reſtinguuntur, & perquam infeliciter ex inopinato deficiunt. Neminem tamen, qui ſanæ mentis fuerit, inventum iri crediderim, qui non unum Sophoclis Oedipum cunctis Jonis fabulis longiſſime anteponat.

dum fuerat ΟʹΤΕʹ δὲ σβέννυν]αι; ſed id non potuit propter τὸ πολλάκις. FABER.

27. Εʹξῆς] Sic jungi debet, τὰ Ιʹωνος ἑξῆς. De Jone poëta Dithyrambico Ariſtophanes, & qui de poëtis ſcripſerunt. Meminit quoque Plato alicubi. FABER.

SECTIO XXXIV.

De eodem argumento. Item, Demoſthenis & Hyperidis comparatio.

PORRO, ſi virtutes numero potius, quam ſua æſtimandæ ſint magni- 1
tudine, nemo non omnimodo Hyperidi poſtponendum Demoſthenem fateatur. Nam & ſonorus magis eſt Hyperides, & pluribus abundat virtutibus: eſtque in omnibus ferme ſummus, & tamquam quinquertio aliquis: qui, quamquam iis, qui in ſingulis cujuſque generis certaminibus exercitati ſunt, palmam concedere neceſſe habet, ceteros tamen ſui

celleret Hyperides, πένθαθλος λέγε]αι. PETRA.

Ibid. Ωʹς ὁ πένταθλος.] *Ut quinquertio. Feſtus.* Sic enim antiqui eos vocabant, qui in quinque hiſce ſe exercebant, jactu diſci, curſu, ſaltu, jaculatione, & luctatione. Quæ omnia uno verſu concluſit *Simonides Antholog. lib.* 1, *cap.* 1:

Αʹλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκον]α, πάλην.

In quem ſatis multa *Brodæus*, qui contra *Vallam*, & *Volaterranum*, docet alium eſſe πένταθλον, alium παγκρατιαστὴν, adducto inter alios *Ariſtotelis Rhetor. lib.* 1, *cap.* VI, loco; ubi qui crura velociter moveret, δρομικός; qui ſtringeret, & teneret, παλαιστικός· qui ictu depelleret, πυκ]ικός· qui in utriſque his excelleret, παγκρατιαστικός dicitur. Οʹ δὲ πᾶσι τούτοις, πένταθλος: qui in omnibus his, quinquertio. Atqui enumerat tantum quatuor certaminum genera, quæ perfectum πένταθλον non abſolvunt. Corrige ergo, cum *Benio Eugubino in hunc locum*, ὁ δὲ πᾶσι τούτοις, πένταθλος. LANGBÆNIUS.

Ibid. Πένταθλος] Imitatio eſt, ut arbitor, Platonis in illo dialogo qui ἐρασταὶ, ἢ περὶ φιλοσοφίας inſcribitur. Locum ipſum haud me pigebit deſcribere: Εʹγὼ ἐννοῶ, ἔφην, οἷον λέγεις τὸν φιλόσοφον ἄνδρα. Δοκεῖς γάρ μοι λέγειν, οἷοι ἐν τῇ ἀγωνίᾳ εἰσὶν οἱ πένταθλοι πρὸς τοὺς δρομέας, ἢ τοὺς πελταστάς. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τούτων μὲν λείπονται κατὰ τοῦτων ἆθλα, καὶ δεύτεροί εἰσι πρὸς τούτους· τῶν δ᾽ ἄλλων ἀθλητῶν πρῶτοι, καὶ νικῶσιν αὐτούς: *Tum ego, intelligo, inquam, qualem eſſe virum philoſophum dicas. Videris enim tales dicere, quales ſunt pentathli, qui curſoribus, vel peltaſtis, in uno quoque ipſorum certamine, inferiores ſunt, & ſecundum locum tenent; reliquorum vero athletarum primi ſunt, eoſque vincunt.* Locus etiam alius eſt ſub finem dialogi: ſed is, quem deſcripſi modo, ſuffecerit. Eſt enim illo altero plenior. De quinque autem exercitationibus, quas pentathlus, &c. res eſt tralatitia; & qui pentathlo tres tantum exercitationes tribuunt, ut Riccobonus ad Ariſtotelem, quo illos nomine vocavero? FABER.

Ibid. Ωʹς ὁ πένταθλος] Quinque erant certaminum genera apud Græcos, cæſtus, lucta, " curſus, jaculatio, & diſcus. Qui in his omni- " bus victor erat Pentathlus appellabatur. Alias " is, qui in ſingulis quibuſque certaminibus ſummus erat, ἄκρος; qui ſummo proximus, ὕπακρος dicebatur. Quos autem Longinus ἰδιώτας appellat, ii ſunt οἱ τοῦ ἰδίου γένους ἀθληταὶ, qui ad pentathlon adſpirabant; neque adhucdum victores palmam aliis præripuerant. Apud Suidam de Eratoſthene paucula

 ſunt,

2 ἄλλων ἀγωνιστῶν λείπεται, πρωτεύει δὲ τῶν [7] ἰδιωτῶν. [8] Ὁ μὲν γὰρ Ὑπερείδης πρὸς τῷ πάντα, ἔξω γε τῆς συνθέσεως, μιμεῖσθαι τὰ Δημοσθένεια κατορθώματα, καὶ [9] τὰς Λυσιακὰς ἐκ περιττοῦ περιείληφεν ἀρετάς τε, καὶ χάριτας. Καὶ γὰρ [10] μαλακίζεται, ἀφελείας ἔνθα χρὴ, καὶ οὐ πάντα [11] καὶ ἑξῆς [12] μονοτόνως, ὡς ὁ Δημοσθένης, λέγει, τό τε ἠθικὸν ἔχει [13] μετὰ γλυκύτητος ἡδὺ, [14] λιτῶς ἐφηδυνόμενον· ἄφατοί τε περὶ αὐτόν εἰσιν ἀστεϊσμοὶ, [15] μυκτὴρ πολιτικώτατος, [15] εὐγένεια, τὸ κατὰ τὰς εἰρωνείας εὐπάλαιστρον, σκώμματα οὐκ ἄμουσα, οὐδ' ἀνάγωγα κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς ἐκείνους, [17] ἀλλ' ἐπικείμενα· [18] διασυρμός τε ἐπιδέξιος, καὶ πολὺ τὸ κωμικὸν, καὶ μετὰ παιδιᾶς εὐστόχου κέντρον, ἀμίμητον δὲ εἰπεῖν τὸ ἐν πᾶσι τούτοις ἐπαφρόδιτον· οἰκτίσασθαί [19] ποτε προσφυέστατος, ἔτι δὲ μυθολογῆσαι

ſunt, quæ loco huic multam lucem adferunt: *διὰ δὲ τὸ δευτερεύειν ἐν παντὶ εἴδει παιδείας τοῖς ἄκροις ἐγγίσασι, τὰ βήματα ἐπεκλήθη· ἄλλοι δὲ πένταθλον ἐκάλεσαν.* Tollius.

6. Ὅς γε] in tertio Vaticano erat, *ὥστε*, & *λείπεσθαι*, & *πρωτεύειν*. Haud abſimile eſt illud Euripidis in Hippolyto Coronato:

—— Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
Φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Plato in Theæteto, ubi de Philoſopho agit, quem quinquertioni, ſeu pentathlo comparat: *Ἔστι καὶ ἀτεχνῶς τοιοῦτος, οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι, μηδὲ εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι, ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τούτου ἐπιμέλειαν τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπολελεῖφθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοί· ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι.* Tollius.

7. Ἰδιωτῶν] Ex illo Platonis loco, quem produxi modo, facile videas, qui ſint hoc loco *ἰδιωταί*: neque id dicerem, ſi alii monuiſſent. Non enim *ἰδιωταὶ* ſunt *imperiti*. Faber.

8. Ὁ μὲν γὰρ] Hyperidis laudes. Robortellus.

9. *Λυσιακὰς ἀρετὰς*] Omnino legendus tibi Halicarnaſſeus de Lyſia. Faber.

10. *Μαλακίζεται*] Scripti, *λαλεύματα*. Quod quid ſit, videre mihi videor: nempe interpretatio eſt vocis alterius. Scripſerat enim auctor *μαλακίζεται*. Id interpretatus eſt aliquis, *λαλεῖ μετ' ἀφελείας*. Nam quid alias hæc dictio *ἀφελείας* hic loci faciat, quo irrepſit, non video. Tollius.

11 Καὶ ἑξῆς] Deeſt, & quidem recte, copula in Vat. tertio. Tollius.

12. Μονοτόνως] Vulgo male intelligitur, quod *μονότονον* vocant; eſt enim *μονότονον* cum perpetuum quemdam vigorem, aut, ut melius dicam, rigorem inflexum retinet totus orationis habitus; cui opponerem libenter *τὸ εὐάγωγον*, Longino, ni fallor, haud improbante. Faber.

Ibid. Μονοτόνως] Ita dicere dicuntur ii, *qui nihil tranquille, nihil leniter, nihil placi-de, ſedateque dicere poſſunt, verum omnia ve-hementer, ac magno cum ſpiritu, atque impe-tu.* Ut ait Cicero; qui tamen hoc de Demoſthene negat, aitque eum *nihil Lyſiæ ſubtilitate cedere, nihil argutiis, & acumine Hyperidi; nihil levitate Æſchini, & ſplendore verborum. Multas ejus eſſe orationes ſubtiles, multas totas graves, multas varias: illud autem medium, quoties velit, arripere, & a graviſſimo diſcedentem eo potiſſimum delabi*: in Oratore, cap. XXXI. Tollius.

13. *Μετὰ γλυκύτητος*] Fabius: *Dulcis imprimis, & acutus Hyperides.* Verum hic gloſſema eſt. Quippe verba illa *λιτῶς ἐφηδυνόμενον* ab interprete ſunt. Quid eſt enim *ἡδὺ λιτῶς ἐφηδυνόμενον*? Sed *τὸ ἠθικὸν μετὰ γλυκύτητος ἡδὺ*, eſt oratio morata, cui ſuavitas cum dulcedine adeſt, hoc eſt, non ad faſtidium & ſatietatem ingeſta: verum, ut interpres recte expoſuit, *λιτῶς ἐφηδυνομένη*. Etenim ſuavia faſtidio proxima ſunt. Unde Cicero lib. III de Oratore, cap. XXV: *Difficile dictu eſt, quanam cauſſa ſit, cur ea, quæ maxime ſenſus noſtros impellunt voluptate, & ſpecie prima acerrime commovent, ab iis celerrime faſtidio quodam & ſatietate abalienemur.* Et paulo poſt: *Licet hoc videre in reliquis ſenſibus: unguentis minus diu nos delectari ſumma, & acerrima ſuavitate conditis, quam his moderatis: & magis laudari, quod ceram, quam quod crocum olere videatur.* Item: *ſic omnibus in rebus voluptatibus maximis faſtidium finitimum*

ſui generis athletas ſuperat, atque antecellit. Præterquam enim, quod 2
cuncta Demoſthenis decora, una excepta compoſitione, feliciter exprimit, adſcivit etiam ſibi, quidquid præterea in Lyſia virtutum eſt, atque venuſtatum. Nam &, ubi ſimplicitate opus eſt, remittitur: nec omnia una contentione ac ſpiritu dicit, ut Demoſthenes: & in morata oratione ſuavitatem obtinet eximia quadam dulcedine, abſque ſatietatis ac faſtidii periculo, leniter imbutam. Accedit adhæc immenſa urbanitas, ac ſalium copia; naſus forenſis; feſtivitas liberalis; in dejiciendis faceta irriſione adverſariis mira facilitas: dicta nec inſulſa, nec frigida, aut arceſſita; ſed, cujuſmodi veterum illa Atticorum, ingenua, & e re nata; eludendi, naſoque ſuſpendendi dexteritas incredibilis: aceti Comici vis magna, & in altercando cum aliquo aculeo multus lepos: quæ cuncta inimitabili, ut ita dicam gratia atque venuſtate condiuntur. Præterea ad miſericordiam eliciendam a natura videtur comparatus: in fabuloſis narrationibus fuſus: digre-

mum eſt; quo hoc minus in oratione miremur: In qua vel ex poëtis, vel oratoribus poſſumus judicare, concinnam, diſtinctam, ornatam, feſtivam, ſine intermiſſione, ſine reprehenſione, ſine varietate. quamvis claris ſit coloribus picta vel poëſis, vel oratio, non poſſe in delectatione eſſe diuturna. Porro τὴν γλυκύτητα ſpeciem eſſe τῆς ἐν λόγοις ἡδονῆς ex Halicarnaſſenſi Dionyſio videre eſt pag. IX, περὶ συνθέσεως. TOLLIUS.

14. *Λιτῶς ἐφηδυνόμενον*] Ὁ νοῦς, ἠθικὸν ἔχει μετὰ γλυκύτητος, ἤτοι, κατὰ τὸ ἡδὺ λιτῶς ἐφηδυνόμενον. Retinet moratum cum ſuavitate [conjunctum, hoc eſt] dulcedine leniter & modice conditum. *Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.* PETRA.

15. *Μυκτὴρ πολιτικώτατος,*] *Μυκτὴρ* in geſtu potius, quam in verbis conſiſtit. Perſius *naſo ſuſpendere* dixit. PETRA.

Ibid. *Μυκτὴρ πολιτικώτατος, καὶ σκώμματα οὐκ ἄμουσα κατὰ τοὺς Ἀττικούς.*] *Naſus Atticus* etiam apud *Latinos* notatus. *Senec. ſuaſ.* I. Et eleganter *Caſſius* de *Pompejo: nos illum deridemus: ſed timeo ne ille nos, gladio* ἀντιμυκτηρίσῃ. LANGBÆNIUS.

16. *Εὐγένεια*]. Cui opponitur ſcurrilitas, & improbitas, hominum ſcilicet, quibus ſuus pudor & alienus juxta vilis eſt. Quod vitium in Plauto carpſit Horatius, qui *immunda & ignominioſa dicta procul eſſe* jubet. TOLLIUS.

17. *Ἀλλ' ἐπικείμενα*] poſſit & verti, *quæ ante emiſſa hæreant, quam cogitari potuiſſe videantur;* ut ait Cicero lib. II de Oratore cap. LIV. Sed τὸ ἀλλὰ tranſponam lubens, legamque, ἀλλὰ κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς ἐκείνους ἐπικείμενα. Non enim illius ævi Atticorum inſulſa, & inepta erant dicta, ſed aculeata, & venuſta. Interpres Gallus Boileau accepit de Atticaſtris, ut ita loquar: quod tamen vix probem. Illo enim ſeculo Attici hac virtute maxime floruere: neque quiſquam eo tempore alicujus fere nominis orator extitit, qui non in ea virtute excelluerit. Si Ciceronis, aut Fabii ævo Longinus vixiſſet, aut ſi de iis, qui ſe Atticos dici, viderique volebant, paulo ante egiſſet, facile inducerer, ut eum hic crederem de iſtiuſmodi Atticis loqui, de quibus plura Fabius lib. XII, c. X, & Cicero in Oratore, cap. VII, & inprimis cap. XXVI, ubi de ſalibus agit. Poſtquam enim nec ſcurrilibus dictis, nec ſubobſcænis, nec petulantibus, nec inhumanis, nec indecoris, nec quæſitis, nec contumelioſis, nec intempeſtivis, utendum eſſe monuit, *ſic,* inquit porro, *utetur ſale & facetiis, ut ego ex iſtis* novis Atticis *talem cognoverim neminem, cum id certe ſit vel maxime Atticum: quoniam, quidquid eſt ſalſum, aut ſalubre in oratione, id proprium Atticorum eſt: e quibus tamen non omnes faceti; Lyſias ſatis, & Hyperides. Demades præter ceteros fertur.* Demoſthenes *minus habetur: quo quidem mihi nihil videtur urbanius: ſed non tam dicax fuit, quam facetus.* Cui tamen Fabius l. VI, c. III, cum Longino noſtro *facultatem hujus rei defuiſſe dicit, eique non tam diſplicuiſſe jocos, quam non contigiſſe.* Ἐπικείμενα ſcommata, quæ hic τοῖς ἀναγώγοις, ſive ineptis, ac frigidis, opponuntur, ſunt ea, quæ ex ipſo quaſi argumento fluere, oririque videntur, adeoque in proximo ſita. non longe quæſita, ipſi rei inhærentia: imo & urgentia. TOLLIUS.

18. *Διασυρμός τε ἐπιδέξιος,*] Hac figura tanquam ludentes, quæ ab adverſariis objiciuntur

γῆσαι κεχυμένος, καὶ ἐν ὑγρῷ πνεύματι διεξοδεῦσαι ἔτι εὐκαμπὴς ἄκρως. Ὥσπερ ἀμέλει [20] τὰ μὲν περὶ τὴν Λητὼ ποιητικώτερα· τὸν δ' ἐπιτάφιον
3 ἐπιδεικτικῶς, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος, διέθετο. [21] Ὁ δὲ Δημοσθένης [22] ἀνηθοποίητος, ἀδιάχυτος, ἥκιστα ὑγρὸς, ἢ ἐπιδεικτικὸς, ἁπάντων ἑξῆς τῶν προειρημένων κατὰ τὸ πλέον ἄμοιρος. [23] Ἔνθα μέντοι γελοῖος εἶναι βιάζεται, καὶ ἀστεῖος, οὐ γέλωτα κινεῖ μᾶλλον, ἢ καταγελᾶται·
4 ὅταν δὲ ἐγγίζειν θέλῃ τῷ ἐπιχαρὴς εἶναι, [24] τότε πλέον ἀφίσταται. Ἀλλ' ἐπειδήπερ οἶμαι τὰ μὲν θατέρου καλὰ, καὶ εἰ πολλὰ, ὅμως ἀμεγέθη, καὶ [25] καρδίῃ νήφοντος, ἀργὰ, καὶ τὸν ἀκροατὴν ἠρεμεῖν ἐῶντα, ([26] οὐδεὶς
5 γοῦν Ὑπερείδην ἀναγινώσκων φοβεῖται) [27] ὁ δὲ ἔνθεν [38] λαβὼν τοῦ τοῦ μεγαλοφυεστάτου, καὶ [29] ἐπ' ἄκρον ἀρετᾶς συντετελεσμένας ὑψηγορίας τόνον, ἔμψυχα

ciuntur refutamus. Qua methodo totus ille locus de jure civili in Sulpitium tractatur pro Muræna. Petra.

19. Ποτέ] In ſecundo Vat. οἰκτίσασθαί τε. Tollius.

20. Τὰ περὶ τὴν Λητὼ ποιητικώτερα,] Unde iſthuc? ex Deliaco Hyperidis. Hermogenes lib. 1 de Formis: ἐπεὶ τὰ ἐν Δηλιακῷ Ὑπερείδου ποιητικῶς μᾶλλον, καὶ μυθικῶς εἴρηται. Faber.

21. Ὁ δὲ Δημοσθ.] Demoſthenis laudes: qui in ridiculis & tenuibus parum apte verſatus: qua de re etiam Quintilianus. Robort.

22. Ἀνηθοποίητος,] Vide Budæi comment. Petra.

23. Ἔνθα μέντοι γελοῖος εἶναι βιάζεται, καὶ ἀστεῖος, οὐ γέλωτα κινεῖ μᾶλλον, ἢ καταγελᾶται.] Capitale vero de Demoſthene judicium! *riſum movet*, inquit, *ſed in ſe, quoties ridere incipit.* Hem! quod dedit principium adveniens? Quid igitur de Hermogene dicas, cum, in *Methodo*, Demoſthenem fuiſſe ait Comici characteris peritum, eoque uſum ſæpius fuiſſe, &, ſi diis placet, in oratione pro Corona? Accipio & libens ſane; ſed aut nunquam riſit, aut perperam riſit, ubi ſcilicet ridendum non erat; aut male & frigide riſit: verum res operoſior eſt, & majoris chartæ, otiique uberioris. Hoc unum habeo nunc; qui dicat ſolem nigrum videri, eum non magis falſum prædicare, quam qui Demoſthenem γελοῖον eſſe aſſerat. Si quando certe illi evenit, ut ſe bellum, & facetum hominem præbeat, tunc illud ego exclamo, quod Scholiaſtes Thucydidis ad deſcriptionem *ſceleris* [ἄγους] *Cylonii* adſcripſit; eſt autem, (pro ingenio Thucydidis dico) ſatis ſimplex, & facilis illa deſcriptio. Quid autem ibi adſcripſit? Tria verbula tantum, mi Lector, ſed quæ alibi locum ſuum melius habeant, & felicius, quam in illis quiſquiliis Grammaticis: (pauxillula quædam excipio) ΤΌΤΕ ΛΈΩΝ ἘΓΈΛΑΣΕ: *Tunc Leo riſit.* Reſpiciebat ſcilicet locum alicujus Apologi, qui aut hodie legitur, aut non legitur. Utut ſit, res eſt non invenuſta. Utinam vero talis ea videri tibi poſſit, ſi eloquar. Lege, ut ſim ſciens;

Ut ſaltitantem Simium vaſto in ſpecu,
Molleſque & inquietas tortiunculas,
Et blandientis ſigna vidit corporis;
Oblita riſus ora tunc ſolvit Leo.

Faber.

24. Τότε πλέον ἀφίσταται] In cod. MS. Dudithii Viri Clariſſimi, qui olim aut diſcipulus, aut amicus Angeli Caninii fuit, poſt hæc verba ſcriptum fuerat, quod jam leges: τό γέ τοι περὶ Φρυγὸς Ἀθηνογένους λογίδιον ἐπιχειρήσας γράφειν, ἔτι μᾶλλον ἂν Ὑπερείδην συνέστησεν, id eſt, *Si oratiunculam de Phryge Athenogene ſcribendam ſuſcepiſſet, multo etiam impenſius Hyperidem commendaſſet.* Ad quem locum Italico ſermone Dudithii manuſcriptum erat: *Tutto queſto dubito che ſia ſtato traſportato dal margine nel teſto; & che ſia judicio di qualchuno, che biaſima Longino, perche dà tante lodi à Hyperide:* id eſt, *Mihi ſuſpicio eſt totum id e margine in contextum ipſum auctoris traductum fuiſſe; idque eſſe illius judicium qui Longinum reprehenderit, quod tantis ipſe laudibus Hyperidem evexerit.* Cæterum Græca illa legerat quoque Volſius, ut ex prolegomenis in Demoſthenem patet. Ibi pro Φρυγὸς Ἀθηνογένους, ſcribitur *disjunctive*, Φρυγίας, ἢ Ἀθηνογένους; totum autem locum male vertit. Faber. Et eadem utriuſque Vaticani ſcriptura eſt.

25. Καρ-

digrediendi quoque cum amœna quadam facilitate, reflexuque, ſummus artifex: cujuſmodi eſt illa de Latona digreſſio omnibus poëticis floſculis, ac pigmentis exornatiſſima. Funebrem vero orationem tanto inſtruxit apparatu, tantaque cum oſtentatione compoſuit, ut, quos ei conferam perpaucos, quem ei præferam, norim neminem. Contra ea Demo- 3
ſthenes in effingendis hominum moribus infelix plane eſt: minime fuſus; rigidus; ad omnem oſtentationem ineptiſſimus; omnibuſque fere iſtis, quas recenſui, virtutibus maximam partem deſtitutus. Quin, ubi facetus eſſe ſtudet, & dicax, non tam riſum movet, quam cachinnos irridentium: &, quo magis feſtivitatem affectat, eo longius ab ea aberrat. Veruntamen utut Hyperidis virtutes præclaræ ſint, & multæ, 4
quoniam tamen illæ Sublimitatis expertes ſunt, & velut ex hominis cummaxime ſobrii pectore profectæ, ignavæ, ſine nervis, quæque auditorem minime perturbent: (etenim quotuſquiſque, quum Hyperidem legit, commovetur?) Demoſthenes autem, adjuncto hinc ſibi elatiſſimæ, 5
& ad ſummum virtutis oratoriæ culmen productæ magniloquentiæ ſpiritu,

25. Καρδίῃ νήφοντος,] Plutarch. περὶ ἀδολεσχ. Petra.

Ibid. Καρδίῃ νήφοντος] Ex aliquo poëta, qui Jonice ſcripſiſſet, Volſius minus bene hoc convertit in Prolegomenis ad Demoſthenem: & erratum hic eſſe puto. Faber.

Ibid. Καρδίῃ νήφοντος] Subintellige, conſcripta. Contra Demoſthenes, μέθῃ νηφαλίῳ καταχεθεὶς, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐνθουσιᾷ, ut Philonis utar verbis: ſeu potius, velut divino inſtinctu, qui & ipſe quaſi quædam mentis ebrietas eſt, concitatus fertur, non compos, ut videtur, ſæpe ſui. Nam & de oratore verum eſt, quod de Poëta Democritus & Plato pronuntiavere, *bonum neminem ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris*, uti legere eſt apud Cicer. II de Orat. cap. 46. Vide quæ ſupra ad ſect. VII. Tollius.

26. Οὐδεὶς γοῦν Ὑπερίδην ἀναγινώσκων φοβεῖται.] Optime Halicarnaſſeus ſect. CLXXVII: *Ubi vel unam Demoſthenis orationem legi, extemplo inſtinctu concitatus, huc illuc agor, ferorque: metus, contemtus, odium, miſericordia, favor, ira,* &c. *animum miſcent, ac turbant; idemque apud me fieri videtur, quod illis evenire ſolet, qui Cybeles, & Corybantum ſacris initiantur.* Græca digna ſunt, quæ huc transferantur: ὅταν δὲ Δημοσθένους τινὰ λάβω λόγον, ἐνθουσιῶ τε, καὶ δεῦρο κἀκεῖσε ἄγομαι, πάθος ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταλαμβάνων, ἀπιστῶν, ἀγωνιῶν, δεδιὼς, καταφρονῶν, μισῶν, ἐλεῶν, εὐνοῶν, ὀργιζόμενος, φθονῶν, ἅπαντα τὰ πάθη μεταλαμβάνων, ὅσα κρατεῖν ἀνθρωπίνης γνώμης (lege, κρατεῖ, vel adde, φιλεῖ, id eſt *ſolent*) διαφέρειν τε οὐδὲν ἐμαυτῷ δοκῶ τῶν τὰ Μητρῷα καὶ Κορυβαντικὰ, καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσιά ἐστι, τελουμένων. Cujus rei unica cauſa eſt, quod Demoſthenes crebra ἐνθυμήματα uſurpat, &, qui ſic ſunt, rem ſplendide gerunt. Vere enim ab Ariſtotele ſcriptum eſt: καὶ πιθανοὶ μὲν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι διὰ παραδειγμάτων, θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. Ubi θορυβοῦνται pro θορυβοῦσι *turbant, percellunt; aliud alio ferri videas;* ἄνω, κάτω. Faber.

27. Ὁ δὲ ἔνθεν] in magnis rebus apte verſatus Demoſthenes, quæ ſumma laus eſt. Robortellus.

28. Λαβὼν τὸν τοῦ] Duo Codices, ἑλὼν τοῦ μεγαλ. &c. Quod & in tertii Vaticani margine viſebatur. Verum poſt ἔνθεν vocula μὲν excidit, & τοῦ μεγαλοφυεστάτου mutandum in τῆς μεγαλοφυεστάτης. Alias enim vocula deeſſe videatur. Tollius.

29. Ἐπ᾽ ἄκρον ἀρετᾶς] Alludit haud dubie ad alicujus, qui Dorica lingua ſcripſerit, Auctoris ſententiam, cujus hemiſtichium κατὰ κόλλησιν inſerit Auctor. Petra.

Ibid. Ἀρετᾶς συντετελεσμένας] pro, ἀρετῆς συντετελεσμένης, ex Poëta Dorico, aut Æolico, fortaſſe Pindaro. Faber.

Ibid. Ἐπ᾽ ἄκρον ἀρετᾶς] Poëtæ Græci dictum æquipollente Senecæ noſtri verſu, *admota ætheriis culmina ſedibus*, exprimere licuerat. Tollius.

30. Ἀγχίνοιαν] Verto *verſutiam:* ut Cicero lib. III de nat. Deor. *Verſutos eos appello*, inquit, *quorum celeriter mens verſatur.* Cujuſmodi

ἔμψυχα πάθη, περιουσίαν, [30] ἀγχίνοιαν, τάχος, ἔνθεν δ', ὁ κύριον, τὴν
ἅπασιν [31] ἀπρόσιτον δεινότητα, καὶ δύναμιν, ἐπειδὴ ταῦτα, φημὶ, ὡς θεό-
πεμπτά τινα δωρήματα, (οὐ γὰρ εἰπεῖν θεμιτὸν ἀνθρώπινα) [32] ἀθρόα ἐς
ἑαυτὸν ἔσπασε, διὰ τοῦτο οἷς ἔχει καλοῖς ἅπαντας ἀεὶ νικᾷ, καὶ ὑπὲρ ὧν
οὐκ ἔχει, [33] ὡσπερεὶ καταβροντᾷ, καὶ [34] καταφέγγει τοὺς ἀπ' αἰῶνος
6 ῥήτορας. Καὶ θᾶττον ἄν τις κεραυνοῖς φερομένοις ἀντανοῖξαι τὰ ὄμματα
δύναιτο, ἢ ἀντοφθαλμῆσαι [35] τοῖς ἐπαλλήλοις ἐκείνου πάθεσιν.

modi Severus Imperator, qui Herodiano νοῆσαι ὀξὺς fuiſſe dicitur. *Solertiæ*, ſive *ingenii acrimoniæ* nomine Latinis exponitur, quæ in arena conſilium capit. Tollius.

31. Ἀπρόσιτον δεινότητα] Περὶ δεινότητος vide Her. moderatrix eſt & cuſtos omnium figurarum modus dicendi aptus, uno verbo eloquentia eſt. Petra.

Ibid. Ἀπρόσιτον δειν.] Fabius l. vi, c. ii: *Hæc eſt illa, quæ* δείνωσις *vocatur, rebus indignis, aſperis, invidioſis addens vim oratio: qua virtute præter alios plurimum Demoſthenes valuit.* Vid. ſupra ſect. 1, 10. Deſcribit hanc egregie Dionyſius Halicarn. de Hiſt. Thucydidis: ὕψος, καὶ καλλιρρημοσύνη, καὶ σεμνολογία, καὶ μεγαλοπρέπεια, καὶ τόνος, καὶ βάρος, καὶ πάθος διεγεῖρον τὸν νοῦν, καὶ τὸ ἐρρωμένον, καὶ ἐναγώνιον πνεῦμα γεννῶσι τὴν καλουμένην δεινότητα. Servius ad Virgilium l. viii Æn. 614: *Acer eſt, qui apud Græcos* δεινὸς *dicitur. Nam & fortem, & vehementem,* δεινὸς, *& aſperum, & amarum poteſt ſignificare.* Tollius.

32. Ἀθρόα] Vid. extremam ſect. l. 12. Tollius.

33 Καὶ ὡσπερεὶ] Delendum iſtud καί. Faber.

Ibid. Καὶ ὡσπερεὶ] τὸ καὶ cum Fabro delevi. Tollius.

34. Καταφέγγει] Scriptus codex, καταφλέγει. Verum minus apte, illum enim *lumine ſuo nimio obſcurare*, hoc *comburere* ſignificat. Vult

ΤΜΗΜΑ λε'.

[1] Περὶ Πλάτωνος καὶ Λυσίου.

1 Ἐπὶ μέντοι τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλη τις ἐστὶν, ὡς ἔφην, διαφορά. Οὐ
γὰρ μεγέθει τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ πλήθει πολὺ λειπόμενος ὁ Λυ-
σίας, [2] καὶ ὁ πλεῖον ἔτι, τοῖς ἁμαρτήμασι περιττεύει, ἢ ταῖς ἀρεταῖς λεί-
2 πεται. Τί ποτ' οὖν εἶδον οἱ ἰσόθεοι ἐκεῖνοι, καὶ τῶν μεγίστων ἐπορεξάμενοι τῆς
συγγραφῆς, τῆς δ' ἐν ἅπασιν ἀκριβείας ὑπερφρονήσαντες; πρὸς πολλοῖς
ἄλλοις ἐκεῖνο, ὅτι ἡ φύσις οὐ ταπεινὸν ἡμᾶς ζῶον, οὐδ' ἀγεννὲς ἔκρινε τὸν
ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς εἰς μεγάλην τινὰ [3] πανήγυριν, εἰς τὸν βίον, καὶ εἰς τὸν
σύμπαντα κόσμον ἐπάγουσα, θεατάς τινας τῶν ὅλων αὐτῆς ἐσομένους, καὶ
φιλοτιμοτάτους ἀγωνιστὰς, εὐθὺς ἄμαχον ἔρωτα ἐνέφυσεν ἡμῶν ταῖς ψυχαῖς
3 [4] παντὸς ἀεὶ τοῦ μεγάλου, καὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς δαιμονιωτέρου. Διόπερ τῇ
θεωρί-

Περὶ Πλάτωνος καὶ Λυσίου] Videſis, quæ Plato ſub perſona Socratis in Phædro de ſe & Lyſia, & Phavorinus apud A. Gellium lib. ii, c. v, pluſcula diſputavere. Tollius.

2. Καὶ ὁ πλεῖον] Vat. ſecundus, καὶ ὁ μὲν πλεῖον. Mox lego, περιττεύει μᾶλλον. Tollius.

3. Πανήγυριν] Dictum Pythagoræ. Faber.

Ibid. Πανήγυριν] Vide Diog. Laërtium in vita Pythagoræ, & Ciceronem Tuſculana quinta cap. iii. Verti *Amphitheatrum*, quod & orbiculari figura terrarum orbem repræſentat, & gladiatorum pugnis, ac certaminibus olim dedicatum fuit. Tollius.

4. Παντὸς ἀεὶ τοῦ μεγάλου] Legendum crediderim,

ſpiritu, tum & affectibus animatis, ubertate orationis, verſutia, celeritate; inde, quod palmarium eſt, inacceſſa omnibus dicendi vi, terroreque, obarmatus; hiſque omnibus, tamquam divinitus conceſſis copiis (neque enim humanas eas appellare fas eſt) confertim undique cinctus, & inſtructus; mea quidem ſententia, iis, quas poſſidet, dicendi virtutibus omnes ſemper omnis ævi vincit oratores: &, ne illæ aliorum, quibus ipſe caret, adverſus ſe quidquam valeant, tonantis ac fulgurantis eloquentiæ ſuæ fulgore, ac ſtrepitu, attonitos obſtupefacit, & percellit: adeo, ut facilius aliquis ad erumpentium nubibus fulminum ictus oculos attollere poſſit inconnivos, quam denſis illius, atque ſibi ſupervenien- 6
tibus affectibus immoto, atque imperculſo animo obſiſtere.

Vult autem virtutes Demoſthenis fulgore ſuo omnia aliorum bona obſcurare, & opprimere. Puto vero poſt hoc verbum voculam πάντας excidiſſe. Tollius.

34. Τοῖς ἐπαλλήλοις] i. ſibi ſupervenientibus, continuis, uti apud poëtam *unda ſupervenit undam.* Herodianus de Commodo: Πολλάκις γὰρ λουόμενος, καὶ πολλάκις ἐσθίων, οὐδένα καιρὸν εἶχεν εἰς ἀνάπαυσιν ἀνειμένον, ἐπαλλήλοις, καὶ διαφόροις συνεχόμενος ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβούσῃ ὥρᾳ καὶ ἄκων ἐδούλευεν. Ubi Stephanus ἀλλεπαλλήλοις malebat: quamquam nihil mutandum eſſe hæc, quæ præceſſerant, de eodem Commodo, docere potuerant: ἀλλὰ τῆς μὲν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς ἀπῆγεν ἑαυτόν· ἐδεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπάλληλοι, καὶ ἀκόλαστοι σώματος ἡδοναί. Sic & in Juliano: Διαγγελθείσης δὲ τῆς τοῦ δήμου Ῥωμαίων γνώμης, καὶ τῆς ἐπαλλήλου ἐν ταῖς συνόδοις βοῆς, εἰκότως ὁ Νίγρος, &c. i. e. ut mox ipſe interpretatur, συνεχοῦς· quæ duo noſter conjunxit ſect. xxxii: Ὡς οἱ συνεχεῖς καὶ ἐπάλληλοι τρόποι. Tollius.

Sectio XXXV.

De Platone & Lyſia.

Sed, ut ad Platonem & Lyſiam revertamur, eſt & alia quædam inter 1
eos, uti dixi, differentia. Non enim magnitudine tantum, verum etiam numero virtutum longe Platone inferior eſt Lyſias. Etiam hoc addam: pluribus eum vitiis abundare, quam virtutibus defici. Quidnam igitur ſpectaſſe divinos illos ſcriptores dicemus: aut quid ſecutos ſummum granditatis in dicendo faſtigium affectaſſe, accurata hac in omnibus ſpreta
diligentia? Ut multa alia omittam, hoc eos præcipue intuitos exiſtimo: 2
Naturam non humile nos quoddam, aut contemtum animal reputaſſe; verum quum in hanc vitam, & in hunc univerſum terrarum orbem, ceu in ampliſſimum quoddam nos mitteret amphitheatrum, in quo partim eorum, quæ hic gererentur, eſſemus futuri ſpectatores, partim actores ipſi, magnoque animo de laude dimicaturi, invictum una ſimul, & inexſuperabile mentibus noſtris omnis magnæ rei, & humanam conditionem excedentis, adeoque divinioris, inge-
neraſſe deſiderium. Atque hinc fieri, ut humanæ mentis contemplationi, 3
conje-

diderim, ἔρωτα παντὸς καλοῦ, καὶ μεγάλου. Nempe id, quod ait ſect. lxxix, τὸ βέλτιον ἐν πᾶσι, καὶ μέγα. Vera itaque conjectura eſt: neque alio tendunt, quæ in hoc tmemate diſputabit. Faber.

Ibid. Παντὸς ἀεὶ τοῦ μεγ.] Nihil mutandum. Τὸ καλὸν enim locum hic habere non poteſt. Similis hujus particulæ ἀεὶ uſus præcedenti capite occurrit, ubi legas: διὰ τοῦτο οἷς ἔχει καλοῖς ἅπαντας ἀεὶ νικᾷ. Tollius.

θεωρίᾳ, καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης [6] ἐπιβολῆς οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος
ἀρκεῖ, ἀλλὰ καὶ [7] τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκβαίνουσιν αἱ ἐπίνοιαι·
4 καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, [8] ὅσον πλέον ἔχει τὸ περιττὸν
ἐν πᾶσι, [9] καὶ τὸ μέγα τοῦ καλοῦ, ταχέως εἴσεται, πρὸς ἃ γεγόναμεν. [10] Ἔνθεν
φυσικῶς πως ἀγόμενοι μὰ Δί' οὐ τὰ μικρὰ ῥεῖθρα θαυμάζομεν, [11] εἰ καὶ
διαυγῆ, καὶ χρήσιμα, [12] ἀλλὰ τὸν Νεῖλον, καὶ Ἴστρον, ἢ Ῥῆνον, πολὺ δ'
5 ἔτι μᾶλλον τὸν Ὠκεανόν. Οὐδέ γε τὸ ὑφ' ἡμῶν τουτὶ φλογίον ἀνακαιόμενον,
ἐπεὶ καθαρὸν σώζει τὸ φέγγος, ἐκπληττόμεθα [13] τῶν οὐρανίων μᾶλλον,
[14] καίτοι πολλάκις ἐπισκοτουμένων, [15] οὐδὲ τῶν τῆς Αἴτνης [16] κρατήρων ἀξιοθαυμα-

5. Διόπερ τῇ θεωρίᾳ] Quanta vis humanæ mentis. Robortellus.

Ibid. Διόπερ τῇ θεωρίᾳ] Seneca de Otio Sapientis, cap. XXXII: *Cogitatio noſtra cæli munimenta perrumpit, nec contenta eſt id, quod oſtenditur, ſcire. Illud, inquit, ſcrutor, quod ultra mundum jacet.* Galenus in Protreptico: καὶ τὰ τῆς γῆς ἔνερθεν, καὶ τὰ ὕπερθε τοῦ οὐρανοῦ κατὰ Πίνδαρον, ἐπισκοπεῖ. Quem locum Pindari Jamblichus tantum non αὐτολεξεὶ ex Platonis Theæteto citavit cap. XIII Protreptici: Ἡ δὲ διάνοια, inquit de Philoſophi animo loquens, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ, καὶ οὐδὲν ἀτιμάσασα (L. οὐδενὸς τιμήσασα) πανταχῆ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γῆς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, εἰς τι τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα. Eximie Philo περὶ κοσμοποιΐας· Ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ μέγας ἡγεμὼν ἐν ἅπαντι τῷ κόσμῳ, τοῦτον, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν ἀνθρώπῳ· ἀόρατός τε γάρ ἐστιν, αὐτὸς πάντα ὁρῶν, καὶ ἄδηλον ἔχει τὴν οὐσίαν, τὰς τῶν ἄλλων καταλαμβάνων, καὶ τέχναις, καὶ ἐπιστήμαις πολυσχιδεῖς ἀνατέμνων ὁδοὺς λεωφόρους ἁπάσας, διὰ γῆς ἔρχεται, καὶ θαλάττης, τὰ ἐν ἑκατέρᾳ φύσει διερευνώμενος· καὶ πάλιν πτηνὸς ἀρθεὶς, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰ τούτου παθήματα κατασκεψάμενος, ἀνωτέρω φέρεται πρὸς αἰθέρα, καὶ τὰς οὐρανίους περιόδους, πλανητῶν τε καὶ ἀπλανῶν χορείας συμπεριπολήθεις κατὰ τοὺς τῆς μουσικῆς τελείους νόμους, ἑπόμενος ἔρωτι σοφίας ποδηγοῦντι πᾶσαν τὴν αἰσθητὴν οὐσίαν ὑπερκύψας, ἐνταῦθα ἐφίεται τῆς νοητῆς· καὶ ὧν εἶδεν ἐνταῦθα αἰσθητῶν ἐν ἐκείνῃ παραδείγματα, καὶ τὰς ἰδέας θεασάμενος, ὑπερβάλλοντα κάλλει, μέθῃ νηφαλίῳ κατασχεθεὶς, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐνθουσιᾷ, ἑτέρου γεμισθεὶς ἱμέρου, καὶ πόθου βελτίονος, ὑφ' οὗ πρὸς τὴν ἄκραν ἁψῖδα παραπεμφθεὶς τῶν νοητῶν, ἐπ' αὐτὸν ἰέναι δοκεῖ τὸν μέγαν βασιλέα. Tollius.

6. Ἐπιβολῆς] Vocat hanc Arnobius *jaculationem mentis*, l. II adv. gentes. Tollius.

7. Τοὺς τοῦ περιέχοντος ὅρους] Sæpe τὸ περιέχον pro ambiente nos aëre uſurpant Græci; at hoc loco latius funditur. Intelligit enim Longinus totum id mundi ſpatium, quod ſurſum deorſum expanſum eſt, cujus fines alacer, vegetus, erectuſque animus, cui rerum immenſarum amor a natura inſitus eſt, interdum pervadit. Unde enim illæ quæſtiones de infinito, de æternitate, de Deo, &c. niſi ab illo principio? Tollius.

8. Ὃς πλέον ἔχει] Legendum ὡς. Faber.

Ibid. Ὃς πλέον] duo ſcripti melius, ὅσον πλέον. Tollius.

9. Καὶ μέγα] Tertius Vaticanus, καὶ μέγαν, καὶ καλόν. Unde feci, καὶ τὸ μέγα τοῦ καλοῦ. i.e. *Quantum id, quod excellens, & magnum eſt, pulchro in omni re præpolleat*, ſeu *prævaleat*. Tollius.

10. Ἔνθεν φυσικῶς] Cornificius ad Herenn. l. III, cap. XXII: *Docet igitur nos ipſa natura, quid oporteat fieri. Nam ſi quas res in vita videmus parvas, uſitatas, quotidianas, eas meminiſſe non ſolemus: propterea quod nulla niſi nova, aut admirabili re commovetur animus. At ſi quid videmus, aut audimus egregie turpe, aut honeſtum, inuſitatum, magnum, id diu meminiſſe conſuevimus.* Et mox: *Docet ergo ſe natura vulgari, & uſitata re non exſuſcitari: novitate vero, & inſigni quodam negotio commoveri.* Recte vero noſter, quod magnos oratores magnis fluminibus compararet. Sic Cicero de hoc ipſo charactere ſublimi: *ſed hanc eloquentiam, quæ curſu magno, ſonituque ferretur: quam ſuſpicerent omnes, quam admirarentur, quam ſe aſſequi poſſe diffiderent*, ad Brutum c. XXVIII. Tollius.

11. Ἢ καὶ διαυγῆ, καὶ χρήσιμα] Emenda neceſſario, Εἰ καὶ, quamvis. Faber.

Ibid. Ἢ καὶ διαυγῆ] V. C. uti Faber conjecerat,

conjectuique ne totus quidem orbis ſufficiat: ſed ipſos ſæpenumero am-
bientis omnia cæli terminos immenſa animi agitatione tranſcendat. Qua- 4
re ſi quis undequaque vitam hanc omnem conſideraverit, & quantum,
quod grande eſt, & excellens, in cunctis rebus pulchro nitidoque præva-
leat, animum adverterit, intelliget eveſtigio, cui nos rei nati ſimus. Ita-
que inſtinctu illo ducti naturæ non exiles miramur rivulos, quamvis puro
pellucidiores vitro, humaniſque magis apti ſint uſibus: verum ad conſpe-
ctum vel Danubii, vel Rheni, reſiſtimus attoniti: ſed omnium maxime ad
ipſius intuitum Oceani. Ad eundem modum non igniculum, flammulamve, 5
cujuſmodi nobis in focis quotidie accendi ſolent, quamvis puro illibatoque
diu niteat ſplendore, ita admiramur, ſtupemuſve, ſicut illa duo fulgentia
ſuſpicere ſolemus cæli lumina, tametſi hæc obſcurentur nonnunquam, &
deficiant: immo & longe infra Ætnæ montis craterum ſunt admirationem,
cum

jecerat, εἰ καὶ διαφυγῇ. Sic & poſtpaulo, καίτοι πολλάκις, in duobus legitur. Τὸ χρήσιμα potum præſertim reſpicit, & uſus domeſticos. Tollius.

12. Ἀλλὰ Νεῖλον, καὶ Ἴστρον, ἢ Ῥῆνον.] *Iſtrum*, ſeu *Danubium*, & *Rhenum Germaniæ* fluvios noſter hic confundere videtur. *Nilum Ægypti Homerus Ægyptum*, *Heſiodus Nilum* vocat: quo *argumento* hunc illo juniorem fuiſſe contendit *Euſtathius ad Odyſſ.* δ. *Nilum Ægyptii* pro Deo venerati ſunt, & a tempore, quo fluere incipit, annum ſuum auſpicabantur, hoc eſt, ab ortu canis. *Cenſorinus de die natali.* Νεῖλος autem juxta numerales literas annum *Ægyptiacum* deſignat, conſtantem ex diebus CCCLXV. Cui etiam ἰσόψηφα ſunt Μείθρας, & Ἀβράξας. Langb.

Ibid. Ἀλλὰ Νεῖλον] Tertius Vaticanus inſerit articulum τόν. Mox & pro, καὶ Ἴστρον, malim, ἢ Ἴστρον, & pro, ἐπεὶ καθαρὸν, εἴπερ καθαρόν. Sed hæc leviuſcula. Tollius.

13. Τῶν οὐρανίων] Solis & Lunæ. Errant enim interpretes, qui & alia ſidera, vel phænomena, hic deſignari putant. Tollius.

14. Καὶ τῶν πολλάκις ἐπισκοτουμένων.] Contra ſenſum Longini eſt. Legendum enim ΚΑΙ'ΤΟΙ, *etiamſi*. Faber.

15. Τῶν τῆς Αἴτνης] Ætnæ incendium quam mirandum, vide Georg. primo ſub finem lib. Vide & Agellium lib. XVII, c. 10. Petra.

Ibid. Τῶν τῆς Αἴτνης κρατήρων.] Crateres & pocula ſignificant, & has *Ætnæ* fauces; quod *Laertio* de *Empedocle lib.* 8, ludendi materiam præbuit, qui in crateras hoſce ſe præcipitem dedit.

Πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων,
Ignem bibiſti ex crateribus ſempiternis.

Nec *Ætnæ* tantum, ſed & aliorum montium *crateras* vocari docet *Rittershuſius ad Oppiani* Κυνηγ.; & *Muſæus* primum carmen, quod ad *Orpheum* ſcripſit, Cratera appellavit. In *Sicilia* etiam *crateras implacabiles*, quos *dellos* vocabant, ex *Polemone*, aliiſque *Græcis*, de *Palicis* agens oſtendit *Macrobius Saturn. l.* V, *c.* 19, quibus de crimine ſuſpectos explorabant. Uti & in cratere illo, quem deſcribit *Philoſtratus de vita Apoll. l.* III, *c.* 3, quem ignem Veniæ, πῦρ συγγνώμης vocabant *Indi.* Multa id genus habuerunt veteres; πεπυρακτωμένον μύδρον; (apud *Sophoclem*) *ferrum ignitum* legimus, quo reos probare ſolebant. [*In Antig. ad verſ. 269. ubi Schol. Callimachum advocat.*] Et *os veritatis Romæ* etiamnum exſtare accepimus: æneum caput aperto ore, quod inſerto pejerantis digito ſua ſe ſponte concludere ſolebat. Aquam zelotypiæ *Numer. c. 5. Judæos* habuiſſe, nemo eſt, qui ignoret. Et in eundem uſum *Conſtantinopolin* olim columnam quandam, ſeu ſtatuam *Veneris*, habuiſſe ex *Chronico* notat *Gaulminus ad Euſtathium*; quam prætergreſſa non ſignati floris mulier pudendum cogebatur oſtendere: quam ea de cauſa ſoror uxoris *Juſtini Curopalatæ* demoliendam curavit, διὰ τὸ αὐτῆς τὸ αἰδοῖον φανῆναι μοιχευθείσης. Et majores noſtri *ignem* & aquam *hordealem* e *Germania* huc tranſvexerunt. [*V. Lambard. in archæonomia.*] Hinc *Erotici* Scriptores probas ſuas excogitarunt; *Chariclia* apud *Heliodorum Æthiop. l.* X, τῆς ἐσχάρας, *Leucippe* apud *Achillem Statium lib.* VIII, τῆς σύριγγος, *Iſmene* apud *Euſtathium lib.* VIII, τῆς Ἀρτέμιδος πηγῆς, & *Cratander* apud *Prodromum de Doſicle & Rhodanthe, lib.* I, τῆς ἐλεγκτερίας φλογὸς judicium ſubeunt. Langbænius.

θαυμαστότερον νομίζομεν, ἧς αἱ ἀναχοαὶ πέτρους τε ἐκ βυθοῦ, καὶ ὅλους
ὄχθους ἀναφέρουσι, καὶ [17] ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γένους ἐκείνου, καὶ αὐτοῦ μόνου
6 προχέουσι πυρός. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων ἐκεῖν' ἂν εἴποιμεν, ὡς
εὐπόριστον μὲν ἀνθρώποις τὸ χρειῶδες, ἢ καὶ ἀναγκαῖον, [18] θαυμαστὸν δ'
ὅμως ἀεὶ [19] τὸ παράδοξον.

16. Κρατήρων] Κρατῆρες in monte Ætna dicuntur foramina, quibus ignis ciniſque evomitur, a crateris ſimilitudine. PETRA.

Ibid. Κρατήρων] Uſus & Sophocles de hiatu terræ, ubi deſcenſus ad inferos eſſe credebatur, in Colono Attica. Ἔστη, inquit de Oedipo, κελεύθων ἐν πολυσχίστῳ μιᾷ, κοίλου πέλας κρατῆρος· οὗ τὰ Θησέως Περίθου τε κεῖται πιστ' ἀεὶ ξυνθήματα. Ῥύακα porro vocat Plato rivum iſtum ignis, in Phædone extremo; ὥσπερ, inquiens, ἐν Σικελίᾳ οἱ πρὸ τοῦ ῥύακος πηλοῦ ῥέοντες ποταμοί, καὶ αὐτὸς ὁ ῥύαξ; ubi de igne in terra ætheria loquitur, quem illic multum eſſe dicit, & πυρὸς μεγάλους ποταμοὺς, πολλοὺς δὲ ὑγροῦ πηλοῦ, καὶ καθαρωτέρου, καὶ βορβορωδεστέρου. Æthnæos autem ignes, & ſimiles alios, ἀποσπάσματα Pyriphlegethontis eſſe dicit, ἀναφυσῶμενα ὑπὸ τῶν αὐτοῦ ῥυάκων. Vid. & Thucyd. extremo lib. IV. Nihil autem mutandum, ut male Faber exiſtimavit. Nam τοῦ χύσις ἐκείνου eſt τῶν πετρῶν, liquefactarum ſcilicet: ὑγροῦ πηλοῦ, ut Plato ait. Vid. Severum verſu 455 & 475. Secutus tamen ſum illius ſententiam in verſione, quod ea mihi aptior videretur ad inſtitutum. Nam revera lapides illi ſulphure intermixti ſunt, Gregor. Nazianzenus cap. III ad Virgines:

Ἄλλος δ' αὖ ῥόος ἐστὶ πυρὸς φλογὸς, εἰ ἐτεόν γε
Αἰτναίων σκοπέλων ἀπερεύγεται ὁλκὸς ἄπιστος
Πῦρ ποταμός. TOLLIUS.

17. Ποταμοὺς προχέουσι πυρός.] *Fluvios ignis effundunt.* Quod noſter hic per circuitum, illud alii aperto capite dixerunt. *Plato in Phædone*, πολὺ δὲ πῦρ, καὶ πυρὸς μεγάλους ποταμούς. Et ille, ex quo hæc de *Ætna* tranſſumpſit *Longinus*, *Pindarus*, necnon & *Æſchylus*. Hic de Oceano, [*In Prometheo*] ἔνθεν ἐκραγήσονται

ΤΜΗΜΑ λϛʹ.

Περὶ τοῦ ἀπταίστου ἐν λόγοις, καὶ περὶ Μεγαλοφροσύνης.

1 Οὐκοῦν ἐπί γε τῶν ἐν λόγοις μεγαλοφυῶν, [2] ἐφ' ὧν οὐκέτ' ἔξω τῆς
χρείας καὶ ὠφελείας πίπτει τὸ μέγεθος, προσήκει συνθεωρεῖν αὐτό-
θεν, ὅτι τοῦ ἀναμαρτήτου πολὺ ἀφεστῶτες οἱ τηλικοῦτοι, [3] ὅμως πάντως
2 εἰσὶν ἐπάνω τοῦ θνητοῦ. Καὶ, τὰ μὲν ἄλλα τοὺς χρωμένους ἀνθρώπους ἐλέγχει,
[4] τὸ δ' Ὕψος [5] ἐγγὺς αἴρει μεγαλοφροσύνης θεοῦ. Καὶ, τὸ μὲν [6] ἄπταιστον
οὐ ψέ-

Οὐκοῦν ἐπίγε] Tenuia ſcribens, quamvis numquam labatur, non tantumdem conſequitur laudis, quantum res magnas ſcribens, etſi aliquando peccet. ROBORTELLUS.

2. Ἐφ' ὧν οὐκέτ' ἔξω τῆς χρείας, καὶ ὠφελείας πίπτει τὸ μέγεθος] Fateor, (neque me pudet,) non intelligere me iſthæc verba. Quæ enim loci ſententia eſt? *Quamobrem in iis ſcriptoribus, qui egregiam quandam naturam in oratione oſtenderunt, in quos nondum extra neceſſitatem & utilitatem cadat magnitudo,* &c. Felices, qui hæc intelligunt! Sed me felicem eſſe nolo: Ad illud exemplum, inquam, ne cerebri damnum faciam ſcilicet. Utinam MS. Codicem nanciſci aliquando liceat! FABER.

Ibid. Ἐφ' ὧν οὐκέτ'] Quidquid Faber dicat, puto me tamen hæc intelligere, neque vero ideo deſipere. Dixerat Longinus extrema præced. ſectione, ex iis, quæ demonſtraverat, eſſe ſtatuendum, judicare homines ea eſſe parabilia, neque animo commoveri ad eorum conſpectum, quæ utilia & neceſſaria quidem

cum ejus montis fauces ingentia ex imo fundo ſaxa, totoſque adeo ſcopulos, & ardentia nonnumquam ſulphuris, ac liquidi ignis flumina eructant. 6
Quapropter de his omnibus illud mihi ſtatuendum videtur, *Parabile & obvium cenſeri, quidquid homini utile eſt, atque etiam neceſſarium: contra ea illud admirabile videri, quod præ ceteris inſigne, & præter exſpectatum grande eſt, atque magnificum.*

γήσονταί ποτε πόταμοὶ πυρὸς δάπτοντες ἀγρίαις γνάθοις. Ille de *Ætna*, [*Pythionic. I.*] Τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί, ποταμοὶ δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι. Langbænius.

Ibid. Καὶ ποταμοὺς ἐνίοτε τοῦ γηΐνου ἐκείνου, καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσι πυρός.] *Et fluvios interdum illius generis & ipſius ſolius ignis profundunt.* Iſta verba [τοῦ γηΐνου ἐκείνου καὶ αὐτοῦ] aut delenda, (*ſic puto, nam notula eſt marginalis hominis non indocti, qui notatum volebat, flumina nulla alia, niſi iſtius ignis fluidi ex Ætna ſcaturire*) aut iis emendatione opus eſſe arbitror. Si cui aliter videbitur, id ei per me liberum eſt. Ipſe quidem ſuſpicor totum D. Longino locum ſic conceptum fuiſſe: καὶ ποταμοὺς ΘΕΊΟΥ, [*ſulfur* eſt] ἐνίοτε καὶ αὐτοῦ μόνου προχέουσι πυρὸς, *Et interdum SULFURIS, interdum etiam meri ignis fluvios profundunt.* Viri χαρίεντες judicabunt: nam de *ſulfure & bitumine*, queis loca illa ſubſtrata ſunt, nil quidquam dicam. Res nota eſt, & qui probari voluerit, παιδαριῶδες fecerit. Faber.

18. Θαυμαστὸν δ' ὅμως ἀεὶ τὸ παράδοξον.] Legendum puto, θαυμαστὸν δ' ΌΛΩΣ ἘΣΤῚ τὸ παράδοξον. Locum integrum ita converterem: *Sed in his aliiſque ejus generis rebus dixerim; Quod utile, quod neceſſarium ſit, id parabile eſſe; quod autem præter opinionem exſpectationemque videatur, id prorſus admirabile judicari.* Faber.

Ibid. Θαυμαστὸν δὲ] Minime admittenda Fabri emendatio: nam τὸ ὅμως præcedenti ὡς μὲν reſpondet. Paulo ante malum, εἰ καὶ ἀναγκαῖον; De re ipſa Plutarchus in Quæſt. Natural. Ἀλλὰ ἔοικε τῷ σπανίῳ τὸ θαυμάσιον ἡ φύσις νέμουσα. Tollius.

19. Τὸ παράδοξον] Vide ſupra ſect. XXIV, & quæ paulo ante e Cornificio adduximus. Tollius.

Sectio XXXVI.

De carente vitio oratione, & Sublimitate aliquando deficiente.

Ergo igitur de hujuſcemodi viris, quorum tam excellens in ſcribendo 1
eſt Sublimitas, (quamquam neque hujus quidem ratio ab utilitate, atque commodo ſeparata eſt) ita colligendum, pronuntiandumque eſt; *Licet ab inculpata, exactaque perfectione longe abſint, mortale nihilominus illos faſtigium omnino excedere.* Et, *Ceteras quidem virtutes hominem reſipere: Sublimitatem vero hos, qui illa utantur, ad Divinæ mentis altitudinem quamproxime attollere.* Ac tandem: *Quidquid delicti expers fuerit,* 2
culpam quidem vitare; verum illud, quod grande eſt, atque amplum, conci-

quidem ſint, (ut ſunt v. g. limpidi rivuli, & quotidiani ignes,) neque tamen magna: verum ad ingentium, & exſpectationem noſtram ſuperantium, adeoque eximiarum rerum conſpectum maxima admiratione percelli, & ad eas ſtupere. Ex hujus igitur concluſionis conſequentia judicandum, ac pronuntiandum cenſet de ſcriptoribus magnificentia & ſublimitate ingenii ſupra ceteros longe eminentibus; eſſe ſcilicet illos, licet ab erroribus non ſint immunes, nihilominus ultra faſtigium humanum evectos: neque tamen eos utilitate & commodis, quæ minoribus illis addita ſunt, & adjuncta, carere. Tollius.

3. Ὅμως πάντες] Lego, ὅμως πάντως. Tollius.

4. Τὸ δ' ὕψος] τὸ ὕψος obſcurat, ſi quæ paucula ſunt in magnorum virorum ſcriptis errata. Robortellus.

5. Ἐγγὺς αἴρει] Dionyſius Halic. de Platone ad Pompejum p. 128: Ἐπιτιμῶ τε οὐχ ὡς τῶν τυχόντων τῷ, ἀλλ' ὡς ἀνδρὶ μεγάλῳ, καὶ

3 οὐ ψέγεται, τὸ μέγα δὲ [7] καὶ θαυμάζεται. Τί χρὴ πρὸς τούτοις ἔτι λέγειν; ὡς ἐκείνων [8] τῶν ἀνδρῶν ἕκαστος ἅπαντα τὰ [9] σφάλματα ἑνὶ [10] ἐξωνεῖται πολλάκις ὕψει, καὶ κατορθώματι· καὶ, τὸ κυριώτατον, ὡς εἴ τις ἐκλέξας τὰ Ὁμήρου, τὰ Δημοσθένους, τὰ Πλάτωνος, τὰ τῶν ἄλλων, ὅσοι δὴ μέγιστοι, παραπτώματα πάντα, ὁμόσε [11] συναθροίσειεν, [12] ἐλάχιστον ἄν τι, μᾶλλον δ' οὐδὲ πολλοστημόριον ἂν εὑρεθείη τῶν ἐκείνοις τοῖς ἥρωσι πάντη κα-
4 τορθουμένων. Διὰ ταῦθ' [13] ὁ πᾶς αὐτοῖς αἰὼν, καὶ βίος, [14] οὐ δυνάμενος ὑπὸ τοῦ φθόνου παρανοίας ἁλῶναι, φέρων ἀπέδωκε τὰ νικητήρια, καὶ ἄχρι νῦν [15] ἀναφαίρετα φυλάττει, καὶ ἔοικε τηρήσειν,

[16] Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ.

5 [17] Πρὸς μέντοι γε τὸν γράφοντα, ὡς ὁ κολοσσὸς ὁ ἡμαρτημένος οὐ κρείττων [18] ἢ ὁ Πολυκλείτου [19] δορυφόρος, παράκειται πρὸς πολλοῖς εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ μὲν τέχνης θαυμάζεται τὸ ἀκριβέστατον, ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν ἔργων τὸ μέγεθος. Φύσει δὲ λογικὸν ὁ ἄνθρωπος· κἀπὶ μὲν ἀνδριάντων ζητεῖται τὸ ὅμοιον ἀνθρώπῳ, [20] ἐπὶ δὲ λόγου τὸ ὑπεραῖρον (ὡς ἔφην) τὰ ἀνθρώ-
6 πινα. Προσήκει δ' ὅμως (ἀνακάμπτει γὰρ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἡμῖν οὐ ὑπομνήματος ἡ [21] παραίνεσις) ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀδιάπτωτον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τέχνης

ἐγγὺς τῆς θείας ἐληλυθότι φύσεως, ὅτι τὸν ὄγκον τῆς ποιητικῆς κατασκευῆς ἐπὶ λόγους ἤγαγε φιλοσόφους. Tollius.

6. Τὸ μὲν ἄπταιστον] ἀδιάπτωτον, ἀναμάρτητον, quod non eſt erratis obnoxium, ab erratis immunitas. Petra.

Ibid. Τὸ ἄπταιστον οὐ ψέγεται] Horatius, *Vitavi denique culpam, non laudem merui.* Faber.

7. Καὶ θαυμάζεται] Videtur hic τὸ καὶ abundare, adeoque ejiciendum eſſe. Alias enim τὸ οὐ ψέγεται quoque τῷ μεγάλῳ adſcribendum, contra quam de *labente interdum magnitudine* noſter in præcedentibus affirmavit. Sic ut vertendum fuerit, *illud vero, quod grande ſit & magnificum, inſuper etiam concitare admirationem.* Tollius.

8. Τῶν ἀνδρῶν ἕκαστον ἐξωνεῖται τὰ σφάλματα] Planiſſime σολοικίζει oratio. Dicendum enim eſt non ἕκαστον, ſed ἕκαστος. Faber.

Ibid. Ἕκαστον] V. C. ἕκαστος, ſicut & Faber legendum vidit. Tollius.

9. Σφάλματα,] Errores, lapſus. Petra.

10. Σφάλματα ἐξωνεῖται] Ita utuntur & Latini τῷ *redimere.* Ut Juvenalis, *monſtrum nulla virtute redemtum a vitiis.* Faber.

11. Συναθροίσειεν] Uti Dionyſius Halic. fecit, in Epiſt. ad Pompejum pag. 127 & ſeqq. Tollius.

12. Ἐλάχιστον] Mox iterum ſequitur τὸ ἄν. Eſtque Atticiſmus Platoni frequens, ut & Ariſtophani. Ille in Menexeno: ὥστε κἂν ὀλίγου, εἴ με κελεύοις ἀποδύντα ὀρχήσασθαι, χαρισαίμην ἄν· hic in Avibus: ἡ δὲ Ἑλλὰς ἂν ἐξερημωθεῖσ' ἂν ἡμᾶς ἔλαθε. Vid. & Priſcianum p. 1148. Gramm. Vet. Tollius.

13. Διὰ ταῦθ' ὁ πᾶς αὐτοῖς αἰὼν καὶ βίος, &c.] Et primus interpres, & Langbænius, qui ipſum reprehendit, hunc locum minus commode verterunt: nam duo alii Interpretes nequiſſime accepere. Ego ſic explicem more majorum, & ut opinor, haud melius paulo: *Quamobrem ipſamet invidia, quæ plerumque animos dementia ſua implet, efficere haud potuit, quo ne omnes, qui unquam vixere, tam egregiis ſcriptoribus palmam deferrent, quam hodieque retinent, &, quoad homines erunt, incorruptam, ni me fallit opinio, retinebunt.* Poteram & aliter, ſed non ita ſplendide & numeroſe. Faber.

14. Οὐ δυνάμενος ὑπὸ τοῦ φθόνου παρανοίας ἁλῶναι.] Non aſſequitur interpres; redde ad ſenſum: *invidi licet, non uſque adeo tamen in dementiam incurrere potuerunt, quin,* &c. Langbænius.

15. Ἀναφαίρετα φυλάττει] Horat.

----- *Haud illis detraxerit unquam*
Hærentem capiti multa cum laude coronam.

concitare admirationem. Eſtne, mi Terentiane, quod ad hæc addi poſſit 3
amplius? eſt ſane: videlicet, *Unumquemque horum ſcriptorum cuncta peccata ſua una ſæpe Sublimitate, uniuſque ſententiæ magnificentia redimere.* Etiam illud, quod præcipuum maxime, adjungo: *Etiamſi quis univerſa Homeri, vel Demoſthenis, vel Platonis, ſeu cujuſvis alterius ejuſdem granditatis ſcriptoris, delicta in unum contulerit, minimam ea, immo ne milleſimam quidem horum adæquatura partem, quæ ab divinis illis hominibus præclare, magnificeque cogitata, dictaque reperiuntur.* Qua de cauſſa 4
omnis quoque ætas, omneſque omnis memoriæ mortales, quos livor faſcinare numquam potuit, victricis illis palmæ honorem, ac præmium lubentes meritoque conceſſere: quæ ipſis etiamnunc illibata manet, manebitque, ni vanus vates ſum,

Flumina dum terris ſurgent, arborque vireſcet.

Ceterum ſcriptori noſtro, qui Coloſſum, ſi quod in eo vitium inſit, 5
Polycleti Doryphoro præſtare negat, præter alia multa & hoc reſpondere in promtu eſt, *In arte perfectionem ſuſpici, laudarique: at in operibus naturæ Magnitudinem.* Hominem namque natura oratione, non ſecus ac ratione, inſtruxit. Unde in ſtatuis quidem humani corporis ſimilitudo exigitur: at in oratione, quod humanum, uti dixi, faſtigium excedit. Præſtiterit tamen; (ut hæc noſtra diſputatio, eo, unde profecta fuit, 6
revertatur) quoniam omni omnino vitio carere artis cummaxime fructus eſt,

nam. FABER.

16. Ἐς' ἂν ὕδωρ] Πλάτ. ἐν φαίδρ. FR. PORTUS.

Ibid: Ἐς' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ καὶ δένδρεα, &c.] Unde? ex Homero; non ex Iliade tamen, aut Odyſſea; ſed ex epitaphio Midæ. Locus integer eſt apud Herodotum in libello de vita Homeri. Sed ille, quem dico, libellus, non magis Herodoti eſt, quam Ciceronis, aut T. Livii. FABER.

Ibid. Ἐς' ἂν] Petra feliciter vertit, *donec erunt fontes, dumque arbor celſa vireſcet.* Diogenes Laertius Cleobulo verſum hunc tribuit, in ipſius vita. Utitur & Sextus Empiricus velut adagiali lib. II Pyrrhon. Hypoth. c. V, & adv. Mathematicos l. I, cap. III, ubi interpres ita illum reddidit, *Donec lympha fluet, procera arborque vireſcet.* Interpres autem Diogenis Laertii: *Dum fluit unda levis, ſublimis naſcitur arbor.* Sequitur autem in Diogene Laertio:

Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνη,
Καὶ ποταμοὶ ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα. TOLLIUS.

17. Πρὸς μὲν τοί γε] Similitudo a coloſſo, & Doryphoro Polycleti. ROBORTELLUS.

Ibid. Πρὸς μέντοί γε] adverſus Cæcilium ſcilicet. TOLLIUS.

18. Ὁ Πολυκλείτου δορυφόρος.] *Polycletus Sicyonius Statuarius Doryphorum* fecit, quem *Plinius Hiſt. l.* XXXIV, *c.* 8, *viriliter puerum* vocat; juvenem ſcilicet bellicoſum, *aptum vel militiæ, vel palæſtræ*; ſic *Fabius lib.* V, *cap.* 12. LANGBÆNIUS.

Ibid. Ὁ Πολυκλείτου] Quo nemo exactior, nemo in arte ſua celebrior fuit. Hunc Polycletum ſibi Lyſippus magiſtrum fuiſſe dicebat, apud Ciceronem in Bruto, c. LXXXVI. De Doryphoro vero, & Canone Polycleti, nota omnia ex eodem Cicorone in Oratore, in initio; itemque e Plinio, & aliis. TOLLIUS.

19. Δορυφόρος] Vides Doryphorum Polycleti opponi Rhodiorum Coloſſo. Nempe Doryphorus puer fuit. V. Plinium. Erat autem exactiſſimum & elaboratiſſimum opus, de quo erit aliquando ut dicam. FABER.

20. Ἐπὶ δὲ λόγου] Alter Vat. ἐπὶ δὲ τοῦ λόγου. Malim, ἐπὶ δὲ λόγων. Eo enim numero noſter hac in voce plerumque utitur. TOLLIUS.

21. Παραίνεσις] Cave *adhortationem* eſſe putes: *præceptio eſt.* FABER.

Ibid.

χνης ἐστὶ κατόρθωμα, τὸ δ' ἐν ὑπεροχῇ [22] πολλῇ οὐχ ὁμότονον μεγα-
7 λοφυΐας, βοήθημα τῇ φύσει [23] πάντη πορίζεσθαι [24] τὴν τέχνην. [25] Τῇ γὰρ ἀλληλουχίᾳ τούτων ἴσως γένοιτ' ἂν τὸ τέλειον. Τοσαῦτο ἦν ἀναγκαῖον ὑπὲρ τῶν προτεθέντων ἐπικρῖναι σκεμμάτων· χαιρέτω δ' ἕκαστος οἷς ἥδεται.

Ibid. Παραίνεσις] Aut fallor, aut legendum, *παρέκβασις, digreſſio ab inſtituto ſermone.* Tollius.

22. Οὐχ ὁμότονον] Monui ſupra, & quidem paucis, ſed dictum ſapienti ſat eſt, quid ſit μονότονον. At ὁμότονον pæniſſime idem eſt. Cave modo ad vocem referas; immo ne ad dictionem quidem referri debet, ſed ad νόησεις. Faber.

Ibid. Πολλῇ οὐχ ὁμότονον] Libri MSS. πλὴν οὐχ ὁμότονον. Sed minus bene. Verum diſtinctio poſt vocem μεγαλοφυΐας eſt ponenda, ſubintelligendo ἐστὶ κατόρθωμα. Tollius.

23. Παντὶ] τῷ παντί. Petra. L. πάντῃ.

24. Τὴν τέχνην] Solon apud Lucianum de Gymnaſ. Οὐ γὰρ ἱκανὸν ἡμῖν ἔδοξε τὸ μόνον φῦναι, ὡς ἕκαστος, ἤτοι κατὰ τὸ σῶμα, ἢ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ παιδεύσεως, καὶ μαθημάτων, ἐπ' αὐτοὺς δεόμεθα, ἀφ' ὧν τε τὰ εὐφυῶς διακείμενα βελτίω παρὰ πολὺ γίγνοιντ' ἂν, καὶ τὰ φαύλως ἔχοντα μετακοσμοῖτο πρὸς τὸ βέλτιον. Seneca l. II de Ira cap. XV: *Sed imperfectus ille vigor eſt, ut omnibus, quæ ſine arte ipſius tantum naturæ bono exſurgunt.* Rationem

ΤΜΗ͂ΜΑ λζ'.

Περὶ Παραβολῶν, καὶ Εἰκόνων.

Ταῖς δὲ Μεταφοραῖς γειτνιῶσιν ([2] ἐπανιτέον γὰρ) [3] αἱ Παραβολαὶ, καὶ Εἰκόνες, [4] ἐκείνῳ μόνον παραλλάττουσαι, * * * *

Ταῖς δὲ μεταφοραῖς] De quibus ſupra ſectione XXXII. Petra.

Ibid. Ταῖς δὲ μεταφοραῖς γειτνιῶσιν αἱ παραβολαὶ, καὶ εἰκόνες, &c.] Inter metaphoram, parabolam, & iconem quid interſit (utcunque *Longinus* interciderit) aliunde ſcire non eſt difficile. Sunt quidem inter ſe cognata, ita ut ſimilitudinem rei cum re latius exſequatur parabola, ſeu collatio, ſtrictius inſinuet icon & metaphora: atque illa (ut plurimum) in ſententia poſita eſt; hæ ſæpe in dictione conſiſtunt. Parabolæ characteriſticum hoc, ὅμοιον ὥσπερ εἰ. *Simile eſt* ac ſi. Iconis ſignum ὡς. Metaphora nudam vocem pro voce ponit. Ut, *Non oportet Magiſtratus per ſortes eligere; ſimile eſt enim, ac ſi quis athletas ſortiatur non certandi peritos, ſed qui ſortito obtigerint;* Parabola eſt. Et qui de *Achille* dixit, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσε, *tanquam leo irruebat*, iconem fecit, ſi (dempto ὡς) dixiſſet tantum, λέων ἐπόρουσε, metaphoram feciſſet. *Ariſtot. Rhet. lib.* III, *c.* 4. Langbænius.

Ibid.

ΤΜΗ͂ΜΑ λή.

Περὶ Ὑπερβολῶν.

* * * * *

1 * [1] Στοι καὶ αἱ τοιαῦται, [2] Εἴπερ ὑμεῖς τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτά-
2 φοις, καὶ μὴ [3] ἐν ταῖς πτέρναις [4] καταπεπατημένον φορεῖτε. Διόπερ εἰδέναι

* 1. Στοι καὶ αἱ τοιαῦται] In Hyperbole facienda quid vitandum. Robortellus.

Ibid. Στοι καὶ αἱ τοιαῦται] Alterius hoc ſectionis fragmentum eſt, quo figuræ tractatæ ſunt

eſt, decuſque, Sublimitas autem eximia plerumque exiſtit inæqualis, nec eadem ſemper intenſione elevatur, præſtiterit, inquam, *artem naturæ auxiliatricem adjungere.* Ubi namque hæ duæ amice conſpiraverint, 7
fieri nequit, quin id ipſum, quod communi opera effecerint, omnibus ſuis numeris ſit abſolutiſſimum. Atque hæc ſunt, Terentiane chariſſime, quæ mihi de poſitis in medio quæſtionibus dicenda, ſtatuendaque viſa ſunt neceſſario: ſed ita tamen, uti ſuo cuique judicio libere frui liceat.

nem reddit Cornificius ad Herenn. lib. III, c. XXII: *Nihil eſt enim, quod aut natura extremum invenerit, aut doctrina primum: ſed rerum principia ab ingenio profecta ſunt; at exitus diſciplina comparantur.* Videſis & Hermogenem in initio l. I de Ideis. TOLLIUS.

25. Τῇ τῶν ἀλληλεχίᾳ] *Natura fieret carmen laudabile an arte, Quæſitum eſt,* &c. Horat. in arte. PETRA.

Ibid. Τῇ τῶν ἀλληλεχίᾳ] Ita repoſui, pro, ἡ ἀλλ. Horatius in Arte de natura & arte:

------ *Alterius ſic*
Altera poſcit opem res, & conjurat amice.

Cornificius ad Herenn. lib. III, cap. XVI: *Nec hoc magis aut minus in hac re, quam in ceteris artibus fit, ut ingenio doctrina, præceptione natura niteſcat.* TOLLIUS.

SECTIO XXXVII.

De Comparationibus & Imaginibus.

TRansſlationibus (revertendum enim in viam) vicinæ ſunt Comparationes & Imagines; hoc uno diverſæ, * * * *

Ibid. Ταῖς δὲ μεταφ.] Quidquid hic nobis injuria temporis invidit, e Pſeudo-Demetrio Phalereo ſuppleri poterit, ubi περὶ εἰκασίας καὶ παραβολῆς agit: ut & e Quintiliano l. V, c. XI. Suppleo vero ſenſum; addendo: ὅτι μεταφοραὶ μὲν ἀφελῶς, αἱ δὲ μετ' εἰκασίας ἐκφέρονται. TOLLIUS.

2. Ἐπανιτέον γὰρ] Quod dixeram ad ſect. XXXII: nunc enim explicata quæſtione ad propoſitum redit. FABER.

3. Παραβολαὶ καὶ εἰκόνες] Quid parabolæ, quid εἰκόνες, dixit Ariſtoteles l. III Rhet. c. IV. Sed, ut ego arbitror, interſtitium pæne nullum eſt; itaque ibi ſummus magiſter dixit, διαφέρει δὲ μικρόν. Latini *imaginem* vocant. Horat. alicubi ad Mæcenatem, *hac ego ſi compellar* IMAGINE, *cuncta reſigno.* FABER.

Ibid. Εἰκόνες] Ariſtoteles lib. III Rhet. c. II: Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ, ὀλιγάκις δέ. TOLLIUS.

4. Ἐκείνῳ] Libri fere omnes, ἐκείνῃ. Minus bene. TOLLIUS.

SECTIO XXXVIII.

De Superjectionibus.

* * * * *

* Sed & illæ ſæpe periculo proximæ ſunt: ut, *Siquidem vos cere-* 1
brum in capite, non autem ſubſtratum plantis pedum geritis. Quamobrem 2
diligen-

ſunt ad alicujus rei exaggerationem pertinentes, quarum præcipua Hyperbole, figura φύσει κινδυνώδης, καὶ δυσκατόρθωτος, καὶ πάντων ψυχροτάτη, niſi caute uſurpetur. *Quamvis & ipſa de genere eſt tranſlationum per ſimilitudinem.* Ariſtoteles lib. III Rhetor. cap. XVIII: Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ, μεταφοραί. In MS. Veneto duarum hic pagina-

δέναι χρὴ τὸ, μέχρι ποῦ παροριστέον ἕκαστον. [5] Τὸ γὰρ ἐνίοτε περαιτέρω προσεκπίπτειν ἀναιρεῖ τὴν Ὑπερβολὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερτεινόμενα
3 χαλᾶται· ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ εἰς ὑπεναντιώσεις ἀντιπεριΐσταται. [6] Ὁ γοῦν Ἰσοκράτης, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, παιδὸς πρᾶγμα ἔπαθεν, διὰ τὴν τοῦ πάντα αὐξητικῶς ἐθέλειν λέγειν φιλοτιμίαν. Ἔστι μὲν γὰρ ὑπόθεσις αὐτῷ τοῦ [7] Πανηγυρικοῦ λόγου, ὡς ἡ Ἀθηναίων πόλις ταῖς εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσίαις
4 ὑπερβάλλει τὴν Λακεδαιμονίων. Ὁ δ᾽ εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ ταῦτα τίθησιν, [8] Ἔπειθ᾽ οἱ λόγοι τοσαύτην ἔχουσι δύναμιν, ὥσθ᾽ οἷόν τ᾽ εἶναι καὶ [9] τὰ μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς περιθεῖναι μέγεθος, καὶ τὰ παλαιὰ καινῶς εἰπεῖν, καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων ἀρχαίως διελ-
5 θεῖν. Οὐκοῦν, [10] (Φησί τις) Ἰσόκρατες, οὕτως μέλλεις καὶ τὰ περὶ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων ἀναλλάττειν; σχεδὸν γὰρ τὸ τῶν λόγων ἐγκώμιον ἀπιστίας τῆς καθ᾽ αὑτοῦ τοῖς ἀκούουσι [11] παράγγελμα, καὶ προοίμιον ἐξέ-
6 θηκε. Μήποτ᾽ οὖν ἄρισται τῶν Ὑπερβολῶν, [12] ὡς καὶ ἐπὶ τῶν σχημάτων προείπομεν, αἱ αὐτὸ τοῦτο διαλανθάνουσαι, ὅτι εἰσὶν ὑπερβολαί. Γίνεται δὲ τοιόνδε, ἐπειδὰν [13] ὑπὸ ἐκπαθείας μεγέθει τινὶ συνεκφωνῶνται περιστά-

paginarum vacuum erat ſpatium; ita ut pluſcula exciderint. Tollius.

2. Εἴπερ ὑμεῖς] ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀλονήσου. Fr. Portus.

Ibid. Εἴπερ ὑμεῖς τὸν ἐγκέφαλον, &c.] Locus hic ſumtus eſt ex oratione *de Haloneſo.* Palam autem eſt, ſiquis recte judicet, reprehenſum a Longino fuiſſe Demoſthenem; addit enim: διόπερ εἰδέναι χρὴ μέχρι ποῦ παροριστέον ἕκαστον. Vitium metaphoræ facile eſt oſtendere; ſed præſtat uno verbo dixiſſe, orationem illam Demoſthenis non eſſe. Hegeſippi eſt, cujus meminit Demoſthenes, quique ei ſocius & collega in adminiſtratione Reipublicæ fuerat. Id vidit ante me Volfius; ego alias probabo, idque ipſo meridie clarius apparebit, etſi aliter ſenſit Hermogenes, l. 1 de Formis, ubi id laudavit, quod reprehendit Longinus noſter. Faber.

3. Ἐν ταῖς πτέρναις] Sic Ariſtippus apud Diogenem Laert. Dionyſium tyrannum aures in pedibus habere dixit, ideoque ſe illi ad pedes accidiſſe, cum pro amico intercederet. Tollius.

4. Καταπεπατημένον φορεῖτε.] Vide Herm. τραχεῖα καὶ τετραμμένη λέξις, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῆς σκληρά. Petra.

5. Τὸ γὰρ ἐνίοτε] Hujuſmodi puerilis equidem, (quod præfiſcini de magno ſcriptore dixerim) Hyperboles exemplum in Livio reperi lib. VII, c. X: ubi Manlius Gallum provocatorem interficere narratur, *& in ingens ſpatium ruentem porrigere hoſtem*, ac ſi velut alter Jupiter Tityum Terræ omnipotentis alumnum fulmine ſtraviſſet, *qui novem jugeribus ad inferos exporrectus jacere dicitur*, referente Hygino: ſive, ut Virgilius melius, *per tota novem cui jugera corpus Porrigitur.* Tollius.

6. Ὁ γοῦν Ἰσοκράτης] Iſocratem pueriliter egiſſe in Panegyrico affirmat. Robort.

Ibid. Ὁ γοῦν Ἰσοκρ] Mutuatus eſt Longinus obſervationem hanc ab Hermogene, qui l. II de Ideis ita de Iſocrate pronuntiat: Τῇ δὲ φύσει ἀληθείας ἀμοιρεῖ, καὶ ταῖς ἐργασίαις περιττός ἐστιν, ὥσπερ ἐπίδειξιν εὑρέσεως ἐννοιῶν ποιούμενος, καὶ πολλὰ οὐ χρησίμως λέγων. Quo de vitio ſupra plura ſect. IV, ubi Timæi frigidas ſententiolas, & idem in eo vitium, τὸ τὰς ξένας νοήσεις ἀεὶ κινεῖν, exagitat. Tollius.

7. Πανηγυρικοῦ λόγου.] Hæc celebrata, & fere princeps inter Iſocrateas, quam alii decem, alii quindecim annis elaboratam putant, ampliore utique ſpatio temporis, quam elephanti pariunt. Petra.

8. Ἔπειθ᾽ οἱ λόγοι] Cicero lib. III de orat. c. XXVI: *Summa laus eloquentiæ eſt, amplificare rem ornando: quod valet non ſolum ad augendum aliquid, & tollendum altius dicendo, ſed etiam ad extenuandum, atque abjiciendum*

diligenter animadvertendum eſt, quouſque quidque exaggerari poſſit. Sæpe namque evenire ſolet, ut Superjectio, quum ultra modum attollitur, corrumpatur, vimque ſuam amittat: non ſecus ac illa, quæ nimium intenduntur, laxari ſolent. Immo vero nonnumquam evenit, ut nimia exaggeratio auctoribus vertat in contrarium. Quemadmodum 3
Iſocrati accidit, qui præ nimio ſingula augendi, amplificandique ſtudio puerile neſcio quid paſſus eſt, ac plane ineptivit. Nam, quum hoc ſit ejus Panegyrici ſermonis argumentum, Athenienſium civitatem beneficiorum in Græcos magnitudine Lacedæmoniis plurimis partibus antecellere; in ipſo ſtatim orationis ingreſſu hanc ponit ſententiam: *Ad* 4
hæc ea vis eſt orationis, ut hujus ope magna extenuari, parva amplificari, vetuſta exponi nove, & nova ac recens facta, vetuſte explicari poſſint. Ergo, 5
inquiat aliquis, *& tu nobis, Iſocrate, ad hunc modum de Lacedæmoniis, & Athenienſibus, omnia dicturus, immutaturuſque es?* Etenim iſta orationis, ſive Eloquentiæ, commendatio, quaſi præmonitio quædam, atque præfatio videri poſſit, ne quam ſibi auditores habere fidem velint. Ergo id 6
ipſum de Superjectionibus quoque dicendum, quod & de figuris ſupra a nobis dictum eſt, *Eas eſſe optimas, quæ nullam Superjectionis ſpeciem præferant.* Quod evenit, quum ab animo commotiore una cum ipſa diri ali-

cujus

ciendum. Unde non inſcite oratores duplicem linguam habere dicuntur Artemidoro lib. IV, cap. LXIX: Γυνὴ, inquit, ἔδοξεν ἐν γαστρὶ ἔχουσα δράκοντα γεγεννηκέναι. Ὁ ἐξ αὐτῆς γενόμενος ῥήτωρ ἄριστος, καὶ διώνυμος ἐγένετο. Διττὴν γὰρ ἔχει τὴν γλῶτταν ὁ δράκων, ὥσπερ καὶ ὁ ῥήτωρ. Quod & de in utramque partem diſputandi facultate exponi poteſt. TOLLIUS.

9. Τὰ μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι] Sunt nonnulli inter ſcholaſticos hujus ævi doctorculos, apud quos μεγάλα efferre, & non μέγαλα, piaculum eſſet, quod multa ſupellex virgea non purgaret. At nos ferulæ manum ſubduximus, nec veremur antiquorum praxin adverſus literatorum offucias tueri. Obliqui enim ſequuntur formam recti ſui genuini μεγάλος, non mutuatitii μέγας: quod, ſi heterocliton non eſſet, μέγαος faceret. Plura videre eſt apud *Etymologum in* λαός: cui ſi quis nuperus grammaticaſter ſe opponat, ſcio qui dicturi ſint, πεζὸς παρὰ Λύδιον ἅρμα. LANGBÆNIUS.

10. Φησί τις] Potius φήσει, vel φῆσαι, vel φήσειεν ἄν τις. TOLLIUS.

11. Παράγγελμα,] Multo melius, ſi πρᾶγμα leges. FABER.

12. Ὡς καὶ ἐπὶ σχημάτων] Supra ſect. XVII. Sic Cicero in Orat. perfecto cap. LVIII: *Delectationis aucupium, & quadrandæ orationis induſtria eo latebit magis, ſi & verborum & ſententiarum ponderibus utemur. Nam qui audiunt, hæc duo animadvertunt, & jucunda ſibi cenſent, verba dico, & ſententias: eaque dum animis attentis admirantes excipiunt, fugit eos, & prætervolat numerus.* TOLLIUS.

13. Ὑπὸ ἐκπαθείας] Qualis illa venuſtiſſima Hyperbole, qua Sappho uſa eſt in amicæ forma deprædicanda, χρυσοῦ χρυσοτέρα: unde perſpicias, quanto illam amore deperierit. Fabius lib. VIII extremo: *Tum eſt Hyperbole virtus, quum res ipſa, de qua loquendum eſt, naturalem modum exceſſit. Conceditur enim amplius dicere, quia dici, quantum eſt, non poteſt: meliuſque ultra, quam citra, ſtat oratio.* Seneca lib. VII de Beneficiis, c. XXIII: *In hoc omnis Hyperbole extenditur, ut ad verum mendacio veniat. Itaque qui dixit:*

Qui candore nives anteirent, curſibus auras,

quod non poterat fieri, dixit; ut crederetur, quantum plurimum poſſet. Et qui dixit:

His immobilior ſcopulis, violentior amne,

nemini hoc quidem ſe perſuaſurum putavit, aliquem tam immobilem eſſe, quam ſcopulum: (numquam tantum ſperat Hyperbole, quantum audet) ſed incredibilia affirmat, ut ad credibilia perveniat. TOLLIUS.

14. Ὅπερ ὁ Θουκυδίδης] Hyperbolem examinat, qua uſus Thucydides. ROBORT.

7 περιστάσεως. [14] Ὅπερ ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ φθειρομένων ποιεῖ.
[15] Οἵ τε γὰρ [16] Συρακούσιοί, φησιν, ἐπικαταβάντες τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ
μάλιστα ἔσφαζον. Καὶ τὸ ὕδωρ εὐθὺς διέφθαρτο. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἧσσον ἐπί-
νετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ ἡματωμένον, [17] καὶ περιμάχητον ἦν τοῖς πολλοῖς.
[18] Αἷμα καὶ πηλὸν πινόμενα ὅμως εἶναι περιμάχητα ἔτι, ποιεῖ πιστὸν ἡ
8 τοῦ πάθους ὑπεροχὴ, καὶ περίστασις. Καὶ τὸ Ἡροδότειον ἐπὶ τῶν ἐν Θερ-
μοπύλαις ὅμοιον, [19] Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι
τῇσιν αὐτέων, ταὶ ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ, καὶ στόμασι, κατέχωσαν
οἱ βάρβαροι βάλλοντες. Ἐνταῦθ᾽ οἷόν ἐστι τὸ καὶ στόμασι μάχεσθαι πρὸς
ὡπλισμένους, καὶ ὁποῖόν τι τὸ κατακεχῶσθαι βέλεσιν, ἐρεῖς; πλὴν ὁμοί-
ως ἔχει πίστιν. Οὐ γὰρ τὸ πρᾶγμα ἕνεκα τῆς Ὑπερβολῆς παραλαμβάνεσθαι
9 δοκεῖ, ἡ Ὑπερβολὴ δ᾽ εὐλόγως γεννᾶσθαι πρὸς τοῦ πράγματος. Ἔστι
γὰρ (ὡς

15. Οἵ τε] ἐν τῇ ζ᾽. συγγρ. Fr. Portus.

16. Συρακούσιοι] In loco citato οἵτε Πελοποννήσιοι. Ceterum ſimile exemplum in Dario ſuppeditat Cic. *turbidam aquam bibente, & cadaveribus inquinatam*, Tuſc. Quæſt. lib. v. Petra.

17. Καὶ περιμάχητον] Tertius Vaticanus, καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτι ἦν περιμάχητον. Tollius.

18. Αἷμα καὶ πηλὸν] Conſimilia legas apud Lucanum lib. IV:

------ Si mollius arvum
Prodidit humorem, pingues manus utraque glebas
Exprimit ora ſuper. Nigro ſi turbida limo
Colluvies immota jacet, cadit omnis in hauſtus
Certatim obſcœnos miles, morienſque recepit,
Quas nollet victurus, aquas: rituque ferarum
Diſtentas ſiccant pecudes, & lacte negato
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſanguis.

De Dario ſunt illa Ciceronis lib. v Tuſc. Quæſt. c. XXXIV: *Darius in fuga cum aquam turbidam, & cadaveribus inquinatam bibiſſet, negavit umquam ſe jucundius bibiſſe.* Tollius.

19. Ἐν τούτῳ σφέας] ἐν τῇ Πολυμνίᾳ. Fr. Portus.

Ibid. Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι τῇσιν αὐτέων, ταὶ ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι.] Hiulcam hic Petræ interpretationem ſic emendo: *Illos hoc in loco gladiis ſe propugnantes (qui adhuc eis ſupererant) barbari manibus oribuſque impetentes obruebant. Hic, quale illud*, quæſo, *dixeris, Armatos oribus impetere? quale item illud, Telis obrui?* Locus eſt de trecentis illis *Laconibus*, qui *Leonida* duce ad *Thermopylas* contra *Perſas* pugnantes interierunt. Langbænius.

Ibid. Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ, &c.] Mihi locum hunc otioſe examinanti, ſi longior fuero, ignoſces, Lector: nam præter ingenium & morem meum fecero, neque id alias lubenter faciam. Sic igitur apud Herodotum legitur, lib. VII, ſectione CCXXV: Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι τῇσιν αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ, καὶ στόμασι, κατέχωσαν οἱ Βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν, ἐξ ἐναντίης ἐπισπόμενοι, καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τείχεος συγχώσαντες, οἱ δὲ, περιελθόντες πάντοθεν περισταδόν. Valla interpres ita convertit: *Hoc in loco defenſantibus ſeſe gladiis, qui adhuc eis ſupererant, Barbari circumfunduntur, & manibus & vocibus inceſſentes: Alii ex adverſo urgentes, & munitionem muri ſubruentes, alii undique circumvenientes, & circumſtantes.* Primum omnium certum eſt, graviſſimum in oratione mendum eſſe. Nam caſus illius verbi [ἐτύγχανον] ubi tandem reperietur? ea enim omnia nullam habere ſententiam poſſunt, niſi quam tu modo lecturus es, eamque ſane pol ridiculam. [*Hic illos ſe defendentes* gladiis ſuis reſtabant.] Intelligis? Nihil, inquis; ego porro tantumdem. Quamobrem olim ad oram codicis mei annotaveram, priuſquam Longinum noſſem ſcilicet, legendum videri non τῇσι, ſed τοῖσι, ad hunc modum formato & diſtincto textu: ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσιν,

TOI-

cujus caſus enarratione profluunt. Talia ſunt illa Thucydidis, ubi A- 7
thenienſium in Sicilia cladem, cædemque deſcribit: *Syracuſani namque exſcenſu facto eos cummaxime, qui in flumine erant, trucidabant. Unde quum aqua ſtatim corrumperetur, nihilominus ita, uti erat, limo ac ſanguine turbata, avidiſſime appetebatur; adeo ut & nonnulli de ea inter ſe dimicarent.* Ut hic ſanguinem luto miſtum bibi credibile ſit, idque ea contentione, ut de eo dimicatum fuerit, ipſa mali facit atrocitas, atque magnitudo. Nec diſſimilia ſunt illa Herodoti de trecentis ad Thermopy- 8
las: *Hic illos & gladiis, ſi qui ſupererant, & manibus, ac dentibus ſeſe defenſantes barbari ſagittis tumulavere.* Quam ſupra fidem eſt, *ore ac dentibus contra armatos pugnare;* atque item, *ſagittis tumulari?* Nihilominus credibilia hæc ut ſint, caſus ipſe facit. Non enim factum ipſum ſuperjectionis gratia arceſſiri; verum contra ſuperjectio recte, ac merito ex ipſo facto naſci videtur. Eſt autem (neque vero me id ſæpius repetiſſe piguerit) certa 9
hæc

ΤΟΙ͂ΣΙΝ αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, &c. ubi τοῖσι ſumitur pro εἶσι, more Jonum, quorum ſermone utitur Herodotus. Senſus autem talis erat: *Ibi cum ſeſe gladiis illi defenſarent;* QUIBUS *adhuc ſupererant* (gladii ſcilicet.) Verum lectio, quam ſequitur Longinus, potior multo eſt; addita nempe particula, [ταὶ pro αἳ] ex qua omnia fiunt dilucidiora; ſed ea vocula Græco Herodoti contextui addenda: nam hactenus in exemplaribus vulgatis deſideratur. Valla autem Interpres quomodo illud [ϛόμασι βάλλοντες] explicavit? *Vocibus inceſſentes.* Quod ubi exemplis probatum mihi fuerit, tum ego vinctas porrigam manus. Neque enim τὰ ϛόματα, pro *vocibus*, uſurparunt Græci; ne Æſchylus quidem. Verum Longinus, dices, qua ratione fretus dixit, illos Spartiatas ſeſe *ore*, ϛόμασι, defenſitaſſe? neque enim id facere poterant. Illud equidem eſt, Lector, quod uſque adhuc concoquere haud potui; &, uti ſitus loci erat, haud poterant illi ſeſe *ore* defendere. Itaque, dabitur dicenti venia, arbitror locum hunc a multis ſæculis corruptum eſſe, idque etiam jam Longini noſtri ætate. Sic autem mihi ſcripſiſſe videtur clariſſimus ille parens hiſtoriæ: Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι τῇσιν αὐτέων, ΤΑῚ ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι [hic deleo καὶ, quod pro ταὶ ſuperiori tranſpoſitum huc fuerat] ΧΕΡΜΑΔΊΟΙΣΙ καὶ ΔΌΡΑΣΙ κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες. Id eſt, *Illos in eo loco ſeſe defenſantes gladiis ſuis, qui adhuc eis ſupererant, Barbari SAXIS & JACULIS miſſis obruerunt.* Χερμάδιος autem vocabulum eſſe Jonicum pro ſaxo manuali, ſeu pugillari, notum eſt ex multis Homeri locis. Hoc unum video, quod contra me dici poſſit, Longinum ergo erraſſe. Quid autem? homo non erat Longinus? deinde erraſſe haud dico, ſed vitioſa corrupti codicis ſcriptura deceptum fuiſſe. Addo amplius; dic erraſſe me, & turpiter lapſum eſſe, feram. FABER.

Ibid. Ἐν τούτῳ σφέας] Hoc eſt illud ὑπερβολικὸν in hac ſententia, quod ex iis aliquos inermes, non manibus tantum adverſus hoſtem armatum; ſed & morſibus, inſtar ferarum, pugnaſſe narrat Herodotus: qui quaſi furor quidam eſt pugnandi, & invicta rabies. Exemplum in Cynegiro exſtat apud Juſtinum, quamquam ab hac hiſtoria diverſum. Locum vero hunc Herodoti integrum apponam: Ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι, τῇσι αὐτέων ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ, καὶ ϛόμασι, κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν ἐξ ἐναντίης ἐπισπόμενοι, καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τείχεος συγχώσαντες, οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθεν περισταδόν. Τῇσι pro αἳ poſitum videri poſſet, conſtructione Atticis familiari, quorum Jones coloni fuere: ſed tum αὐτέων in αὐτοῖς mutandum eſſet. In VV. CC. ὅσοις αὐτῶν ἔτι ἐτύγχανον περιοῦσαι, legitur, pro Jonico τοῖσι. Quare τὸ τοῖσι præferam, ejecto mox ταί. Pro κατέχωσαν in iiſdem eſt κατέχυσαν, ſed minus bene. Ceterum ineptum eſt, quod Faber voluit. Perſæ enim illi tam probe militaribus armis, ſagittis, & jaculis inſtructi erant, ut lapidibus non indigerent. TOLLIUS.

20. Παντὸς τολμήματος λεκτικοῦ λύσις] Juratus auſim dicere, locum hunc corruptum eſſe, legendumque omnino non λύσις, ſed

 ἴασις,

γὰρ (ὡς καὶ διαλείπω λέγων) [20] παντὸς τολμήματος λεκτικοῦ [21] λύσις, καὶ πανάκειά τις, [22] τὰ ἐγγὺς ἐξετάσεως ἔργα, καὶ πάθη. [23] Ὅθεν καὶ τὰ κωμικά, καί τοι γ' εἰς ἀπιστίαν ἐκπίπτοντα, πιθανὰ [24] διὰ τὸ γελοῖον. [[25] Ὥσπερ τὸ] [26] Ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Καὶ γὰρ ὁ [27] γέλως πάθος ἐν ἡδονῇ. Αἱ δ' Ὑπερβολαὶ [28] καθάπερ ἐπὶ τὸ μεῖζον, οὕτω καὶ ἐπὶ τοὔλαττον· ἐπειδὴ κοινὸν ἀμφοῖν ἡ ἐπίτασις. Καί πως ὁ διασυρμὸς ταπεινότητός ἐστιν αὔξησις.

ἴασις, *medela*. Unde alibi ſcripſit, *ἰᾶται δὲ ταῦτα*, &c. Alii ſcriptores eodem ſenſu, eademque metaphora hujuſmodi *μειλίγματα* vocant *θεραπείας*. Sed nil neceſſe eſt probare. *Dies eſt, ergo dies eſt.* FABER.

21. *Λύσις*] Faber *ἴασις* reponendum conjecit: idque ſane acute. Sed quid ſi *λύσις τοῦ τολμήματος* Longino dicatur, ut Platoni *λύσις τῶν ἀδικημάτων*, *expiatio* injuriarum, vel ſcelerum? Vid. ſupra de Metaphorarum remedio, ſeu correctione, ſect. XXXII: ubi *ἡ ὑποτίμησις ἰᾶται τὰ τολμηρά.* Ubi & *ἴδια τινα ἀλεξιφάρμακα τῶν σχημάτων τὰ πάθη καὶ τὸ ὕψος.* Sic Hermogenes de Ideis l. II, c. I: *Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὥσπερ ἰάματά ἐστιν ὑψηλότητος.* *Ἄκος* vocat Ariſt. III Rhet. c. VI. TOLLIUS.

22. *Τὰ ἐγγὺς ἐξετάσεως*] Id eſt, uti puto, *ἐναγώνια*. Sed intelligentur hæc melius collatione priorum, ut cum dicit hac ipſa ſectione: *ἐπειδὰν ὑπὸ ἐκπαθείας μεγέθει τινὶ συνεκφωνῶνται περιστάσεως.* Vel ut trigeſima ſecunda, *ὅταν τῷ ῥοθίῳ τῆς φορᾶς ταῦτα πέφυκεν ἅπαντα τ' ἄλλα παρασύρειν, καὶ προωθεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἀναγκαῖα πάντως εἰσπράττεσθαι τὰ παράβολα, καὶ οὐκ ἐᾷ τὸν ἀκροατὴν σχολάζειν περὶ τὸν τοῦ πλήθους ἔλεγχον διὰ τὸ συνενθουσιᾶν τῷ λέγοντι.* Unde hic forte *ἐκστάσεως* pro *ἐξετάσεως* legendum eſt. Sic Hermogenes l. II de Ideis, c. VII: *Τὸ μηδὲ τὰς ἀκολουθίας σώζειν τῶν τοῦ λόγου σχημάτων, ἀλλ' οἷον ἐξίστασθαι δοκεῖν ὑπὸ τοῦ πάθους.* Ubi mox plura. TOLL.

23. *Ὅθεν καὶ τὰ κωμικά,*] Ita hunc locum ex Strabone, & ex Iſaaci Caſauboni in ipſum notis reſtituimus. PETRA.

24. *Διὰ τὸ γελοῖον*] Demetrius Phal. *διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ χρῶνται αὐτῇ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀδυνάτου ἐφέλκονται τὸ γελοῖον.* Talia ſunt illa Plautina de Euclionis avaritia: & quæ in Nubibus Ariſtophanes habet de dimenſione ſaltus pulicum. TOLLIUS.

25. *Ὥσπερ τὸ*] Abſunt hæc a veteribus libris, ſuntque a Petra inſerta. TOLLIUS.

26. *Ἀγρὸν ἔχ'*] Fortaſſe ſic legi poſſet ex Strabone l. I: *Τὸν ἀγρὸν ἔχειν ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς λακωνικῆς.* FR. PORTUS.

Ibid. *Ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς.*] *Fundum minorem habuit epiſtola Laconica.* Utcunque *Laconicam βραχυλογίαν* nemo neſciat; ego tamen vix dubito, quin *Comicus* hic ſpeciatim reſpexerit epiſtolam illam, quam in hæc verba reſcripſerunt: *Lacedæmonii Philippo. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, Dionyſius in Corintho eſt.* Quam epiſtolam pene ad proverbium notam ex *Cicerone ad Atticum* licet colligere, & *Demetrio Phalereo*, *Περὶ ἑρμηνείας*. Hoc reſcripto *Philippum* ab affectata in *Græcia* tyrannide deterrere volebant; ſiquidem *Dionyſius*, nuperus *Syracuſarum* tyrannus, jam imperio omni exutus, privatam pædagogi vitam in *Corintho* ageret. Viderit ergo *Philippus*, ne ejus vitam imitetur, cujus exitum perhorreſcit. LANGBÆNIUS.

Ibid. *Ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω γῆν ἔχον γὰρ στολῆς*] Ita ex Strabone, & Caſauboni in ipſum notis, emen-

ΤΜΗΜΑ λή.

Περὶ Συνθέσεως.

1 Ἡ Πέμπτη μοῖρα τῶν [2] συντελουσῶν εἰς τὸ ὕψος, ὧν γε ἐν ἀρχῇ προὐθέμεθα, ἔθ' ἡμῖν λείπεται, ὦ κράτιστε, ἡ διὰ τῶν λόγων αὐτῇ ποιὰ

Ἡ *πέμπτη*] Quinto loco agit Longinus *περὶ συνθέσεως*, quæ grandem facit orationem. ROBORTELLUS.

2. *Συντελουσῶν εἰς τὸ Ὕψος*] Hoc probabit

hæc cujuſcunque in elocutione audaciæ medela, atque quædam veluti panacea, quum ab ipſa rerum videtur atque perturbationum natura, conſtitutioneque proficiſci. Et hinc fit, ut dicta Comica, quamvis ad incredibile prolabantur, probabilia tamen ſint, propter ridiculum. Ut:

Ager huic erat Scytale minor Laconica.

Nam & riſus ab animi quadam commotione proficiſcitur, verum læta atque hilari propter voluptatem. Sicut autem Superjectio ad augendum valet, ita & ad minuendum: utrique enim generi intendere, & exaggerare commune: adeoque Diaſyrmus nil aliud, quam depreſſionis, extenuationiſque amplificatio eſt.

emendarunt hunc locum: *ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς.* At aliter ſentio; quippe qui intelligi haud poſſe arbitrer, *ἀγρὸν γῆν, terram agrum.* Quis enim ita loquatur? ſic igitur legendum putem verſum Jambicum trimetrum:

Ἔσχε γὰρ ἐλάττω γῆν ΣΚΥΤΆΛΗΣ Λακωνικῆς.

Habuit enim fundum minorem SCYTALA Laconica. Illud autem [*ἐπιστολῆς*] gloſſema fuerit, vocis illius *σκυτάλης*, quam hic reſtituendam puto. Neque vero eſt, cur quis de metro pugnare velit. FABER.

Ibid. Ἀγρὸν ἔχ'] in MSS. eſt:

Ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω γῆν ἔχον τῆς στολῆς.

Vid. Strabon. l. I medio, qui eum verſum citat: ubi plura de Hyperbole. Forte fuit:

Ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττ' ἐπιστολῆς λακωνικῆς,

qui integer ſenarius. Sed in alio quodam ſcripto codice legebatur, *ἀγρὸν ἔχ' ἐλάττω γῆν ἔχοντα ἐπιστολῆς Λακωνικῆς*; qui verſus eſt tetrameter Jambicus: confirmaturque veterum excerptorum fide, in quibus hæc reperi: Εἰσί τινες ὑπερβολαὶ ἐπὶ ὑπερβολαῖς, ὡς τὸ, κουφότερον εἶναι φελλοῦ, σκιᾶς· δειλότερον δὲ λαγωοῦ, Φρυγός· ἐλάττω δ' ἔχειν γῆν τὸν ἀγρὸν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Ceterum τὸ σκυτάλης, ut Faber emendabat, valde placet; quamvis non omnis epiſtola Laconica *Scytale* dici poſſit, licet omnis *Scytale* fuerit epiſtola Laconica. Secretius vero illud ſcribendi genus fuit per Scytalen; quam Auſonius meus elegantiſſime depinxit: & ſat luculenter Tzetzes Chiliad. IX, 258, deſcripſit. Adhæc Laconum oratio conciſa, & brevis; maxime vero ſcribendi ratio. Quale illud ſupra adductum epiſtolium, quod Philippo miſſum: Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ; vel illud, cui unicam literam *ο* inſcripſerunt, *& irato regi placuere negantes.* Quæ non Scytalæ fuerunt, ſed epiſtolæ ſimpliciter. Licet non negaverim *Scytalas* eas aliquando *καταχρηστικῶς* dictas, quæ breves eſſent, & imperioſæ. Ut apud Cic. ad Att. epiſt. lib. X: *Habes σκυτάλην λακωνικήν*; de epiſtola Antonii ἀποτόμῳ, & ſuperba. Frigidum vero eſt, imo Gallica nive frigidius, illud Lucillii, quod lib. II Anthol. cap. VII exſtat, epigramma:

Ἀγρὸν Μηνοφάνης ὠνήσατο· καὶ διὰ λιμὸν
Ἐκ δρυὸς ἀλλοτρίας αὐτὸν ἀπηγχόνισεν·
Γῆν δ' αὐτῷ τεθνεῶτι βαλεῖν οὐκ ἔσχον ἄνωθεν,
Ἀλλ' ἐτάφη μισθοῦ πρός τινα τῶν ὁμόρων.
Εἰ δ' ἔγνω τὸν ἀγρὸν τὸν Μηνοφάνους ὁ Ἐπίκουρος,
Πάντα γέμειν ἀγρῶν εἶπεν ἄν, οὐκ ἀτόμων. TOLLIUS.

27. Γέλως,] Ariſtoteles Rhet. l. I. PETRA.

28. Καθάπερ ἐπὶ] Fabius lib. VIII. c. VI: *Virtus ejus ex diverſo par augendi atque minuendi.* Vide & quæ paulo ante allata e Cicerone. TOLLIUS.

SECTIO XXXVIII.

De Collocatione.

PErvenimus, Terentiane præſtantiſſime, ad Collocationem, quæ pars quinta mihi, & ultima in dividundo earum partium fuit, quas in ini-

bit illam emendationem, quæ a me ſuperius allata fuit, addito ΕΙΣ, quod Græci ſermonis uſus poſtulat. FABER.

3. Σύνθεσις] Collocatio, de qua ſufficienter

ποιὰ [3] σύνθεσις, [4] ὑπὲρ ἧς ἐν δυσὶν ἀποχρώντως ἀποδεδωκότες συν-
τάγμασιν, [5] ὅσα γε τῆς θεωρείας ἦν ἡμῖν ἐφικτὰ, τοσοῦτον ἐξ ἀνάγκης προ-
σθείημεν ἂν εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, [6] ὡς οὐ μόνον ἐστὶ πειθοῦς, καὶ
ἡδονῆς ἡ Ἁρμονία Φυσικὸν ἀνθρώποις ἐνέργημα, [7] ἀλλὰ καὶ μετ' ἐλευθερίας,
2 καὶ πάθους θαυμαστόν τι ὄργανον. [8] Οὐ γὰρ [9] αὐλὸς μόνον [10] ἐντίθησί τινα
πάθη τοῖς ἀκροωμένοις, [11] καὶ οἷον ἔκφρονας, [12] καὶ κορυβαντιασμοῦ πλήρεις
ἀποτελεῖ, [13] καὶ βάσιν ἐνδοὺς τινα ῥυθμοῦ, πρὸς ταύτην [14] ἀναγκάζει
βαίνειν ἐν ῥυθμῷ, καὶ συνεξομοιοῦσθαι τῷ μέλει τὸν ἀκροατὴν, [15] κἂν
3 ἄλλοις ὅσοι παντάπασι, καὶ, νὴ Δία, Φθόγγοι κιθάρας, [16] οὐδὲν ἁπλῶς ση-
μαίνοντες, ταῖς τῶν ἤχων μεταβολαῖς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους κρούσει, καὶ
μίξει

me agit Cicero in Oratore perf. cap. XLIV, & ſeqq. ubi partes ejus tres eſſe tradit. *Compoſitionem*, *concinnitatem*, & *numerum*. Hoc vero capite noſter *numerum* tantum tractat: ſequente vero *compoſitionem*. *Concinnitatem* vero omiſit, quippe magnificentiæ minime convenientem. TOLLIUS.

4. Ὑπὲρ ἧς ἐν δυσὶν ἀποδεδωκότες συντάγμασιν.] De Compoſitione orationis duos ſe libros conſcripſiſſe hic teſtatur *Longinus*; ſed quos injuria temporis nobis præripuit: eorum jacturam aliquatenus ex iis reſarcire licet, quæ ſummi viri, *Halicarnaſſeus* & *Phalereus*, reliquerunt. LANGBÆNIUS.

Ibid. Δυσὶν] Ergo etiam poſt Halicarnaſſeum περὶ συνθέσεως τῶν ὀνομάτων ſcripſerat D. Longinus. Dolor ingens, damnum ingens, quod hi libri perierint. Longe enim acrius eſt Dionyſii noſtri judicium, & exquiſitius multo, quam Dionyſii Halicarnaſſei; quod olim fuſe oſtendam ex iis ſcriptorum locis, quos uterque examinavit. FABER.

5. Ὅσα γε τῆς θεωρείας ἡμῖν ἐφικτὰ] Legendum, ὅσα γε ΔΙᾺ τῆς θεωρείας. FABER.

Ibid. Ὅσα γε τῆς θεωρείας] Forte fuit, ὅσα γ' ἐκ τῆς θεωρίας. TOLLIUS.

6. Ὡς οὐ μόνον] Omnia hæc ex Fabio deſumta ſunt, lib. IX, c. IV de compoſitione: *Ideo*, inquit ille, *eruditiſſimo cuique perſuaſum eſt, valere eam quamplurimum non ad delectationem modo, ſed ad motum quoque animorum. Primum, quia nihil intrare poteſt in affectum, quod in aure, velut quodam veſtibulo, ſtatim, offendit. Deinde quod natura ducimur ad modos. Neque enim aliter eveniret, ut illi quoque organorum ſoni, quamquam verba non exprimunt, in alios tamen atque alios motus ducerent auditorem*, &c. Et mox: *Quod ſi numeris & modis ineſt quædam tacita vis, in oratione eſt vehementiſſima.* Et lib. I, cap. X: *Atqui in orando quoque intentio vocis, remiſſio, flexus, pertinet ad movendos audientium affectus: aliaque & collocationis, & vocis (ut eodem utar verbo) modulatione concitationem judicum, alia miſericordiam petimus: cum etiam organis, quibus ſermo exprimi non poteſt, affici animos in diverſum habitum ſentiamus.* Multa item e Dionyſio Halic. de Compoſitione petita ſunt. TOLLIUS.

7. Ἀλλὰ καὶ μετ' ἐλευθερίας] Senſus abſurdus eſſet. Legendum, Ἀλλ' ἜΤΙ καὶ ἐλευθερίας. FABER.

Ibid. Καὶ μετ' ἐλευθερίας, καὶ πάθους] Legi poſſit, καὶ τοῦ μετ' ἐλευθερίας πάθους. Sicut ſect. IX: εἰς τοὺς μάλιστα Φρονηματίας ἐμπίπλει τὰ ὑπερφυᾶ. Qui affectus a τοῖς τὰ δουλοπρεπῆ φρονοῦσι remotiſſimi. Verum pro μετ' ἐλευθερίας, legere malim, μεγαληγορίας καὶ πάθους: Sicut noſter ſemper fere ὕψος καὶ πάθος conjungit. Ut ſect. XXIII: κόσμου τε, καὶ παντὸς ὕψους καὶ πάθους σύνεργα, id eſt, ὄργανα: & ſect. XVII: Τὸ τοίνυν ὕψος καὶ πάθος τῆς ἐπὶ τῷ σχηματισμῷ ὑπονοίας ἀλέξημα, &c. Et ſane non hic περὶ ἐλευθερίας diſputatio eſt, verum περὶ ὕψους, καὶ μεγαληγορίας. TOLLIUS.

8. Οὐ γὰρ αὐλὸς] Illuſtratio & probatio doctrinæ a ſimili. Vide Ariſtotelem polit. lib. VIII, cap. VI. PETRA.

9. Αὐλὸς μόνον] γρ. αὐλὸς μέν. FR. PORTUS.

Ibid. Αὐλὸς μόνον] Cicero de Divin. lib. I, cap. XXXVI: *Fit etiam ſæpe ſpecie quadam, ſæpe vocum gravitate & cantibus, ut pellantur animi vehementius:* Notum illud de Alexandro M. a Timotheo ad arma concitato, ex Baſilio M. de legendis Græcis libris, aliiſque. TOLLIUS.

10. Ἐπιτίθησι] Legendum, ἐντίθησι, ut
in hac

in initio Sublimitatem conſtituere dixi : de qua tametſi copioſe ſatis, quantum diligenti licuit obſervatione aſſequi, duobus a me libris diſputatum fuit, tamen illud inſtituto huic argumento adjiciendum videtur neceſſario, *Harmoniam non modo natura ad perſuadendum, delectandumque, ſed & ad implendos generoſo quodam, celſoque ſpiritu, perturbandoſque animos audientium admirabiliter valere.* Non ſola namque tibia illorum, qui 2
audiunt, animis affectus inſinuat, & eos velut extra ſe raptos, in furorem agit; ac numeri adhibens modulum, ad hujus illos greſſum ac formulam numeroſe itidem moveri cogit, canticique flexus pari corporis & animi motu ſequi: ſed & omnes omnino ſoni, etiam illi, qui cithara ſonantur, 3
licet nil per ſe ſignificent, cum vocum immutationibus, tum mutuo con-

in hac ſectione, *ἐνδῦναι, εἰσάγειν, ἐνεργεῖν*, &c. Faber.

11. Καὶ *οἷον ἔκφρονας*] Fabius lib. VIII, cap. III: *Atque ego illos credo, qui aderant, nec ſenſiſſe quid facerent, nec ſponte judicioque plauſiſſe, ſed velut mente captos, & quo eſſent in loco ignaros, erupiſſe in hunc voluntatis affectum.* Julianus *συνενθουσιῶντας* dixit Panegyr. I. *Ἀκμαζούσης τῆς δημηγορίας συνενθουσιῶντες τῷ λόγῳ πάντες ἐπεκρότουν.* Et ita noſter ſuperius ſect. XXXII. Vid. & Creſollium. Tollius.

12. *Κορυβαντιασμοῦ πλήρεις ἀποτελεῖ.*] *Corybantes Jovis* nutricii, [*Ariſtoph. ſchol. ad Lyſiſtr.*] *Rheæ* filii, quos alii novem, alii decem ponunt; ſic dicti *ἀπὸ τοῦ κορύπτοντας βαίνειν ὀρχηστικῶς, quia cum ſaltatione incederent.* Illos *Homerus Odyſſ. θ'*, ideo *βητάρμονας* vocat. Quia vero *Corybantes* ſaltare, & inſtinctu divino cieri ſolebant, ideo *καὶ τοὺς μανικῶς κινουμένους κορυβαντιᾷν φαμέν*: qui furore correpti aguntur, *Corybantiare* dicimus. Quo ſenſu ad oratores transfertur, tum ab hoc noſtro, [*ſupra ſect.* III.] tum a *Themiſtio Orat.* I. *Quin & eos, qui patentibus oculis dormiunt*, Κορυβαντιᾷν *Græci dicunt.* [*Plin. lib.* II, *c.* 37.] *Corybantiaſmum Scaliger* (*in illud Catulli ep.* 42: *Solet hæc imaginoſum*) *interpretatur morbum imaginoſum, quem vetuſtas a Corybantibus immitti credebat; quo affecti videbantur ſibi aures carminum ſonoribus perſonari.* Confirmat adducto *Platonis* loco, & illo inſuper *Varronis e Prometheo*;

Leviſomna mens ſonorinas imagines
Affatur; non umbrantur ſomno pupulæ.

Neque hæc tamen *Scaligerum* ab *Hieronymi Mercurialis in Var. lect.* conviciis immunem præſtiterunt; cui, nec mitius, poſtea reſpondit *Scaliger in notis ad Euſeb. anno* 420. Langbænius.

13. *Καὶ βάσιν ἐνδοὺς*] Pollux lib. II, cap. III: *Καὶ βάσις δὲ παρὰ τοῖς μουσικοῖς λέγεται τὸ τιθέναι τὸν πόδα ἐν ῥυθμῷ.* Pindarus Pyth. Ode I, de cithara: *τᾶς ἀκούει μὲν βάσις ἀγλαΐας ἀρχά.* Suidas in *ῥυθμός*: *θεωρεῖται γὰρ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἐπὶ τῶν κροτούντων ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς ποσίν· Ὅταν γὰρ ἡ ταχεῖα καὶ βραδεῖα τῶν ποδῶν ἄρσις καὶ θέσις λόγον ἔχωσι πρὸς ἄλληλα, ῥυθμὸς γίνεται· καὶ ἐντεῦθεν ἀπὸ μεταφορᾶς τούτων, συλλαβῶν συμπλοκὴ, ἣν παραλαμβάνομεν πρὸς τὴν τῶν μέτρων γένεσιν, πόδες ἐκλήθησαν. Καὶ ἐπὶ αὐλῶν, τῶν τε ἄλλων τῶν τοιούτων, ὁ ῥυθμὸς λέγεται, συμμετρία ὢν τοῦ χρόνου, ἐν ᾧ ἡ κίνησις γίνεται.* Tollius.

14. *Ἀναγκάζει*] *γρ. ἀναγκάσει.* Fr. Portus.

15. *Κἂν ἄλλοις ὅσοι παντάπασι, καὶ, νὴ Δία, φθόγγοι κιθάρας οὐδὲν ἁπλῶς σημαίνοντες*, &c.] Hæc omnia perturbata, confuſa, corrupta, dico. Nam illud [*ὅσοι*] quid eſt? dicendum fuerat *ὅσοις*: ſed & ſic tamen nullus ſenſus exiſteret. Lego, ἌΛΛΩΣ ΤΕ ΚΑΊ ἘΠΕΊ, *νὴ Δία*, ΟἹ *φθόγγοι* ΤΗ͂Σ *κιθάρας*, &c. Nihil addam amplius, niſi me libenter paſſurum eſſe ab iis reprehendi, qui Græce ſciunt. Faber.

Ibid. *Κἂν ἄλλοις ὅσοι*] Lege, *ἀλλὰ καὶ ὅσοι παντάπασι.* Sic ut *ἀπόδοσις* ſit ad illa priora: *οὐ γὰρ αὐλὸς μόνον, ἐντίθησί τινα πάθη τοῖς ἀκροωμένοις.* Rem ipſam quod attinet, fuſius, & multo elegantius hoc argumentum tractatum videas a Dionyſio Halicarnaſſ. pag. IX, *περὶ συνθέσεως.* Tollius.

16. *Οὐδὲν ἁπλῶς σημ.*] *Quamquam verba non exprimunt*, cum Fabio vertere licuiſſet. Hermogenes lib. I, c. I de Formis: *Δύνανται γὰρ φάσκουσι* (Muſici ſcilicet) *τὸν ῥυθμὸν καὶ καθ' ἑαυτὸν χωρὶς ἐνάρθρου φωνῆς, ἡλίκα οὐδεμία λόγων ἰδέα*, &c. Vide & quæ paulo ante e lib. I, cap. X, Quintiliani attulimus, ut & Platonem lib. III de Republ. Tollius.

μίξει τῆς συμφωνίας, θαυμαστὸν ἐπάγουσι πολλάκις, [17] ὡς ἐπίστασαι, θέλ-
4 γητρον. Καί τοι τὰ τοιαῦτα εἴδωλα, καὶ μιμήματα νόθα ἐστὶ πειθοῦς,
5 οὐχὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ὡς ἔφην, ἐνεργήματα γνήσια. [18] Οὐκ οἰό-
μεθα δ' ἄρα τὴν Σύνθεσιν, ἁρμονίαν τινὰ οὖσαν λόγων ἀνθρώποις [19] ἐμ-
φύτων, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, οὐχὶ τῆς ἀκοῆς μόνης [20] ἐφαπτομένων, ποικίλας
κινοῦσαν ἰδέας ὀνομάτων, νοήσεων, πραγμάτων, [21] κάλλους, εὐμελείας,
πάντων ἡμῖν ἐντρόφων, καὶ συγγενῶν, καὶ ἅμα τῇ μίξει, καὶ πολυμορφίᾳ
[22] τῶν ἑαυτῆς φθόγγων τὸ παρεστὸς τῷ λέγοντι πάθος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν
πέλας παρεισάγουσαν, [23] καὶ εἰς μετουσίαν αὐτοῦ τοὺς ἀκούοντας ἀεὶ κα-
θιστᾶσαν, τῇ τε τῶν λέξεων ἐποικοδομήσει τὰ μεγέθη συναρμόζουσαν,
[24] δι' αὐτῶν τούτων [25] κηλεῖν τε [26] ὁμοῦ, καὶ πρὸς ὄγκον τε, καὶ ἀξίωμα,
καὶ ὕψος, καὶ πᾶν, ὃ [27] ἐν αὐτῇ περιλαμβάνει, [28] ἡμᾶς ἑκάστοτε συν-
6 διατιθέναι, παντοίως ἡμῶν τῆς διανοίας ἐπικρατοῦσαν; ἀλλ' ἔοικε μα-
νίᾳ τὸ περὶ τῶν οὕτως ὁμολογουμένων διαπορεῖν. Ἀποχρῶσα γὰρ ἡ
7 πεῖρα πίστις. Ὑψηλόν γε τῷ δοκεῖν νόημα, καὶ ἔστι τῷ ὄντι θαυμάσιον, ὃ
τῷ ψηφίσματι ὁ Δημοσθένης ἐπιφέρει, [29] Τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε
τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος· ἀλλ' αὐ-
8 τῆς τῆς διανοίας οὐκ ἔλαττον τῇ Ἁρμονίᾳ [30] πεφώνηται. [31] Ὅλον τε γὰρ
[32] ἐπὶ

17. Ὡς ἐπίστασιν] Nolo dicere hic cæcutire interpretes: lege modo, ὡς ἘΠΙΣΤΑΣΑΙ, *ut noſti, ut ſcis ipſe me haud monente.* FABER.

18. Οὐκ οἰόμεθα] ἀπόδοσις. PETRA.

19. Ἐμφύτων] ἐντρόφων, καὶ συγγενῶν, ut mox ait. Alius eſt λόγος ἐνδιάθετος, qui τῷ προφορικῷ opponitur. TOLLIUS.

20. Ἐφαπτομένων] Legendum eſt ἐφαπτομένην. Ad harmoniam enim referri debet, quod & ratio, & verba ſequentia probent, κινοῦσαν, παρεισάγουσαν, συναρμόζουσαν, &c. FABER.

Ibid. Ἐφαπτομένων] Si ἐφαπτομένην cum Fabro legendum, proxime præcedens copula καὶ delenda, & poſt hoc verbum transferenda erit ante vocem ποικίλας. TOLLIUS.

21. Κάλλους] Sub quo nomine τὴν μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ βάρος, καὶ τὴν σεμνολογίαν, καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ τὸ πιθανὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, contineri ait Dionyſ. Halic. περὶ συνθέσεως. TOLLIUS.

22. Τῶν ἑαυτοῖς φθόγγων] Lege, ἐν ἑαυτοῖς. PETRA.

Ibid. Τῶν ἑαυτοῖς φθόγγων] Bene conjecit Gabriel legi debere, τῶν ἘΝ ἑαυτοῖς. FABER.

Ibid. Τῶν ἑαυτοῖς φθόγγων] ſecutus ſum V. C. in quo, τῶν ἑαυτῆς φθόγγων. Inſunt enim ſoni in compoſitione, quæ orationis harmonia eſt. Quamquam & ἐν λόγοις ineſſe dici poſſunt, quorſum Petræ emendatio reſpicere videtur, ἐν ἑαυτοῖς legentis: ſed meo quidem judicio ad auctoris ſententiam aliquanto accommodatius legas, ἐν αὐτοῖς. TOLLIUS.

23. Καὶ εἰς μετουσίαν] Cicero in Bruto, c. L: *Delectatur audiens multitudo, & ducitur oratione, & quaſi voluptate quadam perfunditur. Quid habes, quod diſputes? gaudet, dolet, ridet, plorat, favet, odit, contemnit, invidet, ad miſericordiam inducitur, ad pigendum, ad pudendum: iraſcitur, miratur, ſperat, timet. Hæc perinde accidunt, ut eorum, qui adſunt, mentes verbis, & ſententiis, & actione tractantur.* TOLLIUS.

24. Δι' αὐτῶν] Lege, καὶ δι' αὐτῶν. FABER.

25. Κηλεῖν τε ὁμοῦ] Diſtinguendum eſt poſt τὸ ὁμοῦ, addendumque e MSS. καὶ, quod mox ante ἡμᾶς ἑκάστοτε iterum delendum eſt, uti & Faber cenſuit. Repetit enim ea, quæ ſupra de voluptate, & concitatione numeroſæ orationis dixerat. Perquam commode autem hic verbo κηλεῖν utitur, cum antea ſimilitudine uſus eſſet ſonorum tibiæ. Κηλεῖσθαι γὰρ λέγεται, ut ait Heſychius, τὸ ὑπ' αὐλῶν θέλγεσθαι:

concurſu, & concinentis Harmoniæ mixtura, mirifica, ut ſcis, auditorum mentes, animoſque voluptate perfundunt, atque deliniunt. Atqui hujuſce- 4
modi ſoni & cantus ſpuriæ tantummodo, & illegitimæ quædam perſuaſionis imagines ſunt, atque ſimulacra; non autem germani, verique, ſicuti dixi, humanæ naturæ affectus, atque operationes. Quanto igitur magis Collo- 5
cationem cenſebimus, quæ orationis homini a natura ingenitæ, & non aures tantum, ſed & ipſum animum aurium nuntio pulſantis, moventiſque, quædam quaſi harmonia eſt, quum ea varias verborum, ſententiarum, rerum, elegantiæ, atque concinnitatis, quæ cuncta a natura nobis inſita, ingenerataque ſunt, formas movet, atque excitat; unaque cum varietate, ac permiſtione earum, quæ in oratione inſunt, vocum, ſeu ſonorum, dominantes in oratore affectus in auditorum animos transfert, eoſque horum ſemper facit participes; quumque verborum ſtructuræ ſenſuum amplitudinem, granditatemque conjungit, atque coadunat; quanto magis, inquam, Collocationem exiſtimabimus his ipſis ſimul & mulcere nos, & ad altitudinem, majeſtatem, Sublimitatem, & quaſcunque porro in ſe continet, & complectitur virtutes, componere, atque conformare; quippe quæ omni undique ex parte animi noſtri imperium obtineat, ejuſque habenas modere- 6
tur? Verum de rebus tam notis, tamque confeſſis dubitare, ac diſceptare velle, dementia ſit; ſiquidem ipſe illis rerum uſus abunde fidem facit. Sub- 7
limis ſane videtur, & eſt revera admirabilis, illa Demoſthenis ſententia, quam ad defenſionem plebiſciti ſe auctore facti profert: *Hoc*, inquit, *plebiſcitum imminens tum temporis civitati periculum diſpulit, ſicut nubem.* Ve- 8
runta-

γεσθαι: & κήλησις juxta Stoicos ἡ δι᾽ ὤτων καταχλῶσα ἡδονὴ, apud Laërt. lib. VII, ubi malim καταχνῶσα legere, i. e. titillans. Cicero in Oratore cap. XLIX: *Duæ ſunt igitur res, quæ permulceant aureis, ſonus & numerus.* Et cap. LV: *Omnino duo ſunt, quæ condiant orationem, verborum, numerorumque jucunditas. In verbis ineſt quaſi materia quædam, in numero autem expolitio.* TOLLIUS.

26. Ὁμοῦ περὶ ὅρκον] Lege, ὁμοῦ, καὶ περὶ, &c. FABER.

27. Προλαμβάνει] Lege, περιλαμβάνειν. FABER.

Ibid. Ἐν αὐτῇ περιλ.] Lege, ἐν αὐτῇ περιλαμβάνει. Faber hæc non recte cepit. TOLL.

28. Καὶ ἡμᾶς] Delendum iſtud ΚΑΊ. FABER.

29. Τοῦτο τὸ ψήφισμα] ἐν τῷ περὶ στεφ. FR. PORTUS.

Ibid. Τοῦτο τὸ ψήφισμα] Ex oratione de corona. FABER.

Ibid. Τοῦτο τὸ ψηφ.] Eſt hæc ſententia non uno modo tractata ab eximiis artis Rhetoricæ doctoribus. Demetrius enim τὴν εἰκασίαν in ea, καὶ τὸ ἐκ ταύτης μέγεθος conſiderat: Hermogenes autem citat illam inter ſplendide dicta, l. I, de Ideis cap. IX. TOLLIUS.

30. Πεφώνηται] Id eſt, ut ſect. ſeq. ait, φωνῆεν γεγένηται. Proprie vertas, *vocalis & ſonora facta eſt.* Sic bene ſonantem iſtiuſmodi orationem Juvenalis appellat *canoris Eloquium vocale modis*, Sat. VII. Hinc τὸ ἐπίκροτον καὶ ὑψηχὲς in Polemone Sophiſta laudatum à Philoſtrato. Videſis porro fuſius hac de re agentem Creſollium l. III, c. XXVII. Et nos ſupra ad ſect. XXXIV. TOLLIUS.

31. Ὅλον τε] Dactylos probat, quia conveniunt grandi orationi. ROBORTELLUS.

32. Ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν] Quibus locus ἐν τῇ σεμν. apud Hermog. PETRA.

Ibid. Ἐπὶ δακτυλικῶν εἴρηται ῥυθμῶν] Hic dicendum de rhythmo, & metro foret; ſed res operoſior, & majori otio reſervanda. Nunc dicam modo, falli eos, & in iis Halicarnaſſeum, qui exiſtimant rhythmum & pedes idem eſſe. Vel id, quod hoc loco ait Longinus, ſatis eſſe poteſt, ut ne id pro vero credatur. Vides enim rhythmos dactylicos hic eſſe, & tamen ψήφισμα, non eſt dactylus; τῇ πόλει dactylus quoque non eſt, ut nec

32 ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν εἴρηται 33 ῥυθμῶν. Εὐγενέστατοι δ' οὗτοι, καὶ 34 μεγε-
9 θοποιοί. 35 Διὸ καὶ τὸ ἡρῷον, ὧν ἴσμεν κάλλιστον, μέτρον 36 συνιστᾶσιν. Ἐπεί
τοί γε ἐκ τῆς ἰδίας 37 αὐτὸ χώρας μετάθες, ὅποι δὴ ἐθέλεις, Τοῦτο τὸ
ψήφισμα 38 ὥσπερ νέφος ἐποίησε τὸν τότε κίνδυνον παρελθεῖν· ἢ νὴ Δία
μίαν ἀπόκοψον συλλαβὴν μόνον, Ἐποίησεν παρελθεῖν ὡς νέφος· καὶ εἴσῃ,
πόσον ἡ Ἁρμονία τῷ ὕψει συνηχεῖ. Αὐτὸ γὰρ τὸ, Ὥσπερ νέφος, ἐπὶ μακροῦ
10 τοῦ πρώτου ῥυθμοῦ βέβηκε, 39 τέτρασι 40 καταμετρούμενον χρόνοις. Ἐξαι-
ρεθείσης δὲ τῆς μιᾶς συλλαβῆς, Ὡς νέφος, εὐθὺς 41 ἀκρωτηριάζει
42 τῇ συγκοπῇ τὸ μέγεθος. 43 Ὡς ἔμπαλιν, ἐὰν ἐπεκτείνης, Παρελθεῖν
ἐποίησεν 44 ὡσπερεὶ νέφος, 45 τὸ αὐτὸ σημαίνει, οὐ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτι προσ-
πίπτει, ὅτι τῷ μήκει τῶν ἄκρων χρόνων συνεκλύεται, καὶ 46 διαχαλᾶται τὸ
τοῦ ὕψους ἀπότομον.

TMH-

ἐ[ποίησεν. Videlicet longe alia res eſt μέτρον, longe alia ῥύθμος, qui plerumque ex pronuntiatione naſcitur, & διὰ τῆς προφορᾶς σημειοῦται. Petenda illa erunt, quæ a me dicentur, ex Cicerone, Ariſtotele, Platone, Quintiliano, Halicarnaſſeo. FABER.

33. Ῥυθμῶν.] Vide quæ ſuperius paulo notata. PETRA.

34 Μεγεθοποιοί.] Cic. de Oratore l. III, vocat *dactylum Heroum*, quod eo pede ſcribantur facta Heroum & Principum. PETRA.

35. Διὸ καὶ τὸ ἡρῷον] Sic a Plutarcho dicitur τελειότατον. At Ariſtoteli de arte Poëtica τὸ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν. Propterea hoc numero ſcribuntur *res geſtæ regumque, ducumque, & triſtia bella*. PETRA.

Ibid. Διὸ καὶ τὸ ἡρῷον] Cicero in Oratore, c. LVII: *Dactylicus numerus hexametrorum magniloquentiæ eſt accommodatus.* Et mox: *Ariſtoteles judicat heroum numerum grandiorem, quam deſideret ſoluta oratio.* TOLLIUS.

36. Συνιστᾶσιν] libri MSS. una voce auctiores habent, συνιστᾶσι τότε· ἐπεί τοί γε: vel ἐπεί τοι ἐκ τῆς, &c. TOLLIUS.

37. Αὐτὸ] Lege, ſenſu neceſſario, αὖ τι, & mox ἐθέλοις, pro ἐθέλεις. Sic verto: *Quare rurſus ALIQUID e propria ſede transfer, quo ipſe VOLUERIS.* FABER.

Ibid. Αὐτὸ χώρας] Faber legendum cenſet αὖ τι: ſed vocula αὐτὸ reſpicit τὸ ὥσπερ νέφος. De hoc enim ſolo loquitur Longinus, & hoc unum hic conſiderat; ut ex ipſa tranſpoſitione abunde patet. Quod autem de rhythmo Faber ait; verum eſt. Recipit enim dactylicus rhythmus etiam alios pedes commodos. Sic Pæonicus rhythmus Pſeudo-Demetrio Phalereo non ex meris Pæonibus conſtare dicitur, ſed ex pedibus aliquid a Pæone trahentibus. Hic in ὥσπερ ſpondæi gravitas eſt, cui ſequens jambus, ſeu pyrrhichius, ſonora vocali terminatus præclare ſuccinit, probante præ ceteris hunc in clauſulis numerum Ariſtotele lib. III Rhet. c. VIII, & Hermogene l. I c. VI, περὶ σεμνότητος. Ubi aliquot egregie huc facientia exempla eodem modo tractantur. Adeantur item Cicero in Oratore cap. LXIII, & LXX, Dionyſius Halicarnaſſ. pag. IV, & VIII, περὶ συνθέσεως, Demetrius Phalereus περὶ ἑρμηνείας pag. LXXVI, & ſeqq. edit. primæ Græc. Victorii; Fabius Quintil. l. IX, c. IV, Suidas in ῥυθμός, Jul. Cæſ. Scaliger de Arte Poët. Joſephus Scaliger ad Euſeb. pag. VI, Plato in Philebo pag. XVII, Creſollius in Theatro Sophiſtarum, & præ ceteris omnibus Iſaacus Voſſius de Rhythmo. TOLLIUS.

38. Ὥσπερ νέφος] Utitur hac item phraſi Plutarchus aliquoties: ut in Mario: ὥσπερ νέφος ἐμπέσοιεν τῇ Γαλατίᾳ, de Cimbris: & aliquanto poſt; ἀλλ' ὅπως νέφος τοσοῦτον πολέμου, καὶ σκηπτὸν ὠσάμενοι διασώσουσι τὴν Ἰταλίαν. TOLLIUS.

39. Τέτρασι] Eſt enim ὥσπερ ſpondæus, qui quatuor tempora obtinet: τὸ νέφος autem additur hic tantum, ut numerus eo melius ſentiatur. TOLLIUS.

40. Καταμετρούμενον] Lege καταμετρουμένου, ut referatur tantum ad ὥσπερ: vel dele vocem νέφος. Spondæus enim eſt primus numerus, ſeu pes longus, quatuor conſtans temporibus. Ὥσπερ νέφος eſt Jonicus a majore; in quo ſex ſunt tempora. TOLLIUS.

41. Ἀκρωτηριάζει] Lege, ἀκρωτηριάσειας, ſcil. σὺ, ἐὰν ἀποκόψῃς μίαν συλλαβὴν μόνον. Sequitur enim, ἐὰν δ' ἐπεκτείνῃς. Ita ut ad Te-

rentia-

runtamen non minus illa Harmoniæ concinnitate, quam ipſius ſenſus gran-
ditate, atque magnificentia ſonora eſt. Tota enim numeris conſtat Dacty-
licis, qui & per ſe præſtantiſſimi ſunt, & ad Sublimitatem appoſitiſſimi:
unde & Heroïcum carmen, omnium, quæ novimus, pulcherrimum con-
ſtituunt. Ut autem hoc, quod affirmo, perſpicue tibi, mi Terentiane, 9
liqueat, agedum trajice, permutaque verborum ordinem, ut lubet. Fac
ita: *Hoc plebiſcitum ſicut nubem imminens tum temporis civitati diſpulit peri-
culum.* Vel recide unicam tantummodo ſyllabam, ut ſit, *diſpulit ut nu-
bem.* Advertes eveſtigio & aures, & animum, quam pulchre cum Sub-
limitate Harmoniæ dignitas conſpiret. Illud enim, *ſicut nubem*, primo
pede longo incedit, qui quatuor temporum dimenſione conſtat: cui ſi
ſyllabam detraxeris, ut ſit, *ut nubem*, tota ſtatim ſententiæ magnifi-
centia hac veluti imminutione mutilata evaneſcet. Contra ea, ſi rurſus 10
inſerta pedem illum ſyllaba extenderis, ut ſit, *diſpulit ſicuti nubem*; ea-
dem quidem erit ſententia, veruntamen non eadem implebit aures ſo-
noritate: ſiquidem omnis illa contortæ numeris Sublimitatis vehemen-
tia una cum iſta temporum ultimorum extenſione remittitur, atque
elangueſcit.

Sectio

rentianum oratio convertatur, uti ſupra factum. Sic ſect. IX male hactenus editum fuit, τίνα φήσει, pro φήσεις. Alias ἀκρωτηριάζεται legi poſſit. Tollius.

42. Τῇ συſκοπῇ] Id eſt, hæc verba ita pronuntiata detracta ſyllaba non minus fœde mutilant granditatem, quam corpus humanum deformant aures amputatæ. Veteres iis, qui in aliquo ſcelere deprehenſi eſſent, ſummas auricularum partes amputabant. Petra.

43. Ὡς ἔμπαλιν, ἐὰν ἐπεκτείνῃς [παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος,] τὸ αὐτὸ σημαίνει, οὐ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτι προσπίπτει, ὅτι, &c.] Locus omnino præter opinionem & conſilium Longini editus. Oſtendam mox, quid deſit; nunc deeſſe aliquid probabo. Principio rationem attulit Rhetor quamobrem harmonia illius loci, τοῦτο τὸ ψήφισμα, &c. tam jucunda ad aures accidat; quippe quæ ſit ἐπὶ δακτυλικῶν ῥυθμῶν, &c. mox, id ut probaret, *muta*, dixit, *tranſpone vel minimam voculam, quo lubebit, tunc facile appareat, quam vere id dictum a me fuerit.* Dein hanc methodum ſecutus eſt, *Tolle vel ſyllabam tantum, ut ſi pro*, ὥσπερ νέφος, *dicas* ὡς νέφος. Nunc autem, quo rem illuſtrius ob oculos ponat, quæ ratio tandem ſupereſt? Una, mi Lector, ut dicat: *Nunc e contrario extende, vel una brevicula ſyllaba locum illum facito ampliorem, videbis quid fiat; Laxior, ignavior, remiſſior harmonia erit.* Quare non eſt cunctandum, Lector, neque ullus deliberationi locus eſſe debet. Legendum enim παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ TI νέφος. Qui ſedulo legerit, is itidem ut ego fecerit, is itidem ut ego ſenſerit. Faber.

44. Ὥσπερ νέφος] Vidit Faber vitium, ut erat acutiſſimus, ſed minus felix in eo corrigendo fuit, ipſam aliquatenus ſententiam variando. Illud enim τὶ nonnullam habet diſcriminis ſignificationem, quo ſpecies a genere diſtinguitur: contra quam Auctor voluit, qui τὸ αὐτὸ σημαίνειν dixit. Lege igitur, ὡσπερεὶ νέφος. Etenim tria illa ὡς, ὥσπερ, ὡσπερεὶ ejuſdem ſignificationis adverbia ſunt. Præterea ut auctor recidendo ſyllabam in eadem manſit vocula, ita & addendo nihil eam immutavit. Reſpexit hunc locum Philo περὶ γεωργίας: ὡς μὴ ἀναβάλλεσθαι τοὺς ὑστερηκότας μᾶλλον, ἢ ἀπολυχεῖν ἂν εἰκότως εἰσάπαν νομισθῆναι, φθάνον παρελθεῖν ὥσπερ νέφος ἐκείνων. Item in comment. ὅτι ἀθρεπτον τὸ θεῖον: Ἀλλ' ὡς νέφος αὐτῆς ἡ μεγάλη παρῆλθεν εὐπραγία. Ubi & numerum non minus accurate obſervatum video, quum & hic ὥσπερ pro ὡς ponere Philo potuiſſet. Tollius.

45. Τὸ αὐτὸ σημ.] Lege, τὸ αὐτὸ μὲν σημ. Tollius.

46. Διαχαλᾶται τὸ Ὕψος τὸ ἀπότομον.] legendum, Διαχαλᾶται τὸ ΥΨΟΥΣ ἀπότομον, id eſt, *Vigor & audacia Granditatis relaxatur.* Faber.

Ibid. Διαχαλᾶται] Repoſui, τὸ τοῦ ὕψους ἀπότομον. Ut ſect. XI: εὐθὺς γὰρ ἀτονεῖ, καὶ κενοῦται τὸ ἔμπραγμον αὐτῶν. Ubi forte melius, ἀτονεῖ, καὶ ἐκλύεται, legeris. Tollius.

ΤΜΗΜΑ λθ'.

Περὶ τῆς τῶν Ὑψηλῶν ἐπισυνθέσεως.

1 ΕΝ δὲ τοῖς μάλιστα μεγεθοποιεῖ τὰ λεγόμενα, καθάπερ τὰ σώματα,
[2] ἡ τῶν μελῶν ἐπισύνθεσις· ὧν ἓν μὲν [3] οὐδενὶ τμηθὲν ἀφ' ἑτέρου καθ'
ἑαυτό τι ἀξιόλογον ἔχει, πάντα δὲ μετ' ἀλλήλων ἐκπληροῖ τέλειον σύ-
2 στημα. [4] Οὕτω τὰ Μεγάλα σκεδασθέντα μὲν ἀπ' ἀλλήλων [5] ἄλλο ἄλλῃ,
ἅμα ἑαυτοῖς συνδιαφορεῖ καὶ τὸ Ὕψος· σωματοποιούμενα δὲ τῇ κοινωνίᾳ,
καὶ ἔτι τῷ δεσμῷ [6] τῆς Ἁρμονίας περικλειόμενα, αὐτῷ τῷ κύκλῳ φω-
3 νήεντα γίνεται. Καὶ σχεδὸν ἐν ταῖς περιόδοις [7] ἔρανός ἐστι πλήθους τὰ μεγέθη.
[8] Ἀλλὰ μὴν ὅτι τε πολλοὶ καὶ συγγραφέων, καὶ ποιητῶν οὐκ ὄντες
ὑψηλοὶ φύσει, μή ποτε δὲ καὶ ἀμεγέθεις, ὅμως κοινοῖς, καὶ δημώδεσι
τοῖς ὀνόμασι, καὶ οὐδὲν ἐπαγομένοις περιττὸν, ὡς τὰ πολλὰ συγχρώμενοι,
[9] διὰ μόνου τοῦ συνθεῖναι, καὶ ἁρμόσαι ταῦτα, [10] ὅμως ὄγκον, [11] καὶ διά-
4 στημα, καὶ τὸ μὴ ταπεινοὶ δοκεῖν εἶναι, περιεβάλοντο (καθάπερ ἄλλοι τε
πολλοὶ, [12] καὶ Φίλιστος, [13] Ἀριστοφάνης τε ἔν τισιν, ἐν δὲ τοῖς πλείστοις
5 Εὐριπίδης) ἱκανῶς ἡμῖν δεδήλωται. Μετά γε τοι [14] τὴν τεκνοκτονίαν Ἡρα-
κλῆς φησὶ,

[15] Γέμω κακῶν δή· κοὐκέτ' ἔσθ', ὅπη τεθῇ·

σφόδρα

Ἐν δὲ τοῖς μάλιστα] Grandem facit orationem membrorum ἐπισύνθεσις, quæ comparatur cum compoſitione membrorum corporis. ROBORTELLUS.

2. Ἡ τῶν μελῶν ἐπισύνθεσις] Hinc illa Antonii laus apud Ciceronem in Bruto c. XXXVII: *Sed tamen Antonius in verbis & eligendis, (neque id ipſum tam leporis cauſa, quam ponderis) & collocandis, & comprehenſione devinciendis, nihil non ad rationem, & tamquam ad artem dirigebat.* TOLLIUS.

3. Οὐδενὶ τμηθὲν] V. C. οὐδὲν τμηθὲν ἀφ' ἑτέρου καθ' ἑαυτὸ ἀξιόλογον ἔχει· οὐδενὶ pro οὐδὲν Atticum eſt. Verum τὸ τὶ recte deletur: aut, ſi retinendum videbitur, οὐδὲν tranſponendum erit poſt ἑαυτό. TOLLIUS.

4. Οὕτως τὰ μεγάλα] Sic Plato in Phædro, δεῖν ἔχειν, dicit, τὸν λόγον κεφαλήν τε καὶ ἄκρα, καὶ μέσα πρέποντα ἀλλήλοις τε, καὶ τῷ ὅλῳ σώματι· ἀλλὰ μὴ χύδην ἕκαστα βεβλῆσθαι, εἰ καὶ καλὰ εἴη καθ' ἑαυτά· οὐ γὰρ δύνασθαί ποτε οὕτω γενέσθαι καλὸν λόγον. TOLLIUS.

5. Ἄλλο ἄλλῃ] V C. ἄλλοσε ἄλλα. Sed hæc, ut arbitror, ab interprete profecta ſunt. TOLL.

6. Τῆς ἁρμονίας] Tria ſunt, ut ait Theophraſtus apud Dionyſ. Halic. in Iſocrate, ἐξ ὧν γίνεται τὸ μέγα, καὶ σεμνὸν, καὶ περιττὸν ἐν λέξει, ἥ τε ἐκλογὴ τῶν ὀνομάτων, καὶ ἡ ἐκ τούτων ἁρμονία, καὶ τὰ περιλαμβάνοντα αὐτὰ σχήματα. TOLLIUS.

7. Ἔρανος] *Collectam* vertit Cicero l. II de Oratore, c. LVII: *Ego vero*, inquit, *ille, quoniam collectam a conviva, Craſſe, exigis, non committam, ut, ſi defugerim, tibi cauſam aliquam dem recuſandi.* Vide plura περὶ τοῦ ἐράνου in notis Caſauboni ad Theophraſtum. TOLLIUS.

8. Ἀλλὰ μὴν ὅτι] Hæc tantum non αὐτολεξεὶ ex Halic. Dionyſio deſcripta ſunt, pag. II verſ. 36, de Compoſitione. Hermogenes lib. II de Ideis, c. 10: πρὸς δὲ τούτοις μάχεταί πως τῷ εὐτελεῖ τὸ ἐπιμελὲς, καὶ μὴ διερριμμένον· ὥστε εἰ καὶ συμβαίνει διὰ λεπτότητα νοημάτων καταφέρεσθαι τὸν λόγον εἰς εὐτέλειαν, ὀρθώσειας ἂν οὕτως αὐτὸν τοῖς τοῦ κάλλους σχήμασι, καὶ ῥυθμοῖς, ταῖς τε συνθήκαις, καὶ ταῖς ἀναπαύσεσιν. Quas ἀναπαύσεις ille, noſter mox ἐξερείσματα χρόνων vocat. Ceterum ὅτι γε, pro, ὅτι τε, malim. TOLLIUS.

9. Διὰ μόνου τοῦ συνθεῖναι] Iſocrates in Encomio Evagoræ: Ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων

τῶν

Sectio XXXIX.

De Sublimium apta inter ſe Compoſitione.

PRæcipue vero ad comparandam orationi granditatem ipſa facit Sub- 1
limium, non ſecus ac membrorum in corpore, concinna, & quaſi
rotunda conſtructio. Sicut enim membra, quum disjuncta ſunt, & a 2
corpore divulſa, ſingula per ſe nihil habent dignitatis, conjuncta vero,
riteque compoſita, atque colligata, tum demum in abſoluti, perfecti-
que corporis conſurgunt molem: ita & quæ Grandia ſunt in oratione,
quum ea ab ſe invicem diſſipantur, una quoque ipſam diſtrahunt Sub-
limitatem. At ubi in unum collecta fuerint, coactaque corpus, atque 3
inſuper harmoniæ vinculo conſtricta, hoc ipſo juncturæ ambitu vocalia
evadunt, ac ſonora: adeo ut in periodis orationis *Granditatem velut ſym-
bolam quandam eſſe jure dixeris, a plurium membrorum coadunatione colla-
tam.* Puto autem in illo, de quo ajebam, opere abunde ſatis a me eſſe
demonſtratum, permultos tam ſolutæ, quam ligatæ orationis ſcripto-
res, quamvis natura minime ſublimes fuerint, (immo potius, ſi vera
volumus, Sublimitatis ſæpe numero expertes,) ad hæc pervagatis maxi-
mam partem, ac de medio ſumtis uſi ſint verbis, ſola nihilominus eorun-
dem ſtructura, atque coaptatione, tantum orationi ſuæ adſciviſſe maje-
jeſtatis, Sublimitatiſque, ut omnem omnino humilitatis ſuſpicionem ef- 4
fugerint. Ex hoc ego numero Philiſtum eſſe dixi, & in nonnullis
Ariſtophanem, atque etiam in plurimis Euripidem. Ut, quum Her- 5
culem, poſtquam ſuos ipſe ſagittis confecit liberos, ita loquentem in-
ducit,

Plenus malis ſum, nec novo eſt ulli locus,

Per-

τῶν εὐδοκιμέντων τὰ μὲν ὀνόματα, καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, καὶ τὸ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης, ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν. Fabius lib. IX, c. IV de Compoſ. *Nam quadam & ſententiis parva, & elocutione modica, virtus hæc ſola commendat.* Mox lego: ὄγκον αὐτοῖς &c. καὶ τὸ μὴ ταπεινὰ δοκεῖν εἶναι. Tollius.

10. Ὅμως ὄγκον] A ſomniculoſo lectore iſtud ὅμως additum fuerat, qui non meminiſſet, in priori parte periodi ſcriptum fuiſſe, ὅμως κοινοῖς, &c. Faber.

11. Διάστημα,] Hinc διαστηματικὴ φωνὴ, intervallata vox, quæ cum intervallo ſuſpenditur, ut in cantionibus, & legendis verſibus heroicis. Petra.

Ibid. Καὶ διάστημα] Διάστημα hic non eſt intervallum vocum Muſicum, ſed per tranſlationem elatio, ſeu granditas, qua ſe oratio humo levat, & *in altum attollit.* Alibi γενναῖον παράστημα dixit. Tollius.

12. Καθάπερ καὶ Φίλιστος.] *Philiſtus*, hiſtoricus *Syracuſius*, qui *Dionyſii* res geſtas ſcriptis mandavit; aliquo fidei detrimento. *Pauſan. Attic. Iſocratis* σύγχρονον & imitatorem ponit *Halicarnaſſeus in Iſæo*; necnon *Thucydidis.* Langbænius.

Ibid. Καὶ Φίλιστος] Sic legerem, καὶ Φίλιστος, Ἀριστοφάνης ΤΕ ἔν τισιν, ἐν ΔΕ τοῖς πλείστοις Εὐριπίδης. Faber.

13. Ἀριστοφάνης] Poſſit cum copula legi, Ἀριστοφάνης τε ἔν τισιν, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, &c. Fabrum tamen ſecutus ſum. Tollius.

14. Τεκνοτονίαν] Ita omnes editiones, queis uſus ſum. Sed legendum vel τεκνοκτονίαν, vel τεκνοφονίαν. Faber.

15. Γέμω] Εὐριπ. ἐν Ἡρακλεῖ μαινομένῳ. Fr. Portus.

Ibid.

σφόδρα δημῶδες τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ γέγονεν ὑψηλὸν [16] τῇ πλάσει ἀνα-
6 λογοῦν. Εἰ δ' ἄλλως αὐτὸ συναρμόσεις, φανήσεταί σοι δῆλον, ὅτι [17] τῆς
7 συνθέσεως ποιητὴς ὁ Εὐριπίδης μᾶλλόν ἐστιν, ἢ τοῦ νοῦ. [18] Ἐπὶ δὲ τῆς συρομένης ὑπὸ τοῦ ταύρου Δίρκης,

——— ——— ——— εἰ δέ που
Τύχοι πέριξ ἑλίξας, [19] εἷλχ' ὁμοῦ λαβὼν
[20] Γυναῖκα, πέτραν, δρῦν, μεταλλάσσων ἀεί.

8 Ἔστι μὲν γενναῖον τὸ λῆμμα, ἁδρότερον δὲ γέγονε τῷ τὴν ἁρμονίαν μὴ κατεσπεῦσθαι, [21] μηδ' οἷον ἀποκύλισμά τι φέρεσθαι, [22] ἀλλὰ στηριγμούς τε ἔχειν πρὸς ἄλληλα τὰ ὀνόματα, καὶ ἐξερείσματα τῶν χρόνων, πρὸς ἑδραῖον διαβεβηκότα μέγεθος.

TMH-

Ibid. Γέμω κακῶν δὴ] Ex mente Longini ſic vertendus hic verſus fuerat:

Plenus malis ſum, nec cuiquam novo eſt locus. FABER.

Ibid. Γέμω κακῶν] Uſus eodem verſiculo Plutarchus de Stoïcorum repugnantiis p. 1048 Pariſ. ſed alio modo. TOLLIUS.

16. Τῇ πλάσει ἀναλογοῦν.] Cantus flexionem, & veluti figurationem, cantus varietatem, πλάσιν dici Græcis intelligimus ex illis Theophraſti de Plant. lib. IV, cap. 12: Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν. Id eſt, interprete Plinio, *poſtquam varietas cantus acceſſit.* Quæ & *cantus luxuria* dicitur, & πλάσμα. Vertimus igitur τὸ ἀναλογοῦν τῇ πλάσει, *quod ſono & varietati ejuſmodi in muſicis reſpondet. Quod pares obtinet vires, quod quadrat, & convenit.* PETRA.

Ibid. Τῇ πλάσει ἀναλογοῦν.] *Theophraſti* illud ab interprete adductum vertit *Bulengerus de Theatro, lib.* II, *cap.* VIII, *poſtquam ad fictionem vocis ventum eſt.* Et eo refert etiam illud *Perſii Sat.* I. *Liquido cum plaſmate guttur Mobile colluerit.* Cæterum ego, quod a præceptore dudum didici, etiamnum retineo; *plaſma* eo loci ſumendum pro potionis genere, quo declamaturi ad vocem molliendam utebantur. LANGBÆNIUS.

Ibid. Τῇ πλάσει ἀναλογοῦν] Locus pulcerrimus, ſed quem, meo judicio, non ita facile homo Latinus reddere poſſit. Sic placeret: *Id, quod dicit Euripides, ſane plebejum eſt, ſed quia ſtructuræ reſpondet, magnum & ſublime videtur.* FABER.

Ibid. Τῇ πλάσει ἀναλογοῦν] Malim legere; ἀλλὰ γέγονε τῷ ὑψηλῷ τῇ πλάσει ἀναλογοῦν. Aut ſi ὑψηλὸν integrum videbitur, & incorruptum, aliter tamen hæc ſententia, ac ab interpretibus, & Fabro, factum, vertenda eſt, atque explicanda. Non enim quia ſtructuræ reſpondet dictum hoc, aut cantus ſono, ſed quia compoſitione ſublimitatem, quæ nulla erat, repræſentat, ſublime factum eſt. Sic ut τὸ ἀναλογοῦν hic non *reſpondere* ſignificet, ſed parem ſublimitati dignitatem habere, idque propter compoſitionis, ſeu ſtructuræ, pulcritudinem, atque artificium. Langbænii de gutturis plaſmate expoſitio ad Perſium tantum ſpectat. Nam non ex facili delibuti dulci potiuncula gutturis pronuntiatione, ſed ex difficili & aſpera vocum monoſyllabarum & diſſyllabarum permixtione atque compoſitione, ſublimitas huic ſententiæ, vulgaribus verbis conſtanti, acquiſita eſt. TOLLIUS.

17. Τῆς συνθέσεως] Ex Ariſtotele cap. I, lib. III Rhetor. Euripides κωμῳδούμενος apud Ariſtophanem, in Ranis, primum ſe docuiſſe prædicat,

Λεπτῶν τε κανόνων ἐσβολὰς, ἐπῶν τε γωνιασμοὺς,
Νοεῖν, ὁρᾷν, ξυνιέναι, στρέφειν, ἐρᾷν, τεχνάζειν.

ubi ſcite ac venuſte ab Ariſtophane ſale Comico defricatur: atque inter cetera hæc de Euripide dicuntur:

Ἔνθεν δὴ στοματουργὸς ἐπῶν
Βασανίστρια, λίσπη,
Γλῶσσ' ἀνελισσομένη, φθονεροὺς
Κινοῦσα χαλινοὺς,
Ῥήματα δαιομένη,
Καταλεπτολογήσει
Πλευμόνων πολὺν πόνον.

quæ ultima verba egregie ſuperius dicta illuſtrant. TOLLIUS.

18. Ἐπὶ

perquam ſane plebejis, & abjectis concinnatam verbis ſententiam ipſa 6
tamen apta verborum conſtructione Sublimem fecit, ac ſonoram. Quod
ſi namque orationis ſtructuram mutata verborum diſpoſitione diſſolve- 7
ris, ſtatim agnoſces, arte magis Euripidem, atque verborum compo-
ſitione, quam ſenſuum magnificentia excellere. Ad hunc modum effi-
cta ſunt ea, queis Dircen a tauro raptari narrat:

——— ——— *At ſicubi*
Huc ſemet aut illuc vagus converterit,
Querceta, petras, hanc ſimul circumrotat.

Eſt certe grandis quidem ille ſenſus, veruntamen multo evaſit elatior, 8
quod in eo non præcipitetur numerus, neque velut volubile pondus
impetum ſecutus ruat: verum potius firmamina habeant ipſa verba in-
ter ſe, graduſque, ac fulcimenta temporum, quibus inſiſtentia ad ſta-
bile Sublimitatis culmen enitantur.

SECTIO

18. Ἐπὶ τῆς συρομένης ὑπὸ τοῦ ταύρου Δίρκης.] De *Dirce* a privignis ſuis *Zeto* & *Amphione* ad indomitum taurum crinibus religata egit *Euripides* in tragœdia, quam (ut ex *Hygino fab.* VIII, conjicere eſt) *Antiopam* inſcripſit, non *Dircen*. Eam poſt *Euripidem* finxit *Ennius*; ſculpſit totam fere fabulam *Tauriſius*; quam ex uno marmore *Rhodo advectam*, olim in *Aſinii Pollionis* ædibus, nunc in *Farneſianis Romæ* videre eſt. Cujus ectypon expreſſum habemus apud *Baptiſtam* de *Cavalleriis*, *Antiquarum ſtatuarum urbis Romæ lib.* III, *pict.* III. LANGBÆNIUS.

19. Εἷλκεν ὁμοῦ] Melius V. C. εἷλχ' ὁμοῦ. TOLLIUS.

20. Γυναῖκα, πέτραν, δρῦν] Nemo hæc Latinis verſibus apte expreſſerit. Conſiſtit enim compoſitionis præſtantia primum in illo a triſyllabo ad diſyllabum, & a diſyllabo ad monoſyllabum deſcenſu: Deinde in illis ſτηριγμασι duriorum literarum, productique temporis in πέτραν, & δρῦν mora: quarum vocum ultima inſignis in pronuntiando eſt duritiei: ſic ut interquieſcere pronuntiantem neceſſe ſit, & quodammodo eloquendi pauſam facere; unde mire aſſurgit oratio, ſenſuſque multo evadit ſublimior. Alluſit Plato in Sophiſta ad hos Euripidis verſus: Οἱ μὲν, inquit, εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ ἀοράτου, πάντα ἕλκουσι ταῖς χερσὶν, ἀτέχνως πέτρας, καὶ δρῦς περιλαμβάνοντες. TOLLIUS.

21. Μηδ' οἷον ἀπ.] Vatic. ſecundus, μηδ' οἷον μὲν ἀποκ. Tertius vero, μηδ' οἷον ἀπὸ κυλίσματος φέρεσθαι. TOLLIUS.

22. Ἀλλὰ ſτηριγμοὺς] Dionyſius Halic. ubi de Homeri compoſitione ad argumenti naturam attemperata loquitur, p. XV, περὶ συνθέσ. Βιαζόμενον δέ τινα, inquit, πρὸς ἐναντίον ῥεῦμα ποταμοῦ μετὰ τῶν ὅπλων, καὶ τὰ μὲν ἀντέχοντα, τὰ δὲ ὑποφερόμενον εἰσάγων, ἀνακοπάς τε ποιήσει συλλαβῶν, καὶ ἀναβολὰς χρόνων, καὶ ἀντιστηριγμοὺς γραμμάτων. Et pag. XXI, ubi verſus de Siſyphi inani lapidis volutatione examinat; Τί δὴ, ait, τούτων ἕκαστον δύναται; αἱ μὲν μονοσύλλαβοί τε, καὶ δισύλλαβοι λέξεις, πολλοὺς μεταξὺ χρόνους ἀλλήλων ἀπολείπουσαι, τὸ χρόνιον ἐμιμήσαντο τοῦ ἔργου. Αἱ δὲ μακραὶ συλλαβαὶ ſτηριγμούς τινας ἔχουσαι, καὶ ἐγκαθίσματα, τὴν ἀντιτυπίαν, καὶ τὸ βαρὺ, καὶ τὸ μόγις, &c. Ejuſmodi ſτηριγμοὺς, & ἀναπαύσεις, ſtatim in initio eloquentiſſimæ, & neſcio an non omnem gentilium ſcriptorum Sublimitatem ſuperantis, certe adæquantis epiſtolæ ad Hebræos reperias: quam vel hoc uno Pauli non eſſe probaverim. Sed ſunt ἀναπαύσεις illæ non deorſum ruentis orationis, verum contra ea in cælum aſſurgentis ſτηριγμοί. Ita vero incipit: Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως, πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας ἐν πατράσιν, &c. Ubi tres conſequenter ſunt poſiti Pæones quarti cum ſyllaba poſt ſingulas remanente, velut ad ſubſiſtendum, dum ita in cælum ad Deum his velut gradibus ſcriptor aſcendit. TOLLIUS.

ΤΜΗ͂ΜΑ μʹ.

Τίνα ἀντιμάχεται τῷ Ὕψει;

1 Μικροποιὸν δ' οὐδὲν οὕτως ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, [2] ὡς ῥυθμὸς κεκλασμένος
λόγου, καὶ σεσοβημένος· [3] οἷον δὴ πυῤῥίχιοι, καὶ τροχαῖοι, καὶ
2 διχόρειοι τέλεον εἰς ὀρχηστικὸν συνεκπίπτοντες. Εὐθὺς γὰρ πάντα φαίνεται τὰ
κατάρυθμα κομψὰ, καὶ μικροχαρῆ, [4] καὶ ἀπαθέστατα, [5] διὰ τῆς ὁμοειδίας
3 ἐπιπολάζοντα. Καὶ ἔτι τούτων τὸ χείριστον, ὅτι, [6] ὥσπερ τὰ ᾠδάρια τοὺς
ἀκροατὰς [7] ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀφέλκει, καὶ [8] ἐφ' αὑτὰ βιάζεται, οὕτως
καὶ τὰ κατεῤῥυθμισμένα τῶν λεγομένων οὐ τὸ τοῦ λόγου πάθος ἐνδί-
δωσι τοῖς ἀκούουσι, τὸ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ· ὡς ἐνίοτε προειδότας τὰς ὀφειλο-
μένας καταλήξεις αὐτοὺς ὑποκρούειν τοῖς λέγουσι, καὶ [9] φθάνοντας ὡς ἐν
4 χορῷ τινὶ [10] προαποδιδόναι τὴν βάσιν. Ὁμοίως δὲ ἀμεγέθη καὶ [11] τὰ
λίαν συγκείμενα, καὶ εἰς μικρὰ, καὶ βραχυσύλλαβα συγκεκομμένα, καὶ
ὡσανεὶ γόμφοις τισὶν ἐπαλλήλοις κατ' ἐγκοπὰς, καὶ σκληρότητας ἐπισυνδε-
δεμένα.

ΤΜΗ͂-

Μικροποιὸν δ' οὐδὲν] Qualis rythmus grandem orationem frangat, ac deprimat, oſtendit. Robortellus.

2. Ὡς ῥυθμὸς κεκλασμένος λόγῳ] Senſus ineptus fuerit, niſi ſcribas λόγου, aut λόγων. *Nihil*, inquit, *ita magnitudini obeſſe poteſt, ac numerus orationis fractus, mollis, & conciſus.* Faber.

Ibid. Ὡς ῥυθμὸς κεκλασμένος] Locus eſt perelegans, ſed paulo prolixior apud Dionyſium Hal. pag. xviii, ubi Hegeſiæ ineptiſſimam compoſitionem exponit. Tollius.

3. Οἷον δὴ πυῤῥίχιοι] Dionyſius Hal. Pyrrhichios οὔτε μεγαλοπρεπεῖς, οὔτε σεμνοὺς eſſe dicit: Trochæos autem jambis μαλακωτέρους καὶ ἀγεννεστέρους. Ariſtoteles Trochæum κορδακικώτερον eſſe dicit lib. iii, Rhet. cap. viii. Cui Cicero, Hermogenes, Fabius, aliique ſubſcribunt. Tollius.

4. Καὶ ἀπαθέστατα] Cicero ad Brutum cap. lxii: *Genus autem hoc orationis neque totum aſſumendum eſt ad cauſas forenſes, neque omnino repudiandum. Si enim ſemper utare, cum ſatietatem affert, tum, quale ſit, etiam ab imperitis agnoſcitur Detrahit præterea actionis dolorem, aufert humanum ſenſum actoris, tollit funditus veritatem, & fidem.* Quod & extremo c. lxiii repetit. Idem in Bruto cap. xcv, de Hortenſio: *Et erat oratio cum incitata, & vibrans, tum etiam accurata & polita. Non probantur hæc ſenibus.* Et mox: *Sed cum jam honores, & ſenior autoritas gravius quiddam requireret, remanebat idem, nec decebat idem:* (concinnitas nempe illa, crebritaſque ſententiarum.) *Hæc autem genera dicendi aptiora ſunt adoleſcentibus; in ſenibus gravitatem non habent.* Tollius.

5. Διὰ τῆς ὁμοειδίας] ſeu potius ὁμοειδείας. Hinc ea Calidii laus apud Ciceronem in Bruto, cap. lxxix, quod ejus verba non *ſoluta, nec diffluentia, ſed adſtricta numeris, non aperte, nec eodem modo ſemper, ſed varie, diſſimulanterque concluſis.* Idem in Orat. perfecto, cap. lviii: *Ita in varia & perpetua oratione hi ſunt inter ſe miſcendi, & temperandi. Sic minime advertetur delectationis aucupium, & quadrandæ orationis induſtria.* Tollius.

6. Ὥσπερ τὰ ᾠδάρια] Seneca epiſt. cxiv: *Quorundam non eſt compoſitio; modulatio eſt: adeo blanditur, & molliter labitur.* Tollius.

7. Ἀπὸ τοῦ πράγματος] Ariſtoteles lib. iii Rhet. c. vii: Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄῤῥυθμον· τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ, τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; τὸν Κλέωνα· τὸ δὲ ἄῤῥυθμον ἀπέραντον

Sectio XL.

Quænam potiſſimum Sublimitati adverſentur?

Contra ea nihil eſt, quod Sublimitati magis repugnet, quam nume- 1
rus fractus in oratione, atque concitatus: quo de genere Pyrrichii
ſunt, & Trochæi; item Dichorei, pæne ſaltatorium Canticum. Omnis 2
enim iſtiuſmodi numeris inſtructa oratio ſtatim velut de induſtria comta, fucataque videtur, & argutam potius feſtivitatem, quam ſuſpiciendam aliquam præ ſe fert granditatem: quodque ſine ulla commutatione in eodem ſemper genere verſetur numerorum, animis audientium abſque ulla ipſorum perturbatione velut leviter innatat. Ad hæc, quod 3
omnium in oratione vitiorum peſſimum eſt, ſicut in canticis evenire ſolet, ut, dum moduli dulcedinem attentis animis admirabundi excipiunt auditores, ipſa eos fugiat, ac prætervolet cantici ſententia: ita & quadrata illa, ac modulata nimis oratio, non ipſum pondus, ac vim rerum, & affectuum auditorum animis inſinuat, verum blande ſuaviterque decurrentis numeri voluptate ita eos capit, ac demulcet, ut prævisis ſæpe, aut agnitis, quas conſequi neceſſe eſt, ſententiarum clauſulis, oratorem præveniant, & velut in chorea quadam, ipſius orationis greſſum plauſibus ſuis antevertant. Sed & illa altitudine deſtituta ſunt, quæ ni- 4
mis contracta, & in minutas, ac breviſyllabas voces conciſa ſunt, continuiſque veluti clavis inciſim, aſpereque inter ſe compacta.

Sectio

ῥυθμόν. Quod igitur noſter ἀφέλκειν ἀπὸ τοῦ πράγματος vocat, id Ariſtoteles ἐξιστάναι dixit. Refert Eunapius in Proæreſio, ſolitum illum ſingulas periodos pulſu manuum finire. Tollius.

8. Ἐφ' ἀυτὰ βιάζεται,] Fortaſſe melius, ἐφ' ἑαυτά. Petra.

Ibid. Ἐφ' ἀυτά] Recte Interpres, qui legit, ἐφ' ἑαυτά. Faber.

9. *Φθάνοντας ὡς ἐν χορῷ τινι προαποδιδόναι τὴν βάσιν.*] *Ut in choro aliquo βάσιν cantilenæ priores exhibeant.* Hoc eſt, idem agit, quod *Chorodidaſcalus*, ſeu *magiſter Chori*, facere ſolebat, τὸ ἐνδόσιμον, ſive (ut hic) cantus fundamentum iis præeundo ſuggerens. Langbænius.

10. Προαποδιδόναι] Demetrius Phaler. τῶν τε τὰς πυκνὰς περιόδους λεγόντων οὐδ' αἱ κεφαλαὶ ῥᾳδίως ἑστᾶσιν, ὡς ἐπὶ τῶν οἰνωμένων· οἵτε ἀκούοντες ναυτιῶσι διὰ τὸ ἀπίθανον· τότε δὲ καὶ ἐκφωνοῦσι τὰ τέλη τῶν περιόδων προειδότες, καὶ προαναβοῶσι. Gellius vocavit hoc, *greſſibus orationis plaudere.* Verba Caſtricii apud eum ſunt l. XI, c. XIII: *Sed uti caveretis, ne vos facile perſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus: atque ut vim ipſam rerum, virtutemque verborum prius penſitaretis: & ſiquidem gravis, atque integra, & ſincera ſententia diceretur, tum, ſi ita videretur, greſſibus quoque ipſis orationis, & geſtibus plauderetis.* Ubi animadvertenda eſt mendoſa lectio. Nam in veteribus libris copula ante *geſtibus* deſideratur. Unde facile colligi potuit τὸ *geſtibus*, pro varia lectione τοῦ *greſſibus* margini adſcriptum tandem in ipſum contextum irrepſiſſe. Tollius.

11. Τὰ λίαν συγκείμενα] Vitium hic a noſtro reprehenditur, caſtigaturque, quod in Hegeſia culpavit Cicero ad Brutum, cap. LXVII: *Nec ullum*, inquit, *genus eſt dicendi aut melius, aut fortius, binis aut ternis verbis, nonnumquam ſingulis, paullo alias pluribus: inter quas variis clauſulis interponit ſe raro numeroſa comprehenſio: quam perverſe fugiens Hegeſias, dum ille quoque imitari Lyſiam vult, alterum pæne Demoſthenem, ſaltat, incidens particulas.* Tollius.

ΤΜΗ͂ΜΑ μα΄.

Περὶ Φράσεως Συγκοπῆς.

1 Ἔτι γε μὴν Ὕψους μειωτικὸν καὶ ἡ ἄγαν τῆς Φράσεως Συγκοπή. [2] Πηροῖ γὰρ τὸ μέγεθος, ὅταν εἰς λίαν συνάγηται βραχύ. Ἀκουέσθω δὲ νῦν μὴ τὰ [3] δεόντως συνεστραμμένα, ἀλλ' ὅσα [4] ἄντικρυς μικρά, καὶ [5] κατα-
2 κεκερματισμένα. [6] Συγκοπὴ μὲν γὰρ κολούει τὸν νοῦν, [7] συντομία δ' ἄγει ἐπ'

Ἔτι γε μὴν] Grandis oratio etiam deprimitur, ac minuitur τῇ συγκοπῇ τῆς φράσεως. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἔτι γε μὴν ὕψους μειωτικὸν] Aquila de figuris ſententiarum : *Ubi ſemper cæſa oratio eſt, nihil a ſermone imperitorum differre videtur.* Plinius l. I, epiſt. XX, ad Tacitum: *Non enim amputata oratio, & abſciſſa, ſed lata, & magnifica, & excelſa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat, ac miſcet.* Cicero in Oratore cap. LXIX : *Sunt etiam, qui illo vitio, quod ab Hegeſia maxime fluxit, infringendis, concidendiſque numeris in quoddam genus abjectum incidant, Siculorum ſimillimum.* Ξηρότης dicitur hoc vitium Demetrio : ὅταν πυκνὰ ᾖ τὰ κόμματα, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἔχει. Ὁ βίος βραχύς· ἡ τέχνη μακρά· ὁ καιρὸς ὀξύς· ἡ πεῖρα σφαλερά· ἢ ὅταν ἐν μεγάλῳ πράγματι ἀποκεκομμένον ᾖ τὸ κῶλον, καὶ μὴ ἔκπλεων. Cicero in Oratore cap. LVII: *Quia contractio & brevitas dignitatem non habet.* Hinc de Seneca Fabius l. x Inſt. c. I: *Si rerum pondera minutiſſimis ſententiis non fregiſſet, conſenſu potius eruditorum, quam puerorum amore comprobaretur.* TOLLIUS.

2. Πηροῖ] Supra ſynonymως ἀκρωτηριάζειν dixit. PETRA.

Ibid. Πηροῖ] Eadem tralatione uſus eſt Demetrius Phalereus, ἀποκεκομμένην καὶ χωλῇ ὁμοίαν periodum dicens. Idem alibi καλασμικρύνειν vocavit: Τὸ γὰρ ταχέως, inquiens, ἀποσιωπᾷν εἰς κῶλον βραχὺ, κατασμικρύνει τὴν τοῦ λόγου σεμνότητα, κἂν ἡ ὑποκειμένη διάνοια μεγαλοπρεπὴς ᾖ, κἂν τὰ ὀνόματα. TOLLIUS.

3. Δεόντως συνεστραμμένα] Duo libri, τὰ οὐ δεόντως: Quæ ſi vera lectio eſt, vertendum erit, *quæ juſto non ſit ambitu concluſa, comprehenſaque.* Non viderunt quidam ex interpretibus, quid hic eſſent τὰ δεόντως συνεστραμμένα. Eſt autem oratio, quæ ad inſtar miſſilium contorta, & vibrans eſt. Aut, ſi quis ita malit, oratio talis, qualis Thucydidia eſt, & Salluſtiana: cujus brevitas admirabilis tantum abeſt, ut Sublimitatem mutilet, ut augeat, & ad ſummum perducat faſtigium. Plato in Prot. Ἐνέβαλε ῥῆμα βραχὺ, καὶ συνεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής. TOLLIUS.

4. Ἄντικρυς μικρὰ] Hoc loco ἄντικρυς *contra* non eſt, *ſed palam, prorſus, omnino.* FABER.

5. Καλακεκερματισμένα] Demetrius Phalereus : Καλακεκομμένη γὰρ ἔοικεν ἡ σύνθεσις, καὶ κεκερματισμένη, καὶ εὐκαταφρόνητος, διὰ τὸ μικρὰ σύμπαντα ἔχειν. TOLLIUS.

6. Συγκοπὴ κωλύει τὸν νοῦν, συντομία δ' ἐπ' εὐθύ.] Interpres corrigit ἐπευθύνει: *Stephanus,* ἐπ' εὐθὺ ἄγει eodem ſenſu. Quod ſequitur, δῆλον δ' ὡς ἔμπαλιν τὰ ἀποτάδην ἀπόψυχα, ſic reddo, *Rurſus, conſtat ea, quæ protracta ſunt, emortua* & languida *eſſe,* utpote *quæ intempeſtivam prolixitatem accerſunt. Græca* nonnihil luxata ſunt. LANGBÆNIUS.

Ibid. Συγκοπὴ γὰρ κωλύει τὸν νοῦν] Lego κολούει, id eſt *mutilat,* ut ſupra dixit πηροῖ, quod eodem recidit. FABER.

Ibid. Κωλύει τὸν νοῦν] Τὸ κολούει, quod Faber reponi vult, multum mihi arridet. Poteſt tamen κωλύει defendi; ut *impediri,* & obſcurari videatur ſenſus nimis abſciſſa, conciſaque oratione. Quia *abruptum illud ſermonis genus audientem transvolat, nec, dum repetatur, exſpectat;* ut ait Fabius lib. IV, cap. II: cui lib. X, cap. I, *Attici præciſis concluſionibus obſcuri,* dicuntur. Ciceroni in Bruto c. LXXVI: *Præceps quædam, & cum idcirco obſcura, quia peracuta, tum rapida, & celeritate cæcata oratio,* vocatur. Ariſtoteles lib. III Rhet. cap. IX, eleganti utitur tralatione, deſumta a curſoribus: δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, inquit, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. Τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν. Ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω, καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὅρου ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν.

SECTIO XLI.

De Oratione nimis Conciſa.

PRæterea amputatum quoque, & curtum nimis, ac conciſum dicendi genus orationis Granditati inimiciſſimum eſt. *Mutilatur enim Sublimitas, quum in nimias brevitatis anguſtias contrahitur, atque coartatur.* Non tamen hæc de ejuſmodi oratione accipi velim, quæ laudabili brevitate validius contorta, concitataque eſt: verum de illa, quæ plane ab hac diverſa, decurtata, & claudicans, in minutas ſententiolas diſſecta eſt. *Abſciſſa namque oratio ſenſum impedit, atque retardat; quem contra ea* 2 *ſuccin-* 1

πταίειν γίγνεσθαι, διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. Τὰ δὲ μακρῷ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπαραπατοῦντας. Seneca epiſt. CXIV: *Salluſtio vigente amputatæ ſententiæ, & verba ante exſpectatum cadentia, & obſcura brevitas, fuere pro cultu.* Hujus erat dicendi formæ amator Fabianus, de quo idem Seneca l. II Controv. in Præfat. *Sæpe minus, quam audienti ſatis eſt, eloquitur. Quædam tam ſubito deſinunt, ut non brevia ſint, ſed abrupta.* TOLLIUS.

7. Συντομία δ' * ἐπ' εὐθὺ] Non diſplicet Interpretis conjectura, ἐπευθύνει: ſed tamen aliud quid latere arbitror; quod ſine MS. codice erui non poteſt. FABER.

Ibid. Συντομία δ' ἄγει ἐπ' εὐθύ.] Rectius cum H. Stephano legas: συντομία δ' ἄγει ἐπ' εὐθύ. Lucian. de Hiſt. conſcrib. ἔπειτα οἷς χρώμενος οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς ὀρθῆς, καὶ ἐπ' εὐθὺ ἀγούσης. Ita & reſtituenda illa Auctoris Prologi epiſtolis D. Pauli præfixi in editione Boecleri. Ἵνα δὴ κἀγὼ τὰς τῶν ἀερίων πνευμάτων ἐπαναστάσεις ἀλεείνω, καὶ καθ' ἰθὺ λέγων τὸ σκάφος σοι τοῦ λόγου εἰς εὔδιον καθορμίσω τὸν λιμένα. Leg. καθ' εὐθὺ ἄγων. Συντομία hic eſt, βραχύτης ἑρμηνείας. Hermogenes de Methodo c. XXXIII: Τὰ μεγάλα τῇ βραχύτητι τῆς ἑρμηνείας φυλάττει μεγάλα, τῆς συντομίας τὸ μέγεθος αὐτοῖς διασωζούσης. Fabius l. IV, c. II: *Ideoque Græcorum aliqui aliud circumciſam expoſitionem, id eſt* σύντομον, *aliud brevem putaverunt: quod illa ſupervacuis careret, hæc poſſet aliquid ex neceſſariis deſiderare.* Συντομία igitur, cui nihil deeſt, vel ſupereſt: συγκοπὴ, cui deeſt aliquid. TOLLIUS.

8. Δῆλον δ', ὡς ἔμπαλιν] Egregia eſt conjectura Fabri, Ἄψυχα γὰρ τὰ διὰ μῆκος ἄκαιρον ἀνακαλώμενα. Sic ſupra extremo cap. XXXVII: Ἐξαιρεθείσης δὲ τῆς μιᾶς συλλαβῆς, εὐθὺς ἀκροτηριάζεται τῇ συγκοπῇ τὸ μέγεθος. Ὡς ἔμπαλιν, ἐὰν ἐπεκτείνῃς, &c. τῷ μήκει τῶν ἄκρων χρόνων συνεκλύεται, καὶ διαχαλᾶται τὸ ὕψος τὸ ἀπότομον. Alias malim: τὰ ἐκτάδην ἐκλύεται. Ἄψυχα γὰρ τὰ διὰ μῆκος ἄκαιρον ἀνακαλώμενα. In V. C. Pariſino poſt ἀπόψυχα erat diſtinctio; & pro γὰρ τὰ, legebatur τὰ ἀκαιρα· quæ lectio quid ſibi velit, ignoro. Iſtiuſmodi autem oratio a Dionyſio Halicarnaſſeo in Iſocrate κατασκελὴς, καὶ βραδυτέρα appellatur. Ita Demetrius, ut fertur, Phalereus de Elocutione: Τὸ γὰρ μῆκος ἐκλύει τὴν σφοδρότητα. In duobus Vaticanis erat, ἀπόψυχα· τὰ γὰρ ἄκαιρον μῆκος, &c. Horatius in Arte: *Sectantem lævia nervi deficiunt, animique.* Τὸ ἀπόψυχα, i. exſpirantia, ἐκλυόμενα, poſſit retineri, licet ejus vocis vix exſtet exemplum. TOLLIUS.

9. Ἀπόψυχα γὰρ τὰ μῆκος ἄκαιρον ἀνακαλούμενα] Hic, meo judicio, plane hariolantur, qui Longinum interpretati ſunt. Res plane mirabilis; tres de eodem loco tria toto cœlo diverſa dixere. Operæ pretium eſt legere: *Areſcunt enim, quæ ſibi inopportunam longitudinem vendicant.* Alter autem: *Frigida ſunt, quæ intempeſtivam advocant longitudinem.* Supereſt tertius: *Pro excrementis enim & ſtercoribus, quæ prolixitatem importunam abſurdamque accerſunt, habenda.* O Mens, ubi eras, cum ſcribebantur talia? Primum ἀπόψυχα nunquam pro *excrementis* & *ſtercoribus* uſurpari legas. Dicendum enim fuiſſet ἀποψύγματα, ex linguæ analogia & Heſychii auctoritate. Deinde nihil ſunt ad mentem Longini iſthæc *ſtercora.* Præterea, quid ſit tandem, *advocare longitudinem?* O ſortes Delphicæ, cur jam ſiletis? Sed fortaſſe erit, ut ope noſtra ea res confieri poſſit. Senſus enim Longini quis fuerit, ſatis videor odorari.

3 ἐπ' εὐθύ. [8] Δῆλον δ', ὡς ἔμπαλιν τὰ ἐκτάδην [9] ἄψυχα, διὰ μῆκος ἄκαιρον ἀναχαλώμενα.

rari. Quippe alius eſſe haud poterat, quam qui a me his verbis exprimitur: *Contra aunitem maſeſtum eſt, quæ ſint prolixius & fuſius explicata, ea, propter prolixitatem ipſam, quæ omnia relaxat, roboris & vigoris expertia eſſe.* In Græco contextu ſic hodie legitur, [ἀπόψυχα] γὰρ [τὰ] μῆκος ἄκαιρον [ἀνακαλεῖμενα:] at ego ſic olim ſcriptum fuiſſe dico, [ἄψυχα] γὰρ, [διὰ] μῆκος ἄκαιρον [mallem tamen ἄπειρον *infinitam*) [ἀναχαλώμενα.] I nunc, & nega locum hunc a me diligenter tractatum fuiſſe. FABER.

Ibid. Ἄψυχα] ô me hominem arrogantem, & temerarium, qui Herodotum audeam corrigere! Sed quid facias ſcholaſticis hiſce ingeniis, lector? Ferendæ aliquando ſunt eorum ineptiæ. Exſtat apud Herodotum in Polymnia apophthegma Dienecis Spartani, ad quem Trachinius aliquis, ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν ὀϊστῶν ἀποκρύπτουσι, τοσοῦτό τι πλῆθος αὐτέων εἶναι. Τὸν δὲ (inquit Herodotus) οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοισι εἰπεῖν (ἐν ἀλογίῃ ποιεύμενον τὸ Μήδων πλῆθος) ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ Τρηχίνιος

ΤΜΗΜΑ μβ'.

Περὶ Μικρότητος ὀνομάτων, καὶ Αὐξήσεως.

1 Δεινὴ δ' αἰσχῦναι τὰ μεγέθη καὶ [1] μικρότης τῶν ὀνομάτων. Παρὰ γοῦν τῷ Ἡροδότῳ κατὰ μὲν τὰ λήμματα δαιμονίως ὁ χειμὼν πέφρασται. Τινὰ δὲ νὴ Δία περιέχει τῆς ὕλης ἀδοξότερα. Καὶ τοῦτο μὲν ἴσως, [3] Ζεσάσης δὲ τῆς θαλάσσης. Ὡς τὸ, Ζεσάσης, πολὺ τὸ ὕψος περισπᾷ, [4] διὰ τὸ κακόστομον. Καὶ, [5] Ὁ ἄνεμος, φησὶν, ἐκοπίασε. Καὶ, Τοὺς περὶ τὸ ναυάγιον δρασσομένους [6] ἐξεδέχετο τέλος [7] ἄχαρι. Ἄσεμνον γὰρ τὸ, Κοπιάσαι, καὶ ἰδιωτικόν. Τὸ δ', Ἄχαρι, [8] τηλικούτου πάθους ἀνοίκειον. [9] Ὁμοίως

2 (margin, beside the line beginning "ται. Τινὰ δὲ")

Δεινὴ δ'] Itidem μικρότης ὀνομάτων imminuit orationem. ROBORTELLUS.

2. Ἡ μικρότης] Recte huic hic locum fecit, quia *duæ res ſunt, quæ permulcent aureis, ſonus ac numerus. Quare verba legenda ſunt potiſſimum bene ſonantia.* Cic. in Oratore cap. XLIX, ubi plura. TOLLIUS.

Ibid. Ἡ μικρότης τῶν ὀνομάτων.] Et hoc vitium ξηρότητος nomine a Demetrio indigitatur. Περὶ δὲ τὴν λέξιν, inquit, γίνεται τὸ ξηρὸν, ὅταν πρᾶγμα μέγα σμικροῖς τις ὀνόμασι ἐπαγγέλλῃ, οἷον, ὁ ὁ Γαδαρεὺς, ἐπὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας, φησί. Καὶ ὁ περὶ τοῦ Φαλάριδος τοῦ τυράννου ἔφη τις, Ἄτλα γὰρ ὁ Φάλαρις ἠνόχλει τοῖς Ἀκραγαντίνοις. Ναυμαχίαν γὰρ τοσαύτην νίκην, καὶ τὴν τοῦ τυράννου ὠμότητα οὐχὶ τῷ ἄτλα ὀνόματι, οὐδὲ τῷ ἠνόχλει ἐχρῆν λέγειν, ἀλλ' ἐν μεγάλοις, καὶ πρέπουσι τῷ ὑποκειμένῳ πράγματι. Ubi & nonnulla alia leviuſcula a me emendata ſunt. Quamquam exemplum exilitatis potius in Gadareo illo excidiſſe puto, & Victorium hic falli. Haud abſimilia obſervat idem, ubi de tranſlationibus agit, quas pro majeſtate tractatæ rei concipi, adhiberique jubet. Unde & Æſchylus apud Ariſtophanem in Ranis, IV, II, grandiloqua verba ſua ab adverſarii accuſatione ita vindicat: Ἀλλ' ἀνάγκη Μεγάλων γνωμῶν, καὶ διανοιῶν, ἴσα καὶ τάγε ῥήματα τίκτειν. TOLLIUS.

3. Ζεσάσης] ἐν τῇ Πολυμνίᾳ. FR. PORTUS.

Ibid. Ζεσάσης δὲ τῆς θαλάσσης] Aliam etiam afferre rationem poterat Longinus, ſcilicet nimiam repetitionem literæ ſibilantis; nam & ζ, & θ', quod male hodie pronunciatur, τὸ σίγμα in ſe habent. FABER.

Ibid. Ζεσάσης] Non verba hic verti, ſed ſenſum noſtri ſcriptoris explicui. Mox malim: πολὺ τοῦ ὕψους περισπᾷ. TOLLIUS.

4. Διὰ τὸ κακόστομον] Atqui alius hoc forſan probet, quod noſter culpat. Aſperitas enim in illa voce ζεσάσης rem efficit terribiliorem. Demetrius: Ἔστι δ' ὅπη κακοφωνία δεινότητα ποιεῖ, καὶ μάλιστα, ἐὰν τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα δέῃ τοιαύτης, ὥσπερ τὸ Ὁμηρικὸν τὸ, Τρῶες

ſuccincta dirigit, atque confirmat. Rurſus nec hoc tibi, Terentiane, latet, 3
productam longius, & quaſi immoderatius excurrentem elangueſcere; quod vires ejus ac vigor immodica prolixitate relaxetur.

χίνιος ξεῖνος ἀγγέλλει, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μήδων τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ. Adverte quæſo, quam omnis contentio & ſublimitas ſententiæ hac longa & frigida extenſione laxata ſit, atque reſoluta. Si mei res fuiſſet arbitrii, ſcripſiſſem, deletis τοσοῦτό τι πλῆθος αὐτέων εἶναι, quæ facile ſubintelligebantur e præcedentibus: τὸν δὲ ὑπομειδιῶντα εἰπεῖν· ἀγαθᾷ τύχᾳ, ὑπὸ σκιᾷ γοῦν μαχεύμεσθα, vel, ſi Jonice mavis, ὑπὸ σκιῇ γοῦν ἔσεται ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, ceteris omnibus reſectis. Conſule tuum, Lector, conſule Longini judicium; & meum non aberraſſe videri pronuntiabis. Brevius quoque Cic. Tuſc. Quæſt. lib. I, cap. XLII: *E quibus* (Spartanis) *unus, cum Perſes hoſtis in colloquio dixiſſet glorians*, Solem præ jaculorum multitudine, & ſagittarum non videbitis. In umbra, *inquit*, igitur pugnabimus. TOLLIUS.

SECTIO XLII.

De Verborum Exilitate: item de Amplificatione.

VIx item dici poſſit, quantum quoque *verborum Exilitas Sublimitatis* 1
dehoneſtamentum fit. Liquet id ipſum ex illa, quæ apud Herodotum legitur, tempeſtatis deſcriptione, quæ magnificis ac plane divinis illuſtrata ſententiis, verbis aliquot multum infra dignitatem argumenti demiſſis, abjectiſque, non mediocriter devenuſtatur. Ut, quum dicit: 2
Bulliente vero tempeſtate. Ubi vocula illa, *Bulliente*, humilitate ſua ipſius, quod deſcribitur, periculi magnitudinem inſigniter convellit, deſtruitque. Idem alibi: *Vento*, inquit, *fatiſcente illi, qui naufragio conflictabantur, ingratum exitum habuere.* Hic & illud *fatiſcente* exile verbum eſt, ac pervulgatum: nec hoc *ingratum* ipſius mali magnitudini reſpondet. In

Τρῶες δ' ἐρρίγησαν. Fabius lib. VIII, c. III: *Rebus atrocibus verba etiam ipſo auditu aſpera magis conveniunt.* Vere autem κακόστομον id eſt, *duræ pronuntiationis*, hanc vocem appellat auctor, in qua toties repetita litera σ occurrit, quot in ipſa ſyllabæ ſunt. Atqui ἄχαρι, καὶ ἀειδὲς τὸ σ. καὶ εἰ πλεονάσειε, σφόδρα λυπεῖ, teſte Dionyſio Halicarnaſſeo. Plura videſis congeſta a Brodæo lib. III Miſcellan. c. XIV. TOLLIUS.

5. Ὁ ἄνεμος,] ἐν τῇ Οὐρανίᾳ. FR. PORTUS.

Ibid. Ὁ ἄνεμος ἐκοπίασε] Iterum reprehendi poteſt, quod novem breves continuo tenore aliæ alias ſequantur. FABER.

6. Ἐξεδέχετο τέλος ἄχαρι] En tibi iterum totidem breves, quæ a gravitate rhythmi alieniſſimæ ſunt. FABER.

7. Ἄχαρι] Oſtendam olim crebris exemplis non debuiſſe iſtud a D. Longino reprehendi. Ἄχαρις enim apud Herodotum ſignificat *moleſtiſſimum, graviſſimum*, &c. Nec aliter uſurpavit in clade Arrianus ſcriptor ſtyli exquiſitiſſimi. Interea dum id probetur, quod polliceor, an ullum nomen eſt levioris ſignificationis, in vituperando, quam ἀεικής? nullum certe. Et tamen Homerus ea voce id omne ſignificat, quod *durum, dirum, atrox, ferox, averſabile, deteſtandumque* ſit. Sic Ἰλιάδ. α΄ dixit, ἀεικέα λοιγόν: ſic in λ΄, ἀεικέα τίσετε λώβην: ſic in Odyſſ. β΄, & ρ΄, ἀεικέα πότμον ἐπίσποι: ſic denique, ubi de Achille loquitur, ſæviente ſcilicet in cadaver Hectoris, quod facinus ultimæ immanitatis eſt, dixit: καὶ Ἕκτορα δῖον ἀεικέα μήδετο ἔργα; & mox lanienam ipſam deſcribit. Multa alia ſunt, quæ olim proferentur: Sed ἄτοπος an non etiam molliſſima vox eſt? Et tamen quam gravia, quam moleſta ſignificat? Ii norunt, quibus eſt cum ſcriptoribus antiquis conſuetudo. Videlicet non temere credendum, & dixi ſæpius, & nunc dico, & ſemper dicam, Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. FABER.

8. Τηλικοῦτο] Sic Homerus, quum in ſimilitudine

3 [9] Ὁμοίως καὶ ὁ Θεόπομπος ὑπερφυῶς [10] σκευάσας τὴν τοῦ Πέρσου κατάβασιν
ἐπ' Αἴγυπτον, ὀνοματίοις τισὶ τὰ ὅλα διέβαλεν· Ποία γὰρ πόλις, ἢ ποῖον
ἔθνος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οὐκ ἐπρεσβεύετο πρὸς βασιλέα; τί δὲ τῶν [11] ἐκ τῆς
γῆς γεννωμένων, ἢ τῶν κατὰ τέχνην ἐπιτελουμένων καλῶν, ἢ τιμίων,
οὐκ ἐκομίσθη δῶρον ὡς αὐτόν; [12] οὐ πολλαὶ μὲν καὶ πολυτελεῖς στρωμναὶ, καὶ
4 χλανίδες, τὰ μὲν [13] ἀλουργεῖς, τὰ δὲ ποικιλταὶ, τὰ δὲ λευκαί; Πολλαὶ δὲ σκηναὶ χρυσαῖ, κατεσκευασμέναι πᾶσι τοῖς χρησίμοις· πολλαὶ
δὲ καὶ ξυστίδες, καὶ κλῖναι πολυτελεῖς, [14] ἔτι δὲ καὶ κοῖλος ἄργυρος, καὶ
χρυσὸς ἀπειργασμένος, καὶ ἐκπώματα, καὶ κρατῆρες, ὧν τοὺς μὲν λιθοκολλήτους, τοὺς δ' ἄλλους ἀκριβῶς καὶ πολυτελῶς εἶδες ἂν ἐκπεπονημέ-
5 νους. Πρὸς δὲ τούτοις ἀναρίθμητοι μὲν ὅπλων μυριάδες, τῶν μὲν Ἑλληνικῶν, τῶν δὲ βαρβαρικῶν. Ὑπερβάλλοντα δὲ τὸ πλῆθος ὑποζύγια, καὶ
πρὸς κατακοπὴν [15] ἱερεῖα σιτευτὰ, καὶ πολλοὶ μὲν [16] ἀρτυμάτων μέδιμνοι, πολλοὶ δ' οἱ θύλακοι, καὶ σάκκοι, καὶ χάρται βιβλίων, καὶ [18] τῶν
ἄλλων χρησίμων. Τοσαῦτα δὲ κρέα τεταριχευμένα παντοδαπῶν [19] ἱερείων,
ὡς σωροὺς αὐτῶν γενέσθαι τηλικούτους, ὥστε τοὺς προσιόντας πόῤῥωθεν ὑπο-
6 λαμβάνειν ὄχθους εἶναι, καὶ λόφους [20] ἀνωθουμένους. [21] Ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων
ἐπὶ τὰ

litudine omnem alias in ſe ſublimitatem continente voluit Græcorum in hoſtem vadentis exercitus alacritatem & impetum deſcribere, & veluti ob oculos ponere, Il. β'. dixit. PETRA.

9. Ὁμοίως καὶ ὁ Θεόπομπος.] *Theopompum Chium* intelligit, quem ſupra *Iſocratis* diſcipulum diximus, quique *Iſocrateorum nullo in dicendo inferior*, οὐδενὸς τῶν Ἰσοκρατικῶν εἰς τοὺς λόγους ἀτιμώτερος. [*Photius bib. Cod.* 176 *ubi plura.*] De Dictione ejus non idem omnes judicant. *Ibid. Duris Samius* omni eam ſuavitate deſtitutam cenſuit, οὔτε ἡδονῆς ἐν τῷ φράσαι μετέλαβεν· contra quam *Halicarnaſſeus*, qui phraſin ἡδέως καὶ μαλακῶς ῥέουσαν, *jucunde leniterque fluentem* ei tribuit. *Phalereus* περὶ ἑρμ. ſic ſtatuit, eum δεινὰ οὐ δεινῶς λέγειν: eoque *Hermogenes* imitatione indignum cenſet. *Theopompum* hunc animi deliquium ad triginta dies paſſum eſſe, quia nonnulla e ſacris literis in hiſtoriam ſuam tranſcribere auſus eſſet, refert *Joſephus Antiquit. lib.* 12, *cap.* 2. LANGBÆNIUS.

Ibid. Θεόπομπος] Quem plenis tubis celebravit Halicarnaſſeus. FABER.

Ibid. Ὁ Θεόπομπος] Hinc Cicero in Bruto, cap. XVII, *Elatione & altitudine orationis ſuæ* Philiſto & Thucydidi *offeciſſe* ait. Ejuſdem tamen ac noſter ſententiæ eſt Demetrius Phalereus: Ἔστι γὰρ καὶ μεγάλα μικρῶς λέγοντα ἀπρεπὲς ποιεῖν τῷ πράγματι· Διὸ καὶ δεινούς τινάς φασιν, ὥσπερ καὶ Θεόπομπον, δεινὰ οὐ δεινῶς λέγοντας. Confer hiſce c. XXIV l. VII Joſephi de bello Judaïco, ubi triumphi deſcribit apparatum, & Longini cenſuræ ſubſcribes. TOLLIUS.

10. Σκευάσας] Malim, κατασκευάσας. TOLLIUS.

11. Ἐκ τῆς γῆς] Vat. ſecundus ſuavius, ἐκ γῆς. TOLLIUS.

12. Οὐ πολλαὶ μὲν, καὶ πολυτελεῖς, &c.] Hæc omnia; uſque ad finem deſcriptionis, prorſus omittenda erant; ſunt enim σχολικὰ & παιδιώδη. Quin & illa hyperbole, μυριάδες ἀναρίθμητοι [*innumerabiles myriades*] nugatoria eſt; nam μονάδες ἀναρίθμητοι [*unitates innumerabiles*] non minorem numerum efficient, quia nullus unquam numerus efficietur. FABER.

13. Ἁλουργεῖς,] Ἐρυθρὸν μέλανι λευκῷ τε κραθὲν Platoni definitur purpurei coloris ſpecies, quaſi ἁλὸς ἔργον, maris opus ex marina concha. PETRA.

14. Ἔτι δὲ καὶ] Vaticanus tertius caret copula. TOLLIUS.

15. Ἱερεῖα εἰς ταῦτα.] G. Canterus lib. II Nov. lect. cap. XXV legit, ἱερεῖα σιτευτά. De quibus Athenæus lib. XIV, pag. 656. Id eſt victimas, ſeu pecudes ſaginatas. Recte, niſi

præſtat

In eundem ſcopulum Theopompus etiam impegit: qui quum magni 3
Regis expeditionem in Ægyptum eximio ſplendore & ornatu orationis
expoſuiſſet, ſordida dein quædam, & abjecti generis verba admiſcendo,
univerſam hiſce narrationis illius magnificentiam corrupit: *Nam quæ
civitas*, ait, *aut quæ gens in univerſa fuit Aſia, quæ non legatos miſerit ad
Regem? Quidve eorum, quæ vel terra gignit, vel ars efficit, aut pulchri-
tudine admirabile eſt, aut raritate commendabile, quod non illi dono miſ-
ſum fuerit? Quanta vis, quæ copia ſtragulæ, aliuſque pretioſæ veſtis, pur-
pureæ partim, partim pictæ, partim candidæ? quam multa tabernacula au-
rea; cunctis ad uſum rebus neceſſariis inſtructa? quam multæ veſtes tricli- 4
niares, ac lecti ſumtuoſi? quantum cælati auri, argentique? quantum pocu-
lorum; quantum vaſorum, quorum pretium partim inſertæ gemmæ, partim
docta & elegans artificis manus intenderat? Quid adhac infinitam armorum
vim cum Græcanicorum, tum Barbaricorum, commemorem? Quid immenſa 5
jumentorum agmina? Quid electiſſimorum ad epulas animalium numerum
innumerum? Quid, quam multi illic modii fuerint condimentorum? Quanta
panariorum, quanta ſaccorum, quanta voluminum libris, chartis, rebuſ-
que aliis, queis vita indiget, differtorum abundantia? Carnium certe
omnis generis ſale conditarum ea fuit copia, ut acervi earum procul intuen-
tibus collium, & aggeſtorum tumulorum ſpeciem præbuerint.* Ab elatioribus 6
deſcen-

Caussin: Eloq. l. 20. Theopompi apolog. exhib. V. Bayle, Dict. v Theop. p. 2861. ed. 2.

præſtat legere, ἱερεῖα ἔκκριτα, ut apud Plutarchum in Solone. D. Lucas XV, 23: Καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν. Nec mirum tantum fuiſſe eorum numerum miſſum, ut iniri non poſſet, quum Heraclides in Perſicis, mille Regi quotidie ἱερεῖα κατακόπτεσθαι ſolita, memoriæ prodiderit, uti Athenæus refert l. IV Deipnoſ. Erantque hæc equi, cameli, boves, aſini, cervi, & maximam partem oves. Hujuſmodi porro homines, qui animalia ſaginabant, Græcis σιτευταὶ, Latinis *altores fartoreſque* dicti. In Inſcript Vet. apud Reineſ. IX, 1: *Cinnamus Ti. Cæſaris avium fartor.* Mox voculæ duæ, καὶ χάρται, apud Athenæum lib. 11, ubi hic locus citatur, non exſtant, tranſpoſita item voce σάκκοι in locum τοῦ θύλακοι. Et pro χρησίμων, ibidem legitur, ἁπάντων τῶν χρησίμων πρὸς τὸν βίον. Quam variantiam accuratiſſimo alias Caſaubono non animadverſam miror. Tollius.

16. Ἀρτυμάτων] Athen. lib. 11, horum etiam meminit, ſed ἀρτύματος legit. Petra.

Ibid. Ἀρτυμάτων] Quid per ἀρτύματα hic κατ' εἶδος, ſeu ſpeciatim, intelligatur, docebit Athenæus, qui lib. 11 locum hunc Theopompi produxit. Faber.

17. Θύλακοι καὶ σάκκοι καὶ χάρται βιβλίων.] Veriorem puto *Athenæi lib.* 11, lectionem, in qua vox χάρται non habetur. Quas noſter ſect. ultima corruptæ eloquentiæ cauſas attexit, eaſdem plane & auctor dialogi de oratoribus, & *Seneca* protulerunt: & de principali ſuccinit *Halicarnaſſeus Epiſt. ad Ammæum*, qui *Romam* rerum dominam eo nomine nonnihil perſtringit: Αἰτία δ' οἶμαι, καὶ ἀρχὴ τῆς τοσαύτης μεταβολῆς ἐγένετο ἡ πάντων κρατοῦσα Ῥώμη, πρὸς ἑαυτὴν ἀναγκάζουσα τὰς ἄλλας πόλεις ἀποβλέπειν. Langbænius.

Ibid. Χάρται βιβλίων] Gall. *Des rames de papier.* Tomos dicere poſſis. Faber.

18. Τῶν ἄλλων χρησίμων] Alter Vat. τῶν ἄλλων ἁπάντων χρησίμων, ut ſupra, κατεσκευασμέναι πᾶσι τοῖς χρησίμοις. Mox in eodem. ὥς ποτε, pro ὥστε. Tollius.

19. Ἱερείων,] Obſervamus Græcos ſcriptores ἱερεῖα appellare non ſolum victimas, quæ vere ἱερεύονται & in ſacrificiorum uſum mactantur, verum etiam quæcunque ad comedendum jugulantur animalia Hic igitur, per τὰ ἱερεῖα, omnes, quibus veſcimur, carnes intelligimus. Plura Caſaubonus ad Athenæum lib. 1, p. 35. Petra.

20. Ἀνωθουμένους] Videri alicui poſſit legendum, ἀνορθουμένους: attamen haud temere mutatum velim. Tollius.

ἐπὶ τὰ ταπεινότερα ἀποδιδράσκει, δέον ποιήσασθαι τὴν αὔξησιν ἔμπαλιν·
καὶ τῇ θαυμαστῇ τῆς ὅλης παρασκευῆς ἀγγελίᾳ παραμίξας τοὺς θυλάκους,
καὶ τὰ ἀρτύματα, καὶ τὰ σακκία, μαγειρείου τινὰ φαντασίαν ἐποίησεν.
5 Ὥσπερ γὰρ, εἴ τις ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν προκοσμημάτων, μεταξὺ τῶν
χρυσίων, καὶ λιθοκολλήτων κρατήρων, καὶ ἀργύρου κοίλου, σκηνῶν τε ὁλο-
χρύσων, καὶ ἐκπωμάτων, φέρων μέσα ἔθηκε θυλάκια, καὶ σακκία, ἀπρε-
πὲς ἂν ἦν τῇ προσόψει τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῆς ἑρμηνείας τὰ τοιαῦτα ὀνόμα-
τα αἴσχη, καὶ [22] οἱονεὶ στίγματα καθίσταται παρὰ καιρὸν ἐγκαταταττόμενα.
6 [23] Παρέκειτο δ' [24] ὡς ὁλοσχερῶς ἐπελθεῖν, καὶ οὓς ὄχθους λέγει συμβεβλῆ-
σθαι, καὶ περὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς οὕτως ἀλλάξας, εἰπεῖν, Καμήλους,
καὶ πλῆθος ὑποζυγίων φορταγωγούντων πάντα τὰ πρὸς [25] τροφὴν,
καὶ ἀπόλαυσιν τραπεζῶν χορηγήματα· ἢ σωροὺς ὀνομάσαι παντοίων
[26] σπερμάτων, καὶ τῶν, ἅπερ διαφέρει πρὸς ὀψοποιΐας, καὶ ἡδυπα-
θείας, [27] μᾶλλον, ἢ πάντα, ὡς ἐβούλετο, αὐτάρκη οὕτως θεῖναι, καὶ ὅσα
7 τραπεζοκόμων, καὶ ὀψοποιῶν ἡδύσματα. [28] Οὐ γὰρ δεῖ καταντᾷν ἐν
τοῖς ὕψεσιν [29] εἰς ῥυπαρὰ, καὶ ἐξυβρισμένα, ἂν μὴ σφόδρα ὑπό τινος
ἀνάγκης συνδιωκώμεθα· [30] ἀλλὰ τῶν πραγμάτων πρέποι ἂν καὶ τὰς
φωνὰς ἔχειν ἀξίας, [31] καὶ μιμεῖσθαι τὴν δημιουργήσασαν φύσιν τὸν ἄνθρω-
πον, ἥτις ἐν ἡμῖν τὰ μέρη τὰ ἀπόρρητα οὐκ ἔθηκεν ἐν προσώπῳ, οὐδὲ
8 τὰ τοῦ παντὸς [32] ὄγκου περιττώματα. Ἀπεκρύψατο δὲ, ὡς ἐνῆν, καὶ
[33] κατὰ

Ibid. Ἀνωθουμένους] duo MSS. ἀντωθουμένους, *ſibi ingeſtos*, *&* *ſuperſtructos*. Pro eo in Vaticano ſecundo vitioſe ſcriptum erat, αὐτῷ θουμένους. Tollius.

21. Ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων] Vitio cum in ſententiis, tum in verbis ſingulis fugiendo. Quod ni fiat, δόξομεν ἐξησθενηκέναι, καὶ οἷον καταπεπτωκέναι ἀπὸ ἰσχυροτέρου ἐπὶ ἀσθενές; ut ait auctor libelli de Elocutione. Nactus hic tamen patronum non indiſertum Theopompus, Cauſſinum ſcilicet, qui lib. I, cap. XX, Longinum mordacem Criticum eapropter appellat, ſed in hoc fruſtra mordacem, & frigidum. *Erat enim*, inquit, *fidelis hiſtorici*, *&* *prudentis*, *poſt opulenta principum dona*, *tenuiorum quoque in colendo rege ſtudia commemorare*, *&* *rem*, *ut geſta eſt*, *deſcribere*. Veruntamen Longino ego potius, quam Cauſſino acceſſerim. Mox in Vat. ſecundo erat, εἰς τὰ ταπεινότερα, pro ἐπί. Item in utroque, ἀλλὰ τῇ θαυμαστῇ, pro καὶ τῇ θαυμ. Tollius.

22. Οἱονεὶ στίγματα καθίσταται.] *Stigmata* proprie ſunt notæ, quas vel mancipiorum, vel militum, vel etiam malefactorum vultui, manibuſve inurebant. *Latini Threïcias literas* appellant. [*Tull. offic. lib.* 2.] *Græci Samias*. *Suidas in Parœmia* Σαμίων δῆμος, & *Apoſtolius* referunt, *Samios* ab *Athenienſibus* bello captos noctua ſignatos; *Athenienſes* ab eis ſamæna. Hinc ſervi ſtigmatici dicti. Quin & calumniatores litera K notati; ſi auctorem petas, non invidemus Critico, quod tantopere flagitavit. *Lipſius invenit*, *Elect. lib.* II, *cap.* XV. Langbænius.

23. Παρέκειτο] Senſus: *quia vero iſta in tanto apparatu non bene habent*, *an fuerunt ſilentio prætereunda?* *Fuerunt*, *ſed alio loco collocanda*, *percurrendaque*, *&c.* Petra.

24. Ὡς ὁλοσχερῶς] Atticus Pleonaſmus τοῦ ὡς. Idem, quod, ὡς ἐν τύπῳ. Tollius.

25. Τρυφὴν] In Vat. tertio τροφὴν, quod hic rectius. Reſpicit enim, referturque ad τὰ πρὸς κατακοπὴν ἱερεῖα. Tollius.

26. Σπερμάτων] Lege, ταριχευμάτων: id enim præcedentia poſtulant. Tollius.

27. Καὶ ἡδυπαθείας μᾶλλον] V. C. Pariſinus, καὶ ἡδυπαθείας, ἢ, εἴπερ πάντα ὡς ἐβούλετο. Recte; niſi quod & vocula ὡς hinc ejicienda

deſcendit ad humiliora, contra quam amplificationis poſtulat ratio: & præclaræ omnis illius apparatus narrationi *panaria*, & *condimenta*, & *ſacculos*, & *chartas*, *ac volumina* admiſcendo, ingratam quandam culinæ legentium animis objecit imaginem. Quemadmodum igitur, ſi quis in 5
tanto rerum pretioſiſſimarum apparatu, inter aureos gemmatoſque crateras, argentum cælatum, tentoria, poculaque aurea, utres immiſceret, & ſaccos, ingratum mehercle id prorſus, ac fœdum viſu ſpectaculum foret; ita & hæ intempeſtive narrationi iſti inculcatæ verborum ſordes dehoneſtamenta quædam ſunt elocutionis, ac velut inuſtæ per contumeliam notæ. Potuerat enim, quos congeſtos narrat tumulos, 6
quæque de cetero apparatu minutatim tradit, ſummatim exponere, & parva facta immutatione ita eloqui: *Quid camelorum referam ac jumentorum multitudinem, cuncta, quæ ad hominum ſuſtentationem, menſarumque faciunt delicias, ſubvectantium?* Vel: *quid omnis generis frumenti acervos recenſeam?* aut, ſi adeo exacte exponere ſingula maluiſſet; *& quæcunque alia ſtructorum, & cupediariorum condimenta excogitari poſſunt.* Non enim in Grandium rerum tractatione ad inquinata, & ſordida de- 7
ſcendendum eſt; ni plane nos ipſa eo deducat, adigatque neceſſitas: verum argumenti dignitati verborum quoque ſplendor reſpondeat oportet: ſic ut naturam videamur imitari, quæ in humani corporis fabrica partes illas, quæ honeſte nominari non poſſunt, totiuſque corporeæ molis reliquias, non aſpectui ſubjecit oculorum, verum, quantum in ipſa fuit, 8
ſubtra-

cienda eſt. Vaticani duo: *μᾶλλον ἢ εἴπερ πάντων.* Venetus; *ἠδυπ. καὶ εἴπερ πάντα.* Lege: *ἠδυπαθείας, μᾶλλον, ἢ (εἴπερ πάνθ' ἐβέβλετο αὐτάρκη οὕτως θεῖναι) καὶ* &c. *οὕτω* pro *οὕτως* in libris, quod leviculum. Mox in utroque Vaticano, *τραπεζοκόμων εἰπεῖν, καὶ* &c. Quod hic non adeo otioſum eſt. Sic ſupra, *εἰπεῖν καμήλους*, &c. Tollius.

28. *Οὐ γὰρ δεῖ καταντᾷν ἐν τοῖς Ὕψεσιν εἰς ῥυπαρὰ*] Obſervant Critici nunquam a Virgilio uſurpatum *panis* vocabulum, quamvis ſæpe illi uſuvenerit de cibo capiundo agere: ſed modo *γλυκῶς epulas* vocat, modo *Cerealia dona*, &c. Verum, quia Plato in ſermone Epitaphio ſcripſerat de regione Attica: *Μόνη γὰρ ἐν τῷ τότε καὶ πρώτη τροφὴν ἀνθρωπείαν ἤνεγκεν, τὸν τῶν πυρῶν καὶ κριθῶν καρπόν*: *Sola enim tunc temporis & prima victum humanum tulit, frumenti & hordei fructum*; Quid ait Halicarnaſſeus? *ὦ θεοὶ*, exclamat, *καὶ δαίμονες! ποῦ τὸ Πλατωνικὸν νᾶμα?* &c. Vides illorum temporum judicium, Lector; cujus utinam ſenſum aliquem haberent plerique ſcriptores, qui hodie ſibi & belli videntur, & diſerti. Faber.

29. *Εἰς ῥυπαρὰ*] V. C. Pariſinus vocula auctior eſt, inſerendo articulum *τὰ* ante *ῥυπαρά.* In Veneto erat pro his vacuum ſpatium. In Vaticano tertio, *ὕψησεν. . . . . παρά.* Tollius.

30. *Ἀλλὰ τῶν πραγμάτων*] Verbis utendum, quæ cum rerum magnitudine conveniunt. Petra.

31 *Καὶ μιμεῖσθαι*] Hic Cicero, quum naturæ in hiſce ſollertiam deſcriberet, eandem quoque imitatus eſt. Ita enim de Nat. Deor. l. II, c. LV: *Quemadmodum autem reliquiæ cibi depellantur tum adſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus, haud ſane difficile dictu eſt: ſed tamen prætereundum eſt, nequid habeat injucunditatis oratio.* Idem ibid. c. LVI: *Atque ut in ædificiis architecti avertunt ab oculis, & naribus dominorum, ea, quæ profluentia neceſſario tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimiles procul amandavit a ſenſibus.* Tollius.

32. *Ὄγκου*] Intellige corpus humanum. Faber.

33. *Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα,*] Ἐν τῷ β'. ἀπομνημ. Fr. Portus.

34. *Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπιδοὺς ἐπὶ τὰ μικροποιὰ διαρεθμεῖν*] Satis feliciter emendaſſe videor

hunc

[33] κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, τοὺς τούτου ὅτι πορρωτάτω ὀχετοὺς ἀπέστρεψεν, οὐ-
9 δαμῇ καταισχύνασα τὸ τοῦ ὅλου ζώου κάλλος. [34] Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπάναγκές
ἐστι τὰ μικροποιὰ διαριθμεῖν. Προϋποδεδειγμένων γὰρ τῶν, ὅσα εὐγενεῖς, καὶ
ὑψηλοὺς ἐργάζεται τοὺς λόγους, [35] δῆλον, ὡς τὰ ἐναντία τούτων ταπεινοὺς
ποιήσει κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ ἀσχήμονας.

hunc locum, cui nihil deeſt, etiam ſi plures aſteriſci prænotati fuerint. Lego autem: ἀλλὰ γὰρ οὐκ ΕΠΑΝΑΓΚΕΣ ΕΣΤΙ τὰ μικροποιὰ διαριθμεῖν: *Sed nihil ſane neceſſe fuerit omnia illa enumerare, quæ Granditatem minuant, ac deterant.* Veram eſſe emendationem ea, quæ mox ſequuntur, probabunt. Faber.

Ibid. Ἀλλὰ γὰρ] Valde mihi arridet conjectura Fabri. Alias, cum in Pariſino, & Vat. tertio pro ἐπὶ, ἐπείγει, in Vaticano vero altero ἐπίγει, legatur, reponendum exiſtimarim, ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν καὶ ἡμᾶς ἐπείγει πάντα τὰ μικροποιὰ διαριθμεῖν. Seu potius, quoniam in ἐπιδοὺς latere videtur, ἐπ' εἴδους, id eſt ſigillatim, ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπ' εἴδους ἡμῖν τὰ μικροποιὰ διαριθμητέον Vel, ἀλλὰ γὰρ οὐδ' ἐμὲ δεῖ ἔτι πάντα τὰ μικροποιὰ δια-

ΤΜΗΜΑ μγʹ.

Ζήτημα λαμπρόν· διὰ τί τοσαύτη ἀφορία τῶν δεινῶν, καὶ γενναίων συγγραφέων;

1 ἘΚεῖνο μέντοι λοιπὸν, ἕνεκα τῆς σῆς χρηστομαθείας, οὐκ ὀκνήσομεν ἐπι-
προσθεῖναι, καὶ διασαφῆσαι, Τερεντιανὲ φίλτατε, [2] ὅπερ ἐζήτησέ
2 τις τῶν φιλοσόφων προσέναγχος, [3] Θαῦμά μ' ἔχει, λέγων, ὡς ἀμέλει
καὶ ἑτέρους πολλοὺς, [4] πῶς ποτε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα πιθαναὶ μὲν
ἐπ' ἄκρον, καὶ πολιτικαὶ, δριμεῖαί τε, καὶ [5] ἐναργεῖς, καὶ μάλι-
στα πρὸς ἡδονὰς λόγων εὔφοροι, ὑψηλαὶ δὲ λίαν, καὶ ὑπερμεγέθεις,
πλὴν εἰ μή τι σπάνιον, οὐκέτι γίνονται φύσεις; τοσαύτη λόγων κοσμι-
3 κή τις [6] ἐπέχει τὸν βίον [7] ἀφορία. [8] Ἦ νὴ Δί', ἔφη, πιστευτέον ἐκείνῳ
τῷ

Ἐκεῖνο μέντοι] Quæſtio, cur non tam multi, ut antea, ſublimes vigerent oratores. Robortellus.

Ibid. Ἐκεῖνο μέντοι] ὑπόσχεσις difficilis & lubricæ quæſtionis, μεθοδευθεῖσα κατὰ μετάστασιν εἰς ἄλλο πρόσωπον. Petra.

2. Ὅπερ ἐζήτησέ τις] Non ille tantum Philoſophus rem tanti momenti diſquiſitione ſua dignam judicavit, ſed & alii ante illum viri complures eximii: nec diſſentiunt in indagandis, explicandiſque corruptæ eloquentiæ cauſſis; niſi quod præcipuam ex illis Longinus noſter neglexerit. Ea eſt, quam Cicero II Tuſc Quæſt. c. II, (ut mox videbimus) Vellejus l. I, c. XVII, Seneca l. I, Controv. præf. Sidonius Apollinaris, l. VIII, ep. VI, notarunt: *Fati lex maligna, perpetuaque in omnibus, ut ad ſummum perducta rurſus ad infimum velocius quidem, quam adſcenderant, relabantur.* Ita pro omnibus Seneca pronuntiat in præfat. uti dixi, l. I, Controverſiar. ubi plura, ut & epiſtol. CXIV. in qua multa ſunt, quæ ſcriptorem noſtrum unice illuſtrant. Tollius.

3. Θαῦμά μ' ἔχει,] Τῆς ἀπορίας κατάστασις, cur tam effœta ingeniorum ætas Longini. Hæc eadem quæſtio excutienda proponitur initio Dial. de orat. Petra.

4. Πῶς ποτε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα, &c.] Non totalem hic ingeniorum defectum deflet, ſed ſublimium; ætatem ſuam in aliis ſatis feracem agnoſcit: quod vel non vidit, vel diſſimulavit Petra; quem reſtituo: *Qui fiat, quod ſeculum noſtrum ingenia ferat ad perſuadendum nata, & ad cauſas agendas, acria item, perſpicua, & quæ in ſermonis deliciis ſumme luxuriant; at ſublimiora paulo*

ſubtraxit illas oculis, atque occultavit: &, ut Xenophontis verbis utar,
canales eorum, quam potuit longiſſime, avertit, ne totius formam, venuſtatemque animalis ingrato, ac fœdo ſpectaculo deturparet. Sed hæc, & quæ id 9
genus alia orationem deminuere ſolent, atque de faſtigio detrahere, ſingula enumerare, & excutere, operæ pretium non eſt. Expoſitis enim, quæ liberalem, & magnificam orationi formam conciliant, contrariis illam vitiis non modo corrumpi, ac debilitari, ſed & omni honore, atque dignitate ſpoliari, abunde, ac per ſe liquet.

διασεσυρμένων. Quum vero in Veneto diligenter ſemper in margine, ubi quædam deſiderarentur, ipſum chartæ ſpatium, quod illa occupabant, adnotatum fuerit, hic nihil deeſſe viſum. Περὶ τοῦ ἐπ' εἴδους notata ſupra ad ſect. XIII conſuli poterunt. TOLLIUS.

35. Δῆλον, ὡς τὰ ἐν] Plato in Phædro: λέγω ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅτι ὅσα τὸν ἕτερον λελοιδορήκαμεν, τῷ ἑτέρῳ τἀναντία τούτων ἀγαθὰ πρόσεστι. Hecuba apud Euripidem in cognomine Tragœdia, περὶ τοῦ ἐσθλοῦ:

——— Τοῦτο δ' ἤν τις εὖ μάθοι,
Οἶδε τό γ' αἰσχρὸν, κανόνι τοῦ καλοῦ μαθών.

TOLLIUS.

SECTIO XLIII.

Quæſtio nobilis, unde ea præſtantium, ac vere Sublimium ſcriptorum nunc ſit penuria?

DAbo & hoc elegantiſſimæ tuæ diſcendi cupiditati, Terentiane di- 1
lectiſſime, ut poſitam nuper a Philoſopho quodam quæſtionem, velut corollarium aliquod, huic noſtræ de Sublimitate commentatiunculæ ſubnectam. *Mirari ſatis nequeo*, inquiebat, *una cum aliis multis*, 2
quid cauſſæ ſit, quum hac ætate noſtra permulti reperiantur oratores apprime diſerti, ipſiuſque, ut ita loquar, Suadæ promi condi, & in forenſi, atque concionali dicendi genere exercitatiſſimi, acres, acuti, perſpicui; &, ne longum faciam, ad omnem orationis elegantiam, ſuavitatemque quaſi facti; quid inquam, cauſæ ſit, cur nulli nunc amplius, niſi perquam raro, exiſtant, provenientve oratores vere Sublimes, & ad ſummum eloquentiæ cacumen elati? Adeo magna hac tempeſtate, velut in effœtis parentium, per univerſum terrarum orbem grandium in eloquentia ingeniorum ſterilitas eſt. An vero 3
vulgari

Paulo, & quæ magnitudinem præferant, niſi rara admodum, non ulterius compareant. LANGBÆNIUS.

5. Καὶ ἐναργεῖς] Vaticani, ἐντρεχεῖς: Pariſinus, & Venetus, ἐντρεχεῖς; quod mihi multo præſtantius videtur: & huic loco magis conveniens, id eſt, *acria, vivida, dexteritate & acumine pollentia, velocia* ingenia. Alias ἐνεργεῖς malim, id eſt, efficacia ad movendum, & perſuadendum. TOLLIUS.

6. Ἐπέχει τὸν βίον] Herodian. in Pertinace: Τοιαύτης δὲ εὐμοιρίας, καὶ εὐταξίας κατεχούσης τὸν βίον, μόνοι οἱ δορύφοροι, &c. TOLLIUS.

7. Ἀφορία] Ariſtoteles Rhet. II, XV: Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις. Καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα ἀναδίδωσι. Ita fere & Dionyſius Halic. de Antiquis Oratoribus: Ἔδειξε δὲ ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος, εἴτε θεῶν τινὸς ἄρξαντος, εἴτε φυσικῆς περιόδου τὴν ἀρχαίαν τάξιν ἀνακυκλούσης, εἴτε ἀνθρωπίνης ὁρμῆς ἐπὶ τὰ ὅμοια πολλοὺς ἀγούσης, loquens de copia eloquentium hominum ſub Auguſto. TOLLIUS.

8. Ἢ νὴ Δί'] Ejuſmodi magnorum ingeniorum ſterilitatis prima cauſa a communi

τῷ θρυλλουμένῳ, ὡς ἡ δημοκρατία τῶν μεγάλων ἀγαθὴ τιθηνός, ᾗ
4 μόνῃ σχεδὸν καὶ συνήκμασαν οἱ περὶ λόγους δεινοί, καὶ συναπέθανον. [9] Θρέ-
ψαι τε γάρ, φασιν, ἱκανὴ τὰ φρονήματα τῶν μεγαλοφρόνων ἡ ἐλευθε-
ρία, καὶ [10] ἐφελκύσαι, καὶ ἅμα διωθεῖν τὸ πρόθυμον [11] τῆς πρὸς ἀλλήλους
5 ἔριδος, καὶ τῆς περὶ τὰ πρωτεῖα φιλοτιμίας. Ἔτι γε μὴν διὰ [12] τὰ
προκείμενα ἐν ταῖς πολιτείαις ἔπαθλα, ἑκάστοτε τὰ ψυχικὰ προτερή-
ματα τῶν ῥητόρων μελετώμενα ἀκονᾶται, καὶ οἷον ἐκλείβεται, καὶ τοῖς
6 πράγμασι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐλεύθερα συνεκλάμπει. [13] Οἱ δὲ νῦν ἐοίκαμεν,
[14] ἔφη, παιδομαθεῖς εἶναι [15] δουλείας δικαίας, τοῖς αὐτῆς ἔθεσι, καὶ ἐπι-
τηδεύμασιν [16] ἐξ ἁπαλῶν ἔτι φρονημάτων μονονοὐκ [17] ἐνεσπαργανωμένοι,
καὶ ἄγευστοι καλλίστου, καὶ γονιμωτάτου λόγων νάματος· τὴν ἐλευθερίαν,
7 ἔφη, λέγω. Διόπερ οὐδὲν ὅτι μὴ κόλακες ἐκβαίνομεν μεγαλοφυεῖς. Διὰ
τοῦτο τὰς μὲν ἄλλας ἕξεις καὶ [18] εἰς οἰκέτην πίπτειν ἔφασκεν, δοῦλον δὲ
8 μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα. Εὐθὺς γὰρ ἀναζεῖ τὸ ἀπαρρησίαστον, καὶ οἷον ἔμ-
φρουρον, ὑπὸ συνηθείας ἀεὶ [19] κεκονδυλισμένον·

Ἥμισυ

hominum opinione. Petra.

9. Θρέψαι τε] Libertas alumna, & mater eloquentiæ. Robortellus.

Ibid. Θρέψαι τε γάρ,] Ingeniorum nutrix, & parens ſub Democratico ſtatu libertas, cui aſſertioni confirmandæ ſubſerviunt τὰ συνεχῶς ἐπαγόμενα. Petra.

Ibid. Θρέψαι τε γὰρ] Cicero in Bruto, c. xii: *Nec enim in conſtituentibus remp. nec in bella gerentibus, nec in impeditis, ac regum dominatione devinctis, naſci cupiditas dicendi ſolet. Pacis eſt comes, otiique ſocia, & jam bene conſtitutæ civitatis quaſi alumna quædam eloquentia.* Auctor Dialogi de cauſſis corr. Eloq. cap. xxxvi: *Magna eloquentia, ſicut flamma, materia alitur, & motibus excitatur, & urendo clareſcit. Eadem ratio in noſtra quoque civitate antiquorum eloquentiam provexit. Nam etſi horum quoque temporum oratores ea conſecuti ſunt, quæ compoſita, & quieta, & beata rep. tribui fas erat: tamen iſta perturbatione, ac licentia plura ſibi aſſequi videbantur, cum mixtis omnibus, & moderatore uno carentibus, tantum quiſque orator ſaperet, quantum erranti populo perſuadere poterat. Hinc leges aſſiduæ, populare nomen; hinc conciones magiſtratuum pæne pernoctantium in roſtris; hinc accuſationes potentium reorum, & aſſignatæ etiam domibus inimicitiæ; hinc procerum factiones, & aſſidua Senatus adverſus plebem certamina: quæ ſingula etſi diſtrahebant remp. exercebant tamen illorum temporum eloquentiam, & magnis cumulare præmiis videbantur. Quia quanto quiſque plus dicendo poterat, tanto facilius honores aſſequebatur; tanto magis in ipſis honoribus collegas ſuos anteibat; tanto plus apud principes gratiæ, plus auctoritatis apud Patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem parabat:* &c. Quæ pluſcula. Et cap. xl: *Non de otioſa, & quieta re loquimur, & quæ probitate & modeſtia gaudeat: ſed eſt magna iſta, & notabilis eloquentia alumna licentiæ, quam ſtulti libertatem vocabant.* Tollius.

10. Ἐφελκύσαι] Libri omnes noſtri, ἐπελπίσαι. Et mox διελθεῖν pro διωθεῖν. Minus bene. Tollius.

11. Τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος] Cicero Tuſc. Quæſt. lib. ii, cap. ii: *In ipſa enim Græcia Philoſophia tanto in honore numquam fuiſſet, niſi doctiſſimorum contentionibus diſſenſionibuſque viguiſſet. Atque oratorum quidem laus ita ducta ab humili venit ad ſummum; ut jam, quod natura fert in omnibus fere rebus, ſeneſcat, brevique tempore ad nihilum ventura videatur.* Tollius.

12. Τὰ προκείμενα ἐν ταῖς πολιτείαις ἔπαθλα, &c.] Ecce hic vocem, ἔπαθλα, quam ſemel tantum, apud *Euripidem*, legi perperam notavit *Ulpianus ad Demoſt. Philip.* i. Ponitur hic pro præmiis iſtis, quibus Reſpublicæ Oratores ſuos honorare ſolebant; qualia invenio, apud *Phil. in Hermocrate*, Στεφάνους, ἀτελείας, σιτίσεις, πορφύρας, καὶ τὸ ἱερᾶσθαι,

vulgari iſti, ac trito habenda eſt fides dicto: Eſſe ſcilicet populare regimen
veram & genuinam magnorum ingeniorum nutricem; quicum una cun-
cti ferme viguerint, & occiderint, quotquot umquam eloquentiæ tenuere
principatum? *Eſt enim libertas, inquiunt,* ad alendos, augendoſque erectæ 4
mentis ſpiritus *aptiſſima, & ad prolectanda, adurgendaque mutuæ contentio-
nis, & in affectando eloquentiæ principatu æmulationis, ſtudia maximopere
accommodata. Huc accedit, quod ob propoſita in reip. adminiſtratione indu-* 5
*ſtriæ præmia egregiæ illæ in oratoribus animi dotes aſſidua uſquequaque exer-
citatione exacuuntur, & quaſi extunduntur: adeoque, uti par eſt, cum ipſis
una negotiis eadem excitatæ libertate clariſſime effulgeant. At nos contra ea* 6
*a prima ſtatim pueritia juſta videmur, & plena imbuti ſervitute, cunctis il-
lius moribus, ac inſtitutis ab teneris non, quod ajunt, unguiculis, ſed ipſius
animi ſenſibus modo non tamquam faſciis involuti: ſic ut pulcherrimum
illum, ac fœcundiſſimum eloquentiæ fontem (libertatem dico) ne primoribus
quidem labris deguſtemus. Unde etiam fit, ut nil niſi magnifici adulatores* 7
evadamus. Hanc item cauſam eſſe affirmabat, *cur, quum omnes alii etiam
in ſervum cadant vitæ habitus, nemo tamen umquam ſervus exſtiterit ora-
tor. Prorumpere namque illico ſervilem illum metum, qui piſtrini, pugno-* 8
*rumque herilium continuo memor omnem loquendi libertatem diuturna obno-
xii ſilentii conſuetudine dedicit.*

Dimi-

ἐρῶσθαι, coronas, eaſque aureas; ſumtu publico procuratas; immunitates a tributis & penſionibus; victum de publico, *Athenis* quidem in *Prytaneo*; quod (ut alia multa) etiam ad poſteros deſcendit μέχρις ἥβης, [*Thucyd. lib.* II] *uſquedum duodeviceſimum ætatis annum pertingerent*, ut exponit *Scholiaſtes*; purpuram geſtandi privilegium, & ſacerdotium adminiſtrandi. Vita functis autem epitaphia, ſepulturam publicam, columnas, & ſtatuas decernebant; quod de *Zenone* legimus, aliiſque. *Laert. lib.* VII. LANGBÆNIUS.

13. Οἱ δὲ νῦν] A contrario Reip. ſtatu. PETRA.

Ibid. Οἱ δὲ νῦν] Sic & Plinius lib. VIII, ep. XIV, de ſui ævi ingeniis loquitur, ſublata metu tyrannorum dicendi libertate, *inpoſterum illa quoque hebetata, fracta, & contuſa eſſe.* TOLLIUS.

14. Ἔφη] Formula ſermonem ab eodem continuari indicantis. Xenophon. lib. III. rer. Græcar. de Ageſilao: ἀλλὰ βουλοίμην ἄν, ἔφη, εἰ μὴ οἰοίμην ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι· ἀλλ' ἔξεστιν, ἔφη, σοι τούτων πίστιν λαβεῖν, &c. TOLLIUS.

15. Δουλείας δικαίας] *Juſta ſervitus* hoc loco non idem, quod in Jure, ſignificat: *Juſta* enim *lenis* eſt & *clemens*; *facile imperium* Plaut. &c. Locus Terent. in Andria notiſſimus eſt. FABER.

Ibid. Δουλείας δικαίας] Faber hic paulo obſcurior videtur. *Juſta ſervitus* hic loco eſt plena ſervitus, cui nihil deeſt, quo minus ſervum quis ſemet eſſe exiſtimet, aut dici velit: qualis *juſta chiragra* Horatio dicitur lib. II, Sat. VII. Id eſt, *gravis*, juxta veterem Scholiaſten. Longe ab alia eſt illa Terentiana, de qua Simo: ut & illa, de qua mox noſter, δουλεία, κἂν ᾖ δικαιοτάτη. TOLLIUS.

16. Ἁπαλῶν φρονημάτων] Reſpexit locum Homeri. ἁπαλαὶ φρένες. Virgil. *teneros animos*. Hor. *teneræ mentes*. FABER.

17. Ἐνεσπαργανωμένοι] Elegantiſſima hæc ab infantium faſciis deſumta metaphora, quibus omnis ſe commovendi libertas ademta eſt, & ſola nutricis lactatio permittitur. TOLLIUS.

18. Εἰσοικέτην] V. C. & M. εἰς οἰκέτας. Rem quod attinet, idem fere ſupra dixit ſect. IX, 5. Περὶ νοήσεως; nec non Themiſtius Oratione I: Τὸ γὰρ ἄνω αὐτῶν, καὶ εὐθύ τε, καὶ ἐλεύθερον ἡ ἐκ νέων δουλεία ἀφῄρηται, τὰ λαθραῖα, καὶ δολερά, καὶ ὑπὸ σκότῳ διὰ τὸ ὁμόνηθες ἀναγκάζουσα ἀγαπᾶν. TOLLIUS.

19. Κεκονδυλισμένον] Sic κονδυλιζόμενος, ἤτοι κονδύλοις πληττόμενος, Plautinus ille Soſias ad illud iteratum Mercurii, *cujuſnam es? Tuus*, reſpondet. *Nam pugnis uſu feciſti tuum.* PETRA.

Ibid.

[20] Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς (κατὰ τὸν Ὅμηρον) ἀποαίνυται
[21] Δούλιον ἦμαρ.

9 [22] Ὥσπερ οὖν (εἴ γε, φησὶ, τοῦτο πιστὸν ἐστὶν) ἀκούω τὰ [23] γλωττόκομα, ἐν οἷς [24] οἱ Πυγμαῖοι καλούμενοι νάνοι τρέφονται, οὐ μόνον κωλύειν τῶν ἐγκεκλεισμένων τὰς αὐξήσεις, ἀλλὰ καὶ συνάγειν [25] διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι

Ibid. Κεκονδυλισμένον] Proprie, *pugnis cohibitum.* Solent enim Domini, ubi ſervos habent obloquentes, *compreſſa*, ut ait Plautus, *palma* illis os præcidere. Idem & liberis hominibus quandoque evenit, ubi iis cum petulantibus, aut potentioribus res eſt. Teſtis Leno Terentianus in Eunucho, & Demoſthenicus Midias. Servos quod attinet, exemplum eſt apud Horatium in Satyris, ubi Davus ita ad herum loquitur:

Aufer me vultu terrere: manum, ſtomachumque teneto.

Facere huc videtur ille, qui apud Philonem exſtat ſenarius:

Δοῦλος πέφυκας· οὐ μέτεστί σοι λόγου.

Quem Grotius lib. II, cap. XXVI, De Jure belli & pacis, ita vertit: *Servi tua eſt fortuna, ratio ad te nihil.* Malim: *In ſervitute nato non licet loqui.* Vel: *Servone nato liberum loqui putas?* Et habeo ſententiæ meæ aſſertorem Plautum in Menæchmis, ſc. *Nulla eſt voluptas*; ubi ſervus domino dicenti,

Dictum faceſſas doctum, & diſcaveas malo:
Moleſtus ne ſis, non tuo hoc fiet modo:

ita reſpondet:

Hem, illoc enim verbo eſſe me ſervom ſcio.

Huc refer ea, quæ Athenæus lib. XIV pag. 657, de Lacedæmonis e Myrone Prienenſi refert, ὅτι τοῖς Εἵλωσιν ὑβριστικῶς πάνυ ἐχρῶντο, καὶ πληγὰς τεταγμένας ἐπέφερον κατ' ἐνιαυτὸν ἀδικήματος χωρὶς, ἵνα μήποτε δουλεύειν ἀπομάθωσι. Πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τινες ὑπερακμάζοιεν τὴν οἰκετικὴν ἐπιφάνειαν, ἐπέθηκαν ζημίαν θανάτου, καὶ τοῖς κεκτημένοις ἐπετίμων, εἰ μὴ ἐπικόπτοιεν τοὺς ἀνδρουμένους. Ubi male Caſaubonus ἁδρουμένους legit, accipitque de corporis plenitudine. Verum ſi vir eruditiſſimus quotidianum illud Turcarum dictum, in Chriſtianis jugo ſervitutis oppreſſis priſtinæ libertatis ſpeciem non ferentium, aliquando audiviſſet, *Como*, perro, *ti tener fantaſia?* impactoſque in malam pugnos vidiſſet, certe nihil hic mutatum voluiſſet. Eſt autem illud lingua, ut vocant, *Franca* idem, ac ſi Latine dixeris, *tun'*, *canis*, ſive, ut Latini ſolebant, *tun'*, *verbero*, *etiamnum altos ſpiritus geris?* Adeo & hi nihil minus ferunt, quam τὴν ἐλευθέριον ἐπιφάνειαν: Sive, ut Galli loquuntur, *la mine d'un homme franc & libre.* Sic apud Polybium legas, ταῖς ἐπιφανείαις, καὶ λοιπῇ διαθέσει διὰ τὴν συνέχειαν τῶν πόνων οἷον ἀποτεθηριωμένους Hannibalis milites. Ita ut & apud illos veriſſimum ſit hoc Creontis in Sophoclis Antigone: Οὐ γὰρ ἐκπέλει φρονεῖν μέγ', ὅστις δοῦλός ἐστι τῶν πέλας. Οἱ ἀνδρούμενοι igitur ſunt, qui, licet in ſervitute, liberum, virilemque ſpiritum gerunt. Hunc pati nolebant in Helotis Lacedæmonii, ne quandoque rebellarent, ſed ut animo pariter & corpore ſervitutem induerent, neque de libertate umquam cogitarent, volebant: eaque illis de cauſſa certum quotannis plagarum numerum; etiamſi nil peccaviſſent, inferebant, ut ne ſervitutem dediſcerent. Elegans eſt, quique hæc non minimum illuſtrat, locus ille apud Onoſandrum in Strategicis, c. XIV, ubi imperatorem jubet imminente prælio e captivis, perque inſidias exceptis hoſtibus, τοὺς γενναίους τοῖς φρονήμασι, καὶ τοῖς σώμασι, vel ſtatim interficere, vel ſaltem non in conſpectum ſuorum militum producere; verum contra τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἀγεννεῖς, καὶ μικροψύχους, ἔτι καὶ περιυβρισθέντας ἐπὶ τῆς ἰδίας σκηνῆς, καὶ προδουλώσαντα αὐτῶν τῷ φόβῳ τὰς ψυχάς. Item ille Pauli ad Corinth. II, XI, 20: Ἀνέχεσθε γὰρ, εἴτις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴτις κατεσθίει, εἴτις λαμβάνει, εἴτις ἐπαίρεται, εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. Ut ſupra apud Demoſthenem in Midiam, εἴτις ἐπὶ κόρρης. Hadrianus apud Spartianum ſervo *colaphum* dari juſſit, qui inter duos Coſſ. medius ambulabat, addito dicto, *Noli inter eos ambulare, quorum adhuc potes eſſe ſervus.* Hinc Anaxandridæ fabula Ὕβρις, ἢ Κόνδυλος, uti recte conjecit Caſaubonus ad Athen. XV, c. 18. Et δαμασικόνδυλος Eupolis apud Heſych. item κονδυλῖτις Diana apud Clement. Alex. p. 24. Parænet. Hinc & *Condylus* apud Comicos Græcos ſervi nomen, quod his nil familiarius, quam pugnos pati. Achæmenes ad Theagenem in ſervitutem vindicatum, apud Heliodor. lib. VII: Ὁ σοβαρὸς ἡμῖν ἀρτίως, καὶ ὑπερήφανος, ὁ τὴν αὐχένα ἄκαμπτος, καὶ μό-

Dimidium virtutis enim mortalibus aufert
Serva dies:

ut Homerus ait. Quemadmodum igitur arculæ illæ ligneæ, in quibus nanos, 9 *quos vulgus Pygmæos appellat, enutriri ſolere audio (ſi qua tamen huic auditioni fides eſt,) non incluſorum modo corporis obſtant incremento, verum etiam illos ipſos ob circumdatum corpori vinculum contrahunt: ita & omnis ſervitus, etiamſi juſtiſſima fuerit, animæ velut arcula quadam, ac publicus carcer*

καὶ μόνος ἐλεύθερος, ὁ τὴν κεφαλὴν νεύειν εἰς τὸ προσκυνεῖν οὐκ ἀνεχόμενος, νῦν που τάχα κλινεὶς, ἢ καὶ κονδύλοις ὑφέξῃ ταύτην παιδαγωγούμενος. Artemidorus lib. II, c. XV: Ο' κονδυλισμὸς τὴν ἐπιταγὴν σημαίνει. Lucian. in Prometheo; de dominis, qui ſervis iraſcuntur: εἰ δὲ καὶ πάνυ ὀργισθεῖεν, ἢ κονδύλους ἐνέτριψαν, ἢ καὶ κατὰ κόῤῥης ἐπάταξαν. Nil autem pugnis magis contumelioſum: unde apud Senecam de Conſtantia ſapientis, *ſervum invenias, qui flagellis, quam colaphis cædi malit.* Tollius.

20. Ἥμισυ γὰρ] Ὀδ. ρ'. Fr. Portus.

Ibid. Ἥμισυ γὰρ] Plato lib. IV, de Leg. ubi de quorundam ſervorum egregia virtute egit, ſubjicit: Οὐκοῦν καὶ τοὐναντίον, ὡς ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης. Ο' δὲ σοφώτατος ἡμῖν τῶν ποιητῶν καὶ ἐπεφήνατο ὑπὲρ τοῦ Διὸς ἀγορεύων, ὡς ἥμισυ γάρ τε νόου, φησὶν, ἀπαμείρεται εὐρυόπα Ζεὺς Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι. Theognis: Οὔποτε δουλείη κεφαλὴ ἰθεῖα πέφυκε. Tollius.

21. Δούλιον ἦμαρ] Odyſſ. ρ'. quod & alibi legitur. Faber.

22. Ὥσπερ οὖν] Simile, cujus ἀφήγησις lucem affert proverbio, ἡ δουλεία ψυχῆς γλωττόκομον. Petra.

23. Γλωττόκομα] *Glottocomum*, ſeu *Glottocomium* eſt theca, in qua tibicines lingulas tibiarum reponebant, ne attritu læderentur. Heſychius: Γλωττοκόμιον, ἐν ᾧ οἱ αὐληταὶ ἀπετίθεσαν τὰς γλωσσίδας. Et paulo antea Glottocomum dixit ſumi pro *arcula:* γλωττόκομον, θήκη, σωρὸς ξυλίνη. Emenda σορὸς, id eſt *arca:* nam σωρὸς, ὁ, *acervum ſignificat.* In hac ſignificatione ſumit Longinus, cum de nanis, ſeu pumilionibus loquitur, quos vulgo *Pygmæos* vocabant. Nam in eam arculam tenera adhuc corpora condebantur, quo ne creſcerent: itidem fere, ut catelli intra arctiſſimam caveam clauduntur, neque inde educuntur, niſi poſt ſex ſeptem menſes ab ortu. Tamen mihi valde veriſimile fit, δεσμὸν, ſeu vinculum illud, quod corpori (legendum enim eſt σώμασι, non σόμασι) circumdabatur, fuiſſe thoracem, ſeu potius ſacculum e duriore corio, qui a pedibus ad caput pertingeret, relictis tantum rimulis, queis ad neceſſaria, & cibum capiendum opus eſſet. *Quæ ſuperſunt, ea pluribus mendis ſcatent, itidem ut fieri in fine omnium pæne MSS. Codicum ſolet, cum tædium, aut negligentia, aut nimium feſtinandi ſtudium reliqua corrumpit.* Faber.

24. Οἱ Πυγμαῖοι καλούμενοι νάνοι.] De *Pygmæorum* gente, quam alii aſſerunt, [*Hom. Il.* γ'. *Ariſtot. hiſt. an. lib.* VIII, *cap.* XII, *Philoſtrat. in vit. Apoll. lib.* III, *cap.* XIV, & *lib.* VI, *cap.* XII.] alii negant, [*Strabo lib.* I, *Gell. lib.* IX, *cap.* IV.] alii dubitant, [*Plin. l.* VII, *cap.* II.] non inquiro; conſtat hic *Pygmæos* nil aliud quam pumiliones ſignificare; *Græci* πήχεις, & *nanos* appellant, quam vocem apud *Tyrrhenos* erronem ſignificare (neſcio quam vere) admonuit *Tzetzes in Lycophr.* & *Ulyſſem* ideo ſic vocatum: νάνος ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ Τυῤῥηνοῖς καλεῖται, δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος τὸν πλανήτην. Vox autem *nani* ſolum vertit, & in *Latium* migravit, ob quam *Laberius* cenſuram incurrit. *Gell. lib.* XVI, *cap.* VII, & *lib.* XIX, *cap.* XIII. *Helvius Cinna* etiam de mulis, aut equuleis humilioribus dixit,

At nunc me geniana per ſalicta
Binis rheda rapit citata nanis. (*al. Mannis*)

Quos hic *nanos* appellat, eos *Ariſtoteles ginnos, de generatione animalium lib.* II, *cap. ult.* cui γίννοι in equis idem ſunt, quod μετάχοιρα in porcis; μετάχοιρον autem porcellus iſte minimus, qui ex utero ultimus prodit. Langb.

Ibid. Οἱ καλούμενοι νάνοι] VV. CC. καλούμενοι δὲ νάνοι. Rectius opinor. Alias enim vertendum; *Pygmæi, quos vulgo dicimus nanos:* aut poſt πυγμαῖοι inſerenda erit vocula, ſeu articulus οἱ. Propertius lib. IV Eleg. *Phyllis,* &c. *Nanus & ipſe ſuos breviter contractus in artus.* De quibus aliqua Caſaubonus ad Suetonii Auguſtum, & Voſſius, ubi hunc locum explicat, in not. ad Melam. Tollius.

25. Διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σόμασι δεσμόν.] Malim τοῖς σώμασι. Neque enim ſatis ſcio, quomodo vinculum *ori* circumpoſitum auctioni

10 σώμασι δεσμόν. [26] Οὕτως ἅπασαν δουλείαν, κἂν ᾖ δικαιοτάτη, ψυχῆς
11 γλωττόκομον, καὶ κοινὸν δή τις ἀποφήναιτο δεσμωτήριον. [27] Ἐγὼ μέν-
τοι γε ὑπολαμβάνων, [28] Ῥᾴδιον (ἔφην) ὦ βέλτιστε, καὶ [29] ἴδιον ἀνθρώ-
12 που, τὸ καταμέμφεσθαι [30] ἀεὶ τὰ παρόντα. [31] Ὅρα δὲ, μή ποτ' ἄρα ἡ τῆς
οἰκουμένης εἰρήνη διαφθείρῃ τὰς μεγάλας φύσεις· [32] πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ κα-
τέχων ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας [33] ἀπεριόριστος ουτοσὶ πόλεμος. [34] Καὶ νὴ Δία
πρὸς τούτοις, τὰ φρουροῦντα τὸν νῦν βίον, [35] καὶ κατάκρας ἄγοντα καὶ φέρον-
13 τα ταυτὶ πάθη. [36] ἡ γὰρ φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη
νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία, δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ (ὡς ἂν εἴποι τις)
[37] κατα-

ctioni impedimento ſit, ſi non & totum *corpus* involvat. LANGBÆNIUS.

26. Οὕτως ἅπασαν] ἀπόδοσις, in qua proverbium. PETRA.

27. Ἐγὼ μέντοι] ἐπιδιόρθωσις, qua corrigit, aut eludit ſuperiorem ſolutionem, ne Imperatorem offenderet, a querula hominum natura. PETRA.

28. (Ἔφη) ὦ βέλτιστε] Hinc, quod nemo vidit, Longinus ad ea reſpondere incipit, quæ ab illo Philoſopho dicta fuiſſe retulit; noli itaque dubitare, quin legendum ſit, ἔφην, non ἔφη. FABER.

Ibid. Ῥᾴδιον ἔφη] Miror Fabrum, quum τὸ ἔφη in ἔφην mutandum eſſe recte animadverteret, nihil item de præcedente verbo ὑπολαμβάνω monuiſſe, quod quivis facile in ὑπολαμβάνων refingendum eſſe viderit. Sic apud Cteſiam nuntius a Paryſatide interrogatus, βασιλεὺς δὲ πῶς πράττει; ὁ δὲ, πέφυγέ, φησι· καὶ ἡ ὑπολαβοῦσα, Τισσαφέρνης γὰρ αὐτῷ τούτων αἴτιος. Hic, & in ſequentibus, interpretes alii mirum in modum cæcutivere. TOLLIUS.

29. Ἴδιον ἀνθρώπου] Auctor Dialogi de Cauſſis Corr. Eloq. cap. XVIII: *Vitio malignitatis humanæ vetera ſemper in laude, præſentia in faſtidio ſunt.* Phædrus fab. l. V:

----- Plus vetuſtis nam favet
Invidia mordax, quam bonis præſentibus.

Vellejus lib. II Hiſtor. *Naturaliter audita viſis laudamus libentius: præſentia invidia, præterita veneratione proſequimur.* Seneca de brevit. vitæ cap. XV: *In vicino verſatur invidia; ſimplicius longe poſita miramur.* TOLLIUS.

30. Τὰ ἀεὶ παρόντα] Tranſpone, & lege, ἀεὶ τὰ παρόντα. ROBORTELLUS.

Ibid. Τὰ παρόντα] Recte Seneca, epiſt. XCVII: *Erras, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vitium, luxuriam, & negligentiam boni moris; & alia, quæ objicit ſuis quiſque temporibus. Hominum ſunt iſta, non temporum: nulla ætas vacavit a culpa.* TOLLIUS.

31. Ὅρα δὲ] Pariſinus: μήποτε ἀ. χει τῆς οἰκουμένης· lego: ὅρα δὲ, μήποτ' ἄρα ἡ τῆς οἰκουμένης εἰρήνη, &c. In Veneto duarum hic vocum deſideratarum ſpatium erat vacuum. TOLLIUS.

32. Πολὺ δὲ μᾶλλον] Sunt enim ſtudia *res pacis*, uti ea eleganter appellavit Caſſiodorus præfat. in Inſtit. Divinar. ſcripturarum. Cicero in Bruto cap. XII: *Nec enim in conſtituentibus remp. nec in bella gerentibus, nec in impeditis, ac regum dominatione devinctis, naſci cupiditas dicendi ſolet. Pacis eſt comes, otiique ſocia, & jam bene conſtitutæ civitatis quaſi alumna quædam eloquentia.* Adeatur & Dionyſius Halicarn. de Antiquis oratoribus. TOLLIUS.

33. Ἀπεριόριστος πόλεμος] Intellige bella orientalia; nam tunc temporis in Aula Odenati Auguſti, (ſic enim vocat Trebellius Pollio) Longinus florebat, Zenobiæque illuſtriſſimæ Heroïnæ a ſtudiis erat. Nota ſunt autem, quæ ſub Valeriano Cæſare, ſub Gallienis duobus, ſub Divo Claudio, ſub Aureliano denique evenerunt. Vides, Lector, cur ἀπεριόριστον bellum vocet. FABER.

34. Καὶ νὴ Δία] Aliæ cauſæ, φιλοχρηματία, φιληδονία, &c. PETRA.

35. Κατὰ κάρα] Error eſt; lege igitur κατώκαρα. Et Grammatici docebunt, quid ſit; in iis autem Heſychius. FABER.

Ibid. Κατὰ κάρα] Libri omnes, κατάκρας. Faber maluit κατώκαρα. Quod mihi ſemper valde placuit. Nam quod Latini dixere *per caput*, Græci una voce κατώκαρα extulerunt. Sic apud Heſychium, κατώκαρα, κάτω κεφαλὴν ἔχοντα. Ariſtophanes Pace: ῥίπτειν κατώκαρα. Catullus Carm. XVII:

Quen-

carcer dici merito poſſit. Hic ego, *Proclive eſt*, inquam, *o bone, & ho-* 10
minibus perquam familiare, faſtidire ſemper, & culpare præſentia. Attamen 11
videſis, ne forte hæc univerſi terrarum orbis pax grandia nobis ingenia cor-
rumpat: ſeu multo etiam magis, interminum illud & perpetuum, quod ſtu-
dia noſtra cohibet, ac refrænat, bellum. Adde etiam, ſi vis, affectus no- 12
ſtros, qui ſeculi hujus mores tamquam præſidiis inſident, eoſque per caput &
pedes præcipitant. Pecuniæ namque, cujus inſatiabili nunc omnes æſtuamus
ſiti, & huic ſuccenturiatus voluptatis amor, in ſervitutem rapit, aut, ſi
ita mavis, ipſam una cum hominibus vitam deprimit, ac demergit huma-
nam. Et avaritia quidem animi morbus eſt puſilli, ſordidique: at amore vo- 13
lupta-

Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caput pedeſque.

Livius lib. XXVII, 32: *Cum prolapſum per caput regem effudiſſet.* Seneca alicubi *capite agere* dixit. Poteſt tamen vulgata defendi, ſi conjunctim κατάκαρα legatur: qua voce Attici uſi pro ἐπὶ τὴν κεφαλήν. Pindarus: Οἱ μὲν κατάκαρα δεσμοῖσι δέδενται. Sed nec κατάκρας malum, modo varia ejus ſignificatio conſideretur; quæ triplex. Primo namque κατ᾽ ἄκρας diſtinctim ſcriptum ſignificat κατὰ κορυφῆς, τελέως, δι᾽ ὅλου, tralatione petita ab urbium per arcium invaſionem expugnatione. Ἄκρα enim apud Heſychium, alioſque, ἀκρόπολις, item ἀρχὴ, τέλος. Sic Æſchylus Choëphoris: Οἳ ἐγὼ, κατ᾽ ἄκρας ἐνθάδ᾽ ὡς πορθούμεθα. Id eſt penitus, δι᾽ ὅλου, Theophylactus epiſt. XLIII: ὥστε κατ᾽ ἄκρας ἑλεῖν τὴν τοῦ βασιλέως συμπάθειαν. Sic apud Heſychium, κατ᾽ ἄκρας ἑλεῖν, τὸ ἐξ ἐφόδου, τὸ αἰφνίδιον. Ita & Plutarchus in Timoleonte ea voce uſus eſt. Secundo κατάκρας conjunctim idem eſt, quod κατὰ κράτος, id eſt ἰσχυρῶς, ἀνανταγωνίστως. Euripides Hippolyto Coron.

Ὅδ᾽ ὁ σωφροσύνῃ πάντας ὑπερέχων
Προῦπτον ἐς ἅδην στείχω κατάκρας ὀλέσας
βίοτον.

Tertio κατάκρας eſt, κατὰ κρῆθεν, κατὰ κεφαλῆς, pro κατὰ κρᾶς, ſive κατὰ κρατός. Sophocles Oedipo Colon.

Πάντοθεν βόρειος ὥς τις ἀκτὰ
Κυματοπλὴξ, χειμερία κλονεῖται,
Ὣς καὶ τόνδε κατάκρας
Δειναὶ κυματοαγεῖς
Ἄται κλονέουσιν ἀεὶ ξυνοῦσαι.

Ubi illud κλονέουσαι non multum ab ἄγειν καὶ φέρειν, quod hic legitur, differt. Sic ut veterum codicum lectio κατάκρας non adeo abſurda videri poſſit. TOLLIUS.

36. Ἡ γὰρ φιλοχρηματία] Voluptatibus, & avaritiæ homines eſſe deditos conqueritur. ROBORTELLUS.

Ibid. Ἡ γὰρ φιλοχρηματία] D. Chryſoſtomus περὶ Ἐλεημοσύνης, πλοῦτον τὸν πόλεμον τῆς σωφροσύνης vocat, καὶ τῆς πάσης ἀρετῆς λανθάνοντα κλέπτην. Eandem quoque rationem reddit Galenus in ſerm. ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, quare non tam boni ſuo ævo medici, atque olim reperirentur: Τὸ μὲν δὴ μηδένα φύεσθαι δύναμιν ἔχοντα ψυχικὴν ἱκανὴν καταδέξασθαι τέχνην οὕτω φιλάνθρωπον, οὔ μοι δοκεῖ λόγον ἔχειν μήτε τῆς ἡλιακῆς περιόδου μετακεκοσμημένης, μήτ᾽ ἄλλου τινὸς ἄστρου, ἢ ἀπλανοῦς, ἢ πλανωμένου, μεταβολήν τινα ἐσχηκότος· εὔλογον δὲ διὰ μοχθηρὰν τροφὴν, ἣν οἱ νῦν ἄνθρωποι τρέφονται, ἢ διὰ τὸ τὸν πλοῦτον ἀρετῆς εἶναι τιμιώτερον, οὔθ᾽ οἷος Φειδίας ἐν πλάσταις, οὔθ᾽ οἷος Ἀπελλῆς ἐν γραφεῦσιν, οὔθ᾽ οἷος Ἱπποκράτης ἐν ἰατροῖς, ἔτι γίνεσθαι τινά. Et mox: οὐ γὰρ δὴ δυνατὸν ἅμα χρηματίζεσθαί τε, καὶ οὕτω μεγάλην ἐπασκεῖν τέχνην· ἀλλ᾽ ἀνάγκη καταφρονῆσαι θάτερον τὸν ἐπὶ θάτερον ὁρμήσαντα σφοδρότερον. Sic & avaritiam Romanis obſtare queritur, quo minus boni ſint Poëtæ, Horatius in Arte:

----- Adhæc animos ærugo, & cura peculi
Cum ſemel imbuerit, ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & levi ſervanda cupreſſo?

Nec Petronius alias cauſſas adfert Picturæ evaneſcentis: *Pecuniæ*, inquit, *cupiditas hæc tropica inſtituit. Priſcis enim temporibus, cum adhuc nuda virtus placeret, vigebant artes ingenuæ, ſummumque certamen inter homines erat, nequid profuturum ſeculis diu lateret, &c. At nos vino, ſcortiſque demerſi ne paratas quidem artes audemus cognoſcere. Sed accuſatores antiquitatis vitia tantum docemus, & diſcimus. Noli ergo mirari, ſi Pictura defecit,*

[37] καταβυθίζουσιν αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους· Φιλαργυρία μὲν, νόσημα
14 μικροποιὸν· Φιληδονία δ' ἀγεννέστατον· Οὐ δὴ ἔχω λογιζόμενος εὑρεῖν,
ὡς οἷόν τε πλοῦτον ἀόριστον ἐκτιμήσαντας, τὸ δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἐκθειά-
σαντας, τὰ συμφυῆ τούτῳ κακὰ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐπεισιόντα μὴ πα-
15 ραδέχεσθαι. [38] Ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀμέτρῳ πλούτῳ, καὶ ἀκολάστῳ, συν-
ημμένη, [39] καὶ ἶσα (φασι) βαίνουσα [40] πολυτέλεια, καὶ [41] μαλακία
[42] ἀνοίγοντος ἐκείνου τῶν πόλεων, καὶ οἴκων τὰς εἰσόδους, εἰς ἃς ἐμβαίνει, καὶ
συνοικίζεται. Χρονίσαντα δὲ ταῦτα ἐν τοῖς βίοις, [43] νεοττοποιεῖται, κατὰ τοὺς
σοφοὺς, [44] καὶ ταχέως γενόμενα περὶ τεκνοποιΐαν, [45] ἀλαζόνειαν τε γεν-
νῶσι, καὶ τῦφον, καὶ τρυφὴν, οὐ νόθα ἑαυτῶν γεννήματα, ἀλλὰ καὶ πάνυ
16 γνήσια. Ἐὰν δὲ καὶ [46] τούτους τις τοῦ πλούτου τοὺς ἐκγόνους [47] εἰς ἡλικίαν ἐλ-
θεῖν

quum omnibus Diis hominibuſque formoſior videatur maſſa auri, quam quidquid Apelles, Phidiaſve, Græculi delirantes, fecerunt. Subſcribit huic & major Plinius, ubi de neglecta arborum cultura agit, l. XIV, in princ. *Cujus ſomni cauſas quis alias, quam publicas mundi invenerit? Nimirum alii ſubiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & avaritiæ tantum artes coluntur. Antea incluſis gentium imperiis intra ipſas, ideoque & ingeniis, quadam ſterilitate fortunæ neceſſe erat animi bona exercere; regeſque innumeri honore artium colebantur, & in oſtentatione has præferebant opum, immortalitatem ſibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia, & opera vitæ. Poſteris laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit; poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, Judex fieri cenſu, magiſtratum, ducemque nil magis exornare quam cenſus: poſtquam cœpere orbitas in auctoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere vitæ pretia: omneſque a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac ſervitute ſola profici cœptum. Hanc alius alio modo, & in aliis adorare, eodem tamen habendi, quo eat ſpes omnium, tendente voto. Paſſim vero etiam egregii aliena vitia, quam bona ſua colere malle. Ergo hercule voluptas vivere cœpit, vita ipſa deſiit.* Atque hic locus partis potiſſimæ hujuſce capitis, quaſi quidam commentarius eſt. TOLLIUS.

37. Καταβυθίζουσιν] Tralatio a navalibus præliis deſumta, ubi naves cum ipſis victoribus deprimuntur. Extat de ea voce ſingulare apud Petrum Victorium lib. XXV, Var. lect. caput VIII. Si cum Cicerone loqui voluerimus, vertemus: *totam vitam evertunt funditus.* TOLLIUS.

38. Ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ] Seneca epiſtola CXIV: *Ubi luxuriam late felicitas fudit, cultus primum corporum eſſe diligentior incipit: deinde Supellectili laboratur; deinde in ipſas domos impenditur cura, ut in laxitatem ruris excurrant, ut parietes advectis trans maria marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut lacunaribus pavimentorum reſpondeat nitor. Deinde ad cœnas lautitia transfertur, & illic commendatio ex novitate, & ſoliti ordinis commutatione captatur: ut ea, quæ claudere cœnam ſolebant, prima ponantur: ut, quæ advenientibus dabantur, exeuntibus dentur. Cum aſſuevit animus faſtidire, quæ ex more ſunt, & illi pro ſordidis ſolita ſunt, etiam in oratione, quod novum eſt, quærit;* &c. Solonis dictum apud Diogenem Laertium: τὸν μὲν κόρον ὑπὸ τοῦ πλούτου γεννᾶσθαι, τὴν δὲ ὕβριν ὑπὸ τοῦ κόρου. TOLLIUS.

39. Ἶσα (φασὶ) βαίνουσα.] Proverbialis locutio. Ἶσα βαίνειν alicui dicitur, qui ejuſdem ingenii eſt, qui pari paſſu procedit, qui per omnia reſpondet; *qui continuo cum eo verſatur, nec unquam recedit,* [*Harpocrat. & Suidas,*] ut ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ. [*Demoſthenes contra Æſch.*] Et παρ' αὐτὸν ἴσα βαίνουσα ἑταίρα πολυτελής: *Pari paſſu cum eo incedens delicata amica; Menander.* Et *Philoſtratus* de *Æſchylo* loquens, *de vita Apol. lib.* VI, *c.* VI, ἐπ' ὀκρίβαντος τοὺς ὑποκριτὰς ἀνεβίβασεν, ὡς ἴσα ἐκείνης (σκευοποιΐας ἡρώων) βαίνοιεν: *hiſtriones pulpitis ſuperimpoſuit, ut heroico apparatui in inceſſu prorſus reſponderent.* LANGBÆNIUS.

40. Πολυτέλεια] Ita & Philo in Flaccum; ἡ πολυτέλεια, inquit, πέφυκε γεννᾶν κόρον· κόρος δ' ὕβριν ἔκγονον, ἡ πάντων κακῶν ἀρχή. Ecphantes apud Stobæum p. 335: Ἁ γὰρ πολυτέλεια μάτηρ τᾶς ἀκρασίας· αὕτα δὲ τᾶς ὕβριος.

luptatis nec abjectius quidquam, nec ab omni animi magnitudine magis alie-
num reperiri poteſt. Neque vero ſatis aſſequi cogitando valeo, quo pacto ho- 14
mines illi, qui immenſas adamant, ac depereunt divitias (ſi modo hic amor,
ac non adoratio potius, & ſacer quidam quaſi numinis cultus appellandus
eſt) quo pacto, inquam, homines illi cognata divitiis vitia abarcere queant,
quominus illa ſimul cum his animum ſubeant. Sequitur enim nimias & 15
immodicas opes conjuncta, parique illas paſſu comitans luxus, atque
mollities, portas illis urbium, privatarumque ædium januas quas ſemel
intraverunt, recludentibus ibidemque ſedem collocant: mox dato conſue-
ſcendi, atque convaleſcendi ſpatio, in hominum animis, ut ſapientum
fert oratio, nidificant; & poſt paulo prolificantia arrogantiam primum, &
faſtum pariunt, nec non luxuriam; non adulterinos, aut ſpurios, ve-
rum maxime legitimos, & germanos ex ſeſe fœtus. Hi vero, ubi adoleſcere 16
illos

ὕβρις, ἐξ ἧς τῶν ἐν ἀνθρωπίνοις κακῶν τὰ πολλά. Tollius.

41. Καὶ ἄλλα] Vide Horat. carm. lib. III, ode XVI. Petra.

Ibid. Καὶ ἄλλα] Quæ ἄλλα? corrupta hæc vox diu me torſit. Puto tamen me inveniſſe. Lege igitur, καὶ μαλακία, cujus vocis ultima a ſequenti ſyllaba abſorpta ſunt. Tollius.

42. Ἀνοίγοντος] Plutus apud Lucianum in Timone: Ἐπειδάν τις ἐντυχὼν τὸ πρῶτον ἀναπετάσας τὴν θύραν εἰσδέξηταί με, συμπαρεισέρχεται μετ' ἐμοῦ λαθὼν ὁ τῦφος, καὶ ἄνοια, καὶ ἡ μεγαλαυχία, καὶ ὕβρις, καὶ ἀπάτη, καὶ ἄλλα ἄττα μυρία· ὑπὸ δὲ τούτων καταληφθεὶς τὴν ψυχὴν θαυμάζει τε τὰ οὐ θαυμαστὰ, καὶ ὀρέγεται τῶν φευκτῶν. Tollius.

43. Νεοττοποιεῖται] Anacreon ode XXXIII:

Ἔρως δ' ἀιεὶ πλέκει μὲν
Ἐν καρδίῃ καλιήν·
Πόθος δ' ὁ μὲν πτεροῦται,
Ὁ δ' ὠόν ἐστιν ἀκμήν,
Ὁ δ' ἡμίλεπτος ἤδη.
Βοὴ δὲ γίνετ' αἰεὶ
Κεχηνότων νεοττῶν.
Ἐρωτιδεῖς δὲ μικροὺς
Οἱ μείζονες τρέφουσιν.
Οἱ δὲ τραφέντες εὐθὺς
Πάλιν κύουσιν ἄλλους.

Simili tralatione uſus eſt vetus Rhetor apud Rutilium Lupum de Schematibus: *Nam cum crudelitatis mater eſt avaritia, tum pater furor: ea huic facinori conjuncta parit odium; inde item naſcitur exitium.* Ut & Æſchylus Agamemnone:

Παλαίφατος δ' ἐν τοῖς
Βροτοῖς γέρων λόγος
Τέτυκται, μέγαν τελεσθέντα
Φωτὸς ὄλβον τεκνοῦσθαι,
Μηδ' ἄπαιδα θνήσκειν.
Ἐκ δ' ἀγαθᾶς τύχας γένει
Βλαστάνειν ἀκόρεστον οἰζύν·
Τὸ γὰρ δυσσεβὲς ἔργον
Μετὰ μὲν πλείονα τίκτει,
Σφετέρᾳ δ' εἰκότα γέννᾳ.

Quæ ultima ſequentem Fabri conjecturam egregie confirmarent, niſi copula καὶ, quæ mox ſubjicitur, obſtaret. Tollius.

44. Καὶ ταχέως] Mollicies & luxus unde oriantur. Robortellus.

45. Ἀνάλεξον ἔν τι γεννῶσι] Locus corruptus, ut & ratio, & aſteriſcus ipſe prænotatus, ſatis probant. Ego certa emendatione legerim, ἈΝΑΛΟΓΟΥ͂Ν ἙΑΥΤΟΙ͂Σ γεννῶσι, *Id gignunt, quod ab iis expectari par fuit.* Fab.

Ibid. Ἀνάλεξον] Ingenio quantum tribuendum ſit, ubi codicum deeſt ſubſidium, vel hinc liquet. Præclara namque Fabri videtur conjectura, nec longe tamen a ductibus corruptæ lectionis recedens. Attamen præſtat multo, quod in Pariſino codice legitur: καὶ ταχέως γενόμενα περὶ τεκνοποιΐαν ἀλαζόνειάν τε γεννῶσι, καὶ τῦφον. Ἀλαζόνειαν autem Ariſtoteles l. I, Ethic. circa ſumtus ſuperfluos conſiſtere dixit, & magnificentiæ alterum eſſe extremum. Tollius.

46. Τοῦτο τις] Lege, τούτους, *hanc divitiarum progeniem.* Tollius.

47. Εἰς ἡλικίαν] Galli ad verbum, ἐᾶν εἰς ἡλικίαν ἐλθεῖν dicunt, *laiſſer venir en aage.* Petra.

Ibid. Εἰς ἡλικίας] V. C. Pariſ. & S. M. εἰς ἡλικίαν, quod malim. Quamquam & in plurali hanc vocem ita uſurpatam ab optimis ſcriptoribus noverim; veruntamen rarius. Tollius.

48. Δεσπότας ἀπαραιτήτους] Explico, *quorum excutere non datur jugum.* Horatius lib. II, ſat. VII, optime expreſſit:

θεῖν ἐάσῃ, ταχέως [48] δεσπότας ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσιν ἀπαραιτήτους,
17 ὕβριν, καὶ παρανομίαν, καὶ ἀναισχυντίαν. [49] Ταῦτα γὰρ οὕτως ἀνάγκη γί-
νεσθαι, καὶ [50] μηκέτι τοὺς ἀνθρώπους ἀναβλέπειν, [51] μηδὲ πέρα φήμης
εἶναί τινα λόγον· ἀλλὰ τοιαύτην ἐν κύκλῳ τελεσιουργεῖσθαι κατ' ὀλίγον
τῶν βίων τὴν διαφθορὰν, φθίνειν δὲ, καὶ καταμαραίνεσθαι τὰ ψυχικὰ
μεγέθη, καὶ ἄζηλα γίνεσθαι, ἡνίκα τὰ θνητὰ ἑαυτῶν μέρη, [52] κἀνόνητα,
18 ἐκθαυμάζοιεν, [53] παρέντες αὔξειν [54] τὰς ἀρετάς. [55] Οὐ γὰρ ἐπὶ κρίσει μέν
τις [56] δεκασθεὶς, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν ἐλεύθερος, καὶ ὑγιὴς
ἂν

Urget enim dominus mentem non lenis, & acreis
Subjectat laſſo ſtimulos, verſatque negantem.

Id eſt, δεσπότης ἀπαραίτητος; tyrannus. Præclare Seneca in eximia illa epiſtola CXIV: *Animus noſter modo rex eſt, modo tyrannus. Rex, cum honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & illi nihil imperat turpe, nihil ſordidum: ubi vero impotens, cupidus, delicatus eſt, tranſit in nomen deteſtabile, ac dirum, & fit tyrannus. Tunc illum excipiunt affectus impotentes, inſtantque*, &c. TOLLIUS.

49. Ταῦτα γὰρ οὕτως] Unde injuria, inſolentia, & impudentia naſcantur, indicat. ROBORTELLUS.

50. Μηκέτι τοὺς ἀνθρώπους] Dixit alibi, magnitudinem animi Sublimitatis fontem eſſe. *Validiorem autem animum, & excelſiorem, & ampliorem facit virtus. Nam cetera, quæ cupiditates noſtras irritant, deprimunt quoque animum, & labefaciunt: & cum videntur attollere, inflant, ac multa vanitate deludunt* Seneca epiſt. LXXVI. TOLLIUS.

51. Μηδὲ πέρα φήμης εἶναί τινα λόγον] Ad oram editionis Criſpinianæ, pro μηδὲ πέρα, adſcriptum eſt, μήδ' ἕτερα. Neutrum mihi placet, ſed nihil adhuc reperio, quod placeat ſatis. FABER.

Ibid. Μηδὲ πέρα] γρ. μηδ' ἕτερα. FR. PORTUS. Ita & codex S. M. & alter Vaticanus. ceterum πέρα φήμης hic eſt ultra viventium, ſive unius ævi famam, ac laudem, ſeu celebritatem. TOLLIUS.

52. Κἀνόνητα] Sic ἀνόνητα σώματα dixit Soph. id eſt ἀνωφελῆ. PETRA.

53. Παρέντες] Omiſſo virtutum cultu, & incremento. PETRA.

54. Τὰς ἀρετὰς] γρ. τὰς ἀφετάς. FR. PORTUS.

55. Ἐπὶ κρίσει δεκασθείς.] *In judicio largitione corruptus.* Vocem hanc δεκάζω licet Antiqui ad unum omnes ἀπὸ τῆς δεκάδος deducant, [*Harpocr. Suidas Zenobius in* λύκου δεκάς.] eo quod ad prætorium vel ipſi judices *deni* convenientes munera recipere, [*Etym.*] vel quod ſycophantæ *deni* dare ſolebant; & huc etiam referant proverbium illud λύκου δεκάς· invenio tamen mediæ ætatis auctorem, qui vocis originem ad decem Oratores refert; quos quia divites ad cauſas ſuas agendas pecunia conducebant, δεκάζειν dicebantur; alii vero, qui ſuas ipſi cauſas orabant, ἀδέκαστοι. *Anon. MS.* Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν ἐτύπωσαν ῥήτορας δέκα, ὡς ἐὰν οἱ ἐν τῇ πόλει ὄντες ἐμπέσωσιν εἰς ὑποθέσεις, ἵνα προσλαλῶνται ἐκ τῶν ῥητόρων τινὰς, καὶ ὑπερηγορῶσι τὰς αὐτῶν ὑποθέσεις, καὶ ἰσάζουσι καὶ λύουσι ἐν τῷ δικαστηρίῳ· τινὲς δὲ τῶν πλουσίων παρέχοντες δῶρα, ἐλάμβανον αὐτοὺς ἐν ταῖς οἰκείαις ὑποθέσεσι, καὶ κατέβαλον τοὺς ἀντιδίκους. Ὅσοι δὲ, μὴ ἔχοντες τοὺς δέκα, τὰς ἑαυτῶν ἔλυον ὑποθέσεις, ἐλέγοντο ἐκεῖνοι ἀδέκαστοι. Ego vero non improbabili magis conjectura ducor, ut aſſeram Decemviros illos (οἱ δέκα vocantur *Xenophonti* Ἑλληνικῶν, *lib.* II.) qui poſt expulſos triginta tyrannos ſummam rerum *Athenis* adminiſtrabant, originem ſuam huic voci dediſſe. Vel potius a decem illis judiciis, quæ *Athenis* fuiſſe novimus, quibus & decem judices præerant; δέκα γὰρ τὰ δικαστήρια ἐν Ἀθήναις, ait eruditus Comici Scholiaſtes *in Plutum*; ubi & judiciorum formam, & judicum electionem, & quæ eo faciunt, graphice deſcribit: locus dignus eſt, qui apponatur, ſed vereor ne laſſatus dudum lector jam ſerio inclamet,

Ohe, jam ſatis eſt, ôhe, libelle.

Neque inficias eo me provectum longius, quam vel ipſe optaſſem. Cum de edendo hoc auctore primum cogitavi, proſpexi mihi de prioribus editionibus: apud me habui & *Græco-Latinam Gabrielis* de *Petra*, & *Græcam Criſpini. Robortelli* alteram benigne nobiſcum com-

illos ſiveris, violentos brevi, & inexorabiles procreant dominos, contume-
liam, injuriam, & impudentiam. Hæc enim ſe invicem neceſſario conſe-
quuntur: ſic ut nemo jam hominum, erigere & attollere auſit oculos, aut
ulla queat ad duraturam ad poſteros famam aſſurgere oratio: quin contra ea 17
potius illa, quam dixi, vitæ corruptela paulatim undique conſummetur, ab-
ſolvaturque: contabeſcat autem, & emarceſcat omnis grandis ac elati animi
celſitudo, atque adeo neglecta contemnatur, ac vileſcat: quum ſcilicet huma-
num genus partem ſui mortalem, & inutilem, omiſſa omni colendæ virtu-
tis cura, atque ſtudio, admiratur, ac fovet. Neque enim eſt, ut corruptus 18
judex de æquo & bono libere & vere pronuntiet: verum e diverſo illud po-
tius

communicavit in reipublicæ literariæ bonum natus Clariſſimus Vir *Patricius Junius*, bibliothecæ Regiæ Curator digniſſimus; tranſmiſit item & codicem manuſcriptum, ipſiſſima πολυμαθεστάτου *Stephani* manu exaratum; illud enim me neſcire noluit notiſſimæ eruditionis vir *Henricus Hammond*, *Regiæ* Majeſtati a ſacris. Ego vero nullus dubito, quin MS. hic vel *Andreæ Dudithii*, *Itali*, peculium olim fuerit, vel certe *Dudithiani* codicis apographum, duplici fretus criterio: altero, quod *Dudithius in Epiſt. ad Halicar.* ſe *Longinum* hunc tranſtuliſſe, & in lucem daturum pollicetur; altero, quod liber hic notulas ſubinde ad marginem habeat *Italica* lingua perſcriptas; quo fit, ut *Stephano* abjudicem: accedit, quod idem plane factum obſervamus in *Dionyſii Halicarnaſſei* manuſcripto *Saviliano*, qui ex *Dudithiano* deſcriptus eſt. Commentarium in *Longinum* ſcripſiſſe patrem ſuum *Fran. Portum Cretenſem* teſtatur *Æmilius f.* quem incaſſum diu quæſivi; nunc vero ego is ſum, qui,

--- -- *Quem non invenit uſquam,*
Eſſe putat nuſquam.

Hiſce ſubſidiis inſtructus collatis exemplaribus variantes lectiones collegi; quas inſtitueram ad finem operis ſub aſpectum dare: ſed dubium erat, an operæ pretium facturus eſſem; manuſcripti textus vix, aut ne vix, diſcrepat ab editione *Robortelli*; margines correctiones habent ſatis multas; ſed non alias fere, quam quas *Criſpinus* (ut auguror, exinde deſumtas) exhibet. Unus autem locus illuſtrior, ubi ſcriptus lineas habet unam & alteram, (ſed cenſoria virgula transfixas) quæ in editis non conſpiciuntur; pag. 123, lin. 9, poſt verbum ἐφίσταται ſequitur, τὸ γέ τοι περὶ Φρυγίας ἢ Ἀθηνογένους λογίδιον ἐπιχειρήσας γράφειν, ἔτι μᾶλλον ἂν Ὑπερείδην συνέστησεν. [ἴσως Φρυγός.] Quæ e margine in textum irrupiſſe cenſet (quem dixi) *Dudithius*; ita enim margines loquuntur: *Tutto queſto dubito che ſia ſtato traſportato dal margine nel teſto; & che ſia giudicio di qualchuno, che biaſima Longino, perche da tanti lodi a Hyperide.* Quæ præterea notatu non indigna ſunt, ſub *Stephani* nomine in notis noſtris hic illic poſui. Illæ vero, ſeu legenti ſtomachum moveant, ſeu non omnino diſpliceant, ſupremum hoc lector, exorare liceat, *Scias cui debeas.* Interea dum *Longinum* typis dabamus, uti ne nudus (prout ſtatueram) non ignobilis auctor in publicum prodiret, perſuaſit clariſſimus *Th. Wethereldus*; qui nempe imperare poterat; tutor quondam, tunc Conſocius meus clariſſimus, præmaturo fato, (ſi non Deo aliter viſum) ipſa hæc dum ſcribimus, raptus; longiore vita dignus, niſi quod meliore dignior. LANGBÆNIUS.

Ibid. Οὐ γὰρ ἐπὶ κρίσει μέν τις δεκασθεὶς, οὐκ ἂν, &c.] Lege, καὶ γὰρ, &c. FABER.

Ibid. Οὐ γὰρ ἐπὶ κρίσει] V. C. οὐ γὰρ ἐπικρινεῖ. Sed Fabri potior mihi videtur emendatio; quamvis & vulgata defendi queat, quandoquidem duæ negationes apud Græcos validius negant. Rem ipſam quod attinet, conſona ſunt hiſce illa Horatii lib II, ſat. II: *Male verum examinat omnis Corruptus judex.* Et hæc Philonis περὶ δικαστοῦ: τὰ γὰρ δῶρα πηροῖ μὲν ὀφθαλμοὺς βλέποντας, τὰ δὲ δίκαια λυμαίνεται, τὴν δὲ διάνοιαν οὐκ ἐᾷ διὰ λεωφόρου βαίνειν ἐπ' εὐθείας. Contra, ὅσοι δὲ ἀδέκαστον τὴν διάνοιαν φυλάσσουσι, Dionyſius ait Halic. in comm. de Thucydide, καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων ἐπὶ τοὺς ὀρθοὺς κανόνας ἀναφέρουσιν, εἴτε φυσικῆς τινὸς κρίσεως μετειληφότες, εἴτε καὶ διδαχῆς ἰσχυρᾷ τὰ κριτήρια κατασκευάσαντες, οὔτε ἅπαντα ἐπαινοῦσιν ἐπίσης, οὐδὲ πρὸς ἅπαντα δυσχεραίνουσιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν κατορθώμασι τὴν προσήκουσαν μαρτυρίαν ἀπονέμουσιν· εἰ δέ τι διημάρτηται μέρος ἐν αὐτοῖς, οὐκ ἐπαινοῦσι. Vid. & Lucian. de Hiſt. conſcr. c. XXIV. TOLLIUS.

56. Δεκασθεὶς] Pollux lib. VIII, De legibus: Δώρων δὲ κατὰ τοῦ ἐπὶ δώροις δικάσαντος

ἂν κριτὴς γένοιτο. [57] Ἀνάγκη γὰρ τῷ [58] δωροδόκῳ [59] τὰ δίκαια μὴ φαί-
19 νεσθαι καλὰ καὶ δίκαια. Ὅπου δὲ ἡμῶν ἑκάστου τοὺς ὅλους ἤδη βίους δεκα-
σμοὶ βραβεύουσι, καὶ [60] ἀλλοτρείων θῆραι [61] θανάτων, καὶ ἔνεδραι διαθη-
κῶν, [62] τὸ δ' ἐκ τοῦ παντὸς κερδαίνειν ὠνούμεθα τῆς ψυχῆς, ἕκαστος
20 [63] πρὸς τῆς ἑαυτοῦ ἠνδραποδισμένοι [φιλοχρηματίας] ἆρα δὴ ἐν τῇ τοσαύ-
τῃ λοιμικῇ τοῦ βίου διαφθορᾷ, δοκοῦμεν ἔτι ἐλεύθερόν τινα κριτὴν τῶν
μεγάλων, ἢ διηκόντων πρὸς τὸν [64] αἰῶνα [65] κἀδέκαστον ἀπολελεῖφθαι, καὶ μὴ
21 [66] καταρχαιρεσιάζεσθαι πρὸς τῆς τοῦ πλεονεκτεῖν ἐπιθυμίας; ἀλλὰ μή πο-
τε τοῖς τοιούτοις, οἷοί περ ἐσμὲν ἡμεῖς, ἄμεινον ἄρχεσθαι, ἢ ἐλευθέ-
ροις εἶναι; ἐπείτοί γε ἀφεθεῖσαι τὸ σύνολον, [67] ὡς ἐξ εἱρκτῆς ἄφετοι, κατὰ
τῶν πλησίον αἱ πλεονεξίαι, κἂν ἐπικαύσειαν τοῖς κακοῖς τὴν οἰκουμένην.
[68] Ὅλως δὲ δαπανὸν ἔφην εἶναι τῶν νῦν γεννωμένων φύσεων τὴν ῥα-
θυμίαν,

ἦν ἡ γραφή· δεκασμοῦ δὲ, κατὰ τοῦ διαφθείραντος. Καὶ ὁ μὲν δεκάζεσθαι, ὁ δὲ δεκάζειν ἐλέγετο. Tollius.

57. Ἀνάγκη γὰρ τῷ δωροδόκῳ τὰ οἰκεῖα μὲν φαίνεσθαι καλα καὶ δίκαια] Longe aliter ſcripſiſſe Longinum mihi perſuaſi, ut hic ſenſus fuerit ſcilicet: *Cujus enim animus mercede corruptus ſit; neceſſe eſt, quæ honeſta & juſta ſunt, ea ipſi nec juſta videri, nec honeſta.* Græce: ἀναγκη γὰρ τῷ δωρωδόκῳ τὰ ΔΙ'ΚΑΙΑ ΜΗ' φαίνεσθαι καλὰ, καὶ δίκαια. Si probanda veniat conjectura, utar eo loco qui tribus lineis ſuperius lectus eſt: οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν ἐλεύθερος, καὶ ὑγιὴς ἂν κριτὴς γένοιτο. Omnia, ut vides, paria: ſed tolle illud alterum ἂν, quod huc perperam intruſum fuit. Faber.

58. Δωροδόκῳ] Cic. in Piſonem interpretatur, *Cujus mens oppreſſa præmio, lingua adſtricta mercede.* Petra.

59. Τὰ οἰκεῖα μὲν] MS. μή. Fr. Portus. Faber ingenioſe τὰ δίκαια μὴ φαίνεσθαι καλὰ, καὶ δίκαια. Ego jam ante conjeceram τἄδικα μὲν &c. Sed neſcio, an non vulgata retinenda ſit. Sunt enim τὰ οἰκεῖα illa, quibus aſſuevimus; ſive illa vitia ſint, de quibus hic noſter agit, ſive quid aliud. *Si diſciplina civitatis laboravit*, inquit Seneca in laudata paulo ante epiſtola, *& ſe in delicias dedit, argumentum eſt luxuriæ publicæ orationis laſcivia: ſi modo non in uno, aut in altero fuit, ſed* approbata *eſt; &* recepta. Aſſuetus igitur corruptis moribus animus, pulcros illos putat, corrupto ſcilicet judicio voluptatum & vitiorum illecebris: atque ita ineptus eſt ad judicandum recte de virtutibus, quarum non novit pulcritudinem. *Quanto hoc magis accidere ingenio putas*, pergit poſtpaulo idem Seneca, *quod totum animo permixtum eſt? ab illo fingitur, illi paret, inde legem petit.* Atque ita genus dicendi imitatur aliquando publicos mores. Τὸ ἂν ſæpius ita repetitur. Tollius.

60. Ἀλλότρειαι θῆραι θανάτων] Pro ἀλλοτρείων θανάτων θῆραι. Quod autem hic dicit de *venatione alienæ mortis*, deque *inſidiis teſtamentorum*, paſſim apud Horatium, Juvenalem, Martialem, Lucianum, legas. Faber.

Ibid. Ἀλλότρειαι] V. C. ἀλλοτρείων. Neutra lectio mala eſt; illa vero figurata, cujus exempla plura ad Lucretium congeſſimus, apud quem legas, *gentes Italas hominum:* &, *Babylonica Chaldæum doctrina:* &, *cæleſtem fulminis ignem*, &c. Sed hæc Poëtica. Tollius.

61. Θανάτων,] Mortium. *Verbera & experimenta telorum, mortium pertulere patientiam.* Quintil. declam. 11. Petra.

62. Τὸ δ' ἐκ τοῦ παντὸς κερδαίνειν ὠνούμεθα τῆς ψυχῆς ἕκαστος, πρὸς τῆς ἑαυτοῦ ἠνδραποδισμένοι] Ita ubique legitur hic locus, ita quoque interpungitur; & utrumque male. Quod ita clarum eſt, ut me pigeat rationibus allatis id oſtendere. Primum itaque tollendum omnino eſt illud ΤΗ͂Σ. (πρὸς τῆς ἑαυτοῦ) Dein ſic ſcribendum: Τὸ δ' ἐκ τοῦ παντὸς κερδαίνειν ὠνούμεθα τῆς ψυχῆς, ἕκαστος πρὸς ἑαυτοῦ ἠνδραποδισμένοι. Ita autem converti ille locus debuerat: *Præterea animæ ipſius pretio omnes lucri faciendi occaſiones mercamur, ultro nos jugo ſervitutis ſubjicientes.* Faber.

63. Πρὸς τῆς ἑαυτοῦ] Ultima hæc vocula aberat a MS. unde & aliam excidiſſe ſuſpicor, nempe φιλοχρηματίας. Sic mox; καταρχαιρεσιά-

tius accidat neceſſe eſt, ut etiam, quæ injuſta ſunt, captatori munerum juſta videantur, & bona. Ubi autem tota vita noſtra, atque adeo omnia noſtra 19
ſtudia, & conatus avaritiæ in ſervitutem dantur, objectiſque imminent, ac inhiant divitiis; ubi iſta alienarum mortium venaturis, & inſidiis occupantur teſtamentorum, ubi lucra undeunde captata, ſuæ quiſque cupiditatis mancipium, ipſa anima redimimus: quid? num in ea univerſæ vitæ 20
peſtilenti labe integrum adhuc quendam & liberum Sublimium, & ad æternitatem perventurorum ſcriptorum judicem, nec ab inexplebili diteſcendi cupiditate corruptum, videmur inventuri? Verum hujus forſitan animi 21
hominibus, cujuſmodi nos ſumus, ſervitus ipſa aliquanto magis conducibilis ſit libertate; ne cupiditates noſtræ, non ſecus atque cavea liberatæ feræ, laxatis in proximos emiſſæ clauſtris, univerſum terræ ambitum incendant, & inflamment. Ad ſummam, deſidia eſt, inquiebam, *quæ nunc provenientia ingenia*

ρεσιάζεσθαι περὶ τῆς τοῦ πλεονεκτεῖν ἐπιθυμίας. Lego igitur, περὶ τῆς ἑαυτοῦ φιλοχρηματίας ἠνδραποδισμένοι. Tollius.

64. Ἀγῶνα] γρ. αἰῶνα. Fr. Portus.

Ibid. Ἀγῶνα] al. αἰῶνα, ad omne ævum. Recte: Nam ſi vulgatam lectionem retineamus, quis ſenſus? Petra.

65. Καθ' ἕκαστον ἀπολελῦσθαι]. Scriptus codex, καθέκαστον ἀπολελεῖφθαι. Corrige parva immutatione, καθέκαστον ἀπολελεῖφθαι, pro καὶ ἀδέκαστον, id eſt, *incorruptum*. In Veneto, & Vaticanis erat ἀπολελεῖσθαι, ſed corrupte, pro ἀπολελῦσθαι, ex prava pronuntiatione Græcorum ει & υ more hodierno confundentium. Tollius.

66. Καταρχαιρεσιάζεσθαι] Proprie eſt largitione ab iis, qui magiſtratum in comitiis petunt, & quidem pecunia corrumpi, ita ut Catones repulſam ferant, Vatinii vero, & Nonii Strumæ, in ſellis ſedeant curulibus. Nota ſunt hæc ex hiſtoria Romana, inprimis in illa Bibuli & Cæſaris contentione, cum & Cato iſtiuſmodi largitionem e rep. fieri cenſeret. Vide Suetonium in vita Julii Cæſ. Tollius.

67. Ὡς ἐξ εἱρκτῆς ἄφετοι πλεονεξίαι κατὰ τῶν πλησίον] Locus ſane pulcherrimus, ſed qui illuſtratione noſtra pulcrior videbitur. Androtion olim, cum de Idrieo (cujus meminit Iſocrates in oratione ad Philippum, & Harpocration in lexico X. Rhetorum, ut & Suidas) loqueretur, *Similem illum ajebat canibus, qui e vinculo collari dimittuntur; ab iis enim obvium quemque morderi; ita & Idrieum e vinculis ſolutum ferocius ſævire.* Sed aptius fuerit Græca ipſa apponere; ſunt autem ex Ariſtot. III Rhet. c. II, ubi de *imaginibus* agit: οἷον, ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν [adde ἈΦΈΤΟΙΣ] κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, [lego ΔΑΚΝΕΙ͂Ν] καὶ Ἰδριέα, λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν, εἶναι χαλεπόν. Qui diligenter legerint, facile animadvertent duas illas emendationes neceſſarias eſſe. Faber.

Ibid. Ὡς ἐξ εἱρκτῆς] Huc refer, quæ lib. IV Cornificii ad Herennium c. XXXIX leguntur: *Quod ſi iſtum, judices, veſtris ſententiis liberaveritis, ſtatim ſicut e cavea leo emiſſus, aut aliqua teterrima bellua ſoluta ex catenis, volitabit, ac vagabitur in foro, acuens denteis inultus in cujuſque fortunas, in omnes amicos atque inimicos, notos atque ignotos incurſans.* Ita enim illum locum lego, ac diſtinguo. Ut & fragmentum illud, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον, quod apud Ariſtotelem exſtat lib. III Rhetor. cap. XI. Sic fere Thoas Ætolor. legatus ad Antiochum; *Fremere Philippum, & ægre pati, ſub ſpecie pacis leges ſervitutis ſibi impoſitas. Ille quidem, ut feræ beſtiæ vinctæ, aut clauſæ, & refringere clauſtra cupientis, regis iram verbis æquabat*: ut eſt apud Livium, lib. XXXVI, c. VII. Et ſubjicit Annibal: *Cujus ſi talis animus eſt, ſolvamus nos ejus vincula, & clauſtra refringamus: ut erumpere diu coërcita ira in hoſtes communes poſſit.* Et lib. XXXV, Alexander Acarnan, de eodem: *ſcire, ferarum modo, quæ clauſtris aut vinculis teneantur, ingentes jam diu iras in pectore eum volvere.* Porro legendum hic puto, ὡς οἱ ἐξ εἱρκτῆς ἄφετοι, vel potius, τὸ ἄφετοι delendum: ſicut nec in allato a Fabro ex Ariſtotele loco comparet, neque addi debet: ingrata enim hic eſt repetitio illa ἀφεθεῖσαι & ἄφετοι. Legam igitur potius, οἷον ἐξ εἱρκτῆς, κατὰ &c. Tollius.

68. Ὅλως δὲ] Vide Senecam in Prolog.

 decla-

θυμίαν, ἢ, πλὴν ὀλίγων, πάντες ἐγκαταβιοῦμεν, οὐκ ἄλλως πονοῦντες,
ἢ [69] ἀναλαμβάνοντες, εἰ μὴ ἐπαίνου, καὶ ἡδονῆς ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ τῆς ζήλου
22 καὶ τιμῆς ἀξίας ποτὲ ὠφελείας. [70] Κράτιστον δ' εἴη ταῦτ' ἐᾶν, ἐπὶ δὲ
τὰ συνεχῆ χωρεῖν. Ἦν δὲ ταῦτα τὰ Πάθη, περὶ ὧν ἐν ἰδίῳ προηγουμέ-
νως [71] ὑπεσχόμεθα γράφειν ὑπομνήματι, τήν τε τοῦ ἄλλου λόγου, καὶ
αὐτοῦ τοῦ Ὕψους μοῖραν ἐπεχόντων, ὡς ἡμῖν [72] δοκεῖ, [οὐκ ἐλαχίστην.]

declamat. *Quantum quotidie ingenia decreſcunt.* Petra.

69. Ἀναλαμβάνοντες,] Ἀναλαμβάνοντες, καὶ ἀναλαμβανόμενοι, ἀντὶ τοῦ ἀνακομιζόμενοι ἐκ τῆς νόσου, ἀναφέροντες ἀπὸ τῆς ἀσθενείας, ῥαΐζοντες, ex morbo convaleſcentes, meliuſcule habentes. Petra.

70. Κράτιστον δ' εἰκῆ ταῦτ' ἐᾶν,] Id eſt, ut ego interpretor: *Sed hæc omitti præſtiterit; me ut ad illa accingam; quæ jam antea plus ſemel pollicitus ſum.* Vides, aut non vides, quomodo legendum putem; dicam tamen: Iſtud εἰκῆ vitioſum eſt, neque id unquam ſignificare poterit, quod ſibi in animum induxere

Τ Έ Λ Ο Σ.

Phocylides:

Μηδέποτε κρίνειν ἀδαήμονας ἄνδρας ἐάσῃς·
Τὴν σοφίην σοφὸς ἰθύνει, τέχνας δ' ὁμότεχνος.
Οὐ χωρεῖ μεγάλην διδαχὴν ἀδίδακτος ἀκούειν.
Οὐ γὰρ δὴ νοέουσ' οἱ μηδέ ποτ' ἐσθλὰ μαθόντες.

ingenia depaſcit, & conſumit: qua, ſi pauculos exceperis, cuncti laboramus, nihil conantes, ſtudenteſve, niſi ut vel gloriolam inde nobis aliquam, vel voluptatem comparemus: non autem, ut aliquod ex eo commodum, fructumve iſtiuſmodi capiamus, qui vel aliorum excitet æmulationem, vel ſolidam nobis, ac perennaturam laudem mereatur. Sed hac de re jam plus 22
ſatis: quare ad ſequentia tranſeamus. Superſunt enim *Perturbationes animi*; de quibus ſeorſim me dicturum promiſi; quod illæ cum in reliquis orationis virtutibus, tum in Sublimitate, non minimam me judice partem ſibi vindicent.

duxere Longini interpretes. Emendo itaque κράτιστον δ' ΕΙ'Η. FABER.

Ibid. Εἰκῆ] Repoſui εἴη, uti Faber legendum vidit. TOLLIUS.

71. Ὑπεσχόμεθα] Supra, nempe ſect. III, in fine. PETRA.

72. Δοκεῖ] Deeſſe videtur, ἐκ ἐλαχίστων. Nam & vocula δοκεῖ a Vaticanis aberat. TOLL.

F I N I S.

Vertimus:

Judicium ignaro noli permittere cuiquam.
Solus enim ſapiens artes Jove dirigit æquo.
Scilicet indoctus doctrinam non capit altam:
Et, qui non didicit bona, non intelligit umquam.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ

ἈΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ΛΟΓΓΙΝΟΥ

[1] Προοίμιον

Τοῦ Βιβλίου [2] Περὶ Τέλους [3] πρὸς Πλωτῖνον, καὶ [4] Γεντιλιανὸν Ἀμέλιον.

1 Πολλῶν καθ' ἡμᾶς, ὦ Μάρκελλε, γεγενημένων Φιλοσόφων, οὐχ
ἥκιστα παρὰ τοὺς πρώτους τῆς ἡλικίας ἡμῶν χρόνους, (ὁ μὲν γὰρ νῦν και-
ρὸς οὐδ' εἰπεῖν ἐστὶν ὅσην σπάνιν ἔσχηκε τοῦ πράγματος· ἔτι δὲ μειρακίων ὄντων
ἡμῶν, οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐν Φιλοσοφίᾳ λόγων προέστησαν, οὓς ἅπαντας
μὲν ὑπῆρξεν ἰδεῖν ἡμῖν διὰ τὴν ἐκ παίδων ἐπὶ πολλοὺς τόπους ἅμα
2 τοῖς γονεῦσιν [5] ἐπιδημίαν· συγγενέσθαι δὲ αὐτῶν τοῖς ἐπιβιώσασι κατὰ
ταυτὸ, συχνοῖς ἔθνεσι καὶ πόλεσιν ἐπιμίξαντας) οἱ μὲν καὶ διὰ γραφῆς ἐπε-
χείρησαν τὰ δοκοῦντα σφίσι [6] πραγματεύεσθαι, καταλιπόντες τοῖς ἐπιγι-
γνομένοις τῆς παρ' αὐτῶν ὠφελείας μετασχεῖν· [7] οἱ δὲ ἀποχρῆναι σφίσιν
ἡγήσαντο τοὺς συνόντας προβιβάζειν εἰς τὴν τῶν ἀρεσκόντων ἑαυτοῖς
3 κατάληψιν. Ὧν τοῦ μὲν προτέρου γεγόνασι τρόπου Πλατωνικοὶ μὲν Εὐ-
κλείδης, καὶ Δημόκριτος, καὶ Προκλῖνος, ὁ περὶ τὴν Τρωάδα διατεί-
ψας· οἵ τε μέχρι νῦν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσιεύοντες Πλωτῖνος, καὶ Γεντι-
λιανὸς Ἀμέλιος, ὁ τούτου γνώριμος. Στωϊκῶν δὲ Θεμιστοκλῆς, καὶ Φοι-
4 βίων· οἵτε μέχρι πρώην ἀκμάσαντες Ἄννιός τε, καὶ Μήδιος. Περιπα-
τητικῶν

Προοίμιον] Scriptum hoc ante epiſtolæ fragmentum, quod mox ſubjicitur. Liquet e Porphyrio, qui in vita Plotini ait: *Ὅμως μνησθεὶς ἐμοῦ Πορφυρίου ἔτι ἀρχὰς ἔχοντος τῆς πρὸς τὸν Πλωτῖνον συνουσίας, φησὶν, ὅτι δὲ ὁ κοινὸς ἡμῶν τε κἀκείνων ἑταῖρος*, &c. Quæ in hoc proœmio extremo leguntur. At epiſtola illa ſcripta eſt poſt Plotini mortem, cum in Sicilia in Lilybæo verſaretur Porphyrius, Amelius autem Apameæ Syriæ.

2. Περὶ τέλους] De finibus bonorum & malorum. Sic enim vox illa a Philoſophis accicipitur. De Epicuro Petronius: *Et hoc vitam dixit habere τέλος*: id eſt, *ſummum bonum, quo omnia referrentur*; ſive *extremum rerum expetendarum, & finem bonorum*; uti Cicero eam vocem interpretatur lib. I, cap. V, Acad. Quæſt. & de Finibus lib. I, c. XII.

3. Πρὸς Πλωτῖνον] De Plotino Theodoretus Sermone VI, de Provid. Dei: *Καὶ Πλωτῖνος δὲ (περιφανὴς δὲ καὶ οὗτος ἐν φιλοσόφοις συγγράμμασι) τόδε προοίμιον τοῖς περὶ προνοίας συντέθεικε λόγοις*, &c. Et poſtpaulo: *ἐπὶ τούτου δὲ (τοῦ Κομμόδου) Ἀμμώνιος Σακκᾶς, τοὺς σάκκους καταλιπὼν, οἷς μετέφερε τοὺς πυροὺς, τὸν φιλόσοφον ἠσπάσατο βίον. Τούτῳ φοιτῆσαι φασὶ καὶ Ὠριγένην τὸν ἡμέτερον, καὶ Πλωτῖνον τουτονί. Τῆς δὲ Πλωτίνου διδασκαλίας τετύχηκεν ὁ Πορφύριος.* Id eſt: *Plotinus quoque (illuſtris enim hic editis in Philoſophia ſcriptis) ſuis hocce de Providentia ſermonibus proœmium attexuit*, &c. Et mox: *Sub hoc Imperatore* (Commodo ſcilicet) *Ammonius floruit, cognomento* Saccas, *quod abjectis, quis frumenta transferre ſolitus erat, ſaccis Philoſophiam amplexus eſſet. Hujus diſcipulum inter ceteros & Origenem noſtrum*

DIONYSII LONGINI
FRAGMENTA.

LONGINI

Procœmium

Libri de Fine adverſus Plotinum & Gentilianum Amelium.

QUum permulti memoria noſtra exſtiterint, Marcelle, Philoſophi, 1
præſertim autem primis pueritiæ noſtræ temporibus: (nam nunc
quidem, dici vix poteſt, quanta ſit eorum penuria) tum vero non pauci
ex his, quum jam adoleſcentuli eſſemus, tuendis Philoſophiæ placitis
inclaruerunt. Et horum quidem omnium notitiam frequens mihi per loca
plurima ab ipſa ſtatim pueritia cum parentibus inſtituta peregrinatio con-
tulit. Quin & cum aliquammultis ex hiſce, qui tum ſuperſtites erant, dum 2
varias gentes, populoſque obeundo perluſtro, familiarius vivendi facul-
tas fuit. Ex his aliqui placita ſua ſcriptis tradiderunt, ut ſic & poſteri
doctrina ipſorum fruerentur: nonnulli vero ſufficere ſibi exiſtimarunt, ſi
ſectatores tantum ſuos ad illorum captum, cognitionemque perducerent. 3
De priore genere Platonici fuere Philoſophi, Euclides, Democritus, &
Proclinus, qui in Troade vitam ſuam traduxit: nec non, qui nunc
Romæ degunt, Plotinus, hujuſque familiaris Gentilianus Amelius. At
ex Stoicis fuere Themiſtocles & Phœbion: quique nuper admodum flo-
ruerunt, Annius, & Medius. E Peripateticis autem Heliodorus Ale- 4
xandri-

ſtrum fuiſſe ferunt, & hunc Plotinum. Plotinum vero Porphyrius audivit. Ceterum Plotinum Longinus tanti fecit, ut & natalem ejus, ut Lucas Holſtenius putat, ſeu potius emortualem, ut Langbænius mavult, diem ſollemnibus epulis celebrarit, convocatis ad ſe communibus amicis. Porphyrius apud Euſebium de Præp. Euang. lib. x: Τὰ Πλωτίνεια ἑστιῶν ἡμᾶς Λογγῖνος Ἀθήνησι κέκληκεν ἄλλους πολλούς, &c.

4. Γεντιλιανὸν Ἀμέλιον] Familiaris hic, & diſcipulus Plotini fuit. Ita enim Suidas: Ἀμέλιος Ἀπαμεὺς, Φιλόσοφος, μαθητὴς Πλωτίνου, διδάσκαλος Πορφυρίου, συγχρονίσας Ἀμμωνίῳ, καὶ Ὀριγένει. Qui in eo errat, quod Amelium Porphyrii magiſtrum fuiſſe dicat, cum condiſcipulus ejus fuerit. Meminit hujus & Proclus lib. 1 in Philoſ. Platonicam, in initio, tamquam Plotini in Schola Platonica ſucceſſoris. Nomen ei, teſte Porphyrio in vita Plotini, ab *Ameria* Hetruriæ civitate. Quare & *Amerium* ſe potius, quam *Amelium* appellari cupiit: ubi de eo plura. Apamenſis autem Suidæ dicitur, quod ibidem vitam tranſegerit, forte & mortuus ſit.

5. Ἐπιδημίαν] Quapropter juvenibus peregrinatio magnopere a Philoſtrato in vita Apollonii Tyanei commendatur: quod ea virorum ubique Philoſophiæ cognitione celebrium familiaris uſus comparetur.

6. Πραγματεύεσθαι] Id eſt commentari, pertractare. Cujuſmodi *Tractatores* Latinis dicti.

7. Οἱ δ' ἀποχρῆναι] Ad exemplum Socratis, & ante eum Pythagoræ, qui nihil ſcripſere, cum diſcipulis ore tenus doctrinas communicaſſe contenti.

8. Ἀμμώνιος] *Ammonius* ille, cujus & Suidas

τηλικῶν δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἡλιόδωρος. Τοῦ δὲ δευτέρου Πλατωνικοὶ μὲν
[8] Ἀμμώνιος, καὶ [9] Ὠριγένης, οἷς ἡμεῖς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου προσε-
φοιτήσαμεν, ἀνδράσιν οὐκ ὀλίγῳ τὴν καθ' ἑαυτοὺς εἰς σύνεσιν διενεγκοῦσιν.
5 Οἵ τε Ἀθήνησι διάδοχοι Διόδοτος, καὶ Εὔβουλος. Καὶ γὰρ, εἴ τι τούτων γέγραπταί
τισιν, ὥσπερ Ὠριγένει μὲν τὸ [10] περὶ Δαιμόνων, [11] Εὐβούλῳ δὲ τὸ [12] περὶ
τοῦ Φιλήβου, καὶ τοῦ Γοργίου, καὶ τῶν Ἀριστοτέλει πρὸς τὴν Πλάτωνος πολι-
τείαν ἀντειρημένων, [13] οὐχὶ ἐχέγγυα πρὸς τὸ μετὰ τῶν ἐξειργασμένων τὸν λό-
γον αὐτοὺς ἀριθμεῖν ἂν γένοιτο, παρέργῳ τῇ τοιαύτῃ χρησαμένων σπουδῇ,
6 καὶ μὴ προηγουμένην περὶ τοῦ γράφειν ὁρμὴν λαβόντων. Τῶν δὲ Στωϊκῶν
Ἑρμῖνος, καὶ Λυσίμαχος, οἵ τε ἐν ἄστει καταβιώσαντες Ἀθηναῖος,
καὶ Μυσώνιος. Καὶ Περιπατητικῶν Ἀμμώνιος, καὶ Πτολεμαῖος, φι-
λολογώτατοι μέντοι τῶν καθ' αὑτοὺς ἄμφω γενόμενοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἀμ-
μώνιος. Οὐ γάρ ἐστιν, ὅστις ἐκείνῳ γέγονεν εἰς πολυμαθείαν παραπλή-
7 σιος. Οὐ μὴν καὶ γράψαντές γε τεχνικὸν οὐδὲν, ἀλλά ποιήματα, καὶ
λόγους ἐπιδεικτικούς· ἅπερ οὖν καὶ σωθῆναι τῶν ἀνδρῶν τούτων οὐχ ἑκόντων οἴ-
ομαι. Μὴ γὰρ ἂν αὐτοὺς δόξασθαι διὰ τοιούτων βιβλίων ὕστερον γενέσθαι γνω-
ρίμους, ἀφέντας σπουδαιοτέροις συγγράμμασι τὴν ἑαυτῶν ἀποθησαυρίσαι
διάνοιαν. [14] Τῶν δ' αὖ γραψάντων οἱ μὲν οὐδὲν πλέον ἢ συναγωγὴν, καὶ
μεταγραφὴν τῶν τοῖς πρεσβυτέροις συντεθέντων [15] ἐποίησαν, καθάπερ Εὐ-
8 κλείδης, καὶ Δημόκριτος, καὶ Πρόκλινος. [16] Οἱ δὲ μικρὰ κομιδῇ πράγματα
τῶν παλαιῶν ἱστορίας ἀπομνημονεύσαντες, εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἐκείνοις
ἐπεχείρησαν συνθεῖναι βιβλία· καθάπερ Ἄννιός τε, καὶ Μήδιος, καὶ Φοι-
βίων· οὗτος μὲν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ λέξει κατασκευῆς γνωρίζεσθαι μᾶλλον,
9 ἢ τῆς ἐν τῇ διανοίᾳ συντάξεως ἀξιῶν. Οἷς καὶ τὸν Ἡλιόδωρον συγκατανεί-
μειέ τις ἄν, οὐδ' ἐκεῖνον παρὰ τὰ τοῖς πρεσβυτέροις ἐν ταῖς ἀκροάσεσιν
εἰρημένα πλέον τι συμβαλλόμενον εἰς τὴν τοῦ λόγου διάρθρωσιν. Οἱ δὲ καὶ
πλήθει

Suidas meminit, is ipſe eſſe exiſtimari, poſſit cujus Longinus noſter ſect. XIV meminit, ubi eum ſpeciatim de locis a Platone ex Homero deſumtis egiſſe dicit. Niſi potius ille alter Ammonius iſtius commentationis auctor fuit, cujus in hoc proœmio multa cum πολυμαθείας laude Longinus meminit. Et hoc mihi quidem ſane multo videtur veriſimilius. Prior autem Ammonius natione Alexandrinus e Chriſtiano gentilis factus, (ut Porphyrius affirmat, Euſebius autem lib. VI, cap. XIX H. Eccl. negat) priusquam ad philoſophandum ſe conferret, cognomine *Saccas* dictus eſt, uti vidimus, quod ſaccis frumenta deferendo vitam toleraſſet; Plotini & Origenis præceptor.

9. Ὠριγένης] Fama ad ſidera notus. Quare de eo nil addam, niſi quod ad Longinum noſtrum pertinet. Ait eum Suidas Numenii, Cronii, Apollophanis, & Longini ſcriptis multam operam impendiſſe, atque ea, ſicut & Moderati, & Nicomachi, aliorumque Pythagoræorum, ut & Stoïcorum opera diligenter lectitaſſe. Ammonio uſus eſt magiſtro, Plotino vero condiſcipulo, & præ multis aliis familiari conſuetudine ſibi devinctiſſimo.

10. Περὶ δαιμόνων] De quibus & Plotinus ſcripſit, eſtque liber quartus, & item quintus tertiæ Enneadis.

11. Εὔβουλος] Forte is eſt, qui Porphyrio lib. IV de Abſtin. animal. Mithræ hiſtoriam

xandrinus. Secundi generis Platonici fuerunt Ammonius, & Origenes:
quorum ego diu auditor fui, quippe qui inter æquales omni omnium
rerum ſcientia altiſſime excellerent. Tum &, qui in ſchola Athenis ſuc- 5
ceſſere, Diodotus & Eubulus. Licet enim ex hiſce nonnulli quædam
commentati ſint, ut Origenes, qui *de Dæmonibus* ſcripſit, & Eubulus,
qui *in Philebum & Gorgiam* commentarium edidit, atque *Ariſtoteli Platonis impugnanti Rempublicam* reſpondit: non illa tanti ſunt, ut eapropter
inter illos referri mereantur, qui dedita opera literis Philoſophiæ dogmata
explicuerunt: quum hæc ipſis opuſcula velut parerga, ſeu fortuita, fuerint, nullo certo, ac ſerio ſcribendi conſilio ſuſcepta, atque elaborata.
Ex Stoïcis porro Herminus fuit, & Lyſimachus; quique Athenis vi- 6
vendi tempora tranſegerunt, Athenæus, & Muſonius. Inter Peripateticos celebres exſtiterunt Ammonius, & Ptolemæus, ſuæ uterque memoriæ Philoſophorum longe erudititiſſimi; præſertim vero Ammonius.
Neque enim quiſquam eſt, qui quod ad diffuſam elegantiorum literarum, omniſque ſcientiæ notitiam, cum eo comparari queat. Nil tamen, 7
quod ad Philoſophicarum quæſtionum enodationem pertineret, ſcripſere: ſed poëmata tantummodo nonnulla, & quaſdam Demonſtrativi
generis orationes: quæ quidem invitis ipſis, ac nolentibus, etiamnunc
ſupereſſe exiſtimo. Neque enim viros illos, ut ſcriptis hiſce, neglectis
majoris momenti, ac dignioris curæ, ingenii ſui, atque ſententiæ monumentis, in poſteritatis memoriam pervenirent, vel ſomniaſſe umquam
crediderim. Rurſus ex eorum numero, qui quid commentati ſunt,
quidam nil niſi collectanea aliqua, aut ex aliis deſcripta vetuſtioribus
in medium protulere: quemadmodum Euclides fecit, nec non Democritus, atque item Proclinus. Alii vero minutas quaſdam veterum do- 8
ctrinæ particulas ad interpretandum ſibi deligentes, ſecundum eoſdem,
atque illi, locos tractationes ſuas inſtituerunt: quo ex numero Annius,
ac Medius ſunt, nec non & Phœbion. Atque hic quidem elocutionis
elegantia potius, quam rerum ac ſententiarum pondere, innoteſcere
ſtuduit. Iiſdem & Heliodorum licet adjungamus. Nam neque hic quid- 9
quam novi, & veteribus indicti, ad diſtinctam Philoſophiæ dogmatum
explicationem de ſuo contulit. At qui cum problematum numero, tum
& ſin-

riam pluribus libris conſcripſiſſe memoratur. Unde & nonnulla libro de Antro Nympharum, at non *ἀυτολεξεὶ*, profert.

12. *Περὶ τοῦ Φιλήβου, καὶ τοῦ Γοργίου*,] Dialogi ſunt Platonis.

13. *Οὐχὶ ἐχέγγυα*, &c.] In editis habetur, *οὐκ ἐχέγγυα πρὸς πατρὸς τὸ μετὰ τῶν ἐξειργασμένων*. Vertit autem Ficinus: *hac ſane parvi momenti ſunt, ſi cum rationibus, quas illi voce exactius aſſignare volebant, contuleris*. Rectius ſe habet lectio, quæ hic exhibetur: verum mox vel *χρησαμένων αὐτῶν* legendum videtur, vel *χρησαμένους*, & poſtea, *λαβόντας*. Ο' *λόγος* hic *ſermo* eſt dogmata Philoſophica exponens. Ut poſtpaulo: *εἰς τὴν τοῦ λόγου διάρθρωσιν*.

14. *Τῶν δ' αὖ γραψάντων οὐδὲν πλέον*] Vulgata editio, *τῶν δ' οὐκ γραψάντων οἱ μὲν οὐδὲν πλέον*, &c. Reſtitui ex utroque libro, uti oportuit.

15. *Ε'ποίησαν*] editi, *ἐποιήσαντο*.

16. *Οἱ δὲ μακρὰ*] Rectius editio Ficini, *οἱ δὲ μικρά*.

17. *Οὐδὲ*

πλήθει προβλημάτων, ἃ μετεχειρίσαντο, τὴν σπουδὴν τοῦ γράφειν ἀποδε-
ξάμενοι, καὶ τρόπῳ ἰδίῳ χρησάμενοι, Πλωτῖνός εἰσι, καὶ Γεντιλιανὸς
Ἀμέλιος· ὁ μὲν τὰς Πυθαγορείας ἀρχὰς, καὶ Πλατωνικὰς, ὡς ἐδόκει,
10 πρὸς σαφεστέραν τῶν πρὸ αὐτοῦ καταστησάμενος ἐξήγησιν. [17] Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν
ἐγγύς τι τὰ [18] Νουμηνίου, καὶ [19] Κρονίου, καὶ [20] Μοδεράτου, καὶ [21] Θρασύλλου,
τοῖς Πλωτίνου περὶ τῶν αὐτῶν συγγράμμασιν εἰς ἀκρίβειαν. Ὁ δὲ Ἀμέ-
λιος κατ' ἴχνη μὲν τούτου βαδίζειν προαιρούμενος, καὶ τὰ πολλὰ μὲν τῶν
αὐτῶν δογμάτων ἐχόμενος, τῇ δὲ ἐξεργασίᾳ πολὺς ὢν, καὶ τῇ τῆς ἑρ-
μηνείας περιβολῇ [22] πρὸς τὸ ἐναντίον ἐκείνῳ ζῆλον ὑπαγόμενος· ὧν
καὶ μόνων ἡμεῖς ἄξιον εἶναι νομίζομεν ἐπισκοπεῖσθαι τὰ συγγράμματα.
11 Τοὺς μὲν γὰρ λοιποὺς τί τις ἂν κινεῖν οἴοιτο δεῖν, [23] ἀφεὶς ἐξετάζειν ἐκείνους,
παρ' ὧν ταῦτα λαβόντες οὗτοι γεγράφασιν, οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν προσ-
θέντες, οὐχ' ὅτι τῶν κεφαλαίων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐδ' οὖν ἢ
συναγωγῆς τῶν παρὰ τοῖς πλείοσιν, ἢ κρίσεως τοῦ βελτίονος ἐπιμελη-
12 θέντες. Ἤδη μὲν οὖν καὶ δι' ἄλλων τουτὶ πεποιήκαμεν, ὥσπερ καὶ τῷ
μὲν Γεντιλιανῷ περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα δικαιοσύνης ἀντειπόντες, τοῦ δὲ Πλω-
13 τίνου τὸ περὶ τῶν ἰδεῶν ἐπισκεψάμενοι. [24] Τὸν μὲν γὰρ κοινὸν ἡμῶν τε κἀ-
κείνων ἑταῖρον ὄντα [25] Βασιλέα τὸν Τύριον, οὐδ' αὐτὸν ὀλίγα πεπραγμα-
τευμένον κατὰ τὴν τοῦ Πλωτίνου μίμησιν, (ὃν ἀποδεξάμενος μᾶλλον [26] τῆς
παρ' ἡμῖν ἀγωγῆς ἐπεχείρησε διὰ συγγράμματος ἀποδεῖξαι [27] βελτίω
δόξαν περὶ τῶν ἰδεῶν τῆς ἡμῖν ἀρεσκούσης ἔχοντα) μετρίως ἀντιγραφῇ
διελέγξαι

17. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν] Deeſt, τὸ οὐδὲν in editis. Malim ego: Οὐ δὲ γὰρ οὐδ' ἐγγύς τι, &c. Addit Porphyrius poſt hujus procœmii deſcriptionem: Ἐν δὴ τούτοις τότε ὁμολόγησε μὲν, πάντων τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγονότων πλήθει γε προβλημάτων διενεγκεῖν Πλωτῖνόν τε, καὶ Ἀμέλιον· τρόπῳ δὲ θεωρίας ἰδίῳ μάλιστα τούτους χρήσασθαι, τὰ Νουμηνίου δὲ οὐχ' ὅτι ὑποβάλλεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνου πρεσβεύειν δόγματα, ἀλλὰ τῶν Πυθαγορείων αὐτοῦ τε ἐχομένους μετιέναι δόγματα· καὶ οὐδ' ἐγγὺς εἶναι τὰ Νουμηνίου, καὶ Κρονίου, καὶ Μοδεράτου, καὶ Θρασύλλου, τοῖς Πλωτίνου περὶ τῶν αὐτῶν συγγράμμασιν, εἰς ἀκρίβειαν. Sed in his vitium pluſquam unum eſt. Lege igitur: χρήσασθαι. Τὰ Νουμηνίου δὲ Πλωτῖνον οὐχ ὑποβάλλεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνου πρεσβεύειν δόγματα, ἀλλὰ τῶν Πυθαγορείων, αὐτοῦ τε Πλάτωνος, μετιέναι δόγματα.

18. Νουμηνίου] Floruit ſub Antonino & Vero, Apamea Syriæ oriundus. Vid. Jonſ. lib. III, cap. X. Hujus dicebatur Plotinus ſcripta compilaſſe: defendit autem Plotinum Amelius libro *de differentia Doctrinæ Plotini*, *& Numenii*, quem Porphyrio inſcripſit: ut eſt apud Porphyrium in vita Plotini.

19. Κρονίου] Suidas in Origene, Cronii hujus illum ſcriptis legendis diligentem operam navaſſe tradit. Platonicus fuit Phil. ſcripſit librum de Generatione, citante Gotofrido Viterbienſi Chron. part. II, fol. LIX; meminit & Porphyrius in vita Plotini.

20. Μοδεράτου] Gaditanus hic vixit ſub Nerone, Pythagoricæ Philoſophiæ eloquentiſſimus aſſertor. De quo plura Jonſius lib. III, cap. V.

21. Θρασύλλου] Pythagoricus & hic librum inter alia edidit περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων, *de legendis Domocriti libris*. Tiberii Mathematicus, a quo & interemtus. Plura Jonſius lib. III, cap. III. Meurſ. ad Nicomachum p 166 Voſſ. Hiſt. Gr. IV, 16: & de Philoſoph. ſectis p. LXXII. Schol. Juvenal. in ſat. VI.

22. Πρὸς τὸν ἐναντίον] Typothetarum vitio vocula ἐναντίον in Ficini editione excidit: quam tamen ille in interpretatione expreſſit.

Tum

& ſingulari eadem tractandi modo, atque ratione ſerio ſeſe ad ſcribendum contulere, Plotinus, & Gentilianus Amelius fuerunt: quorum ille Principia Pythagorica, Platonicaque, multo, ut videtur, quam quiſquam priorum, dilucidius explanavit. Non enim vel componendi 10
cum eo ſunt ſeu Numenius, ſeu Cronius, vel Moderatus, vel Thraſyllus: adeo illos accurata ejuſdem argumenti explicatione Plotinus antecellit. Hujus veſtigia dum ſibi legenda, preſſoque ſequenda pede proponit Amelius, eadem quidem habet, & exponit dogmata, verum prolixior multo in illorum tractatione, latioreque uſus interpretationis ambitu, in contrariam Plotino tractandi formam deflectere videtur. Et hi 11
quidem ſoli ſunt, quorum ſcripta cura noſtra, cognitioneque digna exiſtimem: nam reliquos quare quis attingere operæ pretium putet, ac non ad ipſos potius recurrendum ſibi fontes cenſeat, unde illi ſua omnia depromſere, cauſſæ nil quicquam video; præſertim cum nihil omnino de ſuo addiderint: adeo ut non modo rerum capita non attigerint, ſed ne argumentationum quidem, collectioniſve eorum, quæ plures de eadem re dixerunt, ſenſeruntve, multo minus optima quæque deligendi, dijudicandique, curam ullam geſſerint. Ego vero & in aliis hoc ipſum 12
ſcriptis jammodo plus ſemel præſtiti: ſicut & Gentilianum *de Juſtitia, quæ apud Platonem eſt*, confutavi: tum vero Plotini *de Ideis* commentarium diligentius expendi, atque examinavi. Adhæc communem noſtrum 13
omnium amicum Regem illum Tyrium, qui & ipſe non pauca ad exemplum, imitationemque Plotini commentatus eſt, quum illius rationem atque diſciplinam noſtræ præferens multo illum meliorem *de Ideis* ſententiam, quam quæ nobis probaretur, amplecti edito in vulgus ſcripto demonſtrare in animum induxiſſet, mediocriter reſponſione mea confutatum

Tum & repetens hæc Longini verba Porphyrius eandem habet; εἰπὼν δὲ, inquiens de Longino, περὶ Ἀμελίου, ὅτι καθ' ἴχνη μὲν τοῦ Πλωτίνου ἐβάδιζε, τῇ δὲ ἐξεργασίᾳ πολὺς ὢν, καὶ τῇ τῆς ἑρμηνείας περιβολῇ πρὸς τὸν ἐναντίον ἐκείνῳ ζῆλον ὑπήγετο.

23. Ἀφεὶς ἐξετάζειν] *Dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ.* Quare recte Cicero lib. I. Academ. Quæſt. cap. II; *ſed meos amicos, in quibus eſt ſtudium, in Græciam mitto, id eſt, ad Græcos ire jubeo, ut ea a fontibus potius hauriant, quam rivulos conſectentur.*

24. Τὸν μὲν γὰρ κοινόντι, &c.] Nemo hæc melius ipſo Porphyrio explicuerit; ubi ait: Ὅμως μνησθεὶς ἐμοῦ Πορφυρίου ἔτι ἀρχὰς ἔχοντος τῆς πρὸς τὸν Πλωτῖνον συνουσίας, φησὶν, Ὅτι δὲ ὁ κοινὸς ἡμῶν τε κἀκείνων ἑταῖρος Βασιλεὺς ὁ Τύριος, οὐδ' αὐτὸς ὀλίγα πεπραγματευμένος κατὰ τὴν Πλωτίνου μίμησιν συνέθηκε· ταῦτα ὄντως κατιδὼν, ὅτι τῆς Ἀμελίου περιβολῆς τὸ ἀφιλόσοφον παντελῶς ἐφυλαξάμην, καὶ πρὸς ζῆλον Πλωτίνου γράφων ἑώρων,

25. Βασιλέα τὸν Τύριον] Porphyrium, cui ipſe primus hoc *Porphyrii* nomen Longinus impoſuit, in veſtis purpureæ, quo reges uti ſoliti fuerunt, appellationem detortum.

26. Τῆς παρ' ἡμῶν ἀγωγῆς] Ἦν δὲ καὶ Λογγίνου τοῦ Κριτικοῦ ἀκροασάμενος, inquit Suidas.

27. Βελτίω δόξαν &c. ἀντιγραφῇ διελέγξαι] Porphyrius ad hæc: Ἀρκεῖ τοίνυν ὁ τοσοῦτος ἀνὴρ, καὶ ἐν κρίσει πρῶτος ὢν, καὶ ὑπειλημμένος ἄχρι νῦν τοιαῦτα γράφων περὶ Πλωτίνου, ὡσεὶ καὶ καλοῦντι ὡς τὸν Πορφύριον συνεχῆ δεηθῆναι συμμῖξαι αὐτῷ, ἐξ ὧν ἀντέγραψεν, ἃ, πρὶν ἀκριβῶσαι τὸ δόγμα, γράψαι ἐπεχείρησεν. Legam vero, μετρίᾳ ἀντιγραφῇ, vel μετρίας τῇ ἀντιγραφῇ διελέγξαι.

28. Οὐκ εὖ παλινῳδήσαντα] Cum Porphyrius Plotini mentem, quippe nimia brevitate obſcurioris, non eſſet aſſecutus, contra eum

διελέγξαι δοκοῦμεν, [29] οὐκ εὖ παλινῳδήσαντα, κἀν τούτοις οὐκ ὀλίγας τῶν ἀνδρῶν τούτων κεκινηκότες δόξας· ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἀμέλιον ἐπιστολῇ μέγεθος μὲν ἐχούσῃ συγγράμματος, ἀποκρινομένῃ δὲ πρὸς ἄττα τῶν ὦ πρὸς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀπεσταλμένων· ἣν αὐτὸς μὲν Ἐπιστολὴν περὶ τοῦ τρόπου τῆς Πλωτίνου Φιλοσοφίας ἔγραψεν. Ἡμεῖς δὲ αὐτὸ μόνον προσηρκέσθημεν, τῇ κοινῇ τοῦ συγγράμματος ἐπιγραφῇ [30] πρὸς τὸν Ἀμέλιον Ἐπιστολὴν αὐτὸ προσαγορεύσαντες.

ſcripſit. Cui il'e Amelium reſpondere juſſit. Reſpondit & Porphyrius : nec defuit iterum illi confutando Ampelius. Tandem Porphyrius ſententia Plotini percepta *Palinodiam* ſcripſit, inque omnium conventu recitavit. Hoc eum non recte feciſſe Longinus noſter in commentario, de quo hic agit, aſſeruit: quippe qui Plotini de Ideis ſententiam impugnabat, antea ſibi in eo conſentientem habens Porphyrium, ſed nunc in Plotini caſtra transfugam.

30. Πρὸς τὸν Ἀμέλιον ἐπιστολὴν] Ita codex noſter: at Ficini editio, neſcio an melius, habet, πρὸς τὴν Ἀμελίου ἐπιστολήν. Sic ut inſcriptio,

ΛΟΓΓΙΝΟΥ

[1] ΜΕΡΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Πρὸς [2] Πορφύριον.

1 [3] Καὶ σὺ μὲν ταῦτα τὰ Βιβλία πέμπειν, ὅταν σοι δοκῇ· μᾶλλον δὲ κομίζειν. Οὐ γὰρ ἂν ἀποσταίην τοῦ πολλάκις δεῖσθαί σου τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁδὸν τῆς ἑτέρωσε προκρῖναι, κἂν εἰ μηδὲν δι' ἄλλο (τί γὰρ ἂν καὶ σοφὸν παρ' ἡμῶν προσδοκῶν ἀφίκοιο) τήν τε παλαιὰν συνήθειαν, καὶ τὴν ἀέρα μετριώτατον ὄντα, πρὸς ἣν λέγεις [4] σώματος ἀσθένειαν. Κἂν ἄλλο τι τῆς τύχης οἰηθεὶς, παρ' ἐμοῦ δὲ μηδὲν προσδοκῶν καινότερον· μηδ' οὖν τῶν

2 παλαιῶν, ὅσα φῂς ἀπολωλεκέναι. Τῶν γὰρ γραψάντων τοσαύτη σπάνις ἐνταῦθα καθέστηκεν, ὥστε νὴ τοὺς θεοὺς πάντα τὸν χρόνον τοῦτον τὰ λειπόμενα τῶν

Μέρος Ἐπιστολῆς] Porphyrius in vita Plotini: Ἣν δὲ εἶχε καὶ Λογγῖνος περὶ τοῦ Πλωτίνου δόξαν, ἐξ ὧν μάλιστα πρὸς αὐτὸν ἐγὼ γράφων ἐπεσήμαινον; δηλώσει Μέρος Ἐπιστολῆς, γραφείσης πρός με, ἐπέχον τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀξιῶν γάρ με ἀπὸ τῆς Σικελίας κατιέναι πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Φοινίκην, καὶ κομίζειν τὰ βιβλία τοῦ Πλωτίνου, φησί. &c.

2. Πορφυρίου] Celeberrimus hic Philoſophus & ſuis, & aliorum ſcriptis. Habuit enim graves adverſarios, & eruditos, e Patribus, qui Religionem Chriſtianam xv libris impugnantem egregie confutarunt. Cognomen ei *Malcho*, quod patria Phœnicum lingua (Tyrius enim fuit) *Regem* ſignificat, Hebr. מלך, *Melech* : unde Deo Marti, ſive idolo *Molocho* nomen, & *Melcartho* Herculi, ſive & *Melicertæ* in fabulis, qui *Melec Cartha, Rex Urbis*; (Suidas: Κάρτα, ἐπὶ Ἀφροδίτης: *Urbs reginæ Veneris*) & *Melcandro* apud Plutarchum de Iſide & Oſiride, qui *Melec Addir, Rex magnificus.* Κυρίως igitur ἐκαλεῖτο Porphyrius noſter, teſte Suida, & noſtro poſtpaulo Longino, Βασιλεὺς Τύριος, *Rex Tyrius.* Vixit ſub Aureliano Imp. & ſeqq. Diſcipulus autem Amelii fuit Gentiliani, de quo

tatum non adeo rectæ redarguiſſe mihi videor *Recantationis* : præterea non paucas opuſculis hiſce meis illorum virorum ſententias convelliſſe: ſicut & in longiuſcula, atque ad commentarii magnitudinem accedente adverſus *Amelium Epiſtola* ad ea, quæ ille mihi Roma per epiſtolam ſcripſerat, reſpondi. Erat autem illius Amelianæ Epiſtolæ inſcriptio, *de Plotini Philoſophandi ratione*. Ego vero communi tantummodo inſcriptione contentus ſimpliciter opuſculum hoc meum *Epiſtolam adverſus Amelium* indigitavi.

ſcriptio commentarii tum fuerit, Διονυσίου Λογγίνου περὶ τοῦ τῆς Πλωτίνου Φιλοσοφίας τρόπου, πρὸς τὴν Ἀμελίου Ἐπιστολήν. At hoc mihi minime videtur veroſimile: ſimpliciter enim noſter, ut paulo ante, inſcripſerat, Διονυσίου Λογγίνου πρὸς τὸν Ἀμέλιον Ἐπιστολή : ita ut hac parte conſuetam ſervaverit inſcriptionem, reciſis, quæ ſuæ Amelius præfixerat epiſtolæ, περὶ τοῦ τῆς &c. Τὸ πρὸς autem hic *adverſus* potius, vel, *contra*, quam *ad* ſignificat: ſic ut Latine non male verteris : *Longini ad Amelium Reſponſoria.*

LONGINI

PARS EPISTOLAE

Ad Porphyrium.

Ac tu quidem, ubi commodum erit, libros illos mittes: quin potius ipſe 1
adfer. Non enim rogare te ſæpius deſinam, ut hoc ad nos iter omni alteri anteponas: etiamſi nulla alia de cauſſa (quid enim adventu ad nos tuo eruditæ apud me lucraturum te ſperes elegantiæ?) certe vel ob veterem noſtram conſuetudinem, vel ob aëris, quo hic fruimur, temperiem, apprime ad reſtituendam in integrum corpuſculi tui, qua te affici ſcribis, imbecillitatem conducibilem. Quod ſi quid aliud fortuiti a me exſpectes boni, fruſtra eris. Nil enim hic novi offendes: imo nec veterum quidem quidquam ſcri-
ptorum meorum, quæ tibi periiſſe ſignificas. Tanta namque hic loci ſcri- 2
barum eſt inopia, ut toto hoc tempore vix, ita me dii ament, librarium nanci-

quo mox: & præceptor Jamblichi. Plura ſitientem Eunapius, vel etiam Suidas, explere poterit, & ex hoc, aliiſque, Jonſius lib. III, cap. XV, de ſcriptoribus Hiſtoriæ Philoſophicæ; & inprimis Lucas Holſtenius libro de vita & ſcriptis Porphyrii.

3. Καὶ σὺ μὲν ταῦτα τὰ βιβλία πέμπειν] Pro, καὶ σὺ μὲν ταῦτα τὰ βιβλία πέμψεις. In editis vero legitur: καὶ σὺ μὲν ταῦτα τε πέμπειν: videnturque voculæ τὰ Βιβλία ab aliena manu profectæ. Natus hic tertio decimo Severi Imp. ſecundo Claudii II Imp. anno mortuus eſt, annos natus LXVI. Vitam ejus fuſe deſcripſit Porphyrius, quæ operibus Plotini præfixa eſt. Suidas etiam Lycopolitam, & Epilepſiæ morbo eum obnoxium fuiſſe tradit: quod Porphyrius diſſimulat, & colico dolore primum, dein & angina conflictatum, nulla cura adhibita computreſcentem, tandem in Campania diem ſuum obiiſſe refert. Patriam vero, parenteſque, & genus non commemorat, quod ea Plotinus ignorari vellet. Ægyptium tamen eum fuiſſe Proclus etiam indicat lib. I Comm. in Philoſophiam Platon. in initio.

4. Τοῦ σώματος ἀσθένειαν] Quæ illi ab atra bile provenit: qua percitus etiam Romæ ſæpe ſe interimere cogitavit: hortante vero Plotino in Siciliam profectus eſt.

5. Ὑπογραφέα] Librarium, deſcriptorem

τὴν Πλωτίνου κατασκευάζων, μόλις αὐτῶν ἐπεκράτησα τοῦ [5] ὑπογρα-
φέα, τῶν μὲν εἰωθότων ἀπάγων ἔργων, [6] πρὸς ἑνὶ δὲ τούτῳ τάξας γενέ-
4 σθαι. Καὶ κέκτημαι μὲν ὅσα δοκεῖν πάντα, καὶ τὰ νῦν ὑπὸ σοῦ πεμφθέντα.
Κέκτημαι δὲ ἡμιτελῶς· οὐ γὰρ μετρίως ἦν διημαρτημένα. Καίτοι τὸν
ἑταῖρον Ἀμέλιον ᾤμην [7] ἀναλήψεσθαι τὰ τῶν γραφέων πλαίσματα·
τῷ δ' ἦν ἄλλα προὐργιαίτερα τῆς τοιαύτης προσεδρείας. Οὐκ οὖν ἔχω τίνα χρὴ
τρόπον αὐτοῖς ὁμιλῆσαι· καίπερ ὑπερεπιθυμῶν [8] τά τε περὶ ψυχῆς,
5 καὶ τὰ [9] περὶ τοῦ ὄντος ἐπισκέψασθαι. Ταῦτα γὰρ οὖν καὶ διημάρτηται. Καὶ
πάνυ βουλοίμην ἂν ἐλθεῖν μοι παρὰ σοῦ τὰ μετ' ἀκριβείας γεγραμμένα,
οὐ παραγνῶναι μόνον, εἶτα ἀποπέμψαι πάλιν. Αὖθις δὲ τὸν αὐτὸν ἐρῶ λόγον.
Ὅτι μὴ πέμπειν, ἀλλ' αὐτὸν ἥκειν ἔχοντα μᾶλλον ἀξιῶ, ταῦτά τε,
καὶ τῶν λοιπῶν εἴ τι διαπέφευγε τὸν Ἀμέλιον. Ἃ μὲν γὰρ ἤγαγεν, ἅπαν-
6 τα διὰ σπουδῆς ἐκτησάμην. Πῶς δ' οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς ὑπομνήματα
πάσης αἰδοῦς ἄξια καὶ τιμῆς κτήσεσθαι; Τοῦτο γὰρ οὖν καὶ παρόντι σοι, καὶ
μακρὰν ἀπόντι, καὶ περὶ τὴν Τύρον διατρίβοντι, τυγχάνω δήπουθεν ἐπε-
σταλκώς, ὅτι τῶν μὲν ὑποθέσεων οὐ πάνυ με τὰς πολλὰς προσίεσθαι συμ-
7 βέβηκε. Τὸν δὲ τύπον τῆς γραφῆς, καὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν πυκνότητα,
καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς τῶν ζητημάτων διαθέσεως, ὑπερβαλλόντως ἄγα-
μαι, καὶ φιλῶ· καὶ μετὰ τῶν ἐλλογιμωτάτων ἄγειν τὰ τούτου βιβλία φαίην
ἂν δεῖν τοὺς ζητητικούς.

Suidas: ὑπογραφεῖς, οἱ νοτάριοι λεγόμενοι Ῥωμαϊστί.

6. Πρὸς ἑνὶ δὲ τούτῳ] Id ipſum & Porphyrius fecit, qui & omnes Plotini libros diſtinxit in ſex Enneadas.

7. Ἀναλήψασθαι] Emendaturum fuiſſe. Sic enim veteres ſolebant. Cicero in Epiſt. ad Att. Excuſat autem Porphyrius Amelium; Ταῦτα ἐπὶ πλέον, inquiens, παρατέθεικα τοῦ καθ' ἡμᾶς κριτικωτάτου γενομένου, καὶ τὰ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντα τῶν καθ' αὐτὸν διελέγξαντος, δεικνύς, οἵα γέγονεν ἡ περὶ Πλωτίνου κρίσις. Καί τοι τὰ πρῶτα ἐκ τῆς τῶν ἄλλων ἀμαθίας καταφρονητικῶς ἔχων πρὸς αὐτὸν διετέλει.

Ἐδόκει

[1] ΛΟΓΓΙΝΟΥ πρὸς τὴν τῶν ΣΤΩΙΚΩΝ

[2] Περὶ ψυχῆς δόξαν Ἀντίῤῥησις.

1 Συνελόντι δ' εἰπεῖν, πόῤῥω μοι δοκοῦσιν ἀφεστηκέναι τοῦ τὰ δέοντα λογί-
ζεσθαι πάντες ἐφεξῆς, ὁπόσοι τὴν ψυχὴν σῶμα ἀπεφήναντο. [3] Πῶς
γὰρ ὅλως

Λογγίνου] Euſebius Præparat. Euang. l. xv: Πρὸς δὲ τὴν περὶ ψυχῆς ἄτοπον τῶν ἀνδρῶν δόξαν ἀπαρκεῖ τὰ παρὰ Λογγίνου καθ' ἡμᾶς συντόμως ἀντειρημένα διὰ τούτων: *Ad confutandam autem abſurdam eorum (Stoïcorum) de Anima ſententiam ea, quæ memoria noſtra a Longino adverſus eos breviter diſputata ſunt, in medium attuliſſe ſufficiet.*

2. Περὶ ψυχῆς] Meminit hujuſce commentarii Proclus in lib. iv Polit. Platonis: Οἶδα δὲ ἔγωγε τὸν Πορφύριον ἐν τοῖς συμμίκτοις ἱστοροῦντα προβλήμασι Μηδίου πρὸς Λογγῖνον

συνουσίαν

nanciſci potuerim, qui mihi Plotini, quæ deerant, colligenti deſcriberet:
Quem ego ab conſueto opere abductum huic uni curæ intentum eſſe juſſi.
Cuncta vero jam, ni fallor, ſcripta ejus comparavi, atque etiam illa
quæ mihi recens ſubmiſiſti. Attamen imperfecta ea ſunt, quæ nactus ſum: 4
Neque enim mediocriter in his a librariis peccatum. Quamquam ſodalem
ego noſtrum Amelium ſcribarum errores emendaturum fuiſſe exiſtima-
veram: ſed alia illi potiora fuiſſe video, quam ut huic ſeſe curæ dederet.
Quare vix eſt, ut iis uti poſſim, tametſi percupidus illa *de Anima*, & *de*
Ente, accuratius conſiderandi. Nam & hæc vitioſiſſime deſcripta ſunt. 5
Ergo rem mihi longe omnium gratiſſimam feceris, ſi mihi quam emenda-
tiſſime deſcripta tramiſeris. Remittam vero, quamprimum mea cum tuis
exemplaria contulero. Attamen repeto id, quod ſuperius dixi. Mittas
nolim, verum ipſe potius huc illa afferas: tum &, ſi quæ forte alia
meam fugere diligentiam. Nam, quæ ille attulit, cuncta, diligentiſſi- 6
me comparaveram. Quidni enim viri illius Commentationes omni ve-
neratione & honore dignas avidiſſime mihi conquiram? Hoc autem
& præſenti tibi, & cum longe abeſſes, vel cum Tyri commorarere, ſem-
per ſcilicet ſignificavi, argumentis me pleriſque Plotini minus affici:
verum cum ſcribendi characterem, ac ſtylum, tum & ſententiarum hu- 7
jus viri denſitatem, ac vere Philoſophicam quæſtionum tractationem
immane quantum ſuſpicere, atque admirari. Quin & ab omnibus iis,
qui in rerum momenta, ac veritatem inquirunt, libros illius in præſtantiſſi-
morum ſcriptorum numerum jure ac merito referendos eſſe audacter pro-
nuntio.

Ἐδόκει δὲ, ἃ ἐκτήσατο ἐκ τῶν Ἀμελίου λαβὼν ἡμαρτῆσθαι, διὰ τὸ μὴ νοεῖν τοῦ ἀνδρὸς τὴν συνήθη ἑρμηνείαν. Εἰ γάρ τινα καὶ ἄλλα καὶ τὰ παρ' Ἀμελίῳ διώρθωτο, ὡς ἂν ἐκ τῶν αὐτογράφων μετειλημμένα.

8. Τὰ τε περὶ ψυχῆς] Qui libri quartam Enneadem conſtituunt. Scripſit & Numenius περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς, Orig. lib. v adv. Celſum. Item Ammonius noſter, Plotini Præceptor, teſte Nemeſio de nat. Hom. c. 11.

9. Περὶ τοῦ ὄντος] De quo libris quinque prioribus Enneadis ſextæ agitur.

LONGINI STOICORUM

De Anima ſententiæ Confutatio.

UT autem rem paucis expediam, longe mihi illi omnes a vera ratio- 1
nis via receſſiſſe videntur, quicunque animam corpus eſſe ſtatuere.
Quo pacto namque non abſurde, naturam ejus alicui ex elementis ſimi-
lem

συνουσίαν τινὰ περὶ τῶν μορίων τῆς ψυχῆς.

3. Πῶς γὰρ ὅλως] Cicero Tuſc. Quæſt. l. 1, c. XXVII: *Animorum nulla in terris origo inveniri poteſt: nihil enim eſt in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum eſſe videatur: nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. His enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat: quod & præterita teneat, & futura provideat, & complecti poſſit præſentia: quæ ſola divina ſunt. Singularis igitur eſt quædam natura, atque vis animi, ſejuncta ab his uſitatis, notiſque naturis.*

γὰρ ὅλως ἐγχωρεῖ παραπλήσιον εἶναί τινι τῶν στοιχείων τὰ κατ' αὐτὴν θεῖναι; ποῦ δὲ ἐπὶ τὰς κράσεις, καὶ μίξεις τε, [4] ἐνενέγκειν; αἳ κατὰ πολλοὺς γιγνόμεναι τρόπους ἄλλων μὲν ἀμυθήτων ἰδέας σωμάτων ἀπογεννᾷν πεφύκασιν, ἐν οἷς εἰ καὶ μὴ συνεχῶς, ἀλλ' οὖν πόῤῥωθεν ἰδεῖν ἔνι τὴν τῶν στοιχείων αἰτίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ δεύτερα, καὶ τρίτα, τῶν πρώτων [5] ἀφορμήν:
2 Τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἴχνος οὐδὲν, οὐδὲ τεκμήριον ἐν τοῖς σώμασιν εὑρίσκεται, κἂν εἰ φιλοτιμοῖτό τις, ὡς Ἐπίκουρος, καὶ Χρύσιππος, [6] ἅπαντα λίθον κινεῖν, καὶ πᾶσαν ἐρευνᾷν δύναμιν σώματος εἰς γένεσιν τῶν περὶ ψυχῆς πράξεων. Τί γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος ἡμῖν λεπτότης πρὸς ἔργου γένοιτ' ἂν
3 εἰς φαντασίας, καὶ λογισμούς; τί δὲ [7] τῶν ἀτόμων σχῆμα τοσαύτην παρὰ τὰ ἄλλα ἔχει δύναμιν, καὶ τροπὴν, ὥστε φρόνησιν γεννᾷν, ὅταν εἰς ἑτέρου πλάσιν ἐγκαταμιχθῇ σώματος; οἶμαι μὲν, ὡς οὐδ' εἰ τῶν Ἡφαίστου τις ἂν τύχοι [8] τριπόδων, καὶ [9] θεραπαινῶν, ὧν φησὶν Ὅμηρος τοὺς μὲν αὐτομάτους χωρεῖν, τὰς δὲ συνεργάζεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ μηδενὸς, [10] οἷον ζῶντες ἔχουσι πλεονεκτημάτων ἀπολείπεσθαι, μή τί γε δὴ τῶν ἐκ
4 ταὐτομάτου ψηγμάτων. Καὶ αὖτις ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν προσέοικε λίθοις εἰς τὸ δύνασθαί τι βελτιότερον ποιεῖν πρὸς αἴσθησιν. Ζήνωνι μὲν γὰρ, καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειέ τις ἂν δικαίως, οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ αὐτῆς διαλεχθεῖσι, καὶ ταυτὸν ἄμφοιν τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυ-
5 μίασιν φήσασι. Τί γὰρ, ὦ πρὸς θεῶν! κοινὸν ὅλως ἀναθυμιάσει καὶ ψυχῇ; ποῦ δὲ ἐγχωρεῖ, νομίσαντας τούτῳ προσεοικέναι τήν θ' ἡμετέραν, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ζώων οὐσίαν, τοῦτο μὲν φαντασίας καὶ μνήμας [10] οἵους τε εἶναι [11] σώζειν διαρκεῖς, τοῦτο δὲ ὁρμὰς καὶ βουλήσεις τῶν λυσιτελούντων εἰς σύνεσιν πραγμάτων; ἦτ' ἄρα καὶ τοὺς θεοὺς, καὶ [12] τὸν διὰ πάντων παρήκοντα,

4. Τε, ἐνενέγκειν] Malim, ταῦτ' ἀνενέγκειν.

5. Ἀφορμὴν] Id eſt, prægreſſum, & quaſi anteceſſionem, ut Cicero eam vocat, de Offic. lib. I, cap. IV.

6. Ἅπαντα λίθον κινεῖν] Pervulgatum adagium in ſæpe fruſtra multo labore aliquid conantes. Vide Suidam in πάντα λίθον κινεῖν, & Adagiographos.

7. Τῶν ἀτόμων σχῆμα] E quorum corpuſculorum vario poſitu, ac fortuito concurſu omnia confieri Epicurus ſtatuebat.

8. Τριπόδων] Homer. Ιλ. σ'. v. 373:

> ----- Τρίποδας γὰρ ἐείκοσι πάντας ἔτευχεν
> Ἑστάμεναι περὶ τοῖχον ἐϋσταθέος μεγάροιο.
> Χρύσεα δέ σφ' ὑπὸ κύκλα ἑκάστῳ πυθμένι θῆκεν,
> Ὄφρα οἱ αὐτόματοι θεῖον δυσαίατ' ἀγῶνα.

Hic ἀγὼν, inquit Franciſcus Vigerus in notis ad hunc Euſebii locum, *non eſt certamen, ut Hopperus vertit, ſed vel cœtus, vel cœnaculum, ut alias ſæpe pro loco, in quem multi conveniunt, aut pro ipſa vel hominum, vel aliarum quoque rerum multitudine ſumitur.* Ego, ut hanc eruditi viri ſententiam non improbo, ita & *miniſteria* hic ſignificari, ſeu verti poſſe exiſtimo, quæ famulis quaſi ἀγὼν propoſita ſunt: quemadmodum & in Longino noſtro ἀγῶνες ſunt affectus vehementiores, quorum concitatio ὁ τῶν δεινῶν, καὶ ὑψηλῶν ῥητόρων ἀγὼν merito dici poteſt, debetque.

9. Θεραπαινῶν] Idem ibid. v. 417, de Vulcano:

> ----- Ὑπὸ δ' ἀμφίπολοι ῥώοντο ἄνακτι
> Χρύσειαι, ζωῇσι νεήνισιν εἰοικυῖαι -

Τῆς

lem eſſe, ſtatui poteſt? aut qua quis illam ratione ac modo ad concretiones, mixtioneſque referet? quæ cum variis fiant modis, innumeras corporum ſpecies producere ſolent, in quibus etſi non continenter, & e proximo, certe non ita remote elementarem exiſtentiæ cauſam, primorumque ad ſecunda tertiaque concurſum, ac principialia initia animadvertere liceat. At in his, quæ ad animam pertinent, ne veſtigium qui- 2
dem originis, aut vel minimum principii indicium in corporibus reperias: etiamſi quis, ad Epicuri, Chryſippique exemplum, omnem omni ope atque ſtudio movere lapidem voluerit, omnemque eruere atque exquirere corporis facultatem, aut potentiam, ut vel qualiſcunque animæ inde actio oriatur. Quid enim ſpiritus illa tenuitas ad viſiones, & ratio- 3
cinationes conferre quæſo poſſit? aut unde atomorum poſitus ac figuræ tantam præ ceteris vim, poteſtatemque habeant mutandi, ut, quum in alterius conformationem corporis inter ſe variantur, prudentiam progignant? Atqui ego quidem ita exiſtimo, ſiquis vel ipſius Vulcani tripodes, & ancillas poſſideat, de quibus Homerus fabulatur, ſuapte illos ad Deorum miniſteria accurrere, haſce vero laboranti hero ſuo operam ac manus commodare, neque ullis, quæ vivis adſunt, copiis atque facultatibus fuiſſe deſtitutas, nihil hæc ei profutura, nedum ut fortuito minutiſſimorum corpuſculorum adjuvetur concurſu: non ſecus, 4
ac ſi quis ex illis, quæ litora obſident, arenis præclari aliquid ad ſentiendi facultatem producere conetur. Neque ſane immerito Zenoni quis, atque item Cleanthi ſuccenſeat, quod tam contumelioſe uterque de anima ſenſerint, nihil illam aliud niſi corporis eſſe exhalationem ſtatuentes. Quid enim (Dî boni!) exhalationi omnino cum anima commune eſt? aut, 5
qui fieri poteſt, ut, cum vapori & noſtram, & ceterorum omnium animantium eſſentiam ſimilem eſſe cenſent, vel viſiones, & rerum omnium tenacem conſtantemque memoriam, vel earum rerum appetitiones, atque voluntates, quæ ad intellectum faciunt, pertinentque, tueri queant, atque defendere? Ergone & Deos, atque ipſum illum, qui cuncta tam terre-

Τῇς ἐν μὲν νόος ἐστὶ μετὰ φρεσὶν, ἐν δὲ καὶ αὐδή,
Καὶ σθένος· ἀθανάτων δὲ θεῶν ἄπο ἔργα ἴσασι.
Αἱ μὲν ὕπαιθα ἄνακτος ἐποίπνυον.

Ad quem locum Vigerus Euſtathium reſpicere hortatur, de miniſterio Vulcaniarum ancillarum fuſius diſputantem.

10. *Οἷον ζῶντες ἔχουσι*] Forte melius, *οἵων ζῶντες ἔχουσι πλεονεκτημάτων, ἀπολείποιτο*: refertur enim ad *εἴτις τύχοι τριπόδων*, &c.

11. *Σώζειν*] Hoc eſt tueri, defendere: quod barbari *ſalvare* dicunt: Gallice *τὸ Sauver* eodem ſenſu accipitur. Plutarchus *ἀνασώζειν* dixit in vita Alexandri pag. 686: *Εἰκότως οὖν*, inquit, *ἔνιοι τὸν μῦθον ἀνασώζοντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν*: *fabulam ad veritatem revocantes*; vel, *fabulam veritate ipſa defendentes.* Alias *ἀνασώζεσθαι εἰς ἑαυτὸν*, eſt, priſtinam formam recuperare. Lucianus in Aſino: *ἐλπίδας ἔχειν πάντας ποτὲ ἐμπεσεῖσθαι εἰς τὰ ῥόδα, κἀκ τούτων εἰς ἐμαυτὸν ἀνασωθήσεσθαι.* FRANC. VIGERUS.

12. *Τὸν διὰ πάντων*] Deeſſe hic videtur poſt *καὶ οὐρανίων* nomen Jovis, ſive vocem *Δία*; tametſi quoque vox *θεὸν* ſubintelligi poteſt Rotundior tamen erit hujus ſententiæ elocutio, ſi *τὸ Δία* addideris, cui voculæ ea, quæ paulo ante præceſſit, præpoſitio *διὰ* fraudi fuit.

6 χοντα, ὁμοίως ἐπιγείων τε, καὶ οὐρανίων, εἰς ἀναθυμίασιν καὶ καπνὸν, καὶ τοιαύτην φλυαρίαν καταθήσομεν; καὶ οὐδὲ τοὺς Ποιητὰς αἰσχυνούμεθα, οἳ, καίπερ ἀκριβῆ σύνεσιν τῶν θεῶν οὐκ ἔχοντες, ὅμως τὰ μὲν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπινοίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ ἐξ ἐπιπνοίας τῶν Μουσῶν, ἣ κινεῖν αὐτοὺς ἐπὶ ταῦτα πέφυκε, σεμνότερα εἰρήκασι περὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀναθυμιάσεις, οὐδ᾽ ἀέρας, οὐδὲ πνεύματα, καὶ λήρους.

ΤΈΛΟΣ.

terreſtria, quam cæleſtia pervadit, ſummum Jovem, ad exhalationes, 6
& fumos, & cetera id genus deliria referent? Nec Poëtas ſaltem reverebuntur, qui, quamvis accurata Deûm notitia caruerint, partim tamen e communi hominum ſenſu, partim ex afflatu Muſarum, qui divino illos ſpiritu ad hujuſmodi ſolet excitare effata, multo honeſtiora, multoque auguſtiora de noſtris ſenſerunt animabus, neque exhalationes eas eſſe, aut vapores, ac ſpiritus, nugaſque ſimiles, ſomniarunt.

FINIS.

TRAITÉ
DU
SUBLIME,
OU DU
MERVEILLEUX
DANS LE DISCOURS.

Traduit du Grec de LONGIN

PAR

MONSIEUR DESPREAUX.

P R E F A C E.

D E

MONSIEUR DESPREAUX.

CE petit Traité, dont je donne la traduction au Public, eſt une piece échappée du naufrage de pluſieurs autres Livres que Longin avoit compoſez. Encore n'eſt-elle pas venuë à nous toute entiere. Car bien que le volume ne ſoit pas fort gros, il y a pluſieurs endroits defectueux, & nous avons perdu le Traité des Paſſions, dont l'Auteur avoit fait un Livre à part, qui eſtoit comme une ſuite naturelle de celui-ci. Neanmoins tout defiguré qu'il eſt, il nous en reſte encore aſſez, pour nous faire concevoir une fort grande idée de ſon Auteur, & pour nous donner un veritable regret de la perte de ſes autres Ouvrages. Le nombre n'en eſtoit pas mediocre. Suidas en conte juſqu'à neuf, dont il ne nous reſte plus que des titres aſſez confus. C'eſtoient tous Ouvrages de critique. Et certainement on ne ſçauroit aſſez plaindre la perte de ces excellens Originaux, qui, à en juger par celui-ci, devoient eſtre autant de chef-d'œuvres de bon ſens, d'érudition, & d'éloquence. Je dis, d'éloquence; parce que Longin ne s'eſt pas contenté, comme Ariſtote & Hermogene, de nous donner des preceptes tout ſecs & depoüillez d'ornemens, il n'a pas voulu tomber dans le défaut, qu'il reproche à Cecilius, qui avoit, dit-il, eſcrit du Sublime en ſtile bas. En traitant des beautez de l'Elocution, il a emploié toutes les fineſſes de l'Elocution. Souvent il fait la figure, qu'il enſeigne, & en parlant de Sublime, il eſt lui-même tres-ſublime. Cependant il fait cela ſi à propos, & avec tant d'art, qu'on ne ſçauroit l'accuſer en pas un endroit de ſortir du ſtile didactique. C'eſt ce qui a donné à ſon Livre cette haute reputation, qu'il s'eſt acquiſe parmi les Sçavans, qui l'ont tous regardé comme un des plus precieux reſtes de l'Antiquité ſur les matieres de Rhetorique. Caſaubon l'appelle un Livre d'or, *voulant marquer par là le poids de ce petit Ouvrage, qui malgré ſa petiteſſe peut eſtre mis en balance avec les plus gros volumes.*

Auſſi jamais homme, de ſon temps même, n'a eſté plus eſtimé que Longin. Le Philoſophe Porphire, qui avoit eſté ſon diſciple, parle de lui comme d'un prodige. Si on l'en croit, ſon jugement eſtoit la regle du bon ſens, ſes deciſions en matiere d'ouvrages paſſoient pour des arreſts ſouverains, & rien n'eſtoit bon ou mauvais, qu'autant que Longin l'avoit approuvé, ou blâmé. Eunapius dans la vie de Sophiſtes, paſſe encore plus avant. Pour exprimer l'eſtime, qu'il

fait de Longin, il ſe laiſſe emporter à des Hyperboles extravagantes, & ne ſçauroit ſe reſoudre à parler en ſtile raiſonnable d'un merite auſſi extraordinaire, que celui de cet Auteur. Mais Longin ne fut pas ſimplement un Critique habile. Ce fut un Miniſtre d'Eſtat conſiderable: & il ſuffit, pour faire ſon éloge, de dire, qu'il fut fort conſideré de Zenobie, cette fameuſe Reine des Palmyreniens, qui oſa bien ſe declarer Reine de l'Orient aprés la mort de ſon mari Odenat. Elle avoit appellé d'abord Longin auprés d'elle pour s'inſtruire dans la langue Grecque. Mais de ſon Maiſtre en Grec elle en fit à la fin un de ſes principaux Miniſtres. Ce fut lui, qui encouragea cette Reine à ſoûtenir la qualité de Reine de l'Orient, qui lui rehauſſa le cœur dans l'adverſité, & qui lui fournit les paroles altieres, qu'elle eſcrivit à Aurelian, quand cet Empereur la ſomma de ſe rendre. Il en couſta la vie à noſtre Auteur. Mais ſa mort fut également glorieuſe pour lui, & honteuſe pour Aurelian, dont on peut dire qu'elle a pour jamais fleſtri la memoire. Comme cette mort eſt un des plus fameux incidens de l'hiſtoire de ce temps-là, le Lecteur ne ſerà peut-eſtre pas fâché, que je lui rapporte ici ce, que Flavius Vopiſcus en a eſcrit. Cet Auteur raconte, que l'armée de Zenobie & de ſes Alliez ayant eſté miſe en fuite prés de la ville d'Emeſſe, Aurelian alla mettre le ſiége devant Palmyre, où cette Princeſſe s'eſtoit retirée. Il y trouva plus de reſiſtance, qu'il ne s'eſtoit imaginé, & qu'il n'en devoit attendre vrai-ſemblablement de la reſolution d'une femme. Ennuié de la longueur du ſiége, il eſſaya de l'avoir par compoſition. Il eſcrivit donc une Lettre à Zenobie, dans laquelle il lui offroit la vie & un lieu de retraite, pourveu qu'elle ſe rendiſt dans un certain temps. Zenobie, ajoûte Vopiſcus, reſpondit à cette Lettre avec une fierté plus grande, que l'eſtat de ſes affaires ne le luy permettoit. Elle croioit par là donner de la terreur à Aurelian. Voici ſa reſponſe.

ZENOBIE REINE DE L'ORIENT, A L'EMPEREUR AURELIAN. Perſonne juſques-ici n'a fait une demande pareille à la tienne. C'eſt la vertu, Aurelian, qui doit tout faire dans la guerre. Tu me commandes de me remettre entre tes mains: comme ſi tu ne ſçavois pas, que Cleopatre aima mieux mourir avec le titre de Reine, que de vivre dans toute autre dignité. Nous attendons le ſecours des Perſes. Les Sarazins arment pour nous. Les Armeniens ſe ſont déclarés en noſtre faveur. Une troupe de voleurs dans la Syrie a défait ton armée. Juge, ce que tu dois attendre, quand toutes ces forces ſeront jointes. Tu rabatras de cet orgueil avec lequel, comme maiſtre abſolu de toutes choſes, tu m'ordonnes de me rendre. *Cette Lettre, ajoûte Vopiſcus, donna encore plus de colere que de honte à Aurelian. La ville de Palmire fut priſe peu de jours aprés, & Zenobie arreſtée, comme elle s'enfuioit chez les Perſes. Toute l'armée demandoit ſa mort. Mais Aurelian ne voulut pas deshonorer ſa victoire par la mort d'une femme. Il reſerva donc Zenobie pour triomphe, & ſe contenta de faire mourir ceux, qui l'avoient aſſiſtée de leurs conſeils. Entre ceux-là, continuë cet Hiſtorien, le Philoſophe Longin fut extremément regreté. Il avoit eſté appellé auprés de cette Princeſſe*

pour

pour lui enſeigner le Grec. Aurelian le fit mourir pour avoir eſcrit la Lettre precedente. Car bien qu'elle fuſt eſcrite en langue Syriaque, on le ſoupçonnoit d'en eſtre l'Auteur. L'Hiſtorien Zoſime témoigne, que ce fut Zenobie elle-même, qui l'en accuſa. Zenobie, dit-il, ſe voiant arreſtée, rejetta toute ſa faute ſur ſes Miniſtres, qui avoient, dit-elle, abuſé de la foibleſſe de ſon eſprit. Elle nomma entre autres Longin, celui dont nous avons encore pluſieurs eſcrits ſi utiles. Aurelian ordonna, qu'on l'envoiaſt au ſupplice. Ce grand perſonnage, pourſuit Zoſime, ſouffrit la mort avec une conſtance admirable, juſqu'à conſoler en mourant ceux, que ſon malheur touchoit de pitié & d'indignation.

Par là on peut voir, que Longin n'eſtoit pas ſeulement un habile Rheteur, comme Quintilien, & comme Hermogene, mais un Philoſophe capable d'eſtre mis en parallele avec les Socrates, & les Catons. Son Livre n'a rien, qui démente ce, que je dis. Le caractere d'honneſte homme y paroiſt par tout; & ſes ſentimens ont je ne ſçai quoi, qui marque non ſeulement un eſprit ſublime, mais une ame fort eſlevée au deſſus du commun. Je n'ay donc point de regret d'avoir emploié quelques-unes de mes veilles à débroüiller un ſi excellent Ouvrage, que je puis dire n'avoir eſté entendu juſqu'ici, que d'un tres-petit nombre de Sçavans. Muret fut le premier, qui entreprit de le traduire en Latin à la ſollicitation de Manuce: mais il n'acheva pas cet Ouvrage, ſoit parce que les difficultez l'en rebuterent, ou que la mort le ſurprit auparavant. Gabriel de Petra à quelque temps de là fut plus courageux, & c'eſt à lui, qu'on doit la traduction Latine, que nous en avons. Il y en a encore deux autres; mais elles ſont ſi informes, & ſi groſſieres, que ce ſeroit faire trop d'honneur à leurs Auteurs, que de les nommer. Et meſme celle de Petra, qui eſt infiniment la meilleure, n'eſt pas fort achevée. Car outre que ſouvent il parle Grec en Latin, il y a pluſieurs endroits, où l'on peut dire, qu'il n'a pas fort bien entendu ſon Auteur. Ce n'eſt pas, que je veuille accuſer un ſi ſçavant Homme d'ignorance, ni eſtablir ma reputation ſur les ruïnes de la ſienne. Je ſçai ce que c'eſt que de debroüiller le premier un Auteur, & j'avouë d'ailleurs, que ſon Ouvrage m'a beaucoup ſervi, auſſi-bien que les petites Notes de Langbaine, & de Monſieur le Fevre. Mais je ſuis bien aiſe d'excuſer par les fautes de la traduction Latine celles, qui pourront m'eſtre échappées dans la Françoiſe. J'ai pourtant fait tous mes efforts pour la rendre auſſi exacte, qu'elle pouvoit l'eſtre. A dire vrai, je n'y ai pas trouvé de petites difficultez. Il eſt aiſé à un Traducteur Latin de ſe tirer d'affaire aux endroits même, qu'il n'entend pas. Il n'a qu'à traduire le Grec mot pour mot, & à debiter des paroles, qu'on peut au moins ſoupçonner d'eſtre intelligibles. En effet le Lecteur, qui bien ſouvent n'y conçoit rien, s'en prend plûtoſt à ſoi-meſme, qu'à l'ignorance du Traducteur. Il n'en eſt ainſi des traductions en langue vulgaire. Tout ce, que le Lecteur n'entend point, s'apelle un galimathias, dont le Traducteur tout ſeul eſt reſponſable. On lui impute juſqu'aux fautes de ſon Auteur; & il faut en bien des endroits qu'il les rectifie, ſans neanmoins qu'il oſe s'en eſcarter. Quelque petit donc que ſoit le volume de Longin, je ne croirois pas avoir fait un mediocre preſent au Public, ſi je lui en avois donné une

une bonne traduction en noſtre langue. Je n'y ai point épargné mes ſoins, ni mes peines. Qu'on ne s'attende pas pourtant de trouver ici une verſion timide & ſcrupuleuſe des paroles de Longin. Bien que je me ſois efforcé de ne me point écarter en pas un endroit des regles de la veritable traduction, je me ſuis pourtant donné une honneſte liberté, ſur tout dans les paſſages, qu'il rapporte. J'ai ſongé, qu'il ne s'agiſſoit pas ſimplement ici de traduire Longin: mais de donner au Public un Traité du Sublime, qui puſt eſtre utile. Avec tout cela neanmoins il ſe trouvera peut-être des gens, qui non ſeulement n'approuveront pas ma traduction: mais qui n'épargneront pas même l'Original. Je m'attens bien, qu'il y en aura pluſieurs, qui declineront la juriſdiction de Longin, qui condamneront ce qu'il approuve, & qui loüeront ce qu'il blâme. C'eſt le traitement, qu'il doit attendre de la pluſpart des Juges de noſtre ſiecle. Ces hommes accoûtumez aux débauches & aux excez des Poëtes modernes, & qui n'admirent que ce, qu'ils n'entendent point, ne penſent pas qu'un Auteur ſe ſoit eſlevé, s'ils ne l'ont entierement perdu de veuë. Ces petits eſprits, dis-je, ne ſeront pas ſans doute fort frappez des hardieſſes judicieuſes des Homeres, des Platons, & des Demoſthenes. Ils chercheront ſouvent le Sublime dans le Sublime, & peut-eſtre ſe mocqueront-ils des exclamations, que Longin fait quelquefois ſur des paſſages, qui, bien que tres-ſublimes, ne laiſſent pas d'eſtre ſimples & naturels, & qui ſaiſiſſent plûtoſt l'ame, qu'ils n'éclatent aux yeux. Quelque aſſeurance pourtant que ces Meſſieurs ayent de la netteté de leurs lumieres, je les prie de conſiderer, que ce n'eſt pas ici l'ouvrage d'un Aprenti, que je leur offre: mais le chef-d'œuvre d'un des plus ſçavans Critiques de l'Antiquité. Que s'ils ne voient pas la beauté de ces paſſages, cela peut auſſi-toſt venir de la foibleſſe de leur veuë, que du peu d'éclat, dont elles brillent. Au pis aller, je leur conſeille d'en accuſer la traduction: puis qu'il n'eſt que trop vrai, que je n'ai ni atteint, ni pû atteindre à la perfection de ces excellens originaux: & je leur declare par avance que, s'il y a quelques defauts, ils ne ſçauroient venir que de moi.

Il ne reſte plus pour finir cette Preface, que de dire ce que Longin entend par Sublime. Car comme il eſcrit de cette matiere aprés Cecilius, qui avoit preſque emploié tout ſon Livre à montrer ce que c'eſt que Sublime, il n'a pas crû devoir rebatre une choſe, qui n'avoit eſté déja que trop diſcutée par un autre. Il faut donc ſçavoir, que par Sublime *Longin n'entend pas ce, que les Orateurs apellent le Stile Sublime: mais cet extraordinaire, & ce merveilleux, qui frappe dans le Diſcours, & qui fait, qu'un ouvrage enleve, ravit, tranſporte. Le Stile Sublime veut toûjours de grands mots: mais le Sublime ſe peut trouver dans une ſeule penſée, dans une ſeule figure, dans un ſeul tour de paroles. Une choſe peut-eſtre dans le Stile Sublime, & n'eſtre pourtant pas Sublime; c'eſt à dire, n'avoir rien d'extraordinaire, ni de ſurprenant. Par exemple.* Le ſouverain Arbitre de la Nature d'une ſeule parole forma la lumiere. *Voilà qui eſt dans le Stile Sublime: cela n'eſt pas neanmoins Sublime: parce qu'il n'y a rien là de fort merveilleux, & qu'un autre ne puſt aiſément trouver.*

Mais,

Mais, Dieu dit: Que la lumiere ſe faſſe, & la lumiere ſe fit. *Ce tour extraordinaire d'expreſſion, qui marque ſi bien l'obéïſſance de la Creature aux ordres du Createur, eſt veritablement Sublime, & a quelque choſe de divin. Il faut donc entendre par* Sublime *dans Longin, l'Extraordinaire, le Surprenant; & comme je l'ay traduit, le Merveilleux dans le Diſcours.*

J'ai raporté ces paroles de la Geneſe, comme l'expreſſion la plus propre à mettre ma penſée en ſon jour, & je m'en ſuis ſervi d'autant plus volontiers, que cette expreſſion eſt citée avec éloge par Longin même, qui au milieu des tenebres du Paganiſme n'a pas laiſſé de reconnoiſtre le divin, qu'il y avoit dans ces paroles de l'Ecriture. Mais que dirons-nous d'un des plus Sçavans Hommes de noſtre ſiecle, qui quoi qu'éclairé des lumieres de l'Evangile, ne s'eſt pas apperceu de la beauté de cet endroit, qui a oſé, dis-je, avancer dans un Livre, qu'il a fait pour demonſtrer la Religion Chreſtienne, que Longin s'eſtoit trompé, lorſqu'il avoit crû, que ces paroles eſtoient Sublimes? J'ai la ſatisfaction au moins, que des perſonnes non moins conſiderables par leur pieté, que par leur profonde érudition, qui nous ont donné depuis peu la traduction du Livre de la Geneſe, n'ont pas eſté de l'avis de ce Sçavant, & dans leur Preface, entre pluſieurs preuves excellentes, qu'ils ont apportées pour faire voir, que c'eſt l'Eſprit ſaint, qui a dicté ce livre, ont allegué le paſſage de Longin, pour montrer combien les Chrêtiens doivent être perſuadez d'une verité ſi claire, & qu'un Payen même a ſentie par les ſeules lumieres de la raiſon.

Au reſte dans le temps, qu'on travailloit à cette derniere Edition de mon Livre, Monſieur d'Acier, celui qui nous a depuis peu donné les Odes d'Horace en François, m'a communiqué de petites notes tres-ſçavantes, qu'il a faites ſur Longin, où il a cherché de nouveaux ſens inconnus juſqu'ici aux Interpretes. J'en ai ſuivi quelques-unes: mais comme dans celles, où je ne ſuis pas de ſon ſentiment, je puis m'eſtre trompé, il eſt bon d'en faire les Lecteurs juges. C'eſt dans cette veuë, que je les ai miſes à la ſuite de mes Remarques; Monſieur d'Acier n'eſtant pas ſeulement un homme de tres-grande érudition, & d'une critique tres-fine, mais d'une politeſſe d'autant plus eſtimable, qu'elle accompagne rarement un grand ſçavoir. Il a eſté diſciple du celebre Monſieur le Févre, pere de cette ſçavante fille, à qui nous devons la premiere traduction, qui ait encore paru d'Anacreon en François, qui vient de nous donner tout nouvellement celle des trois plus agreables Comedies de Plaute, & qui travaille maintenant à nous faire voir Ariſtophane, Sophocle, & Euripide en la même langue.

PREFACE
DE
MONSIEUR DACIER.

DE tous les Auteurs Grecs il n'y en a point de plus difficiles à traduire que les Rheteurs, ſur tout quand on débroüille le premier leurs ouvrages Cela n'a pas empeſché, que Monſieur de Boileau en nous donnant Longin en François, ne nous ait donné une des plus belles traductions, que nous ayons en noſtre Langue. Il a non ſeulement pris la naïveté & la ſimplicité du ſtile Didactique de cet excellent Auteur, il en a meſme ſi bien attrapé le Sublime, qu'il fait valoir auſſi heureuſement que luy toutes les grandes figures, dont il traite, & qu'il employe en les expliquant. Comme j'avois eſtudié ce Rheteur avec ſoin, je fis quelques découvertes, en le reliſant ſur la traduction, & je trouvay de nouveaux ſens, dont les Interpretes ne s'eſtoient point aviſez. Je me crus obligé de les commmuniquer à Monſieur de Boileau. J'allay donc chez luy, quoique je n'euſſe pas l'avantage de le connoiſtre. Il ne receut pas mes Critiques en Auteur, mais en homme d'eſprit, & en galant homme; il convint de quelques endroits, nous diſputâmes long-temps ſur d'autres; mais dans ces endroits meſme, dont il ne tomboit pas d'accord, il ne laiſſa pas de faire quelque eſtime de mes Remarques, & il me témoigna, que, ſi je voulois, il les feroit imprimer avec les ſiennes dans une ſeconde édition. C'eſt ce, qu'il fait aujourd'huy. Mais de peur de groſſir ſon Livre, j'ay abregé le plus, qu'il ma eſté poſſible, & j'ay tâché de m'expliquer en peu de mots. Il ne s'agit icy que de trouver la verité, & comme Monſieur de Boileau conſent, que, ſi j'ay raiſon, l'on ſuive mes Remarques, je ſeray ravi, que, s'il a mieux trouvé le ſens de Longin, on laiſſe mes Remarques pour s'attacher à ſa traduction, que je prendrois moy-même pour modelle, ſi j'avois entrepris de traduire un ancien Rheteur.

PRE-

PREFACE
DE
MONSIEUR TOLLIUS.

APrés avoir formé le deſſein de donner au public le Traitté de LONGIN *DU SUBLIME avec une nouvelle Traduction Latine, & avec les Remarques de tous ſes Commentateurs, je fis recherche de tout ce, qui me pouvoit étre utile pour ſatisfaire le Lecteur. Je trouvay entre autres la Traduction Françoiſe de Monſieur Boileau ſi belle, & ſes remarques ſi doctes, & ſi judicieuſes, que j'en fus charmé. Cela me fit prendre incontinent la reſolution de la joindre à la mienne. Quelque tems aprés me trouvant à Paris, je recherchai l'honneur de ſa connoiſſance & de ſon amitié. Je luy temoignay le plaiſir, que m'avoit donné ſon ouvrage; & l'eſtime, que j'avois pour les belles qualitez de ſon eſprit, & pour ſon erudition extraordinaire. Je luy communiquay mon deſſein, lequel il approuva avec quelque applaudiſſement, comme il eſt l'homme le plus honnéte, & le plus obligeant du monde. Depuis ce tems là ma fortune a été un peu bizarre, & je n'ay eu ny l'occaſion, ny la commodité d'achever ce que j'avois projetté: juſques à ce, que Monſieur Halma m'en parla l'année paſſée, & me determina enfin à executer mon deſſen. Je mis donc la main à l'œuvre; mais il m'arriva dans la confrontation de la Traduction de Monſieur Boileau avec la mienne d'y trouver quelques fois de la diverſité. J'examinay les choſes de prés, & prevenu, peut-eſtre, de l'amour que chacun a pour ſes propres ouvrages, je ne peus pas tousjours condamner mes penſées: & j'eus neantmoins autant d'eſtime pour celles de Monſieur de Boileau, que pour les miennes. Il n'y avoit donc pas d'autre remede, que d'en laiſſer la deciſion, & le jugement au Lecteur: à qui je donne de bon cœur toute liberté de deſapprouver mes remarques lors qu'il les trouvera moins juſtes, & moins ſolides, que celles de Monſieur Boileau. Car depuis que je me ſuis attaché aux belles lettres, je n'ay point eu d'autre but,*

que d'en tirer du profit, tant pour mon particulier, que pour le public: & je n'ay rien trouvé de plus contraire à leur beauté, & à l'utilité commune, que de ſuivre aveuglement les opinions des autres, ou d'embraſſer trop fortement les ſiennes propres. J'ay remarqué, que les plus ſçavans ſe trompoient quelquesfois: & j'ay reconnu avec plaiſir la grandeur d'ame de ceux, qui s'élevans au deſſus de l'amour de la vaine gloire aiment la veritable d'une ame franche, & degagée de toute paſſion, & reconnoiſſent le foible de leurs ouvrages lors qu'on le leur fait voir. L'opiniatreté m'a toujours extrémement depleu: & lors qu'elle eſt allée juſqu'à l'extravagance, aux reproches, & aux calomnies, j'ay regardé comme de vrais furieux les ſçavans en qui elle ſe trouvé. J'ay jugé, qu'ils eſtoient plus dignes des petites maiſons, que d'une chaire: ou d'être mis, comme capita tribus Anticyris inſanabilia, *ſous la main d'un Medecin, plûtôt, que d'être profeſſeurs de ces ſciences, qui tirent leur nom de l'humanité. Je ne nie pas pourtant, qu'un homme d'eſprit n'ait le droit de ſe defendre, & de ſoutenir la verité contre ceux, qui, ou par foibleſſe de jugement, ou par nonchalance, ou par quelque autre defaut, ou même par malice, s'egarent du grand chemin: mais j'eſtime, qu'on le doit faire avec honnéteté: qu'on doit corriger les fautes, & aimer & loüer ceux, qui les commettent: qu'on doit tacher de les gaigner par douceur, auſſi bien que de developper les veritez, qui ne ſont pas connuës. Que s'ils ont de la foibleſſe, & de l'aigreur, je crois qu'on doit ménager l'une & l'autre par des marques de bienvueillance pour leur perſonnes & d'eſtime pour leur érudition. J'en ay uſé de cette ſorte envers Monſieur du Rondel; & je traiteray de la même maniere dans ſon tems Monſieur Baudry, qui dans ſes remarques ſur Lactance* de Mortibus Perſecutorum *m'a attaqué plûtôt par gayeté de cœur, ou pour plaire à ſes amis, que pour maintenir ſes ſentimens contre les miens. Je donnerai à ſon induſtrie, à ſon erudition, & à ſa grande lecture les loüanges, qu'elles meritent: je reconnoîtrai mes fautes, ſi j'en ay commis: & aprés tout cela je le feray luy même juge de nos differens. Par exemple, au chapitre* XLIV, *où il y a dans le texte:* Commonitus eſt in quiete Conſtantinus, ut cæleſte ſignum Dei notaret in ſcutis, atque ita prælium committeret. *Je dis là deſſus:* Mira periphraſis crucis: niſi ſi ita explicare lubet, in cælo viſum Conſtantino ſignum, ſeu imaginem crucis, uti aliqui tradidere. Stratagema hoc Conſtantini non minus ſcitum, quam illud Philippi Macedonis fuit, quo ſacrilegos Phocenſes protrivit. *Et au chapitre* XLVI: Crevit animus univerſis victoriam ſibi credentibus de cælo nuntiatam. *Je ne laiſſay pas icy de traiter cette invention de la même maniere, que la precedente, en diſant:* Non minus egregium hoc Licinii ſtratagema, atque illud, de quo ſupra, Conſtantini. Eodem ferme aſtu uſus eſt Sertorius apud Plutarchum: nec Scipionis in templum Jovis ſeceſſus, aut Numæ ad Deam Egeriam aditus, diverſi generis ſunt. *Il a pleu à Monſieur Baudry d'y joindre ces paroles:* Sed unde conſtat Tollio, neque Conſtantinum, neque Licinium, ea vere ſomniaſſe, quæ profeſſi ſunt, ut pro meris ſtratagematibus habenda ſint? Num ipſe, ut

ut olim Joſephus in Ægypto, *Tzophnathphahaneach (je plains les oreilles)* eſt? id eſt, vertente Mattathiade, κρυπτῶν εὑρετής. At Deum ſomnia vel ipſis gentilibus immittere agnoſcebat Jacobi filius Joſephus : quod non videtur Tollius admittere. *Il faut que chacun reconnoiſſe, que Monſieur Baudry entend l'Hebreu, & le Grecq, auſſi bien que le Latin: & qu'il eſt tres-bien verſé dans l'Hiſtoire eccleſiaſtique : qu'il a leu avec application Joſephe le* Mattathiade; *enfin, qu'il ſemble avec raiſon me reprocher mon incredulité dans les choſes ſacrées, où il n'eſt pas même permis de douter de la verité de cette ſorte de miracles. Mais moy, je tache de m'appliquer à la lecture avec un peu plus de jugement: & trouvant, que le Roy Antigonus ſucceſſeur d'Alexandre le Grand s'eſt ſervy du même ſtratagême, feignant d'avoir veu au ciel une pentagone, qui eſt le ſymbole du Salut, avec ces paroles,* in hoc ſigno vinces, *& qu'il le fit peindre aux boucliers de ſes ſoldats, & gaigna ainſi la bataille: trouvant auſſi, qu'un Roy de Portugal a eu la même viſion que Conſtantin, & qu'il a par là remporté la victoire ſur ſes ennemis, j'avouë que je conſidere tous ces miracles comme des fineſſes militaires des grands Capitaines. On trouvera dans tous les ſiecles une infinité de ces inventions : & les oracles d'Apollon de Delphes, & des autres dieux, ſeront ſans doute de mon ſentiment, ſelon l'avis de Lyſandre, & de Philippe, qui s'en ſont ſervis tres-avantageuſement. Ils approuveront ma foibleſſe, qui me donne un grand penchant vers cette ſorte d'incredulité. Je mets donc tous ces ſonges au rang des ſonges, mais qui ſortent par la porte d'yvoire, comme je fais auſſi les miracles de Timoleon dans Plutarque: & je me ſoumettray, comme j'ay dit, au jugement de Monſieur de Baudry même; pour lequel j'ay tant de reſpect, que je me dediray plûtôt, que de m'opiniatrer, s'il me condamne: je croiray même par complaiſance, quand il le trouvera bon, que les fables d'Eſope ſont des hiſtoires veritables, puiſque les arbres ont parlé à ce grand ſaint des Payens, Apollonius de Thyane, & les vers à Melampe, & même la ſtatue de Memnon a ſalué tous les matins le ſoleil à ſon lever: & c'eſt de cet endroit du ciel, que nous viennent toutes ces belles veritez, aprés avoir bien dormy juſques* poſt mediam noctem, cum ſomnia vera. *Il y a encor deux autres beaux Eſprits d'Alemagne, auxquels je me trouve obligé de dire un mot ſeulement, c'eſt, qu'ils ſe ſont fait grand tort à eux mêmes, de n'avoir pas mis leur nom à la teſte de leurs ouvrages, dans leſquels ils me traitent d'une maniere un peu mal honnéte, pour des gens de leur merite. Je ſouhaitterois de bon cœur, que j'euſſe apris un peu de magie en Alemagne. Car je changerois incontinent ces oiſeaux de la Deeſſe d'Athenes en abeilles, qui ſont les mignonnes des Muſes: afin qu'ils puſſent ſucer la roſée de mes fleurs, & en faire leur miel. Mais pour revenir a nôtre Longin; dans le tems, qu'on venoit d'achever la derniere feuille de cette edition, & qu'on étoit prêt de commencer à imprimer la Traduction Françoiſe de Monſieur Boileau, Monſieur Halma m'en vint montrer une ſeconde edition augmentée de quelques Remarques du même Auteur, & de celles de Monſieur Dacier. J'en eus de la douleur, connoiſſant par experience la malice des hommes, & les baſſeſſes de l'envie.*

Je previs, que, s'il y avoit quelque reſſemblance de ſentimens, on me traiteroit peut-être de plagiaire. Les ayant donc parcourues avec quelque empreſſement, je me trouvay dans une autre diſpoſition d'eſprit, qui me fut auſſi ſenſible, mais plus agreable, que la premiere: c'eſt à dire, dans une joye douce & chatouillante. J'ay accoutumé de prendre autant de plaiſir dans les belles penſées, & dans les inventions des autres, que dans les miennes propres. Mais ce plaiſir s'accrût infiniment alors, voyant qu'un ſi ſçavant homme étoit entré beaucoup de fois dans mes ſentimens, & dans mes veües. Je crus, que je me pouvois flater, que le reſte ſeroit d'auſſi bon gout, que celles-là. Je laiſſeray donc à l'envie le miſerable contentement de ſe ronger le cœur, & j'oppoſeray à la calomnie ma franchiſe, & ma ſincerité ordinaire.

TRAITÉ DU SUBLIME, OU DU MERVEILLEUX DANS LE DISCOURS,

Traduit du Grec de LONGIN.

CHAPITRE PREMIER,

Servant de Preface à tout l'Ouvrage.

VOus ſçavez bien, [1] mon cher Terentianus, que quand 1
nous leûmes enſemble le petit Traité, que [2] Cecilius a fait du Sublime, nous trouvâmes, que [3] la baſſeſſe de ſon ſtile répondoit aſſez mal à la dignité de ſon Sujet: que les principaux points de cette mâtiere n'y eſtoient pas touchés, & qu'en un mot cet Ouvrage ne pouvoit pas apporter un grand profit aux Lecteurs: qui eſt neanmoins le but, où doit

MOn cher Terentianus.*] Le Grec porte, *mon cher Poſthumius Terentianus*: mais j'ay retranché *Poſthumius*, le nom de *Terentianus* n'eſtant déja que trop long. Au reſte on ne ſçait pas trop bien, qui eſtoit ce Terentianus. Ce qu'il y a de conſtant, c'eſt, que c'eſtoit un Latin, comme ſon nom le fait aſſez connoître, & comme Longin le témoigne luymême dans le Chapitre XII. BOILEAU.

2. *Cecilius*] C'eſtoit un Rheteur Sicilien. Il vivoit ſous Auguſte, & eſtoit contemporain de Denys d'Halycarnaſſe, avec qui il fut lié même d'une amitié aſſez étroite. BOILEAU.

3. *La baſſeſſe de ſon ſtile, &c.*] C'eſt ainſi, qu'il faut entendre ταπεινότερον. Je ne me ſouviens point d'avoir jamais vû ce mot employé dans le ſens, que luy veut donner Monſieur Dacier, & quand il s'en trouveroit quelque exemple, il faudroit toûjours, à mon avis, revenir au ſens le plus naturel, qui eſt celuy, que je luy ay donné. Car pour ce qui eſt des paroles, qui ſuivent, τῆς ὅλης ὑποθέσεως, cela veut dire, *que ſon ſtile eſt par tout inferieur à ſon ſujet*: y ayant beaucoup d'exemples en Grec de ces Adjectifs mis pour l'Adverbe. BOILEAU.

Ibid. *La baſſeſſe de ſon ſtile répondoit aſſez mal à la dignité de ſon ſujet.*] C'eſt le ſens, que tous les Interpretes ont donné à ce paſſage: mais comme le Sublime n'eſt point neceſſaire à

où doit tendre tout homme, qui veut écrire. D'ailleurs, quand on traite
d'un Art, il y a deux choſes, à quoy il ſe faut toûjours eſtudier. La pre-
2 miere eſt, de bien faire entendre ſon Sujet. La ſeconde, que je tiens au
fond la principale, conſiſte à montrer comment, & par quels moyens ce,
que nous enſeignons, ſe peut acquerir. Cecilius s'eſtoit fort attaché à
l'une de ces deux choſes ; car il s'efforce de montrer par une infinité de
paroles, ce que c'eſt que le Grand & le Sublime, comme ſi c'eſtoit un
point fort ignoré: mais il ne dit rien des moyens, qui peuvent porter
3 l'eſprit à ce grand & à ce Sublime. Il paſſe cela, je ne ſçay pourquoy,
comme une choſe abſolument inutile. Aprés tout, cet Auteur peut eſtre
n'eſt-il pas tant à reprendre pour ſes fautes, qu'à loüer pour ſon travail,
& [4] pour le deſſein, qu'il a eu de bien faire. Toutefois, puiſque vous vou-
lés, que j'écrive auſſi du Sublime, voyons, pour l'amour de vous, ſi
nous n'avons point fait ſur cette matiere quelque obſervation raiſonna-
ble

re à un Rheteur pour nous donner des regles de cet art, il me ſemble, que Longin n'a pû parler icy de cette pretenduë baſſeſſe du ſtile de Cecilius. Il luy reproche ſeulement deux choſes ; la premiere, que ſon Livre eſt beaucoup plus petit, que ſon ſujet ; que ce Livre ne contient pas toute ſa matiere : & la ſeconde, qu'il n'en a pas même touché les principaux points. *Συγγραμμάτιον ταπεινότερον ἐφάνη τῆς ὅλης ὑποθέσεως*, ne peut pas ſignifier, à mon avis, *le ſtile de ce Livre eſt trop bas:* mais, *ce Livre eſt plus petit, que ſon ſujet*, ou *trop petit pour tout ſon ſujet*. Le ſeul mot *ὅλης* le détermine entierement. Et d'ailleurs on trouvera des exemples de *ταπεινότερον* pris dans ce même ſens. Longin en diſant, que Cecilius n'avoit executé qu'une partie de ce grand deſſein, fait voir ce, qui l'oblige d'écrire aprés luy ſur le même ſujet. DACIER.

Ibid. *La baſſeſſe de ſon ſtile*] Encor que Monſieur Dacier ait icy tres-bien compris le ſens de nôtre Auteur, neanmoins je ne trouve pas toute la netteté neceſſaire dans ſa traduction. J'aimerois mieux traduire ces paroles ainſi : *Vous vous ſouvenez, mon cher Terentianus, que quand nous leûmes enſemble le petit traité, que Cecile a fait du Sublime, nous le trouvames trop maigre à l'egard de toute ſa matiere, & que nous jugeames, que les principaux points n'y étoient pas même touchez.* Mais comme c'eſt une temerité a un étranger de corriger les François naturels, & principalement les hommes illuſtres par leur grand genie, & par leur erudition, je me contenteray de renvoyer le lecteur à ma traduction Latine. TOLLIUS.

4. *Pour le deſſein, qu'il a eu de bien faire.*] Il faut prendre icy le mot d'*ἐπίνοια*, comme il eſt pris en beaucoup d'endroits pour une ſimple penſée. *Cecilius n'eſt pas tant à blâmer pour ſes défauts, qu'à loüer pour la penſée, qu'il a euë : pour le deſſein, qu'il a eu de bien faire.* Il ſe prend auſſi quelquefois pour *Invention* ; mais il ne s'agit pas d'invention dans un traité de Rhetorique : c'eſt de la raiſon, & du bon ſens, dont il eſt beſoin. BOILEAU.

Ibid. *Pour le deſſein, qu'il a eu de bien faire.*] Dans le texte il y a deux mots *ἐπίνοια* & *σπουδή*. Monſieur Boileau ne s'eſt attaché qu'à exprimer toute la force du dernier. Mais il me ſemble, que cela n'explique pas aſſez la penſée de Longin, qui dit, que *Cecilius n'eſt peut-être pas tant à blâmer pour ſes défauts, qu'il eſt à loüer pour ſon invention, & pour le deſſein, qu'il a eu de bien faire.* *Ἐπίνοια* ſignifie *deſſein*, *invention*, & par ce ſeul mot Longin a voulu nous apprendre, que Cecilius eſtoit le premier, qui euſt entrepris d'écrire du Sublime. DACIER.

Ibid. *Pour le deſſein*] C'eſt une choſe étonnante, que Monſieur Dacier ait touchez juſtement les mêmes lieux, que j'avois marqué dans mon exemplaire. Car ce mot d'*ἐπίνοια* m'avoit auſſi donné dans la veuë : c'eſt pourquoy je l'ay interpreté, *cogitationem*, en me ſervant d'une tranſpoſition, qui fit la cadence plus delicate. Car il eſt plus doux à l'oreille de dire, *curam cogitationemque ſuſceperit*, que *cogitationem curamque ſuſceperit*. *Ἐπίνοια* donc ſignifie icy le deſſein,

ble, [5] & dont les Orateurs puiſſent tirer quelque ſorte d'utilité.

Mais c'eſt à la charge, mon cher Terentianus, que nous reverrons 4
enſemble exactement mon ouvrage, & que vous m'en direz vôtre ſentiment avec cette ſincerité, que nous devons naturellement à nos amis. Car, comme un Sage dit fort bien, ſi nous avons quelque voye pour nous rendre ſemblables aux Dieux, c'eſt de *faire du bien*, & de *dire la verité*.

Au reſte, comme c'eſt à vous, que j'écris, c'eſt-à-dire, à un homme 5
[6] inſtruit de toutes les belles connoiſſances, je ne m'arreſteray point ſur beaucoup de choſes, qu'il m'eût falu établir, avant que d'entrer en matiere, pour montrer, que le Sublime eſt en effet ce, qui forme l'excellence & la ſouveraine perfection du Diſcours: que c'eſt par luy, que les grands Poëtes, & les Ecrivains les plus fameux, ont remporté le prix, [7] & rempli toute la poſterité du bruit de leur gloire.

Car il ne perſuade pas proprement, mais il ravit, il tranſporte, & 6
produit en nous une certaine admiration meſlée d'étonnement & de ſurpriſe, qui eſt toute autre choſe que de plaire ſeulement, ou de perſuader. Nous pouvons dire à l'égard de la Perſuaſion, que pour l'ordinaire elle n'a ſur nous qu'autant de puiſſance, que nous voulons. Il n'en eſt pas ainſi du Sublime: [8] il donne au Diſcours une certaine vigueur noble, une force invincible, qui enleve l'ame de quiconque nous écoute. Il ne 7
ſuffit pas d'un endroit, ou deux dans un Ouvrage, pour vous faire remarquer la fineſſe de l'*Invention*, la beauté de l'*Oeconomie*, & de la *Diſpoſition*: C'eſt avec peine que cette juſteſſe ſe fait remarquer par toute la ſuite même

ſein, non pas de bien faire, mais de traiter du Sublime. TOLLIUS.

5. *Et dont les Orateurs.*] Le Grec porte ἀνδράσι πολιτικοῖς, *viris Politicis*: c'eſt-à-dire, les Orateurs, entant qu'ils ſont oppoſez aux Declamateurs, & à ceux, qui font des diſcours de ſimple oſtentation. Ceux, qui ont lû Hermogene, ſçavent ce que c'eſt que πολιτικὸς λόγος, qui veut proprement dire un ſtile d'uſage, & propre aux affaires, à la difference du ſtile des Declamateurs, qui n'eſt qu'un ſtile d'apparat, où ſouvent l'on ſort de la Nature, pour éblouïr les yeux. L'Auteur donc par *viros Politicos* entend ceux, qui mettent en pratique *ſermonem politicum*. BOILEAU.

6. *Inſtruit de toutes les belles connoiſſances.*] Je n'ay point exprimé φίλτατον: parce qu'il me ſemble tout à fait inutile en cet endroit. BOILEAU.

Ibid. *Inſtruit de toutes les belles connoiſſances*] J'ay changé dans le Grec le mot φίλτατον en φίλτατε, *mon cher amy*. TOLLIUS.

7. *Et rempli toute la poſterité du bruit de leur gloire.*] Gerard Langbaine, qui a fait de petites Notes tres-ſçavantes ſur Longin, pretend, qu'il y a icy une faute, & qu'au lieu de περιέβαλον εὐκλείαις τὸν αἰῶνα, il faut mettre ὑπερέβαλον εὐκλείαις. Ainſi dans ſon ſens, il faudroit traduire, *ont porté leur gloire au de là de leurs ſiecles.* Mais il ſe trompe: περιέβαλον veut dire *ont embraſſé, ont rempli toute la poſterité de l'étenduë de leur gloire.* Et quand on voudroit même entendre ce paſſage à ſa maniere, il ne faudroit point faire pour cela de correction; puiſque περιέβαλον ſignifie quelquefois ὑπερέβαλον, comme on le voit dans ce vers d'Homere, Il. Ψ. Ἴστε γὰρ ὅσσον ἐμοὶ ἀρετῇ περιβάλλετον ἵπποι. BOILEAU.

8. *Il donne au Diſcours une certaine vigueur noble, &c.*] Je ne ſçay pourquoy Monſieur le Févre veut changer cet endroit, qui, à mon avis, s'entend fort bien, ſans mettre παντῶς au lieu de παντός. Surmonte tous ceux, qui l'écoutent; *Se met au deſſus*

même du Diſcours. Mais [9] quand le Sublime vient à éclater où il faut,
il renverſe tout comme un foudre, & preſente d'abord toutes les forces
8 de l'Orateur ramaſſées enſemble. Mais ce que je dis icy, & tout ce que
je pourrois dire de ſemblable, ſeroit fort inutile pour vous, qui ſçavez
ces choſes par experience, & qui m'en feriez au beſoin à moy-même
des leçons.

deſſus de tous ceux, qui l'écoutent. BOILEAU.

Ibid. *Il donne au Diſcours une certaine vigueur noble, une force invincible, qui enleve l'ame de quiconque nous écoute.*] Tous les Interpretes ont traduit de même; mais je croy, qu'ils ſe ſont fort éloignés de la penſée de Longin, & qu'ils n'ont point de tout ſuivi la figure, qu'il employe ſi heureuſement. Τὰ ὑπερφυᾶ προσφέροντα βίαν, eſt ce, qu'Horace diroit *adhibere vim*: au lieu de παντὸς, il faut lire πάντως avec un omega, comme Monſr. le Févre l'a remarqué. Πάντως ἐπάνω τοῦ ἀκροωμένου καθίσταται, eſt une metaphore priſe du manege, & pareille à celle, dont Anacreon s'eſt ſervi, σὺ δ' οὐκ ἔχεις, οὐκ εἰδὼς ὅτι τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἡνιοχεύεις. *Mais tu n'as point d'oreilles, & tu ne ſais point, que tu es le maiſtre de mon cœur.* Longin dit donc, *il n'en eſt pas ainſi du Sublime: par un effort, auquel on ne peut reſiſter, il ſe rend entierement maiſtre de l'Auditeur.* DACIER.

9. *Quand le Sublime vient à éclater.*] Noſtre Langue n'a que ce mot *éclater* pour exprimer le mot ἐξενεχθὲν, qui eſt emprunté de la tempeſte, & qui donne une idée merveilleuſe, à peu prés comme ce mot de Virgile, *abrupti nubibus ignes.* Longin a voulu donner icy une image de la foudre, que l'on voit plûtoſt tomber que partir. DACIER.

CHAPITRE II.

S'il y a un Art particulier du Sublime, & des trois Vices, qui luy ſont oppoſez.

1 IL faut voir d'abord, s'il y a un Art particulier du Sublime. Car il
ſe trouve des gens, qui s'imaginent, que c'eſt une erreur de la vou-
loir reduire en Art, & d'en donner des preceptes. Le Sublime, diſent-
ils, naiſt avec nous, & ne s'apprend point. Le ſeul Art pour y parve-
2 nir c'eſt d'y eſtre né. Et même, à ce qu'ils pretendent, il y a des Ou-
vrages, que la Nature doit produire toute ſeule. La contrainte des pre-
ceptes ne fait que les affoiblir, & leur donner une certaine ſechereſſe, qui
les rend maigres & décharnés. Mais je ſoûtiens, qu'à bien prendre les
choſes, on verra clairement tout le contraire.
3 Et à dire vray, quoy que la Nature ne ſe montre jamais plus libre
que dans les Diſcours ſublimes & pathetiques, il eſt pourtant aiſé de
reconnoiſtre, qu'elle ne ſe laiſſe pas conduire au hazard, & qu'elle n'eſt
pas abſolument ennemie de l'Art, & des regles. J'avouë, que dans toutes
nos productions il la faut toûjours ſuppoſer comme la baze, le principe,
4 & le premier fondement. Mais auſſi il eſt certain que noſtre eſprit a be-
ſoin

CAr comme les vaiſſeaux, &c.] Il faut ſuppléer au Grec, ou ſouſentendre πλοῖα, qui veut dire des vaiſſeaux de charge, καὶ ὡς ἐπικινδυνότερα αὖ τὰ πλοῖα, &c. & expliquer ἀνερμάτιστα, dans le ſens de Monſieur le Févre, & de Suidas, des vaiſſeaux, qui flottent manque de ſable, & de gravier dans le fond, qui les ſoûtienne, & leur donne le poids, qu'ils doivent avoir, auſquels on n'a pas donné le leſt. Autrement il n'y a point de ſens. BOILEAU.

Ibid. *Car comme les vaiſſeaux*] Je ſuis d'ac-

ſoin d'une methode pour luy enſeigner à ne dire que ce qu'il faut, & à le dire en ſon lieu, & que cette methode peut beaucoup contribuer à nous acquerir la parfaite habitude du Sublime. [1] Car comme les vaiſſeaux ſont en danger de perir, lors qu'on les abandonne à leur ſeule legereté, & qu'on ne ſçait pas leur donner la charge & le poids qu'ils doivent avoir : il en eſt ainſi du Sublime, ſi on l'abandonne à la ſeule impetuoſité d'une Nature ignorante & temeraire. Noſtre eſprit aſſez ſou- 5
vent n'a pas moins beſoin de bride que d'éperon. Demoſthene dit en quelque endroit, que le plus grand bien qui puiſſe nous arriver dans la vie, c'eſt d'*eſtre heureux* : mais qu'il y en a encore un autre qui n'eſt pas moindre, & ſans lequel ce premier ne ſçauroit ſubſiſter, qui eſt de *ſçavoir ſe conduire avec prudence.* [2] Nous en pouvons dire autant à l'égard 6
du Diſcours. [3] La Nature eſt ce qu'il y a de plus neceſſaire pour arriver au Grand : toutefois ſi l'Art ne prend ſoin de la conduire, c'eſt une aveugle qui ne ſçait où elle va. * * * * *

d'accord icy avec Monſieur Boileau, qu'il y manque le mot πλοῖα, ou, ſi on aime mieux, le mot σκάφη, qu'on rencontre dans la même comparaiſon dans Theodoret, orat. VIII *de Providentia* : Ἐπειδὴ γὰρ ἡ φύσις πρὸς τὸ χεῖρον ἐξώκειλε, καὶ ὁ νοῦς τοῖς πάθεσι περικλυθεὶς, ὑποβρύχιός τε γενόμενος, οἷόν τι σκάφος ἀνερμάτιστον, ἀτάκτως φέρεσθαι τὸ σῶμα κατέλιπεν, ἀναγκαίως ἐδεήθημεν νόμων, καθάπερ τινὸς ἀγκύρας ἱστώσης τὸ σκάφος, καὶ τὴν ἐπὶ πρόσω φορὰν κωλυούσης, καὶ συγχωρούσης ἀναδῦναι τὸν κυβερνήτην, καὶ τῶν οἰάκων ἐπιλαβέσθαι. TOLLIUS.

2. *Nous en pouvons dire autant, &c.*] J'ay ſuppleé la reddition de la comparaiſon, qui manque en cet endroit dans l'original. BOILEAU.

3. *La Nature eſt ce*] Je traduiray icy ce qu'il y a de plus dans l'original de mon manuſcrit : *Que la Nature tienne pour arriver au Grand la place du bonheur : & l'Art celle de la prudence. Mais ce qu'on doit conſiderer icy ſur toutes choſes, c'eſt, que cette connoiſſance même, qu'il y a dans l'Eloquence quelque choſe qu'on doit à la bonté de la Nature, ne nous vient que de l'Art même, qui nous l'indique. C'eſt pourquoy je ne doute pas, que quand celuy qui nous blame de ce que nous tâchons d'aſſujettir le Sublime aux études & à l'Art, voudra faire ſes reflexions ſur ce que nous venons de debiter, il ne change bien-tôt d'avis, & qu'il ne condamne plus nos ſoins dans cette matiere, comme s'ils étoient ſuperflus, & ſans aucun profit.* TOLLIUS.

CHAPITRE III.

L'Auteur avoit parlé du Stile enflé, & citoit à propos de cela les ſotiſes d'un Poëte tragique, dont voicy quelques reſtes.

* * * * * *

TElles ſont ces penſées : *Les Torrens de flamme entortillés : Vomir contre* 1
le Ciel : Faire de Borée ſon joüeur de flûtes, & toutes les autres façons de parler, dont cette piece eſt pleine. Car elles ne ſont pas grandes & tra-

T*elles ſont ces penſées*, &c.] Il y a icy une lacune conſiderable. L'Auteur aprés avoir montré qu'on peut donner des regles du Sublime, commençoit à traiter des Vices qui luy ſont oppoſés, & entre autres du ſtile enflé, qui n'eſt autre choſe que le Sublime trop pouſſé. Il en faiſoit voir l'extravagance par le paſſage d'un je ne ſçay quel Poëte Tragique, dont il reſte encore icy quatre vers : mais comme ces vers eſtoient déja fort galimathias d'eux-mêmes, au rapport de Longin, ils le ſont devenus encore bien

& tragiques, mais enflées & extravagantes. [2] Toutes ces phraſes ainſi embarraſſées de vaines imaginations troublent & gâtent plus un Diſcours,
2 qu'elles ne ſervent à l'élever. De ſorte qu'à les regarder de prés & au grand jour, ce qui paroiſſoit d'abord ſi terrible, devient tout-a-coup ſot & ridicule. Que ſi c'eſt un défaut inſupportable dans la Tragedie, qui eſt naturellement pompeuſe & magnifique, que de s'enfler mal à propos; à plus forte raiſon doit-il eſtre condamné dans le diſcours ordinaire. De là vient qu'on s'eſt raillé de Gorgias, pour avoir appellé Xerxes, *le*
3 *Jupiter des Perſes*, & des Vautours, [3] *des Sepulchres animés.* On n'a pas eſté plus indulgent pour Calliſthene, qui en certains endroits de ſes é-crits

bien davantage par la perte de ceux qui les precedoient. J'ay donc crû que le plus court eſtoit de les paſſer: n'y ayant dans ces quatre vers qu'un des trois mots que l'Auteur raille dans la ſuite. En voilà pourtant le ſens confuſément. C'eſt quelque Capanée qui parle dans une Tragedie: *Et qu'ils arreſtent la flamme qui ſort à longs flots de la fournaiſe.* * *Car ſi je trouve le Maître de la maiſon ſeul, alors d'un ſeul torrent de flammes entortillé j'embraſeray la maiſon, & la reduiray toute en cendres. Mais cette noble Muſique ne s'eſt pas encore fait oüir.* J'ay ſuivi icy l'interpretation de Langbaine. Comme cette Tragedie eſt perduë, on peut donner à ce paſſage tel ſens qu'on voudra: mais je doute qu'on attrape le vray ſens. Voyés les Notes de Mr. Dacier. BOILEAU.

* *Car ſi je trouve le maître*] Monſieur Boileau me ſemble avoir leu dans le Grec, εἰ γὰρ τὸν ἑστιοῦχον ἐφέρμω μόνον, au lieu de τῶ ἑστιοῦχον. Mais j'aimerois mieux dire: *Car ſi je trouve ſeulement le maitre de la maiſon.* TOLLIUS.

Ibid. *Telles ſont ces penſées, &c.*] Dans la lacune ſuivante Longin rapportoit un paſſage d'un Poëte tragique, dont il ne reſte que cinq vers. Monſieur Boileau les a rejettez dans ſes Remarques, & il les a expliquez comme tous les autres Interpretes. Mais je croy que le dernier vers auroit dû eſtre traduit ainſi: *Ne viens-je pas de vous donner maintenant une agreable Muſique?* Ce n'eſt pas quelque Capanée, mais Borée, qui parle, & qui s'applaudit pour les grands vers qu'il a recitez. DACIER.

Ibid. *Telles ſont ces penſées*] Il n'eſt pas beſoin qu'on prononce le dernier de ces vers par forme d'interrogation. Je m'imagine que ma traduction Latine eſt aſſez claire, & qu'elle ſuffit pour ſoutenir ce que j'avance. TOLLIUS.

2. *Toutes ces phraſes ainſi embarraſſées de vaines imaginations troublent & gâtent plus un diſcours.*] Monſieur Boileau a ſuivi icy quelques exemplaires, où il y a, τεθόλωται γὰρ τῇ φράσει, du verbe θολόω, qui ſignifie *gâter, barboüiller, obſcurcir*; mais cela ne me paroiſt pas aſſez fort pour la penſée de Longin, qui avoit écrit ſans doute τετύφλωται, comme je l'ay vû ailleurs. De cette maniere le mot *gâter* me ſemble trop general, & il ne détermine point aſſez le vice que ces phraſes ainſi embarraſſées cauſent, ou apportent au diſcours, au lieu que Longin, en ſe ſervant de ce mot, en marque preciſément le defaut: car il dit, que *ces phraſes, & ces imaginations vaines, bien loin d'élever & d'agrandir un diſcours, le troublent, & le rendent dur.* Et c'eſt ce que j'aurois voulu faire entendre, puiſque l'on ne ſçauroit eſtre trop ſcrupuleux, ni trop exact, lorſqu'il s'agit de donner une idée nette & diſtincte des vices, ou des vertus du diſcours. DACIER.

Ibid. *Toutes ces phraſes*] Monſr. Dacier prefere icy le mot de τετύφλωται: mais celuy de τεθορύβηται eſt capable de ſoutenir le τεθόλωται, par la reſſemblance qu'il y a entre les expreſſions obſcures & embarraſſées du diſcours, & les penſées confuſes & broüillées. Car un diſcours clair & net coule comme une eau pure, & donne du plaiſir à ceux qui l'entendent. Cette confuſion dans cette maniere de parler eſt très-bien remarquée par Plutarque, quand il dit: (*de liberorum educatione.*) Ἡ μὲν ὑπέρογκος [illegible] λέξις [illegible] ἐστι. C'eſt pourquoy, dit il, il faut prendre garde, & [illegible]. Je ſouhaite que l'on jette les yeux ſur ma traduction Latine, & on verra ſans doute ce qui manque icy. TOLLIUS.

3. *Des ſepulchres animés.*] Hermogene va plus loin, & trouve celuy qui a dit cette penſée, digne des ſepulchres dont il parle. Cepen-

crits [4] ne s'éleve pas proprement, mais ſe guinde ſi haut, qu'on le perd de veuë. De tous ceux-là pourtant [5] je n'en voy point de ſi enflé que Clitarque. Cet Auteur n'a que du vent & de l'écorce: il reſſemble à un hom- 4
me, *qui*, pour me ſervir des termes de Sophocle, *ouvre une grande bouche pour ſoufler dans une petite flûte.* Il faut faire le même jugement d'Amphicrate, d'Hegeſias, & de Matris. Ceux-cy quelquefois s'imaginant qu'ils ſont épris d'un enthouſiaſme & d'une fureur divine, au lieu de tonner, comme ils penſent, ne font que niaizer & que badiner comme des enfans.

Et certainement en matiere d'éloquence il n'y a rien de plus difficile à 5
éviter que l'*Enflure*. Car comme en toutes choſes naturellement nous cherchons le Grand, & que nous craignons ſur-tout d'eſtre accuſez de ſechereſſe, ou de peu de force, il arrive, je ne ſçay comment, que la pluſpart tombent dans ce vice; fondés ſur cette maxime commune:

Dans un noble projet on tombe noblement.

Cependant il eſt certain, que l'*Enflure* n'eſt pas moins vicieuſe dans le 6
Diſcours,

Cependant je doute qu'elle déplût aux Poëtes de noſtre ſiecle, & elle ne ſeroit pas en effet ſi condamnable dans les vers. BOILEAU.

4. *Ne s'éleve pas proprement;*] Le mot μετεώρως ſignifie icy ce que St. Auguſtin dit en quelque lieu de l'orgueuil: *Tumor eſt, non magnitudo.* J'aimerois donc mieux m'expliquer de cette maniere: *C'eſt de la même maniere quelquefois qu'on a traité Calliſthene, qui, quand il affecte de s'énoncer en termes ſublimes & relevez, s'égare alors dans les nuées.* TOLLIUS.

5. *Je n'en voy point de plus enflé que Clitarque.*] Ce jugement de Longin eſt fort juſte, & pour le confirmer il ne faut que rapporter un paſſage de ce Clitarque, qui dit d'une gueſpe, καταvεμεται τὴν ὀρεινὴν, εἰσίπταται δὲ εἰς τὰς κοίλας δρῦς, *Elle paiſt ſur les montagnes, & vole dans les creux des chênes.* Car en parlant ainſi de ce petit animal, comme s'il parloit du Lion de Némée, ou du Sanglier d'Erymanthe, il donne une image qui eſt en même temps & deſagreable & froide, & il tombe manifeſtement dans le vice que Longin luy a reproché. DACIER.

Ibid. *Je n'en voy point &c.*] Voilà encore une fois le même exemple cité par Monſieur Dacier, & qu'on trouve dans mes remarques. Mais il a fort bien fait de n'avoir pas nommé ſon auteur. TOLLIUS.

1. *Ouvre une grande bouche pour ſoufler dans une petite flûte.*] J'ay traduit ainſi φορβειᾶς δ᾽ ἄτερ, afin de rendre la choſe intelligible. Pour expliquer ce que veut dire φορβειά, il faut ſçavoir que la flûte chez les Anciens eſtoit fort differente de la flûte d'aujourd'huy. Car on en tiroit un ſon bien plus éclatant, & pareil au ſon de la trompette, *tubæque æmula*, dit Horace. Il faloit donc pour en joüer employer une bien plus grande force d'haleine, & par conſequent s'enfler extremement les jouës, qui eſtoit une choſe deſagreable à la vuë. Ce fut en effet ce qui en dégouſta Minerve & Alcibiade. Pour obvier à cette difformité, ils imaginerent une eſpece de laniere ou courroye, qui s'appliquoit ſur la bouche, & ſe lioit derriere la teſte, ayant au milieu un petit trou, par où l'on embouchoit la flûte. Plutarque pretend que Marſias en fut l'inventeur. Ils appelloient cette laniere φορβειάν; & elle faiſoit deux differens effets: car outre qu'en ſerrant les jouës elle les empêchoit de s'enfler, elle donnoit bien plus de force à l'haleine, qui eſtant repouſſée ſortoit avec beaucoup plus d'impetuoſité & d'agrément. L'Auteur donc pour exprimer un Poëte enflé, qui ſoufle & ſe démene ſans faire de bruit, le compare à un Homme qui jouë de la flûte ſans cette laniere. Mais comme cela n'a point de rapport à la flûte d'aujourd'huy, puiſqu'à peine on ſerre les lévres quand on en jouë, j'ay crû qu'il valoit mieux mettre une penſée équivalente, pourvû qu'elle ne s'éloignaſt point trop de la choſe; afin que le Lecteur,

Diſcours, que dans les corps. [7] Elle n'a que de faux dehors & une apparence trompeuſe: mais au dedans elle eſt creuſe & vuide, & fait quelquefois un effet tout contraire au Grand. Car, comme on dit fort bien, *Il n'y a rien de plus ſec qu'un Hydropique.*

7 Au reſte, le défaut du Stile enflé c'eſt de vouloir aller au delà du Grand. Il en eſt tout au contraire du Puerile. Car il n'y a rien de ſi bas, de ſi petit, ni de ſi oppoſé à la nobleſſe du Diſcours.

8 Qu'eſt-ce donc que Puerilité? Ce n'eſt viſiblement autre choſe qu'une penſée d'Ecolier, qui pour être trop recherchée devient froide. C'eſt le vice où tombent ceux qui veulent toûjours dire quelque choſe d'extraordinaire & de brillant: mais ſur-tout ceux qui cherchent avec tant de ſoin le plaiſant & l'agreable. Parce qu'à la fin, [8] pour s'attacher trop au Stile figuré, ils tombent dans une ſotte affectation.

9 Il y a encore un troiſiéme défaut oppoſé au Grand, qui regarde le Pathetique. Theodore l'appelle une *fureur hors de ſaiſon:* lors qu'on s'échauffe mal à propos, ou qu'on s'emporte avec excés, quand le ſujet ne permet que de s'échauffer mediocrement. En effet, on voit tres-ſouvent des Orateurs, qui, comme s'ils eſtoient yvres, ſe laiſſent emporter à des paſſions qui ne conviennent point à leur ſujet, mais qui leur

10 ſont propres, & qu'ils ont apportées de l'Ecole: ſi bien que comme on n'eſt point touché de ce qu'ils diſent, ils ſe rendent à la fin odieux & inſupportables. Car c'eſt ce qui arrive neceſſairement à ceux qui s'emportent & ſe debattent mal à propos devant des gens qui ne ſont point du tout émûs. Mais nous parlerons en un autre endroit de ce qui concerne les paſſions.

qui ne ſe ſoucie pas tant des antiquailles, puiſſe paſſer, ſans eſtre obligé pour m'entendre d'avoir recours aux remarques. BOILEAU.

7. *Elle n'a que de faux dehors.*] Tous les Interpretes ont ſuivi icy la leçon corrompuë de ἀναλήθεις, *faux*, pour ἀναλθεῖς, comme Monſieur le Févre a corrigé, qui ſe dit proprement de ceux qui ne peuvent croiſtre, & dans ce dernier ſens le paſſage eſt tres-difficile à traduire en noſtre langue. Longin dit: *Cependant il eſt certain, que l'enflure, dans le diſcours auſſi-bien que dans le corps, n'eſt qu'une tumeur vuide, & un défaut de forces pour s'élever, qui fait quelquefois*, &c. Dans les Anciens on trouvera pluſieurs paſſages, où ἀναλήθεις a eſté mal pris pour ἀναλθεῖς. DACIER.

Ibid. *Elle n'a que de faux dehors*] Je ne ſuis pas icy du même ſentiment, comme j'ay montré dans mes remarques. Car je ne puis pas comprendre, comment il y auroit un ὄγκος, une *enflure*, ou une *grandeur*, quoique mauvaiſe, dans un corps qui ne peut croître, ou qui ne tire point de profit de ſa nourriture. Nous avons le mot contraire ἐνάληθες dans le chap. xv, 15. TOLL.

8. *Pour s'attacher trop au ſtile figuré, ils tombent dans une ſotte affectation.*] Longin dit d'une maniere plus forte, & par une figure, *Ils échoüent dans le ſtile figuré, & ſe perdent dans une affectation ridicule.* DACIER.

CHAPITRE IV.

Du Stile froid.

1 POur ce qui eſt de ce Froid ou Puerile dont nous parlions, Timée en eſt tout plein. Cet Auteur eſt aſſez habile homme d'ailleurs; il ne man-

manque pas quelquefois par le Grand & le Sublime : [1] il ſçait beaucoup,
& dit même les choſes d'aſſez bon ſens : ſi ce n'eſt qu'il eſt enclin natu-
rellement à reprendre les vices des autres, quoy qu'aveugle pour ſes pro-
pres défauts, & ſi curieux au reſte d'eſtaler de nouvelles penſées, que
cela le fait tomber aſſez ſouvent dans la derniere Puerilité. Je me con- 2
tenteray d'en donner icy un ou deux exemples : parce que Cecilius en a
déja rapporté un aſſez grand nombre. En voulant loüer Alexandre le
Grand, *Il a*, dit-il, *conquis toute l'Aſie en moins de temps qu'Iſocrate n'en
a employé* [2] *à compoſer ſon Panegyrique.* [3] Voilà ſans mentir une comparai- 3
ſon admirable d'Alexandre le Grand avec un Rheteur. Par cette raiſon,
Timée, il s'enſuivra que les Lacedemoniens le doivent ceder à Iſocrate :
[4] puis qu'ils furent trente ans à prendre la ville de Meſſene, & que ce-
luy-cy n'en mit que dix à faire ſon Panegyrique.

ont eſté moins vaillans qu' Iſocrat. gr. n. ἀνδρείαν Diſpr. a eclipſé cela.

Mais à propos des Atheniens qui eſtoient priſonniers de guerre dans 4
la Sicile, de quelle exclamation penſeriez-vous qu'il ſe ſerve ? Il dit :
Que

Il *dit les choſes d'aſſez bon ſens.*] Ἐπινοητικὸς veut dire un homme qui imagine, qui penſe ſur toutes choſes ce qu'il faut penſer, & c'eſt proprement ce qu'on appelle un homme de bon ſens. Boileau.

Ibid. *Il ſçait beaucoup, & dit même les choſes d'aſſez bon ſens*] Longin dit de Timée, πολυΐστωρ καὶ ἐπινοητικός. Mais ce dernier mot ne me paroît pas pouvoir ſignifier un homme *qui dit les choſes d'aſſez bon ſens* : & il me ſemble qu'il veut bien plûtoſt dire un homme *qui a de l'imagination*, &c. Et c'eſt le caractere de Timée dans ces deux mots. Longin n'a fait que traduire ce que Ciceron a dit de cet Auteur dans le ſecond Livre de ſon Orateur : *Rerum copia & ſententiarum varietate abundantiſſimus.* Πολυΐστωρ repond à *rerum copia*, & ἐπινοητικὸς à *ſententiarum varietate.* Dacier.

Ibid. *Il ſçait beaucoup* &c.] Monſieur Dacier eſt icy encore de mon ſentiment. Nous avons veu dans le premier chapitre le mot ἐπίνοια. Icy nous en avons un qui en eſt derivé, ἐπινοητικὸς, c'eſt-à-dire, qui eſt fort riche en penſées & en expreſſions. Νοῆσαι ὀξὺς, ce qu'Herodien dit de l'Empereur Severe, eſt encor un peu plus, & ſe dit d'un homme qui ſçait ſur le champ trouver des expediens pour ſe tirer d'affaires. Tollius.

2. *A compoſer ſon Panegyrique.*] Le Grec porte, *à compoſer ſon Panegyrique pour la guerre contre les Perſes.* Mais ſi je l'avois traduit de la ſorte, on croiroit qu'il s'agiroit icy d'un autre Panegyrique, que du Panegyrique d'Iſocrate, qui eſt un mot conſacré en noſtre langue. Boileau.

Ibid. *A compoſer ſon Panegyrique.*] J'aurois mieux aimé traduire, *qu'Iſocrate n'en a employé à compoſer le Panegyrique.* Car le mot *ſon* m'a ſemblé faire icy une équivoque, comme ſi c'eſtoit le Panegyrique d'Alexandre. Ce Panegyrique fut fait pour exhorter Philippe à faire la guerre aux Perſes ; cependant les Interpretes Latins s'y ſont trompez, & ils ont expliqué ce paſſage, comme ſi ce diſcours d'Iſocrate avoit eſté l'éloge de Philippe pour avoir déja vaincu les Perſes. Dacier.

3. *Voilà ſans mentir une comparaiſon admirable d'Alexandre le Grand avec un Rheteur.*] Il y a dans le Grec, *du Macedonien avec un Sophiſte.* A l'égard *du Macedonien*, il faloit que ce mot euſt quelque grace en Grec, & qu'on appellaſt ainſi Alexandre par excellence, comme nous appellons Ciceron l'Orateur Romain. Mais le Macedonien en François pour Alexandre ſeroit ridicule. Pour le mot de Sophiſte, il ſignifie bien plûtoſt en Grec un Rheteur, qu'un Sophiſte, qui en François ne peut jamais eſtre pris en bonne part, & ſignifie toûjours un homme qui trompe par de fauſſes raiſons, qui fait des Sophiſmes, *Cavillatorem* : au lieu qu'en Grec c'eſt ſouvent un nom honorable. Boileau.

4. *Puis qu'ils furent trente ans à prendre la ville de Meſſene.*] Longin parle icy de cette expedition des Lacedemoniens, qui fut la

Que c'eſtoit une punition du Ciel, à cauſe de leur impieté envers le Dieu Hermés; autrement Mercure, & pour avoir mutilé ſes ſtatuës. Veu principalement [5] *qu'il y avoit un des Chefs de l'armée ennemie;* [6] *qui tiroit ſon nom d'Her-*
5 *més de pere en fils, ſçavoir Hermocrate fils d'Hermon.* Sans mentir, mon cher Terentianus, je m'eſtonne, qu'il n'ait dit auſſi de Denys le Tyran: que les Dieux permirent qu'il fuſt chaſſé de ſon Royaume par *Dion* & par *Heraclide*, à cauſe de ſon peu de reſpect à l'égard de *Dios* & d'*Heraclés*, c'eſt à dire, de *Jupiter* & d'*Hercule*.

6 Mais pourquoy m'arreſter aprés Timée? Ces Heros de l'antiquité, je veux dire Xenophon & Platon, ſortis de l'Ecole de Socrate, s'oublient bien quelquefois eux-mêmes, juſqu'à laiſſer échaper dans leurs écrits des choſes baſſes & pueriles. Par exemple ce premier dans le livre qu'il a écrit de la Republique des Lacedemoniens, *On ne les entend, dit-il, non plus parler, que ſi c'eſtoient des pierres: ils ne tournent non plus les yeux,*
7 *que s'ils eſtoient de bronze. Enfin, vous diriés, qu'ils ont plus de pudeur,* [7] *que ces parties de l'œil que nous appellons en Grec du nom de Vierges.* C'eſtoit à Amphicrate, & non pas à Xenophon, d'appeller les prunelles des vierges

cauſe de la naiſſance des Partheniens, dont j'ay expliqué l'Hiſtoire dans Horace. Cette guerre ne dura que vingt ans; c'eſt pourquoy, comme Monſieur le Févre l'a fort bien remarqué, il faut neceſſairement corriger le texte de Longin, où les Copiſtes ont mis un λ, qui ſignifie *trente*, pour un κ, qui ne marque que *vingt*. Monſieur le Févre ne s'eſt pas amuſé à le prouver; mais voicy un paſſage de Tyrtée, qui confirme la choſe fort clairement:

Ἄμφω τῷδ' ἐμάχοντ' ἐννεακαιδέκ' ἔτη
Νωλεμέως, αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες,
Αἰχμηταὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες.
Εἰκοστῷ δ' οἱ μὲν κατὰ πίονα ἔργα λιπόντες
Φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

Nos braves ayeux aſſiégerent pendant dix-neuf ans ſans aucun relâche la ville de Meſſene, & à la vingtiéme année les Meſſeniens quitterent leur citadelle d'Ithome. Les Lacedemoniens eurent encore d'autres guerres avec les Meſſeniens, mais elles ne furent pas ſi longues. DACIER.

5. *Parce qu'il y avoit* &c.] Cela n'explique point à mon avis la penſée de Timée, qui dit, *Parce qu'il y avoit un des Chefs de l'armée ennemie, ſçavoir Hermocrate fils d'Hermon, qui deſcendoit en droite ligne de celuy qu'ils avoient ſi mal-traité.* Timée avoit pris la genealogie de ce General des Syracuſains dans les Tables qui eſtoient gardées dans le Temple de Jupiter Olympien prés de Syracuſe, & qui furent ſurpriſes par les Atheniens au commencement de cette guerre, comme cela eſt expliqué plus au long par Plutarque dans la vie de Nicias. Thucydide parle de cette mutilation des ſtatues de Mercure, & il dit qu'elles furent toutes mutilées, tant celles qui eſtoient dans les Temples, que celles qui eſtoient à l'entrée des maiſons des particuliers. DACIER.

Ibid. *Parce qu'il y avoit* &c.] J'avois icy mis en marge, *qui tiroit ſon origine de ce Dieu, dont il avoit outragé la Majeſté.* Ce mot *maltraiter*, duquel Monſieur Dacier ſe ſert, ne me ſemble pas aſſez fort: parce qu'il s'agit icy d'une impieté ſinguliere, & d'un ſacrilege, par lequel on viole le droit des Dieux. De même Monſieur Boileau un peu aprés, en diſant, *à cauſe de ſon peu de reſpect*, ne me donne pas cette idée que l'impieté de Denys merite. TOLLIUS.

6. *Qui tiroit ſon nom d'Hermés*]. Le Grec porte, *qui tiroit ſon nom du Dieu qu'on avoit offenſé*; mais j'ay mis *d'Hermés*, afin qu'on vit mieux le jeu de mots. Quoique puiſſe dire Monſieur Dacier, je ſuis de l'avis de Langbaine, & ne crois point, que ὃς ἀπὸ τοῦ παρανομηθέντος ἦν veuille dire autre choſe que, *qui tiroit ſon nom de pere en fils du Dieu qu'on avoit offenſé.* BOILEAU.

7. *Que ces parties de l'œil, &c.*] Ce paſſage eſt corrompu dans tous les exemplaires que nous avons de Xenophon, où l'on a mis

vierges pleines de pudeur. Quelle penſée bon Dieu! parce que le mot de *Coré*, qui ſignifie en Grec la prunelle de l'œil, ſignifie auſſi une vierge, de vouloir que toutes les prunelles univerſellement ſoient des vierges pleines de modeſtie : veu qu'il n'y a peut-eſtre point d'endroit ſur nous où l'impudence éclate plus que dans les yeux : & c'eſt pourquoy Homere, pour exprimer un impudent, *Yvrogne*, dit-il, *avec tes yeux de* 8
chien. Cepandant Timée n'a pû voir une ſi froide penſée dans Xenophon, [8] ſans la revendiquer comme un vol qui luy avoit eſté fait par cet Auteur. Voicy donc comme il l'employe dans la vie d'Agathocle: *N'eſt-ce pas une choſe étrange, qu'il ait ravi ſa propre couſine qui venoit d'eſtre mariée à un autre, qu'il l'ait, dis-je, ravie le lendemain même de ſes nopces? Car qui eſt-ce qui eût voulu faire cela, [9] s'il eût eu des vierges aux yeux, & non pas des prunelles impudiques?* Mais que dirons-nous de Platon, quoi- 9
que divin d'ailleurs, qui voulant parler de ces Tablettes de bois de cyprés, où l'on devoit écrire les Actes publics, uſe de cette penſée. [10] *Ayant écrit toutes choſes, ils poſeront dans les Temples ces* [11] *monumens de cyprés.* Et ailleurs à propos des murs, [12] *Pour ce qui eſt des murs*, dit-il, *Megillus, je ſuis de l'avis de Sparte, de les laiſſer dormir à terre, & de ne les point faire lever.* Il y a quelque choſe d'auſſi ridicule dans Herodote, 10
quand

mis θαλάμοις pour ὀφθαλμοῖς; faute d'avoir entendu l'équivoque de κόρη. Cela fait voir qu'il ne faut pas aiſément changer le texte d'un Auteur. BOILEAU.

8. *Sans la revendiquer comme un vol.*] C'eſt ainſi qu'il faut entendre, ὡς φωρίῳ τινὸς ἐφαπτόμενος, & non pas, *ſans luy en faire une eſpece de vol, Tanquam furtum quoddam attingens.* Car cela auroit bien moins de ſel. BOILEAU.

Ibid. *Sans la revendiquer* &c.] Je ne ſçay pas ſi cette expreſſion de Monſieur Boileau eſt aſſez nette & exacte; parce que Timée ayant vécu aſſez long-tems aprés Xenophon ne pouvoit revendiquer cette penſée de Xenophon, comme un vol qui luy puſt avoir eſté fait : mais il croyoit qu'il s'en pouvoit ſervir comme d'une choſe qui étoit expoſée au pillage. TOLLIUS.

9. *S'il euſt eu des vierges aux yeux, & non pas des prunelles impudiques.*] L'oppoſition, qui eſt dans le texte entre κόρας & πόρνας, n'eſt pas dans la traduction entre *vierges* & *prunelles impudiques.* Cependant comme c'eſt l'oppoſition qui fait le ridicule, que Longin a trouvé dans ce paſſage de Timée, j'aurois voulu la conſerver, & traduire, *S'il euſt eu des vierges aux yeux, & non pas des courtiſanes.* DACIER.

10. *Ayant écrit toutes ces choſes ils poſeront dans les temples ces monumens de Cyprés.*] De la maniere dont Monſieur Boileau a traduit ce paſſage, je n'y trouve plus le ridicule que Longin a voulu nous y faire remarquer. Car pourquoy *des Tablettes de Cyprés* ne pourroient-elles pas eſtre appellées des *monumens de Cyprés?* Platon dit, *ils poſeront dans les temples ces memoires de Cyprés.* Et ce ſont ces memoires de Cyprés, que Longin blâme avec raiſon; car en Grec, comme en noſtre langue, on dit fort bien *des memoires*, mais le ridicule eſt d'y joindre la matiere, & de dire *des memoires de Cyprés.* DACIER.

11. *Monumens de Cyprés.*] J'ay oublié de dire, à propos de ces paroles de Timée, qui ſont rapportées dans ce Chapitre, que je ne ſuis point du ſentiment de Monſieur Dacier, & que tout le froid, à mon avis, de ce paſſage conſiſte dans le terme de *Monument* mis avec *Cyprés.* C'eſt comme qui diroit à propos des Regiſtres du Parlement, *ils poſeront dans le Greffe ces monumens de parchemin.* BOILEAU.

12. *Pour ce qui eſt des murs*] Je m'étonne que l'on trouve encor dans la marge de cette ſeconde édition, *Il n'y avoit point de murailles à Sparte:* & que Monſieur Dacier n'ait pas averty Monſieur Boileau, que Platon traite icy des murs d'Athenes, & du

quand il appelle les belles femmes, [13] *le mal des yeux.* Ceçy neanmoins ſemble en quelque façon pardonnable à l'endroit où il eſt : [14] parce que ce ſont des Barbares qui le diſent dans le vin & dans la débauche : mais ces perſonnes n'excuſent pas la baſſeſſe de la choſe, & il ne faloit pas, pour rapporter un méchant mot, ſe mettre au hazard de déplaire à toute la poſterité.

du port de Pirée, que les Lacedemoniens depuis la priſe d'Athenes avoient abatus. Voyez mes remarques Latines, où au lieu du nom de Lyſandre il faut mettre le nom de Conon. Tollius.

13. *Le mal des yeux*] Ce ſont des Ambaſſadeurs Perſans, qui le diſent dans Herodote chez le Roy de Macedoine Amyntas. Cependant Plutarque l'attribuë à Alexandre le Grand ; & le met au rang des Apophthegmes de ce Prince. Si cela eſt, il faloit qu'Alexandre l'euſt pris à Herodote. Je ſuis pourtant du ſentiment de Longin, & je trouve le mot froid dans la bouche même d'Alexandre. Boileau.

Ibid. *Le mal des yeux*] Ce paſſage d'Herodote eſt dans le cinquiéme livre, & ſi l'on prend la peine de le lire, je m'aſſûre que l'on trouvera ce jugement de Longin un peu trop ſevere. Car les Perſes, dont Herodote rapporte ce mot, n'appelloient point en general les belles femmes *le mal des yeux* : ils parloient de ces femmes qu'Amyntas avoit fait entrer dans la chambre du feſtin, & qu'il avoit placées vis-à-vis d'eux, de maniere qu'ils ne pouvoient que les regarder. Ces Barbares, qui n'eſtoient pas gens à ſe contenter de cela, ſe plaignirent à Amyntas, & luy dirent, qu'il ne faloit point faire venir ces femmes, ou qu'aprés les avoir fait venir, il devoit les faire aſſeoir à leurs côtez, & non pas vis-à-vis pour leur faire mal aux yeux. Il me ſemble que cela change un peu l'eſpece. Dans le reſte il eſt certain que Longin a eu raiſon de condamner cette figure. Beaucoup de Grecs decliperont pourtant icy ſa juriſdiction ſur ce que de fort bons Auteurs ont dit beaucoup de choſes ſemblables. Ovide en eſt plein. Dans Plutarque un homme appelle un beau garçon *la fiévre de ſon fils.* Terence a dit *tuos mores morbum illi eſſe ſcio.* Et pour donner des exemples plus conformes à celuy dont il s'agit, un Grec a appellé les fleurs ἑορτὴν ὄψεως, *la feſte de la vuë*, & la verdure πανήγυριν ὀφθαλμῶν. Dacier.

Ibid. *Le mal des yeux*] Comme je l'ay montré dans mes remarques, Herodote trouve dans cette faute, ſi c'en eſt une, beaucoup d'imitateurs, *ſicut ipſum numerus defendat, ſi quid peccaverit.* Quant à moy, je trouve ce trait aſſez delicat & agreable, & j'oppoſeray au jugement de Longin celuy de Philoſtrate, qui loüe un ſemblable trait de l'Orateur Iſée : Ἀέρδυος γοῦν ῥήτορος ἐρωμένου αὐτὸν, ἢ ἡ δεῖνα αὐτῷ καλὴ φαίνοιτο, μάλα σωφρόνως ὁ Ἰσαῖος, πέπαυμαι, εἶπεν, ὀφθαλμιῶν. Et puiſque ces façons de parler ont plû à tant de monde & à tant de ſçavans, je m'arrêteray à la ſentence que Longin même donne à la fin du ſeptiéme chapitre. Tollius.

13. *Parce que ce ſont des Barbares qui le diſent dans le vin & dans la débauche.*] Longin rapporte deux choſes qui peuvent en quelque façon excuſer Herodote d'avoir appellé les belles femmes *le mal des yeux* : la premiere, que ce ſont des Barbares qui le diſent : & la ſeconde, qu'ils le diſent dans le vin & dans la debauche. En les joignant on n'en fait qu'une : & il me ſemble que cela affoiblit en quelque maniere la penſée de Longin, qui a écrit, *parce que ce ſont des Barbares qui le diſent, & qui le diſent même dans le vin & dans la débauche.* Dacier.

Chapitre V.

De l'Origine du Stile froid.

1 Toutes ces affectations cependant ſi baſſes & ſi pueriles ne viennent que d'une ſeule cauſe, c'eſt à ſçavoir de ce qu'on cherche trop la nouveauté dans les penſées, qui eſt la manie ſur-tout des Ecrivains d'au-

d'aujourd'huy. Car du même endroit que vient le bien, aſſez ſouvent vient auſſi le mal. Ainſi voyons-nous que ce qui contribuë le plus en de 2
certaines occaſions à embellir nos Ouvrages: ce qui fait, dis-je, la beauté, la grandeur, les graces de l'Elocution, cela même en d'autres rencontres eſt quelquefois cauſe du contraire: comme on le peut aiſément reconnoître [1] dans les *Hyperboles* & dans ces autres figures qu'on appelle *Pluriels*. En effet, nous montrerons dans la ſuite, combien il eſt 3
dangereux de s'en ſervir. Il faut donc voir maintenant comment nous pourrons éviter ces vices qui ſe gliſſent quelquefois dans le Sublime.

Dans les Hyperboles] Dans le Grec il y a encore le mot μεταβολαὶ, c'eſt-à-dire, *Changemens*, de laquelle figure il parle dans le chap. XXIII. TOLLIUS.

CHAPITRE VI.

Comment on peut éviter ces vices.

Or nous en viendrons à bout ſans doute, ſi nous nous acquerons d'a- 1
bord une connoiſſance nette & diſtincte du veritable Sublime, & ſi nous apprenons à en bien juger, qui n'eſt pas une choſe peu difficile: puis qu'enfin ſçavoir bien juger du fort & du foible d'un Diſcours, ce ne peut être que l'effet d'un long uſage, & le dernier fruict, pour ainſi dire, d'une eſtude conſommée. Mais par avance, voicy peut-être un chemin pour y parvenir.

CHAPITRE VII.

Des moyens en general pour connoiſtre le Sublime.

Il faut ſçavoir, mon cher Terentianus, que dans la vie ordinaire on 1
ne peut point dire qu'une choſe ait rien de Grand, quand le mépris qu'on fait de cette choſe tient luy-même du Grand. Telles ſont les Richeſſes, les Dignitez, les Honneurs, les Empires, & tous ces autres biens en apparence qui n'ont qu'un certain faſte au dehors, & qui ne paſſeront jamais pour de veritables biens dans l'eſprit d'un Sage: puis qu'au contraire ce n'eſt pas un petit avantage que de les pouvoir mépriſer. D'où 2
vient auſſi qu'on admire beaucoup moins ceux qui les poſſedent, que ceux qui les pouvant poſſeder, les rejettent par une pure grandeur d'ame.

Nous devons faire le même jugement à l'égard des ouvrages des Poë- 3
tes & des Orateurs. Je veux dire, qu'il faut bien ſe donner de garde d'y prendre pour Sublime une certaine apparence de grandeur bâtie ordinairement ſur de grands mots aſſemblez au hazard, & qui n'eſt, à la bien examiner, qu'une vaine enflure de paroles plus digne en effet de mépris que d'admiration. Car tout ce qui eſt veritablement Sublime a cela de 4

propre, quand on l'écoute, qu'il éleve l'ame, & luy fait concevoir une plus haute opinion d'elle-même, la rempliſſant de joye & de je ne ſçay quel noble orgueuil, comme ſi c'eſtoit elle qui euſt produit les choſes qu'elle vient ſimplement d'entendre.

5 [1] Quand donc un homme de bon ſens & habile en ces matieres nous recitera quelque ouvrage; ſi aprés avoir oüi cet ouvrage pluſieurs fois, nous ne ſentons point qu'il nous éleve l'ame, & nous laiſſe dans l'eſprit une idée qui ſoit même au deſſus de ſes paroles: mais ſi au contraire, en le regardant avec attention, nous trouvons qu'il tombe & ne ſe ſoûtienne pas; il n'y a point là de Grand: puis qu'enfin ce n'eſt qu'un ſon de paroles qui frappe ſimplement l'oreille, & dont il ne demeure rien dans
6 l'eſprit. La marque infaillible du Sublime, c'eſt quand nous ſentons qu'un Diſcours [2] nous laiſſe beaucoup à penſer; qu'il fait d'abord un effet ſur nous auquel il eſt bien difficile, pour ne pas dire impoſſible, de reſiſter, & qu'enſuite le ſouvenir nous en dure, & ne s'efface qu'avec peine. En un mot, figurez-vous qu'une choſe eſt veritablement Sublime, quand vous voyez qu'elle plaiſt univerſellement & dans toutes ſes parties.
7 [3] Car lors qu'en un grand nombre de perſonnes differentes de profeſſion & d'âge, & qui n'ont aucun rapport ni d'humeurs, ni d'inclinations, tout le

Quand donc un homme de bon ſens] Voyez mes remarques Latines. Tollius.

2. *Qui nous laiſſe beaucoup à penſer.*] Οὗ πολλὴ μὲν ἀναθεώρησις, *dont la contemplation eſt fort eſtenduë, qui nous remplit d'une grande idée.* A l'égard de κατεξανάστησις, il eſt vray que ce mot ne ſe rencontre nulle part dans les Auteurs Grecs: mais le ſens que je luy donne eſt celuy, à mon avis, qui luy convient le mieux, & lorſque je puis trouver un ſens au mot d'un Auteur, je n'aime point à corriger le texte. Boileau.

Ibid. *Qu'un diſcours nous laiſſe beaucoup à penſer, &c.*] Si Longin avoit defini de cette maniere le Sublime, il me ſemble que ſa définition ſeroit vicieuſe, parce qu'elle pourroit convenir auſſi à d'autres choſes qui ſont fort éloignées du Sublime. Monſieur Boileau a traduit ce paſſage comme tous les autres Interpretes; mais je croy qu'ils ont confondu le mot κατεξανάστησις avec κατεξανάστασις. Il y a pourtant bien de la difference entre l'un & l'autre. Il eſt vray que le κατεξανάστησις de Longin ne ſe trouve point ailleurs. Heſychius marque ſeulement ἀνάστημα, ὕψωμα. Où ἀνάστημα eſt la même choſe qu'ἀνάστησις, d'où ἐξανάστησις & κατεξανάστησις ont eſté formés. Κατεξανάστησις n'eſt donc icy que αὔξησις, *augmentum*: ce paſſage eſt tres-important, & il me paroiſt que Longin a voulu dire: *Le veritable Sublime eſt celuy, auquel, quoique l'on medite, il eſt difficile, ou plûtoſt impoſſible, de rien ajoûter; qui ſe conſerve dans noſtre memoire, & qui n'en peut eſtre qu'à peine effacé.* Dacier.

Ibid. *Qu'un diſcours nous laiſſe*] Voyez mes remarques Latines. Tollius.

3. *Car lors qu'en un grand nombre*] C'eſt l'explication que tous les Interpretes ont donnée à ce paſſage; mais il me ſemble qu'ils ont beaucoup oſté de la force & du raiſonnement de Longin pour avoir joint λόγων ἕν τι, qui doivent eſtre ſeparez. Λόγων n'eſt point icy *le diſcours*, mais *le langage.* Longin dit, *car lors qu'en un grand nombre de perſonnes dont les inclinations, l'âge, l'humeur, la profeſſion, & le langage ſont differens, tout le monde vient à eſtre frappé également d'un même endroit, ce jugement*, &c. Je ne doute pas que ce ne ſoit le veritable ſens. En effet, comme chaque nation dans ſa langue a une maniere de dire les choſes, & même de les imaginer, qui luy eſt propre; il eſt conſtant qu'en ce genre, ce qui plaira en même temps à des perſonnes de langage different, aura veritablement ce Merveilleux & ce Sublime. Dacier.

Ibid. *Car lors qu'en un grand nombre &c.*] J'ay de la ſatisfaction de ce que Monſieur Dacier eſt icy de même ſentiment que moy:

le monde vient à eſtre frappé également [4] de quelque endroit d'un diſcours ; ce jugement & cette approbation uniforme de tant d'eſprits ſi diſcordans d'ailleurs eſt une preuve certaine & indubitable qu'il y a là du Merveilleux & du Grand.

moy : mais dans le Latin le mot de λόγων n'avoit point de grace. C'eſt pourquoy je me ſuis ſervi d'une autre expreſſion, *ac tota denique vitæ ratione*, au lieu de *ac ſermonis varietate*. J'euſſe pû dire avec autant de douceur, *atque omni orationis varietate*: mais alors je ne m'en ſouvins pas. Tollius.

4. *De quelque endroit d'un diſcours*] Λόγων ἕν τι, c'eſt ainſi que tous les Interpretes de Longin ont joint ces mots. Monſieur Dacier les arrange d'une autre ſorte ; mais je doute qu'il ait raiſon. Boileau.

Chapitre VIII.

Des cinq ſources du Grand.

Il y a, pour ainſi dire, cinq ſources principales du Sublime : [1] mais ces 1
cinq ſources préſuppoſent, comme pour fondement commun, *une Faculté de bien parler ;* ſans quoy tout le reſte n'eſt rien.

Cela poſé, la premiere & la plus conſiderable eſt *une certaine Elevation d'eſprit qui nous fait penſer heureuſement les choſes :* comme nous l'avons déja montré dans nos commentaires ſur Xenophon.

La ſeconde conſiſte dans *le Pathetique :* j'entens par *Pathetique*, cet 2
Enthouſiaſme & cette vehemence naturelle qui touche & qui émeut. Au reſte à l'égard de ces deux premieres, elles doivent preſque tout à la Nature, & il faut qu'elles naiſſent en nous, au lieu que les autres dependent de l'Art en partie.

La troiſiéme n'eſt autre choſe que *les Figures tournées d'une certaine ma-* 3
niere. Or les Figures ſont de deux ſortes : les Figures de Penſée, & les Figures de Diction.

Nous mettons pour la quatriéme, *la Nobleſſe de l'expreſſion*, qui a deux parties, le choix des mots, & la diction élegante & figurée.

Pour la cinquiéme, qui eſt celle, à proprement parler, qui produit le 4
Grand & qui renferme en ſoy toutes les autres, c'eſt *la Compoſition & l'arrangement des paroles dans toute leur magnificence & leur dignité.*

Examinons maintenant ce qu'il y a de remarquable dans chacune de ces Eſpeces en particulier : mais nous avertirons en paſſant que Cecilius
en a oublié quelques-unes, & entre autres le Pathetique. Et certaine- 5
ment s'il l'a fait, pour avoir creu que le Sublime & le Pathetique naturellement n'alloient jamais l'un ſans l'autre, & ne faiſoient qu'un, il ſe trompe : puis qu'il y a des Paſſions qui n'on rien de Grand ; & qui ont même

Mais ces cinq ſources préſuppoſent comme pour fondement commun.] Longin dit, *mais ces cinq ſources préſuppoſent comme pour fond, comme pour lict commun, la faculté de bien parler.* Monſieur Boileau n'a pas voulu ſuivre la figure, ſans doute de peur de tomber dans l'affectation. Dacier.

2. *En parlant des Aloïdes.*] Aloüs eſtoit

 fils

même quelque choſe de bas, comme l'Affliction, la Peur, la Triſteſſe: & qu'au contraire il ſe rencontre quantité de choſes grandes & ſublimes,
6 où il n'entre point de paſſion. Tel eſt entre autres ce que dit Homere avec tant de hardieſſe [2] en parlant des Aloïdes.

Pour déthroner les Dieux, leur vaſte ambition
Entreprit d'entaſſer Oſſe ſur Pelion.

Ce qui ſuit eſt encore bien plus fort.

Ils l'euſſent fait ſans doute, &c.

7 Et dans la Proſe les Panegyriques & tous ces Diſcours qui ne ſe font que pour l'oſtentation, ont par tout du Grand & du Sublime: bien qu'il n'y entre point de paſſion pour l'ordinaire. De ſorte qu'entre les Orateurs mêmes ceux-là communément ſont les moins propres pour le Panegyrique, qui ſont les plus Pathetiques; & au contraire ceux qui reüſſiſſent le mieux dans le Panegyrique, s'entendent aſſez mal à toucher les paſſions.

8 Que ſi Cecilius s'eſt imaginé que le Pathetique en general ne contribuoit point au Grand, & qu'il eſtoit par conſequent inutile d'en parler; il ne s'abuſe pas moins. Car j'oſe dire, qu'il n'y a peut-être rien qui releve davantage un Diſcours, qu'un beau mouvement & une paſſion pouſſée à propos. En effet: c'eſt comme une eſpece d'enthouſiaſme & de fureur noble, qui anime l'oraiſon, & qui luy donne un feu & une vigueur toute divine.

fils de Titan & de la Terre. Sa femme s'appelloit Iphimedie, elle fut violée par Neptune dont elle eut deux enfans, Otus & Ephialte, qui furent appellés Aloïdes; à cauſe qu'ils furent nourris & élevés chez Aloüs, comme ſes enfans. Virgile en a parlé dans le 6. de l'Eneïde:

Hic & Aloïdas geminos immania vidi
Corpora. BOILEAU.

CHAPITRE IX.

De la Sublimité dans les penſées.

1 Bien que des cinq parties dont j'ay parlé, la premiere & la plus conſiderable, je veux dire cette *Elevation d'eſprit naturelle*, ſoit plûtoſt un preſent du Ciel, qu'une qualité qui ſe puiſſe acquerir; nous devons, autant qu'il nous eſt poſſible, nourrir noſtre eſprit au Grand, [1] & le tenir toûjours plein & enflé, pour ainſi dire, d'une certaine fierté noble & genereuſe.

Que

Et le tenir toûjours plein, pour ainſi dire, d'une certaine fierté, &c.] Il me ſemble que le mot *plein* & le mot *enflé* ne demandent pas cette modification, *pour ainſi dire*. Nous diſons tous les jours, *c'eſt un eſprit plein de fierté, cet homme eſt enflé d'orgueuil*; mais la figure dont Longin s'eſt ſervi la demandoit neceſſairement. J'aurois voulu la conſerver & traduire, *& le tenir toûjours, pour ainſi dire, gros d'une fierté noble & genereuſe.* DACIER.

Ibid. *Et le tenir toûjours plein*] Ni l'un ni l'autre des Interpretes François n'a pû trouver dans ſa langue un mot qui exprimât la force du Grec ἐγκύμονας. Et c'eſt pour cela que Monſieur Boileau s'eſt ſervy de la modi-

Que ſi on demande comme il s'y faut prendre; j'ay déja écrit ailleurs 2
que cette Elevation d'eſprit eſtoit [2] une image de la grandeur d'ame:
& c'eſt pourquoy nous admirons quelquefois la ſeule penſée d'un hom-
me, encore qu'il ne parle point, à cauſe de cette grandeur de courage
que nous voyons. Par exemple le ſilence d'Ajax aux Enfers, dans l'O-
dyſſée. Car ce ſilence a je ne ſçay quoy de plus grand que tout ce qu'il
auroit pû dire.

La premiere qualité donc qu'il faut ſuppoſer en un veritable Orateur, 3
c'eſt qu'il n'ait point l'eſprit rampant. En effet, il n'eſt pas poſſible qu'un
homme qui n'a toute ſa vie que des ſentimens & des inclinations baſſes
& ſerviles, puiſſe jamais rien produire qui ſoit fort merveilleux ni digne
de la Poſterité. Il n'y a vraiſemblablement que ceux qui ont de hautes
& de ſolides penſées qui puiſſent faire des diſcours élevez; & c'eſt par-
ticulierement aux grands Hommes qu'il échappe de dire des choſes ex-
traordinaires. [3] Voyez par exemple ce que répondit Alexandre quand 4
Darius luy fit offrir la moitié de l'Aſie avec ſa fille en mariage. *Pour
moy*, luy diſoit Parmenion, *ſi j'eſtois Alexandre j'accepterois ces offres.
Et moy auſſi*, repliqua ce Prince, *ſi j'eſtois Parmenion.* N'eſt-il pas vray
qu'il faloit eſtre Alexandre pour faire cette réponſe?

Et c'eſt en cette partie qu'a principalement excellé Homere, dont les 5
penſées ſont toutes ſublimes: comme on le peut voir dans la deſcription
de la Déeſſe Diſcorde, qui a, dit-il,

La teſte dans les Cieux, & les piés ſur la Terre.

Car on peut dire que cette grandeur qu'il luy donne eſt moins la me- 6
ſure de la Diſcorde, que de la capacité & de l'élevation de l'eſprit d'Ho-
mere. Heſiode a mis un vers bien different de celui-cy dan ſon Bouclier;
s'il eſt vray que ce Poëme ſoit de luy; [4] quand il dit à propos de la
Déeſſe des tenebres,

Une

modification que Monſieur Dacier rejette. On eut pû s'exprimer de cette maniere: *Nous devons, autant qu'il nous eſt poſſible, accoutumer nôtre ame aux penſées ſublimes, & la tenir toûjours comme enceinte, pour ainſi dire, d'une certaine fierté noble & genereuſe.* TOLLIUS.

2. *Une image de la grandeur*] Ce mot d'*image* n'eſt pas aſſez fort, ni aſſez clair dans cet endroit. C'eſt toute autre choſe dans le Latin. Quant à moy, je me fuſſe ſervy du mot *écho*; ou plûtôt d'une autre ſimilitude, en diſant, *que cette Elevation d'eſprit étoit la reſplendeur de la ſublimité d'ame.* TOLLIUS.

3. *Voyez par exemple, &c.*] Tout cecy juſqu'à *cette grandeur qu'il luy donne*, &c. eſt ſupplée au texte Grec qui eſt defectueux en cet endroit. BOILEAU.

4. *Quand il a dit à propos de la Déeſſe des tenebres.*] Je ne ſçay pas pourquoy les Interpretes d'Heſiode & de Longin ont voulu que Ἀχλὺς ſoit icy la Déeſſe des tenebres. C'eſt ſans doute la Triſteſſe, comme Monſieur le Févre l'a remarqué. Voicy le portrait qu'Heſiode en fait dans le Bouclier au vers 264. *La Triſteſſe ſe tenoit prés de là toute baignée de pleurs, paſle, ſeche, défaite, les genoux fort gros, & les ongles fort longs. Ses narines eſtoient une fontaine d'humeurs, le ſang couloit de ſes joües, elle grinçoit les dents, & couvroit ſes épaules de pouſſiere.* Il ſeroit bien difficile que cela puſt convenir à la Déeſſe des Tenebres. Lors qu'Heſychius a marqué ἀχλύμηνος, λυπέμηνος, il a fait aſſez voir que ἀχλὺς peut fort bien eſtre priſe pour λύπη, *triſteſſe.* Dans ce même chapitre Longin s'eſt ſervi

vi

Une puante humeur luy couloit des narines.

7 En effet, il ne rend pas proprement cette Déeſſe terrible, mais odieuſe & dégoûtante. Au contraire voyés quelle majeſté Homere donne aux Dieux.

Autant qu'un homme [5] *aſſis aux rivages des mers,*
Voit d'un Roc élevé d'eſpace dans les airs:
Autant, des Immortels les courſiers intrépides
En franchiſſent d'un ſaut, &c.

8 Il meſure l'eſtenduë de leur ſaut à celle de l'Univers. Qui eſt-ce donc qui ne s'écrieroit avec raiſon, en voyant la magnificence de cette Hyperbole, que ſi les chevaux des Dieux vouloient faire un ſecond ſaut, ils ne trouveroient pas aſſés d'eſpace dans le monde? Ces peintures auſſi qu'il fait du combat des Dieux ont quelque choſe de fort grand, quand il dit:

Le Ciel en retentit, & l'Olympe en trembla.

9 Et ailleurs:

L'Enfer s'émeut au bruit de Neptune en furie;
Pluton ſort de ſon throne, il pâlit, il s'écrie:
Il a peur que ce Dieu, dans cet affreux ſejour,
D'un coup de ſon Trident ne faſſe entrer le jour,
Et par le centre ouvert de la Terre ébranlée.
Ne faſſe voir du Stix la rive déſolée:
Ne découvre aux Vivans cet Empire odieux;
Abhorré des Mortels, & craint même des Dieux.

10 Voyez-vous, mon cher Terentianus, la Terre ouverte juſqu'en ſon centre, l'Enfer preſt à paroître, & toute la machine du monde ſur le point d'eſtre deſtruite & renverſée: pour montrer que dans ce combat, le Ciel, les Enfers, les choſes mortelles & immortelles, tout enfin combattoit avec les Dieux, & qu'il n'y avoit rien dans la Nature qui ne fuſt en danger? Mais il faut prendre toutes ces penſées dans un ſens allegorique: [6] autrement elles ont je ne ſçay quoy d'affreux, d'impie, & de peu

vi de ἀχλὺς pour dire *les tenebres, une épaiſſe obſcurité*: & c'eſt peut-eſtre ce qui a trompé les Interpretes. DACIER.

5. *Aſſis aux rivages des mers*] Cette expreſſion gâte icy la veritable idée que nous devions avoir de la hauteur d'un écueuil aux bords de la mer: parce que ce mot *aſſis* ne fait pas monter nos penſées des rivages de la mer au haut d'une tour, qui y vient trop tard, & ne frappe pas l'imagination déja occupée de ſa baſſeſſe. TOLLIUS.

6. *Autrement elles ont*] Monſieur Boileau n'a pas icy aſſez bien compris le ſens de nôtre Auteur. Il falloit avoir traduit: *Voilà des expreſſions qui jettent bien de la frayeur dans nos ames: mais, ſi on ne les prend pas dans un ſens allegorique, elles ne peuvent être que tres-impies & tres-injurieuſes à la majeſté & à la nature tres-parfaite des Dieux.* C'eſt une vertu de la Poëſie, & c'eſt ſon but, de jetter de la frayeur & de l'étonnement dans les ames des lecteurs; ce que nôtre Longin appelle ἔκπληξις dans le chap. xv, où il dit, ὅτι τῆς μὲν ἐν ποιήσει φαντασίας τέλος ἐστὶν ἔκπληξις. Mais il veut dire, encore que ce ſoit là une perfection de la Poëſie, neanmoins ce ſeroit une horrible impieté d'attribuer aux Dieux des paſſions qui conviennent ſi mal à l'excellence & à la perfection de leur nature. TOLLIUS.

7. Dés

peu convenable à la majeſté des Dieux. Et pour moy lorſque je voy dans 11
Homere les playes, les ligues, les ſupplices, les larmes, les empriſonnemens des Dieux, & tous ces autres accidens où ils tombent ſans ceſſe, il me ſemble qu'il s'eſt efforcé autant qu'il a pû de faire des Dieux de ces hommes qui furent au ſiége de Troye, & qu'au contraire, des Dieux mêmes il en fait des hommes. Encore les fait-il de pire condition: 12
car à l'égard de nous, quand nous ſommes malheureux, au moins avons-nous la mort qui eſt comme un port aſſûré pour ſortir de nos miſeres: au lieu qu'en repreſentant les Dieux de cette ſorte, il ne les rend pas proprement immortels, mais éternellement miſerables.

Il a donc bien mieux reüſſi lors qu'il nous a peint un Dieu tel qu'il 13
eſt dans toute ſa majeſté & ſa grandeur, & ſans mélange des choſes terreſtres: comme dans cet endroit qui a eſté remarqué par pluſieurs avant moy, où il dit en parlant de Neptune:

Neptune ainſi marchant dans ces vaſtes campagnes
Fait trembler ſous ſes piés & foreſts & montagnes.

Et dans un autre endroit:

Il attele ſon char, & montant fierement 14
Luy fait fendre les flots de l'humide Element.
[7] Dés qu'on le voit marcher ſur ces liquides plaines;
D'aiſe on entend ſauter les peſantes Balaines.
L'eau [8] fremit ſous le Dieu qui luy donne la loy,
Et ſemble avec plaiſir reconnoiſtre ſon Roy.
Cependant le char vole, &c.

Ainſi le Legiſlateur des Juifs, qui n'eſtoit pas un homme ordinaire, 15
ayant fort bien conceu la grandeur & la puiſſance de Dieu, l'a exprimée dans toute ſa dignité, au commencement de ſes Loix, par ces paroles. *Dieu dit: Que la lumiere ſe faſſe, & la lumiere ſe fit. Que la terre ſe faſſe, & la terre fut faite.*

Je penſe, mon cher Terentianus, que vous ne ſerés pas faché que je 16
vous rapporte encore icy un paſſage de noſtre Poëte, quand il parle des hom-

7. *Dés qu'on le voit marcher ſur ſes liquides plaines.*] Ces vers ſont fort nobles & fort beaux; mais ils n'expriment pas la penſée d'Homere, qui dit que lorſque Neptune commence à marcher, les Baleines ſautent de tous coſtez devant luy & reconnoiſſent leur Roy; que de joye la mer ſe fend pour luy faire place. Monſieur Boileau dit de l'eau ce qu'Homere a dit des Baleines, & il s'eſt contenté d'exprimer un petit fremiſſement qui arrive ſous les moindres barques comme ſous les plus grands vaiſſeaux, au lieu de nous repreſenter aprés Homere des flots entr'ouverts & une mer qui ſe ſépare. DACIER.

Ibid. *Dés qu'on le voit marcher*] La traduction de ces vers, que j'ay donnée au public il y a quelques années, & qui peut-être a été veuë de Monſieur Dacier, me delivrera du ſoupçon qu'on pourroit avoir que je me ſuis ſervy de ſes remarques, dans cette édition. Ces mots, *mare diſſicit undas*, eſt juſtement en François, *la mer ſe fend.* TOLLIUS.

8. *Fremit ſous le Dieu qui luy donne la loy.*] Il y a dans le Grec, *que l'eau en voyant Neptune ſe ridoit & ſembloit ſoûrire de joye.* Mais cela ſeroit trop fort en noſtre langue. Au reſte, j'ay crû que *l'eau reconnoiſt ſon Roy,*

hommes ; afin de vous faire voir combien Homere eſt heroïque luy-même, en peignant le caractere d'un Heros. Une épaiſſe obſcurité avoit couvert tout d'un coup l'armée des Grecs, & les empêchoit de combattre. En cet endroit Ajax ne ſçachant plus quelle reſolution prendre, s'écrie :

Grand Dieu chaſſe la nuit qui nous couvre les yeux :
[9] *Et combats contre nous à la clarté des Cieux.*

17 Voilà les veritables ſentimens d'un Guerrier tel qu'Ajax. Il ne demande pas la vie ; un Heros n'eſtoit pas capable de cette baſſeſſe : mais comme il ne voit point d'occaſion de ſignaler ſon courage au milieu de l'obſcurité, il ſe fâche de ne point combattre : il demande donc en haſte que le jour paroiſſe pour faire au moins une fin digne de ſon grand cœur, quand il devroit avoir à combattre Jupiter même. En effet, Homere en cet endroit eſt comme un vent favorable qui ſeconde l'ardeur des Combattans : car il ne ſe remuë pas avec moins de violence, que s'il eſtoit épris auſſi de fureur.

Tel que Mars en courroux au milieu des batailles :
Ou comme on voit un feu, dans la nuit, & l'horreur,
Au travers des foreſts promener ſa fureur,
18 *De colere il eſcume, &c.*

Mais je vous prie de remarquer, pour pluſieurs raiſons, combien il eſt affoibli dans ſon Odyſſée, où il fait voir en effet que c'eſt le propre d'un grand Eſprit, lors qu'il commence à vieillir & à decliner, de ſe plaire aux contes & aux fables. Car qu'il ait compoſé l'Odyſſée depuis l'Iliade, j'en pourrois donner pluſieurs preuves. Et premierement il eſt certain qu'il y a quantité de choſes dans l'Odyſſée qui ne ſont que la ſuite
19 des malheurs qu'on lit dans l'Iliade, & qu'il a tranſportées dans ce dernier Ouvrage, comme autant d'Epiſodes de la guerre de Troye. [10] Ajoûtés que

Roy, ſeroit quelque choſe de plus ſublime que de mettre, comme il y a dans le Grec, que *les Baleines reconnoiſſent leur Roy*. J'ay tâché dans les paſſages qui ſont rapportez d'Homere, à encherir ſur luy plûtoſt que de le ſuivre trop ſcrupuleuſement à la piſte. Boileau.

9. *Et combats contre nous, &c.*] Il y a dans Homere : *Et aprés cela fais nous périr ſi tu veux à la clarté des Cieux.* Mais cela auroit eſté foible en noſtre Langue, & n'auroit pas ſi bien mis en jour la remarque de Longin, que, *Et combats contre nous*, &c. Ajoûtés que de dire à Jupiter, *Combats contre nous*, c'eſt preſque la même choſe que *fais nous perir :* puiſque dans un combat contre Jupiter on ne ſçauroit éviter de perir. Boileau.

10. *Ajoûtez que les malheurs, &c.*] La remarque de Monſieur Dacier ſur cet endroit eſt fort ſçavante & fort ſubtile ; mais je m'en tiens pourtant toûjours à mon ſens. Boileau.

Ibid. *Ajoûtez que les accidens, &c.*] Je ne croy point que Longin ait voulu dire, que les accidens, qui arrivent dans l'Iliade, ſont deplorez par les Heros de l'Odyſſée. Mais il dit : *Ajoûtez, qu'Homere rapporte dans l'Odyſſée des plaintes & des lamentations, comme connuës dés long-temps à ſes Heros.* Longin a égard icy à ces chanſons qu'Homere fait chanter dans l'Odyſſée ſur les malheurs des Grecs, & ſur toutes les peines qu'ils avoient euës dans ce long ſiege. On n'a qu'à lire le Livre VIII. Dacier.

Ibid. *Ajoûtez que les accidens*] On trouvera la même penſée dans ma traduction. Toll.

11. *Nous*

que les accidens qui arrivent dans l'Iliade ſont déplorés ſouvent par les Heros de l'Odyſſée, comme des malheurs connus & arrivez il y a déja long-temps. Et c'eſt pourquoy l'Odyſſée n'eſt à proprement parler que l'Epilogue de l'Iliade.

Là giſt le grand Ajax, & l'invincible Achille.
Là de ſes ans Patrocle a veu borner le cours.
Là mon fils, mon cher fils a terminé ſes jours.

De là vient, à mon avis, que comme Homere a compoſé ſon Iliade du- 20
rant que ſon eſprit eſtoit en ſa plus grande vigueur, tout le corps de ſon Ouvrage eſt dramatique & plein d'action : au lieu que la meilleure partie de l'Odyſſée ſe paſſe en narrations, qui eſt le genie de la vieilleſſe; tellement qu'on le peut comparer dans ce dernier ouvrage au Soleil quand
il ſe couche, qui a toûjours ſa même grandeur, mais qui n'a plus tant 21
d'ardeur ni de force. En effet, il ne parle plus du même ton : on n'y voit plus ce Sublime de l'Iliade qui marche par tout d'un pas égal, ſans que jamais il s'arreſte, ni ſe repoſe. On n'y remarque point cette foule de mouvemens, & de paſſions entaſſées les unes ſur les autres. Il n'a plus cette même force, & s'il faut ainſi parler, cette même volubilité de Diſcours ſi propre pour l'action, & mêlée de tant d'images naïves des choſes.
[11] Nous pouvons dire que c'eſt le reflus de ſon eſprit qui comme un grand 22
Ocean ſe retire & deſerte ſes rivages. [12] A tout propos il s'égare dans des imaginations & des fables incroyables. [13] Je n'ay pas oublié pourtant les deſcriptions des tempêtes qu'il fait, les avantures qui arriverent à Ulyſſe chez

11. *Nous pouvons dire que c'eſt le reflux de ſon eſprit, &c.*] Les Interpretes n'ont point rendu toute la penſée de Longin, qui, à mon avis, n'auroit eu garde de dire d'Homere, qu'il s'égare dans des imaginations & des fables incroyables. Monſieur le Févre eſt le premier qui ait connu la beauté de ce paſſage ; car c'eſt luy qui a découvert que le Grec eſtoit defectueux, & qu'aprés ἀμπώτιδες, il faloit ſuppléer, ἕτω ὁ παρ' Ὁμήρῳ. Dans ce ſens-là on peut traduire ainſi ce paſſage : *Mais comme l'Ocean eſt toûjours grand, quoy qu'il ſe ſoit retiré de ſes rivages, & qu'il ſe ſoit reſſerré dans ſes bornes, Homere auſſi aprés avoir quitté l'Iliade, ne laiſſe pas d'eſtre grand dans les narrations même incroyables & fabuleuſes de l'Odyſſée.* Dacier.

Ibid. *Nous pouvons dire*] Je croyois avoir pleinement ſatisfait ſur ce paſſage, dans ma traduction, & dans mes remarques Latines : neanmoins cette nouvelle traduction de Monſieur Dacier me plait extremement. Seulement ce mot πλάνος ne peut pas s'accorder avec le ſens que Monſieur Dacier nous y donne : parce que ὁ Ὁμήρυ πλάνος ne peut être que ſon debordement. Et quand il s'eſt retiré, comme l'Ocean, dans ſes bornes, on peut bien reconnoitre ſa grandeur, mais il ne ſe deborde pas alors. On le verra plus clairement dans la ſuite : où neanmoins il me ſemble que Monſieur Dacier ſe trompe. Que l'on conſidere ſeulement ma traduction Latine. Tollius.

12. *A tout propos il s'égare dans des imaginations, &c.*] Voilà, à mon avis, le veritable ſens de πλάνος. Car pour ce qui eſt de dire qu'il n'y a pas d'apparence que Longin ait accuſé Homere de tant d'abſurditez, cela n'eſt pas vray, puis qu'à quelques lignes de là il entre même dans le détail de ces abſurditez. Au reſte quand il dit, *des fables incroyables*, il n'entend pas des fables qui ne ſont point vrai-ſemblables; mais des fables qui ne ſont point vrai-ſemblablement contées, comme la diſette d'Ulyſſe qui fut dix jours ſans manger, &c. Boileau.

13. *Je n'ay pas oublié pourtant les deſcriptions des tempeſtes.*] De la maniere dont Mon-

chez Polypheme, & quelques autres endroits qui ſont ſans doute fort beaux. Mais cette vieilleſſe dans Homere, après tout, c'eſt la vieilleſſe d'Homere: joint qu'en tous ces endroits-là il y a beaucoup plus de fable & de narration que d'action.

23 Je me ſuis eſtendu là-deſſus, comme j'ay déja dit: afin de vous faire
voir que les genies naturellement les plus élevés tombent quelquefois
dans la badinerie, quand la force de leur eſprit vient à s'éteindre. Dans
ce rang on doit mettre ce qu'il dit du ſac où Eole enferma les vents, &
des Compagnons d'Ulyſſe changez par Circé en pourceaux, que Zoïle
24 appelle de *petits Cochons larmoyans.* Il en eſt de même des Colombes qui
nourrirent Jupiter, comme un pigeon: de la diſette d'Ulyſſe qui fut
dix jours ſans manger aprés ſon naufrage, & de toutes ces abſurditez
qu'il conte du meurtre des Amans de Penelope. Car tout ce qu'on peut
dire à l'avantage de ces fictions, c'eſt que ce ſont d'aſſez beaux ſonges,
25 &, ſi vous voulez, des ſonges de Jupiter même. Ce qui m'a encore ob-
ligé à parler de l'Odyſſée, c'eſt pour vous montrer que les grands Poëtes,
& les Ecrivains celebres, quand leur eſprit manque de vigueur pour le
Pathetique, s'amuſent ordinairement à peindre les mœurs. C'eſt ce que
fait Homere, quand il décrit la vie que menoient les Amans de Penelope
dans la maiſon d'Ulyſſe. En effet, toute cette deſcription eſt proprement
une eſpece de Comedie; où les differens caracteres des hommes ſont
peints.

Monſieur Boileau a traduit ce paſſage, il ſemble que Longin en parlant de ces narrations incroyables & fabuleuſes de l'Odyſſée, n'y comprenne point ces tempeſtes & ces avantures d'Ulyſſe avec le Cyclope, & c'eſt tout le contraire, ſi je ne me trompe, car Longin dit: *Quand je vous parle de ces narrations incroyables & fabuleuſes, vous pouvez bien croire que je n'ay pas oublié ces tempeſtes de l'Odyſſée, ni tout ce qu'on y lit du Cyclope, ni quelques autres endroits,* &c. Et ce ſont ces endroits mêmes qu'Horace appelle *Specioſa miracula.* DACIER.

14. *Il en eſt de même des Colombes qui nourrirent Jupiter.*] Le paſſage d'Homere eſt dans le XII Livre de l'Odyſſ. v. 62.

——— ——— οὐδὲ πέλειαι
Τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διῒ πατρὶ φέρουσιν.

Ni les timides Colombes qui portent l'Ambroſie à Jupiter. Les Anciens ont fort parlé de cette fiction d'Homere, ſur laquelle Alexandre conſulta Ariſtote & Chiron. On peut voir Athenée Livre II, pag. 490. Longin la traite de ſonge; mais peut-eſtre Longin n'eſtoit-il pas ſi ſçavant dans l'antiquité qu'il eſtoit bon Critique. Homere avoit pris cecy des Pheniciens, qui appelloient preſque de la même maniere une Colombe & une Preſtreſſe, ainſi quand ils diſoient que les Colombes nourriſſoient Jupiter, ils parloient des Preſtres & des Preſtreſſes qui luy offroient des ſacrifices que l'on a toûjours appellez la viande des Dieux. On doit expliquer de la même maniere la fable des Colombes de Dodone & de Jupiter Ammon. DACIER.

CHAPITRE X.

De la Sublimité qui ſe tire des Circonſtances.

1 VOyons ſi nous n'avons point encore quelqu'autre moyen par où nous puiſſions rendre un diſcours ſublime. Je dis donc, que comme naturelle-

turellement rien n'arrive au monde qui ne ſoit toûjours accompagné de certaines circonſtances, ce ſera un ſecret infaillible pour arriver au Grand, ſi nous ſçavons faire à propos le choix des plus conſiderables, & ſi en les liant bien enſemble nous en formons comme un corps. Car d'un côté ce choix, & de l'autre cet amas de circonſtances choiſies attachent fortement l'eſprit.

Ainſi, quand Sapho veut exprimer les fureurs de l'Amour, elle ra- 2
maſſe de tous côtés les accidens qui ſuivent & qui accompagnent en effet cette paſſion : mais où ſon adreſſe paroît principalement, c'eſt à choiſir de tous ces accidens ceux qui marquent davantage l'excés & la violence de l'Amour, & à bien lier tout cela enſemble.

Heureux! qui prés de toi, pour toi ſeule ſoûpire:
Qui joüit du plaiſir de t'entendre parler:
Qui te voit quelquefois doucement luy ſoûrire.
Les Dieux dans ſon bonheur peuvent-ils l'égaler?

* * * *

Je ſens de veine en veine une ſubtile flamme
Courir par tout mon corps, ſi-toſt que je te vois:
Et dans les doux tranſports, où s'égare mon ame,
Je ne ſçaurois trouver de langue, ni de voix.

* * * *

Un nuage confus ſe répand ſur ma vuë,
Je n'entens plus, je tombe en de douces langueurs;
[1] *Et paſle, ſans haleine, interdite, éperduë,*
[2] *Un friſſon me ſaiſit, je tremble, je me meurs.*

* * * *

Mais quand on n'a plus rien, il faut tout hazarder, &c.

N'admirez-vous point comment elle ramaſſe toutes ces choſes, l'ame, le 3
corps, l'oüie, la langue, la veuë, la couleur, [3] comme ſi c'eſtoient autant de perſonnes differentes, & preſtes à expirer? Voyez de combien de mouvemens contraires elle eſt agitée; elle gele, elle brûle, elle eſt folle, elle eſt ſage; [4] ou elle eſt entierement hors d'elle-même, ou elle
va mourir. En un mot, on diroit qu'elle n'eſt pas épriſe d'une ſimple 4
paſſion, [5] mais que ſon ame eſt un rendés-vous de toutes les paſſions; & c'eſt

Et paſle] Le Grec ajoûte, *comme l'herbe*; mais cela ne ſe dit point en François. Boileau.

2. *Un friſſon me ſaiſit, &c.*] Il y a dans le Grec *une ſueur froide*; mais le mot de *ſueur* en François ne peut jamais eſtre agreable; & laiſſe une vilaine idée à l'eſprit. Boileau.

3. *Comme ſi c'étoient, &c.*] Liſez plûtôt, *comme ſi c'étoient des choſes empruntées qu'elle fût obligée d'abandonner.* Tollius.

4. *Ou elle eſt entierement hors d'elle.*] C'eſt ainſi que j'ay traduit φοβεῖται, & c'eſt ainſi qu'il le faut entendre, comme je le prouveray aiſément s'il eſt neceſſaire. Horace, qui eſt amoureux des Helleniſmes, employe le mot de *metus* en ce même ſens dans l'Ode *Bacchum in remotis*, quand il dit, *Evoë recenti mens trepidat metu*; car cela veut dire, *Je ſuis encore plein de la ſainte horreur du Dieu qui m'a tranſporté.* Boileau.

5. *Mais que ſon ame eſt un rendez-vous de toutes les paſſions.*] Noſtre langue ne ſçauroit

c'eſt en effet ce qui arrive à ceux qui aiment. Vous voyés donc bien, comme j'ay déja dit, que ce qui fait la principale beauté de ſon diſcours, ce ſont toutes ces grandes circonſtances marquées à propos, & ramaſſées avec choix. Ainſi quand Homere veut faire la deſcription d'une tempeſte, il a ſoin d'exprimer tout ce qui peut arriver de plus affreux dans une
5 tempête. Car par exemple l'Auteur du Poëme des Arimaſpiens penſe dire des choſes fort étonnantes quand ils s'écrie:

O prodige étonnant! ô fureur incroyable!
Des hommes inſenſez, ſur de frêles vaiſſeaux,
S'en vont loin de la terre habiter ſur les eaux:
Et ſuivans ſur la mer une route incertaine,
Courent chercher bien loin le travail & la peine.
Ils ne goûtent jamais de paiſible repos.
Ils ont les yeux au Ciel, & l'eſprit ſur les flots:
Et les bras étendus, les entrailles émuës,
Ils font ſouvent aux Dieux des prieres perduës.

6 Cependant il n'y a perſonne, comme je penſe, qui ne voye bien que ce diſcours eſt en effet plus fardé & plus fleuri que grand & ſublime. Voyons donc comment fait Homere, & conſiderons cet endroit entre pluſieurs autres:

Comme l'on voit les flots ſoûlevez par l'orage,
Fondre ſur un vaiſſeau qui s'oppoſe à leur rage.
Le vent avec fureur dans les voiles fremit,
La mer blanchit d'écume, & l'air au loin gemit.
Le matelot troublé, que ſon art abandonne,
Croit voir dans chaque flot la mort qui l'environne.

Aratus a tâché d'enrichir ſur ce dernier vers, en diſant:

Un bois mince & leger les défend de la mort.

7 Mais en fardant ainſi cette penſée, il l'a renduë baſſe & fleurie de terrible qu'elle eſtoit. Et puis renfermant tout le peril dans ces mots, *Un bois mince & leger les défend de la mort*, il l'éloigne & le diminuë plûtoſt qu'il ne l'augmente. Mais Homere ne met pas pour une ſeule fois devant les yeux le danger où ſe trouvent les Matelots; il les repreſente, comme en un tableau, ſur le point d'eſtre ſubmergez à tous les flots qui s'élevent, & [6] imprime juſques dans ſes mots & ſes ſyllabes l'image du peril.

roit bien dire cela d'une autre maniere: cependant il eſt certain que le mot *rendez-vous* n'exprime pas toute la force du mot Grec σύνοδος, qui ne ſignifie pas ſeulement *aſſemblée*, mais *choc*, *combat*, & Longin luy donne icy toute cette étenduë; car il dit que *Sapho a ramaſſé & uni toutes ces circonſtances, pour faire paroiſtre non pas une ſeule paſſion, mais une aſſemblée de toutes les paſſions qui s'entrechoquent*, &c. DACIER.

6. *Il imprime juſques dans ſes mots.*] Il y a dans le Grec, *& joignant par force enſemble des prépoſitions qui naturellement n'entrent point dans une même compoſition*, ὑπ' ἐκ θανάτοιο: *par cette violence qu'il leur fait, il donne à ſon vers le mouvement même de la tempeſte, & exprime admirablement la paſſion. Car par la rudeſſe de ces ſyllabes qui ſe heur-*

peril. [7] Archiloque ne s'eſt point ſervi d'autre artifice dans la deſcription 8
de ſon naufrage; non plus que Demoſthene dans cet endroit où il décrit le trouble des Atheniens à la nouvelle de la priſe d'Elatée, quand il dit: [8] *Il eſtoit déja fort tard*, &c. Car ils n'ont fait tous deux que trier, pour ainſi dire, & ramaſſer ſoigneuſement les grandes circonſtances, prenant garde à ne point inſerer dans leurs diſcours des particularitez baſſes & ſuperfluës, ou qui ſentiſſent l'école. En effet, de trop s'arreſter aux petites 9
choſes, cela gâte tout, & c'eſt comme du moëlon ou des platras qu'on auroit arrangez & comme entaſſez les uns ſur les autres, pour élever un bâtiment.

ſe heurtent l'une & l'autre, il imprime juſques dans ſes mots l'image du peril, ὑπὲκ θανάτοιο φέρονται. Mais j'ay paſſé tout cela, parce qu'il eſt entierement attaché à la Langue Grecque. Boileau.

7. *Archiloque ne s'eſt point ſervi d'autre artifice dans la deſcription de ſon naufrage.*] Je ſçay bien que par *ſon naufrage* Monſieur Boileau a entendu le naufrage qu'Archiloque avoit décrit, &c. Neanmoins comme le mot *ſon* fait une équivoque, & que l'on pourroit croire qu'Archiloque luy-même auroit fait le naufrage dont il a parlé, j'aurois voulu traduire, *dans la deſcription du naufrage*. Archiloque avoit décrit le naufrage de ſon beau-frere. Dacier.

8. *Il eſtoit déja fort tard.*] L'Auteur n'a pas rapporté tout le paſſage, parce qu'il eſt un peu long. Il eſt tiré de l'Oraiſon pour Cteſiphon. Le voicy. *Il eſtoit déja fort tard, lorſqu'un Courrier vint apporter au Prytanée la nouvelle que la ville d'Elatée eſtoit priſe. Les Magiſtrats qui ſoupoient dans ce moment, quittent auſſi-toſt la table. Les uns vont dans la place publique, ils en chaſſent les Marchands, & pour les obliger de ſe retirer, ils brûlent les pieux des boutiques où ils étaloient. Les autres envoyent avertir les Officiers de l'Armée: on fait venir le Heraut public. Toute la ville eſt pleine de tumulte. Le lendemain dés le point du jour les Magiſtrats aſſemblent le Senat. Cependant, Meſſieurs, vous couriez de toutes parts dans la place publique, & le Senat n'avoit pas encore rien ordonné, que tout le peuple eſtoit déja aſſis. Dés que les Senateurs furent entrez, les Magiſtrats firent leur rapport. On entend le Courrier. Il confirme la nouvelle. Alors le Heraut commence à crier. Quelqu'un veut-il haranguer le peuple? mais perſonne ne luy répond. Il a beau repeter la même choſe pluſieurs fois. Aucun ne ſe leve. Tous les Officiers, tous les Orateurs eſtant preſens, aux yeux de la commune Patrie, dont on entendoit la voix crier. N'y a-t-il perſonne qui ait un conſeil à me donner pour mon ſalut?* Boileau.

Chapitre XI.

De l'Amplification.

Entre les moyens dont nous avons parlé qui contribuent au Sublime, 1
il faut auſſi donner rang à ce qu'ils appellent *Amplification*. Car quand la nature des Sujets qu'on traite, ou des Cauſes qu'on plaide, demande des periodes plus eſtenduës, & compoſées de plus de membres, on peut s'élever par degrez, de telle ſorte qu'un mot encheriſſe toûjours ſur l'autre. Et cette adreſſe peut beaucoup ſervir, ou pour traiter quelque lieu 2
d'un diſcours, ou pour exagerer, ou pour confirmer, ou pour mettre en jour un Fait, ou pour manier une Paſſion. En effet l'Amplification ſe peut diviſer en un nombre infini d'eſpeces; mais l'Orateur doit ſçavoir que pas une de ces eſpeces n'eſt parfaite de ſoy, s'il n'y a du Grand & du

Sublime : ſi ce n'eſt lorſqu'on cherche à émouvoir la pitié, ou que l'on veut ravaler le prix de quelque choſe. Par tout ailleurs, ſi vous oſtez à l'Amplification ce qu'elle a de Grand, vous luy arrachez, pour ainſi dire, l'ame du corps. En un mot, dés que cet appui vient à luy manquer, elle languit, & n'a plus ni force ni mouvement. Maintenant, pour plus grande netteté, diſons en peu de mots la difference qu'il y a de cette partie à celle dont nous avons parlé dans le chapitre précedent; & qui, comme j'ay dit, n'eſt autre choſe qu'un amas de circonſtances choiſies que l'on reünit enſemble : Et voyons par où l'Amplification en general differe du Grand & du Sublime.

CHAPITRE XII.

Ce que c'eſt qu'Amplification.

1 JE ne ſçaurois approuver la definition que luy donnent les Maiſtres de l'art. L'Amplification, diſent-ils, eſt *un Diſcours qui augmente & agrandit les choſes.* Car cette definition peut convenir tout de même au Sublime, au Pathetique & aux Figures; puiſqu'elles donnent toutes au Diſcours je ne ſçay quel caractere de grandeur. Il y a pourtant bien de la difference. Et premiérement le Sublime conſiſte dans la hauteur & l'élevation, au lieu que l'Amplification conſiſte auſſi dans la multitude

2 des paroles. C'eſt pourquoy le Sublime ſe trouve quelquefois dans une ſimple penſée : mais l'Amplification ne ſubſiſte que dans la pompe & l'abondance. L'Amplification donc, pour en donner icy une idée generale, eſt *un Accroiſſement de paroles, que l'on peut tirer de toutes les circonſtances particulieres des choſes, & de tous les lieux de l'Oraiſon, qui remplit le Diſcours, & le fortifie, en appuiant ſur ce qu'on a déja dit.* Ainſi elle differe de la preuve, en ce qu'on employe celle-cy pour prouver la queſtion, au lieu que l'Amplification [1] ne ſert qu'à étendre & à exagerer. * * * *

3 La même difference, à mon avis, eſt [2] entre Demoſthene & Ciceron pour le Grand & le Sublime, autant que nous autres Grecs pouvons juger des

N*e ſert qu'à exaggerer.*] Cet endroit eſt fort defectueux. L'Auteur après avoir fait quelques remarques encore ſur l'*Amplification* venoit enſuite à comparer deux Orateurs, dont on ne peut pas deviner les noms : il reſte même dans le texte trois ou quatre lignes de cette comparaiſon que j'ay ſupprimées dans la Traduction : parce que cela auroit embarraſſé le Lecteur, & auroit eſté inutile; puiſqu'on ne ſçait point qui ſont ceux dont l'Auteur parle. Voicy pourtant les paroles qui en reſtent : *Celui-cy eſt plus abondant & plus riche. On peut comparer ſon Eloquence à une grande mer qui occupe beaucoup d'eſpace, & ſe répand en pluſieurs endroits. L'un, à mon avis, eſt plus Pathetique, & a bien plus de feu & d'éclat. L'autre demeurant toûjours dans une certaine gravité pompeuſe n'eſt pas froid à la verité, mais n'a pas auſſi tant d'activité, ni de mouvement.* Le Traducteur Latin a crû que ces paroles regardoient Ciceron & Demoſthene : mais il ſe trompe. BOILEAU.

2. *Entre Demoſthene & Ciceron*] J'ay montré dans mes remarques Latines, que c'eſt de Platon, & non pas de Ciceron, que nôtre

des ouvrages d'un Auteur Latin. En effet Demoſthene eſt grand en ce qu'il eſt ſerré & concis, & Ciceron au contraire en ce qu'il eſt diffus & étendu. On peut comparer ce premier, à cauſe de la violence, de la rapi- 4
dité, de la force, & de la vehemence avec laquelle il ravage, pour ainſi dire, & emporte tout, à une tempeſte & à une foudre. [3] Pour Ciceron, on peut dire, à mon avis, que comme un grand embraſement il devore & conſume tout ce qu'il rencontre avec un feu qui ne s'éteint point, qu'il répand diverſement dans ſes Ouvrages; & qui à meſure qu'il s'avance, prend toûjours de nouvelles forces. Mais vous pouvez mieux juger de ce- 5
la que moy. Au reſte le Sublime de Demoſthene vaut ſans doute bien mieux dans les exagerations fortes, & dans les violentes paſſions, [4] quand il faut, pour ainſi dire, étonner l'Auditeur. Au contraire l'abondance eſt meilleure, lors qu'on veut, ſi j'oſe me ſervir de ces termes, [5] répandre une roſée agreable dans les eſprits. Et certainement un diſcours diffus eſt 6
bien plus propre pour les lieux communs, les Peroraiſons, les Digreſſions, & generalement pour tous ces diſcours qui ſe font dans le Genre demonſtratif. Il en eſt de même pour les Hiſtoires, les Traitez de Phyſique & pluſieurs autres ſemblables matieres.

CHA-

nôtre Auteur parle icy. TOLLIUS.

3. *Pour Ciceron, &c.*] Longin en conſervant l'idée des embraſemens qui ſemblent quelquefois ne ſe ralentir que pour éclater avec plus de violence, définit tres-bien le caractere de Ciceron, qui conſerve toûjours un certain feu, mais qui le ranime en certains endroits, & lorſqu'il ſemble qu'il va s'éteindre. DACIER.

4. *Quand il faut, pour ainſi dire, étonner l'Auditeur.*] Cette modification *pour ainſi dire* ne me paroiſt pas neceſſaire icy, & il me ſemble qu'elle affoiblit en quelque maniere la penſée de Longin, qui ne ſe contente pas de dire *que le Sublime de Demoſthene vaut mieux quand il faut étonner l'Auditeur*, mais qui ajoûte, *quand il faut entiérement étonner*, &c. Je ne croy pas que le mot François *étonner* demande de luy-même cette excuſe, puiſqu'il n'eſt pas ſi fort que le Grec ἐκπλῆξαι, quoiqu'il ſerve également à marquer l'effet que produit la foudre dans l'eſprit de ceux qu'elle a preſque touchés. DACIER.

3. *Une roſée agreable, &c.*] Monſieur le Févre & Monſieur Dacier donnent à ce paſſage une interpretation fort ſubtile: mais je ne ſuis point de leur avis, & je rens icy le mot de καταντλῆσαι dans ſon ſens le plus naturel, *arroſer, rafraîchir*, qui eſt le propre du ſtile abondant oppoſé *au ſtile ſec.* BOILEAU.

Ibid. *Répandre une roſée agreable dans les eſprits.*] Outre que cette expreſſion *répandre une roſée* ne répond pas bien à l'abondance dont il eſt icy queſtion, il me ſemble qu'elle obſcurcit la penſée de Longin, qui oppoſe icy καταντλῆσαι à ἐκπλῆξαι, & qui après avoir dit que *le Sublime concis de Demoſthene doit eſtre employé lorſqu'il faut entiérement étonner l'Auditeur*, ajoûte, *qu'on doit ſe ſervir de cette riche abondance de Ciceron lorſqu'il faut l'adoucir.* Ce καταντλῆσαι eſt emprunté de la Medecine, il ſignifie proprement *fovere, fomenter, adoucir*, & cette idée eſt venuë à Longin du mot ἐκπλῆξαι. Le Sublime concis eſt pour frapper, mais cette heureuſe abondance eſt pour guerir les coups que ce Sublime a portez. De cette maniere Longin explique fort bien les deux genres de diſcours que les anciens Rheteurs ont établis, dont l'un, qui eſt pour toucher & pour frapper, eſt appellé proprement *Oratio vehemens*, & l'autre, qui eſt pour adoucir, *Oratio lenis.* DACIER.

Ibid. *Repandre une roſée*] On verra dans ma traduction Latine, & dans mes remarques, que je ſuis icy du même ſentiment que Monſieur Dacier. TOLLIUS.

Chapitre XIII.

De l'Imitation.

1 POur retourner à noſtre diſcours, Platon, dont le ſtile ne laiſſe pas d'eſtre fort élevé, bien qu'il coule ſans eſtre rapide & ſans faire de bruit, nous a donné une idée de ce ſtile que vous ne pouvés ignorer ſi vous avez lû les livres de ſa Republique. *Ces hommes malheureux*, dit-il quelque part, *qui ne ſçavent ce que c'eſt que de ſageſſe ni de vertu, & qui ſont continuellement plongez dans les feſtins & dans la débauche, vont toûjours de pis en*
2 *pis, & errent enfin toute leur vie. La Verité n'a point pour eux d'attraits ni de charmes: Ils n'ont jamais levé les yeux pour la regarder; En un mot, ils n'ont jamais goûté de pur ni de ſolide plaiſir. Ils ſont comme des beſtes qui regardent toûjours en bas, & qui ſont courbées vers la Terre: ils ne ſongent qu'à manger & à repaiſtre, qu'à ſatisfaire leurs paßions brutales, & dans l'ardeur de les raſſaſier, ils regimbent, ils égratignent, ils ſe battent à coups d'ongles & de cornes de fer, & periſſent à la fin par leur gourmandiſe inſatiable.*

3 Au reſte ce Philoſophe nous a encore enſeigné un autre chemin, ſi nous ne voulons point le negliger, qui nous peut conduire au Sublime. Quel eſt ce chemin? c'eſt l'imitation & l'émulation des Poëtes & des Ecrivains illuſtres qui ont vécu devant nous. Car c'eſt le but que nous devons toûjours nous mettre devant les yeux.

4 Et certainement il s'en voit beaucoup que l'eſprit d'autruy ravit hors d'eux-mêmes, comme on dit qu'une ſainte fureur ſaiſit la Prêtreſſe d'Apollon ſur le ſacré Trépié. Car on tient qu'il y a une ouverture en terre d'où ſort un ſouffle, une vapeur toute celeſte, qui la remplit ſur le champ d'une vertu divine, & luy fait prononcer des oracles. De même ces grandes beautez que nous remarquons dans les ouvrages des Anciens, ſont comme autant de ſources ſacrées d'où il s'éleve des vapeurs heureuſes qui ſe repandent dans l'ame de leurs Imitateurs, & animent les eſprits mêmes naturellement les moins échauffez: ſi bien que dans ce moment ils ſont comme ravis & emportez de l'enthouſiaſme d'autruy.
5 Ainſi voyons-nous qu'Herodote & devant luy Steſichore & Archiloque ont eſté grands imitateurs d'Homere. Platon neanmoins eſt celuy de tous qui l'a le plus imité: car il a puiſé dans ce Poëte comme dans une vive ſource, dont il a detourné un nombre infini de ruiſſeaux: & j'en donnerois des exemples
6 ſi Ammonius n'en avoit déja raporté pluſieurs.

Au

SI *Ammonius n'en avoit déja rapporté pluſieurs.*] Il y a dans le Grec εἰ μὴ τὰ ἐπ' Ἰνδῶν καὶ οἱ περὶ Ἀμμώνιον. Mais cet endroit vrai-ſemblablement eſt corrompu. Car quel rapport peuvent avoir les Indiens au ſujet dont il s'agit? Boileau.

Ibid. *Si Ammonius n'en avoit déja rapporté pluſieurs.*] Le Grec dit, *Si Ammonius n'en avoit rapporté de ſinguliers*, τὰ ἐπ' εἴδους comme Monſieur le Févre a corrigé. Dacier.

7. *En effet, jamais, à mon avis.*] Il me ſemble

Au reſte on ne doit point regarder cela comme un larcin, mais comme 6
une belle idée qu'il a euë, & qu'il s'eſt formée ſur les mœurs, l'invention, & les ouvrages d'autrui. [7] En effet jamais, à mon avis, il n'euſt meſlé tant de ſi grandes choſes dans ſes traitez de Philoſophie, paſſant comme il fait du ſimple diſcours à des expreſſions & à des matieres poëtiques, s'il ne fût venu, pour ainſi dire, comme un nouvel Athlete, diſputer de toute ſa force le prix à Homere, c'eſt-à-dire à celui qui avoit
déja receu les applaudiſſemens de tout le monde. Car bien qu'il ne le faſſe 7
peut-être qu'avec un peu trop d'ardeur, &, comme on dit, les armes à la main, cela ne laiſſe pas neanmoins de luy ſervir beaucoup, puiſqu'enfin, ſelon Heſiode,

La noble jalouſie eſt utile aux Mortels.

Et n'eſt-ce pas en effet quelque choſe de bien glorieux & bien digne 8
d'une ame noble, que de combattre pour l'honneur & le prix de la victoire, avec ceux qui nous ont précedé? puiſque dans ces ſortes de combats on peut même eſtre vaincu ſans honte.

ſemble que cette periode n'exprime pas toutes les beautez de l'original, & qu'elle s'éloigne de l'idée de Longin, qui dit: *En effet Platon ſemble n'avoir entaſſé de ſi grandes choſes dans ſes traitez de Philoſophie, & ne s'eſtre jetté ſi ſouvent dans des expreſſions & dans des matieres Poëtiques, que pour diſputer de toute ſa force le prix à Homere, comme un nouvel athlete à celuy qui a déja receu toutes les acclamations, & qui a eſté l'admiration de tout le monde.* Cela conſerve l'image que Longin a voulu donner des Athletes, & c'eſt cétte image qui fait la plus grande beauté de ce paſſage. DACIER.

Ibid. *En effet, jamais*] J'avois déja remarqué cet endroit dans la premiere édition de Monſieur Boileau, avec intention de l'éclaircir un peu mieux: mais la remarque de Monſieur Dacier m'en épargne la peine TOLLIUS.

CHAPITRE XIV.

De la maniere d'imiter.

Toutes les fois donc que nous voulons travailler à un ouvrage qui de- 1
mande du Grand & du Sublime, il eſt bon de faire cette reflexion. Comment eſt-ce qu'Homere auroit dit cela? Qu'auroient fait Platon, Demoſthene, ou Thucydide même, s'il eſt queſtion d'hiſtoire, pour écrire ceci en ſtile Sublime? Car ces grands Hommes que nous nous propoſons à imiter, ſe preſentant de la ſorte à noſtre imagination, nous ſervent comme de flambeau, & ſouvent nous élevent l'ame preſque auſſi
haut que l'idée que nous avons conceuë de leur genie. Sur-tout ſi nous 5
nous imprimons bien cecy en nous-mêmes. Que penſeroient Homere ou Demoſthene de ce que je dis s'ils m'écoutoient, & quel jugement feroient-ils de moy? [1] En effet, nous ne croirons pas avoir un mediocre prix

En *effet nous ne croirons pas*] Le mot Grec ἀγώνισμα ne ſignifie point icy à mon avis *prix*, mais *ſpectacle*. Longin dit, *En effet, de nous figurer que nous allons rendre compte de nos écrits devant un ſi celebre tribunal, & ſur un Theatre où nous avons de* [Pp] *tels*

prix a diſputer, ſi nous pouvons nous figurer que nous allons, mais ſerieuſement, rendre compte de nos écrits devant un ſi celebre Tribunal, & ſur un Theatre où nous avons de tels Heros pour juges & pour témoins. Mais un motif encore plus puiſſant pour nous exciter, c'eſt de
3 ſonger au jugement que toute la poſterité fera de nos écrits. [2] Car ſi un homme, dans la défiance de ce jugement, a peur, pour ainſi dire, d'avoir dit quelque choſe qui vive plus que luy, ſon eſprit ne ſçauroit jamais rien produire que des avortons aveugles & imparfaits; & il ne ſe donnera jamais la peine d'achever des ouvrages qu'il ne fait point pour paſſer juſqu'à la derniere poſterité.

CHA-

tels Heros pour juges ou pour témoins, ce ſera un ſpectacle bien propre à nous animer. Thucydide s'eſt ſervi plus d'une fois de ce mot dans le même ſens. Je ne rapporteray que ce paſſage du Livre VII. Ὁ γὰρ Γύλιππος καλὸν τὸ ἀγώνισμα ἐνόμιζεν οἱ εἶναι ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἀντιστρατήγους κομίσαι Λακεδαιμονίοις. *Gylippe eſtimoit que ce ſeroit un ſpectacle bien glorieux pour luy, de mener comme en triomphe les deux Generaux des ennemis qu'il avoit pris le dans combat.* Il parle de Nicias & de Demoſthene, chefs des Atheniens. DACIER.

Ibid. *En effet nous ne croirons*] C'eſt encore icy que je ne trouvay pas juſte la traduction Françoiſe: & j'ay montré ailleurs la force & la veritable ſignification de ces mots, ἀγὼν & ἀγώνισμα. On n'a qu'à voir ma traduction Latine. TOLLIUS.

2. *Car ſi un homme dans la défiance de ce jugement.*] C'eſt ainſi qu'il faut entendre ce paſſage. Le ſens que luy donne Monſieur Dacier s'accommode aſſez bien au Grec: mais il fait dire une choſe de mauvais ſens à Longin: puiſqu'il n'eſt point vray qu'un Homme qui ſe défie que ſes ouvrages aillent à la poſterité, ne produira jamais rien qui en ſoit digne, & qu'au contraire cette défiance même luy fera faire des efforts pour mettre ces ouvrages en eſtat d'y paſſer avec éloge. BOILEAU.

Ibid. *Car ſi un homme dans la défiance de ce jugement a peur pour ainſi dire d'avoir dit quelque choſe qui vive plus que luy, &c.*] A mon avis aucun Interprete n'eſt entré icy dans le ſens de Longin, qui n'a jamais eu cette penſée qu'un homme dans la défiance de ce jugement pourra avoir peur d'avoir dit quelque choſe qui vive plus que luy, ni même qu'il ne ſe donnera pas la peine d'achever ſes ouvrages: au contraire il veut faire entendre que cette crainte ou ce découragement le mettra en eſtat de ne pouvoir rien faire de beau, ni qui luy ſurvive, quand il travailleroit ſans ceſſe, & qu'il feroit les plus grands efforts; *car ſi un homme*, dit-il, *aprés avoir enviſagé ce jugement, tombe d'abord dans la crainte de ne pouvoir rien produire qui luy ſurvive, il eſt impoſſible que les conceptions de ſon eſprit ne ſoient aveugles & imparfaites; & qu'elles n'avortent, pour ainſi dire, ſans pouvoir jamais parvenir à la derniere poſterité.* Un homme qui écrit doit avoir une noble hardieſſe, ne ſe contenter pas d'écrire pour ſon ſiecle, mais enviſager toute la poſterité. Cette idée luy élevera l'ame & animera ſes conceptions, au lieu que ſi dés le moment que cette poſterité ſe preſentera à ſon eſprit il tombe dans la crainte de ne pouvoir rien faire qui ſoit digne d'elle, ce découragement & ce deſeſpoir luy feront perdre toute ſa force, & quelque peine qu'il ſe donne, ſes écrits ne ſeront jamais que des avortons. C'eſt manifeſtement la doctrine de Longin, qui n'a garde pourtant d'autoriſer par là une confiance aveugle & temeraire, comme il ſeroit facile de le prouver. DACIER.

Ibid. *Car ſi un homme*] C'eſt une choſe aſſez ſurprenante, que Monſieur Dacier & moy nous ſoyons tant de fois rencontrez. Quand je conſidere ſa traduction dans cet endroit, j'y trouve un parfait raport avec la mienne, excepté le mot d'αὐτόθεν, que Monſieur Boileau a auſſi bien traduit que Monſieur Dacier; & que j'ay expliqué par les mots, *ita protinus:* c'eſt-à-dire, *auſſi tôt, quand il entreprend quelque ouvrage.* On trouve chez Suidas un fragment d'un ancien poëte Grec; où la Renommée immortelle eſt appellée, *la Fille de l'Eſperance:* Τέκνον dit-il, ἐλπίδος ἀμβρότε φήμη. TOLLIUS.

En

CHAPITRE XV.

Des Images.

CEs *Images*, que d'autres appellent *Peintures* ou *Fictions*, ſont auſſi 1 d'un grand artifice pour donner du poids, de la magnificence, & de la force au diſcours. Ce mot d'*Image* ſe prend en general, pour toute penſée propre à produire une expreſſion, & qui fait une peinture à l'eſprit de quelque maniere que ce ſoit. Mais il ſe prend encore dans un ſens plus particulier & plus reſſerré, pour ces diſcours que l'on fait, *lorſque par un enthouſiaſme & un mouvement extraordinaire de l'ame il ſemble que nous voyons les choſes dont nous parlons, & que nous les mettons devant les yeux de ceux qui écoutent.*

Au reſte vous devez ſçavoir que les *Images* dans la Rhetorique ont 2 tout un autre uſage que parmi les Poëtes. En effet le but qu'on s'y propoſe dans la poëſie, c'eſt l'étonnement & la ſurpriſe : au lieu que dans la proſe c'eſt de bien peindre les choſes, & de les faire voir clairement. Il y a pourtant cela de commun, qu'on tend à émouvoir [1] en l'une & en l'autre rencontre.

Mere cruelle, arreſte, éloigne de mes yeux
Ces Filles de l'Enfer, ces ſpectres odieux.
Ils viennent : je les voy : mon ſupplice s'appreſte.
Quels horribles ſerpens leur ſiflent ſur la teſte?

Et ailleurs :

Où fuirai-je? Elle vient. Je la voy. Je ſuis mort.

Le Poëte en cet endroit ne voyoit pas les Furies : cependant il en fait 3 une image ſi naïve, qu'il les fait preſque voir aux Auditeurs. Et veritablement [2] je ne ſçaurois pas bien dire ſi Euripide eſt auſſi heureux à exprimer les autres paſſions ; mais pour ce qui regarde l'amour & la fureur, c'eſt à quoy il s'eſt eſtudié particulierement, & il y a fort bien reüſſi. Et même en d'autres rencontres il ne manque pas quelquefois de hardieſſe 4 à peindre les choſes. Car bien que ſon eſprit de lui-même ne ſoit pas porté au Grand, il corrige ſon naturel, & le force d'eſtre tragique & relevé ; principalement dans les grands ſujets : de ſorte qu'on luy peut appliquer ces vers du Poëte :

A l'a-

En *l'une & l'autre rencontre*] Je préférerois, *en l'un & l'autre Art*. Voyez ce qu'en dit Porphyre *de Abſtinentia Animalium* lib. II, c. XLI : Τὸ μὲν γὰρ ποιητικὸν καὶ προσεξέκαυσε τὰς ὑπολήψεις τῶν ἀνθρώπων τῷ χρῆσθαι φράσει πρὸς ἔκπληξιν, καὶ γοητείαν πεποιημένη, κήλησίν τ' ἐμποιῆσαι, καὶ πίστιν περὶ τῶν ἀδυνάτων. TOLLIUS.

2. *Je ne ſçaurois pas bien dire*] Monſieur Boileau s'eſt icy ſervy du texte corrompu ; où il y avoit εἴ τισιν ἑτέροις, au lieu d'εἴ τις ἕτερος, c'eſt-à-dire, *ſi Euripide n'eſt pas plus heureux qu'aucun autre à exprimer les paſſions de l'amour & de la fureur, à quoy il s'eſt étudié avec une application tres-particuliere.* TOLLIUS.

 3. *Les*

A l'aſpect du peril, au combat il s'anime:
Et le poil heriſſé, [3] *les yeux étincelans,*
De ſa queuë il ſe bat les coſtez & les flancs.

5 Comme on le peut remarquer dans cet endroit où le Soleil parle ainſi à Phaêton, en luy mettant entre les mains les reſnes de ſes chevaux:

Pren garde qu'une ardeur trop funeſte à ta vie
Ne t'emporte au deſſus de l'aride Libye;
La jamais d'aucune eau le ſillon arroſé
Ne rafraîchit mon char dans ſa courſe embraſé.

Et dans ces vers ſuivans:

Auſſi-toſt devant toy s'offriront ſept étoiles.
Dreſſe par là ta courſe, & ſuy le droit chemin.
Phaëton, à ces mots, prend les reſnes en main,
De ſes chevaux ailez il bat les flancs agiles,
Les courſiers du Soleil à ſa voix ſont dociles.
Ils vont; le char s'éloigne, & plus promt qu'un éclair,
Penetre en un moment les vaſtes champs de l'air.
Le Pere cependant plein d'un trouble funeſte,
Le voit rouler de loin ſur la plaine celeſte,
Luy montre encor ſa route, [5] *& du plus haut des Cieux,*
Le ſuit, autant qu'il peut, de la voix & des yeux.
Va par là, luy dit-il: Revien: Détourne: Arreſte.

Ne

3. *Les yeux étincelans.*] J'ay ajoûté ce vers que j'ay pris dans le texte d'Homere. Boil.

4. *Prend garde qu'une ardeur trop funeſte à ta vie.*] Je trouve quelque choſe de noble & de beau dans le tour de ces quatre vers: il me ſemble pourtant, que lors que le Soleil dit, *au deſſus de la Libye, le ſillon n'eſtant point arroſé d'eau, n'a jamais rafraîchi mon char,* il parle plûtoſt comme un homme qui pouſſe ſon char à travers champs, que comme un Dieu qui éclaire la terre. Monſieur Boileau a ſuivi icy tous les autres Interpretes, qui ont expliqué ce paſſage de la même maniere; mais je croy qu'ils ſe ſont fort éloignez de la penſée d'Euripide, qui dit: *Marche & ne te laiſſe point emporter dans l'air de Libye, qui n'ayant aucun mélange d'humidité laiſſera tomber ton char.* C'eſtoit l'opinion des Anciens qu'un mélange humide fait la force & la ſolidité de l'air. Mais ce n'eſt pas icy le lieu de parler de leurs Principes de Phyſique. Dacier.

5. *Et du plus haut des Cieux.*] Le Grec porte, *au deſſus de la Canicule*; ὄπιςε νῶτα Σειρείȣ βεϐὼς, ἵππευε. *Le Soleil à cheval monta au deſſus de la Canicule.* Je ne voy pas pourquoy Rutgerſius ni Monſieur le Févre veulent changer cet endroit; puiſqu'il eſt fort clair, & ne veut dire autre choſe, ſinon que le Soleil monta au deſſus de la Canicule, c'eſt-à-dire, dans le centre du Ciel, où les Aſtrologues tiennent que cet Aſtre eſt placé, & comme j'ay mis, *au plus haut des Cieux;* pour voir marcher Phaëton, & que de là il luy crioit encore: *Va par là, revien, détourne,* &c. Boileau.

Ibid. *Et du plus haut des Cieux.*] Monſieur Boileau dit dans ſa Remarque, que le Grec porte *que le Soleil à cheval monta au deſſus de la Canicule,* ὄπιςε νῶτα Σειρείȣ βεϐώς· & il ajoûte, qu'il ne voit pas pourquoy Rutgerſius & Monſieur le Févre veulent changer cet endroit qui eſt fort clair. Premierement ce n'eſt point Monſieur le Févre, qui a voulu changer cet endroit: au contraire il fait voir le ridicule de la correction de Rutgerſius, qui liſoit Σειριάȣ, au lieu de Σειρείȣ. Il a dit ſeulement qu'il faut lire Σειρίȣ, & cela eſt ſans difficulté, parce que le penultiéme pied de ce vers doit eſtre un ïambe, ρίȣ. Mais cela ne change rien au ſens. Au reſte Euripide, à mon avis, n'a

point

Ne diriez-vous pas que l'ame du Poëte monte ſur le char avec Phaëton, 6
qu'elle partage tous ſes perils, & qu'elle vole dans l'air avec les chevaux? car s'il ne les ſuivoit dans les Cieux, s'il n'aſſiſtoit à tout ce qui s'y paſſe, pourroit-il peindre la choſe comme il fait? il en eſt de même de cet endroit de ſa Caſſandre, qui commence par

Mais ô braves Troyens, &c.

[6] Eſchyle a quelquefois auſſi des hardieſſes & des imaginations tout-à-fait 7
nobles & heroïques, comme on le peut voir dans ſa Tragedie, intitulée *Les Sept devant Thebes*, où un Courrier venant apporter à Eteocle la nouvelle de ces ſept Chefs, qui avoient tous impitoyablement juré, pour ainſi dire, leur propre mort; s'explique ainſi.

Sur un Bouclier noir ſept Chefs impitoyables
Epouvantent les Dieux de ſermens effroyables:
Prés d'un Taureau mourant qu'ils viennent d'égorger,
Tous la main dans le ſang jurent de ſe vanger,
Ils en jurent la peur, le Dieu Mars, & Bellone.

Au reſte, bien que ce Poëte, pour vouloir trop s'élever, tombe aſſez 8
ſouvent dans des penſées rudes, groſſieres & mal polies: toutefois Euripide, par une noble émulation, [7] s'expoſe quelquefois aux mêmes perils.

point voulu dire, que *le Soleil à cheval monta au deſſus de la Canicule*; mais plûtoſt, que le Soleil pour ſuivre ſon fils, monta à cheval ſur un aſtre, qu'il appelle Σείριον, *Sirium*, qui eſt le nom general de tous les aſtres, & qui n'eſt point du tout icy la Canicule: ὄπισθε ne doit point eſtre conſtruit avec νῶτα, il faut le joindre avec le verbe ἵππευε du vers ſuivant, de cette maniere: Πατὴρ δὲ βεβὼς νῶτα Σειρίου ἵππευε ὄπισθε, παῖδα νουθετῶν; *Le Soleil monté ſur un aſtre alloit aprés ſon fils, en luy criant, &c.* Et cela eſt beaucoup plus vray-ſemblable, que de dire que le Soleil monta à cheval pour aller ſeulement au centre du ciel au deſſus de la Canicule, & pour crier de là à ſon fils & luy enſeigner le chemin. Ce centre du ciel eſt un peu trop éloigné de la route que tenoit Phaëton. DACIER.

6. *Eſchyle a quelquefois*] Je ne trouve pas icy la connexion que je voudrois avec ce qui ſuit. Qu'on regarde ſeulement ma traduction Latine, & on en verra la difference. TOLLIUS.

7. *s'Expoſe quelquefois aux mêmes perils*] Je me trompe fort, ſi un François entend le ſens de ces paroles, ſans qu'on leur donne quelque lumiere. Car le mot Grec κίνδυνοι ſignifie icy les penſées & les expreſſions, qui par leur ſublimité approchent fort de l'enflure, ou plûtôt de l'enthouſiaſme qui va trop loin, & qui ſelon l'expreſſion de Quintilien rend le Poëte *grandiloquum uſque ad vitium.* Car c'eſt de luy que Longin a tiré cette belle remarque. Mais je ne trouve pas que Longin ait icy autant de raiſon qu'il croit, de préférer cet *adouciſſement* d'Euripide à l'expreſſion *trop rude*, comme il l'appelle, *& mal polie* d'Eſchyle. Car c'étoit le ſentiment univerſel de preſque tous les Payens, que dans les apparitions des Dieux tout ſe mouvoit & trembloit, non ſeulement les édifices & les palais, mais les montagnes mêmes. Et voicy ce que Claudien dit à cet égard des temples, *lib. 1 de raptu Proſerpinæ:*

Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
Sedibus, & clarum diſpergere culmina lumen
Adventum teſtata Dei.

Virgile dit le même des montagnes; *libro* VI *Æn.*

Ecce autem primi ſub lumina ſolis & ortus
Sub pedibus mugire ſolum, juga cœpta moveri
Silvarum; viſæque canes ululare per umbram,
Adventante Dea.

rils. Par exemple, dans Eſchyle, le Palais de Lycurgue eſt émû, & entre en fureur à la vuë de Bacchus.

[8] *Le Palais en fureur mugit à ſon aſpect.*

9 Euripide employe cette même penſée d'une autre maniere, en l'adouciſſant neanmoins.

La montagne à leurs cris répond en mugiſſant.

Sophocle n'eſt pas moins excellent à peindre les choſes, comme on le peut voir dans la deſcription qu'il nous a laiſſée d'Oedipe mourant & s'enſeveliſſant luy-même au milieu d'une tempeſte prodigieuſe; & dans cet autre endroit où il dépeint l'apparition d'Achille ſur ſon tombeau, dans le moment que les Grecs alloient lever l'ancre. Je doute neanmoins pour cette apparition, que jamais perſonne en ait fait une deſcription plus vive
10 que Simonide. Mais nous n'aurions jamais fait, ſi nous voulions eſtaler icy tous les exemples que nous pourrions rapporter à ce propos.

Pour retourner à ce que nous diſions; [9] les *Images* dans la Poëſie ſont pleines ordinairement d'accidens fabuleux, & qui paſſent toute ſorte de créance, au lieu que dans la Rhetorique le beau des *Images*, c'eſt de repreſenter la choſe comme elle s'eſt paſſée, & telle qu'elle eſt dans la ve-
11 rité. Car une invention poëtique & fabuleuſe dans une oraiſon traîne neceſſairement avec [10] ſoy des digreſſions groſſieres & hors de propos, & tombe

De ſorte que cette apparition ne ſe faiſoit jamais ſans quelque prodige, ou, comme les Grecs le nomment, *διοσημεία*. Mais, comme je l'ay dit dans mes remarques Latines, ce n'eſt ni toute la penſee, ni le mot Ἐνθουσιᾷ, comme Monſieur le Fevre a crû, mais le ſeul mot *βακχεύει*, qui deplait à Longin; & cela, par ce qu'il n'a pas tant de douceur, & ne nous donne pas une idée ſi delicate que le mot *συμβακχεύει*: qui marque un mouvement libre, agréable, & qui vient d'une volonté emportée plûtôt par la joye que luy cauſe la vûë d'un ſi grand Dieu, que par l'effort ou par la preſence de ſa divinité. Tollius.

8. *Le Palais en fureur mugit à ſon aſpect.*] Le mot *mugir* ne me paroiſt pas aſſez fort pour exprimer ſeul le *ἐνθουσιᾷν* & le *βακχεύειν* d'Eſchyle; car ils ne ſignifient pas ſeulement *mugir*, mais *ſe remuer avec agitation, avec violence.* Quoique ce ſoit une folie de vouloir faire un vers après Monſieur Boileau, je ne laiſſeray pas de dire que celuy d'Eſchyle ſeroit peut-eſtre mieux de cette maniere pour le ſens.

Du Palais en fureur les combles ébranlés
Tremblent en mugiſſant.

Et celuy d'Euripide:

La Montagne s'ébranle, & répond à
leurs cris.

Dacier.

9. *Les images dans la Poëſie ſont pleines ordinairement d'accidens fabuleux.*] C'eſt le ſens que tous les Interpretes ont donné à ce paſſage: mais je ne croy pas que c'ait eſté la penſée de Longin; car il n'eſt pas vray que dans la Poëſie les images ſoient ordinairement pleines d'accidens, elles n'ont en cela rien qui ne leur ſoit commun avec les images de la Rhetorique. Longin dit ſimplement, *que dans la Poëſie les images ſont pouſſées à un excés fabuleux & qui paſſe toute ſorte de créance.* Dacier.

10. *Des digreſſions groſſieres*] Ce n'eſt pas tout a fait le ſentiment de Longin. Si je ne me trompe, on auroit falu le traduire de cette maniere: *Car c'eſt une terrible faute, & tout à fait extravagante, de ſe ſervir dans celle-là des images & des fictions Poëtiques & fabuleuſes, qui ſont tout a fait impoſſibles.* Quand on prendra la peine de regarder mes remarques Latines, & de la conferer avec ma traduction, on y verra plus de jour. Tollius.

11. *Si un homme &c.*] Ciceron s'eſt tresbien

tombe dans une extrême abſurdité. C'eſt pourtant ce que cherchent aujourd'huy nos Orateurs. Ils voyent quelquefois les Furies, ces grands Orateurs, auſſi-bien que les Poëtes Tragiques, & les bonnes gens ne prennent pas garde que quand Oreſte dit dans Euripide :

Toy qui dans les Enfers me veux precipiter,
Déeſſe, ceſſe enfin de me perſecuter ;

il ne s'imagine voir toutes ces choſes, que parce qu'il n'eſt pas dans ſon 12
bon ſens. Quel eſt donc l'effet des *Images* dans la Rhetorique? C'eſt qu'outre pluſieurs autres proprietez, elles ont cela qu'elles animent & échauffent le diſcours. Si bien qu'eſtant mêlées avec art dans les preuves, elles ne perſuadent pas ſeulement, mais elles domtent, pour ainſi dire, elles ſoûmettent l'Auditeur. [11] *Si un homme*, dit un Orateur, *a entendu* 13
un grand bruit devant le Palais, & qu'un autre à même temps vienne annoncer que les priſons ſont ouvertes, & que les priſonniers de guerre ſe ſauvent : il n'y a point de vieillard ſi chargé d'années, ni de jeune homme ſi indifferent, qui ne coure de toute ſa force au ſecours. Que ſi quelqu'un ſur ces entrefaites leur montre l'Auteur de ce deſordre : c'eſt fait de ce malheureux ; il faut qu'il periſſe ſur le champ, & on ne luy donne pas le temps de parler.

Hyperide s'eſt ſervi de cét artifice dans l'oraiſon, où il rend compte 14
de l'ordonnance qu'il fit faire aprés la défaite de Cheronée, qu'on donneroit la liberté aux eſclaves [12] *Ce n'eſt point*, dit-il, *un Orateur qui a fait paſſer cette loy : c'eſt la bataille, c'eſt la défaite de Cheronée.* Au même temps

bien ſervy de cet endroit, quand il dit : (l. IV. contra Verrem c. XLIII.) *Interea ex clamore fama tota urbe percrebuit, expugnari Deos patrios, non hoſtium adventu inopinato, neque repentino prædonum impetu, ſed ex domo, atque cohorte prætoria manum fugitivorum inſtructam armatamque veniſſe. Nemo Agrigenti neque ætate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuntio excitatus ſurrexerit, telumque, quod cuique fors offerebat, arripuerit. Itaque brevi tempore ad fanum ex tota urbe concurritur.* TOLLIUS.

12. *Ce n'eſt point*, dit-il, *un Orateur qui a fait paſſer cette Loy, c'eſt la bataille, c'eſt la défaite de Cheronée.*] Pour conſerver l'image que Longin a voulu faire remarquer dans ce paſſage d'Hyperide, je croy qu'il auroit fallu traduire : *Ce n'eſt point*, dit-il, *un Orateur qui a écrit cette Loy, c'eſt la bataille, c'eſt la défaite de Cheronée.* Car c'eſt en cela que conſiſte l'image. *La bataille a écrit cette Loy.* Au lieu qu'en diſant, *la bataille a fait paſſer cette Loy*, on ne conſerve plus l'image, ou elle eſt au moins fort peu ſenſible. C'eſtoit même chez les Grecs le terme propre *écrire une Loy, une Ordonnance, un Edit*, &c. Monſieur Boileau a évité cette expreſſion *écrire une Loy*, parce qu'elle n'eſt pas Françoiſe dans ce ſens-là ; mais il auroit pû mettre, *ce n'eſt pas un Orateur qui a fait cette Loy*, &c. Hyperide avoit ordonné qu'on donneroit le droit de bourgeoiſie à tous les habitans d'Athenes indifferemment, la liberté aux eſclaves, & qu'on envoyeroit au Pyrée les femmes & les enfans. Plutarque parle de cette Ordonnance dans la vie d'Hyperide, & il cite même un paſſage, qui n'eſt pourtant pas celuy dont il eſt icy queſtion. Il eſt vray que le même paſſage rapporté par Longin eſt cité fort differemment par Demetrius Phalereus, *Ce n'eſt pas moy*, dit-il, *qui ay écrit cette Loy, c'eſt la guerre qui l'a écrite avec l'épée d'Alexandre.* Mais pour moy je ſuis perſuadé que ces derniers mots *qui l'a écrite avec l'épée d'Alexandre*, Ἀλεξάνδρου δόρατι γράφων, ne ſont point d'Hyperide ; elles ſont apparemment de quelqu'un qui aura crû ajoûter quelque choſe à la penſée de cet Orateur, & l'embellir même en expliquant par une eſpece de pointe le mot πόλεμος ἔγραψεν, *la guerre a écrit*, & je

temps qu'il prouve la choſe par raiſon, il fait une *Image*, & [13] par cette propoſition qu'il avance, il fait plus que perſuader & que prouver. Car comme en toutes choſes on s'arreſte naturellement à ce qui brille & éclate davantage: l'eſprit de l'Auditeur eſt aiſément entrainé par cette Image qu'on luy preſente au milieu d'un raiſonnement, & qui luy frappant l'imagination, l'empeſche d'examiner de ſi prés la force des preuves, à
14 cauſe de ce grand éclat dont elle couvre & environne le Diſcours. Au reſte, il n'eſt pas extraordinaire que cela faſſe cet effet en nous, puiſqu'il eſt certain que de deux corps mêlez enſemble celuy qui a le plus de force attire toûjours à ſoy la vertu & la puiſſance de l'autre. Mais c'eſt aſſez parlé de cette Sublimité qui conſiſte dans les penſées, & qui vient, comme j'ay dit, ou *de la Grandeur d'ame*, ou *de l'Imitation*, ou *de l'Imagination.*

& je m'aſſure que cela paroiſtra à tous ceux qui ne ſe laiſſent point éblouïr par de faux brillans. DACIER.

Ibid. *Ce n'eſt point*, dit-il, *un Orateur &c.*] On eut pû traduire : *Ce n'eſt point*, dit-il, *l'Orateur*. Cela ſeroit un peu plus fort. TOLLIUS.

13. *Par cette propoſition*] J'aimerois mieux dire, *& par ce tour d'adreſſe il fait plus* &c. TOLLIUS.

CHAPITRE XVI.

Des Figures, & premierement de l'Apoſtrophe.

1 IL faut maintenant parler des Figures, pour ſuivre l'ordre que nous nous ſommes preſcrit. Car, comme j'ay dit, elles ne font pas une des moindres parties du Sublime, lorſqu'on leur donne le tour qu'elles doivent avoir. Mais ce ſeroit un ouvrage de trop longue haleine, pour ne pas dire infini, ſi nous voulions faire icy une exacte recherche de toutes
2 les Figures qui peuvent avoir place dans le diſcours. C'eſt pourquoy nous nous contenterons d'en parcourir quelques-unes des principales, je veux dire, celles qui contribuent le plus au Sublime: ſeulement afin de faire voir que nous n'avançons rien que de vray. Demoſthene veut juſtifier ſa conduite, & prouver aux Atheniens, qu'ils n'ont point failli en livrant
3 bataille à Philippe. Quel eſtoit l'air naturel d'énoncer la choſe? *Vous n'avez point failli*, pouvoit-il dire, *Meſſieurs, en combattant au peril de vos vies pour la liberté & le ſalut de toute la Grece, & vous en avez des exemples qu'on ne ſçauroit démentir. Car on ne peut pas dire que ces grands Hommes ayent failli, qui ont combattu pour la même cauſe dans les plaines de Ma-*
4 *rathon, à Salamine, & devant Platées.* Mais il en uſe bien d'une autre ſorte, & tout d'un coup, comme s'il eſtoit inſpiré d'un Dieu, & poſſedé de l'eſprit d'Apollon même, il s'écrie en jurant par ces vaillans défenſeurs de la Grece. *Non, Meſſieurs, non, vous n'avez point failli. J'en jure par les manes de ces grands Hommes qui ont combattu pour la même*
5 *cauſe dans les plaines de Marathon.* Par cette ſeule forme de ſerment, que

que j'appelleray icy *Apoſtrophe*, il déïfie ces anciens Citoyens dont il parle, & montre en effet, qu'il faut regarder tous ceux qui meurent de la ſorte, comme autant de Dieux par le nom deſquels on doit jurer. Il 6
inſpire à ſes Juges l'eſprit & les ſentimens de ces illuſtres Morts, & changeant l'air naturel de la Preuve en cette grande & pathetique maniere d'affirmer par des ſermens ſi extraordinaires, ſi nouveaux, ſi dignes de foy, il fait entrer dans l'ame de ſes Auditeurs comme une eſpece de contre-poiſon & d'antidote qui en chaſſe toutes les mauvaiſes impreſſions. Il leur éleve le courage par des loüanges. En un mot, il leur fait conce- 7
voir qu'ils ne doivent pas moins s'eſtimer de la bataille qu'ils ont perduë contre Philippe, que des victoires qu'ils ont remportées à Marathon & à Salamine, & par tous ces differens moyens renfermez dans une ſeule Figure, il les entraîne dans ſon parti. Il y en a pourtant qui pretendent que l'original de ce ſerment ſe trouve dans Eupolis, quand il dit:

On ne me verra plus affligé de leur joye.
J'en jure mon combat aux champs de Marathon.

[1] Mais il n'y pas grande fineſſe à jurer ſimplement. Il faut voir où, 8
comment, en quelle occaſion, & pourquoy on le fait. Or dans le paſſage de ce Poëte il n'y a rien autre choſe qu'un ſimple ſerment. Car il parle là aux Atheniens heureux, & dans un temps où ils n'avoient pas beſoin de conſolation. Ajoûtez que dans ce ſerment il ne jure pas, comme Demoſthene, par des Hommes qu'il rende immortels, & ne ſonge point à faire naître dans l'ame des Atheniens des ſentimens dignes de la vertu de leurs Ancêtres : veu qu'au lieu de jurer par le nom de ceux qui avoient combattu, ils s'amuſe à jurer par une choſe inanimée, telle 9
qu'eſt un combat. Au contraire dans Demoſthene ce ſerment eſt fait directement pour rendre le courage aux Atheniens vaincus, & pour empêcher qu'il ne regardaſſent d'orénavant, comme un malheur, la bataille de Cheronée. De ſorte que, comme j'ay déja dit, dans cette ſeule Figure, il leur prouve par raiſon qu'ils n'ont point failli ; il leur en fournit un exemple ; il le leur confirme par des ſermens ; il fait leur éloge ; & il les exhorte à la guerre contre Philippe.

Mais comme on pouvoit répondre à nôtre Orateur : il s'agit de la ba- 10
taille que nous avons perduë contre Philippe, durant que vous maniez les affaires de la Republique, & vous jurez par les victoires que nos Ancêtres ont remportées. Afin donc de marcher ſeurement, il a ſoin de

MAis il n'y a pas grande fineſſe] Ce jugement eſt admirable, & Longin dit plus luy ſeul que tous les autres Rheteurs qui ont examiné le paſſage de Demoſthene. Quintilien avoit pourtant bien vû que les ſermens ſont ridicules, ſi l'on n'a l'adreſſe de les emploier auſſi heureuſement que cet Orateur ; mais il n'avoit point fait ſentir tous les défauts que Longin nous explique ſi clairement dans le ſeul examen qu'il fait de ce ſerment d'Eupolis. On peut voir deux endroits de Quintilien dans le Chap. 2. du Livre IX. DACIER.

de regler ſes paroles, & n'employe que celles qui luy ſont avantageuſes : faiſant voir, que même dans les plus grands emportemens il faut eſtre ſobre & retenu. En parlant donc de ces victoires de leurs Anceſtres, il dit, *ceux qui ont combattu par terre à Marathon, & par mer à Salamine ; ceux qui ont donné bataille prés d'Artemiſe & de Platées.* Il ſe garde bien de di-
11 re *ceux qui ont vaincu.* Il a ſoin de taire l'évenement qui avoit été auſſi heureux en toutes ces batailles, que funeſte à Cheronée ; & previent même l'Auditeur en pourſuivant ainſi. *Tous ceux, ô Eſchine, qui ſont peris en ces rencontres, ont été enterrez aux dépens de la Republique, & non pas ſeulement ceux dont la fortune a ſecondé la valeur.*

Chapitre XVII.

Que les Figures ont beſoin du Sublime pour les ſoûtenir.

1 IL ne faut pas oublier icy une reflexion que j'ay faite, & que je vai vous expliquer en peu de mots : c'eſt que ſi les Figures naturellement ſoûtiennent le Sublime, le Sublime de ſon coſté ſoûtient merveilleuſement les Figures : mais où, & comment ; c'eſt ce qu'il faut dire.

En premier lieu, il eſt certain qu'un diſcours, où les Figures ſont employées toutes ſeules, eſt de ſoy-même ſuſpect d'adreſſe, d'artifice,
2 & de tromperie. Principalement lorſqu'on parle devant un Juge ſouverain, & ſur-tout ſi ce Juge eſt un grand Seigneur, comme un Tyran, un Roy, ou un General d'armée : car il conçoit en luy-même une certaine indignation contre l'Orateur, [1] & ne ſçauroit ſouffrir qu'un chetif Rhetoricien entrepenne de le tromper, comme un enfant, par de groſ-
3 ſieres fineſſes. Il eſt même à craindre quelquefois, que prenant tout cet artifice pour une eſpece de mépris, il ne s'effarouche entierement : & bien qu'il retienne ſa colere, [2] & ſe laiſſe un peu amollir aux charmes du diſcours, il a toûjours une forte repugnance à croire ce qu'on luy dit.

C'eſt

Et ne ſçauroit ſouffrir qu'un chetif] Il me ſemble que ces deux expreſſions *chetif Rhetoricien* & *fineſſes groſſieres* ne peuvent s'accorder avec ces charmes du diſcours dont il eſt parlé ſix lignes plus bas. Longin dit, & *ne ſçauroit ſouffrir qu'un ſimple Rhetoricien*, τεχνίτης ῥήτωρ, *entreprenne de le tromper comme un enfant par de petites fineſſes*, σχηματίοις. Dacier.

Ibid. *Et ne ſçauroit ſouffrir*] Τεχνίτης ῥήτωρ eſt icy un Orateur qui ſe ſert de tous les artifices de ſon art, pour duper ſes Juges, ou pour les attirer au moins dans ſes ſentimens. Et quand cela ſe fait un peu trop ouvertement, & qu'un Juge habile s'en apperçoit, il s'en offenſe. C'eſt pourquoy Philoſtrate dans la vie d'Apollonius l. VIII, ch. 11, le diſſuade ſerieuſement. Δεινότης γὰρ, dit-il, ἐν δικαστηρίοις ἡ μὴ φανερὰ, κἂν διαβάλλοι τινὰ ὡς ἐπιβουλεύοντα τοῖς ψηφιουμένοις. Ἡ δ' ἀφανὴς κἂν ἀπέλθοι κρατοῦσα. Τὸ γὰρ λαθεῖν τοὺς δικάζοντας ὡς δεινός ἐστιν, ἀληθεστέρα δεινότης. Tollius.

2. *Et ſe laiſſe un peu amollir aux charmes du diſcours*] Tout cela ne ſe trouve pas dans le Grec. Je penſe que nôtre Auteur veut dire, que quand le Juge auroit même aſſez de force & de prudence pour retenir ſa colere, & ne la pas faire éclatter, il s'opiniâtreroit neanmoins à rejetter tout ce que l'Orateur luy pourroit dire. Tollius.

Par

C'eſt pourquoy il n'y a point de Figure plus excellente que celle qui eſt tout à fait cachée, & lorſqu'on ne reconnoiſt point que c'eſt une Figure. Or il n'y a point de ſecours ni de remede plus merveilleux pour l'empêcher 4
de paroître, que le Sublime & le Pathetique, parce que l'Art ainſi renfermé au milieu de quelque choſe de grand & d'éclatant, a tout ce qui luy manquoit, & n'eſt plus ſuſpect d'aucune tromperie. Je ne vous en ſçaurois donner un meilleur exemple que celuy que j'ay déja rapporté. *J'en jure par les manes de ces grands Hommes*, &c. Comment eſt-ce que 5
l'Orateur a caché la Figure dont il ſe ſert? N'eſt-il pas aiſé de reconnoître que c'eſt par l'éclat même de ſa penſée? Car comme les moindres lumieres s'évanouïſſent, quand le Soleil vient à éclairer; de même toutes ces ſubtilitez de Rhetorique diſparoiſſent à la veuë de cette grandeur qui les environne de tous coſtez. La même choſe à peu prés arrive dans 6
la Peinture. En effet, qu'on tire pluſieurs lignes paralleles ſur un même plan, avec les jours & les ombres, il eſt certain que ce qui ſe preſentera d'abord à la veuë, ce ſera le lumineux à cauſe de ſon grand éclat qui fait qu'il ſemble ſortir hors du tableau, & s'approcher en quelque façon de nous. Ainſi le Sublime & le Pathetique, ſoit par une affinité naturelle 7
qu'ils ont avec les mouvemens de nôtre ame, ſoit à cauſe de leur brillant, paroiſſent davantage & ſemblent toucher de plus prés nôtre eſprit que les Figures dont ils cachent l'Art, & qu'ils mettent comme à couvert.

CHAPITRE XVIII.

Des Interrogations.

QUe diray-je des Demandes & des Interrogations? Car qui peut nier 1
que ces ſortes de Figures ne donnent beaucoup plus de mouvement, d'action, & de force au diſcours? *Ne voulez-vous jamais faire autre choſe*, dit Demoſthene aux Atheniens, *qu'aller par la ville vous demander les uns aux autres: Que dit-on de nouveau? & que peut-on vous apprendre de plus nouveau que ce que vous voyés? Un Homme de Macedoine ſe rend maître des Atheniens, & fait la loy à toute la Grece. Philippe eſt-il* 2
mort? dira l'un: Non, répondra l'autre, il n'eſt que malade. Hé, que vous importe, Meſſieurs, qu'il vive ou qu'il meure? Quand le Ciel vous en auroit delivrez, vous vous feriez bien-toſt vous-mêmes un autre Philippe. Et ailleurs. *Embarquons-nous pour la Macedoine, mais où aborderons-nous,* dira quelqu'un, *malgré Philippe? La guerre même, Meſſieurs, nous decouvrira* [1] *par où Philippe eſt facile à vaincre.* S'il euſt dit la choſe ſimple- 3
ment,

[1] *Par où Philippe eſt facile à vaincre*] Le Grec porte, *la guerre même nous decouvrira le foible de l'état, ou des affaires de Philippe.* Tacite a égard à ce paſſage de Demoſthene; quand il dit l. 2, hiſtor. *Aperiet & recludet contecta & tumeſcentia victricium partium vulnera bellum ipſum.* Où j'aimerois mieux lire, *ulcera*; bien-

 que

ment, ſon diſcours n'euſt point répondu à la majeſté de l'affaire dont il parloit: au lieu que par cette divine & violente maniere de ſe faire des interrogations & de ſe répondre ſur le champ à ſoy-même, comme ſi c'étoit une autre perſonne, non ſeulement il rend ce qu'il dit plus grand
4 & plus fort, mais plus plauſible & plus vray-ſemblable. Car le Pathetique ne fait jamais plus d'effet que lorſqu'il ſemble que l'Orateur ne le recherche pas, mais que c'eſt l'occaſion qui le fait naître. Or il n'y a rien qui imite mieux la paſſion que ces ſortes d'Interrogations & de Réponſes.
5 Car ceux qu'on interroge, ſentent naturellement une certaine émotion qui fait que ſur le champ ils ſe precipitent de répondre, [2] & de dire ce qu'ils ſçavent de vray, avant même qu'on ait achevé de les interroger. Si bien que par cette Figure l'Auditeur eſt adroitement trompé, & prend les diſcours les plus meditez pour des choſes dites ſur l'heure [3] & dans la chaleur * * * * *.

que je ſçache que le mot *vulnera* ſe trouve quelquefois dans cette ſignification. TOLLIUS.

2. *Et de dire ce qu'ils ſçavent de vray,*] J'avois déja conſideré cette periode dans la premiere édition, comme ne s'accordant pas tout-à-fait avec le texte Grec: mais Monſieur Boileau l'a un peu changée, de ſorte qu'on n'y trouve rien à dire. Je l'expliquay ainſi: *Car comme d'ordinaire ceux qu'on interroge, s'irritent, & repondent ſur le champ à ce qu'on leur demande, avec quelque émotion de cœur, & avec un ton qui nous exprime & nous fait voir les veritables ſentimens de leur ame, il arrive le plus ſouvent que l'Auditeur ſe laiſſe duper & tromper par cette Figure, & qu'il prend le diſcours,* &c. TOLLIUS.

3. *Et dans la chaleur.*] Le Grec ajoûte: *Il y a encore un autre moyen; car on le peut voir dans ce paſſage d'Herodote, qui eſt extremement ſublime.* Mais je n'ay pas crû devoir mettre ces paroles à cet endroit qui eſt fort défectueux: puiſqu'elles ne forment aucun ſens, & ne ſerviroient qu'à embarraſſer le Lecteur. BOILEAU.

CHAPITRE XIX.

Des Liaiſons negligées.

1 Il n'y a rien encore qui donne plus de mouvement au Diſcours que d'en ôter les liaiſons. En effet, un Diſcours que rien ne lie & n'embarraſſe, marche & coule de ſoy-même, & il s'en faut peu qu'il n'aille quelquefois plus vîte que la penſée même de l'Orateur. *Ayant approché leurs boucliers les uns des autres*, dit Xenophon, *ils reculoient, ils combattoient, ils tuoient, ils mouroient enſemble.* Il en eſt de même de ces paroles d'Euryloque à Ulyſſe dans Homere:

Nous avons par ton ordre à pas precipitez
Parcouru de ces bois les ſentiers écartez:
[2] *Nous avons dans le fond d'une ſombre vallée*
Découvert de Circé la maiſon reculée.

Car

Il n'y a rien encore qui donne plus de mouvement au diſcours, que d'en ôter les liaiſons.] J'ay ſupplée cela au texte: parce que le ſens y conduit de luy-même. BOILEAU.

2. *Nous avons dans le fond.*] Tous les exemplaires de Longin mettent icy des étoiles, comme

Car ces Periodes ainſi coupées, & prononcées neanmoins avec précipita- 2
tion, ſont les marques d'une vive douleur, qui l'empêche en même temps, [3] & le force de parler. C'eſt ainſi qu'Homere ſçait ôter où il faut, les liaiſons du diſcours.

comme ſi l'endroit étoit defectueux; mais ils ſe trompent. La remarque de Longin eſt fort juſte, & ne regarde que ces deux periodes ſans conjonction: *Nous avons par ton ordre*, &c. & enſuite: *Nous avons dans le fond*, &c. Boileau.

3. *Et le force de parler.*] La reſtitution de Monſieur le Févre eſt fort bonne, συνδιωκούσης, & non pas συνδιοικούσης. J'en avois fait la remarque avant luy. Boileau.

Chapitre XX.

Du mélange des Figures.

Il n'y a encore rien de plus fort pour émouvoir, que de ramaſſer en- 1
ſemble pluſieurs Figures. Car deux ou trois Figures ainſi mêlées entrant par ce moyen dans une eſpece de ſocieté ſe communiquent les unes aux autres de la force, des graces & de l'ornement: comme on le peut voir dans ce paſſage de l'oraiſon de Demoſthene contre Midias, où en même temps il ôte les liaiſons de ſon Diſcours & mêle emſemble les Figures de Repetition & de Deſcription. *Car tout homme*, dit cet Orateur, 2
qui en outrage un autre, fait beaucoup de choſes du geſte, des yeux, de la voix, que celuy qui a été outragé ne ſçauroit peindre dans un recit. Et de peur que dans la ſuite ſon diſcours ne vint à ſe relâcher, ſçachant bien que l'ordre appartient à un eſprit raſſis, & qu'au contraire le deſordre eſt la marque de la paſſion, qui n'eſt en effet elle-même qu'un trouble & une émotion de l'ame, il pourſuit dans la même diverſité de Figures.
Tantôt il le frappe comme ennemy, tantôt pour luy faire inſulte, tantôt 3
avec les poings, tantôt au viſage. Par cette violence de paroles ainſi entaſſées les unes ſur les autres, l'Orateur ne touche & ne remuë pas moins puiſſamment ſes Juges, que s'ils le voyoient frapper en leur preſence. Il revient à la charge & pourſuit, comme une tempête. *Ces affronts émeuvent, ces affronts tranſportent un Homme de cœur, & qui n'eſt point ac-*
coûtumé aux injures. On ne ſçauroit exprimer par des paroles l'énormité d'une 4
telle action. Par ce changement continuel, il conſerve par tout le caractere de ces Figures turbulentes: tellement que dans ſon ordre il y a un deſordre, & au contraire dans ſon deſordre il y a un ordre merveilleux.

Chapitre XXI.

Des mauvais effets des Liaiſons.

Qu'ainſi ne ſoit, mettez par plaiſir les conjonctions à ce paſſage, 1
comme font les Diſciples d'Iſocrate. *Et certainement il ne faut pas oublier,*

oublier, que celuy qui en outrage un autre fait beaucoup de choſes, premierement par le geſte, enſuite pas les yeux, & enfin par la voix même, &c. Car en égalant & applaniſſant ainſi toutes choſes par le moyen des liaiſons, vous verrez que d'un Pathetique fort & violent, vous tomberez dans une petite affeterie de langage qui n'aura ni pointe ni éguillon, &
2 que toute la force de vôtre diſcours s'éteindra auſſi-toſt d'elle-même. Et comme il eſt certain, que ſi on lioit le corps d'un homme qui court, on luy feroit perdre toute ſa force; de même ſi vous allez embarraſſer une paſſion de ces liaiſons & de ces particules inutiles, elle les ſouffre avec peine, [1] vous luy ôtez la liberté de ſa courſe, & cette impetuoſité qui la faiſoit marcher avec la même violence qu'un trait lancé par une machine.

1. *Vous luy ôtez*] *Parce que vous luy ôtez.* Tollius.

Chapitre XXII.

Des Hyperbates.

1 Il faut donner rang aux Hyperbates. L'Hyperbate n'eſt autre choſe que *la Tranſpoſition des penſées ou des paroles dans l'ordre & la ſuite d'un diſcours.* Et cette Figure porte avec ſoy le caractere veritable d'une paſſion forte & violente. En effet, voyez tous ceux qui ſont émûs de colere, de frayeur, de dépit, de jalouſie, ou de quelqu'autre paſſion que ce ſoit, (car il y en a tant que l'on n'en ſçait pas le nombre) leur eſprit eſt dans
2 une agitation continuelle. [2] A peine ont-ils formé un deſſein qu'ils en conçoivent auſſi-toſt un autre, & au milieu de celuy-cy s'en propoſant encore de nouveaux, où il n'y a ni raiſon ni rapport, ils reviennent ſouvent à leur premiere reſolution. La paſſion en eux eſt comme un vent leger & inconſtant qui les entraîne, & les fait tourner ſans ceſſe de côté & d'autre : ſi bien que dans ce flux & ce reflux perpetuel de ſentimens oppoſés, ils changent à tous momens de penſée & de langage, & ne gardent ni ordre ni ſuite dans leur diſcours.

3 Les habiles Ecrivains, pour imiter ces mouvemens de la Nature, ſe ſervent des Hyperbates. Et à dire vray, l'Art n'eſt jamais dans un plus haut degré de perfection, que lors qu'il reſſemble ſi fort à la Nature, qu'on le prend pour la Nature même; & au contraire la Nature ne reüſſit jamais mieux que quand l'Art eſt caché.

Nous voyons un bel exemple de cette Tranſpoſition dans Herodote, où

Il faut donner rang] *Il faut conſiderer d'un même œil les Hyperbates.* Tollius.

2. *A peine ont-ils formé un deſſein*] J'aime mieux, *à peine ont-ils commencé à former un diſcours, qu'ils ſe jettent fort ſouvent ſur une autre penſée, & comme s'ils avoient oublié ce qu'ils commençoient de dire, ils y entremêlent hors de propos ce qui leur vient dans la fantaiſie, & aprés cela ils reviennent à leur premiere démarche.* Tollius.

3. *Si*

où Denys Phocéen parle ainſi aux Ioniens. *En effet nos affaires ſont re-* 4
duites à la derniere extremité, Meſſieurs. Il faut neceſſairement que nous ſoyons libres, ou eſclaves, & eſclaves miſerables. [3] *Si donc vous voulez éviter les malheurs qui vous menacent, il faut ſans differer embraſſer le travail & la fatigue, & acheter vôtre liberté par la défaite de vos ennemis.* S'il euſt voulu ſuivre l'ordre naturel, voicy comme il euſt parlé. *Meſſieurs.*
Il eſt maintenant temps d'embraſſer le travail & la fatigue: car enfin nos af- 5
faires ſont reduites à la derniere extremité, &c. Premierement donc il tranſporte ce mot *Meſſieurs*, & ne l'inſere qu'immediatement aprés leur avoir jetté la frayeur dans l'ame: comme ſi la grandeur du peril luy avoit fait oublier la civilité qu'on doit à ceux à qui l'on parle, en commençant un
diſcours. Enſuite il renverſe l'ordre des penſées. Car avant que de les 6
exhorter au travail, qui eſt pourtant ſon but, il leur donne la raiſon qui les y doit porter: *En effet nos affaires ſont reduites à la derniere extremité;* afin qu'il ne ſemble pas que ce ſoit un diſcours eſtudié qu'il leur apporte: mais que c'eſt la paſſion qui le force à parler ſur le champ. Thucydide a auſſi des Hyperbates fort remarquables, & s'entend admirablement à tranſpoſer les choſes qui ſemblent unies du lien le plus naturel, & qu'on diroit ne pouvoir être ſeparées.

Demoſthene eſt en cela bien plus retenu que luy. [4] En effet, pour Thu- 7
cydide, jamais perſonne ne les a répanduës avec plus de profuſion, & on peut dire qu'il en ſaoule ſes Lecteurs. Car dans la paſſion qu'il a de faire paroître que tout ce qu'il dit, eſt dit ſur le champ, il traîne ſans ceſſe l'Auditeur par les dangereux détours de ſes longues Tranſpoſitions.
Aſſés ſouvent donc il ſuſpend ſa premiere penſée, comme s'il affectoit 8
tout exprés le deſordre: & entremêlant au milieu de ſon diſcours pluſieurs choſes differentes qu'il va quelquefois chercher, même hors de ſon ſujet, il met la frayeur dans l'ame de l'Auditeur qui croit que tout ce diſcours va tomber, & l'intereſſe malgré luy dans le peril où il penſe voir l'Orateur.

3. *Si donc vous voulez*] Tous les Interpretes d'Herodote & ceux de Longin ont expliqué ce paſſage comme Monſieur Boileau. Mais ils n'ont pas pris garde que le verbe Grec ἐνδέκεσθαι ne peut pas ſignifier *éviter*, mais *prendre*, & que ταλαιπωρία n'eſt pas plus ſouvent employé pour *miſere*, *calamité*, que pour *travail*, *peine*. Herodote oppoſe manifeſtement ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, *prendre de la peine, n'apprehender point la fatigue*, à μαλακίῃ διαχρῆσθαι, *être lâche, pareſſeux*, & il dit, *ſi donc vous ne voulez point apprehender la peine & la fatigue, commencez dés ce moment à travailler, & aprés la défaite de vos ennemis vous ſerez libres.* Ce que je dis paroiſtra plus clairement, ſi on prend la peine de lire le paſſage dans le ſixiéme Livre d'Herodote à la Section XI. DACIER.

Ibid. *Si donc vous voulez*] Je penſe qu'on exprimeroit mieux la force de cette penſée en diſant: *Si donc vous voulez à preſent vous réſoudre à ſouffrir un peu de travail & de fatigue, cela vous donnera bien au commencement quelque embarras & quelque fâcherie, mais vous en tirerez auſſi ce profit, de voir vos ennemis defaits par vôtre courage, & vôtre liberté recouvrée & miſe en ſeureté.* Monſieur Dacier a veu le foible de la traduction dans cet endroit auſſi-bien que moy: & on peut confronter ſes paroles avec ma traduction Latine. TOLLIUS.

4. *En effet, pour Thucydide*] Monſieur Boileau a fait bien du changement icy dans ſa

ſeconde

rateur. Puis tout d'un coup, & lors qu'on ne s'y attendoit plus, diſant à propos ce qu'il y avoit ſi long-temps qu'on cherchoit; par cette Tranſpoſition également hardie & dangereuſe, il touche bien davantage que s'il euſt gardé un ordre dans ſes paroles; il y a tant d'exemples de ce que je dis, que je me diſpenſeray d'en rapporter.

ſeconde édition. Mais je ne puis pas comprendre, pourquoy il a attribué dans celle-cy à Thucydide ce qui appartient à Demoſthene. Car ce πολὺ τὸ ἀγωνιστικὸν, καὶ τὸ ἐξ ὑπογύου λέγειν, & tout ce qui ſuit, ne peut être entendu que de Demoſthene, qui eſt proprement le modele d'un Orateur parfaitement ſublime. Même je ne trouve pas la traduction icy trop juſte. J'euſſe dit: *Demoſthene eſt en cela bien plus retenu que luy, mais il ſurpaſſe neanmoins de beaucoup tous les autres; & par ces tranſpoſitions, & par cette maniere de dire ce qu'il dit ſur le champ, il nous fait paroître la force d'un diſcours vigoureux, & qui ébranle les ames. Et comme ſi cela n'étoit pas aſſez, il jette les Auditeurs dans le même embarras, & les traîne par les même detours de ſes longues tranſpoſitions, où il leur ſemble qu'il s'égare.* Tollius.

Chapitre XXIII.

Du Changement de Nombre.

1 IL n'en faut pas moins dire de ce qu'on appelle, *Diverſités de Cas*, *Collections*, *Renverſemens*, *Gradations*, & de toutes ces autres Figures, qui étant, comme vous ſçavez, extrémement fortes & vehementes, peuvent beaucoup ſervir par conſequent à orner le diſcours, & contribuent en toutes manieres au Grand & au Pathetique. Que diray-je des Changemens de Cas, de Temps, de Perſonnes, de Nombre, & de Genre?

2 En effet qui ne voit combien toutes ces choſes ſont propres à diverſifier, & à ranimer l'expreſſion? [1] Par exemple, pour ce qui regarde le changement de Nombre; ces Singuliers, dont la terminaiſon eſt ſinguliere, mais qui ont pourtant, à les bien prendre, la force & la vertu des Pluriels:

> [2] *Auſſi-toſt un grand Peuple accourant ſur le port*
> *Ils firent de leurs cris retentir les rivages.*

3 Et ces Singuliers ſont d'autant plus dignes de remarque, qu'il n'y a rien quelquefois de plus magnifique que les Pluriels. Car la multitude qu'ils renferment, leur donne du ſon & de l'emphaſe. Tels ſont ces Pluriels qui ſortent de la bouche d'Oedipe dans Sophocle:

Hymen,

Par exemple, *pour ce qui regarde*] Je ne trouve pas icy ce que le Grec me dit. Tâchons de le ſuivre: *Icy ma penſée n'eſt pas de dire, que la ſeule ſorte de changement de Nombre qui donne du luſtre & de l'ornement à un diſcours, ſoit celle qui dans une terminaiſon Singuliere a pourtant toute la force & toute la vertu des Pluriels, comme par exemple, Auſſi-tôt* &c. *Je regarde plus icy les Pluriels, que j'eſtime d'autant plus dignes de remarque,* &c. Tollius.

2. *Auſſi-toſt un grand peuple, &c.*] Quoy qu'en veuille dire Monſieur le Févre, il y a icy deux Vers, & la Remarque de Langbaine eſt fort juſte. Car je ne voy pas pourquoy en mettant θῦνον il eſt abſolument neceſſaire de mettre καὶ. Boileau.

Ibid. *Auſſi-toſt un grand peuple accourant ſur*

Hymen, funeſte Hymen tu m'as donné la vie:
Mais dans ces mêmes flancs où je fus enfermé,
Tu fais rentrer ce ſang dont tu m'avois formé.
Et par là tu produis & des fils & des peres,
Des freres, des maris, des femmes & des meres,
Et tout ce que du ſort la maligne fureur
Fit jamais voir au jour & de honte & d'horreur.

Tous ces differens noms ne veulent dire qu'une ſeule perſonne; c'eſt à 4
ſçavoir, Oedipe d'une part, & ſa mere Jocaſte de l'autre. Cependant par le moyen de ce nombre ainſi répandu & multiplié en differens Pluriels, il multiplie en quelque façon les infortunes d'Oedipe. C'eſt par un même pleonaſme qu'un Poëte a dit:

On vit les Sarpedons & les Hectors paroître.

Il en faut dire autant de ce paſſage de Platon à propos des Atheniens, 5
que j'ay rapporté ailleurs. *Ce ne ſont point des Pelops, des Cadmus, des Egyptes, des Danaüs, ni des hommes nés barbares qui demeurent avec nous. Nous ſommes tous Grecs, éloignés du commerce & de la frequentation des nations étrangeres, qui habitons une même ville,* &c.

En effet, tous ces Pluriels ainſi ramaſſés enſemble, nous font conce- 6
voir une bien plus grande idée des choſes. Mais il faut prendre garde à ne faire cela que bien à propos, & dans les endroits où il faut amplifier, ou multiplier, ou exagerer, & dans la paſſion; c'eſt-à-dire, quand le ſujet eſt ſuſceptible d'une de ces choſes ou de pluſieurs. [3] Car d'attacher par tout ces cymbales & ces ſonnettes, cela ſentiroit trop ſon Sophiſte.

CHA-

ſur le port.] Voicy le paſſage Grec, ἀυτίκα λαὸς ἀπείρων θύνων ἐπ' ἠϊόνεσι διϊςάμϑμοι κελάδησαν. Langbaine corrige θῦνον pour θύνων, & il fait une fin de vers avec un vers entier,

—————— ἀυτίκα λαὸς ἀπείρων
Θῦνον ἐπ' ἠϊόνεσι διϊςάμϑμοι κελάδησαν.

Mais Monſieur le Févre ſoûtient que c'eſt de la proſe, qu'il n'y faut rien changer & que ſi l'on mettoit θῦνον, il faudroit auſſi ajoûter un κὴ, καὶ διϊςάμϑμοι. Monſieur Boileau ſe détermine ſur cela, & il ſuit la remarque de Langbaine, qui luy a paru plus juſte; parce, dit il, qu'il ne voit pas pourquoy en mettant θῦνον, on eſt obligé de mettre la liaiſon καὶ. Il veut dire ſans doute, & cela eſt vray, que deux verbes ſe trouvent tres-ſouvent ſans liaiſon, comme dans le paſſage d'Homere, que Longin rapporte dans le Chap. XVI: mais il devoit prendre garde que dans ce paſſage chaque verbe occupe un vers, au lieu qu'icy il n'y auroit qu'un ſeul vers pour les deux verbes, ce qui eſt entierement oppoſé au genie de la langue Grecque, qui ne ſouffre pas qu'un ſeul vers renferme deux verbes de même temps & un participe ſans aucune liaiſon. Cela eſt certain. D'ailleurs on pourroit faire voir que cet aſyndeton, que l'on veut faire dans ce prétendu vers, au lieu de luy donner de la force & de la viteſſe, l'énerve, & le rend languiſſant. DACIER.

3. *Car d'attacher par tout ces cymbales*] Les Anciens avoient accoûtumé de mettre des ſonnettes aux harnois de leurs chevaux dans les occaſions extraordinaires, c'eſt-à-dire, les jours où l'on faiſoit des revûës ou des tournois: il paroît même par un paſſage d'Eſchyle, qu'on en garniſſoit les boucliers tout au tour; c'eſt de cette coûtume que dépend l'intelligence de ce paſſage de Longin, qui veut dire que comme un homme, qui mettroit ces ſonnettes tous les jours, ſeroit pris pour un Charlatan; un Orateur, qui employeroit par tout ces pluriels, paſſeroit pour un Sophiſte. DACIER.

CHAPITRE XXIV.

Des Pluriels reduits en Singuliers.

1 ON peut auſſi tout au contraire reduire les Pluriels en Singuliers ; & cela a quelque choſe de fort grand. *Tout le Peloponeſe*, dit Demoſthene, *étoit alors diviſé en factions.* Il en eſt de même de ce paſſage d'Herodote : *Phrynicus faiſant repreſenter ſa Tragedie intitulée la Priſe de Milet, tout*[1] *le Theatre ſe fondit en larmes.* Car de ramaſſer ainſi pluſieurs choſes en une, cela donne plus de corps au diſcours. Au reſte, je tiens que pour l'ordinaire c'eſt une même raiſon qui fait valoir ces deux diffe-
2 rentes Figures. En effet, ſoit qu'en changeant les Singuliers en Pluriels, d'une ſeule choſe vous en faſſiés pluſieurs : ſoit qu'en ramaſſant des Pluriels dans un ſeul nom Singulier qui ſonne agreablement à l'oreille, de pluſieurs choſes vous n'en faſſiez qu'une, ce changement impréveu marque la paſſion.

LE *Theatre ſe fondit en larmes.*] Il y a dans le Grec *οἱ θεώμενοι*. C'eſt une faute. Il faut mettre comme il y a dans Herodote, *θέητρον*. Autrement Longin n'auroit ſceu ce qu'il vouloit dire. BOILEAU.

CHAPITRE XXV.

Du Changement de Temps.

1 IL en eſt de même du changement de Temps : lorſqu'on parle d'une choſe paſſée, comme ſi elle ſe faiſoit preſentement : parce qu'alors ce n'eſt plus une narration que vous faites, c'eſt une action qui ſe paſſe à l'heure même. *Un Soldat*, dit Xenophon, *étant tombé ſous le cheval de Cyrus, & étant foulé aux pieds de ce cheval, il luy donne un coup d'épée dans le ventre. Le cheval bleſſé ſe démene & ſecouë ſon maître. Cyrus tombe.* Cette Figure eſt fort frequente dans Thucydide.

CHAPITRE XXVI.

Du Changement de Perſonnes.

1 LE Changement de Perſonnes n'eſt pas moins pathetique. Car il fait que l'Auditeur aſſez ſouvent ſe croit voir luy-même au milieu du peril.

Vous diriez à les voir pleins d'une ardeur ſi belle,
Qu'ils retrouvent toûjours une vigueur nouvelle :
Que rien ne les ſçauroit ni vaincre ni laſſer,
Et que leur long combat ne fait que commencer.

Et

Et dans Aratus.

Ne t'embarque jamais durant ce triſte mois.

Cela ſe voit encore dans Herodote. *A la ſortie de la ville d'Elephantine*, 2
dit cet Hiſtorien, *du côté qui va en montant, vous rencontrerez d'abord une colline: &c. De là vous deſcendrez dans une plaine: Quand vous l'aurez traverſée, vous pouvez vous embarquer tout de nouveau, & en douze jours vous arriverez à une grande ville qu'on appelle Meroé.* Voyez-vous, mon cher Terentianus, comme il prend vôtre eſprit avec luy, & le conduit dans tous ces differens païs, vous faiſant plûtôt voir qu'entendre.
Toutes ces choſes ainſi pratiquées à propos arrêtent l'Auditeur, & luy 3
tiennent l'eſprit attaché ſur l'action preſente. Principalement lorſqu'on ne s'adreſſe pas à pluſieurs en general, mais à un ſeul en particulier.

Tu ne ſçaurois connoître au fort de la mêlée,
Quel parti ſuit le fils du courageux Tydée.

Car en réveillant ainſi l'Auditeur par ces Apoſtrophes, vous le rendez plus émû, plus attentif, & plus plein de la choſe dont vous parlez.

CHAPITRE XXVII.

Des Tranſitions impreveuës.

IL arrive auſſi quelquefois qu'un Ecrivain parlant de quelqu'un, tout 1
d'un coup ſe met à ſa place, & jouë ſon perſonnage: & cette Figure marque l'impetuoſité de la Paſſion.

Mais Hector de ſes cris rempliſſant le rivage,
Commande à ſes ſoldats de quitter le pillage:
De courir aux vaiſſeaux. Car j'atteſte les Dieux
Que quiconque oſera s'écarter à mes yeux,
Moy-même dans ſon ſang j'iray laver ſa honte.

Le Poëte retient la narration pour ſoy, comme celle qui luy eſt pro- 2
pre, & met tout d'un coup, & ſans en avertir, cette menace précipitée dans la bouche de ce Guerrier bouillant & furieux. En effet, ſon diſcours auroit langui s'il y eût entremêlé: *Hector dit alors de telles ou ſemblables paroles.* Au lieu que par cette Tranſition impréveuë il prévient le Lecteur, & la Tranſition eſt faite avant que le Poëte même ait ſongé
qu'il la faiſoit. Le veritable lieu donc où l'on doit uſer de cette Figure, 3
c'eſt quand le temps preſſe, & que l'occaſion qui ſe preſente ne permet pas de differer, lorſque ſur le champ il faut paſſer d'une perſonne à une autre, comme dans Hecatée. [1] *Ce Heraut ayant aſſés peſé la conſéquence de toutes*

Ce *Heraut ayant peſé, &c.*] Monſieur le Févre & Monſieur Dacier donnent un autre ſens à ce paſſage d'Hecatée, & font même une reſtitution ſur ὡς μὴ ὢν, dont ils changent ainſi l'accent ὡς μὴ ὧν: pretendant que c'eſt un Ioniſme pour, ὡς μὴ οὖν. Peut-être ont-ils raiſon, mais peut être auſſi qu'ils ſe trompent, puiſqu'on ne ſçait de- quoy

toutes ces choſes , il commande aux Deſcendans des Heraclides de ſe retirer. Je ne puis plus rien pour vous , non plus que ſi je n'étois point au monde. Vous étes perdus , & vous me forcerez bien-tôt moy-même d'aller chercher une re-
4 *traite chez quelque autre peuple.* Demoſthene dans ſon Oraiſon contre Ariſtogiton a encore employé cette Figure d'une maniere differente de celle-cy , mais extremement forte & pathetique. *Et il ne ſe trouvera perſonne entre vous* , dit cet Orateur , *qui ait du reſſentiment & de l'indignation de voir un impudent , un infame violer inſolemment les choſes les plus ſaintes ?* [2] *Un ſcelerat , dis-je , qui ...... O le plus méchant de tous les hommes ! rien n'aura pû arrêter ton audace effrenée ? Je ne dis pas ces portes , je ne dis pas*
5 *ces barreaux , qu'un autre pouvoit rompre comme toy.* Il laiſſe là ſa penſée imparfaite , la colere le tenant comme ſuſpendu & partagé ſur un mot , entre deux differentes perſonnes. *Qui .... O le plus méchant de tous les hommes !* Et enſuite tournant tout d'un coup contre Ariſtogiton ce même diſcours [3] qu'il ſembloit avoir laiſſé là ; il touche bien davantage , & fait une bien plus forte impreſſion. Il en eſt de même de cet emportement de Penelope dans Homere , quand elle voit entrer chez elle un Heraut de la part de ſes Amans:

De mes fâcheux Amans miniſtre injurieux ,
Heraut que cherches-tu ? Qui t'amene en ces lieux ?
Y viens-tu de la part de cette Troupe avare ,

Ordon-

quoy il s'agit en cet endroit, le livre d'Hecatée étant perdu. En attendant donc que ce Livre ſoit retrouvé , j'ay crû que le plus ſeur étoit de ſuivre le ſens de Gabriel de Petra , & des autres Interpretes , ſans y changer ni accent ni virgule. Boileau.

Ibid. *Ce Heraut ayant*] Ce paſſage d'Hecatée a été expliqué de la même maniere par tous les Interpretes ; mais ce n'eſt guere la coûtume qu'un Heraut peſe la conſequence des ordres qu'il a receus , ce n'eſt point auſſi la penſée de cet Hiſtorien. Monſieur le Févre avoit fort bien vû que ταῦτα δεινὰ ποιούμενος ne ſignifie point du tout *peſant la conſequence de ces choſes* , mais *etant bien fâché de ces choſes* , comme mille exemples en font foy , & que ἂν n'eſt point icy un participe ; mais ἂν pour ὢν dans le ſtile d'Ionie , qui étoit celuy de cet Auteur ; c'eſt-à-dire , que ὡς μὴ ἂν ne ſignifie point *comme ſi je n'étois point au monde* ; mais *afin donc* , & cela dépend de la ſuite. Voicy le paſſage entier : *Le Heraut bien fâché de l'ordre qu'il avoit receu , fait commandement aux deſcendans des Heraclides de ſe retirer. Je ne ſçaurois vous aider. Afin donc que vous ne periſſiez entierement , & que vous ne m'enveloppiez dans vôtre ruine en me faiſant exiler , partez , retirez vous chez quelqu'autre peuple.* Dacier.

Ibid. *Ce Heraut*] J'ay ſi bonne opinion de la franchiſe de Monſieur Boileau , & de Monſieur Dacier , que je ne doute pas , qu'ils n'approuvent ma traduction Latine que j'exprimeray , comme je pourray , en François : *Le Roy Ceyx étant fort troublé de cette declaration de guerre , commande incontinent aux deſcendans des Heraclides de quitter ſon royaume. Car je ne ſuis pas aſſez puiſſant pour vous proteger. Allez vous en donc , & retirez vous dans un autre pays : afin que vous ne vous mettiez pas en danger de perdre la vie , & moy , d'être à cauſe de vous chaſſé de mon royaume.* Tollius.

2. *Un ſcelerat , dis-je ,*] J'aimerois mieux tourner : *De voir cet impudent , cet infame , forcer inſolemment les droits ſacrez de cette ville. Ce ſcelerat , dis-je , qui .... (ô le plus méchant de tous les hommes) voyant qu'on avoit reprimé l'audace effrenée de ſes diſcours , non par ces barreaux , ni par ces portes , qu'un autre pouvoit auſſi-bien rompre que toy , &c.* Tollius.

3. *Qu'il ſembloit*] J'euſſe dit ; *lors qu'il ſem-*

Ordonner qu'à l'inſtant le Feſtin ſe prepare?
Faſſe le juſte Ciel, avançant leur trepas,
Que ce repas pour eux ſoit le dernier repas.
Lâches, qui pleins d'orgueuil & foibles de courage,
Conſumez de mon fils le fertile heritage;
Vos Peres autrefois ne vous ont-ils point dit
Quel Homme étoit Ulyſſe, &c.

ſembloit avoir abandonné les Juges, il les touche bien davantage par la chaleur de ſon emportement, & fait une bien plus forte impreſſion dans leurs eſprits, que s'il avoit ſimplement pourſuivi le fil de ſon diſcours. TOLLIUS.

CHAPITRE XXVIII.

De la Periphraſe.

IL n'y a perſonne, comme je croy, qui puiſſe douter que la Periphra- 1
ſe ne ſoit encore d'un grand uſage dans le Sublime. Car, comme
dans la Muſique le ſon principal devient plus agréable à l'oreille, lors
qu'il eſt accompagné [1] de ces differentes parties qui luy répondent:
De même la Periphraſe tournant à l'entour du mot propre, forme ſou-
vent par rapport avec luy une conſonance & une harmonie fort belle dans
le diſcours. Sur-tout lors qu'elle n'a rien de diſcordant ou d'enflé, mais
que toutes choſes y ſont dans un juſte temperament. Platon nous en 2
fournit un bel exemple au commencement de ſon Oraiſon funebre. *En-
fin*, dit-il, *nous leur avons rendu les derniers devoirs, & maintenant ils ache-
vent ce fatal voyage, & ils s'en vont tous glorieux de la magnificence avec la-
quelle toute la ville en general, & leurs parens en particulier, les ont recon-
duits hors de ce monde.* Premierement il appelle la Mort, *ce fatal voyage.*
Enſuite il parle des derniers devoirs qu'on avoit rendus aux morts, com-
me d'une pompe publique que leur païs leur avoit preparée exprés, pour
les conduire hors de cette vie. Dirons-nous que toutes ces choſes ne con- 3
tribuent que mediocrement à relever cette penſée? Avoüons plûtôt que
par le moyen de cette Periphraſe melodieuſement répanduë dans le diſ-
cours, d'une diction toute ſimple, il a fait une eſpece de concert & d'har-
monie. De même Xenophon: *Vous regardez le travail comme le ſeul gui-
de qui vous peut conduire à une vie heureuſe & plaiſante. Au reſte, vôtre* 4
ame

D*e ces differentes parties qui luy répondent.*] C'eſt ainſi qu'il faut entendre παραφώνων. Cets mots φθόγγοι παράφωνοι ne voulant dire autre choſe que les parties faites ſur le ſujet, & il n'y a rien qui convienne mieux à la Periphraſe, qui n'eſt autre choſe qu'un aſſemblage de mots qui répondent differemment au mot propre, & par le moyen deſquels, comme l'Auteur le dit dans la ſuite, d'une diction toute ſimple on fait une eſpece de concert & d'harmonie. Voilà le ſens le plus naturel qu'on puiſſe donner à ce paſſage. Car je ne ſuis pas de l'avis de ces Modernes, qui ne veulent pas, que dans la Muſique des Anciens, dont on nous raconte des effets ſi prodigieux, il y ait eu des parties, puiſque ſans parties il ne peut y avoir d'harmonie.

ame eſt ornée de la plus belle qualité que puiſſent jamais poſſeder des hommes nés pour la guerre ; c'eſt qu'il n'y a rien qui vous touche plus ſenſiblement que la loüange. A lieu de dire : *Vous vous adonnez au travail*, il uſe de cette circonlocution ; *Vous regardez le travail, comme le ſeul guide qui*
4 *vous peut conduire à une vie heureuſe.* Et étendant ainſi toutes choſes, il rend ſa penſée plus grande, & releve beaucoup cet éloge. Cette Periphraſe d'Herodote me ſemble encore inimitable : *La Déeſſe Venus pour châtier l'inſolence des Scythes, qui avoient pillé ſon Temple, leur envoya la maladie des Femmes.*

Je m'en rapporte pourtant aux Sçavans en Muſique : & je n'ay pas aſſez de connoiſſance de cet Art, pour decider ſouverainement là-deſſus. BOILEAU.

2. *La maladie des femmes.*] Ce paſſage a fort exercé juſqu'icy les Sçavans & entre autres Monſieur Coſtar & Monſieur de Girac. C'eſt ce dernier dont j'ay ſuivi le ſens qui m'a paru le meilleur, y ayant un fort grand rapport de la maladie naturelle qu'ont les femmes, avec les Hemorroïdes. Je ne blâme pas pourtant le ſens de Monſieur Dacier. BOILEAU.

Ibid. *La maladie des femmes.*] Par cette maladie des femmes tous les Interpretes ont entendu les Hemorroïdes ; mais il me ſemble qu'Herodote auroit eu tort de n'attribuer qu'aux femmes ce qui eſt auſſi commun aux hommes, & que la periphraſe dont il s'eſt ſervi ne feroit pas fort juſte. Ce paſſage a embarraſſé beaucoup de gens, & Voiture n'en a pas été ſeul en peine. Pour moy je ſuis perſuadé que la plûpart pour avoir voulu trop fineſſer ne ſont point entrez dans la penſée d'Herodote, qui n'entend point d'autre maladie que celle qui eſt particuliere aux femmes. C'eſt en cela auſſi que ſa periphraſe paroît admirable à Longin, parce que cet Auteur avoit pluſieurs autres manieres de circonlocution, mais qui auroient été toutes ou rudes, ou mal-honnêtes, au lieu que celle qu'il a choiſie eſt tres-propre & ne choque point. En effet le mot νῦσος *maladie* n'a rien de groſſier, & ne donne aucune idée ſale ; on peut encore ajoûter pour faire paroître davantage la delicateſſe d'Herodote en cet endroit, qu'il n'a pas dit νῦσον γυναικῶν, *la maladie des femmes* ; mais par l'Adjectif θήλειαν νῦσον, *la maladie feminine*, ce qui eſt beaucoup plus doux dans le Grec, & n'a point du tout de grace dans nôtre langue, où il ne peut-être ſouffert. DACIER.

Ibid. *La maladie des femmes*] Voyez mes remarques Latines, où je montre, que ce n'eſt n'y l'une, ni l'autre, mais une maladie plus abominable. TOLLIUS.

CHAPITRE XXIX.

De l'Abus de la Periphraſe.

1 AU reſte, il n'y a rien dont l'uſage s'étende plus loin que la Periphraſe, pourveu qu'on ne la répande pas par tout ſans choix & ſans meſure. Car auſſi-tôt elle languit, & a je ne ſçay quoy de niais & de groſſier. Et c'eſt pourquoy Platon, qui eſt toûjours figuré dans ſes expreſſions, & quelquefois même un peu mal à propos, au jugement de quelques-uns, a été raillé pour avoir dit dans ſa Republique ; *Il ne faut point ſouffrir que les richeſſes d'or & d'argent prennent pié, ni habitent dans une ville.* S'il eût voulu, pourſuivent-ils, introduire la poſſeſſion du bêtail ; aſſurément qu'il auroit dit par la même raiſon, *les richeſſes de bœufs & de moutons.*

Mais

A*u reſte, il n'y a rien*] Le mot Grec ἐπίκαιρον ſignifie une choſe qui eſt fort commode pour l'uſage. TOLLIUS.

2. Le

Mais ce que nous avons dit en general ſuffit pour faire voir l'uſage des Figures, à l'égard du Grand & du Sublime. Car il eſt certain qu'elles rendent toutes le Diſcours plus animé & plus Pathetique : or le Pathetique participe du Sublime, autant que [2] le Sublime participe du Beau & de l'Agreable. 2

2. *Le Sublime*] *Que l'Ethique participe du Doux & de l'Agreable.* TOLLIUS.

CHAPITRE XXX.

Du Choix des Mots.

PUiſque la Penſée & la Phraſe s'expliquent ordinairement l'une par l'autre: Voyons ſi nous n'avons point encore quelque choſe à remarquer dans cette partie du diſcours, qui regarde l'expreſſion. Or que le choix des grands mots & des termes propres, ſoit d'une merveilleuſe vertu pour attacher & pour émouvoir, c'eſt ce que perſonne n'ignore, & ſur quoy par conſequent il ſeroit inutile de s'arrèter. En effet, il n'y a peut-être rien d'où les Orateurs & tous les Ecrivains en general qui s'étudient au Sublime, tirent plus de grandeur, d'élegance, de netteté, de poids, de force, & de vigueur pour leurs Ouvrages, que du choix des paroles. C'eſt par elles que toutes ces beautez éclatent dans le discours, comme dans un riche tableau, & elles donnent aux choſes une eſpece d'ame & de vie. Enfin les beaux mots ſont, à vray dire, la lumiere propre & naturelle de nos penſées. Il faut prendre garde neanmoins à ne pas faire parade par tout d'une vaine enflûre de paroles. Car d'exprimer une choſe baſſe en termes grands & magnifiques, c'eſt tout de même que ſi vous appliquiez un grand maſque de Theatre ſur le viſage d'un petit enfant: ſi ce n'eſt à la verité dans la Poëſie. * * * * * * (margin: 1 at "PUiſque", 2 at "des paroles")

CHAPITRE XXXI.

Des mots vulgaires.

CEla ſe peut voir encore dans un paſſage de Theopompus, que Cecilius blâme, je ne ſçay pourquoy, & qui me ſemble au contraire fort à loüer pour ſa juſteſſe, & par ce qu'il dit beaucoup. *Philippe*, dit cet Hiſtorien, *boit ſans peine les affronts que la neceſſité de ſes affaires l'oblige de ſouffrir.* En effet, un diſcours tout ſimple exprimera quelquefois mieux 1

Cela ſe peut voir encore dans un paſſage, &c.] Il y a avant cecy dans le Grec, ὑπερικώτατον καὶ γόνιμον τὸ δ' Ἀνακρέοντος· οὐκέτι Θρηικίης ἐπιστρέφομαι. Mais je n'ay point exprimé ces paroles où il y a aſſurément de l'erreur ; le mot ὑπερικώτατον n'étant point Grec: & du reſte, que peuvent dire ces mots, *Cette fecondité d'Anacreon? Je ne me ſoucie plus de la Thracienne.* BOILEAU.

Ibid. *Cela ſe peut voir encore dans un paſſage, &c.*] Monſr. Boileau a fort bien vû, que dans la lacune ſuivante Longin faiſoit voir que les mots ſimples avoient place quelquefois dans le ſtile noble, & que pour le prouver il rapportoit ce paſſage d'Anacreon, οὐκέτι Θρηικίης ἐπιστρέφομαι. Il a vû encore, que dans

mieux la choſe que toute la pompe, & tout l'ornement, comme on le
2 voit tous les jours dans les affaires de la vie. Ajoutez qu'une choſe énoncée d'une façon ordinaire, ſe fait auſſi plus aiſément croire. Ainſi en parlant d'un Homme qui pour s'agrandir ſouffre ſans peine, & même avec plaiſir, des indignitez, ces termes, *Boire les affronts*, me ſemblent ſignifier beaucoup. Il en eſt de même de cette expreſſion d'Herodote. *Cleomene étant devenu furieux, il prit un coûteau dont il ſe hacha la chair en petits*
3 *morceaux; & s'étant ainſi déchiqueté luy-même, il mourut.* Et ailleurs: *Pithés demeurant toûjours dans les vaiſſeaux, ne ceſſa point de combattre, qu'il n'eût été haché en pieces.* Car ces expreſſious marquent un homme qui dit bonnement les choſes, & qui n'y entend point de fineſſe, & renferment neanmoins en elles un ſens qui n'a rien de groſſier ni de trivial.

dans le texte de Longin, ὑπτικώτατον καὶ γόνιμον τὸ δ' Ἀνακρέοντος, le mot ὑπλικώτατον eſt corrompu & qu'il ne peut-être Grec. Je n'ajoûteray que deux mots à ce qu'il a dit, c'eſt qu'au lieu d'ὑπλικώτατιον Longin avoit écrit ὑπλιώτατον, & qu'il l'avoit rapporté au paſſage d'Anacreon, ὑπλιώτατον, καὶ γόνιμον τὸ δ' Ἀνακρέοντος [οὐκέτι Θρηϊκίης ἐπιστρέφομαι] il falloit traduire, *cet endroit d'Anacreon eſt tres-ſimple quoique pur, je ne me ſoucie plus de la Thracienne.* Γόνιμον ne ſignifie point icy *fecond*, comme Monſieur Boileau l'a crû avec tous les autres Interpretes, mais *pur* comme quelquefois le *Genuinum* des Latins. La reſtitution de ὑπλιώτατον eſt tres-certaine, & on pourroit la prouver par Hermogene, qui a auſſi appellé ὑπλιότητα λόγου, cette ſimplicité du diſcours. Dans le paſſage d'Anacreon cette ſimplicité conſiſte dans le mot ἐπιστρέφομαι, qui eſt fort ſimple & du ſtile ordinaire. Au reſte, par cette Thracienne il faut entendre cette fille Thrace de dont Anacreon avoit été amoureux, & pour laquelle il avoit fait l'Ode LXIII: Πῶλε Θρηϊκίη, *jeune cavale de Thrace*, &c. DACIER.

Ibid. *Cela ſe peut voir*] Je ne diray pas icy ce que diſoit cet impatient, *Pereant, qui ante nos noſtra dixerunt.* Mais je veux bien que le lecteur ſe perſuade, que cette remarque de Monſieur Dacier m'a faché, parce qu'elle reſſemble trop à ma remarque Latine, pour ne donner pas quelque ſoupçon, que je me ſuis ſervy de ſon induſtrie. Mais ce ſeroit être trop effronté de le faire ſi ouvertement, & de joindre aprés cela ces remarques aux ſiennes dans la même edition, comme pour faire voir à tout le monde, qu'on ſçait auſſi impudemment uſurper le travail d'autruy, que les grands Guerriers ſçavent s'emparer des terres de leurs voiſins. TOLLIUS.

CHAPITRE XXXII.

Des Metaphores.

1 POur ce qui eſt du nombre des Metaphores, Cecilius ſemble être de l'avis de ceux qui n'en ſouffrent pas plus de deux ou trois au plus, pour exprimer une ſeule choſe. Mais Demoſthene nous doit encore icy ſervir de regle. Cet Orateur nous fait voir qu'il y a des occaſions où l'on en peut employer pluſieurs à la fois; quand les Paſſions, comme un torrent
2 rapide, les entrainent avec elles neceſſairement, & en foule. *Ces Hommes malheureux*, dit-il quelque part, *ces lâches Flateurs, ces Furies de la Republique ont cruellement déchiré leur patrie. Ce ſont eux qui dans la débauche ont autrefois* [1] *vendu à Philippe nôtre liberté, & qui la vendent encore aujourd'huy*

*jourd'huy à Alexandre : qui meſurant, dis-je, tout leur bonheur aux ſales
plaiſirs de leur ventre, à leurs infames débordemens, ont renverſé toutes les
bornes de l'honneur, & détruit parmi nous cette regle où les anciens Grecs fai-
ſoient conſiſter toute leur felicité ; de ne ſouffrir point de maiſtre.* Par cette 3
foule de Metaphores, prononcées dans la colere, l'Orateur ferme entie-
rement la bouche à ces Traiſtres. Neanmoins Ariſtote & Theophraſte,
pour excuſer l'audace de ces Figures, penſent qu'il eſt bon d'y apporter
ces adouciſſemens : *Pour ainſi dire. Pour parler ainſi. Si j'oſe me ſervir de
ces termes. Pour m'expliquer un peu plus hardiment.* En effet, ajoûtent-ils, 4
l'excuſe eſt un remede contre les hardieſſes du diſcours, & je ſuis bien de
leur avis. [2] Mais je ſoûtiens pourtant toûjours ce que j'ay déja dit, que le
remede le plus naturel contre l'abondance & la hardieſſe, ſoit des Meta-
phores, ſoit des autres Figures, c'eſt de ne les employer qu'à propos : je
veux dire, dans les grandes paſſions, & dans le Sublime. Car comme le 5
Sublime & le Pathetique par leur violence & leur impetuoſité emportent
naturellement, & entraînent tout avec eux ; ils demandent neceſſaire-
ment des expreſſions fortes, & ne laiſſent pas le temps à l'Auditeur de
s'amuſer à chicaner le nombre des Metaphores, parce qu'en ce moment
il eſt épris d'une commune fureur avec celuy qui parle.

Et même pour les lieux communs & les deſcriptions, il n'y a rien 6
quelquefois qui exprime mieux les choſes qu'une foule de Metaphores
continuées. C'eſt par elles que nous voyons dans Xenophon une deſcri-
ption ſi pompeuſe de l'édifice du corps humain. Platon neanmoins en a
fait la peinture d'une maniere encore plus divine. Ce dernier appelle la
tête *une Citadelle.* Il dit que le cou eſt *un Iſthme, qui a été mis entre elle &* 7
la poitrine. Que les vertebres ſont *comme des gonds ſur leſquels elle tour-
ne.* Que la volupté eſt *l'amorce de tous les malheurs qui arrivent aux
hommes.* Que la langue eſt *le Juge des ſaveurs.* Que le cœur eſt *la ſource
des veines, la fontaine du ſang qui de là ſe porte avec rapidité dans toutes les
autres parties, & qu'il eſt diſpoſé comme une fortereſſe gardée de tous coſtez.*
Il appelle les pores, *des ruës étroites. Les Dieux*, pourſuit-il, *voulant* 8
*ſoûtenir le battement du cœur, que la veuë inopinée des choſes terribles, ou
le mouvement de la colere qui eſt de feu, luy cauſent ordinairement ; ils ont
mis*

Vendu à Philippe noſtre liberté.] Il y a dans le Grec προπεπωκότες, comme qui diroit, *ont beu noſtre liberté à la ſanté de Philippe.* Chacun ſçait ce que veut dire προπίνειν in Grec, mais on ne le peut pas exprimer par un mot François. BOILEAU.

2. *Mais je ſoûtiens &c.*] J'aimerois mieux traduire, *mais je ſoûtiens toûjours que l'abondance & la hardieſſe des metaphores, comme je l'ay déja dit, les figures employées à propos, les paſſions vehementes, & le grand, ſont les plus naturels adouciſſemens du Sublime.* Longin veut dire, que pour excuſer la hardieſſe du diſcours dans le Sublime, on n'a pas beſoin de ces conditions, *pour ainſi dire, ſi je l'oſe dire, &c.* & qu'il ſuffit que les metaphores ſoient frequentes & hardies, que les figures ſoient employées à propos, que les paſſions ſoient fortes, & que tout enfin ſoit noble & grand. DACIER.

Ibid. *Mais je ſoûtiens*] Monſieur Dacier n'a pas bien compris icy le ſens de nôtre Auteur. Voyez ma traduction Latine. TOLLIUS.

mis ſous luy le poulmon, dont la ſubſtance eſt molle, & n'a point de ſang: mais ayant par dedans de petits trous en forme d'éponge, il ſert au cœur comme d'oreiller, afin que quand la colere eſt enflammée, il ne ſoit point troublé
9 *dans ſes fonctions.* Il appelle la partie concupiſcible *l'appartement de la femme;* & la partie iraſcible *l'appartement de l'homme.* [3] Il dit que la rate eſt *la cuiſine des inteſtins, & qu'étant pleine des ordures du foye, elle s'enfle & devient bouffie. Enſuite*, continuë-t-il, *les Dieux couvrirent toutes ces parties de chair qui leur ſert comme de rempart & de défenſe contre les injures du chaud & du froid,* [4] *& contre tous les autres accidens. Et elle eſt*, ajoûte-t-il, *comme une laine molle & ramaſſée qui entoure doucement*
10 *le corps.* Il dit que le ſang eſt *la pature de la chair. Et afin*, pourſuit-il, *que toutes les parties pûſſent recevoir l'aliment, ils y ont creuſé comme dans un jardin pluſieurs canaux, afin que les ruiſſeaux des veines ſortant du cœur, comme de leur ſource, pûſſent couler dans ces étroits conduits du corps humain.* Au reſte, quand la mort arrive, il dit, *que les organes ſe dénoüent comme*
11 *les cordages d'un vaiſſeau, & qu'ils laiſſent aller l'ame en liberté.* Il y en a encore une infinité d'autres enſuite, de la même force: mais ce que nous avons dit ſuffit pour faire voir, combien toutes ces Figures ſont ſublimes d'elles-mêmes: combien, dis-je, les Metaphores ſervent au Grand, & de quel uſage elles peuvent être dans les endroits pathetiques, & dans les deſcriptions.

12 Or que ces Figures, ainſi que toutes les autres élegances du diſcours, portent toûjours les choſes dans l'excés; c'eſt ce que l'on remarque aſſez ſans

3. *Il dit que la rate eſt la cuiſine des inteſtins.*] Le paſſage de Longin eſt corrompu, & ceux qui le liront avec attention en tomberont ſans doute d'accord; car la rate ne peut jamais être appellée raiſonnablement *la cuiſine des inteſtins*, & ce qui ſuit détruit manifeſtement cette metaphore. Longin avoit écrit comme Platon ἐκμαγεῖον, & non pas μαγειρεῖον. On peut voir le paſſage tout du long dans le Timée à la page 72. du Tome III. de l'édition de Serranus; ἐκμαγεῖον ſignifie proprement χειρόμακτρον, *une ſerviette à eſſuyer les mains.* Platon dit, *que Dieu a placé la rate au voiſinage du foye, afin qu'elle luy ſerve comme de torchon, ſi j'oſe me ſervir de ce terme, & qu'elle le tienne toûjours propre & net; c'eſt pourquoy lorſque dans une maladie le foye eſt environné d'ordures, la rate, qui eſt une ſubſtance creuſe, molle, & qui n'a point de ſang, le netoye & prend elle-même toutes ces ordures, d'où vient qu'elle s'enfle & devient bouffie, comme au contraire aprés que le corps eſt purgé, elle ſe desenfle & retourne à ſon premier état.* Je m'étonne que perſonne ne ſe ſoit apperçu de cette faute dans Longin, & qu'on ne l'ait corrigée ſur le texte même de Platon, & ſur le témoignage de Pollux, qui cite ce paſſage dans le chap. 4. du Livre II. DACIER.

Ibid. *Il dit que la rate*] Monſieur Dacier a fort bien remarqué, qu'il faut lire icy ἐκμαγεῖον, comme j'ay fait dans le texte, ſuivant en cela l'avis de Monſieur Voſſius. Julien l'Empereur ſe ſert auſſi de ce mot orat. v. p. 305: ἡ ψυχὴ ὥσπερ ἐκμαγεῖόν τι τῶν ἐνύλων εἰδῶν, καὶ εἰκών ἐστι. Mais il ſignifie icy un modele, un ἐκτύπωμα, καὶ ἀποσφράγισμα, comme l'explique Suidas: qui y joint μαγῆνα τὸν ἀπομάσσοντα. Τοῦτο μαγῆνα σπόγγον ὑπὸ σιδαρᾶ κεκλιμένον κοπίδι. Et ce paſſage ci eſt tres-propre pour confirmer l'explication de Monſieur Dacier. Car la rate eſt vrayement *l'eſponge* des inteſtins. TOLLIUS.

4. *Et contre tous les autres accidens.*] Je ne me ſçaurois pas icy auſſi-bien expliquer en François, que j'ay fait en Latin. Le mot πτωμάτων ne ſignifie pas dans cet endroit *les autres*

ſans que je le diſe. Et c'eſt pourquoy Platon même n'a pas été peu blâ-
mé, de ce que ſouvent, comme par une fureur de diſcours, il ſe laiſſe
emporter à des Metaphores dures & exceſſives, & à une vaine pompe
allegorique. [5] *On ne concevra pas aiſément*, dit-il en un endroit, *qu'il en* 13
doit être de même d'une ville comme d'un vaſe, où le vin qu'on verſe, &
qui eſt d'abord boüillant & furieux, tout d'un coup entrant en ſocieté avec
une autre Divinité ſobre qui le châtie, devient doux & bon à boire. D'ap-
peller l'eau *une Divinité ſobre*, & de ſe ſervir du terme de *châtier* pour
temperer: En un mot de s'étudier ſi fort à ces petites fineſſes, cela ſent,
diſent-ils, ſon Poëte qui n'eſt pas luy-même trop ſobre. Et c'eſt peut- 14
être ce qui a donné ſujet à Cecilius de decider ſi hardiment dans ſes Com-
mentaires ſur Lyſias: que Lyſias valoit mieux en tout que Platon,
pouſſé par deux ſentimens auſſi peu raiſonnables l'un que l'autre. Car
bien qu'il aimât Lyſias plus que ſoy-même, il haïſſoit encore plus Pla-
ton qu'il n'aimoit Lyſias: ſi bien que porté de ces deux mouvemens, &
par un eſprit de contradiction, il a avancé pluſieurs choſes de ces deux
Auteurs, qui ne ſont pas des deciſions ſi ſouveraines qu'il s'imagine. [6] De 15
fait accuſant Platon d'être tombé en pluſieurs endroits, il parle de l'autre
comme d'un Auteur achevé, & qui n'a point de défauts: ce qui bien loin
d'être vray, n'a pas même une ombre de vray-ſemblance. [7] Et en effet
où trouverons-nous un Ecrivain qui ne peche jamais, & où il n'y ait
rien à reprendre.

autres accidens, mais *les cheutes:* car la chair nous ſert alors comme d'un rempart contre les bleſſures. Tollius.

5. *On ne concevra &c.*] Ce n'eſt pas Platon qui dit cecy, mais ce ſont ceux qui le blament. J'ay montré dans mes Remarques Latines, qu'il falloit lire icy φασιν, au lieu de φησιν: c'eſt-à-dire, *diſent-ils.* Tollius.

6. *De fait accuſant Platon &c.*] Il me ſemble que cela n'explique pas aſſez la penſée de Longin, qui dit: *En effet il préfere à Platon, qui eſt tombé en beaucoup d'endroits, il luy préfere, dis-je, Lyſias comme un Orateur achevé, & qui n'a point de défauts,* &c. Dacier.

7. *Et en effet*] Cette periode appartient au chapitre ſuivant, & y doit être jointe, de cette maniere: *Mais poſons qu'on puiſſe trouver un Ecrivain qui ne péche jamais, & où il n'y ait rien à reprendre: un ſujet ſi noble ne merite-t-il pas, qu'on examine icy cette queſtion en général,* &c. Tollius.

Chapitre XXXIII.

Si l'on doit préferer le Mediocre parfait au Sublime qui a quelques défauts.

Peut-être ne ſera-t-il pas hors de propos d'examiner icy cette queſtion 1
en general, ſçavoir lequel vaut mieux, ſoit dans la Proſe, ſoit dans
la Poëſie, d'un Sublime qui a quelques défauts, ou d'une Mediocrité
parfaite & ſaine en toutes ſes parties, qui ne tombe & ne ſe dement
point: & enſuite lequel, à juger équitablement des choſes, doit empor-
ter le prix de deux Ouvrages, dont l'un a un plus grand nombre de beau-
tez,

2 tez, mais l'autre va plus au Grand & au Sublime. Car ces queſtions étant
naturelles à nôtre Sujet, il faut neceſſairement les reſoudre. Premiere-
ment donc je tiens pour moy qu'une Grandeur au deſſus de l'ordinaire
n'a point naturellement la pureté du mediocre. En effet dans un diſcours
ſi poli & ſi limé, il faut craindre la baſſeſſe: & il en eſt de même du Sub-
lime que d'une richeſſe immenſe, où l'on ne peut pas prendre garde à tout
de ſi prés, & où il faut, malgré qu'on en ait, negliger quelque choſe.
3 Au contraire il eſt preſque impoſſible, pour l'ordinaire, qu'un eſprit bas
& mediocre faſſe des fautes: Car comme il ne ſe hazarde & ne s'éleve ja-
mais, il demeure toûjours en ſeureté, au lieu que le Grand de ſoy-même,
& par ſa propre grandeur, eſt gliſſant & dangereux. [1] Je n'ignore pas
pourtant ce qu'on me peut objecter d'ailleurs, que naturellement nous
jugeons des ouvrages des hommes par ce qu'ils ont de pire, & que le
ſouvenir des fautes qu'on y remarque, dure toûjours, & ne s'efface jamais:
au lieu que ce qui eſt beau paſſe vîte, & s'écoule bien-tôt de nôtre eſprit.
4 Mais bien que j'aye remarqué pluſieurs fautes dans Homere, & dans tous
les plus celebres Auteurs, & que je ſois peut-être l'homme du monde à
qui elles plaiſent le moins; j'eſtime aprés tout que ce ſont des fautes dont
ils ne ſe ſont pas ſouciez, & qu'on ne peut appeller proprement fautes,
mais qu'on doit ſimplement regarder comme des mépriſes & de petites ne-
gligences qui leur ſont échappées, parce que leur eſprit qui ne s'étudioit
5 qu'au Grand, ne pouvoit pas s'arrêter aux petites choſes. En un mot,
je maintiens que le Sublime, bien qu'il ne ſe ſoûtienne pas également par
tout, quand ce ne ſeroit qu'à cauſe de ſa grandeur, l'emporte ſur tout
le reſte. Qu'ainſi ne ſoit, Apollonius, celuy qui a compoſé le poëme des
Argonautes, ne tombe jamais: [2] & dans Theocrite, ôté quelques en-
droits, où il ſort un peu du caractere de l'Eglogue, il n'y a rien qui ne
6 ſoit heureuſement imaginé. Cependant aimeriez-vous mieux être Apol-
lonius ou Theocrite, qu'Homere? L'Erigone d'Eratoſthene eſt un poë-
me où il n'y a rien à reprendre. Direz-vous pour cela qu'Eratoſthene eſt
plus grand Poëte qu'Archiloque, qui ſe broüille à la verité, & manque
d'ordre & d'œconomie en pluſieurs endroits de ces écrits: [3] mais qui ne
tombe dans ce defaut qu'à cauſe de cet eſprit divin, dont il eſt entraîné,
& qu'il

Je n'ignore pas pourtant] J'aimerois mieux traduire ainſi cette periode: *Mais auſſi ſçay-je tres-bien ce qu'il faut auſſi-bien remarquer que le premier, que naturellement les fautes nous donnent beaucoup plus fortement dans la veuë, que les vertus; & que le ſouvenir* &c. *Ou; que naturellement nous nous appercevons plus vîte & plus facilement des vices d'un autre, que de ſes vertus.* Tollius.

2. *Et dans Théocrite,*] Les Anciens ont remarqué; que la ſimplicité de Théocrite étoit tres-heureuſe dans les Bucoliques; cependant il eſt certain, comme Longin l'a fort bien vû, qu'il y a quelques endroits qui ne ſuivent pas bien la même idée, & qui s'éloignent fort de cette ſimplicité. On verra un jour dans les Commentaires que j'ay faits ſur ce Poëte les endroits que Longin me paroit avoir entendus. Dacier.

3. *Mais qui ne tombe dans ce défaut*] Longin dit en general, *mais qui ne tombe dans*

& qu'il ne ſçauroit regler comme il veut? Et même pour le Lyrique, 7
choiſiriez-vous plûtôt d'être Bacchylide, que Pindare? ou pour la Tragedie, Ion ce Poëte de Chio, que Sophocle? En effet ceux-là ne font jamais de faux pas, & n'ont rien qui ne ſoit écrit avec beaucoup d'élegance & d'agrément. Il n'en eſt pas ainſi de Pindare & de Sophocle: car au mi- 8
lieu de leur plus grande violence, durant qu'ils tonnent & foudroient, pour ainſi dire, ſouvent leur ardeur vient mal à propos à s'éteindre, & ils tombent malheureuſement. Et toutefois y a-t-il un homme de bon ſens [4] qui daignât comparer tous les ouvrages d'Ion enſemble au ſeul Oedipe de Sophocle?

dans ce défaut qu'à cauſe de cet eſprit divin dont il eſt entraîné, & qu'il eſt bien difficile de regler. Dacier.

4. *Qui daignât comparer*]. Monſieur Boileau a tres-bien exprimé le ſens de Longin, bienque je croye qu'il faille lire en cet endroit ἀντιτιμήσαιτο ἑξ ἴσης, au lieu d'ἀντιτιμήσαιτο ἑξῆς. Ce qui m'eſt échappé dans mes remarques Latines. Tollius.

Chapitre XXXIV.

Comparaiſon d'Hyperide & de Demoſthene.

Que ſi au reſte l'on doit juger du merite d'un ouvrage par le nombre 1
plûtôt que par la qualité & l'excellence de ſes beautez; il s'enſuivra qu'Hyperide doit être entierement préferé à Demoſthene. En effet, [1] outre qu'il eſt plus harmonieux, il a bien plus de parties d'Orateur, qu'il poſſede preſque toutes en un degré éminent, [2] ſemblable à ces Athletes qui reüſſiſſent aux cinq ſortes d'Exercices, & qui n'étant les premiers en pas-un de ces Exercices, paſſent en tous l'ordinaire & le commun. En 2
effet, il a imité Demoſthene en tout ce que Demoſthene a de beau, excepté

Outre qu'il eſt plus harmonieux,] Longin, à mon avis, n'a garde de dire d'Hyperide qu'il poſſede preſque toutes les parties d'Orateur en un degré eminent: il dit ſeulement qu'il a plus de parties d'Orateur que Demoſthene, & que dans toutes ces parties, *il eſt preſque éminent, qu'il les poſſede toutes en un degré preſque éminent,* καὶ σχεδὸν ὕπακρος ἐν πᾶσιν. Dacier.

2. *Semblable à ces Athletes*] De la maniere que ce paſſage eſt traduit, Longin ne place Hyperide qu'au deſſus de l'ordinaire, & du commun: ce qui eſt fort éloigné de ſa penſée. A mon avis, Monſieur Boileau & les autres Interpretes n'ont pas bien pris ni le ſens ni les paroles de ce Rheteur. Ἰδιῶται ne ſignifie point icy *des gens du vulgaire & du commun*, comme ils l'ont crû, mais des gens qui ſe meſlent des mêmes exercices; d'où vient qu'Heſychius a fort bien marqué ἰδιώτας, ὁπλίτας. Je traduirois, *Semblable à un Athlete que l'on appelle Pentathle, qui veritablement eſt vaincu par tous les autres Athletes dans tous les combats qu'il entreprend, mais qui eſt au deſſus de tous ceux qui s'attachent comme luy à cinq ſortes d'exercices.* Ainſi la penſée de Longin eſt fort belle de dire, que ſi l'on doit juger du merite par le nombre des vertus plûtoſt, que par leur excellence, & que l'on commette Hyperide avec Demoſthene comme deux Pentathles, qui combattent dans cinq ſortes d'exercices, le premier ſera beaucoup au deſſus de l'autre; au lieu, que ſi l'on juge des deux par un ſeul endroit, celuy-cy l'emportera de bien loin ſur le premier, comme un Athlete, qui ne ſe meſle que de la courſe ou de la lutte, vient facilement à bout

cepté pourtant dans la compoſition & l'arrangement des paroles. [3] Il joint
à cela les douceurs & les graces de Lyſias: il ſçait adoucir, où il faut,
[4] la rudeſſe & la ſimplicité du diſcours, & ne dit pas toutes les choſes d'un
même air comme Demoſthene. Il excelle à peindre les mœurs: ſon ſtile
3 a dans ſa naïveté une certaine douceur agreable & fleurie. Il y a dans ſes
Ouvrages un nombre infini de choſes plaiſamment dites. Sa maniere de
rire & de ſe mocquer eſt fine, & a quelque choſe de noble. Il a une faci-
lité merveilleuſe à manier l'Ironie. Ses railleries ne ſont point froides ni
recherchées, [5] comme celles de ces faux imitateurs du Stile Attique, mais
4 vives & preſſantes. Il eſt adroit à éluder les objections qu'on luy fait, &
à les rendre ridicules en les amplifiant. Il a beaucoup de plaiſant & de co-
mique, & eſt tout plein de jeux & de certaines pointes d'eſprit, qui frap-
pent toûjours où il viſe. Au reſte, il aſſaiſonne toutes ces choſes d'un tour
& d'une grace inimitable. Il eſt né pour toucher & émouvoir la pitié. Il
5 eſt étendu dans ces narrations fabuleuſes. Il a une flexibilité admirable
pour les digreſſions, il ſe détourne, [6] il reprend haleine où il veut, com-
me on le peut voir dans ces Fables qu'il conte de Latone. Il a fait une
Oraiſon funebre, qui eſt écrite avec tant de pompe & d'ornement, que je
ne ſçay ſi pas-un autre l'a jamais égalé en cela.

6 Au contraire Demoſthene ne s'entend pas fort bien à peindre les mœurs.
Il

bout d'un Pentathle qui a quitté ſes compagnons pour courir, ou pour lutter contre luy. C'eſt tout ce que je puis dire ſur ce paſſage, qui étoit aſſurément tres-difficile, & qui n'avoit peut être point encore été entendu. Monſieur le Févre avoit bien vû, que c'étoit une imitation d'un paſſage de Platon dans le Dialogue intitulé ἐρασταί, mais il ne s'étoit pas donné la peine de l'expliquer. DACIER.

Ibid. *Semblables à ces Athletes*] Il y a icy tant de reſſemblance entre la remarque & la traduction Françoiſe de Monſieur Dacier & la mienne Latine, que j'en ſuis ſurpris. Neanmoins on trouvera, comme je m'imagine, que je me ſuis expliqué en peu de mots auſſi clairement que luy dans cette longue remarque. Car Longin compare Demoſthene a un *Athlete*, qui ſe mêle ſeulement d'une ſorte d'exercice, & qui y excelle: mais Hyperide à un *Pentathle*, qui ſurpaſſe bien tous ceux qui ſont de ſon mêtier, mais doit ceder le prix à l'autre, qui dans le ſien eſt le maître. TOLLIUS.

3. *Il joint à cela les douceurs & les graces de Lyſias.*] Pour ne ſe tromper pas à ce paſſage, il faut ſçavoir qu'il y a deux ſortes de graces, les unes majeſtueuſes & graves, qui ſont propres aux Poëtes, & les autres ſimples & ſemblables aux railleries de la Comedie. Ces dernieres entrent dans la compoſition du ſtile poli, que les Rheteurs ont appellé γλαφυρὸν λόγον; & c'étoit là les Graces de Lyſias qui au jugement de Denys d'Halicarnaſſe excelloit dans ce ſtile poli; c'eſt pourquoy Ciceron l'appelle *venuſtiſſimum Oratorem*. Voicy un exemple des graces de ce charmant Orateur, en parlant un jour contre Eſchine, qui étoit amoureux d'une vieille, *il aime*, dit-il, *une femme dont il eſt plus facile de compter les dents que les doigts*. C'eſt par cette raiſon que Demetrius a mis les Graces de Lyſias dans le même rang que celles de Sophron, qui faiſoit des mimes. DACIER.

4. *La rudeſſe & la ſimplicité*] Monſieur Boileau a pris icy le mot ἀφελείας, comme s'il ſe devoit joindre avec le mot μαλακίζειν: mais la mauvaiſe diſtinction l'a trompé. Liſez donc: *Il ſçait adoucir & abaiſſer le haut ton du diſcours, quand la matiere a beſoin de ſimplicité.* TOLLIUS.

5. *Comme celles de ces faux imitateurs*] Voyez mes remarques Latines. TOLLIUS.

6. *Il reprend haleine où il veut*] *Il ſe remet en chemin quand il le trouve à propos,*
comme

Il n'eſt point étendu dans ſon ſtile: Il a quelque choſe de dur, & n'a ni pompe ni oſtentation. En un mot, il n'a preſque aucune des parties dont nous venons de parler. S'il s'efforce d'être plaiſant, il ſe rend ridicule, plûtôt qu'il ne fait rire, & s'éloigne d'autant plus du plaiſant qu'il tâche d'en approcher. Cependant parce qu'à mon avis toutes ces beautez qui ſont 7
en foule dans Hyperide, n'ont rien de grand: [7] qu'on y voit, pour ainſi dire, un Orateur toûjours à jeun, & une langueur d'eſprit qui n'échauffe, qui ne remuë point l'ame, perſonne n'a jamais été fort tranſporté de la lecture de ſes Ouvrages. [8] Au lieu que Demoſthene ayant ramaſſé en ſoy toutes les qualitez d'un Orateur veritablement né au Sublime, & entierement perfectionné par l'étude; ce ton de majeſté & de grandeur, ces mouvemens animez, cette fertilité, cette adreſſe, cette promptitude, & ce qu'on doit ſur-tout eſtimer en luy, cette force & cette vehemence dont jamais perſonne n'a ſceu approcher: Par toutes ces divines quali- 8
tez, que je regarde en effet comme autant de rares preſens qu'il avoit receus des Dieux, & qu'il ne m'eſt pas permis d'appeller des qualitez humaines, il a effacé tout ce qu'il y a eu d'Orateurs celebres dans tous les ſiecles: les laiſſant comme abbatus & ébloüis, pour ainſi dire, de ſes éclairs. Car dans les parties où il excelle, il eſt tellement élevé au-deſſus 9
d'eux, qu'il repare entierement par là celles qui luy manquent. Et certainement, il eſt plus aiſé d'enviſager fixement, & les yeux ouverts, les foudres qui tombent du Ciel, que de n'être point émû des violentes paſſions qui regnent en foule dans ſes ouvrages.

comme il fait voir dans cette digreſſion de Latone, qui a toutes les beautez de la Poëſie. TOLLIUS.

7. *On y voit, pour ainſi dire, un Orateur toûjours à jeun.*] Je ne ſçay ſi cette expreſſion exprime bien la penſée de Longin. Il y a dans le Grec καρδίῃ νήφοντος, & par là ce Rheteur a entendu un Orateur, *toûjours égal & moderé*; car νήφειν eſt oppoſé à μαίνεσθαι, *être furieux.* Monſieur Boileau a cru conſerver la même idée, parce qu'un Orateur veritablement ſublime reſſemble en quelque maniere à un homme qui eſt échauffé par le vin. DACIER.

Ibid. *On y voit*] Mes remarques Latines montrent, que j'ay été encor icy de même ſentiment que Monſieur Dacier. TOLLIUS.

8. *Au lieu que Demoſthene.*] Je n'ay point exprimé ἔνθεν & ἐνθένδε: de peur de trop embaraſſer la periode. BOILEAU.

CHAPITRE XXXV.

De Platon, & de Lyſias, & de l'excellence de l'eſprit humain.

POur ce qui eſt de Platon, comme j'ay dit, il y a bien de la difference. 1
Car il ſurpaſſe Lyſias non ſeulement par l'excellence, mais auſſi par le nombre de ſes beautez. Je dis plus, c'eſt que Platon n'eſt pas tant au deſſus de Lyſias, par un plus grand nombre de beautez, [1] que Lyſias eſt au deſſous de Platon par un plus grand nombre de fautes.
Qu'eſt-ce donc qui a porté ces Eſprits devins à mépriſer cette exacte & 2
ſcrupu-

ſcrupuleuſe délicateſſe, pour ne chercher que le Sublime dans leurs
Ecrits? En voicy une raiſon. C'eſt que la Nature n'a point regardé
l'homme comme un animal de baſſe & de vile condition: mais elle luy a
donné la vie, & l'a fait venir au monde comme dans une grande aſſem-
blée, pour être ſpectateur de toutes les choſes qui s'y paſſent; elle l'a,
dis-je, introduit dans cette lice, comme un courageux Athlete qui ne
3 doit reſpirer que la gloire. C'eſt pourquoy elle a engendré d'abord en nos
ames une paſſion invincible pour tout ce qui nous paroît de plus grand
& de plus divin. Auſſi voyons nous que le monde entier ne ſuffit pas à la
vaſte étenduë de l'eſprit humain. Nos penſées vont ſouvent plus loin que
les Cieux, & penetrent au delà de ces bornes qui environnent & qui ter-
minent toutes choſes.
4 [2] Et certainement ſi quelqu'un fait un peu de reflexion ſur un hom-
me dont la vie n'ait rien eu dans tout ſon cours que de grand & d'illu-
ſtre, il peut connoître par là à quoy nous ſommes nez. Ainſi nous n'ad-
mirons pas naturellement de petits ruiſſeaux, bien que l'eau en ſoit claire
& tranſparente, & utile même pour nôtre uſage: mais nous ſommes ve-
ritablement ſurpris quand nous regardons le Danube, le Nil, le Rhin,
5 & l'Ocean ſur-tout. Nous ne ſommes pas fort étonnés de voir une petite
flamme que nous avons allumée, conſerver long-temps ſa lumiere pure:
mais nous ſommes frappés d'admiration quand nous contemplons [3] ces
feux qui s'allument quelquefois dans le Ciel, bien que pour l'ordinaire
ils s'évanoüiſſent en naiſſant: & nous ne trouvons rien de plus étonnant
dans la nature que ces fournaiſes du mont Etna, qui quelquefois jette
du profond de ſes abyſmes,

Des pierres, des rochers, & des fleuves de flammes.

6 De tout cela il faut conclure, que ce qui eſt utile & même neceſſaire aux
hommes, ſouvent n'a rien de merveilleux, comme étant aiſé à acquerir,
mais que tout ce qui eſt extraordinaire eſt admirable & ſurprenant.

CHA-

Que Lyſias eſt au deſſous] Le jugement que Longin fait icy de Lyſias s'accorde fort bien avec ce qu'il a dit à la fin du Chapitre XXXII, pour faire voir que Cecilius avoit eu tort de croire que Lyſias fût ſans défaut; mais il s'accorde fort bien auſſi avec tout ce que les Anciens ont écrit de cet Orateur. On n'a qu'à voir un paſſage remarquable dans le Livre *De optimo genere Oratorum*, où Ciceron parle & juge en même temps des Orateurs qu'on doit ſe propoſer pour modele. DACIER.

2. *Et certainement*] Le texte Grec a été icy corrompu: & c'eſt la cauſe pourquoi Monſieur Boileau n'a pas bien réüſſi dans la traduction de ce paſſage. Il eut dû dire: *Et certainement ſi quelqu'un conſidere de toutes parts la vie humaine, & fait reflexion qu'on préfere toûjours en toutes choſes le ſurprenant & le grand, au mignon & au beau, il pourra auſſi-tôt connoître par là, à quoy nous ſommes nez.* TOLLIUS.

3. *Ces feux, qui s'allument*] Ce ſont icy le Soleil & la Lune, dont nôtre Auteur parle, qui s'obſcurciſſent quelquefois par des Eclipſes. TOLLIUS.

A l'é-

CHAPITRE XXXVI.

Que les fautes dans le Sublime ſe peuvent excuſer.

A L'égard donc des grands Orateurs, en qui le Sublime & le Merveil- 1
leux ſe rencontre joint avec l'Utile & le Neceſſaire, il faut avoüer,
qu'encore que ceux dont nous parlions n'ayent point été exempts de fau-
tes, ils avoient neanmoins quelque choſe de ſurnaturel & de divin. En
effet, d'exceller dans toutes les autres parties, cela n'a rien qui paſſe la
portée de l'homme: mais le Sublime nous éleve preſque auſſi haut que
Dieu. Tout ce qu'on gagne à ne point faire de fautes, c'eſt qu'on ne peut
être repris: mais le Grand ſe fait admirer. Que vous diray-je enfin? un 2
ſeul de ces beaux traits & de ces penſées ſublimes qui ſont dans les ouvra-
ges de ces excellens Auteurs, peut payer tous leurs défauts. Je dis bien
plus; c'eſt que ſi quelqu'un ramaſſoit enſemble toutes les fautes qui ſont
dans Homere, dans Demoſthene, dans Platon, & dans tous ces autres
celebres Heros, elles ne feroient pas la moindre, ni la milliéme partie des
bonnes choſes qu'ils ont dites. C'eſt pourquoy l'Envie n'a pas empêché 3
qu'on ne leur ait donné le prix dans tous les ſiecles, & perſonne juſqu'icy
n'a été en état de leur enlever ce prix, qu'ils conſervent encore aujour-
d'huy, & que vrai-ſemblablement ils conſerveront toûjours,

Tant qu'on verra les eaux dans les plaines courir,
Et les bois dépoüillez au Printemps refleurir.

On me dira peut-être qu'un Coloſſe qui a quelques défauts n'eſt pas plus 4
à eſtimer qu'une petite Statuë achevée, comme par exemple, le Soldat
de Polyclete. A cela je répons, que dans les ouvrages de l'Art c'eſt le tra-
vail & l'achevement que l'on conſidere: au lieu que dans les ouvrages de
la Nature c'eſt le Sublime & le prodigieux. Or diſcourir c'eſt une
operation naturelle à l'homme. Ajoûtez que dans une Statuë on ne cher-
che que le rapport & la reſſemblance: mais dans le Diſcours on veut,
comme j'ay dit, le ſurnaturel & le divin. Toutefois pour ne nous point 5
éloigner de ce que nous avons établi d'abord, comme c'eſt le devoir de
l'Art

A *l'égard donc des grands Orateurs*] Le texte Grec eſt entierement corrompu en cet endroit, comme Monſieur le Févre l'a fort bien remarqué; il me ſemble pourtant que le ſens que Monſieur Boileau en a tiré ne s'accorde pas bien avec celuy de Longin. En effet, ce Rheteur venant de dire à la fin du Chapitre precedent, qu'il eſt aiſé d'acquerir l'utile & le neceſſaire, qui n'ont rien de grand ni de merveilleux, il ne me paroiſt pas poſſible, qu'il joigne icy ce merveilleux avec ce neceſſaire & cet utile. Cela étant, je croy que la reſtitution de ce paſſage n'eſt pas ſi difficile que l'a crû Monſiéur le Févre, & quoique ce ſçavant homme ait deſeſperé d'y arriver ſans le ſecours de quelque Manuſcrit, je ne laiſſeray pas de dire icy ma penſée. Il y a dans le texte, ἐφ' ὧν οὐκ ἔτ' ἔξω τῆς χρείας, &c. Et je ne doute point que Longin n'eût écrit, ἐφ' ὧν οὐ δῆτ' ἔσω τῆς χρείας καὶ ὠφελείας πίπτει τὸ μέγεθος, &c. C'eſt-à-dire: *A l'égard donc des grands Orateurs, en qui ſe trouve ce Sublime & ce merveilleux qui n'eſt point reſſerré dans les bornes de*

l'Art d'empêcher que l'on ne tombe, & qu'il eſt bien difficile qu'une haute élevation à la longue ſe ſoûtienne, & garde toûjours un ton égal, il faut que l'Art vienne au ſecours de la Nature: parce qu'en effet c'eſt leur
4 parfaite alliance qui fait la ſouveraine perfection. Voilà ce que nous avons crû être obligez de dire ſur les queſtions qui ſe ſont preſentées. Nous laiſſons pourtant à chacun ſon jugement libre & entier.

de l'utile & du neceſſaire, il faut avoüer, &c. Si l'on prend la peine de lire ce Chapitre & le précedent, j'eſpere que l'on trouvera cette reſtitution tres-vraiſemblable & tres-bien fondée. Dacier.

Ibid. *A l'egard donc*] On verra dans mes remarques Latines, que Monſieur Dacier n'a pas ſi bien compris le ſens de nôtre Auteur, que Monſieur Boileau: & qu'il ne faut rien icy changer dans le texte Grec. Dans ma traduction Latine on a oublié de mettre ces deux paroles *apud illos* entre *quidem* & *ratio:* ſi on les y remet, tout ſera clair & net. Tollius.

Chapitre XXXVII.

Des Paraboles, des Comparaiſons, & des Hyperboles.

1 Pour retourner à nôtre Diſcours, [1] les Paraboles & les Comparaiſons approchent fort des Metaphores, & ne different d'elles [2] qu'en un ſeul point. * * * * *

Telle eſt cette Hyperbole. [3] *Suppoſé que vôtre eſprit ſoit dans vôtre tête, & que vous ne le fouliez pas ſous vos talons.* C'eſt pourquoy il faut bien prendre garde juſqu'où toutes ces Figures peuvent être pouſſées, parce qu'aſſez ſouvent, pour vouloir porter trop haut une Hyperbole, on la détruit. C'eſt comme une corde d'arc qui pour être trop tenduë ſe relâche; & cela fait quelquefois un effet tout contraire à celuy que nous cherchons.

2 Ainſi Iſocrate dans ſon Panegyrique, par une ſotte ambition de ne vouloir

Les paraboles & les comparaiſons] Ce que Longin diſoit icy de la difference qu'il y a des paraboles & des comparaiſons aux metaphores, eſt entierement perdu; mais on en peut fort bien ſuppléer le ſens par Ariſtote, qui dit comme Longin, qu'elles ne different qu'en une choſe, c'eſt en la ſeule énonciation, par exemple, quand Platon dit, *que la tête eſt une citadelle,* c'eſt une metaphore, dont on fera aiſément une comparaiſon, en diſant, *que la tête eſt comme une citadelle.* Il manque encore aprés cela quelque choſe de ce que Longin diſoit de la juſte borne des hyperboles, & juſques où il eſt permis de les pouſſer. La ſuite & le paſſage de Demoſthene, ou plûtôt d'Hegeſippe ſon Collegue, font aſſez comprendre quelle étoit ſa penſée. Il eſt certain que les hyperboles ſont dangereuſes; & comme Ariſtote l'a fort bien remarqué, elles ne ſont preſque jamais ſupportables que dans la paſſion. Dacier.

2. *Qu'en un ſeul point*] Cet endroit eſt fort defectueux, & ce que l'Auteur avoit dit de ces Figures manque tout entier. Boileau.

3. Telle eſt cette hyperbole: *Suppoſé que vôtre eſprit ſoit dans vôtre tête, & que vous ne le fouliez pas ſous vos talons.*] C'eſt dans l'Oraiſon *de Haloneſo* que l'on attribuë vulgairement à Demoſthene, quoy qu'elle ſoit d'Hegeſippe ſon Collegue. Longin cite ce paſſage, ſans doute pour en condamner l'hyperbole qui eſt en effet tres-vicieuſe; car *un eſprit foulé ſous les talons* eſt une choſe bien étrange. Cependant Hermogene n'a pas laiſſé de la loüer. Mais ce n'eſt pas ſeulement par ce paſſage, que l'on peut voir que

loir rien dire [4] qu'avec emphaſe, eſt tombé, je ne ſçay comment, dans
une faute de petit Ecolier. Son deſſein dans ce Panegyrique c'eſt de faire
voir que les Atheniens ont rendu plus de ſervice à la Grece, que ceux de
Lacedemone: & voicy par où il débute. *Puiſque le Diſcours a naturellement
la vertu de rendre les choſes grandes, petites; & les petites, grandes: qu'il
ſçait donner les graces de la nouveauté aux choſes les plus vieilles, & qu'il fait
paroître vieilles celles qui ſont nouvellement faites.* Eſt-ce ainſi, dira quel- 3
qu'un, ô Iſocrate, que vous allez changer toutes choſes à l'égard des La-
cedemoniens & des Atheniens? En faiſant de cette ſorte l'éloge du Diſ-
cours, il fait proprement un exorde pour exhorter ſes Auditeurs à ne rien
croire de ce qu'il leur va dire.

C'eſt pourquoy il faut ſuppoſer, à l'égard des Hyperboles, ce que 4
nous avons dit pour toutes les Figures en general: que celles-là ſont les
meilleures qui ſont entierement cachées, & qu'on ne prend point pour des
Hyperboles. Pour cela donc, il faut avoir ſoin que ce ſoit toûjours la paſ-
ſion qui les faſſe produire au milieu de quelque grande circonſtance. Com-
me, par exemple, l'Hyperbole de Thucydide, à propos des Atheniens
qui perirent dans la Sicile. [5] *Les Siciliens étant deſcendus en ce lieu, ils y* 5
*firent un grand carnage de ceux ſur-tout qui s'étoient jettez dans le fleuve.
L'eau fut en un moment corrompuë du ſang de ces miſerables: & neanmoins
toute bourbeuſe & toute ſanglante qu'elle étoit, ils ſe battoient pour en boire.*
Il eſt aſſez peu croyable que des hommes boivent du ſang & de la bouë,
& ſe battent même pour en boire: & toutefois la grandeur de la paſſion,
au milieu de cette étrange circonſtance, ne laiſſe pas de donner une appa-
rence de raiſon à la choſe. Il en eſt de même de ce que dit Herodote de 6
ces Lacedemoniens qui combattirent au pas des Thermopyles. [6] *Ils ſe deſ-
fendirent encore quelque temps en ce lieu avec les armes qui leur reſtoient, &
avec*

que le jugement de Longin eſt ſouvent plus ſeur que celuy d'Hermogene & de tous les autres Rheteurs. DACIER.

4. *Qu'avec emphaſe*] *Qu'en exagerant.* TOLLIUS.

5. *Les Siciliens étant deſcendus en ce lieu,* &c.] Ce paſſage eſt pris du ſeptiéme Livre. Thucydide parle icy des Atheniens qui en ſe retirant ſous la conduite de Nicias furent attrapez par l'armée de Gylippe & par les troupes des Siciliens prés du fleuve Aſinarus aux environs de la ville *Neetum*; mais dans le texte au lieu de dire *les Siciliens étant deſcendus*, il faut, *les Lacedemoniens étant deſcendus*. Thucydide écrit οἵ τε Πελοποννήσιοι ἐπικαταβάντες, & non pas οἵ τε τῶν Συρακούσιοι, comme il y a dans Longin. Par *ces Peloponeſiens* Thucydide entend les troupes de Lacedemone conduites par Gylippe, & il eſt certain que dans cette occaſion les Siciliens tiroient ſur Nicias de deſſus les bords du fleuve, qui étoient hauts & eſcarpez, les ſeules troupes de Gylippe deſcendirent dans le fleuve, & y firent tout ce carnage des Atheniens. DACIER.

6. *Ils ſe defendirent encore quelque temps.*] Ce paſſage eſt fort clair. Cependant c'eſt une choſe ſurprenante qu'il n'ait été entendu ni de Laurent Valle, qui a traduit Herodote, ni des Traducteurs de Longin, ni de ceux qui ont fait des notes ſur cet Auteur. Tout cela faute d'avoir pris garde que le verbe καταχόω veut quelquefois dire *enterrer*. Il faut voir les peines que ſe donne Monſieur le Févre, pour reſtituer ce paſſage, auquel, aprés bien du changement, il ne ſçauroit trouver de ſens qui s'accommode à Longin, pretendant que le texte d'Hero-

avec les mains & les dents, juſqu'à ce que les Barbares, tirant toûjours, les euſſent comme enſevelis ſous leurs traits. Que dites-vous de cette Hyperbo-
7 le? Quelle apparence que des hommes ſe défendent avec les mains & les dents

d'Herodote étoit corrompu dés le temps de nôtre Rheteur, & que cette beauté qu'un ſi ſçavant Critique y remarque, eſt l'ouvrage d'un mauvais Copiſte, qui y a mêlé des paroles qui n'y étoient point. Je ne m'arrêteray point à refuter un diſcours ſi peu vrai-ſemblable. Le ſens que j'ay trouvé, eſt ſi clair & ſi infaillible, qu'il dit tout. Boileau.

Ibid. *Ils ſe deffendirent encore quelque temps*] Monſieur Boileau a expliqué ce paſſage au pied de la lettre, comme il eſt dans Longin, & il aſſeure dans ſa remarque, qu'il n'a point été entendu, ni par les Interpretes d'Herodote, ni par ceux de Longin, & que Monſieur le Févre, aprés bien du changement, n'y a ſceu trouver de ſens. Nous allons voir ſi l'explication qu'il luy a donnée luy-même, eſt auſſi ſeure & auſſi infaillible qu'il l'a crû. Herodote parle de ceux qui au détroit des Thermopyles, aprés s'être retranchez ſur un petit poſte élevé, ſoûtinrent tout l'effort des Perſes, juſques à ce qu'ils furent accablez & comme enſevelis ſous leurs traits. Comment peut-on donc concevoir que des gens poſtez & retranchez ſur une hauteur ſe deffendent avec les dents contre des ennemis qui tirent toûjours, & qui ne les attaquent que de loin. Monſieur le Févre, à qui cela n'a pas paru poſſible, a mieux aimé ſuivre toutes les éditions de cet Hiſtorien, où ce paſſage eſt ponctué d'une autre maniere, & comme je le mets icy: ἐν τούτῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι τῇσιν αὐτέων, τοῖσι ἐτύγχανον ἔτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες. Et au lieu de χερσὶ καὶ στόμασι, il a crû qu'il faloit corriger χερμαδίοις καὶ δόρασι, en le raportant à κατέχωσαν; *Comme ils ſe deffendoient encore dans le même lieu avec les épées qui leur reſtoient, les Barbares les accablerent de pierres & de traits.* Je trouve pourtant plus vrai-ſemblable qu'Herodote avoit écrit λάεσι καὶ δόρασι. Il avoit ſans doute en vûë ce vers d'Homere du III de l'Iliade:

Τοῖσίν τε τιτυσκόμενοι λάεσσί τ' ἔβαλλον.

Ils les chargeoint à coups de pierres & de traits.

La corruption de λάεσι en χερσὶ étant tres-facile. Quoyqu'il en ſoit, on ne peut pas douter que ce ne ſoit le veritable ſens. Et ce qu'Herodote ajoûte le prouve viſiblement. On peut voir l'endroit dans la Section 125 du Liv. VII. D'ailleurs Diodore, qui a décrit ce combat, dit que les Perſes environnerent les Lacedemoniens, & qu'en les attaquant de loin ils les percerent tous à coups de fléches & de traits. A toutes ces raiſons Monſieur Boileau ne ſçauroit oppoſer que l'authorité de Longin, qui a écrit & entendu ce paſſage de la même maniere dont il l'a traduit; mais je répons, comme Monſieur le Févre, que dès le temps même de Longin ce paſſage pouvoit être corrompu: que Longin étoit homme, & que par conſequent il a pû faillir auſſi-bien que Demoſthene, Platon & tous ces grands Heros de l'antiquité, qui ne nous ont donné des marques qu'ils étoient hommes, que par quelques fautes, & par leur mort. Si on veut encore ſe donner la peine d'examiner ce paſſage, on cherchera, ſi je l'oſe dire, Longin dans Longin même. En effet, il ne rapporte ce paſſage que pour faire voir la beauté de cette Hyperbole, *des hommes ſe deffendent avec les dents contre des gens armez*, & cependant cette Hyperbole eſt puerile, puiſque lors qu'un homme a approché ſon ennemi, & qu'il l'a ſaiſi au corps, comme il faut neceſſairement en venir aux priſes pour employer les dents, il luy a rendu ſes armes inutiles, ou même plûtôt incommodes. De plus cecy, *des hommes ſe deffendent avec les dents contre des gens armez*, ne préſuppoſe pas que les uns ne puiſſent être armez comme les autres, & ainſi la penſée de Longin eſt froide, parce qu'il n'y a point d'oppoſition ſenſible entre des gens qui ſe deffendent avec les dents & des hommes qui combattent armez. Je n'ajoûteray plus que cette ſeule raiſon, c'eſt que ſi l'on ſuit la penſée de Longin, il y aura encore une fauſſeté dans Herodote, puiſque les Hiſtoriens remarquent que les Barbares étoient armez à la legere avec de petits boucliers, & qu'ils étoient par conſequent expoſez aux coups des Lacedemoniens, quand ils approchoient des retranchemens, au lieu que ceux-cy étoient bien armez, ſerrez en peloton,

dents contre des gens armez, [7] & que tant de perſonnes ſoient enſevelies ſous les traits de leurs ennemis? Cela ne laiſſe pas neanmoins d'avoir de la vrai-ſemblance: parce que la choſe ne ſemble pas recherchée pour l'Hyperbole; mais que l'Hyperbole ſemble naître du ſujet même. En effet, pour ne me point départir de ce que j'ay dit, un remede infaillible, pour empêcher que les hardieſſes ne choquent, c'eſt de ne les employer que dans la paſſion, & aux endroits à peu prés qui ſemblent les demander.
Cela eſt ſi vray que dans le Comique on dit des choſes qui ſont abſurdes 8
d'elles-mêmes, & qui ne laiſſent pas toutefois de paſſer pour vrai-ſemblables, à cauſe qu'elles émeuvent la paſſion, je veux dire, qu'elles excitent à rire. En effet, le Rire eſt une paſſion de l'ame cauſée par le plaiſir. Tel eſt ce trait d'un Poëte Comique: *Il poſſedoit une terre à la campagne*, [8] *qui n'étoit pas plus grande qu'une Epiſtre de Lacedemonien.*

Au reſte, on ſe peut ſervir de l'Hyperbole auſſi-bien pour diminuer les 9
choſes, que pour les agrandir: car l'Exageration eſt propre à ces deux differens effets: & le *Diaſyrme*, qui eſt une eſpece d'Hyperbole, n'eſt, à le bien prendre, que l'exageration d'une choſe baſſe & ridicule.

loton, & tous couverts de leurs larges boucliers. DACIER.

Ibid. *Ils ſe defendirent*] Je me ſuis ſervy dans ma traduction Latine du mot *tumulaverunt* pour expliquer le Grec κατέχωσαν. Je ſuis neanmoins de même ſentiment que Monſieur le Fevre, & Monſieur Dacier: hormis que je n'approuve pas le mot χερμαδίοισι, ni auſſi l'autre λάεσι: mais au lieu de καὶ χερσὶ, καὶ στόμασι, je remets τοῖσι ὀϊστεύμασι, ou τοξεύμασι. Philoſtrate dans la vie d'Apollonius de Thyane lib. IV, ch. VII: Ἐπὶ δὲ τὸν κολωνὸν βαδίζων, ἐφ' οὗ λέγονται οἱ Λακεδαιμόνιοι περιχωσθῆναι τοῖς τοξεύμασιν, ἤκουσε, &c. on pourroit auſſi lire βέλεσι, καὶ τοξεύμασι. TOLLIUS.

7. *Et que tant de perſonnes ſoient enſevelies*] Les Grecs dont parle icy Herodote étoient en fort petit nombre, Longin n'a donc pû écrire *& que tant de perſonnes*, &c. D'ailleurs de la maniere que cela eſt écrit, il ſemble que Longin trouve cette metaphore exceſſive, plûtôt à cauſe du nombre des perſonnes qui ſont enſevelies ſous les traits, qu'à cauſe de la choſe même, & cela n'eſt point; car au contraire Longin dit clairement, *quelle hyperbole* combattre avec les dents contre des gens armez, *& celle-cy encore*, être accablé ſous les traits? *cela ne laiſſe pas neanmoins*, &c. DACIER.

8. *Qui n'étoit pas plus grande qu'une Epiſtre de Lacedemonien.*] J'ay ſuivi la reſtitution de Caſaubon. TOLLIUS.

CHAPITRE XXXVIII.

De l'Arrangement des Paroles.

DEs cinq Parties qui produiſent le Grand, comme nous avons ſuppo- 1
ſé d'abord, il reſte encore la cinquiéme à examiner: c'eſt à ſçavoir la Compoſition, & l'Arrangement des paroles. Mais comme nous avons déja donné deux volumes de cette matiere, où nous avons ſuffiſamment expliqué tout ce qu'une longue ſpeculation nous en a pû apprendre: nous nous contenterons de dire icy ce que nous jugeons abſolument neceſſaire à nôtre ſujet; Comme, par exemple, que l'Harmonie [1] n'eſt pas ſimplement

plement un agrément que la Nature a mis dans la voix de l'homme pour perſuader & pour inſpirer le plaiſir : [2] mais que dans les inſtrumens même inanimés, c'eſt un moyen merveilleux [3] pour élever le courage & pour émouvoir les paſſions.

2 Et de vray, ne voyons-nous pas que le ſon des flûtes émeut l'ame de ceux qui l'écoutent & les remplit de fureur, comme s'ils étoient hors d'eux-mêmes? Que leur imprimant dans l'oreille le mouvement de ſa cadence, il les contraint de la ſuivre, & d'y conformer en quelque ſorte le mouvement de leur corps. Et non ſeulement le ſon des flûtes, mais preſque tout ce qu'il y a de differens ſons au monde, comme, par exem-
3 ple, ceux de la lyre, font cet effet. Car bien qu'ils ne ſignifient rien d'eux-mêmes : neanmoins par ces changemens de tons qui s'entrechoquent les uns les autres, & par le mêlange de leurs accords, ſouvent, comme nous voyons, ils cauſent à l'ame un tranſport & un raviſſement admirable. [4] Cependant ce ne ſont que des images & de ſimples imitations de la

N'*eſt pas ſimplement un agrément*] Les Traducteurs n'ont point conçû ce paſſage, qui ſeurement doit être entendu dans mon ſens, comme la ſuite du Chapitre le fait aſſez connoître. Ἐνέργημα veut dire un *effet*, & non pas *un moyen*, *n'eſt pas ſimplement un effet de la nature de l'homme.* Boileau.

Ibid. *N'eſt pas ſimplement &c.*] Monſieur Boileau aſſeure dans ſes Remarques, que ce paſſage doit être entendu comme il l'a expliqué ; mais je ne ſuis pas de ſon avis, & je trouve qu'il s'eſt éloigné de la penſée de Longin en prenant le mot Grec *organum* pour un inſtrument, comme une flûte, une lyre, au lieu de le prendre dans le ſens de Longin pour *un organe*; comme nous diſons pour *une cauſe, un moyen.* Longin dit clairement, *l'harmonie n'eſt pas ſeulement un moyen naturel à l'homme pour perſuader & pour inſpirer le plaiſir*, *mais encore un organe*, *un inſtrument merveilleux pour élever le courage & pour émouvoir les paſſions.* C'eſt, à mon avis, le veritable ſens de ce paſſage. Longin vient enſuite aux exemples de l'harmonie de la flûte & de la lyre, quoyque ces organes pour émouvoir & pour perſuader n'approchent point des moyens qui ſont propres & naturels à l'homme, &c. Dacier.

Ibid. *N'eſt pas ſimplement.*] Monſieur Dacier a raiſon icy de rejetter le ſentiment de Monſieur Boileau. Qu'on regarde ma traduction, & mes remarques Latines: & on verra que ma conjecture a beaucoup de vrayſemblance. Même Monſieur Boileau a tres-bien exprimé le mot μεγαληγορίας, que je prefere au μετ' ἐλευθερίας. Tollius.

2. *Mais que dans &c.*] Cela ne ſe trouve pas dans le Grec. Liſez donc : *Mais que c'eſt un moyen merveilleux pour rendre le diſcours ſublime, & pour émouvoir les paſſions. Car ce n'eſt pas la flute ſeulement qui emeut, &c. mais preſque tout ce &c.* Tollius.

3. *Pour élever le courage & pour émouvoir les paſſions.*] Il y a dans le Grec μεθ' ἐλευθερίας καὶ πάθους : c'eſt ainſi qu'il faut lire, & non point ἔτι ἐλευθερίας, &c. Ces paroles veulent dire : *Qu'il eſt merveilleux de voir des inſtrumens inanimez avoir en eux un charme pour émouvoir les paſſions & pour inſpirer la nobleſſe de courage.* Car c'eſt ainſi qu'il faut entendre ἐλευθερία. En effet, il eſt certain que la trompette, qui eſt un inſtrument, ſert à réveiller le courage dans la guerre ; J'ay ajoûté le mot d'*inanimez*, pour éclaircir la penſée de l'Auteur, qui eſt un peu obſcure en cet endroit. Ὄργανον, abſolument pris, veut dire toutes ſortes d'inſtrumens muſicaux & inanimés, comme le prouve fort bien Henri Eſtienne. Boileau.

4. *Cependant ce ne ſont que des images*] Longin, à mon ſens, n'a garde de dire que les inſtrumens, comme la trompette, la lyre, la flûte, *ne diſent & ne perſuadent rien.* Il dit, *Cependant ces images & ces imitations ne ſont que des organes bâtards pour perſuader, & n'approchent point du tout de ces moyens qui, comme j'ay déja dit, ſont propres*

de la voix, qui ne diſent & ne perſuadent rien, n'étant, s'il faut parler ainſi, que des ſons bâtards, & non point, comme j'ay dit, des effets de la nature de l'homme. Que ne dirons-nous donc point de la Compo- 4
ſition, qui eſt en effet comme l'harmonie du diſcours dont l'uſage eſt naturel à l'homme, qui ne frappe pas ſimplement l'oreille, mais l'eſprit: qui remuë tout à la fois tant de differentes ſortes de noms, de penſées, de choſes, tant de beautez, & d'élegances avec leſquelles nôtre ame a comme une eſpece de liaiſon & d'affinité: qui par le mêlange & la diverſité des 5
ſons inſinuë dans les eſprits, & inſpire à ceux qui écoutent, les paſſions mêmes

pres & naturels à l'homme. Longin veut dire, que l'harmonie qui ſe tire des differens ſons d'un inſtrument, comme de la lyre ou de la flûte, n'eſt qu'une foible image de celle qui ſe forme par les differens ſons, & par la differente flexion de la voix, & que cette derniere harmonie, qui eſt naturelle à l'homme, a beaucoup plus de force que l'autre pour perſuader & pour émouvoir. C'eſt ce qu'il ſeroit fort aiſé de prouver par des exemples. DACIER.

5. *Et l'experience en fait foy.*] L'Auteur juſtifie icy ſa penſée par une periode de Demoſthene, dont il fait voir l'harmonie & la beauté. Mais comme ce qu'il en dit, eſt entierement attaché à la langue Grecque, j'ay crû qu'il valoit mieux le paſſer dans la Traduction & le renvoyer aux Remarques, pour ne point effrayer ceux qui ne ſçavent point le Grec. En voicy donc l'explication. *Ainſi cette penſée que Demoſthene ajoûte, aprés la lecture de ſon Decret, paroît fort ſublime & eſt en effet merveilleuſe. Ce Decret,* dit-il, *a fait évanoüir le peril qui environnoit cette ville, comme un nuage qui ſe diſſipe de luy-même.* Τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος. *Mais il faut avoüer que l'harmonie de la periode ne cede point à la beauté de la penſée. Car elle va toûjours de trois temps en trois temps, comme ſi c'étoient tous Dactyles, qui ſont les piés les plus nobles & les plus propres au Sublime: & c'eſt pourquoy le vers Heroïque, qui eſt le plus beau de tous les vers, en eſt compoſé. En effet, ſi vous ôtez un mot de ſa place, comme ſi vous mettiez* τοῦτο τὸ ψήφισμα ὥσπερ νέφος ἐποίησε τὸν τότε κίνδυνον παρελθεῖν, *ou ſi vous en retranchez une ſeule ſyllabe, comme* ἐποίησε παρελθεῖν ὡς νέφος, *vous connoitrez aiſement, combien l'harmonie contribuë au Sublime. En effet, ces paroles,* ὥσπερ νέφος, *s'appuiant ſur la premiere ſyllabe qui eſt longue, ſe prononcent à quatre repriſes: De ſorte que, ſi vous en ôtez une ſyllabe, ce retranchement fait que la periode eſt tronquée. Que ſi au contraire vous en ajoûtez une, comme* παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ τι νέφος, *c'eſt bien le même ſens; mais ce n'eſt plus la même cadence: parce que la periode s'arrêtant trop long-temps ſur les dernieres ſyllabes, le Sublime, qui étoit ſerré auparavant, ſe relâche & s'affoiblit.* Au rête, j'ay ſuivi dans ces derniers mots l'explication de Monſieur le Fevre, & j'ajoûte comme luy, τι à ὥσπερ. BOILEAU.

Ibid. *Et l'experience en fait foy* * * * *.] Longin rapporte aprés cecy un paſſage de Demoſthene que Monſieur Boileau a rejetté dans ſes Remarques, parce qu'il eſt entierement attaché à la langue Grecque, le voicy: τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος. Comme ce Rheteur aſſeure que l'harmonie de la periode ne cede point à la beauté de la penſée, parce qu'elle eſt toute compoſée de nombres dactyliques; je croy qu'il ne ſera pas inutile d'expliquer icy cette harmonie & ces nombres, vû même que le paſſage de Longin eſt un de ceux que l'on peut traduire fort bien au pied de la lettre, ſans entendre la penſée de Longin, & ſans connoître la beauté du paſſage de Demoſthene. Je vay donc tâcher d'en donner au lecteur une intelligence nette & diſtincte, & pour cet effet je diſtribueray d'abord la periode de Demoſthene dans ces nombres dactyliques, comme Longin les a entendus,

- υ υ   - υ υ   υ υ   - υ υ
[τοῦτο τὸ] ψήφισμα] τὸν τότε] τῇ πόλει]
υ υ -   υ   - υ υ   υ υ -   υ υ -   υ
περιστάν] τα] κίνδυνον] παρελθεῖν] ἐποίη] σεν]
- υ   υ υ
[ὥσπερ νέφος.] Voilà neuf nombres dactyliques en tout. Avant que de paſſer plus avant, il eſt bon de remarquer que beaucoup de gens ont fort mal entendu ces nombres

mêmes de l'Orateur, & qui bâtit ſur ce Sublime amas de paroles ce
6 Grand & ce Merveilleux que nous cherchons ? Pouvons-nous, dis-je, nier qu'elle ne contribuë beaucoup à la grandeur, à la majeſté, à la magnificence du diſcours, & à toutes ces autres beautez qu'elle renferme en ſoy, & qu'ayant un empire abſolu ſur les eſprits, elle ne puiſſe en tout temps les ravir & les enlever? Il y auroit de la folie à douter d'une verité ſi univerſellement reconnuë, [5] & l'experience en fait foy.

bres dactyliques pour les avoir confondus avec les metres ou les pieds que l'on appelle Dactyles. Il y a pourtant bien de la difference. Pour le nombre dactylique, on n'a égard qu'au temps & à la prononciation, & pour le dactyle, on a égard à l'ordre & à la poſition des lettres, de ſorte qu'un même mot peut faire un nombre dactylique ſans être pourtant un Dactyle, comme cela paroît par [ψήφισμα] τῃ πόλει] παρελθεῖν.] Mais revenons à nôtre paſſage. Il n'y a plus que trois difficultez qui ſe preſentent : la premiere : que ces nombres devant être de quatre temps, d'un long qui en vaut deux, & de deux courts, le ſecond nombre de cette periode ψήφισμα, le quatriéme, le cinquiéme & quelques autres paroiſſent en avoir cinq, parce que dans ψήφισμα la premiere ſyllable étant longue, en vaut deux, la ſeconde étant auſſi longue en vaut deux autres, & la troiſiéme breve, un, &c. A cela je répons, que dans les Rythmes, ou nombres, comme je l'ay déja dit, on n'a égard qu'au temps & à la voyelle, & qu'ainſi φις eſt auſſi bref que μα. C'eſt ce qui paroîtra clairement par ce ſeul exemple de Quintilien, qui dit, que la ſeconde ſyllabe d'*agreſtis* eſt breve. La ſeconde difficulté naît de ce precepte de Quintilien, qui dit dans le Chapitre IV, du Livre IX : *Que quand la periode commence par une ſorte de rythme ou de nombre, elle doit continuer dans le même rythme juſques à la fin.* Or dans cette periode de Demoſthene le nombre ſemble changer, puiſque tantôt les longues & tantôt les breves ſont les premieres ; mais le même Quintilien ne laiſſe aucun doute là-deſſus, ſi l'on prend garde à ce qu'il a dit auparavant : *Qu'il eſt indifferent au rythme dactylique d'avoir les deux premieres ou les deux dernieres breves, parce que l'on n'a égard qu'aux temps & à ce que ſon élevation ſoit de même nombre que ſa poſition.* Enfin, la troiſiéme & derniere difficulté vient du dernier rythme ὥσπερ νέφος, que Longin fait de quatre ſyllabes, & par conſequent de cinq temps, quoyque Longin aſſûre qu'il ſe meſure par quatre. Je répons, que ce nombre ne laiſſe pas d'être dactylique comme les autres, parce que le temps de la derniere ſyllabe eſt ſuperflu & compté pour rien, comme les ſyllabes qu'on trouve de trop dans les vers qui de là ſont appellez *hypermetres.* On n'a qu'à écouter Quintilien : *Les rythmes reçoivent plus facilement des temps ſuperflus, quoyque la même choſe arrive auſſi quelquefois aux metres.* Cela ſuffit pour éclaircir la periode de Demoſthene & la penſée de Longin. J'ajoûteray pourtant encore que Demetrius Phalereus cite ce même paſſage de Demoſthene, & qu'au lieu de περιστάντα, il a lû ἐπιόντα, ce qui fait le même effet pour le nombre. Dacier.

Chapitre XXXIX.

De l'Aſſemblage des Parties du Sublime.

1 AU reſte, il en eſt de même des Diſcours que des corps qui doivent ordinairement leur principale excellence à l'aſſemblage & à la juſte proportion de leurs membres : De ſorte même qu'encore qu'un membre ſeparé de l'autre n'ait rien en ſoy de remarquable, tous enſemble ne laiſſent pas de faire un corps parfait. Ainſi les parties du Sublime étant diviſées, le Sublime ſe diſſipe entierement : au lieu que venant à ne former qu'un corps

corps par l'aſſemblage qu'on en fait, & par cette liaiſon harmonieuſe
qui les joint, le ſeul tour de la Periode leur donne du ſon & de l'emphaſe.
C'eſt pourquoy on peut comparer le Sublime dans les Periodes à un 2
feſtin par écot auquel pluſieurs ont contribué. Juſques-là qu'on voit
beaucoup de Poëtes & d'Ecrivains qui n'étant point nés au Sublime, n'en
ont jamais manqué neanmoins; bien que pour l'ordinaire ils ſe ſerviſſent
de façons de parler baſſes, communes & fort peu élegantes. En effet,
ils ſe ſoûtiennent par ce ſeul arrangement de paroles, qui leur enfle &
groſſit en quelque ſorte la voix: Si bien qu'on ne remarque point leur
baſſeſſe. [1] Philiſte eſt de ce nombre. Tel eſt auſſi Ariſtophane en quel- 3
ques endroits, & Euripide en pluſieurs, comme nous l'avons déja ſuffi-
ſamment montré. Ainſi quand Hercule dans cet Auteur, aprés avoir tué
ſes enfans, dit;

Tant de maux à la fois ſont entrez dans mon ame,
Que je n'y puis loger de nouvelles douleurs:

Cette penſée eſt fort triviale. Cependant il la rend noble par le moyen 4
de ce tour qui a quelque choſe de muſical & d'harmonieux: Et certaine-
ment, pour peu que vous renverſiez l'ordre de ſa periode, vous verrez
manifeſtement combien Euripide eſt plus heureux dans l'arrangement
de ſes paroles, que dans le ſens de ſes penſées. De même, dans ſa Tra-
gedie intitulée [2] Dircé emportée par un Taureau:

Il tourne aux environs dans ſa route incertaine:
Et courant en tous lieux où ſa rage le mene,
Traîne aprés ſoy la femme, & l'arbre & le rocher.

Cette penſée eſt fort noble à la verité: mais il faut avoüer que ce qui 5
luy donne plus de force, c'eſt cette harmonie qui n'eſt point precipitée,
ni emportée comme une maſſe peſante: mais dont les paroles ſe ſoû-
tiennent les unes les autres, & où il y a pluſieurs pauſes. En effet, ces
pauſes ſont comme autant de fondemens ſolides ſur leſquels ſon diſcours
s'appuie & s'éleve.

CHA-

Philiſte eſt de ce nombre.] Le nom de ce Poëte eſt corrompu dans Longin, il faut lire *Philiſcus*, & non pas *Philiſtus*. C'étoit un Poëte Comique, mais on ne ſçauroit dire préciſément en quel temps il a vécu. DACIER.

Ibid. *Philiſte eſt de ce nombre*] Monſieur Dacier a raiſon de preferer icy *Philiſcus* à *Philiſtus*. Mais ce pourroit bien être auſſi ce Philiſcus de Corfou, un des ſept Tragiques du ſecond rang, qui a vêcu ſous Philadelphe, & a été Prêtre de Bacchus. TOLLIUS.

2. *Dircé emportée par un Taureau.*] Longin dit *traînée par un Taureau*, & il faloit conſerver ce mot, parce qu'il explique l'hiſtoire de Dircé, que Zethus & Amphion attacherent par les cheveux à la queuë d'un Taureau, pour ſe vanger des maux qu'elle & ſon mari Lycus avoient faits à Antiope leur mere. DACIER.

CHAPITRE XL.

De la Meſure des Periodes.

1 AU contraire il n'y a rien qui rabaiſſe davantage le Sublime que ces nombres rompus, & qui ſe prononcent vîte ; tels que ſont les Pyrriques, les Trochées & les Dichorées, qui ne ſont bons que pour la danſe. En effet, toutes ces ſortes de piés & de meſures n'ont qu'une certaine mignardiſe & un petit agrêment qui a toûjours le même tour, &
2 qui n'émeut point l'ame. Ce que j'y trouve de pire, c'eſt que comme nous voyons que naturellement ceux à qui l'on chante un air ne s'arrêtent point au ſens des paroles, & ſont entraînez par le chant : [1] de même ces paroles meſurées n'inſpirent point à l'eſprit les paſſions qui doivent naître du diſcours, & impriment ſimplement dans l'oreille le mouvement de
3 la cadence. Si bien que comme l'Auditeur prevoit d'ordinaire cette cheute qui doit arriver, il va au devant de celuy qui parle, & le previent, marquant comme en une danſe la cheute avant qu'elle arrive.

De *même ces paroles meſurées*, &c.] Longin dit, *De même quand les periodes ſont ſi meſurées, l'Auditeur n'eſt point touché du diſcours, il n'eſt attentif qu'au nombre & à l'harmonie, juſques-là que prévoyant les cadences qui doivent ſuivre, & batant toûjours la meſure comme en une danſe, il prévient même l'Orateur, & marque la cheute avant qu'elle arrive.* Au reſte, ce que Longin dit icy, eſt pris tout entier de la Rhetorique d'Ariſtote, & il peut nous ſervir fort utilement à corriger l'endroit même d'où il a été tiré. Ariſtote, aprés avoir parlé des periodes meſurées, ajoûte τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον, πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ καὶ ἅμα *** ἐξίστησι, προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ πότε πάλιν ἥξει. **** ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τὸ, τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. Dans la premiere lacune il faut ſuppléer aſſûrément καὶ ἅμα τοὺς ἀκούοντας ἐξίστησι ; & dans la ſeconde, aprés ἥξει ajoûter ὃ καὶ φθάνοντες προαποδιδοῦσι. ὥσπερ οὖν, &c. & aprés ἀπελευθερούμενος, il faut un point interrogatif. Mais c'eſt ce qui paroîtra beaucoup mieux par cette traduction : *Ces periodes meſurées ne perſuadent point, car outre qu'elles paroiſſent étudiées, elles détournent l'Auditeur & le rendent attentif ſeulement au nombre & aux cheutes, qu'il marque même par avance, comme on voit les enfans ſe hâter de répondre Cleon, avant que les Huiſſiers ayent achevé de crier, qui eſt le Patron que veut prendre l'affranchi ?* Le ſçavant Victorius eſt le ſeul qui ait ſoupçonné que ce paſſage d'Ariſtote étoit corrompu, mais il n'a pas voulu chercher les moyens de le corriger. DACIER.

CHAPITRE XLI.

Du diſcours trop entrecoupé.

1 C'Eſt encore un vice qui affoiblit beaucoup le diſcours, quand les Periodes ſont arrangées avec trop de ſoin, ou quand les membres en ſont trop courts, & ont trop de ſyllabes breves, étant d'ailleurs comme joints & attachez enſemble avec des cloux, aux endroits où il ſe deſuniſſent. Il n'en faut pas moins dire des periodes qui ſont trop coupées. Car il n'y a rien qui eſtropie davantage le Sublime, que de le vouloir comprendre dans un trop petit eſpace. Quand je défens neanmoins de trop couper les periodes, je n'entens pas parler de celles [1] qui ont leur juſte

juſte étenduë, mais de celles qui ſont trop petites, & comme mutilées. 2
En effet, de trop couper ſon ſtile, cela arrête l'eſprit : au lieu [2] que de
le diviſer en periodes, cela conduit le Lecteur. Mais le contraire en mê-
me temps apparoît des periodes trop longues, & toutes ces paroles re-
cherchées, pour allonger mal à propos un diſcours, ſont mortes & lan-
guiſſantes.

Qui ont leur juſte étenduë] *Qui n'ont pas leur juſte étenduë periodique.* Tollius.

2. *Que de le diviſer en périodes*] *Au lieu qu'une loüable briéveté le conduit & l'éclaire.* Tollius.

Chapitre XLII.
De la baſſeſſe des Termes.

Une des choſes encore qui avilit autant le Diſcours, c'eſt la baſſeſſe des 1
termes. Ainſi nous voyons dans Herodote une deſcription de tem-
pête, qui eſt divine pour le ſens : mais il y a mêlé des mots extremement
bas ; comme quand il dit : [1] *La mer commençant à bruire.* Le mauvais
ſon de ce mot *bruire* fait perdre à ſa penſée une partie de ce qu'elle avoit
de grand. *Le vent*, dit-il en un autre endroit, *les balotta fort, & ceux
qui furent diſperſez par la tempête firent une fin peu agreable.* Ce mot *ba-
lotter* eſt bas ; & l'épithete de *peu agreable* n'eſt point propre pour expri-
mer un accident comme celuy-là.

De même l'Hiſtorien Theopompus a fait une peinture de la deſcente 2
du Roy de Perſe dans l'Egypte, qui eſt miraculeuſe d'ailleurs : mais il a
tout gâté par la baſſeſſe des mots qu'il y mêle. *Y a-t-il une ville*, dit
cet Hiſtorien, *& une nation dans l'Aſie qui n'ait envoyé des Ambaſſa-
deurs au Roy? Y a-t-il rien de beau & de precieux qui croiſſe, ou qui ſe fa-* 3
*brique en ces païs, dont on ne luy ait fait des preſens? combien de tapis &
de veſtes magnifiques, les unes rouges, les autres blanches, & les autres hi-
ſtoriées de couleurs? combien de tentes dorées & garnies de toutes les choſes
neceſſaires pour la vie? combien de robes & de licts ſomptueux? combien de
vaſes d'or & d'argent enrichis de pierres precieuſes, ou artiſtement travaillez?
Ajoûtez à cela un nombre infini d'armes étrangeres & à la Grecque : une foule* 4
*incroyable de bêtes de voiture, & d'animaux deſtinez pour les ſacrifices : des
boiſſeaux remplis de toutes les choſes propres à réjoüir le goût :* [2] *des armoires
& des ſacs pleins de papier, & de pluſieurs autres utenſiles, & une ſi grande
quantité de viandes ſalées de toutes ſortes d'animaux, que ceux qui les voyoient
de loin penſoient que ce fuſſent des collines qui s'élevaſſent de terre.*

[3] De

La mer commençant à bruire.] Il y a dans le Grec, *commençant à boüillonner*, ζεσάσης : mais le mot de *boüillonner* n'a point de mauvais ſon en nôtre Langue, & eſt au contraire agréable à l'oreille. Je me ſuis donc ſervi du mot *bruire*, qui eſt bas, & qui exprime le bruit que fait l'eau quand elle commence à boüillonner. Boileau.

2. *Des armoires & des ſacs pleins de papier.*] Theopompus n'a point dit *des ſacs pleins de papier*, car ce papier n'étoit point dans les ſacs ; mais il a dit *des armoires, des*

 ſacs,

5 [3] De la plus haute élevation il tombe dans la derniere baſſeſſe, à l'en-
droit juſtement où il devoit le plus s'élever. Car mêlant mal à propos,
dans la pompeuſe deſcription de cet appareil, des boiſſeaux, des ra-
goûts, & des ſacs, il ſemble qu'il faſſe la peinture d'une cuiſine. Et
comme ſi quelqu'un avoit toutes ces choſes à arranger, & que parmi des
tentes & des vaſes d'or, au milieu de l'argent & des diamans, il mît
en parade des ſacs & des boiſſeaux; cela feroit un vilain effet à la vûë:
6 Il en eſt de même des mots bas dans le diſcours, & ce ſont comme
autant de taches & de marques honteuſes qui flétriſſent l'expreſſion. Il
n'avoit qu'à détourner un peu la choſe, & dire en general, à propos de
ces montagnes de viandes ſalées, & du reſte de cet appareil, qu'on envoya
au Roy des chameaux & pluſieurs bêtes de voiture chargées de toutes
les choſes neceſſaires pour la bonne chere & pour le plaiſir. Ou, des mon-
ceaux de viandes les plus exquiſes, & tout ce qu'on ſçauroit s'imaginer
7 de plus ragoûtant & de plus delicieux. Ou, ſi vous voulez, tout ce
que les Officiers de table & de cuiſine pouvoient ſouhaiter de meilleur,
pour la bouche de leur maître. Car il ne faut pas d'un diſcours fort élevé
paſſer à des choſes baſſes & de nulle conſideration, à moins qu'on y ſoit
forcé par une neceſſité bien preſſante. Il faut que les paroles répondent à
la majeſté des choſes dont on traite: & il eſt bon en cela d'imiter la Na-
ture, qui en formant l'homme n'a point expoſé à la vûë ces parties
8 qu'il n'eſt pas honnête de nommer, & par où le corps ſe purge: mais,
pour me ſervir des termes de Xenophon, [4] *a caché & détourné ces égoûts
le plus loin qu'il luy a été poſſible, de peur que la beauté de l'animal n'en fût
ſoüillée.* Mais il n'eſt pas beſoin d'examiner de ſi prés toutes les choſes qui
rabaiſſent le diſcours. En effet, puiſque nous avons montré ce qui ſert à
l'élever & à l'annoblir, il eſt aiſé de juger qu'ordinairement le contraire eſt
ce qui l'avilit & le fait ramper.

CHA-

ſacs, des rames de papier, &c. & par ce papier il entend du gros papier pour envelopper les drogues & les épiceries dont il a parlé. DACIER.

3. *De la plus haute*] Je préférerois, *Des hautes penſées il deſcend aux baſſes: tout au contraire des préceptes de l'Art, qui nous enſeigne d'élever toûjours le diſcours de plus en plus.* TOLLIUS.

4. *A caché & détourné ces égoûts*] La Nature ſçavoit fort bien, que ſi elle expoſoit en vûë ces parties qu'il n'eſt pas honnête de nommer, la beauté de l'homme en ſeroit ſoüillée; mais de la maniere que Monſieur Boileau a traduit ce paſſage, il ſemble que la Nature ait eu quelque eſpece de doute, ſi cette beauté en ſeroit ſoüillée, ou ſi elle ne le ſeroit point; car c'eſt à mon avis l'idée que donnent ces mots, *de peur que, &c.* & cela déguiſe en quelque maniere la penſée de Xenophon, qui dit, *La Nature a caché & détourné ces égoûts le plus loin qu'il luy a été poſſible, pour ne point ſoüiller la beauté de l'animal.* DACIER.

Ibid. *A caché, & détourné ces égoûts*] Ciceron a fort bien ſuivi Xenophon lib. I de Officiis: *Principio, corporis noſtri magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem, quæ formam noſtram, reliquamque figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promtu: quæ partes autem corporis ad naturæ neceſſitatem datæ adſpectum eſſent deformem habituræ, atque turpem, eam contexit atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia, &c.* TOLLIUS.

Telle-

CHAPITRE XLIII.

Des cauſes de la décadence des Eſprits.

IL ne reſte plus, mon cher Terentianus, qu'une choſe à examiner. 1
C'eſt la queſtion que me fit, il y a quelques jours, un Philoſophe.
Car il eſt bon de l'éclaircir, & je veux bien, pour vôtre ſatisfaction particuliere, l'ajoûter encore à ce traitté.

Je ne ſçaurois aſſez m'étonner, me diſoit ce Philoſophe, non plus que beaucoup d'autres: d'où vient que dans nôtre ſiecle il ſe trouve aſſez d'Orateurs qui ſçavent manier un raiſonnement, & qui ont même le ſtile Oratoire: qu'il s'en voit, dis-je, pluſieurs qui ont de la vivacité, de la netteté, & ſur-tout de l'agrément dans leurs diſcours: mais qu'il s'en
rencontre ſi peu qui puiſſent s'élever fort haut dans le Sublime. Tant la 2
ſterilité maintenant eſt grande parmi les eſprits. N'eſt-ce point, pourſuivoit-il, ce qu'on dit ordinairement? que c'eſt le Gouvernement populaire qui nourrit & forme les grands genies: puis qu'enfin juſqu'icy tout ce qu'il y a preſque eu d'Orateurs habiles ont fleuri, & ſont morts avec luy? En effet, ajoûtoit-il, il n'y a peut-être rien qui éleve davantage l'ame des grands hommes que la liberté, ni qui excite & réveille plus puiſſamment en nous ce ſentiment naturel qui nous porte à l'ému-
lation, & cette noble ardeur de ſe voir élevé au deſſus des autres. Ajoû- 3
tez que les prix qui ſe propoſent dans les Republiques aiguiſent, pour ainſi dire, & achevent de polir l'eſprit des Orateurs: leur faiſant cultiver avec ſoin les talens qu'ils ont reçûs de la Nature. [1] Tellement qu'on voit briller dans leurs diſcours la liberté de leur païs.

Mais nous, continuoit-il, qui avons appris dés nos premieres années à 4
ſouffrir le joug d'une domination legitime, [2] qui avons été comme enveloppez par les coûtumes & les façons de faire de la Monarchie, lorſque nous avions encore l'imagination tendre, & capable de toutes ſortes d'impreſſions: En un mot, qui n'avons jamais goûté de cette vive & feconde ſource de l'éloquence, je veux dire de la liberté: ce qui arrive ordinairement de nous, c'eſt que nous nous rendons de grands & magnifiques flateurs.

Tellement *qu'on voit briller dans leur diſcours la liberté de leur païs.*] Longin dit, *tellement qu'on voit briller dans leurs diſcours la même liberté que dans leurs actions.* Il veut dire, que comme ces gens-là ſont les maîtres d'eux-mêmes, leur eſprit accoûtumé à cet empire & à cette indépendance ne produit rien qui ne porte des marques de cette liberté, qui eſt le but principal de toutes leurs actions, & qui les entretient toûjours dans le mouvement. Cela meritoit d'être bien éclairci; car c'eſt ce qui fonde en partie la réponſe de Longin, comme nous l'allons voir dans la ſeconde Remarque aprés celle-cy. DACIER.

2. *Qui avons été comme enveloppez*] *Eſtre enveloppé par les coûtumes* me paroît obſcur. Il ſemble même que cette expreſſion dit tout autre choſe que ce que Longin a pretendu. Il y a dans le Grec, *qui avons été comme emmaillotez*, &c. Mais comme cela n'eſt pas François, j'aurois voulu traduire

 pour

5 flateurs. C'eſt pourquoy il eſtimoit, diſoit-il, qu'un homme même né dans la ſervitude étoit capable des autres ſciences: mais que nul Eſclave ne pouvoit jamais être Orateur. Car un eſprit, continua-t-il, abattu & comme dompté par l'accoûtumance au joug, n'oſeroit plus s'enhardir à rien: tout ce qu'il avoit de vigueur s'évapore de ſoy-même, & il demeure toûjours comme en priſon. En un mot, pour me ſervir des termes d'Homere:

Le même jour qui met un homme libre aux fers,
Luy ravit la moitié de ſa vertu premiere.

6 De même donc que, ſi ce qu'on dit eſt vray, ces boëtes, où l'on enferme les Pygmées vulgairement appellez Nains, les empêchent non ſeulement de croître, mais [3] les rendent même plus petits, par le moyen de cette bande dont on leur entoure le corps: Ainſi la ſervitude, je dis, la ſervitude [4] la plus juſtement établie, eſt une eſpece de priſon, où
7 l'ame décroît & ſe rapetiſſe en quelque ſorte. [5] Je ſçay bien qu'il eſt fort

pour approcher de l'idée de Longin, *qui avons comme ſuccé avec le lait les coûtumes,* &c. Dacier.

3. *Les rendent même plus petits*] Par cette bande Longin entend ſans doute des bandelettes dont on emmailløttoit les Pygmées depuis la tête juſques aux pieds. Ces bandelettes étoient à peu prés comme celles dont les filles ſe ſervoient pour empêcher leur gorge de croître. C'eſt pourquoy Terence appelle ces filles *vincto pectore*, ce qui répond fort bien au mot Grec δεσμὸς, que Longin employe icy & qui ſignifie *bande, ligature.* Encore aujourd'huy en beaucoup d'endroits de l'Europe les femmes mettent en uſage ces bandes pour avoir les pieds petits. Dacier.

Ibid. *Les rendent même plus petits*] La remarque de Monſieur Dacier eſt tres-belle: car ces γλωττόκομα n'étoient autre choſe que des bandes, dont on entouroit les Nains. Suidas in εἰλητόν. Φαινόλης, dit-il, εἰλητὸν τομάριον, μεμβράνιον, γλωττόκομον. Cet εἰλητὸν τομάριον eſt juſtement le *volumen* des Romains. Neanmoins le même Suidas in γλωσσόκομον l'explique comme je l'ay fait dans ma Traduction Latine, Γλωσσόκομον θήκη λειψάνων ξυλίνη. Tollius.

4. *La plus juſtement établie*] Le mot δικαιοτάτη ne ſignifie pas icy une ſervitude la plus juſtement établie, mais une tres-douce, *clemens & juſta ſervitus*, comme Térence l'appelle. Tollius.

5. *Je ſçay bien qu'il eſt fort aiſé à l'homme, & que c'eſt ſon naturel, &c.*] Monſieur Boileau ſuit icy tous les Interpretes qui attribuent encore ceci au Philoſophe qui parle à Longin. Mais je ſuis perſuadé que ce ſont les paroles de Longin, qui interrompt en cet endroit le Philoſophe & commence à luy répondre. Je croy même que dans la lacune ſuivante il ne manque pas tant de choſes qu'on a crû, & peut-être n'eſt-il pas ſi difficile d'en ſuppléer le ſens. Je ne doute pas que Longin n'ait écrit, *Je ſçay bien, luy répondis-je alors, qu'il eſt fort aiſé à l'homme, & que c'eſt même ſon naturel de blâmer les choſes preſentes. Mais prenez y bien garde, ce n'eſt point la Monarchie qui eſt cauſe de la décadence des eſprits, & les delices d'une longue paix ne contribuent pas tant à corrompre les grandes ames, que cette guerre ſans fin qui trouble depuis ſi long-temps toute la terre, & qui oppoſe des obſtacles inſurmontables à nos plus genereuſes inclinations.* C'eſt aſſurément le veritable ſens de ce paſſage, & il ſeroit aiſé de le prouver par l'hiſtoire même du ſiecle de Longin. De cette maniere ce Rheteur répond fort bien aux deux objections du Philoſophe, dont l'une eſt que le gouvernement Monarchique cauſoit la grande ſterilité qui étoit alors dans les eſprits, & l'autre que dans les Republiques l'émulation & l'amour de la liberté entretenoient les Republiquains dans un mouvement continuel, qui élevoit leur courage, qui aiguiſoit leur eſprit, & qui leur inſpiroit cette grandeur & cette nobleſſe dont les hommes veritablement libres ſont ſeuls capables. Dacier.

Ibid.

fort aiſé à l'homme & que c'eſt ſon naturel de blâmer toûjours les cho-
ſes preſentes : [6] mais prenez garde que * * * * * * * *
Et certainement, pourſuivis-je, ſi les delices d'une trop longue paix
ſont capables de corrompre les plus belles ames ; cette guerre ſans fin,
qui trouble depuis ſi long-temps toute la terre, n'eſt pas un moindre
obſtacle à nos deſirs.

Ajoûtez à cela ces paſſions qui aſſiégent continuellement nôtre vie, 8
& qui portent dans nôtre ame la confuſion & le deſordre. En effet, con-
tinuay-je, c'eſt le deſir des richeſſes, dont nous ſommes tous malades
par excés, c'eſt l'amour des plaiſirs, qui, à bien parler, nous jette dans
la ſervitude, &, pour mieux dire, nous traîne dans le précipice, où
tous nos talens ſont comme engloutis. Il n'y a point de paſſion plus baſſe
que l'Avarice, il n'y a point de vice plus infame que la Volupté. Je ne 9
voy donc pas comment ceux qui font ſi grand cas des Richeſſes, & qui
s'en font comme une eſpece de Divinité, pourroient être atteints de cet-
te maladie, ſans recevoir en même temps avec elle tous les maux dont
elle eſt naturellement accompagnée? Et certainement la Profuſion [7] &
les autres mauvaiſes habitudes ſuivent de prés les richeſſes exceſſives : elles
marchent, pour ainſi dire, ſur leurs pas, & par leur moyen elles s'ouvrent
les portes des villes & des maiſons, elles y entrent, elles s'y établiſſent.
Mais à peine y ont-elles ſejourné quelque temps, qu'elles y *font leur nid*, 10
ſuivant la penſée des Sages, & travaillent à ſe multiplier. Voyés donc
ce qu'elles y produiſent. Elles y engendrent le Faſte & [8] la Molleſſe, qui
ne ſont point des enfans bâtards, mais leurs vrayes & legitimes pro-
ductions. Que ſi nous laiſſons une fois croître en nous ces dignes enfans
des Richeſſes, ils y auront bien-tôt fait éclore l'Inſolence, le Déregle-
ment, l'Effronterie, & tous ces autres impitoyables Tyrans de l'ame.

Si-tôt donc qu'un homme oubliant le ſoin de la Vertu, n'a plus d'ad- 11
miration que pour les choſes frivoles & periſſables : il faut de neceſſité
que tout ce que nous avons dit arrive en luy : il ne ſçauroit plus lever
les yeux, pour regarder au deſſus de ſoy, ni rien dire qui paſſe le com-
mun :

Ibid. *Je ſçay bien &c.*] Monſieur Dacier a eu icy les yeux aſſez pénétrans pour voir la vérité. Voyez ma traduction, & mes remarques Latines. Pour peu qu'on y défére, on croira aiſemement qu'il faut traduire ; *Alors prenant la parole*, Il eſt fort aiſé, mon Ami, *dis-je*, & c'eſt le naturel de l'homme, de blâmer toûjours les choſes préſentes : mais conſidérez, je vous prie, ſi on n'aura pas plus de raiſon d'attribuer ce manquement des grands eſprits aux délices d'une trop longue paix ; ou plûtôt à cette guerre ſans fin, qui ravageant tout, bride & retient nos plus nobles deſirs. Tollius.

6. *Mais prenez garde que.*] Il y a beaucoup de choſes qui manquent en cet endroit. Aprés pluſieurs autres raiſons de la décadence des eſprits, qu'apportoit ce Philoſophe introduit icy par Longin : Nôtre Auteur vrai-ſemblablement reprenoit la parole & en établiſſoit de nouvelles cauſes, c'eſt à ſçavoir la guerre qui étoit alors par toute la Terre, & l'amour du luxe, comme la ſuite le fait aſſez connoître. Boileau.

7. *Et les autres mauvaiſes habitudes*] *Et la Molleſſe.* Tollius.

8. *La Molleſſe*] *l'Arrogance.* Tollius.

9. Où

mun : il ſe fait en peu de temps une corruption generale dans toute ſon ame. Tout ce qu'il avoit de noble & de grand ſe flêtrit & ſe ſeche de ſoy-même, & n'attire plus que le mépris.

12 Et comme il n'eſt pas poſſible qu'un Juge qu'on a corrompu, juge
ſainement & ſans paſſion de ce qui eſt juſte & honnête : parce qu'un
eſprit qui s'eſt laiſſé gagner aux preſens, ne connoît de juſte & d'hon-
nête, que ce qui luy eſt utile : Comment voudrions-nous que dans ce
temps où la corruption regne ſur les mœurs & ſur les eſprits de tous
les hommes : [9] où nous ne ſongeons qu'à attraper la ſucceſſion de celui-
cy ; qu'à tendre des piéges à cet autre, pour nous faire écrire dans ſon
teſtament : qu'à tirer un infame gain de toutes choſes, vendant pour
cela juſqu'à nôtre ame, miſerables eſclaves de nos propres paſſions :
13 Comment, dis-je, ſe pourroit-il faire que dans cette contagion gene-
rale il ſe trouvât un homme ſain de jugement & libre de paſſion, qui
n'étant point aveuglé, ni ſeduit par l'amour du gain, pût diſcerner ce
qui eſt veritablement grand, & digne de la poſterité ? En un mot,
étant tous faits de la maniere que j'ay dit, ne vaut-il pas mieux, qu'un
autre nous commande, que de demeurer en nôtre propre puiſſance :
de peur que cette rage inſatiable d'acquerir, comme un Furieux qui a
rompu ſes fers & qui ſe jette ſur ceux qui l'environnent, n'aille porter
14 le feu aux quatre coins de la terre ? Enfin, luy dis-je, c'eſt l'amour du
luxe qui eſt cauſe de cette faineantiſe, où tous les eſprits, excepté un
petit nombre, croupiſſent aujourd'huy. En effet, ſi nous étudions quel-
quefois, on peut dire que c'eſt comme des gens qui relevent de mala-
die, pour le plaiſir, & pour avoir lieu de nous vanter, & non point par
une noble émulation, & pour en tirer quelque profit loüable & ſolide.
15 Mais c'eſt aſſez parlé là-deſſus. Venons maintenant aux Paſſions dont
nous avons promis de faire un Traité à part. Car, à mon avis, elle ne
ſont pas un des moindres ornemens du Diſcours, ſur-tout, pour ce qui
regarde le Sublime.

9. *Où nous ne ſongeons qu'à attraper la ſucceſſion de celuy-cy.*] Le Grec dit quelque choſe de plus atroce, *où l'on ne ſonge qu'à hâter la mort de celuy-cy*, &c. *ἀλλότριαι θῆραι θανάτων.* Il a égard aux moyens dont on ſe ſervoit alors pour avancer la mort de ceux dont on attendoit la ſucceſſion ; on voit aſſez d'exemples de cette horrible coûtume dans les Satires des Anciens. DACIER.

F I N.

JA-

JACOBI TOLLII

ANIMADVERSIONUM

CRITICARUM

AD

LONGINUM

GUSTUS.

Ἅπαν τὸ λίαν συνετὸν ἐστ' ἐπίφθονον.

Editio altera auctior & emendatior.

Illuſtri atque Eruditiſſimo

VIRO,

FRIDERICO SPANHEMIO,

S. S. Theol. Doctori, ejuſdemque facultatis, & Hiſtoriæ Sacræ in Academia Lugd. Bat. Profeſſori Celeberrimo,

JACOBUS TOLLIUS

S. P. D.

Κοῦφα δόσις ἀνδρὶ σοφῷ, ἀντὶ μόχθων παντοδαπῶν ἔπος εἰπόντ' ἀγαθὸν ξυνὸν ὀρθῶσαι καλόν. Veruntamen, quamquam ea κοῦφα δόσις, non ingrata ſolet eſſe, quum & ab animo proficiſcitur benivolo, nec alia ad manum gravioris teſtimonii facultas. Tibi, Illuſtris SPANHEMI, nemo me melius velle poteſt, aut tuæ gloriæ magis favere: nemo quoque forſitan noſtri generis majore laborat penuria facultatis, qua debitum præclaris tuis in remp. meritis præconii pondus queat exſolvi. Anquiſivi tamen, ecqua ratione non tam tibi, qui virtutem etiam ſine umbra laudis ardentiſſime amplecteris, quam mihi poſſem ſatisfacere. Præterquam enim, quod privatis tibi compluribus nominibus obſtrictus ſum, publico etiam nomine nimium quantum tibi debeo. Nam ut reliqua ſileam ingenii tui monumenta, nupera illa de Diſſidiis Belgicarum eccleſiarum Epiſtola tam bene de cunctis hominibus, qui pacem amant, meritus es, ut ſatis mirari nequeam, eſſe quemquam animi tam pravi, ac tam perverſi, qui non eximiam illam animi tui moderationem maximopere admiretur. Tum certe exem-

plo

plo tuo ceteris præiviſti, & regiam ad Eccleſiæ Pacem viam commonſtraſti. Etenim quemadmodum hominis eſt labi quandoque, & cæco irarum impetu ad rixas, ad verborum contumelias, ad calumnias tranſverſum auferri: ſic & Chriſtiani, ita vitiis ſuis, aut errori moderari, ut ne in ſcripta virulenta, libelloſque contagio veneni plureis infecturos, malignitas aut odium duret inimicum. Tu, quo es animi candore atque integritate, & voce, & ſcriptis, inimicos etiam nolentes meliora doces, pudoremque incutis, & mentis deſiderium ſanioris. Hanc qui tibi laudem invident, Illuſtris SPANHEMI, ſibi quoque illam invident voluptatem, quæ ex animi innoxii inculpatique conſcientia ad homines redit: & in iſtius obtrectatione ſuam, qualiſcunque ea fuerit, turpi macula contaminant. Ego vero, uti te tuamque eruditionem maximi ſemper feci, ita numquam non ero honori tui nominis ac laudi addictiſſimus: cujus meæ voluntatis & judicii hunc Criticarum ad Longinum Animadverſionum Guſtum, quem tuo nomini inſcribo, pignus eſſe volui. Leve, inquies, & puſillum: non nego. Sed quod, ubi Deus otium conceſſerit, non exigua deinceps acceſſione cumulatum judicii tui pondere ſuſtentabitur. Etenim tu, SPANHEMI Eruditiſſime, ſi quiſquam alius, de curis meis optime judicare poteris; qui omnes utriuſque linguæ, & humanioris præcipue literaturæ, ſcriptores tam diligenter excuſſiſti, ut omnes omnium floſculi domi tuæ nati, non a te delibati, neque ex alienis elegantiarum hortulis decerpti eſſe videantur. Accipe igitur hoc, tametſi leve ac puſillum, meæ in te propenſiſſimæ voluntatis pignus eo animo, qui candidiſſimus ipſe alieno non poterit candore non ſummopere delectari. Vale. Dabam ex villa Haſevico, Anno CIↃ IↃ CLXXVII, a. d. VII Eid. Martias.

JACOBUS TOLLIUS

LECTORI

Salvere, & rem bene gerere.

QUum GUSTUM hunc tibi primum dabam, Amice Lector, ea erat animi mei ſentententia, ut ſingula Longini capita collatis inter ſe præſtantiſſimorum utriuſque linguæ ſcriptorum ῥήσεσιν *illuſtrarem. Et ſunt hujus mei conſilii fructus ſimul & argumenta, paucula quædam, quæ tribus diſtincta capitibus* FORTUITIS *poſtea meis inſerui, & nunc hic repeto, ſpecimina. Sed ut cæli tempora, ita & hominum variant conſilia: neque ſemper id perficere licet, quod mente conceperis, atque deſtinaris. Non enim fortuna tantum rebus intervenit humanis, ſed & ipſa hominum animi imbecillitas, ſive ea noſtra ipſorum fuerit, ſive aliena. Quare ſi placebunt paucula illa, quæ hic ad Auctoris noſtri illuſtrationem attulimus, hoc mihi refer gratiæ, ut iiſdem contentus ſis: ſin minus, age gratias fortunæ, & his, quibus debes, quod non pluribus tibi moleſtus ſim. Vale, & fave.*

JACOBI TOLLII ANIMADVERSIONUM CRITICARUM AD LONGINUM GUSTUS.

LONGINI περὶ Ὕψους novam pollicitus editionem, rogor identidem ab amicis, ut eam, quantum pote, maturem: aut, ſi vel ipſa diffuſæ curæ difficultas, vel otii me literati paupeſies anguſta retineat, ſpecimen minimum aliquod, ac veluti Guſtum quendam mearum ad hunc Auctorem animadverſionum præbeam, atque ita deſiderio ſuo, quod explere necdum queam, ex parte occurram. Agnovi ſtatim & eorum erga me amorem, & conſilium: & quamquam meum mihi aliquamdiu reſtitit judicium, tamen illorum potius obtemperandum voluntati, quam meis parendum eſſe rationibus arbitratus ſum. Verum hæſi aliquamdiu in delectu: cumque jam de Poëtarum inter ſeſe comparatione exhibenda decreviſſem, Græcosne cum Latinis collatos, quod Græca ſtudia jacerent, an Latinos ſecum compoſitos, qui nunc ferme ſoli videntur intelligi, in arenam producere ſatius foret, vixdum quivi diſcernere. Séd quod ipſe in Græcos maxime Scriptores propendeam, utque contemtrix Græcæ eloquentiæ juventus intelligat, quantis ipſa ſeſe ad elegantiam privet adjumentis, quantamque ſibi voluptatem, quæ ex illo ἀεννάῳ τε καὶ θολερῷ ῥεύματι profluente ſolidæ eruditionis fonte percipitur, invideat, tres mihi Græcæ Poëſeos, Homero excepto, in ſuo genere principes cum totidem Latinis delegi, e quorum collatione & Longinus illuſtraretur, & Græcæ facundiæ præſtantia eluceret. Decertabunt igitur hic Pindarus cum Horatio; Theocritus cum Virgilio, & Apollonius cum Ovidio: paria, uti exiſtimo, tam bene compoſita, ut exſpectatione ſui ſpectantium animos facile ad ſe converſuri ſint. Prodeat autem prior Pindarus, Od. II Olymp.

> Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι,
> Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα,
> Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

Hos verſiculos Horatius ita vertit lib. I, Od. XII:

> *Quem virum, aut heroa lyra, vel acri*
> *Tibia ſumes celebrare, Clio,*
> *Quem Deum?*

Nemini non eveſtigio liquet, ſtudio mutatum ordinem a Latino Poëta, quem virum acerrimi judicii fuiſſe uno ore dicunt eruditi. Quid igitur? an peccaviſſe cenſendus eſt Pindarus, quaſi regulam non obſervaverit gradationis, & a potiore perſona ad inferiores delapſus præcepta rhetorum neglexerit, qui turpe docent orationis eſſe vitium, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ἐπὶ τὰ ταπεινότερα ἀποδιδράσκειν? (Longin. Sect. XLII) *Augeri enim debent*, ajunt, *ſententiæ, & inſurgere; & aliud alio majus ſupervenire.* (Quintilian. lib. IX, c. IV) Abſit, ut de ſummo Poëta ſecius opinemur. Fieri tamen nequit, quin alteruter erraverit. Sed ignoſcant mihi manes Horatii, ſi quid in eum durius dixero. Pindarum dum ſtudet æmulari, ceratis ope Dædalea nititur pennis. Tam difficile eſt aliena premere veſtigia, cujus magnitudinem non aſſequare. Pindarus totus magnificus eſt, ac ſublimis, atque, ut ipſe ſe deſcribit, Aquila ultra Oceani terminos exſiliens, πέραν πόντοιο πάλλόμενος αἰετός: (in Nem. Od. V) * cui collatus Horatius

> *Ardet iter, magnique ſequens veſtigia mutat*
> *Herculis, & tarda quamvis ſe mole ferentem*
> *Vix curſu tener æquat Hylas.* (Statius lib. V Theb.)

* Dionyſ Halicarn. epiſtola ad Pompejum: Πολλὰ γὰρ τῶν καθ' αὑτὰ φαινομένων καλῶν καὶ θαυμαστῶν, ἑτέροις ἀντιπαρατεθέντα κρείττοσιν, ἐλάττω τῆς δόξης ἐφάνη. Id eſt: *Complura namque ex his, quæ ſeorſim pulchra videbantur, atque admirabilia, ubi cum aliis præſtantioribus compoſita fuere, longe concepta de iis opinione inferiora viſa ſunt.*

Ἀκρίτως igitur judicio ſuo hic uſus eſt, dum rhetorum præceptis auſcultat: & de ſublimitate illa, qua velut Pegaſo ſubvectus Pindarus primo ſtatim impetu cœlum conſcendit, in præceps ruit. Alii forſitan aliter ſentient, & ſenſim gradatimque in ipſum cœlum eſcendere dicent Horatium; Pindarum vero de cœlo deſcendere cenſebunt. Sed admoveamus lapidem Lydium, & hoc aurum βασανίζωμεν. Notum eſt illud Arati,

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα.

Deorum igitur prior erat habenda ratio, quam hominum: deinde locus alter Heroïbus debetur, qui poſt mortem in Deorum concilium admittuntur: ultimum tenent homines. Advertite igitur ſinceram naturalemque in Pindaro magnitudinem, quam ipſa veritas ſuppeditabat. Verum in Horatio Sophiſtica eſt, ficta, elaborata arte ad veri ſimilitudinem; & conſequenter ad illius faſtigium non accedit. Plerumque enim ab archetypo pulchro abſolutoque labitur ac decidit imitatio: nec tam facile eſt naturæ decora æmulari, quam laudare. Hic eſt lapſus Horatii, & hoc in diſpoſitione peccatum. Verum in Elocutione plura ſunt, quibus Horatium longo poſt ſeſe intervallo Pindarus relinquit. Nam quæ huic ineſt gravitas, inimitabili tincta lepore, atque venuſtate ſuaviſſima imbuta, percellit lectores ſimul, & allicit: ut non immerito apiculæ in ejus dormientis labris mellificaſſe tradantur. In hac autem, quam produximus, ſententia, addita eſt illis duabus orationis virtutibus nativa quædam ſimplicitas, atque ingenuus decor, quæ ſingularem illi ſententiæ gratiam conciliant. Quid enim pote ſimplicius, quam quod ſtatim ſuos Hymnos Poëta alloquitur, inquiens:

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι.

Ubi primum animadvertendum eſt grande, ſonorum, ac Dithyrambicum epitheton, ἀναξιφόρμιγγες, *regnantes in citharis*, excitans e veſtigio & erigens phantaſiam legentium ad ſublimitatem, & ad maximi imperii cogitationem: præterea ipſa compoſitio, uti ſolet, auget magnitudinem, ſæpe uſque in vitium, ac in tumorem, quo nonnumquam laboravit Æſchylus, & alias ipſi Dithyrambici male audiunt. Deinde plurali numero Pindarus uſus eſt; qui ſingulari ſublimior, niſi ſi ſingularis numerus corpus aliquod deſignaverit, ut apud Longinum e Demoſthene, ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διειστήκει: & ex Herodoto, εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέητρον. Ac tandem ſenſum vitamque affingit rei, quæ vita & ſenſu caret. Quod in elocutione mirum quantum delectat, plurimumque venuſtatis ac ſplendoris orationi confert. Sequitur:

Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

Suavitas primum inſignis eſt in voculis τίνα, τίν', τίνα, cum ob vocalem ἰῶτα, quæ plena * dulcedinis eſt, ut ex illo patet Auſonii mei verſiculo, in quo novies occurrit, *Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris*: tum ob literam νῦ, de qua Quintilianus: *Quid? quod pleraque nos illa quaſi mugiente litera claudimus M, qua nullum Græce verbum cadit? at illi jucundam, & in fine præcipue, quaſi tinnientem illius loco ponunt N, quæ eſt apud nos rariſſime in clauſulis.* Ita enim locus ille emendandus. Atqui illa τίνα τίν' τίνα ipſum Latinum *tinniendi* verbum exprimunt, aureſque modulo quodam jucundiſſimo permulcent: qui & a Platone in Phædro captatus eſt, etiam inter jurandum. Ὄμνυμαι γάρ σοι, inquit, τίνα μέν τοι τίνα θεῶν. † Quare & Attici, omnis ſuavitatis promi condi, pluribus hauc literam vocibus adſciverunt, Δημοσθένην dicentes & Σωκράτην, cum ceteri Græci Δημοσθένη, Σωκράτη, Jones autem aliquanto etiam mollius atque effeminatius abſque contractione Δημοσθένεα, Σωκράτεα dicerent. (Euſtath in Homer.) ‡ Illa porro figura, quæ copulas tollit, ſecundo loco uſurpata, adeo apta eſt & concinna, ut ſi quis addiderit copulam δὲ, omnem venuſtatem atque elegantiam e ſententia ſuſtulerit, ut:

Τίνα

* Notat Euſtathius in Homer. Τὴν τοῦ ἰῶτα ἐπαλληλίαν os diducere, quemadmodum ſuaviter ridentes ſolent. Plato vero in Cratylo literam ἰῶτα ad tenuia aptam eſſe dicit, quaſi omnia tranſeuntem.

† Et a Theocrito in venuſtiſſima illa Daphnidis procatione, ubi inter alia puella ita reſpondet: Πατέρι δὲ γηραλέῳ τίνα κεν, τίνα μῦθον ἐνίψω; Syneſius, qui, ut Suidas ait, τὰς θαυμαζομένας συνέταξεν ἐπιστολάς, ep. 95: Τίνι μέντοι τίνι δώσει δίκας; & epiſt. 82: Τίνα μέντοι τίνα, παρὰ τῶν οἷος αὐτὸς εἶ, προσήκει θαυμάζεσθαι;

‡ Sive etiam Demetrius Phalereus, ſeu Dionyſius Halicarn. περὶ ἑρμηνείας: Πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν καλά, Καλλίστρατος, Ἀννοῶν· ἥτε γὰρ τῶν λάμβδα σύγκρουσις ἠχῶδές τι ἔχει, καὶ ἡ τῶν νῦν γραμμάτων· καὶ ὅλως τὸ νῦν δι' εὐφημίαν ἐφέλκονται οἱ Ἀττικοὶ Δημοσθένην λέγοντες, καὶ Σωκράτην. Sed & ceteri Græci eandem literam in vocibus Ἑκατοννήσιοι, Πελοπόννησος, Μυόννησος, Προκόννησος, Ἀλόννησος, & ſimilibus εὐφωνίας ἕνεκα geminarunt, ut nos Strabo docet lib. XIII Geogr.

Τινα θεὸν, τίνα δ' ἥρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

De anaphora nihil dicam, quia figura eſt notiſſima, non ſecus ac duo illi meram venerem ſpirantes verſus apud Virg. Georg. l. iv, v. 465:

Te dulcis conjux, te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Extremum eſt, *κελαδήσομεν*. Ubi iterum pluralis pro ſingulari poſitus eſt, ad ſublimitatem. Vel, quod non minus dulce, communicata cum hymnis Deorum laudatio. Nunc ad Horatium tranſeamus.

Quem virum, inquit, *aut heroa lyra, vel acri*
Tibia ſumes celebrare, Clio,
Quem Deum?

Omne mox in initio ὕψος tollitur literâ E, quæ & humilior eſt, & minus venuſta vocalis: cum ſtatim in *ἀναξιφόρμιγγες* occurrant tres maxime grandes, duplex *α* & *ο*. Sequitur porro M, litera mugiens, nec non dura eliſio in ſecundo pede; ut nihil dicam de ipſis pedibus, qui in Græco verſu acres, & magnifici, in Latino contra. Eſt ergo hoc principium perquam abjectum atque inficetum, *Quem virum*. Præterquam quod a ſingulari numero inchoëtur oratio, cum contra fiat a Pindaro. Sequitur:

——— *aut heroa lyra, vel acri*
Tibia. ———

Laxatur magnitudo conjunctionibus hiſce disjunctivis, de quibus alias plura. Sunt tamen hæc valde ſonora, & optimis vocalibus, conſonantibus, ac pedibus conſtructa. Verum anaphora vix comparet, ac nullius prorſus eſt venuſtatis particeps, quod nimiſquam multa verba interjecta ſint; & inprimis ob iſtas disjunctivas, quæ prius *quem* ab altero *quem*, longius quam oportuit, removent: quamquam hic defectus polyptoto, *cujus recinet jocoſa nomen imago*, videtur ſuppleri. Illa vero dubitatio, *lyra vel acri tibia*, tenet auditorem ſuſpenſum; quo tollitur *ἀφέλεια* ſententiæ: (omnis enim dubitatio torquet) multo tamen magis figura hyperbaton, qua uſus eſt, dum ſub finem ſententiæ demum compellat Muſam, dicens:

——— *vel acri*
Tibia ſumes celebrare, Clio:

Quum ſtatim in principio Pindaricæ ſententententiæ compellentur Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι. Omnia porro & hic apud Horatium ſingularis numeri ſunt, adeoque humiliora. Nihil de epitheto *acri* dicam: ſed quod ſupereſt, *quem Deum?* abrupte nimis cadit vocalibus atque conſonantibus minime vocalibus aut ſonoris. At quam molliter apud Pindarum,

Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

non tamen ſine quadam majeſtate una cum verſu ſententia terminatur. Verum, objiciet aliquis, grandius nihilominus illud eſt in Horatio, quod Muſam invocet potius, quam hymnos, uti Pindarus fecit. Ego contra ſentio. Nam neque ſic Horatius ſublimitatem aſſecutus eſt, & dulcedine præterea ac lepore, cujus copia floret Pindarus, excidit. Hiſce miſſione data, par alterum ſuccedat. Apud Theocritum, *admirabilem in ſuo genere poëtam*, ut eum vocat Fabius, Polyphemus Galatheam ſuam compellat, deque ejus rigore atque animi duritie conqueritur. Inter alia vero & hæc ſtudio jactabat inani:

Γινώσκω, χαρίεσσα κόρα, τίνος ὥνεκα φεύγεις.
Οὕνεκα, &c.
Ἀλλ' ὠὗτος τοιοῦτος ἐὼν βοτὰ χίλια βόσκω,
Κὴκ τούτων τὸ κράτισον ἀμελγόμενον γάλα πίνω.
Τυρὸς δ' οὐ λείπει μ' οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ,
Οὐ χειμῶνος ἄκρῳ· ταρσοὶ δ' ὑπεραχθέες αἰεί·
Συρίσδεν δ' ὡς οὔτις ἐπίσαμαι ὧδε κυκλώπων.
Τίν, τὸ φίλον γλυκύμαλον, ἁμᾶ κήμαυτὸν ἀείδων,
Πολλάκι νυκτὸς ἀωρί.

Quæ ſiquis ignoraverit, multo ei ſplendidiora videbuntur illa Virgiliana:

Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim quæris, Alexi:
Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Lac mihi non æſtate novum, non frigore defit.
Canto quæ ſolitus, ſi quando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

At ſi cum ſuperioribus conferantur, longe videbuntur infra Græci carminis dignitatem. Nam cum dicit, *Deſpectus tibi ſum*, primo non aſſequitur τὸ φεύγεις: deinde non reddit rationem, cur deſpectus ſit, quod fecit Theocritus. Jam vero Virgilianus paſtor multo minori copia inſtructus eſt, quam ille Theocriti: contra quam Servius cenſuit; cujus hæc ſunt verba: *Lac mihi* &c. *multo melius quam Theocritus. Ille enim ait:* τυρὸς δ' οὐ λείπει &c. *Sed quia caſeus ſervari poteſt, non mirum eſt: Verum ſi quovis tempore quis habeat lac novum, id eſt coloſtrum.* At hic acumen hujus Grammatici ipſo piſtillo obtuſius eſt. Cyclops enim

non

non ſolum de lacte gloriatur, ſed, inquit, *τὸ κράτιστον γάλα πίνω*, quod plus eſt, quam *lac mihi non deſit*; neque id ſimplex, ſed *τὸ κράτιστον*. Deinde dicit: Τυρὸς δ᾽ οὐ λείπει μοι οὔτ᾽ ἐν ὀπώρῃ. Ergo beatior Cyclops Corydone, qui de caſeo ne verbum quidem fecit. Præterea, *οὔτ᾽ ἐν θέρει, οὔτ᾽ ἐν ὀπώρῃ, οὐ χειμῶνος ἄκρω*, amplius eſt, quam *æſtate* & *frigore*. Addit Theocritus *ἄκρω*, ut nullum ei tempus hyemis, etiam intenſiſſimo frigore ſine caſeo ſit. Caſeus autem hic intelligitur recens, qui adhuc in fiſcellis eſt, cujus quanta copia fuerit, innuit Poëta dicens: *ταρσοὶ δ᾽ ὑπεραχθέες αἰεί*. Utrumque, & lac, & caſeum, exprimere voluiſſe videtur Virgilius, cum dicit, *lac novum*, quod *coloſtrum* interpretatur Servius: Græci vocant *πρωτόγαλα* & *πυὸν*, quod ſponte coït, & denſatur in caſeum. Ergo dum brevis eſſe laborat, fit obſcurus. In iis, quæ ſequuntur, eximiæ ſuavitatis eſt illa ad amicam allocutio, quam *φίλον γλυκύμαλον* vocat: & denotatur amoris maxima vis, cum dicitur Cyclops amores ſuos cantare Πολλάκι νυκτὸς ἀωρί. Quæ duo in Virgiliana procatione ſubticentur. Quorum alterum, uti præcipuum in blanditiis amatoriis, ita & proprium eſt. Mala enim in Veneris tutela ſunt, ut ait Artemidorus lib. I, cap. LXXV, & in ſomniis *μῆλα κρατῶν ἔρωτι συνεῖναι δοκεῖ*, interprete Aſtrampſycho. Unde & Venus ipſa plerumque effingitur pomum manu tenens. Et Cupidines ſemet invicem pomis inceſſunt, ſed prius oſculo delibatis, apud Philoſtratum in Imagin. Notiſſima item Nanæ fabula, quæ [1] *mala manu retinens gravida concepit in alvo*, uti eſt apud Arnobium. Et ratio illa, quam promit Athenæus, lib. XII, pag. 553, cur poma manu geſtemus. [2] Sed quin ipſam cauſam, obiter oſtendimus. [3] cur ea Veneri conſecrata ſint, præſertim cum non inamœna ſit? Et in mare, & in femina, veteres aliquid pomi ſimile invenerunt, quod ad delicias faceret venereas. Quid in viro ſit, [4] luſus te Priapeji docebunt, (cui Deo offerri ſolebant) item nequam ille Ariſtophanes in Nubibus, & de Dionyſi malis eruditorum enarrationes, cujus in ſacris ea fuere ſolemnia, referente Euſebio de præpar. Euang. lib. II, cap. III, & exhibentibus gemmis Baſilidianis. Honeſtior eſt in femina ſimilitudo, [5] genis primum puellarum formoſularum ad imaginem pomorum [6] purpuraſcentibus, & in rotundam figuram leniter tumentibus, (Anacreon carm. XXIX.) unde & illæ *μῆλα* dictæ ſunt, ſicut ex Luciano, in Imaginibus, diſcimus: deinde & * mam-

1. Ubi alii legunt: *Maja nemus retinens gravido concepit in alvo*, ex Priſciano, apud quem Attius in primo Annali ita loquitur.

2. Quod ſcilicet qui illis delectarentur, pulchritudinis appetentes ſint: vel quod *ἀρχή τε συντυχίας, καὶ παράδειγμα τῆς βουλήσεως αὐτοῖς γίγνεται διὰ τούτων*, &c.

3. Vid. Triſtani in nummum Fauſtinæ diſputatiunculam, ubi vir eruditiſſimus inter alia Venerem malum Punicum primam in Cypro plantaſſe tradit: & hinc mala Punica ceteris prælata. Sunt apud illum multa de hoc argumento: & nos nonnulla, quæ hic ſilebuntur, collegimus, opportuniore loco enarranda. Vid. & Pierii Valeriani Hieroglyphica de malis lib. LIV.

4. Vid. Carmen XV, & XX, & LIII, & inprimis LXXIV, ad quod vide notas. Vid. & Clementem Alexandr. in Protrept. p. 12, & Athen. p. 82.

5. In quibus & Amor excubare dicitur, apud Horatium l. IV, od. XIII:

—— Ille virentis, &
Doctæ Pſallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.

Quod ille, ut pleraque alia præclara, a Græcis habet. Ita enim Sophocles in Antigone:

——— Ἔρως ἀνίκατε μάχαν
Ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
Νεάνιδος ἐννυχεύεις.

6. Sic & Phrynichus apud Athenæum p. 604: *λάμπει ἐπὶ πορφυρέαις παρειαῖς φῶς ἔρωτος*. Tibullus lib. III, el. IV:

Ut juveni primum virgo deducta marito
Inficitur teneras ore rubente genas:
Ut cum contexunt amaranthis alba puellæ
Lilia, & autumno candida mala rubent.

Ab hoc autem colore & labia *μῆλα* dicta: nam *μῆλα* illa veteribus dicta Pollux teſtatur lib. II, cap. III.

* mammis propiùs adhuc ad pomorum ſimilitudinem accedentibus, teſte Ariſtophane in Concionatricibus, ac Lyſiſtrata. Plinius certe inter poma numerat *mammarum effigie orthomaſtia* : & eſt mellitiſſimus ac venuſtiſſimus ea de re jocus apud Ariſtænetum lib. I, epiſt. III; ubi adoleſcens, cum amaſia ſub arbore malo ſe lavans, ita loquitur : Ὅμως οὖν οἶδα πολλάκις τὴν αἴσθησιν πλανηθεὶς πρὸς ὁμοιότητα μήλων τε, καὶ τῶν ἐκείνης μαστῶν. Μῆλα γὰρ ἀμφοῖν μεταξὺ τοῖς ὕδασι διανηχόμενα, τῇ χειρὶ κατεδεξάμην, τοῦτο εἶναι νομίσας τὸν κυδονιῶντα τῆς ποθουμένης μαστόν. Apertius aliquanto id ipſum dicit Crates apud Athenæum lib. II :

Πάνυ γάρ ἐστιν ὠλκωτάτη
Τὰ τιτθί', ὥσπερ μῆλον, ἢ μιμαίκυλα.

Hinc natus mos ille ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς mittendi ‡ mala, ſive in gremium puellarum jaciendi integra, vel, quod ἐρωμανέστερον, præroſa, & quaſi delibata. Hujus meminit cum in Toxari, tum in Dialogis Lucianus; τέλος δὲ, inquit puella ad amatorem, τοῦ μήλου ἀποδακὼν, προκύψας πῶς, εὐστόχως προσηκόντισας εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς, οὐδὲ λαθεῖν γε πειρώμενος ἐμέ· ἡ δὲ φιλήσασα μεταξὺ τῶν μαστῶν ὑπὸ τῷ ἀποδέσμῳ παρεβύσατο. Illius autem Catullus :

Ut miſſum ſponſi furtivo munere malum
Procurrit caſto virginis e gremio.

Nec non alibi :

Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſolvit diu ligatam.

Quæ de Atalanta fabula plus continet, quam videtur polliceri. Meminit porro & Virgilius iſtius moris, cum dicit † :

Quod potui, puero ſylveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Quod munus alteri venereo antagoniſtæ dono paſtor opponit, qui ſuæ Veneri palumbes miſerat, de quibus Artemidorus lib. II, c. 20: φάσσαι δὲ καὶ περιστεραὶ γυναῖκας σημαίνουσι· φάσσαι δὲ πάντως πορνικάς: ſubſcribente Baſilio M. in Hexaem. hom. VIII. Meminerunt & alii complures cum poëtæ, tum qui amores & ritus veterum proſa tradiderunt. Eodem referas, licet aliquo modo diverſum, illud Virgilii : *Malo me Galathea petit laſciva puella.* Et hoc Ariſtoph. in Nubibus : ἵνα μὴ πρὸς ταῦτα κεχηνὼς Μήλῳ βληθεὶς ὑπὸ πορνιδίου τῆς εὐκλείας ἀποθρανσθῇς. De quo plura in Chiliad. Eraſmus. Ceterum etiam in ſacris aliquid conſimile legimus, ut Apocalypſ. XVIII, v. 14 ⊥: *Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt a te.* Ut nihil e Philone Judæo de primorum parentum illice pomo dicam; ne nimium longus ſim, & aliquando, unde fueram digreſſus, revertar. Alterum igitur illud, quod Theocritus dixit νυκτὸς ἀωρί, vehementiam innuit amoris. *Inſaniam* Latini vocant. Expreſſit alicubi Virgilius, non plene tamen :

Te veniente die, te decedente canebat.

Polyphemus enim *nec feræ meminit decedere nocti.* Reſtat artis & perſonarum comparatio. Theocriticus amator optime omnium cyclopum fiſtula canere gloriatur : Virgilianus, *qua ſolitus Amphion in Dictæo Aracyntho.* Atque hic quidem εἷς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων : Sed an illa Corydon tam bene, quam Amphion?

* Nonnus lib. XXXV :

——— ——— καὶ ἥψατο πολλάκι μαζοῦ
Οἰδαλέου, ῥοδόεντος, ἐοικότος εἰσέτι μήλῳ.

ubi ῥοδόεντι legere malim. Theocritus in Oariſte :

Τί ῥέζεις σατυρίσκε; τί δ' ἔνδοθεν ἅψαο μαζῶν;
Δ. Μᾶλα τεὰ πρώτιστα τάδε χνοάοντα διδάξω.

Vid. & Ariſtænet. lib. II, ep. VII.

‡ Cantharus in Tereo apud Athen. lib. III :

Κυδωνίοις μήλοισιν εἰς τὰ τιτθία.

† Huc & illa Virgilii pertinent, Ecloga I:

Mirabar, quid mœſta Deos, Amarylli, vocares;
Cui pendere ſua patereris in arbore poma.

& hæc Tibulli, lib. I, el. V:

Huc veniet Meſſalla meus; cui dulcia poma
Delia ſelectis detrahat arboribus.

item iſta Propertii lib. II, el. XXXII :

Cum quibus Idæo legiſti poma ſub antro,
Suppoſita excipiens, Naï, caduca manu.

⊥ In antiquo marmore apud Boiſſardum part. VI, duæ columbæ expreſſæ conſpiciuntur oſculis laſcivientes, & inter haſce pomum.

phion? hoc vero non dicit. Poteſt enim aliquis aliena carmina cantare; ſed ita tamen, ut magnum vocis diſcrimen ſit. Sequitur in Virgilio:

Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis ſtaret mare.

De qua ſententia nihil dicere decrevi, quamvis non abſurda quædam dici queant, ne in alienam meſſem falcem mittere voluiſſe videar: & ut ſuperſint, quibus aliter ſentientes poſſim convincere. Multa certe cum in his eclogis, tum in ipſis libris Æneidos occurrunt, quæ tum bene, tum ſecius tralata e Græcis Theocrito, Heſiodo, Apollonio, Homero, ceteriſque, multorum oculos fugiunt, qui Græcarum artium ac linguæ rudes, & ignari ſunt. Quod ſi & Horatium, & Virgilium, diligentiſſimos accuratiſſimoſque Poëtas, ingenium Græcorum non videmus eſſe aſſecutos; quid Ovidio fiet, qui tantum abfuit, ut emendarit vitia ſua, ut etiam amaverit? Sed de hoc poſtea viderimus, cum illum una cum Virgilio, & Statio, penſiculatius examinabimus, & in eorum unoquoque veram ſublimitatem ab inflato tumore, ac puerili laſcivia diſcernemus. Nunc autem cum uno progrediatur Apollonio. Ovidius igitur lib. VII Metam. Medeæ amore flagrantis æſtum ita tractat:

Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, poſtquam ratione furorem
Vincere non poterat: Fruſtra, Medea, repugnas;
Neſcio quis Deus obſtat, ait. Mirumque niſi hoc eſt,
Aut aliquid certe ſimile huic, quod amare vocatur.
Nam cur juſſa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti cauſa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si poſſem, ſanior eſſem:
Sed trahit invitam nova vis; aliudque cupido,
Mens aliud ſuadet. video meliora, proboque:
Deteriora ſequor. Quid in hoſpite, regia virgo,
Ureris, & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra poteſt, quod ames, dare. Vivat, an ille
Occidat, in Dis eſt: vivat tamen: idque precari
Vel ſine amore licet. Quid enim commiſit Jaſon?
Quam, niſi crudelem, non tangat Jaſonis ætas,
Et genus, & virtus? Quam non, ut cetera deſint,
Forma movere poteſt? certe mea pectora movit.
At, niſi opem tulero, taurorum afflabitur ore:
Concurretque ſuæ segeti, tellure creatis
Hoſtibus: aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum & ſcopulos geſtare in corde fatebor.
Cur non & ſpecto pereuntem, oculoſque videndo
Conſcelero? cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenaſque feras, inſopitumque Draconem?
Dî meliora velint. Quamquam non iſta precanda,
Sed facienda mihi. Prodamne ego regna parentis,
Atque ope neſcio quis ſervabitur advena noſtra,
Ut per me ſoſpes ſine me det lintea ventis,
Virque ſit alterius, pœna Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve poteſt præponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo eſt, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia noſtri.
Et dabit ante fidem: cogamque in fœdera teſtes
Eſſe Deos. Quid tuta times? accingere; & omnem
Pelle moram: tibi ſe ſemper debebit Jaſon.
Te face ſollemni junget ſibi; perque Pelaſgas
Servatrix urbes matrum celebrare turba.
Ergo ego germanam, fratremque, patremque, Deoſque,
Et natale ſolum ventis ablata relinquam?
Nempe pater ſævus, nempe eſt mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: ſtant mecum vota ſororis:
Maximus intra me Deus eſt. Non magna relinquam:
Magna ſequar: titulum ſervatæ pubis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama viget, cultuſque, arteſque virorum,
Quemque ego cum rebus, quas totus poſſidet orbis,
Æſonidem mutaſſe velim: quo conjuge felix
Et Dis cara ferar, & vertice ſidera tangam.
Quid, quod neſcio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur montes, ratibuſque inimica Charybdis,

Nunc

Nunc ſorbere fretum, nunc reddere; cinctaque ſævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo!
Nempe tenens quod amo, gremioque in Jaſonis hærens,
Per freta longa ferar. Nihil illum amplexa verebor;
Aut, ſi quid metuam, metuam de conjuge ſolo.
Conjugiumne vocas, ſpecioſaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? quin aſpice quantum
Aggrediare nefas: & , dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum, pietaſque, pudorque
Conſtiterant: & victa dabat jam terga Cupido.

Hæc ubi lego, certa mihi pignera ingenii videntur Ovidiani, & aſſueti deliciis aulicis, amoribuſque laſcivioribus. Tam belle ac venuſte expreſſit æſtum illum animi cum amore ſimul & pudore luctantis. Nihil plane videtur ad perfectionem deſiderari poſſe: nihil non elegans, aut ingenioſum. Et ſic omnes puto judicare, qui Apollonium cum cura non legerint: aut, quod magis juverit, cum Naſone non contenderint, atque compararint. Quicumque igitur in Græca lingua hoſpes eſt, ea quoque careat voluptate neceſſe eſt, quæ ex ingeniorum collatione ad eruditos redit: legat item ſine intellectu, quæ ſeſe credat intelligere; & ipſe ſe fallat, dum illa putat optima, ſibique inprimis imitanda, quæ, ſi in ſole Græcæ literaturæ inſpicias, frigida videbuntur & inepta, atque a magnificentia, & ſplendore, ſublimitateque Græca longiſſime remota. Sed amores ab Apollonio, ejuſque imitatore Virgilio minus feliciter tractatos, ab Ovidio autem, Sacerdote Veneris & Amorum, aptiſſime & ad veritatem expreſſos eſſe dicent alii, meque plurimum hac in re falli, & ab eo, quem propoſui, ſcopo, nimium quantum videri aberrare pronunciabunt. Quibus hoc lubens concederem, ſi iidem mores, iidemque eſſent animi affectus omnium ubique gentium ac nationum: quamquam & habenda cumprimis ratio eſt dignitatis perſonarum. Verum qui ex ingenio Romanarum feminarum, quales Ovidiano ſeculo * vixere, aut nunc in Gallia, & vicinis regionibus, impudicis voluptatibus indulgent, apud quas vulgati corporis vilitas *comitas* vocatur, *& decentiſſimum ſponſaliorum genus eſt adulterium*, ut ait Sen. de Benef. l. I, c. IX: qui, inquam, ex his de reliquis omnibus voluerint judicare, quas aut inſtituta gentis, aut aſperitas cœli, ab immundo & nefario promiſcui vulgatique ſtupri, & equinæ ac inexhauſtæ libidinis contagio ſervant intactas: ne illi toto, quod ajunt, cœlo errant, & amores ſanctos caſtoſque a laſcivis illicitiſque diſtinguere nequeunt. Alia eſt apud Heliodorum Arſinoës, alia eſt mens Charicleæ: alia rurſus Leucippes apud Tatium. Lucretia non eo animo fuit, quo Poppæa Sabina. Aſpaſia Cyri blanditias clamoribus, ac unguium femineis armis; ſodales aliæ riſu & ſuaviis exceperunt. Pudicitiæ Germanarum viduarum, Veſtæ Sacerdotium a Romanis poſtulantium, cum Babylonicarum nuptarum deteſtanda ſalacitate, & infami inverecundia non conveniſſet: *apud quas*, ut Tertulliani verbis utar, (in Apologetico) *malorum morum licentia pietas erat, & occaſio luxuriæ religio deputabatur.* Eſt igitur egregio Poëtæ, non ſecus ac Oratori, videndum, quid deceat: non in ſententiis ſolum, ſed etiam in verbis; quod qui didicit,

——— *Ille profecto*
Reddere perſonæ ſcit convenientia cuique.

Ergo quod ipſam ἔννοιαν ſpectat, longe eſt Ovidius inferior Apollonio, qui, ſi quis alius, in amoribus Medeæ τὸ πρέπον ſervat. Siquidem apud hunc Medea eſt, apud Ovidium Corinna: ſed Corinna non illius medii diei, verum primo amoris ſpiculo ſaucia. Præcepit Horatius in Arte Poëtica, ut ſi in ſcenam producatur, *ſit Medea ferox.* Nihil autem in tota hac æſtuantis Medeæ oratione invenias, quod aut ferociam, aut σωφροσύνην Colchicam reſipiat †. Totus præterea contextus eſt infra dignitatem carminis Epici, nihilque trahit

* *Quarum nulla virum habet, niſi ut adulterum irritet: nulla tam miſera eſt & ſordida, ut illi unum par ſatis ſit: niſi ſingulis diviſit horas, & non ſufficit dies omnibus, infrunita habetur & antiqua:* Seneca de Benef. lib. III, cap. XVI.

† Adhæc ipſa per ſe σωφροσύνη, ut virtutes omnes ſolent, cum gratioſa eſt & amabilis: tum & dignitatis majeſtatiſque plena, adeoque venerabilis, & laudata cunctis: quum contra, quidquid laſcivum eſt, utut laſcivos delectet, ab omni tamen veneratione ſui ſit remotiſſimum. Merito igitur Steſichori ſenſus laudatus, (apud Athenæum l. XIV) qui in carmine illo, quo Calyces amores canit Euathlum depereuntis, pudicos ejus mores deſcripſit, & caſtos æſtus. Fingitur enim nuptias ejus a Venere precari, aut, ſi tam felici eſſe non liceat, mortem.

trahit de ſublimi : & quæ ex Apollonio deſumta ſunt, plurimum nativæ gratiæ amiſerunt. Sunt tamen aliqui clavi purpurei in hac veſte ; quibus ſua erit ſarta tecta laus ac dignatio. Inprimis autem placet illud ex abrupto principium, quod longam fluctuantis animi reciprocationem, & cum amore pudorem oppugnante certamen præceſſiſſe arguit.

——— Fruſtra, Medea, repugnas:
Neſcio quis Deus obſtat, ait.

Verum antequam hæc ſeparatim examinentur, Apollonii verſus pluſculos apponam, quo felicius ex utriuſque collatione noſtra procedat κρίσις.

Αὔτως δ᾽ αὖ Μήδεια μετέστιχε· πολλὰ δὲ θυμῷ
Ὥρμαιν᾽, ὅσσα τ᾽ ἔρωτες ἐποτρύνουσι μέλεσθαι.
Προπρὸ δ᾽ ἄρ᾽ ὀφθαλμῶν ἔτι οἱ ἰνδάλλεται πάντα.
Αὐτὸς θ᾽ οἷος ἔην, οἵοισί τε φάρεσιν ἧστο,
Οἷά τ᾽ ἔειφ᾽, ὥς θ᾽ ἕζετ᾽ ἐπὶ θρόνου, ὥς τε θύραζε
Ἤιεν· οὐδέ τιν᾽ ἄλλον ὀΐσατο πορφύρουσα
Ἔμμεναι ἀνέρα τοῖον· ἐν οὔασι δ᾽ αἰὲν ὀρώρει
Αὐδή τε, μῦθοί τε μελίφρονες, οὓς ἀγόρευσε,
Τάρβει δ᾽ ἀμφ᾽ αὐτῷ, μή μιν βόες, ἠὲ καὶ αὐτὸς
Αἰήτης φθίσειεν· ὀδύρετο δ᾽ ἠΰτε πάμπαν
Ἤδη τεθνειῶτα. τέρεν δέ οἱ ἀμφὶ παρειὰς
Δάκρυον αἰνοτάτῳ ἐλέῳ ῥέεν κηδοσύνῃσιν.
Ἦκα δὲ μυρομένη λιγέως ἀνενείκατο μῦθον.
Τίπτε με δειλαίην τόδ᾽ ἔχει ἄχος; εἴθ᾽ ὅγε πάντων
Φθίσεται ἡρώων προφερέστατος, εἴτε χερείων.
Ἐρρέτω· ἦ μὲν ὄφελλεν ἀκήριος ἐξαλέασθαι.
Ναὶ δὴ τοῦτόγε πότνα θεὰ Περσηῒ πέλοιτο.
Οἴκαδε νοστήσειε φυγὼν μόρον· εἰ δέ μιν αἶσα
Δμηθῆναι ὑπὸ βουσί, τόδε προπάροιθε δαείη,
Οὕνεκεν οὐχ οἱ ἔγωγε κακῇ ἐπαγαίομαι ἄτῃ.
Ἡ μὲν ἄρ᾽ ὧς ἐόλητο νόον μελεδήμασι κούρη.

Mox autem poſt ſomnium inter cetera hæc proloquitur:

Δείδια, μὴ μέγα δή τι φέρει κακὸν ἥδε κέλευθος
Ἡρώων· περί μοι ξείνῳ φρένες ἠερέθονται.
Μνάσθω ἑὸν κατὰ δῆμον Ἀχαιΐδα τηλόθι κούρην.
Ἄμμι δὲ παρθενίη τε μέλοι, καὶ δῶμα τοκήων, &c.

Poſt quæ ſequitur nobilis illa deſcriptio mentis anxiæ, & cunctantis, amorine, ac vero pudori ac modeſtiæ obſequatur. Intercedit deinde inter Medeam & Chalciopen colloquium, cui illa, laturam ſe Jaſoni imploratam opem pollicetur. Hæc & plura alia non attigit Ovidius,

——— ſpaciis diſcluſus iniquis.

Nos tamen idcirco commemoramus, ut liqueat, quid hinc inde ex Apollonio deſumſerit, quantumque ei cedat hoc ipſo, quod confuſis perſonis & temporibus, quæ Rhodius ille diſtinxerat, decus illud gravitatis ac majeſtatis ſervare nequiverit. Nam quod Apollonius Medeam inducit imminens Jaſoni periculum animo volventem,

Δειδυῖαν ταύρων κρατερὸν μένος, οἷσιν ἔμελλεν
Φθεῖσθαι ἀεικελίῃ μοίρῃ κατὰ νειὸν Ἄρηος,

id ipſum proloquentem eam finxit Ovidius:

At niſi opem tulero, taurorum afflabitur ore:

Ubi, quod obiter in anteceſſum monebo, judicium ejus deſidero, cum addit,

Concurretque ſuæ ſegeti, tellure creatis
Hoſtibus, aut avido dabitur fera præda draconi.

A qua ſcabie manus abſtinere non potuit. Alibi vero Senecæ de Ovidio judicium adferam: quod ſinceriſſimum fuiſſe pluribus probare poſſim. Sufficiebat enim præſcriptus ab Apollonio terminus: nec eum tranſiliiſſe oportuerat. Omnia namque, quæ inſtabant, quæque exantlanda erant pericula, tam exacte enumerare non eſt amantis perdite puellæ, ac in ipſo æſtu atque agitatione animi nunc huc, nunc illuc curas dividentis: verum declamatoris poëtæ, ingenio abutentis. Ipſa præterea periculi magnitudo ita Medeam percellere debuerat, ut reliquorum ne quidem ratio haberi poſſet, eaque offuſo terrore ex illius primi diſcriminis recordatione obſcurarentur, abſconderenturque. Quod ſi porro & minima quæque reſpicimus, τὸ κρατερὸν μένος aliquantum ad incutiendum metum facit. Verum illud longe elegantius, atque ad animum Medeæ Jaſoni contra patrem faventem, magis efficax, quod addidit, ἀεικελίῃ μοίρῃ. Neque vero temere ſubjecta ſunt illa, κατὰ νειὸν Ἄρηος. Hæc autem in tranſitu dicta ſunto. Redeamus igitur, quod ajunt, in viam, & quæ reſtant apud Apollonium, proferamus:

Ἑζομένη δ᾽ ἤπειτα δοάσσατο, φώνησέν τε.
Δειλὴ ἐγώ, νῦν ἔνθα κακῶν ἢ ἔνθα γένωμαι.
Πάντῃ μοι φρένες εἰσὶν ἀμήχανοι· οὐδέ τις ἀλκὴ
Πήματος. ἀλλ᾽ αὔτως φλέγει ἔμπεδον· ὡς ὄφελόν γε
Ἀρτέμιδος κραιπνοῖσι πάρος βελέεσσι δαμῆναι,
Πρὶν τόνγε εἰσιδέειν, πρὶν Ἀχαιΐδα γαῖαν ἱκέσθαι
Χαλκιόπης υἷας· τοὺς μὲν θεός, ἤ τις ἐριννὺς
Ἄμμι πολυκλαύτους δεῦρ᾽ ἤγαγε κεῖθεν ἀνίας.
Φθείσθω ἀεθλεύων, εἴ οἱ κατὰ νειὸν ὀλέσθαι
Μοῖρα πέλει· πῶς γάρ κεν ἐμοὺς λελάθοιμι τοκῆας
Φάρμακα μησαμένη; ποῖον δ᾽ ἐπὶ μῦθον ἐνίψω;
Τίς δὲ δόλος; τίς μῆτις ἐπίκλοπος ἔσσετ᾽ ἀρωγῆς;

Ἦ μιν ἄνευθ' ἑτάρων προσπτύξομαι οἶον ἰδοῦσα
Δύσμορος; οὐ μὲν ἔολπα καταφθιμένοιο περ ἔμπης
Λωφήσειν ἀχέων· τότε δ' ἂν κακὸν ἄμμι πέλοιτο,
Κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται· ἐρρέτω αἰδὼς,
Ἐρρέτω ἀγλαΐη· ὁ δ' ἐμῇ ἰότητι σαωθεὶς
Ἀσκητὴς, ἵνα οἱ θυμῷ φίλον, ἔνθα νέοιτο.
Αὐτὰρ ἐγὼν αὐτῆμαρ, ὅτ' ἐξανύσειεν ἄεθλον,
Τεθναίην, ἢ λαιμὸν ἀναρτήσασα μελάθρων,
Ἢ καὶ πασσαμένη ῥαιστήρια φάρμακα θυμοῦ.
Ἀλλὰ καὶ ὣς φθιμένῃ μοι ἐπιλλίσουσιν ὀπίσσω
Κερτομίας· τηλοῦ δὲ πόλις περὶ πᾶσα βοήσει
Πότμον ἐμόν· καί κέν με διὰ στόματος φορέουσαι
Κολχίδες ἄλλυδις ἄλλη ἀεικέα μωμήσονται.
Ἥτις κηδομένη τόσον ἀνέρος ἀλλοδαποῖο
Κάτθανεν· ἥτις δῶμα καὶ οὓς ᾔσχυνε τοκῆας,
Μαργοσύνῃ εἴξασα· τί δ' οὐκ ἐμὸν ἔσσεται αἶσχος;
Ὤ μοι ἐμῆς ἄτης· ἦ τ' ἂν πολὺ κέρδιον εἴη
Τῇ δ' αὐτῇ ἐν νυκτὶ λιπεῖν βίον ἐν θαλάμοισιν,
Πότμῳ ἀνωΐστῳ κακ' ἐλέγχεα πάντα φυγοῦσαν,
Πρὶν τάδε λωβήεντα καὶ οὐκ ὀνομαστὰ τελέσσαι.
Ἦ, καὶ φωραμὸν μετεκίαθεν,

interfectura ſeſe veneno, ni Juno obſtitiſſet Quid jam? nonne ſole clarius eſt meridiano, Medeam rectius ab Apollonio expreſſam, quam à Naſone? fateor equidem iniquam inter utrumque comparationem eſſe inſtitutam, quod Apollonius amores Medeæ, quem admodum ad illius imitationem Virgilius Didonis, ex profeſſo tractaverit: Ovidius autem aliud agens, aut ſaltem compendio; ſic ut plus illi, quam huic licuerit: verumtamen hoc nihil ad id facit, quod nunc agimus. Siquidem retinen um erat τὸ πρέπον, & orationis quædam adhibenda ſeveritas fuerat in ejuſmodi perſona, quæ nec in amore laſciva, (quamquam amor res eſt nimium quantum ad laſciviam prona & facilis) & infamiæ ac dedecoris adeo metuens, ut mortem præoptaverit. Verum agedum, examinemus ſingula accuratius, &, quæ bona malave ſint, exploremus. Laudabile eſt, uti dixi, principium ex abrupto:

——— Fruſtra, Medea, repugnas;
Neſcio quis Deus obſtat, ait.

Recte Deo cedere videtur, cui non poſſe reſiſti putat. Sed quæ ſequuntur,

——— Mirumque niſi hoc eſt,
Aut aliquid certe ſimile huic, quod amare vocatur.
Nam cur juſſa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti cauſa timoris?

Non aſſequuntur magnificentiam ſtyli Heroïci, nec vim phantaſiæ Poeticæ, quæ in loco tam præcipiti, ac in re tanti momenti atque periculi, poëtæ in amoris agnitione ludentis láſciviam admittere non poteſt. Ferrem, ſi Oenones, aut Herûs amores deſcriberet, quarum & mens tranquillior, & lætior amandi fuit occaſio. Quanto melius Apollonius?

Δείλαια, μὴ μέγα δή τι φέρει κακὸν ἥδε κέλευθος
Ἡρώων. περί μοι ξείνῳ φρένες ἠερέθονται.

Illa vero:

——— cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat timeo? quæ tanti cauſſa timoris?

Nihil plane ſunt ad hæc Apollonii:

——— Ὀδύρετο δ' ἥυτε πάμπαν
Ἤδη τεθνειῶτα. τέρεν δέ οἱ ἀμφὶ παρειὰς
Δάκρυον αἰνοτάτῳ ἐλέῳ ῥέε κηδοσύνῃσιν.

Meliora ſunt:

Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si poſſem, ſanior eſſem.
*Sed trahit invitam nova vis; * aliudque cupido,*
Mens aliud ſuadet.

Hæc autem inſignia:

——— Video meliora, proboque;
Deteriora ſequor.

Verum hoc tamen ſilentio non eſt prætereundum, ter idem dici: quod in Ovidio, tanquam certiſſimum luxuriæ argumentum Seneca notavit. Nihil enim aliud eſt; *Sed trahit invitam nova vis*; atque, *aliudque cupido, Mens aliud ſuadet*. Quid autem, niſi alia tantum verba? *video meliora, proboque, deteriora ſequor*. Idem vitium in Cic. pro L. Manilia notavi, ubi de legatis violatis loquitur. Vide & Dionyſium Halicarnaſſæum in collatione

* Sappho forſan apud Auctorem Etymologici in καλήζω: καὶ ποθήω, καὶ μάχομαι. Phædra apud Senecam in Hippolyto:

——— Quæ memoras, ſcio
Vera eſſe, nutrix: ſed furor cogit ſequi
Pejora. Vadit animus in præceps ſciens,
Remeatque, fruſtra ſana conſilia appetens.

ubi ego τὸ ὕψος deſidero. Tragœdia enim ὀγκώδης.

tione Iſocratis cum Demoſthene. Pergit Ovidius:

——— Quid in hoſpite Regia virgo
Ureris, & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra poteſt, quod ames, dare.

Quæ ad illa Apollonii reſpiciunt:

——— περί μοι ξείνῳ φρένες ἠερέθονται.
Μνάσϑω ἑὸν κατὰ δῆμον Ἀχαιΐδα τηλόθι κούρην.
Ἄμμι δὲ παρθενίη τε μέλοι καὶ δῶμα τοκήων.

Quibus verbis major ineſt verecundia. Ille dicit, *ureris*: hic φρένες ἠερέθονται. Ovidius Medeæ tribuit concupiſcentiam peregrini conjugii: apud Apollonium Medea Jaſonem jubet aliunde ſibi e patria uxorem quærere. Ovidii Medea nuptias non reſpuit domeſticas, licet peregrinas recuſet: Apollonius autem virginitatis & paternæ domus amantem inducit: quod λῆμμα longe præſtantius eſt & grandius. Sequitur:

——— Vivat, an ille
Occidat, in dis eſt. vivat tamen. Idque precari
Vel ſine amore licet.

Ea ſic Apollonius:

Τέτλε μὲν δειλαίην τόδ᾽ ἔχει ἄχος, εἴθ᾽ ὅγε πάντων
Φθίσεται ἡρώων προφερέστατος, εἴτε χερείων.
Ἐρρέτω. ἦ μὲν ὄφελλεν ἀκήρατος ἐξαλέασθαι.

Et quæ ſequuntur, inprimis cum hiſce Ovidianis conferenda. Sunt autem illa Apollonii tam bona, ut melius dici nequeant. Verum quomodo ea æmulatus eſt Ovidius?

——— Quid enim commiſit Jaſon:
Quam niſi crudelem non tangat Jaſonis ætas,
Et genus, & virtus? quam non, ut cetera deſint,
Forma movere poteſt? certe mea pectora movit.

Τὸ φρόνημα deſidero, quod in tota oratione nullum eſt. Pergit:

At niſi opem tulero, taurorum afflabitur ore:
Concurretque ſuæ ſegeti, tellure creatis
Hoſtibus, aut avido dabitur fera præda draconi.

Hoſce verſus jam ante per viam, uti dici ſolet, expendi: hoc tamen addam, bis Ovidio monſtratam ſemitam, qua tutus incederet. Alteram modo oſtendi: altera hæc eſt:

Τάρβει δ᾽ ἀμφ᾽ αὐτῷ, μή μιν βόες, ἠὲ καὶ αὐτὸς
Αἰήτης φθίσειεν.

Quod periculum Ovidius nequidem attigit: eſt nihilominus animadverſione digniſſimum; quod Jaſoni Medea non minus a patre fraudis ac immanitatis pleno, quam a tauris flammivomis metuerit. Nec erat, quod ita τοὺς σπαρτοὺς extimeſceret, aut ipſum draconem, conſcia ſibi remediorum, quæ Jaſonem periculo eximerent: at in tauris devincendis alia erat ratio, & incertus exitus. Cum his erat congrediendum; hi domandi erant, & ſub jugum mittendi: ſed Sparti inter ſe depugnaturi, & draco placentulis venenatis ſopiendus erat. Et ut bis bene Apollonius, ita bis male Naſo. Mox enim iterum dicet:

——— Cur non tauros exhortor in illum,
Terrigenaſque feros, inſopitumque draconem?

Laudo vero iſta:

Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum & ſcopulos geſtare in corde fatebor.

Sunt enim hæc a viſione profecta, quæ puellam extra ſe rapiebat, dum in ipſo juvenem periculo verſantem φαντάζεται, cujus amore peribat. Illa porro,

Cur non & ſpecto pereuntem, oculoſque videndo
Conſcelero?

E libro quarto Apollonii deſumta ſunt, ubi in cæde fratris Abſyrti Medea

Ἔμπαλιν ὄμματ᾽ ἔνεικε, καλυψαμένη ὀθόνῃσι,
Μὴ φόνον ἀθρήσειε κασιγνήτοιο τυπέντος.

Paulo poſt illa leguntur:

——— Prodamne ego regna parentis,
Atque ope neſcio quis ſervabitur advena noſtra,
Ut per me ſoſpes ſine me det lintea ventis,
Virque ſit alterius, pœnæ Medea relinquar?

Quæ quidem vehementia ſunt, & ſine Græcis plurimum placent: verum τὸ πάθος aliter, & neſcio quomodo ſuavius ab Apollonio expreſſum eſt, his verbis:

----- Πῶς γάρ κεν ἐμοὺς λελάθοιμι τοκῆας,
Φάρμακα μησαμένη; &c. Ὁ δ᾽ ἐμῇ ἰότητι σαωθεὶς
Ἀσκηθὴς, ἵνα οἱ θυμῷ φίλον, ἔνθα νέοιτο.
Αὐτὰρ ἐγὼν αὐτῆμαρ, ὅτ᾽ ἐξανύσειεν ἄεθλον,
Τεθναίην, &c.

Egregia ſunt, quæ prioribus illis reſpondent:

Si facere hoc, aliamve poteſt præponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo eſt, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritique oblivia noſtri.

Effiϲta autem ſunt ex hiſce Apollonii, quibus Jaſonis forma primum capta Medea deſcribitur: ubi inter cetera,

Θεσπέσιον δ' ἐν πᾶσι μετέπρεπεν Αἴσονος υἱὸς
Κάλλεϊ καὶ χαρίτεσσιν. ———
——— *ἐν ὄσσε δ' αἰὲν ὀρώρει*
Αὐδή τε, μῦθοί τε μελίφρονες, οὓς ἀγόρευσε.

Quæ Poëta Latinus ſcite & ingenioſe in Medeæ orationem tranſtulit. Sed illa:

Et dabit ante fidem, cogamque in fœdera teſtes.
Eſſe Deos:

Ex conſequenti petita ſunt: uti contra ex Jaſonis verbis apud Apollonium, ſequentia:

——— *Quid tuta times? accingere, & omnem*
Pelle moram. Tibi ſe ſemper debebit Jaſon;
Te face ſollemni junget ſibi, perque Pelaſgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.

Apollonius ita:

——— *Τῷ μή με λίαν ὑπεραιδέο κούρη,*
Ἠὲ παρεξερέεσθαι ὅ τοι φίλον, ἠέ τι φάσθαι. &
Σοὶ δ' ἂν ἐγὼ τίσαιμι χάριν μετόπισθεν ἀρωγῆς. &
Εἰ δέ κεν ἤθεα κεῖνα καὶ Ἑλλάδα γαῖαν ἵκηαι,
Τιμήεσσα γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν αἰδοίη τε
Ἔσσεαι. αἱ δέ σε πάγχυ θεὸν ὣς πορσανέουσιν,
Οὕνεκα τῶν μὲν παῖδες ὑπότροποι οἴκαδ' ἵκοντο
Σῇ βουλῇ. &
Ἡμέτερον δὲ λέχος θαλάμοις ἐνὶ κουριδίοισι
Πορσανέεις.

Quæ omnia mira brevitate Ovidius complexus eſt. Sed non tam bona ſunt, quæ ſequuntur:

Ergo ego germanam, fratremque, patremque, Deoſque,
Et natale ſolum ventis ablata relinquam?

Bene hæc ei procedebant, ſi hic potuiſſet ſubſiſtere: ſed quid puerilius, quid ineptius illa ad ſingula reſponſione?

* *Nempe pater ſævus: nempe eſt mea Barbara tellus:*
Frater adhuc infans: ſtant mecum vota ſororis:
Maximus intra me Deus eſt.

Gorgiam credo Leontinum Medea audiverat: atque hinc ille floſculus declamatorius e recenti auditione animo ejus περὶ τὰ ῥητορικὰ ἀσχολουμένης inhærebat. Quidni igitur amores illa ſuos rhetorice proloqueretur, cum poëtæ ſoleant poëtice? Ejuſmodi ſunt & hæc:

——— *Non magna relinquam:*
Magna ſequar. ———

Sed quorſum illa ταυτολογία?

——— *Titulum ſervatæ pubis Achivæ.*

Hoc enim jam ſupra dixit: *Perque Pelaſgas*
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.

An quia & Jaſon bis dixerat? *ὡς δὲ καὶ ἄλλοι*
Ἥρωες κλήσουσιν ἐς Ἑλλάδα νοστήσαντες,
Ἡρώων τ' ἄλοχοι, καὶ μητέρες.

Paulo vero ſuperius dixerat:

Εἰ δέ κεν ἤθεα κεῖνα &c.

An quia id familiare eſt amore captis? ſolent enim, in quibus ſibi placent, ea ſæpius repetere, quo reliquis, quæ ab incepto revocare poſſint, pondus detrahant †. Sic & mox Medea ταυτολογεῖ:

——— *Quo conjuge felix,*
Et dis cara ferar.

Nam jam ante dixerat:

Te face ſollemni junget ſibi.

Cetera tam putida ſunt, & nullius judicii, ut operæ pretium non ſit repetere. Niſi quod extrema hæc,

Conjugiumne vocas, ſpecioſaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? &c.

Non peſſimæ monetæ videntur. Veruntamen aliquando finis orationi imponendus, & tranſitus ad hiſtoriam inveniendus fuit, qui hoc ſchemate quæſitus eſt. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα: nec judicii me mei pœnitet, uti cuique ſuum

* Æmulatus eſſe videtur Catullum in Ariadnæ querela:

Nam quo me referam? quali ſpe perdita nitar?
Idmoneoſne petam montes? at gurgite lato
Diſcernens patriam truculentum dividit æquor.
An patris auxilium ſperem? quemne ipſa reliqui,
Reſperſum juvenem fraterna cæde ſequuta?
Conjugis an fido memet conſoler amore?
Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?

Sed quam hæc ab illis diverſa, quam ingenua, & naturali pulchritudine efflorеſcentia, quivis ſtatim viderit. Nihil in his fucatum, nihil affeϲtatum: omnia ex ipſo affeϲtu perculſæ puellæ ſponte velut naſcentia.

† Contra quam illi ſolent, qui quod libenter atque avide audiunt, bis terve amant repeti. (Schol. Sophocl. p. 111 Eleϲt.)

ſuum placet. Atqui magis magiſque in hac ſententia confirmor, cum Virgilium relego, Didonis amores haud aliter tractantem, quam perſonæ dignitas poſtulabat. Cujus verſus, quia non adeo multi ſunt, & huc inprimis faciunt, adſcribere viſum eſt, ut ex illius cum Ovidio comparatione conſtare poſſit, * quantum Latini Poëtæ Græcis cedant; quos tamen hiſce nonnulli præferre non dubitant, neſcio qua præconcepta opinione abrepti, deceptique. Ita igitur Virgilius de Didone:

At regina gravi jamdudum ſaucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multuſque recurſat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.
Poſtera Phœbea luſtrabat lampade terras,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Cum ſic unanimem alloquitur male ſana ſororem:
Anna ſoror, quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?
Quis novus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes?
Quem ſeſe ore ferens! quam forti pectore & armis!
Credo equidem, (nec vana fides) genus eſſe Deorum.
Degeneres animos timor arguit. Heu quibus ille
Jactatus fatis! quæ bella exhauſta canebat!
Si mihi non animo fixum, immotumque ſederet,
Ne cui me vinclo vellem ſociare jugali,
Poſtquam primus amor deceptam morte fefellit:
Si non pertæſum thalami tedæque fuiſſet:
Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ.
Anna, (fatebor enim) miſeri poſt fata Sichæi
Conjugis, & ſparſos fraterna cæde penates,
Solus hic inflexit ſenſus, animumque labantem
Impulit: agnoſco veteris veſtigia flammæ.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat;
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentes umbras Erebi, noctemque profundam,
Ante pudor quam te violem, aut tua jura reſolvam.
Ille meos, primus qui me ſibi junxit, amores
Abſtulit: ille habeat ſecum, ſervetque ſepulcro.
Sic effata ſinum lacrymis implevit obortis.

Quam hæc diverſa ab Ovidianis, quam plena decoris, & magnificentiæ? adeo veriſſimum eſt illud Longini effatum, τὸ ὕψος εἶναι τῆς μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα. Hac caruit Ovidius: ideoque in Heroïcis minus felix eſt, quæ tantam animi magnitudinem in elocutione deſiderant, quanta in ipſa rerum, quæ narrantur, geſtione fuit adhibita †. Vidit enim Virgilius, quid Didonem deceret: & Didonem non virginem, qualis Medea, ſed viduam; attamen pudicam. Qua in re non poſſum non admirari ingenium Virgilii: qui cum eadem tribuiſſet Didoni viduæ, quæ Apollonius virgini Medeæ, & ad ejus expugnandum pudorem itidem Deam advocaſſet, naturam tamen, ſeu mores viduarum, quæ jam venerem expertæ ſint, eleganter expreſſit, cum hic, tum alibi, dum primum ejus cum Ænea concubitum in ſpelunca furtivum confingit, abſque ulla Æneæ procatione præmiſſa. Virgines enim, ut e Leandri & Heronis amoribus apud Muſæum, itemque aliorum amantium, quorum apud τῶν ἐρωτικῶν ſcriptores exempla complura exſtant, abunde liquet, verbis primum capi volunt ac deliniri: viduæ non amant longos λόγους. Illis obſtat cum verecundia, tum metus inexpertæ voluptatis, & hinc mora: hæ non ignaræ Veneris myſteriorum, victo pudore rapiuntur, & expugnantur ipſo impetu; neque vim extimeſcunt.

Ἀλλὰ γὰρ ἀνάπαυσις
Ἐν παντὶ γλυκεῖα ἔργῳ.
Sed temperatæ ſuaves ſunt argutiæ:
Immodicæ offendunt. Phædrus.

Quare his finem faciam, & quæ plura in Virgilio eximia, quæque in aliis præclara ſublimitatis exempla, adjectis etiam quibuſdam vitiorum vicinorum, noſtris ad Longinum Animadverſionibus reſervabo.

* Herodotus lib. VII, ſive Polymnia: Λεχθεισέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον, αὐτὸν μὲν ἐπ᾽ ἑωϋτοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεὰν δὲ παραλείψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω.

† Non immerito Jovis illa ad Venerem admonitio, quam Platoni quondam Dionyſius Halicarnaſſeus adaptabat, ad Ovidium deflecti poſſit:

Οὔ τοι, τέκνον ἐμὸν, δέδοται πολεμήια ἔργα·
Ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.

F I N I S.

L E C T O R I
S.

MUltum ad rem pertinet, *inquit Seneca Epiſtola* CVIII, quo propoſito ad quam rem accedas. *Hoc & ego adverti, quum Ambroſianam Mediolani Bibliothecam perluſtrarem: in qua inter ceteras, quæ illic variis conjunctæ voluminibus aſſervantur, ſchedas hanc quoque Anonymi, viri pereruditi, inveni commentatiunculam: quæ quod eundem Pindari, quem ego nunc pertractavi, locum expendat, digna mihi viſa eſt, quæ & ob elegantiam ſuam, & diverſum tractandi modum, huic meo ad* LONGINUM GUSTUI *ſubjiceretur. Quod ſi vero ea placuerit, non tam mihi hanc voluptatem, Lector acceptam referas, velim, quam Illuſtriſſimo, ac Erudítiſſimo, omnique humanitatis, comitatiſque, imo & integritatis laude florentiſſimo Viro, D.* ANDREÆ PUSTERLÆ, *ejuſdem Bibliothecæ Præfecto: cujus benignitati, quidquid* ITALICI ITINERIS INSIGNIBUS *e Bibliotheca Ambroſiana inſeretur, debere me candide, grateque agnoſco, & lubens meritoque profiteor.*

JACOBI TOLLII ANIMADVERSIONUM CRITICARUM AD LONGINUM GUSTUS ACCESSIO.

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι] Hymni dominantes citharæ, moderantes citharam. Quidam paſſive interpretandum putat. Hymni, ſcilicet, quibus dominatur cithara, qui ſub imperio & moderamine ſunt citharæ: ſolent enim, inquit, Carmina & odæ citharæ accommodari non citharæ carminibus.

Oppoſitum ſentire videtur Plato in de Rep. III, qui cum ſuperius oſtendiſſet, ὅτι τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγου τε καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ, ſubjungit: ἀλλὰ μὴν τήν γε ἁρμονίαν καὶ ῥυθμὸν ἀκολουθεῖν δεῖ τῷ λόγῳ: Et infra ubi de rhythmis: ὡς ἰδόντα, inquit, τὸν πόδα τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀναγκάζειν ἕπεσθαι καὶ τὸ μέλος, ἀλλὰ μὴ λόγον ποδί τε καὶ μέλει. Paulo etiam inferius: ἀλλὰ μὴν τὸ εὔρυθμόν τε καὶ ἄρρυθμον, τὸ μὲν τῇ καλῇ λέξει ἕπεται ὁμοιούμενον, τὸ δὲ τῇ ἐναντίᾳ, καὶ τὸ εὐάρμοστον, καὶ ἀνάρμοστον ὡσαύτως, εἴπερ ῥυθμός γε καὶ ἁρμονία λόγῳ, ὥσπερ ἄρτι ἐλέγετο, ἀλλὰ μὴ λόγος τούτοις, &c.

Quare duo mihi videntur conſideranda ad loci hujus enodationem, Rei natura & poëtarum dicendi modus.

Si rem ipſam perpendamus, Hymnos ac reliqua carminum genera dominari citharæ, lyræ, tibiis, ceteriſque inſtrumentis Muſicis ex eo maxime conſtabit, quod natura & tempore, ut locis citatis docet Plato, ac præterea Horatius epiſt. ad Florum II, lib. II:

——— ——— Hic ego rerum
Fluctibus in mediis & tempeſtatibus urbis
Verba lyræ motura ſonum connectere digner?

ſoni & cantus harmoniam antecedunt, quodque uterque Pindari ſcholiaſtes confirmat: πρῶτον γὰρ τὰ ᾄσματα συντίθεται, εἶθ' οὕτω πρὸς αὐτὰ καὶ ἡ λύρα ἁρμόζεται. Qui enim poſſet intendi cithara ad Lydiam, Jonicam, Phrygiam, Doricam, ceteraſque harmonias, ad acumen, ad gravitatem, niſi materia carminum, ſeu argumentum, ſupponatur? Alia namque ratione ad Pyrrhichicam, Pyrrhichis & Trochæis conſtantem, alia ad Gymnopædicam ſpondæos & anapæſtos habentem, atque alia ad Hyporchematicam ex utraque mixtam intenditur: aliter aptatur odis, quibus curæ & iræ amantium canuntur, aliter Pæanibus & Hymnis ſolis Diis dictis, atque aliter aliis poëmatum generibus in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum geſtarum narrationibus, hilaritatibus, conviviis.

Proximum carminibus locum tenet cantus, cum non ſine cantu, unde & nomina ᾠδῆς, μέλεος, μολπῆς, & cantionis acquiſierunt, nec ſine lyra, vel cithara adjuvante quidem, non imperante cantum, pronuntiarentur. Ὑπουργὸς γὰρ ἡ φόρμιγξ, &c, ut inquit Pindarus, Σύνδικον κτέανον. *Cantus enim*, ut eleganter ſcribit Quintilianus cap. X, l. V, *Plurimum juvat ſociata nervorum concordia. Si tamen tardior manus, niſi inſpectis dimenſiſque ſingulis, quibus quæque vox fidibus jungenda ſit, dubitet, potius fuerit eſſe contentum eo, quod ſimplex canendi natura tulerit: ita hujuſmodi præceptis debet quidem aptata eſſe, & citharæ modo intenta ratio doctrinæ.*

Quod ſi non rei primordia, ſed uſum inveſtigaverimus, contrarium fortaſſis prima fronte videbitur. Πρῶτον γὰρ ἔκρουον, εἶτα τὰ ᾄσματα ἐπῇδον, inquit ſcholion Pindari recentius. Et quod majus eſt, ad lyram & tibiam ſæpe etiam componebantur poëmata. Hor. Carm. I. Od. XII:

Quem virum aut heroa lyra, vel acri
Tibia ſumes celebrare Clio?
Quem Deum? &c.

Pindarus Od. I Pyth. Χρυσέα φόρμιγξ Ἀπόλλωνος &c. Quem Hymnum non ſine cithara concinnatum legendo quis dubitabit? Verum ſi diligentius animum advertamus, plane percipiemus, cujuſvis inſtrumenti muſici, ceu lyræ, citharæ, & ceterorum, varias modulationes, & harmonias, ad quas canuntur odæ, Hymni, & ceteræ cantiones, in-

tam

tam multiplices rhythmos & menſuras tunc quoque fuiſſe dimenſas, cum excogitato carminis & cantionis genere aptabatur cithara excogitatæ cantionis & carminis numeris & modis, &, ut Plato loquitur, τῷ λόγῳ: ad quorum imitationem nil vetuit, quin multa deinde & ſine cithara, & ad citharam fuerint compoſita carmina, ut videre eſt apud Horatium, qui paſſim imitatur Pindarum, & apud Poëtas recentiores. Quod vero ad Poëtarum locutionem attinet, ea, cum figurata utplurimum ſit, obſcura ſane, & inter ſe contraria quandoque apparet. Synecdoche enim multa, qua a parte totum intelligitur, aut contra, numeruſve pro numero ſumitur, ac Metonymiis frequentibus, quibus ſæpe pro inventore inventum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro poſſeſſo poſſeſſorem, aut contra, capimus, eſt plena. Sed ſi ad rectam orationem naturæ rerum congruentem illam convertamus, obſcuritatem ac difficultates omnes facile ſuperabimus.

Quatuor potiſſimum ſunt voces, vel his poteſtate ſimiles, quas Poëtæ ad ſignificandum concentum ex carmine, cantu, cithara, & ſaltatione compoſitum uſurpant; Μοῦσα, ὕμνος, βάσις, ἀοιδός. Muſæ & Hymno, aut cuique alterius generis poëmati, quæ poëtæ propria ſunt, imperium in citharam, omneque inſtrumentum Muſicum omnino deferunt. Pindarus:

Χρυσέα φόρμιγξ Ἀπόλλωνος &c.
——— *Σύνδικον μοισᾶν κτέανον.*

Poſſeſſio conſona Muſarum, ut recte interpretatur H. Steph. σύνδικον enim παρὰ τοῦ συνδικεῖν deducitur, quod cauſam alterius defendere & patrocinari ſignificat. Plutarch. de Herodoto: Θετταλοὺς Θηβαίοις συνδικοῦντας. At quodnam aliud citharæ patrocinium eſſe poteſt, quam conſonantia? Hor. Carm. I, od. VI:

——— ——— *Dum pudor,*
Imbelliſque lyræ Muſa potens vetat
Laudes egregii &c.

Muſa nempe, cujus in poteſtate ſita eſt imbellis lyra, quemadmodum ſupra Od. III:

Sic te Diva potens Cypri:

exemplo Græcorum ita loquentium, κρατοῦσα Κύπρου. Ex quo manifeſtum ſit, quam abſurda ſit illa interpretatio, *Muſa potens lyræ*, id eſt, quæ ſcit lyram tractare, & lyræ convenientes odas aptare: cum præterea Horatius ipſe in lib. ad Piſones de Art. Poët. plane explicet, quænam ſit loci hujus ſententia, his verſibus:

Muſa dedit fidibus Divos, pueroſque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Quibus breviter enumeratis ſingulis pæne Lyricorum carminum generibus Muſæ poteſtatem aperte oſtendit. De Carminis imperio jam ſufficiat locus Epiſtolæ ad Flor. II lib. II, ſupracitatus. Contra vero in citharæ ditionem βάσιν & ἀοιδοὺς (quaſi ſuo jure ipſa ſibi vendicet) uſum nimirum Poëtæ utplurimum attendentes, non rerum cauſas, redegerunt. Pindarus eadem od. Pyth. I:

Χρυσέα φόρμιγξ Ἀπόλλωνος &c.
Τᾶς ἀκούει μὲν βάσις, ἀγλαΐας ἀρχά.
Πείθονται δ' ἀοιδοὶ σάμασιν, &c.

Βάσις enim, id eſt, *rhythmicus greſſus*, ſeu *pedum motus*, ut interpretatur Ficinus in locis citatis ſupra de rep. III, & cantores, ſi remiſta carminibus cithara canant, quando & ſoli ſine ipſa canere poſſunt, ut indicat Horat. Carm. III, od. IV:

Deſcende cælo, & dic age tibia
Regina longum, Calliope, melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus, citharave Phœbi:

omnino citharæ indulgent, ac ſubſerviunt. Horatius item Carm. l. IV. od. VI:

Virginum primæ, puerique clari,
Lesbium ſervate pedem, meique
Pollicis ictum.

Ἀναξιφόρμιγγες] Sive ergo naturam rei, ſive poëtarum loquendi formam attendamus, activa prorſus eſt vocis hujus ſignificatio. Ἀναξιφόρμιγγες enim, ut docet ſcholiaſtes, ἐνέργειαν δηλοῖ ἀεὶ, καὶ οὐδέποτε πάθος, ὡς τὸ ἀλεξίκακος καὶ παυσίκακος, καὶ πλήξιππος, καὶ ἀλεξιάρη παρ' Ἡσιόδῳ.

Loca nonnulla, quæ ſuperioribus adverſari videbantur, explicata.

Horat. Carm. II, od. XII:

Nolis longa feræ bella Numantiæ
——— *Mollibus Aptari citharæ modis.*

Id eſt, lyricis carminibus, quæ ad citharam canuntur, ἀλληγορικῶς. Aliis enim verbis aliud ſignificat. Satis argumenti eſt vox illa *mollibus*. Nam verſus Lyrici ſemper *molles*, quod res amatorias & jocoſas proprie complectantur. Horat. Carm. III, od. III:

Non hæc jocoſæ conveniunt lyræ.

Hoc eſt, carmini lyrico & humili; eodem allegoriæ, quo ſupra, uſus tropo, quod ex eo, quod ſequitur, manifeſte apparet: *Quo muſa tendis*? Citharæ vero modi non ſemper molles, maxime ſi Pyrrhichicæ ſaltationi aptentur, quæ vocabatur ἐνόπλιος, ut docet Plato de leg. VII: Τὴν πολεμικὴν δὴ τούτων ἄλ-

λην ἔσαν τῆς εἰρηνικῆς πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι. Idem Carm. IV, od. XV:

Phœbus volentem prælia me loqui,
Victas & urbes, increpuit lyra.

Contrarius loquendi modus eſt apud eundem Epod. od. XVII:

Ergo negatum vincor ut credam miſer
Sabella pectus increpare carmina.

Quare eum locum legendum puto cum Michaële Bruto, *Increpuit, lyra.* Ut ſcilicet poſt verbum *increpuit* ſit nota diſtinctionis ponenda. Non enim Phœbus increpuit lyra, ſed volentem me loqui lyra, increpuit majora meis viribus audentem. Carm. item I, od. XXXII:

Poſcimus ſiquid vacui ſub umbra, &c.
Age dic Latinum Barbite carmen.

Similis locutio eſt apud Anacreontem od. I:

Θέλω λέγειν Ἀτρ. &c.
Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς
Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ. & infra:
——— ἡ λύρα γὰρ
Μόνους ἔρωτας ᾄδει.

Contra idem Horat. Carm. IV, od. XII:

Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ovium carmina fiſtula,
Delectantque Deum, &c.

Metaphora ergo eſt, qua verbum *dicere* per ſimilitudinem transfertur ad barbiton, cujus proprium eſt *ſonare*, ut apparet in ſupracitato Anacr. loco in verbo ἠχεῖ. Item apud Horat. Epod. od. XVII:

Sive mendaci lyra voles ſonari.

Præterea in Arte Poët. ad Piſones:

——— ——— *Ne forte pudori*
Sit tibi muſa lyræ ſollers, & cantor Apollo.

Id eſt, Muſa lyrica, vel lyricorum modorum perita, ut declarat Lambinus. Pindarus poſtremo hac ode:

Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, &c.
Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

Rogans hymnos videtur dicere, ut quidam interpretatur, Quem carmine celebrabimus, quod citharæ conveniat? vel, Cujus viri herois, vel Dei celebratio aptari poſſit citharæ modis? Verum Horat. qui oden hanc quaſi ad verbum Latine exprimit in l. Carm. I, od. XII, contraria prorſus oratione hunc locum complectitur:

Quem virum aut heroa lyra, vel acri
Tibia ſumes celebrare Clio,
Quem Deum? &c.

Hactenus e Schedis Ambroſianis.

COLLATIO
PETRONII CUM VIRGILIO.

SOleo nonnunquam, cum liberalius otium eſt, optimos utriuſque linguæ ſcriptores inter ſe comparare: ut eorum virtutibus vitiiſque penſitatis * judicium meum exerceam, acuamque, & honeſta ſimul voluptate ſtudiorum meorum ſeveritatem temperem. Neque vero me deterrere ab hoc tam ſalubri elegantique inſtituto potuit umquam, poteritve, diverſa aliorum ſententia, qui cuncta bona malaque, dummodo magni nominis auctor fuerit, alba linea ſignant, neque quidquam hujus ſeculi judiciis in veteres ſcriptores libertatis indulgent, etiamſi illa a reprehendendi, carpendive malignitate quam longiſſime abſint. Habeo enim, quos iis opponam, ſententiæ meæ aſſertores plurimos †, & perquam nobiles: adſunt argumentorum pondera: &, ut ea abſint, ratio ipſa ſtat, militatque pro partibus noſtris, quæ ſuum cuique liberum permittit judicium, quum ipſi ſe ſcriptores, ſuaque ſcripta, legentium judicio ſubjecerint. Sed, ut in omni diſceptatione, & ita in hac diſputatione, abſint oportet affectus: neque minus in cauſis literariis amore peccatur inconſulto, quam vel odio, & invidia, vel arrogantia, ſuperbiaque, vel petulantia, atque procacitate ‡. Ac mihi qui-

* Epictetus apud Stobæum, p. 104: Ὥσπερ ἀληθὴς ζυγὸς οὔτε πρὸς ἀληθοῦς ἰθύνεται ζυγοῦ, οὔθ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς οὔθ' ὑπὸ δικαίων εὐθύνεται, οὐδὲ παρ' ἀδίκοις δικάζεται.

† Inter quos Fabius lib. X, c. I: *Neque id ſtatim legenti perſuaſum ſit, omnia, quæ magni auctores dixerint, utique eſſe perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati*; (Ovidium hic notari puto) *nec ſemper intendunt animum, & nonnumquam fatigantur. Summi enim ſunt, homines tamen. Modeſte tamen, & circumſpecto judicio de tantis viris pronuntiandum eſt: ne, quod pleriſque accidit, damnent, quæ non intelligant. Ac ſi neceſſe eſt in alteram errare partem, omnia eorum legentibus placere, quam multa diſplicere maluerim.*

‡ Iſidorus Peluſiota: Χρὴ τὸν βασανίσαντα (lego βασανίσαι) τὰ συγγράμματα δεινὸν, πάσης καὶ χάριτος, καὶ ἀπεχθείας ὄντα κρείττονα, ἑκάστου συγγραφέως καὶ τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἀρετὴν εἰδέναι, καὶ τῇ μὲν ψηφίσασθαι, τῇ δὲ μέμψασθαι.

quidem ab odio & invidia tam alienus animus eſt, quod ad eruditionem, & virtutes defunctorum, & veterum, qui mihi nulla injuria cogniti ſunt, ut etiam in viventibus inimicis præclaras ipſorum ingenii dotes lubens agnoſcam, & venerer: arrogantiæ, ſuperciliive ſuſpicionem facile diluam: petulantia vero atque procacitas ab hoc propoſito abeſſe cuivis facile videri poſſunt, quandoquidem exercitationi potius ingenii, judiciique hic labor inſervit, quam famæ, cujus inanis affectatio non minus quam petulantia juvenileis ſæpe mentes de recto rationis gradu ſtatuve deturbat, ſtatæ vero, mediæque ætatis non ita facile. Cur igitur hac memet ipſe voluptate privem, privarive ab aliis patiar, cauſæ nil video: præſertim cum & commiſſæ nobis * adoleſcentiæ judicia hoc pacto optime formentur, limenturque; & erroribus quamplurimis obviam eatur, a quibus etiam vix illi ſibi cavent, quorum & conſummatiſſima eruditio eſt, & fama celeberrima. Argumenta, quibus me tuear, aut † exempla, quæ ſequar, in medium proferre, operæ pretium vix puto. Neque vero non minus in hunc, quam in illum nobis ſcriptorem conceſſa ea libertas eſt: immo eo magis illa in optimos quoſque auctores utilis videtur ‡, quo facilius ingentium ſplendore virtutum vitia obſcurantur, atque ad ignaros pro virtutibus ſemet venditant. Neque vero adeo rerum imperitus ſum, bonarumque artium jejunus, ut nec vitia nec virtutes in antiquis ſcriptoribus intelligam, neque item, quæ de illis publica exiſtimatio ſit, norim, qui ὡς γύπες πρὸς τὰ δυσώδη φέρονται, πολλὲς μὲν λειμῶνας, πολλὲς δὲ ἡδεῖς καὶ εὐειδεῖς τόπες ὑπερπτάμενοι, exiguique animi, & omnino malevoli, malignique indicia produnt certiſſima. Legiſſe quin etiam illa memini, quæ Heſiodus ad Lucianum in dialogis dicere fingitur: Σκινδαλάμες δὲ καὶ ἀκάνθας τινὰς ἐκλέγεις, καὶ λαβὰς τῇ συκοφαντίᾳ ζητεῖς. Ἀλλ' ἐ μόνος ταῦτα σὺ, ἐδὲ καὶ ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ ἄλλα τὰ τε̃ ὁμοτέχνε τε̃ Ὁμήρε κατακνίζεσι, λεπτὰ ἔτω κομιδῆ, καὶ μάλιστα μικρὰ ἄττα διεξιόντες. Itemque illa Plutarchi de Curioſitate: Φέρε γὰρ, εἴτις ἐπιὼν τὰ συγγράμματα τῶν παλαιῶν ἐκλαμβάνοι τὰ κάκιστα τῶν ἐν αὐτοῖς, καὶ βιβλίον ἔχοι συντεταγμένον, οἷον Ὁμηρικῶν στίχων ἀκεφάλων, καὶ τραγικῶν σολοικισμῶν, καὶ τῶν ὑπ' Ἀρχιλόχε πρὸς τὰς γυναῖκας ἀπρεπῶς καὶ ἀκολάστως εἰρημένων ἑαυτὸν παραδειγματίζοντος, ἆρ' ἐκ ἔστι τῆς τραγικῆς κατάρας ἄξιος,

Ὄλοιο θνητῶν ἐκλέγων τὰς συμφοράς;

Ἀπρεπὴς καὶ ἀνωφελὴς ὁ θησαυρισμὸς αὐτε̃ τῶν ἀλλοτρίων ἁμαρτημάτων. Et hi quidem præclare: ſiquidem nihil ea malignitate pejus ac deteſtabilius eſt. Sed longe alia mihi, uti dixi, mens animi eſt: diſcendique ſimul & docendi captans ἀφορμὰς, prodeſſe publico cupio; ſimul & illorum ſequor, & amo ſententiam, qui, *quandoque bonus dormitat Homerus*, non ſtatim indignantur; ſed humanæ imbecillitati, pluribuſque, quæ nitent in carmine, virtutibus vitia nonnulla condonant; ita tamen, ut ne Chœrilis parcant: ſicuti nec ego hoc capite Petronio parſurum me profiteor, in Trojæ Ἁλώσει, ſive Scholaſtico illi, qui Lucanum nobis corrigere volens, dum & ipſum Virgilium aut aſſequi cupit, aut imitari, tanto ſe utroque inferiorem oſtendit, quanto pumilio minor eſt gigante, cupreſſove humiles myricæ. Attigi aliquando, ſed leviter, ulcera quædam Ovidiana. Doluit ejus amatoribus, quibus in elegantiſſimo poëta

Parvula pumilio eſt, Chariton mia, tota merum ſal.

Verum hæc mea ſemper fuit ſententia, ſi modo non omnino alieno, averſoque a *Gratiis* animo ſum, *parvulæ* non eſſe locum, ubi *Cataplexis*, *plenaque honoris* deſideratur. Hic ſi peccaro, non defugio notam eruditorum cenſoriam, nec eam recuſo. Quin & ne quis ſibi in Petronio defenſionis præreptam copiam prætexat, utque elegantia contentionis profuturum publico ſcriptum eliciam, alio rurſus capite Virgilium cum Homero, & Senecam cum Sophocle conferam. Viderit, cui hæc Critica diſplicet, ut quid ſolidi reponat. Hoc igitur agamus.

* Gellius lib. XII, cap. II: *Adoleſcentium indolem non tam juvant, quæ bene dicta ſunt, quam inficiunt, quæ peſſime.*

† Vide Gellium lib. I, cap. IV, & l. IX, cap. IX; item l. XI, cap. XXXIII, &c. Multa etiam Daniel Heinſius hac de ratione ſcriptores veteres tractandi, criticeque eorum ingenii monumenta examinandi, in Prolegomenis in Ariſtarchum attulit pag. 681, & ſeqq. *Hæc ſubinde refero, quod æque vitandarum rerum exempla ponenda ſunt, quam ſequendarum.* Seneca Contr. XII, lib. II.

‡ Cicero II Academ. Quæſt. cap. XX: *Ut hoc pulcherrimum eſſe judicem vera videre: ſic pro veris probare falſa turpiſſimum.*

Jam decuma mœſtos inter ancipites metus
Phrygas obſidebat meſſis, & vatis fides
Calchantis atro dubia pendebat metu.

Cacozelon iſtud, *meſſis decima obſidebat.* Nam, ut *meſſis* pro anno ponatur, pro quo Virgilius etiam *ariſtarum* vocabulo cum laude uſus eſt, ferri, imo etiam laudari poteſt: ſed ut *meſſis* urbem *obſidere* dicatur, tolerari nequit, quia extra naturam eſt. Peccat deinde Petronius in elegantiæ leges, repetendo poſt tam breve intervallum voculam *metus:* quem cur *atrum* vocet, non video. An, quia apud Horatium *poſt equitem ſedet atra cura*, & *atris litibus implicitî*, homines etiam metu atricolores fieri putavit, quos ego exſangues pallere ſemper exiſtimavi? ſed hic *ater* pro triſti, vel *metus* pro cura ponitur. Age demus hoc: verum an *vatis* quoque *fides dubia metu pendet?* An vero animi hominum? Porro,

Quum Delio profante cæſi vertices
Idæ trahuntur:

quis concedat hunc tumorem? ſylvæne ipſi *vertices* montium ſunt, quia in verticibus eorum creſcunt? Quis unquam veterum ita poëtarum? quis *vertices trahi* per ſomnum umquam vidit? aliter certe Ennius:

——— *Utinam ne in vertice Peliaco*
Abiegna cæſa cecidiſſet ad terram trabes!

Pergit noſter:

——— *Sciſſaque in molem cadunt*
Robora, minacem quæ figurarent equum.

Nihil in his ineſt ſani. Quid ſunt enim *ſciſſa in molem robora!* primum, quam tenuis vox *ſciſſa* conjuncta cum grandiloquis & ſonoris hiſce, *molem*, & *robora*, & *cadunt?* deinde quomodo *cadunt robora* tum demum, poſtquam *in molem ſciſſa* ſunt? ſed æmulari voluit Virgilium, dicentem, veruntamen examinatius aliquanto,

——— *Sectaque intexunt abiete coſtas.*

qui & *in molem robora* ipſi ſuppeditavit, quum Danaos

——— *Immenſam Calchas attollere molem*
Roboribus textis, cæloque educere juſſit.

Tandem *minacem quæ figurarent equum.* Certe *minax* immanis ille equus fuit, *magnum Exitium Priami imperio, Phrygibuſque futurum.* Quinimo jam ipſis has minas naribus ſpirabat, ſicut deinde

Captiva pubes intus dum murmurat,
Roborea moles ſpirat alieno metu.

O quam belle hæc ſibi conveniunt! quam hæc montis inſtar *roborea moles* apprime eleganter *figurata* eſt, quæ nobis has elegantias peperit! nam & montes parturiunt aliquando, nequis me vaniloquum putet: ſed pariunt non *minaciter figuratos* equos; verum ridiculos mures.

Aperitur ingens cloſtrum, & obducti ſpecus,
Qui caſtra caperent.

Apud Virgilium, *Laxat clauſtra Sinon*, ſed emiſſurus milites incluſos. *Ingens* autem fecit hoc *cloſtrum*, quia Virgilius *ingentes cavernas* equo tribuerat. Et ſane *ingens* eſſe debuit, quod tota *caſtra caperet:* quum apud Virgilium *ingentes cavernæ delecta* tantum *virum corpora* capiant. Quid igitur dicemus? nonne ipſum eum ſuperare Virgilium τῷ τῆς ἐννοίας ταύτης μεγέθει? ego vero abſque hæſitatione; ſed ut rana Æſopia bovem. At *obducti*, id eſt ſegmentis tabularum clauſi *ſpecus*, quomodo capiunt caſtra? quomodo *huc irata virtus abditur?* fateor me hoc non videre, quantumvis hoc cloſtrum apertum ſit. Oculis enim meis tenebræ *obductæ*. An ſicut *aula* Luciliana *obducitur*, & retegitur, ita & hic *obducere* & *aperire* ſynonyma ſunt? Sic puto. Ergo hanc Camarinam ne amplius moveamus: totum adhuc enim reſtat Augiæ ſtabulum perpurgandum.

——— *Huc decenni prælio*
Irata virtus abditur. Stipant graves
Equi receſſus Danai, & in voto latent.

Ne *decenni* quidem *prælio* quiſpiam evincat, ut non hæc putida ſint, & inepta. Sunt tamen *equi receſſus graves*, inquiet aliquis. Recte, quia *ingentes:* vel *graves* armis onuſtique potius *Danaï*, qui, ne conſpicui ſint, *in voto latent.* Quid tum? cum *votum* pro equo votivo ponitur, ideone & hæc χολαστικὴ νόησις nobis *latet?* non magis, ac hæc proxima:

O patria! pulſas mille credidimus rates,
Solumque bello liberum. Hoc titulus fero
Inciſus, hoc ad fata compoſitus Sinon
Firmabat, & mendacium in damnum potens.

O divine Poëta, quam tardus *Æneas* tuus fuit, qui tam ſero exclamavit,

O patria! ô divum domus Ilium, & inclita bello
Mœnia Dardanidum!

quum jam *fatalis machina muros ſcanderet.* At hic noſter, antequam

Jam turba portis libera ac bello carens

In vota properaret, præpropere ſane norat, quis fero titulus inciſus eſſet. Et hinc nata illa feſtina ac feſtiva exclamatio: cujus ſublimitatem vocula *ſolum* mirifice erigit & ſuſtentat: multo tamen magis *mendacium in damnum potens.* Quid? excidium Trojæ *damnum* vocabitur?

Hoſtibus eveniant talia damna meis.

ego certe illis facile ac lubens caruero.

Jam turba portis libera, ac bello carens,

In vota

In vota properant. Fletibus manant genæ,
Mentiſque pavidæ gaudium lacrumas habet,
Quas metus abegit.

Jam turba *portis* erat *libera*, quia paulo ante *ſolum bello liberum* erat. Et *in vota properant* Troës. Contra Danai *in voto latent.*

Uſque adeo largos hauſtus de fontibu' magnis
Lingua ſuo ſuavis diti de pectore fundit.

Quis jam neget Petronium copioſum ac diſertum? quis pumicem affluere aqua? quis aridum neget & ſiccum eſſe Virgilium? nam quod ille ſimpliciter, & unico verſu,

Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu,

videtis quam ornate id noſter, quam lepide, quam venuſte, verſiculis duobus! quis porro non admiretur hanc elegantem ſententiam?

Mentiſque pavidæ gaudium lacrumas habet,
Quas metus abegit.

quomodo *mens pavida habere* poteſt, quod *metus abegit?* & quomodo ea *pavida*, quum jam bello Troes carerent? ſed illa exornatio non erat negligenda, quæ ex oppoſitione contrariorum *gaudii*, & *lacrumarum*, *habendi* & *abigendi*, *metus* & *lætitiæ* naſcebatur. Hem argutias! ſic ad ipſum ſublimitatis faſtigium pervenitur: quum ſcilicet in re ſeria laſcivimus.

——— *Jamque Neptuno ſacer,*
Crinem ſolutus, omne Laucoon replet
Clamore vulgus.

Antequam ſcilicet verbum vel de intuitu ipſius equi, vel de ejus in urbem inducendi conſilio ac diſputatione factum. Criticus hic aliquis *Neptuni ſacer*, pro *Neptuno*, legeret, ut apud Prudentium, *Chriſti Valeriane ſacer*, pro *Valeriano* Nicolaus Heinſius emendavit, ſi tanti foret ineptire. Sed ſufficit ineptientem audire Petronium, cui Priamus, omneſque cum civibus effuſi Trojanorum principes *vulgus* ſunt, quia Virgilio poſt duorum principum diverſas ſententias

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Belle ſane. At Virgilius honeſtiore eos nomine *civis* compellari facit, quod omnes promiſcue complectitur, tam magnates, quam reliquam plebem.

——— *Mox reducta cuſpide*
Uterum notavit. Fata ſed tardant manus:
Ictuſque reſilit, & dolis addit fidem.

Quid hoc, *reducta cuſpide?* grande profecto verbum, *cuſpis* pro haſta: Sed quid, *reducta cuſpis* an retrorſum acta, ut majore vi emitteretur? fateor me hanc phraſin hactenus ignoraſſe: quare illam *notabo*, non ſecus atque illa cuſpide *Uterum notavit* Laocoon. Quem ego (pace hoc dixerim poëtarum id pſum affirmantium) non Neptuni ſacerdotem fuiſſe puto, ſed populi Trojani cenſorem. Adeo opportune & *vulgus* caſtigavit, & equinum uterum cenſoria *nota* infamavit. Vah, quam nihili præ hoc Laocoon ille Virgilianus, qui tanto labore

——— *Validis ingentem viribus haſtam*
In latus, inque feri curvam compagibus alvum
Contorſit:

quum hic tam facile, tam nullo negotio, poſtquam omne vulgus clamore repleſſet, *reducta cuſpide uterum notaverit!* o virum fortem & ſtrenuum, dignumque, *cujus fata tardent manus!* nam abſque eo fuiſſet, etiam ſic tantillo impetu, ipſum equum *reducta cuſpide* pro tropæo portæ Scææ affixiſſet, omni in poſterum exitu Danais negato, atque interclu ſo. Lubet hic lamentari,

O Troja, ô Patria, ô Pergamum, ô Priame,
periſti ſenex,

quia Petroniano Laocoonte caruiſti! Quid? quod jam audire mihi videor ingentem, & ad inſtar devolutorum tonitruum ſonorum *ictum*, qui *reſilit, & dolis addit fidem.* Adeo grandiſonæ; ſi dis placet, vocales aures meas implent, & perſtrepunt: adeo

Inſonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.

Iterum tamen confirmat invalidam manum,
Altaque bipenni latera pertentat.

Invalidam Laocoonti *manum* tribuit, cui *validas* vires dederat Virgilius. egregie. Sed nil valebat ſcilicet contra fata: unde & Virgiliana *haſta*, & Petroniana *cuſpis* in *bipennem* mutatæ ſunt, qua *alta latera pertentat*, ſi forte Ovidianæ Metamorphoſeis inde effundantur: quo ipſi *tacitum pertentent gaudia pectus.* Ob iſtam *pertentationem*

——— *Fremit*
Captiva pubes intus, &, dum murmurat,
Roborea moles ſpirat alieno metu.

intus dicit, & vere. Nam in equum abdita erat. Hoc docendus eras lector. De *Roborea* hac *mole* ſupra nonnihil diximus. Quod autem ait eam *ſpirare alieno metu*, tale quid de tauro Phalaridis legiſſe memini, qui gemitus incluſorum mugitu ſuo repræſentabat: de equo Trojano non memini. Donabimus igitur hoc equo Petroniano, qui procul dubio *Divina Palladis arte*, tubulos e ventre in os per collum deductos habuit, unde emiſſus ille metuentium ſpiritus. Sed en novas argutias, ſi priores non ſuffecerint:

Ibat juventus capta, dum Trojam capit.
Bellumque totum fraude ducebat nova.

Illi igitur, qui patriæ narrat excidium, in vocum * ludere repetitione vacat? at quomodo juventus totum *bellum fraude duxerit*, velim aliquis dicat. An ut *blandis ducitur hora dolis*, apud Propertium? ἢ δῆλον, ὡς χελαστικὴ νόησις ὑπὸ περιεργίας λήγει εἰς ψυχρότητα?

Ecce alia monſtra. Celſa qua Tenedos mare
Dorſo repellit, tumida conſurgunt freta;
Undaque reſultat ſciſſa tranquillo minor.

Ecce alia *monſtra*, quia Virgilius, *Ecce manus Juvenem*. Et deinde, *Hic aliud majus miſeris* &c. Sed ubi ſunt monſtra priora? equus erat *monſtrum horrendum, informe, ingens*, inſtar montis. Nunc *Tumida conſurgunt freta*, propter duos angues ſcilicet. Corrupta judicia, ubi *celſa* affectant, ad *tumida* delabuntur. Hinc *unda reſultat*, eaque *ſciſſa*, ut ſupra *ſciſſa in molem robora*, & quidem *tranquillo minor*. Quod quid ſit neſcio, &, quamvis inconſulto criticorum principe, τὸ *minor* pro *mari* nobis a deſcriptoribus ſubjectum puto. Virgilius enim Tenedo *tranquilla per alta* adveniſſe angues dixit, quem Petronius ſummo cum judicio æmulatus eſt.

Qualis ſilenti nocte remorum ſonus
Longe refertur, quum premunt claſſes mare,
Pulſumque marmor abiete impoſita gemit.

Ego vero ab iſtis *tumidis* fretis longe majorem ſtrepitum exſpectaveram. Sed *longe refertur*, & ego ſurdaſter ſum. Simpliciter Virgilius, *fit ſonitus ſpumante ſalo*, recte. Sed quantos iſtos angues fuiſſe Petronius imaginatus eſt, qui non uni eos claſſi, quod ad ſonitum, comparavit, præſertim dum *pulſum marmor abiete impoſita gemit?* quorſum item hæc nunc adhibita comparatio, quum poſtpaulo demum de caudarum ſonitu locuturus ſit? ſcilicet ut *reſpiceremus*. Ad quid quæſo?

Reſpicimus: angues orbibus geminis ferunt
Ad ſaxa fluctus.

Utri ferunt, fluctus, an angues? ambigua ſane oratio eſt. Si feruntur a fluctibus, perquam ignavi ſunt præ illis Virgilianis, qui *immenſis orbibus*

Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt.

Sin ipſi ferunt fluctus, id eſt, ad littus propellunt, cur non *immenſis* potius, quam *geminis orbibus?*

——— ——— *Tumida quorum pectora,*
Rates ut alta, lateribus ſpumas agunt.
Dant caudæ ſonitum

Superius *tumida* fuerant *freta* ab anguibus, quibus nunc *tumida pectora*. Nec mirum, quia *rates ut altæ*. Virgilius *arrectis inter fluctus pectoribus* contentus erat, quia hoc denum vel duodenum circiter pedum anguibus deſcribendis ſufficere videbatur: noſter nobis pro anguibus balenas repræſentat. Ἀλλὰ τὸ μὲν οἰδεῖν ὑπεραίρειν βούλεται τὰ ὕψη.

——— ——— *Liberæ ponto jubæ*
Conſentiunt luminibus: fulmineum jubar
Incendit æquor, ſibiliſque undæ tremunt.

Liberæ ponto jubæ, ut ſupra *juventus portis libera*, & *ſolum bello liberum*, mira varietate copiaque ſermonis. *Conſentiunt luminibus*, optime. Nam *Concordia res parvæ creſcunt*. Hinc ex adunato fulgore ipſum *fulmineum jubar incendit æquor*. Sed hoc nihil. *Sibilis undæ tremunt*. Pulcherrime; quia apud Virgilium *ſtetit* haſta *tremens*. Quam vero tremuiſſe Trojanos exſtimandum eſt, quum illos ſibilos audirent, quis ipſæ *undæ tremerent!* ergo

Stupuere mentes. Infulis ſtabant ſacri
Phrygioque cultu, gemina nati pignora
Lacoonte, quos repente tergoribus ligant
Angues coruſci.

ſacri infulis, quid hoc eſt? nam qui *ſacros* hic interpretatur ſacerdotes, næ ille hirco ſupponit cribrum, dum alter eum mulget. Sed unde hoc accepit, Laocoontis filios infulatos fuiſſe? cur non *& tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ?* nam de *Phrygio cultu*, niſi Petronius nos monuiſſet, nemo noſtrum ne cogitaſſet quidem: adeo obtuſa pectora geſtamus. Potuiſſent enim pro patria veſte vel Getico, vel Indorum ornatu cultuque inſignes patri adfuiſſe *gemina* illa *pignora* Laocoontis, *nati Laocoonte*. Hui elegantias! atqui nihilominus illos *repente*, antequam ſcilicet ad littus appuliſſent, *tergoribus ligant angues coruſci*, quorum *fulmineum jubar incendebat ipſum æquor*.

——— *Parvulas illi manus*
Ad ora referunt: neuter auxilio ſibi,
Uterque fratri tranſtulit pias vices;
Morſque ipſa miſeros mutuo perdit metu.

Sit tibi terra gravis, Virgili, qui tam egregium nobis, ac tam illuſtre pietatis caritatiſque fratrum mutuæ exemplum invideris. Quid vero tibi boni precer, Petroni, qui tam grandi nos beaſti bono? quid? niſi ut te perpetuum pueros inter, *atque magiſtrorum jubeam plorare cathedras*. Nihil præ his Laocoontis filiolis Arria Pæti; qui uterque pereunt fraternæ mortis metu. O fortes pueros, & in ipſa Socratis, aut Zenonis ſchola educatos! non mirum igitur, ſi parens tam ſedulo ad eorum tutandam vitam accurrit.

Accu-

* Vid. Senec. Controv. lib. IV, de Julio Sabino Controv. XXVII.

Accumulat ecce liberum funus parens
Infirmus auxiliator.

Funera carminis ratio non admiſit. Ideo *funus* unum duorum fuit, ſicut mox una *mors.* *Ecce* vero, ſed nimis ſero, infirmus *auxiliator* accurrit: qui ipſe auxiliatore egebat, ut hæc paulo eſſent ſublimiora. Nam Virgilius ſubmiſſius, *poſt ipſum auxilio ſubeuntem.* Quare

——— ——— *Invadunt virum*
Jam morte paſti, membraque ad terram trahunt.

procumbit igitur humi bos. Sed apud Virgilium prius aliquamdiu cum anguibus luctatur Laocoon, *virum* ſe præſtat, quod hic non facit, quum eum *invadunt* angues *jam morte paſti.* Merum nobis hic lac gallinaceum Petronius propinat: contra ea acetum Virgilius, cum dicit, *& miſeros morſu depaſcitur artus.* Verum ἐδὲν ξηρότερον ὑδρωπικȣ̃.

Jacet ſacerdos inter aras victima,
Terramque plangit. Sic profanatis ſacris
Peritura Troja perdidit primum Deos.

Satis hæc picta ſunt & arguta. Nam ſine lepore res tam ſuavis tranſigi non poteſt. Sed qui ſic amiſſi Dii ſunt? quis illa ſacra profanavit? angueſne, an Laocoon? Trojanorum credo hæc culpa fuit, & hinc ob tantum ſcelus irati Dii Trojam reliquerunt. Quid enim immanius excogitari poteſt, quam quod *ſacerdos* in littore, ab impiis proſtratus anguibus, *inter aras victima jacet*? At abſque hoc imitatio Virgilii non procederet, apud quem *Exceſſere omnes adytis, ariſque relictis Dii.*

Jam plena Phœbe candidum extulerat jubar
Minora ducens aſtra radianti face.

Interea dum angues iſti Laocoontem ut victimam mactant. Nil interim a Trojanis factum: non inductus in urbem equus, non ad templa, nec ad epulas concurſum. Hæc omnia Petronius nihili fecit, & ne commemoranda quidem duxit, mira brevitate, ut ſcilicet *plena Phœbe aſtra minora duceret radianti face,* eodem tempore, quo apud Virgilium

* ——— ——— *ruit Oceano nox*
Involvens umbra ingenti terramque polumque,

quoque Argiva phalanx ad urbem accedit *per amica ſilentia lunæ.* Sed hæc nullius momenti: aſtra vero ad choream *ducere* majoris erat operæ pretium, quod ſine *radianti face* Luna præſtare non poterat. Abſque illa namque in tenebris fortean cæſpitaſſent.

Quum inter ſepultos Priamidas nocte & mero
Danai relaxant cloſtra, & effundunt viros.

Nocte pro ſomno, elegans & perquam tempeſtivus hic eſt tropus, præſertim ubi jam Luna *plena candidum extulerat jubar*; ego vero *ſepultos* in tanta luce verſari neſciebam. Unde porro hi *Danai*, qui *cloſtra relaxant*? Sinoni dederat hoc muneris Virgilius: & ſic emiſſi principes

——— *Cædunt vigiles, portiſque patentibus omnes*
Accipiunt ſocios.

At hic tropus eſt, inquiet aliquis, ſeu mutatio numeri. Agnoſco ingenium, ſed multo etiam magis judicium poëtæ. Dein *Danai effundunt viros*, quia apud Virgilium, *Arduus armatos mediis in mœnibus aſtans Fundit equus.* Doctum imitatorem! Hæc vero plane Jovis cerebrum, quæ ſequuntur:

Tentant in armis ſe duces, ceu uti ſolet
Duro remiſſus Theſſaliæ quadrupes jugo
Cervicem & altas quatere ad excurſum jubas.
Gladios retractant, commovent orbes manu;
Bellumque ſumunt.

Quam ſtupidus præ Petronio Virgilius, qui hæc ne cogitavit quidem, & tam feſtivam nobis comparationem neglexit! Eſt enim perquam credibile, hominum, qui tamdiu in equo latuerant, ſtupefacta fuiſſe genua ſedendo, brachiaque obriguiſſe frigore. Illam igitur ſegnitiem hac armorum ventilatione, & rotatione clypeorum jure illis ac merito demit auctor, cujus ſublimes ſenſus vix aſſequor. Imo nec elegantias dicendi. Quid enim hic eſt *bellum ſumere*? Anteane ſolida pax erat? ſed hi boni milites ad prælium ſe parant.

——— *Hic graves alius mero*
Obtruncat, & continuat in mortem ultimam
Somnos.

Paulo jam ante *ſepulti mero Priamidæ.* Sed *merum* quoque *ſepelire* memoriam dicitur. Quum vero *in mortem ultimam ſomnos continuat* Petronius, videtur mihi perquam facetus, qui in aliena morte ludere ſuſtineat. Quid? Virgilius igitur tam tardus ingenii, qui iſtiuſmodi argutias nec hic, nec lib. IX Æn. excogitare potuerit? ſcilicet. At Petronius mirum in modum ἐπινοητικός. Ideoque ſtatim

——— *Ab aris alius accendit faces,*
Contraque Troas invocat Trojæ ſacra.

ſupplice genu, & oratione longa, & compoſita. Qui enim pote melius? Præclare igitur ſcholaſticus noſter, ſeu potius (ne quam illi injuriam faciam, utque illos homines placem, qui hanc criſin meam non tam ægre ferunt,

* *Nox fœcunda operum, pulchraque accommoda fraudi.* Stat. X. Theb.

ferunt, quam veteres ſcriptores nimium amant) ſcholaſticorum princeps, amorque & deliciæ eruditorum, tragicam hanc ſuam finiit cantilenam, & argutum carmen argutiſſima ſententiola obſignavit. Audiamus contra Virgilium:

——— *Fracti bello fatiſque repulſi*
Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,
Inſtar montis equum divina Palladis arte
Ædificant, ſectaque intexunt abjete coſtas.
Votum pro reditu ſimulant: ea fama vagatur.
Huc delecta virum ſortiti corpora furtim
Includunt cœco lateri: penituſque cavernas
Ingentes, uterumque armato milite complent.
Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu.
Panduntur portæ: juvat ire & Dorica caſtra,
Deſertoſque videre locos, littuſque relictum.
Primus ibi ante omnes, magna comitante caterva,
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul, o miſeri, quæ tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtes? aut ulla putatis &c.
Sic fatus validis ingentem viribus haſtam
In latus, inque feri curvam compagibus alvum
Contorſit. Stetit illa tremens, uteroque recuſſo, &c.

Fracti bello. Modeſta eſt, ſed efficax & uſitata tralatio. *Fatiſque repulſi.* Et hæc talis eſt.

Ductores Danaum. Recte. Nam conſilia ad Duces pertinent. *Tot jam labentibus annis.* Nihil hic tumidum, neque item abjectum.

Inſtar montis. Hyperbole, cujus frigus tollitur, quia *Divina Palladis arte.* Dis nil niſi magnum convenit.

Sectaque intexunt abiete coſtas. Ex ipſa natura hæc ducuntur.

Votum pro reditu ſimulant, &c. Neque hæc turgent, & eſt vitæ conveniens narratio.

Corpora virum, periphraſis perquam uſitata.

Cœco lateri. Id eſt obſcuro. Et hæc inaudax tranſlatio eſt.

Cavernas ingentes. Quia equus erat inſtar montis.

Armato milite. Non totis caſtris, ut Petronius. Eſtque hic ſingularis numerus valde aptus hoc loco ad veram orationis granditatem.

Sequentia nihil habent affectati, aut frigidi. *Omnis Teucria.* Ut apud Herodotum ὅλον θέητρον. *Longo luctu.* Mire id adjectivum doloris tempus diuturnum exprimit. Præterea verſus ipſe moram adjuvat traditate, qui meris conſtat ſpondæis.

Panduntur portæ. Res per præſentis temporis verbum nunc agi videtur.

Juvat ire. Ipſa voluptas, quam ex hac liberatione omnes ceperant, hoc verbo demonſtratur.

Ardens. Laocoontis animi ardor errorem civium tanto cum periculo conjunctum compeſcere volentis hinc mirum in modum elucet.

Validis, &c. Adjuvant hæc ſe invicem, & adaugent.

Inſonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.
Et ſi fata deum, ſi mens non læva fuiſſet,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras, &c.
Laocoon, ductus Neptuno ſorte ſacerdos,
Sollemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta, jubæque
Sanguineæ exſuperant undas; pars cetera pontum
Pone legit, ſinuatque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo: jamque arva tenebant,
Ardenteſque oculos ſuffecti ſanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exſangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primum parva duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, ſpiriſque ligant ingentibus, & jam
Bis medium amplexi, bis collo ſquammea circum
Terga dati, ſuperant capite & cervicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas, atroque veneno:
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit, &c.
Incluſos utero Danaos, & pinea furtim.
Laxat clauſtra Sinon. Illos patefactus ad auras
Reddit equus, lætique cavo ſe robore promunt.
Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.
Cæduntur vigiles; portiſque patentibus omnis
Accipiunt ſocios.

Inſonuere cavæ. Nihil hic tumidi.

Laocoon ductus. Hæc certe elegantia & nitida cum gravitate.

Ecce. Opportune. Nam hic excitandus auditor erat ad novitatem caſus accipiendam cum attentione.

Immenſis orbibus. Nam poſtea dicet collo eos & capite ſuper Laocoontem exſtitiſſe. Et ideo quoque *horreſcit referens.*

Jubæque. Hæc ex ipſa deſumta veritate: nihil in his turgidum.

Fit ſonitus. Sed nulla ejus magnitudo exprimitur.

Ardenteſque oculos. Non poſſunt verius aut elegantius depingi.

Diffugimus viſu exſangues. Ita monſtrorum immanitas merebatur.

Agmine certo. Ut oſtendat non caſu hoc accidiſſe, ſed numine Deum.

Parva. Ad commiſerationem hoc epitheton additur. Hic autem nihil nugarum, ut in Petronio.

Spiris ligant ingentibus. Supra *immenſis orbibus.* Ad terrorem incutiendum. Debebantque eſſe ingentes, quæ bis medium amplexi, bis collo circumdati cervicibus altis, & capite ſuperarent.

Ille ſimul. Illud *ſimul* repetitum celeritatem mali obruentis indicat, ideoque oratio eſt ἀσύνδετος.

Vittas. Ad commiſerationem, utpote cui nihil profuerit ſacerdotium. *Clamores ſimul horrendos.* Nam horrenda ſane eſt hæc mortis facies: & illud *horrendos* inſigniter diritatem abominandi mali, angoremque reluctantis, ſed fruſtra, Laocoontis exprimit. *Incluſos utero.* Sequentia hæc ſimpliciter narrantur, & graviter: nihil in his ad oſtentationem ſcholaſticæ concinnitatis: nullæ argutiæ.

Non poſſunt autem de ſingulis multa dici, quia omnia bona ſunt, & exactum judicium poëtæ emendatiſſimi, & Latinorum omnium principis, facile produnt.

Quæret aliquis fortaſſe, quæ mea de altero Petronii carmine, quo bellum civile Cæſ. & Pompeji deſcripſit, ſententia ſit? quamquam multa ſunt, quæ me deterrere poſſint, quo minus eam libere promam, tamen id quoque invidiæ in gratiam ſtudioſæ juventutis admittere non gravabor. Eſt igitur hoc carmen, me judice, plane declamatorium, & tantum a Lucani, quem figurate perſtringit, magnitudine remotum, quantum flammulæ ex ſtipulis excitatæ ab ardore ac ſplendore ſolis, aut torrentes rivuli ab Euphrate, vel Nilo diſtant. Excutiatur totum carmen; enucleentur ſingulæ partes: inania omnia, diſſoluta, putida deprehendentur: & ſi quid in eo magnitudinem aliquam reſipere videtur, id ipſum ab aliorum imitatione derivatum eſt. Inventio certe inepta eſt, & ſcholaſtica: & quum Lucanum arguat, quod non per Deorum miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum, liberum ſpiritum præcipitet, ipſe vere inſanit, dum ſe furentis animi putat uti vaticinatione. Adverte, quæſo, quiſquis hæc legis, quam inſulſe poſt illam futilem, & ad oſtentationem comparatam declamationem in ſui ſeculi luxum, Ditem patrem ex orco evocet, qui Fortunam inepta oratione laceſſat. Diti ſcilicet Romana luxuria curæ eſt Hoc Ditem, *& manes credit curare ſepultos.* Numquam me legiſſe memini Plutonem ſupera curare. Jovem didici, & Deos ſuperos rebus humanis providere. Sed quia Romani tellurem molibus inſanis perfodiebant, ideo Fortunæ injungit, ut *mutet pacatum in prælia vultum.* Vides, quam graves cauſſæ tantarum irarum. Dein, quam ſtulta ratio, *Jampridem nullo perfundimus ora cruore, Ex quo Syllanus* &c. Ergo pro tellure bibit ipſe ſanguinem, cum bella geruntur: & Galli, Germanique, & reliqui populi, a Cæſare, aliiſque, tanto numero, ac tot bellis cæſi, devenere credo in limbum, ſeu, ut vocant, purgatorium aliquod, in quo ad tempus ſubſtiterint, antequam ad Plutonem pervenirent. Quam vero comis eſt ille Pluto, qui *tellurem rupto ſolvit hiatu,* ut Fortunæ dextram porrigat? Apage ineptias. Tandem Diſcordia venit cantico ferme peracto, & μετὰ τὴν ἑορτήν, ut Plato ait. Ecce quam belle bonus Petronius Deorum adhibuerit miniſterium, ut tam grande carmen abſolveret. Sed & diſpoſitio nulla eſt; nec valet elocutio. Nimirum tam multa inepta, frigida, turgida, inſana, puerilia, cum quod ad ſenſus, tum quod ad ipſam elocutionem reperias, ut me judicii tot eruditorum hominum pudeat pigeatque, qui hæc vel non adverterint, vel non monuerint. Non enim extra ſanitatem modo ſunt, ſed & extra naturam.

COMPARATIO VIRGILII cum HOMERO.

INvidiam non metuo, Lector, ubi recti bonique ſibi conſcius animus eſt, & facti ratio conſtat. Promiſi ſuperius cum Homero me collaturum Virgilium, & cum Sophocle Senecam Tragicum. Quod ad illuſtrandum

Longinum meum a me aliquando cogitatum & inchoatum fuerat, id nunc judicii tui confirmandi, atque etiam delectandi gratia abſolvam. Si quid hic autem inconſultum, & a recta ratione, veritateque alienum, aut judicio minus firmo ſubnixum protulero, ea me comitate corrige, qua tuo ego vel commodo, vel otio inſervio. Ἀπίτω φθόνος: ἀπίτω βασκανία: abſit & præconcepta opinio, quæ pleriſque ſolet hominibus imponere. Suſcepi ego Græcos tueri, & argumentis, ut mihi quidem videtur, non invalidis, primam eis gloriam aſſerere, quam nunc inertia ſeculi Latinis injuſtiſſime tribuit. Nec ideo Latinos culpo, carpove; ſed alteram illis, non primam palmam tribuo: & in judicio æquiſſimo ipſos habeo mihi faventes, contra quos pronuntio. Ad hæc, ſi quemquam veterum Latinorum, Virgilium amo, facioque maximi: & infinitas ei, ut egregiis aliis omnibus Scriptoribus, ago gratias, quod poſterorum, adeoque & meæ voluptati, utilitatique, ſua impenderit tempora. Tantum abeſt, ut ex illius, aliuſve bene de poſteris meriti, vituperio, velut alter Zoilus, memet ſtudeam approbare; & ex aliena contumelia ingenii mihi famam comparare. Infelicis id indolis eſt, & pravæ: cujuſque ſuſpicio multo magis evitanda eſt, quam illa alicujus ingenii acuminis gloriola appetenda. Quod ſi cui tamen nec ſic ſatisfaciam, illi utpote moleſtiori in aurem dicam, quod a Fabio me didiciſſe memini; *Quicquid libris dedicatur, & in exemplum editur, terſum, ac limatum, & ad legem ac regulam compoſitum eſſe oportet; quia venit in manus doctorum, & judices artis habet artifices.*

Duos Virgilius Æneæ ſuo adverſarios dedit, in quibus animi virtutem exerceret, Didonem & Turnum: & Didonem quidem nobis exhibuit e caſtiſſima impudicam: contra quam Homerus fecit, qui ex impudica Penelope exemplum omnibus ſeculis effinxit caſtiſtatis. Erat hic locus ingenio; erat & judicio: materia ſuppeditata perampla, longæque ſufficiente diſputationi. Sed hac omiſſa, neglectiſque aliis multis, extrema Turni cum ultimis Hectoris Homerici conferantur, ad cujus ille imaginem a Virgilio effictus eſt. Docere ſolent in ſcholis ſuis Rhetores, eo clariorem fortis viri famam eſſe, quo majores ſint, quos ipſe vicerit. Cito gloriam obſoleſcere in ſordidis hoſtibus: nec bonitatis eſſe, peſſimis eſſe meliorem.

Vis curſu vincere, pedibuſve gloriari?
Tigrin vince, levemque Paſſerinum.
Non eſt gloria præterire aſellos. Martial.

Servius ad illa Virgilii: ſunt mihi biſſeptem &c. *Bene*, ait, *etiam laudat iſtas, ut major ſit in Deiopeia pulchritudinis gloria. Laudabilius eſt enim ſuperare laudatos, ut ipſe ad majorem Æneæ gloriam laudat & Turnum.* Habent hæc illi, ut alia omnia ex noſtro, quem producturi ſumus, Homero: qui, ut Achillis gloriam amplificaret, Hectorem finxit multis partibus non Trojanorum modo, verum etiam, ſi unum excerpſeris Ajacem, Græcorum omnium fuiſſe fortiſſimum, pollentemque non tantum corporis robore, ſed & animi ingenti magnitudine. Ergo apud Homerum moriturus Hector, a Dea Minerva deceptus, fruſtratusque falſa ſub imagine fratris, & cum adverſario nec dis, nec viribus æquis pugnaturus, quid ait? Ἰλ. χ'.

Οὔ σ' ἔτι Πηλέος υἱὲ φοβήσομαι, ὡς τὸ πάρος περ
Τρὶς περὶ ἄστυ μέγα Πριάμου δίον, οὐδέ ποτ' ἔτλην
Μεῖναι ἐπερχόμενον· νῦν αὖ τέ με θυμὸς ἀνῆκε
Στήμεναι ἀντία σεῖο, ἕλοιμί κεν, ἤ κεν ἁλοίην.
Ἀλλ' ἄγε δεῦρο θεοὺς ἐπιδώμεθα, τοὶ γὰρ ἄριστοι
Μάρτυροι ἔσσονται, καὶ ἐπίσκοποι ἁρμονιάων.
Οὐ γὰρ ἐγώ σ' ἔκπαγλον ἀεικιῶ, αἴ κεν ἐμοὶ Ζεὺς
Δώῃ καμμονίην, σὴν δὲ ψυχὴν ἀφέλωμαι·
Ἀλλ' ἐπεὶ ἄρ κέ σε συλήσω κλυτὰ τεύχεα, Ἀχιλλεῦ,
Νεκρὸν Ἀχαιοῖσιν δώσω πάλιν· ὡς δὲ σὺ ῥέζειν.

Admirabile hic eſt Poëtæ artificium tacitum in Hectore mortis præſagium exprimentis, cum vincendi ſpe nihilominus colluctans: ideoque molliores victo conditiones ferente, ſi forte eaſdem ipſe a victore impetrare poſſet, quem ſe fortiorem eſſe agnoſcebat. Unde neque ſibi victoriæ laudem, ſi forſan ea obtingat, ſed ipſi Jovi adſignat, qui ſæpe victorem perculit ab abjecto. Contra ferox ille, & immitis, atque inexorabilis Achillis animus, ſui ſibi roboris, ac invictarum virium conſcius, amiſſi Patrocli ſui dolore irritatus, ita in iis, quæ ſequuntur, elucet, ut videre eum mihi videar non dubia ſpe, ſed certa ſibi fiducia victoriam arrogantem, omni acerbitate amariorem ſpirare cædem, cæſoque hoſte in illius cadaver contumeliam. Poſtquam vero comperta Minervæ fraude Hector ſibi inſtare fatum ſenſit, num abjecto animo, voceve degeneri ſalutem petit, aut fugam? minime. Quid igitur?

Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην.
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Macte hoc animo Hector! Quid tum? lethali vulnere percuſſus hoc unum precatur, ne ina-

ne inanime corpus ſuum alitibus canibuſve præda fiat, ſed parentibus reddatur ad ſepulturam. Hæ preces ultimæ, & inde mors magno animo invictoque.

In Virgilio omnia comta magis, & omni cultu curaque exornata: grandia tamen, & magnifica, ſplendida, illuſtria, & quamvis laudem vincentia: ſed ad illam Homericorum affectuum veritatem ac δεινότητα non accedentia. Hanc ut quis perfecte ſentiat, animo ſit oportet magno, & ſupra adulatoriam humilitatem, abjectionemque longiſſime evecto, eque ſuo faſtigio fractos depreſſoſque ſervilis ingenii ſpiritus deſpiciente. Nos autem, quod non poſſumus, conamur. Tentemus igitur. Quod Homerum ſuperius feciſſe diximus, idipſum & Virgilium imitatum jam Servius docuit. Quod Achilles Homero, Virgilio eſt Æneas; quod illi Hector, huic Turnus. Agedum conferantur. Ita vero Achilles apud Homerum:

Μή με, κύον, γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων,
Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος καὶ θυμὸς ἀνείη
Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας.
Ὣς οὐκ ἔσθ' ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι,
Οὐδ' εἴ κεν δεκάκις τε, καὶ εἰκοσινήριτ' ἄποινα
Στήσωσ' ἐνθάδ' ἄγοντες, ὑπόσχωνται δὲ καὶ ἄλλα.

Ingens hæc eſt exaſperati dolore animi acerbitas: & primum, quid iſto convicio, quo *canem* eum compellat, & non modo non ſuo, ſed ne humano quidem dignatur nomine, amarius? dein, quod vel crudas ejus carnes devorare ſe exoptare dicit, niſi animus & ratio obſtaret? Agnoſco in his totum Achillem, ſævum, dolore tantum non inſanientem, omnia humana pacta, ipſamque adeo humanitatem, reſpuentem. Quid Æneas apud Virgilium?

Ille oculis poſtquam ſævi monumenta doloris,
Exuviaſque hauſit: furiis accenſus, & ira
Terribilis, Tun' hinc ſpoliis indute meorum
Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas
Immolat, & pœnam ſcelerato ex ſanguine ſumit.

Tolle; *furiis accenſus, & ira terribilis*, quæ poëtæ verba ſunt, quæ, obſecro, in illa ſententia furoris ac iræ eſt demonſtratio? *Tun' eripiare mihi?* hæccine verba *furoris* ſunt? Fateor quidem illam nominis Pallantis ingeminationem multum habere acerbitatis, ut eo majore cum dolore Turnus moriatur: adhæc vox *immolat* ipſum tamquam victimam manibus Pallantis inferias mactari indicans, & ipſa ad augendum Turni dolorem non inefficax eſt. Verumtamen longe illa infra iram ſunt, quæ furori ſit proxima. Quod autem *ſcelerati ſanguinis* convicium Turno Æneas ingerit, neſcio an illius id faciat merito. Nil enim in Pallante occidendo niſi hoſtem egerat: nec injuſta Turno belli cauſa. Præterea nec barbarus Turnus Æneæ, ſed ipſe potius Æneas Turno videri barbarus potuit: unde illud.

——— Da ſternere corpus
Semiviri Phrygis, & fœdare in pulvere crines
Vibratos calido ferro, myrrhaque madentes.

Quæ contra in Hectore diverſa. Barbari enim Græcis omnes exteri. Dein ſceleſta erat, injuſtiſſimaque cauſa Trojanorum raptum Paridis defendentium: tum vero Homericus Achilles pio Ænea multo immanior deſcribitur. Ita ut τὸ ἄλαςε, quo convicio Achilles Hectorem compellat, in Achille ſit tolerabile, præſertim quum multo gravius in cæde Patrocli, amaſii ſui, & contubernalis ipſe læſus eſſet, quam in nuper adſcito belli ſocio Pallante Æneas. Quod ſi igitur leniores Æneæ mores clementiam illam tueantur verborum, ſeu ſententiæ præcedentis, ab iiſdem merito convicium illud eſſe debuiſſe videtur remotiſſimum quod ne ſic quidem ad acerbitatem vocis ἄλαςε accedit, quia non ad ipſum Turnum, ſed ad ejus ſanguinem, velut ad tertiam, & quaſi aliam perſonam appellatio *ſcelerati* dirigitur. At hæc diſſimulari poterant. Poteritne & illa in Turno animi abjectio, qua ſuppliciter ab hoſte vitam petit, eique ſponſa Lavinia, propter quam diuturnum illud, & utrique genti, tum victrici, tum victæ dirum bellum geſtum fuerat, tam æquo animo cedit?

Ille humilis, ſupplexque oculos, dextramque precantem
Protendens, equidem merui, nec deprecor, inquit:
Utere ſorte tua. Miſeri te ſi qua parentis
Tangere cura poteſt, oro: fuit & tibi talis
Anchiſes genitor, Dauni miſerere ſenectæ.
Et me, ſeu corpus ſpoliatum lumine mavis,
Redde meis. Viciſti, & victum tendere palmas
Auſonii videre. Tua eſt Lavinia conjux.
Ulterius ne tende odiis.

Conferamus preces Hectoris:

Τὸν δ' ὀλιγοδρανέων προσέφη κορυθαίολος Ἕκτωρ.
Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ γούνων, σῶν τε τοκήων,
Μή με ἔα παρὰ νηυσὶ κύνας καταδάψαι Ἀχαιῶν,

Ἀλλὰ σὺ μὲν χαλκόν τε ἅλις, χρυσόν τε δέδεξο,
Δῶρα, τά τοι δώσουσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ.
Σῶμα δὲ οἴκαδ᾽ ἐμὸν δόμεναι πάλιν, ὄφρα πυρός με
Τρῶες καὶ Τρώων ἄλοχοι λελάχωσι θανόντα.

Amavi ſemper vetus illud, *Nec preces fruſtra perire paſſus eſt*: neque ullius unquam me rei magis pœnitet, pigetque, quam cum meorum hortatibus ad hanc animi parvitatem delabor. Quare in heroibus, quibuſcum ne comparandus quidem ſum, nihil minus quam abjectum animum fero, & in primis mortis metum, quem vel feminæ non nimium timidæ ſæpiſſime vicerunt. Quid vero hic Turnus a Phineo differt, de quo Ovidius:

——— ——— *Supplex*
Confeſſaſque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perſeu: remove fera monſtra, deæque
Saxificæ vultus, quæcunque ea, tolle Meduſæ.
Tolle, precor. Non nos odium, regnive cupido,
Compulit ad bellum: pro conjuge movimus arma.
Cauſſa fuit meritis melior tua; tempore noſtra.
Non ceſſiſſe piget. Nihil, ô fortiſſime, præter
Hanc animam concede mihi: tua cætera ſunto.

Atqui hunc jure *timidiſſimum* Perſeus appellat, quod animi vitium a Turno & abſuit, & abeſſe debuit quam longiſſime. Objicient aliqui forſan fugam Hectoris, quam & in Turno Virgilius imitatus eſt. Sed

Φεύγουσι γάρ τοι χ᾽ οἱ θρασεῖς, ὅταν πέλας
Ἤδη τὸν ᾅδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

Uti Creon apud Sophoclem loquitur. At vitam rogare plane femineum eſt, atque ipſis etiam, a quibus vel petitur, vel conceditur, exoſum, contemtumque. Sic in Perſeo Paulus Macedonicus inſanum hunc amorem vitæ deriſit: contra in Poro mortem contemnente magnitudinem animi Alexander ſuſpexit, atque adamavit *. Abſoluto hoc Virgilii cum Homero comparationis ſpecimine, quamquam de univerſo utriuſque opere, arteque imitandi Virgiliana, multa, ac fortaſſe non abſurda, dici poſſent, ad alteram promiſſi partem, id eſt ad Senecæ cum Sophocle comparationem, tranſeamus.

COMPARATIO SENECÆ CUM SOPHOCLE

ad Longini Sect. XIII & XIV, de Imitatione.

Dixi ſuperius, in uſum præcipue publicum, & meum, hoc me conſilium ſecutum. Ut id conſtet, nec ſequius quidquam homines eruditi de me poſſint ſuſpicari, ipſiſſimis hanc opellam meam verbis hic inſerere conſtitui, quibus ea commentatiuncula ad illuſtrandam Longini editionem in initio concepta fuit. Ea ita ſe habent. Ad hæc duo capita illuſtranda unus ſufficiet Seneca, qui in Hercule ſuo Oetæo (ſi hæc Senecæ fabula eſt) propoſita ſibi præſtantiſſimorum poëtarum exempla tam nullo judicio imitatus eſt, ut verear, ne, ſi ad legem veritatis animi ſenſum expoſuero, acerbus nimis alienorum ſcriptorum cenſor eſſe videar. Excutienda nihilominus pars quædam hujus erit Tragœdiæ, & oſtendendum, quam caute, preſſeque veterum veſtigia terenda ſint. Apud Sophoclem in Trachiniis, quem maxime ſequitur, præclarum illud eſt Deianiræ ἦθος, dignumque matrona ſancte ac liberaliter educata, ubi Herculem maritum ſuum captivæ Joles, & ad ſe præmiſſæ, amore captum reſciſcit. Audiamus eam ad primum tanti mali nuntium lamentantem:

Οἴμοι, inquit, τάλαινα, ποῦ ποτ᾽ εἰμὶ πράγματος;
Τίν᾽ εἰσδέδεγμαι πημονὴν ὑπόστεγον
Λαθραῖον; Et mox:
Τί χρὴ ποιεῖν, γυναῖκες, ὡς ἐγὼ λόγοις
Τοῖς νῦν ἀροῦσιν ἐκπεπληγμένη κυρῶ;

& quum magno quidem cum animi mœrore, non inſano tamen, ſed quem ratio regeret, e Licha rem omnem exacte intelligere cuperet, quam moderata ac ſapiente cunctantem eum compellat oratione!

Μὴ πρὸς σὺ τοῦ κατ᾽ ἄκρον Οἰταῖον νάπος
Διὸς καταστράπτοντος ἐκκλέψῃς λόγον.
Οὐ γὰρ γυναικὶ τοὺς λόγους ἐρεῖς κακῇ.
Οὐδ᾽ ἥτις οὐ κάτοιδε τ᾽ ἀνθρώπων, ὅτι
Χαίρειν πέφυκεν οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεί.
Ἔρωτι μὲν νῦν ὅστις ἀντανίσταται,
Πύκτης ὅπως ἐς χεῖρας, οὐ καλῶς φρονεῖ.
Οὗτος γὰρ ἄρχει καὶ θεῶν, ὅπως θέλει,
Κἀμοῦγε. πῶς δ᾽ οὔ; χἀτέρας οἵας γ᾽ ἐμοῦ.

Ὡς

* Quam etiam in piſcibus laudavit lib. II Halieut. Oppianus, quum de Delphinis ait:
——— Ἀρετὴ δὲ καὶ ὀλλυμένοισιν ὀπηδεῖ,
Καὶ κράτος· οὐδ᾽ ἤσχυναν ἑὸν κλέος οὐδὲ θανόντες.

Ὡς ἐστὶ τῷ 'μῷ τ' ἀνδρὶ τῇδε τῇ νόσῳ
Ληφθέντι μεμπτός εἰμι, κάρτα μαίνομαι.
Ἢ τῇδε τῇ γυναικὶ τῇ μεταιτίᾳ
Τοῦ μηδὲν αἰσχροῦ, μηδ' ἐμοὶ κακοῦ τινός.

Et aliquanto poſt:

Τὸ μὴ πυθέσθαι τοῦτο μ' ἀλγύνειεν ἄν.
Τό δ' εἰδέναι, τί δεινόν; οὐχὶ χἀτέρας
Πλείστας ἀνὴρ εἷς Ἡρακλῆς ἔγημε δή;
Κοὔπω τὶς αὐτῶν ἐκ γ' ἐμοῦ λόγον κακὸν
Ἠνέγκατ', οὐδ' ὄνειδος· ἥδε τ' οὐδ' ἂν εἰ
Κάρτ' ἐντακείη τῷ φιλεῖν, ἐπεί σφ' ἐγὼ
Ὤικτειρα δὴ μάλιστα προσβλέψασ', ὅτι
Τὸ κάλλος αὐτῆς τὸν βίον διώλεσε,
Καὶ γῆν πατρῴαν οὐχ ἑκοῦσα δύσμορος
Ἔπερσε, κἀδούλωσεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν
Ῥείτω κατ' οὖρον.

Elucet ex his animus illius patiens injuriarum mariti, verumtamen inſigni dolore percuſſus. Donat indignationem ſuam amori illius, neque in pellicem quoque, licet ante oculos adductam, ſed innoxiam, acerbius invehitur, verum potius infelicis illius fortunam miſeratur: & qualis hic ab incepto perſona proceſſit, talis ſervatur ad imum. Amabat illa Herculem; noverat ejus animum ad voluptates illas procliviorem, ipſa integerrima, mentiſque placidiſſimæ: non ignorabat ſeculi ſui conſuetudinem, qua captivæ in conſortium thori admittebantur, ſine alterutrius probro, aut dedecore. Flagrabat tamen zelotypia, quam neſcio quis non inſulſe amoris filiam notham appellavit. Hinc illa in animo ſollicitudo retinendi maritum, ne in amorem puellæ formoſæ totus propenderet. Hinc miſſa ſtola, & poſt infelicem tentati philtri exitum, illata vis vitæ, & expulſus ferro ſpiritus. Quæ omnia tanto cum decore a Sophocle tractata ſunt, ut melius non poſſint. Præter cetera vero notabile eſt, quod intellecto Neſſi dolo, & Herculis ultima ærumna, non in planctus it, neque in lacrymas, ſed elinguis inducitur: quandoquidem nulla oratio excogitari poteſt, quæ ita affectæ feminæ, aut tanto dolori conveniat. Nam doloris immenſi, præſertim inopinati, magnitudo non admittit verba, ſeu querelas: deinde nihil eſt, quod triſte illud ſemet interficiendi conſilium magis deceat. Ipſa quin etiam natura hoc docet. Hinc & in Antigone, ubi itidem Hæmi mater intellecta indigna filii morte verbum nullum faciens diſcedit, gravius aliquod imminens incommodum chorus auguratur:

Τί τοῦτ' ἂν εἰκάσειας; ἡ γυνὴ πάλιν
Φρούδη, πρὶν εἰπεῖν ἐσθλὸν ἢ κακὸν λόγον·

Et mox:

Ἐμοὶ δ' οὖν ἥ τ' ἄγαν σιγὴ βαρὺ
Δοκῶ προσεῖναι, χὴ μάτην πολλὴ βοή.

Præterea, utut diligenter tota examinetur oratio, nihil in ea puerile, nihil frivolum, nihil ineptum, nihil tumidum, nihil non ex ipſa ductum veritate reperietur: omnia denique ſobria, caſta, præclara, & decorum ſervantia. At quam diverſa ſunt illa Senecæ?

Quamcumque partem ſedis ætheræ premis,
Conjux Tonantis, mitte in Alcidem feram,
Quæ mihi ſatis ſit: ſi qua fœcundum caput
Palude tota vaſtior ſerpens movet
Ignara vinci: ſi quid exceſſit feras,
Immane, dirum, horribile, quo viſo Hercules
Avertat oculos; hoc ſinu immenſo exeat.
Vel ſi feræ negantur, hanc animam, precor,
Converte in aliquid: quodlibet poſſum malum
Hac mente fieri: commoda effigiem mihi
Parem dolori. Non capit pectus minas.
Quid excutis telluris extremæ ſinus,
Orbemque verſas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in iſto pectore invenies feras,
Quas timuit. Odiis accipe hoc telum tuis.
Ego ſum noverca: perdere Alcidem potes.
Profer manus quocunque. Quid ceſſas Dea?
Utere furente. Quod jubes fieri nefas?
Reperi. Quid hæres? ipſa jam ceſſes licet;
Hæc ira ſatis eſt.

Et mox:

Jole meis captiva germanos dabit
Natis? Joviſque fiet e famula nurus?
Num flamma curſus pariter & torrens ferent?
Et urſa pontum ſicca cæruleum bibet?
Non ibo inulta, geſſeris cœlum licet,
Totuſque pacem debeat mundus tibi.
Eſt aliquid hydra potius; iratæ dolor
Nuptæ. Quis ignis tantus in cœlum furit
Ardentis Ætnæ? quidquid eſt victum tibi,
Hic vincet animus. Capta præripiet toros?
Adhuc timebam monſtra. Jam nullum eſt malum.
Ceſſere peſtes. In locum venit fera
Inviſa pellex. Summe protector Deum,
Et clare Titan, Herculis tantum fui
Conjux timentis! vota, quæ ſuperis tuli,
Ceſſere captæ. Pellici felix fui.
Illi meas audiſtis, ô ſuperi, preces:
Incolumis illi remeat. O nulla dolor
Contente pœna, quære ſupplicia horrida,
Incogitata, infanda! Junonem doce,
Quid odia valeant: neſcit iraſci ſatis.
Pro me gerebas bella: propter me vagas
Achelous undas ſanguine infecit ſuo,
Cum lenta ſerpens fieret; in taurum trucem
Nunc flecteret ſerpente depoſita minas,
Et mille in hoſte vinceres uno feras.

Jam

Jam diſplicemus. Capta prælata eſt mihi:
Non præferetur. Qui dies thalami ultimus
Noſtri eſt futurus, hic erit vitæ tuæ.
Quid hoc? recedit animus, & ponit minas:
Jam ceſſit ira; quid miſer elangues dolor?
Perdis furorem? conjugis tacitæ fidem
Mihi reddit iterum. Quid vetas flammas ali?
Quid frangis ignes? hunc mihi ſerva impetum.
Pares eramus. Non erit votis opus.
Aderit noverca, quæ manus noſtras regat,
Nec invocata.

Quis hæc non grandia dicat, quis non vere tragica? videamus autem, quid ita nobis in hiſce diſpliceat. Primum mihi non leve id peccatum videtur, quod alienam Deïaniræ neque τὴν πρέπουσαν διάθεσιν dederit, eamque furentem induxerit. Nihil Senecam ut hoc faceret, (quantum conjectura aſſequi valeo) movit, niſi quod hic affectus plus ſtrepitus habeat, ſententias admittat grandiores, & ad ingenium oſtentandum illo altero multo aptior ſit, atque uberior. Ut demus Senecam, quod intenderit, aſſecutum, ideone τὸ πρέπον erat contemnendum? atqui id in omni re primarium eſt. Hoc autem *Poëtæ* fugiendum eſt, *ut maximum vitium, qui peccat etiam cum probam orationem affingit improbo, ſtultove ſapientis*: multo magis cum contra artem ipſam, ipſamque, ſi qua in fictis eſt fabulis, veritatem, imo & contra naturam feminæ ſanctæ, integerrimis moribus præditæ, conjugiſque ſui etiam peccantis amantiſſimæ, non furorem modo, ſed & conſilia tribuit tam ſcelerata, quæ nec ipſi Medeæ condonentur. Nonne legerat illud Horatii præceptum?

Aut famam ſequere, aut ſibi convenientia finge
Scriptor.

Et quid minus famæ, id eſt, veterum poëtarum deſcriptionibus, convenit? quid minus ſibi, quam quod primum furentem Deïaniram, & ita furentem, ut cædem conjugis animo agitet; deinde repente unius aut alterius verſiculi ope ad amatorias artes, & ad philtra tranſeuntem, in ſcenam producat? Quid ad hæc Horatius?

Reſpicere exemplar vitæ, morumque jubebo
Doctum imitatorem, & veras hinc ducere voces.

Non enim valde illum oblectare poterant *verſus inopes rerum, nugæque canoræ.*

Alterum non minus grave peccatum eſt, quod cum duplex in Sophocle, quod ſequi poſſet, elinguis doloris exemplum exſtaret, ipſe nihilominus tam longam, tamque ineptam Deïaniræ tribuat orationem: in qua illa aperte profitetur, vim ſe ipſam ſibi allaturam, & ita demum ſe intro corripit, ſeque interficit; ac ſi filius, cui loquitur, quique jam matrem conſolari, atque ab hoc immani propoſito avocare conatur, prohibere non potuerit. Sed & iterum inducit inſanientem, nunc e pœnitentia, ut ante e zelotypia. Occurrunt autem adeo multa, quæ notam effugere non debent, ut ipſo numero obruar. Ergo nec de puerilibus Herculis lamentis, nec de illius ineptiſſima apparitione verbum faciam; ſed ad illam primam furentis Deïaniræ revertar orationem, eamque, & alia nonnulla ejuſdem monetæ, accuratius aliquanto examinabo. Quantus ſtatim tumor?

Quamcumque partem ſedis æthereæ premis
Conjux Tonantis.

quam ineptum, quod ſequitur?

——— *mitte in Alcidem feram,*
Quæ mihi ſatis ſit.

quam putida ſunt reliqua?

——— *ſi qua fœcundum caput*
Palude tota vaſtior ſerpens movet
Ignara vinci:

& hic inanis tumor epithetorum non ſufficiebat. Itaque

——— *ſi quid exceſſit feras,*
Immane, dirum, horribile, quo viſo Hercules
Avertat oculos, hoc ſinu immenſo exeat.

quo *ſinu immenſo* quæſo? furentiſne Deïaniræ? indene tanta monſtra expectanda erant?

Vel ſi feræ negantur, hanc animam precor
Converte in aliquid: quodlibet poſſum malum
Hac mente fieri.

Hoc eſt, quod Longinus alibi monuit, οὐ σμικροῖς μὲν αὐλίσκοισι, φορβειᾶς δ᾽ ἄτερ. Sed nec ſimilis ubique tenor. Itaque ſtatim deficit, & ab illo, *ſiquid exceſſit feras*, &c. Decidit ad *aliquid & quodlibet malum.* Quod mox ſequitur,

——— *Commoda effigiem mihi*
Parem dolori, non capit pectus minas,

imo nec veram ſublimitatem. Tum vero ad hæc,

Quid excutis telluris extremæ ſinus,
Orbemque verſas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in iſto pectore invenies feras,
Quas timuit:

audire mihi videor inſuſurrantem Longinum: οὐχ ὑψηλὰ ταῦτα, ἀλλὰ μετέωρα. Sed quis alias ingenio locus, quis iſti ſententiolæ?

——— *Quid*

——— *Quid rogas Ditem mala?*

Nonne illa decantatiſſima Virgiliana ſententia erat adumbranda? *Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.* Pergit:

——— *Odiis accipe hoc telum tuis.*

Sed hoc *telum* hic imbelle eſt. At quantis minis penſabitur!

Ego ſum noverca: perdere Alcidem potes.
Profer manus quocunque. Quid ceſſas Dea?
Utere furente. Quod jubes fieri nefas?
Reperi. Quid hæres? ipſa jam ceſſes licet,
Hæc ira ſatis eſt.

Quid iterum Longinus? multi, inquit, *πολλαχοῦ ἐνθουσιᾶν ἑαυτοῖς δοκοῦντες, οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσιν.* Hoc autem ipſum multo magis in altero morituræ Deïaniræ furore apparebit. Ubi illa furiarum *φαντασία* cum Euripidea conferenda eſt, de qua Longinus ſect. xv. Nequis autem nihil in his eſſe boni exiſtimet; illa vel Sophocleam non dedeceant Deïaniram:

Jole meis captiva germanos dabit
Natis? Jovisque fiet e famula nurus?

Habes expreſſam etiam optimæ matronæ convenientem indignationem. Vel e ſacris id literis Sara probaverit, quæ nato ſibi Iſaaco, Iſmaelem e famula genitum aſpernabatur, neque, ut fortunarum paternarum heres eſſet, pati poterat. Sed iterum non nimis bona ſunt, quæ ſequuntur:

Num flamma curſus pariter & torrens ferent?
Et Urſa pontum ſicca cæruleum bibet?

Ut de priore verſu nihil dicam, quid? feminæ iſtius temporis tam peritæ aſtrorum erant? etiam furentes? cur non & Junoni memoriam Calypſus refricuit, ut eo concitatius ſecum in perniciem Herculis conſpiraret? Sed hæc ſufficiant, quamquam plura ſunt, quæ notam cenſoriam mereantur. Verum *μηδὲν ἄγαν.* Eſtque hoc & nunc, & alias pluries repetendum, non hæc a malignitate aliqua, ac libidine aliorum vitia inſectandi, ſed ab amore remp. literariam juvandi proficiſci. Cetera vero, quæ perquam multa ſunt e Græco Scriptore expreſſa, qualis illa Deïaniræ narratio de munere & morte Neſſi, & triſte fraudis poſt miſſam veſtem præſagium, nec non Hylli oratio, & quæ id genus alia, eandem quidem curam merentur comparationis, ſed quam quiſque jam ſibi facile præſtare poſſit.

Ad Sect. III Longini, de inani Tumore, & Puerilibus ſententiolis.

Accipe, Lector, & hæc paucula, quibus tertio Longini capiti nonnulla lux ſuppeditatur. Quantus iſthic tumor, ubi v. 742 Hyllus in eadem fabula ad Deïaniram?

I, profuge, quære, ſi quid ulterius patet
Terris, freto, ſideribus, Oceano, inferis.
Ultra labores, mater, Alcidæ fuge.

Et ſtatim:

Regna, triumpha, templa Junonis pete.

Mox autem de illo impetu remittit, cum dicit, *Decus illud orbis* &c.

O *mater! abiit.* Non debuerat appellaſſe matrem, præſertim cum particula *ὦ*, quæ hic quendam filialem affectum indicat, & in illa ira ac indignatione adeſſe, aut certe exprimi non debebat. Quanto melius Sophocles, qui in eadem exclamatione iram oſtendit?

Ὦ μῆτερ, ὡς ἂν ἐκ τριῶν σ' ἓν εἱλόμην,
Ἢ μηκέτ' εἶναι ζῶσαν, ἢ σεσωσμένην
Ἄλλου κεκλῆσθαι μητέρα σ', ἢ λώους φρένας
Τῶν νῦν παρουσῶν τῶνδ' ἀμείψασθαί ποθεν.

Qui hoc fit? dicam. Hæc prima Hylli compellatio eſt, &, ut res ferebat, plena indignantis ac averſantis tam ſceleſtam, ut putabat, matrem filii: unde & poſtea illa diſcedente ſubjicit:

Ὄγκον γὰρ ἄλλως ὀνόματος τί δεῖ τρέφειν
Μητρῷον, ἥτις μηδὲν ὡς τεκοῦσα δρᾷ;

Illic autem poſt effuſam velut iram ponitur, quæ tam cito non debuit, velut amiſſo primo ictu aculeo, exſtingui. Sed plura ſunt ibidem ulcera, quæ tangere nolo, quia hic locus non eſt.

Dabo & aliud tumoris minime prætereundi ex eadem fabula exemplum. Deïanira ibid. v. 978.

——— ——— *Si poteſt letum dare,*
Animoſe conjux, dexteram exſpecto tuam.
Mors differatur: frange, ut inſontem Lichan:
Alias in urbes ſparge, & ignotum tibi
Emitte in orbem.

Qui potuit Auctor tam monſtroſam ſententiam animo concipere? itane facile in alium orbem aliquis emitti poterat, ac in ſubjectum mare? *urbes* autem *aliæ* non ſufficiebant: minor ſcilicet is viribus Herculis jactus erat.

Exempla Puerilium ſententiarum.

Hercules apud Senecam,

Unum inter omnes quærit & ſequitur Lichan.

Complexus aras ille tremebunda manu
Mortem metu conſumſit, & parum ſui
Pœnæ reliquit. Dumque tremebundum manu
Tenuit cadàver, Hac manu, hac, inquit, ferar
(O fata!) victus? Herculem perimit Lichas.
Ecce alia clades, Hercules perimit Lichan.

Quis talia fando temperet a lacrymis, ſed quos nimius riſus excutiat? ô Hercules, Oratorem te quondam finxerunt Galli; hic fies & ſophiſta. O argutias dignas non Seneca tantum, ſed & Hercule Philoſopho! ſi per naturam rerum licuiſſet, ac temporum rationem, ut hæc viventi etiam Herculi Seneca recitare potuiſſet, quod putas tam bellæ ſententiæ præmium tuliſſet? Non eum, ut Lichan, *cujus truncus in pontum cadit, in ſaxa cervix: Funus ambobus jacet*: (quod & ipſum ejuſdem farinæ eſt) non *in alias urbes*, aut *in ignotum orbem*, emiſiſſet, ut Deïanira volebat, ſed in medias nives Caſpias, ubi frigus ajunt eſſe intenſiſſimum. Quoniam vero fortis ille Stoicus, *complexus ara tremebunda manu mortem metu conſumſit, tremebundum manu cadaver* una cum tanta elocutionis inopia dimittatur.

Marſyas apud Ovidium lib. VI metam. cum ei pellis detraheretur, in ipſo illo tam immani cruciatu videſis quam ridicule ac pueriliter queratur:

——— *Quid me mihi detrahis, inquit,*
Ah piget! ah! non eſt, clamabat, tibia tanti.

Mirum, quod non & ipſa tum tibia canentem finxerit Marſyam: adeo ludibundi hæc ſunt hominis, *quid me mihi detrahis?* alter vero verſus ſtultæ ſimplicitatis, ſi res joci fuiſſet. Scilicet in re ſeria, in tanto dolore miſerum iſthunc Satyrum eo animo fuiſſe putandum eſt, quo ille, qui quum ad ignem torreretur, vertendum ſe judici indicabat, ne ſemitoſtas carnes comedere neceſſe haberet.

Idem eodem libro extremo, ubi de Borea ſermo:

Dum volat, inquit, *arſerunt agitati fortius ignes.*

Pudet me profecto tam putidi commenti. Nam quod vento, qua ventus eſt, convenit, id ipſum Boreæ tribuere, qui tum Deus fingitur, & humana affectus animi perturbatione, non ineptientis hominis eſt, ſed amentis. Legerat, ni fallor, apud Lucretium lib. VI:

Fit quoque, ut interdum venti vis miſſa ſine igni
Igneſcat tamen in ſpatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in curſu corpora quædam
Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipſo conradens aëre portat
Parvola, quæ faciunt ignem commiſta volando.

Sed his ignibus nunc non erat locus, neque ideo, dum volat, Boreas majoribus ardeſcere flammis debebat, ſicut apud Virgilium lib. V. Æn.

Volans liquidis in nubibus arſit arundo.

Quandoquidem amoris ignes ab illis alteris longiſſime diſtant, neque amatores motu vel grandia quædam corpora amittunt, vel alia rurſus parvula ex aëre corradunt, quo magis inflammentur, majoreque amore bellulas ſuas amiculas depereant.

Ad Sect. XV Longini, de Viſionibus.

Quam pauci ſint, qui rerum grandium pondus ac ſublimitatem animis capiant, eamque lectoribus, quæ a poëtis & oratoribus in hiſce exigitur, animorum perturbationem repræſentent, idem Seneca oſtendet, qui in Natur. Quæſtionibus quærit, *cum fatalis dies diluvii venerit, quemadmodum magna pars terrarum undis obruatur?* Caput hoc eſt XXVII lib. III. Arrige aures Pamphile. *Primo immodici imbres cadunt, & ſine ullis ſolibus triſte nubilo cælum eſt; nebulaque continua, & ex humido ſpiſſa caligine numquam exſiccantibus ventis. Inde vitium ſatis, & ſegetum ſine fruge ſurgentium marcor. Tunc corruptis, quæ ſeruntur manu, paluſtris omnibus campis herba ſuccreſcit. Mox injuriam & validiora ſenſere, &c.*

Operæ ſane pretium hic fuerit, Ovidium cum Seneca comparare, ubi lib. I Metam. diluvium Deucalioneum deſcribit. Nam ut apud Ovidium quædam ipſe Seneca minus granditer concepta caſtigat: ita & hic quivis etiam minus confirmato judicio præditus facile videat in tanto decidentium imbrium impetu, tantaque copia, quanta univerſa fatali diluvii die inundabitur tellus, de *nebula continua*, quæ in immenſorum imbrium delapſu nulla nec eſt, nec erit, ne cogitandum quidem fuiſſe, multo minus de *ſpiſſa ex humido caligine.* Jam vero quid abjectius, quid viſioni iſti de univerſali mundi diluvio magis contrarium, quam de *vitio & marcore ſatorum* ac *ſegetum ſine fruge ſurgentium:* &, ne quid

ineptiæ

ineptiæ deſit, de *ſuccreſcente paluſtribus campis herba*, loqui? Di boni! cur ego tam alto, elatoque animo ſum, qui mihi tam ſæpe nocet? Cur non & ego tam humilia cogito, aut ſaltem in aliis patior, & fero? *Omnia pontus habet*, & ſub tantæ altitudinis ponto, qui cunctos abſcondat montes, *paluſtribus campis herba ſuccreſcit*. I, quiſquis hæc legis, & faſtidium vomitu leva.

Ad Sect. XXX Longini, de verborum Delectu.

Καὶ καταχηλεῖ τοὺς ἀκούοντας, Nemo id melius, nemo efficacius facit Pindaro. Cujus unam alteramve hinc inde delectam particulam excutiemus, ut ex his exemplis, quid ſibi in componendo ſequendum ſit, tirones addiſcant. Prima in manus ſumatur, quæ Nemeorum prima eſt *ſτροφή*.

> *Ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφεοῦ*
> *Κλεινᾶν Συρακοσσᾶν θάλος Ὀρτυγία,*
> *Δέμνιον Ἀρτέμιδος,*
> *Δάλου κασιγνήτα· σέθεν ἁδυεπὴς*
> *Ὕμνος ὁρμᾶται θέμεν*
> *Αἶνον ἀελλοπόδων μέγαν ἵππων,*
> *Ζηνὸς Αἰτναίου χάριν.*

Verba ferme ſingula excutiemus, ut, quo judicio componentibus ea deligenda ſint, ex hoc exemplo cognoſcatur. *Ἄμπνευμα*, inquit. Canorum vocabulum ob duas præſtantiſſimas, quas in initio & fine continet vocales. Deinde ipſa trium difficilium pronuntiatu conſonantium conjunctio mora temporis vocem grandiorem efficit, quod & Longinus in verſu Euripidis c. *περὶ μελῶν ἐπισυνθέσεως*, XXXIX obſervavit. Ad hæc & *λῆμμα* præclarum eſt fluvio Alpheo, ut viventi, reſpirationem tribuens, eleganti ſane tralatione, poſt longum ſubter mare curſum demum prorumpenti, & quaſi fatigato: ad inſtar equorum, qui poſt diutinum curſum tandem interpoſita quiete animam recipiunt. Vicerat autem Chromius, cujus hic *ἐπινίκιον* canit, quadrigis. Ita ut oportunior nulla excogitari metaphora potuerit. *Σεμνὸν*, gravitate ipſa gravius dari nil poteſt. Et hic vocales nobiles, & inprimis poſterior plena dignitatis.

Ἀλφεοῦ, redit in compoſitione magnifica ad primæ vocalis ſonoritatem. Sed hic obſervabimus *τῆς περιφράσεως* elegantiam ac granditatem: nec non epithetorum *τῆς Ὀρτυγίας* inſulæ ſplendorem. Primum *ἄμπνευμα*· non ſimplex, ſed *σεμνὸν*, ſcilicet ob Arethuſæ virginitatem: neque unius de multis fluvii, *Ἀλφεοῦ*, nobilis Olympicis ludis. Alterum eſt *Κλεινᾶν*. Repone hic, quod eandem reddet ſententiam, *κλυτᾶν*, & conſule aures tuas. Ergo de ſono verbum amplius non addam. Sed & aptius Syracuſis epitheton dari non poterat. De qua Cicero: *Urbem Syracuſas maximam eſſe Græcarum urbium, pulcherrimamque omnium ſæpe audiſtis.*

Θάλος, amœniſſimo ſenſu. Obſervat alicubi Demetrius Phalereus Sapphonem miram deligendæ venuſti, elegantis, ac amœni ſenſus materiæ, tum huic tractandæ multo adhuc nitidiorum vocabulorum fuiſſe artificem. *Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν*, inquit, *ἐν τοῖς πράγμασι χάριτες, οἷον νυμφαῖοι κῆποι, ὑμέναιοι, ἔρωτες. ὅλη ἡ Σαπφοῦς ποίησις. τὰ γὰρ τοιαῦτα κἂν ὑπὸ Ἱππώνακτος λέγηται, χαρίεντά ἐστι. καὶ αὐτὸ ἱλαρὸν τὸ πρᾶγμα ἐξ ἑαυτοῦ, &c. ὥστε ἡ μὲν τις ἐν πράγματι χάρις ἐστὶ, τὰ δὲ καὶ ἡ λέξις ποιεῖ ἐπιχαριτώτερα, οἷον, ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο. ἐνθαῦτα καὶ ἡ ἀηδὼν χαρίεν ὀρνίθιον. καὶ τὸ ἔαρ φύσει χαρίεν. πολὺ τ' ἐπικεκόσμηται τῇ ἑρμηνείᾳ, καί ἐστι χαριέστερα, τότε χλωρηῒς, καὶ τὸ Πανδαρέου κούρη εἰπεῖν ἐπὶ ὄρνιθος, ἅπερ τοῦ ποιητοῦ ἴδια ἐστι.* *Θάλος* igitur Ortygiam vocat; qua voce verni temporis amœnitas nobis in memoriam revocatur, & tantum non ſubjicitur oculis. Eſtque item illuſtris tranſlatio.

Ὀρτυγία, de quà Virgilius:

> *Sicanio prætenta ſinu jacet inſula contra*
> *Plemmyrium undoſum: nomen dixere priores*
> *Ortygiam. Alpheum fama eſt huc Elidis amnem*
> *Occultas egiſſe vias ſubter mare: qui nunc*
> *Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur undis.*

Hic illud mihi potiſſimum obſervandum occurrit, divinum Poëtam, cum Chromium Ætnæum laudaturus eſſet victorem, ſed Nemeis; non ab Ætnæ montis ignibus carmen inchoaſſe, cum quod illius majeſtate victoris perſona inferior eſſet, tum quod & hoc certamen non tam nobile eſſet, quam Olympicum, vel Pythium, quoniam ea *duo Cælicolum ſunt*, hoc *hominis feſtum*, ut Auſonius meus ait. Ergo in Hierone & rege, & Olympionica, & Pythionica, elatiore uſus eſt & argumento, & elocutione: in hoc privato vero victore, & nobili quidem certamine, illis prioribus ignobiliore, venuſtatem quæſivit, multa tamen admixta gravitate, multoque ſplendore. Confer, ſi lubet, oden primam cum Olymp. tum Pyth. vel quod erit gratius fortaſſe, ſecundam; cujus hoc initium:

Μεγαλοπόλιες ὦ Συρα-
Κόσαι, βαθυπολέμου
Τέμενος Ἄρεος, ἀνδρῶν
Ἵππωντε σιδηροχαρμᾶν
Δαιμόνιαι τροφοί,
Υ̓́μμιν τόδε τᾶν λιπαρᾶν ἀπὸ Θηβᾶν
Φέρων μέλος ἔρχομαι,
Ἀγγελίαν τετραορίας ἐλελίχθονος.
Εὐάρματος Ἱέρων ἐν ᾇ κρατέων
Τηλαυγέσιν ἀνέδησεν Ὀρ-
Τυγίαν στεφάνοις
Ποταμίας ἕδος Ἀρτάμιδος, &c.

Vides, ut τὸ μεγαλοπόλιες, pro quo hic κλεινᾶν habet, grandius ſit: & ut id genus alia omittam, ἕδος illic vocat, gravius aliquanto, quod hic δέμνιον dixit, ἐννοίᾳ, meo quidem judicio χαριεστέρᾳ, verbis utrumque honeſtis & ſplendidis.

Δάλου κασιγνήτα. Suaviſſima rurſus atque pulcherrima metaphora ab dulciſſimo deducta humanæ neceſſitudinis vinculo, *Soror Deli:* & quod utraque Artemidi ſacra, & quod etiam Delos olim Ortygia appellata eſt.

Ἀδυεπής. Viden', ut omnia vocabula venuſtate & gratia floreant? quod elegantius fingi poterat hoc loco epitheton? ἀδυεπὴς, inquit, ὕμνος· in illa vero, cujus meminimus, ode II Pyth. εὐαχέα βασιλεῦσιν ἐτέλεσσεν ὕμνον quid? ſine delectu putas? ſine judicio? & od. I Olymp. πολύφατος ὕμνος ἀμφιβάλλεται σοφῶν μητίεσσι, κελαδεῖν Κρόνου παῖδα. Et ode II Olymp. ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι invocantur, ut Deorum, heroum, hominum laudes canant. Temere credo nunc hoc, nunc illoc uſus poëta eſt antitheto. Credon'? imo credat Judæus Apollas, non ego.

Ὁρμᾶται, & hoc plenum efficaciæ vocabulum, & impetui procurrentium equorum conveniens, quorum ὁρμὴ, ſive incitatus ardor eleganter a Virgilio exprimitur:

Non tam præcipites bijugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus.

Θέμεθλα. Ut ſtabile quid, & grande.

Αἶνον. Aptiſſimum & hoc eſt, ab ἰαίνω derivatum, quod animum delectet & afficiat voluptate, quippe ἥδιστον homini ἄκουσμα, ut Xenophon ait, & nos ad Ciceronis Archiam pluribus oſtendimus.

Ἀελλοπόδων. Magnificum epitheton cum ſimilitudine ab rapidis deducta procellis, tum compoſitione, quæ ὄγκον habet.

Μέγαν. Et hoc poſt grandiloquum vocabulum collocatum mirifice ſententiam attollit, elevatque.

Ζηνὸς Αἰτναίου χάριν. Sublimis ſimul & blanda ἔννοια. Namque & Ætnæus erat Chromius, & victoria Διὸς ἐν γούνασι κεῖται.

Vides igitur, Lector, verum eſſe, quod Longinus affirmabat, μεγαλοπρεπῶν ῥημάτων ἐκλογὴν μέγεθος, κάλλος, σαφήνειαν, βάρος, ἰσχὺν, κράτος, καὶ εἴ τιν' ἄλλα, τοῖς λόγοις παρασκευάζειν? Si minus credis, adverte quæſo & hanc nobilem ex Iſtmiorum od. VI ſententiam:

Εἰ γάρ τις ἀνθρώπων δαπάνᾳ τε χαρεὶς
Καὶ πόνῳ πράσσει θεοδμάτους ἀρετάς,
Σύν τε οἱ δαίμων φυτεύει
Δόξαν ἐπήρατον, ἐσχατιαῖς
Ἤδη πρὸς ὄλβου βάλλετ' ἄγκυ-
ραν θεότιμος ἐών.

Nonne omnia verba electa, pulchra, magnifica, ſonora? Nonne, ut Longinus ait, θυμαγωγεῖ ταῦτα, καὶ κατακηλεῖ τοὺς ἀκούοντας? obſerventur in iis hæc velut inſignia χαρεὶς, θεοδμάτους, φυτεύει, ἐπήρατον, βάλλετ' ἄγκυραν, θεότιμος, & quod prima ſpecie contemptibile, notabili pollet venuſtate τὸ ἐών. Ubi accentus cum longitudine ultimæ ſyllabæ concurrens præclarum ſententiæ numerum concinnat: quem tum demum intelliges, ſi unica demta legeris θεότιμος ὤν: quod exemplum Longini noſtri ſect. XXXVIII περὶ Συνθέσεως peropportune illuſtrat. Sed quod nunc propinabo, merum nectar, erit, aut ſi mavis, Διὸς ἐγκέφαλος.

Φιλόφρον, inquit, od. VIII Pyth. Ἡσυχία, δίκας ὦ μεγιστόπολι

Θύγατερ, βουλᾶν τε καὶ πολέμων
Ἔχοισα κλαΐδας
Ὑπερτάτας, Πυθιόνικον
Τιμὰν Ἀριστομένει
Δέκευ. τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι
Τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι
Καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ.

Tranquillitatem aptiſſimo epitheto appellat φιλόφρονα, vocat δίκας θυγατέρα, item μεγιστόπολιν, dicit eam βουλᾶν τε καὶ πολέμων ἔχειν κλαΐδας ὑπερτάτας. Quæ omnia & præclaras habent ἐννοίας, & pulchris, ornatis, ac magnificis ſplendent verbis: ſic ut veriſſimum ſit, quod Longinus ait, φῶς εἶναι τῷ ὄντι ἴδιον τοῦ νοῦ τὰ καλὰ ὀνόματα.

Addam & aliud ex alio Poëta non minus elegans Scolion, quod nobis Suidas conſervavit. Vas ille potorium alloquitur grandiuſculum, Latinis *congium* appellatum, ſex continens ſextarios, ſive heminas XII, verum tam electis verbis, ac tam dulcibus ſententiis, ut nec Anacreon quidquam habeat venuſtius:

nuſtius, attemperata nihilominus huic venuſtati ſingulari quadam quaſi rei ſacræ, ſed Baccho tamen, dignitate, atque magnificentia:

Κεῖσο λάγυνε μεθυσφαλὲς
Αὐτίκα δῶρον, κασιγνήτη
Νεκταρέης κύλικος Βακχείας.
Ὑγρόφθογγε, συνέστιε
Δαιτὸς εἴσης, στειναῦχεν,
Ψήφου συμβολικῆς θύγατερ,
Θνητοῖς αὐτοδίδακτε διάκονε,
Μούσι φιλούντων ἡδίστη,
Δείπνων ὅπλον ἑτοιμότατον.

Et hæ quidem deliciæ ſunt, quas linguæ Græcæ cultoribus benignior Muſa ſuppeditat. Nam in Latinis Poëtis nuſquam quidquam invenias, quod cum hiſce ulla ex parte componi poſſit. Confer Horatii oden XXI, lib. III, ad Amphoram, & me dixiſſe verum ſtatim fatebere.

F I N I S.

VARIÆ LECTIONES
DIONYSII LONGINI CASSII

περὶ ὕψους,

Quas ex tribus Vaticanæ Bibliothecæ Codd. manuſcriptis a ſe, dum Rhetoricæ operam daret, novamque aurei libelli editionem meditaretur, collatas

LAURENTIUS DE ZACCAGNIS

Alter Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus

JACOBO TOLLIO, V. Cl.

Amicitiæ

Et Publicæ utilitatis ergo

D. D.

VARIÆ LECTIONES DIONYSII LONGINI DE SUBLIMITATE,

Ex Cod. Vaticano n. 285, in quo Galeni quædam continentur, pag. 204.

In Titulo, περὶ ὕψȣς, ſine λόγȣ, vel λόγων.

SECTIO I.

Συνετάξατο] ἀνετάξατο.
Ποςȣ́μιε] πιςȣ́μιε. Ita etiam Cod. n. 1417.
Ὡς ἀγνοȣ̃σιν] deeſt ὡς.
Εὐεργεσίαν εἶπε] εἶπας. Ita & Cod. n. 1417.

SECTIO II.

Δειλότερα] δηλότερα.
Ἑτέρως ἔχειν] ἔχον. Ita & Cod. n. 1417.
Παροράσαι] ποράσαι.
Ἐπικινδ. αὖ τὰ] ἀυτὰ & paulo poſt non habet ȣ̃τω, adſtipulante utrobique prima Dionyſii editione prorſus conferenda cum editis.
Ἀνεμμάτιςα] ἀχειμμάτιςα. Poſt illa verba μέγιςον μὲν εἶναι proſequitur τὴν ἀγαθῶν ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῷ κολύμῳ. Poſtea confundit Galenum cum Longino, & deinde ad Longinum redit: δεύτερον δὲ καὶ ȣ̓κ ἔλαττον τὸ εὖ διαθέσθαι, ὅπερ οἷς ἂν μὴ παρῇ συναναιρεῖ καὶ θάτερον· τȣ̃τ᾽ ἂν καὶ ἐπὶ τῶν λόγων, ὡς ἡ μὲν φύσις τὴν τῆς ἐυτυχίας τάξιν ἐπέχει· ἡ τέχνη δὲ τὴν τῆς ἐυβȣλίας. τὸ δὲ κυριώτατόν τε καὶ ἀυτὸ τὸ εἶναί τινα τῶν ἐν λόγοις ἐπὶ μόνῃ τῇ φύσει ȣ̓κ ἄλλοθεν ἡμᾶς ἢ παρὰ τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν δεῖ· εἰ ταῦθ᾽ ὡς ἔφην ἐπιλογίσαιτο καθ᾽ ἑαυτὸν, ὁ τοῖς χρηςομαθȣ̃σιν ἐπιτιμῶν ȣ̓κ ἂν ἔτι μοι, δοκῶ περιττὴν καὶ ἄχρηςτον τὴν ἐπὶ τῶν προκειμένων κομίσαιτο θεωρίαν. Poſtea Galenus ſequitur de Uſu partium, quo utinam omiſſo, Longinum integrum nobis ſervaſſet!

VARIÆ LECTIONES Ex CODICE VATICANO N°. 194.

Codex papyraceus depravatus quammaxime, in multis tamen conveniens cum melioris notæ Codice N°. 1417. quem alterum Codicem voco.

Tit. Διον. Λόγγ. περὶ ὕψȣς λόγȣ.

SECTIO I.

PRo Τερεντιανὲ] Φλορεντιανὲ. Ita & alii duo Cod. infra tamen omnes retinent Τερεντιανέ.
Φύσεις προάγειν] φυ. προ ἄγειν. Ita.
Ὡς πέφυκε] πέφυκας.
Εὐεργεσίαν εἶπε] εἶπας.
Φίλτατον παιδείας] φίλτατε τὸν παιδ. Mox poſt verbum ἀπήλλαξμαι quædam per errorem amanuenſis omiſit, quæ poſtea repetit juxta editos.

Οὐδ.

Οὐδ' ἐκ δυοῖν &c. Uſque ad ὁρῶμβυ] ἐδ' ἐκ δυεῖν, ῥη δὲ τῦ ὅλε τῶν λόγων ὕφες τις ἐκφαινωμβύως ὁρῶμβυ. Hæc dum iterato ſcribit, retinet ἐκ δὲ τῦ ὅλε, ut in editis.

SECTIO II.

Pro γεν. γάρ φασι] φησι.
Τὸ πεφυκένα] πεφυκένον.
Φημί, εἰ] φημίαν, εἰ.
Κὰκ παντὸς] κάμπαντός.
Καιρὸν, ἔτι] ἐςί.
Ἐάθεντα, ἔτω τὰ μεγάλα] deeſt ἔτω. Ita & alter Cod. n. 1417.
Ἀςήελκ]α] ἀςήελκ]α.
Καὶ θάτερον] καὶ θατέρε.
Τετ' ἂν] ἂν.

SECTIO III.

Μάκιςον σέλας] κάκιςον. Ita & alter Cod.
Κατανθρακώσομαι] καταθρακώσομαι.
Κεκράγει] κέκραγα. Ita & alter Cod.
Ὑπονοσεῖ] ὑπονησεῖ.
Ἐν τραγῳδίᾳ πράγμα]ι ὀγκηρῷ] πράγμασι, uterque Codex. ὀικηρῷ hic Cod. alter vero habet ὀγκηρῷ & in margine εἰκηρῷ.
Ξέρξης] Ἔρξης.
Καί τινα τῶν Καλλισθένες] καί τινα τῶν περσῶν Καλλισθένως.
Φορβείας] φορβειᾶς. Uterque Cod.
Ἀμφικράτες] Ἀφικράτες.
Δυσφυλακτότατον] Puto legendum δυσφυλακτοτάτοις.
Ἁμάρτημα εὐγλυὲς] ὅμως ἁμ. εὐγ. ὅμως εὐγ. ἁμ. alter Cod.
Καὶ δήποτε] καὶ μήποτε.
Ἢ δῆλον ὡς] ἢ δῆλον δηλοῖ ὡς.
Πάθος ἄκαιρον] εὔκαιρον.

SECTIO IV.

Νοήσεις ἀεὶ κινεῖν] ὠθήσεις.
Παρέλαβεν ἔτεσι] Uterque Codex non habet ἔτεσι.
Μεσήνην] μεσήνον.
Οὐχ ἥκιςα] ἥκοσα.
Ἑρμοκράτην] Ἀνερμοκράτην. Alter Cod. Ἀνερμοκράτητον τὸν. Vide Thucyd. l. 6, p. 206 edit. Hen. Steph.
Διὰ τετ' αὐτὸν Δίων] διὰ τῦ ταυτὸ δείων.
Καίτοι τί δεῖ] deeſt τοι. In utroque Codice.
Οὕτως μικροχαρῆ] ἔτω σμικροχαρῆ. Uterque Codex.

Ἢ τῶν χαλκῶν] χαλίνων.
Αὐτὲς ἡγήσαιο] αὐτά.
} Has duas var. Lectiones alter Cod. habet in margine notatas.

Ἡράκλεις] Ἡράκλης.
Ὀφθαλμοῖς διόπερ Ὅμηρος τὸν ἰταμὸν] Deſunt in utroque Codice διόπερ Ὅμηρος τὸν.
Ὄμματ' ἔχων φησίν.] ὄμματ' ἔφησεν.
Τί δὲ ὁ τ' ἄλλα θεῖος] τί δὲ ὁ τ' ἀγαθεῖος.
Ἂν τῇ Σπάρτῃ &c.] ἂν τὴν σπάργην αὐτη Σπάρτῃ ἐὰν ἐν πῖ γῇ. Alter Cod. ἂν τῇ Απάρτῃ τὸ καθ', &c.
Καί τοι γε ἔχει] καὶ τοίγε ἔχεν.
Καλὸν ἀχημονεῖν] ἀχήμονον. Hanc etiam lectionem alter Cod. habet in margine.

SECTIO V.

Σχεδὸν] χεδὴν.
Καὶ τὰ πληθυντικὰ] πληθικά.

SECTIO VI.

Ἐν πρώτοις καθαρῶν] καταρῷ ἂν τῦ, &c.
Ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς] ἡ γὰρ τῶν λόγων κρίσις καί τοι τὸ πράγμα δύσληπ]ον πολλῆς.

SECTIO VII.

Ἀναπ]υσσόμβυα δὲ ἄλλως] ἀναπιπλόμβυα πλυτλόμβυ δὲ ἄλλως.
Παράςημα] ἀνάθημα. Uterque Cod.
Infra deſunt hæc verba ἀδύνα]ος ἡ κατεξανάςησις ἰχυρὰ δὲ ἡ μνήμη καί. Alter Codex tamen habet.
Ἐξ ἀσυμφρώνων] ἐξ ἀσυμφώνων. Uterque Codex.

SECTIO VIII.

Κράτιςον τὸ] τί.
Διάρσει] διαρέσει.
Ὡς ἔν τι ταῦτ'] ὡς ἐν τῇ ταύτῃ.
Οἱ περιπαθεῖς ἐγκωμιαςικοὶ] οἱ περ. ἐγκωμιαςικὸν ἢ ἔμπαλιν οἱ επαινετικοὶ περιπαθεῖς.
Ὁ Κεκίλιος] deeſt articulus.
Συντελεῖν] συντεχεῖν.

SECTIO IX.

Εἰ καὶ δωρητὸν] καὶ εἰ δω.
Τίνα φήσει τις] φήσεις.
Ἐν νεκυίᾳ] ἐν τῇ νεκ.
Ὡς ἔχειν δεῖ τὸν αλ.] In utroque Codice deeſt δεῖ.
Ἐμβριθεῖς] ἐμβριθεῖς. Ita.
Ἐγὼ μβὺ ἠρκέσθην] ἐγὼ μβὺ ἀνὴρ κέσθην. Lege, ut in alio Cod. ἐγὼ μβὺ ἂν ἠρκέσθην τὸ τὸ ἐπὶ, &c.
Εἴποι τις] εἰπεῖν τις. Uterque Cod.

Ὅσον,

Ὄσον, & mox ὑψαύχενες] ὅσον. ὑψυχέες. Uterque Cod. & in margine alter Cod. ὕψη ἐπήχεες.

Ὑπερφυᾶ ϗ τὰ] In utroque Cod. non extat καί.

Ἀμφὶ δὲ &c.] ἀμφὶ ἐλημπόν τε ἔδδεισεν δ' ἐπ. Cætera deſunt.

Καὶ ἴαχε μὴ οἱ ἔπειτα] καὶ ἴχὲ μοί οἱ ἔπειτα. Ita. Alter vero Cod. concordat cum editis, niſi quod in margine habet ἴχε.

Πλὴν εἰ μὴ] πλὴν ἄλλως εἰ μή. Uterque Cod.

In verſibus Homericis poſt ϗ ὕλη addit uterque Codex. Καὶ κορυφαὶ, Τρώωντε πόλις, καὶ νῆες Ἀχαιῶν Ποσσὶν, &c.

Pro ἀξίαν ἐγνώρισε] ambo legunt ἐχώρησε.

Νὺξ ἄπειρος] ἄπορος. Uterque Cod.

Οὐ γὰρ ἔτι, &c. Et mox σώζει] ἐςὶ & σώζειν.

Πολιτικὸν ταῖς τῆς ἀλ.] πολ. καὶ τῆς ἐκ τῆς. Alter Cod. πολυτικὸν καὶ ταῖς ἐκ τῆς.

Ἴδια τέρματα] μέτρα. Uterque Cod.

Ἄσιτον] ἄσιτον ἄδιτον. In alio Cod. ſupra ἄσιτον ſcribitur diverſo atramento ἄδιτον.

Ἕνεκα] εἵνεκα. Uterque Cod.

Προσιςορεῖσθω] προσιςωρεῖσθω.

SECTIO X.

Τὸ μὲν γὰρ &c.] ὁ μὲν γὰρ τῇ ἐκλογῇ τὸν ἀκροατὴν τῶν λημμάτων. ὁ δέ. Uterque Codex & prima Dionyſii editio, quæ conferri omnino debet cum vulgatis: nam in multis cum Cod. noſtris concordat. Sapphus carmina in multis varia ſunt.

Alter Codex concordat in omnibus præter quam nota deſignatis.
* τοι ζάνει
‡ non habet
† φωνὰς
⊥ μὲν
* ὀρῆμ' ἡ ἐπιρομβεῖσι δ' ἄκεε ἐκαδεμ'.
‡ πιδεύκην
† ἐπεὶ ϗ πέν.

Ἔμμεν ἥρως τις ἐναντίος
* τοι ἰζάνει, ϗ πλήσιον
ἀδυφώνε σᾶς ὑπακέει,
ϗ γελαῖς ἱμεροὲν τὸ μὴ
ἐμὰν καρδίαν ἐν ςήθεσιν
‡ ἐποπτόασεν ἐπτόασεν.
ὡς γὰρ σ' ἴδω, βροχέως με
† φονὰς ἐδὲν ἔτ' εἴκει.
ἀλλὰ κὰν ⊥ μὲ γλῶσσαν
ἔαγε λεπτὸν δ' αὐτίκα
χρῷ πῦρ ὑπ. ὀππάτεσι
δ' ἐδὲν * ὄρημι ἐπιρομ-
βεῦσι δ' ἄκεαι ἐκ δὲ με
ἴδρὼς ψυχ. κακχέεται
τρόμος δὲ πᾶσαν ἀγρεῖ
χλ. δὲ ποι. εμ. τεθνάκην
δ' ὀλίγω ‡ πιδεύην φαί-
νομαι ἀλ. π. τολ. † ἐπεὶ
πένητα.

Pro ἡμετέρησιν] ἡμετέραισιν.

Δύσηνοί τινές εἰσιν, ἔχεσιν γὰρ] δυ. τι. εἰσὶν ἔχεσιν, ἧπε. Videndum an alter Cod. ita legat, ambigo ſiquidem.

Πλέον ἄνθες ἔχει τὰ λεγ. καὶ ἡδίων] ἄνθος. ita & prima editio. ἡδέως ſine καὶ uterque Cod. forte, ἢ δέον.

Εἰπὼν ξυ. αἰδ' ἐρύκει ἐκεῖν ἀπείργει] εἰπ. ξυ. αἰδ' ἀπείργει. Ita alter quoque Codex, & prima Longini editio, quæ recte omittit ἐκεῖν ἀπείργει.

Οὐχ ἅπαξ] ἐχ' εἰς ἅπ. Uterque Cod.

Ἐκκαθήραντες] ἐυκαθ.

Συνοικοδομέμενα] συνοικονομέμενα. Uterque Cod. & prima editio.

SECTIO XI.

Αὐξήσεων γίνοιντο.] γίνοντο.

Σαφηνείας ἕνεκα] σαφ. αὐτῆς ἕνεκα. Ita etiam prima editio.

SECTIO XII.

Οὐκ ἔψυκται] ἐκ ἔψεκται.

Ἔλησιν ἐφεῖται] ἐφῆται.

Καίειν τε ἅμα] κίειν τε ἅμ. Initio lacunæ pro ἀποδείκνυσιν uterque Cod. ἀποδει.

SECTIO XIII.

Μὴ καλολιγωρῆσαι] ῥεῖν uterque Cod.

Δημιεργημάτων ἀποτύπωσις] ἀποτύπωσις.

Ἐμβιβάσαι μοι] ἐπακμάσαι μοι. Alter Cod. ἐπακμάσαι μι.

Ὡς ἀνταγωνιςὴς] ὡς αὐταγωνιςής. Uterque Cod.

SECTIO XIV.

Εἰ τύχοι] deeſt εἰ.

Προσυπογράφοιμεν] φομεν.

Εὐθύνας ϗ μὴ παῖξαι] εὐθύνας πεπαῖχθαι. Uterque Cod.

SECTIO XV.

Πᾶν ἐννόημα] πᾶν τὸ ὁπωσεῖν ἐννόημα. Uterque Cod. at Cod. alter n. 1417 proſequitur, γεννητικὸν λόγε παρεσάμενον· ἤδη δὲ ἐπὶ τέτων.

Ἤδως δ' ἐπὶ τέτων] ἤδε δὲ ἐπὶ τέτων.

Λάθη σε ἐδ' ὅτι] ἔτι.

Τἔτ' ἐπιζητεῖσι τὸ συςκε.] τοτ' ἐπιζητεῖσι ϗ τὸ συςκε. Uterque Cod.

Αὐτὸς ἐκ εἶδεν] deeſt ἐκ in utroque Cod.

Ἀκέσας εἶτα] ἀκέσας τις. Iidem Codd.

Ἐκεῖσ' ἔλα. Τῇ ρ] ἐλατῆρα. Iidem Codd.

Εἰς μελάνδετον &c.] εἰς μέλαν σε τε κύκλος καὶ θιςγάνον τι χερσὶ ταυρεία φόνε ἄρη τ' ἐννοῶ, καὶ φιλαίματον, &c. Alter Cod. εἰς μέλαν σε τὸ

σε τὸ σάκος ſuperſcripto κα ſuper σα. Καὶ θυγγάνον τι. In reliquis cum editis convenit.

Α'μαλάκτους] ἀλλάκτους. Alter vero Cod. ἀναλείκτους φέροντας.

Τὸ ἀδύνατον] τὸ δυνατὸν. Uterque Cod.

Οὐθεὶς οὕτως οὔτε] deeſt οὕτως.

Διὸ καὶ τὸν τοῦ πείθειν ὅρον ὑπ.] διὸ καὶ τῶν τοῦ πείθων ὅρ' ὑπ.

Μεγαλοφρωσύνης ἢ μιμήσεως] In utroque Cod. deeſt ἢ.

SECTIO XVI.

Ταῦτ' ἂν ὂν] ταυταῖς ἄνιε ὂν. Alter vero Cod. ταυτ' ἂν ὄν, ſuperſcripto αις ſuper ταῦτ'.

Ο'λίγα τούτων] τῶν uterque Cod.

Η῏ν ἡ κατὰ] deeſt ἡ.

Ε'λευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον ἀρ.] ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀρ.

Ο῞πως ἡμάρτετε οὐ μὰ] ἥμαρτε μα. Alter Cod. ἥμαρτε οὐ μά.

Φύσιν μεθιστὰς] μεθαστικῶς. Alter Cod. μέτεστακὼς.

Α'λγυνεῖ κέαρ] αἰγλυεῖ.

Ε῎τι δὲ οὐχὶ] ἔστι.

Φησιν ἐν Μαραθῶνι, &c. Uſque ad καὶ τοὺς εν πλατ.] φησι Μαραθῶνι καὶ τοὺς σαλαμίνι, καὶ ἐπ' αρτεμισίῳ ναυμαχήσαντας, φησι Μαραθῶνι καὶ τοὺς ἐν πλατ. Ita etiam alter Cod. niſi quod ſecundo loco non habet φησι μαραθῶνι.

SECTIO XVII.

In fine ἐν καταλύψει τηρεῖ] ἐν καλύψει. Alter vero Cod. ἐν καταλήψει.

SECTIO XVIII.

Prope primam lacunam, ἀπάγει] ἀπάγον.

SECTIO XIX.

Ηἴομεν, ὡς] ἤλθομεν ὡς.

Δώματα Κίρκης] δωμάτων καλλά. Alter Cod. δώματα καλά. Vide Apollonium de ſyntaxi pag. 14.

SECTIO XX.

Ε'παναφορὰς· ὅταν] ἐπαναφορὰς τῷ σχήματι τῷ βλέμματι τῇ φωνῇ· ὅταν uterque Codex.

Ο῞ταν ἐπὶ κόῤῥης] ὡς δοῦλον. Iidem Codd.

Ε'μβολὴν· ταῦτα] ἐμβολὴν ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόῤῥης φησί· ταῦτα iidem Codd.

Ε'παγγέλλων] ἀπαγγέλλων.

SECTIO XXI.

In fine, ἀπολύει τοῦ.] ἀπολύειν τοῦ.

SECTIO XXII.

Ξυροῦ γὰρ τῆς ἀκμῆς] deeſt τῆς in utroque Cod.

Ι῎ωνες, ἢ εἶναι] ἢ pariter deeſt in utroque Cod. alter vero pro ἐλευθέροισι habet ἐλευθέροις.

Δρηπέτησι· νῦν &c. Uſque ad ἐνταῦθα ἦν] δραπέτισι νῦν· ὧν· ἡμεῖς ἢ ὦ μὲν βούλησθαι ταλαιπωρίας ἐνδέχεσθαι παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν οἷοί τε δὲ ἔσεσθαι ὑπερβαλέσθαι τοὺς πολεμίους. ἐνταῦθ' ἦν. Alter Cod. δρ. νῦν ὧν ἡμεῖς ἢν μὲν βούλησθε ταλαιπωρίαις ἐνδέχεσθαι παραχρῆμα μ. π. ὑ. ε. οἱ. δ. ἔ. ὑπερβαλέσθαι τοὺς πολεμίους. ἐνταυθ' ἦν.

Προσέβαλον γὰρ εὐθὺς &c.] προσεσέβαλεν οὖν ἂν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ φόβου ὡς μηδ' ἀρχὴ φθανῶν πρὸς τὸ &c. Alter Cod. προσέβαλον οὖν ἂν εὐθὺς &c. ut ſupra.

SECTIO XXIII.

Διϊστάμενοι κελα.] διϊστάμενον κελα.

Αὐτὸ ἐπ' ἄλλων] ἀλλήλων.

Υ'περκείμενα αὔξησιν] αὔχησιν. Uterque Cod.

Ε'πεί τοι] ἔτι.

SECTIO XXIV.

Τὰ ἐκ τῶν] τὰ ἐκῶντα.

Καὶ δὴ Φρυνίχῳ &c.] καὶ δὴ φρενιχο δ' Μελανσιν. Alter Cod. καὶ δὶ Φρυνίχῳ, &c.

Τὸ γὰρ ἐκ τῶν] τὸ ἐκῶν. Alter Cod. τὸ ἐκ τῶν.

SECTIO XXV.

Διήγησιν ἔτι] ἐστιν. Quæ lectio in alio Cod. margini adſcribitur.

SECTIO XXVI.

Α'τειρέας] ἀτειρείας. Eadem lectio notatur in margine alterius Cod.

Α῎ντεσθ' ἐν] αὐτωθ' ἐν

Ε'σσυμένως] ἐσσομένως. Alter vero Cod. ἐσσυμένος.

Α῎νω ἰόντι καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι] ἄνω πλεῦσαι. Alter Cod. ἄνω πλεύσεαι. ἀφίξῃ uterque Cod.

Ε'μβὰς δυώδεκα ἡμέρας πλεύσεαι καὶ ἔπειτα ἵξεαι] δύο ἡμ. ἥξεις. Alter Cod. εμβ. πλεῦσαι δύο ἡμέρας ἔπειτα ἥξεις εἰς, &c.

Μερόη] μέρον.

Ε'ξεγειρόμενος] ἐξεγειρόμενον. Uterque Cod.

SECTIO XXVII.

Ἑτέρωθι νοήσω] ἐθέλοντα νοήσω. Uterque Cod.
Τὴν δ' ἀπίτομον ἀπ.] δι' ἀπόταμον. Ita. Alter Cod. δ' ἀπείτομον.
Ἑκαταίῳ κήρυξ, &c.] Ἑκταίῳ κῆεξ ταῦτα. Lege, Ἑκαταίῳ Κῆυξ &c. Ceyx nomen proprium. Vide Petr. Victorium in variis Lect.
Δύνατός εἰμι] εἰ μή. Uterque Cod.
Ἐξώσετε] πλώσετε. Alter Cod. τρώσετε & ad marg. πλώσετε.
Ἀσχίστροφον παρέστησεν] παρέτηκεν. Forte, παρέθηκεν.
Κεκλεισμένης] κεκλειμένης. Uterque Cod.
Πηνελόπη] πηνελόπην. Uterque Cod.
Ἢ εἰπέμεναι] Iidem Cod. non habent ἤ.
Infra deeſt κτῆσις Τηλεμάχοιο δαΐφρονος in utroque Codice.

SECTIO XXVIII.

Καὶ μέντοι καὶ ἡ περίφρασις] In utroque Cod. deeſt καὶ ἡ.
Διστάσει εν] διστάσδειεν.
Ἀλλ' ἡδέως] ἀλλὰ δεῶς.
Εἱμαρμένην] εἱμαρμένους. Mox τετυχηκένον.
Τινὰ τὴν ἐκ τῆς] τινὰ τῆ την ἐκ τῆς. Uterque Codex.

SECTIO XXIX.

Ἐπίκαιρον] ἐπικηρον. Uterque Codex.
Ἀσυμμέτρως] σὺν μέτρων.
Εἰ καί τισιν ἀκαίρως δοκεῖ, ἐν.] κἂν τισιν ἀκαίρως, ἐν. Uterque Codex.
Καὶ εἰ περίβατα] ὡσεὶ. Uterque Codex.
Ἄλις] ἄλλις. Ita. Vide an ἄλλοις, quod non puto.
Πεφιλολόγηται] πεφιλολογῆσθαι. Uterque Cod.
Ὅσον ὕψος ἡδυνῆς] ὅποσον ἦθος ἡδονῆς. Alter Cod. in margine πόσον ἦθος ἡδ.

SECTIO XXX.

Διέπτυκται] διέστυκται. Alter Cod. διέστυκται. Superſcripto πτ.
Καὶ ὡς πᾶσι] καὶ ὥσπερ ὡς πᾶσι. Uterque Codex.
Κατ' ἄκρον] κατάκρον.
Κάλλος, σαφήνειαν] εὐπρέπειαν. Alter Cod. εὐπίνειαν, βάρος. In margine εὐπρέπειαν.
Ἔτι δὲ τ' ἄλλα ἂν ὦσι] ἔστι δέ τ' ἂν ὦσι. Alter Cod. ἔτι δέ τ' ἂν ὦσι. Ita.

SECTIO XXXI.

Θρηϊκίης] θρηκίης.
Θεοπόμπου ἐκεῖνο τὸ ἐπαινετὸν διὰ τὸ ἀνάλογον] Θεόπομπου καὶ τὸν ἐπήνετον διὰ τὸν ἐναλλόγον. Alter Cod. θεοπ. καὶ τὸν ἐπήνετον διὰ τὸν αναλόγου.
Πράγματα] πράγματι.
Ἐπὶ τοῦ αἰσχροῦ] ἐπὶ τοῦ τὰ αἰσχροῦ.
Μεθ' ἡδονῆς] μεθηνῆς.
Καρτεροῦντος] καρτερότος.
Ἐναργέστατα] ἐνεργέστατα.
Κατέταμεν] κατέτεμεν.

SECTIO XXXII.

Ταῦτα μὲν ἀποδέχομαι] ἀποδέχοιμοι. Ita.
Πλῆθος καὶ τόλμην] πλήθους καὶ τόλμης. Uterque Cod.
Κακῶν δέλεαρ] κακὸν. Ex Sect. xxxv, in qua amanuenſis per errorem poſuit nonnulla ad hanc ſect. pertinentia.
Ἄμμα δὲ τῶν φλεβῶν, καὶ] ἄναμμα δὲ τῶν φλεβῶν τὴν καρδίαν, καὶ. Alter Cod. ἄναμμα tantum pro ἄμμα.
Οἷον αἷμα μαλακὸν] ὁποῖον μάλαγμα. Uterque Cod.
Ἐν αὐτῇ ἀκμάζῃ, &c.] ζέσῃ πηδῶσα εἰς ὑπ. Alter Cod. pro ἀκμάζῃ habet tantummodo ζέσῃ.
Μαγειρεῖον] μαγεῖον. Quæ ſectio habetur etiam in margine alterius Cod.
Μετὰ δὲ ταῦτα uſque ad νομὴν δὲ σαρκῶν] μετὰ δὲ ταῦτα σαρξὶ πάντα φύσιν κατεσκίασαν προβολὴν τῶν ἔξωθεν τὴν σάρκα οἷον τὰ πηδήματα προθέμενοι. νομὴν δὲ σαρκῶν. Uterque Cod.
Δεδηλωμένα ὥστε δεῖξαι] In utroque Codice deeſt ὥστε δεῖξαι. Alter vero Cod. proſequitur, ὡς μεγάλαι τε φύσιν.
Προαγωγὸν ἀεὶ] προαγαγὸν αἰ εἰς. Alter Cod. προαγωγὸν αἰεί.
Ἀπηνεῖς μεταφορὰς] ἀπηῶ εἰς. Alter Cod. ἀπὴν ἀκωεῖς. Ita. Et in margine ἀπηῶ.
Ῥάδιον ἐννοεῖν] ἐπινοεῖν. Uterque Cod.
Εἶναι δεῖ δίκην κρατῆρος κεκραμένην] εἶναι δι κατὰ κρατῆρος κεκραμένους. Alter Cod. omittit δεῖ tantum.
Ἐπιχειρεῖν] ἐπιχειρῶν. Uterque Cod.
Θεάματα ὁμολ.] θέματα ὁμολ.

SECTIO XXXIII.

Ἄρ' οὐκ ἄξιον &c. uſque πότερον] ὀρὸν καθολικῶς πότερον. Vide an, ἆρ' οὖν ἄξιον &c.
Καὶ ἔτι] ἔστι. Uterque Cod.
Ὡς αἱ ὑπερβολαὶ μεγέθους φύσει] ὡς ἐν ὑπερμεγέθεις φύσεως. Alter Cod ὡς αἱ μεγέθεις φύσεις.

Ἀναμαρτήτους ὡς uſque ad ἀγνοῶ τὸ δεῦ.] ἀναμ. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὐτὸ γίνεσθαι τὸ μέγεθος τῶν ἄκρων ἀνὰ ἐκείνου ἀγνοῶ τὸ δεῦ.

Πτάσμασιν] πταίσμασιν. Uterque Cod.

Ἀπολ. ὁ τῶν ἀργοναυτικῶν ποιητὴς] Ἀπολ. τοῖς ἀργοναύταις ποιηταῖς. Alter Cod. τῆς ἀργοναύταις ποιητοῖς.

Ἀρχίλοχου πο. η. ἀν. παρασύροντας κἀκεῖνα] Ἀρχίλοχον. παρασύροντας. Uterque Codex κἀκείνης. Alter Cod. κἀκείνῃ. In utroque autem mox deeſt ὁρμῇ.

SECTIO XXXIV.

Καὶ γὰρ μαλακίζεται ἀφ.] καὶ γὰρ λαλεύματα ἀφ. Alter Cod. κ. γ. λακεύματα ἀφ. Superſcripto λ, ſuper κευ.

Δημοσθένης λέγει] λέγεται. Uterque Cod.

Τότε ἠθικὸν] ὅτε.

Εὐπάλαιστον] εὐπάλαιστρον.

Παιδείας εὐστόχου] εὔστομα.

Οἰκτίσασθαί ποτε] τε.

Ἔτι εὐκαμπὴς] ἔστι, quæ lectio notatur in margine alterius Codicis.

Pro ὅταν δ᾽ ἐγγίζειν uſque ad ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ] hæc habet, τὸ γέ τοι περὶ Φρυγίας ἡ ἀθηνόγονος γλώσσης λογίδιον ἐπιχειρήσας γράφειν ἔτι μᾶλλον ἂν Ὑπερίδην συνέστησεν. ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ. Hæc etiam verba reperiuntur in alio Cod. immediate poſt illa verba πλέον ἀφίσταται. Præterea melius ibi legitur ἡ ἀθηνογλώσσης.

Ἔνθεν λαβὼν] ἑλὼν, quæ lectio extat etiam in margine alterius Cod.

Συντετελεσμένας] συντελεσμένας. Alter Cod. συντεταλεσμένας.

Ἔνθεν δ᾽ ὁ κύριον] ἔνθα δὴ κύριον. Uterque Cod.

Ἐπειδὰν] ἐπειδή. Iidem Cod.

Θεόπεμπτός τινα] θεόπεμπτε δεινά. Alter Cod. θεόπεμπτα δεινά.

SECTIO XXXV.

Λειπόμενος ὁ Λυσίας ὃ πλεῖον] ἀπουσίας ὁ μὲν πλεῖον. Uterque Codex.

Ῥῆνον] ἐρῆνον.

Καὶ τῶν πολλάκις] καί τοι.

Poſt πέτρους τε quædam per amanuenſis puto errorem deſunt. Legit enim πέτρους τε τοῦ γλώσσης ἐκείνου καὶ αὐτοῦ, &c.

Ἐκεῖνα ἂν] ἐκεῖν᾽ ἄν. Uterque Cod.

SECTIO XXXVI.

Ὡς εἴ τις] ὡς εἴ γε. Uterque Cod.

Φθόνου παραναίας] παροίας.

Ἐς᾽ ἂν] ἔτ᾽ ἄν. Locus iſte Cleobulo tribuitur a Laertio in ejus vita.

Ἐπὶ δὲ λόγου τὸ ὑπεραῖρον.] Deeſt λόγου. Alter vero Cod. legit, ἐπὶ δὲ τοῦ λόγου.

Ὑπεροχὴ πολλὴ] πλήν. Uterque Cod.

SECTIO XXXVII.

Εἰκόνες ἐκείνω] ἐκείνη. Poſtea amanuenſis per errorem ſubjunxit quædam ad ſect. XXXII pertinentia.

Χρὴ τὸ μέχει] χρὴ τὸ μὴ χρῆ. Ita.

Προοίμιον ἐξέθηκε] προοίμιταί ἐξέθηκε.

Ποιεῖ οἵ τε γὰρ Συρακούσιοι] ποιεῖν ὅπερ ὅτε γὰρ Συρακούσιοι.

Καὶ περιμάχητον ἦν τοῖς πολλοῖς] καὶ τοῖς πολλαῖς ἔστιν ὃ περιμάχητον. Melius alter Cod. καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτι ἦν περιμ.

Περιμάχητα ἔτι] περιμάχητον.

Ἐν τούτῳ σφέας &c. uſque μάχεσθαι πρὸς] τούτων φησὶν ἀλεξαμένους μαχαίρησιν ὅσοις αὐτῶν ἐπὶ ἐτύγχανον περιοῦσαι καὶ χερσὶ, καὶ στόμασι κατέχωσαν οἱ βάρβαροι. ἐνταῦθ᾽ οἷόν ἐστι τὸ καὶ στόμασι κατίσχεσθαι πρὸς. Alter legit τούτῳ ἔτι ἐτυγχ. & μάχεσθαι. In reliquis convenit.

Εὐλόγως] εὐλόγους. Uterque Codex.

Γελοῖον ὥσπερ τὸ ἀγρὸν ἔχ᾽ ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς] γελοῖον ἀγρὸν ἔχ᾽ ἐλάττω γῆν ἔχον γὰρ στολῆς. καὶ γὰρ &c. Alter Cod. γελοῖον ἀγρὸν ἔχα ἐλάττω γῆν. ἔχον γὰρ στολῆς. Neſcio an addat λακωνικῆς.

Ἐπειδὰν] ἐπειδή. Uterque Codex.

SECTIO XXXVIII.

In utroque Cod. deeſt ἐνέργημα.

Πλήρεις ἀποτελεῖ &c.] πλήρεις γκάζει βαίνειν ἐν ῥυθμῷ. Cætera deſunt amanuenſis, ut arbitror, errore.

Ἄλλοις ὅσοι] ὅση.

Καί τοι τὰ τοιαῦτα εἴδωλα] καί τοι ταῦτα. Alter Cod. καί τοι ταῦτα τά.

Ἀνθρώποις ἐμφύτων] ἐμφυῶς.

Κηλεῖν τε ὁμοῦ πρὸς] καλεῖ τε. Alter Cod. καλλὴν τε ὁμοῦ καὶ πρὸς.

Ἀλλ᾽ ἔοικε] ἀλλὰ καί. Alter Cod. ἀλλ᾽ εἰ καί.

Γε τῷ δοκεῖν] γε τοῦ δέκειν. Alter Cod. γε τοῦ δοκεῖν.

Ἐπιφέρει] ἐπιφέρειν.

Περιστάντα] περιστάντι.

Ὧν ἴσμεν] ὧν ὃς μέν.

Συνιστᾶσιν ἐπεί τοί γε ἐκ τῆς] συνιστάσει τότε ἐπεί τοι ἐκ τῆς. Alter Cod. συνιστᾶσι τότε ἐπεί τοί γε ἐκ τῆς.

Οὐ τὸ αὐτὰ δὲ] deeſt αὐτό.

SECTIO XXXIX.

Τὰ μεγάλα] μάλα. Ita.
Mox ἄλλο ἄλλη] deeſt ἄλλη.
Καὶ ἔτι τῷ δεσμῷ] Deeſt τῷ in utroque Cod.
Ἁρμόσαι ταῦτα, ὅμως] ταῦτα δ' ὅμως. Uterque Codex.
Ἀριστοφάνης] Ἀριστόφος.
Δεδήλωται μετά γε] δεδήλω τά γε.
Ὅπη τεθῇ] τεθῇς. Alter Cod. ὅποι τεθῇς.
Δῆλον ὅτι τῆς] διότι τῆς.
Μηδ' οἷον ἀποκύλισμα] μηδ' οἷον μὲν ἀποκυλ. Alter Cod. μηδ' οἷον ἀποκυλίσματος ſine τι.

SECTIO XL.

Μικροποιὸν] μικρόσει. Alter Cod. μικροποιοῦν.
Σεσοβημένος] σεσοκημένοι.
Τέλεον εἰς ὀρχηστικὸν] τελείον εἰς ὀρχεστικόν.
Κομψὰ] λομοψεί.
Καὶ ἔτι τούτων] ἐστι.
Ἀφέλκει] ἀφέλει.
Ἐνίοτε προειδότας] προειδοπαίτας. Inferius eadem repetens, προειδοπάστας. Alrer Cod. προειδόντας.
Καταλήξεις] καταλάξεις.
Γόμφοις] γόμφας.

SECTIO XLI.

Ἀκ. δὲ νῦν, μὴ τὰ δεόντως] ἀκ. δὲ νῦν, μὴ τὰ οὐ δεόντως. Alter Cod. ἀκ. δὲ νῦν μὲ τὰ δεόντως. Superſcripto μη ſuper με.
Ἀπόψυχα γὰρ &c.] ἀπόψυχα. τὰ γὰρ ἄκαιρον μῆκος ἀνακ. Uterque Codex.

SECTIO XLII.

Ἀδοξότερα] ἀδεξότερα.
Καὶ ὁ ἄνεμος] ἀλλ' ὁ.
Βρασσόμενος] δρασσόμενος.
Ἄχαρι] ἀχαριστί. Mox τὸ δὲ ἀχάριστον.
Ἐπρεσβεύετο] ἐπρεσβεύσετο.
Ἐκ τῆς γῆς] Deeſt τῆς.
Ἀλουργεῖς. ποικιλταί. λευκαὶ] ἀλουργῆ. ποικιλτά. λευκά.
Εἶδες ἂν ἐκπεποιημένων] εἶδ' ἂν ἐκπεσονημένους.
Τῶν ἄλλων χρησίμων] τῶν ἄλλων ἁπάντων χρ.
Ὥστε τοὺς προσιόντας] ὥς πότε.
Ὄχθους εἶναι καὶ λόφους ἀνωθουμένους] ὀχθρεῖναι καὶ λόφους αὐτῷ θυμένους.
Ἐπὶ τὰ ταπ.] εἰς τὰ ταπ.
Καὶ τῇ θαυμαστῇ] ἀλλὰ τῇ.
Σκηνῶν τε ὁλοχρ.] σαμνῶν τε ὁλοχρ.
Δὲ ὡς ὁλοχερῶς] δυσολοχερῶς.
Μᾶλλον εἰ πάντα] ἢ εἴπερ πάντων.
Οὕτως] οὕτω.
Τραπεζοκόμων καὶ ὀψοποιῶν ἡδύσματα] τραπεζοκόμων εἰπεῖν καὶ ὀψοποιῶν ὀδύσματα.
Ὄγκου πλεονάσματα] πλεονθήματα.
Ὡς συνῆν] ὡς συνεκνῶ.
Τοὺς τούτων] τῶν.
Καταισχύνασα] καταχύνασαν.
Ἐπὶ τὰ μικρ.] ἐπίγει. Neſcio an ſubſequatur τά.
Ἀσχημόνας] αἰχημόνας.

SECTIO XLIII.

Θαῦμά με ἔχει] Deeſt με.
Ἐναργεῖς] συνπρεχεῖς vel συντρεχεῖς.
Σπάνιον] σπάνιοι.
Κοσμική τις ἐπέχει] κόμι, τηρὰ πέχει. Ita.
Ἢ νὴ Δία ἔχῃ] ἢν ἡ δ' ἔφη.
Ἐφελκύσαι &c.] ἐπελπίσαι καὶ ἅμα διελθεῖν.
Εἰς οἰκέτην πίπτειν ἔφασκεν] οἰκέτας. ἔφασμεν.
Γλωττόκομα] γλωττοκῶμα.
Poſt lacnnam deeſt prima vox οἰκουμένης.
Πρὸς τούτοις] τούτων.
Κατὰ κάρα] κατὰ κάρας.
Ἔν τι γινῶσι] ἐν ἔν τι γινῶσασι. Ita. (V. C. S. M. ἀνάντι in marg.)
Μηδὲ πέρα φήμης] μηδέτερα.
Ἀλλὰ τοιαύτην] τοιούτων.
Τῶν βίων τὴν] τὴν τῶν βίων.
Κἀνόνητα] καπανητά.
Ἤδη βίους] ἄιους. Ita.
Ἀλλότριαι θῆραι] ἀλλοτρίων.
Πρὸς τῆς ἑαυτοῦ ἠνδραποδισμένοι] πρὸς τῆς ἠνδ-βυποδυσμένοι. Ita.
Κρατὴν τῶν μεγάλων] κρατὴν τῶν μαγάχων ἀ μαγάλον. Ita.
Ἀπολελύσθαι] ἀπολελεῖφθαι.
Μή ποτε τοῖς τοιούτοις] Deeſt τοῖς.
Επεί τοί γε ἀφεθεῖσαι] ἐπεὶ τόν τε.
Ἐπικαύσειαν τοῖς] ἐπικαύσει αὐτοῖς.
Δαπανῶν ἔφην] Fortaſſe legendum δαπανὴν ἔφην.
Τήν τε τοῦ ἄλλου] ὅ τήν τε.
Μοῖραν] μοίρας. In fine deeſt δοκεῖ.

VARIÆ LECTIONES

Ex altero melioris notæ papyraceo

CODICE VATICANO n°. 1417.

Non paucæ hujus Codicis lectiones, quæ cum præcedenti conveniunt, ſupra ſuis locis ſunt recenſitæ.

In titulo addit λόγων colore nigro, cætera rubro.

SECTIO I.

Φίλτατον παιδείας] φίλτατε τὸν παιδείας.

SECTIO II.

Ἔτι δὲ τὴν ἁπλ.] ἔστι.
Τῇ φορᾷ] τῇ φθορᾷ ſuperſcriptum.
Δεῖ γὰρ αὐτοῖς] αὐτοὺς ſuperſcriptum.
Ad oram Lacunæ habet, ἐνταῦθα λείπει φύλλον ἕν.

SECTIO III.

Ὑπὸ περιεργίας] περιεργασίας.
Ἀσχημονοῦσιν. εἰκότως] ἀσχημονοῦσιν εἰκότως.

SECTIO IV.

Τὴν τυραννίδα] τῆς τυραννίδος.
Διὰ τοῦτ' αὐτὸ Δίων] In margine διὰ ταῦτ' αὐτὸν Δίων.
Ἐκείνων γοῦν] μὲν γοῦν.
Ὄμματα μεταστρέψαις] ὄμματα στρέψαις.
Δέλτους θέλειν] θέλων puto legendum.
Μέγειλλε] Μεγείλλη.

SECTIO V.

Καὶ ὑπερβολαὶ καὶ τὰ πληθυντικὰ] καὶ αἱ μεταβολαὶ, καὶ ὑπερβολαὶ, καὶ τὰ πληθικά.

SECTIO VI.

Ἔσται δὲ ὦ φίλε] ἔστι δὲ ὦ φίλος.

SECTIO VII.

Ὑπερβάλλοντα] ὑπερβάλλοντι.
καὶ διὰ μεγαλ.] Deeſt διὰ.
Ἔχοντα ἢ πολὺ] ἔχοιτε ταύτην. ἢ πολύ.
Ἀναπλυσσόμενα] ἀναπιπλόμενα, & in margine ἀναπλυττόμενα.

SECTIO VIII.

Ἀδρεπήβολον] ad marginem ἀδρεπικόν.
Τοῦτ' ἄμφω] ταῦτ'.

SECTIO IX.

Τῆς δὲ ἐκ μὲν] Deeſt δέ.
Καὶ παντάπασιν] Deeſt καί.
Ὁ τύπος ἐξειρ.] τόπος.
Ἔτι τοῦ ποιητοῦ] ἔτι καὶ ποι.
Ὡς εἰς τὰ] forte legendum πῶς.
Ζεῦ πατὴρ] πάτερ.
Τοῦ ἥρωος] ἥρως.
Κατὰ τὴν ἀπακμὴν] ἀχμήν. Mox τῷ μεγαλοφυῆ pro τῷ μεγαλοφυεῖ, ut in prima Longini editione.

SECTIO X.

Ἀλογιστεῖ, φρονεῖ] ἀλογιστὶ φρονεῖ.
Παντὶ μὴν] Deeſt μὴν, ut in prima editione.
Ἀνεμοτρεφὲς] ἀνεμοτροφές.

SECTIO XI.

Ἔμπρακτον αὐτῷ] αὐτῶν.

SECTIO XII.

Φασὶ, λόγος] φασὶ λόγος.
Οὗτος ὁ ὅρος] Deeſt ὁ.
Deſunt hæc verba ἡ δὲ αὔξησις καὶ ἐν πλήθει.
Διόπερ ἐκεῖνο] δι' ὃ κεῖνο.
Μορίων] ὁρίων.
Κατασκευαζόμενον] κατεσκευασμένων.
Ταύτῃ τῆς] ταύτῃ τῇ τῆς.
Ἀμφιλαφὴς ἐμπρησμὸς] ἀμφιλαφής τις ἐμπ.
Ἀνειλεῖται] ἀνελεῖται.
Ἄλλοτε ἄλλως] ἀλλοίως.

SECTIO XIII.

Χεύματί τινι ἀψοφητὶ] τοιούτῳ τινὶ σχήματι ἀψοφητί.

Καὶ

Καὶ τοῦτο γε] καί γε τοῦτο.
Ἀναπνέον] ἀναπνεῖν.
Αὐτόθεν καὶ] Deeſt καί.
Ὁμηρικοῦ ἐκείνου] κείνου.

SECTIO XIV.

Διαπονοῦμεν] διαπονῶμεν.
Ψυχῆς ἀτελῆ] ἀτεκῆ.
Ὑστεροφημίας ὅλης] ὅλως.

SECTIO XV.

Εἰδωλοποιΐας] οὕτω γοῦν εἰδωλοποιΐας.
Συνεπτέραται] συνεπτέρωται.
Ὥσπερ οἱ ἑπτὰ] ὥσπερ καὶ ἑπτά.
Ξυνεβάκχευεν] συνεβάκχευεν.
Ποιετικὸν τὸ τοῦ λόγου] Deeſt τὸ.

SECTIO XVI.

Ἐμφερὴς] ἐφ' ἑξῆς.
Τὸ προκείμενον] τὸ περὶ προκ.
Deeſt ἄνδρες ἀθηναῖοι, & καὶ σωτηρίας.
Παρίστασθαι φρονεῖν] φρονῶν.
Καὶ κατὰ ταὐτὸν] Deeſt κατὰ.

SECTIO XVII.

Συμμαχεῖ] συμμαχεῖται.
Πρὸς τυράννους &c.] πρὸς τοὺς τυράννους βασιλέας· ἡγεμόνας· ἐν ὑπερ.
Τὰ τοῦ θυμοῦ] Deeſt τὰ.
Ὑποδέδυκε] δέδυκε.
Οὐ μὰ] Deeſt οὐ.
Τί τοιοῦτο] Deeſt τοιοῦτο.
Καὶ ἐγγυτέρω] ἀλλὰ καὶ ἐγγυτέρω.

SECTIO XVIII.

Μακεδὼν ἀνὴρ &c.] Μακεδὼν ἀνὴρ καταπολεμῶν τὴν Ἑλλάδα. τέθνηκε Φίλιππος.

SECTIO XIX.

Καὶ τὰ εἰς τὸν] Deeſt τά.
Ἐν τάξει γὰρ] ἐν πᾶσι.

SECTIO XXII.

Ὥσπερ λέγει] Deeſt λέγει.
Ἔχεται ὑμῖν τὰ πράγματα. ὁ δὲ] ἡμῖν.
Ἔτι δὲ μᾶλλον] ἔτι, cui ſuperſcriptum ἐστι.
Καὶ τὰ φύσει] κατὰ φύσει. Ita.
Καὶ ἔτι νὴ διὰ τὸ] καὶ ἔστιν, ſuperſcripto ἔτι, ἡ διὰ τὰ.

SECTIO XXIII.

Ἀντιμεταβολαὶ] μεταβολαί.
Ταυτὸν σπέρμα] ταυτὸν τὸ σπέρμα.

SECTIO XXIV.

Ἐπειθ' ἡ πελ.] ἐπειδεὶ, forte ἐπειδή.

SECTIO XXV.

Παίει εἰς τὴν] παίει τῇ μαχαίρᾳ εἰς τήν.

SECTIO XXVI.

Ἄγει, τὴν ἀκοὴν ὄψιν] ἄγει τὴν ἀκοὴν, ὄψιν.
Τὰ πράγματα ἐπ' αὐτῶν] τὰ πρόσωπα ἐπ' αὐτὸν ἴσασιν.

SECTIO XXVII.

Vide Senecæ controv. 5 lib. 2, in Arellio.

Ὃν δ' ἂν ἐγὼν] ὃν δή.
Διαμένειν τῷ γράφοντι] διαμέλλειν.
Τοὺς ἡρακλειδῶν ἀπογόνους] τοὺς ἡρακλείδας ἐπιγόνους.

SECTIO XXVIII.

Ὡς ὑψηλοποιὸν] ὡς οὐχ ὑψηλ.
Ἐμελοποιήσε] ἐμελοποιήσας.

SECTIO XXIX.

Καὶ παχύτητος] παχύτατον.

SECTIO XXX.

Δὴ περὶ τοῦ φραστικοῦ] δη αὐτοῦ.
Λοιπὰ ἔτι] ἐστι, ſuperſcripto ἔτι.
Πλὴν ἐν μὲν ποιήσει, καὶ] πλὴν ἐν μὲ ποιήσει καί.
*** ὑπτικώτατον &c.] ἱππικώτατον καὶ γονιμὸν *** τὸ δ' Ἀν.

SECTIO XXXI.

Ἰδιοτεύει τῷ σημαντικῷ] ἰδιοτεύειν τῷ σημαντικῶς.

SECTIO XXXII.

Προπεπωκότες] προπεπτοκότες. Ita.
Καὶ τὰ σφόδρα] Deeſt τὰ.
Θείως παρὰ] Θείῳ. Deeſt κατὰ πάντα τὰ μέλη.
Θυμοῦ ἐγέρσει] ἐπεγέρσει.
Αὐτὴν ἐλευθέραν] ἐλευθερίαν.
Ἐκφραστικοὶ] φαστικοὶ. Sic alibi pro φράσις, φάσις, &c.
Ἐγκεχυμένος] ἐκκεχυμένος.

SECTIO

SECTIO XXXIII.

Vide Plinium ep. 26, lib. 9.

Ἄξιον ἔτι] ἐστί.
Διημαρτημένον] διημαρτημένοις.
Κίνδυνος] κινδύνοις.
Τὰ δὲ μεγάλα] τό.
Ἀεὶ] αἰεί.
Ἐπειδὰν οἱ μὲν] ἐπειδή.

SECTIO XXXIV.

Μὴ τῷ ἀληθεῖ] Deeſt τῷ.
Ὅς γε τῶν] ὥστε τῶν.
Λείπεται, περιττεύει] λείπεσθαι, περιττεύειν.
Ὁ μὲν γὰρ] ὁ μέν γε ſuperſcripto γάρ.
Πάντα καὶ ἑξῆς] Deeſt καί.
Καὶ καρδίη] Deeſt καί.
Ἐς ἑαυτὸν] Deeſt ἐς.
Ἔχει καλοῖς] κακοῖς, & in margine καλοῖς.

SECTIO XXXV.

Βίον ὃς πλ.] βίον ὅσον πλ.
Καὶ μέγα ταχέως] καὶ μέγαν, καὶ καλὸν, ταχέως.
Ἀλλὰ Νεῖλον] ἀλλὰ τὸν Νεῖλον.

SECTIO XXXVI.

Ἐπειδὰν τὸ μὲν ἀδιαφορ.] ἐπειδή.

SECTIO XXXVII.

Ὑπερβάλλει τὴν λακ.] ὑπερβάλλειν.
Ἐκπαθείας] ἐμπαθείας ſuperſcripto.
In margine hujus ſectionis adnotantur hæc verba, περὶ συνθέσεως.

SECTIO XXXVIII.

Αὐλὸς μόνον ἐπιτίθησι] μὲν πιτίθησι. Ita.
Ἀναγκάζει] ἀναγκάσει.
Τὸ ἡρῷον] In margine τῶν ἡρώων.

SECTIO XXXIX.

Τὰ σώματα] In margine τὰ σύμπαντα.
Οὐδενὶ] οὐδέν.
Καθ' ἑαυτό τι] Deeſt τι.
Γενναῖον τὸ λῆμμα] γενναῖον καὶ τὸ λῆμ.

SECTIO XL.

Συγκείμενα] συγγείμενα.

SECTIO XLI.

Πηροῖ] πληροῖ. Peſſimo ſenſu.

SECTIO XLII.

Βρασοτομ.] δρασ.
Καὶ ἰδιωτικὸν] V. C. delet καί.
Ἄχαρι] ἀχαριστί.
Ἄχαρι] ἀχάριστον.
ἐπρεσβεύετο] Correct. ἐπρεσβεύσατο.
Ἀλουργεῖς] ἀλουργῆ, & ποικιλταί, & λευκά. Ἔτι δὲ κοῖλος.
Ἐκπεποιημένα] ἐκπεπονημένα.
Ἄλλων χρησ.] ἄλλων ἁπάντων χρησ.
Τοσαῦτα] τοιαῦτα.
Ὥστε] In margine ὥσποτε.
Ἀνωθουμένους] ἀντωθουμένους.
Ἐπὶ] εἰς in margine.
Καὶ τῇ] ἀλλὰ τῇ μαγειρείου.
Σκηνῶντε] σαμνῶντε in margine.
Τρυφὴν] τροφήν.
Ἢ πάντα] μᾶλλον ἢ εἴπερ πάντα.
Τραπεζοκόμων] V. C. addit εἰπεῖν.
Ὕψεσιν ῥυπαρὰ] ὕψεσιν παρά.
Ἀξίας] ἀξίαν.
Περιττώματα] περιθήματα.
Ἐπὶ τὰ] Ἐπείγει τά.

SECTIO XLIII.

Ἐναργεῖς] ἐντραχεῖς.
Ὑψηλαί δὲ] ὑψηλαί τε.
Φησὶν ἱκανὴ] ἱβανὴ φήασι. Correct. φησὶ καὶ νὴ in margine.
Ἐφελκύσαι] ἐπελπίσαι.
Διωθεῖν] διελθεῖν.
Οἰκέτην] οἰκέτας.
Καλούμενοι] V. C. addit δέ.
Συνάγει] συνάροι.
Πρὸς τούτοις] Πρὸς τούτους.
Κατάκαρα] κατάκρας.
Γεννῶσι] γεννῶσα.
Παρανομίαν ἂν] παρανομίας ἄν.
Μηδὲ πέρα] μηδ' ἕτερα.
Τοιαύτην] Τοιούτων.
Τῶν βίων] τὴν τῶν βίων διαφθ.
Ἀπολελύσθαι.] ἀπολελεῖσθαι. Correct. ἀπολελεῖφθαι in marg.
Κράτιστον δ' εἴη] Κρατ. εἰκῆ.
Τήν τε] ὁ τήν τε.
Δοκεῖ] delet V. C.

GABRIELIS DE PETRA
ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Ad ſingulas Sectiones συνόψεις μερικώτεραι.

Ad Sectionem primam.

HUJUS libri duæ ſunt partes primariæ, quarum poſterioris & primariæ quot ſint membra præcipua, ex illo, quod ſubjecimus diagrammate cuivis ſit ſatis perſpicuum.

Prioris vero, quæ nihil eſt aliud quam εἰσβολὴ, ut Longini verbo utamur, analyſis, antequam ſingularum, ut propoſitum eſt, ſectionum hypotheſes præmittimus, eſto ejuſmodi. Εἰσβολῆς τοῦ βιβλίου, *hypotheſis eſto.* Libri Cæcilii cenſura, & doctrinæ περὶ ὕψους ὑπόσχεσις, unde duæ illius partes perſpicuæ: ac priorem quidem conſtituit

I. Κρίσις & cenſura libelli, quem ſcripſit Cæcilius περὶ ὕψους: 1. Quod ſit ὅλης ὑποθέσεως ταπεινότερος. 2. Quod non attigerit, quæ ſunt præcipua: unde colligit, non eſſe ergo magnæ utilitatis.

II. Νουθεσία de ſcopo, ad quem ſcriptores collineare decet.

III. Caſtigationis ratio ἀπὸ τῆς ἀτελείας τοῦ βιβλίου repetita & confirmata: quod nempe de duobus, quæ in tradendis artibus requiruntur neceſſario, alterum omiſerit, ac quidem potius, quippe cujus gratia illud prius.

IV. Apologia, ſive potius τῆς ἀκριβοδικαίου κρίσεως, & cenſuræ ſuperioris ἐπιδιόρθωσις καὶ παραμυθία. Verum, inquit, non tam carpendus nobis auctor ille ob ea, quæ deſiderantur in ejus libro, quam laudandus ob iſtam commentationem & ſtudium, juxta illud, *in magnis voluiſſe ſat eſt.* Et, ut infra videbimus, Μεγάλως ἀπολισθαίνειν ἁμάρτημα εὐγενές.

Altera pars præfationis eſt, προέκθεσις doctrinæ, quam illuſtrat cauſa προκαταρκτικὴ, & perſonarum dignitate, quibus vult conſultum maxime hoc ſuo ſcripto, quibus tum ſeipſum, tum maxime ſuum Terentianum κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ μέθοδον λαμπρότητος accenſet. Ὑποσχέσει, ſive προεκθέσει, οἷον αἰτιολογήσας hanc appingit γνώμην, ſive ἀπόφθεγμα, de duobus, quibus proxime ad Deos, ex Demoſthenis ſententia, mortales accedere dicit, beneficentia ſcilicet & veritate.

Antequam vero ad rem aggreditur, προπαρασκευαστικῶς ad id, quod præcipuum eſt, properare ſe profitetur, omiſſa probatione accuratiore duplicis ὑποθέσεως, tamquam προγνώσεως, hoc eſt anticipatæ notionis in mente benevoli & eruditi lectoris, qualem teſtatur fuiſſe ſuum Terentianum. Nempe ita, *ſemper ad eventum feſtinat, & in medias res, non ſecus ac notas, auditorem rapit. Prior* ὑπόθεσις, ὅτι ἀκρότης καὶ ἐξοχή τις ἐστὶ τὰ ὕψη. Altera, ὅτι οἱ ποιητῶν καὶ συγγραφέων μέγιστοι ἐντεῦθεν μόνον ἐπρώτευσαν.

Utriuſque autem κατασκευὴ ab effectis.

Οὐ γὰρ εἰς πειθὼ &c. Quam ſubſequitur ἑρμηνεία & illuſtratio confirmationis, eique ſubjecta τῆς ἑρμηνείας ἐπικατασκευὴ κατὰ σύγκρισιν, eamque duplicem. Prioris ſententia, Nam τὸ πιθανὸν ut plurimum noſtræ eſt poteſtatis: at τὰ ὑπερφυᾶ vim quandam & robur ineluctabile præ ſe ferentia omnem auditorem ſuperant. Altera σύγκρισις. Præterea quoad orationem, in qua τὸ πιθανὸν tantum ſpectatur, tum inventionis dexteritatem & peritiam, tum rerum ordinem & diſpoſitionem, non ex uno aut duobus, ſed ex univerſo demum orationis contextu emergentem, vix animadvertimus. At ſublimitas in tempore & loco uſurpata, ſuas ſtatim vires oſtentat, turbinis aut fulminis inſtar omnia diſturbans, ac tandem τῆς προεκθέσεως συμπέρασμα, Ταῦτα γὰρ οἶμαι.

Ad Sectionem II.

Præmittitur, & ſane recte, hæc in anteceſſum excutienda quæſtio, εἰ ἔστιν ὕψους τις ἢ βάθους τέχνη. Exiſtimant enim aliqui non poſſe ullis artis præceptis τὸ ὕψος comprehendi, nec ulla doctrina parari, quia ſit φύσεως ἐν ἡμῖν οὐ τέχνης ἔργον. Naturæ opera autem ſi quis artis præceptionibus aſtringere voluerit, longe deteriora reddet. Sententia. Eorum quæ a natura proficiſcuntur non eſt ars. Atqui τὸ ὕψος, quod ideo μεγαλοφυὲς dicitur, hoc eſt granditas ſive ſublimitas, a natura eſt, γεννᾶται γὰρ τὰ μεγαλοφυῆ: Ergo, τοῦ ὕψους οὐκ ἔστι τέχνη, ac proinde τὰ μεγαλοφυῆ οὐ διδακτὰ γίνεται.

Hic Syllogiſmus hoc apagogico excipitur. Quorum non eſt ars, eorum nec ulla methodus: ſed contra futilis & temeraria confuſio

erit: Sed, ut iſti volunt, eorum, quæ a natura proficiſcuntur, nulla eſt ars: Ergo eorum quæ a natura proficiſcuntur nulla methodus, ſed temeraria quædam futilitas. Quod abſurdum ſequeretur neceſſario, ſi ſimpliciter major illa propoſitio admitteretur. Quare ita conſtituendum. etſi αὐτόνομον ἡ φύσις, adeoque (ut ad ſubjectam materiam addicamus, quod γενναιότερον dictum) ἐν τῷ ὕψει, non eſt tamen exiſtimandum eſſe ἀμέθοδόν τι, quia majori ex parte videatur φυσικὸν ἔργον τὸ ὕψος. Recte enim conveniunt in unum & amice conjurant φύσις καὶ τέχνη, juxta Agathonis illud, φύσις ἔστερξε τέχνην, καὶ τέχνη φύσιν.

Non vult tamen Longinus naturam cum arte, & artem cum natura confundi, ſed tanquam æquiſſimus judex vir criticus ſuum cuique κατ᾽ ἀξίαν tribuit, ut ſit natura tanquam στοιχεῖον ἀρχέτυπον τῆς γενέσεως τοῦ ὕψους: Ars vero habeat ipſius incrementa, exercitationem certiſſimam, & uſum. Sequitur ἐργασία εἰς κατασκευὴν ἐπιχειρήματος, de neceſſitudine, quæ intercedit inter utrumque, naturam & artem, ἀπὸ τοῦ ὁμοίου, ſive potius nova confirmatio a genere ad ſpeciem, ut ſit novum ἐπιχείρημα, quod τὸ εὖ inſinuat, Et quemadmodum rurſum &c. Quod alterum argumentum, ſeu ſimilis ἀπόδοσιν, confirmat proverbiali ſententia, Δεῖ αὐτοὺς &c. Quaſi dicat, non ſufficit ad granditatem natura, requiritur enim amplius prudentia & peritia artis, qua ceu ſtimulo excitetur nimius in illis ſtupor, in iſtis vero tanquam fræno temerarius impetus & ἀμαθὴς rudis illa audacia coërceatur, adeo ut ad naturam neceſſe ſit accedere artem. Quam concluſionem σεμνύνας ἐπάγων τὸ τοῦ Δημοσθένους ἀπόφθεγμα pluribus perſequitur. Nuda ſententia eſt, tolli naturæ illam δύναμιν, ſive διάθεσιν inutilem reddi, ſi ars ad ipſam non acceſſerit. Quod fit duobus modis: vel quum nullis artis præceptionibus excitata & adjuta natura tanquam ſopita & emortua manet, vel quum cæco impetu quodam abripitur deficiente artis fræno. Hæc videtur eſſe ſententia.

Ad Sectionem III.

Quanquam pleraque hic deſiderantur, partim tamen ex præcedentibus, partim ex conſequentibus facile colligimus novam hoc loco incipere debere ſectionem, in qua περὶ τοῦ ἀπηχένους ὄγκου καὶ παιδαριώδους egerit Longinus. Partem exempli granditatis vitioſæ & inanis potius tumoris, qui ſolo nitatur, feraturque impetu naturæ habemus: quam qui ſolam ſequuntur, τέχνης ἄτερ, Icarum imitantur. Dum enim ſublimia nimis petunt, ad viliſſima feruntur. Hoc vitio laboraſſe appoſitis exemplis docet Leontinum quendam Gorgiam, Calliſthenem, Clitarchum, Amphicratem, Hegeſiam, & Matridem. Subjungitque admonitionem, ut eo cautius agamus, quo ſumus proniores natura ad tumorem ambitioſe ſectandum, & omnem declinandam humilitatem. Quæ ut eo magis proſit, oſtendit, quinam ſint vitioſi tumores in oratione. De tribus vitiis in granditate, primum eſt κακὸς ὄγκος, quo qui laborant, hydropico ſimiles eſſe dicit.

Alterum vitium ſuperiori contrarium eſt τὸ μειρακιῶδες. Ejus definitio. Quinam ſint obnoxii huic vitio.

Parenthyrſus tertium vitii genus, quod fugiendum eſt in ſublimi oratione. Ejus definitio. Quum affectus, ubi affectibus opus non eſt, clamoſe & importune adhibentur. Huc referre poſſumus illud Horatii, quo hoc quoque vitium carpere viſus eſt,

> *Telephe, vel Peleu, male ſi mandata loquaris,*
> *Aut dormitabo aut ridebo.*

Ad Sectionem IV.

Frigidæ orationis exempla ex Timæo, Xenophonte, Platone & Herodoto.

Ad Sectionem V.

1. Ejuſmodi in oratione vitiorum una cauſa τὸ καινόσπουδον περὶ τὰς νοήσεις. 2. Ad aliam tranſitus, indicato fine quorſum hæc omnia, de quibus hactenus, ſpectant.

Ad Sectionem VI.

Vitia illa evitari non poſſe docet, niſi vera granditas cognita fuerit. Ejus ſcientiæ, & judicii accurati comparandi via.

Ad Sectionem VII.

Ὕψους ἴδια & notæ certiſſimæ omnium. 1. Illud magnum quod non excidit animo, ſed firma & indelebili retinetur memoria. 2. Nota, illa vera granditas, quæ per omnia & omnibus placet. Hæc duo τοῦ ὕψους ἀποτελέσματα in auditorum animis.

Ad Sectionem VIII.

Τοῦ ὅλου μερῶν, ſive Idearum, quas idem vocat auctor, quibus conſtat τὸ ὕψος, κατάστασις, & Cæcilii reprehenſio, quod in ſuo tractatu & partium enumeratione, quibus conſtituitur τὸ ὕψος, τὸ σφοδρὸν πάθος perperam omiſerit.

Ad Sectionem IX.

1. Ad granditatem mature aſſuefacienda oratorum ingenia, quæ alias naturæ donum. 2. Viri oratoris ne ſit φρόνημα ταπεινὸν καὶ ἀγεννὲς, quale ſervitiorum. Grandia enim verba, cujus graves & ponderoſæ fuerint ſententiæ, juxta illud Horatii in Arte,

Verbaque prævisam rem non invita ſequentur.

3. Ἐννοιῶν ἢ φρονημάτων μεγάλων exempla plura. 4. Homeri Iliadem ſcribentis & Odyſſeam concinnantis, adeoque utriuſque poëmatis differentia. 5. Digreſſio ad aniles quaſdam Odyſſeæ fabulas, & cur?

Ad Sectionem X.

Tranſit ad alia quædam & ipſa ὑψηλοποιὰ, qualia ſunt τῶν ἄκρων λημμάτων ἐκλογὴ, καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα ἐπισύνθεσις, αὔξησις, χύσις, μίμησις, φαντασία. De quibus ſingulis ſuis locis: ac primum de primo hac ſectione decima, cujus hæc membra. 1. Ad alia τοῦ ὕψους ποιητικὰ tranſitus, quorum eandem eſſe rationem inſinuat cum ſublimitatis ſententiis, quam accidentium cum ſubſtantia, vel etiam partium cum toto. 2. Quod primum ad τὸ ὕψος καὶ σφοδρὸν πάθος requiritur, nihil aliud eſt quam propoſitionum ex primariis ac ſummis circumſtantiis delectus & coagmentatio. 3. Exemplum luculentum, ejuſdemque conſideratio. 4. Ejuſdem aſſertionis ἐπανάληψις, de duobus illis, circumſtantiarum videlicet præcipuarum delectu, & in unum veluti corpus conſtructione, cum apoteleſmate. 5. Doctrinæ ejuſdem illuſtratio novis exemplis Homeri & aliorum auctorum, idque κατὰ σύγκρισιν. 6. Quæ hic cavenda, futiles nempe circumſtantiæ, quæ grandem deformant orationem.

Ad Sectionem XI.

1. Αὐξήσεως deſcriptio, quando ſcilicet, re hoc poſtulante, gravibus graviora ſemper in periodis, principiis & clauſulis multis, donec ad ſummum quid perventum ſit, continua ſerie advoluta attexuntur. 2. Pro varia materia variæ amplificationes. 3. In ſolis miſerationibus & extenuationibus a ſublimitate amplificatio ſeparata, alias vero nunquam deprehenditur. 4. Ad ſequentia tranſitus, oſtenſo diſcrimine αὐξήσεως, & doctrinæ proxime in ſuperiori ſectione traditæ.

Ad Sectionem XII.

1. Vulgaris definitionis αὐξήσεως refutatio 2. Illius nova definitio, & quid ab argumento & probatione differat. 3. Ciceronis cum Demoſthene comparatio. 4. In quibus Demoſthenicæ, quæ denſior eſt, & Tullianæ, quæ fuſior & copioſior, orationi ſit locus.

Ad Sectionem XIII.

1. Platonis locus, in quo μέγεθος διὰ χύσιν. 2. Μίμησις, imitatio præſtantiſſimorum auctorum: quæ ſit illius vis ſimilitudine & exemplis confirmat. 3. πρόληψις, qua illorum occupat & refutat ſententiam, qui factum iſtorum tanquam furtum damnarint.

Ad Sectionem XIV.

Doctrinæ continuatio tribus præceptis. Primum: Qui dicturus eſt, aut ſcripturus aliquid ſublimiori ſtylo, in Homerum, Platonem, Demoſthenem, Thucydidem intueatur, & methodo, quibus verbis iidem illud tractaverint, & expreſſerint, diligenter obſervet. II Præceptum: Scribendum, dicendumque tanquam in graviſſimorum illorum auctorum comitiis. III: Qui ſcribit, ne ſuam ætatem tantum, ſed perennem ſeculorum ſeriem cogitet, quo ſe reſpexiſſe, votique compotes factos eſſe ſplendide gloriantur in ſuis poëmatibus concinnandis Ovidius, & Horatius: Exegi monumentum ære perennius &c.

Ad Sectionem XV.

1. De Phantaſiis tum poëticis tum oratoriis. 2. Definitio γενικωτέρα. 3. Specialior vocabuli acceptio. 4. Inter poëticam & oratoriam diſcrimen. 5. Poëtica exempla. 6. Oratoria phantaſia proprio fine a ſuperiori diſtincta. 7. Illius vis, exemplum, & quid in probationibus efficiat. 8. Concluſio doctrinæ de particulis τοῦ ὕψους.

Ad Sectionem XVI.

De tertio ſublimitatis fonte, hoc eſt, de figuris, quarum alias ſententiæ, alias dictionis, juxta communem Rhetorum ſententiam, fecit. Conſtat porro hæc ſectio. 1. Προεκθέσει, qua dicturum ſe de figuris tantum aliquibus, quæ grandem efficiunt orationem, profitetur. 2. Demoſthenici loci δι' ὀμοτικοῦ σχήματος tractati conſideratione, ac eorum, quæ in jurejurando uſurpando ſpectanda ſunt traditione, ex ejuſdem Demoſthenis loci obſervatione.

Ad Sectionem XVII.

1. Figurarum & granditatis conjunctio neceſſaria. 2. Quod ſimplex figurarum uſurpatio abſque granditate odioſa & periculoſa, ut

contra earum magni vis, ſi auditorem lateant. 3. Quod ſit τῦ ὕψυς beneficio, tanquam jubare ſplendiſſimo ipſarum ſcintillas obſcurantis. 4. Cui illuſtrandæ & approbandæ doctrinæ inſeruit & alterum ſimile a pictura.

Ad Sectionem XVIII.

1. Πεύσεως καὶ ἐρωτήσεως in oratione vis. 2. Exemplum, ejuſdemque ad inſtitutum accommodata conſideratio. 3. Cujus generis maxime interrogationes grandem efficiant orationem?

Ad ſectionem XIX.

Currentem celerius & conciſam orationem efficiunt Aſyndeta.

Ad Sectionem XX.

Hactenus de figuris aliquot ſeorſim. Jam quid conjunctis viribus, & quod dixit Poëta πανσυδίῃ ὁρμώμεναι efficiant, ſubjecto exemplo oſtendit.

Ad Sectionem XXI.

Quæ ſit vis τῶν ἀσυνδέτων demonſtratio a contrariis, & illuſtratio ἀπὸ τῦ ὁμοίυ.

Ad Sectionem XXII.

1. Ad aliam figuram ὕψυς ποιητικὴν tranſitus, τὸ ὑπερβατὸν nempe. 2. Ejus definitio. 3. Definitionis particulæ illius, qua character affectus dicebatur, ſententia explicatior. 4. Ejuſdem declarationis approbatio ab artis & naturæ conſenſu. 5. Hyperbati exemplum ex Herodoto. 6. Explicatio. 7. Crebrius Thucydides, parcius Demoſthenes utitur. 8. Quid Thucydides frequenti hujus figuræ uſu conſignificet. 9. Quæ ſit vis τῦ ὑπερβατῦ, καθ' ὑπερβατὸν μακρὸν demonſtratio.

Ad Sectionem XXIII.

1. Quarumdam eodem pertinentium aliarum figurarum recenſio. 2. Quæ ſit ſingularium multitudinem ſectantium, 3. Et contra unitatem inſinuantium vis in oratione, cum exemplis. 4. Admonitio pro pluralium loco ſingularium.

Ad Sectionem XXIV.

1. Ἐπανάληψις doctrinæ de ſingularibus multitudinem ſignificantibus cum exemplis. 2. Cur tum collectiva ſingularia, tum pluralia unum quid notantia, pariter ad ornatum & vehementiam orationis conferant?

Ad Sectionem XXV.

Præſentis temporis pro præterito uſurpatio quid faciat? Exemplum.

Ad Sectionem XXVI.

Perſonarum commutatio lectorem rebus ipſis, quæ tractantur, admovet, & ut intereſſe ſibi illis videatur, efficit. Exempla ex Herodoto & Homero.

Ad Sectionem XXVII.

1. Τῆς τῶν προσώπων ἀντιμεταθέσεως ſpecies, qua fit, ut repente ipſe auctor, ἄνευ τῦ προλέγειν πάθος, illius perſonam induat, de quo verba facit. 2. Quid faciat? 3. Exempla.

Ad Sectionem XXVIII.

1. Periphraſis ὕψυς ποιητική. 2. Quod ex Platone, Xenophonte, & Herodoto deſumtis exemplis probatur.

Ad Sectionem XXIX.

1. Non ubique & cuivis ſine diſcrimine περιφράσει locus. 2. Plato ridetur a nonnullis, quod interdum viſus ſit hanc figuram uſurpaſſe intempeſtive. 2. Totius hujus tertiæ partis, in qua de figuris aliquot ſublimitatis actum, concluſio.

Ad Sectionem XXX.

1. Ad Phraſim tranſitus. 2. Quid efficiat. 3. Non ubique grandia verba & promiſcue uſurpanda.

Ad Sectionem XXXI.

1. De Idiotiſmo, ſeu vulgarium verborum uſu. 2. Anacreontis locus. 3. Theopompi alter, quem ſimul male a Cæcilio reprehenſum oſtendit. 4. Tertius Herodoti.

Ad Sectionem XXXII.

1. De plurium tranſlationum in una periodo uſurpatione. 2. Demoſthenis exemplum. 3. Quæ ſint audaciorum tranſlationum lenimenta ex Ariſtotele & Theophraſto. 4. Sententia Auctoris. 5. Troporum frequens uſus in deſcriptionibus. 6. Exempla Xenophontis ac Platonis. 7. Vitandus abuſus, cujus damnatus Plato. 8. Longini ac Cæcilii de Lyſia & Platone diverſæ ſententiæ.

Ad Sectionem XXXIII.

Quæſtionis (utrum ſcilicet interdum errans granditas, an probata & ἀναμάρτητος mediocritas præſtet? Hoc eſt, majoreſne an plures numero virtutes primas teneant?) κατάστασις. 2. Ratio quæſtionis. 3. Ad λύσιν προπαρασκευὴ, quæ cotinet πρόληψιν contrariæ ſententiæ & refutationem. 4. Unde λύσις, majores virtutes pluribus præſtare in quovis ſcripti genere. 5. Quam ſuam ſolutionem & ſententiam evincit & confirmat quadam oratoriæ communicationis ſpecie, κατ' ἀντίθεσιν καὶ σύγκρισιν diverſorum auctorum in ſuo genere.

Ad Sectionem XXXIV.

Superioris ſententiæ confirmatio Hyperidis & Demoſthenis comparatione.

Ad Sectionem XXXV.

1. Quid de Platone & Lyſia ſentiat contra Cæcilium, pronuntiat. 2. Mox τῦ τὰς μείζυς ἀρετὰς ἢ τὰς πλείςυς μᾶλλον θαυμάζεσθαι, adeoque

eoque cur magni illi auctores in ea fuerint ſententia, τὸ διότι humanæ mentis & ingenii excellentiam σεμνοτάτῃ deſcriptione ſubjicit.

Ad Sectionem XXXVI.

1. Ἐπανάληψις τῆς ἀντιθέσεως inſtitutæ comparationis eorum, qui grandem, cum iis, qui mediocrem ſectantur orationem: qua oſtendit, ſemper excellere quamlibet ἀναμαρτήτου πολὺ ἐφεστῶτας τὰς μεγαλοφυεῖς, etiam omnis ævi hominum judicio. Πρόληψις τοῦ ἀντιπίπτοντος, καὶ λύσις per diſtinctionem τῶν ἀνομοίων. Ἐπάνοδος, in qua quod quæſitum ſtatim initio ſectione ſecunda, cum iis, quæ ſupra quærebantur ſectione XXXII, complexus, perfectionem in artis cum natura amice conſpirantis conjunctione poſitam eſſe tandem conſtituit.

Ad Sectionem XXXVII.

1. Poſt bene longam digreſſionem ad τὸ φραστικὸν reditus, de quo quarto ſublimitatis fonte cœpit dicere ſectione XXX, & de metaphora ſectione XXXI, quibus haud ita abſimiles eſſe dicit Parabolas & Iconas. 2. Admonitio de ſervando modo in hyperbolis. 3. Iſocrates reprehenſus. 4. Quæ ſint optimæ hyperbolæ exemplis demonſtratur Thucydidis & Herodoti. 5. Quo pacto incredibiles hyperbolæ non ineptæ interdum videri poſſint.

Ad Sectionem XXXVIII.

1. Quintus fons ſequitur τοῦ ὕψους, apta nempe orationis compoſitio, de qua ad inſtitutum quantum attinet dicere propoſitum καὶ ἀποδιώξιν longioris tractationis, harmoniam ſcilicet perſuadendi & delectandi vim, ſive facultatem tantum non eſſe, ſed admirabile libertatis & affectuum inſtrumentum. 2. Quod argumento (ut dicitur) a minori ad majus probat & illuſtrat, a muſicorum inſtrumentorum concentu ad naturalem illam orationis compoſitionem, cujus longe aliæ vires: ex collatione fit ſatis perſpicuum. Obſerva in compoſitionis natura & viribus deſcribendis compoſitionis exemplum luculentiſſimum. 3. Aliud tamen ſequitur ex Demoſthene: ejuſque conſideratio.

Ad Sectionem XXXIX.

1. Altera compoſitionis ſpecies, non verborum tantum, ſed maxime τῶν μελῶν, membrorum, quibus ὅλον τι συνίσταται in periodo, quæ eſt tanquam corpus ſuis membris τῷ τῆς ἁρμονίας δεσμῷ compactum. 2. Quæ ſit vis ejuſcemodi compoſitionis? nempe ea vis eſt τῆς συνθέσεως, ut auctores, qui ſuapte natura tales non ſunt, grandes efficiat. 3. Quod ſubjectis probat exemplis.

Ad Sectionem XL.

Quæ in compoſitione ſublimitati adverſentur, Pyrrichii nempe, Trochæi, Dichorei, brevibus conſtantes ſyllabis dictiones.

Ad Sectionem XLI.

1. Contraria etiam granditati conciſa nimis oratio. 2. Exceptio. De iis, quæ intempeſtivam prolixitatem ſectantur, quid ſentiat Rhetor?

Ad Sectionem XLII.

Granditatem dedecorat & corrumpit verborum exilitas: duplici demonſtratur exemplo, Herodoti uno, altero, eoque longiori, Theopompi.

Ad Sectionem XLIII.

Appendix, in qua excutitur quæſtio illa, qui fieret, ut ætate Longini non tam clari & ſublimes uti antea reperirentur oratores? Reſpondet, primo aliam eſſe Reipub. formam: Democraticam ingeniorum nutricem fuiſſe, quippe ſub qua libertas fuit Eloquentiæ alumna & mater: quæ ratio, quia odioſa, devolutis ad unius arbitrium & imperium rebus, non ſuam, ſed philoſophi cujuſdam ἀνωνύμου, & recentis ex vulgo, fuiſſe dicit: eamque, ut omnem declinet invidiam, refutare voluiſſe videtur, a querula hominum natura, qui ſua ſorte nunquam ſint contenti. Cauſas deinde alias attexit. 1. Ἀπερίορισον πόλεμον: 2. Avaritiam, deinde luxum: hinc occaſionem arripit in divitias invehendi pluribus: quippe quibus factum, ut cum ipſis hominibus boni quoque mores perierint. Tandem poſt multa concludit, quum ita cupiditatibus mancipati fuerint ſui temporis homines, præclare cum ipſis actum eſſe, quum alterius, atque adeo unius arbitrio ſubjecti fuerint.

GABRIELIS DE PETRA IN DIONYSIUM LONGINUM,

Synoptica PRÆFATIO.

SCRIPSERAT *Cæcilius quidam, haud dubie Siculus ille Rhetor Calactanus, cujus meminerunt Dionyſius Halicarnaſſeus, Quintilianus & Athenæus* Δειπνοσοφ. *lib. 6, præter alia, libellum de grandi oratione, in quo tractatu quum non uno modo peccaſſe, pluribus obſervatis & notatis ejus erroribus, Dionyſio Longino Critico, ejuſdemque familiari Poſthumio Terentiano videretur, quod puta ſtylo (quippe humili nimis) ſuſceptæ materiæ dignitati non reſponderet: quod præcipuam de duabus partibus tractationis, ſola nempe* τοῦ ὕψους *deſcriptione contentus, viam & rationem tantæ facultatis conſequendæ neglexiſſet: quod ne ſic quidem in priori illa ſuæ tractationis parte ea omnia, quæ in conſtitutionem* τοῦ ὕψους *veniunt,* τὸ πάθος παραλιπὼν *recenſuiſſet: quod privato quodam erga Lyſiam affectu perperam Platonem ipſe poſtpoſuiſſet, atque hujus generis plures alios errores commiſiſſet, operæ pretium facturum ſe putavit auctor graviſſimus, juxtaque non ſui tantum Terentiani (cui* συνταγμάτιον *inſcriptum voluit) ſed maxime literatorum omnium utilitatis ſtudioſiſſimus, ſi in compendium, quæ præcipua ſunt in hac doctrina de ſublimi oratione, redigerentur. Quocirca præfatus ea, quæ ad ſcribendum impuliſſent, ad rem aggreſſurus, in anteceſſum vice* προπαρασκευῆς *ad ſequentem doctrinam quærit ordine & neceſſitate adactus, quod nempe, huic dubitationi niſi fuerit ſatisfactum prius, ſequentia non poſſint ſubſiſtere, utrum arte* τὸ ὕψος *comprehendi poſſit, quia plane videatur eſſe a natura? Non it inficias,* τὸ ὕψος φύσεως ἔργον τι εἶναι ἐν ἡμῖν, *ſed tamen illud nihil eſſe niſi ars ipſa acceſſerit, quippe qua naturalis illa ad granditatem diſpoſitio excitatur in nobis, aut nimium luxurians ceu fræno intra limites proprios continetur. Hic* κατὰ παρέκβασίν τινα *ad vitioſos digreditur tumores,* τὸ μειρακιῶδες, καὶ παρένθυρσον, *quibus frigida redditur oratio: cujus appoſitis exemplis ad rem* ἐπανιὼν *notas duas certiſſimas* τοῦ ὕψους *præmittit: atque his ita in anteceſſum prorogatis* κατὰ τὴν εὐκρινείας μέθοδον *quinque illius partes, ſive Ideas enumerat conſtituitque, 1. Sententiarum amplitudinem & gravitatem? 2. Vehementem, & animos concitantem, qui enthuſiaſticus dicitur, affectum: 3. Ornamenta hujus Characteris propria: 4. Præſtantem phraſin, 5. Denique aptam ad hæc in dignitate & ſublimitate poſitam compoſitionem: de quibus ſingulis ſeorſim dicturum ſe pollicetur, ſi modo refutarit errorem Cæcilii ad hanc partitionem, qui exiſtimavit primum & ſecundum,* τὸ ὕψος *ſcilicet &* τὸ σφοδρὸν πάθος, *idem eſſe: qua diſtinctione, quid per utrumque intelligendum ſit paucis aperit. Hinc præceptum de mature aſſuefaciendis ad grandia oratorum ingeniis, & ab humilibus cogitationibus avertendis, grandium poſtmodum ſententiarum nova ſubjicit exempla, eaque varia. Ex quibus oblata occaſione digreditur in comparationem Homeri cum Homero, Homeri, inquam, ingenii viribus florentis, Iliademque ſcribentis, & Homeri jam ſeneſcentis Odyſſeam ſuam concinnantis. Hinc prætermiſſo altero ſublimitatis fonte (quod ſeorſim* περὶ τοῦ σφοδροῦ πάθους *alio libro ſcripturus ſit, quemadmodum pollicetur & profitetur in fine ſect. 11, & ultima hujus libri ſub finem) alia quædam* ὑψηλοποιὰ *inveſtigat, perſequiturque, verbi gratia, circunſtantiarum delectum, earumdemque in unum veluti corpus, conductionem, cujuſmodi ſunt quæ rem vel comitantur, vel conſequuntur. Signa,* τὴν αὔξησιν, *cujus craſſius deſcriptæ plures eſſe ſpecies, pro rerum amplificandarum varietate eſſe monet, ejuſdemque veram definitionem & diſcrimen, quo tum a ſublimitate ipſa, tum ab argumentis & probationibus differt, ſubjicit: quibus omnibus appingit Ciceronis & Demoſthenis comparationem, ita ut hunc (Demoſthenem inquam) ab Amplitudine & Majeſtate orationis, illum vero a fuſiori & vehementiori oratione amplificationum ſcilicet, quibus excellit, beneficio commendet. Unde tertiæ virtuti locus in* χύσει, *qua non tam moveri, quam perfundi & veluti infuſione quadam foveri auditorem ipſum aſſerit:* μεγεθύνεσθαι *tamen, hoc eſt, grandeſcere hac ipſa virtute Orationem exemplo Platonis docet, quam quum ex ipſius & aliorum graviſſimorum auctorum lectione intelligamus, & comparemus nobis, hinc fit, ut quartam addat virtutem* τὴν μίμησιν, *imitationem præſtantiſſimorum quorumque auctorum: qua non aliter affici imitatores ipſos affirmat, quam Tripodi olim*

admo-

admotam Pythiam oraculum conſulentibus reſponſa daturam moveri & incitari ſolitam ex veterum monumentis intelligimus. His adduntur tum imitatorum exempla, tum de vera imitatione aliquot præcepta. Quum vero interiores etiam formarum fictiones, quas phantaſias vocant, ſint ὑψηγορίας, adeoque τοῦ ἐνθουσιαστικοῦ πάθους, ποιητικώταται; de iis etiam quædam pro compendii ratione tandem dicendum eſſe cenſuit, poſita generali τῆς φαντασίας definitione, & phantaſiæ a phantaſia ex diverſo fine diſtinctione, atque utriuſque tum poëticæ tum rhetoricæ deſcriptione & illuſtratione, ut jam ex his conſtituere liceat grandem & vehementem orationem vere dici poſſe, quæ, habito præcipuarum Circunſtantiarum in unum veluti corpus coaleſcentium delectu, amplificatione, præſtantiſſimorum quorumque auctorum imitatione, ac denique μεγάλαις, quas vocant, φαντασίαις perficitur. Quoniam vero τὸ ὕψος ſua ſibi, quibus circunfulgeat, vendicat ornamenta, hinc τοῖς σχήμασιν utriuſque generis, tum διανοίας tum λέξεως, τοῦ ὕψους ποιητικοῖς datus tertius locus. (Secundum enim tenent, ubi τὰ παθητικὰ deſiderantur, particulæ ſuperiores ὑψηλοποιοὶ, de quibus hactenus dictum eſt) qualia ſunt ὅρκος non tantum ἠθικὸς, ἀλλὰ ξένος καὶ ὑπερφυὴς, inſolens & magnitudine inſigne jusjurandum, Interrogationes, & Percontationes, Aſyndeta, Hyperbata, Polyptota, Congeries, Commutationes, Gradationes, Numerorum, Temporumque Enallagæ, Perſonarum commutationes, loco denique & tempore adhibitæ Periphraſes, quæ omnia ex tertio ὑψηγορίας fonte ſcaturiunt. Quarta cauſſa & ipſa ποιητικὴ τοῦ ὕψους his additur γενναία φράσις, id eſt, genus dicendi exquiſitum, poſitum in duabus partibus, verborum delectu & tropis. Ait ergo rebus magnis exprimendis μεγάλα καὶ σεμνὰ ὀνόματα adhibenda eſſe. Quoad metaphoras non duabus tribusve tantum locum eſſe poſſe in eadem periodo, ſed pluribus etiam, ubi nempe, quum affectus torrentis inſtar aguntur, eaſque tanquam neceſſarias ſimul rapiunt, volvuntque ſecum magna copia, τὰ πάθη χειμάῤῥου δίκην ἐλαύνεται, καὶ τὴν πολυπλήθειαν αὐτῶν ὡς ἀναγκαίαν συνεφέλκεται. In genere, tropos in locorum tractationibus & in deſcriptionibus uſurpari percommode illuſtri Platonis loco & exemplo demonſtrat, quorum tamen abuſum eo diligentius cavendum eſſe monet, quod interdum idem Plato nonnullis eo laborare viſus ſit: ex quo factum, ut Platoni Lyſiam præferre voluerit Cæcilius: quam ut non ſatis idoneam & ſufficientem cauſam refutat Criticus ſpecie quadam λύσεως, quæ dicitur κατ' ἀντιπαράστασιν. Eſto, (inquit) peccarit ſane interdum Plato, in omnibus alias magnus. Non ſequitur tamen inde Lyſiæ, qui nunquam erret, poſtponendum eſſe, quod majores virtutes pluribus virtutibus præſtent in omni ſcripti genere. Ad quam ſuæ ſententiæ confirmationem progreditur propoſita hac quæſtione, Utrum præſtet oratio ſublimis nonnunquam errans, an mediocris, quæ nunquam erret? Reſpondet, orationis virtutes non ex numero, ſed ex præſtantia æſtimandas eſſe. Quam ſuam ſententiam aſtruit & confirmat κατ' ἀνακοίνωσίν τινα, id eſt, oratoriæ communicationis ſpecie quadam, facta optione diverſi generis auctorum, quibus tandem appingit τὸ διότι ab humanæ mentis & ingenii præſtantiæ magnifica deſcriptione. Unde τὴν ἀντίθεσιν ἐπαναλαβὼν, quid de utroque ſcriptorum genere ſentiendum ſit, pronuntiat, ἀναμαρτήτοις quidem & mediocribus auctoribus ſuam laudem non eſſe tollendam: at graviſſimorum auctorum grande ſemper ſectantium genus dicendi ſcripta ita ſuſpici, ut una ſublimitatis virtute alia vitia ſive errata redimi & compenſari poſſe, ſemperque, πρωτεύειν iſtos Heroas, quales Homerus, Demoſthenes, Plato etiam, aliquoties lapſos aſſerat, ac tandem artis cum natura amice conſpirantis conjunctionem requirat. Mox κατ' ἐπάνοδον, poſt bene longam digreſſionem, ad τὸ φραστικὸν reditus, de quo quarto Sublimitatis fonte dicere cœperat ſupra ſectione XXX, & de Metaphoris XXXII, quibus jam haud ita abſimiles eſſe dicit Parabolas & Iconas, in quibus proinde modum ſervandum eſſe cenſet. Quibus omnibus tandem quinta & ultima pars, eaque τοῦ μεγέθους αἰτία ἡ ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει σύνθεσις adjicitur: cujus quidem admirabili quadam verborum conjunctione deſcriptæ, accommodate ad inſtitutum vires perſequitur & illuſtrat, quod non ſit πειθοῦς μόνον ἀλλὰ καὶ πάθους, hoc eſt, non ad delectationem modo, ſed ad motum quoque animorum valeat: in qua Pyrrhichios, ut & contrarios Trochæos, Dichoræos, & id genus alias brevibus ſyllabis conſtantes dictiones, conciſam item, hoc eſt, mutilatam orationem, & exilia verba diligenter cavere jubet. Hic finem facturus περὶ τοῦ κορωνίδα ἐπιτίθεσθαι vice Corollarii quærit, qui fieret ut ſua jam ætate non tam præclara, ut antea, vigerent ingenia. Hanc ἀπορίαν ut lubricam & periculoſam non ſuam, ſed philoſophi cujuſdam, ἀνωνύμου tamen, eſſe dicit, ut prioris ſolutionis invidiam declinet, quippe qua non mediocriter Imperatorem offendi poſſe ſuſpicabatur merito. Cauſam enim τοσαύτης ἀπορίας μεγάλων φύσεων mutatæ Reipublicæ formæ tribuit, eamque collatione utriuſque Democratici & Monarchici ſtatus ad inſtitutum accommodata firmat. Quod ſub illo, Democratico inquam,

fuerit

fuerit μεγάλων φύσεων ἀγαθὴ τιθηνὸς ἡ ἐλευθερία : contra, devoluta rerum ſumma ad unius arbitrium ſucceſſerit ἡ δουλεία, quæ non aliter, quam τὰ γλωττόκομα πυγμαίων αὐξήσεις κωλύοντα, oratorum ingenia in cuſtodia contineat, ut jam non oratores, ſed adulatores inſignes naſcantur & emergant: quam tamen ſolutionem tanquam vulgi, ut minus idoneam caute eludit & elevat in gratiam Aureliani, qui tum rerum potiebatur, a querula hominum natura in præſenti rerum ſtatu nunquam acquieſcentium, ſubſtitutis aliis cauſis, avaritia, voluptate, divitiis, faſtu, arrogantia, luxu, contumelia, inſolentia, negligentia, corruptiſſimis denique ſui temporis moribus: quibus factum, ut amiſſa libertate unius Imperio Rempublicam ſubjici e re ipſius fuiſſe, appoſita breviſſima ad inſequentem, qui non extat hodie, περὶ τῶν παθητικῶν libellum προπαρασκευῇ concludat.

EJUSDEM
ἈΠΟΡΊΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΊΑΝ
ἐχούσης, Λύσις neceſſario præmiſſa.

QUUM videantur duo illi artis dicendi coryphæi (Hermogenem Rhetorem illum præſtantiſſimum, & Dionyſium Longinum ξυμπάντων τεχνογράφων κρατικώτατον intelligo) τοῦ μεγέθους (quod Hermogenis verbum) καὶ τοῦ ὕψους ἢ ὑψηγορίας, ἢ μεγαληγορίας, ἢ μεγαλοφυοῦς καὶ ὑπερφυοῦς (quæ ſunt Longini vocabula) nominibus idem intelligere: Quæritur, qui fiat, ut idem ſubjectum tam diverſa ratione tractarint? Notum enim τὸ μέγεθος ab Hermogene in ſuas tributum ſpecies, σεμνότητα, τραχύτητα, σφοδρότητα, λαμπρότητα, ἀκμὴν, καὶ περιβολὴν: & unicuique ſpeciei ſententias & ornamenta propria aſſignata fuiſſe, quibus ceu notis & differentiis propriis idea ab idea diſtinguitur: contra nullam fieri a Longino τοῦ μεγέθους ἢ τοῦ ὕψους ſpecierum mentionem; ſed duntaxat quinque, velut quas ille vocat fontium, a quibus omnem orationis granditatem, cujus tandem cunque illa ſit ſpeciei, derivat. Verumenimvero tam diverſæ ejuſdem hypotheſεως tractandæ ratio non aliunde orta, quam ex diverſo fine propoſito utrique auctori. Hermogeni enim artem dicendi perfectiſſime tradere in animo fuiſſe nemo neſcit: Dionyſium contra, neglecto hoc ſcopo, iſtius partis Rhetoricæ, ſeu ſpeciei δεινότητα, & (ut loquuntur) ſummum tantum apicem ſectari. Non enim tyronibus, ſed jam in arte exercitatis ſcribere ſe profitetur, πολιτικοῖς, δηλονότι, ἀνδράσι, μάλιστα δὲ φιλτάτῳ παιδείας ἐπιστήμονι Terentiano ſuo. Quocirca in κατασάσει doctrinæ ſuæ vult προϋποκεῖσθαι ὥσπερ ἔδαφός τι κοινὸν τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν ταῖς πέντε τοῦ ὕψους ἰδέαις, ἧς χωρὶς ὅλως οὐδὲν ἐστι γενέσθαι? Atque eo ſe collineare profitetur ipſe, (quod neglexit Cæcilius) ut doceat, quo pacto noſtra ingenia ad aliquantulum Amplitudinis incrementum provehere quiſque valeamus, δι' ὅτου τρόπου τὰς ἑαυτῶν φύσεις προάγειν ἰσχύοιμεν ἂν εἰς ποσὴν μεγέθους ἐπίδοσιν. Atque adeo quo pacto grandis fieri poſſit Orator: quod naturæ vel artis beneficio nobis contingere docet (in utriuſque vero conjunctione omnibus conteſtantibus conſummatæ facultatis terminum ſtatuit) duos primos fontes αὐθιγενεῖς a natura, reliquos vero tres ab arte ſcaturire aſſerit: a quibus fontibus ita granditatem deducit, ut ſeorſim etiam aliquid per ſe poſſint ſinguli: ut ſola etiam συνθέσει Demoſthenem interdum, ferme ſemper Euripidem μεγεθύνεσθαι, & aſſurgere, exemplis luculentis demonſtret. Et hoc reſpectu πηγὰς, *fontes*, nominavit: quatenus vero ſimul vel omnes, vel aliquæ concurrunt, μοίρας συντελούσας εἰς τὸ ὕψος vocavit. τῷ ἁδρεπηβόλῳ περὶ τὰς νοήσεις, σεμνότητος, λαμπρότητος, καὶ περιβολῆς ἐννοίας, ut τῷ σφοδρῷ καὶ ἐνθουσιαστικῷ πάθει τραχύτητος, σφοδρότητος, & id genus alias ſententias incluſit. Ad quod duplex φύσεως ἔργον ἐν ἡμῖν refero, quæ de præcipuarum circunſtantiarum delectu & coitione in unum veluti corpus, de amplificatione, fuſa & copioſa oratione, de imitatione, & phantaſiis inſuper ὡς ὑψηλοποιοῖς adjiciuntur, quæ continuo deinde traduntur de figuris utriuſque generis διανοίας καὶ λέξεως, de phraſi præſtanti, de apta verborum membrorumque junctura & compoſitione, τῇ τέχνῃ, hoc eſt arti, illa omnia accepta referenda, ſub quibus ἐννοιῶν μέθοδον, λέξιν, συνθήκην, ἀνάπαυσιν, ῥυθμὸν neceſſario comprehendi puto. Atque hoc modo facillime utrumque auctorem conciliari poſſe conſtituo: ut videatur ſe habere Hermogenis Rhetorica ad iſtam περὶ ὕψους præſtantiſſimam Longini doctrinam, quomodo Analytica priora ad ἀπόδειξιν, hoc eſt, ut id videatur eſſe in univerſa Elocutione τὸ ὕψος, quod in Analyticis ἡ ἀπόδειξις. Χαιρέτω δ' ὅμως ἕκαστος, οἷς ἥδεται.

Totius

Totius Doctrinæ περὶ ὕψους *Diagramma*,

- **Τὸ ὕψος, *Granditas, cujus fontes V.***
  - 1. τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον, *hoc eſt, Sententiarum amplitudo & gravitas.*
  - 2. τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος, *vehemens, & animos concitans, qui enthuſiaſticus dicitur, affectus. De quo proprio tractatu dicturum ſe alibi promittit ſect.* 11, *& ultima.*
    - (1 and 2:) μεγάλων ἐννοιῶν καὶ παθητικῶν, *id eſt, Gravitatis ſententiarum & affectuum* ποιητικά.
      - 1. τῶν ἄκρων λημμάτων ἐκλογὴ, καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα ἐπισύνθεσις, *præcipuarum circumſtantiarum delectus, earundemque in unum veluti corpus conductio.*
      - 2. ἡ αὔξησις, *amplificatio, cujus*
        - ὅρος γενικώτερος, *definitio generalior.*
        - ἰδικώτερος, *magis propria.*
        - αὐτῆς καὶ πίστεως διαφορά.
      - 3. χύσις, *fuſa & copioſa oratio.*
      - 4. ἡ μίμησις, *imitatio, cujus præcepta tria:*
        - 1. *Scripturus aliquid cogitet, & animo fingat, quomodo hoc ipſum Homerus dixiſſet, idemque Plato aut Demoſthenes grande effeciſſent.*
        - 2. *Hos ipſos, ejuſdemque nominis alios ſibi auditores & judices proponat heroas.*
        - 3. *Cogitet perennem ſeculorum ſeriem.*
      - 5. ἡ φαντασία διττὴ,
        - ἡ μὲν ῥητορική.
        - ἡ δὲ ποιητική.
  - 3. ποιὰ τῶν σχημάτων πλάσις, *id eſt, ornamenta figurarum hujus characteris propria.* *quorum*
    - τὰ μὲν νοήσεως, ἤτοι διανοίας.
    - τὰ δὲ λέξεως.
  - 4. γενναία φράσις, *Præſtantiſſima phraſis, quam efficiunt*
    - ὀνομάτων ἐκλογὴ, *verborum delectus.*
    - τροπικὴ, ἡ πεποιημένη λέξις.
  - 5. ἡ ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει σύνθεσις, *apta & conveniens dignitati & ſublimitati ſtructura.*
    - ἡ μὲν λέξεων, ἧς δυνάμις, *id eſt, cujus vis Demoſthenis exemplo declaratur.*
    - ἡ τῶν μελῶν ἐπισύνθεσις, *apta membrorum ſtructura.*
      - (both:) τῇ συνθέσει, *id eſt, compoſitioni & aptæ ſtructuræ* ἐναντία
        - 1. ῥυθμὸς κεκλασμένος, *fractus numerus, cujuſmodi ſunt Pyrrhichii, Trochæi, & Dichorei.*
        - 2. ἡ ἄγαν τῆς φράσεως συγκοπὴ τὸ μέγεθος πηροῦσα, *nimis conciſa & truncata phraſis, granditatem mutilam efficiens.*
        - 3. μικρότης ὀνομάτων, *verborum exilitas.*

D. STEPHANUS A CASTROBELLO,

utroque

θεολογίας καὶ Φιλολογίας

Nomine Celebratiſſimo, ECCLESIÆ LUSTRIACENSIS

Paſtori digniſſimo,

GABRIEL. DE PETRA.

Doctiſſime Domine, quæ nuper in Ochiano tuo ut ἀκροατὴς, imo κριτὴς, novitii ſcripti a me rogatus ἐκ φρενῶν μυχοῦ (quod dicitur) hoc eſt, ex adyto, ut ſpero, tui pectoris παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα πιστῶς profudiſti, vix credas quam virium adſpirarint novam & felicem auram. Velim jam animus, jam otium ſit dirigendi & corrigendi, quæ ego ad te, (labimur enim, neque ἀδιάπτωτος ἐγὼ, οἷον πάντων ἀντάξιον ἄλλων recognoſcenda mitto. Et in his quidem unum, Solutionem noſtram ad illam ἀπορίαν, qui factum, ut tam diverſa ratione idem ſubjectum tractaſſe videantur duo illi artis magiſtri longe præſtantiſſimi Hermogenes Tarſenſis Rhetor, & Dionyſius Longinus. Quid etiam ſentias de præmiſſa Synopſi: in qua ut Quintilius noſtri ævi pro ingenii tui candore & acumine, deme, adde, muta. Num denique grata & tolerabilis noſtra verſio. Illa enim (ut in aliis) maxime in hoc ſcripti genere, quæ tibi proba, nullo ſeculo improba futura lucem ſpectare poſſe puto. Vale, Vir Ornatiſſime. Ex muſeo noſtro pridie Cal. Jan. quas ſalutares tibi precor, Anno M. D. C X.

D. GABRIELI de PETRA

Humaniore & Divina litteratura Viro Politiſſimo,

PROFESSORI apud LAUSANNENSES Græcæ Linguæ meritiſſimo,

STEPHANUS A CASTROBELLO.

GRata mihi multis nominibus fuit, Vir doctiſſime & amice dilectiſſime, tua illa πρόσρησις καὶ προσαγόρευσις. Ac omnium primum gratiſſimum fuit, quod ſi non dicis, tu non invitus dici audies, ſicut boni omnes, te juxta atque alios Lycei & Scholæ noſtræ Lauſannenſis (ſemper enim noſtram neſcio quo modo & jure noſtro nomino) indigenas Profeſſores aliquos aliquo prodire loco, & monimentis Præceptores illos olim noſtros nominatiſſimos, (quod & quantum nomen illis invideat nemo,) ſimul & ſolidam Principum noſtrorum domeſticam gloriam, ſeminarii inquam patrii & patriorum ingeniorum, excolendam nativam felicitatem referre & memorare. Tum res mihi digna illa viſa eſt, te de munere tuo perquam præclare & ſtudioſe cogitare. Nihil enim iniquius, (nam etſi ἡλικίᾳ πρεσβύτερον

βύτερον γνωμολογεῖν ἁρμόττει μᾶλλον, ſtudium fortaſſe noſtrum ætatem ſupplebit, & meritum) nihil iniquius, inquam, quam munerum ſanctitatem & dignitatem aut turpi ignorantia, aut deſide & infideli ſocordia perdere, ac diſſimulare. At illud dignius te, nihil humile, ſed arduum cogitaſſe. Quid enim præter ipſam ſublimitatem ipſo Longino ſublimius? qui verbis præcepta, quod vix quiſquam cuiquam æquum & facile ſperet, (nam per ſe ſunt κατασκελετευόμενα præcepta Rhetorica) æquat, artem profeſſione exæquat, & ſeſe ipſe docentem ſuperat? At hactenus, quantum audimus, neque Latine loquitur Longinus tuus, neque explicatus neque illuſtratus in vulgus prodit ſublimitate admirabilis, multiplici difficultate circumvallatus. Nihil reſtabat ad omnem dignitatem, quam ex Juſtitiæ, ut lege illa aurea, quæ ſuum unicuique tribuit, pleniſſime atque exæquatiſſime illud καθ᾽ ὅλȣ ϖρῶτον ſervares (niſi vocem indignabitur Philoſophus) & ipſam artem τȣ̃ ὕψȣς & ejuſdem artis Magiſtrum longe præſtantiſſimum Longinum, ipſum typum atque exemplar ſublimis & grandis, ſi ulla ſit, orationis expreſſiſſimum, ſublimibus & in ſumma dignitate conſtitutis viris, iiſdemque ſumme eloquentibus inſcriberes, atque ea ratione omnia pleniſſime ex æquares. Næ tu id feciſti? & omnium quidem calculo veriſſimo digniſſime cum duobus magnis & ſingularibus invictiſſimæ Reipublicæ Bernenſis luminibus haſce tuas ſcholas cordate nimis dicaſti, nuncupaſti, conſecraſti: Ampliſſimo dico & ſapientiſſimo CONS. ALBERTO MANUELI, & ABRAHAMO STURLERO, Quæſtori longe clariſſimo. Quid enim (bona cum venia & gratia tua hoc dicam, nam ſub te dico) majus Berna videt? quid grandius audit ALBERTO CONS. MANUELE? Cum quo cui dubium eſt, quis ſeu eloquentiæ granditate, ſeu morum comitate ſit ſatis comparandus, quam STURLERUS ille Deceſſoris incomparabilis VINCENTII DACHSELHOFFERI, Fabii alterius Maximi ſucceſſor digniſſimus? Itaque bene a te hic ſervata omnia: neque enim in his quicquam, aut vix quicquam video, quod ipſe quæras & deſideres, qui in Synopſi judicioſiſſimus & κριτικότατος, in diagrammate διαλεκτικὸς, in verſione dictione grandi, ſpiritu ſublimi, lacunis nonnunquam ipſis minimum obvia aut ſatis proclivi, quamvis ſidum viciſti interpretem. Nam ſiquid in his forte ultra peccatum, quam recte cum tuo Longino ἁμάρτημα εὐγενὲς nominas? ignavis, invidis, ac degeneribus animis animos eripis, bonis atque æmulis facis. Enimvero in horum cenſu debuiſti me potius legere ac numerare & æqua lege mecum agere, quam eo me vocare quo vocas, tui iſtius ſcripti κριτὴν minimum ac minime idoneum qui facis, & ἀπορίαν addis: Qui fiat, inquis, ut præſtantiſſimi duo artis Magiſtri Hermogenes & Longinus unum hoc idemque ſubjectum tam diverſa ratione tractarint? Nam quis te iſta melius fecit, aut faciet uſquam, cui genius ingenium facit? Nam tu primus iſta proponis: atque idem admonet ejus eſſe, qui bene & docte dubitarit, proxime dubitationem tollere, & rem ipſam docere, & ἐκ τȣ̃ ἀπορεῖν εὐπορεῖν. Age tamen, ſiquidem ita vis, & jam pridem reſides animos, deſuetaque Muſis hiſce pectora in arma vocas, & culpam præſtas, & ſtudio peccas, qui mihi plus tribuis, quam ipſe aut poſtulem, aut ipſe in me ſentiam & agnoſcam? Sequamur te, & quod cenſemus dicamus. Etiam μέγεθος, hoc eſt grande dicendi genus, σεμνότητι, τραχύτητι, σφοδρότητι, λαμπρότητι, ἀκμῇ, περιβολῇ perfici Hermogenianum eſt, & Hermogenianum totidem eſſe ſpecies τȣ̃ μεγέθȣς, & grandis orationis. Ego vero, ut hoc addam, aut redimam etiam, ſiquidem ita incidit, ἐν τῷ κάλλει μέγεθος perfici dixerim, etſi genus diſtinctum facit, ſicuti γοργότητα, Hermogenes. Sed movet me res & ratio Philoſophi paſſim ſcribentis τὸ καλὸν ἐν τῷ μεγέθει καὶ τάξει ἐςὶ, pulchritudo in magnitudine & ordine ſita eſt. Itaque nullum animal πάμμικρον καλὸν & pulchrum dici poteſt, ſicut neque παμμέγεθες. Et alibi ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν τῷ μεγάλῳ σώματι· οἱ μικροὶ δ᾽ ἀςεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ᾽ ȣ̓. Magnanimitas in magnitudine, ſicut pulchritudo in magno corpore conſiſtit. Itaque parvi & puſilli homines elegantes & concinni dicuntur, pulchri non item. Idem de Oratione dici par eſt: Orationem grandem, quæ pulchra eſſe non poteſt, ſi grandis non ſit, pulchram eſſe oportet: ac primum quidem, ut iſta principiis repetitis decurram & repræſentem, ſubjectorum, rerum, & ſententiarum majeſtate & dignitate gravem, σεμνήν: interdum caſtigatione majoris dignitatis perſonarum acrem atque aſperam, τραχεῖαν: interdum minorum perſonarum inſectatione atque ἐπιφορᾷ, vehementem, σφοδράν: nonnunquam λαμπρὰν ἀνεπαχθεῖ περιαυτολογίᾳ & propriæ virtutis conſcientia, & præclare geſtorum & meritorum opportuna aut coacta commemoratione, aut communicatione ſplendidam: tum in his ἀκμαίαν, quaſi ſole meridiano ferventem, vigentemque: tum περιβεβλημένην, quaſi ſolſtitium, longo tractu lucem tenentem. At καλὴν, ne granditate immani inculta atque horrida, monſtroſa & Polyphemica ſit: tum ne περιβολῇ

perpetua ſtagnet, nonnunquam concitatam, γοργήν: nec ſemper vaſta ſe mole moventem, caſtigandæ, inquam, moræ, & tarditatis & longi tractus διακοπῇ (διακοπὴ enim incidit & concitat) corrigendi; in ſumma varianda eſt oratio, & κράσει omnium iſtarum idearum attemperanda. Hæc eſt ἀκρόασις Hermogeniana de granditate orationis. At Longinus, jam hic a te audio, iſtas ideas & ſpecies neque nominat neque numerat, ſed duntaxat quinque fontes aperit fuſos atque excurrentes per univerſum ſublime dicendi genus. 1. τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον, 2. τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος, 3. τὰς σχημάτων πλάσεις, 4. γενναίαν φράσιν, 5. & ultimum, τὴν ἐν ἀξιώματι καὶ διάρσει σύνθεσιν. Hic, amice Doctiſſime, digniſſime quæris, quomodo poſſint iſta conſpirare, & συναληθεύειν. De fine reſpondes: cogis deinde iſta, & conducis in unum. Demum comparatione analoga componis. Næ tu doctis, ſi me audis, nedum ſtultis atque otioſe curioſis ſatisfacis. Quid igitur dicam & ſuperaddam, cui quidem tu nihil reliquiſti aliud, quam ut iſta tam feliciter indaganti ac definienti adſtipulari & ſuffragari poſſim? Hoc quidem forte differre γνῶσιν, ſeu ortum theoreticum, & χρῆσιν, ſeu ortum practicum, ſive, ſi ita vis, methodum doctrinæ, & methodum πράξεως: ac videri Hermogenem Theoriam in his nude tradere, ſingulas ſpecies perſequi, & ſingularum accuratam anatomen inſtituere: Longinum autem praxim magis premere atque uſurpare, & jam exercitatis politicis ſcribere. Sed dicam, quod vix attenditur, Hermogenem duo præſtitiſſe: Longinum de duobus illis unum ſuo propoſito & conſilio additum uſurpaſſe. Namque Hermogenes ubi omnem docendi doctrinam, & principes formas, earumque ſpecies tradidit: tum idem tractatum περὶ τοῦ πολιτικοῦ λόγου addidit atque ſubjunxit, in quo πολιτικῷ λόγῳ omnis idea expreſſa eſt tanquam ſubjecto: Hoc eſt, hic ubi omnes ideas permixtas μετὰ δεινότητος cernere atque agnoſcere debeas: adeo ut πολιτικὸς λόγος nihil aliud ſit quam craſis & μίξις omnium idearum. Quæ uti optima erit, optimam etiam efficiat rationem politicam. En igitur, quia nulla oratio, de qua loquimur, grandis adeo & ſublimis, uſquam ſolitaria eſt, & tota in toto, & totum, aut σεμνή, aut τραχεῖα, aut σφοδρά, aut λαμπρά, aut ἀκμαία, aut περιβολική, aut καλή, aut γοργή. Iſtæ enim omnes ideæ facile, ut monuimus, μεγέθει cedunt & concedunt. Sed aliquid tandem potius ex hiſce omnibus unum, hoc unum, & illud contraxit & abſtraxit, conſummatum tuus Longinus profert, & πολιτικοῦ λόγου tum ποιήσεως, ſententias ἁδρεπηβόλους, σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος, σχημάτων πλάσεις, γενναίαν φράσιν σύνθεσιν, partes totidem συστατικὰς atque integrantes in genere definit. Ac eadem tamen ſunt iis, quæ per omnes ideas Hermogenianas fuſa ſunt analoga atque antiſtropha. Habes igitur in Longino contractum Hermogenem, & ſummæ, ſi ita dicere liceat, eloquentiæ ſummam habes & poëmaticum & politicum λόγον, & quidem verſantem in genere Deliberativo ἐν τῷ συμβουλευτικῷ: quod genus præter panegyricum etiam, ſeu demonſtrativum, auctore Hermogene, ἀξιωματικόν ἐστι καὶ ἐν τοῖς ποιοῦσι μέγεθος πλεονάζει τύποις μετὰ τῆς οὔσης καὶ φαινομένης δεινότητος. Habes rurſum ſicuti apud Hermogenem corpus Doctrinæ περὶ ὕψους fuſum atque diſperſum: ita apud Longinum preſſius τὴν χεῖρα τῆς ὑψηγορίας πεντεδάκτυλον, διαιρετὴν καὶ συνθετὴν ingenuos quinque ejus fontes. At tu de iſtis, vir Doctiſſime, quos olim jam diu hauſiſti, pene dixi exhauſiſti, bibe largiter, & ſtudioſis propina liberaliter, qui ſublimi ſpiritu magnifica Dei elogia atque eloquia perſonent, & te duce ſublimi feriant ſidera vertice. Vale. Ex Ochiano noſtro XVI Martii, Anno M. DC. XII.

TANAQUILLI FABRI
PRÆFATIO
IN
D. LONGINUM.

Utrum idem argumentum ab Hermogene & Longino tractatum fuerit.

TRia omnino dicendi Genera eſſe, uno fere conſenſu, a doctis hominibus, qui explicandis artibus rhetoricis operam dedere, confirmatum fuiſſe video. Quod eorum primum eſt, id Græci modo Iσχνὸν, modo Λιτὸν, Latini nunc Tenue, & Submiſſum, nunc Simplex vocarunt: Cujus Generis exemplar in Latio Lucilius, Phædrus, Terentiuſque, ſi paucula exceperis, in Græcia autem Lyſias, fuiſſe videntur. Alterum apud Latinos Moderatum ſeu Mediocre dicitur, apud Græcos Μέσον: Cui totam fere Homeri Odyſſeam, Iſocrateas orationes, & Ovidianas epiſtolas, quæ in exilio ſcriptæ ſunt, ſubjiciendas putem. Tertium denique Αδρὸν, quod ubertatem & copiam notat, interdum Μέγεθος, id eſt magnitudinem, Græci nuncupant: at Romani ſtylum Magnificum & Uberem fere plerumque vocare conſuerunt: in quo T. Livius, Cicero, Demoſthenes, Homerus, Virgilius, & Accius olim, Pacuviuſque regnarunt.

Hæc cum ita ſint, ſæpe exorta quæſtio eſt, Qui fieri potuerit, ut, cum Hermogenes Tarſenſis ille Rhetor, in I ἰδεῶν, & Longinus in hoc AUREOLO libello (ſic enim eum & Muretus & Caſaubonus vocarunt, non peſſimi Veterum æſtimatores,) idem argumentum ſibi explicandum ſumpſerint, illud tamen adeo diſſimili ratione, adeoque diverſa, tractaverint? Mihi ad eam quæſtionem nunc reſpondere viſum eſt, eorumque opinionem examinare, qui τὸ Αδρὸν & Μέγεθος Hermogenis idem eſſe ac τὸ Υψος ſeu Sublimitatem Longini ſibi perſuaſerunt. Uno verbo dicam, longe alia mihi mens eſt, idque ut apertius cognoſcatur, nil melius factu arbitror, quam ſi & Magnitudinem, & Sublimitatem attentius paulo contemplemur, Lector; quod jam hinc facere incipio.

Primum omnium, ſi quid Magnum eſſe dixeris & Copioſum, non ſtatim idem Sublime aut Summum eſſe dixeris: Magnitudo gradus eſt ad Sublimitatem; Ab illa aſcenſus datur, ab hac non poteſt; cumque poſt Sublimitatem nihil ſit, quo ſe attollat animus, in ea ſiſtat neceſſe eſt: & quidquid ad Summum venit, quo creſcat non habet. Magnitudinem ipſam quaſi corpus, Sublimitatem quaſi animam, ſeu ſpiritum, dicere poſſis. Quanto ſupra vulgarem virtutem Heroica præſtantia ſeſe exerit, tanto & ſupra Magnitudinem evehitur Sublimitas. Magnitudo abſque Sublimitate eſſe poteſt, Sublimitas ſine Magnitudine nunquam erit. Illa quidem mater eſt, & pulcra & nobilis & generoſa, *ſed matre pulcra filia pulcrior*, ſed matre forti filia fortior: illamque poſt ſe tanto relinquit intervallo, quanto tertium Genus cetera relinquebat. Denique Magnitudo mediocritas eſt, ſi cum Sublimitate comparetur. Vin' tu etiam *imaginem* aliquam addi? nam jam tempus eſt, & mutari orationis colorem haud abs re fuerit: mos tibi geretur. Cum igitur Magnitudinem ſeu Αδρὸν conſideramus, ſane aliquid egregie præſtans in animo habemus, ſed æquabile tamen, ut Iſtrum, Gangem, Nilum, aut, ſi mavis, late fuſum incendium. At ubi Sublimitatem contemplamur ipſam, tunc *inæquales procellas, irati fremitum maris, & trementes verbere ripas*, ac rapta in terras *præcipiti turbine fulmina cernimus*. Quid, quod illa Υψοις definitio, quæ apud Longinum eſt, tertio Generi non convenit, quæ tamen utrique communis eſſe debeat, ſi Sublimitatem Rhetoris noſtri eandem eſſe velis cum Magnitudine Hermogenis?

Ea igitur ſi ita ſunt, ut a me poſita fuere, (quanquam aliud habeo, uti mox audies, quod rem omnem extra aleam ſtatuat) non ſatis cauſæ fuiſſe video, quamobrem Docti quæſtionem illam poſuerint. Aliter certe ad eam reſponderi decebat, quam reſponſum eſt. Cum enim utriuſque Rhetoris diſſimile argumentum eſſet, fieri haud ſane poterat, quin diverſa quoque tractatio foret.

Sed ut illud non miror, ita certe aliud eſt quod quis jure mirari poſſit: Qui factum fuerit, ut cum jam inde ab antiquiſſimis Græciæ temporibus tot Viri Docti rhetoricas artes ſcripſerint, Genera cauſarum partiti ſint, præcipua orationis membra, figuras denique ac tropos ſtudioſe examinaverint, Sublimitatem, quæ totius artis longe nobiliſſima pars eſt, (quanquam plus naturæ debet quam arti) omiſerint tamen. Scilicet, mi Lector, idem plane circa Rhetoricam factum eſt, quod nunc nuper, & ſæpe olim, circa artes aſtronomicas evenit, ut nova ſidera, quæ in immenſis illis interminatiſque cœli ſpatiis altius vagarentur, poſt innumerabilem annorum ſeriem mortalibus oculis ſe tandem propius admoverint. Cæcilius enim, Rhetor Siculus, qui ſub principatu Divi Auguſti floruit, primus omnium de Sublimitate ſcripſit. Qui autem dicent, Cæcilium, cum περὶ Ὕψους ageret, Genus dicendi tertium intellexiſſe, ii ſe liberaliter deridendos propinaverint, cum diſertiſſimis verbis ſcriptum a Longino fuerit, *laudandum eſſe illum, hujus ſaltem* ἐπινοίας ἕνεκα [*ob talem inventionem*, aut *cogitationem:*] Si enim de tertio Genere egiſſet, uti a Longino factum fuiſſe Docti voluere, quo tandem pacto ob id laudaretur, quod multis ante ſeculis priores magiſtri & viderant, & conſtituerant? Cur illum potius, quam alium quemvis ſequeretur Longinus? Quæ una ratio, uti ſuperius paulo innuebam, ſine comitatu, ipſa per ſe ſententiam meam, novitate invidioſam, confirmare poſſit.

Sed quod in illo ſuo tractatu nihil egerat aliud Cæcilius, quam ut probaret, dari quandam orationis Sublimitatem, ex qua præſtantiſſimis ſcriptoribus præcipua laus & admirabilitas contigiſſent, interim viam nullam, *qua ad tam grande ſecretum perveniretur*, docuerat, quid eum feciſſe dicas, Lector? Idem planiſſime, quod ille faciat, qui homini non cæco ſolem in cœlo eſſe probaverit.

At Longinus, qui erecto ingenio eſſet, & quali eos eſſe oporteat, qui ad magna nati ſint, rem ab illo indicatam ſplendide aggreſſus, ſplendidius expedivit; neque illi in genere Critico *ſimile aut ſecundum* quidquam dixeris,

Nam liquidum ſpiſſo ſecrevit ab aere cœlum;
Et, quæ preſſa diu maſſa latuere ſub ipſa,
Sidera diſtincto juſſit ferviſcere cœlo.

Cæcilius, fateor, Ideam Sublimitatis viderat, ſed ut confuſam caligine lucem,

Et qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt, aut vidiſſe putat, per lumina lunam.

At Longinus certo plenoque illius intuitu vegetos acreſque oculos imbuit. Cæcilio εἴδωλον Veneris apparuerat: Sed hic noſter Venerem ipſam *manifeſto in lumine vidit,*

——————— *qualiſque videri*
Cœlicolis & quanta ſolet . . . . .

Denique rem antea vagam ac fluitantem retinuit, ſuiſque limitibus ita circumſepſit ac definivit, ut qui tanti magiſtri præceptis paruerint, iis falſa Sublimitatis ſpecies non amplius imponat. Videlicet Ὑψηλὰ & Μετέωρα idem ſonare videntur: (nam in utroque *altitudinis* ſignificatio eſt) ſed immane quantum diſcrepant. Veram cœleſtemque Sublimitatem ὕψος nominat, interdum βάθος, ſeu *profunditatem*, (uti apud Horatium, *ruit profundo Pindarus ore,*) interdum etiam ὑπερφυῆ, interdum aliud; Eamque ita depinxit & expreſſit, ut illam alteram facile agnoſcas, quam ipſe per μετέωρα intellexit. Sed, ſi nondum pernoſti ſatis, oculos advorte, en tibi e pergula *illius effigiem nuper carbone notatam.* [*Enormis eſt, audax eſt, temeraria & præceps,*

Tota tumor, tota folles, tota plena inaniis:

Onuſta vento navis: nihil in illa ſolidum, nihil verum: Vaſtis cerebroſiſque epithetis aures quatit, animum ne tangit quidem. Plena minarum, ſtrepitus, boatus, repente deficit: Dumque Periclis fulmina imitari vult, tota in fumum abit: aut, ſi quid amplius, flammantes ſtipulas fortiter jaculatur:

Extemplo micat, extemplo vaneſcit in auras.

Sed, ut ad ſententiæ meæ novitatem redeam (nam, ut invidioſior ſit, nonnihil ſubverendum eſt)

eſt) quid ſi ea omnia apud me conquiram, quæ adverſus illam parari poſſunt, ut, ubi a me reſponſum fuerit, illa quaſi præſidio addito tutius iter faciat? Ita certe opus eſſe videtur, neque mora longa eſt, & id per humanitatem tuam, Lector, ſpero, licebit.

I. Cum Magnificum ſeu Grande Genus tractat Hermogenes, μέγεθος & τόνον eſſe dicit; alibi etiam ἀξίωμα & ὄγκον (id eſt dignitatem & gravitatem, ſive pondus) illi aſſignat; Unde effici videtur, ut τὸ Ὕψος ſeu Sublimitas, idem plane ſit ac tertium Genus.

II. Scribit præterea Halicarnaſſ. (neque enim mihi parcam) Thucydidem eſſe ὑψηλὸν; At Hermogenes, ubi de illo ſententiam fert, μέγεθος ipſi σὺν ἀξιώματι & ὄγκῳ tribuit; Quis neget igitur, dixerit quiſpiam, idem eſſe Longini Sublimitatem & Magnitudinem Hermogenis?

III. Quin & Quintilianus libro VIII Inſtitutionem ſcripſit: Ex his oritur mira Sublimitas.

IV. Denique ipſemet Longinus ὕψος illud ſuum alicubi μέγεθος planiſſime vocavit: cui certe in proprio argumento, eaque materia, quam explicavit, quis, paulum modo pudens, fidem deneget?

Hæc ſunt ut opinor, queis, veluti machinis quibuſdam, peti, labefactari, atque convelli ſententia noſtra poſſit: ſed audentem, ait ille, Dii reſpiciunt.

I. Hermogenes μέγεθος & τόνον una ſimul jungit. fateor; neque id illibenter. Sed quis, modo ſi ſanæ mentis erit, hoc ſibi dari poſtulet, ut magnitudo & tonus (id eſt, ut ego interpretor, robuſta quædam virium æqualitas & continuus tenor) idem ſint quod Ὕψος Dionyſii? Dein an unquam probabunt tertium Genus vocari τόνον? Sed, quod ſcio tamen fieri non poſſe, probent licet; nam, quod jam antea dixi, de tertio Genere non agit Longinus. Urgeri etiam poſſum; nam & ἀξίωμα & ὄγκον Magnifico Generi proprie tributum ab Hermogene dicent fuiſſe. At telum imbelle eſt; Probari enim oportuerat, orationem omnem, quæ cum dignitate, gravitate, aut pondere conjuncta ſit, pro Sublimitate haberi debere.

II. Verum Halicarnaſſeus ille Dionyſius, Sublimem eſſe Thucydidem ſcripſit; at Thucydidis characteri ἀξίωμα & ὄγκον aſſignat Hermogenes, &c. Primum eodem recidit hæc objectio, quo & illa ſuperior; deinde, quid ſi ſibi non conſtet Halicarnaſſeus? quid ſi & perperam judicavit? Nam gravis quidem ſcriptor eſt & plenus dignitatis Thucydides: ſed perquam pauca veræ Sublimitatis exempla in eo eſſe ſcimus, & qui eum legerint, numquam aliter ſentient. Quanto igitur melius, ſi, quod alibi fecit, γοργὸν, τραχὺν, & αἰνιγμάτων ἀνάπλεων vocaſſet Halicarlicarnaſſeus, & Gorgiacas illius figuras deriſiſſet? Denique ſi objectio vera erit, tum hoc quoque verum ſit neceſſe eſt, ut & Gravitas & Sublimitas idem ſint; quod quando erit probetur?

III. Sed Quintiliani loco [ex his oritur mira Sublimitas] quid fiet? nihil, ſi Quintilianum noſti ſatis; Ibi enim rhetor Latinus de tertio Genere non agebat, ſed de tropis, quos ſi quis cum delectu adhibuerit, certiſſimum eſt ex iis oriri Sublimitatem, quod & alicubi noſter monuit.

IV. Poſtrema omnium machina, & quæ judicium meum vel ſolo ſui aſpectu quatere poſſit, ex Longini ipſius armamentario educta eſt: negari enim haud poſſit, quin Longinus μέγεθος alicubi pro ſuo illo Ὕψος uſurpaverit. Sed hoc argumentum ſpecie probat, re autem ipſa fallit. Nam ſi, quod uno tantum aut altero loco factum novimus, μέγεθος (Magnitudinem) pro ὕψος poſuit Longinus, an ideo rem ex animi ſententia confectam putaveris? aliud profecto expectabam; oſtendi enim oportuit, rhetorem noſtrum de tertio Genere agentem, ſub ὕψους nomine illud intellexiſſe. quod tamen ſecus reperies: Et quod dixi antea, laudato Cæcilio ταύτης ἐπινοίας ἕνεκα, id plane refellit. Videlicet id fecit Longinus, quod Ariſtoteles, Lucretius, & ii omnes factitarunt, qui cum res tenues tenui ſermone notarent, pluribus utebantur vocabulis, quo illarum natura facilius explicari, & quaſi oculis ſubjici poſſet. Itaque ὕψος interdum vocavit ὑπερφυῆ, interdum βάθος, interdum aliud, ut dixi antea. Sed libri ipſius titulus eſt περὶ Ὕψους, & ea vox toto opere paſſim occurrit; cum τὸ μέγεθος uno tantum aut altero loco legatur.

Hæc habui, quæ ad doctorum hominum quæſtionem dicerem: probanda autem an improbanda ſint, tum demum plene & cumulate ſciemus, mi Lector, cum J. CAPELANO V. ILL., qui in hoc nobiliſſimæ Critices genere ſummus eſt, librata illa fuerint, & examinata. Vale.

ALIA

ALIA TANAQUILLI FABRI DE SUA LONGINI EDITIONE AD LECTOREM

Præfatiuncula.

VErſionem Longini promiſerat Muretus in illis commentariis, quos ipſe in Catullum edidit; Dudithius Vir nobilis & exquiſiti judicii idem in ſeſe receperat, uti in Sylburgiana Halicarnaſſei editione alicubi animadverti; uterque tamen, vel fato, vel iis cauſis, quas divinare haud neceſſe eſt, præpeditus, nihil præſtitit. Sed mox Gabriel a Petra, Pizimentius, & Paganus illam aggreſſi ſunt, verum longe diſſimili eventu: Paganum enim & Pizamentium haud ſane pluris faciendos exiſtimo, quam qui pæne in Latio & Græcia peregrini ſunt. At Gabriel minus profecto infeliciter ſe dedit. Quamobrem ejus interpretationem non ut perfectam quidem, apage, ſed ut eam, quæ paucioribus aliquanto vitiis urgeatur, auctor Bibliopolæ fui ut deſcriberet. Quoniam autem propter characterem, quo utendum fuit, haud fieri poterat, ut, ſine deformitate, Latina Græcis recta fronte compararentur, eam verſionem ad calcem rejici oportere judicavi, decentius fore ratus, donec id quod in Notis pollicitus ſum; præſtare liceat. Editiones, quas ante oculos habui, hæ ſunt: Criſpiniana Franciſci Porti, quæ mera Græca eſt: altera Gabrielis, quæ Græco-Latina eſt; poſt hanc Langbæniana; denique omnium poſtrema & tempore & dignitate Bononienſis. * MS. Codicem nanciſci non potui; quamvis diu multumque amici quæſiverint; neque ego ullos eſſe uſquam arbitror. Itaque nullum mihi ſubſidium niſi a rhetoris noſtri lectione fuit. Sed quanta quamque diligens & accurata illa ſit, tibi probare non ante poſſim, quam ubi notulas meas legeris. Sileo itaque, & tuum de me judicium expecto. Si quid titubatum fuerit, alias emendandi copia erit, ubi, quod nunc deeſt, non deerit. *Vale.*

* Codicem nanciſci &c. *in alia tamen poſt abſolutas jam notulas addita Præfatiuncula, Iſaacum Voſſium Codicem ſuum ſe tranſmiſſurum pollicitum indicat, cum exemplari quodam collatum. Eſtque hic ille ipſe, quem ὁ μακαρίτης Voſſius mihi utendum conceſſit, cum Regiæ Bibliothecæ Pariſinæ MS. ut poſtea ipſe vidi, contulique, comparatus. Mirari vero ſatis nequeo, Codicem hunc amicis Fabri in ceteris alias perquam diligentibus, latere potuiſſe.*

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM & VERBORUM.

Major numerus ſectiones, minor numeros marginales,
n. *notas ſignificat.*

A.

Abſciſſa oratio & amputata obſcurum reddit ſenſum. XLI, 2.
Ἄχαρι τέλος. XLII, 2.
Ἀχλὺς Heſiodi non eſt Caligo, ſed Triſtitia. IX, n. 24.
Adagia amputata. IV, n. 27.
Ἀδρεπήβολον τὸ περὶ τὰς νοήσεις. VIII, 1.
Admirabile ſemper ſuperat id, quod delectat. I. 10.
— vi animos perrumpit. *ibid.*
Adſpectatio amicarum dulciſſima eſt. X, n. 14.
Adulatores ab omni animi & orationis ſublimitate remoti. XLIII, 6.
Aeolicæ dialecti varia ſpecimina. X, 4.
Aeſchyli in viſionibus ſublimitas. XV, 11.
— ſeptem ad Thebas, Tragœdia Martia. XV, n. 40.
— tumor. III, n. 19.
— viſiones duriores. XV, 12.
Aetnæ crateres homines in admirationem ſui rapiunt. XXXV, 5.
— flumina ignea. X, 4.
Affectuum vigor in ſcriptoribus deficiens deſinit in moratum dicendi genus. IX, 31.
Affectus commotiores alter fons ſublimitatis. VIII, 2.
— & vitia pernicies magnorum ingeniorum. XLIII, 12.
— maxime movent, quum videntur extempore naſci. XVIII, 5.
— nonnulli humiles. VIII, 7.
— vehementes figurarum artem tegunt. XVII, 9.
— vehementes medentur audaciæ Tranſlationum. XXXV, 4.
— — ut & omni alii in dicendo audaciæ. XXXVII, 9.
— vehementiores nolunt alligari conjunctionibus copulativis. XXI, 3.
Affectu nobili nihil ad ſublimitatem aptius. VIII, 11.
Agathoclis Tyr. Sic. impudens factum. IV, 10.
Ager minor Scytale Laconica. XXXVII, 10.
Ἀγχίστροφον in ſcriptione. IX, 27.
Ἀγῶνες. IX, n. 67.
Ἀγώνισμα. XIV, 4.
Ἀγῶνος αἱ φαντασίαι παρασκευαστικώταται. XV, 1.
Ajacis preces Heroïcæ. IX, 19.
— ſilentium in Necya omni oratione ſublimius. IX, 3.
Ἀκροώμενοι, ἀκρόαμα, ἀκροαταί. I, n. 15.
Ἀκρωτηριάζειν. XXXII, 2.
Alere animos ad ſublimitatem. IX, n. 3.
Alexandri M. animi magnitudo. IX, 8.
— & Iſocratis futilis collatio. IV, 3.
Ἀληθινοὶ λόγοι. III, 5.
Ἀλληγορικὸς στόμφος Platonis. XXXII, 9.
Altiſſima quæque maxime ſunt periculoſa. XXXIII, 3.
Amantium perturbationes animi, & corporis. X, 5, 6.
Ammonius Philoſ. Platonicus. p. 246.
— alius Phil. Peripateticus. *ibid.*
— e Platone imitationes ejus Homericas collegit. XIII, 9.
Amphicrates frigidus. IV, 8.
— tumidus. III, 8.
Ἀμπώτιδες μεγέθους Oceani indices. IX, 28.
Amplificatio quam apta ad ſublimitatem? XI, 1.
— aſcendit a minoribus ad majora, non viciſſim. XLII, 4.
v. Auxeſis.
Ἀναχαλώμενα. XLI, 3.
Anacreontis verſus. XXXI, 1.
Ἀνακαλυπτήρια. IV, 10.
Ἀναλογεῖν. XXXIX, 5.
Ἀναλθεῖς, ἀναλήθεις ὄγκοι. III, n. 36.
Ἄναμμα φλεβῶν. XXXII, 6.
Ἀναγκοφαγῆσαι. XXXI, 1.
Ἀναπαῦλαι in periodis. XI, n. 4.
Ἀναπαύσεις in oratione. XXXIX, n. 22.
Ancillæ Vulcani, p. 254.
Ἀνειδωλοποιούμενα μέτρα. XIV, 2.
Ἀνερμάτιστα πλοῖα. II, 15.
Anima quid, ex opinione Stoïcorum? p. 252, 254.
Animi ἐγκύμονες γενναίου παραστήματος. IX, 1.

Animo humano ne totus quidem orbis ſufficit, quod ad ejus cogitationes. XXXV, 3.
Animorum ad ſublimitatem enutritio. IX, 1.
Annius Philoſ. Stoïcus, p. 244, 246.
Ἄπειρος, ἄπορος νύξ. IX, n. 59.
Ἁψὶς ἡλίȣ. XV, 8.
Ἀπήχημα μεγαλοφροσύνης. IX, 1.
Apollonius in Argonauticis abſque vitio. XXXIII, 6.
Ἀποκύλισμα. XXXIX, 8.
Apoſtrophe acerba Demoſthenis. XXVII, 4.
— ſæpe ſublimitatem & perturbationem animi conciliat. XXVII, n. 14.
Apuleji ſublimitatis in ſenſu affectatio minus bona. IX, n. 53.
Ἄφετοι ἐξ εἱρκτῆς. XLIII, 21.
Aqua Platoni, Sobrius Deus. XXXII, 10.
Ἀρειμάνια, ἀρσενομάνια. X, 12. n 65.
Arati ſententia in tempeſtatis periculo deſcribendo ſcita magis & puſilla, quam grandis. X, 9.
Archilochi ſublimitas in Tempeſtatis deſcriptione. X, 11.
Archilochus Homeri imitator. XIII, 7.
— ſublimis, ſed turbidus. XXXIII, 7.
Arimaſpi, Arimaſpiorum ſcriptor. X, n. 39.
Ἀριστίνδην. X, 11.
Ariſtophanes in multis ſola compoſitione ſublimis. XXXIX, 4.
Ariſtoteles metaphorarum ait quædam eſſe μειλίγματα. XXXII, 3.
Arrogantia proles luxus & divitiarum. XLIII, 15.
Ars ab optimis ſcriptoribus ad imitanda naturæ opera aſſumta. XXII, 2.
— perfectionem amat, Natura magnitudinem. XXXVI, 5.
— quæ latet, prodeſt. XVII, n. 11.
— tum perfecta, quum naturam refert. XXII, 3.
Artis omnis tractatio duo exigit, ſubjectæ materiæ explicationem, & illius adipiſcendi rationem. I, 2.
— & Naturæ mutuum auxilium. XXXVI, 7.
Ἀρτύματα. XLII, 5.
Aſpis Heſiodine ſit, dubitatur. IX, 9.
Aſyndeta, v. Diſſoluta.
Athenienſium clades in Sicilia. IV, 5.
Athenæus Philoſ. Stoïcus. p. 246.
Avaritia pernicies ſublimium ingeniorum. XLIII, 13.
Αὐτάνδρȣς τȣ̀ς βίȣς καταβυθίζειν. XLIII, 13.
Auxeſis apta ad ſublimitatem figura. XI, 1.
— aſcendit a minoribus ad majora, non contra. XLII, 4.
— definitio vulgaris improbatur. *XII*, 1.
— differt a confirmatione. XII, 4.
— quædam humiles. XI, 3.
— quatenus differat a coacervatione ſummorum conſequentium. *ib.* 5.
— ejus variæ ſpecies. XI, 2.

B.

BAcchantibus etiam in oratione prudentes verba penſitanda. XVI, 9.
Bacchylides multo inferior Pindaro. XXXIII, 8.
Βακχεία λόγων. XXXII, 9.
Βακχεύειν. III, 8.
Βασανίζειν ἔπος, *torquere verſum.* X, 10.
Βάσις ῥυθμȣ̃. XXXVIII, 2. XL, 3.
Βάθος, de ſublimitate. II, n. 2.
Bellum infirma regni aperit. XVIII, 3.
— obſtat ſtudiis. XLIII, 12.
Beneficentia & veritas nos Deo ſimiles faciunt. I, 7.
Βόστρυχος πυρός. III, 3.
Brevitas juſta & attemperata ſenſum dirigit. XLI, 2.

C.

CAcozelia, vitium puerile. III, 13.
Cæcilius Affectus in ſublimitatis fontium recenſione neglexit. VIII, 6.
— in eo graviter errat, quod Doryphorum Polycleti Coloſſo Rhodio præferat. XXXVI, 5.
— improbat Tranſlationum multitudinem. XXXII, 1.
— quare Platoni Lyſiam prætulerit. XXXII, 12.
— Rhetor Siculus. I, n. 3.
— Timæi plurima vitia collegit. IV, 2.
Cæcilii de ſublimitate Commentatiuncula nimis exilis, & imperfecta. I, 1, 3.
Calcaris, aut freni uſus. II, 6.
Calliſthenes ſcriptor tumidus. III, 6.
Cantilenæ in oratione. XL, 3.
Canini oculi, impudentes. IV, 9.
Cantus pellunt animos vehementiſſime. XXXVIII, 2.
Capite agere. XLIII, n. 35.
Ceyx Rex. XXVII, 3.
Chæronenſis pugna. XV, 21.
Χερμάδιος. XXXVII, n. 19.
Χορτάζεσθαι. XIII, 2. & n. 7.
Chryſippi ſententia de Anima confutata. p. 254.

Cicero

Cicero cum Demoſthene compoſitus. XII, 6.
— aptiſſimus ad epilogos. *ibid.* 9.
Citharæ ſoni omni homines affectu implent. XXXVIII, 3.
Clavi purpurei non ubivis aſſuendi. XXIII, 8.
Cleanthis prava de Anima ſententia. p. 254.
Cleomenes Rex Laced. ſe ipſum minutatim diſſecans interficit. XXXI, 4.
Clitarchus ſcriptor inflatus. III, 7.
Coacervatio figurarum. v. Figur.
Coacervationis figura ſæpe cauſa ſublimitatis. XXIII, 1.
Cogitationes humanas ne cælum quidem terminat. XXXV, 3.
Collocatio, harmonia orationis, eximium inſtrumentum Granditatis. XXXVIII, 1, 5.
— movet mirifice affectus. *ibid.* 5.
Coloſſus Rhodius multo admirabilior Polycleti Doryphoro. XXXVI, 5.
Columbæ Homericæ quid denotent? IX, n. 96.
Comparationes, & imagines. XXXVII, 1.
Compoſitione quidam grandes fuere, non ſenſibus, aut verbis. XXXIX, 3.
Compoſitio magnifica quintus fons Sublimitatis. VIII, 5.
— fracta & modulata, contraria ſublimitati. XL, 2, 3.
— & conſtructio ſublimium inter ſe. XXXIX, 1.
Commutationis figura facit ad Sublimitatem. XXIII, 1.
Commutationes caſuum, temporum, perſonarum, numerorum, & generum excitant ſæpe elocutionem, & attollunt eam. *ibid.* 2.
Conciſa nimis a Sublimitate ſunt aliena. XL, 4.
Confirmationis & Amplificationis differentia. XII, 4.
Conſequentium, ſeu concomitantium delectus efficaciſſimus ad Sublimitatem. X, 1.
Conſilii & Felicitatis comparatio. II, 7.
Conſenſus omnium naturæ vox eſt. VII, n. 18.
Conſequentia, vulgo *Circumſtantiæ*, in quibusvis rebus. X, 1.
Contentio cum veteribus decora, etiam cum vincimur. XIII, 11. XIV, 4.
Contemtus divitiarum, honorumque magni excelſique animi indicium. VII, 1.
Contracta oratio non habet dignitatem. XLI, 1.
Contumelia filia ſuperbiæ. XLIII, 16.
Copulæ enervant orationem, XXI, 1.
Corrupti avaritia & luxu homines non poſſunt de ſublimibus recte judicare. XLIII, 20.
Cronius Philoſophus Platonicus. p. 248.
Curtum dicendi genus a Sublimitate remotum eſt. XLI, 1.

D.

DActylicus numerus omnium maxime magnificus. VIII, 8.
Definitio quæn vitioſa? XII, n. 2.
Δείνωσις, intenſio. III, 11.
Δεκασμοί. XLIII, 19.
Delphici oraculi ratio. XIII, 5.
Δέλτοι, tabulæ. IV, 11.
Democratia nutrix magnorum ingeniorum. XLIII, 3.
Democritus Philoſ. Platonicus. pag. 244, 246.
Demonſtrativum genus ſæpe multum habet magnificentiæ & Sublimitatis, ſed caret perturbationibus. VIII, 9.
Demonſtrativi generis ſcriptores minime facti ad affectus, & δείνωσιν. *ib.* 10.
Demoſthenes factus ad δεινότητα. XII, 8.
— in Hyperbatis frequens, ſed parcior Thucydide. XXII, 7.
— multas conjunctim ſæpe adhibet tranſlationes. XXXII, 12.
— norma omnis virtutis oratoriæ. *ibid.*
Demoſthenis delicta ne milleſimam quidem partem virtutum ejus adæquant. XXXVI, 3.
— dictum de vita hominum. II, 7.
— & Ciceronis collatio. XII, 6.
— & Hyperidis comparatio. XXXIV, 1.
— & Platonis comparatio. *ib.* 5.
— exemplum interrogationis. XVIII, 2.
— — Coacervationis figurarum. XX, 7.
— eximia in viſione facultas. XV, 20.
— grandiloqua triſtis nuntii deſcriptio. X, 11.
— in collocatione artificium. XXXVIII, 7.
— in figurarum conformatione δεινότης. XVI, 3.
— Jusjurandum. *ibid.*
— vitia & virtutes. XXXIV 3, 4, 5.
Deo qua parte ſimiles ſint homines? I, 7.
Deum eſſe, 1. felicem. X, n. 12.
Διαδορατίζεσθαι. XIII, 10.
Διαπρέποντα. XIV, n. 4.
Διάστημα in muſica. XXXIX, n. 11.
Diaſyrmus depreſſionis amplificatio eſt. XXXVII, 10.
Dichorei numerus ſaltatorius. XL, 1.
Diodotus Philoſ. Platonicus. p. 246.
Dionyſii Phocæenſis ad Jones oratio. XXII, 4.
Διὸς ἐνύπνια. IX, 31.
Diſpoſitio orationis vix e toto ejus corpore elucet. II, 11.
Διοσημεία. XV, n. 56.
Diſſoluta conciliant orationi ſublimitatem. XIX, 1. XX, n. 2.
— exprimunt mirifice feſtinationem. XIX, 1.

Dirces fabula. XXXIX, 7.
Divinæ potentiæ expreſſio. IX, 18.
Divitiarum immodicarum proles luxus & mollities. XLIII, 15.
Divitias appetens negligit virtutes. *ibid.* 14.
Duorum compoſitorum alterum, quod fortius, alterius imbecillioris vim omnem ſibi ſubjicit. XV, 23.

E.

Ἐγκατατάττειν, *infercire.* X, n. 63.
Ἐγκύμονες γενναίου παραστήματος. *IX*, n. 4.
Ἐγνώρισε. *IX*, 18.
Ἐχώρησε. *IX*, n. 50.
Εἰδωλοποιΐαι. *XV*, 1.
Εἰσβολὴ, ingreſſus, principium. IX, 18.
—— ἐπιταφίου. *XXVII*, 2.
Ἐκμαγεῖον. *XXXII*, 7.
Ἔκφυλοι παραβάσεις. *XV*, 17.
Elocutio grandis & ſplendida quartus fons Sublimitatis. VIII, 4.
—— & ſenſuum amplitudo ſe mutuo explicant. XXX, 1.
Elocutionis partes nominum delectus, & dictio facta atque commutata. VIII, 4.
Eloquentiæ corruptæ cauſſæ. XLIII, 1.
Ἐμβολὴ, ἐκβολὴ πάθους, πνεύματος. XXVII, 1.
Ἔμπρακτον. *XV*, 16.
Ἐναγώνιον πάθος. *XXII*, 1.
—— πρᾶγμα. *XXV*, 1.
—— σωμάτιον. *IX*, 24.
Ἐναργεῖς, ἐντρεχεῖς oratores. XLIII, n. 5.
Encomia, & demonſtrativum genus multum habent granditatis, ſed carent affectibus. VIII, 9.
Ἐνεσπαργανωμένοι τοῖς τῆς δουλείας ἔθεσι. *XLIII*, 6.
Ennodii ineptiæ. III, n. 19.
Ἔννοιαι ἀκατέργαστοι, ποκοειδεῖς, ἀμάλακτοι. *XV*, 12.
Ἐντάφιον quid? IX, n. 65.
Ἐντρεχεῖς, ἐναργεῖς. *XLIII*, n. 5.
Ἐνθουσιᾷν, βακχεύειν. *III*, 8.
Ἐνθουσιαστικὸν πνεῦμα, φοιβάζον τοὺς λόγους. VIII, 11.
Ἐπάλληλα πάθη. *XXXIV*, 6.
Epicuri opinio de Anima confutata. p. 254.
Ἐπίκαιρον. *XXIX*, 1.
Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. *XXII*, 4.
Epilogi requirunt fuſum dictionis genus. XII, 9.
Ἐπιφανεία Διονύσου. *XV*, 13.
Ἐπ' εἴδους, ἐπὶ μέρους. *XIII*, n. 22.
Ἐπεισόδια quid? IX, n. 73.
Epiſtola Laconica. XXXVII, 10.
Ἐπιστρέφεσθαί τινος. *XXXI*, 4.
Equi funales. XV, n. 30.
Ἔρανος. *XXXIX*, 1.
Eratoſthenis Erigone opus emendatiſſimum. XXXIII, 7.
Eris Homerica oſtendit deſcriptione ſua Homerici animi granditatem. IX, 9.
Ἕρμα in navigiis ſaburra. II, n. 15.
Eubulus Philoſ. Platonicus. p. 246.
—— ſcripſit in Philebum & Gorgiam Platonis, reſponditque Ariſtoteli pro Platone. *ibid.*
Euclides Philoſ. Platonicus. p. 244, 246.
Εὔδων χάρις, φόνος. *IV*, 35.
Εὐπαθὴς, ἐμπαθὴς, ἐκπαθής. *XXIV*. 3. n. 8.
Eupolis jusjurandum per pugnam Marathoniam Demoſtheni ſuppeditaſſe videtur. XVI, 5.
Ἔμψυχοι τάφοι, βιβλιοθήκη. *III*, n. 19.
Euripides compoſitione plurimum valuit. XXXIX, 4.
—— emollit Aeſchyli viſiones duriores. *XV*, 12.
—— felicitas in viſionibus concipiendis. XV, 4, 6.
—— minime ſublimis natura, ſed arte, & viſionibus, XV, 7.
Exempla ſublimium ſcriptorum nobis ante oculos in ſcribendo ponenda. XIV, 1.
Ἐξερείσματα χρόνων. *XXXIX*, 8.
Exire e poteſtate. XX, n. 16.
Ἐξίστησιν ἑαυτῶν, *ib.* n. 15.
Ἑξῆς, ἐξ ἴσης. *XXXIII*, 8.
Extenſio numeri corrumpit vim ſublimitatis. XXXVIII, 10.

F.

Facultas dicendi naturalis fundamentum eloquentiæ ſublimioris. VIII, 1.
Felicitatis & Conſilii comparatio. II, 7.
Fertilitas ingeniorum variat pro temporibus. XLIII, n. 7.
Feræ e cavea emiſſæ. *ibid.* 21.
Figuræ mirifice ad magnitudinem faciunt orationis. XVI, 1.
Figurarum apta conformatio tertius fons Sublimitatis. VIII, 3.
—— coacervatio facit plurimum ad perturbationem, & granditatem. XX, 1.
—— & ſublimitatis mutua auxilia. XVII, 1.
Figurata oratio, ni ſublimitate aliqua tecta lateat, judici ſuſpecta & odioſa. XVII, 2.
Figura optima, quæ latet. *ib.* 4.
Fiat, lux, & facta eſt, Geneſ. 1. ſententia maxime ſublimis, IX, 18.
Fœtus animi abortientes. XIV, 6.
Frigida oratio. IV, 1. ejus cauſa. *ibid.*

Fulminis celeritas tempore præterito expreſſa. I, n. 28.
Fuſo dicendi generi ubi locus? XII, 9.

G.

GEntilianus Amelius Philoſ. Platonicus, p. 244, *& ſeqq.*
Γλωττόκομα Pygmæorum. XLIII, 9.
Gorgias Leontinus. Ejus tumor deriſus. III, 6.
Gradatio Sublimitatis ſæpe genitrix. XXIII, 1.
Grandia & excellentia in vita potiora ducuntur quam parva, licet pulchra. XXXV. 4.
Greſſibus orationis plaudere. XL, n. 10.
Γύπες ἔμψυχοι τάφοι. III, 6.

H.

HArmonia orationis, Collocatio. XXXVIII, 1.
— mirifice homines capit. *ibid.*
Hecatæi commutatio perſonarum in hiſtoria. XXVII, 3.
Hegeſias ſcriptor tumidus. III, 8.
Hegeſippi oratio de Haloneſo. XXXII, n. 2.
— Hyperbole minus laudata. *ibid.*
Heliodorus Alexandrinus Philoſ. Peripateticus. p. 246.
Hæmorrhoïdes ſacram arcam intercipientibus Philiſtæis a Deo immiſſæ. XXVII, n. 15.
Heraclidarum *ἀπόγονοι, ἐπίγονοι. XXVII.* 3.
Herculis perſonam aptare infantibus. XXX, n. 16.
Herminus Philoſ. Stoïcus. p. 246.
Herodotus Homeri imitator. XIII, 7.
Herodoti dictum exagitatum. IV, 12.
— Hyperbaton. XXII, 4.
— Hyperbole laudata. XXXVII, 8.
— in quibuſdam verbis vulgaribus felicitas. XXXI, 4, 5.
— nobilis Periphraſis. XXVIII, 5.
— ſententiæ quædam egregiæ verborum exilitate corruptæ. XLII, 2.
Heroïcum carmen omnium pulcherrimum ob numeros dactylicos. XXXVIII, 9.
Heſiodi Ἀχλὺς, deformis potius & odioſa, quam magnifica. IX, 9.
Hiſtoriæ fuſum dicendi genus amant. XII, 9.
Homeri animi celſitas. IX, 8.
— de diis ſententiæ impiæ, ni allegorice capiantur. *IX*, 14.
— imitatio tentata a Virgilio & Ovidio in deſcriptione metus Plutonis. IX, n. 33.
— imitatores Herodotus, Archilochus, Steſichorus, Plato. XIII, 7.
— magnifica tempeſtatis deſcriptio X, 8.
— peccata non obſtant ejus ſublimitatis famæ. XXXIII, 5.
— vel Demoſthenis delicta ne milleſimam quidem partem virtutum eorum adæquant. XXXVI, 3.
— vitia paucula maximis virtutibus redimuntur. *XXXIII*, 5.
Homerus in Odyſſea inſtar ſolis occidentis, aut reflui maris. IX, 26, 28.
— quantum in ipſo, ex Diis homines, & ex hominibus Deos facit, IX, 15.
Homericæ fabulæ quædam ridiculis vicinæ. IX, 30.
— ſublimitatis aliquot exempla. *ib.* 10, *&c.*
Homines ſemper præſentia culpant. XLIII, 11.
— pecudum inſtar ad voluptates abjecti. III, 2.
Homo natura factus ad admirationem & cupidinem rerum grandium & ſublimium. XXXV, 2.
Honos alit artes. XLIII, 5.
Humani corporis divina deſcriptio apud Platonem, & Xenophontem. XXXII, 5, 6.
Humilia ſunt extra cadendi periculum. XXXIII, 3.
Hydropico nil ſiccius, III, 10.
Hyperbata, v. Tranſgreſſiones.
Hyperbolæ proxima periculo figura. V, 3.
— examinatæ. XXXVII, 1.
— optimæ, quæ non videntur eſſe Hyperbolæ. *ibid.* 6.
Hyperidis de Latona digreſſio magnifica & Poetica. XXXIV, 2.
— de pugna Chæronea dictum. *XV*, 21.
— Epitaphius ſermo omnium pulcherrimus. *XXXIV*, 2.
— & Demoſthenis comparatio. XXXIV, 1.
— præclara viſio. XV, 21.
— virtutes. *XXXIV.* 2.

I.

I'Ἄσις παντὸς τολμήματος λεκτικοῦ. XXXVII, 9.
Ἰδιῶται. XXXIV, 1.
Idiotiſmi definiti. XXXI, 2.
Ἱερεῖα σιτευτά. XLII, n. 15.
Ignavia corrumpit ingenia. XLIII, 21.
Ilias prius ſcripta quam Odyſſea. IX, 23.
— ſcripta ab Homero in vigore ætatis; Odyſſea in ſenectute. *ib.* 24.
Imaginatio, v. Viſio.
Imagines & comparationes. XXXVII, 1.

Imaginatio præſentiæ optimorum ſcriptorum in ſcribendo utiliſſima ad ſublimitatem. XIV, 1.
Imitatio ſublimium ſcriptorum plana ad Sublimitatem via. XIII, 4.
—— veterum etiam cum vincimur honeſta. XIII, 11.
Impetus orationis inſertis copulis quaſi alligatur. XXI, 3.
Impudentia filia luxuriæ. XLIII, 16.
Ineptiendum non eſt ob captationem joci. IV, 13.
Ingeniorum fertilitas variat pro temporibus. XLIII, n. 7.
Injuſtitia filia inſolentiæ & ſuperbiæ. *ibid.* 16.
Inſtinctus ſacer a puerili tumore diverſus. III, 8.
Interrogationes intendunt vim orationis. XVIII, 1.
—— extempore naſci viſam reſponſionem proritant. XVIII, 6.
Jon Chius in Tragœdia multo inferior Sophocle. XXXIII, 8.
Ἴσα βαίνουσα. XLIII, 15,
Iſocratis inepta Eloquentiæ exaggeratio. XXXVII, 3.
—— Panegyricum ſuum decimo vix anno abſolvit. IV, 4.
Judex corruptus pecunia non rectus juſti judex. XLIII, 18.
Judicium veterum ſcriptorum per imaginationem ſubire oportet ad comparandam Sublimitatem. XIV, 4.
Jurare in oratione quando opportunum? XVI, n. 20.
Jusjurandum Demoſthenis accurate examinatum. XVI, 7.
—— veterum contacto ſacrificii ſanguine. XV, 11.
Ῥήγματα terræ. IX, 27.

K.

Κἀν βακχεύμασι νήφειν ἀναγκαῖον. *XVI*, 9.
Κανονίζειν ὀνόματα. *ibid.*
Καινόσπουδον περὶ τὰς νοήσεις. *V*, 1.
Καταχορδεύειν ἑαυτόν. *XXXI*, 4.
Κατ' ἄκρας, κατώκαρα. *XLIII*, n. 35.
Κατακηλεῖν. *XXX*, n. 6.
Κατακρεουργεῖν. *XXXI*, 4.
Κατεξανάστασις. *VII*, 6.
Καθεύδειν ἐᾶν τὰ τείχη. *IV*, 11.
Κεκονδυλισμένον ingenium ſervorum. XLIII, 8.
Κηλεῖν. *XXXVIII*, n. 25.
Κώδωνες. *XXIII*, 8.
Κόνδυλος ἐπὶ κόρρης. *XX*, 3.
—— ſervis impactus. XLIII, 8.
Κονία, γύψος, *opus tectorium*. *X*, *n.* 66.
Κοπιάσαι. *XLII*, 2.
Κόραι ὀφθαλμῶν, κόραι virgines. IV, 9, 11.
Κορυβαντιασμός. *XXXVIII*, 2.
Κορυβαντιᾶν. *V*, 1.
Κυνὸς ὄμματ' ἔχων. *IV*, 9.
Κυριολογία. *XXVIII*, 1.
Κυρίττοντες κέρασι. *XIII*, n. 8.
Κυρίττειν. *XIII*, 2.
Κύριος φθόγγος in muſica. XXVIII, 1.

L.

Lacedæmoniorum adoleſcentum verecunda modeſtia. IV, 8.
Laconica epiſtola, ſcytale. XXXVII, 10.
Lectoris adlocutio efficax ad commovendum in narratione. XXVI, 1.
Λειότης ἄκεντρος. *XXI*, 2.
Leo ſeipſe verbere caudæ ad iram excitat. XV, 7.
Libertas nutrix grandium ingeniorum. XLIII, 4.
Longini Fragmenta. pag. 244, *& ſeqq.*
—— — Procœmium libri de Fine. *ibid.*
Longinus an ſemi-Chriſtianus? IX, n. 47.
—— confutat Stoïcorum de Anima ſententiam. p. 252.
—— de Collocatione duos libros ſcripſit. XXXVIII, 1.
—— Plotini ſcripta requirit. p. 252.
—— Porphyrium & Amelium refutavit. p. 248, 250.
—— ſcripſit comm. de Perturbationibus animi. XLIII, 22.
—— ſcripſit epiſt. ad Amelium. p. 250.
—— — ad Porphyrium. *ibid.*
—— variis peregrinationibus omnes fere ſui ævi Philoſophos cognovit. pag. 244.
Lucricupidi Sublimitatis incapaces. XLIII, 20.
Lumina parva ſolari ſplendore obſcurantur. XVII, 7.
Luminoſa in pictura magis exſtare videntur. *ib.* 8.
Luxus filia divitiarum immodicarum, mater ſuperbiæ, inſolentiæ, &c. XLIII, 15.
Lyſimachus Philoſ. Stoïcus. p. 246.
Lyſiæ & Platonis collatio. XXXV, 1.

M.

Magis ſtupemus ſolem & lunam, quam puros igniculos, XXXV, 5.
Magnum nihil nec in oratione, nec in vita,

vita, cujus contemtus res magni animi eſt. VII, 1.
Mare & flumina ingentia magis admiramur, quam pellucidos rivulos. XXXV, 4.
Marathonia pugna inflabat Athenienſium animos. XVI, n. 8. & 14.
Matridis ineptus tumor. III, 8.
Medius Philoſ. Stoïcus. p. 244, 246.
Medium amplecti, in lucta. XV, n. 68.
Μειρακιώδης ſtilus. III, 12.
Μειλίγματα μεταφορῶν. XXXII, 3.
Meſſene vigeſimo demum anno a Lacedæmoniis capta. IV, 4.
Μεταβολὴ proxima periculo figura. V, 3.
Metaphoræ. v. Tranſlationes.
Μετάβασις λόγου. XXVII, 2.
Μετέωρα, inflata, tumida. III, 6.
Metus ſanguineus. XV, 11.
Midiæ protervia. XX, n. 5.
Μὴ καί. XXX, n. 11.
Μικροχαρῆ, μικροπρεπῆ. IV, 7.
Mileti Excidium, fabula Phrynichi. XXIV, 1.
Μνήμαι κυπαρίττινοι. IV, 11.
Moderatus Philoſ. Pythagoricus. p. 248.
Μονοτόνως dicere. XXXIV, 2.
Morbus femineus cinædorum. XXVIII, n. 14, 15.
Mors homini portus malorum. IX, 15.
— ingloria heroïbus exoſa. IX, n. 64.
Μόρια, τύποι. XII, 3.
Moyſis ſublimitas initio Geneſeos. IX, 18.
Mulieres pulchræ dolores ſunt oculorum, IV. 12.
Muſonius Philoſ. Stoïcus. p. 246.
Μυκτὴρ πολιτικώτατος. XXXIV, 2.

N.

NAni, Pygmæi, glottocomis incluſi. XLIII, 9.
Narratio ad lectorem directa facit, ut ipſis ſibi rebus intereſſe videatur. XXVI, 1.
Naſus Atticus. XXXIV, n. 15.
Naturæ & Artis mutua indigentia. II, 3, 4.
— & Artis mutuum auxilium. XXXVI, 7.
— induſtria in removendis a conſpectu corporis humani partibus viſu ingratis. XLII, 7.
— operum magnitudo laudatur, Artis perfectio. XXXVI, 5.
Natura nos velut in ampitheatrum in hunc mundum miſit. XXXV, 2.
— tum felix, quum artem latenter contimet. XXII, 3.
Νέκυια Homerica. IX, n. 13.
Νεοττοποιεῖσθαι. XLIII, 15.
Neptuni per mare vectatio ab Homero magnifice expreſſa. IX, 17.
Nili magnitudo homines in ſtuporem conjicit. XXXV, 4.
Nonni tumor. III, n. 19.
Νόησις Oratoria. IX, 1.
Novarum ſententiarum excogitandi lubido. V, 1.
Numenius Phil. Pythagoricus. p. 248.
Numeri extenſio elangueſcere facit intentionem Sublimitatis. XXVIII, 10.
— tranſpoſitio corrumpit omnem vim & elegantiam orationis. *ibid.* 9.
— vis in oratione. XXXVIII, 1.
Numerus dactylicus magnificentiſſimus omnium. XXXVIII, 8.
— fractus inimiciſſimus ſublimitati. XL, 1.

O.

O*χήματα*, de equis. XV, 8.
Oculorum verecundia, impudentia. IV, 9.
Odyſſeam ſcribens Homerus inſtar ſolis occidentis, aut reflui maris. IX, 26, 28.
Odyſſea Homeri an Iliade prior tempore? IX, 23.
— Epilogus Iliadis. *ibid.*
— plus habet narrationis, quam actionis. IX, 29.
Oedipi fabula. XXIII. 5.
Oratio ſublimis eorum eſt, qui nil niſi grande quid cogitant. IX, 6.
— vitio carens quatenus laudanda. XXXV, & XXXVI, 1.
Orator humiles & abjectas non debet habere cogitationes. IX, 4.
— nullus umquam ſervus. XLIII, 7.
Ordo res tranquillitatis eſt. XX, 3.
Oreſtis furor. XV, 4.
Origenes Phil. Platonicus. p. 246.
— ſcripſit de Dæmonibus. *ibid.*
Ovidii ineptiæ. III, n. 19.
— in ſublimi ſententia defectus. IX, n. 49.
Οὐχ ὁ τυχὼν ἀνήρ, Vir Excellens. *ib.* n. 48.
Οὔριος ventus. IX, n. 66.

P.

Π*Αχύτης* in oratione. XXIX, 1.
Palæſtra Socratis. IV, 7.
Παραβάσεις, παρεκβάσεις. XV, n. 63.
Παράβολα, παράβολοι. XXXII, n. 19. *XXXIII*, n. 4.
Parabolæ & *εἰκόνες*: *XXXVII*, 1.
Παράβολος. XXII, 8. *XXXII*, 4.
Παρὰ μέλος ᾄδειν. ἀσύγγνωστον. III, 5.

Πα-

Παράφωνοι φθόγγοι in Muſica. XXVIII, 1.
Παράστημα φυσικὸν. IX, 1.
—— VIII, 4.
Παραξύειν τὸν ἰδιώτην. XXX, 5.
Parenthyrſus cujuſmodi vitium? III, 14.
Παρένθυρσον, κακίας τρίτον εἶδος. *ibid.*
Παρθένοι ἐν ὀφθαλμοῖς. IV, 8.
Parvis magnificam orationem circumjicere putidum. XXX, 3.
Pax ſæpe ingenia nimia quiete corrumpit. XLIII, 12.
Peccatorum plerumque in ſcriptis memoria indelebilis eſt. XXXIII, 4.
Penelopes apoſtrophe ad procos. XXVII, 5.
Πένταθλος. XXXIV, 1.
Πεποιημένος λόγος. III, n. 48.
Πεποιημένη λέξις. VIII, 4.
Percontatio. v. Interrogatio.
Pericula in ſcribendo. XV, 12.
Περιέβαλον ταῖς ἑαυτῶν εὐκλείαις αἰῶνα. I, 8.
Periphraſis efficax ad Sublimitatem, ſi prudenter adhibeatur. XXVIII, 1.
—— intempeſtiva & immodica fatua eſt & inepta. XXIX, 1.
Per caput effundere. XLIII, n. 35.
Perſonæ tragicæ. XXX, 3.
Perſonarum commutatio efficax ad Sublimitatem. XXVI, 1.
—— — alia, ſubeunte poëta perſonam deſcriptam. XXVII, 1.
Perſuaderi in audientium poteſtate plerumque ſitum eſt. I, 10.
Perturbatio non ſervat ordinem. XX, 3.
Phaethontes in Oratoria. III, 33.
Phaethontis fabula. XV, 8.
Phantaſia. v. Viſio.
Philiſtus, Philiſcus, compoſitione magis, quam ſenſibus & verbis valet. XXXIX, 4.
Philoſophi cujuſdam diſputatiuncula de ingeniorum ſublimium penuria. XLIII, 1, 2.
φλοιώδης ῥήτωρ. III, 7.
—— ſcriptor, *hordeaceus*, *corticeus*. III, 7.
Φλοιῶδες, καὶ χολικὸν ἐννόημα. X, 11.
Phoebion Philoſ. Stoïcus. p. 244, 246.
Φοιβόληπτος, ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ θεοῦ. XVI, 4.
Φοιβαστικός. XIII, 6.
Φορβεία, quid? III, n. 24.
Φορβειᾶς τινὸς ἐφαπτόμενος. IV, 10.
Phrynichi Tragœdia, Mileti Excidium. XXIV, 1
Φθόγγοι παράφωνοι. XXVIII, 1.
—— κύριος. *ibid.*
Phyſiologia exigit orationem fuſam, non contortam, & patheticam. XII, 9.
Pindarus, licet nonnunquam deficiat, ceteris lyricis multo ſublimior. XXXIII, 8.
Pinguis oratio. XXIX, n. 3.
Πλάσις. XXXIX, n. 16.
Plato divine corpus humanum deſcripſit. XXXII, 5.
—— & Xenophon frigidis nonnumquam orationem devenuſtant ſententiis. IV, 7.
—— imitator & antagoniſta Homeri. XIII, 7, 10.
—— reprehenſus ob nimiam Tranſlationum multitudinem. XXXII, 9.
Platonis & Demoſthenis comparatio. XII, 5.
—— & Lyſiæ comparatio. XXXV, 1.
—— flumen dicendi. XIII, 1.
—— Periphraſes. XXVIII, 2.
—— — ſæpe putidæ, & pueriles. XXIX. 1.
Πλεκτάνη χειμάῤῥοος πυρός. III, 1.
Πλόκαμοι πλεκτοῖο πυρός. III, n. 3.
Plotinus Philoſ. Platon. pag. 244, *& ſeqq.*
Pluralia quando uſurpanda? *XXIII*, 8.
—— rem videntur augere. XXIII, 4.
—— vicina periculo. V, 3.
Poëtarum honeſta de Anima dicta. p. 256.
Poeticæ viſionis finis perturbatio. XV, 3.
Poeticus ſpiritus divinus legibus non paret. XXXIII, 7.
Poëtæ a Muſis ſpiritu divino afflantur. p. 256.
Ποκοειδεῖς ἔννοιαι. *XV*, 12.
Politici, viri Civiles, quinam? I, n. 8.
Πολιτικὸν in oratione. IX, 27.
Πολύφωνος. *XXXIV*, 1.
Polycleti Doryphorus opus perfectiſſimum. XXXVI, 5.
Polyptota quandoque ad ſublimitatem apta. XXIII, 1.
Πορεία εἱμαρμένη. *XXVIII*, 2.
Πορίσαι, παρορίσαι, προσορίσαι. *II*, 12.
Porphyrius, Rex Tyrius. p. 248.
Poſteritatis judicium in ſcribendo ante oculos ponendum. *XIV*, 5.
Præmia excitant ingenia. *XLIII*, 5.
Præteritorum in præſens tempus tranſlatio perturbat animos. *XXV*, 1.
Proclinus Philoſ. Platonicus. p. 244, 246.
Profeſſus grandia turget. III, n. 31.
Prolixitas nimis excurrens in oratione cauſa languoris. XLI, 3.
—— ſive extenſio numeri elangueſcere facit ſublimitatis intentionem. *XXXVIII*, 10.
Προπέμπεσθαι, προπομπή. *XX*, n. 8.
Προπηλακίζεσθαι. *XX*, 4.
Προπίνειν τὴν ἐλευθερίαν. *XXXII*, 2.
Propria verba, & illuſtria mirifice auditorem deliniunt. *XXX*, 2.
Πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπεῖν. *III*, 4.
Ψιλὴ λέξις. *XXVIII*, 3.

Ψιλὸν

Ψιλὸν μέλος, ςόμα, λόγος. *III*, n. 24.
Ψήγματα. *X*, 12.
Πλαῖσαι, παῖξαι. *XIV*, n. 8.
Πτεροφόρα ἡλίου ὀχήματα. *XV*, 8.
Ptolemæus Philoſ. Peripateticus. p. 246.
Puerilitas Magnitudini maxime contraria. III, 1.
Pugni in malam, ſervorum pœna. XX, n. 12.
Pupillæ oculorum, pupillæ virgines. IV, 8.
Πυρὸς πλεκτάναι, βόςρυχοι, πλόκαμοι. III, n. 3.
Pygmæi, Nani, glottocomis incluſi. XLIII, 9.
Pyrrichii, numerus Sublimitati adverſus. XL, 1.
Pythia Apollinis afflatu divino vaticinans. XIII, 5.
Pythagoræ dictum de veritate & beneficentia. I, 7.

R.

Rhetores affectibus abundantes raro in Demonſtrativo genere valent: & contra. VIII, 10.
— Demonſtrativi generis non ſunt affectibus movendis idoneus, & contra. VIII, 10.
Rhetoricæ viſionis finis Evidentia. XV, 3.
— uſus quando tempeſtivus? XV, 19.
Riſus amicæ dulcis ac venuſtus illex voluptas. X, n. 16.
Ῥυθμοῦ βάσις. XXXVIII, 2.

S.

Sappho delectus & congeſtus conſequentium amoris egregia artifex. X, 3.
Sapphûs carmen examinatum. X, 4.
Σαθρὰ τῶν πραγμάτων. *XVIII*, 3.
Scholaſtici ſenſus pueriles. III, 12.
Scriptor a vitiis purus, ſed non ſublimis, peccanti non anteferendus. XXXIII, 1. XXXVI, 1.
Scriptorum ſublimium penuria, unde? XLIII, 1.
— ſtudium & voluntas laudanda, etiamſi qua parte defecerint. I, 4.
Scytale Laconica. XXXVII, 10.
Scythæ ſacrilegi a Venere morbo femineo puniti. XXVIII, n. 15.
Σείριος, σειραῖος. *XV*, 8.
Senilis ætas garrula. IX, 22, 24.
Senſus nudus ſæpe admirationem excitat propter ſui magnanimitatem. IX, 3.
Senſuum altitudo examinata. IX, 1.
— arte juvatur. IX, 1.
— grandium felix conceptus primus fons Sublimitatis. VIII, 1.
Sepulcra animata. III, 6.
Sepultura Athenienſium publica qualis & quando? XVI, n. 36.
Σήραγγες. *XXXII*, 6.
Serva dies tollit dimidium virtutis XLIII, 8.
Servitus inimiciſſima Sublimitati animi & orationis. XLIII, 6.
Servus nemo umquam orator. XLIII, 7.
Silentium Ajacis in Necya omni oratione ſublimius. IX, 3.
Simonides in viſione apparentis ad ſepulcrum Achillis feliciſſimus omnium. XV, 14.
Singularia pro pluralibus cauſa ſæpe Sublimitatis. XXIII, 3. XXIV, 1.
— — quare? XXIV, 3.
Sirius a Sole conſcenſus. XV, 8.
Σιτευτὰ ἱερεῖα. *XLII*, n. 15.
Σκῆνος ἀνθρώπινον. *XXXII*, 5.
Solem & lunam, licet deficientes aliquando, non vincunt ignes puri minores. XXXV, 5.
Σωμάτιον de Iliade. IX, n. 77.
Sonoritas orationis. IX, n. 81.
Sophocles in viſione morientis Oedipi feliciſſimus. XV, 14.
Sophoclis Oedipus Tragœdia ſola omnibus Jonis operibus præſtantior. XXXIII, 8.
— ſublimitas non ideo minoris æſtimanda, quia aliquando deficit. XXXIII, 8.
Sordida verba devenuſtant orationem. XLII, 7.
Σφαδάζειν. *XXV*, 1.
Spiritus poëtici divini impetum legibus ſubjicere impoſſibile. XXXIII, 7.
Statii frigida granditatis affectatio. IX. n. 49.
Sterilitas ſublimium ſcriptorum unde? XLIII, 1.
Steſichorus Homeri imitator, XIII, 7.
Στηριγμοὶ χρόνων. XXXIX, 8.
Stigmata orationis verba ſordida. XLII, 5.
Στόμφος in oratione. III, n. 14.
Sublime inſtar fulminis unico ictu oratoris vim dicendi oſtendit. I, 12.
— in oratione quid ſit? I, 8.
Sublimia nolunt ſibi verba ſordida admiſceri. XLII, 7.
— plerique affectantes ad tumorem delabuntur. III, 9.
Sublimis eſt eorum oratio, qui nil niſi grande quid cogitant. IX, 6.
Sublimitas ad ſummum evecta faſtigium raro pura. XXXIII, 2. XXXV, 5.
— an doceri poſſit? II, 1.

— anima plerarumque ſpecierum αὐξήσεως. *XI*, 4.
— cadit tantum in magnanimos. IX, 7.
— conciliat admirationem. XXXVI, 2.
— ἔρανος eſt plurium membrorum coadunationis. XXXIX, 1.
— & Affectus vehemens mirificum figurarum, ne odioſæ ſint, remedium. XVII, 5
— & vehementes affectus ſunt alexipharmaca audacium metaphorarum. XXXII, 4. & XXXVII, 9.
— etiam cum vitio conjuncta humili licet emendato ſermone potior. XXXIII, 1. XXXVI, 1.
— ex compoſitione. XXXIX, 1.
— ex Numero. XXXVIII, 1.
— homines proxime admovet ad Deos. XXXVI, 2.
— in multis ſine affectibus. VIII, 8.
Sublimitatis exploratio. VII, 5, 6, 7.
— quinque fontes. VIII, 1.
— ſententiarum μεγαλοφροσύνης ἀπήχημα. *IX*, 2.
— veræ reddit animum audientis erectiorem. VII, 4.
— vero ſcientio non ita facilis. VI, 1.
— — ultimus fructus multæ lectionis. VI, 2.
Sublimium ſcriptorum unde ea penuria? XLIII, 1.
Συγγραφεῖς a poëtis diſtincti. IX, n. 101.
Συγγραμμάτιον quid? I, n. 4.
Συγκατάστασις, *approbatio. VII*, 7.
Συνενθουσιᾶν. *XXXII*, n. 21.
— *XIII*, 6.
Συνκονιώμενα. X, n. 66.
Συντομία & συγκοπὴ in oratione quam diverſa? XLI, 2.
Superbia filia opum nimiarum. XLIII, 15.

T.

Τραχύσματα. *XLII*, n. 26.
Τελεσιουργεῖσθαι. *XLIII*, 17.
Τέλματα Oceani. IX, n. 88.
Tempeſtatis magnifica deſcriptio apud Homerum. X, 8. & alios, X, n. 46.
— florida apud Arimaſpiorum ſcriptorem. X, 7.
Temporum commutatio ferit ſenſus, & commovet animum. XXV, 1.
— in oratione gradus ac fulcimenta ſuſtentant Sublimitatem. XXXIX, 8.
Terentianus Poſtumius. I, n. 5. 6.
Τέρματα ἰδία Oceani. IX, 28.
Θηλέια νόσος. *XXXVIII*, 5.
Themiſtocles Philoſ. Stoïcus. p. 244.
Theocritus in ſuo genere abſolutiſſimus eſt. XXXIII, 6.
Theodorus Rhetor. III, 14.
Theopompus magnificentiſſimam narrationem abjectis quibuſdam inſertis vocibus corrupit. XLII, 3.
Θεοποιΐα jurando per alicujus nomen. XVI. n. 16.
Θεοφορεῖσθαι ἀλλοτρίῳ πνεύματι. *XIII*, 5.
Theophraſtus Tranſlationum docet quædam eſſe remedia. XXXII, 3.
Θόλος, τεθόλωται φαντασίαις. *III*, n. 9.
Thraſyllus Philoſ. Pythagoricus. p. 248.
Thucydides in Hyperbatis frequentiſſimus. XXII, 6.
— præterita plerumque ut præſentia narrat. XXV, 1.
Thucydidis Hyperbole eximia. XXXVII, 7.
Tibia hominibus omnes affectus inſerit. XXXVIII, 2.
Timæi ſenſus multi frigidi. IV, 1. ejus virtutes. *ibid.*
Timæus aliorum acer reprehenſor, ſui incurioſus. IV, 1.
Τόνος orationis. IX, n. 81.
Tragœdia πρᾶγμα φύσει ὀγκηρόν. *III*, 5.
Tranſgreſſio eſt character verus affectus perturbati. XXII, 1.
— facit, ut oratio ex tempore dici, & non domo meditata afferri videatur. *ibid.* 5.
Tranſgreſſionis definitio. *ib.* 1.
Tranſlationes, & earum in oratione multitudo. XXXII, 1.
— conciliant orationi ſublimitatem. *ib.* 8.
— frequentes bonæ in deſcriptionibus &c. *ibid.* 1.
Tranſlationum audaciæ medentur grandes affectus & vera Sublimitas. *ibid.* 4.
— duriorum mitigatio. *ib.* 3.
— uſus proclivis eſt ad tranſgrediendum modum. *ib.* 9.
Tripodes Vulcani. p. 254.
Trochæi numerus minime ſublimis. XL, 1.
Τροπικὸν καὶ κακόζηλον. *III*, 13.
Tumor in oratione ſcopulus difficilis vitatu. III, 9.
— non ubivis utilis in oratione. XXX, 3.
— Sublimitatem tranſgredi conatur. III, 10.
— vertit in contrarium magnitudinis. *ib.*
Tumoris in oratione vitium. *ib.* 3.
Τύποι. *XII*, 3. τὸν τύπον ἐκ ἀγνοεῖς. *XII*, n. 1.

Valen-

V.

VAlentiſſima in negotiis aures noſtras maxime feriunt. XV, 22.
Venaturæ mortium alienarum & teſtamentorum. XLIII, 19.
Venus *φιλομειδής*. X, n. 16.
Verba pulchra in oratione inſtar veſtis pretioſæ. XXX, 2.
— orationi velut animam inſinuant. *ib.*
— mentis lumen. XXX, *ib.*
— ſordida devenuſtant ſublimitatem. XLII, 7.
— vulgaria ſæpe in oratione efficaciſſima. XXXI, 1.
Verborum delectus in oratione magniloquentiam conciliat. XXX, 1.
— exilitas obſtat Sublimitati. XLII, 1.
— in mentis quaſi raptu ſobria penſitatio. XVI, 9.
Veritas in judicando adhibenda. I, 7.
Veritatis viſiones. IX, 27.
Veterum exempla nobis ante oculos ponenda XIV, 1.
— ſcriptorum imitatio. XIII, 4, 6.
— — etiam quum vincimur, honeſta. XIII, 11.
Viſiones ex ipſa veritate petitæ. IX, 27.
— vehementes a demonſtratione nos ad perturbationem adducunt. XV, 22.
Viſionis definitio. XV, 2.
— Poëticæ & Rhetoricæ differentia. XV, 3, 19.
Viſionum efficacia ad Sublimitatem. XV, 1.
— Poëticarum in oratione affectatio putida. XV, 17, 18.
Vitia magis notabilia ſunt quam virtutes. XXXIII, 4.
Vitiorum orationis origo. V, 1.
Ulyſſis domum reditus, & deſcriptio illic actorum inſtar eſt Comœdiæ. IX, 32.
Voces etiam inarticulatæ numeroſe & harmonice cantatæ animos mirifice commovent. XXXVIII, 3.
Vocum aſperitas facit ſæpe ad granditatem. XLII, n. 4.
Voluptatum amor corrumpit ingenia. XLIII, 13.
Vos, de uno, pro *Tu*, Latinis ignotum. XII, n. 17.
Ὕπακρος. XXXIV, 1.
Ὑπ' ἐκ θανάτοιο. X, 10.
Ὑψηλὰ & *μετέωρα* diverſa. III, 6.
Ὕπουλος, XXXII, 7.
Urim & Thummim. I, n. 10.
Ὑστεροφημία. XIV, 6.
Utilia facilia; ſed grandia ſunt admirabilia. XXXV, 6.
Vulcani tripodes & ancillæ. p. 254.
Vultures animata ſepulcra. III, 6.

X.

XEnophon & Plato ſæpe frigidas habent ſententias. IV, 7.
Xenophontis de naturæ ſolertia dictum. XLII, 8.
— egregia corporis humani deſcriptio. XXXII, 4.
— Periphraſes. XXVIII, 4.
Xerxes *Perſarum Jupiter* a Gorgia appellatus. III, 6.

Z.

ZEnonis abſurda de Anima opinio. p. 254.
Ζέσασα θάλασσα. XLII, 2.
Zoili obtrectatio Homeri. IX, 30,

F I N I S.

ERRATA GRAVIORA.

Pag. 3. lin. 3. *minus*. lege, *nimis*. p. 37. col. 2. extr. *Lyſandri*, l. *Cononis*. p. 66. poſt notam 67 adde, *FABER*. p. 102. lin. 1. Οἴμηρον. l. Ὅμηρον. p. 104. col. 2. med. *Herodoto*. l. *Thucyde*. p. 108. lin. 5. γέτι. l. γέτοι. p. 113. not. 49. τοιȣ̃τότι. l. τοιȣτονί. p. 138. lin. 11. ἀπολύσει. l. ἀπολύει. p. 142. lin. 8. πϱοσαγϱεῦσαι. l. πϱοσαγορεῦσαι. p. 147. lin. 11. *multiplicari, videnturque*. l. *multiplicarique videntur*. p. 155. lin. 2. *de Perſonarum Comm*. l. *de Perſonæ in perſonam aliam Comm*. ibid. l. 19. *incurſu*. l. *procurſu*. p. 159. l. 8. *An venis*. l. *Anne ades*. p. 170. & 171. pro num. marg. 8, 9, 10. l. 3, 4, 5. p. 178. not. 38. p. 57. l. 97. p. 183. l. 14. *propriora*. l. *propiora*. p. 188. n. 5. ἐγγίσασι, τὰ βήματα. l. ἐγγίσαντα βῆτα. p. 197. ſect. 36. l. 3. *hujus quidem*. l. *hujus quidem apud illos*. p. 201. SECTIO XXXVIII. Neglexerunt typothetæ numerum ſectionum ſequentium mutare: quare in indice ſectio hæc cum ſect. XXXVII. conjuncta fuit. p. 209. not. 13. συλλαβῶν. l. ἡ τοιάδε τῶν συλλαβῶν. p. 218. l. 6. μαὶ. l. καί. p. 235. l. 3. & 4. *hac, illud*. l. *illa, hoc*. p. 238. l. 1. χυχαῖς. l. ψυχαῖς. *Cetera, ſi qua ſunt, Lectoris benivoli diligentia judicioque corrigenda permittuntur.*

ISAACI VOSSII

VARIARUM OBSERVATIONUM LIBER.

LONDINI:
Proſtant apud *Robertum Scott* Bibliopolam.
MDCLXXXV.

Js. Voſsii Notæ ineditæ in Lucretiū citantur in Not. ad Callim. H. in Cerer: V. 137. p. 174. ed. Ultraj.

De Poëmatū cantu & viribus Rythmi, Oxonii, 1673. in 8. sine auth. noīe

Js. Voſsii Obſervat.es in Caiū Valeriū Catullū, Extant ap. Js. Littlebury, bibl.m Lond.se 1684. in 4. In his Obs. p. 11. scriptū pmittit τεχυπλοῖα.
& p. 98. Belopoiica, ut in belopoiicis nrīs ostendimus. Ut & p. 214.
malè ad Cat. p. 28. vult antiqq. Ægypt: oīa sua sacra à Judæis hausiſse.

De Antiquæ Romæ et Aliarum quarumdam Urbium magnitudine.

Cap. I. DE *menſura mœniorum veteris Romæ* pag. 1
II. *De* xxxvii *urbis Romæ portis totidemque viis. De Tribubus* p. 8
III. *Qualia fuerint mœnia Romæ antequam à Sylla vel potius ab Auguſto Cæſare ampliarentur* p. 10
IV. *Occurritur quibuſdam argumentis quæ huic tantæ magnitudini adverſari videntur* p. 14
V. *Quantus fuerit veteris Romæ cum ſuburbiis ambitus* p. 22
VI. *Quando Roma fuerit maxima & hominum in Roma multitudo* p. 26
VII. *Quomodo urbs & civitas & mœnia Romana paulatim decreverint* p. 34
VIII. *De magnitudine Babylonis & Nini* p. 37
IX. *De Thebis Ægyptiis* p. 41
X. *De Alexandria* p. 47
XI. *De Carthagine* p. 51
XII. *De Cairo & Babylone Ægyptiaca* p. 53
XIII. *De magnis Sinarum urbibus* p. 56

De Artibus et Scientiis Sinarum pag. 69

De Origine et Progressu pulveris Bellici apud Europæos p. 86

De Triremium et Liburnicarum Constructione p. 95

De Emendatione Longitudinum p. 141.

De Patefacienda per Septentrionem ad Japonenses et Indos Navigatione p. 187

De Apparentibus in Luna Circulis p. 195

Diurna Telluris Conversione omnia gravia tendere ad Medium p. 203.

De

De Sibyllinis aliisque quæ Christi Natalem præcessere oraculis.

EPISTOLA ad Thomam Brunonem pag 209
PRÆFATIO p.215
Cap. I. *De Danielis hebdomadibus* p. 216
II. *Explicatio prophetiæ Jacobi de Chriſto Gen.*49. p.220
III. *Quomodo Vaticinia de Chriſto fuerint attributa Herodi, deque Herodianorum ſecta* p.223
IV. *De oraculis Sibyllinis, quando & à quibus fuere conſcripta* p. 229
V. *Interpretatio* iv. *eclogæ Virgilii* p. 234
VI. *De prohibitione librorum Sibyllinorum* p. 241
VII. *De libris apocryphis* p. 243
VIII. *De hodiernis quæ ſuperſunt Sibyllinis* p. 247
IX. *De altera Sibylla Erythræa cujus carmina non a Judæis ſed ab Ethnicis fuere conficta* p. 254
X. *Judæorum Alexandrinorum de rege venturo ſententia* p. 257
XI. *Tertulliani & Joſephi de Chriſto Teſtimonia vindicantur* p.260
XII. *De ordine & diviſione ſacrorum librorum quem Judæi perverterunt* p.263

XIII. *Vindi-*

XIII. *Vindicantur nonnulla* LXX. *interpretum loca male à quibuſdam reprehenſa* p. 265
XIV. *Quomodo diſputandum cum Judæis & qua præcipue ratione ſint convincendi* p. 270
XV. *De litteris Samariticis* p. 281
XVI. *De Judæorum Grammatica & de Judæis Helleniſtis* p. 284
Ad Judæos p. 293

RESPONSIO AD OBJECTA NUPERÆ CRITICÆ SACRÆ *p.* 297

AD ITERATAS PATRIS SIMONII OBJECTIONES ALTERA RESPONSIO *p.* 345

ISAACI VOSSII DE ANTIQUA URBIS *ROMÆ* MAGNITUDINE.

Famien Nardin a ſurpaſſé tous ceux q depuis 3 ſiecles avoient traité le même ſujet. Eph. Gall. 98 p. 493. in recenſ. T. IV. Theſ. Ant: Rom: a Graevio edit. ubi habes Nard: deſcript. Romæ L. VIII. ex Ital: in Latin: ling: trad. C'eſt un ouvrage poſthume. Nardin eſt mort en 1661. Borrichius de antiqua Urbis Romæ facie, ap. Græv. T. 4.

Cap. I.

De Menſura mœniorum veteris Romæ.

SÆPIUS miratus ſum pleroſque eos qui de Urbe ROMA & antiquis ejus ſcripſere mœnibus, adeo ea anguſto incluſiſſe ſpatio, ut illa nunquam undecim millium ambitum exceſſiſſe exiſtiment. Cum enim veteres iſti, qui ſuperſunt muri, hanc fere conficiant menſuram, & nuſquam hoc tempore alii compareant; rem factam ſe habere putant ſi audacter affirment, iſtam orbis quondam dominam non laxioribus unquam clauſam terminatamque fuiſſe mœnibus. Errorem ſuum vel exinde cognoſcere potuiſſent quod communi ſcriptorum conſenſu conſtet jam anno urbis conditæ CCXCI murum hujus urbis parem aut etiam aliquanto ampliorem habitum fuiſſe Athenienſium aut Syracuſiorum mœnibus, quæ in ambitu CLXXX. vel etiam ducenta, ſi aliquos ſequamur, continebant ſtadia, quæ viginti quinque paſſuum conficiunt millia, vel ut minimum XXII. cum ſemiſſe. Nimis autem abſurdum fuerit exiſti-

mare domita poſtmodum tota Italia, Græcia, Africa, Ægypto, Hiſpania & Gallia, toto denique uſque ad Eufratem ſubacto Oriente, & in infinitum propemodum poſt tot triumphos creſcente civitate; adeo nihilominus decreviſſe urbem, ut non niſi quartam partem, ejus quam prius obtinuiſſet areæ, ſuis circumſcriberet mœnibus. Quapropter non inutilem ſpero me præſtiturum operam, ſi quod omnibus urbibus & omnibus ubique contigit rebus publicis, idem quoque Romæ contigiſſe oſtendero, certiſque documentis palam fecero, urbem illam florente populari regimine & libertate integra, non ad eam modo quam diximus, quamque ſuperſtites etiamnum teſtantur muri, verum ad vicies minimum majorem provectam fuiſſe amplitudinem: eandem vero everſa libertate & oppreſſa primum à Sylla & deinceps à Pompeio & Cæſaribus republica, ita paulatim eſſe diminutam, donec tandem in eam, quam Juſtinianei, qui hoc tempore ſuperſunt, declarant muri, deficeret menſuram. Animus non eſt ea hic repetere quæ jam ſæpius ab aliis occupata fuere, nec exponere quibus initiis & progreſſibus urbs & civitas Romana ad tantam provecta ſit magnitudinem. Primum fuiſſe Syllam qui poſt reges produxerit Pomœrium complures ſcribunt. Sed aliud pomœrium, aliud murum ampliare, ut poſtea dicemus. At vero jam diu antea muros urbis prolatos fuiſſe colligo ex Horatio, cum in Arte ſcribit tibias antiquis Romanis admodum fuiſſe ſimplices, minimeque ſpiſſa theatrorum ſedilia, ſed vero

Poſtquam cœpit agros extendere victor, & urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius feſtis impune diebus,
Acceſſit numeriſque modiſque licentia major.

Cum enim ex Livio lib. vii. conſtet primos ludiones ex Hetruria accitos fuiſſe anno Urbis CCCXC. clarum ſatis ſit de quo tempore hæc Horatii verba intelligenda ſint, ut dubitan-

bitandum minime ſit, quin ſæpius eodem manente pomœrio, urbe tamen & civitate creſcente, creverit etiam murorum ambitus. Ab Auguſto vero aucta fuiſſe conſtat mœnia. Quænam autem & quanta fuerit hæc ampliatio, licet antiqui non prodiderint ſcriptores, ex eo tamen quod murus prior ad centum & octoginta protenderetur ſtadia, & quod aperta eſſet pars urbis ad Campum Martium ſatis veriſimiliter poteſt confici. Antiqua nempe mœnia à decimo viæ Oſtienſis milliari lapide uſque ad Anienem fluvium excurrebant. Quod vero ab Aniene uſque ad Tiberim interjacet ſpatium id ſupplevit Auguſtus. Nondum iſte exſtabat murus cum ſuam Dionyſius Halicarnaſſenſis ederet hiſtoriam; is quippe veteris tantum mentionem fecit muri, qui non excedebat viginti quinque paſſ. millia, ut paulo ante monuimus. Sed vero cum Auguſtus poſt illud tempus, quo iſta ſcribebat Dionyſius, totis XXIV. imperarit annis, manifeſtum eſt, eo demum tempore aucta ab illo fuiſſe mœnia. Ut vero ſciamus tempore Auguſti hoc quod diximus augmentum acceſſiſſe mœnibus Romanis, adſcribam verba Plinii, idque eo lubentius, quod illa non intellecta multis viris doctis & antiquitatum Romanarum ſtudioſis multorum fuerint cauſa errorum, dum ea vel temere corrigunt, vel ineptis interpretamentis in abſurdos conantur abducere ſenſus. Sic itaque ille, lib. iii. cap. v. *Mœnia ejus collegere ambitu imperatoribus Cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditæ* DCCCXXVIII. *paſſ.* XXX, *M. Complexa montes ſeptem ipſa dividitur in regiones quatuordecim. Compita earum* CCLXV. *Ejuſdem ſpatii menſura currente à milliario in capite Romani fori conſtituto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero triginta ſeptem, ita ut duodecim portæ ſemel numerentur, prætereanturque ex veteribus ſeptem quæ eſſe deſierunt; efficit paſſuum per directum* XXX M. DCCLXV. *Ad extrema vero tectorum cum caſtris prætoriis ab eodem milliario per vicos omnium viarum menſura colligit paulo amplius ſeptuaginta millia paſſuum.* Hæc eſt conſtans

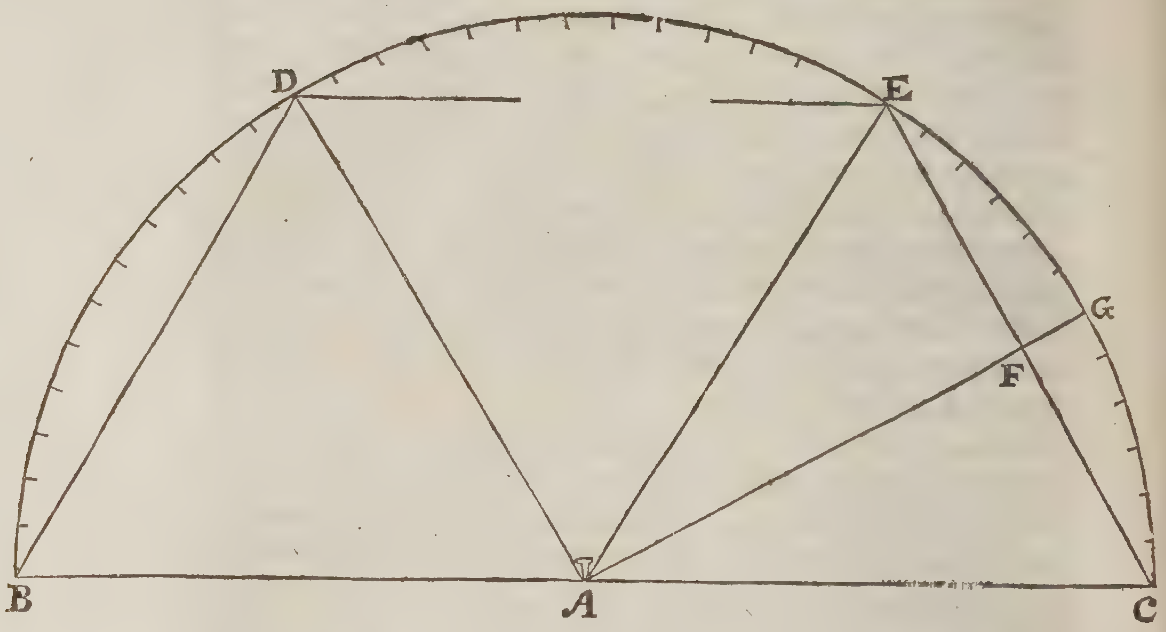
fere veterum librorum ſcriptura niſi quod & in vulgatis, & in longe pluribus manu exaratis codicibus in primo commate non XXX. M. ſed vero XIII. millia & CC inſuper exhibeantur paſſus. Hujus autem varietatis, qualis & in multis quoque aliis occurrit locis, non aliunde petenda eſt cauſa, quam quod tempore Theodoſii & poſtea, non defuerint complures qui Plinii exemplaria depravarunt & nulla ſcriptoris habita ratione, ſuorum temporum menſuras pro menſuris ſubſtituerunt veteribus. Verum id eſſe ſatis colligas è ſcripto de menſura orbis terræ quod anno XV. regni ſui fieri curavit imperator Theodoſius, quodque in multorum paſſim occurrit Bibliothecis; quia tamen nondum quod ſciam editum, non pigebit ipſa adſcribere verba.

Poſt congregatam Epiſtolam de quæſtionibus decem artis Grammaticæ, cogitavi ut liber de menſura provinciarum orbis terræ ſequeretur, ſecundum illorum auctoritatem, quos ſacratiſſ. Theodoſius imperator ad provincias prædictas menſurandas miſerat. Et juxta Plinii Secundi præclaram auctoritatem ipſarum dimenſionem volo ſupplens oſtendere. Sed duabus cauſis contra temporum rationem ſcripturam miſſorum Theodoſii verbis Plinii Secundi ordine ſcribendi propono, eo quod illi in duodenis noviſſimis verſibus diligentius antiquis feciſſe ſe affirmant, & quod exemplaria codicum naturalis hiſtoriæ Plinii Secundi quæ ſcrutatus fui nimis à ſcriptoribus ultimorum temporum diſſipata prævidi. Sermones quidem prædictorum Miſſorum quia minus vitioſe ſcripti ſunt quantum potuero corrigere curabo. At ubi in libris Plinii Secundi corrupte abſque dubio numeros fieri cognovero, loca eorum vacua interim fore faciam, ut ſi non invenero certa exemplaria, quicunque repererit emendet. Nam ubi dubitavero num certi necne ſint numeri, ſicut certos caraxabo, ut prædictus quiſque veros viderit, veraciter corrigat. Nulli ſtuporem præbere debet quando numerus millium inter Plinium Secundum ac miſſos Imperatoris diſſentit, quoniam illi ſicut prædixi, quod intentius vere hoc opus perfecerunt quam veteres teſtantur.

Non

Non eſt itaque obſcura ratio quamobrem in multis Plinii exemplaribus extrita veteri menſura alius ſubſtitutus ſit numerus continens menſuram murorum quos fecit Juſtinianus, quique hodie etiamnum magna ex parte ſuperſunt. Quod ſi quis dubitet, illum vel ipſe redarguet Plinius, cum ſtatim poſtea modum explicat, quo inita fuerit hæc menſura. Cum enim ut Dionyſius Halicarnaſſenſis ſcribit difficile admodum fuerit mœniorum ambientium Romam colligere menſuram, quod propter ædificia intus & extus cingentia non ubique pateret aditus ad murum, rationem explicat qua mœniorum haberi potuerit longitudo. Dicit itaque ſuo tempore portas Romæ fuiſſe triginta ſeptem, æqualibus intervallis diſtantes à lapide milliario in media urbe conſtituto. Hinc patet mænia illa quæ deſcribit hoc loco Plinius, in ſemicirculum fuiſſe diſpoſita, & eandem prorſus habuiſſe figuram, quam Fabius Pictor antiquæ tribuit civitati ſeu agro Romano, cum eum arcus formam, cujus chorda eſſet Tiberis, reddidiſſe teſtatur. Si exactus iſte fuiſſet ſemicirculus, facilis fuiſſet dimenſio. Dato enim intervallo à milliario ad portas, id eſt, data ſemidiametro, datur quoque ſemicirculus. Sed propter obliquitatem Tiberis non conſtabat quantam partem circuli abſumerent mœnia. Rectam vero diametrum invenire & hoc quoque difficile cum in Tranſtiberina regione eadem quæ in ipſa Roma occurreret difficultas, quod omnia ædificiis eſſent occupata. Eadem ratio obſtabat, quominus & portarum intervalla cognoſcerentur. Quamvis illæ ut æquali à milliario aureo diſtabant menſura, ita quoque paribus à ſe invicem diſtarent intervallis, quo tamen exactior fiat calculus & minor committatur error, dicit tutiſſimum fuiſſe ut duodecim portæ ſemel ſimulque numerentur per directum, neglectis & præteritis ſeptem antiquis portis milliario vicinioribus, & hac ratione menſores Veſpaſianorum collegiſſe longitudinem muri XXX M. & paſſ. DCCLXV. quem paulo ante triginta millium paſſuum rotundiore dixerat numero. Sit itaque milliarium au-

reum quod in capite fori Romani prope Tiberim erat poſitum, A. Ipſe Tiberis BC. Mœnia Romæ qualia ſub Auguſto & Veſpaſiano erant BDEC. In hoc muro notentur

XXXVII. portæ, quæ conficiunt XXXVI. intervalla. Si in exactum ſemicirculum diſpoſita fuiſſent mœnia, haberemus tria æqualia & æquilatera triangula, qualia ſex integer continet circulus, faciliſque omnino fuiſſet dimenſio. Verum quia ut diximus non conſtabat quantam circuli partem mœnia abſolverent, dicit duodecim portas, id eſt, duodecim portarum intervalla, ſimul numerata fuiſſe menſura currente per vicos rectiores, quod eo facilius fieri poterat, quod Auguſtus & Nero vicos qui antea enormes erant, direxerant. Quamvis vero ea dimenſio alibi quoque fieri potuerit, ponamus tamen eam inſtitutam fuiſſe à C verſus E per vicos CFE. Cum vero omnes portæ æqualibus à milliario, id eſt, à centro urbis, abeſſent intervallis, clarum eſt data recta CFE, dari quoque perpendicularem AF & reſiduum ejus

FG &

FG & ſimiliter arcum ſeu curvaturam muri CGE, quæ cum tertiam longitudinis muri contineret partem, oportet ut fuerit paſſuum decem millium & inſuper CCLV. cum totius muri teſte Plinio longitudo fuerit triginta millium & DCCLXV. paſſuum. Ex hoc porro Plinii loco certo & manifeſte cognoſcitur mœniorum Romæ amplitudo. Sed & hoc quoque cognoſcitur à medio urbis, ſive à milliario conſtituto in capite fori, ad ſingulas portas intervallum fuiſſe decem millium paſſuum, ita ut tota diameter paſſuum fuerit viginti millium. Hinc quoque patet mœnia Romana ambitu ſuo non totum impleſſe & abſolviſſe ſemicirculum. Si enim diametrus fuerit viginti millium, neceſſum eſt ſecundum rationes Geometricas, ut dimidius circulus contineat triginta & unum millia & inſuper paſſus $428\frac{4}{7}$. Deſunt ergo paſſus $663\frac{4}{7}$. Tantillo nempe ſpatio mœnia Romana ſemicirculo minora fuere. Jam vero ſi ſcire velimus utrum hæc Veſpaſiani juſſu facta dimenſio recte inſtituta ſit, optime id noſtro cognoſcere poſſimus ſeculo. Quippe cum nulla ædificia & nullæ excelſæ moles facultatem metiendi impediant, & notus ſit ſitus fori Romani in cujus capite prope Tiberim collocatum erat milliarium; auſim promittere futurum ut ſiquis à foro Romano veluti centro deſcribat ſemicirculum ad ripas Tiberis decem utrimque diſtantes paſſuum millibus, ambitum illum aliquanto minorem inveniat ſemicirculo, ita ut ad cognoſcendam Plinianæ menſuræ veritatem, vel ſolum hoc ſufficiat argumentum.

CAP.

CAP. II.

De triginta ſeptem URBIS ROMÆ *portis totidemque viis. De tribubus.*

CUM in antiquiore Roma nulla portarum in tractu Tranſtiberino apud ſcriptores occurrat mentio, ſiquidem & nullus præter Sublicium erat pons, qui tamen & ipſe belli tempore diſſolvebatur; minime dubitandum quin triginta ſeptem iſtæ portæ, quas memorat Plinius, omnes in eo, quem hactenus deſcripſimus, fuerint muro, &, niſi fallor, manifeſte id ipſum Plinii indicant verba. Cum ille muro tribuat longitudinem triginta millium & præterea paſſuum DCCLXV. & ex eo quod addit, ſufficere ut duodecim portæ ſemel numerentur, ſatis manifeſte conficitur æqualia fuiſſe portarum intervalla, ita ut inter ſingulas portas ſpatium interceſſerit paſſuum DCCCLIV$\frac{VII}{XII}$. Quæ ſane juſta & legitima eſt menſura. Stultum vero fuerit in ambitu undecim vel tredecim millium tantam portarum multitudinem fingere. Portas quoque triginta ſeptem Romæ fuiſſe affirmat. P. Victor ad finem ſcripti de regionibus urbis. Sed cum Valentiniani tempore compilator iſte vixerit, non potuit ſic ſcripſiſſe aut ſenſiſſe, itaque libenter ab aliquo è Plinio additum exiſtimo. Porro ſi quis numerum portarum quæ in antiquis marmoribus & apud Feſtum & alios memorantur ſimul componat, inveniet verum eſſe quod ſcribit Plinius. Sed & ex viarum numero idem deprehendi poteſt. Siquis enim vel earum ſolum, quarum apud antiquos ſcriptores ſupereſt memoria, ſubducat numerum, plures quam triginta inveniet, neglectis etiam iis, quas in Tranſtiberina conſtat fuiſſe regione.

Sed

Sed & ex tribuum numero facile aliquis colligat quanta olim fuerit Roma, ſi urbanas cum illis componamus tribubus quæ in agris, id eſt in ſuburbiis, habitarent. Sub regibus & poſtea quamdiu Romana ſtetit Reſpublica, nunquam plures quam quatuor tribus fuere urbanæ, quæ Romæ, quatenus ſeptem continetur montibus, fixum haberent domicilium. At vero in agro ſuburbano primo quidem XVI, dein XXI, mox XXVI, deinceps XXXV, tandem etiam poſt bellum Marſicum quadraginta quinque numeratæ fuere tribus. Tot & etiam plures fuiſſe, licet ex antiquis ſatis colligere poſſimus monumentis propter antiqui tamen numeri religionem, non plures quam triginta quinque dicebantur. Quamdiu vero hic numerus ſubſtitit, uſque ad tempora Sullana, omnes iſtas tribus Romæ habitâſſe certis confici poteſt teſtimoniis; neque obeſt quod eaſdem per totam Italiam diſperſas poſtmodum fuiſſe conſtet. Sub Regibus nempe quando ager Romanus nuſquam ultra decimum octavum à foro Romano extendebatur lapidem, iſte nihilominus ſufficiebat ager alendis tam ruſticis quam urbanis tribubus. Aucta deinceps republica Romana, cum ex victis aut dedititiis Italiæ populis innumeri civitate donarentur, creſceretque non numerus tantum, ſed & amplitudo & frequentia tribuum, nec alendæ tantæ multitudini Romanus ſufficeret ager; neceſſum fuit ut victarum gentium agri aut toti, aut ex parte, victoribus cederent. Suadente itaque utilitate diviſi inter victores fuere agri, victique ad augendam civitatem Romanam per tribus fuere diſperſi, miſſis Roma novis colonis, qui & agrorum curam haberent, & ſimul illos, qui in provinciis remanſiſſent, (ſi quid forſan rerum novarum molirentur) comprimerent. Hac ratione factum eſt ut tribus quæ antea Romæ erant, diviſæ fuerint, & partim Romæ agitarent, partim vero per provincias diſpergerentur. Quamvis autem in provinciis plurimum verſarentur, præcipui tamen etiam Romæ ſuos habebant lares, ad quos comitiorum tempore revertebantur, Hæc

cum multis ſcriptorum teſtimoniis vera eſſe cognoſcamus, non eſt ut dubitemus, quin Romæ omnes quas diximus tribus, præcipuam ſuam habuerint ſedem, & cum in provinciis, coloniis & municipiis, tribuum nomina & ſtationes fuiſſe dicuntur, id ea qua monuimus ratione eſſe accipiendum.

CAP. III.

Qualia fuerint mœnia Romæ antequam à Sylla, vel potius ab Auguſto Cæſare ampliarentur.

UT hæc quæ deſcripſimus, ita quoque antiquiora mœnia non totam ambiiſſe urbem, ſed à parte Hetruriæ Tiberim loco muri fuiſſe habitum, præter multos alios non uno in loco teſtatur Dionyſius Halicarnaſſenſis. Idem lib. VIII. anno urbis conditæ CCXCI. ſcribit iſtoc tempore muros urbis Romæ non fuiſſe majores mœnibus Athenienſium. Conſtat vero illa fuiſſe ſtadiorum CLXXX. aut circiter. Ad itineris diurni longitudinem porrecta fuiſſe teſtatur Ariſtides in Panathenaica. Iter vero unius diei licet non eadem ſemper accipiatur ratione, quippe ſi per multos dies continuandum ſit iter, σταθμοὶ ſeu manſiones viginti ut plurimum paſſuum abſolvuntur millibus, ſed ſi unius diei iter ſeorſim ſpectes, multo patet latius. Itaque Strabo itineri diurno ſtadia adſignat ducenta & quinquaginta & aliquando etiam plura quam trecenta. Procopius cum decem & ducentis id componit ſtadiis. Sed vero Græci antiquiores, ut Herodotus in Melpomene & Dicæarchus & complures alii itineri diurno terreſtri ducenta tribuunt ſtadia, quæ viginti quinque paſſuum conficiunt millia. Qui Syracuſarum mœnibus æqualem faciunt ambitum Athenarum, conſentiunt, quippe & illis CLXXX. ſtadiorum tribuitur ambitus.

Habe-

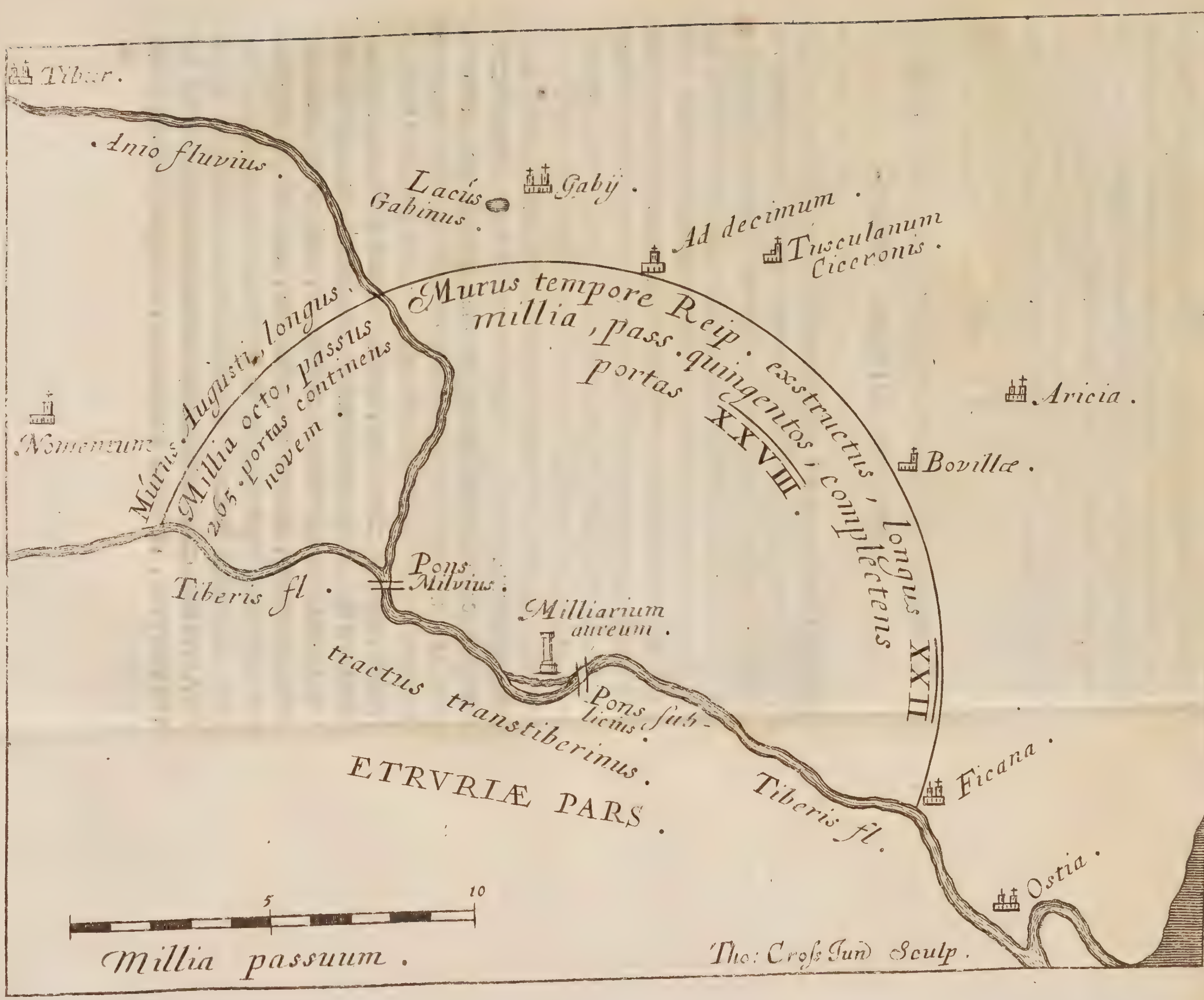
Habemus itaque antiqui muri Romani longitudinem porrectam ad millia XXII. & paſſus quingentos, aut etiam millia XXIV, ſi ſtadia ſeptem cum ſemiſſe, cum ſingulis componamus paſſuum millibus. Sed & hoc quoque patet muros à Sulla & poſtea ab Auguſto ampliatos ſex millibus & paſſibus DCCLXV, aut ſi alterum ſequamur calculum octo millibus & paſſibus CCLXV productiores fuiſſe iſtis antiquis.

Unde incœperit & ubi deſierit antiquus iſte murus, multis dictu admodum videbitur difficile. Cum ne eorum quidem mœniorum quæ conſtruxit Auguſtus, quæque deſcribit Plinius, ullæ hac tempeſtate ſuperſint reliquiæ; nemini mirum videri debet, ſi priſci iſtius muri nulla hoc tempore compareant veſtigia, præſertim cum ſua quoque ætate illa inventu difficilia fuiſſe teſtetur prædictus Halicarnaſſenſis. Parum hic juvant ſcriptores antiqui, è quorum ſilentio ſatis manifeſtum veteres Romanos ſtante libertate & durante Republica non magnam murorum geſſiſſe curam, confiſos potius virtute & multitudine civium. Crebra quidem prolati pomærii occurrit mentio, ſed nihil hoc ad muros, cum conſtet non tantum poſt reges exactos, ſed jam quoque antea, creſcente civitate creviſſe quoque mœnia extra pomœrium, quod ſeptem montium ambitu etiam cum ampliſſimum eſſet terminabatur,

Sed vero omnis dubitatio & difficultas ceſſabit, ſi Dionyſium Halicarnaſſeum & Plinium ſequamur, & veteris iſtius muri initium promoveamus ad decimum viæ Oſtienſis lapidem, unde demum ad CLXXX ſtadia procurrebat ad Anienem, æquali ſemper intervallo à milliario diſtans aureo. Non ulterius procedebat murus tempore Reip. exſtructus. Spatium enim quod Anienem & Tiberim interjacet ſine mœnibus fuiſſe tempore Hannibalis & poſtea, conſtat ex hiſtoria. Alterum vero confirmat Pompeius Feſtus *Puilia ſaxa eſſe ad portam quæ ſit ſecundum Tiberim, ait Fabius Pictor. Quem locum putat Labeo dici, ubi fuerit*

Ficana, via Oſtienſi, ad lapidem undecimum. Neque enim proba videtur lectio vulgata. Verum multo magis ipſum hoc confirmat intervallum, ſi enim murum hunc ab initio undecimi lapidis ſive à Ficana, ut habet Feſtus perſequaris uſque ad Anienem, habebis ſtadia CLXXX ſeu tot quot diximus paſſ. millia. Quod ſi iſti longitudini adjicias id quod Auguſtus huic muro addidit, producendo eum ab Aniene iterum ad Tiberim, invenies reliqua quæ ſuperſunt octo paſſuum millia. Supra enim Fidenas & Cruſtumerium excurrebant mœnia Auguſtea. At vero prius aperta erat via ad Campum Martium, nulloque præcingebatur muro. Propoſuerat quidem Cæſar obſtruere hunc hiatum, ſed Auguſtus demum perfecit. Clarum hinc ſit quanto ſpatio mœnia urbis ampliare voluerit Nero Cæſar, cum in animo habuit ea Hoſtiam uſque producere. Cum enim ad Ficanam murus iſte jam antiquitus fuerit promotus, facile colligere poſſimus illum non magnam admodum rem præſtiturum fuiſſe, ſi quod voluit perfeciſſet, & veteres muros Oſtiam uſque continuaſſet. Verum ſi ea tantum parte non autem circumcirca murus fuiſſet ampliatus, convenientem non habuiſſet circinationem, ut mirum non ſit prætermiſſum fuiſſe opus. Sed neque hoc mirum cuiquam debet videri, quod jam ſub Regibus & mox poſtea tanta fuerint Urbis & mœniorum incrementa Oſtiam verſus, parum tamen creſcente urbe ab ea parte qua Anio fluit. Non tantum propter utilitatem ex vicinia maris ut plerunque fieri ſolet, ſed & ratione ſitus id contigiſſe, quia nempe planior & ædificationi aptior ſit iſta agri Romani portio, docent nos Feſti ſchedæ, *Poſticum Palatii dicta eſt ea regio urbis quam Romulus obverſam poſuit, ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare verſus & qua molliſſime adibatur urbs: cum Etruſcorum agrum à Romano Tiberis diſcluderet, cæteræ vicinæ civitates colles aliquot haberent oppoſitos.* Perperam vulgo legitur *Pectuſcum Palatii*, & alieno prorſus uti multa alia inſertum loco. Ab aruſpicibus nempe

indi-

Tiber.
Anio fluvius.
Lacus Gabinus.
Gabij.
Ad decimum.
Tusculanum Ciceronis.
Nomentum.
Murus tempore Reip. exstructus, longus millia, pass. quingentos, complectens portas XXVIII. XXII
Murus Augusti, longus Millia octo, passus 265. portas continens novem.
Aricia.
Bovillæ.
Pons Milvius.
Tiberis fl.
Milliarium aureum.
Pons sublicius.
tractus transtiberinus.
ETRVRIÆ PARS.
Tiberis fl.
Ficana.
Ostia.
5
10
Millia passuum.
Tho: Cross Jun. Sculp.

inditum nomen, qui cum cardinem vocarent eam lineam quæ decumanum ad angulos ſecaret rectos, poſticam dixere iſtam cardinis partem, quæ à centro deſignationis meridiem ſpectaret. Poſticum itaque Palatii ſeu poſtica linea ea erat, quæ à foro Romano Oſtiam verſus tendit.

Cap. IV.

Occurritur quibuſdam argumentis quæ huic tantæ magnitudini adverſari videntur.

POmœrium vel ipſo atteſtante vocabulo extra muros & ſolis Palatini montis radicibus terminatum primitus fuiſſe uno conſenſu fatentur plerique. Prolatum deinceps fuiſſe à Regibus & præcipue Servio Tullio & hoc quoque conſtat. Ampliatis ab illo & ab aliis poſtmodum mœnibus, pomœrium jam non tantum extra ſed etiam intra muros fuiſſe & hoc quoque plerique teſtantur ſcriptores. Ex iiſdem quoque clarum pomœrii terminos nunquam exceſſiſſe ſeptem colles: ſiquidem conſtat ne Aventinum quidem uſque ad tempora Claudii Cæſaris intra pomœrium fuiſſe. Religione prohibitos ne produceretur pomærium ſcribit Dionyſius Halicarnaſſenſis. Nempe vetabant augures, pontifices & reliqui ſacerdotes, quorum intererat ut multa ædificiis vacua in media urbe & Palatino vicina relinquerentur loca, apta captandis auguriis, luſtrandis agris & circumeundis muris, exhibendis ludis & ſpectaculis, ædificandis circis, unde non modicum redundabat emolumentum. Dicitur quidem Sulla protuliſſe pomœrium, ideoque auxiſſe pontificum & augurum collegium; ſed tamen jus antiqui pomœrii manſiſſe vel ex eo colligas, quod ne Aventinus quidem collis ejus ætate intra pomœrium fuerit receptus, & quod exteriores muri quos deſcripſimus ita

ita ædificiis fuerint obruti, ut nullum omnino ibi pomœrium fuiſſe videatur. Hinc ſatis ut puto clare conficias, Pontificum & augurum, quorum in poteſtate erat terminos ponere, prævaluiſſe autoritatem, idque obtinuiſſe, ut Roma non mœniorum laxitate, ſed pomœrii finibus terminaretur, & ut quidquid extra pomœrium & ſeptem eſſet colles ſuburbiis accenſeretur. Si ſic ſtatuamus, ceſſabunt omnes fere controverſiæ, quæ complures doctos & antiquitatis ſtudioſos hactenus exercuerunt viros, cum vix quidquam in veterum occurrat ſcriptorum libris, quod non facile hac ratione intelligas.

Quando itaque urbem ſeptem circumſcribi & contineri collibus ſcribunt veteres, hoc de pomœrio, id eſt, præcipua ejus intelligendum eſt parte: utpote quæ Palatium & atria comprenderet nobilium. Ut vero ait Ovidius Jovis deſcribens regiam ad exemplum civitatis Romanæ. *Plebs habitat diverſa locis*, ita quoque quidquid extra pomœrium eſſet, extra urbem eſſe credebatur, nulla habita mœniorum ratione quæ inconſpicua erant & ipſis ædificiis depreſſiora. Inde eſt quod Ariſtides in *Orat. de laudibus Romæ*, ne digna quidem ea exiſtimaverit quorum faceret mentionem & neget Romam alia habuiſſe mœnia, quam Euphratem & Phaſin & cæteros Romani imperii terminos. A populo & plebe Romana & inſuper ab infinita gentium multitudine habitabatur quidquid eſſet extra pomœrium. Ibi vivebant omnes orbis Romani populi vicatim diviſi, ut idem habet Ariſtides, ibi totæ nationes ſimul & confertim habitabant, ut Cappadocum, Scytharum, Ponticorum, & aliarum complures, ut apud Galenum loquitur Polemo. In Tranſtiberino ſuburbio agebant Judæi & Ægyptii. Alibi Catti, Germani, Daci & Britanni, denique longe maxima urbis pars erant exteri ut teſtatur Seneca, & *mundi fæce repleta* ut Lucanus. Innumeræ quoque erant ibi nobilium villæ quæ tamen licet intra mœnia eſſent, ſuburbana nihilominus dicebantur.

Ampli-

Ampliandum tamen hoc in loco judicium, ut rem totam conficiamus. Nam ſi hic ſubſiſtamus quid ſentiemus de Plinio, qui cum omnium quotquot fuere urbium longe maximam faciat Romam, utpote cui tribuat ambitum majorem LXX. paſſ. millibus, terminari tamen eam ab Oriente affirmat aggere Tarquinii Superbi ſito inter portam Collinam & Eſquilinam, ideoque vix duobus paſſ. millibus diſtantem à media Roma? Quid item dicemus de Dionyſio Halicarnaſſeo, cum ſcribit poſt Reges non ampliatum fuiſſe Pomœrium, religione non permittente, cum tamen idem anno Urbis CCXCI. mœnia Romæ æquaſſe aut etiam ſuperaſſe affirmet muros Athenarum aut Syracuſarum? Adeone ſui exiſtememus oblitos fuiſſe utroſque ſcriptores, ut neſcirent quid ſcriberent? Vulgus tamen antiquariorum ſic cenſent. Sed nos ſcimus errare eos quam plurimum, cum antiquæ urbis menſuram ex hodiernis conantur colligere reliquiis, & Aggerem Tarquinii, quem hoc in loco memorat Plinius, tam vicinum Aureo fuiſſe contendunt Milliari, ut non niſi duobus ab eo paſſuum abfuerit millibus, cum decem minimum abfuiſſe ex ipſo poſſit confici Plinio. Quærat aliquis, an ergo Tarquinii tempore tanta jam fuerit Roma, ut agger iſte adeoque ipſa urbis portæ & muri civitatis totis decem paſſ. millibus à medio remoti eſſe potuerint foro? Quamvis ex eo quem adduximus Dionyſii loco haud obſcure cognoſcamus non defuiſſe olim inter Romanos qui ſic crederent, & præſertim inter ſacerdotes & augures, quorum intererat rebus & operibus ſuis religionis ergo majorem quam par ſit adſcribere vetuſtatem; licet etiam neceſſe ſit jam tum quoque magnam admodum fuiſſe Romam, utpote in qua centum & triginta civium numerarentur millia; vix tamen mihi perſuaſerim aggerem iſtum Tarquinii, quando primum fuit exſtructus, pluribus quam quatuor millibus à primo remotum fuiſſe Milliario. Sed quomodo inde ad decimum migravit lapidem? Reſpondeat pro me Livius, qui de pomœrio agens lib. primo ſic

ſic ſcribit; *in urbis incremento, ſemper quantum mœnia proceſſura erant, tantum termini conſecrati proferebantur.* Cum vero agger iſte Tarquinii medius eſſet Collinam inter & Eſquilinam portas, neceſſum quoque fuit, ut prolatis mœnibus & portis urbis, ſimul quoque medius produceretur agger ſeu murus. Dixeris hac ratione non eundem fore aggerem. Quidni? præſertim ſi ex iiſdem reædificatus fuerit lapidibus; ut plerunque fieri ſolet. Licet vero id non ſit, nihil tamen obeſt, cum ex augurum & pontificum arbitrio nomina imponerentur, & ſolenne omnibus ſemper ſeculis & locis fuerit, ut ſi quando portæ & mœnia promoventur & ampliantur, antiqua ut plurimum ſerventur nomina. Si exempla petas, & illa quoque accipe. Lucum Camœnarum & Antrum Egeriæ, quod Numa ſolebat frequentare, quamvis verus eorum hoc tempore ignoretur ſitus, illud tamen conſtat haud longe extra portam fuiſſe Capenam, quæ tunc admodum mediæ urbi erat vicina. Creſcente deinceps ſub Conſulibus civitate & promotis ad decimum lapidem mœnibus & portis urbis, ſimul quoque migravit fons & Antrum Egeriæ & Camœnarum Silva ad decimum quintum lapidem. Ariciam quippe omnia hæc fuere tranſlata ad Nemus Dianæ, quod quam latiſſime patebat, adeo ut finitimum eſſet mœnibus & extremis Romæ ſuburbiis. Manium Egerium primum è Romanis ſacerdotibus tractum hunc Nemorenſem Dianæ conſecraſſe conſtat è Feſto. Sed vero Cato Originum II. vocat hunc Bæbium Egerium. Verba ejus hæc ſunt apud Priſcianum, lib. iv. *Lucum Dianium in nemore Aricino Egerius Bæbius Tuſculanus dedicavit dictator Latinus.* Pari ratione cum multa alia veteris Pomœrii loca, tum quoque Lacus Juturnæ & Clivus Virbii una cum urbis mœnibus fuere prolata. Clivus Virbii erat prius ad quartum lapidem vicinus Eſquiliis vico Patritio & Aggeri antiquo, quæ præcipue loca à tenuioris conditionis hominibus aut etiam à mendicis tenebantur. Iſte Virbii clivus & ipſe quoque ad colles migravit Aricinos,

D &

& factus eſt ſtatio mendicorum, Judaicorum præcipue. Judæis quippe ſacerdotes Luci Nemorenſis totum locarant Aricinum ſaltum, unde Juvenalis & ipſam quoque ſilvam ejectis Camœnis dicit mendicare. Notanda vero ad hunc Juvenalis locum verba veteris Scholiaſtæ; *In via Appia ad portam Capenam, id eſt ad Camœnas. Madidam ideo, quia ſupra eam aquæductus eſt, quem nunc appellant Arcum ſtillantem. Primum enim uſque ibidem fuerunt portæ, quæ porta Capena vocabatur* Nempe eo, quo iſte interpres ſcribebat tempore, porta Capena ad illum redierat locum, quo ſub primis fuerat regibus, quoque nunc fere viſitur. At vero tempore Juvenalis dicit portam iſtam vicinam fuiſſe Ariciæ & Luco Camœnarum ad decimum ab urbe remotam lapidem, ut oſtendimus, quemadmodum & cæteræ urbis portæ, quæ poſtmodum diminuta Roma eſſe deſierunt, ita ut ſex vel ſeptem in unam coaluerint. Quin & amplius addo, creſcente perpetuo pomœrio & mœniorum amplitudine & ipſos quoque creviſſe montes & quam latiſſime finium ſuorum protuliſſe terminos. Semper quidem augures & ſacrorum antiſtites voluerunt ut univerſa Roma ſeptem contineretur montibus; ſed redundante civium & incolarum copia, cum pauci iſti colles tantam non caperent multitudinem, primo quidem exædificata fuit tota ea planities, quæ ultra Aventinum Oſtiam verſus jacet. Mox deinceps agri qui longius à flumine abſunt & crebris aſſurgunt collibus & illi quoque inhabitari cœperunt, & urbi acceſſerunt. Manſit nihilominus antiquæ religionis mos, ut Roma non niſi à ſeptem comprehendi diceretur montibus: ſingulis quippe montibus augures & Sacerdotes complures adjecere colles, qui velut appendices iiſdem accederent; ita ut uno eodemque omnes cenſerentur nomine. Eſquilino itaque monti addiderunt Ciſpium & Oppium montes, qui utrique complures continebant colles. Idem Cœlio, Quirinali & aliis contigit montibus, ut facile aliquis ex ſacris Argeorum colligat libris, quorum fragmenta

menta ſervavit nobis Varro quarto de L L libro. Fruſtra ſunt qui in illis, quæ hoc tempore ſuperſunt mœnibus, tot montium capita ſeu juga invenire conantur aut ex Rufi & Victoris de regionibus urbis libellis priſcam ſatagunt explicare magnitudinem, cum illorum ætate, ne viceſima quidem antiquæ urbis pars ſuperfuerit. Vel ſolæ Eſquiliæ majores erant, quam ſit totum illud, quod hodiernis includitur muris ſpatium. Illud quippe ne totos quidem ſeptem amplectitur colles, cum major horum extra muros exulet portio. Si neglectis amfractibus & laciniis muri ambitum perſequaris, ne integra quidem decem paſſuum conficies millia: imo ne ſeptem quidem ſi omittas eam partem, quæ eſt ad Tiberim, ubi nullus olim murus. Tiberis quippe erat loco muri, ut Dionyſius Halicarnaſſenſis & alii paſſim teſtantur. Tantillo tamen ſpatio complures totam quanta olim fuit includunt Romam, ita ut neceſſe ſit illam nuſquam fuiſſe, cum domus Neronis totam iſtam occuparet aream. Inſtant tamen nonnulli & quia nulla alia murorum hoc tempore ſuperſunt veſtigia præter ea quæ Belliſarius exſtruxiſſe dicitur, ideo etiam Romam laxioribus unquam incluſam fuiſſe negant mœnibus. Verum an ideo Capitolium non fuit, quia nullæ noſtra ætate comparent reliquiæ? Antiqua mœnia qualia ſub primis fuere regibus, una cum ſeptem portis Plinii & Veſpaſiani ſeculo eſſe jam deſierant. Quæ poſtea fabricata fuere vix erant conſpicua tempore Dionyſii Halicarnaſſenſis. Aureliani murus non ſupererat ætate Juſtiniani. Si antiquiora, quæ decem ut oſtendimus à Miliario aureo aberant paſſ. millibus ſcrutari & inquirere velimus mœnia, aperienda eſt tellus ad ſexaginta vel plurium pedum profunditatem, & ſic demum fieri poterit ut & illa & alia muris editiora ædificia in conſpectum veniant. Et nos quoque olim ad quadraginta fere pedes tellurem vidimus ſubrutam ſummaque ibique columnarum vix emergentia conſpeximus capita, ut vel hinc aliquis cognoſcat, quam

fruſtra illi ſint qui antiquam Romam in hodiernæ urbis quærunt ſuperficie. Longo tempore non ædificia tantum, ſed & integræ ſubſidunt urbes, nec quidquam profuere inſanæ operum ſubſtructiones ut non altius & profundius illa rerum domina terras ſubierit, quam olim ſupra fundamenta exſtiterit. Non quidem negaverim ſupereſſe etiamnum vetuſta quædam monumenta ſupra terram multum eminentia, cujuſmodi ſunt Pyramides in Ægyto, murus Sinenſium, & in ipſa Roma Amphitheatrum, Pantheum, columnæ Trajani & Adriani & alia nonnulla; verum id ſoli minus cedentis & ſaxei factum eſt beneficio & ſimul quod ipſa olim fundamenta multum ſupra terram exſtarent: nam ſane omnium harum molium culmina multo altiora fuiſſe quam vulgo exiſtimant, certis colligi poteſt documentis. Septizonii quod Severi eſſe creditur, ne quarta quidem altitudinis ſupereſt portio. Venientibus ex Africa in ipſo mari culmen ejus olim conſpiciebatur. Septem quippe adſurgebat zonis totidemque columnarum ordinibus invicem ſibi ſuperſtructis, collium Romæ & ſimul totidem planetarum præ ſe ferens imaginem. Ut vero credam etiam Pyramidas depreſſiores eſſe quam olim fuerint, facit menſura hodierna, quæ non reſpondet altitudini aut latitudini antiquæ. De muro Sinico ſeu potius Serico, licet certi nihil habeam, fieri tamen poteſt, ut & ille quoque inſtauratus fuerit ſicubi ſubſideret. Ut ut ſit, in vanum laborant, qui antiquæ Bobylonis aut Nini ſcrutantur reliquias, vix enim aliter fieri poteſt ut non urbes iſtæ ducentis aut pluribus infra telluris ſuperficiem depreſſæ ſint pedibus utpote in molli & riguo exſtructæ ſolo. Quotidiana quin etiam docent experimenta quælibet communia quoque ædificia, in quibuſlibet fere locis, habita tamen ratione ſoli & ponderis prementis, ſeculi ſpatio minimum uno, aliquando etiam duobus aut tribus pedibus præſertim in molli ſolo ſubſidere, & quidem quanto altiora ſolidioriſque fuerint operis, tanto profundius deprimi.

primi. Tiberim vero fuiſſe terminum Romæ, opus non eſt ut moneamus, cum in eo plerique conveniant antiqui ſcriptores. Quod vero dicunt, niſi transtiberina regio accenſeatur Urbi, jam verum non eſſe ut forum Romanum & milliarium aureum fuerit in media Roma & umbilico urbis in eo omnino fugit illos ratio. Oſtendimus mœnia Romana in ſemicirculi formam cinxiſſe urbem: atqui omnes in eo conſentiunt Geometræ, idem eſſe ſemicirculi centrum, quod circuli: cum centrum non tantum dicatur id punctum, quod in medio circuli ſeu figuræ, ſed & quod in ipſo figuræ occurrat ambitu, uti in ſemicirculo; aut etiam quod ſit extra figuram, ſi minor ſemicirculo fuerit ſectio. Quod vero exiſtimant caſtra Prætoria, quorum in ſupra memoratis Plinius meminit verbis, olim in eodem fuiſſe loco ubi nunc viſuntur, id manifeſte vel ex ipſo Plinio falſum eſſe evincitur, cum illa longe extra mœnia in fine collocat ſuburbiorum. Conſtat plura fuiſſe caſtra prætoria, pluribuſque in locis diſperſa, quamvis non ignorem Tiberium Cæſarem prætorianos in una conduxiſſe caſtra. Sero demum ſub iis qui poſtea regnarunt Imperatoribus una cum mœnibus migraſſe ad illum in quo hoc oſtenduntur tempore, clarum fiet ex iis quæ poſtea dicentur.

CAP.

CAP. V.

Quantus fuerit veteris ROMÆ, cum ſuburbiis ambitus.

POSTQUAM mœniorum Romæ amplitudinem expoſuit Plinius, addit quoque menſuram quam totius civitatis computatis quoque ſuburbiis colligat ambitus, neglecta tamen ut ante Transtiberina regione utpote quæ Romæ non accenſebatur. Patet id exinde quod menſuram incundam eſſe dicat ab eodem milliario, & quidem per vicos, id eſt per directum, nulla habita obliquitatis Tiberis rationе, quippe ſic multo major emergat menſura. Planum eſt itaque ex iis quæ diximus, ſi longitudini mœniorum, addas quoque iſtud ſpatium quod Tiberis alluit, id eſt millia paſſuum viginti, habituros nos ambitum totius urbis millium quinquaginta & præterea paſſuum DCCLXV. Immenſa licet hæc videatur magnitudo, non tamen ſibi conſtabit Plinius cum hoc ipſo in loco ſcribat, *nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari.* Ipſe quippe Babylonem ſexaginta millia paſſuum in ambitu habuiſſe affirmat. Itaque ſecundum hanc menſuram area Babylonis exceſſiſſet aream urbis Romanæ tertia ſui parte. Ut itaque Babylonis magnitudinem ſuperet Roma, dicit addenda eſſe ſuburbia & extrema urbis tecta. Conſtat vero illa non tantum uſque ad Oſtiam, verum etiam uſque ad mare excurriſſe. In altera vero parte quæ à mari eſt remotiſſima, ad Nomentum fere producebantur ædificia, In ſpatio intermedio pene ad Tibur, & in via Appia ad Ariciam fere extendebantur ſuburbia. Egreſſis quippe Roma, prima occurrebat Aricia, & qui illic erant, jam non amplius

amplius verſabantur Romæ, ut docet Arrianus ad Epictetum. At vero Bovillæ ſitæ ad undecimum lapidem, ut habet vetus interpres Perſii, ſuburbium erat Romæ & contiguum mœnibus, quæ decimo ut oſtendimus terminabantur lapide. Itaque apud Suetonium corpus Auguſti à Nola Campaniæ Bovillas uſque portant decuriones. A Bovillis vero equeſtris ordo ſuſcipit urbique infert. Si itaque ſtatuamus ſolis quatuor paſſuum millibus extra mœnia excurriſſe ſuburbia & ponamus calculum, inveniemus eorum ambitum quadraginta quatuor paſſuum millium. Cui menſuræ ſi addamus ſpatium quod ab Oſtia ad Nomentum pene protendebatur, id eſt millia viginti octo, habebimus univerſum Romæ veteris ambitum millium LXXII, unde manifeſtum fit recte ſe habere menſuram Plinianam, cum ſupra LXX huic adſignat paſſuum millia.

Si quis itaque componat veteris Romæ aream, additis ſuburbanis cum area antiquæ Babylonis quam quadratam fuiſſe conſtat, inveniet Romam tribus undecimis partibus majorem fuiſſe Babylone. Sed Plinius ſuburbana Babylonis, veluti ignota, neglexit. In tanta tamen urbis vaſtitate nulla hic habetur ratio totius Tranſtiberinæ regionis, quæ extra urbem cenſebatur. Domus quippe Neronis, ab ea parte, qua fluebat Tiberis, cingebat & terminabat totam Romam. Ipſe itaque Plinius lib. XXXIII. cap. III. poſtquam de Theatro Pompeii eſſet locutus, addit; *Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem?* & iterum Lib. XXXVI. cap. XV. *Bis vidimus urbem totam cingi domibus principum Caii & Neronis, & huius quidem, nequid deeſſet, aurea.* Noti ſunt verſiculi;

Roma domus fiet. Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupat iſta domus.

In latitudinem domus hæc producebatur uſque ad Eſquilias. Plures porticus triplices milliarias, id eſt ſingulas mille

mille paſſuum continebat. Cætera vide apud Suetonium. Facile inde conficias, nullam, ne in tota quidem Europa, eſſe tam amplam civitatem, quam fuerit domus iſta Neronis.

Multum vero amplitudini Romæ accedet ſi & Tranſtiberinum quoque huic ſubjungamus tractum. Non ille longum tantum Janiculi comprehendebat jugum & vicinos huic colles, ſed, ſi nonullis credendum Ocriculum uſque, ad intervallum nempe XXXVI mill, paſſ. in via Flaminia Romana excurrebant ædificia. Verum cum nullum idoneum ſatis hujus rei hactenus invenerim teſtem, aliis hoc libenter inveſtigandum relinquam. Interim habitatiſſimam fuiſſe hanc viam nemo prudens negaverit, cum conſtet triumphantes hac urbem ingredi ſolitos, unde & triumphalis dicta, & totam Romam in hac videndam ſe obtuliſſe ut canit Martialis. Nec ſane poſt Appiam viarum reginam, ullam aliam Flaminia illuſtriorem fuiſſe viam, immenſa rudera & perpetui viarum ſatis oſtendunt aggeres; præſertim ſi quis terram ſubruat.

Omnibus tamen his merito quis objiciat, cum conſtet Auguſtum urbem in quatuordecim diviſiſſe regiones & totidem quoque agnoſcat Plinius, fieri non poſſe ut Tiberis fuerit Romæ terminus, cum decima quarta regio à pleriſque trans Tiberim ſtatuatur. Verum ego audacter vel ex ſola hac Plinii deſcriptione auſim affirmare nullam Auguſti vel Plinii ætate XIV urbis regionum fuiſſe trans Tiberim. Quod ſi quis alium quoque petat teſtem, audiat Tacitum Annal. XV, ubi agit de incendio Neronis; *Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus dejectæ: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant lacera & ſemiuſta.* Si enim ætate Neronis XIV, urbis regio non fuit cis Tiberim, putidum ſane fuiſſet monere eam intactam ab igne perſtitiſſe.

In

In marmore Capitolino quo recenſentur vici quinque Urbis regionum, reliquarum enim regionum deſcriptiones in eo non comparent, memoratur etiam regio urbis decima quarta, ſed non additur eam fuiſſe Tranſtiberinam. Occurrit in hoc lapide vicus januclenſis, quod omnino accipiendum videtur de vico XIV regionis Ciſtiberinæ, à qua per pontem januclenſem, via patebat ad Janiculum. Onufrius Panuinus omnes vicos qui in hoc marmore recenſentur tranſtulit in ſcriptum P. Victoris de regionibus urbis, invitis, ut puto, antiquis libris, in quibus nulla vicorum comparent nomina. Qua quidem in re miror ejus imprudentiam, quod nulla cæterarum urbis regionum habita ratione, quinque tantum regionum vicus inſeruerit. Potuiſſet enim eadem licentia ex Sexti Rufi, de eodem argumento ſcripto, plurum quoque regionum vicos ſupplere. Fruſtra itaque ex Victore aliquis conficiat vicos qui in lapide Capitolino decimæ quartæ urbis regioni adſcribuntur fuiſſe trans Tiberim, cum conſtet totum Tranſtiberinum tractum tempore Trajani fuiſſe extra urbem. Ne Severi quidem Cæſaris tempore eum urbi accenſum fuiſſe inde exiſtimo, quod Paulus Juriſconſultus ubi agit de Præfecto Vigilum ſcribat, ſeptem cohortes opportunis locis conſtitutas fuiſſe, ita ut binas regiones Urbis unaquæque cohors tueatur, præpoſitis eis Tribunis. Neque enim veriſimile uni Tribuno ſeu Libertino, ut habet Dio, commiſſas fuiſſe excubias in Cis & Tranſtiberina regione. Quis autem primus fuerit qui pomœrium Romæ ultra Tiberim produxerit an Aurelianus an alius, certo affirmare non poſſum. Alii judicent.

CAP. VI.

Quando Roma fuerit maxima & hominum in Roma multitudo.

UT ex cenſibus inſtitutis & conditis luſtris certiſſimum creſcentis Reipublicæ poteſt haberi argumentum, ita contra eorum neglectum & ſupinas curas certiſſimum decreſcentis aut fatiſcentis Reip. fuiſſe indicium, de eo dubitare nos non permittunt ſcriptores antiqui. Ut itaque ſciamus quibus gradibus urbs & civitas Romana ad tantam provecta ſit magnitudinem, dicendum nonnihil de cenſibus.

Primum luſtrum inſtitutum fuiſſe conſtat regnante Servio Tullio. Idem quoque alia inſtituit luſtra in quibus cenſa dicuntur civium millia LXXX & LXXXIV.

Anno Urbis conditæ CCXLV	Cenſa fuere civium millia CXXX.
A. U. C. CCLVI.	Cenſa fuere millia civium CL & inſuper DCC.
A. U. C. CCLX.	Propter inteſtinas diſcordias & ſeditiones & inſuper bella externa, reperta fuere non plura civium millia quam centum & Decem.
A. U. C. CCLXXIX.	Cenſa fuere millia centum & triginta.

A. U. C.

A. U. C. CCLXXXVIII.	Cenſa vivium capita centum quatuor & viginti, & inſuper ducenta quindecim, præter orbos orbaſque, ut habet Livius.
A. U. C. CCXCIV.	Cenſa fuere civium millia CXXXII. & inſuper CCCCXIX.
A. U. C. CCCLXI.	Cenſa CLII millia & DLXXX.
A. U. C. CCCCX.	Cenſa millia CLX.
A. U. C. CDXXXV.	Millia CCL.
A. U. C. CDLIX.	Millia CCLXII.
A. U. C. CDLXXII.	Millia CCLXXVIII & ccxxII.
A. U. C. CDLXXVIII.	Poſt pulſum Italia Pyrrhum, cenſa fuere millia civium ccLxxI & ccxxIV, unde apparet bello hoc Epirotico multos fuiſſe abſumptos cives.
A. U. C. CDLXXXVIII.	Millia ccxcII, & ccxxIV.
A. U. C. DI.	Cenſa millia ccxcVII & inſuper ccxxVII.
A. U. C. DVI.	Cenſa millia ccLI & ccxxII. Unde apparet quam multi primi belli Punici tempore terra marique perierint.
A. U. C. DXII.	Cenſa millia ccLx.
A. U. C. DXXXVIII.	Cenſa millia ccLxx & ccxIII.
A. U. C. DxLIV.	Cenſa fuere tantum civium millia cxxxVII & cVIII. Unde colligas dimidiam Romanæ civitatis partem ſecundo bello Punico pene fuiſſe abſorptam.
A. U. C. DxLIX.	Convocatis undique civibus cenſa fuere Romæ millia ccxv.
A. U. C. DLIX.	Cenſa milla ccxLIII. DccIV.
A. U. C. DLXIV.	Cenſa millia ccLVIII. cccxxVIII
A. U. C. DLxxIV.	Cenſa millia ccLXXIII. ccxLIV.

A.U.C. DLXXIX.	Cenſa millia CCLXIX. XV.
A.U C. DLXXXIV.	Cenſa millia CCCXII. DCCCCV.
A.U.C. DLXXXIX.	Cenſa millia CCCXXVII. XXII.
A.U.C. DXCIV.	Cenſa millia CCCXXVIII. CCCXIV.
A.U.C. DXCIX.	Cenſa millia CCCXXIV.
A.U.C. DCVI.	Cenſa millia CCCXXII.
A.U.C. DCXI.	Cenſa millia CCCXXVIII. I DXLII
A.U.C. DCXVII.	Cenſa millia CCCXXXIII.
A.U.C. DCXXII.	Cenſa millia CCCLXVII. DCCCCXIII.
A.U.C. DCXXVIII.	Cenſa millia CCCXC. DCCXXXV.
A.U.C. DCXXXVIII.	Cenſa millia CCCXCIV. CCCXXVI.
A.U.C. DCLXVII.	Cenſa miillia CCCCLXIV. uti habet Euſebii Chronicon, quamvis exemplaria nonnulla manu exarata ampliorem exhibeant numerum, nempe CCCCLXXXIII.

Hic ultimus & maximus liberæ etiamnum Reipublicæ fuit cenſus, ſiquidem oppreſſa Republica primum quidem tyrannide Syllæ, deinceps Pompeii, & demum Cæſaris, multum diminuta eſt Roma, & quamvis in cenſu habito Anno Urbis DCLXXXIII cenſita fuerint DCCCC civium millia, uti habent pleraque Livianæ epitomes ſcripta exemplaria, & confirmatur à Phlegonte Tralliano, ipſa tamen hæc civium multitudo ſignum pereuntis potius quam creſcentis fuit Reipublicæ. Antea pauci admodum civitate Romana donabantur, vixque ullis niſi Romæ domicilium habentibus honor iſte concedebatur: ſiquidem ut in duabus aut pluribus urbibus jure civitatis aliquis frueretur ſtante republica non permittebant Romanæ leges. At vero poſt Syllæ dominatum plerique fere Italiæ populi jus civitatis obtinuere, ita ut vere dici poſſit Romam decreviſſe creſcente poſt Syllam civium numero. Non quidem negaverim poſt bellum Mithridaticum & denuo tempore Auguſti frequentiorem forſan fuiſſe Romam hominibus, quam

unquam

unquam alias, non tamen civibus aut inquilinis, ſed ſervis & advenis undique ex toto imperio confluentibus & jus Romanorum civium occupantibus. Poſt bellum civile quantum diminutus fuerit Romæ civium numerus, manifeſte docent epitome Liviana & Plutarchus cum affirmant, non niſi centum quinquaginta civium millia fuiſſa reperta. Scio quidem ſagaciſſimum Lipſium adducere locum ex Suetonio & Dione unde adſtruere conatur numerum civium poſt bellum civile non fuiſſe diminutum, & erraſſe utrumque ſcriptorem ; ſed vero illos alter manifeſtior Dionis tuetur locus, qui eodem XLIII. occurrit libro, cum dicit Cæſarem poſt peractum bellum civile, promiſiſſe prœmia illis qui plures procreaſſent liberos, propterea quod bellis civilibus vehementer eſſet exhauſta urbis frequentia, idque non tantum è cenſu, cui ipſe præerat, ſed & ipſis quoque oculis & conſpectu civitatis potuiſſe deprehendi. Ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὥς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν, (καὶ γὰρ ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε,) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. Aliter itaque accipiendus Suetonii locus de cenſu vel potius recenſu Cæſaris, ſic nempe, quod cum ex nongentis civium millibus qui ante bellum civile numerabantur, ſupereſſent etiamnum trecenta & viginti ſupra trecenta millia qui publico frumento alerentur, adflicta & diminuta Republica & exhauſto ærario numerum iſtum retraxerit Cæſar ad centum & quinquaginta millia : ſed verius forſan credamus totum hoc fuiſſe tantùm prætextum & commentum Cæſaris ad cælandam civium paucitatem. Neque enim fallit Livii epitome;in qua legas lib. CXV. *Recenſum egit, quo cenſa ſunt civium capita centum quinquaginta millia,* nec ſollicitandus hic locus cum in hac lectione omnes conſpirent libri veteres.

Quod vero luſtra attinet quæ inſtituit & condidit Auguſtus, in quibus cenſita fuere ſupra quadragies centena civium Romanorum capita, illa ad rem nihil faciunt, cum

non

non urbis, ſed Romani imperii magnitudinem oſtendant. Stante Republica Romæ tantum cenſus fuit habitus. Primus fuit Auguſtus qui in provinciis cenſum inſtituit. Illum auxit Claudius, ſub quo Tacitus numerata fuiſſe ſcribit ſexagies novies centena ſexaginta quatuor civium millia. Et hic maximus civium Romanorum eſſet cenſus niſi longe illo majorem deſcriberet Euſebius in Chronicis, cum dicit Auguſtum cum Tiberio cenſum Romæ agitaſſe in quo inventa fuerint ſupra nonagies ſexcenta & ſeptuaginta hominum millia, ſic enim in optimis & antiquiſſimis ſcriptum invenio libris: Verum de hoc amplius deliberandum cenſeo. Si verus ſit hic numerus & cenſus hic non civium ſed hominum fuerit, opportet ut numerus incolarum Romæ ſub Auguſto minor multo fuerit quam tempore Reipublicæ, ut ex iis quæ mox dicentur patebit.

Quod ſi de civibus Romanis intellexit, peccavit dupliciter, tum quod cenſum qui per totum imperium fuit inſtitutus Romæ habitum dicat, tum quoque in numero, qui vel ipſo teſte Auguſto in lapide quo geſta ejus continentur, ne dimidiam quidam partem hujus multitudinis exequat. Quamvis autem lapidis hujus auctoritas, alio non egeat teſtimonio, illud tamen poſſit exhibere Suidas, cum in voce Αὔγουστος, affirmat hoc regnante in imperio Romano cenſa fuiſſe undecim millia & ſeptendecim ſupra quadragies centena hominum millia, ſive ut ipſe loquitur, myriades CCCCX, & inſuper MXI. Miror itaque hunc Suidæ locum qui unice confirmatur Ancyrano marmore, ſollicitari à Lipſio & aliis viris doctis. Ne quis autem errorem literis numeralibus ſubeſſe exiſtimet, apponam integra verba prout in libris ſcriptis integris vocabulis concipiuntur. *Αὔγουστος Καῖσαρ δόξαν αὐτῷ πάντας τοὺς οἰκήτορας τῶν Ῥωμαίων κατὰ πρόσωπον ἀριθμεῖν, βουλόμενος γνῶναι πόσον ἐστὶ πλῆθος, καὶ εὑρίσκονται οἱ τὴν Ῥωμαίων οἰκοῦντες τετρακόσιαι δέκα μυριάδες, καὶ χίλιοι δεκαεπτὰ ἄνδρες.*

Ut

Ut vero ad Euſebium redeam, quamvis manifeſtum ſit illum erraſſe, non tamen è nihilo ortum exiſtimo hunc errorem. Nempe ultimum luſtrum quod ſub Veſpaſiano conditum eſt, quodque Cenſorinus affirmat fuiſſe LXXV, confudit cum poſtremo luſtro Auguſti. Omninoque rationi conſentaneum eſt, ut ſi Tiberii tempore in imperio Romano numerata fuerint ſeptuagies fere centena civium millia, liberalitate vel potius avaritia Veſpaſiani & Titi, numerus ille auctus fuerit ad nonagies ſexcentena & ſeptuaginta millia. Clarum eſt itaque civium qui Romæ verſarentur nullam apud ſcriptores occurrere mentionem poſt recenſum Cæſaris quo redacti fuere ad centum quinquaginta millium ſummam. An ſub Auguſto & qui ſubſecuti ſunt Cæſaribus, creverit horum numerus, non conſtat, & veriſimile non creviſſe, cum civitatis jus ad victas tranſierit gentes, qui victores ſuos poſtmodum premerent.

Si itaque inquiramus tempus quo florentiſſima & maxima fuerit civitas Romana, non male hoc ut exiſtimo, referemus ad illos annos qui proxime dictaturam Syllæ præceſſerunt, quando & maximus legitimorum civium fuit numerus, & integra etiamnum fuit libertas. Primus enim qui Rempublicam perdidit fuit Sylla utpote qui non ex populi & ſenatus, ſed ex ſuo arbitrio conſules & magiſtratus creant, qui nunquam niſi multis lictoribus & ſatellitibus ſtipatus in publicum prodierit, qui tribunorum plebis poteſtatem, facem ut ipſe putabat ſeditionum, ſed ſimul Reipublicæ animam penitus ſuſtulerit.

Quamvis enim Senatorum potentia & multitudine etiam ante Syllam gravaretur Reſpublica, ſupererat nihilominus libertas, cum quot Senatorum, totidem quoque Equitum in judicando numerentur ſuffragia. Quin & C. Gracchum conſtat legem tuliſſe de duplicando equeſtri ordine, & ut trecentis ſenatoribus, ſexcenti equites admiſcerentur, ut nempe hac ratione ordo equeſtris præva-

leret.

leret Senatui. Poſt Sullam vero omnia hæc adeo immutata fuere, ut nulla plebis in comitiis habita fuerit ratio. Quod autem L. Cottam & Pompeium, licet poſtea pœnitentem, tribunitiam poteſtatem in integrum quodammodo reſtituiſſe ſcripſerint nonnulli, fuit id quidem, ſed ad breve tempus & nomine tenus, nec quidquam profuit Reipublicæ, cum ad Senatum penitus tranſlata fuerit tribunitia poteſtas, ſeveriſſimeque obſervaretur, nequis Eques aut Plebeus crearetur tribunus plebis. Senatoribus tantum honor iſte concedebatur, ſoluſque fuit Auguſtus qui etiam equeſtris ordinis viris tribunatum petere permiſerit. Sub ſequentibus vero Cæſaribus notum eſt nullos fuiſſe Tribunos, præterquam ipſos Cæſares.

At vero ſi magnitudinem Romæ non civium numero, ſed laxitate mœniorum metiri velimus, nullum eſt dubium quin ſub Auguſto longe fuerit maxima. Is quippe mœnia antiqua ad triginta ut oſtendimus paſſuum millia produxit, unde & Quirini & Romuli conditoris urbis retulit cognomen. Itaque Manilius Lib. IV. ubi de libra agit, de illo ſic ſcribit.

Qua genitus Cæſarque meus hanc condidit urbem.

Sic enim habet optimus meus liber, longe Gemblacenſi præſtantior. Sed & Latinus Pacatus in Panegyrico Theodoſii Auguſtum mœnibus ornaſſe Romam teſtatur.

Incolarum quod attinet numerum, illum admodum difficile fuerit inveſtigare, cum nullus eorum habitus unquam fuerit cenſus, neque conſtet quando horum numerus fuerit maximus, num ante Syllam, aut poſt bellum Mithridaticum, an vero tempore Auguſti, quando Roma victarum gentium facta eſt colonia. Interim minime dubitandum exiſtimo, quin numerus eorum longe fuerit major, ac ſit ille quem ſubduxerit Lipſius, & vel ſolos ſervos numerum quem ille poſuerit ſuperaſſe. Athenis quando

viginti

viginti civium numerabantur millia, ſimul quoque numerata fuere quater centena ſervorum millia. Si ad eundum calculum revoces civium legitimorum numerum qui Romæ domicilium habuere, qui utique non pauciores fuere quadringentis millibus, habebis octuagies centena millia, ita ut hac ratione plures Romæ ſervi fuerint, quam ullum hoc tempore Europæ regnum contineat homines.

Sed ex ipſa urbis Romanæ area, certius aliquanto de hominum multitudine haberi poſſit argumentum. Quanta ea fuerit ex iis quæ antea diximus ſatis poteſt colligi. Componamus hanc aream cum areis duarum maximarum orbis Chriſtiani civitatium Londinenſi nempe & Pariſiorum urbe. Si menſores non fallunt, duæ iſtæ civitates ſimul junctæ aream inſident quæ fere leucam conficiat Germanicam, ſive ſedecim millia paſſuum quadrata. Atqui area urbis Romanæ additis ſuburbiis octodecies majus continebat ſpatium. Quod ſi tractum Tranſtiberinum addamus, plus quam vicies major fuit Romæ area, ac ſit illa quam prædictæ duæ impleant civitates. Antiquam vero Romam minus olim habitatam fuiſſe ac iſtæ ſint urbes, nemo ut opinor exiſtimet, cum conſtet longe altiores & plurium contignationum fuiſſe domos, quam noſtra fieri ſoleant ætate. Quo autem pares tanto ferendo eſſent oneri, ex cæſis parietes ſtruebantur lapidibus. Lateritii enim operis parietes in urbe fieri lex vetabat, ut lib. II. cap. VIII. docet Vitruvius, hanc etiam addens cauſam; *In ea autem majeſtate urbis & civium infinita frequentia, innumerabiles habitationes opus fuit explicare. Ergo cum recipere non poſſet area plana tantam multitudinem in urbe, ad auxilium altitudinis ædificiorum res ipſa coegit devenire. Itaque pilis lapideis, ſtructuris teſtaceis, parietibus cæmentitiis altitudines exſtructæ contignationibus crebris coaxatæ, & cænaculorum ſummas utilitates perficiunt & deſpectationes. Ergo menianis & contignationibus variis alto ſpatio multiplicatis, populus Romanus egregias habet ſine impeditione habitationes.* Iſtam

F tamen

tamen ſublimitatem coercuit Auguſtus & poſtea Nero, modum ædificiorum ſtatuentes LXX pedum altitudinem.

Jam vero, ſiquis non plebis & vulgi ſequatur judicium, ſed conſulat cordatos & qui de rebus bene judicant, inveniet eos fere in eo conſpirare, ut exiſtiment numerum incolarum in utriſque urbibus Pariſiorum nempe & Londinenſi, non excedere ſexties centena hominum millia. Quod ſi quis non contentus hoc numero plures exiſtimet, frequentiorem quoquo efficiet Romam. Poſito itaque hoc calculo habebis „centies & quadragies centena hominum millia, ſive ut „vulgo loquuntur quatuordecim milliones, quantam multitudinem ne tria quidem ampliſſima orbis Chriſtiani poſſint conferre regna, ut ex iis quæ poſtmodum dicentur fiet manifeſtum.

Ephem: Gall. 98. p. 494. in recens.e Thesauri Antiq: Graevii, Tom. IV. ou il y a une dissert: d'Is. Voss. ou il soutient des opinions & paradoxes incroyables, comme quand il dit qu'il y avoit autrefois dans Rome un plus grand nombre d'esclaves, qu'il n'y a maintenant d'hommes dans aucun royaume de l'Europe.

Cap. VII.

Quomodo urbs & civitas & mœnia Romana paulatim decreverint.

Diſperſa ut diximus per totum imperium civitate Romana non eſt ut quiſquam miretur ipſam paulatim periiſſe Romam; verum ut ſub Regibus & Monarchis omnia ad ſpeciem creſcunt & ampla magis & magnifica videntur, ita quoque ſub Auguſto major viſa eſt Roma, aucto in infinitum pene civium, inquilinorum, & hominum ab exteris gentibus advenientium numero, introductis prætorianis & cætera domus Cæſareæ pompa, inſtauratis in Auguſtiorem modum templis & ædificiis publicis, ampliatis denique civitatis mœnibus. Plus etiamnum ornatus ab illis qui ſubſecuti ſunt acceſſit Cæſaribus, ſiquidem conſtat ex incendio Neronis pulchriorem prodiiſſe Romam. Omnia tamen hæc ornamenta vix

quid

quidquam aliud præſtitere, niſi ut citius periret Roma. Recte itaque ſcriptor ille, qui ſub Trajano floruit, ſenectam Romæ inchoat ab Auguſto, optimo alias principe ſi triumviratus auferas annos.

Quod autem putant plerique ſub Aureliano Cæſare majorem fuiſſe Romam quam unquam alias, id tantum abeſt ut verum ſit, ut ne dimidiam quidem antiquæ magnitudinis partem Aureliani tempeſtate ſuperfuiſſe exiſtimem, & ne quartam aut ſextam forſan incolarum partem. Laxis quidem ille & firmis muris Romam cinxiſſe dicitur, ſed nimium laxando & ampliando mœnia, ſæpe perire civitates, crebris ſatis conſtat experimentis. Vopiſcus quinquaginta fere paſſuum millia in circuitu habuiſſe ſcribit, quæ tamen non ipſum, ſed Probum perfeciſſe affirmat Zozimus. Idem addit mœnibus antea caruiſſe Romam: Quod licet de Transſtiberina accipi poſſit regione, quæ mœnibus carebat, utpote deficientibus jamdudum antiquis iſtis ſtructis ab Anco Martio, malo tamen de tota accipi Roma, idque eo libentius quod jam tempore Dionyſii Halicarnaſſenſis mœnia Romana fuerint admodum obſervatu difficilia. Inde eſt quod Ariſtides, ut diximus, credidit Romam carere mœnibus. Sic quoque Cairum Ægyptiam & multas alias urbes mœnibus carere putant complures, quod illa lateant urbanis undique obruta ædificiis. Si Aureliani tempore exiſtiterunt, qualiacunque demum illa fuerint quæ Plinii ætate etiamnum ſupererant mœnia, & murus ductus fuit ab ea parte qua fluit Tiberis, jam habemus quinquaginta paſſ. millia, & plura ſi obliquitatem Tiberis perſequamur. Sed vero muri iſti antiqui non ſupererant ut puto tempore Aureliani abſorpti proculdubio ab aliis ædificiis urbanis. Conſtat præterea hoc regnante tractum Tranſtiberinum Urbi fuiſſe accenſum. Quod ſi ſit, oportet ampliores quinquaginta paſſuum millibus fuerint iſti muri, omnino itaque alia & prorſus nova, ſed anguſtiora, exiſtimo ea fuiſſe mœnia, quæ inſtituit Aurelianus & perfecit Probus. Ponamus quadraginta octo

aut novem fuiſſe paſſ. millium. Attamen de hac quoque menſura tria cum dimidio auferenda ſunt paſſ. millia, illo ſiquidem tempore decima ſexta ſui parte decreverant millia paſſuum, ut non niſi quadraginta quinque ut plurimum relinquantur millia. Hanc veram mœniorum Aureliani exiſtimo fuiſſe menſuram, quam ſiquis cum antiquiore conferat Roma, non niſi dimidium priſtinæ laxitatis inveniet, & minus etiamnum, ſi mœnia iſtæc fuerint laciniosa, & non ad normam directa.

Poſt abſolutos à Probo Imperatore muros uſque ad conditam Conſtantinopolin, interceſſere anni plus minus quinquaginta. Breve quidem hoc ſpacium, ſed ſi afflictiſſimam Romani populi ſpectes conditionem, vix ulla infeliciora invenias tempora. Nihil tamen æque perdidit Romam, quam Conſtantinopolis. Si vis ſcire quantum ea damni intulerit, ſpectes magnitudinem ejus, quæ utique è ruinis veteris ſuſcitata fuit urbis ut non immerito dixeris, non à Barbaris, ſed prius à Conſtantino everſam fuiſſe Romam. Quantum autem poſtmodum decreverit Roma, id demum patuit octoginta annis poſt conditam Conſtantinopolin, quando nempe urbe à Gothis capta menſus eſt ejus mœnia Ammon Geometra & reperit ea in ambitu habuiſſe millia paſſ. XXI, uti teſtatur Olympiodorus apud Photium. Hujus menſuræ ſi colligas aream, & componas cum capacitate murorum Aureliani, invenies ne quintam quidem laxitatis continuiſſe partem.

Denique everſis ſæpe & demum ſub Juſtiniano reparatis à Belliſario urbis muris, rediere tandem ad eam menſuram qua ſub primis quoque fuere regibus, vix ſolum cingentes pomerium, & ne undecim quidem paſſuum millia ambitu ſuo abſolventes. Ipſam vero hodiernam ſi ſpectes Romam, illa fere tota Campo ſubſidet Martio, & ne ducenteſimam quidem urbis antiquæ continet partem, ut mirer non defuiſſe complures noſtro hoc ſeculo doctos viros, qui eam cum antiqua auſi fuerint comparare Roma.

De

De mœniorum & urbis Romanæ magnitudine hæc dicta ſufficiant, unde quis facile conficiat, recte ſe habere locum Plinii, minimeque audiendos eſſe iſtos, qui eum quid ſcriberet neſciſſe exiſtimant. Merito hoc convitio notaſſent Plinium, ſi quemadmodum ipſi volunt ſcripſiſſet, & ad amplificandam ſupra omnes alias quæ unquam fuere urbes Romæ magnitudinem, mœnia ejus deſcripſiſſet & tredecim tantum iis adſignaſſet millia. Non effugit multorum ineptam reprehenſionem Lipſius,quod XXII paſſuum millium longitudinem mœnibus Romæ adſcripſerit, ac ſi nimia ea fuiſſet menſura. Sed profecto ne ſic quidem culpa vacaſſet Plinius, quem utique latere non potuit exceſſiſſe hanc menſuram Carthaginis, Antiochiæ, Seleuciæ, aliarumque urbium & præcipue Babylonis muros, quos ipſe in ambitu ſexaginta millia paſſuum habuiſſe ſcribit. Verum ut ſciamus rectene ſe habeat hæc menſura, & ut comparatio inter Romam & Babylonem poſſit inſtitui, non intempeſtivum erit, ſi & de Babylone pauca dicamus.

CAP. VIII.

De magnitudine Babylonis & Nini.

IN colligenda mœniorum Babylonis amplitudine Herodotum ſecutus eſt Plinius, cum LX paſſuum millia eam in ambitu habere ſcribit, utpote quæ conveniant cum CCCCLXXX ſtadiis. Ut itaque majorem Babylone faceret Romam, neceſſe habuit addere ſuburbia: verum hac ratione in cenſum quoque venire debuiſſent Babylonis ſuburbia, quibus non caruiſſe ſatis ex iis que ſuperſunt Beroſi colligi poteſt fragmentis. Quod ſi Cteſiæ & Clitarcho oculatis teſtibus maluiſſet credere Plinius, quorum prior CCCLX alter CCCLXV, aut etiam

etiam Straboni, qui CCCLXXX ſtadiorum ambitum ei adſignarunt; jam confeciſſet majorem Romæ quam Babylonis ambitum, etiam abſque ſuburbiis. Dion Caſſius medium videtur voluiſſe ferire inter Herodotum & Cteſiam, cum cccc ſtadiorum ambitum tribuit Babyloni.

Si quæras quænam tantæ fuerit cauſa diſcrepantiæ, non puto me falli ſi dixero Herodotum & complures alios confudiſſe Ninum & Babylonem urbes. Ambitum enim Nini urbis, quæ eſt Ninevi in ſacris literis, fuiſſe ſtadiorum CCCCLXXX ſeu ſexaginta millium, ex Cteſia docet Diodorus Siculus. Longior erat quam latior, utpote cujus mœnia centum & quinquaginta in directam longitudinem, in latitudinem vero nonaginta colligerent ſtadia. Græci plerique in eo conveniunt, ut affirment eam longe majorem fuiſſe Babylone. Sed & ſacræ conveniunt literæ cum trium dierum iter huic adſignant, dummodo de ambitu intelligas.

Confuſionis cauſam hanc eſſe exiſtimo, quod diruta à Nabuchodoſoro & Cyaxare urbe Nino, cum complures Græci nullam aliam Aſſyriæ noſſent metropolin, præter Babylonem, credentes Ninum non urbis, ſed Regis eſſe nomen, ſimul quoque crediderint non poſſe urbem Nini, niſi de Babylone accipi. Conſtat vero ex ſacris literis, non Ninum, ſed Aſſurem condidiſſe hanc urbem. Non male itaque Scaliger nullum hoc nomine Regem fuiſſe pertendit, nec Ninum, ſed Aſſurem Semiramidis fuiſſe maritum. Quod ſi Aſſur non viri, ſed gentis in S. Literis ſit nomen, eodem res recidit, nam certe Nineve domum ſeu habitaculum ſignificat, quomodo & veteres expoſuere Hebræi. Hinc itaque rumor de condita à Semiramide Babylone, quo nomine Græcos ſugillavit Beroſus. Ipſa quinetiam Semiramis in baſi ſuæ ſtatuæ, non Babylonis, ſed Nini ſe vocat reginam, Ἐγὼ Νίνου βασιλεύουσα. Cætera vide apud Poliænum lib. VIII. Græculi & hæc quoque verba, non de urbe, ſed rege Nino accepere, ac ſi illa merito imperitaſſet, & hinc niſi fallor

nata

nata fabella de occiſo à Semiramide Nino. Miror virum doctum, qui eruditas in hunc ſcriptorem dedit obſervationes, legendum exiſtimaſſe μετὰ Νίνον. Porro quo minus ſuſpecta cuiquam eſſe debeat hæc inſcriptio, facit teſtimonium Iſidori Characeni, Scriptoris fide digniſſimi, utpote nati in Suſiana ad ſinum Perſicum, eadem qua Dionyſius ὁ περιηγητὴς urbe, & ejuſdem fere ætatis, cum ſub Tiberio & poſtea floruerit. Is quippe ſuo etiamnum tempore hanc Semiramidis ſtatuam ſuperfuiſſe ſcribit. Verba ejus ex veteri libro integriora quam vulgo legantur, non pigebit adſcribere. Sic itaq; ille in Σταθμοῖς Παρθικοῖς. Ὄρος ὃ καλεῖται Ζάγρος, ὅπερ ὁρίζει τὴν Χαλωνῖτιν χώραν, καὶ τὴν τῶν Μήδων. Ἐντεῦθεν Μηδία ἥτις κατέχει σχοίνους κβ΄. ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ χώρα Κάρινα. ἐν ᾗ κῶμαι ε΄, ἐν αἷς σταθμὸς, πόλις δὲ οὐδεμία. Ἐντεῦθεν Καμβαδηνὴ ἥτις κατέχει σχοίνους λα΄. ἐν ᾗ κῶμαι ε΄, ἐν αἷς σταθμὸς, πόλις δὲ Βάπτανα ἐπ᾽ ὄρους κειμένη ἔνθα Σεμιράμιδος ἄγαλμα καὶ στήλη.

Veterum Græcorum errorem ſecutus eſt etiam Suidas, cum Ninum urbem à Semiramide Babylonem cognominatam fuiſſe ſcribit. Hinc quoque factum ut Ninum ad Euphratem ſitam fuiſſe ſcripſerint nonnulli, quem in errorem etiam Diodorum Siculum impegiſſe miror. In eo certe minime ſecutus eſt Cteſiam, cui optime notus fuit Nini ſitus.

Quod autem Ninum alii ad Tigrim, alii vero ad Lycum amnem collocarunt, in eo nullum eſt diſſidium, utrique verum dixerunt, cum totum illud ſpatium quod à Tigri ad Lycum extenditur occuparit hæc civitas. A nullo certius peti poſſit verus Nini ſitus, quam à Ptolemæo, qui eam ponit ad Tigrim, quinquaginta circiter paſſuum millibus ab eo loco, ubi Tigri miſcetur Lycus. Verum idem cum obliquitatem Luci non ſignaverit, contentus fontes indicaſſe & præterea locum ubi amnis hic Tigri miſcetur, certo ex illo haberi non poteſt, quanta fuerit Nini cum ſuburbiis longitudo. Si amnis hic recto potius quam tortuoſo incedat tramite, habebimus intervallum inter duo hæc flumina

quadra-

quadraginta aut ut plurimum quadraginta quinque millium paſſuum. Non eſt autem inſolens ut magnarum urbium ſuburbia, ad æquale, aut etiam in longius excurrant ſpatium, quam ſint illa, quæ muris includuntur ſpatia. Cum autem Ninus intra muros longa fuerit centum & quinquaginta ſtadia, & ſita fuerit inter Tigrim & Lycum, non eſt incredibile ſuburbia ejus non attigiſſe tantum utrumque flumen ſed & exceſſiſſe. Quod ſi non hac ratione ejus ſpectemus longitudinem, ſed potius illam ad ripas Tigris porrectam fuiſſe exiſtimemus uſque ad confluentem Tigris & Lyci, ad ſpatium millium quinquaginta, uti ponit Ptolemæus, habebis & ſic quoque trium dierum iter, nec opus erit verba Prophetæ ad urbis reſtringere ambitum. Sic quoque verum erit quod ſcribit Ariſtoteles in Politicis capta Babylone fuiſſe quoſdam in remotiſſima civitatis parte, qui non niſi poſt tertium diem captos ſe eſſe cenſerint. Nempe & ille Babylonem pro Nino accepit.

Quod itaque ambitum Babylonis attinet, clarum eſt Plinium dum Herodotum ſequitur erraſſe, & menſuram mœniorum Nini, non Babylonis poſuiſſe. De Cteſiæ vero & Clitarchi menſura minime dubitandum exiſtimo. Verum illud non conſtat an tempore Cteſiæ aut etiam Alexandri tantæ ac prius magnitudinis fuerit Babylon, ac ne illud quidem auſim præſtare, ſub Nabuchodonoſoro majorem quam alias fuiſſe. Dicitur quidem ille ampliaſſe Babylonis mœnia, ſed cum pluribus urbs illa quam bis mille ante hunc floruerit annis, quis vadem ſe ſiſtat vergente ad finem hoc regno idem non illic contigiſſe quod Romæ factum fuiſſe diximus ſub Cæſaribus, qui decreſcente perpetuo urbe & imperio, ſemper tamen amplificatores videri & dici voluerunt?

Verum ut ad Plinium redeam, ſi ille contentus eâ quam Cteſias mœnibus Babylonis tribuit menſura, ad hanc urbis ſuæ expendiſſet magnitudinem; utique deprehendiſſet Romam

Romam etiam intra mœnia ſexta fere ſui parte exceſſiſſe amplitudinem Babylonis.

At vero ſi Nini urbis aream mœnibus incluſam componamus cum area Romæ, & ipſa mœnibus & Tiberi incluſa, inveniemus illam fuiſſe talium partium XI $\frac{I}{IV}$, qualium Roma fuit VIII. Tanto itaque major Roma fuit Ninus urbs. Quod ſi ſuburbia ejus, æqualia fuiſſe ſuburbiis ponamus Romanis; non errabimus, ut opinor, etiamſi Ninum tertia minimum ſui parte Roma majorem fuiſſe exiſtimemus.

CAP. IX.

De Thebis Ægyptiis.

INter magnas urbes omnino numerandæ ſunt Thebæ Egyptiæ, centum memorabiles portis & habitatæ à ſeptingentis ætatis militaris millibus, ut refert Tacitus, aut etiam pluribus, utpote cum decies centena armatorum millia ex hac aliquando prodiiſſe & Strabo & complures alii tradiderint. Porrectam fuiſſe ad longitudinem quadringentorum & viginti ſtadiorum ſcribit Euſtathius. Verum ex illis quæ olim ad Melam monuimus, ſatis poteſt colligi, non levem ſuboriri difficultatem ex eo, quod & Herodotus & Ariſtoteles affirment, totam olim Ægyptum Thebarum fuiſſe cenſitam nomine. Favent huic ſententiæ ſacræ literæ, cum Dioſpolin ſeu Thebas non tantam aquis Nili cingi, ſed & mare munimenti loco habere teſtantur: neque enim de ſola Thebarum urbe tam longe à mari remota commode hæc accipi poſſint. Tot tantiſque teſtibus libens aſſurgo, idque eo magis, quod & Ægypti nomen ſic accipi debeat. Totam licet ſpectes Ægyptum, illa nihil aliud eſt quam Nilus, non Homero tantum, ſed & re ipſa auctore.

Ægyptus enim non latius patet, quam quatenus excurrit & inundat Nilus, ut docet Herodotus. Recte itaque Strabo, ἡ ποταμία μόνον ἐστὶν Αἴγυπτος ἡ ἑκατέρωθεν ἐσχάτη τοῦ Νείλου. Itaque longæ faſciæ ſepulchrali κηρείᾳ σμηχομένῃ ἐπὶ μῆκος eam comparat, utpote cujus limites non excedant inundationem Nili nec pateant ultra trecenta ſtadia. Verum non exinde conficias Homerum erraſſe, cum centum huic urbi tribuit portas, aut alios, cum quadringenta & plura eam in longitudine habuiſſe ſcribunt ſtadia. Thebarum nempe eadem fuit conditio atque Alexandriæ,quæ ut totam Mareotida ſuburbiis ſuis implevit, ita hæc quoque omnia Thebaidis oppida velut totidem vicos aut ſuburbia ſuo complectebatur nomine. Nec dubitandum quin antiquitus antequam Nilus in Mœridem & Mariam paludes diſtractus efflueret, utraque hujus fluminis ripa adeo frequentibus fuerit exculta ædificiis, ut pleraque oppida velut unam continuam efficerent civitatem.

CAP. X.

De Alexandria & Carthagine.

ADdamus duas alias Alexandriam & Carthaginem Romanæ civitatis æmulas urbes. Si Alexandrinæ urbis ambitum conſideremus, digna utique non erat, quæ hoc loco recenſeatur. Ejus quippe mœnia nunquam exceſſere menſuram ab Alexandro conditore conſtitutam, ſtadia nempe CXX ſeu quindecim paſſuum millia, quod ipſum tamen ſpatium anguſtius reddebant hinc mare inde Mareotis palus mediam urbem influentes, ita ut ea parte non niſi ſeptem vel octo ſtadiis pateret in latitudine, ut habet Strabo, vel ut plurimum decem, ut ſcribit Joſephus, cum in longitudinem uſque ad triginta expanderetur ſtadia. Quod forma ejus mœniorum ad alia-

aliarum urbium non fuerit exacta normam ſed angulosa admodum, utpote quam chlamydi Macedonicæ ſimilem fuiſſe conſtat, utique mirum videri non debet, quod in ejus deſcribendo ambitu à ſe invicem diſceſſerint ſcriptores. Verum illud miror Agrippam apud Joſephum in ea quam ad Judæos habuit concione, ut magnitudinem Alexandriæ oſtendat, hanc ipſam fere quam Strabo & alii mœniorum poſuiſſe menſuram, nulla prorſus facta ſuburbiorum mentione, è quibus tamen præcipue & fere ſolis immenſa urbis hujus æſtimanda erat amplitudo. Ut itaque cognoſcamus quanta fuere Alexandriæ ſuburbia, hoc primo monendum, littus quod Canopicum dicebatur à Canopo oppido, hodie Bechur vel Albecura dicto, per ſpatium centum & viginti ſtadiorum, in ea enim menſura exacte conveniunt Strabo & Ptolemæus, totum iſtud continuis habitatum fuiſſe ædificiis, cognoſcitur non tantum ex Strabone & aliis, ſed & ex immenſis quæ hoc quoque tempore ſuperſunt ruinis univerſum hoc intervallum ſine intermiſſione occupantibus. In hoc tractu erat Nicopolis ſuburbium triginta ut Strabo ſcribit ab urbe diſtans ſtadiis, ſeu potius, ut Joſephus habet, viginti, intercedente hippodromo & pluribus aliis ædificiis, quorum etiamnum ſuperſunt rudera, ſed præcipue Nicopolis, quam ipſa Alexandria non minorem fuiſſe affirmat Strabo. Sed & ipſam quoque illam famoſam foſſam, quæ ab Alexandria & Mareoti uſque ad Canopum extendebatur habitatam fuiſſe & quidem magnis vicis docet Strabo. Taceo jam reliqua ſuburbia, & illa preſertim, quæ ultra foſſam per quam Mareotis palus in mare effluebat, in littore olim fuere Libyco. Hactenus ea tantum recenſuimus, quæ è mari ſeſe ſpectanda offerebant, unde tamen ſatis colligas Alexandriæ longitudinem, utpote quæ in littore ad centum & quinquaginta minimum porrecta fuerit ſtadia.

Videamus nunc urbis hujus profunditatem, quem memorat Adrianus Cæſar in Epiſtola ad Servianum. Illam

ut habeamus, dico addendam eſſe paludem Mareotidem, & quidem totam, ſi Straboni credere velimus. Is quippe cum trecentorum fere ſtadiorum longitudinem huic tribuat, latitudinem vero centum & quinquaginta, omnia tamen circumcirca pulcre habitata fuiſſe affirmat, *καὶ τὰ κύκλῳ πάντα οἰκούμενα καλῶς*. Itaque & Athenæus & Athanaſius & Theodoretus & complures alii paludem hanc non vicinam huic urbi, ſed in ipſa Alexandria fuiſſe ſcribunt; & cognominem paludi Maream, olim magnam urbem, poſtea magnum Alexandriæ factum fuiſſe vicum. Sed quid facias Plinio, qui ex Claudio Cæſare prodit paludis hujus trajectum XXX, ambitum vero CD paſſuum Millium? Cum in hac menſura meliora conveniant exemplaria, non eſt ut vitio laborare numeros exiſtimemus. Dubium omne tollunt ſequentia verba, in quibus etiam major huic paludi tribuitur menſura; *Alii ſchœnos in longitudinem patere* XL *faciunt, ſchœnumque ſtadia triginta, ita fieri longitudinis* CL *mill. paſſ. tantundem & latitudinis.* Quantumvis hos numeros in anguſtum redigas, habebis tamen ambitum majorem quadringentis & XXIV paſſ. millibus, quæ profecto immenſa eſt menſura præ illa Straboniana. Quid item ſentias de Palladio in Lauſiacis ubi deſcribit iter ad montem Nitriæ, & paludi huic adſignat LXX mill. paſſ. trajectum, quem ſe ſeſquidiei navigatione confeciſſe teſtatur? Hæc & ſimilia cum legunt ſemidocti rident & exſibilant veterum ſcriptorum inconſtantiam & ſimplicitatem, ac ſtoliditatem vocant quidquid ipſi non intelligunt. Sciant itaque iſti, omnes recte ſenſiſſe & ſcripſiſſe, nullamque hic ſubeſſe hallucinationem. Ut enim antiquam & naturalem, quam Strabo deſcribit, palus hæc conſervaret menſuram; aut ut ad vicies, imo & tricies majorem excreſceret amplitudinem, totum hoc ex arbitrio & voluntate populi pendebat Alexandrini, dummodo Nili non deeſſet beneficium. Cum enim non ſolum per foſſam Canopicam, ſed & per plurimas alias ex altiori & ſuperiori Ægypto aqua

Nili

Nili in hanc deflueret paludem, ut cum alii, tum præcipue Strabo & Palladius docent; ratio exigit ut pro menſura incrementi Niliaci plus etiam minuſve inundarentur & pingueſcerent arenoſi & deſerti alias exterioris Libyæ agri. Ex immenſa porro paludis hujus magnitudine ſatis quoque intelligimus, fiere aliter vix potuiſſe, quin & Mœris quoque palus pars fieret Mareotidis. Nec aquarum obſtat libramentum, effodiebatur enim tellus in uſum aggerum, unde demum duplex oriebatur compendium, hac enim ratione non tantum quaquaverſum admittebatur aqua, ſed admiſſa etiam in editioribus agris detinebatur quamdiutiſſime. Ex eadem quoque egeſta terra oppidorum & vicorum ſtruebantur fundamenta ut quemadmodum paſſim alibi in Ægypto ſupra aquas exſtarent. Decem aut plures maximos vicos in Mareotide fuiſſe ſcribit Athanaſius, tam vicinos urbi, ut non Alexandrini nomi, ſed ipſius Alexandriæ partes eſſe dicerentur, ideoque æque ac Nicopolis, Eleuſin, Necropolis ac cætera Alexandriæ ſuburbia carebant Epiſcopis, at per Presbyteros regebantur. Itaque Iſchyram qui unius ex iſtis decem vicis ſe Epiſcopum gerebat, negat Athanaſius fuiſſe Epiſcopum. Quod autem in Notitia Mareotis recenſeatur Epiſcopatus, id de altera intelligendum Mareotide, quæ erat longe ultra hanc paludem, vicina fonti Solis & Hammoniacæ regioni. Niſi potius inde id factum exiſtimemus, quod Mareotis oppidum ademptum Alexandrinis attributum fuerit præfecturæ Libycæ & hac ratione factus fuerit Epiſcopatus. Vide legem Juſtiniani de Alexandrinis. Sex porro integros menſes aqua hujus paludis catarractis detinebatur ab Alexandrinis, & cum ex profunda Ægypto, ut eam vocat Joſephus, per hunc lacum primo Alexandriam, deinde Romam deportabantur præcedentis anni meſſes, reconditæ hactenus in inſulis & horreis circumcirca paludem ſitis.

Ut olim ita quoque hoc tempore palus hæc undique cingitur palmis. Nunc latronum domicilium, olim vero

accolæ

accolæ erant Judæi. De illis præcipue intelligenda ſunt verba Philonis Judæi, cum ſcribit decies centena Judæorum fuiſſe millia qui Alexandriam & Ægyptum inhabitarent. Jam à temporibus Alexandri jus civitatis æquale cum Macedonibus acceperant. Poſtquam Nilus per multos alveos in ſiticuloſam & incultam fuit derivatus Libyam, regioque illa habitabilis eſſe cœpit; illi primi fuere qui vacantes occupavere agros. Hinc factum exiſtimo ut regio hæc dicta fuerit Palæſtina Libyca. Colligo id ex Vopiſco in vita Aureliani, cum ſcribit currum ejus triumphalem præceſſiſſe ducentas diverſas feras manſuetas è Libyca Palæſtina. Quam autem habitatus fuerit hic tractus vel exinde colligas, quod ex eo tempore Mareotis pro tota accepta fuerit Ægypto, ac ſi univerſa Ægypti opulentia una cum flumine in illam tranſiſſet, fruſtra indignantibus Ægyptiis, quorum regio exhauſta maxima fluminis parte adeo reddita eſt ſicca, ut Nilum non niſi duobus hoc tempore in mare exire oſtiis affirment complures, cum ne conſpicua quidem ſint reliqua, quorundam vero ne locus quidem compareat.

Non autem ſolas paludis hujus oras occupavere Judæi, ſed & interiores vicinæ quoque Libyæ partes & præcipue montem Nitriæ contingentem, ut diximus, hunc lacum, impleviſſe monaſteriis & cœnobiis anachoretarum clare oſtendit idem Philo. Nitriotas vocat Ptolemæus, nec dubitandum quin omnes iſti fuerint Judæi. Sive prædicatione Evangeliſtæ Marci & diſcipulorum ejus, ut Euſebius & alii ſcripſere, ſive ſponte ſua ſola miraculorum Chriſti fama facti fuerint Chriſtiani, non jam quæro; illud conſtat, æque eos ac alios Eſſenos magna ex parte jam à principio Chriſtianam ſuſcepiſſe religionem. Si quis enim Philonis & Paladii de hoc monte conferat verba, certo certius inveniet illum ipſum Nitriæ montem, quem Judæorum tenuere monachi, Chriſtianos poſtmodo tenuiſſe monachos. Cum vero abſurdum ſit exiſtimare, Judæos ex

antiquis ſuis ſedibus expulſos fuiſſe à Chriſtianis, ſupereſt ut credamus Judæos iſtos monachos ad Chriſti tranſiſſe caſtra, quemadmodum optime obſervatum Thomæ Brunoni, admirandæ doctrinæ viro, de cujus inſignibus erga me meritis alibi dabitur dicendi locus.

Quod autem viri docti obſervant Eſſenos Paleſtinæ non in omnibus conveniſſe cum Therapeutis ſeu Eſſenis Ægyptiis, nihil ad rem facit, cum & qui Judæis in monte Nitriæ ſucceſſere Chriſtiani monachi diverſas habuerint πολιτείας, in quibus unuſquiſque ſuo viveret more, ut monet Palladius. Sufficit quod vitæ ſanctioris gratia fuerint eremi incolæ, unde eos comparat Joſephus iſtis Dacis ſeu Getis, quos ipſe πολιστὰς, Strabo κτιστὰς nominat. Apud Joſephum non recte πλείστοις legitur pro πολισταῖς. Sed & apud Euſtathium ad β. ἰλ. ubi interpretatur Ἀθήνας εὔκτιμένον πτολίεθρον cum πολιστὰς dicit eſſe κτιστὰς, male depravata hæc vox in πολεμιστάς. Dicebantur vero κτισταὶ & πολισταὶ quod monaſteria & domicilia in ſolitariis ædificarent locis eſſentque velut conditores eremi. Hinc apud Athanaſium in vita S. Antonii legas, ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν. Et ſane urbes potius quam monaſteria dici poterant iſta habitacula, cum in quibuſdam octo vel etiam decem nonnunquam monachorum reperirentur millia. Copioſi inter illos erant piſtores, coqui, lanii, zythi ſeu ceveviſiæ Ægyptiacæ coctores, & ne vinarii quidem ac placentarii deerant, præſertim illis qui in magnis viverent monaſteriis, quique commodis eſſent moribus. Nam ſi qui moroſi & ad vitam civilem minus apti viderentur, illi ſegregati à reliquis in tuguriis agitabant. Nihil denique inter urbes & monaſteria erat diſcriminis, niſi quod in his viri à mulieribus ſeorſim viverent.

Iſtos porro Judæorum ſeu monachos ſeu tharapeutas vicinam quoque impleviſſe Ammoniacam ex eo colligo, quod & eam quoque tenuerint Chriſtianorum monachi, quorum examina diſperſa fuiſſe per totam Libyam proprie

dictam,

dictam, ut eam vocat Ptolomæus, docet Palladius in hiſtoria Lauſiaca, digna quæ aliquando integra in lucem prodeat, vix enim pars dimidia vulgo proſtat.

Miratur Strabo quod cum tantam auctoritatem Jovis Ammonis olim habuerint oracula, ſuo tamen tempore ceſſarent, pluſque Sibyllinis quam iſtis tribuerent Romani; ſed profecto poſtquam Judæi facti fuere Ammoniacæ domini, neutiquam mirum debet videri ſiluiſſe Ammonem & ſucceſſiſſe Sibyllina, id eſt Judaica oracula.

Nec tamen exiſtimandum in iſta Judæorum converſione omnia tam pacate fuiſſe geſta, ut non etiam inter hos & novitios Chriſtianos graviſſimæ orirentur contentiones, quin potius illud ipſum quod decimo ſeptimo Trajani anno Andreas quidam geſſit bellum, hac ipſa credo de cauſa fuiſſe ſuſceptum. Ut ſic ſentiam facit præcipue Euſebius initio lib. IV. hiſt. Eccl. ubi bellum iſtud à Judæis ſuſcitatum fuiſſe ſcribit contra cohabitatores Græcos, ſive συνοίκους Ἕλληνας. Cum enim Alexandria, & huic annexa Libya proprie dicta à ſolis teneretur Macedonibus & Judæis, neque enim ullæ aliæ gentes jure civitatis fruebantur, planum eſt illos quos Græcos fuiſſe ſcribit Euſebius fuiſſe Judæos, qui expulſi ab aliis Judæis Alexandriam ſe contulerunt, Hieronymus ſic vertit; *Judæi qui in Libya erant, adverſum cohabitatores ſuos alienigenas dimicant. Similiter in Ægypto & Alexandria. Apud Cyrenen quoque & in Thebaide magna ſeditione contendunt. Verum Gentilium pars ſuperat in Alexandria.* Recte quidem ſi per cohabitatores alienigenas intelligas Judæos qui relicto Judaiſmo facti eſſent Chriſtiani, quales ſolent Judæi appellare alienigenas. Profecto non potuerunt Judæi niſi cum his bellum gerere, cum ſoli, ut diximus, Judæi, totum illum Libyæ tenerent tractum. Oroſius vertit *incolas.* Hæſitant quoque hodierni interpretes, quia nempe ignorant Judæos Alexandriæ & in ſubjecta huic Ægypto & Libya habitantes pro Græcis fuiſſe habitos, & jam ab Alexandri temporibus conceſſum fuiſſe

iis,

iis, ut ſe Macedonas appellarent, uti teſtatur Joſephus, cum alibi, tum lib. 11 cap. 2. de bello Judaico, καὶ χρηματίζειν ἐπέτρεψαν Μακεδόνας. * Per Græcos itaque ſeu Macedonas intelligendi hic ſunt Judæi in Chriſtum credentes. Hinc quoque commeatus Macedonicus, pro Alexandrino apud Symmachum Epiſt. LV. Lib. III. *Ager qui me tenet Tiberim noſtrum juncto aquis latere proſpectat. Hinc libens video quid æternæ urbi indies frugis accedat, quid Romanis horreis Macedonicus adjiciat commeatus.* Non recte locum hunc interpretati ſunt viri docti, neque enim è Macedonia, ſed ex Alexandria annona Romam advehebatur. Hoc quoque addo, curatores & inſtitores catapli Alexandrini fere fuiſſe Judæos, qui meſſes Ægypti vel Puteolos, vel Oſtiam deportabant, unde demum ad ſaltum Arcinum ſeu nemus Camœnarum deferebantur extra portam Capenam, quæ tam temporis decimo ab urbe, id eſt Miliario aureo, aberat lapide, vicina nempe Ariciæ. Judæis quippe licitum non erit habitare in urbe. Hinc facile intelligas loca Juvenalis, quæ hactenus interpretem non invenerunt, cum de Judæis in luco Camœnarum frumentum & fenum vendentibus ſic ſcribit; *quorum Cophinus fenumque ſupellex.* Et alibi, *Cophino fenoque relictis Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem.* Cophino enim frumentum metiebantur. Quod autem apud Euſebium & Hyeronimum ſequitur, gentilium partem prævaluiſſe in Alexandria, & hoc quoque bene ſe habet. Qui enim ea in urbe morabantur Judæi, ii non tantum cum Judæis factis Chriſtianis, ſed & cum Macedonibus conflixere, qui non poterant Chriſtianis non favere contra Judæos rebelles. Hinc quoque clarum quod ſequitur, *Hadrianum Alexandriam à Romanis ſubverſam publicis inſtauraſſe impenſis.* Occiſis nempe præcipuis Alexandriæ incolis Judæis, incenſiſque & everſis eorum habitationibus & munimentis. Quod vero ad annum Hadriani quintum

** Quin & omnes Ægypti Reges poſt Alexandrum Macedonas ſe vocaſſe, eoque nomine præcipue gaviſos eſſe teſtis Pauſanias.*

notat, *Hadrianum in Libyam, quæ à Judæis vaſtata fuerat, colonias deduxiſſe*, vix de aliis intelligi poſſit, quam de Chriſtianis, quibus loca ea habitanda conceſſerit. Iſtæc enim Libyæ deſerta, quæ prius obtinuerant Judæi, ſoli poſtmodum incoluere Chriſtiani. Sed redeamus ad ipſam urbem.

Civium Alexandriæ quod attinet numerum, illum ſcribit Diodorus Siculus ſuo tempore fuiſſe ſupra trecenta millia. Et tamen nullius jus civitatis difficilius obtinebatur quam Alexandrinæ. Præcipue ab hoc honore excludebantur Ægyptii, non tantum propter nimiam calliditatem & malam hujus gentis indolem & præcipue ſævitiam, quæ effecit ut nec Magiſtratum gerere & nullius jure civitatis frui illis permiſerint leges Romanæ, multo vero magis id ipſum carebant Alexandrini, propter perpetuas cum Ægyptiis de aquis Nili contentiones. Itaque Appionem qui civis Alexandrinus videri volebat explodit Joſephus. Trajanus tamen apud Plinium juniorem jus hujus civitatis concedit Harpocrati Jatraliptæ, verum non niſi conſulto prius per præfectum Ægypti populo Alexandrino, addens non temere dandam eſſe civitatem Alexandrinam.

Sed vero vix aliunde magis opulentiam & magnitudinem urbis hujus intelligas, quam ex copia frumenti, quod ex Maria ſeu Mareoti palude Romam deportabatur, quodque ad tertiam anni partem toti ſufficeret populo Romano. Præter vero annonam, in tributis & vectigalibus, tantundem ſola hæc urbs pendebat, quantum tota Gallia.

Merito itaque omnium poſt Romam civitatum maximam vocat Alexandriam non Joſephus tantum & Dion Chryſoſtomus, ſed & complures alii. Ariſteas vero & Diodorus Siculus ne Romam quidem excipiunt, idemque facit Menander Laodicenus Rhetor, qui illam omnium quotquot ſol aſpicit civitatum vocat maximam. Omninoque verum dicit, ejus quippe ætate multum diminuta erat Roma. Florebat vero etiamnum Alexandria, nondum intempeſtivo Zelo &

Patriarcha-

Patriarcharum tyrannide expulſis Judæis & paganis Serapidis cultoribus. Poſtquam ea ſoli potiti ſunt Chriſtiani quorum magna pars erant monachi, Paulatim cœpit deficere, accedente præſertim urbis Bizantinæ invidia propter nimiam Patriarcharum potentiam, ſupra ipſos quoque ſeſe efferentium imperatores, donec tandem primo à Perſis, mox dein à Saracenis & poſtremum à Turcis capta fere in ſolitudinem abiit.

CAP. XI.

De Carthagine.

VEniamus nunc ad Carthaginem, ut & hujus quoque cognoſcamus magnitudinem. Nonnulli huic ambitum trecentorum & ſexaginta ſtadiorum attribuerunt, ac parem fecere Babyloni, ideo nempe quod tantum Strabo adſignarit ambitum peninſulæ, in qua ſita fuerit Carthago. Sed vero Livius, cum à Romanis dirueretur, urbem hanc in ambitu habuiſſe ſcribit XXIII paſſuum millia. Unde conficitur aream Carthaginis paulo tantum plus quartam peninſulæ occupaſſe partem. Verum quod longa ſeculorum docuit experientia, ut pleraque magna corpora, ita etiam magnas civitates, non niſi paulatim ad ſummum molis & potentiæ pervenire gradum, quem poſtquam attigere paulatim quoque deficere & perire ſoleant: idem quoque evenit Carthaginienſibus, qui poſtquam diu maris terrarumque tenuiſſent imperium, ſenſere paulatim & ipſi ſenectutis mala, vexati factionibus domeſticis, afflicti bellis Siculis, & demum Romanorum attriti potentia, donec tandem ad eam quam diximus, menſuram eorum redigeretur civitas, illam

quidem magnam, ſi cum aliis conferatur urbibus, ſed tamen plurimum diminutam, ſi cum antiqua & priſca componatur magnitudine. Si quis autem ſcire velit, quo maxime tempore floruerit Carthago, auſim affirmare tempus id vel ipſum quoque bellum præceſſiſſe Trojanum. Didonem condidiſſe Carthaginem eadem ratione qua Auguſtus Romam, Conſtantinus Byzantium, & alii alias condiderunt urbes, libenter credo. Sed & verum forſan, quod ſcribit Appianus, quinquaginta ante bellum Iliacum annis à Tyriis fuiſſe conditam. Nempe urbes condi dicuntur, cum novis augentur colonis. Verum multo antiquiorem eſſe Carthaginem, ex Hannonis confici poteſt periplo, ſeu navigatione extra columnas Herculis. Supereſt etiamnum peripli hujus compendium, multo enim auctius olim fuiſſe exinde colligas, quod complura apud antiquos legas ex illo deſumpta, quæ tamen hoc tempore in eo non invenias. Quanta fuerit jam illo tempore Carthago ex eo cognoſcas, quod poſt conditas trecentas in littore Libyco urbes, redundante nihilominus hominum multitudine, cum ſexaginta pentecontororum Hannonem miſerint claſſe inſtructa commeatu & triginta colonorum millibus, ad explorandos extra columnas Herculis Libyæ tractus, & condendas in illo quoque Oceani littore colonias. Hanc navigationem factam fuiſſe cenſet Strabo paulo poſt bellum Iliacum. Sed vero rectius dixerimus integro minimum ſeculo antiquiorem hoc bello fuiſſe iſtam Hannonis expeditionem. Cum enim non ex nihilo oriantur fabulæ, unde demum tres Gorgones, niſi ex tribus Hannonis Gorgidibus, adſentiente etiam Palæphato? Unde Amaltheæ ſeu Heſperidum cornu, niſi ex ejuſdem nominis promontorio apud Hannonem? Sed & Poma aurea, quæ ex Heſperidum hortis ad Oceanum ſitis decerpſiſſe dicitur Hercules, quis in Europam potuit adducere niſi Hanno, qui primus iſta Oceani littora adiit & ex Promontorio Soloentis nunc *Capite Viridi*, & ex Theôn ochemate nunc *Sierra Liona* dicto, ubi

ubi copioſiſſime proveniunt, primus iſtæc poma Europæ intulit?

Valent hæc argumenta unde certo conficere poſſimus Hannonem præceſſiſſe, aut ſaltem æqualem fuiſſe, temporibus Herculis & Perſei. Hinc quoque patet illa quæ de Didone memorantur, referenda eſſe ad Tyrios inſulanos, non autem ad primam Carthaginis molitionem, utpote quæ longe antiquior fuit Tyro, quæ condita demum paulo ànte excidium Trojæ; ideoque cum Tyrii dicuntur conditores Carthaginis, intelligendi Palætyrii & cæteri Phœnices. Nec male hinc interpreteris locum Virgilii, cum dicit, *Carthago aut autiqua Tyros.* Filiam nempe confudit cum matre.

Cum ergo tanta fuerit Carthaginenſium potentia jam Hannois iſtius temporibus, quis non & hoc dederit, exſtitiſſe & floruiſſe horum rempublicam multis ſeculis, & forſan pluribus quam mille annis, antequam ad tantam excreſceret magnitudinem? Quod autem in Græcorum monumentis nullum tantæ potentiæ occurrat veſtigium, minime id mirum debet videri, cum vix Iliaca tempora Græcorum attingat literatura.

CAP. XII.

De Cairo & Babylone Ægyptiaca.

CUm è ruinis Alexandriæ ſuum præcipue incrementum acceperit Cairus Ægyptiaca, nonnulla etiam de hac dicamus, idque eo magis, quod cum innumeri & noſtra tempeſtate & ſuperioribus ſeculis hujus videndæ gratia Ægyptum adierint, tanta ſit nihilominus ſcriptorum diſcrepantia, ut non de eadem, ſed de diverſis videantur egiſſe

civitatibus.

civitatibus. Qui noſtris temporibus Cairum frequentant, negant eam Londino aut Pariſiorum majorem civitate, licet habitantium numero ſuperiorem concedant. Affirmant quippe eam tribus aut ut plurimum quatuor horis commode poſſe circuiri. Itaque non audiendos eſſe contendunt, qui decem aut etiam duodecim leucarum ambitum huic tribuerunt. Verum quam temere hæc ab iis jactentur qui nulla habita temporum ratione Cairum quæ nunc eſt cum eâ quæ pridem fuit confundunt, operæ pretium fuerit paucis oſtendere.

Sex præterierunt ſecula ex quo civitatis hujus nomen Europæis innotuit, ab eo nempe tempore quo ſocietatis viribus Syriam tenuere Chriſtiani. Quanta jam iſtac tempeſtate urbs hæc fuerit, cognoſcas ex Guilhelmo Tyrio Archiepiſcopo, qui libro XIX originem & ſplendorem hujus copioſe deſcribit. Recte is à Memphi eam diſtinguit, utpote quæ in altera Nili ſita fuerit ripa, ſed quod Babylonis Ægyptiæ nomen nuſquam ſe reperiſſe ſcribat, id miror cum præter Joſephum, etiam Strabo Diodorus & Ptolomæus hujus meminerint. Licet vero & olim & etiam noſtro hoc tempore Babylon & Cairus juſto ſatis dirimantur intervallo, ſub Caliphis tamen & Soldanis florentibus Ægyptiorum rebus, adeo auctæ fuere hæ urbes, ut ſe mutuo contingerent, & unam conſtituerent civitatem. Maxime id factum poſtquam uno eodemque cinctæ fuere muro, quod ex Jacobo de Vitriaco colligo, qui lib. III. ubi agit de capta Damiata ſcribit quod *Cayer & Nova Babylonia ad mandatum Soldani uno muro clauſæ ſint, & ſint factæ una eademque civitas.* Nova vero Babylonia, ideo vocabatur, quod jam deſtructa eſſet vetus Babylon Ægyptiaca, quæ quinque milliariis aberat à Nova ut idem paulo poſt teſtatur. Hæc nempe vetus Babylon iſtic fere ſita erat ubi Ptolemæus ſuam collocat Babylona, licet in citeriore Nili ripa, unde apparet bis minimum mutatum fuiſſe Babylonis Ægyptiæ ſitum. Hujus etiamnum ſuperſunt ruinæ & porriguntur uſque

uſque ad Metercam, qui locus veterem & novam Babylona interjacet, eratque olim velut ſuburbium Cairi. Ex his facile aliquis colligat Cairum olim in longitudine porrectam fuiſſe ad viginti minimum paſſuum millia, & ſane tantundem huic ſpatii tribuunt qui non niſi qninque horarum ſpatio eam pertranſiri ſcripſerunt. Bernardus Bredenbachius nobilis Germanus qui ante annos ducentos curioſe Cairum luſtravit, ita de hac ſcribit; *equitem quatuor horarum ſpatio ſine intermiſſione iter facientem longitudinem civitatis forſan poſſe emetiri, ipſam vero totam non niſi novem vel decem horis circumire.* Judocus Giſtelius, qui eodem tempore Ægyptum adiit, non niſi duodecim horis circumequitari adfirmat. Plus etiamnum dixere alii, qui non niſi biduo circumiri poſſe ſcripſerunt, & duodecim leucarum Germanicarum ambitum huic tribuerunt. Qui minimum poſuit eſt Martinus à Baumgarten, cum ſcribit; *tantæ porro magnitudinis eſt Cayrus, ut vix novem decemve horis quis bene ambulans eam circuire poſſit.* Denique ſi quis omnia eorum qui ante plures quam ducentos floruere annos colligat teſtimonia, convenire in eo inveniet, Cairi ambitum longe majorem fuiſſe triginta paſſuum millibus, quam tamen menſuram velut nimiam vulgo explodunt. De frequentia vero incolarum Cairi inter cætera hæc quoque memorat Bredenbachius; *Præterea populoſior eſt civitas illa, quam alia ulla ſub ſole, crediturque quod tota Italia vix tanto abundet populo, quam urbs hæc ſola. Nam longe plures in ea ſunt homines qui propriis carentes domibus dormiunt ſub divo, quam ſunt Venetiis habitatores.* Et tamen iſtoc tempore Venetorum civitas longe quam nunc erat frequentior.

Ex his facile aliquis intelligat, ſiquis hodiernam Cairum, omiſſa Babylone, & ſuburbiis longe diſſitis, neglectiſque intermediis circumcirca ruinis, componat cum ea quam deſcripſimus vetere Cairo, fore ut vix ſextam vel ſeptimam magnitudinis partem habeamus, etiamſi parem utrique

tribuamus

tribuimus latitudinem. Antiqua enim Cairus ad vingiriti pretendebatur paſſuum millia, cum hodierna etiam qua longiſſima eſt vix tria excedere dicatur. Quamdiu nempe Caliphis & Sultanis legitimis Ægyptus paruit dominis, tam etiam diu crevere opes & felicitas hujus civitatis, nec quidquam præter peſtem, magnis plerunque urbibus infeſtam, in infinitum ituræ obſtabat magnitudini. Ante annos demum CLXV poſtquam per tres dies noctesſque in ipſa urbe pugnatum eſſet, jugum Selimi Imperatoris & Turcarum ſubiere, quorum tyrannide, longe quam peſtis deteriore, perpetuo deinceps oppreſſi fuere, donec & Cairus ad eam quam diximus menſuram redigeretur,totaque adĕo Ægyptus in ſolitudinem abiret.

CAP. XIII.

De magnis Sinarum urbibus.

CUm boni regiminis nullum ſit certius ſignum quam magnarum urbium copia & frequentia, non eſt ut vaſtas Sinenſium miremur urbes,quarum ſi ſpectemus amplitudinem, tantum illas cæterarum gentium civitates magnitudine ſuperaſſe inveniemus, quantum arte regnandi omnibus aliis meliores ipſi ſemper fuere mortalibus. Non jam loquor de præſenti Sinarum ſtatu & conditione, poſtquam malorum principum & magiſtratuum culpa corrupta eorum Republica in prædam ceſſere Barbaris, omniaque apud ipſos facta fuere minora; ſed de feliciori tempore, cum ſui tantum generis regibus parerent, illis quidem non ſemper bonis, raro tamen tam malis, ut neglecta omni regiminis cura, ſolis ſervirent vitiis. Qui vero inter illos fuere boni, fuere autem quamplurimi, illi vel ipſi Platoni in formanda Republica, meliori etiam,

etiam, quam quod ipſe ſecutus ſit, exemplo eſſe potuiſſent. Nullos inter eos invenias vel Cæſares vel Alexandros, ſimileſque cladibus & pernicie humani generis gaudentes peſtes; Pacem, tranquillitatem, artes & ſcientias, cæteraque quibus vitæ conſtat felicitas excoluere, his ſolis, etiam abſque bellico apparatu, majus ſibi acquiſivere imperium, quam armis quantumvis victricibus ullus vel monarcha, vel ulla unquam ſibi compararit reſpublica. Solum boni regiminis ſuffecit exemplum, ut remotiſſimæ etiam gentes, relictis patriis inſtitutis & moribus, damnataque barbarie ſua, Sinenſibus ſponte ſe ſubjicerent, iiſque ſe aggregarent, qui ſoli ſcirent vivere, & ſine ſanguine vincere. Habuere quidem & Sinæ præclaros bellatores, quorum tamen virtutem ipſi nec mirantur, nec laudant, cum non ſine multo ſanguine gerantur bella, nec cæteri propterea cives felicius vivant. Illos ſolos in hiſtoriis commendant & probant Reges, qui juſtitia & moribus inſignes fuere, quique non vi & armis, ſed ſola virtutis fama ſuum ampliarent imperium, & hac ratione quoſcunque reges & regna ad obſequium allicerent. Quod ſiqui Sinicis nollent parere legibus, non tamen illos bello perſequendos, injuſtum enim & iniquum eſſe ſuos perdere, ut alios faciamus obnoxios, cum longe cariores eſſe debeant illi, qui ſponte ſua, quam qui inviti obſequium præſtant. Nihil ſua referre ſi qui ſuo malo ejuſdem ac ipſi participes fieri nolint felicitatis, ſatis enim late Sinarum patere imperium, ſuamque ſibi ſufficere felicitatem.

Hominum in hoc regno frequentiam, vel ex eo conficias, quod ante ultimum hoc cum Tartaris bellum, conſtet in eo numerata fuiſſe, ſedecim, aut ut alii produnt, ſeptendecim Myriadum millia, vel ut vulgo loquuntur centum & ſeptuaginta Milliones, cujus ſummæ vix ſextam partem in tota poſſis reperire Europa. Alendæ tantæ multitudini ſufficiunt agri, illi quidem etiam ſponte ſua fertiles, ſed accedente humana induſtria adeo ubique exculti, ut nulla

quantumvis exigua uſquam occurrat terræ portio, quæ negligatur, nec uſquam tam ſterile ſolum, cui excolendo Sinicum non ſufficiat ingenium. Alimentum quoque copioſum præſtant flumina affatim piſcoſa & tam vaſta, ut ad octo vel decem paſſ. millia pateant, allicubi etiam ripas habeant utrinque inconſpicuas navigantibus. Tantus vero in illis navium numerus, quantum ne in toto quidem reliquo reperias terrarum orbe. Ad urbem Hancheu conſtat numerata fuiſſe aliquando ſupra triginta onerariarum millia. Ab eadem urbe Nankinum ſolvens P. Semedus Luſitanus, ut aliqua ratione multitudinem navigiorum ſubduceret, affirmat ſe ſpacio unius horæ numeraſſe naves trecentas ab una tantum fluminis parte ſibi occurrentes, omnes tectas & picturatas pulcherrimeque inſtructas, adeo ut non onerandis mercibus, ſed voluptariis uſibus & celebrandis ſolemnibus feſtis fabricatæ viderentur.

Incredibilia hæc poſſint videri, ſed iis qui neſciunt apud Sinas Platonicam ſemper viguiſſe rempublicam, & jam à tot annorum millibus ſolos fere ibi regnaſſe Philoſophos aut Philoſophiæ amantes. Illi fuere Regum aſſeſſores & conſiliarii, illi ſatellites. Nulla ibi hæreditaria nobilitas, ſoli apud Sinas literati ſunt nobiles, quorum poſteri ſi indocti & ignavi fuerint, ad priſtinam denuo relabuntur conditionem, & plebeis aecenſentur. Artes politicæ, quas Plato, non virtutes, ſed virtutum umbras eſſe affirmat; non laudantur ab iis,niſi cum juſtitia & æquitate fuerint conjunctæ. Legibus licet ex æquo omnes ſint obnoxii, eas tamen qui violant, non æqualiter puniuntur: quanto enim quiſque major eſt qui peccat, tanto majori afficitur pœna, nec in ullos ſeverius, quam in ipſos Philoſophos, id eſt principes & magiſtratus populi, animadvertitur, gnari omnia ſe bene habere, ſi illi, qui juſtitia & bonis moribus cæteris exemplo eſſe debent, ab omni culpa & crimine immunes ſe præſtiterint. Quod ſi peccent Reges, tanta in admonendis illis Philoſophorum eſt libertas, quanta vix olim Prophe-

prophetarum apud Iſraelitas. Eadem plebis in monendis philoſophis libertas, ſi & illi ſuo non bene fungantur officio. Ne vel ipſi quidem Confuſio, cum aliis philoſophis profugienti ab aula inſeſſa à malis principibus & inter ſe diſſidentibus, impune fuit ſtationem deſeruiſſe, nec defuere ex infima etiam plebe ipſis occurrentes, qui negarent illos eſſe vel philoſophos, vel viros bonos, utpote qui laboranti ſe ſubtraherent reipublicæ, & publicam tranquillitatem ignava proderent fuga, communique utilitati ſua præferrent commoda. Si enim ſoli inquiebant in regia remanſerint mali, actum eſt de omnibus bonis & univerſa republica. Licet vero infinita ſint exempla, unde felicitatem hujus populi colligere poſſimus, plura tamen memorare hoc loco non attinet. Interim hoc affirmare non dubitem, quamvis acum nauticam, typographiam & multa alia inventa Sinis debemus, longe tamen plura & meliora ſupereſſe, quæ à Sinenſibus diſcant Europæi.

Ut vero ad propoſitum redeamus, tantus in regno Sinarum magnarum urbium eſt numerus, quantum in toto reliquo terrarum vix reperias orbe. Antequam à Tartaris vaſtaretur Nanquinenſis civitas, antiquam æquabat Babylonem. Siquidem quadrata, ut pleræque fere Sinenſium urbes propter ſymmetriam, ſexaginta paſſuum millia in ambitu obtinebat. Hoc tempore vix quartam ſervat magnitudinis partem, quæ tamen facile ſexies Pariſiorum comprehendat civitatem. Longum fuerit reliquas hujus regni memorare urbes, ſplendore, magnitudine & incolarum numero longe ſuperantes quaſcunque Europæ urbes, unam tamen addere libet, quæ jam à quatuor ſeculis, ab eo nempe tempore quo Marcus Paulus Venetus aliique ad ſuos reverſi, nominis ſui fama totum implevit terrarum orbem. Vulgo illa Quinzai dicitur errore librariorum, qui M. Pauli Veneti deſcripſerunt exemplaria, cum verum nomen ſit Hancheu. Innotuiſſe quoque eam Græcis poſterioribus colligo ex Chryſococæ canonio ἐπισήμων πόλεων, cui appellatur

 Χάντζου,

Χάντζυ, ponitque eam in longitudine graduum 162—30, latitudine vero 33—8. Cum omnium quotquot unquam fuere urbium longe hæc videatur fuiſſe maxima, operæ pretium fuerit antequam finiamus de hac quoque nonnulla attexere. Primus Chriſtianorum qui eam luſtravit fuit Marcus Paulus Venetus, qui ante quadringentos & aliquanto plures annos inter Sinas verſabatur. Siquidem orientis terras adiit anno MCCL, unde reverſus ad ſuos, & captus in eo, quod cum Genuenſibus Veneti geſſere bello, ſuum de mirabilibus à ſe viſis in lucem dedit commentarium anno MCCXCVIII. Prodiit ille Latine & Italice ſæpius, ſed tanta eſt exemplarium diſcrepantia, ut ſi Latina cum Latinis & Italica cum Italicis committas, vix iidem libri & ab eodem ſcripti videantur auctore. Poſtremæ editiones Italicæ quæ prodierunt Venetiis anno 1626 & iterum anno 1640, promittunt quidem verum Paulum Venetum,& videntur ad ſincerum expreſſæ exemplar, attamen non niſi compendium exhibent, cum ea quam Baptiſta Ramuſius exhibuit editionem triplo minimum ſit auctior. Sed & non niſi epitomen continent, quæ Latine prodierunt exemplaria, non mutila tantum, ſed & multis inquinata nævis, utpote tranſlata ab homine inepto & qui mentem ſcriptoris non ſit aſſecutus. Cæterum in multis bibliothecis extat alia verſio eaque optima & integerrima & niſi fallor ab ipſo Marco Veneto concinnata,digna omnino quæ aliquando lucem adſpiciat. Habuimus & nos tale exemplar,quod neſcio quo caſu amiſimus. Omnia porro exemplaria in menſura & magnitudine urbis hujus conveniunt, ambitum quippe tribuunt centum millium paſſuum. Habitantium multitudinem ex focorum numero hac ratione colligit Marcus Paulus. Dicit in ea fuiſſe centum & ſexaginta thuman focorum. Unum quodque vero Thuman comprehendit decem millia focorum. Quod ſi ſingulis familiis ſingulas domos attribuas, habebis numerum domorum ſeu familiarum, 1600000. Sed vero Odoricus monachus, qui paulo

poſt

poſt iſtum Venetum ſcripſit, incenſa aut diruta à Tartaris urbis hujus parte, numerat novem tantum & octoginta Thuman. Idem tamen quod domus illo tempore eſſent præaltæ & multas ſæpe continerent familias, multo majorem facit incolarum numerum. Verba ejus ad fidem libri mei & alterius quem accepi ab honoratiſſimo viro D. J. Cottono non pigebit adſcribere. *Hinc recedens veni ad unam civitatem nomine Chanſave, quod idem eſt quod civitas cœli. Hæc civitas major quam aliqua alia quæ hodie ſit in mundo, circuit enim centum milliaria. In ipſa autem non eſt terra quæ non bene habitetur, imo multoties unica domus quæ decem vel duodecim ſupellectiles in ſe habebit. Hæc enim civitas habet burga magna valde, habentia majorem gentem quam civitas. Habet hæc duodecim portas principales, & prope quamlibet harum portarum forte ad octo milliaria ſunt civitates majores, quam eſſet civitas Venetiarum & Padua, unde itur bene per ſex vel ſeptem dietas per unum illorum burgorum & tamen videbitur modicum permeaſſe. Hæc civitas poſita eſt in aquis lacunarum quoniam & ſtat ſicut civitas Venetiarum. Ipſa autem habet pluſquam* XII *millia pontium, in quolibet quorum manent cuſtodiæ cuſtodientes hanc civitatem pro magno Cane. A latere hujus civitatis labitur quidam fluvius juxta quem ſita eſt hæc civitas, ſicut Ferraria juxta Padum. De ipſa autem diligenter quæſivi à Chriſtianis, Saracenis & idololatris, qui omnes uno ore loquuntur, dicentes quod bene centum milliaria circuit. Unum mandatum dicunt gentes illius civitatis à domino ſe recepiſſe, nam quilibet ignis ſolvit unum bali & quatuor cartas, quod unum cum dimidio valet florenum. Hunc habent modum, nam decem vel duodecim ſupellectiles faciunt unum ignem, & ſic ſolum pro uno igne ſolvunt. Hi autem ignes ſunt* LXXXV *Thuman, cum aliis quatuor Saracenorum, qui conſtituunt* LXXXIX. *Unum autem Thuman decem millia facit ignium. Reliquorum vero aliqui ſunt Chriſtiani, aliqui Mercatores, alii tranſeuntes per contractam, unde multum fui miratus quomodo tot corpora humana poterant*

habitare

habitare ſimul. Verba hæc licet ſatis barbara, ſenſum tamen ſcriptoris ſatis declarant, facileque ex his conficies, parce & ſobrie ſatis locutum eſſe Marcum Paulum, cum pro numero domorum ſedecies centena familiarum millia ea in urbe numerat. Attamen cum alter iſte tam altas fuiſſe affirmet domos & à tot ſæpe familiis habitatas, non multum aberrabis, ut opinor, ſi quemadmodum Lutetiæ & in aliis frequenter habitatis urbibus duodecim minimum homines pro ſingulis numeres domibus. Id ſi fiat, habebis incolarum numerum 19200000, plures nempe quam novemdecim milliones, ut vulgo loquuntur. Quod ſi etiam ſuburbia addideris, & ſeorſim numeranda exiſtimes, oportet ut in hac civitate plures fuerint habitatores, quam tota contineat Europa.

Duodecim pontium lapideorum millia ea in civitate fuiſſe affirmat Marcus Paulus. Idem multa quidem alia, ſed præcipua decem rerum venalium memorat fora, omnia quadrata & duo paſſuum millia in ambitu habentia. Palatium præterea deſcribit regis Fanfuris decem millium paſſuum ambitu, & foſſam ab altero latere urbem cingentem, porrectam ad quadraginta paſſ. millia. Quæ ſingula ſi quis perpendat, facile intelliget, nullam unquam tantam exſtitiſſe urbem.

In numeris autem à Marco Paulo ſubductis, ut nullum ſubeſſe credamus errorem facit Sinarum omnibus ſeculis uſitatus mos, quo ſinguli tenentur ædibus ſuis columellam apponere lapideam, cui inſcribuntur tituli & nomina eorum, qui in ſingulis vivunt aut hoſpitantur domibus. Si qui naſcuntur aut moriuntur, horum aut ſignantur aut delentur nomina, & ne hoſpitem quidem niſi hac lege admittere audent, omnium aut portis, aut quibus diximus columellis inſcribuntur nomina, quæ mox ad vicorum magiſtros & demum ad urbium præfectos ſcripto conſignata deferuntur. Toto itaque hoc regno, & in agris, & in urbibus hominum numerus conſtat non magiſtratui tantum, ſed & populo,

qui

qui exinde de ſua judicant republica, ſiquidem præcipuum boni regiminis indicium eſſe exiſtimant hominum abundantiam.

Marci vero Pauli fides minime ſuſpecta eſſe debet, cum hodierna experientia, etiam illa, quæ maxime fabuloſa in hoc ſcriptore eſſe videbantur, veriſſima eſſe docuerit. Nec quidquam obeſt, quod urbs hæc etiam hoc tempore nomen Hancheu ſervans, vix viceſima magnitudinis parte conſpiciendam ſe exhibeat, cum conſtet eam à Tartaris jam olim everſam, & deinceps exhauſtam à Nanchino, quo tranſlata fuit regia Sinarum ſedes, & ipſa nunc longe maxima ſui parte ab iiſdem deſolata barbaris.

Si cui ergo credendum, utique credendum M. Paulo Veneto, oculato teſti, cujus fidem apud imperitos & rerum ignaros male ambulantem, ipſa abſolvit veritas. Quod ſi nulli credendum, utique nec illis qui negant quidquid ipſi non viderunt. Scio quidem credulitatem obnoxiam errori; ſed & hoc quoque ſcio, longe ſæpius illos falli, qui alienis diffidentes, omnia ſuis metiuntur oculis, & quicquid illis non occurrit, id vel alibi exſtare, vel unquam extitiſſe negant. Quid demum de ſcientiis ſupererit, ſi illas ſenſibus & oculis noſtris includamus, & ubi illi deficiunt, illic omnia terminari exiſtimemus?

Porro ex iis quæ diximus ſatis liquet Sinicam hanc urbem etiam abſque ſuburbiis altera minimum parte majorem fuiſſe Babylone, majorem etiam Roma cum omnibus ſuis ſuburbiis, majorem denique aut minimum parem antiquæ Nino. Et tamen non ſola hæc, ſed & complures aliæ apud Sinas prodigioſæ magnitudinis fuere urbes, ut vel hinc ſatis aliquis cognoſcat, quantum perpetua pene pax, & nunquam intermiſſa agricultura & denique boni regiminis cura, ad propagandos valeant mortales. Nec dubitandum quin eadem ſtudia effecerint, ut initio rerum longe majores & habitatæ magis reperirentur civitates, ac noſtro hoc uſquam compareant ſeculo. Antiqui nempe reges erant boni

patres

patres-familias nec ullo æque ac boni paſtoris gaudebant titulo. Diu etiam apud vetuſtos Græcos permanſit mos iſte, non alio fere quam paſtorum nomine cenſentur apud Homerum principes Græciæ & ipſe rex regum Agamemnon. Nullos iſti alebant ſervos ne coquos quidem, obſervatuque dignum, omnes iſtos heroes Homericos eſſe αὐτοδιακόνους & ſibiipſis cibum parare, ſibiipſis ſufficere in omnibus. Quam illi populares fuerint ex Euripide & antiquis diſcas tragicis, cum producunt illos ſolos per urbem ambulantes & pulſantes & aperientes oſtium. Noſtri ſeculi principes rident iſtiuſmodi reges, nec deſunt qui exclament, ô miſeros homines, quomodo illi regnare poterant, qui ne vivere quidem ſcirent? Sed norant illi paſcere & multiplicare oves ſuas; norant felices & beatas condere reſpublicas, quarum cives ne cum ipſis quidem Perſarum regibus conditionem ſuam permutatam voluiſſent. Illi fuere qui excitando ſublimia ingenia & ſibi & ſuis perennem pepererunt famam. Illi denique ſunt qui & nos quoque fecere felices. Barbari enim ſimus niſi illorum ſupereſſent monumenta, quibus & humanior vita & pleræque artes & diſciplinæ continentur, eo culminis ab ipſis provectæ, ut vix quicquam addi poſſit, aut ſi quæ accedant, omnia eo quod ipſi ſtruxere nitantur fundamento, ſintque velut ejuſdem radicis propagines & appendices

Sola olim Roma ante Syllæ tyrannidem tantam incolarum continebat multitudinem, quantam vix in dimidia hoc tempore invenias Europa. Nam quod nonnulli putant reperiri in ea centum plus minus hominum ut loquuntur milliones, id tantum abeſt ut verum ſit, ut audeam affirmare, ne tertiam quidem hujus numeri partem omnes conficere Europæos. Vix alibi magis erratur, quam in ſubducendo incolarum in quibuſvis urbibus & regionibus numero, quibuſvis gentibus res ſuas in majus extollentibus. Nulla terræ portio in tota Europa æque habitata eſt ac Hollandia. Vulgo exiſtimant reperiri in ea vicies centena hominum

millia.

millia. Verum ſi quis recte calculum ponat, ne quidem ſexcenta millia invenientur. Qui in urbibus & oppidis vivunt, ſimul juncti non conficiunt quater centena & quinquaginta millia. Qui in pagis & agris habitant, non ſuperant centum millia. Eadem ratio eſt aliarum terrarum, in quibus ter vel quater, imo à rerum imperitis etiam decies major hominum eſſe fingitur numerus, quam ratio aut veritas exigant aut experimenta oſtendant.

Quamvis exactus vix poſſit inſtitui calculus incolarum in ſingulis regionibus, ut tamen ille aliquo modo ſit rationalis, tutiſſimum ſi domorum in ſingulis urbibus ſneas numerum, & prout illæ vel bene vel male habitentur, & vel altæ vel depreſſæ ſint; ita quoque calculum ponas, unde demum certius aliquid quam ex vulgi rumoribus poſſis conficere. Si quis itaque ſcire velit, num verum ſit, quod nonnulli affirmant, Pariſiorum urbem à ducentis habitari hominum Myriadibus; facile cognoſcet id fieri non poſſe, ſi quis domorum colligat ſummam, quæ non excedunt viginti quinque millium numerum. Hac enim ratione ſingulis domibus octoginta adſcribendi ſint homines. Rectius vero facies nec multum aberrabis ſi ſingulis habitationibus duodecim tribuas homines. Id ſi fiat, habebis in hac urbe trecenta hominum millia.

Multitudine domorum Londinum hoc tempore excedit Pariſiorum urbem: ſi quidem in hac civitate numerantur ad quinquaginta fere domorum millia. Ut plurimum tamen depreſſiores ſunt & aliquanto minus habitatæ quam Lutetiæ. Compenſemus itaque ſingulas habitationes vel ſolis ſex hominibus. Hac ratione habebimus Londini etiam trecenta plus minus hominum millia. Sed ſub optimo & feliciſſimo monarcha noſtro tanta indies urbi huic accedunt incrementa, ut brevi tempore longe poſt ſe relictura ſit omnes orbis Chriſtiani civitates, quas jam domorum multitudine, copia & affluentia rerum & civium felicitate longe ſuperat.

Mira ſunt quæ de frequentia incolarum urbis Neapolitanæ referuntur. Vidimus & nos pulcherrimam iſtam civitatem, nec tam magnam comperimus, quam vulgo jactatur, utpote quæ ſpatio ſeſquihoræ commode circuiri poſſit. Domos quidem habet præaltas & plurium contignationum, ſi quis tamen earum ineat numerum, etiamſi ſingulis domibus duodecim aut plures etiam tribuat homines, nunquam tamen ducenta hominum efficiet millia.

In urbibus minus habitatis ſex vel etiam quinque homines ſingulis ſufficit adſignare domibus. Nec quemquam urbium fallere debet numerus. In centum aliquando urbibus, ne quinquaginta quidem hominum reperiuntur millia, idque non in ſeptentrionalibus tantum, ſed & cultioribus terris, quod ſæpe non ſine admiratione obſervavi. Qui vero in agris habitant, eorum non magnus eſt numerus, ſi cum urbium conferantur incolis. In terris tamen borealibus aliter id ſe habet, longe quippe in illis major agreſtium quam urbanorum numerus. In ſuedia & Finlandia centum fere ruſticarum domorum occurrunt millia, cum in centum & quadraginta oppidis, ne quidem ſeptuaginta hominum inveniantur millia. Non itaque probo immenſam illam multitudinem quam nonnulli Europæ attribuunt. Quamvis ut dixi certus iniri numerus non poſſit, minus tamen à veritate nos abfuturos exiſtimo, ſi ita componamus calculos.

In Hiſpania duo hominum milliones.
In Gallia milliones quinque.
In Italia, Sicilia, Corſica Sardinia milliones tres.
In Anglia, Scotia & Hibernia milliones duo.
In Belgio milliones duo.
In Germania, Bohemia Hungariaque milliones quinque.
In Dania, Holſatia totoque Cimbrica Cherſoneſo quadringenta millia.
In Suedia, Finlandia, Norwagia Lapponiaque ſexcenta millia.

In

In Polonia, Livonia Lithuaniaque unum millionem cum dimidio.

In omnibus vero terris ab Hungaria ad Pontum Euxinum excurrentibus addita etiam Thracia, milliones duo cum dimidio.

In Dalmatia & Illyrico, Macedonia totaque Græcia, Creta aliiſque Græciæ inſulis, milliones tres.

Habes hic viginti ſeptem milliones, omnium nempe qui in Europa degunt hominum numerum. Quod ſi etiam vaſtas Moſcorum terras Europæ adſcripſeris, quamvis earum longe maxima pars ad Aſiam pertinet, addas per me licet tres milliones. Ridiculum vero fuerit de Iſlandia loqui, maxima quidem inſularum Europæ poſt Britanniam, ſed in qua ne quatuor quidem hominum reperiuntur millia ipſis fatentibus Iſlandis. Si itaque Europam quam latiſſime extendas, habebis in univerſum triginta hominum milliones. Ut tamen ne tantum quidem Europæorum eſſe exiſtimem numerum, facit terrarum hoc tempore vaſtitas. Quis non miretur in ſola olim Sicilia plures fuiſſe incolas, quam nunc in tota Italia Siciliaque ſimul, & ſolas Athenias à pluribus olim habitatas fuiſſe, quam nunc tota Græcia junctaque ſimul habitetur Peloponneſus?

Tantum itaque abeſt ut centum hominum milliones ſola poſſit conferre Europa, ut ne quidem ſi totam Africam & univerſam adjeceris Americam, iſtam habiturus ſis ſummam.

Aſiæ longe diſpar eſt ratio, utpote in qua additis inſulis triplo minimum plures habitent homines, quam in toto reliquo terrarum orbe. Et tamen bello Tartarico centum hominum millionibus diminutum eſt Sinarum imperium. Nihilominus, quæ in Aſia ſupereſt hominum turba, excedit trecentos milliones. Extrema Aſiæ pars longe maximam hujus ſummæ præſtabit partem, velut Sinarum ditio, varia Indorum regna, Japonica & complures bene habitatæ inſulæ. Nam quod Perſarum terras & Turcarum

in Aſia attinet ditiones, minimam illæ ſummæ hujus conſtituunt partem, utpote, propter aquarum pluribus in locis inopiam, malignius excultæ, & magnarum urbium copia deſtitutæ, è quibus tamen præcipue æſtimanda eſt hominum frequentia. Vaſtæ iſtæ terræ, quæ Javæ & inſulis Moluccis ad auſtrum objacent, bis & forſan ter Europa majores, quos & quantos contineat populos, etiamnum incompertum, Reliqua terra auſtralis, propter intenſum frigus, vix eſt habitabilis. Si itaque totius humani generis ſummam ad numerum revoces, non puto ille excedet quingentos milliones.

Quod ſi non numero, ſed ſpatio, ut olim Xerxes, illos metiri velis; vel una leuca Germanica, quicquid in terris eſt hominum abunde continebit. Cum enim homini ſtanti vel erecto promiſcue ſufficiat pes quadratus, leuca vero porrigatur ad pedes 24000, vel minimum 23640, habebis quadratum 576000000, vel ſaltem 558849600 pedum, qui numeri longe illam, quam diximus, excedunt ſummam. Hinc apparet non peccaſſe Lucanum cum de Roma ſic ſcribit;

> ——*Urbem populis, victiſque frequentem*
> *Gentibus, & generis, coeat ſi turba, capacem*
> *Humani*——

Urbis enim Romanæ area additis omnibus ſuburbiis, viginti minimum quadratas, ut oſtendimus, continebat leucas Germanicas. Plures itaque in plano quam viginti pedes quadrati unicuique relinquuntur homini, non etiam computatis ſuperioribus ſpatiis, quæ in ædibus ad multas contignationes ſurgentibus triplo vel quadruplo laxiorem potuiſſent præſtare habitationem.

CAP.

CAP. XIV.

De artibus & ſcientiis Sinarum.

SI quis omnium, quæ vel ſunt, vel olim fuere, gentium præclara ſimul conferat inventa, quantumvis ea multa & memoratu digna cenſeantur, tanta tamen & talia non erunt, quin longe inveniantur plura & meliora, quæ à ſolis reperta fuere Seribus, quos Luſitani perperam Sinas appellarunt. Ut nempe artes & ſcientiæ ad culmen provehantur, longa experientia & plurium ſeculorum opus eſt literatura. Illa vero conſtare non poteſt, ſi lingua non ſit perennis, cum videamus nullam gentem vel ſuarum rerum habere peritiam, & neſcire etiam ea quæ ante duo vel tria geſta fuere ſecula, aut ſi ſciant, non vernaculæ, quam non intelligunt, ſed Latinæ ſciunt linguæ beneficio. Si hanc ſuſtuleris, mera erit barbaries, cum quidquid ſcimus, totum id vel Græcæ vel Latinæ debeatur linguæ, ſine quibus nec Hebreæ nec aliarum ſi quæ ſuperſunt, linguarum quiſquam intelligat reliquias.

Neque vero Europæarum tantum hæc eſt conditio gentium; ſiquis enim Aſiaticos & omnium terrarum adeat populos, idem omnino obſervare licebit. Non Perſæ, non Indi, non denique Arabes antiqua ſua monumenta legere nedum intelligere poſſunt; & licet hi poſteriores, quod ab aliarum gentium mixtura immunes ſemper extiterint, & quod perpetua Alcorani lectione linguam ſuam diutius quam aliæ gentes conſervarint; nihil tamen eorum quæ ante Mohametem facta fuere cognoſcunt, & ſi quæ ſciant, ea omnia è Græcorum hauſere ſcriptoribus. Soli in hoc noſtro mundo ſunt Seres, qui jam à quinque fere annorum

millibus

millibus perennem & nunquam interruptam conſervavere literaturam, illam quidem operoſam, ſed cujus fructus tanto reſpondeat labori, cum ſi quis vel ſolos ipſorum perdidicerit characteres, plus poſſit videri profeciſſe, quam ſi quis omnium quot ſunt quoſve fuere linguarum aſſecutus fuerit peritiam.

Sola hæc ſuffecit ratio, ut quæcunque artes & ſcientiæ ad longe altius apud illos quàm ullas alias gentes provectæ fuerint faſtigium. Quod ſi quis dubitet, illum vel mille teſtium ex illis oris redeuntium & ipſa quæ ad nos deferuntur opera ab omni poſſint hæſitatione liberare.

In Medicina quidem quantum ſuperent Chriſtianos, vel ſola pulſuum poſſit indicare doctrina. A temporibus Galeni nihil omnino huic ſcientiæ acceſſit, quin potius ſi verum liceat fateri, adeo diminuta eſt, ut vix aliquem hoc ſeculo invenias Medicum qui obſervata Galeni vel intelligat vel curet. Operoſa & intricata eſſe exiſtimant ea quæ in ſedecim de pulſuum natura ſcripſit Galenus libris. Verum ut ut hoc admittamus, ille tamen viam ſtravit ad cognoſcenda in ſingulis morbis pulſuum genera. Idem poſtea omnium ſuorum de pulſibus librorum addidit Synopſin, qua diſtinctius & brevius ſenſus ſuos conatus eſt declarare. Ut vero artes & experientiæ non totæ ſimul panduntur, ſucceſſit poſtmodum Theophilus, qui pulſuum formas & figuras per ſingulos morbos conatus eſt deſcribere. Ulterius apud Græcos non proceſſit pulſuum doctrina, niſi quod ante quatuor aut circiter ſecula ad manus ipſorum pervenit ſcriptum quoddam Abentſinæ, quam vulgo Avicennam vocant, qui edoctus ab iſtis Serum colonis qui in Cathaya Nigra habitant, exactiorem pulſuum ſingulorum in ſingulis morbis rationem & methodum tradidit. Magno à Græcis applauſu exceptum fuit hoc ſcriptum, propter difficultatem tamen ſperatus defuit ſucceſſus, cum rari admodum reperirentur, qui tam exercitatos haberent digitos, ut tot pulſuum diſcrimina & formas diſcernere & explicare valerent.

valerent: Apud Latinos quidem & cæteros Europæ populos, ludibrio excepta fuit hæc doctrina, ut ſolent pleraque ea quæ aut non intelliguntur, aut quæ quis aſſequi ſe poſſe deſperat. Apud Seras vero ne pro idoneo quidem habetur Medico, qui tacto & palpato pluribus in locis brachio, ſilentibus etiam ægris, non indicet qua parte corporis dolor proveniat, quove laborent morbo. A Seribus tranſiit hæc ſcientia ad eorum vicinos Tunchinenſes, qui & ipſi artem hanc callent, & feliciſſime ſtupentibus etiam Chriſtianis exercent.

Periodum quoque ſanguinis, quam vulgo circulationem vocant, jam à quater mille & pluribus annis Seribus notam fuiſſe teſtantur illorum libri. Cum ſcriptum de pulſibus & ſanguinis in humanis corporibus circuitu ex Sinico ſermone tranſlatum in lucem prodierit, non eſt ut de eo amplius dubitemus. A mercatoribus Venetis Sinas terreſtri itinere petentibus, & poſtea à patribus ſocietatis Jeſu, ſuperiore etiam ſeculo ſparſi fuere rumores de peritia hujus gentis in tractandis pulſibus & periodica ſanguinis revolutione. Qui primus circulationis ſanguinis in ſcriptis meminerit, niſi fallor eſt Andreas Cæſalpinus. Paulo Sarpio Veneto imprimis hæc ſententia placuit, à quo perſuaſus Anglus quidam librum de circulatione ſanguinis conſcripſit, qui tamen, quod nullum approbatorem inveniret, ab ipſo fuit ſuppreſſus auctore. Multis poſtea annis idem argumentum ſuſcepit clariſſimus Harveus, & quidem feliciori ſucceſſu. Adeo tamen pauca ſunt quæ Chriſtianis hactenus innotuere, ut ſi cum Sinarum comparentur obſervationibus, non magni eſſe videantur momenti. Norunt illi jam à tot annorum millibus quid moveat ſanguinem, qua deinceps via, quibus menſuris, quantis intervallis, quantoque temporis ſpatio ſingulæ periodi & revolutiones procedant & perficiantur. Certiſſimis indiciis & ipſo quoque atteſtante tactu deprehenderunt, in corporibus juſtæ ſtaturæ & bonæ valetudinis, ſanguinis curſum viginti quatuor horis ſeu ſpatio

dieì

diei & noctis, quinquagies orbem ſuum revolvere, Quod ſi plures paucioreſve iſtoc temporis ſpatio fiant revolutiones, non recte ſe habere corpus affirmant. Revolutiones vero ſingulas metiuntur ducentis & ſeptuaginta reſpirationibus. Toties enim reciprocatur ſpiritus, antequam orbem ſeu circulum ſuum abſolvat ſanguinis motus. Ad ſingulas vero reſpirationes ſanguis promovetur ad ſex uncias Sinicas, quæ parum quid excedunt ſeptem uncias pedis Romani, ita ut ſpatio diei & noctis ſanguis iter faciat mille quingentorum & ſeptuaginta quinque paſſuum. In ſingulis vero revolutionibus ſanguis viam conficit centum quinquaginta ſeptem pedum & ſemis. Cum vero ad ſingulas reſpirationes quinque vel ut minimum quatuor fiant pulſuum ictus, manifeſtum eſt ad unumquemque pulſus ictum, ſanguinem promoveri ad ſpacium pluſquam ſeſquiunciæ.

Talis quidem eſt ſanguinis periodus in juſtæ ſtaturæ & perfectæ ſanitatis viris, ad quorum normam Sinarum medici omnia referenda eſſe cenſent. Nam ſi qui procerioris aut brevioris fuerint ſtaturæ, jam pro menſura & habitu corporis, variat quoque pulſuum & reſpirationum ratio, cum perpetua & conſtans naturæ lex doceat in minutis animalibus omnia citius peragi, quam in magnis, & puerorum duplo celerior ſit pulſus quam virorum, & dum elephas ſemel, homines quater ſpiritum reciprocent.

Licet vero interpres fateatur multa ſe omiſiſſe, & non ubique ſenſum & loquendi genus Sinicum aſſequi ſe potuiſſe, illa ipſa tamen ſufficiunt unde cognoſcamus, quantum in re medica omnibus aliis præſtantiores ſint gentibus, adeoque quidem, ut ſi artem ſuam feliciter exercere velint Æſculapii noſtri, neceſſe ſit ut Mediocrum Sinenſium fiant diſcipuli, aut, ut mollius loquar, illorum in palpandis ſaltem pulſibus artem adoptando in ſuam transferant familiam. Cum nullus morbus, nulla intemperies, nullæ denique mutationes humanis accidant corporibus, quæ non peculiares inducant pulſuum formas: vix tamen unum inter omnes

Chriſti-

Chriſtianos invenias medicum, qui vel alicujus ægritudinis pulſum qualis ſit exacte poſſit explicare, cum illi qui apud Seras artem medendi profitentur, non facile admittantur, niſi omnium pulſuum formas & figuras exploratas habuerint. Norunt illi in pueris, in adultis, in decrepitis, quales in ſingulis anni ſtationibus pulſus eſſe debeant, & quot ictus in bene conſtitutis corporibus ad ſingulas fiant reſpirationes. Si ad ſingulas reſpirationes quatuor aut quinque, vel ut plurimum in novem reſpirationibus quadraginta novem vel quinquaginta numerentur pulſuum ictus, bene ſe habere corpus affirmant. Quod ſi plures ad ſingulas reſpirationes fuerint ictus, ſex puta vel ſeptem, exceſſum caloris ſignificant. Si novem tempore unius reſpirationis fiant pulſus, ſignum eſt morituri: ſi decem, morientis. Undecim vel duodecim demum eduntur ictus cum anima exhalatur. Ut vero pulſus frequentes caloris & fervoris ſunt indicium, ita tardi frigoris & nimii humoris. Si itaque tres fiant pulſuum ictus, tempore unius reſpirationis, nimium illi ſunt tardi. Unicus aut etiam duo pulſus ad ſingulas reſpirationes deſtructionem ſignificant. Quod ſi ſpatio duarum reſpirationum, unus tantum fiat ictus, certiſſimum id morientis eſt indicium. Ut autem quænam pars corporis male affecta ſit, & unde morbus proveniat cognoſcant, tribus in dextra,totidemque in ſiniſtra locis pulſus explorant. In manus ſiniſtræ tribus locis notantur ab illis pulſus cordis & minorum inteſtinorum, & inſuper hepatis & fellis. In tribus dextræ manus locis, continentur pulmonum & magnorum inteſtinorum pulſus, ſtomachi præterea & ventris, portæ viræ, & tertiæ partis corporis. Primis ſex tactibus cutem leviter ſtringunt, ut ſciant an ab externa cauſa cutis aut carnes male ſe habeant. In ſecundis ſex tactibus fortius aliquanto digitis inſtant, ut cognoſcant num in nervis & ſanguine ſit vitium. Plus etiamnum premunt, cum radicem pulſus ad ipſa ſcrutantur oſſa, ut explorent quid in profundo rerum geratur. Si enim nullus

L ibi

ibi fiat motus & pulſus radice careat, actum eſt de vita. In ſex itaque diſcrepantibus locis, & octodecim tactibus obſervato pulſu, ſi ictus omnes conveniant & debitis recurrant temporibus, bene ſe habet valetudo. Quod ſi ictus non conveniant, à palpando tamen non ceſſant, donec irreptitium iſtum & ab aliis diſſentientem pulſum deprehendant, quo cognito, jam quoque ſciunt à quo membro, quove inteſtino, morbus proveniat. Cum nulla ſit pars corporis humani, quæ ſtatus & conditionis ſuæ characterem in pulſibus non oſtendat, omneſque eas formas & figuras diligenter ediſcant Sinarum medici, ſine errore pronuntiant, num in cute, nervis, carne, ſanguine vel oſſibus: an vero in pulmonibus, corde, hepate aliiſve viſceribus vel inteſtinis cauſa mali lateat.

Quin & perenni pulſuum doctrina & obſervatione id jam olim aſſecuti ſunt, ut non tantum quoto die, ſed & quoto anno aliquis ſit moriturus certo affirmare audeant. Si pulſus poſt quinquageſimum primum ſubſiſtat ictum, ipſo atteſtante pulſu aſſerunt ſpiritus moventes ſanguinem deficere in partibus inferioribus, & niſi malo huic occurratur pulſuſque ad æqualitatem reducatur, quinque tantum annis ſupervicturum hominem. Nam ſi malum hoc non curetur, ſequenti anno idem incommodum tranſit ad renes, & tum poſt quadrageſimum primum ictum ſemel ſubſiſtet pulſus, unde colligunt poſt quartum annum moriturum hominem. Cum deinceps iidem ſpiritus promoventes ſanguinem deficiunt quoque in hepate, & poſt trigeſimum primum ictum ſubſiſtit pulſus; non niſi triennii vita ſupereſt. Quibus poſt viceſimum primum ictum pulſit ſubſiſtit, inter biennium moriuntur. Quibus poſt decimum quintum ictum pulſus interruptus eſt, poſt annum moriuntur. poſt decimum ictum claudicante pulſu & impedito vitali ſpiritu etiam in corde & pulmonibus, paucis menſibus extinguuntur. At vero quibus ad ſingulos ictus hæret pulſus, altero die moriuntur. Poſt ſecundum ictum deficiente

pulſu,

pulſu, tertio die moriuntur, & ſic in cæteris, in quibus nihilominus aliqua diſcrepantia eſt inter antiquiſſimos ſcriptores, qui ſub primis regibus ſexcentis vel ſeptingentis poſt deluvium floruere annis, & poſteriores Sinas. Utrum id propter longiorem factum ſit vitam, ſiquidem tum hominum vita tribus conſtabat ſeculis, ut ex literis ſacris & Sinenſium patet annalibus, an vero aliam ob cauſam, ipſi id optime expedient Sinæ.

Pauca hæc de gentis hujus in explorandis pulſibus doctrina & ſcientia dicta ſufficiant; plura qui velit, adeat excerpta ex ipſis depromta Sinarum libris, quæ licet multis in locis Sinenſi egeant interprete, iſtiuſmodi tamen ſunt, ut ſcientiæ cupidis deſiderium, pluribus invidiam, omnibus admirationem facere & injicere poſſint.

Non tamen Serum ſeu Sinarum hic ſubſiſtit ſollertia, cum & abſque pulſuum doctrina ex apparentibus in vultu & toto corpore indiciis quoſve morbos & ægritudines, ſolis etiam deprehendant oculis. Vel una ſufficit lingua, è cujus coloribus, lineamentis, maculis & aliis affectionibus, non complurium tantum morborum, ſed & omnium febrium, & præcipuæ malignarum conditiones & vires certiſſimis colligant argumentis.

Infinita quoque alia prognoſtica habent ſigna, quibus non corporis tantum conſtitutionem, ſed & affectus & morbos animi felicibus adeo adſequantur conjecturis, ut nunquam, vel certe quam rariſſime fallantur, & eventus plerunque eorum reſpondeat aſſertionibus. Morbos, quos inſanabiles vulgo credunt, hydropem videlicet, tabem, epilepſiam, elephantiaſin & complures alios, curant feliciſſime, Surdis quoque medentur & mutis. Facile hinc aliquis cognoſcat, quantum perennis & nunquam jam à tot annorum millibus interruptus literarum uſus ad propagandas valeat ſcientias. Haud parum tamen ipſa quoque hominum longævitas ad perficiendas profuit artes. Majorem ſiquidem & meliorem harum obſervationum partem

Hoangtio tertio Sinarum regi adſcribunt Sinæ, quando ad trecentos & plures annos hominum patebat vita. Iſtac jam tempeſtate, ut apud Chaldæos & Ægyptios, ad ſummum pene artes & ſcientiæ provectæ fuere culmen. Noſtro tamen ſeculo non deſunt, qui humani generis infantiam ad iſtæc referunt tempora, & ſeneſcente mundo contendunt prodiiſſe demum viros, quibus ingenii conceſſa fuerit maturitas. Adſtruendæ huic ſententiæ eo fere utuntur argumento, quod uſum acus magneticæ, nitrati pulveris & tormentorum bellicorum, artem typographicam & complura alia, ultimis demum his ſeculis reperta eſſe affirment. Verum quo jure hæc dicantur, ex iis quæ poſtea referemus, palam fient. Nunc ad Sinarum revertamur ſcientias.

In cognitione herbarum & quas ſingulæ vires habeant & poteſtates, quantos fecerint progreſſus licet infiniti eorum teſtentur libri jam à multis ſeculis conſcripti & typis mandati, additis etiam figuris ad unguem expreſſis, multo tamen magis ipſa teſtatur praxis, cum nulli mortales earum beneficio felicius ſingulis occurrant morbis, & quidem breviori ſpatio quam apud nos fieri ſoleat, non diffitentibus id ipſum plerisque iis, qui eorum perluſtrarunt terras.

Nec minus miranda eſt eorum Chirurgia quam longa ſeculorum aſſecuti ſunt experientia, præſertim in perforandis omnibus & ipſo quoque cerebro, trajecto per totum caput acu metallica cubitali aut etiam longiori, quales ſæpe vidimus, vel mitigantes vel penitus hac ratione tollentes dolorem quo humana inquietantur corpora.

Quod autem dicunt Seras nulla omnino ex urinis ſumere prognoſtica, id licet verum eſſe admittamus, parum tamen refert, cum multo certiora ex pulſuum doctrina habeant prognoſtica.

Sed & hoc quoque objiciunt, quod in nullis quantumvis acutis & periculoſis morbis & doloribus utantur phlebotomia. Sed vero ſi ipſos audiamus Seras, illi negant prodeſſe ſectionem venæ, & compeſcendum eſſe potius refrigeran-

tibus

tibus remediis affirmant bullientem ſanguinem quàm detrahendum. Quamvis enim in corpore humano quotidiano ex alimento ſanguis ſuccedat ſanguini, poſteriorem tamen ſemper deteriorem eſſe priori, utpote qui magis ſit naturalis & ætate ipſa melior evadat ſi legitime conſervetur. Si olla nimium ferveat, non effundendum eſſe juſculum, ſed auferendum ignem. Si denique in vaſis vino plenis, detracto veteri novum ſemper ſuperinfundatur vinum, fieri deterius vinum. His quidem & pluribus aliis perſuaſi rationibus negant Seres minuendum eſſe nativum ſanguinem, cujus redundantiam refrigerantibus cibis & potionibus & ſubtractione alimenti curandam eſſe exiſtimant.

Chemiam jam à bis mille annis apud Seras in uſu fuiſſe conſtat. Quod ſi ipſos audiamus Chemicos, illi jam à ſexcentis ſupra quater mille annis ejus arceſſunt antiquitatem; nec aliunde primorum hominum longævitatem quam hujus ſcientiæ beneficio proveniſſe affirmant. Doctiores tamen Medici id genus hominum cum omnibus ſuis figmentis arcanis, in apertam non audentibus prodire lucem, ſtrenue contemnunt. Nuſquam plures invenias Chemicos quam apud Seras, non divitias tantum, ſed & immortalitatem quoque promittentes, eaque aliis liberaliter ſpondentes, quæ ſibi ipſis præſtare nequeunt.

Quod ſi cæteras excutere velimus artes & ſcientias, veluti mechanicam, architecturam, muſicam, opificia manuum & artes populares, cæteraque vel communi vitæ vel voluptati inſervientia opera; utique etiam in his tanto cæteris mortalibus feliciores inveniemus Seras, quanto illi diuturna & perenni literarum conſervatione cæteris præſtant gentibus.

Infiniti fuerit laboris ea percurrere quæ ab iis mechanicæ ſcientia perficiuntur artificia. Nulla eſt machina attollendis & promovendis quibuſvis magnis apta oneribus, quæ Chriſtianis nota ſit, quæ non à bis aut ter mille annis ipſis non ſit notiſſima. Ne quidem trochlea aut Archimedia helice

helice ad ſublevandas carent aquas. Iidem vero plurimas alias habent potentias mechanicas, quarum rationes prorſus Chriſtianis ſunt ignotæ; ut cum magna quævis onera abſque vectibus & trochleis ſola funium adminiſtratione in ſublime tollunt; cum magna navigia abſque remis aut velis, ſolo paxilli beneficio carinæ affixi celerrime promovent; cum ſola bacillorum veſtibus appoſitorum ope vicem trochlearum ſupplent. Verum cum de his & aliis ſeorſim agamus, plura non addemus.

De Architectonica opus non eſt ut quidquam dicamus,cum ipſa ſatis loquantur opera. Si Babylonis mœnia, Ægyptias Pyramides & Amphitheatrum Romanum conferamus cum muro jam à mille nongentis annis exſtructo & ad mille minimum Paſſ. M. porrecto, meras agemus nugas. Taceo jam turres ex murra ſeu porcellana fabricatas ad mille & plurium pedum altitudinem, & pontem ex ſolidiſſimo marmore æſtuario marino oppoſitum & ad quatuor paſſ. millia porrectum, & alium pontem uno tantum quadringentorum pedum fornice ſuffultum, & infinita alia opera. Ut de Serum architectura bene judicare poſſimus, non privata, ſed publica ſpectanda ſunt ædificia. Attamen etiam privatorum domos & ſtructuras elegantia ſuperare ædes Europæas, plerique qui viderunt teſtantur.

Muſicam antiquam, velut artem deperditam, multum deplorant Seres, nec magni faciunt illam quæ hoc tempore ſupereſt. Credibile eſt jacturam iſtam non aliunde proveniſſe, quam ex mutatione ſermonis & linguæ, quæ apud Seras æque atque apud nos fluxa eſt & inſtabilis. Idem Græcis eveniſſe alibi oſtendimus. Illæ ipſæ tamen quæ ſuperſunt reliquiæ ſufficiunt ut etiam hac parte principem inter alias gentes teneant locum. Tibiarum cantu longe ſuperant Europæos, apud quos nullæ hoc tempore bonæ reperiuntur tibiæ; neque enim bonæ ſunt ullæ, niſi quæ ex cannis ſeu arundinibus conſtruuntur, cum illæ quæ dolantur, quod inequalibus procedant fibris, raucum, imperfectum

fectum, & in amœnum prorſus fundant ſonum. Quamvis vero innumera apud eos reperiantur inſtrumenta, quæ vel digitis pulſantur, vel flatu reguntur, præcipue tamen commendatur organum minutum, cannis inſtructum, & humano ſpiritu animatum; quod qui audierunt, non dubitant omnibus hodiernis præferre inſtrumentis.

Quod autem de pictura Sinenſium non bene ſentiant nonnulli, perſuaſi imaginibus pyxidum & vaſorum quæ ad nos deferuntur: id perinde eſt ac ſiquis ex figlinis patinis aut ruſticorum utenſilibus, iiſque quas continent figuris, argumentum ſumat quantum in hac arte valeant Europæi. Ut ſuccedat hoc ratiocinium, imagines figulorum & opificum Sinenſium, cum noſtrorum figulorum conferendæ & comparandæ ſunt imaginibus. Id ſi fiat & tum quoque noſtra de rebus noſtris evaneſcet exiſtimatio. Licet non optimæ ſint imagines quæ ad nos perveniant, utpote quas à piſcatoribus vel ruſticis Chriſtiani ſolent redimere, vidi tamen tam exacte delineatas, ut artis gnari eas mirarentur, & non niſi magno licitarent pretio. Cum vero inquiunt umbris fere carere Serum picturas, carpunt quod laudare debuerant. Parce admodum ſunt illi in exprimendis umbris, & quidem quanto meliores ſunt picturæ, tanto minus umbrantur; in quo longe peritiores ſunt noſtri orbis pictoribus, qui non niſi additis denſis umbris partes magis exſtantes norunt repræſentare. Qua quidem in re nec naturæ, nec Optices obſervant leges; illæ nempe docent, ſi quod corpus æquali fere lumine aſpergatur, ita ut nullæ conſpicuæ ſint umbræ, partes magis vicinas aut exſtantes, diſtinctioribus lineamentis, recedentes vero & remotiores minus diſtincte eſſe exhibendas. Hanc ſiquis in pingendo obſervet rationem, erit pictura naturæ æmula, & etiam abſque umbris conſpicuis magis exſtantes apparebunt partes.

In ſtatuaria arte quantum excellant, documento eſſe poſſint ingentes Coloſſi, quorum artificium non ſine ſtupore multi admirantur, præſertim ſi antiquitus fuerint

conſtructi.

conſtructi. Ut enim apud nos, ita quoque apud Seres lapſu temporum diminuta eſt artium dignitas & ſcientia.

De opificiis & artibus manuariis nihil dicemus, cum illa ipſa quæ ad nos quotannis deferuntur opera, ſatis oſtendant quantum etiam hac in parte cæteris ſint præſtantiores gentibus. Quod ſiquis dubitet & ipſis quoque diffidat oculis, credat ſaltem iis qui illorum adierunt terras, & magno ſuo cum damno Europæas intulerunt merces, quæ collatæ cum Sericis textis & artificiis meræ viſæ ſunt ſordes, & mendicorum ſupellectiles; cum vix aliquid Europa poſſit largiri, quod non melius, elegantius, ornatius & copioſius in ampliſſimo hoc conficiatur aut proveniat regno.

Quod ſi ad eas deſcendamus artes & ſcientias, quæ voluptati inſerviunt, qualis eſt hiſtrionica & pantomimica, etiam hac in parte præſtantiores eſſe cæteris gentibus plerique illi qui interſuerunt eorum ludis unanimiter teſtantur, præſertim ſi qui linguæ & ſermonis illorum non fuere imperiti. Nulla apud eos celebrantur convivia quin adſint ſcenici, qui quamcunque placuerit repræſentent actionem. Quin & ſolo nutu & geſtibus, etiam abſque ſermone, omnia tam feliciter peragunt ut à quibuſvis intelligantur, ut videri poſſint nihilo antiquis inferiores pantomimis & forſan meliores, ſi tantundem juris & auctoritatis Sinicæ illis permitterent leges, quantum Romanæ; cum conſtet eos ſub vitioſis Imperatoribus Romam rexiſſe, quod haud facile conceſſerint Seres.

Magnetis uſum, quatenus is Septentriones oſtendit, & illum quoque à Seribus reliquæ acceperunt gentes, cum conſtet jam à bis mille & octingentis fere annis illos exploratam habuiſſe iſtam hujus lapidis virtutem. Ante quingentos fere annos in navigationibus eo utebantur Saraceni, ut teſtatur Jacobus de Vitriaco, edocti proculdubio à Sinis Taprobanam adeuntibus. Ab his ante tria fere ſecula accepere Chriſtiani. Quod autem nonnulli exiſtimant, antiquo huic invento plurima acceſſiſſe Seribus ignota, id quo fundamento

fundamento affirment, necdum conſtat, cum certum ſit declinationes magneticas Saracenis notas fuiſſe, & una cum ipſo magnetis in navigationibus uſu Chriſtianis fuiſſe traditas. Quouſque in ſcientia magnetica progreſſi ſint Seres, tum demum ſciemus quando ſcripta & illorum de hoc lapide obſervationes Chriſtianis innoteſcent.

Ars typographica mille & quingentis fere annis apud illos eſt antiquior quam apud Chriſtianos. Qui vero exiſtimant etiam in hoc artificio ſuperiores eſſe Europæos, iſti, ut in cæteris, ita quoque in hoc plurimum falluntur. Seres non uti apud nos fieri ſolet ſingulos ſuos characteres ſeparatis exprimunt formis, hoc enim apud illos commode fieri non poſſit, propter immenſam characterum multitudinem, ſed ſingulas pagellas ſingulis inſculpunt tabellis ligneis, haud multum abſimili ratione ac apud nos imagines æri aut ligno inſculpuntur, quæ poſtea committuntur prælo. Hoc pacto efficiunt ut vili pretio, minimo labore, & breviſſimo tempore, quorumvis librorum editionem abſolvant. Nullam unquam jacturam faciunt typographi, ſi quidem non multa, uti nos, ſimul excudunt exemplaria, ſed ſi emptor acceſſerit, ſumptis tabellis, iiſque atramento ſuo librario tinctis, & interpoſita ſingulis tabellis chartæ faſcia, centum vel plures aliquando pedes longa, unius vel duarum horarum ſpatio perficiunt editionem voluminis, quod exemptis tabellis ita complanatas habet oras, quantum vix habeant noſtri qui cultris circumciduntur libri. Si quis modum quem Chriſtiani in excudendis hactenus tenent obſervet libris, ille non laborioſus tantum, ſed & adeo fortunæ obnoxius, ut ſæpe nimiis impenſis omnium bonorum jacturam faciant typographi, cum vana ſpe, inanibus promiſſis & ſtultis confiſi rerum æſtimatoribus, non venales in lucem protrudunt libros, & ludibrium pro lucro referunt. Non defuere itaque complures qui facilem & compendioſam in arte typographica Sinenſium rationem imitari fuerint conati; ſed tamen ſive atramenti ſive chartæ minus bibulæ

culpa, ſive alia de cauſa, fruſtra omnes fuere hactenus; quid in poſterum fiet, tempus docebit.

Longum nimis fuerit cæteras Serum ſeu Sinenſium, ut vulgo nominantur, artes & ſcientias commemorare, quarum tamen minima pars Chriſtianis innotuit. Sed hæc ſufficiunt ut ſciamus quid perennis literarum uſus & perpetuus antiquorum librorum intellectus præſtare valeat. Non eſt ut exiſtimemus naturam magis benevolam Seribus præſtantius illis ingenium aut aptiorem aliis gentibus ad addiſcendas artes conceſſiſſe indolem; literis & nunquam interrupto earum uſui adſcribendum eſt quod illi rerum peritia cæteris antiſtent mortalibus. Si Græcis & Latinis debeatur literis ut in Chriſtiano orbe ad majus culmen provectæ ſint ſcientiæ quam alibi, æquum omnino eſt ut hac in parte cedamus Sinenſibus, utpote quorum longe antiquior ſit literatura. Quàm illa vetuſta ſit docent illorum annales, &, illis etiam tacentibus, ipſa artium multitudo & præſtantia ſatis declarat. Nec tamen negaverim in quibuſdam Matheſeos partibus & præſertim Aſtronomia aliquid ſcire Chriſtianos, quod minus exacte ſciunt Sinenſes. Nempe cum hæc ſcientia omnium apud nos ſit antiquiſſima, utpote quam à Chaldæis & Ægyptiis Græci acceperint, mirum videri non debet, ſi hac in parte plus quam aliæ gentes excellant Chriſtiani. Sola hac ſcientia ſuffulti, nomen & famam inter Sinenſes obtinuerunt Chriſtiani, tranſlatis præſertim Euclidis & Archimedis libris, qui mirum in modum placuere Sinenſibus. Præcipue tamen inclaruere accuratiore Eclipſium calculo, Chaldæorum & Babyloniorum olim invento, ſed per Ptolemæum nobis tradito. Et ſane niſi Ptolemæi magna ſupereſſet Syntaxis, quam vulgo Almageſtum vocant; nullus vel Arabum vel Chriſtianorum exacte Eclipſium momenta ſciret ſubducere. Itaque hac in parte fortuna plus favit Europæis, quam Sinenſibus, quorum libri continentes hiſtoriam, matheſin, aſtronomiam, muſicam, & complures alias ſcientias, exceptis tamen iis qui ad agriculturam,

culturam, & rem medicam pertinerent, combuſti fuere jam ante mille & nongentos annos, juſſu regis Chingi, multis quidem aliis celebrati operibus, & præſertim conſtructione vaſti iſtius muri, cujus fama totum implevit terrarum orbem; ſed tamen nimia laborantis ambitione, utpote qui non pateretur aliorum qui præceſſiſſent regum & præſtantium virorum, vel facta vel ſcripta ſupereſſe, ut nempe deleta illorum memoria, ſuorum tantum facinorum ad poſteritatem tranſmitteret gloriam, unuſque eſſet pro omnibus. Vivit etiamnum & nunquam in animis Sinarum extinguetur fatalis iſte tot ingeniis & laboribus ignis, adeoque magnum & funeſtum ipſis videtur hoc librorum fuiſſe incendium, ut ne in futura quidem mundi conflagratione tantum opum periturum exiſtiment.

Pulveris nitrati & tormentorum majorum & minorum, quibus vulgo utimur, inventum qui Chriſtianis adſcribunt, & illi quoque plurimum falluntur; cum conſtet jam à mille & ſexcentis pene annis, omnia hæc Sinenſibus fuiſſe cognitiſſima. Reperiri apud eos tormenta exquiſitiſſimi operis, jam ante octo vel plura ſecula fabricata certum eſt; & ne cui mirum hoc videatur, etiam apud Siamenſes, qui artem hanc à Seribus acceperunt, vidiſſe ſe affirmat Tabernerius teſtis certiſſimus, ante quinque vel ſex ſecula conſtructa tormenta. Idem etiam affirmat nitratum quem vocant pulverem, multo apud illos præſtantiorem confici, quam apud Chriſtianos. In Artificiis quæ pulveris hujus beneficio ab iis peraguntur quantum excellant, norunt omnes qui viderunt, unanimiter affirmantes nullius eſſe momenti quæ à Chriſtianis eduntur ſpectacula, ſi cum mirandis Sinenſium conferantur operibus, utpote qui longo & perenni exercitio tantum in hac arte profecerint, ut quibus voluerint coloribus tingendo flammas, & quaſcunque placuerit inducendo formas & figuras, quaſcunque etiam in nudo aere ſciant repræſentare picturas. Non tantum hujus pulveris in omnibus ſuis bellis prodigunt Europæi, quantum Sinenſes in

ludicris iſtis ſpectaculis. Quatenus tamen pulvis iſte nitratus bellicis inſervit uſibus, certum eſt hac in parte cedere Europæis, qui in rebus bellicis longe ſunt ſuperiores Sinenſibus. In poſtremo hoc quod cum Scythis geſſere bello, in explodendis & regendis tormentis Chriſtianorum adjutos fuiſſe conſtat opera. Jactant tamen illi etiam hac peritia olim ſe excelluiſſe. Verumne ſit iſtud, necne, nondum conſtat. Interim ut non magnifice de bellica hujus gentis virtute ſentiamus, hoc dixiſſe ſufficiat, nullos mortales à militia æque ſemper abhorruiſſe ac Sinenſes. Ad cuſtodiam prodigioſi iſtius muri qui totum à Septentrione cingit regnum, conſtat decies centena militum millia jam à bis fere annorum millibus fuiſſe deſtinata, ſed non niſi viliſſimi & culpæ alicui obnoxii ad hanc ſtationem relegabantur, cum nihil contemtius habeant militia. Ipſi otio & voluptatibus dediti, unum id ſemper ſectati ſunt, ut & longa & ſimul jucunda, ſibi contingat vita. Nec tamen, quod alibi fere ſolet fieri, exitio ipſis fuere voluptates; quin potius otia eorum laudabilia & ut plurimum literata fuere, & voluptates iſtiuſmodi, ut ad conſervandam potius quam perdendam eorum facerent rempublicam. Soli illi inter omnes fuere mortales, qui pluribus quam quatuor annorum millibus regnum & rempublicam ſuam ſine armis in ſumma pace & tranquillitate conſervaverunt, ut merito omnium hominum beatiſſimos dixeris, utpote qui inter perpetua gaudia & voluptates majorem & tutiorem ſibi parare potuerint felicitatem, quam ulla alia gens bellis etiam ex voto ſuccedentibus. Quamdiu reliquo humano generi ignoti fuere Seres tamdiu etiam fuere felices. Cum enim ſine invidia magna non poſſit ſubſiſtere magna felicitas, ideo omnibus ſeculis infeſti fuere hoſpitibus, non admittentes ullos advenas, aut ſi admitterent, omnem prorſus redeundi ſpem præripientes. Ut vero nihil eſt in rebus mortalium ſempiternum, ita quoque hoc regnum ſenſit ſenectutis mala. Quintum jam incipit fluere ſeculum, ex quo Tartari inteſtinis hoc regno

laborante diſcordiis, ſuperato muro, totam pene occuparunt Serum ditionem. Tum demum Aſiaticis & Europæis innotuit regni hujus conditio & incredibilis opulentia. Ante quadraginta fere annos denuo ingreſſi, totum hoc invaſerunt & occuparunt imperium, quod etiamnum tenent, tandiu forſan illic regnaturi, donec ipſi deliciis Serum fracti imbelles fiant, & Seres ærumnis oppreſſi & fatigati, militares aſſumant animos. Ex hodierna tamen Serum conditione non eſt ut regnum hoc poſt quatuor annorum millium felicitatem, miſerum eſſe dicamus: ſed miſeri & infelices illi dicendi ſunt cives, quorum ſors naſcendi non in florentia ſed in calamitoſa incidit tempora.

Hæc de Seribus ſeu Sinenſibus, ut vulgo appellantur, & antiqua eorum literatura, quantumvis breviter dicta, ſufficere nihilominus exiſtimo, ut cognoſcamus gentem hanc artium & ſcientiarum præſtantia, tanto cæteris eſſe præferendam gentibus, quanto apud illos vetuſtior ſit perpetuus & nunquam interruptus literarum uſus, ſine quo pereunt artes priuſquam aliquam attingant dignitatem. Exemplo ſint plerique alii univerſi orbis populi, nulla artium aut ſcientiarum inſtructi peritia, quam non aut à Sinis, aut à Græcis acceperint. Qui itaque noſtro hoc ſeculo, miſſa Græca & Latina Literatura, vernaculas ſuas mox perituras obtrudunt & commendant linguas, illi unum hoc affectare videntur, & omnes perdant literas, ſublatoque inſtrumento per quod propagentur ſcientiæ, ad priſtinam genus humanum redeat ſimplicitatem, nec quidquam in poſterum ſciamus, niſi quod ſubitus & naturalis nobis ſuggeſſerit inſtinctus.

CAP.

CAP. XV.

De Origine & Progreſſu Pulveris Bellici apud Europæos.

QUam antiquus ſit pulveris bellici apud Seras uſus, diximus præcedenti capite; ſupereſt ut videamus quam ille inter Europæas ſit vetuſtus gentes. Ante quatuor fere ſecula primum hunc innotuiſſe exiſtimant plerique, nec deſunt qui Rogerio Baconi aut neſcio quibus aliis inventum hoc ineptiſſime tribuant. Quod in cæteris artibus, id ipſum quoque hîc obſervandum, ut non uni adſcribamus, id quod infinitis debetur millibus. Nulla eſt ars, nulla ſcientia & auſim dicere nullum inventum, quod totum uni acceptum feramus homini, imo ne uni quidem populo aut ſeculo. Cum tam late pateant artes & ſcientiæ quam ipſa rerum pateat natura, illa vero complectatur omne id quod videmus & quod non videmus; non eſt ut exiſtimemus illam unquam uni mortali vel populo vel ſeculo totam ſe revelaſſe, cum ne quidem omnium ætatum & gentium ſimul conjunctæ obſervationes vel minimam naturæ explicent partem,cum nulla ſit proportio finiti ad infinitum. Rerum illa parens, vel ſibi ſoli, vel ſublimioribus quam humana fert conditio arcana ſua reſervat intellectibus. Avida tamen gloriæ mortalitas hanc ſemper ſcrutatur, & ſi propriis nequeant emergere inventis, inſidiantur alienis; & ſi pudor & conſcientia vetent ut ea ſibi tribuant, libenter tamen iſta ſuæ adſcribunt ætati, & præſertim iis inter quos naſcuntur, ut laudando ſuos & ipſi viciſſim laudentur, & cum meritis non poſſint, hac ſaltem ratione inclareſcant. Si quis omnes, quæ ſuperſunt, percurrat artes & ſcientias, inveniet eas

minutis

minutis ortas principiis, ſed perpetua temporum & ſeculorum ſucceſſione, adjuvantibus etiam multis populis, auctas quidem, ſed ita pedetentim, ut fere illorum qui eas auxere lateant nomina, vel quod augmenta iſtæc ad comparandam nominis æternitatem, non eſſent ſatis illuſtria, vel nimium multis id quod paucis & aliquando etiam uni debebatur, ſibi vindicantibus.

Quod in cæteris artibus, idem quoque in bellico ſeu nitrato evenit igne, cujus ut ortus ita quoque progreſſus ignorantur auctores. Certum eſt tamen illum ante mille quingentos extitiſſe annos, nec dubito quin etiam multo ſit antiquior, licet ars emittendi quam longiſſime hujus beneficio lapides aut glandes ferreas eſſet etiamnum ignota. Sed neque ut nunc, ita quoque olim eadem ſemper fuit compoſitionis ratio. Ex iis qui ſuperſunt primus, niſi fallor, qui hujus conficiendi rationem tradidit, is eſt Julius Africanus ſeptimo Ceſtorum libro. Verba ejus, quia ſcriptor iſte nondum lucem aſpexit, non pigebit adſcribere. Sic itaque ille prædicti libri capite 45. *Αὐτόματον πῦρ σκευάζεται οὕτως. Θείου ἀπύρου, ἁλὸς ὀρυκτοῦ, κονίας κεραυνίου λίθου πυρίτου ἴσα λειοῦνται ἐν θυΐᾳ μελαίνῃ μεσουρανοῦντος ἡλίου· μίγνυται τε συκαμίνου μελαίνης ὀπὸς καὶ ἀσφάλτου Ζακυνθίης ὑγρᾶς καὶ αὐτορρύτου ἑκάστου ἴσον ὡς λιγνυῶδες γενέσθαι. εἶτα προσβάλλεται ἀσφάλτου τιτάνου παντελῶς ὀλίγον· ἐπιμελῶς δὲ δεῖ τρίβειν μεσουρανοῦντος ἡλίου, καὶ φυλάσσειν τὸ πρόσωπον, αἰφνίδιον γὰρ ἀναφθήσεται· ἀφθεῖσαν δὲ χρὴ πωμάσαι χαλκῷ τινι ἀγγείῳ πρὸς τὸ ἑτοῖμον οὕτως ἔχειν εἰς πυξίδα καὶ μηκέτι δεικνύναι τῷ λόγῳ ἡλίῳ, ἀλλ' ἐν ἑσπέρᾳ.* Tria nempe præcipua, è quibus conficiebatur hic pulvis, ſunt ſulphur vivum, nitrum ſeu ſal foſſilis, & lapis Ceraunius, omnia mortario piſta & in minutiſſimum pulverem redacta. Ceraunius ſeu Pyrites erat loco carbonum, nec deſunt hodie qui illo ipſo lapide vicem carbonum ſupplere fuerint conati, quo ſucceſſu neſcio. Quod vero adderetur ſuccus Sycamini nigræ & bitumen Zacynthium & alia, ideo fiebat ut pertinacior & diuturnior excitaretur

flamma.

flamma. Si quidem cum ad ſola facienda incendia iſtoc uterentur pulvere, longe alia ejus ratio eſſe debebat ac hodierni quo exploduntur tormenta, qui & ipſe celerrimam quidem, ſed tamen brevi ceſſantem exigit accenſionem. Clarum eſt itaque ignem nitratum notum fuiſſe jam ante mille & quingentos fere annos. Cum conſtet Africanum longævum fuiſſe & Ceſtorum libros abſolviſſe diu antequam ſuam ederet Chronographiam, ut alibi oſtendimus. Et tamen cum Africanus non fuerit pulveris hujus inventor, credibile eſt longe illo eſſe antiquiorem.

Similis videtur fuiſſe compoſitio ignis iſtius artificialis quem vaſis fictilibus incluſum in munimenta & portas hoſtium è machinis explodebant Reges Perſarum, ut è Cteſia teſtatur Ælianus lib. 5. c. 3. Longe enim veriſimilius illum è naphtha ſeu bitumine liquido admixto nitro fuiſſe compoſitum, quam ut vermibus ſeu anguibus Indi fluminis hunc acceptum feramus. Nempe ut nunc, ita quoque olim uſitatum, ut quæcunque arcana quæque ſibi ſolis nota eſſe cupiunt homines, ea omnia fabulis involvant.

Totis tribus poſt Africanum ſeculis, eorum qui ſuperſunt ſcriptorum nemo quod ſciam ignis hujus nitrati fecit mentionem. Quanta eſſet ejus potentia, id demum ſub Anaſtaſio patuit Dyrrachano, utpote qui claſſem Vitaliani Gothi ignis hujus combuſſerit beneficio. Neque enim credendum Zonaræ aut aliis qui claſſem iſtam Gothicam ope ſpeculorum comburentium conſtructorum à Proclo Philoſopho incenſam fuiſſe ſcribunt. Quantumvis enim multa & bene conſtructa conferas ſpecula, nunquam tamen iſtiuſmodi efficias incendium. Verba ipſa in vita Anaſtaſii hæc ſunt; Ἐφ' οὗ Βιτάλιος ὁ Θρᾷξ αὐτάρας καὶ παραλαβὼν τὴν Θράκην ἅμα Σκυθίᾳ καὶ Μυσίᾳ, ἦλθεν ἕως τοῦ ἀνάπλου πραιδεύων. Ἀλλὰ ναυμαχήσαντος αὐτοῦ Μαρίνου μετὰ θείου ἀπύρου, ὃν κατεσκεύασε Πρόκλος ὁ φιλόσοφος, κατέφλεξε τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων Οὔννων καὶ Γότθων καὶ Βουλγάρων καὶ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἐν τῷ ῥεύματι. Ὁ δὲ Βιταλιανὸς ἔφυγεν μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων ὀλίγων

ὀλίγων δὲ πῦρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐφάνη. Rectius Chronicon meum vetus, quod igni ſulphureo totum hoc adſcribit. Idem quoque teſtatur Joannes Mallela in Chronico & ipſo inedito, ſed quod nunc non ſit ad manum. Occultabant nempe Græci artem componendi hujus ignis, ut poſtea dicamus, ideoque factum hoc ſpeculis adſcripſere comburentibus.

Artem emittendi nitratum hunc pulverem ex Siphonibus ſeu tubis æneis aut ferreis Græci referunt ad annum Chriſti DCLV vel paulo antea. Imperante Conſtantino Bogonato dicunt fuiſſe Callinicum quendam Ægyptium, Heliopolitanum, qui relicta ea urbe Conſtantinopolim profugus, conficiendi hujus pulveris rationem primus Chriſtianis tradiderit. Quod autem nonnulli ex Syria eum adveniſſe ſcribunt, id perinde eſt, cum conſtet Nomum Heliopolitanum Syriæ fuiſſe attributum, illo præſertim ſeculo, ut locum non habeat altera Syriaca Heliopolis, hac enim ratione Ægyptius non fuiſſet iſte Callinicus. Recte vero profugum vocant, à Saracenis quippe tum tenebatur Ægyptus. Nec dubitandum quin ab his artem hanc hauſerit Callinicus: Sed neque de eo dubitandum, quin à Sinenſibus tormentorum uſum acceperint Saraceni. Crebræ tum Sinenſium erant navigationes, nec Taprobanam tantum, ſed & Arabicum Sinum claſſibus adibant, necdum cum exteris gentibus vetito commercio, ut docent illorum hiſtoriæ. Quantum autem hoc commentum profuerit Saracenis tot regiones ſubactæ, & tot terra marique de Chriſtianis partæ ſatis teſtantur victoriæ. Subſtitere tamen nonnihil illorum progreſſus, poſtquam Callinicus eandem artem docuit Chriſtianos. Nec tamen ille, ut nonnulli volunt, cenſendus ignis hujus inventor, ſed propagator potius, cum ignis iſtius nitrati uſus longe, ut diximus, ſit antiquior; ſed cum per illum modus explodendi ignem hunc è tubis æneis primum Chriſtianis innotuerit, utique eſt veriſimile cum longa ætate artes perficiantur, rationem componendi & conficiendi hujus ignis, quo aptior ad explodenda cum fragore tormenta

 redderetur,

redderetur, plurimum fuiſſe immutatam. Necdum tamen iſtac tempeſtate notum erat lapides ſeu globos ferreos aut plumbeos in hoſtes jaculari. Habebant quidem majora tormenta ſeu Siphonas, queis proris navium aptabant ad inferenda incendia, & præterea minores quas χειροσίφωνας ſeu manuarias appellabant Siphonas, haud abſimiles hodiernis muſchettis quas in faciem hoſtium explodebant, ſed nulla uſquam mentio occurrit globorum ſeu glandium, quibus bella hac tempeſtate peraguntur, quæque ſero demum innotuerunt, ut mox dicemus; Dempto incendio terrorem potius quam perniciem bellica iſta commenta hoſtibus inferebant. Sed vero cum ignis iſte multum contineret pinguis humoris, utpote naphta liquida & plurimo conſtans bitumine, multo acriora edebat incendia quam faciat pulvis hodiernus, etiam poſt exploſionem flammam quam diutiſſime conſervans, & ipſos quoque armatos, & demum quidquid attingeret penitus comburens. Hinc eſt quod Græci ignem hunc humidum ſeu ὑγρὸν πῦρ vel etiam marinum appellarunt. Latini vero ignem Græcum vocarunt, ac ſi à Græcis primum eſſet repertus. Conſtantinus Porphyrogennetus in ſcripto de adminiſtrando imperio, cum cap. 48. Callinico Ægyptio acceptum ferat hoc beneficium, idem tamen cap. 12. Conſtantino Magno inventum hoc adſcribit: cui ſcilicet id revelatum fuerit ab Angelo, addens illum uſum hujus ignis ſolis indulſiſſe Romanis, nec permiſiſſe ut hic alibi quam apud ſolos conficeretur Byzantinos, pœnamque ſtatuiſſe graviſſimam omnibus iis qui ignem hunc ad Barbaros deferrent, aut artem conficiendi illos docerent.

Leo Imperator in Tacticis & Conſtantinus Porphyrogennetus in Naumachicis hactenus ineditis & complures alii, ignis hujus per Siphones tam manuarios quam majores emiſſi & tonitruo ſimilem facientis fragorem ſæpe faciunt mentionem, ſed de lapidibus ſeu globis metallicis ſimul exploſis altum omnino apud omnes ſilentium.

Ne

Ne illo quidem bello quod Ludovicus Sanctus cum Ægyptiis ante quadringentes & . . . . geſſit annos uſitatum id fuiſſe certo colligas ex Jonvillio oculato teſte, qui ſolo hoc factitio igne è machinis emiſſo ſuperatos à Saracenis fuiſſe docet Chriſtianos. Ejus de hoc bello ſiquis legat Commentarios, haud facile ullum noſtro hoc ſeculo inveniat exemplum, in quo tantundem bellicum potuiſſe oſtendat pulverem, atque iſtoc tempore incendiarius potuerit ignis, etiam nullis armatus globis. Nec dubitandum quin naphtha & bitumen copioſe in Syria proveniens ad artificioſos iſtiuſmodi parandos plurimum profuerint ignes, quibus cum deſtituantur Chriſtani,utpote qui naphtha penitus careant, altero vero non niſi adulterino utuntur, mirum videri non debet ſi in perniciosis iſtiuſmodi commenſis longe inferiores Aſiaticis ſint populis. Qui id quod vulgo petroleum dicitur idem eſſe exiſtimant ac ſit naphtha, illis ego tum credam, ubi parem hujus virtutem eſſe oſtenderint. Naphtha in ipſis quoque ubi oritur ardet fontibus, nec tantum aſpectu ignium, ſed & ſolaribus percuſſa radiis flammam concipit. Provenit illa non tantum in campo Babylonio, ſed & in ſtagno Comagenes, de quo vide Plinium lib. II. cap.104. De hoc quoque vel limo vel maltha vel naphtha intelligendus eſt Tibulli locus in Panegyrico Meſſalæ;

Ardet Areccæis aut unda Cyreſtia campis.

Areca eſt Comagenes oppidum haud procul Euphrate, Ἄρηκα Ptolomeo, niſi malis Ἀράκη, ut habent libri manu exarati. Erech vel Arach Geneſ. 10. 10. Hinc Areccæi campi longe lateque extenſi, utpote cum etiam Edeſſa Arech fuerit dicta. Cyreſtia vel Cyriſtia unda eſt ſtagnum Samoſatenum, quod dicto loco deſcribit Plinius. Quia vero in confinio Comagenes & Cireſtidis ſitum fuit hoc ſtagnum, ideo à Tibullo unda Cyriſtia appellatur. Probum vero Cyriſtis, Cyriſtia & Cyriſtica per ſimplicem ſcævam caninam, nomen ſiquidem ei à Cyro oppido, cujus olim

 Theodo-

Theodoretus fuit Epiſcopus, quem ideo Cyreſticum vocat Anaſtaſius in Hexaemero. Male & contra veterum librorum fidem hunc Tibulli verſum emendare conati ſunt viri docti. *Perhoſpita* eo quo ipſi volunt ſenſu, ne Latinum quidem. Cum vero pleraque antiqua exemplaria exhibeant *Caryſtia*, omnino vera eſt ea quam redidimus ſcriptura.

Quis vero inter Chriſtianos fuerit, qui globis ferreis, plumbeis vel etiam lapideis bellicam hanc machinam primus armarit ignoratur, hoc tamen conſtat nondum quatuor effluxiſſe ſecula, ex quo uſitatum id eſſe cœperit. Antiquior jam non ſuccurrit Froſſarto, cujus hæc ſunt verba ad annum . . . . *Ils firent ouvrer une bombarde merveilleuſement grande, laquelle avoit cinquante pieds de long, & gettoit pierres grandes, groſſes, & peſans marveilleuſement: & quant cette bombarbe decliquoit, on loyoit bien de cinq lieves loing par jour & de dix par nuit, & menoit ſi grand noiſe au decliquer, quil ſembloit que tous les diables denfer fuſſent au chemin.* Prodigioſa forſan hujus bombardæ miraberis magnitudinem, utpote quadruplo fere longiorem quam hodiernæ eſſe ſoleant, ſed tamen verum eſt tales olim conſtrui ſolitas, & in antiquis armentariis reperiuntur etiamnum quæ triginta & plurium pedum longitudinem exæquent. Et ſane pulveris nitrati ratio iſtam exigebat menſuram; cum enim parciores longe eo eſſent ſeculo in admiſcendo nitro, tarde admodum pulvis accendebatur, ac ut totus accenderetur & violenter globum protruderet, neceſſum erat ut tam longi canales fierent. An vero tam longa tormenta ex uno continuo fuerint conſtructa canali, ideo aliquis merito dubitet, quod in picturis iſtius ſeculi complures compareant circuli ferrei diverſis locis ambientes & continentes machinam, unde non male colligere poſſimus immenſas iſtas machinas ex pluribus ſimul coagmentatis fabricatas fuiſſe partibus. Sed neque tantam ac hodierna tormenta requirebant ſoliditatem. Cum enim ab imbecilliori pulvere nullum immineret rupturæ periculum, ideo longe tenuiori conſtue-

conſtruebantur metallo. Hinc eſt quod apud Monſtreletum etiam juſtæ magnitudinis tormenta ſeu Rabodequini, ut ab ipſo vocantur, ab uno protrahantur equo. Nec tamen virtus par etiam hodiernis deerat tormentis, ſi quidem & illo tempore à majoribus machinis ſternebantur urbium muri, & excuſſi globi æquale ac nunc percurrebant ſpatium, uti ex illis quæ iſtac tempeſtate facta fuere conſtat experimentis. Chalcondulas etiam menſionem facit tormenti quod ad ſeptuaginta ſtadia globum exploderet, quod tamen vix credibile videatur, cum ex hodiernis tormentis excuſſi globi ne dimidium quidem percurrant ſpatium, licet non deſint qui Venetos in munimento Inſulæ Corcyræ habuiſſe tormentum affirment, quo globi ad tota ſex paſſuum millia exploderentur. Quis primus Chriſtianos pulverem iſtum nitratum in grana cogere docuerit, nec hoc quoque ab ullo annotatum fuiſſe invenio. Illud quidem conſtat ex quo commentum hoc innotuit, adauctam fuiſſe plurimum pulveris hujus efficaciam, cœpiſſeque ex eo tempore breviora & contractiora conſtrui tormenta, cum magiſtra rerum experientia docuerit obeſſe longitudinem, & quanto efficacior fiat pulvis, totuſque citius accendatur, tanto etiam breviora eſſe debeant tormenta, cujus rei rationem alibi expoſuimus. Propter periculum tamen rupturæ aut potius propter nimias expenſas in explodendis majoribus tormentis vulgo non utuntur pulvere granato. Noſtro hoc tempore intra quatuordecim pedes maximorum tormentorum conſiſtit longitudo, quæ ad quinquaginta etiam olim excreſcebant pedes, ut paulo ante monuimus. Verum hoc compendium illud habet incommodi, quod licet tanto breviora, majoris tamen ſint ponderis, quam quæ duplo & forſan triplo olim eſſent longiora, cum efficacior pulvis & flamma longe ſolidiorem qua contineatur requirat machinam Sinæ à quibus bellicæ hujus machinæ fabricam reliquæ acceperunt gentes, brevioribus etiamnum utuntur tormentis propter majorem nitrati pulveris virtutem. Qui

eorum

eorum viderunt machinas unanimiter teſtantur eas eſſe exquiſitiſſimi operis. Pulverem non in grana,ſed in oblongas formant virgulas, longeque eſt præſtantior eo quo Chriſtiani utuntur. Idem de Tunchinis & Siamenſibus teſtatur Tabernerius. Attamen,ut diximus, licet primi pulveris hujus inventores, eo tamen, ſi bella gerenda ſint, uti fere neſciunt Sinæ, aut certe ante bellum Tartaricum uti neſciebant, cum nulli mortales æque à bellis abhorreant, & in longa pace & literatis otiis totam ſuam collocent felicitatem. Neceſſitate tamen urgente etiam ipſi hoc tempore arma tractare didicerunt, nec opus habent Chriſtianis Magiſtris in explodendis aut dirigendis quibuſvis tormentis bellicis, cum quam feliciter hæc ab illis tractentur, magno ſuo malo experti ſint Batavi in expugnatione Inſulæ Formoſæ. Nulla ſunt tela artificialia quibus ad evertendas urbes, ſubruendos muros & deturbandos à mœnibns utuntur Europæi, quæ non peritis hoc tempore à Sinis fabricentur, ut merito aliquis dixerit, quanto olim pacis artibus præſtantiores, tanto nunc in militia cæteris eſſe nequiores gentibus. Nihil tamen Sinis ſuum prodeſt ingenium, cum quaſcunque comminiſcuntur artes, illico etiam illis, ſub quorum jugo jam gemunt, innoteſcant Barbaris, qui longe felicius quam ipſi, commentis iſtis utuntur, & Sinas artibus premunt Sinicis. Quod omnium ſeculorum experientia docuit, etiam illic verum eſſe cognoſcimus. Boreales nempe populi cultu & ſagacitate multum cedunt Auſtralibus, animo vero & promptitudine ad audiendum quidlibet longe præſtant. Quod ſi diſciplina acceſſerit militaris, cui addiſcendæ ſufficit illorum intellectus, felicius aliis iſtis arma tractant, ipſaque illis barbaries ad debellandos quoſvis adverſarios telum eſt potentiſſimum, Secus id ſe habet in iſtis populis, qui ſub molliori agitant cœlo. Magis illi ſe circumſpiciunt, nec libenter cum Borealibus bello jam aſſuetis ſe committunt, niſi præclara aliqua affulſerit occaſio,qua certam ſibi audeant promittere victoriam.

DE

DE
Triremium & Liburnicarum
CONSTRUCTIONE.

VErba Vitruvii lib. I. cap. II. hæc ſunt; *Symmetria eſt ex ipſius operis membris conveniens conſenſus, ex partibuſque ſeparatis, ad univerſæ figuræ ſpeciem, ratæ partis reſponſus: ut in hominis corpore è cubito, pede, palmo, digito, cæteriſque articulis ſymmetros eſt eurythmiæ qualitas, ſic & in operum perfectionibus.* Sic fere libri veteres, & recte. Quæ deinceps ſequuntur, ita ſunt reformanda; *Et primum in ædibus ſacris, aut è columnarum craſſitudinibus, aut è triglypho, aut etiam è batere baliſtæ, foramine quod Græci* περίτρητον *vocant: navibus interſcalmio, quod* εἰρεσία *dicitur.* Βατὴρ in baliſta, quemadmodum eſt in lyra, eſt χορδότονον, ſeu capitulum quo nervi ſeu chordæ intenduntur. Ex *dipheiaca,* quomodo Turnebus in ſuo reperit libro, vel *iphesiaca,* ut nos in optimo honoratiſſimi viri Joannis Cottoni codice ſcriptum invenimus, fecimus εἰρεσία. Vulgo repoſuerunt διπεχαϊκή, quam vocem merito explodit idem Turnebus in advers, lib. XXV. cap. XII. Omnino abſurdus fuiſſet vitruvius, ſi poſito in omnibus navibus æquali interſcalmio duorum cubitorum, voluiſſet exinde navium colligere magnitudinem.

Non recte itaque viri docti interſcalmium interpretantur ſpatium quod duos remos ſeu duo remigum intercedit columbaria, illud quippe non majus in magnis, quam in minutis navigiis; ſed vero interſcalmium ſeu εἰρεσία, eſt

ſpatium

ſpatium quod ſcalmum & remotiſſimum à ſcalmo interjacet remigem, ſive ut clarius & ſignantius loquar, quantum eſt τὸ ἔννηον κώπης, ut habet Heſychius, portio nempe remi maximi intra navem, tantum quoque eſt interſcalmium, unde tuto ſatis navium colligi poſſit magnitudo.

Quia hoc ſpatium, licet non totum, ut mox dicemus, occupant remiges, ideo εἰρεσίαν Græci dixere.

Adeo vero bene hæc ſibi conſtat ratio, ut ſiquis noſtra quoque ætate hanc teneat, nunquam peccaturus ſit in exigenda navium quæ remis aguntur magnitudine. Toto mari Mediterraneo hæc ſervatur proportio, ut data εἰρεσίας ſeu remigii latitudine, detur quoque non latitudo tantum & longitudo totius navis, ſed & omnium neceſſariarum navis partium proportio, & ipſorum quoque menſura remorum.

Ut vero cognoſcamus veterum triremes ſeu plurium ordinum naves eadem conſtructas fuiſſe lege, ac noſtri temporis conſtruantur Liburnicæ, quas vulgo Galeas appellant, cognoſcitur ex menſura quæ plane eadem eſt, utpote cum longitudo ſepties major aut aliquanto amplior fuerit latitudine.

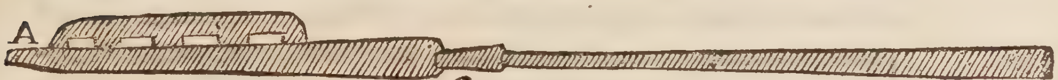
Navem quam deſcribit Lucianus, quæ quartam longitudinis partem latitudine occupabat, illa ad rem non facit, cum oneraria fuerit & ſolis ageretur velis, planeque hodiernis ſimilis onerariis, utpote quarum longitudinis quartam partem ut plurimum conſtituat latitudo.

Ne in triremibus ſeu longis navigiis tanta pro latitudine officeret longitudo, eadem ac nunc ratione utrinque procurrentibus in mare extra navem fulciebantur cataſtromatis, id eſt tranſtris ſeu tabulatis firmiter latera navis continentibus, & ſimul utilitati remigum inſervientibus, qui tanto facilius regunt remos, quanto remotior eſt ſcalmus.

Veniamus

Veniamus nunc ad remos & oſtendamus, quæ interſcalmii, eandem quoque remorum eſſe rationem, & dato remo, dari quoque magnitudinem & conditionem totius navigii, Nauticæ periti libenter, ut puto, hæc admittent. Eſt quidem verum magna quoque navigia minutis poſſe moveri remis, & quidem celerrime, ut ex iis quæ poſtmodum dicentur clarum fiet, ſed vero ut magni & enormes remi minutis aptentur navigiis, utique id fieri non poteſt. Expendamus itaque remorum naturam & conſtitutionem, quæ noſtro hoc obſervatur ſeculo, ut videamus ecquid exinde antiquarum navium ſtructuræ lucis conferre poſſimus.

Licet ut olim ita quoque nunc pro diverſa Liburnicarum menſura, diverſa quoque ſit remorum longitudo, ſemper tamen hæc fere ſervatur proportio, ut ſi qua Liburnica nonaginta quinque ſit cubitos longa, lata vero duodecim ſemis, huic adſignentur remi cubitorum XXIV $\frac{I}{IV}$. In remorum vero ſtructura, hanc fere legem & menſuram obſervant. Sit remus A B longus cubitos 24$\frac{1}{4}$ vel ut vulgo lo-

quuntur habeat palmas majores 48$\frac{1}{2}$. Intervallum ab A ad D, quod totum eſt intra navem, à medio nempe foro uſque ad navis coſtas eſt palmorum undecim, deſtinatum quinque remigibus & aliquando ſex. Quod à D uſque ad ſcalmum C excurrit ſpatium palmorum 4$\frac{1}{2}$, vacuum eſt remigibus, cum experientia & ipſa doceant natura, nihil prodeſſe remiges ſi nimium ſcalmo ſint vicini. Quod à ſcalmo uſque ad B ſupereſt remi, eſt palmorum nauticorum 31. Ad manubria ſeu capulos craſſus eſt in diametro digitos 9. Ab D vero uſque ad ſcalmum C paulatim fit craſſior, ita ut prope ſcalmum habeat 14 digitos in diametro,

metro, in ipſo ſcalmo digitos 9. Extra ſcalmum vero non plus quam quatuor digitos in diametro habet, ſervatque aliquandiu iſtam rotunditatem, donec tandem in palmulam exeat & ipſam novem latam digitis.

Hanc in conſtruendis remis tenent proportionem omnes fere Mediterranei maris accolæ, & ſiquis ad libellam hanc exigat rationem, inveniet tantam ſingularum partium convenientiam, ut ſine errore vix aliter conſtrui poſſint, neceſſeque ſit ut vel frangantur, vel minime remigio fiant idonei.

Veniamus nunc ad Ptolomæi Philopatoris quadraginta ordinum omnium quotquot in hiſtoriis memorantur longe maximam navem. Quoniam ut cæterarum partium, ita quoque menſuram remorum reliquit nobis Athenæus, cum ſcribit maximos thranitarum remos fuiſſe cubitorum 38, ſive pedum 57.

Componamus hos remos cum remis hodiernis, & videamus quantæ molis ſinguli remi eſſe debuerint. Primo quidem illud conſtat, ſi quæ ſit longitudinis ad longitudinem, eadem quoque inſtituatur craſſitudinis ad craſſitudinem ratio, habituros nos remum prorſus ſimilem hodierno quoad proportionem, verum non ejuſdem roboris, rumpetur quippe pars mari imminens prope ſcalmum.

Hoc ſic colligi poteſt. Cum in omni remigio tertia plus minus pars remi ſit intra ſcalmum, adeoque in hac menſura conveniant plerique nauticæ periti, ut raro vel unicum aberrent palmum, æquum eſt ut eandem quoque menſuram obſervatam fuiſſe credamus in iſtis triginta octo cubitorum remis, ita ut 38 pedibus ultra ſcalmum porrigerentur. Cum vero in illo quem deſcripſimus hodierno remo qui palmis 31 extra navem procurrit minimum tribuantur unciæ vel polices tres in diametro prope ſcalmum, quærendum quanta iſtic fuerit menſura majoris remi. Sic itaque inſtituatur calculus; triginta & unum novem unciarum palmi, dant tres uncias in diametro, quantum dabunt pedes

triginta

triginta octo. Verum cum in minori remo duo palmi prope ſcalmum inter navis coſtas intercipiantur, ubi nullum eſt rupturæ periculum quod ibi remus ſit craſſior, auferendi de hoc majori remo duo pedes, ita ut ſuperſint pedes 36 ſeu palmi 48. Fiet itaque ut ſi 31 palmi dent uncias 3 diametri, ex 48 palmis emergant unciæ $4\frac{20}{31}$.

Verum non ſufficit hæc menſura, quominus remus ad ſcalmum non rumpatur. Licet enim trabes & quælibet longa corpora inæqualis magnitudinis ſimilem inter ſe habeant proportionem, rumpi tamem majora niſi triplicatam habeant rationem, ſcite oſtendit Galilæus ſecundo de motu dialogo. Ut itaque recte inſtituatur calculus, ſic pergendum. Tres unciæ dant $4\frac{20}{31}$ quantum dabunt $4\frac{20}{31}$. Habebimus $7\frac{186}{961}$. Tot ergo uncias in diametro habere debet remus triginta ſex pedibus extra ſcalmum prominens, minus enim ſi habuerit, non ſe ſuſtinebit, nec flagellando mari ſufficiet.

Ea parte qua ſedebant remiges ſervata eadem proportione craſſitudo remi in diametro minimum eſſe debuit unciarum quindecim, ſive pedis unius & quadrantis. Ne tamen tantæ molis noceret enormitas, quoque magis idonei eſſent in adducendo & intorquendo, notandum multum ab hac menſura auferendum, ſi quidem plumbum manubriis additum habuiſſe teſtatur Athenæus, & hac ratione redditum fuiſſe æquilibrium & factos tractabiles. Scalmos ſupremorum remigum in iſtac Philopatoris navi minus decem pedibus à ſuperficie maris abfuiſſe, Id ſic confici poteſt. Nullum bene conſtat remigium, ſi intervallum quod eſt à navi uſque ad locum quo extremæ remorum palmulæ aquas feriunt, ad intervallum quo diſtant ſcalmi ab aqua, minimum non habeat ſeſquitertiam proportionem. Remi vero ſuperiores in navi Philopatoris exſtabant extra ſcalmum totis triginta ſex pedibus: ſi itaque ratione exigente ponamus illos cum dimitterentur propter obliquitatem uno pede minus abſuiſſe à perpendiculo ſummorum

 ſcalmorum,

ſcalmorum, jam juſtum habebimus intervallum. Verum hac ratione fiet ut ſcalmi ſuperiores novem tantum pedibus à mari abſuerint, quod geometriæ gnari facile intelligent.

Videamus nunc quo pacto iſtæc quater mille remigum navis ad quadraginta potuerit excreſcere ordines. Animus non eſt ea jam expendere quæ complures viri docti in Gallia & alibi de hac ſcripſere materia. Verum quidem eſt illud quod monent remigum ordines per obliquos gradus fuiſſe diſpoſitos, cum antiqua monimenta clare id ipſum evincant, ſed cum præcipuus in eo conſiſtat nodus, quo pacto in multorum ordinum navigiis ſuperiores remi ab uno moveri & regi potuerint, negant quippe plurium remigum ad eundem remum conceſſum; non explicant ſed augent difficultatem, præſertim cum hoc quoque addant, non magnam remi partem ab ipſa navi fuiſſe interceptam. Scio quidem nulla eſſe tam magna pondera quæ non virtute mechanica ab uno quoque moveri poſſint homine, ſed & hoc quoque novi, quanto majora ſint pondera, tanto tardius moveri, & ſemel mota tardius inhiberi. Atqui inutiles ſunt remi, ſi non celerrime percutiant, & celerrime reducantur. Nihil hic proſunt mechanicæ potentiæ, cum æterna maneat lex, ut ſi ab uno moveantur, quæ à decem debeant moveri hominibus, moveantur quidem, ſed decuplo tardius, neque enim natura falli ſe patitur per compendia.

Ut autem ſciamus quam multa incommoda & quæ prorſus fieri nequeant conſequantur eorum opinionem, qui tantos remos ſingulis hominibus regendos committunt; videamus quantæ molis hac ratione ſuperiores hujus navis remi eſſe debuerit. Inter ſingulos remigum ordines, cubiti minimum interceſſiſſe volunt ſpatium. Quadraginta ergo ordines dabunt quadraginta cubitos. Cum vero illi conſtituant pedes ſexaginta, palam eſt remos iſtos non potuiſſe ſuperficiem aquæ attingere, cum quinquagenta ſeptem pedum longitudinem eos non exceſſiſſe conſtet ex Athenæo.

Ut

Ut autem juſtæ fiant menſuræ, non debuiſſent aquam modo attingere, ſed ad iſtam ſexaginta pedum à mari diſtantiam habere proportionem ſeſquitertiam, & longitudinem centum & octoginta pedum & quidem extra ſcalmum. Craſſitudo eorum minima prope ſcalmum eſſe debuiſſet quindecim fere pedum in diametro. Pars vero remi intra ſcalmos, longitudinem exigit nonaginta pedum. Quod ſi iſtam manubrii longitudinem craſſitudine compenſare velimus, nunquam tamen efficiemus, ut non plus quam mille remigum ſpatium, vel ſolum remi unius abſorpſerit manubrium.

Veniamus nunc ad remiges & videamus quo ordine, quibus intervallis & ipſi & ipſorum remi, juga & ſedilia collocata & diſpoſita fuerint. Antiqua numiſmata in quibus crebræ triremium & Liburnicarum viſuntur imagines parum hic juvant, cum in illis propter anguſtiam loci, non niſi unicus expreſſus ſit remorum ordo. In nummo tamen Gordiani Cæſaris, cujus ectypum tranſmiſſum ſibi ab ampliſſimo D. Carcavi oſtendit mihi præſtantiſſimus D. Jo. Marſhamus duo comparent ordines. Figuram libet apponere.

At vero in columna Trajani & aliis marmoribus tres remorum obliquo ordine ſurgentium apparent gradus. Hoc argumento ductus Palmerius aliique viri docti, exiſtimarunt antiquas plurium ordinum triremes & ipſam quoque Philopatoris navem, eadem ratione ad quadraginta remorum excreviſſe ordines, unde quam multa, quæ fieri nequeant, conſequantur, jam ante monuimus. Ego vero nullas unquam naves fuiſſe exiſtimo, quæ plures quam ſeptem remorum habuerint ordines. Sic quoque ſenſiſſe videtur Pollux, cujus verba, quæ vulgo male ſe habent, ad fidem optimi noſtri libri emendata non pigebit adſcribere. Ἡ δὲ παρὰ τοὺς θρανίτας ὁδὸς, πάροδος, παράθρανος· ὑπὸ δὲ τὴν στεῖραν ἑκατέρωθεν παρατεινόμενοι τρόποι, πρῶτος καὶ δεύτερος ὁ καὶ θαλάμιος· ἑπτὰ δ' ἐνίοτε ἀνίσταται ἡ τριήρης, ὧν ἕκαστος κατὰ τάξιν καλεῖται πρῶτος βόλος καὶ δεύτερος καὶ ἐφεξῆς.

Ut

Ut vero cognoſcamus ne immenſam quidem illam Philopatoris molem pluribus quam ſeptem inſtructam fuiſſe remorum ordinibus, pauca de diverſis remigum dicemus intervallis.

In hodiernis itaque Liburnicis ſcalmi & remigum juga, ſi quando minimum tribus, cum vero plurimum, quatuor à ſe invicem diſtant pedibus. Ferdinandus tamen Oliverius Luſitanus, vir nauticæ peritiſſimus, affirmat ſufficere unam goam, ſeu pedes duos cum ſemiſſe, quantum nempe remigis corpus & extenta brachia & crura ſibi vindicant. Quamvis enim inſtante portiſculo & fervente lato, ut vocant, remigio, remus & corpus remigis duplum percurrant ſpatium, & plus quam quinque pedum intercipiant intervallum; nihil tamen hoc officit, cum & procumbentes in priori, & decumbentes in ſequenti jugo remiges hoc concedant ſpatium. Quia tamen nimiam remigum conſtipationem viroſus pœdor & ſepe peſtis conſequitur, prudentibus ſemper placuit trierarchis, ut non quidem ipſa juga, ſed quod inter ſingula juga intercedit ſpatium, majus aliquanto habeat laxamentum.

In antiquis vero triremibus non eadem ſemper ratione conſideranda ſunt remigum intervalla. Nam ſi in directum & ad perpendiculum ſibi invicem imminerent remi, ſufficiebat ſpatium trium pedum aut etiam duorum ſemis, quo remiges à remigibus diſtinguerentur. At vero ſi obliquo clivo remorum ſurgerent ordines, ſeptem minimum pedibus ejuſdem ordinis remiges à ſe invicem aberant. Fieri hoc non potuit in octere Pontica, quam deſcribit Memnon, in cujus ſingulis ordinibus centum fuiſſe affirmat remiges. Nam ſi illis intervallum ſeptem pedum tribuas, habebis navem longam pedibus ſeptingentis etiam abſque prora & puppi, latam vero pedes plus minus centum, neque enim alias mari ferendo fuiſſet idonea. Clare hinc conficias unico tantum navem hanc inſtructam fuiſſe remorum ordine & ſingulis remis octonos adſidiſſe remiges. Aut ſi tres remo-

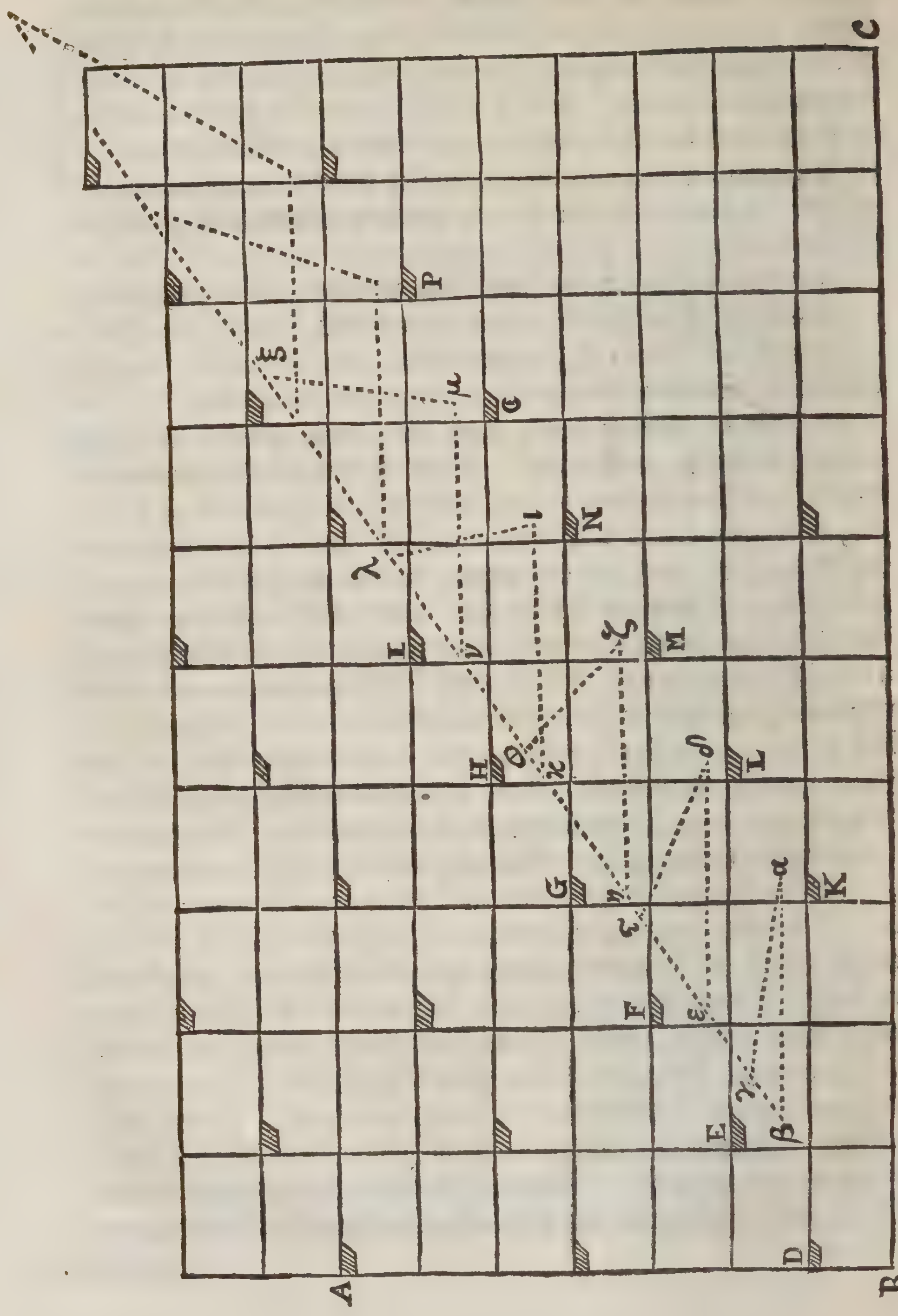
rum

rum fuere ordines, ita eos numerandos eſſe, ut primum ordinem conſtituat remus thalamiticus; ſecundum, tertium & quartum ordinem zygitarum remus; reliquos quatuor remus thranitarum. Sic quoque immenſæ propemodum magnitudinis habebis navem, non tamen longiorem trecentis & quinquaginta pedibus, & forſan trecentorum tantum, ſi actiori aliquanto quam trium pedum intervallo remiges conſtrinxeris.

Nec tamen propterea opus fuit, ut remiges magno ſupra verticem diſtarent ſpatio, cum in tam vaſta navi & quadraginta fere pedes lata, ſatis fuerit loci, ut ſine fori diſpendio vel hac vel ſimili ratione collocari remiges potuerint.

At vero in Philopatoris navi, fieri non potuit ut talis remorum fuerit collocatio. Nam ſi trium tantummodo pedum ejuſdem ordinis remos interceſſiſſet ſpatium τὸ ἔγκωπον, ſive pars remis deſtinata non niſi centum in tanta navi occupaſſet cubitos, vacuumque remis reliquum centum octoginta cubitorum fuiſſet ſpatium. Atqui in omnibus navigiis quæ remis aguntur, plus quam tres quartæ partes à remigibus tenentur, in hac vero Philopatoris navi ſextam tantum longitudinis partem remis fuiſſe vacuam ſic conficio. Ex Athenæo conſtat quinquaginta tantum remiges in ſingulis ſediſſe ordinibus. Inde facile colligas remiges iſtos per obliqua parallelogramma fuiſſe diſpoſitos. Monuimus vero ſupremos remorum ſcalmos non plus quam novem à ſuperficie maris abfuiſſe pedibus. Quæritur jam cujus formæ & longitudinis iſta fuerint parallelogramma. Si brevia nimis fuiſſe exiſtimemus, pauciores habebimus remorum ordines, & multa relinquentur loca vacua: ſi vero admodum fiant longa, tanto erunt anguſtiora remigum intervalla, quanto longiora fiant parallelogramma, fietque ut remi in ſcamna & ſcabella remigum impingant. Ut itaque juſtam habeamus menſuram, ſit in figura ſequenti A B ſpatium novem pedum. Videamus quot ſedilia nautica locus iſte capiat. In hodiurnis Liburnicis ſingulis ſedibus vulgo

tribuunt

A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
P
α
β
γ
δ
ε
ζ
η
θ
κ
λ
μ
ν
ξ

tribuunt altitudinem pedis & dextantis, ſive unciarum XXII. Altius enim ſi ſedeant remiges, ſtant potius quam ſedent, & laborioſe ſurgunt, ſi depreſſiora fuerint ſedilia. Et nos iſtam ſequamur menſuram, ſed ea ratione, ut ſcabella, quibus ſuperiorum remigum innituntur pedes, quatuor unciis ſint depreſſiora ſedilibus, ita ut intervallum altitudinis inter ſingula ſedilia ſit unius cubiti, ſpatiumque novem pedum ſex contineat ſedilia.

Promoveantur jam in directum ſedilia eatenus donec ſecundi jugi remex ſedens in E planta pedis ſui contingat ſcabellum ſubjectum ſedili inferioris remigis ad D, & ſimiliter remex occupans ſedile F, contingat ſcabellum ſuppactum ſedili E, & ſic porro in G, H, I.

Satis hinc colligas in hac obliqua remigum callocatione juſtum quod ſingula juga intercedere debeat intervallum duorum eſſe pedum & trientis, ita ut ſpatium D K, quod baſin parallelogrammi conſtituit, ſeptem minimum abſumat pedes. Idem tamen ſic quoque efficias, ſedili remigis vulgo tribuitur latitudo ſemipedis; cui ſi addas ſpatium ſcabelli, habebis pedem integrum. Remus fervente remigio ad tres excurrit cubitos in directum. Remigis pectus novem occupat uncias, & totidem ſuperioris remigis genua ultra ſedile prominentia, quæ ſimul juncta pedes conficiunt ſeptem.

Sed & ipſe remorum motus manifeſte evincit, non poſſe iſtos arctiori quam iſtoc includi ſpatio. Verum cum haud parva occurrat difficultas in explicanda ratione, qua tot remorum ordines ſubſiſtere potuerint, adeoque non defuerint jam à ducentis pene annis, qui fabuloſum eſſe exiſtimarint, quidquid veteres de multiplici iſtoc remorum ſive obliquo, ſive erecto conſurgentium providere ordine; non inutilem, ut ſpero, præſtabimus operam, ſi curſus & recurſus remorum in ſingulis perſequamur ordinibus, ut perſpecto & ſublato eo, in quem multi impegere ſcopulo, commoda triremibus ſuccedat navigatio.

In eo itaque quod hic exhibemus diagrammate inferioris ordinis remex reclinatus ſedens in κ promoveat remum à pectore α verſus β. Moveatur deinceps à β verſus γ, ubi mare ſubeat, cujus ſuperficiem ponamus eſſe B C. Uno nempe cubito, aut ſi mavis duobus pedibus, depreſſius eſt mare ſcalmo inferioris remigis. A γ deinceps reducatur remus ad α. Planum eſt ſpatium hoc abunde ſufficere ad pulſandum fortiter mare.

Secundi ordinis remex ſedens in L promoveat remum à δ verſus ε, & inde uſque ad ϛ, ubi demum remus ſubibit mare. Et hic quoque in reducendo ad pectus remo, ictum poteſt infligere ſufficientem.

At vero tertii ordinis remex ſedens in M, & ducens remum à ζ verſus η, & inde ad θ, ubi demum remus ad juſtam menſuram ſubibit mare, & ipſe quoque validum ſatis in reducendo remo à θ verſus ζ infliget ictum.

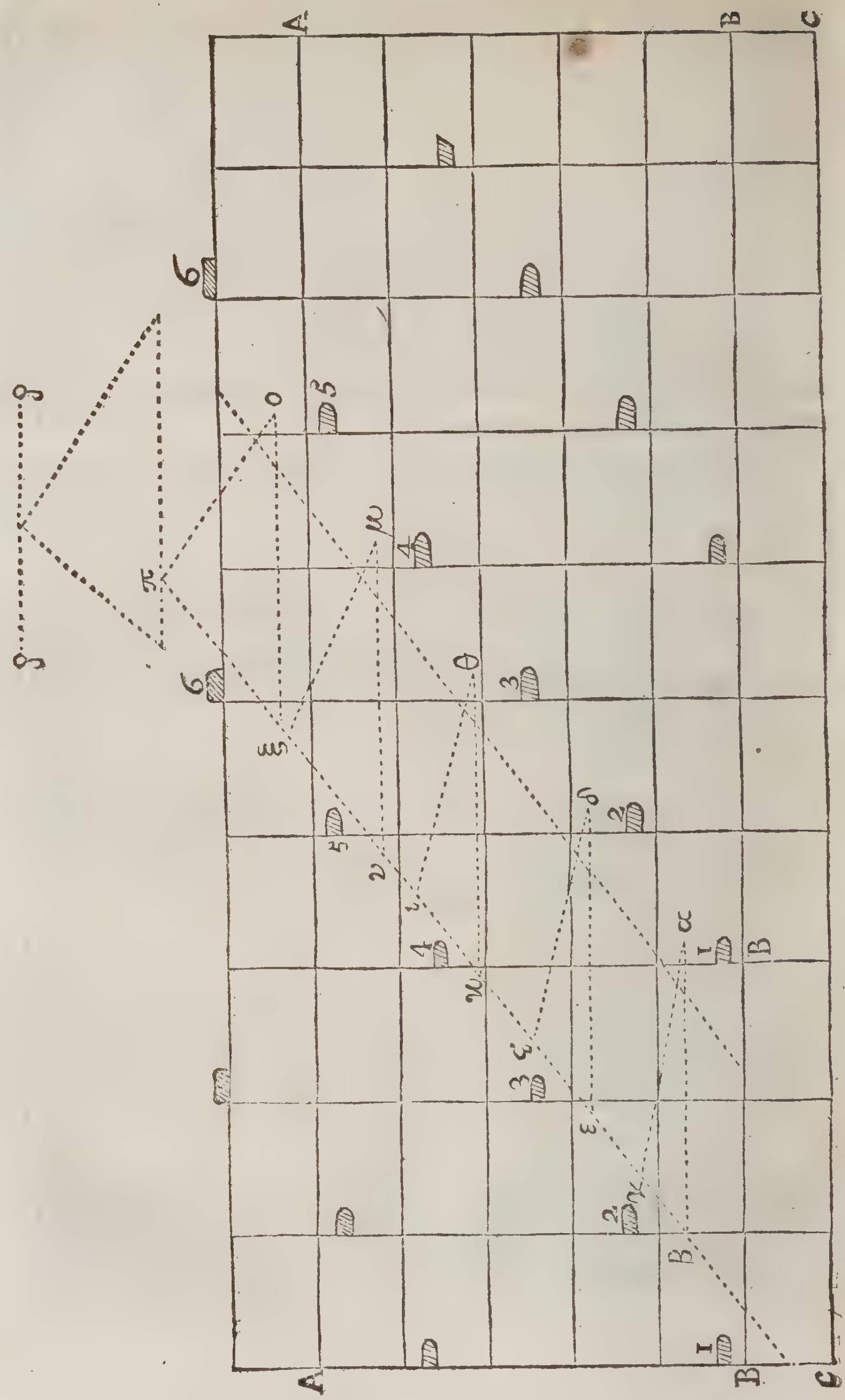
Quartus autem remex ſedens in N; eſt fere inutilis, cum immerſio remi, niſi ſimul ſubſequatur ictus, retardet potius quam promoveat navem, Planum quippe eſt, cum remus ducitur ab ι ad κ, & inde adſcendat ad λ, ubi demum ſubibit aquas, non poſſe,quando ab λ ad ι revertitur, ullam fieri percuſſionem commodam.

Quintus remex ſedens in ο, cum promovet remum ab μ ad ν, prorſus erit damnoſus. Quippe ſi promoveat & attollat remum uſque ad ξ, ubi demum occurret mari, ictum infliget averſum, & tam in promovendo, quam reducendo remo, retardabit navigium.

Si quis ſuperiores perſequatur remiges, tanto ſemper major occurret difficultas, & abſurditas, quanto quis altius faciat aſcendere ſummum remi manubrium. Itaque miror Palmerii & aliorum imprudentiam exiſtimantium quadraginta ordinum, qua ipſi voluere ratione, poſſe ſubſiſtere remigium, cum à tertio remige omnes prorſus fiant inutiles & retardent potius quam promoveant curſum navigii. Nec quidquam proficiunt, cum non magnam remi

remi portionem intra ſcalmos exſtitiſſe affirmant, nam ne ſic quidem tollitur difficultas, & creſcit abſurditas cum tantas trabes ab uno regi potuiſſe contendunt homine, cum ne minuti quidem, ſi cum his comparentur, Liburnicarum remi, quidquam proſint, ſi unum tantummodo habeant rectorem, etiamſi duodecim à ſcalmo remotus ſedeat pedibus. Quod ſi idem non niſi uno à ſcalmo abeſſe fingatur pede duodecima tantum ipſi ſupererit potentiæ pars, ac vix latum unguem promovebit remum, cum ſit æterna lex ſtaticæ, ut unus homo viginti à ſcalmo remotus pedibus tantundem habeat potentiæ ac habeant viginti homines, qui uno tantum à ſcalmo abſint pede.

Cum itaque tot & tanta in aliorum paſſim occurrant ſcriptis non incommoda tantum, ſed & quæ talia ſint, ut prorſus fieri nequeant ipſa reclamante natura, noſtram nunc porponamus ſententiam, qua omnibus iſtis difficultatibus ex equo ſatisfiat. Sic ergo ſentio. Inferioribus tantum remis ſingulos aſſidiſſe remiges, cæterorum vero ordinum remos, quanto altiores eſſent, quantoque longius diſtarent à ſcalmis, tanto quoque pro ratione longitudinis à pluribus adminiſtratos fuiſſe rectoribus. Gradus & ordines decem, quindecim, viginti, triginta & quadraginta remigum, quos memorant veteres, non quærendos eſſe in totidem remorum ordinibus, ſed præcipue in ipſis remigum jugis ſeu ſedilibus, ad quæ per gradus aſcendebatur. Non enim ut fere ſemper fieri ſolet vulgo, mari parallela fuere remigum ſedilia, ſed ad legem fere tabulatorum navis depreſſiora prope ſcalmos, elevatiora vero in media fuere navi, ita ut qui in eodem jugo, medio eſſent propinqui foro, integro cubito eminerent, ſupra eos qui ſcalmis eſſent vicini. Hæc ſi admittantur, quod ſane æquum puto, omnia fluent feliciter nec quidquam ſupererit incommodi. Ut hoc planum fiat reſumamus præcedens Schema, ſed ad hanc legem reformatum, ut remigum ſedilia paulatim aſſurgant. Sit itaque ſuperficies maris C C. Scalmi primi remorum ordinis ſint ad B B, &

A
B
C
A
B
C

ſic porro uſque ad A A ubi ſunt ſcalmi ſexti remorum ordinis diſtantes à ſuperficie maris pedibus novem, ſinguli quippe ſcalmorum ordines ſingulis diſtant cubitis. Sit itaque inferior ſcalmus ad B, à quo abſit ſedile inferioris remigis pedibus quatuor, totidemq; unciis ipſo ſcalmo altius, ſingulis quippe pedibus, ſingulæ addendæ ſunt unciæ. Si itaque ab hoc remige, ſive Thalamita, ducatur remus ab α ad β, & inde aſcendat ad γ; ſufficienter aquam ſubibit.

Secundi ordinis remex ſupremus remotus à ſcalmo pedibus ſeptem, totidemque unciis ſupra ſcalmum elevato inſidens ſedili, movebit remum per δ, ε, ζ.

Tertius remex decem unciis elevatior ſuo ſcalmo, & remotus ab eodem pedibus decem, cum ducit remum deſcribet triangulum quale eſt θ, κ, ι.

Similiter quarti ordinis ſupremus remex uncia & integro pede altior ſedens ſuo ſcalmo, à quo remotus eſt pedibus tredecim, promovebit remum ab μ ad ν, & inde ad ξ, ubi ſufficienter mergitur.

Quinti ordinis, remex ſupremus, ſedecim pedibus remotus à ſcalmo, totidemque unciis altius habens ſedile, cum ducit remum ab o ad ξ, & inde ad π, & ipſe poteſt promovere navigium, reducendo fortiter remum à π ad o.

Sed & omnium quotquot ſub tranſtris agunt altiſſimi ſexti ordinis remiges, & ipſi quoque promovent navem. Horum ſupremus & proximus medio foro, remotus à ſcalmo pedibus novemdecim, totidemque unciis illo altius habens ſedile, commodius etiamnum quam quinti jugi remiges, quo velit poteſt ducere remum, cum nulla occurrant ſcabella & ſedilia, quæ curſum remi impediant, quem libere à quocunque quod contingere poſſit puncto, in altitudine ρ conſtituto, poteſt reducere.

Ex hoc porro & ex ſuperiori diagrammate manifeſte ſatis conficitur, remorum in continua ſerie ſurgentium ordines, vix poſſe ultra ſextum produci ordinem, non tantum quod

remigium ſit inutile, ſi à puncto quod vertici imminet, aut huic vicinum ſit, adducendi ſint remi; ſed & quod ipſa natura non permittat, ut remi ad majorem excreſcant longitudinem, & etiamſi permittat, regendo tamen non ſint futuri idonei.

Ut vero ſciamus quot juga, & quot in ſingulis jugis ſederint remiges, redeamus ad maximos remos, quorum longitudinem quinquaginta ſeptem pedum fuiſſe conſtat. Cum in omni remigio inter nauticæ peritos fere conveniat, ut tertia pars remi faciat interſcalmium, & nos hanc ſequamur legem & ponamus à ſcalmo uſque ad ſummum remi capulum interceſſiſſe ſpatium pedum novemdecim. Sed cum ſcalmi nomine vulgo cenſeatur tota coſtarum & tedæ latitudo, quæ in tanta navi minimum duorum eſſe debuit pedum, rectius integrum addemus cubitum, incipiendo ab epiſcalmio, puncto nempe ubi ſit decuſſatio.

Quæramus nunc quanta pars interſcalmii remigum fuerit vacua. Vulgo in Liburnicis ſeu Galeis, ſi interſcalmium fuerit ſeptemdecim ſpithamarum, decem cedunt ad capiendos quinque remiges, reliquum ſeptem ſynthamarum ſpatium vacat, cum experientia docuerit vanum eſſe remigum laborem, ſi nimium fuerint vicini ſcalmis. Olim in navigiis quæ uno tantum remorum eſſent inſtructæ ordine, eandem olim obſervatam fuiſſe legem ex Heſychio colligo. Ubi enim interpretatur Homericum iſtud Ἐφ' ἑπταπόδην, tranſtrum nempe, ſeu jugum ſeu ſcabellum ſeptem pedum, quod ſufficeret quinque remigibus, hoc quoque addit ἑπτὰ ἐπὶ δώδεκα, quia jugum ſeptem pedum requirit interſcalmium pedum duodecim. Septem vero ſpithamæ, ſeu ut vulgo loquuntur palmi majores, tribus tantum unciis excedunt pedes quinque.

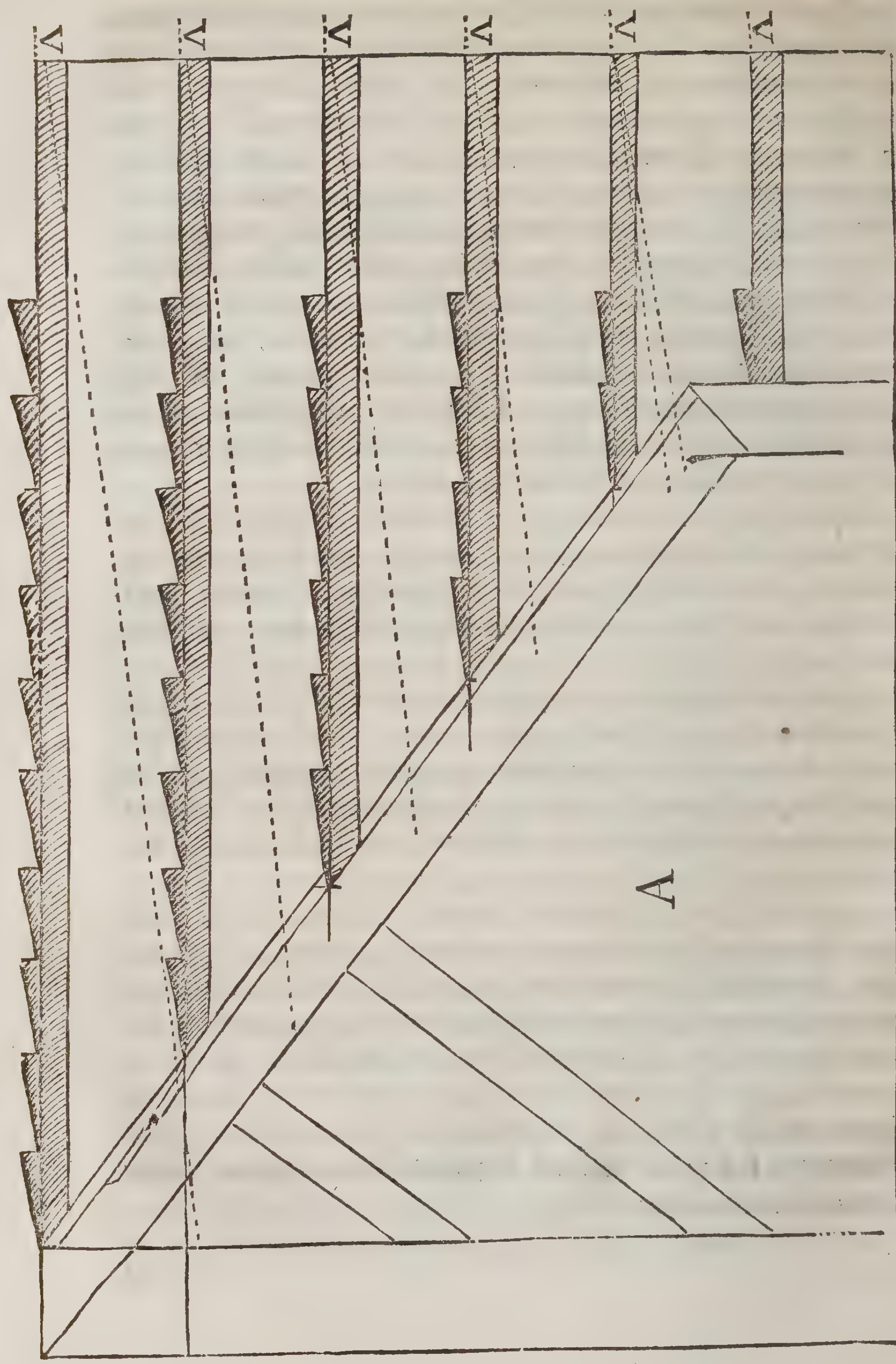
Cum vero in tam vaſtis remis ratio exigat majus intervallum, ponamus non quinque pedum, ſed quinque cubitorum fuiſſe ſpatium, quod infimos ejuſdem jugi remiges & epiſcalmia intercederet. Id ſi fiat ſupererunt pedes duodecim

duodecim ſemis, quod ſpatium decem continebit remiges, cum unicuique ſufficiant unciæ quindecim. Nimis longe à vero receſſit vir doctus cum ad explicanda & contrahenda brachia unicuique remigi vix duos ſufficere credit cubitos. In hodiernis Liburnicis cum laxe ſedent, unum quiſque remex occupat cubitum, ſed vero ſæpiſſime quindecim tantum uncias. Hanc nempe methodum obſervant remiges, ut dum unus ſublatis ſuperne cubitis, alius iiſdem dimiſſis brachia expandant & colligant. Multo etiamnum id commodius fit, quando ſedilia per gradus creſcunt. Seſquiunciæ enim diſcrimen multam confert facilitatem, ut alter alterius brachia vel ſubeat, vel ſuperet. Qui enim ſic jugati ſedent, attollunt brachium qua inferior aſſidet remex, dum alterum ſuperiori ſubmittunt remigi.

Siquis tamen majus aliquanto ſpatium ſingulis velit largiri remigibus, auferendum de vacante quod diximus intervallo, manente interim decem remigum numero, totidemque ſedilibus, ipſa mole & longitudine remi exigente hunc numerum.

In inferioribus quinque jugis non multum difficultatis, cum & remorum decreſcens proportio & ſedilium in unitatem deſinens ratio, numerum quoque remigum prodat manifeſte. Quo autem pacto diſpoſita fuere juga, ſchema quod addidimus declarabit. Priſmata adjecta ſingulis jugis, ne in tanta declivitate incommode ſedeant remiges, ſingula notant ſedilia. Inferior ordo unum tantum continet remigem, ſecundus duos, tertius quatuor, ſequens ſex, quintus octo, ſextus & ſupremus eorum, qui ſub tranſtris ſint, decem ut diximus exhibet remiges, ita ut in univerſum ſex iſtæc juga triginta & unum contineant ordines. Spatium vero ſub jugis, ſignatum litera A, deſtinatum fuiſſe diverſorum manſionibus & recondendo cibo nautico docet Athenæus; Καὶ χωρὶς ὑπὸ τὰ ζυγὰ πλῆθος ἀνθρώπων ἕτερον ἐπισιτισμοῦτο οὐκ ὀλίγον.

Cum

A

Cum vero non ad perpendiculum, ſed gradatim ſurgerent remigum juga, duplicemque hac ratione haberent obliquitatem, alteram ad longitudinem, alteram ad latitudinem navis porrectam; non obſcurum ſimilia quoque fuiſſe illa quæ juga ſuſtinerent tigna, decuſſata nempe, clathrata & introrſum vergentia.

Aliquid tamen inter juga & iſtæc tigna relictum fuiſſe exiſtimo ſpatii, per quod τοιχάρχαις, id eſt remigum in ſingulis lateribus ſedentium præfectis aditus ad juga pateret. Nec metuendum ne hac ratione medius navis forus nimis fiat anguſtus. Cum enim inter ſupremos remiges ſpatium pedum novemdecim ſuperſit, etiamſi duos cubitos tribuamus tignis utrinque ſuſtinentibus juga, & totidem obliquo τοιχάρχων adſignemus meatui, ſupererunt nihilominus pedes tredecim, quæ latitudo ſufficit, cum navis hæc tres foros habuerit, fueritque τριπάροδος, mediuſque forus viliorum tantum hominum uſibus fuerit deſtinatus.

Veniamus nunc ad ſeptimum remorum ordinem & ad illos qui ſupra tranſtra verſabantur remiges. Quamvis horum videri poſſit altior fuiſſe locus, quam illorum qui inferiores eſſent tranſtris, aliter tamen id ſeſe habet, cum ſexti & ſeptimi ordinis remi æqualiter à mari abfuerint, & utrorumque ſcalmi ejuſdem fuerint altitudinis. Ut hoc clarius intelligamus dicendum nonnihil de tranſtris & cataſtromate.

Tranſtra itaque ſunt tigna navium quæ à pariete in parietem porriguntur, ut interpretantur grammatici. Græcis θρᾶνος vel θρῆνυς, quod Heſychio eſt ἡ ἐν τῷ μέσῳ πλοίου σανὶς ἀπὸ τοίχου εἰς τοῖχον. In primitiva tamen ſignificatione tranſtra ſuperiorum remigum dicta fuere ſedilia, cum inferiorum quæ minus erant alta ζυγὰ vel juga dicerentur. Græci θράνους vocant ab inuſitato θρᾶν, ita ut θρᾶνος, θρῆνυς & θρόνος, ejuſdem videantur eſſe originis, Hinc θρανίζειν & θρανίσαι & ejecta more uſitato ſibilante litera, θρανῖται. Hinc quoque θράνιστρον, unde tranſtrum. pro

Q ſede

ſede ſublimiore. Quia vero iſta navium tigna & ſcabelli vicem præſtarent, & ſimul ſedem remigum ſuperſtructam haberent, hinc factum ut ipſa quoque tigna *θρᾶνοι* & tranſtra fuerint appellata. Tranſiit dein ad cæteros quoque architectos vocabulum, nam & ſuperiora tigna quæ ædificia continerent tranſtra à Latinis dicta fuiſſe & à Græcis *θράνυς*, docent Vitruvius & Pollux.

Servata itaque iſtac vocis acceptione tranſtra dicantur ea tigna, quæ non tantum à pariete ad parietem, ſed & longe extra navem utrinque procurrunt, quæque non tantum remigibus uſui ſint, quo longius abſint à ſcalmis, ſed & omninò neceſſaria ad continendam & roborandam navium longarum infirmitatem. Cum enim triremes & longæ naves vix ſeptimam & aliquando octavam tantum latæ fuerint longitudinis partem, qui fieri poſſit ut vel minimis pares fuerint tempeſtatibus, ſi eas hoc fulcro & munimento caruiſſe fingamus? Flumina & ſtagnantes ſemper aquæ iſtiuſmodi aliquando patiuntur navigia; ſed vero nemo prudens infirmis adeo lateribus præditas naves mari commiſerit, frangendas & lacerandas ad primam pelagi ſeditionem. Quamvis autem in antiquis nummis & marmoribus propter aſpectum adverſum non ſemper compareant iſtæ prominentiæ, comparent tamen in pluribus, & ſiquis vel primam quam Bayſius exhibuit conſulat figuram, deſinet dubitare, utpote in qua etiam cantherii ſeu mutuli projecturam iſtam ſuſtinentes manifeſte viſantur. Idem quoque colligi poteſt ex navi quam Archimedes conſtruxit, in qua ſtruppos & remorum ſcalmos convenienti ſpatio extra navis latera remotos fuiſſe teſtatur Athenæus; *Ὑπῆρχον δὲ καὶ τῶν τοίχων ἑκατέρωθεν πρόπτει περεωσμένοι διάστημα σύμμετρον ἔχοντες* & clarius poſtea; *Ἄτλαντές τε περιέτρεχον τὴν ναῦν ἐκτὸς ἑξαπήχεις, οἱ τοὺς ὄγκους ὑπειλήφεισαν τοὺς ἀνωτάτω καὶ τὸ τρίγλυφον, πάντες ἐν διαστήματι βεβῶτες.* Ut autem nunc, ita quoque olim prominens iſtud tabulatum prout vel proræ vel puppi eſſet vicinum alias aliaſque habuit appellationes. Vulgo quod puppi

vicinum

vicinum eſt jugum puppis, quod proræ, jugum proræ ſeu rembatam vocant Itali, Olim vero prominentes ad proram partes dictas fuiſſe maxillas ſeu alas teſtatur Pollux; τῆς δὲ πρώρας τὰ ἑκατέρωθεν καλοῦνται παρειαὶ καὶ πτερά. Quæ ad puppim vero περίτονα. Τὰ δὲ περὶ τὴν πρύμναν προύχοντα ξύλα περίτονα καλεῖται.. Hyginus in Aſtronomico ubi de Argo agit vocat rejectum, quod non erat mutandum. Architectis enim rejectus idem eſt quod projectus, projectura ſeu projectio, idemque omnino quod protectum, ſuggrunda, ἐκθέτης, ἐξώστης ſeu Menianum.

Extrema vero hujus projecturæ tigna velut aures prominentia dicebantur quoque ἐπωτίδες, quas ad puppim collocat Demetrius cubicularius, addens illis affixa fuiſſe gubernacula, quod nempe ipſa ſic jubente ratione, iſtic eſſent ſcalmi ſeu fulcimenta gubernaculorum. Thucydides tamen & vetuſtiores Græci longe illo certiores teſtes, epotidas ad proram collocant. Sed nihil obſtat quo minus utrumque verum ſit, & utraſque eas partes quæ vulgo dicuntur *giogo di proda* & *giogo di poppe*, dictas fuiſſe epotidas, ita tamen ut in potiori ſignificatu reſtrictum fuerit hoc vocabulum ad ſola ea tigna, quæ ad παρεξειρεσίαν prope ancoras prominerent. Ut enim nunc, ita quoque olim ex firmiſſimo & ſolidiſſimo tigna hæc conſtruebantur ligno. Itaque jubet Theophraſtus Hiſt. Plant. lib. V. cap. VIII. ut epotides & chelyſma, quod vulgo appellant *il ſperone*, fabricentur è fraxino, moro aut ulmo; τὸ δὲ χέλυσμα καὶ τὰς ἐπωτίδας μελίας καὶ συκαμίνου καὶ πτελέας· ἰσχυρὰ γὰρ δεῖ ταῦτ' εἶναι. Ea vero ratione firmas eſſe oportebat epotidas, ne remi detergerentur. In conflictibus enim, ut complura docent exempla, quatuor præcipue erant loca in quæ roſtra dirigebantur. Si enim naves eſſent ἀμφίπρωραι & adverſis concurrerent frontibus, duæ præcipue ad proram impetebantur epotides, ut nempe iis confractis & deterſis ſcalmis ceſſaret remigium: vel ſi circumveniretur navis, impetus à tergo in illas fiebat epotidas, quibus affixa erant gubernacula, ut & hac ratione

detergerentur remi & inutile rederetur navigium. Si quis veterum conſulat ſcriptorum loca, vix unquam alias triremium partes impetitas fuiſſe inveniet, niſi eas quas diximus, qua nempe ancoræ extarent, vel qua eſſent gubernacula. Itaque & apud Polybium lib. XVI, ubi vulgo legitur ὑπὸ τὰ βίαχα, omnino ſcribendum eſt ὑπὸ τὸ οἴακα. Porro hoc detergendi remos artificio hodiernæ diſtituuntur actuariæ, utpote quæ roſtris omnino careant.

Quod autem cataſtroma, σανίδωμα ſeu tabulatum attinet, id non una eademque ſemper accipitur ratione. Illud quidem conſtat tranſtris incubuiſſe tabulatum. Verum iſtud tabulatum non tota occupabat tranſtra, ſed media pars patebat, quam propterea ἀσάνιδον vocatam fuiſſe teſtatur Pollux, licet inepte vulgo legatur ἀσάνδιον. Idem quoque docet Demetrius Cubicularius; τὸ δὲ μέσον τῆς πρύμνης καὶ νεὼς μέχρι τῆς πρώρας ἀσάνιδον· τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τῶν τοίχων κατάστρωμα, κατάστρωμα λέγεται καὶ θρᾶνος καὶ σανιδώματα. Minime itaque dubitandum, quin in omnibus triremibus & actuariis mediæ ſemper partes fuerint apertæ. Ipſa quinetiam hoc exigit neceſſitas, neque enim fieri poſſit ut inopia reſpirationis non ſuffocetur tanta remigum multitudo, ſi perpetuo tecta tabulato delituiſſet in tenebris. Non autem ſolum tecta erat ea tranſtrorum pars quæ navi continebatur, ſed & longe extra navem uſque ad thranitarum ſcalmos excurrebant utrinque tabulata, incumbentia mutulis in quæ deſinebant tranſtra. Quod autem Thucydides pleraſque naves longas ante bella Perſica caruiſſe affirmat cataſtromate, id intelligendum de ea cataſtromatis parte quæ navi includebatur. Nam certe ne antiquiſſimas quidem Græcorum naves tranſtris & tabulato extra navem procurrente fuiſſe deſtitutas, vel ipſe ſatis docet Homerus. Sed & Eratoſthenes & alii recte Argo navi tribuunt cataſtroma. Nec ſane abſque eo conſtare poſſit longarum navium remigium. Itaque cum negat Thucydides cataſtromatis antiquas Græcorum naves fuiſſe tectas, id ita accipiendum, ac

ſi

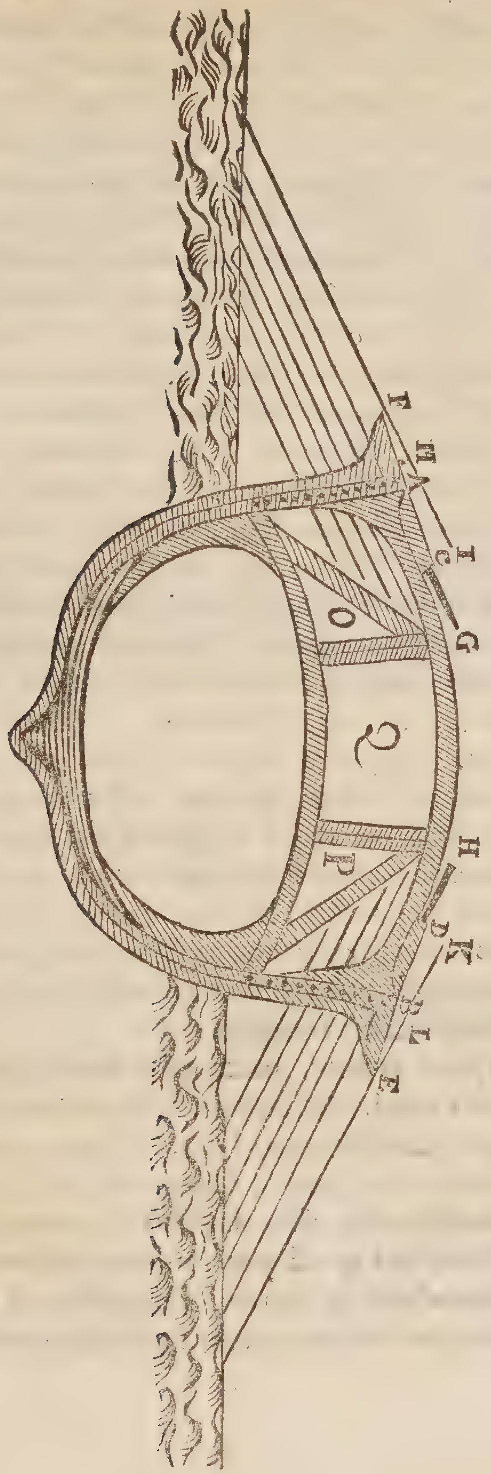
ſi dixiſſet, non conſtratas, ſed apertas fuiſſe omnes, quemadmodum ſunt hodiernæ Liburnicæ, ſeu galeæ, quæ licet & ipſæ ſint apertæ, habent tamen exterius cataſtroma, in cujus extrema projectura conſiſtunt milites, quemadmodum & olim. Ipſa hoc ſatis declarant Thucydidis verba, cum ſcribit ὄπω διὰ πάσης εἶχον κατεστρώματα. Et ſane ne piſcatorii quidem lembi, ſi pluribus eſſent inſtructi remigibus, carebant cataſtromatis, uti ex Alciphronis conſtat epiſtolis.

Tranſtris & coſtis navium conſerti erant mutili uſque ad ſcalmos porrecti. Ipſos autem mutulos ſuſtinebant atlantes ſeu telamones, quemadmodum in navi Hieronis affirmat Athenæus, addens eos fuiſſe ſex cubitorum, à ſummis videlicet ſcalmis uſque ad mare totum remigii ſpatium occupantes. Telamonum autem ſeu atlantum eadem eſt ratio, ac Cariatidum, erant enim ſtatuæ virorum ſeu mulierum, columnarum loco ſuſtinentium mutulos & coronas. Idem vero notat ἄτλας & τλάμων, pro quo telamonem dixere Latini, accipiunturque hæc vocabula pro quibuſvis ἀχθοφόροις & qualibet re onus aliquod ſuſtinente, ſive ſit homo, ſive animal, ſeu quodcunque aliud. Telamonis ſeu atlantis figuram exhibet Polletus in antiquitatibus Nemauſenſibus, quamvis ipſe perperam de mimo acceperit, quorum tamen non eſt munus onera geſtare. Caryatidis ſtatuam memini me olim vidiſſe inter marmora Arundelliana, mulieris nempe ſtolatæ, manibus poſt occiput reductis,& elevatis cubitis & ſubmiſſo nonnihil capite ſuſtinentis pondus. Architecti hodierni manibus brachiiſque demiſſis effingunt Caryatidas, quod tamen minime eſt concinnum.

Iſtiuſmodi tamen ſignis quo minus inſtructæ eſſe potuerint Philopatoris & Hieronis naves hæc obſtat ratio, quod ſcalmi non niſi duorum pedum & trientis à ſe invicem abfuerint intervallo, à quo auferendum illud, quod motu ſuo remi deſcribunt ſpatium, hoc vero licet prope ſcalmos ſit exiguum,

exiguum, eſt tamen iſtiuſmodi, ut vix quindecim unciarum relinquat locum telamonibus, qui pro ratione altitudinis plus quam duos pedes latitudinis exigunt: unde manifeſte conficitur, non fuiſſe ſigna perfecta, ſed mixti generis, quemadmodum hermæ, & qualia in antiquis marmoribus ſæpe occurrunt, capite quidem humano & ſublatis cubitis ſuſtinentia mutulos, ſed in quadratam deſinentia columellam, ſuperne latiorem quam ad imum ſcapum & mari vicinum fulcimentum. Iſtiuſmodi porro telamones Thucydides vocat ἀντηρίδας cum lib. VII. dicit Syracuſanos naves ſuas ita fabricaſſe, ut breves quidem, ſed ideo firmiores haberent proras; epotidas vero conſtruiſſe craſſas & ſolidas, eoque fortiores quod & intra & extra coſtas navium ſuppactæ illis eſſent ſex cubitorum anterides, ejuſdem nempe menſuræ atque fuere telamones ſeu anterides in ea de qua diximus Hieronis navi; καὶ τὰς πρώρας τῶν νεῶν ξυντεμόντες ἐς ἔλασσον, στεριφωτέρας ἐποίησαν, καὶ τὰς ἐπωτίδας ἐπέθεσαν ταῖς πρώραις παχείας, καὶ ἀντηρίδας ἀπ᾽ αὐτῶν ὑπέτειναν πρὸς τοὺς τείχους ὡς ἐπὶ ἓξ πήχεις ἐντός τε καὶ ἔξωθεν. Imprimis vero notandus eſt hic locus, quod & ex eo clare ſatis confici poſſit, thraniticorum remorum ſcalmos nunquam plus novem pedibus abfuiſſe ab aquæ ſuperficie, & pleraſque plurium remorum ordinibus inſtructas naves in hac conveniſſe menſura.

Redeamus nunc ad thranitarum remos, quorum ut diximus ſcalmi non erant altiores, quam fuere ſupremorum zygitarum ſcalmi. Sedebant nempe thranitæ in cataſtromate, non ſupra, ſed ad latus potius ſuperiorum zygitarum. Si enim tranſtra A B in medio patentia, nempe à C uſque D. Cataſtroma ſeu pars tranſtrorum tabulis utrinque conſtrata à D uſque ad E & à C uſque ad F protendebatur. Scalmus ſuperioris zygitarum remi ad A & B. Scalmi thranitarum remi ad F & E, æquali à maris ſuperficie intervallo diſtantes ac ſuperiorum zygitarum ſcalmi. Sed & ſumma manubria remi zygitarum in G, H, & thrani-

F
M
I
C
G
O
Q
H
P
D
K
B
L
E

thranitarum in I, K, æquali à mari aberant ſpatio, pedibus nempe tredecim ſemis. Eadem eſt ratio ſedilium ſubjecto-rum remo thranitico à K ad L & ab I ad M. Sed & quæ uſque ad ſcalmos ſuperſunt vacantia remigibus ſpatia cubitorum quinque ſeu pedum ſeptem ſemis, & illa quoque fuere æqualia.

Cum itaque ejuſdem molis & magnitudinis fuerint remi ſuperiorum zygitarum & thranitarum, ſupereſt ut totidem quoque his aſſidiſſe credamus remiges. Monuimus vero ſex remorum ordines, triginta & unum continuiſſe remigum ordines, incipiendo ab infimo thalamita, uſque ad ſupremum zygitam. Si ergo parem thranitarum addamus numerum habebimus in ſeptem jugis quadraginta & unum remiges, per gradus in totidem aſſurgentes ordines.

Jam vero cum ex Athenæo conſtet quinquaginta remos in porrectum habuiſſe iſtam Philopatoris navem, altitudo vero ſeptem fuerit remorum; clarum eſt trecentos & quinquaginta in unoquoque latere remos fuiſſe, ita ut ſeptingentorum navis hæc fuerit remorum. Sed vero cum ſeptem remorum juga, continuerint gradus, ſedilia & remiges quadraginta & unum, & hoc quoque patet in unoquoque latere fuiſſe remiges bis mille & quinquaginta, ita ut totum remigium fuerit centum ſupra quater mille remigum. Rotundo tamen numero dicta fuit τετταρακοντήρης ſeu quadraginta ordinum navis, cum unum & quadraginta contineret ordines. Hoc confirmat Athenæus, cum plures quam quater mille in ea fuiſſe ſcribit remiges.

Tranſtra quod attinet, inter quæ movebantur ſuperiorum zygitarum remi, illa ſeptem à ſe invicem abfuiſſe pedibus, ex iis quæ jam diximus, ſatis, ut puto manifeſte poteſt colligi. Monuimus quoque ſpatia ſubjecta remigibus in O & P, deſtinata fuiſſe cibo nautico & multis aliis uſibus. Forum medium, ad quod per multos deſcendebatur gradus, quemadmodum & in navi Hieronis, eſt Q. Reliqui duo fori, cujus partem occupabant thranitæ protendebantur à ſcal-

à ſcalmis thranitarum, uſque ad navis coſtas. Quia tamen propter occurſum thraniticorum remorum incommodus iſtic eſſet tranſitus, alii utrinque ſuperſtruebantur fori, quorum licet non meminerit Athenæus, meminit tamen Plutarchus in vita Demetrii, cum diſtinguit cataſtroma à foris, & dicit tria fere armatorum militum millia collocata fuiſſe ἐπί τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος. Superiores hos foros Græci antiquiores appellarunt ἐπηγκενίδας, recentiores κατα-πατητὸν, quod militum & tranſeuntium eſſent velut ſolum, pari ratione ac πέλμα vocabatur ea cataſtromatis pars, in qua inferiores conſiſtebant milites.

Quam autem alte navis hæc mare ſubierit licet certo affirmari non poſſit, minimum tamen ad viginti pedes infra maris ſuperficiem fuiſſe depreſſam ex eo confici poteſt, quod utique profundius aquam ſubierit, quam Hieronis navis, longe illa minor, quam tamen non capiebat portus Syracuſanorum, magnarum alias navium capax. Reliqua quæ ad hujus navis pertinent deſcriptionem, ex Athenæo per me licet ut unuſquiſpue pro ſuo colligat captu, nobis enim ea dixiſſe ſufficiat, quæ ad cognoſcendos remigum ordines præcipue faciunt, unde & quid de omnium triremium & plurium ordinum remigio ſentiendum ſit certius aliquid in poſterum ſtatuere poſſimus. Quia tamen non deſunt viri docti, qui non obſtante ea quæ conſequitur abſurditate, ſi tantæ molis remos ſingulis regendos permittamus remigibus; mordicus nihilominus ſuam tuentur ſententiam; operæ pretium fuerit eorum excutere argumenta & videre ecquid iis ſubſit ſolidi.

Quod itaque urgent thraniticos remos à ſingulis rectos fuiſſe thranitis, ideoque majus meruiſſe ſtipendium quam thalamitas, qui brevioribus utebantur remis, in eo omnino fallit illos ratio. Non enim ideo major thranitarum erat merces, quod graviores tractarent remos, hunc enim laborem plures inter ſeſe partiebantur; ſed quod in reducendo ſupra caput remo ſurgere cogerentur, & non ſedentes

tantum,ſed & ſtantes remigarent; quod non faciebant thalamitæ, qui ſedilibus ſuis ſemper erant affixi. Quamvis itaque plures eundem ducerent remum, quia tamen laborioſius erat eorum remigium, ideo ὀρθιοκῶποι dicti. Heſychius; Ὀρθιοκῶπους, ἐξορθουμένους ἐν τῷ ἐρέσσειν ἐπιπόνως. Pari ratione & νόμος ὄρθιος ἐπίπονος dicitur quod à ſtantibus ſublatiſſima caneretur voce.

Cum vero negant apud ullum veterem ſcriptorem occurrere mentionem remorum, qui à pluribus ducerentur remigibus; & tum quoque non recte ſentiunt. Fefellit nempe eos quod neſcierint vocem remi apud Græcos & Latinos, non tantum accipi pro inſtrumento, quod tractant remiges, ſed quemadmodum navigium & pro navi & pro ipſa ſumitur navigatione, ita quoque remos poni non tantum pro remigio, ſed & pro ipſis remigibus. Itaque apud Ciceronem V. in Verrem cum dicit Syracuſanos piratarum multitudinem conjeciſſe ex ipſo navigio, *quod erat factum ſex remorum numero*, vix aliter interpretari poſſis, quam de ſex remigum ad eundem remum ſedentium ordine. Cum enim myoparones & cætera navigia piratica fuerint humilia & prorſus ſimilia hodiernis galeis, abſurdum omnino fuerit de ſex remorum ordinibus in altum creſcentibus locum hunc exponere, neque enim ſolent ad pompam ſuas exſtruere naves piratæ. Quod ſi ſex tantum navem hanc inſtructam fuiſſe credamus remis, multo etiamnum hoc abſurdius, & inde paucitatem potius quam multitudinem piratarum collegiſſent Syracuſani. Supereſt itaque ut de ſex remigibus eundem regentibus remum locum hunc intelligamus. Quod ſiquis miretur ſex remorum à Cicerone dici navigium quod ſex remigum contineret ordines, idem & jam miretur licet, quod triremis & quadriremis & plurium ordinum naves, nomen à totidem acceperint remis.

Hujus porro vocabuli in hoc ſignificatu ignoratio, fecit quoque ut non intelligatur locus Manilii lib. V, cum dicit illum qui ſub Delphino naſcatur fore natatorem inſignem,

futu-

futurumque ut ſit *Portuno remus in ipſo.* Quemadmodum vero hoc loco remum poſuit pro remige, ita libro primo remigem poſuit pro remigio, *& vagus in cæcum penetravit remige Pontum.* Sic enim habent optima exemplaria, quæ perperam mutata ſunt à viris doctis. Recte itaque in optimis gloſſis legas; *Remix*, κωπηλασία. Eadem quoque ratione accipienda ſunt alia quæ apud ſcriptores paſſim occurrunt loca, uti cum apud Livium lib. XXXIII memoratur navis Philippi regis, *quam ſedecim verſus remorum agebant.* Cum enim natura, ut jam oſtendimus, non patiatur ut tot remorum verſus, vel obliquo, vel erecto ordine invicem ſibi ſuperſtruantur, clarum eſt & hic quoque remos poni pro remigibus, & proinde locum hunc ita accipiendum, ac ſi dixiſſet, remos ſexdecim continuiſſe verſus ſeu ordines, cum vocibus iſtis promiſcue utantur ſcriptores. Quandoquidem in magnis navibus plures ſemper ſunt remiges, quam remi credibile eſt navem hanc non niſi quatuor habuiſſe remorum ordines, ita ut inferiores remi unum, ſecundi tres, tertii quinque, ſupremi ſeptem habuerint remiges. Verum hæc incerta.

Locus Flori ubi dicit Antonii naves à Senis ad novenos excreviſſe remorum ordines, eadem accipiendus eſt ratione, ut nempe per ordines remorum notentur ordines remigum, remis vel ſingulis, vel pluribus aſſidentium. Ut enim novem remorum fiat ſuperſtructio, id fieri non poteſt, & licet fingamus fieri poſſe, inutilis tamen futurus eſt tantus apparatus. Non me fugit ita interpretatos eſſe viros doctos locum Pauſaniæ in Atticis, cum ſcribit nullum ſe majus vidiſſe navigium eo quod eſſet in Delo, utpote quod à cataſtromate ad novem porrigeretur remiges, τὸ δὲ ἐν Δήλῳ πλοῖον οὐδένα πω νικήσαντα οἶδα καθῆκον εἰς ἐννέα ἐρέτας ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων. Sed qui altitudines metiuntur, non à ſummo, ſed ab imo incipiunt. Itaque reponendum cenſeo ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων. Superiores nempe thranitarum remi novum continebant remiges. Hic eſt ſecundum Vitruvium

legitimus modus colligendi menſuram navium, ex numero enim remigum qui ſuperiores regerent remos, cognoſcitur quoque menſura interſcalmii. Ejuſdem itaque menſuræ Deliacum iſtud poſſit videri navigium, ac maximæ in claſſe Antonii fuere naves, ſi verum ſit ſuperiores remos novem fuiſſe ordinum. Plutarchus tamen & Dion etiam decem ordinum naves Antonium habuiſſe ſcribunt. Verum cum non conſtet quanta fuerit remorum longitudo in his navibus, unde ipſarum menſuram & numerum remigum poſſimus colligere, intempeſtivum quoque eſt velle divinare, quot in his navibus fuerint remorum ordines, & quot ſingulis remis aſſiderint remiges. Certius aliquid poſſimus affirmare de navibus Cæſaris Auguſti, quæ aut omnes, aut certe pars major fuere Liburnicæ, quarum minimi remi erant trium, maximi ſex ordinum. Ut vero hæc planiora fiant, non inutile erit, ſi de Liburnicarum ſtructura nonnihil dicamus.

Licet antiquiſſimis temporibus ejuſdem fere ac Liburnicæ conditionis conſtructæ fuerint naves, ſiquidem myoparones & cætera piratica navigia quoad remigium prorſus his fuere ſimilia, niſi quod bello minus eſſent idonea, utpote aperta & roſtris ut plurimum deſtituta; ignotum tamen fere fuit Liburnicarum nomen uſque ad Auguſtum Cæſarem, à cujus demum temporibus propter inſignem bello Actiaco navatam operam, tantam obtinuere claritatem, ut præter Liburnicas vix alias bellicis uſibus deſtinatas fuiſſe communi omnium fere ſcriptorum conſtet ſuffragio.

Fabricam earum multum à triremibus diſcrepaſſe docet Suidas. Nempe cum pluribus triremes aſſurgerent remis, quorum alii aliis eſſent altiores; & experientia nihilominus doceret iſtam remorum altitudinem haud parum officere celeritati navium, ſimulque obſervarent, quanto vicinius mari eſſet remigium, tanto velocius moveri navigia: illud jam olim commenti ſunt, ut miſſis pluribus iſtis thalamitarum, zygitarum & thranitarum ordinibus, ad unum eundemque remiges omnes redi-

gerentur.

gerentur remum, illum quidem longe majorem, quam ſint remi inferiorum ordinum in triremibus, ſed longe minorem remo thranitarum, qui ut plurimum ſtantes remigabant. Verum hæc de illis Liburnicis accipi velim, quas Vegetius idoneæ vocat menſuræ, quarum remi à tribus, quatuor aut quinque agebantur remigibus, quales hoc quoque tempore juſtæ menſuræ vocantur Liburnicæ. Nam quod minutas attinet, quarum remi à ſingulis pulſabantur remigibus, aut etiam illas, quæ plures quam quinos in ſingulis remis haberent ordines; quantæ menſuræ remos habuerint, vel ipſe remigum ſatis poſſit docere numerus. Cum vero omnium Liburnicarum, quotquot unquam exſtructæ ſunt, aut etiam exſtrui poſſint, maxima fuerit illa Caligulæ, quam ideo δεκήρη vocat Suetonius, quod in ſingulis remis denos haberet remigum ordines, neceſſum eſt ut ejuſdem illi atque in navi Philopatoris fuerint magnitudinis. Pro ratione Liburnicarum, quæ multum deſcrepat ab illa triremium, inſtructa fuit hæc navis remis octoginta ab uno quoque latere, remigibus vero in univerſum mille ſexcentis. Illa tamen remorum & remigum paucitas, ſi cum Philopatoris nave comparetur; nihil obeſt quo minus etiam celerius moveri potuerit illa altera, neque enim quicquam magis obeſt navium progreſſui, quam altitudo remigii, cum non poſſit valida fieri percuſſio, quando alte ſupra caput elevantur remi.

Liburnica etiam fuit illa Caii principis quinqueremis quam memorat Plinius ubi de echeneide agit, quam quadringintos dicit habuiſſe remiges. Quadraginta nempe in unoquoque latere erant remi, & ſinguli à quinis regebantur remigibus.

Quod autem hæc Liburnica porrectius habuerit remigium, quam hoc tempore ſoleant habere Galeaſſæ, ſeu conſtratæ Liburnæ, quæ quamvis ſex aut etiam plures ad ſingulos remos habeant remigum ordines, non pluribus tamen quam triginta utrinque inſtructæ ſunt remis; inde apparet

vel

vel multo latiorem in hac navi fuiſſe medium forum, vel juga remigum multo fuiſſe arctiori compreſſa ſpatio, quam noſtra ætate fieri ſoleat. Ego utrumque verum eſſe exiſtimo.

Quas vero Vegetius deſcribit Liburnicas, illas fuiſſe uno remorum inſtructas ordine, ſed tamen plures habuiſſe remigum gradus eundem ducentium remum, id vel exinde confici poteſt, quod jamdiu ante Vegetii ætatem uſus & fabrica triremium ceſſarit. Zozimus enim fere æqualis Vegetio, cum hic ſub Valentiano, alter vero ſub Theodoſio juniore floruerit, affirmat jam à longo tempore deſiiſſe uſum triremium, neſcirique earum fabricam, licet eam tradidiſſet Polybius. Verba ejus hæc ſunt lib. V. Δοκοῦσι δέ πως τὰ πλοῖα ταῦτα ταχυναυτεῖσθαι πεντηκοντόρων οὐχ ἧττον, κατὰ πολὺ τῶν τριηρικῶν ἐλαττούμενα, πλείστοις ἔτεσι τῆς τούτων ἐκλιπούσης δημιουργίας, εἰ καὶ Πολύβιος ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθεσθαί πως ἔδοξε τῶν ἑξηρικῶν πλοίων τὰ μέτρα. Addit Vegetius Romanos artem texendi Liburnicas accepiſſe à Jadertinis Liburnis. Quod eo magis notandum, quod ab iiſdem Jadertinis conſtruendarum harum navium rationem dedicerint quoque Veneti. Quam crebra cum Jadertinis geſſerint bella, notum eſt ex eorum hiſtoriis. Nec Adriatico tantum, ſed & toto Mediterraneo mari quaſi per continuam ſucceſſionem manſit illa Liburnicarum fabrica qualis ſub Cæſare & Auguſto maxime commendata fuit. Florentibus vero Venetorum rebus quantæ fuerint horum Liburnicæ ſeu galeæ, ut vulgo vocantur, vel exinde conjicias, quod in illorum commentariis nauticis memorentur etiam naves quæ à mille aggerentur remigibus. Sed & conſtratæ & caſtellis erant munitæ. Harum veſtigia in hodiernis etiamnum ſuperſunt Galeaſſis, quæ & ipſæ conſtratæ ſunt & caſtella ſuſtinent lignea, ut minime dubitandum, quin ut Galea eſt Liburnica aperta, ita Galeaſſa tecta & conſtrata ſit Liburnica. Itaque miror Photium Venetos appellaſſe κονδοστόλους, acſi claſſes ipſorum contitiſſent ex gondolis, omnium fere navigi-

navigiorum minutiſſimis. Verba ejus in Lexico hæc ſunt; *Βενετικὸς ἄγαν γλύφος, ἀφυκτοτραγόπους τρυχηνόθριξ, κονδόσολος, ὀλιγάληθος, ἀπλησίαστος χριστιανοῖς, οὐκ ἔχων βάσιν ἐν γῇ διάγειν, ἀλλ' οἰκῶν ἐν βορβόρῳ θαλάσσης· ἐκεῖσε κακῶς τὸν βίον ἔχει.*

Quod autem Zozimus, in iis quæ paulo ante adduximus verbis, ſcribit Liburnicas celeritate ceſſiſſe triremibus, in eo omnino falli eum certo ſcimus. Fuere & in Antonii claſſe triremes, ſed omnium ſcriptorum conſenſu ſola Liburnicarum celeritate victoriam retulit Auguſtus. Itaque recte de iis Suidas *τὸ τάχος αὐτῶν ἄπιστον.* Nullum apud antiquos vel triremis vel cujuſcunque navigii habemus exemplum, quod velis remiſque & ſtridentibus ſimul à puppi impulſum ventis, plus quam mille ducenta uno die confecerit ſtadia. Et tamen cum hoc affirmat Ariſtides, de Liburnica poſſit videri locutus. Artemidorus ſummam navis celeritatem vocat, ſi diei ſpatio nongenta abſolvat ſtadia. Antiquiores Græci longe etiamnum minus dixere. At vero multo velocius noſtræ ætatis aguntur Liburnicæ, quæ ſpatio unius diei mille & quadringenta percurrunt ſtadia. Sæpe contingit ut Neapolitano portu ſolventes Liburnicæ octodecim vel etiam ſeptendecim horarum ſpatio Panormam adeant. Quin & unico die confeciſſe totum iſtud, quod Genuam & Maſſiliam interjacet, mare, à fide dignis accepi. Verum potuit adjumento eſſe qui à Genua in Galliam tendentibus favet plerunque æſtus, quem licet non magnum hoc loco, libens tamen excluſerim, cum ſciam æſtus beneficio etiam in hoc noſtro Thameſi duabus horis triginta paſſuum millia minutis confici actuariis, & plura etiamnum ſicubi æſtus ſit faventior. Ut itaque comparatio poſſit inſtitui inter ſummam Liburnicarum & triremium antiquarum celeritatem, inquirendum eſt, quantus ſit aut fuerit in mari tranquillo ad ſingulos remorum motus utrarumque progreſſus.

In hodiernis Liburnicis cum inſtante portiſculo maxime fervet latum ut vocant remigium, ad ſingulos remorum ductus præterit Liburnica ſeptem remigum juga, ſive ut vulgo loquuntur *ſette bancate*, id eſt ſeptem remigum ſedilia. Cum vero remigum juga diſtent ſpithamis quinque ſemis, ſive pedibus quatuor & ſeſquiuncia, clarum eſt hodiernas Liburnicas ad ſingulos remorum miſſus progredi pedes viginti octo & uncias decem ſemis.

Triremium vero maximus erat progreſſus cum celeuſtes vel portiſculus indiceret πίτυλον, ſeu remigium ἐφ' ἕνδεκα κώπαις. Hujus celeuſmatis non uno loco apud Grammaticos fit mentio. Deſumptum nempe ex illo Ariſtophanis in equitibus; Ἄιρεσθ' αὐτοῦ πολὺ τὸ ῥόθιον, παραπέμψατ' ἐφ' ἕνδεκα κώπαις. Cum pitylus ederetur naves dicebantur ῥοθιάζειν. Unde idem Ariſtophanes in Babyloniis apud Suidam; Ναῦς ὅταν ἐκ πιτύλων ῥοθιάζει σώφρονι κόσμῳ. Eſt vero pitylus ſputum ſeu ſpuma maris quæ ex vehementi remorum percuſſione oritur, tranſlate vero pro ipſo ſono, quem iſta facit percuſſio. Inde eſt quod in Argo Navi apud Hyginum in Mythologicis Hercules & Idas ad pitylum ſediſſe dicuntur, qui velut robuſtiores, cæteros in edendo pitylo præirent. Porro ex hoc celeuſmate cum portiſculus imperaret remigium undecim remorum, apparet quantum in ſingulis remorum miſſibus profecerint triremes. Cum enim ex iis quæ jam diximus ſatis niſi fallor clare colligi poſſit, in triremium & plurium remorum oblique ſurgentium ordinibus ſpatium quod ſingulos intercederet remos fuerit pedum duorum & unciarum quatuor; hoc quoque conficitur, undecim remorum intervallum, addito etiam ſpatio quod undecimum & duodecimum remum interjacet, continere pedes viginti quinque & uncias octo. Atqui Liburnicæ, ut diximus, conficiunt pedes viginti octo & uncias decem ſemis. Tanto ergo Liburnicæ celerius moventur triremibus.

Multum

Multum ab hac celeritate abſunt naves onerariæ ſeu rotundæ, quæ vento & ſolis promoventur velis, quarum maximam celeritatem, ſi exigas ad celeritatem actuariarum, quæ & velis & remis ſimul aguntur, invenies eas tertia fere parte tardius moveri. Quotidianis experimentis conſtat nullam onerariam vento quantumvis favente tantumdem proficere, quantum actuariæ vel ſolo remigio. Quin & ceſſante remigio, ſolo ventorum beneficio celerius moveri actuarias ſeu Liburnicas, quam quaſcunque rotundas ſeu onerarias naves, & hoc quoque conſtat. Cauſa non aliunde petenda, quam ex earum conſtructione & fabrica, cum certum ſit naves longiores ſemper eſſe velociores minus longis, ſi nullum ſubſit vitium quod earum retardet curſum. Atqui naves, quæ remis aguntur, omiſſo cataſtromate & habita tantum longitudinis ratione ejus partis, quæ infra ſuperficiem maris eſt depreſſa, tertia minimum parte longiores ſunt onerariis, ita ut quam longitudinis ad longitudinem, eandem quoque celeritatis ad celeritatem habeant rationem.

Nec exiſtimandum onerarias antiquorum pigriores fuiſſe hodiernis. Si enim exempla diurni earum progreſſus conferamus cum ſpatiis quæ noſtri ſeculi conficiunt onerariæ, æqualia & ſimilia prorſus fuiſſe inveniemus, dummodo æſtum excipias, qui, ut diximus, ad partes vocandus non eſt, cum ſæpe contingat ut in oceano naves vento & æſtu fervente plus quam quinquaginta leucas ſeu ducenta paſſuum millia diei noctiſque conficiant ſpatio, cum tamen in maribus ubi nullus ſit æſtus raro ſex paſſuum millia ſingulis percurrant horis. Quandoquidem vero tam in onerariis quam actuariis experientia docuerit alias aliis velocius moveri, multique cauſas quamobrem id fiat ſedulo admodum inquirere fuerint conati, & ipſi quoque naupegi, ſi ingenui ſint, ſuam hac in parte palam agnoſcant ignorantiam, non erit forſan inutile, noſtros quoque hic interponere ſenſus, & pro captu breviter declarare, quid demum illud ſit, quod

S vel

vel inhibeat, vel acceleret navium curſum. Licet vero plura ſint quæ ad velocem navigiorum motum multum conferant, nam & velorum & mali, & antennarum & denique ſuburræ collocatio & diſpoſitio, haud parum ad ταχυπλοΐαν faciunt; prætermiſſis tamen acceſſoriis omnibus, ſolum proræ, puppis, carinæ & inferioris alvei perſequemur formam, quatenus hæc omnia efficiunt, ut vel tardius vel celerius moveantur naves.

Primo itaque obſervandum, quomodo fiat quod cum à quiete incipiat motus omnium corporum, eaque ſemel mota ex lege naturæ ſemper debeant accelerari, ſi nullum aliud occurrat corpus quod motum vel ſiſtat vel retardet; in navibus tamen contrarium contingat, utpote quæ è portu aut ſtatione ſolventes, brevi ſupremum celeritatis ſuæ gradum acquirant, ad quem cum pervenere, non amplius accelerantur, ſed eodem vento & æſtu urgente, eandem quoque motus menſuram obſervant. Hujus rei cauſam ut habeamus, notandum, naves quando ſunt in ſtatione, altius aquam ſubire, quam cum moventur, & quidem quanto velocius moventur, tanto altius ſupra aquas exſtare. Neceſſario hoc ipſum contingere, dum obſtantes fluctus eluctari conantur, quilibet facile intelligit. Sed vero quanto altius ſurgunt, tanto quoque vehementius relabi & profundius aquam ſubire, ac propterea retardari, & hoc quoque neceſſum eſt. Hæc retardatio quamvis in omnibus ſit conſpicua, crebrior tamen & manifeſtior in brevioribus quam longis apparet navigiis. Quanto enim brevior eſt navis, tanto ſæpius mergitur & retardatur, quod ſecus ſe habet in longis navibus, quæ prolixiores tractus antequam deprimantur abſolvunt. Vel ſolis id planum fiet oculis, ſiquis illam, quam curſu ſuo, quum ſubinde attollitur & deprimitur prora, perſequatur lineam, iſta quippe talis eſt in brevioribus navigiis.

At

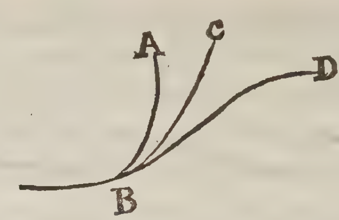
At vero in longioribus navigiis hujuſmodi lineam deſcribit prora;

Facile hinc conficias propter crebriores in longiori linea proræ depreſſiones, tardius multo procedere breviores quam longas naves, quæ plures uno eodemque tractu ſecant undas, cum aliæ ad ſingulas impingant, attollantur ac dein deprimantur.

Quod autem nonnunquam contingit ut brevioris carinæ naves prævertant longiores, id vel vitio longarum, vel convenienti aliarum tribuendum eſt fabricæ. Tum vero commodam navis habebit fabricam, ſi tacite & ſine ſtrepitu undas ſuperlabitur. Nam ſi contingat ut prora vehementer ab undis verberetur, & multas excitet ſpumas, certum eſt vel ob hoc ipſum tardius moveri navem, eadem prorſus ratione qua videmus globos ferreos ſeu plumbeos è tormentis exploſos, tanto longius ferri, quanto minori ſtrepitu aërem permeant. Idem in ſagittis aliiſque projectitiis licet obſervare corporibus.

Ut vero naves molliter unde ſecent, id præcipue proræ efficit conſtructio. Si enim illa brevis ſit & pene ad perpendiculum aſſurgat, ita ut recta & adverſa fronte excipiat æquor, tarde omnino & pigre movebitur navis. Longa vero prora & oblique mari imminens, celeriorem faciet progreſſum, & quidem notandum quanto ea fuerit longior, tanto velocius ferri navigium. Si itaque navium proræ ita fuerint conformatæ ut in A B, ſegniter moventur. Si vero talis fuerit conſtructio ut in B C, celeriorem habebunt curſum. Celerrimum vero ſi qualem B D oſtendit linea ſtructuram habuerint.

Plurimum vero confert ad celeritatem ut linea B D non protuberet, ſed introrſum vergat; hac enim ratione fiet, ut pauciores prora propellat aquas & ut obſtantes & relabentes undæ non retardent nec valide percutiant navigium, ſed placide & ſine multa ſpuma ſubterlabantur.

Si qua itaque navis, licet brevior fit, iſtiuſmodi habuerit ſtructuram, fieri poteſt, ut longiores celeritate ſuperet, præſertim ſi recentis fuerit fabricæ, & alteræ vetuſtiores. Plerunque enim fieri ſolet, ut vetuſtate labefactentur navium carinæ, & ut prora & puppis prius elevatæ, paulatim collabantur & ſubſidant, ita ut carina à prora ad puppem, in rectam propemodum extendantur lineam. Hoc autem ſi quando contingit, magnam celeritatis partem amittunt naves; ſi enim prora & puppis non ſint elevatæ, nec inter ſuperficiem aquæ & ſummitatem proræ juſtum ſatis jactationi & oſcillationi navis relinquatur ſpatium, prora nimis alte deprimetur, & non tantum retardabit curſum, ſed & ipſum ſæpe ſubmerget navigium, cum crebris experimentis conſtet, naves plurimas & præſertim longas in magnis tempeſtatibus, prora alte ſublata eademque mox relabente aquis obrutas & abſorptas periiſſe. Huic tamen incommodo puto poſſe ſuccurri, ſi naves fiant ὀπισθοβαρεῖς, tranſlata nempe ad puppem majori ſaburræ portione, ut prora levior facta altius adſurgat, & minus periclitetur navis.

Certum tamen eſt longas iſtiuſmodi proras ut ad velocitatem navium plurimum conferunt, ita quoque firmitati eorum plurimum obeſſe. Experti id jam olim fuere Athenienſes in fatali contra Syracuſanos conflictu. Quippe cum

cum celeritatis & agilitatis præcipuam haberent curam, pleraſque ſuas triremes longis inſtruxerant proris. Breves vero erant Syracuſanorum proræ, & ideo firmiores, & hac ratione confertim pugnando nec aperiendo latera eluſiſſe agilitatem navium Atticarum fuſe ſatis docet Thucydides. Sed cum alia celeritatis, alia vero roboris & ad bellicos uſus aptitudinis ſit ratio, hoc dixiſſe ſufficiat, multorum ſeculorum experientia conſtare, quanto curviores ſint carinæ & quanto longiori ſpatio ſupra aquæ ſuperficiem promineant prora & puppis, majuſque oſcillationi navium relinquatur ſpatium; tanto velocius ferri navigia.

Noſtra tamen tempeſtate non obſervatur hæc regula, ſiquidem ad commodam navigationem utile eſſe exiſtimant, ut puppis profundius aliquanto quam prora deprimatur. Ideo nempe hoc fit, ut gubernaculum tanto fortius ab undis adfligatur, quanto profundius aquas ſubit. Verum ſæpe contingit ut ne ſic quidem gubernaculo obediant naves, & licet obediant, eo ipſo tamen quod naves fiant ὀπισθοβαρεῖς, tardius moventur. Minus patiebantur id incommodi antiquorum navigia, utpote quorum gubernacula, vel ad epotidas, vel aliquanto propiora extremæ erant puppi, uti videre eſt in nummis & antiquis monumentis, & quemadmodum in tectis etiamnum fit Liburnicis, quas galeaceas appellant. Quod ſi quatuor eſſent gubernacula, non tamen ſimul iis utebantur, ſed duobus puppi vicinis naves regebantur ſi mare eſſet tranquillum: quod ſi puppis tempeſtate ſurſum & deorſum jactaretur, omiſſis longioribus altioris puppis gubernaculis, iis ſolis utebantur, quæ ad epotidas eſſent, quemadmodum Chabriam feciſſe docet Polyænus.

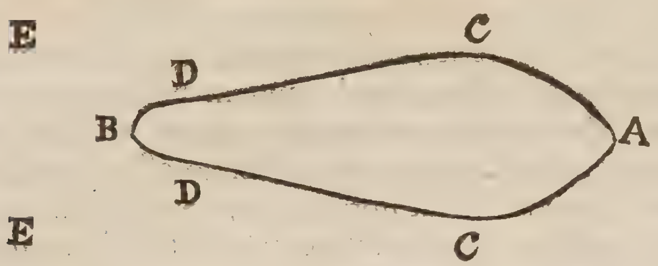
Quatuor gubernacula quæ in navibus διπρώροις & διπρύμνοις, ſeu ἀμφιπρώροις & ἀμφιπρύμνοις erant, illa huc non faciunt, cum unuſquiſque facile intelligat, ſi prora puppis fiat, & contra puppis vicem præſtet proræ, neceſſario guber-

gubernaculorum loca permutari, prout vel ad proram vel puppem moveatur navigium.

Cæterum ſi commodiſſimus gubernaculis eligendus ſit locus, non dubitandum quin is futurus ſit ille, qui remotior aliquanto eſt ab extrema puppi, quam qui nimium huic ſit vicinus. Hodiernæ onerariæ in magnis tempeſtatibus non obſequuntur gubernaculis, ſæpe æſtuum ferventium violentia impingunt in ſcopulos & importuoſa littora, quod tamen rarius fiat, ſi aptiori loco appoſita habuerint gubernacula.

Ut vero cognoſcamus quiſnam collocandis gubernaculis ſit commodiſſimus locus, quærendum ad quam navis partem maximus ſit aquarum allapſus. Illum non fieri ad mediam puppem, ubi vulgo ponuntur gubernacula, id ſic conſici poteſt. Cum moventur navigia propelluntur & ad proram coacervantur aquæ. Illæ vero cumulatæ procedente perpetuo navigio relabuntur in locum ſuum,id eſt in cavitatem quam navis alveus ſuo efficit tranſitu. Quamvis vero etiam pone & à lateribus ad replendam iſtam cavitatem aquæ accurrant, ut in ſcripto de motu marium olim monuimus, à nulla tamen parte majori defluant impetu, quam à prora, ubi eſt maximus aquarum cumulus. Cum vero omnia deſcendentia quamdiu deſcendunt accelerentur, clarum eſt aquas ad utrumque navigii latus à prora puppem verſus delabentes maximam habere celeritatem, non ad mediam puppem, quam aquæ pone effluentes præcipue replent, ſed potius iſtic, ubi incipit curvatura puppis. Sit enim ea parte, qua maris ſuperficie ambitur navis circumferentia, quam πλοῦν ſeu πλέυσιν Græci vocant, iſtiuſmodi ut in ſequenti figura.

A ſit

A ſit prora, B puppis. Aquæ itaque motu navis congeſtæ & coacervatæ ad proram A, primo quidem ſegnius defluunt ad utrunque navis latus C C, deſcenſu vero ipſo augent celeritatem, donec perveniant ad D D, ubi intenſiſſimus eſt aquarum lapſus. Inde repulſæ occurſu aquarum pone relabentium declinant ad E E, ubi demum ſiſtuntur & locum dant aquis à tergo & utroque latere venientibus. Sed vero conſtat gubernacula non ab inſequentibus, ſed ab affluentibus à prora regi undis, unde planum fit aptius collocari ad D D, quam ad B, quo vix attingunt ſubterlabentes undæ, cum ad D D maxima fiat percuſſio & ſufficiens ad regendam totam navem, quæ quanto longior eſt tanto facilius regitur, & quanto velocius procedit tanto magis obſequitur gubernaculis, & hinc eſt quod longæ naves facilius & citius convertantur & circumagantur, quam minus longæ, & quod minutæ etiam cymbæ, majori egeant gubernaculo, quam quævis maximæ naves, cum enim non alte aquam ſubeant, nec multas propellant undas, utique etiam imbecillis eſt aquarum relabentium affluxus, quapropter regi vix poſſunt, niſi enorme habeant gubernaculum.

Quod vero dixi etiam mali collocationem nonnihil conferre ad celeritatem navigii, id exinde fit, quod cum malus vectis habeat rationem, ſi is admodum fuerit altus, & ventus ſumma impleat vela, contingat ut nimia fiat oſcillatio, & prora profunde nimium aquas ſubeat. Huic incommo-

do

do nonnulli hoc ſeculo à Sinenſibus edocti occurrunt, malum non ad perpendiculum erigendo, ſed efficiendo ut ille nonnihil puppim verſus inclinatus aſſurgat. Verum præter deformitatem aſpectus, inutile quidam exiſtimant hoc commentum. Multo enim commodius inquiunt vitio hui coccurritur transferendo ſaburram,qua effici poteſt,ut quodcunque voluerimus navis habeat libramentum. Sed multa ſæpe id ipſum fieri prohibent,&ſæpe interclufus eſt ad ſaburram aditus.

De triremibus, Liburnicis & cauſa celeritatis navium, hactenus dicta ſufficiant. De partibus & appellationibus antiquarum navium & præſertim Græcarum earumque ſtructura & ſymmetria multa dicenda ſuperſunt, ſed ea alteri loco reſervamus, quando & Sericarum ſeu Sinicarum navium rationes & fabricam perſequemur. Ut in cæteris artibus ita quoque in naupegicis gens iſta omnes quam longiſſime poſt ſe relinquit mortales. Si copiam & abundantiam ſpectes, plures apud Seras, quam in toto reliquo terrarum orbe invenias naves. Si molem & magnitudinem quæras, vel in uno flumine centena numeres navigiorum millia majora quibuſvis Gallorum & Venetorum Liburnicis. Elegantiam & pulchritudinem vel inde conjicias quod intus & foris auro picturata & ſplendidiſſimo Sinico incruſtata ſint glutine. Sive remis, ſive velis agantur, tanta eſt eorum velocitas, ut nulla cum iis noſtri orbis contendant navigia. Licet ut plurimum unico, eoque arundineo inſtructa ſint velo, majoris tamen illud utilitatis, longeque tutius, felicius & celerius eo navigant. ac fiat illis navibus, quæ tanto velorum inſtructæ ſunt impedimento potius quam apparatu. In erigendo ſeu dimittendo velo nullus labor, nulla oritur moleſtia, cum totum ſua ſponte compoſitum & complicatum momento deſcendat, ita ut à perplexis & ſibi mutuo implicitis rudentibus & nauticis funibus nullum unquam immineat periculum, cum malo tanquam cardini affixum velum quovis girgillo ſit verſatilius, & unico fune omnia peragantur. Robore & firmitate ſtructuræ

ſtructuræ quantum noſtri cœli præſtent navibus vel inde colligas, quod non tormentorum tantum ictibus, ſed & quibuſvis impune reſiſtant tempeſtatibus; & quidem quod magis mirere, quanto magis vetuſteſcunt, tanto plus acquirunt firmitatis. Ideo nempe hoc accidit, quod cum inſtaurantur naves, novo integumento noviſque tædis totas ſoleant præcingere, quas deinceps albo bitumine, galagalam ipſi vocant, perungunt. Adeo autem ſæpe hoc iteratur, ut reperiantur naves quæ ſex vel ſeptem habeant præcinctiones, & hac ratione ad aliquot etiam ſeculorum eas conſervant perennitatem. Ut tam annoſam attingant ætatem multum quoque id quod dixi confert bitumen, utpote quod admixto plumbo & ſcobe ærea eademque quam diutiſſime macerata & ſubacta efficiunt ut naves ſpeculi inſtar reluceant, & nullum fere vel cariem vel putrefactionem ſentiant. Ut plurimum tamen in bellicis præſertim navibus, bituminatio hæc ſola calce & arvina ſeu pinguedine perficitur balenarum, quæ compoſitio brevi areſcit & ferream ſub aquis induit duritiem & omnem prorſus arcet verminationem. Cum autem novæ præcinctiones ſeu nova fiunt operimenta, abraſo veteri novum inducunt bitumen, punctionibus prius crebres veteres perforantes tabulas, ut bitumen firmius hæreat, cui deinceps novam præcinctionem eadem ratione bituminatam è tenuibus aptant tabulis. Si enim non ſint tenues & plures quam quatuor vel quinque fiant præcinctiones, nimio laborant pondere & ſegniores ad progreſſum redduntur naves. Verum & huic incommodo, non tantum ampliatione veli, ſed & multis etiam aliis occurrunt modis.

In tractandis quoque remis, longe aliis præſtantiores ſunt gentibus, cum continua & nunquam interrupta tot millium annorum experientia artes teneant penitus Europæis ignotas. Quædam apud illos naves quantumvis magnæ unico & ſemper ſub aquis latente aguntur remo, & quidem tanta

T cele-

celeritate, ut plura quam centum paſſuum millia ſingulis abſolvant diebus. Illa vero navigia quæ pluribus inſtructa ſunt remigibus, octogenis puta vel centenis, raro ſiquidem, niſi in magnis admodum navibus plures numerantur, licet brevioribus longe, quam vulgo apud Europæos fieri ſoleat, utantur remis, & ſingulis remis ſinguli adſtent remiges, nihilo tamen ſegnius moventur, quam velociſſimæ maris Mediterranei curſoriæ & aliquando velocius. Et tamen nullam interioris alvei partem occupant remiges, cum fori ſint extra navem, in quibus & nautæ & qui remos tractant citra vectorum verſantur incommodum. Mediam navem occupant atrium, & varia circumcirca cœnacula, cubicula, popinæ, loca hiſtrionibus & ſymphoniacis deſtinata, omnia ſpecularibus inſtructa feneſtris, delibuta auro & pulcherrimis undique diſtincta coloribus, tanta denique & tam multiplici figurarum ornata varietate, ut nulla quantumvis diuturna contemplatio afferat faſtidium & fatigentur prius oculi, quam ſatientur. Verum non deſunt nonnulli, qui utut ingenium, induſtriam & ſcientiam Sinis concedant in parandis iis quæ ad voluptates & pacati regiminis utilitatem pertinent; neſcire tamen eos inquiunt idoneas bellicis uſibus fabricare naves. Sed qui ſic ſentiunt, committant ſe cum iis Sinis, qui inſulam Formoſam Batavis eripuere, aggrediantur ſi audeant eorum claſſes. De abſentibus & longe diſſitis, audacter & confidenter loqui pluribus ſolemne eſt: iidem vero ſi coram fuerint, vix jam quiſquam mutire audeat. Batavi quidem, qui apud Indos verſantur, quique hujus gentis in præliis navalibus virtutem magno ſuo cum damno ſunt experti, non dubitant licet inviti, navigandi & artium nauticarum peritia Sinas omnibus aliis præponere. Nec aliter ſentiunt Luſitani, qui florentibus etiam rebus ſuis, nunquam tamen claſſes ſuas auſi fuere cum Sinenſium ut vocant commitere Juncis. Illud quoque obſervandum in navibus Sinicis, quod

quod quamvis rimoſæ fiant & multas admiſerint aquas, non tamen mergantur; cum ab uno homine ſedente, & tympanum coſtis navium appoſitum calcante, ſpatio unius horæ plus aquæ extrudatur, quam in noſtris navibus etiam complures integro exhauriant die. Verum hæc pluribus alibi perſequemur, hæc in anteceſſum de Sericis ſeu Sinicis navibus dicta ſufficiant.

DE EMENDATIONE LONGITUDINUM.

QUamvis ad cognitionem longitudinis terrarum & locorum in hoc noſtro orbe, certius utiliuſque nihil videatur iis obſervationibus, quæ ex ſiderum & præſertim lunæ derivantur defectibus; hactenus tamen adeo infeliciter res ea ſucceſſit, ut auſim dicere, in deſcribendo terrarum orbe à nullis majores tenebras & errores fuiſſe propagatos, atque ab iis, qui eclipſium variis in locis obſervatarum habita ſolum ratione, geographiam reformare fuere conati. In cœlo & ſideribus nulla eſt culpa, certum ordinem & ſtatos illa obſervant curſus: verum ipſi obſervatores non carent culpa cum nulla habita refractionis ratione & neglecta prima & dilutiore, mediam ſeu interiorem tantum perſequuntur umbram. Id enim ſi non ſit, unde quæſo iſta non diſcrepantia modo, ſed & præpoſterus ordo & confuſio, ut everſo ſitu, quæ ad ortum ſunt loca in occaſum ſolis ab illis promoveantur? Fruſtra vero ſunt cum iſtiuſmodi errores in vicinis tantum contingere exiſtimant locis, nam ſi magna intervalla ad eorum obſervationes expendantur, creſcente intervallo creſcunt quoque errores & adeo quidem ut extremæ Aſiæ partes minimum viginti gradibus, à nonnullis vero pluribus quam viginti quinque integris maximi circuli gradibus viciniores ſtatuantur, ac verus terrarum ſitus permittat.

Quod

Quod ſi per plura & breviora intervalla eclipſeon differentiæ obſerventur, major etiamnum erit terrarum locorumque contractio. Hoc ut planum fiat incipiamus à mari Mediterraneo & videamus quanta ſui parte diminuta ſit hujus menſura ſolo fere eclipſeon argumento. Hujus itaque ut cognoſcamus longitudinem, exponemus prius rationem qua illam inveſtigarit Strabo. Is itaque lib. 11. ut conficeret mare Mediterraneum ab intimo ſinu Iſſico, uſque ad columnas Herculis, addita ea Hiſpaniæ portione, quæ ab hoc freto, uſque ad ſacrum procurrit promontorium, continere tres fere ſtadiorum myriades, in ſubducendo hoc numero hunc tenuit modum.

A ſinu Iſſico uſque ad Rhodum ſtadiorum millia quinque.

A Rhodo ad Salmonium orientale Cretæ promontorium, ſtadia mille.

Ipſa Cretæ longitudo inter ortum & occaſum duo ſtadiorum millia.

A Criu Metopo occiduo Cretæ promontorio ad Pachynum Siciliæ ſtadiorum millia quatuor & quingenta.

A Pachyno uſque ad fretum Siculum minimum mille ſtadia.

A freto Siculo ad fretum Herculeum ſtadiorum millia tredecim.

Hinc ad Sacrum promontorium ſtadiorum millia tria.

A tribus itaque ſtadiorum myriadibus, ut vult Strabo, deſunt tantum ſtadia quingenta. Quod ſi auferas ſpatium extra Columnas Herculis, ſupererunt vicies ſex ſtadiorum millia & quingenta. Verum de hac quoque ſumma auferenda ſunt ſtadia mille propter obliquitatem quæ eſt inter Pachynum promontorium & fretum Siculum, quæ nihil facit ad longitudinem maris Mediterranei, Sed & in menſura Cretæ, cum longitudinem ejus facit duorum minimum millium ſtadiorum, à vero aberraſſe viſus eſt iis Græcis,

qui

qui poſt eum floruerunt, quique reliqua admittentes. Cretæ menſuram ad mille quingenta ſtadia unanimi conſenſu reducendam eſſe exiſtimarunt. Hos itaque ſi ſequamur, ſupererit maris Mediterranei longitudo maxima vicies quinque ſtadiorum millium.

Rectiore via procedit Ptolemæi ſupputatio. Is vero lib. I cap. ita ſingula ſubducit intervalla.

A Calpe ad Carilin Sardiniæ partes ſeu gradus XXV.
Hinc ad Lilybæum Siciliæ partes IV cum dimidia.
Hinc ad Pachynum promontorium partes III.
Inde ad Tænaron Laconicam partes X.
Hinc ad Rhodum partes VIII cum una quarta.
Unde ad Iſſum partes XI cum una quarta.

Habemus hic gradus ſeu partes LXII. Cum vero in parallelo Rhodi, id eſt in gradu latitudinis XXXV & XXXVI, unicuique gradui adſignet ſtadia quadringenta, clarum eſt inter Calpem ſeu fretum Herculeum, uſque ad Iſſum intercedere ſtadiorum XXIV millia & octingentorum intervallum, quæ menſura ducentis tantum ſtadiis contactior eſt ea, quam prius ſubduximus.

Veniamus nunc ad eos Græcos qui proxime elapſis floruerunt temporibus, & ad Venetos, & ipſos jam à multis ſeculis diligentiſſimos maris Mediterranei ſcrutatores. Licet in utrorumque Portolanis, ſic enim vocantur libri qui deſcriptionem hujus maris continent, aliqua etiam occurrat differentia; adeo tamen ea eſt levis, ut merito aliquis miretur, tanta cum cura & diligentia ſingulorum portuum ſitum, naturam, intervalla, per ſingula ventorum momenta acus magneticæ beneficio explorata fuiſſe, ut facile aliquis perſpiciat, non niſi plurium ſeculorum experientia & infinitorum nautarum labore tantam rem perfici potuiſſe. Venetorum quidem ephemerides aliquot nauticæ, florente etiamnum republica ſcriptæ, in lucem jam olim prodiere. Prodiit quoque non ita pridem portolanus Græcobarbaro ſermone conſcriptus. Sed exactior & copioſior eſt alter

manu

manu exaratus, ante trecentos circiter annos compilatus; qui accuratiſſimam maris Mediterranei & Ponti Euxini continet deſcriptionem. Millibus paſſuum illi omnia expediunt intervalla, de quorum menſura mox dicemus. Prius ipſa ſubducamus intervalla, in quibus omnes fere iſti conveniunt Portolani. Incipiamus itaque ab Alexandretta ſive intimo ſinus Iſſici receſſu.

Ab Alexandretta ad promontorium Cypri orientale quod Sancti Andreæ dicitur millia CXXV

Longitudo Cypri à promontorio S. Andreæ, ad promontorium S. Epiphanii millia CCXX

A promontorio S. Epiphanii ad Samonium orientale Cretæ promontorium millia CCCCL

A Samonio promontorio ad inſulam Gozo, olim Caudum vel Caudam dictam, non recte enim Κλαῦδος in Ptolemæo, aut Κλαύδη in Actis Apoſtolorum vocatur, millia CC

A Gozo ad Melitam millia DCC

A Melita ad fretum Herculis ſive os maris Mediterranei millia MCCCCLXV

Habes hic ſummam centum & ſexaginta millium ſupra ter mille. Supereſt ut videamus quænam milliarium in iſtis Portolanis ſit menſura. Notum quidem ſecundum exactiſſimum Polybii calculum, quem & Strabo & Ptolemæus & plerique fere veteres ſunt ſecuti, mille paſſus convenire cum octo ſtadiis & duobus plethris, id eſt triente ſtadii, ita ut unum circuli maximi gradum, quingenta ſtadia, ſexaginta vero paſſuum conficiant millia. Sed vero medii ævi Græcis placuit mille paſſus componere cum ſeptem ſtadiis & ſemiſſe. Quod vero mirum aucta hac ratione ſtadiorum menſura, diminuta tamen fuere milliaria, adeo ut quatuor paſſuum millibus antiquis, tribuantur hoc tempore quinque hodierna, aut etiam quinque ſemis, ita ut LXXV, aut etiam LXXXII½ milliaria uni à nautis Mediterranii maris adſignentur gradui. At vero ſiquis Portolanos, qua Græca,

eos diligentius perlegat, tanto manifeſtius perſpiciet, unicuique gradui centum in illis convenire milliaria. Cum ubique id pateat, minime opus eſt exemplis. Siquis tamen petat, ſufficiat uno & altero id declaraſſe. Dicunt Samonio Cretæ promontorio adſitam inſulam Chriſtianam vulgo vocatam, item promontorium occidentale Cypri, quod S. Epiphanii appellatur, & præterea Alexandriam Ægypti exactum conſtituere triangulum, cujus unumquodque crus ſit 450 milliarium. Item Rhodum ab eadem Alexandria diſtare ſcribunt quadringentis & ſexaginta millibus. Cum notæ ſint latitudines & intervalla horum locorum, non opus eſt pluribus. Siquis tamen dubitet, excutiat omnes iſtos portolanos, & inveniet trecenta & plura occurrere loca, etiam in iiſdem ſita meridianis, ubi unicuique gradui centum adſignantur millia.

Omnes vero Portolani, licet ad unquem fere conveniant, aliquam tamen in illis olim obſervatam fuiſſe differentiam exinde colligo, quod in quibuſdam poſt millium numerum annotatum inveniam alium locupletiorem aliquanto numerum ex aliis deſumptum Portolanis. Tabulæ quoque nauticæ, quibus omnes hoc tempore utuntur gentes in menſura non conveniunt cum ſuis Portolanis, ſiquidem quingentas & quinquaginta ut minimum leucas Germanicas, quarum quindecim unum conſtituunt gradum, maximæ maris Mediterranei longitudini adſcribunt. Peritiores quoque Venetorum & Maſſilienſium nautæ menſuræ huic ſubſcribunt, cum ter mille quingenta vel ſexcenta milliaria quarum centena unum conficiunt gradum, mare iſtud patere affirmant.

Si itaque hodiernam & à pleriſque jam à quatuor ſeculis probatam ſequamur menſuram erit mare Mediterraneum plusquam quarta parte contractius, quam Ptolemæus poſuerit, utpote qui 744 leucas huic adſignarit, cum hoc tempore non ultra quingentas & quadraginta patere credatur.

U Noſtra

Noſtra tamen ætate clariſſimus Gaſſendus eclipſium ratione motus trientem de hac quoque menſura libenter eliſiſſet, ſi nautæ permiſiſſent. Illi quippe à Peireſcio conſulti de intervallo quod Alexandriam & Maſſiliam interjacet, cum reſpondiſſent eſſe illud bis mille & ſeptingentorum millium, ille plurimum eos errare & tertiam partem auferendam eſſe contendebat. Illi tamen inſtabant dicentes, non poſſe niſi quingenta forſan abradi millia, quia nempe in omnibus Portolanis & mappis nauticis intervallum inter Alexandriam & Maſſiliam ponitur eſſe millium 2200. Notandum enim nautas, licet ſacra ipſis ſit Portolanorum auctoritas, in longitudine tamen exigenda ab illis diſcedere. Sic, quod Cyprum & Venetias interjacet ſpatio ipſi tribuunt millia 2200, cum tamen in omnibus Portolanis & tabulis nauticis tantum numerentur 1800.

Ratio vero quam ſubjicit in metiendo Melitæ, Cretæ, & Cypri intervallo, non ſuccedit, cum apud omnes nautas in confeſſo ſit fieri id, non propter breviora intervalla, ut ipſe putat, ſed propter acus nauticæ à borea in occaſum declinationem, quæ cum omnino in hoc tractu ſit manifeſta navigantibus, negari non debuit.

Antequam vero quid de vera ſeu maxime probabili maris Mediterranei longitudine ſentiendum ſit exponamus, operæ pretium fuerit inquirere, quando, & à quibus, & qua de cauſa factum ſit, ut relictis omnibus Græcis & Latinis ſcriptoribus, & antiquis menſuris, vaſtus ille maris tractus mediocribus adeo includi cœperit terminis.

Tempus quod attinet ex quo communi quaſi omnium maris Medirerranei accolarum conſenſu, in eam, qua hodie depingitur, mare iſtud commutatum in pleriſque tabulis compareat figuram, annos excedit trecentos. Chriſtophorus de Bondelmontibus Florentinus in ſuis maris Mediterranei tabulis ante ducentos & ſexaginta delineatis annos, eandem quæ in hodiernis nauticis conſpicitur mappis, exhibuit formam & menſuram. Sed illo antiquiores ſunt

Portolani

Portolani Græcobarbari & Italici nonnulli, tribus ſeculis vetuſtiores. Verum & Chryſococcas, qui anti annos 336 illuſtrium urbium catalogum conſcripſit, hanc ſecutus eſt menſuram, ut mox docebimus.

Primi vero qui Mediterraneum mare arctis adeo conſtrinxere terminis, utique iſti fuere Arabes. Ut in cæteris artibus & ſcientiis, ita quoque in deſcriptione orbis terræ ſolos illa tempeſtate pleræque gentes ſequebantur Arabas. Barbari quippe & indocti erant tunc fere omnes Chriſtiani, vixque quiſquam Latine, nedum Græce erat peritus. Arabum vero ubique florebant ſtudia, non in Aſia tantum & Ægypto, ſed & in Mauritania, Hiſpaniaque. Nemo inter Latinos doctus habebatur, niſi qui medicinam ſecundum præcepta Arabum exerceret. Nulla vel philoſophia, vel matheſis, vel aſtronomia, vel denique geographia admittebatur, præter eam quæ ex Arabum hauriretur placitis. Huc accedebat odium Græcorum, utpote qui nullum vel Papam, vel Imperatorem agnoſcerent Romanum, præter Patriarcham & Imperatorem Conſtantinopolitanum. Auctum fuit iſtud odium belli præcipue ſacri tempore, prætextu paſſagii, ut vulgo loquebantur, debilitato & fracto imperio Byzantino, & capta Conſtantinopoli primo quidem à Latinis, mox deinceps à Turcis. Maluerunt itaque ea tempeſtate Aſtronomica & Medica Græcorum ſcripta, male ab Arabibus verſa, & pejus etiamnum Latine reddita, à Saracenis quam ab ipſis accipere Græcis. Ariſtotelem non ſuo, ſed Averrois ore loquentem audire, nullas denique Græcorum artes & ſcientias, non Mauris potius & Judæis, quam ipſis debere Græcis. Capta Conſtantinopoli & everſo Orientali imperio, tum demum admiſſæ à Latinis Græcæ fuere literæ, multis Græcorum profugis fame & neceſſitate compulſis Latinæ ſe ſubjicientibus Eccleſiæ, & quos prius, jam à ſeptem integris ſeculis, ne pro legitimis quidem Romæ agnoſcere voluerant epiſcopis, iiſdem illis tunc etiam primatum ſupra omnes deferentibus Patriarchas. Plerique tamen

illi Græci qui ſub ſub Turcarum vivunt tyrannide, ſi illos excipias qui Latinos ſequuntur ritus, antiquum ſervant morem, & quantumvis miſeri, honorifice tamen de Papa Romana ſentire & loqui ſe exiſtimant, ſi quando illum patriarcharum ſuorum appellant fratrem. Quamvis rebellandi poteſtas & occaſio hoc præſertim non deſint tempore, patienter tamen jugum ferunt, metuentes ut pejor quam nunc ſit ipſorum fiat conditio. Niſi enim Pontificis Romani in omnes eccleſias auctoritatem admittant, Turcis potius quam ſibi adjumento fore exiſtimant omnes huic obnoxios Occidentis reges & principes, necceſſaturos priuſquam ad aſperiorem etiam quam prius redeant ſervitutem. Verum hæc obiter, perſequamur nunc inſtitutum.

Iſtam quam diximus maris Mediterranei dimenſionem, quam omnes noſtri ſeculi ſequuntur gentes, ab Arabibus promanaſſe, manifeſte patet ex Geographo, qui Nubienſis vulgo dicitur, quique quinque eſt vetuſtior ſeculis. Is enim in principio operis longitudinem hujus maris, quod Damaſcenum ipſe vocat, à freto Gaditano uſque ad Syriam ſcribit eſſe leucarum Arabicarum MCXXXVI, id eſt leucarum Germanicarum $511\frac{1}{3}$. Addito vero eo ſpatio, quod ſupereſt uſque ad Alexandrettam vicinam Antiochiæ, jam dicit climatis quarti parte prima mare iſtud patere XXXVI curſus, curſui vero aſſignat centum milliaria, ſive $33\frac{1}{3}$ leucas Arabicas. Si ſummas componas habebis leucas Germanicas 540, in qua menſura ſcriptor iſte convenit exactiſſime cum tabulis marinis, quibus omnes hoc tempore utuntur nautæ.

Quamvis vero Nubienſis iſte alias quoque enumerat menſuras, ipſe tamen toto hoc opere eorum ſequitur ſententiam, qui centum millia paſſuum, ſive $33\frac{1}{3}$ leucas Arabicas uni tribuunt gradui circuli maximi, quæ menſura cum nunquam vel Græcis vel Latinis fuerit uſitata, patet & hac quoque in parte Portolanorum compilatores menſuram ſecutos eſſe Arabicam.

Quod

Quod autem alii Arabes quinquaginta ſex tantum millia ſingulis adſignent gradibus, exinde nihil aliud confici poteſt niſi quod ut apud Europæos, ita quoque apud Aſiaticos terra marique variaſſe menſurarum rationes. Sufficit oſtendiſſe, iſtis, quibus in mari Mediterraneo navigantes etiamnum utuntur milliaribus, illa ipſa jam ante quinque ſecula uſurpata fuiſſe Arabibus.

Ut vero clarius pateſcat in Mediterranei maris menſura cæteros fere Arabes conſpirare cum Nubienſi, hoc dixiſſe ſufficiat, præcipuos niſi fallor convenire in ea quam diximus longitudine. Itaque Alexandriam collocant in gradu longitudinis quinquageſimo primo, decem nempe integris gradibus cum ſemiſſe occidentaliorem quam Ptolemæus fecerit. Chryſococces qui Arabas eſt ſecutus quinquaginta addit ſcrupulos, ita ut hac quoque ratione maneat differentia novem graduum & 40 ſcrup.

Neque eſt ut quiſquam exiſtimet ab eo longius in Occidentem removeri primum meridianum, quippe & hic, quemadmodum & Ptolemæus, Os freti Gaditani, ſeu Calpen montem ponit in longitudine grad. $7\frac{1}{2}$. Cordubam vero in longitudine grad. 8. ſcrup. 40.

At vero cum idem Chryſococces Antiochiæ vicinæ ſinui Iſſico tribuat longitudinem grad. 61—30, nimium poſuit pro ratione intervalli ab Alexandria. Unde apparet ſi numerus iſte recte ſe habeat, illum alios ſecutum fuiſſe Arabas, qui inter Ptolemæum, & iſtos qui contractiorem facerent Mediterranei maris longitudinem, mediam voluerunt inſiſtere viam.

Veniamus nunc ad cauſam, qua præcipue impulſi Arabes, mare iſtud tam arctis conſtrinxere limitibus, & à Ptolemæo, cujus magna ſemper apud illos fuit exiſtimatio & auctoritas, tam longe receſſerint. Præclaram illos navaſſe operam in reducendis & dirigendis intervallis ad ſingula ventorum momenta, non eſt ut dubitemus, cum à ſex plus minus ſeculis uſum acus magneticæ à Sinenſibus acceperint, diuque

diuque ante Chriſtianos nauticas pyxides in triginta duas diviſerint partes. Quæ felicitas cum Græcis & Latinis non contigerit, mirum videri non debet, ſi hodierni ut cum vulgo loquar Portolani, Arabum menſuras & directiones continentes, aliquando ſint exactiores antiquis. Neque enim Arabibus, præſertim antequam Turcis miſcerentur, in explorandis terrarum mariumque intervallis defuit diligentia. Late dominabantur non in Aſia modo & Ægypto, ſed & in Hiſpania & univerſa quæ interjacet Africæ ora. Quamvis vero ut cæterarum terrarum, ita quoq; totum Africæ tractum qui à Syria & Ægypto, uſque ad Atlanticum protenditur pelagus, permenſi ſint diligentiſſime, progreſſu tamen temporis factum eſt, ut non ſatis fidentes itineribus, cœlo petenda eſſe exiſtimarint longitudinum momenta. Ut itaque & nunc complures, ita quoque & illi ex defectuum lunarium diſſitis in locis apparitionibus & horarum exinde prodeuntium numero & momentis, longitudinum intervalla metienda eſſe cenſuerunt. Hac ratione factum eſt ut mare Mediterraneum plus quarta ſui parte fuerit multatum. Verum quam fallaces ad longitudines determinandas ſint eclipſeon obſervationes, ex iis quæ poſtea dicentur ſatis fiet manifeſtum.

Ut itaque verum maris Mediterranei habeamus longitudinem, non acquieſcendum iis quos diximus portolanis, aut quotquot illos ſequuntur nautis: Licet laudanda ſit illorum opera quod ſingulorum locorum intervalla & aſpectus ad quaſcunque ventorum plagas tanta cum cura & diligentia annotarint, errorem tamen iis ſubeſſe, vel ipſe terrarum, quibus hoc mare cingitur, ſitus & menſura poſſit evincere, præſertim in ea parte quæ eſt ultra fretum Siculum; Propter contractiores enim menſuras adeo mutilata in pleriſque marinis tabulis terrarum adſitarum adparet facies, ut Cyprus, Creta, Peloponneſus, Aſia minor, & oppoſitæ oræ Africanæ integra tertia & aliquando majori etiam longitudinis parte mulctatæ conſpiciantur. Hinc factum ut in

pleriſque

pleriſque nauticis maris Mediterranei tabulis, longitudinis non apponantur gradus, quo nempe minus hæc terrarum adpareat deformatio, quæ alias nimis foret conſpicua, præſertim in ea parte qua in Orientem excurrunt.

Ut autem vera huic mari reddatur facies, præcipuos aliquot hic annotabimus errores, qui in pleriſque Portolanis & nauticis comparent tabulis.

Cypro cujus longitudini Portolani tribuunt CXXXIII paſſ. M, vera reddenda eſt menſura, quæ eſt ut Veneti plerique affirmant, ducentorum millium paſſ. ſive ut ipſi incolæ, CCX.

Cretæ vera longitudo minimum eſt ducentorum & ſedecim millium P. Ipſi Cretenſes etiam hoc ſeculo plura aliquanto numerant millia. Et ſane conſtat hanc Cypro eſſe longiorem. At vero in Portolanis non niſi CXXXII inſulæ huic tribuuntur millia.

Aucta & emendata hac ratione inſularum Cretæ & Cypri longitudine, jam quoq; ſubſiſtet nautarum ſententia, affirmantium Cretæ orientale, Cypri occiduum promunctoria, & præterea Alexandriam Ægypti. parili inter ſe diſtare intervallo, & perfectum conſtituere triangulum. Quod autem in Ptolemæi poſitione id non uſque adeo verum ſit, ejus rei hæc eſt cauſa. Erravit nempe ille in eo, quod Byzantii meridianum nimis removerit à meridiano Alexandriæ, utpote quos quatuor gradibus cum ſemiſſe diſtare crediderit, cum tamen vel nihil vel parum admodum à ſe invicem abſint iſti meridiani. Ex portolanis enim conſtat Helleſpontum & Boſporum Thracium directionem ſuam habere, non inter Aquilonem & Libonotum, ut Ptolemæus voluit, ſed inter Africam & Cæciam, ſeu potius ut nautæ Itali loquuntur, inter Græco Levante, & ponente Libeccio: ita ut tota ea quæ intercedit Thraciæ portio Aſiæ quaſi incumbat, & Propontis vix dimidiam habeat latitudinem, quam Ptolemæus huic adſignet. Unde neceſſario ſequitur meridianum Byzantii multo eſſe viciniorum Alexandrino,

quam

quam ipſe poſuerit. Nec defuiſſe inter veteres qui eidem hæc loca meridiano ſubeſſe crediderint, patet cum ex aliis tum ex Strabone, utpote qui Alexandriam, Rhodum, Byzantium & oſtia Boryſthenis ſub eodem collocant meridiano.

Aucta hac ratione Cypri & Cretæ longitudine, ſatis quoque manifeſte confici poteſt, quanto in errore verſentur, qui maris Ægei & Aſiæ minoris longitudinem, adeo in arctum contrahunt, ut inter Tænaron Laconicæ promontorium vulgo Matapan dictum, & Iſſum vulgo Ajaſſo nuncupatam, non plura qnam ſexcenta & octoginta paſſuum numerent millia, cum tamen ſi non plura quam mille, ut Strabo, vel nongenta ſeptuaginta quinque ut Ptolemæus, plura tamen quam nongenta intercedant paſſ. millia.

Obſtant quoque menſuræ terreſtres, quæ non permittunt ut totus ille Aſiæ minoris tractus, qui à Cnido, uſque ad intimum ſinus Iſſici excurrit receſſum, tam iniquo includatur ſpatio. Si portolanos & marinas ſequamur mappas, non plura in illis huic intervallo adſignata inveniemus paſſuum millia quam CCCCXLVIII, quibus tuto poſſis addere, ducenta & quinquaginta millia. Nam ab Epheſo quæ multo eſt vicinior quam Cnidus, ad Iſſum recto itinere numerantur ab Artemidoro ſexcenta quinquaginta octo paſſ. millia. Itaque ſpatium quod interjacet Epheſum & Antiochiam, quæ bidui itinere abeſt ab Iſſo ſeu Alexandria κατ' Ἴσσον, confici ſcribit Euagrius diebus triginta, idque ab expedito viatore, ſiquidem illi quem diximus numero, plura quam centum paſſuum in itinerariis adduntur millia, nempe propter viarum difficultatem & obliquitatem. Nec longius ab Iſſo abeſt Byzantium quam Epheſus, ſi anfractus itineris auferas & verum Byzantio ſitum reddas, in quo ut diximus peccavit Ptolemæus. In itinerario Romano, quod Antonini eſſe creditur intervallo inter Byzantium & Antiochiam tribuuntur in melioribus libris millia paſſ. DCCLXXVI, ſtationes XXXVI ſed propter montium

obſtacula

obſtacula obliquato nonnihil itinere. Si auferas intervallum, quod Iſſum & Antiochiam interjacet, & obliquos tramites pari ratione in rectam redigas viam, habebis totidem fere ſtationes & paſſuum millia ac ſint inter Epheſum & intimum ſinus Iſſici receſſum.

Perſequamur nunc eam quam ingreſſi ſumus viam & videamus quanto intervallo diſtet Byzantium ſeu Conſtantinopolis à Dyrrachio, ſeu huic vicina Apollonia, ab utraque enim per viam Egnatium iter eſt Conſtantinopolin. In itinerario Romano inter Dyrrachium & Byzantium numerantur ſtationes triginta ſex, paſſuum vero millia DCCLIV. Alio vero itinere quo ab Aulona per Apolloniam aditur Byzantium continentur millia DCCLVI, ſtationes vero triginta. A Turcis qui laxioribus utuntur ſtationibus conficitur hoc ſpatium diebus XXIV. Si itaque itinerario Romano credendum, cujus omnes menſuræ probe ſatis conveniunt, tantundem fere itineris eſt à Byzantio ſeu Epheſo ad Iſſum tendentibus, quantum ſit intervallum inter Dyrrachium & Byzantium, cum ea quam retulimus Artemidori menſura non niſi duobus aut quatuor paſſuum millibus excedat alteram. Attamen via Egnatia licet non multum ſinuoſa & per paſſuum millia quam exactiſſime digeſta, adeo tamen non fuit recta, quin aliqua ſui parte multanda ſit, ſi rectitudine in iſtam velimus ad normam exigeret. Itaque Strabo lib. VII. cum ſcribit viam hanc extendi ab Apollonia uſque ad Hebrum & Cypſelam oppidum, tribuit ei longitudinem millium paſſ. DXXXV, ſive ſtadiorum quatuor millium & CCCLVIII, ſecundum Polybii calculum. Atqui in itinerario Romano digeſto ad lapides milliarios ab Apollonia ad Cypſelam numerantur millia DLXXXII, quæ menſura quadraginta ſeptem paſſ. millibus longior eſt Straboniana. In ea vero menſura quæ à Cypſela ad Byzantium ſupereſt, numerantur in eodem itinerario millia CLXXIV, cum tamen via recta non plura quam centum viginti ab aliis numerentur millia. At

X vero

vero Ptolemæus, ac ſi menſura Strabonis nimia eſſet; adeo decurtavit hæc intervalla ut inter Apolloniam & Cypſellam non reliquerit majus ſpatium CCCLXXI paſſ. millibus. Cypſellam quippe octo gradibus & quatuordecim ſexageſimis orientaliorem poſuit Apollonia. Differentiam vero latitudinis facit gradus unius cum ſemiſſe: quæ menſura in iſtoc parallelo in millia paſſ. reſoluta, non plura quam diximus dabunt millia.

Licet reprehenſione dignus videatur Ptolemæus, quod contra omnium veterum ſententiam viam Egnatiam tanta ſui parte truncarit, quia tamen non defuere qui etiam Ptolemæum nimiam Macedoniæ Thraciæque exiſtimarunt tribuere longitudinem, tranſeamus ad aliud argumentum unde clare cognoſcamus utri rectius ſenſerint.

Alexandriam Ægypti & Pataram Lyciæ ſub eodem ſitas eſſe meridiano conſtat non ex Ptolemæo modo, ſed & pleriſque portolanis, cum recta inter boream & auſtrum eas diſtare affirmant. Byzantium eidem ſubeſſe meridiano, multis jam olim perſuaſum ut ex Strabone patet. Et ſane qui ſic credidere, multo melius ſenſere quam Ptolemæus, qui Alexandriam quatuor gradibus cum ſemiſſe orientaliorem facit Byzantio. Sed vero de errore Ptolemæi in poſitione Byzantii, jam antea egimus. Chryſococcas, qui ex Arabum ſententia contracto mari Mediterraneo tabulas Ptolemæi emendare conatus eſt, duorum graduum differentiam facit. Siquidem Conſtantinopoli longitudinem tribuit graduum 49. ſcr. 50. Alexandriæ vero 51. 50. Siquis menſuras Portolanorum diligenter perſequatur & mappas conſulat nauticas, tantundem inveniet.

Videamus nunc quem Libyæ locum ſecet meridianus Apolloniæ, à qua incipit via Egnatia. Si eundem ſequamur Ptolemæum, inveniemus illum meridianum, qui tranſit urbem Apolloniam, tranſire quoque Syrtim majorem, & quidem inter vicum Oeſporis dictum & Pontiam inſulam, ita ut hæc quindecim ſcrupulis ſit orientalior, ille vero quinque ſcrup. occidentalior.

Quia

Quia vero planum eſſe videatur, ſi quod duos iſtos interjacet meridianos ſpatium, mutilatum aut ampliatum fuerit à Ptolemæo in climate Apolloniæ & Byzantii, ſequi etiam ut idem factum ſit in omnibus aliis locis duos iſtos interjacentibus meridianos, idcirco perſequemur intervalla quæ, à parallelo Alexandriæ occidentem verſus uſque ad meridianum Apolloniæ intercedunt, unde quid de hac re ſentiendum ſit colligere poſſimus.

Primo itaque explicemus intervallum ab Alexandria ad Cyrenam & Ptolemaida celebrem Cyrenarum urbem. Itenerarium Romanum vulgo Antonini dictum, à Cyrena ad Rhacotin Alexandriæ ſuburbium numerat millia paſſ. CCCCLXIV, à Ptolemaide vero ad Rhacotin millia paſſuum IↃXLIX. Ptolemæus inter Alexandriam & Ptolemaida ponit differentiam graduum undecim, & ſcrup. 24. Hoc intervallum ſi redigas ad menſuram graduum paralleli Alexandrini habebis millia paſſ. 586$\frac{2}{7}$. De hoc eodem intervallo loquitur Procopius lib. V de ædificiis, cum Pentapolin viginti dierum itinere abeſſe ab Alexandria ſcribit, totidem nempe ſtationibus ac numerantur in itinerario Romano. Cum vero iter diei Procopius ſtadiis ducentis & decem includat, habebimus & hic millia paſſ. quingenta & ſexaginta.

Sed cum nulli diligentius ſingula Africæ ſpatia ſint ſcrutati quam Arabes, illo præſertim tempore quo Hiſpania potiebantur, literæque inter eos florebant; videamus & horum quoque de hoc intervallo ſententiam. Audiamus ergo Geographum Nubienſem, qui ut puto feliciter rem conficiet. Is igitur parte tertia climatis tertii deſcribens iter à Syrtibus Alexandriam, dicit Barcam oppidum interjacere, à qua abſit Alexandria ſtationibus XXI, paſſ. vero millibus quingentis & quinquaginta. Singulas deinceps ſtationes & intervalla ſingula enumerat, non per ambages, ſed via recta per ſolitudines & arenas Marmaricæ. Sed obſervandum culpa librariorum vel interpretis unam

 excidiſſe

excidiſſe ſtationem, cujus intervallum fuerit XXVI mill. paſſ. Alias enim viginti tantum eſſent ſtationes & mill. paſſ. ICXXIV, contra mentem ſcriptoris.

Oppidi vero Barcæ ſitum ut cognoſcamus hoc dixiſſe ſufficiat, illam non eſſe eandem ac ſit Ptolemais, ut Strabo & Plinius voluere, ſed Mediterraneam, ut recte habet Ptolemæus.

Antiquiſſimam eſſe urbem patet non pluribus tantum apud Herodotum locis, ſed & exinde, quod ab ea nomen Barcæi acceperint, qui primi artem aurigandi Cyrenæos docuerunt. Exhauſta longo tempore vicinitate Ptolemaidis, tranſlatis eo cum omnibus ſuis aquis cætero quoque urbis ſplendore. Verum everſo aquæductu, deſolata poſtmodum Ptolemais, & tunc iterum habitari cœpit Barca. Quamvis autem aquæductum hunc inſtaurarit Juſtinianus, fuit id ad breve tempus, cum jam à multis ſeculis magna iſta olim Ptolemais in ſolitudinem abierit, & paucis ſolum nota nautis nomine Tolomettæ. Barca vero notiſſima Mauris & Ægyptiis, cum per hanc communis utrorumque pateat tranſitus. Ab hoc itaque oppido totus ille tractus qui Syrtim majorem & Ægyptum interjacet Barca appellatur. Sed revertamur ad iſtud quod inſtituimus iter.

Cum itaque notus ſit ex Ptolemæo & Nubienſi geographo ſitus Barcæ, ſupereſt ut videamus, quam parva in tam vaſto intervallo inter illos quos diximus ſcriptores occurrat differentia. Ptolemæo Barcæ meridianus diſtat orientem verſus ſcrupulis novem à meridiano Ptolemaidis. Si redigas in paſſus, habebis millia ſeptem cum duabus quintis, hoc eſt paſſus fere 7715.

Aufer hos numeros ab intervallo quod diximus ſecundum Ptolemæum intercedere inter Alexandriam & Ptolemaida nempe $586\frac{2}{7}$ & ſupererunt $578\frac{4}{7}$. Intervallum itaque inter Alexandriam & Barcam Ptolemæo eſt paſſuum 715 ſupra millia DLXXVIII.

Nubienſis

Nubienſis vero Geographus intervallum inter Barcam & Alexandriam facit mill. paſs. D L. At vero millia paſſuum Arabica decimaquinta ſui parte excedunt Romana, ſiquidem unicuique gradui adſignant non LX., ſed LVI. paſſ. mill. Secundum horum calculum habebis millia paſſ. $589\frac{2}{7}$.

Differentia itaque inter Arabes & Ptolemæum eſt millium paſſuum $10\frac{5}{7}$. Sed ſi illos ſequaris Arabes qui ſingulis gradibus adſcribunt millia paſſ. $56\frac{2}{3}$ invenies menſuram haud multo tribus paſſ. millibus majorem Ptolemaica.

Si jam eundem hunc perſequaris parallelum à Barca uſque ad littus Syrtis majoris & inde porro uſque ad locum ubi parallelus iſte ſecatur à meridiano Apolloniæ invenies paſſ. mill. $213\frac{3}{7}$ quæ ſi jungas cum $578\frac{4}{7}$ paſſ. millibus, quibus diſtat Barca ab Alexandria conficies ſummam DCCLXXXXII paſſ. millium. Et tantum quidem eſt intervallum quo in parrallelo Alexandrino diſtat meridianus Alexandrinus à meridiano Apolloniæ.

A Parallelo Alexandrino aſcendamus ad parallelum Apolloniæ. Si illum perſequamur in orientem tendentes, donec Alexandrino occurramus meridiano, ſecundum poſitionem Ptolemæi, non prius illum habebimus, quam Cromnam attingamus, utpote quam eidem, quo Alexandriam, ſubdat meridiano, quod tamen fieri omnino non poteſt, cum Cromna & tota illa ora Ponto adſita Euxino multó longius in Orientem ſit abducenda. Patet hoc exinde quod Strabo, cui in rebus patriis præcipue credendum eſt, non uno in loco affirmet & doceat Amiſum eidem ſubeſſe meridiano, ac ſit is qui per intimum ſinus Iſſici tranſeat receſſum, quod longe aliter ſe habet in tabulis Ptolemæi, in quibus meridianus Iſſi diſtat ab Amiſo gradibus quatuor & quinque ſexageſimis. Error iſte non aliunde promanavit, quam quod Macedoniam & Thraciam, qua-

tenus

tenus inter ortum & occaſum jacent, arcto nimis incluſerit ſpatio & Propontidis ſitum & directionem non bene expreſſerit, ut Jam antea monuimus. Ipſa locorum in Thracia & oppoſito Aſiæ littore conſtipatio & confuſio manifeſte vitium oſtendunt.

At vero ſi Strabonis & illorum ſequaris ſententiam qui Byzantium & Alexandriam ſub eodem collocant meridiano, omnia recte ſe habebunt. Ut totam rem conficiamus, colligamus intervallum quod in parallelis Apolloniæ & Byzantii intermeridianus Apolloniatem & Byzantinum intercipitur, pari ratione ac in Alexandrino parallelo ſpatium quod hos duos meridianos intercedit ſubduximus. Id ſi fecerimus habebimus DCLXXXXIII paſſ. millia. Cum enim gradus in parallelo Apolloniæ minus, in Byzantino vero plus una quarta decreſcant, non multum aberrabimus ſi medium teneamus & unicuique gradui quadraginta quinque tribuamus ſexageſimas, & ſic illum quem diximus conficiemus numerum. Quod ſi magis geometrice per rationem triangulorum ſphæricorum inquiramus exceſſum lateris majoris, non tamen integra ſeptingenta habebimus paſſ. millia, cum ad conficiendam hanc ſummam tria fere paſſuum deſiderentur millia.

Ex iis quæ hactenus diximus ſatis eſt manifeſtum Prolemæi rationes & menſuras optime ſe habere in Ægyptio, Marmarico & Cyrenaico littore, ſed vero plurimum peccaſſe in Macedoniæ, Thraciæ & Propontidis ſitu, rectiuſque de intervallo quo diſtat Apollonia à Byzantio ſenſiſſe Strabonem, & cum alios tum quoque Plinium cum Dyrrachium à Byzantio ſeptingentis & undecim paſſ. millibus abeſſe affirmat.

Fuſius aliquanto & forte ad faſtidium uſque proſecuti hæc ſumus; ſed tamen cum terrarum mariumque longitudo & ſitus abſque his cognoſci non poſſit, neceſſario dicenda fuere. Revertamur nunc ad inſtitutum & ut totius maris Mediterranei longitudinem habeamus perſequamur litus Libycum,

Libycum, unde præcipue maris hujus petenda eſt menſura. Quamvis ex iis quæ hactenus diximus clare ſatis confici poſſit plurimum peccaſſe eos qui maris Mediterranei longitudinem tam arctis incluſerint terminis, quo tamen manifeſtius horum cognoſcatur error hoc dixiſſe ſufficiat, ut in præcedentibus quæ attulimus intervallis ita quoque in illis quæ Syrtin majorem & fretum Gaditanum interjacent ſpatiis, convenire fere Græcos, Romanos & Arabes, qui omnes cura & impenſis principum, magiſtratuum & calipharum totum Africæ dimenſi ſunt litus, nec obliquorum tantum, ſed & rectorum itinerum menſuras diligenter annotarunt. Itaq; & in Syrtis majoris ambitu & trajectu conveniunt inter ſe itineraria Romana, Geographus Nubienſis, Ptolemæus, Plinius & Procopius, niſi quod in Plinio juſto amplior occurrat numerus, in Procopio vero mille ſtadiis contractior, utrunque culpa librariorum. Sed & in menſura totius tractus qui à Gadibus uſque ad terminos Tripolitanæ provinciæ, cui Procopius nonaginta dierum iter adſignat, ſatis bene conveniunt omnes, ut nequeam ſatis mirari Geographum Nubienſem, quod tam arcto ſpatio mare incluſerit Mediteraneum, cum tamen terreſtres apud illum menſuræ tertia fere parte ſint ampliores. Si mutilanda ſit maris longitudo, mutilanda etiam fuerat terrarum adjacentium menſura.

Quod autem idem Nubienſis refert Marabutenſes quoſdam quadraginta & uno diebus à Cairo Segelmeſſam uſque penetraſſe; nullum exin argumentum duci poſſit. Qui camelis in Libya iter faciunt aliquando centum & plura paſſ. millia ſingulis abſolvunt diebus, ut Leo Afer teſtis affirmat certiſſimus. Cum vero ſecundum iſtum Nubienſem inter Cairum ſeu Alexandriam & Segelmeſſam bis mille minimum intercedant milliaria; clarum eſt iſtos Marabutenſes quinquaginta fere paſſ. millia ſingulis abſolviſſe diebus ſeu ſtationibus.

Licet multa ſuperſint, quibus ea, quæ de maris Mediterranei longitudine hactenus à nobis dicta ſunt confirmare

poſſimus,

poſſimus, ſiquis tamen ea perpendat, plura ut exiſtimo non deſiderabit, cum undique terrarum circumjacentium menſuræ, non patiantur mare hoc ad iſtas redigi anguſtias, quas ſolo eclipſeon argumento induxere Arabes, nec tamen omnes, cum etiam inter illos non defuerint, qui relictis obſervationibus lunaribus non recte inſtitutis Ptolemaicas amplexi ſint menſuras.

Ut vero cognoſcamus non in Europa modo, ſed & ubique fere & præcipue in Aſiæ longe diſſitæ partibus magno veritatis & geographiæ damno adeo mutilatum eſſe terrarum ſitum, ut Aſiam in Aſia fruſtra quæras; operæpretium fuerit in orientem excurrere, & videre quam longe in ortum ſe explicet Aſia, & aperire cauſas quibus contigerit ut nobiliſſima pars orbis in pleriſque hodiernis tabulis adeo truncata ſit, ut ampliſſima etiam regna vix dimidiam magnitudinis ſuæ portionem obtineant, quædam vero omnino non compareant.

Admiſſis ergo iis quas Ptolemæus poſuit menſuris, iſtinc unde deſivimus incipiamus. Ab Iſſi itaque ſinu & ab Alexandretta vulgo dicta per Aleppum ſive Berœam tritiſſima eſt quæ Babylonem ducit via. Conficitur ea diebus novemdecim, vel ut plurimum viginti. In longitudine Babylonis, quæ eſt LXXIX graduum, conveniunt Græci & Arabes, cum eam decem fere gradibus Iſſo ſeu Alexandretta orientaliorem faciunt. Nam quod Arabum nonnulli Babyloni tribuunt longitudinem LXX vel paulo plus, id inde factum, quod de menſura maris Mediterranei decem fere gradus amputarunt, ut jam ante oſtendimus.

A Babylone ſeu Bagdado in ortum tendentibus quindecim dierum iter eſt Spahanum uſque. Perſæ huic tribuunt longitudinem grad. 86. ſcr. 40. Ptolemæo eſt Aſpadana adſignans ei longitudinem 86 graduum, latitudinem 33—10. Unde apparet errare eos, qui recens eſſe exiſtimant hoc vocabulum. Nugantur quoque plurimum cum civitatem hanc cum Hecatompylo confundunt, quæ quam longiſſime

longiſſime hinc abeſt. Chryſococes Spahano, ſeu ut ipſe habet Ἰσφαὰν tribuit longitudinem grad. 77. 20. contractiorem de qua diximus Arabum ſecutus menſuram, quæ tamen manifeſte vitioſa eſt, & magnorum multis cauſa fuit errorum, ut cum Schiras ſeu Perſepolin in 78 longitudinis collocant gradu & ipſa occidentaliorem faciunt Babylone. Quapropter qui Ulugbegi, Abulfedæ & aliorum Arabum & Perſarum legunt libros, caveant ne à duplici iſtac menſura fallantur, quam non à propriore primi meridiani poſitione, ut vulgo exiſtimant; ſed à diminuta maris Mediterranei longitudine proveniſſe oſtendimus.

A Spahano pergamus ad Indos & primo ad Candahar, cui Abulfeda adſignat longitudinem Grad. 97. ſcr. 40. Latitudinem gr. 33. Sed rectius Perſæ, qui iſtam contractiorem maris Mediterranei non admittunt menſuram, eam collocant in longitudine grad. 106. Et hanc poſitionem eſſe veriorem exinde patet, quod inter Spahanum & Candahar interſint paraſangæ 292, quæ menſura cum 1095 paſſuum millibus convenit. Verum hujus urbis nomen eſt Scandar, quomodo Perſæ & Arabes Alexandrum vocant; ut videri poſſit eadem eſſe, ac ſit Alexandria in Ariis, quam Ptolemæus collocat in 110 longitudinis, 36 vero latitud. gradu, utrinque nimis excurrente menſura. Minus recte de ea accipias Alexandria quæ eſt in Arachoſiis, utpote quam à Candahar diſtinguat Alpherganus. De ſitu autem Candahar nequis dubitet facit Ulugbegi & aliorum auctoritas, cum affirmant eam diſtare ab Alexandria Ægypti gradibus 45, ſcr. 46. Hinc facile colligas, quam late Perſarum pateat ditio, utpote quæ à Babylone uſque ad Candahar ad mille trecenta & decem paſſuum millia in orientem excurrat. In iis tamen quæ vulgo proſtant chorographicis tabulis videre eſt Perſarum terras ad multo etiam majorem porrigi amplitudinem. Fateor ſed pudendo plane errore, cum complura etiam maxima Indorum regna Perſici regni terminis includant. Inde nempe hoc factum, quod Perſicæ

ditionis terminum Indum fluvium eſſe crediderint. Illum vero adeo longe in ortum promoverunt, ut in media demum compareat India, & in Cambajenſi exeat ſinu, cum in ſinu Canthino, vulgo dicto Golfo di Jaquetta, oſtia ejus collocanda ſint, ita ut quadringentis minimum paſſ. millibus remotior ſit Indus, quam ſitus ejus poſtulet; reliqua vero Indorum ditio ita contracta ſit, ut in pleriſque hodiernis mappis, vix tertiam amplitudinis ſuæ partem obtineat. Ut vero cognoſcamus quantum ſit magni Indorum regis imperium, & quam longe in ortum porrigatur perſequamur iter & videamus quantum ſpatii intercedat inter Candahar & oſtia Gangis.

A Candahar itaque ad Cabul numerant Indi Coſſos 110. A Cabul ad Lahor coſſos 244. A Lahor ad Deli coſſos 191. A Deli ad Agram coſſos 68. Simul conficiunt coſſos 613. Sed vero brevior & rectior eſt via, quæ per Multan civitatem ducit Agram, quæ continet coſſos 525. Cum vero ſinguli coſſi duo minimum conficiunt paſſuum millia, habemus via pene recta mille & quinquaginta paſſ. millia.

Ab Agra vero ad Dacam ſitam ad maxime orientale Gangis oſtium haud procul à mari, numerant Indi coſſos 492. Si utramque ſummam componas habebis coſſos 1017. ſeu millia paſſuum 2034. Ulterius tamen producendum hoc Gangis oſtium nempe uſque ad Bander oppidum & fluvium Caor vel aliquanto etiam longius: id ſi feceris habebis intervallum à Candahar, uſque ad remotiſſimum Gangis oſtium MMC circiter paſſ. millium.

Si emendata locorum Indiæ latitudine, in qua non fere quam veteres peccarunt hodierni etiam ſcriptores, ſolam longitudinem & intervalla ſpectemus, prorſus cum hac quam dedimus menſura convenit Ptolemæus. Si enim hac ratione ſummam colligas, habebis millia paſſuum MMCXXXI. Quod ſi relicta Ptolemaica latitudine ſpatium à Candahar, id eſt Alexandria in Ariis, uſque ad remotiſſimum Gangis

oſtium

oſtium per rationem triangulorum ſphæricorum exactius ſubducas, invenies paſſ. millia MMCCLXXXVIII. Nec multum auferendum erit de hac menſura, ſi cum Bartoſo ultimum Gangis oſtium continues uſque ad Chatigam, ubi demum eluctatus omnes inſulas apertum flumen hoc aſpicit mare.

Verum alia quoque, & quidem multum rectiore via Indici imperii magnitudinem exploremus. Conveniunt omnes Indi inter oſtia Gangis & Indi fluminis intercedere minimum coſſos mille ſive bis mille paſſuum millia. Indi occidentale oſtium collocat Ptolemæus in gradu longitudinis 110. ſcr. 20. Perſæ tamen & Arabes huic adſignant longitudinem grad. 102. aut non multo plus, perſuaſi nempe eclipſeon argumento. Longius tamen oſtium hoc Indi abeſſe tam terreſtria quam marina convincunt intervalla. Promontorio Carpellæ, quod vulgo dicitur Cabo de Jaſque Perſæ adſcribunt longitudinem 94 graduum, ita ut octo graduum inter hoc promontorium & Indi proximum oſtium differentia relinquatur. At vero cum alii Luſitani, tum præcipue Barros, intervallum hoc faciunt leucarum Hiſpanicarum 200, quæ in hoc parallelo conficiunt gradus pene tredecim. In antecedentibus etiam nonnihil peccatum. Retenta itaque Ptolemaica menſura, de qua quid ſentiendum ſit poſtea dicemus, ſi calculum ineamus intervalli inter occidentale Indi oſtium & orientale Gangis, cui tribuit longitudinem graduum 148. cum ſemiſſe, habebimus millia paſſuum 2118. Quod ſi ab orientali Indi fluminis oſtio menſuram colligas, habebis paſſ. millia 1956, ita ut & ſic quoque 2000 paſſ. conficias millia, ſi quidem conſtat coſſum Indorum aliquantum excedere duo paſſuum millia.

Ex his facile aliquis conficiat, ut nunc, ita quoque olim terrarum ſuarum menſuras Indos collegiſſe, & Ptolemæum longe rectius partium Orientis longitudines poſuiſſe, quam vulgo fiat. In latitudine locorum & præſertim litorum

forma plurimum peccaſſe, negare minime debet. Dum diſcrepantes ſequitur ſententias eaſdem urbes diverſis poſuit locis, longitudine quidem quam latitudine rectius obſervata, ut cum Caſpiriorum civitatem vulgo Cachemire dictam, ſub Caſpiræ & paulo poſt ſub Gagaſmiræ nomine recenſet. Agræ hoc tempore Indorum primariæ urbis, quam ipſe Agaram nominat, longitudinem ſatis bene expreſſit, verum in latitudine tribus fere gradibus aberravit. Situm quoque Gangis fluvii rectius multo deſcripſit, quam vulgo fiat, cum ejus fontes tam longe ab Indi fontibus removent. Hinc factum ut in pleriſque fere hodiernis Geographicis tabulis vix aliquid intervalli inter Seras & Gangem relinquatur, cum tamen ampliſſima intercedant regna, quibus in hodiernis mappis vix tantum ſupereſt ſpatii, ut vel ſola notentur nomina. Quamvis enim Ganges innumeris & multum inter ſe diſſitis oriatur fontibus, nulli tamen ejus fontes aut nulla flumina quæ huic miſcentur adeo ſunt orientalia, ut inter illa & terminos Serum, quos vulgo Sinas vocant, immenſus non intercedat terrarum tractus. Flumen Peguanum quod & Martabanum appellant, licet propter infinitas inſulas intimum ſinus Gangetici obſidentes receſſum, communia cum Gange oſtia habere à nonnullis creditum fuerit; abeſt tamen ab eo quam plurimum, longiſſimeque diſſitis oritur fontibus. Vulgo exiſtimant oriri ex lacu Chiamay, quod æque verum eſt ac ſiquis dicat Rhodanum oriri ex lacu Lemanno. Illud conſtat, Martabanum fluvium non ut Ganges à Chauro in Eurum, ſed à borea fere in auſtrum profluere. Inter Gangem & Martabanum flumen quod ad mare eſt ſpatium intercipitur fere à magna parte regni Bengalæ & regno Aracan. Ultra Martabanum flumen & regnum Aracan auſtrum verſus eſt regnum Pachou, Ptolemæo Beſynga vulgo Pegu dictum. Hoc quidem regnum non admodum late patet, ſiquidem à gradu latitudinis 14. 20, non ultra gradum latitud. 18. porrigitur, ejus tamen rex ſuperiore ſeculo adeo fuit potens, ut

ut duodecim alia regna imperio ſuo adjecerit, & excepto regno Aracan ſibi ſubjecerit quidquid terrarum ultra Martabanum flumen ad boream jacet, ad plura quam quingenta paſſ. millia. Adempta quoque Sinis ea provincia quæ Junnan dicitur, per quam fluit Martabanus. In exercitu ejus numerata fuiſſe duodecies centena hominum millia prodidere Patres Societatis Jeſu, qui illo tempore in hoc regno verſabantur. Didacus Couto numerum iſtum auget ad vicies centena millia & inſuper decies mille elephantos, quæ tamen ſumma omnem ſuperat fidem. Interim frequentiam hominum in iſtoc terrarum tractu, vel inde facile conjicias, quod in ſolo regno Peguano, licet nuſquam ducentis & viginti paſſ. millibus latius pateat, ante famoſam tamen peſtem quæ circa finem ſuperioris ſeculi regnum hoc pene in ſolitudinem redegit, ſeptem ſupra ducentas numeratæ fuerint urbes, præter infinitos pagos & vicos. Cæterarum regionum opes & magnitudinem memorare non eſt hujus loci, hoc dixiſſe ſufficiat, in illarum menſura & longitudine explicanda, plus peccari quam uſquam fere alibi terrarum. Peninſula illa, cujus cervix à Martabano fluvio & regno Pegu, ad regnum Gannan & Couchinchinam excurrit, vulgo adeo iniquis includitur terminis, ut vix quartam magnitudinis ſuæ partem obtineat. Si vulgaribus credamus tabulis, non ſufficit illa ut vel ſolam Siamenſis regis ditionem contineat, qui non minus terrarum poſſidet, quam ſit tota Hiſpania. Sunt tamen in hac peninſula etiam alia regna & alii populi, qui ſi non tantundem potentiæ & ſplendoris, non multo anguſtioribus tamen ac Siamenſes continentur terminis, qualis eſt rex Cambodiæ & Champæ & magna pars populi qui Loos vel Laos dicuntur, ut de regno Gannan, Cochincinæ & aliis taceam. Verum cum omnium harum gentium adeo confuſi ſint termini, ut certas iis menſuras adſignare non poſſimus, rectius ad Sinas nos conferemus, ut per illos quantum à nobis abſint ultima Orientis cognoſcamus; cum ſi

ullia

ullis mortalibus, certe Sinis in ſuis rebus credendum ſit quam maxime. Ut tamen illos attingamus, & priores menſuras cum Sinenſium conjungamus menſuris, haud parva occurrit difficultas, cum non ſatis exploratum ſit intervallum, quod Sinas, ſeu potius Seras ab Indis diſtinguit. Multi quidem è Patribus Societatis Jeſu ab Agra, aut à Caſmir Sinas petierunt, ſed via montoſa & per anfractus, ut neminem hactenus invenerim qui certi aliquid de hoc intervallo auſus fuerit affirmare. Incertiora etiamnum omnia fient, ſi Moſcovitarum ſequamur itineraria, & aliquid ex illis concludere velimus. Arabibus quidem in terrarum ſuarum deſcriptione multum tribuo, ſed in remotioribus ſi illis credamus, erit ut regnum Tebet occidentalius fiat omnibus Indorum terris. Tanta præterea diverſitas in illorum occurrit ſcriptis, ut aliquando totis viginti, nonnunquam vero pluribus inter ſe diſſideant gradibus, ut cum Cambalek, hoc tempore Pequinum dictam, alii in 124, quidam in 144, nonnulli ut Chryſococes in 148 demum collocant longitudinis gradu. Nempe quanto longius in Orientem recedunt terræ, tanto plus de longitudine auferunt. Mare Mediterraneum decem gradibus contractius feciſſe ſuperius oſtendimus. De mari Caſpio tertiam fere partem abſtulerunt. At vero ultimas Aſiæ partes pluribus quam viginti & aliquando etiam totis triginta multarunt gradibus. Non aliunde quam ex eclipſeon male inſtituta obſervatione iſta terrarum & marium contigit mutilatio. Verum quæ ex eclipſibus petuntur rationes, quam multis ſint obnoxiæ erroribus, ex iis quæ poſtea dicentur ſatis fiet manifeſtum. Nunc ad inſtitutum revertamur.

Ut itaque feliciter nobis ſuccedat iter, tutiſſimum fuerit tritam maxime inſiſtire viam, & hic quoque ducem ſequi Ptolemæum. Ex omnibus illis qui vel olim, vel hoc tempore ex India ad Sericam, vulgo Cathayam & pejus Sinam appellatam peregrinantur, illos conſtat ut plurimum ex regno Caſmiræ deflexo fere ad aquilonem itinere eatenus progredi,

progredi, donec tranſito regno minoris Tebet, perveniant ad regnum & civitatem Kasgar vel Kacheger dictam. Ad hanc civitatem omnes gentes & omnes Caravanæ ex Indis, ex Tartaris & aliunde venientes confluunt. Arabes tribuunt huic urbi latitudinem graduum 44, Chryſococes 40. 30 Ptolemæus 43. Neque enim dubitandum, quin hæc ſit illa ipſa ſtatio, ad quam dicit convenire omnes, qui ad Seras proficiſcuntur; itaque portam ſeu ὁρμητήριον illuc euntium appellat. Cum vero Caſpiræ ſeu Caſmiræ longitudinem tribuat graduum 127, latitudo autem ejus vera ſit grad. 36. 30. longitudo autem Caſcaræ grad. 140, ſupereſt ut intervallum circiter ſit 480 paſſ. millium. Hoc tamen ſpatium propter difficultatem itineris, non niſi integro menſe conficitur. Sed propter arduos & vix ſuperabiles montes, multo difficilius eſt, quod à Caſcara ad Seras ſupereſt itineris, quod non niſi bimeſtri conficitur ſpatio, cum tamen ad proximos Serum terminos haud plura quam 720 ſecundum Ptolemæum intercedant paſſ. millia. Auſtrales Sericæ gentes Ptolemæo fuere ignotæ, neque enim alia via, atque ea quam diximus, quæque etiam hoc tempore maxime frequentatur, nempe per regna Tebet, ad Seras patebat aditus. Attamen Auſtrales Serum provinciæ, multo Indis ſunt viciniores, multoque magis in occidentem excurrunt. Siquidem conſtat provinciam Junnan ſub eodem eſſe meridiano, ac ſit ille, qui tranſit per regna Tipora, Aracan & Pegu. Aliquanto tamen magis in ortum ſunt promovenda hæc regna quam vulgo fiat, verum non tam longe quam Ptolemæus, qui Beſyngam ſeu Pegu ponit in gradu longitudinis 162. Multo etiamnum magis peccavit in ſitu Siamenſium, qui ſunt veri Sinæ, quoſque omnium ad Orientem populorum ultimos eſſe credidit, addens horum terras totum ambire Orientali Oceanum, donec Africæ conjungantur. Quam fabellam jam ab Alexandri magni temporibus à Judæis fuiſſe confictam alibi oſtendimus.

Rejectis

Rejectis itaque cæteris quæ ultra Gangis oſtia & proximos Serum terminos excurrunt ſpatiis, ſufficiat orbis veteribus cogniti menſuras ſecundum Ptolemæum quoſq; ille ſecutus eſt hactenus explicaſſe. Quod ejus numeri tam longe excedant illa quæ noſtro hoc tempore ſingulis terris adſcribuntur ſpatia, merito aliquis miretur: ſed ſiquis conſulat ſcripta Arabum, quibus tamen Aſiaticarum terrarum menſuræ cognitiſſimæ eſſe debebant, minus forſan mirabitur, ubi viderit illos longe etiamnum productiores poſuiſſe numeros. Cæterum cum paulo ante dixerimus magnam eſſe varietatem in horum ſcriptis, operæpretium fuerit monere quænam hujus diverſitatis ſeu confuſionis potius fuerit cauſa. Nempe cum multi illorum offenderentur varietate numerorum in menſura maris Mediterranei, placuit iis, omiſſo toto hoc mari aliunde longitudinum principium auſpicari, à Mecca nempe & ſepulchro Mahometi, ubi primum fixere Meridianum. Verum cum deliquiorum ſolis & lunæ eadem apud Aſiaticos atque alibi ſit ratio, ſucceſſu temporum factum eſt ut obſervatione cœleſtium ſiderum perſuaſi, & iſtic quoque terrarum ſpatia contraxerint, unde demum duplices iſti numeri prodierunt. Si tamen utraſque longitudines, maris nempe Mediterranei, & quidquid ab ultimo ejus termino uſque ad extrema Aſiæ intercedit ſpatii conjunxeris, ſemper conficies ſummam, quæ vel æquet, vel etiam excedat menſuras Ptolemaicas.

Nunc videamus quando, à quibus & qua de cauſa factum ſit, ut relictis Ptolemaicis longitudinum numeris, etiam Europæi Orientis ita contraxerint ſpatia, ut Indorum populorumque ultra Indos ſitorum intervalla & longitudines, ne dimidiam quidem in geographicis tabulis ſuæ amplitudinis obtineant partem. Quamvis menſuræ ex deliquiis lunariis ſumptæ ad roborandam hanc ſententiam multum contulerint, alia tamen & prior & potior fuit ratio, quæ depravandis & mutilandis tabulis, quibus terrarum ſitus continetur,

continetur, cauſam præbuerit. Ut paucis expediam, factum id ſeculo ſuperiore, anno Chriſti 1521. & poſtea. Gravi nempe hoc tempore orta controverſia inter Luſitanos & Hiſpanos de Moluccis inſulis, utriſque eas ſibi vindicantibus, delataque re ad geographiæ peritos utrinque delectos arbitros, non tamen convenere vel in principio vel in fine meridianorum, quibus utrorumque ditio terminaretur. Diviſerat quidem Alexander ſextus Pontifex orbem in duo hemiſphæria, quorum alterum orientale Luſitanis, alterum occidentale Hiſpanis cederet, ſed lis erat de loco meridiani, qui duo iſtæc dirimeret hemiſphæria; Luſitanis indidem unde Ptolomæus incœpit meridianorum initium ſumentibus, Hiſpanis vero Meridianum primum ad Maranionis fluminis oſtia removentibus. Sed acquiſcendum fuit utriſque in donatione Pontificis, qui primum meridianum affixerat inſulis quæ vulgo dicuntur de los Azores.

Sed neque ſic compoſita lis fuit Hiſpanis contendentibus Moluccas inſulas ab hoc innitio abeſſe pluribus quam centum & nonaginta gradibus, vel minimum centum octoginta quinque; quoque id facilius obtinerent, affirmabant vaſtum iſtud mare quod littus Peruvianum & Philippinas ac Moluccas inſulas interjacet, non extendi ultra mille ſexcentas leucas Hiſpanicas, quæ conficiant gradus $91\frac{3}{7}$ quibus ſi addatur ſpatium à Peruviano littore ad primum meridianum, quod aſſumebant graduum eſſe circiter ſeptuaginta; ſupereſſe fere ducentos gradus, antequam totus impleatur circulus. Inde conficiebant occidentale hemiſphærium non Moluccas tantum, ſed & totum illum tractum, qui à Moluccis ad Malaccam uſque porrigitur comprehendere.

At vero longe alium Luſitani poſuere calculum. Illi ut non tantum Moluccas, ſed & totam Japoniam orientali id eſt ſuo vindicarent hemiſphærio, incipiendo ab iiſdem inſulis de los Azores; terminos ditionis ſuæ non ſolum promoverunt ad Moluccas, quas in longitudine 160 graduum poſuere; ſed & pari prorſus ac Hiſpani ratione integros

viginti gradus longius fines ſuos produxerunt, ad inſulas uſque latronum & Japonenſis inſulæ remotiſſimam partem, iſtic ditionem ſuam terminantes in gradu longitudinis 180, ſecundum ipſorum calculum.

In figenda itaque Meridiani circuli, qui per Azoridas tranſit, parte oppoſita, totis quadraginta gradibus à ſe invicem diſceſſerunt Hiſpani & Luſitani, quæ differentia plane eſt enormis, utpote quæ nonam ambitus terreſtris globi abſorbeat partem. Attamen etiam publico edicto utræque gentes caverunt ne in quibuſvis tabulis aut Sphæris geographicis aliter gradus & meridiani ſignarentur. Longe tamen abſurdior eſt Luſitanorum ſententia, qua factum eſt ut extremæ Aſiæ partes ita contractæ in pleriſque geographicis compareant tabulis, ut ne dimidia quidem parte ſe videndas exhibeant. Notandum tamen in iis Luſitanorum tabulis, quæ diſſidium hoc præceſſerunt, iſtam non comparere deformitatem, utpote in quibus longitudines longe rectius ſe habeant, & fere cum Ptolemaicis conveniant numeris.

Contractiori tamen huic terrarum menſuræ, quam primo Arabes deinde Luſitani, & demum reliquæ ſecutæ ſunt gentes, favent intervalla quæ ex ſiderum defectibus vulgo deducuntur. Verum ut cognoſcamus quam parum fidendum ſit fallacibus umbris, quarum nec principium, nec medium, nec finem quiſquam hoc tempore adſecutus eſt, ſufficit hoc dixiſſe, ſi eclipſeon, prout vulgo ſubducuntur, habeamus rationem, fore ut terrarum ambitus trecentos tantum & viginti contineat gradus, & ut ſol ſpatio horarum $21\frac{2}{3}$ diem noctemque perficiat & mundum circumeat duabus horis & viginti ſexageſimis citius, quam omnium ætatum experientia docuerit. Nam ſi ex eclipſeon obſervationibus totum iſtud intervallum quod in occidentem pergendo à Philippinis ſeu Moluccis patet inſulis, uſque ad Limam & Peruviana littora horarum tantum ſit $13\frac{1}{3}$ ut vulgo exiſtimant, ſupereſt ut quod reliquum eſt ſpatii à Peruviano littore uſque ad Philippinas ſit horarum $10\frac{2}{3}$ ſive

graduum

graduum 160. Atqui ſi planum fecero, totum iſtud maris Pacifici ſpatium non excedere menſuram graduum 116, tota eclipſium male obſervatarum corruit ratio, & manifeſtum fiet reliquas duas horas & quod præterea ſupereſt ſpatii, in altero quod diximus quærendas eſſe intervallo. Illas vero inveniemus ſi in ſupputandis telluris ſpatiis iſtam quam inſtitimus teneamus rationem, & integra relinquamus ſpatia quibus ſingulæ gentes in menſuranda terrarum ſuarum utuntur amplitudine.

Veniamus erga ad maria & illorum quoque vaſta inquiramus ſpatia, ut exinde etiam terrarum adjacentium innoteſcant menſuræ. Sunt qui nihil certi ex navigationibus propter ventorum & æſtuum inæqualitatem colligi poſſe exiſtimant. Sed licet in pluribus locis hæc valeat ratio, in Oceanis tamen zonæ fervidæ ſubjectis, longe aliter id ſeſe habet. Tanta ibi ventorum & æſtuum eſt æqualitas, præſertim ſi qui longius à littore ſint provecti, ut paribus temporum ſpatiis, paria ſemper abſolvant intervalla. Una eademque ſemper flat aura, nullæ ibi tempeſtates, ſimilis ſemper æſtuum ab ortu in occaſum tendentium motus. Si non nimis pigræ aliove naves laborent vitio, diei noctiſque ſpatio centum & quindecim conficiunt paſſuum millia, ita ut in utranque aurem ſtertentibus nautis, neglecta omni velorum & gubernaculi cura duos fere percurrant gradus, recta per mediam zonam deferente eos æſtu & aura æquabili. Itaque quæ à portu Limæ & littore Peruviano ſolvunt naves, ſi recta in Occidentem pergant & nuſquam deflectant aut moram faciant, ſpatio quinquaginta dierum ad Latronum deferuntur inſulas. Spatio vero ſexaginta dierum ad Moluccas & Philippinas perveniunt. Idem quoque colligi poteſt ex curſu illarum navium, quæ ex Acapulco portu Mexicanorum ad Philippinas ſolvunt, quas plerunque attingunt die quinquageſimo. Cum vero meridianus Aquapulci tantundem diſtet à Philippinis, quam meridianus Limæ ab inſulis Latronum, nonaginta ſex nempe graduum intervallo,

ſupereſt ut totum intervallum, quod eſt à Peruviano littore ad Philippinas, non excedat gradus centum & ſedecim.

Quod ſiquis non contentus his argumentis, nondum admittat id quod diximus naves ſcilicet quæ ſub æquatore deferente æſtu Oceani in Occidentem tendunt ſpatio diei noctiſque abſolvere & conficere centum & quindecim paſſuum millia, deſinet is dubitare, ſi norit, non in Pacifico tantum Oceano, ſed & ubique marium, quæ intra tropicos ſita ſunt, idem obſervari. Frequens eſt commercium Luſitanorum deferentium mancipia ex Angola ad Hiſpanos Peruvianos, utilitatis ſuæ gratia illis ut plurimum licet clam iſtud permittentibus. Solvunt hæ naves ex civitate S. Pauli de Lovando & Carthagenam appellunt die quinquageſimo, vixque vel citius, vel ſerius portum hunc attingunt, cujus rei argumentum vel exinde ſumas, quod non niſi quinquaginta dierum commeatu inſtruantur. Jam vero inter Meridianum Angolæ & Carthagenam interſunt minimum gradus 96. Sunt qui majus faciant hoc intervallum, ſed illos peccaſſe alibi oſtendimus. Facile exinde poſſimus conficere, adeo certam & æqualem eſſe navigationem in media zona æſtum Oceani ſequentibus, ut duos fere maximi circuli gradus ſingulis ſemper abſolvant diebus.

Supereſt illa Oceani pars quæ à promontorio Bonæ Spei uſque ad Moluccas & Philippinas excurrit inſulas. In ejus menſura & longitudine non minus vulgo peccatur, quam in menſuris terrarum huic adjacientium. Longe majus eſt hoc intervallum, ac ſit illud quod Peruvianum littus & Philippinas interjacet. In Javæ inſulæ ſitu viginti minimum graduum error committitur. Licet faventiſſimo anni tempore & æſtu ſemper ſecundo à freto Bantamenſi aliquis diſcedat, quinquaginta minimum dierum navigatione opus eſt, priuſquam Bonæ Spei promontorium attingat. Ubi vulgo ponitur meridianus Molluccarum, ibi collocandum erat principium

cipium inſulæ Javæ; Moluccæ vero totis viginti duobus gradibus promovendæ ad Orientem, & collocandæ quatuor gradibus ultra illum meridianum, cui Latronum inſulæ ſubeſſe creduntur. Latronum vero inſulæ & ipſæ ad viginti gradus promovendæ in ortum & referendæ ad centiſimum & nonageſimum quartum longitudinis gradum. Proximæ vero partes Japonicarum inſularum, ubi eſt urbs & inſula Firando, referendæ ad gradum longitudinis 178 vel circiter. Licet non ſatis explorata ſit inſulæ hujus magnitudo, hoc tamen conſtat, illam triplo fere eſſe majorem, quam in hodiernis compareat geographicis tabulis. Quam nuper magnus ille peregrinator Tabernerius dedit tabulam, illa omnium eſt vitioſiſſima & ab imperitis compilata. Cum ex Jeſuitarum obſervatione conſtet Oſaccæ latitudinem eſſe graduum 35½, facile aliquis colligat, ſiquis illam examinet tabulam, totam fere Japoniam extra locum ſuum exulare, nec Oſaccam tantum, ſed & ipſum quoque Meacum & quidquid ſupra illam eſt, non eſſe in Japonia, ſed in iſtoc mari, quod Japoniam à ſeptentrione alluit. Quod eam, quam Pater Martinius dedit Japoniæ attinet tabulam, & illa quoque mutila eſt. Prodiit quidem iſta ex officina patrum Societatis Jeſu, qui ſoli Chriſtianorum intima Japoniæ perluſtrarunt, ſed ab Hollandis interpolatam eſſe, patet ex Belgicis appellationibus, quæ in auſtrali & orientali inſulæ hujus littore paſſim occurrunt. Peccat quoque tam in longitudine quam latitudine hujus inſulæ, ut ex iis quæ mox dicemus palam fiet.

Cæterum quod relicta & ſuppreſſa Sinenſium de hac inſula tabula iſtam admiſerit, id nollem factum. Duas præterea alias Japoniæ tabulas libris de arcano maris inſeruit Dudleus. Una antiquioris eſt operis & minimum ante ſeſquiſeculum, partim à nautis Luſitanis, partim à patribus Societatis compoſita, altera recentior & aliquanto contractior, neutra tamen integram hujus inſulæ exhibet menſuram, neque enim ut diximus vel Luſitani, vel Hiſpani permitte-
bant,

bant, ut ullæ prodirent tabulæ, quæ veras terrarum in hoc tractu exhiberent magnitudines. Siquis legat ſcripta patrum Societatis Jeſu, facile deprehendet ex itineribus ultro citroque crebro inſtitutis inſulam iſtam multo majora continere intervalla, quam quæ in iis, quas diximus, ſignantur & continentur tabulis. Unanimiter fere illi affirmarunt inſulam hanc majorem eſſe Hiſpania, Gallia, Italiaque ſimul junctis. Caronius qui longo tempore commercii Hollandici ea in inſula præfecturam geſſit, multo etiamnum ampliorem facit in ea quam ſcripto ſuo præfixit tabella, illa quidem muta & nominibus vacua, unde tamen conficias inſulam vel peninſulam hanc porrigi ad plura quam mille & quingenta paſſuum millia. Latitudinem vero tribuit ſexcentorum plus minus paſſ. millium. Verum hic numerus modum videtur excedere. Ut autem veram habeamus menſuram, tutiſſimum utique fuerit, ſi ut in aliis gentibus alibi, ita in ſitu & longitudine Japoniæ, ipſos audiamus & ſequamur Japonenſes. Illi itaque adfirmant inſulam vel potius peninſulam ſuam porrigi ad quingenta milliaria Japonica. P. Martinius in deſcriptione hujus inſulæ ſingulos gradus confert cum triginta leucis Japonicis. Id ſi verum eſt habebimus Japoniæ longitudinem mille paſſ. millium. Attamen in menſura milliaris ſeu leucæ Japonicæ non conveniunt alii ejuſdem ſocietatis patres, qui quinta fere parte porrectiora faciunt Japonica milliaria. Itaque quingenta Japonica milliaria cum trecentis ſexaginta ſex leucis Hiſpanicis componit Joannes Lucena in vita Xaverii. Horum ſententiam cum alii, tum quoq; continuator Barroſi Didacus Couto lib. VIII decadis V ſecutus videtur. Hanc ſi ſequamur rationem, quæ niſi fallor verior eſt, habebimus longitudinem imperii Japonici plurium quam mille ducentorum paſſ. millium. Satis hinc conficias nullam nos hactenus Japonicam habere tabulam, quæ legitimam hujus inſulæ oſtendat menſuram. Antiquior tamen illa quam diximus, ſi ſolam ſpectemus longitudinem à Libonoto in

aquilonem

aquilonem porrectam, proxime accedit ad veritatem. Nam quod latitudinem attinet, omnes in ea quamplurimum peccant, cum conſtet inſulæ hujus litus boreale, ad quod Chriſtianis non conceditur aditus, tam longe in ſeptentrionem excurrere, donec conjungatur terris Jeſſenſibus, ita ut Japonia fiat peninſula. Quod ſi non ſit peninſula, adeo tamen anguſto & horrido rupibus & ſcopulis ab illis quas diximus terris dirimitur freto, ut illud omnino impervium eſſe affirment Japonenſes. Quod ſi tam latum intercedat pelagus, ac in pleriſque videre eſt tabulis, ſola Caronii excepta; qui fieri poteſt, ut inſulæne, an continentis ſint incolæ dubitent Japonenſes?

Veniamus nunc ad ingentes iſtos terrarum tractus, qui ab ultimis Sinarum & Tatarorum finibus in Orientem excurrunt, ut ex illis Japonicæ inſulæ adeoque terrarum omnium veram cognoſcamus menſuram. Vulgo appellantur terræ de Jeſſo. Adierunt & illas quoque patres nonnulli Societatis Jeſu, & mira prorſus de vaſta harum retulerunt magnitudine. Siquidem incipiendo ab inſula Corea porrigi ad ſexaginta duos gradus recta ſemper in ortum tendentibus prodiderunt, ita ut earum longitudo ſuperet bis mille & ſexcenta paſſuum millia. Verum numerus iſte dimidia fere ſui parte juſtam excedit menſuram. Hoc ſic conficio. Ante quadraginta circiter annos naves duæ ab Hollandis miſſæ ad explorandum mare quod terras Jeſſenſes & Americam interjacet, pertranſito orientali littore Japonico, appulerunt ad terras Jeſſenſes & in gradu latitudinis 44, deprehenderunt nautæ ultimum & maxime orientale harum terrarum promontorium, addentes illud ducentis circiter & viginti paſſuum millibus orientalius eſſe eo qui extremam Japoniam ſtringit meridiano. Habemus ergo finem harum terrarum, inquiramus nunc longitudinem. Illam exhibebunt Seres, qui teſte P. Martinio affirmant, iſtam Tatariæ partem quæ continet terras Jeſſenſium, quæque à provincia Leaotung, ſive à fine muri Sinenſis in orientem excurrit,

porrigi

porrigi ad ſex millia ſtadiorum Sinenſium, quæ conficiunt 1440 paſſ. millia. Auferantur ab hac ſumma minimum quinque gradus, quibus promontorium hoc Jeſſenſe orientalius eſt promontorio Japonico, quod Nabo appellant, & auferantur totidem gradus qui intercedunt ab extremo muri Sinici in mare exeuntis, uſque ad proxima Japoniæ, ſupererunt minimum gradus viginti duo, quos ſi pro ratione parallelorum & climatis Japonici in paſſ. millia reſolvas, habita etiam ratione obliquitatis inſulæ inter Libonotum & aquilonem porrectæ, invenies eandem menſuram, quam inſulis ſuis adſignant Japonenſes, aut etiam aliquanto majorem.

Nunc ut omnium terrarum abſolvamus menſuras, tranſeamus ad vicinam Americam, utpote quæ à terris Jeſſenſibus ne bidui quidem navigatione abſit. Adierunt hoc fretum Hollandi, eo, quo diximus anno, & in medio invenerunt inſulam duodecim circiter paſſ. millibus ab ultimo Jeſſenſis terræ promontorio remotam, & inde in euraquilonem ad centum viginti paſſ. millia porrectam, nuſquam XXVIII millibus latiorem, unde demum ad oppoſitam tellurem trajectus eſſet quinquaginta ſex paſſ. millium. Ignotas iſtas & à ſe primum detectas terras vocaverunt terras ſocietatis Indicæ. Sed vero cum totus ille quem adierunt tractus ſitus ſit in latitudine quadraginta ſex & quinque graduum, unde demum in eurum excurrunt littora, nullum eſt dubium quin terræ iſtæ pertineant ad Americam, ita ut extremis Californiæ & Quiviræ regionibus conjungantur quam proxime. Palam evincunt id ipſum non ea tantum quæ jam collegimus terrarum intervalla, ſed & navigationes, & præcipue itinera Hiſpanorum terreſtria ab urbe Mexicana eorum verſus inſtituta. Qui ante centum quadraginta tres annos ad explorandum Americæ finem ab Antonio Mendoza prorege miſſi fuere Hiſpani, progreſſi fuere ad quadrageſimum latitudinis borealis gradum, ubi eſt Quivira & aliquanto etiam ulterius, nempe ad promontorium Mendozinum, cui tribuerunt latitudinem graduum $42\frac{1}{2}$.

Plures

Plures quam nongentas Hiſpanicas leucas recta ſemper ad chaurum progrediendo emenſos eos fuiſſe affirmat Lopez de Gomara, licet Herrera & alii, utilitati gentis ſuæ ſtudentes, ab hac ſumma dimidium fere detraxerint. Cum itaque in hoc Americano litore ſolus iſte tractus, qui à promontorio Mendozino, uſque ad terras quas adiere Hollandi, nempe à 45, uſque ad 42½ latitudinis borealis gradum inveſtigandus ſuperſit; ne inexploratum hoc intervallum cæteras quoque menſuras incertas reddat, dicamus qua ratione & hujus quoque ſpatii colligere poſſimus quantitatem. A Coreæ inſulæ initio, ſive potius à fine muri Sinenſis, terra Jeſſenſis in ortum porrigitur ad gradus 33. Freti latitudo patet ad quatuor circiter longitudinis gradus. Cum vero quod a Mexico ad Mendozinum promontorium excurrit ſpatium ſit graduum 53, vel ut minimum 52½ ſecundum Hiſpanorum quem diximus calculum, jam habemus gradus 90. Atqui oſtendimus ſpatium quod Acapulcum portum Mexicanorum & Philippinas interjacet inſulas eſſe graduum 96. Phillippinæ vero ſub eodem, ac initium Coreæ ſubjacent meridiano: unde planum fit, ſpatium quod jacet inter terras, quas Hollandi detexerunt,& Mendozinum promontorium non eſſe majus gradibus ſex, vel ut plurimum ſex cum dimidio. Facile hinc colligas Japoniam non niſi novem graduum freto dirimi ab America, quod intervallum Dudleus facit graduum 48.

Supereſt ſpatium quod à primo meridiano ad Mexicum uſque protenditur. Creditur id quartam partem ambitus totius terreſtris ſphæræ conſtituere, ſiquidem nonaginta gradibus à primo meridiano abeſſe hanc civitatem affirmant Hiſpani. Nec obſtabo huic ſententiæ, dummodo primus meridianus per Tenariffam tranſeat. Quo tamen de veritate hujus menſuræ certiores fiamus, brevi tabella proponemus aliarum quoque orbis partium longitudines, relictiſque fere menſuris, quibus terrarum ſuarum ſpatia ſingulæ metiuntur gentes, à quibus non tuto receditur. Quo vero

commodius res ea ſuccedat, & ne numerorum multitudo aliquam difficultatem aut confuſionem pariat, univerſum terrarum orbem in quatuor æquales diſtinguemus partes, quarum unaquæque nonaginta contineat gradus.

Incipiemus vero ab eo qui Tenariffam ſecat meridiano, utpote qui & totam includat Africam & ad menſuras Ptolemaicas propius accedat. Qui ad Azoridas & inſulam Corvi eum removerunt, illi futili omnino utuntur argumento propter rectum ſcilicet hoc in loco acus Magneticæ ſitum. Vera cauſa quamobrem id factum illa nempe fuit, ut duodecim, quindecim, aut etiam plures, quos apud Ptolemæum cum alibi, tum præcipue in menſura maris Mediterranei redundare putabant lucrarentur gradus. Quidam alibi hunc defectum compenſare fuere conati & decem vel duodecim gradibus productius fecere ſpatium, quod ab Antiochia ducit Babylonem. Cautiores aliquanto fuere, qui has & ſimiles ut putabant redundantias ad mare Pacificum tanquam ſatis capacem omnium errorum deportarent voraginem. Verum cum de mari Mediterraneo ſatis dixerimus, & niſi fallor ſufficienter oſtenderimus menſuras Ptolemæi convenire cum menſuris terreſtribus, opus non eſt plura attexere. Hoc tantum addimus, ſi in menſura maris Tyrrheni nonnihil modum exceſſerit, facile id compenſari, ſi primum meridianum, qui ſecundum ejus calculum ſecat propiorem Canariam, quam vulgo vocant Fortem Fortunam, promoveamus ad Tenariffam mediam Canariarum. Verum nos retenta Ptolemæi menſura, quam & Arabes & Perſæ majori ex parte ſequuntur, pimum orbis quadrantem terminamus regia Perſarum urbe vulgo Spahan dicta, Ptolemæo Aſpadana, qui ei longitudinem adſignat graduum 86, Perſæ autem 86. 40. Si huic ſummæ addideris differentiam meridiani Tenariffenſis & Fortis Fortunæ habebis exacte gradus 90.

Secundum

Secundum quadrantem ſervatis menſuris quibus Perſæ, Indi & Seres terrarum ſuarum metiuntur ſpatia, ſic conſtituimus,

A meridiano Spahani ad meridianum qui occidentaliſſimum Indi fluminis tranſit oſtium gradus —— 18
Ab hoc Indi oſtio uſquam ad ultimos Indiæ mari adſitæ terminos, ad meridianum nempe qui tranſit urbem Chatigam gradus —— 36
Hinc ad illum meridianum ſub quo murus Sinenſis exit in mare, cui ſubſunt etiam Philippinæ & Moluccæ inſulæ gradus —— 30
Inde ad meridianum qui ſtringit initium magnæ Japonenſis inſulæ gradus —— 6

Simul conficiunt grad. 90

Tertius quadrans ſic ſeſe habet.

A meridiano qui tangit initium magnæ Japonenſis inſulæ, uſque ad meridianum qui tranſit ultimum hujus inſulæ promuntorium dictum Nabo, gradus —— 22
Hinc ad finem terræ Jeſſenſis gradus —— 5
Tranſitus freti inter terras Jeſſenſes & Americam eſt graduum —— 4
Hinc ad Mendozæ promuntorium gradus —— 6
Inde ad meridianum Mexicanæ urbis gradus —— 53

Simul conficiunt 90

Ut vero eo undè digreſſi ſumus redeamus, ad meridianum nempe Tenariffæ, ſupereſt quartus idemque ultimus quadrans, qui continet quidquid ab hoc, quem diximus meridiano, uſque ad Mexicanam metropolin terrarum mariumque interjacet. Sic vero illum conſtituimus.

A meridiano Mexici uſque ad meridianum qui tranſit per maxime Occidentales regni Peruviani partes, gradus —————————————— 20

Ab hoc meridiano, uſque ad Orientaliſſimum Braſiliæ promontorium, quod S. Auguſtini dicitur gradus —————————————— 55

A promontorio S. Auguſtini, uſque ad meridianum Tenariffæ, gradus —————————————— 15

Simul 90

De medio hoc intervallo graves inter Hiſpanos & Luſitanos fuere controverſiæ. Vaſtum iſtum tractum qui à promontorio S. Auguſtini extenditur uſque ad Limam aut Portum veterem, recto itinere nemo emenſus eſt hactenus. E navigationibus per flumen ut vocant Amazonum inſtitutis nihil certi ne nunc quidem poſſit confici. Maritimis tamen confici intervallis, contendebant Luſitani integros quinquaginta quinque gradus ſpatium hoc continere. Hiſpani tamen certis ut dicebant eclipſium rationibus ſuffulti,non niſi quinquaginta & unum longitudinis gradus intercedere affirmabant. Verum quantum lunaribus iſtis obſervationibus tribuendum ſit, vel exinde conficias, quod non ita pridem Margravius, ſola Eclipſeon ratione permotus, quadraginta quinque tantum graduum longitudinem huic intervallo adſignarit. At vero Luſitanorum ſententiam confirmant tam maritima quam terreſtria, illa quidem obliqua, ſed quæ facile ad normam reducuntur. Quin & ipſi

Hiſpani

Hiſpani quando à portu de buenos Ayres ſito ad oſtium fluminis Argentei terreſtri itinere petunt montem Potoſi & oppidum Platam, cum quingentis Hiſpanicis leucis intervallum hoc taxant, ſatis nos docere poſſint, vaſtam iſtam Americæ peninſulam, ampliora multo continere ſpatia,quam ipſi in tabulis ſuis expreſſerint geographicis.

Ad emendandas terrarum mariumque longitudines & cognoſcendam veram orbis univerſi faciem hæc dicta ſufficiant. Qui non omnino hebes & ad tractandas iſtiuſmodi res imperitus acceſſerit, facile ut puto intelliget quanto meliores noſtræ ſint menſuræ, ac ſint iſtæ quæ vulgo in tabulis & ſphæris paſſim obtinent geographicis, in quibus & Seres & Indi & pleræque fere orientis gentes, adeo longe extra fines ſuos exulant, ut ubivis potius quam in illis, quas Deus & Natura iis conceſſit, invenias ſedibus. Ubi continens eſt ibi invenias inſulas, ubi vaſta occurrunt regna, ibi omnia ſunt maria: denique tanta in illis terrarum, marium inſularumque facta eſt confuſio, mutilatio & diſtorſio,ut magna pars Aſiæ mille & quingentis paſſ. millibus loco ſuo avulſa alio migrarit. Tantam nempe geographiæ labem intulit aromatarium iſtud Hiſpanos inter & Luſitanos diſſidium & conſecutæ exin deliquiorum ſolis & lunæ obſervationes, quibus utrique ad promovendos commercii & navigationis ſuæ utebantur terminos. Lis erat de Moluccis ut diximus. Peritiores nautæ & geographi affirmabant ſitas eſſe eas in oppoſita parte meridiani qui per Azores tranſit. Sed qui pro Hiſpanis ſtabant contendebant illum oppoſitum meridiani ſemicirculum tranſire non per Moluccas,ſed vero per inſulam dictam Zuba,quæ gradibus duobus aut ut plurimum tribus occidentalior ſit Moluccis.Luſitani vero multo nobis viciniores eſſe affirmabant Moluccas, ſic tamen ut ſi hic ſubſtitiſſet controverſia, de decem vel octo aut etiam paucioribus lis fuiſſet gradibus. Poſtquam vero ad aſtronomos res delata fuit, longæ aliæ prodiere menſuræ. Illi quippe habita ratione eclipſium diverſis in occidentali

hemiſphærio

hemiſphærio locis obſervatarum, certum eſſe affirmabant Hemiſpærium Hiſpanicum producendum eſſe ad Malaccam uſque, quam viginti duobus minimum gradibus occidentaliorem eſſe dicebant Moluccis. Luſitani vero & ipſi diverſis in locis in ſuo hemiſphærio ſubducentes horas & momenta eclipſium, centeſimum & octogeſimum gradum referebant ad finem Japoniæ, viginti duobus gradibus, ut affirmabant, remotum à Moluccis. Sed vero non viginti duobus tantum, ſed integris viginti octo gradibus abſunt ultima Japoniæ à Moluccis, ita ut inter Malaccam & orientaliſſima Japoniæ intercedant gradus quinquaginta duo, licet non plures quam quadraginta quatuor ſpatio huic vulgo tribuantur. Facile hinc conjicias, quantum in metiendis ſingulis hemiſphæriis errarint Luſitani & Hiſpani. Quod ſiquis illos ſtudio putet abbreviaſſe menſuras eclipſium, ut contractiora faciendo ſingula ſpatia, id quod ſuo deeſſet hemiſphærio, id de altero auferrent, non quidem is male argumentabitur; errabit tamen ſi alia quam qua ſemper fieri ſolet ratione eclipſeon momenta eos ſubduxiſſe exiſtimet. Si quis totum terrarum metiatur orbem per ſpatia ex eclipſeon obſervatione emergentia, ſemper 44 & trium fere horarum invenietur defectus. Quod ſiquis dubitet, conſulat is eclipſes,quam cum alii,tum præcipue præſtantiſſimus & diligentiſſimus aſtronomus Jo.Bapt.Ricciolus collegerunt adeo contractas in illis deprehendet omnium fere terrarum menſuras, ut Oceano Pacifico à Peruviano litore uſque ad Philippinas inſulas relinquatur ſpatium centum & ſexaginta minimum graduum. Atqui certis documentis oſtendimus mare hoc non patere ultra centum & ſexdecim gradus. Si itaque reſidui iſti quadraginta quatuor gradus perperam cauſa eclipſium Pacifico attributi Oceano, ab eo auferantur, & ea qua diximus ratione terris reddantur, jam omnia recte ſe habebunt. Servet itaque Mediterraneum juſtam menſuram, genteſque mare hoc accolentes Græci inquam, Ægyptii, Cyrenæi & reliqui Afri, ne tam iniquis includantur

dantur

dantur ſpatiis, ut terrarum ſuarum non agnoſcant formas & figuras; Perſis, Indis & Seribus reſtituantur quæ adempta ſunt; id ſi fiat, jam vera terris redibit facies, & partes partibus & totum cum ſuis conveniet membris. Nulla vero eſt cauſa ut iis moveamur argumentis, quæ ex eclipſeon petuntur apparitionibus, quamdiu earum umbræ, ea qua vulgo fit, ſubducuntur ratione.

Nec parva occurrit difficultas, ſi huic vitio mederi velimus. Cum enim neſciamus quantus ſit Sol & quantum à nobis abſit; neſcimus etiam ubi interior umbra, quæ in conum deſinit, terminetur. Neſcimus principium & finem dilutioris umbræ, quæ longe latius patet, quam oculorum ſenſus poſſit percipere, cum integra fere hora abeat, antequam diliquium appareat, nec minus intercedat ſpatii, antequam debilior umbra prætereat, quam tamen jam præteriſſe putamus. Neſcimus quantum ſit ſpatium, quo in orbe magno ſingulis horis terra promoveatur, interea dum obſervationes inſtituuntur. Scimus quidem quotam hujus orbis partem ſingulis horis ſeu momentis percurrimus, ſed quantum ſit iſtud quotum neſcimus. Ignoramus etiam qualem motu ſuo luna, dum circa terram noſtram fertur, deſcribat orbem. Defectus quidem hujus ſideris beneficio Chaldæorum exacto ſatis calculo prænoſcuntur, verum parum id prodeſt, cum non ex certa ſcientia, ſed ex eventuum obſervatione notæ ſint ejus anomaliæ & proſthaphæreſes, quæ tamen hactenus non ſuffecere ad demonſtrandam orbitæ ejus rationem. Ignoramus præterea leges refractionum, quæ ſemper efficiunt, ut quanto obliquiori angulo res quæq; à nobis conſpiciuntur, tanto omnia adpareant viciniora. Quis neſcit ex editioribus locis Solem videri etiam cum viginti duobus gradibus infra horizontem depreſſus latet? Eadem cæterorum quoque ſiderum foret ratio, ſi pari ac Sol ſplendore pollerent. Concedunt quidem multi etiam in eclipſibus refractionis eſſe habendam rationem, cum certum ſit ſole & Luna duobus gradibus ſupra horizontem

conſtitutis,

conſtitutis, Lunam tamen pati deliquium; negant tamen tantum in ſubducendis eclipſibus poſſe committi errorem, ut in metiendis ſingulis hemiſphæriis, totis viginti duobus peccetur gradibus. Verum quid opus eſt verbis, experiantur calculum, & videant, num quod Hiſpanis & Luſitanis, idem quoque ſemper contingat. Utrique eclipſium ſecuti rationes invenerunt in ſingulis hemiſphæriis gradus ut plurimum, 158, ſecundum quorum menſuram orbis univerſi ambitus non continebit plures quam trecentos & ſedecim gradus, manifeſto quadraginta quatuor graduum errore. Ut itaque tandem abſolvam, hoc dixiſſe ſufficiat, ex terreſtribus intervallis & ex ſingularum gentium de menſuris terrarum ſuarum ſententia, longe tutius & certius longitudines colligi, quam ex ſolis, lunæ, aliorumque ſiderum apparitionibus vel deliquiis, quam diu, ea qua vulgo fit ratione, cœleſtes ab aſtronomis obſervationes inſtituuntur. Ut autem illæ emendentur, neceſſe eſt ut refractionum damna pro intervallorum compenſentur magnitudine, utque ex terreſtribus intervallis, veluti certis magis & exploratis, corrigantur & ſuppleantur defectus umbrarum, qui in omnibus hactenus tam Solis quam Lunæ deliquiis geographiam & longitudinum turbant ſcientiam. Qua autem ratione in ſingulis vicinis aut remotis intervallis inſtituendæ ſint iſtiuſmodi æquationes, id ſatis clarum fiet ſi ipſa cognoſcantur intervalla in quibus obſervationes peraguntur. Quanto enim ſpatio radius verus, quem terreſtria oſtendunt intervalla, excedit radium apparentem, qui è ſiderum umbris & refractionibus colligitur, tantundem ſemper addendum eſt temporis, quo defectus iſte compenſetur. Terreſtria autem intervalla ſatis tuto ſubducentur, ſi eam quam diximus inſiſtamus viam, & ſingularum gentium in metiendis ſuis terris ſequamur fidem, id enim ſi fiat, habebimus ambitum terrarum nullo vel hiatu vel exceſſu laborantem, ſed per convenientes numeros & menſuras in ſua membra & legitimas partes quam exactiſſime diſpertitum.

Ad

Ad legem terreſtrium intervallorum, reducenda quoque ſunt marium ſpatia.. Id enim ſi non fiat, perit omnis longitudinum ratio. Qui enim miſerorum nautarum ſubſiſtat calculus, ſi maria pluſquam mille paſſuum millibus ſint patentiora, quam in marinis ſuis quas ſequuntur inveniunt tabulis, cujus exemplum dedimus in eo mari, quod promuntorium Bonæ Spei & fretum Bantamenſe interjacet: aut ſi pluribus quam mille paſſuum millibus contractiora ſint marium ſpatia, uti in Pacifico contingit Oceano? Sed vero ſi ea qua diximus ratione terrarum mariumque menſuræ reformentur, probe cum terreſtribus intervallis navigationum convenient ſpatia; bene quoque ſe habebunt triangula loxodromica, vixque erit ut in calculo peccent nautæ, niſi negligentes aut admodum fuerint imperiti.

DE PATEFACIENDA PER SEPTENTRIONEM AD JAPONENSES & INDOS NAVIGATIONE.

IIS qui aliquam hujus & ſuperioris ſeculi navigationum habent ſcientiam, ſatis eſt notum quanto ſtudio & deſiderio quantiſque propoſitis premiis federati Belgii proceres jam ab octoginta & pluribus annis conati ſint excitare eos, qui primi aperirent viam, qua ad Sinas, Japoniam aliaſque orientis inſulas brevior & compendioſior per ſeptentrionem patefieret aditus. Verum primos conatus non ſemper ex voto ſuccedere ſatis experti ſunt, qui ſeſe huic itineri accinxerunt, quorum opus non eſt recenſere calamitates, cum omnium manibus eorum verſentur diaria. Qui proxime illos ſubſecuti ſunt, nihilo fuere feliciores, eadem quippe prementes veſtigia, iiſdem quibus priores circumventi fuere difficultatibus. Nempe fefellit eos quod exiſtimarint fretum quod Novam Zemblam & Tatariæ continentem interjacet eſſe pervium, ac per hoc patere navigationem ad Sinas, cum tamen Moſcovitis hoc tempore notiſſimum ſit, novam Zemblam non eſſe inſulam, ſed

partem Tatariæ, cui ab oriente longa cervice annexa eſt, ita ut fretum quod per anguſtias oſtii Waygat aditur, vere non ſit mare, ſed Sinus maris, ſeu potius lacus aquarum dulcium. Copia fluminum è media Aſia in hunc Sinum exeuntium hanc efficit dulcedinem, ut mirum non ſit hiberno tempore aquas has adeo vehementi gelu conſtringi. Quod vero non ſucceſſerit navigatio Wilhelmi Bernardi navarchæ alias peritiſſimi, qui latus Novæ Zemblæ ſeptentrionale uſque ad 77 emenſus eſt gradum, neque hoc mirum videri debet, cum notum ſit omnibus in ſeptentrionem tendentibus terras pleraſque ad multas ſæpe leucas glacie cingi, quæ tamen in aperto mari non reperitur, ne ſub polo quidem, niſi caſu, quando nempe provecta æſtate, ſoluto quodammodo gelu, illa ipſa glacies, quæ terras ambit, iis relictis, paſſim in maribus fluitat.

Hoc ipſum obfuit quominus neque ſucceſſerint eorum tentamina qui aliquanto altius ſeptentrionem verſus curſum ſuum inſtituerunt, repreſſi quippe ab iſtac temere & quaquaverſum fluitante glacie curſum ſuum inhibere & patriam ſuam repetere fuere coacti.

Ante octo demum vel decem annos Mercatores aliqui Amſtelodamenſes & Roterodamenſes denuo hoc mare tentavere, & longe feliciori ſucceſſu quam priores. Progreſſi quippe ad 78 & 80 latitudinis borealis gradum pluſquam centum leucis prætervecti ſunt novam Zemblam orientem verſus, & quamvis diligenter caverint, ne cognoſcerentur ea quæ vidiſſent, hoc tamen in vulgus promanavit, obſervaſſe eos mare ultra novam Zemblam purum ab omni glacie & perquam navigationi commodum. Regreſſi itaque ad ſuos proceribus Federati Belgii obtulerunt diverſos libellos ſupplices, rogantes eos ut quandoquidem illi totius pene orbis commercium ſolis orientalis & occidentalis Indiæ conceſſiſſent præfectis, vixq; cæteris mercatoribus adeo bene de Rep. meritis præter Mediterranei & Baltici maris commercium aliud quidquam ſupereſſet, concederent ſaltem navigationem ad oras

oras ſeptentrionales & nondum detectas orientis oras, quas utriuſque Indiæ non frequentaret ſocietas, idque tanto magis, quod jam ante tot annos ipſi proceres magno etiam propoſito præmio quoſvis ad aperiendam per ſeptentrionem ad Sinas & Japonenſes viam invitaſſent.

Præfecti ſocietatis Indicæ rem ſuam hic agi exiſtimantes & ipſi libellos obtulere ſupplices, rogantes ut iſtiuſmodi mercatorum poſtulata ad ſe remittantur. Multas enim turbas orituras ſi quid iis deferatur. Quod vero præmium attineret à proceribus propoſitum, ſeſe hoc in ſe recipere, & judicaturos prout ipſis bonum videretur. Mercatores ubi ſuppreſſos eſſe intellexere libellos ſuos ſupplices Regem Daniæ adierunt, qui illico poſtulatis ipſorum annuit. Sub ejus itaque auſpiciis paravere duas aut tres Galeotas itineri huic ſuſcipiendo maxime ut credebant idoneas. Hoc ubi cognovere ſocietatis Indicæ Præfecti annumerata aliqua pecunia ſumma facile perſuaſere nautis, ut omiſſo tam periculoſo itinere & ſibi conſulerent & ſimul mercatoribus cauſas querelarum præcluderent. Nautæ dicto audientes ubi ſe mari commiſere poſthabitis mercatorum mandatis rectà Spitsbergam ſe contulere, unde onuſti piſcibus domum reverſi ſunt.

Attamen neque ſocietati Indicæ defuit ſtudium & diligentia etiam ab altera parte tentandi itineris quod ab Indis & Sinis per mare ſeptentrionale navigantes in Europam reduceret. Rumor quidem erat de freto Anian per quod in mare Tartaricum pateret aditus & ex Japonenſibus & Luſitanis nonnulla intellexerânt de terris Jezzo ſupra Japoniam ſitis, verum ſoli rumori non acquieſcentes, anno hujus ſeculi 52 & 53. aliquot è ſuis explorandi gratia ad has oras miſerunt. Provecti illi ſupra Japoniam uſque ad quinquageſimum borealis latitudinis gradum adierunt terras Jezzo dictas, & detexere fretum latum ſatis & commodum per quod borealis poſſit adiri Oceanus. Terras oppoſitas *het compagnie lant* appellarunt. Inſulam autem in medio ſitam

inſulam

inſulam Ordinum. De harum terrarum conditione nonnulla in lucem prodiere longe tamen plura habentur in ipſo nautarum diario, quæ ſtudio ſupprimuntur.

An vero hæc terra Jezzo annexa ſit Japoniæ, dubitant æque Japonenſes ac Jezzenſes propterea quod vaſti & inacceſſi intercedant montes qui tranſitum impediant.

Sed neque ſatis conſtat an hæc Jezzenſis terra portio ſit Tartariæ, an vero freto ab eadem dirempta & ſeparata. Sinenſes affirmant Tartariam ſupra murum uſque ad trecentas leucas Sinicas orientem verſus excurrere, adeo ut terra Jezzo ipſaque Japonia, ſi hos ſequamur, poſſint videri Tatariæ eſſe annexæ. Sed vero ipſi Jezzenſes affirmant inter ſuas terras & Tatariam fretum intercedere. Horum ſententia ex eo confirmari videtur, quod Hollandi illi qui ante ſex vel ſeptem annos naufragium paſſi ſunt ad Coream Sinæ peninſulam obſervarint balenam cujus tergo infixus eſſet hamus Vaſconicus. Horum vero fides cum à nemine in dubium vocetur, utique veriſimilius per vicinius fretum à Spitsberga balenam iſtam huc enataſſe, quam per illud quod remotius eſt, de quo paulo ante diximus. Ut ut ſit veriſimile ſatis hinc colligi poſſit, indicium, id quod Japoniam & Spitsbergiam intercedat mare eſſe pervium. Attamen quo minus hoc argumentum urgeam, facit quod & Japonenſes capturæ balenarum ſint addicti, utpote à quibus trecentæ vel ducentæ minimum ſingulis annis capiantur balenæ, facileque fieri potuerit, ut ſimilitudo hamorum impoſuerit. Sed & à Jeſſenſibus multæ capiuntur, licet ipſorum hami ſint ex oſſibus ferro acuminatis ut affirmant qui illorum luſtrarunt terras.

Poſt inquiſitionem factam anno ut diximus hujus ſeculi 52 & 53 ulterius inquirere deſtiterunt Præfecti ſocietatis Indicæ, tum quod Japonenſium imperator ut affirmant, non permittat navigationem in terras Jezzenſes, utpote è quarum argenti fodinis haud exiguum ſingulis annis percipiat tributum, tum quoque quod præfecti ſocietatis minime

è re

è re ſua eſſe exiſtiment, ut compendiaria hæc innoteſcat navigatio. Ut itaque de Auſtralibus oris, ſimili quoque ratione de Jezzenſibus & aliis adſitis terris edicto caverunt ne ulterius inveſtigarentur.

Tractum vero quod attinet intermedium, ſpatium nempe quod Spitsbergam Novam Zemblam & Jezzenſia interjacet freta; de eo non eſt ut dubitemus non tantum quod balena tranſitum invenerit, ſed & quod Moſcovitarum complura experimenta confirment, litus Tataricum à Nova Zembla non in Boream ſed in Eurum potius declinare ita ut vertex novæ Zemblæ omnium Tatariæ locorum longe ſit borealiſſimus.

Quin & ex tabulis chorographicis Sinenſium & eorum hiſtoriis idem colligere eſt, affirmant quippe illi à muro Sinenſium in boream tendentibus ſpatio quatuordecim dierum ad mare perveniri. Ipſe quoque Tatariæ tractus qui eſt ultra Samoyedas viciniam maris ſatis teſtatur, quanto enim quis longius in orientem procedit tanto omnia mitiora & cultiora occurrunt. Flumina illic vaſta & navigabilia civitates inſuper magnas & multarum rerum copia affluentes obſervavere Moſcovitæ, quod ſane ſecus ſe haberet, ſi longe in boream tractu excurrerent terræ.

Supereſt ut inquiratur, qua via & quo potiſſimum anni tempore navigatio hæc ſit inſtituenda. Siquis breviſſimam velit carpere viam quæ ad fretum ducit Jeſſenſe, tranſeundus utique polus eſt borealis relicta ad dextram Spitſberga. Cum enim hoc fretum ſit in longitudine graduum 211, ubi finiuntur terræ Jeſſenſes, pateatque ad Americæ proxima litora ſita in longitudine 215, ſatis colligi poteſt, ſiquis ex eo quod Britannos & Belgas interjacet mari eundem ſemper perſequatur meridianum, illum neceſſario huic occurſurum freto. Sed vero ſub polo inutilis eſt acus magnetica & amittitur meridianus, & magnum ab occurrente plerunque glacie imminet periculum. Neſcitur præterea num terræ ibi ſitæ tranſitum permittant. Tutius

itaque

itaque huic ſe committere mari, quod Spitsbergam & Novam Zemblam interjacet, cujus jam magnam partem inveſtigarunt Belgæ, conſtat enim pluribus quam centum leucis prætervectos fuiſſe Novam Zemblam Orientem verſus, nec ullam obſervaſſe glaciem. Conſultiſſimum itaque fuerit horum premere veſtigia & relicta quamproxime ad levam Spitſberga ad octogeſimum uſque gradum navigationem dirigere, aut etiam ulterius aperta perſequi maria, donec converſo deinceps ad eurum & euronotum curſu Jeſſenſe tandem attingas fretum. Pertranſita Nova Zembla ſcito te medium itineris confeciſſe. Quanto propius polum acceſſeris & minus diſcedas ab illo meridiano qui ab hoc noſtro mari per polum tranſit, tanto brevior & rectior erit navigatio, cum polus iſte fere ſit medius inter nos & fretum Jeſſenſe.

Tempus quod huic navigatio ni fuerit commodiſſimum, bifariam conſiderandum eſt. Primo vere, menſe nempe Martio, ventos & maria favere tendentibus ad Spitsbergam & oras polo adſitas, totumque illud ſpatium abſolvi undecim duodecim aut tredecim dierum ſpatio in confeſſo eſt apud pleroſque. Sed vero pertranſito eo intervallo, ſiquis freta Jezzenſia petere in animo habeat, omnino ad meridiem inſtituendus eſt curſus; unde fiet ut iidem illi ventorum & marium motus qui navigantibus boream verſus erant propitii, fiant contrarii tendentibus in auſtrum. Diu vero expectandum erit, priuſquam aquilones flare incipiant, qui ut plurimum provecta jam æſtate & demum menſe Auguſto ſolent favere. Quapropter ſiquis breviſſimo ſpatio iter iſtud conficere velit, is haud multum aberrabit, ſi illud eligat anni tempus, quo & aditus & reditus ad Spitsbergam breviſſimo poſſit abſolvi tempore, quod ut puto fiat æſtate. Tutius tamen illam prævertere, & curſum navigationis quoad licet & fieri poteſt promovere.

Quod ſi contingat ut iter hoc feliciter ſuccedat, opus non fuerit ut puto monere ea quæ in aditu, illa ipſa quoque in reditu

reditu eſſe obſervanda. Prudentiæ itaque nautarum & ductorum hæc relinquenda ſunt.

Monendi tamen nautæ, quandoquidem magna pars hujus navigationis per ignota inſtituenda ſit maria ut quoad fieri poteſt occurrentes terras & inſulas devitent, propter glaciei periculum, & ut patentiora ſemper eligant maria velutique minus à glacie infeſtantur, & in quibus frigus ſit moderatius. Experientia jam ſatis docuit nuſquam reperiri integra maria concreta, ſed oras tantum & litora terras ambientia, à liquatis in ſalſo humore navibus gelu conſtringi. Docuit quoque eadem experientia non tantum eſſe periculi à fluitante paſſim glacie, quam vulgo jactatur, præſertim in tractu non magnis tempeſtatibus obnoxio & ſemeſtri ſeu potius octimeſtri die. Si tamen crebræ terræ & inſulæ prætereundæ fuerint, tutius eſt latiora inſiſtere freta, & non illa latera quæ boream ſpectant, ſed iſta quæ in meridiem vergunt legere, quæ vel nunquam vel certe multo minus à glacie obſidentur.

Ubi maris hujus & interjacentium fretorum natura penitius inveſtigata fuerit, ne dubitandum quidem videtur, quin totus ille tractus qui ab hoc noſtro mari Japoniam uſque extenditur, quinque vel ſex ut plurimum hebdomadibus poſſit abſolvi.

Attamen ſi vel caſu vel errore contigerit, ut nondum confecto itinere alicubi hibernandum ſit, etiam hoc abſque periculo fiet dummodo vitetur craſſus ille Belgarum ſtupor, qui in ultimo pene ſeptentrione hyemem tranſacturi habitaculum ſibi in ſumma telluris ſuperficie è modicis tabulis ligneis exſtruxerunt, qua ratione ne apud Jappones quidem vita conſtare poſſit. Deprimendæ ſunt ædes infra terram, eædemque copioſa humo conſternendæ, neque enim in tanta cœli hyemalis inclementia ſervari homines poſſint, niſi in terræ viſceribus deliteſcant.

Supereſt ut de altero quoque nonnihil dicamus freto, quo terræ Jeſſenſes, ut complures ſcribunt, à magna Tata-

rorum dirimuntur continente. Seres tamen hoc negant, & Coream & terram Jeſſo, Tatariæ conjunctam eſſe affirmant, uti in ſuo Atlante Sinico teſtatur P. Martinius. Verum ab iſtis Seribus, quos ſecutus eſt P. Martinius, diſſentiunt Coreani, qui & ipſi ſunt Seres, & Coream inſulam eſſe contendunt. Addunt quoque ſupra Coream vaſte ſe explicare maria. Sic retulere Hollandi naufragi de quibus paulo ante diximus, qui viderunt ibi balenas, quorum tergis hami inſiderent Vaſconici, unde certum poſſimus capere indicium, illas à Spitsberga uſque ad Coream enataſſe, ſi verum ſit hamos iſtos fuiſſe Vaſconicos, & non Japonenſes aut Jeſſenſes, ut monuimus. Nonnulli ex patribus ſocietatis Jeſu qui & ipſi has adierunt oras, Coream & huic junctas terras Jeſſenſes freto à Tataria dirimi affirmarunt. Ipſi quinetiam Jeſſenſes terras ſuas inſulam eſſe teſtantur. Et ſane moribus, habitu corporis & cæteris in rebus tantum à Tataris diſcrepant, ut alterius orbis potius, quam ejuſdem continentis incolæ eſſe videantur.

Omnia hæc licet perſuadeant eſſe & ibi fretum quod pervium ſit, quia tamen illud non ſatis hactenus eſt exploratum, tutius niſi fallor fuerit per alterum orientalius, quod diximus, fretum curſum dirigere. Si tamen vel caſu, vel errore nautarum, illud prius ſe obtulerit, non inconſultum fuerit, & hujus quoque ſitum & naturam non ſcrutari tantum, ſed & adjuvante maris æſtu pertranſire, præſertim ſi finiente æſtate & potiſſimum autumno illuc appellant. Tum enim ut in toto boreali oceano, ita quoque illic ventus & æſtus in auſtrum tendentibus favebunt, qui plerunque hyeme & vere ſunt contrarii.

DE APPARENTIBUS IN LUNA CIRCULIS.

QUamvis videam pleroſque, qui beneficio teleſcopiorum cœlum penitius contemplantur, in ea eſſe ſententia, ut quæ in globo Lunæ adparent inæqualitates non montes eſſe exiſtiment, ſed vero cavitates ſeu valles potius profundas & alto circumdatas aggere: tantum tamen abeſt ut ſic ſentientium unquam me moverint argumenta, ut contra iſtis adparitionibus & iſtac opinione nihil eſſe fallacius certo mihi perſuaſerim. Nam quod ex umbrarum ratione id ipſum ita ſe habere pertendant, in eo quam longiſſime illos à veritate abeſſe arbitror. Si quis partem Lunæ à ſole illuſtratam contempletur, utique cavitates ſe videre exiſtimet: ſed vero ſiquis eaſdem partes in hemiſphærio Lunæ umbroſo & tamen diu priuſquam oriantur à ſole illuſtratas aſpiciat, utique montes eſſe cognoſcet. Iſtas duas apparitiones ſibi invicem contrarias conciliare conantur, dicentes eſſe quidem cavitates, ſed undique prǽalto ambiri vallo, itaque & montes ſimul eſſe & cavernas. Verum hæc ratio neutiquam ſatisfacit & nequidem eſt probabilis. Profecto Lunæ corpus non diſcrepat à noſtra tellure, eademque quæ hic, occurrunt quoque iſtic, maria, inquam, flumina, lacus, montes & valles, ſed ſimiles noſtris. Et ſane quem

 non

non offendant valles & aggeres tam circinatæ rotunditatis, qualem vel unum fruſtra in tota hac noſtra quæras tellure. Quomodo fieri poſſit, ſi tam profundæ iſtic paſſim inveniantur valles, aut antra, ut à pluviis aut allabentibus aquis non impleantur? Sed & hoc quoque qui fieri poſſit, ut præalti iſti aggeres qui in umbroſo Lunæ hemiſphærio à viceſima lunaris diametri parte ſunt conſpicui, quando in lucem emergunt & in hemiſphærio lunæ conſpicuo verſantur, non etiam umbras ſpargant quam latiſſime diffuſas? Omitto reliqua quæ ſiquis perpendat, omnino etiam ut fateatur neceſſe eſt, falli nos ab oculis noſtris, & quærendas eſſe alias cauſas, quæ omnibus iſtis apparentiis ex æquo ſatisfaciant. Sic itaque exiſtimo, ſiquis in Luna verſetur, & inde tellurem noſtram proſpectet, illic conſtitutis eodem modo apparitura pleraque quæ apud nos fiunt, ac nobis appareant illa quæ in Luna contingunt. Hoc quo facilius accipiatur, explicanda eſt primo cauſa & origo circulorum lucidorum, qui in parte Lunæ à ſole illuſtratæ adeo frequentes adparent, ut præter rotundiſſimos exactiſſimæque circinationis orbes vix quidquam aliud in Luna videamus.

Dico itaque illos nihil aliud eſſe, quam montium à ſole illuſtratorum everſam in aëre lunam ambiente imaginem, eodemque prorſus modo generari ac irides in aquis, in aëre, aliiſque pellucidis corporibus.

In aquis quomodo fiant exemplo nobis eſſe poſſit nummus vel aliud quid majus eo, quod præcipue fulgeat & ſub aquis conſpici poſſit, quanto enim altius ſub aquis deprimantur res iſtiuſmodi, tanto ſemper majores apparebunt. Quod ſi illæ ad haſtæ longitudinem depreſſæ fuerint, jam in medio incipiunt nigricare & dehiſcere. Altius etiamnum ſi mergantur ad quadraginta nempe aut plures pedes, ut in quibuſdam maribus obſervatum eſt, jam imagines non integræ, ſed everſæ & in amplum apparent conformatæ circulum.

In

In aëre idem contingere patet è lucernis in aëre humido eminus conſpectis, quanto enim longiori intervallo illæ abſunt, tanto adparent majores, donec in medio deficiant & dehiſcant & tandem in ampliſſimos abeant circulos. Nec alia iridum & halonum eſt ratio, de qua multi multa quidem, nulli tamen quod ſciam ſatis bene ſcripſere. Neque enim aliud eſt iris quam imago Solis in ſpeculo aëris everſa & in circulum deformata. Interior & minor iris eadem ratione fit ac fiant iſtæ irides quæ in ſpeculis concavis aut vitris convexis formantur, cum imagines à medio ad oram ſeu circumferentiam priuſquam invertantur recedunt. Exterior & major ſeu potius propior iris eſt imago Solis jam inverſa, ideoque colores habet priori quoad ordinem contrarios & aliquanto imbecilliores, eadem prorſus ratione qua imagines quæ poſt decuſſationem radiorum à vitris redduntur convexis. Verum cum hæc alibi fuſius ſimus perſecuti, iis nunc non immorabimur.

Quod rationem umbrarum attinet, quæ vulgo perſuaſit ut qui revera montes ſunt, habeantur pro cavernis aut profundis vallibus, de illis ſic exiſtimo. Idem iſtic contingere quod ſphæræ vitreæ aqua plenæ quando Soli opponitur. Id enim ſi fiat, jam quoque videre eſt, eam ſphæræ vitreæ partem quæ ſoli vicinior eſt, ilico obſcurari: averſam vero partem & à Sole remotiorem clariori luci perfundi, utpote in quam radii ſolis convergant? cum altera pars, quæ imaginem ſolis excipit, opacetur. In pellucidis enim corporibus ſi imago generetur, jam quoque pelluciditatem tolli & opacitatem induci, optica docet ratio.

In aëre vero idem contingere argumento eſſe poſſint parelia, quæ a parte ſoli expoſita obſcuriora plerunque videntur, lucidiora vero in parte à Sole averſa.

Sed nequis ſuſpiciones vanus & conjecturas non ſatis valido nixas fundamento promere me exiſtimet, addam illuſtre teſtimonium unde ipſa hæc quæ diximus in montibus evenire manifeſto poſſit colligi exemplo. Picus mons Tenariffæ

inſulæ

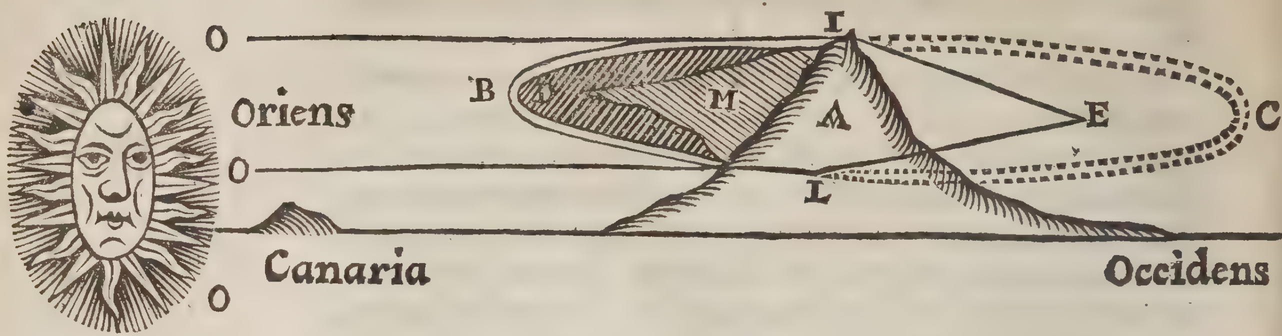
inſulæ excelſus, notus eſt omnibus. Illum ante annos aliquot curioſitatis gratia conſcendere complures mercatores Angli. Præter alia quæ in culmine ejus conſtituti obſervavere, hæc quoque quæ ex Anglico ſermone converſa ſubjunxi vidiſſe ſe teſtantur. *Ab hoc monte Pico, Canaria magna quæ quatuordecim, Palma quæ octodecim, & Gomera quæ ſeptem abeſt leucis adeo diſtincte cernuntur, ut univerſus ille qui intercedit maris tractus, non latior videatur quam ſit Thameſis Londini. Quin & inſula Ferro licet plurium quam viginti leucarum freto dirempta, & longe remotiora exinde ſpectantur maria. Simulac Sol ortus fuit montis hujus umbra viſa nobis eſt, non univerſam ſolum operire Tenariffam inſulam, ſed & magnam quoque Canariam & totum inſuper mare ad Horizontem uſque, ubi vertex ſeu conus Pici montis manifeſte inverſus adparuit, & in ipſum aërem umbram ſuam projiciens, quod haud modicum nobis ſtuporem incuſſit. Antequam vero ſol alte admodum eſſet provectus, nubium citato adventu interceptus fuit noſter proſpectus, ut nec mare nec inſula compareret, paucis duntaxat exceptis verticibus quæ ſupra nubes extabant.*

Libenter fateor cum primum horum mercatorum epiſtola ad manus meas perveniſſet me haud parum gaviſum eſſe cum viderem ſententiam meam quam ſola conjectura ductus ante complures annos multis propoſui adeo, confirmari, ut nullus omnino dubitationi locus relinqueretur. Ecquod enim clarius teſtimonium poſſit excogitari, ad evincendum circulos illos qui in luna adparent formari in aëre à refractione montium lunarium ſupra nubes extantium quando à ſole illuſtrantur, eadem prorſus ratione atque hic videmus etiam in noſtra fieri tellure? Ecquid etiam manifeſtius id quod mercatores iſti Angli vocant umbram montis, revera non fuiſſe umbram, quæ in occidentem & in partem à ſole remotam projici debuiſſet, ſed imaginem montis ſeu potius ipſum montem in aëre refractum ab ea parte qua Sol oritur, neque enim quiſquam eſt qui ignoret Canariam magnam

ſpectantibus

ſpectantibus à monte Pico ſitam eſſe ad eam partem à qua Sol oritur?

Notandum vero mercatoribus iſtis integrum non comparuiſſe circulum ſole oriente, ſed dimidiatum tantum aut potius ſemicirculari minorem, quemadmodum etiam fieri videmus in partibus lunæ conſtitutis in confinio lucis & umbræ. Tum demum integri adparent, cum toti vertices à ſole illuſtrantur, tum quoque diſparent iſtæ vulgo creditæ umbræ, cum ſint formæ montium in aëre refractorum. Sole vero altius provecto & inducente nubes ſeu fumidos vapores, tum diſparet telluris ſuperficies, quod etiam experiuntur qui in Andibus id eſt Peruvianis & Chilenſibus verſantur montibus, qui cum matutino tempore imaginem montium in aëre refractam aſpiciant. medio die nihil omnino cernunt præter nubes, illas quidem pellucidas & tranſparentes ut plurimum nobis ſuſpicientibus, ſed deſpicientibus ita opacas, ut qui in iſtis culminibus verſantur, geminum ſe videre cœlum exiſtiment, unum ſupra ſe, alterum vero pedibus ſubjectum. Idem quoque in ea lunæ parte videre eſt quæ à ſole illuſtratur, ubi præter ipſos montium vertices, ſi ſint altiores nubibus, & circulos illos qui à verticibus illis formantur, aliud nihil comparet. Ut fruſtra laboraturi ſint, ſi qui ſperent ſe ope cujuſcunque teleſcopii id efficere poſſe, ut ea quoque cernamus, quæ in planitie lunæ contingunt, cum ne in noſtro quidem orbe, ſi qui ſupra nubes verſentur quidquam videant, præter æquabilem ſibique ſemper ſimilem nubium ſuperficiem, & montium ſublimium vertices tanquam inſulas mari extantes, tectis penitus & inconſpicuis iis omnibus, quæ vel in ipſis nubibus, vel infra eas à nobis conſpiciuntur.

A. Mons Tenariffæ Solis radios per refractionem excipiens.
B C. Circulus lucidus ab illuſtratis à Sole montis partibus in aëre roſcido montem cingente refractus & perfectum conſtituens annulum.
D. Pars umbroſa quam minus penetrant radii Solis.
E. Pars lucida propter collectionem radiorum à ſole O oblique incidentium in I & L & refractorum ad E.
M. Umbra Pici Tenariffenſis, quam efficit pars lucidior in E. Si enim inter partes lucidas & minus lucidas corpus intercedat, neceſſe eſt ut à parte lucida umbræ jaciantur in minus lucidam.
O O O. Sol multis quidem gradibus infra Horizontem depreſſus, in horizonte tamen apparens iis qui verſantur in montis vertice.

DIURNA

DIURNA TELLURIS CONVERSIONE OMNIA GRAVIA TENDERE AD MEDIUM.

QUamdiu literarum & aſtronomiæ aliqua inter mortales fuit cognitio, tam diu etiam non defuiſſe qui Solem in centro mundi tanquam animam univerſi quieſcere, terram vero æque ac reliquos planetas circumagi crediderint, ſi non certis, ſatis tamen probis confici poteſt documentis. Pythagoram non primum fuiſſe qui hanc opinionem invexerit, ſed illum à Chaldæis & Ægyptiis edoctum ita ſenſiſſe, & hoc quoque firmis ſatis adſtrui poteſt argumentis. Sed & antiquiſſimos Græcos &Romanos in eadem fuiſſe ſententia & per Veſtam, non tellurem, ſed Solem intellexiſſe eumque in medio collocaſſe, & hoc quoque conſtat. Quamvis vero pleraque cœli phœnomena, id ipſum manifeſte ſatis evincant, miror tamen eos qui magna cum diligentia cauſæ hujus patrocinium ſuſceperunt, vel præteriiſſe, vel leviter adeo attigiſſe argumentum, quod vel ſolum ad demonſtrandum telluris motum potuiſſet ſufficere. Si enim quieſcat & non moveatur hæc noſtra tellus, ecqua poſſit comminiſci ratio, qua oſtendi poſſit, quare omnia gravia ad centrum tendant? At vero ſi terram circumagi ſtatuamus, jam non certam tantum, ſed & neceſſariam quoque habemus cauſam quamobrem graviora pleraque ad medium ſeu centrum vergant, leviora vero ab eodem recedant. Quippe

cum ex lege naturæ graviora quælibet difficilius moveantur, fieri aliter non poteſt, ſi terra in orbem volvatur, quin quæ gravia ſunt deorſum tendant, veluti ad locum tanto majoris quietis, quanto minores & propiores centro ſunt circuli & orbes in quibus gravia moventur, unde neceſſum eſt ut leviora quæque corpora ad ſuperficiem expellantur. Cum omnes phyſici, etiam illi, qui non admittunt terræ vertiginem, in eo ſemper conſenſerint, ut credant in motu circulari omnia gravia tendere ad centrum, levia vero ab eodem recedere, haud parvam tamen injecit difficultatem, quod in rota, quæ in orbem movetur, contrarium contingat, utpote quæ res quaſlibet impoſitas, non ad centrum deferat, ſed excutiat. Solum hoc ſuffecit argumentum ut & olim & nunc quoque velut naturæ contraria explodatur telluris revolutio, fore enim exiſtimant, ſi terra in orbem moveatur, ut omnia à centro quam velociſſime recedant, & tota hæc machina momento diſſiliat. Non ſatis feliciter huic objectioni occurrit ſagaciſſimus Galilæus, quapropter non erimus intempeſtivi ſi hanc removeamus difficultatem. Manifeſtum eſt itaque quod ſimulac rota motum concipit, ſimul quoque impoſita quævis moveantur corpora. At vero illa cum inferiore ſui parte rotam contingant, & à parte contactus motum concipiant, non poſſunt per aliam, quam per rectam moveri lineam, cujuſcunque demum formæ & figuræ fuerint iſtæc corpora. Si enim ejus ſint generis ut circumagi nequeant, fiet ut ſimulac rota celerius currere incipiat, quam ut propter reſiſtentiam aëris celeritatem rotæ adſequi valeant, cito excutiantur. Quod ſi corpora exactiſſimæ fuerint rotunditatis, multo etiamnum citius excutientur. Mota enim rota, ſimul quoque illa à puncto contactus, inferne nempe, moveri incipiunt: ſed vero motu ut dixi recto, cum ex lege Naturæ neceſſe ſit, ut quæcunque corpora ſuper quodcunque planum ea ratione moveantur, ut axem habeant parallelum ſeu æquediſtantem plano horizontis, motu ſemper ferantur recto.

Hæc

Hæc veriſſima eſt ratio quamobrem quæ rotæ ambulanti imponuntur corpora ſemper à centro recedant. Sed vero ſi velimus efficere ut corpora quæcunque ſive in aqua ſive in aëre collocata ad centrum ſe conferant, id demum conſequemur, ſi talem indicamus motum, quo corpora erecto axe in gyrum moveantur. Clariſſimum hujus rei exemplum memini exhibuiſſe me jam ante viginti & plures annos in vaſe latioris fundi cui aqua eſſet infuſa. Injectis quippe globis plumbeis, ferreis & lapideis & aqua in circulum commota, haud obſcure licuit obſervare pleroſque iſtos globos ad medium vaſis tendere præcipue plumbeos, aliquanto minus ferreos & dein lapideos. Lignei vero ſupernatantes in aquæ ſuperficie, quod aqua eſſent leviores, illico ad oram vaſis expellebantur. Quod ſi & illi aqua graviores fuiſſent, pari utique ratione ad medium confluxiſſent; nam ſane ſcobs ferrea ſupernatans, & ipſo quoque velociter medium occupabat.

In hoc vero experimento præcipue notandum, quod ſiqui globi ſcabritie vaſis offenſi motum inferne concipiunt, ita ut moveantur axe non erecto, ſed inclinato & parallelo ad horizontem, illi nonnihil à centro recedant, ſed ad breve tempus, donec nempe & ipſi erecto axe ad centrum confluant. Niſi enim axis rotationis ad horizontem ſeu fundum vaſis ſit perpendicularis,non vergunt ad centrum.

Globi & quæcunque alia aquis merſa corpora, cum ab aquæ vertigine & ipſa quoque in orbem moventur, principium motus ſui accipiunt ab ea parte quæ remotior eſt à centro vaſis. Cum enim quanto majores ſunt circuli, tanto celerius moveantur, neceſſe eſt etiam ut ubi globi iſti contingunt majores aquæ orbes, ibi rotari incipiant & velociori obſequantur motui.

Planum quoque eſt in iſtiuſmodi vertigine globos & pleraque alia aquis merſa cum motum concipiunt, per helicem ſeu ſpiralem lineam ad centrum vaſis tendere,ita ut gravia foras protrudant leviora & quanto graviora quæque ſunt

 corpora,

corpora, tanto velocius ad centrum tendant, quanto leviora, tanto longius ab eo recedant.

Quod ſi aqua immota & quieſcente globus aliquis vel ferreus vel lapideus ita moveatur ut axis circa quem movetur ſit parallelus horozonti, per rectam movebitur lineam. Si axe erecto circumagatur, manebit ſuo loco: ſed ſi & alterum progreſſivum acquirat motum, utique tunc & is quoque tendet ad centrum, non quidem vaſis, ſed ad centrum illius quem deſcribit helicis.

Quia tamen experimenta non ſemper ſuccedunt, & difficile ſit globo ſub aquis quieſcenti motum addere violentum, quo erecto axe circumvolvatur, & multo difficilius efficere ut manente axis ſitu alium quoque progreſſivum habeat motum; idcirco non acquieſcebat huic experimento Jll. D. Joannes de Witte, vir & ingenio & meritis erga rempublicam magnus, & ſcelere malorum civium iniquiſſima nuper morte extinctus; is inquam contendebat quibuſcunque etiam corporibus poſſe duplicem hunc ineſſe motum & tamen recta progredi, idque patere in globis tormentorum, qui cum exploduntur rotationem concipiunt & tamen recta feruntur. Ego vero argumentum hoc ſic retorquebam, globos iſtos cum è tormentis emittuntur, circumagi quidem, ſed ea lege, ut axis rotationis ſemper ad horizontem ſit parallelus. Iſtam vero rotationem ſi cum motu progreſſivo comparetur, admodum eſſe imbecillem, quia tum demum globi iſti velociter rotari incipiunt, quando ad terram ſeu aliud corpus impingunt, ubi quidquid fere motui progreſſivo aufertur, accedit rotationi. Et tamen quantumvis imbecillis in initio iſta ſit rotatio, eſſe nihilominus veriſimile, ut ſi non magnam, aliquam tamen mutationem inducat in directione lineæ, quam globi motu ſuo deſcribunt, cum deorſum feruntur. Quod ſi fieri poſſit ut qui è tormentis exploduntur globi axem rotationis habeant erectum & tamen recta procedant linea, tum demum validum fore hoc argumentum.

Tutius

Tutius itaque propoſui exemplum petitum à turbine projectitio quo pueri utuntur, qui ſtatim à vinculis liberatus & ſupra planitiem emiſſus magna peracta helice ad centrum ſe confert, eluctatuſque ambientis aëris reſiſtentiam circa proprium movetur axem. Quamdiu ille erectus eſt, tamdiu tranquillus & ſine murmure in centro motus ſui ſubſiſtit. Idem vero peracto propemodum motu, primo vacillat, dein concidit, & mox inclinato & parallelo ad horizontem axis ſitu cum ſtrepitu quam longiſſime à ſuo provolvitur centro.

Satis ex hoc colligere poſſimus exemplo, quod in ſtante & quieſcente contingit aëre, idem quoque in quieſcente futurum aqua, ſi contingat ut globus erecto axe circumactus, ſimul quoque progreſſivum habeat motum. Ut vero credam globis è tormento excuſſis idem accidere facit exemplum illius globi, qui in Brabantia circa hujus ſeculi initium contacto prius muro in arenam delatus, peracta brevi helice in centro ſilens & veluti quieſcens ſupra erectum volvebatur axem. Vidit & acceſſit hunc præteriens & percuſſit pede, unde factum ut globus mutato axis ſitu & priori reſtitutus motui, alterum miſero pedem demeteret. Simile fere & nos vidimus. Fiunt turbines pedali fere magnitudine, è buxo ut plurimum & forma cylindrica, qui ſiphoni ligneo utrinque perforato inſeruntur, & reſtibus à duobus diſtinguntur hominibus. Cum laxatis habenis è ſiphone excidunt, ingentem edunt fragorem, magnoſque deſcribunt orbes, priuſquam in centro quieſcant. Verum contigit ut necdum peracta helice ad obicem impingens everſo axe conciderit, rectaque quam longiſſime procurrens linea, ſenis obambulantis ſuffringeret tibiam.

Hæc dixiſſe ſufficiat, ut cognoſcamus, quælibet corpora quæ ab aqua, aëre, æthere aut alia ambiente materia circumaguntur, vel etiam illis immotis, quæ alia vi impellente ea lege moventur, ut axem habeant erectum; ſemper centrum petere, ab eodem vero recedere ſi jacente axe circum-

volvantur.

volvantur. Clarum hujus rei exemplum exhibere etiam poſſint typhones ſeu turbines in mari, & venti qui in angiportis & ædium angulis omnia in gyrum contorquent, ſed cum ex iis quæ diximus res plana ſit, pluribus non opus eſt documentis.

Duplex porro hæc vertigo, cum non exemplum tantum, ſed & cauſam tam diurni quam annui motus, quo circum Solem tellus noſtra fertur manifeſte oſtendat, ſatis niſi fallor ſolidum præſtat argumentum ad convincendos eos qui utrumque hunc negant motum. Sed & non claram tantum, verum & neceſſariam exhibet rationem, quamobrem omnia gravia ad centrum tendant. Hoc præterea docet, quare axis telluris ſemper ſit erectus & ſibi parallelus. Id enim ſi non eſſet, nunquam magnum ſuum tellus abſolveret orbem, ſemperque à Sole & centro univerſi recederet. Quod autem non per helicem ſed per eundem ſemper tellus moveatur orbem, hujus rei minime obſcura eſt cauſa, cum ut reliqui planetæ, ita quoque tellus noſtra pro ratione molis & gravitatis æquali ſemper virtute Solis in ſuo ſuſtineatur orbe. Fruſtra ſunt qui ad magneticam confugiunt virtutem, nihil illa ad motum ſeu directionem telluris confert. Magnes quippe non dirigit tellurem; ſed à tellure, eundem ſemper in ſua vertigine ſervante axis ſitum, ipſa illa virtus in magnetes transfertur.

ISAACI

ISAACI VOSSII

DE

SIBYLLINIS

Aliiſque quæ Chriſti natalem præceſſere

ORACULIS.

ACCEDIT

Ejuſdem ad priores & poſteriores

P. SIMONII OBJECTIONES

RESPONSIO.

Doctiſsimo & eximio viro,

THOMÆ BRUNONI

Capellæ Regiæ

WINSORIENSIS

Canonico S. P.

ISAACUS VOSSIUS.

Ni te plus oculis meis amarem

NOſti reliqua, & jam puto intelligis, quid de Saturnalitio tuo ſentiam munere. In tam frigida anni tempeſtate, potuiſſe mihi iſte tuus ſemirabbinus aliquam afferre gravedinem, ſed jampridem inficeti hujus ſeculi adſuetus ineptiis, ſalvus evaſi. Licet vero bonas aliquot in eo evolvendo horas perdiderim, temporiſque jactura, ut Philoſophi ſentiunt, ſit omnium graviſſima; non uno tamen profuit commodo; nam non bonorum tantum librorum jucundiorem mihi fecit lectionem, ſed & laborantem & proſtratum jampridem ita reſtituit appetitum, ut etiam faſtidita placeant, & quælibet quantumvis licet mediocria, optima tamen & præſtantiſſima eſſe videantur. Cum Rabbiniſta

iſte totus in eo ſit ut antiquitatem Grammaticæ Rabbinicæ & punctorum adſtruat vocalium, attamen ne unius quidem eruditi, & ne vel Rabbini alicujus antiquioris potuit adducere ſuffragium, cujus auctoritate ſua confirmet deliria. Poſtquam omnium apicum genera, formas & figuras magno percurrit conatu, nec quidquam ſe proficere ſentit, tandem ad divum ſe convertit Hieronymum, ejuſque producit verba interpolata nequiſſime. Ubi enim ille mentionem facit accentuum, qui in Tetraplis & Hexaplis Origenis apponebantur Hebraico ſermoni Græcis deſcripto literis, ille pro accentibus puncta ſuppoſuit. Quin & ejuſdem Hieronymi locum adducet, qui occurrit in quæſtionibus ſeu traditionibus Hebraicis, quique in pleriſque editionibus ſic concipitur; Denique Hebræi quod ſequitur: & neſcivit cum dormiſſet cum ea & cum ſurrexiſſet ab ea: appungunt deſuper, quaſi incredibile, & quod rerum natura non capiat, coire quempiam neſcientem. *Quamvis ſenſus ſatis ſit apertus, conſului nihilominus complura exemplaria manu exarata, ut viderem ecqua lectionum occurreret varietas, ſed in omnibus ſic ſcriptum inveni, niſi quod pro* appungunt, *habeant* apponunt, *& quidem rectius. Remitto tibi librum, ut videas quo pacto homo iſte hæc Hieronymi verba perverterit, & interpolarit. Sic enim illa producit,* appungunt hanc vocem בקומה deſuper puncto irregulari. *Si pro ſolito tuo agas candore, non effugiet opinor, ut ſi in cæteris fatuus iſte tibi videatur ſemirabbinus, in citandis ſaltem ſcriptorum locis pro inſigni*

ſigni à te non habeatur nebulone. Mitto etiam duos aut tres alios libellos muſteos, ut rideas & ſimul deplores miſerum hoc tempore Academiarum in Germania ſtatum, in quibus ſtriges iſtæ Rabbinicæ tam late dominantur, ut qui iſtic vivunt eruditi ſine ſuſpicione hæreſeos vix hiſcere audeant. Mirum principes Germaniæ tantæ peſti non occurrere, & permittere ut Judaiſmus ita impune graſſetur, & ut à Lutheranis ipſe quoque Lutherus hæreſeos damnetur, quod puncta Hebraica floccifecerit & pro commento habuerit Rabbinico. Fierine poteſt ut humaniores literæ feliciter tractentur, ubi Rabbiniſmus regnat, & ubi nulla excolitur theologia quæ non ſit Rabbinica? Quid demum ſperandum eſt ab illis, qui cum nec Græce, nec Latine, ac minus etiamnum Hebraice ſciunt, ex omnibus nihilominus unam faciunt linguam, à nemine intelligendam, ne ab illis quidem qui eam procudunt, quam ipſam tamen velut ſanctam & cœleſtem, & Dei vernaculam, in ſcriptis, in pulpitis, doctis pariter & indoctis impudentiſſime obtrudunt? An non merito rideant nugivendi Judæi, cum tam multos inter Chriſtianos inveniunt fatuos, qui futiles quovis pretio redimant merces, & Judæos libenter agnoſcant magiſtros, dummodo permittatur ipſis eſſe ſemirabbinis? Hæc ſola gratia & hic ſolus ſufficit titulus. ut magna pars Theologorum noſtræ ætatis pleraque Rabbinorum admittant commenta, omneſque verſiones & quælibet ſacrorum librorum interpretamenta ad Judæorum conforment placita, adeoque quidem ut Chriſto & Apoſtolis, quam punctis

 malint

malint non credere Rabbinicis. Et tamen vel paulo ſagaciores norunt, ne ſex quidem effluxiſſe ſecula, ex quo primum uſurpari cœperint puncta iſta vocalia, quibus hodierni Hebræi onerantur codices. Sciunt illi per integra tria vel quatuor ſecula acerrime inter ſe conflixiſſe Judæos, dum alii ſic, alii aliter inducendas eſſe contendunt vocales, & ne nunc quidem controverſiam hanc fore ſopitam, niſi Daniel Bombergus litem iſtam immenſo diremiſſet pretio, conductis aliquot Judæorum centuriis, in quibus alendis totum ſuum dilapidavit patrimonium. Iſtæ tamen vocales ſeu puncta, quæ primum Venetiis ex Bombergi officina in lucem prodierunt, illa ipſa ſunt, quæ Chriſtiani Rabbiniſtæ tanquam cœlitus delapſa ſuſpiciunt. At vero non deſunt complures Judæi, qui iſtis minime acquieſcant, quique infinitis mendis ſcatere affirment editiones Bombergianas, cum in aliis, tum quoque in eo, quod pluribus in locis eadem vocabula & iidem ſenſus non tamen iiſdem ſignentur punctis vocalibus. Sed ex iſtis libellis, quos tibi mitto, præclaram ſane hujus difficultatis cognoſces ſolutionem. Nempe Deum, Cum Moyſem & Prophetas alloqueretur, adeo raptim & præcipitanter fuiſſe locutum, ut non intelligeretur. Cum vero illi de velocitate ejus linguæ conquererentur, tum demum Deum moderaſſe ſermonis impetum, & ſingula verba guttatim iis annumeraſſe & hinc proceſſiſſe duplicem iſtum punctorum ordinem. Scribis te mirari qui fiat, quod cum olim, præſertim in primitiva Eccleſia tot Judæorum millia ad Chriſtianorum tranſierint partes, hodie tam pauci &

pene

pene nulli reperiantur, qui ſe perſuaderi patiuntur. Verum ſi iſtiuſmodi Judaicis credamus fabellis, & ſi in interpretandis ſacris libris duces ſequamur Rabbinos; an fieri aliter poteſt, ut non plures Chriſtiani ad Judæos, quam Judæi ad Chriſtianos ſe conferant? Profecto pro Judæis ſtrenue magis Chriſtiani, quam ipſi militant Judæi. Quod vero addis, ſiquis hodiernos Judæos iiſdem aggrediatur argumentis quibus veteres uſi ſunt Chriſtiani, libris videlicet Sibyllinis & ſimilibus, omnem omnino defore ſucceſſum, præſertim cum ne Chriſtiani quidem ullis diutius credant Sibyllinis: id quidem verum eſt, ſed hæc Chriſtianorum eſt culpa, impune permittentium ut quælibet ſcripta & quælibet teſtimonia, quibus præcipue noſtra nititur religio, veluti ſpuria & nullius fidei, non contemnantur modo, ſed & palam explodantur & conculcentur. Quandoquidem vero cauſam à me poſtulas quæ me præcipue movet, ut Sibyllinis plurimum tribuam Oraculis, longeque de iis aliter ſentiam, ac faciant noſtri ſeculi homines, ut in cæteris, ita quoque in hoc morem tibi geram quam libentiſſime.

Londini CIↃDCLXXII
medio Decembri.

ISAACI

ISAACI VOSSII
DE
SIBYLLINIS
Aliiſque quæ Chriſti natalem præceſſere
ORACULIS.

INter præcipua Chriſtianæ religionis argumenta habita olim fuiſſe ea quæ Sibyllis adſcribuntur oracula, licet plerique etiam hoc tempore libenter agnoſcant, ſed ea demum lege & conditione, ut piis illa & officioſis accenſeantur fraudibus: operæ pretium fuerit & vanam ſic ſentientium diluere opinionem, & ſimul oſtendere fieri non poſſe ut ea à Chriſtianis ſint conficta, cum non tantum priuſquam Chriſtianorum in ſeculum exiret nomen, ſed & diu quoque antequam naſceretur Chriſtus & lecta & celebrata pene fuerint ab omnibus. De pleriſque, qui hoc noſtro tempore ſuperſunt Sibyllinis libris, quid ſentiendum ſit poſtea videbimus; prius dicemus de illis, qui Chriſti nativitatem præceſſere fatidicis verſibus, inquique ſi non præcipua, at certe magna fuere cauſa, ut innumeri, non ex Judæis modo, ſed & ex gentibus, relictis prioribus ſacris, ad Chriſtianorum ſe receperint caſtra. Ut vero clarius innoteſcant omnia, indagandum eſt tempus, quo in lucem prodiere iſthæc oracula, quærendumque præterea à quibus, & qua de cauſa fuere conſcripta. Singula hæc ut cognoſcantur, altius paulo repetenda eſt rerum ſumma.

CAP.

Cap. I.

De Danielis Hebdomadibus.

QUamvis itaque jam ex eo tempore, ex quo Græcorum jugum ſubiere Judæi, videri poſſit cœpiſſe ſpes & expectatio quam de futuro rege Chriſto gens ea habuerit; tamen cum nulla, aut exigua, ut id affirmemus ſuperſint indicia; & à Daniele hoc ſpatium ſeptuaginta hebdomadibus fuerit definitum; rectius utique rei hujus initium referemus ad finem hebdomadum, & annos qui proxime adventum Chriſti preceſſere. De iſtis autem hebdomadibus alibi nonnulla ſcripſimus, incipiendaſque eſſe monuimus anno Xerxis vigeſimo quinto, quando nempe Hieroſolyma venit Nehemias, ſecuti in eo Joſephum teſtem omni exceptione majorem.

Quod ſi tamen Judæi, & illis faventes Chriſtiani quidam pergant & hic cavillari, & dicant Artaſaſthum iſtum ſecundum, ſub quo Nehemias Hieroſolyma venit, non Xerxem, ſed Artaxerxem eſſe, eo nimirum, quod vox iſta propius ad hunc, quam ad illum videatur accedere; ſciant illi & hæc quoque fruſtra dici, cum Xerxis & Artaxerxis idem apud Perſas fuerit vocabulum. Arta enim regem vel principem ſignificare, crebra Satraparum Artabazi, Artaphernis, Artapatis, Artabani, & complura ſimilia ſatis declarant nomina. Hinc eſt quod Ἄρταν & Ἀρπῶιον dominum ſeu principem Græci interpretentur Grammatici. Ex horum nominum confuſione orta quoque eſt diſcrepantia inter Græcos ſcriptores de regum Perſicorum annis, quod cum cognomines eſſent, non ſatis ſingulorum diſtinxerint tempora. Sed & hoc quoque errori cauſam præbuit, quod duo pluribus ſimul regnarint annis, ut Cyrus cum

Cambyſe,

Cambyſe, & Darius cum Xerxe. Utrumque negant quidam; ſed convellant, ſi poſſint, ea quæ ſcripſimus. Si Cyrus ſeptuageſimo ætatis obierit anno, aut etiam prius, quomodo ſenectus ejus optabilis potuit videri Aſiaticis populis, ut ſcribit Themiſtius oratione quinquennali? Cur non potius in voto illis fuit Artaxerxis Memoris ætas? De Xerxe vero quomodo verum eſſe poteſt, id quod Julianus Apoſtata ſcribit oratione prima, illum, non ut alii produnt, per triennium aut quinquennium tantum,ſed per integros decem annos bellum contra Græciam inſtruxiſſe, niſi pluribus annis ſimul cum patre regnarit? De duratione regni Perſici quæ ſcripſi, libenter doctorum judicum permittam arbitrio. Interim non à Joſepho & Strabone ſolum tribui huic ſpatio annos plus minus ducentos & quinquaginta, ſed & communem Judæorum hanc fuiſſe ſententam colligo ex Sibyllinis, in quibus regnum Perſarum decima terminatur ætate. Decem autem ætates totidem quot dixi, ducentos nempe & quinquaginta conficiunt annos, illo ſiquidem ſeculo viginti quinque anni ætatem conſtituebant. Abſurdum autem in Perſicis & Babylonicis uni credere Herodoto, ignaro linguæ Perſicæ & nullis orientis gentium inſtructo monumentis, quam Joſepho cui hæc fuere cognitiſſima, non tantum ex Beroſo & aliis Syrorum & Chaldæorum ſcriptoribus, ſed & ex multis ſacris libris,qui ipſius etiamnum ſupererant ætate. Mirum præterea Herodotum, quem ab omnibus antiquis reprehenſum fuiſſe teſtatur Joſephus primo contra Appionem, hoc demum tempore obtinuiſſe, ut ab omnibus probetur. Atque hæc dicta ſufficiant ad adſtruendam fidem Joſephi, recte referentis initium hebdomadum ad annum Xerxis vigeſimum quintum. Male vero factum à viris doctis, quod relicto teſte certiſſimo, Artaxerxis demum ætate hæc contigiſſe adfirment. Peſſime vero illi, qui à Daniele ipſo & Cyri temporibus hebdomadum repetunt initium, edictum de inſtaurando templo, cum edicto de inſtauranda urbe & mœnibus confundentes, Manifeſte illi contradicunt

prophetæ, clariſſimis verbis exordium hebdomadum referentis ad urbis & mœnium inſtaurationem. Certe opus non fuiſſet templum arcis in modum munire, ſi urbs ante Nehemiæ adventum muris fuiſſet inſtructa, quod nugator aliquis pertendit, ac ſi mentitus ipſe eſſet Nehemias, cum Hieroſolyma ſine mœnibus eſſe apud Xerxem conqueritur.

Ex iis quoque quæ olim ſcripſimus clare ſatis colligi poteſt, quamobrem Propheta tempus politiæ Judaicæ definierit ſeptuaginta hebdomadibus, prætermiſſo & neglecto toto eo intervallo, quod à ſuo tempore, uſque ad tempus de inſtaurandis Hieroſolymis effluxerit. Eo nempe hoc factum, quod anni captivitatis in Sacris literis ubique omittantur, nec alia recenſeantur tempora niſi ea, quibus libertas conſtaret ac ſui juris eſſet Reſpublica. Morem hunc, ut aliis gentibus, ita quoque Judæis uſitatum fuiſſe adeo certis oſtendimus exemplis & documentis, ut nemo niſi veritatis inimicus poſſit obſtrepere. Græcis quidem & Romanis, quam ſolenne fuerit tyrannorum eradere titulos, omnemque eorum abolere memoriam, omnibus eſt notiſſimum. In Perſarum Chronicis nulli fere comparent reges niſi qui à Cyro genus ducere creduntur. Idem obſervare eſt in multis orientalium populorum monumentis, in quibus mali principes, & mala paſſim expunguntur tempora. Judæis vero quam hoc uſitatum fuerit, non tantum patet è multis captivitatibus, anarchiis & ſervitutibus, quarum ſpatia non memorantur in ſacris literis, ideoque ignorantur; ſed & ex compluribus Moyſis & prophetarum locis, jubentium ut malorum temporum & hominum extirpentur memoriæ, & deleantur è libro vitæ, utque piorum tantum habeatur ratio. Huc referenda verba Jobi cap. 3. cum diem noctemque qua natus eſt execratur, petitque ut poſthac *non ſit in diebus anni, neque numeretur in diebus menſium.* Hinc quoque eſt quod in ſacris literis quadraginta tantum annis regnaſſe dicitur Solomon, cum tamen totis octoginta

regnarit

regnarit annis, ſuppreſſo nempe illo quo peccator fuit intervallo. Eadem quoque eſt ratio quod in Genealogia Chriſti apud Matthæum quatuor reges peccatores Ochoſias, Joazus, Amaſias, & præterea Joacimus omittantur. At verò non omittuntur Achazus, quem filii Ezechiæ, ne de regum expungeretur catalogo, conſervavit pietas; non Manaſſes qui pœnituit; non Ammon ejus filius, qui poſt breve regnum à ſuis occiſus, à populo vindicatus, & meritis filii Oſiæ nomen in genealogiis conſervavit. Sed & Jechonias memoratur, qui licet & ipſe in trimeſtri regno malus, longa tamen captivitate, &, ut veriſimile, ſubſecuta pœnitentia, abunde ſuis videri poteſt ſatisfeciſſe peccatis. Ut autem improborum eradebantur nomina, ita familiare Hebræis olim fuiſſe, quacunque etiam occaſione celebrare memoriam eorum, qui de gente ſua bene eſſent meriti, vel tria mulierum nulla neceſſitate in hac Chriſti genealogia incerta ſatis declarant nomina, Ruthæ inquam quæ relictis Moabitarum ſacris ad Judaicam tranſiit religionem; Thamaris, cujus factum ipſe quoque Judas juſtum fuiſſe cenſuit; & præterea Raab meretricis, optime, ſi quæ alia, de Iſraelitico meritæ populo. Berſabeæ vero nomen propter ſcelus ſupprimitur, Uriaſque, cujus ea conjunx fuit, tantum iſtic memoratur. Nec alia de cauſa in eadem apud Matthæum genealogia omittuntur complures alii poſt Zorobabelem, utpote à quo ad Joſephum maritum B. Virginis, novem tantum occurrant generationes, cum octodecim habeantur apud Lucam. Hæc cum ita ſint, clarum ſatis quamobrem Daniel omittat totum quod ſuam ætatem & inſtaurationem Hieroſolymorum interceſſit ſpatium, cum captivitates non conſtituant partem temporis politici. Omiſſo itaque hoc intervallo, oſtendit captivitatem non ſemper duraturam, ſed fore ut edicto regio permittatur Judæis in ſuam reverti patriam, & non templum tantum perficere, ſed & urbem & diruta inſtaurare mœnia, & ſuis vivere legibus. Et merito, vel ob hoc ipſum

Ff 2 nobilior

nobilior cenſenda eſt hæc de hebdomadibus prophetia, utpote quæ utrumque remotum habeat terminum, cujuſque non finem tantum, ſed & initium divino inſtinctus ſpiritu prædixerit propheta.

CAP. II.

Explicatio prophetiæ Jacobi de Chriſto Geneſ. 49.

HÆc in anteceſſum de initio Danielis hebdomadum dicta ſufficiant. Nunc, cum ex divinis oraculis conſtet, Chriſtum non ante venturum, quam auferatur ſceptrum à Juda, videamus quo ſenſu & qua ratione id intelligendum ſit. Communis & maxime recepta eſt opinio, non veterum tantum Chriſtianorum, ſed & eorum qui Chriſtum præceſſere, factum id eſſe anno Herodis Magni tertio, utpote qui tum, occiſo ultimo Haſmonæorum ſtirpis principe, primus à Romanis declaratus fuerit rex alienigena. Obſtrepunt tamen nonnulli, dicentes Herodem non fuiſſe alienigenam, ſed purum putum Judæum. Verum hac in re ipſis mihi iniquiores videntur Judæis, qui unanimi conſenſu Herodem ſemper vocant proſelytum. Quis non rideat frivolum argumentum, cum dicunt Herodem ideo non fuiſſe proſelytum, quod proſelyti fuerit filius? Scio quidem Nicolaum Damaſcenum in gratiam Herodis, cujus erat magnus aſſentator, non dubitaſſe olim fingere, Antipatrum patrem Herodis ducere genus à principibus Judæorum qui à captivitate Babylonica in Judæam eſſent reverſi: ſed hoc commentum ipſe explodit Joſephus, qui non uno loco novum fuiſſe hominem ſignificat. Circa finem lib. 14. manifeſte plebeum fuiſſe oſtendit: & iterum lib. 17. cap. 10. Sed & alterum expendamus argumentum, quod mire video placere viris doctis cum ſcribunt, etiamſi concedatur

Herodem

Herodem fuiſſe alienigenam, prophetiam tamen Jacobi morientis de illo non poſſe intelligi, eo quod è ſtirpe ſeu tribu Judæ, nullus prodierit rex ante Davidem; nullus item poſt captivitatem Babylonicam, cum in Sedecia & Jechonia defecerit ſtirps Davidica. Sed ſi verum eſt hoc Patriarchæ oraculum, utique etiam verum eſt, ſceptrum ſeu principatum nunquam ablatum fuiſſe à tribu Judæ, uſque ad Herodem. Ante Davidem quidem, principatum cæterarum tribuum fuiſſe penes tribum Judæ, è pluribus S. Scripturæ conſtat locis, & ex ipſo ore Dei, cum poſt mortem Joſuæ ducatus belli huic confertur tribui. Itaque Judam fratrum ſuorum regem vocat David moriens apud Joſephum. Poſt Babylonicam vero captivitatem, & tum quoque principatum permanſiſſe in tribu Judæ, & quidem magis quam antea, id ſic conficitur. Conſtat duas tantum ultimæ deportationis tribus cum Zorobabele & Eſdras Hieroſolyma eſſe reverſas, tribum nempe Judæ & Benjaminis. Fuere quidem aliqui etiam primæ deportationis per Salmanaſſarem qui Eſdram ſecuti ſunt, ſed illi, etiamſi cum iſtis componantur, qui à Salmanaſſare in Judea relicti fuere, admodum pauci fuere numero, cum pleræque decem Iſraelis tribus trans Euphratem diſperſæ ab aſſuetis jam longo tempore ſedibus in antiquam noluerint reverti patriam, ut ſatis clare docet Joſephus. Attamen ſi veritatis habenda ſit ratio, prætextus hic potius fuit quam cauſa, utique enim veriſimile, etiam decem tribus migraturas fuiſſe, ſi ad ſuas redeundi terras integra iis fuiſſet poteſtas. Sed vero terræ, quas decem inſederant tribus, ille, jam à temporibus Salmanaſſaris, adſignatæ & poſſeſſæ erant à Cutheis aliiſque gentibus dictis poſtmodum Samaritis, nec reſtitui poterant, niſi prius pellerentur Cuthæi, irritaque fierent dona & beneficia facta à Perſarum regibus, qui non facile acta & decreta ſua reſcindere & deſtruere ſolebant. At vero reliquis duabus tribubus, facile fuit jus poſtliminii impetrare. Non tantum quod reges & principes non libenter ſoleant immu-

nitates.

nitates & libertatem nimium multis concedere, quodque à paucioribus minus metuenda ſit rebellio; ſed etiam quod terræ, quas duæ iſtæ tribus tenuerant, nemini donatæ aut adſignatæ eſſent, temere quippe & ſine ullo juris titulo vicinæ illas invaſerant gentes. Satis hinc clarum fit, quamobrem duæ tantum tribus ex captivitate Babylonica ad ſuas reverſæ ſint terras. Jam vero omnium tribuum nomina, in ſolam Judæ tranſiiſſe tribum patet exinde, quod qui prius Hebræi ſeu Iſraelitæ dicti fuere, ſtatim poſt ſolutam captivitatem, uti docet Joſephus, Judæorum aſſumſerunt appellationem, ac ſi omnes è Juda traxiſſent originem, quod utique factum non fuiſſet, niſi omnium tribuum ut nomina, ita quoque jura ad ſolam tranſiiſſent Judæ tribum, ita ut reliquas omnes una hæc contineret. Hinc eſt quod qui ab Eleazaro Alexandriam miſſi fuere LXX interpretes, cum ex ſola Judæ & Benjaminis eligi potuerint, à duodecim tamen miſſi dicantur tribubus. Hinc quoque in Actis Apoſtolorum 26. 7. τὸ δωδεκάφυλον de ſola Judæ accipitur tribu. Mordochæus quoque hac de cauſa de tribu Judæ dicitur, cum tamen eſſet è tribu Benjaminis. Sed & Iſraelis nomen poſt captivitatem Babylonicam ad Judæ tribum tranſiiſſe conſtat, cum aliunde, tum quoque ex initio Malachiæ. Quamvis autem multis de cauſis id factum poſſit videri, præcipue tamen propter Samaritas id contigiſſe exiſtimo. Cum enim illi reliquarum decem tribuum urbes & agros poſſiderent, & quamvis aliàs Judæorum infenſiſſimi eſſent hoſtes, fratres tamen, & ejuſdem atque ipſi generis vellent videri, ſi quando ſplendida eſſet illorum fortuna, ut nempe iiſdem atque ipſi privilegiis & immunitatibus fruerentur; hinc proculdubio factum ut Samaritis excluſis omnia captivarum tribuum jura & nomina ſola ſibi vindicaret Judæ tribus. Cæterum, ut multa alia loca, ita non incommode ex iis, quæ hactenus diximus, ſolvas difficultatem in genealogia Chriſti, quæ tam multos exercuit eruditos, de tribu, è qua orta fuerit beata virgo. Sed & hoc quoque patet, fruſtra pertendere

pertendere Judæos, antequam adveniat Meſſias, debere compleri vaticinium Eſaiæ cap. XI, ut nempe reſidui de populo Iſraelis reſtituantur in libertatem eadem ratione ac factum ſit poſt captivitatem Ægyptiam. Cum enim poſt Babylonicam captivitatem duæ tantum tribus redierint, illam liberationem nequaquam eſſe ſimilem Ægyptiacæ; itaque expectandum tempus, quo omnes tribus reſtituantur. Sed vero ex iis, quæ diximus, manifeſtum fit totum reſiduum Iſraelitici populi rediiſſe in patriam, cum tribus Judæ & Benjaminis ſucceſſerint omnibus aliis tribubus & totum continuerint Iſraelem. Currunt tamen miſeri per univerſum terrarum orbem ut fratres ſuos deperditos & nuſquam reperiendos inveniant, & modo in inacceſſa Arabiæ aut Tatariæ parte illos latere affirmant, & quod neque illinc aliquis hactenus venerit nuncius, eo complures redacti fuere amentiæ, ut alicubi in America eos deliteſcere exiſtimarint. Sed neque illinc aliquis hactenus venit nuntius, nec venturus, ut opinor, antequam veniat ipſorum Meſſias.

CAP. III.

Quomodo vaticinia de Chriſto fuerint attributa Herodi; deque Herodianorum ſecta.

AD finem vergentibus Danielis hebdomadis, occiſo Antigono, translatoque ad Herodem alienigenam ſceptro; nemo erat Judæorum, cui non eſſet perſuaſiſſimum, tempus Chriſti aut adeſſe, aut brevi adfuturum. Circumferebantur illa tempeſtate complura carmina à Judæis ſub Sibyllarum conſcripta nominibus, quibus denuntiabatur adventus magni regis, qui totum ſibi ſubjiceret terrarum orbem, multoſque etiam è gentibus vana inductos ambitione

ſibi

ſibi conatos fuiſſe adaptare iſtud vaticinium, pluribus exemplis poſtea videbimus; ſed ne gentium res rebus miſceamus Judaicis, prius de Herode dicemus. Hunc primum fuiſſe qui inter Judæos pro Chriſto fuerit habitus, vel Herodianorum ſatis declarat ſecta. Nempe verba illa; *Non deficiet princeps è Juda, neque dux de femoribus ejus, donec venerit ille cui repoſitum eſt*, ita accepere, ac ſi ceſſante principe è ſtirpe Judæ, neceſſe foret, ut venturus Meſſias proſelytus aut alienigena eſſe debeat. Forſan etiam non defuere adulatores, qui negarent eſſe alienigenam, ipſumque hoc, quod Damaſcenus, pertenderent. Quod vero nullus unquam Judæorum rex tam gratus & acceptus fuerit Romanis & Græcis, ideo merito gentium exſpectationem vocari exiſtimabant. Secta vero hæc quòd magis increbuerit mortuo quam vivo etiammum Herode, id ipſius factum videtur prudentia, ne Romanorum incurreret invidiam. Aluiſſe tamen inter Judæos iſtam de ſe opinionem valde eſt veriſimile, & videri poteſt non alia de cauſa magnificum illud exſtruxiſſe templum, quam quod de ſuo Meſſia opus tale exſpectarent Judæi. Sed & ex pluribus quas adhibuit cautelis, nequis alius prodiret aut haberetur Meſſias, ipſum hoc ſatis confici poſſit. In illis autem merito primum ſibi vendicat locum infanticidium Bethlemiticum. Hujus vero, licet in ſolis mentio fiat Evangeliis, non eſt tamen ut hoc cuiquam mirum aut incredibile videatur, præſertim ſi quis noverit, etiam Romæ, cum editum eſſet oraculum, Naturam regem mundo parturire, edicto Senatus cautum fuerit, nequis illo anno genitus infans educaretur, ut ex Suetonio conſtat. Altera cautela, fuit genealogiarum, quæ in templo conſervabantur, combuſtio. Sed & prohibitio librorum Sibyllinorum, & cædes tot regii ſanguinis principum, eodem referenda videntur. Sub Nerone vero floruiſſe hanc Herodianorum ſectam, & dies quibus regnum adierit feſtos fuiſſe Judæis, diſcas ex Perſio: *Herodis venere dies.* Quamvis autem etiam ante everſa Ieroſolyma multi ceſſaſſe

exiſtiment

exiſtiment hanc ſectam, nunquam tamen defeciſſe, vel ſaltem revixiſſe apud Judæos, præſertim in Hiſpania, vel ipſum barbarum Aeræ ſatis indicat vocabulum. Cum ad inſtitutum faciat cauſam & originem vocis hujus exponere, libens quod ſentio proferam; neque enim placent quæ viri docti de eo ſcripſere. Sed neque probo ſententiam Petri Alfonſi, qui in ſcripto continente diſputationem inter Moyſem Judæum & Petrum quendam, putabat vocem hanc detruncatam ex nomine Heraclii. Sic enim ſcribit in Præfatione; *Hoc autem factum eſt anno à nativitate Domini* 1106. *Heraclii* 1144, *menſe Junii die natali Apoſtolorum Petri & Pauli.* Conſtat ſane ab Heraclio imperatore Judæos omnes ad Chriſtianiſmum vi compulſos fuiſſe, non in Oriente ſolum, ſed & in Hiſpania Galliaque, literis ſeu legatis ad Siſebutum & Dagobertum miſſis, & ad idem faciendum inſtigatis. Itaque Judæi quod nollent Chriſtianorum fidem & computandi rationem admittere, alium calculum & alium commenti ſunt Chriſtum, Herodem videlicet, cujus regnum anticipat computum Chriſtianum annis triginta octo. Sed vero Aëræ appellatio multo eſt antiquior, cum & in Chronico Idatii ad annum 409, & inſuper in multis marmoreis Heraclio vetuſtioribus compareat monumentis. Libenter itaque cum illis ſentio, qui Aëræ & Hegiræ ſeu Heiræ, nam & ſic ſcribunt Arabes, idem exiſtimant eſſe vocabulum, extrita litera G, ut ſolent Hiſpani, Arabes & Hebræi. Cauſa appellationis exinde petenda, quod Herodes à Judæis ſemper & ubique vocatus fuerit הגר id eſt proſelytus ſeu peregrinus. Anni itaque *hager*, ſunt anni Herodis, qui, ut diximus, triginta octo annis anticipant Chriſti natalem. Hegiræ ſeu Heiræ Arabicæ eadem omnino ac Aëræ Hiſpaniæ eſt ratio. Illo ipſo enim Heraclii tempore, quo Judæi, non in Hiſpania modo, ſed & toto Romano imperio ad Chriſtianiſmum compellerentur, orta quoque eſt in Arabia ſecta Mahometi. Secuti ſunt hunc complures Judæi, qui relicto altero iſto Meſſia,

Herode videlicet & ipſo Idumeo Arabe, Mahometum illico pro vero agnovere Meſſia. Theophanes & complures alii iſtius temporis ſcriptores pravam ſecuti lectionem, illos adhæſiſſe ſcribunt Mahometo *uſque ad cædem illius*; μέχει τῆς σφαγῆς αὐτοῦ. Sed rectius φυγῆς leges, non σφαγῆς. Iidem ſcribunt receſſiſſe Judæos à Mahometo, cum eum cameli carnibus veſcentem conſpexiſſent. Vt ut ſit, cum Judæi Meſſiam peregrinum ſeu proſelytum fore crederent, patet recte ab illis גר dictum fuiſſe Mahometum, ipſum tamen Mahometum, non niſi poſtquam è patria ſua Mecca expulſus fuit talem ſe nominaſſe, ſcribunt plerique Arabes, & ab hoc tempore Hegiram ſeu Heiram ſuam incipit Mahometus, cujus ſectatores Hagerinos dictos volunt, velut religionis cauſa profugos & peregrinos, non autem ab Agare Abrahæ ancilla, ut Chriſtiani ſcribunt. Conſtat ſane Mahometum, ut nempe magis ad partes ſuas pertraheret Judæos, quorum plena ſemper fuit Arabia: de ſe interpretatum, & in ſe completa eſſe dixiſſe pleraque veteris teſtamenti loca ad Chriſtum ſpectantia, ut jam olim obſervatum Petro Cluniacenſi. Hæc de voce Aëræ dicta ſufficiant, unde ſatis, niſi fallor, clare conficitur appellationem hanc multo apud Judæos antiquiorem eſſe, quam fuerit apud Arabes. Quod ſi cui minus probabile videatur, ita inter omnes conveniſſe Judæos, ut Herodem pro Meſſia agnoſcerent, per me licet, ut quemadmodum Arabes, ita quoque Judæi vocem hanc de ſuo acceperint exilio, incipiendo hoc ab eo tempore, quo ſublatis ſui generis principibus, regem habuere Herodem. Ego utrumque verum eſſe exiſtimo, cum ne nunc quidem inter Judæos deſint, qui Herodem pro Meſſia admittant. Quod ſi id palam minus profiteri audeant, ſatis tamen ſe declarant, cum dicunt, ſi Meſſias jam advenerit, utique ejus tempus pluribus annis anticipare Chriſtianorum calculum. Et ſane qui ſic ſentiunt Judæi, longe illi ſunt prudentiores iſtis, qui Meſſiam necdum adveniſſe contendunt, præterquam enim quod vaticinio Jacobi morientis

entis aliqua ratione ſatisfaciant, etiam Danielem admittunt, quem alii ex prophetarum expungunt albo. Jam vero quod in Hiſpania nomen Aeræ primum fuerit auditum, id inde factum, quod infinita propemodum Judæorum illic fuerit frequentia, florente etiamnum imperio Romano. Ab Adriano Cæſare poſt cladem Hieroſolymorum eos deportatos memorant ſcriptores Hiſpani, quo auctore neſcio. Ego libentius credo cum Arrianis, quorum magna ſemper in Hiſpania fuit copia, ſimul quoque creviſſe Judæorum numerum. Sed & fugientem in Hiſpaniam Herodem tetrarcham, fieri poteſt ut multi ſecuti ſint. Fieri quoque poteſt ut poſt ejectos Alexandria Judæos, magna pars illuc migrarit. Crebra cum Chriſtianis geſſere bella, præſertim poſt ſeculum inſtauratæ ſalutis quartum. Ideo prævalebant quod Romanis legibus pateret Judæis aditus ad honores, & conceſſum iis eſſet jus gladii. Chriſtiani autem in provinciis nullos gerebant magiſtratus, non tantum quod, ut Julianus Imperator dicebat, lex Chriſtianis non permittat uſum gladii, ideoque ad regendum non ſint idonei; ſed quod in Hiſpania qui magiſtratum gererent, ab Eccleſia prohiberentur, ut docet Concilii Illiberitani Canon LVI; *Magiſtratum vero, anno quo agit duumviratum, prohibere placet, ut ſe ab Eccleſia cohibeat.* In Hiſpania vero magiſtratus munere functos fuiſſe Judæos, cum alibi, tum quoque in Balearibus inſulis, patet ex Severo Sulpitio in Epiſtolis. Non autem in Hiſpania modo, ſed & in Galliis, licet non tanto numero & auctoritate eſſent ibi Judæi, atque apud Hiſpanos; & illic tamen ad honores & officia fuiſſe eos promotos, ſatis colligitur, & ex hiſtoriis, & ex Conciliis Gallicanis prævalente Chriſtianiſmo habitis, quibus æque atque in Conciliis Toletanis Judæi à magiſtratu & honoribus publicis arcentur. Jam vero cum tot indiciis & monumentis antiquis conſtet Aeram iſtam non ab uno, aut paucis, ſed vero palam ab omnibus fuiſſe receptam & approbatam Hiſpanis, iſtud vero fieri non potuerit ſine

communi magiſtratus ſuffragio, non eſt ut dubitemus, quin Aera iſta pſeudomeſſiæ Judaici, Herodis nempe, pro vero Chriſti anno à Judæis magiſtratum gerentibus fuerit obtruſa. Et quidem tuto hoc illis licuit inter Alanos, Suevos & Vandalos; nam certe illo ipſo anno, quo ab his barbaris occupata fuit Hiſpania, per Aeras primum numerari cœptum fuiſſe, aut ſaltem vocem hanc Judaicam tunc primum innotuiſſe Chriſtianis ex eo conficitur, quod ab Idatio ad annum prædictum anni Conſulares Aera permutentur, nec quiſpiam Idatio antiquior vocis hujus meminerit. Non eſt autem ut quiſquam miretur ſub Imperatoribus paganis Judæos in Hiſpania magiſtratus munere eſſe functos, & in Chriſtianos & quoſcunque alios, qui non eſſent cives Romani, jus vitæ & necis exercuiſſe, cum & in Syria, & apud Arabes & alias Aſiaticas gentes, idem illis licuiſſe crebra doceant exempla. In Syria plures fuiſſe urbes quæ Judæis tantum uterentur rectoribus, patet ex Epiphanio, ubi agit de Joſepho, qui ex Judæo factus Chriſtianus, cujuſque eſſe videtur Ὑπομνηστικόν, quod in multis reperitur Bibliothecis. In iſtis Syriæ urbibus Chriſtiani pro magiſtratibus Judæis publice etiam preces fundere jubebantur, obſervatuſque is mos ſub Imperatoribus quoque Chriſtianis. Sed & in Babylonica captivitate idem juris olim fuiſſe Judæis, docet hiſtoria Suſannæ. Nec quemquam id mirari debere monet Origenes in Epiſtola ad Africanum, cum Ethnarchæ Judæorum ſuo quoque tempore parem exercerent autoritatem.

Tillem. VII. in S. Joseph, p. 299. Je ne ſçay ce q. c'est q. cet ouvrage, ni ſur q. fondemt on p. attribuer un escrit à un hôme dont on n'en a point d'autre, & q. ne paroiſt point avoir esté d. profession à escrire.

CAP.

CAP. IV.

De Oraculis Sibyllinis, quando & à quibus fuere conſcripta.

DE Herode & Herodianorum ſecta fuſius aliquanto diximus, ut liquidius conſtaret, tantam de futuro rege fuiſſe Judæorum expectationem, etiam pluribus antequam ille adveniret annis, ut impium tyrannum pro vero maluerint agnoſcere Meſſia, potius quam de veritate ſacrarum dubitare prædictionum. Attamen licet ille rumor ſub Herode multum increbuerit, altius tamen aliquanto eſt repetendus, ab eo nempe tempore quo Hieroſolyma occupavit Pompeius, quinquaginta novem annis ante natum Chriſtum, completa exacte ſexageſima ſecunda Danielis hebdomade. Argumentum clariſſimum quo id confici poſſit, exinde habemus, quod jam tum in vulgus ſpargi cœperint carmina ſub Sibyllarum nomine à diverſis toto orbe diſperſis conſcripta Judæis, quibus adventus magni regis contineretur; cui, licet ſine pompa & militibus eſſet adfuturus, totus nihilominus eſſet ſubjiciendus terrarum orbis. Illo ipſo enim anno quo capta à Pompeio fuere Hieroſolyma, prodiit Sibyllinum iſtud oraculum, *Regem populo Romano naturam parturire.* Quanti momenti viſum ſit gentibus hoc oraculum, vel inde colligas, quod Suetonius in Auguſto ſcribat; *Senatum exterritum cenſuiſſe, nequis illo anno genitus educaretur; eos qui gravidas uxores haberent, quod ad ſe quiſque ſpem traheret, curaſſe ne Senatus conſultum ad ærarium deferretur.*

Eodem anno idem hoc oraculum excitavit P. Cornelium Lentulum, qui illud ad ſe pertrahere conatus eſt, ut teſtantur non Appianus modo & Plutarchus, ſed & Saluſtius

ſtius

ſtius & Cicero III Catilinaria, cum alibi, tum quoque his verbis; *Lentulum autem ſibi confirmaſſe ex fatis Sibyllinis aruſpicumque reſponſis, ſe eſſe tertium illum Cornelium, ad quem regnum hujus urbis atque imperium pervenire eſſet neceſſe. Cinnam ante ſe & Sullam fuiſſe, eundemque dixiſſe fatalem hunc eſſe annum ad interitum hujus urbis atque imperii, qui eſſet decimus annus poſt virginum abſolutionem, poſt Capitolii autem incenſionem viceſimus.* Recte addit *aruſpicumque reſponſis:* in fatalibus quippe Sibyllinis ſcripti id tantum continebatur, ſi quando Ægyptus Romanis pareret, tum adventurum magnum regem, tumque tres futuros qui Romanam affligerent & perderent Rempublicam. Iſtos vero tres fore Cornelios, id ex aruſpicum veriſimile eſt acceſſiſſe interpretamento. Verſus vero Sibyllini, quibus hæc continebantur, ſunt illi ipſi, qui etiamnum hodie occurrunt, circa finem libri ſecundi,

Αὐτὰρ ἐπεὶ Ῥώμης τε καὶ Αἰγύπτου βασιλεία
Εἰς ἓν δὴ ἰθύνουσα, τότε δὴ βασιλεία μεγίστη
Ἀθανάτου βασιλῆος ἐπ' ἀνθρώποισι φανεῖται
Ἥξει δ' ἁγνὸς ἄναξ πάσης γῆς σκῆπτρα κρατήσων
Εἰς αἰῶνας πάντας ἐπερχομένοιο χρόνοιο.
Καὶ τότε Λατίνων ἀπαραίτητος χόλος ἀνδρῶν,
Τρεῖς Ῥώμην οἰκτρῇ μοίρῃ καταδηλήσονται.

Vide quoque ſequentia. Aptius vero hæc intelligas de triumviratu Auguſti, Lepidi, & Antonii. Sed vero cum ex iis quæ diximus, manifeſte pateat verſus iſtos fatidicos jam exſtitiſſe totis viginti annis ante triumviratum, ſi quis credere nolit hæc futura potuiſſe præſciri à ſcriptoribus Sibyllinorum, per me licet ut credat, quemadmodum ante Cornelius Lentulus, ita quoque hujus exemplo iſtos triumviros ad invadendam Rempublicam inſtigatos fuiſſe verſibus illis Sibyllinis, quorum tanta apud Romanos eſſet auctoritas. Nec ſucceſſu caruit tam ſpecioſus prætextus,

textus, cum & tres ſimul oppreſſerint Rempublicam, idque tempore magis opportuno, capta jam quodammodo à Cæſare Ægypto. Quid autem moverit Ægyptios & Alexandrinos Judæos, ut regis magni adventum minentur, ſi quando faſces Romani Ægyptum & Alexandriam intrent; ejus rei cauſam infra explicabimus. Per virginum abſolutionem intellige Fabiam Veſtalem, de qua vide Aſconium Pedianum. Quare vero decimum & viceſimum annos vocet fatales mox dicemus.

Aptatum deinceps hoc oraculum Prolemæo Auletæ, quem cum Romani regno vellent reſtituere, repoſuerunt Alexandrini ſacerdotes, reducendum regem eſſe ex voluntate Sibyllæ ſine pompa & multitudine, ut eſt apud Ciceronem lib. I. Epiſt. ad Lentulum. Vide quoque Dionem.

De Cæſare intelligendum eſſe hoc vaticinium multi poſtea credidere, uti docet Cicero, cum alibi, tum quo que libris de Divinatione editis ſtatim poſt mortem Cæſaris: *Sibyllæ verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur, quorum interpres nuper falſa quædam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, cum quem revera regem habebamus appellandum quoque eſſe regem, ſi ſalvi eſſe velimus.* Vide quoque ſequentia, ubi ex eo, quod verſus illi crebras continerent acroſtichidas, evincere conatur, eos non inſpiratione divina, ſed vero adhibita cura fuiſſe compoſitos: quod ipſum eodem tempore Ciceronis æqualis ſcripſerat quoque Varro in libris rerum divinarum, negans acroſtichidas iſtas eſſe Sibyllinas, uti conſtat ex Dionyſio Halicarnaſſeo lib. 4. Pergit dein Cicero & concludit; *Cum antiſtitibus agamus, & quidvis potius ex illis libris, quam regem proferant: quem Romæ poſthac nec dii, nec homines eſſe patientur.* Huc quoque facit L. Cottæ xv viri ſententia apud Suetonium; *Quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi à rege non poſſe vinci. Cæſar rex appellaretur.*

Ad

Ad Auguſtum deinceps relatum idem oraculum. Cum enim eodem anno quo à Pompeio capta fuere Hieroſolyma editum, ut diximus, fuerit oraculum, Naturam orbi regem parturire, paucisque poſtea menſibus natus fuerit Auguſtus Cæſar; ecquis dubitet aut neget, aſtrologos juſtam ſatis habuiſſe cauſam, ut quod de Chriſto intelligendum eſſet, poſtmodum Auguſto rerum potienti attribueretur vaticinium?

Satis itaque clarum, id quod toto orbe ſparſum erat oraculum de naſcituro è Judæis rege, qui univerſi orbis frueretur imperio, admodum fuiſſe vetuſtum, utpote è ſacris ſacerdotum literis depromtum, ut Suetonius & Tacitus teſtantur. Fruſtra aliquis in illis, quæ Sullanis temporibus una cum Capitolio conſumta fuere Sibyllinis ſcriptis, iſtiuſmodi quærat oracula. Si quis ea quæ ſuperſunt priorum Sibyllarum excutiat loca, longe alterius inveniet ea fuiſſe generis, & quidvis potius quam regis alicujus prænuntiaſſe adventum: ut manifeſtum ſit non potuiſſe hæc ab aliis, quam à Judæis vulgari, qui ſub nomine fatidicarum mulierum, & quarum apud gentes magna eſſet auctoritas, ea in lucem edidere, quæ ipſi è prophetarum ſuorum hauſiſſent oraculis. Nec ſucceſſus horum defuit vaticiniis, & quidem tantus, ut cæterarum gentium protinus ceſſarint oracula. Quippe cum alia plurimum inter ſe diſcreparent, & qui illa dictarent, non fallarent tantum, ſed & fallerentur; ſoli Judæi unum omnes clamabant, prædicentes adventum regis ſervatoris orbis, & cujus imperium in omnes eſſet futurum gentes. Etiam illi qui vaticinia ridebant, cum viderent tot millium hominum in illis quæ edocti eſſent à ſuis prophetis unanimem conſenſum; non poterant non exiſtimare aliquid ſubeſſe arcani & tamen divini, quo mentes ad tantam compellerentur concordiam, ac ſi uno ſpiritu, eodem numine, & iiſdem ſenſibus omnes inſpirarentur.

Quod

Quod ſiquis ſcire deſideret, qualia præcipue ea fuerint, quæ in iſtius temporis Sibyllinis vulgarentur; adeat is ſacros libros, & ſciat quæcunque ibi de Servatore noſtro occurrunt oracula, ſimilia quoque illis contenta fuiſſe carminibus, finem regni Judaici, deſolationem templi, everſionem religionis gentilium, inſtaurationem templi ſed ſpiritalis, conſummationem & conflagrationem mundi, partum inſuper viginis, novam progeniem cœlo delapſam, abolitionem peccatorum primi parentis, aliaque qualia in quarta Eccloga canit Virgilius, ſecutus oracula quæ ſub nomine Cumææ vatis iſto paſſim legebantur tempore.

Satis vero mirari nequeo, quid impulerit noſtri & ſuperioris ſeculi eruditos, ut verſus iſtos Virgilianos alieniſſimis ſenſibus interpolare, & tam præclara religionis Chriſtianæ argumenta eludere fuerint conati. Quid quæſo Sari Babylonici ad rem faciunt, aut quis veterum dixit, aut ſomniavit annum magnum Ægyptiacum impletum fuiſſe, cum iſta ſcriberet Virgilius, qui ne nunc quidem impletus eſt? Percurrantur omnia aſtrologorum & chronogolorum monumenta, nihil uſquam occurret, quo tam futile poſſit adſtrui commentum. Profecto ſi vel temporum colligamus momenta, manifeſte cognoſcemus, non potuiſſe aliunde illa haurire Virgilium. quam ex Judæorum oraculis, quæ illo ipſo, ut diximus, tempore ſub nomine Sibyllæ Cumææ præcipue vulgabantur. Scripſit quippe Virgilius iſtam Ecclogam circa initia Herodis magni, Olympiadis CLXXXV anno ſecundo, quo nempe Aſinio Pollioni natus fuit filius Saloninus, cui iſtos Sibyllæ verſus aptare fuit conatus. Sed operæ pretium fuerit ipſam Sibyllam per os Virgilii loquentem audire.

CAP. V.

Interpretatio IV Ecclogæ Virgilii.

CUm itaque hac Sibylla inſpirante ſcribat Virgilius, adeſſe ultimam ætatem, renovationem priſci ſeculi, & quæ ſequuntur; quis in his verbis conſtantem veterum Judæorum non agnoſcat ſententiam, unanimiter è Sacris libris credentium, poſtrema mundi ætate adventurum Chriſtum, & inſtauraturum omnia, proditurum è virgine, redempturum ſanguine ſuo peccata mortalium, & virtute patris ſui recturum orbem univerſum? Licet autem hæc ipſa quoque occurrant in iis quæ hoc tempore ſuperſunt Sibyllinis; quia tamen illa admodum confuſa, & paſſim interpolata vulgo leguntur, ut poſtea palam fiet; nec in iis ætates per metalla diſtinguantur, nec item eadem ratione & ordine, atque in verſibus olim Cumææ attributis Sibyllæ, ſecula procedant; neceſſum eſt & pauca nonnulla quæ de vatis Cumææ libris explorata habemus, & quibus cognitis clareſcat mens Virgilii, in medium proferamus.

In verſibus itaque quæ Cumææ olim adſcribebantur Sibyllæ, tota mundi ætas non in quatuor, ut apud Heſiodum & Ovidium, ſed in decem diſtribuebatur partes, quæ & ipſæ ætates appellabantur. Iſtæ autem ætates per metalla fuere diſtinctæ. Cum vero vulgo placuerit ſeptem eſſe planetas, unicuique ſuam attribuentes metallum, ſeptem quoque finxere metalla. Nec eſt hoc recens Chemicorum commentum: veteribus quippe Judæis & Ægyptiis idem placuiſſe, non tantum ex hoc Sibyllæ, ſed & multorum aliorum conſtat teſtimoniis, quibus addi poſſit locus iſte ex antiquo Pindari Scholiaſte ad Od.V. Iſthm, Ἑκάστῳ τῶν

τῶν ἀστέρων ὕλη τις ἀνάγεται. Ἡλίῳ μὲν ὁ χρυσός. Σελήνῃ δὲ, ὁ ἄργυρος. Ἄρει, σίδηρος. Κρόνῳ, μόλυβδος. Διΐ, ἤλεκτρος. Ἑρμῇ, κασσίτερος. Ἀφροδίτῃ, χαλκός.

Prima itaque mundi ætas apud Sibyllam, dicta aurea, Soli fuit attributa. Secunda argentea, quæ Lunæ. Tertia ab electro, quatenus pro metallo accipitur, denominata Jovi ſacra; & ſic porro, ita ut Marti ferrum, Veneri æs Mercurio ſtannum, Saturno vero plumbum adſignaretur.

Sed cum non ſeptem, ſed decem ætates deſcripſerit Sibylla, quæri poteſt quo nomine octava & nona ætas fuerint ſignatæ. Quamvis ergo, ut nunc, ita quoque olim multis placuerit plura quam ſeptem eſſe metalla, & propterea aliquis exiſtimare poſſit, etiam octavæ & nonæ ætati aliquod fuiſſe attributum metallum, ego tamen, ut aliter ſentiam, inducor his præcipue Juvenalis verſibus Sat. 13.

Nona ætas agitur, pejoraque ſecula ferri
Temporibus, quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit Natura metallo.

Vulgo hæc non recte exponuntur, cum nullum dubium ſit quin poeta hoc loco Cumæam ſecutus ſit vatem, quæ nonam ætatem, nullo ſignatam metallo, deſcripſerat velut omnium ætatum teterrimam: ut contra decimam ætatem veluti omnium optimam, utpote qua futura eſſet ἀποκατάστασις per Chriſtum. Sed Juvenalis, cum iſtam ἀποκατάστασιν non admitteret, ſcribit nonam etiamnum fluere ætatem. Patet itaque in libris Cumææ Sibyllæ ἀνεπίγραφον & ſine titulo fuiſſe octavam & nonam ætatem, aut ſi id non ſit, veriſimile eſt ab octava ſphæra octavæ ætati, à tellure vero cognomen additum fuiſſe nonæ, cum conſtet aliquot Pythagoreos, eoſque ſecutum Philonem Judæum, iſtoc ordine cœli digeſſiſſe regiones.

Abſoluta hac periodo denuo fit aureum ſeculum, & denuo regnat Apollo ſeu Sol. Hinc eſt quod denarium nu-

merum Pythogarici & complures ex veteribus Apollinem ſeu Solem, & item Αἰῶνα ſeu integrum appellarint ævum, utpote quo fiat reſtitutio prioris ſeculi. Clarum eſt itaque quare Virgilius dixerit; *Ultima Cumæi venit jam carminis ætas*, & ſubjciat; *Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.* Recte itaque Servius *Cumæi* interpretatur *Sibyllini, à Sibylla quæ Cumana fuit, & ſecula per metalla diviſit. Dixit etiam quis quo ſeculo imperaret: & Solem ultimum, id eſt decimum voluit. Novimus autem eundem eſſe Apollinem; unde dicit* tuus jam regnat Apollo. *Dixit etiam, finitis omnibus ſeculis rurſus eadem renovari: quam rem etiam Philoſophi hac diſputatione colligunt, dicentes completo magno anno omnia ſidera in ortus ſuos redire, & referri rurſus eodem motu. Quod ſi idem ſiderum motus, neceſſe eſt ut omnia quæ fuerunt, habeant iterationem.*

Patet itaque quare Sibylla Chriſtianos futuros vocarit gentem auream, utpote qui decima ætate aurea, veluti Solis, ſint prodituri. Nonnulli tamen verbis Sibyllæ inhærentes, quæ & Virgilius expreſſit, cum dicit, *Jam nova progenies cœlo demittitur alto*, ita hæc ſunt interpretati, ac ſi è throno Dei, id eſt ex Sole proditurus eſſet Chriſtus. Hæc nempe vetus Judæorum opinio profluxit ex eo quod in Pſalmis legitur; *In Sole poſſuit tabernaculum ſuum.* Verſus autem Sibyllini, quibus hoc adſtruitur, exſtant apud Lactantium, & occurrunt quoque in illis quæ ſuperſunt Sibyllinis. Sunt vero iſti;

> Καὶ τότ' ἀπ' ἠελίοιο Θεὸς πέμψει βασιλῆα
> Ὃς πᾶσαν γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο.

Sic quoque complures olim ſenſiſſe Gnoſticos, colligo ex Theodoti excerptis apud Clementem Alexandrinum; Ἐν τῷ Ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ἔνιοι μὲν οὖν φασὶ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐν τῷ ἡλίῳ αὐτὸν ἀποτίθεσθαι, ὡς Ἑρμογένης· σῶμα δὲ λέγουσιν,

οἱ μὲν τὸ σκῆνος αὐτοῦ· οἱ δὲ τὴν τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν. Nec dubitandum quin Hermogenes & Gnoſtici opinionem iſtam de ſtatione Chriſti & Chriſtianorum in ſole è Sibyllinis oraculis ad ſuam tranſtulerint ſectam. Non ſolos autem Gnoſticos, ſed & complures olim Judæos, & præcipue Eſſenos, eorumque progeniem Sampſæos, ſolem tanquam Dei ſtationem coluiſſe, ſatis docet mos Eſſenorum antiquus ſcrobem effodientium & eundem poſtea replentium, ſi quando alvum, eſſent egeſturi, ne lucem & radios Dei è ſole progredientes inquinarent, ὡς μὴ τὰς αὐγὰς ὑβρίζοιεν τοῦ Θεοῦ. Nugas agunt qui verba Joſephi, vel corrigere, vel aliter interpretari conantur. Ipſe Joſephus Lib. v. Cap. xx. de Bello Jud. cum deſcribit crudelitatem eorum, qui ſepeliendorum cadaverum facultatem impedirent, ſimiliter loquitur; καθάπερ συνθήκας πεποιημένοι τοῖς τῆς πατρίδος συγκαταλῦσαι καὶ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, ἅμα τε τοῖς εἰς ἀνθρώπους ἀδικήμασι, συμμιᾶναι καὶ τὸ θεῖον, ὑφ' ἡλίῳ τοὺς νεκροὺς μυδῶντας ἀπέλειπον. Eadem prorſus habet vetuſtiſſimus ſcriptor Judæus, cujus gnomæ ſub Phocylidis leguntur nomine.

Sequitur deinceps apud Virgilium, *Jam redit & virgo*, quod de Aſtrea interpretantur. Demus ſic intellexiſſe Virgilium, at certe non ſic ſenſit Cumæa vates, ſeu potius Judeus ille qui ſub hujus nomine carmina iſtæc edidit. Ecquis dubitet illum locutum de futuro ſigno, quod Deus apud Eſaiam Cap. VII. promittit, cum dicit parituram virginem? Eſto itaque ut de Aſtrea, ſeu Pudicitia Dea, hæc acceperint Ethnici, & ipſe quoque Virgilius, qui tamen ſuam hoc loco non expreſſit ſententiam; hæſitaſſe tamen eos in vocabuli hujus acceptione, vel ex eo manifeſtum, quod P. Cornelius Lentulus, ut ex ſupra memorato Ciceronis apparet loco, per Virginem in Sibyllinis expreſſam, intellexerit Fabiam Veſtalem, quæ inſimulata inceſtus, innocens fuit declarata, honori reſtituta, & pro virgine habita decennio antequam cum Catalina conſpiraret Lentulus. Decennium

cennium vero ideo dixit, quod in Sibyllinis omnia tam bona, quam mala facta, denario continerentur numero, utpote fatali, quamobrem & Pythagoricos conſtat τὰν δεκάδα ſeu denarium appellaſſe fatum ſeu εἱμαρμένην. Eadem ratione dicebatur quoque fatalis annus viceſimus, velut ex duobus compoſitus denariis. Certum eſt autem combuſtionem Capitolii, quæ contingit anno urbis DCLXXI, præceſſiſſe annis viginti conſpirationem Catilinariam.

Jam vero cum dicit Virgilius, *Et incipient magni procedere menſes*, & hæc quoque vulgo male interpretantur, nec melius Aſconiusqui de Quintili & Sextili menſibus hæc accipit. Ut cætera, ita quoq; & hoc ex Cumæa deſumptum eſt Sibylla. Ejus enim liber decem continebat ætates, quæ à prima creatione, uſque ad tempus Chriſti numerabantur. Per decem vero ætates intellige decem annos magnos, ſed non ea ratione qua apud Aſtronomos & gentiles, ſed quemadmodum apud Judæos, quibus annus magnus continebat ſpatium annorum ſexcentorum. Docet hoc Joſephus libro primo ubi de longa primorum hominum agit ætate. Cauſa hujus anni ex Jubileis petenda, quorum duodecim unum magnum conſtituebant annum. Singuli itaque Jubilei, ſingulos repræſentabant anni magni menſes, utpote qui ſinguli Jubileum, ſeu quinquaginta continerent annos. Explodendi enim ſunt qui invito Moyſe & omnibus antiquis Judæis XLIX tantum Jubileis aſſignant annos. Unitas enim, ut ſæpe, complementi & perfectionis numeri gratia addebatur, ut infra quoque dicemus. Nec officit quod hac ratione duo Sabbatici anni continenter ſibi ſuccedant. Ut enim in aliis Sabbaticis annis ad tertium, ita in Jubileis ad quartum annum ſufficiebant fructus. Decem itaque ætates, ſeu anni magni, ſex conficiunt annorum millia. Omnes vero antiquos Judæos adventum Chriſti retuliſſe vel ad medium, vel ad finem ſexti millenarii, abunde, niſi fallor, alibi oſtendimus.

Ægyptiis

Ægyptiis porro & Judæis ſymbolum hujus magni anni erat Phœnix avis, cujus propterea vita ad annos debeat patere ſexcentos. Sed tamen plerique fere non niſi quingentorum annorum vitam huic adſignarunt. Ideo id credo factum, quod in menſura anni magni, qui ex Jubileis conſtaret, non eadem omnes ſenſerint, aliis tribuentibus huic Jubileos duodecim, qui eſſent inſtar duodecim menſium; aliis terminantibus hunc annum Jubileis decem, velut perfectiori numero, nulla habita mentium ratione. Sed nec defuere qui annos mille vitam hujus alitis patere dixerunt. Nempe qui ſpatium à creatione ad Chriſtum, non in decem, ut Sibylla Cumæa, ſed in ſex diviſere ætates, illi mille annos unicuique tribuebant ætati. Hoc maxime Chriſtianis placuit, qui quod Chriſtum ſexta ætate adveniſſe ſtatuerent, ideo etiam per ſenarium numerum ſolebant Chriſtum exprimere. Porro quamvis quingentos annos Phœnici tribuat Ælianus Lib. VI. Cap. LVIII, tamen de hoc ſpatio non conveniſſe inter ſacerdotes Heliopolitanos, qui omnibus fere ſeculis majori ex parte fuere Judæi, & à quibus omnem ſuam religionem hauſerunt Ægyptii, ſatis manifeſtum fiet ſiquis perpendat ejus verba, utpote qui ſcribat, graves de adventus tempore interceſſiſſe rixas, aliis jam adeſſe, aliis exſpectandum etiamnum eſſe contendentibus, donec avis illa adventu ſuo finem magno imponat anno. Chæremon Ægyptius, qui de antiquis Ægyptiorum Hieroglyphicis ſcripſit, ſex vel ſeptem annorum millibus vivere Phœnicem putabat, totam videlicet cupiens intelligi mundi ætatem. Ex his ſatis fit clarum Phœnicis fabellam excogitatam & admiſſam fuiſſe ad deſignandum αἰῶνος ſeu ævi durationem. Quandoquidem vero vox ævi varie accipitur; nam ſi referatur ad vitam hominum qui diluvio fuere priores, mille contineat annos; ſi ad illos qui ſtatim poſt diluvium vixere, quingentos vel ſexcentos; ſi vero non hominum, ſed ætatis mundi habeatur ratio, complura comprehendat annorum millia; hinc

hinc omnino factum exiſtimo, ut tam diverſe de voce αἰῶνος, de vita Phœnicis, & de duratione magni anni apud Ægyptios & Judæos prodierint ſententiæ. Sed & hoc quoque palam fit, annum magnum Judaicum, qui ex Jubileis conficitur, nihilo magis è revolutionibus aut compoſitis ſiderum periodis, quam ipſoſmet pendere Jubileos. A Sabbathi cultu profluxit annus Sabbaticus, ab illo Jubileus, à Jubileo minore Jubileus major ſive annus magnus. Annorum Sabbathicorum & Jubileorum qui à Moyſe uſque ad Chriſtum & everſa Hieroſolyma computant numerum, & ſuis inſerunt Chronologiis, illi & ſe, & alios decipiunt. Jubilei in ſacris libris nuſquam mentio, niſi in lege Moyſis. Tempore pacis & cum ſui juris eſſent Iſraelitæ, celebratos ab iis fuiſſe Jubileos libenter credo. Sed vero credere ſervitutis & captivitatis temporibus id ipſum quoque fuiſſe factum, illud omnino abſurdiſſimum. Tantum abeſt ut certus Jubileorum numerus hoc tempore poſſit haberi, ut ne olim quidem ullus exſtiterit Judæus, cui id notum fuerit. Si enim continua & non interrupta Feſti hujus permanſiſſet obſervatio, plana eſſet tota Chronologia, & ceſſarent omnes controverſiæ, nec hæſitaſſet Philo de tempore quod Moyſis & ſuam interceſſit ætatem, Quapropter miror virum magnum in libro de Emendatione temporum, cum prius rectam inſtitiſſet viam, poſtea mutaſſe ſententiam, & tot aliis errandi dediſſe occaſionem.

CAP. VI.

De prohibitione librorum Sibyllinorum.

EX iis quæ hactenus diximus ſatis eſt manifeſtum, quam late toto orbe ſparſa fuerit fama de adventu magni regis, etiam antequam Chriſtus naſceretur; quamque varie exceptus fuerit hic rumor, faventibus quidem multis, tantique ſucceſſionem regni ad ſe pertinere ſperantibus: ſecus vero affectis pluribus, quibus nempe, ut ex iis quæ adduximus Ciceronis patet verbis, nihil æque in Sibyllinis ac regis diſplicebat nomen. Hoc ſolum poterat ſufficere ut privatis quibuſvis hominibus lectio Sibyllinorum interdiceretur. Nam certe inſtinctu malorum dæmonum, Herodis, ut opinor, cujus maxima apud Romanos erat auctoritas, pœnam capitis fuiſſe conſtitutam, ſiquis legeret libros Hyſtaſpis, Sibyllæ & Prophetarum, clariſſimis verbis teſtatur Juſtinus in Apologia ſecunda. Scio quidem virum doctum in exercitationibus Eccleſiaſticis conatum fuiſſe hæc eludere: ſed multum fallitur, cum iſta de iis accipienda eſſe putat Sibyllinis, quibus jam à Tarquinii regis temporibus utebantur Romani. Illa enim combuſta fuere ducentis & triginta plus minus annis antequam hæc ſcriberet Juſtinus. Sed vero quæ ſucceſſere Erythris allata Sibyllina, illa eſſe de quibus Juſtinus loquitur, manifeſtum ex eo, quod & Hyſtaſpis & Prophetarum ſimul memorentur vaticinia, quæ quod ſimiliter regem Judæum Romanis minarentur, multo etiam magis quam priora prohibita fuere Sibyllina.

Sed neque idem, neque alii complures poſt illum viri docti recte interpretati ſunt verba Aureliani Cæſaris apud Vopiſcum, quibus hortatur patres conſcriptos ut inſpici-

ant libros Sibyllinos, & cunctantes ita alloquitur; *Miror vos Patres ſancti tamdiu de aperiendis Sibyllinis dubitaſſe libris, perinde quaſi in Chriſtianorum eccleſia, non in templo deorum omnium, tractaretis.* Ita hæc accipiunt, tanquam ſi Chriſtianis execrationi fuiſſent libri Sibyllini, quod nemo unquam Chriſtianorum vel dixit vel cogitavit: quin potius cum gentilibus diſputantes, ſemper provocabant ad Sibyllas, & ad earum remittebant libros, ut ex Juſtino, Clemente, Tertulliano, Lactantio, imo omnibus patet. Eſt quidem verum Aureliani tempore fuiſſe quoque Sibyllinos aliquos libros, qui gentilium ritibus & ceremoniis faverent, uti poſtea dicemus: verum illi nullo omnino in pretio erant Chriſtianis. Quod ſi de illis ſolis Aureliani verba accipienda eſſe exiſtimemus, jam dubia & frigida fiet ſententia, quæ alias, ſi recte verba interpretemur, ſenſum exhibet clariſſimum. Exprobrat patribus quod cum ipſis licitum ſit conſulere libros Sibyllinos, adeo tamen cunctanter id faciant, ac ſi non in templo deorum omnium, ſed vero in aliqua Chriſtianorum verſarentur eccleſia, ubi capitale eſſet libros legere Sibyllinos. Legebant quidem illos Chriſtiani, ſed clam & in occulto, non autem palam & in eccleſiis.

Sed neque recte ab iiſdem Alexandrinus Clemens reprehenditur, cum ſcribit Apoſtolum Paulum remiſiſſe ad Sibyllas & Hyſtaſpis vaticinia, & commendaſſe eorum lectionem. Fruſtra quærunt ubinam hoc dixerit Paulus, ac ſi nihil dixiſſet aut ſcripſiſſet Apoſtolus, niſi qnod indoctis placeat. Sufficiat nobis affirmaſſe hoc Clementem, virum ſanctum, & cum multis Apoſtolicis viris converſatum, ut non uno loco ipſe de ſe teſtatur. Inſtant tamen, & credulitatem Patrum ad ſimplicitatem uſque traducunt; ipſi potius traducendi, quod ſuam incredulitatem ex inſcitia ortam prudentiæ & judicii loco obtrudere conentur. Sed neque quidquam proficiunt exinde, quod libri iſti Apocryphis fuere annumerati. Ut

vero

vero quanti hoc argumentum faciendum ſit cognoſcamus, operæ pretium fuerit de hoc vocabulo & ſcriptoribus apocryphis nonnulla ſubjungere.

CAP. VII.

De libris apocryphis.

ANtequam in Græcum ſermonem à LXX interpretibus converterentur libri ſacri, omnes erant apocryphi, utpote ad quos ſolis Levitis & ſacerdotibus pateret aditus. Et ipſum vocabulum & frequens ejus uſus, apud quoſcunque etiam Græcos, ſatis manifeſte oſtendit, non de aliis id acceptum fuiſſe libris, quam vel de raris & non paſſim obviis, vel de iis, qui in archivis & ſacris recondebantur armariis, & ad quos ſolis, ut diximus, daretur acceſſus ſacerdotibus. Tales ſemper fuere Sibyllini, quorum cuſtodia XV viris erat commiſſa, tales Tuſcorum haruſpicum libri reconditi, quorum tam crebra paſſim fit mentio: tales Tyriorum & Ægyptiorum annales ſacri, qui ἀνακεχωρηκότες βίβλοι & ἀπόκρυφοι paſſim appellantur. Suidas cum dicit Epaphroditum Grammaticum triginta millia ἀνακεχωρηκότων βίβλων poſſediſſe, interpretatur ἀποκρύφων. Atque hæc vera hujus vocis ſignificatio, neque ullum vetuſtum invenias ſcriptorem, cui ἀπόκρυφος non fuerit idem quod κρύφιος, ita ut libri apocryphi idem fuerint qui arcani, inacceſſi, ſacri, & quibus merito credatur. Videmus nunc qua ratione factum ſit ut vocabulum hoc apud Chriſtianos aliam & priori quodammodo contrariam acceperit ſignificationem, cum ſcilicet apocryphi pro ſpuriis, aut ſaltem dubiæ fidei, accipiuntur libris. Ego ne dubitandum quidem exiſtimo, quin ſiniſtra vocis hujus acceptio à Judæis propagata ſit

ad Chriſtianos. Antequam enim eſſent Chriſtiani, in recta ſignificatione vox hæc ab ipſis quoque uſurpata fuit Judæis. Quomodo autem immutata fuerit ſignificatio, jam dicam. Totis quinquaginta & pluribus annis antequam naſceretur Meſſias, ſuis de Meſſia Vaticiniis univerſum Judæi terrarum compleverant orbem. Perſonabat ubique verſus ille;

Ἥξει δ' ἁγνὸς ἄναξ πάσης γῆς σκῆπτρα κρατήσων.

Perſtitere in hac ſpe & exſpectatione quamdiu rex Meſſias non adveniſſet. Poſtquam autem ille venit, & non agnoverunt eum, averſiſque tandem Hieroſolymis ſpes alius Meſſiæ paulatim cœpit evaneſcere, numeruſque in verum credentium Meſſiam indies augeri; fieri aliter non potuit, quin pudore & pœnitentia prioris à ſe ſparſi rumoris affecti fuerint maxima, adeoque quidem ut & ipſi quoque, quod eos fruſtratus eſſet, maledixerint Meſſiæ. Tum itaque cœperunt odioſi illis eſſe Sibyllini, Hyſtaſpis, aliique à majoribus ſuis paulo ante conſcripti libri, utpote adventum Chriſti clarius ſignificantes quam à veteribus factum eſſet prophetis. Tum quoque execrationi eſſe cœpit verſio. LXX interpretum, è qua tanquam è ſeminario omnes iſti novi prophetæ quaſi totidem Meſſiæ prodiiſſent precurſores. In hujus itaque verſionis perniciem cœperunt δευτερώειν & novas condere verſiones, eo nempe conſilio, ut quem jampridem ex ſuis animis, eundem quoque è ſacris exterminarent regem literis. Quamvis autem non ſucceſſerit hic conatus, fecere tamen quod potuerunt, & adeo quidem, ut ſive Hebræa exemplaria, ſive Græcam ſpectes verſionem, nulla gravior libros ſacros adflixerit labes, quam quæ à Judæis iſtis ſit illata temporibus. Denique nequid impietati in Chriſtum deeſſet, cum publico cautum eſſet edicto, nequis legeret Sibyllinos alioſque fatidicos libros continentes adventum regis, jam ſibi magis quam Romanis odioſi,

libenter

libenter decreto Senatus paruere, anathemate etiam proſcribentes, ſiqui inter Judæos iſtos aut haberent aut conſulerent libros; & hac ratione qui antea palam & religioſe ab illis legebantur libri, facti ſunt apocryphi, veluti interdicti, & à nemine legendi. Tum quoque factum ut arctiori quam antea ſepe libri ſacri conſtringerentur, omneſque qui Hebraice non exſtarent, à reliquis ſeparati & pro apocryphis fuerint habiti, detorta à vero ſignificatu vocis natura. Quippe cum antea libri ſacri, aut etiam quilibet ad quos non pateret omnibus aditus, apocryphi dicerentur, illi in ſequiorem ſenſum accepere hoc vocabulum, tanquam ſi ideo non eſſent adeundi, quod ſpurii & dubiæ eſſent fidei. Satis ex his patet quam alieno ſenſu & è veteribus Chriſtianis complures, & noſtræ ætatis fere plerique vocem apocryphorum accipiant, cum adulterinos & exigui momenti libros iſtoc ſignant titulo. Haud ſane parum utilitatis Chriſtianæ accederet religioni, ſi etiamnum ſupereſſent ſcripta illa apocrypha, quæ veteris Teſtamenti olim conjungebantur libris, cum & approbata fuerint à Judæis antequam eſſent Chriſtiani, & lecta in primitiva Eccleſia, & commendata à Paulo & Apoſtolis, qui & teſtimonia ex illis petita ſcriptis ſuis inſeruere. Apud Paulum quidem complura occurrunt loca ex illis deprompta, liber vero Enochi, citatur in Epiſtola Judæ. Scio quidem à multis rejici hoc nomine illam Judæ epiſtolam, ſed ſi hoc valeat argumentum, rejicienda quoque erit ſecunda S. Petri epiſtola, utpote in qua Cap. II. v. IV. legitur Deum in priſco qui ante diluvium fuit mundo non peperciſſe angelis peccantibus, ſed illos catenis tenebrarum coercitos in tartarum detruſiſſe, extremo reſervandos judicio, quod manifeſte ex eodem depromptum eſt Enochi libro. Integrum Enochi locum vide in Chronico Syncelli. Eadem hiſtoria, paribus fere ac Apoſtolus verbis, memoratur in Oraculis Sibyllinis Lib. I. ubi ſecundæ ante diluvium ætatis hominum lapſus deſcribitur.

Nec

Nec tamen propterea ſequitur librum hunc ipſo antiquiorem diluvio, ab Enocho fuiſſe conſcriptum. Abſit ut ſic ſentiamus; ſed vero ita omnino credimus, omnes iſtos quos diximus libros, vergentibus ad finem Danielis hebdomadis, à Judæis toto orbe diſperſis fuiſſe compoſitos, Deo impellente ipſorum mentes ad ſignificandum gentibus Chriſti adventum. Infinita itaque illi edidere volumina partim ſub Patriarcharum & Prophetarum ſuorum nominibus, quales fuere libri qui olim lecti fuere ſub nominibus Adami, Enochi, Abrahami, Moyſis, Eliæ, Eſaiæ & Jeremiæ; partim vero ſub nominibus illorum, quorum magna apud gentiles eſſet exiſtimatio, veluti Hyſtaſpis, Mercurii Triſmegiſti, Zoroaſtris, Sibyllarum, Orphei, Phocylidæ & complurium aliorum. Nec eſt quod quiſquam objiciat in iſtis libris multa quoque fuiſſe ſuperſtitioſa & magica, uti ex iſtis quæ paſſim ſuperſunt fragmentis facile poteſt colligi, ideoque minime eſſe veriſimile iſtiuſmodi homines clarius de adventu Chriſti fuiſſe locutos, quam veteres locuti ſint Prophetæ; nam id argumentum non eſſe ſatis ſolidum ex eo conſtat, quod & Balaamus magus & incantator toto oriente fuerit celeberrimus, qui tamen futura Chriſti myſteria adeo manifeſte prædixit, ut nullus propemodum Prophetarum tam aperte de iis ſit vaticinatus, uti recte monet Hieronymus in epiſtola ad Oceanum, Sed & illi Magi, qui Chriſtum puerum adoratum venerunt, cum ut ejuſdem regionis, ita quoque ejuſdem artis & profeſſionis fuerint ac Balaamus, Chaldæi nempe harioli, & Balaami, ut veriſimiliter Origenes prodit, ſucceſſores, cum conſtet ſucceſſionem Magorum diligentiſſime obſervatam fuiſſe; ecquis inquam neget eos clarius & manifeſtius quam quiſquam Prophetarum à Deo inſpiratos prævidiſſe diem, horam & locum nativitatis Domini noſtri, & beneficio ſtellæ à Balaamo prædictæ deductos Betlehemum primos fuiſſe qui Chriſtum regem Judæorum ſalutarint? Verum eſt itaque, id quod

quod viri docti in ſacris obſervarunt literis, ut nempe quanto propiores Chriſti temporibus fuere prophetæ, tanto clarius de eo ſint locuti; id ipſum præcipue locum habere in illis, qui vel attigerunt, vel proxime præceſſere tempus nativitatis Chriſti.

CAP. VIII.

De Hodiernis quæ ſuperſunt Sibyllinis.

QUæ ſub nomine Erythrææ ſeu Babylonicæ Sibyllæ olim à patribus Chriſtianis lecta fuere, & etiamnum ſuperſunt & leguntur oracula, longe à me abeſt ut omnia ea ejuſdem generis & auctoritatis eſſe exiſtimem, ac fuere ea de quibus hactenus ſumus locuti. In his quippe quæ Chriſti nativitatem præceſſere Sibyllinis, ea ſolum continebantur, quæ ex Prophetarum ſcriptis deprompta eſſent vaticinia. At vero in illis, quæ vulgo leguntur, eo quoque occurrunt, quæ non ab aliis, quam ab iis potuerunt conſcribi, qui centum & viginti demum annis Chriſto fuere poſteriores. Satis hoc inde colligitur, quod in iis nominatim memorentur Cæſares ad Adrianum uſque. Attamen cum in iis, ea quoque compareant, quæ manifeſte conſtat ſcripta fuiſſe etiam ante adventum Chriſti, uti in antedictis oſtendimus, libenter aſſentior Celſo affirmanti, compluribus in locis interpolatos eſſe à Chriſtianis Sibyllinos libros, quantumvis contradicat Origenes. Ipſum quoque hoc, etiam antequam Chriſtiani eſſent, credidit Varro in libris rerum divinarum, cum teſte Dionyſio Halicarnaſſeo verſibus Sibyllæ Erythrææ aſſutos eſſe ſcripſit verſus nonnullos, qui tamen facile noſcantur ex acroſtichidibus. Hujus ſententiam probaſſe videtur Cicero, cum acroſtichidas ex humano potius ſtudio, quam inſpiratione divina pro-

venire

venire contendit, ut ſupra monuimus. Verum cum non à Sibyllis, ſed à Judæis Sibylliſtis iſta prodierint oracula, ceſſat iſta difficultas. Interim hoc habemus, ut Cumææ, ita quoque Erythrææ Sibyllæ carmina diu ante natum Chriſtum lecta & uſurpata fuiſſe à Græcis & Romanis. Sed operæ pretium fuerit oſtendere, quo pacto combuſtis Sibyllinis veteribus, quibus priſci utebantur Romani, Erythrææ & aliarum Sibyllarum carmina ſucceſſerint.

Bello Marſico anno urbis DCLXXI, ſeu Olympiadis CLXXIV anno ſecundo, Capitolium Romæ conflagraſſe conſtat è multis. Iſtoc incendio pleraque Sibyllina ſcripta, quibus jam à Tarquinii regis temporibus uſi eſſent Romani, abſumpta fuiſſe, teſtis certiſſimus eſt Varro apud Dionyſium Lib. IV. Poſt ſeptennium deinceps reſtituto Capitolio, anno nempe urbis DCLXXVIII Cn. Octavio & Scribonio Curione Coſs. cum fama eſſet crebra de Sibyllinis qui apud Erythræos in Aſia exſtarent, ex decreto Senatus miſſi ſunt ad illos inquirendos legati P. Gabinius, M. Otacilius, & L. Valerius Flaccus. Illos autem ex Erythris & ex aliis Aſiæ urbibus verſus circa mille collectos Romam deportaſſe ex Feneſtella docet Lactantius, addens deſcriptos fuiſſe à privatis, ceu potius idiotis, ut habet ex Varrone Dionyſius, Judæis videlicet indoctis & parum Græce gnaris. Judæos autem magno iſtoc tempore numero habitaſſe in pleriſque fere Aſiæ urbibus, patet ex beneficiis in Judæos à Populo Romano collatis, quorum exempla ex Joſepho alias dabimus. Neſcio enim qua ratione factum ſit, ut pleraque illa decreta abſint ab editis Joſephi exemplaribus, cum & in ſcriptis libris & in verſione extent antiqua, licet admodum mutila.

Decretū Halicarnaſſeorū quo Judæis licētia à Romanis conceditur ut ritu patrio preces fundāt litorales, exhibet Voſſ. ad Cat. p. 313.

Illa autem Sibyllina longe alia fuiſſe, ab iſtis quæ combuſta fuere, docet Varro ibidem. Et certe ſiquis conferat priſca Sibyllina, quæ prophanos tantum continebant ritus, cum iſtis quæ Erythris Romam fuere deportata, longe alius inveniet ea fuiſſe generis, utpote in quibus veri Dei

cultus

cultus & nihil non ſanctum præcipiebatur. Quapropter plurimum errant qui Sibyllinos libros eoſdem ſemper fuiſſe putant, & permanſiſſe uſque ad tempora Theodoſii, & demum combuſtos à Stilicone.

Ex iis, quæ jam diximus, ſatis quoque fit clarum, carmina quæ ſub Erythrææ Sibyllæ nomine Romam allata fuere, aliquot annis eſſe vetuſtiora quam fuerint carmina Cumææ Sibyllæ, quorum auctor, ut ſerius ſcripſit, ita quoque clarius de Chriſto vaticinatus eſt. Sed & hoc quoque patet, quare cum Babyloniam ſeſe eſſe dixerit, fore nihilominus adfirmarit ut à gentibus Erythræa appelletur. Quia nempe Erythris reperta & Romam deportata ejus fuere oracula. Nec tamen opus eſt, ut propterea prophetidem vel prophetam fuiſſe exiſtimemus, quicunque iſtorum fuerit auctor carminum. Cum enim duas fuiſſe Erythræas Sibyllas ſcribat Strabo, alteram priſcam, alteram vero quæ Alexandri magni vixerit temporibus; facile Judæis fuit imponere legatis Romanorum, miſſis ad Erythrææ Sibyllæ colligenda carmina, obtrudendo mercem quæ ex ſua prodiiſſet officina pro antiquæ & priſcæ Sibyllæ carminibus, aſſuendo illos verſus, quibus hæc Sibylla declarat, ſe licet Babylonia ſit à gentibus tamen Erythræam vocatum iri. Cæterum poſt adventum Chriſti multa aſſuta eſſe iſtis Sibyllinis, partim ex Evangeliis, partim ex rebus quæ poſtea contigerunt, de eo ne dubitandum quidem videtur, omninoque hac in parte probo ſententiam Celſi. Sed & recte Lactantius, cum ſcribit non eſſe unius Erythrææ, ſed plurium Sibyllarum, ſeu potius Sibylliſtarum farraginem. Certe cum ex Feneſtella conſtet, circa mille tantum Erythrææ Sibyllæ verſus legatos Romam deportaſſe, ſatis apparet, quantæ factæ ſint additiones, cum ſupra ter mille verſus ſub hujus Sibyllæ nomine hoc legantur tempore.

Quæ porro à nonnullis viris doctis afferuntur argumenta ad infringendam horum oraculorum auctoritatem, nullius

ca mihi vel pretii vel momenti videntur. Quid enim ad rem facit ſi homo Judæus ſcribens Græcis luſerit in vocabulo Adami, & in nomine ejus quatuor mundi invenere cardines? Nec tamen verum eſt quod dicunt, tribus tantum apud Hebræos hanc vocem conſtare literis, quia nempe compendii gratia unica vocalis in ſcribendo omittitur, ſecus enim id ſeſe habet in pronuntiatione. Sed neque recte carpunt, quod nomen Dei in iis oraculis continere dicatur numerum MDCXCVII. cum non ſatis conſtet quodnam vocabulum debeat intelligi. Fingunt quidam vocem Hebraicam, quæ tamen putida eſt. Ego libenter eorum ſequor ſententiam, qui de voce *ἀνέκφωνος*, idem quod *ἀνεκφώνητος*, accipiunt; ut nempe ſeptenarius fiat, more Pythagoricorum & Platonicorum additur unitas. *Μόνας* enim, ut illi loquuntur, eſt *περιεκτικὸς, ἀποκαταστατικὸς καὶ περισλαμβανόμενος ἀριθμός*. Vel potius unitas additur ad declarandam Dei unitatem, ita ut numero illo ſignetur ineffabilis unitas, *ἀνέκφωνος μόνας*. Sic Mercurius Triſmegiſtus, & ipſe Judæus, cujus verba apud Lactantium Lib. 1. ſic concipiuntur; *Ὁ δὲ Θεὸς εἷς, ὁ δὲ εἷς ὀνόματος οὐ προσδέεται, ἔστι γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος*. Hoc poſterius veriſſimum eſſe exiſtimo.

Jam vero quod Chiliaſtarum ſeu millenariorum errores ſecutum eſſe ſcribunt hunc Sibylliſtam, nec hoc quidquam ad rem facit; neque enim quæritur quid verum ſit, ſed quid veteres ſenſerint Judæi. Quin ex loco Pſalmi LXXXIX promanarit hæc opinio, non dubitandum. Falluntur qui Papiam primum ſic ſenſiſſe exiſtimant. Apoſtolicis temporibus ita multos crediiſſe colligas ex epiſtola Barnabæ. Judæis vero vetuſtioribus placuiſſe hanc opinionem, ex eo conficias quod in Sibyllinis extiterit, nec aliter ſenſere pleræque antiquiores Patres, inter quos etiam Origenes. Sic nempe putabant, Deum ſex annorum millibus mundum creaſſe, ita ut primo millenario creata luce viſibilis factus ſit mundus. Secundo millenario ſubſidentibus aquis purus

remanſerit

remanſerit aër, firmamenti ſeu nubium beneficio ſeparatis ſuperioribus aquis ab inferioribus. Tertio millenario incubante & fovente calore partes telluris ad concipiendum tumorem magis idoneas ſupra aquam ſe extuliſſe, formatoſque montes, ſiccatamque hac ratione tellurem produxiſſe herbas, & ſic porro. Durationem mundi ſimiliter ſex annorum millibus definiverunt, demptis tamen iis annis, qui ab Adamo ad Noam effluxere, priori tempori & alteri mundo illos tribuentes. Horum ſententiam ſecutus eſt Petrus Apoſtolus, cum alium mundum appellat eum qui diluvium præceſſit. Sex itaque annorum millia diſtribuerant in tempus ante legem, tempus poſt legem, & tempus Meſſiæ. Quod autem Judæi id vaticinium è Schola Eliæ promanaſſe dicunt, id fortaſſe ex eo factum, quod deſumptum fuerit è libro prophetiarum Eliæ, quem olim veteris Teſtamenti ſcriptis annumeratum fuiſſe conſtat, licet poſtea apocryphis, ut appellantur, acceſſerit. Qui vero ex Judæis materiam ingenitam & alios ex aliis mundos generari credidere, illi quindecim annorum millia à creatione ad creationem computabant. Sex quippe annorum millia in producendo hoc mundo Deum ſeu Naturam laboraſſe ſtatuebant antequam primus naſceretur homo. A primo vero homine uſque ad Chriſtum alia ſex numerabant annorum millia. Regno autem Chriſti duo tribuebant millia. Ultima denique millenarium extremo judicio & conflagrationi adſignabant, ita ut intervallum, quod hujus & præcedentis mundi conflagrationem intercedat, quindecim annorum fiat millium: Alii quatuordecim numerabant millia. Origenes huic ſpatio tredecim adſcribebat annorum millia, ut videre eſt in excerptis Methodii apud Photium, quibus ſi addas tempus conflagrationis, fient quatuordecim millia, quo peracto ſpatio univerſalem ἀποκατάστασιν futuram putabant. Tuſci veteres huic intervallo duodecim tantum adſignabant annorum millia, ſi credendum Suidæ in voce τυῤῥηνοί.

De Saturno & Titanibus quæ ſcribuntur in Sibyllinis, non eſt ut quemquam offendant. Cum per Saturnum Noe, & per Titanas intelligantur poſteri ejus, qui turrim ſunt moliti Babyloniam; clarum eſt eo hæc referri, ut oſtendatur Græcorum fabellas non ex nihilo eſſe fictas, ſed veritatem earum contineri ſacris literis, è quibus Saturnum, Janum, & alios, non deos, ſed homines fuiſſe, manifeſte ſatis poſſit colligi.

Sed neque hoc recte in Sibyllinis carpitur, quod diluvio quadraginta tantum aſſignentur dies. Complures quippe ex antiquis ſic ſunt locuti, reliquum tempus, quo pluviæ ceſſarunt, non attribuentes diluvio.

Quod mons Ararat, in quo arca Noæ quievit, Phrygiæ adſcribatur in Sibyllinis, & hoc quoque complures viri eruditi falſum eſſe contendunt. Sed quod pace ipſorum dixerim, non ſuccedunt eorum rationes. Non jam quæram rectene mons Ararat Phrygiæ fuerit attributus: ſufficiet oſtendiſſe, complures olim ſic credidiſſe. Luculentum hujus rei teſtimonium poſſit exhibere nummus Apamenus ante paucos annos Romæ vulgatus à Falconerio, in quo expimitur arca Noæ. Iſta autem Apamea præcipua poſt Epheſum majoris Phrygiæ fuit civitas. Sita erat ad fontes Marſyæ fluminis. Mons urbi huic vicinus, quod in eo arca ſeu Noæ, ſeu Deucalionis, quieviſſe crederetur ab Apamenis vel potius Judæis Apameæ habitantibus, dictus fuit κιβωτὸς, & inde ad ipſam quoque urbem tranſiit appellatio. Eadem ratione idem hic mons vocatus fuit Βάρις, quia nempe hæc vox magnam domum, vel magnum ſignificet navigium. Hæbræis eſt בירה. Conſtat autem hanc vocem non Perſis minus & Medis & Egyptiis uſitatam fuiſſe, quam Hebræis. Heſychius; Βάρεις, πύργος, πορθμεῖον, περιάμφοδον. Sed & antiquum illud Noæ navigium Σωβῆρειν dictum fuiſſe, veluti qua conſervatum ſit genus humanum, colligo ex eodem Heſychio; Σωβῆρεις, ναῦς, πορθμίς· ἔνιοι τὴν παλαίαν. Sed tamen objiciunt

Ararat

Ararat eſſe Armeniæ montem, non Phrygiæ. Audio quidem, ſed ſciendum eam Phrygiæ majoris partem in qua Apamea, olim Armeniæ attributum fuiſſe, & ſic ſenſiſſe Nicolaum Damaſcenum: Docent ejus verba Lib. I. Cap IV. apud Joſephum; Ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μιλυάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν Ἀρμενίαν Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περισωθῆναι, καί τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον ἐπὶ τὴν ἀκώρειαν ὀκεῖλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σωθῆναι, γένοιτο δ' ἂν οὗτος ὅντινα καὶ Μωυσῆς ἀνέγραψεν ὁ τῶν Ἰουδαίων νομοθέτης. Vulgo legitur Μινυάδα quod multum torſit virum doctum. Eſt autem Milyas Pamphyliæ Piſidiæque ſuperior tractus Apameæ huic vicinus & pene contiguus. Baris oppidum memoratur à Ptolomæo in hoc ipſo tractu. Vides autem quam hæc Damaſceni verba confirment ea quæ diximus, quamque idem ne monte Ararat ſenſerit quod Sibyllinorum ſcriptor. Porro Armenos olim Phrygibus fuiſſe permixtos, cognoſcas quoque ex Stephano, qui plus etiam dicit, cum ſic ſcribit; Ἀρμένιοι τὸ μὲν γένος ἐκ Φρυγίας, καὶ τῇ φωνῇ τὰ πολλὰ φρυγίζουσι.

Plurimum quoque errant, cum reprehendunt quod Eurotam prope Dodonam oriri & cum Peneo conjungi dixerit ſcriptor iſte Sibyllinorum. Eurotas enim non tantum eſt apud Laconas, ſed & apud Theſſalos, quem Homerus Titareſon appellat, ut Strabo & alii teſtantur. Illum vero cum Peneo conjungi, notum ex omnibus. Dodonæ vero vicinum facit etiam Homerus. Ex Stygia palude profluere canit quoque Lucanus, Lib. VI. Orcum ea de cauſa vocari, teſtatur Vibius Sequeſter.

Quod attinet acroſtichidem, quæ occurrit Libro VIII, ſi quis illam aſſutam eſſe exiſtimet, non adverſabor; neque enim de ea intelligenda ſunt Varronis & Ciceronis verba.

Quod paſſim Deus appelletur Σαβαώθ, ne hoc quidem recte reprehenditur, cum conſtet adjectiva & epitheta in omnibus

omnibus linguis ſæpiſſime tranſire in appellativa. Verum hoc eſſe adparet ex gemmis & amuletis Ægyptiorum & Judæorum antiquis, in quibus vox hæc eadem uſurpata ratione paſſim conſpicitur.

Illa quæ de Cæſaribus referuntur, cum manifeſte conſtet non eſſe ejuſdem auctoris, ſed ſero demum à Chriſtianis Gnoſticis addita eſſe videantur; opus non eſt ut ad examen revocentur. Sufficiat hæc de iis dixiſſe Sibyllinis, quæ non ab aliis quam à Judæis, & quidem ante adventum Servatoris noſtri, potuere conſcribi. Additamenta enim quæ majorem horum librorum partem conſtituunt, ea à Chriſtianis eſſe conficta, libenter cum Celſo agnoſcimus. Clarum eſt itaque quantum fallantur ii, qui omnes iſtos Sibyllinos libros Adriani Cæſaris ætate, aut etiam poſtea, conſcriptos fuiſſe, auſi ſunt adfirmare. Erroris eos convincere poſſint, non complura tantum quæ attulimus loca, ſed & Joſephus, qui ex Sibyllinis citat locum de ædificatione turris Babylonicæ, quem ſiquis cum Sibyllæ conferat verbis, quæ extant haud longe ab initio libri tertii, facile agnoſcet, non aliunde, quam ex his ipſis eſſe depromptum Sibyllinis,

---

Cap. IX.

De altera Sibylla Erythræa, cujus carmina non à Judæis, ſed ab Ethnicis fuere conficta.

CUM ſupra monuerimus, fuiſſe & alteram Erythræam Sibyllam, quam ſub Alexandro magno floruiſſe Strabo teſtatur; jure aliquis exiſtimet, hujus eſſe verſus qui apud Phlegontem extant Trallianum Scripto de longævis. Scribit is Sibyllam hanc vixiſſe annis pene mille: id ſi ſit, ſtultum fuerit uni ætati adſcribere eam quæ tam multis vixerit ætatibus. Ipſa de ſe ſic ſcribit;

Εννέα

Ἐννέα μὲν γενεαῖς χαλεπὸν κατὰ γῆρας ἔχουσα,
Μαινομένη μὲν ἐνὶ θνητοῖς, καὶ ἄπιστα λέγουσα.

Verſus hos ſic eſſe concipiendos patet ex eo, quod Phlegon ſubjiciat Sibyllam hanc unicuique γενεᾷ attribuiſſe annos centum & decem. Palam itaq; vixiſſe annos pene mille, cum novem γενεαὶ conficiant annos nongentos & nonaginta. Infeliciter admodum hæc accepit & corrigere conatur vir magnus in Solinianis. Subjungit poſtea hæc Sibylla ſeſe σαρκοτυπῆ γεγαυῖαν, id eſt carnibus afflictis & ſenio pene defluentibus propter peritiam in arte vaticinandi incurſuram Apollinis invidiam, & ab eodem ſagittis confoſſum iri. Antiqua enim lectio fuit, σαρκοτυπῆ διοϊστεύσας γεγαυῖαν, non σαρκοϊστεύτῃ, quod inepte de ſagitta accipias. Pergit dein eadem Sibylla, & dicit, animam ſuam per aera dilapſam pervaſuram alites, & ſic futurum ut ſint aptæ auguriis. Inſepultum vero corpus permixtum terræ producturum herbas, quas cum depaſcantur pecora, fore ut extiſpiciis apta habeant viſcera. Similia his de Delphica Sibylla ex Serapione vel Sarapione prodiderunt Plutarchus & Clemens Alexandrinus, Strom. lib. I.

In ſequentibus dein verſibus eadem Sibylla monet Romanos ut ludi inſtituantur ſeculares, & ut Jovi, Junoni & aliis diis ſacra fiant in Campo Martio, qua Tibris eſt anguſtiſſimus, ſic enim fore ut totius potiantur Italiæ. Sed vero cum tempore Alexandri Magni, non tanta Romanorum apud Græcos fuerit fama, nec ipſi Romani ſcriptores hujus vaticinii faciant mentionem, ſatis veriſimiliter conficitur, verſus hos non poſſe iſtius eſſe Sibyllæ, quæ Alexandri floruerit tempore. Imo ne illo quidem extitiſſe tempore exiſtimo, quo Erythras miſſi à Romanis fuere legati. Si enim extitiſſent, utique & illos Romam deportaſſent. Sed vero mille iſti verſus qui Romam

allati

allati fuerunt, illi ab idiotis erant conſcripti, à Judæis nempe ut jam ante diximus. Siquis autem Græcos qui ſuperſunt Judæorum conſulat verſus, prorſus illos ſimiles fuiſſe inveniet, ac fuere veterum Chriſtianorum carmina, quæ ſi unum & alterum excipias, iſtiuſmodi ſunt, ut Scaliger ſibi in ſterquilinio verſari videretur quotieſcunque ad ea legenda ſe conferret. At vero illi verſus qui apud Phlegontem ſub Erythrææ nomine reperiuntur Sibyllæ, nihil minus quam idiotas habuere auctores cum & puri & elegantes ſint ſatis, ita ut non potuerint ab aliis quam à linguæ Græcæ peritis & ab ipſis, quorum continent ritus, conſcribi gentilibus. Non puto me male divinare, ſi ipſum Phlegontem horum auctorem fuiſſe dixero. Complura carmina & oracula ſuis ille inſeruit ſcriptis: ea ſiquis legat & cum his conferat, adeo gemella inveniet, ut vel ex ipſa ſimilitudine unum eundemque omnium ſtatim agnoſcat parentem. Nec immerito quod de Diogene Laertio, idem quoque de Phlegonte dixeris, illum oſtentandorum carminum gratia ſuos edidiſſe libros. Attamen quo minus elegantes iſti Phlegontis videantur verſus, non debent offendere maculæ aliquot quæ in illis occurrunt, quas commode abſterges ex Zoſimi hiſtor. Lib. II. Nam quo loco legitur *παντογόνοις μοίραις*, reducendum *ποντογόνοις*. Parcæ enim à nonnullis, ut à Lycophrone, maris dictæ ſunt filiæ. Qui paulo poſt ſequitur inquinatiſſimus verſus ſic reformandus; *αὖθι δὲ γαίῃ Πλυτοδομήῳν χοῖρος τε καὶ ὗς ἱερεῖτο μέλαινα.* Ambarvale enim intelligit Sacrificium, quod porca fecunda & gravida fieri conſueverat. Pro *ἄψια δέχθω*, melius apud Zoſimum *ἴσα δεδέχθω*. Denique poſtea ſcribe;

Οὐρανίδαις τάδε πάντα τεθησαυρισμένα κείσθω
Ὄφρα τε θηλυτέρησι καὶ ἀνδράσι ἑδριόωσιν.

CAP. X.

CAP. X.

Judæorum Alexandrinorum de rege venturo ſententia.

QUamvis in nonnullis non ſatis conveniat inter auctorem Sibyllinorum, qui ſub Cumææ, & alterum qui ſub Erythrææ nomine Sibyllæ ſua edidere oracula; in pluribus tamen eos conſpiraſſe ſatis ex iis quæ hactenus diximus, clare poteſt intelligi. Cum in multis aliis, tum quoque in tempore adventus magni regis unum ſenſiſſe videntur, cum illum affuturum dixerunt, ſi quando Ægypto potirentur Romani. Verſus Erythrææ Sibyllæ, quibus hoc continetur, ſupra adduximus. Similiter ſenſiſſe Cumæam colligo ex Lucano lib. 8.

Haud equidem immerito Cumææ carmine vatis
Cautum, ne Nili Peluſia tangeret ora
Heſperius miles.

Idem quoque habet Cicero in epiſtola ad Lentulum, nec non Dio & alii, cum ſcribunt magno futurum malo Reip. ſi cum imperio Romani Ægyptum adirent. Magnum iſtud malum ex iiſdem Sibyllinis Cicero interpretatur magnum regem, cujus vel ipſum nomen quam formidabile viſum fuerit Reip. amantibus ſatis declarat, cum jubet ut ſacerdotes iſti, qui ex præſcripto Sibyllæ regem Romanis minantur, *quidvis potius ex illis libris, quam regem proferant; quem Romæ poſthæc nec dii, nec homines eſſe patientur.* Licet vero veritatem hujus vaticinii exitus docuerit, mirum tamen poterat videri Romanis, quod cum Alexandrini & Ægyptii, alios ſalvos eſſe poſſe negarent, niſi regem admitterent; ipſa tamen regium impe-

rium & faſces conſulares & omnem pompam nollent admittere, regem videlicet expectantes pacificum & ſine pompa; & ſane cauſa ſuberat politica. Non Ciceronis tantum ætate, ſed & ſub Cæſaribus, quam libertatis fuerint amantes Alexandrini, vel Gallieni docet factum, qui cum Theodoto vellet imperium proconſulare decernere, à ſacerdotibus eſt prohibitus, dicentibus, *faſces conſulares ingredi Alexandriam non licere*, ut teſtatur Trebellius Pollio in Æmiliano. Quin & ad minas uſque progreſſi vetus addebant oraculum, tum demum liberam fore Ægyptum, ſi quando in eam venirent faſces & prætexta Romanorum. Sane conſtat Ægyptios excuſſiſſe jugum Romanum poſtquam Chriſtianiſmus invaluit, & Ægyptus ceſſit in prædam monachis. Quod paſſim alibi fieri ſolet, ut ubicunque hoc hominum genus pedem figit, ibi protinus ceſſent principum & magiſtratuum jura, id ipſum in profunda, id eſt, ſuperiori præcipue contigit Ægypto. Tanta ibi fuit monachorum copia, ut præter eos qui in eremo habitarent, ipſæ quoque urbes adeo iis fuerint repletæ, ut plures in illis monachi quam laici numerarentur. In ſola Oxyrynchi civitate præter decem monachorum millia, viginti ſacratarum virginum memorantur habitaſſe millia. Ipſam vero quod attinet Alexandriam, quandocunque ea propriis uti legibus permittebatur, & linguæ conſtaret libertas, in immenſum ſemper creſcebat; & adeo quidem ut temporibus Auguſti ipſam quoque Romam incolarum numero ſuperare crederetur. Diſplicebat quidem principibus Romanis pati in ſuo regno Rempublicam, diſplicebat Alexandrina ne ipſis quidem parcens principibus dicacitas; ſed compenſabant emolumenta, cum ſola Alexandria in tributis & vectigalibus tantundem conferret quam tota Gallia, præter annonam quæ ſingulis annis ad quadrimeſtre urbi ſufficeret Romanæ. Quam ægre iſtam linguæ impunitatem tulerit Trajanus, princeps alias optimus, ſatis colligas ex Panegyrico Plinii; *Percrebuerat*

anti-

antiquitus urbem niſi opibus Ægyptiali ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa & inſolens natio, quod victorem quidem populum, paſceret tamen: quodque in ſuo flumine, in ſuis navibus, vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Cum vero ſterilitas interceſſiſſet & Ægyptii penuria laborarent, remiſit Trajanus annonam ſuam Ægyptiis. Ideo mox ſubjungit; *Refudimus Nilo ſuas copias, recepit frumenta quæ miſerat, deportataſque meſſes revexit. Diſcat igitur Ægyptus, credatque experimento, non alimenta ſe nobis, ſed tributa præſtare: ſciat ſe non eſſe populo Romano neceſſariam, & tamen ſerviat.* Libenter itaque credo Trajanum irritatum evertiſſe Alexandrinorum Remp. eripiendo huic jura & immunitates quibus fruebatur, neque enim ſine cauſa eſt, quod in Hieronymi legitur Chronico, Adrianum Alexandriam à Romanis ſubverſam publicis inſtauraſſe impenſis. Hic tamen, non minus quam Trajanus, ingenioſam iſtam Alexandrinorum oderat dicacitatem, ut ipſe in epiſtola ad Servianum ſatis declarat. Sed intelligebat vir prudens, perire reſpublicas, ſi ſermonis auferatur licentia, & pro nihilo haberi quæcunque in populos ſuos conferunt beneficia principes, ſi ſimul quoque in linguas velint exercere tyrannidem. Quamvis itaque iniquo animo, patiebatur tamen, & utilitate ſuadente concoquebat quæcunque & in ipſum & in Antinoum ab Alexandrinis ſpargerentur dicteria. Quam diverſa fuerit Antonini Caracallæ ratio, & quam immani cæde bellua iſta Auſonia, ut vere de eo pronunciarat oraculum, multarit Alexandrinos, ex hiſtoriis notum.

Cap. XI.

Tertulliani & Joſephi de Chriſto teſtimonia vindicantur.

MUlta quidem de Sibyllis earumque ſcriptis dicenda ſupereſſent, ſi animus eſſet ea quoque excutere, quæ paſſim de his memorantur: ſed cum nobis propoſitum fuerit non de iis agere Sibyllis aut Sibyllinis, quibus ritus & ceremoniæ continebantur gentilium, ſed illa ſolum pertexere, quæ propagandæ fidei Chriſtianæ plurimum profuere: ſufficiat oſtendiſſe, longe alius generis illa fuiſſe oracula, quæ Chriſti præceſſere natales, quæque Erythris & Cumis Aſiaticis Romam fuere allata; ac fuerint priora illa quæ una cum Capitolio conflagrarunt, aut item iſta quæ poſtmodum à gnoſticis confiCta, aliiſque fuere aſſuta. Deſinant itaque hodierni Chriſtiani veteribus illudere Chriſtianis, eorumque ſugillare credulitatem. Si illos rideamus, merito quoque ipſos rideamus prophetas, è quorum libris pleraque hæc deprompta fuere oracula. Sed profecto nullos religio Chriſtiana infenſiores habet hoſtes, quam ipſos Chriſtianos, cum vix ullum apud antiquos de Chriſto aut vaticinium, aut teſtimonium invenias, quod non complures etiam doctiſſimi viri labefactare aut etiam penitus evertere fuerint conati. Argumento ſint non ea tantum quæ de Sibyllis & Sibyllinis ex Cicerone, Virgilio, Suetonio aliiſque attulimus loca, ſed & quotquot alibi de Chriſto occurrunt loca, adeo illa eludere & falſis interpretamentis enervare conati ſunt, ac ſi illa ipſa, quam profitentur, odio iis fuiſſet religio. Exemplo ſit locus Tertulliani in Apologetico cap. 5. *Tiberius ergo, cujus tempore nomen Chriſtianum in ſeculum introivit, adnuntiata ſibi ex Syria Paleſtina quæ illic veritatem*

tatem ipſius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa ſuffragii ſui. Senatus, quia non ipſe probaverat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum. Tertullianei hujus loci mentio fit apud Euſebium in hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi tamen non ſatis bene Græce redditur. Sed neque Georgius Syncellus, aut alii è Græcis, recte hæc intellexere. Ut autem hæc verba abſurditatis convincent, quid non comminiſcuntur, quid non moliuntur viri docti? Senſus attamen eſt manifeſtiſſimus. Dicit enim Tertullianus, cum miracula, quæ in Syria Palæſtina edidiſſet Chriſtus, nuntiata eſſent Tiberio, eum perſuaſum de hujus divinitate, voluiſſe Chriſtum divorum adſcribere numero, hancque voluntatem ſuam ad ſenatum detuliſſe cum prærogativa ſuffragii ſui. Senatum vero ſervili adulatione, eo quod ipſe Tiberius recuſaſſet Divus appellari, noluiſſe Chriſtum, exoticum numen, inter divos admittere. Tiberium nihilominus in ſententia, ut Chriſtus diis accenſeretur, perſtitiſſe; & comminatum eſſe periculum accuſatoribus Chriſtianorum.

Ecquid vero illuſtrius Joſephi Hebræi de Chriſto teſtimonio? Vix tamen aliquem inter noſtri ſeculi invenias Chriſtianos, cui id non ſpurium & adulterinum videatur. Diximus de eo nonnulla alibi: ut vero omnis prorſus tollatur dubitatio; aliud quoque afferam firmiſſimum argumentum, unde liquido cognoſcatur, etiamſi verba illa de Chriſto apud Joſephum non exſtarent, illum tamen de ſervatore noſtro ita ſenſiſſe, ut eum verum Meſſiam eſſe crediderit. Hoc ſic conficio. Joſephus, ubi de Daniele agit Propheta, non ita de illo ſentit, quemadmodum vulgo Judæi, qui negant illum fuiſſe prophetam, adeoque vel nullo vel certe ultimo inter prophetas collocandum ſentiunt loco: ſed vero ille diſertis verbis affirmat, Danielem fuiſſe prophetam ſummum, & cæteris majorem, utpote qui non modo res futuras, ſed & tempus quando

futuræ eſſent, prædixerit. Ut autem cognoſcamus quam bene ſibi Joſephus conſtet, colligamus tempus ab anno Xerxis XXIV, quo Nehemiam Hieroſolyma veniſſe ſcribit, & à quo fluere incipiunt Danielis hebdomades, & porro ipſius Joſephi ſequamur calculum. Id ſi fiat, inveniemus hebdomadas illas, ſive annos CCCCXC. exacte terminari illo ipſo tempore & anno, quo ſecundum ſupputationem ejus natus fuit ſervator noſter. Eant nunc veritatis & Chriſtianæ religionis hoſtes, & ſi poſſint oſtendant, qua fieri ratione potuerit, ut ita de Daniele & hebdomadis ejus locutus fuerit Joſephus, ſi non ut ſcripſit, ita quoque de Servatore noſtro ſenſerit. Et profecto ſi aliter ſenſiſſet, an non omnium Judæorum fuiſſet imprudentiſſimus, ita de Daniele & ejus hebdomadis ſcribendo? Callidi itaque fuere qui poſt everſa Hieroſolyma floruere Judæi, qui cum viderent, fieri non poſſe ut Meſſiæ non tranſierit tempus, ſi vera ſint Danielis oracula, non dubitarunt ex albo illum expungere prophetarum. Hoc vero ut aliqua cum ratione facere viderentur, quid non in ſuum & S. literarum damnum commenti ſunt miſeri? Primo quidem diverſos Prophetiæ excogitarunt gradus, illos quidem omnes futiles, & inter ſe plurimum diſcrepantes, ut videre eſt in directore dubitantium Maimonidæ & in præfatione Davidis Kimchii ad Pſalmos; in hoc tamen convenientes, Danielem non ab ipſo Deo ſuas accepiſſe prophetias, ſed tantum per vocem traducem & echonem quandam, ſeu ut ipſi volunt, filiam vocis fuiſſe locutum. Alterum quo Danielem non fuiſſe prophetam obtineant, argumentum exinde petunt, quod cum fuerit è tribu Juda & ſtirpe regia Davidica, nec ſacerdos, nec propheta eſſe potuerit. Sed cum hac ratione viderent & ipſum quoque Davidem è prophetarum excludi numero, vide quanta ipſos inceſſerit cæcitas & amentia, ut odio hebdomadarum jam à temporibus Aquilæ, non Danielem modo, ſed & Davidem è prophetarum expunxerint choro, ſimulque & ſenſus & ordinem ſacrorum inverterint librorum.

CAP.

CAP. XII.

De ordine & diviſione Sacrorum librorum quem Judæi perverterunt.

OMnes Veteris inſtrumenti libros, vel abſolute Legis, vel Legis & prophetarum, vel etiam latiori appellatione Legis, Prophetarum & Pſalmorum comprehenſos fuiſſe nominibus, Servatoris noſtri conſtat teſtimonio. Poſterior diviſio exſtat quoque apud Joſephum primo contra Appionem libro, cum certioris fidei, qui tempore Artaxerxis deſierunt ſcribi, enumerans libros, omnes eos partitur in Legem, Propheticos, & Hymnos vitæ continentes præcepta. Idem pleroſque in viginti duo volumina, pro literarum numero Hebraicarum, diviſos fuiſſe affirmat; quinque nempe Moyſis, tredecim propheticos, & quatuor hymnorum ſeu monitorum. Sed vero ſi ſigillatim omnes enumeremus, cum non viginti duo tantum, ſed triginta octo in codice Hebræo inveniantur libri, quærendum qua ratione à veteribus Hebræis in viginti duo illi diviſi fuerint volumina. Si librum Ruth, Canticum canticorum, & ſingulos minores examinemus prophetas, nunquam efficias ut illi juſtum conſtituant volumen. Contra vero ſi Pſalmi uno deſcribantur volumine, mole ſua laborabunt & difficulter evolventur. Conſtat autem vel ex ipſis ſacris literis, ut alias gentes, ita quoque veteres Hebræos, non in codicibus, quod ſero demum factum, ſed in voluminibus & continuatis pellibus libros ſuos deſcripſiſſe. Hanc itaque ſi teneas rationem, commode niſi fallor ſacræ ſcripturæ libri ſic dividentur. Libri Moyſis quinque conſtituunt volumina. Tredecim propheticos ſeu hiſtoricos libros, ſi quidem & hiſtorici propheticis accenſendi,

cenſendi, utpote à prophetis conſcripti, ſic habebis. Joſua, Judices & Ruth, unum conſtituunt volumen. Quatuor regum & duo Paralipomenon ſex conſtituunt volumina. Eſdras, Nehemias & Eſther, unum faciunt volumen. Eſaias, Jeremias, Ezechiel & Daniel ſinguli ſingula conficiunt volumina: quibus ſi addas duodecim prophetas minores, qui omnes unum conſtituunt volumen, habetis tredecim volumina propheticorum librorum, quibus omnia continentur quæ à populo Judaico geſta ſunt à morte Moyſis uſque ad tempora Artaxerxis, ut docet Joſephus. Superſunt hymni & libri qui vitæ continent præcepta, veluti Job, Pſalmi, Proverbia, Eccleſiaſtes & Canticum canticorum, qui ſic diſtinguendi ut Job unum, Pſalmi duo, reliqua vera Solomonis ſcripta quartum faciant volumen. Hac itaque ratione, ut maxime veriſimile, in viginti duo volumina diviſa fuere omnia receptioris ſcripturæ monumenta, quibus merito creditur. Nam quamvis & alii qui in ſacris literis ſequuntur libri, qui poſt tempore Artaxerxis ſcripti ſunt, quoſque inepte apocryphos vocant, magni faciendi ſint; illos tamen non paris cum prioribus eſſe autoritatis, propter minus certam & legitimam prophetarum ſucceſſionem, ſcribit Joſephus. Et hæc quidem partitio obtinuit uſque ad tempora Aquilæ futiliſſimi interpretis. Hujus demum ætate innotuit Chriſtianis nequiſſima & ineptiſſima ſacrorum librorum diviſio, quam odio ut diximus hebdomadarum Danielis commenti ſunt Judæi vel ipſe Aquila, pervertendo ſenſus & ordinem ſcripturæ, inducendo novam diſtributionem, Legis videlicet, prophetarum, & hagiographorum, & rejiciendo Danielem extremo pene inter hagiographos loco. Miror hanc fraudem non ſuboluiſſe Chriſtianis, ſed profecto à nullis illi libentius, quam à Judæis decipi ſe patiuntur. Si quæras quid ſint ἁγιόγραφα, nemo facile dixerit, cum ſit ineptum vocabulum, & contra naturam linguæ Grecæ formatum, æque ac ἱερόγραφα Plena futilibus iſtiuſmodi vocabulis

cabulis fuit Aquilæ verſio. Judæi chetubim ſeu libellos ſimpliciter vocant. Et tamen reperiuntur qui Judaicam hanc Sacrorum librorum partitionem ſequuntur & probant; dicentes etiam Rabbinos fateri ſpiritus ſancti afflatu hos eſſe conſcriptos. Sed ſi Rabbinos conſulas, ridebunt, utpote gnaros quid per ſpiritum ſanctum intelligant.

CAP. XIII.

Vindicantur nonnulla LXX *interpretum loca, malè à quibuſdam reprehenſa.*

SEd profecto noſtri ſeculi hominum in eludendis argumentis & teſtimoniis, quæ ad roborandam Chriſtianæ religionis veritatem præcipue faciunt, non hic ſubſiſtunt conatus: ſiquis ſacra evolvant volumina vix in toto veteri Teſtamento aliquod de Chriſto inveniet vaticinium, quod in hodiernis verſionibus, non ita perverſum & depravatum legatur, ut ſincera & manifeſta aliqua prophetia nuſquam adpareat, imo ſæpe ne ſenſus quidem ullus, aut certe tam multiplex, ut vel ipſa expoſitionum varietas, cuicunque bonæ menti non ſcrupulum tantum, ſed & indignationem incutere, meritoque vel ipſam quoque ſuſpectam poſſit reddere veritatem. Ne nobiliſſimum quidem Jacobi morientis oraculum intactum & immaculatum reliquerunt, nec illud Biliami prorſus huic geminum, quod extat Numer. Cap. XXIV, quodque tam putidis & ineptis inquinarunt interpretamentis, ut vel quantumvis moroſus lector vix riſum contineat. Et tamen hic ipſe eſt locus quem ſignat Evangeliſta, cum dicit; *Ex Ægypto vocavi filium meum*, ne quis ſomniet ex Oſeæ Cap. XI. V. I. verba ea eſſe depromta. Quod ſi ſublatis apicibus & incruſtatura Rabbinica, excutiamus vocabula Hebræa, apparebit ilico veritas, & inveniemus illum ipſum quem LXX interpretes expreſſere ſenſum.

Quin & eo nonnulli progreſſi ſunt audaciæ, ſeu impudentiæ potius, ut ipſum quoque Chriſtum & Apoſtolos accuſarint, quod verba ſacrorum librorum, non eo ſenſu quo accipiuntur in Hebræo fonte, ſed quemadmodum in corrupta, ut loquuntur, LXX interpretum legebantur verſione, in uſus ſuos converterint. Quis ferat theologos affirmantes Apoſtolum quod in depravato aliquo codice Pſalmo XXXIX reperiſſet σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, belliſſimam inde prophetiam concinnaſſe? Quid demum eſt impoſtura ſi hæc non ſit? Non deſunt qui iſtiuſmodi fraudes pias & officioſas vocent, ſimulque altum clament vocem Hebræam non corpus, ſed aures notare. Quis vero ipſis revelavit, idem vocabulum ſi aliis animetur vocalibus, plures non habuiſſe ſignificationes, & non etiam hoc notaſſe, quod LXX poſuere interpretes? Opus non eſt ut אזנים aures interpreteris, ſi ſtatuamus primam literam non eſſe radicalem, ſed ſervilem, ut vulgo loquuntur: id ſi feceris, jam commode ea vox derivari poſſit à radice זון. Aut ſi id non ſit, quis vadem ſe ſiſtat, non immutatum à Judæis fuiſſe hunc locum, vel ob hoc ipſum, quod nobiliſſimum de Chriſto contineat vaticinium? Iterum inſtant, fieri non poſſe, cum Judæi religioſiſſimi ſacrorum librorum ſemper fuerint cuſtodes, & mori malint, quam vel unam violare literam. Audio quidem Chriſtianos ſic affirmantes, ſed vero ſi quis ipſos conſulas Judæos, longe illi aliter loquuntur. Fatentur illi ſe multa ſacrarum literarum loca expunxiſſe, fatentur antiquos Rabbinos, utilitate ſuadente, & verba & ſenſus immutaſſe, dicentes, *Pereat litera, & ſanctificetur nomen Dei benedicti.* Nihil à me hic fingi cognoſcet ſi quis Thalmudicos adeat libros, in quibus pluribus locis hæc legas; *Bonum eſt ut evellatur litera de lege, & ut ſanctificetur nomen Domini.* Quamvis infinita propemodum ſint loca, quæ aut immutata, aut etiam omnino eraſa olim ab iſtis Judæorum fuere magiſtris, unum adduxiſſe ſufficiat, quem

manife-

manifeſtum ſit illos expunxiſſe, vel quod eum non intelligerent, vel quod verbis Chriſti lucem afferret, vel potius ne in perſolvendo gentibus tributo legis ſuæ prævaricatores eſſe viderentur. Locus is occurrit Deut. Cap. XXIII, ubi poſtquam juſſit legiſlator, ne qua inter filias Iſraelis meretrix, aut inter filios Iſraelis inveniatur exoletus, addit, οὐκ ἔσται τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ. οὐδὲ τελισκόμενος ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. *Ne ſit quæ vectigal ſolvat inter filias Iſraelis, aut exoletus qui tributum pendat inter filios Iſraelis.* Olim aliter ſumus interpretati, nunc ampliato judicio veram damus expoſitionem. Non prohibet ſimpliciter ſcorta & meritorios pueros, ſed ne quidem illos permittit, etiamſi publicum fornicationis ſolvant vectigal. Cauſam mox ſubjungit, quod merces meretricis & dominum catulaſtri, non debeat inferri in domum Domini, cum utrumque abominetur Deus. Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης, οὐδὲ ἄλλαγμα κυνὸς εἰς τὸν οἶκον κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πρὸς πᾶσαν εὐχήν, ὅτι βδέλυγμα κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐστὶ καὶ ἀμφότερα. Τελισκόμενον vero hic accipi pro puero qui pudorem ſuum proſtituit, quamvis vel ipſe doceat ſenſus, docent quoque Heſychius & alii grammatici, cum τετελεσμένον & τελισκόμενον pro eodem accipiunt, & ἀνδρόγυνον vel μεμιασμένον interpretantur. Idem itaque jubet hic Moyſes, quod juſſiſſe Alexandrum Severum teſtis eſt Lampridius in ejus vita; *Lenonum vectigal & meretricum & exoletorum in ſacrum ærarium inferri vetuit: ſed ſumtibus publicis ad inſtaurationem theatri, circi, amphitheatri, ſtadii deputavit.* Et hic quidem eſt verus ſenſus, & vera interpretatio loci, qui merito viſus eſt difficilis, non antiquis tantum Patribus, ſed & illis quoque, qui eos præceſſere Judæis, utpote quorum complures ita eum acceperint, ut quod Moyſes ſcripſit de utriuſque ſexus ſcortis vectigal templo è turpi corporis quæſtu conferentibus, ipſi de omnibus Judæis intelligendum eſſe crediderint, ac ſi legiſlator voluiſſet, nullum omnino inter Judæos publicanum eſſe debere, nec ullum gentibus

perſolvendum eſſe tributum. Avide hunc locum arripuere Theudas, Judas Gaulonites, Simon Galilæus & complures alii, qui non helleniſtæ, ſed γνήσιοι volebant videri Judæi in ſuſcitanda contra Græcos & Romanos plebe, ac ſi Deus vetuiſſet gentem ſuam aliis eſſe vectigalem gentibus. Recte itaque in veteri verſione Latina, æquali aut etiam antiquiore temporibus Apoſtolicis, locus hic ita redditus fuit; *Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael,* ut non dubitandum ſit, quin locus hic jam olim è Deuteronomio ſublatus fuerit à Judæis. Quod ſiquis dubitet, illum vel ipſius Chriſti poſſit convincere teſtimonium. Si enim id non ſit, fruſtra quæſiviſſent Phariſæi præſentibus Herodianis, *an licitum ſit Cæſari cenſum perſolvere.* Ut nempe vel apud plebem, vel apud Romanos cauſam eum accuſandi haberent, hanc ipſi quæſtionem propoſuere. Si negaſſet vectigal ſolvendum eſſe, veluti reum & morte multandum tradidiſſent Romanis. Si vero annuiſſet cenſui eſſe ſatisfaciendum, jam veluti contradicentem legi, ab ipſis Judæis lapidibus obruendum cenſuiſſent. Caute itaque & prudenter viſo numiſmate reſpondet, *Da Cæſari quod eſt Cæſaris, & Deo quod eſt Dei.*

Verum non hic tantum, ſed & quotquot fere alii in ſacris literis à Chriſto citati occurrunt loci, vel abſunt omnino, vel ita depravati & mutili leguntur, ut vel nullum omnino, vel certe admodum à veritate alienum ex iis elicias ſenſum. Matthæi XV, & Marci VII ut oſtendat Chriſtus Phariſæos pluris facere traditiones & mandata hominum, quam præcepta Dei, hæc adducit Eſaiæ verba ex Cap. XXIX, Μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων, Sic quoque habent LXX interpretes. Si Hæbræum conſulas codicem, non invenias ibi fruſtra vocem, qui tamen ſenſum conſtituit, ſed ותהי, cum vera lectio ſit ותהו, quod pluribus in locis iidem interpretes reddidere μάτην vel εἰς κενόν. Quamvis non opus ſit quidquam mutare, cum notum ſit joth ſæpe poni pro vau. Si hodiernas quotquot ſunt conſulas

verſiones

verſiones, nihil quod ad rem faciat, nihil niſi ſcopas invenies diſſolutas, meritoque Chriſtus ludibrio fuiſſet Phariſæis ſi ex illis Eſaiæ verbis, prout hodie leguntur, iſtum quem intendit, conatus fuiſſet exſculpere ſenſum.

Reſipiſcant igitur noſtri ſeculi homines, & ſi LXX. interpretibus, ſi denique Apoſtolis & Chriſto non credunt, credant ſaltem illis quibus blandiuntur Judæis, cæcis quidem ductoribus, in hoc tamen recte ſentientibus, quod unanimiter agnoſcant periiſſe linguam Hebræam, nihilque præter mutas ſupereſſe literas, neſcirique vim & poteſtatem vocabulorum. Si quid Hebraicæ linguæ supereſt, totum hoc LXX interpretibus acceptum feramus neceſſe eſt. Tollantur illi, ſimul quoque tollitur qualiſcunque linguæ Hebraicæ ſupereſt ſcientia. Abſque illis ne unum quidem verbum recte interpretari poſſimus, & quod ſacris veteris teſtamenti libris fruamur, totum hoc illorum eſt beneficium. Si quis dubitet, adeat ille quæcunque hodierna lexica & verſiones ab ipſis Judæis, ſeu ad mentem Judæorum factas, nullas omnino bonas inveniet expoſitiones, quæ non ſint à LXX deſumtæ interpretibus. Ubicunque vero in his ſenſus aut vocabulum aliquod occurrat, quod non intelligant, hærent miſeri, fruſtraque ſe torquent & mirifica ipſi ſibi fingunt ſomnia, idque in minimis ſæpe facillimiſque. Proverbiorum Cap. XXV. V. 20. legitur in verſione LXX interpretum, *Ὥσπερ ὄξος ἕλκει ἀσύμφορον καὶ καπνὸς ὄμμασιν, οὕτως προσπεσὸν πάθος ἐν σώματι καρδίαν λυπεῖ.* Quod locum hunc nullo ſenſu ſic redditum legiſſent, *quemadmodum acetum trahit inutile* &c. Mirum in modum in LXX debacchantur interpretes, & נתר non id quod habent iſti interpretes, ſed quod iidem alio poſuere loco, nitrum nempe, reducendum eſſe contendunt. Sed quid quæſo ſibi vult *quemadmodum acetum nitro inutile?* Quis ænigma hoc expediat? Quis puer non videat *ἕλκει* eſſe dativum ab *ἕλκος*, ulcus? ſic nempe vertendum fuerat; *Quemadmodum acetum.*

tum ulceri inutile & fumus oculis, ſic incidens in corpus noxa, cor contriſtat. Ut enim Græcis *φλύκταινα*, ita quoque Hebræis & Chaldæis נהר à fluore & ebullitione nominatur. Ne hoc tantum loco, ſed & ubicunque non intellexere LXX interpretes, ibi videre eſt hodiernos interpretes meras promere ineptias, & quod mirere, quanto minus illos intelligunt, tanto magis illis iraſcuntur. Integra poſſim adducere capita, præſertim ex obſcurioribus ſacræ ſcripturæ libris, qualis eſt Eccleſiaſtes, Jobus, Oſeas, & alii, in quibus ne unicus quidem occurrat verſiculus, qui à noſtri ſeculi interpretibus recte acceptus & redditus fuerit. Ubicunque deſeruntur LXX interpretes, ipſa quoque ibi deſeritur veritas. Magni facio Bochartum, cum propter inſignem viri eruditionem, tum quoque eo præcipue nomine, quod multum his tribuat interpretibus, & ſicubi in ſcriptis ab iis diſſentiat, pudenter & modeſte id faciat. Attamen ſiquis omnia ejus evolvat opera, ne unum quidem inveniet locum ubi recte ab eo antiqui illi reprehenſi fuerint interpretes. Nuſquam eos acrius ſugillat, quam in iſtis locis ubi יענה בנות reddiderunt Sirenes, ac ſi hoc de fabuloſis iſtis, quas memorant poetæ, accipiendum ſit tribus ſororibus. Sed ſane, ut ſemper & ubique, ita quoque hoc loco optime verterunt interpretes. Σειρῆνες enim non ſunt id quod vulgo putant, ſed eſt genus veſparum ſeu crabronum vivens in eremo, cujus etiam meminit Ariſtoteles cum inter novem genera animalium mellificantium recenſet tria μοναδικὰ quæ non faciant examina; σειρῆνας nempe minores, qui ſunt fuſci coloris, alios σειρῆνας majores & nigri coloris, & tertios præterea βομβυλίους, qui ſunt omnium maximi. Si quis loca Sacræ conferat ſcripturæ, videbit omnia quam exactiſſime convenire cum hac expoſitione. Sævum enim & infeſtum eſſe hoc animal, utpote quod ipſas quoque animas in vulnere ponat, notum eſt omnibus. Cantum vero lugubrem, ſeu θρῆνον & κοπετὸν, ut lo-

quitur

quitur propheta, & is quoque notus. Itaque Euſtathius ad Φ. Οδυσσ, iſtos Sirenas Dicit ἀμυδρόν τι κλαυθμυρίζειν.

CAP. XIV.

Quomodo diſputandum cum Judæis, & qua præcipue ratione ſint convincendi.

INfinitum ſuſcipiamus laborem, nec brevi hoc ſcripto abſolvendum, ſi ſingula perſequi velimus: hoc ſolum dixiſſe ſufficiet, ſi in expoſitione ſacrarum literarum Judæis hoſtibus Chriſtianæ fidei adhærere velimus, perire & in nihilum recidere pleraque ea quæ adventum Servatoris noſtri præceſſere vaticinia, adeoque ipſum Chriſtianiſmum. Quamdiu una verſio & unus tantum ſacrorum librorum fuit ſenſus, non infinita tantum gentium multitudo, ſed & maxima Judæorum pars ad fidem compellebantur Chriſtianam: at vero noſtro hoc tempore, ubi Judæis permixti vivunt Chriſtiani, vel nullos vel pauciſſimos Judæos invenias, qui ad Chriſtianorum tranſeunt caſtra, cum plurimi paſſim Chriſtiani, vel clam, vel etiam palam Judæorum fiant Proſelyti. Commentitia Rabbinorum grammatica iſtud jamdudum effecit, ut cum tam multiplex factus ſit ſacrorum literarum ſenſus, ut alia expoſitio aliam deſtruat; ſoli tamen exulent ſenſus quos LXX poſuere interpretes, quoſque & Chriſti & Apoſtolorum confirmavit & ſanxit auctoritas. De Judæis minus mirandum, rem ſuam faciunt cum ſuis adhærent commentis & incautos circumveniunt Chriſtianos, eoſque ſub diſciplina habent ſibi vectigales. Sed vero quis non obſtupeſcat tam multos Chriſtianos, quorum erat officium Judaica iſta evertere commenta, obſtinatius tamen illa tueri, quam ipſi faciant Rabbini? Solo hoc Judæi telo imprudentes conficiunt

ciunt Chriſtianos, & ſola Rabbinorum ſufficit Grammatica ut de Evangelio & cruce Chriſti triumphare ſibi videantur. Haud ſemel interfui noſtrorum cum Judæis de religione conflictibus, qui tamen parum proſpere Chriſtianis ceſſere. In altercationibus nempe cum Chriſtianis eo ſemper utuntur artificio Judæi, ut unum tantum diſputationi poni poſtulent fundamentum, quod utrique admittant, vetus ſcilicet teſtamentum. Hoc ſi conceſſerit Chriſtianus, væ illi. Cum enim in tota vita unum hoc agant Judæorum magiſtri, ut ſeſe exerceant in præceptis & legibus Grammaticæ à Rabbinis ſtabilitæ, totamque Hebraicæ linguæ cognitionem in ea collocent, admittentibus id ipſum Chriſtianis; fieri aliter non poteſt, quin totus controverſiæ ſtatus ad Grammaticam devolvatur, quæſtioque fiat utri in lingua Hebraica ſint doctiores, Rabbini videlicet, an Chriſtiani eorum diſcipuli. At vero ſi quis cum Judæis congredi velit, longe aliam neceſſe eſt inſiſtat viam, nec permittendum ut vetus teſtamentum ſeparetur à Novo, utpote ſine quo ne vetus quidem poſſit ſubſiſtere. Oſtendendum iniquum & ſtultum eſſe aliquod adſtruere & ſtabilire fundamentum, cui ne ipſi quidem credant, utpote qui Chriſtum prædicto multis Prophetis tempore adveniſſe negent. Chriſtianos vero recte vetus admittere teſtamentum, utpote credentes Novum teſtamentum eſſe demonſtrationem & complementum veteris. Hanc diſputandi rationem tenuere primi Chriſtiani, qui nunquam perpeſſi ſunt Novum à Vetere avelli Teſtamentum. Eccleſiaſtica regula & fundamentum fidei ſemper fuit veteris & novi Teſtamenti concentus, & utriuſque ſcriptorum conſonantia. Quicunque hac conditione cum Judæis ſe committit, certa illum manet victoria, efficietque ut aut diſcedant aut obmuteſcant Judæi, cum ſublato Novo tollatur quoq; Veteris teſtamenti auctoritas, & nulla ſit cauſa ut huic credamus, ſi nec dum advenerit Meſſias, & necdum impleta ſint Prophetarum Vaticinia.

Quod

Quod ſi negent Judæi illum veteris & novi Teſtamenti concentum & nihilominus fiat quæſtio de intellectu linguæ Hebrææ & expoſitione S. Scripturæ, imprimis cavendum à ſpuria iſta & commentitia quam diximus hodierna Grammatica, qua multos credulos circumveniunt Chriſtianos, cavendum quoque ab omnibus verſionibus & explicationibus factis ad placitum Rabbinorum, & firmiter adhærendum verſioni LXX. interpretum & iis expoſitionibus quæ receptæ fuerunt ab omnibus Judæis qui Chriſti & Apoſtolorum tempora præceſſere: hoc ſi fiat, & tum ſuccumbent Judæi.

Ut autem veritas LXX. interpretum, & Rabbinicarum intelligatur futilitas verſionum, commode ipſi ſubveniunt Rabbini. Cum enim quotquot ſunt inter eos prudentiores & majoris auctoritatis, fateantur periiſſe Hebraicam linguam, & laceras tantum ſupereſſe reliquias, neſciri ſignificationem vocabulorum, codicemque Hebræum factum eſſe mutum & nemini intelligendum, eo quod una cum lingua perierint quoque vocales, ideoque eo redacti ſint miſeri Judæi, ut ne legere quidem ſciant Hebraice: agnoſcentibus inquam hæc omnia omnibus fere antiquis & melioris notæ Rabbinis; quis non ipſis merito credat cum palam profitentur, vere in ſe completum eſſe, id quod fore prædixerat Eſaias, ut omnis ſcientia & intellectus Oraculorum Dei ab ipſis tollatur & tranſeat ad gentes, nec ceſſaturam hanc linguæ Hebrææ inſcitiam, ut ipſi addunt, donec veniat doctor Meſſias, qui obſignatum reſerat librum, & priſtinum linguæ reſtituat intellectum. An Meſſias inſtauraturus ſit uſum linguæ Hebrææ ad ſalutem non admodum neceſſariæ, per me licet ut credant Judæi; interim eatenus taceant & contineant ſe ab interpretandis ſacris libris, quod propria confeſſione non intelligunt, donec iſte adveniat Meſſias.

Sed Judæis hac in parte quidam obloquuntur Chriſtiani, dicentes nec periiſſe, nec perituram linguam Hebræam, ſed

vel invitis ipſis Judæis ſemper & fuiſſe & futuram ipſis vernaculam. Verum, nequid gravius dicam, ſic ſentientes ipſis Judæis & Rabbinis deridendos propino.

Iterum, inſtant, ſi non à Judæis, unde & à quibus Hebræi codicis petenda ſit interpretatio? Sæpius jam reſpondi: ſed cum eadem toties moveatur quæſtio, opportet quoque, ut ſæpius eadem repetam. Libens itaque concedo à Judæis petendam eſſe veram ſacrarum literarum interpretationem; ſed non ab iſtis Judæis qui Chriſtianæ fidei ſunt hoſtes, quique ſponte ſua fatentur ſe neſcire Hebraice; ſed ab illis, qui florente & ſuperſtite etiamnum Hebraica lingua ſacros verterunt libros, quique pro veris & ſinceris habiti fuere interpretibus ab omnibus qui Chriſti tempora præceſſere Judæis, ab ipſo denique Chriſto & Apoſtolis, & ab omnibus Chriſtianis Eccleſiis. Sed inquiunt non ſupereſſe LXX interpretum verſionem, & illam quæ vulgo exſtat, ineptam eſſe & futilem. Ita quidem Chriſtiani nonnulli, ipſi hac in parte futiles & inepti, ſed non ſic Chriſtus & Apoſtoli, non denique Judæi quantumvis huic verſioni & Chriſtianis inimici; quapropter ad illos me converto.

Omnes itaque Judæos, qui Chriſti præceſſere tempora, agnoviſſe hanc ſolam verſionem velut legitimam, & non tantum fideliter redditam, ſed & divinitus inſpiratam, teſtantur quotquot fuere vetuſtiores Judæi. Uſque ad tempora Aquilæ nulla alia lecta fuit Scriptura in omnibus Judæorum Synagogis, præter illam LXX. interpretum; perierat quippe intellectus linguæ Hebrææ, utpote quam ne ipſi quidem callerent Judæorum Rabbini. Diu demum, poſt everſa Hieroſolyma, cum viderent ſe hujus verſionis veritate premi à Chriſtianis, auſi ſunt dicere, interpretes illos aliqua non ſatis bene vertiſſe. Nullus tamen repertus fuit Judæus, qui negaret illam eſſe veram & genuinam LXX. interpretum verſionem. Non Origenis, non denique Heronymi ætate quiſquam fuit qui hos non agnoſceret

interpretes;

interpretes; & ſane ridiculi fuiſſent, & mille teſtibus convincendi, ſi tam manifeſtæ veritati contradixiſſent. Sed & poſtquam Aquilæ prodiit verſio, remanſit nihilominus apud Judæos uſus antiquæ tranſlationis; cum enim obſcuriſſima & diſtortiſſima eſſet Aquilæ verſio, merito multis diſplicebat, utpote qui verborum quidem aliquam, nullam autem ſenſus habuiſſe rationem videretur. Magis itaque placuit quæ poſtmodum prodiit Theodotionis tranſlatio, quæ quod proxime ad LXX. interpretum accideret verſionem, ideo & clarior & commodior multis viſa fuit Judæis. Attamen & illum æque ac Aquilam peccaſſe ubicunque à vetere receſſit verſione, licet in promtu ſit oſtendere, conſulto præteribimus; nunc enim ut argumentum perſequamur, iſtud monuiſſe ſufficit, verſionem, quæ ab omnibus ſemper agnita fuit Chriſtianis pro vera & genuina LXX. interpretum verſione; illam ipſam quoque lectam in Synagogis & approbatam ab omnibus antiquis fuiſſe Judæis.

Supereſt itaque quæſtio, rectiuſne S. Scripturas interpretati ſint illi Judæi, qui florente & ſuperſtite etiamnum Hebræa vixerunt lingua, an vero iſti, qui vel olim, vel hoc noſtro ſeculo novas excuderunt verſiones, poſtquam nempe vel ipſis fatentibus Judæis periit lingua Hebræa. Veritatis inquiunt nonnulli habendam eſſe rationem. Sed vero ecqua certior Chriſtianis habenda ſit veritas, atque illa, quam & Chriſti & Apoſtolorum ſanxit auctoritas? Judæos vero quod attinet, an non etiam illi tutius credant veteribus Judæis linguæ Hebraicæ gnaris, quam Rabbinis recentioribus ſponte ſua agnoſcentibus ſe non intelligere linguam Hebræam? Inſtant tamen, non reperiri in Hebræis codicibus id quod LXX. poſſuere interpretes. Recte quidem, ſi apices & novitia Rabbinorum ſequamur puncta. Sed vero puncta iſta vocalia tollantur, tollantur quoque immutationes quæ Chriſtianæ religionis factæ ſunt odio, & illico veritas & convenientia verſionis LXX. interpretum

cum Hebræis apparebit codicibus. Quod ſi ne ſic quidem in quibuſdam locis illa compareat convenientia, non LXX. interpretum errori, ſed ſuæ tribuant imperitiæ, & alterutrum agnoſcant, vel Hebræos codices, vel Græcam à ſe non intelligi verſionem.

Denuo hic obſtrepunt Chriſtiani quidam, ſed revera ipſis Rabbiniores Rabbinis, & negant puncta vocalia tollenda, nec eſſe novitium Maſſoretharum commentum, ſed vel ab Eſdra vel à Moyſe tradita, vel etiam ipſi Deo coæterna eſſe contendunt. Eo nempe ſtuporis vel inſaniæ quidam progreſſi ſunt, ut Deum ritu humano Hebraice loqui exiſtiment. Cum vero lingua Hebræa abſque punctis vocalibus muta ipſis videatur, eſſe putant neceſſe, ut puncta iſta fuerint ab æterno, alias enim fore ut Deus aliquando fuerit mutus. Nec tamen de nihilo conficta eſt hæc inſania, habet enim & illa quo ſe tuatur. Iſti quippe punctorum patroni cum videant, ſi Eſdras aut Moyſes ſtatuantur punctorum auctores, fore nihilominus ut ante eos lingua Hebræa fuerit muta; ut hanc abſurditatem effugiant, aliam longe abſurdiorem ſunt commenti, linguam Hebræam æternam & Deo vernaculam ſtatuentes; quandoquidem vero, ut ipſi ſentiunt, lingua hæc ſine punctis ſubſiſtere nequeat, rem ſe confeciſſe exiſtimant, ſi & punctis quoque vocalibus æternitatem adſcribant.

Hæc eſt merces, hic denique fructus quem ex viridariis, & ut ipſi loquuntur, ex Judæorum paradiſis imprudentes referunt Chriſtiani. Miſeros eos merito dixeris, ipſi tamen ſe beatos prædicant, & infelices vocant, ſi qui non iiſdem paſcantur bellariis. Tum demum pingueſcere eos videas, cum veterum Chriſtianorum derident ſimplicitatem, utpote qui abſque ulla Hebræi ſermonis cognitione, auſi ſunt nihilominus ſacras interpretari Scripturas. Sciant nihilominus inter omnes antiquos Chriſtianos neminem fuiſſe, cui non majus Hebraicæ veritatis affulſerit lumen, quam omnibus ſimul noſtri ſeculi Rabbinis & ſemirabbinis

Chriſtianis. Illi quippe ſi non verborum Hebraicorum, attamen ſenſuum, qui beneficio LXX. interpretum ex Hebræis abunde redundant verbis, fuere intelligentiſſimi. At vero Rabbinos, cum non admittant LXX. interpretes, illos ne verba nec ſenſus Scripturæ percipere, nec percepturos antequam veniat iſte fruſtra expectandus Rabbinicus Meſſias, vel propria illorum conſtat confeſſione. Sed quid veteres commemoro Chriſtianos, cur non & in Chriſtum & Apoſtolos deſpuunt, velut linguæ Hebrææ & ſenſuum S. Scripturæ ignaros, utpote qui eadem verba & eoſdem quos LXX. interpretes ubique expreſſere ſenſus? Si Chriſti & Apoſtolorum eos teneat reverentia, unde tanta intemperies in illos qui illorum inſiſtunt veſtigiis? Sed inquiunt Judæi ſeceſſere ab hac verſione. Recte quidem ſed ideo receſſere quod viderent Chriſtianos beneficio hujus verſionis prævalere: antiquiores enim Judæi totis quadringentis & pluribus annis pertinaciſſime huic verſioni adhæſerunt, nec quiſquam repertus eſt qui vel mutire contra LXX. auſus fuerit interpretationem. Quod ſi perſtitiſſent in hac ſententia, vel nulli, vel certe quam pauciſſimi in mundo ſupereſſent Judæi. Adeo enim Evangeliis & Apoſtolicis ſcriptis concinit hæc verſio, ut quiſquis hanc admittat, idem etiam neceſſe ſit admittat Evangelia. Si qui itaque verſionem hanc reſpuunt Chriſtiani, ſupereſt ut ad Judæos tranſeant; aut ſi nolint, æquum eſt, ut quod Chriſtus & Apoſtoli, idem quoque ipſi de hac ſentiant verſione.

Iterum tamen, qui Judæis favent, inſtant & dicunt; poſteriores curas ſemper eſſe meliores prioribus, ideoque verſiones hodiernas antiquæ verſioni eſſe præferendas. Sic nempe & olim Judæi faventes verſioni Aquilæ & traditionibus Rabbinorum, dicere ſolebant *οἱ σοφοὶ δευτερῶσιν*, ut habet Hieronymus quæſtione decima ad. Algaſiam, quamvis ille locus vulgo non recte concipiatur. Sed vero an ſecundæ expoſitiones & *δευτερώσεις* ſemper ſint præ-

ferendæ

ferendæ prioribus, opus non eſt noſtrum interponere judicium, cum ipſe Chriſtus ſatis ſentientibus reſponderit, cujus teſtimonio ſi non Judæi, qui Talmudicas & Rabbinicas expoſitiones & traditiones verbis & ſenſibus Scripturæ præferunt, at certe acquieſcere debent Chriſtiani. Aquilam vero non vertiſſe ſed pervertiſſe potius Scripturas, nec amore veritatis, ſed odio Chriſtianorum impiam iſtam condidiſſe verſionem, vel ipſa quæ etiamnum ſuperſunt ſatis teſtantur fragmenta. Recentiores vero Judæos, quibus ignota eſt, non Aquilæ tantum, & aliorum veterum, ſed & ipſa quoque LXX. interpretum verſio, cum nullas certas ſequantur expoſitiones, utpote qui ex iiſdem verbis ſeptuaginta & ſæpe plures diſcrepantes eliciunt ſenſus; quamvis vel ipſa expoſitionum diverſitas erroris poſſit convincere; attamen cum omnes iſtæ interpretationes uno Grammaticæ à Rabbinis ſtabilitæ fulciantur fundamento, ut & hujus quoque cognoſcatur futilitas, velim legantur ea, quæ cum alii viri docti, tum præcipue Morinus, de hoc ſcripſere argumento, quæ ſiquis non iniquo evolvat animo, facile reprehendet, ne ipſos quidem Judæos tam magnifice de ſua ſentire Grammatica, quam multi hoc tempore faciant Chriſtiani. Si quis vel ipſa excutiat principia, ſtatim intelliget, quam etiam in his turpiter ſe dederint. Cum enim poteſtas ſingularum literarum ex antiquo Græcorum ſatis adpareat alphabeto, quod ex Phœnicio deſumtum eſſe plerique fatentur, & res ipſa clamat; quam ſtultum & ridiculum eſt credere, ſi auferantur puncta, jam quoque neceſſe eſſe, ut vocalibus veteres caruerint Hebræi? An ergo mentitus eſt Joſephus, cum nomen Dei tetragrammaton ex vocalibus conſtare ſcripſit? Sed & an Samaritæ, quod punctis careant, carent quoque vocalibus? Perſuadeant hoc ſi poſſint Samaritis.

Licet progreſſu temporum, ut apud alias gentes, ita quoque apud Hebræos immutata ſit literarum poteſtas,

in

in principio tamen quinque vocalium loco fuiſſe apud eos literas אהויע clarius eſt quam ut quiſquam dubitare poſſit. Exceptis Vau & Joth, quæ aliquando vocales, alias vero ſunt conſonæ, reliquæ ſemper ſunt vocales. Quod autem אהע quæ olim erant A, E, O, & ipſæ quoque in hodiernis Rabbinorum Grammaticis accenſeantur conſonantibus, id omnem ſuperat barbariem. Quomodocunq; enim literæ iſtæ pronuncientur, ecquis unquam efficere poſſit, ut non ſint vocales?

Quod vero poteſtatem ſingularum attinet literarum, minime dubitandum, quin ut forma & ordine, ita quoque poteſtate in prima ſui origine convenerint cum veteribus literis Atticis, ſeu Jonicis, ita ut ט cum Θ, ת cum T, כ cum K, ק cum Q Latino, ס cum Ξ exacte convenirent. Abſurdum enim maxime fuerit olim in Syriaco ſeu Hebræo Alphabeto, tres iſtas literas ס, צ & ש unum eundemque expreſſiſſe ſibilum, ut jam olim quoque perſuaſus à Judæis magiſtris arbitrabatur Hieronymus. Sed neque de eo dubitandum, cum alphabetum Hebræum, æque ac Græcum vel Latinum, omnibus tam vocalibus quam conſonis fuerit inſtructiſſimum, quin non tantum à pueris recens diſcentibus, ſed & ab omnibus integræ voces cum omnibus ſuis primitus fuerint expreſſæ vocalibus, ac diu demum poſtea compendiariam iſtam placuiſſe & introductam fuiſſe ſcripturam, qualis nunc apud Hebræos, Samaritas, Syros, Arabes, & pleraſque orientis uſurpatur gentes.

Iſtum vero ſcribendi morem, quando nempe compendii gratia complures omittuntur vocales, non eſt ut quiſquam miretur; cum etiam inter Europæos, barbaris præſertim temporibus, fuerit uſitatiſſimus, & etiamnum, ut diximus, apud pleroſque fere Aſiaticos obtineat populos, qui hoc nomine rident Europæos, quod legere neſciant, niſi omnes exprimantur literæ. Utri rectius faciant, non jam quæritur: illud conſtat, ut hæc Orientalium ſcribendi

ratio compendioſior eſt altera, ita ad conſervationem linguarum obeſſe quam plurimum. Clarum hujus rei exemplum in Græco & Romano habemus ſermone, qui per tot ſecula integri propemodum ſuperſunt, cum nullam in Oriente invenias gentem, quæ antiqui ſermonis conſervarit ſibi peritiam, ut vel hinc cognoſcas, quam damnoſum ſit rerum ſectari compendia, veluti quæ omnium artium & ſcientiarum oblivionem inducant. Nec linguæ Hebrææ, quantumvis ſancta habeatur, melior fuit conditio, utpote quam plerique doctiores Rabbini periiſſe unanimiter fateantur. Non autem recens eſt hæc jactura; diu etiam antequam Chriſtus naſceretur in deſuetudinem abierat. Joſephi vero ætate, quam rari eſſent qui eam linguam callerent, vel exinde cognoſcitur, quod ipſe adfirmet, vix duos aut tres inter omnes fuiſſe Judæos, qui Hebraicas Scripturas poſſent interpretari. Quod jam illo tempore plurimum receſſiſſet ea lingua à ſtatu ſuo priſtino, non in verborum tantum & phraſium intellectu difficultas occurrebat maxima, ſed & propter vocalium defectum, eo miſeri Judæi redacti erant inſcitiæ, ut ne legere quidem ſcirent, niſi Hebraica verba Græcis expreſſa literis adſcriberentur, quibus nempe vocalium reſarciretur defectus. Hunc ſcribendi morem à Judæis acceptum, in tetraplis & hexaplis ſecutus eſt Origenes. Hebraicis & Samariticis literis opponens eadem Hebraica & Samaritica, Græcis expreſſa literis, additis tantum vocalibus ut commode legi poſſent. Viguit autem hæc ratio per annos fere mille, nempe uſque ad tempus Maſoretharum, qui ante ſexcentos fere annos neglecta hac duplici ſcriptura, ſecuti Syros & Arabes, apices & puncta invexere, quibus vocalium loco uterentur. Adeo autem recentia eſſe puncta & apices iſtos, vel ex eo ſatis eſt manifeſtum, quod nullus liber, nullumve appareat monumentum, quod quidem quingentis annis ſit vetuſtius, in quo iſti compareant. Non Origenes, non Hieronymus, ſed neque antiquiores Thalmu-

Thalmudiſtæ, uſquam eorum faciunt mentionem. Et ſane quam ſtultus fuiſſet Origenis & Judæorum, quos ſecutus eſt labor, in deſcribendo codice Hebræo Græcis literis, ſi iſtis temporibus puncta exſtitiſſent vocalia.

Arabes autem primos fuiſſe qui commenti ſint apices & puncta vocalia, quæ imitati ſint poſtmodum Syri, à quibus demum accepere Judæi in Syria & Ægypto viventes, licet ſagaciores fateantur Judæi, clarius tamen id ipſum evincunt punctorum & accentuum nomina, quæ pura puta ſunt Arabica. Sed ut omnis tollatur dubitatio, & ut ſciamus, quiſnam punctorum vocalium primus fuerit inventor, adſcribam locum Leonis Africani ex libro de doctis Arabibus, quem ex Bibliotheca Florentina deſcriptum penes me habeo. Sic itaque ille in vita Elchalil, proſodiæ & Grammaticæ apud Arabes inventoris; *Similiter etiam Elchalil fuit, qui vocales & literarum puncta invenit. Nam antiquitus Arabes non utebantur tam punctis quam vocalibus: At quia tempore hujus Elchalil Arabes Coranum corrumpere & depravare cœperunt, ideo vocales & puncta maximæ quidem utilitatis & commodi invenit & appoſuit.*

CAP. XV.

De Literis Samariticis.

JAM vero quod vetuſtos Hebraicos attinet characteres, quibus ante tempora Eſdræ & captivitatem Babylonicam ſacri fuere deſcripti libri, qui illos ſimiles Samariticis fuiſſe negant, illis præter bonam mentem aliud quod precer non habeo. Præter teſtimonia & à nobis & crebro ab aliis allata, addantur quoque teſtes omni exceptione majores Joſephus & Ariſtæus. Ubi enim de interpretan-

dis ſacris in Græcum ſermonem agunt libris, ſcribunt, difficultatem non levem in hoc occurrere negotio; quamvis enim Judæi vulgo credantur iiſdem literis & eadem qua alii Syri uti dialecto, iſtud tamen aliter ſe habere, cum & literas & dialectum habeant peculiarem: utpote cum literis utantur Chaldaicis, & dialectus propter vetuſtatem ſcriptorum, plurimum à Syriaca illius temporis diſcreparet. Verba Ariſtæi & Joſephi ſi quis perpendat, idem etiam agnoſcet, ut puto aliter illa exponi & accipi non poſſe. Quod autem exiſtimant Judæi Eſdram poſt captivitatem odio Samaritarum Syriacas Aſſyriis permutaſſe literas, non eſt admodum veriſimile; nimium enim multis rebus bonis & ipſa quoque luce carendum fuiſſet miſeris Hebræis, ſi nihil cum Samaritis commune habere voluiſſent. Quin potius ſuadente utilitate & communi omnium Judæorum conſenſu facta fuit hæc literarum immutatio, non tantum facilioris gratia commercii cum Aſſyriis, ſub quorum vivebant imperio, ſed & quod Abrahamum antequam in Syriam migraret, iiſdem uſum fuiſſe literis, haberent ſibi perſuaſiſſimum. Quis non miretur hoc demum ſeculo, contra tot teſtes, contra tam manifeſtam veritatem, miſeros quoſdam inſurgere homines, & duplex comminiſci alphabetum, alterum ſacris, alterum profanis tantum deſtinatum uſibus. Hoc tamen ut efficiant, producunt neſcio quos nummos Rabbinicis inſcriptos literis, ſed quos adulterinos eſſe quivis vel paulo peritior facile deprehendat. Præcipue oſtentantur ab illis Sicli quidam, quorum unus Moyſis, alter Salomonis continent effigiem. Sed an non vident miſeri ſe ineptire, cum iſtiuſmodi nummos genuinos eſſe pertendunt? Adeone præcepti divini obliti fuere veteres Judæi, ut humana facie nummos ſuos inſcripſerint? Quod ſi quis quærat quales fuerint ſicli vel nummi, qui poſt captivitatem Babylonicam in uſu fuere, habeat is hoc ſibi reſponſum; vel nullos omnino novos fuiſſe ſignatos,

quod

quod Chaldaicam primo, deinceps vero Græcam & Romanam coacti fuerint admittere monetam, ſiquidem jus monetæ cudendæ tranſit ſemper ad gentes victrices; vel ſi etiam poſt captivitatem Babylonicam ſignandæ pecuniæ Judæis remanſerit poteſtas, libens quoque & ſiclos Chaldaicis inſcriptos admittam literis. Nullos tamen hactenus vidi quos genuinos eſſe audeant ſpondere antiquarii. Ponamus tamen reperiri, quomodo quæſo conficient, illos ante captivitatem Babylonicam eſſe conflatos, quemadmodum iſti alii Samariticis ſeu potius Syriacis inſcripti literis, qui paſſim occurrunt, quique ſoli certiſſimam oſtendunt antiquitatem? Hoc tamen illis erat oſtendendum, ſi inficetum iſtud ſuum de ſacro & profano alphabeto commentum aliqua velint ratione ſtabilire. Sed & quomodo evincent iſtos ſolos ſacris eſſe ſignatos literis, alios autem profanis? Cum in Chaldea viventes Chaldaicis, inter Syros vero Syriacis ſeu Cananæis uſi ſint literis veteres Hebræi: dicant cauſam ſi poſſint, quare alter character ſanctior ſit altero? Sed video quid ſibi velint miſeri, libenter nempe obtineant ut libri ſacri, nec Chaldaicis, nec Syriacis ſint deſcripti literis, neque enim deum uti characteribus gentium, ſed peculiares & ſolis uſitatas cœlitibus Moyſi tradidiſſe literas. Verum à talibus libens memet ipſe abſtineo. Reſtat ut & Evangelia Græcis eſſe negent conſcripta literis.

Cap. XVI.

De Judæorum Grammatica, & de Judæis Helleniſtis.

HÆC de literis, punctis & apicibus dicta ſufficiant. Supereſt ut de tota Grammatica nonnihil dicamus. Quamvis in ea excolenda jam per tot ſecula Rabbinorum præcipui omnem ſuam poſuerint & pene exhauſerint diligentiam : ut tamen cognoſcamus, quam futilis & nullius pene pretii totus iſte ſit labor, ſufficit mutas & laceras linguæ Hebraicæ expendiſſe reliquias. Si Græcæ & Latinæ linguæ eadem quæ Hebraicæ eſſet conditio, nec quidquam præter Homeri & Virgilii ſcripta vocalibus deſtituta ad manus noſtras perveniſſent, cogitemus quæſo quam bella ſit futura, ea, quæ ex illorum operibus conſtrui poſſit Grammatica. Aliquanto melius ſucceſſiſſet iſte labor, ſi quo tempore ſuam iſti magiſtri condidere Grammaticam, conſulere potuiſſent tetrapla & hexapla Origenis; unde, ſi non veram, at ſaltem meliorem & genuinam magis haurire potuiſſent Hebraicæ linguæ pronunciationem : nunc vero quam pravas & perverſas pleriſque vocabulis aptarint vocales, vel è propriis ſatis colligitur nominibus, quæ in Evangeliis, & in veterum Judæorum paſſim occurrunt monumentis, ut neceſſe ſit, aut ineptiſſime & nullo judicio hodierna eſſe appoſita puncta, aut Chriſtum & Apoſtolos, omneſque adeo veteres Judæos prophetarum & proavorum ignoraſſe nomina. Nec in propriis tantum nominibus, ſed & in cæteris vocibus, quantum à veteri ſcribendi ratione recentiores receſſerint Judæi, manifeſtum ſatis fiet, ſi quis in patrum ſcriptis reliquias conſulat Hebraiſmi. Minime itaque probo factum Eraſmi & aliorum qui opera Hieronymi ediderunt, quod invitis antiquis libris

veterem

veterem expunxerint lectionem, depromtam ex tetraplis & hexaplis Origenis, Hebraicaſque repoſuerint voces, animatas vocalibus Maſorethicis, plurimumque ab antiquis diſcrepantes.

Hæc cum ita ſeſe habeant, quis non libenter vel ipſis credat Judæis, agnoſcentibus aut nullam, aut certe minimam Hebraicæ linguæ ſeſe habere cognitionem, cum perierint vocales, & temere ſuſceptus ſit totus ille qui circa commentitia puncta verſatur labor. Et ſane qui fieri aliter poſſit cum vetuſtiores Judæi nullas ſibi conſtruxerint Grammaticas, aut ullam inſtaurandæ vel conſervandæ linguæ curam habuerint, ac ne Hieronymi quidem ætate ullus, præter ſacros, liber Hebraicus exſtiterit? Græce omnes ſcripſere, adeoque ipſæ quoque δευτερώσεις ſeu traditiones, Græco ab illis concinnatæ fuere ſermone. Primus liber Hebraice conſcriptus fuit Miſna, idque tempore Juſtiniani, aut non multum poſtea, cujus rei cauſam fuiſſe exiſtimo, quod cum hujus Imperatoris edicto cautum eſſet ne Judæi in ſynagogis legerent δευτερώσεις, ſeu librum traditionum, illi ut edictum eluderent, ſcriptum hoc in Hebræum converterint ſermonem. Miſnam ſubſecutum eſt Thalmud Babylonicum, quod incœptum anno Chriſti DCLV, abſolutum vero anno DCCXXVI. Sed & Hieroſolymitanum Thalmud eodem tempore ſcriptum fuiſſe videtur, ſecutaque eſt mox ingens Rabbinorum turba, qui non ceſſavere exinde uſque ad hoc noſtrum ſeculum, Rabbinico, id eſt ſpurio Hebræo ſermone infinita condere volumina. Cum itaque ab eo tempore, ex quo Judæi Græcorum & Romanorum ſubiere jugum, uſque ad tempora Juſtiniani nullus liber Hebraice fuerit ſcriptus, aut ſiqui ſcripti fuerint, illi omnino perierint, quod tantundem eſt ac ſi non ſcripti fuiſſent, clarum ſatis fit, quid de hodiernis ſentiendum ſit Grammaticis, utpote quæ nullo alio, niſi oralium, ut loquuntur, traditionum, nitantur fundamento. Nam certe puncta ſeu vocales non fuiſſe adſcriptas, ſed per oralem tantum

tum

tum traditionem propagatas, fatentur antiquiores Rabbini, & ipſe quoque maximæ inter Judæos auctoritatis liber, qui dicitur Cozri. At vero iidem Rabbini fatentur quoque omnes fere orales periiſſe traditiones, periiſſe vocales, & codicem Hebræum factum eſſe mutum. Iſtæc vero quis componat? Sed vero ſic ſentientes Judæos increpant Chriſtiani nonnulli, & vel ipſis invitis, veram linguæ Hebraicæ pronuntiationem Rabbinorum linguis & faucibus deum alligaſſe contendunt. Verum ſic ſentientes ipſorum Rabbinorum curæ & cuſtodiæ libens committo.

Quod autem putant demum poſt inventionem punctorum primas prodiiſſe Grammaticas, id omnino aliter ſe habere exiſtimo. Eſt enim veriſimile Grammaticæ conſtructionem præceſſiſſe tempus quo Judæi Hebraice ſcribere cœperunt. Quamvis autem ante Miſna nullus liber alicujus autoritatis in lucem prodierit, apud Alexandrinos tamen & Tiberienſes erant ſcholæ linguæ Hebraicæ, & multi Judæi Hebraice loquebantur. Quod utique illo tempore, poſtquam nempe perierat lingua Hebræa, ſine aliqua Grammaticæ ſcientia fieri vix potuit. Nulla quidem tum erant puncta, non tamen deerant vocales, illæ quippe ſeorſim notabantur, in iis paginis, ubi Hebræa Græcis exprimebantur literis. Vetuſtioribus vero Judæis nullas fuiſſe Grammaticas, omnino probabile eſt. Si quæ enim exſtitiſſent, felicius proculdubio verſati fuiſſent in explicandis & eruendis etymis nominum propriorum, nec conati fuiſſent exponere ipſas quoque vocabulorum terminationes, quod factum fuiſſe paſſim videre eſt in libellis Hieronymi de explicatione nominum Hebraicorum. A Judæis concinnatos fuiſſe iſtos libellos extra dubium eſt. In multis etiamnum Bibliothecis Græce ſuperſunt, & conſtat Origenem eos ſuis inſeruiſſe operibus. In Lexico necdum edito, quod Cyrillo tribuitur, ad calcem ſubjunguntur iſtæ Hebraicæ expoſitiones. Attamen Lexicon iſtud non eſt Cyrilli, ſed Origenis, ſeu potius Judæorum, à quibus Origenes

genes accepit. In veteri meo libro, eraſo Origenis nomine, Cyrillo adſcribitur, quod ipſum quoque in aliis factum fuiſſe obſervavimus exemplaribus. Et ſane neſcio quo fato contigerit ut tam multa Origenis opera, præpoſtero tanti viri odio, attributa ſint Cyrillo, homini neque doctrina, neque probitate, alteri comparando. Porro Hieronymus ſcriptum hoc de nominibus Hebraicis Philoni adſignat. Id ſi verum ſit, non tamen exinde ſequitur, illum Hebraice neſciviſſe, niſi exiſtimemus Varronem & Platonem, quod & ipſi non feliciter etyma explicuerint, ideo etiam Latine & Græce ignoraſſe. Quamdiu linguæ florent, non ſolent Grammaticæ fieri. Licet vero Philonis ſeculo ceſſaret linguæ Hebrææ uſus, major tamen illius, quam noſtra ætate linguæ hujus ſupererat cognitio. Sed neſcio, qua ratione fiat, ut complures viri docti Philonem & Joſephum & pleroſque Judæos, qui Græce loquerentur aut ſcriberent, Helleniſtas vocent; vocem eam accipientes de iis qui Græce quidem, minus autem Hebraice ſcirent. Plurimum certe falluntur qui ſic exiſtimant. Ελληνίζειν non tantum eſt Græcorum linguam imitari, ſed & partes Græcorum ſequi, ut Ρωμαΐζειν, Περσίζειν, Μηδίζειν, Αντιγονίζειν imitari mores & ritus, aut ſtare à partibus Romanorum, Perſarum, Medorum, & Antigoni, & illis quomodocunque favere. Conſtat enim Judæos bifariam fuiſſe diviſos. Qui inſtitutis & ritibus favebant patriis, illi inique ferebant jugum Græcorum & Romanorum, & inviti vectigal pendebant, parati etiam arma pro publica ſumere libertate, neminemque alienigenam dominum agnoſcere. Tales fuere Judas Gaulonita, Theudas, & illi qui zelotæ dicebantur, compluresque alii, qui veri & γνήσιοι volebant videri Judæi, nec volebant Cæſarem vocare dominum, ſoli deo hanc appellationem reſervantes. At vero illi qui pacatiore eſſent animo, & ſine cunctatione vectigal pendebant, monerentque jugum à deo impoſitum æquo eſſe ferendum animo, iſti dicebantur Græcorum partes ſequi, ac propterea Helleniſtæ

ac

ac φιλέλληνες vocabantur. Tales quoque erant præcipue publicani & quicunque alii Græcis aut Romanis quocunque loco aut officio inſervirent magiſtratibus. Peccant itaque Hieronymus & qui illum ſequuntur viri docti, cum reprehendunt Tertullianum, quod in libro de Pudicitia ſcripſerit, nullos inter Judæos fuiſſe publicanos, perſuaſus loco Deuteronomii de quo ante egimus; *Non erit vectigal pendens in filiis Iſrael.* quamvis enim & Matthæus Apoſtolus, & Zacchæus, & alii publicani fuerint, id tamen nihil ad rem facit: cum enim Judæi Romanis eſſent obnoxii, utique à Romanis conſtituebantur publicani; & pro illis non autem pro Judæis colligebant vectigal, ut mirum non ſit exoſos aliis Judæis fuiſſe publicanos, ac gentilibus & peccatoribus annumeratos. Licet autem magna illorum pars Græci aut Romani eſſe potuerint, verum tamen eſt id quod Tertullianus ſubjungit, aliquos quoque è Judæis potuiſſe eſſe publicanos, uti nempe illi quos diximus. Ut Alexandriæ, ita quoque Hieroſolymis poteſtas exigendi tributa & vectigalia, redimebatur à plus offerentibus: nec ſemper erant Græci aut Romani qui colligebant vectigal, ſed ut nunc quoque fieri ſolet, ex illis ipſis quæ vectigal pendebant, eligebantur gentibus. Plurimum itaque peccant, qui putant Helleniſtas dictos, qui Græce loquerentur, & Hebraice neſcirent. Nam certe hac ratione ſequeretur Chriſtum Hebraicæ linguæ fuiſſe imperitum, utpote qui fuerit Helleniſta cum jubet, ut Cæſari detur id quod eſt Cæſaris. In Actibus Apoſtolorum ubi fit mentio de viduis Helleniſtarum, id intelligendum de illis, quarum mariti in officio ſeu ſtipendio fuiſſent Romanorum. Ut vero non eadem erat ratio eorum qui ſinceri volebant videri Hebræi, ita quoque diverſi erant gradus Helleniſmi & Helleniſtarum. Qui pro veris habebantur Hebræis, illi abſtinebant ab omni gentilium ſodalitio, & militiam detrectabant, quod ſibi licitum non eſſe crederent Sabbato iter facere, arma geſtare, & iiſdem quibus gentiles cibis uti.

Horum

Horum aliquot exempla habemus in decretis apud Joſephum, Lib. XIV. in quibus immunitas à militia Judæis conceditur. Alii militabant quidem cum Græcis & Romanis, ſed tamen quoad fieri poterat, mores & ritus patrios obſervabant, quorum aliquot exempla habemus apud eundem Joſephum & alios. Supremus vero & præcipuus gradus Helleniſmi erat, quando neglectis patriis ritibus, toti in mores & religionem gentilium concederent. Tales erant illi, qui apud Joſephum, lib. II. cap. VI. Antiochum accedunt, paratos ſe eſſe dicentes relictis patriis inſtitutis & legibus, religionem regis & Græcanicos ſequi mores, adducentes ſibi præputia, ut Græcis viderentur ſimiles. Iſtiuſmodi in lib. XII. Machab. cap. IV. dicuntur ſub petaſum cogi, ὑπὸ πέτασον ἄγεσθαι, quia petaſus Macedonicus imponebatur iis qui militiæ nomen darent. Talis vero habitus ſummus erat gradus Helleniſmi, unde ibidem dicitur ἀκμὴ Ἑλληνισμοῦ. Fuſius aliquando hæc ſumus proſecuti, nequis impoſterum Helleniſtis Judæis peculiarem linguam aut dialectum affingat. Recte itaque vir magnus in duobus quos de lingua Helleniſtica conſcripſit libris, linguam eam explodit, peccat tamen in eo, quod Helleniſmum ad ſolum referat ſermonem.

Licet infinita ſint ea quæ de futilitate hodiernæ Grammaticæ Hebrææ & commentitiis Judæorum punctis dici poſſint, hæc ipſa tamen, quantumvis pauca, ſufficere poſſint, ut tandem aliquando reſipiſcant Chriſtiani, & ſuam agnoſcant imprudentiam, cum acrius & animoſius in adſtruenda utriuſque commenti veritate, quam ipſimet depugnent Judæi. Ad probandam punctorum antiquitatem, ne ipſo quidem dubitant abuti Chriſti teſtimonio, cum dicit unum jota aut unum apicem non periturum. Oſtendant viri boni κεραίαν notare punctum. Credant Galeno, credant omnibus Græcis Grammaticis, cum affirmant vocem hanc ſignificare virgulam rectam aut partem literæ, ut cum dicunt A duas habere κεραίας, N tres, M vero

quatuor, & ſic in cæteris. Itaque cum Servator noſter unum jota vel unum nominat apicem, id non de Joth Hebræo, quod minimum duas, aut Samaritico, quod complures continet apices, ſed de Græcorum intelligendum eſt jota. Verum neſcio qua ratione factum ſit, ut hoc noſtro ſeculo plerique fere docti Chriſtum & Apoſtolos Hebraice ſemper locutos fuiſſe exiſtiment, non autem Græce, quia nempe ſanctior Hebræa ipſis videatur lingua, ac ſi in ſono & criſpatione linguæ ſita ſit ſermonis ſanctimonia, ſanctiuſque locuti ſint olim Cananæi, quorum linguam amplexi ſunt veteres Hebræi, quam vel Paulus vel Evangeliſtæ. Nullis profecto vel argumentis vel teſtimoniis nititur hæc opinio. Ubicunque jam ab Alexandri Magni temporibus Græci fuere domini, ibi etiam Græca prævaluit lingua, & abſurdum eſt unam excipere Judæam, cum & Joſephus & Machabæorum libri ſatis teſtentur, quam prompti ſub Græcis regibus fuerint Judæi, in aſſciſcendis Græcorum moribus, adeo ut major pars Græci quam Judæi videri maluerint. Linguam Græcam, id eſt, linguam dominantium, etiam illi qui Græcos oderant, ſi intelligi & rebus ſuis vellent conſulere, addiſcere cogebantur. Ut in Ægypto, Aſia, & reliqua Syria; ita quoque in Judæa, nulla præter Græcam audiebatur lingua, in urbibus præſertim oppidiſque. Soli illi qui rure & in pagis verſabantur, aut denique vilis popellus dialecto utebantur vernacula, id eſt, Syriaca, & illa quoque ſeculorum lapſu plurimum immutata & facta ſemigræca. Ne in Hieroſolymitanis quidem Synagogis alia præter Græcam perſonabat lingua. Quod ſi Hebræa prælegeretur Scriptura, accedebat interpretatio Græca, à ſolis quippe doctis intelligebatur vetus Hebraica lingua. Quamobrem ſi tuto cum Judæis congredi velimus, abroganda ſunt puncta, quæ & Elias Levita & ſagaciores Judæi novitia eſſe fatentur, & explodenda ſpuria iſta & ab antiqua plurimum diſcrepans Grammatica, quod eo facilius licebit, quod & ipſi

quoque

quoque Judæorum magiſtri admittant, nullam aut admodum exiguam ante Rabbi Jehudam habuiſſe ſe Grammaticæ ſcientiam. Relinquendæ denique omnes novæ verſiones, & firmiter adhærendum verſioni LXX. virorum, quam & Chriſtus & Apoſtoli & omnes antiqui agnovere Judæi, illi nobis exemplo ſint, ut & nos quoque illam amplectamur. Quod ſi verſionem hanc non admittant Judæi, oſtendendum eos nullum habere fidei & religionis ſuæ fundamentum, ſi necdum advenerit Meſſias: & ſi quis ſub hoc nomine comparuerit, illum non poſſe eſſe verum Meſſiam, utpote cujus tempus jam præterierit: at vero Chriſtianos, qui huic verſioni acquieſcunt, & non hodiernis, ſed antiquis credunt Judæis, & Chriſtum prædicto à Daniele & omnibus Prophetis tempore adveniſſe ſtatuunt, illos optimum & firmiſſimum religionis ſuæ habere argumentum. Auferantur modo Judæis novitia puncta & novitia Grammatica, inermes erunt, & nulli homines ad veritatem facilius poterunt compelli. Solis his futilibus armis confiſi, incautos eludunt Chriſtianos, quorum eſt culpa ut hoc tempore aliqui in mundo reperiantur Judæi. Qua enim ratione Jacobi morientis vaticinium & Danielis hebdomades conſtare poſſint, ſi necdum advenerit Chriſtus? Quid demum de tota fiet ſacra Scriptura, ſi permittamus, ut hoc demum tempore, ex novitiis punctis, & ſpuria Rabbinorum Grammatica, novæ interpretationes, & novi & inauditi producantur ſenſus ad placitum Judæorum, religionis noſtræ hoſtium, & vel propria confeſſione ignarorum linguæ Hebrææ? Eſto ut in his expoſitionibus aliqua occurrant, quæ, permittentibus & ſimul ridentibus Judæis, Chriſtiani ſibi favere exiſtiment; ſed quis gentilis aut denique Chriſtianus acquieſcat interpretationibus factis poſtquam impletæ ſunt prophetiæ, & quando verba aptantur eventibus? Si rectam inſiſtere viam & adverſarios obruere velimus, relinquendæ ſunt prophetiæ eo ſenſu, quo acceptæ fuerunt antequam res im-

plerentur. Hoc ſi fiat, ne quidem quod hiſcant ſupererit Judæis. Deſinant itaque tandem aliquando incauti & imprudentes Chriſtiani futilibus iſtis Rabbinorum commentis majorem quam ipſi Judæi fidem tribuere, & ſciant totum iſtum laborem, qui punctis & accentibus Hebraicis impenditur, æque vanum eſſe, ac ſit ſtudium eorum, qui circa hodiernos Græcæ linguæ verſantur accentus, imo etiam vanius; licet enim utrique hac ratione corrumpunt & pervertant veterem pronuntiationem, minor tamen eſt culpa eorum, qui in lingua Græca id ſibi licitum eſſe exiſtimant. Cum enim omnes in hac ſuperſint vocales, error tantum fit in ſyllabarum quantitate. At vero cum in lingua Hebræa perierint etam vocales, non tantum in Proſodia, ſed & in literis, & in ſenſibus peccatur.

AD

AD

JUDÆOS.

AD vos nunc me converto, O Judæi, gens olim Deo dilecta ſupra omnes gentes; nunc non Deo tantum, ſed & omnibus pene inviſa hominibus. Iniquas veſtras fortunas & calamitates, non vos tantum, ſed & illi ipſi qui vos oderunt, deplorant. Sexdecim jam effluxere ſecula, ex quo in perpetuo exilio & captivitate diſperſi vivitis, nec finis aut requies veſtræ erit futura miſeriæ, antequam veniat ille, quem fruſtra hactenus expectatis, Meſſias. Obſtare veſtra dicitis peccata, quo minus ille palam ſe vobis videndum exhibeat; & natum quidem prædicto à Prophetis tempore ante complura ſecula, ſed clam ſe tenere, & inter leproſos ad portas urbis Romæ, aut etiam alibi, ignotum deliteſcere: verum tantane oculos veſtros inceſſit cæcitas, ut quem omnes gentes & totus pene agnovit mundus, vos ſoli non videatis? Reducite velum quo veſtri obnubilantur oculi, & nolite Meſſiam alibi quam in Evangeliis quærere. Iis ſi credideritis, jam ſtatim rex & dux veſter aderit, jam reædificabitur Urbs Sancta, & totus mundus fiet Hieroſolyma; jam quoque omnia quæ prædixere Prophetæ contingent: denique qui nunc eſtis hominum contemtiſſimi, iidem forſan primi & præcipui eritis mortalium. Sed expectatis adventum Meſſiæ glorioſum; atqui regnum ejus glorioſum non videbitis, niſi prius credideritis in iſtud quod præceſſit regnum, quando nempe in ſtatu humilitatis mortalibus adparuit. Nolite ergo veſtram & ſimul noſtram morari felicitatem, & efficere ut veſtra diutius culpa differatur regnum Dei & Chriſti, idemque

pacis

pacis & juſtitiæ regnum, quod ut adveniat precibus noſtris utrique quotidie flagitamus. Quapropter incubantem jamdudum pectoribus veſtris excutite veternum, & ſi velitis tam glorioſi regni eſſe participes, neglectis aliis à quibus jam toties fruſtrati & decepti eſtis, verum agnoſcite Meſſiam, regem pacificum, regem ſervatorem gentium, utinam & veſtrum. Si Prophetis creditis veſtris, æquum eſt ut huic quoque credatis. Quod ſi eum nolit is admittere, neceſſum eſt ut falſa eſſe ſtatuatis pleraque Prophetarum de Meſſia vaticinia & teſtimonia, utpote qui prædicto & definito non advenerit tempore. Vos itaque rogo & obteſtor, ut veſtras conſulatis Scripturas, ſed ea lege & conditione, ut neglectis verſionibus & expoſitionibus, quas magiſtri veſtri ſero induxerunt, eos tantum admittatis ſenſus, quos ſuperſtite etiamnum lingua Hebræa LXX. tradiderunt interpretes, quoſque ſolos omnes approbarunt veſtri majores, quique ſoli in omnibus admiſſi fuerunt ſynagogis, non tantum quamdiu fuere Hieroſolyma, ſed & toto quoque ſeculo poſtea. Hæc ſi conceſſeritis, quæ ſane æqua ſunt ut concedatis, jam libens veſtro permittam judicio, ut judicetis num fieri poſſit, ut ſacrorum librorum conſtet veritas, ſi nec dum advenerit Meſſias. Nolite itaque iſtis quæ exiſtimatis imputare peccatis, quod rex veſter necdum vobis adſit; illis enim quibus omnes obnoxii ſumus peccatis, abunde veſtris videri poſſitis ſatisfeciſſe calamitatibus: uno hoc non ſatisfacitis, quod regem, quem univerſus pene agnoſcit orbis, necdum adveniſſe credatis; & ſecundum expectetis adventum, antequam agnoſcatis priorem. Recognoſcite ergo regem veſtrum, & putate illum amore & caritate gentis veſtræ, alterum ſuum differre adventum, ut longius reſipiſcendi vobis indulgeat ſpatium; cum ſit neceſſe ut glorioſum ejus adventum veſtra pœnitentia & veſtra præcedat converſio. Faxit Deus ut quæ vos excæcat, tandem aliquando recedat, vel auferatur nebula: & ut eodem Sacrarum Scripturarum imbuti intellectu, eademque fide conjuncti, eadem quoque Evangelia & eundem recognoſcamus Meſſiam.

FINIS.

ISAACI VOSSII

AD

OBJECTIONES

Nuperæ Criticæ Sacræ

RESPONSIO.

ISAACI VOSSII

RESPONSIO

AD

OBJECTA

Nuperæ Criticæ Sacræ.

PRodiit non ita pridem liber P. Simonii ordinis congregationis Oratorii, continens criticas in vetus Teſtamentum diſceptationes. Avide totum hoc percurri ſcriptum, placuitque mihi inprimis, quod cum non multum hodiernis, plurimum tamen primis tribuat interpretibus. Sed & quod Capelli laudet obſervationes, & Hieronymum ſæpe adfirmet non recte à priſcis Latinis receſſiſſe verſionibus, & hoc quoque placet: plus etiamnum placiturus, ſi nuſquam eum recte ab antiquis dixiſſet receſſiſſe interpretibus. Diligentiam quoque ejus, ſeu patientiam potius, in evolvendis Rabbinorum ſcriptis laudo & admiror. Verum quod recentium Rabbinorum expoſitionibus, & eorundem traditionibus ſolo auditu propagatis, aliquid ſolidi ſubeſſe exiſtimat, & quidem tantum, ut eorum commenta ſæpe non dubitet LXX. interpretum præponere verſioni; in eo nec me, nec quemquam, ut opinor, cordatum conſentientem habebit. Quæ ſolo auditu propagantur traditiones, raro ſolent ad duo vel tria perſtare ſecula. Si quis omnium gentium percurrat annales, ne unum quidem

 inveniet

inveniet exemplum quo probari poſſit, rei alicujus memoriam inter mortales per plura ſecula integram fuiſſe conſervatam abſque literarum beneficio. Sine illis nec Alexandri nec Cæſaris ſupereſſet nomen, & ne quidem quod mentiantur habituri ſint homines. Quapropter omnes iſtæ orales, ut vocantur, traditiones merito à prudentioribus exploduntur. Et tamen, ſi quis totius ſcopum ſpectet operis, facile deprehendet, ſolis iſtis Judaicis P. Simonium permotum fuiſſe traditionibus, ut novam inſtituendam exiſtimet eſſe verſionem, quæ ſenſus Scripturæ Hebraicæ ad unguem referat; ac ſi illa quam plerique antiquiores Hebræi, quamque & Chriſtus & Apoſtoli & omnes antiquæ Chriſtianæ approbarunt Eccleſiæ, erronea & ſpuria ſit verſio: & nunc demum poſt elapſos pene bis mille annos, ſenſus Scripturæ ſit eruendus ex codice muto, quem nec legere, nedum intelligere quiſquam ſciat; utpote trunco media ſui parte, nec aliis quam quas Chriſtianæ fidei inimici appoſuere, inſtructo vocalibus. Sed vero in me ſic ſentientem, acriter in præfatione operis, & alibi, inſurgit vir doctus; & cum mediam dicat viam veritatis, me ad extrema diſcedere pertendit, utpote nimis addictum LXX. interpretibus, & in Hebræos injurioſum codices. Ego vero ſic hoc telum retorqueo, neminem hoc tempore de codicibus Hebræis recte ſentire, niſi qui de verſione LXX. interpretum recte ſentiat, cum ex utriuſque ſcripti conſonantia emergat veritas. Tollantur vocales & traditiones Rabbinicæ, & admittantur LXX, interpretes, ſine mora manifeſta fiet hæc convenientia. Quod ſi tamen illa in quibuſdam locis ne ſic quidem appareat, vel vitio exemplarium, vel noſtræ id ipſum tribuamus inſcitiæ. Neceſſe eſt vero ut hæc admittat vir doctus, utpote qui plurimos agnoſcat errores tam in Hebræis, quam Græcis exemplaribus commiſſos & propagatos culpa fuiſſe librariorum. Idem præterea non diffitetur incertam vocum Hebraicarum expoſitionem propter defectum vocalium

indeque

indeque factum ut Rabbini codices Hebræos LXXII. facies habere affirment. Viderit itaque & ipſe, & quicunque ſic ſentiunt, quibus potius ſit fidendum interpretibus; an LXXII. qui unum & ſimplicem reddidere ſenſum; an vero Rabbinis qui verbis Scripturæ LXXII. tribuunt ſenſus, ac ſi conſtare poſſit veritas, ubi adeo eſt multiplex ſenſus.

Sed vero quandoquidem totus controverſiæ ſtatus verſatur circa LXX. interpretes, & planum ſit, ſi illi admittantur, ceſſare omnem diſputationem, non erit ab inſtituto alienum, ſi argumenta, quibus ad elevandam horum interpretum verſionem utitur vir doctus, breviter perpendamus.

Cum itaque Hieronymum adducit, ut interpretes hos, non Prophetas, ſed tantum interpretes fuiſſe oſtendat, fruſtra eſt omnino. Si enim Scripturas recte ſunt interpretati, utique fuere Prophetæ, teſte non Apoſtolo tantum, 1 Cor. XIV. ubi omnem S. literarum interpretationem vocat prophetiam, ſed & ipſo Chriſto poſtremo Lucæ, ubi diſcipulis donum confert intelligendi Scripturas. Sic Philo, ſic omnes antiquiores ſenſerunt Judæi, cum Propheta idem illis ſit, quod interpres; & προφητεύειν, interpretari. Nec aliter locuti ſunt Græci & Latini, cum μάντιν, quodque exinde factum eſt *vatem*, ſimiliter accipiunt. Nugantur enim grammatici quando à furore id vocabulum arceſſunt, cum manifeſte factum ſit à μανύειν id eſt μηνύειν. Recte itaque Feſtus Prophetas dicit vocatos fuiſſe ab antiquis interpretes Oraculorum; ut non audiendus ſit Hieronymus, cum ſcribit aliud eſſe Prophetam, aliud interpretem, in quo manifeſte contradicit Apoſtolo, qui pluribus in locis προφητεύειν ſumſit pro interpretari. Sed & Plato in Timæo, & alibi, Prophetas dici quoſcunque Oraculorum judices, & cujuſcunque veritatis teſtes, manifeſte declarat. Nec apud Græcos tantum, ſed & Ægyptios, ſomniorum, furtorum & ſimilium, vel interpretes, vel indices, appellatos fuiſſe Prophetas, infinitis conſtat teſtimoniis. Quod ſi quis Ethnicorum non admit-

tat ſuffragia, ſaltem is veterum Judæorum, Evangeliſtarum, & Apoſtolorum acquieſcat auctoritate, cum paſſim in S. literis vocabulum hoc ſacerdotibus & ſacrorum tribuatur antiſtitibus. Non illi tantum qui futura prædicerent, ſed & qui præterita & præſentia explicarent aut docerent, Prophetæ dicebantur. Itaque & Adamus, quod conjugem ſuam ex ſuis formatam eſſe divinaret oſſibus, accenſetur Prophetis, & Chriſtus in Evengeliis jubetur προφητεύειν à quo vapularit. Quin & Epimenidem Cretenſium Prophetam vocat Apoſtolus, & Caiaphas quod illius anni, quo paſſus eſt Chriſtus, pontificatum geſſerit, Propheta fuiſſe dicitur. Cum itaque tam late Prophetarum & Prophetiæ etiam apud Hebræos patuerit appellatio, non admittendi ſunt illi, qui LXX. interpretes Prophetas fuiſſe negant, utpote præcipuos populi Judaici ſacerdotes, & non præteritarum tantum, ſed & futurarum rerum interpretes. Fruſtra eſt Hieronymus, cum Epimenidem ironice ab Apoſtolo Prophetam vocari ſcribit. Sed & nugivendi & figmentorum prodigi Rabbini, & qui illos ſequuntur Chriſtiani, ridiculi ſunt, cum Prophetarum & prophetiarum neſcio quos comminiſcuntur gradus, ac ſi illis conceſſum & revelatum eſſet S. ſpiritus collatam unicuique Prophetæ gratiam funiculo metiri, & tanquam ad ſtateram expendere. Etiam impiis idolorum cultoribus donum prophetiæ ſæpe contulit Deus, & ſi Rabbinorum & Rabbiniſtarum velimus ſequi ineptias, major erit cenſenda Balaami, & Magorum qui primi Chriſtum natum agnoverunt & adorarunt, quam vel Moyſis, vel cujuſcunquealterius Prophetarum ſanctimonia.

Jam vero cum ſcribit Chriſtum non ideo eſſe ſecutum verſionem Græcam quod ea veritati eſſet conſentanea, ſed quod vulgo eſſet recepta, de eo cum ſæpius dixerimus, opus non eſt ut plura addamus. Mirum quoque ſi cuiquam Chriſtiano perſuaſerit id quod mox ſubjungit, Stephanum protomartyrem non Græco aut plebeo Syriaco, ſed Hebraico

ſermo-

ſermone ultimam ſuam abſolviſſe concionem, alioſque quam quos Evangeliſta poſuerit, expreſſiſſe ſenſus. An ergo plebs tempore Apoſtolorum gnara veteris linguæ Hebrææ? An mentitus Evangeliſta? Quid demum integrum in Evangeliis ſupererit, ſi iſtiuſmodi admittamus commenta?

Cum vero Ariſtæi de LXX. interpretibus hiſtoriam fabellam vocat Judaicam, per me licet ut ſuo fruatur judicio, aliiſque errantibus comitem ſe aggreget. Si quæ adducit argumenta, ad evertendam Philonis, Joſephi, omniumque veterum Judæorum autoritatem ſufficere exiſtimet; nihil eſt quod ipſi non feliciter ſuccedat, nunquam gravem habituro adverſarium, ſi ſecum tantum litiget, & fabuloſum dixerit, quidquid ſuis non convenit rationibus. Quis non miretur argumentum quo adſtruere conatur Ariſtæi ſcriptum ideo eſſe commentitium, quod Judæis ſemper ſolemne fuerit fingere & ſcribere incredibilia, ac ſi non longe magis ſint incredibilia, quæ Moyſis & Prophetarum continentur ſcriptis? Sed & quis concoquere poſſit, id quod confidenter non uno affirmat loco, Ariſtobulum laudatum Origeni, & cujus tam præclara & prolixa apud Euſebium ſuperſunt fragmenta, ideo inter ſpurios & ſuppoſititios eſſe referendum ſcriptores, quod idem quod Ariſtæus prodiderit, libros nempe Moyſis Græce fuiſſe converſos, antequam à LXX. verterentur interpretibus? Argumentum hoc ſi valeat, jam quoque & Philo & Joſephus ſpurii erunt ſcriptores, utpote qui & ipſi Ariſtæum ſequuntur. Dicit Ariſtæum hac in parte ſibi contradicere. Hoc vero ut quis intelligat, pulchram addit rationem, nempe quod verſio iſta quæ fuerit antiquior LXX. virali, ſibi ſit incognita, ideoque fabuloſa. Sed hac ratione pro fabuloſis etiam habendi ſunt plerique illi libri quorum in S. Scripturis fit mentio, ſiquidem nec iſtos vidit P. Simonius. Verum ut aliquanto fortius premamus P. Simonium, velim ſignificet unde ſuam de regibus Judæorum hauſerit hiſtoriam Demetrius Phalereus, ſi hujus ætate neutra S. literarum extiterit verſio, neque illa LXX. in-

terpre-

terpretum, nec altera iſta antiquior? Cum ſcriptum hoc Demetrii viderint non tantum Clemens & Euſebius, ſed & ipſe quoque Joſephus, qui id laudat, proximeque cum veritatem attigiſſe teſtatur; alterutrum admittamus neceſſe eſt, aut pleroſque S. Scripturæ libros verſos à LXX fuiſſe interpretibus, aut aliam antiquiorem extitiſſe verſionem, quam Phalereus iſte ſecutus ſit Demetrius. Cum neutrum admittat Simonius, neceſſe eſt, ut & hoc quoque Demetrii ſcriptum pro ſpurio habeatur, aut ut mentitus ſit Joſephus. Cum utrumque perquam ſit abſurdum, ſupereſt ut vera eſſe credamus, quæ & Ariſtæas & Ariſtobulus & Joſephus de antiquiori iſtac S. librorum ſcripſerunt interpretatione, quæ tamen minus exacte fuit expreſſa, ac fuerit ea quæ juſſu & impenſis facta ſit Ptolemæi, Ἀμελέστερον δὲ, καὶ οὐχ ὡς ὑπάρχει, σεσήμανται, καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδότων προσαναφέρεται, προνοίας γὰρ βασιλικῆς οὐ τέτυχε· ſic Ariſtæas, ſic quoque Joſephus, niſi quod pro ὑπάρχει habeat ἔχει, quod idem notat. Quis non miretur hoc demum ſeculo reperiri homines, qui falſa eſſe pertendant, quæ tot & tantis fulciantur teſtibus, quique vel interfuere, vel ſaltem proximi iis, quibus hæc facta ſunt, vixere temporibus? Siquis quærat utram verſionem Demetrius iſte expreſſerit Phalereus, ſine hæſitatione reſpondeo, proculdubio illum ſecutum fuiſſe LXX. interpretum verſionem, utpote magis accuratam. Nam & hiſtoricos & propheticos libros à LXX interpretibus Græce fuiſſe redditos, nunc non dubitamus, licet olim dubitaverimus. Ecquid enim clarius teſtimonio Ariſtobuli, cum dicit τὰ διὰ τοῦ νόμου πάντα accurante Phalereo Græce fuiſſe reddita? Ipſum hoc patet ex præfatione Syracidæ. Quod autem attinet locum Joſephi in præfatione Antiquitatum, qui & olim Hieronymum, & nunc quamplurimos fefellit, longe is aliter, ac vulgo fiat, eſt accipiendus. Ut enim Ariſtobulus & cæteri cum Joſepho conveniant, & ut Joſephus ipſe ſibi conſtet, omnino neceſſe eſt, Joſephum, cum dicit LXX interpretes non univerſam Judaicæ gentis

hiſtoriam

hiſtoriam Græce reddidiſſe, ſed ſolum τὰ τοῦ νόμου, ita accipi debere, ut τὰ τοῦ νόμου, vel, ut habet Ariſtobulus, τὰ διὰ τοῦ νόμου πάντα, de omnibus propheticis intelligatur ſcriptis, cum & in Evangeliis νόμου vocabulo omnes veteris teſtamenti comprehendantur libri. Hanc expoſitionem ſi ſequamur, jam omnia erunt plana; & facile intelligemus Joſephum οὐ πᾶσαν τὴν ἀναγραφὴν, ut ipſe loquitur, ex iis ſacris libris quos LXX. verterunt interpretes, haurire potuiſſe; ſed ſolum ea, quæ undecim prioribus tradidit libris; reliqua vero quæ poſterioribus novem antiquitatum memorat libris, partim hauſiſſe ex ſcriptoribus exoticis, partim vero ex iis libris, qui in templo adſervarentur, & ipſis quoque ſacris, ſed tamen minoris, ut ipſe in ſcripto contra Appionem loquitur, auctoritatis, ac ſint illi, qui ante Artaxerxem fuere conſcripti, propter incertam prophetarum ſucceſſionem. Hunc vero legitimum eſſe verborum Joſephi ſenſum, non tantum ex eo quod dixi poteſt confici, ſed ex ipſius Demetrii Phalerei verbis quæ refert Joſephus lib. XII. cap. II. ubi affirmat multos apud Judæos extare libros dignos qui Græce reddantur, & bibliothecæ addantur Regiæ, πολλὰ εἶναι καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῶν παρ᾽ αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα σπουδῆς ἄξια καὶ τῆς βασιλέως βιβλιοθήκης, neque enim ſolum Moyſis πεντάβιβλον, multos quiſquam dixerit libros. Si quis nihilominus adeo ſit refractarius ut verba Joſephi de ſolo Moyſis Pentateucho intelligenda eſſe pertendat, unum tantum huic relinquetur ſubterfugium, illud nempe ſi dicamus, LXX. interpretes non vertiſſe reliquos veteris Teſtamenti libros, quod acquieverint vetuſtiori, de qua diximus, verſioni. Verum iſtud ut ſcriptorum concordiæ, ita quoque rationi non convenit. Neque enim veriſimile LXX interpretes vitioſam approbaſſe verſionem, aut totidem conſumſiſſe dies in ſolis quinque Moſis vertendis libris: id enim ſi verum fuerit, jam quoque & hoc ſequetur, illos ſingulis diebus ne quidem ſingulos abſolviſſe verſiculos. Hæc abſurditas cum ſuboluerit

Rabbinis,

Rabbinis, ut ſunt ſecundi in procudendis fabellis, iſtud commenti ſunt,non LXXII. ſed quinque tantum fuiſſe interpretes, qui quinq; tantum Moyſis verterint aut deſcripſerint libros. Quapropter ſi miſſis nugis & Joſepho & cæterorum ſcriptorum teſtimoniis ſatisfacere velimus, omnino ſtatuendum eſt LXX. interpretes omnes veteris Teſtamenti vertiſſe libros, aut ſaltem emendaſſe antiquiorem verſionem, quod perinde eſt ac ſi ipſi vertiſſent.

De Sibyllinis ſatis jam diximus, ut & de loco Ariſtæi, cujus mentem me aſſecutum eſſe negat. Verum uter noſtrum melius verba ejus ſit interpretatus, judicent illi qui Græce ſciunt.Nec minuseſt mirificum quod deinceps ſequitur,ubi cauſam reddere conatur,quare Græca verſio LXX. fuerit attributa interpretibus. Ideo nimirum hoc factum putat, quod approbata fuerit à LXX. judicibus, qui Synedrium conſtituerent Hieroſolymitanum, non autem quod à totidem ſit conſcripta interpretibus. Atqui ſi ab univerſo approbata fuerit Synedrio, qui fieri poteſt ut mendoſa minimeque fuerit exacta? Quid obſtat, ut qui fuere approbatores, iidem quoque fuerint interpretes? Profecto dum impugnat vir doctiſſimus verſionis hujus veritatem, argumento eam adſtruit quam ſolidiſſimo. Sequenti deinceps capite, & paſſim alibi, dicit Origenem plurima loca immutaſſe, & corrupiſſe in verſione LXX. interpretum, quam Hexaplis & Tetraplis ſuis inſeruerit. Atqui negat hoc ipſe Origenes, qui pluribus in locis integram & fideliter deſcriptam hanc verſionem ſe exhibuiſſe adfirmat, & verum hoc eſſe teſtantur complura quæ ſuperſunt vetuſta exemplaria aſteriſcis & obeliſcis Origenis notata, in quibus integra ſemper LXX. interpretum exhibetur verſio, addito obelo, ſi quid in hac verſione occurrat, quod non ſit in Hebræo codice; aut aſteriſco, ſiquæ verba ex aliis interpretibus, & præcipuæ ex Theodotione ſint appoſita, quæ in Hebræis inveniantur codicibus, & abſint à Græcis. Ne una quidem poſſit oſtendi litera, quam vel omiſerit aut immutarit Origenes.

Errat

Errat dein & in nomine & in diſpoſitione Tetraplorum & Hexaplorum Origenis, neque enim illa dicta ſunt à quatuor aut ſex columellis, ſed Tetrapla dicta ſunt quod quadruplicem verſionem, Hexapla vero quod ſex continerent verſiones. Errat quoque de Octaplis, dum errantem & ſibi ipſi contradicentem ſequitur Epiphanium. Nulla enim Octapla unquam ſcripſit Origenes. Hebræus ſiquidem codex, ſive Judaicis, ſive Samariticis, ſive etiam Græcis expreſſus literis, in ſenſum non venit verſionum. Itaque priores columnas Origenis vocat τὸ Ἑβραϊκὸν ἔδαφος, velut fundamentum omnium verſionum. In Tetraplis itaque ſex erant columellæ, in Pentateucho etiam ſeptem, utpote cui Samariticus adderetur codex, prototypis Hebræorum expreſſus literis, ut ab Euſebio & Africano appellantur. Quia tamen in ſolo id factum Pentateucho, ideo Tetrapla ſex tantum columellas vulgo continere dicebantur; pari ratione atque in Hexaplis, quamvis in Pſalmis ſeptima quoque accederet verſio, Hexaplorum tamen remanſit appellatio, quia ſeptima illa verſio in aliis deficeret libris. Interim ſi quis malit credere Origenem non integrum codicem Samariticum Hexaplis & Tetraplis ſuis inſeruiſſe, ſed tantum variantes annotaſſe lectiones, non multum adverſabor. Cum enim nulla ſuperſint, aut ſaltem nulla Hexaplorum aut Tetraplorum hactenus reperta ſint exemplaria, velle de his nimium copioſe contendere, id demum fuerit hominis nimium intemperanter otio ſuo abutentis. Priorem tamen ſententiam libentius ſequor. Nam certe Origenem habuiſſe codicem Samariticum, non tantum ex Euſebio, ſed & ex ipſo Origene, & præſertim à Græcis conſtat catenis, in quibus ſæpe variantes Pentateuchi Samaritici notantur lectiones, quæ utique non aliunde quam ex Tetraplis & Hexaplis fuere depromptæ. Prototypas vero Hebræorum literas apud Euſebiûm de aliis quam de Samaraticis interpretari, ab omni prorſus ratione alienum, cum & Afri-

canus & ex illo Syncellus Samariticum codicem vocent τὸ Ἑβραϊκὸν πρῶτον καὶ παλαιότατον καὶ ἀληθές, alterum vero quo Judæi utantur τὸ Ἑβραϊκὸν κατὰ Ἰουδαίους. Quod autem variantes iſtas Pentateuchi Samaritici lectiones, non ex Origenis Tetraplis aut Hexaplis excerptas fuiſſe arbitratur P. Simonius, ſed ex peculiari aliqua Græca verſione qua uſi fuerint Samaritæ, quamque non viderit Origenes, id nulla vel ratione vel auctoritate fulcitur: & etiamſi talem videre codicem contingat, ne tum quidem credam. Samaritas, ut nunc, ita quoque olim æque ac alios Judæos certum eſt habuiſſe non verſiones tantum, ſed & libellos ſeu tabulas continentes Hebræas dictiones cum ſuis vocalibus; abſque his enim nec legere, nec intelligere ſuos potuiſſent codices; ſed vero ſi quiſquam Chriſtianorum, certe Origenes omnia iſta & vidit & habuit, impenſas liberaliter faciente Ambroſio. Abſurdum omnino eſt credere Africanum habuiſſe exemplar Samariticum, non autem amicum ejus Origenem. Fruſtra itaque dicitur variantes Samaritici codicis lectiones aliunde fuiſſe deſumtas quam ex Tetraplis aut Hexaplis Origenis. Sed & tum quoque fruſtra eſt vir doctus, cum ſcribit me non percepiſſe ſenſum verborum Euſebii & Syncelli, nunquam enim efficiet, ut apud Euſebium prototypi characteres non ſint Samaritici, & manifeſte ipſe ſibi adverſaretur Euſebius, ſi de vulgaribus Judæorum intellexiſſet elementis, cum contrarium in ſuo ſcripſerit Chronico. Quid multis opus? ecquid clarius verbis Euſebii, cum dicit Origenem comparaſſe ſibi etiam illas Scripturas, quæ ipſis prototypis Hebræorum literis eſſent exaratæ? τάς τε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐμφερομένας πρωτοτύποις αὐτοῖς Ἑβραίων στοιχείοις γραφάς, κτῆμα ἴδιον ποιήσασθαι. Sic enim rectius legi, quam quod vulgo obtinet πρωτοτύπους, quilibet facile viderit. Qui putant φερομένας pro ἐμφερομένας dicendum fuiſſe, falluntur; eſt enim idem. Si quis mihi non credat, credat is ſaltem Grammaticis Græcis Heſychio & aliis, unde conſtabit

ſtabit *ἐμφερομένας* idem eſſe, quod *φερομένας* ſeu *περιφερομένας*. Errat quoque vir doctus cum ubique affirmat verſionem LXX. interpretum à ſolis fuiſſe receptum Helleniſtis, cum ab omnibus & Hieroſolymitanis, & aliis toto orbe diſperſis lecta & approbata fuerit Judæis. Ne unum quidem poſſit producere teſtem, uſque ad tempora Aquilæ, qui contra hanc verſionem vel hiſcere fuerit auſus. Neſcit præterea quinam fuerint Helleniſtæ. Verum cum de his ſuperiori egerimus ſcripto, opus minime fuerit ea hic repetere. Unum tantum hoc addo, non recte ab eo reduci à viris doctis exploſam merito Helleniſticam linguam, recoctam ſub nomine linguæ quæ in ſynagogis obtinuerit, ac ſi in illis peculiaris aliqua exſtiterit lingua, quæ nec Græca fuerit, nec Hebraica. Ideo nimirum hoc illi placuit commentum, ut hac ratione efficiat LXX. interpretes & Græce & Hebraice neſciviſſe, quod non uno aſtruere conatur loco. Atqui supereſt iſte LXX. interpretum labor, & qui Græce norunt, etiam hoc potuerant teſtari, verſionem iſtam non ſpuria aliqua eſſe conſcriptam lingua, ſed prorſus eſſe Græcam, ita ut melior eſſe non poſſit. Dicunt nonnulli interpretes hos Alexandrina potius quam Græca ſcripſiſſe lingua. Sed qui ſic loquuntur neſciunt quænam fuerit Alexandrinorum lingua. Illos Atticæ linguæ fuiſſe ſtudioſiſſimos, vel ex eo conſtat, quod Irenæus, ſive Pacatus Grammaticus ſcripſerit olim librum quo Alexandrinum ſermonem eundem cum Attico eſſe oſtenderit; *ὅτι ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων διάλεκτός ἐστιν ἐκ τῆς Ἀτθίδος*, ut habet Suidas in *Εἰρηναῖος*. Eſto ut phraſes & figuræ aliquot loquendi æque in hac atque in Evangeliis minus aliis uſitatæ occurrant ſcriptoribus, nihil exinde confici poteſt, niſi id tantum, interpretes hos non ſua ediddiſſe, ſed fideliter Hebræa reddidiſſe, utpote qui ipſas quoque Hebræas expreſſerint phraſes. Aliter ſi quis ſentiat, idem etiam exiſtimet licet, verſiones quaſcunque Latinas aut Gallicas, eſſe nec Latinas, nec Gallicas, ſed

peculiari & ut ipſe loquitur, lingua Synagogæ conſcriptas. Sed neque iſtud probo quod cum Hebræum codicem & Græcam tralationem in multis deficere affirmet, majori tamen Græcam verſionem laborare ſcribat defectu. Hoc autem qui fieri poteſt, cum demtis librariorum peccatis, integra ſuperſit verſio Græca, omnibus ſuis inſtructa literis; ab Hebræo autem codice longe maxima vocalium abſit pars, ita ut liber dimidiatus & media ſui parte truncus poſſit videri? Verum illud quod ſequitur recte ſe habet, cum dicit non ſeparanda Hebræa exemplaria à verſione Græca. Ex collatione enim & conſonantia Græcæ verſionis cum codice Hebræo certior emergit veritas. Ut enim mutus & pæne mortuus & nemini intelligendus codex Hebræus, & vitam & vocem & intellectum accipit à verſione Græca; ita viciſſim codex Hebræus licet elinguis & exanimis, à verſione tamen Græca animatus, certiſſimum quoque de hujus veritate exhibet teſtimonium. Nulla unquam filia tam fideliter matrem ſuam expreſſit, nec ullo unquam in fœdere tanta fuit concordia, quanta ſit inter Hebræa exemplaria & verſionem quam LXX. nobis reliquerunt interpretes, ſi Rabbinos & qui illos ſequuntur excluſeris. Sed valeant qui diſſidium quærunt.

Tranſit dein ad examen Chronologiæ noſtræ vir doctus: ſed quod pace ipſius dixerim, nihilo felicior hac in parte ejus eſt Critica, quam in cæteris. Negat Judæos ſtudio ſuos corrupiſſe codices. Atqui cum manifeſta ſit depravatio in annis Patriarcharum, qui & ante, & poſt diluvium vixere, nec mutatio illa facta ſit caſu aut incuria librariorum, ſed conſulto & data opera, alterutrum neceſſe eſt, aut LXX. interpretes, aut alios Judæos crimen hoc commiſiſſe. Ipſe mavult fraudem hanc LXX. imputare interpretibus, & cauſam addit, ideo hoc ab illis factum, quod cum crederent mundi natales antiquiores eſſe quam Moyſes tradiderit, corruperint codices ſacros, & addiderint ea ſpacia quibus illorum verſio numeros excedit Hebraicos.

braicos. Scio & nonnullos alios fuiſſe qui ſimilia fere ſcripſerunt, & quidem clarius, affirmantes ideo pluribus ſeculis ſuam hos interpretes amplificaſſe verſionem, ut ad Chaldæorum & Ægyptiorum antiquitates propius accederent. Verum ſi hæc valeat ratio, non quatuordecim ſeculis, ſed pluribus quam triginta annorum myriadibus locupletanda fuiſſet Chronologia Moſaica. Juſtam & legitimam hujus depravationis cauſam reddere debuerant, ſed putant ſufficere, ſi pro cauſa, ſcelus LXX. imputetur interpretibus. Quod ſi cum P. Simonio ſtatuamus verſionem LXX. attributam interpretibus, non ſic dictam, quod totidem habuerit interpretes, ſed quod ab Hieroſolymitano Synedrio fuerit approbata; non diluitur, ſed in Synedrium transfertur crimen, qui tam perfidæ conſentientes fuere verſioni. Rurſus, cum negat Judæos ſacras corrupiſſe literas, quomodo jam dicit vel LXX. interpretes, vel Synedrium, illos depravaſſe, aut ſaltem huic conſenſiſſe depravationi? Cum utrique populi Judaici fuerint ſacerdotes, an non & illi fuere Judæi? Forſan exiſtimat minus ſcelus eſſe Græcas quam Hebræas Scripturas contaminare. Atqui apud Deum non eſt linguarum major quam perſonarum reſpectus.

Jam vero cum multis & certiſſimis conſtet teſtibus illam ipſam, quam LXX. poſuere, productiorem Chronologiam admiſſam & approbatam fuiſſe ab omnibus tam Hieroſolymitanis, quam aliis Judæis qui Apoſtolica præceſſere tempora, nullumque adeo fuiſſe, qui ante ætatem Aquilæ contractioris hujus ſupputationis ullam fecerit mentionem: quis non ſtatim ſentiat & agnoſcat, non potuiſſe ab aliis, quam ab illis, qui poſt Apoſtolica tempora vixere Judæis, flagitium hoc committi? Quippe cum à Chriſtianis de tempore adventus Chriſti premerentur, nec ullum pateret effugium, ſi temporum ſacris voluminibus ſubductorum ſibi conſtaret ratio; non dubitarunt odio veritatis codices Hebræos depravare, tali nempe fraude obtenturos

ſe ſperantes, ut cum Chriſtianis tuto congredi poſſent, ſi necdum ſextum deſinere millenarium, & necdum adveniſſe tempus Meſſiæ ex ſuis evincerent exemplaribus.

Et ſane nullum æque atque iſtud Judæis profuiſſe commentum cum alibi, tum præcipue in Hiſpania, memorabili poteſt oſtendi exemplo. Triumphavere iſtic de Chriſtianis per complura ſecula ſolo hoc argumento, quod cum ex Sibyllinis aliiſque antiquis Oraculis ſexto demum vel currente vel peracto millenario adventurum eſſe conſtaret Meſſiam, è ſuis vero ſcripturis uſque ad Servatoris noſtri ætatem quatuor tantum depromerent annorum millia, ſupereſſe etiamnum annos biſmille priuſquam verus adventurus eſſet Meſſias conſtanter adſeverarent. Nec defuit huic commento ſucceſſus & quidem tantus, ut annis plus minus mille Judæi in Hiſpania prævaluerint Chriſtianis, iiſque imprudentibus pro anno Chriſti natali eram obtruſerint Judaicam, incipientem ab Herode; vel quod illum Meſſiam fuiſſe crederent, vel quod annos exilii ſui ab illo tempore, quo ablatum eſſet à Juda ſceptrum, incipiendos eſſe exiſtimarent. Ut vero communi omnium Judæorum magiſtratum in Hiſpania gerentium ſuffragio, introductam fuiſſe eram ſeu heiram hanc anno Chriſti CCCCIX. alibi diximus, ita quoque communibus omnium Hiſpaniæ regnorum decretis abolitam & antiquatam fuiſſe conſtat, primum quidem Valentiæ, deinde ubique anno Chriſti MCCCLXXXIII. Puduit rerum Hiſpanicarum ſcriptoribus cauſam memorare, unum hoc annotaſſe contentis, communi omnium Chriſtianorum conſenſu eram iſtam fuiſſe ſublatam, & tum demum numerari cœptum per annos Chriſti. Nec tamen defuere etiam antea quibus iſte Judaicus diſplicuerit calculus. Eorum qui ad noſtras pervenere manus primus fuit Julianus Pomerius, ſeu alter potius Julianus præſul Toletanus, in iis quos anno Chriſti DCLXXXVI. contra Judæos ſcripſit libris, in quibus Chronologiam LXX interpretum præferendam eſſe Chronolo-

nologiæ Rabbinicæ pluribus contendit. Nec dubium quin felicius huic iſte ſucceſſiſſet labor, ſi cauſam & tempus fraudis iſtius Judaicæ penitius aliquanto vel perſpexiſſet, vel explicaſſet. Nam ſane cum illa quæ Chriſtianos inter & Judæos eſt quæſtio de ſolo ſit tempore, ut recte monuit Hieronymus, illud omnino urgendum, tempore Aquilæ vel paulo antea, Judæos depravaſſe Hebræa exemplaria & bis mille annorum expunxiſſe tempus, ut tempus Meſſiæ necdum adveniſſe obtinerent.

Quod ſiquis exactius etiamnum ſcire deſideret tempus quo Judæi depravarint, aut ſaltem depravare Hebræa cœperint exemplaria, puto id ſpatium ut plurimum viginti duobus poſſe determinari annis. Nam cum Egnatius in ea quam ad Philadelphenſes ſcripſit epiſtola, affirmet, ſeſe audiſſe nonnullos dicentes, ſi ea quæ in Evangeliis continentur, non etiam in antiquis inveniantur monumentis aut archivis, nolle ſeſe iis credere, ipſeque reſponderit inveniri, illi vero negarint, manifeſtum Judæos jam tum aut depravaſſe ſua exemplaria, aut receſſiſſe à ſenſu, quem LXX tradidere interpretes. Cum vero Joſephus, qui ex Hebræis exemplaribus eundem Chronologicum calculum & eoſdem quos LXX interpretes ſemper expreſſit ſenſus, antiquitatum libros abſolverit anno Chriſti nonageſimonono; Egnatius vero martyrium paſſus ſit anno CXXI. ſatis convenienter efficitur intermedio hoc tempore & verba & ſenſus S. literarum depravaſſe Judæos. Recte vero Egnatius reſpondet, ſibi pro ſinceris, incorruptis & illibatis archivis eſſe Jeſum Chriſtum, illique velut ſummo ſacerdoti credendum potius, quam aliis ſacerdotibus. Atque hæc eo libentius monemus, quod ſolus hic perverſus effecerit calculum, ut jam per tot ſecula Judæorum in mundo ſubſiſtat religio. Ille ſi deſtruatur, quod ſane facillimum, non Joſepho tantum, ſed & omnibus qui illum præceſſere Judæis conſentientibus cum illo quem LXX interpretes exhibuere calculo, jam nulli amplius in orbe ſupererunt Judæi.

Hæc

Hæc licet certiſſima ſint, excipit tamen vir doctus, ſi Judæi corruperunt libros Moyſis, multo magis ab iis corrumpi debuiſſe prophetias Danielis. Ecquis dubitat? Quis neſcit illos totum Danielem ex Prophetarum numero expunxiſſe? Ipſum tamen hoc negat vir doctus, & pluribus in locis contendit Judæos de Daniele idem ſentire quod Chriſtianos, & de nomine tantum litem intendi. Sed profecto ſi de nomine tantum ſit quæſtio, quando quæritur utrum Daniel fuerit Propheta, necne; jam & illa controverſia, utrum Servator noſter fuerit verus Meſſias, erit de nomine, nec ulla in rebus humanis aut divinis ſupererit quæſtio, quam non jure meritoque de ſolo fieri contendas nomine. Cæterum cum quo loco apud Judæos Danielis habeantur vaticinia alibi ſatis oſtenderimus, opus non eſt ut ea hic retexamus. Interim quantum illorum erga hunc Prophetam ſit odium, ſatis ex eo conſtat, quod cum olim medium inter Prophetas locum tenuerit Daniel, odio tamen veritatis ad calcem codicis Hebræi inter ſemiſacros rejectus ſit libros, undique etiam & in perpetuum illum extirpaturi ſi per ipſos ſtetiſſet. Denique quod in hoc Propheta, non, ut in cæteris ſacræ Scripturæ libris, integra LXX-virali fruamur tralatione, ſed eadem interpolata verſione Theodotionis, & hoc quoque illorum factum eſt ſcelere.

Provocat dein P. Simonius ad Samariticum exemplar, & ut eludat ea quæ ſcripſimus, dicit codicem Hebræum in annis Patriarcharum computandis confirmari à codice Samaritico. Cum tanta ſit utriuſque codicis diſcrepantia, ut major eſſe vix poſſit, miror ſane hæc ab eo ſcribi. Si argumentum ex eo petat, quod contractiorem calculum uterque contineat codex, quam exhibeat verſio LXX interpretum; jam noſtras confirmat rationes, planumque fiet utramque gentem, Judæos videlicet & Samaritas, quod Chriſtum admittere noluerint, adbreviaſſe tempora: ſed tamen cum non Chriſtianos tantum, ſed ſe mutuo quoque

oderint,

oderint, diverſam in depravandis codicibus ſuis inſtitiſſe rationem: & quamvis quam longiſſime à ſeinvicem receſſerint, illam ipſam nihilominus Hebræorum codicum varietatem plurimum conferre ad confirmandam quam LXX. interpretes exhibuere veritatem. Dicit dein Africanum, Euſebium & Syncellum, annotaſſe quidem iſtam lectionum varietatem, ſed illos longiſſime à mea remotos fuiſſe ſententia, utpote qui nullum propterea Judæis aut Samaritis impegerint crimen. At quid verbis opus, cum ipſa varietas flagitium oſtendat, & non fortuitam, ſed manifeſtam contineat depravationem? Quomodocunque calculus ponatur, ſemper aut in LXX. interpretes, aut in Judæos crimen id redundabit.

Sed vero cum quod LXX. poſuere interpretes, id ipſum quoque multis & certis teſtibus, & inſuper antiquioris Synagogæ nitatur conſenſu; contractior vero computus ne unum quidem habeat teſtem, qui ſit Aquila vetuſtior, infelicis fuerit judicii, tam manifeſtis non credere argumentis. Errat tamen cum ad memoratos provocat ſcriptores ac ſi illi Judaicam iſtam non agnoviſſent depravationem. Africanus & ex eo Syncellus manifeſte adfirmat codices Hebræos non convenire, & multa continere abſurda, quæ poſtquam enumeravit, addit, merito omnes Chronologos ſequi LXX. interpretum verſionem, utpote quæ facta ſit antequam perverterentur & depravarentur Hebræa exemplaria; *πανταχόθεν τοιγαροῦν τῆς τῶν ἑρμηνείας ἐκ παλαιᾶς ὡς ἔοικεν καὶ ἀδιαστρόφου Ἑβραίων γραφῆς μεταβεβλῆσθαι συνισταμένης, εἰκότως ταύτῃ ἡμεῖς κεχρήμεθα κατὰ τὴν παροῦσαν χρονογραφίαν· ὅτι μάλιστα καὶ ἡ καθ᾽ ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡπλωμένη Χριστοῦ ἐκκλησία ταύτῃ μόνῃ προσέχει, τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἀρχῆθεν αὐτῇ χρῆσθαι παραδεδωκότων.* Nec hoc tantum loco, ſed & alibi corruptos eſſe dicit in Hebræis codicibus annorum numeros. Sic quoque ſenſit Origenes, qui pluribus in locis S. Scripturas à Judæis depravatas eſſe affirmat.

De vaticinio ſex mille annorum, deque Thalmudica quam ſubjungit expoſitione, ſatis cum alibi, tum quoque præcedenti diximus ſcripto. Perpendant ea quibus otium eſt, & judicent an verum ſit, id quod P. Simonius adſtruit, me cauſam hujus vaticinii ignoraſſe. Cum celeberrima fuerit hæc prophetia etiam antequam Chriſtus naſceretur, opus non eſt ad Thalmudiſtas recentiores divertere, cum ex iis quæ ſcripſimus opinionis hujus antiquitas ſatis ſit manifeſta, & ipſe quoque Hieronymus millenariorum ſententiam ex Judæorum traditionibus Papiam hauſiſſe affirmet.

Sequentibus capitibus P. Simonius examen inſtituit in LXX. interpretum verſionem. Quamvis autem pluribus in locis eam laudet, quia tamen aliquando eos impegiſſe aut ſaltem minus commode quædam reddidiſſe exiſtimat; operæ pretium fuerit ea excutere, & cognoſcere ipſene, an vero LXX. errarint interpretes. Miſſis itaque iis, in quibus horum non adverſatur verſioni, ea ſolum perſequemur, quæ ab illo reprehenduntur.

Primum quod carpit occurrit Geneſ. cap. I. v. 17. *εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας.* Dicit dubiam eſſe expoſitionem, quia vox *ἀρχῆς* & principatum & principium ſignificet. Miror non reprehendiſſe vocem Hebræam quæ & ipſa duplicem habet poteſtatem. Pari jure & primam Geneſios reprehendat vocem *breſith*, quæ & caput & initium notat, unde Aquila verterat *ἐν κεφαλίδι.* Cum in his & ſimilibus locis ſatis pateat, qua ratione dictiones iſtæ ſint accipiendæ, fruſtra male intelligentium culpa in ipſos transfertur ſcriptores. Quibuſcunque demum verbis interpretes hæc reddidiſſent, nunquam cavillandi defuiſſet materia, præſertim cum omnibus fere linguis prædictæ voces duplicem habeant ſignificatum, ipſa quodammodo ſic jubente natura. Fruſtra itaque ſunt illi qui Græcæ tralationis carpunt ambiguitatem, cum Hebræi codicis interpretatio hoc noſtro ſeculo longe magis ſit ambigua, utpote

quæ

quæ quoſvis etiam admittat ſenſus, ſi Rabbinos & Rabbiniſtas ſequamur.

Cap. III. v. 9. Geneſ. ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν. *Maledictus tu ex omnibus animalibus.* Dicit præpoſitionem ἀπὸ non convenire huic loco, & nullum conſtituere ſenſum. Certe non potuiſſet locus hic melius & exactius reddi. Qui aliquid Græce ſciunt, hoc quoque ſciunt, nullum eſſe Græcum ſcriptorem qui non ſic loquatur, omninoque fruſtra ſimus ſi exempla congeramus.

Eodem capite verſu ſequenti occurrit αὐτό σου τηρήσει κεφαλήν. Putat legendum eſſe τειρήσει, & mox τειρήσεις. Atqui hoc non eſt Græcum, neque enim τειρέω dicitur, ſed τείρω, unde futurum τερῶ, non τειρήσω. Rectior itaque noſtra lectio τρήσει & τρήσεις, quam & rei & ſenſui convenire olim oſtendimus.

Gen. cap. IV. v. 16. *Et habitavit in terra Naid è regione Edem.* Qui cum Hieronymo negant terram Naid, & malunt fluctuantem aut inſtabilem interpretari, illi malunt cum Hieronymo errare, quam cum LXX. veritatem agnoſcere. Cur non & Joſephum reprehendunt, qui horum interpretum ſententiam confirmat? Quis præterea ferat iſtam balbutiem, *& habitavit in terra inſtabilis & vagus.* Nuſquam profecto habitat, qui ubique vagatur.

Gen. IV. v. 26. οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ. Hoc in loco ἐπικαλεῖσθαι ponitur more Græcis tralativo pro ἐπικαλῶν vel τῷ ἐπικαλεῖσθαι. *Hic ſperavit invocans* (vel *invocando*) *nomen Dei.* Eundem hunc ſenſum expreſſit quoque Philo in Scripto de Abrahamo. Quod vero dicunt in Hebræis exemplaribus legi אז non זה id aliter olim fuiſſe patet non tantum è LXX. interpretibus, ſed & ex Euſebio Emeſeno, cujus verba in catenis, Ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ οὐχ᾽ οὕτως ἔχει, ἀλλ᾽ οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ. Plura de hoc loco diximus in Appendice ſcripti de LXX. interpretibus.

bus. Si quïs Rabbinorum conſulat commentarios, meras inveniet contradictiones. At vero in Græca verſione omnia ſunt clara. Quis enim neſcit in ſacris literis paſſim ſpem poni pro fide, & ſperare pro confidere? Sed & Græci ſæpe ſic loquuntur, & hinc eſt quod χρησταὶ & πονηραὶ ἐλπίδες pro bona & mala uſurpantur conſcientia.

Geneſ. cap. VI. v. 14. ποίησον σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων. *Fac tibi arcam ex arboribus quadratis*, ita vertendum eſſe olim monuimus. In Hebraico eſt; *Fac tibi arcam ex arboribus reſinæ*, quod omnino idem eſt; omnes enim quadratæ arbores ſunt reſiniferæ. Satis mihi videor clare locum hunc expoſuiſſe in iis quæ olim ſcripſi: tamen quia P. Simonius nimis longe ea petita eſſe exiſtimat, & aliter hæc reddenda cenſet, ſic nempe ut ξύλα τετράγωνα accipiantur de aſſeribus ſeu plancis quadratis; non erit ab inſtituto alienum, ſi pauca etiamnum ad clariorem loci hujus intellectum addamus. Primo itaque obſervandum vocem Hebræam *gopher*, ſi ſeorſim ſpectetur, non poſſe accipi de quadrato. Deinde quis naupegus non rideat, ſi quis huic jubeat, ex aſſeribus aut tabulis quadratis conſtruere qualecunque navigium? At vero ſiquis juſſerit navem ædificare ex arboribus quadratis, ſtatim recte loquentem agnoſcet, & intelliget arbores reſiniferas, quales ſunt cedrus, abies, picea, pinus, pinaſter & ſapinus, omnes quadratæ, omnes aptiſſimæ fabricæ navali, utpote quæ materiem & ſimul reſinam ſeu picem ad unguendas exhibeant naves. Cum in frigidis præcipue proveniant tractibus velut in ſummo ſeptentrione, & alibi fere in montibus; ſemper virentem tamen alunt comam, locoque ſanguinis copioſa iis data eſt reſina. Siquis boreales peragret regiones, vix alias quam quadratas inveniet arbores, omnes paribus intervallis & angulis in quaternos ſimul ſe explicantes ramos, ita ut vel ipſo aſpectu figuram exhibeant pyramidis. Æqualis iſte ramorum ordo cedit Lapponicis gentibus in beneficium, utpote

pote ſuper quaternos iſtos in crucis formam ſimul exeuntes ramos, velut ſuper planum fundamentum, domos ſuas ligneas exſtruere ſolitis, ut teſtantur, cum alii, tum quoque Olaus magnus lib. IV. cap. II. Patet itaque, ut ſemper, ita quoque hoc loco LXX. illo ſenes optimos fuiſſe interpretes. Scio quidem doctiſſimum Bochartum vocem *gopher* de cypreſſis accepiſſe, verum cum ea non quadrata ſit arbor, ſed rotunda, utpote quæ metas imitetur, ideo in cenſum venire non poteſt. Nec tamen negaverim vocem cupreſſi, à *gopher* ſeu *copher* commode derivari, verum non ἀμέσως, ut puto. Cum enim ab hac Hebræa voce inſulæ quoque Cypro nomen obtigerit, propter copiam reſiniferarum arborum, non incommode exinde petas originem vocis cupreſſi. Quod ſi id minus placet, non male derives κυπαρίσσους à κύπαρος, quod & ipſum ab eadem Hebræa voce formatum videtut. Græci antiquiores κυπάρους vocarunt conos ſeu nucamenta in quibus primo exſtillantem arbores reſiniferæ ferunt reſinam. Itaque Heſychius Theophraſtum κυπάρους vocaſſe ſcribit τὰ τῆς πεύκης καὶ πίτυος περανθήματα. Si hoc etymon admittas, jam κυπάρισσος idem notabit, quod conifera ſeu reſinifera arbor, propter geminum vocis κυπάρου ſeu *copher* ſignificatum. Porro κύπαροι dicuntur quoque κύτταροι. Sæpe enim in Dialectis π tranſit in τ. Hoc poſtremum quod uſitatius eſſet, ideo factum ut lectio Theophraſti jam olim fuerit immutata.

Geneſ. XLIX. v. 24. Ubi violenter dicuntur confracti fuiſſe arcus, quos fratres in Joſephum intenderant, rectiſſima eſt verſio καὶ συνετρίβη μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν, cum aliæ iuterpretationes vix ullum exhibeant ſenſum. Vocem Hebræam ישב & alibi eodem ſenſu accepere iidem interpretes, convenitque cum radice שבב.

Ibid. v. 26. Nihil minus quam confuſa eſt LXX. viralis interpretatio, ubi multiplicantur benedictiones Joſephi ἐπ' εὐλογίαις ὀρέων μονίμων καὶ ἐπ' εὐλογίαις θινῶν αἰωνίων, αἳ

ἔσονται

ἔσονται ἐπὶ κεφαλὴν Ἰωσὴφ, καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἡγήσατο ἀδελφῶν. Optime hæc reddidere interpretes, licet non nunc tantum, ſed & olim aliter quibuſdam viſum ſit, ac prætulerint verſionem Aquilæ, qui pro θινῶν repoſuit βουνῶν, ut ex Theodoreto & Græcis conſtat catenis, ac ſi LXX interpretes, qui paſſim גבעה βουνὸν reddiderunt, non etiam hoc loco id ipſum poſuiſſent, ſi convenientius cenſuiſſent. Sed ſane Aquila, qui nihil in Hebraicis ſciebat, quod non à LXX hauſerit interpretibus, unum id ſemper egit, ut eaſdem quidem quas illi expreſſerit ſignificationes, verum illas ipſas in diverſis diſſiparit locis. Si LXX βουνῶν hoc loco ſcripſiſſent, ille θινῶν poſuiſſet, uti alibi ab eo factum. Quod vero ſenſum horum attinet verborum, clarus eſt ille & manifeſtus. Montibus ſtabilibus & à rerum initio permanſuris in ævum, qui in Pſalmis dicuntur montes Dei, opponuntur hoc loco θῖνες, cumuli ſeu acervi inſtabiles, quales vel caſu, vel humana congeruntur diligentia. Falluntur, qui vocem hanc de ſolis intelligendam eſſe exiſtimant arenarum cumulis, in præcipuo enim ſignificatu ponitur pro acervo ſeu cumulo frugum & fructuum. Itaque θὶς, θίνη & θῖν, à Grammaticis exponitur καρπῶν συγκομιδὴ, σωρὸς πυρῶν ἢ κριθῶν. Hinc ἀκροθίνια vel abſolute θίνια, fructuum dicuntur primitiæ. Hinc quoque θὶς ἀγαθῶν, idem quod σωρὸς ἀγαθῶν. Ab agricolis vocis hujus origo eſt petenda, qui frumenti ſtruices ſic apellarunt à θεῖναι. Promiſcue enim, ut Grammatici docent, appellantur θῖνες, θῆνες & θεῖνες, idemque eſſe notant, quod θεμῶνες & θημωνίαι, quæ omnia ejuſdem prorſus ſunt originis. Poſtea vocabuli hujus acceptio tranſiit ad loca in quibus copioſus frumenti eſſet proventus, cujuſmodi ſunt colles modici, agri editiores, & ripæ fluminum. Tranſlata dein ſignificatio ad quarumvis rerum cumulos, veluti fructuum, arenarum, ſalis, pecuniæ & ſimilium. Tandem demum ad iſta loca, in quibus hæc omnia reperiantur, qualia ſunt littora, ſyrtes, mare denique, & quælibet arenoſa, ſquallida & ſollitaria teſqua. Cum

vox

vox hæc tam multiplici ſenſu apud Græcos occurrat ſcriptores, nullum tamen invenias locum, quin ſtatim agnoſcas quomodo accipienda ſit: quod ipſum quoque hic obſervare licet, cum θῖνες opponuntur montibus perennibus. Senſus vero loci & ipſe eſt manifeſtus. Quamvis enim θῖνες ſint inſtabiles & natura ſua incerti, eorum tamen ſtabiles & perennes proventus poſteritati Joſephi optat Patriarcha moriens. Quod ſi quis quærat quare Deut. XXXIII. 15. ubi ſimilis de hoc ipſo Joſepho Moyſis occurrit prophetia βουνοὺς non θῖνας iidem poſuere interpretes, is mihi cauſam expediat, quare Moyſes non iiſdem iſtic uſus ſit verbis, atque hoc loco Jacobus. Siquis cauſam dixerit, idem quoque cauſam habebit, quamobrem & LXX. non iiſdem utrobique utantur verbis. Quod autem doctiſſimus Simonius malit immutare ſequentia verba Græca, & ſic vertere, *& ſuper caput ejus qui fratrum dux fuit*, id minime probo. Quænam enim hæc balbuties, *& ſuper caput Joſephi, & ſuper caput Joſephi, qui fratrum dux fuit?* At vero quid planius eo quod antiqui poſuere interpretes, ubi Joſepho promittit pater felicitatem in ſtabili & inſtabili tellure, cupitque ſimul ut benedictiones iſtæ non in ipſum modo, ſed & in fratres, quorum princeps fuerit, redundent? Porro ſiquis in verſionibus hodiernis totam hanc de Joſepho prophetiam excutiat, mera inveniet ænigmata nihil omnino ſignificantia, & ne ab ipſis quidem intelligenda interpretibus. Minus tamen mirum id videri debet, ideo, quod Judaici codices inſigniter hoc in loco ſint depravati. At vero ut ſæpe alibi, ita quoque in hac de Joſepho prophetia, integra & ſincera ſunt illa Hebræa exemplaria quibus Samaritæ utuntur. Illa ſi quis adeat, inveniet exactiſſime & ad unguem cum LXX. convenire interpretibus.

Pſal. XXII. v. 2. Cum alloquitur Propheta Deum & dicit, *vocabo te interdiu & non exaudies: vocabo te nocte, & non cedet in amentiam?* Non video qua ratione aliquis poſſit pertendere hanc expoſitionem non eſſe clariorem

omnibus

omnibus aliis. Vetus interpres ἄνοιαν vertit *vanitatem*, quod eundem efficit ſenſum.

Poſt multa deinceps vbi vulgatam examinat verſionem, neſcio quare ſequatur verſionem Hieronymi in cap. Gen. XIV. 5. cum nec ipſe nec Hieronymus probare potuerint Ham eſſe loci nomen. Quod vero ſequenti dein Gen. cap. V. II. occurrit & ſedit cum eis Abraham, de eo diximus in appendice ſcripti de LXX interpretibus.

Cap. XIX. V. 14. Male Hieronymus reprehendit LXX interpretes, quod generos pro ſponſis reddiderint. Non hoc illi excidiſſet ſi Græcæ fuiſſet peritior linguæ. Quis enim neſcit paſſim à Græcæ ſponſos appellari γαμβρὺς. Quod vero cap. XXIII. v. 6. Hieronymus reprehendat LXX. quod regem pro principe ſubſtituerint, nimis id leve, ne dicam futile, cum nemo neſciat regis & principis in omnibus linguis promiſcuas eſſe appellationes.

Cap. xxiv. v. 63. Iterum hos interpretes male carpit Hieronymus, cum vertendum cenſet; *ut loqueretur in agro declinante jam veſpera.* Quis ita improprie loquentem aut ferat aut intelligat? Cum declinat veſpera nonne nox eſt? Quid denique ſibi vult iſtud *loqueretur*? At vero quis neget perſpicue & fideliter reddidiſſe LXX. interpretes, cum dicunt Iſaacum inclinante jam die rus conceſſiſſe, ut cum famulis, villicis & amicis confabularetur, quemadmodum ſolent facere homines labore feſſi, horis præſertim & locis calidis? Vocem Hebræam pluribus in locis δείλην expoſuere iidem interpretes. Eſt vero δείλη tempus pomeridianum. Quamvis vero totum tempus pomeridianum hoc nomine contineatur, qui tamen Græce norunt, hoc quoque ſciunt, tempus à meridie ad veſperam trifaria diviſum fuiſſe, ita ut medius dies, id eſt, hora ſexta ſeu tempus prandii, diceretur δείλη πρωΐα; quod prandium ſequeretur, δείλη vel δείλιον ſimpliciter; quod vero occaſum ſolis præcederet tempus, δείλη ὀψία. Unde calidiſſima pars diei quæ prandio peracto ſequebatur, à Xenophonte & paſſim ab aliis

δείλη

δείλη dicitur. Sed & Gen. cap. III. v. 8. cum Deus dicitur obambulaſſe in Paradiſo ad ſpiritum diei, quando intenſiſſimus eſt calor, recte iidem interpretes reddidere τὸ δειλινόν. Vim vocabuli ipſa ſatis declarat origo, cum δείλη, δειλινὸς & δειελινὸς factum ſit à δὲ & ἕλη ſeu εἵλη, unde δειελιῆσαι meridiari. Quod vero alteram ſpectat vocem, nempe ἀδολεσχῆσαι, & tum quoque fruſtra ſunt, cum ἀδολεσχίαν moribus viri ſancti non convenire exiſtimant. Vel ipſo atteſtante vocabulo, ἀδολεσχία idem eſt quod φιλομυθία Nec putandum eam eſſe ſemper vitioſam & intempeſtivam, præſertim cum ſervis, pueris & mulieribus, quæ verboſa gaudent loquela. Cicero ad Atticum XII, *Garrimus quidquid in buccam. Eſt profecto quiddam* λέσχη *quæ habet, etiamſi nihil ſubeſt, collucutione ipſa ſuavitatem*, Origenes tamen in ſuo lexico ἀδολεσχῆσαι hoc loco interpretatus eſt παίζειν, Judæos nempe ſecutus, qui nec Græce, nec Hebraice ſatis docti, ſignificationes verborum divinabant potius, quam fideliter reddebant. Cum pluribus in locis vocem שוח ita reddiderint LXX, nuſquam tamen hoc ſenſu ab iis accepta fuit.

Gen. Cap. XXVI. v. 32. Iterum male & ab Hieronymo & à P. Simonio reprehenduntur LXX interpretes, quod verterint, *non invenimus aquam.* Siquis Rabbinorum legat ſcripta nihil niſi meras inveniet cavillationes. Cum verba Hæbræa eam quam LXX poſuere contineant expoſitionem, quæſtioque ſolum circa id verſetur, quomodo Iſaacus nomen dicatur dediſſe puteo, cum jam antea nomen inditum fuerit ab Abrahamo; non operoſum eſt ſatisfacere. Si quis enim locum examinet, facile quoque deprehendet, ab Abrahamo quidem prius dictum fuiſſe puteum jurisjurandi; ſed idem poſtea nomen confirmatum fuiſſe ab Iſaaco, addito quoque eo, ut adſitum oppidum eodem appellaretur cognomine. Calumniandi cauſa ex eo tantum petitur, quod idem quoque vocabulum ſaturitatem notet, unde volunt conficere, puteum ſeu fontem iſtum non fuiſſe ſiccum.

Sed hoc eſt vitiligari. Abrahami quidem tempore non fuerat ſiccus, ſed cum fames & ſiccitas, quam Iſaaci tempore in illo tractu ſuperveniſſe ſacræ tradunt literæ, major fuerit illa, quæ Abrahami contigit tempore; non mirum, ſi & iſte quoque tunc exaruerit puteus.

Eccl. cap. I. v. 6. Recte præfert P. Simonius verſionem antiquam Latinam verſioni Hieronymi. Sed quod ſenſum putet difficilem, id aliter ſe habet. Καὶ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει. Ἀνατέλλων αὐτὸς ἐκεῖ, πορεύεται πρὸς νότον, καὶ κυκλοῖ πρὸς βορρᾶν. Κύκλῳ κυκλῶν πορεύεται τὸ πνεῦμα. Ut paſſim, ita quoque hic, ἕλκει pontiur pro ἀνάγει, id eſt, reducitur, retrahitur, ſeu revertitur. Oritur ſol, & occidit ſol, & ad locum ſuum priorem revertitur: ubi iterum oriens ad auſtrum deflectit, donec meridianum contingat; unde denuo ad boream in eodem declinat circulo, ut obliquæ exigit ratio ſphæræ. Ventum quoque circulatim circumire, & præterea amnes ſeu torrentes omnes in mare devolvi; nec tamen mare redundare, quod ex mari oriantur amnes & ad mare revertantur, ita ut in circulum moveantur omnia, ſitque perpetua rerum viciſſitudo. Quibus addit Eccleſiaſtes, πάντες οἱ λόγοι ἔγκοποι, id eſt, omnes rationes & diſceptationes de talibus eſſe perdifficiles, nec cuiquam explicabiles. Ut enim Hebræum דברים, ita quoque Græcum λόγοι & verba & res, ſeu diſputationes quæ ex verbis conſtant, notat. Paſſim in S. literis λόγοι, ῥήματα & πράγματα promiſcue accipiuntur. Sed neque quod ſequitur, rectius ab Hieronymo redditum, *nihil ſub ſoli novum*, quam id quod habent LXX. interpretes, *non eſt omne recens ſub ſole*, quod & Hæbræis convenenit verbis, & quomodo prudentiores loquuntur. Juvenes & indocti, qui iis quibus vivunt ſolent favere ſeculis, omnia nova & meliora eſſe ſuis jactant temporibus. Sed vero qui etiam præteritorum ſcientiam habent ſeculorum, negant id ipſum, dicentes. non omnia eſſe nova & meliora. Cum vero Hieronymus vertit, *non ſaturatur oculus viſu*,

nec auris auditu impletur, ne hoc quidem tam bene, quam quod LXXII. *non ſaturabitur oculus viſu, nec auris auditu implebitur.* Quis enim non videat *non* hic poni, pro *nunquam*, ut paſſim, & propterea verſionem hanc ampliorem continere ſignificationem. Sed & illud, quod mox poſtea occurrit, recte ſe habet. Quis enim, qui aliquem Græcæ linguæ habet uſum, neſciat idem eſſe οὐκ ἔστι μνήμη τοῖς πρώτοις, & οὐκ ἔστι μνήμη τῶν πρώτων. Dicit Eccleſiaſtes, eſſe qui negent ſupereſſe memoriam præteritorum: ipſe vero, licet merito id negare potuiſſet, ſapienter reſpondet, poſito eo ut hoc verum ſit, jam quoque neceſſe conſequi, ut neque præſentium, neque futurorum ſuperſit memoria apud illos, qui noviſſimis ſint futuri temporibus.

Hæc ſunt pleraque, niſi fallor, loca, quæ vel male, vel ſaltem non ſatis commode à LXX. verſa fuiſſe interpretibus doctiſſimus exiſtimat Simonius. Feliciuſne ipſi quam aliis iſte ſucceſſerit conatus, eruditorum libenter permittam judicio. Laudo tamen moderationem, quod verſionem hanc magni faciat, nec cum iis ſentiat, qui illam ex officina Sathanæ prodiiſſe affirmant, ac ſi eam quam & Chriſtus & Apoſtoli nobis reliquerunt & commendarunt Scripturam, auctorem poſſit habere diabolum. Pia nempe συγκαταβάσει factum fuiſſe contendunt, ut Chriſtus tam pravæ & erroneæ conſenſerit interpretationi. Sed apage iſtam pietatem, & iſtud cum cacodæmone fœdus. Ingentem facilius petram calcibus evertas, quam ut in ſacra hac verſione aliquid non recte ſcriptum aut interpretatum invenias, ſi librariorum culpam omnibus etiam ſacris fatalem exceperis libris. Non Hieronymo, non cuiquam hactenus bene ſucceſſit, ut aliquid in ea non recte poſitum deprehenderit. Satis id ipſum oſtendimus, & ſi opus fuerit, pluribus alibi perſequemur. Quapropter ne inique ferat P. Simonius, ſi nec illius in LXX. interpretes acquieſcam cenſuræ, nec à me exigat ut relicta veritate totum me ad illius componam arbitrium. Fruſtra eſt cum me in

extremis verſari contendit, & mediam mihi præſcribit viam, ea nempe ratione, ut non plus LXX. quam aliis ſacrarum literarum tribuam interpretibus, quod ſcilicet illi æque ac alii errare potuerint. Verum ceſſare ea debet queſtio catenus, donec liquido eos erraſſe conſtiterit. Id autem tum demum fiet, cum Chriſti & Apoſtolorum ex hac verſione depromta eluſerit teſtimonia, & omnes veteres Judæos, ſuperſtite etiamnum lingua, Hebraice neſciſſe oſtenderit. Si veritatis habenda ſit ratio, non media quam dubitantes inſiſtunt, ſed recta carpenda eſt via: illam vero tenebimus, ſi Chriſti & Apoſtolorum inſiſtamus veſtigiis, & eam quam ipſi velut ſolam & legitimam ſecuti ſunt, nos quoque ſequamur verſionem. Aliter qui faciunt, illi ſecundum communem parœmiam, ἐδὲ παρέσης τὴν ἄτρακτον ζητοῦσι. Inter ea, quæ ſunt ejuſdem generis, datur medium. Sed inter bonos & malos interpretes, inter Chriſtum & Rabbinorum Meſſiam, velle quærere medium, id demum ridiculum eſt. Cum tam multæ & hoc noſtro, & ſuperiori ſeculo prodierint verſiones, quas tamen omnes merito damnat doctiſſimus Simonius, quid attinet errores multiplicare, & novos hariolari ſenſus, & novam condere verſionem, cum veram teneamus vel ipſo indice Chriſto? Et tamen atiamſi tantus deeſſet teſtis, vel ipſa verſionis hujus veritas, claris adeo ſe prodit argumentis, ut ſiquis cordatus non præoccupato à recentioribus Judæis hanc acceſſerit animo, idem etiam volens nolens agnoſcere habeat neceſſe, nec verba verbis, nec ſenſus ſenſibus reddi potuiſſe melius & fidelius, quam ab iſtis factum ſit interpretibus. Sicubi lectionum occurrat varietas, totum hoc librariis, non interpretibus, imputandum. Nec eſt ut offendat quemquam, vel ut cuiquam videatur mirum tot labentibus ſeculis ortam fuiſſe aliquam lectionum diſcrepantiam, quin potius illud pro miraculo habendum, quod cum lubricæ, & fallaces ſint adeo librariorum manus, poſt bis, trium millium, & plurium etiam annorum decurſum, con-

ſervatam

ſervatam fuiſſe nihilominus tantam inter verſionem Græcam & Hebræos codices concordiam, quantam vix invenias inter ea exemplaria, quæ paucis abhinc ſeculis fuere propagata. Denique ſi quæ in Hebræis codicibus ſuperſit veritatis teſtimonium requiras, præſto ſunt LXX. ſacerdotes, totidem teſtes, quot interpretes. Quapropter ſi novas ſacrarum literarum inſtituere velimus verſiones, iſtos ſequamur duces, ſoli illi rectam demonſtrant viam, & divortium facimus à veritate, quotieſcunque ab iis recedimus. Mutus eſt Hebræus codex, & vel ipſis agnoſcentibus Rabbinis truncus media ſui parte, utpote veris deſtitutus vocalibus. Et tamen etiamſi illi ſupereſſent, ne ſic quidem aliqua conſtrui poſſit verſio, cum verborum poteſtas, & ſenſuum qui exinde conficiantur, penitus obliterata ſit ſcientia. Vel ipſi Judæi hanc interpretandi difficultatem non diffitentur, ideoque Meſſiam ſuum expectant & invocant, qui clauſum aperiat librum, & codicem mutum faciat loquentem, ita ut ſuos legere & intelligere poſſint prophetas. Nos vero qui verum agnoſcimus Meſſiam, & veram tenemus Oraculorum Dei expoſitionem, quis veternus, aut quæ invaſit dementia, ut relicto duce certo, cæcis credamus ductoribus, & ab iſtis, quibus Deus omnem eripuit intellectum, ſacrarum literarum interpretationem emendicemus? Prophetis & antiquis Judæorum ſacerdotibus ſua olim credidit Deus oracula; poſtquam vero per LXX. interpretes & Apoſtolos ad gentes tranſiit verborum Dei hæreditas, ablata eſt omnis ſcientia & intellectus à Judæis, traditusque eſt gentibus, ut prædixerant Prophetæ. Si itaque ſacros ſuos codices intelligere velint Judæi, neceſſe eſt ut à gentibus quod olim dedere repetant beneficium. Libenter illæ vicem reddent, & participes facient tam ſalutaris utriſque depoſiti. Nam ſane ut gentium ſalus olim à Judæis, ita nunc per gentes ſervandi ſunt Judæi, utpote quibus nulla ſalus, nullumque ſupereſt aſylum aut refugium, niſi ad Chriſti ſe recipiant

Eccle-

Eccleſiam, & in illa diſcant ea, quæ ipſorum majores gentibus quondam tradidere Dei myſteria.

Rationes porro quæ videntur moviſſe P. Simonium, ut novam inſtituendam eſſe exiſtimet verſionem, quæ exacte cum Hebræo conveniat codice; eædem ſunt prorſus, ac ſint illæ, quæ & olim Hieronymum, & nunc plurimos ad idem faciendum moverunt Chriſtianos. Nempe cum unicuique in ea quam exerceat arte, cenſeant eſſe credendum; utique etiam Rabbinis, qui omne ſuæ vitæ tempus linguæ addicunt Hebrææ, non derogandum eſſe contendunt fidem. Eſto, inquiunt, ut illi plurima fingant, non tamen ſemper mentiuntur. Sed quis adeo unquam mendax fuit, qui non etiam caſu aliquando vera ſit locutus? Attamen in Rabbinorum ſcriptis adeo peregrina res eſt veritas, ut neminem hactenus invenerim, qui eam eruere potuerit. Quantumvis longæva vita deficiat, priuſquam aliquid lectu dignum in eorum deprehendas libris. Etiamſi quam diligentiſſime eos excuſſeris, nihil prorſus invenies, aut quod etiam deterius eſt nihilo, temporis ſcilicet jacturam. Tanta inſcitia & barbaries, tanta figmentorum copia, tantus denique nugarum in iis occurrit apparatus, ut nihil verius ſit illo Satyrici dicto.

——Ære minuto
Qualiacunque voles Judæi ſomnia vendunt.

Si qua tamen in re credendum ſit Judæis, cur iis non credimus, cum periiſſe linguam Hebræam, & ſe poſtquam toto terrarum orbe facti ſunt exules, neſcire Hebraice affirmant? Fruſtra itaque dicitur unicuique in arte ſua credendum: ſi enim ad illos divertimus, qui id ipſum, quod docent, ubique & palam ſe neſcire profitentur, unum tantum hoc adſequemur, ut iiſdem imbuamur erroribus, & ejuſdem quibus ipſi participes fiamus inſcitiæ.

Non

Non deſunt tamen, etiam doctiſſimi viri, qui Rabbinorum ſcripta ad intellectum S. Scripturæ plurimum conferre, ideoque & illos audiendos eſſe acerrime contendant: Quodque magis mirere, & unde cognoſcas, quam alte Rabbiniſmus quorundam Chriſtianorum inſederit animum, vel exinde colligas, quod non defuerint hoc noſtro ſeculo, qui in ipſa quoque Evangelia commentarios ſcripſerint Rabbinicos, ſingula propemodum verba, non ad Græcas, ſed Rabbinicas detorquentes phraſes, rituſque inſuper è Thalmudicis proferentes magiſtris, ad quos Chriſtum & Apoſtolos alluſiſſe affirmant. Sed profecto iſtiuſmodi interpretibus & fidei aſſertoribus tuto Chriſtiana poſſit carere reſpublica. Cum in illorum myrotheciis & commentariis Evangelicis utranque faciant paginam, *Non eſt Græcum, ſed Hebræum*, ecquid aliud inde colligas, quam illos nec Græce, nec Hebraice ſciviſſe? Quod vero ritus attinet, ſcimus & nos Rabbinos non minus forſan diligenter legere Evangelia, quam Chriſtianos; & quamvis Chriſtum non admittant, ritus tamen veterum Hebræorum ex Evangeliis & Actibus Apoſtolicis colligere, & in ſuos transferre commentarios. Iſtos vero ritus cum legunt Chriſtiani, velut gemmulas colligunt, exiſtimantes ex perenni traditione conſervatam à Rabbinis eorum fuiſſe memoriam; cum tamen certiſſimum ſit, nullum ſcriptum Hebræum aut Rabbinicum ſupereſſe, quod Miſna & Thalmude ſit vetuſtius, adeo ut de toto iſtoc intervallo, quod Artaxerxis & Juſtiniani imperatoris ætatem interceſſit, interceſſere autem anni plus minus mille, ne quidem quod mentiantur habeant Judæi, ut recte obſervatum Morino. Si itaque exceperis ea, que ex Evangeliis, Ariſtæo, Philone, Joſepho, & gentium hauſere annalibus; nihil omnino de toto hoc tempore in illorum ſupererit ſcriptis, quod non ſit commentitium. Siquid veri de Rabbi Akiba, Hillele, & aliis in illorum occurrat libris, omne id habent ab Origene & præcipue Hieronymo, cujus ſæpe in Thalmude

ſit

fit mentio. Abſque illis iſtorum ne quidem noſſent nomina. Et undenam habeant miſeri, cum nullum iſtorum temporum habeant ſcriptorem, vaſtoque adeo hiatu interſcepta ſit illorum hiſtoria, ut nullis machinis, nullis inſtrumentis, nulla denique ratione majorum ſuorum facta & geſta contingere & reparare poſſint? Niſi gentium & illorum qui è gentibus Chriſto crediderunt conſervatæ fuiſſent memoriæ, ne vel Moyſis quidem vel Abrahami ſupereſſet nomen: æque illud ignotum Judæis, Samaritis & Saracenis eſſet, quam illis qui in media vivunt Braſilia. Ad orales, ut vocantur, traditiones confugere, id demum eſt palam ineptire. Ab ipſis etiam prudentioribus illæ exploduntur Rabbinis. Nec tamen eo hæc à me dicuntur, quod Rabbinos omnino negligendos eſſe exiſtimem, quin potius laudo, qui & illorum quoque conſulunt ſcripta. Non quod aliquid ſolidi iis ſubeſſe exiſtimem, ſed quod falſæ hypotheſes ad cognitionem veritatis, non utiles tantum, ſed & quandoque ſint neceſſariæ, uti norunt qui aliquid in geometricis & numerorum profecere ſcientia. Eſt quidem magna veritatis virtus, illa ipſa tamen humani ingenii pravitate ſæpe aut dubia fit, aut penitus obruitur. Hoc autem ne fiat, eadem obſervanda ratio eademque tenenda eſt via, quam prudentes ſequuntur judices, ut nempe utriuſque partis committantur & examinentur teſtes. Cum enim ſimplex & ſibi conſtans ſemper ſit veritas, eorum vero qui eam oppugnant, vix alio certiori remedio deprehendatur malignitas, quam ſi diverſa, ſæpeque ſibi invicem contraria edant teſtimonia: fiet ut ſic quoque triumphet veritas, quantoque plures quantumvis iniqui audiantur teſtes, tanto major oriatur lux, tantoque magis pateſcat calumnia. Producantur itaque partis utriuſque teſtes. Qui pro veritate verſionis antiquæ teſtimonium edidere, primo ſunt LXX interpretes, plerique inter ſe convenientes, & linguæ Hebrææ peritiſſimi, utpote etiamnum ſuperſtitis: omnes antiqui Judæi,

tam

tam in Syria, quam in aliis viventes terris; Dein Chriſtus & Apoſtoli, & ſubſequentes quoque Judæorum ſynagogæ uſque ad tempora Aquilæ: totus denique mundus in hac verſione conſenſit, nec quiſquam repertus eſt, qui contra eam vel mutire fuerit auſus. Committamus jam hos teſtes, cum illis, qui contra eos militant. Iſtos ſi audiamus, & ſolos, qui diu poſt prædictos vixere teſtes excipiamus Rabbinos, eorumque diſcipulos Aquilam, Symmachum & Theodotionem, omnes Chriſtianorum hoſtes, & linguæ Hebrææ, æque ac eorum magiſtri, ignaros; unus in tota veteri Eccleſia ſupererit Hieronymus, qui à Judæis deceptus à LXX. recedere interpretibus & novam auſus eſt inſtituere verſionem. Qui Origenem etiam his accenſent, plurimum falluntur; utpote qui non uno in loco palam teſtetur, ſe firmiter LXX. virorum adhærere verſioni, & eo tantum concilio interpretationes Judaicas Tetraplis & Hexaplis ſuis inſeruiſſe, ut viderent Chriſtiani, quo pacto Judæi Chriſto poſteriores ſacras interpretentur ſcripturas. Recentiores Chriſtiani, qui & ipſi audent contra LXX viralem verſionem os aperire, quique & ipſi periti linguæ volunt videri Hebraicæ, quam tamen eorum magiſtri Rabbini ſe ignorare fatentur, quo loco habendi ſint, judicent rerum gnari. Quæro jam ſi iſti teſtes & iſti interpretes ad examen revocentur, & comparentur cum prioribus; ecquid certius ad eruendam veritatem & convincendam calumniam dari poſſit argumentum, quam horum conſenſus, iſtorum vero inter ſeſe interprepretum diſcrepantia? Profecto ubi veritas, ibi quoque concordia; mendacii vero ſignum eſt certiſſimum diſcordia. Ut Hieronymum omittam, qui primus Chriſtianorum Rabbinicam condidit verſionem, & alios ad idem audendum ſignifer præceſſit; mille forſan à Judæis & Chriſtianis conſtructæ deinceps fuere verſiones: in tanto tamen numero nullam invenias quæ cum aliqua alia, ſeu in verbis, ſeu in ſenſibus conveniat, vixque eſt quiſquam qui vel

aliquid in Hebraicis ſibi profeciſſe videatur, qui non in mille modos fingat & refingat ſacras literas, & cum quoſlibet admittere parati ſint ſenſus, ſolus tamen veritatis ſenſus, quem nos Chriſtus docuit, unanimiter exploditur. Audent nonnulli cum Rabbinis ſtatuere multiplicem eſſe ſacrarum literarum ſenſum, eaſque LXXII aut etiam plures, ut igſi loquuntur, habere facies. Hoc ſi verum ſit, jam quoque dicendum libros ſacros non unum efficere codicem ſeu corpus, ſed totidem nos habere ſacras ſcripturas, quot ſunt verſiones, nec Septuaginta duas tantum, ſed infinitas. Atqui ſi in rebus ſeriis apud omnes gentes quæcunque amphibolia ſeu ſermonis ambiguitas vitio vertatur, quid demum de illis ſtatuendum, quorum adeo anceps & ambiguus eſt ſermo, ut non duplicem tantum, ſed innumeros contineat ſenſus? Annon merito pro imperito & inſano habeatur, qui Græcum aut Latinum ſcriptorem interpretaturus, totidem locis ſingulis affingat ſenſus, in quot ab hodiernis interpretibus ſacra diffunditur Scriptura? Inſtant nihilominus & affirmant talem eſſe conditionem & genium linguæ Hebrææ. Id ſi ſit, velim ſcire qua ratione colloqui & ſe mutuo intelligere veteres olim potuerint Hebræi. Sit modus ineptiendi, & ceſſent tandem aliquando miſeri Chriſtiani Judaicis iſtiuſmodi fidere fabellis: credant potius Chriſto & Evangeliis, quam inimicis veritatis, qui è Thalmude & ſcriptis Rabbinorum Chriſtianiſmum adſtruere conantur. Ceſſet quoque P. Simonius novam ſacrarum literarum moliri verſionem, ac ſi altera non ſufficiat, & neceſſe ſit ut purior & genuina magis introducatur Scriptura, ac ſit iſta quam Chriſtus & Apoſtoli nobis tradidere. Quod ſi me non ſatis gnarum linguæ putet Hebraicæ quam ut hoc meum admittat conſilium, ego quidem inſcitiam meam hac in parte cum doctioribus Rabbinis libenter profitebor. Interim quantumcunque profecerim, illud ipſum nihilominus ſufficit, ut non facile me decipi patiar, ab illis qui mortuæ & jamdudum deperditæ

linguæ

linguæ peritos ſe exiſtimant, ſpuriumque & commentitium Rabbinorum ſermonem pro vera, legitima, & antiqua Hebræorum conantur obtrudere lingua. Quod autem doctiſſimus Simonius moderationem in me non uno requirat loco, & me nimio verſionis Græcæ affectu tranſverſum rapi exiſtimet, iſtud ego crimen non diffitebor, ſi ſit crimen valde amare quæ valde ſunt bona, & nimius veritatis amor vertendus ſit vitio. Utinam non ipſe præoccupato magis à Rabbinis animo ad ſcribendum ſe accinxiſſet, & abſtinuiſſet ab iis quæ habet de incertitudine ſcriptorum veteris teſtamenti, in quibus paria omnino facit cum Spinoſa Judæo, quem tamen merito damnat, velut indoctum, & futilibus nimium argumentis quoſcunque fere S. Scripturæ libros abjudicantem ab illis quibus ſemper attributi fuere auctoribus. Cæterum licet in excolendis amicitiis, aliiſque humanæ vitæ obeundis muniis pulcra res ſit moderatio; ubi tamen iniquitas prævalet, & veritas obruitur & conculcatur; ibi iſta animi æqualitas & ſemper-lenitas merito exploditur. Non amat bonos, quiſquis non ſatis oderit malos. Zelum & fervorem poſcit Deus, nihil amat quod medium ſit, & in Apocalypſi Chriſtus dicitur evomere tepidos. Quod ſi D. Simonius iſtum meum fervorem exiſtimet non eſſe ſecundum ſcientiam, ut Apoſtolus loquitur & per iſtam ſcientiam intelligat Rabbinicam hodiernam, recte ſentit: ſed vero ego non Rabbinos, ſed Chriſtum ſequor magiſtrum, & in ea quam ipſe approbavit acquieſco verſione. Quod ſi quierraſſe hac in parte Meſſiam noſtrum exiſtiment, illi per me licet ut cum Rabbinis Meſſiam quoque expectent Rabbinicum.

Licet hactenus dicta ad vindicandos LXX interpretes & retundendam quorundam adverſariorum iniquitatem & pertinaciam putem ſufficere; quia tamen hoc ipſo pene quo hæc ſcribo momento, in manus meas ſcriptum cujuſdam inciderit viri docti, & inter Anglos ſatis noti, continens Rabbinicam & Thalmudicam expoſitionem in prio-

rem Apoſtoli ad Corinthios epiſtolam, ſimulque mirificam & Chriſtiano indignam de LXX interpretibus digreſſionem; non erit ab inſtituto alienum, ſi de ea quoque nonnihil dicamus, ut videant lectores, quem fructum & quæ ſpolia ex nimia Thalmudis lectione referant Chriſtiani homines; & in quos labyrinthos & inexplicabiles ſe conjiciant errores, qui Rabbinos hoſtes Evangelii, Evangeliorum faciunt interpretes. Quamvis vel ipſe titulus ſtuporem incuſſerit, minuſque mihi peccaturus videatur, qui ex Alcorano, quam qui è Thalmude exponat Evangelia; longe tamen major ſubiit me admiratio, ubi cognovi non tantum Philoni, Joſepho, & omnibus qui illos præceſſere Judæis, ſed & ipſis quoque Evangeliis præferri auctoritatem Thalmudis, non modo in explicatione S. Scripturæ, ſed & in iis quoque rebus iiſque hiſtoriis quarum certa, continua & indubitata ſupereſt memoria in ſcriptoribus, qui vel interfuere, vel proximi illis, quibus res geſtæ fuere, vixerunt temporibus, cum contra plerique Thalmudis compilatores mille minimum annis fuerint poſteriores, nec in alienis tantum, ſed & in ſuis quoque adeo imperiti ſint rebus, ut nuſquam tanta inſcitia & barbaries, quanta in iſtorum paſſim occurrat libris. Ex iſta tamen barbarie & cæca caligine ſuppetias novi Teſtamenti ſcriptoribus afferre Thalmudicus iſte conatur commentator, acſi lux Evangelica fiat illuſtrior ſi nebulis inficiatur Rabbinicis. Omittam jam ea quæ habet de decem Iſraelis tribubus, quas à bis mille annis fruſtra quæſitas, & ſemper fruſtra quærendas, è Thalmude producit, deſcribens urbes, loca & ſtationes, in quibus purior, ut loquitur, Hebræorum ſanguis & ſpes Iſraelis etiamnum regnent, regnaturi donec veniat Meſſias, quem Judæi ex hoc regno prodíturum credunt, non autem ex viliſſima iſta populi Judaici parte quæ Eſdram ſecuta ſit, in qua natus ſit Chriſtianorum Meſſias. Prætereo quoque expoſitionem de dodecaphylo apud Apoſtolum, ac ſi Chriſtiani fuiſſent ante Chriſtum,

&

& ante adventum ejus aliqua facta fuiſſet gentium converſio. Nec iſtud excutiam quod dicit Petrum Evangelium prædicaſſe decem tribubus Iſraelis, idque merito & convenienter, ſiquidem dicit iſtos Hebræos fuiſſe puriſſimi ſanguinis, nam Eſdram fæcem tantum populi Hieroſolyma ſecum tranſtuliſſe adfirmat. Longum nimis fuerit ſingulas perſequi ineptias; nam quale illud eſt quod invitis omnibus antiquis, verſionem LXX interpretum in Judæorum olim lectam fuiſſe neget Synagogis, contra vero paraphraſin quæ Jonathæ & Onkeloſo inepte tribuitur, à veteribus lectam fuiſſe contendat Hebræis, cum certiſſimis argumentis confici poſſit, neutram peraphraſin ſeptem vel octo antiquiorem eſſe ſeculis. Videamus quæ de LXX ſcribit interpretibus. Negat ille totidem fuiſſe, ſed teſte Thalmude quinque tantum presbyteros fuiſſe affirmat, qui regi Ptolemæo legem deſcripſerint, & mentitos eſſe Ariſtæam, Ariſtobulum, Philonem, & Joſephum, qui contrarium ſcribunt. Cauſam reddit pulcherrimam, ſi enim CCCCLX talenta in redimendis expenſa captivis, cum iis componas ſummis, quas idem erogavit rex in ornando templo, & demum addas munera collata in Eleazarum & LXX. interpretes, conficies ſummum minimum mille talentorum ſecundum Joſephum & Ariſteam. Atqui, inquit ille, *totam Bibliothecam Alexandrinam tanti non conſtitiſſe, imo totum annuum vectigal Ægypti vix valuiſſe tanti.* Profecto qui ſic ſentiunt, illi omnino neſciunt quid rei ſit Ægyptus, & quantæ fuerint opes Ptolemæi. Opus non eſt earum inire rationem, id enim ſi facere velimus, inveniemus forſan annuum reditum quinquaginta millium talentorum, idque juſto & ſolido computo. Unum hoc monuiſſe ſufficiat, reges Ægypti ex ſolis Judææ, Cœleſyriæ, Phœnices & Samariæ vectigalibus collegiſſe quotannis octo talentorum millia, tempore vero Joſephi, Tobiæ filii etiam duplo plus, uti docet Joſephus. Non ergo magna nimis debet videri iſta Ptolemæi erga Judæos liberalitas, majus

majus utique collaturi beneficium, ſi bimeſtre unius anni remiſiſſet vectigal. Norunt præterea reges prudentes, fœnori exponi pecuniam, quæ in ſubjectos ſibi confertur populos. Sed tamen iſtam regis hujus erga Judæos qualemcunque liberalitatem non admittit doctus Rabbiniſta, quia nulla in Thalmude fiat mentio. Sed quid mirum, cum neque hujus rei fabellæ meminerint Æſopicæ, Pergit deinde Oracula fundere Thalmudica, & rem memorat dignam prorſus Rabbinico acumine, nempe iſtos ſeu quinque, ſeu ſeptuaginta, ſive interpretes, ſive presbyteros, non in Græcum ſermonem vertiſſe libros ſacros, ſed deſcripſiſſe regi Ptolemæo legem per ſe, hoc eſt, ut ipſe interpretatur, Hebraicos libros Hebraice deſcripſiſſe. Verum cum aliquis merito hic quærat, unde ergo & è quanam officina Græca prodierit verſio, promte admodum reſpondet: verſionem iſtam compilatam eſſe à Synedrio ſacerdotum Hieroſolymitanorum, & addit licet ipſe ſolus' ſic ſentiat, habere ſe nihilominus rationes graviſſimas. Nam ſi quis quærat, cum à tot & tantis, an non ergo verſio ea ſit fidelis & ſincera, ſine mora reſpondet, minime ſinceram & fidelem eſſe, omnes enim iſtos ſacerdotes Synedrii Hieroſolymitani in eo conveniſſe, ut gentibus & ſimul aliis Judæis inter gentes viventibus ſpuriam obtruderent verſionem, exiſtimantes videlicet myſteria Dei non eſſe revelanda gentibus. Poſtulaſſe eas interpretationem Græcam. Iſtos itaque ſacerdotes ut fidem ſuam liberarent, perfidam hanc adornaſſe verſionem, quæ apud gentes & alios Judæos velut pignus & teſſera integritatis & fidei eſſet Judaicæ. Nam verſionem hanc non ad normam veritatis, ſed cum ſumma compilatam eſſe aſtutia & ad decipiendas tantum fabricatam gentes, quibuſvis etiam lippis dicit eſſe perſpicuum. Philonem & Joſephum, quod & ipſi perfidæ & aſtutæ huic conſenſerint verſioni, dicit non debere cuiquam mirum videri, cum nullam ii veritatis habuerint curam, utpote qui gentibus, non Hebræis ſcripſerint, itaque & illos quoque

que libenter in hac fraude cum aliis conveniſſe ſacerdotibus. Firmiter itaque adhærendum eſſe Thalmudi & Thalmudiſtis, cauſam addens potentiſſimam, quod illi pro ſuis ſcripſerint, Philo autem & Joſephus pro ethnicis. Sed cum non prædicti tantum ſcriptores verſionem LXX ſequantur interpretum, verum etiam in novo Teſtamento ubique & ſine exceptione Chriſtus & Apoſtoli ſemper per os LXX loquantur interpretum, operæ pretium eſt audire quo pacto etiam hic ſeſe expediat. Diſſimulatis nempe Chriſti & Apoſtolorum teſtimoniis & nominibus, dicit pro LXX interpretibus facere quoque amanuenſes novi Teſtamenti, ac ſi illi alia verba & alios ſubſtituiſſent ſenſus, quam vel ſcripſerint vel locuti ſint Chriſtus & Apoſtoli, totumque hac ratione contaminarint & perverterint Evangelium. Hoc autem poſito, non difficile fuiſſe dicit Chriſtianis cum ethnicis & Judæis congredi. Cum ethnicis quippe imperitis linguæ Hebrææ, & ſolam conſulentibus Græcam interpretationem, nullam omnino interceſſiſſe difficultatem. Judæis vero cavillantibus aliter in ſuis legi codicibus verba & ſenſus Scripturæ, quam concipiantur in Evangeliis, prompte admodum potuiſſe occurrere Chriſtianos, dicendo hanc eſſe ipſiſſimam verſionem, quam ipſorum exaraſſent majores & tanquam veram & ſinceram univerſo legendam exhibuiſſent mundo. Porro, mi lector, ecquis eſt qui tam lepidas quemquam audiat narrantem fabellas, qui non merito inter ſcenicos ſe verſari exiſtimet mimos? Attamen doctus iſte Rabbiniſta, non ſtudio contentionis cum quoquam, ſed ſolo veritatis inveſtigandæ compulſum deſiderio, ſerio & cogitationibus ſæpe iteratis, hæc ſe ſcripſiſſe adfirmat.

Non dubito quin complures futuri ſint, qui abſurdas & portentoſas iſtiuſmodi cogitationes in homine Chriſtiano non mirentur tantum, ſed & merito deteſtentur; verum qui nullos præter Rabbinos legunt & ſequuntur interpretes, & qui Thalmudem cum Evangeliis componunt,

nunt, vix eſt ut aliter ſcribant aut ſentiant. Minus mali Chriſtianæ infligeretur reipublicæ, ſi pauci duntaxat hoc adfligerentur morbo, ſed noſtro hoc ſeculo adeo graſſatur hæc peſtis, ut ſi Chriſtianos cum Chriſtianis committas Theologos, longe plures invenias, qui Moſem & Prophetas è Thalmude, quam ex Evangeliis malint interpretari. Utinam inconſultis iſtis comes non acceſſiſſet P. Simonius, nec tam futili adhæſiſſet commento de concinnata ab univerſo Hieroſolymitano Synedrio in fraudem humani generis S. literarum verſione, cui tamen, ut volunt, ſubſcripſerint & Chriſtus & Apoſtoli. Quidni dicunt illi qui ab omni libenter religione ſe exemtos velint, ſi plerique populi Judaici ſacerdotes in propaganda ſpuria S. literarum verſione conſpirarint, etiam conſpirare potuerunt in fingendis & ad lubitum depravandis omnibus quoque ſacris libris, præſertim cum & illos quoque plurimum immutatos & interpolatos fuiſſe admittat P. Simonius? Si ſic ſentiamus, quæ fides, aut quid demum ſupererit integrum, aut quæ conſtabit veritas, ſi de iis quoque dubitemus, quæ omnium ſeculorum ſanxit conſenſus, & ne iſtis, qui rebus geſtis interſuere, credamus ſcriptoribus? Quod ſi ullo alio, noſtro certe hoc ſeculo complures reperiuntur ita animati, ut nihil omnino, niſi quod ſuis conveniat admittant ſenſibus. Memini mihi non ſemel colloquium interceſſiſſe cum viro cætera prudenti, magnæque inter ſuos auctoritatis, qui poſt plurium annorum ſæpe repetitas cogitationes luculentam ſatis in Cæſaris de bello Gallico commentarios conſcripſiſſe ſe adfirmaret diſſertationem, qua invictiſſimis argumentis falſa eſſe convinceret, quæcunque iſtis continerentur libris, & copioſe inſuper oſtenderet Cæſarem nunquam tranſiiſſe Alpes, & ne vidiſſe quidem Galliam. Quærenti mihi quibus rationibus & teſtibus tantam rem peregiſſet, ſatis promte reſpondit, mille teſtium loco ad hoc probandum ſuffeciſſe ſibi rectos bonoſque quos ſemper ſequeretur ſenſus.

Indoctis

Indoctis nempe ſuis nihil eſt ſanctius ſenſibus, & quamvis illis fere careant, hos tamen ſolos adorant, curtaque adeo menſura metiuntur omnia. Sed vero cum quot capita, totidem quoque occurrant ſententiæ, nec deſint qui quælibet etiam ſomnia & deliria ſenſuum teſtimonio firmare conentur: non futilis tantum, ſed & ſtulta quoque illorum eſt exiſtimanda præſumtio, qui hiſtoriarum vel levi, vel nulla omnino inſtructi peritia, judices nihilominus earum ſe conſtituunt rerum, quarum non ex arbitrio, ſed ex teſtium examine & multiplici cognitione tota pendet veritas. Attamen qui ſolis obſequuntur ſenſibus, plus etiamnum ſapiunt, quam qui non Chriſtianæ tantum fidei, ſed & communis inimicos ſenſus ſequuntur Rabbinos. Sæpiſſime quidem fallunt ſenſus, illis tamen tutius creditur quam falſis teſtibus qui ſemper fallunt. Adeone quis demens ſit, ut illis credat, qui id ipſum quod ſe neſcire fatentur, aliis tamen audacter affirment? Paucæ admodum verſiones Judæorum in lucem prodiere, & tamen nulla eſt quæ ab ipſis probetur, aperte negantibus S. Scripturas nec poſſe, nec debere gentium exprimi ſermone, cum enim S. literæ Septuaginta & plures admittant ſenſus, non eſſe cujuſquam hominis divinare, quiſnam ſit ſenſus veritatis. Sed vero quid ſentiendum eſt de Chriſtianis, qui etiam non credentibus credentes Rabbinis, & ſuperiori & noſtro hoc ſeculo tot edidere verſiones, ut earum vix aliquis ineat numerum, omnes tamen ad placitum Rabbinorum, & ad veritatem, ut ipſi loquuntur, expreſſas Hebraicam, ſed tam diſcrepantes, ut merito P. Simonius nullam probet, & aliam inſtituendam eſſe exiſtimet, quæ veritati conveniat & cui tuto acquieſcere poſſimus? Verum ſiqua ſit admittenda verſio, ecqua poſſit produci alia, atque illa quam & Chriſtus & Apoſtoli & omnes qui illos præceſſere ſecuti ſunt Judæi? Inſtant nihilominus, illam eſſe erroneam & fraudulentam. Sed ſi ut volunt, omnes Judæorum ſacerdotes in decipiendis gentibus, quibus

veritatem revelare noluerint, olim convenere; ecquis ab hodiernis expectet Rabbinis, ut veros S. literarum ſenſus pandant Chriſtianis? Qua denique ratione ab illis S. literarum petamus expoſitionem, qui fatentur ſe illas non intelligere, quique unanimiter affirmant codices Hebræos eſſe non tantum obſcuros & ſibi repugnantes, ſed & omnino cœcos, mutos & nemini explicabiles, niſi forſan per orales, ut ipſi loquuntur, traditiones, quas tamen incertas & lubricas eſſe ipſi non diffitentur, nos futiles & commentitias eſſe certo ſcimus? Sit tandem pudor manifeſtæ adverſari veritati, & ſi Chriſto & Apoſtolis credere nolimus, credamus ſenſibus, qui abunde docebunt, verſionem quæ ab illis qui florente & ſuperſtite etiamnum Hebræa facta ſit lingua, veriorem eſſe iſtis tranſlationibus, quæ nec ſibi conſtant & ab imperitis factæ ſint interpretibus. Vel ipſis credamus Rabbinis, cum periiſſe linguam Hebræam & vocales novitium eſſe fatentur commentum. Denique ſi non omnino inepti & ridiculi eſſe velimus, credamus tam veteris quam novi Teſtamenti ſenſus ſolo Græcæ & Latinæ linguæ beneficio ad nos eſſe propagatos, & hujus veritatis luculentiſſimos & certiſſimos teſtes eſſe vel ipſos Hebræos codices, dummodo auferantur puncta vocalia à Rabbinis appoſita; id enim ſi fiat, invenietur ſenſus quem LXX. poſuere interpretes & ſimul patefiet fucus & fraus Rabbinorum. Quod ſi quis neget Græcæ & poſtea Latinæ linguæ beneficio S. literarum cognitionem ad nos perveniſſe, oſtendat aliam linguam, viam & rationem, quam ſequamur & inſiſtamus ad eruendos S. literarum ſenſus. Stultum eſt ad linguam Hebræam provocare, cum ea perierit, & ſiqua ejus ſuperſint fragmenta, illa ipſa Græci & Latini ſermonis beneficio ad nos pervenerint. Si quis totum perambulet terrarum orbem & omnium gentium conſulat memorias, nullam omnino inveniet linguam, quæ ad tria, vel utplurimum quatuor conſervata ſit ſecula. Quod Serum, qui vulgo Sinæ dicuntur, jam per tot annorum millia ſubſiſtant annales,

annales, id non linguæ, quæ æque apud illos ac apud alias gentes fluxa & inſtabilis fuit, ſed characterum ſeu notarum factum eſt beneficio. Sola Græca & Latina linguæ hanc evaſere calamitatem, quarum hæc bis mille annorum ætatem ſuperat, altera trium fere millium memorias complectitur. Si duæ iſtæ tollantur linguæ, nullæ ſupererunt machinæ, quibus attingere poſſimus ea quæ priſcis facta fuere temporibus. Nullus erit Hector aut Achilles, non Cæſar vel Alexander, nulla vel Moyſis vel Salomonis fama; nullum vetus aut novum Teſtamentum, nullæ omnino artes aut ſcientiæ ſupererunt, nullæque rerum præteritarum memoriæ: peribunt omnia & mera ſuccedet barbaries, cum ſoli ſint Græci & Latini libri, quibus omnia hæc & continentur & propagantur. Tamdiu autem artes & ſcientiæ propagantur, quamdiu perſtant linguæ & libri intelliguntur. Serum quidem ſeu Sinenſium lingua non eſt perennis, notas tamen ſeu characteras, ut diximus, habent perennes, & intelligunt libros ante quinque fere annorum millia conſcriptos, & hinc omnino factum, ut propter tam diuturnum & nunquam interruptum literarum uſum, artes & ſcientiæ ad majus ab iis provectæ ſint culmen, quam apud ullas alias gentes. Verum cum Sinenſium characteres ad intellectum S. literarum nihil conferant, omnino nobis recurrendum ad Græcum & Latinum ſermonem, qui ſi tollantur, jam quoque tolletur omnis rerum præteritarum ſcientia. Quapropter ſatis mirari nequeo, noſtro hoc ſeculo reperiri nonnullos, qui ſpretis & contemptis iis linguis, quibus ſolis tota continetur antiquitatis hiſtoria, libenter pro illis ſubſtituant & obtrudant vernaculas ſuas, non barbaras tantum, ſed & mox perituras. Dicunt nempe illi Græcos & Latinos ſcriptores magna jam ex parte contineri linguis vernaculis, utpote Germanice, Gallice & Anglice verſos, ideoque tuto nos carere poſſe Græco & Latino ſermone. Quid ſi verſiones iſtæ minime fuerint bonæ? Ponamus tamen noſtro hoc ſeculo

videri bonas, attamen ætatem non ferent, cum infinitis jam conſtet experimentis, verſiones iſtas ſingulis renovari ſeculis, nec ullos eſſe perennes libros, niſi qui Latine ſcribuntur, cum cæteri, quibuſcunque demum ſcribuntur linguis, vix uno alterove ſubſiſtant ſeculo. Laudandus idcirco Carolus Magnus, qui ſeu amore literarum, ſeu ut Romanorum potius quam barbarorum Rex crederetur, poſthabitis Gothica, Saxonica, Francica, aliiſque Teutonicæ linguæ dialectis, una cum imperio ſermonem quoque adſcivit Romanum, cui non in ſacris modo, ſed & in quibuſvis aliis vitæ humanæ actibus locum adſignavit principem. Et ſane ſi lingua non conſervata fuiſſet Latina, ne Caroli quidem Magni ſupereſſet nomen. Omnia denique antiqua & vetuſta jamdudum oblivioni tradita & profundis obruta fuiſſent tenebris, ſi Græca & Latina linguæ non eſſent ſuperſtites. Nulla eſt in Europa natio, quæ aliquid norit de rebus, quæ ante tria vel quatuor geſta fuere ſecula, niſi Latinæ linguæ beneficio. Sed neque Arabes quantumvis late pateant, & linguæ ſuæ fuerint ſatis ſtudioſi, ullam antiquarum rerum habent peritiam, quam non è Græcorum hauſerint libris. Ipſi quin etiam Indi, ſi quid de Alexandro ſciant Magno, habent id ipſum ab Arabibus, qui tamen à Græcis ea ſe accepiſſe fatentur. Superſunt quidem toto oriente monumenta antiqua marmorea, vernaculis gentium inſcripta literis, ſed quæ nemo legere, nedum intelligere poſſit. Cum itaque luce meridiana clarius ſit, ſolis libris Græcis & exinde factis Latinis totam veritatem & totam rerum antiquarum claudi & contineri ſcientiam, quænam dementia eſt ad Rabbinos divertere, qui ante pauca demum floruerunt ſecula, quique nullam aut rerum, aut verborum, aut hiſtoriarum habent peritiam, niſi quam à Græcis aut Latinis acceperunt, à quibus quotieſcunque recedunt, tum demum nugas & portenta loquuntur. Hos tamen fere ſolos ſeculi noſtri ſequuntur Chriſtiani, & ſæpe quanto minus norunt, tanto magis admirantur. Cum vero

etiam

etiam iſti, qui in Rabbinorum ſcriptis ſunt verſatiſſimi, videant nullis argumentis, aut antiquis teſtibus, poſſe fulciri Thalmudica commenta; eo prolapſi ſunt inſaniæ, ut ad futiliſſimas orales, ut vocantur, confugiant traditiones; Deum enim non loqui inquiunt, niſi per fauces Rabbinorum, iiſque inſeruiſſe omnem præteritarum & futurarum rerum peritiam, adeoque illos ſolos eſſe veritatis promos & condos, utpote quibus λόγια ſua Deus commiſerit, ac ſi de iſtis, à quibus omnis ablata eſt ſcientia, non autem de illis Hebræis, qui olim Deo placuere, accipienda eſſent iſthæc Apoſtoli verba. Quid attinet memorare complures noſtri & ſuperioris ſeculi homines futili hac perſuaſione à Judæis deceptos, quos tamen poſtmodum, detectis iſtorum offuciis, credulitatis ſuæ puduerit? Teſtes ſint Picus Mirandulanus, Reuchlinus & præcipue hujus diſcipulus Johannes Forſterus, cujus, ſiquis quam Hebraico quod Baſileæ prodiit lexico perlegat præfationem, protinus cognoſcet, quam ille magnifice de Judæis primo ſenſerit, quantumque poſtea pœnituerit, ubi comperit, nullam lucem, nullamque omnino veram expoſitionem in Rabbinorum occurrere libris, illoſque ut cæterarum rerum, ita linguæ quoque Hebraicæ penitus eſſe ignaros. Attamen vix minimam impoſturarum & fraudum Judaicarum ille adſecutus eſt partem, feliciuſque hac in parte ſe geſſiſſet, ſi neglectis omnino Rabbinorum vocalibus punctis, Græcam ſecutus fuiſſet expoſitionem & ex illa Hebraicam conatus fuiſſet interpretari veritatem. Laudanda interim ejus eſt voluntas, & bene de ſe, & bene de Scripturis merebuntur, ſi qui ejus in contemnendis Rabbinis ſequantur exemplum, & quam ille aut neglexit, aut potius non vidit inſiſtant viam, ut nempe poſthabitis vocalibus punctis, illos ſolum probent ſenſus, quos LXX. tradidere interpretes, & ad horum, non autem Rabbinorum, aut fallacium & lubricorum ſenſuum arbitrium exigant & exponant Hebraicarum vocum & phraſium poteſtatem

& ſignificationem. Quod ſi qui adeo obſtinato & refractario ſint ingenio, ut nec tam claris argumentis, nec tam certis cedant teſtimoniis, per me licet ut ſuis iſti fruantur moribus: mihi quidem recta monenti, ſatis magno erit ſolatio, meruiſſe potius quam obtinuiſſe ſeculi ſuffragia & ſolis diſplicuiſſe indoctis.

A D

ISAACI VOSSII

AD

Iteratas P. SIMONII

OBJECTIONES
RESPONSIO.

ISAACI VOSSII
AD
Iteratas P. Simonii
Obiectiones Reſponſio.

LIcet ea quæ ante quinquennium ſcripſi ſufficere P. Simonio debuiſſent, quia tamen ante paucos dies alter ejus de variis S. Scripturæ editionibus prodiit liber, quo non acquieſcere ſe meis teſtatur reſponſis, & nonnulla inſeruit, in quibus palam me erraſſe exiſtimat; operæ pretium fuerit ea expendere, ut æqui lectores, uter noſtrum rectius ſentiat, cognoſcant.

Primum itaque & præcipuum niſi fallor quod reprehendit cap. x, eſt illud, quod audacter affirmarim Judæos ſtudio & nequitia depravaſſe codices & Chronologiam ſacram, ut lucrarentur bis mille annos. Dicit hoc meum eſſe commentum; neque enim à vetuſtioribus Chriſtianis, licet iſtam codicum diſcrepantiam obſervarint, Judæos hoc crimine fuiſſe notatos. Verum etiamſi iſtud cenceſſerimus, cum & Auguſtinus palam profiteatur ignorare ſe hujus diſcrepantiæ cauſam, nihil tamen exin confici poſſit, niſi obſervatum quidem fuiſſe facinus hoc ab antiquis ſcriptoribus, verum illos facinoris ignoraſſe cauſam. Neque bona neque mala

 ſemper

ſemper opera ſimulac fiunt ſtatim innoteſcunt. Seculis ſæpe opus eſt antequam clareſcant fraudes & emergat veritas. Non defuiſſe tamen etiam olim, qui depravationis hujus reos peragant Judæos, ex Juliano facile cognoſcas Pomerio. Sed & ex illis quoque Judæis qui ad Chriſtianos ſe contulerunt, uti ex Hieronymo à S. Fide & compluribus aliis idem ſatis intelligas. Plerique quoque Arabes hoc præcipue ad convincendos Judæos utuntur argumento. Sufficiant vel ſola Abulpharaij verba quæ non pigebit integra, uti ea reddidit doctiſſimus Pokockius, adſcribere; unde facile colligat P. Simonius non me unum eſſe, qui affirmarim depravatos à Judæis fuiſſe codices ſacros. *Ab initio mundi uſque ad Meſſiam ſecundum computum qui in manibus Judæorum eſt, anni ſunt fere quatuor mille ducenti viginti. At ſecundum computum legis ex verſione* LXX, *quæ in manibus Græcorum & reliquarum inter Chriſtianos ſectarum exceptis Syris, anni fere quinquies mille quingenti octoginta ſex: deficiente computo priori à ſecundo annis mille trecentis ſeptuaginta quinque: qui defectus adſcribitur doctoribus Judæorum. Nam cum prænuntiatum eſſet in lege & prophetis de Meſſia, miſſum iri ipſum ultimis temporibus, nec aliud eſſet Rabbinis antiquioribus commentum quo Chriſtum rejicerent, quam ſi hominum ætates, quibus dignoſceretur mundi Epoche mutarent, ſubtraxerunt de vita Adami, donec naſceretur Seth, centum annos, eoſque reliquæ ipſius vitæ addiderunt: idemque fecere in ritis reliquorum Adami, filiorum uſque Abrahamum; atque ita factum eſt ut indicet ipſorum computus manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario quinto, prope accedente ad medium annorum mundi, qui omnes ſecundum ipſos futuri ſunt ſepties mille; dixeruntque, Nos adhuc in medio temporis ſumus, & nondum adeſt tempus adventui Meſſiæ adſignatum. At computus* LXX *ſeniorum indicat manifeſtatum eſſe Chriſtum millenario ſexto, atque adfuiſſe tempus ipſius.*

Clara & manifeſta hæc & talia niſi fallor, ut etiam cujuſvis oculos animumque oportune feriant. Videamus nunc quid ad hæc P. Simonius; dicit quod meo meipſum jugulem gladio, cum ob res Chronologicas Judæos falſitatis reos facio, quandoquidem hodierna codicis Hebræi Chronologia Judæos longe magis urget, quam illa LXX interpetum agnoſcere enim Judæos tranſiiſſe jam tempus adventus Meſſiæ, ſed addunt illum propter eorum iniquitates non advenifſe. Quis non miretur liberalitatem P. Simonii qui tanti roboris promittat argumentum ut eo omnes conficiat Judæos; quod tamen ipſe paulo poſt velut nullius momenti & futile otioſi alicujus magiſtri commentum explodat? Ridet me quod dixerim à Judæis vaticinium hoc de duratione mundi Eliæ prophetæ attribui, cum tamen de eo antiqui non dubitarint Rabbini, & ne nunc quidem dubitent, dummodo & illius eſſe admittantur illa quæ ſequuntur verba; *Sed propter peccata noſtra præterierunt anni qui præterierunt.* In Thalmude prolixe narratur congreſſus Judæorum cum Hieronymo à Sancta Fide Rabbino Hiſpano, ſed ante trecentos fere annos facto Chriſtiano. Adfirmabat ille poſtrema hæc quæ attulimus verba, eſſe additionem magiſtrorum. Negabant Judæi, ſed convicti, tum demum reſpondent; *Non certo conſtare an hic Elias ſit propheta ille antiquus, an vero alius quidam Rabbi. Veriſimili eſſe, fuiſſe alium Rabbi.* At vero P. Simonius in gratiam Judæorum ipſis Rabbinis Rabbinior, audacter affirmat hunc Eliam fuiſſe Rabbinum,& hac ratione deſtruit prophetiam ex qua multo fortuis paulo ante dicebat poſſe urgeri Judæos, quam ex Chronologia LXX interpretum. Sed ſibi ſervet P. Simonius,ſibi quoque ſervent Judæi quæ iſtiuſmodi conditionibus ad roborandam fidem noſtram largiuntur argumenta. Tuto tali beneficio carere poſſit Chriſtiana reſpublica. Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.

Adjecta porro à Rabbinis fuiſſe ea quæ diximus verba, nemo qui aliquo prædictus ſit judicio, negaverit ut puto.

Ipſa id ſatis teſtatur phraſis, cum Eliæ vaticinium Chaldæo, additamentum vero Hebræo ſit expreſſum ſermone. Totum quoque perit vaticinium, ſi poſtrema admittamus verba, ita enim fiet ut tempus legis non ſit bis mille annorum ſed quatuor millium.

Quam vero recenter hæc verba addita ſint, ſatis intelligi poteſt ex alio Thalmudis loco ubi clauſula hæc ſic concipitur; *propter peccata noſtra quæ multa ſunt, præterlapſi ſunt ex iis anni ſeptingenti quatuordecim.* Sed neque in ſcripto Hieronymi à S. Fide reperitur hoc additamentum, ut merito aliquis ſuſpicari poſſit ſero demum clauſulam hanc fuiſſe aſſutam, & Judæos non admodum bona fide iſtam deſcripſiſſe diſputationem. In hoc ipſo vaticinio bis mille annos, qui dicuntur ante legem effluxiſſe, accipiendos eſſe monui de tempore quod à diluvio ad Moyſem & legem latam interceſſit. Non Apoſtolus tantum, ſed & pleræque Orientis gentes, quæ aliquam diluvii habent cognitionem, ſic loquuntur, mundi initium à diluvio arceſſentes aut à Noacho, quem Adamum ſecundum aut abſolute etiam Adamum appellant. Verum P. Simonius hæc tanquam frigida explodit, quia ſenſum habent & quidem valde bonum & veritati convenientem. Quid enim clarius eo, ab inſtaurato mundo & reparatione generis humani, id eſt à Noa uſque ad legem ſive Moyſem numerari bis mille annos. A Moyſe ad Chriſtum iterum bis mille annis. A Chriſto uſque ad conſummationem ſeculorum totidem? P. Simonius qui nihil amat, niſi quod diſtortum ſit, & cui ſolemne eſt prophetias in nihilum redigere; per legem dicit hic intelligi tempus iſtud quo Abrahamus relictis idolis ad veri dei cultum acceſſit. Pro Elia propheta ſubſtituit nugatorem aliquem Rabbinum. Hoc pacto ſubverſo penitus vaticinio, ita ut neque principium, neque medium, neque finis ullam certam & determinatam habeant ſignificationem: perſuadere tamen conatur ad convincendam Judaicam Chronologiam

ſeſe

ſeſe mirificum conferre beneficium. Verum ſiquis Judæos hac ratione aggrediatur, ludibrio erit & nihil niſi riſum referet, jubebuntque expectare, donec ſextus exſpirarit millenarius, præſertim ſi & clauſula admittatur.

Quæ deinceps ſequuntur legant qui velint, neque enim aliquid iis ſolidi ſubeſſe exiſtimo. Nam quale eſt iſtud, quod & illos quoque codices, quibus LXX uſi fuere interpretes, mutos fuiſſe adfirmet? Sed vero interpretes illi antiqui ſuperſtite etiamnum lingua Hebræa legere & intelligere mutos iſtos norant codices, quos hodierni Judæi nec legere, nec intelligere ſe poſſe unanimiter fatentur. Cap. XVI. dicit me fœde erraſſe in locis Juſtini Martyris aliorumque patrum, idque ſe alibi demonſtraſſe. Ubinam rogo? Somniabat profecto P. Simonius cum hæc ſcriberet.

Pergit dein eodem capite Rabbinicum diſtringere enſem; & me, licet non aſſuetum vanis & inanibus cedere minis, jamdudum latebras quærere affirmat; quia nempe dixi non recte locutum eſſe Hieronymum, cum LXX non prophetas, ſed interpretes fuiſſe ſcribit. *Nam*, inquit, *Hieronymo optime vocis hujus proprietatem notam fuiſſe, quandoquidem animadvertit poetam Græcum à Paulo prophetam vocatum fuiſſe*, at vero Hieronymus hunc Pauli locum fuſe explicans. Affirmat Epimenidem per illuſionem & ironiam ab Apoſtolo vocari prophetam. Judicet ergo Simonius, egone, an vero ipſe proprio ſeipſum jugulet gladio. Pergit tamen, *me ad objectiones nuperæ criticæ ſacræ cuneos captantem ubique tergiverſari.* Scio ſit cuneus, ſed quid ſit cuneos captare, neſcio an quiſquam prophetes divinaverit.

Dicit poſtea; *ſe fuſe oſtendiſſe, quæ fuerit de præſenti negotio B. Hieronymi ſententia, quæ Voſſio latuit.* Sic loquitur. Sed valde mirabitur Voſſius. ſi quidquam hac de re ſcripſerit Simonius, quod Voſſium latuerit. Dein carpit me ac ſi dixerim præcepta grammatica à Judæis

ante

ante ſexcentos demum annos fuiſſe compilata, cum nongentis ut affirmat annis ſint antiquiora. Verum nuſquam tale quid dixi, ſed puncta vocalia Judæorum non excedere ſex ſeculorum ætatem pluribus in locis monui. Grammatica vero præcepta dixi ante undecim minimum ſecula fuiſſe introducta.

Quod autem ſcripſi in Ægypto Syriaque tempore Apoſtolorum ſolam linguam Cræcam fuiſſe vernaculam; excipit P. Simonius; *Imo præter linguam Græcam in Ægypto audiebatur lingua Coptica, in Syria Syriaca & in Judæa Judaica ſeu Chaldæo Syriaca.* Fallitur P. Simonius, cum ne nomen quidem Copticæ linguæ exſtiterit, antequam Arabes potirentur Ægypto. Ipſa quin etiam id ſatis teſtatur lingua, quæ tota ex Græco & Arabico conflata eſt ſermone. Sed & tum quoque fallitur cum Judaicam à Syriaca diſtinguit, cum neutra Hieroſolymis fuerit vernacula. Verum plura de his poſtea.

Negat P. Simonius riſum ſe poſſe continere quod dixerim *δευτερώσεων* ſeu traditionum pleraque monumenta quibus uſi fuere Judæi jam à temporibus Chriſti & diu antea, uſque ad id tempus quo Hebraice ſcribere cœperunt; Græco fuiſſe concinnata ſermone: ſed per me licet ut quantum velit ſibi placeat P. Simonius; caveat tamen ne intempeſtivo riſu ipſe fiat ridiculus. Debuiſſet oſtendere, ſi non Græco, quo demum ſermone conſcriptus fuerit liber ille traditionum ſeu *δευτερώσεων* cujus mentionem facit Juſtinianus, cum in toto imperio Romano Græca, non ulla alia Judæorum vernacula fuerit lingua. Quocunque ſe vertat, nullum P. Simonius inveniet effugium, niſi ex oralibus, ut vocant, ſcriptum hoc compilatum fuiſſe dixerit traditionibus. Atqui iſtas merito explodunt prudentiores Rabbini, & liber Cozri pleraſque orales periiſſe affirmat traditiones. Supereſt itaque, ut ſi quæ ſcriptæ extiterint traditiones, omnes eæ Græco fuerint expreſſæ ſermone. Et ſane ecquis dubitet traditiones Hebraicas Hieronymi

ronymi in Geneſin & reliquos S. Scripturæ libros è Græco fuiſſe tranſlatas ſermone? Ipſum quoque δευτερώσεων nomen an non clare ſatis Græcam teſtatur ſcriptionem? Verum ut cognoſcamus quiſnam iſte δευτερώσεων ſeu traditionum fuerit collector, unde tam multa Origenes, Hieronymus & alii ex antiquis patribus hauſerunt; ſufficiat examinaſſe verba Juſtiniani, quæ non patiuntur ut primus traditionum diutius lateat compilator Aquila. Juſtinianus ergo novella CXLVI, poſtquam Judæis legendi in ſuis Synagogis verſionem Aquilæ conceſſit licentiam, ſine mora ſubjungit; τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν ἀπαγορεύομεν παντελῶς, ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνανειλημμένην βίβλοις, οὐδὲ ἄνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξεύρεσιν δὲ οὖσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλούντων τῆς γῆς καὶ Θεῖον ἐν αὐτοῖς ἐχόντων οὐδ' ἕν. Antiquus harum Novellarum interpres δευτέρωσιν hoc in loco reddidit *ſecundam editionem.* Vulgo tamen hoc reprehendunt, ſed an ſatis bene, ipſi viderint. Secunda enim editio Aquilæ, quam Judæi κατ' ἀκρίβειαν factam contendebant, non tantum δευτέρα παράδοσις, ſed & δευτέρωσις vocabatur, ſcilicet ſecundum parœmiam δευτέρων ἀμεινόνων. Permittit itaque Juſtinianus ut Judæi in Synagogis legant primam Aquilæ tranſlationem non item ſecundam, utpote in qua omnia de Chriſto vaticinia penitus fierent irrita. Iſtam autem δευτέραν Aquilæ ἔκδοσιν dictam fuiſſe δευτέρωσιν, ſatis clare docet Anaſtaſius Sinaita in Ὁδηγῷ, addens illam continuiſſe τὸ ὀρθῶς τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν τὴν ἀναίρεσιν καὶ τοῦ θείου λόγου κατάλυσιν. Unde facile conficias recte vertiſſe veterem Novellarum interpretem, nec audiendos eſſe Druſium, Morinum & alios, qui id ipſum negant. Non eſt itaque dubitandum quin ſecunda Aquilæ editio dicta fuerit δευτέρωσις. Verum obſtat quod mox addit Juſtinianus, cum ſcribit iſtam δευτέρωσιν ſeu ſecundam editionem continuiſſe multas traditiones non ſcriptas, ſed ore tantum propagatas, & quod Anaſtaſius non uno loco Se-

veri

veri monophyſitæ ſcriptum comparet δευτερώσει & traditionibus Aquilæ. Ut itaque totam rem conficiamus, neceſſum eſt ſecundam iſtam Aquilæ editionem, non tantum ſacrorum librorum continuiſſe verſionem, ſed & commentariis ſeu annotationibus margini adſcriptis fuiſſe inſtructam, ex Judæorum traditionibus ab eodem compilatis Aquila. Nec dubito quin magnam Hebraicarum traditionum partem exinde deſcripſerit Hieronymus. Iſtas vero Aquilæ traditiones Hebraice fuiſſe converſas & ex illis deſumtum & conformatum eſſe librum Miſna, licet ex iis quæ jam diximus ſatis verſimiliter colligi poſſit, ut tamen certius id ipſum cognoſcamus, hoc quoque addo. Poſt Moyſem & prophetas primas δευτερώσεις ſeu traditiones Judæi adſcribunt Rabbi Akibæ, ut non uno loco teſtatur Epiphanius. Sed & recentiores Rabbini unanimiter fatentur quicquid δευτερώσεων ſeu traditionum hodie ſupereſt, beneficio Rabbi Akibæ ad ſe perveniſſe. Ipſum quoque Miſnæ ſcriptum id ſatis declarat. At vero Aquilam proſelytum interpretem ſcripturæ & collectorem δευτερώων omnia à R. Akiba hauſiſſe neceſſe eſt, utpote cujus fuiſſe diſcipulum teſtatur Hieronymus ad Eſaiam cap.VIII. Ad compeſcendum P. Simonii hæc ut puto ſufficient riſum.

Nonnulla deinde S. Scripturæ profert loca, ut oſtendat B. Hieronymum aliquando bene, aliquando male LXX reprehendiſſe interpretes. Recte ab eo notatos exiſtimat in loco Eſaiæ cap.V. v.17. ubi Judaicas Aquilæ & Symmachi ſecutus verſiones, dicit ſeſe neſcire quid ſibi voluerint LXX interpretes, cum pro agnis tauros, & pro advenis agnos poſuerint. Verum ipſe Hieronymus ſui immemor & ſeſe corrigens ſic tandem definit; *Pulchre juxta* LXX *direpti ſunt atque vaſtati & ducti in captivitatem quaſi tauri, de quibus dominus dixerat, tauri pingues obſiderunt me, ut loca taurorum occuparent agni.* Sed verba Græca ad verbum reddita ſic ſonant; *Paſcentur ſpoliati ut tauri; deſerta vero*

ro ereptorum agni comedent. Comminatur vero propheta Judæis, pinguia paſcua quæ ipſi eripuiſſent gentibus, reditura iterum ad gentes, quæ velut feroces tauri illa occupent; jejuna vero & deſerta loca ſimiliter erepta gentibus, & illa quoque reditura ad priores dominos & ceſſura lanigeris gregibus. Hebraica conveniunt præſertim ſi in voce כרבלם pro daleth ponatur aleph ut Capello placuit, quamvis & alterum retineri & ad idem reduci poſſit. מחים non ad radicem מוח ſed ad מחה referendum. צלים ſunt *ἄρνες, βοσκήματα, θρέμματα*; à קול *τρέφειν, βόσκειν.*

In loco Eſaiæ qui occurrit Eſaiæ IX, dicit omnia aperta eſſe in verſione Aquilæ & Symmachi, quam ſecutus eſt Hieronymus, quum LXX interpretum verſio vix intelligi poſſit. Sed cum Hieronymus utriuſque verſionis ſententiam exponat, velim veritatis amantes ipſum adeant Hieronymum, ut videant quantum laboret, in emendo iſtorum verborum ſenſu, *primo tempore alleviata eſt terra Zabulon & terra Nephthalim, & noviſſimo aggravata eſt via maris trans Jordanem Galileæ gentium.* At vero quam pulchra & Evangelicæ hiſtoriæ conveniens ſit illa expoſitio, quam ad mentem LXX adfert interpretum, facile perſpiciet, qui bona à malis norit diſtinguere. Prudenter tamen fecit Hieronymus, quod in expungendo Galileæ nomine non ſecutus ſit Aquilam & Symmachum, rectius tamen facturus, ſi totum illorum contemſiſſet interpretamentum.

Quod recte LXX interpretes ab Hieronymo reprehendi exiſtimat Simonius, quum eodem cap. v. 6. dicit illos omiſiſſe quæ in Hebræo codice leguntur, & appoſuiſſe quæ non habentur, & tum quoque cum Hieronymo inſigniter fallitur. Quod enim in Hebræo eſt טלא ידעץ אל id ipſum quam fideliſſime reddidere *μεγάλης βουλῆς ἄγγελος*, & ſic quoque vetus Latina verſio *magni conſilii angelus.*

Circa finem cap. x. apud Eſaiam falſum eſſe dicit Hieronymus id quod LXX poſuere, neque enim Rama, ſed Gabna fuiſſe civitatem Saulis. Sed omnino ipſe errat Hieronymus, quando urbem Saulis putat eſſe epitheton τȣ̃ Ῥάμα, quippe urbs Saulis eſt periphraſis Gabaæ & cum ſequentibus conſtrui debet. Siquis exiſtimet rectius interpretaturos fuiſſe ſi vertiſſent Gabaam Saulis, non recte ſentiet, cum Græcus ſermo non amet iſtud loquendi genus. Sed neque bene reddidiſſent, ſi *collem Saulis* poſuiſſent, & collem pro urbe nominaſſent. Vana eſt itaque Hieronymi reprehenſio. Contrarium huic commiſit errorem, cum in Evangelio Rama non de urbe ſed de excelſo colle accipi debere contendit, qua ratione nobilis alias prophetia in nihilum pene redigitur.

Pergit P. Simonius & oſtendere conatur Hieronymum de lingua LXX interpretum longe aliter ſenſiſſe, atque ipſe ſentiam, cum prorſus Græcam eſſe affirmavi. Ut hoc conficiat mirifico ſane utitur argumento. Adfert enim locum ejus ex XIV. cap. commentariorum ad Eſaiam, ubi ſcribit gioram, quod LXX habent interpretes, Hebræam ſeu Syriacam eſſe vocem, non Græcam, licet nonnulla ſic exiſtimarint, ac ſi ex γῆ & ὥρα id eſt φροντὶς ſeu ſollicitudo eſſet conflata. Recte quidem Hieronymus Hebræam eſſe dicit hanc vocem, & perſtringit eos qui Græcum huic adſignarent etymum, quod tamen peritiores non ab ὥρα φροντὶς, ſed ab ὠρεῖν, φυλάττειν formabant, ac ſi γειῶραι iidem fuiſſent qui γεωφύλακες. Sed quomodo P. Simonius exinde concludit verſionem hanc non eſſe græcam? An quia in Evangeliis complura Hebræa occurrunt vocabula, ideo deſinunt eſſe Græca? Si exiſtimat rectius & Græce magis interpretaturos fuiſſe LXX, ſi πρoσήλυτον reddidiſſent, & tum quoque fallitur, nam neque πρoσήλυτος eſt ſatis Græcum, utpote à Judæis parum analogice formatum vocabulum. Præterea multo latius patet proſelyti vox quam gioræ. Qui enim mixti eſſent generis

generis & ex matre Judæa, patre vero gentili ſeu contra naſcerentur, illi proprie dicebantur gioræ. Proſelyti vero à Judæis dicebantur quotquot inter illos verſabantur peregrini. Ex illis naſcebantur gioræ. In tertia demum generatione civibus Judæis accenſebantur. Quamvis ut plurimum proſelyti ſeu πάροικοι cum circumciſione religionem quoque amplecterentur Judaicam, tamen etiamſi id non fieret, erant tamen proſelyti, ut multis poteſt oſtendi exemplis, cum vox hæc licet late admodum pateat, in legitima tamen ſignificatione accepta, advenam ſeu peregrinum ſimpliciter notet.

In loco Eſaiæ cap. IX. ubi legitur *mortem miſit Dominus in Jacob*, & iterum cap. XXIV. cum dicit, *labefactum iri lateres & lapſurum murum*; quanto melior ſit Græca verſio quam iſtud quod ex Judaicis interpretibus repoſuit Hieronymus, opus non eſt ut moneam, cum ſequentia ſatis id ipſum oſtendant.

Verba dein affert Hieronymi ex Joſepho affirmantis LXX interpretes ſolos quinque Moyſis libros Græce reddidiſſe. Sed nuſquam hoc ſcripſit Joſephus, verum ille legem tantum eos vertiſſe affirmat, quo nomine totam Hebræam ſcripturam intelligi adeo claris oſtendimus argumentis, ut nihil quod opponat habeat P. Simonius. Quod vero ſubjungit mihique tribuit, ac ſi credam LXX. interpretes in libris obſcurioribus, veluti Jobi & proverbiorum, magis accuratos ſe oſtendere, id nunquam vel ſcripſi vel cogitavi, utpote qui certo ſciam eos ubique optimorum interpretum adeo bene functos eſſe munere, ut ſi vel unum ſaltem qui non recte ab illis expreſſus ſit reperturum ſe P. Simonius ſperet locum, fruſtra ſemper ſit laboraturus etiam mille vixerit annis.

Ille quoque qui ſtatim poſtea adducitur locus ex cap. XXVII. Ezechielis *filii Rhodiorum*, perperam ab Hieronymo reprehenditur. Dedan enim nullum hic poteſt habere locum, utpote de quo ejuſdem capitis v. 20 agatur. Nul-

li præterea in Arabia elephantes, nec ullum Dedanitis cum Indis commercium. At vero ebur & eburna ſupellex, quæ à Rhodiis, qui tum Phœnicibus parebant, Tyrum deportabatur, illa non ex Indicis, ſed ex Libycis erat dentibus. Neque enim aliud quam Libycum ebur antiquiores norant Græci. Rhodiorum autem quantum in Libyco littore olim fuerit commercium, vel exinde conjiciat aliquis, quod & ipſa quoque Pharus illorum fuerit tributaria inſula, ut ex Ammiano cognoſcas. Illuc enim ut nunc, ita quoque olim Libyes ebur venale deferebant. Recte itaque LXX interpretes. Sed & Hebræi codices initio Paralipomenon recte habent Rhodanim. Male vero in iiſdem Hebræis codicibus x Geneſ. v. 4. Dodanim vocantur hæc Javanis poſteritas, cum Rhodanim verum ſit, uti etiam habet Samariticum exemplar.

Capite XXIV Numerorum in prophetia Balaami ubi Agag legitur pro Gog, & hoc quoque quam inepte factum ſit ſatis oſtendimus in appendice ſcripti de LXX interpretibus. Lectionem horum interpretum confirmat codex Samariticus. Perit prophetia ſi Agag legamus. Per Gog vero & Magog ut alibi, ita quoque hic intelligitur plenitudo gentium in Chriſtum credentium.

Tranſeamus nunc ad XVIII caput, quo P. Simonius ea, quæ de ordine & conſtitutione hexaplorum & tetraplorum Origenis ſcripſi, conatur refellere. Monueram ut ab Epiphanio ſibi ipſi contradicente & ab aliis qui eum ſecuti ſunt ſibi caveret; ille tamen neglecto ſalubri quod dederam conſilio, dum erranti Epiphanio ejuſque interpreti credit Petavio, mavult ſeipſum turpiter exponere, quam recte ſentientibus ſuffragari. Ecquid enim clarius teſtimonio Euſebii in hiſtoria Eccleſiaſtica ubi de Origene agit, cum hexapla dicta eſſe affirmat, quod ſex continerent verſiones, tetrapla autem quod quatuor; Conſulat ad illum locum præſtantiſſimi viri Henrici Valeſii annotata & deſinat nugari. Nihil illum juvant ſchemata quæ appoſuit Petavii, cujus ſententiam merito explodit idem Valeſius.

Ad

Ad ſæpius dein iteratas P. Simonius relabitur ineptias, & Origenem ne per ſomnium quidem de Samaritico unquam cogitaſſe dicit codice, & mentitum fuiſſe Africanum, qui non uno in loco ætates Patriarcharum ex Samaritico codice prototypis Hebræorum literis exarato, fideliter ſe deſcripſiſſe teſtatur: cum teſte Simonio, non ipſos codices, ſed Græcam ſolum viderit verſionem, de qua ſcilicet intelligi debeant pleraque patrum loca, quoties ad Samariticum remittunt exemplar. Siquis cauſam quærat quamobrem pulchra iſtiuſmodi nugamenta commentus fuerit P. Simonius, nullam profecto aliam inveniet, niſi ut excluſo Samaritico, ſua concinnaret octapla. Eadem illam impulit ratio, ut quantumvis clara & manifeſta ſint verba Euſebii cum dicit Origenem ſibi quoque comparaſſe ea Hebraica exemplaria, quæ prototypis Hebræorum eſſent deſcripta literis, negat tamen de Samariticis ea eſſe accipienda codicibus. Adeone ergo ineptus fuit Euſebius, ut poſtquam dixit Origenem Hebræam quoque addidiciſſe linguam, tanquam rem magnam addat, illum quoque Hebræum ſibi comparaſſe exemplar ubique inter Judæos obvium? At vero ſi rectam ſequamur interpretationem deſinit hæc balbuties: dicit enim Euſebius Origenem non contentum Hebræis codicibus quibus Judæi utuntur, comparaſſe ſibi etiam exemplaria, quæ apud Samaritas proſtarent. Nec contentum ſimiliter ſola LXX interpretum tranſlatione. alias etiam inveſtigaſſe verſiones, quibus hexapla ſua inſtrueret. Ut hæc tam manifeſta eludat, mirifica ſane comminiſcitur P. Simonius; Origenem ne per ſomnium quidem unquam de Samaritico cogitaſſe exemplari; & tamen pagina ſequenti contrarium dicit & fatetur Origeni non ignotum fuiſſe codicem Samariticum. Africanum mentitum eſſe cum toties ad antiquum & prototypis Hebræorum exaratum literis Samariticum provocat exemplar: hujus enim verſionem Græcam tantum conſuluiſſe, ac ſi illa verſio Græca prototypo Samaritarum ſcripta eſſe potuerit

cha-

charactere. Nequis autem miretur Africanum, virum Syriacæ, Chaldaicæ & Arabicæ linguæ peritiſſimum in dignoſcendis literis turpiter adeo cæcutiiſſe, affirmat Paulo poſt eodem capite etiam Juſtinum Martyrem in dialogo contra Tryphonem adeo miſere hallucinatum fuiſſe, ut verſionem Græcam Aquilæ crediderit eſſe ipſiſſimum Hebræum exemplar. Sed nos ſcimus non Juſtinum, ſed Simonium miſere hallucinari & non intellexiſſe verba hujus Martyris. Verum & hoc quoque mirificum, Africanum quidem prototypas Hebræorum literas vocaſſe Samariticas, non item Origenem, utpote qui prototypas Hebræorum literas Judaicas eſſe affirmarit, ſi Euſebii verba ita ut Simonius vult accipiamus. Denique & hoc quoque quis expediat, Samariticum exemplar ut vocat Africanus vel verſionem ut loquitur Simonius, habuiſſe quidem Africanum; Origenem vero, quem dilectum ſuum Africanus nominat filium non habuiſſe. Si quæras quorſum omnia iſtæc commenta, quorum ne unum quidem poſſit adſtruere P. Simonius, ratio eſt manifeſta, nempe ut evincat hexapla non à ſex appellata fuiſſe verſionibus, ſed ea vere octapla fuiſſe, & ſic dicta fuiſſe ab octo columellis, quas ipſe ſemper columnellas vocat, ut hac ſcilicet ratione Samaritica exulet Scriptura. Sed profecto longe rectius fecerit P. Simonius, ſi miſſis tot errorum ambagibus, deſinat vexare antiquorum patrum ſcripta, illoſque admittat ſenſus, qui primo ſtatim ſeſe offerunt aſpectu. Si enim ſingula perſequi velimus, nullus erit ineptiarum modus. Nam quale eſt iſtud quod Africani verba decurtata, quæ mirifice torquere conatur, è Chronico producat Euſebii? Debuiſſet Syncellum conſulere, qui integra verba & integros Africani profert ſenſus, quique paſſim Euſebium, quia id non fecit, reprehendit. Sed non videtur Syncellum vidiſſe P. Simonius, cum negat Africanum codices conſuluiſſe Samariticos. Pejus etiamnum facit, ſi viderit & diſſimulet.

Paulo poſt dicit Aquilam ad amuſſim & longe melius quam cæteri interpretes Hebraica reddidiſſe. Ita quidem Judæi, nec tamen omnes: at vero nemo unquam hoc dixit Chriſtianus. De ordine vero & ratione quam in digerendis hexaplis & tetraplis tenuit Origenes, meliora & exactiora ſunt multo quæ H. Valeſius, quam quæ P. Simonius congeſſit.

Paulo poſt eadem pagina & ſequenti dicit Origenem ingens iſtud hexaplorum opus *ſub unam repræſentaſſe lineam.* Atqui cum opus iſtud Origenis dextra, ſiniſtra, ſurſum deorſum plurimis & pene infinitis conſtaret lineis, quomodo ſub una potuit conſpici linea? Auctor ſim P. Simonio ut pleraſque iſtas de hexaplis & tetraplis obſervationes mittat in crucem, ubi demum una & recta fiant linea.

De hodiernis, aut etiam illis verſionibus quæ ante non multa ſecula à Chriſtianis aut aliis fuere concinnatæ, per me licet ut P. Simonius ſentiat prout velit. Nihil illæ ad LXX interpretes & ne ad me quidem, qui ſolam illam quam & Chriſtus & Apoſtoli approbarunt & tradiderunt ſequor verſionem.

Excutiamus nunc ſequens opuſculum quod caſtigationes P. Simonii ad ſcriptum de Sibyllinis oraculis & vindicias ſimul priorum continet objectionum, ut cognoſcamus verumne ſit, quod ipſe adfirmat, ſcribere me de rebus parum mihi cognitis.

Ac primum quidem illud demiror quod cum ſibi ipſe non ſufficiat P. Simonius, & tam male ſe defendat, ut errores ſemper erroribus accumulet; alienæ tamen opem ferat nequitiæ & patrocinetur nebulonibus. In epiſtola præfixa ſcripto de Sibyllinis adduxi verba Hieronymi, ut opus non ſit ea hic repetere. Adduxi quoque verba ab iſtoc homine nequiter interpolata. Monui conſuluiſſe me complura exemplaria manu exarata, & in omnibus inveniſſe ſcripturam convenientem cum editis, niſi quod *appo-*

nunt

nunt habeant pro *appungunt*, quam vocem nuſquam vel apud Hieronymum, vel apud quemquam Latinum invenias ſcriptorem. Vociferatur hic Simonius me Sibylliſtam & falſificum, utpote qui doctiſſimi patris verba minime intellecta pervertam: quin & mendacem vocat, utpote qui neget in ullis probæ notæ ſic legi exemplaribus. Sed compeſcat bilem bonus Simonius, qui nulla vel bonæ vel malæ notæ unquam Hieronymi inſpexit exemplaria; ſi enim conſuluiſſet, etiam in iis eam quam diximus inveniſſet ſcripturam. Quia vero poſtulat, ut ſignificem, ubinam inveniantur iſti codices, & hoc quoque libenter expediam. In bibliotheca itaque Sereniſſimi noſtri Regis duos inveni codices qui ſcriptum iſtud Hieronymi de traditionibus contineant. Alterum exemplar exhibuit bibliotheca Collegii S. Trinitatis apud Cantabrigienſes. Inter meos vero libros habeo unum pervetuſtum, & alterum ab amico conceſſum, quod etiamnum penes me ſervo. In omnibus autem quos recenſui membranaceis libris *apponunt* non *appungunt* conſtanter ſcriptum inveni. Et tamen me falſarium vocat P. Simonius. Quærit quis ſenſus ex verbis Hieronymi erui poſſit, ſi iſtam ſequamur lectionem? Quamvis librorum ſcriptorum lectio melior ſit & magis Latina, tamen ſive hanc, ſive illam ſequaris, adeo planus eſt ſenſus, ut illum vel ſemifatui facile intelligant. Ad locum Geneſeos ubi Lothus dicitur inſcius cum ſuis concubuiſſe filiabus, dicit adſcriptam, appoſitam vel appictam fuiſſe hanc Rabbinicam annotationem, *quod rerum natura non permittat coire aliquem neſcientem.* Quis enim neſcit iſtiuſmodi difficultates paſſim moveri à Judæorum magiſtris, quas poſtmodum facile ſolvant, diſtinguendo inter ſobrios & ebrios, qualis erat Lothus? Velim nunc Simonius explicet ſenſum verborum Hieronymi, prout ab iſto depravata fuere nebulone, qui non dubitavit affirmare Hieronymum ibi mentionem facere punctorum irregularium, unde concludit ergo Hieronymo etiam nota fuiſſe regularia puncta. Indignatur

dignatur Simonius quod hominem iſtum nebulonem vocarim, ac ſi ſcelus ſit res quaſque propriis ſignare nominibus. Si bonus P. Simonius eſt patronus, tollat crimen, & ceſſabit approbrium. Fruſtra eſt cum dicit aliqua etiam puncta Hieronymo nota eſſe potuiſſe, oportet ut irregularium punctorum hoc in loco Hieronymum mentionem feciſſe oſtendat.

Quod Sibylliſtam me vocet, æquo id ſane fero animo, cum ſciam fuiſſe Chriſtianos, quos ſub hoc titulo traduxit Celſus. Rectius facturum me putat P, Simonius, ſi inter Chriſtianos & Judæos medius incedam, quia mediam in omnibus ipſe maxime probat & commendat viam. Auctor itaque eſt mihi, ut ad ſemirabbinorum tranſeam caſtra. Ni enim id faciam, futurum inquit ut rideant Semirabbini, ſi quando in meis legant ſcriptis ne ſex quidem effluxiſſe ſecula, ex quo primum uſurpari cœperint puncta Judæorum vocalia. Sed ego Semirabbinorum & Simonii riſum non moror. Dicit jam à nongentis annis uſurpata fuiſſe iſtæc puncta & teſtem affert R. Saadiam Gaon. Iſte autem Saadias floruiſſe dicitur anno 927 id eſt ante annos 756, quæ ſumma multum abeſt à nongentis annis. Libenter autem dederim iſtoc tempore innotuiſſe puncta Rabbinis, verum non id eſt quod quæritur, ſed quando puncta vocalia Scripturis apponi cœperint. Græci habuere accentus jam ante bis mille annos: nullum tamen invenias Græcum codicem, accentibus notatum, qui non mille annis ſit recentior. Arabes à quibus puncta ſua accepere Judæi, pluribus quam ducentis & quinquaginta annis habuere puncta & apices, priuſquam eæ Alcorano appingerentur. Ut itaque Simonius conficiat puncta iſtæc ante octo vel novem ſecula fuiſſe appoſita, oportet ut vel unum tantæ vetuſtatis oſtendat aut indicet exemplar. In ſola Sereniſſimæ Chriſtinæ Suedorum Reginæ bibliotheca, antequam ea Cardinali Mazarino & D. Gaulmino ſuos remitteret libros, plures quam ſeptingentos Hebraicos

braicos manu exaratos numeravi codices, præter Syriacos, Copticos, Samariticos & Arabicos. In tanta tamen libraria ſupellectili, nullos comparebat codex Hebraicus quadringentis aut ut plurimum quingentis vetuſtior annis cui puncta adſcriberentur vocalia, uno excepto qui quod forma quadrata & in delicatiori eſſet exaratus membrana certiſſimo antiquitatis ſigno; contineret quidem vocales, ſed alio annotatas attramento, ſatentibus id ipſum Manaſſe ben Iſrael & aliis duobus Rabbinis, qui Antwerpiam ſpectatum venerant. Cum libri illi magna ex parte ad Illuſtriſſimi Colberti migrarint bibliothecam, certus ſum ſiqui aut ad hanc, aut etiam ad illam Seguierii, & ipſam libris Hebraicis inſtructiſſimam, ſeſe conferant; facile mihi aſſenſuros, dummodo in tractandis membranis non adeo rudes & parum fuerint exercitati in dignoſcenda librorum ſcriptorum ætate non totis aberrent ſeculis. Accipiat hæc P. Simonius quomodocunque placuerit, rideat, indignetur, faciat quidquid velit; nunquam tamen ille codicem aliquem Hebræum vocalibus inſtructum inveniet, quem quinque eſſe antiquiorem ſeculis perſuadeat antiquariis. Quamvis autem apud Arabas integro minimum ſeculo vocalium adſcribendarum ſit antiquior ratio, nulli tamen reperiuntur Alcorani ſignis inſtructi vocalibus, qui ſexcentorum excedant annorum ætatem.

Pergit dein cavillari Simonius & verba mea pervertit, ac ſi puncta Hebræorum ex officina Bombergi primum prodiiſſe ſcripſiſſim. Quin & fabellas pluſquam Rabbinicas me fingere affirmat, quod ſcripſerim Danielim Bombergum, in finienda ut ipſe ſperabat Maſora, & alendis aliquot Judæorum centuriis, dilapidaſſe partrimonium ſuum. Veriſſima tamen hæc eſſe optime norunt Judæi Veneti, qui etiam ædes Bombergianas oſtendunt & loca ubi convenire ſoleret ſenatus Rabbinicus ex variis orbis locis convocatus præſidente Jacobo Chaim Afro Tunetano. Rideat P. Simonius

iſtas

iſtas ædes perinde ac ædiculas LXX interpretum in Pharo, temperaſſet tamen ab inepto riſu ſi Leonem Juda Mutinenſem hæc coram referentem audiſſet. De impenſis autem in edendis majoribus bibliis à Bombergo factis & immenſis opibus quas in alenda tam numeroſa Rabbinorum multitudine prodegerit, Præſertim poſtquam relicto præceptore ſuo Felice pratenſi Judæorum factus eſt præda, licet multa ſcitu digna cognoverim ab avunculo Junio, cujus atavus erat D. Bombergus, libens tamen illa prætermittam, ſufficient enim verba Scaligeri è Scaligerianis, *Bombergue qui eſtoit d' Anvers, & duquel le fils eſt venu a Veniſe, & la a tout conſomme ſon bien, a ſi bien imprime les livres Hebreux! les Juifs corrigeoient & præſidebant a l'imprimerie. Il a imprimè des livres pour plus de quatre millions d'or. Il a imprime tant de belles bibles avec les Rabbins, trois foix le Talmud tout entier,* &c.

Dixeram ex Ignatii epiſtola ad Philadelphenſes clare ſatis oſtendi poſſe tempus quo primum Hebraicæ corrumpi cœperint ſcripturæ. Ridet & negat hæc P. Simonius & ipſiſſima ut jactat producit Ignatii verba, nihilque eorum quæ dixi iis contineri affirmat. Sed vero ego ſupinitatem miror Simonii, qui cum criticum ſe profiteatur pro vero & genuino Ignatio, ſpurii adducat verba Ignatii, è quibus tamen ſenſum conatur exſculpere legitimum. Ut itaque cognoſcam quam turpiter errarit, ipſa adſcribam Ignatii verba; παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς μηδὲν κατ' ἐριθείαν πράσσειν, ἀλλὰ κατὰ χριστομαθίαν, ἐπεὶ ἤκουσα τινῶν λεγόντων, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχαίοις εὕρω, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὐ πιστεύω· καὶ λέγοντος μου αὐτοῖς, ὅτι γέγραπται, ἀπεκρίθησάν μοι, ὅτι πρόκειται· ἐμοὶ δὲ ἀρχεῖα ἐστιν Ἰησοῦς χριστός· τὰ ἄρθικτα ἀρχεῖα ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ. Hæc ſunt ſincera Ignatii verba, prout concipiuntur in Florentino codice, nec quidquam in illis mutandum. 'Αρχαίοις enim ut recte exponit Heſychius eſt τοῖς ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένοις. Sed & recte ſe habet πρόκειται, quod παράκειται interpretatur

idem Heſychius. Ut tamen plenius verba Ignatii intelligantur, & ut ſciamus quam rationem in diſputationibus cum Judæis & ipſe & alii Chriſtianorum tenuerint, operæpretium erit de acceptione hujus vocabuli pauca præmittere. Græcæ LXX interpretum verſioni in iis voluminibus, quæ in Alexandrinam relata fuere bibliothecam, acceſſiſſe quoque Hebraica omnino conſtat. Quin ad illorum exemplum conſtructa fuerint complura exemplaria in quibus Græca & Hebræa junctim proſtarent, quæque in Synagogis diu etiam ante tempora Chriſti legerentur, de eo quoque nulla omnino ut dubitemus eſt cauſa. Jam vero quod vulgo, quamvis non ſatis Latine *textum* ſeu *contextum* vocant, id à Græcis paſſim dici τὸ κείμενον, & hoc quoque notum eſt ſatis. Verum in eo diſſentiebant Judæi à Chriſtianis, quod illis τὸ κείμενον abſolute poſitum Hebræi codicis verba ſignificet, & κεῖται idem illis ſit quod γέγραπται. At vero apud Philonem & Græcos patres τὸ κείμενον notat verba LXX interpretum, utpote ejuſdem auctoritatis & prorſus ἰσοδυναμοῦντα Scripturæ Hebraicæ. Judæi quibuſcum hic diſputat Ignatius id ipſum negabant, dicentes οὐ κεῖται, οὐ γέγραπται, ἀλλὰ πρόκειται. Sive autem πρόκειται accipias pro παράκειται ut Heſychius; ſive notiori ſignificatione de re vulgo ubique obvia & omnium oculis expoſita; idem manet ſenſus, cum manifeſtum ſit agi hic de verſione LXX interpretum. Apud Epiphanium ubi de lemniſco loquitur eadem ratione vox πρόκειται accipitur de verſione Aquilæ, neque enim audiendus doctiſſimus Valeſius, qui παράκειται legendum cenſet. Προκείμεναι enim γραφαὶ ſunt libri omnibus uſitati & omnium oculis expoſiti uti LXX interpretum verſio Chriſtianis, Aquilæ vero Judæis. Senſus autem verborum Ignatii eſt planiſſimus. Rogat Philadelphenſes nequid agant per contentionem, ſed in omnibus Chriſti doctrinam ſequantur. Audiviſſe enim ſe quoſdam dicentes, niſi ea quæ in Evangelio poſita ſunt inveniantur etiam in antiquis, id eſt Hebræis exemplaribus, ſeſe nolle credere

dere Evangelio. Reſpondet Ignatius ſcripta eſſe, eademque quæ in Evangelio, inveniri quoque in antiquis exemplaribus. Negabant Judæi dicentes in Hebræis non legi, ſed tantum in adjacente verſione: vel ſi alteram ſequaris expoſitionem, vulgo quidem legi, non autem in antiquis. Illis autem reſpondet Ignatius, ſibi pro incorruptis & inviolatis archivis ſeu exemplaribus antiquis eſſe Jeſum Chriſtum. Illi, velut ſummo Sacerdoti, credendum potius quam aliis Sacerdotibus. Ipſi commiſſa eſſe Sancta Sanctorum & arcana Dei. Ipſum eſſe portam patris per quam ingrediantur patriarchæ, prophetæ, apoſtoli & eccleſia. Evangelio itaque præcipue credendum, utpote per quod veteribus non tantum credamus Scripturis, ſed & vitæ æternæ fiamus participes. Omnia denique bona eſſe, ſi fides noſtra conjuncta ſit cum caritate. De loco Ignatii hæc dicta ſufficiant; quæ ideo lubentius monui, ut videant noſtri ſeculi homines quam diverſa primorum Chriſtianorum fuerit ratio, ſi cum Judæis congrederentur. In interpretandis Scripturis ſuprema illis lex erat Chriſtus. Solas quas LXX interpretes & poſtea Chriſtus & Apoſtoli tradidiſſent & commendaſſent admittebant Scripturas. Has ſolas ſinceras, incorruptas & illabatas eſſe affirmabant. Non Hebraica quam primus Hieronymus introduxit, ſed Evangelica ubique audiebatur & perſonabat veritas. Noſtro vero ſeculo ubique fere exulat hæc veritas: & cum olim Veteri Teſtamento crederetur propter Novum, nunc Novo non creditur, niſi quatenus cum litera convenit mortua, tradita nobis ab inimicis Evangelii. Ne ipſum quidem Chriſtum loquentem admittimus, niſi per os loquatur Rabbinorum. Sed redeamus ad P. Simonium.

Is itaque poſtquam multum ſe torſit in exponendo ſpurii Ignatii loco ad Eram ſe confert Hiſpanicam, & quamvis nihil habeat quod iis quæ ſcripſi opponat, quærit tamen ex quo Sibyllino hauſerim oraculo Judæos credere Meſſiam peregrinum ſen proſelytum fore. Miror P. Simonium

monium neſcire id quod omnes quotquot toto reperiuntur orbe ſciunt & fatentur Judæi, quodque ex ipſis quoque Sacris clare adeo cognoſcitur literis. An non Ægyptiacæ ſervitutis tempore omnes Hebræi erant peregrini, proſelyti ſeu gerim? Si quis dubitet, audiat vel ipſum Deum loquentem, cum alibi, tum Exod. 22. 21. ubi LXX, προσήλυτον οὐ κακώσετε, ἦτε γὰρ προσήλυτοι ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, *Ne affligite proſelytum, nam & vos fuiſtis proſelyti in Ægypto.* Quomodo fieri poteſt ut nunc toto orbe diſperſi Judæi, non ſint peregrini, proſelyti ſeu gerim? Quomodo inter illos naſci poteſt Meſſias, qui & ipſe non ſit peregrinus aut proſelytus? Affirmant Rabbini etiam ſiqui Judæi Hieroſolymis vivant, eſſe tamen peregrinos etiam in propria patria, nec ceſſaturum eorum exilium ante adventum Meſſiæ. Nihil juvat Simonium quod dicit Judæos unanimiter credere Meſſiam fore Judæum ex Judæis, non peregrinum aut proſelytum. Cum enim etiam veri Judæi hoc tempore ſint ubique peregrini & proſelyti, neceſſum eſt talem quoque fore quicunque inter illos prodeat Meſſias. Itaque nihil aliud inde confici poteſt, niſi Meſſiam fore quidem proſelytum, ſed non proſelytum proſelytorum. Attamen neque in hoc conſentiunt Judæi, cum ut recte monet P. Simonius quoſvis ſibi faventes parati ſint pro Meſſia agnoſcere. Vidi pauperes è Polonia Judæos qui ſtipem porrigentes Meſſiæ nomine ſalutarent. Quamvis autem major Judæorum pars è Davidica ſtirpe Meſſiam proditurum exiſtiment, attamen novi qui & hoc quoque negarent. Memini Manaſſem ben Iſrael quod uxorem duxiſſet cujus atavus fuiſſet Don Iſaac Abrabanel, qui genus ſuum referebat ad Davidem regem, præſentibus multis affirmaſſe ex hoc conjugio proditurum Meſſiam; cui mox alter Judæus Maurus, poſſe id fieri reſpondit; Si enim Dominus Deus è lapide poſſit ſuſcitare filios Abrahæ teſte Thalmude, quidni etiam poſſit efficere ut è cucurbita naſcatur Meſſias. Sed Manaſſes illum

nebu-

nebulonem vocabat quod verba Evangelii Thalmudi affingeret. Iſte tamen Maurus perſtabat poſſe è lapide Meſſiam naſci ſecundum Thalmudem.

Paulo poſt dicit Simonius Hegiram non Hebraicam, ſed vero Arabicam eſſe vocem; ſed fallitur cum æque Hebræa ſit ac Arabica. Ut enim apud Græcos & alias gentes, ita quoque apud Hebræos & Arabas, eadem vox fugam, exilium & peregrinationem ſignificat.

In illis quæ deinceps ſequuntur valde ſibi placet & ſibi applaudit P. Simonius. Elegantias & venuſtates promit mirificas, ſed quas ſine periculo & invidia cujuſquam intactas & illibatas ſolus poſſideat. Dicit me velle canonem Scripturæ novis locupletare prophetis. Comparat me cum Poſtello, homine non ſatis ſani ſincipitis, ſic tamen ut illum longe oculatiorem nugatorem, quam egomet ſim, fuiſſe affirmet. Dicit me LXXII & magno aliorum prophetarum ſtipatum agmine jamjam ad fundenda me accingere oracula. Ego vero licet propheta aut vates non ſim, ſi tamen ad vaticinandum compellar, auſim affirmare P. Simonium, niſi ſtylum vertat, ſolis ſemper placiturum ſemidoctis.

Multa dein congerit de apocryphis & millies dicta repetit, eorum vero quæ ad rem pertineant, cavet ſibi quam diligentiſſime. Quæſtio eſt qua ratione libri ſacri, reconditi, & non omnium uſui expoſiti, cum prius apocryphi dicerentur; poſtea factum ſit ut hæc vox in pravam detorta fuerit ſignificationem, ita ut apocryphi habiti fuerint pro ſpuriis aut dubiæ fidei libris. Cum ne unus quidem uſque ad tempora Aquilæ ex quocunque ſcriptore produci poſſit locus in quo vox hæc in bonam non accipiatur partem, dixi manifeſte exinde colligi poſſe Judæos fuiſſe, qui novam vocis hujus expoſitionem fabricarint, eo nempe conſilio ut deſtruerent auctoritatem librorum qui Vetus Teſtamentum cum Evangeliis connectunt, & ſimul illorum in quibus adventus Chriſti clarius quam ab antiquis annun-

tiaretur.

tiaretur prophetis. Tacet hic P. Simonius & cum nihil habeat quod poſſit reponere, quærit tamen unde iſtas hauſerim ineptias, ſeu ut ipſe loquitur *coglionerie.* Satis quidem verniliter, verum, ut puto, loco non ſatis convenienti. Ne itaque gratum & amicum P. Simonio vocabulum tam alieno & inconſpicuo poſitum pereat in loco, auctor ſim ut ad frontes & titulos ſuorum id transferat librorum, id enim ſi fiat, omnia recte & ſignificanter ſe habebunt.

Quæ deinceps habet P. Simonius talia ſunt ut nihil omnino ex illis erui poſſit, niſi id unum Simonium parum acrem eſſe diſputatorem. Dicit ſcribas qui res Hebræorum chartis committerent, & pleroſque magni Synedrii aſſeſſores prophetas fuiſſe & à ſpiritu ſancto afflatos. Cur urgo negat tales quoque fuiſſe LXX interpretes? Quod addit *ſed non fatidicos,* id rectius abeſſet, neque enim ſic Chriſtiani loquuntur. Quod vero non uno ſcribit in loco, auctorem me eſſe ut in Eccleſiis poſthac libri legantur Sibyllini & canonicis annumerentur ſcripturis, id nuſquam dixi. Magnæ quidem auctoritatis in primitiva eccleſia erant illi libri, cum & ab ipſo commendata Apoſtolo fuerit eorum lectio, ſed non inde ſequitur eſſe Canonicos. Verum negat id ipſum Simonius & mentitum fuiſſe exiſtimat Clementem cum dicit Paulum ad Sibyllæ & Hyſtaſpis libros, unde futurum Chriſti cognoſcant adventum remiſiſſe Chriſtianos. Vafros enim, id eſt ſubdolos & malitioſos priſcos fuiſſe dicit patres & imprimis Clementem Alexandrinum, ſi quando cum Judæis & gentilibus diſputarent. At ſic melius Judæi & gentiles quàm Chriſtiani loquantur. Addit Clementem non eſſe errorum immunem. Scio quidem non deeſſe alios qui ſimiliter ſentiant. Oſtendendum illum erraſſe vel mentitum eſſe cum affirmat Apoſtolum commendaſſe lectionem Sibyllinorum & Hyſtaſpis. Interim colligantur errores Clementis. Id ſi fiat, auſim de plano affirmare illum ne in omnibus quidem toties erraſſe operibus, quoties vel in uno P. Simonius erraverit capite.

Iterum

Iterum ad Poſtellum & neſcio quas aliorum me relegat ineptias, ac ſi non ſufficiant Simonianæ. Multa dein habet de canonicis, apocryphis & hagiographis ſcripturis, quæ ſiquis excutiat, nullum tamen laboris & patientiæ ſeu fructum ſeu mercedem referet. Multos quidem citat tanquam teſtes, & ſane potuiſſet etiam centies plures producere, ſed nihil ad inſtitutum facientes, cum omnes Aquila ſint poſteriores. Debuiſſet vel unum aliquod ex antiquioribus Judæis vel Chriſtianis depromere teſtimonium, quo iſta Scripturarum diviſio quam commentus eſt Aquila, aut qui ejus ætate vixere Judæi, aliqua ſaltem ex parte confirmaretur. Verum ne unum quidem in illis invenias, qui vel canonicorum S. Scripturæ librorum, vel hagiographorum vel etiam apocryphorum eo quo vulgo exponunt ſenſu, fecerit mentionem. Altum apud omnes ſilentium, unde clare ſatis cognoſcas Aquilam primum fuiſſe qui diviſionem iſtam introduxerit, quem temere ſecuti ſunt non verpi tantum doctores, quos P. Simonius ſatis inepte recutitos vocat, ſed & multi è Chriſtianis. Quod dein Sixti Senenſis probet ſententiam dividentis S. Scripturas in libros protocanonicos & deuterocanonicos, nec in eo viros doctos conſentientes habebit, qui merito iſtiuſmodi contra uſum & naturam linguæ Græcæ conficta explodunt vocabula. Rectius multo faciemus ſi ab omnibus iſtiuſmodi abſtineamus diviſionibus & primorum Chriſtianorum & Judæorum veterum ſequamur exemplum, non Aquilam & Judæos poſteriores, qui ſolis Hebraicis totam Scripturam includunt libris: quorum ſi admittamus decreta, jam ne Evangelia quidem, præcipua Sacrarum literarum pars, & velut Sacri operis complementum & apex, libris erunt annumeranda canonicis. Sed negant quidam Evangelia ad vetus pertinere teſtamentum. Verum non ſunt Chriſtiani qui jubentibus Judæis Vetus à Novo avelli patiuntur teſtamento, cum prioris veritas & auctoritas tota pendeat ab Evangeliis. De intermediis libris, ſatis jam diximus.

In emendando gemino Hieronymi locó, ubi libros Tobiæ & Judithæ inter hagiographa ab Hebræis recenſeri ſcribit, ne in hoc quidem eruditorum ſuffragio donabitur P. Simonius. Putat nempe *hagiographa* iſtis in locis mutandum eſſe in *apocrypha.* Sed profecto criticæ periti norunt notiora vocabula à librariis non permutari ignotioribus. Si omnia quotquot reperiuntur antiqua conſulat exemplaria ubique conſpirantem cum vulgatis libris lectionem inveniet. Itaque manifeſtum eſt ineptam iſtam hagiographorum vocem latius apud Judæos interpretes patuiſſe, quam canonicorum, ut ipſi loquebantur, librorum appellationem, & duplicis apud illos generis fuiſſe hagiographa, alia quidem canonica, alia vero extra canonem, ſeu ἀκανόνιστα.

Pergit Simonius me non contentum novos procudere prophetas, novum etiam librorum S. Scripturæ velle introducere ordinem, utpote qui ex uno quinque faciam Moyſis volumina. Pentateuchum nempe ſeu quinque libros Moyſis totidem appellavi volumina. Ipſe vero hoc negat, nam quinque iſtæc volumina, unum tantum affirmat conſtituere volumen, quia hodierni in ſuis ſynagogis Judæi uno volumine omnes deſcribunt Moyſis libros. Quid ſi omnes S. Scripturæ libri ad unum redigantur volumen, ideone plura deſinent conſtituere volumina? Quin & Chriſti ætate idem factum fuiſſe cenſet P. Simonius, ut ſcilicet uno volumine totus deſcriberetur pentateuchus. Verum contrarium liquet ex hiſtoria Ariſteæ cum pluribus voluminibus legem deſcriptam fuiſſe docet. Cum infiniti ſuperſint libri in volumina diſtincti, vel unum in tota antiquitate oſtendatur volumen, quod ad tantam excreſcat molem, ut vel dimidiam librorum Moyſis partem exæquet. An ſoli Hebræi juſtam voluminum ignorarunt menſuram? Adeone illi inſaniverunt, ut ſibi tam prolixa & enormia conſtruerent volumina, quæ nec manu teneri, nec mento ut ſolebant ſubjici, & exigente ut ſæpo

fit

ſit neceſſitate, tota tamen in quantumvis longa explicari non poſſint porticu? Qualia fere ſunt iſtæc quæ in Judæorum vulgo viſuntur ſynagogis, ad pompam potius & ſtultam oſtentationem, quam ad aliquem parata uſum, cum tantæ ſint vaſtitatis, ut à duobus vix geſtentur hominibus, aperiantur niſi à multis, legantur vero à nullis? Sed profecto quid verbis opus, cum omnis ætas & omnia ſecula, non unum, ſed quinque ſemper Moyſis agnoverit volumina.

Dixeram Judæos Danielem non agnoſcere pro propheta. Reponit Simonius; *Quaſi vero Judæi non æque fidem adhibeant Danielis de Meſſia vaticiniis, ac Chriſtiani.* Profecto ſi hoc verum eſſet, non eſſent Judæi. At vero illos negare Danielem fuiſſe prophetam, Hieronymus, Theodoretus & complures alii teſtantur. Quod ſi illis non credat, ipſis ſaltem credat Judæis, paſſim id affirmantibus. In Thalmude ſcripto de ſynedrio movetur quæſtio qui fieri potuerit, ut Daniel, qui non fuit propheta, viderit tamen ea, quæ nec Haggæus, nec Zacharias, nec Malachias viderent. Si quis ridere velit, legat ſequentia, ut ſciat quo pacto hic ſe expediant Rabbini. Felicius hanc quæſtionem ſolvebat Montabeus Judæus, affirmans Danielem eadem prorſus ratione illa quæ ſcribit vidiſſe, atque aſinam Balaami, cernentem ea, quæ ipſe non videret Balaamus.

De chetubim opus non eſt ut Simonius moneat. Scimus nos Judæos ſimul flare & ſorbere didiciſſe, norunt atrum albo permutare ſi res poſtulet. Viliſſimos & famoſos ſæpe ſic vocant libellos. Nec hoc tantum ſeculo, ſed & olim quoque hoc iis ſolemne fuiſſe, ſatis nos docet Epiphanius ubi de Nazarenis agit, cum ſcribit libros hagiographos à Judæis etiam appellari γραφεῖα, voce quidem inepta & ab Aquila, ut puto, conficta; ſed quæ tamen clare oſtendat, quo honore & titulo Danielis proſecuti fuerint prophetias, ſcriptiunculas eas appellantes, & ne dignas quidem librorum nomine.

Cum ironiis valde delectetur P. Simonius dicit dein me ex Rabbiniſta factum eſſe doctorem Thalmudicum, quia nempe dixi in Thalmude ſæpius occurrere; *bonum eſt ut evellatur litera de lege, & ut ſanctificetur nomen domini.* Ipſe ex libro qui continet colloquium regis Gazariæ & Judæi, dictum hoc ſic interpretatur, non licitum fuiſſe cuilibet è plebe verba Scripturæ immutare, ſed ſolis magni Synedrii aſſeſſoribus, *quia ſcilicet non unius Moſis fuit ſanctiones condere, ſed & aliorum quoque prophetarum, ſacerdotum & judicum, quibus idem ſpiritus dei interfuit.* Licet R. Chaia filius Aba, & R. Jochanan, & alii qui in Thalmude hoc loco nominantur non fuerint prophetæ, libenter tamen acquieſco, cum verbis tam claris & perſpicuis ultro quod petam concedat Simonius. Verum illa quæ ſequuntur mirabor ſi vel ipſe poſſit explicare P. Simonius; *Is eſt niſi fallor genuinus doctrinæ Thalmudicæ ſenſus quæ in everſionem verborum contextus ſacri trahi non poteſt, cum de tollenda litera imo dictione nec non ſententia aliqua inter explicandum contextum illum agatur, minime vero de mutandis eradendiſque ejuſdem contextus literis aut dictionibus.*

Quod ſubjungit P. Simonius me omnia quæ Rabbinologiam ſapiunt mutuatum eſſe à Morino, meque totum à Morino pendere; id quam verum ſit, judicent illi, qui utriuſque noſtrum ſcripta legunt. Quin & Simium ejus alibi me appellat, quia nempe valde probo, cum alia quædam, tum præcipue illa, quæ de ætate & literatura Rabbinorum ſcripſit Morinus, cujus obtrectator perpetuus eſt P. Simonius, rectius longe facturus, ſi & ipſe hujus fiat Simius.

Ut evincat LXX interpretes ignaros fuiſſe linguæ Hebraicæ, profert teſtimonium Ludovici Capelli, exiſtimantis, ut ipſe affirmat, linguam Hebræam deperditam fuiſſe in captivitate Babylonica totis ducentis ante LXX interpretes annis. Sed vero ex Eſdra & Nehemia contrarium

patet.

patet. Poſt mortem vero horum ſtatim periiſſe linguam, qui fieri poteſt, cum Judæi integra fruerentur libertate, & nullis aliis miſcerentur gentibus? Stetit illorum reſpublica uſque ad tempora Alexandri magni. Sed neque illius tempeſtate aliqua accidere potuit mutatio, cum omnia ſalva & integra Judæis permiſerit, contentus modico tributo. Si quis recte calculum ponat, velit nolit fateatur neceſſe eſt, non potuiſſe inſigniter mutari linguam ante Olympiadis CXVII annum primum, quando nempe à Ptolemæo Lagi filio dolo capta fuere Hieroſolyma. Cum vero viginti ſeptem annis poſtea Sacræ literæ à LXX in Græcum fuerint converſæ ſermonem, neceſſe eſt brevi hoc ſpatio totam interiiſſe Hebræam linguam, quod nemo prudens ut exiſtimo facile admiſerit, præſertim cum ſeſquiſeculo pene poſtea uſitatam etiamnum fuiſſe eam linguam conſtet ex Joſepho ſcripto de Machabæis, ubi mater filios ſuos Hebraice alloquitur.

Profert dein verba mea P. Simonius, & dicit quot verba, totidem quoque illa continere commenta. Sed malim ea quæ ſcripſi in meis legi libris, quam uti ab illo truncata producuntur, ac ſi dixiſſem in Synagogis lectam fuiſſe verſionem Græcam, antequam illa extaret. Iſtis tamen ita mutilatis verbis recte ſubjungit; *Ante conditam* LXX *Seniorum verſionem ab Eſdræ temporibus conſtat non aliam in Judæorum Synagogis lectam fuiſſe ſcripturam, quam contextum Hebraicum.* Libenter hæc admitto, ſed ſi hæc ita ſeſe habeant, quomodo verum eſſe poteſt id quod paulo ante affirmavit P. Simonius, linguam Hebræam periiſſe pluribus quam ducentis ante LXX interpretes annis?

Videamus nunc num in ſequentibus dum mea ut vocat figmenta convellere conatur fortius & felicius ſe gerat P. Simonius. Dixeram tempore Chriſti, & ante, & poſtea in omnibus Judæorum Synagogis toto Romano orbe diſperſis, ſolam lectam fuiſſe LXX interpretum verſionem, etiam in ipſis Hieroſolymis. Quid adhæc P. Simonius? Nullo

omnino

omnino teſte, licet ad me provocet, qui nunquam tale quid ſomniavi, affirmat Fl. Joſephum legem Moyſis in Synagoga Hebraice interpretatum fuiſſe. Quin & Hiſtoriam belli Judaici, antequam Græce ederet, Hebraice conſcripſiſſe, id eſt Syriace, ut vult P. Simonius. Syrorum quidem paſſim occurrit mentio, ſed vero tempore Apoſtolorum & Joſephi, qui in imperio Romano linguæ meminerit Syriacæ, invenias neminem. Ut in tota ditione Romana, ita quoque in Syria Palæſtina, Græca erat vernacula lingua. Eſto ut non admodum ea fuerit pura, cum multis jam ab antiquo permixta eſſet Chaldaicis, Arabicis & Romanis vocabulis, non tamen propterea deſinebat eſſe Græca. Joſephum vero ſpurio hoc & impuro ſermone & lingua hybrida iſtam conſcripſiſſe hiſtoriam, nemo ſanæ mentis dixerit. An ergo mentitus Joſephus? Et hoc quoque futile. Mentem Joſephi nec P. Simonius, nec interpretes intellexerunt. Verba ejus initio belli Judaici hæc ſunt; *Προὐθέμην ἐγὼ τοῖς κατὰ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν Ἑλλάδι γλώσσῃ μεταβαλὼν ἃ τοῖς ἄνω βαρβάροις τῇ πατρίῳ συντάξας ἀνέπεμψα πρότερον ἀφηγήσασθαι.* Ineptiſſime hæc reddidere interpretes, ac ſi *οἱ ἄνω βάρβαροι* ſint barbari qui retro fuerunt, & Joſephus in uſum jam olim defunctorum iſtam condidiſſet hiſtoriam. *Οἱ ἄνω βάρβαροι* ſunt ſuperioris continentis barbari, Judæi nempe qui extra Romanum viverent imperium. Sic *ὁ ἄνω βασιλεὺς* vocatur rex Perſarum ſeu Parthorum. *Αἱ ἄνω ἐπαρχίαι* provinciæ quæ longius abſunt à mari, ut *αἱ κάτω* mari propiores. Itaque *ἡ κάτω Συρία* eſt Syria mari Mediterraneo vicina, *ἡ ἄνω* vero ſuperior, ſive Aſſyria & Babylon. Jam olim ad Melam hæc monuimus. Dicit ergo Joſephus ſeſe antequam bellum Judaicum Græco ſcriberet ſermone, eandem hiſtoriam patria id eſt Chaldaica tradidiſſe lingua, in uſum illorum barbarorum, qui extra fines Romani imperii trans Eufratem viverent, utpote qui excuſſo jamdudum Græcorum jugo, avitam fere conſervaſſent linguam. Neque enim unquam in partibus trans Euphratem

tam

tam altas Græcorum principatus egit radices, ut etiam eorum ibi prævaluerit lingua. Clarum eſt itaque Joſephum libros de bello Judaico quos Hebraice edidit, non ſcripſiſſe Judæis in orbe Romano viventibus, ſed vero Trans-Euphratenſibus Parthicæ ditioni obnoxiis, Chaldaice quidem, non item Græce peritis. Aperit dein cauſam quamobrem id fecerit: ut nempe cognoſcant, quanta mala Judæis Hieroſolymitanis illorum eveniſſent culpa. In ſuſcipiendo infelici hoc contra Romanos bello præſto ſibi affutura ſperaverant auxilia Judæorum, qui extra Romanum viverent imperium, nec eos ſolum qui Parthico ſubeſſent regno, ſed & quotquot inter remotiores agerent Arabes ſimul ad arma conſurrecturos certo ſibi promiſerant. Quid vero compulerit Joſephum ut eandem hiſtoriam Græce quoque deſcriberet, id in ſequentibus declarat. Dicit enim cum Hebraice ſcripſeri illis gentibus & illis Judæis qui Hebraice intelligunt, quales ſunt Parthi, Babylonii, Arabes, Tranſeufratenſes & Adiabeni; abſurdum eſſe ſi non etiam inſtruat Græcos & Romanos qui bello huic non interfuiſſent, & Hebræam quam ſcripſiſſet non intelligerent hiſtoriam.

Videat nunc vel ipſe P. Simonius, quam verum ſit illud quod affirmat, Joſephum Syriace ſcripſiſſe & quidem Judæis Palæſtinis, qui fere nulli ſupererant, quando iſta ſcribebat Joſephus. Pergit tamen Simonius Chriſtum & Apoſtolos Hieroſolymis locutos fuiſſe Syriace. Et ſane infinitum poſſit producere non ſemidoctorum tantum, ſed & fanaticornm ſic ſentientium agmen, in templo & ſynagogis non libenter admittentium linguam ut ipſi loquuntur profanam. Sed cum omnium Syrorum in toto Romano imperio communis fuerit lingua Græca, quomodo efficient ut præter hanc alia quoque peculiaris fuerit lingua quam ipſi Syriacam vocant? Vel unum ſaltem proferant teſtem qui tempore Apoſtolorum linguæ hujus fecerit mentionem. Sero demum in inferiore Syria ſive Palæſtina...

læſtina auditum eſt nomen linguæ Syriacæ, poſtquam nempe Arabes vacantes Judæorum invaſere terras. Stante imperio Romano ſolus ibi regnabat Græcus ſermo. Cujus rei clarum argumentum quod in tota ditione Romana nullum invenias ſcriptorem qui Syriace ſcripſerit. Græce omnes ſcripſere, Græce etiam loquebantur. Extra orbem Romanum progrediendum ſi Syriacam linguam, aut homines qui Syriace ſcripſerint invenire velimus. Itaque omnes iſti Chriſtiani patres qui apud Euſebium in hiſtoria Eccleſiaſtica & alibi memorantur, quales ſunt Bardeſanes, Archelaus, Euſebius Emiſſenus, Ephraim & cæteri qui Syriace ſcripſere, illi omnes Parthici vel Arabici fuere generis. Parthis autem tam bene notum fuiſſe ſermonem Syriacum, quam Romanis Græcum, ſcimus non tantum ex hoc Joſephi loco, ſed & ex Epiphanio. Verum iſtæc Syriaca nihil ad linguam quæ Hieroſolymis erat in uſu, quæ non alia erat, quam ſit lingua Evangeliorum. At vero altera, quam addiſcebant Parthi, quaque Joſephus ſcripſit, illa erat Chaldæa ſeu Aſſyria, Arabicæ nempe illius temporis dialectus. Quicquid enim erat ultra Jordanem fluvium uſque ad oſtia Euphratis, Arabiæ accenſebatur. Perperam tamen lingua hæc Syriaca à ſcriptoribus dicitur, cum Aſſyria fuerit, ideo nempe, quod à Græcis & Latinis Syrorum nomen manifeſto errore tribuatur quoque Aſſyriis. Inter Aſſyrios igitur & Arabas in profundiore Syria habitantes quærenda eſt lingua quæ Syriaca dicebatur, non inter Syros Romanæ ditionis. Ipſum hoc confirmat Epiphanius ubi de Manichæis agit; Ἄλλοι δὲ δῆθεν τὴν βαθυτάτην τῶν Σύρων διάλεκτον σεμνύνονται τήν τε τῶν κατὰ τὴν Παλμύραν διάλεκτον. *Alii vero quæ eſt in profundiore Syria & illam quæ circa Palmyram obtinet magnifice commendant dialectum.* Male itaque in Evangelio & in actibus Apoſtolorum per linguam Hebræam intelligunt Syriacam. Si Aſſyriam aut Chaldaicam dixiſſent, non peccaſſent. Sic Philo, ſic Joſephus, ſic omnes illorum

illorum temporum locuti fuere ſcriptores. Hebræam linguam ſemper vocant Chaldæam, nunquam vero Syriacam, Quæ ſi proprie loqui velimus, eadem erat ac Phœnicia ſeu Cananæa, quæque poſt tempora Alexandri paulatim in Græcum abiit ſermonem eſſe deſiit. Quamvis vero propter longam moram in terris Cananæorum lingua Hebræa & ipſa quoque fere facta fuerit Cananæa, quod vel Phœniciæ quas aſſumſere ſatis teſtantur literæ; nunquam tamen Judæi paſſi ſunt linguam ſuam appellari Cananæam ſeu Syriacam. Sed neque Arabicam eam dici permiſerunt, niſi quatenus Chaldæa lingua ſit dialectus Arabicæ. Etiam ſervitutis Ægyptiacæ tempore & ſe Chaldæos, & linguam ſuam Chaldæam vocarunt, omnia nempe ſua ad Abrahamum referentes Chaldæum, cujus linguam in tam longa conſervavere captivitate. At vero in Babylonica captivitate brevi tempore & linguam & literas dedidicere Syriacas, & libenter adſcivere non literas tantum, ſed & linguam, Chaldaicam, velut poſtliminio redeuntes ad linguam & ſcripturam Abrahamo vernaculam. Licet vero multis poſtmodum ſeculis plurimum immutatus fuerit ſermo Chaldæus, permanſiſſe tamen morem ut Hebræus diceretur, ex iis quæ jam diximus clare ſatis confici poteſt. Valeat ergo Hieroſolymitana iſta Syriaca lingua æque vana ac Helleniſtica. Valeant quoque cavillationes P. Simonii, cum ex omnibus ne una quidem ſuccedat. Ut paucis quid ſentiam perficiam, puto me non errare, ſi audacter affirmavero tempore Chriſti in omnibus Hieroſolymitanis ſynagogis, paucis forſan exceptis quas Parthici & Arabici generis frequentarent Judæi, ſolas lectas fuiſſe quas LXX interpretes tradiderunt ſcripturas, cum ſola iis Græca eſſet vernacula lingua, Hebræa autem id eſt Chaldaica ſive Arabica illius temporis, à doctis tantum, aut ab illis, quos dixi intelligeretur advenis. In ipſo vero templo Hieroſolymitano habitas fuiſſe conciones lingua Hebræa, aut quocunque alio Græcis & Romanis

ignoto ſermone, id omnino Romanæ non permiſiſſent leges, quæ una cum jugo, Græcæ quoque aut Latinæ linguæ neceſſitatem omnibus à ſe victis impoſuere gentibus. Supereſt itaque ut in templo & in præcipuis ſynagogis ea ſola uſurpata fuerit lingua, quæ omnibus eſſet familiaris, quamque ipſi quoque infantes cum lacte imbiberent materno. Siquidem ut habet Theodoretus; τὰ Ἑβραίων παιδία οὐ τῇ Ἑβραίων ἐστὶν εὑρεῖν εὐθὺς κεχρημένα φωνῇ, ἀλλὰ τῇ ἐκείνων παρ' οἷς ἐγεννήθησαν· εἶτα μειράκια γενόμενα, διδάσκεται τῶν γραμμάτων τοὺς χαρακτῆρας· μανθάνει δὲ διὰ τῶν γραμμάτων τὴν θείαν γραφὴν τῇ Ἑβραΐδι γεγραμμένην φωνῇ. *Nulli Hebræorum reperiuntur pueri, qui ſtatim Hebraica utantur lingua, ſed demum illarum gentium lingua apud quas nati ſunt. Ubi adoleverint, docentur literarum characteres, & per has addiſcunt ſcripturam Sacram Hebraicam.* Et ſane quomodo potuiſſet vita miſeris conſtare Judæis, ſi Hebraicæ ſeu ut volunt Syriacæ tantum gnari linguæ eo redacti fuiſſent neceſſitatis, ut nec teſtamentum condere, nec contractus & obligationes facere & ſignare potuiſſent, cum leges Græcum & Romanum tantum admitterent ſermonem, quæraturque in jure utrum ſtipulatio Punico aut Aſſyrio concepta ſermone poſſit ſubſiſtere. Quod autem magna pars Judæorum, propter crebra cum vicinis Arabibus commercia, & ſimul propter affinitatem quam illorum lingua cum veteri habebet Hebraica, facile & libenter ſermonem addiſcerent Arabicum, ſive ut ipſi loquebantur Chaldæum; id quidem verum eſt; ſed ſufficit oſtendiſſe iſtum ſermonem ſeu iſtam linguam adſcitam fuiſſe & arceſſitam, non autem nativam & vernaculam.

Agit dein P. Simonius de traditionibus ut vocant oralibus, & quærit quomodo abſque his potuerint LXX interpretes verſionem ſuam perficere, cum lingua Hebræa ducentis & pluribus annis perierit antequam illi ad hoc opus ſe accingerent? Sed vero quantum in hoc quoque

fallatur

fallatur P. Simonius patet ex iis que paulo ante monuimus.

In ſequentibus pergit orationem de traditionibus pertexere, & quamvis paſſim adfirmat parum ſe tribuere commentis Rabbinicis, ſiquis tamen illa aggrediatur, animoſius ſe gerit P. Simonius quam ipſimet Rabbini, adeoque quidem ut etiam laudet & probet id, quod omnium figmentorum longe eſt futiliſſimum, vocales nempe ſeu puncta Moyſi à Deo in monte Sinai revelata, & non niſi à Maſorethis poſt exacta tria annorum millia legi adſcribenda; non ullis libris, ſed per cabalam ſeu traditionem oralem in ſola Rabbinorum conſervata fuiſſe memoria. Attamen liber inſcriptus nomine Cozri id eſt regis Chazarorum in Taurica Cherſoneſo, non Coſrois ut vulgo putant, affirmat periiſſe pleraſque traditiones orales. Scio quidem Buxtorfium & hæc, & multa alia conatum fuiſſe aliter exponere, ſed ſincerior hac in parte fuit Hiſpanus interpres R. Abendana, qui omnia integra reliquit.

Cum nova jamdudum deficiant argumenta, quibus ea quæ ſcripſi vel minimum infirmentur, ad prius dicta relabitur, & exhauſtos vel diſſipatos in priori conflictu P. Simonius recolligit ſpiritus, ut reparatis viribus feliciori certamen inſtauret ſucceſſu. Sed fruſtra, cum intempeſtiva ſint pleraque quæ jacit tela, & tranſverſa cadant.

Dixerit in interpretandis ſcripturis præcipue audiendos eſſe Rabbinos, cum unicuique in ea quam exerceat arte ſit credendum. Reſpondi non eſſe credendum inimicis, non illis qui inter ſe diſſentiant, & qui id ipſum quod docent, neſcire ſe profitentur. Quod ſi ad Judæos ſit divertendum, illos ſolos eſſe adeundos, qui ſuperſtite etiamnum Hebræa lingua ſacras fuere interpretati literas. Reponit Simonius, & ſe quoque antiquiores ſequi Judæos in traditione lectionis, verum non hos ſolos, ſed & Aquilam, Symmachum, Theodotionem, Hieronymum & alios. Quia ars nulla perficitur ab uno aut altero, ſed ab omnibus ſi-

 mul.

mul. Quid per traditionem lectionis intelligat Simonius, paulo ante explicavit Cabalam nempe ſeu traditionem, ut vocant, oralem, quam deus à temporibus Moyſis faucibus & palato Rabbinorum alligavit, mutam & clauſam totis tribus annorum millibus, & revelatam demum ante pauca ſecula à Maſorethis. Ridet & explodit ubique P. Simonius Rabbinorum figmenta, ſolam excipit oralem traditionem, quam paſſim non tuetur tantum, ſed & propugnat. Nec deerunt Judæi quibus hoc commentum imprimis placeat. Si enim omnium abſurdorum longe maximum poſſint ſuperare, nulla ſupererit difficultas, quo minus omnes quæ toto continentur Thalmude admittantur fabellæ. Mirum vero in conſtruenda nova Scriptura ſolos à P. Simonio adduci Judæos, Maſorethas videlicet, Aquilam, Symmachum, Theodotionem, & Hieronymum, quia in multis paſſus ſit à Judæis ſe decipi; nulla facta mentione LXX interpretum & antiquiorum Judæorum, qui omnes ſolam horum ſecuti ſunt verſionem, non Apoſtolorum, non denique ipſius Chriſti. Cauſam nempe ſubjungit, *Quod nullius magiſtri legibus ſe addictum profiteatur Simonius.*

In loco quem poſtea adducit ex Origene κυριώτατα non eſt *aptiſſime*, ſed *maxime proprie*, quoniam verbum verbo reddere conatus eſt Aquila, uti ſolent inepti interpretes, qui proprietatem verborum ſectantes, ſenſum ut plurimum deſtruunt. Loquitur autem hic Origenes ex opinione Judæorum, & ipſe ſeipſum interpretatur in Epiſtola ad Africanum. Quod autem ſubjungit P. Simonius Origenem exiſtimaſſe pluribus in locis Aquilam melius reddidiſſe verba Hebræa quam LXX interpretes, vel uno ſi poſſit probet exemplo. Nam in hoc ipſo Geneſeos loco, de quo hic agit Origenes, quam futiliter à LXX interpretibus receſſerit Aquila, infra oſtendemus.

Nihilo meliora ſunt ea quæ ſequuntur, in quibus negat, ut libros Hebræos, ita quoque Hebræorum verborum.

rum ſonum & pronuntiationem Græcis literis expreſſam à Judæis accepiſſe Origenem. Dicit quippe Origenem *ut linguæ ſuæ hominibus ſe accommodaret, verba Hebraica primum Hebraicis literis, deinde Græcis characteribus, expreſſiſſe, ut etiam Hebraica legere poſſent, qui nihil ſcirent Hebraice.* Libenter iſtud concedo, verum quid hoc ad rem facit? Cum enim Hebræi codices careant vocalibus, quæritur ſi non à Judæis, unde & à quibus haurire potuerit Origenes rationem reſarciendi iſtum vocalium defectum. Pergit; *Judæi ſiquidem illis temporibus, ut & hodierni contextum ſuum abſque punctis vocalibus facili negotio legebant.* Scio quidem poſtquam ſtabilita eſt lectio à Maſorethis, vulgo etiam legi libros à quibus abſint vocales, verum non hoc, ſed iſtud explicare debuerat Simonius, quo pacto Judæi veteres toto Romano diſperſi imperio Hebraicam addiſcere potuerint lectionem, ſi non illa quam Origenes tradidit ratione, apponendo nempe eadem Hebraica Græcis literis, ſed vocalibus inſtructa. Ut nunc qui Maſorethicæ lectioni adſueti ſunt, facile etiam legunt libros à quibus abſunt vocales; ita quoque olim, qui exercitati eſſent in ſcriptura, quæ vocales contineret; facile etiam alteram compendiariam adſequebantur ſcripturam. Ut itaque nunc, ita quoque olim tempore Origenis habuere Judæi normas & regulas legendi & pronuntiandi, quas non diſcipuli tantum, ſed & ipſi quoque obſervarent & ſequerentur magiſtri. Si enim non habuere, & unicuique pro lubitu licitum fuerit addere aut variare vocales, quomodo ſibi conſtare potuit lectionis & pronuntiationis ratio? Ut tamen oſtendat P. Simonius iſtos de quibus loquimur Judæos etiam abſque tali auxilio legere potuiſſe Sacros libros, mirifico ſane utitur argumento, ſed quo ipſe ſeipſum conficiat. Dicit enim Judæos Græcos & Hiſpanos habere libros Græca & Hiſpanica lingua ſed literis excuſos Hebraicis, quos tamen expeditiſſime legant. Potuiſſet his plurimos in Germania à Judæis editos addere

res libros, lingua quidem Germanica literis tamen deſcriptos Hebraicis, qui tamen etiam ab idiotis, dummodo alphabetum norint Hebræum, ſine hæſitatione evolvuntur. Quid mirum? Cum ut in iſtis, quæ P. Simonius profert exemplis, ita & in iis quos dixi libris omnes exprimantur vocales. Si ſacrorum eadem foret librorum conditio, non Origenis tantum in deſcribenda literis Græcis Hebræorum codicum lectione, ſed & Maſoretharum in addendis punctis vocalibus, non ſupervacua tantum, ſed & ſtulta fuiſſet diligentia.

Pergit tamen P. Simonius, citat Teixeram, ad linguas provocat Orientales, & tandem concudit, licet *illæ linguæ punctis vocalibus ſint deſtitutæ, non idcirco vocalibus penitus deſtituuntur.* Verum non hoc, quod omnes concedunt exceptis Rabbinis, qui nullam nec in alphabeto, nec in ſcripturis vocalem agnoſcunt; ſed iſtud oſtendere debuerat P. Simonius quomodo ad perficiendam lectionem paucæ iſtæ vocales, quæ tantum ambiguæ lectionis vocibus apponuntur; poſſint ſufficere ad legendas etiam illas voces, à quibus omnino abſunt vocales.

Repetit dein quæ jam ſæpius dixit, & quibus non ſemel reſpondimus, & demum addit; *Sed pudet in his refellendis, quæ aperte falſa ſunt, longius detineri.* Merito pudeat P. Simonium, quod cum præcipua nuſquam attingat, & tantum minutias ſectetur & vellicet, adeo tamen infeliciter in illis verſetur, ut nunquam ſcopum feriat. Ubique me fingere & falſa ſcribere affirmat. Ego vero licet affirmavero in omnibus quæ contra me habet P. Simonius ne ſemel quidem verum dixiſſe, profecto non mentiar.

Quam male à Maſorethis appoſitæ ſint vocales, vel ex ipſis nominibus propriis ſatis manifeſtum eſſe dixeram, cum patriarcharum, progenitorum & prophetarum nomina adeo diſcrepantia ſint ab iis quæ in Evangeliis occurrunt, ut nullam omnino habeant ſimilitudinem, cum iis quas Maſorethæ appoſuere vocalibus. Reponit optimus

Si-

Simonius, me non advertiſſe eadem quoque nomina diverſimode à Judæis noſtri temporis proferri & ſcribi. Affert exempla unde conficiat Judæos, Italos, Hiſpanos & Germanos non eandem obſervare pronuntiationem. Quin & voces Latinas ab iiſdem populis non eadem proferri ratione. Germanorum ſermonem eſſe aſperiorem, quam aliarum gentium, utpote qui alias pro aliis literas ſubſtituant conſonas. Probat id ipſum exemplo doctoris aulici in Germania. Scimus quidem iſtæc, ſed quid ea ad propoſitum? Non de conſonis, ſed de vocalibus quæſtio eſt literis, in quarum pronuntiatione omnes gentes conveniunt. Oſtendat qua ratione vocales, quas Maſorethæ addiderunt, conveniant cum iis, quæ in Evangeliis exprimuntur. Oſtendat illos ſub ſole homines, in quorum ore Nabuchodonoſor & Nebuchadneſar eundem efficiant ſonum.

Cum Rabbini S. Scripturas affirment LXXII habere facies, interpretatuſque id fuerim de totidem ſenſibus quos ſacri admittant libri, ſi Judæos audiamus, negat me Rabbinos intellexiſſe, dicit enim *nomine* LXXII *facierum venire tantum ſenſus allegoricos, qui tot ſunt, quot otioſi magiſtri poſſunt comminiſci.* An ergo ſenſus allegorici non ſunt ſenſus? Non ſic loquuntur Rabbini, cum allegoricos vocant ſenſus ſublimiores. Rurſus quomodo unus idemque locus LXXII poteſt continere ſenſus allegoricos, niſi etiam totidem habeat ſenſus ſimplices ſeu literales ut loquuntur? Dicit Carræos & Abeneſram unum tantum admittere ſenſum. Recte quidem: ſed ſi ſeptuaginta duos conſulamus Rabbinos, totidem quoque habebimus ſenſus. Quis non miretur, non Rabbinos tantum, ſed & Chriſtianos complures adeo multiplicem probare interpretationem, Mercerum dico & multos alios, in quorum ſcriptis ſæpe invenias, *hic locus quindecim, aut etiam viginti admittit expoſitiones, & quidem omnes præclaras?*

Iterum

Iterum dein litem movet & me in jus vocat P. Simonius de nomine prophetæ, & an LXX interpretes eo ſint cenſendi titulo. Et ſane hic eſt locus, hæc arena in qua omnes contendere nervos & totum ingenii acumen explicare debuiſſet P. Simonius. Sed vero ſi pleraquæ quæ hic ſcribit quam diligentiſſime excutias, nihil omnino invenies, præter frigidas cavillationes, nullo ordine, nullo judicio, nec ſatis apto verborum inter ſe nexu colligatas. Primo dicit me tergiverſari. Sed fruſtra ſemper erit P. Simonius, ſi me terga vertentem ſperet viſurum unquam, aſſuetum jampridem etiam cum fortioribus congredi. Pergit, ea quæ de varia acceptione vocis prophetarum & προφητεύειν ſcripſi, ea ad rem non facere & plane eſſe inutilia. Nempe quia tam clare & manifeſte ſententiam P. Simonii convellunt, ut ne quidem quod hiſcat ſuperſit, niſi palam ineptire velit. Quia dixi à Chriſto & Apoſtolis prophetas appellari omnes eos, qui S. Scripturas intelligunt & recte interpretantur, reſpondet; *quaſi vero de hoc prophetiæ genere in præſentia agatur.* Dicat ergo P. Simonius, ſi non iſtos quos Chriſtus & Apoſtoli, quoſnam ergo vocet Prophetas? Quomodocunque vocem hanc accipiat, nunquam efficiet ut LXXII interpretes non fuerint prophetæ, præſertim cum ipſe Simonius fateatur *Scribas qui res Hebræorum chartis committerent & pleroſque Synedrii magni aſſeſſores prophetas fuiſſe & à deo inſpiratos.* Subjicit dein; deriſum alicubi à Simonio fuiſſe Voſſium. Sed vero riſum ineptum non moratur Voſſius. Liceat Simonio ἀσχημονεῖν & indecore ſe gerere. Dixeram idolorum etiam cultores ſæpe in ſacris literis prophetas appellari. Reponit hæc non facere ad inſtitutum. Imo inde facile intelligimus, ſi illi recte prophetæ vocentur, multo magis nomen hoc convenire veris Dei ſacerdotibus. At vero inquit iſtam LXX interpretum prophetiam jampridem ab Hieronymo fuiſſe ſublatam. Cum nullum alium præter Hieronymum ſiſtere poſſit teſtem, ſemper ad illum

lum tanquam ad ſacram ſe confert ancoram. Verum cum omnia quæ ad ſtabiliendam ſuam ſententiam vel Hieronymus, vel ex illo alii produxere argumenta ita feliciter profligaverimus, ut ne unum quidem ſalvum ſuperſit; debuiſſet Simonius aliis telis & aliunde quæſitis ſubſidiis intentatam tam animoſe pertinacius perſequi litem, & laboranti jamdudum & pene deſolato ſuccurrere Hieronymo. Verum ipſe relicta quam vix incœperat cauſa, præcipiti ſaltu ad protomartyrem tranſit Stephanum, ejus nomine novam mihi ſuſcitans litem. Dicit illum non Græce, ſed Syriace ultimam ſuam abſolviſſe concionem, & loca S. Scripturæ non ex LXX interpretibus, ſed ex Hebræis hauſiſſe codicibus. Verum quid opus eſt fingere, cum ſuperſint ipſa Stephani verba, & loca Scripturæ in iis conveniant cum LXX interpretibus, non autem cum hodiernis Hebræis libris? Ut autem Hebraice vel Syriace fuerit locutus, fieri hoc qui poteſt apud Romani & Græci generis Judæos, Libertinos videlicet, Cyrenæos, Alexandrinos, Cilices & Aſiaticos, qui omnes hoc loco memorantur in geſtis Apoſtolorum, quibus denique omnibus Græca erat familiaris & vernacula lingua, non autem Hebræa aut fictitia Syriaca?

Malignitatem deinceps vocat,quod verba ejus,quæ hic repetit ſecutus, dixerim ideo à Simonio ſcriptum Ariſteæ velut commentitium explodi, quod Judæis ſolemne fuerit fingere & ſcribere incredibilia. Affirmat enim oſtendiſſe ſe Philonis Herennii teſtimonio, quod refert Origenes, *Judæos illius temporis multa confinxiſſe parum veriſimilia.* Nihil tale Origenes, cujus verba primo contra Celſum libro hæc ſunt; *Fertur & Hecatæi hiſtorici de Judæis liber, in quo adeo probat hujus gentis ſapientiam, ut Herennius Philo in commentariis ſuis de Judæis, primum dubitet, an hujus hiſtorici id ſcriptum ſit: deinde addat, ſi quidem ejus eſt, videri eum corruptum Judæorum perſuaſionibus, probaſſeque illorum placita.* Videatur de hoc loco liber patris mei de hiſtoricis

 Græcis,

Græcis, ubi agit de Hecatæo Abderita. Nihil itaque aliud ex his Origenis conficias verbis, quam Simonium non eſſe admodum acrem diſputatorem. Addit ſeſe firmiſſimis ex Ariſtea deſumtis id ipſum oſtendiſſe argumentis, ſed jam vidimus quantum ea habeant ſoliditatis, utpote quæ primo aſpectu & examine tota in fumum abeant & evaneſcant.

Repetit dein nonnulla jam ſæpius dicta & ſæpius à nobis exploſa, & tandem ad ſuum relabitur Hieronymum, ut ex eo conficiat Origenem in homiliis ſeu concionibus apud vulgum habitis ſolos ſecutum fuiſſe LXX interpretes, in tomis vero etiam peregrinæ linguæ quæſiviſſe auxilia. Verum ut ut hæc admiſerimus, quomodo vel ex hoc, vel ex altero quem adducit Origenis loco efficiat prælatam ab eo unquam LXX interpretibus Aquilæ fuiſſe verſionem? Clarius profecto locutus fuiſſe Hieronymus, ſi hoc verum eſſet; ſed verum non poteſt eſſe, cum ipſe contrarium teſtetur Origenes, qui in epiſtola ad Africanum & alibi affirmat non eſſe recedendum à terminis quos Chriſtus & Apoſtoli ſtatuerunt, nec alio ſe conſilio appoſuiſſe Aquilæ & ſimilium interpretamenta, quam ut cognoſcamus, quo pacto ſequiores Scripturas explicent Judæi. Ut itaque alibi, ita quoque in hoc Exodi loco, ad quem remittit P. Simonius, & ad ampliandos S. Scripturæ ſenſus, & ſimul ne cavillationi occaſio detur, ac ſi aliter eſſet in Hebræis exemplaribus ac LXX reddiderunt interpretes, utramque Origenes affert expoſitionem, illam LXX & alteram Aquilæ, ut oſtendat ex utriſque ſequi, eſſe quendam infeſtum Judæorum genti angelum, qui non circumciſos lædat, circumciſos non item, quod tamen ipſe vix auſus eſt affirmare; ſubjicit enim; ἀλλὰ ταῦτα μὲν περιεργότερά πως εἶναι δοκοῦντα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀκοὴν, παρακεκινδυνευμένως ἐπὶ τοσοῦτον λελέχθω. *Et hæc quidem quæ nimis affectata & longius quodammodo petita eſſe videntur, nec apta multorum auribus; periculoſe & audacter hactenus à nobis dicta ſufficiant.*

Mirum

Mirum vero qua ratione ex hoc loco Simonius exſculpere potuerit Origenem relictis LXX interpretibus adhæſiſſe verſioni Aquilæ, cum iſtæc quæ affert verba referenda ſint ad malevolum iſtum Judæis non circumciſis angelum, non ad hanc aut iſtam interpretationem. Ipſum vero Exodi quod attinet locum, minime dubitandum quin verſio LXX interpretum ſit præferenda cum optima & clariſſima ſit, illa vero Aquilæ nullum fere conſtituat ſenſum, quantumvis in ea explicanda & Origenes & Rabbini laborent. Sed neque antiqui Judæi Aquilæ in hoc loco admiſere interpretationem, exiſtimantes circumciſionis quam urgerent neceſſitatem fortius adſtrui ſi alteram ſequerentur expoſitionem. Itaque in catenis Græcis poſt verba Euſebii Emiſſeni hæc ſequuntur; Ὁ Ἀκύλας ἀντὶ τοῦ, ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς, εἶπε, νυμφίον αἵματος ἔχω; ὁ δὲ Ἑβραῖος; Ἐσφράγισε τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς. Idem vero eſt *σφραγίζειν αἷμα* & *ἱστάναι αἷμα* *ſtagnare* ſeu *ſiſtere ſanguinem.* Apparet itaque in Hebræis codicibus olim ſcriptum fuiſſe חתם non חתן, aut ſi id aliter ſe habeat, affinia & ejuſdem ſignificationis fuiſſe vocabula. Nam certe poſterioris hujus vocis tam late apud Arabas patet acceptio, ut priorem etiam ſuo comprehendat ſignificatu. Non enim ipſam tantum circumciſionem, ſed & quidquid ad hanc perficiendam requiritur, adeoque ipſum quoque quod celebrant feſtum & convivium, uno omnia nomine chatanæ appellant. Dicit itaque Sepphora angelo mortem filio minanti, ſtagnatum jam eſſe ſanguinem & peractam filii circumciſionem. Totum vero locum commode interpretabimur, ſi miſſis Rabbinorum figmentis ipſa Scripturæ ſectemur verba. Nam quod & illi, & qui eos ſequuntur exiſtimant Deum hoc loco mortem intentare Moyſi, propter neglectam filiorum circumciſionem, id nullam omnino veritatis habet umbram. Jam per quadraginta pene annos cum uxore vixerat Moyſes, nec credibile eſt tam ſero, & adeo parum oportuno tempore, quo irrita facta fuiſſet legatio ad Pharaonem ſuſcepta; Deum voluiſſe non obſervati moris

pœnas exigere, cum totis quadraginta ſequentibus annis ab omnibus Iſraelitis impune omiſſa fuerit circumciſio. Taceo alias difficultates, quas jam olim complures è Græcis moverunt patribus, uti videre eſt in catenis, quæ paſſim in bibliothecis inveniuntur. Ut paucis abſolvam, non agitur hic de occidendo Moyſe, ſed cui minatur Angelus, is eſt Gerſon filius Moyſis major natu. Ultima verba Dei ad Moyſem loquentis hæc ſunt; *Ecce igitur ego interficiam filium tuum primogenitum.* Sequitur deinceps; *Factum eſt autem in via in diverſorio occurrit illi* (nempe primogenito) *Angelus domini & quærebat interficere illum.* Poſtrema Dei verba, quæ demum in Pharaonis completa fuere primogenito, audiens Sepphora Moyſis conjux, ad ſuum pertinere credebat primogenitum, præſertim cum non obliquo, ſed recto hæc à Deo dicerentur ſermone. Ad augendum itaque matris metum irruit angelus in Gerſonem Moyſis primogenitum, non occidendi, ſed terroris incutiendi gratia. Sed malim verbis Chryſoſtomi quam meis reliqua explicare. Ille itaque in Synopſi veteris teſtamenti, digna ſane quæ lucem aſpiciat ſic ſcribit; Ἀπήγγειλε γὰρ Μωυσῆς τῷ πενθερῷ αὐτοῦ, διωνύμου δηλαδὴ ὄντος Ῥαγουὴλ καὶ Ἰοθὼρ, ὅτι μέλλει εἰς Αἴγυπτον ἀπιέναι, καὶ τελευτήσαντος τοῦ βασιλέως τοῦ ζητοῦντος αὐτοῦ τὴν ψυχήν, φησὶν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἴσελθε εἰς Αἴγυπτον· ὁ δὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ λαβὼν οὕτως εἰσῄει· διὸ καὶ ἄγγελος φαίνεται φοβῶν αὐτὸν, οὐ διὰ τὴν περιτομὴν, εἰ γὰρ τῆς περιτομῆς ἕνεκεν, ἔχρην μὴ πρότερον ἀποστῆναι τὸν ἄγγελον, ἕως οὗ καὶ τὸν ἕτερον περιέτεμεν ἡ μήτηρ· ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μάτην γυναῖκα λαβεῖν εἰς Αἴγυπτον, οὐ γὰρ οἰκῆσαι ἐπέμπετο, ἀλλ' ἐξαγαγεῖν τὸν Ἰσραὴλ, ὅπερ καὶ αὐτὸς συνιδὼν ἀφίησι τὴν γυναῖκα· καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἀφῆκε; Ἐξελθόντι αὐτῷ ἐξ Αἰγύπτου ἀπήντα μετὰ τῆς γυναικὸς ὁ πενθερὸς Ἰοθόρ. *Significavit vero Moſes ſocero ſuo, qui erat binominis Raguel videlicet & Jothor, abiturum ſe in Ægyptum. Mortuo ergo rege qui animam ejus quærebat, dixit ipſi Deus, ingredere in Ægyptum. Moyſes vero illam ingrediebatur ſimul ducens conjugem*

conjugem & filios. Quamobrem apparuit angelus terrorem incutiens, non propter circumciſionem, ſi enim circumciſionis ergo, oportuiſſet non prius diſcedere angelum, priuſquam & alterum filium circumcidiſſet mater; ſed quod fruſtra uxorem ſecum duxiſſet in Ægyptum, non enim habitandi, ſed Iſraelem ex Ægypto educendi gratia mittebatur. Quod poſtquam perſpexiſſet, dimiſit uxorem. Unde vero patet quod dimiſerit? Egredienti ex Ægypto occurrit cum conjuge Sepphora, ſocer Jothor.

Pergit dein ad alia P. Simonius, ſed adeo deſultorie, ut nuſquam ſubſiſtat, nuſquam pedem figat, nullum perſequatur argumentum. Ubique incipit, ubique deſinit. Dicit ignotas mihi eſſe œconomiæ leges, quas veteres ſecuti ſunt Patres, meque ignorare illos aliter apud plebem, aliter apud doctos fuiſſe locutos. Mox tranſit ad portentoſos Ariſtæi de LXX interpretibus ſermones; verum non addit quinam illi ſint, & ubinam legantur: nam certe in illis quæ vulgo teruntur nihil tale occurrit exemplaribus. Scribit dein ſe maxime accedere ad ſententiam ſemichriſtiani iſtius Thalmudiſtæ, de quo in priori egimus reſponſione, affirmantis iſtam verſionem, quæ vulgo LXX tribuitur interpretibus, ita dictam eſſe, quod à LXX magni ſynedrii ſacerdotibus, quos ſupra prophetas fuiſſe aſſeruit, conficta & approbata ſit. Illam tamen verſionem licet approbatam ab iſtis quos vocat ſenatoribus ſeu prophetis, non ſinceram & legitimam, ſed doloſam, perfidam & ſumma cum aſtutia ad decipiendas concinnatam fuiſſe gentes. Diximus jam qua ratione iſte Thalmudicarum in Evangelia explicationum ſcriptor occurrat teſtimoniis Chriſti & Apoſtolorum. Nempe uti P. Simonius exiſtimat nos non habere ſcripta prophetarum veteris teſtamenti integra, ſed ampliata, decurtata & variis modis pro lubitu & ratione temporum à ſacerdotibus magni ſynedrii interpolata: ita quoque iſte Evangeliſta Rabbinus negat nos vera habere Evangelia & Apoſtolica monumenta prout ab

ipſis

ipſis exarata fuere Evangeliſtis & Apoſtolis, ſed demum qualia nobis obtruſerunt Evangeliſtarum & Apoſtolorum amanuenſes. Qua vero ratione factum ſit, ut in perfida & fraudulenta ſacrarum literarum procudenda verſione conſpirarint omnes iſti qui ſynedrium magnum conſtituerent Judæorum prophetæ, id non explicat P. Simonius, ſed ſimilitudine declarat; dicit enim id eadem factum fuiſſe ratione, qua verſio vulgaris Latina approbata & introducta fuit à Tridentini Concilii patribus. Sed certe non conſenſiſſent patres Tridentini in approbanda hac verſione, niſi eam optimam eſſe exiſtimaſſent: utique illam condemnaturi & anathemate proſcripturi, ſi peſſimam & ad fallendos tantum fabricatam fuiſſe credidiſſent homines, quemadmodum de Græca verſione cenſuit Thalmudiſta iſte, cujus ſententiam hoc in loco probat P. Simonius. Alterutrum itaque neceſſe, aut omnes illos magni ſynedrii ſacerdotes ſeu prophetas qui improbam iſtam procuderunt & approbarunt verſionem, nebulones fuiſſe ſceleſtiſſimos; aut ſi relicto ſuo Thalmudiſta modeſtius de hac verſione ſentiat P. Simonius, tantumdem huic tribuat auctoritatis, quantam verſioni vulgari attribuerunt Tridentini Concilii patres.

Prodit tandem Helleniſtica, quam jamdudum mortuam, ſepultam & ad inferos à Salmaſio miſſam, denuo ſuſcitare & in vitam reducere conatur P. Simonius. Dicit Salmaſium *de umbra aſini diſputantem de nomine tantum litigaſſe.* Verum ſic vulgus loquitur qui neſciunt res eſſe mortuas niſi verborum acceſſerit poteſtas. Eſt quidem verum cum quæritur quinam ſint helleniſtæ & quænam helleniſtica, diſputationem fieri de nomine, ſed ſine nominum intellectu, res ipſæ intelligi non poſſunt. Quod ſi res non conveniant cum ſuis nominibus, certum eſt nomina non recte eſſe indita. Ut autem ſciamus quænam ſit lingua helleniſtica, velim vel tria ſolum P. Simonius helleniſtica edat vocabula, unde colligere poſſimus, an

Græca

Græca, an Hebræa, an ex utriſque mixta, an vero peculiaris & ſui generis aliqua exſtiterit lingua. Sed vero, ut paſſim alibi ſolet P. Simonius, quandocunque aliqua occurrit difficultas, ad alia etiam nihil ad rem pertinentia ſe conferre, ita quoque hic relicta lingua Helleniſtica, ilico ad κακοζηλίαν Judaicorum tranſit interpretum. nec tamen addit de quibus loquatur interpretibus. Si Aquilam intelligat, recte ſentit, utpote cujus κακοζηλία merito ab omnibus taxatur. Recte quoque in Hiſpanica Ferrarienſi aliiſque verſionibus hodiernis idem reprehendit vitium. At vero in verſione LXX interpretum nemo unquam vel Chriſtianus, vel Judæus κακοζηλίαν ſomniavit. Pergit dein ad Helleniſtas, ſed necdum Helleniſticam aut ſynagogæ video linguam. Quæ de vera ſignificatione vocis Ελληνίζειν ſcripſi, ea dicit me oſtentandæ ſcientiæ gratia ſcripſiſſe. Sed ſi vera ſunt quæ dixi, utique non eſt opus oſtentatione. Audiamus vero quid ad ea quæ ſcripſi de vocibus Ελληνίζειν, Ἀντιγονίζειν, & Μηδίζειν reponat P. Simonius; *Verum perinde eſt ac ſi dixerim in præſenti negotio, ubi de re critica lis movetur cum Voſſio, non modo Voſſium eſſe rei criticæ peritiſſimum, ſed & canonicum Vuinſorienſem, qui liturgiam Anglicanam in templo belle decantet.* Inexplicabile profecto hoc ænigma, quodque ne ipſe quidem qui proponit diſſolvat: quin potius tanto ſemper fiet obſcurius, quanto prolixior acceſſerit expoſitio. Fieri tamen poteſt ut aliquid inaudierit P. Simonius, me non ſolere in Eccleſia vel alibi canere, ideo forſan dicit, ea quæ de voce Ελλωνίζειν ſcripſi, eſſe tam vera, quam verum ſit me belle decantare liturgias in Eccleſia. Id ſi ſit, facetus profecto & dictioſus homo & P. Simonius, qui profundi adeo acuminis norit conſtruere griphos.

Longe dein lateque per totum P. Simonius peregrinatur Orientem, & vagatur tanquam ovicula ſine paſtore, ut omnes undique inquirat helleniſtas, & quamvis illos

etiam

etiam nominet qui non fuere helleniſtæ, ut Parthici generis & *τοὺς τῆς διασπορᾶς* Judæos, præcipuos tamen neglexit, recutitos nempe, qui utique in ſummo gradu fuere helleniſtæ. Si potuiſſet oſtendere recutitos peculiarem & diſtinctam ab aliis Judæis habuiſſe linguam, confeciſſet negotium & gloriari potuiſſet inventam à ſe tandem linguam eſſe helleniſticam. Sed ipſe recutitorum linguam non uno loco vocat Rabbinicam, cum tamen Rabbini non ſoliti fuerint ſibi præputium adducere, ne Romæ quidem, ubi tamen pars hæc vectigalis erat.

Iterum dein ad LXX relabitur interpretes & iterum negat eos recte vertiſſe initio geneſeos *εἰς ἀρχὰς ἡμέρας καὶ εἰς ἀρχὰς νυκτός.* Dicit ancipitem eſſe vocem *ἀρχὰς*, cum & principatum & principium notet. Addit diligentis eſſe interpretis vitare ambiguitatem, quam ipſe amphibologiam, ſed qui Græce norunt amphiboliam vocant. Cur non & Chriſtum & Apoſtolos carpit, qui paſſim ſimiliter loquuntur? Quis non primo ſtatim aſpectu videat, utrum vox hæc accipienda ſit pro principio, ut cum in actibus Apoſtolorum vas ſeu linteum cœlo dimittitur *τέτταρσι ἀρχαῖς*; an vero pro principatu, ut cum dicitur *εἴτε ἄγγελοι, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι?* Adeone quis ineptus ſit, ut cum Deus conderet ſolem & lunam, ut præſint diei & nocti, *τοῦ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός*, vocem *ἄρχειν* accipiendam eſſe exiſtimet de principio diei & noctis, cum ſæpe totis noctibus abſit luna, quamobrem additur *καὶ τοὺς ἀστέρας*, ſive ſtellas, quæ nempe noctu ſilente luna lucem ſunderent vicariam? Recte itaque *ἀρχαὶ*, & quidem plurali id eſt amplificativo numero ut ſolent Græci, ad declarandam majoris principatus ſignificationem. Sed P. Simonius præfert Aquilam, qui *ἐξουσίαν* hoc loco poſuit, quia nempe LXX interpretes vocem Hebræam aliis in locis ſic reddiderunt. Sed profecto ſi & hoc loco *ἐξουσίαν* poſſuiſſent interpretes, alteram ineptus iſte interpres reduxiſſet lectionem: utpote cujus unicum fuit ſtu-

dium

dium invertere ordinem verborum quem LXX poſuere interpretes, ut hac ratione ſenſum Scripturæ obſcuraret & in nihilum redigeret & admirationi eſſet fatuis;

Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantque
Inverſis quæ ſub verbis latitantia cernunt.

Et tamen hic eſt ille Aquila quem deperit P. Simonius & quo præcipue duce novam S. literarum meditatur editionem. Quod autem addit ab Origene magis probatam hoc in loco Aquilæ fuiſſe lectionem, & hoc quoque aliter ſe habere jam ante diximus,

Repetit dein locum Geneſ. iii. 14. ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν. Negat P. Simonius ἀπὸ hic locum habere, comparative enim hæc dici exiſtimat. Sed fallitur, plane enim eſt proſopopoia, qua ut paſſim, non brutis tantum animalibus, ſed & mutis & inanimis rebus ſermo & ratio tribuitur. Imprecatur enim ſerpenti deus ut omnia animalia tam fera quam manſueta maledictis illam inceſſant. Capite ſequenti v. 11. de Caino ſimiliter ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ τῆς γῆς, *maledictus tu à terra.* Perperam & hæc quoque comparative vulgo dici exiſtimant.

Paulo poſt eodem cap. ubi vulgo τηρήσει legitur, dixeram ſi quid mutandum ſit, ſcribi poſſe τερήσει, neque enim Græcum eſſe τειρήσει pro τερεῖ. P. Simonius tanquam rem novam monet verbum τείρω habere futurum primum τέρσω. Verum egregie fallitur, quamvis non ſolus, quod neſciat multa eſſe verba, quæ ſi habeant futurum prius, careant altero; & contrá ſi primum habeant futurum, carent ſecundo. Itaque futurum primum hujus verbi nuſquam invenias. Nam τέρσω quod apud poetas paſſim occurrit, non poſſe eſſe à τείρω, vel ipſa docet ſignificatio. Omnino verum eſt quod notant Grammatici

veteres futurum Æolicum τέρσω, eſſe ab Æolico τέρρειν id eſt, *ſiccare, calefacere, urere.* At vero iſtæ ſignificationes in hoc Geneſ. loco plane ſunt alienæ. Quidquid contradicant Rabbiniſtæ, recte ſe habet verſio LXX interpretum, τηρεῖν enim non tantum ſervare ſed & obſervare & inſidias ſtruere ſignificat, idemque prorſus quod φυλάττειν. Itaque recte apud Procopium Gazæum & in catenis adducitur hoc loco è Pſalm. LV. αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσι.

Quærit dein quare non poſſit navis conſtrui ex plancis quadratis? Sed vero jam dixi tam futilem iſtiuſmodi fore navem, quam ſit futilis ipſa locutio. Demus tamen poſſe conſtrui, quomodo iſtæc verba convenient cum Hebraicis? At vero noſtram expoſitionem ad amuſſim convenire, nemo ut opinor negaverit præter Simonium, qui videtur neſcire quid rei ſit navis.

Tandem relictis LXX interpretibus & meis ad ſuas objectiones reſponſis, ad ea quæ majoris dicit eſſe momenti ſe confert P. Simonius. Scribit me maligno animo invidiam ipſi velle creare, quod dixerim, de incerto ſcriptorum veteris teſtamenti, ipſum paria ſentire ac ſenſerit Spinoſa. Si hæc ægre fert, quare ergo ſubjicit; *Verum indoctiores ipſo Spinoſa ſe oſtendunt, qui libros ſcripturæ ſacræ ſtatim tribuendos eſſe exiſtimant quorum nomina præferunt.* Ut hanc ſuam ſtabiliat opinionem, relegat ad Theodoretum & alios Patres, in quibus tamen nihil occurrit, quod non libenter legant & approbent Chriſtiani.

Singulos dein producit Prophetas & primo quidem in aciem prodit Moſes. Poſtquam dixit Judæos credere, ne unam quidem dictionem vel Syllabam in lege extare, quæ Moſi à Deo non fuerit dictata, addit; *ſecus ſentiant Chriſtianorum plerique, qui aliqua libris Moyſis vel ab Eſdra, vel ab aliis qui eos recognoverunt, longo poſt tempore adjecta*

adjecta fuiſſe libere affirmant. Scio quidem ſic ſentire P. Simonium, qui non uno affirmat in loco, prophetis & ſcribis licitum fuiſſe impune in alienis graſſari operibus, & ipſa quoque Moyſis ſcripta pro ratione temporis & ſtatu rerum interpolare, & addere vel demere quicquid placuiſſet, cum tantundem in reformandis quæ vellent, quam Moyſi in ſcribendo quæ vellet haberent poteſtatis, utpote cum illo quo Moyſes, eodem quoque & ipſi, ut affirmat P. Simonius, inſpirarentur Dei ſpiritu: ſed quod dicit pleroſque ſic ſentire Chriſtianos, id tantum abeſt ut verum ſit, ut ex omnibus antiquæ Eccleſiæ patribus ne unum quidem poſſit ſiſtere teſtem, cui tale quid exciderit. Scio quidem Hieronymum ultima pentateuchi verba de morte Moyſis & præterea illud de ſepulchro Rachelis *uſque in hodiernum diem,* exiſtimaſſe ab Eſdra fuiſſe addita, ſed illum manifeſti erroris convincit Samariticum exemplar, in quo totidem verbis hæc ipſa leguntur. Illud autem ab Eſdra fuiſſe interpolatum, nemo ſanæ mentis dixerit.

Ut tamen efficiat P. Simonius ab ipſo Moyſe non fuiſſe conſcriptos libros, qui ſub ejus leguntur nomine, dicit,non conſtare *utrum Moyſes ipſe eam quam ſub ejus nomine habemus hiſtoriam totam literis mandarit, vel ex parte à notariis illis qui res ætatis ſuæ conſcribebant, chartis excipi juſſerit;* & demum concludit, optime ſe demonſtraſſe, perinde eſſe utrum Moyſes ipſe, an vero à notariis ſit conſcriptus Pentateuchus. Verum libenter hic quæram, an ergo mentitus ſit Moyſes Deuteron. xxxi, cum ſe hæc ſcripſiſſe adfirmat, & poſtquam ſcripſiſſet, tradidiſſe ſacerdotibus & Levitis conſervanda in arca fœderis? Valeant itaque iſti, quos P. Simonius fingit, notarii: valeant quoque omnes iſti commentitii ſcribæ & prophetæ interpolatores & inſeſſores ſacrorum librorum. Si tale quid licitum fuiſſet, quam ridiculus fuiſſet Joſephus primo contra Appio-

nem affirmans, jam à bis mille annis, qui à Moyſis temporibus ad ſuam uſque effluxerint ætatem, neminem tantæ temeritatis fuiſſe repertum, qui in libris Moyſis vel addere, vel demere vel quidquam auſus fuerit tranſponere. Et tamen ridet me P. Simonius velut hominem ad ſuperſtitionem uſque religioſum, meque delicatulum vocat, quod crudas iſtiuſmodi & à nemine digerendas non poſſim concoquere offas.

Poſt longam dein de ſacrorum librorum ſcriptoribus digreſſionem, ex Rabbinis & recentibus compilatam theologis, non valde bonam, neque quidquam facientem ad propoſitum, tandem in libris P. Simonius definit apocryphis; quos ideo vel ipſo atteſtante vocabulo ſic dictos eſſe affirmat, quod illorum auctores occulti ſint & incerti. Verum ſi hæc vocis hujus legitima ſit expoſitio, omnino oportet ut major pars librorum veteris teſtamenti ſint apocryphi, aut, ſi P. Simonium audiamus, omnes; utpote qui, neſcio an vel unum certo alicui relinquat auctori. Ego tamen libenter concedo omnes veteris teſtamenti & ipſos quoque Moyſis libros fuiſſe olim apocryphos, ſed non illo ſenſu, quo apocryphorum vox poſt tempora Aquilæ accipiebatur, ſed antiquo & legitimo ſignificatu, quo apocryphi iidem ſunt qui ſacri, & digni qui in armariis & arcis templi conſervarentur, unde & arcani dicti, uti apud Juvenalem,

Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes.

Nec aliter inter ſe differunt arcanum & apocryphum, niſi quod iſtud ſit Græcum, alterum Latinum.

In fine caſtigationum poſtulat à me P. Simonius, ut deſinam illum allatrare. Verum amicus quidam monuit, ab iſtoc nugatore qui præfationem addidit, attextam fuiſſe hanc clauſulam. Libenter ſic credo, cum P. Simonius optime norit ſe primum in ſcenam contra me prodiiſſe. Sed &

cum

cum ſibi conſcius ſit vitæ Petri Morini, quam ſcripſit; non ut puto illo quo deſinit me ſignaſſet elogio; *In maledicam animam non introibit ſapientia.* Ut cognoſcat P. Simonius me non eſſe malignum, nec velle maledictis cum illo contendere, cum fauſta apprecatione deſinam, viciſſim rogans, ut miſſis minutis cavillationibus, fortior & paratior in arenam deſcendat; id ſi fecerit, dabit quoque mihi meliora ſcribendi occaſionem.

FINIS.

ERRATA præcipua ſic corrigantur.

PAg.12.v.15. Oſtiam, *p*.16. v.22. ipſæ urbis portæ, *p*.19.v. *penult*, ſummaq; ibi columnarum, *p*.22. v.5. addit menſuram, *p*.25. v.5. Januclenſis, Ib.v.15. plurium. *p*.26. v.6. eorum neglectum & omiſſionem certiſſimum, *p*. 27. v.1. civium, *p*. 29. v.19. ἠλέγχετο, ἦν; *p*.31. v.25. crearit, Ib 32. numerarentur, *p*.35. v.33. muri. Omnino, *p*. 39. v. Lyci, *p*. 42. v.19, *& Carthagine, Dele*, *p* 45. v.6. fieri, *p*.49. v.4. ἐπέτρεψαν. Ib. v.16. Aricinum, Ib. v.18. tum temporis, *p*.50. v. 15. cavebant, *p*.51. v. 3. paulatim, Ib. v.19. plus, quam quartam, *p*.52. v.9. ſcribit, *p*.53. v.15. Hannonis, *p*. 54. v.12. ſociatis viribus, *p*. 61. v. penult. *contratam*, *p*. 64.v. 24. *poſt* appendices, *pone aſteriſcum, multa enim hic omiſſa ſunt*. *p*.64. v.33. quibuſvis gentibus, *p*.69. v. 1. *dele inſcriptionem & ſcribe majuſculis literis* DE ARTIBUS ET SCIENTIIS SINARUM, *p*.70. v.5. quotve, *p*. 74. v.30. intra biennium, *p*.78. v.7. vectibus, *p*.79. v.21. Parci. *p*.88. v.23. Dyrracheno. Ib. v.29. *Poſt* incendium *adde*; Rectius chronicon meum vetus, quod igni ſulphureo totum hoc adſcribit, Ib. v.31. περιδεύων, *p*.89. v.1. Rectius Chronicon *&c. uſque ad* adſcribit, *repone eo quo diximus loco*, Ib. v.5. dicemus, Ib. v.9. Pogonato, *p*.91. v.2. ante quadringentos & triginta ſex geſſit annos, Ib. v.14. commentis, Ib. v.31. Cyreſtidis, *p*.92. v.16. *d' enfer*, V. Seq. prodigioſam, *p*.93. v.8. Chalcondylas etiam mentionem, *p*.94. v.17. peritius, Ib. 17. audendum, *p*.95. v.15. & in lyra, *p*. 96. v.16. *dele iſta verba*, ut vero cognoſcamus *& poſt* Veterum *adde* autem, *p*.97. v.20. palmos majores, *p*.105. v.31. prodidere, *p*.113. v.8. τοσάρχοις, Ib. v.29. ἀπὸ τοίχου, *p*.121. v.8. καταπατητόν, *p*.123. v. *ult*. novem, *p*.130. v.4. ſaburræ, *p*.131. v.19. undas ſecent, *p*.132. v. penult. earum, *p*.137. v.15. nullum, Ib. v. 22. crebris, 141. v.16. perſequuntur, *p*. 143. v.8. Caralin, *p*.144. v.12. Cretæ, Ib. v. *ult*. *poſt* Græca adde, qua Italica conſcriptos examinet lingua, quanto quis, *p*.145. v.16. unguem, *p*.148. v.4. Romano, *p*.151. v.30. Africum, *p*.152. v.4. collocarit, *p*.153. v.24. rectitudinem, v. ſeq. exigere, *p*.158. v. 10. inter meridianos, *p*. 162. v.18. conficiant, Ib. v.29. non fere minus quam, *p*. 164. v. 1. negari. *p*. 177. v.33. relictis fere, *p*. 179. v. 6. uſque ad, *p*.191. v.22. longo, *p*.193. v.7. veluti quæ, Ib. v.10. nivibus, *p*.197. v.24. luce, Ib. v. 32. vanas, Ib. v. *ult*. poſſint, *p*.203. v.16. ipſa. *p*. 209. v.10. potuiſſet, *p*. 219. v.17. inſerta, *p*. 230. v.18. διηθύνουσα Ib. v.23. οἰκτρῇ, *p*. 234. v.16. ut pauca, *p*. 235. v. 3. χαλκός *p*.236. v.1. Pythagorici, *p*.237. v.15. πεποιημένοι, V. ſeq. φύσεως, *p*.239. v.9. mentium. Ib, v.30. αἰῶνος, *p*.243. v. 25. videamus, *p*. 244. v.10. everſiſque, Ib. v.23. διατερεύειν, *p*. 251. v.11. diſtribuerunt, Ib. v.24. Ultimum, *p*.252. v. 21. exprimitur, *p*.253. v. 7. πεισωθῆναι, Ib. v.10. ἀνέγραψεν, Ib. v.16. de monte, *p*.255. v.13. σαρκοτύπῳ, *p*.256. v.27. πληθομένην, *p*.259. v.1. *Ægypti ali*, *p*.261. v.8. convincant, *p*.263. v. 2. *quam*, *p*. 267. v.15. & donum, Ib. v.22. τελισκόμενον, *p*.270. v.3. נתב, Ib. v. ſeq. Nec hoc, Ib v.20. בגוה ועגה, *p*.271. v.2. κλαυθμυρίζειν, Ib. v.21. ſacrarum, Ib. v.25. ut incautos circumveniant. Ib. habeant ſibi, *p*.272. v.22. a multis, *p*.273. v.32. quos propria. *p*. 276. v.16. tueatur, *p*. 268. v.2. ſatis ſic ſentientibus, *p*.279. v.14. כ cum K, *p*.289. v.13. *l*. 11. Machab. *p*.294. v.8. nolitis, *p*.303. v.21. πολλὰ εἶναι, *p*.304. v.1. fœcundi, *p*.305. v.9. cenſum, Ib. v.10. Origenes, *p*.307. v.3. receptam, Ib. v.18. poterunt, Ib. v.26. eundem ac Atticus, *p*.313. v.18. cedere, Ib. v.26. τῶν Ο ἑρμηνείας, Ib. v.28. ταύτῃ, Ib. v.31. τοῦ σωτῆρος, *p*.317. v.5. illos, Ib. v. *ult*. θινῶν, *p*.320. v.33. δειλινόν, *p*.321. v.27. cui jam antea, *p*.322. v.10, ἕλκει, *p*. 331. v.19. Non ſatis amat, *p*.333. v.22. ſummam, *p*.346. v.26. in vitis, *p*.347. v. *ult*. præditus, *p*.349. v.24. explicans affirmat, *p*.351. v.21. Judæi in, Ib. v.28. λόγου, *p*. 352. v.20. διαπεράσεων, *p*.353. v.7. כדברם Ib. v.10. נרים Ib. a מ, Ib. v.17. in eruendo iſtorum, Ib. v.31. פלא ויועצאל. *p*.354. v.3. Gabaa, Ib. v.21. nonnulli, *p*.357. v.24. Nec, *p*.358. v.3. paulo, Ib. v.7. Sed nos, *p*.361. v.4. opprobrium, *p*.362. v.3. nullus, Ib. v.15. exercitati, ut in, *p*.363. v.25. cognoſcat, Ib. v.30. τὰ ἄθικτα ἀρχεῖα, *p*.368. v.14. ergo, *p*.371. v. 22. Montaltus, *p*.377. v.5. & eſſe deſiit, *p*.378. v.29. adſcitum, *p*.379. v.25. Dixerat, *p*.383. v.14. ullos, *p*.384. v.13. ſcripſi, ad rem.

ISAACI VOSSII
OBSERVATIONUM
AD
POMP. MELAM
APPENDIX.

Accedit ejuſdem ad

Tertias *P. Simonii* Objectiones Reſponſio.

Subjungitur

Pauli Colomeſii ad *Henricum Juſtellum*
EPISTOLA.

Londini, Proſtant apud *Robertum Scott*,
Bibliopolam, MDCLXXXVI.

V. Bibl: Univ. 1686. T. 2. p. 400. 415.
Gronov. ad Luciani T. 2. p. 921.

ISAACUS VOSSIUS
JO. GEORGIO GRÆVIO
Viro Doctiſſimo Salutem.

NOvam Pomponii Melæ editionem una cum novis Jacobi Gronovii annotatis traditam mihi ab illo, cui eam commiſeras amico, non libenter tantúm, ſed avide etiam evolvi. Quid de hoc ſentiam ſcripto ut tibi ſignificem proculdubio expectas. Paucis expediam, juvenis iſte valde eſt iracundus, magnoque mihi in periculo verſari videtur, ni medici aut venæ ſectione, aut alio remedio efferveſcentis circa cor ſanguinis compeſcant redundantiam. Verum de hoc viderint Æſculapii veſtri, mihi enim nondum ſatis conſtat, num ex prava corporis conſtitutione, an vero ex animi vitio iſtæ quæ eum tenent & macerant proveniant intemperiæ. Tu cum à multis jam annis perſpectam & exploratam ejus habeas indolem, optime de his judicabis. Nam quod ipſe prætendit, non ſe potuiſſe niſi ægris & lacrymantibus oculis legere ea, quæ olim contra Salmaſium ſcripſi, recente & cruda etiamnum memoria injuriæ & damni quod ab eo fueram perpeſſus; id nemini facile perſuaſerit, & certe cui tam futili de cauſa profluentes riſum non excutiant lacrymæ? Si tanto affectus fervore magnum illum proſequatur virum, cur eum ab injuſtis, ſi ita exiſtimat, non vindicat reprehenſionibus? Ne ſemel quidem id facit, quin potius ſpretis & neglectis Salmaſii lectionibus,

ſi non ſemper veris, doctis tamen & præclaris, ſuas obtrudere conatur ineptias, in quibus nec Græci nec Romani ſermonis conſtat ratio. Ipſe tamen utriuſque me linguæ hoſpitem eſſe cenſet, & ut me Græce neſcire evincat, locum producit Arriani, quem male à me intellectum fuiſſe affirmat. Verba Arriani hæc ſunt; προελθόντι δὲ ὅσον σταδίους τριάκοντα ὑπόπετρος ἡ γῆ ἐφαίνετο οἷα διακοπεῖσα. Iſta ſic reddidi, *Quumque ad ſtadia triginta progreſſus eſſet petroſa occurrit terra quamque interciſam fuiſſe comparebat.* Mirifice hic excandeſcit minime ſui potens juvenis & quærit; *Unde iſtud occurrit & comparebat? Etenim ſi* ἐφαίνετο *ad priora jungi debet, non niſi occurrit ſignificare poteſt: ſi ad poſteriora & notabit comparebat, unde petiit illud* occurrit? *Alterutrum certe eſt merum commentum cerebri Voſſiani,* &c. Æquum ſane eſt ut meo qualicunque contentus ſim cerebro, cum iſte juvenis, etiamſi nullum habeat, adeo tamen ſit contentus. Si quid enim haberet, utique vidiſſet eſſe, ellipſin participii, cujus integrum ſit, ὑπόπετρος οὖσα ἡ γῆ ἐφαίνετο οἷα διακοπεῖσα. Ad verbum id fuerit, *Progreſſo vero ad ſtadia triginta petroſa terra exiſtens apparebat veluti interciſa.* Verum nos eam quam dedimus præferendam cenſuimus verſionem. Quærit dein *an ſic interciſa fuerit ea foſſa, ut jam non amplius eſſet interciſa?* Ineptum quæſitum, quid enim clarius eo quod ſcribit Arrianus foſſam eam fuiſſe apertam; id enim ſi non ſit, an non ſtultum fuiſſet Alexandri de obſtruenda ea propoſitum? Poſt futilem dein exclamationem iterum quærit, quomodo appareret foſſam eam interciſam fuiſſe? Vel puer hoc intelligat: per triginta enim ſtadia, quod tellus eſſet paluſtris & cœnoſa, nulla poterant foſſionis ſupereſſe veſtigia, At vero ſaxeo occurrente ſolo, jam clare ut habet Arrianus interciſionis apparuere ſigna. Pergit; *atqui nunquam interciſa fuerat.* Quomodo foſſa, quomodo διώρυξ ſine interciſione poteſt ſubſiſtere? Addit dein, *inepte me* ἀποστροφὴν *vertiſſe divortium, cum notet repreſſionem & continentiam Euphratis intra*

ripas

ripas & averſionem ab alveo in foſſam. Quis hæc intelligat aut quomodo hæc cohærent? Si ἀποστροφὴ hoc in loco ſignificet repreſſionem & continentiam Euphratis intra ripas, quomodo poteſt notare averſionem ab alveo in foſſam, cum iſtæc manifeſte ſibi invicem ſint contraria? Sed & unde habet ἀποστροφὴν notare repreſſionem ſeu continentiam intra ripas, ipſa vocis reclamante natura? Quod ſi alteram quam ponit admittat expoſitionem, habemus divortium, habemus quod volumus, & ipſe in perniciem ſuam proprio miſer ſe oblinit viſco. Fruſtra ad Salmaſium provocat cum ſcribit divortia, diverticula ſeu divergia fluminum à Ptolemæo vocari ἐκτροπὰς, & recte quidem, cum ἀποστροφαὶ & ἐκτροπαὶ ſubſiſtere nequeant, niſi à recto curſu detorqueantur flumina, ſive illa ſimplici decurrant alveo, ſive dividantur & partem aquarum in alium transferant alveum. Pergit tamen nugari & ſic argumentatur; *Si firmiter obſtrueretur oſtium, qua in Pallacopam exit Euphrates, etſi quoque illa pars, quam interciſam fuiſſe comparebat, denuo conjungeretur, quo igitur iturus erat Euphrates? Quo illud divortium fluminis ducetur, ſi nullum ex duabus ripæ aperturis pateret?* Multa quidem hic ſunt verba, ſed multo plures ineptiæ, nec Arrianum imtelligit & ipſe quid ſcribit neſcit. Ut reliqua taceam, unde demum colligit duas iſtas obſtructiones, cum de uno tantum Pallacopæ Arrianus loquatur oſtio, quod obſtruatur, ecquis dubitat, quin ſolo nativo contentus Euphrates fluat alveo? Ignorat quid ſit ξυναφὴς; & quidquid non intelligit monſtroſum putat. Adeóne quis in lingua Græca hoſpes ſit, ut Græcum eſſe neget id quod in verſione poſuimus, εἰ ξυναφὴς γένοιτο, τῇ πάλαι διώρυγι τῇ κατὰ τὴν Παλλακόπαν οὔτ᾽ ἂν διαχεῖσθαι παρέχειν τὸ ὕδωρ ὑπὸ στερρότητος τῆς γῆς, τήν τε ἀποστροφὴν αὐτοῦ τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ μὴ χαλεπῶς γίγνεσθαι. De ea nempe ſaxea & interciſa terra dicit, ſi ut olim, ita quoque nunc ſaxeo aggere conjungatur & continua fiat, non amplius in antiquam Pallacopæ foſſam propter ſoliditatem lapidei operis aquas

ſuas tranſmiſſurum Euphratem, nec Alexandro difficile fore quandocunque vellet Euphratem ad priſtinum & naturalem revocare alveum. Illa tamen tam clara & manifeſta non capit iſte juvenis, cui ſtulta iracundia non rectos tantum, ſed & omnes prorſus excuſſit ſenſus. Pergit tamen ineptire & negat foſſam hanc Arabas habere auctores, & ex Arriano perſpicue conſtare ab Aſſyriis eam fuiſſe factam, ut ab inundationibus Euphratis terras ſuas liberarent. Itaque Alexandrum renovaturum eam foſſam, non Arabibus, ſed Aſſyriis voluiſſe gratificari, idque diſerte teſtare Arrianum. Facile aliquis hinc colligat iſtum infelicis judicii juvenem quantumvis antiquos legat ſcriptores, illos tamen non intelligere. Errorum texit Odyſſeam, cum ne vel unum quidem eorum, quæ hic affirmat, apud Arrianum reperiatur, quin potius omnia habeat contraria. Manifeſte & pluribus verbis docet is, niſi obſtruatur alveus Pallacopæ, qui totus fluit in ditione Arabum, fore ut univerſum exhauriat & abſorbeat Euphratem, adeo ut nihil aquæ ſuperſit, qua Aſſyriorum irrigentur terræ. Nihil ille de nimia Euphratis in campos Aſſyrios exundatione, cum majorem inundationem major ubertas & rerum conſequatur copia. Nuſquam Aſſyrios foſſæ hujus auctores facit, ſed illos ipſos laborantes inducit in obturando foſſæ hujus oſtio. Nuſquam etiam apnd illum de reparanda, ſed obſtruenda hac foſſa cogitantem invenias Alexandrum. Quod ſi non contentus Arriano alium quoque poſtulet teſtem, audiat Appianum, ſecundo Civil. Bellorum, hæc eadem narrantem; Ἐσελθὼν γε μὴν καὶ πλέων κατὰ τὸν Εὐφράτην ἐπὶ τὸν ποταμὸν Παλλακότταν, ὃς τὸν Εὐφράτην ὑπολαμβάνων ἐς ἕλη καὶ λίμνας ἐκφέρει καὶ κωλύει τὴν Ασσυρίδα γῆν ἄρδην ἐπιπλέειν· ἐπινοοῦντα δὲ τοῦτον διατειχίσαι τὸν ποταμόν, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἐκπλέοντα, &c. *Navigans per Euphratem ad Pallacottam fluvium, qui Euphratem excipiens in paludes & ſtagna abducit, & impedit quominus* Euphrates *Aſſyriam terram penitus inundet. Illum fluvium* [Pallacottam nempe] *cum*

muro

muro interjecto in animo haberet obſtruere. &c. Quem Pallacopam Arrianus, eum Pallacottam vocat Appianus, & ſic fere vetera Plinii exemplaria. Clarum eſt itaque ab Arabibus & Chaldæis, qui & ipſi fuere Arabes, ductam fuiſſe antiquam hanc Pallacopæ ſeu Pallacottæ foſſam, quæ totam Babyloniam ejuſque portionem Chaldæam ad ſinum pene uſque Perſicum irrigabat. Quod ſiquis miretur quomodo in detrimentum terrarum trans Euphratem reges Aſſyriorum foſſam iſtam fieri permiſerint, habeat is pro reſponſo tredecim primos Aſſyriorum reges omnes Chaldæos fuiſſe vel Arabas, ut ex Beroſo teſtatur Africanus, & ex illo Syncellus. Atque hæc de loco Arriani dicta ſufficiant. Ut vero cognoſcas, mi Grævi, feliciórne in cæteris iſte ſit juvenis, excutiamus ea & videamus ecquid in receſſu contineant.

AD PROOEMIUM.

ET *quòd ſine ope ingenii orantis at ipſa ſui contemplatione.*] Monui antitheton *at* expungendum eſſe, utpote quod ſenſum turbet & manifeſte additum ſit ab iis, qui cum *ſi non* pro *ſine* in vitioſis ſcriptum inveniſſent exemplaribus, imperfectam eſſe crederent orationem, ſi abeſſet antitheton. Anonymus juvenis meam hic admiratur audaciam: ego vero magnam ejus miror impudentiam. Pro *at* ipſe *ac* legendum eſſe affirmat & ſic confectam ſeſe rem habere exiſtimat. Nempe ut oſtendat ſolemne eſſe Pomponio ſic balbutire complura profert exempla, quorum ne unum quidem ſuccedit. Nam quod attinet locum de Colubraria ad finem lib. II. in eo omnino fallitur, neque enim eſt Latinum *Colubria ſine pernicie & rata eſt.* Libri veteres non conſentiunt. In Vaticano ſic legitur, *tamen ingreſſis eam intra id ſpatium, quod Ebuſitana humo circum* (at. *ſeptum*) *ſignaverunt, ſine pernicie & rara eſt.* In illo cui multum tribuimus, *ſine pernicie tarra eſt.* Vinetus

Vinetus è ſuis libris edidit, *ſine pernicie terra eſt.* In Arundelliano eſt lacuna, abeſtque ab eo vox penultima, uti fere fieri ſolet quandocunque non uſitatæ & non intellectæ occurrunt voces. Scripſerat nempe Mela *ſine pernicie & terre eſt. Terre* pro *terrore* ut alibi monuimus, habetque & activam & paſſivam ſignificationem. Fallitur quoque cum adducit hæc verba; *Araxes ingenti cum murmure ſonanſque devolvitur.* Plus eſt enim ſonus quam murmur, quod quantumvis magnum ſit, obſcurum tamen & compreſſum minimeque apertum efficit ſonitum. Nihilo melius eſt quod ſequitur de Ægyptiis, *Cibos palam & extra ſua tecta capiunt.* Etiam qui apertis foribus in ipſo accumbunt veſtibulo, palam cibos poſſunt capere. At vero longe apertius cœnant & prandent, qui menſas in viis inſtruunt publicis, uti faciebant Ægyptii. Ultimum quod adducit exemplum, nec hoc quidquam ad rem facit; *Terret ingredientes ſonitu cymbalorum divinitus & magno fragore crepitantium.* Quis enim neget plus eſſe fragorem quam ſonitum. Recte itaque dicit non redundare in his locis copulam, ſed quod addit explicationis gratia accedere prioribus, quod nimis abſolute dicta videantur, id quid ſibi velit nemo facile dixerit. In tribus enim quæ præceſſere locis, non explicationis, aut coercendi ſermonis ergo poſteriora accedunt verba; ſed ut incrementum habeat oratio. Ut itaque vitetur vitioſus & ſententiam turbans pleonaſmus, aut admittenda eſt ea quam dedimus lectio, aut retinenda librorum ſcriptura, quam non mutaſſet juvenis iſte, ſcribendo *ac* pro *at*, ſi judicio valeret. *At* enim ſæpe accipitur pro *ſaltem, at ſaltem.*

AD CAP. I.

HUjus *medio terra ſublimis*] Sic Vaticanus & meliores libri, ipſaque ſic legi debere exigit ratio. Poſtquam mundi cœlique & partium ejus mentionem fecit, addit, *hujus*

hujus ſcilicet mundi cœlique medium occupari à tellure. Novus tamen iſte interpres putat Melam ſcripſiſſe *horum* vel *harum medio,* nempe partium. Verum putida eſt hæc conjectura & nullius ſignificationis. Ipſe tamen pertendit Græcos ſic loqui, cum dicunt γῆν εἶναι ἐν μέσῳ οὐρανῷ. Sed hoc rectum eſſe etiam pueri intelligunt. Debuiſſet aliquem oſtendere qui ſcripſiſſet γῆν εἶναι ἐν μέσῳ μερῶν οὐρανοῦ, quomodo nemo ſanæ mentis unquam locutus eſt; cum ſiquid ſit in medio partium univerſi, deſinat eſſe in medio univerſi.

Ingens iterum & magno ſe extendit ambitu] Quod in Vaticano & in aliis libris legitur *magno paludi,* ſatis id arguit vitium ſubeſſe. In quibuſdam correctum *Magnæ paludi.* Sed veram lectionem dedit Aldus, de qua non dubitaſſet Pintianus, ſi complura vetuſta quæ conſuluimus vidiſſet exemplaria, & præ cæteris optimæ notæ Arundellianum, in quibus ea quam dedimus ſine ulla litura occurrit lectio. Ferociter hic inſurgit bilioſus juvenis, falſam eſſe pertendit hanc ſcripturam, negat ex ſententia Melæ Latinum eſſe *extendere ſe magno ambitu*; extendere enim nunquam ab eo poni, niſi de rectis litoribus, non incurvis aut *ambitum facientibus.* Novem profert loca in quibus *extendi* nunquam de quodam ambitu ſumatur. Sed compeſcat ſtomachum bonus juvenis. Si diſcutiat veternum, ſentiet ex omnibus quæ adducit ne unum quidem eſſe qui pro ipſo faciant locis. Quomodo enim litora ſeu oræ in orbem poſſunt extendi, & tamen rectam conſtituere lineam? Ecqua poſſit peninſula fingi quæ ambitum non habeat, quemadmodum illa in cujus iſthmo Teos & Clazomenæ, quam dicit *anguſtis cervicibus reliqua extendere?* De Peloponneſo, quam folio platani ſimillimam facit, ſic ſcribit, *ingens tamen iterum, & quaſi peninſula extenditur.* Expediat bonus juvenis quomodo linea, quæ totum pene abſolvit circulum, recta eſſe poſſit. Denique ſi unica vox ſuffeciſſet, non toties addidiſſet, *recto* vel *directo limite, recto margine.*

In

In tres partes univerſum dividitur] Cum in hac lectione conſpirent Vaticanus & plerique mei libri, quærit tamen bonus juvenis, quid illud *univerſum*? Ecquis dubitet, quin illud accipi debeat de univerſo terrarum, & toto veteribus cognito orbe, quem à mari interno, Tanai & Nilo in tres partes dividi & ſecari omnis fere credidit antiquitas? Iſte tamen juvenis quod in vitioſis exemplaribus repererit *univerſa*, affirmat hanc eſſe veriſſimam Pomponii manum, *ſubintelligi enim Zonam quæ cognita eſt, & cujus ſitum dicendum ſibi propoſuit, quod & facit.* Quænam eſt ea Zona quæ ab auſtro in ſeptentrionem procurrit? Veteres plerique crediderunt ducta linea à ſummo Tanai ad ultima Nili omnes zonas ſecari. Mirum ſane eum qui vult videri aliquid in Geographicis profeciſſe, neſcire quid ſit Zona.

AD CAP. II.

QUod in libris quibuſdam aliquando *Europe*, alias *Europa* legatur, ea monere non fuit noſtri otii. Multa ſimilia negleximus qualia ſunt *Deum* pro *deorum*, *arctat* pro *coarctat*, & alia id genus, iis ea relinquentes, qui meliora quæ agant non inveniunt.

Ad Helleſpontium fretum] Cum in optimo libro invenerimus Helleſpontum, quomodo etiam in ſuo reperit Ciacconius; unde ipſe faciebat *ad Helleſponti fretum*; nos eam quam dedimus prætulimus lectionem. Sic Catullo *Helleſpontia ora.* Quod autem muſteus interpres, pertendit hac ratione pauli poſt *Pontium* dicendum fuiſſe, minime id ſuccedit, cum compoſitorum & ſimplicium non eadem ſemper ſit ratio. Sic Helleſpontiacus paſſim occurrit, non autem Pontiacus.

Ipſam gremio ad Tanain uſque complexa] Et hic quoque miror infelix judicium nuperi editoris, qui relicta lectione clara, manifeſta & optimorum librorum autoritate confirmata, aliam profert ex vitioſo codice, quæ neque Latina eſt, neque

neque explicabilis. Quid enim ſibi vult *ipſa gremio compreſſa?* Siquis ineptias amet, legat inficetam quam addit expoſitionem. Tantum abeſt ut Aſia ad excipiendam Mæotin gremium comprimat, ut potius longe lateque expandat ſinum quo tam vaſtam admittat paludem. Exempla quæ addit nihil ad rem faciunt, recte enim dicitur dare gremium ad aliquid excipiendum, non autem comprimere.

Indi & Scythæ ultima] A libro meo membraneo abſunt utrobique Scythæ, in aliis poſteriore hoc non comparent, cum tamen neutro poſſint abeſſe loco. Novitius caſtigator rem feliciter ſe componere exiſtimat reſcribendo *illi* pro *Indi*. Sed profecto nollet ſic ſcripſiſſe Pomponius, & ſane multo frequentius in omittendis, quam in permutandis hac ratione librarii peccant vocibus, Si pronomen *illi* ad unam tantum referendum fuiſſet gentem, jam aliquanto melius conveniſſet cum eo quod ſequitur *ambo*. Quod autem dicit nimiam hic fieri repetitionem, in eo fugit illum ratio, cum non poſſit eſſe nimium, id quod ſit neceſſarium. Seras quoque ſi malit, quam Seres, per me licet, cum in proſa oratione pili non interſit, utrum Græco, an vero Latino utamur accuſativo.

Niſi quoad æſtus inhabitabilem efficiunt] Non eſt ut fidem meam parum verecundus juvenis habeat ſuſpectam. Non in Vaticano tantum, ſed & in tribus meis membranaceis etiam integris literis legitur *quod*, non *qua*, quemadmodum in aliis ſcriptum occurrit libris. Credibile eſt eo id factum, quod non intellecta, ideoque expuncta fuerit ultima ſyllaba in *quaad*, quomodo etiam veteres locutos fuiſſe pro quoad, ſive quouſque, certo ſcimus ex vetuſtioribus libris, in quibus iſta ſæpe comparet ſcriptura. Quod vero alia etiam in loca hanc intrudat particulam, in iis nihilo felicius ejus ſuccedunt conatus. Ecquid enim planius eo quod de Cyrenicis ſcribit Pomponius, eos cum ſolum habeant opimum, abſtinere, quoad fieri poſſit, ab alendis lanigeris gregibus,

quibus etiam ſterilia & deſerta ſufficiunt loca? At vero ſi pro *quoad* legas *qua* & interpreteris *ubi*, omnia frigeſcunt, & fruſtra quæres quare dixerit *ubi poteſt*, de eo quod ubique fieri poteſt. Æque intempeſtiva eſt medicina quam huic adhibet loco; *Tyros aliquando inſula nunc annexa terris deficit, qua ab impugnante quondam Alexandro jacta opera.* Ac ſi Tyrus non in ſuo loco, ſed in aggere, ubi nunquam fuit, potuiſſet deficere, ſiquid bonæ mentis haberet & ſciret libris ſcriptis uti, compendiarium iſtam ſcripturam interpretatus fuiſſet non *qua*, ſed *quo*, id eſt *ex quo* uti paſſim. Adeo tamen placent bono huic juveni abſurdæ iſtiuſmodi phraſes, ut & initio capitis de Macedonia, non dubitet verba Pomponii ſic reformare; *Tum Macedonum populi, qua urbes habitant.* Cum optima, certiſſima & Plinii & M. Capellæ auctoritate ſuffulta ſit Pintiani lectio, quam ſtultum eſt Melam ita loquentem inducere, ut dicat, ubicunque in Macedonia ſunt urbes, ibi quoque eſſe Macedonas. Tuto ſane à Mela iſtiuſmodi abeſſe poſſint elegantiæ.

Indis proxima eſt Ariane, deinde Aria] Ut in aliis paſſim, ita quoque hoc ex loco ſatis colligi poteſt, quam parum firmo judicio, quamque parum in Geographicis inſtructus bonus iſte in arenam deſcendat juvenis. Quærit unde conſtet Melam ſecutum fuiſſe illos, qui poſt Alexandrum floruere ſcriptores, unde ſuam hauriret Arianam? Verum ſi non ex illis. unde demum terrarum Orientis potuit cognoſcere ſitum, cum certum ſit ante Alexandri victorias Græcis pleriſque ignotas fuiſſe Aſiæ profundioris partes? Non potuiſſe vero Melam prætermittere Arianam id ſic conficio. Aria & Drangiana abſunt quam longiſſime ab Indis, interſunt quippe duæ magnæ provinciæ Arachoſia & Paropaniſus, quarum nullam Mela facit mentionem, præſertim ſi non admittamus ut ex Rophanes fiant Paropaniſii. Montis quidem Paropaniſi meminit, ſed non regionis. Quæro jam ſi non Arianes, quo ergo nomine vaſtum

vaſtum iſtum ſignarit tractum, Arachoſiam nempe & Paropaniſum, non minus ſpatium occupantes, quam Gallia Hiſpaniaque ſimul junctæ? Quod autem putat libros veteres in eo conſpirare ut habeant *Ariadne*, in eo fallitur, in pluribus quippe meis ſcribitur *Ariacne*, in Vaticano omnium antiquiſſimo *Ariatne*. Errat quoque cum Hermolaum Barbarum primum fuiſſe contendit, qui eam quam dedimus introduxerit lectionem. In editione enim principe quæ prodiit Mediolani anno 1472, planiſſime legitur *Ariane*. Iſte tamen juvenis neglecta tam clara & manifeſta lectione, dicit ſe non dubitare quin legendum ſit *Arbiane*. Sic dictam fuiſſe affirmat regionem ab Arbiis populo, ut loquitur, notiſſimo & ripis Indi finitimo. Sed profecto qui Arbianes meminerit inveneris neminem. Eſt quidem Arbis ſeu Arabis Gedroſorum oppidum ſitum ad Arabim fluvium, cujus incolæ & accolæ ab Arriano, Ptolemæo, Marciano Heracleota & pluribus aliis Arabitæ dicuntur, à Dionyſio Aribes, à Strabone Arbies, unde licet Arbiane poſſit formari, nuſquam tamen illa comparet. Adeone vero ineptus fuit Mela ut ſcripſerit Indis proximos eſſe Arabitas, deinde vero Gedroſos, cum in Gedroſis ſint Arabitæ, & quidem in ea Gedroſiæ parte quæ quam longiſſime ab Indis recedit? Quis præterea ferat ſcriptorem ita futiliter loquentem, ut tribus maximis univerſi orbis gentibus Scythis, Seribus & Indis, ſine mora mox ſubjungat popellum unius oppidi habitatorem, & qui vel ad ſolum armorum ſtrepitum totus ad ſolitudinem, ut Arrianus docet, confugerit? At vero ſi vulgatam ſequamur lectionem, pro qua etiam vetera ſtant exemplaria, ceſſant omnes iſtæ difficultates, cum ætate Melæ, quamvis Aria, Drangiane, Carmania & pars Gedroſiæ ſub Parthorum eſſent ditione, ideoque minus late pateret Arianes nomen, totum tamen etiamnum id comprehenderet, quod à Paropaniſo monte uſque ad Oceanum Indo adjacet flumini. Itaque Dionyſius Alexandrinus Arianorum nomine comprehendi ſcribit

Paropaniſios, Arachotas, Chatraidas, Oritas & Arabitas.

Bactri & Sugdiani] In Vaticano & pluribus libris copula ponitur ante *Bactri*, ſed vero in aliis ſequitur *Bactri & Subſiani.* Sic Vineti editio, ſic quoque in ſuis libris reperiſſe ſe affirmat Ciacconius; quamvis ipſe redundare hoc in loco iſtam exiſtimet particulam, quæ tamen recte ſe habet. Ut paſſim ab aliis, ita quoque à Mela uterque populus conjungitur, quod in Bactrianorum ditione eſſent Sogdiani, utpote qui ab illis fuerint ſubjugati, quemadmodum conſtat ex Strabone & aliis. Eadem eſt ratio quamobrem Parion & Priapos conjungantur, cum Priapeni obnoxii fuerint Parianis, ut idem docet Strabo. In eo quem poſtea adducit loco, ſecuti ſumus fidem librorum veterum, quamvis pili non interſit, utrum hanc an iſtam ſequamur lectionem. De Simlero opus non fuit monere ſi Scottus monuerit.

Mantiani, Tibarani] Parum profecto acutus eſt iſte juvenis, qui negat ex Herodoto conſtare Matianos vicinos fuiſſe Tibarenis, cum adeo clara ejus ſint verba, ubi eos ad dextram Halyos fluminis collocat. Putat nempe Tibarenos longe adeo ab hoc flumine abfuiſſe, ut non potuerint Matianis eſſe vicini. Verum errat quam maxime. Non tantum ubi erant Moſſchi, Macrones & Moſſynœci fuerunt Tibareni, ſed & adeo vaſtum in Mediterraneis terrarum poſſidebant tractum, ut non ſolum ad Halyn, ſed & longe ulterius ad Cytorum uſque eorum extenderetur ditio, ſiquidem Cytorum Tibarenorum fuiſſe urbem teſtatur Xenophon. Fruſtra quærit quare Tibarani iſtoc vocentur loco, qui infra Tibareni, cum utrunque rectum ſit. Sic Matieni & Matiani, Arieni & Ariani, & infinita ſimilia promiſcue ponuntur. Sic quoque Strabo cum alibi Tibarenos vocet, lib. 2. Tibaranicas gentes nominat populos Ponticos terras Tibarenorum occupantes. Cum vero ſcribit Amardos non eſſe notioris nominis, quam ſint Tibareni; facile

facile exin colligi poteſt, illum non intellexiſſe Melam,cujus tamen admodum clara ſunt verba. Poſtquam enim in recenſendis gentibus à Mari Caſpio uſque ad Bithyniam, de qua poſtea agit, poſuit nomina vetuſta, ſed magna ex parte obſoleta, eundem tractum & eaſdem terras iterum perſtringens addit *& notiora jam nomina*, illa nempe quæ ſequuntur, quæque ſuaætate magis eſſent nota & uſitata, non autem illa, quæ in vetuſtioribus Græcorum exſtarent monumentis,qualia fere ſunt iſta quæ præceſſerunt. Cum vero in omnibus libris manifeſte appareant Tibarani, quam futile eſt fingere novam gentem Ibaranos, qui nuſquam terrarum unquam exſtiterunt, aut etiam Obarenos, non Romanis maribus, ſed Caſpio vicinos, idque nulla alia de cauſa, quam quod nullos niſi in Media norit Mantianos. Quod pro Medis repoſuerim Amardos, feci id auctoritate librorum. Cum alii, tum quoque optimus ſic habet Arundellianus codex. Mardos & Amardos eoſdem eſſe monet Strabo. Quam magna & bellicoſa fuerit hæc natio, conſtat non modo ex iis qui res Alexandri tradidere, ſed & ex multis aliis. Illorum præcipue ope ad regnum provectus eſt Arſaces. Poſtea tamen rebelles, non niſi magno labore à Phraate fuere ſubacti & in unum locum concluſi. Ex *Murrani* vel *Mirorani*, quod fecerim *Maryandini*, de eo judicent periti. Ferociter tamen in Melam inſurgit bonus juvenis ſi ſic ſcripſerit. Verum ex iis quæ habet, aliud nihil colligas, niſi quod Melam non intelligat & neſciat quid ſcribat. Cum negat Gallogræcos in ullis manu exaratis comparere libris, & tum quoque fallitur. In optimo meo codice integris literis exſtant. In altero & ipſo membranaceo adparet lacuna ante *Græci*. Iſte tamen juvenis mira facilitate Græcos mutat in Pterios, idque ex notiſſimo ut ipſe loquitur Herodoti loco, ubi ignoti iſtius Sinopenſium oppiduli fecit mentionem, ut ſignaret locum ubi inter Cyrum & Crœſum commiſſum fuit prælium, aliter enim ne meminiſſet quidem. Iſtos tamen Pterios funditus à Crœſo everſos, ſexcentis &

pluribus

pluribus annis poſtquam eſſe deſierunt, denuo ab inferis revocat, ut nempe horum umbræ ejectis Gallogræcis, vaſtas illorum impleant terras.

Ripis Nili amnis & mari proxima iidem Ægyptii poſſident] Quamvis ripæ dicantur totum illud quod inundatione ſua flumina occupant ſpatium, proprie tamen Ulpianus cenſet, ripas dici id quod flumen continet naturalem rigorem curſus ſui tenens. Si latius ſe explicent aquæ, jam flumina ripas ſuas excedere dicuntur. Clarum itaque quod hic ſcribit Mela, Ægyptios poſſidere ea, quæ ſunt proxima ripis Nili, ut oſtendat quam arcti ſint Ægypti limites, qui vix latius patent, quam latiſſima Nili pateat exundatio. Si ſcripſiſſet *ripas*, non totum dixiſſet, ſunt enim multæ Ægyptiorum urbes quæ ſunt extra ripas, quaſque vel nunquam, vel certe quam rariſſime Nilus attingat. Itaque illas non ἐπὶ ποταμοῦ, ſed ἀναμέσους fuiſſe affirmat Herodotus, veluti medias inter ſiccam & riguam tellurem. Iſte tamen juvenis ut oſtendat mendoſum eſſe hunc locum, affert verba Pomponii de Sauromatis dextram Tanaidis ripam accolentibus, cum alteram teneant Scythæ Aſiatici, *Ripas ejus Sauromatæ & ripis hærentia poſſident*. His verbis ſubjicit; *Ripis hærentia & ripis proxima ſunt eadem. Id de Ægyptiis dici nequit, quorum omnino medius eſt Nilus*. Nempe quia Tanais hinc à Scythis Aſiaticis, inde à Sauromatis Europæis accollitur, ideo poteſt ripas habere & ripis proxima. Nilus autem quia utraſque ejus ripas tenent Ægyptii, ideo non poteſt habere ripas & ripis proxima. Quis hæc intelligat?

Omnes uno nomine Pontici dicuntur] A libris ſcriptis abeſt ultima vox, non male, cum utrunque rectum ſit. Sed addi debuerat in iiſdem libris ſic legi; *Uno omnes nomine Pontici*, quod concinnius.

AD

AD CAP. III.

EXtra fretum ad occidentem inæqualis admodum, præcipue media. Qua procurrit ad ſeptentrionem, niſi ubi ſemel iterumque grandi receſſu abducitur, pene ut directo limite extenta eſt] Hæc eſt vera lectio & diſtinctio. Dicit Europæ oram extra fretum valde eſſe inæqualem, præſertim in medio, propter vaſtum illum Sinum qui promuntorium Artabrum & Oſiſmios intercedit. Sequentem tractum qui ad ſeptentrionem procurrit, pene rectum eſſe credebat, quemadmodum etiam multi è veteribus ſenſere. Et hæc quoque, quia non intellexit, pervertere conatur juvenis, & tractum iſtum, qui ab Oſiſmiis demum incipit, à Garumna incipiendum eſſe ſcribit. Expuncta præterea vocula *qua,* quæ in melioribus extat libris, verbum *procurrit* ad præcedentia refert, ubi non redundat modo, ſed & improprium eſt; cum in ſequentibus non impleat tantum, ſed & perficiat ſententiam.

Gentium prima eſt Scythia, alia quam dicta eſt, à Tanai in media fere Pontici lateris, hinc in Ægei partem pertinens Thracia] Sic diſtinguit juvenis inconſultus, & me quoque ſic voluiſſe exiſtimat. Sed ſui ſimilibus & omni prorſus judicio deſtitutis hæc perſuadeat. Dicit quod τὸ *pertinens* dependet à verbo præcedente *eſt.* Miſerum hominem qui non videt quam multa hinc conſequantur abſurda! Adeone quis puer, ut neſciat, qnemadmodum paſſim, ita quoque hic *pertinens* poni, pro *quæ pertinet.*

AD CAP. IV.

SIne tectis paſſim ac ſedibus vagi] Si manum Melæ attendas, inquit juvenis, rectius abeſſet τὸ *ſedibus.* Sic nempe dicit illum loqui cap. hujus libri viii. *Paſſim ac ſine lege diſperſi.* Et ibidem; *confuſo parentum coitu paſſim incertique.*

incertique. Scire velim quid iſtæc loca ad rem faciant, aut quomodo ex iis effici poſſit, ut τὸ *ſedibus* redundet? Si putat tecta & ſedes idem notare, fallitur, cum ſedes accipiantur pro fixa habitatione. Ita multi Indi, licet tectis careant, ſtatas tamen habent ſedes. Scythæ vero hamaxobii, licet tectis non careant, ſtatas tamen non habent ſedes. Quod monet in libro ſcripto ſe reperiſſe *ſine tectis, ſedibus ac paſſim vagi,* id quidem credo, ſed in Vaticano & melioribus libris concinnius hæc ſic concipiuntur; *ſine tecto ac ſedibus paſſim vagi.*

AD CAP. VI.

D*Einde munimentum commune regiæ gentis. Ultra Icoſium*] Tranſpoſitis duabus vocibus monui ſic recurandam eſſe hunc locum, & quibus vel aliquid ſit judicii, libenter ut puto iſtam admittent medicinam. Mirifice hic excandeſcit feroculus juvenis, & lectionem *ab omnibus confirmatam MSS. ita fervide contemnere meram vocat impotentiam.* Quid ſibi hoc in loco velit impotentia equidem neſcio, hoc ſcio iſtum juvenem minime ſui eſſe potentem & egere pædagogo. In libris ſcriptis quibuſdam vox *ultra* legitur poſt *monimentum,* quod quamvis leve poſſit videri, ſufficit tamen ut cognoſcamus, in ordine verborum non ſibi conſtare vetera exemplaria. Sed ut videamus quam fortiter ratiocinetur, excutiamus ſingula argumenta. Quærit cur hanc notabilem deſcriptionem non adjunxit capiti præcedenti & ipſi mentioni amnis Muluchæ? Atqui hujus rei cauſam dedimus manifeſtam. Poſtquam ſummatim perſtrinxit oram Tingitanæ provinciæ à freto ad Mulucham amnem, aggreditur Numidiam, incipiens à medio ejus, nempe à Cæſarea, & contrario jam ordine ab ortu in occaſum procedens recenſet omnia loca intermedia, donec ad eundem à quo digreſſus fuerat revertatur terminum, Mulucham ſcilicet amnem, aliis quidem verbis ſed idem ſignificantibus illum deſignans. Pergit deinde,

Mulucham

Mulucham non magis eſſe munimentum Numidiæ quam Mauritaniæ. Ecquis dubitet, cum non Mela tantum, ſed & plerique alii id ipſum confirment? Sed quorſum hæc, aut quomodo cum ſequentibus cohærent, cum dicit, *non eſſe eruditi Latini munimentum regiæ gentis, pro munimento regnorum.* Neſcit profecto quid ſcribat. Si dixiſſet, non eſſe Romani moris ſic loqui, aliquid dixiſſet. Notum nullos pro regibus agnitos fuiſſe, niſi quos populus Romanus reges appellaviſſet. Itaque poſt mortem Jubæ deſierunt Numidia & Mauritania regna vocari, ideo ſcribit Mela hunc amnem nunc gentium, olim regnorum quoque fuiſſe terminum. Si ſimpliciter dixiſſet Mulucham eſſe terminum regnorum, non recte locutus fuiſſet, ſiquidem cum iſta ſcriberet Mela, nulla amplius in hoc tractu erant regna. Quod attinet locum Curtii, ubi Tigrim & Euphratem vocat munimentum regni Perſici, in eo omnia bene ſe habent, cum & Græci & Romani Perſarum & Parthorum ſemper agnoverint reges. At vero in Mauritania & Numidia poſt mortem Jubæ, ceſſaverunt omnia regia & regalia, non ſervi, non equites & exercitus regii, non domus & familiæ & ne urbes quidem ullæ fuere regiæ, omnia facta fuere Cæſariana. Clare Plinius lib. v. cap. 11. poſtquam recenſuit Sigam urbem Siphacis regiam addit; *Namque diu regum nomina obtinuere, ut bogudiana appellaretur extima, itemque Bocchi quæ nunc Cæſarienſis.* Minime vero opus ad Scythas peregrinari, ut habeamus regiam gentem, cum ipſe ſeipſum ſatis interpretetur Mela. Regia gens ſunt ipſi reges, οἱ περὶ τοὺς βασιλέας. Idem itaque dicit quod prius, & ut ſolet ad priorem, à quo digreſſus fuerat, revertitur terminum, quem ſi non iterum ſignaſſet, utique vitioſa ejus fuiſſet oratio. Iſte tamen juvenis regiam gentem hic interpretatur familiam regum Numidarum, & commune monumentum affirmat fuiſſe commune iſtorum regum ſepulchrum. Hæc vero ut adſtruat, primo adfert Erythræ regis monumentum, cujus Mela mentionem facit

in ſinu Perſico. Verum ex eo nihil aliud quod ad rem faciat poteſt effici, niſi id tantum, etiam reges olim humari ſolitos, quod ſane libenter credimus. Debuiſſet oſtendere, cum regibus ſingulis ſingula olim conſtruerentur Mauſolea, qui fieri potuerit ut omnes Numidarum & Maurorum reges uno communi contenti fuerint ſepulchro, & quomodo qui in vita tantis inter ſe flagrarint odiis, paſſi ſint cineres ſuos poſt fata cum inimicorum miſceri cineribus. Cum nihil horum probet, pergit tamen in deſcriptione imaginarii ſepulchri, & rebus non exiſtentibus tribuit qualitates. Affirmat enim locum hunc ſecretum fuiſſe & immunitum, ac habuiſſe Numidicas inſcriptiones tale quid ſignificantes, ac ſint ea quæ poſuit Mela. Sine hæſitatione itaque dicit ſe ſtatuere, idem in hoc communi omnium regum Numidarum ſepulchro facere Melam, quod fecit in deſcribendo Arati poetæ monumento. Quemadmodum enim iſtoc loco refert, ſitum id fuiſſe in parvo tumulo: ita quoque hic deſcribens tot regum ſepulcrum; non addere ubinam ſitum fuerit iſtud monumentum. Siquis quærat quo pacto hæc ſimilitudo ſubſiſtat, promte & acute reſpondet, Melam quidem facere mentionem Aratei ſepulcri in parvo tumulo ſiti juxta Solos, non tamen addidiſſe, quod nam iſtius parvi tumuli fuerit nomen, quod tantundem eſt ac ſi nullam feciſſet mentionem. Demum concludit iſtud tot regum monumentum fuiſſe in litore, quia in litore etiam circa Trojam multorum heroum fuere ſepulcra, & ipſum quoque Cadmi & Harmoniæ monimentum præterpropter fuiſſe in litore, utpote non multis paraſangis ab eo remotum. Sed ſinguli iſti heroes, ſingula etiam obtinuere templa ſeu heroa: ut vero monumentum habeamus quo omnes Numidarum & Maurorum reges eorumque gentiles & agnati componantur, opus fuit molem erigere parem Pyramidibus aut etiam Labyrintho. Verum iſte juvenis ſine architectis, marmorariis, ſculptoribus aliiſque artificibus, quos fruſtra inter vagos & agreſtes etiamnum

quæras

quæras Numidas, denique ſine cantu, neque enim Orphei poſſidet lyram; ſtruit Mauſoleum quod omnia orbis miracula longe poſt ſe relinquat. Et quidem quod magis mirere in loco ſecreto & cujus ſitum ipſe ſe neſcire fatetur. Dicit quidem fuiſſe in litore circa Iol ſive Cæſaream, ſed litoralem tractum non in Numidarum, ſed Carthaginenſium fuiſſe ditione, ex iis quæ jam dicentur clarum fiet.

AD CAP. VII.

R*Egio quæ ſequitur à promuntorio Metagonio*] Et hic quoque ſatis oſtendit quam nullius prorſus ſit judicii iſte juvenis, cum Metagonitas non freto, ſed Carthagini vicinos fuiſſe ex Polybio evincere conatur. Siquis Polybii examinet verba dicit perſpicue ex illis cognoſci *Metagonia fuiſſe ſub imperio Carthaginenſium. At Mauritania vel propinqua flumini Molochath nunquam probabuntur fuiſſe ſub Carthaginienſibus hoc tempore, de quo Polybius, cum in Numidia eſſet Syphax, Mauritania diu adhuc poſt habuerit reges ſuos.* Atqui vel ex ipſo Polybio clariſſime evinci poteſt initio belli Hannibalici, de quo loquitur, totam oram maritimam quæ eſt à Carthagine ad fretum uſque ſub ditione fuiſſe Carthaginenſium. Si enim id non ſit, quomodo dux ille Pœnus ad impediendam rebellionem, ſive τοῦ ἐκδεσμεύειν ut loquitur Polybius, potuiſſet Numidarum & Maurorum tam multa millia in Hiſpaniam trajicere, & viciſſim Hiſpanis à ſe victis illorum ſedes aſſignare? Iſtiuſmodi μετοικισμοὶ non fiunt niſi ubi ſumma & tyrannica eſt poteſtas. Recte itaque ſcriptor ille, qui ſub Scylacis nomine legitur, quique ſeſquiſeculo pluſminus bellum hoc præceſſit, affirmat omnia ea loca, quæ ſunt à Syrtibus uſque ad columnas Herculis, ſub Carthaginenſium eſſe ditione. Quod ſiquis exiſtimet intermedio tempore Mauros & Numidas maritima loca occupaſſe, velim is vel unum ſiſtat

teſtem qui litoralium Maurorum aut Numidarum iſto tempore iſtoc in loco meminerit. Totam iſtam oram uſque ad finem Libyæ ſub Pœnis fuiſſe clare cognoſcimus ex xvi Theocriti Idyllio. Quod dicit jam tunc nempe initio belli Hannibalici, Numidiæ regem fuiſſe Syphacem, id tantum abeſt ut verum ſit, ut ne nomen quidem Syphacis vel Numidiæ, niſi multis demum poſt annis uſquam occurrat. Cum vero addit, *Mauritaniam diu adhuc poſt habuiſſe reges ſuos*, videtur neſcire quid ſcribat. Quid enim ad rem faciunt iſti qui poſtea fuere Mauritaniæ reges? Debuiſſet indicare illo quo Hannibal in Hiſpaniam trajecit tempore, aut ante, fuiſſe Mauritaniam, vel regem Maurorum cui ora eſſet ſubjecta maritima. Profecto quamdiu Pœni univerſi litoris fuere domini, adeo illis obnoxii fuere Numidarum & Maurorum reguli, ut contra illos ne hiſcere quidem fuerit auſi, & ſiquid auderent, illico velut rebelles in crucem agerentur. Poſtquam res Romana cœpit prævalere, tum demum Sigam cum adſito portu occupavit Syphax. Nam certe ante illum non invenias Numidam aut Maurum quenquam, in cujus ditione fuerit vel portus, vel urbs aliqua mari adſita. Primus qui totam litoralem oram poſſedit fuit Maſiniſſa, cui ob ſtrenuam contra Carthaginenſes navatam operam aſſignatus à Romanis fuit maritimus tractus. Primus quoque ille fuit qui ad civilem vitam Numidas tranſtulit & urbium fecit incolas. Quod ſi ante illum aliqui fuiſſent urbani, non fuiſſent vagi, agreſtes & mapalium habitatores. Sed quid verbis opus cum ipſe Polybius eodem libro omne id quod eſt ab aris Philænorum uſque ad columnas Herculis ſub Carthaginenſibus fuiſſe manifeſte teſtetur? Καρχηδόνιοι γὰρ ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς τῶν μὲν Λιβύης ἐκυρίευον πάντων τῶν ἐπὶ τὴν ἔσω θάλατταν νευόντων μερῶν, ἀπὸ τῶν Φιλαίνου βωμῶν, οἳ κεῖνται κατὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν, ἕως ἐφ' Ἡρακλέους στήλας. Quin & amplius jam addo, non litoralem tantum tractum, ſed & Mediterraneos Afros uſque ad interiores Nomadas ſub Carthaginen-

ſium

ſium fuiſſe imperio. Quadrifariam enim diſpertita erat tota Carthaginenſium ditio, in Pœnos ſeu Carthaginenſes: in Libyphœnices, qui oram maritimam poſſidebant & erant Pœnis permixti, quibuſcum etiam connubiis jungebantur: In Afros præterea antiqui generis, qui licet propter durum imperium odiſſent Pœnos, inviti tamen illis parere cogebantur: & denique in Afros Nomadas à mari multum remotos, & ipſos tamen obnoxios Pœnis. Sic Diodorus.

Hadrumentum, Leptis, Clupea, Abrotonum, Taphryre] Pro Abrotonum in Vaticano legi monuimus *Habromacte.* Nuperus Melæ editor multus eſt ut oſtendat legendum eſſe *Acholla,* & putat nihil tam ſimile eſſe quam iſtas duas voces. Sed quantumvis ſurſum deorſum & quaquaverſum literas verſet & revolvat, nunquam tamen efficiet, ut ex Habromacte fiat Acholla. Quamvis ea quæ ſcripſi valde ſint veriſimilia, ſiquis tamen iis non contentus aliud quærat, per me licet ut ex *Habromacte* fiat *Macomade,* vel *Macomades,* quomodo habent Plinius, Ptolemæus & Antoninus hoc ipſo in loco. In verbis Scylacis aliqua ratione ferri poteſt ea quam profert lectio. Sed vero infeliciter vexat ea quæ ſequuntur quæque optime ſe habent, κόλπος εἴσω ἐν ᾧ ἡ Σύρτις ἐστὶ ἡ μικρὰ κερκινῖτις καλουμένη. Cum enim Sinum hunc in quo eſt Syrtis terminent hinc Cercinna, inde Lotophagorum inſula, cur non æque bene Syrtis iſta dicatur Κερκινῖτις, quam Λωτοφαγῖτις;

Promuntorium Bryon] Sic Melam & Plinium ſcripſiſſe monuimus. Nec improbo quod in novam Melæ editionem id ipſum admiſerit. Sed quod Borion fictitium vocet, id non laudo, cum ex Strabone, Ptolemæo & aliis utrunque rectum eſſe conſtet.

AD

AD CAP. VIII.

MOx & paulatim tepeſcens] *Perpaulatim* eſt in quibuſdam libris, verum non in Vaticano aut aliis melioris notæ, itaque non admiſi. Juvenis tamen iſte Latinam eſſe contendit vocem, ideoque admittendam. Credam ubi vel unum attulerit exemplum. Ad rem non faciunt pernobilis, percelebris & ſimilia. Ipſe tamen in locupletanda Latini ſermonis egeſtate adeo eſt liberalis, ut etiam infra initio lib. iii. ubi legitur, *an Luna cauſas tantis meatibus præbeat,* probet *permeatibus,* uti in libro ſcripto ſe reperiſſe teſtatur. Verum nec in Vaticano, nec in ullis omnino eorum quos viderim vox ea comparet libris, & proculdubio eſt commentum alicujus ſemibarbari, exiſtimantis vocem hanc magis eſſe ſignificativam. Quales non deſunt etiam noſtro hoc ſeculo, qui cum meatus de poris accipiendum eſt, malunt dicere *tranſmeatus.* Sed non hic agitur de poris, ſed de motibus maris & Lunæ, in quibus locum non habet permeatus. Suffecit Pomponio Virgilium & Lucretium ſequi, cum dicunt *ſolis lunæque meatus.*

AD CAP. VIII.

CUltu deorum quos patrios ſervant] Hoc in loco tanquam rem magnam è libro ſcripto *deum* pro *deorum* profert novæ editionis auctor. Dicit hoc debuiſſe ſino mora admitti. Sed nimis properat. Quamvis perinde ſit, utrum hoc an iſtoc legas modo, quia tamen Salivam movebat id quod ſcribit hoc loco Mela, eſſe in Lybia gentem quæ deos ſervaret, denuo conſului libros veteres. In optimo, cui plurimum tribuo, pro *deorum,* ſcriptum inveni *dm̄.* In tribus meis in membrana exaratis exſtat *dium,* in uno *divum,* in cæteris *deum.* Hæc varietas non aliunde provenit,

provenit, quam ex compendiaria ſcriptura *dm̄.* quæ certe non poteſt notare *deum*, niſi in ſingulari numero. Ponamus tamen poſſe, & ponamus ſervare hic accipi pro obſervare & religioſe colere; tamen quis credat Melam tanquam rem miram retuliſſe, eſſe gentem in Libya, quæ deos patrios coluerit, quod omnes faciunt gentes? Quapropter literas iſtas D. M. ut paſſim alibi, ita quoque hoc loco accipiendas eſſe cenſeo de diis Manibus, & Pomponium ſcripſiſſe, *cultu deorum manium, quos patrios ſervant.* Intelligendum hoc, niſi fallor, de Panebis Libyæ gente, de quibus Damaſcenus ſcribit, illos regum defunctorum reliquum quidem corpus terra obruere, capita vero amputata & inaurata in templis conſecrare. Differunt itaque ab Augilis, quos eodem Mela recenſet capite, qui & ipſi manes colebant, ſed tantum ſepultos.

AD CAP. IX.

J*Am bene navigabilis*] Sic omnia ſcripta exemplaria, ſic quoque editio Vineti, quam interpolatam & per capita digerendam Typographo tradideram. Verum neſcio qua ratione factum ſit, ut me abſente, Bruxellis ſiquidem verſabar, vir doctus qui curam editionis ſuſceperat, relicta Vineti alias ſecutus ſit editiones, & *bene* in *pene* immutarit.

In litore Alexandria Africæ contermina, Peluſium Arabiæ ipſas oras ſecant] Poſtrema tria *ipſas oras ſecant* referentur ad ſequentia in editione Vineti, quam lectionem quamvis nonnulli etiam ante illum probarint, ego tamen ideo non admittendam cenſui, quod ut alii, ita quoque Mela magnas tantum continentes aut longos litorum tractus oras appellare ſoleat, non autem brevia intervalla, qualia inter oſtia Nili intercedunt. Si ſcripſiſſet Mela *ipſam oram ſecant*, jam potuiſſet hæc diſtinctio admitti. Quod ſi de magnis continentibus Aſia nempe & Africa hæc intelligantur, jam

abſurdus

abſurdus fuiſſet Mela, ſi terminos adſignaturus utrique continenti, omnia Nili nominaſſet oſtia. Terminos præterea Ægypti ad mare deſignans, Peluſium nempe & Alexandriam, non recte facturus fuiſſe videtur, ſi illos nominaſſet tantum, & non addidiſſet illos eſſe terminos. Rectius itaque ad præcedentia hæc referuntur. Ut paſſim alibi ita quoque hoc loco Herodotum ſequitur, qui Ægyptum inferiorem. Delta nempe, neque Aſiæ, neque Africæ adſcribit ſed mediam facit inter utranque. Libyam enim Canopico, Aſiam vero Peluſiaco terminat oſtio. Sed vero Herodoti, ætate nondum erat Alexandria, poſtea demum condita & Ægypto attributa. Hac itaque in parte ab Herodoto receſſit Mela, poſteriorem ſecutus diſtributionem & totum Alexandrinum tractum Ægypto tribuens. Attamen inquiunt nonnulli non urbium, ſed fluminum proprium eſſe ſecare. Verum longe aliud eſt ſecare campos & agros, quam ſit oras ſeu litora ſecare, cum altera ſectio non fiat niſi in longo tractu, iſta vero etiam in puncto ſpatii. Sic via viam, ſemita ſemitam, limes limitem & denique linea lineam ſecant in puncto, aut certe in brevi ſpatio: æque enim dicitur ſecare, qui capillum ſecat ſeu Ariſtam, quam qui arborem à vertice findit. Nec intereſt utrum lapis, foſſa, civitas aut quælibet alia res intercedat, quidquid enim dirimit aut ſolvit continuitatem id ipſum etiam ſecat & dividit. Recte itaque Peluſium & Alexandriam oras ſecare dicit, cum in ipſo ſectionis ſeu decuſſationis puncto ſitæ ſint hæ civitates.

Mendeſium, Taniticum, Peluſiacum Nili oſtia] Cum pro Tanitico in libris vetuſtis exſtet *Captatiſcum* vel *Cataptyſtum*, propoſui conjecturam meam & dixi forſan κατάπλευστον ſcripſiſſe Melam. Riſum hic non tenet bonus juvenis, *quod inter cætera Nili oſtia, omnia vere Ægyptiaci ſermonis, ſtatim ob literarum convenientiam Græci aliquid infulciam.* An ergo Agathodæmon & Heracleoticum oſtium, an Bucolicum, Naucraticum, & Diolcos oſtia non ſunt Græca nomina? An Peluſium, Alexandrinum, & Ceramicum

Ceramicum oſtia voces ſunt Ægyptiæ? Iſte tamen οἰκματίας & ſui plenus juvenis, cum propriis conſiſtere neſciat talis, cum ubique turpiter adeo impingat, opem nihilominus ferre conatur Salmaſio, ac ſi vir ille magnus unquam admiſſurus fuerit auxiliatorem armatura tectum vitrea & tamen audacter alios inceſſentem lapidibus. Pergit tamen & confidenter affirmat pro *Cataptyſtum* legendum eſſe vel *Aphthiticum*, vel *Cabaſiticum*. Dicit literas eſſe perſimiles. Si terminationem auferas vix aliquid ſimile ſupererit, ſitus vero non permittit ut alterutrum admittatur. Si enim à Cabaſa ullum unquam appellari potuiſſet oſtium, fuiſſet hoc Sebennyticum. Illud autem octoginta minimum paſſuum millibus abeſt à Tanitico. Aphthiticus nomus & ipſe quoque quam longiſſime abeſt à Tanitico, cum ſitus fuerit ultra omnia Nili oſtia in illo inferioris Ægypti nomo, quem Arabicum vocat Ptolomæus. Vide quam bellam novitius iſte geographus inducat geographiam. At vero ſi καταπλευστὸν legas, omnia bene ſe habebunt. Ex omnibus enim Nili oſtiis tutiſſima & maxime navigabilia & olim & nunc habita ſemper fuere Naucraticum & Taniticum, vulgo dictum Damiatæ olim Thamiathicum à Thamiathi oppido. Ut itaque Naucratis & Naucraticum dictum quod navium capax eſſet iſte Nili alveus, ita quoque ſimili de cauſa Taniticum dictum καταπλευστὸν quod navigabile eſſet, cum Peluſiacum & alia vicina oſtia non eſſent navigabilia.

AD CAP. XI.

ET *Babylonia, & Judæa & Sophene*] Et hic quoque turpiter ſe proſtituit infelix geographus. Negat Sophenen eſſe in Syria, negat quoque Melam ſic ſcripſiſſe, cum tamen ex Plinio contrarium conſtet. Sed dicit Plinium erraſſe & vitioſam ſecutum fuiſſe Melæ lectionem, utpote qui & Commagenen quoque Syriæ annectat. An ergo Samoſata Commagenes metropolis non eſt in Syria? An

Lucianus non fuit Syrus? Dicit Sophenen eſſe in Armenia & quidem in illa hujus parte ubi Tigris dicitur emergere. Et hoc quoque peſſime. Solas inſpexit Ptolemæi tabulas & tamen ne illas quidem intellexit. Ptolemæus Sophenos ponit in ulteriore Euphratis ripa & quidem in loco qui minimum centum & quinquaginta paſſuum millibus abeſt à fontibus Tigris. Iſte vero juvenis miſere deceptus Eufraten ſumſit pro Tigri & ἐκτροπὴν Euphratis putavit eſſe fontes Tigris, & demum exclamat; *nulla miſerabilior Geographia*, & ſane verum dicit, ſi illa qua ipſe facit ratione tractentur geographica. Ut vero ſciamus magnam Syriæ partem fuiſſe Sophenam, non ſolæ Ptolemæi tabulæ, ſed & alii & præcipue Strabo, erant conſulendi. Quam late ripas Euphratis accoluerint Sopheni, vel ex eo intelligas, quod lib. xii. adfirmat Strabo eos oppoſitam Commagenis Euphratis tenuiſſe ripam, eorumque regionem in meridiem pertinuiſſe uſque ad montem Maſium & Niſibin, unde ſatis cognoſcas, quantam Meſopotamiæ partem inſederint Sopheni. Supereſt jam ut Meſopotamiam quoque neget Syriæ fuiſſe portionem. Pergit tamen novitius iſte Geographus & expulſis è Syria Sophenis, gentem comminiſcitur nuſquam terrarum reperiendam. Scribit Stephanus Phœnicen dictam fuiſſe Ῥαβϐωδὶν vel Ῥαββώδη uti eſt in libris ſcriptis. Huic Syriacæ voci, ut placet doctis, expoſitionem addit κολπίτης. Cum ipſa Phœnice nihil aliud ſit quam ora maritima Syriæ, ut Plinius & alii loquuntur, non male Phœnicum populus dicitur κολπίτης. Nec in Syria tantum ſed & ubique terrarum, cum portuum, Sinuum & litorum maris accolæ fuerint Phœnices, recte appellentur κολπίτας Ex iſto tamen Phœniſſæ gentis epitheto mirifica ſane analogia fingit regionem Colpitenam vel etiam Colopitenam, & iſtam gentem dicit tenuiſſe partem Syriæ, imprimis circa Phœnicen & Judæam. Exploſo denique Plinii teſtimonio, & juſſis ad Tigridis fontes migrare Sophenis, imaginario Populo ſedes quoque adſcribit imaginarias,

ginarias, & quibus rerum natura nullum unquam conceſſit locum, illis locum, illis locum vindicat apud Melam. Verum optime juvenis iſte mereatur de Mela, ſi ab illo manus abſtineat.

AD CAP. XII.

V*Ici tenent ulteriora & adhuc opulenta Tyros*] Cum ipſa luce clariora ſint iſtæc verba & minuta quæ Tyrum & Sidonem intercedunt oppida vocet vicos, infelicis tamen iſte judicii juvenis, ex vitioſo aliquo libro reponere conatur; *Vici tenent. Vlterior & adhuc opulenta Sidon.* Sed profecto lectio hæc non ineptam tantum continet locutionem, ſed & manifeſte falſa eſt. Ipſe tamen ſic exponit; Tyri peninſulam ætate Pomponii non magna aliqua urbe fuiſſe conſpicuam, ſed omnia ruinis fuiſſe interciſa & vicos tantum tenuiſſe quorum uni nomen Tyri adhæſerit, qui beneficio Cæſarum paulatim rurſus accreverit. Quot verba, totidem quoque errores, & quidem valde abſurdi. Poſt inſtauratam ab Alexandro Tyrum & poſtea ſub regibus Syriæ & demum tempore Strabonis, adeo habitata fuit hæc peninſula, ut nullus omnino locus in ea reperiretur ædificiis vacuus. Itaque Strabo illam eadem ratione inhabitari ſcribit atque Aradum, & propter anguſtiam peninſulæ, utpote cujus ambitus dempta cervice non excedebat ſtadia xxii, domus ibi altiores & plurium fuiſſe tectorum, quam Romæ. Nulla ibi ruinarum veſtigia, nulli vici, niſi quales in media quoque erant Roma. Cum vero poſt ætatem Melæ beneficio Cæſarum incrementa accepiſſe dicit, apparet illum credere Melam eſſe vetuſtiorem Strabone, cum tamen hic ſub initium Tiberii, alter demum ſub Claudio ſcripſerit.

Lycos & Paltos & Orontes] Quicquid vel in ſomnis vel interdiu cogitat iſte juvenis, omnia ea ſtatim chartæ committit, nunquam vero aliquid cogitat boni. Ut

oſtendat Paltum & Baldum non eſſe eandem, eo utitur argumento, quod Palton Syriæ, Baldum vero Phœnices urbem faciat Stephanus. Verum exinde manifeſte patet utramque in Phœnice & eandem fuiſſe urbem. Cum enim in ſitu Palti omnes conveniant, clarum eſt per Syriam hic intelligi Phœnicen. Si Baldum Syriæ eſſe dixiſſet, jam aliquid potuiſſet videri habere coloris, cum dicit eandem eſſe ac ſint Baalath oppida, quæ & in tribu Dan & Symeonis fuiſſe memorantur. Nunc cum in Phœnice fuerit Baldus, non poteſt vel de hoc, vel de iſtoc Meditterraneo Judæorum accipi oppido. Pergit dein ad locum Strabonis & rivum Baldon ſeu Baudon Paltenis vicinum. Dicit illum à Prinio lib. x. cap. 26. vocari Badam. Verum nuſquam hoc loco iſte comparet. Addit illum à Joſepho vocari Beleum. Et hoc quoque male, cum ſexaginta plus minus paſſ. millibus Belus à Paltenis abfuerit, utpote duobus tantum ſtadiis teſte Joſepho à Ptolemaide remotus. Sed tamen ut Strabo Paltenis, ita Joſephus Ptolemaitis adſcribit Memnonis ſepulchrum. Hinc facile colligas quam multæ gentes & urbes herois ſeu dei iſtius ſibi vindicarint ſepulcrum, nec Æthiopas, Ægyptios, Perſas & Ilienſes tantum, ſed & Phœnices de eo inter ſe concertaſſe; cum tamen Philoſtratus in icone Memnonis nuſquam ejus exſtare ſepulcrum, ſed in lapidem nigrum converſum fuiſſe adfirmet. Nempe quem Memnonem Græci dixerunt, is erat Baalthis, Belthis ſeu Baalthus deus ſeu dea non Phœnicum tantum, ſed & omnium Syrorum, eadem, & ἀνδρόγυνος & ἀφρόδιτος à Græcis dicta. Sub lapidis forma cultum fuiſſe hoc numen teſtantur complures & præcipue nummi veteres qui paſſim reperiuntur, in quibus ſaxum ingens apparet in medio perforatum & quaſi antrum continens. Hujus itaque Memnonis ſive Baalthis ſepulcrum ſibi vindicabant Palteni propter cognomine flumen Baldi. Ptolemaitæ vero ut ex Joſepho conſtat ſibi adſcribebant propter minutum Beli flumen, quod & ipſum ſic appellatum fuiſſe colligo ex Plinio cum

Bibl. Univ. 8o. p. 403.

lib.v.cap.19.ſcribit *rivus Placida ſive Belus, vitri fertiles harenas parvo litori miſcens*. Sic in omnibus quos conſului ſcriptum inveni libris excepto uno in quo inveni *Plaada*, pro *Paalda* nempe. Literas vero P & B & item T & D promiſcuas eſſe apud Hebræos & Syros opus non eſt monere. Apud Strabonem ſiquis retineat Baudos pro Baldos per me licet, cum in omnibus fere linguis & iſtæ literæ ſint promiſcuæ. In Mela vero licet in multis *Hypatos* legatur libris, tres tamen melioris notæ poſſim oſtendere in quibus *Ipatos* ſcriptum ſit, ut non dubitandum ſit quin Paltos utrobique ſit ſcribendum. Pro *Bactros* vero in iiſdem invenio *Butros*, manifeſte pro *Botrus*. Quod ipſe Berytum reponat, id omnino facit ſine judicio, cum illa mox ſequatur, & abſurdum bis eandem recenſere urbem.

AD CAP. XIII.

M*Allon præterfluit*] Libri manu exarati exhibent *Mallosen* aut *Malloſon*. Nempe ineptus librarius Mallon in Mallos permutarat. Ex hac duplici lectione viti oſam iſtam prodiiſſe ſcripturam facile quilibet videat.

Poſt piratis Pompeio adſignante poſſeſſæ] Licet hæc lectio in multis recentioribus occurrat libris, quia tamen in melioribus *pro* non *poſt* ſcriptum inveni, monui rectiorem nos habituros lectionem ſi *porro* reponamus. Indocti librarii quod exiſtimarent *poſt* melius conjungi cum *prius* quam cum altero, hanc niſi fallor induxerunt ſcripturam. Sed longe plus dicit Mela, quam ſi *poſt* ſcripſiſſet, quod etiam de brevi tempore poteſt accipi. *Porro* ut paſſim alibi, ita quoque hic notat τὸ λοιπὸν, accipiturque de toto quod ſupereſt tempore. Conſtat enim ex antiquis piratas iſtos Cilices, non tantum ad ætatem Melæ, ſed & ſemper poſtea tenuiſſe Solos aliaque à Pompeio adſignata loca, & placuiſſe illorum fidem populo Romano. Fruſtra itaque altera præfertur lectio.

AD

AD CAP. XVI.

P*Ortus duo, Gelos, & cui ex urbe quam amplectitur Tiſanuſa cognomen eſt*] Helos vel Helûs ex Plinio & Strabone legendum eſſe monuimus. Situs convenit quam exactiſſime. Nominis cauſam ſiquis quærat illam exhibebunt Portolani recentiorum Græcorum, in quibus hoc ipſo in loco ſtagnantes iſtæ diſcribuntur inſulæ, minutæ quidem & inhabitatæ hoc tempore, portum tamen efficientes ſatis commodum. Novo tamen geographo iſta non placent, itaque legendum cenſet *Portus Syagelos.* Syagela nempe Stephano Cariæ oppidum, quod ipſe mutat in Syagelos. Atqui ſi Syagela una è præcipuis Cariæ fuerit urbibus, ut ex Strabone ſatis cognoſcimus, & inſuper portu inſtructa, qui fit ut à nullo eorum qui oram maritimam ſingulaque etiam minutiſſima diligenter perſequuntur; non etiam recenſeatur urbs iſta, non portu tantum, ſed & regio nobilis ſepulcro? Hinc manifeſte intelligas Suagela mediterraneam fuiſſe urbem & juvenem iſtum nugari, cum regium in litore ſtruit ſepulcrum.

AD CAP. XIX.

A*Lter Olbianos in promuntorio fert Neptuni fanum; in gremio Aſtacum*] Sic editio Vineti, quam exprimendam typographo tradideram, mutatis iis, quorum in obſervationibus feciſſem mentionem. Quod autem hoc loco monet novus Melæ interpres, Cianum ſinum æque nobilem fuiſſe ac Olbianum, id minime verum præſertim ætate Melæ. Everſa enim Cio, ceſſavit quoque nomen ſinus Ciani, qui omnino factus eſt ignobilis. Sed Mela, ut ſæpe alias, de Cio loquitur velut etiamnum ſuperſtite. In verbis quæ paulo poſt ſequuntur, cum novam inducit diſtinctionem, & tum quoque fruſtra eſt. Si *diſterminans* ſcripſiſſet Mela, jam illa potuiſſet videri neceſſaria.

Tum

Tum Cinolis, Anticinolis] Ita Pintianus reſtituit, quem libenter ſecuti ſumus, cum antea legeretur; *Tum Cinolis & Colliris.* Nec diſcrepant libri, niſi quod in uno alteroque pro & ſcriptum invenerim *etiam*, quod quamvis leve poſſit videri, facit tamen ad ſtabiliendam Pintiani ſcripturam, quam & Artemidorus & Strabo confirmant. Non admittit tamen hanc lectionem juvenis geographus, & ex Scylace mavult reponere Coluſſam, & putet hoc propius accedere ad ſcriptorum librorum lectionem, quam alterum. Verum hoc ſibi, non aliis perſuaſerit. Ut ſciamus vocem iſtam in Scylace recte ſe habere, vel unum proferat teſtem. Præterea non eſt cordati ſcriptoris relictis & omiſſis notioribus, ignotiora & jamdudum obſoleta recenſere loca. Cauſam tamen affert quamobrem explodenda ſit Cinolis & Anticinolis, dicit enim *varia talia occurrere loca à Græcis ſic appellata quod ſibi invicem adverſa ſint: ſed ea nuſquam à Mela agnoſci.* Nempe quia Mela Rhii facit mentionem, non autem Antirrhii; inde præclarum hoc conficit argumentum, potuiſſe quidem Melam Cinolidis meminiſſe, non autem Anticinolidis. Cum vero putat loca hæc ſic dicta quod ſibi invicem eſſent oppoſita, & tum quoque fallitur. Locum hoc habere poteſt in Rhio & Antirrhio, Rhodo & Antirrhodo, non autem in Cinoli & Anticinoli, Phello & Antiphello aliiſque in eadem continente vicinis ſibi invicem oppidis, ubi *ἀντὶ* æqualitatem & ſimilitudinem notat. Sic *ἀντίπυργος ἰσόπυργος, ἀντίχορδον ἰσόχορδον ἀντίῤῥοπον ἰσόῤῥοπον*, & infinita alia. Sic quoque Antitaurus, Antilibanus, Anticaſius, quod Tauro, Libano & Caſio montibus pares & æquales eſſe crederentur. Hæc cum ita ſe habeant, negat tamen iſte juvenis ullam unquam fuiſſe Anticinolin, & mentitum fuiſſe Strabonem & Artemidorum, & oppidum iſtud æque eſſe fabuloſum ac ſint Antiſcythæ Soliniani. Sed profecto nimium liberalis eſt in interponendo judicio, cui tamen cum non admodum abundet, parcere debebat. Quærebatur olim ſi ſit aliqua Antichthon, quinam eam inhabitarent, &

& ſi in noſtro orbe ultimi ad ſeptentrionem eſſent Hyperborei, num in Antichthone ſimiliter reperirentur Hypernotii. Non admittit illos Herodotus, quia neque Hyperboreos admittebat, quos prudentiores plerique merito explodunt, cum vita humana in ſemeſtri luce ſubſiſtere nequeat. Magis itaque placuit, ſi ab adverſa gente in eodem vivente hemiſphærio eſſent denominandi iſti Scytharum antœci, ut potius auſtrales Scythæ vel Antiſcythæ vocarentur. Nec ſolus eſt Solinus qui ea utitur voce, verum & in ſcholiis ad Aratea Germanici in præfatione ita ſcriptum inveni in optimis & vetuſtiſſimis membranis. *Diviſi autem ſunt à nobis circulo æquinoctiali qui antichthones nominantur & videntur humiles atque depreſſi, quibus antipodes infra ſunt : quod ut poſſe videatur, efficiunt flexus obliquitateſque terrarum, quas ἀντίχθονες, ἀντίστοιχοι & ἀντισκύθαι inhabitare dicuntur.* eadem fere habet Cenſorinus, qui omnia hæc deſcripſit, niſi quod apud illum minus bene Antiſchepæ pro Antiſcythæ vulgo legatur.

Hic Phaſis deſcendit] Prius non bene *hinc* legebatur, quod mutavit Pintianus. Utrum vero *hic*, *heic* an *huc* ſcribas, uti habet editio Vineti, cum perinde ſit, de eo utique non litigaſſet Pintianus & ne quidem Mela.

Proximi Examatæ] Probat lectionem Holſtenii & cauſam affert, quæ ſi bona eſt, & tum quoque ſcribendum erit *Examatæ*. In melioribus enim libris magno conſenſu legitur *proxime Xamatæ*. Plinio & Valerio Flacco non uno loco vocantur Exomatæ.

AD LIB. II. CAP. I.

S*Iniſtro lateri innavigantium appoſita ac Riphæis montibus*] Et hic quoque rem acu ſe tetigiſſe exiſtimat novus Melæ interpres, ſed ut ubique, ita quoque hic miſere fallitur. Sic nempe conſtituendus hic locus faventibus Vaticano &

omnibus fere antiquis exemplaribus; *Agrippæis montibus proxima, & huc enim pertinent, cadentes aſſidue nives adeo invia efficiunt*, &c. Agrippæi ſunt qui paulo ante Arimphæi vitioſe vocantur. Verum illorum nomen ex Herodoto petendum eſſe monuit Pintianus. Ille vero, ſi bene ſe habet lectio vulgata, Argippæos appellat. Pro eo, Ἀργιμπαίους ſubſtituit Salmaſius. Sed rectius Ἀγριππαίους legas ſiquid mutandum ſit, quod tamen opus non eſt, cum in iſtiuſmodi nominibus familiaris admodum Latinis literarum ſit tranſpoſitio. Quod autem paulo aute in fine libri prioris occurrit; *Ultra ſurgit mons Rhiphæus*, & hoc quoque mutandum, cum in compluribus & quidem melioris notæ libris legatur *mons gripes*, in aliis *nigripes*, in optimo vero *mons ægripes*, ut non dubitandum ſit, quin Mela ſcripſerit *mons Argippæus*. Sic nempe Mela vocat altum iſtum montem, cujus accolas eſſe Argippæos vel Agrippæos ſcribit Herodotus. Cum vero idem Mela Tanain in Rhiphæis vel potius Rhipæis montibus oriri dicit, in eo receſſit ab Herodoto, qui nuſquam Rhipæorum facit mentionem & Tanain è lacu profluere affirmat, quod verum eſt. Agrippæos vero ab antiquis Latinis dictos fuiſſe iſtos populos vel Agripparum ſatis teſtatur agnomen. Ut enim vicinam Arimaſporum gentem, quod unum tantum habere oculum crederentur detorta voce à Cyclopibus Coclites appellat Ennius; ita quoque illos, qui difficili partu ederentur, contracta ab Agrippæis voce, Agrippas vocaverunt. Ut enim ſcribit Herodotus calvi naſcebantur omnes Argippæi, quales quoque multos fuiſſe Myconidos teſtatur Plinius. Talium autem propter duritiem capites difficiles admodum ſunt partus.

Nymphæo ſpecu, quod in arce ei ſacratum eſt, maxime illuſtre] Sic repoſui, cum & Arundelliano & in aliis melioris notæ libris invenerim *eis ſacratum eſt*. Ex gloſſemate alterum acceſſiſſe facile colligas ex ſcripto quem poſſim oſtendere libro, in quo verbis iſtis ſupraſcriptum, *ſcilicet Nymphis*.

Nymphis. In quibuſdam correctum *ejus Nymphis,* quod æque ineptum ac ſit illud quod adſtruere conatur infelicis judicii juvenis, *ei & Nymphis.* Si conjeciſſet *ei à Nymphis,* aliquid dixiſſet. Profecto dea iſta zelotypa, ipſa nimirum Nemeſis, non ut puto admiſiſſet delubrum aliquod ſibi & ſuo ſimul conſecratum famulitio. In tot millibus inſcriptionum factis in honorem Dianæ nihil tale invenias. Mirificum tamen quod addit in fontibus & antris moris fuiſſe ut tres ſtatuerentur Nymphæ, *& plerunque illis vel deum addi ex agreſtium numero, vel aliquam ex deabus, & maxime in iis Dianam.* Undenam rogo tam bellam Nymphæi hauſit deſcriptionem, ubi Diana trium Numpharum appendix, & Fauni vel Satyri lavantis ſeſe Dianæ fiant ſpectatores?

Hypacaris per Nomadas] Et hic quoque bonus juvenis mavult nugari quam tacere. Dicit Plinium ſcribere non tantum per Nomadas, ſed etiam per Hylæos fluere Hypacarin. Nuſquam hoc de Hypacari dicit Plinius, ſed de Hypani, quem ſcribit per Nomadas & Hylæos fluere. Pergit non conſtare utrum Mela ſcripſerit *per Nomadas,* an vero *juxta* vel *ſecundum,* quod ex Herodoto colligi poſſe affirmat; ſed & tum quoque nugatur. Herodotus Hypacarin *διὰ μέσων τῶν νομάδων* fluere teſtatur. Διὰ vero non poteſt ſignificare *juxta* vel *ſecundum.*

Axiaces proximus intra Callipidas Axiacaſque deſcendit] Recta eſt hæc lectio quam & Vaticanum & meliora confirmant exemplaria. Utrunque enim hunc populum medium ſecat iſte fluvius. De Axiacis quidem, qui propiores ſunt mari, res clara eſt, cum abſurdum ſit exiſtimare gentem fluvio cognominem alteram tantum tenuiſſe ripam. Callipidas vero gentem mediterraneam, & illos quoque utramque ripam inſediſſe conſtat ex omnibus & ex ipſo quem paſſim ſequitur Herodoto, qui eos ſupra Olbiam longe à mari remotos deſcribit. Cum vero Callipidæ tenuerint totum illum tractum qui eſt à Tyra fluvio ad Hypanini

manifeſtum

manifeſtum eſt Axiacen fluvium medias Callipidum terras ſecuiſſe & Melam ambiguitatis vitandæ gratiæ maluiſſe ſcribere *intra* quam *inter*.

Is inter Auchetas honos præcipuus eſt] In Vaticanis duobus quos olim contuli legitur *interlocantis*, vel *interloquentes* quomodo & in aliis nonnullis. In recentioribus quibuſdam *inter jocantes*, quam lectionem proponit quidem Salmaſius, Sed mox rejicit, & merito; cum non conſentiat cum iis quæ ſcribit Herodotus, & in lite tam ſeria intempeſtivi ſint joci. Iſtam tamen jocoſam & ridiculam lectionem tanquam gemmulam aliquam exoſculatur infelicis judicii juvenis. Dicit Melam *nullam aliorum populorum mentionem feciſſe aut facere voluiſſe in deſcribendis moribus, quam quorum meminit in ipſa Geographia & notitia regionis.* Hæc licet valde ſint intricata, puto tamen hoc dicere voluiſſe, Melam non deſcribere mores populorum, niſi quorum bis meminerit. Hoc autem quam verum ſit, cum paſſim alibi, tum ex hoc ipſo ſatis colligi poſſit capite. Pergit; *Nullibi Auchetarum meminit Mela, nullibi eis ſedem aliquam tribuit.* Imo ſedem iis tribuit inter Scythas interius habitantes, qui præceſſere: quia vero alibi non meminit ideo hic fuerunt reducendi, & quidem loco commodo & convenienti ipſorum nomini, cum ἀυχηταὶ à Græcis jactabundi vocentur, quales ſunt iſti Scythæ, quos hic deſcribit Mela.

AD CAP. II.

M*Irum atque ingens facinus*] Brevis, perſpicua & concinna eſt hæc parentheſis & quæ totidem verbis apud optimos etiam occurrit ſcriptores. Iſte tamen juvenis mirifico ſane loquendi genere eam vocat *Ludibrioſæ copiæ parentheſin.* Quia vero in vitioſo aliquo libro abeſt vox prima, ideo reſcribit; *atque (ingens facinus!) ex Aſia*, &c. Nihil nempe amat, niſi quod durum, diſtortum

& cacozelum ſit. Nihilo felicior eſt in ſequentibus, quæ ſic inpoſterum legi jubet; *pedes & non navigatu maria tranſgreſſus eſt.* Cum riſum excitare volunt mimi, eadem plane ratione loquentes introducunt fatuos. Altera vero quam dedimus lectio, quæ omnium librorum auctoritate fulcitur, caret inepta iſta macrologia, & ne ipſi quidem diſplicuiſſet Quintiliano.

Eximia eſt Ænos] Eximiam vocat quod ab Ænea condita crederetur, quomodo & Virgilius, quamvis ex Homero contrarium conſtet. Oppidum quidem non admodum magnum, ætate tamen Melæ inter everſas bello Macedonico pleraſque fere in hoc litore civitates etiamnum illuſtre, utpote libertate donatum à Romanis, nec Polydori tantum tumulo, ſed & Cæpionis ſepulchro, quod in medio hujus foro exſtruxerat Uticenſis Cato, & multis quoque aliis Romanorum ornatum operibus, quorum etiamnum ſuperſunt veſtigia. Si cui hæc non ſatisfaciant, monui legendum forſan eſſe *Exin*, vel *Exinde eſt Ænos*. Iſte tamen juvenis conſulto Pomponii genio, quem ſcilicet in pyxide reconditum ſervat, alte exclamat; *Conjecturam hanc à genio Pomponii alienam eſſe, non utentis illo adverbio niſi in deſcribendis urbibus ordine in recto litore poſitis, non etiam ſinu diſtinctis*, &c. Si quis colligat quidquid uſquam occurrit ineptiarum, vix tamen ullam huic ſimilem inveniet. Non Mela tantum, ſed & quotquot ſunt vel olim fuere ſcriptores, cum oræ Maritimæ loca recenſent, fideliter ſemper perſequuntur litus, nullo habito diſcrimine, utrum illud magnis, minutis, aut etiam nullis inflectatur ſinubus: ſive enim recta ſive curva ſint litora, unum tantum admittunt ordinem, unamque quamdiu continua ſunt, deſcribunt lineam. Undenam rogo nugator iſte hauſit *exin* rectum ſignificare litus? Porro ſiquis Pintiani probet lectionem legentis, *Extra eſt Ænos*, per me licet ut unuſquiſque pro captu ſuo ſtatuat. Ego vulgatam omnium librorum auctoritate confirmatam retinendam cenſui.

Et

Et quo canentem Orphea ſecuta narrantur nemora, Zonæ] Vinetus edidit *etiam nemora*, & ſic habent libri nonnulli, ſed recentiores, in quorum nonnullis etiam ſic ſcribitur hic locus; *Ex quo Canentem Orphea ſecuta narrantur nemora & Zone.* In uno & altero & ponitur ante *narrantur*, quomodo & in editione principe. Inde facile conjicias additum eſſe conjunctivum & vel *etiam* ab illis, qui *ex quo* in ſuis reperiſſent exemplaribus. Sed vero iſtam particulam non agnoſcunt vetuſtiora exemplaria & ſane tuto poteſt abeſt. Quod autem juvenis iſte auctoritate genii Pomponiani, valde nempe ſibi familiaris affirmat voculam *etiam* habere vim & poteſtatem aliquam peculiarem, id ex iis quæ producit non liquet locis, è quibus nihil aliud colligas, niſi iſtud, particulam hanc, eo quo paſſim & ubique occurrit acceptam ſenſu, eſſe Latinam.

Tum Neſtos fluvius, & ripis ejus adjacens Maronia] Ferocutus juvenis meam hic miratur licentiam, utpote qui alia aliaque fluminibus ſine auctoritate, ut ſcribit, tribuam nomina. Verum ut cognoſcat quam inaniter ferociat, quamque ſibi ipſi plagas infligat, ſufficit vel ſolus ad quem provocat Scylacis locus. Dicit flumen, cujus hic mentionem facit Mela, ab illo vocari Cudetum. Recte ſane, & hoc ipſum eſt quod volumus. Sed vero fluminis hujus nemo alius meminit, itaque audacter affirmo pro Κούδητος legendum eſſe Κούσητος. Coſetus enim vel Coſatus idem eſt qui Neſſos vel Neſtos. Hoc ſic conficio. Pythagoram cum tranſiret Neſſon vel Neſton flumen ab eo ſalutatum *Pythagora ſalve* teſtantur Diogenes Laertius, Jamblichus, alii. Iſtud vero flumen idem eſſe, ac ſit illud de quo loquimur, docet ſatis Ariſtoteles apud Apollonium Dyſcolum cum vicinum Samothraciæ fuiſſe ſcribit. Jam vero Neſton vel Neſſon, promiſcue enim ſcribitur, dictum quoque Coſatum, teſtis mihi Ælianus Var. lib. iv. cap. xvii. eandem narrans hiſtoriam; Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Κοσάτου ποταμοῦ διαβαίνων προσερρήθη, τοῦ ποταμοῦ εἰπόντος αὐτῷ, χαῖρε Πυθαγόρα.

πυθαγόρεα. Sic quoque legendum lib. ii. cap. xxvi. apud eundem, annuente fere libro noſtro ſcripto in quo legitur ὑπὸ τὸν Κόσαον ποταμόν. Porphyrius in vita Pythagoræ hæc ipſa referens habet Καύκασον, ſed vitioſe, niſi fallor, pro Κέσατον. Herodoto eſt Κόμψατος, nempe inſerto ut ſæpe M, ſi ſequatur Σ, tum ſibilans iſta litera mutatur in Ψ, non apud Græcos tantum & Romanos, ſed & omnes fere gentes. Alter Ælianus, qui de animalibus ſcripſit, integro fere ſeculo junior illo priore, Coſſiniten vocat hoc flumen, cognomine nempe adſito oppido Coſinto. Unde apparet verum eſſe id quod olim puer quatuordecim aut quindecim annorum ſcripſi, & errare juvenem grandævum, cum id ipſum negat. Argumentum quod affert Scylacem in ora maritima deſcribenda non potuiſſe mentionem facere fluminis, non in mare, ut loquitur, ſed in paludem ſe exonerante Biſtonidem; clare ſatis oſtendit, ipſum neſcire quid rei ſit palus Biſtonis. Vulgaribus nempe Ptolemæi, quas concinnavit Mercator, deceptus tabulis; putavit Biſtonidem paludem eſſe ſtagnum Mediterraneum undique clauſum & quod nullum in mare habeat exitum. Atqui ex ipſo Ptolemæo manifeſte colligi poteſt eſſe ſtagnum maris, ubi enim de Neſſo & Hebro agit hæc habet; ὧν μεταξύ πως πρὸς τῇ θαλάσσῃ λίμνη ἐστὶν, ἥτις καλεῖται Βιστονὶς λίμνη. Rectius itaque in ſuis Ptolemaicis tabulis ſtagni hujus formam expreſſit Regio montanus. Simile eſt hoc ſtagnum Venetorum & præcipue Volcarum ſtagnis, nam & Salſum eſt & ab iiſdem fere marinis frequentatur piſcibus, & poſtremo huic non forma tantum, ſed & magnitudine pene equale eſt; ſiquidem ab Hebro flumine uſque ad Abderam fere protenditur. Itaque Ariſtoteles viii. de animalibus λιμνοθάλατταν ſive ſtagnum marinum appellat. In portolanis Græcorum vocatur Ἀσπρόζας ἢ Μαρωνείας κόρφος, id eſt Abderæ ſeu Maroneæ ſinus.

Et portus Κάπρου λιμήν] Cum ſic in melioribus legatur libris, dixi redundare vocem *portus*. At vero inops iſte & tamen

tamen prodigus judicii juvenis poſtremam ejicit vocem, ac ſi à librariis, qui Græca ne legere quidem norant, ea tam opportune addi potuerint. Aliquid dixiſſet, ſi utrunque retinendum eſſe affirmaſſet, ut nempe ſubintelligatur *dictus* vel *qui dicitur*. Sed profecto quæ deteriora ſunt, ea plerunque ſequitur.

Strymon ſicut diximus amnis eſt] Tollendam inquit juvenis Parentheſin, neque enim dixerat amnem eſſe. Imo clare dixit hoc ipſo capite haud procul initio. Cæterum hoc obiter moneo parentheſes non eſſe à me, qui eas libenter in Mela expunctas velim more antiquo, aut certe commatis permutatas.

Perfoſſus transjugatuſque factus freto navigabili pervius] Dedimus lectionem quam in melioribus invenimus libris. Transjugare pro jugum montis ſuperare alibi non occurrit: ſed ſolemne eſt quibuſvis ſcriptoribus res novas & inuſitatas, novis etiam & non uſitatis explicare vocibus. Et hic quoque juvenis noſter oſtendit quam acri ſit judicio, quum negat non potuiſſe iſthmum hujus montis transjugari, utpote qui teſte Herodoto contineret πεδίον & κολωνοὺς οὐ μεγάλους. An ergo colles quantumvis minuti poſſunt eſſe ſine jugis & verticibus? *Tranſnavigatuſque*, quod vulgo obtinet, ideo minus placet, quia ſequitur *navigabili*. Ipſe tamen laudat, ſet mox quaſi reſipiſcens poſt longam meditationem hanc demum commentus eſt lectionem; *Perfoſſus ad Sanen abuſque Thyſſo factus freto navigabili pervius*. Quis iſtius non miretur acumen juvenis, tam feliciter conjectantis, ut lectionem invenerit, quæ librorum veterum ſcripturam præterpropter tam bene referat, quam ſimiam referat Aſinus! Iſte tamen juvenis qui nihil pudoris & minus etiamnum habet judicii, dicit me laqueum mihi nectere quod ſcripſerim Herodotum foſſam Xerxis ab Acantho urbe cœpiſſe, quam ne tetigiſſe quidem affirmat. Atqui an non ſatis clare ſcriptor ille loquitur cum libro vi. & iterum lib. vii. refert Artachæum à Xerxe præmiſſum fuiſſe

Acanthum,

Acanthum, ut inde foſſa ad Sanen perduceretur? Cum vero eodem libro dicit ab Acanthiorum mari cœptam fuiſſe foſſionem, idem dicit, ſiquidem in intimo Acanthii maris receſſu, in ipſo iſthmo, ſita erat Acanthus; ita ut Acanthus & Sane non niſi ſeptem ſtadiorum intervallo à ſe invicem abeſſent, unde ab Anonymo in periegeſi ad Nicomedem διώρυξ illa dicitur ἑπταστάδιος, quam tamen Herodotus, Plinius & alii habita totius iſthmi ratione duodecim ſtadiorum, ſeu mille quingentorum faciunt paſſuum. Iſte iſte tamen bonus juvenis, qui recoctam ſatagit tradere Geographiam, rejecta Acantho omnium veterum autoritate ſuffulta, Thyſſum ſubſtituit, oppidum eidem litori & eidem quo Sane Singitico appoſitum Sinui, & pluribus quam ducentis ſtadiis à foſſa remotum, ut nempe conficiat, non Athonem, ſed ipſum à Xerxe perfoſſum fuiſſe pelagus.

AD CAP. III.

GYrtona, Melibœa, Caſtanæa] Sic ſcribendum monui, ſed ſemidoctus librarius Gortynam exhibuit veluti notiorem.

Ac proxime ſpatioſa, Hellas nomine] In libris *& Hellas nomine*, quod & ipſum rectum. Quum autem novitius editor, quia in vitioſis quibuſdam libris legitur *ac proximos*, confidenter reſcribit *à proximo ſpatioſa*, omnino id facit ſine ratione & judicio. Sive enim referas ad Theſſaliam & Macedoniam quæ præceſſere, ſive ad Hellada quæ ſequitur, non ſubſiſtit hæc lectio. Quis enim ferat ſcriptorem ita loquentem, à proximo loco incipere Hellada? Quod ſi *à proximo* accipias pro ab initio, jam ne quidem Latine loquatur Mela, debuiſſet enim dicere *in proximo*. Quamvis neque iſtud huic conveniat loco, cum non ſtatim, ſed paulatim in majorem majoremque ſeſe Hellas explicet latitudinem. Retinenda itaque lectio vulgata, quam melioris notæ exemplaria & prima editio nullos paſſa correctores confirmant, nec diſtrahenda hæc à ſuperioribus, *proxime* enim

enim conſtruendum cum Ægeis & Ioniis fluctibus. A Macedonia enim incipiens Hellas primo eſt anguſta, in Magneſia nempe Theſſaliaque, hujus ſiquidem partes à mari remotiores non accenſentur Helladi. Deinde fit latior. Ubi vero Ægeis & Ioniis fluctibus grandi fronte objacet, à Sunio nempe ad Ambraciam, ibi demum eſt latiſſima.

Ipſo quidem tamem ſimulacro] Monui abeſſe à quibuſdam libris *tamen.* Juvenis autem Leidenſis loca profert unde oſtendat *tamen* eſſe Latinum. Libenter ſane id credimus, ſed quæritur utrum *quidem tamen* conjunctum ſit Latinum. E libro quem contulit hanc profert lectionem; *ipſeque tamen ſimulacro.* Unde confici poteſt librarios offenſos hac loquendi formula alterutram vocem expungendam eſſe cenſuiſſe. Si ſciret libris uti facile ex hac varietate potuiſſet colligere vocem *quidem* non in ſuo verſari loco & transferendam eſſe ante *ipſo,* ſic nempe; *Numen delubrumque Olympii Jovis certamine gymnico & ſingulari ſanctitate quidem: ipſo tamen ſimulacro, quod Phidiæ opus eſt, maxime nobile.*

Quod ſpectat ad orientem] Cum utrunque rectum ſit ſpectare orientem & ſpectare ad orientem, & non hoc tantum loco, ſed & paſſim alibi promiſcue in libris utraque occurrat ſcriptura, contenti fuimus eam ubique ſequi lectionem, quam in antiquioribus & magis emendatis invenimus exemplaribus. Sed iſte nimis feſtinus juvenis auferendam hoc loco affirmat præpoſitionem, quod eam duo MSS non agnoſcant. Verum ego longe plures & meliores poſſim oſtendere à quibus non abſit. In eo quod ſequitur *ad ſeptentriones* ubi aliter in obſervationibus ac in ipſo Mela additur præpoſitio, id ut paſſim alibi, ita quoque hoc factum eſt loco ad ſignandam variantem lectionem, liberum relinquentes lectori quam vellet eligere. Quod negligenter id à me factum exiſtimet, id ſane libenter audio. Ingrato & inepto labori quantumvis ſupinam præfero negligentiam. Fruſtra vero eſt cum fidem noſtram infirmare

conatur & in hoc & in eo qui proxime ſequitur loco; *Tigris ut natus eſt, ita deſcendens in litora permeat,* ac ſi librorum auctoritate deſtitueretur hæc lectio, cum & Arundellianum ſic habeat exemplar & Ciacconius in ſuis ſic ſcriptum invenerit codicibus. Quin & optimus ille liber quem præcipue ſecuti ſumus eandem exhibet lectionem, cui demum à manu recentiore ſuperſcriptum erat *uſque ad litora.* Cum bibliotheca & libri mei omnibus pateant ſatis iſti teſtabuntur, non me malæ fidei hominem, ſed iſtum juvenem gnaviter eſſe impudentem.

Rhion deinde maris id nomen eſt anguſte ut velut freto latus oræ ſequentis incidens inter Ætolos & Peloponneſiacos uſque ad Iſthmum irrumpit] Certum eſt ſic ſcripſiſſe Melam, utpote qui nullas parentheſes, commata, cola ſeu alias Grammaticorum notas ſcripto ſuo inſeruerit. Obſecuti tamen aliqua ex parte illorum, qui proximis vixere ſeculis, Grammaticorum placitis, ſola iſtæc verba, *maris id nomen eſt,* commatis incluſimus. Si penitus horum inſiſtere voluiſſemus monitis & præceptis, non hæc ſolum, ſed & ſequentia *& velut freto,* & denique iſta *inter Ætolos & Peloponneſiacos,* parentheſibus ſeu commatis, uti in editione Vineti, fuiſſent diſtinguenda. Verum nos, neglectis iis, quæ ipſe etiam neglexit Mela; majorem priſci moris habendam cenſemus rationem, quam Grammaticorum parum inter ſe conſentientium commentis; præſertim cum etiam abſque illis plana ſint hujus ſcriptoris verba. Nam quod dicit novitius annotator falſum eſſe Ætolos pertingere ad Iſthmum, id nihil omnino ad rem facit, nec confici poteſt ex verbis Melæ, quamcunque demum ſequaris diſtinctionem. Non Ætolos, ſed ſinum Corinthiacum uſque ad Iſthmum pertingere ſcribit, nec opus eſt quia Peloponneſii, ideo quoque Ætoli in oppoſito litore uſque ad Iſthmum continenter habitarint. Si dixiſſet ſinum Corinthium inter Rhium & Antirrhium,ſeu ut Livius habet inter Naupactum & Patros uſque ad Iſthmum irrumpere, & ſic quoque recte

recte fuiſſet locutus. In altero quem ſubjungit loco, ubi de Rhodano agit Mela, miſere omnino decipitur, quum verba ejus ſimili diſtinctionis vitio ſcribit laborare. Nam quod negat flumen hoc inter Volcas & Cavaras in mare effluere, quod Cavares ut ipſe putat non ſint litorales, in eo quantum fallatur ſatis docet Strabo, ex quo manifeſte cognoſcimus Cavaras non tantum dictos illos qui inter Iſaram & Druentiam habitarent, ſed & Salyas & omnes à Druentia ad mare Rhodanum accolentes gentes, Cavarum cenſas fuiſſe nomine. Hoc tamen errore cæcatus verba Melæ ſic diſtinguit; *poſt curſu in meridiem abducto hac intrat, acceſſuque aliorum amnium jam grandis & ſubinde grandior inter Volcas & Cavaras, emittitur.* Hac diſtinctione facta quia locus oſtiorum Rhodani deſideratur, dicit poſt vocem *emittitur* ſubintelligi, *ita per Araticos,* iſtas autem voces non additas à Mela *ne ingenii ſui ſincerum nectar acidum redderet.* Iſte profecto juvenis nauteam pro nectare propinat, & putat bene ſe de Mela mereri, ſi illum ſibi ſimilem & nullius judicii faciat hominem. Nam certe talia vel ſcribat vel cogitet nemo cui luxatum non fuerit cerebrum.

Ab eo Frentani, Apuli ac Marucini. Habent Aterni fluminis oſtia.] Quibus librorum ſuppetit copia, quique eo valent judicio ut recte iis uti norint, per me licet ut ea quæ ſcripſi expendant. At vero animoſus juvenis monſtroſe à me deformata hæc eſſe affirmat, fortemque in oppugnandis iis ſpondet operam. Sed dum inconſulte properat, in ipſo ſtatim limine miſere admodum impingit, cum dicit peſſime apud Melam legi *Tiberina Oſtia.* Ipſe *Oſtia* reſcribit majuſcula nempe litera & accipi vult de urbecula ut loquitur Oſtia, quæ tamen magna fuit civitas & per quatuor minimum paſſ. millia in directum habitata. Quam parum triverit Virgilium, vel exinde cognoſcas, quod & apud illum ſtatim in initio Æneid. occurrat *Tiberinaque contra Oſtia,* quod tamen nemo integræ mentis de urbe Oſtia interpretetur.

Sed putavit bonus iſte juvenis Tiberim non duobus, ſed uno tantum in mare effluere Oſtio. Porro ſiquis velit hominem videre ſine corde ambulantem & audire linguam ſine capite loquentem, legat ea quæ ſequuntur; in quibus priori plane contrarium committit errorem. Uti enim ante Tiberina Oſtia pro civitate, ita hic civitatem pro Oſtio accipit. Aterni enim Oſtia, ſeu etiam abſolute Oſtia, eſt ipſum Aternum oppidum, ſitum ad Oſtium fluminis Aterni. Vibius ſequeſter; *Aternus Hadriæ, decurrens per Marſos, ubi & Oſtia civitas.* Sed & Antoninus & alii Oſtiorum Aterni faciunt mentionem.

Circes domus aliquando Circeii] Redundare comma, temere à librariis me abſente additum, recte monet juvenis. Si minutis iſtiuſmodi curis totum ſe tradat, utilem ſane præſtare poſſit operam inter typographicas operas, quibus ſi ſeſe contineat, habebit ubi regnet. Iſtos enim ſi excedat limites, omnino extra chorum ſaltat & neſcit quid agat.

AD CAP. V.

TUnc poſt Athenopolis & Olbia & Taurois] Alteram lectionem quæ propius aliquanto ad veteres accedat libros exhibuit Vinetus; ſed nos eam quam dedimus probatam etiam ab aliis prætulimus. *Tunc poſt*, an alibi apud Melam occurrat, quærant qui nugas bonis volunt redimere horis. Sufficit optimos quoſque ſic loqui ſcriptores & Melam ſciviſſe Latine. Quod vero juvenis iſte verba iſtæc; *Tunc poſt Athenopolin & Olbiam & Tauroin & Cithariſten eſt Lacydon* vocet conſummatiſſimam periodum, exinde facile intelligas illum neſcire quid rei ſit periodus. Iſtud vero *Tauroin* perquam ineptum, cum nec Græcum ſit nec Latinum. Taurentum Latini, Græci Tauroenta vocant, & ſic Cæſar.

Lacydon Maſſilienſium portus & in eo ipſa Maſſilia] De Tiſanuſa quæ ſcribit Leidenſis juvenis illa nihil ad rem faciunt.

Magni

Magni enim ſi ſint portus fieri poteſt ut amplectantur urbes illis minores, præſertim ſi inſulæ ſint aut peninſulæ. At vero minuti portus, qualis eſt iſte Maſilienſium, quomodo illi ambire magnas poſſunt civitates, qualis erat Maſſilia? Dicat ſi poſſit utinam fuerit portus Lacydon, quemcunque huic locum & ſitum adſcribat, nunquam efficiet ut Maſſilia ſita fuerit in portu.

Contra Albionem & Bergiona Neptuni liberos] Hanc lectionem è ſuis libris dederunt & Vinetus & alii. Albiona an Albionem utrum legas perinde eſt. Pro Bergiona audacter juvenis Leidenſis reponit *Bergion*. Sed variantibus libris ſi vel unum poſſit producere teſtem à quo iſte Neptuni filius ſic nominetur, credam libenter. Aliquid dixiſſet ſi Dercynum aut etiam Berginum ſcribendum cenſuiſſet, habuiſſet enim ſi non juſtam, aliquam tamen ſic ſentiendi cauſam. In iis vero quæ ſubjungit, cum aliam ab ea quam dedimus facit diſtinctionem, miſere fallitur & omnino non intellexit Melam, cum ſcribit campum lapideum non eſſe ignobilem, & efficere ut litus ſatis ſit nobile. Dicit Mela litus hoc lapideum & annexos huic campos lapideos fore ignobiles, niſi foſſa eſſet Mariana, qua parte Rhodani illuc tranſlata, campi iſti irrigantur. Hujus enim foſſæ beneficio campi alias ſteriles & inutiles, facti ſunt habitabiles & fertiles, vinumque producunt non ignobile.

Atax ex Pyrenæo monte digreſſus] Invitis etiam libris juvenis Leidenſis monet ſcribendum eſſe *degreſſus*, quia nempe ſic jubent nonnulli Grammatici. Sed ex antiquioribus Grammaticis conſtat utrunque rectum eſſe, cum particula *dis* in compoſitis idem ſæpe valeat quod *de*, unde in Philoxeni gloſſis exponitur non tantum διὰ, ſet & κατὰ & ἀπό. Idem utrumque *degredi* & *digredi* habet, non tantum pro diſcedere, ſed & deſcendere. Sic *dimiſſum* pro *demiſſum* in antiquiſſimis Bembi membranis paſſim ſcriptum fuiſſe teſtatur Pierius, eamque lectionem pluribus exemplis confirmat Nonius Marcellus, ut audiendi non ſint, qui

pleraque

pleraque iſtæc immutarunt loca, & Nonium erraſſe exiſtimant.

Et ingentis alioquin alvei capax] Idem juvenis è libris ſcriptis ſic reformat hunc locum, *etiam ingentis alioquin alvei capax*. Sed debuiſſet oſtendere *etiam alioqui* eſſet Latinum. Eſto in libris pluribus ſic legatur, ſed ſi illi ſequendi ſunt, jam ſic diſtinguendus erat locus; *exiguus vaduſque eſt etiam, ingentis alioquin alvei capax*.

AD CAP. VI.

INter *Subin & Telobin amnes Tarraco urbs*] Et hæc quoque abſurda vocat infelicis judicii juvenis. *Quid enim*, inquit, *an mela tribus fluviis Tarraconem cingi ſcripſit?* Profecto non intellexit Melam. Ille ut ignobilium alias inter Pyrenæum & Iberum fluminum ſitum oſtendat; illuſtriora jam apponit nomina, unde quo in loco ſint iſta flumina cognoſcamus. Itaque Ticer ipſi eſt ad Rhodam, Clodianum ad Emporias, Bætullo ad ſcalas Annibalis, Rubricatus in litore Barcinonis, denique Subin & Telobin quo loco ſint declarat, quum dicit inter hæc duo flumina ſitam eſſe Tarroconem. Ipſam vero Tarròconem præterfluit Tulcis, qui æque ac ipſa Tarraco medius eſt inter Subin & Telobin. Plana hæc ſunt, ut opus non ſit fingere aliquod flumen quale nunquam exſtitit, & Melam adeo facere ineptum ut ignota per ignotiora declarare voluerit. Quare autem *amnis* in *majus* à ſemidoctis mutatum fuerit librariis, ratio eſt manifeſta, quia nempe pravam ſecuti diſtinctionem cum Telobis parva præcederet exiſtimarent alteram deeſſe quæ nominaretur *Telobi majus*. Sed & in eo peccat iſte juvenis, quod librariorum ſecutus errorem *ſuper* conſtruat cum Tulci, cum ſit diſtinguendus ſit locus; *Tulcis eam modicus amnis, ſuper ingens Iberus Dertoſam attingit*.

Atque

Atque unde nos ſumus Tinge Cætraria] Diximus conjecturam Salmaſii pro *Tingentera* legentis *Tinge altera,* quamvis pulchra & ſpecioſa ſit, de hujus veritate tamen ideo dubitare, quod non potuerit tale cognomen habere oppidum in quo natus fuerit Mela, cum nullum exſtet exemplum, ut ſi plures ejuſdem nominis ſint civitates, ut hæc aut iſta abſolute altera vocetur. Quid ad hæc juvenis? Dicit nihil eſſe hoc argumento vanius, cum ipſe Mela poſtquam minorem Leptin recenſuit, addat *tum Leptis altera.* An ergo Leptis magna cognominata fuit Leptis altera? Oſtendere debuiſſet ullum locum aut ullam civitatem abſolute alteram dictum fuiſſe. Recte quidem Salmaſius Hiſpanicam Tingin vocat alteram reſpectu Tingis illius quæ in oppoſito erat litore, ſed negavimus illam abſolute ſic fuiſſe appellatam, cum Julia Joza, Julia traducta vel cætraria fuerit cognominata, non altera. Quærit quare potius cætraria quam cætrata fuerit vocata? Verum ipſe promat teſtem qui cætratæ meminerit, ego teſtem dedi alterius cognominis. Dicit ſe jam etiam *haſtariam* & *ſariſſariam* expectare. Sed bonus iſte juvenis diu quæret antequam Mauros & Hiſpanos inveniat ſarriſſatos, cum cætrati trecentis & pluribus occurrant in locis. De Neſto opus non eſt ut plura addamus, ſufficiunt ea quæ diximus. Mirum vero quod relicta illa quam paulo ante adſerebat Salmaſii conjectura, putidiſſimam conetur inducere lectionem, pro *Tingentera* enim, ſcribendum cenſet *Tinge hiera.* Verum quid ſibi vult iſtud *hiera*? Si Græcum eſt & ſacram ſignificet, quis riſum contineat inter Mauros & ultimos Hiſpanos recenſeri coloniam Romanam cum Græco cognomento? An ergo iſti rerum domini, qui ne in ipſa quidem Græcia alia quam Latina indidere cognomina, cum ſacram dicere potuiſſent, contra mores & inſtituta ſua Græcam prætulerunt appellationem? Sed & quare & quorſum ſacra? Fierine poteſt ut ſenſibus integris quiſquam talia vel ſcribat vel cogitet?

AD CAP. VII.

ARados etiam in Phœnice] A multis quidem libris abeſt *etiam*, ſed exſtat in antiquioribus & nihil minus quam otioſa. Pro Meninx quod Menix reponat & hoc quoque fruſtra, cum Meninga non Meniga plerique appellent, & dubia apud Polybium ſit lectio.

Ægates Romana clade memorabiles] Et hic quoque cenſoriam gravitatem induit juvenis ridiculus, & negat vocem cladis eodem ac apud Melam ſenſu accipi apud Livium cum ſcribit introductos eſſe in ſenatum legatos *Eumenis & Pharnacis regum & Rhodiorum querentium de Sinopenſium clade.* Dicit hic agi de clade *quam acceperunt, non quam dederunt Sinopenſes*, idque apparere ex Polybio ſic ſcribente, ἧκον δὲ καὶ Ῥόδιοι πρεσβεύοντες περὶ τῆς Σινωπέων ἀτυχίας. Quid dicat aut quid ſcribat neſcit bonus iſte juvenis, & nec Livium nec Polybium intellexit. An non ridiculi fuiſſent & Livius ita ſcribens, & iſti Rhodiorum legati ſi apud ſenatum conqueſtum veniſſent de clade quam ipſi intuliſſent? Ἀτυχία non eſt id quod juvenis iſte putat, neque etiam illud quod nonnulli exiſtimarunt, qui cum viderent ſenſum eſſe abſurdum ſi vox hæc, ita ut vulgo fit, exponatur; ἀτυχίαν apud Polybium interpretati ſunt perverſitatem ſeu nequitiam; ſed vero quid ſit ἀτυχία ſeu ἀτύχημα optime declarat Ariſtoteles Nicomachiorum quinto, ubi diſtinguit ἀτύχημα, ἁμάρτημα, & ἀδίκημα. Ibi enim docet ἀτύχημα eſſe damnum ſeu cladem præter voluntatem & ſine malitia illatam. Clemens Alexandrinus Strom. ii. fuſe hunc locum enarrans dicit ἀτύχημα eſſe, τὸ φίλον ὡς πολέμιον ὑπ᾽ ἀγνοίας βαλεῖν. Et poſtea ἀτυχία δ᾽ ἐστὶν ἄλλου εἰς ἐμὲ πρᾶξις ἀκούσιος. Clarum eſt ergo quid ἀτυχίαν vocet Polybius. Sinopenſes amici erant Rhodiorum, quorum crebræ naves mercium Ponticarum gratia ad illos commeabant. Sed vero poſtquam Sinopen occupavit Pharnaces, Sinopenſes inviti à

Tyranno

Tyranno coacti fuere invadere naves Rhodiorum. Poſt infelicem iſtam locorum Polybii & Livii expoſitionem, redit ad Melam dicens nunquam ſe dubitaſſe quin ſcripſerit ille *Ægates Romana claſſe memorabiles.* Ut tam abſurdum adſtruat ſermonem tria affert Pomponii loca, *Salamin excidio claſſis Perſicæ notior*; item *Laconicæ claſſis ſignatus excidio*; nec non, *naufragio claſſis Atticæ.* Verum ſi naſum habuiſſet, hæc ipſa loca ſufficere debuiſſent unde cognoſceret Melam non ſcripturum fuiſſe *Romana claſſe,* pro *Romanæ claſſis victoria.* Vel unum debuiſſet adducere teſtem qui claſſem poſuerit pro victoria navali.

Pelorias] In duobus libris manu exaratis *Pelorus* ſcriptum ſe reperiſſe dicit juvenis Leidenſis, unde ipſe facit *Peloris,* quia infra ſequitur *Pelorida.* Sed nos quatuor membraneos & totidem alios, in charta deſcriptos lintea, poſſumus oſtendere; in quibus legatur Pelorias, quod utique admittendum cenſuimus. Pelorida quod poſtea ſequitur & hoc quoque rectum eſſe etiam pueri intelligant. Sic & Strabo quam πελωριάδα vocat alibi πελωρίδα appellat, nec tamen propterea eſt ineptus. Quod poſtea monet & hoc quoque futile, cum elephas, elephanti & elephantes promiſcue poſitum apud Plinium, Solinum & alios paſſim occurrat complures. Ab elephas autem æque ac ab elephantus in plurium numero fit elephantis mutata ut ſæpiſſime declinatione, non elephantibus, quod nuſquam quod ſciam legitur.

Preterquam ubi Aleria & Marianæ coloniæ ſunt, à barbaris colitur] Sic in optimis noſtris invenimus membranis, non Mariana, uti vult ſciolus juvenis. Putavit nempe unam tantum in Corſica eſſe Marianam coloniam,cum duas recenſeat Ptolemæus, quarum una ad Marianum erat promuntorium, altera vicina Aleriæ. Utranque autem recenſuiſſe Melam exinde patet, quod ſi de una tantum intellexiſſet, ſequeretur alteram Marianam à barbaris fuiſſe occupatam. Sulchi an Sulci ſcribas perinde, cum utrunque rectum ſit.

AD LIB. III. CAP. I.

N*On alio alioque invicem*] Ipſa poſtulante ſententia ſic repoſuimus, cum in libris legatur *non alios alioſque invicem.* Hanc tamen ſcripturam tuetur juvenis infelicis judicii, dicens & hæc & omnia ſequentia referenda eſſe ad *campos* qui præceſſere, ac ſi omnia litora eſſent campi & exundationem Oceani admitterent. Si alios alioſque interpretatus fuiſſet homines aut populos, rectius aliquanto dixiſſet. Sed profecto etiam ſic orator parum efficax hic noſter fuiſſet ſcriptor ſi in explicando Oceani æſtu planorum tantum litorum feciſſet mentionem & toties idem inculcaret. Dicit Oceanum non campos tantum inundare, neque alio alioque terrarum, modo in hos modo in illos populos per vices & quaſi ſucceſſive, ſed ſimul & pariter in omnia litora qualiacunque demum illa ſint impetum ſuum convertere. Recta eſt ergo ea quam dedimus lectio.

Myrtilis, Balſa] Sic ab omnibus appellantur hæc oppida, à nemine autem Myrtil vel Ibalſa, Nam quod Marcianum Heracleotam attinet, ille non potuit aliter ſcripſiſſe quam Ptolemæus, & manifeſte apud hunc ultima præcedentis vocis litera adhæſit initio ſequentis.

Vſque adeo ſemet & terras anguſtantibus] *Anguſtantis* hic reſcribendum cenſet Leidenſis juvenis & ad Hiſpaniam refert. Sed quid ſibi vult *ſemet & terras?* Quis non videat alterutrum inepte redundare? Rectius itaque Vineti editio *anguſtantes*; nempe oras, quæ æque ac terræ anguſtentur. Sic quoque habent meæ membranæ. Vaticanus tamen & alii certioris fidei libri in ablativo abſolute poſito & in ea quam dedimus conſpirant lectione. Arundelianus fere confirmat lectionem Pintiani, ſic enim legit; *uſque adeo ſemet à terris anguſtantibus.*

AD

AD CAP. IV.

NOn *ſe urbibus tenet*] Recta quoque eſt illa lectio quam in libris reperiſſe ſe teſtatur Leidenſis juvenis *tenent & habitant*, quamvis enim ſingulare ſit gens, pluralem tamen habet ſignificationem. Sed vero quod libri largiuntur, idem mox deſtruit beneficium cum addit; *haud dubie tenore eodem loquendi uſum Melam ſcripſiſſe tenens habitans.* Quis enim non explodat ſcriptorem abſque ulla neceſſitate quinque ſimul jungentem participia?

AD CAP. V.

ALiquamdiu *ad occaſum ab oriente currens*] In quibuſdam libris *occurrens*; ſed quomodo flumen, ubi nullus eſt æſtus, ſibi occurrere poteſt? Vel itaque vulgata, vel Vaticani libri, in quo *excurrens*, retinenda eſt ſcriptura.

AD CAP. VI.

HIs *oris quas ab angulo Bæticæ huc uſque perſtrinximus*] Particulam *ab*, quæ à libris abeſt, addendam eſſe monuerunt viri docti. Quærit hic juvenis, ubi iſtius anguli meminerit Mela? Atqui an non ſatis clare angulum illum deſcribit, cum dicit Bæticam maria utraque proſpicere; ad occidentem, Atlanticum; ad meridiem noſtrum? Sed & quomodo poteſt Junonis promuntorium obliquo jugo in occidentem excurrere, niſi fiat angulus? Hæc cum manifeſta & omnium oculis ſint expoſita; iſte tamen juvenis legendum cenſet; *quas ab jugo Bæticæ,* addens Melam alludere ad promuntorium Junonis, de quo præcedenti egit libro. Verum an non recte loquatur Mela niſi ænigmata ſcribat? Cum mille in Bætica magis conſpicua occurrant

Juga ac ſit illud Junonis promuntorium ubi nullus mons & vix modici occurrunt colles, quis demum vel divinando aſſequatur per jugum Bæticæ hic ſignari promuntorium Junonis? At vero ſi vulgatam ſequamur lectionem, jam ſtatim intelligimus non alium hic ſignari angulum, quam illum quem jam deſcripſit flexum litoris, ubi nempe ora Bæticæ quæ meridiem ſpectat, in ſeptentrionem abducitur, & occidentem aſpicere incipit.

Qui propriarum rerum fidem] *Qui* abeſt à pluribus libris, ſed non à duobus optimis, quos præcipue ſecuti ſumus. Quod autem hoc pronomen non ſe deſiderare dicat juvenis, eſto, ſed deſiderat ipſa ratio. Valde enim hiulca & inconcinna erit compoſitio ſi omittatur. Quod poſtea è libris producit ab tergo obducta, id poteſt admitti, cum & ultimo libri primi capite, & hoc ipſo libro de Germania ſic loquatur. Siquis vulgatam ſequatur lectionem, quæ & in Vaticano & pleriſque fere extat libris, ad ſignificandam facit Britanniæ magnitudinem. Cum tamen in veteribus membranis invenerim *ab tergore ducta*, pro *ab tergo reducta*, libenter credo ſic Melam ſcripſiſſe. Paulo poſt quod *autem* dederim pro *tamen*, & in eo quoque veteres ſecutus ſum membranas & editionem principem: cum cauſa quamobrem bella contrahant, clarius ex iis quæ ſequuntur, quam iſtis quæ præceſſere intelligatur. Quod expunxerim ea quæ de Juvernæ inſulæ cultoribus ſequuntur *pietatis admodum expertes*, id ideo feci, quod manifeſte appareat ea eſſe appendicem gloſſematis præcedentis *magis quam aliæ gentes, aliquatenus tamen gnari, pietatis admodum expertes*, quomodo in Vaticano & in omnibus quæ vidi antiquioribus ſcriptum inveni libris. In quibuſdam ſed recentioribus, omiſſis prioribus ſequentia tantum comparent, quod non probo; neque enim juvat ſiquis exiſtimet ideo hæc à Mela dici, quod Strabo referat incolas Juvernæ cum matribus & ſororibus miſceri. Idem enim de omnibus Britannis affirmat Cæſar; *Uxores habent deni duodenique inter ſe communes,*

&

& maxime fratres cum fratribus, & parentes cum liberis.

Contra Germaniam Vecta in illo ſinu quem Codanum diximus. Exin Scandinovia] Hæc eſt vera lectio & ſic fere libri veteres, niſi quod in quibuſdam legatur *& hinc Candanovia*,in aliis *ex his Candanovia*, unde facimus ; *Exin Scandinovia.* Hæc lectio cum & libros habeat auctores, & ad unguem cum antiquis conſentiat ſcriptoribus, eam tamen mirifice vexat infelicis judicii juvenis. Expuncta enim Vecta, quam hoc ipſo in loco & Ptolemæus & ex Timæo agnoſcit Plinius, invitis omnibus libris ſex inſerit inſulas veteribus prorſus ignotas. Sic enim legit; *Contra Germaniam Vectæ, in illo ſinu quem Codanum diximus, ſex. Ex iis Scandinovia.* Dicit Melam ſic alibi loqui cum ſcribit; Græcia *à ſeptentrione in meridiem vecta.* Verum iſtic ea vox non poteſt abeſſe, hic autem plane redundat & nullius eſt ſignificationis, ſufficit enim dixiſſe *contra Germaniam.* Jam vero ad ea quæ de Thule ſequuntur; *in ea quod ibi ſol longe occaſurus*, monueram deeſſe particulam negativam, ideoque ſcribendum videri *haud longe.* Ipſe hoc valde miratur, & legendum dicit *non longe*, Cauſam adfert quod *non* propius accedat ad O vel *lon* quod ſequitur, quam *haud.* Verum ad hæc aliud quod reponam non habeo niſi id ſolum; ſi non aliam laborum ſuorum juvenis iſte referat mercedem, tanti non eſſe didiciſſe literas.

Oæones] Miratur hic juvenis, qui valde ſibi videtur Græculus, & me quoque Græciſſare, quia Oæonas interpretatus ſum ovis victitantes, vocemque eam eadem ratione compoſitam eſſe dixerim atque ὀναίων, μακραίων. Ut oſtendat quam abſurdum hoc ſit, & ut Horatium elegantius loquentem introducat, ſic legit & reformat ejus verba; *Humano capiti cervinam*, &c. Pergit; *cum in* σταίων *ſimplex modo ſit* ω; *quis deus inſpirabit venire ab* ὠὸν, *cum tot ſimplices Græcæ voces ab eadem vocali incipiant? Imo habeamus ipſum* ὦα. Non opus eſt deo aliquo, vel puer videat non poſſe

poſſe aliunde hanc vocem formari quam ab ovis. Quis vero tam fatuus ſit ut ab ὦα eam arceſſat, ac ſi homines pellibus veſcantur lanatis? Hac ratione ἐπωάζειν fuerit non ἐπ᾽ ὠοῖς καθῆσθαι, ſed pellibus incubare. Quod autem una tantum ſuperſit litera, ad rem non facit, cum dentur etiam voces in quibus nulla remaneat litera, quarum tamen originem & compoſitionem aſſequantur Græci. Sive à ſingulari, ſive à plurium numero vocem hanc arceſſas, utrunque recte ſe habet, ut enim ex μακεραίωνες contractum μακραίωνες, ita ex ὠοαίωνες fiunt ὠαίωνες. Infinita enim exempla & præcepta grammaticorum non permittunt tantum, ſed & jubent ut fiat contractio, ſi in compoſitis, quæ in fine eſt vox, à vocali incipiat, exceptis tantum nonnullis in εἶδος aut εἴδης terminatis, quanquam in illis quoque nonnunquam fiat contractio. Quod ſi à plurali ὠὰ fiat compoſitio, uti ſæpe, jam omnes in ὠαίωνες comparebunt literæ. Iſte tamen juvenis audacter affirmat *Ooæonas* vel *Oonæonas* eſſe legendum; ſed debuiſſet promere aliquem ſcriptorem à quo iſte populus vel hoc, vel illo appelletur nomine. In hac autem quam dedi lectione, omnia antiqua Plinii & Solini conveniunt exemplaria.

Panotos] Admiſimus Panotos, vel ſi maris, Panotios, veluti lectionem magis veriſimilem: addidimus tamen fieri poſſe ut Tanuotos ſcripſerit Mela, utpote quod & ipſum non multum recedat à ſcriptorum librorum lectione. Verum utrunque explodit infelicis judicii juvenis, & ex eo quod in ſcriptis reperit codicibus *& analos* vel *ſatinales* audacter affirmat legendum eſſe *Quatmallos*. Si Melam Sarmatice loquentem in ſcenam producere voluiſſet, aptius non potuiſſet invenire vocabulum. Iſte tamen Græculus juvenis Græcam eſſe contendit hanc vocem & quidem tam claram, ut expoſitione non egeat. Ut hoc efficiat addit; *ſic δρακοντόμαλλοι Γοργόνες Æſchilo in Prometheo, quia habebant κεφαλὰς περιεσπειραμένας φολίσι δρακόντων.* Miſere fallitur. Quis enim neſcit Gorgonibus attribui capillitium angui-

anguinum? Quis item non videat in hoc Apollodori loco legendum eſſe σκολλύσι δρακόντων; Sed & quis ignorat μαλλὸν & σκόλλυν idem eſſe accipique pro comis & cirris anguium ſeu draconum inſtar contortis? At vero ſi barbaram iſtam admittamus vocem, cui ſimilem in tota lingua Græca nemo inveniat, Mallouatos enim aut Mallotios non Ouatmallos dixiſſent, jam non magnas & patulas, ſed laneas vel cirratas habebimus aures, quod quid ſibi velit, aut quomodo ad Panotios pertineat, nemo expediat; cum non niſi æque ineptam ac ſit ipſa compoſitio, vox iſtæc admittat expoſitionem.

AD CAP. VII.

P*Rudentiores eis quibus ars ſtudiumque ſapientiæ contingit*] Quia in ſuo libro pro *eis* juvenis Leidenſis *ei* invenit, ideo locum hunc ſic legendum cenſet; *prudentiores & quibus ars ſtudiumque,* promittitque ſe ubi otium fuerit hæc probaturum. Sed operam perdet, non enim intellexit Melam, nec vidit ubi ulcus lateat. Quid enim hoc in loco ſibi vult ars ſapientiæ? Iterum itaque conſului veteres libros, in quorum nonnullis abeſt ultima vox *contingit.* Sed veram exhibet lectionem codex optimus; *Prudentiores eis, quibus ars ſtudium eſt ſapientiæ, non exſpectant eam,* &c. Convenit codex Arundellianus, niſi quod pro *eis* habeat *enim.* Priora ad verbum pene deſcripſit ex Thalia Herodoti. Hæc quæ ſequuntur, pertinent ad Calanum Indum paraſitum menſæ Alexandri; & præterea ad Zarmanum Chagam uti Strabo, vel Zarmarum ut eum Dio appellat, & ipſum ſophiſtam Indum, quorum iſte Babylone præſente Alexandro, alter Athenis ſub Auguſto ambitioſo funere vivos ſe combuſſere. Hos dicit prudentiores fuiſſe illis Indis, qui in ſolitudine ingloria morte perirent, utpote qui ſtudium ſapientiæ convertiſſent in artem vivendi, & non niſi demum vitæ pleni, læti & unguentis delibuti, glorioſam ſibi accerciſſent mortem.

Poſt

Poſt ubi aliquot ſæpe magnis flexibus cingit jugum ingens iterum rectus ſolidusque deſcendit] In multis manu exaratis libris poſt *ingens* ponitur diſtinctio, quam lectionem probat juvenis Leidenſis. Sed non ſic rem confectam habemus. Quomodo enim Indus rectus ſolidusque poteſt deſcendere, ubi magnis flexibus cingit jugum ingens? Non ubi flexus agit & jugum vel inſulam cingit, ſed demum ubi iterum conjungitur rectus ſolidusque poteſt fluere. Olim *cinxit*, non cingit legendum eſſe exiſtimari. Eam tamen lectionem non admiſi, quod in antiquioribus libris pro *jugum* ſcriptum eſſet *jugum ejus*, in omnium vero optimo *jugumenis*. Statim poſtea cum tollit voculam *ſed*, nec hoc quoque admittendum. Quamvis enim à multis abſit libris, exſtat tamen in antiquioribus. Locus quem affert ille nihil ad rem facit, cum quod ibi occurrit *non tantum*, & oppoſitum his *etiam*, omnem ambiguitatem & confuſionem prorſus tollat.

Putreſcentium membrorum tabe concreſcens ipſa ſe concipit] *Tabo* legendum cenſet juvenis Leidenſis, & cauſam addit, quod ex tabe nihil concreſcit, nec tabem dici de putreſcentibus membris. Sed nuſquam invenias ex putreſcentibus membris naſci tabum, paſſim vero invenias putridam tabem. Nuſquam quoque reperias ex tabo ſeu atro cruore naſci phœnicem, ſed vel ex ſanie alba, vel ex cinere oſſium permixto medullis. Nec dicit Mela phœnicem ex tabe concreſcere, ſed ſolvi tabe putrecſentium membrorum. Tabes enim ſive diminutio membrorum eſt via ad ultimam corruptionem, quam putrefactionem paſſim vocat Ariſtoteles. Iſtam vero ultimam corruptionem ſeu putrefactionem ſequitur diſſolutio, diſſolutionem vero nova concretio & demum generatio. Si pravam librarii tollas diſtinctionem, omnia clara erunt; *ſibi ipſa incubat, ſolviturque deinde putreſcentium membrorum tabe: concreſcens ipſa ſe concipit, atque ex ſe rurſus enaſcitur.*

AD

AD CAP. IX.

M*Iræ aves cornutæ Tragopanes.*] Et hic quoque nugatur Leidenſis juvenis, cum dicit tragopanas non poſſe aliud ſignificare quam hircos cornutos, non autem aves. Atqui ſi iſtis hircis cornutis accedant alæ, uti ſæpe in antiquis Ægyptiorum Sculpturis,an non etiam fiunt aves? Eadem eſt ratio Ægiptanum, qui aliquando cum alis, alias vero abſque iis finguntur. Neſcit præterea inter aves non capellas tantum, ſed & tityros, id eſt hircos, reperiri. Iſte tamen Juvenis non contentus. Stabilita à viris doctis lectione, ut aliquid novi procudere videatur, fingit vocem ipſa magis monſtroſam ave, pro tragopanes enim ſine hæſitatione legendum eſſe affirmat *tragopaones.* Ut Græcum fiat dicendum fuiſſet tragotaones. Græco-Latinum non poteſt eſſe niſi fiat tragopavones.

Alit papyrum & minora quidem.] Ut toto paſſim hoc ſcripto, ita quoque in fine & clauſula ſatis oſtendit quanta bonæ mentis & rationis Juvenis iſte laboret inopia, cum pro eo quod eſt in veteribus libris *alit & pyrum,* audacter reponit, *alit & ſcirpum.* Adeone ergo ineptus fuit Mela ut cauſam dicturus quamobrem Nilus ex hoc Mauritaniæ fonte creditus fuerit profluere, eo uſus fuerit argumento, quod ibi ſcirpi naſcantur, qui toto terrarum orbe in omnibus paſſim proveniunt paludibus, ſtagnis & fluminibus? Fruſtra ad teſtes provocat, cum nemo unquam tam ineptus & rerum imperitus fuerit, ut ſcirpos in ſola provenire: dixerit Ægypto.

Habes, mi Grævi, unde ſatis colligas, quid de nova quam tranſmiſiſti pomponii ſentiam editione. Perſecutus ſum ſingula ſi minutias quaſdam excipias, uti ſunt *eſt* vel poſitum vel omiſſum, *Scyron* pro *Scyrum, quis* pro *quibus,* & pauca quædam ſimilia quæ libenter neglexi. Recte ſane fecerit Juvenis iſte ſi Bonæ litet Menti, & depoſita feritate & iracundia pacatiores induat mores.

LECTORI BENIGNO

SALUTEM.

IIſdem fere diebus quibus ad manus meas pervenit Leidenſis juvenis ſcriptum, de quo hactenus egimus, prodiit quoque Oxoniæ contra Ariſteæ de LXX. Interpretibus hiſtoriam alterius juvenis diatriba, qua ea quæ olim de hoc ipſo ſcripſi Argumento ad examen revocantur. Modeſtior eſt quidem ille iſthoc Leidenſi juvene, ſed dum difficiliorem quam adminiſtrare poſſit ſuſcipit provinciam, non eſt ut miremur ſi operoſos ejus conatus nihilo felicior maneat exitus. In ipſo ſtatim titulo promittit oſtenſurum ſe iſtam Ariſteæ hiſtoriam *ab aliquo confictam fuiſſe Judæo ad conciliandam verſioni Græcæ auctoritatem.* Nempe ſi hoc obtineat, facile quoque obtinebit & Moyſis & prophetarum ſcripta ad amplificandam Moyſis & prophetarum auctoritatem ſimiliter ab aliquibus conficta fuiſſe Judæis. Sed miſſis illis quæ ad rem non faciunt, qualia ſunt illa quæ habet de nomine Ariſteæ & aliis nonnullis, de quibus tamen meliora ſcribi potuiſſent; excutiamus argumenta quibus ille confiſus labefactare & convellere conatur ſinceritatem ſcriptoris, de cujus fide jam à bis mille annis uſque ad noſtra tempora qui dubitarit repertus eſt nemo. Hermippi præcipue ſuffultus teſtimonio rem totam ſe conficere poſſe exiſtimat, in quo tamen plurimum fallitur. Licet enim verum eſſe conceſſerimus id quod ſcripſerunt Hermippus & ex illo Strabo, Demetrium Phalereum mortuo demum Caſſandro Ægyptum adiiſſe, nihil tamen aliud efficiemus,

ficiemus, niſi id ſolum, tempus quo in *Ægypto* vixerit Phalereus non viginti quatuor, ſed quatuordecim aut quindecim tantum fuiſſe annorum. At vero monuimus Hermippum geminum hoc loco commiſiſſe errorem, & veriorem videri illorum ſententiam, qui ſtatim poſt amiſſam tyrannidem, aut certe non diu poſtea, illum ad Ptolemæum Se contuliſſe ſcribunt, uti Diodorus, Plutarchus, Euſebius, & alii. Sed Diodori verba aliter accipienda eſſe affirmat juvenis Oxonienſis, & poſtrema illa de profectione in Ægyptum ideo addita, ut ſciamus quid demum de hoc Demetrio factum ſit decennio aut pluribus annis poſtea. Totos enim decem priores exilii ſui annos exegiſſe eum dicit Thebis, aut alibi, ſub patrocinio Caſſandri, huic ut putat amiciſſimi. Sed eſt exacti hiſtorici ſingula ſuis locis reddere, non autem res confundere & quæ tot annorum intervallo diſtincta ſunt ſine ſignificatione tam longi quod interceſſit temporis ſimul recenſere, ut excuſari non poſſit Diodorus, ſi non conjungenda ſine aliqua præfatione conjunxerit. Quod autem putat Phalereum iſtum poſt amiſſas Athenas gratum Caſſandro fuiſſe hoſpitem, fieri id qui poteſt, cum iſtac jactura omnes pene Caſſandri profligatæ fuerint opes, effeceritque ut lenta demum conſumtus tabe perierit? Tantum abeſt ut ſpendido apud Caſſandrum loco eſſe potuerit, ut credibile ſit ne vultum quidem ejus ſuſtinuiſſe; relictis enim Athenis illo quo Thebis fuit tempore ſine ullo vixit honore, male audiens & vilia quæque obiens ἀδοξῶν ϗ ταπεινὰ πράττων ut habet Plutarchus.

Utrum vero Demetrius Phalereus, poſtquam Athenarum excidit principatu, in animo ſtatim habuerit Ptolemæum adire, an vero aliquandiu poſtea, ad rem non facit & futilis omnino eſt quæſtio. Quod dicit ab Athenis non dari viam quæ per Thebas in Ægyptum ferat, & hoc quoque futile. Phalereo iſti non data fuit optio proficiſcendi quo vellet, ſatis illi fuit evaſiſſe furorem populi & in proximo exponi loco. A Caſſandri & Poliorcetæ copiis mi-

litaribus interclufo per maria itinere, neceſſum habuit non Thebas tantum, ſed & Macedoniam & Thraciam terreſtri adire itinere. Nam & Thraciam adiiſſe & illic quoque latuiſſe colligo ex Polyæno Lib. 3. circa finem, ubi ſcribit illum agnitum & jamjam comprehendendum à rege Thraciæ, abdidiſſe ſe in plauſtro onuſto fœno & ſic evaſiſſe. Satis ex his veriſimiliter cognoſcimus, poſt amiſſas Athenas, nuſquam diu ſubſtitiſſe Demetrium Phalereum, vitamque ejus fugam fuiſſe perpetuam donec Alexandriam tandem appelleret. Sed & quam vana ſint pleraque ea quæ de decennali hoſpitio & gratia qua apud Caſſandrum floruerit, Oxonienſis iſte ſcribit juvenis, & hoc quoque patet.

Veniamus nunc ad alterum quem mihi objicit errorem, & videamus num in coarguendo eo felicius rem gerat. Affirmat Diogenes Hermippum ſcripſiſſe Demetrium Phalereum metu Antigoni ad Ptolemæum Lagi ſe contuliſſe. Oxonienſis juvenis negat hunc Antigonum eſſe Antigonum magnum, ſed intelligenda hæc eſſe contendit de Antipatro Caſſandri filio quem & ipſum Antigonum dictum fuiſſe affirmat. Verum plurimum errat, cum nullum Caſſander hoc nomine filium habuerit. Nihil eum juvant Græca ex canone Euſebiano, quis enim neſcit illa eſſe fictitia & ex Hieronymo deſumpta? Si binomius fuiſſet Antipater, debuiſſet dici Antipater Caſſander, non Antipater Antigonus. Apud Græcos enim cognomina addebantur aut à parentibus, ut Arridæus philippus, Theocritus Simmichidas, Eumedes Cratidas, Ptolemæus Lagus, & complura ſimilia quæ Græci vocant πατρωνυμικὰ ἀπαραλλάκτως λεγόμενα; Aut à præceptoribus ut Apollonius Molo, Manlius Antiochus, Ariſtides Quintilianus & plures alii; Aut denique à dominis, uti paſſim apud Romanos. Sed nihil horum locum habet in Antipatro, nec ulla poteſt fingi cauſa quamobrem Antigoni huic acceſſerit cognomentum. Non alio fundamento nititur hoc figmentum, quam verbis Hieronymi, qui cum libro primo recte ſcripſiſſet *Macedonibus*

nibus regnavit XXVII. *Antigonus & Alexander Anno* 4. in poſteriore tamen libro addit eos filios fuiſſe Caſſandri, errore manifeſto, cum iſte Antigonus qui poſt mortem Caſſandri appellatus fuit Rex Macedonum fuerit Antigonus Gonatas, filius Demetrii Poliorcetæ, qui & ipſe duodecim annis, antequam ſolus in Græcia & Macedonia regnaret, æque ac pater & avus, Græcorum & Macedonum Rex audiebat. Si itaque Hermippum ab errore vindicare velimus, aut de Antigono Gonata accipienda ſunt ejus verba, aut dicendum Antigonum nominari pro poſteritate Antigoni; cum inter filios Caſſandri nullus fuerit Antigonus, & etiamſi fuiſſet, nulla tamen fingi poſſit cauſa, quamobrem ab iſto ſibi timeret Demetrius Phalereus. Longe ille aberat terrarum & in tuto niſi fallor jam verſabatur, & licet præſens fuiſſet, fruſtra tamen timuiſſet regulum vix in aliqua Macedoniæ regnantem parte & jugulatum antequam in ſolio confirmaretur, ipſe præſertim in humili latitans loco & nullorum particeps conſiliorum.

Plura dein contra Ariſteam juvenis Oxonienſis profert argumenta, in quibus valde ſibi placet, cum tamen ex omnibus ne unum quidem ſit quod ſuccedat. Quia nulla hoc loco in Ariſtea Ptolemæi patris fit mentio & omnia ad Philadelphum referuntur, ideo exiſtimat illo tempore patrem non fuiſſe ſuperſtitem, Sed plurimum fallitur. Aliquot annis ſimul regnarunt pater & filius: Sed ultimo biennio, quo pater ut habet Juſtinus *Regno ei publice tradito, privatus Officium Regi inter ſatellites fecit*, mirum videri non debet, ſi nulla patris fiat mentio & omnia ad filium referantur. Sed & hoc clarum, quare in Epiſtola Eleazari nulla ſalus adſcribatur patri & conjugi ejus, utpote qui non vivere, ſed regnare deſiiſſent.

Ex eadem Epiſtola quia memorantur regina & liberi Philadelphi, cum argumentum ſumit non potuiſſe eam ſcribi, niſi diu poſt obitum Ptolomæi Lagi, & tum quoque fallitur. Locus quem affert Juſtini ubi Philadelphus jam

regnans

regnans juvenis vocatur, & alter Herodiani ubi idem dicitur regnum adiiſſe ἐν νεότητι id eſt in juventute, & alius ex fragmento porphyrii ubi eſt τῷ παιδὶ τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένῳ nihil juvant, cum voces iſtæ certum non determinent ætatem, & ad triceſimum annum adoleſcentes, ad quadrageſimum vero ſextum juvenes appellentur apud Græcos quidem ſæpe, apud Romanos vero ſemper. Nihil itaque obſtat quo minus Ptolemæum Ceraunum cum occumberet immaturum juvenem & νέον παντελῶς fuiſſe credamus, etiamſi multo plures quam triginta vixiſſet annos, ut opus non ſit ſeptennem huic tribuere filiam, quam ea jam ætate Pyrrho elocarit. Sed neque conſtat utrum iſte Ceraunus major natu fuerit Philadelpho. Quamvis enim mater Cerauni prius nupſerit Ptolemæo Lagi, ac mater Philadelphi, tamen cum hic poſterior à patre prælatus fuerit in ſucceſſione, videri poſſit ætatis id factum fuiſſe prærogativa. Quod ſi inter eos Ceraunus fuerit liberos, quos ex Eurydice genuit Ptolemæus antequam Berenicen haberet conjugem, quadrageſimum etiam ætatis potuit attingere annum, cum ſtatim in initio Eurydicen duxerit uxorem, & abſurdum videatur non niſi viceſimo aut decimo nono Regni Anno natum demum ex hoc conjugio fuiſſe Ceraunum. Minus etiamnum ſuccedit quod de Philadelpho ſcribit, illum cum Regnum adiret annorum fuiſſe ſedecim, mortuum vero anno ætatis quinquageſimo ſexto. Putat nempe hanc ætatem ſufficere ad explicandum Plutarchi locum, ubi Philadelphum in Regno conſenuiſſe ſcribit. Atqui hac ratione ne quidem attigit ſenium, cum qui breviſſimos vitæ humanæ ſtatuunt terminos, ſexageſimum annum faciant ſenectutis principium: à Dionyſio vero Halicarnaſſeo ſenes ab anno demum ſeptuageſimo vocari incipiant. Ut itaque conſenuerit Philadelphus ſeptuagenario majorem fuiſſe oportet, & trigeſimum annum diu exceſſiſſe cum ſolus regnare inciperet.

In pompa Philadelphi & patris ejus, quam deſcribit Athenæus, quod nulla ſororis Reginæ fiat mentio, quid mirum, cum ne legitimæ quidem conjugis nomen ibi appareat? Sed negat Philadelphum, cum regnare inciperet, ullam habuiſſe conjugem, & cauſam affert eam, quod Athenæus ſcribat Sotaden in Alexandria ſolitum fuiſſe dictis lacerare Lyſimachum, apud Lyſimachum vero probris inceſſere Ptolemæum Philadelphum, quod futurum fuiſſe negat, ſi affinitatis interceſſiſſet vinculum. Sed ipſa Sotadis verba melius rem expediunt. Apud Lyſimachum criminabatur Sotades Philadelphum, quod cum legitimam haberet conjugem filiam nempe Lyſimachi & ipſam dictam Arſinoen, illa tamen poſthabita inceſto amore pollueretur cum Arſinoe ſorore ſua eademque conjuge Lyſimachi. Idem vero apud Philadelphum accuſabat Lyſimachum, tanquam male de Philadelpho loquentem.

Pergit tamen Oxonienſis juvenis & multus eſt in eo, ut oſtendat Philadelphum cum regnare cœpit nullam vel conjugem vel liberos habuiſſe, & demum affirmat Regem hunc poſtquam jam duodecim regnaſſet annos exarſiſſe amore ſororis agentis quadrageſimum ſextum vel octavum ætatis annum, & ipſum totidem fere jam natum annos. Miror ſane eum verba Herodiani tam clara & manifeſta, adeo tamen infeliciter interpretari, ut quovis ea enigmate faciat obſcuriora. Quis enim iſta intelligat *Philadelphum præ immatura ætate mores tam malos didiciſſe, ut tandem ſororiis amoribus implicaretur?* Iſtud *tandem* non eſt in Græco & totum deſtruit ſenſum, qui alias omnino perſpicuus eſt. Jam à prima adoleſcentia illicito ſororem amore proſequebatur Philadelphus vel ipſo id atteſtante nomine. Quamvis à patre elocata Lyſimacho, ne ſic quidem ceſſavit inceſtus, ut ex Sotade cognoſcimus. Ad Regnum vero provectus juvenis, non tamen ab illegitimis & vetitis abſtinuit nuptiis, cum regibus liceat quicquid libet & pravæ primæ ætatis conſuetudines diutiſſime inhereant & totam ſæpe

perdurent

perdurent vitam accendente voluptatem ipſa criminis magnitudine.

Ex his quæ hactenus diximus ſatis liquet recte ſe habere omnia in Epiſtola Eleazari cum & Reginæ ſororis & liberorum Philadelphi facit mentionem. Reginam vocat quod uxor eſſet Lyſimachi. Quamvis autem conjugis loco eſſet & omnia apud Ptolemæum poſſet, ſoror tamen vocabatur ἐυφημίας ergo. Cum vero negat Philadelphum ullos hoc tempore habuiſſe liberos propter ſeras Euergetæ nuptias & tum quoque fruſtra eſt. Quis enim neſcit principes ſi ſagaces ſint, ad ipſam pene ſenectam abſtinere à legitimis nuptiis, metuentes ſibi à liberis, qui ſi grandes fiant, & ſceptro & vitæ eorum inſidiantur. De Ptolemaide quæ habet, nec illa quicquam faciunt contra Ariſteam. Et Ptolemæus pater à quo nomen accepit ea Civitas, & filius Philadelphus qui eam auxit & ornavit, & qui poſtea ſucceſſere Reges ſub quibus ad majorem etiamnum crevit amplitudinem; omnes recte κτισταὶ ſeu conditores dicuntur, cum κτίζειν paſſim ita accipiatur.

Multa deinceps confert loca ut conficiat non fuiſſe magnam Philadelphi gloriam niſi cum jam multos regnaſſet annos, ſero enim literis & bibliothecæ inſtruendæ animum applicuiſſe, & illo demum quo vivere deſiit anno conquirendis undique incubuiſſe libris: unde facile colligas, Philadelpho non à Prima inſtitutione: & continuo literarum & literatorum uſu & commercio, ſed ſubito & pene momento in ultima ætate magnam iſtam & tantopere prædicatam obtigiſſe doctrinam, & vaſtam illam bibliothecam cui congerendæ nulla humana videtur ſufficere vita cooperantibus etiam multis librariorum & calligraphorum millibus, paucis tamen menſibus à moribundo jamjam Rege perfici potuiſſe. Mira ſane ſunt iſta, ſed non minus mirifica ſunt argumenta quibus hæc adſtruere conatur, veluti cum ex ſilentio Theocriti affirmat Philadelphum quando iſta ſcribebat Theocritus, nullam habuiſſe

bibliothecam

bibliothecam, quia nullam in iſtoc idyllio hujus fecerit mentionem. Africani locus ad quem remittit ille nuſquam comparet. Si tamen tale quid ſcripſerit ille, ita hoc accipiendum eſt, quod ut toto vitæ ſpatio, ita quoque illo quem ſignarit anno locupletandæ operam dederit bibliothecæ. In loco Joſephi plurimum fallitur. *Τὴν βασιλείαν παραλαβὼν* non poteſt id ſignificare quod ipſe vult. Millies & ubique id occurrit, & nunquam aliter accipitur, niſi de eo qui primum regnare incipit. Et ſane quam ridiculus fuiſſet Joſephus ſi ultimo vitæ anno Philadelphum ſuam inſtruxiſſe dixiſſet bibliothecam, & quidem curam ejus gerente Demetrio Phalereo. Poſito tamen hoc abſurdo, pergit ratiocinari & dubitat utrum Eleazarus, cum ſacræ literæ in Græcum ſermonem converterentur, fuerit Judæorum Pontifex, & num Menedemus Philoſophus iſtoc tempore in Ægypto eſſe potuerit. Sed dicat ſi non ſub Eleazaro, in quo omnes conveniunt, ſub quo ergo alio pontifice facta fuerit illa verſio? Menedemum dicit non niſi ſeptennio ſupervixiſſe Ptolemæo Lagi filio. Atqui ſi ne unum quidem diem huic ſupervixiſſet, omnia in Ariſtea & Joſepho recte ſe habere quis non videat, cum verſio illa peracta fuerit vivente etiamnum, licet non Regnante Lagi filio.

Multus eſt deinceps ut oſtendat non eſſe veriſimile Demetrium Phalereum poſtquam principatum Athenis tot annis tenuiſſet, bibliothecarii munere functum fuiſſe in Ægypto. Exemplis & argumentis pluribus evincere conatur præfecturam bibliothecarum non magis honorificam fuiſſe apud veteres, quam ſit apud hodiernos. Eſto ſane. Verum Oxonienſis iſte juvenis qui nunquam collegium exceſſit & neſcit quid rerum foras agatur, omnes bibliothecarios ſimiles eſſe exiſtimat illis, qui verſantur in iis quæ frequentat collegiis, quorum conditio inter Baccalaureos & Magiſtros artium præterpropter eſt media. Sed ſi in Galliam tranſeat, inveniet Archiepiſcopum Remenſem Primatem totius Galliæ

qui ſit regius bibliothecarius. Si Romam pergat, habebit primarium Cardinalem qui Romanæ Eccleſiæ bibliothecarii gaudeat titulo. Quod ſi non tantum à magnitudine & potentia Regum Egypti, ſed & à dignitate ipſius bibliothecæ argumentum ducamus, & tum quoque neceſſe eſt, tanto præſtantius id munus olim fuiſſe exiſtimemus, quanto Alexandrina olim bibliotheca præſtantior fuit Vaticana, additis etiam in cumulum omnibus totius Europæ bibliothecis: ut merito aliquis dixerit, non minus glorioſam Demetrio bibliothecæ præfecturam fuiſſe ſub Ptolemæo, quam Athenarum ſub Caſſandro. Sed iſte juvenis ex male intellectis Ariſteæ & Joſephi locis putat Demetrium fuiſſe librarium & compingendis & glutinandis operam locaſſe libris, quod ſane lepidum. Verba Ariſteæ bene ſe habent, διαπεπτωκότα βιβλία ſunt libri quorum ſcriptura vetuſtate aut aliqua contracta labe evaneſceret, quales etiam Reges & principes ſiqui prudentes & ſimul literarum ſint amantes ut inſtaurentur & de novo deſcribantur ſolent jubere.

Ariſtobulum dein aggreditur Oxonienſis juvenis. Adeo implacabile eſt odium quo Ariſteam perſequitur, ut hujus cauſa omnes quoque inſectetur, qui vel de illo vel de Demetrio Phalereo reddidere teſtimonium. Cum ex Epiſtola quæ exſtat II. Machab. conſtet illum præceptorem fuiſſe Ptolemæi Philemetoris, cum commentarios ejus probarint & laudent Clemens Alexandrinus, Origenes, Euſebius, alii: quis non meretur inficeto demum hoc noſtro ſeculo prodire aliquos adeo perſpicacis ingenii homines, ut ſpurios fuiſſe affirment, iſtos quos non legerunt commentarios; & illos qui eos legerunt omnes vel deceptos vel mentitos fuiſſe audacter adſtruant? Ne tamen de nihilo ita ſentire videantur, audiamus quam afferunt cauſam. Epiſtola in qua Ariſtobulus appellatur præceptor Ptolemæi ſcripta fuit viginti & uno annis poſt mortem Philometoris. Qui vero ſucceſſit frater Ptolemæus Phyſcon ſexageſimum jam exceſſerat ætatis annum. Abſurdum vero eſſe inquiunt tam provectæ

provectæ ætatis Regem præceptoris obnoxium fuiſſe magiſterio. Futili hoc confiſi argumento juvenis Oxonienſis ſpuriam eſſe pertendit iſtam Epiſtolam, ſpuria quoque & falſa eſſe dicit quæcunque Ariſtobulus iſte vel ſcripſerit, vel alii de illo prodiderunt. Mirum ſane adeo eum imperitum eſſe rerum & conſuetudinum quæ omnibus locis & omnibus ſemper obtinuere temporibus quæque paſſim & ubique etiamnum fiunt. Quis enim neſciat nutritiorum, pædagogorum,& omnium eorum qui educationi & formandis adoleſcentiæ præſunt moribus, & nomina, & titulos, & emolumenta tamdiu perſeverare, quamdiu vel ipſi, vel Reges vivant? Pleni ſunt libri exemplis Regum etiam in extrema ætate præceptores ſuos hoc nomine ſalutantium. Quod ſiquis hodierna malit vel vicinam adeat galliam, in qua licet quam diutiſſime regnarit magnus ille Rex, præfecti tamen ſeu gubernatoris non ceſſat titulus.

Æque futile eſt quod ſubjicit argumentum, exinde petitum quia Ariſtobuli in ſcripturam commentariorum nullam Joſephus fecerit mentionem. Ecqua enim eſt cauſa quamobrem hujus operis in hiſtoria meminiſſe debuerit? Ne Philonis quidem operum meminit, & niſi legatione ad Caium cæſarem functus fuiſſet, ne nomen quidem Philonis apud Joſephum exſtaret.

Pergit tamen ferocul us iſte juvenis aliis quoque ſed vanis & irritis Ariſteam impetere telis. Dicit illum delirare cum ſcribit Philadelphum anniverſariis ſacris & conviviis celebraſſe diem illum quo inſigni victoria pulſus fugatuſque fuerit Antigonus. Putat me nec Ariſteæ nec Diodori verba intellexiſſe. Dicit nihil illo bello geſtum fuiſſe quod victoriæ navalis nomen mereatur: nullum à Diodoro memorari prælium, nullam naumachiam præclaram. Si ſciret juvenis iſte quid ſit naumachia ſeu bellum navale, non hæc ſcriberet. Quod nullius prælii in hoc bello meminerit Diodorus, vel ob hoc ipſum præclarior & illuſtrior ea fuit victoria, quæque vel ſola ſuffecit ut Soteris no-

men meruerit Ptolomæus, conſervando ſuos & ſimul in fugam vertendo adverſarios. Quis neſcit Pompeium ideo laudatum, quod incruenta victoria bellum confecerit piraticum?

Cum dicit Philadelphum vix natum fuiſſe belli iſtius navalis tempore, & tum quoque fallitur, cum ille jam decimum quartum aut etiam quindecimum ætatis attingere potuerit annum. Verba autem Ariſteæ de hac victoria non intellexit. Putat enim Philadelphi eſſe verba quæ ſunt Ariſteæ. Regis verba ſunt illa quæ præceſſerunt, cum dicit feſtum ſibi fore quandiu viveret illum diem, quo interpretes illum conveniſſent. Per parentheſin inſerit hic Ariſteas; Forte enim ita accidit, ut eodem anni die, quo interpretes adveniſſent, olim quoque nobis contigerit victoria in navali contra Antigonum bello. Ἡμῖν non poteſt hoc loco eſſe quod dicit, ſed nobis Alexandrinis & Ægyptiis & omnibus τοῖς περὶ τοὺς βασιλέας. De convivio & ſacrificio annuo propter hanc victoriam inſtitutis, ſi quis ea quæ ſcripſi legat, videbit juvenem iſtum cavillari. Alium dein errorem impingit Ariſteæ, ac ſi ille confundiſſet primam & ſecundam Ptolemæi in Syriam expeditionem. Dicit in prima expeditione, quam per Nicanorem confecit Ptolemæus, omnia iſta capta fuiſſe mancipia, quibus poſtea libertatem conceſſit Philadelphus. Hoc ut efficiat mirifice ſane torquet Joſephi verba, & ex male intellecto loco, pejora etiamnum format conſequentia. Tria Joſephus memorat Judæorum genera quæ captis Hieroſolymis in Ægyptum & alias Ptolemæo obnoxias migrarunt terras. Primo recenſet illos qui in montanis locis & in vicinia viverent Jeroſolymorum, quos omnes bello captos mancipia fecit & in Ægyptum tranſtulit Ptolemæus. Deinde loquitur de Jeroſolymitis, quorum multos ſecum abduxit, & quod fidem illorum perſpectam haberet, tuendis arcibus præfecit & Civitatis Alexandrinæ jure donavit. Poſtremo agit de aliis qui vel Jeroſolymis vel alibi remanſiſſent Ju-

dæis

dæis, quos dicit ubertate terræ Ægyptiæ & munificentia Ptolemæi inductos & ipſos ſua ſponte in Ægyptum migraſſe. Quamvis autem non intelligam quid ſit *Judæorum multitudini libertatem præcidiſſe* puto tam hoc voluiſſe juvenem iſtum, Judæos iſtos qui ſponte ſua terras ſuas deſeruere, non tamen prius in Ægyptum migraſſe quam libertas redderetur iis, quos primo Joſephus recenſuit captivis. Sed ſcire velim unde tale haurire potuerit ſomnium, cum tam clara ſint Joſephi verba? Deſinat tandem ſcriptorum vexare loca & tam alienos illis affingere ſenſus. Credat Joſepho, & illi, cui & Joſephus & omnes credidere antiqui, Ariſteæ inquam qui rem clare explicat, cum in edicto Philadelphi, quod ſcripto ſuo inſeruit, non unius temporis Judaica recenſeat mancipia, utpote cum ſcribat, illa non tantum cum caperentur Jeroſolyma, ſed & antea & poſtea fuiſſe deportata. Quid enim verbis ejus manifeſtius! Ὁμοίως δὲ καὶ εἴτινες πρὸ ἦσαν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα εἰσὶν εἰσηγμένοι.

Quæ deinceps ſequuntur talia ſunt, ut merito maturius in hoc juvene judicium requiram. Dicit non eſſe credibile Demetrium Phalereum & alios iſtos in aula Regia viventes per Epiſtolam conveniſſe Philadelphum Regem. Servorum & vulgarium hominum hunc eſſe morem pertendit, non autem illorum qui tanta familiaritate Regi eſſent conjuncti. Sed parum gnarus eſt iſte juvenis eorum quæ in aulis Regum principumque geruntur. Notus quis & quantus fuerit Sejanus. Attamen etiam ille apud Tacitum IV. Annal. *Componit ad Cæſarem codicillos*. Addens, *Moris quippe tum erat, quanquam præſentem, ſcripto adire*. Non ſolum in magnis, ſed etiam in minimis quæ Reges conferunt beneficiis non ſufficit viva vox, ut ratum ſit beneficium, opus eſt reſcripto, veluti ſigno per quod cognoſcatur Regum voluntas. Reſcriptum vero non datur niſi præceſſerit libellus, codicillus aut Epiſtola. Futile eſt itaque quod de Onia objicit Scaligero. Si enim voce tantum annuiſſet Rex Oniæ, irrita fuiſſet ea conceſſio. Per-

Pergit tamen nugari juvenis Oxonienſis & quærit à me ſi hiſtoriam Scripturus ſim, utrum huic inſerendas exiſtimem literas noſtri ſeculi principum ea qua ſcribuntur ratione Latine expreſſas, an vera in alium ſtylum reformatas? Ullumne juvenis iſte probæ notæ poſſit oſtendere hiſtoricum, qui Regum principumque literas, barbaro plerumque Cancellariæ ut loquuntur conſcriptas ſermone, ſuis inſeruerit laboribus? Si qui principes adeo infeliciter animati ſint ut id fieri cupiant, res ſuas committant ſervis mercenariis & vilibus ſcribis, non autem illis qui poſteritati commendata ſua eſſe velint ſcripta.

Epiſtolam Demetrii Phalerei nomine ſcriptam inſulſam & barbariſmis plenam eſſe dixit ſed nunquam probare potuit Valeſius. Inſtanti olim mihi ut cauſam redderet, aliud quod reponeret non habuit, niſi hoc tantum, omnes iſtas Epiſtolas ejuſdem videri eſſe autoris. Quod ſane libenter concedimus, cum omnium hiſtoricorum mos ſit ut etiam cum alios loquentes inducunt, proprium tamen dicendi obſervent characterem.

Iterum dein Ariſteam aggreditur, ſed adeo inanibus & futilibus inſtructus armis, ut non poſſim ejus non mirari fiduciam. Peracta tranſlatione rogant ſeniores ut omnia in ſtatu ſuo conſerventur. Conſentit Demetrius & jubet ut pro more Judæorum male precentur illis qui in ea tranlatione aliquid aut addant, aut demant, aut tranſponant. Iſte Oxonienſis juvenis ineptam ut paſſim alibi Aſtiſteæ ſecutus verſionem, multus eſt ut oſtendat neque Græcis neq; Romanis, neque Ægyptiis aut Judæis unquam uſitatum fuiſſe ut diras alicui pœnas imprecarentur, niſi in rebus magni momenti & magna neceſſitate, quam dicit nullam fuiſſe in negotio verſionis. Levis nempe & nullius momenti res ipſi videtur ſacras depravare Scripturas. Quorſum vero omnia iſtæc quæ congeſſit imprecationum exempla, quorum ne unum quidem eſt quod ad rem faciat? Millies plura potuiſſet adducere loca, ubi homines Diras

ſeu

ſeu Furias hominibus invocant leviſſimam & ſæpe nullam ob cauſam. Ut vero cognoſcat quantum fallatur cum putat morem imprecandi librorum corruptores nunquam obtinuiſſe, ſufficiant verba quæ in fine occurrunt Apocalypſeos; *Conteſtor enim audienti verba prophetiæ libri hujus. Siquis appoſuerit ad hæc: apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſiquis abſtulerit ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus à libro vitæ & ex urbi ſancta & ex iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto.* Laudat hunc morem *Euſebius* Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 20. de Irenæo agens; *Sed & in fine annotationem optimam invenimus, quæ huic noſtræ hiſtoriæ inſerenda mihi videtur. Sic vero ſeſe habet. Adjuro inquit te, qui deſcribes hunc librum, per dominum Jeſum Chriſtum & per glorioſum ejus adventum in quo judicaturus eſt vivos & mortuos, ut conferas quæ deſcripſeris, & diligenter emendes ad exemplar unde deſcripſeris. Utque adjurationem iſtam ſimiliter deſcribas & codici tuo inſeras.* Quin & addit idem Euſebius; *Atque hæc utiliter ab illo dicta & à nobis commemorata ſunt ut priſcos illos & ſine controverſia ſanctiſſimos viros tanquam pulcherrimum exemplum exactiſſimæ diligentiæ ſemper ante oculos habeamus.* Chronico itaque ſuo ſimilem adjurationem attexuit, ejus què exemplum ſecutus Hieronymus, in cujus antiquis exemplaribus grandioribus & aureis literis exarata comparet. Idem facit Ruffinus in præfatione Origenis περὶ ἀρχῶν. Sed quid opus exemplis, cum infinita illa ſint, & in libris veteribus paſſim obvia.

Nuſquam vero magis excandeſcit Oxonienſis Juvenis quam ubi refert Ariſteas Philadelphum viſis libris ſacris eos propemodum adoraſſe & converſum ad ſeniores dixiſſe; gratias ſe agere & illis, & huic qui eos miſiſſet, & præcipue Deo cujus iſta eſſent oracula. Acclamantibus vero Senioribus & aliis præſentibus; BENE O REX, contigiſſe ut Rex præ nimio gaudio lacrimas emitteret. Nihil hic dicitur quod non ſemper & ubique & ab omnibus quibus

bus aliquis humanitatis ineſt ſenſus fieri ſoleat. Quis enim in tanto acclamantium cœtu & præ nimia lætitia non continentium lacrimas adeo rigido & atroci ſit animo, cui etiam nolenti non profluant lacrimæ? Attamen juvenis iſte Ariſteam hoc loco vocat inverecundum caput & impudenter & monſtroſe mentiri affirmat.

Multa quoque alia in ſcripto Oxonienſis hujus occurrunt juvenis, quæ caſtigari merito poſſint & debeant, ſed rectius fecerim ſi illa maturiori ejus ætati & adultiori committam judicio, quam ut importunis & ingratis ipſe ea perſequar monitis.

ISAACI

ISAACI VOSSII

AD TERTIAS

P. SIMONII

OBJECTIONES

RESPONSIO.

LECTORIS.

CUm tota ea quæ me inter & P. Simonium orta eſt controverſia verſetur circa LXX interpretes, quæraturque utrum illi aliquando peccarint, an vero recte reddiderint omnia; futurum exiſtimaveram ut pluribus & melioribus P. Simonius inſtructus documentis intentatam jamdudum perſequeretur litem, & ſi non bonis, ſpecioſis ſaltem & aptis ad plauſum popularem argumentis fortius aliquanto veritatem hujus verſionis aggrederetur. Sed vero quam longe mea me fefellerit opinio, cognovi ſtatim ubi ultimum ejus prodiit ſcriptum; in eo quippe relicta quæſtione, relictis LXX interpretibus, quidquid ipſi bilis ineſt, totum id in me effundit, & pro ſexcentis quos ſe collegiſſe dicit horum interpretum erroribus, ſexcentis & pluribus in locis me ineptum vocat. Animus non fuerat quidquam reſcribere, ſatis enim mihi ad incitas redacti videntur, qui cum viribus non valent ad vanam prolabuntur iram & plebeo more ſolis ſæviunt maledictis. Quia tamen non defluere unus & alter inter amicos, qui recte me facturum cenſerent ſi miſſis puerilibus convitiis, iſtis reſpondeam cavillationibus, quas P. Simonius pro argumenentis obtrudere conatur, libenter & illorum & forſan tuo, MI LECTOR, obſecutus deſiderio, damus ea quæ ſequuntur, meliora daturus ſi fortior mihi contigiſſet adverſarius.

Dixerat Simonius meum eſſe commentum id quod ſcripſi de Judæis, illos depravaſſe S. literas ut lucrarentur bis mille annos. Produxi locum illuſtrem ex Abulfarajo, qui

d ipſum quod ſcripſi clariſſimis adfirmat verbis. Repondet Simonius, illum eſſe ineptum ſcriptorem, quod quam verum ſit judicent illi qui legerunt præfationem *Edvardi Pokockii* viri eximii & quo nemo Chriſtianorum peritior eſt in linguis & rebus gentium Orientis. Docet is licet Chriſtianus fuerit Abulpharajus, meruiſſe tamen ut Rex doctorum & primus eruditorum ſeculi ſui ab ipſis quoque appellaretur Arabibus. Eſto tamen ut & ille, & complures alii Arabes, qui id ipſum ſcripſere, fuerint inepti. Erravit tamen Simonius, cum meum id eſſe commentum & me ſolum ſic ſentire affirmat, cum plures dederim teſtes qui iſtam depravationem ſcelus vocent Judæorum. Illis quoque jam addo R. Samuelem ben Juda Hiſpanum, qui quingentos & plures abhinc annos, poſtquam à Judæis ad Mahometanos defeciſſet, de hac ipſa Judæorum depravatione librum ſcripſit Arabice.

Iterum dein affirmat Simonius vaticinium quod Eliæ adſcribunt Judæi, eſſe alicujus Thalmudici doctoris, non autem Eliæ Prophetæ, idque manifeſte ex Thalmude conſtare. Atqui nunquam hoc ex Thalmude probabit P. Simonius, & illum quem adducit locum plerique Judæi de Propheta accipiant. De R. Katina quod ſubjungit eſt effugium, ut tamen acumen ingenii ſui oſtendat, petit à me ut omnes iſtiuſmodi Prophetas *albo ſanctorum quos Anglicana continet Liturgia adjiciam.. Multa enim in illius liturgiæ Calendario ſpatia vacua eſſe relicta, quibus omnes ſan. ſancti prophetæ & ſanctæ prophetides Voſſii facile inſeri poſſint.* Accipio conditionem ſed ea lege ut Reverendus P. Simonius prius mihi ſignificet num iſtas voces quas adeo amat, *coglionerie* nempe & *coglionatore,* ex ſuo hauſerit breviario. Quod ſi ea, ut puto, in illo deſint, efficiat ut inſerantur, & ut impoſterum breviaria Romanæ Eccleſiæ tam pulcris ornata prodeant vocabulis. Id ſi fiat, & ego quoque ſancte promitto facile me impetraturum ut omnia iſtæc prophetarum utriuſque ſexus nomina etiam aureis deſcripta literis noſtris inſerantur Liturgiis.

Pergit

Pergit tamen Simonius & audacter ſcribit iſtum Eliam fuiſſe Thalmudicum doctorem, neque vocat nugaciorem Thalmudiſtis, quia dixeram ipſum eſſe Rabbiniorem Rabbinis, utpote qui tam confidenter affirmet, de quo dubitarunt pauci tantum Rabbini, nam longe major pars ad Prophetam hoc vaticinium referunt Eliam. Negat ullos unquam fuiſſe qui poſteriora illa verba, *ſed propter peccata noſtra præterierunt anni qui præterierunt*, additamentum eſſe dixerint. Negat quoque vaticinium Eliæ Chaldea, additamentum vero Hebræa eſſe expreſſum dialecto, quod tamen ipſi non negant Judæorum magiſtri. Verum ut cognoſcamus quam in omnibus miſere fallatur, adſcribam ipſa Thalmudis verba, quæ exſtant in libro *Schebet Jehuda*, quæque ſic reddidit Helvicus; *Reſpondit Hieronymus*; *Hæc poſtrema verba non eſſe Eliæ, ſed aſſumentum Rabbinorum, qui cum recuſarent Chriſtum Jeſum pro Meſſia agnoſcere addiderunt hæc verba, quaſi etiam Eliæ eſſent: cum tamen ea in præterito loquantur; abierunt ex illis annis qui abierunt. Reſpondit R. Zerachia; Omnis qui venit ad coarguendum aliquem, non debet afferre teſtimonium ambiguum quod duplici interpretationi obnoxium ſit, quale eſt hoc. Hieronymus enim dicit, poſtrema verba eſſe aſſumentum Rabbinorum: nos autem negamus. Jam ſi ille quærat, cur negemus, nos quæremus, cur ille affirmet? ſic itaque in medio relinquitur teſtimonium, ut neuter noſtrum aliquid firmi inde evincere queat. II. Novit ipſe Hieronymus, quod hic modus obſervetur in Talmud: Si quis Rabbi aliquid proponat, & alter neget, ſi proponens non demonſtret ſuam Theſin, tum illa relinquitur in dubio, donec probetur. III. Probabilius eſt unum eſſe auctorem totius hujus pericopes allegatæ, quam duos. Nam conſuetudo Talmudica eſt, ut ſi quod novum apophthegma ponatur, præfigatur nomen hoc modo: Dixit ille vel ille: at hic id non fit, ſed eſt continua ſententia. IV. Neque certo conſtat, an hic Elias ſit Propheta ille priſcus, an alius quidam Rabbi. Veriſimile eſt autem fuiſſe alium quendam Rabbi. V. Etiamſi Meſſias viniret*

veniret demum in fine ſexi millenarii, tamen ſatisfieret vaticinio huic, quia non exprimitur, an in principio, an in medio, an vero in fine venturus ſit.

Adhæc reſpondit Hieronymus, ratio temporis adverſatur, quominus de alio quopiam Rabbino intelligi poſſit. Elias enim Propheta vixit longe ante Captivitatem Babylonicam. Atqui hic dicitur, propter peccata noſtra, quæ multiplicata ſunt. Manifeſtum igitur eſt aliquem hæc dixiſſe tempore Captivitatis ſeu exilii, in quo Elias Propheta non fuit. Reſpondit R. Zerachia; Eſto dixerint Talmudici poſtrema verba; tamen nondum ſequitur, quod initio quinti millenarii venire debuerit, &c. Verum quo magis cognoſcamus vera eſſe quæ ſcripſimus, hoc quoque addo; in libro inter Judæos celebri continente hiſtoriam Judaicam, edito Hebraice Theſſalonicæ & dein Venetiis, poſtea non tantum Latine, ſed & Luſitanice & Germanice literis tamen Hebraicis impreſſo, conſcripto à Salomone filio Virgæ; fuſe & copioſe ſatis narrari hunc Judæorum congreſſum cum Hieronymo de S.Fide, appellato antea *Joſua Lurki.* Habita fuit hæc diſputatio *Cæſarauguſtæ* An. CIƆCCCCXII præſente Pontifice Benedicto XIII. antea Petro de Luna dicto, cujus medicus erat iſte Hieronymus. In hac autem tam prolixa diſputatione omnes Judæorum magiſtri unanimiter admittunt verba illa de bis mille annis Meſſiæ, eſſe ſanctiſſimi Prophetæ Eliæ, utpote cui Deus futurorum largitus fuerit ſcientiam. Sed vero cum viderent hac ratione fieri non poſſe, ut Meſſiæ tempus non præterierit, addunt, etiam clauſulam ſeu verba quæ ſequuntur, quæ Hieronymus tempore exilii Judaici aſſuta eſſe dicebat, quibuſque ea quæ præceſſerunt penitus evertuntur, eſſe ejuſdem Prophetæ Eliæ. Quod ſi non admittatur clauſula, nec ſibi quoque neceſſe eſſe ut Prophetæ Eliæ hæc verba adſcribant potius, quam alteri qui ſub ficto hujus Prophetæ nomine miſeris voluerit imponere Hebræis. Judicet nunc vel ipſe P. Simonius, an male locutus ſim, quum dixi illum eſſe Rabbinorem Rabbinis.

Iterum

Iterum dein ad id quod toties dixit redit Simonius, & ut explicet enormem iſtam diſcrepantiam quæ inter Græcos & Hebræos eſt codices in annis Patriarcharum qui ante & poſt diluvium vixere, ſcribit; *iſtas lectionum diverſitates in exemplarium diſcrepantiam rejiciendas eſſe, non in codicum depravationem.* Quod tantundem eſt ac ſi dixiſſet iſtam diſcrepantiam eſſe diſcrepantiam, non autem depravationem. Debuiſſet oſtendere diverſitatis ſeu diſcrepantiæ hujus cauſam, quam plerique non caſui fortuito aut negligentiæ & ſupinitati librariorum adſcribendam eſſe fatentur, cum manifeſta appareat malitia ſtudioque & data opera facta ſit hæc depravatio, ſive LXX Interpretibus, ſive Judæorum eam tribuamus Magiſtris. Hic cum expedire ſe nequeat Simonius, ut ſolet ubique incipere & ubique deſinere, mirifica metabaſi facta, quia Hebræos codices mutos eſſe dixeram, addit, & illa quoque exemplaria unde LXX Interpretes ſuam adornarunt verſionem fuiſſe muta. Libenter conceſſi, ſed addidi, Interpretes hos ſciviſſe mutos iſtos legere & intelligere codices, quos hodierni Judæi nec legere nec intelligere ſe poſſe fatentur. Pergit, hac ratione mutos quoque fore Samariticos codices, *quos tamen nemo ſani judicii mutos appellaverit.* Inter iſtos inſanos tamen & ego quoque nomen profiteor meum, & aſſenſuros mihi credo pleroſque rerum gnaros, qui omnes iſtos Orientalium gentium libros à quibus abſunt vocales, concedunt aut mutos eſſe aut ſaltem ſemimutos, prout magis minuſve compendiaria eſt ſcriptura. In loco Juſtini Martyris fœde me erraſſe dixerat P. Simonius. Reſpondi illum ſomniaſſe cum hæc ſcriberet. Nunc remittit ad cap. ix. diſquiſitionum ſuarum Criticarum, ac ſi ſufficiat ad capreas me ablegaſſe ſilveſtres, cum nec vola nec veſtigium fœdi iſtius erroris ibi compareat. Ne tamen nihil dixiſſe videatur alium reſumit Martyris hujus locum cum hac præfatione, *Longe plura afferri poſſunt quibus conſtaret Voſſium Patrum Scripta ne quidem à limine ſalutaviſſe: at ſatis erit hoc loco expendere quæ habet Voſſius de verbis Jonæ cap. 3. 4. adhuc*

quadraginta

quadraginta dies & Ninive ſubvertetur. Juſtinus Martyr gemino in loco producens hæc verba Jonæ habet *quadraginta tres,* eamque lectionem quare probandam cenſuerim dixi cap. xxiii. Audiamus nunc qua ratione P. Simonius efficiat me in verbis hujus Martyris fœde erraſſe. Dicit Juſtinum Martyrem interpolaſſe ſcripturam LXX Interpretum, & ex verſione Aquilæ addidiſſe *quadraginta.* Conſtare enim dicit *ſanctiſſimum illum Martyrem ſcripturæ verba haud infrequenter proferre ex* LXX *Interpretum ſimul & Aquilæ tralatione.* Nuſquam Aquilæ verſionem profert Juſtinus, quin ſimul damnet & abominetur. Vel unum ex omnibus hujus Martyris ſcriptis promat locum, ubi ille verſionem LXX Interpretum adulterarit verſione Aquilæ, id ſi fecerit, virum eſſe fatebor. Sententiam Theodoreti non opus erat laudare, cum prior eam laudarim, ſed ſic, ut longe prætulerim illam Juſtini Martyris lectionem, qui duobus in locis veram LXX Interpretum exhibet ſcripturam. Fruſtra argutatur quod in altero Juſtini loco adſcriptum fuerit in aliis LXX Interpretum exemplaribus legi *tres* non *quadraginta tres,* ut habet *Juſtinus.* Quis enim adeo eſt ignarus ut pleraque uncis incluſa, inducta & inſitiva eſſe neſciat? Et hic niſi fallor eſt fœdus ille error quem me commiſſe toties affirmat P. Simonius. Non imitabor ipſum in congerendis tot convitiis, hoc ſolum dixiſſe contentus, valde me dubitare utrum P. Simonius habeat naſum. Si forſan habeat, certe non habet naſum criticum, quem tamen valde affectat.

De acceptione vocis *προφήτης* & *προφητεύειν,* vix unicam implevi pagellam & tamen me verboſum & garrulum vocat P. Simonius. Dicit illa omnia quæ ſcripſi ad rem non pertinere, me latebras quærere, & nihil niſi nugas reponere. Ut aliquid habeat quo eludat ea quæ ſcripſi de varia vocis *προφήτευειν* ſignificatione non apud veteres tantum Judæos, ſed & ipſos quoque gentiles: pleraque mea verba confundit, & nequiter invertit, conjungens ea quæ

diſtinxi

diſtinxi & ſacra miſcens profanis. Sed quorſum omnia hæc niſi ut ſe nullo veritatis oſtendat teneri ſtudio & nihil omnino habere pudoris? Siquid enim haberet, relinqueret quæſtionem in ſuo ſtatu abſque ullis cavillationibus. Status autem quæſtionis eſt iſte? Num recte, & ſi recte, quo ſenſu & Philo Judæus & plerique antiqui Chriſtianorum patres tam Græci quam Latini nullo excepto præter unum Hieronymum, LXX. Interpretes prophetas & θεοπνεύστους & eorum verſionem προφητείαν appellarint. Hanc ego quæſtionem ſic ſolvi; ſi interpretes iſti S. Scripturas recte ſint interpretati, utique etiam fuere Prophetæ, teſte non Apoſtolo tantum 1 *Cor.* 14. ubi omnem S. literarum interpretationem vocat προφητείαν, ſed & ipſo Chriſto poſtremo Lucæ ubi diſcipulis donum confert intelligendi Scripturas. Audiamus nunc quid ad iſtæc P. Simonius. Quæ reponit hæc ſunt; *Verum quo tendat iſta Voſſii garrulitas, tu ipſe judicabis, vir optime. Perinde illi eſt quid ſcribat, modo ſcribat.* Pulcra ſane ſolutio. Cum ipſe nihil habeat quod reſpondeat, remittit me ad hominem neſcio quem, viventem in loco neſcio, quo ut mihi reſpondeat neſcio quid & quando. Pergit tamen *debuiſſe me refellere Hieronymum & non excurrere inaniter.* Et hoc abunde à me factum & quidem non inaniter. Dixi enim non audiendum eſſe unum Hieronymum qui manifeſte Chriſto & Apoſtolo & omnibus antiquis contradicit patribus, cum à ſui temporis deceptus Judæis LXX. illos non Prophetas, ſed Interpretes fuiſſe ſcribit. At vero eundem Hieronymum audiendum eſſe quando Chriſtum & Apoſtolos ſecutus donum interpretandi non ſeparat à dono Prophetiæ, & LXX. Interpretes *plenos Spiritu Dei & quæ vera ſunt ſcripſiſſe* fatetur.

Latere aliquem probum eſt & Latinum & paſſim obvium. *Latere alicui* & hoc quoque rectum, ſed ambiguum & alterius ſignificationis, quia ſæpe ponitur pro latere propter aliquem, vel cauſa alicujus latere. Reprehenderat me Simonius

nius ac ſi dixiſſem præcepta Grammatica ante ſexcentos demum annos à Judæis fuiſſe compilata, negat nunc Simonius ſe tale quid ſcripſiſſe, ſed de punctis fuiſſe locutum. Sed P. Simonius ſeipſum loquentem audiat, ſic enim ſcribit, Cap. xvii. pag. 133. *abſque ullis præceptionibus grammaticis, quæ non à ſexcentis tantum, ut contendit Voſſius, ſed à nongentis & amplius annis inventæ ſunt.*

Dixeram ne nomen quidem Copticæ linguæ extitiſſe antequam Arabes Ægypto potirentur. Reſpondet Simonius; ſe nolle de nomine litigare, ſuam vero ſic declarat ſententiam. *Dico autem ſermonem Copticum ſive Ægyptiacum fuiſſe in Ægypto antequam Arabes potirentur illis regionibus. Verum ſicut ſub Græcis principibus Græcis vocibus auctus fuit, ita ſub Arabibus Arabicis vocabulis adauctus fuit.* Non ſic evadit P. Simonius. Qui ſunt Grammatici & præſertim Critici, qualem ſe profitetur Simonius, illorum munus eſt propriis res quaſque ſignare nominibus. Libenter quidem conceſſerim Copticæ linguæ nomen detortum eſſe ex Ægytiacæ, cum in medii ævi ſcriptoribus non ſemel Ecyptos pro Ægypto ſcriptum occurrat, ſed non inde ſequitur Copticum ſermonem fuiſſe in Ægypto antequam Arabes ea potirentur. Exempla quæ addit non recte ab eo proponuntur, nihiloque melius ſuccedunt, quam ſiquis hodiernam linguamGallicam eandem eſſe diceret,ac fuerit illa quæ ante Cæſarem in uſu fuerit. De Turcica & perſica linguis quæ ſcribit, in iis non habebit conſentientes illos quos nominat populos. Qui probe Turcice norunt, ſi ad antiquam Turcarum patriam ſupra Caſpium mare ſitam peregrinentur, nihil omnino intelligunt. Perſæ vero libenter fatentur ſe veteres ſuos libros ne legere quidem noſſe. De Anglica lingua multo etiamnum magis fallitur, cum putat eandem eſſe ac fuerit illa quæ ante Guilhelmum Normannum obtinuit. Illa quippe erat Saxonica, quæ longius recedit ab hodierna Anglica, quam Latinus ſermo à Græco. Cum vero ſcribit Ægyptium ſermonem fuiſſe

uſitatum in Ægypto antequam eam invaderent Arabes, & tum quoque fruſtra eſt. In tota Ægypto proprie ſic dicta, ſolus fere Græcus obtinuit ſermo. Si qui in ea linguæ eſſent gnari Ægyptiæ, illi hanc aut ex libris, aut ab iſtis, quòs Arabægyptios & Libyægyptios vocat Ptolemæus, addiſcere cogebantur. Iſtæ enim gentes cum nunquam Græcis aut Romanis dignæ viſæ ſint, quæ vincerentur; ideo linguam ſuam longe melius conſervavere, quam urbani Ægyptii Nil accolæ, qui Græce loquebantur, cum aliorum, quos diximus, ſermo fuerit Ægyptius, ut facile colligas ex Athanaſio, Palladio & multis aliis. Quia vero horum terras infinita monachorum implevere examina, qui illorum addiſcerent ſermonem; hinc factum ut complures inter eos reperirentur, qui & Græce & Latine & Ægyptiace loquerentur. Nam ſi qui inter illos naſcerentur & non eſſent advenæ, iſtos ſermonis tantum Ægyptii gnaros fuiſſe multis poteſt confici exemplis. Poſtquam vero ante mille & quinquaginta annos Arabes invaſere Ægyptum, in unam quaſi gentem coaluere ſuperioris Ægypti incolæ cum circumſitis populis, ut ſe contra inferioris Ægypti Arabas tuerentur, admiſſis in urbes Ægypti Arabægyptiis & Libyægyptiis, latronibus quidem, attamen à longo tempore Chriſtianam profitentibus Religionem & demum factis Jacobitis ut teſtantur Arabes. Ex hac gentium mixtura prodiit illa quæ Coptica vocatur lingua, quæ tamen & ipſa non diu ſubſtitit. Tempore enim Saladini & Mammalucorum Principum ab annis nempe quingentis & aliquanto pluribus, jam prævalebat in ipſa quoque Thebaide inferioris Ægypti ſermo & adſcribi cœpere Arabica, quæ tamen abſunt ab illis quos vidimus libris, qui ſex vel etiam ſeptem ſeculorum præ ſe ferunt antiquitatem. An id factum ſit quod antiquatus jam illa tempeſtate eſſet ſermo ille ut videtur exiſtimaſſe Petrus Vallenſis, an vero aliam ab cauſam, cognoſci forſan poſſit ex Arabicis quæpræfiguntur præfationibus. De hoc enim nihil quod affirmem habeo.

In verſione Syriaca opus non eſt ut *quæſtionarium* mutetur in *cuſtodiam*, cum apud medii ævi ſcriptores vox iſta non ſemel occurrat pro carcere & loco torturæ. Ut ut tamen admittatur hæc mutatio, quid demum inde lucrabimur, cum in verſionibus Syriacis tot occurrant loca unde confici poſſit, ut cum Bocharto loquar illas admodum eſſe recentes?

Pergit dein ridere P. Simonius & ſimul ringi, quum nihil habeat quo eludat ea quæ ſcripſi de ſecunda Aquilæ editione quam δευτέρωσιν dictam fuiſſe cuique additas fuiſſe oſtendimus traditiones Judaicas. Quid ad hæc Simonius? Poſtquam Auguſtinum & Hieronymum traditionum Judaicarum meminiſſe monuit, ſubjungit; *Iidem quoque patres qui ſecundæ editionis Aquilæ mentionem fecerunt, nunquam illam δευτέρωσιν appellant.* Miror frontem Simonii, cum tam manifeſta ſint Anaſtaſii Sinaitæ verba, qui non uno loco docet ſecundam Aquilæ editionem dictam fuiſſe τὴν Ακύλα δευτέρωσιν, ipſumque hoc confirmet Juſtinianus in novellis conſtitutionibus, qui vel ſolus multorum inſtar eſſe poſſit. Quærit tamen Simonius; *an ideo ſecunda illa editio, eſt ſecunda editio verſionis Aquilæ, quia δευτέρωσιν vetus Novellarum interpres reddidit ſecundam editionem?* Sed oſtendat P. Simonius mentitum eſſe Juſtinianum cum δευτέρωσιν Aquilæ tribuit, oſtendat erraſſe veterem ejus interpretem, oſtendat quoque falſum eſſe Anaſtaſium Sinaitam, cum id ipſum non uno confirmat in loco. Hodiernos Judæos Miſnam vocare δευτέρωσιν quis neſcit, aut quid ad rem facit? Quis etiam neſcit id quod ex Auguſtino probare conatur Judæos habere traditiones quas vocant orales? Quærit tamen à me cur Epiphanius cum meminerit traditionum Moſis & Akibæ, nullam etiam mentionem fecerit traditionum Aquilæ? Quia id minime fuit opus, cum eædem ſint traditiones Akibæ & Aquilæ. Sufficit præceptorem nominaſſe, à quo illas habuit Aquila. Traditionum vero Aquilæ ſeu Onkelos, ut illum Judæi vocant, ſæpius mentionem faciunt Rabbini.

Hic

Hic demum ubi tot LXX Interpretum errores congeſſerat, fortiter rem gerere & omne ingenii acumen explicare debuerat P. Simonius; verum nuſquam maturius receptui canit, unum tantum hoc promiſiſſe contentus editurum ſe librum quo iterum congrediatur & fortiorem ſe præſtet. Verum ut opinor non iterum congredietur, ſed iterum fugiet. In anteceſſum tamen hoc affirmat eadem arte eademque facilitate, qua ego LXX defendo Interpretes, poſſe quoq; defendi Aquilæ verſionem. Magnam certe Judæorum promerebitur gratiam ſi quacunque ratione Aquilæ poſſit adſtruere verſionem. Id ſi præſtiterit, facile quoque efficiet ut Talmud de Evangeliis & de Eccleſia triumphet Synagoga & ut ipſe velut Meſſiæ præcurſor ab omnibus adoretur Rabbinis.

Ut oſtendat LXX Interpretes Græce neſciſſe profert dein Hieronymi locum ſcribentis vocem ἀποκαλύψεως ab illis eſſe confictam interptetibus, cum verbum id à nullo ſapientium ſeculi apud græcos fuerit uſurpatum. Sed inſigniter errat. Si enim non ſit Græcum, utique neque κατακάλυψις, περικάλυψις, συγκάλυψις, ἐγκάλυψις & ſimilia erunt Græca. Sed fefellit Hieronymum, vel quod ſimplex κάλυψις non ſit ſat Græcum, vel quod ἀποκαλύπτειν in contraria tantum poſitum reperiſſet ſignificatione, pro tegere, obvelare & doloſe recondere; cum tamen apud antiquiſſimos etiam Græcos eo quo apud ſacros ſcriptores ſenſu acceptum occurrat.

Iterum dein LXX aggreditur, & ut oſtendat lectionem hodiernam meliorem eſſe, ac fuerit ea, quam ipſi ſecuti ſunt; profert locum proverb. vi. 16. ubi dicit LXX aliter legiſſe ac ſit in hodiernis libris, quod verum eſt, legerunt enim שמח & poſtea ושבר quod autem dicit melius ſenſum conſtare & melius illum cum ſequentibus cohærere in hodiernis verſionibus quam in Græca, omnino id aliter ſe habet. Fefellit eum quod & alios fefellit, qui quod ſenſum laborare exiſtimarent ante Ἐκχέει addiderunt ἐξολοθρευθήσονται, quomodo in multis editionibus perperam legitur. Sed vero verba illa Συντεί-

βεται

βεται δὲ διὰ ἀκαθαρσίαν ψυχῆς ad ſequentia, non ad ea quæ præcedunt debent referri. *Quapropter cito venit ejus perditio, confractio & contritio incurabilis, quoniam gaudet omnibus quæ odio habet dominus. Conteruntur autem propter impuritatem animæ, oculus contumelioſi, lingua injuſta, manus effundentes ſanguinem juſtum, & cor ſtruens cogitationes malas, & pedes feſtinantes ad malefaciendum.* Judicet nunc lector quanto melius cum iis quæ præceſſere,& iſtis quæ ſequuntur hæc conveniant, quam quod vulgo legitur, *Sex ſunt quæ odit dominus & ſeptimum deteſtatur anima ejus*, quæ certe merum faciunt frigus.

Dicit dein perinde eſſe utrum in loco 24. Numer. Gog. legamus an *Agag.* quia aleph apud Hebræos ſæpe additur. Si dixiſſet iſtam literam in compendiaria Scriptura ſæpe omitti, aliquanto quidem melius, non tamen rectè fuiſſet locutus. In tota lingua Hebræa vel unum proferat exemplum ubi nomini proprio iſta in initio litera præfigatur.

In loco *Euſebii* de hexaplis cum adeo plana ſint omnia, ut nihil quod opponat hactenus comminiſci potuerit Simonius, non eſt ut diutius immoremur. Si quis non contentus iis quæ Valeſius ſcripſit ſequi malit errorem Petavii & qui temere illum ſecutus eſt Simonii, per me licet ut unuſquiſque pro captu ſuo ſentiat. Debuiſſet reſpondere argumentis Valeſii, quibus ille ſolide ſatis probavit Origenem nulla concinnaſſe Octapla, ſed hexapla & tetrapla? Quid ad hæc Simonius? Dicit *me totum ab aliis pendere, & ne quidem à limine Patres ſalutaſſe.* Ego quidem non ſoleo patrum ſalutare limina, illos etiam in ſuo Sacrario & in intimo latentes receſſu inviſo, & quidem abſque ullis prævüs officiis, nec indigeo admiſſionali, cum ipſi melius ſuos mihi declarent ſenſus,quam ſi interprete utar Simonio.Dicit autem ille ea quæ ſcripſi non convenire cum iis quæ habet Valeſius, utpote qui Hebraica & eadem Hebraica Græcis expreſſa literis, duabus deſcripta fuiſſe exiſtimet paginis, cum ipſe una eademque illa incluſa fuiſſe dixerim pagina. Atqui

Si

Si diſſentiam à Valeſio, quomodo verum eſſe poteſt id quod paulo ante dixit, me totum ab aliis pendere? Ut tamen cognoſcat merito hac in parte me diſſentire à Valeſio, hoc dixiſſe ſufficiat, ſi illius ſequamur ſententiam, non ſatis bene conſtare rationem hexaplorum, quo enim referenda ſeptima editio? Quapropter ut intelligamus ſenſum Euſebii, operæ pretium fuerit verba ejus adſcribere, quæ totam rem conficiunt, clareque ſitum, ordinem & œconomiam oſtendunt hexaplorum. Sic itaque ille; Ἔνδε μὲν τοῖς ἑξαπλοῖς τῶν ψαλμῶν μετὰ τὰς ἐπισήμους τέσσαρας ἐκδόσεις, οὐ μόνον πέμπτην, ἀλλὰ καὶ ἕκτην καὶ ἑβδόμην παραθεὶς ἑρμηνείαν ἐπὶ μιᾶς αὖθις, σεσημείωται ὡς ἐν Ἱεριχοῖ εὑρημένας ἐν πίθῳ κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντωνίνο τοῦ υἱοῦ Σεβήρου. Sic verba Euſebii legerunt cum alii, tum quoque Cedrenus & Nicephorus niſi quod ille omiſit ἐπὶ μιᾶς αὖθις. Unde apparet etiam olim in ambigua lectione hæſiſſe multos, neſcientes num ad præcedentia, an vero ad ea quæ ſequuntur referenda eſſent iſta ἐπὶ μιᾶς αὖθις. Hinc factum ut alii ſextam, alii ut Zonaras ſeptimam, alii utranque ſimul verſionem in Jericunte repertam fuiſſe ſcripſerint. Corruptum eſſe hunc locum cenſebat Petavius & infeliciter admodum corrigere conatur. Valeſius exactiſſimæ vir diligentiæ, tranſpoſitis prioribus verbis iſta ad ſequentia referenda eſſe cenſebat, ſic enim vertit; *Rurſus in principio unius notavit inventam illam fuiſſe Hierichunte in dolio*, ſecutus niſi fallor Zonaram & forſan Suidam, cum tamen Cedrenus, Nicephorus & alii utranque ſimul & ſextam & ſeptimam editiones in eodem iſtoc dolio repertas fuiſſe ſcribant, legerunt quippe εὑρημένας non εὑρημένης. Sed recte ſe habet ἐπὶ μιᾶς pro ἐπὶ μιᾶς σελίδος. Sextam enim & ſeptimam verſionem in una eademque Origenes exhibuit pagina, duas dimidiatas pro una computans verſione. Eadem ratione Nicetas in theſauro, ubi de Origene agit, affirmat illum, ἐπὶ μιᾶς σελίδος, ſive in una pagina, exhibuiſſe Hebraica Hæbræis eademque Græcis deſcripta literis. Non hæſiſſet Valeſius

us, ſi Græca hujus ſcriptoris vidiſſet verba quæ quod nondum edita ſint adſcribam; Τιθεὶς γὰρ τὴν Ἑβραϊκὴν λέξιν ἐν μιᾷ σελίδι γράμμασιν Ἑλληνικοῖς, καὶ τὰς δύο σελίδας ἀντὶ μιᾶς λογιζόμενος ὡς ἰσοδυνάμους, ἐπῆγε κατὰ τρίτην, μᾶλλον δὲ δευτέραν σελίδα, τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἑβδομήκοντα δύο. εἶτα τὴν τοῦ Ἀκύλα ἔπειτα τὴν τοῦ Συμμάχου· μετέπειτα τὴν Θεοδοτίωνος, εἶθ᾽ οὕτω τὴν πέμπτην ἔκδοσιν· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον πᾶσαν τὴν παλαιὰν διαθήκην συντέθηκε διὰ τῶν ἑξαπλῶν. Recte monet Valeſius in conſtituendis hexaplis erraſſe Nicetam, cum neglecta ſexta & ſeptima verſione pro illis ſubſtituit Hebræum ἔδαφος ſecutus ex parte Epiphanium ,qui tamen multo magis erravit & ſibi ipſe contradicit, cumhunc Origenis laborem & Hexaplorum & Octaplorum nomine donat. Duas tantum editiones dediſſe conſtat Origenem, hoc ipſe fatetur Epiphanius, qui poſtquam dixit à numero ſex veſionum Græcarum Origenem opus hoc in ſcripſiſſe hexapla, addit ἢ ὀκταπλά, annumeratis nempe duabus columnis quibus Hebraica continebantur quomodo ſibi conſtent non video. Nam ſi à numero verſionum opus hoc appelletur, quid ad rem facit numerus columnarum aut paginarum, aut quomodo Hæbræi codices verſionibus poſſunt annumerari, quomodo Origenes idem opus duplici inſcribere titulo ? Quomodoitem fieri potuit ut neque ipſe Origines, neque Euſebius, neque Hieronymus Octaplorum iſtorum unquam meminerint ? Facile hinc conficias Epiphanium cum iſtud ſex verſionum opus hexaplorum nomine appellat, tum illum recte cum Origene omnibuſque doctis fuiſſe locutum. Quando vero idem eadem hexapla propter appoſita gemina Hebræa vocat Octapla, tum loqui cum librariis & indoctis, qui columnas ſeu paginas non autem verſiones numerabant. Simili ratione cum tetrapla, quibus Hebræa accedebant, vocat hexapla & tum quoque cum vulgo & idiotis loquitur. Sive enim abeſſent Hebraica, ſive eadem adeſſent ſcripta, tetrapla ſemper manebant tetrapla. Atque hæc quidem nunc ſufficiant. Si quæ alia ſint quæ ad ordinem & ra-

tionem

Si quæ alia ſint quæ ad ordinem & rationem hexaplorum & tetraplorum pertinent, quæ nondum expoſui, promat illa P.Simonius,& ſentiet me non ſolere aliquid promittere,quod non etiam cum fœnore præſtare paratus ſim. In procuranda vero nova LXX Interpretum editione,opus non eſt ut exſpectetur Elias Rabbinicus. Prodeant prius caſtigatiſſima & jam tot promiſſa programmatis P. Simonii editio: prodeant ſexcenti iſti quos in illis interpretibus obſervavit errores, imo vel unum in quo peccarint oſtendat locum; id ubi fecerit, & ego quoque promiſſum exſolvam.

Iterum dein reſumit locum *Euſebii* ubi dicit *Origenem* non contentum Hebræas didiciſſe literas, comparaſſe ſibi etiam à Judæis exemplar, illis exaratum literis, quæ prototypæ eſſe dicuntur. Retinendam P. Simonius affirmat vulgatam lectionem, prototypas enim Judæorum ſcripturas vocari illas quibus Judæi utuntur, non autem Samaritæ. Sed vel unum ex omnibus antiquis ſiſtat teſtem qui prototypi codicis meminerit illo præſertim tempore quando bis mille & plures præterierant anni ex quo Moyſis prototypum perierat. Ego vero teſtem dedi luculentum Africanum nempe qui Samariticas literas primas & prototypas vocat. Sed vero mirifice & hic & paſſim alibi declamat Simonius &me magnum ſcelus commiſſiſſe putat,quod ſine auctoritate libri alicujus manuſcripti πρωτοτύπους mutarim in πρωτοτύποις, ac ſi jam à multis ſeculis ι & υ literæ in libris non promiſcue ponantur. Pergit tamen, Euſebium ſi hoc voluiſſet non ſcripturum fuiſſe παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ſed παρὰ τοῖς Σαμαρείταις. An ergo Samaritæ non fuere Judæi? Quorſum addidiſſet prototypas ſi non de Samariticis intellexiſſet literis? Etiam ſi vulgarem retineamus lectionem, quæ tamen manifeſte mendoſa eſt, ne ſic quidem verba Euſebii de alio, quam de Samaritico accipi poſſint codice, cum aliorum Judæorum nec literæ, nec exemplaria prototypa dici potuerint. Inſtat tamen & Euſebium hoc voluiſſe dicit; *Origenem non ſolum à Judæorum magiſtris linguam Hebræam addidiciſſe,ſed etiam Hebraicum illorum exemplar, ſibi*

comparaſſe, ut illud ſuis hexaplis inſereret. Addit hæc verba luce meridiana eſſe Clariora,ſunt ſane ſed & quæ inepta ſunt luce meridiana clariora eſſe poſſunt. Si addatur *prototypum,* quod hic non poſuit Simonius, deſinunt eſſe clara & fiunt inepta. Præterea, quomodo linguam Hebræam addiſcere potuit Origenes, ſi nullum habuerit exemplar Hebræum? Quod ſi illud uſu detritum & obſoletum fuerit opuſque habuerit aliud ſibi comparare, adeone ineptus fuiſſet Euſebius ut tam futile factum tanquam rem memorabilem ſuæ inſeruiſſet hiſtoriæ? At vero quam præclara omnia ſe habeant, ſi noſtram ſequamur Interpretationem, judicent rerum & verborum gnari.

Ut oſtendat Simonius Origenem non vidiſſe Samariticum exemplar, eo utitur argumento quod ad Ezechielem 9. v. 4. ſcripſerit didiciſſe ſe à quodam Hebræo in antiquis characteribus literam Tau crucis formam habuiſſe. Inde conficit Simonius, ſi Samariticos vidiſſet aut noviſſet Origenes characteres, opus non fuiſſe ut hæc ab Hebræo addiſceret. Verum turpiter errat. Origenis ætate adeo jam mutatæ erant literæ Samariticæ, ut T litera quidvis potius quam crucis formam repræſentaret. Imo jam ante captivitatem Babylonicam deſiiſſe literam hanc eſſe cruciformem certo indicio ſunt nummi Hebræorum illa tempeſtate cuſi. In antiquiſſimis tantum ſiclis litera T crucis forma conſpicitur quam exactiſſime. Clarum itaque Origenem non ex Samaritica ſui temporis ſcriptura, ſed ab illis qui priſcos iſtos vidiſſent nummos debuiſſe hoc cognoſcere.

Iterum dein ſua producit verba hæc nempe; *Juſtinus Martyr diſputans contra Tryphonem Græcam Aquilæ Interpretationem donat nomine contextus Hebræi.* Addit etiam; *Patres verſionem Græcam Aquilæ donant nomine codicis Hebræi.* Atqui hoc ipſum eſt quod reprehendi. Non Patres tantum, ſed & plerique noſtri ſeculi Theologi cum ſenſum Hebræi codicis volunt declarare dicunt, *in Hebræo ſic legitur.* Nemo tamen ullam verſionem Hebræi codicis nomine donaverit.

Quod

Quod *columnellas* cum Ruffino, ſi tamen ille ſic ſcripſerit, ubique vocet, quas Latini columellas appellant, per me licet ut in eo quoque ſuum ſequatur judicium. Cum dicit ſe ignorare utrum Euſebius decurtarit Africanum, de eo non dubitabit ſi Syncellum adeat qui pluribus in locis id factum oſtendit. Dicit Syncellum mihi eſſe contrarium, nec tamen addit ubi & qua in re. Qui amant tempus perdere, quærant nuſquam invenienda. Aurem deinde Batavam mihi tribuit, quod intelligere nequeam quomodo infinitæ lineæ parallelæ, unam tantum rectam conſtituant lineam. Iſtud vero quia captum meum longe exſuperat, crucem mihi imprecatur. Redit dein ad locum ubi agitur de Lotho, qui ebrius & neſcius cum filiabus dormivit, cui à Rabbinis appoſitum fuiſſe ſcribit Hieronymus, videri incredibile coire aliquem neſcientem. Hæc cum clarum contineant ſenſum, dicit tamen Simonius verba iſtæc vix illum admittere ſenſum. Affirmat hic agi de punctis regularibus, æque ſcilicet Hieronymo notis ac irregularibus. Sed ſi non illum, qui primo ſtatim intuitu obvius eſt, oſtendat ecquem alium verba iſtæc conſtituant ſenſum, quem ne nunc quidem, licet rogatus, potuit exhibere.

Dixeram R. Saadiam non ante nongentos, ut ipſe volebant, ſed ante 756 annos floruiſſe. Reſpondet P. Simonius, ſeſe poſſe efficere ut 756. fiant nongenti. Iſtum enim Saadiam *collegiſſe puncta quæ dudum à patribus ſuis edita fuerint*. Iterum malè, cum non à parentibus Judæis, quibus ignota erant puncta, ſed ab Arabibus debuerit haurire ſi quam punctorum vocalium habuerit ſcientiam. Vixit enim inter Arabas primo quidem in Ægypto, poſtea vero in Babylonia. Fruſtra eſt itaque cum me mihi contradicere affirmat. Qui enim fieri potuit, ut Judæis Arabibus & qui Arabice ſcripſere, non etiam nota fuerint puncta Arabica? Sed vero ut hoc quoque addam, in ætate, ordine & numero Jaonim non conveniunt inter ſe Rabbini. Qui antiquiorem faciunt Saadiam, illi eo quo diximus anno vixiſſe eum exiſtimant. Sed ſi alios audiamus Rabbinos, uti Eliam Le-

vitam & Manaſſen ben Iſrael, vix poteſt eſſe multo vetuſtior ſex ſeculis. Illi enim Saadiam recentiorem faciunt Jehuda Chiug, qui ante ſexcentos & quinquaginta fere floruit annos. Ut ut tamen verior videatur aliorum ſententia, nihil tamen ad rem facit, quod Saadias mentionem punctorum fecerit vocalium. Eo enim jam tempore nota illa fuiſſe diximus Arabibus, non tamen adſcripta eorum Alcoranis, qui ſi ſex ſeculorum vel æquent vel ſuperent ætatem, vel nullos vel certe quam pauciſſimos, idque in dubiæ tantum lectionis vocibus, appoſitos habent apices.

Argumentum certiſſimum novitatis punctorum depromſeram ex ſeptingentis & pluribus libris Hebraicis qui olim fuere in bibliotheca ſereniſſimæ Chriſtinæ reginæ, à quibus omnibus, ſi quingentis eſſent vetuſtiores annis puncta abeſſent. Quid adhæc Simonius? Dicit me non legere libros, ſed numerare quemadmodum bibliopolæ ſolent, nihiloque plus illos intelligere, quam intelligant bibliopolæ. Seſe vero illos legere diligenter & cum judicio expendere. Si id verum ſit, qui ergo fit, ut bonus toties impingat Simonius?

Specimen dein eruditionis ſuæ Hebraicæ exhibet P. Simonius. Dicit ſe ante complures annos ſcripſiſſe Epiſtolam ad ſapientiſſimum Capellanum, in qua tamen nihil occurrit, ut exiſtimo, quod non norint etiam illi, qui eam non legerunt. Quæ ſequuntur & illa quoque ſæpius allis dicta. Quod dicit codicem Hillelianum non fuiſſe tam vetuſtum quam Judæi prædicant, & hoc quoque alii monuerunt. Ego tamen libens conceſſerim eum fuiſſe vetuſtiſſimum. Sed quod ad rem facit, illud fuerat addendum, notas vocales à recentiori manu huic fuiſſe adſcriptas, atteſtantibus id ipſum illis qui codicem hunc olim viderunt Rabbinis. Sed Simonius huic argumento ſic reſpondet, *alios ſæpe ſcribas eſſe qui codices exarent, alios qui puncta vocalia illis adjiciant*. Sed hoc Rabbinicum effugium ſi verum eſſet, jam quoque in illis exemplaribus, quæ ante tria & quatuor exarata

arata fuere ſecula, iſta atramenti occurreret diverſitas, æque ac in vetuſtioribus.

Fruſtra dein ea quæ ſcripſi cavillatur. Quid enim ad rem faciunt, aut quis neſcit etiam ante Bombergi editionem prodiiſſe quoque Hebræa punctis diſtincta exemplaria? Illa non probarunt nec ſuſpexerunt Judæi, ſed demum iſta quæ primum ex Bombergi Officina præſidente R.Chaim in lucem prodierunt.

Quæ de Daniele Bombergo ſcripſi, ut vera eſſe oſtenderem, produxi verba è Scaligerianis, collectis à fratribus Puteanis. Reſpondet Simonius ſcriptum hoc eſſe nugatorium, pari ratione ac ſupra Abulpharajum vocavit nugatorem. Verum non hoc, ſed iſtud quæritur, utrum falſa ſint quæ illi ſcripſerunt; & utrum omnia ea, quæ non faciunt ad guſtum P. Simonii, ſint etiam nugatoria. Addit me infenſum eſſe Judæis quod illi omnia bona progenitoris mei Bombergi dilapidarint in edendis libris Rabbinicis. Dixi me avunculum habuiſſe illi affinitate junctum, non vero me, qui nulla junctus affinitate nunquam potui inhiare ejus bonis, ut fingit Simonius, quam liberos & nepotes reliquerit quamplurimos. Sed male habet P. Simonium quod infelicis meminerim Bombergi, & ſane non ſine cauſa. Si enim & hujus & ſimilium qui in magnis edendis Bibliis opes ſuas diſſipavere innoteſcant exempla, utique metuendum ut in poſterum deſint qui ad edenda Simoniana polyglotta impenſas conferant fatui.

Oſtenderam craſſum Simonii errorem, quod non conſulto vero & genuino Ignatio, verba Pſeudoignatii attuliſſet. Si ſupinitatem aut negligentiam ſuam hac in parte agnoviſſet, ingenuitatem ejus laudarem. Nunc vero cum rejecto vero, ſpurium & adulterinum huic præfert Ignatium, infelix ejus judicium & ſimul impudentiam ſatis mirari non poſſum. Dicit Pſeudoignatium non eſſe ubique interpolatum. Oſtendat vel unicam in toto pſeudoignatio paginam, quæ non quam fœdiſſime ſit interpolata. Hoc vero in loco non interpolata

terpolata tantum, ſed & præcipua ſui parte truncata eſt lectio. Dicit ſenſum veri Ignatii obſcurum eſſe, Pſeudoignatii vero clarum. Tam clarus eſt, ut ſimul quoque ſit putidus, cum abſint ea verba quæ ſtatum quæſtionis continent. An vero obſcura ſint veri Ignatii verba, judicent illi, qui melius Græce intelligunt quam P. Simonius. Quod Interpretatus ſim quid ſit κεῖται, quid item, πρόκειται, dicit me effugium quærere. Hoc nempe ſemper & ubique ſolenne eſt P. Simonio, ut paſſim me latebras quærere audacter affirmet, cum ipſe nuſquam pedem figat, ſitque totum ejus ſcriptum nihil nſi fuga perpetua.

Quæ deinceps ſequuntur in quibus ſcribit dubitare ſe an ulla unquam Herodianorum fuerit ſecta, legant qui velint. Eodem jure dubitet quoque, an ullus unquam fuerit Herodes. Digna quoque eſt P. Simonio prolixa illa digreſſio qua oſtendere conatur, non ovum ovo eſſe tam ſimile, quam Poſtello ſit Voſſius. Facile ex hoc & pluribus aliis intelligas locis, quam ſit plenus Poſtelli P. Simonius, utpote cujus omnia opera legit, relegit, compendiavit & memoriter tenet, ut loquebatur amicus, qui id mihi affirmabat. Sed & libros quos ſe ſcripturum promittit cum hoc titulo *del' coglionatore Voſſio* & ſimul *del' padre Simonio coglionato*; per me licet ut in lucem prodeant, & ut Polyglottis præfigantur Simonianis. Id enim ſi fiat, jam demum integris & non mutilatis aut caſtratis frui licebit Bibliis, utpote quæ vel in ipſa fronte teſtes ſuæ habeant integritatis.

Quæ deinceps ſequuntur talia ſunt omnino, ut miraturus ſim ſiquis aliquod ex iis argumentum poſſit conſtruere, quo vel ea quæ ſcripſi infirmentur, vel quo ſua ſtabiliat P. Simonius. Si ſingula perſequar, quid demum affert quo ſe recte locutum fuiſſe evincat, cum ſcribit Clementem & Patres vafre & doloſe cum Judæis fuiſſe congreſſos? Quid contra illa quibus oſtendimus vocem Hagiographorum non eſſe mutandam in Hieronymo? Quid etiam contra iſta quæ ſcripſi de volumine Moſis, quod in Synagogis

gogis magis recondunt, quam legunt Judæi? Dicit, *certum eſſe Judæos in volumina, quæ Synagogarum uſui ſerviunt, nihil fere mutationis invexiſſe.* Verum, ut hoc perſuadeat, oſtendendum fuerat Moyſem non quinque, ſed unum tantum ſcripſiſſe volumen, quemadmodum hoc loco affirmat Simonius, quamvis & tum quoque nimium concedit, utpote qui paſſim alibi nihil Moyſis ſupereſſe contendat, ſed tantum neſcio quæ ſcribarum de Moyſe collectanea.

Ad confirmandam tamen emendationem ſuam adfert auctoritatem Petri Comeſtoris & neſcio cujus alterius barbari, qui & ipſi apud Hieronymum hagiographa in apocrypha mutanda eſſe cenſebant. Miſeram criticam iſtiuſmodi nixam tibicinibus! Quod noſtra ætate P. Simonius, idem inficeto hoc ſeculo faciebant iſti magiſtri, ut jugularent quidquid non intelligerent.

Iterum dein ad Danielem ſe confert, ut oſtendat illum æque à Judæis atque à Chriſtianis accenſeri prophetis. Produxi locum Thalmudis ubi manifeſte Daniel dicitur non fuiſſe propheta. Verba Thalmudis hæc ſunt titulo Sanedrin cap. 11. 16. ad iſthæc verba Danielis; *Ut vidi ego Daniel viſionem illam: at viri qui mecum erant non viderunt. Quinam illi viri? putant quidam eos fuiſſe Haggæum, Zachariam & Malachiam. Hi præſtantiores erant Daniele, utpote qui eſſent prophetæ, cum Daniel non fuerit Propheta.* Qui ſcire velit quam mirifice hunc nodum ſolvant Rabbini legat ea quæ ſequuntur. Dixi itaque multo felicius quæſtionem hanc ſolviſſe Montaltum Judæum applaudentibus etiam aliis Judæis. Affirmabat quippe ille, Danielem atque aſinam Balaami eadem prorſus ratione vidiſſe quæ viderunt; illam quidem cernentem quæ non videret ipſe Balaamus; Danielem vero videntem ea quæ non viderent ipſo majores prophetæ. Verba quæ ex priori meo ſcripto profert Simonius hæc ſunt; *Danielem eadem prorſus ratione quæ ſcripſit vidiſſe, atque aſinam Balaami cernentem ea quæ ipſe non videret Balaamus:* Ad hæc P, Simonius;

viderit

viderit ipſe Voſſius Latiniſſimus, quam inepte loquatur: verba enim illius indicant viſam eſſe à Daniele aſinam Balaami. Judicent nunc qui Latine ſciunt quam futiliter ablata diſtinctione & male verba mea conſtruendo abſurdum ex illis ſenſum exſculpere conetur P. Simonius. Fruſtra quoque eſt in iis quæ poſtea dicit, cum me pervertere ſcribit ſignificationem ineptæ iſtius vocis γραφείου contra mentem Aquilæ & Epiphanii, qui non eo quem adduxi tantum in loco, ſed & alibi γραφεῖα & quod æque ineptum eſt ἁγιόγραφα pro iiſdem à Judæis nonnunquam accipi affirmat, nempe pro minutis libellis & ſcriptiunculis, quomodo etiam vocem cœtub à Judæis accipi nemo negaverit. Quod autem addit univerſam S. Scripturam vocari βιβλία, nihil ipſum juvat, cum & illa vox dupliciter accipiatur pro libello, Epiſtola ſeu codicillo, ut in Evangelio βιβλίον ἀποστασίου, & pro libro, ut cum βιβλία libri Moyſis & prophetarum appellantur, & tum βιβλίον non eſt diminutivum, ſed idem quod βίβλος, nempe τὸ ἐκ βίβλου, volumen, codex ſeu ſcapus papyri ſeu membranæ. Ridet iſtæc Grammatica P. Simonius, ſed quomodo poteſt ſe criticum profiteri, ſi grammaticam neſciat?

Quia in iis quæ ante triginta fere ſcripſi annos conceſſeram linguam Hebræam aliquando Syriacam dici, quod poſtea ſi recte loqui velimus non concedendum eſſe monui, multus eſt P. Simonius ut oſtendat me mutari velut luna. Sed vero luna ſemper eadem eſt, quantumvis alia aliaque P. Simonio videatur. Quare autem nunc non concedam ſermonem Syriacum unquam Hieroſolymis uſitatum fuiſſe, patet ex iis quæ jam diximus. Scio quidem pleroſque ſeculi noſtri theologos & complures doctos in eo fere conſenſiſſe, verum quantumvis numeroſa ſuffragia parvi apud me ſunt ponderis, ſi nullis idoneis & ejuſdem temporis fulciantur teſtimoniis. Uno ſolum quamobrem ſic ſentiant utuntur argumento, eo nempe quod cum tempore Chriſti & Apoſtolorum adeo mutata jam fuerit lingua Hebræa ut vix Hebræa

bræa dici potuerit, aliam quærendam eſſe exiſtiment appellationem, quæ linguæ hujus proprietatem & conditionem ſignantius aliquanto declaret. Multis itaque placuit ut Syriaca vocaretur hæc ſeu lingua ſeu dialectus, à circumſitis undique Syris ſumta univerſali appellatione, cum Syria tam late pateret, ut non tantum quidquid ab Ægypto uſque ad Euphratem jacet terrarum, ſed & Babyloniam, Meſopotamiam magnamque Armeniæ partem ſuo complecteretur nomine. Sed velim ſcire quo tempore & qua ratione lingua Hebræa cœperit eſſe Syriaca. Sub Syriæ regibus conſtat multùm eam mutatam fuiſſe Græci ſermonis mixtura, non autem Syriaci. Unde igitur & à quo Syriæ tam late patentis populo admiſſa fuit à Jeroſolymitis iſta Syriaca lingua, quam Chriſto & Apoſtolis volunt fuiſſe vernaculam? Non defuere itaque qui eam, æque ac linguam Hebræam, ſanctam appellandam eſſe cenſuerint. Verùm ſi Judæos audias, illi linguam Aramæam, id eſt Syriacam, vocant linguam gentilium, & Aramæos ſeu Syros gentiles, eſtque convitium Syrum ſeu Aramæum quemquam appellare. In Syriaca verſione Novi teſtamenti pro Græco & gentili ponitur Aram,& alibi pro Idololatra.Quam autem odioſi Judæis viſi fuerint Syri & Syriaca lingua, vel hinc cognoſcas, quod in Thalmude R. Jochanon affirmet, ſiquis aliquid à deo petat lingua Syriaca, ejus preces ad deum non deferri, quod angeli inſervientes deo non intelligant linguam Syriacam. Paſſim talia in Thalmude occurrunt, ut cum Samaritas medios faciunt inter Judæos & Aramæos, id eſt Græcos ſeu gentiles, unde clare ſatis intelligas nec antiquos, nec hodiernos Judæos unquam admiſiſſe, ut quæ Hebræa, eadem quoque Syriaca diceretur. Ne quidem illi Judæi qui in Syria verſione utuntur, quam Chriſtiani & Arabes vocant Syriacam, patiuntur hoc nomen, & Chaldeam jubent iſtam vocari verſionem. Minime vero ſuccedit argumentum quod P. Simonius producit ex Daniele 11. 4. ubi Chaldæi dicuntur reſpondiſſe Regi

Syriace, unde concludit Syriacum & Chaldæum ſermonem fuiſſe eundem. Verum exinde concludere debuiſſet, non licitum fuiſſe Reges Aſſyrios alio quam Aſſyrio alloqui ſermone. Pari ratione efficere potuiſſet Romanum & Græcum ſermonem fuiſſe eundem, cum ut habet Valerius Maximus lib. II. cap. 2. *Magiſtratus Romani magna cum perſeverantia cuſtodierint, ne Græcis unquam niſi Latine reſponſa darent. Quinetiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia.* Quod autem dicit P. Simonius ſeſe linguam iſtam de qua ſermo eſt, appellaſſe modo Syriacam, modo Chaldeam, modo Chaldaico-Syriacam, meque de nominibus tantum lites intendere, id an verum ſit, alii judicent. Eſto tamen, ſine verbis & nominibus res ipſæ explicari non poſſunt. Si Chaldaicam ſolam nominaſſet, recte fuiſſet locutus. Syriaca enim, ut diximus, nunquam à Judæis fuit admiſſa, ergo neque Syrochaldæa, vel ut loquitur P. Simonius Chaldaico Syriaca, quæ tamen lingua nuſquam occurrit niſi in ſcriptis forſan neotericorum, qui quando expedire ſe non poſſunt iſtiuſmodi fingunt voces, quas ipſa rerum non capit natura, nec accurate ſe loqui exiſtimant, niſi barbaris & monſtroſis utantur appellationibus. Hinc nata Helleniſtica, Syromacedonica, Hebræochaldæa & Hebræogræcolatina & infinitæ aliæ ejuſdem ſignaturæ dialecti, quæ in multis noſtri ſeculi libris utranque faciunt paginam, cum nuſquam apud antiquos & qui caſtigate loquuntur reperiantur. Si Helleniſtæ eo quo a multis fit ſenſu accipiantur, nulla tamen fiet Helniſtica, ut recte monuit Salmaſius. Verum cum idem, hac merito exploſa, Syromacedonicam mavult, diei ſeu linguam ſeu dialectum, id minime probo. Syromacedones quidem recte dicuntur Macedones Syris permixti, ſed nuſquam Syromacedonicam invenias linguam. Multis quidem modis ut populi, ita quoque populorum miſcentur linguæ, unde neceſſum eſt ut ſermo naſcatur hybrida, ſed ple-

plerunque ad breve id contingit tempus, cum potentiorum ſemper gentium prævaleat lingua, & miſcellaneus iſte ſermo ſimulac oritur, deficiat, & velut informis & ſterilis partus, neque enim generant monſtra, in ipſa ſtatim ſupprimatur origine. Quod ſicubi aliquamdiu in limitibus præſertim ſubſiſtere videantur, Græci tamen & Romani ſcriptores iſtiuſmodi ex duabus aut pluribus conflatas non memorant linguas & ne nomine quidem dignas cenſuerunt. Si itaque priſco & uſitato more loqui velimus, abrogandæ ſunt omnes iſtæ hybridæ & noſtra demum ætate confictæ voces, & retinendæ antiquæ appellationes, quæ & in Evangeliis & Philone & Joſepho paſſim occurrunt, qui Hebræam ſuorum temporum linguam, licet multum ab antiqua immutatam, ſemper tamen Hebræam vel Chaldæam idem ſignificante vocarunt nomine. Cum enim jam ab eo tempore, ex quo Euphratem tranſiit Abrahamus, poſteritati ejus Hebræorum acceſſerit nomen, iidemque etiam in Ægypto dicti fuerint Chaldæi, manifeſtum eundem tum fuiſſe Hebræum & Chaldæum Sermonem. Ut tamen ab aliis Euphratenſibus diſtinguerentur Chaldæis, qui idololatræ erant; maluerunt Hebræi, id eſt Abramidæ, potius quam Chaldæi vocari. Iidem tamen erant Hebræi & Chaldæi, & lingua Hebræa eadem quæ Chaldaica, qua & Moyſes & omnes Prophetæ uſque ad Captivitatem ſcripſerunt Babylonicam. Sed illi omnes vetuſtiore Chaldaico ſcripſerunt ſermone, qui quantum diſcrepet ab illo qui poſtea obtinuit, patet ex illis qui poſt captivitatem conſcripti fuere libris. Quantumvis autem magna tot ſeculorum lapſu facta fuerit mutatio, longe tamen major ea fuit quæ poſtea contigit, & quidem longe breviori ſpatio, præcipuè ex quo Græci una cum jugo, linguæ quoque Grecæ neceſſitatem omnibus à ſe victis impoſuere gentibus. Licet paucæ in Evangeliis Hebrææ id eſtChaldaicæ occurrant voces, ſatis tamen ex illis intelligimus quantum mutatus Chriſti tempore ſermo fuerit Chaldaicus. Ille tamen Chaldaicus

 adeo

adeo jam mutatus ſermo, qui erat vernaculus Tranſeuphratenſibus Judæis, quamque addiſcebant Jeroſolymitæ Judæi, more omnibus gentibus uſurpato, quamdiu ſtetere Hieroſolyma [& etiam poſtea, appellatus fuit ſermo Hebræus, ac ſi idem fuiſſet cum priſco Hebræo, eadem fere ratione qua navem Theſei, licet nulla trabs ſupereſſet, veram Theſei navem appellarunt Athenienſes, & eundem ſenatum ad complura ſecula poſſe ſuperſtitem eſſe ſenſerunt juriſconſulti. Niſi enim ab iſtis Tranſeuphratenſibus Judæis, quorum infinitus fere numerus verſabatur Hieroſolymis, unde demum Hebrææ ſeu Chaldaicæ iſtius temporis linguæ peritiam haurire potuerunt Hieroſolymis viventes Judæi? Ad traditionem ut vocant confugere aut exiſtimare florente & regnante jam à multis ſeculis Græco ſermone, potuiſſe nihilominus conſervari ſermonem Hebræum, id demum fuerit palam nugari, cum nullum dari poſſit linguæ alicujus exemplum, quæ ſuperveniente & prævalente alia lingua non penitus ceſſet & brevi tempore deficiat & deſinat eſſe naturalis. Ut itaque finem faciam hoc addidiſſe ſufficiat, quamvis à multis populis, qui nominantur in Actis Apoſtolorum habitarentur Hieroſolyma, ſolum tamen Græcum & Romanum ſermonem fuiſſe vernaculum. Florebat quidem & multis etiam erat familiaris lingua Hebræa, ſed ea ratione qua apud nos Lingua Latina, hac tamen differentia, quod plurimi quoque è plebe ex converſatione & commercio cum aliis Parthicæ ditionis Judæis iſtam intelligerent linguam. Iſta autem Hebræa, erat Chaldæa ſeu Babylonia iſtius temporis lingua, quam ſolam velut puriorem & patriam & antiquam Abrahami linguam ſemper ſuſpexit & amplexa fuit Abrahami poſteritas. Verum tempore Chriſti & jam diu antea inter Judæos Hieroſolymitanos non amplius naturalis erat hæc lingua, ſed vel in Scholis ſub Magiſtris, vel ex commercio & familiaritate cum Judæis Babyloniis, quibus ſolis erat vernacula, addiſcebatur. Nulla autem erat Syriaca, niſi per Syriacam intel-

intelligas Græcam. Nam certe omnium Syrorum in imperio Romano viventium communis & vernacula ſola erat lingua Græca, & Aramæum, ut diximus, ipſi etiam Syri & Judæorum magiſtri de Græco accipiunt ſermone. Ex Evangelio Matthæi, quod etiam Hebraice, id eſt Chaldaice, ſcriptum fuiſſe conſtat, non recte petitur argumentum, ut enim Joſephus belli Judaici hiſtoriam Hebraice à ſe exaratam fuiſſe affirmat in uſum Judæorum ultra Euphratem degentium; ita quoque hoc Evangelium utraque prodiit lingua: Græce quidem ut in imperio legeretur Romano; Hebraice vero in uſum Gentium in Parthica viventium ditione, quibus Babylonius ſeu Chaldaicus ſermo erat vernaculus.

Locum Joſephi ita ut diximus interpretandum eſſe ſiquis non admittat, is parum in literis profecit. Attamen P. Simonius vulgatam defendit verſionem, ac ſi Joſephus Hebræam ſuam edidiſſet hiſtoriam in uſum defunctorum. Ipſe quidem hoc negat, ſed audiamus quomodo; *Neque tamen Joſephus hiſtoriam ſuam condidit in uſum jam olim defunctorum; ſed barbarorum, id eſt, hominum gentis ſuæ, qui à priſcis temporibus Palæſtinam incolebant, & quibus vernaculus erat ſermo Chaldaicus ſive Syriacus, quem Joſephus patrium appellat. Hic itaque dictio οἱ ἄνω tempus denotans ſignificat antiquos regionis illius incolas.* Quorſum iſtæ ambages & inexplicabiles labyrinthi, in quibus ipſe ſeipſum miſere perdit Simonius? Dicit οἱ ἄνω accipi poſſe de tempore nempe præterito. Præterito autem tempore fuiſſe antiquos, itaque τοὺς ἄνω eſſe antiquos. Verum qui Græce norunt ſciunt etiam τοὺς ἄνω non ſignificare antiquos, ſed illos qui fuere, etiamſi non ſint antiqui. Poſito tamen hoc errore pergit, per antiquos non intelligi iſtos qui eſſe deſierunt, ſed illorum præſentem & futuram poſteritatem. Hic eſt fructus criticæ Simonianæ, quam ſi ſequaris, quidlibet è quolibet facile efficias. Eſt tamen & alius qui non acquieſcens in ea quam dedi expoſitione contendit vo-

cem ἄγω posſe etiam accipi de omni tempore, utiturque ut audio argumento ſane quam ſubtiliſſimo. Dicit voculam ἄγω conſtare ex prima, media & ultima alphabeti literis, ſigno ut ipſe putat certiſſimo, ea iſtam præditam eſſe poteſtate, ut per hanc præteritum, præſens & futurum tempus ſignetur. Proſint illis tam bella commenta.

Cum nullum in toto Romano imperio poſſit oſtendere ſcriptorem, qui Syriaco aut Hebræo ſermone ullum ediderit librum, redit ad Hebræam quam ſcripſit Joſephus belli Judaici hiſtoriam. Fruſtra,cum ipſe Joſephus, non in uſum Judæorum qui Romano eſſent obnoxii imperio, ſed illorum qui in Parthica viverent ditione eam ſe conſcripſiſſe verbis teſtetur clariſſimis.

In titulo crucis Chriſti quod Græcis & Romanis acceſſerint quoque Hebraica, nihilo magis inde ſequitur Hebræam linguam Hieroſolymitis fuiſſe vernaculam, quam ſiquis Latinam Gallis, Germanis & aliis dixerit eſſe vernaculam, quia etiam iſtac in inſcriptionibus utantur lingua. Nec opus erat Tranſeuphratenſibus lynceis oculis ut iſtos legerent titulos, ſatis enim multi illorum verſabantur Jeroſolymis, ut ex actibus conſtat Apoſtolicis. Multi quoque non tantum è doctis, ſed & ex ipſa plebe Jeroſolymitana propter commercium cum vicinis populis Chaldæam omnibus fere orientis gentibus communem norant linguam.

Quæ deinceps ſequuntur mirifica ſane ſunt. Dicit Judæos qui in Palæſtina commorabantur, linguam Chaldæam, quam à ſuis patribus acceperant, Hieronymi etiamnum ætate retinuiſſe. Unde hoc habet, nam certe verum non poteſt eſſe, cum jam ab integris ſeptem ſeculis in regione Hieroſolymitana Chaldæus ſeu Hebræus ſermo ceſſarit, nihilque tale ſcripſerit Hieronymus. Si dixiſſet Parthos, Syros & Arabas, qui omnes Chaldæam ſeu Babylonicam illius temporis maxime ſequebantur & affectabant loquendi dialectum, occupata ante Hieronymi ætatem univerſa pene Syria & magna Palæſtinæ parte, introduxiſſe

una

una cum imperio ſermonem quoque Chaldaicum, recte ſane fuiſſet locutus. Quin & mirifica eſt ſimilitudo qua id adſtruere conatur; *Sic etiam hodie*, inquit Simonius, *Judæi Hiſpani, qui in oriente diſperſi ſunt, præter Turcarum linguam ſervant quoque Hiſpanicam; habentque Biblia Hiſpanice converſa, quæ Hebraicis characteribus exarata ſunt.* Marianam hoc loco ſecutus videtur, cujus ætate aliqua ratione verum id eſſe potuit, ſiquidem cum iſta ſcriberet Mariana ne integrum quidem exſpirarat ſeculum à quo pulſi Hiſpania eſſent Judæi. Attamen qui eodem quo Mariana ſcripſere tempore aliter loquuntur. Profugi enim ex Hiſpania Luſitaniaque Judæi, ſiqui in fuga non periere, illi fere omnes per Maurorum diſſipati fuere terras, ut neſciam omnino quoſnam hic intelligat P. Simonius Hiſpanici generis Judæos, qui per orientem fuere diſperſi. Qui vero inter Mauros verſantur Judæi, ante duo fere ſecula ex Hiſpaniis profugi, illorum poſteri Mauritanum jamdudum adoptarunt ſermonem. Quod ſi aliam præterea addiſcant linguam, illa eſt lingua Franca vulgo appellata, omnibus qui iſtic vivunt Chriſtianis Judæis & Mauris fere communem, illam quidem ex pluribus Europæis, præcipue tamen ex Hiſpanica, Luſitana, Italica Gallicaque conflatam linguis. Multi quidem illic reperiuntur Judæi qui diſtincte iſtas calleant linguas, ſed illi in Scholis eas addiſcunt, eadem prorſus ratione ac linguam Arabicam Mauri.

Quæ ſubjungit, non video quomodo cum prioribus cohæreant, quodve ex iis conſtrui poſſit argumentum. Dicit; *Res forenſes in Francia ante Franciſcum primum Latine agebantur in curiis.* Et poſtea; *An ideo tunc miſeri erant Franci, quos conſtat Latine locutos non fuiſſe?* Conſtat veteres Francos una cum Religione Chriſtiana, linguam quoque aſſumſiſſe Latinam, illam quidem non puram, talem tamen qualis illa tempeſtate & Romæ & in toto Occidentis imperio erat uſitata. Iſtiuſmodi linguam docti illorum temporum vocant Latinum ruſticum, quia nec caſus variare,

variare, nec tempora & modos verborum diſtinguere & digerere noſſent. Boni tamen ominis cauſa placuit ut Romanum, vel Latinum Chriſtianum barbara iſta diceretur Latinitas. Prævaluit nihilominus in toto Occidentis imperio iſte aliquanto purior Latinus ſermo uſque ad annum à Chriſto nato fere milleſimum, quando demum multi prodierunt libri Romanica ſeu potius ruſtica Latina conſcripti lingua. Hinc factum ut paulatim in deſuetudinem abierit ſermo Latinus & à ſolis addiſceretur doctis, à vulgo autem non intelligeretur. Quid ni ergo miſeri tunc fuere iſti Franci, quorum cauſæ agebantur lingua quam ipſi non intelligerent. Quod autem & me miſerum vocat, quod non admodum gnarus linguæ ſim Anglicæ, quid hoc ad P. Simonium?

Adduxeram locum Theodoreti quo probarem ut nunc, ita quoque illius olim ætate nuſquam Hebræam linguam fuiſſe naturalem, ſed ſtudio acquiſitam, cum Hebræorum pueri non ſtatim Hebraica utantur lingua, ſed illarum gentium in quibus naſcuntur. Ubi adoleverint, tum eos addiſcere characteres Hebræos & ſic demum linguam Hebræam. Audiamus nunc quid ad hæc Theodoreti verba P. Simonius; *Iſta quidem vera ſunt, ſed nihil faciunt ad inſtitutum. Nam pueri Hebræorum Hieroſolymitanorum, gentis etiam ſuæ linguam, quæ Syriaca erat aut Chaldaica, primum addiſcebant; dein docebantur literarum Ebraicarum charactares; ſicque tandem ſcripturam Sacram Hebraicam addiſcebant.* Si ut dicit vera ſunt iſta quæ ſcribit Theodoretus, cur ergo verba ejus invertit & contrarium illis ſenſum affingit? Ubi eſt in Theodoreto illud *etiam*, quod de ſuo addit Simonius ut efficiat pueros Judæorum cum lacte materno imbibere duas linguas Hebræam ſcilicet & gentium in quibus naſcuntur? Theodoretus gentium linguam præcedere ſcribit & nuſquam reperiri pueros affirmat, qui ſtatim Hebræa utantur lingua: ab adultioribus demum addiſci literas Hebræas & poſtea linguam. Simonius vero invertit ordinem,

dinem, & primo linguam, deinde literas ponit, quod perinde eſt ac ſi quis noſtro hoc tempore pueros in ſcholis primo linguam Latinam, deinde alphabetum Latinum addiſcere dicat. Verum quid demum eſt depravare libros & corrumpere ſenſus ſcriptorum, ſi non ſit illud quod facit P. Simonius.

Ut Origenem ſibi ipſi adverſari oſtendat, producit locum ejus ex commentariis in Joannem, ubi dicit exemplaria verſionum Aquilæ, Symmachi & Theodotionis nondum eſſe corrupta. Simonius hæc verba ſic accipit, ac ſi Origenes illorum verſiones veluti puriores præferendas eſſe cenſuiſſet verſioni LXX Interpretum. Verum non intelligit Origenem, aut ſe non intelligere ſimulat. Cum longo ſeculorum lapſu magna ſæpe lectionum in libris ſoleat occurrere varietas, nondum id factum fuiſſe dicit Origenes in Aquilæ & recentiorum etiamnum Interpretum verſionibus, cum non ſoleant libri eodem quo ſcribuntur ſeculo depravari. Utile itaque eſſe dicit, ut ſi quando dubia aliqua in LXX Interpretibus propter diſcrepantiam exemplarium occurrat lectio, præſertim in nominibus propriis, ut & horum conſulentur verſiones, ut ſciamus quomodo illi in ſuis invenerint exemplaribus. Fruſtra dein ſubjicit, velut cauſam quærens, cur Origenes *Interdum Græcam* LXX *Interpretum tralationem cæteris verſionibus præferat*, ac ſi non ſemper eam præferat. Origenes non eſſet Origenes, ſi ita locutus fuiſſet. Fruſtra quoque eſt cum paulo poſt quærit à me, quomodo Samaritæ, qui non agnoſcunt vocales Maſoreticas, damnum vocalium reſarcire potuerint; ac ſi Samaritarum ſcriptura non ſit æque aut etiam magis muta atque aliorum Judæorum, cum certas lectionis non habeant regulas, aut ſane quam pauciſſimas, & quibus ne ipſi quidem multum tribuunt, ita ut vocales ipſis ſint pæne arbitrariæ.

Iterum dein Batavas mihi P. Simonius exprobrat aures, ut pote quæ non admittant ineptias, nec intelligant quomo-

do Nebucadneſar & Nebuchodonozor eundem efficiunt ſonum. Provocat ad Anglos qui A pronuntiant ut E, provocat ad Gallos, Hiſpanos, Turcos, Arabas, Maronitas & complures alias gentes, quæ vocales ſæpe vocalibus permutant. Poſt tam longum tot populorum catalogum, nondum tamen Nabuchodonoſor factus eſt Nebucadneſar, agitur de pronunciatione, ſed quæritur quomodo ſcribendum iſtud ſit vocabulum. Cum in hoc & in infinitis aliis nominibus omnes antiqui conſpirarint Judæi, debuiſſet oſtendere, ſi non ab indoctis Maſoretis, à quibus demum aliis pleraque ea quæ diximus nomina tam perverſis ſignata fuerint vocalibus.

Cauſam dein reddit quamobrem tanti faciat Hieronymum ut illum unum omnibus ſimul junctis præferat patribus. Dicit illum felicius artem criticam exercuiſſe quam quiſquam alius. Id vero ſic probat, quod Hieronymus *fictas iſtas* LXX *Interpretum ædiculas, quas Juſtinus Martyr & alii Patres cum Judæis admirati ſunt, etiam ſuſtulit.* Non opus erat Hyeronymo tollere ædiculas, quas jam plurium ſeculorum ſuſtulerat ætas. Quod ſi parietinæ & reliquiæ aliquæ ſuperfuerint, quid mali meruere iſtæ ut porro ab Hieronymo everterentur? Eſto non fuerint eædem, ac iſtæ quas inhabitarint LXX Interpretes, quid hoc ad illos aut illorum verſionem? Siquis Hyeroſolyma adeat & videat monumenta & ædiculas in quibus Chriſtus & Apoſtoli magna edidiſſe dicuntur miracula, & tamen incredulus ædificia iſtæc non tantæ dixerit eſſe vetuſtatis, ideone ſtatim pro magno mereatur haberi critico? Ut tamen Hyeronymus magnus fiat criticus, dicit illum evertiſſe iſtas ædiculas, & ſic pergit; *Cur ergo Voſſius ſimiliter non credit recte quoque ab eodem Hieronymo ſublatam fuiſſe* LXX *Interpretum prophetiam?* Quia mavult Voſſius Apoſtolo & omnibus antiquis credere, qui prophetiam vocant interpretationem S. Scripturæ, quam uni Hyeronymo miſere à Judæis ſui temporis decepto: Nam antiqui Judæi omnes idem cre-

credidere quod Apoſtoli, & verſionem S. Scripturæ prophetiam appellarunt.

Dicit dein Lucam Evangeliſtam in actibus Apoſtolicis ſcribere *ſermonem Hieroſolymitanorum Judæorum vernaculum fuiſſe Syriacum.* Nuſquam hoc dixit Lucas. Nuſquam in toto Novo Teſtamento & ne in toto quidem imperio Romano linguam invenias Syriacam. Hebraicam aut Chaldaicam dicere debuiſſet, quamvis ne ſic quidem recte fuiſſet locutus, cum hæc lingua propria quidem & avita fuerit Jeroſolymitis, non autem naturalis ſeu vernacula uti Græca, cum non infantes, ſed qui adultioris eſſent ætatis Hebræam demum addiſcerent linguam, uti etiam faciunt Judæi hodierni, qui ubi ubi gentium fuerint, primum populi inter quos naſcuntur, deinde vero antiquam & patriam & omnibus Judæis communem & propriam, uti etiam ipſi Judæi loquuntur, addiſcunt linguam. Fruſtra itaque adducit locum de aceldama, quis enim neſcit etiam hodiernos Judæos, agris, cœmiteriis & aliis ſuis rebus nomina imponere Hebraice?

Quod laudet Hieronymum quia is putabat Stephanum protomartyrem non ex LXX Interpretibus, ſed ex Hebræis exemplaribus hauſiſſe ea quæ in concione S. Scripturæ producit loca, id ego minime laudo, & male omnino ab illo factum fuiſſe cenſeo. Cum Chriſti & Apoſtolorum & Evangeliſtarum pleraque quæ è ſcripturis producuntur teſtimonia, quam exactiſſime cum LXX conveniant interpretibus, nulla eſt cauſa ut unum excipiamus *Stephanum*, & ut ſuſpectam Evangeliſtæ habeamus fidem.

Quod ex loco *Act.* 21. adſtruere conatur Jeroſolymitas Græce non fuiſſe locutos, ſed Hebraice; & tum quoque errat nec percepit ſenſum Evangeliſtæ. Ut apud tribunum odium Paulo conflarent ejus adverſarii, accuſarant eum tanquam ſi is eſſet latro & Pſeudopropheta iſte Ægyptius de quo *Joſephus* lib. Antiq. 20. & fuſius aliquanto 11. de bello Judaico, ex quo facile colligas illum fuiſſe Arabægyp-

 tium

tium, ex illa nempe Ægypti parte quæ Arabiæ accenſetur Illi vero, cum nunquam à Græcis aut Romanis fuerint ſubjugati, Arabice omnes loquebantur, non Græce. Cum itaque tribunus Paulum Græce loquentem audiret, dicit illi; *Græce ſcis, non ergo es iſte Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitavit, & eduxit in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum.* Sic vertenda hæc, deletis ſignis interrogationis male vulgo appoſitis. Cum enim Paulum Græce loquentem audiret tribunus ille, ſtulte quæſiviſſet, num Græce loqueretur.

Cum inter omnes Chriſtianæ Eccleſiæ patres, præter unum Hieronymum, neminem ſibi faventem habeat P. Simonius, ut paſſim alibi, ita quoque hoc iterum in loco longe lateque ſe diffundit, & quod argumentis & rationibus non poteſt, inani verborum efficere conatur copia, ut nempe erranti per avia & laſſo jamdudum Hieronymo, ſocium & comitem erroris adjungat, & invitum ſequi jubeat Origenem. Iterum itaque producit locum ejus de quo paulo ante diximus, qui tamen ut oſtendimus longe alium habet ſenſum, quam ipſe exiſtimat. Pergit tamen aſſeveranter affirmare prælatam LXX Interpretibus ab Origene multis in locis Aquilæ fuiſſe verſionem, ac ſi unius Simonii vel millies repetita aſſertio, alicujus eſſe debeat autoritatis ipſo reclamante Origene. Conſuluiſſe illum verſiones Judaicas norunt omnes & ipſe paſſim fatetur, ut nempe ampliaret judicium, ſicubi varia & dubia in LXX Interpretibus occurreret lectio. Ex omnibus Origenis operibus vel unum proferat locum ubi vel erraſſe LXX Interpretes, vel Aquilæ & aliorum verſionem meliorem eſſe dixerit.

Si auderet omnes libenter ſacras ſcripturas figmenta eſſe diceret P. Simonius, & ſane parum abeſt quin dicat, cum toties illud ſuum repetat effatum, Judæis ſemper ſolenne fuiſſe fingere & mentiri. Quia vero de Ariſtea impune ita loqui licitum ſibi eſſe exiſtimat, ideo id quod de Theopompo & Theodecte apud Ariſteam refert Demetrius Phalereus, portentoſos

tentoſos vocat ſermones. Magis mira & minus credibilia ſunt ea quæ Plato de cæcitate Steſichori in Phædro memorat, cum cauſam quamobrem oculos recuperarit non admodum habeant veriſimilem. Nemo tamen Platonem eo nomine inepta aut portentoſa ſcripſiſſe dixerit. Ut autem cognoſcas quam diligenter & quanto quam judicio libros legat Simonius, vel hinc æſtimes quod affirmat, cum iſtam de Theopompo & Theodecte hiſtoriam concoquere non poſſet Ariſteas, hæc eodem loco ſubjiciſſe; *Exiſtimo autem fore ut iis omnibus qui hæc lecturi ſunt videantur eſſe incredibilia.* Nuſquam enim Ariſteas de hac re ſuum interponit judicium, contentus verba Demetrii poſuiſſe. Iſta vero verba, non eo quem ſignat Simonius loco, ſed demum aliquot paginis antea occurrunt, poſtquam nempe recenſuit ſingulorum interpretum ad propoſitas quæſtiones reſponſa.

Rurſus dein LXX Interpretes κακοζυλίας reos peragit, & tamen ne unum quidem locum poteſt producere. Neſcit profecto P. Simonius quid ſit cacozelia.

Conclamata jam erat miſera Helleniſtica lingua niſi illam arte mirifica ab inferis denuo reduxiſſet P. Simonius. Dicit illam non ignotam fuiſſe Auguſtino. Illum enim ad *Levit.*22. monere *ſuper filio aut ſuper filia*, idem eſſe quod *pro filio aut pro filia.* Nam, inquit P. Simonius, litera Lamech, aut ſola,aut adjunctam habens ajin utrumque notat & *ſuper* & *pro.* Atqui non apud Græcos tantum & Latinos, ſed & quotquot ſunt gentes præpoſitiones iſtæ æque ac apud Hebræos utramque habent ſignificationem. Aut itaque omnium gentium lingua eſt Helleniſtica, aut nulla. Iſte tamen P. Simonius magnus vult videri grammaticus & me minutum vocat criticum, quia monui recutitum non id ſignificare quod ipſe putabat, quodque in ſuis ſe reperiſſe teſtatur lexicis.

Quum negat *ſcientias* numero plurali eſſe Latinum,& tum quoque fallitur. Etiam ſub *Auguſto* ſic *Romæ* locutos fuiſſe

cognoſcas ex Vitruvio apud quem in præfatione lib. 3. invenias *diſciplinarum ſcientias*, & paulo poſt, *ſcientias artificiorum*, aut etiam abſolute *ſcientias* & quidem ſæpiſſime & paſſim.

Ut fere ſolet P. Simonius quando præcluſis omnibus aliis effugiis neſcit quo ſe vertat, ut ad linguam ſe recipiat Helleniſticam, id ipſum quoque facit in iis quæ ſequuntur, in quibus Simonius affirmat Simonium recte oſtendiſſe phraſin veteris & novi teſtamenti eſſe Helleniſticam. Sed cum tam multis perſonatus larvis & nominibus in ſcenam prodeat P. Simonius, velim ſcire quiſnam iſte ſit Simonius ad quem remittit, & ubinam ille in ſcripturis phraſin Helleniſticam invenerit & quid demum rei iſta ſit Helleniſtica.

Dicit Origenem in loco Genes: εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, prætuliſſe verſionem Aquilæ, quod verum non eſſe monuimus. Dicit præterea patres exiſtimaſſe verſiones Aquilæ, Symmachi & Theodotionis clariores eſſe & minus obſcuras ac ſit illa LXX Interpretum, & tamen ne unum quidem ex omnibus Patribus producere hactenus potuit, qui tale quid ſcripſerit. De Aquila omnes conveniunt ejus verſionem diſtortam & obſcuram fuiſſe. Si Symmachum & præſertim Theodotionem nominaſſet, aliquanto rectius fuiſſet locutus. Attamen neminem invenias, qui horum verſiones æquiparare nedum præferre LXX auſus fuerit interpretibus. Firmiter omnes conſentiunt non deſerendam eſſe uſquam antiquam verſionem. Audiendos quidem eſſe etiam alios Interpretes, non tamen ut illos ſequamur, ſed ut ſciamus quid recentiores habeant Judæi, & ut antiquorum interpretum melius intelligamus ſenſum. Cum enim ſeculolum lapſu eædem voces & phraſes non eandem ſemper ſervent poteſtatem, fieri aliter non potuit, quin multa loca aliter intelligerentur eo quo LXX Interpretes ſcripſere tempore, ac poſtea, quando voces antiquæ ceſſante priori ſignificatione recentioribus & magis illa ætate uſitatis permutatæ

mutatæ fuere vocibus. Sic Judicum VI. ubi Iſraelitæ metu Madianitarum confugiunt ad mandras, uti hoc & pluribus aliis in locis habent LXX; Symmachus & Theodotion antra ſeu ſpeluncas poſuere. Atqui olim non apud Græcos tantum, ſed & vetuſtiores Latinos ante uſum tectorum, cum greges in antris clauderentur, eædem erant mandræ, quod ſpeluncæ ſeu caulæ. Explicanda itaque erat hæc vox, non mutanda, nec opus erat propter hæc & ſimilia loca novas condere tranſlationes, & ſimul ſacram, qua jam antiquitus ab ipſis munita eſſet interpretibus, violare adjurationem.

Quod autem poſtea putat Simonius in loco Geneſ. *maledictus tu ab omnibus animantibus*, rectius facturos fuiſſe LXX Interpretes, ſi pro ἀπὸ poſuiſſent ὑπὸ, & tum quoque fallitur. Hinc enim ſequeretur deum maledixiſſe animantibus, cum tamen ille omnibus à ſe creatis rebus benedixerit. At vero optime verterunt ἀπὸ, quod ubique in utriuſque teſtamenti libris poſitum occurrit pro ὑπό. Sic Græci paſſim loquuntur, nequis & hic Helleniſticam ſomniet phraſin.

Iterum dein in ſcenam prodeunt ſcribæ ſeu notarii & quidem omnes prophetæ, à quibus fingit Pentateuchum eſſe compilatum, non autem ab ipſo Moſe. Sed ſane longe melius ab hac ſcabie ungues ſuos tenuiſſet P. Simonius. Quanto enim clarius & pluribus verbis ſuam aperit mentem, tanto etiam magis aſſertionis hujus clareſcit vanitas & abſurditas. Ægre fert quod cum Spinoza eum compoſuerim, cum tamen idem fere utrique ſentiant. Conveniunt in eo quod negent ambo libros Moſis à Moſe eſſe conſcriptos. Diſcrepant in eo quod Spinoza exiſtimet Moſem breve tantum ſcripſiſſe compendium, quod ab aliis poſtea ampliatum fuerit. Simonius vero ex amplioribus commentariis excerptos eſſe contendit illos qui ſub Moyſis nomine ambulant libros. Spinozæ tamen opinio aliquanto videri poſſit probabilior ideo quod iſto careat abſurdo, quo Si-

monii

monii laborat ſententia ſtatuentis amanuenſes aut notarios æque prophetas ac ipſe Moyſes. Verum utra ex his duabus adeo gemellis ineptiis palmam ferat, litigent inter ſe qui pituita abundant.

Ad Argumentum quo oſtendi nihil in libris Moſis ab Eſdra fuiſſe immutatum, quia nempe Philo & *Joſephus* affirmant, à temporibus Moſis neminem auſum fuiſſe quidquam ſcriptis Moſis aut addere aut demere, nihil omnino reponit. Ad alterum vero quod ad confirmandam hanc ipſam veritatem ex convenientia codicis Samaritici attuli argumentum, valde reſpondet infeliciter. Dicit enim Samaritas fuiſſe idololatras uſque ad tempora Eſdræ & ab illo demum accepiſſe legem Moſis. Atqui contrarium ſacræ docent literæ. Conſtat enim ex Reg. IV. cap. 17. Samaritas ut ab incurſione leonum liberarentur admiſiſſe legem Moyſis & neceſſitate compulſos coluiſſe Deum verum, ſic tamen ut antiqua ſua non relinquerent idola: unde clare ſatis conficias illos ducentis pæne ante Eſdram annis habuiſſe libros Moyſis, ipſumque hoc ſatis teſtantur literæ quibus conſcriptus eſt Samariticus codex, quem quod ab antiquis acceperint Hebræis, ideo quoque antiquas Hebræorum continet literas. Quod ſi ab Eſdra libros Moyſis accepiſſent Samaritæ, utique non antiquis Hebræorum literis, ſed illis, qui Eſdræ tempore uſitati erant, deſcripti fuiſſent characteribus.

Sed audiamus quibus confiſus teſtibus affirmat P. Simonius non ſupereſſe Moyſis libros, ſed tantum Scribarum neſcio quæ collectanea. Primo producit Africanum, qui ut docet *Euſeb.* Lib. I. cap. 7. Eccl. Hiſt. ſcriptis in archivis Judæorum exſtitiſſe tabulas familiarum genealogicas, quas omnes combuſſerit Herodes. Hinc manifeſtum eſſe dicit, genealogias quæ in ſacris occurrunt libris eſſe compendiarias. Inde demum concludit, nos non habere niſi Moyſis & aliorum prophetarum breviaria, ideoque nihil certi ex ſacris qui ſuperſunt libris poſſe affirmari

de

de rebus chronologicis & genealogicis. Si vel una ex his valeat conſequentia, quidlibet è quolibet facile efficiemus. Quid enim factum hoc Herodis ad Moyſis & prophetarum libros? An quia genealogicas Herodes combuſſit tabulas, ideone etiam mutilandi & abbreviandi ſacri fuere libri? Quænam præterea fingi poſſit cauſa, ut cum antea in rebus chronologicis & genealogicis non laborarit fides Moyſis & prophetarum, demum ea incerta & dubia eſſe debuerit poſtquam combuſti indices fuere genealogici? Merito aliquis miretur miſeris & præpoſteris adeo opiniones ſuas Simonium adſtruere argumentis. Sed profecto ſic ſemper ſolet & ut videatur multum triviſſe patrum ſcripta, omnia congerit, præterquam ea quæ ad inſtitutum faciant. Quid enim ad rem facit locus quem adducit Auguſtini, ubi ſcribit etiam ante Moyſem fuiſſe inter Chaldæos & Ægytios qui libros ediderint? Quis enim de eo dubitat? ſed & quid ad propoſitum faciunt ænigmatiſtæ apud Moyſem? quam vocem perperam accipiendam eſſe dicit de ætatis illius ſcriptoribus, cum ænigmatiſtæ ſint illi qui amant & captant ænigmata & parabolas etiamſi non ſcribant; quem ſenſum non admittunt tantum, ſed & exigunt verba Moyſis. Ut tamen efficiat nos non habere niſi compendium librorum Moyſis, & ſimiliter compendium librorum Joſuæ, Samuelis & Regnorum, provocat ad Theodoretum, quo teſte affirmat *libros hos* decurtatos *& ampliatos fuiſſe, cum illi, ipſo referente, ex amplioribus prophetarum commentariis depromti fuerint, quibus etiam aliquid à poſterioribus ſcribis additum fuerit.* Quot verba totidem quoque impoſturæ, cum ne unum quidem horum apud Theodoretum illo poſitum invenias ſenſu. Nihil ille de contractione librorum Moyſis in epitomen. De libro Joſue quid ſenſerit & an recte ſenſerit infra videbimus. Libros Regnorum collectos eſſe dicit ex multorum prophetarum ſcriptis, qui diverſis vixere temporibus. Primum quidem librum vocari prophetiam Samuelis. Quæ poſt Samuelem geſta fuere, illa conſcripta

fuiſſe ab aliis prophetis, quorum unuſquiſque res ſuæ ætatis memoriæ mandarit. Ex horum prophetarum ſcriptis compoſitos fuiſſe libros Regnorum. Poſt collectionem illam comprehenſam quatuor libris, permanſere illi in eo ſtatu in quo ſemper fuere. Nullos ille memorat ſcribas, qui aut addiderint aut detraxerint quidquam, ſed dicit alios fuiſſe hiſtoriographos, qui ea quæ in libris his eſſent omiſſa poſtea collegerint, & duos paralipomenon conſcripſerint libros. Sed ut cognoſcamus quam bona fide Simonius patrum advocet teſtimonia, videantur velim ipſa Theodoreti verba in illo ad quem provocat libris Regnorum præfixo prologo & conferantur cum prava & perverſa P. Simonii explicatione. Et tamen ac ſi rem factam haberet addit; *Sed quia Voſſius eſt bonus Chriſtianus Theodoretum, Procopium, Diodorum alioſque patres ſic ſentientes non recipiet.* Multo ſane libentius Patrum horum ſententiam admittet Voſſius, quam παρερμηνείαν Simoniii, qui fucum facit & vanum ſpargit pulverem ut caliginem inducat & infirmis moleſtiam creet oculis. Adeone enim quis ſimplex ut non videat Simonium in ambiguo ludere ſenſu, cum ſcribit nos non habere omnia prophetarum monumenta & integros illorum commentarios, ſed tantum horum compendia? Quis enim, ſi recto accipiatur ſenſu, iſtud negaverit, cum libri Regnorum & Paralipomenon toties remittant ad uberiora ſcripta, unde iſtæ quæ ſuperſunt deſumptæ fuere hiſtoriæ? Quis item neget Moyſem in iis quæ ætatem ejus præceſſere prolixiores à patriarchis relictos conſuluiſſe commentarios? Hoc ſi admittamus habemus ſaltem quæ Moyſes & Prophetæ ſcripſere compendia. Verum non hoc vult P. Simonius, ne quidem rerum à ſe, & majoribus geſtarum quod ab ipſo Moyſe conſcriptum ſit ut aliquod ſi ita loqui placeat compendium habeamus concedit. Nec Moyſis tantum, ſed & cæterorum quæ vocat prophetarum compendia permittit ut integra & inviolata ad manus noſtras pervenerint. Dicit & illa æque ac Moyſis compendium nullos certos habere auctores, nec permanſiſſe

in

in ſtatu in quo primitus fuere, ſed diverſis temporibus à diverſis ſcribis fuiſſe interpolata, aucta & diminuta, ita ut nihil certi ex illis haurire poſſimus. Nempe ut magis etiamnum vileſcant libri ſacri & omnia fiant incerta, fingit neſcio quos ſcribas, qui pro lubitu & ratione temporum decurtata, ampliata & mille modis reformata iſtæc ut vocat nobis obtruſerint compendia. Ne vero cuiquam durum videatur expulſis legitimis prophetis in illorum locum iſtiuſmodi ſacrorum librorum ſubſtituere corruptores, dicit & iſtos quoque ſcribas divino fuiſſe afflatos ſpiritu, & ut contumacem & reluctantem adeo tranſmittamus offam, hoc qualecunque putat ſufficere condimentum. Sed ſi prophetæ fuere, cur non vocat prophetas, cur in ambiguo ludit vocabulo & ſcribas nominat? Provocat ad Joſephum, ſed ille non ſcribas ſed prophetas hoc loco memorat, cur ab illo recedit? Cur non æque ac ille ſacrorum librorum ſcriptores prophetas appellat? Dicit Eſdram & alios ſimul ſcribas & prophetas fuiſſe, Eſto ſane, ſed quis neſcit etiam ruſticos, indoctos & idiotas fuiſſe aliquando prophetas, ideone ad omnes illiteratos propaganda eſt prophetarum appellatio? Munus ſcribarum fuiſſe contendit hiſtorias & annales condere. Dicit, ſed non probat. Quamvis varia ſcribarum ſeu γραμματέων apud Græcos, Romanos, Ægyptios, æque ac apud antiquos Hebræos, fuerint genera, ordines & appellationes; omnes tamen in eo conveniunt, officium ſcribarum fuiſſe notis excipere, deſcribere & cuſtodire quorumvis magiſtratuum, corporum aut collegiorum leges, ſtatuta & acta ſub variis titulis & indicibus digeſta in libros, quos regeſta ſcribarum vocarunt olim Latini, barbari regeſtoria, noſtro demum ſeculo *regiſtros*. Nuſquam invenias ſcribas, qui quatenus ſcribæ ſimul quoque hiſtoriographi aut annalium fuerint ſcriptores. Itaque Caſſiodorus lib. 12. 21. ubi agit de officio ſcribæ, jubet ut ille ſit *tranſlator, non conditor antiquorum geſtorum*. Conſtat ſane juſſu Caſſiodori complures Græcos libros à ſcribis in Lati-

num fuiſſe converſos ſermonem. Deſcribendis vero non publicis tantum tabulis, ſed & quibuſvis aliis ſcriptis operam locaſſe, colligo quoque ex Flavio Vopiſco in vita Taciti Imperatoris, ubi ſic ſcribit; *Cornelium Tacitum ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quod parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari juſſit: & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in eicoſarchiis juſſit, & in bibliothecis poni.* Notum eſt ſcribas olim per decurias fuiſſe diſtributos. Licet vero duplicaretur hic numerus, uni tamen parebant decurioni, æque ac in militia. Ἐικοσαρχεῖον eſt itaque curia viginti ſcribarum. Torſit hic locus multos eruditos, quod veram non aſſecuti fuerint ſcripturam. Paſſim vero in inſcriptionibus & præſertim in provinciis occurrunt ſcribæ librarii, pro *copiſtis* ut vulgo vocantur, Ubique illi aliena deſcribunt, nuſquam ſua, ut pote quorum officium fuerit non ſcribere, ſed deſcribere. Quod ſi aliam apud Hebræos, Chaldæos aut Ægyptios ſcribarum conditionem fuiſſe exiſtimet, atque apud alias gentes; ne id quidem facile obtinebit, & etiamſi obtineat, nihil tamen efficiet. Apud Ægyptios quidem ubique prophetarum, qui erant ſuperioris ordinis ſacerdotes, occurrunt libri, nuſquam vero ſcribarum, & ne ἱερογραμματέων quidem, qui erant antiſtites ſcribarum, & quaſi ſcribæ recocti, ut Horatius loquitur, quorumque propter longam experientiam magna erat auctoritas, & ſæpe non minor, quam ipſorum prophetarum & pontificum. Illis tamen inſerviebant & illorum juſſu quidquid placuiſſet actis inſerebant ſacerdotalibus, & tales libri ut apud Romanos libri Pontificum, ita apud Ægyptios libri prophetarum vocabantur, non ſcribarum. In inſcriptionibus non ſemel occurrunt ſcribæ à libris pontificum. Non erat licitum ſcribis quidquam inde excerpere & luci committere, prohetarum & majorum Sacerdotum id erat officium, non ſcribarum. Ut itaque finem faciam, quæcunque P. Simonius de ſcribis & prophetis habet, iſta plane intempeſtiva &

veri-

veritati ſunt contraria, cum quos Joſephus prophetas, ille ſcribas nominet; & inverſo ordine ſcribis ea tribuat quæ ſolis conveniunt prophetis. Et tamen non ad Joſephum tantum, ſed & Euſebium & alios provocat patres, ut ſcribas ſuos faciat prophetas. Sed profecto mutos advocat teſtes, cum de commentitiis iſtis ſcribis altum apud omnes ſit ſilentium. Hinc facile conficias ut ſæpe alibi, ita quoque hoc in loco pleraque patrum & teſtium nomina ad ſpeciem & pompam tantum facere, idemque in ſcriptis P. Simonii præſtare officium, quod in ſcena præſtant ſatellites.

Quod autem in loco Numenii, qui extat lib. 8. Euſebii de præp. Evang. ubi agit de Janne & Mambre ἱερογραμματεῖς P. Simonius Interpretatur ſacrorum librorum ſcriptores, & tum quoque peccat, ſacros ſcribas dicere debuerat. Libenter autem concedimus Moyſis ætate ſcribas in Ægypto fuiſſe, cum nulla reſpublica abſque his poſſit ſubſiſtere. Rectius tamen produxiſſet locum Joſephi lib. 11. cap. 5. ubi refert vaticinium ἱερογραμματέως Ægyptii, de Moyſe. Iſte enim non ſcriba tantum, ſed & verus ſimul fuit propheta.

Jam vero ut ad Theodoretum revertamur, recte monet P. Simonius illa ipſa quæ leguntur in præfatione ad libros Regnorum, legi quoque apud Procopium Gazæum, & quidem quod mirere iiſdem verbis. Sed quod putat Procopium hæc deſcripſiſſe ex Theodoreto, in eo errat quam maxime. Æqualis enim Neſtorio, Diodoro Tarſenſi & Hieronymo fuit Procopius, ut ex epiſtolis ejus cognoſcimus, è quibus illam quam ad Hieronymum ſcripſit, quod ætatem ejus manifeſtam faciat nen pigebit adſcribere:

Προκό-

Προκόπιος Ἱερωνύμῳ.

Πάλιν Αἴγυπτος καὶ τρυφὴ, καὶ πένητες ἡμεῖς παρὰ σοὶ, καὶ λόγος ἀπόντων οὐδείς. Οὐδὲν τοῦτο πρᾶγμα, γέλα μόνον χρυσῷ ῥέοντα τὸν Νεῖλον ὁρῶν· κἂν ἔτι μᾶλλον τὴν ὀφρῦν ἀνασπάσῃς, οἴσομεν πάντως ὑπερορώμενοι. Ἔσεται γὰρ ἦμαρ ὅτε πάλιν ὄψεις τὴν Ἐλοῦσαν καὶ δακρύσεις ψάμμον μηθισταμένην τοῖς πνεύμασι καὶ τέμνουσαν εἰς ῥίζας τὴν ἄμπελον. Ἔνθα καὶ νύμφαι ξέναι τινὲς καὶ θαλάττιαι καὶ Ζεὺς ὑέτιος οὐδαμοῦ. τότε γελάσω μὲν ἐγὼ καὶ κωμῳδήσω τὴν τύχην. σὺ δὲ νομίζεις εὐδαίμονα τὸν νῦν ἀπερριμμένον ἐμέ. Πλὴν ἐν ὅσῳ ἄν σοι δίδωσιν ὁ Νεῖλος τρυφᾷν, γράφε μόνον καὶ κάλει σμικροὺς ἡμᾶς καὶ χαμαί τινας ἐρχομένους. Οὕτω γὰρ καὶ σοῦ γράφοντος ἀπολαύσομεν καὶ σὴν ἀλαζονείαν τῇ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδι παραμυθήσομαι.

Procopius Hieronymo.

Iterum Ægyptus & mollities, noſque tibi pauperes, & abſentium ratio nulla? Nihili eſt iſtud, rideas modo auro fluentem ſpectans Nilum. Etiamſi magis etiamnum attollas ſupercilium, contemptum omnino patiemur. Erit enim tempus cum iterum videbis Eluſam, & flebis arenam disjectam ventis & radice tenus vaſtantem vites. Peregrinæ aliquæ & mari advenientes nymphæ & Jupiter pluvius ibi nuſquam. Tunc quidem ipſe ridebo & ſubſannabo fortunam. Tu vero me nunc abjectum, tum beatum putabis. Veruntamen dum tibi Nilus in deliciis vivere permittit, ſcribe tantummodo & nos minutos & velut quoſdam humo prorepentes appelles. Sic enim & te ſcribente fruemur, & tuam ſuperbiam futuri exſpectatione mollius feram.

Eluſa Idumææ oppidum, cujus cum multi alii, tum quoque Hieronymus facit mentionem. Ex hac vero Epiſtola apparet aut in manus latronum Arabum, qui late ibi domi-

dominantur, incidiſſe Hieronymum; aut certe in magno verſatum fuiſſe periculo. Monet itaque Hieronymum Procopius, ſi iterum Eluſam tranſeat & incidat in Saracenos, non ita facile evaſurum & Matronarum divitum quibuſcum verſabatur auream fruſtra invocaturum pluviam. Faſtus Hieronymi ab aliis quoque notatur Græcis. Verum ut ſuperbi de ſuperbis plerunque conqueruntur, ita neque Græcorum faſtum concoquere potuiſſe Hieronymum, non uno in loco ex ſcriptis ejus colligas. In Chronico ad Annum MMCCCXCII ubi legitur, *Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus Cappadociæ clarus habetur*; hæc adduntur, *Qui multa continentiæ & ingenii bona uno ſuperbiæ malo perdidit.* Non leguntur hæc verba in editione Scaligeri, ſed exſtant in antiquis membranis. Verum hæc ad intellectum hujus Epiſtolæ & ſimul ut ſciamus Theodoretum recentiorem fuiſſe procopio dicta ſufficiant. Hinc quoque clare ſatis aliquis intelligat, pleraque illa loca in commentariis ad Pentateuchum, in quibus verſio Hieronymi laudatur, non poſſe eſſe à Procopio, ſed ut nonnulla quoque alia, ita quoque illa temere ab interprete fuiſſe aſſuta; unde credo factum ut complures integro ſeculo recentiorem Hieronymo fecerint Procopium.

Nunc videamus an recte ſenſerit Theodoretus, quod librum Joſue non ab ipſo conſcriptum fuiſſe dixerit Joſua, idque eo magis, quod hujus autoritate fretus idem de omnibus S. Scripturæ libris affirmare non dubitarit P. Simonius. Cauſa quamobrem ſic crederet Theodoretus ea fuit, quod exiſtimaret ſcriptum, ad quod relegat autor geſtorum Joſuæ, fuiſſe antiquum: unde conſequi videtur librum Joſuæ fuiſſe compoſitum ab aliquo qui poſtea vixerit, quique ad confirmandum illud de ſolis mora miraculum remittat ad librum τȣ͂ ἐυθοῦς. Verum argumentum hoc valeret, ſi adderetur librum illum fuiſſe vetuſtum, quod non comparet in illis ὀυχὶ τȣ͂το γεγραμμένον ἐπὶ βιβλίȣ τȣ͂ ἐυθοῦς; Ad argumentum autem eorum qui putant abſurdum eſſe

Joſuam

Joſuam uti teſtimonio atque autoritate libri qui illo ipſo quo vixit ſcriptus fuerit tempore, ad hoc ſic reſpondet Andreas Maſius; *imo vero minime abſurdum eſt, ſi publicarum literarum teſtimonio res à ſe geſtas comprobarit.* Quod ſi ab ipſo Joſua librum illum conſcriptum fuiſſe exiſtimemus, ne ſic quidem aliqua ſupererit difficultas, ſi ad aliud, quo fuſius à ſe expoſitum illud fuerit miraculum, remittat ſcriptum.

Liber vero, quem hoc loco citat Joſua, cujuſque mentionem invenias libro Reg. II. cap. I. 18. ſive alius fuit, ſive idem, ab illis nempe qui poſtea vixere continuatus prophetis; ut ejuſdem nominis, ita quoque ejuſdem fuiſſe argumenti vel ipſe ſatis declarat titulus. Liber enim recti id eſt recte factorum inſcribebatur, quia continebat omnia ea, quæ juſte & legitime à populo Iſraelitico & ducibus ejus gererentur, quæque prophetæ & præcipui ſacerdotes digna exiſtimarent, quæ æternæ traderentur memoriæ. Facta vero injuſta, quæque & deo & Sacerdotibus ejus diſplicerent, illa non inſerebantur huic libro, utpote quæ perpetua oblivione obruenda eſſe cenſerent. Morem hunc ut multis aliis populis, ita præcipue Hebræis uſitatum fuiſſe, pluribus alibi oſtendimus exemplis, quæ opus non eſt hic repetere.

Alterum argumentum quod affertur, non potuiſſe à Joſua librum illum ſcribi, quia ſæpe in illo occurrunt verba iſtæc *uſque in hodiernum diem,* ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας, id omnes ex Hieronymo hauſere, qui quod hæc ipſa inveniantur quoque non uno in loco apud Moyſem, dubitat num Moyſes, an potius Eſdras fuerit auctor pentateuchi. Nam inquit in ſcripto contra Helvidium *hodiernus dies illius temporis exiſtimandus eſt, quo hiſtoria ipſa contexta eſt, ſive Moyſem dicere volueris auctorem pentateuchi, ſive Eſdam ejuſdem inſtauratorem operis, &c.* Sed vero errorem Hieronymi clare oſtendit Samariticus pentateuchus, quem jam à ducentis antequam Eſdras Hieroſolyma veniret Samaritæ habuere

habuere annis, in quo pleraque ea loca, quæ hic memorat Hieronymus, eodem plane modo atque in aliis leguntur pentateuchis. Exceptionem enim, quam interponit P. Simonius, non ſubſiſtere jam oſtendimus.

Quod alterum attinet *uſque in hodiernum diem*, miror non Hieronymum tantum, ſed & tot eruditos noſtri ſeculi viros tam levi perſuaſos argumento dubitaſſe de eo, de quo qui dubitarit jam à tot annorum millibus repertus eſt nemo. Cum toties & paſſim in veteris & novi teſtamenti libris hæc occurrat locutio, debuiſſent ſaltem advertere, non poſſe ita ut vulgo intelliguntur verba hæc accipi, cum ea quæ ſemper fiunt, & quæ multis etiam ſeculis poſtea contingunt, in ſacris tamen literis hodie fieri dicantur. Cum multa alia loca, tum vel illa, quæ in Epiſtola ad Hebræos cap. 3. 13. leguntur verba, docere eos debuiſſent, vocem *hodie* non præſens tantum, ſed & indeterminate omne quod huic adhæret notare tempus, ſive quodcunque tempus quod non præteriit; παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται. Hodiernus itaque dies eſt non præſens tantum aut craſtinus, ſed & omnes quotquot non præterierunt dies, qui quandocunque aderunt, erunt quoque hodierni. Origenes ad Joannem ubi carpit quoſdam, qui in illis verbis *hodie mecum eris in paradiſo*, expungendam eſſe crederent vocem *hodie*, propter triduanam Chriſti ſepulturam; σήμερον interpretatur τὸν ἐνεστηκότα αἰῶνα, pluraque & iſtic & alibi affert Scripturæ loca in quibus *hodie* ſignificat totum præſentis ævis continuitatem, dividens totum tempus in ævum præteritum & ævum præſens, nulla habita ratione momenti quod in medio eſt, ut pote quod incomprehenſibile. In hac expoſitione conveniunt fere quotquot ſunt patres, qui vel de ſuccedentibus diebus, annis & ſeculis, vel ſi de deo & Chriſto ſermo eſt, pro eo quod ſemper eſt & de tota æternitate vocem σήμερον accipiendam eſſe affir-

mant. Fruſtra itaque Hieronymus aliique qui eum ſequuntur, ut Moyſis libros non eſſe Moyſis obtineant, hodiernum diem & tempus ad breve ſpatium reſtringere conantur, cum tam multa ſcripturæ ſacræ loca contrarium teſtentur.

LETTRE

LETTRE
DE
M. COLOMIES
A
M. JUSTEL.

Touchant l'Hiſtoire Critique du Vieux Teſtament
du Pére Simon.

LETTRE A M. JUSTEL.

MONSIEUR,

J'Achetay il y a quelques jours la fameuſe Hiſtoire Critique du Vieux Teſtament, faite par le Pere Richard Simon, & imprimée à *Amſterdam* depuis quelques mois. Comme cette édition eſt plus exacte & plus ample que les precedentes, je l'ay lûë avec aſſez de ſoin, & y ay trouvé d'abord une Preface Apologetique, dont l'auteur, quoy que l'on en diſe, ne peut eſtre autre que le Pere Simon. Bien qu'il ait pris à taſche de ſ'y déguiſer, & d'y parler en Proteſtant, il eſt aiſé de le reconnoiſtre à ſes manieres ; & pour peu qu'on ayt lû ſes autres Ouvrages, où il paroiſt ſous divers noms & ſous diſérentes formes, on n'aura pas de peine à tomber dans mon ſentiment. Parmy pluſieurs perſonnes qu'il maltraite dans cette Preface, j'ay eſté ſurpris de m'y rencontrer ; d'autant plus que dans ma Lettre à M. Claude, au ſujet de laquelle il me calomnie, je n'ay parlé de luy qu'avec grande eſtime. Ainſi je ne puis deviner d'autre cauſe de ſon chagrin à mon égard, que les loüanges que j'ay données à M. *Voſſius* en pluſieurs endroits de mes Livres. Et c'eſt ce que le Pere Simon luy meſme ſemble avoüer, lors qu'il dit que *dans mes petits livrets*, comme il les appelle, *je ne parle preſque d'autre*

d'autre choſe que du grand Voſſius. D'où ce bon Pere conclut, par vne juſteſſe de raiſonnement admirable, que *je ſuis un auteur à juſte prix, & gagné par M. Voſſius pour faire des Livres.* Il eſt vray, MONSIEUR, que j'ay rendu plus d'une fois juſtice au mérite de cet excellent Homme; & que, quelque foible que fuſt ma voix, je n'ay pas laiſſé de la méler parmy celles de tant de Savans qui l'ont couronné de leurs éloges. Si ces loüanges déplaiſent au Pere Simon, je ne puis qu'y faire; Je ne ſuis pas reſolu de changer de ſtile pour l'obliger: Tout ce que je puis luy promettre, c'eſt que ſi à force d'eſtude il devient auſſi habile homme que leſt aujourd'huy M. Voſſius, je luy doneray avec joye les meſme éloges. Sur ce qu'il dit que *je ſuis un auteur à juſte prix, & gagné par M. Voſſius pour faire des Livres,* il me ſeroit fort aiſé de recriminer: Mais je fais gloire d'imiter cette Religieuſe Payenne, qui diſoit autrefois à Alcibiade, qu'elle n'eſtoit pas faite pour maudire, mais bénir. J'en dis autant au Pere Simon; qui àprendra par mes Raretez d'eſtude, par mes Notes ſur Quintilien & par mes Obſervations Sacrées, que ſi j'ay loüé M. Voſſius en quelques endroits, je l'ay repris librement en d'autres: Preuve évidente que je ne ſuis pas ſi eſclave de ſes ſentimens que ce bon Pere ſe l'imagine.

Aprés cette Preface Apologétique, j'ay parcouru les petites notes, qui ſe trouvent au bas des pages de l'Hiſtoire. Bien que ces notes ſoyent ſans nom d'auteur, je n'ay pas eu de peine à y reconnoiſtre le Pére Simon, qui y fait le meſme perſonnage que dans la Preface, & qui ſemble ne ſ'y eſtre caché, que pour avoir lieu d'adoucir ou de retracter plus librement pluſieurs choſes, qui luy paroiſſoient trop fortement dites ou peu ſoûtenües. Quoy qu'il en ſoit, j'ay lû ces remarques avec plaiſir.

Je viens maintenant, MONSIEUR, à l'Hiſtoire meſme, ſur laquelle j'ay fait diverſes obſervations, moins pour refuter le Pere Simon, que pour illuſtrer ſon Ouvrage. Dés l'entrée,

trée, ce Pére fait une faute qui luy eſt commune avec bien des Savans. C'eſt lors qu'il prétend que Sunia & Fretela, à qui S. *Jérôme* écrit, ayent eſté des Femmes. Cependant voicy ce qu'ont d'anciens Manuſcripts au devant de l'Epitre que cite le Pere *Simon*, *Chariſſimis Fratribus Suniæ & Fretelæ.* Le premier qui m'a fait prendre garde à cela, & qui m'a tiré en meſme tems de l'erreur où j'eſtois avec beaucoup d'autres, eſt M. *Ferrand*, Avocat au Parlement de *Paris*, qui vous eſt ſans doute connu, & qui nous a donné une Paraphraſe & des Remarques ſur les Pſeaumes qui ſont préferables, à mon avis, à toutes celles que nous avons.

Le Pere *Simon* parlant en ſuite aſſez au long du celébre Manuſcrit de M. de Béze, qui ſe void aujourd'huy à *Cambrige*, m'a fait ſouvenir d'une remarque que j'ay faite il y a long tems. C'eſt que ce Manuſcrit, auſſi bien que le *Codex Claromontanus* de Meſſieurs Du Puy, qui en fait l'autre partie, s'ccorde ordinairement avec les citations de S. Irenée. D'où j'infére qu'ayant eſté trouvé à Lyon, au Monaſtere qui porte le nom de ce S. Docteur, comme le dit M. de *Beze*, ce pourroit bien avoir eſté ſon exemplaire, ou pour le moins une copie. Ce pieux Solitaire du voiſinage de M. l'Eveſque de S. *Aſaph*, qui nous a déja donné de ſavantes Diſſertations ſur S. *Cyprien*, & qui travaille preſentement ſur S. *Irenée*, aparamment ne manquera pas de remarquer la conformité des paſſages aléguez par ce S. Docteur avec le Manuſcrit de M. de *Beze*. Le docte Pierre Pithou, qui n'eſtoit pas moins grand Critique qu'il eſtoit grand Juriſconſulte, & qui avoit vû dés l'autre ſiecle les deux parties de ce Manuſcrit, eu parle en ces termes dans ſa Diſſertation des Interprétes Latins de la Bible: *Vidimus aliquando vetuſtiſſimum exemplar Evangeliorum literis majoribus exaratum, adjectis è regione Græcis, quod olim fuiſſe dicebatur Eccleſiæ Lugdunenſis. Vidimus & aliud Epiſtolarum ejuſdem formæ & ætatis, ex Corbeiæ majoris Galliæ Monaſterio, quæ tanquam ſanctioris antiquitatis* Κειμήλια *non ſine religione & ſuſpicimus & veneramur.* Il

Pag. 12.

P.110. Il eſt vray que S. *Auguſtin* prefére quelquefois l'Hebreu aux Septante. Mais l'endroit qu'en cite le Pere *Simon*, n'eſt pas fidélement raporté. S. *Auguſtin* au 18. livre de la Cité de Dieu chapitre 44. examine s'il faut lire dans le Prophete Jonas *trois jours*, comme il y a dans les Septante, ou *quarante jours*, comme il y a dans l'Hebreu. Le Pere *Simon* au contraire raportant cet endroit de S. *Auguſtin*, attribuë la premiere de ces deux leçons à l'Hebreu, & l'autre aux Septante. Il ſe peut faire auſſi que cette erreur là, ſoit moins du Pere *Simon* que de ſon Copiſte. Quoy qu'il en ſoit, ſi S. *Auguſtin* euſt eſté aſſez ſavant dans la langue Grecque, pour lire les Oeuvres de S. *Juſtin*, il y auroit trouvé la véritable leçon des Septante, qui eſt *quarante trois jours*, & non pas *trois jours*, comme liſent toutes les editions, & preſque tous les Peres, tant Grecs que Latins.

P.210 L'edition des Septante de *Rome* eſt aſſurément la meilleure de toutes celles que nous avons ; & je ſuis icy plûtoſt du ſentiment du Pere *Simon* que de celuy de M. *Voſſius*. Le Pere Fronton du Duc Jeſuite, & l'un des plus excellens Hommes de cet Ordre là, eſtoit auſſi de ce meſme avis, ayant choiſi l'edition de *Rome* plûtoſt qu'aucune autre, pour la faire imprimer plus correcte qu'elle n'eſtoit. Pour cela ce ſavant Homme avoit ramaſſé de fort belles choſes; lors que s'aviſant d'ecrire aux Jeſuites de *Rome* ſes confréres, pour les prier de l'aider dans ſon deſſein ; ces Peres, bien loin de répondre à ſon attente, luy r'écrivirent, que toutes ces diverſes leçons de Bible cauſoyent plus de trouble que d'édification, &, non contens de luy parler de la ſorte, il luy ordonnerent meſme d'envoyer à *Rome* tous ſes papiers. Quelque repugnance qu'euſt ce pauvre Pere à obéïr à un ordre ſi rigoureux, il falut pourtant en paſſer par là, & priver en meſme tems la republique des lettres du fruit de ſes longs travaux. Je tiens cette hiſtoire de feu M. *Sarrau*, Conſeiller au Parlement de *Paris*, qui l'avoit apriſe du Pere Sirmond. S'il plaiſt à Dieu de continuer à

me

me favoriſer de ſa grace, je taſcheray de ſupléer au defaut du Pére Fronton, en donnant l'Edition des Septante de *Rome* avec le Nouveau Teſtament, corrigée en pluſieurs endroits, & enrichie d'un grand nombre de paſſages paralléles qui tiendront lieu de Commentaire, & qui juſtifieront clairement que la plus part des mots ſpécieux & des phraſes particulieres, qu'employent les Evangeliſtes & les Apôtres, ſont ordinairement tirez des Septante.

Je ſuis auſſi volontiers, MONSIEUR, du ſentiment P. 202. du Pere *Simon*, lors qu'il blâme les Proteſtans d'Angleterre & d'Alemagne, d'avoir changé l'ordre de livres entiers, faiſant imprimer les Septante. Mais il faut auſſy qu'il m'avoüe, que les Proteſtans ne ſont pas les ſeuls coupables de ce changement. Le Pere Comitolus Jéſuite dans ſa Chaîne ſur le Livre de *Job*, dit que dans le Manuſcrit des Septante du Vatican, ce Livre ſe trouve aprés le Cantique des Cantiques; & cela conformément au Catalogue des Livres du Vieux Teſtament, raporté par Méliton, par le Concile de Laodicée & par S. *Athanaſe*. Cependant dans l'édition de *Rome*, faite ſur cet exemplaire du Vatican, ce Livre de *Job*, eſt dans un autre ordre.

Au verſet 15. du 3. chapitre de la Genéſe, l'on ne peut douter qu'au lieu d'αὐτὸς, il ne faille lire αὐτὸ, quoy P. 315. que la faute ſoit ſi ancienne qu'elle ſe trouvaſt meſme dans l'exemplaire de Philon. J'avois crû d'abord que nous devions cette correction à M. *Voſſius*; mais depuis je l'ay rencontrée parmy pluſieurs diverſes lecons, à la fin de la Bible Grecque imprimée à Baſle l'an 1545. Pour le mot τηρήσει, qui eſt dans le meſme verſet, il n'eſt pas beſoin de le changer en celuy de τειρήσει, avec le Pere *Simon*, ny en celuy de τρήσει, avec M. *Voſſius*. C'eſt ce que j'ay ſufiſamment prouvé dans mes Obſervations Sacrées, & ce qu'a meſme enfin reconnu M. *Voſſius*, dans ſa Replique au Pere *Simon*.

P. 220. Au verſet 21. du 49. chapitre, au lieu *d'arbriſſeau*, je traduirois *tronc*; le mot στέλεχος, qui eſt dans les Septante, ſignifiant proprement le tronc d'un arbre. De là vient qu'en quelques Provinces de *France*, comme dans le Poitou, l'on appelle une buſche *eſtelle*, mot aparamment corrompu de στέλεχος, comme le ſoupçonne ingénieuſement le docte M. *Beſly*, dans ſes Notes ſur les Hymnes de Ronſard. Στέλεχος ſignifie la meſme choſe dans ce paſſage de *Job*, *ch.* 29. *v.* 18. Ἡ ἡλικία μου γηράσει ὥσπερ στέλεχος φοίνικος, πολὺν χρόνον βιώσω, & non pas *ſtirps* & *ſtemma*, comme ſemble inſinuer Monſieur l'Eveſque d'*Oxford* dans ſes Notes ſur la celébre Epitre de S. *Clement*. Conſultez, ſ'il vous plaiſt, dans les Septante le 15. *ch.* de l'*Exode v.* 27. & le 33. des *Nombres v.* 9. & vous ne croirez pas aiſément qu'il ſoit fait mention du Phœnix dans l'endroit de *Job*.

P. 246. Parmy les anciens Docteurs qui ont blâmé S. *Jerôme* d'avoir fait une Verſion de la Bible ſur l'Hebreu, perſonne ne s'eſt encore aviſé de mettre *Théodore* de Mopſueſte, Maiſtre du grand *Théodoret* & ſi eſtimé par Facundus. Cependant ſi l'on vient à lire avec quelque ſoin la page 396. de la Bibliothéque de *Photius* imprimée à Roüen, l'on verra que cet Eveſque parlant de S. *Jerôme* en termes couverts, le blâme fort en ſuite d'avoir oſé faire une Traduction de la Bible ſur l'Hébreu, ſans avoir eu d'autre connoiſſance de la langue, que celle qu'il avoit tirée de quelques miſerables Juifs. Faiſant imprimer il y a peu de jours mon Suplément à la Bibliothéque Eccléſiaſtique de M. *Cave*, tres digne Chanoine de *Windſor*, j'y inſeray que je ne ſavois perſonne qui euſt fait avant moy cette découverte. Depuiu, fueilletant le Marius Mercator du Pere Garnier, j'ay trouvé la meſme remarque à la page 101.

La clauſe, *Vidit Deus quòd eſſet bonum*, du verſet 10. du
P. [illegible] premier Chapitre de la Généſe, ne répond point à la création du ſecond jour, comme prétend le Pere *Simon*, mais bien à celle du troiſieſme; & elle ſ'y rencontre deux fois, parce

parce que Dieu fit des choſes diférentes le troiſieſme jour. Par la meſme raiſon cette meſme clauſe ſe trouve deux fois au ſixieſme jour. Ainſi je crois que quand les Septante ont mis une approbation au ſecond jour, ç'a eſté ſuivant les exemplaires Hébreux qu'ils avoyent, qui eſtoyent plus entiers que les nôtres.

Le Pere *Simon* croit que le changement du nom de *Sara* en *Sarra,* ſoit une erreur qui doit eſtre rejettée ſur les Copiſtes Grecs, *bien qu'elle ſoit*, ajoute-t-il, *fort ancienne*. Mais pour moy, MONSIEUR, je ne voudrois pas, condanner cette leçon ſi facilement; d'autant plus qu'elle eſt autoriſée par le Juif Tryphon dans l'Entretien que *Juſtin Martyr* eut avec luy. J'ay parlé plus au long de cet endroit des Septante dans ma Lettre à M. *Claude*. P. 255.

L'endroit où le Pere *Simon* parle d'une Congregation tenüe à *Rome* l'an 1576. qui déclara que l'on devoit ſe ſouſmettre entierement à la Vulgate, meſme juſqu'aux poincts & aux virgules, m'a paru tout à fait plaiſant, & m'a fait ſouvenir ce que raporte le Jéſuite Turrien dans ſon Apologie pour les Epitres des Papes. C'eſt que quelques années avant la tenüe de cette Congregation, il ſe trouva des gens à *Rome*, qui eſtoyent ſi enteſtez de la Vulgate, que comme on voulut y imprimer les Oeuvres de S. *Cyprien*, ils furent d'avis qu'au lieu des paſſages aléguez par ce S. *Martir* ſuivant la Verſion faite ſur les Septante, on y mît la Verſion Vulgate. Mais de quoy n'eſt-on point capable à *Rome*? P. 268.

Depuis S. *Jérôme* juſqu' à Pagnin, le Pere *Simon* ne fait mention de perſonne, qui ait fait une verſion Latine de la Bible ſur l'Hébreu. Cependant un *Cardinal* Anglois, nommé *Adam Eſton*, en avoit fait une long tems avant Pagnin. *Robert Wakfeld*, auſſi Anglois, Chapelain du Roy *Henry* 8. & aſſez ſavant pour ſon tems dans les langues Orientales, dit dans ſon Traité de la ſincerité du Texte Hebreu, qu'il poſſédoit la Traduction de ce *Cardinal*, & qu'elle luy fut derobée, avec d'autres Livres, par un Chartreux nommé *Richard Colier*. Balæus, qui a fait l'éloge de ce *Cardinal*, parle auſſi de cette Verſion. P. 313.

P. 316. Benoiſt Arias ſe nommoit *Montanus*, à cauſe de ſon pays. C'eſt ce que découvre Cyprien de Valére dans ſa Préface ſur la Bible Eſpagnole : *Benito Arias*, dit-il, *natural de Frexenal de la Sierra, por eſſo ſe llama Montano, al qual yo conoci eſtudiando en Sevilla.* Je ſuis aſſez du ſentiment du Pere *Simon* touchant Benoiſt Arias & ſes Ouvrages. Je ſouhaiterois ſeulement de voir ſon Apologie, qu'il écrivit en Eſpagnol, & que l'on garde Manuſcrite à *Oxford*, ſi l'on en croit Sixtinus Amama dans ſon Antibarbare contre la Vulgate. Comme Arias n'avoit pas de ſujet d'aimer les Jéſuites, aparamment il ne les épargne pas en ſe défendant, comme il ne les a pas épargnez dans ſa Lettre à *Philippe* 2. publiée par l'inconſtant Scioppius.

P. 396. L'auteur Anglois, qui à mis une Préface à la teſte de la Bible Grecque imprimée à *Cambrige*, eſt l'illuſtre Monſieur *Pearſon*, Eveſque de *Cheſter*, l'un des plus ſavans Hommes de l'*Europe*. Si le Pere *Simon* veut prendre la peine de recueillir ce grand nombre d'erreurs, que S. *Jérôme*, à ſon avis, a doctement remarquées dans les Septante, & dont il dit que M. *Pearſon* devoit faire mention, on taſchera de défendre ces Interprétes.

P. 412. Je crois avec le Pere Comitolus que le Diacre Olympiodore eſt l'auteur de la Compilation ſur le Livre de *Job*; & je trouve qu'il apuye ſon ſentiment de fortes raiſons, ſur tout dans la ſeconde édition de cette Chaîne, faite à Veniſe l'an 1587. in quarto, Le Pere *Simon* ſemble n'avoir pas vû cette ſeconde édition, non plus que Patrice Junius, qui nous a donné celle de Londres, & qui n'auroit pas manqué, ſ'il l'avoit vûë, d'inſérer dans ſon édition pluſieurs beaux fragmens qui ſe trouvent dans celle-cy, tirez de diverſes Chaînes Manuſcrites ſur *Job*; ou de marquer au moins dans ſa Préface qu'il les avoit vûs.

P. 415. Le nom de *Paul* Eveſque de Burgos, avant qu'il ſe fiſt Chrêtien, eſtoit *Solomon Levita*, au raport d'Abrabanel ſur le 34. d'*Eſaie*. Mais je n'ay pû trouver juſqu'icy le

le nom d'un autre Juif, qui ſe convertit à *Rome*, & qui ſut nommé Jean Baptiſte; dont il y a dans la Bibliothéque de *Lambeth* un Livre aſſez rare, dedié au Cardinal Bernardin Carvajal, intitulé *Confutatio Hebraicæ Sectæ.* Je ne puis découvrir non plus quel a eſté le nom Arabe du fameux, Jean Leon, dont nous avons l'Hiſtoire d'Afrique; & à moins que quelqun ne déterre le Manuſcrit Arabe de cette Hiſtoire, que poſſédoit autrefois Vincent Pinelli, nous courons riſque d'ignorer toûjours ſon premier nom. Mais, il n'eſt pas dificile de s'en conſoler; d'autant plus qu'il y en a bien d'autres, quil eſt impoſſible de découvrir, ſpécifiez par ce grand Bibliothécaire M. Naudé, dans ſon Apologie pour le Cardinal *Mazarin* p. 97.

Walton n'eſt pas le ſeul Proteſtant qui ayt dit que S. *Jérôme* avoit tourné l'Ecriture dans la langue des Dalmates; P. 491. mais généralement tous les Docteurs du meſme party ſont tombez dans la meſme erreur. Et, entre les Catholiques Romains, le Cardinal Hoſius, Alfonſe de Caſtro, Sixte de Sienne & Fréderic Furius, Eſpagnol, dans ſon docte & pieux Traité contre Bononia, pour les Verſions de la Bible en langue vulgaire. Il eſt étonnant que tant de perſonnes ſe ſoyent comme donné la main pour ſuivre l'égarement d'Eraſme; d'autant plus que les paroles de S. *Jérôme* dans ſon Epitre à Sophronius, ſe peuvent trés clairement expliquer par une autre à S. *Auguſtin*, qui eſt la 89. & par ſon ſecond livre contre Rufin.

Quelq; eſtime que le Pape Grégoire 13. témoigne faire dans P. 517. ſa Lettre à *Philippe* 2. de la Bible Royale d'Anvers, on ne laiſſa pas quelque tems aprés de tenir une Congrégation en préſence de ce meſme Pape, où il fut réſolu que l'on ſuſpendroit la publication de la Bible Royale, juſqu' à ce qu'on en euſt retranché la Paraphraſe Chaldaïque: La commiſſion en ayant eſté donnée à *Bellarmin*, avant ſa promotion au Cardinalat. C'eſt ce que nous aprend un Moine Italien nommé Fortuné, (à qui *Bellarmin* luy meſme l'avoit écrit) dans

dans la Preface de ſa Bible, imprimée à Veniſe l'an 1609. Je ne ſçay qui empeſcha depuis que l'on ne retranchaſt cette Paraphraſe.

p. 525. Le Pere *Simon*, &, avant luy, le Cardinal Bona dans ſes Liturgiques, aſſurent qu'il ne nous reſte plus rien de l'ancienne Vulgate, qui a eſté en uſage dans l'Occident dés les premiers ſiecles du Chriſtianiſme. Cependant le docte Pierre Pithou, dans ſa Diſſertation des Interpretes Latins de la Bible, dit que preſque toute cette Vulgate ſe trouve Manuſcrite en menus caracteres au Monaſtére de S. *Germain* des Prez à *Paris*. A qui des deux croirons nous, MONSIEUR, au Pere *Simon* ou à Pithou? Ce dernier ajoûte, que l'on void dans le meſme Monaſtére le Pſautier de S. *Germain* Eveſque de *Paris*, écrit en lettres capitales d'argent; & le Pere du Breul, Benedictin, dans ſes Antiquitez de *Paris* p. 376. remarque parlant de ce Pſautier, qu'au lieu que dans l'edition commune au Pſaume 78. il y a, *Poſuerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam*, le Pſautier de S. *Germain* a, *in caſam pomarii*, qui eſt, à mon avis, la véritable verſion du mot ὀπωροφυλάκιον des Septante. C'eſt ce qu' Heſychius confirme, expliquant ce mot là par celuy de σκηνὴ ou de καλύβη τοῦ φυλάσσοντος; où il faut ſupléer, avec le docte Pricæus, τὰς ὀπώρας. Il ſeroit à ſouhaiter que nous euſſions ce Pſautier imprimé; qui eſt peut eſtre mieux tourné du Grec, que ceux que nous a donné Jaques le Févre.

p. 533. Quand le Pere *Simon* dit que l'on atribuë une Verſion Irlandoiſe du Nouveau Teſtament à *Uſſerius*, il n'y a perſonne qui ne porte ſa penſée au ſavant *Uſſerius* Archeveſque d'Armach, dont nous avons pluſieurs Ouvrages. Cependant Bootius, Médecin Hollandois, que le Pere *Simon* a icy copié, parle dans ſes Animadverſions Sacrées de *Guillaume Uſſerius*, Chevalier d'*Irlande*; de qui il dit qu'il fit traduire par un ſavant homme le Nouveau Teſtament en *Irlandois*. Ce ſavant homme, que *Bootius* n'a pas nommé, eſt

eſt *Guillaume Daniel* ou *O-Donnel,* qui fut en ſuite Archeveſque de *Tuam* en *Irlande,* au raport du Chevalier *Waræus,* dans ſon bel Ouvrage des Prélats d'*Irlande.*

Comme le Pere *Simon* promettoit une Hiſtoire Critique du Nouveau Teſtament, il ſe peut faire qu'il n'ait dit dans celle-cy, de deſſein formé, que deux mots de François de Enzinas. Mais comme il n'eſt pas reſolu, à ce que j'aprens, de nous tenir ſa parole, je parleray icy un peu plus au long de cet Eſpagnol. De Enzinas ne ſignifie pas en François *du Cheſne,* comme pluſieurs ſe ſont imaginez, mais *du Houx*; arbre nommé par les Latins *Aquifolium,* ou *Aquifolia* , & par les Grecs,tantoſt σμίλαξ, tantoſt φελλόδρυς, tantoſt ἀγρία, comme là remarqué, aprés Théophraſte, Sepulveda, dans une de ſes Lettres à Pincianus, le plus grand Critique de l'Eſpagne. Ainſi François de Enzinas, eſt François *du Houx.* Cet Eſpagnol ayant traduit le Nouveau Teſtament en ſa langue, il le dédia à l'Empereur Charles Quint. Comme ſa Traduction luy cauſa de grands demélez avec les Théologiens des Pais-Bas, il en écrivit l'Hiſtoire en Latin, addreſſée à *Phil. Mélancthon,* qu'il appelle ſon Maiſtre. Camérarius dans la Vie de *Mélancthon,* & *Mélancthon* luy meſme dans ſes Lettres, publiées par feu M. *Spanheim,* parlent de luy avec éloge ſous le nom de François *Dryander.* Les Catholiques Romains, & ſur tout les Eſpagnols ſes compatriotes, ou ne parlent point du tout de luy, ou n'en parlent que fort ſeichement, comme à fait depuis peu *Nicolas Antonio* , Chanoine de *Seville,* dans ſa Bibliothéque Eſpagnole. Tous ayant eu pour but d'éteindre la mémoire de ce Grand Homme, de qui le courage & la pieté ne mourront jamais. Il eſtoit frére de *Jean* de *Enzinas,* qui fut brulé à *Rome,* ſuivant la Politique de ce pais là, pour avoir eſte trop bon Chrêtien. P. 534.

Il ſemble que le Pere *Simon* ait vû les endroits de *Selden,* P. 541.
où il parle du Manuſcrit de Léon de *Modéne,* qui eſtoit plus ample que les imprimez, & qui luy fut donné par *Guillaume*

Boſwel,

P.110. *Boſwel*, Ambaſſadeur d'Angleterre à *Veniſe*. Mais il ſemble auſſy que ce Pere n'ayt pas eu aſſez de courage pour inſérer, dans la Traduction qu'il à faite de ce Rabin, & qu'il à dédiée à M. de Meaux, ces paroles conſidérables, qui eſtoyent dans le Manuſcrit de Leon, autrement que dans les imprimez : *Gl' è lecito*, dit-il parlant des Juifs, *pigliar piu d'una è quante moglie vonno, ſe non in caſo che non habbia con la prima figlioli, che conoſca che lo faci per queſto, ed in Italia hanno uſato chiederne licenza & pigliare diſpenſa dal Papa.* Cet endroit eſt d'autant plus remarquable, que Buxtorfe le fils, (i'entens le Pere du docte Buxtorfe d'aujourd'huy) homme extraordinairement verſé dans les Couſtumes des Juifs, a écrit dans ſa Synagogue, dediée à l'Eveſque *Walton*, que la Polygamie, ou la Digamie, n'eſtoit plus en uſage, ny meſme permiſe, parmy les Juifs de l'*Europe*.

P.210 *Auguſtin Juſtinien* n'eſt pas l'auteur de la Verſion Latine du *More Nevokim* de Rambam, comme dit le Pere *Simon*. Ce Prélat n'eſt que l'éditeur de cette Verſion, dont l'auteur vivoit long-tems avant luy. C'eſt ce que le Pere *Simon* trouvera dans l'Epitre dédicatoire à Eſtienne Poncher, Archéveſque de Sens.

En voila aſſez, MONSIEUR, pour juſtifier, comme je l'ay dit dés l'entrée, que mon deſſein dans cette Lettre, eſtoit moins de réfuter le Pere *Simon*, que d'illuſtrer ſon Hiſtoire. Ainſy s'il luy prenoit par hazard envie de répondre un de ces jours à ma Lettre, je luy déclare par avance que je ne luy repliqueray point, aymant mieux fueilleter mes Livres, que *reciprocare ſerram* inutilement. Je ſuis avec beaucoup de paſſion & d'eſtime,

Du Palais Archiepiſcopal de *Lambeth*,
le 3 *Oct.* 1685.

Monſieur,

Vôtre trés humble

& tres obeiſant Serviteur

COLOMIES.

ERRATA.

PAg. 3. v. 25. quod ſi obſtruatur. Pag. 5. v. 28. Colubraria. Pag. 7. v. 26. faciat. Pag. 8. v. 26. Paulo. Pag. 9. v. 33. Cyrenaicis. Pag. 12. v. 24. Moſchi. Pag. 18. v. 6. δακρύσεις. Ibid. 13. μέλλοντος.. P. 121. v. 26. ἐνεστηκότα Ibid. 27. totam præſentis ævi. Pag. 20. v. 16. fuerint. Ib. v. 17. agebantur. P. 25. v. 1. ὑπηματίας Pag 26. v. 30. πολπῖται. Pag. 27. v. 2. illis locum *dele*. Pag. 31. v. 8. putat. Pag. 33. v. 16. voce, Agrippas. Ib. 28. Myconios. Ibid. 29. capitis. Pag. 37. v. 17. feroculus. Ibid. v. ult. προσερρήθη. Pag. 39. v. 10. Parentheſes. Pag. 40. v. 7. ἑπταστάδιος. Pag. 42. v. ult. Patras. Pag. 43. v. 15. Avaticos. Pag. 44. v. 2. oſtio, & *ſic poſtea*. Pag. 46. v. 20. Tarraconem. Pag. 53. v. 32. ὡαίων. Pag. 54. v. 13. ειδες aut ειδης. Pag. 56. v. 9. exiſtimari. Pag. 57. v. 10. contentus ſtabilita. Pag. 61. v. 1. Annis IV. Pag. 68. v. 12. ipſum conveniſſent. Pag. 71. v. 9. urbe. Pag. 76. v. 1. Reſpondent. Ibid. v. 22. accipiunt. Pag. 77. v. 2. meque. Pag. 78. v. 1. ſexti. Pag. 80. v. 22. commiſiſſe. Pag. 81. v. 20. neſcio quo, ut. Pag. 83. v. 9. Nili accolæ. Pag. 86. v. 1. δι' ἀκαθαρσίαν. Pag. 87. v. 12. μιᾶς ἆυθις σεσ. Pag. 88. v. 17. ὀκταπλᾶ. Ibid. v. ſeq. continebantur ;- quæ quomodo. Pag. 93. v. 20. quum liberos. Pag. 96. v. 12. cetub. Pag. 97. v. 23. Jochanan. Pag. 98. v. 31. hanc ſeu linguam. Pag. 104. v. 25. characteres. Ibid. v. 30. imbibiſſe ſimul duas. Pag. 106. v. 6. Nebucadneſar. Verum hic agitur. Pag. 107. v. 19. Hebraica. Pag. 109. v. 17. κακοζηλίαν.

PB
2229
.L4
T6
1694
c.2

418910

13428

76~

2 vols in 1

4/6/